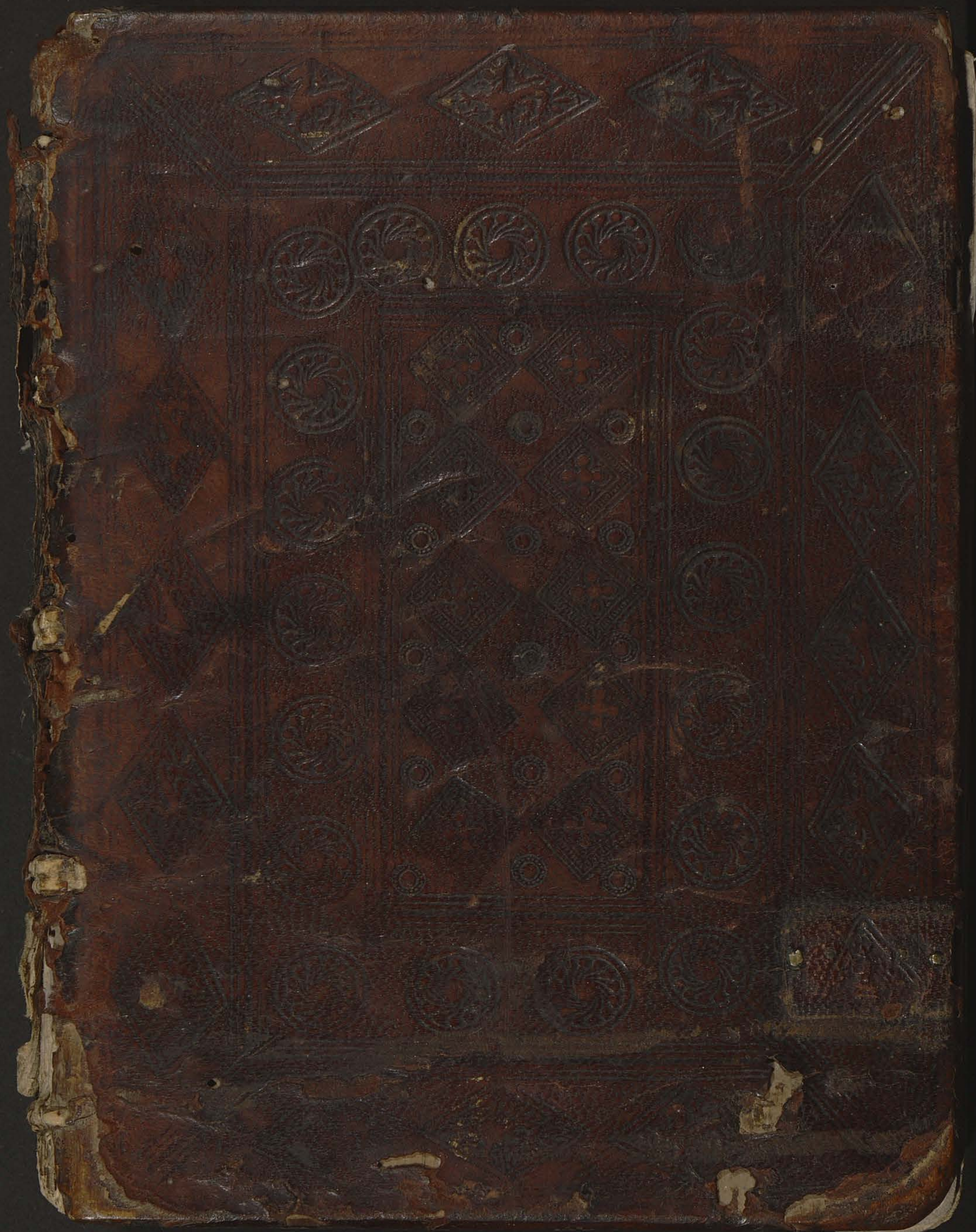

principes in fine

3 inatz i xya vi 17 ino 8

principes sacerdotum [illegible] Epus

principes ipsi dicuntur sacerdotes

[illegible]rps centurionum [illegible]

[illegible]rps plebis . rector [illegible]

[illegible] ypp[illegible] . consules

[illegible] proconsul

[illegible] rei cognoscitur per
[illegible] sic effectus per causa

[illegible] nemo patronus

[illegible] est [illegible] mortis [illegible]

[illegible]
pt. C. qui ma. nō pos. l. ij. et ij. de distrat. pig. qui. ff.
pt. C. qui. ma. nō pos. l. ij. et ij. de distrac. pig. qui. ff.
pt. C. qui ma. nō pos. h. a. fi. §. quia p aliū quis h't. q' p se. ipm h're
re nō pt. ff. de iniusuoc. a fitu de n. ob. moza. que res. pig.
nō pt. ff. de iniusuoc. a fitu de n. ob. mora. que res. pig.
ob. mixto. J. de alie. acq. §. q' qmo alieno. Res ex.
ob. mixto. J. de alie. acq. §. q' qmo alieno. Res ex.
Ji mea nō h'eo h' alij mā dare nō possū. C. de hijs qui
nie. c. i. pe. l. ij. C. de ini. l. fi. de auc. tu. pupillus. §. C.
de epis et clicis. quisquis de decur. nōia q. l. fi. Et
temaria punissione tenet quis. ff. de act. ep. sium
uox de edil. act. l. ij. de edil'. e. q. fi. nō h't. §. l.
Ex una mea plixor nō debeo alia facere. C. de usur. eos.
i fi. xiiij. q. iij. pli q. C. mā. ita. f. al'. l. fi. ex. de symo.
i tm. ff. de iof. ti ppm. §. C. de qsti. i'trogatū de. lo. q. h.
l. i. C. u. si adū. rem. ui. l. iij. De accibus et de pact et obligato

Nasuitute remissa alteri iur recēta. obligat
ff. de testi. ex co. de nidic. pcor de f. ru. p. ub.
ij. ui. ex. de usu. pal. ex tuar. Constitus ex
una pte asistit. xij. q. ij. siq. ff. de pactis §. uir. u.
xxx ij. q. vij. q' posuisti. ex. de reb. ec. nō al'. ulli
C. de trāsact. trāsact. sj. § q' i totū rescidit' eū p pte
rescinditur. de. §. di. ij. apimis. ff. de ghe. ep. si duos qs
ff. de i diem. adiec. q' si nō. xxiij. q. v. penale. Que
dubitatōis tollende cā actibz i seruntur nos cōe nō le
dut. ff. de reg. iur. q dubitatōis. a. l. melius. xiij. q. ij.
nō ex tamen ut. ff. mā. qui mutua. §. de pact. [illegible]
C. cū int. so. ma. sicut dote i pn. Nullus [illegible] t.
ulla obligato meū facit. pt. ff. de reg. iur. q' nullus
a. l. ea. q. ex. de re. iu. aliis. et. istit. de leg. C. ea quoque
J. v. pt. i possibiliu ulla cū obligato. ff. de u. ob. liber
ho. ex. de pscp. cum. ff. de reg. iur. i possibilium. a. l. ea
q. ex. de pact. c. fi. de pdic. a po. c. fi. Semper i con
uictombz q' liceat. a. q' h'res cui est. a q' expedit at
tendendū est. ff. de reg. iur. sp. l. nō ees. q. ex. de
uoto magne. de sp sal'. ad audiam. xi. q. i. aliud. a.
t. pr. i. i. q. omē. Fere omnibz quoque modis obligamur

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

a cynularijs, nowijs prdagiu
a aliendis puerna forudagiu [illegible]
Popratis; a bpbis Czabella
a [illegible] camerarij qui [illegible]
a [illegible] Marschalcy

XIX. 3 12.

ff. si. ad uell. tutor et l. fi. §. i. Non est redditus
q est. de tuis redditu ul ita ut h... possit. ff.
ad exiben. milian. §. fi. et si. gnio. l. iii. §. i. de posi. l.
et §. siros de sol. et Infinita adiunta. C. de tri sac.
fris tin. de sa. s. ec. ut it de usuf. autiquam de fide.
i. l. fi. de dap. v. l. si finita et l. qui bona. §. fi. ff.
de i lite. iur. uideamus. §. uxor. ex de . pt. cu i multis
ff. de an. l. annua. §. aticia et l. fi. de leg. pr. l. i. Qui
uicit maiorē uicit et minorē. ff. de dici. et te. ps. de
act. xix. di. si romanor. ff. ad teull. l. ii. §. obiicit
et l. equissimi. C. vii. iur. et uxor. l. i. Si primit
ul' fini i firmatur. fo i firmato resurgus uires. p. C.
de pac. pactu. de re. cre. gnali. ff. de bo. pos. s. ta. l. fi.
ff. de peur. fili' si post. de arbi. licet matādati sane
de excu. t. athlete. Nō prāt i pedimentū q de iure
nō sortitur effectū. ex. de iure. pu. q aut. xxvii. q. ii.
lex. di. C. de minis nec. ff. q quis. in. l. i. i fi. ex. de
elō gsidantur. de. g. di. iiii. qui bis. Quod nō est ēē in
detur. ul' nō eē q est. ff. de his qui no. i quit g. §.
si quis q quis. iur. l. i. de usur. q de reg. iur. qui ac
tom. ff. de do. na. ii. de arbi. qualē de reg. iu. nō
uidetur et l. quisquis pt. Nō pbat hoc eē q
ab hoc gstringit ab eē. ff. loc. si ignorans. C. de e. et
cle. si qua p de pbat. iii. ua. xxviii. di. q ex. de trāslat.
uie. cor. Dicit adeē q abest. ul' abeē q adest.
C. de hr. i st. l. iiii. ff. de iure do. licet i pri. de gstit.
pec. id q. ff. qui et a quib. l. iii. et l. si pmittis. Nō
solū q est. sz et q eē ul' extimari pt. i spiciend' est. ff.
de aq. plu. ar. l. i. §. i. de l. in. q siti. §. illud. ff. de tridic.
solem. et l. iii. ff. C. de i ius. uoc. q uis. ff. de in. matam
in. apls. ff. de bo. li. qui cu. ma. De tpris gsideratione
Nulla fuit tūne tpris q āl. fieri pbibentur
et fcā nō pcleēnt. ff. de pet. hr. l. dutius p uis
et l. si hoīe. et C. de fer. oīus iudices. ff. e. l. i. i fi.

...ptue ad ...t ... & ... de ... ...

... scripta ... fuit ... in ... et ... ... que ... cerimus ...

Lex ... in ... et ... ... testamento ...
... sunt ... ...
... ...

Fragile est vitrum quod arsu frangitur. fragilior tela aranee que flatu [illegible]
sed homo fragilissimus est qui solo visu interimitur

[illegible] Si Natiuitas domini venerit in sexta feria vel sabbato Numquid [illegible]
possumus [illegible] nisi quis voto se vel regulari obseruantia astrinxerit [illegible]
[illegible] de obseruantia [illegible] angelus [illegible]
[illegible] Utrum sit dicenda missa pro paruulis mortuis [illegible] in [illegible]
pro pueris baptisatis non quia eis prosit ad remissionem [illegible]
tollerant nec ad augmentum glorie sed potius celebratur ad commendandum
redemptionis misterium [illegible] angelus Et binatio actu videtur [illegible] anathema [illegible] ad consecutionem [illegible]

Speculum Aureum fratris Heinrici Herp: de preceptis diuine legis.

Utrum institutio beneficii quod quis celebret omni die obliget [illegible]
celebrandum [illegible] consuluisti de cele[bratione] missarum et [illegible]
de preben[da] [illegible] non [illegible] institutio est illicita et [illegible]
[illegible] et [illegible] taliter institutionis debet [illegible] interpretationem [illegible]
[illegible] [illegible] ut [illegible] intelligat [illegible] debet celebrare et [illegible]
[illegible] frequentius pot[est] salua honestate sua et debita reuerentia et deuo[tione]
[illegible] ad [illegible] et sic intellige de quotidie beneficiato [illegible] dic[illegible]
quando institueretur ad dicendum missam [illegible] quo [illegible]
[illegible] non obstante pot[est] et debet dici de [illegible] de cele[bratione] missarum
et sic patet quod quis aliquando tenetur frequenter celebrare [illegible] angelus
[illegible] de illo qui celebrat ut deus parcat alicui vel [illegible]
[illegible] peccat mortaliter [illegible] nec non et ad [illegible]
[illegible] natura [illegible] ut prosit [illegible] catholicis [illegible]
et [illegible] possent [illegible] excusari a mortali [illegible] tales sunt [illegible]
[illegible] et impeditores bonorum
Utrum liceat orare pro excommunicato [illegible] hoste [illegible] in memento [illegible]
et etiam in aliis orationibus que [illegible] dicuntur generaliter [illegible] specialiter
quod non licet de [illegible] Nuper
Quid si vinum in calice congelatur [illegible] sacerdos debet ipsum ante conse[crationem]
resoluere ut habeat rationem actualem potus si tamen non resoluit [illegible]
consecrat quia vinum congelatum non differt a non congelato nisi [illegible] accidens
Quid si ex frigore hostia delabitur in calicem [illegible] debet [illegible]
procedere nec oportet [illegible] aliquid reiterare [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] reconit landulus in [illegible] dist [illegible] si aliqua pars remansit in [illegible]
et partem mittat in calicem quia prima [illegible] accidit
Dyonisius de ecclesiastica hierarchia ad sanctissimum [illegible] [illegible] fantasmatibus: [illegible]
mundari conuenit ab ipsis ultimis animi fantasmatibus [illegible]
[illegible] se posse hic probabiliter cordis stabilitate [illegible] Rich[ardus] [illegible]
[illegible] speratis et infirmitate distrahitur [illegible]

de matrimonio et eius temporibus

It[em] Parochianus in c. Capellanus de ferijs prohibentur nuptie celebrari ab
adventu usque ad Epiphaniam inclusive licet Hostiensis dicat etiam includi octavam sed
tu teneas non includi quia c. Non oportet xxxiii q. iiii nichil dicit de octava
nisi consuetudo esset quia illa servanda l. si de interpretatione ff de leg. Item
a Septuagesima usque in octavam pasche inclusive quia in dicto c. Capellanus
et post octavas et non in octava. Item a primo die Rogationum qui est secunda
feria ante festum ascensionis domini usque ad octavam penthecostes inclusive quia licet dicat
in dicto c. Capellanus post vii dies post festum penthecostes non tamen essent vii dies
nisi dominica includeretur [illegible] et dicitur tres septimanas que non essent nisi
includeretur et ex post [illegible] dicat post vii dies festi penthecostes quod caret
[illegible] tempore [illegible] in dominica que sequitur [illegible]
[illegible] de dominica festa post penthecostes [illegible] quia oportet computare usque tunc sed
si vult celebrare [illegible] die solemni [illegible] communiter fit oportet computare usque tunc

It[em] Notandum in prefatis temporibus prohibeatur totaliter contractus matrimonii [illegible]
in dicto c. Capellanus quod non tamen matrimonium sine alia celebritate sed solum
per verba de presenti contrahi [illegible] aliqua causa
prohibicionis quia in tali consensu nullus est strepitus [illegible] est sacramentum ut est
debitum de [illegible] sed solum prohibetur solemnitas nuptialis ne fiant convivia et solemnitates
solemnitates et solemnis traductio [illegible] ut tenet glo. in dicto c. Capell.
[illegible] facere contra peccat mortaliter quia tamen interdictum talis contrahis de matri-
[illegible] contra [illegible] peccatum mortale
[illegible] prima vice consummat [illegible] nisi fiat in contemptum talis ecclesie [illegible]
[illegible] que alia [illegible] et vir qui alias [illegible] uxorem contraheret simul
[illegible] consummaret sine alia solemnitate [illegible] non peccaret mortaliter [illegible]
[illegible] prohibitionis [illegible]

It[em] Queritur de exigente tempore partus [illegible] Richar. in iiii dist. xxxii q. ii [illegible] Si
sine periculo aborsus vir potest carnaliter copulari cum uxore pregnanti potest exigere sine
mortali et [illegible] tenetur reddere quia matrimonium non solum est in officium sed etiam
in remedium. Si autem non potest sine probabili causa aborsus periculo non debet [illegible] reddere
nec exigere [illegible] petens de [illegible] peccat mortaliter tamen reddens [illegible] quia
[illegible] parvuli [illegible] adulto [illegible] manifestum est [illegible] aborsus
in principio conceptus [illegible] matrix mulieris post
impregnacionem clauditur tamen ex delectatione movetur aliquando et aperitur et sic materia
[illegible] coagulata [illegible] et ideo [illegible]
ad pregnacionem in dicto c. [illegible] Non tamen est peccatum mortale [illegible]
Si hoc non intendunt [illegible] in sua summa. Communiter tamen tenetur quod sit peccatum veniale

Ex triplici causa [illegible]: Prima prolis procreande [illegible]
Secunda debiti reddendi [illegible] xxxii q. [illegible]
Tertia fornicationis vitande [illegible]

[illegible] sanguinem remanet [illegible]
[illegible] in calice [illegible] debet [illegible] ad labium calicis [illegible]
[illegible] apponat vinum [illegible] vinum [illegible] dist. [illegible]
[illegible] sumerit [illegible] vinum [illegible]
[illegible] apponet vinum et sic simul [illegible] simul [illegible]
[illegible] quia [illegible] continuus ff de verb. oblig.
[illegible] in c. [illegible] de [illegible]

It[em] [illegible] est [illegible] adherere ad [illegible]

Mulier fidelis [illegible] hora [illegible]
[illegible] dist. 5 [illegible]
[illegible] illi licet [illegible]
[illegible]

Materiarũ in speculo aureo ꝓceptoꝝ diuinę legis fratris Heinrici herp tractatarum: sũmaria: ordiata: quotataq3 annotatio.

a Absolutio ab excõmunicatione maiori. iiij. requirit. v. precepto. ser. xij. C.
Absolutionem excõicationis extorquẽs est excõicat⁹ ipo iure. v. s. xij. C.
Absolui debent a papa ab excõmunicatione iniicientes manus violẽtas i psonam priuilegiatam. v. precep. sermo. viij. A.
Absolui pñt taliter excõicati citra papã i multis casibus: ibidẽ. A. B. C.
Absolutus ab excõicatione qliter in eãdẽ relabitur: ibidẽ. A. ꝛ sermo. xxiij. B.
Absoluens de facto quẽ de iure nõ potest quid faciet. vij. precep. smo. liiij. A.
Abstinentia qualiter fieri debet sm rectã ratione. iij. pcep. smo. xvij. C.
Abstinentia quid est ꝛ vtrum est virt⁹. iij. ꝓcep. ser. xix. A.
Acceptio psonaꝝ quid ẽ ꝛ in quibus cõsistit: ꝛ vtrũ ẽ peccatũ. iij. ꝓcep. ser. xj. B.
Acceptio personarũ non est apud deum. iij. pcep. ser. xvij. A.
Accidia vtrũ ꝛ quando est peccatũ mortale. iiij. ꝓcepto. ser. xxvj. B.
Accidia sex habet filias: ibidẽ. C.
Accusatio vtrum fieri debet in scriptis. viij. ꝓce. sermo. iij. C.
Accusator vtrũ tenetur ad penã talionis ibidẽ. B.
Accusatio redditur iniusta tripliciter: ibidem. B. C.
Accusare qui possunt ꝛ qui nõ. viij. ꝓcept. sermo. iij. C.
Accusatus vtrũ absq3 mortali negare põt veritatẽ. viij. sermo. iiij. B.
Accusatus vtꝝ appellare põt: ibidẽ. B.
Actores qui dicunt ꝛ de eorum officijs. viij. ser. vj. C.
Adiurare demones vtꝝ sit licitũ ꝛ qualiter. j. precep. ser. iiij. in fine.
Administratores rerũ quarũlibet qualit obligant. vij. ser. ix. per totũ.
Adoratio duplex est exhibenda summe trinitati. pmo ꝓcep. ser. j. A.
Adorandus est christus ꝛ qualiter. j. ꝓcepto sermo. j. A.
Adoratio imaginũ ꝛ crucis christi ac reliquiarũ qualiter fieri debet: ibidẽ. B. C.
Adulatio quid est ꝛ de eius materia: vide vij. ser. lj. per totũ: ꝛ. viij. smo. ix. C.
Adulatio triplex nocumẽtũ inferre potest vij. ꝓcepto sermo. lj. B.
Adulatõis triplex ẽ differẽtia: ibidẽ. C.
Adulteriũ trib⁹ modis cõmitti potest. vj. ꝓcepto sermo. j. A.
Adulteriũ vtꝝ ẽ maximũ pctõꝝ. ibidẽ. C.
Adulterium in se duodecim criminalia cõtinere potest: ibidẽ. C.
Adulterij pena: sm legẽ ꝛ de lege zelothypie. vj. ꝓcepto. sermo. ij. A.
Adulterium dauid quadruplici pena fuit punitum: ibidẽ. A.
Adulteriũ multis modis in vxore propria cõmitti potest: ibidẽ. B. C.
Adulteriũ spirituale cõmittit in seminando hereticas prauitates: ibidẽ. C.
Aduocati qui pñt esse ꝛ qui requirunt ad iustã aduocationẽ. viij. ser. v. ꝑ totũ.
Aduocati vtrũ pauperibus gratis aduocare tenent. viij. ser. v. C.
Alchimia vtꝝ ẽ licita. vij. ꝓ. ser. xxj. B.
Alluuione terra vel similia adiecta cuius erunt. vij. ꝓcep. sermo. ix. B.
Ambitio officioꝝ vel dignitatũ ꝙ detestabilis est. vij. ꝓcep. ser. x. C.
Amari potest aliquid nõ ꝓpter se sed propter aliud qttuor modis. iiij. ser. xxij. A.
Amor amicicie ꝛ cõcupiscẽtie qualit differunt. iiij. ꝓcep. ser. xxij. A.
Amor sui quid est. vj. precepto. ser. xj. C.
Animalia capta quedã ad restõnẽ obligãt ꝛ quedã non. vij. ser. ix. A. B.
Anime damnuz qualiter infert multipliciter. vij. precepto: sermo. ij. ꝑ totũ.
Appellare vtrum licitum est reo. viij. ꝓcepto. sermo. iiij. B.
Appellatiõis materia tangitur ibidẽ. B. ꝛ viij. ꝓcep. sermo. vj. B. C.
Arbitri qui possunt esse ꝛ vtrum ab eis appellari potest. viij. ꝓcep. ser. vj. B. C.
Arborẽ plantans i solo alieno vl proprio cũ alteri⁹ damno quõ tenet. vij. ser. vj. A.
Arma mouere vtrũ ꝛ qualiter clericis est licitum. v. ser. xxix. A.
Ars notoria cur ẽ illicita. j. sermo. viij. B. ꝛ. vij. ser. xxj. B.
Ars mechanica quinq3 modis corrumpit vide plura. vij. ser. xxj. ꝑ totũ.
Ars capsoria vtrũ ẽ licita. vij. ser. xxxix. A.
Ascẽsio domini deuotorũ affectũ secum trabit. j. ser. x. C.

Consuetudine ... [illegible]

dibus malarum cogitationū:ibidē.C.
Portio canonica et de eius materia. vide vij.ser.xvij.C.
Precepta legis veteris vtrum oēs ad obseruātiā obligabāt.ser.pambulo.iij.A.
Precepta dei facilia sunt habētib⁹ charitatē:ibidē.A.
Precepta dei cur merito sunt obseruāda. ibidem.B.
Precepta dei vtrum sunt dispensabilia:ibidem.C.
Preceptorum dei origo et fundamentū ē charitas.ser.pambulo.iiij.A.
Precepta decalogi quō differunt ab alijs pceptis legis veteris:ibidē.A.
Precepta affirmatiua et negatiua quot fuerūt in lege veteri.ser.pambulo.iij.A.
Precepta affirmatiua et negatiua quomodo differūt:ibidē.B.
Precepta affirmatiua qliter obligant semper s nō ad semp.j.ser.vij.C.
Precepta mercatorum sūt decē q necessario sūt eis obseruāda.vij.ser.xlvij.p totum.
Precij iusti triplex ē grad⁹.vij.s.xxviij.C
Precipitatio quid ē et vtrū est peccatū.iij.sermo.ix.C.et.vj.ser.xj.B.
Predonū qtuor sūt genera.vij.ser.vij.B.
Prelati q ecclias obligant p alienis debitis suspensi sūt.v.ser.xxvij.A.
Prelati maiores qui locant vsurarijs domus suspensi sunt:ibidē.B.
Prescriptio quid est et de eius materia vide.vij.ser.xxiij.B.C.
Prescriptio quinqz requirit ad hoc q sit iusta.vij.ser.xxiiij.per totū.
Prescriptio nō habet locū in aliquib⁹ rebus:ibidē.C.
Presumptio nouitatū quid est ponit.ser.preambulo.iij.C.
Presūptiōis duplex ē spēs.v.s.xxxiiij.B
Procuratores rei familiaris ecclīastice vel publice qliter obligant.vij.ser.x.p totū
Professio in religiōe qliter et quot modis fieri pōt.ij.ser.viij.B.C.
Prudētia triplex distinguitur scz cordis: oris et opis.iij.ser.viij.A.
Prudētia vtrū pt inesse pctōrib⁹ibidē.B
Prudentie partes potentionales ponuntur ibidē.C.
Prudentia carnis qd ē et qualiter ptrariatur vere prudentie.iij.ser.ix.A.
Pudicicia quid est et vtrum est virtus.iij.ser.xix.C.
Puniunt quandoqz filij pro parentibus.
iiij.ser.v.C.
Pusillanimitas vtrum est peccatum.iiij.sermone.xxvj.C.
Questuariorū status et predicatio qualis esse debet.vij.ser.xx.B.

Ancor quid est et vnde venit.iiij.ser.xxvj.C.

r

Raptores romipetarum:nautarum:et naufragantium excōicati sūt.v.ser.xxj.C.
Raptus psonarū multis modis cōmittit.vj.ser.v.A.B.C.
Raptus q graius iudicat et grauiter punitur:ibidem.C.
Raptor psonarū qs dr et quō punit ac ad restitutionē obligat.vij.ser.vij.A.
Raptor rerū quis dr et quō punit ac ad restitutionē obligat:ibidē.B.
Ratihabitio quid est et vtrū mandato cōparatur.v.ser.xvij.B.
Recursū prestare in malo q perniciosū est vij.ser.lij.p totum.
Redditus emere vitales vel ppetuos vtrū est licitum.vij.ser.xxx.A.C.
Religiosus qualiter et quot modis facere pōt pfessionē.ij.ser.viij.B.C.
Religionis ingressus vtrum excusat a subuētione parentū.iiij.ser.iiij.B.
Religionē ingredi ptra volūtatē parentū vtrū est licitum:ibidē.B.
Religiosi testamentū cōdere nō possunt licet etiā epī effecti.iiij.ser.vij.C.
Religiosi bonis tēporalib⁹ abutētes graue sacrilegiū cōmittūt.iiij.ser.ix.B.
Religiosus vtrum semp mortaliter peccat regulam transgrediendo.iiij.ser.xiij.A.
Religiosus in quib⁹ tenet obedire prelato:ibidē.A.
Religiosi apostatātes aut sine licentia studentes vel eos docentes qualiter sūt excōmunicati.v.sermo.xiiij.A.
Religiosi physicā vel leges studentes excōmunicati sunt:ibidē.A.
Religiosi curias frequētātes vt plat⁹ suis molestiā inferāt sūt excōicati:ibidē.A.
Religiosi arma tenentes aut simoniace recepti qliter sunt excōicati.v.s.xiiij.B.
Religiosi non seruātes interdictū quomō sunt excōicati:ibidē.C.
Religiosus vtrum eijci potest de monasterio et bona secum sumere.v.ser.xv.A.
Religiosi nō soluentes decimas qualiter sunt excōicati.v.ser.xiiij.in fine.

Trinitatis psonarum et vnitatis essentie exemplum.j.sermone.x.A.

Vana gloria quomodo differt a superbia.j.ser.xxv.A.
Vana gloria vtrū et quando ē mortale peccatum:ibidem.A.
Vana gloria vitium est capitale septē habēs filias:ibidem.B.C.
Venditio et emptio quedā requirūt vt iuste agantur.vij.sermone.xxv.C.
Vendere res plusq̄ valēt aut minus emere vtrum est licitum:ibidem.B.
Vendere res sm vtilitatem emētium vtrū est licitum:ibidem.B.
Vendere carius ppter ptractionē solutionis vtrum est licitū.vij.ser.xxj.p totum.
Vendens et statim iterum minus emens vtrum est vsurarius.vij.ser.xxxij.B.
Verecundia quid est et vtrum est virtus.iij.sermone.xviij.A.
Vindictam appetere vtrum et qualiter ē licitum.ij.sermone.ix.B.
Vindicta vtrum fit melius silendo vel respondendo.ij.ser.x.A.
Vindicta diuina multiplex tāgitur.v.sermone.ix.A.
Violentia miserabilibus psonis illata clamat vindictam.v.ser.v.C.
Violētia qualiter est auaricie filia.vij.sermone.lxvij.B.
Virginitas vtrum est virtus et potissima virtutum.iij.sermone.xix.C.
Virginum defloratio quātum malum est.vj.sermone.iiij.A.
Virginem corrumpens vtrum et qualiter illi obligatur:ibidem.A.
Virginitas vtrū est excellentior matrimonio:ibidem.B.
Virginitas accipitur duobus modis:ibidem.B.
Virginitas pfertur matrimonio propter quinq̄:ibidem.C.
Virginitatis aureola et in quo psistit pprie virginitas:ibidem.C.
Virtutes theologice q̄liter reformāt ptem anime supiorem.iij.ser.viij.A.
Virtutes cardinales qualiter reformant ptem hoīs inferiorē:ibidem.A.
Virtutes cardinales diuersis nominibus appellantur:ibidem.A.
Virtus vtrum augmentatur ex euentu sequenti.ix.et.x.ser.v.A.
Visitatores exigentes indebitas pcurationes suspensi sunt.v.ser.xxvij.A.
Vita eterna quid et q̄lis ē.j.sermō.xj.C.
Vnctio extrema quid est et q̄d reqrit et ad q̄d est ordinata.j.ser.xviij.A.B.
Vnctiōis extreme multiplex est effectus:ibidem.C.
Volucres inuente vel capte vtrum obligant ad restitutionē.vij.ser.ix.B.
Voluntas peruersa qualiter excecat intellectum.j.sermone.v.C.
Volūtas peruertitur duobus modis:ibidem.C.
Voluntas perfecte deo oblata q̄ accepta est.j.sermone.xxiij.A.B.
Voluntas vtrum moueri potest ab appetitu sensitiuo.ix.et.x.ser.ij.C.
Voluntas sola circa delicta vtrum est puniendā.ix.et.x.sermō.iiij.A.
Voluntas benefaciendi vtrum haberi debet p facto:ibidem.B.
Votum quid est et que requiruntur ad eius perfectionem.ij.sermō.v.A.
Votum voluntarium est duplex:scz solenne et simplex:ibidem.B.
Votum facere de meliori vtrum sit expediens:ibidem.C.
Votum vtrum aliquod bonum factum facit magis meritorium:ibidem.C.
Votum facere vel implere quidam phibētur.ij.sermone.vj.A.B.
Votum aliquod quodcūq̄ vtrum semper cōmutari potest in voto religionis:ibidem.B.
Votum decedentis vtrum heredes adimplere tenentur:ibidem.B.
Votum vtrum semper obligat et statim ad perficiendum:ibidem.C.
Votum vtrum fieri potest de eo quod est indifferens.ij.sermone.vij.A.
Votum vxoris vtrum vir semper reuocare potest et econuerso:ibidem.A.
Votum ptinentie in matrimonio qualiter est seruandum:ibidem.B.
Votum ptinentie conuolans ad nuptias quātū malum agit:ibidem.C.
Votum peregrinationis vtrum vnus coniugum facere potest sine consensu alterius:ibidem.C.
Votum cōiugum ad religionem qualiter obligat:ibidem.C.
Votum religionis quos quando et qualiter obligat.ij.ser.viij.p totum.
Votum vtrum qualiter et p quem recipit dispensationem:ibidem.C.

Explicit tabula decem ꝑceptoꝝ.

De tercio precepto [illegible]
vt diem sabbati sanctifices

[illegible]

Preceptoꝝ diuine legis Speculū aureū: a deuoto ac ꝑdocto viro fře Heirico herp ordis mioꝝ de obseruātia ꝑ instructōe ꝑdicatoꝝ ꝛ cōfessoꝝ alioꝝqꝫ christifideliū sb forma Sermonū diligētissimo studio cōpositū: feliciť icipit.

De multiplic(itat)ate ac diuersitate legum: Sermo ꝓambulus prim⁹.

Inuenio aliam legē in membris meis re
i pugnantē legi mētꝭ mee: ꝛ captiuū me ducentē ī legem pctī. Ro. vij. Ad euidentiā thematis q̄ri pōt: Utrū lex sit aliqđ ratōis ꝑsertim cū nihil qđ est rōnis ē in mēbris nrīs: eo ꝙ rō nō vtiť organo corꝑali. Ad hoc rūdet doctor sctūs prima 2ᵉ. q. xc. ꝙ lex ē quedā regula ꝛ mēsura actuū ꝑ quā inducitur aliqs ad agendū vel ab agēdo retrahiť. Diciť eñ lex a ligando qꝛ ligat ad agendū. Regula aūt ꝛ mensura humanoꝝ actuū ē rō que ē primū principiū humanoꝝ actuū: qꝛ rōnis est ad finem ordinare qui est primuꝫ principiū in agendis ꝭm phm. In vnoquoqꝫ aūt genere id qđ ē principiū ē mensura ꝛ regula illius generis: sicut vnitas in genere numeri: primus mot⁹ ī genere motuū. Ex quo relinquiť ꝙ lex sit aliquid ptinēs ad rōnē. Uerūtamē lex q̄ ē quedā regula ꝛ mēsura dupliciť diciť eē ī aliquo. Primo sicut ī mēsurāte ꝛ regulante: ꝛ qꝛ hoc ē ꝓpriū rōnis iō ꝑ hūc modū lex ē in sola rōne. Secūdo mō sicut in regulato ꝛ mēsurato: ꝛ sic lex ē in oībus que inclinanť ad aliqđ ex aliq̄ lege: ita ꝙ quelibꝫ inclinatio ꝓueniēs ex aliq̄ lege pōt dici lex: nō eēntialiter sed q̄si ꝑ participationem: ꝛ hoc mō inclinatio membroꝝ ad ɔcupiscēdū lex mēbroꝝ đr: de qua ait apl's: Inuenio aliā legē. Lex igiť ē quedā ordinatio rōnis de his q̄ spectant ad bonū cōe ꝓmulgata ab eo q̄ curā cōitatis hꝫ. Et ē multiplex. Primo nāqꝫ ē quedā lex que diciť eterna: qđ sic ꝓbať: qꝛ manifestū ē ꝙ mūdus ꝓuidentia diuina regiť: ꝛ tota cōitas vniuersi rōne diuina gubernať: ꝛ iō ipa gubernatio rerū in deo quasi in ꝑncipe vniuersitatꝭ existens habet rōnem legis. Et qꝛ diuina rō nihil cōcipit ex tpe: sed ɔceptū eternū habet vt diciť Prouer. viij. inde ē ꝙ hmōi legē oportet dicere eternā. Qꝫ si obijciť ꝓmulgatio ē de rōne legis q̄ nō potuit eē ab eterno: qꝛ nō erat ab eterno cui ꝓmulgareť. Dicendū ē ꝙ lex eterna tam verbo q̄ scripto ꝓmulgationē hꝫ eternā ex pte dei ꝓmulgātis: qꝛ verbū diuinū ē eternū ꝛ scriptura libri vite ē eterna: licet ex pte creature suscipientis vel audientis nō potest eē ꝓmulgatio eterna. Et hec lex eterna nihil aliud ē q̄ rō diuine sapīe ꝭm ꝙ ē directiua oīm actuū ꝛ motionū: qꝛ sicͭ de⁹ ꝑ suā sapiam ɔditor ē vniuersaꝝ naturaꝝ ad quas cōparať sicut artifex ad artificiata: sic etiam ē gubernator oīm actuum et motionū que inueniunť in singulis naturis. Hic queri pōt. Utruꝫ lex eterna sit omnib⁹ nota sicut sentire videť Aug⁹. li. de li. ar. ꝙ eterne legis notio nobis impssa ē. Ad hoc rūdet beat⁹ Tho. prima 2ᵉ. q. xcij. ꝙ aliqđ dupliciter cognosci pōt. vno mō in seipo: alio mō in suo effectu in q̄ reperiť aliqua ei⁹ silitudo: sicut nō vidēs solem in sua substātia cognoscit ipm in sua irradiatione. Sic ḡ dicendū est: ꝙ legem eternā nullus cognoscere pōt ꝭm ꝙ in se ipa ē: nisi solū beati qui deū ꝑ eēntiam vidēt: sed oīs creatura rōnalis ipam ɔgnoscit ꝭm aliquā ei⁹ irradiationē vel maiorē vel minorē. Oīs eñ cognitio veritatis ē quedā ordinatio vel pticipatio legis eterne que ē veritas incōmutabilis: vt dicit Aug⁹. li. đ vera religione. veritatē oēs eq̄liter cognoscūt ad min⁹ q̄tū ad principia cōia legis naturalis: in alijs vero quidā plus quidā min⁹ pticipāt de cognitiōe veritatis: ꝛ ꝭm hoc plus vł min⁹ cognoscūt legē eternā. Et ex hac lege eterna oīs lex deriuať: qđ sic pꝫ: qꝛ in oībus gubernantib⁹ hoc videm⁹ ꝙ rō gubernatiōis a primo gubernante in scđos deriuať: sicut rō rerū que sunt agenda in ciuitate deriuať a rege ꝑ preceptū in inferiores administratores: ꝛ in artificialib⁹ rō artificialiū actuū deriuať ab architectore ad īferiores artifices qui manu operanť. Cū igiť lex eterna sit rō gubernatiōis in supremo gubernāte: necesse ē ꝙ nō oēs rōnes gubnationis q̄ sunt in inferiorib⁹ gubernātib⁹ a lege eterna deriuēť: hmōi aūt rōnes sūt quecūqꝫ alie leges ꝑter legē eternā: que

lex a ligando

Lex ē multiplex: Eterna, Nāls, Humana, Diuina

quãtũ ꝑticipãt de rõne recta tãtũ deriuaẽ
B a lege eterna. Secunda vero lex dꝛ na/
turalis velius naturale. Et capiẽ multiſ
1 modis. Primo cõpetit oĩbus rebus ⁊ eſt
quedã vis.i.facultas inſita oĩbus rebus
naturaliter. Dicit Haſp ꝺ cal.j.di.i.c.ius
aũt: ꝙ iſta vis eſt quoddã ius a rerũ cõdi
toꝛe ſingulis entib⁹ ſeu reb⁹ cõceſſũ: puta
igni ꝙ calefaciat: ſoli ꝙ luceat: rei graui
ꝙ deſcendat: leui ꝙ aſcendat: adamanti
ꝙ ferrum attrahat: accipitri ꝙ rapiat ⁊c̃.
iſta eñi entia habent ꝑdicta a natura ⁊ iõ
ius naturale appellaẽ: ⁊ qꝛ ius iſtud reb⁹
inſitũ eſt: iõ violari vel tolli nõ põt. Scõo
2 modo cõpetit reb⁹ aĩatis: ⁊ tũc ius natu/
rale diciẽ quidã ſtimulus vel inſtinctus
nature ex ſenſualitate ꝓueniẽs ad appetẽ
dũ vel ꝓcreandũ vel educandũ: ⁊ h̃ iure
dicim⁹ ꝙ ſimilia ſilib⁹ gaudẽt: ꝙ pulchꝛa
q̃s appetit ⁊ ſilia q̃ a natura ꝓcedũt. Iſtõ
eſt ius de quo dꝛ ꝙ natura docuit oĩa ani
malia: Uerũtamẽ ſine iſto iure aĩal eſt in/
terdũ ⁊ põt repⁱmi vel augeri vel etiã ĩ to/
tum caſſari: vt ꝙ nõ comedat filiũ: nõ nu
3 triat: nõ coeat vel ꝓcreet. Tertio mõ ꝯpe
tit ſolũ rõne vtentib⁹: ⁊ tunc ius natura/
le ẽ quedã rõ naturalis ab inſtinctu natu
re ꝓcedens. Et ius ex tali natura ꝓueni/
ẽs diciẽ naturalis: equitas ex q̃ rõne na
turali iura poſitiua deriuãẽ: ex q̃ inq̃ʒ ſur
git habilitas diſcernẽdi inter bonũ ⁊ ma/
lum: bonũ appetendi ⁊ ſequẽdi: malum
vero fugiendi: vt dicit apl'us Ro.ij. Gen/
tes q̃ legẽ nõ habẽt naturalẽ ea q̃ leg' ſũt
faciũt: vbi dicit glo. ⁊ ſi nõ hñt legẽ ſcꝑtã
hñt tñ legem naturalẽ q̃ quiſq; intelligit
⁊ ſibi ꝯſcius eſt: q̃d bonũ ſit ⁊ quid malũ.
Uñ cũ ab h̃ iure diſcrepat hõ tũc cõpara/
t⁹ eſt iumẽt' inſipientib⁹ ⁊ ſil'is fact⁹ ẽ ill'.
Ex hoc iure naturali Job ſe regebat tã ꝑ/
fecte ꝙ nõ inueniebaẽ ſimilis illi in t̃ra.
4 Quarto mõ cõpetit etiã rõnalib⁹ qꝛ tunc
ius naturale diciẽ p̃ceptũ naturale vel p̃/
ceptũ decalogi qꝺ fundatum ẽ in iure na/
turali: vt nõ furtũ facies: nõ mechaberis
⁊c̃. Unde oẽ ius diuinũ diciẽ etiã ius na/
turale q̃tũ ad p̃cepta: qꝛ ceſſante etiã oĩ
mandato dei dictat illa rõ naturalis faci
enda.ſ. ꝙ de⁹ diligaẽ ex toto coꝛde: ꝓxi/
mus ſicut ipemet: ꝙ nõ fureẽ ⁊ ſil'ia. Ter
tia vero lex diciẽ humana: q̃ ſubdiuidiẽ
vt poſtea videbiẽ. De q̃ q̃ri põt: Utꝝ con
gruebat dari lex hũana ꝑſerti cũ lex nãliſ
ſit q̃dã ꝑticipatio leg' eterne: ꝫ ꝑ legẽ eter
nã oĩa ſũt oꝛdinatiſſima vt dicit Aug⁹ li.
j. de li. ar. ꝫ videẽ ꝙ lex naturalis ſufficit
ad oĩa humana oꝛdinãda. Ad hoc rñdet
ſanct⁹ Tho. p̃ma 2e. q. xcj. ꝙ ex precept'
legis naturalis quaſi ex quibuſdã p̃nci/
pijs cõibus indemonſtrabilib⁹ necẽ eſt ꝙ
rõ humana ꝓcedat ad aliq̃ magis ꝑticula
riter diſponẽda: q̃ diſpoſitiões ſꝫm hũanã
rõnem adiuẽte dicunẽ leges hũane. Uer
bi grã: lex nature dicit in generali: nõ fa/
cies alijs qꝺ tibi fieri nõ vis. Lex xpo ſcri
pta dicit eadẽ in ꝑticulari: nõ occides ⁊c̃.
⁊ ſic practice deducit ad oĩm noticiam: qꝛ
lex nature ex aliqua paſſiõe vel mala con
ſuetudine vel mala diſpõne nature in ali/
quoꝝ coꝛdib⁹ q̃tũ ad aliqua coꝛrũpiẽ et
obfuſcaẽ: ſicq; pꝫ ꝙ ſicut ex ꝑte rõnis ſpe
culatiue ꝑ naturalẽ ꝑticipationẽ diuine ſa/
piẽtie ĩeſt nob̃ cognitio q̃dã cõmuniũ p̃n/
cipioꝝ: nõ tñ cognitio ꝓpria cuiuſlibꝫ veri
tatis: ſic̃ ĩ diuina ſapĩa ꝯtineẽ: ſic etiã ex
ꝑte rõnis practice naturaliẽ hõ ꝑticipat le
gem eternã ſꝫm q̃dã cõia p̃ncipia: nõ autẽ
ſꝫm ꝑticulares directiões ſinguloꝝ que tñ
in eterna lege cõtinenẽ: ⁊ iõ necẽ eſt ꝙ hu
mana rõ ꝓcedat vlteri⁹ ad quaſdã ꝑticu/
lares legũ ſanctiões. Quarta deniq; lex
diciẽ diuĩa: quã dauid expetijt dicẽs: Le
gẽ pone mihi dñe viã iuſtificationũ tua/
rũ: que nimiꝝ lex etiã nobis neceſſaria fu
it ad directionẽ hũane vite ꝓpter quatuoꝛ
rõnes. Pꝛima qꝛ ſic̃ dicit Aug⁹ ĩ p̃mo li.
de li. ar. humana lex nõ põt oĩa q̃ malefi/
unt punire vel ꝓhibere: qꝛ dũ auferre vel
let oĩa mala: ſequereẽ ꝙ ⁊ tollerenẽ mul/
ta bona: ⁊ ſic impedireẽ vtilitas boni cõ/
munis qꝺ ẽ neceſſariũ ad hũmanã cõuer/
ſationẽ: vt pꝫ de meretricib⁹ q̃ ſi tollerẽẽ
oĩa cõfunderenẽ adulterijs ſtupꝛis ſodo/
mijs ⁊ ſil'ibus: vt ꝫ nullũ malũ impꝛohi/
bitũ ⁊ impunitũ remaneat: neceſſario fuit
ſupuenire legẽ diuinã ꝑ quã oĩa pctã pꝛo
hiberenẽ. Et h̃ tangit p̃s. dicẽs: Lex dñi
ĩmaculata.i. nullã peccati turpitudinẽ ad
mittẽs. Scõo qꝛ lex humana tñ de his le
gẽ ferre põt de quib⁹ ⁊ iudicare: qꝺ ſolũ
fieri põt de motib⁹ exterioꝛib⁹ qui appa/
rent hoĩb⁹: ⁊ iõ neceſſariũ fuit ꝙ ſupueni
ret lex diuina que diſponeret de motibus
interioꝛibus q̃ latent hoĩb⁹. Hinc addit
p̃s. Cõuertẽs aĩas: qꝛ nõ ſolũ act⁹ exterio
res ſed etiã interioꝛes dirigit. Tertio: qꝛ
lex nature vt dictũ ẽ cõtinet ipa pꝛecepta
in genere q̃ p̃ncipaliter duo ſunt. Pꝛimũ

ē: Qđ tibi vis fieri h̄ alijs facito. Scđm:
Nō facias alijs qđ tibi fieri nō vis. Nec
descēdit ad ip̄as ꝑticulares cōclusiones.
Modo ꝓpter inclinationē hūani iudicij p̄
cipue de reb⁹ ꝯtingentib⁹ ꝛ ꝑticularibus
ꝯtingit de actib⁹ humanis diuersoꝝ eē iu
dicia: ex quib⁹ diuerse ꝛ cōtrarie leges ꝓ/
cedunt. Ut igit̄ hō absq̄ omni dubitatiōe
scire possit q̄d ei sit agendū: q̄d vitandū:
necessariū fuit vt ī actib⁹ ꝓprijs dirigeret̄
ꝑ legē diuinit⁹ datā: de qua ꝯstat q̄ erra/
re nō pōt. Hinc ꝓsequit̄ p̄s. Testimoniū
dn̄i fidele. s. ꝓpter certitudinē veritatis et
rectitudinis. Quarto q̄ꝛ lex nature ꝑtici
pat cū eterna lege s̄m ꝓportionē capacita/
tis hūane nature: s̄ q̄ꝛ hō ordinat̄ ad finē
beatitudinis eterne q̄ excedit ꝓportionē
naturalis facultatis hūane: iō oportet q̄
supra legē naturalē ꝛ humanā dirigat̄ ꝑ/
fectiori ꝛ altiori mō ad finē vltimū supna
turalē qđ fit lege diuinit⁹ data: ꝑ quā al/
tiori mō ꝑcipitur lex eterna. Nunc igi/
tur ꝓsequēdo de lege hūana sciendū q̄ ē
quedā lex humana q̄ d̄r lex gentiū q̄ facta
fuit hūano genere multiplicato: nā an̄ dū
taxat lege naturali regebāt̄ ita q̄ erāt eis
oīa cōia: ꝯcedebant̄ em̄ oīa occupāti sicut
dictū erat illis: quācūq̄ terrā calcauerit
pes tu⁹ tua erit. Post multiplicationē ve
ro humani generis facta fuit hec lex per
quā regiōes distincte sūt: bella orta ꝛ ser
uitutes secute ꝛ obligatiōes inducte. in/
sti. de iure na. §. ius aūt gentiū. Et s̄m H.
boyc in. c. de ꝯsti. simpl'r ista ligat oēs p̄/
ter papā et impatorē nisi ꝑ eos vel ꝑ legē
seu ꝑ canonē fuerit īmutata: vt ī. d. §. ius
aūt gētiū. vel etiā nisi ꝑ ꝯsuetudinē rōna/
bilē ꝛ p̄scriptā in aliquib⁹ fuerit abroga/
ta: ꝛ hec lex data fuit ante legē mosaicā:
post legē ꝰo mosaicā ꝛ ꝓphetica data fu/
it lex ciuil' q̄ īcepit a Phoroneo rege: quē
postmodū alij secuti sūt ī legis ciuilis edi
tiōe. Unde romani miserūt decē viros ad
grecos ꝓ hn̄dis legib⁹. Greci vero mise/
runt romā quedā sapientē expiri volētes
an romani digni eēnt legib⁹. Qui cū ro/
me venisset romani cogitātes quid vellet
quedā stultū ad disputandū cū greco po/
suerūt vt si ꝑderet tm̄ derisio eēt. Grecus
vero solo nutu disputare cepit ꝛ vnū deū
significās vnū digitū leuauit: stult⁹ autē
credens q̄ eū vno oculo cecare vellet du/
os digitos leuauit ꝛ cū hoc pollicē: sicut
naturaliter euenit quasi vellet eū cecare

de vtroq̄: grec⁹ tn̄ credidit q̄ ꝑ hoc trini/
tatē on̄deret: deinde grec⁹ manū apertā
tenuit vt on̄deret oīa nuda ꝛ aperta deo:
stultus vero timens alapā pugnū clausū
quasi repcussur⁹ leuauit: grecus tn̄ intel/
lexit ꝑ hoc q̄ de⁹ oīa palmo clauderet: et
sic credens romanos dignos legib⁹ reces
sit ꝛ leges his sapientib⁹ romanis cōcedi
fecit in ciuitate athenaꝝ ꝛ lacedemoniā:
ꝛ sic lex ciuilis ortū habuit a grecis: sicut
ꝛ q̄libet alia sciā. Hec no. glo. in. l. ij. ff. de
orig. iuris. Et đ hac lege ciuili dic̄. Hein.
boyc vbi supra: q̄ si nō p̄nt sine pctō ſuā/
ri tūc nullū ligant in aliquo foro: q̄ꝛ rōne
peccati hꝫ necessario lex canoni succūbe/
re: si vero sine pctō seruari p̄nt ꝛ canonib⁹
ꝯcordāt: tūc oēs ligāt nisi papā ꝛ impato
rē: si tn̄ ꝯriant̄ canonibus tūc ab oīb⁹ sibi
subditis etiā paganis sūt seruanda: nō tn̄
ligāt ī foro eccl'ie. Porro Jesu nato tres
leges date sunt. Pria ē euāgelica ad quā
tenent̄ etiā papa ꝛ imperator: q̄ si ꝯriū cō
stituūt vel faciūt nō dicunt̄ legē dare sed
qđ verius ē errare. vt pꝫ. xxv. q. j. c. sūt q̄/
dā. nisi in his q̄ sunt ꝯcilij ꝑfectiōis. xiiij.
q. j. c. q̄sq̄s. Secūda lex ē apl'ica: de qua q̄
ri pōt: Utrū statuta legis apl'ice de quib⁹
habet̄. xxxiiij. di. c. si subdiacon⁹. ꝛ. c. le/
ctor. vel etiā statuta quattuor ꝯcilioꝝ p̄n
cipaliū. de quib⁹. xv. dis. c. sicut. ꝛ. c. san/
cta: ligant oēs. Dicendū q̄ illa sicut qua/
tuor euāgelia ligant oēs ꝛ seruari debent
ab oībus nisi papā ꝛ nisi ꝑ papā fuerit im
mutata vel correcta ꝛ nisi sint ꝯsilij ꝑfecti
onis. Nā cū papa ꝑtātem suā nō recipiat
ab hoīe s̄ a deo: vt pꝫ. xxij. di. c. sacrosc̄a.
ꝛ sic ē successor petri ꝛ vicari⁹ dei: iō nulla
regula vel ꝯstitutio apl'ica ip̄m ligat cum
nō habeat imperiū par īparē. Tertia deni
q̄ lex dicit̄ canonica q̄ ꝓcedit ex veteri ꝛ
nouo testō: ꝛ tanq̄ vltima in alijs legibus
ꝯtenta cōplectēs: nobilior ꝛ ꝑfectior meri
to iudicat̄. Pro quo notandū s̄m Hein.
boyc in. c. de ꝯsti. q̄ si statutū canonicū es
set ꝯtrariū legi nature vel diuine morali
vl' noui testamēti tūc nō obligaret nec ob/
ſuari deberet. xxj. di. c. inferior. xj. q. iij. c
qui resistit. qđ si nō ē ꝯtrariū legi natura/
li vel diuine ꝛ precipit: tūc ab omnibus
obseruari oportet. xiiij. q. j. qđ p̄cipit̄. vel
si ꝓhibet tūc etiā obligat ꝓhibitio eodē
mō. Si vero p̄cat̄ tūc nō ligat de necessita
te licet iustū sit q̄ obediat̄. xxiij. q. j. c. sic
em̄. Si indulget nō debꝫ trahi ad ꝯsequē

tiã: tñ quo ad illos quib⁹ indulget ⁊ ꝯtra quos indulget seruari ꝺꝫ: vt pꝫ in institutis ꝺe iure na. §. ſ qð princip. ⁊. iij. di. c. ꝑuilegia. Si cõsulit ꝯsilio reuerẽtie tunc ab oĩbus obseruari ꝺebet ⁊ ligat sicut ꝑceptũ: vt pꝫ extra ꝺe eta. ⁊ quali. c. ad aures in fi. vbi ꝺe h̃ per glo. vide. vñ qñqꝫ q̃ sunt p̃cepti ꝯsulunẗ: vt pꝫ. xxviij. q. j. sic eñ: vextñ ꝯsiliũ pfectõis nõ ligat nisi volentes. Ad laudẽ ðñi nostri iesu christi.

De cõsuetudinib⁹ ⁊ canonib⁹ abrogatis ac statutis inferiorũ ꝑlatorũ tribusqꝫ generibus legatorum: Sermo preambulus II.

Jnueni o aliam legẽ in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis mee. Uiso vtcũqꝫ ꝺe ꝺiuersitate legũ: Jam ꝓsequendũ eẽ reor breui stilo p̃nti sermone ꝺe ꝺuob⁹ scꝫ ꝺe ꝯsuetudinib⁹ ⁊ canonib⁹ per illas abrogatis ⁊ ꝺe inferiorꝫ ꝑlatorꝫ statutis. A Quantũ ad primũ queri põt primo ꝺe canonib⁹ ⁊ legib⁹ abrogatꝫ per ꝺissuetudinẽ tacito consensu: vtrũ tales canones vel leges ligãt vel ꝓ iure allegari p̃nt. Ad hoc ꝺicendũ ꝙ iura abrogata p ius ꝯtrariũ nõ ligãt nec ꝓ iure allegari p̃nt: qꝛ papa Thelesphor⁹ statuit vt septẽ hebdomadib⁹ a carnib⁹ ⁊ ꝺelitijs añ pascha clerici abstinere ꝺebeãt. vt. iiij. di. c. statuim⁹. qð. c. ẽ abrogatũ: ꝺe ꝯse. ꝺi. iij. c sacerdotib⁹ oĩbus ꝺecretum ẽ: vt ante pasche solẽnitatẽ nõ q̃nquagesima sed quadragesima teneanẗ: hoc ex ꝯcilio aurelianensi. ⁊ sic canones abrogati non ligant. Hinc ꝺicit Mein. boyc in ꝓhemio ꝺecretaliũ: ꝙ si allegaẗ talis lex vel ꝺecre. vt ius per se stans tũc taliter allegãs crimẽ falsi cõmittit: ⁊ etiã qꝛ ꝯtra mandatũ seu ꝓhibitionẽ pape facit infamis ẽ. vt pꝫ. vj. q. j c. infames. ⁊. xix. ꝺi. c. nulli. Si tñ allegaẗ vt ius antiquũ ad ꝺeclarationẽ ⁊ noticiã noui iuris tunc põt allegari: qꝛ noticia iuris antiqui necessaria ẽ ad cognitionẽ iuris noui: vt no. Bern. ⁊ Host. in. c. nouit. extra ꝺe iuꝺicijs. Uerũtñ si lex vel canon ẽ p̃ceptiu⁹: tũc tolli nõ põt p solũ abusum subditorꝫ qꝛ qð p̃cipiẗ necesse ẽ adimpleri. xiiij. q. j. qð p̃cipiẗ. al's eñ penderet ex arbitrio subditorꝫ qð fieri nõ ꝺebet: vt pꝫ extra ꝺe postula. ꝑla. c. bone me. Ad maiorẽ tñ euiꝺẽtiã sciendũ ꝺe ꝯsuetuꝺine ꝙ ꝯsuetudo ẽ ius vtentiũ morib⁹ institutũ qð ꝓ lege suscipiẗ cũ lex ꝺeficit. Sꝫ qñ cõsuetudo redacta ẽ in scriptis tũc vocatur lex vel ꝯstitutio. Et notãdũ generaliẗ ꝙ vbicũqꝫ lex ꝺeficit semp tenenda ẽ cõsuetudo ꝺũmodo nõ ẽ iniqua vel al's a iure reprobata. Siĺr vbicũqꝫ cõsuetudine seruata periclitaẗ aĩma nõ valet cõsuetudo. Jtẽ si sit ecclijs onerosa. ex̃ ꝺe consue. c. j. Nec valet vbi ꝯtradicit iuri publico cui nõ põt q̇s renũciare: nec etiã valet ꝯ legẽ ꝺiuinã vel humanã. e. ti. c. fi. Nec ꝺenicꝫ valet vbi ẽ ꝯtra ꝯciliũ vel al's ꝯtra iuris approbationẽ. ex̃ ð ꝯsan. ⁊ affi. nõ ꝺebet. Or si queriẗ qñ ergo valet cõsuetudo. Dicendũ ꝙ ꝺũ ẽ p̃ter ius nõ ꝯtra: tũc est seruãda siue sit vniuersalis siue sit pticularis siue p̃scripta siue nõ. Unde vniuersalis ꝺiciẗ vt orare ꝯtra orientẽ vel ꝺeponere caputiũ in lectiõe euãgelij vel genuflectere ĩ eleuatiõe corpis christi: vel ĩ tribus ꝺiebus rogationũ ieiunare: tunc eñ nõ ẽ ꝺubiũ q̇n talis ꝯsuetudo ꝺꝫ obseruari. Si ẽ ꝯtra ius hũanũ ⁊ tñ rõnabilis tũc si ẽ p̃scripta ꝺebet seruari: sinaũt ⁊ sequiẗ legẽ tũc tollit legẽ sibi ꝯtrariã. ff. ꝺe legi. l. ꝺe quib⁹. Si p̃cedit ⁊ lex sequẽs faẗ mẽtionẽ ð ꝯsuetudine sibi ꝯtraria: tũc nõ tenet. vt ð ꝯsue. c. nõ putam⁹. li. vj. Si vero nõ facit mentionẽ tũc seruaẗ: vt ꝺe ꝯsue. lib. vj. c. vl. Preterea q̃ri põt an ꝯsuetudo possit tollere legẽ seu valeat ꝯ legem. Ad hoc ꝺicendũ ꝙ si lex ẽ ꝯsultiua ⁊ nullo mõ ligatiua tũc valet ꝯsuetudo: qꝛ lex nõ ligabat. Si aũt ẽ p̃ceptiua tunc si eã legem tollere ẽ pctm̃ inducere p se nõ valet ꝯsuetudo in oppositũ: Sinaũt tunc p cõsuetudinẽ põt fieri aliqua modificatio ꝭꝫ Jo. an. in addi. spe. ð ꝯstitutionib⁹ ad fi. Jn totũ tñ tollere nõ põt. Et nota ꝙ eque puniri ꝺebet trãsgressor ꝯsuetudinis laudabilis sicut transgressor legis. ex̃ ꝺe simo. c. ad aplicã. ⁊ in glo. fi. ⁊ ita obligaẗ religiosus ad laudabilẽ ⁊ bonã ꝯsuetudinẽ sui monasterij: sicut ad statuta vel iura seu leges sui monasterij. Quantũ autẽ ad secundũ queri põt ꝺe statutis inferiorũ ꝑlatorꝫ: vtrũ. s. tales statuta facere p̃nt ⁊ vtrũ ligant in foro ꝯscie. B Ad hoc ꝺicendũ generaliter ꝙ sic: qꝛ p̃mo legati in prouincia sibi cõmissa statuta facere p̃nt que ꝺurãt etiã finita legatõe: vt pꝫ ex̃ ꝺe offi. lega. c. Nemini ꝺubiũ eẽ volumus quin

legatorum ap'lice sedis statuta edita in pro/uincia sibi cōmissa durent tanq̄ ppetua: licet eandē postmodū sint egressi. Glo. Et si lata sunt sub anathemate q̄ cōtrafaciūt sunt excōicati. Pro quo sciendū q̄ glo. in c. officij. e. ti. dicit q̄ ibidē fit mentio d' tribus generib' legatorum. Primo de his q̄ mittunt a curia romana qui nō sunt cardinales: vt in. c. a nobis missi: ⁊ illi nec extra puinciā sue legatiōis nec hoīes alterius puincie venientes ad eos absoluere pñt nec bñficia ɔferre: vt pȝ i. c. officij nostri. Scḋo de his q̄ ptextu ecclesiarum suarum legatiōis sue sibi vendicāt auctem: ⁊ illi nec hoīes sue puincie nec alienos etiā in sua puincia exñtes absoluere possūt illos q̄ pter violentā iniectionē manuū in clericos excōicationē inciderūt: vt pȝ ibidē. c. excōicatis: nec etiā isti bñficia conferre pñt. Tertio de cardinalib' legatis qui de latere pape mittunt: ⁊ hi ineūdo ⁊ redeūdo vbicunq̄ ⁊ quoscūq̄ excōicatos p iniectiōe manuū in clericos absoluere pñt: vt. e. ti. q̄ trā stationē: ⁊ bñficia ɔferūt: vt c. officij. ⁊ mare trāseūtes insignia papalia deferūt. Scḋo vero sinodus puinciat statuta facere pōt: vt pȝ. xvj. di. c. q̄ dicit. Tertio sinodus epālis statuta facere non pōt: vt pȝ. xviij. di. c. j. ⁊ addit ad q̄d eorū ɔcilia sunt vtilia. Verūtñ epō in sua diocesi statuta facere pōt sup sua iurisdictiōe licȝ sup alijs nō nisi cōsentiāt hi quorum interest vel ad min' due ptes. vt pȝ extra de maio. ⁊ obe. c. si q̄s venerit: in textu ⁊ glo. Quarto capitulū pōt facere statutum: vt pȝ extra de ɔsti. c. cū accessissent. Qr si qrit qualiter ⁊ quos ista statuta obligāt. Dicendū q̄ statuta pape obligāt oīs. vt eꝫ de ɔsti. c. j. Sed si ē statutū particulare tūc ligat illos quos cōphendi vult: vt de elec. c. nihil ē. Hec tñ intelligūt dūmodo nō sint ɔ̄ria legi diuine vel naturali: vt pȝ per Hein. boyc in. d. c. j. d' ɔsti. Ex his etiam pȝ q̄ extrauagantes etiā ligāt in foro cōscie si saltē sunt iuri cōsona: ⁊ tūc ꝫm illā iudicari pōt. Si tñ dissona fuerint iuri tunc papa ɔsulendus ē: vt pȝ extra de fide instru. c. pastoralis. vbi dr aucte p̄senti um duxi statuendū. ⁊c. vide ibidē. Preterea d' statutis inferioris prelati. s. archiepi epi ⁊c. q̄ obuiāt canonicis statut' non valent: vt pȝ extra de maio. ⁊ obe. c. q̄ super his: vbi dicit epm nihil posse statuere in sinodo qḋ canonicis obuiet institutis. Porro si tale statutū ledit supiorē seu ius supioris tunc etiā nō ligat: vt extra d' iureiuran. c. veniētes. Nō etiam statuere pñt in p̄iudiciū inferiorum nec ligat: vt pȝ extra de loca. ⁊ cōduc. c. vestra. nisi tm̄ super iurisdictiōe sua. i. q̄tū ad sua: nec alterius interest. i. qñ p hoc alijs p̄iudiciū nō paraf: vel nisi eidē ɔsentiāt: vel ad min' due ptes: q̄si nō fit p̄iudiciū iuris maioris tamē si statutū ē irrōnabile non valet nec ligat nec dicere sufficit ita statutū ē nisi causa statuti assigneᷓ. lxviij. di. c. corepi vbi reuocaᷓ officiū corepor. vide ibidem. ⁊ in. c. pcedēti. Nimirum cū i statuto debeāt debite ɔditiōes cōcurrere q̄ habenᷓ. iiij. di. vbi dicit. Erit autē lex iusta possibilis ꝫm naturā ⁊ ɔsuetudinē patrie loco temporiq̄ ɔueniēs: necessaria vtilis manifesta quoq̄: ne aliq̄d p obscuritatē incautū captōe ɔtineat: nullo p̄uato comodo sed p cōi vtilitate ciuium ɔscripta: vide glo. Qḋ si rōnabile ē tūc nō ligat eꝫ territorium statuentis: vt exp̄sse pȝ li. vj. de ɔsti. c. vt aiarum saluti: vbi dicit q̄ statuto epi q̄ in oīs qui furtū cōmiserūt excōicatiōis sñia pmulgat subditi ei' furtū extra ipius dioceꝫ cōmittētes mīme ligari noscūtur. Si vo cōmittiᷓ infra territoriū statuentis tūc silr nō ligat pbabiliᷓ ignorantes vt pȝ eꝫ d' cle. ex. depo. vl' inf. c. ap'lice sedis: vbi dr verum qr tpe suspēsiōis ignari celebrastis dīna vos reddit ignorātia pbabilis excusatos: glo. nō crassa ⁊ supia: sec' tñ ē in sñia interdicti qua ligantur ⁊ absentes ⁊ ignorātes. Cui' rō est qr qñq̄ ferᷓ pter delictū alteri': vt pȝ lib. vj. de sen. ex. c. si sñia: sup verbo interdicti i nouella. crasse tñ ⁊ supine ignorātes liganᷓ vbi sciētes ligarēᷓ. Verūtñ sciētes q̄ non sūt subditi rōne domicilij vl' psone vl' delicti ɔtract' nō ligat: vt pȝ eꝫ de sen. ex. a nobis. j. qr extra territoriū ius se nō extēdit: vt pȝ lib. vj. de ɔsti. c. vt aiarum saluti.

Deniq̄ sciētes q̄ sūt subditi rōne domicilij psone vl' delicti ɔtract' ligat qr rōne delicti cōmissi i territorio statuēt' efficiᷓ delinquēs de iurisdictiōe ipius: vt pȝ extra de priui. c. tuarum. de fo. cōpe. licet rōne delicti. ⁊ in glo. Ceterum: vtrū q̄s p̄sumaᷓ scire vl' igrare statutū arbitrabiᷓ bonus iudex ex mora quā traxit i t'ra. s. modica vl' magna: ⁊ indubio videᷓ q̄ ei' iuramēto stādū sit ꝫm Jo. an. d' sen. ex. c. si vo. ij. Et notādū generalr q̄ q̄ iurāt statuta vl'

cōsuetudines loci vł eccłie ſuare ꝑtextu talis iuramēti nō obligant ad illicita vel impossibilia vel obuiantia eccłiastice libertati: nec ad ea dz intētio sua referri.

Ad vltimū q̄ri pōt q̄s iudicat̄ eē transgressor canonis vel decretalis q̄ eiusdem auctis ē cū canone qd̄ diffuse ꝓbat̄. xix. di. c. j. ij. iij. ⁊ p totū. Ad hoc dicendū ſm Hein. boyc. extra de elec. in. c. dudū. ij. ꝙ si q̄rit̄ de correctis vel retractis p aliū canonē vel decretalē postea editū: tunc cōtrauenīēs nō ē trāsgressor: vt pz. xxvj. di. ca. j. scz vnius vxoris virū: qd̄ ē correctū p. c. sequēs: ⁊. xxxvj. q. vlti. c. vl. qd̄ ē correctū p. c. actedens. extra de rap. nā iuribus correctis nō ē vtendū. Si vō queris de nō retractis p aliū canonē: tunc dicendū ꝙ si nō sunt approbati de morib⁹ vtētiū tales nō obseruās nō dicit̄ transgressor: vt ꝓbat̄. iiij. di. §. leges instituunt̄ cū ꝓmulgant̄: firmant̄ cum morib⁹ vtentiū approbant̄. Sicut eñ morib⁹ vtentiū ī cōtrariū nōnulle leges abrogate sūt ita moribus vtentiū leges ipē cōfirmant̄. Vñ illud Thelesphori pape q̄ decreuit vt clerici generalr̄ a q̄nquagesima a carnibus et delicijs ieiunēt: qd̄ q₂ morib⁹ vtentiū approbatū nō est alit̄ agentes trāsgressiōis reos nō arguit: h̄ ibi. Et hoc sane intelligit̄ qñ venit ꝯtra hmōi canones aucte cōsuetudinis legitime in ꝯ̄riū introducte eo ꝙ nō sunt canones p̄ceptū vel ꝓhibitionē ꝯtinētes: imo eēt trāsgressor si ꝯtra talē cōsuetudinē legitimā veniret. xj. dis. in his reb⁹: de quibus nihil certi statuit scriptura diuina mos populi dei ⁊ instituta maiox ꝓ lege tenēda sunt: ⁊ sicut p̄uaricatores legū diuinax: ita ꝯtēptores eccłiasticax ꝯsuetudinū cohercendi sunt. Si vō ꝯ̄uenit nō aucte ꝯsuetudinis legitime in cōtrariū introducte: q₂ nulla ē ſ₃ ꝯ̄uenit nccītate vrgente: tūc nō ē trāsgressor: q₂ necessitas legem nō habet: vt patet extra de consue. c. quanto. ⁊ de conse. di. v. c. discipulos cum per segetes transeundo spicas euellerēt ⁊ ederēt ipius christi vox innocētes vocat q₂ coacti fame h̄ fecerūt: si tñ ꝯ̄uenit voluntarie nō nccītate ⁊ sūt p̄cepta vł ꝓhibitiōes ⁊ ex certa sciā tūc ē transgressor: vt. xxv. q. j. c. violatores canonū voluntarie ⁊c̄. vide ibidē. Si ꝓinde ꝯ̄uenit ex rōnabili cā quā ⁊ si legislator sciret nō decerneret eē seruandū canonē: tūc nō ē trangressor: vt ptz ex̄ de obser. ieiu. c. ꝯsiliū. Denicꝫ canones p̄cepta vł ꝓhibitiōes nō ꝯtinētes ſ₃ tm̄ diffinitiōes si nō sunt morib⁹ vtentiū approbati: tunc ꝯ̄uenīēs nō ē transgressor: sec⁹ tñ si morib⁹ vtentiū eēnt approbati. xj. di. c. ī his. Silr̄ si ꝯtinent ꝯsiliū vel hortationē. vt pz. iiij. di. c. fi. Fallit tñ in ꝯsilio reuerētie qd̄ oīno tenendū ē: vt pz di. vj. c. testamentū. Vltimo queri pōt qua pēa trāsgressor legis vel canonis puniri debeat. Ad hoc rñdet Hein. boyc extra de elec. ī c. dudū. ij. ꝙ ꝓ transgressiōe legis q̄s punit̄ pena sacrilegij: vt ꝓbat̄. C. de eroga. mił. annone. l. repetita. li. xj. Pro transgressione vō canonis si transgrediēs credit eccłiam romanā nō hr̄e ptātem cōdendi canones: tūc punit̄ vt heretic⁹: vt ptz. xix. di. c. nulli fas ē. vbi glo. Qui dicit romanā eccłiam nō esse caput nec posse condere canonē ille ē heretic⁹. Si vō credit romanā eccłiam hr̄e ptātem: sed tñ facit ꝯtrariū licet mādata transgredit̄ nō tñ ē heretic⁹ ſ₃ peccat. Si ergo in canone illo ꝯtra quē venit ē pena certa apposita ꝯtra transgressorē illius: tunc illa tm̄ imponitur: vt notat. Joh̄. mo. de elec. c. cupiētes. §. si vō in discordia. sup vbo ꝓuenit. lib̄. vj. ꝙ si nō est pena certa apposita: tūc ē pena depositiōis: vt pz. iiij. di. §. vlti. vbi dicitur. Illi qui sacris nesciūt obedire canonibus penit⁹ officio iubeant̄ carere suscepto: nō tñ ad p̄mā offensā deponi debent vt. xxiiij. q. iij. c. de illicita. ⁊. ix. q. vl. c. pe.

Cetex: cū iustis nō sit lex posita ⁊ qui spū dei agunt̄ non sunt sub lege. Quero vtrū tales etiā obligant̄ ad legū obseruātiā vel canonū. Ad hoc rñdet Gasper de calđ. in. c. j. de cōsti. in suo cōmento: ꝙ tales nō sunt sub lege vel nō tenent̄ ad obseruantiā legū vel canonū inuiti sed voluntarij: sic ꝙ nō cogunt̄ p leges que malos cohercent: sed bñ dirigunt̄ lege que vult ꝙ maiox ptāti obediat̄ nō obstante p̄cepto ꝯ̄rio minox: xj. q. iij. c. nō semp. c. iulianus. c. q̄ resistit. ⁊ hoc mō sunt subiecti ⁊ illā seruāt q̄ hoc vult. s. ꝙ lex carnis subiaceat legi spūs: vt pz. xix. q. ij. c. due sunt leges: vna publica alia priuata. Ad laudem dei omnipotentis.

De p̄ceptis veteris ⁊ noue legis: ⁊ vtrum sint dispensabilia: Sermo preambulus III

Udi israhel ⁊ ob-
a serua vt facias q̄ ꝓcepit tibi de⁹
vt bn̄ sit tibi. Deu. vj. Spūssan-
ctus ꝑ organū illud singulare moysen lo
quens his verbis. Circa diuina precepta
tria tangit ꝓncipaliter. Primo nāq̄ osten-
dit ꝙ audienda sūt hilarit᷑ cū dic: Audi
isrl᷑: hoc ipm in eodē li. frequēter ingemi-
nans. Nimirū cū ꝓcepta naturā lapsā re-
leuēt curādo uuln⁹ peccati merito christi
mentē quoq̄ rōnalē ad vite pfectionē ele
uent: ⁊ de vita btā certificent. Scdo tan-
git ꝙ sunt retinēda memorali᷑ cū addit:
Et obserua. Vn̄ ꝓsequit᷑. Erūtq̄ vba h̄ q̄
ego ꝓcipio tibi hodie ī corde tuo ⁊ narra-
bis ea filijs tuis ⁊ meditaberis sedēs in
domo tua ⁊ ambulās in itinere dormiēs
atq̄ ꝯsurgēs: nec solū corde sed etiā ope
sunt pficienda. Vn̄ subdit: Et ligabis ea
q̄si signū in manu tua: erūtq̄ ⁊ mouebūt᷑
inter oculos tuos: scribesq̄ ea in limine
⁊ ostijs dom⁹ tue. In themate quoq̄ cām
hoꝝ adiungit dicens: Ut facias q̄ ꝓcepit
tibi dn̄s. Tertio ondit ꝙ obseruata pre-
cepta a deo sunt ꝓmianda eternali᷑ cum
subinfert ⁊ bn̄ sit tibi. Audi igit᷑ isrl᷑ ⁊c.
B Ad euidētiā aūt hui⁹ themat᷑ pmo q̄ri
pōt: vtrū oēs hoīes erāt obligati ad ob-
seruantiā ꝓceptoꝝ legis veteris: ꝓsertim
cū dr̄ Deut. xxvij. Maledict⁹ qui nō per-
manet in sermonibus legis hui⁹: nec eos
pficit ope. Nimirū quicūq̄ subijcit᷑ alicui
regi necessario sequit᷑ ꝙ subdat᷑ etiā illi-
us legi: sed lex vet⁹ data ē a deo ꝗ est rex
oīs terre: vt dr̄ in ps. Ad hoc rn̄det doc.
sāct⁹ ꝓma 2e. q. xcvj. ꝙ lex vet⁹ manifesta
bat ꝓcepta legis nature ⁊ supaddebat q̄-
dā ꝓpria precepta. Quantū igit᷑ ad illa q̄
lex vetus continebat de lege nature oēs
tenebant᷑ ad obseruātiā veteris leg᷑: nō
q᷑ erant de veteri lege: ꝗ q᷑ erant de lege
nature q̄ lex scripta ē naturali᷑ in cordi-
bus hoīm ⁊ manifestabat᷑ deo dilect᷑ in-
structiōe angeloꝝ. Dicit eni Diony. iiij. c.
cel᷑. hierar. ꝙ multi gentilium ꝑ angelos
sūt reducti in deū: sicut Job ⁊ sīles q̄ le-
gē nature pfectissime obseruabāt. Unde
apl's Ro. ij. dicit ꝙ gentes q̄ legē non hn̄t
naturali᷑ ea q̄ legis sunt faciūt: ꝗ quātū
ad illa q̄ lex vet⁹ supaddebat nulli tene-
bant᷑ nisi ppl's iudeoꝝ: cui⁹ rō est: q᷑ data
tn̄ fuit ꝓplo iudeoꝝ vt quādā ꝓrogatiuā
sanctitatis obtineret ꝓpter reuerentiam
christi q̄ ex illo ꝓplo nascitur⁹ erat. Que
cunq̄ vo statuunt᷑ ad spālē aliquoꝝ sā-
ctificationē nō obligāt nisi illos: sicut ad
quedā obligant᷑ clerici qui diuino man-
cipāt᷑ ministerio. ad q̄ laici nō obligant᷑:
simili᷑ religiosi ex sua ꝓfessiōe obligant᷑
ad que seculares nō obligant᷑. Vn̄ iudei
quadā ꝓfessiōe vtebāt᷑. vt pꝫ Deu. xxvij.
Profiteor hodie corā dn̄o ⁊c. Sic ēt rex
aliquādo q̄dā instituit suis ministris fa-
miliarib⁹ ad q̄ ceteri nō obligant᷑. No-
tandum tn̄ ꝙ gentiles admittebant᷑ ad
obseruantiā legis: vt pꝫ Exo. xij. vbi dr̄:
Si quis pegrinoꝝ in vrām voluerit tran
sire coloniā: ⁊ facere phase dn̄i circumci-
detur prius omne masculinū eius ⁊ tunc
rite celebrabit: eritq̄ sicut indigena ter-
⁊ hoc iō: q᷑ pfecti⁹ ⁊ securius salutē cōse-
quebant᷑ sub obseruātijs legis ꝙ̄ sub so-
la lege naturali: sicut ⁊ nūc laici trāseunt
ad clericatū ⁊ seculares ad religionē ꝙ̄-
uis absq̄ hac saluari possint. Uerūtn̄ cū
venit plenitudo temporis: plenitudo grē
christ⁹ apparuit ⁊ habitauit in nobis qui
filijs gratie donans legem libertatis: ab
stulit illud iugum graue legis seruilis de
cernens ad illam suos minime obligari:
decetero ꝓut apostoli spiritu sancto ple-
nius instructi responderūt. Act. xv. His
qui voluerūt in christo baptizatos indu-
cere ad obseruātiā legis: Quid tempta-
tis deum imponere iugum sup ceruicem
discipuloꝝ qđ neq̄ nos neq̄ patres no-
stri portare potuim⁹: sed per gratiaꝫ iesu
christi credimus saluari sicut ⁊ illi. Nimi
rum cum dicit rabbi moyses ꝙ in veteri
lege erant ducenta. xviij. precepta affir-
matiua: q᷑ tot ossa dicunt᷑ esse in corpore
humano ad designandū ꝙ de omnibus
membris debet homo seruire deo ⁊ bene
operari. Precepta vero negatiua siue ꝓ
hibitiua fuerunt ꝰm eundē trecenta. lxv.
quia tot sunt dies in anno ad designan-
dum ꝙ nullo die homo debet transgredi
legem: ita ꝙ precepta veteris legis ī vni-
uerso erant quingenta. lxxxiij. ⁊ sic mul-
tograuius erat ista seruare ꝙ̄ precepta
noue legis: ita ꝙ dominus diceret omni
bus iudeis: Uenite ad me oēs qui labo-
rat᷑ ⁊ onerati estis ⁊ ego reficiam vos.
Sequitur. Jugum enim meum suaue est
⁊ onus meum leue. Hinc etiam dicit᷑ pri-
ma Joh. v. Hec est charitas dei: vt man-
data eius custodiamus: et mandata eius

grauia nõ sunt: vñ dicit: Hic est charitas dei: qꝛ charitatẽ dei hñti dei p̃cepta sũt facilia: ſ nõ habẽti sunt difficilia. Sicut Aug⁹. exemplũ ponit de aue sine plumis cui difficile ẽ volare: habẽti xͦ facile: similiter habẽti p̃uersã volũtatẽ mãdata vident̃ difficilia q̃ charitatẽ hñti sunt facilia. Sꝫ ne habeas qͦd causeris nec q̃ras velamẽ excusatiõis: dico q̃ cuilibet non hñti charitatẽ facile ẽ eã hr̃e: qꝛ de⁹ semp̃ parat⁹ ẽ eã dare cuiqꝫ se disponẽti eã recipere vt etiã exẽplariter pꝫ in cesario de q̃dã puella seculari vaga ⁊ luxuriosa: q̃ rapta ad iudiciũ vidit multos ad supplicia dãnari: tũc iudicẽ supplicit̃ orans rñsum accepit: Quid me oras: da mihi minimũ digitũ tuũ ⁊ ego dabo tibi man⁹ meas. q̃si dicat: Da mihi modicã fidẽ q̃ te emendes ⁊ ego dabo tibi grãm. Vñ dominus Deut̃. xxx. Mandatũ qͦd ego p̃cipio tibi hodie nõ ẽ sup̃ te nec ꝓcul a te positũ nec in celo situ: ſ iuxta te ẽ valde ſmo meus in ore tuo ⁊ in corde tuo: vt facias illum. Ex quib⁹ pꝫ q̃ obseruantia p̃ceptoꝝ ẽ in nr̃a ptãte.

B Secũdo igit̃ queri põt: vtrũ ĝ dei p̃cepta sint merito seruãda p̃sertim cũ dicit Dauid. Tu mãdasti mãdata tua custodiri nimis: adijciẽs penas diuersas in lege veteri cõtẽnentib⁹. Ad hoc rñdet Asteñ. li. j. ti. iij. arti. iiij. q̃ p̃cepta diuina merito sũt seruãda: qͦd pꝫ p̃mo ex p̃te dei cui⁹ auc̃te nulla maior ẽ. ps̃. Tu solus altissim⁹ sup̃ oẽm terrã: ip̃e ẽ em̃ dñs nr̃ iure creatiõis: iure gubernatiõis ⁊ iure redemptiõis. Exo. xx. Ego sũ dñs de⁹ tu⁹. ecce primũ: qui eduxi te de terra egypti: ecce secũdũ: ⁊ de domo seruitut̃: ecce tertiũ. Si ĝ filij rechab tã arduã obediẽtiã exhibuerũt suo pr̃i. O q̃d faciet vilissima creatura suo creatori ⁊ redẽptori. Nã legit̃ Hiere. xxxv. q̃ filij rechab Hieremie ad iussũ dñi vinũ ꝓponẽti ⁊ ad potũ iuitãti: rñderũt. Nõ bibem⁹ vinũ qꝛ ionadab fili⁹ rechab p̃r nr̃ p̃cepit nobis dicẽs: Nõ bibetis vinũ vos ⁊ filij vr̃i vsqꝫ in sempiternũ ⁊ domos nõ edificabitis ⁊ semẽtez nõ seretis ⁊ vineas nõ plãtabitis nec habebitis sed in tabernacul' habitabit̃ cũctis dieb⁹ vr̃is. Sequit̃. Obediuimus ĝ voci ionadab filij rechab p̃ris nr̃i in om/nib⁹ q̃ p̃cepit nobis ita vt nõ biberemus vinũ cũctis dieb⁹ nr̃is nos ⁊ mulieres nostre filij ⁊ filie nr̃e ⁊ nõ edificauimus domos ad habitãdũ ⁊ vineas ⁊ agrum ⁊ sementẽ nõ habuim⁹ ⁊c̃. vide si placet. Secũdo pꝫ ex p̃te nostri qꝛ mandatoꝝ obseruatio ẽ nobis fructuosissima ad adipiscẽda dona sp̃ualia. In lege xͦ veteri tã q̃ p̃p̃lo rudi etiã t̃pales benedictiões ꝓmittebant̃ obseruantib⁹ ⁊ maledictões trãsgredientib⁹: vt pꝫ Deut̃. xj. vbi d̃r. En ꝓpono in cõspectu vr̃o hodie bñdictionez ⁊ maledictionẽ: bñdictionẽ si obedierit̃ mandatis dñi dei vr̃i q̃ hodie p̃cipio vobis: maledictionẽ si nõ audieritis. Sꝫ in lege gr̃e q̃ p̃fectior ẽ sp̃uales dũtaxat bñdictiões ⁊ maledictiões ꝓponunt̃ in retributionẽ a deo q̃ p̃cepta ɔtẽnens plerũqꝫ ꝓsperitatib⁹ erigit̃: ɔseruãs aũt aduersitatib⁹ angit̃: vt ãmirans. ps̃. diceret: Ecce ip̃i pctõres ⁊ abũdãtes in seculo obtinuerũt diuitias: ⁊ dixi ĝ sine cã ⁊c̃. Est tamen eoꝝ obseruãtia nobis sũme necessaria: qꝛ d̃r Matth. xix. Si vis vitã ingredi serua mandata. Est inquã eoꝝ transgressio periclosissima. ps̃. Maledicti qui declinant a mãdatis tuis: illa scꝫ maledictione: Ite maledicti in ignẽ eternũ. Hic dominus posuit nos inter paradisũ ⁊ infernũ vt sciam⁹ nos nõ aliter posse paradisũ ingredi vel infernũ euadere nisi p̃ obseruãtiã mandatoꝝ: nec putem⁹ q̃ illa p̃cepta p̃sertim. x. filij isr̃l dũtaxat ꝓ se susceperĩt sed etiã ꝓ posteris suis: qꝛ ligabãt omẽs p̃ñtes ⁊ absentes ⁊ futuros: ſm q̃ dicit̃ Deut̃. xxix. Nõ solũ vobis ħ fedus fero ⁊ hic mãdata ɔfirmo: ſ cunctis p̃ñtibus ⁊ absentib⁹: ⁊ iõ p̃cepit p̃ribus dñs vt instruerẽt in eis filios: vt pꝫ in ps̃. lxxvij. Quãta mãdauit p̃rib⁹ nr̃is notũ facere ea filijs suis vt cognoscat generatio altera: ne scꝫ p̃tendãt excusationẽ ignorãtie. Tertio deniqꝫ ptꝫ ex p̃te ip̃oꝝ mãdatorũ q̃ sũt irrep̃hensibilia nihil irrõnabile cõtinẽtia. ps̃. Lex dñi ĩmaculata cõuertẽs aĩas testimoniũ ⁊c̃. p̃ totũ. ⁊ Ro. vij. Lex q̃dem sctã ⁊ mãdatũ sctm̃ ⁊ iustũ ⁊ bonũ.

C Tertio ꝓinde q̃ri põt. Vtrũ p̃cepta dei sint dispensabilia p̃sertim cũ sic hõ se hꝫ ad legẽ humanã: sic de⁹ se hꝫ ad legẽ diuinit⁹ datã: ſ hõ dispensare põt in preceptis legis q̃ hõ statuit: ĝ videt̃ q̃ ⁊ deus. Hinc etiã furtũ qͦd oĩbus ꝓhibuit filijs isr̃l in egressu de egypto p̃cepit: ⁊ qui homicidiũ ꝓhibuit abraã de filicidio mãdauit: silr̃ ⁊ Ozee ad meretricẽ accedere mãdauit qui tñ fornicationẽ ꝓhibuit. Ad ħ rñdet sanctus Tho. scd̃a 2ͤ. q. xcviij: q̃

tunc in p̄ceptis d₃ fieri dispensatio cū incurrit aliq̄s casus pticularis in q̄ si v̄bū legis obseruet̄ intentioni legislatoris cōtrariat̄. Intentio aūt legislatoris cuiuslibet ordinat̄: Primo quidē ꝛ p̄ncipaliter ad bonū cōe. Scd̄o vero ad ordinē iusticie ꝛ virtut̄: fm quē bonū cōe ꝯseruat̄ et ad ip̄m puenit̄. Si q̄ dent̄ ḡ p̄cepta que ꝯtineant ip̄am ꝯseruationē boni cōis et ip̄m ordinē iusticie ꝛ virtutis: hm̄oi precepta ꝯtinēt intentionem legislatoris ꝛ id̄o sunt indispensabilia: puta si poneret̄ hoc p̄ceptū ꝙ nullus destrueret rēpublicam: nec pderet ciuitatē hostibus: nec faceret aliqd̄ iniuste vel male: hm̄oi p̄cepta sunt indispensabilia: ſ illa p̄cepta q̄ tradūt̄ tāꝙ ordinātia ad ista p̄cepta: dispensabilia sunt inq̄tū p dispensationē in aliquibus casib⁹ nō fieret p̄iudiciū p̄mis p̄ceptis q̄ ꝯtinent intentionē legislatoris: vt si statueret̄ ꝙ singulis noctib⁹ p vices vigilarent aliq̄ ad custodiā ciuitatis obsesse: ꝛ fieret cū aliquib⁹ dispensatio ꝓpter maiorem vtilitatē. Precepta ḡ nature q̄ continent legislatoris intentionē nō sunt dispēsabilia: ꝛ p̄cepta decalogi q̄ sumit̄ ex lege nature: fm ꝙ ꝯtinent etiā intentionē legislatoris. Nā p̄cepta p̄me tabule q̄ ordināt ad deū ꝯtinēt ip̄m ordinē ad bonū cōe ꝛ finale qd̄ de⁹ ē. Precepta v̄o secunde tabule ꝯtinēt ip̄m ordinē iusticie inter hoīes obseruāde: vt sc₃ nullū fiat indebitū ꝛ cuilibet reddat̄ debitū: ꝛ fm hāc rationē sunt indispensabilia: nec a deo nec ab hoīe: q₂ dicit apl'us .ij. ad Timoth. ij. ꝙ deus fidelis permanens nō pōt seip̄m negare: negaret enim seipsum si ordinem sue iusticie auferret cum ipse sit ip̄a iusticia. Unde prohibet̄ ī decalogo hominis occisio fm ꝙ habet rōnem indebiti: q₂ sic ꝯtinet ip̄am rōnem iusticie: ꝛ lex humana nō pōt hoc cōdere ꝙ hō indebite occidat̄: ſ q₂ malefactores vel hostes reipublice occidi nō ē indebitū: id̄ nō ꝯtrariat̄ p̄cepto decalogi: nec ē homicidiū qd̄ illo p̄cepto ꝓhibet̄: vt dicit Aug⁹. ī p̄mo d̄ li. ar. Sil'r si auferat̄ alicui qd̄ suū erat si debitū ē qd̄ ip̄m amittat hoc non ē furtū vel rapina q̄ p̄cepto decalogi ꝓhibent̄: ꝛ id̄o qn̄ filij isrl' p̄cepto dei tulerunt egyptiorū spolia nō fuit furtū q₂ hoc eis debebatur ex snīa dei. Sil'r abraam cū ꝯsensit occidere filiū nō ꝯsensit in homicidiū q₂ debitū erat ei occidi p mandatū dei q̄ ē dn̄s vite ꝛ mortis: q̄ ꝓ pctīs p̄mi parētis oībus infligit penā mortis cui⁹ snīe si sit hō executor auc̄te diuina nō erit homicida. Similiter ꝛ Ozee accedens ad mulierē fornicariā vel adulterā nō ē mechat⁹ nec fornicatus: q₂ accessit ad eā q̄ sua erat fm mādatū diuinū q̄ ē auctor institutiōis m̄rimonij. Un̄ vt quidā volunt accepit eā ī vxorē. Sic ḡ p̄cepta q̄tū ad rōnē iusticie quā ꝯtinēt sunt immutabilia: sed q̄tū ad aliquā determinationē p applicationem ad aliquos actus: vt sc₃ hoc vel illud sit homicidiū furtū vel adulteriū aut nō: hoc ē mutabile: qn̄q₃ sola auc̄te diuina in his q̄ a solo deo sunt instituta: sicut in matrimonio ꝛ alijs hm̄oi: qn̄q₃ etiā auctoritate hūana sicut in his q̄ sūt cōmissa hoīm interdictioni: q₂ q̄tum ad hoc hoīes dei vicem agūt nō q̄tū ad oīa. Deniq₃ queri pōt: vtrū oīs lex positiua obliget in foro cōscīe: p̄sertim cū d̄r p̄cipue de iure canonico: Quocunq₃ ligaueris ꝛc̄. Ad hoc dicendū ꝙ qn̄ lex non inducit pctm̄ nec nutrit ſ ordinat ad bonū cōe: tūc obligat ēt in foro ꝯscīe: q₂ tunc ab eterna lege deriuatur: ꝛ tales leges de⁹ p impatores ꝛ reges tribuit. Notandū tn̄ fm Tho. p̄ma 2e. q. xcvj. Lex humana iusta ē ex fine qn̄ ordinat̄ ad bonū cōe: ꝛ ex auc̄te qn̄ non excedit ptātem cōdentis: ꝛ ex forma quādo fm qualitatē ꝓportiōis subditis onera ꝓponit ī ordine ad bonū cōe. Cū enim q̄libet hō sit ps multitudinis: hoc ipsum qd̄ ē ꝛ qd̄ habet ē multitudinis: sicut ꝛ q̄libet ps id qd̄ toti⁹ ē. Sicut ergo natura infert aliqd̄ detrimētū pti vt saluet totū: sic talis lex humana ꝓportionabilit̄ inferens onera ꝓpter bonū cōe iusta ē ꝛ obligat in foro ꝯscīe. Ecōtra: lex iniusta est ex fine qn̄ onus ꝓpter vtilitatē cōem nō iponitur sed forte ꝓpter gl'iam ꝛ cupiditatem imponentis: vel ex auc̄te qn̄ se extendunt vltra ptātem faciētis: vl' ex forma qn̄ subditis inequaliter imponunt onera: vl' inequaliter ad bonum cōe ordinet̄: ꝛ tales nō sunt leges sed violentie: nec obligant in foro ꝯscīe nisi forte ꝓpter scandalū vitandū ꝛ tribulationē: ꝓpter qd̄ hō tunc iuri suo cedere d₃: iux̄ illd̄ Matt. v. Qui angariauerit te mille passus: ꝛ qui abstulit tibi tunicā. Esset etiā iniusta si p̄ciperet id qd̄ ē ꝯtra legē diuinam: ꝛ tunc deo magis ꝙ hominibus obediendum ē. Ad laudem dei omnipotentis.

De decē p̄ceptis ⁊ quō christ⁹ illa per legem gratię perfecit ⁊ adimpleuit: Sermo preambulus IIII

a Audi israhel ⁊ obserua. Deut. vj. Iā ꝓsequēdo de p̄ceptis decalogi. Sciendū ꝙ ſm aplm plenitudo leg. ē dilectio: ⁊ iō oīa p̄cepta ⁊ eoꝝ ad impletio salutifera originaliter emanāt a radice charitat. tāq̄ a fontali suo principio ⁊ in ipam vltie ordinant tanq̄ in finē ⁊ terminū cōpletiuum: qd̄ sic pꝫ. Nā p̄cepta pme tabule q̄ sūt tria: vt dicit glo. ij. xxxij. q. vij. i. c. q̄d in omnib⁹. emanāt a dilectōe dei ⁊ finaliter nos ordināt in deū. Precepta xo secūde tabule emanāt a dilectōe ꝓximi ⁊ finalit nos ordināt respectu ꝓximi. Pro q̄ notādū ꝙ ꝑfecta dei dilectio pmo mētē vnit dīne ꝑtāti ⁊ vnitati: qꝛ ꝑfecta dei dilectiōe sic hō vnit deo ꝙ oēs actiōes suas in dei laudē refert ⁊ honorē potētiā eius cū obsequio venerādo ⁊ vnū deū fidelit credēdo: q̄ ad primū mādatū ꝙ refert ad p̄rem. Hinc Exo. xx. ⁊ Deut. v. precipit: Nō habebis deos alienos corā me: vl nō facias tibi sculptile nec oēm silitudineꝫ. In q̄ ſm Aug. includit qd̄libet obsequꝫ opis deo necriū exhibendū. Scd̄o p eā oēs locutiōes suas refert in honorē deifice veritatis: ⁊ sic ordinat i reuerētiā oris q̄ debet diuine xitati q̄ ad ꝑsonā filij et sic ē scd̄m p̄ceptū. s. Non assumes nomen dei tui inuanū. Tertio p eā oēs affectōes suas refert in honorē dīne bonitat. eidē p amorē ꝑfectū suauissime inherēdo quo ad tertiū mandatū qd̄ i deuotiōe cordis implet q̄ debet dīne bonitati: q̄ ad personā spūssancti: ⁊ includit in illo. Sabbata scifices. Porro ꝙ alia p̄cepta emanant a ꝑfecta dilectiōe ꝓximi: sic pꝫ. Constat em̄ ꝙ qui ꝓximū suū ꝑfecte diligeret ipm libent honoraret ⁊ ei⁹ necessitatib⁹ studiose subueniret ⁊ nunq̄ nocumētū aliqd̄ sibi inferret nec corde nec ore nec ope: ⁊ in his icludūt p̄cepta scd̄e tabule: ⁊ h̄ p̄cepta decalogi data explicite p legē nature sūt in corde cuiuslibet hoīs iplicite naturalit inscpta: qꝛ illud p̄ceptū leg. nature Qd̄ tibi nō vis fieri alteri ne feceris: includit i se oīa p̄cepta negatiua: vt nō occides: nō furtū facies ⁊c̄. Aū ad maiorē euidentiā sciēdū ꝙ hō ordinat i ꝓximū duob⁹ modis. Pmo mō i bn̄ficētia: vt bona q̄ pōt i ꝓximū ipendat: ⁊ sic ē q̄rtū p̄ceptū. s. Honora p̄rem ⁊ matrē. Secūdo mō i innocētia: vt ꝓximo nihil iniuste iferat nec noceat: qd̄ fieri pōt tripliciter. Pmo ope q̄ q̄s ꝓximo nocet vel i ꝓpria ꝑsōa: ꝯ qd̄ ē q̄ntū p̄ceptū. s. Nō occides: vel in ꝑsona ꝯiuncta: ꝯ qd̄ ē sextū p̄ceptū scꝫ Nō mechaberis: vl i inferiori suba: ꝯ qd̄ ē septimū p̄ceptū. s. Nō furtū facies. Scd̄o q̄s infert nocumētū ore: ꝯ qd̄ ē octauū p̄ceptū. s. Non falsū testimoniū da. vbi ſm Aug. ꝓhibet oē mēdaciū iplicite ⁊ oē nocumētum oris respectu ꝓximi. Tertio q̄s infert nocumētū ꝓximis q̄tū in se ē corde. s. q̄n cogitat malū ꝯ ꝓximuꝫ duplicit. Uel hoc est respectu rei rōnalis ⁊ ꝯ hoc p̄cipit: Nō ꝯcupisces vxorē ꝓximi tui: vel respectu rei irrōnalis: ⁊ ꝯ h̄ ē decimū p̄ceptū. s. nō ꝯcupisces rē ꝓximi tui. Hic q̄ri pōt: vtrū oīa p̄cepta veter. legis moralia reducant ad decē p̄cepta decalogi: p̄sertim cū pma ⁊ pncipalia legis p̄cepta sūt. Diliges dn̄m deū tuū ⁊ diliges ꝓximū: vt dr̄ Matth. xxij. sed ista duo nō vident ꝯtineri inter p̄cepta decalogi. Ad h̄ rn̄det doc. sanctus pma 2e. q. xcviij. ꝙ p̄cepta decalogi differūt in hoc ab alijs leg. p̄ceptis: ꝙ p̄cepta leg. decalogi p semetipm de⁹ dr̄ ppl̄o proposuisse. Alia xo p̄cepta ꝓposuit ppl̄o p moysen: Illa ḡ p̄cepta ad decalogū ptinēt quorū noticiā hꝫ hō p seipm a deo: hmōi xo sūt illa q̄ stati ex fide infusa diuinit⁹ innotescūt: ⁊ iteꝝ illa q̄ stati ex p̄ncipijs cōibus modica ꝯsideratōe cognosci p̄nt. Inter p̄cepta igit decalogi nō cōputant duo genera p̄ceptoꝝ. s. illa q̄ sūt pma ⁊ cōia q̄rū nō oportet aliā editionē eē nisi ꝙ sūt scripta in rōne natali q̄si p se nota rōni vel p naturā vel p fidē: vt p̄cepta de dilectione dei ⁊ ꝓximi: q̄ tn̄ ꝯtinent i decē p̄ceptis: sicut p̄ncipia i ꝯclusionib⁹ ꝓximis: ita ꝙ oīa p̄cepta decalogi ad illa duo referunt sic ꝯclusiōes ad cōia p̄ncipia. Scd̄o inter p̄cepta decalogi nō cōputant illa q̄ p diligentē inq̄sitionē sane inueniunt ratiōi ꝯuenire: hec em̄ ad ppl̄m a deo ꝑueniunt mediante disciplina sapientis. Cū em̄ rō debiti in alijs xtutib⁹ ē mag. latens q̄ i iusticia: iō p̄cepta de actib⁹ aliaꝝ xtutuꝫ nō sunt ita nota ppl̄o: sicut p̄cepta d̄ actibus iusticie. Hinc act⁹ iusticie specialiter cadunt sub p̄ceptis decalogi q̄ sunt pma A

legis elementa. Actus vero aliarũ ꝟtutũ nõ: qꝛ indigent maioꝛi explanatiõe ꝛ informatiõe sapientis: illa tñ q̄ p sapientes cognoscunt ꝯtinent etiã in p̄ceptis decalogi licet ecõuerso. s. sicut ꝯclusiões ĩ p̄ncipijs. Scd̃o queri põt cũ q̃dã precepta sint affirmatiua ꝛ q̃dã negatiua. Que ẽ dr̃ia inter obligationẽ p̄ceptoꝝ affirmatiuoꝝ ꝛ ꝓhibitionẽ negatiuoꝝ. Ad h̄ r̃ndꝫ Astes. li. j. ti. ij. arti. ij. ꝙ p̄ceptũ affirmatiuũ qd̃ restricto noĩe solet dici p̄ceptum obligat semp. i. oĩ tpe h̄ nõ ad semp. i. ad oẽ tẽpus: ꝛ hoc intellige tã de p̄ceptis decalogi ꝙ iuris naturalis. Uerbi grã: Honora prẽꝫ tuũ ꝛ ma. ꝛc. p̄ceptũ ẽ affirmatiuum qd̃ me obligat semp: qꝛ semp teneoꝛ honoꝛare prẽm: sed nõ ad semp honorandũ: qꝛ hoc nõ eẽt expediẽs nec possibile: sed tñ cũ opoꝛtunitas occurrit ꝛ tempus reqrit. Preceptũ ꝟo negatiuum obligat semp ꝛ ad semp: sicut nõ mechaberis: qꝛ semp teneoꝛ ꝛ q̃cunq; tpe nõ mechari. Minimꝫ cũ p̄cepta negatiua sint de pctĩs que p se mala sunt nec bñ fieri pñt: vt pꝫ ex de iureiuran. c. ꝛ si christ⁹. ꝟ. q̃dã. Et ꝓ tãto dicit ꝙ poti⁹ dꝫ quis oĩa mala pati ꝙ̃ malo ꝯsentire. xxxij. q. v. c. ita ne. Sed precepta affirmatiua nõ obligãt ad semp h̄ cuꝫ debitis circũstãtijs: immo propter indebitas circũstantias q̃s excusat ab illoꝝ obseruantia: ita ꝙ interdũ fili⁹ dicere pt ĩmo dꝫ parẽtib⁹ non noui vos. xciij. di. c. diaconi. Alti. vide pulchrũ ꝓcessũ ꝛ glosam: ꝛ sic excusat a p̄cepto de honorãdis parẽtib⁹. Hui⁹ rõ ẽ qꝛ p̄cepta affirmatiua inducũt ad actus virtutũ: h̄ act⁹ ꝟtutum nõ hñt fieri q̃libet mõ sed obseruatis debitis circũstantijs q̄ reqrũt ad hoc ꝙ sit actus ꝟtuosus: scꝫ vt fiat: vbi: qñ ꝛ quõ debet. He vero circũstantie ꝯsiderant ꝓ prie ꝓpter finẽ qui ẽ bonũ ꝟtutis. iiij. di. c. facte sunt aũt leges. vbi h̄ cessat circumstãtia sine q̄ nõ ꝑuenit ad bonũ virtutis: tũc obmittit obseruãtia p̄cepti sine pctõ. Uerũtñ interdũ circũstantie cessatio non tollit bonũ virtutis licet ꝓpter hoc non ꝑfecte attingit: ꝛ sic dicit phs. ij. Ethi. ꝙ si parũ discedat a medio nõ ẽ ꝯ virtuteꝫ: sed si multũ tũc corrũpit virt⁹ ĩ suo actu.

Tertio q̄ri põt vtrũ pctã que fiunt ꝯ p̄cepta p̄me tabule grauioꝛa sint ꝙ̃ ꝯ p̄cepta scd̃e tabule vel ecõuerso. Ad h̄ r̃ndet sanct⁹ Tho. in q̃olibet. ꝙ foꝛmal' rõ pctĩ moꝛtal' ĩ auersiõe a deo ꝯsistit: Si eñ eẽꝫ inoꝛdinata ꝯuersio ad bonũ cõmutabile sine auersione a deo nõ eẽt pctm̃ moꝛtale. Cũ igit p̄cepta p̄ie tabule ẜm se directe oꝛdinẽt hoĩeꝫ ĩ deũ: ꝛ ĩõ dicat ad dilectionẽ dei ꝑtinere: ĩõ pctã q̄ sũt ꝯ p̄cepta p̄me tabule p se ĩpoꝛtãt auersionẽ a do. Pctã ꝟo q̄ sunt ꝯ p̄cepta scd̃e tabule: p se q̃dẽ deoꝛdinant nos p̄ncipalit circa bona cõmutabilia: circa q̄ oꝛdinamur p p̄cepta secunde tabule: ex ꝯseq̄nti ꝟo deoꝛdinant nos a deo. Nũc aũt in vnoquoq; genere potissimũ. i. qd̃ p se ẽ: ꝛ ĩõ pctã q̄ sunt ꝯ p̄cepta prime tabule ẜm gen⁹ suũ sunt grauissima in genere pctõꝝ. Quarto queri põt: vtꝝ lex noua legẽ veterẽ ꝛ decalogũ impleat: iuxta qd̃ ĩnuere videt dñs Mat th. v. dicens: Nõ veni legẽ soluere sed adĩplere. Ad qd̃ r̃ndet sanct⁹ Tho. p̄ma 2ᵉ. q. cv. ꝙ lex noua cõpatur ad legẽ veterẽ sicẽ ꝑfectũ ad ĩpfectũ. Oẽ aũt ꝑfectũ adĩplet qd̃ ĩpfecto deest: ꝛ ẜm hoc adimplet legẽ veterẽ inq̃tũ supplet illd̃ qd̃ lege veteri deerat. In lege eñi veteri duo pñt cõsiderari. s. finis ꝛ p̄cepta in lege cõtenta. Finis aũt cuiuslibet legis ẽ: vt hoĩes efficiant iusti ꝛ virtuosi: vñ ꝛ finis veteris legis erat iustificatio hoĩm: quã quidem lex vet⁹ efficere nõ poterat h̄ q̄busdã cerimonial' b⁹ fact' figurabat ꝛ ꝟbis ꝓmittebat: ꝛ q̃tũ ad h̄ lex noua legẽ veterẽ implet: iustificãdo ꝟtute passiõis christi. Et h̄ ẽ qd̃ apl's dic̄ Ro. iij. qd̃ ĩpossibile erat legi de⁹ filiũ suũ mittẽs ĩ silitudinẽ carnis pctĩ dãnauit pctm̃ ĩ carne: vt iustificatio legis adĩpleret in nobis. Qd̃ si q̄ritur quõ lex noua iustificat. Dicendũ ꝙ ad eã duo pertinent. Unũ quidẽ principaliter scꝫ ipa gratia spũssancti interius data: et q̃tũ ad hoc iustificat. Hinc etiã dicit lex gratie. Uñ Aug⁹. in li. de spũ ꝛ lr̃a dicit ibi. s. in veteri testõ lex extrinsecus posita ẽ qua iniusti terrerent: h. s. in nouo testõ intrinsec⁹ data qua iustificarent. Secundario ꝟo documenta fidei ꝛ p̄cepta oꝛdinantia affectum hũanũ ꝛ hũanos act⁹ et q̃tũ ad h̄ lex noua nõ iustificat. Uñ apl's ij. Coꝛ. iij. Lr̃a occidit: spũs aũt viuificat qd̃ Aug⁹. exponit ĩ li. de spũ ꝛ lr̃a dicens: ꝙ per lr̃am intelligit quelibet sc̄ptura ex̄ homines existens etiã moraliũ preceptorum qualia cõtinent in euangelio. Unde etiam littera euangelij occideret nisi interius grã fidei sanãt' eẽt: ꝛ sic lex noua veterẽ adimplet q̃tũ ad adeptionẽ finis. Scd̃o veterẽ adimplet q̃tum ad p̄cepta ĩ lege cõtenta: qꝛ dñs oꝛdinauit quõ prece

pta veteris leg. tutius seruarent. Vñ lex vet⁹ statuit ꝙ nullus piuraret: ⁊ hoc tutius ꝯseruat̃ si penit⁹ a iuramento abstineat̃ nisi in casu nccitatis: sic etiã dñs moderauit diuortium ꝑ libellũ repudij. Silr etiã ꝓhibuit legẽ taliõis. Matth. v. Taxauit em̃ lex modũ vindicte vt nõ ꝓcedet̃ ad ĩmoderatã vindictã a q̃ dñs ꝑfectius eã remouit quẽ a vindicta penit⁹ abstinere monuit: sic circa odium inimicorum remouit falsũ intellectũ phariseoꝝ nos monens vt odio haberet̃ culpa nõ ꝑsona.

Ad maiorẽ ĩtellectũ sciẽdũ ꝭm tho. ibidẽ. q. cvj. ꝙ dñs circa illa leg. ꝑcepta adimpletionẽ apposuit in q̃b⁹ scribe ⁊ pharisei rectũ intellectũ nõ habebãt: ⁊ h̃ contingebat ꝑcipue circa tria precepta decalogi. Nã circa ꝓhibitionẽ adulterij ⁊ homicidij putabãt solũ actũ exteriorẽ prohiberi nõ aũt interiorẽ appetitũ: qđ magis credebãt circa adulteriũ ⁊ homicidium ꝙ̃ circa furtũ ⁊ falsũ testimonium: q2 mot⁹ ire tẽdẽs in homicidiũ ⁊ mot⁹ ꝯcupiscentie tẽdẽs in adulteriũ videt̃ inesse nob̃ aliqualr a natura: nõ aũt appetit⁹ iurãdi vel falsũ testimoniũ dicendi. Circa periurium vero falsum habebant intellectũ credẽtes periuriũ quidem esse pctm̃: iuramẽtũ aũt ꝑ se eẽ appetẽdũ ⁊ frequentandũ eo ꝙ videt̃ ad dei reuerẽtiã ꝑtinere: ⁊ iõ dñs his trib⁹ addidit ⁊ ĩpletionẽ apposuit: vt pꝫ Matth. v. Silr circa ꝑcepta iudicialia dupliciter errabãt. Primo q2 q̃dã in lege moysi tradita tãꝙ̃ ꝑmissiones estimabãt eẽ ꝑ se iusta. s. repudiũ vxoris vsura ab extneis: ⁊ iõ dñs repudiũ vxoris ꝓhibuit. Matth. v. Et vsuraꝝ acceptionẽ. Luc. vj. dicẽs: Date mutuũ nihil inde sperantes. Alio mõ errabãt credẽtes quedã q̃ lex vet⁹ instituerat faciẽda propter iusticiã eẽ exequẽdã ex appetitu vindicte ⁊ ex reꝝ tẽporaliũ cupiditate vel ex inimicoꝝ odio ⁊ hoc in trib⁹ ꝑceptis: nã appetitũ vindicte credebãt eẽ licitũ propter ꝑceptũ datũ de pena taliõis: qđ quidẽ fuit datũ vt iusticia seruaret̃ nõ vt hõ vindictã q̃reret: ⁊ iõ dñs ad hoc remouẽdũ docet animũ hoĩs sic debere esse paratum: vt si necesse sit etiã parat⁹ sit plura sustinere. Motũ aũt cupiditatis estimabant eẽ licitũ ꝓpter ꝑcepta iudicialia ĩ q̃bus mandat̃ restitutio rei ablate fieri etiam cũ aliqua additiõe qđ lex mandauit ꝓpter iusticiã obseruandã nõ vt daret cupiditati locũ: ⁊ iõ dñs docet vt ex cupiditate nr̃a nõ reputem⁹ sed parati simus: si necesse fuerit etiã ampliora dare. Motũ vero odij credebãt esse licitũ ꝓpter precepta legis data de hostiũ interfectiõe: qđ quidẽ lex statuit ꝓpter iusticiã implendã nõ ꝓpter odia exsaturãda: ⁊ iõ dñs docꝫ vt ad inimicos dilectionẽ habeam⁹ ⁊ parati sim⁹ si op⁹ fuerit etiã benefacere ꝭm ꝑparationẽ animi. Tertio dñs adĩpleuit ꝑcepta legis supaddẽdo q̃dã ꝑfectiõis cõsilia: vt pꝫ Matth. xix. vbi dñs dicenti se ꝑcepta veteris legis seruasse: rñdit: vnũ tibi deest: si vis ꝑfect⁹ eẽ vade ⁊ vẽde oĩa q̃ habes ⁊c. que tñ ꝯsilia nõ importãt necessitatẽ sed in eoꝝ optione ponunt̃ quibus dãt̃: ⁊ iõ ꝯueniẽt in noua lege que lex libertatis ẽ: sup ꝑcepta sũt addita q̃dã ꝯsilia: nõ aũt in veteri lege q̃ lex seruitutis erat. Verũtñ licet ꝯ̃tũ in se ponant̃ in optiõe tñ nõ mediocriter peccãt q̃ speciali gr̃a ad h̃ vocati ꝑficere dissimulant: magnũ em̃ pctm̃ cõmittit̃ vbi ꝓpositũ sanctũ deserit̃: vt pꝫ. xx. q. j. c. puelle.

De ꝑceptis decalogi: Semões fr̃is Heinrici herp: felicit̃ ĩcipiũt.

Sermones de primo ꝑcepto.

De adoratõe latrię: hyꝑdulię: dulię ac de reliquijs venerationeꝗ sanctorum: Sermo primus.

NOn habebis deos alienos corã me. Nõ facies sculptile nec oẽm silitudinẽ q̃ in celo ẽ desursũ ⁊ q̃ in terra deorsũ: nec eorum que sũt in aq̃s. Non adorabis ea neꝗ coles: Exod. xx. q̃ sũt v̈ba primi precepti. Ad A cui⁹ euidẽtiã q̃ri põt. Vtrũ istud ꝑceptũ ꝯueniẽt tradat̃ ꝑsertim cũ ꝑtineat ad religionẽ. Dicit̃ em̃ religio a religãdo ea q̃ sunt diuini cult⁹: reelegit em̃ ea q̃ ad diuinũ cultũ ꝑtinẽt. Sꝫ religio cum sit vna virt⁹ vnũ actũ hꝫ. In h̃ v̈o ꝑcepto ꝓhibent̃ tres act⁹: vt pꝫ intuẽti. Ad h̃ rñdet sctũs Tho. 2ª 2ᵉ. q. cxxij. ꝙ ad legẽ ꝑtinet hoĩes facere bonos: hinc oportet ꝑcepta legis ordinari ꝭm ordinẽ generatiõis: q̃ scꝫ hõ fit bon⁹: in q̃ ordine duo sũt attendẽda. Primũ ẽ ꝙ ꝑma ꝑs ꝯstituat̃ sic̃ in generatiõe aĩalis ꝑmo cor generat̃: ⁊ in

domo ꝑmo fundamētū ponit̄: in bonita/
te xᵒ aīe ꝑma ꝑs ē bonitas volūtatis ex
q̄ q̇s bñ vtit̄ alia q̄libꝫ bōitate. Bonitas
aūt volūtatis attendit̄ ad obiectū suū qᷦ
ē finis: ⁊ iō in eo q̇ erat ꝑ legē instituēdus
ad virtutē oportet ꝑmo quasi ponere fun
damentū religiōis ꝑ quā hō debite ordi/
nat̄ in deū q̇ ē vltimꝰ finis hūane volūta
tis. Scđo in ordine generatōis attēdēdū
ē ꝙ ꝑmo ꝯria ⁊ īpedimēta tollant̄ sicut
agricola ꝑmo purgat agꝝ ⁊ postea ꝓijcit
semina: ꝭm illud Hiere. iiij. Nouate vob̄
nouale ⁊ nolite serere sup spinas: ⁊ iō cir/
ca religionē ꝑmo q̇s erat īstituēdus vt ī/
pedimēta vere religiōis excluderet: ꝑci/
puū īpedimētū religiōis ē ꝙ hō false deo
inhereat: ꝭm illō Matth. vij. Nō potest̄
deo seruire ⁊ mā̄mone: ⁊ iō ī pꝛio ꝑcepto
legis excludit̄ cultꝰ falsoꝝ deoꝝ: cuꝫ dꝛ:
Nō hēbis deos alie. Sciēdū aūt ꝙ h̄ ꝑce
ptū appꝛopꝛiate respicit ꝑsonā pr̄is ꝗtum
ad volūtariū obsequiū qᷦ debet̄ diuine
ptāti: ⁊ hoc explicat̄ cū dꝛ: Non habebis
deos alie. ⁊c̄. qᷦ exponit dn̄s Matth. iiij
dicēs scriptū ē. Dn̄m deū tuū adorabis ⁊
illi soli ꝭuies: in q̇ pluralitas deoꝝ euidē
ter excludit̄: ⁊ vnꝰ solꝰ verꝰ deꝰ colendꝰ
ꝑdicat̄: qᷦ expꝛessiꝰ pꝫ Deut̄. vj. Audi isrl̄
dn̄s deꝰ tuꝰ deꝰ vnꝰ ē. Diliges dn̄ꝫ deū tuū
⁊c̄. Hic ḡ duo ꝑncipalr̄ ꝓsq̄nda resultāt:
scꝫ de adoratione salutifera ⁊ idolatria.

Quātū ad ꝑmū qᷦ pōit̄ Deu. vj. Dn̄m
deū tuū adorab̄ ⁊ illi soli seruies: Queri
pōt pꝛio: vtꝝ ꝑsone in diuinis vna adora/
tione debeāt adorari. Ad h̄ rn̄det Asten.
lib. j. ꝙ sic: qꝛ vna est excellentia vel exi/
stentia vel essentia trium personarū: ⁊ iō
vnus honoꝛ ⁊ vna reuerētia ⁊ ꝑ ꝯn̄s vna
adoratio debet̄: in cuiꝰ signū Gen̄. viij. ᷦ
abraā legit̄ ꝙ tres vidit: ⁊ vnū adorauit
dicēs: Dn̄e si inueni gr̄aꝫ ī ocul̄ tuis ⁊c̄.
Et notādū ꝭm Dam̄. li. iiij. ꝙ qꝛ ex dupli
ci natura cōpositi sumꝰ. s. itellectiua: ⁊ sē
suali: iō duplicē adoratiōeꝫ deo offerimꝰ
scꝫ spūalem q̇ ꝯsistit in interiori ment̄ de
uotōe: ⁊ corꝑalē q̇ ꝯsistit ī exteriori corꝑis
humiliatōe: ꝭ ipa exterioꝛ adoratio fit ꝓ
pter interiorē vt sic ꝑ signa humilitat̄ q̇
corporaliter exhibemꝰ excitet̄ nr̄ affectꝰ
ad subijciendū se deo: qꝛ ꝯnaturale nobis
ē: vt ꝑ sensibilia ad intelligibilia ꝓceda/
mus: ⁊ hec adoratio q̇ soli deo debet̄ inꝗ
tū ē ꝑncipiū oīs rei ꝓductiuū gubernati
uum ⁊ cōseruatiuū vocat̄ latria. Qꝛ si q̄
ritur vtrū christꝰ sit cultu latrie adorandꝰ
Ad hoc rn̄det Richar. ꝙ si q̇s respectum
hꝫ ꝑncipalit̄ ad hūanitatē christi sic ē cre
atura: ⁊ iō nō obstante ꝙ hūanitas xᵒ bo
sit vnita nō ē illi exhibendus cultꝰ latrie
ꝓut dic̄ glo. sup illud ꝑs Adorate scabel
lū pedū eiꝰ: ꝙ si caro christi adorat̄ a nob̄
nō adoratiōe latrie q̇ debet̄ soli deo crea/
tori: ꝭ illa q̇ dulia dignioꝛ ē. i. adoratione
hyperdulie q̇ scꝫ debet̄ excellēti creature
sicut ē caro christi: btā xᵒgo: crux xp̄i: nā
si creature exhiberet̄ honoꝛ soli deo debi
tus eēt idolatria. Si vero ꝑncipaliter re
spectus habet̄ ad verbū cū quo vna ado/
ratiōe christi hūanitas adorat̄: sic hūani
tati christi latrie cultꝰ exhibet̄ qꝛ vna ado
ratione adorat̄ suppositū ⁊ natura ita ꝙ
natura ꝑ suppositū: christꝰ em̄ ē nomē ꝑso
ne in duabꝰ naturis. ꝭm Dam̄. ⁊ iō vna ⁊
eadē adoratiōe christꝰ adorat̄ ꝑfectꝰ deꝰ ⁊
ꝑfectus hō quē adoramꝰ cū pr̄e ⁊ spūsan
cto vna adoratōe cū icōtamiata carne eiꝰ
q̇ adorat̄ in vna hypostasi verbi. Ceterū
alios sctōs adoramꝰ adoratiōe dulie q̇ ī/
portat cultū veneratiōis ad sanctos quo
rū orationibus adiuuari speramꝰ. Se/
cūdo vero queri pōt vtrū licitū sit habe/
re imagines ꝑsertim cū dn̄s hoc in isto ꝑ/
cepto ꝓhibere videat̄ dicēs: Non facies
tibi sculptile neqꝫ oēm sil̄itudinē: vnde ⁊
Uarro dicit aliq̇s romanos plus ānis cē
tum ⁊. lxx. deū absqꝫ simulachꝛo coluisse.
Ad hoc dicendū ꝭm Dam̄. ꝙ licitū ē hr̄e
imagines ꝓpter tres cās. Pꝛīa est ꝓpter
simplicium ruditatē qui legē nesciūt in co/
dice vt saltē legant in pariete: nā qᷦ facit
scriptura legentibꝰ h̄ pictura facit idiot̄
cernentibꝰ: ⁊ iō reꝑhendit̄ ille eꝑs q̇ fre/
git imagines incōsiderato ꝫelo. de ꝯse. di.
iij. c. ꝑlatū ē. vt scribit Greg. papa seruio
eꝑo massilien̄. vide ibidē. Uerūtn̄ nō de/
bent adorari imagines ꝓut res q̇dā sunt
qꝛ h̄ eēt idolatrare: sed inquātū sūt figu/
ra alicuiꝰ rei. Nā idē ē motꝰ quo q̇s fert̄ ī
imaginē inquātū ē signū ⁊ in ipam rē cu/
ius ē signū vel imago: ⁊ iō eadē est adora
tio qua veneramur imaginē ⁊ rem cuiꝰ ē
imago: qꝛ nō fiūt imagines ad adorādū
ꝭ ad memorādū: ⁊ oīs honoꝛ q̇ exhibet̄
imagini: ꝭm Dam̄. ad ꝓtotipū. i. ad illud
ad qᷦ ē imago refert̄. Secūda cā ē ꝓpter
affectuū tarditatē vt qui ad deuotionem
nō mouent̄ ex auditis saltē moueant̄ ex
visis. Tertia cā ē ꝓpter memorie labilita

tē: vt si audita labant̃ a memoria: sicut se
pe cōtingit qꝺ ꝑ vnā aurē intrat ꝑ aliam
exit: tunc saltē memoriṫ teneant̃ visa ꝛ p̃/
sentialiter depicta. Ceterū ob reuerentiā
hmōi imaginū dicit lex: ꝙ signū saluato/
ris nec in solo nec in silice vel in marmo/
ribus hmōi positis sculpere vel pingere
licꝫ. C. nemini licere signū sal. l. vna. ꝓhi
bent̃ etiā irreuerent̃ tractari vel vitupe/
rari. li. vj. ꝺ offi. iudi. or. c. si canonici. vbi
subdiṫ: ceteꝝ detestabilē abusū horrēdo
indeuotionis illoꝝ q̄ crucis btē virginis
aliorūue sanctoꝝ imagines vel statuas ir
reuerenti ausu ꝯtrectantes eas in aggra/
uatōeꝫ cessatōis: hmōi ꝓsternunt in terrā
vrticis spinisq̄ʒ supponūt: penit⁹ repro bā
tes: aliqꝺ tale fieri ꝺ cetero districti⁹ inhi
bemus statuētes vt in eos q̄ cōtrafecerīt
vltrix ꝓcedat dura sn̄ia que delinquētes
sic grauiṫ puniat ꝙ alios ad similiū p̄sū/
ptiōe cōpescat. Si ergo q̄riṫ vtꝝ imago
christi sit adorāda. Dicēdū ꝯm Asteñ. li.
j. ti. vj. ꝙ si ꝯsideraṫ imago ꝯm ꝙ ē q̄dam
res: sic nullus honor sibi debeṫ: sicut nec
alicui lapidi vel ligno: vl' ꝯsideraṫ ꝯm ꝙ
est imago: ꝛ qꝛ tūc idē mot⁹ ē in imagineꝫ
inq̄ꝝtū est imago ꝛ imaginatū: iō vnus ho
nor debeṫ imagini ꝛ imaginato. Cū ergo
christ⁹ latria adoraṫ ei⁹ imago: sil'r latria
dꝫ adorari: vñ Dam̄. dicit li. iij. ꝙ honor
imaginis ꝑuenit ad ꝓtotypum. i. ad ima/
ginatū. Et si obijciṫ illꝺ Exoꝺ. xxiij. Nō
facies tibi imaginē nec sculptā sil'itudinē.
Ad hoc dicendū ꝙ illud ꝓ illo tꝑe ꝓhi/
bitū ē in quo de⁹ hūanā naturā nō assum
ꝑserat: cū em̄ tūc de⁹ oīno spūs eēt infigu
rabilis erat: sec⁹ aūt postq̄ʒ naturā huma
nam assūpsit. Et si dicaṫ ꝙ imagīes hu/
iusmōi nec ꝑ vet⁹ testm̄ nec ꝑ nouū appro
bantur: Dicēdū ꝙ apl'i multa tradiderūt
q̄ nō sūt in canone inter q̄ est vnū de ima
ginib⁹. Vñ dicit Dam̄. li. iij. ꝙ lucas chri
sti ꝛ btē v̄ginis imagīes depīxit: ꝛ christ⁹
Abagaro regi imaginē suā direxit: vt hi/
storia tradit eccl'iastica: ac etiā panno im/
p̄ssā veronice tradidit: imo in cōsecratiōe
basilice lateraneñ. imago saluatoris depi
cta om̄i populo romano visibiliṫ apparu
it tꝑe ꝯstantini impatoris: in cui⁹ etiā ar/
gumētū. ꝺ ꝯse. di. iij. c. sextā sāctā synodū
cū prius agn⁹ in cruce extensus depingi
solebat: iubꝫ hadrian⁹ pa. hūanā imagi/
nē in cruce ꝓ veteri agno depingi: vt cla
rius pꝫ ibidē in glo. Deniq̄ʒ vt pateat ꝙ
q̄cq̄d hmōi imaginib⁹ fiat xp̄s in se factū
reputet: Legitur in speculo historiali ꝙ ī
vrbe tholosana cū ab archiep̄o in die assū
ptiōis btē virginis marie misse solennia
agerent̃: inter misse secreta vox querula
de celo lapsa ē: heu heu q̄ʒ dira calamitas
ꝙ inter salutifere filij mei crucis signacu
lo signati gregis ouilia manet ꝛ regnat
iudaice gentis ꝑfidia q̄ filiū meū vnicuꝫ
lumē ꝛ salutē fideliū iā scꝺo ꝯuiciatur et
crucis supplicio mortificare conaṫ: H̄ cū
audissēt cōi ꝯsilio decretū ē vt ad domos
iudeoꝝ illi⁹ ciuitatis ꝑgerent: inuētaq̄ʒ ē
imago q̄dā cerea quā q̄si viuentē ad xp̄i/
ane fidei dedec⁹ sputis colaphis ac mor/
te crucis ꝑimere moliebāṫ: qua inuenta
xp̄iani dolū ꝛ ꝑfidiā iudeoꝝ doluerūt et
oēs mox neci tradiderūt. Sil'iter legitur
exemplū notabile in legēda exaltationis
sancte crucis. Si v̄o q̄riṫ: vtrū ꝭ crux
christi ī q̄ xp̄s pependit sit adorāda. Ad
h̄ rn̄det Asteñ. vbi supra ꝙ crux illa duo
bus modis a nobis ē venerāda. Primo
mō inq̄ʒtū rep̄sentat figurā xp̄i in ea extē
si. Alio mō ex ꝯtactu eius ad xp̄i mēbra
ꝛ ex hoc ꝙ eius sanguīe ē ꝑfusa: ꝛ vtroq̄ʒ
mō adoraṫ eadē adoratōe cū xp̄o scꝫ ado
ratiōe latrie: ꝛ iō crucē alloq̄mur ꝛ depre/
camur q̄si ip̄m xp̄m. Quidā tamē dicunt
ꝙ ip̄a crux in qua xp̄s pependit inq̄ʒtum
est res quedā nō adoraṫ adoratiōe latrie
cū verbo: cū ad ꝑsonā verbi nō pertineat
q̄si ꝑs eius: ꝭ adoratiōe hyꝑdulie inq̄ʒtū
est res q̄dā xp̄i rōne cui⁹ adoraṫ: similiṫ
vestis ꝛ alia q̄ ad xp̄i hūanitatē referūṫ:
ꝛ hec ē expositio Thome. Si scꝺo q̄riṫ
vtrū btā virgo vtpote xp̄i mater ꝛ eius
imago inq̄ʒtū rep̄ntant imaginatū sit ado
ratiōe latrie adorāda. Dicendū ꝯm Astē.
vbi supra ꝙ nō ꝓ eo qꝺ est pura creatura
qꝛ tm̄ est maṫ xp̄i qꝺ ē excellentissimū ita
ꝙ nihil excellenti⁹ pure creature ꝯueni/
re pōt: iō sibi ꝯuenit nō tm̄ honor dulie ꝭ
etiā hyperdulie: q̄ tm̄ debeṫ excellēti cre/
ature: qꝺ nomē sumiṫ de glo. Hiere. viij.
vbi diciṫ dulia maior ꝛ dulia minor: ꝛ q̄n
to maior ē alicui exhibenda reuerētia: tā
to execrabilior ē illata cōtumelia vel irre
uerentia: nā deo debeṫ ꝓprie reuerentia
ꝓpter ei⁹ incōprehensibilē excellentiaꝫ q̄
cōicatur ex aliquib⁹ creaturꝭ: non ꝯm eq̄/
litatē sed ꝯm quādā ꝑticipationē: ꝛ iō sū/
ma veneratōe veneramur deū: qꝺ ꝑtinet
ad latriā. Excellenti v̄o veneratiōe q̄sdā

creaturas excellentes veneramur: vt bea
tã ꝟginẽ qđ ꝑtinet ad hypꝑduliã.i.ſupꝑdu
liã: alias vero creaturas q̃ndã etiã diui/
nã ꝑticipatiões attingentes cõi venerati
one q̃ dulia vocat᷑ veneramur: ⁊ iõ q̃nto
btã virgo ẽ creatura diuina ꝑticipatione
excellentior: tanto illi⁹ irreuerentia dete/
stabilior. Vñ legit᷑ ꝙ q̃dã Guido clare/
ualleñ. abbas erat in ordine multũ stre/
nuus ita ꝙ vix aliq̃d qđ ꝯtra diſciplinã:
⁊ statũ ordĩs eſſe videret᷑ diſſimulare poſ
ſet. Die quadã cũ eẽt in vna grãgiaꝝ ſua/
rũ ſederetq̃ cõtra fornaculã ſuccenſã: di/
ctũ eſt ei ꝙ talis frater inordinate penes
ſe hr̃et imaginẽ beate marie ꝟginis depi
ctã in tabula: interrogat⁹ ꝯuerſus ſi veꝝ
eſſet: cũ negare nõ auderet: abbas ait: ite
feſtinant᷑ ⁊ deferte mihi imaginẽ: q̃ cũ al/
lata fuiſſet cõmot⁹ abbas aſpiciẽte ꝯuer/
ſo miſit illã in fornacẽ. Eadem aũt nocte
eiuſdẽ curtis horreũ granis refertũ ful/
mine tactũ ẽ ⁊ in cinerẽ redactũ: patuitq̃
cunctis poſtea ꝙ ob iniuriam ſacre icone
illatã illa plaga diuinit⁹ ſubſecuta eſt vl/
trix indiſcreti furoris. Si deniq̃ queri
tur: vtrum ſcõꝝ reliquie ſunt aliquo mo/
do venerãde. Dicendũ ſcđm Aſteñ. vbi ſu/
pra ꝙ ſic: q̃ ſicut dicit Aug⁹. de ciui. dei:
qui ad aliquẽ afficit᷑ ea q̃ de eo relinquũ/
tur poſt mortẽ venerat᷑: nõ tãtũ corpus ⁊
ꝑtes corpis ſed etiã reliqua exteriora: vt
veſtes ⁊ ſilĩa: Manifeſtũ ẽ aũt ꝙ ſanctos
dei debem⁹ venerari tanq̃ xp̃i mẽbra: fili
os ⁊ amicos ⁊ interceſſores nr̃os: ⁊ ideo
reliquias ſanctoꝝ qualeſcũq̃ in eoꝝ me/
moria honore ꝯgruo venerari debemus
q̃ ⁊ ip̃e dñs hmõi reliquias honorat ĩ eo
rũ p̃ñtia miracula faciendo. Sciẽdũ ta/
mẽ ꝙ reliquie antiq̃ nõ debent extra cap/
ſas ſuas oſtẽdi nec venales exponi: vt pꝫ
ex̃ de reli. ⁊ vene. ſctõꝝ. c. cũ ex eo. ꝙ q̃dã
ſanctoꝝ reliquias ſic exponũt venales et
eas paſſim oſtendũt xp̃iane religioni de
tractũ ſit ſepi⁹ ⁊ ne imposteꝝ detrahatur⁹
p̃ñti decreto ſtatuim⁹ vt ãtiq̃ reliquie am
modo extra capſas ſuas nullaten⁹ oſten/
dant᷑ nec exponant᷑ venales. Glo. q̃ reli
quie ſanctoꝝ martyꝝ vendi nõ p̃ñt: q̃ ſa/
cra res eſt nec recipit eſtimationẽ ⁊ vendi
tio ſine p̃cio nõ ꝯſiſtit nec etiã ſp̃ũalia vẽ
di p̃ñt vel ſp̃ũalib⁹ annexa. Scđo reli/
quie noue venerari nõ p̃ñt abſq̃ licentia.
Vñ ꝓſeq̃t᷑ ibidẽ decretalis: inuẽtas aut
nouas reliquias nemo publice honora/
re p̃ſumat niſi prius auc̃te ſũmi põtificis
approbate fuerint: cui⁹ rõnẽ oſtendit ibi
dẽ. c. audiuim⁹: ꝙ quidã ĩter vos diabo/
lica fraude decepti hoĩem quẽdã in pota
tiõe ⁊ ebrietate occiſum quaſi ſctm̃ more
infideliũ venerãt᷑ cũ vix ꝓ talib⁹ ĩ ebrie
tate ꝑemptis eccl̃ia ꝑmittat orare. Dicit
em̃ aplus: ebrioſi regnum dei nõ poſſide
bũt: illũ etiã nõ p̃ſumatis de cetero cole/
re cũ etiã ſi ꝑ eũ miracula fierent nõ lice/
ret vobis ip̃m ꝓ ſancto abſq̃ auc̃te roma
ne eccl̃ie venerari. Et h̃ decretũ ẽ ad cauẽ
dũ varia figmenta diabolica: nã miracu/
la q̃ñq̃ fiũt ꝑ malos: vt dicit ibidẽ glo.
iõ nõ dꝫ venerari ꝓ ſctõ q̃ſq̃s miracula fa
cit niſi ab eccl̃ia romana prius fuerit per
teſtes legitimos approbat⁹. vñ d̃. j. q. j.
c. teneam⁹ fr̃es mei vnitatẽ p̃ter vnitatẽ
etiã qui miracula facit nihil ẽ. In vnita/
te erat ꝑp̃ls iſrl̃ ⁊ nõ faciebat miracula: p̃
ter vnitatẽ erãt magi pharaonis ⁊ facie/
bãt moyſi ſilĩa. ꝑp̃ls iſrl̃ vt dixi non facie
bat miracula qui erant ſaluã di apud deũ
an qui faciebãt miracl̃a an q̃ nõ faciebãt
⁊c̃. Tertio: corpora ſcõꝝ nõ ſunt trãſferẽ
da ſine ꝯſilio ⁊ ꝯſenſu p̃ncipis ep̃oꝝ ⁊ ſcẽ
ſynodi: vt pꝫ đ ꝯſe. di. c. j. corpa. qđ veꝝ ẽ
cũ corp⁹ traditũ eſt ꝑpetue ſepulture. C.
de reli. l. vlti. ꝙ ſi nõ eſt traditũ ꝑpetue ſe
pulture trãſferri põt ſine auc̃te alicuius.
Deniq̃ ſcđm Tho. ſcđa 2ᵉ. q. xcvj. ſi reli/
quias q̃s portat apud ſe ex fiducia dei et
ſanctoꝝ quoꝝ ſũt reliquie nõ eſt illicitum
niſi attenderet ad aliqđ vanũ ⁊ ſupꝑſticio/
ſum dũ mõ etiã portans laborat viuere vi
ta xp̃iana in gr̃a dei. Nõ em̃ puto ſanctis
gratũ eẽ ꝙ eoꝝ reliquie portarent᷑ ab his
qui adhuc remanent ĩ ꝓpoſito peccandi.
Vñ legit᷑ de btõ Bern. ꝙ ante ꝯuerſionẽ
cũ iret ſemel ſecũ detulit reliquias ſctõrũ
martyrũ iohãnis ⁊ pauli ad latus qui cũ
carnaliter moueret᷑ ⁊ illicitos motus re/
ſtringere nõ conaret᷑: reliquie ꝑ capſellã
dure lat⁹ eius tondere ceperũt: qđ cũ nõ
aduerteret ⁊ quieſcentib⁹ motib⁹ tonſio
quieſcerꝫ: poſt aliq̃s horas cũ iteꝝ titilla
tiões ſurgerẽt renouate ſunt tonſiões q̃ſi
baiulũ increparẽt: dicẽtes: mũdare qui
fers vaſa dñi: nam vaſa dei ſunt corpora
ſanctoꝝ. Ad laudem dei omnipotentis.

De duab⁹ ſp̃ẽb⁹ ſupꝑſtitionum
ſcꝫ indebito cultu dei ⁊ idolatria
ꝑ cultũ creaturaꝝ: Sermo II.

Non habebis de/

a os alienos ⁊c̄. Exo. xx. in qui/
bus ꝟbis tria ꝓhibent̄: q̄bus
nos vult ab om̄i idolatria re/
uocare: qꝛ soli deo est cultꝰ debitꝰ: vt ptꝫ
Matth. iiij. Dn̄m deū tuū adorabis ⁊ illi
soli seruies. Primo nāq; ꝓhibet adora/
re creaturā spūalem. i. angelos vel demo
nes quos ponit in sup̄mo: ꝓhibens fieri
in illis idolatriā. Vn̄ Orige. in glo. an/
gelos quibꝰ gentes cōmisit excelsus vo/
cat scriptura deos quasi a deo datos. ps̄.
Ego dixi dij estis. Sꝫ iterꝫ dicit. Oēs dij
gentiū de. do. aūt ce. fe. Scd̄o vero ꝓhi/
bet adorare figmētū hūane mentis: cum
dicit: Nō facies tibi sculptile. i. imagines
fictas q̄ nullius rei naturalis sunt repre/
sentatiue. Hinc dicit ps̄. Cōfundāt̄ om̄s
qui adorant sculptilia ⁊ qui gloriant̄ i si/
mulacris suis: nā sūma ꝑuersio ē ꝙ hō in
curuet̄ ad adorādū figmētū suū. Tertio
deniq; ꝓhibet adorare oēm sil'itudinē. i.
oēm imaginē rei naturalis que ē in celo
desuꝑ: vt solis: lune ⁊ stellaꝝ ⁊ q̄ i t̄ra de/
orsū: vt hoīs: bouis q̄drupedū: volucꝝ:
serpentū ⁊ eoꝝ q̄ sunt in aquis sub terra
id ē pisciū ⁊ similiū. Nō inq̄t adorabis ea
scꝫ actu exteriori: neq; coles. s. affectu in/
teriori: cū em̄ ex duplici natura composi/
ti sumꝰ: scꝫ intelligibili ⁊ sensibili: dupli
cem adorationē deo offerimꝰ scꝫ spūalem
q̄ ꝯsistit in interiori mentis deuotione: ⁊
corporalē que cōsistit in exteriori corpor'
humiliatiōe: ⁊ exterior fit ꝓpter interiorē
vt ꝑ signa humilitatis q̄ corꝑaliter exhi/
bemꝰ: affectꝰ noster excitet̄ ad subijciēdū
se deo: qꝛ ꝯnaturale ē nobis vt ꝑ sēsibilia
ad intelligibilia ꝓcedamꝰ: ⁊ hec duo ꝓ/
A hibent̄ fieri creaturis cultu latrie. Ad
maiorem euidentiā sciendū s̄m Tho. 2ª
2ᵉ. q. xciiij. ꝙ antiquitꝰ diuersimode diui
nus cultꝰ idolis exhibebat̄. Quidā em̄
per quādā nephariā artē imagines q̄sdā
cōstruebāt que virtute demonū aliquos
certos effectꝰ habebāt: vn̄ putabāt i ip̄is
imaginibꝰ aliq̄d diuinitatis eē: ⁊ ꝑ conse
quēs eis diuinꝰ cultꝰ deberet̄: ⁊ hec fuit
opinio Hermet' termegisti. vt Augꝰ. viij
de ciuitate dei dicit. In cuiꝰ argumentuꝫ
Gen̄. xxxj. dicunt aliqui doctores: ꝙ vbi
trāslatio nr̄a habet idola: in hebreo ha/
bet̄ theraphin: ⁊ sic expōit̄ Judicū. xvij.
addūtq; ꝙ theraphin sūt imagines q̄dā
facte ꝑtim ꝑ astronomiam: ꝑtim ꝑ necro/
mātiā. Doctores aūt hebrei dicunt ꝙ est
caput alicuiꝰ pueri p̄mogeniti interfecti
⁊ sacrificati demoni qd̄ p̄cisuꝫ salsatur ⁊
aromatibꝰ ꝯdit̄ vt possit diu ꝑmanere: su
per cuiꝰ linguā in aurea lamina ponit̄ no
mē alicuiꝰ demonis ⁊ dat r̄n̄sa: nō tamen
intelligendū ē ꝙ talia virtutē hn̄t dandi
r̄n̄sa nisi inq̄tū deꝰ ꝑmittit: qd̄ frequēter
ꝯtingit ꝓpter pctā hoīm talibꝰ credentiū:
nā qꝛ demerent̄ ꝙ suis deceptiōibꝰ capiā
tur: iō deꝰ talia ꝑmittit: diabolus igit̄ ꝑ
caput illd̄ r̄n̄sa dabat ⁊ sic credebāt inesse
aliq̄d diuinitat'. Alij vero nō exhibebāt
cultū dīnitatis ip̄is imaginibꝰ ß creatu/
ris quarū erant imagines: ⁊ vtrūq; eoꝝ
tangit apl's Roma. j. nā q̄tū ad p̄mū dic̄.
Cōmutauerūt gl'iam incorruptibilis dei
in sil'itudinē corruptibilis imaginis hoīs
⁊ volucris ⁊ q̄drupedū atq; serpentum.
Quātū vero ad scd̄m subdit: Coluerūt ⁊
seruierūt creature potiꝰ q̄ȝ creatori. Qui
dā em̄ estimabāt quosdā hoīes fuisse de/
os q̄s ꝑ eoꝝ imagines coluerūt: sic̄ Jouē
Mercuriū ⁊ alia hmōi portēta. Quidam
etiā estimabāt totū mundū vnū eē deum
nō ꝓpter corporalē substātiā ß ꝓpter aīaꝫ
quā inesse putabāt dicētes deū nihil ali/
ud eē q̄ȝ aīam motu ⁊ rōne mundū guber
nantē: sicut hō sapiens dicit̄ nō ꝓpter cor/
pus ß ꝓpter aīam: ⁊ sic putabāt toti mun/
do cunctisq; ꝑtibꝰ eiꝰ eē cultū diuinitatis
exhibēdū. s. celo aque aeri terre ⁊ oībus
hmōi: ⁊ ad hoc referebāt noīa ⁊ imagīes
deoꝝ: sic̄ Varro dicebat: ⁊ Augꝰ. narrat
vij. de ciuitate dei. Vn̄. iiij. Reg'. xvij. le/
git̄ ꝙ adorauerūt oēm militiā celi. s. solē
lunā ⁊ stellas: ꝯsecrātes etiā filios suos.
Et ezech. viij. Vidit in tēplo depictā oēm
sil'itudinē aīaliū in circūitu parietū ita vt
nulla eēt bestia quā nō pictura mōstraret
vt dicit glo. ⁊ hoc vsq; hodie cernimꝰ i ꝓ
phanis gentilibꝰ vbi cūcta genera bestia
rum adorat stulta religio. Vn̄ ⁊ Esa. ij. dr
ꝙ talpas ⁊ vespertiliones adorabāt. Alij
vero sicut Platonici posuerūt vnū eē sum
mū deū oīm cām post quē posuerūt eē q̄s/
dā substātias spūales a summo deo crea/
tas q̄s deos noīabāt ꝑticipatiōe scꝫ diui/
nitatis q̄s ⁊ nos angelos dicimus. Post
q̄s ponebāt aīas celestiū corpoꝝ ⁊ sb̄ his
demones quos dicebāt eē aerea q̄dā aīa/
lia ⁊ sub his ponebāt aīas hoīum q̄s per
virtutis meritū ad deoꝝ vel demonū so/

cietatē assumi credebāt: ⁊ omnibꝰ his cul
tum deitatꝭ exhibebāt: vt refert Aug. viij.
de ciui. dei. ⁊ oīa hec ptinēt ad supstitionē
B idolatrie. Notandū igiť ꝙ q̄tū ad pmā
pticulā huiꝰ p̄cepti ꝓhibenť omēs supsti/
tiones: de quibꝰ dꝛ. xxvj. q. ij. c. illud. vbi
diciť supsticiosum ē quicq̄d institutū ē ab
hominibꝰ ad faciēda idola ⁊ colenda pti
nens vel ad colendū sicut deū creaturā p/
tēue vlle creature vel ptinēs ad ꝯsultatio/
nes ⁊ pacta quedā significationū cum de/
monibꝰ placita atq̄ federata ⁊c̄. mlťa que
ibi ꝓsequiť ⁊ sic generaliť supstitio est cul
tus indebitus trāsgrediēs mediū ꝟtutis
que ē in religiōe. Et pmo quidē ſm Tho.
scd̄a 2ᵉ. q. xciij. pōt eē supstitio ex pte obie
cti vľ finis: qꝛ pōt diuinus cultus exhibe
ri vel vero deo sed mō indebito ⁊ sic ē pri/
ma spēs supstitiōis: vt si quis tpe gr̄e cole
ret deū ſm ritū veteris legis: vel exhibeť
diuinus cultꝰ cui nō dꝫ exhiberi .s. cuicū/
q̄ creature. ⁊ hoc ē ſm genꝰ supstitōis qđ
diuidiť in mlťas spēs scd̄m diuersos fines
diuini cultus. Primo nāq̄ ordinať diui/
nus cultus ad reuerentiā exhibendā deo
⁊ ſm hoc prima spēs huiꝰ generis est ido/
latria que diuinā reuerentiā indebite ex/
hibꝫ creature. Scd̄o ordinať ad hoc ꝙ hō
instruať a deo quē colit ⁊ ad hoc ptinet su
pstitio diuīatiua q̄ demones ꝯsulit p aliq̄
pacta cū eis inita tacite vel expresse. Ter/
tio ordinať diuinꝰ cultus ad quandā dire
ctionē hūanoꝝ actuū ſm instituta dei qui
coliť ⁊ ad hoc ptinet supstitio quarūdam
obſuātiaꝝ q̄ tria tangūť in decreť. vbi. s̄.
C Q̄tum igiť ad primū queri pōt: vtrū in
cultu veri dei possit esse aliq̄d pniciosū: p̄/
sertim cū dꝛ Johel. ij. Oīs quicūq̄ īuoca/
uerit nomē dn̄i saluus erit. Sꝫ q̄cunq̄ mō
quis deū colit eiꝰ nomē inuocat. Ad hͦ rn̄/
det Tho. scd̄a 2ᵉ. q. xciij. ꝙ sic diť Aug. in
li. ꝯtra mēdaciū. Mēdaciū maxīe pnicio/
sum est qđ fit in his q̄ ad christianā reli/
gionē ptinēt. Est aūt mendaciū qn̄ q̄s ali/
q̄d exteriꝰ significat ꝯriū charitati. Por/
ro sic aliq̄d significať ꝟbo sic ⁊ facto ⁊ ī ta
li significatōe facti ꝯsistit exteriori religio
nis cultꝰ: ⁊ iđ si p cultū exteriorē aliqđ fal
sū significeť erit cultꝰ pniciosus: qđ ꝯtin
git dupľr. Uno mō ex pte rei significate a
q̄ discordat significatio cultꝰ ⁊ ex hoc ī tpe
gr̄e pactis iam christi mysterijs pniciosū ē
vti cerimonijs veteris legis q̄bus christi
mysteria significabanť futura. sic etiā pi/
culosum eēt si q̄s verbo ꝯfitereť christū eē
passuꝝ. Un̄ diť Aug. ī epľa ad Hiero. ꝙ le/
galia obseruata pꝰ veritatē euāgelij diuul
gata sunt mortifera. Alio mō ex pte colen
tis: ⁊ hoc p̄cipue in cultu cōi q̄ p ministros
exhibeť in psona totiꝰ ecclie. Sic em̄ fal/
sariꝰ esset q̄ aliq̄ ꝓponeret ex pte alicuiꝰ q̄
nō eēnt ei cōmissa. sic viciū incurrit falsita
tis: qui ex pte eiꝰ cultū exhibet deo cōtra
modū auctē diuina ab ecclia ꝯstitutū ⁊ in
eccia ꝯsuetū: sic Ozias rex p̄sumpsit offer
re sacrificiū ⁊ lepra pcussus ē. Un̄ cultꝰ ꝯti
nens falsitatē nō ptinet ꝓprie ad dei inuo/
cationē: sed magis ad p̄sumptionē hūanā
et blasphemiā diuinā: que em̄ maior blas/
phemia q̄ nō sacerdotē celebrare diuina:
Deniq̄ in cultu dei pōt esse aliq̄d supfluū
licet nō ꝓprie supsticiosum: ⁊ tn̄ absciedēdū
eo ꝙ nō ē fini religiōis ⁊ cultꝰ ꝓportiona/
tū. Nā finis diuini cultꝰ est vt hō deo det
gľiam ⁊ ei se subijciat mente ⁊ corpe: ⁊ iđ
quicq̄d hō facit ad dei gloriaꝫ ⁊ ad hoc ꝙ
mens hoīs deo subijciať ⁊ etiaꝫ corpus p
moderatā refrenationē ꝯcupiscentiaꝝ ſm
dei ⁊ ecclie ordinatiōem ⁊ ꝯsuetudinē eoꝝ
quibꝰ hō cōuiuit nō est supfluū in diuino
cultu. Si ꝟo fit aliq̄d ꝙ q̄tum est de se nō
ptinet ad dei gloriā: neq̄ ad hoc ꝙ mens
hoīs ferať in deū: aut etiā si sit p̄ter dei et
ecclie institutionē: vel ꝯtra ꝯsuetudinē cō
munē que ſm Aug. ꝓ lege habēda ē totū
hoc reputandū ē supfluū ⁊ supstitiosū: qꝛ
in exterioribꝰ tm̄ ꝯsistens ad interiorē dei
cultū nō ptinet: sic q̄dā nō comeduntꝰ car/
nes de capite: quedā nō nent in sabbato ⁊
silia. Scd̄o queri pōt de scd̄a spē supstiti
onis. s. idolatria q̄ quis diuinā reuerētiā
creaturis exhibet. vtrū. s. sit peccatū gra/
uissimū p̄sertim cū pessimū opponiť opti/
mo: vt dꝛ. viij. ethicoꝝ. Sꝫ cultꝰ interior q̄
ꝯsistit ī fide spe ⁊ charitate melior ē q̄ cul
tus exterior: ǧ infidelitas desperatio ⁊ odiū
dei que opponunť cultui interiori sūt gra
uiora peccata q̄ idolatria que opponitur
cultui exteriori. Ad hoc sanctꝰ Tho. rn̄dꝫ
scd̄a 2ᵉ. q. xciiij. ꝙ grauitas pecti pōt du/
pliciť attēdi. Uno mō ex pte peccati: et sic
idolatrie peccatū ē maximū ⁊ grauissimū
qꝛ sicut in republica grauissimū esse videť
ꝙ aliq̄s honorem regiū impēdat alteri q̄
vero regi: qꝛ q̄tum in se est totū ordinē rei
publice pturbat: sic inter peccata q̄ cōtra
deū cōmittunť que tn̄ sunt maxīa grauissi
mū esse videť ꝙ aliq̄s creature diuinū ho

norē impedat: qꝛ quātū in se ē facit alterū deū eē in mundo diuinū minuēs pncipatū. Alio mō pōt attēdi grauitas pcti ex pte peccātis: sicut dr̄ grauiꝰ eē pctm̄ eius q̄ peccat scienᷣ q̄ eiꝰ qui peccat ignoranter: ꝛ fm̄ hoc nihil phibet grauiꝰ peccare hereticos q̄ scienᷣ fidē corrūpūt quā acceperūt q̄ idolatras ignorāter peccātes: ꝛ silr̄ aliqua alia pctā pn̄t eē maiora ꝑter maiorē cōtemptū peccātis. Un̄ in idolatria plā pctā latent. Nā pmo psupponit interiorem infidelitatē ꝛ adijcit exteriꝰ indebitū cultum. Uel si tm̄ sit exterior idolatria absq̄ interiori infidelitate: tunc adijcitur culpa falsitatis. Scdo includit in se magnā blasphemiā inq̄tū singularitas dn̄ij deo subtrahiᷣ. Tertio includit in se ipugnationē fidei saltē ope q̄ p idolatriaꝫ fidē christianā impugnat. Et huiꝰ quidem idolatrie

Causa idolatrie

duplex fuit cā. Nā in etate prima non fuit idolatria. s. vsq̄ Noe ꝑpter recētē memoriā creatiōis mūdi ex qua adhuc vigebat vniꝰ dei cognitio in mente hoim̄. In scda vero etate legiᷣ inuenta idolatria ex causa quadā dispositiua que fuit ex pte hoim̄ ꝛ hoc tripliciter. Primo ex inordinatiōe affectꝰ: put. s. hoies aliquē hoīeꝫ vl̄ nimis amātes vl̄ nimis venerātes honorē diuinū ei ipēderūt: sic̄ ninus q̄ fecit imaginē beli patris sui ꝛ adorare fecit. Et vt dicitur Sap. xiiij. Acerbo luctu dolens pater cito sibi rapti filij fecit imaginē ꝛ illū qui cū quasi hō mortuꝰ fuerat tanq̄ deū colere cepit: ꝛ subdiᷣ q̄ hoies aut affectui aut regibꝰ deseruientes incōicabile nomē scꝫ diuinitatꝭ lignis ꝛ lapidibꝰ imposuerūt. Scdo pro-

2 pter hoc q̄ hō naturaliter de repn̄tatione delectaᷣ: vt dicit phs in poetria sua: ꝛ ideo hoies rudes a pncipio vidētes p artificū diligentiā hoim̄ imagines expssiue factas diuinitatis cultū eis ipenderūt. Un̄ Sap. xiij. Siq̄s artifex faber de silua lignū rectū secuerit ꝛ p sciam sue artis illud figuret ꝛ assimilet imagini hoīs vt de substantia sua ꝛ filijs ꝛ de nuptijs faciens votum inq̄rit ꝛc̄. vide. Tertio ꝑpter ignorantiaꝫ veri dei: cuiꝰ excellentiā nō ɔsiderātes impenderūt diuinitatis cultū quibusdā creaturis ꝑpter pulchritudinē seu virtutē: Un̄ Sap. xiij. Nec̄ operibꝰ attēdentes agnouerunt q̄s eēt artifex: sed aut ignē aut spiritū aut citatū aerē aut gyrū stellaruꝫ aut solē aut lunā aut nimiā aquā rectores orbis terraꝝ deos putauerūt. Alia cā cum idolatris fuit ɔsūmatiua ex pte demonum qui se colendos hoibus errātibꝰ exhibuerunt in idolis danda rn̄sa ꝛ aliqua faciendo q̄ videbanᷣ hoibus mirabilia. Ad hāc idolatriā Hieroboā rex isrl̄ ꝑpter ambitionē regni induxit oēm isrl̄. Salomonē aūt ad hāc traxit effrenata libido ꝛ inordinatus amor mulierū. Tanta ē obcecatio vitij huiꝰ q̄ publice adorabāt idola turpitudinis. s. Ueneris ꝛ Priapi ꝛ similium: et vnusquisq̄ in veneratiōe idolorum querebat ꝑpriū cōmodū ꝛ inordinatū affectū: sic̄ luxuriosi deā veneris ꝛ priapi: ꝛ amorosi adonidē: de quo refert Ouidiꝰ methamorphoᷣ. li. xiij. put pleniꝰ habeᷣ in sermōe de dn̄ica. x. post penthecostes sub themate. Uos autē fecistis eā speluncā latronū. Casti vero dee veste sacrificabant ꝛ sic de silibus. Unde ꝛ iudei ad tantā deuenerūt dementiā q̄ filios suos ꝛ filias suas imo lauerūt demonijs: vt plenissime pꝫ in predicto sermone de dn̄ica. x. ꝛ q̄d execrabiliꝰ ē filios suos pmogenitos interfecerūt vt de capitibꝰ eoꝝ sibi facerent simulacra vl̄ tecas demonū. Un̄ ex cōmodo ꝑprio idolatria ortū habuit. Nā legiᷣ q̄ ninus qui niniuen ɔdidit ꝛ noīe suo noīauit: ꝑrēm habuit noīe belū: quo mortuo fecit statuā in illius memoriā sibi fieri quā tantū honorauit vt oīs mali ad eū confugientes manerent ipuniti ꝛ securi: ꝑpter q̄d multi statuā illā in fauorē nini venerabanᷣ ꝛ tādē p deo coluerūt. Ingrediebanᷣ aūt demones statuas illas vt ostendentes monstra ꝛ dantes rn̄sa magis hoies ludificarēt: gētes aūt circūiacētes exemplo niniuitaꝝ parentibꝰ suis statuas fecerūt: ꝛ eas adorauerunt: ꝛ exinde cepit idolatria. Ex nomine quoq̄ beli fm̄ diūsa idiomata sūt etiaꝫ deriuata diūsa idoloꝝ noīa: nā babyloni vocabāt idolū suū beel. palestini baal. alij baalim. moabite. beelphegor. Sydonij beelzebub: quē vocabāt pncipē demoniorū: qꝛ dicebāt in hoc idolo lucifer habitare ꝛ ex eo futura pdicere: infirmos curare: multisq̄ modis illos delusit donec nudi ꝛ rel hinc exeant: nihil secū pter pctā portātes. Unde beatꝰ Andreas dicit in legēda sua. q̄ christus veniens in hunc mūdū docuit idola esse demonia vana que talia suadēt: per que deus offendaᷣ vt offensus ab eis auertatur: ꝛ auersus non exaudiat ꝛ nō exaudiendo ipsi a diabolo captiuentur: ꝛ captiuati tamdiu deludantur donec nudi ꝛ

rei de corpore exeant nihil secum nisi peccata portātes quod a nobis auertat iesus christus.

De pphanis ac diuersis practicatiōib⁹ cū demonib⁹ ad aliq̄ sciēda vel faciēda ⁊ de fato: Ser. III

Non habebis deos alienos coram me. Exo. xx. In ista clausula prohibent̄ illa per que mens humana auertit̄ a reuerētia creatoris sui: ⁊ sic prohibent̄ omnes prophane pactiones cum demonib⁹ siue sint p incantationes verboꝝ siue per inscriptiōes characterum vel imaginum siue per immolationes sacrificiorum. In his tribus ↄsistunt omnes artes magice. Prohibentur igit̄ omnia ex quibus fiunt prophane pactiōes demonū siue sint ad transmutationes naturaꝝ sicut fecerant magi pharaonis: siue ad ludificatiōes sensuum sicut faciunt histriones: siue sint ad inuestigationes futurorū contingentiū vt faciunt diuini: omnia ista vocat Aug⁹. pactiones demonū: eo ꝙ in talibus attribuit̄ creature qđ soli creatori deberet attribui: de quib⁹ dicit̄ in cantico Deutero. Prouocauerūt eum in dijs alienis ⁊ in abominationibus
A suis ad irā cōcitauerūt. Uiso igit̄ in sermone p̄cedenti de idolatria: iam ↄsequēdū est de diuinatione. Ad cui⁹ euidentiam q̄ri pōt: vtrū diuinatio sit peccatū: sic videt̄ dn̄s velle Deut. xviij. vbi precipit: Nō sit qui phitones ↄsulat neq̄ diuinos. Ad hoc rn̄det doctor sanctus 2ª 2ᵉ. q. xcv ꝙ in noīe diuinationis intelligit̄ quedā p̄nunciatio futuroꝝ. Futura ḡ dupliciter p̄nosci possunt. Primo in suis causis. Secūdo in seipsis. Cause vero futuroꝝ tripliciter se habent: quedā eīn semp ⁊ ex necessitate producunt suos effectus: ⁊ huiusmodi effectus futuri p̄nosci possunt per certitudinem: ⁊ prenūciari ex cōsideratione suarū causaꝝ: sicut astrologi pnunciant eclipses futuras. Quedam vero cause producunt suos effectus nō ex necessitate nec semper sed vt in plurib⁹ ⁊ raro deficiunt: ⁊ per huiusmodi causas pñt p̄nosci effectus futuri nō p certitudinē sed p cōiecturā quandā. sicut astrologi p ↄsideratione stellaꝝ quedā prenoscere ⁊ prenunciare possunt de pluuijs ⁊ siccitatibus ac medici de sanitate ⁊ morte. Quedam deniq̄ sunt cause que s̄m se si considerentur se habent ad vtrūlibet: qđ p̄cipue videt̄ de potentijs rōnabilib⁹ que se habent ad opposita s̄m ph̄m: ⁊ tales effectus vl' etiā si q̄ effectus vt in paucioribus casu accidūt ex naturalibus causis p cōsideratione causaꝝ prenosci nō possunt: quia eoꝝ cause nō habent inclinationē determinatam ad hmōi effectus: ⁊ ideo effectus hmōi nō possunt prenosci nisi considerent̄ in seipsis. Homines igitur hmōi effectus in seipsis solū cōsiderare possunt qū sunt p̄ntes: sicut cū homo videt sortem currere vel ambulare vel furari: sed considerare hmōi in seipsis anteq̄ fiunt est dei proprium qui solus in eternitate videt ea q̄ futura sunt quasi presentia. Esa. xlj. Annunciate que futura sunt in futurū: ⁊ sciemus quoniā dij estis vos. Si ergo q̄s huiusmodi futura vel etiam occulta prenoscere aut prenunciare quocunꝙ modo p̄sumpserit nisi deo reuelante vsurpet sibi manifeste qđ dei est: ⁊ ex hoc aliqui diuini dicūtur ab indebita vsurpatiōe. Unde Isido. in li. ethymo. Diuini sunt dicti quasi deo pleni: diuinitate enim se plenos simulant ⁊ astutia quadam fraudulentie futura cōiecturant: ⁊ tunc solum dicuntur diuinarē id est qđ diuinum est facere quando indebito modo sibi vsurpant prenunciationē futurorū euentuum: nō ea que ex necessario veniunt: vel vt in pluribus que humana ratione prenosci possunt: nec etiam deo reuelante: ⁊ tunc constat esse peccatū. Un̄ xxvj. q. v. dicitur. Qui diuinatiōes expetunt ⁊ morem gentilium subsequūtur: vel in domo sua huiusmodi homines introducunt exquerendi aliquid magica arte aut expiandi causa sub regula quinquēnij iaceant s̄m gradus penitentie diffinitos scʒ a sacerdote. Glo. ibidē isti scʒ diuinatores s̄m legē concremantur: sed ille i cuius domo hec fiunt post publicationē bonorum in exilium mittit̄: vt. C. de maleficijs. nullus. S̄m iura vero pp̄ter detestationem criminis in accusatiōe non admittunt̄. ij. q. viij. quisquis. item sunt excommunicandi. xvj. q. v. c. sortes. ⁊ si clericus est deponendus. c. quisquis. nec admittitur ad testimonium: extra de testi. c. testimonium. ⁊ si notorium est eucharistia denegatur. de consecrati. distinc. ij. c. pro dilectione: vbi legitur de magis et histrionibus: ⁊ multis alijs penis in iure puniuntur. Nō

si q̄rit: vtrū ergo nō licet vti ministerio vl' arte demonū ad cogscendū futura vel ad aliq̄d aliud. Rñdet Asteñ. li. j. ti. xj. q̄ vti ministerio diaboli ꝟtute diuina ei aliq̄ licita impando hoc lz sic paulus Act. xvj. imperauit spiritui malo vt exiret a puella phitonica: sed vti eius ministerio familiariter eū inuocando ꝓhibitū ⁊ illicitū ē nō solū lege positiua sed etiā diuina. Leuit. xix. vbi ꝑcipit occidi q̄ sciscitat magos et

B ariolos. Ceteꝝ hec diuinatio tā ꝑniciosa diuidit in multas spēs. specialr tñ est triplex gen⁹ diuinatiōis ⁊ sub quolibet hoꝝ multe spēs cōtinent: quoꝝ primū gen⁹ fit p manifestā demonū inuocationem qđ est grauissimū ⁊ ꝑtinet ad necromāticos: nā multo grauius ē demones inuocare q̄z aliqua facere quib⁹ dignū sit q̄ demones se ingerant: Et diuidit in mltas spēs: qꝛ demones expresse inuocati solent q̄nq̄ futura ꝑdicere ingerētes se aspectui ⁊ auditui hominū prestigiosis quibusdā apparitionib⁹: que spēs vocat prestigiū ex eo q̄ oculi hoīm ꝑstringunt ad nutū demonis apparentis vt in balaā ꝓpheta. Nūeri. xxij. Vide ꝓcessū in sermone de penthecos. Ceperūt loqui varijs linguis. Q̄nq̄ ꝟo apparent p somnia: ⁊ vocat diuinatio somniorū: nā licet q̄nq̄ causa somnioꝝ fuit vl' ē a deo qui ministerio angeloꝝ aliq̄ hominibus reuelat in somnijs ꝑsertim in lege veteri. ꝭm illud Nūeri. xij. Si quis fuerit inter vos ꝓpheta dñi in visu apparebo ei vl' per somniū loquar ad illū. Multotiēs tñ opatiōe demonū fantasie dormientib⁹ apparēt: ex quib⁹ q̄nq̄ futura reuelāt his q̄ pacta illicita cum eis habent: vel eis etiā qui supsticiose somnia obseruāt: cōtra q̄s dr Deut. xviij. Nō inueniat in te q̄ obseruet somnia. Q̄nq̄ proinde p mortuoꝝ aliquoꝝ apparitionē vl' locutionē ⁊ vocat necromātia: nam necros grece mortu⁹ mantia diuinatio nuncupatur ꝭm Ysid. qꝛ quibusdam ꝑcantatiōib⁹ adhibito sanguine videtur resuscitati mortui diuīare ⁊ ad interrogata rñdere. Q̄ð si opponit hoc licitum esse eo q̄ Sauli inq̄rēti de futuro euētu belli. j. Regū. xxviij. c. a muliere habēte spiritū phitonis apparuit samuel ⁊ euentum futuꝝ ꝑdixit: nō eñ fauent aīe sanctorum illicitis interrogatiōib⁹. Ad hoc rñdet Tho. scda 2e. q. xcv. q̄ sicut Aug. dicit ad simplicianū. Nō ē absurdū credere aliqua dispensatiōe ꝑmissum fuisse vt nō dominante arte magica vel potētia sed dispēsatione occulta que phitonissam ⁊ saulem latebat se ostēderet spūs iusti aspectib⁹ regis diuina eum sñia ꝑcussurus: vel non samuel a requie sua suscitat⁹ est sed aliquod fantasma ⁊ illusio imaginaria machīatiōe diaboli facta quā scriptura samuelē appellat sicut solent imagines reꝝ suoꝝ nominibus appellari. Q̄nq̄ etiā futura ꝑnunciant per hoīes viuos: vtz in arrepticijs ⁊ h̄ est diuinatio per phitones a phitio appollinis qui dicebatur eē auctor diuinādi: tales aūt accedere ⁊ ab eis occulta requirere: vt furta ⁊c. stricte ꝓhibitū est. xxvj. q. ij. v. vij. in diuersis capl'is. Vñ hec omīa deū ad iracundiā ⁊ vindictam ꝓuocāt. Hinc vt habet. iiij. Reg. j. Ochozias egrotās et cōsulēs beelzebub deū accharō: a deo mortis vindictam accepit ex ore helie ꝓphete. Q̄nq̄ deniq̄ futura ꝑnunciāt per aliq̄s figuras vel signa que in rebus inaīatis apparent: que si apparēt in corpore terrestri: vt vngue ferro vl' lapide polito vocat geomantia: si in aqua vocatur hydromātia: si in aere aereomātia: si ī igne pyromātia: et ista q̄ttuor genera sūt ꝑncipalia ꝭm q̄ttuor elemēta. Si deniq̄ apparēt ī viscerib⁹ animaliū īmolatoꝝ in aris demonum vocat auruspitiū: ⁊ sic patet de primo genere diuinatiōis. Scdm aūt genus est p solā cōsideratiōem dispositiōis vl' motus alteri⁹ rei qđ ꝑtinet ad augures ⁊ hz multas species: Nā q̄nq̄ ꝯsiderātur dispositiōes figurarū in aliquib⁹ corporib⁹ visui occurrentes: ⁊ tūc erit quedā diuinatiōis spēs que diuersificat: qꝛ ex liniamētis man⁹ cōsideratis diuinatio sumpta vocatur cyromantia quasi diuinatio man⁹. Si ex q̄busdam figuris in spatula cuiusdā aīalis apparētis vocat spatulamātia ⁊ sic de alijs. Q̄ð si fiat ꝯsideratio circa verba hominū alia intentiōe dicta: q̄ q̄s intorquet ad futurū qđ vult ꝑnoscere vocat omen. Q̄ð si obijcitur diuinatio p omīa nō ē illicita: qꝛ gedeon qui ad Heb. xj. in nūero sanctorū ponit vsus fuit omine ex hoc q̄ audiuit recitationē ⁊ interꝑtatiōem cuiusdā somnij. vt dicit Judi. vij. Similiter ⁊ eliezer seru⁹ abrae: vt legit Gen. xxiiij. Ad hoc rñdz doctor sctus. vbi. s. q̄ gedeon obseruauit recitationem ⁊ expositionē somnij accipiēs ea pro omine quasi a diuina ꝓuidētia ad sui instructiōem ordinata. Silr ⁊ eliezer ꝟba puelle orone ꝑmissa ad deū. Nō tñ nobis

licet quia verba hūana que accipiunt̄ ꝓ
omine nō subdunt̄ dispositioni stellarum
vel similiū: licet aliqñ disponunt̄ ſm diui
nam ꝓuidentiā: vt pꝫ ī Gedeon ⁊ Eliezer
ac etiā in Jonathan qui dixit ad armigeꝝ
suū. j. Regꝫ. xiiij. Si ita locuti fuerint ad
nos manete donec veniamꝰ ad vos stemꝰ
in loco nr̄o nec ascendamꝰ ad eos. Si aūt
dixerint: Ascēdite ad nos ascēdamus ad
eos qꝛ tradidit eos deꝰ ī māibꝰ nr̄is: h̄ erit
nobis signū. frequēter tm̄ fiunt ſm opera/
tionē demonū vt obseruātes illudāt: nam
his q̄ ex opinione vana vel falsa ꝓcedunt
ingerit se demonis opatio: vt hoīm aīmos
implicet vanitati vel falsitati. Porro si sit
cōsideratio circa motꝰ vel voces auiū seu
quorūlibet aīaliū vel ꝑ sternutatiōes ho/
minū vel aīalium: hoc generaliter ꝑtinet
ad auguriū qđ dicit̄ a garritu auiū: sic au
spiciū ab inspectione auiū: quoꝝ primum
ꝑtinet ad aues: scđm ad oculos in quibus
p̄cipue hmōi ↄsiderari solent ascribentes
spūm ꝓphetie coruis cuculis canibꝰ galli
nis ⁊ silibus: ad p̄noscendū ea q̄ sunt ho/
minibus incognita. O maledicta insania
qua fere laborāt infiniti: ↄ̄ quos p̄cipitur
Deut. xviij. Nō inueniat̄ q̄ obseruet augu
ria. Nimiꝝ cū manifestū ē ꝙ motꝰ vel gar
ritꝰ auiū: vel quecunqꝫ dispositiōes hmōi
in rebꝰ ↄsiderate nō sunt cā futuroꝝ euen
tuū: nec ex eis cognosci p̄nt. Notandum
tm̄ ad maiorē euidentiā ꝙ cā opationū bru
toꝝ aīalium ē instinctꝰ: quidā q̄ mouent̄ ī
motū nature: qꝛ non h̄nt dominiū sui actꝰ:
hic igit̄ instinctꝰ ex duplici cā ꝓcedere p̄t.
Prio ex cā corꝑali: cū em̄ nō h̄nt nisi aīaꝫ
sensitiuā: cuiꝰ oēs potentie sunt actus cor
poraliū organoꝝ: iō subiacet eoꝝ aīa di
spositioni cōtinentiū corpoꝝ ⁊ primordia/
liter celestiū: ⁊ iō nihil ꝓhibet aliq̄s eoruꝫ
opatiōes esse futuroꝝ signa: inq̄tū confor
mant̄ corpoꝝ celestiū dispositioni ⁊ etiam
aeris ↄtinentis ex q̄ ꝓueniunt aliq̄ futuri
euētus. In hoc tm̄ p̄mo cōsiderare oportet
ꝙ hmōi opatiōes nō extendūt̄ nisi ad pre
cognoscēdū futura q̄ causant̄ ꝑ motꝰ cele/
stiū corpoꝝ. Scđo vt nō extendant̄ nisi ad
ea q̄ p̄nt aliqualit̄ ad hmōi animalia perti
nere. Cōsequūt̄ em̄ ꝑ celestia corꝑa cogni/
tionē quādā naturalē ⁊ instinctū ad ea q̄
eoꝝ vite sūt necessaria: sicut sunt īmutati/
ones q̄ fiūt ꝑ pluuias ⁊ ventos ⁊ alia hu/
iusmodi. Alio mō causant̄ instinctus hu/
iusmodi ex cā spūali: vt scꝫ vel ex deo vt ī
colūba super christum: ⁊ in coruo q̄ pauit
Heliā: ⁊ in cete qđ suscepit ⁊ eiecit Jonam
ꝓphetam: vel ex demonibꝰ qui vtunt̄ hu/
iusmodi opatiōibus brutoꝝ aīaliū ad im/
plicādas aīas nouis opinionibꝰ: ⁊ eadem
rō videt̄ eē de oībus alijs. Cū igit̄ natura
liter aliqua cognoscūt circa futuros tēpo/
rū euentus: ideo ad hec cognoscēda consi
derare eoꝝ voces ⁊ motus nō ē illicitum:
puta si q̄s ex hoc ꝙ cornicula frequēt̄ cro/
citat p̄dicat pluuiā cito venturā: ⁊ cetera
similia q̄ multa reperiunt̄ in naturalibus.

Deniqꝫ si sit ↄsideratio circa motꝰ siderū
hoc ꝑtinet ad mathematicos q̄tū ad cōsi/
deratiōes nataliū dierū q̄ ponūt esse fatū.
Pro q̄ sciendū ſm Asten. li. j. ti. xij. ꝙ opi/
nio fuit quorundā mathematicoꝝ ꝙ ex vi
positiōis sideꝝ necessario causat̄ in homi/
nibus diuersitas moꝝ: ita ꝙ talis ē q̄sqꝫ ī
moribus qualē facit ip̄m esse dispositio si/
derū in qua cōceptꝰ vel natus ē: ⁊ istā vim
vocauerūt noīe fati. Qđ si q̄rit̄: vtꝝ igi/
tur ex imp̄ssione luminariū celestiū causet̄
in hominibꝰ diuersitas moꝝ. Respondet
Asten. ibidē ꝙ mores hoīm ⁊ euentus fu/
turoꝝ a syderibꝰ causari intelligi dupliciť
potest. Primo mō ꝙ intelligat̄ necessario
⁊ sufficient̄: ⁊ tunc nō tm̄ ē falsum ſ etiam
hereticū: qꝛ repugnat christiane religioni.
tum qꝛ veritas fidei in hoc errore saluari
nō pōt. Cū em̄ ponit oīa necessario a side/
ribus euenire tollit meritū: ⁊ ꝑ cōsequens
p̄miū tollit ⁊ grām: ⁊ ꝑ cōsequēs gloriam
tum etiā qꝛ moꝝ honestas ꝑ hunc errorem
p̄iudiciū patit̄ dū culpa peccantis in side/
ra refundit̄ licentia malefaciendi sine rep̄
hensione cōcedit̄: ⁊ hō ad honorandum ⁊
colendū sidera incuruat̄. Secundo modo
ꝙ intelligat̄ dispositiue ⁊ cōtingēter: ⁊ sic
pōt habere veritatē: qꝛ nec rōni nec fidei re
pugnat. Planū est em̄ ꝙ varia dispositio
corporis multū facit ad variationē effectu
um ⁊ moꝝ aīe: vt plurimū em̄ aīa comple/
xiōes corporis comitat̄: vnde colerici sūt
iracundi: sanguinei benigni: melancolici
inuidi: flegmatici pigri: hoc tamē nō ē ne/
cessario eo ꝙ aīa dominat̄ suo corpori ma
xime quādo ē adiuta ꝑ grām: multos em̄
videmus colericos mansuetos: melanco/
licos benignos. Cū ergo virtus corporuꝫ
celestium operat̄ admixtionē ⁊ qualitatē
cōplexionū. Hinc est ꝙ per cōsequens ope
ratur quodā mō ad qualitatē moꝝ: valde
tm̄ ex longinquo qꝛ plus facit ad q̄litatem

cōplexionis virt⁹ nature inferioris q̄ӡ vir/
tus siderū. Et ideo ↄcludēdo dicēdū est ꝙ
corpa celestia non p̄nt p se esse cā opationū
li. arbi. licӡ p̄nt ad h̄ inclinare dispositiue
inquātū inclinationē imp̄mūt ī corp⁹ hūa/
nū: ꝛ p ↄn̄s in vires sensitiuas q̄ sunt act⁹
organoꝝ corpalium ꝛ q̄ inclināt ad act⁹ hūa/
nos. ꝛ qꝛ homīes vt plurimū has passiōes
corpales sequūt᷑. ꝛ sic act⁹ disponūt vt plu
rimū f̄m has inclinatiōes celestiū corpoꝝ:
iō de his astrologi q̄nq̄ӡ vera dicūt. ꝟ expi/
mur ꝙ inclinationē celestiū corpoꝝ hō per
rōnē opari pōt cui sensitiue vires obediūt:
vt pbat ph̄us. j. Ethi. ꝛ in. iij. de aīa. Et sic
pōt intelligi qđ dicit Ptolome⁹: ꝙ hō sapi
ens dn̄at᷑ astris: qꝛ p sapiētiā suā ea vitare
pōt ad q̄ disponūt astra sic is quē corp⁹ ce/
leste disponit eē gulosum ꝛ luxuriosuӡ sub
missus rōni: ecōtra sobri⁹ ꝛ castus esse pōt
put etiā scribit Cassian⁹ ī li. collationū. ꝙ
quidā socratē inspiciēs dixit: oculi tui cor/
ruptores pueroꝝ. ꝛ cū discipuli socratis cō
uitiū illatū suo mḡro vellent vlcisci. socra/
tes ait: quiescite sodales ↄ̄escite sum etenī
sed me virtute cōtineo. Ultimo queri pōt
vtꝝ dies egyptiaci sunt obseruādi. Breuit᷑
dicendū: ꝙ illos obseruare q̄nq̄ӡ est idola/
trie ꝛ infidelitatis: vt cū obseruant᷑ in his
q̄ pure depēdent aliq̄ homīs arbitrio: vt ī
domoꝝ edificatiōe belloꝝ exercitio ꝛ silib⁹.
Q̄nq̄ӡ ꝟo prudētie ꝛ sagacitatis est vt cuӡ
obseruat᷑ in his q̄ h̄nt cām naturalē vt po/
tionib⁹ minutiōib⁹: sic obseruare dies q̄ ad
aeris purificatiōӡ ꝛ tpis q̄litatē est puidē/
tie ꝟ solū ad nūcupationē est vanitatis: vt
scӡ in sexta feria sit melius sanctificare q̄ӡ in
q̄nta. Silr obseruari pōt cursus lune ī plā
tatiōibus vel insertiōib⁹ arboꝝ: vtpote in
fine decrescētie ei⁹ ꝛ in serendis semīb⁹ in
nouilunio: qꝛ ad h̄ sunt rōnes naturales.
Q̄nq̄ӡ etiā necessitatis ꝛ obediētie: vt patӡ
in nuptijs celebrādis ꝛ festis. vnde de his
multa dicunt᷑ ī decretis. xxvj. q. v. c. nō li/
cet xp̄ianis tenere traditiōes gentiliū: q̄ tn̄
lr̄a faciliter nō intelligit᷑ nisi in glo.

De quattuor generib⁹ sortiū ac arte notoria carminatione diuina temptatione ꝛ demonū adiurati/one: Sermo IIII.

n **On habebis deos** alienos corā me. Exod. xx. Iā ordine debi
to psequēdū est tertiū gen⁹ diuinatiōis qđ
ptinet ad sortes ꝛ fit qn̄ facim⁹ aliq̄d vt no
bis manifestet᷑ aliqđ occultū sine tn̄ exp̄ssa
demonū inuocatiōe: ꝛ hӡ etiā multas spēs
qꝛ q̄nq̄ӡ fit ex ↄsideratiōe eoꝝ q̄ eueniūt ex
quibusdā q̄ ab homīb⁹ serio fiūt ad aliqđ
occultū inquirēdū siue p ptractionē pun/
ctoꝝ qđ ptinet ad artē geomātie siue p cōsi
derationē figuraꝝ q̄ veniūt ex plūbo lique
facto in aquā piecto siue ex q̄busdā cedu/
lis scriptis ꝛ ī occulto positis dū ↄsiderat᷑
quis quā accipiat: vel etiā dum cōsiderat᷑
q̄d apienti libruӡ occurrat q̄ oīa sortiū no/
mē h̄nt. Hinc generalit᷑ q̄ri pōt: vtrū pec A
catū sit in characterib⁹ q̄ fieri solēt a pluri
bus. R̄ndet Asten. ꝙ ē magnū peccatū fa/
cere characterē aliū q̄ӡ signū crucis: qꝛ fiūt
ad demonū misteriū implorāduӡ qđ nullo
mō licet: nec ꝟtutē h̄nt ex se ꝟ ex diabolica
pactiōe. sic eñ diabol⁹ pepigit cū his q̄ fue
rūt ei familiares ꝙ talia signa recoḡsceret
ꝛ ad talia se p̄sentē offerret. Fingit autē p
illa se cogi vt ostēdat aliq̄d esse virtutis in
hmōi artib⁹ in q̄b⁹ sunt multa nephāda p
q̄ abducit᷑ hō a fide ꝛ cultu diuino. nec hoc
facit diabol⁹ vt ī illis delectet᷑: ꝟ poti⁹ ī in/
fidelitate facientiū. Et notandū f̄m Tho.
scđa 2ᵉ. q. xcv. ꝙ sortes pprie dicūt᷑ cū ali/
q̄d fit vt eius euētu ↄsiderato aliqđ occul/
tū innotescat. Et si q̄rat᷑ sortiuӡ iudicio q̄d
cui sit exhibendū siue illud sit res possessa
siue honor pena dignitas vel actio aliq̄ vo
cat᷑ sors diuisoria. Si aūt querat᷑ q̄d agere
oporteat vocat᷑ sors cōsultoria. Si ꝟo q̄rit᷑
q̄d sit futurū vocat᷑ sors diuinatoria. Act⁹
aūt hoīm q̄ inquirūt᷑ ad sortes nō subdūt᷑
dispositioni stellaꝝ nec etiā euētus ipoꝝ. ꝛ
iđo si q̄s ea intentiōe sortib⁹ vtat᷑ q̄si hmōi
act⁹ hūani q̄ requirūt᷑ ad sortes f̄m dispo/
sitionē stellaꝝ sortiant᷑ effectū vana ꝛ falsa
est opinio: ꝛ p ↄn̄s nō carēs demonū inge/
stione ex qua talis diuinatio erit illicita ꝛ
supstitiosa ꝛ ideo phibita. xxvj. q. v. c. sor/
tes. quib⁹ cūcta vos vestris discrimīatis:
id est in discrimē adducitis puincijs quas
patres damnauerūt nihil aliud q̄ӡ diuina/
tiones ꝛ maleficia decernim⁹. Q̄obrem vo
lumus illas omīno damnari. ꝛ vltra inter
christianos nolum⁹ nominari: ꝛ ne exerce/
ant᷑ anathematis interdicto phibemus.
hec Leo papa. iiij. ad episcopos britanie.
Non tamē omnis sors phibet᷑ nec est ali/
quid mali in sui natura licӡ prohibeat᷑ in
lege positiua sicut ꝛ multa alia phibent᷑ cu

lius causam ponit.xxvj.q.ij.c.sors non est
aliquid mali. per totum. Ad euidentiã
igit̃ quãdo sors admittit̃ ⁊ quãdo non:sci
endum ꝙ quattor modis capit̃ sors. Pri/
mo modo ꝓ casu fortuito vel euentu puta
quando faciunt lotos per festucas vl̃ scri/
bendo partes diuersis cedulis vt sic appa
reat cui sors accidit:⁊ hec quidem non est
licita in electionibus ⁊ alijs spiritualibus
que ex spiritussancti inspiratione fieri de/
bent:vt patet extra de sorti.c.fi. Nimiruʒ
cum sic posset indignior ꝑfici :⁊ dic̃ Joh.
an.ꝙ sortilegium ꝓhibetur in quocunqꝫ
actu in quo requirit̃ canonicus titulus in
regula prima lib.vj. Nec obest ꝙ sors ceci
dit super mathiã ⁊ super ionam: quia hoc
factũ fuit inspiratõe diuina. Si vero talis
sors exercet̃ in dubijs q̃ occurrũt circa tẽ/
porales dignitates que ad terrena dispo/
nentia ordinantur vel ad alia temporalia
diuidentia:tunc licita est ⁊ permissa ꝙ te/
net Jo.an.⁊ lau.xxvj.q.ij.in summa .§. in
principio:⁊ inter clericos admitti potest
vbi de temporalibus agitur:vt patʒ extra
de prebend. ⁊ digni .c.cum ẜm aplũm ẜm
Joh.an.⁊ hosti.de sortileg.c.fi. Similiter
ẜm Tho.scda 2e.q.xcv.si necessitas immi
neat in aliquibus licitum est cũ debita re/
uerentia diuinum iudiciũ sortibus implo/
rare. Unde dicit Augu.in epistola ad ho/
noratũ:si int̃ ministros dei fit disceptatio
q̃ eoꝝ tpe ꝑsecutõis maneãt ne fuga oĩm ⁊
q̃ eoꝝ fugiãt ne morte oĩm deserat̃ eccl'ia:
q̃ disceptatio si nõ aliter potuerit termina
ri quãtum mihi videtur:qui maneant ⁊ q̃
fugiant sorte legendi sunt.⁊ iterum in pri/
mo de doctrina christiana dicit:si tibi abũ
daret aliquid quod oportet dari eis q̃ non
haberent nec duob⁹ dari potuisset si tibi
occurrerent duo quorum neuter alium vl̃
indigentia vel gratia te aliqua necessitate
superaret:nihil iustius faceres q̃ʒ vt sorte
legeres cui dandum esset quod dari vtri/
qꝫ non posset. Secundo modo sors capit̃
pro sortilegio : ⁊ tunc sors vt dicit leo pa/
pa:nihil aliud est q̃ʒ diuinatio vel malefi/
cium a sanctis patribus damnata et ẜm h̃
non est licita:⁊ ideo prohibet ne exercea/
tur sub anathematis interdicto.xxvj.q̃st.
v.c.sortes: ideo non credenda nec exer/
cẽda.vt ptʒ.xxvj.q.ij.§. his itaqꝫ. Nimiꝝ
q2 tales sortilegi ea q̃ soli deo cõpetũt sibi
vsurpare conãt̃ expectãtes iudiciũ sortiũ
ex demonib⁹: sic̃ Ezech.xxj. legitur ꝙ rex
babylonis stetit in biuio in capite duarum
viarum diuĩationem querens cõmiscẽs sa
gittas interrogauit idola exta consuluit:⁊
tales illicite sunt que prohibentur ẜm ca/
nones:ꝙ si iudicium sortium expectatur a
deo scd̃m illd̃ prouerbio.xvj. Sortes mit/
tuntur in sinu:sed a domino temperantur.
tunc talis sors scd̃m se nõ est malum vt di/
cit Augustinus.potest tamen in hoc qua/
druplex peccatum incidere. Primo si abs/
qꝫ vlla necessitate recurrat̃ ad sortes :hoc
videtur ad dei temptationẽ pertinere. Se/
cundo si necessitate sed absqꝫ reuerẽtia sor/
tibus vtatur. vnde Beda super actus apo
stolorum. Si qui necessitate cõpulsi deum
putant sortibus apostplorũ exemplo cõsu/
lendum esse: videant hoc ipsos nõ nisi col/
lecto fratrũ cetu ⁊ precibus ad deum fusis
egisse. Tertio si diuina oracula conuertan/
tur ad terrena negocia: vnde dicit Augu/
stin⁹:⁊ habetur xxvj.q.ij.c. Hi qui de pa/
ginis euangelicis sortes legunt:⁊ si optan
dum sit vt illd̃ potius faciant q̃ʒ ad demo/
nia consulenda concurrant:tamen ista mi/
hi displicet consuetudo ad secularia nego/
cia ⁊ ad vite huius vanitatẽ diuina oracu/
la velle conuertere. Quarto in electionib⁹
ecclesiasticis vt dictũ est. Tertio modo ca/
pitur sors pro capitalitate vsurarũ. vt patʒ
de vsuris.c.j.⁊.ij.⁊ c.conquestus. Quar/
to modo pro parte et portione: vt extra de
prebendis.c.cum scd̃m apostolum. sed de
his duobus nihil ad propositum. Cete/ B
rum de alijs obseruantijs superstitiosis ꝓ/
sequendo. Notandum est primo ꝙ ars no
toria est illicita: quia scd̃m Thomã secun/
da scd̃e .q.xcvj. quibusdam vtitur ad acq̃
rendum scientiã que scd̃m se nõ habẽt vir/
tutem causandi scientiã : sicut inspectione
quarundã figurarum ⁊ prolatione quorũ
dam verborum ignotorũ ⁊ alijs hmõi ⁊ iõ
hmõi ars nõ vtit̃ his vt causis ẜ vt signis
non autẽ vt signis diuinitus institutis:si/
cut sunt signa sacramentalia. vnde restat
ꝙ sunt signa superuacua:⁊ per consequẽs
pertinentia ad quedam pacta cum demõi/
bus placita ⁊ cõfederata:qua propt̃ a chri
stianis penitus repudianda. Secũdo ob/
seruantie ordinate ad immutationes cor/
porum scilicet ad sanitatem :et huiusmodi
si naturaliter possunt tales effectus causa/
re tunc non sunt illicite: ꝙ si non videant̃
posse causare tales effectus naturaliter cõ
sequẽs est ꝙ nõ adhibeant̃ ad hos effect⁹

causandos tanq̄ cause sed solum q̄si signa
et sic ptinent ad pacta significationū cū de
monib⁹ inita ex q̄ ptʒ: q̄ si simpliciter ad/
hibeant̄ res naturales ad aliquos effect⁹
pducendos ad q̄s putant̄ naturalem ha/
bere virtutē nō est supstitiosum neq̄ȝ illici/
tum: si tn̄ adiūgant̄ aliqui characteres vel
noīa vel alie quecunq̄ȝ vane obſuationes
que manifestū est naturalr̄ efficatiā nō ha
bere erit supstitiosum ꝛ illicitū. Tertio ob
seruātie que ordinant̄ ad p̄cognoscēda a/
liqua fortunia vel infortunia. s. q̄ aliq̄ tpa
vel loca vel audita ꝟba vel occursus ho/
minū vel animaliū aut distorti ꝛ inordiati
actus aliq̄d p̄sagiū habēt boni vel mali fu
turi: ꝛ infinita similia sūt supstitiosa ꝛ illi/
cita: quia talia attendunt nō vt quasdam
causas: ꝫ vt quedā signa futurorum euētuū:
nō tamē obseruant̄ vt signa a deo tradita
cum ex auctoritate diuina nō sunt introdu
cta sed magis ex vanitate hūana coopante
demonū malicia: nā q̄d a principio in istis
homines aliquid veri sunt experti casu ac
cidit: ꝫ postq̄ incipiūt hoīes hmōi obſuā/
tijs suuʒ animū implicare multa ſm hmōi
obseruatiōes eueniūt p demonū deceptio/
nes: vt eis hoīes implicati curiosiores fi/
ant ꝛ sese inserant multiplicib⁹ laqueis p/
niciosi erroris vt Aug. dicit in. ij. de doct.
christiana. Quarto in scripturis q̄ suspen
dunt̄ ad colla cōsiderandū est primo quid
sit q̄d scribit̄: q̄r si est aliq̄d ad inuocatiōeʒ
demonū ptinēs scʒ characteres vel ignota
nomīa: tūc manifeste supstitiosum est ꝛ illi
citum. Vn̄d Criso. supra math. dic̄ q̄ pha/
riseorum significantiū fimbrias suas exēplo
nunc multi aliqua hebraica noīa angelorum
cōfingunt ꝛ scribūt ꝛ alligant que nō intel
ligentibus metuenda vident̄. Est etiā ca/
uendū ne aliquid falsitatis cōtineat: q̄r sic
eius effect⁹ a deo nō possit expectari q̄ nō
est testis falsitatis: deinde cauendū ne cuʒ
sacris lr̄is ponatur ibidē character p̄ter si
gnum crucis: vel ne spes ponat̄ in mō scri
bendi vel ligandi vel in similib⁹ que non
ptinēt ad diuinā reuerentiā quia supstitio
sum esset ꝛ illicitum: ꝛ idem intelligenduʒ
est in incantatiōibus serpentū vel quorūli
bet animaliū: ꝛ etiam in collectiōibus her
barū medicinaliū: ex his ptʒ q̄ si scribun/
tur nomina inusitata quasi noīa dei ineffa
bilia ꝛ in quib⁹ scribit̄ vel dicit̄ quicunq̄ȝ
sup se portauerit istud breue nō piclitabit̄
sic vel sic: aut illud vel illud bonū sibi con

tīget: pculdubio sunt reprobāda nec por/
tanda: ꝛ peccant qui scribunt portant do/
nant vel vendunt vel etiam portanda do/
cent nisi fuerint adeo simplices q̄ ignorā/
tia eos accusaret que nō excusat si sup hoc
fuerint moniti vel instructi. Hic q̄ri pōt
de carmīatricib⁹ ꝛ carminatorib⁹ que car/
minant infirmos pueros vel alia vtrū pec
cant mortaliter. Rn̄det Guil. frater ray. et
Asteñ. li. j. ti. xv. q̄ si nihil supstitiosum di
cunt vel faciunt nec dici vel fieri mādant:
sed vtunt̄ plurib⁹ licitis ꝛ etiam adiurati
onibus sicut p passionem crucē ꝛ hmōi nō
peccant nisi talia fecerint post phibitionē
sibi ab ecclesia factam: sunt eñ phibenda
ppter multa supstitiosa que solent ibi mi/
sceri nisi fieret p aliquem discretū ꝛ deuo/
tū q̄ funderet orōnem nō sup pomū piruʒ
vel cingulum sed super infirmū manū im/
ponens nec tales sunt phibēdi nisi timea/
tur q̄ ad illorum exemplū indiscreti ꝛ supsti/
tiosi sibi vsurpent abusum illorum exemplo
se tuentes. De his pinde qui p viuis q̄s
odiunt scienter missas defunctorum cantant
vel cantare faciunt habet̄. xxvj. q. v. ca. q̄/
cunq̄ȝ. Ubi dicit̄ plerisq̄ȝ etiaʒ sacerdotum
sauciati inimicitie dolo missam p reqe de/
functorum pmulgatam fallaci voto p viuis
student celebrare hominib⁹: vt his p quo
ip̄m offerat sacrificiū mortis incurrat pi/
culū: pinde nostre elegit vnanimitatis cō
uentus vt si quis deinceps talia ppetrasse
fuerit detent⁹ a pprij deponit̄ ordinis gra
du: ꝛ tam sacerdos q̄ȝ etiam ille qui eū ad
talia pagenda incitasse ppendit̄ perpetuo
ergasculo relegent̄: hoc toletanū ꝯcilium.
Scd̄o queri potest de his qui deū tēpta
re conant̄: de quib⁹ sup illō Deut. vj. Nō
temptabis dn̄m deū tuum: dicit glo. deum
tēptat qui habēs quid faciat sine rōne pi/
culo se cōmittit expiens vtrū possit libera/
ri a deo: vtrū scʒ temptare deū sit peccatū
presertim cum deus qui peccatū p̄cipe nō
potest p̄cipit vt hoīes eum pbent quod ē
temptare: quia dicit Malach. iij. Inferte
omnē decimatiōem in horreū meum et sit
cibus in domo mea ꝛ pbate me sup hoc di
cit domin⁹: si nō aparuero vobis chatara/
ctas celi: in cuius argumentū achaʒ vitu/
perat̄ a dn̄o eo q̄ rn̄dit Esa. vij. Nō petam
ꝛ nō tēptabo dn̄m. Ad ꝫ rn̄det scūs Tho.
scd̄a 2e. q. xcvij. q̄ temptare est expimentū
sumere. nullus aūt expimentū sumit de eo
de quo certus est: ꝛ ideo omnis temptatio

ex aliqua ignorantia vel dubitatiõe proce/dit eius qui temptat: sicut cum quis expi/mentũ de aliqua re sumit vt eius qualita/tem cognoscat. Ignorare aũt vl' dubitare de his que ptinent ad dei pfectionẽ pecca/tum est: hinc manifestũ est ꝙ temptare de/um ad hoc ꝙ temptãs cognoscat dei Ꝟtu/tem est peccatũ. Si vero sumat expimentũ eoꝝ que ptinent ad diuinã pfectionez non vt ipe cognoscat sed vt alijs demonstret h' nõ est temptare deum cum subsit iusta ne/cessitas aut pia vtilitas ⁊ alia que ad h' oc currere debẽt: sicut aplĩ petierũt a dño vt in noĩe iesu fierent signa. Actuũ. iiij. vt sic christi virtus infidelibus demonstraref: et sic deus volebat signũ dare regi achaz nõ ꝓ ipo tm̃: sed ꝓ totius populi instructi one: ⁊ ideo repħendif quasi impeditor cõ munis salutis ꝙ signũ petere nolebat. Et nota generaliter ꝙ quis deũ expresse tem/ptat Ꝟbis quãdo ea intentiõe aliq̃d a deo postulat vt dei scientiã potestatẽ vel volũ tem exploret. Factis aũt expresse temptat qñ p ea que facit intendit expimẽtũ sume/re diuine potestatis sapientie vel pietatis sed quasi interp̃tatiue deum temptat qui et si nõ intendat expimentũ de deo sumere tamẽ aliquid petit vel facit ad nihil aliud vtile nisi ad ꝓbandũ dei potestatẽ sapien/tiam vel bonitatẽ: sicut cum quis equum currere facit vt euadat hostes hoc nõ ẽ ex/perimentũ de equo sumere: ꝫ si equũ curre re facit absq; vlla necessitate aut vtilitate hoc nihil aliud esse videf ꝙ expimentũ su/mere de equi velocitate: ⁊ idem est in om̃i/bus alijs rebus: ⁊ sic ptz ꝙ qñ quis ex ne/cessitate vel vtilitate se cõmittit in suis pe titionib⁹ vel factis diuino auxilio hoc nõ est deũ temptare: ꝭm illud Paral'. xx. Cũ ignoramus quid agere debeamus hoc so/lum residui habem⁹ vt oculos nr̃os ad te dirigamus. Est etiã aliud genus tempta/tiõis de quo dicif Eccĩ. xviij. Ante orõnẽ p̃para aĩam tuã: ⁊ noli esse quasi hõ q̃ tem ptat deum: sup quo dicit Tho. scđa 2ᵉ. q. xcvij. ꝙ ille qui añ orõnem nõ p̃parat ani/mã suam dimittendo si quid aduersus ali quẽ habet vl' al's se ad deuotionẽ nõ dispo nendo nõ facit ꝙ in se est vt a deo exaudia tur: ⁊ iõ quasi interp̃tatiue deũ temptat: ⁊ q̃uis videaf hmõi interp̃tatiua tẽptatio ex p̃sumptiõe seu indiscretiõe nõ ꝓuenire tñ hoc ipm ad dei reuerentiã ptinet: vt hõ p̃sumptuose ⁊ sine debita diligentia se ha/at in his que ad deũ ptinẽt: ꝯ illud. ij. Ti. ij. Sollicite curate ipm ꝓbabilẽ exhibere deo. Preterea queri põt vtꝝ ferri cadẽ/tis vel aque bulliẽtis iudicia sunt licita q̃/bus aliqua exquirunf occl'ta ⁊ videnf ad sortes ptinere ⁊ tñ nõ videnf illicita: p̃ser/tim cum dauid legif inijsse duellũ ꝯ phili. steũ. j. Regũ. xvij. ⁊ q̃ nihil manifesti⁹ dñs legitur dedisse legez zelotipie q̃ scrutabaf de occulto adulterio: vt pz alibi. s. in qua/dragesima vbi agif de luxuria. Ad hoc re spõdet sanct⁹ Tho. scđa ⁊ᵉ. q. xcv. ꝙ iudi/cium ferri candentis vel aque feruẽtis or/dinaf quidẽ ad alicui⁹ occulti peccati inq̃/sitionẽ p aliqđ qđ ab homĩe fit: ⁊ in h' ꝯue/nit cum sortib⁹: ꝫ inq̃tũ expectaf aliquis miraculosus effectus a deo excedit sortiũ rõnem cõmunẽ vbi hmõi iudiciũ illicitum reddif: tum qꝛ ordinaf ad iudicãdũ occul ta que diuino iuditio reseruanf: tũ etiã qꝛ hmõi iudiciũ nõ est auc̃te diuina sancitũ. Vnđ. ij. q. ij. in decre. stepha. pape ad gui/bertũ episcopũ mogũtinũ. c. ꝯsuluisti. dici tur ꝙ ferri candẽtis vel aque feruẽtis exa minatiõe cõfessionẽ extorqueri a quolibet sacri nõ censent canones ⁊ qđ sctõꝝ patrũ documento nõ est sancitũ supstitiosa adin uentiõe nõ est p̃sumendũ: spõtanea eñ cõ/fessiõe vel testium approbatione publicata delicta habito p̃ oculis dei timore cõcessa sunt nr̃o regimini iudicare: occulta vero ⁊ incognita illi soli sunt relinquẽda q̃ solus nouit corda filioꝝ hoĩm: hoc ibi. Et eadez rõ videf ẽẽ de lege duelloꝝ nisi ꝙ plus ac/cidit ad cõmunẽ rõnem sortiũ inq̃tum nõ expectaf ibi miraculosus effect⁹: nisi forte qñ pugiles sunt impares valde virtute vl' arte. Vñ. ij. q. iiij. de hoc habef. c. monoma chiã vero in legẽ nõ assumim⁹ quã p̃ceptã fuisse nõ repim⁹ quã licet inijsse quosdã le gamus sicĩ sctm̃ dauid ⁊ goliã sacra prodit historia: nũq̃ tñ vt ꝓ lege teneaf alicui di uina sanxit auc̃tas: cũ hec ⁊ hmõi sectãtes deũ solũmõ temptare videanf: glo. ibidez istos etiã qui pugnãt ĩ monomachijs etiã lex hũana cõdemnat: vt. C. de gla. l. vna.

Deniq; ꝙ execrabile peccatũ sit coraz deo satis ptz eo ꝙ ꝓ pctõ temptatiõis vniũsa/liter oẽs filij isrl' in deserto pierũt: terrã ꝓ/missiõis nõ intrãtes: ꝭm illud ps̃. Tẽpta/uerũt me patres vestri ⁊c̃. Et sequif: q̃bus iuraui in ira mea si introibũt ĩ requiẽ meã.

Vltio queri põt: vtꝝ liceat adiurare de/mones p̃sertim cum dic̃ Orige. sup matth.

nõ est ꝭm ptãtem datã a saluatore adiurare demonia iudaicũ est eñ hoc: nõ aũt debemus iudeoꝝ ritus imitari: sed poti⁹ vti ptãte a christo data. Ad hoc dicendũ ꝭm Tho. scõa 2ᵉ. q. xc. ꝙ duplex est adiurãdi modus: vnus ꝑ modũ deꝑcationis vel inductiõis ob reuerentiã alicuius sacri: ⁊ sic nõ licet demones adiurare qꝛ ille modus adiurandi videt̃ ad quandã beniuolẽtiaꝫ vel amicitiã ꝑtinere. qua nõ licet ad demones vti ⁊ sic intelligit orige. Ali⁹ ꝑ moduꝫ cõpulsionis: ⁊ sic licet nobis ad aliq̃d vti et ad aliquid nõ: quia licꝫ demones adiurando ꝑ virtutem diuini noĩs tanq̃ inimicos repellere ne nobis noceãt spũaliter vł corporał'r ꝭm potestatẽ a christo datã. Lu. x. Ecce dedi vobis ptãtem calcandi super serpẽtes ⁊ scorpiões ⁊ suꝑ oẽm virtutẽ inimici ⁊ nihil vobis nocebit: nõ tñ licitũ est eos adiurare ad aliq̃d ab eis addiscendũ vel etiã ad aliquid ꝑ eos obtinenduꝫ: qꝛ h̃ ꝑtineret ad aliquã societatẽ cũ ipis habendã: nisi forte ex spãli instincti vel reuelatione diuina aliqui sancti ad aliq̃s effect⁹ demonũ opatione vtant̃: sicut legit̃ d̃ beato Jacobo ꝙ ꝑ demões fecit hermogeneꝫ ad se adduci ad laudem dei.

De diuersis erroribus qui veniunt ex curiosa inuestigatione: peruersa interpretatione vel inordinata affectione: Sermo V

Non facies tibi sculptile. Exod. xx. Expediti de ꝑma clausula primi p̃cepti iam scdam ꝓseq̃mur que cõp̃hendit̃ in verbis thematis: in qua ꝑticula ꝓhibent̃ oẽs false ⁊ suꝑstitiose adinuẽtiões erroꝝ: qꝛ om̃is error fictio mentis est: quẽ errorẽ inducit fantasiam rõem obnubilãs q̃ facit ꝙ illud eẽ videtur qd̃ nõ est: omẽs aũt false suꝑstitiões et adinuẽtiões erroꝝ aut ꝓcedũt ex improbo ausu inuestigatiõis phisice: sic̃ errores phoꝝ: sicut ponere mundũ eternũ quod ẽ ꝑuertere totã sacrã scripturã ⁊ multa alia que posuerũt gentiles phi. aut ꝓcedunt ex ꝑuerso intellectu sacre scripture sicut reperiunt̃ infinite hereses. xxiiij. q. iij. c. penuł. aut etiã ꝓcedunt ex inordinato affectu carnalitatis: sic̃ errores epicurioꝝ qui dicunt nullã aliam esse vitã q̃ istã: ⁊ nicolaytarũ dicẽtiũ ꝙ lꝫ turpiter agere cũ qualibꝫ etiã cum vxore alteri⁹ vt ptꝫ pleni⁹ alibi. Hie. x. Stultus factus ẽ om̃is homo: a sciã sua cõfusus ẽ artifex in sculptile suo. Quantũ igit̃ ad primũ. s. errores phoꝝ: sciẽduꝫ ꝙ licet infideles rudes ⁊ simplices qui nihil aliud audierũt de fide in hoc ꝓprie nõ peccant ꝙ infideles sũt eo ꝙ taliũ infidelitas nõ habꝫ rõem peccati ꝭ magis pene: qꝛ talis ignorãtia diuinoꝝ ex peccato ꝑmi parẽtis est secuta. ꝭm Tho. scõa 2ᵉ. q. x. ⁊ iõo licet damnant̃ ꝓpter alia peccata q̃ sine fide remitti nõ pñt: nõ tñ ꝓpter peccatũ infidelitatis. Vñ dñs Jo. xv. Si nõ venisseꝫ ⁊ locutus eis nõ fuissem peccatũ nõ haberent qd̃ exponẽs Aug⁹. dicit: ꝙ loquit̃ de illo peccato quo nõ crediderunt in christũ: nec etiã debẽt damnari ꝓpter transgressioneꝫ mãdatorũ eccl'ie: qꝛ illis nõ sunt subiecti: sed ꝓpter mãdata diuina q̃ naturalit̃ sunt ĩdita rõne nãli: ⁊ iõ de eoꝝ trãsgressiõe excusationẽ hñt. Vñ ꝙ mai⁹ est suꝑ illud. ij. Coꝝ. xj. Ipse sathanas trãsfigurat se ĩ angelũ luc̃: dic̃ glo. ꝙ si angel⁹ mal⁹ se bonũ fingat etiã si credit̃ bonus nõ est error piculosus aut morbid⁹: si facit vł dic̃ que bonis angeł cõgruũt. eo ꝙ nõ dissentit a deo qd̃ ẽ fidei qꝛ sensus corꝑis tm̃ fallit̃: mẽs vero nõ mouet̃ a vera rectaq̃ sentẽtia: sed si quis adhereret diabolo cuꝫ iam incipit ad mala ⁊ falsa ducere tũc incidit in pctm̃ phi tñ qui se scientes esse iactabãt ab infidelitat̃ peccato nequaq̃ excusari pñt cui⁹ rõem adducit apł'us Ro. j. dicẽs: reuelat̃ ira dei: glo. id est. vindicta pcti: nõ eñ ira dicit affectũ vł ꝑturbatiõeꝫ in deo: sequit̃: de celo suꝑ oẽm impietatẽ. i. peccati ꝯtra fidem ⁊ iniusticiã. i. peccatũ ꝯtra mores hominũ hoꝝ qui veritatẽ dei in iniusticiã detinent. i. veram de deo cognitionẽ detinẽt nõ sibi sed impediunt ne fluat in alios: vel in iniusticia detinẽt ꝑ malã vitam in q̃ manent: vt nec verbo nec exemplo qd̃ nouerunt ostendãt cum tñ veritas pulset ad intellectũ sicut lux pulsat ad oculum ꝑ̃tim in illis qui naturał'r sunt ingeniosi: ⁊ ne p̃tendãt excusatiõem ignorantie ꝓseq̃tur apł'us: qꝛ qd̃ notũ est dei manifestũ ẽ illis. Et si queris quõ rñdet: deus eñ illis reuelauit: adiuuit eñ deus rõem vt inuestigãdo creaturas venirent in cognitiõem dei ductu rõnis naturalis. Vñ sequit̃: inuisibilia eñ dei. i. natura dei inuisibilis om̃ia causans ⁊ ad esse ꝓducens: vel. i. deus pater qui specialiter inuisibilis dicit̃ Coll. j.

A

quia nunꝙ apparuit i specie visibili sicut alie psone: intellecta .i. intellectuali cognitione cognita p ea que facta sūt ɔspiciunť a creatura mundi .i. ab homie. Sempiťna q̄z virtus .i. filius qui dicit dei xp̄us ⁊ sapiētia .j. Cor. j. ⁊ diuinitas .i. bonitas oīa replens ⁊ ɔseruās p qd̄ intelligiť spūssanctus: ista silr intellecta ɔspiciunť ab homine p ea que facta sunt. a magnitudīe em̄ creaturaꝝ cognosciť potētia q̄ patri ex speciositate ⁊ pulcritudine: sapiētia que filio et ex vsu earū ⁊ vtilitate: bonitas que spiritui sancto appropriať. ⁊ sic aliquo mō habuerūt cognitiōem trinitatis q̄tum ad appropriata: licꝫ nō q̄tū ad ꝓpria: sequiť: vt sint inexcusabiles q: se p ignorantiam excusare nō pñt Aug. in glo. eos scptura dicit inexcusabiles quibus nota est veritas et pseuerat iniquitas. Nam dicit Aug. de xp̄a religiōe. ꝙ habebāt scholas a populo sepatas in quib⁹ docebāt illos quos colebāt nō esse deos ⁊ templa cū ppl'o cōmunia in quib⁹ eis sicut dijs sacrificabāt: sequiť: quia cū cognouissent deū p naturalē rōem aut dei reuelationē aut creaturaꝝ inspectionē vnū .s. esse principiū a quo oīa nō sic deū glorificauerūt d̄bitū honorē ei exhibēdo. aut grās egerūt d̄ bñficijs accept' ⁊ cognitiōe dei: ꝯ euanuerūt i cogitatōib⁹ suis magna de se existimādo: ecce pctm̄ cordis ⁊ iō obscuratū ē tumore supbie īsipiēs cor eoꝝ .i. rō naturaľ. dicētes em̄ se esse sapientes. ecce pctm̄ oris sapiētiā sibi tribuēdo i hūanis ⁊ ideo stulti facti sūt in diuinis: ⁊ mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in silitudinē imagīs corruptibil' hōis volucrū quadrupedū ⁊ serpentū ecce pctm̄ operis: ꝓpter qd̄ tradidit illos de⁹ in desideria cordis. Hic queri pōt vtrū idolatria sit peccatū psertim cum sicut honorās aliquid vice regis regem honorare d̄r ita honorans idolū vice dei deū honorare videtur. Ad hoc dicendū ꝙ sicut duplex honor regi est exhibendus sic ⁊ deo scꝫ ꝓpri⁹ et cōmunis. ꝓprius est facere homagium qd̄ alij facere est regē inhonorare. cōmunis aūt est assurgere et silia: quod vice regis facere est regem honorare: sic etiam alteri exhiberi honorem ꝓpriū deo: pecatuꝫ est ⁊ hoc est idolatria. Secūdo queri pōt vtrū hebetudo sensus que circa intelligētiam importat q̄ndā debilitatē mentis pcipue quo ad ɔsiderationē spiritualiū bonorum vl' cecitas mentis que importat omnimodam priuationē cognitionis spiritualium bonorū possit esse peccatū psertim cuꝫ diciť Esa. vj. Exceca cor populi hui⁹: vide pcessum textus ⁊ cām excecatiōis hmōi: nō enim a deo infligiť malum nisi malū pene. Ad hoc respōdet sanct⁹ Tho. scd̄a 2ᵉ. q. xv. ꝙ sicut cecitas corporalis est priuatio eius qd̄ est principiū corporalis visionis ⁊c. vide istam questionē infra vbi agitur de speciebus gule. Q̄tum vero ad secundū scꝫ hereses que ꝓcedunt ex intellectu puerso sacre scripture: sciēdū. ꝙ. xv. di. poniť causa heresum: vbi dicitur. c. canones generaliū concilioꝝ a tpibus cōstātini ceperunt: in pcedentib⁹ nāꝗ annis psecutione seuiente docendaꝝ plebiū minime dabatur facultas ⁊ inde christianitas in diuersas hereses scissa est: quia nō erat episcopis licentia ɔueniendi in vnum nisi tpe supradicti impatoris sub quo sancti patres in ɔcilio niceno de oī orbe terraꝝ cōueniētes iuxta fidē euangelicā ⁊ aplicam scd̄m p⁹ aplos simbolū tradiderūt. Ad maiorem euidētiā sciendū. ꝙ vt d̄r. xxiiij. q. iij. c. heresis grece ab electiōe diciť .s. q: eam sibi vnusquisꝗ eligat disciplinā quā putat esse meliorem: quicūꝗ ergo scripturam aliter intelligit q̄ sensus sanctispirit⁹ flagitat a quo scripta sunt. licet ab ecclesia nō recesserit tamē hereticus appellari pōt. Ille vero diciť aliter exponere sacraꝫ scripturam q̄ spūssanctus efflagitat q̄ ad hoc expositionē sacre scripture retorquet qd̄ ɔriať ei qd̄ ē p spiritūsctm̄ reuelatū. Tho. āt scd̄a 2ᵉ. q. xj. dic̄ ꝙ heresis de q̄ nūc loq̄mur iportat quādā corruptiōeꝫ fidei christiane: nō aūt ad corruptōeꝫ fidei ptinet si quis falsam opinioneꝫ habeat in his que nō sunt fidei: puta in geometralib⁹ vl' alijs hmōi que oīno ad fidem ptinere nō pñt: ꝯ solum quādo quis falsam habet opinionē circa ea que ptinent ad fidem .s. ad articulos fidei: vel ad ea ex quibus sequiť corruptio alicui⁹ articuli. ⁊ tamē opinionē illaꝫ ptinaciter defendit vel retinet vel emēdare recusat: sed vt diciť. xxiiij. q. iij. ca. dixit apl's: q̄ sniam suā q̄uis falsam atꝗ puersam nulla ptinaci aiositate defendūt psertim quā non audacia sue psumptiōis pepererint: sed a seductis atꝗ in errorem lapsis parentibus acceperunt: querūt auteꝫ sollicitudine cauta veritateꝫ corrigi parati cum inuenerint nequaꝙ sunt inter hereticos cōputādi: ecōtra xp̄o diciť ibidē. c. q̄

clericus degradandus.

in ecclia christi morbidū aliq̄d aut prauū sapiūt si correpti vt sanū rectūq₃ sapiāt resistant ptinaciter suaq₃ pestifera dogmata emendare nolunt sed defendere persistunt heretici sunt. Et notandū ꝙ deꝰ q̄ nullum malū nisi ꝓpter bonū eliciendū fieri permittit hereticos seminare nō ꝑmitteret nisi ex hoc suis fidelibus aliquid melius ꝓuidere disponeret: ⁊ iō ꝯcludit Augꝰ. c. vltimo dicens: Nā iō diuina ꝓuidētia multos diuersi erroris hereticos eē ꝑmittit vt cū nos interrogāt ea q̄ nescimꝰ sic excutiamus pigriciā ⁊ diuinas scripturas cupiamus. Deniq₃ vt vitij huiꝰ detestabilem corruptelā ostendamꝰ: sciendū ē ꝙ hereticus ſm iura punit᷑ quadruplici pena. Primo excōicatione: q₂ oīs hereticꝰ siue occultus siue manifestus ē ipō iure excōicatus. ex̄. e. ti. c. excōicamus. nec solū ipi sed etiā receptores: fautores ⁊ defensores: vt eo. ti. c. sicut ait. ⁊ qd̄ maius ē: Quicunq₃ hereticos receptores fautores aut eoꝝ defensores eccl'iastice sepulture scient᷑ tradere p̄sumpserit excōicatus est nec absolui debet nisi ꝓprijs manibꝰ extumulet: ⁊ eoꝝ corpa extra proijciat: ⁊ locꝰ ille ꝑpetua careat sepultura: vt eo. ti. li. vj. quicunq₃. Secūdo bonoꝝ suoꝝ ꝯfiscatione ⁊ ablatiōe: ſ₃ tamē excōicatio ipius cōfiscationis ⁊ bonoꝝ ablatio vel occupatio ꝑ principes seculares fieri non debet anteq₃ ꝑ iudicē eccl'iasticū sup eodē crimine sn̄ia fuerit ꝓmulgata: vt p₃ eo. ti. c. cū scdm̄. li. vj. Qd̄ si ꝯuertātur postea tn̄ nō debent eis vel eoꝝ filijs bōa restitui: q₂ ipō iure sunt omnia cōfiscata ī vindictā huius sceleris: vt p₃. eo. c. ⁊ ex̄. e. ti. c. vergentis. Tertio depositiōe: q₂ indistincte siue clericꝰ siue laicꝰ fuerit etiā papa vel imꝑator vel quilibet alius deb₃ ab omni dignitate deponi. xl. di. c. si papa. in tex. ⁊ in glo. ⁊. xxiiij. q. j. c. q̄ contra pacem ecclie sunt ⁊c̄. ⁊ in glo. vbi dicit᷑ ꝙ hereticus quicūq₃ sit debet ab omni officio ⁊ beneficio spoliari: ⁊ si clericꝰ sit debet degradari ⁊ demū quilibet talis debet arbitrio ptātis secularis relinqui puniēdus aīadūersione debita. s. crematiōe continua nisi post cōprehensionē erroris ad fidē cōuerti velint errorē suū abiurādo ⁊ satisfactionē exhibendo: ⁊ tunc resipiscentes debent in ꝑpetuo carcere retrudi: vt ex̄. e. ti. c. excōicamꝰ. ij. Uerūtamē qui reincidunt in heresim abiuratā relinquendi sunt iudicio seculari: ⁊ idē intelligendū si cadat ī alia heresi quacūq₃: si tamē in hm̄oi puniēdis signa pn̄ie manifeste appareāt ⁊ humilit᷑ ꝑtierint sacra pn̄ie ⁊ ⁊ eucharistie nō sūt eis denegāda: vt p₃. e. ti. li. vj. c. sup eo. Qualiter etiam eorū receptores fautores defensores ⁊ credentes diuersis modis puniuntur. habetur ibidē. c. excōicamus. j. Ceterū clericus degradandus ꝓpter heresim indutus sacris vestibꝰ habēs in manibꝰ instrumentū vel ornamentū ad ordinē suum spectans q̄si solēniter ministraturꝰ ad epi̅ pn̄tiam ducit᷑: ⁊ tunc q̄libet res inordinatione sua sibi tradita iterū aufert᷑ ab eo incipiendo ab illo qd̄ ei vltro datū fuit vsq₃ ad primā vestē que dat᷑ in collatione tōsure: ⁊ vti pōt epi̅s ad terrorē verbis aliquibus oppositis illis q̄ in collatiōe ordinum ꝓlata sunt: vt auferimꝰ tibi vestē sacerdotalem ⁊ ordine sacerdotali te priuamꝰ ⁊c̄. Ultimo dicendo auc̄te omnipotentis dei pr̄is ⁊ filij ⁊ spūssancti ac nr̄a auferimꝰ tibi habitū clericalē ⁊ deponimꝰ degradamus spoliamꝰ ⁊ exuimus te om̄i ordine beneficio ꝑuilegio clericali: ⁊ post raditur ⁊ tundet᷑: hec oīa habent᷑ de penis. li. vj. c. degradatio: vbi etiā ponunt᷑ alioꝝ degradatiōes: ⁊ ista degradatio ꝓpter heresim pn̄te potestate seculari celebranda ē: quo facto dicetur vt degradatū in suū foꝝ recipiat: ⁊ sic intelligit᷑ tradi curie seculari: ꝓ quo tamē debet eccl'ia efficaciter intercedere vt citra mortis periculū circa eū sententia moderet᷑: hec ex̄ de ṽbo. sig. c. nouimus. Quarto militari ꝑsecutione: q₂ si aliter non potest fieri armata manu sunt ab eis oīa bona auferēda. Quantū deniq₃ ad tertiū sc₃ errores epicurioꝝ ⁊ similium que ꝓcedunt ex inordinato affectu carnalitatis: sciendū ꝙ peccatū adhuc in voluntate ꝑsistens intellectū auertit a recta cōsideratiōe: q₂ volūtas mala eligēs oppositū alicuiꝰ rōne dictante nō ꝑmittit intellectū diu stare in illo recto dictamine: ſ₃ auertit ipm̄ ab hoc ⁊ ꝯuertit ad oppositū vl' ad aliqd̄ impertinens: ita ꝙ pleriq₃ excecati tali malicia n̄ aduertūt se errare: sic̄ refert Seneca ī epl'a. vj. ad lucillū dicēs: ꝙ vir q̄dā familiā q̄ndā habuit q̄ subito fcā fuit ceca incredibilē rē tibi inq̄t ſ₃ veram narro: ipa familia nescit se eē cecā ſ₃ semꝑ negat ⁊ pedagogū suū ꝙ de domo recedat hortat᷑ dic̄ em̄ domū tenebrosā eē: ⁊ subdit Seneca. Hec inq̄t que in ista fuerūt familia nob̄ accidūt: nemo se auarum intelligit: nemo

cupidū ceci duces querūt nos sine duce er
ramꝰ: ⁊ dicimꝰ: Nō ego ambitiosus sum:
vita mea magnas requirit expensas: aliꝰ
dicit: nō ē meū vitium iracundū esse adole
scentia facit: nō est extrinsecū malū nostꝝ
intra nos est in visceribꝰ nr̄is sedet: sed idō
difficulter ad sanitatē venimꝰ q: nos egro
tare nescimꝰ: hec ille. Vñ hec auersio q̄ vo
luntas auertit intellectū a recta ꝯsiderati
one cōtingit dupl'r ſm Tho. scd̄a 2e. q. xv.
Primo mō ꝑ occupatiōez mētis circa alia
que magis diligit: q̄bꝰ ab inspectiōe hmōi
mēs auertit̄: ſm illō ps̄. Supcecidit ignis
scȝ ꝯcupiscētie ⁊ nō viderūt solem verita-
tis. Et siq̄dez occupat̄ hō circa feditatē lu
xurie: tunc ꝓprie generat cecitatē mentis
que quasi total'r excludit cognitiōem bo-
noꝝ spūaliū: ⁊ hoc ꝓpter delectatiōes ve
nereoꝝ que ceteris vehemētiores sunt. Si
vero circa delectatiōem gule vel silium ob
lectationū sensualiū: tūc ꝓp̄e generat sen-
sus hebetudinē q̄ reddit hoīem debilē cir
ca intelligibilia: ⁊ ideo sicut oculis debili
bus odiosa est lux: sic illis mentibꝰ cogni
tio veritatꝭ est penalis: p̄sertim in illis in
quibꝰ v̄itati ꝯire noscunt̄. Si deniq̄ cir-
ca ambitiōem tūc plerūq̄ generat scisma-
ta in eccl'ia ⁊ infinita bella ⁊ iniusticias in
seculari militia: vt aūt d2. xxiiij. q. iij. c. int̄
scisma ⁊ heresim hoc esse arbitror. q: here-
sis ꝑuersum dogma h3: scisma vero pꝰ epi
scopalē dissensionez ab eccl'ia ꝑiter sepat̄:
qō q̄dē ī p̄ncipio aliq̄ ex ꝑte intelligi p̄t di
uersum. Ceteꝝ nullū scisma ē nisi sibi ali — scisma
quā heresim cōfingat vt recte ab eccl'ia re-
cessisse videat̄. ⁊ ſm Tho. scd̄a 2e. q. xxxix
in duobꝰ peccat. Primo q: se separat a cō
muniōe mēbroꝝ eccl'ie. Secūdo q: s̄bdi re-
cusat eccl'ie capiti. Secūdo mō cōtingit ex
eo q̄ volūtas corrupta ⁊ ī ꝓfundū maloꝝ
dimersa spontanee reuocat intellectū a cō
sideratiōe recta p̄me veritatis et oīm q̄ ad
illā mētem reducūt: iux̄ illud ps̄. Noluit
intelligere vt bene ageret: vñ ps̄. in q̄ ver-
sus ille ꝯtinet̄: vt dic̄ glo. agit de errore q̄
rūdā dicētiū mala oīa esse ex vitio natu-
re ⁊ creatiōis nr̄e: bona vero ex libero ar.
quod ꝓpheta destruit dauid in ps̄. dicēs:
Mala omīa eē a nobis: bona vero ex deo
ꝑ grām. Sic insipiēs dixit iniustꝰ. i. delibe
rauit in semetipō vbi hō nō videt. Quid?
vt delinquat. i. libere peccet: q: nō ē timor
dn̄i añ oculos eius ⁊ sic nō curat si deꝰ vi-
det. Cur hoc? qm̄ dolose egit in conspectu
eius. glo. eo q̄ iniquitatē suam cum dolo
querens noluit vere inuenire et doluisse.
Multi em̄ inquirūt iniquitates suas: sed
cum dolo nolētes eas vere inuenire ⁊ odi-
re: qui cū eas cognoscūt nō dimittūt s̄ de-
fendūt: vel noluit studere legi dei: vt inue
niat̄ iniquitas eiꝰ ad odiū. i. vt ꝑ eam legē
inueīret iniq̄tatē suā: ⁊ odiret q̄si ꝑ ignorā
tiam excusari posset v̄ba oris eiꝰ iniq̄tas ⁊
dolus: ⁊ sic ex corde ꝓrūpit in os ⁊ opa ex-
teriora: q: noluit intelligere vt bn̄ ageret:
etiam si posset ⁊ bene intelligere ⁊ bn̄ age-
re cū nō desit ei diuinꝰ instinctꝰ ad bonū:
sed noluit īmo iniquitatē meditatꝰ ē in cu
bili suo astitit omi vie nō bone. maliciā āt
nō odiuit sed potiꝰ dilexit ex improba vo-
luntate ⁊ electiōe li. ar. malicie adherens:
Vñ ſm Tho. scd̄a 2e. q. xiiij. ex certa mali
cia. i. ex electōe mali quis peccat dupliciť.
Primo ex inclinatiōe habitꝰ vitiosi q̄ ma-
licia dicit̄: ⁊ venit ex praua cōsuetudīe pec
candi qua q̄s inuiscatꝰ desperat de resipi-
scentia ⁊ sic irrefrenate labit̄ in vitia: iux̄
illud Hiere. xviij. Desperauimꝰ pꝰ cogni-
tiones nr̄as ibimꝰ ⁊ vnusq̄sq̄ post praui-
tatem cordis sui mali faciemꝰ. Scd̄o vero
cōtingit ex eo q̄ ꝑ ꝯtemptū abijcit ⁊ remo
uet illud qō electionē peccati poterat īpe-
dire: sicut spem ꝑ desperationē: timorē per
p̄sumptiōez ⁊c. ⁊ h̄ vt liberiꝰ peccet: Pro-
uerb. xviij. Impiꝰ cū ꝑuenerit in ꝓfundū
maloꝝ contemnit: ⁊ ꝑ ꝯsequēs intellectus
auertit̄ a recta cōsideratiōe et pōderatiōe
vitioꝝ: ⁊ ex h̄ etiā dissemīate sūt diu̇se he-
reses que tangunt̄ inter alias. xxiiij. q. iij.
c. quidā. Nam iouinianiste asserebāt nul- — Iouinianiste heresis
lam distantiā esse virginū ⁊ nuptiaꝝ nul-
lāq̄ inter abstinētes ⁊ epulātes esse discri
men. Sic paterniani ꝑtes corporis inferio — Paterniani heresis
res a diabolo factas opinabant̄. Sic nico — Nicolaite heresis
alite vxores omibus eē cōmunicādas do-
cebant. Cherinciani x̄o mille annos post
resurrectiōez in voluptate carnis futuros
p̄dicabāt. Nictages aūt vigilias noctꝭ re-
spuebant: dicētes: sup̄stitionē esse diuina
iura temerari cum noctem fecerit ad quie-
tem: ⁊ sic vnusquisq̄ ſm affectū ꝓpriū di-
uinabat. Nimirū cū lex nature in aliquoꝝ
cordibus quātū ad aliqua sepius obfusca
tur ex aliqua passione vel mala cōsuetudi-
ne ac etiā mala habitudine seu dispositiōe
nature: sic̄ refert Julius cesar de bello gal
lico q̄ apō germanos olim latrociniū nō
reputabat̄ iniquū: cū tñ exp̄sse sit ꝯ legem

nate: qđ a nob̄ auferat iesus christ⁹ dei fili⁹.

De fide in generali ꝛ qualiter cognoscit̄ eē mortua dupl'r scʒ ex defectu opis ꝛ intentiōis: Ser. VI

Non habebis deos alienos coram me. Exo. xx. Cum v̄ba ꝓposita potissime fidē christianā recōmendent p̄nti sermone quedaʒ de fide in generali ꝓseq̄mur: ip̄a eīm ē que ad salutē hūanam sūme necessaria iudicatur vtpote radix vnica future beatitudīs acquirēde: dicit eīm Aug. sup Io. ꝙ sicut ī radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis spēs: ꝛ tn̄ q̄cquid est in arbore pulchritudinis vel decoris ex ea procedit: sic ex fidei hūilitate q̄cq̄d meriti quicquid beatitudinis aīa susceptura est ex fidei fundamento ꝓcedit.

A Ad euidentiā igit̄ fidei sciendū ꝫm Alex. de hal'. in. iij. ꝙ trib⁹ modis dicit̄ fides. Primo mō dicit̄ fides habitus acquisit⁹ ex rōe vel testimonio ꝛ tūc ex ea pōt elici motus qui ē credere deo hoc ē dictis ei⁹ fidem adhibere. Secūdo mō dicit̄ habitus gratuit⁹ sed imꝑfectus vel informis eleuās tm̄ intellectuʒ supra se ad assentiendū prime veritati ꝓpt̄ se: nā qꝛ solū eleuat intellectū ꝛ nō mouet affectū p amorē: habit⁹ informis denoīat̄ et ex illa fide nō solū elicit̄ motus q̄ ē credere deo: sed etiā qui ē credere deum ꝓut credendus ē trinus ꝛ vn⁹ creator ꝛ redemptor qđ elici nō pōt ab habitu acquisito: ꝫ qꝛ duplicē hāc fidem etiā mali habēt īmo et demones: vt dicit̄ Iaco. ij. demones credūt ꝛ ꝯtremiscūt: ideo mortua iudicat̄ nisi charitate diuīa viuificet̄. Tertio mō dicitur habit⁹ gratuit⁹ ꝑfect⁹ ꝛ charitate formatus eleuās intellectū pariter ꝛ affectū ad assentiendū sūme veritati ꝛ amandum ꝓpt̄ se: ꝛ ex hac elicit̄ nō tm̄ motus q̄ ē credere deo: vl' etiā credere deū: ꝫ etiā q̄ ē credere ī deū. i. ꝫm Aug. credēdo amare deū credēdo ī eū ire credēdo ei adherere ꝛ credēdo ei⁹ mēbris īcorpari: ꝛ vt dic̄ Bona. in cētiloquio ad h̄ ꝙ fides ꝑfecte tēdat in deū req̄rit̄ adiūctio charitat̄ q̄ ordinat ad amorē dei ꝛ ad opationē boni ꝛ ad ꝑpessionē mali ꝛ ad dilectiōem ꝓximi. Ex dictis igit̄ ptʒ: ꝙ duplex est fides. s. viua ꝛ mortua: differūt aūt sicut lumen candele extincte a lumine candele accense quod ꝓpter sui paruitatē insufficiens est ad dirigēdū gressus hōminū ad p̄cauendū pericula et ad discernendū quid formosum vel deforme.

Pro maiori tā noticia fidei mortue sciendū ꝙ fides mortua cognoscit̄ dupliciter. s. ex defectu opis ꝛ intentionis: Ex defectu nāqꝫ opis cognoscit̄ cum sic latitat ī corde ꝙ nō cōprobat̄ ī exteriori operatiōe: Vn̄ Iaco. ij. fides sine opib⁹ mortua ē: ꝛ h̄ fit dupl'r. scʒ ex amore male inflāmante: et ex timore male humiliāte. Primo credēs nō opat̄ ex amore male inflāmate: in quibusdam eīm credētib⁹ cessant opera bona ꝓpter triplicem inordinatū amorē vl' affectum mundialē. Primus amor inordinatus est ꝯcupiscentia carnis qua fides ip̄a mortua reddit̄: quia patientē carnis ꝯcupiscentiam sic inficit ꝙ licet actualiter credat a bono tn̄ opere cessat: ꝫ vn̄ hoc est nisi qꝛ taliū fides ē q̄ddā credere generale qđ eccl'ia sctā tenet ꝛ tn̄ ī ml'tis ꝑticularib⁹ errāt: q̄propt̄ eoꝝ fides mortua iudicat̄: eo ꝙ v̄a fides ꝛ viua quā informat charitas diuina nō tantū gneraliter sed etiā ꝑticularit̄ credit ad salutē necessaria cuncta euitat cauenda ꝛ implet operāda: cuius similitudinē videm⁹ in li. apto vbi intelligēs videt ꝛ legit: nō aūt intelligēs videt: ꝫ nō legit cum tn̄ vterqꝫ ꝑspicaces oculos habeat: sicqꝫ multa particularia recognoscit in libro ꝙ alter ignorat: taliter etiaʒ hmōi credunt ꝛ dicunt deū esse remunerantē iustos ꝛ punientē impios credunt alteꝝ esse seculū: credūt paradisum ꝛ infernum: credunt peccata esse mala ꝛ virtutes bonas animā īmortalem ꝛ cetera multa: ꝛ tamen in his ꝛ ꝯsimilib⁹ multis in particulari errant: quia si vere ꝛ viue intelligerēt q̄d est deus: que ꝛ quāta est gloria paradisi: que et q̄ꝫ dura sunt supplicia inferni: si intelligerent horribilitatē peccati: ornamēta virtutum ꝛ anime dignitatē magis eligerent milies mori q̄ꝫ semel mortaliter peccare et deum offendere. Vn̄ si quis sub generalitate credens luxuriam esse mortalē culpā et nihilomin⁹ ex inordinata affectiōe multipharie multisqꝫ modis ꝑpetrās inquiritur an talia credat deo displicere: rn̄deat hoc credere ꝛ sentire: quis tn̄ dubitat licꝫ veꝝ dicat ei⁹ fidē eē mortuā: cū eadē informi ac mortua fide dauid excecat⁹ libidine nō solū adulteriū ꝫ etiā homicidiū ꝑpetrauit: vt. ij. Reg. xj. Sic infatuat⁹ libidīe salomō adorauit idola. iij. Reg. xj. lꝫ intellectu ꝫm Aug. crederet deū. s. fide mortua ꝛ

informi. Sic iudices inueterati dierũ ma/
lorum vt dicit Dan. xiij. Exarserũt in ↄcu
piscẽtiam Susanne ⁊ auerterũt sensum su/
um ⁊ declinauerũt oculos suos vt nõ vide
rent celum neq̃ recoꝛdarent iudicioꝛũ iu/
stoꝛũ ⁊c. Scd̃s aũt amoꝛ inoꝛdinatus ẽ cõ/
cupiscentia oculoꝝ quo q̃ moꝛtaliter infici
tur: licet actualiter credat: tñ ab ope bono
cessat: eo q̃ implicat se lucris iniust: ⁊ im/
pijs cõtractib⁹: mendacijs: piurijs: cicũuẽ
tionibus: rapinis: furtis: vsuris: mercat
in festis: locis deo sacratis: ⁊ similib⁹ mã/
monã colligit iniquitatis: qui interroga/
tus si credat oĩa que tenet eccl'ia se crede/
re cõfitet: ⁊ quo ad intellectũ verum fate/
tur: cum tñ non solum a bono ope cessat: ß
etiam multas impietates accumulat. Vñ
de hmõi dicit apl'us ad Titum. j. cõfitẽtur
se nosse deum factis aũt negant: cur enim
ↄtra preceptũ dñi dicentis: Nõ furtum fa
cies tãta cupidine flagrant nisi quia nõ vi
uaciter: sed moꝛtue ⁊ generaliter credunt:
nec credita debite ↄsiderãt neq̃ debite põ
derant: sed vt ait ps̃. Oculos suos statue/
runt declinare in terram: sic iudas chꝛistũ
vendidit ⁊ tradidit: qui tñ post traditiõez
prioꝛi lumine fidei pmanente penitẽs coꝛ/
de: cõfitens oꝛe: ⁊ satisfaciens opere: lз in/
fructuose: dixit Math. xxvij. Peccaui tra
dens sanguinẽ iustum: ductus etiam peni
tẽtia pecuniã retulit ⁊ laqueo se suspẽdit:
sicq̃ tali intellectuali fide sine ope damna
tus ẽ. Similit etiam multi cupidi mundi/
alibus implicati vsurarij scelesti fures ra/
ptoꝛes ⁊ sil'es: licet in fine vite penitere vi
deãtur: tamen eternaliter damnabunt eo
q̃ illoꝝ penitẽtia nõ est intentione debita
foꝛmata. Tertius amoꝛ inoꝛdinat⁹ est sup
bia vite que mirabil'r operib⁹ impijs moꝛ/
tuam reddit fidẽ: Quis in intellectu fidei
quoddã lumen remaneat sectat ptialita/
tes fouet: lites ambit: dignitates depmit:
minoꝛes inuidet: equalibus despicit: mise
ros infinitaq̃ similia ppetrat cum intelle/
ctuali fide: quã tñ in homine tali moꝛtuaз
B esse scelera cumulatã manifestãt. Scd̃o
credẽs nõ opatur ex timoꝛe male hũiliãte
⁊ h' tripl'r. Primo ex timoꝛe damni fauoꝛa
bilis sicut quidã nõ solum a bono ope ces/
sant: ß etiã mala ppetrãt ne pdant honoꝛẽ
fauoꝛẽ vel amoꝛẽ hũanum plus eligentes
amittere aĩam q̃ famam hũanam gratiam
et amicitiam et licet credenda credant: in/
tellectu tñ poti⁹ eligunt pdere grãm diui/
nalem q̃ secularẽ: poti⁹ parere statutis ini
quis dñoꝝ ⁊ cõitatũ q̃ preceptis dei: mul/
ta impia ppetrãtes multas iusticias negã
tes: multisq̃ bonis nequissime ↄtrãtes: cõ
tra q̃s Actuũ. v. dr. Obedire opoꝛtet ma/
gis deo q̃ hominib⁹. Sic mlti ne displice/
ant veritatem retinẽt occultã: cũ tñ ex de/
bito charitat vl' officio illã manifestare te
neant: ↄtra quos dicit Ro. viij. Nõ acce/
pistis spiritũ huitut iteꝝ in timoꝛe. Et de
sil'ibus multa patebũt inferi⁹ vbi aget de
nouẽ peccatis alienis: in. vij. p̃cepto. His
etiam cõnumerãde sunt q̃dã insensate mu
liercule que tãta foꝛmidine laboꝛãt q̃ ma
ritis suis placeãt vt p imoderatũ ambitũ
vanitatũ oꝛnatũ ⁊ pompam nõ vereantur
aĩas p̃cioso sanguie chꝛisti redemptas scã
dalizare ⁊ eis laqueũ pditionis p̃parare.
Vñ diabolus sua versutia decipit tales fe
minas: sic vulpecula gallinas: solent nãq̃
vulpes cuз videt gallinã ex timoꝛe suo ar/
boꝛem ascẽdisse cõcito gressu stipitẽ arbo/
ris freqñẽter circũire quã territa gallina
defixis oculis ex alto pꝛospectans cerebri
vertigine tandẽ agitat ex quo in arboꝛe se
minime retinere valẽs d' arboꝛe cadit quã
statim vulpes parata rapit occidit ⁊ come
dit. Sic mulier insẽsata dũ timet viro suo
non placere oꝛnatu meretritio se moniens
ad iudiciũ vere rõnem p spũalem vertigi/
nem amittẽs in os vulpis infernalis moꝛ/
taliter peccando coꝛruit. Vñ peccatũ vani
oꝛnatus ex septẽ p̃ncipal'r aggrauat. Pri
mũ est p̃sumptuosa depictio nature ppꝛie
qua picturam dei nitit emendare q̃si deo
sub sanando diceret: tu creasti me nigram.
ego faciã me albã: tu croceã: ego rubeaз:
tu artã frontẽ: ego lataз: tu rudẽ: ego poli
tam: tu nigros crines: ego croceos: tu sine
alis ⁊ cauda: ego ecõtra foꝛmabo me ala/
tam ⁊ caudatã: ß audiat dñm rñdẽtẽ: ego
detestoꝛ supbiã: nimirũ cũ dicat Aug⁹. in
iiij. li. de doct. chꝛistiana si q̃s pingẽdi arti
fex alicui⁹ vultũ ⁊ speciẽ ⁊ coꝛpis q̃litatem
emulo coloꝛe signasset ⁊ signato iã ↄsũma
toq̃ simulacro alt man⁹ inferret vt iã foꝛ/
mata iã picta q̃si pitioꝛ refoꝛmaret grauis
prioꝛis artificis iniuria ⁊ indignatio iusta
videret: tu te estimas impune laturatã im
pꝛobe temeritat audatiã dei arficis offen
sam: ⁊ si fucis lenocinantibus impudica ⁊
incesta non sis tamen coꝛruptis violatisq̃
que dei sunt peioꝛ adultera detineris: ⁊ in
fra. Hinc illa nascuntur incentiua vitioꝛũ

vt questitis ora pingāt dum viris displice-
re formidāt: ⁊ de adulterio vult⁹ mediten-
tur adulteriū castitatis. Scōm aūt est pi-
culosa incitatio impie imitationis: ⁊ iō ta-
lis mulier pōt dici rufiana: que mltas ali-
as exemplo suo ꝑ occasionem vani ornat⁹
ponit in ꝑiculo fornicatiōis vanū ornatuȝ
imitātes ac infinitos ad luxurie vitiū alli
cientes: quapropť dicunť laquei diaboli
et rhete eius. Tertiū vero ē libidinosa in-
flāmatio aliene luxurie: qꝛ ꝑ tales ad luxu
riam inflāmanť templa dei que sunt aīe ⁊
corpa christianoꝝ: vt diciť .j. Cor. iij. Uñ
plus diligit de⁹ vnū templū spūale ꝙ̄ oīa
templa corpalia mūdi: ⁊ tales mulieres si-
cut alios accēdunt sic etiā ⁊ semetipās ad
luxuriā: iuxͣ illud Esa. l. Ecce oēs vos ac-
cēdentes ignē accincti flāmis. ꝙ si dicant
hanc se intentionē nō habere ꝑ hoc tñ nō
excusanť: qꝛ gladius aliquē necās non hȝ
intentiōem corruptā sed eo abutēs: sic ta-
li muliere demon abutiť ad perimēdū ani
mas: ꝫ qꝛ mulier occasionē dāni dedit: dā
num dedisse indicať. Quartū itaqꝫ ē ꝑni-
ciosa transgressio legis euāgelice cui⁹ ex-
emplar se posuit in vita mortali fili⁹ dei ⁊
ad sequelā suos alliciēs ait: Discite a me
qꝛ mit⁹ sum ⁊ hūilis corde. Uñ in eadē le-
ge sancitū ē: Qui se humiliat exaltabiť: ⁊
qui se exaltat humiliabiť. Quintū ē odio
sa derisio glorificate ecclesie. s. ip̄ius chri-
sti crucifixi humilis virginis marie ⁊ oīm
beatoꝝ qui tāto zelo cuncta vana mundi
despexerūt vt deliberarēt potius mortem
eligere ꝙ̄ vanis mūdanis ⁊ carnalib⁹ ad-
herere. Quid igiť putas agēt sancti cū ta
les in eoꝝ festis adeunt ecclīas cū tot offē
sionib⁹ īmo blasphemijs christi: cum nece
aīaꝝ: cū gaudio demonū: cū cōtēptu chri-
stiane religiōis ⁊ oīm virtutū. Sextum est
dolorosa afflictio angelice creature quib⁹
vt diciť Lu. xv. Est gaudiū sup vno pecca
tore pn̄iam agente: Quid ꝫ doloris ē sup
vna muliere ornatu meretritio deturpata
infinitos subuertēte. Septimū est dānosa
exultatio demoniace malicie: nā peccatuȝ
quātomaius dispendiū operať aīaꝝ: tāto
maius gaudiū ingerit malicijs demonū ꝗ
cupiditate insaciabili sitiunt perditionem
hoīm. Secūdo ꝟo credēs nō opať bonū
sed magis ꝯ̄riū ex timore damni realis sic
multi cum necessitas impellit vnū e duo-
bus amittere potius eligūt ꝑdere celū ꝙ̄
cenū: poti⁹ diuinā grām ꝙ̄ ꝓpriam sbam:
ex hoc eñi timore pleriqꝫ ꝑiurare nō veren
tur ad coaceruandā aut retinēdā terrenā
substātiam: ⁊ lȝ se peccare nō dubitant: tñ
peccare nō curant ne tpaliter damnenť: ꝗ
tñ eternalr rugientib⁹ ꝑparatis ad escam
relinquenť. Tertio deniqꝫ nō opať ex ti
more damni corpalis: multi nāqꝫ lȝ intelle
ctualiter credant ex timore: tñ opibus con
tradicūt poti⁹ eligentes mortē aut penam
spūalem ꝙ̄ corporalē: sic̄ qui nec occidanť
ore ⁊ opere fidem negāt quā tñ in corde te
nent aut iuramēto assecurati tpe ꝯdicto re
dire nolunt: aut alijs iniuste falseqꝫ ꝓ sua
liberatiōe accusant ⁊ sil'ia. hoc timore ter-
ritus Petr⁹ licet christū filiū dei viui cre
deret dū mori timuit vitā negauit: sic alij
discipuli fidem eandē in intellectu seruan
tes plus tñ seip̄os ꝙ̄ dn̄m diligētes ex hͦ ti
more damnabilr eum reliquerūt. Prete
rea scd̄o ꝑ̄ncipaliter fides mortua cogno-
scitur ex defectu nō quidē opis sed intētio
nis: ⁊ hͦ duplr. Prīo ex amore male inflā-
mate. Scd̄o ex timore male hūiliāte: q̄ntū
ad primū triplex amor hoīem nō credentē
bona facit opari. Prim⁹ est carnalitatꝭ sic̄
qui querūt fieri cōpatres vt sic liberi⁹ ⁊ se
curius carnaliter misceri valeāt: ꝗ aut ꝑ fi
dem datā ficte puellas ad stuprū inclināt
sub pallio matrimonij. Taceo de his ꝗ sꝫ
ꝑ̄textu ꝯfessionis meretricias allocutiōes
⁊ blāditias venanť spūalē amorē ī his vo
uere mētientes: mlta ⁊ sil'ia prudēs lector
syllogizare pōt. Scd̄s ē cupiditatis sic̄ fa-
ciūt questores ꝗ mēdacijs decipiūt mulie-
res mltas missas orones ⁊ alia bona ꝓmit
tētes: ita ꝙ mēdax mltoꝝ pietas ad cumu
landā pecuniā fetet vsqꝫ ad celū: Sic mul-
ti ꝯfitentib⁹ imponūt missas vt occasione
data apparenter honesta ꝓ missis ip̄i sint
pecunie receptores: In sup lȝ ꝓmittunt di
cere missas tñ nō faciūt: ⁊ licet anime libe
renť ꝑ sacrificiū altaris: vt ptȝ .xiij. q. ij. c.
anime defunctoꝝ: tñ in fraudē esse ꝑ̄sumi-
tur factum vt accepta pecunia promissis
eos ab onere pn̄ie releuare videanť. ar. j.
q. j. ex cōcilio elibertano. c. emendari pla-
cuit vt ꝗ baptizanť vt fieri solebat nūmos
in concha nō mittāt: ne sacerdos qd̄ gratꝭ
accepit ꝑ̄cio distrahere videať. Tertius ē
ambitiositatis: multi nāqꝫ tam ecclīastici
ꝙ religiosi ꝙ̄ etiaȝ seculares aspirātes ad
dignitates ⁊ ꝑ̄laturas vel officia faciūt ex
terius qd̄ nō credunt interi⁹: qꝛ ꝑ̄tendunt
pellem ouinā ⁊ aīaȝ gerūt vulpinā: lupinā

vel leoninā. quot inq̃ ꝓtextu pietatis ꝑles ꝓmouent ad religionē vel statū sacerdotalē: nō vt fiāt sanctiores sed excellētiores: ditiores: honoratiores: ⁊ iuxta psal. Immolāt filios suos ⁊ filias suas demonijs. Unū ex hoc amore triplici ars omnis hypocrisis generatꝰ ⁊ freqntatꝰ. Quātū etiā ad secūdū triplex timor hominē nō credentē bōa facit opari. Primus est timor amittendi substantiā: sicut qui nō laborat in festis ne ꝯdēnetꝰ in nūmis. vitat tabernas: ludos: lupanaria: ne pecuniā ꝯsumat aut damnū recipiat. Secūdus est timor amittēdi famā: hinc qdā freqntāt ecclias: missas: ꝑdicationes: cōfessiones: sacramenta ⁊ similia. tñ nec intrinsecus vere credūt: ß ideo hec agūt ne deteriores alijs reputentur aut famā perdāt. Tertiꝰ est timor amittendi vitā: sicut mlti heretici q̃ pre timore sunt in apparētia iusti: q̃ si ōmōstrarēt exterius qd credūt interiꝰ iuste ꝯburerentꝰ. ⁊ de oībus ꝑdictis dicitꝰ Matth. vij. Attendite a falsis ꝓphetis ⁊c. quod a nobis auertat ihs christus lux vera mentiū.

De fide viua qualitꝰ intellectū illuīat viuificat ⁊ roborat: ⁊ ꝙ aliquando in solo corde est: qñq; in ope: qñq; ⁊ in vtroq;: Ser. VII.

Non habebis deos alienos corā me. Exod. xx. Uiso succinctim de fide q̃ mortua dicitur in semetipa iā breui stilo ꝯstringēdū ē de fide viua vitā spiritualē īfluente.

A Pro quo sciēdū ꝙ vt ait Bern. Plerīq; sunt in quibus fides est solū fidei nō cōtradicere q̃ ꝯsuetudine viuendi magis ꝙ virtute credēdi fideles denominantꝰ: in talibus eñ crudelitas est ligata quasi somnolenta: turpida ⁊ vndiq; īpedita: ⁊ ideo talis fides nec lumē pōt ꝓstare nec vitam influere: nec sufficiēs est motū viriū efficere: ⁊ illa dicitꝰ mortua quasi nō habeat animā. i. ipsam charitatē per quā moueatꝰ ad bonā opationē. Ecōtra xo plerīq; sunt in q̃bus ipa fides illūīat intellectū: inflāmat affectū: ⁊ impellit ad bonā opationē: ⁊ talꝰ fides viua dicitꝰ. Qd si queritꝰ q̃bus ergo fides mortua reuiuiscit: vlꝰ fides informis fit formata Ad h̃ rñdet sanctꝰ. Tho. secunda secunde. q. iiij. ꝙ charitas dicitur forma fidei qua fides viuificatꝰ inq̃tū per charitatē actus fidei ꝑficitꝰ ⁊ formatꝰ ac ꝯsequēs viuificatur: qd sic patet. Nā actꝰ volūtarij speciē recipiūt a fine qui est volūtatis obiectū: id autē a quo aliq̃d speciem sortitur se habet ad modū forme in rebꝰ naturalibus: ⁊ ideo cuiuslibet actꝰ forma est qōammodo finis ad quē ordiatꝰ vt ad obiectū: tū qꝛ ex ipso recipit spēm: tū etiā qꝛ motus actionis oportet ꝙ fini ꝓportionatim rñdeat: Manifestū ergo est ꝙ actꝰ fidei ordinatꝰ ad obiectū volūtatis qd est bonū sicut ad finē: hoc aūt bonū qd est finis fidei scꝫ bonū diuinū est ꝓpriū obiectū charitatis: ⁊ sic charitas dicitꝰ esse forma fidei inq̃tū informat actū ipsius. per hoc tñ ꝙ fides informis sit formata vlꝰ ecōuerso nō mutatꝰ ipa fides: sed mutatꝰ subiectū fidei qd ē anima q̃ quādoq; fidē habet sine charitate quandoq; cū charitate: nec sunt ibidem diuersi habitꝰ cuius ratio est: qꝛ cū fides sit ꝑfectio intellectus illud ꝑ se ꝑtinet ad fidē qd ꝑtinet ad intellectū: qd aūt ꝑtinet ad volūtatē nō ꝑ se ꝑtinet a fidei itaq; ꝑ h̃ diuersificari possit habitus. Distinctio aūt fidei formate ⁊ informis est ẜm illd qd ꝑtinet ad voluntatē: id est ẜm charitatē et sic manet idē habitus fidei. Est aūt fides viua q̃dā viuificus radius in humanū intellectū gratis de fonte vite descēdens. iuxta illd ps. Signatū est sup nos lumē vultus tui dñe. Glo. lumē vultꝰ est gratia iustificatiōis q̃ imago creata id est ratio insignitur. hoc lumē est tocū ⁊ vex hoīs bonū quo signatꝰ: vt denarius imagine regꝭ: nec fides charitate formari pōt nisi mediante diuina gratia. Et iterꝫ dicitꝰ ꝑs. lxxv. Illuminās tu scꝫ christe non alius: mirabiliter a mōtibus eternis. id est summa trinitate: vt verificet illud ꝑs. In lumīe tuo tuo videbimus lumen. Hic igitur radiꝰ viuificus descendēs in ipm intellectū humanū triplici fungitꝰ officio: scꝫ ad intellectū illuminandū: viuificandū ⁊ roborandū: vt sciat velit ⁊ possit opari grata deo. B

Primo nanq; illius officiū est intellectū illuminare vt sciat credēda: amplectēda ⁊ fugiēda. Unde triplices tenebras potissimū de anima pellit. Primo oēs tenebras ignorātie ẜm ꝙ vnicuiq; necessarium est ad salutē. Que aūt scire necessaria sunt ad salutē oñdit sanctus Tho. secūda secūde. q. xxvj. dicēs ꝙ omnes cōmuniter obligantꝰ ea scire que fidei sunt ⁊ vniuersalia iuris ꝑcepta: singuli aūt ea q̃ ad statū vel

fides viua

officiũ eoꝝ pertinẽt: nam q̃cunq̃ negligit
scire vel facere ad que obligatus est omis/
sionis peccato delinquit. Nimirũ cũ negli
gentia: ignorantia ⁊ impitia annumerent̃
culpe: vt patet extra de iniu. ⁊ dam. da. c. si
culpa. ⁊ p̃cipue in glo. Secũdo ꝓpellit tene
bras pfidie ⁊ cuiuscũq̃ credulitatis picu/
lose: nõ timore pũctiõis sed lumine verita
tis: Unde Aug. fidẽ viuã diffiniẽs q̃tum
ad obiectũ ⁊ primũ motiuũ sic ait: Fides ẽ
illuminatio mentis ad summã veritatẽ scꝫ
cognoscendã ⁊ diligendã ⁊ in ea omnẽ pfi
diã abhorrẽdã: hinc etiam omni falsitate
summe ẽ opposita ita q̃ talit̃ illustratꝰ om/
nes incãtatiões: supstitiões: obseruatiões
⁊ similia detestat̃: tali qꝫ lumĩe p̃uatus in
quoscunq̃ errores ⁊ deceptiões facilĩ la/
bitur. Tertio deniq̃ ꝓpellit omes morta/
les tenebras clpe tã a corde q̃ ab ore ⁊ ope
re: nã qui hoc viuido lumine fidei plustra
tur in corde noxias tenebras culpe nõ reci
pit: nec q̃dẽ illecebras carnis: quia dicit̃
Act. xv. Fide purificãs corda eoꝝ. nec de/
cipulas demonis: iuxta ꝯsiliũ qð dicit̃ .j.
Pe. v. Aduersariꝰ vester diabolꝰ ⁊c. cui
resistite fortes in fide. nec etiã blãditias se
culi: q̃ dicit̃ ad heb. xj. Sancti p fidẽ vice
runt regna ⁊c. Secundũ vero officiũ il/
lius radij viuifici: est intellectũ viuificare
alioquin eñ illumĩatio p̃dicta nihil ad sa/
lutẽ cõferret intellectui nisi p eundẽ radiũ
illi vite gratia donaret̃ qua traheret̃ ⁊ in/
citaret̃ ad eadẽ appetẽda: querẽda: sumen
da ac ꝯtraria horrẽda: declinãda ⁊ fugien
da: Unde dicit̃ in glo. Joh. vj. q̃ p fidem
deo copulamur: ⁊ p ĩtellectũ viuificamur:
hinc merito dicit̃ Ecclesiastes xj. Dulce lu
men scꝫ fidei: ⁊ delectabile oculis scꝫ intel
lectus: videre solẽ id est cognoscere creato
rem p fidem viuam cuius radius non so/
lum illustrat sed etiaꝫ viuificat vniuersa:
adeo nanq̃ sol iste naturalis est viuifica/
tus in sua illustratione q̃ ex suo splendore
cuncta terrenascẽtia reuiuiscũt in vere: q̃ p
solis elõgationẽ quasi mortua videbãtur:
⁊ qð mirabilius est vt dicũt naturales in
ipsa solis eclipsatione ẽm q̃ maius vel mi
nus eclipsari cõtingit in terra semp rema/
net maior vel minor dispositio mala: ⁊ ad/
dunt q̃ si per diẽ vnũ sol nõ oriret̃ sup ter/
ram omnia mundi viuẽtia morerent̃: sic ẽ
etiã spiritualit̃ cum sole iusticie ⁊ radio fi/
dei: qñ absente fidei sua viuifica forma se/
paratur ab anima ipsa vita gratie: quia di
citur ad Ro. j. Justꝰ autẽ ex fide viuit: scꝫ
charitate formata. Tertiũ deniq̃ offici/
um illius viuifici radij est humanũ intelle
ctũ ⁊ spũm roborare vt credita nõ solũ affe
ctu velit sed etiã effectu perficiat: Unde ta
lis radiꝰ tres vires in anima subministrat
que necessarie sunt ad salutẽ. Primo qui/
dem facit verã fidẽ sentire veracit̃ in cor/
de: ita q̃ ꝓ illa defensanda se paratũ inue/
niat in articlo necessitatis nõ solũ ad ope/
rãdũ ardua sed etiã ad sustinẽdũ grauia:
q̃ vt dicit̃ Ro. x. corde credit̃ ad iusticiã
id est ad hoc vt homo iustificet̃. In quibꝰ
verbis tria tangunt̃ q̃ tpe necessitatis ani/
mã saluãt. Primũ est motus li. ar. cũ dici/
tur corde. Secundũ est actꝰ fidei qð est cre
dere. Tertiũ est effectus credendi cũ adiũ
gitur. ad iusticiã. id est ad iustificationem
habẽdã. q. d. vere credere salutẽ dat: quia
dat iusticiã: Uñ quomõ fides potest esse in
corde viua sine cõfessione oris ⁊ exhibitio
ne operis videbit̃ infra. Secundo facit il/
lam confiteri ore: quia vt ibidẽ subdit̃: ore
autẽ cõfessio fit ad salutẽ. scꝫ ꝓ loco ⁊ tem/
pore ceterisq̃ ꝯgruis circũstantijs ꝓut exi
gunt omnia precepta affirmatiua: tunc eñ
sine ipsa cõfessione nõ esset in anima salus
vt infra videbitur. Tertio facit illã ope cõ
firmare ⁊ pficere: quia dicit Aug. fides ap
pellata est ab eo qð fit. Due sillabe sonant
cũ dicit̃ fides. prima sillaba est a facio. se/
cunda a dico. ĩterrogo igit̃ te vtrũ credas
dicis credo. fac qð dicis ⁊ fides est. Mul/
ti eñ vt dicit̃ ad Tituꝫ. j. cõfitent̃ se nos/
se deũ: factis aũt negant: ⁊ ideo ait domi/
nus Matth. vij. Nõ omis q̃ dicit mihi do
mine dñe: id est credit in me corde ⁊ ore in/
trabit in regnũ celoꝝ: Unde ẽm Bern. in
epl'a quadam triplex fides distingui põt.
Prima fides est mortua: que scꝫ nõ opera
tur corde ore vl' opere ex dilectiõe quasi nõ
habeat animã: id est ipsã dilectionẽ p quã
ad opera moueat̃. Secunda fides est ficta
que scꝫ suscepta vita ⁊ charitate moueri q̃/
dem inchoat ad bene operandũ: sed mini/
me pseuerat moriturq̃ tã q̃ abortiua: ⁊ eo
sensu dicimus fictã quo figuli vasa vocan
tur fictilia: nõ quia vtilia sunt: q̃ non vti/
lia sunt q̃diu durãt: sed q̃ fragilia facilit̃
frãgi possũt: talẽ fidẽ illi habẽt q̃ vt dicit̃
Luc. viij. Ad tẽpus credũt ⁊ in tpe tẽpta/
tionis recedũt. Tertia fides est ꝓbata: scꝫ
in charitate ⁊ duratiõe siue sit solũ in intel
lectu siue solũ in opere siue in vtroq̃ qð ce

ceteris paribus melius est. Pro quo sciē-
dū q primo fides quādoqꝫ residet in solo
intellectu absqꝫ opere bono ꝛ hoc ex ratio
ne ꝓuide discreteqꝫ illustrante: nā in pce-
ptis affirmatiuis q̄ semp obligant sed non
ad semp: plerūqꝫ quis nō exequit opus bo
nū licet fidē viuā veraciter teneat: qd con
tingere potest tripliciť. Primo quādo nō
est necessariū. exēpli gratia. licet homo de
necessitate salutis semp paratus esse tenea
tur potius velle subire mortē q̄ negare fi-
dem cū periculū imineret: nō tamē peccat
si a tali ope cessat: cū talis piculi casus nō
iminet: sicut si aliqs nō semp se exerceret ī
elemosynis dispēsandis: infirmis visitan-
dis: ꝛ sic de alijs pcept affirmatiuis: in q̄
tn̄ absqꝫ tli opere potest esse fides vera: qꝛ
taliū opeꝝ habet habitū licet nō semp ha-
beat actuꝫ: sic beata virgo fide plenissima
videns filiū corā omni populo durissimis
verberibꝰ lacerari: caputqꝫ tremendū an-
glis durissimis spinis pforari: crucis one
re grauari ꝛ tandē crucifigi: nihil agebat
pro liberatiōe filij vl' defensione ipsius: qꝛ
nō erat necessariū illū defensare: sed potiꝰ
ꝓ nr̄a redēptiōe necessariū erat illum pati.
iuxta illud Luc. xxiiij. Oportebat christū
pati ꝛc. Nouerat eñ p spiritū sanctū sic es-
se pdestiatū ſm beneplacitū consiliū sum-
me trinitatis cū qbus intelligebat filiū su
um penitus cōcordare: quorum volūtati ꝛ
ipsa vltra oēs creaturas se pfectissime con
formabat. Secūdo iustꝰ a bono ope cessat
qn̄ scꝫ illud eidē nō ɔueīt ſm statū suū: Ex-
bi grā. hominē ex malignitate qs occidat
ꝛ cū iusticia poscat: iuste ad mortē cōdene-
tur: nihilominꝰ tn̄ euadit īpune: ꝛ vn̄ exul
esse debuerat libere ciuitatē inhabitat: sic-
qꝫ penitꝰ in eo iusticia peat: nullꝰ tn̄ hunc
absqꝫ aucte vl' nō ſuato iuris ordīe pōt in-
terimere ne iusticia peat: alioqn̄ veraciť ꝛ
criminaliť homicida iudicareť: nā qui iu-
stū cōdemnat ꝛ qui iniustū sine iuris ordi-
ne cōdēnat vterqꝫ mortaliter peccat: quia
pceptū ē Deuť. xvj. Iuste qd iustū est exe-
qris. Dolere debet igiť qui videt iusticiaꝫ
perire: ꝛ qtū pōt illi fauere nō tn̄ de alteri
us officio se interponere. iuxta illd Deuť.
xxiij. Nemo mittet falcem in alienā mes-
sem: quia per h' iusticia nō defensať h' iniu
sticia cumulať. Duobus eñ malis scꝫ errā
ti ꝛ corrigēti tertiꝰ adiūgiť. s. q̄ iniuste cor-
rigit. Hic ēt Iohes recūbēs sup pectꝰ dn̄i ī
iudā traditorē sibi notificatū vīdictā exer
cere noluit: nec dauid ī saul q̄rentē aīaꝫ il-
lius. Sed quid mirū cum nec iudici liceat
interficere quēpiam licet iuste iudicatū or-
dine iuris seruato nisi ꝛ hoc faciat intētio
ne recta. s. ad ɔseruandā iusticiā nō ad ex-
ercendam vindictā ꝓpriam ex liuore vl' ad
adipiscendū alterius fauorē aut pecuniā
vel aliud qdcunqꝫ cōmodū: alioquin ho-
micida iudicareť in iuditio anime. Tertio
deniqꝫ iustus cum viua fide cessat a bono
opere quādo cōpensatis singulis circūstā-
tijs opus illud finem bonū habere nō pt:
licet de sui natura opus bonū esset: aut cū
ꝓbabiliť psumi posset vergi debere ī ma-
lum finem: vt exempli grā: Veritas in se bo-
na est ꝛ sancta. pnitiosum tn̄ est semp velle
verū dicere: qꝛ diciť Eccs. iij. Tempus ta
cendi est tps loquendi: descēdat igiť pdi-
cator in sermone ad psonas ac eaꝝ defectꝰ
pticulares aut ad dn̄os vel platos absen-
tes seculares vel spirituales aut ad alios
clericos vel religiosos: ꝛ merā veritatē p-
dicet omīqꝫ ratiōe ꝛ aucte dicta sua confir
met: tn̄ quia in tali mō et in tali casu ad eā
nō ptinet talia pdicare sine fructu scanda-
la generabit et extrema dementia labora-
bit: qꝛ ſm Hiero. frustra niti ꝛ nihil aliud
q̄ odium querere extreme demētie est. In
cuius argumentū diciť Ezech. iij. linguaꝫ
tuam adherere faciā palato tuo ꝛ eris mu
tus nec quasi vir obiurgans qꝛ domus ex
asperans est. Secūdo vero fides esse ɔtin-
git in opere sine lumine intellectus ex di-
uina sapientia pmittente: quia sunt quidā
iuste viuentes qui de fide vexatiōes horri
biles patiunť ac diuersis erroribus ꝛ fan-
tasijs implicanť quibꝰ aliquādo videntur
vel totaliter assentire seu saltem de multis
articulis fidei dubitare licet a talibꝰ mole
stari cordialiter doleant ac mente talibus
omīno ɔtradicant pro sua liberatiōe deū
suppliciter orant: ac interim bona opa mł-
plicare minime cessant: ꝛ p ea defectum fi-
dei supplere conanť quē in intelligētia pa
tiunť q̄ si tale lumen fidei dominus vsqꝫ
in finem reddere dissimulat in dubitabili
fide tenendum est eis in celū palmā mar-
tyrij reseruatam: quia talis vexatio men-
tis est de durioribus afflictionibus vite p
sentis: tamē dicant cum apostolo. ij. Cor.
xij. Virtus in infirmitate perficitur: liben
ter igiť gloriabor in infirmitatibus meis.
vt inhabitet ī me virtus christi: ꝓ h' qꝫ grās
agant q̄ in talibus tēptatiōibꝰ ɔstituti sic

impatienter patiunt̃ in bonis opibus pse/
uerant. fecerũt em̃ qđ suũ est deo mentẽ su
am fideliter p posse pparãdo. Ãnđ lumi/
nosam hãc fidẽ dñs ex inscrutabili suo iu/
dicio sepius non vult homini dispẽsare: cõ
munit̃ tñ hoc ꝯtingit trib⁹ de causis. Pri/
mo ex natura qꝛ plerīqꝫ patiunt̃ in cerebro
passionẽ quã medici melancoliã vocant:
qbus post oratiões p taliũ liberatiõe fre/
quẽtatas ac post naturalia medicorum re
media nullũ efficati⁹ remediũ dari põt q̃
nihil curare nisi põderare tales cogitatio/
nes: nec eas cõfiteri nisi generalit̃: alit̃ em̃
ardenti igni lingna arida adhibere videt̃
vt extinguat̃. Secũdo ex culpa pterita ne
scꝫ relictis multis vitijs iã sibi iustus ꝛ p/
fectus esse videat̃: ac in se ꝯfidẽs a diuina
ꝯfidentia cuꝫ suo discrimine dãnabilius
elonget̃. Tertio vero ex gratia ne scꝫ post
sublimia dona eis cõmunicata elati cadãt
sed in humilitate cõseruati semp in virtu/
tibus vberius crescãt sicut in simili casu đ
se dicit aplũs. ij cor. xiij. Ne magnitudo re
uelationũ extollat me dat⁹ est mihi stimu/
lus carnis ꝛc̃. ꝛ seq̃tur. Nã virtus in infir
mitate pficit̃. libent̃ igit̃ gloriabor in ĩfir.
ꝛc̃. Tertio deniqꝫ fides esse ꝯtingit tam in
ĩtellectu q̃ in affectu ꝛ effectu: ita ꝙ radio
suo viuifico ꝛ intellectũ illumiat ꝛ affectũ
viuificat: ac semp viuere p effectũ manife/
stat. Quã fidẽ diffinit apl̃s ad heb. xj. di/
cens: Fides est substãtia reꝝ sperandaruꝫ
id est fundamentũ substãs edificatiõi spi/
rituali: qđ est grã ꝛ gl̃ia vl̃ causa subsisten
di in nobis res sperãdas: scꝫ bona futura
inq̃tũ scꝫ est inchoatio q̃dã future beatitu
dinis: quia fides est prima virt⁹ infusa si/
cut in alijs rebus: pma pars rei dicit̃ q̃dã/
modo substãtia eius: res aũt sperãde cõti/
nẽtur in ipsa beatitudĩe cũ sit status omni
um bonoꝝ aggregatione pfectus: vt dicit̃
iij. de ꝯsolatõe Seq̃tur argumẽtũ nõ appa
rentiũ: qꝛ obiectũ fidei est veritas nõ visa
cui firmit̃ fides adheret: nõ ex rei euiden/
tia sed ex auctoritate diuina. Ad la.

De fide quõ plati ꝛ clerici ꝛ lai/ci tenẽtur ad illã explicite credẽdã vl̃ etiã ꝯfitendã: Sermo VIII.

NOn habebis deos
alienos corã me. Exo. xx. Quia
in his verbis instruit nos deus
ad fidẽ ĩmaculataꝫ vnius dei cui firmiter
credendo adherere debemus. ideo nũc de
eadẽ in pticulari psequamur. Sed quia fi
des vt dicit Jacobus in canonica sine ope
rib⁹ mortua est. Sũmope pensandum est
a nobis qualẽ fidẽ exigat a nobis de⁹ cum
mittẽs in omnẽ terrã apostolis suis ptesta
tus sit: Qui crediderit ꝛ baptisat⁹ fuerit
saluus erit. Ad cuius euidentiã sciẽdũ A
ꝙ tres sunt gradus fidei. Primus est cre/
dere deuꝫ esse: quod etiã demões credũt:
vnde Jacob⁹ in canõica: Tu credis quia
vn⁹ est deus bene facis ꝛ demones credũt
ꝛ cõtremiscũt: nec fides illa sufficit ad salu
tem. Secũdus gradus est credere deo. id
est credere verũ esse omne qđ deus dic̃ qđ
ꝛ mali faciũt: sic ꝛ nos credimus homĩ ꝙ
verũ dicat: nec hoc sufficit ad salutẽ. Ter/
tius gradus est credere in deũ: id est scđm
Aug⁹. credẽdo amare ꝛ credendo in eum
ire. credendo ei adherere ꝛ ei⁹ mẽbris in/
corporari. Et solũ per hanc fidẽ iustificat̃
impius: vt patet de pe. di. ij. c. charitas est
aqua. vnde dicit textus decretaliũ ꝙ firmi
ter credere debemus ĩmobilit̃ scꝫ inheren
do fidei. Veruntñ Guil. de monte lau. in
cle. vna. de sum. trini. dicit: ꝙ aliqñ q̃s nõ
credit ex infirmitate animi: id est debilita/
te nõ tamẽ ptinacius insistit ꝛ tunc nõ ẽ he
retic⁹: immo si recedit ab illa dubietate re
sistendo illi meret̃ sicut meret̃ cohercẽdo
primos motus ꝛ stimulos carnis: vt patet
vj. di. c. sed pensandũ. ꝛ. c. nõ est peccatuꝫ.
si tamẽ ptinacit̃ insisteret esset heretic⁹: vt
extra de here. c. dubius. Hec liq̃de probã/
tur: extra de sum. trini. c. damnam⁹. in fi.
ibi em̃ non damnat̃ Joachim abbas: licet
erroneũ dixerit: quia corrigi paratus fuit
ꝛ eccl̃ie determinatiõi se subiecit: vnde ille
tñ heresi dicit̃ inherere ptinacit̃: qui non
est paratus corrigi ad mandatũ supioris.
Ex his patet ꝙ pertinacia ꝛ obstĩatio req̃/
runt̃ ad heresim. Hic dicit Heilinand⁹ hi/
storiograph⁹: ꝙ licet papias fuerit auctor
hereticoꝝ qui dicunt̃ ciliaste: id est mille/
nari: nõ tñ int̃ hereticos sed int̃ sanctos in
martyrilogio cõputat̃: similit̃ nec hyreni⁹
lugduñ. nec victorinus pictauien. heretici
appellant̃ qui gloriosi martyres fuerũt: ꝛ
tñ in hac opiniõe papiã secuti sunt. Mul/
ti nanqꝫ sancti simpliciter in aliquibus er
rasse legunt̃: sicut beat⁹ Cyprian⁹ de here/
ticis rebaptisandis: qui tñ error eis nõ im
putat̃ ppter ceteras virtutes q̃ in eis ex/
cellebant: ꝛ quia nõ ex pertinacia ꝛ animi

peccatũ cõsistit in renitendo fidei hoc põt ↄtingere tripliciter: vel eñi renititur fidei christiane nõ dum suscepte: ꝛ talis est infidelitas paganoꝝ gentiliũ ꝛ similiũ: ꝛ ẽ infimus gradus in malicia: aut renitiť christiane fidei suscepte in figura dũtaxat ꝛ talis est infidelitas iudeoꝝ: ꝛ est medi⁹ gradus vel renitiť fidei christiane iam suscepte in ip̃a manifestatiõe veritatis ꝛ talis ẽ infidelitas hereticoꝝ que est pessima inter omĩa: nam sicut grauius peccat qui nõ implet qd̃ ꝓmisit q̃ȝ si nõ implet qd̃ nunq̃ȝ ꝓmisit: sic grauius pctm̃ ẽ infidelitas hereticoꝝ qui ꝓfitenť fidem euãgelij ꝛ eidem renituntť ip̃am corrũpentes q̃ȝ iudei qui fidem euãgelicam nunq̃ȝ susceperũt: ħ qꝛ susceperũt ei⁹ figurã in lege veteri quã male interp̃tantes corrũpũt: ideo ip̃oꝝ infidelitas est grauius peccatũ q̃ȝ infidelitas gentiliũ qui nullo mõ fidem euangelij susceperunt. Deinde queri põt. Utrũ infideles ꝛ eoꝝ ritus sunt tolerãdi: p̃sertim qꝛ vt dictum est tales grauissime peccãt tam ĩ infidelitate ꝙ in ritu eos. s. seruando: ħ peccato ↄsentire videť qui nõ ꝓhibet cũ tñ ꝓhibere põt: vt habeť in glo. ad Ro. j. sup illud: Nõ solum qui faciũt sed qui ↄsentiũt facientib⁹. Hinc vt narrat Aug. xviij. d̃ ci. dei. christiani p̃ncipes templa idoloꝝ primo claudi ꝛ postea dirui fecerũt ne. s. d̃ cetero idolatriã exercerent infideles. Ad h̃ rñdet doctor sanct⁹ scd̃a 2ᵉ. q. x. ꝛ. xj. sparsim ꝙ humanũ regimẽ deriuať a diuĩo regimine ꝛ illud imitari debet: deus aũt q̃ȝuis sit omĩpotẽs ꝛ summe bon⁹ p̃mittit aliqua mala fieri in vniuerso q̃ tamẽ ꝓhibere posset ne eis sublatis maiora bona tollerẽtur vl' etiã peiora mala sequerenť: sic etiã in regimine humano illi qui p̃sunt ratiõe aliqua mala tolerant ne aliqua bona ĩpediant: vel etiam ne aliqua peiora mala incurranť. sicut Aug. dĩc in. ij. de ordine: aufer meretrices de rebus humanis ꝛ turbabis omĩa libidinibus: vnde ritus gentilium ꝛ infideliũ qui nihil virtutis vel vtilitatis afferũt: licet nõ sint aliqualiť tolerãdi: tñ ad vitandũ scandalũ vl' discidiũ qd̃ ex hoc ꝓuenire posset vel etiã ꝓpter amouendũ salutis impedimentũ eoꝝ qui paulatim sic tolerati ↄuertunť ad fidem tolerari pñt: ꝓpter hoc eñi tã hereticoꝝ ꝙ paganoꝝ ritus aliqñ tolerauit eccl'ia quãdo erat magna infideliũ multitudo: similr iudei ꝛ eoꝝ ritus sunt tolerãdi qui ex h̃ ꝙ ritus suos obseruant in quib⁹ olim p̃figurabatur veritas fidei quã tenemus h̃ bonuȝ ꝓuenit ꝙ testimoniũ fidei nr̃e habem⁹ ab hostibus ꝛ q̃si in figura nobis rep̃ntať qd̃ credimus. Uerũtñ si queriť: vtrũ hec heretici sunt tolerandi: rñdet ibidẽ ꝙ in eis duo sunt cõsiderãda. Unũ ex p̃te ip̃oꝝ scȝ peccatũ p̱ qd̃ meruerunt nõ solum ab ecclesia p̱ excõicatiõem separi: sed etiam a mundo p̱ mortẽ excludi: qꝛ grauius est corrumpere fidem p̱ quã est anime vita q̃ȝ falsare pecuniam p̱ quã vite corporali subueniť. Si ergo falsarij pecunie vel alij malefactores statim p̱ seculares principes iusti morti tradunť: multomag' heretici statim qñ d̃ heresi ↄuincunť pñt nõ solũ excõicari: ħ etiam iuste occidi. Scd̃m aũt est ex p̃te ecclesie. s. misericordia ad errantiũ ↄuersionem: ꝛ ideo nõ statim damnat sed post primã ꝛ scd̃am correptiõem: iux̃ illud apl'i ad Titũ. iij. dicẽs: hereticũ hoĩem post p̃mã ꝛ scd̃am correptionẽ deuita qꝛ subuersus ẽ qui hmõi est. Unde si post scd̃am correptionem adhuc p̱tinax inueniť tunc: eccl'ia d̃ eius ↄuersiõe nõ sperans alioꝝ saluti ꝓuidet illum ab ecclesia p̱ excõicatiõis sñiam separãdo ꝛ vlterius eum iudicio seculari ad exterminandũ a mũdo p̱ mortem relinquẽdo. Dicit eñi Hiero. ꝛ habeť. xxiiij. q. iij. abscindende sunt putride carnes ꝛ scabiosa ouis a caulis repellenda ne tota domus massa corpus ꝛ pecora ardeat corrũpať putrescescat intereat. Arrius in alexandria vna scintilla fuit sed qm̃ nõ statim oppressa est totã vrbem ei⁹ flãma populata ẽ. Hinc est ꝙ primo reuertẽtes ab heresi eccl'ia nõ solũ recipit ad penitentiã sed etiã cõseruat eos in vita ꝛ etiã ex sp̃ali grã in bonis ṯpalibus ꝛ eccl'iasticis dignitatibus aliqñ iteꝝ restituit ꝓ bono pacis si v̾e ↄuersi videanť: si tñ recepti relabunť hoc videť esse signũ incõstãtie eoꝝ circa fidẽ: et ideo vlterius recipiunť quidẽ semp̱ ad penitentiã nõ tñ liberanť a sñia mort' nec ↄseruanť in bonis ṯpalib⁹. Deniq̃ȝ licet fides christiana fuerit vnica et sola porta eterne salut': nõ tñ oĩm fides erit deo grata vel nobis salutifera: qꝛ q̊rundã pei⁹ sordescit ĩ fide p̱uersitas q̃ȝ alioꝝ infidelitas. Pro quo sciendũ: ꝙ duplex ẽ fides. Una dicitur mortua vel informis: que scȝ non ẽ formata diuina charitate: diciť enim mortua quia omnipotẽs est ad eliciendũ act⁹ meritorios vel etiam actus arduos: ꝙ si

aliquãdo elicit opera ardua vl' etiã opera
alia de genere bonoꝝ nõ tñ sũt meritoria:
cuius ratio est: q2 licet facit aliqđ bonũ nõ
tñ hoc facit ꝓpter deũ: vel si facit ꝓpter de/
um nõ tñ deus est principal' causa mouens
ad illud bonũ ꝑficiendũ: sed aut aliqđ in/
cõmodũ euitandũ vl' cõmodũ cõsequẽdu3
in tpe vl' eternitate ad qđ tẽdit natura vel
fides informis: Vñ. j. Cor. xiij. Si habue/
ro omnẽ fidẽ. glo. id est ꝑfecta3 fidẽ: ita vt
mõtes trãsferã: id est trãsferri a deo impe/
trẽ sicut Alex. qui fide potuit mõtes caspi
os cõiũgere ⁊ iudeos intus includere: vt
refert Josephus. Seq̃tur. Charitatẽ autẽ
nõ habuero nihil mihi ꝓdest: sc3 ad vitam
eternã. Alia vero fides dicit᷑ viua ꝑ simili
tudinem: q2 sicut illa dicunt᷑ viuere q̃ ex se
motũ ⁊ operationẽ habẽt: sic illa fides vi/
ua dicit᷑ q ꝑ dilectionẽ opat᷑ ⁊ tẽdit in deũ
faciẽs nõ solũ illud qđ deus vult ꝫ vt de⁹
vult: sc3 ꝯsciẽtia pura ⁊ intẽtiõe recta. Ad
laudẽ dei.

De sex primis articulis fidei et quinq3 penis inferni ꝭm poetas: Sermo X

Non habebis deos
n alienos Exo. xx. discussis vtcun/
q3 de diuersitate credentiũ ⁊ edi/
tiõe triũ symboloꝝ effectuq3 fidei grã bre/
uitatis ad articulos fidei ꝓut ꝭm ordine3
in symbolo aplo'ꝝ ꝯtinẽt᷑ succincte deluci/
dãdos stilum ꝯuertam⁹ q̃ ponunt᷑. xij. ꝭm
numeꝝ. xij. aplo'ꝝ ad q̃s oẽs alij reducun/
A tur. Quoꝝ primũ ponit Petr⁹. Credo
in deũ. p. o. cre. ce. ⁊ terre. vbi breui verbo
multa ꝯcludit. Dicendo nãq3 credo. i. fide
tẽdo charitate formata in deu3: in q̃ oñdit
vnitatẽ essentie. Et ideo ad maiorẽ instru/
ctionẽ simpliciũ adiũgit vnu3 in alio sym
bolo: q2 lic3 trinitas sit in ꝑsonis: est tamẽ
vnitas in essentia: sicut anima vna est in es
sentia tres habẽs potẽtias: de q̃ trinitate
⁊ vnitate dicit Aug⁹. vj. de tri. in sũma tri
nitate tñ est vna q̃tũ tres siml' sunt: ⁊ nec
plus aliq̃d sunt due q̃ꝫ vna res ⁊ in se infi/
nita sunt: ita ⁊ singula sunt in singulis: et
omnia in singulis: ⁊ singula in omnib⁹: et
omnia in omnib⁹: ⁊ vnũ omnia. Si querit᷑
argumen. Bern. in ꝭmone de trinitate. Re
spõdet. inq̃rere de sũmma trinitate ꝑuersa
curiositas est: credere ⁊ tenere sicut eccl'ia
sancta tenet fides ⁊ securitas ẽ: videre au/
tẽ eã sicuti est ꝑfecta ⁊ summa felicitas est.
Dic̃ tñ Aug. de verbis dñi: videm⁹ solem
in celo currentẽ: fulgentẽ: calentẽ: similit᷑
ignis tria hab3: ꝫ est motũ: lucẽ ⁊ feruorẽ:
diuide ergo si potes o arriane solẽ vl' ignẽ
⁊ tũc demũ diuide trinitatẽ: dic̃ ergo vnũ
deũ ꝭm Jo an. ne dr̃ñt ꝯrietatẽ: ꝯrietas
pugnã: pugna vero corruptiõe3 ĩduceret.
Dic̃ inq3 vnũ ad ꝯfusionẽ infideliũ: q̃ deos
infinitos colẽdos assũpserũt. Dij nãq3 q̃s
pagani deos asserũt homĩes olim fuisse ꝓ/
bãt᷑: ⁊ ꝓ vniuscuiusq3 vita post mortẽ a su
is coli ceperũt: ꝑ ꝭtim greci plurimos deos
ac deas finxerũt. Dicũt enim Jouẽ deũ ce/
li q̃ ꝑcipue colebat᷑ apđ crethã. Venerem
deã cupidinis q̃ colebat᷑ apđ paphos. Ap
pollinẽ deũ diuinatiõis q̃ colebat᷑ apđ de/
los. Vulcanũ deũ ignis q̃ colebat᷑ apđ len
nos. Mineruã deã sapiẽtie q̃ colebat᷑ apđ
athenas: ⁊ sic de infinitis alijs: in quoru3
laudẽ vt dic̃ Papias poete carmĩa cõpo/
nẽtes eos in celos sustulerũt: nã quarũdã
inuẽtiões artiũ ⁊ cultũ peperisse dicũt᷑: vt
esculapi⁹ medicinã: fuerũt etiã viri fortes
aut vrbiũ cõditores: q̃bus mortuis homi/
nes q̃ eos dilexerũt simulachra ꝯfinxerũt
vt haberẽt aliqđ ex imaginũ ꝯtẽplatiõe so
latiũ: sed paulatim hmõi honor suadẽtib⁹
demonijs ita in posteros irrepsit: vt q̃s il/
li ꝓ sola memoria nomĩs honorauerũt suc
cessores deos estimarẽt ⁊ colerẽt. hec Pa/
pias. Quidã ẽt vt chaldei elemẽta ⁊ ꝑser
tim ignẽ ac figuras celi solis lune omneq3
militiã celi adorabant. Sunt insuꝑ alij vt
egyptij q̃ bruta aĩalia ⁊ arbores ac similia
coluerũt: vnũ tñ deũ principalẽ habuerũt
Apin. s. habentẽ siĺitudinẽ bouis: signũq3
lune semiplene: Unde Plinius scribit se
deũ illũ vidisse: ⁊ ex hac cultura venit ori/
go idolatrie in filios isrl' q̃ vitulum adora
uerũt: qui ope diabolico formabat᷑ a liq̃/
facto metallo. Judei q̃dẽ vnũ deũ colũt: ꝫ
nõ ꝭm sciẽtiã eo q̃ꝫ filiũ eius xp̃m negant:
Christiani vo q̃ suꝑ oẽs gentes veritatem
ĩuenerũt dulci modulatiõe iubilãt: credo
in vnũ deũ. ⁊ sic confitent᷑ vnitatẽ diuine
essentie: Deinde addũt Prẽm omnipotẽ/
tem. Vide nunc q̃ꝫ dulciflua cõnexio voca
buloꝝ in consolationẽ fideliũ: nã in patre
demõstrat inexꝑssibilẽ dignationẽ: in om
nipotẽtia ꝑcelsã dignitatẽ: nam tã infini/
te dignitatis ⁊ maiestatis est q̃ꝫ in illi⁹ cõ/
paratione cuncta creata quasi vestigiũ pe/
dis ⁊ pene nihil reputant᷑: qui nihilomin⁹

talis ac tantus imensa sua pietate tam di/gnanter inclinauit se nr̃e vilitati ꝙ nõ so/lũ a nobis vocari paṫ expostulat: vt fiden/tiam pleniorẽ nobis tribuat ⁊ amorẽ vbe/riorem ingerat: sed etiã frater noster effe/ctus eodẽ cinctorio vilissimo vestiri nõ eru/buit vt ipe primogenit⁹ effectus adoptiu⁹ nos filios dei institueret: ⁊ paternã pieta/tẽ fidentius inuocãdã eẽ doceret: de q̃ am/mirãs bonauẽ. in expositione paṫ noster. ait: O imensa clementia lutũ vilissimũ dei filiũ se nominat ⁊ rex regũ se patrẽ meum dicit. Sequiṫ: Creatorẽ celi ⁊ terre. qḋ ad/ditũ est cõtra heresim illã que dixit visibi/lia esse a principe tenebrarum: inuisibilia ve/ro a deo: ⁊ ideo ad maiorẽ declarationẽ di/citur in alio symbolo. Uisibiliũ ⁊ inuisibi/liũ.

B Secundũ vero articulũ posuit An/dreas dicẽs: Et in iesum christũ filiũ eius vnicũ dñm nr̃m. quia nõ solũ christiano ne/cesse est credere vnũ deũ: ⁊ hunc creatorem celi ⁊ terre: ꝫ etiã necessariũ est credere ꝙ deus sit pater: ⁊ ꝙ christus vere sit fili⁹ ei⁹ hoc eñ est vnicũ fundamẽtũ fidei nostre. de quo in cle. de sum. trini. c. fidei catholi/ce fundamẽto ꝑter qḋ teste aplo. Nemo po/test aliud ponere firmiṫ inherẽs apte cum sancta matre ꝯfitemur vnigenitũ dei filiũ in his omnib⁹ in q̃bus de⁹ paṫ existat vna cũ patre eternaliṫ existentẽ ꝑtes nr̃e natu/re simul vnitas: ex q̃bus in se verus deus existẽs fieret ver⁹ homo: ⁊ ideo ꝯcluditur j. q. j. c. cũ paulus dicat: fũdamẽtũ aliḋ ne/mo potest ponere ꝑter id qḋ positũ est qḋ est christus iesus: ꝯsequenṫ ꝓbatur ꝙ vbi christus nõ est fundamẽtũ nullũ boni ope/ris est supedificiũ: ⁊ dicit glo. in dicto. c. fi/dei. sup verbo. in omnib⁹. ꝙ p hoc cõphẽ/dit imensitatẽ incõmutabilitatẽ: incõpre/hensibilitatẽ: omnipotẽtiã: essentiã: natu/rã ⁊c. vnã ⁊ equalẽ esse in patre ⁊ filio: q̃a qualˀ paṫ talis fili⁹: increat⁹: imẽsus: eter/nus. In hoc articulo primo Fotinus erra/uit: quia dixit ꝙ christus no esset aliṫ fili/us dei q̃ alij boni viri qui bene viuentes merenṫ filij dei dici p adoptionẽ faciendo dei voluntatẽ: ⁊ ita christus: quia bene vi/xit ⁊ voluntatẽ dei fecit filius dei dici me/ruit: ⁊ voluit ꝙ christ⁹ nõ fuerit ante bea/tam virginẽ sed esse incepit: quando ex ea cõceptus est: cũ ecõtra fides nostra tene/at ꝙ sit filius dei veri scõm naturã ⁊ ꝙ sit ab eterno. Hinc in alio symbolo additur. Filiũ dei vnigenitũ ⁊ ex patre natum an/te omnia secula. Sabellius autem dixit ꝙ ipse pater est incarnatus ⁊ ideo candẽ di/cit personã patris ⁊ filij: ⁊ sic aufert trini/tatẽ personarum: ⁊ ideo in alio symbolo ad/ditur deũ de deo lumen de lumĩe: quasi di/ceret deum filiũ de deo patre. ergo ⁊ filius qui est lumẽ de lumĩe patre. Arrius dixit ꝙ fuit ante beatã virginẽ: ⁊ ꝙ fuit alia ꝑ/sona patrˀ alia filij: attribuit tamẽ tria fal/sa christo. Primũ ꝙ fili⁹ dei fuit natura. Secundũ ꝙ nõ fuit ab eterno sed in tẽpo/re factus a deo nobilissima creaturarum. Tertiũ ꝙ non fuit vni⁹ nature cũ deo pa/tre: ꝙ nõ fuit verus deus: sed econtra di/citur ĩ alio symbolo. De q̃ verũ de deo ve/ro genitũ nõ factũ cõsubstantialˀ patri. pa/tet ergo ꝙ credere debem⁹ xp̃m verum ⁊ vni/genitũ filiũ dei q̃ fuit semp cum patre: ⁊ ꝙ alia ẽ persona patris: alia filij: sed in vna natura cũ patre: ⁊ ꝓm Tho. si hec credim⁹ hic per fidẽ cognoscemus ea: ⁊ p sanctam visionẽ in vita eterna. Tertiũ autẽ arti/culũ posuit Jacobus zebede⁹ dicẽs: Qui cõceptus est de spiritusancto natus ex ma/ria virgĩe. ⁊ sic necesse est credere filiũ dei carnẽ assumpsisse: Unde leo papa dicit: ꝙ paris periculi est si ĩ filio dei vera huma/nitas aut patrˀ negaṫ eq̃litas. Q̃ si q̃ritˀ cur dei fili⁹ elegit poti⁹ ĩcarnari de maria virgine q̃ de alia. R̃ñdet glo. in dicta cle. ꝙ sicut ex superbissima natus ẽ morb⁹: sic ex humilima p ꝑriũ inchoari debuit medi/cina: Uñ. verso nomĩe eua dictũ est virgini aue: q2 sicut nimium ad summã humilitatem incarnari dei filius voluit: sic summe hu/milẽ eligere debuit in qua ⁊ de qua tanta debuit humilitas inchoari. Hinc in canti/co suo maria dixit: q2 respexit humilitatem ancille sue. Quedam etiã refert historia ꝙ ipsa deo primo virginitatem obtulit: vnde quia nouũ doni genus obtulit nouo ⁊ in/audito dono honorari debuit. Nimirũ q2 nunq̃ fuit ea dignior inuenta: dignissimã autẽ deum eligere decuit: ⁊ sic ab ea carnẽ assumere voluit que concepit christũ non de semine virili sed de spiritusancto: id est p opatiõem spiritussancti: de qua dicit Da/mas. super illḋ: Ecce ancilla dñi. ꝙ post cõ/sensũ beate virgĩs spiritussanct⁹ supueni/ens in ipam purgãs eã ⁊ potẽtiã diuinita/tis: Ubi receptinã preparans simul ⁊ gene/ratiuã: ⁊ tunc obumbrauit eã fili⁹ dei ⁊ co/pulauit sibiipi ex purissimis ⁊ sctĩssimis sã/guinib⁹ virginis carnẽ aĩatã aĩa rõnali ⁊

intellectiua nõ seminãs ꝫ p spiritũsanctũ
creans: quod exponens bonauẽ. sup. iij.
di. iiij. dič: ꝙ his verbis nõ intendit dice/
re ꝙ illa caro facta fuerat ex nihilo: sed ꝙ
sanguis ille purissim⁹ ad pfectionẽ dedu/
ctus est p virtutem infinitam spũssancti ⁊
sup naturalem: qꝛ virtus generatiua licet
a spiritusancto p̃parata fuerit per se tñ nõ
poterat subito ꝓducere naturam illam ad
actum pfectũ nisi p successum tpis: ꝫ virt⁹
spũssancti subito sanguinẽ illũ purissimũ
alterauit ⁊ disposuit vt esset ꝯueniens ma
teriale principiũ de quo fienda erat caro
christi. Quartũ ꝓinde articulũ compo/
suit Joh. dicẽs: Passus sub põtio pylato
cruci. mor. ⁊ sepultus. In quib⁹ verbis p̃/
mo tangit̃ christi passio qꝛ passibilis erat.
Vñ glo. in dicta cle. dicit ꝙ oẽs defect⁹ no
stros assumpsit filius dei p̃ter passibilita/
tem ignorãtie ⁊ peccati: ⁊ sic habuit frigus
⁊ calorem: famẽ: sitim ⁊ alias humanas pe
nalitates ac passibilitatẽ mortis: ⁊ hoc cõ/
gruũ fuit ꝓpter iusticiã satisfactiõis quaꝫ
ꝓ nobis assumpsit ⁊ ꝓpter fidem incarna
tiõis q̃ potissime p eas ꝓbata fuit ac etiaꝫ
ꝓpter exemplũ patiẽtie nobis exhibendũ
ad tolerãdas penalitates carnis. Secũdo
tangit̃ eius crucifixio qd̃ genus mort̃ spe
cialiter elegit eo ꝙ turpissimũ eo tpe repu
tabat̃: qꝛ maledict⁹ qui pependit in ligno
vt inq̃ damna que p lignũ obuenerũt p li
gnum restauraret: ⁊ diabolũ p lignũ vin/
ceret qui p lingnũ supauit. Sꝫ queri p̃t.
cur festũ crucis celebram⁹ in quo dñs de/
honestatus fuit ⁊ nõ festum asine in q̃ dñs
fuit honorat⁹: Ad hoc rñdet glo. prima in
c. crucis dñi. de ꝯse. di. iij. ꝙ laus exhibita
dño in asina fuit mundana de qua nõ ẽ cu
randũ: sed in cruce facta fuit nr̃a redẽptio
de qua nobis est summe gloriãdum ⁊ deo
gratissimũ obsequiũ exhibẽdũ. Tertio tã/
git̃ ei⁹ mors ⁊ sepultura d̃ quib⁹ cã breui/
tatis sup sedeo. Quintũ articulũ cõpo
suit Tho. dicẽs: Descẽdit ad ĩferna tertia
die resur. a mor. Pro q̃ sciendum: ꝙ mors
christi fuit sepatio anime a corpe sič mors
alioꝝ: sed deitas tam insepabiliter ⁊ inso/
lubiliter iuncta fuit homini christo ꝙ ipsa
pfectissime semp affuit anime ⁊ corpi: et iõ
in sepulchro cum corpe fili⁹ dei ⁊ cũ aĩa in
infernũ descendit. i. limbũ sanctoꝝ patrũ
quẽ ita destruxit ꝙ circa illud tp̃s nullus
ibidem tentus fuit. Hic etiam notãdũ:
ꝙ licet quidã enumerãt. xxij. penas infer/
ni: alij aũt ponunt nouẽ: alij vero alit̃ nu/
merant: tñ poete distinguũt quinq̃ penas
inferni. Prima est Tantali qui fuerat rex
corinthioꝝ ⁊ ob defectũ cibarioꝝ filiũ suũ
Pelopẽ occisum dijs epulãdũ apposuit: ⁊
ideo ꝫm eos a dijs apud inferos damnat⁹
est: vbi in eridano fluuio inferoꝝ stans sp
esurit ⁊ sitit: quia lꝫ aquã habeat vsq̃ ad
labiũ inferi⁹ ⁊ pomũ pẽdẽs vsq̃ ad supi⁹
labiũ: tñ ꝫm eos collum habet ita rigiduꝫ
ꝙ ip̃m nõ põt erigere vt comedat nec dep̃/
mere vt bibat: ⁊ signat auaros tenaces: q̃
licet vsq̃ ad os habeãt bladũ auꝝ diuiti/
as ⁊c̃. semp tñ famescũt ⁊ sitiũt in corde p
ardorem auaritie. Nimiꝝ cum diuitie non
impleant corda ꝫ horrea: sic delicata men
sa esurienti apposita nec gustanti minime
reficit sed cruciat. Scd̃a pena est Ixionis:
qui. s. primus gl'iam in grecia affectauit et
ideo damnat⁹ credit̃: cui⁹ penam referũt
esse ꝙ semp ambulat in rota quadã voluẽ
te que ppetuo a se fugit ⁊ ipse sequit̃: ⁊ si/
gnat vitiũ ambitiõis qd̃ nunq̃ rotare ces/
sat d̃ gradu ad gradũ: de beneficio ad be/
neficium: de officio ad officiũ: de nũdinis
ad nundinas: q̃tum ad mercatores. Ecci.
xxxiij. p̃cordia fatui quasi rota carri ⁊ q̃si
axis versatilis cogitatus illius: ⁊. j. Reg.
xxv. anima inimicoꝝ tuoꝝ rotabit̃ quasi ĩ
impetu ⁊ circulo fũde. Tertia pena ẽ Sisy
phi: qui sisyphus ꝓpter latrociniũ qd̃ cõ/
miserat magno lapide sup ip̃m cadente in
terfectus est: p quẽ intelligunt̃ iracũdi in
uidi odiosi q̃ latrocinia vel homicidia cor
de ore vel opere cõmittũt: ⁊ in hoc scelere
cõprehendunt̃ etiam multi qui multa d̃ ge
nere bonoꝝ pficiũt que tñ p impatientiaꝫ
subito amittũt in ecclesia deuoti in domo
litigiosi onerosi amari qd̃ etiam ꝯtingit ĩ
multis qui in cõitate viuũt quoꝝ ẽ ꝯditio
sepi⁹ laborare pnĩam agere: ꝫ q̃cq̃d boni
fecerĩt sbito p ĩpatientiã destruũt litigant
murmurãt suspitiosi sũt detractores ĩ ꝯsci
entia inq̃eti ⁊ ĩ ꝓprio sensu scioli incorrigi/
biles ĩplacabiles q̃ꝝ horribile manet iudi
ciũ. Quarta pẽa ẽ Belidũ: q̃ aquã ĩ dolio
sine fundo ppetue ĩfũdũt ip̃mq̃ ĩplere cre
dũt nec possũt: ⁊ hec ẽ pena delitiosoꝝ qui
doliũ sui cordis aquis delitiaꝝ implere la
borant: sed quia fundo caret ⁊ sufficientia
iõ semp ip̃m vacuũ ⁊ insatiabile repertiũt:
iux̃ illd̃ ꝓuerb. xij. Venter aũt impioꝝ in/
satiabil̃. Quĩta pena ẽ Tytij q̃ ꝓ eo ꝙ laco
nã deflorauerat apd̃ inferos dãnat⁹ ẽ: hic

obstinatiōe sed ex ignorantie simplicitate errabāt: et sic nullus iudicatur hereticus nisi qui vult esse secundum doctores. Refert etiā Cesarius quod cū multi heretici fuissent ducti ad ignē vnus illorū penitētia ductus dubitare cepit si penitētia sibi proficeret. et cū cōfortatus a quodā fideli cōfiteri inciperet quātoplus procedebat in cōfessione tantū minuebatur ignis in quo comburi debebat: confessioneque cōpleta perfecte ac abnegatis erroribus ignis extinctus est ex quo nō fuit pertinax sed ducibilis ad penitētiā. Ad maiorē aūt euidētiā primo queri pōt: vtrum laici teneantur ad ad sciendū et credendū oēs articulos fidei quos cōtinet symbolū aplorū ac per hoc scire symbolū. Ad hoc rñdet glo. extra de sum. tri. c. firmiter. et Io. an. in nouella. sup ea. quod articlos fidei debēt laici scire et credere saltē implicite. Credere aūt implicite est credere quicqd ecclia credit. Theologi tamē dicūt quod laici tenentur explicite scire et credere articulos in symbolo positos de hūanitate christi et nullus excusari pōt de ignorātia: quia de istis ecclia solēnizat quolibet anno. Primo de cōceptiōe ex spūsancto in annūciatiōe dñica. Secūdo de natiuitate xpi in natiuitate eiusdē. Tertio de passione in pasceue. Quarto de descēsu ad inferos et sepultura in vigilia pasche: cōis pulsatio oīm cāpanarū in die sabbati signat tripudiū et gaudiū sanctorū patrum in limbo qd habuerūt de descēsu xpi ad inferos. de resurrectiōe in die pasche. de ascēsione in die ascēsionis. de iudicio in aduētu dñi. Sed articlos de diuītate positos in symbolo nō tenentur simplices scire et credere nisi in generali sicut breuiter tangit symbolū aplorū. et oīa particlaria vel specialia credere implicite hoc est credere oīa illa que sancta mater ecclesia tenet et credit. et qñcūque fuerint requisiti sp tenentur cōsentire et in nullo cōdicere. vnde intantū valet illa fides implicita laico quod si naturali rōne motus dicat patrē maiorē vel filio priorē. vel quod tres psone sūt ab inuicē distātes vel aliqd simile nō est hereticus nec peccat dūmō sic credat: quia credit ecclesiā sic credere et opinionē suā fidei ecclesie semp supponit nec suū defendit errorem. et paratus sit corrigi: quia licet sic opinetur: illa tñ opinio nō est fides sua sed fides ecclie: secundum Inno. Et dicit Hosti. quod istud remediū nō admitteretur in casu quo ore se dicit credere et operibus negat: vt patet. xj. q. iij. c. estimāt quidā. vbi psequitur textus quō factis deus negatur: Unde qñque propter contēptum eccliastice censure aliqs etiā laicus vt hereticus cōdemnatur: quia implicite fauere videtur hereticis: vt patet extra de here. c. excōicamus. j. §. j. Ceterum de laico sic implicite credēte dicūt quidā theologi quod talis laicus pōt ex hoc mereri male credendo. vt si simplex hō credit aliqd hereticum eo quod sic pdicat suus platus quātomagis hoc credit tantoplus meretur. qd tenet Pe. de alliaco quodā epus cameraceñ. postea cardinalis in sua qstione quā de cōsciētia erronea parisius disputauit. et hoc est verū dūmodo talis laicus pro sua simplicitate de illo articulo nō tenetur habere fidē explicitā: vt verbi grā: quod pater in diuinis est maior filio et talis habeat cōsciētiā quod tenetur credere prelato suo sic asserēti: tūc in illo casu cōsciētia illa erronea nō est peccatum imo meritū: et huic opinioni cōcor. Pe. dicēs: quod quia talis bona volūtate assentit scz propter obedientiā plati et propter reuerentiā ecclesie dei: et recte credit in vniuersali: et quāuis erret in particulari hoc tamē est errore inuincibili id excusatur et meretur: hec ille. Secūdo vo qri pōt de clericis curatis et epis quō obligatur fidē scire et credere cū ipsi maioris sint capacitatis. Ad hoc rñdet Inno. et Io. an. in nouella. quod simplices clerici si paupes sunt quod nō possunt emere libros nec propter pauptatē vacare studio theologico: tūc possūt sine peccato vacare alteri studio: puta iuris vel medicine ex causa licita vt inde viuāt: et tūc sufficit quod credāt implicite sicut laici: tenentur tamē aliquātulū plus scire quam laici: puta quod in sacramēto altaris conficitur verū corpus christi: quia in hoc quotidie versantur. Si vo tam diuites sunt quod habēt expensas et magistros tūc peccāt nisi plus pficiāt in distincta cognitiōe fidei. et in hoc habet discernere sacerdos qui eis iniūgit penitentiā: quare nō student: hec et alia ponit ibidem Io. an. Porro curati et siles plati tenentur excedere mensurā illā fidei eo quod curā animarū habeāt: debent eñ scire articulos fidei distincte et explicite que cōtinentur in symbolo: Credo in vnū deū. et in symbolo: Quicūque vult saluus esse. vt. xxxviij. di. c. j. et sequēti. vbi dr: qñ psbri in parochijs ordināt libellū officialē ab epo suo recipiāt: vt ad ecclias sibi deputatas instructi accedāt etc. epi vo tñ scire debēt quod de eis omī poscēti rōnem reddere pñt. vt. e. di. c. oēs. Et hoc est proprie explicite scire scz scire alijs articulos

fidei explicare distiguere ꝛ defendere. suf/ficit tamē ꝙ hoc faciāt deliberatiōe ꝓhabita etiā si oportuerit cū alioꝝ cōsilio: h̄ ille. Ex his etiā patet ꝙ tria sūt symbola fidei. Primū ē illud qd̄ cōmuniter dicit a fideli[us] tam clericis ꝙ laicis: ꝛ factū est ad fidei instructionē ꝛ fuit editū quando fides nōdum fuit ꝓpalata: ideo apostoli cōgregati fecerūt symbolū: id est collectionē credendoꝝ vt homīes instruerent in fide. ꝛ quia fides nōdū erat ꝓpalata: ideo secrete dicit in ecclia ꝛ in p̄ncipio diei ꝛ noctis: scȝ prima ꝛ cōpletorio ad designandū ꝙ in ortu ꝓsperitatis ꝛ ī occasu aduersitat[is] debet se quis firmiter tenere. Postea vo qꝛ multi errores emerserūt ꝓpter quedā difficilia que in illo symbolo fuerūt. ad eius explanationē editum est symbolū nicenū a trecētis ꝛ decē ꝛ octo patrib[us]. i. ep̄is: vt patet. xv. di. c. canones. ꝛ fiūt ibi aliq additiones declarantes fidei veritatē in primo symbolo contentā: vt patet cōferenti vnū ad aliud qd̄ symbolū in niceno cōsilio factum fuit ꝓpter grecos q̄ credebāt ꝙ spiritussanct[us] nō ꝓcederet ab vtroqꝫ: vt patȝ de cōse. di. v. c. penl'. ꝛ vlti. qd̄ etiā alte cantat in missa post euāgeliū: qꝛ tūc fide ꝓpalata hora est p̄dicatiōis ꝛ expositiōis euāgelij. Proinde in illis symbolis nihilominus implicite quedā cōtinebant q̄ ꝓpter vrgētes hereses oportebat explicari. ꝛ idō tertiū symbolū additū est: scȝ athanasij patriarche alexādrini q̄ se specialit cōtra hereticos opposuit ꝛ innumeras ꝓsecutiōes sustinuit: ꝛ est symbolū tanq̄ ab ecclia cōfirmatū. ꝛ ideo iam q̄si expulsis hereticoꝝ tenebris illucescēte fidei veritate cantat ī p̄ma. s. Quicūqꝫ vult saluus esse. sed duobus vltimis omissis reuertamur ad declarationē p̄mi ꝓsequēdam. Tertio queri pōt quot sunt articuli fidei. Ad hoc dicendū ꝙ si respect[us] habeat ad illos qui p̄mū symbolū tradiderūt sic sunt duodecim ſm numerū apl'oꝝ. Si vo ꝯsideremus ea que radicaliter sunt credēda tūc sūt q̄ttuordecim quoꝝ. vij. ꝑtinēt ad diuinitatē: et. vij. ad christi hūanitatē quos oīs xp̄ianus tenet credere ꝛ scire. ꝛ ideo vnusq̄sqꝫ symbolū illud tenet addiscere ꝛ quotidie dicere in recognitionē xp̄iane fidei. hinc parētes instruere debēt pueros suos vt sciāt Pater noster. Aue maria. Credo in deū. qd̄ si nō fecerint obligant ad hoc etiā patrini: quia dum in baptismo puerum tenent eis

iniungit vt in his pie puerū instruant vel instrui faciant. vnde indicit eis hocipsum de cōse. di. iiij. c. monachi. vos ante omnia tam viros q̄ mulieres qui in baptismate filios suscipitis: moneo vt vos cognoscatis fideiussores apud deū extitisse ꝓ illis quos nisi estis de sacro fonte suscipe: ideo semp eos admonere debetis vt castitatem custodiant: iusticiā diligant: charitatē teneant. ante omnia symbolū ꝛ orationē dominicā vosipsi tenete: ꝛ illis quos excepistis ostēdite. in cui[us] etiā argumentū dicit iiij. di. c. ante viginti dies baptismi ad purgationis exorcismū cathecumini currant. in quib[us] viginti diebus oīno symbolū qd̄ est: Credo ī deū. specialiter doceant. et. c. sequē. generale ꝓponit edictū: dicens: symbolū placuit ꝛ vno die ab omnib[us] ecclesijs id est ante octo dies dn̄ice resurrectionis publice ī eccl'ie cōpetētib[us] p̄dicare: glo. id est intellectū discretiōis hn̄tib[us]. Quarto q̄ri potest: vtrum auditores diuersarū opinionū ꝛ diuersoꝝ magistroꝝ tenentiū diuersas opiniones excusent a peccato erroris si opiniones suoꝝ magistroꝝ sequātur. cum eni dicat dn̄s Math. xxiij. Super cathedrā moysi sederunt scribe ꝛ pharisei oīa que dicūt vobis seruate ꝛ facite. ml'to ergo magis seruanda vident q̄ tradunt a doctorib[us] sacre scp̄ture. Ad h̄ rn̄det sanct[us] Tho. in qd̄libetis ꝙ diuerse opiniōes doctoꝝ sacre scripture q̄ nō ꝑtinēt ad fidē et mores bonos absqꝫ ꝑiculo ab auditorib[us] ex vtraqꝫ ꝑte ten[eri] possunt: qꝛ tunc habet locū qd̄ apl'us dicit Roma. xiiij. Unusq̄sqꝫ ī suo sensu abūdat. In his vo q̄ ꝑtinent ad fidem ꝛ bonos mores nullus excusat si sequat erroneam opinionē alicui[us] magistri quia de talibus dicit Math. xv. Cecus si ceco ducatū p̄stat ambo ī foueam cadunt. In talibus eni ignorātia nō excusat alioquin īmunes fuissent a peccato qui secuti sunt opinionē arrij: nestorij ꝛ alioꝝ heresiarcharū. Nec potest auditor excusationē habere ꝓpter simplicitatē si sequat in talib[us] opinionē erroneā: qꝛ in rebus dubijs nō est de facili p̄standus assensus quinimo vt dicit Aug[us]. in. iij. de doctrina xp̄iana. Cōsulere debet aliquis regulā fidei quam de scp̄turarū planiorib[us] locis ꝛ ecclesie auctoritate accepit: q̄ ergo assentit opinioni alicuius magistri cōtra manifestū scripture testimoniū siue contra id quod publice tenet ſm auctoritatē eccl'ie nō pōt excusari

ab erroris vitio. Quinto queri pôt. vtrū cōfessio fidei sit necessaria ad salutē: p̄sertim cum illud videt̄ ad salutem sufficere p qđ homo attingit finē virtutis: sed ꝑpri⁹ finis fidei ē ꝯiunctio humane ment̄ ad veritatem diuinā qđ pôt esse sine exteriori cōfessione. Ad hoc rn̄det sctūs Tho. scđa 2ᵉ. q. iij. ꝙ ea q̄ sunt necessaria ad salutē cadunt sub p̄ceptis diuine legis: cōfessio aūt fidei cum sit q̄ddam affirmatiuū nō pt cadere nisi sub p̄cepto affirmatiuo. Unde eo mō est de necessarijs ad salutē quo cadere pôt sub precepto affirmatiuo diuine leḡ. Precepta aūt affirmatiua nō obligant ad semp licʒ sp obligēt: sed ꝓ loco ꝛ tpe ꝛ ꝭm alias circūstātias debitas ꝭm q̄s oportet actū hūanū limitari ad h̄ ꝙ fit act⁹ virtutis: sic ergo ꝯfiteri fidē non semp nec in q̄libet loco est de necessitate salutis: sed aliquo loco ꝛ tpe. s. qn̄ p omissionē hmōi confessiōis subtraheret̄ honor deo debitus vl̄ etiā vtilitas ꝓximis impēdēda: puta si q̄s interrogatus de fide taceret: ꝛ ex hoc crederet̄ ꝙ nō haberet fidem: vel ꝙ fides nō esset vera vel alij p eius taciturnitatē auerterent̄ a fide. In hmōi em̄ casibus ꝯfessio fidei est de necessitate salutis. Qđ si obijcitur illud quod vergere pôt in scandalū et ꝑturbatiōem alioꝝ nō est necessariū ad salutē: qꝛ dič apl's. j. Coꝛ. x. sine offensiōe estote iudeis ꝛ gentib⁹ ꝛ ecclesie dei: ꝫ p cōfessionē fidei infideles qn̄q₃ ad ꝑturbationem ꝓuocant̄. Ad hoc rn̄det ibidem: ꝙ si turbatio infidelium oriť de cōfessiōe fidei manifesta absq₃ vtilitate fidei et fidelium nō est laudabile in tali casu fidem publice ꝯfiteri: qꝛ est ꝯtra illud matth. vij. Nolite sanctū dare canib⁹ neq₃ margaritas spargere an̄ porcos ne ꝯuersi disrūpant vos: ꝫ si vtilitas aliqua fidei speret̄ aut necessitas assit cōtempta turbatione infideliū debet homo publice fidem ꝯfiteri. Deniq₃ h̄ fides catholica si debet esse x̄pā: in aliq̄ necesse est ꝙ sit integra: qꝛ si quis errat ī vno iam nō habet fidem etiā infoꝛmē: ꝙ sic ptꝫ ꝭm Tho. ibidē. q. v. qꝛ foꝛmale obiectū fidei est veritas p̄ma ꝭm ꝙ manifestat̄ in sacris scripturis ꝛ doctrina eccl'ie quicūq₃ ꝗ nō inhereret sicut infallibili ꝛ diuine regule doctrine eccl'ie q̄ ꝓcedit ex veritate prima in sacris scripturis manifestata ille nō habet habitū fidei: ꝫ ea que sunt fidei alio mō tenet q̄ per fidem: quia de his que ecclesia docet que vult tenet: ꝛ que non vult nō tenet: ꝛ sic p fidem non inheret ecclesie doctrine sicut infallibili regule: ꝫ inheret ꝓprie voluntati ꝛ opiniōi p quā tenet aliq̄s articulos fidei ad libitū ꝓpriū. Un̄ sic moꝛtale peccatū ꝯriat̄ charitati sic discredere vnū articulū ꝯtrariat̄ fidei: ꝛ ideo sic charitas nō remanet in homīe post vnum moꝛtale: sic nec fides postq̄ discredit vnū articulum fidei. Ad laudem dei.

De effectu fidei ꝛ infidelitate gētiliū: iudeoꝝ ꝛ hereticoꝝ: ꝛ vtrum heretici sint tolerādi: Ser. IX

Non habebis deos alienos corā me. Exod. xx. Dicit Aug. sermōe. xxij. ꝙ fides appellata est ab eo quod fit: due sillabe sonant cū dicit̄ fides. Prima sillaba ē a facto: scđa a dicto: interrogo te vtꝝ credis: dicis: credo: fac qđ dicis ꝛ fides est: alioq̄n vt dicit Jaco. ij. c. Fides sine opib⁹ moꝛtua ē. imo vt dicit Aug. li. de charitate: cū dilectione fides xp̄iani est sine dilectiōe fides demonis: etem̄ demones credūt ꝛ ꝯtremiscunt: sup q̄ x̄bo dicit Aug. vtinā quō demones iudicē sic hoīes agnoscerēt saluatoꝛē. Est em̄ demonib⁹ remuneratoꝛ maloꝝ tm̄: ꝛ iō merito timēt: homib⁹ x̄o tā maloꝝ q̄ȝ boноꝝ vt ei timoꝛē reddam⁹ ꝛ amoꝛē. Pro q̄ sciēdū: ꝙ vt tangit Hug. li. de sacramētis: tria sunt que ab initio ꝛ ante aduentū christi ꝛ post ad salutem obtinendam necessaria fuerunt scʒ fides ꝛ sacramenta fidei vt baptismus: confessio ꝛ similia ꝛ opera bona in charitate facta: que tria ita sibyinuicem cōnectunt: ꝙ salutis effectum habere non pn̄t si simul nō fuerint: quia nec fides meritū habet si dum potest opari neglexerit nec opus bonū est aliq̄d si sine fide charitate foꝛmata factū fuerit: ꝛ rursus fides opans hoīem sctificare nō sufficit si eam q̄ in sacramētis dei cōstat sctificatiōem recipere ꝯtemnit. Et ideo dič Jaco. ij. c. Si fidem dicat quis se habere opera autem nō habet nūquid poterit fides saluare eū: Ex quibus verbis elicit̄ ꝙ duplex est fides. vna ī intellectu: ꝛ altera in opatione: multi sunt enim qui dicunt se nosse deū: factis aūt negāt. De quib⁹ dicit̄. ij. Pe. ij. meli⁹ erat illis viam nō cognoscere iusticie q̄ȝ p⁹ agnitionem retroꝛsum cōuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato: quia fiunt eis posterioꝛa peioꝛa prioꝛib⁹: qui ꝗ cu

rā boꝛoꝝ opeꝝ nō habet fidē nō habet: et
A est infideli deterioꝛ. Quapropꝫ duo re/
oꝛ esse ꝓsequenda scꝫ de effectu fidei ⁊ de
peccato infidelitatis. Pro primo q̄rit do/
ctoꝛ sanct⁹ secūda 2ᵉ. q. vij. vtrū scꝫ timoꝛ
sit effectus fidei sicut dicit Jac. ij. Demo/
nes credunt ⁊ ꝯtremiscunt. Ad hoc respō
det: ꝙ timoꝛ est quidā mot⁹ appetitiue vir/
tutis: omniū ergo motuū appetitiuoꝝ ꝑn/
cipiū est bonū vel malū apprehensū: quia
opoꝛtet ꝙ timoꝛis ⁊ omniū appetitiuoꝛuꝫ
motuū principiū sit aliqua apprehēsio: ꝑ fi
dem igit̄ sit in nobis aliqua apprehensio
de quibusdā malis penalib⁹ q̄ ꝭm iudiciū
diuinū inferunt̄: ⁊ ꝑ hunc modū fides est
causa timoꝛis quo q̄s timet a deo puniri q̄
est timoꝛ seruilis. Est aūt ⁊ causa timoꝛis
filialis quo quis timet separari a deo: vel
quo quis refugit se deo cōparare reuerēdo
ip̄m inq̄ztū ꝑ fidē hanc estimationē habe/
mus de deo: ꝙ sit quoddā īmensū ⁊ altissi
mū bonū a quo sparari pessimū ⁊ cui vel/
le equari est malū: sed primi timoꝛis scꝫ ser
uilis est causa fides infoꝛmis. secundi ve/
ro timoꝛis est causa fides foꝛmata q̄ ꝑ cha
ritatē facit hominē deo īherere ⁊ illi sbijci.

Secundo querit ibidē vtrū purificatio
coꝛdis sit effectus fidei: sicut innuere vide
tur Act. xv. Fide purificās coꝛda eoꝛum:
Ad hoc rn̄det ꝙ ipuritas vniuscuiusqꝫ rei
ꝯsistit in hoc ꝙ rebus villioꝛibus immisce/
tur: non eñ dicit̄ argentū impuꝝ esse ex ꝑ/
mixtione auri ꝑ quā melius credit̄: sed ex
ꝑmixtione plūbi vel stanni: Manifestū est
aūt ꝙ rationalis creatura digníoꝛ est om/
nibus tēpoꝛalibus ⁊ coꝛpoꝛalibus creatu/
ris: ⁊ ideo impura reddit̄ ex hoc ꝙ tp̄ali/
bus se subijcit ꝑ amoꝛē: a qua q̄dē ipurita/
te purificat̄ per modū cōtrariū dū scꝫ ten/
dit in id q̄ð est supra se scꝫ in deū in q̄ mo/
tu primū principiū est fides: accedētē autē
ad deū opoꝛtet credere: vt habet̄ ad heb.
xj. ⁊ ideo primuꝫ principiū purificationis
coꝛdis est fides: que si ꝑficiatur ꝑ charita/
tem ꝑfectā purificationē causat: si vero re/
manet fides infoꝛmis tūc excludit quādā
turpitudinē sibi oppositā scꝫ impuritateꝫ
erroꝛis. Pro secūdo ꝑncipali q̄rit doc.
sanctus secūda 2ᵉ. q. x. vtrū infidelitas sit
peccatū: ꝑsertim cū nullus peccat in eo q̄ð
vitare nō potest: quia omne peccatū est vo
lūtariū: sed non est in homis potestate ꝙ
īfidelitatē vitet quā vitare nō pōt nisi fidē
habēdo: dic̄ eñ apl's ad Ro. iiij. Quomō
credēt q̄ nō audierūt: quomō aūt audient
sine ꝑdicāte. Ad hoc rn̄det ꝙ infidelitas
dupliciter accipi potest. Uno modo ꝭm pu/
rā negationē vt ex hoc solo q̄s dicat̄ infi/
delis eo ꝙ nō habet fidē: sicut in illis q̄ ni
hil audierūt de fide: ⁊ tūc infidelitas non
habet rationē pctī ꝫ magis pene: qꝛ talis
ignoꝛātia diuioꝝ ex pctō ꝑmi parētis est se
cuta: q̄ ergo sic sunt infideles dānant̄ q̄dē
pena sensus propꝫ alia peccata si que fece/
runt que sine fide remitti nō possūt: nō au
tē damnant̄ ꝓpter īfidelitatis peccatum
nisi pena dāni tm̄. Hinc dn̄s dicit Joh. xij.
Si nō venissem ⁊ locutus eis nō fuissē pec
catū nō haberent. q̄ð exponēs Aug. dicit:
ꝙ loquit̄ de illo peccato quo non credide
rūt in christū. Alio modo pōt infidelitas
ītelligi ꝭm ꝯtrarietatē fidei: qꝛ scꝫ aliq̄s re
pugnat auditui fidei: vl' etiā ip̄am ꝯtēnit.
ꝭm illud Esa. l. Quis credidit auditui no
stro. ⁊ in hoc ꝓprie ꝑficit̄ infidelitatis rō ⁊
ꝭm h̄ infidelitas est pctm̄: ⁊ oꝛitur ex super
bia: ex qua cōtingit ꝙ aliq̄s intellectū suū
nō vult subijcere regulis fidei ⁊ sano intel
lectui patrū: Uñ dic̄ Grego. xxxj. moꝛa. ꝙ
ex inani gl'ia oꝛiūt̄ nouitatū ꝑsumptiōes.
Secūdo q̄ri pōt vtꝝ infidelitas q̄ pctm̄ B
reputat̄ sit maximū pctōꝝ: ꝑsertim cū illō
q̄ð diminuit vl' excusat peccatū nō videtur
maximū peccatoꝝ: ꝫ infidelitas diminuit
vl' excusat peccatū: qꝛ dic̄ apl'us: Fui blas/
phemus ⁊ ꝑsecutoꝛ ⁊ ꝯtumeliosus: ꝫ mise/
ricoꝛdiā ꝯsecutus sum: qꝛ ignoꝛās feci in
incredulitate. Ad q̄ð rn̄det doct. sctūs ibi
dem: ꝙ omne peccatū foꝛmalit̄ ꝯsistit in a/
uersione a deo: ⁊ ideo tanto aliq̄ð peccatū
graui⁹ est q̄nto ꝑ ip̄m homo magis a deo
separat̄. ꝑ infidelitatē aūt maxime elonga
tur homo ab eo: qꝛ nec veraꝫ dei cognitio/
nē habet: ꝑ falsā autē cognitionē ip̄ius nō
appropinq̄t ei ꝫ magis ab eo elongat̄: nec
eē pōt ꝙ q̄ztū ad aliq̄ð deū cognoscit q̄ fal/
sam opiniōēꝫ de ip̄o habꝫ: qꝛ id q̄ð ip̄e opi
nat̄ nō ē de⁹: ⁊ ideo māifestū ē ꝙ pctm̄ in/
fidelitat' ē mai⁹ oīb⁹ pctīs q̄ ꝯtingūt ex ꝑ/
uersitate moꝝ. Uñ licet peccatū īfidelitat'
ex ꝑte ignoꝛātie habet a materia rationem
excūsatiōis: ⁊ maxīe qn̄ q̄s ex malicia non
peccat: sicut fuit in apostolo paulo ex hoc
tamen quando habet reuisum ad ea q̄ sunt
fidei habet rōnē pctī grauissimi: q̄ð tn̄ pec
catū aggrauat̄ ꝭꝫ dn̄iaꝫ ⁊ gradū īfidelitat'
nā ꝭm opatiōēꝫ īfidelitat' ad fidē sūt tres
species infidelitat': quia cuꝫ infidelitatis

ꝓpꝛiū pectus ⁊ iecur dat vulturib⁹ ad co/
medendū: ⁊ postq̄ ꝯsumpta fuerint reuiui
scit: ⁊ sic sp comedit ⁊ reuiuiscit ꝺm poetas
⁊ signat amorē ⁊ libidinē luxuriosi q̄ in ie/
coꝛe ponit. luxuriosus em̄ iecur suū id ē li/
bidinosam affectionē carnalē dat vulturi/
bus id est carnalitatis actib⁹ q̄ deuoꝛant ⁊
ꝯsumunt ip̄m scꝫ rationē: vitā: famā ⁊ sub/
stantiā. iecur tn̄ renasci dicit q꞉ luxuriosus
semꝑ in libidine renouat: ⁊ postq̄ stimul⁹
carnis extinct⁹ fuerit reaccēdit. Sequit.
tertia die resur. a moꝛ. ⁊ hoc ꝑ sinodochen
cōputēdo ꝑtē ꝓ toto: vt sic leticiā resurre/
ctiōis accelleraret. Sextū articulū cōpo/
suit Jacob⁹ alphei dicēs: Ascēdit ad celos
sedet ad dextrā dei. p. o. qđ est necessarium
credere. Ad cuius euidētiā sciēdū q̄ chꝛi/
stus dicit descēdisse rōe diuine nature rela
te ad humanā: q꞉ humiliauit se assumēdo
carnē. Ascēdere aūt illi ꝯuenit ꝺm huma/
nā naturā: ꝺm quā dicit. Ascēdēs chꝛist⁹ i
altū: vt sic totū affectū nr̄m secuꝫ traheret.
Unde legit q̄ quidā miles omnia loca ī q̄/
bus chꝛist⁹ fuerat sollicite cū lachꝛymis vi/
sitauit: qđ cū deuote ꝑfecisset venit tandeꝫ
in montē oliueti vnđ dn̄s celos ascēdit: q̄
post longā oꝛationē cū lachꝛymis dixit: ec/
ce dn̄e vbiq̄ꝫ te quesiui diligent: nūc cū ve/
nerim ad locum vbi celos ascēdisti: nescio
vbi ampli⁹ te requirā: iube ergo sp̄m meū
suscipi vt ad dexterā patris videā te residē
tē in gl'ia: qui exaudit⁹ a dn̄o statim expira
uit: videntes aūt eū socij moꝛtuū adduxert
medicū vt scirent qualit hoc ꝯtigisset: qui
ait: cuius cōplexiōis fuit? rn̄derūt: iocūd⁹
valde ⁊ in amoꝛe dei positus erat: tunc ait
medicus, ꝓpter nimiū gaudiū scissuꝫ est coꝛ
eius: ⁊ apto latere īuenerūt scissum coꝛ ei⁹
⁊ in eo scriptū: amoꝛ me⁹ iesus chꝛist⁹. Sic
⁊ nos dn̄m ꝑ singula opera ⁊ virtutū exer/
citia q̄ramus vt tandē ad eū ascendere va/
leamus. Ad dei laudē ⁊ honoꝛē.

De sex vltimis articulis fidei ⁊ quomodo soꝛtimur sanctoꝛū communionem ac de reliquijs sanctoꝛum: Sermo XI

NOn habebis deos
alienos coꝛā me Exo. xx. Expe/
diti breuiter de sex articul' fidei
ceteros pꝛesenti sermone succinctus stilus
ꝑcurrat. Septimū igit articulū cōposu/
it Philippus apostolus dicēs: Inde ven/
tur⁹ est iudicare viuos ⁊ moꝛtuos. hec cre/
dere opoꝛtet q̄ chꝛistus ꝺm humanitatem
iudicaturus est bonos ⁊ malos: nā licet iu
diciū auctoꝛitatis habebit tota trinitas: tn̄
iudicij ministeriū habebit filius sedens et
apparens in iudicio repꝛobis tm̄ ꝺm hūa/
nā naturā: quod iudiciū dedit pater filio
vt homines honoꝛificent filiū sicut hono/
rificant patrē: sed quia de hoc al's plura po
sui iam indiscusse p̄tereo. Octauū autē
articulum cōposuit Bartholome⁹ dicens:
Credo in spiritūsanctū. id ē fide ꝑ dilectio
nē foꝛmata tēdo in spiritūsāctū. Circa quē
articulū plurimi errauerunt heretici. hinc
Grego. x. in generali cōcilio lugduneñ. p̄/
mo ponit cōfessionē suā li. vj. de sum. tri. ⁊
fide catho. dicēs. c. fideli ac deuota ꝓfessio
ne fatemur q̄ sp̄ussanct⁹ eternaliter ex pa/
tre ⁊ filio nō tanq̄ꝫ ex duobus pꝛincipijs ꝫ
tanq̄ꝫ vno pꝛincipio nō duab⁹ spirationib⁹
sed vnica spiratione ꝓcedit: hec ꝓfessa est
hactenus p̄dicauit ⁊ docuit ⁊ hoc firmiter
tenet ⁊ p̄dicat: ꝓfitet ⁊ docet sancta roma
na eccl'ia ⁊ cetera. deinde repꝛobādo dam/
nat omnes qui p̄missa negare vl' ꝯtrarium
asserere p̄sumpserint. De his aūt q̄ erra/
uerūt circa spiritūsāctū ponunt aliq̄ xxiiij.
q. iij. c. penul. Hūc autē spiritūsanctū ma/
xime dehonoꝛant symoniaci: quia pꝛopt nō
habent spiritū veritatis sed mēdacij: ⁊ idō
ip̄m spiritūsanctū expꝛimere aliquādo nō
possunt ꝓut narrat petrus damiani q̄ hil/
dibꝛando archidiacono referēte didicit: q̄
cū adhuc ip̄e diacon⁹ a victoꝛe papa apo/
crisarius ad gallias esset directus synodū
cōgregauit: in qua sex ep̄os ꝓ diuersis cri
minibus deposuit: int quos quidam erat
ep̄us symōiace fact⁹ qui hoc modo exami/
natus est: iussus dicere. gloꝛia patri ⁊ filio
⁊ spirituisancto. spiritūsanctuꝫ expꝛimere
verbis nō valebat: q̄uis patrē ⁊ filiū expe
dite pꝛonūciaret qui difficultate cōuictus
ab episcopatu deposit⁹ est. Preterea ex de/
cursu simboli iā inuenim⁹ ip̄am summā tri
nitatē equalē per omnia: quia qualis pat
talis filius talis spiritussanct⁹. increatus:
īmensus: eternus: omnipotēs ⁊c̄. infinita
que trinitati ⁊ vnitati diuine ascribunt:
quā credere: amare: laudare: summa felici
tas. maledicere autē vl' blasphemare sum/
ma peruersitas est. Unde quidam olimꝑ⁹
arrianus episcopus apđ chartaginē san/
ctam trinitatē in balneis blasphemās: tri/

bus igneis iaculis angelo mittēte inuisi/
biliter est combust⁹. Nonū ꝓinde arti/
culū cōposuit Matth. dicēs: sanctā eccle/
siam catholicā: ⁊ merito post fidem de spū
sancto iubemur credere sanctā ecclīam ca/
tholicā: vtpote que a spūsancto sanctifica/
ta ꝯsistit ⁊ cōsecrata sponsa christi: sponsa
inquā sed nō vxor: qꝛ adhuc p delictum se
parari pōt a sponso: sicut spōsa carnalis a
A sponso añ mr̄imoniū ꝯsumatū: ⁊ addit ca/
tholicam. i. vniuersalē vel generalē. Hic
queri pōt: vtrū ecclīa potest errare. Ad h̄
rn̄det Hein. boyc. ex̄ de sen. ex. c. a noƀ. ij.
ꝙ ecclīa triūphans nunꝙ̄ errare p̄t: quia
omīa nouit añꝙ̄ fiant in speculo eternita/
tis: vn̄ Hier. ad celantiā: nunꝙ̄ errat imi/
tatio que sequit̄ ꝟitatē ⁊ sup Hiere. li. vj.
veritas claudi ⁊ ligari pōt vinci nō potest
quia ⁊ suoꝝ paucitate ꝯtenta est ⁊ multitu
dinē hostiū nō terret̄: vt patuit in athana
sio p̄triarcha alexādrino. Ecclīa ꝟo mili/
tans errare nō pōt si loquimur de ecclesia
spāli: vt in dicto. c. a nobis. ij. ƀ pro ipsa p̄/
sumit̄ quousꝙ̄ de errore ꝓbetur: vt ex̄ de
frigidis. c. fraternitatis. ⁊ potissime ꝓ ro/
mana ecclīa: vt patꝫ de reli. ⁊ ve. sctōꝝ. c. j.
si tn̄ posset de errore fieri fides nō negat̄:
etiam aplīce sedis sentētiā in meli⁹ cōmu/
tari posse: vt patet ex̄ de sen. ⁊ re iudi. c. cū
olim. Si vero loquimur de ecclīa generali
simul ꝯgregata tunc illa nunꝙ̄ errare p̄t.
vt pꝫ. xxiiij. q. j. c. a recta fide. quod credit
verū in errore iuris: ⁊ sic ptꝫ ꝙ papa p̄t er
rare vt ptꝫ. xix di. c. anastasius. Sꝫ nō vni
uersalis ecclīa simul ꝯgregata: qꝛ pro illa
rogauit dn̄s: cum diceret petro. Luc. xxij.
Ego rogaui ꝓ te vt nō deficeret fides tua.
Uerūtn̄ in errore facti pōt errare tam vlīs
vel pticularis ecclīa: qꝛ illi non sunt a deo
cōmissa occulta hoīm iudicare: sed ō illis
de quib⁹ sibi ꝯstat. Hic queri pōt vtꝝ ec/
clesie iudiciū extendit̄ etiā ad actus oīno
occultos p̄sertim cū ō occult⁹ solus cogni
tor ē deus. Ad hoc rn̄det guil. ō mon. lau.
in cle. vnica. ō vsuris. §. ceteꝝ. ꝙ vbi pena
ꝓcedit a claue vt est censura ecclīastica q̄
fertur ꝓ aliq̄ peccato qō est damnatū lege
diuina vt vsura ⁊ symonia tunc extēdit se
ad crimen etiam occultū: nam in vsura so/
la spes damnat̄ que est oīno occulta: vt pꝫ
ex̄ de vsur̄. c. cōsuluit. ⁊ etiam symonia mē
talis damnat̄: vt ptꝫ ex̄. e. ti. c. fi. que etiā
in mente consistit. in alijs aūt peccatis seu
penis in quibus cessat alteꝝ p̄dictoꝝ act⁹
occultus non cadit sub p̄cepto ecclīe mili/
tantis. Idem hein. boyc. in. c. sicut tuis. ex̄
de symo. Scōo queri p̄t: ex quo ecclīa etiā
vniuersalis errare pōt ⁊ falli vt dictū est.
Utrū illa errans in claue ligare pōt vl' ab/
soluere. Ad hoc rn̄det ab. ⁊ Ioh. an. ex̄ de
sen. ex. a nobis: ꝙ ligatio vl' absolutō quā
facit ecclesia militās errante claue non li/
gat vel absoluit apud deuꝫ: ⁊ addit Hein.
boyc. ibidē: ꝙ ecclīa militans nō pōt liga/
re vel absoluere mortuos ꝙ̄tū ad ligatio/
nis vel absolutiōis veritatē vt pꝫ. xxx. di.
c. qualis. sed declarare pōt absolutionē a
sūmo sacerdote in cōtritione factā fuisse.
vt dicto. c. a nobis. in verbo. nec obstat: et
ante talē declarationē p iudicē suū factam
districte seruanda ē snīa ab ecclīa militan
te ꝙ̄tācunꝙ̄ ꝯtritiōem excōicatus ondet:
vt patet expresse ex̄ de sen. ex. c. sacris. Añ
dicit archid. xxiiij. q. ij. in. c. sane ꝓfertur.
ꝙ sicut sub terra ligari pōt si ī notorio cri/
mine discessit ita ⁊ absolui qō intelligit̄. i.
ligatus denunciari: ⁊ ita exponit hosti. et
Inno. ita etiaꝫ intelligit qō notat archid.
xxiiij. q. iij. ī. c. si q̄s nō recto. vbi dicit ꝙ si
post mortem ecclesia inueniat se deceptaꝫ
absoluit mortuū quē ligauit sicut ⁊ ligat.

Decimū itaꝙ̄ articulū posuit Simon di
cens. sanctoꝝ cōmunionē remissionē pec/
catoꝝ. s. his q̄ sunt in ecclīa: in quib⁹ ꝟbis
breuiter duo ponit credenda. Primū ē ꝙ
in ecclīa sit cōmunicatio sanctoꝝ ope. s. spi
ritussancti qui facit vnionē mēbroꝝ ecclīe
ad caput ⁊ adinuicē p glutinū diuīe chari
tatis: sic̄ spūs hoīs mēbra in corpore vnit
et viuificat. ps̄ pticeps ego sum oīm timē/
tium te: signū aūt hui⁹ vnionis est sacra/
mentū dn̄ici corporis. Hic queri pōt q̄t B
modis sortiri possum⁹ sctōꝝ cōmunionem
ita ꝙ nos iuuāt. Ad hoc dicendū. ꝙ q̄nꝙ̄
modis. Primo p orōnum suaꝝ suffragia.
vn̄. ij. Mach. vlti. Dicit̄ ꝙ trepidante po/
pulo iudeoꝝ ꝓpter imminēs bellū ⁊ iuda
exhortatiōes faciente ad pplm erat hmōi
visus onyam qui fuerat summ⁹ sacerdos
virū bonū ⁊c̄. manus ꝓtendentē orare ꝓ
pplo iudeoꝝ p⁹ hec apparuisse ⁊ aliū virū
etate ⁊ glīa mirabilē ⁊ magni decoris ha/
bitudinē circa illum rn̄dentē vero onyam
dixisse. Hic est fratrū amator ⁊ pplī israel.
hic est qui multum orat pro populo ⁊ vni/
uersa sācta ciuitate. Hieremias ꝓpha dei.
Extēdisse aūt hieremiā dexterā ⁊ de disse
iude gladiū aureū dicentē: Accipe gladiū

sanctum munus a deo in quo deijcies adversarios populi mei israel. Secūdo nos iuuant p sua merita sicut petit ecclia in festo oīm sanctoꝝ vt pphetaꝝ merita nobis precent veniam que.s.merita vocant thesauri ecclesie. Unde in ecclia militāte christus totū corpus subiecit flagellis ita ꝙ a planta pedis vsqꝫ ad verticem nō fuit ī eo sanitas:totūqꝫ sanguinem in preciū fudit cuius minima gutta sufficisset ad redimēdum: ꝛ hic est pncipalis ecclie thesaurus. scdarius vero innocēs sanguis oīm martyrū effusus pro deo meritaqꝫ ipoꝝ et oīm sanctoꝝ qui cōputant p toto corpe militātis ecclie:quē thesauꝝ papa vniuersaliter et ceteri plati pticulariter habēt dispensare ex quibus surgūt remissiōes ꝛ indulgētie peccatoꝝ. Tertio nos iuuāt p exempla sua. Unde Jacob⁹ in canonica .vj. exēplū accipite fratres mei laboris ꝛ patientie pphetas qui locuti sunt in nomine dñi ecce beatificam⁹ eos qui sustinuerūt: sufferentiam iob audistis ꝛ finē dñi vidistis: ꝛ sic dicunt sancti carbones. Uñ glo. sup illō. sagite potētis accute cum carbonib⁹ deso. dicit:bñ dicunt carbones qui de mortuis eos accēdūt:ita ꝙ se ꝯuertunt ad dñm de morte reuiuiscūt igne calefacti ꝛ suo exemplo alios accendūt et iuuāt. Quarto nos iuuant p doctrinā quā nobis reliquerunt in scripturis. Quinto mō nos iuuant per fructū quē fecerūt in ecclia qui adhuc apparet per quē firmat in nobis fides ꝛ alie virtutes. Item queri pōt:quid sit canonizare sanctos. Ad hoc rñdet Inno. ꝙ est regulariter statuere ꝙ aliqs p sancto habeat puta solenne officium p eo facere sic p alijs sanctis eiusdē ꝯditiōis vt si canonizetur confessor ꝙ fiat p eo officium confessoꝝ.si martyr officium martyrū: et sic p hāc canonizatiōez cōsequit sanct⁹ ꝙ in ecclesia dicit officiū solenniter p eo sicut pro sancto: verūtñ modū ꝛ practicā canonizādi ponit Hoß an.post host.ex de reli. ꝛ ve. sanctoꝝ.c.audiuim⁹: ꝛ addit Inno. se nō negare ꝙ si ecclia erraret ꝙ nō est credendum preces tñ bona fide porrectas de⁹ acciperet dicit etiam cuilibet licere pces porrigere defuncto alicui quē credebat bonū virū vt p eo intercedat ad deum. qꝛ deus fidem attendit:ꝫ nō licet p tali facere officium solenne vl pces solennes. ex de reli. et ve.sanctoꝝ.c.j.etiam si p eum miracula fiūt nō licet nob ipm p scto absqꝫ aucte romane ecclie venerari:ex quo etiā sequit ꝙ nullus pōt canonizare sanctos nisi solus papa qui preest omib⁹. similiter ex his pꝫ ꝙ phibet veneratio nouaꝝ reliquiaꝝ publice fieri absqꝫ aucte pape nisi essent antique licet de nouo inuēte: in secreto tñ hoc admitteret. Porro peccatoꝝ remissio fit mediante thesauro quē christ⁹ in arca ecclesie recōdidit:nec est aliud nomen datū hominib⁹ in quo oportꝫ nos saluos fieri.

Undecimū vo articulū rōposuit Judas dicēs:carnis resurrectiōem:quā vtiqꝫ credere tenemur: ꝛ hec maxie subleuat spem nrē mortalitatis:spūs eñ sanct⁹ nō solum sanctificat eccliam qꝫtum ad aīam:ꝫ in ei⁹ virtute corpora nrā resurgent:ita ꝙ idem corpus qō nūc est qꝫtum ad carnem ꝛ ossa et omīa resurgēt circundata pelle propria Job.rursus circūdabor pelle.sed erūt corpora tūc incorruptibilia qō erit bonis ad gloriam:malis ad penā:ꝛ qꝛ corp⁹ erit incorruptibile ꝛ immortale: ideo post resurrectionē non erit vsus ciboꝝ neqꝫ ventris neqꝫ nubēt neqꝫ nubent qō est cōtra incredulos. Hic incidentaliter qri pt: cū p⁹ resurrectiōez nullus erit vsus ciboꝝ. Utrꝫ ergo christus post resurrectiōem vere comederit:cum Augu.in li.lxxxiij.qstionuꝫ dicat:si fallit veritas nō ē. Uñ nulla fictio christū decet ꝗ veritas pertim est: eēt aūt fictio si nō vere sibi cibū incorporaret quē comedere videbat. Ad hoc rñdet Tho.i qōlibetis:ꝙ aliqd dupl'r dicit esse verum. Uno mō veritate significatiōis : sicut vox est veraꝝ veritate significatiōis qñ significat esse qō est. Alio mō veritate naturalis speciei que veritas dependet ex principijs spēi:ñ āt ex effectib⁹ vl ex his ꝗ ꝯsequūt. exēpli grā: vox dr vera veritate naturalis spēi qñ format debitis instrumētꝭ ꝛ ex ore naturalis aīalis pfert cū qdā imaginatione etiā si a nullo audiat:qō ē effect⁹ ꝯsequēs vocē. Legunt aūt ī scpturis angeli sine necessitate comedisse ꝛ christ⁹p⁹ resurrectiōz: ꝛ vtraqꝫ comestio fuit va vt dicit Aug.xiij.d.ciui.dei alr tñ ꝛ alit: in angelꝭ eñ va fuit vitate significatōis qꝛ sm Au. ibidē:angeli comederūt nō qꝛ īdigebāt: ꝫ qꝛ volebant ꝛ poterāt vt hominib⁹ quidē sui ministerij humanitate cōgruerent. In christo vero fuit vera comestio veritate naturalis speciei.fuit enim comestio exercitata naturalibus instrumētꝭ ad hūc actū ordiatꝭ: ꝛ fuit vera vitate signatiōis quia signabat

Veritatē humane nature in corpore resurgēte: ⁊ licet ille cibus nō fuit in corp⁹ christi conuersus tñ nō fuit cōmestio ficta: q̄a sepius ⁊ cibus euomit tamē erat cōmestio vera: nō em̄ cōueniebat q̄ in corp⁹ christi ꝯuerteret. Duodecimū deniq̄ articulū cōposuit Mathias dicēs: Vitā et'nā amē. In quo ostendit q̄ credere debem⁹ bonoꝝ remunerationē sub quo cōprehendit' maloꝝ punitio. Conuenient' aūt ſm Tho. in fine desiderioꝝ omniū nostroꝝ. id est in vita eterna dat' finis credenti in simbolo.

Nō si querit' quid est vita eterna. Respōdet Tho. q̄ vita eterna est p̄miū qd̄ datur anime iuste: ⁊ hoc p̄miū erit de⁹ cui in vita eterna intime cōiunget' anima sācta: que vnio ꝯsistit in pfecta visione: licet em̄ nunc videmus per speculū in enigmate tñ tunc videbimus eū facie ad faciē: cōsistet etiā in feruentissimo amore: quia q̄tomelius cognoscit' tātoplus amat'. Itē in summa laude: quia ſm Augus. videbimus et amabimus: amabim⁹ ⁊ laudabim⁹: in hac em̄ vnione erit pfecta satietas omniū desiderioꝝ: qd̄ erit maxime delectabile bonis ibi em̄ summa delectatio de summo bono: summus honor: pfectissima scientia: charitas īmēsa: securitas plena ⁊c. ⁊ omnia que desiderari pñt erūt ibi vltra omne nosse et velle: tunc oēs cōcinnēt illd̄ dulce eulogiū Sap. vij. Venerūt aūt mihi omnia bōa pariter cū illa: ⁊ īnumerabilis honestas per manus illius. Sequit'. Infinit⁹ est em̄ thesaurus hominib⁹ quo q̄ vsi sunt pticipes facti sunt amicitie dei. In hac āt vita eterna cōprehendit' ⁊ mors eterna: de qua dic̄ Tho. q̄ nō min⁹ habebūt mali de dolore ⁊ pena q̄ boni de glīa ⁊ gaudijs: que pena exaggerat' p̄mo de diuine visionis p̄uatione. Secūdo ex remorsu ꝯmis conscientie. Tertio ex īmensitate ⁊ multiplicitate sensibilis pene. Quarto ex omnimoda desperatione: q̄ si penā euadētes eternā ad purgatoriū que tpalis ē maneāt obligati. tūc dicit Tho. in. iiij. q̄ quo ad penā damni et sensus minima pena purgatorij est maxīa pena totius mundi. ſm Bern̄. aūt sola dies purgatorij superat oēs penas sanctoꝝ. Ratio aūt huius acerbitatis est: q̄ cū de⁹ q̄rat plus emēdā q̄ penā afflictiōis: plus ponderat deus modicā penā volūtariam in p̄nti q̄ multā in futuro nō ita volūtariam: sicut plus valet modicū auri q̄ mltuz plūbi. vñ ſm Aug. Vna gutta aq̄ lachrymarū tantū facit hic ꝓ emēda q̄ntū decem anni in purgatorio: ⁊ oportz q̄ vbi desit in voluntate suppleat' in acerbitate: ⁊ q̄ tantum vrat dolor q̄tū inheserat amor: tātoq̄ torq̄atur diutius q̄to affect⁹ venialib⁹ inheserat fortius: dū g̃ tp̄s habem⁹ operemur bonū ad omnes: ⁊ in omnib⁹: tpe em̄ suo metem⁹ in vitā eternā.

De baptismo iohīs ⁊ ei⁹ baptismi integritate q̄tū ad qualitatez materie ⁊ forme ꝟboꝝ: Ser. XII.

i Iussit eos baptizari in nomīe dñi ⁊c. Act. x. Ad euidētiā themat' queri pōt vtrū baptismus iohānis sufficiebat ad salutem p̄sertiz cū dicit' Marc̄. j. Erat iohānes baptizans ⁊ p̄dicās baptismū penitētie in remissionē peccatoꝝ: vbi videt' q̄ p illum remittebant' peccata ⁊ p ꝯsequēs ꝯferebat' gratia. vnde posterior fuit circūcisiōe ⁊ baptismo christi ꝑ inq̄or q̄ circūcisio q̄ ꝯferebat gratiā: g̃ ⁊ pfectior ⁊ efficacior. Ad h̄ hoc rñdent doc. sup. iiij. di. ij. q̄ baptismus iohānis nō sufficiebat ad salutē: q̄ nō remittebat culpā nec ꝯferebat gratiā nec imp̄mebat characterē: ⁊ ideo oportebat iterꝝ baptizari baptismo christi. Unde Augus. assignans generalē drñtiā int' baptismum christi ⁊ iohānis: dicit: baptizauit iudas ⁊ rebaptizatū nō est. baptizauit ioh̄. ⁊ rebaptizatū est: nimirꝝ q̄ ioh̄. fuit in illo baptismo plenarius administrator: ita q̄ de⁹ ibi nihil faciebat qd̄ p ioh̄. nō fieret: q̄ tm̄ exterius lauabat ⁊ nihil interius fiebat: sed iudas pessimus baptizans baptismo christi licet tm̄ lauabat exterius vt minister tñ deus baptizauit ⁊ mūdauit interi⁹ infundens gratiā ⁊ īprimēs characterē de quo postea lati⁹ videbit'. Nō si querit' ad q̄d ergo baptismus Ioh̄. fuit a deo institutū. Ad hoc respōdet ibidē bonauē. q̄ ad tria. Primo ad presignandū baptismū christi: sicut dicit magister sen. in l̄ra: q̄ erat sacre rei signū eo q̄ signabat baptismū xp̄i: ⁊ ratione huius qd̄ammodo fuit sacramentū: q̄ sacre rei signū. Secūdo ad assuefaciendū ⁊ p̄parandū homīes ad baptismū christi. ⁊ dicit' q̄ erat baptizās ⁊ p̄dicās baptismū penitētie in remissionē peccatoꝝ. s. p̄paratiue non effectiue: q̄ p̄parabat ad baptismū christi in quo fiebat remissio pctōꝝ parauit inq̄ p similitudinez actus exteri⁹ A

nō efficacia alicui⁹ dispositiōis interi⁹. Vñ Mat. iij. dic: Ego baptizo vos aqua. glo. tm̄ corpora lauo: q2 pctā soluere nequeo: vt sicut nascēdo ⁊ pdicādo precurro: sic ⁊ baptizando ad baptisma christi dirigo: et q̄tū ad hoc nō ē sacramētū sed sacramētale: sicut torneamentū in quo milites assuescūt nō ē bellū. Tertio ad baptismū christi pnunciādo manifestādo auctem ⁊ pparādo materiā. Vñ cū baptizauit christū manifestatus ē christ⁹. Joh. j. Ut manifestaret in israel: ppterea veni ego in aqua baptizans: tūc etiā pparauit materiā baptismo christi p sanctificationē aquaꝝ ⁊ cōtactu carnis christi quē baptizauit: ⁊ sic fuit quasi sacramētoꝝ noue legis materiale initiū: q2 in illo actu baptizādi ptulit christ⁹ aquis vim regeneratiuā. Vñ ad hoc q fuit institut⁹ faciebat ⁊ nō aliud: ⁊ iō nec peccata tollebat nec grām cōferebat nec characterē imprimebat: ſ tm̄ ad grām baptismi ⁊ ad characterē baptismi pparabat: iussit igit eos baptizari ⁊c. ſm Dam. Baptismus fit nobis in pncipiū vite spūalis sigillū custodia ⁊ illuminatio mētis vbi q̄druplicē cōprehendit effectū spūalem illius. Quoꝝ prim⁹ ⁊ pncipalis ē viuere vita spirituali: ⁊ alij tres sunt cōes: quoꝝ primus id ē sigillū ptinet ad cōformitatē volūtat. Secūdus. i. custodia ad ppetuitatē memorie. Terti⁹. i. illuminatio ad illustrationez intelligendi: vt sic aīa deū diligat toto corde: tota aīa ⁊ tota mente. i. intellectu sine errore: memoria sine obliuiōe: voluntate sine ptradictiōe: vt dicit Aug⁹. Unde tria p ordinē sunt pncipalit psequēda. Primo de baptismi integritate. Secūdo de pferētū vel recipientiū qualitate. Tertio de ei⁹ efficacitate. Porro ad baptismi integritatem tria requirunt: sc3 debita materia: determinata verborum forma: ⁊ intentio. Quātū ad primū queri pōt: Utrū baptismus fieri pōt in omni liquore vl' tm̄ in aq̄. iux illud dñicū Joh. iij. Nisi qs renat⁹ fuerit ex aqua ⁊ spūsancto ⁊c. Ad hoc rñdet Bonauen. sup. iiij. di. iij. inter alia: q ante baptismū christi oēs liquores erāt indifferentes: ⁊ poterat inq̄tū ē de se in aliq̄ alio liquore baptizari vt in aqua: ſ postq̄ dñs voluit mergi ⁊ baptizatus ē in aqua: sola aqua habuit ordinationē ad hoc tanq̄ sāctificata p cōtactū dñici corpis: vñ de psē. di. iiij. Nūq̄ aque baptismi purgare pctā credentiū potuissent nisi cōtactu dñici corporis sanctificate fuissent: ita q vim q̄ndā regeneratiuā dñs aquis cōtulit q̄ vis nō ē aliqua pprietas vel absoluta essentia aque supaddita: ſ solū ordīatio ei⁹ ad hoc q hō regenerer ex ea: ita q solū ī ea pōt fieri baptism⁹: ſ q2 dñs nō instituit baptismū fieri tm̄ p īmersionē sed etiā p verboꝝ platōez. Similit ⁊ verba ad hoc ordinauit sic q aq̄ in qua mergit ⁊ verba q̄ pferunt sil' vim habēt regenerādi spūaliter: nec vnū sine altero sed vtrūq̄ simul ad regenerationē obtinendā ordinauit. Preterea sicut dñs nō tm̄ verba q̄ ptulit ordinauit ⁊ instituit ad regenerationē sed etiā oīa verba consimilia: sic pari mō nō tm̄ aquā quā tetigit sed etiā oēm aquā specie psimilē: et q2 oīs aq̄ omī aque specie psimilis est: iō omni aque vim illā ptulit: ⁊ sic p3 quō dñs tactu carnis vim aque dedit: nō q2 mūdicia transiret a carne in aquā: ſ q2 cū dñs eēt mūdus noluit ob aliud in aqua mergi nisi vt illa īmersione aqua hrēt istā ordinationē. Ceterū doctores tangūt ibidē sex rōnes: quare dñs instituit fieri baptismū in aqua. Prima ē: q2 aqua rōne diaphaneitatis h3 aliquid de lumine: ⁊ ita cōpetit baptismo qui habet vim illuminatiuā ſm q̄ in eo imprimit character q̄ disponit aīam ad susceptionē luminis grē: sicut transparētia vitri ad susceptionē luminis corporalis. Secūda ē: q2 rōne humiditatis habet vim ablutiuā inter oēs liquores: ⁊ sic iteꝝ cōpetit baptismo in quo sordes culpe mundant: q2 cōfert grām aīam mundificantē. Tertia ē: q2 rōne frigiditatis habet vim refrigerādi: ⁊ iō cōpetit baptismo in q̄ incēdiū pcupiscētie mitigat: q2 grē date in baptismo tribuit actus remittendi ardorē pcupiscētie. Quarta ē: q2 vt d2. xvij. de aīalibus. Aqua maxime cōpetit generatiōi rerū viuentiū ⁊ augmentationi eaꝝ: ⁊ ī principio mundi ex aqua aīalia pmitus pducta sūt ⁊ sic cōpetit baptismo inq̄tū ē regeneratō in spūalem vitā. Quinta ē: q2 aqua in oībus mundi ptib⁹ inuenit. Sexta: q2 aqua est res q̄ defacili ab oībus haberi pōt sine magno pcio: ⁊ he due rōnes competūt baptismo put ē sacrm̄ necessitatis a quo nemo absoluit ⁊ in quo oēs cōicant: ⁊ iō necesse fuit institui in liquore qui ē cōis apō oēs ⁊ in q̄ abundāt taz paupes q̄ diuites. His ergo rōnibus instituit dñs baptismuz in aqua fieri: q2 ſm Pe. de tareñ. sup. iiij. di. iij. oportet q sacri materia habeat natu

ralem similitudinẽ ad rep̃sentandũ sacramenti effectũ: sed aqua cõuenientissime representat effectuȝ baptismi rõne nature ꝛ vsus: vt pȝ. Cũ igiť ₰m Tho. ibidẽ. Deus baptismi materiã instituit ĩ tota spẽ aque fieri: ꝛ toti speciei aque vim regeneratiuã ꝯtulit: ideo fieri põt baptismus, etiã ĩ aq̃s salsis sulphureis ꝛ ĩ lixiuio: q꞉ tales aque nõ differunt ab alijs nisi ꝙ mutanť ex loco in quo manent vel p̱ quẽ transeunt: ꝛ h̃ ẽ differentia accidentalis. Verũtamen ₰m Al. sup. iiij. di. iij. Si quis etiã in articulo mortis baptizareť in vino oleo lacte vel alio liquore ꝓpter defectum aque nõ esset baptizatus ꝓpter institutioneȝ diuinã qua domin⁹ instituit baptismi materiã eẽ aquã ꝛ nõ aliũ liquorem: nec deniq̧ baptismus fieri potest cũ saliua oris: nam extra de baptismo. c. nõ scribit Inno. iij. cuidam ep̃o: postulasti vtrũ p̱uuli sint ꝓ christianis habendi quos in mortis articulo cõstitutos ꝓpter aque penuriã ꝛ absentiã sacerdotis aliquoꝝ simplicitas in caput ac pect⁹ ac inter scapulas ꝓ baptismo saliue aspersionẽ liniuit. Rñdemus ꝙ cũ in baptismo duo sunt: videlicet verbũ ꝛ elementũ q̃ necessario requiranť: iuxta qđ ait veritas de verbo. Euntes in mundũ vniuersũ bapti. omnes gentes in nomine p̃ris ꝛ fi. ꝛ spũssan. eadẽq̧ dicat de elemento. Nisi q̃s renatuſ fuerit ex aqua ꝛ spũsancto nõ introibit in regnũ celorũ: dubitare nõ debes illos verũ nõ habere baptismũ in quib⁹ nõ solũ vtrũq̧ p̃missoꝝ sed etiã eoꝝ alterũ est omissuȝ: h̃ ibi. Quantũ aũt ad secũdũ queri põt vtrũ vocalis ꝓlatio verboꝝ sit de essentia baptismatis: p̃sertim cũ christus p̃sumitur baptizatus fuisse sine vlla expressione verboꝝ: vt pȝ Luc. iij. Et ergo ad exẽplar ei⁹ videť ꝙ baptizari possum⁹ sine vlla v̾borum exp̃ssione. Ad hoc rñdet Pe. sup. iiij di. iij. ꝙ de substãtia sacramẽti noue legis tria sunt. s. materia elementi forma verbi ꝛ intentio ministri copulãs formã materie: verba vero sunt de substantia sacr̃i noue legis triplici rõne: tũ ꝓpter rep̃sentationẽ sui auctoris. s. verbi incarnati: tũ propter exp̃ssionẽ significandi: nã vocalis exp̃ssio exigiť nõ ꝓpter virtutẽ soni exterioris sed significatiõis interioris. Vñ manente eadem significatiõe interiori eadẽ ẽ virtus soni exterioris: q꞉ exp̃ssio vocalis nõ est de substãtia sacr̃i in specie sed in genere vocl. ꝛ hoc ꝓpter institutionẽ: tum deniq̧ ꝓpter virtutẽ significandi: ꝛ iõ baptism⁹ christi fuit sine verbo: q꞉ tunc aqua fuit solũ sanctificata nõ sanctificans. Ad maiorẽ aũt euidentiã ₰m oẽs doc. hec est forma ꝓpria verboꝝ in baptismo: Ego baptizo te in nomine pa. ꝛ fi. ꝛ spũssan. ꝛ hec ẽ de necessitate seruãda. Cuius rõnem assignat Pe. de tarẽn. sup. iiij. di. iij. dicens: ꝙ in illa forma verboꝝ due p̱ticule cõtinenť: vna p̱tinens ad sanctificationẽ elemẽti scȝ inuocatio trinitatis: cũ diciť: In noĩe pa. ꝛ fi. ꝛ spũssã. ꝛ hec habeť ex institutiõe diuina: nec mutari põt q꞉ ẽ de substantia baptismi. Alia p̱tinens ad determinationẽ intentiõis ministri scȝ exp̃ssio actus baptizandi q̃ habetur ex traditione eccl̃iastica. Diciť enim descendisse a p̃ma traditione ꝛ ꝯsuetudĩe baptizandi apl̃ica: ꝛ illa p̱s q̃tum ad exp̃ssionẽ actus ꝛ p̱sone iterũ ẽ de substantia baptismi nec põt mutari. Verũtamẽ ex̃ de baptismo. c. si q̃s. dicit Alex. iij. Si q̃s puerũ ter in aqua merserit: In noĩe pa. ꝛ fi. ꝛ spi. amen. ꝛ nõ dixerit. Ego baptizo te in noĩe pa. ꝛ fi. ꝛ spũssan. amẽ. nõ eẽt puer baptizatus sed tñ admodũ exp̃ssionis q̃ vari⁹ est ꝛ diuersus apud grecos ꝛ latinos nõ ẽ de substantia sacr̃i baptismatis sed accidit ex statuto eccl̃ie: Nã greci baptizant sub hac forma. Baptizeť seru⁹ christi: in noĩe pa. ꝛ filij ꝛ spũssan. amẽ. q꞉ tm̃ statutũ eccl̃ie põt obligare ministrũ: licet nõ põt mutare substãtialiter sacr̃m: iõ etiã ille modus ẽ đ necessitate facientl̃ h̃ nõ rei facte ₰m verioreȝ opinionẽ lȝ grauiť peccaret: ꝛ q꞉ romana eccl̃ia q̃ p̃dictã formã baptizandi tradidit nunq̃ legiť a vera fide declinasse: hãc formã ab apl̃is retinẽs: iõ nõ licet latinis hãc formã mutare nec in forma grecoꝝ baptizare. Qđ si obijciť de apl̃is q̃ baptizabãt in noĩe christi nõ in noĩe pa. ꝛ fi. ꝛ spũssã. Ad hoc rñdet doctor sanct⁹ ibidem: ꝙ forma quã dñs tradidit nõ fuit ab apl̃is mutata q̃tũ ad intellectũ: q꞉ in noĩe christi intelligiť tota trinitas: christ⁹ em̃ vnctus đr ꝛ iõ vngentẽ vnctũ ꝛ vnctionẽ insinuat: et sic cũ p̃dicta forma ꝯcordabat: sed solũ q̃tũ ad vocẽ sensibilẽ nec hocip̃m potuissẽt nisi ex familiari cõsilio spũssancti. Rõ aũt mutatiõis fuit vt nomẽ christi publicareť ꝛ amabile reddereť: si in eius noĩe baptismus fieret qđ erat ignotũ ꝛ ꝯtumeliosum vtpote crucifixi: ꝛ q꞉ cessante cã cessat effectus: iõ christi noĩe publicato ꝛ honorabile facto amplius nec debuit nec potuit in

eo baptismale sacramentũ impleri: q2 tãtũ ad tempus fuit institutuz: eccl'ia tñ posset adhuc illis verbis baptizare si speciale p̃ceptũ a spũsancto haberet: nõ aũt auctoritate ꝓpria: q2 ẜm quosdã nõ eẽt baptismus cũ expssio totius trinitatis sit de necessitate baptismi q̃ fieri põt quattuoꝛ modis ẜm Bonauen. ibidẽ: aut ita ꝙ sit plena ꝛ ĩ coꝛde ꝛ in oꝛe: ꝛ tunc ẜm omnes ẽ plenũ sacramentũ: ita ꝙ sit semiplena aut ĩ corde et in oꝛe: ꝛ tũc ẜm oẽs nõ est plenũ sacramẽtũ: aut ita ꝙ sit plena in oꝛe ꝛ semiplena ĩ coꝛde. Et q2 ẜm Augu. Baptism⁹ ẽ sacramentũ fidei nõ singularis psone ꝫ totius eccl'e ideo fides psone nihil obest vel ꝓdest: et iõ qualitercunq3 quis credat si totã exprimit trinitatẽ cũ intentiõe baptizãdi baptizatum ẽ: aut ita ꝙ semiplena in oꝛe ꝛ plena in coꝛde: eo ꝙ nõ expmit totã trinitatẽ: tũc nõ ẽ baptism⁹ sed ẽ rebaptizãdus. Pro quo sciendũ ẜm Tho. ibidẽ ꝙ q̃ coꝛrupte ꝓfert verba: aut hoc facit ex industria: et sic nõ videt̃ intendere qõ intendit ecclesia nec ẽ baptismus: aut ex ignoꝛãtia vel defectu lingue: ꝛ tunc si tanta sit coꝛruptio ꝙ oĩno auferat̃ sensus locutionis nõ est baptism⁹ ꝙ si sẽsus remanet: tũc est baptism⁹. Porro tũc p̃cipue sensus nõ mutat̃ qñ fit coꝛruptio in fine: vt dicendo: In noĩe pri ꝛ filio ꝛc. ꝫ mutatio ex pte p̃ncipij variat significationẽ: deniq3 qui dicũt: Nos baptizamus te: nihil faciũt: sed qui dicũt. Ego baptizo vos ꝛ plures simul baptizat baptizatũ ẽ sed peccat: nisi ex magna necessitate fiat. Quãtũ ad tertiũ requirit̃ intentio: q2 si nihil intenderet q̃cquid faceret nihil fieret: eo ꝙ intentio ẽ essentialis omnibus sacris: ꝛ iõ opoꝛtet exprimere oĩa que intẽtionẽ determinãt ad actũ illũ: ꝙ si non habet semp actualẽ intentionẽ habeat saltez habitualẽ que sufficit ad pfectionez sacri: puta ꝙ cũ sacerdos accedit ad baptizãdũ intendit facere qõ facit eccl'ia circa baptismum. De qua intentione latius videbitur in sermone sequenti. Ad laudem dei.

De baptismo adultoꝛum ꝛ paruuloꝛum intentioneq3 baptizandi: Sermo XIII

Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Marci vlti. Ad euidentiam thematis queri potest: Utrum in baptismo fides alicuius articuli sit necessaria: ad cõpletũ ꝛ integrũ esse baptismi: sic videtur sentire Aug. dicens: Unde hec tanta virtus aque vt coꝛpus tangat ꝛ coꝛ abluat nisi faciẽte vbo: nõ q2 dicit̃ ꝫ q2 credit̃. Ad hoc rñdet Bonauen. sup. iiij. dis. iij. ꝙ A fides necessaria ẽ nõ tñ sacro baptismi sed etiã oĩbus sacramentis: specialiter tamen sacramento baptismi: q2 oĩa sacramẽta virtutem habẽt a fide: vt dicit Hugo. Cuius rõ est: quia in fide ẽ prima rõ viuendi ꝛ eleuandi. Grã nanq3 sacramẽtalis cõparatur ad virtutẽ passionis chꝛisti vt ad meritũz: ꝫ ad virtutẽ trinitatis vt ad principiũ effectiuũ. Ad hoc igit̃ ꝙ virtus passiõis operetur ꝛ disponat in sacris necesse ẽ ꝙ aliq̃ modo copulet̃ hmõi signis qõ esse nõ põt sine eo ĩ q̃ ẽ prĩa vnio ꝛ ꝫ ẽ fides p quã meritũ capit̃ fit mẽbꝛoꝝ: dũ ei credim⁹ q̃ ꝓ noꝫ pass⁹ ẽ meritũ chꝛisti fuit eccl'ie: similit̃ ad hoc ꝙ diuina virtus spẽaliter influat ꝛ mirabiliter supꝛa naturã necessaria ẽ fidei virtus in qua ẽ prima rõ eleuandi potentiam supꝛa naturã: ꝛ hec ẽ fides ꝓpter qõ maxime attribuit̃ ei virtus faciendi miracula. Hinc etiã magis fit expssio fidei explicite in hoc sacro q̃ in aliquo alio: tam in actu trine ĩmersionis in quo expmit fidẽ passionis ꝛ triduane sepulture q̃ in vbo in quo fit ꝓfessio fidei trinitatis: ꝛ sicut in adultis requiritur fides pꝛopꝛia: sic in puulis sufficit aliena. Qui ergo crediderit ꝛ baptizatus ꝛc. Jam oꝛdine debito de recipientium qualitate pꝛosequi cupientes: duo p̃cipaliter declarare statuimus. Primo de baptismo adultoꝛum de quo primo queri potest: Utrum aliquis inuitus vel coactus recipere potest baptismi sacramentuz. specialiter cum in sacramento baptismi cõtrahitur matrimonium spirituale ꝛ despõsatur anima deo: sed matrimonium spirirituale aut tantum aut plus exigit de consensu q̃ matrimonium carnale. Ad hoc respondet Bonauentura vbi supꝛa. dist. iiij. ꝙ duplex est coactio. Prima dicitur sufficiens: vt cum quis violenter accipitur: et ipso manibus ꝛ pedibus renitente mergitur: ꝛ talis nullo modo baptizatus est: q2 nullo modo fuit in eo consensus: nec voluntas sed fuit ĩ omnio repugnans. Secũda coactio dicitur inducens vtpote minis vel flagellis ita ꝙ mag' vult se subijcere sacramento ecclesie q̃ moꝛte perire: ꝛ tũc distinguendũ est: aut eñ intendit alios illu/

dere ⁊ mortē euadere: ⁊ tūc qꝛ nō adeſt illi
intentio baptizandi nō eſt ſacr̄m cū nullus
dicat̄ baptizatus eē qui ꝯſenſit ſe immer/
gi in ioco: aut ipe magis velit ꝯtra ſe fieri
qͦd fit ſcꝫ baptizari ꝙ̄ perire velit: ⁊ tūc ſi/
ue credat ſiue nō: ſiue velit habere gratiaꝫ
ſiue nō: ſemꝑ recipit ſacr̄m ꝙ̄tūcūqꝫ fue/
rit coactio cōminatiōis vel etiā crudeliſſi/
me mortis: Vn̄ a ſimili qui timore mortis
thura ponit idolis cōſentire videt̄ ⁊ pec/
cat qꝛ ſacrificare dicit̄: ille vero cuius ma/
nus violent̄ thure implet̄ ⁊ ad ignē trahi
tur nec ſacrificare nec peccare dꝛ. Secun
do queri pōt: vtrū ficte baptiſmū recipiēs
ꝯſequat̄ effectū illiꝰ. Ad hoc rn̄det Pe. i
iiij. di. iiij. ꝙ duplex ē fictio. Pria em̄ eſt i
ſacramenti ſuſceptiōe: qꝛ qͦd exteriꝰ oſtēdit
ſcꝫ ſuſcipe ſacr̄m hoc interiꝰ nō intendit: ſꝫ
tm̄ facit ſimulatorie: ⁊ illa fictio īpedit ba
ptiſmi ſacr̄m. Secūda ē in diſpoſitiōe: qꝛ ꝑ
tendit ſe diſpoſitū exteriꝰ cum tn̄ interiꝰ ſit
indiſpoſitꝰ: ⁊ illa fictio non impedit ſacr̄m
ſed rem ſacr̄i: qꝛ ſm̄ ph̄m actus actiuoꝝ ſūt
in patiente ꝑdiſpoſito: q̄ ſcꝫ indiſpoſitio vl̄
ē in rōnali ſcꝫ qꝛ nō credit: vel in ꝯcupiſci/
bili qꝛ indeuote accedit: vel in iraſcibili ſic̄
dicit̄ fictus qui ꝯtemnit. i. irreuerenter ſu
ſcipit nō tn̄ ſimplicit̄ recuſans ſuſcipe ſed
coacte coactiōe cōminatoria. Cum igit̄ ta/
lis ficto nō impediat ſacramētū ſꝫ tm̄ rem
ſacramenti: iō character ficte baptizato i/
primit̄ qui ſm̄ Tho. ibidē ē imediata cau/
ſa diſponēs ad gr̄am: ⁊ ꝑ ꝯſequēs receden
te fictōe q̄ characteris effectū impediebat:
character qui ē pn̄s in aīa incipit habere
effectū ſuū: ſic ꝙ baptiſmꝰ recedēte fictio/
ne effectū ſuū ꝯſequit̄ quē prius habuiſſet
ſi fictio nō fuiſſet: oīa pctā baptiſmū prece
dentia remittēs quo ad culpā ſꝫ nō ꝙ̄tum
ad penā totaliter: ⁊ iō ꝓ illis ē pn̄ia impo/
nēda. Qͦd ſi obijcit̄ ſuſceptio baptiſmi cū
tali fictione opus mortuū eſt vtpote ī mor
tali factum: ⁊ ideo non poteſt reuiuiſcere:
Ad hoc rn̄det ibidē Pe. ꝙ duplex eſt effe
ctus interior baptiſmi. Vnus qui ē ſacr̄m
⁊ nō res. ſ. character: ⁊ ille effectꝰ nō oppo
nit̄ culpe vel fictioni. Alter qui ē res ⁊ nō
ſacr̄m ſcꝫ gratia: ⁊ ille effectus opponit̄ cul
pe ⁊ fictioni: ex quo cōcludit̄ ꝙ character
cū fictione ſuſcipit̄ ſed nō gr̄a: Character
igit̄ ꝙ̄tū ē de ſe ē immediata diſpoſitio ad
gratiā: ſicut organizatio corpis ad anime
infuſionē: ſed impedit̄ ꝑ diſpoſitionē con/
trariā ſibi in eodē aīe ſubiecto ꝯiunctā: iō

illa manente nō infundit̄ gratia illa rece/
dente gratia ſtatī infundit̄: ſicut diapha/
neitas aeris impedit̄ ne poſſit lumē ſolis
ſuſcipere ꝓpter pn̄tiam nubis obſcure qua
reſoluta ſtatim lumen recipit a ſole: ⁊ quia
ſacr̄m recipit culpā ꝑcedentē nō ſequentē
hinc ē ꝙ plenā facit ſupinfuſa gr̄a remiſſi/
onē totius culpe ⁊ pene ꝑcedentis: ⁊ fac̄ re
miſſionē totius culpe ſequētis ꝑ accidēs:
qꝛ nō pōt vnā ſine altera tollere nec fac̄ re/
miſſionem totalis pene: qꝛ remiſſio pene ⁊
culpe ſequētis magis fit in eo virtute ſacr̄i
pnīe ꝙ̄ baptiſmi: ⁊ ipa ſuſceptio baptiſmi
nō reuiuiſcit ſed character ſemꝑ in aīa vi/
uit: nā ſuſceptio ē opꝰ hoīs: ſed character
eſt opus dei. Tertio queri pōt: vtrū ba/
ptiſmū recipiens in ſe vel in alio a ſacerdo
te malo peccet: ꝑſertim qꝛ conſentiens pec
canti peccare dinoſcit̄: ſed ſacerdos indi/
gne baptizans cū ſolēnitate mortalit̄ pec/
cat vt ꝑdictū ē: ꝙ ſi nollet baptizare ſine ꝑ
cio: cōſtat ꝙ ſi dat̄ exactū ꝑciū ſimonia cō
mittit̄. Ad hoc rn̄det Tho. ſuꝑ. iiij. diſ. v.
ꝙ malus miniſter ſi ē ab eccl̄ia ꝑciſus: tūc
peccat ab eo ſacr̄m ſumens niſi in neceſſi/
tate i qua poſſet etiā a pagano vel a iudeo
ſuſcipe. Si vero nō ē ꝑciſus ab eccl̄ia: tunc
nō peccat ab eo ſacr̄m ſuſcipiens niſi ꝑ ac/
cidens. ſ. ſi eiꝰ pctō cōicet: licꝫ em̄ ſacerdos
peccat tn̄ nō oportet ꝙ ille q̄ ab eo baptiſ/
mū exigit vel recipit etiā ex̄ caſū neceſſita/
tis ſil̄r peccet ꝓpter duas rōnes. Prio: qꝛ
iſti nō pōt eē certū h̄ ꝙ ille ſit ī pctō mortali
cū in vno inſtanti ſpūſſanctꝰ opet̄ iuſtifica
tionē impij. Secūdo: qꝛ petit qͦd iuſtū ē eo
ꝙ a ſuo ſacerdote dꝫ ſacra ſuſcipe: nec ꝑ h̄
cogit vel inducit ad peccādū: qꝛ ille poteſt
reddere qͦd dꝫ nō peccando. Verūtn̄ de vi
tio ſimonie ſciendū ꝙ ſi baptizandus ē ad
ultus ſufficit ei petere baptiſmū ad ſalutē
qꝛ baptizat̄ baptiſmo flāminis: nec debet
ꝓpter hoc ſimoniā cōmittere nolente alio
baptizare ſine ꝑcio. Si vero baptizandus
puer ē tunc offerens debꝫ potius puex ba
ptizare ꝙ̄ ſimoniace ꝑciū dare: tn̄ licitū eſt
ei aquā emere ſi al̄s aquā hr̄e non poſſet:
qꝛ aqua nō ē ſacrū quid: ⁊ ſi ē ſanctificata
tn̄ nō opatur ad baptiſmū ō neceſſitate eiꝰ
exn̄s quaſi ſanctificata: ſed quaſi aqua: et
iō nō emit aquā ſcificatā ſed aquā: tn̄ poſt
baptiſmum dare pōt ſacerdoti aliquid ſm̄
antiquā conſuetudinē approbatā. Qͦd ſi
queritur an quis in articulo neceſſitatis
poſſet ſe ipm̄ baptizare. De hoc quidem

ep̄s Meteñ. cōsuluit papā Inno. iij. vt ha
bet͛ ex de baptismo ⁊ ei⁹ effectu. c. debitū.
cui rñdit papa dicēs: Sane intimasti ꝙ iu
deus in mortis articulo ꝯstitutus cū inter
iudeos tm̄ existeret in aquā seip̄m immer/
serit dicēs: Ego baptizo me in noīe patris
⁊ filij ⁊ sp̄ūssancti: Rñdem⁹ ꝙ cū inter ba/
ptizantē ⁊ baptizatū debeat eē discretio si
cut ex domini verbis colligit͛: dicētis apo
stolis: Ite baptizate oēs gētes in noīe pa.
⁊ fil. ⁊ sp̄ūssancti: ⁊ memorat⁹ iudeus ē ite
rato ab alio baptizād⁹ vt ostēdat͛ ꝙ ali⁹ ē q̄
baptizat ⁊ ali⁹ q̄ baptizat͛. Ad qđ designā
dū ip̄e xp̄s ñ a se ſ͡z a Johāne baptizari vo
luit: Q̄uis si talis decessisset ad patriā cele
stem protin⁹ euolasset ꝓpter fidē sacramen
B ti: ⁊ si nō ꝓpter fidei sacramentū. Secun
do p̄ncipaliter declarandū ē de baptismo
ꝑuulorꝝ: de quo primo q̄ri pōt: vtrū in vte/
ro sanctificati debeāt baptizari ex necessi/
tate salutis: p̄sertim cū in vtero sanctifica
tis dat͛ maior grā q̄ in baptismo: qꝛ san/
ctificatiōis gratia dicit͛ ꝯfirmans salutē
ꝯtra pctm̄ mortale. Ad hoc rñdet Pe. su/
per. iiij. di. vj. ꝙ necessitas baptizandi non
solū ē ꝓpter indigentiā remedij ſ͡z etiā pro/
pter obligationē p̄cepti q̄ respicit nō tātū
mundationē ab originali: ſ͡z etiā distinctio
nē membrorꝝ eccl̄ie ⁊ imp̄ssionē character͛
⁊ hm̄ōi alias vtilitates: Q̄uis aūt p̄ma ne/
cessitas cesset in sanctificato: secūda tamē
remanet in eo vnde debet baptizari: qꝛ tm̄
baptizari ē sibi p̄ceptū affirmatiuū nō ob/
ligat ip̄m nisi ꝓ loco ⁊ tp̄e: vnde si añ adul
tā etatem seu oportunitatē habitā moritur
saluat͛: qꝛ nō habebat opus baptizari pro
pter remediū ſ͡z ꝓpter p̄ceptū ad acquiren
dū characterē quo annumeret͛ ⁊ quasi de
putet͛ ad p̄cipienda diuina sacramēta ⁊ cor
poraliter morti christi ꝯfugeret͛: ⁊ ad ꝑfici
endū obedientie bonū ⁊ ostendendum hu
militatis exemplū: hinc Joh. ait: Ego a te
debeo baptizari ⁊ tu venis ad me. Scđo
q̄ri pōt: vtrū ī ꝑuulis baptism⁹ sāguīs sup
plere posset vicē baptismi aque: p̄sertim cū
aque baptismus efficaciā habeat ex opere
oꝑato: sed baptism⁹ sanguinis solū ex ope
re oꝑante: qꝛ sine charitate nō ꝓdest: vt dꝛ
j. Corꝝ. xiij. ſ͡z in pueris nihil hꝫ efficacie ex
oꝑe oꝑante: qꝛ vsū li. ar. nō habent ⁊ non
baptizati gratia carent. Ad hoc respōdet
Tho. sup. iiij. di. iiij. ꝙ baptism⁹ aq̄ effica/
ciā habet a passione christi inq̄tū eā sacra
mentalit͛ rep̄ñtat: Baptismus aūt sangui
nis passioni christi realiter cōformat͛ non
sacrāli rep̄sentatiōe: ⁊ ideo in his q̄ sacra/
mentalia sunt baptism⁹ sanguinis nō sup/
plet vicē baptismi aque sicut ē imp̄ssio cha
racteris ⁊ hm̄ōi: ſ͡z in eo ꝙ ē res tm̄ supplet
totaliter vicem baptismi aque qñ articul⁹
necessitatis excludit sacr͛m: ⁊ hoc habꝫ ba
ptismus sanguinis nō tm̄ ex oꝑe oꝑato ne
ꝙ q̄tū ad penā qua q̄s martyriū expleret
quā ꝯtingit nō eē sufficientē ad satisfacien
dū ꝓ pctō: nec q̄tum ad deuotionē feruī/
de voluntatis: qꝛ contingit ꝙ voluntate
maiori charitate formata quis sine marty
rio nō pōt ab oīi pena liberari: ſ͡z habet h̄
ex imitatione passionis christi: hinc d̄ mar
tyrib⁹ dicit͛ Apoc. v. Lauerūt stolas suas
in sanguine agni: ⁊ iō pueri q̄uis vsum li.
ar. nō habeant si occidant͛ ꝓ christo ī suo
sanguine baptizati saluant͛. Tertio que/
ri potest: vtrū in pueris necdū rōne vtenti
bus melius sit baptismū differri vel statī
in puericia dari: qñ necessitas mortis non
incūbit: p̄sertim cū christ⁹. xxx. vite sue an
no baptizari voluit: cui⁹ actio nr̄a ē instru
ctio. Añ ⁊ Matth. vlti. dicit: Qui credide
rit ⁊ baptizatus fuerit saluus erit: ex quo
patet ꝙ credere p̄supponit ad baptismum
sed pueri necdū credere possunt: eo ꝙ vsū
rōnis nō habent. Ad hoc rñdet Tho. int͛
alia sup. iiij. di. iiij. ꝙ sicut nullus stat⁹ mū
di fuit in quo eēt humano generi preclusa
via salutis: sic nulla etas vnius hominis
ē in qua vna via salutis sibi p̄cludit͛. Cum
igitur in pueris sit peccatū originale ꝑ qđ
a ꝯsecutione eterne salutis impediuntur:
oportet ꝙ eis adhiberi possit aliqđ reme/
diū ad remouendū illud impedimentū: et
hoc ē baptismus ꝑ quē ex institutiōe diui
ne misericordie subueniri pōt ꝑuulis: non
dū actū fidei habentib⁹ ſ͡z tm̄ in baptismo
fidei habitū sicut ⁊ aliaꝝ virtutū suscipiē/
tibus quos dñs saluat ī fide aliena. Qua
propter laudabile ē ꝙ puer citius quo cō/
mode poterit baptizet͛: tū ꝓpter imbecil/
litatē nature: qꝛ de facili mori posset vt dā
nationis ꝑiculū euitet͛: tum ꝓpter infesta
tiones demonū qui nō habēt tantā ꝑtātē
in pueris ab originali mundatis: nec q̄tū
ad nocumenta sp̄ūalia: nec q̄tum ad nocu
menta corporalia: tum quia in puericia fa
cilius homo inducitur ad aliqua ⁊ firmi⁹
inheret: vt dicit ph̄s. ij. Ethico. Illud au/
tem Matth. vlti. Qui crediderit: intelli/
gitur de adultis rōne vtentib⁹: nā ⁊ amē/

tes iam adulti qui nūquā habēt interual/
la lucida: nec habuerūt baptizari possunt
in fide aliena sicut pueri. Si vero vsum ra
tionis habuerūt ⁊ amentiā incurrerūt ex
infirmitate vel aliquo hmōi: vel adhuc ha
bent aliqua lucida interualla: tunc si ante
ꝙ amentiā incurrerūt vel dū habent luci/
da interualla fuerūt in ꝓposito suscipere
baptismū: tūc in necessitate baptizari pñt
⁊ baptismi sacramentū ⁊ rem sacramenti
suscipiunt: etiā si tunc actu dissentiant qñ
baptizantur existentes in amentia. Si ta/
mē ante amentiā contradixerūt tūc nec sa
cramentū nec rem sacri suscipiūt: ⁊ qō ma
ius est dormiens si positus ī articulo mor
tis baptizatur rebaptizandus non ē: quia
sacramentū recipit si saltem ante somnum
fuit in ꝓposito suscipiendi baptismū. Vñ
Augu. iiij. cōfes. de amico suo qui cū despe
raret baptizatus ē nesciens: ⁊ tñ in ipo ba
ptismus efficaciā habuit qō patuit ex hoc
qꝛ postea peruerse suasioni contradixit.

C Quarto qri pōt: vtrū puer in vtero ma
tris baptizari possit sicut ⁊ sanctificari: ꝑ/
sertim cū maioꝛ sit gratia sanctificationis
ꝙ gratia baptismalis: ⁊ pronioꝛ sit deꝰ ad
miserendū ꝙ ad cōdemnandū: eo ꝙ vult
omnes hoīes saluos fieri. Ad hoc respon
det Bonauen. sup. iiij. di. vj. ꝙ nullus re/
nasci poterit spūaliter nisi prius natꝰ fue/
rit corporaliter: ⁊ ratio huius ē ipa diuina ī/
stitutio que sic instituit: nec ē illa institutō
necessitatis sed cōgruitatis: qꝛ posset vtiqꝫ
aliter fieri si deus vellet: que. s. rō sumēda
est ex pte sacramentalis remedij: qꝛ enī sa/
cramentale remediū respicit opationē ec/
clesie militantis: ⁊ opatio ecclie nō se extē
dit ad paruulū nisi extra vterū existentez:
iō in illo tpe nec fide parētū nec aliquo sa/
cramento iustificari pōt puulus añꝙ fue/
rit natus quantū ē de lege cōmuni: qꝛ deꝰ
decreuit saluari puerū p sacramentū vl' ali
quid qō fit loco sacramenti: sicqꝫ patet ꝙ
in vtero existentes nōdum sunt capaces il
lius remedij per qō fm cōmunē legē passi
onis christi pticipes efficiant' a qua est re/
missio peccatoꝝ. Unde fm Tho. ibidē to/
talis egressio ex vtero ē expectāda nisi pi/
culū mortis timeatur: qꝛ tūc fm qsdā pn
cipali parte egressa. s. capite in quo magis
opationes anime manifestant' baptizari
debet: secus tñ ē de alijs ptibus vt de ma/
nu vel de pede ꝙuis nō noceat: si tunc eti/
am ille ptes aqua baptismali aspergantur
qꝛ diuina misericordia nō est artanda: si ta
men postea plenarie nascatur: rebaptizari
potest ad cautelam sub hac forma. Si non
es baptizatus: ego te baptizo ⁊c̄. Ad lau/
dem dei omnipotentis.

De baptizantiū ⁊ baptizandoꝝ qualitate ac de his que figurātur in modo baptizādi: Ser. XIIII

Euntes docete om
nes gentes baptizantes eos.
Matth. vlti. Uiso de baptismi ī/
tegritate ꝓsequendum ē de secundo. s. de
baptizantiū ⁊ suscipientiū qualitate. Ad A
cuius euidentiam primo queri potest: vtꝝ
spiritus intelligibiles baptizari possunt:
presertim illi qui sunt in gratia dei confir
mati vt angeli boni: ⁊ videt' ꝙ sic: quia in
actionibus hierarchicis ita ē ꝙ quācunqꝫ
actionē facere potest inferioꝛ potest etiam
supioꝛ: ꝗcquid pōt diaconus potest sacer/
dos fm Diony. xij. c. cel. hierar. sed quili/
bet angelus maioꝛ ē sūmo sacerdote apud
nos qui ex pticipatione ptātis eoꝛum an/
gelus dicit' Malach. ij. Si ergo sacerdos
homo participare potest: multofortiꝰ an/
gelus. Ad hoc respondet doctoꝛ sanctus
sup. iiij. di. v. ꝙ angel' dei nō ē collata pote
stas baptizandi ꝓpter duas rōnes. Pria
quia cū baptismus sit actus militantis ec/
clesie: de quo scꝫ ecclia nō sunt angeli nec
actu nec potentia: iō dispensatio sacramē/
toꝝ cōcessa ē hominibꝰ qui cōueniūt cum
incarnato verbo a quo sacramēta fluxerūt
in assumpta natura in militanti ecclesia ⁊
etiam cōueniūt cū sacramētis in quibus ē
spūalis virtus in corporeis elemētis sicut
homines ex natura spūali ⁊ corporali com
positi sunt. Angeli vero cū nullo eoꝝ con
ueniūt. Secūdo: qꝛ ad necessitatē baptis/
mi nō valeret ptās eis data cum nō sint in
pmptu hoībus: vt p eos baptizarent': ve/
rūtamē sicut deꝰ potentiā suā sacris nō al/
ligauit: ita nec ptātem cōsecrādi sacramē/
menta ministris aliquibꝰ alligauit. Unde
qui dedit ptātem hanc hoībus posset da/
re ⁊ angelis: nec bonꝰ angelꝰ baptizaret:
nisi diuinitꝰ ptāte sibi cōcessa: vnde si ba/
ptizaret aliquem nō esset rebaptizandus:
dūmodo cōstaret ꝙ eēt angelus bonꝰ: vt
etiā patet de ꝯsecratione ecclie sancti Mi/
chaelis in legenda eiusdem. Angelo vero
sathane nunqꝫ baptizandi ptās cōpetere

potest: vt dicit Pe. ibidem. nec ex officio nec ex speciali mandato: nec enī est minister officiorū salutis sed punitiōis: ꝙ si baptizaret: tunc baptism⁹ eēt reiterādus: qꝛ constat ꝙ in omnib⁹ intentionē ꝑuersam habet: sicut enim christ⁹ omnia bene fecit: sic diabolus omnia male: nec intēderet baptizare ſ; deludere: nō enī pōt hr̄e intentionē scīficandi ꝗ nec baptizandi nec faciēdi qd̄ ecclīa facit. Ex his pȝ ꝙ ecclīe militāti dūtaxat dictū ē: Euntes doce. oīs gētes. ꝛc̄. Ex verbis thematis queri pōt ꝗs sit ꝓprius minister ipius baptismi: p̄sertim cū hec verba thematis: vt dicit lira ibidē. dicta fuerunt a dn̄o ī monte thabor: ad oīs

A illic congregatos vbi simul erāt plusq̄ ꝗngenti fratres exceptis mulierib⁹. De qua apparitione dicit Paulus. j. Cor. xv. Deinde visus ē plusq̄ ꝗngentis fratrib⁹: qui nimirū fuerūt ex omni statu: ꝛ vt verisimile ē ex omni sexu. Ad hoc respōdet Tho. sup. iiij. di. v. ꝙ p̄ter casum necessitatis sacerdos ē ꝓprius minister baptismi: nā qꝛ in omnibus sacramentis noue legis ē illuminatio gratie cum purgatione: iō diaconus nō ē ꝓprius minister baptismi vł alicuius sacramenti: sed dūtaxat aliquoꝝ sacramentaliū sicut exorcismi ꝛ expulsionis īmundoꝝ a diuinis: vt cū dicit: Si ꝗs iudeus ē abscedat ꝛ eruditiōis eoꝝ ꝗ ignorant qualiter se habere debeāt ad diuina: vt cū dicit: Flectam⁹ genua: hūiliate vos ad benedictionē vel aliqd̄ huiusmōi. Hic etiam dicit Diony. ꝙ baptismi mysterium nec ipis diaconibus implere licitū ē: verūtamē qꝛ baptism⁹ est sacramentū maxime necessitatis: tum qꝛ pueris nō pōt aliter ſ;ueniri: tum etiā nec adultis q̄tū ad remissionē totius pene: iō que ad necessitatē ei⁹ requirunt᷑ debuerūt eē cōmunissima tā ex ꝑte materie. s. aque que vbiq̄ hr̄i potest: tam ex parte ministri: ita ꝙ in necessitate ꝗlibet homo baptizare posset. Unde sic̄ sanctificatio materie ꝛ benedictio precedens baptismū nō sunt de necessitate sacramēti sed de solennitate quā extra necessitatē nō licet p̄termittere ꝓpter institutionē ecclīe: sic etiā ordinatio ministri nō est de nc̄citate sacri sed de solēnitate: ꝛ peccat si ꝗs nō ordinatus extra casum necessitatis baptizat: licet si fecerit factū sit. In cāu vero necessitatis nō peccat: īmo peccaret si nō faceret: nā in eo casu nō baptizat⁹ baptizare posset dūmō formā ecclīe seruet ꝛ intentionē baptizādi habeat: qꝛ vt dicit mgr̄ ī lr̄a Romanus pōtifex nō hoīem iudicat ꝗ baptizat ſ; spm̄ dei q̄uis pagan⁹ sit ꝗ baptizat. Deniq̄ ex̄ casum necessitatis in ministro baptizante ꝓpter solēnitatē baptismi q̄ttuor reꝗrunt᷑. Primo ꝙ sit in sacerdotē cōsecrat⁹. vn̄ Isid. constat baptismū solis sacerdotib⁹ traditū eē nec ipis diaconib⁹ ei⁹ ministeriū eē ꝑmissū: grauiter enī peccaret diaconus solenniter vel simpl'r ex̄ casum necessitatis baptizans. Secūdo ꝙ sit in vita iustificat⁹: dicit enī doctor sanctus sup. iiij. di. xxiiij. ꝙ lex p̄cipit vt hō iuste ea ꝗ sunt iusta exequatur: ꝛ iō quicunq̄ hoc ꝙ sibi cōpetit ex ordīe facit indigne qd̄ iniustum ē iniuste exequit᷑: ꝛ ꝯ p̄ceptū legł facit: ac ꝑ hoc mortaliter peccat: sed ꝗcunq̄ sacrū officiū in mortali pctō ꝑagit nō dubiū ꝗn indigne facit. Ex quo sequit᷑ ꝙ ꝗcunq̄ in mortali pctō existens: exhibet se in aliquo actu vt ministrū ecclīe mortalit᷑ peccat: ꝛ totiens mortaliter peccat quotiens hmōi actū facit: qꝛ vt dicit Diony. j. cele. hierar. Immūdis nec symbola tangere fas ē. Un̄ quādo tangunt res sacras q̄si officio suo vtentes peccant mortalit᷑: secus tn̄ eēt si in necessitate sacrū ꝯtingeret vł exequeret᷑ in illo casu quo etiā laicis liceret: verūtamē q̄tūcūq̄ fuerit minister malus etiā excōicatus hereticus vel ab ecclīa p̄cisus si rite facit nō solū ꝯfert sacr̄m ſ; etiam rem sacr̄i: nō ipe sed de⁹ cui⁹ sacramēta sūt bona ꝛ impolluta: nō enī mundat vel baptizat interius minister ſ; deus: ꝛ qꝛ baptizās ē tm̄ agēs īstrumētale nō ꝯfert ad rē sacr̄i ꝑticipādā vtꝝ ipe grāʒ hēat vł nō: sicq̄ effect⁹ baptismi eq̄lis ē a ꝗcunq̄ dat᷑ ceteris parib⁹ ex ꝑte baptizati qꝛ de⁹ ē agēs p̄ncipale ī baptizādo ꝑ auc̄tē suā ꝛ ipe christus s̄m ꝙ hō cui⁹ meritū opat᷑ ī baptismo. Hic ex plenitudine dīne ptātis ꝛ grē christi ꝑuenit grā ad baptizatū. Tertio ꝙ sit intentiōe rectificat⁹. Ad cui⁹ euidentiā queri

pōt: vtrū in baptizāte reꝗrat᷑ intētio recta p̄sertim qꝛ in oīb⁹ ad que requirit᷑ intētio ita ē ꝙ per prauā intentionē vitiat᷑. Ad ſ; rn̄det sanctus Tho. sup. iiij. di. vj. ꝙ rectū ē cuius mediū nō exit ab extremis: sacramentū aūt baptismi ē ꝗ mediante acꝗrit᷑ effectus baptismi ī aīa baptizati. Un̄ tunc ē recta intentio qn̄ baptizās seu baptizat⁹ sacr̄m ordinat ad effectū sacr̄i: ꝗ ē sal⁹. Si ꝗ intentio assit in baptizante ꝙ intendit sacramētū ꝯferre: ſ; desit rectitudo: qꝛ ordi- B

nat sacramentū ad finē indebitū: nō tamē ꝓpter hoc in baptizato impedit̄ ꝑceptio sacramēti: qꝛ ad hoc fertur intentio baptizantis neqꝫ effectus sacramēti: qꝛ mundatio interioꝛ a ministro baptismi non ē: vnd̄ eius intentio ad hoc nihil facit. Nā Alex. de hal̄. in. iiij. pte summe dicit ꝙ infidelis intendēs facere qd̄ facit ecclesia baptizat: cuius rō est: qꝛ licet talis nō habet fidem tamē si in baptizando intendit: qd̄ intēdit eccl̄ia baptizat ⁊ hoc in fide eccl̄ie: si tamē in baptizato sit intentio recipiendi sacramentū: sed deest rectitudo intentiōis: recipit quidē qd̄ intendit sacr̄m sed nō rem sacramenti: qꝛ per prauā intentionem ponit obijcere spūisancto: ⁊ ex hoc habet̄ ꝙ dūtaxat requirat̄ intentio baptizandi sine q̄ q̄cquid fit nihil fit: cui⁹ rō est: qꝛ cū vnius vna sit causa si ex aliquib⁹ pluribus caus̄ vnus effectus ꝓcedat: oportet ꝙ ille cause sint aliquo mō facte vnū ad inuicē. Ad effectū igitur sacramenti videm⁹ multa cōcurrere scꝫ ministrū: formā verboꝝ ⁊ materiā: hic aūt nō possunt colligari adinuicem vt sint vna causa nisi ꝑ intentionē baptizantis que formā ad materiā applicat: suū vero ministrū ad vtrūqꝫ: ⁊ totū hoc ad sacramenti collationē: ⁊ licet minister sacramēti niti debeat ad custodiendū coꝛ suū q̄ntū potest vt maxime ī v̄bis sacramētalis forme intentionē actualē habeat: qꝛ tamē cogitatio valde vertibilis ē ⁊ labilis: si tunc nō assit actualis intentio qn̄ verba ꝓfert dūmodo prius intenderit ⁊ ꝯtraria intentio nō interuenerit sacramentū nō impeditur: qꝛ tunc in vi ꝑncipalis intentiōis opatur si saltē forma v̄boꝝ seruat̄: nec aliquid qd̄ intentionē ꝯtrariā exprimat exterius dicit̄: ꝙ si baptizans intentiōe nō baptizādi oīa fecerit licet tunc ex pte eius nihil fit tn̄ si baptizatus adultus fuerit: tūc illi⁹ deuotio ⁊ fides supplet effectū baptismi: vt ex hoc baptizato qui intentionē baptizantis ignorat nullū periculū ꝓueniat. Si vero puer fuerit tunc pie credit̄ ꝙ sūmus sacerdos scꝫ deus defectū suppleat ⁊ salutē ei ꝯferat: si tn̄ nō facit nō iniuste facit sicut nec ī illo qui sacramēto nō subijcit̄. Quarto ꝙ sit in actu modificat⁹: nā ī baptismo cū solennitate p̄io ꝑcedit cathecismus vel cathetizatio. i. in fide instructio q̄ ē qdā dispositio ad baptismū: qꝛ in adultis requiritur fides ꝓpria ⁊ ꝓpria voluntas: ita ꝙ ꝑ se fidē ꝯfiteat̄ ⁊ christianā religionē ꝓfiteatur. In puero vero cui⁹ baptismus opat̄ tm̄ ex fide eccl̄ie ⁊ merito christi fit instructio mediante alio. Hinc eadē quib⁹ īstruendus ē ꝓponunt̄ p̄nte anadocho. i. patrino cui. s. cōmittit̄ in his instruend⁹: ⁊ ipse loco ei⁹ ꝯfessionē ⁊ ꝓfessionē facit: vn̄ licꝫ tunc nō possūt doceri tn̄ per patrinos p̄nt obligari: ⁊ ideo fit in eis cathecismus: tū ꝓpter rōnem obligandi: tū ꝓpter vniformitatē recipiendi baptismū: sicut cōsilem effectū omnes recipiūt. Deinde sequit̄ exorcismus vel exorcizatio. i. abiuratio qua sacerdos abiurat demones dicēs: Exi ab eo īmunde spūs: ⁊ hoc s̄m Pet̄. in. iiij. qꝛ ꝓpter pctm̄ hominis diabolus ptātem accepit in hoīem ⁊ in omnia q̄ in vsum hoīs veniūt: hinc quia nulla ē cōuentio xp̄i ad belial: quicq̄d in vsum christi sanctificat̄ ⁊ dedicat̄ siue res siue persona prius exorcizat̄ vt potestas diaboli pellat̄: vt ptꝫ in benedictione aque in cōsecratiōe templi ⁊ similib⁹: Cum igit̄ prima sanctificatō qua homo deo ꝯsecrat̄ fit in baptismo: oportet ꝙ etiā homo prius exorcizet̄ q̄ꝫ baptizetur multo fortiori rōne q̄ꝫ alie res: quia in homine ē causa quare diabolus ptātem accepit in hominē: ⁊ in alia q̄ sunt ꝓpter hominē. s. peccatū originale vel actuale: ⁊ hoc significāt ea que in exorcismo dicunt̄: vt cū dicit̄: recede ab eo sathana: similiter ea q̄ fiūt: qꝛ ip̄a exsufflatio significat demonis expulsionē ꝑflatū spūssancti. Benedictio vero cū manus impositione ꝑcludit expulso viam ne redire possit: sal in os missuꝫ significat fomitis ⁊ iniq̄tatis restrictionem a fetoꝛe ⁊ putrefactiōe: qꝛ iam cōditus ē sapientia: linitio ꝓinde nariū ⁊ auriū cū saliua oris que denotat diuinā gratiā significat remotionē impedimēti ip̄ius demonis respectu fidei docende vel addiscēde: ⁊ discretionem inter odorē vite ⁊ mortis: sed olei vnctio significat expoditionē eius in pugna quā aduersus diabol⁹ suscipit a cuius potestate except⁹ est: habēt etiā hec nō solū significationē sed etiā aliquē effectum in suscipiente nō tm̄ in corpe sed etiā in anima: quia in vtroqꝫ est infectio fomitis. Effectus aūt iste ē s̄m Tho. in. iiij. dis. vj. Debilitatio ptāt̄ demonis ne possit tm̄ in homine sicut ante ne baptismum ⁊ alia bona impediat ⁊ retrahat: ꝑserti adultuꝫ: sed potestas eius in baptismo totaliter aufert̄: sicut pharao prius flagellatus ē ꝓpło nōdū de egypto egresso ⁊ postea totaliter

in mari rubro qd est figura baptismi submersus. Deinde sequit baptismus. De quo pmo qri pot: vtr imersio sit de necessitate baptismi: pser tim cu p baptismu cofiguramur sepulture christi: vt dicit Roma. vj. sed h non fit p baptismu nisi inquatum imergimur et occultamur in aq sicut christ sub terra. Ad h rndet doc. sanctus sup. iiij. di. iij. q baptism ablutioez impoz tat: ablutio aut p aqua fieri pot no tm per modu imersionis s etia p modu aspersionis vel effusionis: et ideo vtroq modo fieri pot baptism et videt q apli hoc modo baptizabat cum legat q simul vna die co uersi sunt quinq milia: et alia die tria milia. Act. ij. et. iij. et ideo qn cosuetudo ecclesie patitur vel incubit necessitas pter defectum aque vel pter periculu pueri de cuius morte timet: vel pter imbecillitatem sacerdotis infante sustentare no potetis: pot sine immersione baptism celebrari. Scdo queri pot: vtru trina imersio vel aspersio sit de necessitate sacramenti: pser tim cum fidei trinitas: sicut exprimit per noia trium psonar: sic etia p tres imersiones: hinc etia legit in decretis: de conse. di. iiij. c. si qs psbyter aut eps non trinam imersione vnius mysterij celebret: s semel in baptismate mergat: deponatur. Ad qd rndet sanct Tho. vbi s. q congruentissime fit trina imersio: tum ad exprimendu i factis fidem trinitatis: tum ad figurandu christi sepulturam cui p baptismu osepeli mur. Dic eni Diony. q debet fieri baptismus tribus dimersionib et eleuatioib ad significandu q christus iacuit in sepulcro tribus dieb et tribus noctib: verutame trina imersio vel aspersio no est de necessitate sacri: vt ptz etia de ose. dis. iiij. c. de trina imersione: si tame omittit 9 osuetudi eccle: grauiter aliqs peccat semel i imergens: et ideo p osequens pena p canones exhibet: qz romana ecclesia trinaz seruat imersionem: pter significatione trinitatis et triduane sepulture: ac triplicis cocupiscetie a q aia liberat: tripliciq vtut q imago i aia reformat. Deniq sm Bonauen. sup. iiij. dis. iij. Si i vna imersione baptizans oia verba pfert: no debet ampli mergere: qz baptisma osumatu e: s si fit trina immersio: in pma debet noiari pater: i scda fili: et in tertia spussanct: et tunc nulla supfluit: qz no e copletu sacrm qusq terminatu sit verbu. Ad laude dei.

De effectib baptismi qtum ad remotione mali: q sunt delere oez culpa et penam: Sermo XV

Q Vicuqz baptizati sum in christo iesu: in morte ipius baptizati sumus. Roma. vj. Alex. de hales. sup huc locu: dicit q apls his verbis vult q quicuq baptizat: ad similitudine mort christi baptizat: vt sicut christus mories deponebat omne vetustatem pene: ita qlibet in baptismo deponat vetustate culpe: qz p baptismu quis osepelitur ad similitudine christi i morte peccator: vt quo christus resurrexit a mortuis p gloria patris: ita et hmoi in nouitate vite ambulare studeat. Unde postea subdit apls: q vetus ho noster. i. fomes et osuetudo peccati: q dicitur nr: qz ex nobis et non ex deo simul crucifixus est cu christo. i. infirmat et debilitat: qz ia abundantior est gra vt destruat corp peccati. i. oia peccata q simul sumpta corpus vnu sunt et vna cogeries. Qz si qrit: quo vetus ho nr crucifixus e p baptismu. Rndet Aug. de baptismo puulor: q gratia dei accepta p baptismu id agit vt euacuet corp peccati: no vt tota ocupiscetia vel fomes repete cosumat: ita vt no sit: s vt ea deo adiuuante supet q no inuanu gram eius recipit: pro tanto g dicit crucifigi ocupia qz non regnat: no qz oino no sit. Un dicit apls. Qui christi sut carne sua crucifixert cu vitijs et ocupiscetijs: eis scz resistedo. Ad maiorem aut euidetia sciendu: q effect baptismi pncipaliter osistit in duob scz i remotione mali et collatione boni. Queri pot igit vtr baptismi sacrm digne recipietes oes equaliter ei efficatiam recipiat: pser tim cu baptism efficacia habeat a passioe christi: sed christ eqliter se obtulit oibus. Ad h respondet Bonaue. sup. iiij. dis. iiij. q primus effect ipius baptismi: est impssio characteris: et qtum ad illum effectum oes equaliter recipiunt: qz non e vn magis baptizatus q alius: licz magis sit cotritus vel diuina dilectioe puetus. Secudus aut est innocetie restitutio: et qtu ad illum non est maius vel minus: qz oes eqlem et plenam recipiut innocetiam: qtum est ex pte baptismi: q si quis ficte recipit recedente tame fictione plena innocentia redit. Tertius deniq effectus est infusio

Baptizans attendat ut simul sit ablutio in aqua et forme prolatio [illegible] ... verbu ad elementu et fit sacramentum

Effectus baptismi: impressio characteris, [illegible] restitutio, infusio gre

gratie: ⁊ q̃tum ad illum recipit̃ maius et
minus. Pro quo sciendū: q̃ grā duplicē
habet actū. Prim⁹ est delere pctm̄: ⁊ q̃tū
ad illum actū maiorem habet effectū ī eo
q̄ plura peccata cōmisit: ꝑpter hoc tamen
gratia eius nō ē maior: q: modica gratia
delere pōt omnē culpā. Secūdus actus ē
animā habilitare ad bonū: ⁊ q̃tū ad illū
actum: maiorē habet effectum in eo q̄ ma-
gis se disponit: q: licȝ christus ꝓ oīb⁹ pas-
sus est: non tn̄ eius passio equalē in oībus
efficaciā habet: et q̃ non oēs eq̄liter se ad
hoc disponūt: sed q̄ ꝓpinqui⁹ accedit: ma-
gis accipit: sicut q̄ ꝓpinqui⁹ ad ignem ac-
cedit: efficacius illius calorē ⁊ bn̄ficiū re-
cipit. His igit̃ pmissis ꝓsequendū est pri-
mus eius pncipalis effect⁹: q̄ est remotio
mali: de quo pmo q̃ri pōt: vtrū baptismus
indigne suscipientib⁹: delet omnē culpam
originalē ⁊ actualē: psertim cū sacramētū
baptismi sit remediū pfectum: eo q̃ ē fun-
damentū legis pfectionis: cum igit̃ origi-
nale peccatū hoīem directe et pncipaliter
inocentia puauerit: nō delet pfecte baptis
mus originale nisi restituēdo inocentiā: ꝫ
nō est innocēs simpliciter: nisi q̄ caret omi
culpa. Ad hoc rn̄det sanctus Tho. .4. iiij.
dis. iiij. q̃ cū baptismus sit regeneratio in
vitam spūalem: oīne qđ est spūali vite con
trariū: qđ scȝ cū gratia stare nō pōt: qđ est
spūalis vite pncipiū: p baptismū tollit̃: ⁊
ideo baptismus delet omnē originalem et
actualem culpā mortalē: ⁊ q̃tum est de se
venialē q̄ disponit ad puationē grē q̃uis
nūq̃ venialis culpa remaneat post baptis
mū mortali remota: ꝑpter indispositiōem
suscipiētis baptismū: nec req̄rit baptism⁹
ꝯtritionem quasi cōcausam ad destructio
nem peccati actualis: q̄si de se ad hoc non
sufficeret: sed solū ad remouendū fictionē
que est ꝯria dispositio effectū baptismi im
pediens: vnde glo. Ambro. sup illud Ro-
ma. xj. sine pnīa sunt dona: dicit q̃ gratia
dei ī baptismo nō req̄rit gemitū: neq̧ plā-
ctum: neq̧ aliquid hmōi: sed oīa grat̃ cō-
donat: sicq̧ baptism⁹ dum effectū suū pfe
cte ꝯsequit̃: destruit oēm culpā: non solū
originalē ⁊ mortalē: sed etiā venialē: q̄ q̃-
uis non ꝯriet̃ grē simpliciter: ꝯriatur tn̄
grē baptismali: q̄ debet eē pfecta rōne no-
uitatis vite: licȝ effect⁹ ei⁹ impediri pōt p
fictionē recipientis: nā sicut fictio peccati
mortalis dicit̃ fictio simplicit̃: ⁊ totaliter
effectū baptismi impedit: q̃tū ad remissio
nem culpe ⁊ collationem grē: sic fictio pec
cati venialis in actu vel ꝓposito: dicit̃ fi-
ctio ꝫm q̄d: sicut veniale ē pctm̄ ꝫm q̄d. i.
dispositio ad mortale: ⁊ ideo impedit effe-
ctum baptismi: nō simpliciter ꝫ q̃tū ad re-
missionem illius venialis: ⁊ sic ptȝ q̃ p ba
ptismū dūmodo pfecte suum ꝯsequit̃ effe
ctum: ꝗs plenarie restituit̃ in pristinā ino
centiā q̃tū ad aīam. Q: si q̃rat̃ rō hui⁹:
rn̄det ibidē Bonauē: q̃ rō causalis ē diui
na liberalitas: q̄ tātā huic sacro ꝯtulit effi
caciā. Et si q̃ratur rō huius: tunc assignat
ibidē Bonauē. triplicē ꝯgruitatē. Prima
pōt esse ex pte ei⁹ ꝯ qđ: baptismus eni est
ꝓprie ꝯ pctm̄ originale: qđ iter omīa pctā
peiorē in aīa relinq̄t seq̄lā: cui⁹ corruptio
ē vl'is ⁊ magna: ⁊ ideo ꝯgruū fuit vt deus
magne efficacie remediū institueret in cō-
trariū: vt sicut ī corruptiōe illi⁹ morbi ma-
nifestat̃ rigor diuine iusticie: sic etiā in re-
medio manifestaret̃ dulcedo diuine mise
ricordie: vt non solū illū morbū: sed oīa q̄
ꝯsequēter ānexa sunt: hui⁹ remedij ꝟtute
deleant̃: ⁊ h' est qđ dicit̃ Roma. vj. Nō si-
cut delictū ita ⁊ donū. Scđa ꝯgruitas est
rōne eius ad qđ ē: q: scȝ ē ad regenerādū.
Ān in sacro trāffert̃ hō a ptāte tenebrarū
ī adoptionē filiorꝫ dei: ⁊ maxime apit̃ lar-
gitas diuine man⁹ in pmo reditu ad deuȝ
p baptismū: ⁊ h' est qđ dicit̃ ad Titum. ij.
Per lauacrū regeneratiōis ⁊ renouatio-
nis spūssancti: quē effudit in nos abūde.
Tertia cōgruitas ē rōne ordinis: q: cū id
est pmū inter oīa sacra ⁊ fundamentuȝ ad
alia: ideo vt pfectū statuat̃ fundamentū:
placuit diuine misericordie Huic sacro da
re pfectaȝ efficaciā ad delendā oēȝ culpā:
vt posteriorꝫ oblitus is q̄ baptizat⁹ ē: ⁊ q̄-
si nouus effectus: oīno se ad anteriora ex-
tendat: ⁊ q: deus disposuit huic sacro da-
re pcipuā efficaciā: q̃ scȝ virtus passionis
huic sacro spāliter adesset: ideo dedit illi
exp̄ssam significantiā: hec eni iter cetera
magis indicat aīam fieri sanctā ⁊ puram.
Scđo q̃ri pōt: vtrȝ baptism⁹ indigne su- B
mentib⁹ deleat oēm penā: psertim cū effi-
cacius sit donū christi q̄ pctm̄ ade: vt dic
apl's Roma. v. Pl⁹ eni passio christi me-
ruit: q̄ peccatū ade demeruit: ⁊ deus pni-
or est ad miserandū: q̄ ad dānādū: sed de
us ī vltione peccati ade penas nobis mul
tiplices inflixit: multo ꝫ forti⁹ p meritum
passionis christi nō tm̄ a culpa sed etiā ab
omni pena quā inflixit nos eripe deberet.

Ad hoc rńdet Pe. in. iiij. dis. v. q cũ baptismus vt dicit Dam. sit principiũ vite spũalis. s. tam grē q̃ glie: ideo baptismus illud tollit qḋ a vita spũali retardat vel excludit. Est igit triplex pena pro peccat inflicta. Quedã est eterna q̃ penit excludit a vita: et ideo hanc tollit baptism. Quedã est tpalis assumpta siue satisfactoria: quã hõ p peccata meruit: vt ieiunia: corpalia et spũalia exercitia et laboriosa opa: et qr hec pena tardat a vita: ideo silr baptismus hãc penam tollit: qr absoluit ab oĩ pena tpali satisfactoria siue assumpta: cui ratio ē sm Tho. ibidē. dis. iiij. Quia cũ christus p mortē suã p peccatis humani generis sufficiētissime satisfecit: etiã si essent mlto plura: et qr hõ p baptismũ ĩ mortem christi baptizat et ei cõmoritur et sepelitur: vt dicit Roma. vj. Ideo baptismus q̃tũ in se est totã efficaciã passiõis ĩ baptizatũ influit: et pp̃ter hoc soluit nõ solũ a culpa: sed etiã a pena satisfactoria: homo nãq p baptismũ incorporat christo et ei membrũ efficitur: ideo pena quã christus sustinuit: reputatur isti in satisfactionē: qr si patit vnũ mēbrũ: oĩa alia cõpatiunt: vt dicit. j. Cor. xv. et ideo in christo illa peccata punit: sicut dicit Esa. liij. Posuit ĩ eo iniq̃tates oĩm nostrum. Qr si obijcitur deus nihil inordinatum relinquit: g nec culpã dimittit qñ aliquã penã infligit. Ad hoc rńdet ibidē: q culpã ordinat pena dupliciter. Primo vt satisfaciens: et sic culpa remanet ordinata p satisfactionē christi. Scḋo vt medicina sanans membrũ insanabile: et sic in baptizatis ordinatur culpa vt sanata p grãm oppositã. Quedã denique est pena tpalis contracta: vtpote fames: sitis: infirmitas: et similes quas homo nascendo cõtrahit tãq̃ reliquias originalis vitij: et hmõi pene nõ retardant nec excludunt morientē a vita sed magis iuuant ad illam: quia sm statũ ĩ quo humana natura repatur a lapsu: ma-
B gis quis pficit per hmõi penas et tribulationes alias: ita q nisi q̃ reparatur ad innocentiam p hoc melior fieret aliquo modo: nõ pmitteret deus sũme potens: sũme bonus: sũme sapiens talia pati: et ideo has penas baptismus nõ tollit: qr nõ opponit effectui eius. Qr si obijcitur: baptism directius ordinat contra peccatũ originale q̃ ctra actuale: sed tollit omnē penã actualis peccati vt dic Ambro. ergo tollet etiã omnē penã originalis. Ad hoc respondet doct. sanctus ibidē q in peccato originali talis fuit pcessus: q psona corrumpit naturam: et natura corrumpit psonam: passio ergo christi sufficienter originale peccatum abstulit quãtũ ad vtrũq: sed qr sacramēta psonis adhibent: ideo baptismus hoc ab homīe tollit: qḋ ex corruptione nature in psonam redũdabat: ideo infectionē culpe put psonam afficit: et penam que actum psone puabat scz carentiã visionis diuine B
baptismus aufert: sed nõ actu aufert infectionem put afficit naturam: quod pz p hoc q baptizatus p actũ nature originale trãsmittit in plē. Similiter nec penas que cõsequunt principia nature destitute aufert gratia innocētie primi status: cuiusmodi sunt rebellio carnis ad spiritum: nec hmõi penalitates aufert q̃ sequunt ex ipo actu: q homo ex ptrarijs cõpositus ē: et q̃tũ ad corpus et q̃tũ ad animam quodãmodo scz q̃tũ ad appetitũ sensus et intellectus: sed p gratiã baptismalē efficit: q he remanentes nõ dñent in psonis: sed magis eis subijciãtur: et in vtilitatē ipoꝝ cedant: inq̃tũ sunt materia ṽtutis et occasio hũilitatis et exercitij: vnde Bonauen. ibidē ponit tres rõnes quare cõgruũ fuit q hmõi penalitates in nobis dñs relinqueret. Prima ē ad manifestandũ equitatem diuini iudicij: vt scz illa sententia quã de mortalitate ade et posterorũ ei dominus dictauerat in nobis pmaneret: vnde et ab illa nemo liber euadit: quia nõ debuit dominus sententiã latã retractare cõtra honorē suum: sed manēte sentētia decuit eũ remediũ misericorditer adhibere: vt fieret ad salutē quod erat illatum ad vindictã. Secũda est ad demonstrandũ meritũ passionis christi: qr si dñs creasset naturã et fomitē: tunc filius nasceret ĩmunis a culpa: nec indigeret regenerari a christo in baptismo: ideo vt omnes noscant se passione ipius egere: data ē virtus sacramēto a passione: siue ad hoc ordinatũ est vt penas remittat personales non naturales: qr remediũ respicit psonam nõ naturã. Qr si obijcit cũ medicus bonus semp intēdat curare radicē morbi et bonũ remediũ ad hoc ferat: videt incõgruũ q baptismus relinquit magis penã fomitis que inclinat ad peccatũ: q alias penas debitas p peccatis. Ad hoc ibidem rñdet: q deus curare potuit vtroq modo: sed tñ illud qḋ respicit psonã non naturã magis curare disposuit: vt non totũ genus curet simul:

ſed qͥlibet qui vellet curari : et quilibet in
ꝓpria pſona : quia magꝭ quis aſtringitur
deo vt recognoſcat beneficiũ: ⁊ diuina eiꝰ
iuſticia hoc exigit tãꝙ ꝯgruũ ⁊ decẽs. Si
enĩ vnũquẽqꝫ nr̃m deus curaſſet ĩ radice:
nõ ſic gr̃az dei cognoſceret qͥlibet : nec ita
gratis eſſet de bñficio p̃ſtito ĩ alio ſicut de
p̃ſtito ĩ ſeip̃o. Tertia vero rõ eſt ad ꝓmo/
uendũ meritũ liberij arbitrij: ꝓmouẽt enĩ
hmõi penalitates ad multiplex bonuz :tũ
ad cordis humiliationẽ. Mich. vj. Humi/
liatio tua ĩ medio tui:tũ ad timoris incuſ/
ſionẽ. Job. vj. terrores dñi militãt ꝯ me:
tum ꝓpter ſuįp̃ius cognitionẽ. Eſa. xxiiij
Sola vexatio dabit intellectũ auditui: tũ
ꝑpꝭ ſtimulationẽ ad bonũ. Mich. ij. Sur/
gite ⁊ ite:qꝛ nõ habebitis hic requiẽ: tum
ꝑpter exemplũ nõ peccãdi. Zach. iij. Adã
exemplũ meũ ab adoleſcẽtia mea:tũ ꝑpter
exercitiũ virtutũ. Judic. ij. He ſunt gẽtes
qͣs reliqͥt dñs vt erudiret nos:tũ ad oſten
dendũ ſignum filioꝝ dei. Hebre. xij. Si ex
diſciplinã eſtis cuiꝰ ꝑticipes facti ſũt oẽs:
ergo adulteri ⁊ non filij eſtis: tum deniqꝫ
ne ꝓpter hoc ad baptiſmũ veniẽtes in eo
p̃miũ retributiõis accipiãt. Si nãqꝫ dareꝭ
ĩmortalitas in baptiſmo:tũc plures ꝓpter
illam ꝯſequendã baptiſmũ peterẽt ꝙ ꝓpꝭ
gr̃am:nec fides tunc hr̃et meritum cui hu
mana ratio p̃beret expimentũ. Deniqꝫ lꝫ
ſm̃ Gregꝭ. nazãzenũ. qͥntuplex eſt ſpecies
baptiſmi. Eſt enĩ baptiſmꝰ figuratiuus:qͥ
Moyſes baptizauit ꝑpl̃m iſrl̃: ſed in aqua
tm̃ ſcꝫ ĩ nube ⁊ mari. Et p̃paratiuus qͥ Jo/
hãnes baptiſta baptizauit:tñ ex his duo/
bus nullus nobis effectꝰ ſalutis ꝓuenit:
ſicut in tribꝰ ſequẽtibꝰ:qͥ in ſuis ꝑfectioni
bus plenũ ſortiũꝭ effectũ:de qͥbus etiã ha
beꝭ extra de p̃ſbytero non baptizato. c. ad
aplicã. in glo. Quoꝝ primꝰ ẽ baptiſmꝰ flu
minis vel aque:nec in aq̃ ſolũ: ſed in aq̃ ⁊
ſpũſancto:de quo p̃ncipaliter oĩa ſũt ꝓſe/
cuta q̃ dicta ſunt de baptiſmo: ⁊ ſufficit oĩ
bus tam ꝑuulis ꝙ adultis: dũmodo nõ ĩ/
ueniat obijcere ꝯrie volũtatꝭ. Secũdus ẽ
flaminis qͥ ſolũ ꝓdeſſe põt dolicapacibus
dũ ſcꝫ aut putant ſe baptizatos eſſe:fideꝫ
hñtes ⁊ charitatẽ: nõ ꝯtẽnẽtes baptiſmũ
flumĩs:aut eos excludit a baptiſmo arti/
culꝰ neceſſitatꝭ: ſecus tñ eſſet ſi ſcientes ſe
nõ baptizatos cũ poſſent baptizari ꝯtem/
nunt: hi ꝗ baptizanꝭ flamine ſpũſſancti:
qͥ cõtritionẽ ingerit ⁊ amorẽ: nõ tñ de lege
cõmuni plenũ effectuꝫ ſortiꝭ iſte baptiſmꝰ

pleniſſimam faciens remiſſionẽ peccatoꝝ
niſi forte tan te fuerit efficacie ꝙ ꝑfecte pe/
nitentẽ induceret ad ꝑfectionẽ vite : ſicut
eſt ingreſſus religionis ꝑꝓbate:tũc enĩ
delere oẽm culpam ⁊ penã:vt plenius ptꝫ
in ſmõe de penthec. ſub hoc themate:iuſ/
ſit eos baptizari: vbi de iſtis agiꝭ:⁊ ſic ꝓ/
deſt ſolis dolicapacibꝰ. Tertius ẽ ſangui
nis qͥ fit ꝑ martyriũ ⁊ eſt ceteris venerabi
lioꝛ:qꝛ contagijs iteratꝭ nõ fedaꝭ:⁊ iſte p̃t
etiam ꝓdeſſe ꝑuulis: vt ptꝫ de beatis ĩno
centibus:ex his etiaꝫ infertur ꝙ latro ſal/
uatꝰ ĩ cruce fuit baptizatus baptiſmo flã
minis nõ ſanguinis :qꝛ nõ ſuſtulit marty/
rium pro chriſto: ſed ꝓpter ſua demerita.
Ad laudem dei.

De effectibꝰ baptiſmi q̃tuꝫ ad ad collationẽ boni: qͥ ſunt chriſto incoꝛpoꝛari: cęlũ aperire: gratiam et virtutẽ ꝯferre: characterem im/primere: Sermo XVI

q Uicunqꝫ in chri/
ſto ieſũ baptizati eſtis: chriſtũ ĩ/
duiſtis. Gal. iij. Ad euidentiã A
thematis queri põt: vtꝝ incoꝛpoꝛari chri/
ſto ſit effectus baptiſmi : p̃ſertim cũ diciꝭ
in. iij. li. ſen. diſ. xxiij. ꝙ ſi qͥs habet fidem
formatã:etiã ante baptiſmũ incoꝛpoꝛatur
chriſto et membrũ eius efficiꝭ. Hinc diciꝭ B
Roma. vj. Gratia dei vita et̃na :⁊ ſic ĩ ca/
ſu gratia vel fides formata ad ſalutem ſuf
ficit:cum ſcꝫ articulus neceſſitatis ſacra/
mẽtum excludit. Ad hoc reſpondet Tho.
ſuꝑ. iiij. diſ. iiij. ꝙ incoꝛpoꝛari chriſto ꝯtin/
git dupliciꝭ ſcꝫ merito ⁊ numero. Merito
quidẽ põt quis de eccl̃ia effici qͦd eſt chri/
ſto incoꝛpoꝛari:etiam ante baptiſmũ actu
ſuſceptum: ſed non ante ꝓpoſitum baptiſ
mi poſt tempus reuelate gratie. Sed nu/
mero non poteſt aliquis effici de eccl̃ia ni/
ſi per baptiſmũ:quia nullus añ baptiſmũ
admittitur ad ꝑceptionẽ eucharíſtie : aut
alioꝝ ſacr̃oꝝ eccleſie :eo ꝙ ſacramentoꝛuꝫ
eccl̃ie capax non eſt: verbi gratia: capitis
virtus non cõmunicaꝭ mẽbꝛo:niſi iã vni/
to:ſic merita chriſti non cõmunicãtur cre/
aturis rationalibꝰ: niſi ꝑ baptiſmi ſacr̃m
iam vnitis:⁊ extũc ꝑ alia ſacr̃a fit influen
tia debita: p̃ſertim ꝑ euchariſtiam fit ꝑfe/
cta influentia incoꝛꝑationis a capite ĩ mẽ
brũ:⁊ ſic qͥs ꝑ gr̃am adoptionis ⁊ virtutẽ

baptismatis ꝯseq̄tur merito christi filiati/
onis effect⁹ q̄ notāt̄ ī verbis themat̄: q̄cū
ꝗ ī christo baptizati estis ⁊c̄. q̄ nimiꝝ effe/
ctus q̄ꝫtū ad collatiōeꝫ boni: notāt̄ ī bap/
tismo christi: vt habet̄ Mat. iij. christo ba
ptizato statim aperti sunt celi: descēditq̄ꝫ
spūssanct⁹ ī specie colūbe: ⁊ vox p̄ris audi
ta ē: h̄ ē fili⁹ me⁹ dilect⁹. Ad q̄ꝝ executio
nē p̄mo q̄ri pōt: vtꝝ aptio ianue celest̄ sit
effect⁹ baptismi: p̄sertim cū añ passionē chri
sti aliq̄ fuerūt baptizati: ꝫ tūc non erat eis
apta ianua: q̄ꝛ si mortui fuissēt: tūc regnuꝫ
nō itrassent. Nimiꝝ q̄ꝛ ꝫm oēs doct. ī mor
te christi amotū ē illud impedimentuꝫ: q̄ḋ
designatū erat ꝑ gladiū flāmeū ⁊ v̄satilē.
Ad h̄ rñdet sanct⁹ Tho. vbi s̄. ꝙ apire ia/
nuā regni nihil aliud ē q̄ꝫ amouere īpedi/
mentū q̄ hūane nature ꝓhibebat̄ īgress⁹:
⁊ illa remotio fit efficiēter q̄ ad aliquā ꝑso
nā: q̄ñ passiōis christi iā ꝑfecte fit ꝑticeps
ꝑ baptismū: ita ꝙ baptism⁹ sit q̄si causa in
strumētalis apiens ianuā regni celestis q̄
ad ꝑsonā baptismū recipiētem: ꝫ h̄ impedi
mentū absolute q̄ꝫtū ad oēs remotuꝫ fuit
sufficiēter ꝑ passionem christi: ita ꝙ passio
christi sit vt cā satisfactoria q̄ ad oēs: ⁊ q̄ꝛ
passio christi in cui⁹ virtute baptism⁹ agit:
nōdū erat facta: nec ꝑ eā adit⁹ regni apt⁹:
ideo baptism⁹ nō habuit hāc virtutē ante
christi mortē: q̄ꝛ nō ē causa p̄ncipalis ape/
B riēdi aditū regni. Et notandū ꝙ aditus
regni tripliciť apitur. Uno mō q̄ꝫtū ad aīe
gloriā: ⁊ sic in passione apt⁹ ē: hinc dictū ē
latroni. Hodie mecū eris in paradiso. Alio
modo q̄ꝫtū ad gloriaꝫ corpis: ⁊ sic aptus ē
in resurrectiōe: vnde canit̄ ī collectā. De⁹
q̄ hodierna die ꝑ vnigenitū tuū eternitat̄
nobis aditū deuicta morte reserasti. Ter/
tio q̄ꝫtū ad locū glorie ꝯgruentē ⁊ sic apt⁹
est in ascēsiōe: ⁊ in his trib⁹ modis baptis/
mus instrumentaliter aperit q̄ ad ꝑsonaꝫ
agēs etiā virtute passionis: resurrectiōis
⁊ ascēsionis: inq̄ꝫtum em̄ hō ꝯfigurat̄ chri
sto passo ꝑ īmersionem aq̄: quodāmō chri
sto ꝯsepelit̄: ⁊ ei resurgēti q̄ꝫtū ad nitorē q̄
resultat ex aqua: ⁊ ei ascēdenti q̄ꝫtū ad ele
uationē baptizati de sacro fonte: ꝫ baptis
mus ꝓprie passioni appropriat: q̄ꝛ glia aīe
p̄ncipalior ē ⁊ causa q̄dāmō alioꝝ: ⁊ ī hui⁹
signū baptizato dño apti sunt celi suꝑ eū.
Ceteꝝ dicunt̄ etiā apti celi suꝑ christū ba/
ptizatū: q̄ꝛ baptism⁹ habet etiā effectū illu
minatiuū. Pro q̄ sciēdū: ꝙ lumē ē q̄ dirigi
mur ī visionē alicui⁹ rei: baptism⁹ aūt diri

git in visionē spūalem tā interiorē q̄ꝫ exte
riorē. Interiorē q̄dē inq̄ꝫtū baptism⁹ dicit̄
sacr̄m fidei: q̄ oculū mēt̄ idoneū facit ad
visionē diuinoꝝ. Exteriorē vero: q̄ꝛ bapti
zatis ꝯcedit̄ inspicere sacrā eucharistiam
⁊ nō alijs: sicut dicit Dyo. ⁊ Jo. dam̄. ī sua
diffinitiōe: baptismo vim illuminatiuā at
tribuit: ⁊ h̄ q̄ꝫtum ad primū: ꝙ baptizato
dño factum legim⁹. Scd̄o vero descēdit
spūssanct⁹ in specie colūbe ad denotandū
infusionē grē spūalis ī baptizatos. Ad
cui⁹ euidentiā primo q̄ri pōt: vtꝝ ꝑuulis ī
baptismo ꝯferant̄ grā ⁊ virtutes vel habi
tus virtutū: p̄sertim cū dic̄ Aug⁹. ꝙ fides
datur ⁊ nutrit̄ ī baptismo: datur q̄ꝫtuꝫ ad
paruulos: auget̄ q̄ꝫtum ad adultos: sed fi
des q̄ sic datur virtus ē: ⁊ eadē rōne dant̄
alie virtutes: vnde null⁹ admittit̄ ad glo
riam: nisi habeat vestē nuptialē q̄ ē chari/
tas: ⁊ ideo pueri q̄ moriētes statim euolāt
in gloriā: charitatē habent q̄ ē mater oīm
virtutū. Ad h̄ rñdet Bonauē. suꝑ. iiij. dis.
v. ꝙ pueris dant̄ grā ⁊ habit⁹ ꝑfecti virtu/
tū: sicut ⁊ adultis q̄ baptizant̄: q̄ꝫuis ꝑ il/
los nō opentur: eo ꝙ adhuc p̄pediti tene/
antur. Pro q̄ notandū: ꝙ potentie anime
dupliciter impediūt̄ ne exeant ī act⁹ suos.
Primo modo a corpis impfectione vel in
dispositione: sicut impediūt̄ ī ꝑuulis stul
tis ⁊ dormiētib⁹: ⁊ ecōtra expediunt̄ ꝑ cor
poꝝ ꝑfectiōem ⁊ bonā dispositionē. Alio
modo impediūt̄ ab habitu malo: sic̄ a cō/
cupiscentia vel culpa: ⁊ sic expediūt̄ ꝑ gra
tiā ⁊ virtutes q̄ remouēdo culpā potētias
ꝑficiūt: ⁊ ad operandū abiles reddūt: sed
p̄mā expeditionē nō faciūt: cū itaq̄ꝫ vtrū/
q̄ꝫ impedimētū ꝑuul⁹ habeat: alteꝝ tm̄ re/
mouet̄ ꝑ v̄tutes: ⁊ q̄ꝛ hi habit⁹ virtutū me
diāte baptismo ortū hñt a deo: ñ a natura
innati: nec a libero arbitrio ꝑ exercitia ac/
quisiti: ideo pñt esse in ꝑuulis añ vsum li.
ar. ⁊ esse ꝑfecti: natura adhuc exñte impfe
cta: lꝫ adhuc ligati sunt ꝓpter puericiā: si/
cut ī dormiēte ꝓpter somnū: sed puericia
discedēte inclinant ad bene opandū: nisi
q̄s spūisācto resistat. Preť ea: q̄ꝛ ꝑ easdē
causas q̄b⁹ virt⁹ generat̄ eisdē etiā auget̄:
vt dic̄ phs. ij. ethi. ideo q̄ꝛ baptismi ē ꝯferre
grāꝫ ⁊ v̄tutes nō habētib⁹ seq̄t̄ ꝙ ī hñtib⁹
augeat deniq̄ꝫ ex hac grā ī baptismo susce
pta ⁊ habitu virtutū efficit̄ q̄s fecūd⁹: bo
nis opib⁹ exercitijs virtutib⁹ ⁊ merit̄: sic̄
colūba ⁊ auis fecunda pullis: ⁊ h̄ ideo: q̄ꝛ
cū hō ꝑ baptismū regeneret̄ ī spūalē vitā:

ꝑ ip̄m efficiť homo actiue q̄ſi genitoꝛ ſpi/
ritualiū opeꝝ: q̄ redduť ꝛ deo grata ꝛ no/
bis meritoꝛia: vt ſic aqua gr̄e fiat in nobis
fons aque ſaliētis in vitā eternā. Scd̄o
q̄ri pōt vtꝝ baptizatis equalis gr̄a datur:
p̄ſertim cū ad effectuȝ baptiſmi capiendū
non req̄riť aliqua cōcauſa: ſ ſolū vt impe/
dimentū remoueať: ꝛ h̄ in adultis: ꝛ nul/
lus recipit gr̄am in baptiſmo niſi ab eo ſit
impedimentū remotū. Ad h̄ rn̄det doc. ſā
ct⁹ ſup. iiij. diſ. iiij. ꝙ act⁹ actiuoꝝ recipiūť
a paſſiuis ſm ſuā diſpoſitionē: ꝛ id̄ ꝗuis
baptiſm⁹ ꝛ paſſio chꝛiſti q̄ in eo opať ꝗtū
eſt de ſe: equalē reſpectum ad oēs habeāt:
qꝛ tn̄ q̄dam ad baptiſmū cū maioꝛi p̄para/
tione fidei ꝛ deuotiōis accedūt ꝗ alij: id̄o
q̄dam maioꝛē gratiā alijs ꝯſequūť: qꝛ nul
lus gr̄am in termīo recipit vt intendi non
poſſit ꝑ baptiſmū: ꝛ ſic p̄paratio fidei ꝛ de
uotionis ē quaſi materialis diſpoſitio ad
maioꝛē gr̄e receptionē. Et id̄o dicit Dam.
ꝙ in baptiſmo remiſſio peccatoꝝ cunctis
eq̄liter dať a chꝛiſto: gr̄a aūt ſpūſſācti ſm
ꝓpoꝛtionē fidei ꝛ purgationē. Sȝ ī pueris
baptizādis ex eoꝝ ꝑte nihil requiriť: ſed
hn̄t q̄ſi ꝓ diſpoſitione ad ſalutē fidē eccle/
ſie: ꝛ ꝓ effectiuo ſalutis virtutē paſſionis
chꝛiſti q̄ opatur ī baptiſmo: ꝛ hec duo eq̄/
liter ſe habēt ad oēs pueros: oēſq; equalē
gratiā recipiunt ꝗtum ē de lege cōmuni:
nec q̄dē bonitas diſponit ad gr̄am baptiſ/
malem ī pueris: qꝛ ſm Bonauē. ibidē: gr̄a
mēſurať in eis ſm liberalitatē dātis ꝛ nō
ſm qualitatē ſuſcipiētis: niſi de ꝯgruo ſm
ꝙ ſuſcipiens adult⁹ ſe p̄parat: ſ quia vn⁹
ꝑuulus nō ē magis diſpoſit⁹ ꝗ ali⁹: ꝛ de⁹
opatur ſm exigentiā ſacr̄i: ideo equaliter
oībus dat quātū eſt de lege cōmuni: qꝛ tn̄
ꝑtās eius nō ē alligata ſacr̄o: nō ē neceſſe
ꝙ ſemꝑ det equalē: ſ p̄t facere cui vult pꝛi/
uilegiū ſpāle: ꝛ hoc ꝗtum ad ſcd̄m. Ter
tio vox patris audita ē: Hic ē fili⁹ me⁹ ꝛc̄.
ad denotandū ꝙ baptizati ꝑ gr̄aȝ adoptio
nis efficiunť filij dei: in ſignū cui⁹ ī baptiſ
mo ſignū adoptiōis imp̄miť qd̄ diciť cha/
racter. Ad cui⁹ euidētiā ſciendū ꝙ chara/
cterē in ſacr̄is q̄buſdam impꝛimi: oēs mo/
derni ꝯfitēť: ꝛ ē diſtictio a charactere eter
no imp̄ſſa aīe rōnali ſm imaginē: configu
rans trinitatē creatā: trinitati creāti ꝛ re/
creanti: ꝛ diſtinguēs a non cōfiguratis ſm
ſtatū fidei: ē inꝗ diſtinctio. i. ſignū diſtin/
ctiuū imp̄ſſū aīe: q̄ſi lumē q̄ddā ſemiplenū
ꝛ q̄dam caloꝛ gratis datus: ꝛ lumen illud
diciť ſignaculū aīe. pš. Signatū eſt ſuper
nos lu. vul. t. do. ſignatū inquā ꝑ naturā:
ſ ſpeciali⁹ ꝑ ſacr̄a diuina: ſpālisſime vero
ꝑ dona ſpūſſancti: ꝛ illud ſignū imp̄ſſū eſt
diſponens ad vlterioꝛē ꝑfectionē gr̄e: cui⁹
officiū ſm Pe. in. iiij. di. v. eſt gr̄am ſigni/
ficare inquātū ē ei⁹ ſilitudo q̄dā: ꝛ cauſare
inquātū eſt virt⁹ q̄dā ſāctificatiua. Inquā
tum igiť ē gr̄e ſilitudo: habet aīam ꝯfigu
rare deo: cui⁹ gr̄a ſilitudo eſt: ꝛ ꝑ ꝯſequēs
habet ſiles a diſſilib⁹ diſtinguere. Inquā/
tū vero cauſa ē: habet ad gr̄am gratū faci/
entē p̄parare: ꝛ ꝑtāteȝ aliquā gratuitā in
aīam impꝛimere: iſtud igiť ſignum diſtin
ctiuū imp̄ſſū ē aīe rōnali a charactere eter
no. i. a filio qui ē figura ſubſtātie pr̄is: ſm
imaginē ꝯfigurās trinitatē nr̄am creataȝ.
Cū igiť character ſit ī aīa rōnali ſm ima/
ginem: ſm quā etiā ē cōfiguratio hoīs ad
deū: ꝛ imago ꝯſiſtat ī potentijs: ſic̄ ꝛ trini
tas increata ꝯſiſtit ī ꝑſonis: ꝛ vnitas ī eſ/
ſentia: ideo relinq̄ť ꝙ character ē ī natura
lib⁹ potētijs aīe ſicut ī ſubiecto: p̄ncipali/
ter tn̄ ꝯſiſtens ī potētia cognitiua: ꝛ ꝑ po/
ſterius alias reſpiciēs mediāte illa in qua
p̄ma ē: ſicut etiā imago p̄ncipaliter ꝯſiſtit
in potētia cognitiua: qꝛ ex memoꝛia ꝛ ītel/
lectu volūtas oꝛiť: ꝛ ſic ē imago ī ītellecti
ua ꝑte ſic̄ ī radice Vn̄ character dať ad ex
ercēdas actiōes ſpūales ſimpliciť: ſ gr̄a q̄
eſt ī eſſentia aīe: magis tn̄ de ꝓpinquo re/
ſpiciēs affectiuā ꝗ intellectiuā: dať ad bn̄
opandū: q̄liter em̄ aliq̄s opetur p̄cipue ex
volūtate pēdet: ꝛ volūtas bona ꝑ gr̄aȝ di/
rigiť. Deniq; ſm Tho. in. iiij. diſ. iiij. iſte
character indelibiliť ī aīa ꝑmanet: cui⁹ rō
eſt: qꝛ imp̄ſſio characteris eſt ꝑ quādā aīe
rōnalis ſanctificationē: ꝓut ſanctificatio
diciť deputatio alicuius ad aliqd̄ ſacꝝ: ad
quā ſāctificationē nō magis actiue opať
aīa ſanctificanda ꝗ aqua ſāctificanda vel
oleum: vel chriſma ad ſui ſāctificatōeȝ: ni
ſi ꝙ homo ſe ſubijcit ſāctificationi ꝑ cōſen
ſum: res aūt ille ſubijciūtur: qꝛ carent libe
ro arbitrio: ꝛ ideo q̄litercūq; aīa variať ꝑ
ꝓpꝛias opationes: nūꝗ amittit characte/
rem: ſicut nec chriſma: nec oleū nec panis
ꝯſecratus vnꝗ ſāctificationē ꝑdit quali/
tercūq; transmuteť: dūmodo nō coꝛrūpa/
tur: vnde ꝛ in dānatis manet character lȝ
ibidē nō ſit oꝛdinatus ad aliquē finē: nam
hoc eſt ideo: quia p̄ter intētionē impꝛimē/
tis characterē dānatur: ꝛ ea q̄ fiūt p̄ter in/
tentionē: carent oꝛdine ad finē: deus tn̄ q̄

nihil inordinatum relinquit: elicit ex hoc aliqđ bonū: ſm qđ apparet iuſtior eoꝝ dā/natio: quia tantū mun⁹ neglexerūt. Deni⁊ vt effectus baptiſmi clarius elucescāt legit̃ ꝙ ſub imperio diocleciani cū p quattuor annos eccleſie clauſe fuiſſent erat rome mimus qđam noīe geneſius q̄ chriſtianos (ſicut incredul⁹ erat) ſepi⁹ irridebat: quodā tpe p artis ſue peritiā diocleciano placere volēs: oīa ſecreta diuini miniſterij ſcrutari cepit: ⁊ ad ſocios redēs: ſcitis inq̄t ꝙ impatores exoſos habent chriſtianos: venite ergo ⁊ de eoꝝ myſterijs riſum ꝓponamus: vt ſic imperatorib⁹ placeam⁹ quos annuētes docuit de ſecret̃ diuinis q̄d facerēt: quidue reſpōderēt: die igit̃ cōſtituto impatore p̄ſente: roma ſpectāte: venit in mediū: ⁊ eſſe ſe dicit egrotū: petit baptiſmatis ſacramentū: iacēs in grabato: ⁊ ait ad ſocios: eia nr̄i: grauem me ſentio: leuem me fieri volo. Quō inquiūt leuē te faciemus ſi grauis es: nūq̄d fabri ſumus? Statim⁊ geneſius iterius a dn̄o viſitat⁹ ait veſani: chriſtianus deſidero mori. Cui college. Quare: vt inquit in illo die velut a deo fugitiu⁹ nō inueniar: hec audiēs imperator: riſum tenere nō potuit: tūc ſm ꝙ erat ordinatū intrare faciūt exorciſtam et p̄ſbyterū: q̄ ſedentes ad lectuꝫ eius: quid inquiūt ad nos miſiſti fili: rn̄dit (nō ſimulate ſꝫ ex corde) q: cōſequi gratiā chriſti cupio: vt renaſci me ſentiens liberer a ruina peccatoꝝ meoꝝ. Fit clamor populi: currūt curſores ferētes ei munera ab imperatore miſſa: ⁊ cum oīa circa eū diuinoꝝ ſecretoꝝ ſacramēta cōpleta fuiſſent: induit̃ veſtib⁹ albis: ⁊ cepit ſedēs panem ⁊ alia paupib⁹ erogare: ſubito⁊ milites quaſi ab impatore miſſi tenentes eū ad iudicē duxerūt: ſed ductus ad falſam paſſionē: acceſſit ad veram ꝯfeſſionē. Ueniēs enī ad impatorem aſcendit baſim vbi ſtatua fuerat veneris: ſic⁊ cōcionatus eſt. Audi impator ⁊ oēs q̄ adeſtis: quotienſcū⁊ accidit vt chriſtianum nomē audirē deteſtabar: ⁊ his q̄ trahebāt chriſtianos p publicū adiūgebar et ſimul trahebā: tortoſ⁊ inſultabā: ac furorē populi ſup eos accēdebā: tantū enī nomē illud exhorrui: ꝙ hac ō cauſa parētes ⁊ affines deſerui: malui⁊ pegrinatiōis et egeſtatis onus aſſumere: q̄ in patria īter chriſtianos permanere: deni⁊ vſ⁊ hodie volui pſcrutari eorū ſecreta: non vt crederem: ſed vt ō his populis riſum exhiberē: mox autē vt me nudū illa aqua pfudit: et interrogatus credere me ad īterrogata reſpondiſſem: vidi celum aptum: ⁊ manū de celo ſup me venientē in hora qua pfundebar aqua: dei quo⁊ āngelos flāmeo radiantes aſpectu iuxͣ me ſtantes: q̄ oīa peccata mea a iuuētute cōmiſſa in libro ſcp̄ta recitantes dixerunt mihi: aqua hec delet oīa iſta q̄ te recognoſcis feciſſe: cū⁊ aq̄ pfuſus fuiſſem: factus ſum niue cādidior: ita vt nec ſignum ſcripture p̄terite appareret: vidi etiā dei gloriā cordi meo impſſā: p quā didici chriſtū ieſum hunc eſſe lumē ⁊ ſalutē omniū: q̄ gloriā ei⁹ p baptiſmū fuerint cōſecuti. Tūc dixerunt mihi angeli: ſcias te ab oīı peccato mundatū: age nūc vt gr̄am dei quā accepiſti conſerues: tāta enī vis eſt myſterioꝝ dei: vt ludibrijs ſubiacere non poſſit. Quid ergo faciā iudicate: dum vobis placere cuperē: regi celeſti cōplacui: ſicut igit̃ vſ⁊ nūc mecū increduli ⁊ illuſores fuiſtis: ſic mecū ab irriſione ceſſate: credētes dominū ieſum verū deuꝫ eſſe. Tunc impator nimio furore repletus iuſſit oēs ſodales eius cuꝫ virgis cedi: eſtimās eos ſimiliter credere: qui blaſphemantes nomē ieſu: reſponderunt ſe nunq̄ in illum credere voluiſſe. Tunc imperator in geneſiū ita furere cepit: vt ſi nō ꝓhiberetur horrore: ſanguinē eius biberet: fecit igitur eum corā omnib⁹ immaniter cedi: ſatiſfaciens iracundie ſue. Die vero ſequēti: iuſſit eum a pluſiano p̄fecto ad ſacrificium cogi: ⁊ tādiu tormētis agi: q̄diu ad eius poſſit puenire cōſenſum: qui cum poſitus eſſet in eculeo: ⁊ ei pluſianus diceret inſane ⁊ miſerrime: ſacrifica dijs vt te poſſint iterum reuocare ad gratiam dominorum. Reſpondit ad illorum dominoꝝ gratiam redeant: qui dominū ipſorū ignorāt: verus enim ille rex eſt: quem ego oculis patientibus vidi: qui mihi dignatus eſt oſtendere miſericordiā ſuam: et me indignum in ſuis myſterijs illuminare: vt q̄ cecus eram: eius cognoſcerē voluntatē. Ah miſerum me lugeo: quia vobiſcū ah erraui: ⁊ ſanctum nomen in chriſtianis abhorrui: pro quo crimine mihi reputabo vniuerſa ſupplicia: quoniā ſat̃ tarde ad regē deum adorandū acceſſi. Dicit ei pluſian⁹: quis eſt ille rex preter regem noſtrū: reſpōdit: rex iſte homo eſt: rex autem quem ego adoro: deus eſt. Igit̃ dū in eculeo ceſus ⁊ vngulis attrectat⁹: ac lampadib⁹ inflāma

tus: in ꝯfessione sancta ꝑsisteret: et iudici diceret: si cētuplicaueris hec tormenta circa me: christū mihi de corde nō poteris auferre: ⁊ hec oīa gesta dum ꝑfectus regi legenda portaret: tūc iussit eū rex decollari: quā sententiā genesiꝰ cū omni gaudio suscipiēs martyrij gloriam adeptus est. Ad laudem dei.

De sacramēto cōfirmatiōis quātū ad materiā: formā ⁊ effectum: Sermo. XVII

Aponebāt manꝰ sup illos ⁊ accipiebāt spiritūsanctū. Actꝫ. viij. In his verbis tangitur scḋm sacramentū ecclīe: scꝫ cōfirmationis: cuiꝰ institutio primo facta ē manifeste ab apostolis: vt patet in verbis ꝓpositis quoꝝ vestigijs inherentes ecclīaꝝ rectores; ex familiari ꝯsilio spūssācti: formā illius ⁊ materiā instituerūt: nā aplī nulla fuerūt vsi materia: ꝫ sola manꝰ impositiōe nec etiam aliqua verboꝝ forma: cuiꝰ ratio potuit esse manifesta sāctispūs apparētia ꝗ erat ipis ꝓ materia ⁊ forma eo ꝙ tūc tēporis visibiliter opabaꝭ: sed postq̄ꝫ hec apparētia defecit: romana ecclīa ex familiari grā spūssancti ⁊ cōsilio certā materiā et formam instituit: vt dicunt Guil. ⁊ Tho.

A Pro quo sciendū ꝙ cōfirmatio ē plenarie diuine grē infusio: armans instruēs et corroborans baptizatos ad ꝯfitendū firmiter nomē christi: vt ptꝫ de ꝯse. dis. v. spiritussancti: ⁊ vocaꝭ antbonomatice manꝰ impositio: qꝛ lꝫ in alijs sacramētis cōmuniter manꝰ impositio fiat: ꝑ quā grē infusio creditur: quia tunc hic plenius fit infusio grē: eo ꝙ daꝭ ad augmentū grē: idcirco ꝑ quādā excellentiā vocaꝭ h̄ sacramentū manus impositio: vnde sicut his ꝗ corporaliter nascunꝭ necessarie sunt vires ad opandum: sic spūaliter renatis necessariū est robur spūssancti: quapropter aplī post ascensionē dn̄i receperunt spiritūsāctū ad robur: vt eēnt fortes ī fide ⁊ fidei ꝯfessione circūuallantibꝰ vndiq̄ꝫ ꝑsecutionibus: hinc etiā diligēti cura debet ꝓcurari pueroꝝ ꝯfirmatio: qꝛ ꝑ hāc ꝯferꝭ maior grā ⁊ ꝑ ꝯn̄s maior gloria. Hinc ergo p̄mo q̄ri pōt: vtꝝ ꝯfirmatio sit sacramentū necessitatis: p̄sertim cū diciꝭ de ꝯse. dis. v. c. oēs fideles ꝑ manꝰ impositiones epoꝝ: spiritū sanctū post baptismū accipe debēt: vt pleni christiani inueniāꝭ: sed hoc videꝭ de necessitate salutꝫ ꝙ ꝗs sit plenus christianꝰ. Ad hoc rn̄det Bonauē. sup. iiij. dis. vij. ꝙ est necessitas simpliciter: ⁊ ē necessitas cōditionata: grā ergo ꝯfirmatiōis nō est necessaria simpliciter: qꝛ sine ea pōt hō moriens ⁊ non ꝯtemnēs saluari ꝑ solū baptismatis sacramentū: est tn̄ necessaria ex ꝯditione scꝫ pugnāti ⁊ vincere volēti: hinc diciꝭ de ꝯse. dis. v. c. spūssanctus gloria in h̄ mūdo tota etate victuri inter inuisibiles hostes ⁊ picula gradiendū ē: in baptismo regeneramur ad vitā: ⁊ post baptismū cōfirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur: ⁊ post baptismū roboramur: ⁊ q̄uis ꝯtinuo trāsituris sufficiant regeneratiōis beneficia: victuris tn̄ necessaria sunt ꝯfirmationis auxilia: ideo ex institutiōe ecclesie est: ꝙ nullꝰ ab hoc sacramēto excipiꝭ: ꝫ si hn̄s oportunitatē illud recipiēdi negligēdo ꝯtemnit: ⁊ mortalis culpe se piculis exponit. Cōfirmatio igiꝭ necessaria iudicaꝭ: nō ꝗdem simpliciter ad salutem: sicut nutrimentū ad vitā corpalē: ad quā sufficit baptismꝰ q̄tum ad originale: ⁊ penitētia q̄tum ad actuale mortale: ꝫ ad spūalē sanitatē est necessaria sicut ad corpalē medicina: vt sic hō ꝯfirmetur ad pugnam: qꝛ nō est nobis colluctatio ⁊c̄. Scḋo querī pōt: q̄ sūt de substātia huiꝰ sacri. Ad h̄ dicendū ꝙ sex: primo sunt duo necessaria ex pte sacri scꝫ materia crismatꝫ: ⁊ forma verboꝝ: nam crisma ꝯfectum ex oleo ⁊ balsamo ē materia huiꝰ sacri: ⁊ hoc rōne mystica: qꝛ ꝑ oleū signaꝭ nitor bone ꝯscientie: ꝑ balsamū vero odor bone fame: vt latius ptꝫ ex̄ de sacra vnctiōe. c. vnico. Pro quo sciendū: ꝙ triplex oleū cōsecraꝭ ī die cene dn̄i ꝑ epos. Primū ⁊ principale ē sanctuꝫ crisma: de quo dictū ē cū quo bn̄dicūꝭ fōtes baptismales: calices: patene: ecclesie: altaria: pueri iā baptizati in vertice ⁊ frōte: epi qn̄ ꝯsecrāꝭ in capite ⁊ manibꝰ oēsq̄ꝫ fideles in sacramēto ꝯfirmatiōis: et istud oportet renouari annuatim: alioq̄n ꝓhibetur vti nisi in necessitate baptizatꝫ: vt ptꝫ ꝺ ꝯse. dis. iiij. c. si ꝗs ꝺ alio. Et idē intelligēdū est de ꝯfirmatione ꝗ est sacr̄m minoris necessitatꝫ. Scḋm diciꝭ oleū sanctū vel cathecuminoꝝ: quo scꝫ inungiꝭ puer baptizandus ī pectore ⁊ īter scapulas: similiter manus eiꝰ ꝗ sacerdos ordinaꝭ: ecclīe q̄ꝫ ⁊ altare añ crismatiōem: inungūꝭ etiā eo reges et principes in humero siue brachio.

Tertiũ est oleũ infirmoꝝ: quo scꝫ vngun/
guntᷣ infirmi in mortis articulo: de his tñ
duob⁹ vltimis nõ inueniᷣ ꝓceptũ ꝙ debet
annuatim renouari. Scõm aũt substãtiale
est forma verboꝝ q̃ talis est hodie. Signo
te signaculo crucis ⁊ ꝯfirmo te chrismate
salutis: ĩ nomĩe pa. ⁊ fi. ⁊ spũss. amẽ: licꝫ tẽ
pore primitiue eccl'ie sola manus ĩpositiõe
vterentᷣ apl'i: vt patet in. c. de sacra vnctio
ne: vbi plura ponũtᷣ de hac materia. Si/
militer sunt duo necessaria ex pte ministri:
Primũ est dignitas episcopal' cui soli cõ/
petit: nisi papa alteri inferiori cõmitteret
ex causa multũ necessaria vl' rõnabili. Un/
de diciᷣ de ꝯse. di. v. c. manus qꝫ ĩpositio/
nis sacramẽtũ magna veneratiõe tenẽduꝫ
est: qd̃ ab alijs ꝑfici nõ põt nisi a sũmis sa
cerdotib⁹: nec tpe apl'orum ab alijs nisi ab
ĩpis apl'is legiᷣ aut sciᷣ ꝑ actum eẽ: nec ab
alijs ꝙ̃ q̃ eoꝝ tenẽt locũ vnq̃ ꝑfici põt aut
fieri debet: nã si aliᷣ ꝓsumptũ fuerit irritũ
habeaᷣ ⁊ vacuũ: nec inᷣ eccl'iastica vnq̃ re
putabiᷣ sacramẽta. Scõm aũt reqsitũ ĩ mi
nistrãte est intẽtio debita: q̃ nimiꝝ reqriᷣ ĩ
omĩb⁹ sacramẽtis. Ex pte deniq; suscipi
entis reqrunᷣ eq̃ duo. Primũ ꝙ ꝯfirman
dus sit baptisat⁹: qꝛ nõdũ baptisat⁹ cõfir/
mari nõ põt nisi prius baptizeᷣ. Cui⁹ rõ ẽ:
qꝛ character baptismatis est fũdamẽtum
alioꝝ: ⁊ ideo illo nõ ĩpresso nõ pñt alij imp̃
mi: ⁊ qꝛ cũ in sacramẽtis nõ impmiᷣ chara
cter in qb⁹ apt⁹ nat⁹ ẽ impmi. Diciᷣ nihil
fieri. de quo charactere pri⁹ visũ est ⁊ po/
stea videbiᷣ. Secũdo requiriᷣ ꝙ in lo/
co debito scꝫ in frõte ꝯfirmeᷣ: cũ eñi qlibꝫ
christian⁹ ẜm ꝓparationeꝫ animi teneatur
ꝓ loco ⁊ tpe fidẽ catholicã publice ꝯfiteri
reqrẽte necessitate vl' suadẽte vtilitate cõ/
muni: ideo confirmatio in fronte poniᷣ vt
a recipiente fides sine erubescẽtia publice
cõfiteaᷣ ⁊ ꝓdiceᷣ: ⁊ qꝛ in ꝯfirmatiõe con/
fertur audacia spiritualis: euidenti⁹ fit in
frõte: in cuius argumẽtũ dixit dñs ad eze/
chielẽ quẽ misit ad enunciãdũ ⁊ arguẽdũ
pctã. eiusdem. iij. Dedi faciẽ tuã valẽtiorẽ
facieb⁹ eoꝝ: ⁊ frontẽ tuã duriorẽ frõtibus
B eoꝝ ⁊c. Tertio queri põt q̃ sunt de bene
esse ꝯfirmatiõis ⁊ nõ de substãtia. Ad hoc
dicẽdũ ꝙ quatuor sunt q̃ tñ sine pctõ ꝓter/
mitti nõ possũt: saltẽ ab adultis si omittũ/
tur absq; rõnali causa. Primũ est ꝙ confe
rẽs debet eẽ ieiunus. de ꝯse. di. v. ꝓcipiᷣ ex
ꝯcilio meldensi. c. vt epi nõ nisi ieiuni ꝑ im
positionẽ manuũ spũmsctm̃ tradant: exce/
ptis infirmis ⁊ morte periclitantibus: nec
mirũ qꝛ sacramentũ est omni venaratione
dignũ: vtpote ĩ q̃ abũdãs ⁊ eminẽtior gra/
tia ꝯferᷣ. Hinc melchiades papa ꝯsultus
de dignitate sacramẽti hui⁹: Rñdit epis hi
spaniaꝝ ⁊ habeᷣ de ꝯse. di. v. c. De his ve
ro. sup qbus rogastis vos informari vtrũ
maius sit sacramẽtũ man⁹ ĩpositiõis epo/
rũ: aut baptism⁹. Scitote vtrũq; magnum
esse sacramentũ: ⁊ sic̃ vnũ maiorib⁹. i. sum
mis põtificib⁹ est accomodatũ qd̃ nisi a ma
iorib⁹ ꝑfici nõ põt: ita ⁊ maiori veneratiõe
venerãdũ est ⁊ tenẽdũ: sed ita ꝯiũcta sunt
hec duo sacramenta: ꝙ abĩuicẽ nisi ꝓueni/
ente morte nullatenus possunt separari: ⁊
vnũ sine altero rite ꝑfici nõ põt: h̃ ibidem.
Secũdũ est ꝙ adulti debẽt ad ꝯfirmatio/
nẽ vẽire ieiuni: ꝓpter reuerẽtiã sacramẽti:
ĩmo debẽt se sollicite ꝓparare ꝑ ꝓuiã con/
fessionẽ: vt spũmsctm̃ digne suscipere va/
leãt: alioqn nõ excusãᷣ a mortali sacramẽ/
tũ tm̃ indigne ꝑcipiẽtes: Uñ de ꝯse. di. v.
diciᷣ ex cõcilio aureliano. c. Ut ieiuni ad
ꝯfirmationẽ veniãt ꝑfecte etatis. glo. sta/
tuimus vt moneanᷣ ꝯfessiões facere pri⁹
vt mũdi donũ spũsancti valeãt accipe: et
qꝛ nunq̃ erit christian⁹ scꝫ ꝑfect⁹ nisi in cõ
firmatiõe epi fuerit chrismat⁹. Tertiuꝫ est
ꝙ ꝯfirmãdus teneri debet ab alio ex eccle
sie institutiõe: Unde diciᷣ de ꝯse. di. iiij. c.
nõ plures. ad suscipiẽdũ de baptismo infã
tẽ accedant q̃ vnus siue vir siue mulier: in
cõfirmatiõe qꝫ idipm̃ fiat: in qbus verbis
duo notanᷣ. Primũ est ꝙ ꝯfirmãd⁹ tene/
ri debet: sicut baptisand⁹ leuari. Secũduꝫ
ꝙ tm̃ ab vno: nec refert vtrũ sit vir vl' mu/
lier: qꝛ fortitudo spũalis est ꝑ christũ in q̃
nõ est mascul⁹ vel femĩa: vt dꝛ Gala. iij. Ra
tio vero huius est: ad ꝓcauẽdũ ꝑiculũ cõ/
paternitatis in ꝯtrahẽdis matrimõijs: vl'
debitis ꝯiugalib⁹ exigẽdis: Uñ diciᷣ. iij.
q. j. c. de his q̃ filiastros suos ad ꝯfirmatio
nẽ corã ipsis tenẽt. i. q̃ filios vxoris sue de
viro priori dũ chrismãtur ab episcopis sup
se sustinẽt: si in sciẽtia sicut asseris fiat: licꝫ
sit pctm̃ nõ tñ vsq; ad separationẽ cõiugij
puniẽdus est: lugeãt tñ ⁊ digna cõiugij pe
nitẽtia h̃ diluẽtes dño dicãt: Delicta igno
rantie mee ne memineris. di. viij. c. cõsue/
tudo. §. penul. Ignosci põt simpl'r erranti.
glo. i. sine fraude. Argu. ꝙ ignorãtia iuris
excusat: vide textũ ⁊ glosam. Qꝛ si qritur
vtꝝ ĝ reqriᷣ ꝙ aliqs ꝯfirmãdus teneat vl'
tangat in ꝯfirmatiõe. Ad hoc rñdet tho.

ſup.iiij. ꝙ in cōfirmatiōe dat̄ ſpūſſanctus
ad robur. ꝓpter hoc eñ aliq̄s ad cōfirma/
tionē accedit:q2 ſe habere robur ſtandi nō
p̄ſumat: ⁊ ideo fuit inſtitutū ab eccleſia ꝙ
ab alio teneret̄ ad deſignandū ꝙ ꝑ ſe ſtare
nō poſſet: ꝙ ſi nō ſit peccatū nō euitat pro/
pter inſtitutionē eccl'ie:nihilominꝰ tñ reci
pit ſacramētū. Quartū eſt ꝙ cōfirmandū
tenere nō debet niſi cōfirmatus: q2 ſi con/
trariū facit peccat:licꝫ ꝓpter hoc nō ſit ir/
ritū ſacramētū ſꝫm Tho. ⁊ de cōſe.diſ.iiij.
c. in baptiſmate vel chriſmate nō pōt aliū
ſuſcipe in filiū ipſe qui nō eſt baptizatꝰ vl'
cōfirmatꝰ. Ceterū addi poſſūt adhuc duo
de bñ eſſe ſacramēti. Primū eſt ꝙ pepulū
circūliget̄ capiti: ⁊ hoc ꝓpter reuerentiā
ſacramēti. Secūdū eſt ꝙ det̄ alapa: ⁊ h̄ vt
memorie tradāt ſe fuiſſe ꝯfirmatos ne ī in
iuriā ſacramēti denuo ſe faciant cōfirmari
qđ oīno ꝓhibet̄: vt extra đ ſacramētis nō
iterādis. Quarto p̄ncipaliter queri pōt
de effectu huꝰ ſacr̄i ꝓpter quem dinoſcit̄
inſtitutū. Ad hoc dicendū: ꝙ p̄ncipaliter
duplicē cauſat effectū:imprimit eñ chara/
cterē ⁊ cōfert vel adauget gratiā. Q̄tum
igit̄ ad primū effectū dicit Tho.ſup.iiij. ꝙ
character eſt ſignū diſtinctiuū quo q̄s ab
alijs diſtinguit̄ ad aliqđ ſpūale deputat̄:
qđ Pe.in.iiij.lucidius declarat: dicēs: ꝙ
character ē quedā habitualis: id eſt inde/
libilis diſpoſitio ad gratiā:qua.ſ.aīa ordi
nat̄ ad hoc vt ſit dei templū:ſicut cōſecra/
tio eccl'ie nō eſt aliud q̄ꝫ quedā ordinatio ī
dei templū: vnđ ꝑ characterē aīa diſponit̄
ad ꝑfectū habitū gr̄e:ſicut aliqua diapha/
neitas diſponit̄ ad lucē. Tho. Ad aliqđ ǧ
ſpūale poteſt quis triplicit̄ deputari. Uno
mō vt ī ſe ſpūalia ꝑticipet: ⁊ ad h̄ deputat̄
q̄s in baptiſmo:q2 iam baptizatus pōt eſſe
ꝑticeps oīs ſpūalis receptiōis: vñ chara/
cter baptiſmalis eſt q̄ſi quedā potētia paſ/
ſiua abilitās ad receptionē gratiaꝝ ⁊ alio/
rū ſacroꝝ. Alio mō vt ſpūalia q̄s ī noticiā
ducat ꝑ rerū fortē confeſſionē: ⁊ ad hoc q̄s
deputat̄ in ꝯfirmatiōe. Sacr̄m enī hoc nō
dat̄ ꝓprie ꝓpter pugnā ſpūalem: q̄ q̄s pu/
gnat ꝯtra impedientē ſalutē ſuijpſius: ſed
magis ad ꝑſiſtendū fortiter in pugna: qua
q̄s xp̄i nomē impugnat: ⁊ vt inuictꝰ chriſti
cōfeſſor ꝑmaneat: ⁊ huic pugne nō oēs ex/
ponunt̄ ſed ſolū cōfirmati: nā tpe ꝑſecuti/
onis eligebant̄ aliqui q̄ debebant in loco
ꝑſecutiōis ꝑmanere ad publice nomē xp̄i
confitendū. alijs occulte credētibus nec ſe
vltro manifeſtātibus ꝙ eſſent chriſtiani:
vt patet in legēda beati Sebaſtiani. Ter/
tio mō vt etiā credentibꝰ ſpūalia tradat: ⁊
ad h̄ deputat̄ aliq̄s ꝑ ſacramentū ordinis.
Quātū aūt ad ſecūdū effectū ſciendū: ꝙ
cōfirmatio digne ſumēti cōfert gratiā ſi nō
habuit ⁊ adauget gratiā iam habēti: faci/
ens de grato magis gratū: nā ſꝫm Tho. ⁊
Pe.in.iiij. in hoc ſacro ꝯfert gr̄a: nō ſolū
cōiter ſicͭ in quolibet ſacro in q̄ cōfert̄ gr̄a
emūdans a peccato ⁊ cōferēs facultatē di/
gne ⁊ ſalubriter vtēdi eodē ſacro dū digne
ſumit̄: ſed etiā dat̄ ſpecialis gr̄a ꝑ quā de/
putat̄ q̄s ad officiū ſanctitatis: ⁊ idoneus
efficit̄ ad xp̄m cōfitendū. vñ plerūqꝫ fit in
ipſa ꝯfirmatiōe mutatio nomīs: ꝓ eo ꝙ in
ip̄o fit quedā homīs inuocatio deponēdo
ex toto vetuſtatē quā plene nō depoſuerat
in baptiſmo ad ipſius roboris firmitatē.
Deniqꝫ ex hoc queri pōt: vtrūqꝫ maiorē
habebit gloriā paruulꝰ decedēs cōfirmatꝰ
q̄ꝫ nō cōfirmatꝰ. Ad hoc rñdet glo.in.c.vt
ieiuni.de cōſe.di.v. videt̄ ꝙ ſic: q2 in cōfir
matiōe dat̄ augmentū gr̄e: vt patꝫ ibidē.c.
nouiſſime. vbi ſubdit̄: ſignat̄ eñ baptizatꝰ
cū chriſmate ī capitis ſūmitate ꝑ ſacerdo/
tem: ꝑ pontificē xͦo in fronte: vt in p̄ori vn
ctione ſignificet̄ ſuꝑ ip̄m ſpūſſancti deſcen
ſio ad habitatiōꝫ deo cōſecrādā. in ſecūda
xͦo vt eiuſdē ſpūſſancti ſeptiformis gratia
cū omī plenitudine ſanctitatis ⁊ ſcīe ⁊ vir/
tutis venire in hoīe declaret̄: hoc ibi ſeq̄t̄
in glo. qđ cōcedendū eſt ſi dicat̄: ꝙ puulo
cōcedat̄ gr̄a ī baptiſmo: hec glo. ⁊ ideo ne
paruulꝰ tanto bono fraudet̄. pōt in eccl'ia
ſpecialit̄ īterdicta chriſmari ſicut ⁊ bapti/
zari: q2 a quouis interdicto h̄ duo ſunt ex/
cepta: vt patꝫ exp̄ſſe ex̄ de ſen.ex.c.rñſo.in
fi. Uñ quātū malū ē negligere vel ex igna/
uia non recipere ſacramentū cōfirmatiōis
patet exemplo. Nā legit̄ ꝙ quidā florenti/
nus natione lapus nomīe ſatis erat tener
⁊ mollis: hic vidēs epiſcopum florentinū
plures iuuenes cōfirmare: qui iuxta lau/
dabilē cōſuetudinē dabat eis alapā in ſi/
gnū recordationis: extūc horrens maxille
ꝑcuſſionē receſſit: ⁊ ſe confirmatū corā pa/
rētibus finxit: tandeꝫ xͦo mortuus fuit ad
iudiciū tractus vbi cum inquiret̄ de ſtatu
ſuo: p̄ſertim an aliquid ſuſtinere poterat:
ipſo obmuteſcēte tandē demon reſpondit
ꝙ in vita tā mollis erat ⁊ delicatus ꝙ pro/
pter alapā quā abhorruit nō fuerat auſus
ſe facere ꝯfirmari: hoc audito dictauit ſen/

tentiã iudex: q[uod] vsq[ue] in diem iudicij debe/ret singulis diebus [et] noctib[us] septies ala/pas recipere a demonib[us]: in fine mũdi re/cepturus sententiã an esset saluandus vel damnãdus. Q[uo]d auertat a nobis christus iesus.

De sacramẽto extreme vnctiõis [et] eius materia: forma [et] effectu: et t[em]p[or]e: quib[us] p[er]sonis: [et] in quib[us] locis dari debet: Sermo XVIII

A

Ō Rent super eũ vn/gentes eũ oleo: [et] oratio fidei sal/uabit infirmũ: Jaco. v. Ad eui/dentiã thematis q[uae]ri p[otes]t: vtrũ extreme vn/ctionis sacramentũ p[ri]ncipaliter sit ordina/tum ad curandũ morbũ sp[irit]ualẽ vel corpo/ralẽ: p[re]sertim cum illud p[ri]ncipaliter dispen/set[ur] p[ro]pter infirmitatẽ corporalẽ: eo q[uod] nũq[uam] dat[ur] nisi existentibus in graui infirmitate corporali. Ad hoc r[espo]ndet Bonauẽ. sup. iiij. dist. xxiij. q[uod] aliquoru[m] opinio fuit q[uod] p[ri]ncipa/liter ordinatũ est contra reliquias vel seq[ue]/las peccati: que relicte sunt tã ex originali q[uam] ex actuali [et] grauãt animã: sicq[ue] sunt pe/ne sp[irit]uales: habẽtes tamẽ frequẽter penas corporales annexas p[ro]pter sui expurgati/onẽ: [et] ideo dicũt esse principalit[er] cõtra pe/nam sp[irit]ualẽ: sed ex consequẽti ad sanandũ morbũ corporalẽ: sed [contra] hoc est q[uod] dicit[ur] Jaco. v. vbi i[n] institutiõe hui[us] sacramẽti d[icitu]r si i[n] peccato fuerit remittet[ur] ei: ergo ordina/tũ est contra aliquẽ morbũ peccati: q[uod] etiã tangit[ur] in glo. cũ ergo nõ sit cõtra origina/le nec cõtra mortale: relinquit[ur] [contra] venia/le: [et] hoc tenet cõmunis opinio. Sed notã/dum est q[uod] de veniali peccato est loqui du/plicit[er]. Uno mõ p[ro]ut q[ui]s est i[n] statu vie: [et] sic morib[us] venialis est q[ua]si insep[ar]abilis [et] qua/daz necessitate iterabilis ac p[er] hoc quodã/modo incurabilis: [et] ideo nõ debuit cõtra ip[su]m aliqua medicina specialiter [et] p[ri]ncipa/liter ordinari: sed o[mn]ia sacramẽta generalit[er] quodãmodo valent ad eius curationẽ s[ecundu]m plus [et] min[us]. Secũdo mõ p[ro]ut aliq[ui]s est in egressu vie: [et] sic p[otes]t curari morbus venia/lis sine iteratiõe: cum igit[ur] a[n]i[m]a posset cõtra/here talia q[ue] retraherẽt ip[s]am a gloria: ideo diuina clemẽtia remediũ instituit quo a[n]i[m]a curari posset q[uan]tum ad remissionẽ culpe: [et] etiã partis pene: [et] hoc est sac[ra]m[entu]m vnctionis extreme. In cui[us] argumentũ dat[ur] illud t[em]p[u]s

in statu infirmitatis extreme: nõ q[ui]dẽ p[ro]pt[er] infirmitatẽ s[ed] p[ro]pter h[oc] q[uod] appropinq[ua]t egres/sui in quo p[otes]t venialia p[er]fecte curari: [et] q[uod] illud verũ sit: patet: q[ui]a quãtũcũq[ue] q[ui]s infir/met[ur] non dat[ur] illi sac[ra]m[entu]m hoc: nisi p[re]sumat[ur] q[uod] moriat[ur]: vel q[uod] sit in articulo mortis: [et] si cõ/staret de [contra]rio nõ daret[ur] h[oc] sac[ra]m[entu]m. Ceterũ mo/dus curãdi veniale peccatũ in h[oc] sac[ra]o cor/r[espo]ndet mõ infirmitatis: nã veniale peccatũ grauat a[n]i[m]az dep[ri]mẽdo deorsũ vt nõ ita in/tẽdat in deũ p[er] deuotiõez [et] amorẽ: p[ro] eo q[uod] ẽ ibi cõuersio quedã inordinata ad bonũ cõ/mutabile: [et] p[ro] eo q[uod] amor dei ibi est minor: sic dicit Aug[ustinus]. in li. [con]fes. [et] i[de]o cũ curatio sit directe p[er] [contra]riũ: p[er] illud curat[ur] q[uod] a[n]i[m]az aggra/uatã sursum p[er] deuotiõez eleuat: [et] q[ui]a corp[us] q[uod] corrũpit[ur] aggrauat a[n]i[m]az: cũ illud sac[ra]m[entu]m sit ad eleuandã a[n]i[m]az p[er] deuotionẽ: in q[uo] a[n]i[m]a recipit vigorẽ quẽdã: in q[uo] semp[er] est deletio venialiũ si sint: [et] p[er] [con]s[equen]s rep[re]ssio molestiarũ corp[or]aliũ si expedit ip[s]i a[n]i[m]e. Hinc ẽ q[uod] sac[ra]m[entu]m illud est p[ri]ncipalit[er] ad curationẽ infirmita/tis sp[irit]ualis. s. peccati venialis: [et] p[er] accidẽs est ad curationẽ vel saltẽ alleuiationẽ infir/mitat[is] corp[or]alis: q[ui]a sp[irit]us [con]tinet [et] regit cor/pus: vñ sic passiões a[n]i[m]ales redũdant i[n] car/ne: s[ecundu]m illud sapiẽtis: Sp[irit]us tristis exiccat ossa: sic nõ ẽ mirũ q[uod] trãquillat[ur] a[n]i[m]a [et] vigo/rat[ur] ac letificat[ur]: q[uod] h[oc] etiã redũdat in corp[us]: sic a sili: vino ebri[us] n[on] sentit passiões exteri[us] illatas queadmodũ ille q[ui] vinũ nõ gustauit de q[uo] p[ro]uerb. xxiij. Eris sicut dormiẽs i[n] me/dio mari [et] q[ua]si sopitus gubernator amisso clauo: [et] dices: Uerberauerũt me [et] nõ dolui: traxerũt me [et] nõ sensi q[ua]n euigilabo [et] rur/sus vina reperiã. Sc[e]d[o] q[uae]ri p[otes]t q[ui]d sit ex/trema vnctio. Ad h[oc] r[espo]ndet Guil[lelmus]. i[n] suo sacra/li: q[uod] est olei b[e]ñdicti cũ or[ati]one [ver]bali mate/rialis dilinitio q[ua] sp[irit]ualis infirmitas resistẽ/di vitijs: nec nõ corp[or]alis i[n]firmitas si expe/dit eneruat[ur]: in q[ui]b[us] [ver]bis p[ri]mo notat[ur] q[uod] ma/teria hui[us] sac[ra]i est oleũ b[e]ñdictũ: [et] dic[it] s[an]c[t]us Tho. in. iiij. di. xxiij. q[uod] oleũ oliue [et] ei[us] [con]se/cratio sũt de n[e]c[ess]itate hui[us] sac[ra]i: sic aq[ua] i[n] ba/ptismo: [et] panis [et] vinũ cũ aq[ua] i[n] sac[ra]o eucha/ristie. S[ed] h[oc] req[ui]rit[ur] p[re]uia [con]secratio: cui[us] rõnez assignat ibidẽ bonauẽ. tã ex p[ar]te i[n]stituẽt[is] q[uam] ex p[ar]te finis: Ex p[ar]te q[ui]dẽ instituẽtis q[uonia]m em xp[istu]s p[er] semetip[su]m instituit q[uo]d p[er] semetip[su]m ba/ptismũ [et] eucharistiã s[an]ctificare potuit: i[de]o nõ ẽ alia p[re]parãs [con]sec[ra]tio n[e]c[ess]aria: s[ed] solũ facit ad solẽnitatẽ. S[ed] h[oc] sac[ra]m[entu]m sp[irit]us s[an]ct[us] instituit p[er] ap[osto]los: q[ui] nõ poterãt s[an]ctificare nisi p[er] deũ: i[de]o materia nõ est simplex elementũ: s[ed] oleũ p[er]

verbū ⁊ inuocationē scīspūs ꝯsecratū: ⁊ h̄
ꝑ ꝟbū epoꝝ q̄ sunt successores aplꝛꝝ: vt si
cut spūssanct⁹ instituit ꝑ aplos: sic etiam
nūc ꝯsecret per epos. A pte finis ēt sumit̄
rō qm̄ hic dat̄ gra sanās lāguores spūales
⁊ gratia ordinās ad sanitatē ꝑfectā q̄ ē glo
rie: ⁊ signari debet ꝑ oleū qd̄ est curatiuū
rōe curationis ⁊ ꝑ oleū ꝯsecratū rōe ordia
tionis ad supeminentē curationē: ⁊ ꝑ oleū
simplex nō mixtū: qꝛ ad ingressū in gloriā
reqritur ⁊ sufficit ꝯsciētia bona: si tm̄ fieret
vnctio extrēa cū chrismate: tūc ꝭm Matt̄.
in cle. p̄ma de p̄tile. valeret vnctio ⁊ h̄ te/
net etiā glo. xcv. di. §. ꝭ illud. Secūdo no/
tatur ꝙ ibi debet eē forma hui⁹ sacramen/
ti: scȝ forma ꝟboꝝ q̄ debet esse depcatoria.
Vn̄ dicit Tho. in. iiij. vbi. s̄. ꝙ forma hui⁹
sacramēti est oratio depcatiua: dicēdo per
istā vnctionē ⁊ suā pijssimā misericordiaȝ
indulgeat tibi dn̄s q̄cq̄d deliqsti ꝑ visum
⁊c̄. nec oportet ꝙ sit vniformitas in verbis
orōis: sed solū ꝙ sit in sensu: ꝟba aūt indi
catiui modi q̄ scōm quarundā eccl'iaꝝ con
suetudinē p̄mittūt̄ nō sunt de substātia sa
cramēti: vt p̄mittēdo sic: vngo hos oculos
oleo sanctificato in nomie pa. ⁊ fi. ⁊ spūss.
nec vtunt̄ in eccl'ia romana q̄ maxime vi/
tat ea q̄ possūt eē occasio deuiādi. Et si qrl'
cur in hoc sacrameto poti⁹ est oratio de es/
sentia q̄ȝ in alio. Rn̄det ibidē Bonauen. ꝙ
ratio p̄ncipalis est institutio. Et si queris
institutiōis rationē: dici pōt ꝙ hoc habet
rationē ꝯgruitatꝭ multiplicē. Prima ē ex
pte suscipiētis: q̄ ꝓpter infirmitatē est de/
stitutus ideo ē orōne releuādus. Secūda
est ex pte modi curādi q̄ est ꝑ deuotionem
⁊ eleuationē anime ad spiritualia: ⁊ qꝛ ad
hoc sup om̄ia excitat orō. Tertia est ex pte
morbi: qm̄ hic fit remissio pcti interueniē/
te ministerio sacerdotis: ⁊ qꝛ in remissione
culpe sacerdos nō se habet nisi ꝑ modum
depcātis: sicut ⁊ in absolutiōe sacerdos p̄/
mittit orationē depcatoriā. Tertio notat̄
debitū tp̄s: ⁊ ideo vocat̄ extrema vnctio:
qꝛ debet dari tm̄ īfirmis in extremis labo
rantib⁹: q̄bus tūc nō est aliō remediū: eo
ꝙ asperitates penitentiales sustinere non
possūt: vt patet. xxvj. q. vij. c. ab infirmis.
nō aūt dat̄ sanis q̄bus ꝑ aliud sacramētū
penitētie. s. plene cōsuli pōt: vt patet de pe.
di. iij. c. de quottidianis. Unde notādū ge
neralit̄ ꝙ dat̄ adultis nō infantib⁹: qꝛ nō
habēt infirmitatē spiritualem ꝯtractaȝ ex
peccato actuali: nec dispositionē deuotiōis

habere pñt ad hoc sacramētū. Dat̄ p̄terea
solū penitētib⁹ nō obstiātis: Vn̄. xcv. di. c.
illō supfluū. subdit̄. nā nō penitēti istō fū/
di nō pōt qꝛ gen⁹ ē sacramēti: nā q̄b⁹ sacra/
mēta reliq negant̄ quō vnū gen⁹ putat̄ pos
se ꝯcedi. Dat̄ inq̄ in piclo mortis ꝯstitutꝭ
ex infirmitate nō ex alijs causis: qꝛ nō dat̄
euntib⁹ ad bellū: vl' nauigantib⁹ in pericu
lo maris: nec eis q̄ mox occidēdi sūt: qꝛ ta/
lis mors nō īminet ex defectu nature ꝭ ex
euētu fortune. Dat̄ etiā solū petētibus: qꝛ
reqrit̄ affect⁹ deuotiōis q̄ mētē sursum eri
gat: ⁊ sic venialia deleat: ex q̄ relinq̄tur ꝙ
dari nō debet freneticꝭ ⁊ amētib⁹ nisi prius
in sua mēte ꝯstituti petiuissent: tūc eni da/
ri pōt eis in amētia: nisi verisimilit̄ p̄sume
ret̄ ꝙ facerēt irreuerētiā sacramento ꝑ ali
quā īmunditiā: similit̄ mutis ⁊ surdis da/
ri debet: dūmō ꝑ aliq̄ signa deuotionē suā
on̄dāt ad illud recipiēdū. Ceterū oportet
ꝙ hāc vnctionē faciēs sit sacerdos vl' eps
qꝛ ꝭm Tho. solis sacerdotib⁹ h̄ dispēsatio
tradita est: nec ali⁹ iungere pōt ēt in articu
lo necessitatꝭ: nec ēt religiosus dare pōt lȝ
sit sacerdos nec clerico nec laico sine spe/
ciali licētia p̄sbyteri parochial': alioq̄n ip̄o
facto sn̄iaȝ excōicatiōis īcurreret: dūtaxat
ꝑ sedē apl'icā absoluēd⁹: vt lati⁹ patet ali/
bi. Tertio q̄ripōt in quo loco debet fieri B
vnctio: ⁊ videt̄ ꝙ in toto corpe sic̄ in toto
corpe baptizat̄ vl' ēt mergit̄ si sit aq̄ suffici
ens: vt sic tot⁹ hō mūdet̄. Ad h̄ rn̄dȝ Bo/
nauē. vbi. s̄. ꝙ ex q̄ sacramētū istud p̄nci/
palit̄ ordinat̄ ad delectionē venialiū: ⁊ ve
nialia ꝑpetrāt̄ ab aīa ꝭm ꝯiūctionē ipsius
ad carnē corruptā: ⁊ hoc est ꝑ potētias per
q̄s vnit̄ corpi vt orgāico: ideo recte in de/
lectiōe taliū debet medicamētū exteri⁹ ad/
hiberi ꝭm illō qd̄ habet sensibile circa or/
gana ipsaꝝ potētiaꝝ. Est ergo triplex po/
tentia anime scōm quā regit corp⁹ ⁊ ei vni/
tur ꝭm quā ad exteri⁹ opat̄. s. sensitiua: ge
neratiua: ꝑgressiua: ⁊ ideo organa ip̄aruȝ
potentiaꝝ debēt inūgi: ⁊ qꝛ q̄nq̄ sunt or/
gana deſuiētia q̄nq̄ sensibus. s. os: oculi:
nares: aures: manus: ꝓpter tactū q̄ maxīe
viget in palmis digitoꝝ: ideo maxime he
q̄nq̄ ptes inungunt̄ quia sunt q̄si fenestre
mortis ⁊ p̄me radices peccādi: ⁊ ideo solū
in illis aliq̄ inungunt̄. Quidā vero vltra
hoc in renib⁹ ⁊ pedibus inungunt̄: licet
ꝭm quosdā nō est de necessitate ꝭ tm̄ de cō
gruitate: in renib⁹ aūt ꝓpter vim generati
uā vl' appetitiuā: cū eni verecundū esset et

turpe inungi genitalia: loco illoꝝ inungū/
tur lumbi: in pedibus ꝟo fit vnctio ꝓpter
vim motiuā vel ꝓgressiuā: cuiꝰ occasione
occulta mala fiunt: ⁊ si quis nō haberet ali
qua mēbra inungenda tūc debent inungi
loca magis ꝓpinqua. Quarto proinde
queri potest: ꝑsertim cū nulli sacramento
faciēda est iniuria: sed qui sacramentū hoc
iterat videt illi facere iniuriam: quia iam
videret ꝙ nō habuisset fidem ad primā ⁊
ꝙ crederet: quia magis valeret secūda ꝗ̄
prima: qđ esset facere iniuriā prime: vt pa/
tet. j. q. j. c. ꝙ quedā. Ad hoc dicendū ꝙ sa
cramēta que characterē imprimūt: ꝑpetuū
effectū habent: sicut character indelebilis
est: ⁊ ideo nō possunt iterari nec debent: q̄
sunt tria: baptismus: confirmatio ⁊ ordo.
Alia ꝟo sacramēta nec characterē impri/
mūt: nec effectū ꝑpetuū habent in suscipi/
ente: cuiusmodi est extrema vnctio: ⁊ ideo
ꝭm Guil. iterari pōt: qꝛ nō habet effectum
ꝑpetuū: licꝫ etiā suscipiens fuerit plene cu
ratus ⁊ sic effectū suum fuerit consecutus
quo ad corpus ⁊ quo ad animā: si tñ post/
ea incipiat infirmari cessat effectus eius: ⁊
ideo pōt denuo dari: qꝛ iam desijt alia in/
firmitate superueniente vel ipo in eadē reci/
B diuante. Et Tho. in. iiij. dicit: ꝙ sine iniu/
ria pōt iterari: qꝛ nō habet effectū ꝑpetuū
eo ꝙ sanitas mētis ⁊ corpis qui sunt effe/
ctus eius amitti possunt. Et licꝫ quidā di/
cant ꝙ in vna infirmitate non debet quis
bis inungi nisi vltra annū ꝓtrahat: ita ꝙ
nequaꝗ̄ bis in anno inungat ꝓpter vnā
infirmitatē: tñ opinio tenens cōtrariū est
verior ⁊ benignior: cuiꝰ opinionis ē Tho.
⁊ etiā Bonauē. qui dicūt in. iiij. ꝙ nullus
in aliqua infirmitate inungendus est nisi
ꝑsumat ipsum ad exitū ꝓpinquare: ⁊ hoc
est in infirmitatis aggrauatione quē statū
natura diu sustinere nō pōt: aut em̄ vincit
aut vincit. Si ergo infirmus vincit: ita ꝙ
diutius viuat: ⁊ si nō ꝑfecte curet tamē ab
intentione morbi curat aliquo mō: ⁊ ideo
quia venialia iterū redire possunt: ⁊ iterū
corporalis infirmitas aggrauat: potest et
debet sacramentū vnctionis aggrauari vl'
C iterari. Denique queri pōt de effectu huiꝰ
sacramēti quotuplex sit. Ad hoc dicendū
ꝙ multiplex. Nā ꝑma est sanitas duplex.
Una ꝑncipalis scꝫ liberatio ab infirmita/
te spirituali que contrahit ꝑ venialia qui/
bus anima debilis efficit ad exequēdum
actum gratie vl' glorie. Alia dicit secūda/
ria que est quasi effectus ⁊ signū ꝑoris sa/
nitatis. s. sanitas corpalis: ⁊ hoc verū est
qn̄ sanitas corpalis expedit spūali sanita/
ti: tūc em̄ indigne sumētibus istud sacra/
mentū causat vtrūqꝫ: vtilis est em̄ interdū
sanitas corpis ad meritū glorie cumulan/
dū: valet em̄ ad deuotionē excitandā ⁊ ad
velociorē transitū in celū. Alius est effectꝰ
eius sicut alioꝝ: ꝙ aliqn̄ de attrito facit cō
tritum: ita ꝙ defectus digne ꝑparationis ex
ꝑte suscipiētis supplet diuina virtute ī sa/
cramētis: dūmō nō accedat sciēs ī mortali
vel in ꝓposito peccādi. Nimirū cū sacra di/
cant esse vasa gratie: nō ꝙ in eis grā sub/
stantialit cōtineat ⁊ causalit efficiat: cum
ī sola aīa collocari ⁊ a solo deo infundi ha
beat: sed qꝛ ī illis ⁊ ꝑ illa gratiā curatiōis
a summo medico xp̄o oportet hauriri: licꝫ
nō alligauerit potentiā suā sacris quin ⁊ ꝑ
alias vias gratiā suā ꝓferre valeat. dicūt
autē vasa grē: qꝛ sicut qđ est in vase nō est
de ipso nec ex ipso sed cum ipso haurit: sic
etiā grā non est a sacramētis nec de sacris
sed orit de fonte eterno: ⁊ ex illo haurit ab
anima in ipis sacris. Oꝛ si querit: vtrū ꝗ̄
sacramēta sint effectiua gratie. Respondet
Bonauē. sup. iiij. di. j. declinās ad hāc opi
nionē: ꝙ sacramēta noue legis habēt vir/
tutē aliquā effectiuā ⁊ dispositiuā ad gra/
tiā: extenso nomīe virtutis ad aliquā ordi
nationē: vt qn̄ aliquē habet efficacē ordi/
nationē ad aliqđ: dicit habere virtutē re/
spectu illiꝰ. Exempli gratia: rex statuit ꝙ
qui habet tale signū habeat centū libras.
post illā institutionē signū illud nō habet
ꝓprietatē absolutā quā nō haberet ꝑus: ad
aliquid tñ est ordinatū ad qđ nō erat ꝑus:
⁊ quia habet efficacē ordinatiōꝫ: dicit ha/
bere virtutē vt faciat aliquē habere centū
libras: ⁊ dicit illud signum valere centū li
bras: ⁊ tamē nihil habet de bonitate nunc
plus ꝙ ꝑus. sic sacramēta sunt talia signa
a deo instituta: vt qui ea susceperint debi/
to modo tantū habeant de gratia vel ha/
bebūt gratiā ad hunc actū. Illa inꝗ̄ ordi/
natio efficax virtus est sacramēti: ⁊ ratiōe
illius disponit hominē vt habeat gratiā:
quia ex tali pactiōe se quodāmodo domi/
nus astrinxit ad dandā gratiā digne susci/
pieti sacramentū: sicqꝫ cogit quodāmodo
deū ad conferendū gratiā: ⁊ sic dicit habe
re virtutē ad efficiendū ⁊ etiā disponendū
ad gratiam: non influendo sed efficaciter
ordinando: ⁊ sic habēt efficaciā sacramēta

p assistentiā diuine virtutis que est causa gratie: ⁊ p fidem ⁊ deuotionē suscipiētis q̄ disponit ad gratiā. Sicut a simili: Naamā ad vbū Helizei se lauāti diuina virt⁹ assistit sanitatis effectiua: ⁊ deuotio ac obediētia naaman dispositiua: nll'a tñ causalitas fuit nec ī verbo helizei nec in aqua iordanis. Si ergo dominus sic instituisset ꝙ ad verbū helizei nō solū naaman sed et ceteri accedētes curarent: ⁊ hoc ex quadam pactione: ita ꝙ semp assisteret vis diuina: a q̄ illa diceret curare ⁊ sanare leprā ⁊ esse causa curatiōis: habereqꝫ virtutē curandi: sic est in sacramētis ꝙ ad ꝓlationē verbi assistit diuina virtus materie ipius sacramēti ⁊ infundit gratiā ac cōfert sacramētis efficatiā: dū se subijcit homo p fidei ꝓfessionē ⁊ obedientiā. Ad laudē dei.

De peccato supbie ⁊ eius speciebus ac gradib⁹: ⁊ de gradib⁹ humilitatis: Sermo XIX

Non facies omnē similitudinē que est in celo desup ⁊ que in terra deorsum: nec eorū que sunt in aquis. Exod. xx. In quib⁹ verbis tertia pticula primi pcepti cōtinet: in qua prohibent omnes puerse creaturarū

A appreciatiōes. Pro quo sciendū ꝙ oīs appreciatio puersa creaturarū pcedit: aut ex sublimitate qd ptinet ad idolatriā supborꝫ. colit eñ supbus similitudinē celestiū: q2 sup omnia pferri diligit: aut ex cupiditate qd ptinet ad idolatriam cupidorū: q2 cupidus colit similitudinē terrestriū: eo ꝙ sup omnia ditari diligit. Colos. iij. Auaricia est idolorū seruitus: aut deniqꝫ ex delectatione qd ptinet ad idolatriā lasciuorū: eo ꝙ lasciuus in delitijs hui⁹ mūdi super omnia delectari diligit que sunt fluxibiles instar aquarū. Phil. iij. Quorꝫ deus venter est ⁊ gloria ⁊c. verūtamē omissis duobus vltimis h loco de pmo psequēdū esse reor: q2 supbia erat causa prima idolatrie tam in homine q̄ in angelo: cum vterqꝫ similis esse voluit altissimo: nisi forte mētitum asseras qui dixit. ij. Thes. ij. Qui extollit ⁊ aduersat sup omne qd dicit deus aut qd colit. ⁊ Greg⁹. Apostate angelo similis efficit homo: dum hominib⁹ similis esse dedignat. Est eñ superbia amor ꝓprie excellētie qua homo alta cupit: seipm altū reputat: ⁊ ab alijs reputari volens ⁊ alios pcellere. Unde Greg⁹. xxxj. moral. Ponit supbiā omniū vitiorū reginā: ⁊ nō vitium capitale: q2 importat inordinatū appetitū excellentie: ex omni autē bono qd qs appetit siue sit vtile: delectabile: vel honestum quādam pfectionē ⁊ excellentiā cōsequit: ⁊ ideo fines omniū vitiorum ordinant ad finē supbie: vt dicit Tho. scda 2e. q. cxxxij. ⁊ ꝓpter hoc videt ꝙ habeat quādā generalē causalitatē sup alia vitia: ⁊ nō debeat reputari inter specialia vitiorū pncipia q̄ sunt vitia capitalia: sed inanē gloriā q̄ immediate ab ipa orit. Ponit Greg⁹. capitale vitiū ⁊ hoc rōnabiliter: q2 inter bona q̄ per excellentiā hō cōsequit: ad hoc pcipue videt opari gloria inquātū importat manifestationē bonitatis alicui⁹. nam bonū naturaliter amat ⁊ honorat ab omnib⁹: ⁊ ideo sicut p gloriā q̄ est apud deū homo cōsequit excellentiā q̄ est in diuinis rebus: sic etiā p gloriā hoim: hō cōsequit excellētiā in rebus hūanis: ⁊ ideo ꝓpter ꝓpinquitatē ad excellentiā quā homies maxie desiderāt: cōsequēs est ꝙ sit multū appetibilis: ⁊ ꝙ ex ei⁹ inordinato appetitu mlta vitia oriunt: ⁊ sic inanis gloria est vitiū capitale. supbia vo nō solū capitale sed regina omniū vitiorū: regina inquā luciferi ⁊ corona detestabilis omniū damnādorꝫ: vt dr Ecci. x. Initiū oīs peccati supbia. Qd ostendit sanct⁹ Tho. scda 2e. clxiij. dicens: ꝙ ad vnū peccatū multi motus cōcurrere possunt: inter quos ille rōnem habet pmi peccati: in quo pmo reperit inordinatio. Manifestū est autē ꝙ inordinatio pmo reperit in motu interiori aie q̄ in actu exteriori corpis: q2 fm Aug. j. de ciui. dei. non amittit corporis sanctitas manēte aie sanctitate: inter motus aūt interiores pus mouet appetitus in finem q̄ in id qd requirit ꝓpter finē: ideo ibi fuit primū peccatū hominis vbi potuit esse pmus appetitus inordinati finis. sic autē homo erat in statu innocētie institutus ꝙ nulla rebellio carnis esset ad spiritū: ⁊ ideo nō potuit esse pma inordinatio appetitus hūani: ⁊ hoc ꝙ appetierit aliqd sensibile bonum in qd carnis cōcupiscētia tenderet pter ordinē rationis: relinquit g ꝙ pma inordinatio appetitus hūani fuit ex h ꝙ inordinate appetijt aliqd spūale: nō aūt appetiuisset inordinate appetēdo illud fm mēsurā ex diuina regla pstitutā. Relinquit g ꝙ pmū peccatū ei⁹ fuit in hoc ꝙ appetijt aliqd spūale bonum

supra suā mēsurā qd ptinet ad supbiā: τ sic primū homis peccatū fuit supbia: a q̄ oīa vitia sumpserūt exordia. Unde Gregorius xxxiiij. moral. Supbia nequaq̄ est vnius virtutis extinctiōe cōtenta: sed p cūcta aīe mēbra se erigit: τ quasi generalis pestifer morbus omne corp⁹ corrūpit: τ sic patet q̄ habet quādam generalitatē ad extirpationem omniū virtutū τ insertionem omniū vitiorum inquātum alia peccata ordinantur ad finem superbie ad quā potest ordinari omne id qd inordinate quis appetit: τ inquātū p supbiā cōtemnit diuinā legē per quā ꝓhiberet a peccando: τ inquātū fuit supbia exordiū omniū vitioꝝ tam in angelo apostata q̄ in homīe.

B ¶ Preterea dicit Greg⁹. xxiij. moral. quattuor quippe sunt species quib⁹ oīs tumor arrogātie demonstratur: cum bonū aut a seipis habere se estimant: aut si sibi datū desup credunt ꝓ suis hoc accepisse se meritis putāt: aut cum iactant se habere qd nō habēt: aut despectis ceteris singulariter videri appetūt qd habent. In quib⁹ verbis innuit quattuor esse species supbie: quas ita declarat sanctus Tho. scda 2ᵉ. q. clxij. dicens: q̄ supbia importat inordinatū appetitū excellētie: qui scʒ nō est ꝫm rationē rectā. Est ergo cōsiderādum q̄ quelibet excellētia cōsequitur aliqd bonū habitū: qd quidē pōt cōsiderari tripliciter. ¶ Primo modo ꝫm se: manifestū est enim q̄ quātomagis est bonum qd quis habet: tanto p hoc maiorē excellentiā consequitur: τ ideo cū aliquis attribuit sibi mai⁹ bonū q̄ habeat: cōsequēs est q̄ eius appetitus tendit in excellentiā ꝓpriā vltra modum sibi cōuenientē: τ sic est tertia supbie species: cū scʒ iactat se q̄s habere qd nō habet: qd ascribi pōt pharifeo q̄ orauit Luc. xviij. Gratias tibi ago: q2 nō sum sicut ceteri hominū. Secūdo ex pte cause ꝓut excellētius est q̄ aliqd bonū insit alicui a seipso q̄ q̄ insit ei ab alio: τ ideo cū aliquis estimat bonū qd habet ab alio ac si haberet a seipso: fertur p cōsequēs eius appetit⁹ in ꝓpriā excellentiā supra suum modū. ¶ Pro quo sciendū q̄ aliq̄s dupliciter est causa sui boni. ¶ Primo efficiēter: τ ꝫm hoc sumitur prima species. s. q̄ a semetipso q̄s estimat habere qd habet a deo: quales increpat apostolus. j. Cor. iiij. dicēs: Quid habes qd nō accepisti? si aūt accepisti q̄re gloriaris q̄si nō accepis. Unde dn̄s distulit vindictā filioꝝ isrl': vt dr in cātic. Deut. xxxij. Ne superbirēt hostes eoꝝ τ dicerēt: man⁹ nr̄a excelsa τ nō dn̄s fecit hec oīa. Uel licʒ sciat a deo se recepisse tn̄ ꝓprijs merit' sibi datū credit desup: τ illa ē secūda spēs supbie. Tertio ex pte modi hn̄di ꝓut excellentior q̄s redditur ex hoc q̄ aliqd donū ceteris excellētius possidet: τ ex hoc inordinate fertur ei⁹ appetit⁹ in ꝓpriā excellētiā: τ ꝫm hoc sumitur quarta spēs supbie q̄ est q̄n q̄s ceteris despectis singularit vult videri: sicut aman supbissim⁹: vt pʒ in Hester. ¶ Hic q̄ri pōt: vtrū supbia sit peccatū mortale: psertim cū sup illo ps. Deus me⁹ si feci istud: dicit glo. vl'e pctm̄ qd ē supbia: si ergo supbia esset pctm̄ mortale tūc oē peccatū eēt mortale. Ad hoc dicit sanctus Tho. ibidē: q̄ supbia hūilitati opponitur: hūilitas aūt ꝓprie respicit subiectionē hoīs ad deū: iuxta illud: Humiliamini sub potenti manu dei: τ ecōtra supbia ꝓprie respicit defectū hui⁹ subiectionis: ꝫm. s. q̄ aliq̄s se extollit supra id qd ē sibi pfixū ꝫm diuinā regulā vl' mēsurā: ꝯ id qd dicit aplus: Nos aūt nō in imensum gl'iamur sed ꝫm mensurā quā mēsus est nobis de⁹. τ ideo dr Ecci. x. q̄ initiū supbie hoīs ē apostatare a deo: sed in hoc radix supbie cōsideratur q̄ hō aliq̄liter nō subditur deo τ regule ipi⁹: manifestū est aūt q̄ nō subijci deo: hʒ rōnē peccati mortalis: q2 hoc est auerti a deo qd est formale τ ꝯpletiuū peccati: vn̄ ex pte auersiōis a deo habet maximā grauitatē peccati: q2 in alijs peccatis hō auertitur a deo: vel ꝓpter ignorantiam: vel ꝓpter infirmitatē: vel ꝓpter desideriū cuiuscūq̄ boni alteri⁹: sed supbia habet auersionem a deo: ex hoc ipso q̄ non vult deo τ eius regule subijci. Un̄ Boeti⁹ dicit: q̄ cū oīa vitia a deo fugiāt: sola supbia se deo opponit. Hinc Jaco. iiij. dicitur: q̄ deus supbis resistit. τ Greg⁹. in moral. euidētissimū signū reprobōꝝ est supbia: τ ecōtra hūilitas electorū. Cū igitur auerti a deo τ eius pceptis. qd est quasi ꝯsequēs in alijs peccatis: p se ad supbiā ptinet: cui⁹ act⁹ est cōtempt⁹ dei: τ id qd est p se semp est poti⁹ eo q̄ est p aliud: cōsequēs est q̄ supbia sit grauissimū peccatoꝝ ꝫm genus suū: sicut tn̄ in alijs q̄ ex suo genere sunt mortalia: puta in fornicatiōe τ adulterio sunt aliq̄ motus q̄ sunt peccata venialia ꝓpter eorū imperfectionē: q2 scʒ pueniūt rōnis iudiciū: τ sunt pter ei⁹ cōsensum: sic etiā circa supbiā accidit q̄ aliq̄ mot⁹ supbie sunt pctā venialia dū eis ratio nō consentit: τ qd dictū est supra: q̄ supbia est vl'e peccatū: hoc nō intelligitur I. Pe. 5

ꝼm suã essentiã:sed p quãdã redundanti/
am inq̃tũ scʒ ex supbia possunt oriri oĩa
peccata. Nec sequit᷑ ꝙ oĩa peccata sunt
mortalia:sed solũ q̄n oriunt᷑ ex supbia. Or
si obijcit᷑ q̃to peccatũ aliq̇̃ difficili⁹ caue/
tur:tanto videt᷑ esse leuius:sed supbia dif/
ficilime cauet᷑: qꝛ sicut Aug⁹. in regula di
cit:Cetera peccata in malis operib⁹ exer/
cent᷑ vt fiãt:supbia vero bonis operib⁹ in/
sidiat᷑ vt pereãt. Ad hoc r̄ndet Tho. vbi
s̄. ꝙ peccatũ aliq̇̃ difficile cauet᷑ duplicit᷑:
Uno modo ꝓpter vehemẽtiã ĩpugnatiõis
sicut ira vehement᷑ ĩpugnat ꝓpter suũ im/
petũ:⁊ adhuc difficilius est resistere cõcu/
piscentie ꝓpter eius cõnaturalitatẽ: vt di/
cit᷑ in. ij. Ethicoꝝ. ⁊ talis difficultas vitan
di peccatũ peccati grauitatẽ diminuit: q̇a
q̃to quis minoris impugnationis impetu
cadit tãto grauius peccat: vt dicit Aug⁹.
Alio modo difficile est vitare aliq̇̃ pecca/
tum ꝓpter ei⁹ latẽtiã: ⁊ hoc modo super/
biã difficile est vitare:quia ex ipsis bonis
occasionẽ sumit: ⁊ ideo signant᷑ dicit Au/
gustinus ꝙ bonis opib⁹ ĩsidiat᷑. Et in ps̄.
dꝛ. In via hac q̄ ãbulabã abscõdert̄ supbi
laq̃ũ mihi: ⁊ ideo supbia surrepẽs occl̓te
nõ habet maximã grauitatẽ anteq̃ꝫ p iudi
ciũ rationis dep̄hendat᷑:sed postq̃ꝫ depre/
hensa fuerit p rõnẽ tunc facile euitat᷑: tum
ex cõsideratiõe ꝓprie infirmitatis ꝼm illõ
Eccl̓iasti. x. Quid supbis terra ⁊ cinis:tũ
etiã ex cõsideratiõe diuine magnitudinis
ꝼm illud Job. xv. Quid tumet cõtra deũ
spiritus tuus:tũ etiã ex ĩperfectiõe bono/
rũ de q̇bus supbit Esa. xliiij. Quasi pan/
nus menstruate omnes iusticie nr̄e: ⁊ ps̄.
Non intres in iudiciũ cũ seruo tuo dñe:qꝛ
nõ iusti. in ꝯspe. tuo om. viuẽs. Et ideo si
tunc nõ resistit᷑ deterior est omni vitio: Uñ
Isido. de summo bono dic̄:omni vitio de/
teriorẽ esse supbiã:seu ꝓpter quod a sum/
mis psonis ⁊ primis assumit᷑ seu q̇̃ de ope
re iusticie ⁊ virtutis exorit᷑ minusq̃ꝫ culpa
eius sẽtit᷑:nã labes est tã detestãda ꝙ do/
minus hominẽ in alia scãdalosa pctã labi
pmittit: vt vl̓ sic supbiaꝫ eius curet: Unde
Aug⁹. xiiij. de ci. dei. dicit: Audeo dicere
supbis vtile esse cadere in aliq̇̃ apertũ et
maĩfestũ peccatũ: vñ sibi displiceãt q̄ iam
sibi placẽdo ceciderũt:salubri⁹ eñ petrus
displicuit q̄n fleuit q̃ꝫ sibi placuit q̄n p̄sum
sit:hoc dicit ⁊ sacer ps̄. Imple facies eorũ
ignominia ⁊ querent nomen tuũ dñe. Sic
plerũq̃ꝫ labi pmittit supbiã in luxuriam q̄
notabilis omnibus est:quoniã p se statim
turpis ẽ ⁊ tñ dispẽsante deo supbia mior:
sed qui detinet᷑ supbia ⁊ nõ sentit labit᷑ in
carnis luxuriã: vt p hanc humiliatus a cõ
fusione exurgat: Unde sicut medicus sapi
ens in remediũ maioris morbi patit᷑ infir
mũ leuiorẽ morbũ incidere: sic etiã supbie
peccatũ grauius esse ostendit᷑ ex hoc ipso
ꝙ ꝓ eius remedio deus pmittit hominem
in alia peccata ruere. hec Tho. vbi supra.
Deniq̃ꝫ queri põt quot sunt gradus sup/ C
bie. Ad hoc r̄ndet cõpẽdium theologie li.
iij. c. xv. ꝙ ꝼm Bern̄. xij. sunt quoꝝ nume/
rus sic accipit᷑: nã sex primi gradus deter
minant᷑ ꝼm iniuriã ꝓximi cui par esse de/
bet:quattuor alij determiãt᷑ ꝼm iniuriã
q̄ fit homini supiori: ⁊ deo vltimi determi/
nant᷑ q̃tũ ad iniuriã que deo fit ĩmediate
hoc ideo dicimus:qꝛ ⁊ supiores gradus in
deũ redundant sed mediãte ꝓximo: ⁊ vo/
cant᷑ gradus:qꝛ fit a minori ꝓgressus vsq̃ꝫ
ad maius:nã iniuria que est respectu par̄
est minor:illa vero que ẽ respectu superio/
ris est maior: ⁊ illa q̄ est respectu dei est ma
xima: ⁊ hos gradus ponit Bern̄. in lib. de
gradibus hũilitatis p oppositũ ꝯtra. xij.
grad⁹ humilitatis q̇ ponunt᷑ in regl̓a bea/
ti Benedicti. Primus gradus supbie ver
gens in iniuriã ꝓximi ẽ curiositas: p quã
aliq̇s curiose ⁊ inordinate vbiq̃ꝫ circũspi/
cit: Unde Grego. xxxiiij. mora. Supbia cũ
exterius vsq̃ꝫ ad corpus extendit᷑ prius p
oculos indicat᷑. hinc ps̄. Dñe nõ est exal/
tatũ cor meũ ⁊c̄. Et eccl̄i. xxiij. orat dicens:
Extollẽtiã oculoꝝ ne dederis mihi: nec so
lũ signũ est supbie sed ⁊ inuerecũdie: p̄ser/
tim in mulierib⁹ ⁊ iuuenib⁹: Unde Eccl̄i.
xxviij. Fornicatio mulieꝝ ĩ extollẽtia ocu/
loꝝ ⁊ in palpebris eius cognoscit᷑: cui op/
ponit᷑ in regula beati Benedicti prim⁹ gra
dus humilitatis: qui est corde ⁊ corpore sẽ
per humilitatẽ ostẽdere defixis in terram
aspectib⁹: nõ tñ ꝙ virtus aliq̄ ꝯsistat in ex/
teriorib⁹ exhibitionib⁹: sed principalit᷑ in
interiori electione mẽtis: vt patꝫ p ph̄m in
li. Ethicoꝝ: ⁊ ideo virtus humilitatis ꝓ/
prie cõsistit in interiori motu: quẽ si nõ sen
tit frustra in exterioribus ostẽdit: qꝛ vt di
citur Eccl̄i. xxix. est qui nequit᷑ se humiliat:
⁊ interiora eius plena sunt dolo. Secund⁹
gradus est leuitas mẽtis ꝼm quã homo su
perbe se habet in verbis: ꝓmptus ad con/
tentiões defendendo ptẽ suam: Unde cõ/
tentio ponit᷑ filia ĩanis glorie a beato Gre

go.xxxi.moral'. de qua videbitur in sequētib⁹. Contra quā pōit̄ secūdus grad⁹ humilitatis: sc3 vt pauca verba ꝛ rationabilia quis loquat̄: nō clamorosa voce: ꝓsertim inter maiores: sapiētiores ꝛ seniores: nec excedat modum in loquēdo. Ecci.xix. Qui odit loquacitatē extinguit maliciā: sicut ecōtra in multiloquio nō deerit peccatū: ꝛ vir linguosus nō diriget̄ in terra. Tertius gradus est inepta leticia: ꝛ intelligit̄ de vaga leticia ꝛ icōposita: ꝓsertim ī risu ꝛ chachinno: ꝛ generalit̄ in omnibus que ꝑtinēt ad inepte leticie signa in diuersis leuitatis gestibus. Ecclesiasti.xxi. Fatuus in risu exaltat vocē suā: vir aūt sapiens vix tacite ridebit. Inepta vero leticia filia est gule: vbi de ea plenius videbitur: Cōtra quā pōitur tertius grad⁹ humilitatis: sc3 vt nō sit facilis aut ꝓmpt⁹ in risū: nec mireris ꝙ supbia se cunctis gradibus humilitatis opponit. Quia dicit Grego. xxxiij.mora. ꝙ supbia nequaꝗ̄ ē vnius virtutis extinctiōe cōtenta: ꝫ per cuncta anime mēbra se erigit: ꝛ quasi generalis ꝛ pestifer morbus corpus om̄e corrūpit: ꝛ ideo dicit Isid. Or superbia est ruina omniū virtutū: inq̄ꝫtū sc3 abutit̄ ip̄is virtutibus ex ipsis sumēs occasionē supbiēdi: sicut et ꝗbuslibet alijs rebus ad extollentiā ꝑtinētibus. Quartus gradus est iactātia: ꝗ sc3 verbis se conat̄ extollere: ꝛ ꝓcedit ex supbia sicut ex causa interius motiua impellēte. Ex hoc enī ꝙ īterius supra se ꝑ arrogātiā eleuat̄: ꝯtingit pleruꝗ̄ ꝙ exterius maiora quedā de se iactat: sicut Luc.xviij. de se phariseus dicit: nō sum sicut ceteri hominū. Cōtra quē pōit̄ quartus grad⁹ humilitatis: ꝗ est taciturnitas vsꝗ̄ ad interrogationē: nec ꝓueniat tēpus loq̄ndi sicut ꝯsulit Ecclīasti.xxxij. dicēs: Adolescēs loquere in causa tua vix cū necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris habeat caput responsū tuū. Quintus grad⁹ est singularitas: cū sc3 ꝗs in suis operib⁹ vl' ꝯuersatione recedit a via cōmuni: quā sancti patres instituerūt: quo sc3 quis apparere sanctior vult ceteris: q2 ꝗ facit qđ nemo mirātur omnes. Hec est fera pessima ꝗ vineā sacre religiōis plurimū deuastat. iuxta illđ ps. Et singularis ferus depastus est eā. Et potest dici nouitatū ꝓsumptio: que sectat̄ facta quidē vera: sed habentia quādā ammirationē: per que nitit̄ ostēdere ꝓpriā excellentiā vel sanctitatē. Cōtra quā pōit quintū gradū humilitatis qui est tenere qđ habet cōmunis regula monasterij. Sext⁹ gradus est arrogantia: per quā quis se ꝑfert alijs in corde. Cōtra quā ponit̄ sext⁹ gradus humilitatis qui est se credere ꝛ ꝓnunciare cunctis viliorē. Septimus est ꝓsumptio ꝑ quā se aliqs reputat se sufficientem ad maiora: Contra quā ponitur septim⁹ grad⁹ hūilitat': ꝗ ē ad oīa se īutilē ꝛ idignū ꝯfiteri ꝛ credere: sic Moyses a dn̄o vocat⁹ ī ducē isrl'. Exo.iij. se excusauit. Octauus ē excusatio vl' defēsio pctōꝝ: qđ ferēs in se ps. dicēs: Nō declines cor me. in ver. ma. ad ex. ꝛc. Contra quam ponitur octauus gradus humilitatis ꝗ est ꝯfessio peccatoꝝ nō ficta: cū sc3 ab alijs reprehendit̄: Unde ꝓsequit̄ ps. Corripiet me iustus ꝛc. Nonus est similata confessio: per quā sc3 aliquis nō vult subire penā pro peccatis ꝗ simulate confitet̄. Contra quā ponit̄ in duris ꝛ asperis ꝓ obedientia patientiā amplecti. Decimus est rebellio: sc3 contra superiorē: cui opponit̄ obedientia qua regulat voluntatē suā scđm superioris arbitrium. Undecimus est libertas per quā homo delectat̄ libere facere qđ vult: cui opponitur vndecimus gradus humilitatis qui est ꝙ homo nō delectat̄ facere ꝓpriā voluntatē. Duodecimus est ꝯsuetudo peccandi que implicat dei contēptū: cui opponitur timor dei quo memor est omniū ꝗ ꝓcepit deus. Ad laudē eius ꝛc.

De eminentia virtutis humilitatis: ꝛ qualiter hūiliare sit actus facilior: Sermo XX

Non facias omnē similitudinē ꝛc. Ad maiorē autē euidentiā dictoꝝ graduū tā humilitatis ꝙ̄ etiā superbie. Primo queri potest vtrū humilitas sit maxima vl' potētissima virtutū: ꝓsertim cū dic̄ Aug⁹. in li. de vera religiōe: ꝙ tota vita christi in terr̄ ꝑ hominē quē suscipere dignatus est disciplina morū fuit: ꝫ christus ꝓcipue suā humilitatē proposuit imitādā dicens: Mat. xj. Discite a me ꝛc. Hinc etiā dicit abbas Effrem. Fili pre omnib⁹ humilitatē stude qđ est omniū virtutū sublimius: vt ad ꝑfectionis fastigiū possis cōscēdere: cūcte em̄ institutiones nō aliter nisi per humilitatē implent̄ ꝛ multorū tēporū labores per su-

perbiã in nihilũ reputabunt. Uir humilis
deo est similis et templo pectoris sui gestat
eũ: superbus autẽ cũ deo sit odibilis diabo/
lo est similis. hec ille. Ad hoc respõdet san
ctus Tho. secũda. 2e. q. clxj. Nam bonũ hu/
mane virtutis in ordine ratiõis consistit:
que principaliter attendit respectu finis:
et ideo virtutes theologice que finem vlti/
mũ habent pro obiecto sunt potissime. Se/
cundario vero attendit prout scd̃m ratiões
finis ordinant ea que sunt ad finem: et hec
ordinatio consistit essentialiter in ipsa ra/
tione ordinante: participatiue vero in appe/
titu per rationẽ ordinato: quã quidẽ ordina
tionẽ vniuersaliter facit iusticia presertim le
galis: humilitas autẽ facit hominẽ ordina
tioni bene subiectũ in vniuersali quantum ad
omnia: quelibet vero alia virtus quantuz ad
aliquã materiã specialẽ. Et ideo post vir/
tutes theologicas et virtutes intellectua/
les: que respiciunt ipsam rationẽ: et post iu
sticiã precipue legalẽ potior est ceteris hũili
tas. Ideo tñ christus pre ceteris virtutibus
humilitatẽ nobis cõmendauit: quia per eã ma
xime remouet impedimentũ humane salu
tis: que consistit in hoc quod quis ad celestia
et spiritualia tendit: a quibus impedit dũ
in terrenis magnificari studet. Hinc dñs
vt decent impedimentum salutis auferret
exteriorẽ celsitudinẽ cõtẽnendã per humili/
tatis exẽpla monstrauit. Et sic humilitas
est quasi quedã dispositio ad liberũ accessũ
hominis in spiritualia et diuina bona. Si/
cut igitur perfectio potior ẽ dispositione:
sic charitas et alie virtutes quibus homo
directe mouet in deũ potiores sunt humi/
litate. Nihilominus tñ humilitas inter om
nes virtutes laude dignissima predicat: sin
gularit dicente Bern. in epl'a quadã. Nam
nulla splendidior gẽma in omni precipue or
natu summi pontificis quam humilitas: nem/
pe si amittatur illa: virtutũ aggregatio nõ
nisi ruina est. Et ad hoc possunt sex ratio/
nes assignari. Prima est: quia humilitas est
vnicũ fundamentũ omniũ virtutũ: sine quo
nullũ edificiũ spirituale potest erigi: de quo
dic Joh cassi. li. xij. de spiritu superbie. Nul/
lo modo poterit in anima nostra virtutum
structura consurgere: nisi prius iactata fue/
rint vere humilitatis in corde nostro fun/
damenta: que firmissime collocata perfectio
nis et charitatis culmẽ valeant sustinere.
Sine qua etiã hũilitate nec purgatio pec/
catorum: nec emendatio morum: nec cõsumma/
tio virtutũ poterit cõprehẽdi. hec ille. Et
Aug. de ver. do. Cogitas magnã fabricaz
construere celsitudinis: de fundamẽto pri/
us cogita humilitatis: de quo etiã funda/
mento Tho. vbi supra lucidius declarat di/
cens: Nam sicut ordinata virtutũ cõgrega/
tio per quãdã similitudinẽ edificationi cõ/
parat: sic etiã id quod est principiũ in acquisi/
tione virtutũ fundamento cõparat: quod
primum in edificio iacit. Uirtutes autẽ a
deo vere infundunt: primũ igit in acquisitio/
ne virtutũ accipi potest dupliciter. Uno mo
do per modũ remouentis prohibẽs: et sic hũi/
litas primũ locũ tenet inquantũ superbiã expel
lit: cui deus resistit et prebet hominẽ subditũ
et supra patulũ ad suscipiendũ influxũ di/
uine gratie: inquantũ euacuat inflationẽ sup/
bie: quia dicit Jaco. iiij. Deus superbis resistit
humilibus autẽ dat gratiã: et scd̃m hoc hu/
militas dicit spũalis edificij fundamẽtuz
Alio modo est aliquid primũ in virtutibus
directe: per quod scz iam ad deũ accedit: pri
mus autẽ accessus ad deũ est fides: scd̃m il
lud ad Hebre. xj. Accedentez ad deũ opor
tet credere: et scd̃m hoc fides ponit funda
mentũ nobiliori modo quam humilitas. Se
cunda ratio est: quia humilitas non soluz
est fundamentũ sed etiã radix virtutum si
ne qua radice omnis virtus arescit: Unde
grego. xxvij. mora. Quia enĩ origo omni/
um virtutũ humilitas est: illa ĩ nobis vir
tus veraciter pullulat: que in radice pro/
pria id est in humilitate perdurat: a qua ni/
mirũ si abscidit arescit: quia viuificantẽ se in
intimis humorem charitatis perdit. Pro quo
sciendũ scd̃m naturales quod os facit in ani
malis corpore: hoc facit radix ĩ corpore ar
boris vel herbe: nã quod sibi conueniẽs est at/
trahit de humore et attractũ per poros qua/
si per venas transmittit ad nutrimentũ plã/
te. Et licet vtriusque arboris et plante radix
est pars despectior: tñ vtriusque mater est et nu
trix. Sic etiã humilitas ceteris virtutibus
despectior mater est et nutrix omniũ virtu/
tũ. Quod si queris que sit radix et nutrix hu
militatis Rñdet tho. vbi. s. Nam humilitas
essentialiter in appetitu cõsistit secundum quod aliquis
refrenat ĩpetũ animi sui ne inordinate ten
dat in magna secundum regulã habet in cognitiõe
vt scz aliquis nõ se existimet esse sup id quod ẽ
et vtriusque primum principiũ et radix est re/
uerẽtia quã quis interius habet ad deũ qui se
totaliter subijcit deo: et propter deũ etiã alijs
humiliando se subijcit. Et hec radix humi

lis subministrat humorē diuine gratie: qꝛ
humilibꝰ dat gratiā: Unde Augꝰ. dic̄. Si
humilis ⁊ quietꝰ nō fueris non potes in te
habere gratiā sctī spūs: subministrat insuper
succū charitatis: qꝛ scd̄m Augꝰ. Dū mens
humana humilitati innitit̄: pfecto ip̄a in
amore celestiū inflammat̄: īducit em̄ ī ani/
mam charitatē sicut seta filū: Und̄ Augꝰ.
Qn̄to sumus a tumore supbie inaniores tā/
to sumus dilectiōe pleniores. Tertia ra/
tio est quia humilitas ē via q̄ ducit ad pa/
triā per veritatis agnitionē ⁊ inhesionez.
Un̄ Bern̄. de gradibꝰ humilitatis. Ego sū
inq̄t via veritas ⁊ vita. Viā dicit humili/
tatē q̄ ducit ad ỽitatē: altera labor: altera
fructus laboris est: ⁊ hāc viā imitari docu
it cū dixit: Discite a me qꝛ mitis sū ⁊ humi
lis corde. Un̄ Augꝰ. sup Johem. Excelsa
est patria humilis est via: ꝫ q̄ querit patri/
am q̄d recuset viā? ābula igit̄ p christi hu/
militatē vt venias ad eiꝰ eternitatē: vis ca
pere dei celsitudinē priꝰ cape eiꝰ humilita/
tē: altus est deꝰ: si te eriges nō tāges illuz:
si te humilias descēdit ad te. h̄ ille. Quali
ter aūt hūilitas attingit ỽitatē: ōn̄dit ab/
bas Moyses in collatiōibꝰ patꝝ dicēs: Ve
ra discretio nō nisi ỽa hūilitate acq̄rit̄: cu/
ius hūilitat̄ h̄ erit p̄ma pbatio. Si vniuer
sa nō solū q̄ agēda sūt: ꝫ et̄ q̄ cogitāt̄ reser/
uant̄ senioꝝ examīatiōi: vt nihil q̄s suo iu
dicio credēs illoꝝ p oīa diffinitiōibꝰ acq̄e/
scat: ⁊ q̄d bonū vl' malū debeat iudicare eo
rū traditiōe cognoscat. h̄ ille. Ex q̄bꝰ ꝯclu
dit̄ ꝙ vera hūilitas ꝯfert expimentalē di/
scretionē ỽtutū ⁊ vitioꝝ: q̄ nō solū residet
in ītellectu ꝫ et̄ ī affectu: q̄tū ad seq̄lā oīs
boni ⁊ fugā oīs mali. Quarta rō est: qꝛ
hūilitas ē caput oīm ỽtutū. Dic̄ enī Aug.
ꝙ hūilitas ē caput oīm ỽtutū: ⁊ obtinet p̄
matū ⁊ p̄ncipatū ceteraꝝ tāq̄ ipaꝝ ꝯšua/
trix: in eo ꝙ ip̄a ē pseuerātie ꝓprie coadiu/
trix. h̄ ille. Caput enī s̄m Isid. dictū est ab
accipiēdo: eo ꝙ oēs sēsus ⁊ nerui īde initi
um capiāt: ē em̄ caput nobiliꝰ oībꝰ mēbris:
vtpote gubernaculū totiꝰ corpis existens:
influēs illi pfectionē sue ỽtut̄ ad pagēdas
suas sensibiles actiōes: sic et̄ hūilitas ope/
ribꝰ ỽtuosis ⁊ ỽtutibꝰ influit pfectionem
deificate ītētiōis: ac gustū expimētalē spi/
ritual' agnitiōis ⁊ ꝯsolatiōis: Und̄ dn̄s in
euāge. Confiteor tibi dn̄e pat̄ celi ⁊ t̄re: q̄a
abscōdisti hec. haud dubiū q̄n secreta expi
mēta ỽitat̄ a sapiētibꝰ ⁊ prudētibꝰ. i. sup/
bis: ⁊ reuelasti ea puul'. i. hūilibꝰ. Quinta
rō ē: qꝛ hūilitas nos p̄mo deo gratos effic̄
⁊ mētē nr̄az ad celestia ꝯtēplāda ac p amo
rē amplectēda efficacit̄ illumīat ⁊ īflāmat:
Un̄ q̄tū ad p̄mū dic̄ Aug. ꝙ nihil nos ita
gratos efficit deo sic̄ hūilitas: ⁊ ideo respe
xit deꝰ hūilitatē ancille sue: Maā s̄m Bern̄.
placuit qꝛ ỽgo: ꝫ ꝯcepit qꝛ hūilis: ⁊ iteruz
audeo dicere Sine hūilitate nec marie ỽgi
nitas placuisset. Qn̄tū ỽo ad scd̄z ⁊ t̄tiū di
cit Richardꝰ de scō vic. Ipa nāq̄ hūilitas
sola ē q̄ mētē diuīo accēdit lumīe celesti q̄z
īflāmat desiderio ⁊ amore. Qꝛ si obiicis et̄
mltos supbos illustratos eē lumine sciētie
dicēte aplo. Scīa īflat: charitas aūt edifi/
cat. Ad h̄ rn̄det Tho. scd̄a. 2e. q. clxij. expo
nēs illd̄ Greg. xxij. mora. Obstaculū ỽita/
tis tumor mēt̄ ē: qꝛ dū īflat obnubilat Du
plex inq̄t ē cognitio ỽitat̄. Una ē pure spe
culatiua: ⁊ hāc īdirctē supbia īpedit. s. cāz
sb̄trahēdo: supbꝰ em̄ neq̄ deo suū ītellectū
sb̄iicit vt ab eo ỽitat̄ cognitiōez pcipiat s̄z
illd̄ Mat. xj. Abscōdisti h̄ a sa. ⁊ pru. i. su/
pbis q̄ sibi sapiētes ⁊ prudētes videt̄: ⁊ re
uelasti ea puul'. i. hūilibꝰ: neq̄ et̄ ab hoībꝰ
addiscere dignāt̄: cū t̄n Eccl̄i. vj. dicat̄: Si
īclinaueris aurē tuā. s. hūilit̄ audiēdo ac/
cipies doctrinā: ꝙ si post adeptā sciētiā vl'
sapīam q̄s supbiat: tūc de eo dic̄ Greg. xx/
vij. mora. Sūma cura ꝓuidēdū ē ne acce/
pta sapīa cū ignorātie tenebras illumīat:
lumē hūilitat̄ tollat ⁊ iā sapīa eē neq̄at: q̄
⁊ si ỽtute locutiōis fulgeat: elatiōis t̄n ve/
lamē cor eloq̄nt̄ obscurat. h̄ ille. Alia ỽo
cognitio ỽitat̄ ē affectiua: ⁊ talē cognitio
nē ỽitat̄ supbia dirctē īpedit: qꝛ supbi dū
delectāt̄ in excellētia ꝓpria: ỽitat̄ excellē/
tiā fastidiūt. Hinc dic̄ Greg. xxiij. mora. ꝙ
supbi ⁊ secreta q̄dā ītelligēda pcipiūt: ⁊ eo
rū dulcedīez expiri nō p̄nt: ⁊ si nouerīt quō
sūt ignorāt quō sapiūt. h̄ ille: Un̄ ⁊ puer.
xj. dr̄: Ubi hūilitas ibi sapīa. Sexta rō est:
qꝛ cū hūilitate dulcorāt̄ ⁊ ꝯdiunt̄ ⁊ sapida
reddūt̄ oīa genera virtutū ⁊ opeꝝ virtuo
soꝝ: Un̄ dic̄ Hug. li. iij. de claustro anime:
Discite a me qꝛ mitis sū ⁊ hūilis corde: et
inuenietis requiē animabꝰ vr̄is: ecce mel
hūilitatis cū dulcedine māsuetudinis: sic̄
em̄ mel cōcordat in cōfectiōibꝰ medicīe cū
omnibus diuersitatibꝰ specieꝝ: sic ex hūi/
litatis dulcedine ꝯdiunt̄ oīa genera vir/
tutū. hec ille. Cū igit̄ humilitas est tā sin/
gularis gēma virtutū ad hanc salubriter
acquirendā vnusquisq̄ tota sollicitudine
īuigilet: p̄s̄tim cū nō sit actꝰ homī facilior

ꝙ hũiliare se: vtpote ad quẽ natura incli-
naṫ: sicut natura lapidis est descẽdere de-
orsum qñ nõ teneṫ ab aliquo. homo enim
ꝗtum ad vtrãq̃ naturã.s.spiritualẽ ⁊ cor-
poralem ad humilitatẽ inclinaṫ: qꝛ anima
tenet infimũ locum ⁊ gradũ inter spũales
substãtias: inter quas natura diuina est su-
prema: natura angelica est media: ⁊ huma-
na est vltima. ⁊ corpus ex elemẽto terre for-
matũ est qꝺ est elementũ infimũ: imo de li-
mo terre: vt nunꝗ̃ p̃sumat sapere nisi infi-
ma: id est hũilia. nã qui student nõ alta sa-
pere sed hũilibus cõsentire: nunꝗ̃ inueni-
ent resistentiã. Non eñ resistit humilis: qꝛ
humiles inter se faciẽt discõuenientiã: nec
supbus: qꝛ cum humili habet qꝺ querit.s.
sup alios apparere. Insup quinq̃ sunt q̄
nos ad humiliationẽ inducũt. Primũ est
ꝓfitiendi tarditas: qꝛ multi infra.xxx.an-
nos vix se ꝓfecisse pcipiũt: sicut filij israel
in spacio.xl. annoꝝ vix ꝗnq̃ dietas in de-
serto ꝓfecerũt: in vltimo anno viciniores
existẽtes terre egypti ꝗ̃ terre ꝓmissionis.
Secũdo deficiẽdi ꝓnitas: cũ ad sibilũ ve-
ri plerũq̃ recidiuare dinoscunṫ: fragile ẽ
vitrum qꝺ casu frangiṫ: fragilior tela ara-
nee que flatu rumpiṫ: sed homo fragilissi-
mus est qui solo visu interimiṫ. Tertiũ est
casus assiduitas: qꝛ septies in die cadit iu-
stus ⁊ resurgit: vt diciṫ Prouerb. xxiiij.
Quartũ resurgẽdi difficultas tam a mor-
tali ꝗ̃ a veniali. Quintũ status nostri du-
bietas: qꝛ diciṫ Eccl's.ix. Nescit hõ vtrum
amore an odio dign⁹ sit. ꝙ si amore dign⁹
fuerit: nescit vtrũ manebit. igiṫ semp hũi-
liet animã vt inueniat gratiã. Ad lau. dei.

De signis exteriorib⁹ humilitatis ⁊ supbie vt cõmuniter foris indicãt cordis appetitũ: Ser. XXI

Non facies omnẽ si-
militudinẽ ⁊c̃. Exod. xx. Viso vt
cũq̃ de humilitate in generali:
tam in speciali de illius gradibus ꝓsequẽ-
dum. Pro quo sciendũ: ꝙ hũilitas tri-
plex distinguiṫ. Quedã est ĩ exteriori ostẽ-
sione: quedam in intellectuali cognitione:
quedã etiã in interiori affectiõe: ⁊ ad hec
tria reducunṫ.xij. gradus humilitatꝭ: ex-
cepto ꝙ duodecim⁹ gradus.s. timere deũ
⁊ illi subijci ad ipsam radicẽ hũilitatis ve-
re magis ptinere videaṫ: vt tactũ est ĩ ser-
mone p̃cedenti: ecõtra xͦo supbia coliṫ in
exteriori ostẽsione: in ꝓpria reputatiõe: ⁊ ĩ
interiori affectiõe ꝓut in ꝓsecutione clari⁹
patebit. Primo igiṫ videndo de exteri-
ori ostẽsione hũilitatis queri põt: vtrũ in
exteriorib⁹ actibus potest esse humilitas:
p̃sertim cum hũilitas ab intimis sumit ex-
ordiũ ⁊ radicẽ sicut ⁊ cetere virtutes: nec
est aliqua vera virtus nisi radicata fuerit
in affectu cordis. Ad hoc rñdet Tho. scd̃a
2ᵉ.q.clxv. ꝙ hũilitas essentialiter cõsistit
in appetitu: ꝺm ꝙ aliquis reseruat impetũ
animi sui ne inordinate tendat in magna:
sed regulã habet ĩ cognitiõe vt se nõ existi-
met esse supra id qꝺ est. Ex interiori tamẽ
dispositiõe hũilitatis ꝓcedunt signa que-
dam exteriora in verbis factis ⁊ gestibus:
quib⁹ id qꝺ ĩterius latet manifestaṫ: sicut
⁊ ĩ ceteris virtutib⁹ accidit. Nã ex visu co-
gnosciṫ vir ⁊ ab occursu faciei sensatus vt
diciṫ Eccĩ.xix. Et ideo in dictis.xij. gradi-
bus hũilitatis poniṫ aliquid quod ptinet
ad eius radicẽ.s.ꝙ hõ deũ timeat ⁊ memor
sit omniũ q̄ p̃cepit. Ponunṫ etiã aliq̄ pti-
nẽtia ad refrenationẽ appetit⁹: ne in excel-
lentiã ꝓpriã inordinate tendat. Ponunṫ
inꝗ̃ aliqua ptinẽtia ad estimatiõeꝫ homĩs
cognoscentis suũ defectũ. Ponũṫ deniq̃
quedã ptinẽtia ad exteriora signa hũilita-
tis latẽtis: ⁊ hec signa qñq̃ sũt vera: qñq̃
falsa ⁊ ficta. Pro quo sciendũ ꝺm Tho.
vbi s̃. ꝙ hõ ad hũilitatẽ dupliciṫ ꝑuenire
põt. Primo quidẽ ⁊ p̃ncipaliter p donum
diuine gratie: ⁊ sic ab interioribus sumit
exordium: ita ꝙ ab interiore dispositione
hũilitatis ꝓcedunt exteriora signa humi-
liationis: ⁊ tũc semper sunt vera: quia hu-
militas ꝺm ꝙ virtus est: importat quãdã
laudabilẽ deiectionẽ ad ima: que deiectio
consistit p̃ncipaliter in interiori electione
mẽtis: secũdario xͦo in exteriorib⁹ signis.
Secũdo xͦo ad humilitatẽ ꝑuenire potest
dispositiue p humanũ studiũ: p qꝺ homo
prius exteriora cohibet: ⁊ postea pertingit
ad extirpandũ interiorem radicem super-
bie. Dicit eñ Bernñ. in epistola quadam ꝙ
humiliatio est via ad humilitatẽ: sicut pa-
tientia ad pacẽ: sicut lectio ad scientiã: si ꝗ
virtutẽ appetis hũilitatis viã nõ refugias
hũiliationis: hec ille. Sed hec exterior hu-
miliatio nõ semp est vera: qꝛ fieri põt ꝗttu-
or modis. Primo nãq̃ quis imis inheret
inuite: puta cum alio deijciṫ: ⁊ tunc humi-
litas nõ est virtus sed pena: de qua diciṫ ĩ
ps̃. Hũiliauerũt in cõpedib⁹ pedes ei⁹ nisi

humilitas triplex
in exteriori ostensione
in intellectuali cognitione
in interiori affectione

taliter humiliat⁹ de necessitate faceret vir tutē ꝓ dei amore ꝓpriā applicās volūtatē sic christus in cui⁹ ꝑsona dr in ps. Impro / periū expectabit cor meū ꝛ miseriā. Secū / do vero qs imis inheret ficte.s.non mente ſ solū ſm signa exteriora: ꝛ talis humilia / tio nō ē virt⁹ sed vitiū: dr enī Eccl.xix. Est q̄ nequit se hūiliat.s.tm̄ exteri⁹ ꝛ nō interi us: vbi pncipalit residet hūilitas: ꝛ iterio ra eius.i.intētio ꝛ desideriū plena sūt do / lo: scʒ simulata neqtia ꝛ hypocrisi. Contra quos dicit Hiero. in epl'a ad celantiā: hūi / litatē seqre: nō q̄ ostēdit atq̧ simlat gestu corpis: aut ficta voce xbor: ſ q̄ puro cor / dis affectu exꝓmit: aliud enī est virtutem habere: aliud virtutis similitudinē: multo illa deformior est supbia: q̄ sub q̄busdā si / gnis humilitatis latet: nescio enī quō tur / piora sunt vitia: cū virtutū spē celant. hec ille. Tertio ꝓinde qs imis iheret stolide: sicut cū honorē suū nō intelliges: cōparat se iumētis insipiētibus ꝛ simil efficit illis se subijciendo peccatis ꝛ reb⁹ vilibus: sic multi nihilipendūt ꝓpriā īfamiā vt sequā / tur ꝓpriā cōcupiscētiā se ꝑ hoc excusare co. nātes: ꝙ amore despectiōis ꝛ humiliatio / nis hec equanimit tolerāt. Cōtra qs dr in decre.xj.q.iij.c. Nō sunt audiēdi siue viri scti siue femie: q cū repꝛhendunt in aliqua negligētia: ꝓpter quā fit vt in malā veni / ant suspitionē: vnde vitā suā lōge abeē sci ant: dicūt corā deo sibi sufficere ꝯsciētiam suā estimationē hominū: nō solū impudē / ter verūetiā crudelit ꝯtēnētes: cū occidāt aīas alior siue blasphemātiū viā dei: q̄b⁹ ſm suā suspitionē q̄si turpis q̄ casta est di / splicet vita sctōr: vl' excusatiōe imitātium nō qd̄ vidēt ſ qd̄ putāt ꝛ infra: nobis enīʒ necessaria est vita nr̄a alijs fama nr̄a. hec ille. Quarto deniq̧ qs imis inheret vera / citer ꝛ meritorie: nō solū exteriori ostēsiōe ſ etiā corde: ꝛ de his ꝓsequēdū est in ꝑsen ti sermōe.

B Pro q̄ sciēdū ꝙ hec humilia / tio exterior dupliciť ostēdi pōt.s.in opere ꝛ locutiōe. In opere igit tripliciť ostēditur. Primo extollētiā oculor repꝛmēdo: quia ſm bn̄dictū prim⁹ gradus hūilitatis ē cor de ꝛ corpe semp humilitatē ostēdere: defi / xis in terrā aspectib⁹: qr ſm Tho. vbi.s. Extollētia oculor est quoddā signū sup / bie: in ꝗtū excludit reuerentiā ꝛ timorem. Cōsueuerūt enī timētes ꝛ verecūdātes ma xime oculos deprimere: quasi nō audētes se alijs cōparare: Unde in ps. Dn̄e non est exaltatū cor meum ꝛc̄. ꝑ totū. Et eccl.xxiij. orat sapiēs. Extollentiaʒ oculor meorum ne dederꝭ mihi. Ecōtra vero ſm Greg.xxx iiij.moral. Supbia cū exteri⁹ vsq̧ ad cor / pus extēdiť: prius ꝑ oculos indicať: ꝛ hic ē prim⁹ gradus supbie q̄ dicit a be. Ber. curiositas: de qua dicit li. de gradib⁹ hu / militatis. Uir puersus annuit oculo: terit pede: digito loq̄tur: ꝛ ex isolēti corpis mo / tu recēs aīe morb⁹ depꝛhendit. Ordiu mēs a sui circūspectiōe torpescit incuria sui cu / riosā in alios facit: qr enī seipsam ignorat foras mittit vt hedos pascat: hedos q̄ppe q̄ peccatū significant recte oculos auresq̧ appellaueri: qm̄ sicut mors ꝑ peccatū in or bē: sic ꝑ has intrat fenestras ad mentē. In his ergo pascēdis se occupat curiosus duʒ scire nō curat qualē se reliquerit int⁹. hec ille. Dicit enī Greg. ome.xxxvj. Sup illud iuga boū emi quinq̧. Graue curiositat⁹ vi / tiū est q̄ dū cuiuslibet mentē ad inuestigā / dū vitā ꝓximi exterius ducit: semp ei inti ma sua abscōdit: vt aliena sciēs se nesciēs: sic ꝛ curiosi anim⁹ q̄to perit⁹ fuerit alieni meriti: tāto fiat ignar⁹ sui. hec ille. Et po / nit Bern. vbi.s. tria curiositatis exēpla. Primo de dina filia Jacob. q̄ dū ad pascē dos hedos egreditur vt videret mulieres alienigenas ipa patri ꝛ sua sibi virginitas rapit. Secūdo de eua q̄ in paradiso posita lignū vetidū curiosius inspexit. Cui Ber. qd̄ tuā mortē tā intēte intueris? qd̄ illo tā crebro lumīa vagātia iacis? qd̄ spectare li bet qd̄ manducare nō licet? Oculos inq̄s tēdo nō manū: nō ē interdictū ne videā ſ ne comedā. Ad qd̄ apl's.j. Co.vj. Oīa mi hi licēt ſ nō oīa expediūt. Et si culpa nō ē culpe tn̄ iudiciū est. Et si culpa nō est: cul / pe tn̄ occasio est: iudiciū qd̄ē cōmisse: ꝛ oc / casio cōmittēde. Tertio ponit de sathana cui ait: In delicijs paradisi dei positus es quid amplius querere debes? plenus er / go sapientia ꝛ perfect⁹ decore altiora te ne quesieris: ꝛ fortiora te ne scrutat⁹ fueris. Sta in te ne cadas a te: si ambulas in ma / gnis ꝛ ī mirabilib⁹ sup te. Sed qd̄ interim ex obliquo intēdis ad aquilonē? Quid te tua miser curiositas ducit: vt ꝑsumptione singulari: nō dubites ciuib⁹ scandalū: in / iuriā regi facere dicēs: Ponā sedē meā ad aquilonēʒ ꝛ similis ero altissimo. Et infra velim tn̄ curiosius o curiose intētionē tue curiositatis inquirere: ponā inquis sedeʒ meā ad aquilonē: nec hunc aquilonē cor /

poralē:nec sedē hanc cū sis spūs intelligo
materialē:puto aūt p aquilonē reproban/
dos homīes fuisse designatos:p sedē po/
testatē ī illos quos vtiq; in p̄sentia dei q̄ /
to ei vicinior tāto ceter̄ pspicatior p̄uidēs:
nullo dē sapientie radio choruscātes:nul/
lo spūs amore feruētes velut vacuū repe/
ris locū. Affectasti sup illos dominiū q̄s
quadā astutie tue claritate pfundēs mali/
cie tue estib⁹ inflāmares: vt quō altissim⁹
sua sapiētia ac bonitate omnib⁹ filijs obe/
diētie p̄erat:ita ꝛ tu sup omnes filios sup/
bie rex ꝯstitut⁹:tua eos astuta malicia re/
geres p q̄ꝺ altissimo similis esses:ſ miror
cū in p̄sentia dei tuū p̄uideris p̄ncipatum
cur nō in eadē p̄uidisti p̄cipitiū? Nā si p̄ui
disti q̄ insania fuit:vt cū tāta miseria cupe
res p̄ncipatū:malēs misere p̄esse q̄ felicit̄
subesse? Sed credibilius est q̄ nō p̄uidisti
aut q̄ dei bonitatē attēdēs dixisti in corde
tuo nō reqret;ꝓpter q̄ꝺ o īpie deū irritasti:
aut q̄ꝛ viso principatu statim in oculo sup/
bie trabes excreuit q̄ interposita trabē vi/
dere nō potuit. h̄ ille spsim int̄ alia. Sic Jo
seph cū suā p̄uidissꝫ exaltatiōeꝫ nō p̄sciuit
sui vēdicatōeꝫ:q̄uis p̄or eēt vēdicatio q̄ ex
altatio: ē ēt detestāda curiositas q̄ defect⁹ Joseph
aliorꝫ diligentius indagare:vt aliorꝫ īper/
fectiōe ſm suā extimationē agnita liquās
in ꝓximorꝫ ꝯsciētia culicē:ꝛ in sua camelū
degluties:temerario eos iudicio ꝯtēnat:
ac in secreto mētis impudēter se p̄ferat:q̄ꝺ
est extremū malū:dic̄ eñ Chrys. Nec faci
le repies queq̄: nec patremfamilias: nec
claustralē exptē huius erroris. Sunt eniꝫ
he diabolice tēptationis insidie. Nā q̄ se/
uere discutit aliena nunq̄ ꝓpriorꝫ reatuum
veniā merebit̄. hec ille. Secundo vero
ostendit̄ humilitas:ineptā leticiā ꝛ inor/
dinatū risū cōprimēdo:sicut supbia demō
strat̄ eadē frequētādo. Cuius ratio est:q̄ꝛ
semp humiles ea ꝯsiderant in q̄bus ab ali
is deficiūt. Hinc ꝺr eccī. vij. Cor sapientiū
vbi tristitia est. Supbi aūt ea dūtaxat con
siderant in q̄bus alios p̄cellūt:ꝛ ideo sub/
ditur ibidē:Cor aūt stultorum vbi leticia:
Unde dicit Bern̄. vbi. s̄. ꝓpriū ē est super/
borꝫ leta semp appetere ꝛ tristia deuitare.
Et ideo ex illa pte q̄ sua sibi vilitas ꝛ alie/
na excellētia monstrat̄:restringit curiosi/
tatē:vt totū se trāsferat in cōtrariā ptē:q̄/
tenus in quo ipse videtur p̄cellere curiosi/
us notet in quo alt̄ p̄cellit:semp dissimulet
vt dū deuitat q̄ꝺ triste putat̄ leticia ꝯtinue
tur:ꝛ infra. Illū q̄ eiusmodi ē raro aut nū/
q̄ gementē audies:lachrymantē videbis
putes si attēdas aut sui oblitū aut ablatū
a culpis. In signis scurrilitas:in frōte hi/
laritas:vanitas apparet in incessu: ꝓnus
ad iocū. facilis ad risum. hec ille int̄ alia.
Tertio ostendit̄ omnē singularitatē fu/
giendo:in vestib⁹:gestib⁹ ꝛ exercitijs vel
operib⁹:sicut ecōtra supbus eadē sectādo
vt ceteris excellētior vl̄ etiā sanctior appa/
reat:nō religionis amore ſ ostētatione: ꝛ
pōt dici nouitatuꝫ p̄sumptio q̄ ponit̄ filia
inanis gl̄ie:vt videbitur infra:ꝛ hoc ideo
scd̄m Tho. scd̄a. 2e. q. cxxxij. q̄ꝛ finis ina/
nis gl̄ie est manifestatio ꝓprie excellentie:
q̄ꝺ aliqñ fit p facta exteriora que sūt vera
habentia aliquā admirationē:tūc dicitur
nouitatū p̄sūptio q̄s homīes solēt magis
admirari q̄ imitari. Si vero fit p opera fi
cta vel falsa tūc dicit̄ hypocrisis: ꝛ vtrūq;
vitiū est abominabile corā deo. In verbis
deniq; duobus modis ostēdit̄ humilitas.
Primo tp̄s loquēdi nō p̄ueniēdo: vt. s. ta/
citurnitatē vsq; ad interrogationē conser/
uet:p̄cipue si adolescētior fuerit. Unde ec/
clesiasti. xxxij. Adolescens loquere in cau
sa tua vix cū necesse fuerit: si bis interro/
gatus fueris habeat caput respōsū suum.
Econtra vero supbus est p̄ceps in loquen
do. Dic̄ eñ Bern̄. vbi. s̄. q̄ inēta occasio/
ne loquēdi:aut loquit̄ aut rūpet̄: plenus
est eni cū heliu sermonib⁹ ꝛ coartat eū spi/
ritus vteri sui:p̄uenit interrogantē:nō q̄/
renti rñdet:ip̄e q̄rit:ip̄e soluit:ꝛ v̄ba col/
locutiōis impfecta p̄scidit: de singulis vir
tutib⁹ plenissime ſ vanissime disputat: vt
tu si audieris dicas:q̄ ex habūdantia cor
dis os loquit̄:si ad lubrica sermo conuer/
titur ī his q̄to assuetior tāto loquatior in/
uenitur. hec ille. Secūdo vero modū loq̄n
di nō excedēdo ſ per iactātiā (de qua vide
bitur infra) vel etiā p multiloquiuꝫ. Dicit
eni abbas Johēs montis sinai. Multilo/
quiū ē vane glorie cathedra:p quā seipsaꝫ
manifestare ac pōpatice ꝓpalare naturam
habet: Unde Bern̄. vbi. s̄. Dū supbus q̄s/
dā suspicit supiores: quosdā despicit infe/
riores ꝛ in alijs quidē videt q̄ꝺ inuidet:in
alijs q̄ꝺ irridet:ide fit vt ꝓ mobilitate ani
mi sui:modo p superbiaꝫ ad alta se erigit:
modo per inuidiā in ima demergat: nūc p
inuidiā nequit̄ tabescit: nunc ꝓ excellētia
pueriliter hilarescit:nōnunq̄ in altero va
nus in vtroq; supbus existit: ꝛ has animi

vicissitudies: nunc pauca et mordacia: nūc multa et inania: nunc risu nūc luctu plena: semp vero irrationabilia indicant verba: hec ille int' alia. Ad laudē dei.

De intellectuali ꝓprie vilitatis agnitione: et qualiter ad illā peruenire q̄s valeat: Ser. XXII

Non facies omnez similitudinē etc. Exod. xx. Expediti de primo scʒ de exteriori humilitatis ostensiōe: iā secundū ꝓsequamur scʒ de intellectuali cognitione vilitatis.

B Ad cuius euidentiā primo queri potest vtrū homo ſm interiorē actū anime se per humilitatē omnibus subijcere debeat: presertim cū dicat Aug⁹. in libro de natura et gratia. Humilitas collocanda est in parte veritatis nō in parte falsitat'. Et iterū Augusti. sup Johannē. Cū humilitatis causa mentiris: si nō eras peccator anteq̄ mentireris: mentiēdo efficeris qđ vitaras: veritas in te nō est nisi ita te dixeris peccatorē vt te eē cognoscas. Ad hoc respōdet Tho. scđa. 2ᵉ. q. clxj. q in homine duo ꝯsiderari possunt: scʒ id qđ est dei: et id quod est hominis: hominis autē est quicq̄d ꝑtinet ad defectū: dei vero quicq̄d ꝑtinet ad salutez et ꝑfectiōē: ſʒ illđ Ozee. xiij. Perditio tua ex te israel: tātūmodo in me auxiliū tuuʒ: humilitas ergo sicut supradictuʒ est: ꝓprie respicit reuerentiā: qua homo deo subijcitur: et ex ꝯsequēti q̄ subijcitur ꝓximo ꝓpt' deū: qua propter nō solū reuereri debem⁹ deū in seipo sed etiā id qđ est eius reuereri debemus in quolibet ꝓximo: licet non eodem modo reuerētie quo reueremur deū: Et ideo quilibet homo debet illud qđ ē suum in seipo subijcere ei quod ē dei ī alio: vnde tali modo potest quis subijcere omnibus ꝓximis ꝓpter deū. iuxta illud. j. pe. ij. Subiecti estote omni humane creature ꝓpter deū: nec per hoc falsitatē incurrim⁹ si preferamus id quod est dei in ꝓximo: ei quod est ꝓpriū in nobis: q2 sup illud philipen. j. Superiores inuicē arbitrātes. Dic. glo. Non hoc debem⁹ estimare vt nos estimare fingamus: sed vere estimemus posse esse aliquod occultū in alio quo nobis superior sit: etiā si bonū nostrū quo videmur illo superiores esse non sit occultū: pōt etiam aliq̄d boni reputare esse in ꝓxio quod ipse non habet: vel aliq̄d mali in se esse qđ in alio non est: ex quo potest ei se subijcere per humilitatē. Tria tamē sunt que non requirit hūilitas. Primo non requirit humilitas vt aliquis id quod est dei in seipso subijciat ei qđ apparet esse dei in alio. Nā illi qui dona dei participant ea se habere cognosant: scđm illud. j. Corinth. ij. vt sciamus que a deo donata sunt nobis: et ideo absq̄ preiudicio humilitatis possunt dona que ipsi acceperunt preferre donis dei que alijs apparent esse collata: sicut dicit apostolus ad Ephes. iij. Quod alijs generationib⁹ nō est agnitū filijs hominum sicut nūc reuelatū sctīs ap'lis etc. Secundo nō req̄rit humilitas q aliq̄s id qđ est suuʒ in seipso subijciat ei qđ est hominis in ꝓximo. Alioq̄n oporteret q q̄libet se reputaret magis peccatorē quolibet alio: cū tamē ap'ls absq̄ ꝑiudicio hūilitatis dicat Gal'. ij. Nos natura iudei sumus: et nō ex gētibus pctōres. Tertio multo minus req̄rit humilitas q aliquis id quod est dei in se: subijciat ei qđ est ꝓximi a seipso. Cui⁹ ratio est: quia hoc facere esset cōtra reuerentiā dei eo qđ est dei in nobis ꝑtinet ad salutē: id aūt qđ est ꝓximi a seipso ꝑtinet ad defectū. Esset inq̄ contra reuerentiā dei: vt bonū dei quod est in nobis submitteremus malo ꝓximi quod est ex seipso. Esset etiā in detrimentū illius cui se subijceret: qui ex hoc superbiret vl' cōtēneret. Aug⁹. enī dicit in regula: ne dū nimiū seruat' humilitas: regendi frāgat' auctoritas. Ad maiorē tn̄ euidētiā sciēdū: q vt dic' Rich. de sancto victore. Differentia est inter humilitatē et humiliationē. Humilitas enī est virtus q̄ua quisq̄ sibiipi vilescit interius corā oculis dei. Humiliatio vero est virtutis effectus quo quisq̄ seipsū abijcit exterius in oculis ꝓximi. Aliud enī est humilem esse: aliud est humiliter se habere: illđ pertinet ad disciplinā mentis: istud ad disciplinā corporis: illđ est humilitatis: istđ est humiliationis. hec ille. Hec autē humilitas cognitionis tribus gradibus humilitatis perficitur. Primus est q proprios defectus recognoscat et confiteatur: et est octauus gradus in ordine quē ponit bea. Benedictus: qui etiā gradus a perfectissimis viris diligētissime colit': ita vt se credāt nūq̄ ꝓficere: sed in omīb⁹ deficere se doleāt: de q̄b⁹ dic' Rich. de sctō vic. O virū ꝑfctū̄ sūmaq̄ hūilitate fū datū: q̄ sp pōt et

ſtinādo pficere: ⁊ pficiēdo feſtiare: ⁊ hāc
ſibi humilitatē ſuare vt ſemp pficiat: ⁊ tñ
nec pfectiōis initia ſe habere credat. Sed
obijci pōt q̄ hūilitas tm̄ videt̄ eē ipfectoꝝ ⁊
nō pfctōꝝ q̄ deo q̄ pfect⁹ ē nō ꝯueīt hūilia-
ri: vtpote q̄ nll'i ſubijci pōt. Ad hoc rñdet
Tho. vbi. s. q̄ aliq̄d dicit̄ eē pfectū dupli-
cit̄. Uno modo ſimplicit̄ in quo ſcʒ nullus
defect⁹ īuenit̄: nec ſm naturā nec p reſpe-
ctū ad aliq̄d aliud: ⁊ ſic ſolus de⁹ eſt pfe-
ctus: cui ſm naturā diuinā nō cōpetit hu-
militas ſ ſolū ſm naturā aſſumptā. Alio
modo pōt dici aliq̄d pfectū ſm quid: puta
ſm naturā ſuā vl' ſcōm ſtatū vl' tp̄s: ⁊ hoc
modo homo virtuoſus eſt pfectus: cui⁹ tñ
pfectio in cōparatiōe ad deū deficiēs inue
nit̄ ſcōm illud Eſa. xl. Omnes gētes qua-
ſi nō ſint: ſic ſunt corā eo. Et iteꝝ. lxiiij. Fa
cti ſumus vt īmundi oēs nos quaſi pā-
nus mēſtruate oēs iuſticie nr̄e. Et ſic re-
ſpectu diuīe pfectiōis oīs homo q̄tūcū-
q̄ pfectus impfect⁹ iudicat̄. Hinc abraam
ppriā iperfectiōeʒ ꝯſiderās ait: Geñ. xviij.
Loq̄r ad deū meū cuʒ ſim puluis ⁊ cinis.
De q̄ humilitate dic̄ Aug. Humilitas ē ex
intuitu ppꝛie ꝯditiōis ⁊ ſui cōditoꝛis volū
taria mentis inclinatio. Qualit̄ etiā bo
na q̄ agim⁹ cognoſcere ⁊ neſcire debemus
oſtēdit Grego. in moꝛ. dicēs: Plerūq̄ eīm
ſi ſcimus bona q̄ agim⁹ ad elationem duci-
mur: nā ſi neſcim⁹ minime ſeruam⁹. Quis
eīm audita virtutis ꝯſciētia nō q̄tulūcun
q̄ ſupbiat: aut q̄s rurſus bonū in ſe cuſto-
diat qd̄ ignoꝛat. Sed ꝯtra vtraq̄ q̄d ſupē
niſi vt recta q̄ agim⁹ ſciēdo neſciam⁹: vt h̄
⁊ recta eſtimem⁹ ⁊ minima: q̄tenus ad cu-
ſtodiā ſui ſic ſentiat anim⁹ ꝯſcientiā recti-
tudinis: vt in tumoꝛe nō eleuet humilitas
eſtimatiōis: ⁊ q̄uis hūilia de ſe ſentiat ani
mus iuſtoꝝ: ea tñ q̄ agūt quō ſint recta cō-
ſpiciūt: ſed de eoꝝ rectitudine nō pſumūt.
Ille etiā deo verā exhibet oꝛōnē: q̄ ſeipm̄
q̄ꝛ puluis ſit humilit̄ videt: q̄ nil virtutis
ſibi tribuit: q̄ bona q̄ agit de miſericoꝛdia
ꝯditoꝛis cognoſcit. hec ille. Sic igit̄ q̄tū-
cunq̄ pfectus p humilitatē ſe deo ſubijce-
re debet ꝯſiderādo diuinā excellētiā ⁊ p-
pꝛiā inſufficientiā: ex q̄b⁹ ſeq̄nt̄ alia duo
ſcʒ reuerētia ad deū: ⁊ ꝯfidētia ad maioꝛa
nō v̄tute ppꝛia: q̄ꝛ talis ꝯfidētia ē hūilita-
ti ꝯtraria ſic pſumptio: ſ cōfidētia diuini
auxilij ī maioꝛa. iuxta illd̄ apl'i. Oīa poſſū
ī eo q̄ me ꝯfoꝛtat de⁹. Unde Aug⁹. ī li. de
peni. ſic ait: Aliud eſt pijcere ſe ante deū:
⁊ aliud erigere ſe ꝯtra deū: Qui añ deū ſe
pijcit ab illo erigit̄ ⁊ exaltat̄: q̄ aduerſus
deū ſe erigit ab illo pijcit̄. hec ille. Dic̄ eti-
am Caſſi. ſup pſ. Magna ꝯtra diabolū ar
ma ſunt in ſuis virib⁹ fiduciā nō habere:
ſed deū rogare q̄ poſſit aduerſariū oppri-
mere. hec ille. Cōtra hunc aūt humilitatis
gradū eſt octauus ſupbie grad⁹ q̄ eſt pctō-
rū defenſio: a quo gradu ſe dauid pſerua-
ri petijt dicēs: Non declines coꝛ meum in
verba malitie ad excuſa. ex. in pec. cū hōi-
bus operā iniq̄ ⁊c. Nimiꝝ cū hmōi pecca-
tū in ſpūm ſctm̄ qd̄ dicit̄ īpugnatio verita
tis agnite attigiſſe videat̄ agnitā veritatē
īpugnās: īmo agnitā malitiā defendēs vt
liberius peccet. Or ſi rñdes ignoꝛātie te-
nebꝛis obfuſcatū nō ſciēter ſed ignoꝛanter
ſubterfugere ad tales excuſatiōes in pec-
catis: ac p hoc corā deo magis excuſabilē
foꝛe. Audi ſup hoc ꝯſiliū Ber. de gradib⁹
humilitatis: hypocrita inq̄t eijce trabē de
oculo tuo vt videas: trabes in oculo grā-
dis ⁊ groſſa in mente eſt ſupbia: q̄ quadaʒ
ſui coꝛpulētia vana nō ſana: tumida nō ſo-
lida mentis oculū obſcurat: v̄itatē obum
bꝛat: ita vt ſi tuā occupauerit mentē: iā te
talē qualis es vl' q̄lis eſſe potes nō poſſis
ſentire: ſed qualē te ames talē te putes eſ-
ſe vel ſperes foꝛe: amoꝛ enī ſicut nec odiuʒ
veritatis iudiciū neſcit. Hinc legib⁹ hūa-
nis ſtatutū eſt: ſpeciales amicos cauſanti-
um nō debere admitti ad iudiciū: q̄ vl' fal-
lunt vel fallunt̄ amoꝛe ſuoꝝ: q̄ ſi culpam
amici tuo iudicio amoꝛ illi⁹ aut minuit aut
pꝛſus abſcōdit: q̄to magis amoꝛ tui: tunʒ
ꝯtra te iudicium fallit. hec ille inter alia. B
Secūdus vero gradus eſt q̄ ad omnia
indignū ⁊ inutilē ſe ꝯfiteat̄ ⁊ credat: ⁊ hoc
ex ꝯſideratiōe ppꝛij defectus: ⁊ eſt ſeptim⁹
in oꝛdine graduū humilitatis. Sed obijci
pōt q̄ hic gradus ad falſā opinionē ptine-
re videt̄: q̄ nulli virtuti pōt cōpetere: ſicut
etiā gradus īmediate ponēdus poſt iſtum
ſicut enī videt̄ falſum: q̄ iuſtus vel peni-
tens ſit indignus vel inutilis ad oīa: ſic
etiā videt̄ falſū q̄ vilioꝛ ſit omnib⁹. Ad h̄
rñdet Tho. ſcđa. 2e. q. clxj. q̄ aliq̄s abſq̄
falſitate poteſt ſe credere ⁊ etiaʒ pnūciare
omnibus vilioꝛē ſcōm defect⁹ occultos q̄s
in ſe cognoſcit: ⁊ dona dei q̄ in alijs latēt:
Unde Aug. in li. de virgi. Exiſtimate ali-
quos in occulto ſuperioꝛes quib⁹ eſtis in
manifeſto melioꝛes. Similit̄ abſq̄ falſita-
te pōt aliq̄s ꝯfiteri ⁊ credere ad omnia ſe

inutilē ꝛ indignū eē scōm ꝓprias vires: vt
sufficientiā suā totā in deū referat. iuxta il
lud. ij. Coꝛ. iij. Nō ꝙ simus sufficientes co
gitare aliq̄d a nobis quasi ex nobis: ꝫ suf/
ficientia nostra a deo est. Itē serui indigni
ꝛ inutiles sum⁹: iux̄ illud Luc. xvij. Cum
feceritis oīa q̄ precepta sunt vobis: dicite
qꝛ serui inutiles sum⁹: qꝺ debuim⁹ facere
fecimus: que verba sic expōit Ambꝛo. Nō
ergo te iactes si bene seruisti q̄ facere debu
isti: obseq̄tur sol: obtēperat luna: seruiunt
angeli: ꝛ nos ꝫ nō a nobis landē exigam⁹.
Beda vero sic exponit. Serui quidē: quia
p̄cio empti ꝛ redempti: inutiles qꝛ nr̄oꝝ
bonoꝝ nō indiget: vel qꝛ nō sunt cōdigne
passiones huius seculi ad futurā gloriam
Et subdit cōcludens: Hec ē ergo in omni/
bus fidei ꝑfectio: si oīa q̄ sunt p̄cepta iple/
uerint ꝛ tamē impfectos se eē nouerit. Cō
tra hunc aūt gradū ponit̄ septim⁹ gradus
supbie q̄ est p̄sumptio q̄ quis sufficientem
se reputat ad maioꝛa: cuius indicia ponit
Berñ. de gradib⁹ humilitatis: dicēs: ꝙta/
liter p̄sumēs in cōuentib⁹ p̄mus sedet: in
cōsilijs prim⁹ rn̄det. Nō vocat⁹ accedit: nō
iussus se intromittit: reoꝛdinat oꝛdinata:
reficit facta: q̄cq̄d ip̄e nō fecerit aut oꝛdia
uerit nec recte factū nec pulchꝛe estimat oꝛ
dinatū iudicat iudicātes: p̄iudicat iudica
turū ꝛc. hec ille. Tertius deniq̄ gradus
ē credere ꝛ ꝓnunciare se oībus eē vilioꝛez
vt quātū ad oīa alios sibi p̄ferat: et ē sext⁹
in oꝛdine graduū humilitatis: de q̄ gradu
dictū est aliq̄d in gradu p̄cedenti. Notan/
dū est tamē ꝙ qui hunc gradū veracit̄ q̄/
rit attingere vitā melioꝝ ꝛ nō prauoꝝ fre/
quentius debet subtiliter indagare. iuxta
illud Greg. Nō quibus iā estis supioꝛes:
sed quib⁹ adhuc estis inferioꝛes aspicite:
ꝛ subdit cām: quia sicut incentiuū est elati
onis respectus deterioꝝ: ita cautela humi
litatis ē cōsideratio melioꝝ. hec ille. Verū
tamē vt q̄s etiā ꝑfectissim⁹ se maximū pec
catoꝛem sine dissimulatione reputare vale
at triplici respectu sese frequenti⁹ exerce/
at. Primū respectū dirigat ad indagādū
sub cōpendio peccatoꝝ suoꝝ multitudinē
ꝛ enoꝛmitatē: insup diuine gratie recepte
detestabilē ingratitudinē: q̄ tā indignissi/
mus misericoꝛditer a deo p̄uentus: facili/
me peccatis resistere potuisset. Nō enī tm̄
apud deū pensat̄ opatum malū sed etiam
opoꝛtunitas peccandi: facilitas resistēdi:
gratia cōcomitās: malicia inflāmās ac si/
milia. Secūdū dirigat ad cognoscendū se
solūmodo gratia diuina: nō ꝓpria resisten/
tia p̄seruatū: ne cū multis i maxima vitia
ꝓlaberet̄: subtractis etiā earūdē occasio/
nibus ꝛ opoꝛtunitatib⁹: diabolicis quoq̄
temptatiōibus: quibus pleriq̄ circūuenti
miserabiliter ceciderūt: quas si foꝛsan ex/
pertus fuisset ceteris omnib⁹ abominabi/
lius cecidisset. Tertiū dirigat ad cognoscē
dum liberalē munificentiā diuine gratie
iam recepte: quā si peccatoꝛ maxim⁹ rece/
pisset: magis gratus extitisset: cautius cō
seruasset ac fidelius affectū mancipasset.
Ex quibus oībus vilitatē ꝓpꝛiā colligen/
do se reputet omni repꝛobatione dignissi/
mū: omi proꝛsus gratia indignissimū: vt i
se penitus desperans in deo solo cōfidat:
hoc eñ ꝓpꝛiū habet humilitas vera ꝙ q̄/
tum in se deijcit̄: tm̄ in deū spe firma suble
uat̄: q̄tū deficit desperatiōe sui: tantū pꝛo
ficit confidentia dei. Et ꝯtra hunc gradū
ponit̄ sextus gradus supbie qui dicit̄ ar/
rogantia ꝑ quā homo se alijs p̄fert: cuius
oꝛiginē tangit Grego. xxiiij. moꝛal. dicēs:
ꝙ repꝛobi si qñ in via dei veniunt: non ad
melioꝝ vestigia intuenda: sed ad prauoꝛū
exempla vertunt̄: neq̄ eoꝝ cōsiderāt vitā:
q̄bus se humiliando postponāt: sed quib⁹
se supbiendo p̄ferant deterioꝛes nanq̄ re/
spiciūt quib⁹ melioꝛes se eē gloꝛiant̄: ꝛ id
circo ꝓficere ad melioꝛa nō possunt: quia
hoc sibi sufficere estimant ꝙ pessimos an/
tecedunt: hec ille. Ad laudem dei omni.

De interioꝛi affectu humilita/tis ac supbię: ꝛ qualiter quis eos/dem consequitur: Sermo XXII

Non facies omnem similitudinē ꝛc. Exoꝺ. xx. Pre/
missis vt potuim⁹ de duob⁹ pri/
mis virtutē humilitatis cōcernentib⁹. Iā
tertiū ꝓsequimur. s. de interioꝛi affectione
humilitatis ꝛ vtilitatis: de qua dic̄ Berñ.
Qꝛ vere humilis nō vult humilis sed vi A
lis reputari: verus inq̄t: humilis vil̄ vult
reputari nō humilis p̄dicari: gaudet ꝺ cō/
temptu sui ꝛ in hoc consistit virtus humi/
litatis eēntialiter. Dicit eñ Tho. scd̄a 2ᵉ.
q. clxj. ꝙ cognitio ꝓpꝛij defectus ꝑtinet ad
humilitatem sicut regula q̄dam directiua
ip̄ius appetitus: sed in ip̄o appetitu consi
stit humilitas essentialiter: q̄ potissime ex
peritur: cum quis aduersa ꝛ obpꝛobꝛiosa

affectanter patitur:siue in factis siue ĩ ver
bis:qꝛ sicut ait Grego.in registro.Nã grã
de ẽ his nos esse humiles a quib⁹ honora
mur:quia ⁊ hoc seculares quilibet faciũt:
sed illis maxime humiles eẽ debem⁹ a q̃/
bus aliqua patimur.hec ille.Ad hãc hu/
militatẽ hortatur sapiẽs.Eccľ.iij.dicens:
Quanto magnus es humilia te in omni/
bus.i.ƀm gradũ magnitudinis vel gene/
ris nobilitate vel scientie:subtilitate vľ ho
norꝭ dignitate vľ vite scitate erit grad⁹ hu/
militatis:nec dicit maior qꝛ oĩs cõparatio
maioritatis scrupulũ habet suspitõis ⁊ cõ
tentiõis.Luc̃.xxij.Facta ẽ cõtentio inter
eos quis eoꝝ videtur esse maior:humilia
inquit te:vt humilitas sit volũtaria nõ co
acta:⁊ ab aliquo intrinseco nõ intrinseco.
Et hoc in omnib⁹ tam tẽporalib⁹ q̃ corpo
ralibus ⁊ spũalib⁹ que habes:qꝛ nihil bo/
ni habes qꝺ a deo nõ accepisti:⁊ q̃tum in
te est indignus accepisti.Sequiť.Et corã
deo inuenies gratiam.Jaco.iiij.Deus su/
perbis resistit:humilib⁹ aũt dat gratiam:
⁊ subdit cãm motiuã humiliandi dicens:
Quoniã magna ẽ potẽtia dei ⁊ ab humili
bus honorať.Aũ.j.Pe.v.Humiliamini
sub potenti manu dei vt vos ⁊c̃.Nam re/
uerentia bonitatis diuine ẽ causa cur oms
se debent humiliare:exemplo christi q̃ sum
me se corã deo patre studuit humiliare:q̃
se vocat ostium ad ingressum regni.Joh.
x.Ego sũ ostiũ:qui em̃ per ianuã paruam
transire voluerit nisi ad ostij mensurã se in
clinauerit:caput elidet ⁊ retrocadet:sic vt
ait dñs:Nisi cõuersi fueritis ⁊ efficiamini
sicut paruuli:nõ intrabitis ĩ regnũ celorũ.

Ad maiorẽ autẽ euidentiã sciendũ q̃ h̃
humilitas affectionis trib⁹ gradib⁹ perfi/
citur.Primus ẽ q̃ quis ꝓpriã volũtatem
nõ delecteť implere:⁊ ẽ vndecim⁹ in ordi/
ne graduũ humilitatis:nõ inquã delecteť
implere ꝓpriã volũtatẽ quã caro ⁊ sãguis
suggerit:sꝫ diuinã quã spũs ingerit:De q̃
volũtate dicit Bern̄.sup cantica sermone.
xxj.Volũtas ẽ motus rõnalis sensui presi
dens ⁊ appetitui:habet sane quocũqꝫ vo/
luerit rõnem semp comitẽ:⁊ quodãmodo
pedissequã:nõ q̃ semp ex rõne sed nunq̃
absqꝫ rõne moueať:ita vt nulla facit per
ipam cõtra ipsam:hoc est per eius q̃si mi/
nisteriũ cõtra eius cõsiliũ siue iudiciũ.Est
em̃ ratio data voluntati vt instruat. Ce
terũ oblatio ꝓprie volũtatis apud deum:
tam excellentis virtutis ẽ q̃ quicũqꝫ alia
virtutum opera:ex ipa solũ meritoria red/
duntur:eo scꝫ q̃ fiunt vt diuine voluntati
cõplaceant ⁊ obedientiã ostendant.Nam
si quis etiam martyrium sustineret vel oĩa
sua pauperib⁹ erogaret:nisi hoc ipm ad ĩ/
pletionẽ diuine voluntatis ordinaret:qꝺ
recte ad obedientiã ꝑtinet:meritoria neq̃/
q̃ esse possent:sicut nec sine charitate fie/
rent:que charitas sine obediẽtia eẽ nõ po
test:qꝛ si vera amicicia facit idem velle et
nolle:q̃tomagꝭ ipa charitas fac̃ idẽ velle ⁊
nolle cũ deo:ita vt suam voluntatẽ diuine
volũtati ⁊ dispositioni per omnia taꝫ ĩ vo
lito q̃ in modo volendi libere subijciat:sic
q̃ illius beneplacitũ sit ei summũ desideri
um:tam in aduersis q̃ ĩ ꝓsperis:siue sint
ꝑsecutiões:cõfusiones:infirmitates:peri/
cula vel similia:nihilqꝫ sibi reseruat ƀ to/
tum ordinationi diuine cõmittens:sedulis
p̃cibus viscerosa quadam dulcedine repli
cans:Fiat voluntas tua ⁊c̃.ita q̃ tandem
incorporatis pijs desiderijs:naturali qua
dã inclinatione p̃dominãte spũ toti⁹ gra/
tie ferri videať infatigabiliter ad amplec/
tendũ id qꝺ diuina ꝓuidentia disponente
vel permittente circa se conspexit actitari.
Sed ꝯtra hunc gradũ humilitatis opponi
tur.xj.gradus superbie qui dicitur liber/
tas peccãdi:p quã scꝫ quis delectať libere
facere qꝺ vult potius ƀm appetitum ꝓua/
tum q̃ ƀm iudiciũ rõnis.De qua dic̃ Ber.
de gradib⁹ humiľ.q̃ post q̃ terribili dei iu
dicio prima flagitia impunitas sequitur.
experta voluptas libenter repetitur:repe/
tita blandiť:cõcupiscentia reuiuiscente so
pitur ratio ligat cõsuetudo:trahiť miser/
in ꝓfundũ maloꝝ:tradiť captiuus tiran/
nis vitiorum:ita vt carnaliũ voragine de/
siderioꝝ absorptus sue rõnis diuiniqꝫ tĩo/
ris oblita:dicat insipiens in corde suo nõ
est deus.Jam indifferenter libitis ꝓ licitꝭ
vtiť.Jam ab illicitis cogitandis:patran/
dis:inuestigandis:anim⁹:manus:vel pe/
des nõ ꝓhibetur:sed q̃cquid in cor:in bu/
cam:ad manũ venerit:machinať:garrit ⁊
operatur.hec Bern̄. Secũdus vero gra B
dus ẽ obedientia vt scꝫ voluntatem suam
quis regulet superioris arbitrio:in omni
obedientia pro dei amore.Et est decimus
in ordine graduum humilitatis.Hic enim
gradus plenius attingitur:cũ superioris
voluntati se quis conformare nitiť:nõ so/
lum verborũ sed etiã nutuũ illius diligẽs
obseruator ⁊ executor effectus in nullo ex
cusationeꝫ p̃tendens:nec difficultatẽ cau
sans:nec inuoluntariũ se ostentans:si etiã

mitius suaue aliquãdo quid iniungit: re/dolere videatur. Illud prudenter attēdēs qđ ait Bern. de precep. ꝛ dispen. In obediendi ratione hec generalis regula teneatur: ꝙ in difficilioribus agendis: obeditio gratior ꝙ preuaricatio grauior iudicetur: ꝛ in facilioribus minusꝗ onerosis cōtemptus damnabilior ꝙ act⁹ laudabilior estimetur. Nec sunt inobedientia subditorum discutienda merita vel demerita superiorꝫ: quia dicit apl's generaliter. Obedite prepositis vestris: non tantū bonis sed etiam discolis. Et Augu. sic obedientie modus tenendus est: vt bonis in malo nō cōsentias nec malis in bono cōtradicas: ꝙ si bona sunt que iubent: debet tamen obedientia aliquid habere de suo: aliquādo vero nō. Unde Grego. xxxv. moral. Sciendum ē ꝙ obedientia aliquādo si de suo aliquid habet nulla ē: aliquādo vero si de suo aliquid nō habet: minima est. Nā cum hui⁹ mundi successus ꝑcipit: cum locus superior impatur: is qui ad ꝑcipienda hic obedit: obedientie sibi virtutē euacuat: si ad hoc etiā ex ꝓprio desiderio anhelat. Rursus cum mundi despectus ꝑcipit: cū probra adipisci ꝛ ꝯtumelie iubent: nisi hoc ex semetipo anim⁹ appetat: obediētie sibi meritū minuit: quia ad ea que in hac vita despecta sūt: nolens inuit⁹ ꝙ descendit: hec ille. Et exemplificat de moyse ꝗtū ad ꝓspera qui renuit ꝑncipatū populi isrl': ꝛ đ paulo ꝗtum ad aduersa: qui ꝓhibitus a fratribus ne hierusalē pergeret aduersa passurus: ꝯtinus rūdit: Nō solū alligari sed mori paratus sum in hierusalē ꝓ noīe iesu. Contra hunc aūt gradū ponit decim⁹ gradus superbie: qui ē rebellio cōtra superiores qua quis subijci nō vult superioris sui imperio. Inobedientie morbus ex supbie tumore procedit: sicut sanies ex vulnere: h morbo prim⁹ homo languit: qui bestijs terre prepositus fuit. Sed de his gratia breuitatis supsedeo. Tertius deniꝗ grad⁹ est ī i duris asperis ꝛ obprobriosis amplecti patientiam nō solum patienter sed etiā affectanter: cum scꝫ ad conformandū se dominice passioni: illusioni: reprobationi: et turpissime morti: aduersa queꝗ ꝛ obprobriosa desideranter adepta cōplectitur: nōdum habita querit celebrius inuitat dulcius cum illo qui dicebat. Improperiū expectauit cor meū ꝛ miseriam. Et hoc ꝗdem experientia felicissima percipit: ꝙ proflua dulcedo iocunditatis interne ex hoc ꝓlio patientie frequentius effluit mentem feliciter inebrians: ꝛ corpus ad illatas penalitates velut insensibile reddens. Uñ vt ꝗs imitatorē se cōstituat christi dicētis: Discite a me qꝛ mit' sū ꝛ humilis corde: duo sūt necessaria. Primū est vt quis se humilem exhibeat in ꝓpria cōuersatione. Secundo vt mitem se prebeat in alioꝝ despectione vł ꝑsecutione. Qđ vtrūꝗ dauid eleganť amplexatus est: de quo Grego. xxvij. moral. dicit inter alia: Intueri libet quanta virtutum munera dauid perceperat: atꝗ in his omnibus ꝙ fortis humilitati seruiebat. Quē enim nō extolleret ora leonum frangere: despectis prioribus fratribus elegi: reprobato rege ad regni gubernacula vngi: vno lapide goliaꝫ sternere: ꝛ cetera que gessit: ꝛ tamen cum archā dei hierusalem reuacat: quasi oblitus se prelatum: omnibus admixtus populis ante archā saltat. Et infra. Quid de eius factis ab alijs sentiatur ignoro: ego plus dauid saltantē stupeo ꝙ pugnantē: Pugnando quidem hostes subdidit: saltando seipm vicit. Quē michol cū humiliatum despiceret dicens: Q gloriosus fuit hodie rex ꝛc. ꝯtinus audiuit. Ludam ante dominū ꝛ vilior fiam plusꝙ factus sum: eroꝗ humilis in oculis meis: quasi dicat: Uilescere coram hominibus appeto: quia mihi seruare corā deo ingenuitatē: per humilitatē quero: in quibus verbis geminū humilitatis indicium exprimit scꝫ hominis exterioris cuꝫ dicit: Ludam ꝛ vilior fiam ꝛc. ꝛ hominis interioris tam in cognitione ꝙ etiam ī affectiōe qua scꝫ exteriora signa vilitatis ostendit. Hic subdit. Eroꝗ humilis ī oculis meis. Et hanc viam quicunꝗ recusat imitari: re vera christiani nominis honorare non est dignus insigniri: Dicit enim Beat⁹ Hier. inter alia. Cur graue sit pro dño sustinere oīa que aduenerint in hac vita: damna: derogatiōes: suspitiōes: detractiones: ꝛc. qñ ille cū deus sit ꝛ dei filius: pro salute tua obprobria omnia: iniuriasꝗ sustinuit. Nā quomodo amare eum dicimur: si pro ipso nihil sustinere parati sumus: nihil enī nobis dignum pro eius amore irrogať: si sententie ipius memores sum⁹ qua dicit: Nō est discipulus super magistrū. Et si patrēfamilias beelzebub vocauerint: quanto magis domesticos eius: ergo ꝗ h sustinere non vult: nec discipulum se approbat esse

nec filium nec seruū: nec domesticū. H̄ ille. Cōtra hunc aūt gradū humilitatis ponit̄ nonē grad⁹ supbie q̄ ē simulata cōfessio: p quā aliq̄s nō vult subire penam ꝓ peccatis q̄ simulate confitet̄. De qua dic̄ Bern̄. de gradibus humi. inter alia. Multo periculosior est fallax ac supba cōfessio: q̄ʒ ptinax ⁊ obstinata peccatoꝝ defēsio. Nonulli em̄ cum de apertioribus arguant̄ scientes si se defenderent ꝙ sibi nō crederetur: subtili⁹ inueniunt argumentū defensiōis verba rn̄dentes dolose cōfessionis. Est q̄p pe (vt scriptū ē) qui nequiter se humiliat: ⁊ interiora eius plena sunt dolo. Sequit̄. Vocē enim nō cor penitentis assumunt: q̄ notā nō culpā deleant: dū ignorantiā manifeste transgressionis decore recōpensant publice ꝯfessionis. Gloriosa res humilitas q̄ ipa quoqʒ supbia palliare se appetit ne vilescat. Sed hec cito tergiuersatio a prelato dep̄hendit̄: si ad hanc supbā humilitatē nō leuiter flectit̄: quo magis dissimulat culpā vel differat penā. Cū em̄ veracit̄ penitet laborē penitētie nō abhorret: ꝫ q̄cquid sibi ꝓ culpa quā odit iniungit̄ tacita cōscia libent̄ amplectit̄. In ipa quoqʒ obedientia duris ac ꝯtrarijs rebus aborstis: quibuslibet irrogatis iniurijs sustinēs nō lacessit: vt in quarto gradu se stare īdicet humilitatis. Cui⁹ vero simulata ꝯfessio ē vna vel leui ꝯtumelia aut exigua pena interrogat⁹: iā humilitātē simulare: iā simulationē dissimulare non pōt: murmurat: frendet: irascit̄: ⁊ in nouū supbie gradū corruisse ꝓbat̄: quāta putas tunc ꝯfusio sit in corde supbi cū fraus decipit̄: pax amittit̄: laus minuit̄: nec culpa diluitur: tandē notat̄ ab oībus: iudicat̄ ab oībus eoqʒ vehemēti⁹ oēs indignant̄: q̄ falsū cōspiciunt q̄cq̄d de eo pri⁹ opinabant̄. H̄ ille.

De ornatu naturalis ꝓductiōis ⁊ humane ꝓuisionis qualiter sit licitus scd̄m statum ⁊ conditiones: Sermo XXIIII

Non facies omnem silitudinē q̄ ē in celo desuper ⁊c. Exo. xx. Hic iā ordine debito: ꝓsequēdū ē de lasciuo ⁊ supfluo ornatu: qui potissimū cordis elationē rep̄sentat: dicēte Bern̄. in apo. Vanū cor vanitatis noticiā ingerit corpori ⁊ exterior supfluitas interioris vanitatis indiciū ē: mollia indumēta animi molliciē indicāt: nō tm̄ curaretur corpis cultus nisi pri⁹ neglecta fuisset mēs inculta ṽtutib⁹. Ad cui⁹ euidētiaʒ sciendū ꝙ dn̄s hoīem sine indumētis ꝯdidit p̄ oībus creaturis: nō vt ex hoc eleuaretur in supbiā: sed vt ex hac miseria dep̄meret̄ ⁊ rō ꝓpria sua industria in suo ingenio excitaret̄. Vn̄ dicit Hugo in didas. li. j. Qui vsum vestimentoꝝ prim⁹ aduēit ꝯsiderauit ꝙ singula queqʒ nascentiū ꝓpria q̄dam habeant munimēta quib⁹ naturā suā ab incōmodis defendūt. Cortex ambit arborē: pēna tegit volucrē: squama piscē operit: lana ouē induit: pilus iumenta ⁊ feras vestit: cōcha testitudinē excipit: ebur eleuantem iacula nō timere facit: nec tn̄ sine cā factū est: ꝙ cum singula animantiū sue nature arma habeant secum nata: solus hō inermis nascit̄ ⁊ nud⁹. Oportuit enim vt illis q̄ sibi prouidere nesciūt: natura cōsuleret: homini aūt ex hoc etiā maior experiendi occasio p̄staret̄: cū illa q̄ cetert naturaliter data sūt ꝓpria rōne sibi inueniret. Multo em̄ magis euitet nunc ratio hominis: hec eadem inueniēdo q̄ʒ habendo claruisset: nec sine cā ꝓuerbiū sonat ꝙ ingeniosa fames om̄s excudit artes. Sed vt ait Bern. sup. Missus est: q̄d de habitu dicā: in quo iam nō calor sed color req̄rit̄: magisqʒ cultui vestiū q̄ʒ virtutū insistitur.

Hic primo q̄ri pōt: vtrū licitū sit vti ornatu corporis: p̄sertim cū dicat Greg. ī ome. Si cult⁹ p̄ciosarū vestiū culpa nō eēt: neq̄ q̄ʒ sermo dei tā vigilanter exp̄meret ꝙ diues qui torquet̄ apud inferos: bisso ⁊ purpura indut⁹ fuisset. Ad hoc dicendū ꝙ duplex ē ornatus. s. naturalis ꝓductionis: ⁊ humane ꝓuisionis. Quātū igit̄ ad p̄muʒ dicit Alex. de hales in. iiij. parte sum. ꝙ se fardantes ⁊ crines adulterinos vsurpantes: adeo peccant ꝙ sacra cōmunione reddūtur indigni: Primo nāqʒ peccāt ī deū qr tales picture fiunt in cōtumeliā summi artificis ⁊ in ꝓuocationē indignationis eius. Scd̄o peccāt in ꝓximū: qr ibi ē fictio ⁊ mendaciū perniciosū: inducēs errorē ex certa scia. Tertio peccant in se qr faciunt iniuriam ꝓprie nature. Unde Cyprianus dicit ꝙ tolerabiliora ꝓpe modū in adulterio crimina sunt. Ibi enim pudicicia: hic natura adulterat̄: quo contra refert Valerius maximus de quodam adolescente: q̄ cū esset nimie pulchritudinis: ⁊ plurimaꝝ A

vestitus { naturalis pductionis / humane puisionis }

illustriū femīaꝝ sollicitaret oculos: ⁊ ex h viris ⁊ parentib⁹ eaꝝ suspectū se sentiret: oris decorem vulneribus cōfodit: qm̄ irritamentū aliene libidinis esse noluit. Unde cōcludit Alex. de hal. ꝙ tales siue solute siue cōiugate fuerint mortaliter peccant: licet secus sit de ornatu hūane prouisionis: ⁊ huius rō ē: q2 habitus naturalis ꝓductionis dati sunt a natura ⁊ nō ab humana ꝓuidentia: ⁊ iō quando quis illis alit̄ vtit̄ ꝙ̄ eo modo quo sunt accomodati a natura ⁊ ab opifice nature ꝯcessi: tunc adulterine fiunt vsurpatiōes q̄ nullo mō sunt licite. B De hac tamē questione plenius vide ī sermone decol. Joh. bap. Quātū vero ad secūdū ornatū sc3 humane ꝓuisionis: dicit Gasp. de calō. extra q̄ cle. vl̄ vo. in. c. q̄ consuluit. ꝙ vsus vestiū nō est ꝓhibitus ſ3 abusus vt iactantia ⁊ voluptas eaꝝ. Sic em̄ in victu nō refert: quis sc3 an sit rustic⁹ vel nobilis: ꝙ sc3 capones vl̄ carnes bouinas vel quātū comedet sc3 ſm cōuenientiā nature: dūmodo nō gulose vel ex ingluuia: vt patet. xj. di. c. quisquis: vbi sequit̄. In omnibus em̄ talibus nō vsus reru3 sed in libido in culpa est. Quicquid igit̄ locis: ꝑsonis: tēporibus ꝯueniat: diligenter attēdendū ē ne temere flagicia reprehendam⁹ fieri enim potest vt sine aliquo vitio cupidinis ⁊ voracitatis ꝑciosissimo cibo sapiēs vtat̄: insipiens aūt fetidissima gule flāma in vilissimū olus inardescat. Et. c. delitie. Sic etiā de vestibus intelligendū ē: vt pt3 xxj. q. iiij. c. j. ꝑcipue in glo. super illud omnis iactantia. Unde posset quis vti pāno grossissimo voluptuose: sicut alius pann⁹ scarletico vel serico: ⁊ per ꝯsequēs ex tali voluptati vana gloria vel cōplacentia peccaret: sicut Esau peccauit ex ferculo lenticule: gulose ⁊ ingluuiose comedendo: cum tamē potius erat cibus iumētoꝝ ꝙ̄ hominum. Hinc dicit̄. xlj. di. c. delicie quelibet si absq3 desiderio ꝑcipiant̄ nō officiunt: et viles cibi appetenter accepti: impediūt ꝑfectum abstinentie: ⁊. c. quisquis: subdit. Nam in huiusmodi rebus nō ex eaꝝ reru3 natura quibus vtimur: sed ex cā vtendi ⁊ modo appetendi: vel ꝓbandū ē vel improbandū qō facilius. Et idē intelligendū ē de vestib⁹. e. ti. c. cleric⁹. §. sicut ergo ī cibis mores eoꝝ cū quib⁹ viuim⁹ obseruare monemur: sic ⁊ in indumentis intelligendu3 est. Uerūtamē nulli viro licet portare vestes deauratas: nisi cui ab imperatore concessū ē: vt pt3. C. de vestib⁹. l. nemo. ⁊ ex̄ de vi. ⁊ hone. cle. c. clerici. in glo. Deniq3 concludit Tho. scḋa 2ᵉ. q. clxix. ꝙ in reb⁹ exterioribus quib⁹ quis vtit̄ nō ē vitiū: sed vitium ē ex pte hominis q̄ talib⁹ vtit̄ immoderate: q̄ sc3 īmoderantia pōt esse duplex. Uno modo ꝑ cōparationē ad cōsuetudinē hoīm cū quib⁹ viuit: vnde dicit Augu. in iij. ꝯfes. ꝙ ꝯtra mores hoīm sunt flagicia ꝓ morū diuersitate vitanda: ⁊ pactū inter se ciuitatis vel gentis cōsuetudine vel lege firmatū: nulla ciuis aut pegrini libidīe violet̄: turpis est enī omnis pars suo vniuerso nō ꝯgruēs: vnde sicut ornat⁹ ⁊ cult⁹ exterior variat̄ ſm diuersitatē tēporum et locoꝝ: sic etiam debet quis se ꝯformare cōsuetudini illius temporis ⁊ loci: vbi salte3 dispar cultus vel ornatus scandalū generaret. Sic dic̄ Aug⁹. iij. li. de doctrina christia. ꝙ talares ⁊ manicatas tunicas habere apud romanos veteres flagitium erat: nunc aūt honesto loco natis nō eas habere flagiciū. Alio modo pōt eē īmoderātia ex inordinato affectu vtentis: ex quo qn̄q3 contingit ꝙ nimis libidinose quis talibu ſ vtit̄: siue ſm cōmunē ꝯsuetudinē siue preter. Et ista deordinatio affectus contingit tripliciter ꝙ̄tum ad supabundantiā. Primo ſm ꝙ aliquis ex supfluo cultu vestiu3 humanā gloriā querit: ⁊ hoc vt frequēter ē causa: cur quis in ornatu vestium metas excedit cōsuetudinis bonoꝝ inter quos cōuersat̄. Hinc dicit Grego. in omel̄. Nemo quippe vestimenta ꝑciosa: sc3 excedentia ꝓpriū statum nisi ad inanem gloria3 q̄rit. Secūdo modo ſm ꝙ hō ꝑ superfluū cultū vestiū delitias querit: ⁊ nō ſm ꝙ vestis ordinatur ad corpis fomētū. Tertio modo ſm ꝙ nimiā sollicitudinē apponit ad exteriorē cultū vestiū licet nō sit aliqua deordinatio ex parte finis. Deniq3 queri potest vtrum liceat sacerdotibus vti pciosis ⁊ ornatis vestibus: ꝑsertim cū a deo positi sūt tanq̄ forma ⁊ exemplar vite spiritualis oī populo christiano ꝙ a domino vocantur sal terre ⁊ lux mundi. Ad hoc respondet Guil. de monte laudō. in clemen. j. de vi. et hone. cle. ꝙ indistincte interdicunt̄ omnibus clericis vestes nimis fulgide ⁊ nimis sordide: ſm morē clericorum ⁊ patrie inter quos viuunt. vnde. xlj. di. c. j. §. ecce. subditur. Oportet illum eē ornatum habitu videlicet ⁊ incessu: vt nec fulgidis vestibus nec sordibus se ornet. Possunt tū clerici

decentioribus vestibus vti q̄ communes
laici: ꝛ se cōformare moribus clericoꝝ in/
ter quos viuunt ne vilescat dignitas cleri
calis: nisi tamen consuetudo patrie secus
haberet. Nam anglicani clerici optimos
pannos portant: ꝛ burgundi viles: decet
tamē extremitates deuitare: quia ī medio
consistit virtus: ꝛ tutius est declinare ad
humiles vestes q̄ȝ ad fulgidas: nisi in di/
gnitatibus constituti p̄ciosas induerēt ex
causa rōnabili vt videbitur. Uerūtamen
quedam sunt ad dignitatem ordinis sacer
dotalis nō decentia que prohibent: ꝛ que
dam cōuenientia que p̄cipiuntur: vt ex̄ de
vita ꝛ hone. cle. c. clerici. vbi subdit: clau/
sa deferant desuper indumenta nimia bre
uitate vel longitudine nō notanda: pānis
rubeis aut viridibus necnō manicis ꝛ so/
tularib⁹ rostratis: frenis: sellis: pectorali/
bus: calcaribus deauratis: aut aliam sup
fluitatem gerētibus nō vtant: nec fibulas
nec corrigias auri vel argenti ornatum ha
bentes ferant: s; nec anulos nisi quib⁹ cō/
petit ex officio dignitatis. Et de vi. ꝛ ho.
cleri. qm̄ clerici. dicit q̄ clerici beneficiati
vtentes veste virgata vel ptita per sex mē/
ses a beneficijs sunt suspensi. Nō benefici
ati in sacris vel minoribus tonsurā cū tali
veste portantes per idem tempus sunt in/
abiles ad beneficiū obtinendū. Obtinens
autem dignitatem vel beneficia curata ac
sacerdos religiosus per annū eandē penā
incurrant. Punit etiā portantes epytogi
um notabiliter breue: q: vestis clericorum
debet eē talaris: designati sunt em̄ per io/
seph qui fuit a patre magis dilectus Hic
queri pōt: vtrū in dignitatibus constituti
vel etiā ministri altaris p̄ciosioribus vesti
bus q̄ ceteri seculares s̄m terre cōsuetudi
nem vti possent: presertim cum iure vt vi/
sum ē multa videntur eis in vestibus pro/
hibita: que tamen secularib⁹ sunt licita.
Ad hoc r̄ndet sanctus Tho. scd̄a scd̄e. q.
clxix. q̄ ex quo cultus exterior indiciū qd̄/
dam ē cōditiōis hūane: iō talibus licitum
ē illis vti: nō ꝓpter sui gloriam sed ad desi
gnandū excellentiā sui misterij vel cultus
diuini: ꝛ iō nō ē ī eis vitiosū cū talis fuerit
intētio ꝯcomitans: q: adinuentū ē ad īdu
cendū rudes ad reuerentiā status sp̄ualis
qui plus ꝯferunt vestib⁹ q̄ virtutibus: vt
patuit de abbate Johanni breui. Nimirū
si vsurarius ꝛ quilibet alius notorius pec
cator honorat propter diuitias ꝛ vestes:
cur nō sacerdotes potius: quos dn̄s tātis
excellentijs ꝛ nominib⁹ honorauit: vt ptȝ
xj. q. j. c. sacerdotibus: vbi dicit q̄ tantam
reuerentiā deus sacerdotib⁹ impēdit q̄ in
diuinis eloquijs eos aliquando appellat
deos: vt patet in veteri lege: applica eum
scȝ iuraturū ad deos. Et iteꝝ. Dijs nō de/
trahes. Aliquādo etiaȝ angelos appellat
ꝛ iō cum constantino principi vt ibidē sub
dit accusatiōes oblate erāt: scripto contra
ep̄os libellos accusationis accepit: ꝛ ep̄os
qui fuerant accusati cōuocans in eoꝝ con/
spectu libellos incendit dicēs: Jte ꝛ inter
vos causas vestras disponite: q: dignum
nō ē vt nos iudicemus deos. Uerūtamen
si moribus sordeant ꝛ vestibus splendeāt
vtrūq; abominabile est apud deū: q: ex h̄
iudicat in omnibus eoꝝ intentio curua: q̄
nō sinit in ornatu vestiū querere diuinam
gl̄iam sed ꝓpriā. Nihil tn̄ ad te: cui p̄cipit
nō iudicare sed obedire p̄positis: nō soluȝ
modestis s; ēt discolis. Q: si causaris d̄ vi
ta eorū ꝛ ꝓprio dispendio in collatōe sacra
mentoꝝ tibi respondet in decretis. j. q. j. c
Dictū est q̄ dn̄s ita gratiam traditā p mi/
nisteriū ordinati transfudit hominib⁹: vt
nec volūtas sacerdotis obesse aut ꝓdesse
possit: sed meritum benedictionē poscētis
sicut cayphas ꝓpter pontificiū ꝓphetauit:
Per qd̄ ostenditur sp̄ūm sanctū donatorē
gratiā nō personā sequi aut digni vel indi
gni sed ordinē traditionis: vt q̄uis aliq̄s
boni sit meriti: nō tamē possit benedicere
nisi fuerit ordinatus ad officiū: ministerij
aūt dei ē effectum tribuere benedictionis.

Similiter q̄ri potest: vtrū licitum sit reli
giosis portare preciosas vestes vel etiam
nimis viles: p̄sertim cum dicat Augu. de
sermone dn̄i in monte: Nō in solo rerū cor
poralium nitore atq; pompa: sed etiam in
ip̄is sordibus atq; luctuosis vestibus esse
posse iactantiā ꝛ eo periculosiorē: quo sub
noīe seruitutis dei decipit. Et iō dicit Am
bro. j. de offi. q̄ decor corporis adiunctus
eē debet cōmunibus vestibus: vt honesta
ti atq; necessitati nihil desit: nihil accedet
nitori. Ad qd̄ dicendū s̄m Tho. scd̄a scd̄e
q. clxix. q̄ p̄cipue cōpetit vilibus vestimē/
tis vti his qui alios verbo ꝛ exemplo ad
penitentiā hortant: sicut fuerūt ꝓphete: d̄
quibus dicit apl̄s Heb. xj. Circuierunt in
melotis in pellibus caprinis. Quoꝝ imi/
tatores debent eē omnes religiosi. Sȝ cuȝ
non possit singulis certa regula dari: ideo

cōsistere in eorum regulis et cōstitutionibus approbatis: ad q̄ obligantur debent: vide de cōstitutionib⁹. li. vj. c. j. Possunt tamē in vtroq; peccare sc3 in supabundantia et defectu. Et licet plus in abundātia peccare videant̄: tamē in defectu eius pōt eē duplex inordinatio s̄m affectū. Primo ex negligentia ex pte hominis qui non adhibet studiū vel laborem ad hoc q̄ vtat̄ exteriori cultu sicut oportet. Dicit enī phs. vij. ethicorum q̄ ad mollicie͂ pertinet q̄ aliquis trahat vestimentū per terram: vt nō laboret eleuādo. Secūdo ex eo q̄ ordinat illuz defectum ad vanam gloriā et iactantiam et ypocrisim et simulationē vt sic se ceteris p̄ferat: et sic ē vitiū superstitionis: de quo dicit Aug⁹. de doc. christia. Quisq̄s restrictius rebus vtit̄ q̄ se habeant mores eorum cum quib⁹ viuit: aut tēperās ē. s. hoc faciens ꝓpter macerationē carnis vel humiliationē spūs. sequit̄. Aut superstitiosus.

C Deniq; queri pōt: vtrū ornatus mulierū fieri pōt sine peccato: p̄sertim cū dicitur. j. Pet. iij. Quarum si mulierū non sit capillatura extrinsec⁹: aut circūdatio auri aut indumenti vestimētorum cultus. Ubi dic̄ glo. Cypriani. Serico et purpura indute christum sincere induere non possunt: auro et margaritis adornate et monilibus: ornamenta mentis et corporis perdiderūt. Ad hoc rn̄det Tho. vbi supra: q̄ circa ornamētum mulierū eadē sunt attēdenda: que supradicta sunt circa exteriorē cultū in generali. Et insuper qdā aliud speciale sc3 q̄ mulierū cultus viros ad lasciuiā ꝓuocat: et iō magna ē differentia inter coniugatas et innuptas. Nā s̄m apl'm que nupta ē cogitat q̄ sunt mundi et quō placeat viro: et ideo si ad hoc se mulier ornet vt viro placeat vel honorē ɔseruet: hoc pōt facere absq; peccato dūmodo fiat decenti mō s̄m cōsuetudinē cōmunē patrie: nō tamē vt alteri placeat. Cuius rō ē: q2 sicut quilib3 christianus conari debet iugiter vt in omnib⁹ actibus diuinā captet cōplacentiā: ita mulier legitima in oībus motibus suis conari debet ad viri sui cōplacentiā: vt ex hoc amor mutuus figuret̄: et thori fides integra seruet̄: q̄ si faceret ad alteri⁹ cōplacentiaz: peccatū illius multipliciter ꝓpter mētitam fidē augeret̄. Ille vero mulieres q̄ viros nō habēt nec habere volunt: aut sūt in statu nō habendi: nō possunt absq; graui pctō appetere placere virorū aspectibus ad cōcupiscendū: q2 hoc ē eis dare incentiuum peccandi: citius enim cōcupiscuntur innupte q̄ ɔiugate: q2 libere: et vt frequenter q̄rūt placere nō vni s̄ plurib⁹: q̄ si nolūt ɔcupiscere volūt tn̄ ɔcupisci: q2 ad h̄ se cōponūt vt amabiliores et acceptiores videāt̄: q2 nō soluz in plateis et choreis: imo etiā in eccl'ia corda virorum obnubilāt et vulnerāt dū eis nūc colore roseo: nūc familiari colloquio: nūc manuū iniectiōe: nūc vultus cōpositiōe: nūc oculorum lascina intuitione: laqueū et ruine occasionē p̄stāt. Et sic q̄dē intētiōe hac se ornēt vt ad sui cōplacentiā ꝓuocēt: mortaliter peccant. Si vō ornauerit se ex q̄dā leuitate vel vanitate ꝓpter quā dā iactantiā: nō tn̄ excedendo cōmunē cōsuetudinē patrie: tunc nō sp ē mortale. De hoc tn̄ vide pulchrā distinctionez in s̄mone de trib⁹ ptib⁹ pn̄ie: vbi agit̄ de p̄mo q̄ inuitat ad statū matrimonij. Ad illud igit̄. j. Pe. iij. dicit glo. q̄ mulieres eorū q̄ in tribulatiōe erāt cōtēnebāt viros suos: et vt alijs placerēt pulchre se ornabant qd̄ fieri ꝓhibuit ibidē apl's. In quo etiam casu loq̄tur Cyprian⁹. In ornatu nāq; tria sūt ɔsiderāda: ne. s. p excessū alijs scandalum generet: ne ex modo forma et gestu ad lasciuiā alios ꝓuocet: neq; p̄ncipalē itētōz a rectitudīe deuiet. Q2 si q̄rit̄: vtrū liceat mulieri vti veste virili. Rn̄det ibidem Tho. q̄ cult⁹ exterior d3 cōpetere ɔditiōi psone s̄m cōem ɔsuetudinē: et h̄ rōnabilit̄ q2 cōis habit⁹ vtriusq; sex⁹ maximā daret occasionē lasciuie: et iō de se vitiosū ē q̄ mulier vtat̄ veste virili vel ecōuerso: nisi ꝓpt̄ aliquā nc̄citatē aut cām rōnabilē: tūc em̄ i illo cāu q̄uis ꝓhibitū videat̄. Deu. xxij. Nō induat̄ mulier veste virili: nec vir veste muliebri: h̄ em̄ spālit̄ ꝓhibet̄ i lege: q2 gētiles tali mutatōe habit⁹ vtebāt̄ ad idolatrie superstitionem. Quō a nobis auertat iesus christus.

De vana gloria: inobedientia: cōtētiōe et iactantia: Sermo XXV

Non facies omnem n similitudinē. &c. Exod. xx. Post inuestigationē regine vitiorum q̄ ē superbia. Prosequendū est de filia ei⁹ primogenita que īmediate ab ipa orit̄ sc3 inani gloria: quā Grego. ꝑonit capitale vitium et primū inter ea. Pro quo sciēduz q̄ licet supbia et inanis gloria vident̄ esse A

vnū ⁊ idem pctm̄:qꝛ vtrobiqꝫ ē appetitus
ꝓprie excellentie:tn̄ in hoc differūt: qꝛ su/
perbus sibi magnꝰ intus apparet :sed va/
ne glīosus magnus apparere desiderat in
alioꝝ estimatione ⁊ hoc indebite:vel ex p/
te rei de qua quis gloriā querit: puta d̄ eo
qđ nō ē:vel de eo qđ nō ē gloria dignū:sic
de aliqua re fragili ⁊ caduca :vel ex parte
eius a quo quis gloriā querit:puta hoīs
cuius iudiciū non est certū. De quibus dr
Joh.xij. Dilexerūt magis gloriā hominū
ꝙ dei:vnde ꝓpter hoc nō audebāt osten/
dere se credere in christū ne extra synago/
gā fierēt sicut mlti verecūdāter christiane
viuere ne forte detrimentū patiant̄ huma
ne glorie: vel etiā ex parte ipsius qui glo
riam appetit:quia videlicet appetitū glīe
sue nō refert ad debitū finem:puta ad dei
honorē vel ꝓximi salutē:ↄtra illud Mat.
v. Uideant opa vestra bona ⁊ glorificent
patrē vestrū qui in celis est. Et qꝛ qđ quis
magis colit ⁊ amat hoc illi deꝰ est:iō vani
glīosus in oībus q̄rens glīam suaꝫ nō dei
ꝓprie peccat ↄ̄ primū p̄ceptū quo precipi/
mur nō hr̄e deos alienos nec colere omnē
silitudinem. Hic queri pōt:vtrū appeti/
tus vane glorie vel inanis glīe sit peccatū
mortale:p̄sertim cū quicunqꝫ sibi surripit
qđ ē dei ꝓprium: mortaliter peccat: sed p
appetitū inanis glīe quis sibi attribuit qđ
ē ꝓpriū dei:qui dicit Esa.xlij. Gloriā meā
alteri non dabo.⁊ Paulus.j.ad Timo.j.
Regi seculoꝝ īmortali ⁊c. Ad hoc respon
det cōpendiū the.li.iij.c.xxij. ꝙ vana glīa
ex genere suo ē veniale:qꝛ genus opis su/
mit̄ ex obiecto. Uanū aūt ſm se nō est ob/
iectū mortalis peccati ſ venial': cū ḡ laus
vana sit obiectū huiꝰ pctī:pꝫ ꝙ nō sp ē mor
tale. Erit tn̄ vana glīa mortale dupliciter.
Prīo rōne finis ꝓpter quē laus appetit̄
⁊ tūc opus ↄ̄ṫtū ad eiꝰ formale tale manet
q̄le ē illud ꝓpter qđ appetit̄. Pro q̄ scien/
dū ꝙ duplici fine laus appetit̄. Prīo ad
vitandū malū infamie: ⁊ hoc ē ꝓuidētie:
sicut Samuel se laudauit corā filijs isrl'.j.
Regū.xij.iuxͣ illud Eccl'.xlj. Curā habeto
de bono noīe. Scđo ꝓpt̄ vtilitatē aliquā
spūalē vt ē glīa dei vel edificatio ꝓximi:
qđ ē charitatis:sicut Paulus se cōmēda/
uit.ij.Coꝝ.xij.⁊ alios istruxit ad Ro.viij.
Prouidentes bona nō solū corā deo ſ eti
am corā hoībus. Licet eīn ad pfectionem
hoīs nō ptinet ꝙ ab alijs cognoscat̄: ⁊ iō
p se nō ē appetendū:appeti tn̄ pōt inq̄ntuꝫ
ē vtile:ad hoc ꝙ dn̄s ab hoībꝰ glīficet̄:vl'
ad h̄ vt hoīes ex bono ꝓficiant qđ in alio
cognoscūt:vl' ad h̄ ꝙ ipe hō ex bonis que
cognoscit p testimoniū laudis aliene stu/
deat in eis pseuerare ⁊ ad meliora ꝓficere
⁊ ſm h̄ ſm Tho. Laudabile ē ꝙ curam ali
q̄s adhibeat de bono noīe:⁊ ꝙ bona ꝓui
deat corā hoībus:nō tn̄ ꝙ in hoīm laude
delectet̄ inaniter. Tertio appetit̄ laus ꝓ/
pter lucrū auaricie:sicut pharisei q̄ deuo/
rabāt domos viduaꝝ simulātes lōgā ora/
tionē:vt dr Matth.xxiiij.⁊ hoc ē mortale
pctm̄. Et idē intelligendū ē qn̄cūqꝫ morta/
le pctm̄ ponit̄ finis alicuiꝰ opis. Quarto
appetit̄ laus ꝓpter aliqueꝫ actū venialis
pctī:sicut qn̄ quis laudari vult eo ꝙ veni/
aliter in laude delectet̄:⁊ hoc ē pctm̄ veni
ale ⁊ sepius inuenit̄ in seruis christi. Unđ
Chryſ.sup Mat.dicit:ꝙ cū cetera vitia lo
cū habeant ī seruis diaboli:inanis glīa lo
cū hꝫ etiā in seruis christi. Nā si ſm Au/
gu.cuiqꝫ facile ē laudē nō cape dū negat̄:
difficile tn̄ ē ea nō delectari cū offert̄: vnđ
significat̄ p puluerē:de q̄ Mat.x.dr aplīs
Excutite puluerē de pedibꝰ vr̄is. Dic eni
Greg.ꝙ p̄dicatio vix sine aliq̄ mixtiōe pul
ueris transit:p̄dicās eīn aut ad indignati
unē trahit̄ si cōtemnit̄:aut aliquā inanem
gloriā acq̄rit si ab auditoribus honorat̄.
Scđa vana glīa mortale erit pctm̄ rōe ope
ris p qđ vel in q̄ laus glīe q̄rit̄ :⁊ hoc tri/
pliciter. Nā qn̄qꝫ laus q̄rit̄ p opa illicita:
⁊ tunc tale ē peccatū quale ē illud opꝰ illi/
citū.s.mortale vel veniale. Et idē ē intelli/
gendū qn̄ sic finē ponit in vana glīa :ꝙ ꝓ
ea ↄsequēda nō p̄termitteret facere etiam
q̄ sunt ↄtra deū:tūc eīn est mortale. Aliqn̄
vero laus q̄rit̄ p opa ex se indifferentia: ⁊
sic ē pcm̄ veniale:nisi talis finis poneret̄
in laude:sicut iā supra dictū est:sicut ē hr̄e
diuitias:vestes p̄ciosas cū abusu taliū in
laudē venialē. Uerūtn̄ si talia de se ordina
ta sunt vt sint occasio mortalis pctī: ſm ꝙ
mulier ornatu meretricio p̄parat̄ ad capiē
das aīas:vel si factū illud sit illicitū ex ꝓ/
hibitiōe supioris:vt torneamēta cū excede
rent p̄ceptū eccl'ie:sic sunt pctā mortalia.
Qn̄qꝫ etiā q̄ritur laus p opa virtutuꝫ ⁊ h̄
ↄtingit dupliciter:qꝛ vel appetitꝰ laudis ad
iungit̄ opi ṽtutū tanqꝫ incidēs :sic ↄtin/
git in cantu vel p̄dicatiōe ⁊ tūc ē veniale:
vel laus ē finis p̄ncipalit̄ intētus opantis
vel opate virtutis:ita ꝙ cōstituat ibi finē
vltimū ⁊ sic ē mortale pctm̄: qꝛ tūc inheret

et tā q̄ꝫ vltimo fini. Et nota ꝙ maius pctm̄ ē gloriari de bono spūali q̄ꝫ de bono tpali eo ꝙ minus appareat ext̄ q̄ꝫ tpale: vn̄ tā detestabile vitiū est ꝙ opus virtuosū amittit vim merēdi vitaꝫ eternam si ꝓpter inanem gloriā fiat etiaꝫ si illa inanis gloria non sit mortale pctm̄: vt dicit sanctꝰ Tho. scḋa 2ᵉ. q. cxxxij. Et h̄ innuit dn̄s Matth. vj. dicēs. Attēdite ne iusticiā vr̄am faciatis coram hoīb' vt videamini ab eis: alioq̄n mercedē nō habebitis apud deū q̄ ī celis est.

B Ad maiorē aūt euidentiaꝫ huius q̄ri pōt quot sunt filie vane glorie cū sit vitium capitale. Ad hoc dicendū: ꝙ Greg. xxxj. moral. ponit septē filias vane glorie: q̄ sunt inobediētia: ꝯtentio: iactantia: hypocrisis: ꝑtinacia ꝓprie sentētie discordia volūtatis ab alijs: ⁊ nouitatū p̄sumptio. Quaꝝ sufficientiā Tho. scḋa 2ᵉ. q. cxxxij sic declarat dicēs: ꝙ illa vitia q̄ de se nata sunt ordinari ad finē alicuius vitij capitalis dicunt̄ filie illiꝰ vitij capitalis. Finis aūt inanis glorie ē manifestatio ꝓprie excellētie. Et ad hoc hō pōt tendere dupliciter. Uno modo ꝑ verba directe: ⁊ sic est iactantia vel ꝑ facta: q̄ si sunt vera habētia aliquā admirationē ē p̄sūptio nouitatum q̄s hoīes magis solent admirari. Si vero ꝑ facta ficta: sic ē hypocrisis. Alio modo nititur aliq̄s manifestare suā excellentiaꝫ indirecte ostēdēdo se nō esse minorē alio: ⁊ hoc q̄drupliciter. Primo q̄tū ad ītellectum: ⁊ sic ē ꝑtinacia: ꝑ quā hō nimis innititur sue sentētie: nolēs cedere sentētie meliori. Secūdo modo q̄tum ad volūtatē: ⁊ sic ē discordia: dū non vult a ꝓpria voluntate discedere vt alijs ꝯcordet. Tertio modo q̄tum ad locutionē: ⁊ sic ē ꝯtētio: dum aliq̄s clamorose v̄bis ꝯtra aliū litigat. Quarto mō q̄tū ad factū: ⁊ sic ē inobediētia: dū q̄s non vult exequi supioris preceptū. Ad singulas igit̄ filias pessimas detestabilis matris discutiēdas: primo q̄ri pōt de inobedientia q̄ est prima filia inanis glīe: vtꝝ sit grauissimū peccatū p̄sertim cū dicit̄. j. Reg. xv. Quasi pctm̄ ariolandi ē repugnare: ⁊ quasi scelꝰ idolatrie nolle acquiescere: sed idolatria ē grauissimū pctm̄ vt dictū est. Ad hoc rn̄det Astē. li. ij. ꝙ grauiꝰ est pctm̄ ꝯtemnere p̄cipiētē ꝙ p̄ceptū: ⁊ ideo grauiora sunt q̄ sūt ꝯtra ꝑsonā p̄cipientis vt blasphemia ⁊ homicidiū ꝙ iobediētia. Et illa dictio q̄si ī auctoritate allegata: nō ē nota eq̄litat̄ sed similitudinis: q̄ inobediētia redūdat ī ꝯtemptu dei: sicut idolatria: ꝫ idolatria mag̃. Un̄ s̄m q̄sdā inobedientia exhibita p̄lato nō est s̄m se pctm̄ mortale: nisi sit ꝯ̄ p̄ceptū obligatoriū: multa nāq̄ꝫ p̄ter p̄ceptuꝫ fiūt que tn̄ nō sūt ꝯ̄ p̄ceptū: nā ipe p̄latus ideo mandatū tempat: q̄ nō vult subditū ꝓ q̄libet leui causa exponere discrimini peccati mortalis. Et dixi notanter s̄m se: q̄ ex animo nō obediētis simplici mādato posset fieri pctm̄ mortale si faceret cū tali contēptu autoritatis p̄lati: ꝙ intēderet ei non obedire etiā si p̄cipet ei qḋ simpliciť mandat: ꝫ q̄ de hoc in p̄cepto de honore parētū fiet mentio. Hic causa breuitatis supsedeo.

Scḋo q̄ri pōt de secūda filia que est ꝯtentio vtrū scꝫ est pctm̄ mortale: p̄sertim cum legit̄ facta ꝯtentio īter discipulos iesu Luc. xxij: Quis eoꝝ videret̄ eē maior: nec p̄sumit̄ ꝙ discipuli tunc peccauerunt mortaliť. Ad hoc rn̄det sanctꝰ Tho. scḋa 2ᵉ. q. xxxviij. ꝙ ꝯtēdere ē ꝯtra aliquē tendere in locutiōe. Cōtrarietas ḡ locutiōis pōt attēdi dupliciť. Uno modo q̄ ad intētionē ꝯtēdentis: vtꝝ scꝫ aliq̄s cōtrariatur veritati qḋ est vitupabile vel falsitati qḋ est laudabile. Alio mō q̄tū ad modū vtꝝ scꝫ talis modꝰ ꝯtrariandi ꝯueniat ꝑsonis ⁊ negocijs: q̄ tunc ē laudabile. Sic igitur ꝯcludendū ē: ꝙ si ꝯtentio dicat̄ impugnatio falsitatis cū debito mō acrimonie: sic ē laudabilis. Si aūt accipiat̄ contentio s̄m ꝙ importat impugnationē falsitatis cū inordinato modo: tūc pōt eē veniale: nisi forte tanta fiat inordinatio in ꝯtendendo ꝙ ex hoc generet̄ scandalū aliorū. Unde. ij. Timo. ij. dicit apl's. Noli verbis contendere: ad nihil enī vtile ē nisi ad subuersionem audientiū. Un̄ discipuli in sua ꝯtentione non excusant̄ a veniali: q̄ licꝫ nō ꝯtēdebant cum intentiōe impugnandi veritatem: eo ꝙ vnusquisq̄ꝫ defendebat qḋ sibi veꝝ videbat̄: erat tn̄ in eoꝝ cōtentione inordinatio: q̄ cōtendebant de quo nō erat ꝯtendendū scꝫ de primatu honoris: nōdū enī spūales erāt vt dicit ibideꝫ glo. ⁊ ideo dn̄s cōpescuit eos. Si deniq̄ꝫ accipiat̄ cōtētio s̄m ꝙ importat impugnationē veritatis ⁊ inordinatū modū: sic ē mortale peccatū et sic diffinit̄ ab Amb. Cōtentio est impugnatio veritatis cū ꝯfidētia clamoris. Et sic ē filia vane glīe ex q̄ mouet̄ ad defēdendū v̄bis ꝑtē ⁊ opinionē suā: vnde s̄m cōpletā rōnem ꝯtentiōis ꝑut est peccatū

mortale: ille ꝯtēdit ī iudicio: q̄ iusticie ꝟi tatē impugnat: ⁊ ille ꝯtēdit in disputatiōe q̄ ītēdit īpugnare veritatē doctrine: volēs vincere cū clamore cū non pōt rōne. Et venit ex appetitu vane glīe ⁊ supbie p̄sumēs de se magna ⁊ de alijs parua ⁊ loqui de factis suis: de sciā: de potētia: de bonitate: de sanctitate: ⁊ sic de alijs p̄ponere. Et venit ex arrogātia. Tāta ē etiā labes huius vitij ꝙ talis ꝓhibet̃ ordinari: vn̄. xlvj. di. §. j. dicit̃. Ecce q̄liter litigiosi ꝓhibent̃ in ep̄os ordinari: qꝛ scꝫ cum austeritate imperant. Sequit̃. Est et alia hmōi ꝓhibitiōis causa: litigiosi nāqꝫ vel adulatiōe aīos p̄ncipū sibi ꝯciliant: vel supioribus suis detrahēdo infamie notā ingerūt vel int̃ fratres discordiā seminando seditiōes facere nō cessant: q̄ oīa in p̄latis dānabilia eē ꝓbant̃.

C Deniqꝫ q̄ri pōt de tertia filia vane glorie q̄ dicit̃ iactātia q̄d sit ꝭm diffinitionem. Ad hoc rn̄det Astē. li. ij. ti. xxviij. ꝙ iactantia ē ostentatio ꝓprie laudis cuꝫ veritas nō subsistit. Et ideo phus in. ij. ⁊. iiij ethico. eā opponit veritati. Et dicit̃ a nomine arrogātia cū q̄s attribuit sibi quod nō habet. Qn̄qꝫ tn̄ extēso noīe dicit̃ ostentatio vana ꝓprie laudis etiā cū ꝟitas subest vt dicit Grego. ꝭm illud. j. Corī. iiij. Si accepisti: q̄d gloriaris q̄si nō accepis. Tn̄ ⁊ hic pōt dici iactantia de eo q̄ nō est: licꝫ enī habeat bonū a se nō tn̄ habet quod habet ⁊ tn̄ iactat se q̄si haberet a se: vnde dic̄ Tho. scd̄a 2e. q. cxij. ꝙ iactantia ꝓprie videt̃ importare ꝙ hō ꝟbis se extollat: illa enī q̄ hō vult longe iactare in altū eleuat: tūc aūt ꝓp̄e q̄s se ex tollit: qn̄ ꝺ se alīq̄d supra se dicit. Q̄ q̄dem ꝯtingit dupliciter. Nā aliqn̄ q̄s loquit̃ de se nō q̄dē supra id q̄ est ī se ꝫ supra id quod hoīes opinātur de eo. Quod aplus refugiēs dic̄. ij. Corī. xij. Parco āt ne q̄s me existmet sup id q̄ videt in me aut audit aliquid ex me. Alio modo p verba se q̄s extollit loquens de se supra id quod ī se ē ꝭm rei ꝟitatē. Et quia magī ē aliquid iudicādus ꝭm ꝙ ī se est: q̄ꝫ quod ē ī opinione alioꝶ: inde ē ꝙ magī ꝓprie dicit̃ iactantia qn̄ q̄s se effert supra id quod in ip̄o ē q̄ꝫ quod ē in opinione alioꝶ lꝫ vtroqꝫ mō iactantia dici possit. Queri pōt igit̃: vtꝶ iactantia sit pctm̄ mortale: p̄sertim cū sit mēdaciū q̄ddā nō āt mēdaciū officiosū vel iocosū vt ptꝫ ex fine mēdacij: qꝛ dic̄ phus. iiij. ethic. ꝙ iactator fingit de se maiora existētibus: quā doqꝫ nulliꝰ gratia qn̄qꝫ grā honoris vel glorie: qn̄qꝫ grā argenti: ⁊ sic ptꝫ q̄ꝫ nec est mēdaciū iocosū nec officiosū: relinquit̃ ꝫ ꝙ sit mendaciuꝫ pniciosum. Ad h̄ rn̄det sanctꝰ Tho. vbi s̄. ꝙ mortale peccatū est quod ꝯtrariat̃ charitati. Jactātia ergo cōsiderari pōt dupliciter. Uno mō ꝭm se ꝓut ē quoddā mēdaciū: et sic qn̄qꝫ ē mortale: qn̄ scꝫ quis de se iactanter ꝓfert quod ē ꝯ gloriaꝫ dei: sicut ex psona regis cui d̄r Ezechiel. xxviij. Eleuatū ē cor tuū ⁊ dixisti deus ego sū. Uel ꝯ charitatē ꝓximi scꝫ cuꝫ q̄s iactādo seip̄m ꝓrumpit in cōtumelias alioꝶ vt habetur Luc̄. xviij. de phariseo: q̄ dicebat. Non sū sicut ceteri hoīm ⁊c̄. Qn̄qꝫ vero est pctm̄ veniale: qn̄ scꝫ quis de se talia iactat: q̄ neqꝫ sunt ꝯ deū neqꝫ ꝯ ꝓximū: tunc enī nō ē mendaciū pniciosū: ꝫ vel reducit̃ ad mendaciū iocosū: qn̄ scꝫ alīq̄s se iactat q̄si ex h̄ ip̄o delectatꝰ: hoc ē enī quoddā vanū: nisi forte talē delectationē diuine dilectiōi preferret: vt ꝓpter h̄ dei p̄cepta cōtemneret: sic enī eēt ꝯ charitatē dei: in quo solo mēs nr̄a debet quiescere sicut ī vltimo fine. Ul̄ reducit̃ ad mēdaciū officiosū cuꝫ se iactat ad hoc vt lucrum vel gloriā acquirat: dūmodo fiat sine dāno alioꝶ. Alio modo p̄t iactātia cōsiderari ꝭm suā causam scꝫ supbiam vel appetitū lucri vel vane glorie: ⁊ sic ꝓcedit ex supbia vel vana gloria: que si sit mortale pctm̄ erit ⁊ ip̄a iactantia mortale peccatuꝫ. Si vero ꝓcedit ex appetitu lucri ad deceptionē ⁊ dānū ꝓximi: quod multipliciter cōtingit in mercatoribꝰ: tūc etiam est mortale peccatū. Dicit enī phus iiij. ethic̄: ꝙ turpior est q̄ se iactat causa lucri q̄ꝫ q̄ se iactat causa glīe ⁊ honoris. ¶ Si q̄rit̃: an pfectoꝶ sit vitare iactantiā siue ostētationē. Ad h̄ rn̄det Alex. angli. ꝙ lꝫ omnes declinare pn̄t opis ostētationem p sermonē qn̄ tm̄ ē ostētatio opis p sermonē nō tn̄ est quorūlibet ꝫ pfectoꝶ vitare vane glīe motum: qn̄ fuerit ab alijs ingesta laudatio: vnde Greg. dicit ꝙ valde pfectoꝶ ē ostēso ope glīam actiōis nō q̄rere: vt de illata laude nesciāt p̄uata exultatione gaudere: ⁊ ideo opa studio occultēt̃ necessitate publicent̃: ⁊ eoꝶ occultatio sit custodia ꝓpria: ⁊ eoruꝫ publicatio vtilitas aliena. Ad laudem dei.

De ironia: hypocrisi: ptinacia: discordia et p̄sumptiōe nouitatū: Sermo XXVI

On facies omnem n similitudinẽ ⁊c. Exo. xx. Cum in fine ſmonis p̄cedẽtis dictũ ſit ꝺ vitio iactãtie: q̄ ſcʒ q̄s attribuit ſibi qꝺ nõ habʒ. Hui⁹ occaſiõe q̄ri p̄t ꝺ ironia ꝑ quã q̄s de ſe fingit vel dicit minora q̄ ſit in veritate: vtꝝ ſcʒ ſit pctm̄: p̄ſertim cum dicat Greg. in ep̄la ad Aug. angloꝝ ep̄m: q bonaꝝ mentiũ eſt ibi ſuas culpas agnoſcere vbi culpa nõ ẽ. Ad h̄ dicẽdum q ſic: q2 oẽ mẽdaciũ ẽ pctm̄: vñ. xxij. q. v. dicit Amb. c. Cauete frẽs mẽdacium: q2 oẽs q̄ amant mendaciũ filij diaboli ſũt: nõ ſolũ ĩ falſis ꝟbis: ſ etiã in ſimulatis opib⁹ mẽdacium eſt: mẽdaciũ nãq3 eſt chriſtianũ ſe dicere ⁊ opa chriſti nõ facere: mẽdaciũ ẽ ep̄m ſacerdotẽ vel clericũ ſe ꝓfiteri: ⁊ huic ordini cõtraria opari. Nimiꝝ cũ dicat ap̄ls. Cõfitẽtur ſe noſſe deũ: factis aũt negãt. Et Aug. de verbis ap̄li qꝺ habet. xxij. q. ij. c. Cum humilitatꝭ cauſa mẽtiris: ſi nõ eras pctõr añq3 mẽtierꝭ mẽtiẽdo efficierꝭ qꝺ euitaras veritas ĩ te nõ eſt niſi ita te dixeris peccatorẽ vt etiã eſſe cognoſcas. Seq̄tur. Nam quõ ẽ humilitas vbi regnat falſitas. Quõ igit̃ ſaluat̃ verbũ Greg. qꝺ ponit̃. v. di. c. ad eius: vt q̄s cognoſcat culpã vbi culpa nõ eſt. Dicẽdũ ſm glo. ſup illud: cũ humilitatis cauſa mẽtiris: q põt ĩ genere q̄s ſe dicere peccatorem: q2 nemo ſine crimĩe viuit: ⁊ recognoſcẽdo in ſe culpã eſſe nõ peccat: dũmodo credat hoc eẽ veꝝ: vt pʒ. ij. q. vij. c. q̄q̄. in glo. Sed ſp̄aliter dicendo aliqꝺ pctm̄ de ſe cui⁹ ꝯtrariũ eſt veꝝ: mortaliter peccat. Sed obijcit̃ de ſacerdote celebrãte q̄ oĩa crimina de ſe ſp̄aliter ꝯfitet̃ in p̄ncipio miſſe. Sed dic q id facit: in ꝑſona eccl'ie: nullũ enĩ vitiũ eſt qꝺ nõ reꝑiat̃ in aliquo membro eccl'ie. Uel dic vt dicit Aug. q ĩ vno pctõ multa poſſunt notari. Cũ enĩ q̄s peccat mortaliter: cõmittit homicidiũ occidendo aĩam ſuã: cõmittit furtum quia ſe ſubtrahit deo: cõmittit adulteriũ q2 recedit a deo ⁊ fornicat̃ cũ diabolo: cõmittit piuriũ q2 fidẽ ꝓmiſſam in baptiſmo nõ ſuat: qꝺ dic ⁊ in oĩbus vitijs in q̄b⁹ homo miſer peccare põt: hec ibi ĩ glo.

Ad maiorẽ tñ euidentiã hui⁹ vitij quod eſt ironia ſciẽdũ ſm Tho. ſcða. 2e. q. cxiij. q hoc q aliqui de ſe minora dicãt ꝯtingere põt dupliciter. Uno mõ ſalua veritate: dum ſcʒ maiora q̄ ſũt in ip̄is reticẽt: q̄dam vero minora detegũt ⁊ de ſe ꝓferũt: q̄ tñ ĩ ſe eſſe recognoſcũt: ⁊ ſic minora de ſe dicere non ꝑtinet ad ironiã nec eſt peccatũ ſm genus ſuũ: niſi ꝑ alicuius circũſtantie corruptionẽ. Alio modo dicit minora quis a veritate declinãs: puta cũ aſſerit de ſe aliquid vile quod in ſe non recognoſcit: aut cũ de ſe negat aliq̄d magnum qꝺ tñ percipit eſſe ĩ ſeip̄o: ⁊ ſic ꝑtinet ad ironiã ⁊ ſemper eſt peccatũ. Iactantia tñ grauius eſt: q2 ironia ⁊ iactantia circa idem mentiunt̃ verbis vel q̄buſcunq3 exterioribus ſignis ſcʒ circa ꝯditionem ꝑſone ⁊ q̄tum ad hoc ſunt equalia: ſ vt in plurimũ iactãtia ꝓcedit ex motiuo turpiori ſcʒ ex appetitu lucri vl' honoris: ironia vero ex hoc q fugit licʒ inordinate per elationeʒ alijs grauis eſſe. Et ſm hoc ph̄us dicit: q iactãtia grauius eſt peccatũ q̄3 ironia. Cõtingit tamẽ qñq3 q aliquis minora de ſe fingit ex aliq̄ alio motiuo ſcʒ ad dolo ſe decipiendum: ⁊ tunc ironia grauior ẽ: vnde Ecci. xix. Eſt qui nequiter ſe humiliat et interiora eius plena ſunt dolo. Deniq3 aliquãdo in vno facto q̄dam incurrũt vitiũ ironie ⁊ iactantie ſimul: cum ſcʒ per aliquã corporalẽ abiectionem oſtẽtare intendũt aliquã excellentiaʒ ſp̄ualem: de q̄bus ait dñs Matth. vj. Qui exterminant facies ſuas vt appareant hominib⁹ ieiunãtes: abijtiunt enĩ ⁊ deſpiciũt ſe in cibo: potu: veſtib⁹: ⁊ ſimilibus corporaliter: vt laudentur et eleuent̃ ſpiritualiter: et illi grauius peccãt. His viſis ꝓcedendum eſt de quarta filia vane glorie que dicitur hypocriſis: de cuius deteſtabilitate dicit Augu. ⁊ habetur. xij. q. j. c. certe. Ego ſum qui ſtatueram nullum ordinare clericum: niſi qui mecum vellet manere: aut ſi vellet a ꝓpoſito diſcedere recte illi tollerem clericatũ. Ecce in cõſpectu dei ⁊ veſtro muto conſiliuʒ qui velint habere aliquid ꝓprium quibus non ſufficit deus nec eccl'ia eius maneãt vbi volũt ⁊ vbi poſſunt non eis auferã clericatum: nolo habere hypocritas: malum eſſe quis neſciat: malum eſt cadere a ꝓpoſito ſ pei⁹ eſt ſimulare ꝓpoſitum. Et poſt pauca. Si foris non ſeruat ſanctitatẽ dimidius cecidit. Si intus habuit ſimulationem totus cecidit. Glo. Peius enĩ ẽ per hypocriſim peccare q̄ manifeſte: vt patet extra de heret̃. c. cum ex iniuncto. Sicut plus ẽ veneno occidere q̄3 gladio. C. de malefic̃. l. j.

B Ad maiorem tamen euidentiã ſciendũ: q ſm Iſiꝺ. ĩ li. ethymol'. hypocrita greco

ſtinādo ꝓficere: ⁊ ꝓficiēdo feſtiare: ⁊ hāc ſibi humilitatē ſuare vt ſemꝑ ꝓficiat: ⁊ tñ nec ꝑfectiōis initia ſe habere credat. Sed obijci pōt ꝙ hūilitas tm̄ videt̃ eē īꝑfectoꝝ ⁊ nō ꝑfctōꝝ: qꝛ deo q̄ ꝑfectꝰ ē nō ꝯuēit hūiliari: vtpote q̄ nlli ſubijci pōt. Ad hoc rn̄det Tho. vbi. s. ꝙ aliq̄d dicit̃ eē ꝑfectū dupliciẗ. Uno modo ſimpliciẗ in quo ſcʒ nullus defectꝰ īuenit̃: nec ſm naturā nec ꝑ reſpectū ad aliq̄d aliud: ⁊ ſic ſolus deꝰ eſt ꝑfectus: cui ſm naturā diuinā nō cōpetit humilitas ſ ſolū ſm naturā aſſumptā. Alio modo pōt dici aliq̄d ꝑfectū ſm quid: puta ſm naturā ſuā vl̓ ſcd̓m ſtatū vl̓ tp̄s: ⁊ hoc modo homo virtuoſus eſt ꝑfectus: cuiꝰ tñ ꝑfectio in cōparatiōe ad deū deficiēs inuenit̃ ſcd̓m illud Eſa. xl. Omnes gētes quaſi nō ſint: ſic ſunt corā eo. Et iteꝝ. lxiiij. Facti ſumus vt īmundi oēs nos quaſi pānus mēſtruate oēs iuſticie nr̄e. Et ſic reſpectu diuīe ꝑfectiōis oīs homo q̄ztūcūq̄ ꝑfectus imꝑfectꝰ iudicat̃. Hinc abraam ꝓpriā īperfectiōeʒ ꝯſiderās ait: Gen̄. xviij. Loq̄r ad deū meū cuʒ ſim puluis ⁊ cinis. De q̄ humilitate dic̄ Aug. Humilitas ē ex intuitu ꝓprie ꝯditiōis ⁊ ſui cōditoris voluntaria mentis inclinatio. Qualiẗ etiā bona q̄ agimꝰ cognoſcere ⁊ neſcire debemus oſtēdit Grego. in moꝛ. dicēs: Plerūq̄ eīm ſi ſcimus bona q̄ agimꝰ ad elationem ducimur: nā ſi neſcimꝰ minime ſeruamꝰ. Quis eīm audita virtutis ꝯſciētia nō q̄ztulūcūq̄ ſuꝑbiat: aut q̄s rurſus bonū in ſe cuſtodiat qd̓ ignorat. Sed ꝯtra vtraq̄ q̄d ſuꝑē ꝛeſſi vt recta q̄ agimꝰ ſciēdo neſciamꝰ: vt h̓ ⁊ recta eſtimemꝰ ⁊ minima: q̄tenus ad cuſtodiā ſui ſic ſentiat animꝰ ꝯſcientiā rectitudinis: vt in tumoꝛe nō eleuet humilitas eſtimatiōis: ⁊ q̄zuis hūilia de ſe ſentiat animus iuſtoꝝ: ea tñ q̄ agūt quō ſint recta cōſpiciūt: ſed de eoꝝ rectitudine nō ꝑſumūt. Ille etiā deo verā exhibet oꝛōnē: q̄ ſeip̄m qꝛ puluis ſit humiliẗ videt: q̄ nil virtutis ſibi tribuit: q̄ bona q̄ agit de miſericoꝛdia ꝯditoris cognoſcit. hec ille. Sic igit̃ q̄ztūcūq̄ ꝑfectus ꝑ humilitatē ſe deo ſubijcere debet ꝯſiderādo diuinā excellētiā ⁊ ꝓpriā inſufficientiā: ex q̄bꝰ ſeq̄nt̃ alia duo ſcʒ reuerētia ad deū: ⁊ ꝯfidētia ad maioꝛa nō v̓tute ꝓpria: qꝛ talis ꝯfidētia ē hūilitati ꝯtraria ſic̄ ꝑſumptio: ſ cōfidētia diuini auxilij ī maioꝛa. iuxta illō apl̄i. Oīa poſſū ī eo q̄ me ꝯfoꝛtat deꝰ. Unde Augꝰ. ī li. de peni. ſic ait: Aliud eſt ꝓijcere ſe ante deū: ⁊ aliud erigere ſe ꝯtra deū: Qui aūt deū ſe ꝓijcit ab illo erigit̃ ⁊ exaltat̃: q̄ aduerſus deū ſe erigit ab illo ꝓijcit̃. hec ille. Dic̄ etiam Caſſi. ſuꝑ pſ̄. Magna ꝯtra diabolū arma ſunt in ſuis viribꝰ fiduciā nō habere: ſed deū rogare q̄ poſſit aduerſariū opprimere. hec ille. Cōtra hunc aūt humilitatis gradū eſt octauus ſuꝑbie gradꝰ q̄ eſt pctōꝝ defenſio: a quo gradu ſe dauid ꝑſeruari petijt dicēs: Non declines coꝛ meum in verba malitie ad excuſa. ex. in pec. cū hōibus operā iniq̄ ⁊c̄. Nimiꝝ cū hmōi peccatū in ſpūmſctm̄ qd̓ dicit̃ īpugnatio veritatis agnite attigiſſe videat̃ agnitā veritatē īpugnās: īmo agnitā malitiā defendēs vt liberius peccet. Or ſi rn̄des ignoꝛātie tenebris obfuſcatū nō ſciēter ſed ignoꝛanter ſubterfugere ad tales excuſatiōes in peccatis: ac ꝑ hoc corā deo magis excuſabilē foꝛe. Audi ſuꝑ hoc ꝯſiliū Ber. de gradibꝰ humilitatis: hypocrita inq̄t eijce trabē de oculo tuo vt videas: trabes in oculo grādis ⁊ groſſa in mente eſt ſuꝑbia: q̄ quadaʒ ſui coꝛpulētia vana nō ſana: tumida nō ſolida mentis oculū obſcurat: v̓itatē obūbrat: ita vt ſi tuā occupauerit mentē: iā te talē qualis es vl̓ q̄lis eſſe potes nō poſſis ſentire: ſed qualē te ames talē te putes eſſe vel ſperes foꝛe: amoꝛ enī ſicut nec odiuʒ veritatis iudiciū neſcit. Hinc legibꝰ hūanis ſtatutū eſt: ſpeciales amicos cauſantium nō debere admitti ad iudiciū: q̄ vl̓ fallunt vel fallunt̃ amoꝛe ſuoꝝ: ꝙ ſi culpam amici tuo iudicio amoꝛ illiꝰ aut minuit aut ꝓrſus abſcōdit: q̄zto magis amoꝛ tui: tuuʒ ꝯtra te iudicium fallit. hec ille inter alia.

Secūdus vero gradus eſt ꝙ ad omnia indignū ⁊ inutilē ſe ꝯfiteat̃ ⁊ credat: ⁊ hoc ex ꝯſideratiōe ꝓprij defectus: ⁊ eſt ſeptimꝰ in oꝛdine graduū humilitatis. Sed obijci pōt ꝙ hic gradus ad falſā opinionē ꝑtinere videt̃: q̄ nulli virtuti pōt cōpetere: ſicut etiā gradus īmediate ponēdus poſt iſtum ſicut enī videt̃ falſum: ꝙ iuſtus vel penitens ſit indignus vel inutilis ad oīa: ſic etiā videt̃ falſū ꝙ vilioꝛ ſit omnibꝰ. Ad h̓ rn̄det Tho. ſcd̓a. 2e. q. clxj. ꝙ aliq̄s abſq̄ falſitate poteſt ſe credere ⁊ etiaʒ ꝓnūciare omnibus vilioꝛē ſcd̓m defectꝰ occultos q̄s in ſe cognoſcit: ⁊ dona dei q̄ in alijs latēt: Unde Aug. in li. de virgi. Exiſtimate aliquos in occulto ſuperioꝛes quibꝰ eſtis in manifeſto melioꝛes. Similiẗ abſq̄ falſitate pōt aliq̄s ꝯfiteri ⁊ credere ad omnia ſe B

inutilē ꝛ indignū eē scōm ꝓprias vires: vt sufficientiā suā totā in deū referat. iuxta illud. ij. Cor. iij. Nō ꝙ simus sufficientes cogitare aliq̄d a nobis quasi ex nobis: ſ sufficientia nostra a deo est. Itē serui indigni ꝛ inutiles sum⁹: iux̄ illud Luc. xvij. Cum feceritis oīa q̄ precepta sunt vobis: dicite qꝛ serui inutiles sum⁹: qḋ debuim⁹ facere fecimus: que verba sic expōit Ambro. Nō ergo te iactes si bene seruisti q̄ facere debuisti: obseq̄tur sol: obtēperat luna: seruiunt angeli: ꝛ nos ǧ nō a nobis laudē exigam⁹. Beda vero sic exponit. Serui quidē: quia ꝑcio empti ꝛ redempti: inutiles qꝛ nr̄oꝝ bonoꝝ nō indiget: vel qꝛ nō sunt cōdigne passiones huius seculi ad futurā gloriam Et subdit cōcludens: Hec ē ergo in omnibus fidei ꝑfectio: si oīa q̄ sunt ꝑcepta iplenerint ꝛ tamē imperfectos se eē nouerit. Cōtra hunc aūt gradū ponit̄ septim⁹ gradus supbie q̄ est ꝑsumptio q̄ quis sufficientem se reputat ad maiora: cuius indicia ponit Bern̄. de gradib⁹ humilitatis: dicēs: q̄taliter ꝑsumēs in cōuentib⁹ ꝑmus sedet: in cōsilijs prim⁹ rn̄det. Nō vocat⁹ accedit: nō iussus se intromittit: reordinat ordinata: reficit facta: q̄cq̄d ip̄e nō fecerit aut ordinauerit nec recte factū nec pulchre estimat ordinatū iudicat iudicātes: ꝑiudicat iudicaturū ꝛc. hec ille. Tertius deniq̄ gradus ē credere ꝛ ꝓnunciare se oībus eē viliorē vt quātū ad oīa alios sibi ꝑferat: et ē sext⁹ in ordine graduū humilitatis: de q̄ gradu dictū est aliq̄d in gradu ꝑcedenti. Notandū est tamē ꝙ qui hunc gradū veracit̄ q̄rit attingere vitā melioꝝ ꝛ nō prauoꝝ frequentius debet subtiliter indagare. iuxta illud Greg. Nō quibus iā estis supiores: sed quib⁹ adhuc estis inferiores aspicite: ꝛ subdit cām: quia sicut incentiuū est elationis respectus deterioꝝ: ita cautela humilitatis ē cōsideratio melioꝝ. hec ille. Verū tamē vt q̄s etiā ꝑfectissim⁹ se maximū peccatorem sine dissimulatione reputare valeat triplici respectu sese frequenti⁹ exerceat. Primū respectū dirigat ad indagādū sub cōpendio peccatoꝝ suoꝝ multitudinē ꝛ enormitatē: insup diuine gratie recepte detestabilē ingratitudinē: q̄ tā indignissimus misericorditer a deo ꝑuentus: facilime peccatis resistere potuisset. Nō enī tm̄ apud deū pensat̄ opatum malū sed etiam oportunitas peccandi: facilitas resistēdi: gratia cōcomitās: malicia inflāmās ac si-

B

milia. Secūdū dirigat ad cognoscendū se solūmodo gratia diuina: nō ꝓpria resistentia ꝑseruatū: nec cū multis ī maxima vitia ꝓlaberet̄: subtractis etiā earūdē occasionibus ꝛ oportunitatib⁹: diabolicis quoq̄ temptatiōibus: quibus pleriq̄ circūuenti miserabiliter ceciderūt: quas si forsan expertus fuisset ceteris omnib⁹ abominabilius cecidisset. Tertiū dirigat ad cognoscēdum liberalē munificentiā diuine gratie iam recepte: quā si peccator maxim⁹ recepisset: magis gratus extitisset: cautius cōseruasset ac fidelius affectū mancipasset. Ex quibus oībus vilitatē ꝓpriā colligendo se reputet omni reprobatione dignissimū: omi prorsus gratia indignissimū: vt ī se penitus desperans in deo solo cōfidat: hoc enī ꝓpriū habet humilitas vera ꝙ q̄tum in se deijcit̄: tm̄ in deū spe firma subleuat̄: q̄tū deficit desperatiōe sui: tantū proficit confidentia dei. Et ꝯtra hunc gradū ponit̄ sextus gradus supbie qui dicit̄ arrogantia ꝑ quā homo se alijs ꝑfert: cuius originē tangit Grego. xxiiij. moral. dicēs: ꝙ reprobi si q̄n in via dei veniunt: non ad melioꝝ vestigia intuenda: sed ad prauorū exempla vertunt̄: neq̄ eoꝝ cōsiderāt vitā: q̄bus se humiliando postponāt: sed quib⁹ se supbiendo ꝑferant deteriores nanq̄ respiciūt quib⁹ meliores se eē gloriant̄: ꝛ idcirco ꝓficere ad meliora nō possunt: quia hoc sibi sufficere estimant ꝙ pessimos antecedunt: hec ille. Ad laudem dei omni.

De interiori affectu humilitatis ac supbie: ꝛ qualiter quis eosdem consequitur: Sermo XXII

On facies omnem similitudinē ꝛc. Exod. xx. Premissis vt potuim⁹ de duob⁹ primis virtutē humilitatis cōcernentib⁹. Iā tertiū ꝓsequimur. s. de interiori affectione humilitatis ꝛ vtilitatis: de qua dic̄ Bern̄. Or vere humilis nō vult humilis sed vilis reputari: verus inq̄t: humilis vil̄ vult reputari nō humilis ꝑdicari: gaudet ď cōtemptu sui ꝛ in hoc consistit virtus humilitatis eētialiter. Dicit enī Tho. secūa 2ᵉ. q. clxj. ꝙ cognitio ꝓprij defectus ꝑtinet ad humilitatem sicut regula q̄dam directiua ipius appetitus: sed in ip̄o appetitu consistit humilitas essentialiter: q̄ potissime experitur: cum quis aduersa ꝛ obprobriosa A

affectanter patitur:siue in factis siue ĩ ver
bis:qꝛ sicut ait Grego.in registro.Nã grã
de ē his nos esse humiles a quibꝰ honora
mur:quia ⁊ hoc seculares quilibet faciũt:
sed illis maxime humiles eē debemꝰ a q̃
bus aliqua patimur.hec ille.Ad hãc hu/
militatē hortatur sapiēs. Eccl.iij.dicens:
Quanto magnus es humilia te in omni/
bus.i.ſm gradũ magnitudinis vel gene/
ris nobilitate vel scientie:subtilitate vl' ho
nor' dignitate vl' vite scĩtate erit gradꝰ hu/
militatis:nec dicit maior qꝛ oĩs cõparatio
maioritatis scrupulũ habet suspitõis ⁊ cõ
tentiõis.Luc.xxij.Facta ē cõtentio inter
eos quis eoꝝ videtur esse maior:humilia
inquit te:vt humilitas sit volũtaria nõ co
acta:⁊ ab aliquo intrinseco nõ intrinseco.
Et hoc in omnibꝰ tam tēporalibꝰ q̃ꝫ corpo
ralibus ⁊ spũalibꝰ que habes:qꝛ nihil bo/
ni habes qḋ a deo nõ accepisti:⁊ q̃ꝫtum in
te est indignus accepisti.Sequit̃.Et corã
deo inuenies gratiam.Jaco.iiij.Deus su/
perbis resistit:humilibꝰ aũt dat gratiam:
⁊ subdit cãm motiuã humiliandi dicens:
Quoniã magna ē potētia dei ⁊ ab humili
bus honorat̃.Añ.j.Pe.v.Humiliamini
sub potenti manu dei vt vos ⁊c.Nam re/
uerentia bonitatis diuine ē causa cur om̃s
se debent humiliare:exemplo christi q̃ sum
me se corã deo patre studuit humiliare:q̃
se vocat ostium ad ingressum regni.Joh.
x.Ego sũ ostiũ:qui em̃ per ianuã paruam
transire voluerit nisi ad ostij mensurã se in
clinauerit:caput elidet ⁊ retrocadet:sic vt
ait dñs:Nisi cõuersi fueritis ⁊ efficiamini
sicut paruuli:nõ intrabitis ĩ regnũ celorũ.
Ad maiorē autē euidentiã sciendũ q̃ꝫ h̃
humilitas affectionis tribꝰ gradibꝰ perfi/
citur.Primus ē q̃ꝫ quis ꝓpriã volũtatem
nõ delectet̃ implere:⁊ ē vndecimꝰ in ordi/
ne graduũ humilitatis:nõ inquã delectet̃
implere ꝓpriã volũtatē quã caro ⁊ sãguis
suggerit:sꝫ diuinã quã spũs ingerit:De q̃
volũtate dicit Bern.sup cantica sermone.
xxj.Volũtas ē motus rõnalis sensui presi
dens ⁊ appetitui:habet sane quocũqꝫ vo/
luerit rõnem semꝑ comitē:⁊ quodãmodo
pedissequã:nõ q̃ꝫ semꝑ ex rõne sed nunq̃ꝫ
absqꝫ rõne moueat̃:ita vt nulla facit per
ipam cõtra ipsam:hoc est per eius q̃si mi/
nisteriũ cõtra eius cõsiliũ siue iudiciũ.Est
em̃ ratio data voluntati vt instruat. Ce
terũ oblatio ꝓprie volũtatis apud deum:
tam excellentis virtutis ē q̃ꝫ quicũqꝫ alia
virtutum opera:ex ipa solũ meritoria red/
duntur:eo scꝫ q̃ꝫ fiunt vt diuine voluntati
cõplaceant ⁊ obedientiã ostendant.Nam
si quis etiam martyrium sustineret vel oĩa
sua pauperibꝰ erogaret:nisi hoc ipm ad ĩ/
pletionē diuine voluntatis ordinaret:qḋ
recte ad obedientiã ꝑtinet:meritoria neq̃
q̃ꝫ esse possent:sicut nec sine charitate fie/
rent:que charitas sine obediētia eē nõ po
test:qꝛ si vera amicicia facit idem velle et
nolle:q̃ꝫtomag' ipa charitas fac̃ idē velle ⁊
nolle cũ deo:ita vt suam voluntatē diuine
volũtati ⁊ dispositioni per omnia taꝫ ĩ vo
lito q̃ꝫ in modo volendi libere subijciat:sic
q̃ꝫ illius beneplacitũ sit ei summũ desideri
um:tam in aduersis q̃ꝫ ĩ ꝓsperis:siue sint
ꝑsecutiões:cõfusiones:infirmitates:peri/
cula vel similia:nihilqꝫ sibi reseruat ſ to/
tum ordinationi diuine cõmittens:sedulis
p̃cibus viscerosa quadam dulcedine repli
cans:Fiat voluntas tua ⁊c.ita q̃ꝫ tandem
incorporatis pijs desiderijs:naturali qua
dã inclinatione p̃dominãte spũ totiꝰ gra/
tie ferri videat̃ infatigabiliter ad amplec/
tendũ id qḋ diuina ꝓuidentia disponente
vel permittente circa se conspexit actitari.
Sed ꝯtra hunc gradũ humilitatis opponi
tur.xj.gradus superbie qui dicitur liber/
tas peccãdi:ꝑ quã scꝫ quis delectat̃ libere
facere qḋ vult potius ſm appetitum ꝑus/
tum q̃ꝫ ſm iudiciũ rõnis.De qua dic̃ Ber.
de gradibꝰ humil'.q̃ꝫ post q̃ꝫ terribili dei iu
dicio prima flagitia impunitas sequitur.
experta voluptas libenter repetitur:repe/
tita blandit̃:cõcupiscentia reuiuiscente so
pitur ratio ligat cõsuetudo:trahit̃ miser/
in ꝓfundũ maloꝝ:tradit̃ captiuus tiran/
nis vitiorum:ita vt carnaliũ voragine de/
sideriorꝝ absorptus sue rõnis diuiniqꝫ tio/
ris oblita:dicat insipiens in corde suo nõ
est deus.Jam indifferenter libitis ꝓ licit'
vtit̃.Jam ab illicitis cogitandis:patran/
dis:inuestigandis:animꝰ:manus:vel pe/
des nõ ꝓhibetur:sed q̃cquid in cor:in bu/
cam:ad manũ venerit:machinat̃:garrit ⁊
operatur.hec Bern. Secũdus vero gra B
dus ē obedientia vt scꝫ voluntatem suam
quis regulet superioris arbitrio:in omni
obedientia pro dei amore.Et est decimus
in ordine graduum humilitatis.Hic enim
gradus plenius attingitur:cũ superioris
voluntati se quis conformare nitit̃:nõ so/
lum verborũ sed etiã nutuũ illius diligēs
obseruator ⁊ executor effectus in nullo ex
cusationeꝫ p̃tendens:nec difficultatē cau
sans:nec inuoluntariũ se ostentans:si etiã

mitius suaue aliquādo quid iniungit̃:re/
dolere videatur. Illud prudenter attēdēs
qđ ait Bern̄. de precep. ⁊ dispen. In obedi
endi ratione hec generalis regula tenea/
tur: ꝙ in difficilioribus agendis: obeditio
gratior ꝙ̄ preuaricatio grauior iudicetur:
⁊ in facilioribus minusq̄ onerosis cōtem/
ptus damnabilior ꝙ̄ actꝰ laudabilior esti/
metur. Nec sunt inobedientia subditorum
discutienda merita vel demerita superioꝝ:
quia dicit apl's generaliter. Obedite pre/
positis vestris: non tantū bonis sed etiam
discolis. Et Augu. sic obedientie modus
tenendus est: vt bonis in malo nō cōsenti/
as nec malis in bono cōtradicas: ꝙ si bo/
na sunt que iubent̃: debet tamen obedien
tia aliquid habere de suo: aliquādo vero
nō. Unde Grego. xxxv. moral'. Sciendum
ē ꝙ obedientia aliquādo si de suo aliquid
habet nulla ē: aliquādo vero si de suo ali/
quid nō habet: minima est. Nā cum huiꝰ
mundi successus p̄cipit̃: cum locus superi/
rior impatur: is qui ad p̄cipienda hic obe/
dit: obedientie sibi virtutez euacuat: si ad
hoc etiā ex ꝓprio desiderio anhelat. Rur/
sus cum mundi despectus p̄cipit̃: cū pro/
bra adipisci ⁊ ꝯtumelie iubent̃: nisi hoc ex
semetip̄o animꝰ appetat: obediētie sibi me
ritū minuit: quia ad ea que in hac vita de
specta sūt: nolens inuitꝰ ꝙ descendit: hec il
le. Et exemplificat de moyse ꝙ̄tū ad ꝓspe/
ra qui rēnuit p̄ncipatū populi isrl': ⁊ d̄ pau
lo ꝙ̄tum ad aduersa: qui ꝓhibitus a fra/
tribus ne hierusalē pergeret aduersa pas/
surus: ꝓtinus r̄ndit: Nō solū alligari sed
mori paratus sum in hierusalē ꝓ noīe iesu.
Contra hunc aūt gradū ponit̃ decimꝰ gra
dus superbie: qui ē rebellio cōtra superio
rez qua quis subijci nō vult superioris sui
imperio. Inobedientie morbus ex supbie
tumore procedit: sicut sanies ex vulnere: h̄
morbo primꝰ homo languit: qui bestijs ter
re prepositus fuit. Sed de his gratia bre/
C uitatis supsedeo. Tertius deniq̄ gradꝰ
est ī i duris asperis ⁊ obprobriosis ample/
cti patientiam nō solum patienter sed etiā
affectanter: cum scz ad conformandū se do
minice passioni: illusioni: reprobationi: et
turpissime morti: aduersa queq̄ ⁊ obpro/
briosa desideranter adepta cōplectitur: nō
dum habita querit celebrius inuitat dul/
cius cum illo qui dicebat. Improperiū ex/
pectauit cor meū ⁊ miseriam. Et hoc q̄dem
experientia felicissima percipit: ꝙ̄ proflua

dulcedo iocunditatis interne ex hoc p̄lio
patientie frequentius effluit mentem feli/
citer inebrians: ⁊ corpus ad illatas penali
tates velut insensibile reddens. Un̄ vt q̄s
imitatorē se cōstituat christi dicētis: Disci/
te a me qz mitꝭ sū ⁊ humilis corde: duo sūt
necessaria. Primū est vt quis se humilem
exhibeat in ꝓpria cōuersatione. Secundo
vt mitem se prebeat in alioꝝ despectione vl'
ꝑsecutione. Q̄d vtrūq̄ dauid elegant̃ am
plexatus est: de quo Grego. xxvij. moral'.
dicit inter alia: Intueri libet quanta virtu
tum munera dauid perceperat: atq̄ in his
omnibus ꝙ̄ fortis humilitati seruiebat.
Quē enim nō extolleret ora leonum fran/
gere: despectis prioribus fratribus elegi:
reprobato rege ad regni gubernacula vn/
gi: vno lapide goliaz sternere: ⁊ cetera que
gessit: ⁊ tamen cum archā dei hierusalem
reuacat: quasi oblitus se prelatum: omni/
bus admixtus populis ante archā saltat.
Et infra. Quid de eius factis ab alijs sen
tiatur ignoro: ego plus dauid saltantē stu
peo ꝙ̄ pugnantē: Pugnando quidem ho
stes subdidit: saltando seip̄m vicit. Quē
michol cū humiliatum despiceret dicens:
Q̄z gloriosus fuit hodie rex ⁊c̄. ꝓtinus au
diuit. Ludam ante dominū ⁊ vilior fiam
plusq̄ factus sum: eroq̄ humilis in oculis
meis: quasi dicat: Vilescere coram homi/
nibus appeto: quia mihi seruare corā deo
ingenuitatē: per humilitatē quero: in qui/
bus verbis geminū humilitatis indicium
exprimit scz hominis exterioris cuz dicit:
Ludam ⁊ vilior fiam ⁊c̄. ⁊ hominis interi
oris tam in cognitione ꝙ̄ etiam ī affectiōe
qua scz exteriora signa vilitatis ostendit.
Hic subdit. Eroq̄ humilis ī oculis meis.
Et hanc viam quicunq̄ recusat imitari: re
uera christiani nominis honorare non est
dignus insigniri: Dicit enim Beatꝰ Hier.
inter alia. Cur graue sit pro dn̄o sustinere
oīa que aduenerint in hac vita: damna: de
rogatiōes: suspitiōes: detractiones: ⁊c̄. qn̄
ille cū deus sit ⁊ dei filius: pro salute tua
obprobria omnia: iniuriasq̄ sustinuit. Nā
quomodo amare eum dicimur: si pro ipso
nihil sustinere parati sumus: nihil enī no/
bis dignum pro eius amore irrogat̃: si sen
tentie ip̄ius memores sumꝰ qua dicit: Nō
est discipulus super magistrū. Et si patrē/
familias beelzebub vocauerint: quanto/
magis domesticos eius: ergo q̄ h̄ sustinere
non vult: nec discipulum se approbat esse

nec filium nec seruū: nec domesticū. H̄ ille.
Cōtra hunc aūt gradū humilitatis ponit̄
nouē grad⁹ supbie q̄ ē simulata cōfessio: p
quā aliq̄s nō vult subire penam p pecca/
tis q̄ simulate confitet̄. De qua dic̄ Bern̄.
de gradibus humi. inter alia. Multo peri
culosior est fallax ac supba cōfessio: q̄ pti
nax ⁊ obstinata peccatoꝝ defēsio. Nonul/
li em̄ cum de apertioribus arguant̄ scien/
tes si se defenderent q̄ sibi nō crederetur:
subtili⁹ inueniunt argumentū defensiōis
verba r̄ndentes dolose cōfessionis. Est q̄p
pe (vt scriptū ē) qui nequiter se humiliat:
⁊ interiora eius plena sunt dolo. Sequit̄.
Vocē enim nō cor penitentis assumunt: q̄
notā nō culpā deleant: dū ignorantiā ma/
nifeste transgressionis decore recōpensant
publice ꝯfessionis. Gloriosa res humilitas
q̄ ipa quoq3 supbia palliare se appetit ne
vilescat. Sed hec cito tergiuersatio a pre/
lato dep̄hendit̄: si ad hanc supbā humili
tatē nō leuiter flectit̄: quo magis dissimu/
lat culpā vel differat penā. Cū em̄ veracit̄
penitet laborē penitētie nō abhorret: s̄ q̄c/
quid sibi p culpa quā odit iniungit̄ taci/
ta cōsciā libent̄ amplectit̄. In ipa quoq3
obedientia duris ac ꝯtrarijs rebus abor/
tis: quibuslibet irrogatis iniurijs sustinēs
nō lacessit: vt in quarto gradu se stare īdi/
cet humilitatis. Cui⁹ vero simulata ꝯfes/
sio ē vna vel leui ꝯtumelia aut exigua pe/
na interrogat⁹: iā humilitātē simulare: iā
simulationē dissimulare non pōt: murmu/
rat: frendet: irascit̄: ⁊ in nouū supbie gra/
dū corruisse pbat̄: quāta putas tunc ꝯfu/
sio sit in corde supbi cū fraus decipit̄: pax
amittit̄: laus minuit̄: nec culpa diluitur:
tandē notat̄ ab oībus: iudicat̄ ab oībus
eoq3 vehemēti⁹ oēs indignant̄: q̄ falsū cō/
spiciunt q̄cq̄d de eo pri⁹ opinabant̄. H̄ ille.

De ornatu naturalis pductiōis ⁊ humane puisionis qualiter sit licitus scd̄m statum ⁊ conditiones: Sermo XXIIII

NOn facies omnem
silitudinē q̄ ē in celo desuper ⁊c̄.
Exo. xx. Hic iā ordine debito: p
sequēdū ē de lasciuo ⁊ supfluo ornatu: qui
potissimū cordis elationē repsentat: dicē/
te Bern̄. in apo. Vanū cor vanitatis noti
ciā ingerit corpori ⁊ exterior supfluitas in
terioris vanitatis indiciū ē: mollia indu/
mēta animi mollicie indicāt: nō tm̄ curare
tur corpis cultus nisi pri⁹ neglecta fuisset A
mēs inculta v̄tutib⁹. Ad cui⁹ euidētiā
sciendū q̄ dn̄s hoīem sine indumētis ꝯdi
dit p̄ oībus creaturis: nō vt ex hoc eleua/
retur in supbiā: sed vt ex hac miseria dep̄/
meret̄ ⁊ rō ppria sua industria in suo in/
genio excitaret̄. Vn̄ dicit Hugo in didas.
li. j. Qui vsum vestimentoꝝ prim⁹ aduēit
ꝯsiderauit q̄ singula queq3 nascentiū pro
pria q̄dam habeant munimēta quib⁹ na/
turā suā ab incōmodis defendūt. Cortex
ambit arborē: pēna tegit volucrē: squama
piscē operit: lana ouē induit: pilus iumen
ta ⁊ feras vestit: cōcha testitudinē excipit:
ebur eleuantem iacula nō timere facit: nec
tm̄ sine cā factū est: q̄ cum singula animan
tiū sue nature arma habeant secum nata:
solus hō inermis nascit̄ ⁊ nud⁹. Oportuit
enim vt illis q̄ sibi prouidere nesciūt: natu
ra cōsuleret: homini aūt ex hoc etiā maior
experiendi occasio p̄staret̄: cū illa q̄ ceterꝫ
naturaliter data sūt ppria rōne sibi inue/
niret. Multo em̄ magis euitet nunc ratio
hominis: hec eadem inueniēdo q̄ haben/
do claruisset: nec sine cā puerbiū sonat q̄
ingeniosa fames oīs excudit artes. Sed
vt ait Bern. sup. Missus est: q̄d de habitu
dicā: in quo iam nō calor sed color req̄rit̄:
magisq3 cultui vestiū q̄ virtutū insistitur.
Hic primo q̄ri pōt: vtrū licitū sit vti orna
tu corporis: p̄sertim cū dicat Greg. ī ome.
Si cult⁹ p̄ciosarū vestiū culpa nō eēt: neq̄
q̄ sermo dei tā vigilanter exp̄meret q̄ di/
ues qui torquet̄ apud inferos: bisso ⁊ pur
pura indut⁹ fuisset. Ad hoc dicendū q̄ du
plex ē ornatus. s. naturalis pductionis: ⁊
humane puisionis. Quātū igit̄ ad p̄mū
dicit Alex. de hales in. iiij. parte sum. q̄ se
fardantes ⁊ crines adulterinos vsurpan/
tes: adeo peccant q̄ sacra cōmunione red/
duntur indigni: Primo nāq3 peccāt ī deū
q̄ tales picture fiunt in cōtumeliā summi
artificis ⁊ in puocationē indignationis
eius. Scd̄o peccāt in pximū: q̄ ibi ē fictio
⁊ mendaciū perniciosū: inducēs errorē ex
certa sciā. Tertio peccant in se q̄ faciunt
iniuriam pprie nature. Vnde Cyprianus
dicit q̄ tolerabiliora ppe modū in adulte
rio crimina sunt. Ibi enim pudicicia: hic
natura adulterat̄: quo contra refert Vale
rius maximus de quodam adolescente: q̄
cū esset nimie pulchritudinis: ⁊ plurimar

A illustriū femīaꝝ sollicitaret oculos: ꝛ ex h viris ꝛ parentib⁹ eaꝝ suspectū se sentiret: oris decorem vulneribus cōfodit: qm̄ irritamentū aliene libidinis esse noluit. Unde cōcludit Alex. de hal. ꝙ tales siue solute siue cōiugate fuerint mortaliter peccant: licet secus sit de ornatu hūane prouisionis: ꝛ huius rō ē: qꝛ habitus naturalis ꝓductionis dati sunt a natura ꝛ nō ab humana ꝓuidentia: ꝛ idō quando quis illis alit̄ vtit̄ ꝙ̄ eo modo quo sunt accomodati a natura ꝛ ab opifice nature ꝯcessi: tunc adulterine fiunt vsurpatiōes q̄ nullo mō sunt licite.

B De hac tamē questione plenius vide ī sermone decol. Joh. bap. Quātū vero ad secūdū ornatū scꝫ humane ꝓuisionis: dicit Hasp. de calō. extra q̄ cle. vl̄ vo. in. c. q̄ consuluit. ꝙ vsus vestiū nō est ꝓhibitus s₃ abusus vt iactantia ꝛ voluptas eaꝝ. Sic em̄ in victu nō refert: quis scꝫ an sit rustic⁹ vel nobilis: ꝙ scꝫ capones vl̄ carnes bouinas vel quātū comedet scꝫ ꝭm cōuenientiā nature: dūmodo nō gulose vel ex ingluuia: vt patet. xj. di. c. quisquis: vbi sequit̄. In omnibus em̄ talibus nō vsus reruꝫ sed libido in culpa est. Quicquid igit̄ locis: ꝑsonis: tēporibus ꝯueniat: diligenter attēdendū ē ne temere flagicia reprehendam⁹ fieri enim potest vt sine aliquo vitio cupidinis ꝛ voracitatis ꝓ̄ciosissimo cibo sapiēs vtat̄: insipiens aūt fetidissima gule flāma in vilissimū olus inardescat. Et. c. delitie. Sic etiā de vestibus intelligendū ē: vt ptꝫ xxj. q. iiij. c. j. ꝓ̄cipue in glo. super illud omnis iactantia. Unde posset quis vti pāno grossissimo voluptuose: sicut alius pann⁹ scarletico vel serico: ꝛ per ꝯsequēs ex tali voluptati vana gloria vel cōplacentia peccaret: sicut Esau peccauit ex ferculo lenticule: gulose ꝛ ingluuiose comedendo: cum tamē potius erat cibus iumētoꝝ ꝙ̄ hominum. Hinc dicit̄. xlj. di. c. delicie quelibet si absq₃ desiderio ꝑcipiant̄ nō officiunt: et viles cibi appetenter accepti: impediūt ꝑfectum abstinentie: ꝛ. c. quisquis: subdit. Nam in huiusmodi rebus nō ex eaꝝ reruꝫ natura quibus vtimur: sed ex cā vtendi ꝛ modo appetendi: vel ꝓbandū ē vel improbandū qd̄ facilius. Et idē intelligendū ē de vestib⁹. e. ti. c. cleric⁹. §. sicut ergo ī cibis mores eoꝝ cū quib⁹ viuim⁹ obseruare monemur: sic ꝛ in indumentis intelligenduꝫ est. Uerūtamē nulli viro licet portare vestes deauratas: nisi cui ab imperatore concessū ē: vt ptꝫ. C. de vestib⁹. l. nemo. ꝛ ex̄ de vi. ꝛ hone. cle. c. clerici. in glo. Deniq₃ concludit Tho. scd̄a 2ᵉ. q. clxix. ꝙ in reb⁹ exterioribus quib⁹ quis vtit̄ nō ē vitiū: sed vitium ē ex ꝑte hominis q̄ talib⁹ vtit̄ immoderate: q̄ scꝫ īmoderantia pōt esse duplex. Uno modo ꝑ cōparationē ad cōsuetudinē hoīm cū quib⁹ viuit: vnde dicit Augu. in iij. ꝯfes. ꝙ ꝯtra mores hoīm sunt flagicia ꝓ morū diuersitate vitanda: ꝛ pactū inter se ciuitatis vel gentis cōsuetudine vel lege firmatū: nulla ciuis aut ꝑegrini libidīe violet̄: turpis est enī omnis pars suo vniuerso nō ꝯgruēs: vnde sicut ornat⁹ ꝛ cult⁹ exterior variat̄ ꝭm diuersitatē tēporum et locoꝝ: sic etiam debet quis se ꝯformare cōsuetudini illius temporis ꝛ loci: vbi saltēꝫ dispar cultus vel ornatus scandalū generaret. Sic dic̄ Aug⁹. iij. li. de doctrina christia. ꝙ talares ꝛ manicatas tunicas habere apud romanos veteres flagitium erat: nunc aūt honesto loco natis nō eas habere flagiciū. Alio modo pōt ēē īmoderātia ex inordinato affectu vtentis: ex quo qn̄q₃ contingit ꝙ nimis libidinose quis talibus vtit̄: siue ꝭm cōmunē ꝯsuetudinē siue preter. Et ista deordinatio affectus contingit tripliciter ꝙ̄tum ad suꝑabundantiā. Primo ꝭm ꝙ aliquis ex suꝑfluo cultu vestiuꝫ humanā gloriā querit: ꝛ hoc vt frequēter ē causa: cur quis in ornatu vestium metas excedit cōsuetudinis bonoꝝ inter quos cōuersat̄. Hinc dicit Grego. in omel. Nemo quippe vestimenta ꝓ̄ciosa: scꝫ excedentia ꝓpriū statum nisi ad inanem gloriaꝫ q̄rit. Secūdo modo ꝭm ꝙ hō ꝑ superfluū cultū vestiū delitias querit: ꝛ nō ꝭm ꝙ vestis ordinatur ad corpis fomētū. Tertio modo ꝭm ꝙ nimiā sollicitudinē apponit ad exteriorē cultū vestiū licet nō sit aliqua deordinatio ex parte finis. Deniq₃ queri potest vtrum liceat sacerdotibus vti ꝓ̄ciosis ꝛ ornatis vestibus: ꝓ̄sertim cū a deo positi sūt tanq̄ forma ꝛ exemplar vite spiritualis oī populo christiano ꝙ a domino vocantur sal terre ꝛ lux mundi. Ad hoc respondet Guil. de monte laud. in clemen. j. de vi. et hone. cle. ꝙ indistincte interdicunt̄ omnibus clericis vestes nimis fulgide ꝛ nimis sordide: ꝭm morē clericorum ꝛ patrie inter quos viuunt. vnde. xlj. di. c. j. §. ecce. subditur. Oportet illum ēē ornatum habitu videlicet ꝛ incessu: vt nec fulgidis vestibus nec sordibus se ornet. Possunt tn̄ clerici

decentioribus vestibus vti q̄ communes laici: ⁊ se cōformare moribus clericoꝝ inter quos viuunt ne vilescat dignitas clericalis: nisi tamen consuetudo patrie secus haberet. Nam anglicani clerici optimos pannos portant: ⁊ burgundi viles: decet tamē extremitates deuitare: quia ī medio consistit virtus: ⁊ tutius est declinare ad humiles vestes q̄ ad fulgidas: nisi in dignitatibus constituti ꝓciosas induerēt ex causa rōnabili vt videbitur. Uerūtamen quedam sunt ad dignitatem ordinis sacerdotalis nō decentia que prohibent̄: ⁊ quedam cōuenientia que ꝓcipiuntur: vt ex̄ de vita ⁊ hone. cle. c. clerici. vbi subdit̄: clausa deferant desuper indumenta nimia breuitate vel longitudine nō notanda: pānis rubeis aut viridibus necnō manicis ⁊ sotularib⁹ rostratis: frenis: sellis: pectoralibus: calcaribus deauratis: aut aliam supfluitatem gerētibus nō vtant̄: nec fibulas nec corrigias auri vel argenti ornatum habentes ferant: ſ nec anulos nisi quib⁹ cōpetit ex officio dignitatis. Et de vi. ⁊ ho. cleri. q̄m clerici. dicit̄ q̄ clerici beneficiati vtentes veste virgata vel ptita per sex mēses a beneficijs sunt suspensi. Nō beneficiati in sacris vel minoribus tonsurā cū tali veste portantes per idem tempus sunt inabiles ad beneficiū obtinendū. Obtinens autem dignitatem vel beneficia curata ac sacerdos religiosus per annū eandē penā incurrant. Punit etiā portantes epytogium notabiliter breue: q: vestis clericorum debet eē talaris: designati sunt em̄ per ioseph qui fuit a patre magis dilectus Hic queri pōt: vtrū in dignitatibus constituti vel etiā ministri altaris ꝓciosioribus vestibus q̄ ceteri seculares ſm terre cōsuetudinem vti possent: presertim cum iure vt visum ē multa videntur eis in vestibus prohibita: que tamen secularib⁹ sunt licita. Ad hoc rn̄det sanctus Tho. scōa scōe. q. clxix. q̄ ex quo cultus exterior indiciū quodam ē cōditiōis hūane: iō talibus licitum ē illis vti: nō ꝓpter sui gloriam sed ad designandū excellentiā sui misterij vel cultus diuini: ⁊ iō nō ē ī eis vitiosū cū talis fuerit intētio ꝯcomitans: q: adinuentū ē ad inducendū rudes ad reuerentiā status spūalis qui plus ꝯferunt vestib⁹ q̄ virtutibus: vt patuit de abbate Johanni breui. Mirum si vsurarius ⁊ quilibet alius notorius peccator honorat̄ propter diuitias ⁊ vestes: cur nō sacerdotes potius: quos dn̄s tātis excellentijs ⁊ nominib⁹ honorauit: vt ptꝫ xj. q. j. c. sacerdotibus: vbi dicit̄ q̄ tantam reuerentiā deus sacerdotib⁹ impēdit q̄ in diuinis eloquijs eos aliquando appellat deos: vt patet in veteri lege: applica eum sez iuraturū ad deos. Et iteꝝ. Dijs nō detrahes. Aliquādo etiaꝫ angelos appellat ⁊ iō cum constantino principi vt ibidē subdit̄ accusatiōes oblate erāt: scripto contra ep̄os libellos accusationis accepit: ⁊ ep̄os qui fuerant accusati cōuocans in eoꝝ conspectu libellos incendit dicēs: Ite ⁊ inter vos causas vestras disponite: q: dignum nō ē vt nos iudicemus deos. Uerūtamen si moribus sordeant ⁊ vestibus splendeāt vtrūqꜫ abominabile est apud deū: q: ex h̄ iudicat̄ in omnibus eoꝝ intentio curua: q̄ nō sinit in ornatu vestiū querere diuinam gl'iam sed ꝓpriā. Nihil tn̄ ad te: cui ꝓcipit̄ nō iudicare sed obedire ꝓpositis: nō soluꝫ modestis h̄ et discolis. Or si causaris d vt ta eorū ⁊ ꝓprio dispendio in collatōe sacramentoꝝ tibi respondet̄ in decretis. j. q. j. c Dictū est q̄ dn̄s ita gratiam traditā p ministeriū ordinati transfudit hominib⁹: vt nec volūtas sacerdotis obesse aut ꝓdesse possit: sed meritum benedictionē poscētis sicut caypbas ꝓpter pontificiū ꝓphetauit: Per qd ostenditur spūmsanctū donatorē gratiā nō personā sequi aut digni vel indigni sed ordinē traditionis: vt q̄uis aliqs boni sit meriti: nō tamē possit benedicere nisi fuerit ordinatus ad officiū: ministerij aūt dei ē effectum tribuere benedictionis.

Similiter q̄ri potest: vtrū licitum sit religiosis portare preciosas vestes vel etiam nimis viles: ꝓsertim cum dicat Augu. de sermone dn̄i in monte: Nō in solo rerū corporalium nitore atqꜫ pompa: sed etiam in ipis sordibus atqꜫ luctuosis vestibus esse posse iactantiā ⁊ eo periculosiorē: quo sub noīe seruitutis dei decipit. Et iō dicit Ambro. j. de offi. q̄ decor corporis adiunctus eē debet cōmunibus vestibus: vt honesta ti atqꜫ necessitati nihil desit: nihil accedet nitori. Ad qd dicendū ſm Tho. scōa scōe q. clxix. q̄ ꝓcipue cōpetit vilibus vestimētis vti his qui alios verbo ⁊ exemplo ad penitentiā hortant̄: sicut fuerūt ꝓphete: d quibus dicit ap'ls Heb. xj. Circūierunt in melotis in pellibus caprinis. Quoꝝ imitatores debent eē omnes religiosi. Sꝫ cuꝫ non possit singulis certa regula dari: ideo

cõsistere in eoꝝ regulis ꝛ cõstitutionibus
approbatis: ad q̃ obligantur debent: vi/
de de ↄstitutionib⁹. li. vj. c. j. Possunt ta/
mẽ in vtroq; peccare sc; in supabundantia
ꝛ defectu. Et licet plus in abũdãtia pec/
care videant̾: tamẽ in defectu eius põt eẽ
duplex inordinatio ẜm affectũ. Primo ex
negligentia ex pte hominis qui non adhi
bet studiũ vel laborem ad hoc ꝙ vtat̾ exte
riori cultu sicut oportet. Dicit enĩ phs. vij.
ethicoꝝ ꝙ ad molliciẽ pertinet ꝙ aliquis
trahat vestimentũ per terram: vt nõ labo/
ret eleuãdo. Secũdo ex eo ꝙ ordinat illu;
defectum ad vanam gloriã ꝛ iactantiam ꝛ
ypocrisim ꝛ simulationẽ vt sic se ceteris ꝓ/
ferat: ꝛ sic ẽ vitiũ superstitionis: de quo di
cit Aug⁹. de doc. christia. Quisq; restri/
ctius rebus vtit̾ ꝙ̃ se habeant mores eoꝝ
cum quib⁹ viuit: aut tẽperãs ẽ. s. hoc faci/
ens ꝓpter macerationẽ carnis vel humili
ationẽ spũs. sequit̾. Aut superstitiosus.
¶ Denique queri põt: vtrũ ornatus mulierũ
fieri põt sine peccato: ꝑsertim cũ dicitur. j.
Pet. iij. Quaꝝ si mulierũ non sit capilla/
tura extrinsec⁹: aut circũdatio auri aut in
dumenti vestimẽtoꝝ cultus. Ubi dic̾ glo.
Cypriani. Serico ꝛ purpura indute chri/
stum sincere induere non possunt: auro ꝛ
margaritis adornate ꝛ monilibus: orna/
menta mentis ꝛ corporis perdiderũt. Ad
hoc rñdet Tho. vbi supra: ꝙ circa ornamẽ
tum mulierũ eadẽ sunt attẽdenda: que su/
pradicta sunt circa exteriorẽ cultũ in gene
rali. Et insuper qdã aliud speciale sc; ꝙ
mulierũ cultus viros ad lasciuiã ꝓuocat:
ꝛ iõ magna ẽ differentia inter coniugatas
ꝛ innuptas. Nã ẜm aplm que nupta ẽ co/
gitat q̃ sunt mundi ꝛ quõ placeat viro: et
ideo si ad hoc se mulier ornet vt viro pla/
ceat vel honorẽ ↄseruet: hoc põt facere abs/
q; peccato dũmodo fiat decenti mõ ẜm cõ/
suetudinẽ cõmunẽ patrie: nõ tamẽ vt alte/
ri placeat. Cuius rõ ẽ: qꝛ sicut quilib; chri
stianus conari debet iugiter vt in omnib⁹
actibus diuinã captet cõplacentiã: ita mu
lier legitima in oĩbus motibus suis cona/
ri debet ad viri sui cõplacentiã: vt ex hoc
amor mutuus figuret̾: ꝛ thori fides inte/
gra seruet̾: ꝙ si faceret ad alteri⁹ cõplacen
tiã: peccatũ illius multipliciter ꝓpter mẽ
titam fidẽ augeret̾. Ille vero mulieres q̃
viros nõ habẽt nec habere volunt: aut sũt
in statu nõ habendi: nõ possunt absq; gra
ui pctõ appetere placere viroꝝ aspectibus
ad cõcupiscendũ: qꝛ hoc ẽ eis dare incenti
uum peccandi: citius enim cõcupiscuntur
innupte ꝙ ↄiugate: qꝛ libere: ꝛ vt frequen
ter qrũt placere nõ vni ẜ plurib⁹: ꝙ si no/
lũt ↄcupiscere volũt tñ ↄcupisci: qꝛ ad ẜ se
cõponũt vt amabiliores ꝛ acceptiores vi/
deat̾: qꝛ nõ solũ in plateis ꝛ choreis: imo
etiã in eccl'ia corda viroꝝ obnubilãt ꝛ vul
nerãt dũ eis nũc colore roseo: nũc familia
ri colloquio: nũc manuũ iniectiõe: nũc vul
tus cõpositiõe: nũc oculoꝝ lasciua intuiti/
one: laqueũ ꝛ ruine occasionẽ ꝑstãt. Et siq̃
dẽ intẽtiõe hac se ornẽt vt ad sui cõplacen/
tiã ꝓuocẽt: mortaliter peccant. Si vo or/
nauerit se ex qdã leuitate vel vanitate ꝓ/
pter quã dã iactantiã: nõ tñ excedendo cõ/
munẽ cõsuetudinẽ patrie: tunc nõ sp ẽ mor
tale. De hoc tñ vide pulchrã distinctione;
in ẜmone de trib⁹ ptib⁹ pnie: vbi agit̾ de
p̃mo ꝙ inuitat ad statũ matrimonij. Ad il
lud igit̾. j. Pe. iij. dicit glo. ꝙ mulieres eo
rũ q̃ in tribulatõe erãt cõtẽnebãt viros su/
os: ꝛ vt alijs placerẽt pulchre se ornabant
qd̃ fieri ꝓhibuit ibidẽ apl's. In quo etiam
casu loq̃tur Cyprian⁹. In ornatu nãq; tria
sũt ↄsiderãda: ne. s. p excessũ alijs scanda/
lum generet: ne ex modo forma ꝛ gestu ad
lasciuiã alios ꝓuocet: neq; ꝑncipalẽ itẽtõ;
a rectitudĩe deuiet. ¶ Qꝛ si qrit̾: vtrũ lice/
at mulieri vti veste virili. Rñdet ibidem
Tho. ꝙ cult⁹ exterior d; cõpetere ↄditiõi
ꝑsone ẜm cõem ↄsuetudinẽ: ꝛ ẜ rõnabilit̾
qꝛ cõis habit⁹ vtriusq; sex⁹ maximã daret
occasionẽ lasciuie: ꝛ iõ de se vitiosũ ẽ ꝙ mu
lier vtat̾ veste virili vel ecõuerso: nisi ꝓpt̾
aliquã nccitatẽ aut cãm rõnabilẽ: tũc enĩ ĩ
illo cãu ꝙ̃uis ꝓhibitũ videat̾. Deu. xxij.
Nõ induat̾ mulier veste virili: nec vir ve/
ste muliebri: ẜ enĩ spãlit̾ ꝓhibet̾ ĩ lege: qꝛ
gẽtiles tali mutatõe habit⁹ vtebãt̾ ad ido
latrie superstitionem. Qd̃ a nobis auer/
tat iesus christus.

De vana gloria: inobedientia: cõtẽtiõe ꝛ iactantia: Sermo XXV

Non facies omnem
n similitudinẽ. ꝛc̃. Exod. xx. Post
inuestigationẽ regine vitioꝝ q̃ ẽ
superbia. Prosequendũ est de filia ei⁹ pri/
mogenita que ĩmediate ab ipa orit̾ sc; in/
ani gloria: quã Grego. ponit capitale vi/
tium ꝛ primũ inter ea. Pro quo sciẽdu; A
ꝙ licet supbia ꝛ inanis gloria videnť esse

vnũ ⁊ idem pctm̃: q̃ vtrobiq̃ ē appetitus
ꝓprie excellentie: tñ in hoc differũt: q̃ su/
perbus sibi magnꝰ intus apparet: sed va/
ne glĩosus magnus apparere desiderat in
alioꝝ estimatione ⁊ hoc indebite: vel ex ꝑ/
te rei de qua quis gloriã querit: puta d̃ eo
qd̃ nõ ē: vel de eo qd̃ nõ ē gloria dignũ: sic̃
de aliqua re fragili ⁊ caduca: vel ex parte
eius a quo quis gloriã querit: puta hoĩs
cuius iudiciũ non est certũ. De quibus d̃r
Joh. xij. Dilexerũt magis gloriã hominũ
q̃ dei: vnde ꝓpter hoc nõ audebãt osten/
dere se credere in christũ ne extra synago/
gã fierẽt sicut m̃lti verecũdãter christiane
viuere ne forte detrimentũ patiant̃ huma
ne glorie: vel etiã ex parte ipsius qui glo
riam appetit: quia videlicet appetitũ glĩe
sue nõ refert ad debitũ finem: puta ad dei
honorẽ vel ꝓximi salutẽ: ꝯtra illud Mat.
v. Uideant opa vestra bona ⁊ glorificent
patrẽ vestrũ qui in celis est. Et q̃ qd̃ quis
magis colit ⁊ amat hoc illi deꝰ est: iõ vani
glĩosus in oĩbus q̃rens glĩam suaȝ nõ dei
ꝓprie peccat ꝯ̃ primũ p̃ceptũ quo precipi/
mur nõ hr̃e deos alienos nec colere omnẽ
sĩlĩtudinem. Hic queri põt: vtrũ appeti/
tus vane glorie vel inanis glĩe sit peccatũ
mortale: p̃sertim cũ quicunq̃ sibi surripit
qd̃ ē dei ꝓprium: mortaliter peccat: sed ꝑ
appetitũ inanis glĩe quis sibi attribuit qd̃
ē ꝓpriũ dei: qui dicit Esa. xlij. Gloriã meã
alteri non dabo. ⁊ Paulus. j. ad Timo. j.
Regi seculoꝝ ĩmortali ⁊c̃. Ad hoc respon
det cõpendiũ the. li. iij. c. xxij. q̃ vana glĩa
ex genere suo ē veniale: q̃ genus opis su/
mit̃ ex obiecto. Uanũ aũt ẜm se nõ est ob/
iectũ mortalis peccati ẜ venial̃: cũ ḡ laus
vana sit obiectũ huiꝰ pctĩ: pȝ q̃ nõ sꝑ ē mor
tale. Erit tñ vana glĩa mortale dupliciter.
Pr̃io rõne finis ꝓpter quẽ laus appetit̃
⁊ tũc opus q̃tũ ad eiꝰ formale tale manet
q̃le ē illud ꝓpter qd̃ appetit̃. Pro q̃ scien/
dũ q̃ duplici fine laus appetit̃. Pr̃io ad
vitandũ malũ infamie: ⁊ hoc ē ꝓuidẽtie:
sicut Samuel se laudauit corã filijs isrl̃. j.
Regũ. xij. iux̃ illud Eccl̃. xlj. Curã habeto
de bono noĩe. Scd̃o ꝓpt̃ vtilitatẽ aliquã
spũalẽ vt ē glĩa dei vel edificatio ꝓximi:
qd̃ ē charitatis: sicut Paulus se cõmẽda/
uit. ij. Coꝝ. xij. ⁊ alios istruxit ad Ro. viij.
Prouidentes bona nõ solũ corã deo ẜ eti
am corã hoĩbus. Licet em̃ ad ꝑfectionem
hoĩs nõ ꝑtinet q̃ ab alijs cognoscat̃: ⁊ iõ
ꝑ se nõ ē appetendũ: appeti tñ põt inq̃tuȝ
ē vtile: ad hoc q̃ dñs ab hoĩbꝰ glĩficet̃: vl̃
ad h̃ vt hoĩes ex bono ꝓficiant qd̃ in alio
cognoscũt: vl̃ ad h̃ q̃ ip̃e hõ ex bonis que
cognoscit ꝑ testimoniũ laudis aliene stu/
deat in eis ꝑseuerare ⁊ ad meliora ꝓficere
⁊ ẜm h̃ ẜm Tho. Laudabile ē q̃ curam ali
q̃s adhibeat de bono noĩe: ⁊ q̃ bona ꝓui
deat corã hoĩbus: nõ tñ q̃ in hoĩm laude
delectet̃ inaniter. Tertio appetit̃ laus ꝓ/
pter lucrũ auaricie: sicut pharisei q̃ deuo/
rabãt domos viduaꝝ simulãtes lõgã ora/
tionẽ: vt d̃r Matth. xxiij. ⁊ hoc ē mortale
pctm̃. Et idẽ intelligendũ ē q̃ñcũq̃ morta/
le pctm̃ ponit̃ finis alicuiꝰ opis. Quarto
appetit̃ laus ꝓpter aliqueȝ actũ venialis
pctĩ: sicut q̃ñ quis laudari vult eo q̃ veni/
aliter in laude delectet̃: ⁊ hoc ē pctm̃ veni
ale ⁊ sepius inuenit̃ in seruis christi. Und̃
Chryẜ. sup Mat. dicit: q̃ cũ cetera vitia lo
cũ habeant ĩ seruis diaboli: inanis glĩa lo
cũ hȝ etiã in seruis christi. Oꝫ si ẜm Au/
gu. cuiq̃ facile ē laudẽ nõ caꝑe dũ negat̃:
difficile tñ ē ea nõ delectari cũ offert̃: vnd̃
significat̃ ꝑ puluerẽ: de q̃ Mat. x. d̃r apl̃is
Excutite puluerẽ de pedibꝰ vr̃is. Dic̃ enĩ
Greg. q̃ p̃dicatio vix sine aliq̃ mixtiõe pul
ueris transit: p̃dicãs em̃ aut ad indignati
unẽ trahit̃ si cõtemnit̃: aut aliquã inanem
gloriã acq̃rit si ab auditoribus honorat̃.
Scd̃a vana glĩa mortale erit pctm̃ rõe ope
ris ꝑ qd̃ vel in q̃ laus glĩe q̃rit̃: ⁊ hoc tri/
pliciter. Nã q̃ñq̃ laus q̃rit̃ ꝑ opa illicita:
⁊ tunc tale ē peccatũ quale ē illud opꝰ illi/
citũ. s. mortale vel veniale. Et idẽ ē intelli/
gendũ q̃ñ sic finẽ ponit in vana glĩa: q̃ ꝓ
ea ꝯsequẽda nõ p̃termitteret facere etiam
q̃ sunt ꝯtra deũ: tũc em̃ est mortale. Aliq̃ñ
vero laus q̃rit̃ ꝑ opa ex se indifferentia: ⁊
sic ē pcm̃ veniale: nisi talis finis poneret̃
in laude: sicut iã supra dictũ est: sicut ē hr̃e
diuitias: vestes p̃ciosas cũ abusu taliũ in
laudẽ venialẽ. Uerũtñ si talia de se ordina
ta sunt vt sint occasio mortalis pctĩ: ẜm q̃
mulier ornatu meretricio p̃parat̃ ad capiẽ
das aĩas: vel si factũ illud sit illicitũ ex ꝓ/
hibitiõe supioris: vt torneamẽta cũ excede
rent p̃ceptũ eccl̃ie: sic sunt pctã mortalia.
Q̃ñq̃ etiã q̃ritur laus ꝑ opa virtutuȝ ⁊ h̃
ꝯtingit dupliciť: q̃ vel appetitꝰ laudis ad
iungit̃ opi ṽtutũ tanq̃ incidẽs: sic̃ ꝯtin/
git in cantu vel p̃dicatiõe ⁊ tũc ē veniale:
vel laus ē finis p̃ncipalit̃ intẽtus opantis
vel opate virtutis: ita q̃ cõstituat ibi finẽ
vltimũ ⁊ sic ē mortale pctm̃: q̃ tũc inheret

et tāq̄ vltimo fini. Et nota ꝙ maius pctm̄
ē gloriari de bono spūali q̄ȝ de bono tpali
eo ꝙ minus appareat ex̄ q̄ȝ tpale: vñ tā de/
testabile vitiū est ꝙ opus virtuosū amit/
tit vim merēdi vitā eternam si ꝑpter in/
anem gloriā fiat etiā si illa inanis gloria
non sit mortale pctm̄: vt dicit sanct⁹ Tho.
scḋa 2ᵉ.q.cxxxij. Et h̄ innuit dñs Matth.
vj. dicēs. Attēdite ne iusticiā vr̄am facia/
tis coram hoīb⁹ vt videamini ab eis: alio/
qn mercedē nō habebitis apud deū q̄ ī ce/
B lis est. Ad maiorē aūt euidentiā huius
q̄ri pōt quot sunt filie vane glorie cū sit vi/
tium capitale. Ad hoc dicendū: ꝙ Greg.
xxxj. moral. ponit septē filias vane glorie:
q̄ sunt inobediētia: ꝯtentio: iactantia: hy/
pocrisis: ꝑtinacia ꝓprie sentētie discordia
volūtatis ab alijs: ⁊ nouitatū p̄sumptio.
Quaꝝ sufficientiā Tho. scḋa 2ᵉ.q.cxxxij
sic declarat dicēs: ꝙ illa vitia q̄ de se nata
sunt ordinari ad finē alicuius vitij capita/
lis dicunt̄ filie illi⁹ vitij capitalis. Finis
aūt inanis glorie ē manifestatio ꝓprie ex/
cellētie. Et ad hoc hō pōt tendere dupliciter.
Uno modo ꝑ verba directe: ⁊ sic est ia/
ctantia vel ꝑ facta: q̄ si sunt vera habētia
aliquā admiratione ē p̄sūptio nouitatum
q̄s hoīes magis solent admirari. Si vero
ꝑ facta ficta: sic ē hypocrisis. Alio modo
nititur aliq̄s manifestare suā excellentiā
indirecte ostēdēdo se nō esse minorē alio:
⁊ hoc q̄drupliciter. Primo q̄ntū ad ītelle/
ctum: ⁊ sic ē ꝑtinacia: ꝑ quā hō nimis inni
titur sue sentētie: nolēs cedere sentētie me
liori. Secūdo modo q̄ntum ad volūtatē: ⁊
sic ē discordia: dū non vult a ꝓpria volun
tate discedere vt alijs ꝯcordet. Tertio mo
do q̄ntum ad locutionē: ⁊ sic ē ꝯtētio: dum
aliq̄s clamorose v̄bis ꝯtra alium litigat.
Quarto mō q̄ntū ad factū: ⁊ sic ē inobedi/
entia: dū q̄s non vult exequi sup̄ioris pre
ceptū. Ad singulas igit̄ filias pessimas
detestabilis matris discutiēdas: primo q̄/
ri pōt de inobedientia q̄ est prima filia in/
anis glīe: vtꝝ sit grauissimū peccatū p̄ser/
tim cū dicit̄ .j. Reg. xv. Quasi pctm̄ ario/
landi ē repugnare: ⁊ quasi scel⁹ idolatrie
nolle acquiescere: sed idolatria ē grauissi/
mū pctm̄ vt dictū est. Ad hoc rñdet Astē.
li.ij. ꝙ graui⁹ est pctm̄ ꝯtemnere p̄cipiētē
q̄ȝ p̄ceptū: ⁊ ideo grauiora sunt q̄ sūt ꝯtra
ꝑsonā p̄cipientis vt blasphemia ⁊ homici
diū q̄ȝ iobediētia. Et illa dictio q̄si ī aucto
ritate allegata: nō ē nota eq̄litat̄ sed simi/
litudinis: q̄ inobediētia redūdat ī ꝯtem/
ptu dei: sicut idolatria: ƀ idolatria maḡ.
Uñ ƀm q̄sdā inobedientia exhibita p̄lato
nō est ƀm se pctm̄ mortale: nisi sit ꝯ̄ p̄ceptū
obligatoriū: multa nāq̄ȝ p̄ter p̄ceptū fiūt
que tñ nō sūt ꝯ̄ p̄ceptū: nā ip̄e p̄latus ideo
mandatū temꝑat: q̄ nō vult subditū ꝓ q̄/
libet leui causa exponere discrimini pecca
ti mortalis. Et dixi notanter ƀm se: q̄ ex
animo nō obediētis simplici mādato pos/
set fieri pctm̄ mortale si faceret cū tali con
tēptu autoritatis p̄lati: ꝙ intēderet ei non
obedire etiā si p̄cipet ei qḋ simplicit̄ man/
dat: ƀ q̄ de hoc in p̄cepto de honore parē/
tū fiet mentio. Hic causa breuitatis supse/
deo. Scḋo q̄ri pōt de secūda filia que est
ꝯtentio vtrū scȝ est pctm̄ mortale: p̄sertim
cum legit̄ facta ꝯtentio īter discipulos ie/
su Luc. xxij: Quis eoꝝ videret̄ eē maior:
nec p̄sumit̄ ꝙ discipuli tunc peccauerunt
mortalit̄. Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho. scḋa
2ᵉ.q.xxxviij. ꝙ ꝯtēdere ē ꝯtra aliquē ten/
dere in locutiōe. Cōtrarietas ḡ locutiōis
pōt attēdi duplicit̄. Uno modo q̄ ad intē/
tionē ꝯtēdentis: vtꝝ scȝ aliq̄s cōtrariatur
veritati qḋ est vituꝑabile vel falsitati qḋ
est laudabile. Alio mō q̄ntū ad modū vtꝝ
scȝ talis mod⁹ ꝯtrariandi ꝯueniat ꝑsonis
⁊ negocijs: q̄ tunc ē laudabile. Sic igitur
ꝯcludendū ē: ꝙ si ꝯtentio dicat̄ impugna
tio falsitatis cū debito mō acrimonie: sic ē
laudabilis. Si aūt accipiat̄ contentio ƀm
ꝙ importat impugnationē falsitatis cū in
ordinato modo: tūc pōt eē veniale: nisi for
te tanta fiat inordinatio in ꝯtendendo ꝙ
ex hoc generet̄ scandalū aliorū. Unde .ij.
Timo .ij. dicit apl's. Noli verbis conten/
dere: ad nihil enī vtile ē nisi ad subuersio
nem audientiū. Uñ discipuli in sua ꝯtenti
one non excusant̄ a veniali: q̄ licȝ nō ꝯtē/
debant cum intentiōe impugnandi verita
tem: eo ꝙ vnusquisq̄ȝ defendebat qḋ sibi
veꝝ videbat̄: erat tñ in eoꝝ cōtentione in/
ordinatio: q̄ cōtendebant de quo nō erat
ꝯtendendū scȝ de primatu honoris: nōdū
enī spūales erāt vt dicit ibidē glo. ⁊ ideo
dñs cōpescuit eos. Si deniq̄ȝ accipiat̄ cō/
tētio ƀm ꝙ importat impugnationē verita
tis ⁊ inordinatū modū: sic ē mortale pecca
tū et sic diffinit̄ ab Amƀ. Cōtentio est im/
puguatio veritatis cū ꝯfidētia clamoris.
Et sic ē filia vane glīe ex q̄ mouet̄ ad defē/
dendū v̄bis ꝑtē ⁊ opinionē suā: vnde ƀm
cōpletā rōnem ꝯtentiōis ꝓut est peccatū

mortale: ille ɔtēdit ī iudicio: q̄ iusticie ꝟi
tatē impugnat: ⁊ ille ɔtēdit in disputatiōe
q̄ ītēdit īpugnare veritatē doctrine: volēs
vincere cū clamore cū non pōt rōne. Et ve
nit ex appetitu vane glīe ⁊ supbie p̄sumēs
de se magna ⁊ de alijs parua ⁊ loqui de fa
ctis suis: de sciā: de potētia: de bonitate:
de sanctitate: ⁊ sic de alijs p̄ponere. Et ve
nit ex arrogātia. Tāta ē etiā labes huius
vitij q̄ talis ꝓhibet̄ ordinari: vñ. xlvj. di.
§. j. dicit̄. Ecce q̄liter litigiosi ꝓhibent̄ in
ep̄os ordinari: qꝛ scꝫ cum austeritate impe
rant. Sequit̄. Est et alia hmōi ꝓhibitiōis
causa: litigiosi nāqꝫ vel adulatiōe aīos p̄n
cipū sibi ɔciliant: vel supioribus suis de/
trahēdo infamie notā ingerūt vel int̄ fra/
tres discordiā seminando seditiōes facere
nō cessant: q̄ oīa in p̄latis dānabilia eē ꝓ/
C bant̄. Deniqꝫ q̄ri pōt de tertia filia vane
glorie q̄ dicit̄ iactātia q̄d sit ꝭm diffinitio/
nem. Ad hoc rñdet Astē. li. ij. ti. xxviij. q̄
iactantia ē ostentatio ꝓprie laudis cuꝫ ve
ritas nō subsistit. Et ideo p̄hus in. ij. ⁊. iiij
ethico. eā opponit veritati. Et dicit̄ a no/
mine arrogātia cū q̄s attribuit sibi quod
nō habet. Qñqꝫ tñ extēso noīe dicit̄ osten
tatio vana ꝓprie laudis etiā cū ꝟitas sub/
est vt dicit Grego. ꝭm illud. j. Corī. iiij. Si
accepisti: q̄d gloriaris q̄si nō accepis. Tñ
⁊ hic pōt dici iactantia de eo q̄ nō est: licꝫ
enī habeat bonū a se nō tñ habet quod ha
bet ⁊ tñ iactat se q̄si haberet a se: vnde dic̄
Tho. scd̄a 2e. q. cxij. q̄ iactantia ꝓprie vi/
det̄ importare q̄ hō ꝟbis se extollat: illa
enī q̄ hō vult longe iactare in altū eleuat:
tūc aūt ꝓp̄e q̄s se ex tollit: qñ ō se aliq̄d su
pra se dicit. Qd̄ q̄dem ɔtingit dupliciter.
Nā aliqñ q̄s loquit̄ de se nō q̄dē supra id
qd̄ est ī se ꝭ supra id quod hoīes opinātur
de eo. Quod ap̄lus refugiēs dic̄. ij. Corī.
xij. Parco āt ne q̄s me existmet sup id qd̄
videt in me aut audit aliquid ex me. Alio
modo ꝑ verba se q̄s extollit loquens de se
supra id quod ī se ē ꝭm rei ꝟitatē. Et quia
magī ē aliquid iudicādus ꝭm q̄ ī se est: q̄
quod ē ī opinione alioꝝ: inde ē q̄ magī ꝓ
prie dicit̄ iactantia qñ q̄s se effert supra id
quod in ip̄o ē q̄ quod ē in opinione alioꝝ
lꝫ vtroqꝫ mō iactantia dici possit. Queri
pōt igit̄: vtꝝ iactantia sit pctm̄ mortale: p̄
sertim cū sit mēdaciū q̄ddā nō āt mēdaciū
officiosū vel iocosū vt ptꝫ ex fine mēdacij:
qꝛ dic̄ p̄hus. iiij. ethic. q̄ iactator fingit de
se maiora existētibus: quā doqꝫ nulli⁹ gra/
tia qñqꝫ grā honoris vel glorie: qñqꝫ grā
argenti: ⁊ sic ptꝫ q̄ nec est mēdaciū iocosū
nec officiosū: relinquit̄ ꝭ q̄ sit mendaciuꝫ
ꝑniciosum. Ad h̄ rñdet sanct⁹ Tho. vbi s̄.
q̄ mortale peccatū est quod ɔtrariat̄ cha/
ritati. Iactātia ergo cōsiderari pōt dupli/
citer. Uno mō ꝭm se ꝓut ē quoddā mēda/
ciū: et sic qñqꝫ ē mortale: qñ scꝫ quis de se
iactanter ꝓfert quod ē ɔ gloriaꝫ dei: sicut
ex ꝑsona regis cui dr̄ Ezechiel. xxviij. Ele
uatū ē cor tuū ⁊ dixisti deus ego sū. Uel ɔ
charitatē ꝓximi scꝫ cuꝫ q̄s iactādo seip̄m
ꝓrumpit in cōtumelias alioꝝ vt habetur
Luc̄. xviij. de phariseo: q̄ dicebat. Non sū
sicut ceteri hoīm ⁊c̄. Qñqꝫ vero est pctm̄
veniale: qñ scꝫ quis de se talia iactat: q̄ ne
qꝫ sunt ɔ deū neqꝫ ɔ ꝓximū: tunc enī nō ē
mendaciū ꝑniciosū: ꝭ vel reducit̄ ad men
daciū iocosū: qñ scꝫ aliq̄s se iactat q̄si ex h̄
ip̄o delectat⁹: hoc ē enī quoddā vanū: nisi
forte talē delectationē diuine dilectiōi pre
ferret: vt ꝓpter h̄ dei p̄cepta cōtemneret:
sic enī eēt ɔ charitatē dei: in quo solo mēs
nr̄a debet quiescere sicut ī vltimo fine. Uł
reducit̄ ad mēdaciū officiosū cuꝫ se iactat
ad hoc vt lucrum vel gloriā acquirat: dū/
modo fiat sine dāno alioꝝ. Alio modo p̄t
iactātia cōsiderari ꝭm suā causam scꝫ sup/
biam vel appetitū lucri vel vane glorie: ⁊
sic ꝓcedit ex supbia vel vana gloria: que
si sit mortale pctm̄ erit ⁊ ip̄a iactantia mor
tale peccatuꝫ. Si vero ꝓcedit ex appetitu
lucri ad deceptionē ⁊ dānū ꝓximi: quod
multipliciter cōtingit in mercatorib⁹: tūc
etiam est mortale peccatū. Dicit enī p̄hus
iiij. ethic̄: q̄ turpior est q̄ se iactat causa lu
cri q̄ q̄ se iactat causa glīe ⁊ honoris. Ꝯ
si q̄rit̄: an ꝑfectoꝝ sit vitare iactantiā sine
ostētatione. Ad h̄ rñdet Alex. angli. q̄ lꝫ
omnes declinare pñt opis ostētationem ꝑ
sermonē qñ tm̄ ē ostētatio opis ꝑ sermonē
nō tñ est quorūlibet ꝭ ꝑfectoꝝ vitare vane
glīe motum: qñ fuerit ab alijs ingesta lau
datio: vnde Greg. dicit q̄ valde ꝑfectoꝝ ē
ostēso ope glīam actiōis nō q̄rere: vt de il/
lata laude nesciāt p̄uata exultatione gau/
dere: ⁊ ideo opa studio occultēt̄ necessita/
te publicent̄: ⁊ eoꝝ occultatio sit custodia
ꝓpria: ⁊ eoruꝫ publicatio vtilitas aliena.
Ad laudem dei.

De ironia: hypocrisi: ꝑtinacia: discordia et p̄sumptiōe nouitatū: Sermo XXVI

iactantia in maioribus
ironia in minoribus

Non facies omnem

n similitudinē ꝛc. Exo. xx. Cum in fine s̄monis p̄cedētis dictū sit d̄ vitio iactātie: q̄ scʒ q̄s attribuit sibi qd̄ nō

A habʒ. Hui⁹ occasiōe q̄ri p̄t d̄ ironia p quā q̄s de se fingit vel dicit minora ꝙ̄ sit in veritate: vtꝝ scʒ sit pctm̄: p̄sertim cum dicat Greg. in ep̄la ad Aug. angloꝝ ep̄m: ꝙ bonaꝝ mentiū est ibi suas culpas agnoscere vbi culpa nō ē. Ad h̄ dicēdum ꝙ sic: q2 oē mēdaciū ē pctm̄: vn̄. xxij. q. v. dicit Amb. c. Cauete frēs mēdacium: q2 oēs q̄ amant mendaciū filij diaboli sūt: nō solū ī falsis v̄bis: s̄ etiā in simulatis opib⁹ mēdacium est: mēdaciū nāq3 est christianū se dicere ꝛ opa christi nō facere: mēdaciū ē ep̄m sacerdotē vel clericū se ꝓfiteri: ꝛ huic ordini cōtraria opari. Nimiꝝ cū dicat ap̄ls. Cōfitētur se nosse deū: factis aūt negāt. Et Aug. de verbis ap̄li qd̄ habet. xxij. q. ij. c. Cum humilitatꝭ causa mētiris: si nō eras pctōr añq3 mētierꝭ mētiēdo efficierꝭ qd̄ euitaras veritas ī te nō est nisi ita te dixeris peccatorē vt etiā esse cognoscas. Seq̄tur. Nam quō ē humilitas vbi regnat falsitas. Quō igit̄ saluat̄ verbū Greg. qd̄ ponit̄. v. di. c. ad eius: vt q̄s cognoscat culpā vbi culpa nō est. Dicēdū s̄m glo. sup illud: cū humilitatis causa mētiris: ꝙ pōt ī genere q̄s se dicere peccatorem: q2 nemo sine crimie viuit: ꝛ recognoscēdo in se culpā esse nō peccat: dūmodo credat hoc eē veꝝ: vt ptʒ. ij. q. vij. c. q̄q3. in glo. Sed sp̄āliter dicendo aliqd̄ pctm̄ de se cui⁹ ꝯtrariū est veꝝ: mortaliter peccat. Sed obijcit̄ de sacerdote celebrāte q̄ oīa crimina de se sp̄āliter ꝯfitet̄ in p̄ncipio misse. Sed dic ꝙ id facit: in psona eccl̄ie: nullū enī vitiū est qd̄ nō repiat̄ in aliquo membro eccl̄ie. Uel dic vt dicit Aug. ꝙ ī vno pctō multa possunt notari. Cū enī q̄s peccat mortaliter: cōmittit homicidiū occidendo aīam suā: cōmittit furtum quia se subtrahit deo: cōmittit adulteriū q2 recedit a deo ꝛ fornicat̄ cū diabolo: cōmittit piuriū q2 fidē ꝓmissam in baptismo nō s̄uat: qd̄ dic ꝛ in oībus vitijs in q̄b⁹ homo miser peccare pōt: hec ibi ī glo.

Ad maiorē tñ euidentiā hui⁹ vitij quod est ironia sciēdū s̄m Tho. scd̄a. 2ᵉ. q. cxiij. ꝙ hoc ꝙ aliqui de se minora dicāt ꝯtingere pōt dupliciter. Uno mō salua veritate: dum scʒ maiora q̄ sūt in ip̄is reticēt: q̄dam vero minora detegūt ꝛ de se ꝓferūt: q̄ tñ ī se esse recognoscūt: ꝛ sic minora de se dicere non ptinet ad ironiā nec est peccatū s̄m genus suū: nisi p alicuius circūstantie corruptionē. Alio modo dicit minora quis a veritate declinās: puta cū asserit de se aliquid vile quod in se non recognoscit: aut cū de se negat aliq̄d magnum qd̄ tñ percipit esse ī seip̄o: ꝛ sic ptinet ad ironiā ꝛ semper est peccatū. Iactantia tñ grauius est: q2 ironia ꝛ iactantia circa idem mentiunt̄ verbis vel q̄buscunq3 exterioribus signis scʒ circa ꝯditionem psonē ꝛ q̄ꝫtum ad hoc sunt equalia: s̄ vt in plurimū iactātia ꝓcedit ex motiuo turpiori scʒ ex appetitu lucri vl' honoris: ironia vero ex hoc ꝙ fugit licʒ inordinate per elationeʒ alijs grauis esse. Et s̄m hoc p̄hus dicit: ꝙ iactātia grauius est peccatū q̄3 ironia. Cōtingit tamē q̄nq3 ꝙ aliquis minora de se fingit ex aliq̄ alio motiuo scʒ ad dolo se decipiendum: ꝛ tunc ironia grauior ē: vnde Ecc̄i. xix. Est qui nequiter se humiliat et interiora eius plena sunt dolo. Deniq3 aliquādo in vno facto q̄dam incurrūt vitiū ironie ꝛ iactantie simul: cum scʒ per aliquā corporalē abiectionem ostētare intendūt aliquā excellentiaʒ sp̄ūalem: de q̄bus ait dñs Matth. vj. Qui exterminant facies suas vt appareant hominib⁹ ieiunātes: abijtiunt enī ꝛ despiciūt se in cibo: potu: vestib⁹: ꝛ similibus corporaliter: vt laudentur et eleuent̄ spiritualiter: et illi grauius peccāt. His visis ꝓcedendum est de quarta filia vane glorie que dicitur hypocrisis: de cuius detestabilitate dicit Augu. ꝛ habetur. xij. q. j. c. certe. Ego sum qui statueram nullum ordinare clericum: nisi qui mecum vellet manere: aut si vellet a ꝓposito discedere recte illi tollerem clericatū. Ecce in cōspectu dei ꝛ vestro muto consiliuʒ qui velint habere aliquid ꝓprium quibus non sufficit deus nec eccl̄ia eius maneāt vbi volūt ꝛ vbi possunt non eis auferā clericatum: nolo habere hypocritas: malum esse quis nesciat: malum est cadere a ꝓposito s̄ pei⁹ est simulare ꝓpositum. Et post pauca. Si foris non seruat sanctitatē dimidius cecidit. Si intus habuit simulationem totus cecidit. Glo. Peius enī ē per hypocrisim peccare ꝙ̄ manifeste: vt patet extra de heret. c. cum ex iniuncto. Sicut plus ē veneno occidere q̄3 gladio. C. de malefic̄. l. j.

Ad maiorem tamen euidentiā sciendū: ꝙ s̄m Isid. ī li. ethymol. hypocrita greco B

sermōe:latino simulator interꝑtatur: qui
dum intus malus sit: vt bonꝰ se palā ostē/
dit: ypo enī falsū crisim iudiciū īterꝑtatᷓ.
Et nomē hypocrite tractū ē a specie eoꝝ ꝗ
in spectaculis ɔtecta facie incedūt: distin/
guētes vultum vario colore: vt ad ꝑsone
colorē quā simulāt ꝑueniant: modo in spe
cie viri modo ī specie femine: vt ī ludo po
pulū fallāt. Sic hypocrite dicunᷓ ꝗ in ex/
ercitijs et in oī vita humana se volūt vide
ri ⁊ reputari qđ nō sunt: qꝛ simulant se iu/
stos nō exhibēt: ⁊ sic oīs hypocrisis ē si/
mulatio: nō tamē oīs simulatio ē hypo/
crisis: sed solū illa ꝗ quis simulat ꝑsonam
alterius: sicut cū peccator simulat ꝑsonaꝫ
iusti. Qđ si obijciᷓ: hypocrita nō semꝑ
simulat qꝛ plerūqꝫ interiꝰ agit qđ exterius
ostēdit: iuxta illud Matth. vj. Cū facꝭ ele/
mosynaꝫ noli tuba canere sicut hypocrite
faciūt. Ad hoc dicēdū ꝫm Tho. scđa 2e. q.
cxj. ꝙ opus exteriꝰ naturaliᷓ signat inten/
tionem: cum ergo quis ꝑ bona oꝑa que fa
cit ex suo genere ad dei seruitiū ꝑtinentia
non ꝗrit deo placere sed hoībus: tūc simu
lat rectā intētionē quā nō habet. Quis nō
simulat aliqđ rectū opꝰ qđ non agit. Hic
ꝗri pōt: vtꝝ hypocrisis semper sit mortale
peccatū: ꝓsertim cum Greg. xxxj. moraꝉ. di
cat ꝙ hypocrite ex malicia peccāt: sed hoc
est grauissimū et ꝑtinet ad peccatū in spiri
tūsanctū. Ad hoc dicendū: ꝙ aliqñ hypo/
crisis sumiᷓ large ꝓ oī simulatiōe: ⁊ tūc
ꝫm Asteñ. ē ꝗdruplex species hypocrisis
vel simulatiōis. Prima species ē cautele:
⁊ hec fuit iehu. iiij. Reg. x. et dauid corā re/
ge geth. j. Regꝭ. xxj. et de his habeᷓ. xxij.
q. ij. c. Utilem assimilationē ⁊ in tēpore as/
medā iehu regis isrꝉ nos docet exemplū:
qui non potuisset inᷓficere sacerdotes ba/
al nisi finxisset idoluꝫ se adorare velle ⁊c̄.
vide tex. et glosā. Scđa species est instru/
ctionis: ꝗ fuit ī christo ꝗ finxit se longius
ire: in ꝗ erudiuit exhibendū officiū hospi/
talitatis ꝗ coegerūt euꝫ apud se manere ꝑ
qđ eū cognouerunt. Tertia est signatiōis
cum scꝫ iacob simulauit se eē Esau: vñ dic̄
Augꝰ. ꝙ qñ fingimus illđ qđ nihil signat
est mēdaciū: cum aūt fictio nr̄a signat ali/
quid: non est mendaciū sed aliqua figura
veritatis. Quarta deniqꝫ spēs est duplici
tatis: ⁊ hec ꝓprie ē hypocrisis ꝓut stricte
capiᷓ. Et tūc ꝫm Tho. vbi ſ: in hypocrisi
duo sūt scꝫ defectꝰ sanctitatis ⁊ simulatio
nis. Si ergo hypocrita dicaᷓ ille cuiꝰ intē/
tio ferᷓ ad vtrūqꝫ: vt scꝫ ꝗs nō curat sācti/
tatē habere ꝫ solū sanctꝰ apparere: sicut ac/
cipi ɔsueuit in sacra scriptura: sic manife/
stū ē ꝙ sit mortale pctm̄. Nullꝰ enī priuaᷓ
totaliter sāctitate nisi ꝑ peccatū mortale:
nec solū mortale ꝫ etiam detestabile: quia
Job. ij. dicit glo. ꝙ simulata eꝗtas non est
eꝗtas ꝫ duplicatū peccatuꝫ. Si vero talis
hypocrita dicaᷓ ꝗ sanctitatē intēdit simu/
lare: a ꝗ deficit ꝑ peccatuꝫ mortale: tūc qꝛ/
uis sit in pctō mortali ex ꝗ priuaᷓ sāctita/
te vite: non tñ ip̄a simulatio ē ei semꝑ pec/
catū mortale: ꝫ qñqꝫ veniale: qđ discernē/
dū ē ex fine: ꝗ si ɔtrariaᷓ charitati dei vel
ꝓximi: puta si simulat sāctitatē vt falsam
disseminet doctrinam: vel vt adipiscaᷓ ec
clesiasticā dignitatem indignꝰ vel ꝗcunqꝫ
alia bona tꝑalia in ꝗbꝰ finem ɔstituit erit
pctm̄ mortale. Si vō finis intentꝰ non re/
pugnat charitati erit pctm̄ veniale: vt cuꝫ
ꝗs ī ip̄a fictiōe delectaᷓ. Cōtingit tñ qñqꝫ
ꝙ ꝗs simulat ꝑfectionē sanctitatꝭ ꝗ nō est
de necessitate salutꝭ: ⁊ talis simulatio nec
semꝑ ē mortale: nec semꝑ ē cū pctō morta/
li. Et addit Asten. ꝙ si ꝗs simulat sāctita/
tē ad dei honorē ⁊ ꝓximoꝝ salutē vel edifi
cationē: nō peccat ꝫ etiā mereᷓ si ē ī chari/
tate: vt cuꝫ ꝗs ad edificationē magis reli
giosum se oñdit corā secularibꝰ vel extra/
neis qꝫ corā fratribꝰ. Deniqꝫ ex̄ de imu.
eccꝉiaꝝ. ī. c. pleriqꝫ: dicit Inno. ꝙ hypocri
ta sub noīe boni christiani bona ɔꝗrēs: te
neᷓ ad restitutionē. xiiij. q. v. c. nō sane: nō
tñ illi ꝗ dedit: qꝛ ɔsecutus est mercedē suā
ꝫ pauꝑibꝰ vel alijs pijs locis erogare pōt.

Proinde circa ꝗntā filiaꝫ ꝗ ꝑtinacia dꝛ
ꝗri pōt ꝗd sit. Ad h̄ dicēdū: ꝙ ꝑtinacia vꝉ
ꝑtinax diciᷓ ille ꝗ factū suū malū vꝉ dictū
ꝑtinaciᷓ defendit ne videaᷓ errasse. Et op
poniᷓ ꝑseuerātie: qđ sic ptꝫ. Nā Aug. ī li.
de ꝑseuerātia dic̄: Asserimꝰ donū dei eē ꝑ/
seuerātiā: ꝗ vsqꝫ ī finē ꝑseuerat ī christo. ī.
in vꝫtute ꝗ ɔsistit ī medio. Dicit enī Tulliꝰ
ī rhetoꝝ. sua ꝙ ꝑseuerātia ē in rōne bñ ɔsi/
derata stabilis ⁊ ꝑpetua ꝑmāsio. Et habet
duo vitia opposita. Primū dꝛ mollicies si
cut dicit phus in. vij. ethicoꝝ: ꝙ molli op/
poniᷓ ꝑseueratiuꝰ. Quod doctor sanctus
scđa 2e. q. cxxxviij. sic declarat: dicens: ꝙ
laus ꝑseuerantie in h̄ cōsistit: ꝙ aliꝗs non
recedit a bono ꝓpter diuturnam tolerātiā
difficilium ⁊ laboriosorum: cui directe vi/
deᷓ opponi ꝙ aliꝗs de facili recedat a bo/
no ꝓpᷓ aliꝗ difficilia ꝗ sustinere nō pōt: et

hoc ptinet ad rõnem mollicieí: qr molle dr cif qđ facile cedit tangenti. vñ. j. Cor. vj. Nec adulteri nec molles. i. muliebria patiẽtes. i. incõstantiã animi ⁊ etiã qñqʒ imũdiciã corpis: qr mollicies qñqʒ causat ex naturali dispositiõe qua scʒ habẽt animũ min⁹ ɔstantem ꝓpter fragilitatẽ cõplexionis: ⁊ hoc modo cõpant femine ad masculos vt phus dicit. vij. ethico. Aliqñ vero ex ɔsuetudine: cũ eni quis ɔsuetus est voluptatib⁹ frui difficili⁹ põt eaꝝ abstinẽtiã sustinere. Vñ fm hoc ꝓprie mollis dicit: q̃ recedit a bono ꝓpter tristicias causatas ex defectu delectationũ quasi cedẽs debili mouẽti: ⁊ plerũqʒ ducit ad detestabilem molliciẽ corpalis imũdicie. Scđm vitium oppositũ pseuerãtie est ptinacia: qr sicut pseuerantia laudat sicut existẽs in medio ĩ quo ɔsistit virtus: ⁊ mollis vitupat ꝓpt defectum medij scʒ ꝓpter defectum delectationũ q̃bus carere nõ põt: sic ptinax vitupat ꝓpter excessum medij pseuerãs in ꝓpria sentẽtia plus q̃ oportet. Et sicut pseuerãtia psistit ĩ bono: sic ptinax in malo: volens p hoc suam excellentiam demõstrare quã nimis appetit: ⁊ cõtrariã ɔfusionẽ nimis refugit: ⁊ sic orit ex inani gloria. Dicit q̃ ptinax valde vel imprudenter tenẽs dur⁹: irreuocabil: idocibilis: obstinat⁹: ꝺ vsur. i cle: ex graui. §. sane: ⁊ ꝺ sũ. tri. cle. j. §. porro. in glo. Sexta vo filia dr discordia: q̃ ĩportat quandã disgregationẽ volũtatũ: inquãtũ scʒ volũtas vni⁹ stat ĩ vno: ⁊ voluntas alterius stat ĩ altero. Qr autẽ alicui⁹ volũtas in ꝓprio sistit: ɔuenit ex hoc q̃ aliquis ea q̃ sunt sua pfert his que sunt alioꝝ: qđ cũ sit inordinate ptinet ad supbiam: ⁊ ideo discordia p quã vnusq̃sqʒ tenet qđ suũ est: ⁊ recedit ab eo qđ alteri⁹ est: ponit a Gregorio filia inanis glie. Verũtamẽ vt dic Asteñ. li. ij. Inquãtũ discordia ab alteri⁹ volũtate recedit: hoc ptinet ad inuidiã ⁊ causat ab inuidia vt termin⁹ a quo: a vana aũt glia vt termin⁹ ad quẽ. Et qr in quolibet motu termin⁹ ad quẽ potior est termino a quo ⁊ finis potior ẽ pncipio: ideo ponit filia inanis glorie: licʒ ex vtraq̃ oriri possit fm diuersas rationes.

Hinc q̃ri põt: vtꝝ discordia sit pctm̃ mortale: ɔsertim cũ mortale nõ repiat in viris sanctis: ʒ discordia repitur ĩ eis fuisse: qr dicit Act. xv. Facta est dissensio int paulum ⁊ Barnabã ita vt discederẽt abinuicẽ. Sic etiã Chrysostom⁹ discordabat a q̃daʒ epo viro sancto noĩe Epiphani⁹: vt ptʒ in eius legẽda. Ad hoc rñdet sanctus Thoscđa 2e. q. xxxvij. q̃ discordia cõcordie opponit. Cõcordia vero causatur ex charitate inquãtũ scʒ charitas multoꝝ corda coniungit ĩ aliqđ vnũ: qđ est pncipaliter q̃dẽ bonũ diuinũ: secundario vero bonũ pximi. Discordia ergo ea rõne pctm̃ ẽ inq̃tũ hmõi cõcordie cõtrariatur. Sed sciendũ: q̃ hec ɔcordia p discordiã tollit dupliciť. Vno modo p se: alio mõ p accidens. Per se q̃dem in humanis actib⁹ ⁊ motib⁹ dicit esse id qđ est fm intentionem: vñ p se quis discordat a pximo quãdo sciẽter ⁊ ex intẽtiõe dissentit a bono diuino ⁊ a bono pximi in quo ɔsentire deberet: ⁊ hoc est pctm̃ mortale ex suo genere ꝓpter ɔtrarietatem ad charitatẽ: licʒ primi motus hui⁹ discordie ꝓpter impfectionẽ act⁹ sint peccata venialia. Et ex his ptʒ: q̃ facere discordiã p quã tollit bona cõcordia quã charitas facit ẽ graue peccatũ. Vñ dicit Prouer. vj. Sex sũt que odit deus et septimũ detestatur anima ei⁹. Et hoc septimũ ponit euʒ q̃ inter fratres seminat discordiã. Porro p accidẽs ex hoc ɔsideratur ĩ humanis actibus q̃ aliquid ẽ pter intentionẽ. Nã cum aliquoꝝ intentio fertur ad aliqđ bonum qđ ptinet ad honorẽ dei vel vtilitatẽ pximi: sed vnus estimat hoc esse bonũ: alius aũt ɔtrariã habet opinionẽ: tũc est discordia p accidens ɔtra bonũ diuinũ vel pximi vtilitatẽ: ⁊ talis discordia non ẽ pctm̃ nec charitati repugnat. Et talis discordia fuit inter Paulũ ⁊ barnabã: qr vterq̃ bonum itẽdebat: sed vni videbat hoc bonũ esse ⁊ alij aliud qđ ad humanũ defectuʒ ptinebat. Non eni erat talis ɔtrouersia in his que sũt de necessitate salut⁹ q̃uis hoc ipm fuerat ordinatum ꝓuidentia diuina ꝓpter vtilitatẽ inde sequentẽ. Verũtamẽ si talis discordia esset vel cum errore circa ea que sunt de necessitate salutis: vl' indebita ptinacia adhiberet ad scandalũ alterius vel etiã plurimoꝝ: tũc non excusaret a mortali. Preterea sicut volũtas hoĩs adherẽs deo ẽ quedã regula recta: a q̃ peccatum ẽ discordare: sic volũtas hoĩs deo ɔtraria est q̃dam puersa regula: a qua bonum ẽ discordare. Et ideo sicut facere discordiam p quã tollit bona cõcordia ẽ graue peccatuʒ: sic causare discordiã per quã tollit mala ɔcordia scʒ in mala voluntate laudabile est. Sicut fecit Paul⁹ iter eos

psẽuerãtia in bono
ptinacia in malo

Discordia ɔcordie oppo

qui iter se cõcordes erant in malo; dissensionem ponẽs Act?.xxiij.cũ clamauit. Fratres ego phariseus sum: filius phariseoꝝ: d̄ spe ꝛ resurrectiõe mortuoꝝ ego iudicor. Ex his patet ꝙ discordia est ex vnius peccato: puta cuꝫ vnus vult bonum cui alter resistit: quãdoqꝫ cum peccato vtriusqꝫ: puta cum vterqꝫ dissentit a bono alterius et vterqꝫ diligit bonum ꝓprium. Septima namqꝫ ꝛ vltima filia dicit̃ p̄sumptio nouitatũ: qua quis noua ꝛ insolita dicit vel inuenit. Et est duplex p̄sumptio vitiosa ẜm Asten.li.ij.ti.lxj. Una est que orit̃ ex propria virtute: que ẽ species supbie vel vane glorie ꝛ opponit̃ magnanimitati: q̄ ponit modũ rationis circa honores: ꝛ sic ꝯsistit in medio: non q̇dem ẜm quãtitatẽ eius in quo tendit q2 tendit etiã in maximũ: ẜ cõstituitur in medio ẜm ꝓportionẽ ad ꝓpriã facultatem: quia nõ in maiora tendit q̄ꝫ sibi cõueniant. Presũptuosus vero ẜm proportionẽ sue facultat? excedit: ꝛ oritur ex inani gloria. Altera p̄sumptio vitiosa est: que ꝯsurgit ex cõtemptu diuine iusticie: q̄ si ex sola electione ꝓcedit est peccatũ ĩ spiritũsanctũ: de quo visum est alibi: ꝛ tũc directe videt̃ oriri ex supbia; quia talẽ quis se existimat ꝙ deus eum etiã peccantẽ nõ puniet vel a gloria nõ excludet. Est tamẽ tali p̄sumptione desperatio peior: quia voluntas per desperationẽ totaliter a deo recedit: non enĩ innitit̃ misericordie quã cõtemnit: nec iusticie quia quãtũ potest eam refugit: per p̄sumptionem autem in deum tendit licꝫ inordinate. Ad laudẽ dei.

Sequũt̃ sermões d̄ p̄cepto scd̄o.

De iuramẽto. Quõ licitũ sit: ꝛ q̄ conditiones subintelligũt̃ in iuramẽto ꝓmissorio: Sermo I

A NOn assumes nomen dei tui inuanum. Exo. xx. Hoc est scd̄m p̄ceptũ prime tabule: qd̄ ordinat hominem ad reuerentiã sũme veritatis. Nam in eo ẜm Aug. ꝓhibet̃ omẽ iuramentũ friuolũ ꝛ etiam omẽ piurium: vterqꝫ enĩ qui friuole iurat ꝛ q̇ false iurat nomẽ dei sui inuanũ assumit: quia p̄mus sine causa nominat summã veritatẽ: secũdus autẽ eam nominãs cõtemnit piurando. Ad maiorẽ autẽ euidentiã sciendũ: ꝙ Henric? de vrimaria p̄ceptum istud tripliciter exponit. Uno modo de trãsgressione iuramenti vt sit sensus: non assumes nomen dei tui inuanũ: execrabiliter scꝫ piurando vel iurãdo: vt q2 dictum est: q̇ false iurat ꝛ q̇ friuole iurat: vterqꝫ nomẽ dei assumit inuanũ. Secũdo modo exponitur de voti trãsgressione sua hoc sensu. Nõ assumes nomẽ dei tui inuanũ: votũ scꝫ tuũ deo factũ trãsgrediendo. Nam votũ ẽ alicuius boni cum deliberatiõe facta dei pollicitatio. Ex quo patet ꝙ voti trãsgressio sub h̄ p̄cepto ꝓhibet̃. Tertio mõ exponit̃ de trãsgressiõe blasphemie ꝛ maledictiõis sic intelligẽdo: non assumes nomẽ dei tui inuanũ. s. in v̄bo maledicto. Deinde q̄ri põt. Cur domin? huic p̄cepto ꝛ etiã primo et non alijs p̄ceptis addidit cõminationẽ pene. Ad hoc rñdet Asten.li.j.ti.xvij. ĩ fi. ꝙ ratio hui? est: q2 pene sũt p̄cipue necessarie cõtra illos q̇ proni sunt ad malũ: vt d̄r x. Ethico. Et ideo ĩ illis solis legis p̄cept? addit̃ cõminatio penarũ: in q̇bus erat ꝓnitas ad malũ. Erãt autẽ homĩes ꝓni ad idolatriã ꝓpter ꝯsuetudinẽ generalẽ gentium. Similiter hoĩes ꝓni sunt ad piuriũ ꝓpter iurandi frequentiã: ꝛ ideo mag? cõminatio his duob? primis p̄ceptis addit̃ hec ille. Notandũ igit̃ q̄tum ad primuꝫ quo trãsgredit̃ istud mandatũ: ꝙ iuramẽtum ẜm Hos. in sum. e. ti. est affirmatio vl̃ negatio sacre rei attestatione firmata. Et ideo dicit̃ sacre rei: q2 nõ licet iurare p creaturas nõ sacras: vt ptꝫ Mat. v. Et ponitur ex̃ de iureiur. in. c. et si christ?. vbi subdit̃: licꝫ iuramẽtũ dñs ꝓhibuisse videat̃: nũq̄ tñ p creatorẽ sed p creaturã iurare ꝓhibuit: ne p hmõi iuramentũ trãsferat̃ ad creaturã honorificẽtia creatoris: q̄re cum in euangelio p̄misisset: dico vobis nolite iurare oĩno: statim subiunxit: neqꝫ p celũ ꝛc̄. Et sequit̃. Quis non sit p creaturã iurãdum: si tñ iuret̃ p creaturã: seruãdũ est q̇dem: dũmodo licituꝫ sit qd̄ iurat̃. Uide ibidẽ vlteri? si placet etiã glo. nisi tm̃ p illas creaturas de q̇bus in iure pmittit̃: vt p crucẽ: euangeliũ: ordinẽ: altare: p salutẽ p̄ncipis ꝛ similia in iure ꝯcessa. j. q. vij. q̇tiens. Ad maiorem autẽ horũ noticiam queri potest. Utrũ liceat iurare p aliquam creaturam. Ad hoc respondet Asten. li. j. ti. xviij. ꝙ iuramentũ duplicit̃ fieri habet.

Quoddā enī fit per interp̄tationē: vt cuz
dicit̄ ita me iuuet filius meus: ⁊ ſm hanc
iurandi formaz creatura non inuocat̄ ad
testificandum: sed potius oppignorat̄ ip̄i
creatori: ſm q̄ dicit Aug. ⁊ est licitum: q̄z
lz om̄is creatura sit creatoris: tamē bonū
vel solatiū quod ex ea recipim⁹ est nobis
ↄcessum a deo: ⁊ ideo deo tanq̄ȝ nostrū op
pignorare possumus. Hoc tamē genus iu
ramēti ſm Aug. ē grauissimū. Aliud aūt
fit p veritatis testimoniū ⁊ inuocationem
vt cum quis iurat p aliquem ad inuocan/
dum eum ī testē. Potest autē creatura du
pliciter in testimoniū īuocari. Uno modo
ſm se: ⁊ hoc modo nō licet: q̄z sic crederēt
q̄ aliquid numinis esset in ea ratiōe cui⁹
veritas possit dici per hmōi testimonium
confirmari. Et sic dicit̄ Matth. v. Nolite
iurare neq̄ȝ p celum ⁊c̄. glo. ibidē. Quod
pfectionis est docuit cum dixit non iurare
oīno: quod vero supstitiosum est resecauit
cum subdit: neq̄ȝ p celum. Si tamē iuratū
est p eas: perinde habebit̄ ac si esset iura/
tum p deum: vt extra d̄ iureiur̄. c. et si chri
stus: quia multa ꝓhibentur que tamen fa
cta tenent: et. c. quēadmoduȝ. §. q̄ si post.
Alio modo pōt inuocari creatura in testē
inquātū relucet in ea diuine veritatis ve/
stigium: ⁊ hoc modo licet iurare p creatu/
ras: quia nihil aliud ē q̄ȝ p eū iurare q̄ re/
lucet in creatura. Et ea de causa cōcedunt
iura p quasdā creaturas iurare: vt p san/
ctos: p crucem: p euangeliuȝ: p ordinē ⁊c̄.
etiam p p̄ncipis salutē: quia intelligit̄ iu/
rare p deum cui⁹ iudicio salus p̄ncipis cō
sistit. Hodie tamē non videt̄ sic esse iuran
dum: licȝ hoc fuerit patrib⁹ nostris conces
sum. Item p altare vel reliquias. xxij. q. j
c. habemus. Similiter p fidei interpositi/
onem ſm Bern̄. vt in dicto. c. et si christ⁹.
Singulariter tamē ꝓhibetur ne iuretur p
caput vel p capillos dei: ꝓpter quosdā he
reticos qui quadā rusticana simplicitate
dixerūt deū habere membra humana: cuȝ
tamē de⁹ sit spūs incorpore⁹: vt ptȝ. xxiiij.
q. iij. c. quidam. vbi recitat multas here/
ses: inter quas ponit antropomorphitas:
qui ꝓ eorū simplicitate rusticana deuȝ ha
bere mēbra humana que in diuinis libris
scripta sūt arbitrātur: p̄sona tamē filij scȝ
christus deus ⁊ homo mēbra habet huma
na. Et ſm Asten. blasphemia est: quando
quis iurat per membra domini que ī alijs
hominib⁹ reputant̄ inhonesta: vnde talis
mortaliter peccat: qui vero iurat per domi
ni membra que non censentur turpia: nec
cum execratione sed cum quadaȝ reueren
tia: non peccat mortaliter nisi duceret in
consuetudinem: quia hoc parit diuinū cō
temptum. Q̄z si iurat cum execratione vel
irreuerētia p membra vel vulnera christi:
tunc illa iuramēta non solū sunt mortalia
sed etiā execrabilia: quia magna irreuerē
tia et detestāda malicia est mēbra ⁊ vulne
ra christi p̄ciosa īuanū assumere vnde no/
bis tota salus effluxit: vnde in aliquibus
terris talia iuramenta sic sunt ꝓhibita: q̄
quicunq̄ȝ in talib⁹ offendit aurem vel digi
tum vel aliquādo linguā pdat. Deinde
queri pōt que fuit causa institutiōis iura/
menti. Respōdet Ray. q̄ duplex fuit cau/
sa. Prima ꝓpter infirmitatē non creden/
tium: vtputa cuȝ aliquib⁹ suadetur aliq̄d
bonum aut verum ⁊ non credunt simplici
verbo introductū non q̄ iurare possum⁹:
vt patet. xxij. q. j. c. non est cōtra p̄ceptum
domini iuratio que a malo est nō iurantis
sed incredulitatis a quo iurare cogit̄ ⁊c̄.
vide ibidem. Alia fuit causa p̄missiua scȝ
ad vitandum idolatriaȝ: ꝓpter quod fuit
concessum iudeis iurare per deum: ne iu/
rando per creaturas in idolatriam incide
rent: vt patet. xxij. q. j. c. considera. Est er/
go iuramentū licitum et meritoriū: quan/
do per ipsum ꝓximo subuenitur. Un̄ ps̄.
Domine q̄s habitabit ⁊c̄. Qui iurat ꝓxi/
mo suo ⁊ non decipit. Cauenda tamen est
assuefactio iuramenti ꝓpter p̄iculū periu/
rij: ꝓpter quod nō nisi ꝓpter necessitateȝ
vel vtilitatē iurandū est: vt patȝ. xxij. q. j.
c. ita: ergo ītelligitur p̄cepisse dominuȝ ne
iuraret̄ ne quisq̄ȝ sicut bonū appetat iusiu
randū: ⁊ assiduitate iurādi ad piuriū p cō
suetudinem delabat̄: q̄propter que intelli
git nō in bonis sed in necessarijs iuratio/
nem habendā: refrenet se quātū potest: vt
nō vtatur nisi necessitas cogat ⁊c̄. Patet
etiam duplici ratione q̄ in necessitate vel
vtilictate licitum sit iurare. Primo ratiōe
originis: quia iuramentū introductuȝ est
ex fide: quia credunt homīes deum habe/
re veritatē infallibilē et omniū cognitorē
⁊ ꝓuisorē vniuersalē. Scdo ratione finis:
quia iuramentū introducit̄ ad certifican/
dum homīes ⁊ finiēdum cōtrouersias: vt
d̄r ad Heb. vj. Solo enī iuramento credit̄
qn̄ d̄ ↄscia alicui⁹ dubitat̄: vt ptȝ ex̄ d̄ sen.
ex. c. si vo. ij. Q̄z si obijcit̄ illō Mat. v.

Dico vob̄ nō iurare oīno: et Jaco. v. Ante
oīa fratres mei nolite iurare. Respōdet
Asten. ꝙ q̄dam heretici scꝫ manichei dixe
runt omne iuramentū esse illicitū ex vbis
iam allegatis: qꝛ nescierūt distinguere ꝙ
alium sensū facit negacio p̄posita: vt dicē/
do: nō oīno iurare: q̄ equipollet pticula/
ri negatiuo ꝛ alium negatio postposita: vt
dicēdo: oīno non iurare: q̄ equipollet vni
uersali negatiuo: deus enī non dixit: oīno
non iurabis: sed dixit: non oīno iurabis:
id ē nō iurabis oī modo et ex oī causa. Et
ſm Aug. in li. de mēdacio: hoc ideo dictū
est: ne scꝫ iurādo ad facilitatē iurādi veni
atur: ꝛ ex facilitate ad ꝯsuetudinē: ꝛ ex cō
suetudine ad piuriū incidat: quia dicitur
Ecc̄i. xxiij. Uir multū iurans implebitur
iniq̄tate: ꝛ non recedet de domo eiꝰ plaga.
Deinde q̄ri pōt vtrum tres comites qui
ponunt Hiere. iiij. iurabunt viuit dn̄s in
veritate et iudicio ꝛ iusticia. In iuramēto
q̄libet exigunt: vt recte fiat iuramentū et
euitet vanum iuramentuꝫ. Ad hoc rn̄det
canon. xxij. q. j. c. ꝛ iurabunt: ꝛ. q. ij. c. ani/
maduertēdū: ꝛ ex̄ de iureiur. c. ꝛ si christꝰ:
ꝙ sic. Nec mirū: qꝛ in iuramento ē magnū
periculū: tum ꝓpter dei magnitudinē cuiꝰ
testimoniū inuocat: tum ꝓpter labilitateꝫ
lingue humane cuꝰ i verba iuramēto cōfir
mant: vnde iuramentuꝫ non reddit verū
vel licitū nisi tribꝰ his comitibꝰ fuerit ful
cituꝫ. Qd̄ sic declarat Asten. li. j. ti. xviij.
quia iuramentū cōpat ad tria. Primo ad
iurātē a q̄ ꝓcedit: et sic debet sibi iudiciū
discretionis. i. debita deliberatio ꝛ discre/
tio: vt scꝫ nō iuret etiā verum: nisi ꝓpt ne/
cessitatem vel vtilitatē. Ex hoc infert Ho/
sti. ꝙ furiosi nō p̄nt iurare: nec pupilli ꝓxi
mi infantie: vt. xxij. q. v. c. puuli. nisi ī eta/
te rōnabili sint nō cogant iurare: ꝛ qui se/
mel piuratus fuerit nec testis sit post hoc:
ad sacramentū non accedat nec in sua cau
sa vel alteriꝰ iurator existat. Et hoc ē verū
in iudicio: nam ex̄ iudiciū potest iurare et
deierare ex q̄ habet sensum: vt ex̄ de delic.
pu. pueris. nec puer pōt esse testis scꝫ īfra
xiiij. annū. vt vtꝫ. iiij. q. iij. c. j. Secūdo iu/
ramētū cōpatur ad rem de qua fit iuramē
tū: ꝛ sic debet sibi vitas: vt sit adeq̄tio ser
monis ꝛ rei: q̄ veritas eē debet in ꝯscīa iu
rātis facta debita diligētia: ita ꝙ ex parte
ꝓprie ꝯsciētie credat firmiter ita sic iurat:
ꝛ h̄ in iuramēto assertorio: ꝛ ita facere ꝓpo
nat sicut iurat in iuramēto ꝓmissorio: ꝙ si
tm̄ credat ita esse: nō debet iurare de scien
tia sed de credulitate. Tertio iuramētū cō
parat ad causā ꝓ q̄ fit: ꝛ sic debet sibi iu/
sticia: vt scꝫ ꝓ causa iusta fiat: ꝛ vt sit lici/
tū ꝛ honestū pro q̄ iurat. xxij. q. j. c. ita er/
go. Cū enī sermo noster dubiꝰ sit: vt dicit
Sap̄. ix. Cogitatiōes mortaliū timide ꝛ ī
certe ꝓuidentie nr̄e: ideo vt sermo nr̄ p di
uinam veritatē ꝯfirmet: indiget comitibꝰ
ip̄m regentibꝰ ne sit dissimilis īuocate ve/
ritati: ꝛ ideo si aliq̄s istoꝝ comitū deficiat
nequaq̄ erit iuramentū sed piuriū. i. illici
tum vel temerariū iuramentū: vt apte di/
citur. xxij. q. ij. c. animaduertēdū: ꝛ sic ptꝫ
ꝙ his tribus comitibꝰ cōcurrentibꝰ licitū
est iurare. Qꝛ si querit: cur ḡ dn̄s dicit ī
euangelio: sit sermo vester ē est: nō nō. Ad
hoc rn̄det Asten. vbi s̄. ꝙ affirmatio vl̄ ne
gatio q̄ est ī corde: debet esse in ore: sed qꝛ
hominū crescente malicia nō credit asser/
tioni simplici: ideo adiūxit dn̄s qd̄ ampli/
us est a malo est: nō culpe ſ pene: nō iuran
tium sed iuramentū exigentiū: nam incre/
dulitas huiusmōi magꝭ est pena q̄ culpa.
Cōsequēter q̄ri pōt: qn̄ p iuramētū p̄sti/
tū quis obligat deo ꝛ qn̄ homini: p̄sertim
cum homini semp fiat ꝓmissio p deū p eiꝰ
sanctos: vel p eius sacramēta. Ad h̄ respō
det Jo. an. et post eū Gaspar de calđ. latiꝰ
ꝛ clariꝰ in. c. ij. de spon. ꝙ lꝫ iuramentū sit
p̄stitum deo: tn̄ tūc dicit p̄stitum deo cum
p id qd̄ iurat magis credit placere deo: vl̄
deo obligare magis siue sit in faciēdo ali/
quod meritoriū: vel ī abstinēdo ab aliquo
illicito: ꝛ sic fit causa maioris meriti. Exē/
plum p̄mi: vt alicui iuraui religionē ītra/
re vel ire vltra mare. Exempluꝫ scđi: vt qꝛ
iuraui non facere ea q̄ sunt de genere pec/
cati scꝫ nō fraudare mēsuras vel pōdera ꝛ
talia ac similia non pōt recipiens iuramē/
tum etiam si sit episcopꝰ vel p̄latus remit/
tere: quia obligant iurantē deo non homi
ni: iuxta illud ps̄. Uouete et reddite dn̄o
deo vestro: hoc ptꝫ extra de voto ꝛ vo. re/
demp. c. magne deuotiōis: de iureiur. et si
christus. Uerūtamē tunc iuramentū p̄sta/
tur homini nō deo: cum iurat sup obliga/
tione vel pacto: p qd̄ quis intendit ipsum
hominē magis certificare vel reddere se/
curum ꝛ sibi tm̄ obligari: puta quia iura/
uit alteri soluere pecuniā mutuatā vl̄ scri
bere librū. Jo. de ligna. tamē dicit: ꝙ oīe
iuramētū ꝯcernit deū: qꝛ ꝓmittit p religi
onē q̄ debet deo: ſ in vim ꝯsequētie ꝯcer/

nit hoīem: qñ ꝯcernit cōmodū ei⁹ cui iuratur: ⁊ tunc pōt ab hoīe remitti: de iureiu. c. j. Cōcludit ergo Hal. ꝙ spōsalia ⁊ alia que mutuo ꝯsensu ꝯtrahunt: dissensu mutuo dissoluunt licet eēnt iuramēta: qꝛ sublata obligatiōe sublatū ē iuramētū: sicut dꝛ de statuto iuramēto: ex̄ de ꝑben. c. dilecto. Et ꝙ hec remissio fieri posset facit regula iur li. vj. qđ fauore. ⁊. xxxj. q. vl. c. si qui. ī glo. penul. vbi dicit: ꝙ sicut parētes frangere pñt sponsalia filioꝝ sic ⁊ remittere iuramēta. Deniꝙ q̄ri pōt q̄ ꝯditiōes in iuramēto sub intelligant licet nō exprimant. Dicit glo. ⁊ doctores in. c. queadmodū. ex̄ de iureiuran. ꝙ multe. nā in iuramēto ꝓmissorio auctas pape siue sup̄ioris intelligit excepta: vt. e. ti. c. venientes. §. j. ad fi. ꝺ q̄ tñ postea latius videbit. Itē intelligit si de⁹ voluerit vel dederit vel si deo placuerit: vt pꝫ. xxij. q. ij. c. beat⁹ paulus. Itē nisi aliud magis incōueniēs interuenerit: nam si tibi sane mentis iurē gladiū reddere qñcūꝙ peteres: adueniente furia vel voluntate
C ꝑpetrandi homicidiū non debeo tibi reddere. xxij. q. ij. c. ne quis. Itē subintelligit si mihi fidē seruaueris. e. ti. c. peruenit. ij. vbi dicit: nec tu ei: etiā si ꝓmissum tuū iuramēto vel fidei obligatiōe interposita cōditione firmasses: aliq̄ten⁹ teneris si constat eū cōditioni minime paruisse. Ex hoc etiā cōcludit ꝙ si mulier ꝯtra fidē sponsaliū vel matrimonij venerit: licet iurauerit eā accipe in vxorē: tamē aliā ducere posset nō obstante iuramēto: qꝛ vt pꝫ in hoc c. ñ seruanti fidem: fides nō seruat eidē. Silr si iurem tibi reddere pecuniā ad certū tempus: subaudit si ꝯcesseris: vel tibi soluere ad certū tempus subaudit nisi iudex aliꝺ ꝯtrariū p̄cipiat: vt pꝫ ex̄ de censi. exac. ⁊ ꝓcura. c. significauit. qꝛ ius sup̄ioris videt semꝑ exceptū esse: de iureiur. c. venientes. §. j. Itē nisi ꝑ te fuerim absolut⁹. ibidē. c. j. ⁊. c. sicut. Itē si iuro tibi tanꝙ regi vel alteri p̄lato: tunc te deposito nō obligor: vel si tu tanꝙ eꝑs iuras mihi restituere pecuniā mutuatā: deposit⁹ nō tenebr si saltē pecunia versa ē in vtilitatē eccl'ie. xv. q. vj. c. alius: ⁊ de elec. venerabilē. Itē si iurem stare mandatis tuis ꝓ offensa: intelligit nisi p̄cipias qđ īmoderatū: iniustū: īpossibile vel inhonestū ē: qꝛ in hmōi nō ē parendū: nec extendit iuramētū nisi ad ea de q̄bus cogitatū ē: vt. eo. ti. c. venientes. ⁊. c. q̄ntauallis. vide tex. ⁊ glo. Si tñ pena als

de Censibus exactionibus et procurationibus

nō excederet culpā suari dꝫ: si vo excederet rediget ad arbitriū boni viri: vt. ff. ꝓ socio. l. societati. § arbitriū. Dicit tñ Ray. ꝙ oēs tales (ne det occasio vel materia ꝑiurandi) debēt auctem petere ab ecclesia: vt colligit ex eisdē decretalib⁹. Cōcordat Tho. scđa 2ᵉ. q. lxxxix. qñ saltem ꝓmittit sub iuramento de quo dubiū ē: vtꝝ licitū sit vel ꝓficuū aut nō: vel simplicit aut in aliq̄ casu: ⁊ in hoc pōt q̄libet eꝑs dispensare. Iuramentū vero ꝯtra salutē vel legē vl bonos mores dispensatiōe nō indiget: nec seruari dꝫ. Nec dicit deierare qui ex cā iusta deserit iuramentū: vel q̄ mutat ī meli⁹: vt ex̄ de voto. c. nō licet: q̄tū ad primū: ⁊. c scripture: q̄tū ad secūdū: vbi dicit: Fracti voti reus aliq̄ten⁹ nō habet: q̄ tꝑale obsequiū in ꝑpetuū religionis obseruantiā nouit cōmutare. Itē sup̄ueniēs necessitas vl impossibilitas prius inspirata silr excusat a iuramēto: ex̄ de iureiu. q̄relā. Itē qui iurat reddere vinū vel bladū: subaudit eiusdē bonitatis. ff. si cer. pe. l. cū q̄d. ⁊ de silibus ē iudiciū. Si vo iurē tibi dare filiam vel sororē: sub intelligit bona fide laborabo: nā alienū factū p̄cise ꝓmittere nō possum: ex̄ de spon. c. ex litteris. ij. ⁊ ī glo. Itē si iuro alicui fidelitatē vel ꝙ nō ero ꝯ eum intelligit nō ꝓcurabo vel ꝯsentiā ꝙ vitā mēbra vel res suas ꝑdat. Si tñ offenderit me vel mihi ꝓximiores vel eccl'iam meam potero me ⁊ illos defendere: qꝛ ꝓximiores vident excepti eē: vt. e. ti. c. petitio. ī textu ⁊ glo. Quid autē cōtineat in iuramēto fidelitatis luculenter ꝓsequit decretū. lxxij q. v. c. de forma fidelitatis: in tex. ⁊ ī glo. Deniꝙ qui iurat facere residentiā ī eccl'ia si ꝓ negocio ecclesie sit absens: nō incurrit ꝑiuriū: vt pꝫ ex̄ de cleri. nō resi. c. ex parte tua. ij. Idē si eēt in seruitio eꝑi vl si vocaretur a papa: vide ibidē glo. Adhuc sūt alie ꝯditiones q̄ sub intelligunt q̄ tñ faciliter ex p̄dictis pñt colligi. Ad laudē dei om.

Si [illegible] petat²

de clericis non residentibus

De iuramēto ꝓmissorio: qñ et in quibus ē obligatoriū ⁊ nō obligatorium: Sermo II

Non assumes no/

n mē dei tui inuanum. Exoꝺ. xx.

Occasione sermonis p̄cedētis A
q̄ri pōt p̄mo qđ ius sup̄ioris ī iuramento q̄libet intelligit exceptū. Ad cui⁹ euidentiā dicit hein. boyc: ex̄ de iureiu. in. c. veni

entes. ꝙ si q̄ris de iure ꝓprie loquēdo ſpiꝰ
ſupioris ⁊ cōpetēte ſupiori: tūc ꝯſtat ꝙ ta/
le ius in q̄libet iuramēto intelligit̄ excep/
tū: qꝛ etiā ius cuiuſlibet priuati intelligit̄
exceptū in iuramēto alteriꝰ: nā iuramētū
vniꝰ obligare nō pōt ī ꝑiudiciū alteriꝰ: in
eo ꝙ alteri de iure debet̄. Et generalit̄ oīs
auctoritas iudicis ſeu ſupioris q̄ ē adiuta
⁊ approbata auc̄te iuris: ē a iuramēto ex/
cepta: ⁊ iō ſi alicui iuraui infra menſez ſol/
uere centū q̄ interim p̄cedenti die ꝯdēnat̄
ꝑ iudicē iuſte: vl' accuſat̄ aliquo graui cri
mine ⁊ iuſte cōuincit̄ ⁊ bona ſua iuſte ap/
plicant̄ fiſco: ac iudex interdicit mihi ſub
magna pena ne ſoluā: nō obligor ex iura/
mento ad ſoluendū creditori: vt no. Hoſt.
de iureiu. in. c. quēadmodū. ⁊ in. c. ſignifi/
cauit. ex̄ de cenſi. Oꝛ ſi q̄ris de iure ſupio/
ris īproprie loquēdo. i. de auc̄te ſupioris:
q̄ non ē adiuta vel approbata auc̄te iuris:
tūc talis auctoritas ſupioris nō intelligit̄
in iuramēto excepta vt pꝫ ꝑ dictā glo. ī di/
cto. c. ſignificauit. ex̄ de cenſi. exac. ⁊ ꝓcur.
Et nota ꝙ ſicut in iuramento ius ſupioris
intelligit̄ exceptū: ſic etiā in conſuetudine
⁊ ſtatuto: vnde ſi q̄s iurauit non exire do/
mū vſq; ad. xv. dies: ⁊ interim ē citatꝰ ad
iudicē venire tenet̄: qꝛ in quolibet iuramē
to intelligit̄ ius ſuperioris exceptuꝫ. Hoc
tñ ſane ītelligit̄: ꝙ hoc nō facit auctoritas
citantis ſi ſit inferior papa: ſ; auctoritas iu
ris ſcripta volentis ⁊ ſtatuentis: ꝙ citatꝰ
ad iudiciū venire tenet̄: ⁊ de in ius voc. ꝑ
totū. Auctoritas deniq; pape ſemꝑ intelli
git̄ indiſtincte excepta: vt pꝫ ī. c. veniētes
de iureiu. vnde ex cā pōt remittere vel re/
laxare iuramentū ad tēpus vel īperpetuū
de iureiur. c. verū. ⁊. c. ea te credimꝰ. Se
cundo q̄ri pōt: vtrū q̄s venire pōt ꝯ̄ ꝓpriū
iuramētū auc̄te ꝓpria. Ad hoc rñdet Hei.
boyc: in. c. ſi vero. de iureiur. ⁊ etiā Guil. de
monte lau. in cle. vna. de iureiur. in verbo
dudū. ꝙ aliq̄s venire pōt ꝯ̄ ꝓpriū iuramē
tū auc̄te propria ī caſibꝰ ſequentibꝰ. Prio
qñ obſeruantia iuramēti vergit in diſpēdiū
aīe: vt pꝫ ex̄ de iureiur. c. cū quidā. vbi ſub
dit. Illi vero q̄ iurant non loq̄ p̄ri vel matri
vel ſorori aut fratri aut eius hūanitatꝭ ſub
ſidiū nō exhibere: abſoluēdi ſunt. Glo. ad
cautelā: cū iuramētū nō ſit vinculū iniqui
tatis ab illius obſeruātia iuramēti cū illi/
citū ſit ⁊ ꝯ̄riū rōni: ī iūcta tñ eis pnīa ꝯpe/
tenti ex hoc ꝙ male iurauerūt ⁊. c. ex lr̄is.
Scḋo qñ vergit in detrimentū oīm rerum

ſuarꝫ vel maioris ꝑtis: ſine quibꝰ nō poſſꝫ
tꝑalem vitā ducere: vt pꝫ. xxij. q. iiij. c. fi.
vbi dꝛ. Quiſq̄s ergo iuramēto ſe firmaue/
rit aliq̄d facturꝫ: q̄ corꝑalis vel ſpūalis ſa/
lus adimat̄: ⁊ ſine quo vtraq; ſalus repa/
ri vel cōſeruari nō poſſet: fidē promiſſā ſer
uare ꝓhibet̄ ⁊c̄. Ex quibꝰ videt̄ ꝙ h̄ pro/
cedit qñ ſi ſeruaret̄ poſſit timeri de ſalute
corꝑali ⁊ ſpūali. Tertio ſi tenderet ī deteri
orē exitū ſimpliciter vel in aliq̄ caſu: vt pꝫ
xxij. q. iiij. c. ſi aliquid. Et ponit exēpluꝫ d̄
Dauid: qui iurauit occidere Nabal. j. Re
gū. xxv. Et glo. ibidē ponit aliud exēpluꝫ
vt ſi iuraui me peccaturuꝫ venialiter: tale
iuramentū adimplere nō debeo: qꝛ ſic ad/
deret̄ pctm̄ pctō: vt clarius pꝫ ibidē. c. dif
finitio in textu ⁊ glo. Et addit Tho. ſcḋa
2ᵉ. q. lxxxix. ꝙ ſil'r vergit in deteriorē exi/
tū quādo ē maioris boni īpedimentū: pu/
ta cū quis iurat ſe nō intraturū religioneꝫ
vel ꝙ nō fiet cleri cꝰ ⁊ hmōi. Et in hoc caſu
peccat quidē iurādo: qꝛ ponit obijcere ſpi/
rituiſancto: nō tñ peccat iuramentū ſeruā
do: multo tamē meliꝰ facit nō īplendo: qꝛ
talia ſub iuramēto cadere nō pñt. Quarto
ſi ſit iuramētū p̄ſtitū de rebus alicuiꝰ tertij
ſcꝫ alicuius eccl'ie vel ꝑſone ſcꝫ ꝑ p̄latū de
rebus eccl'ie: vt ex̄ de iuriur. c. ij. in textu ⁊
glo. Et hoc maxime verū ē ſi ſit p̄ſtitū con/
tra iuramentū p̄mū ꝑ eū factū de nō alie/
nandis rebus eccleſie. Exemplū ſecūdi vt
ſi iuraui alicui dare filiā vel ſororē qḋ ē iu/
ramentū de re alicuiꝰ tertij: ⁊ de h̄ ſupra di
ctū ē. Quinto ſi p̄ſtitit iuramentum ꝯ̄ ius
publicū auc̄tem ⁊ vtilitatē: vt pꝫ ex̄ de fo.
ꝯpe. c. ſi diligenti: vide ꝓceſſuꝫ. Sexto qñ
ē p̄ſtitū ꝯ̄ primū iuramentū licitū: vt pꝫ ex̄
de iureiur. c. tua. ⁊. c. intellecto: vbi pꝫ pla/
niſſime. Septimo quādo ius ꝯditiōis ap/
poſite hoc ſuſtinet: vt. e. ti. c. quēadmodū.
de ſpon. c. ſicut ex lr̄is. Octauo qñ vrgen/
tiſſima neceſſitas h̄ inducit: ⁊ ſupioris licē
tia haberi nō pōt: extra de obſer. ieiu. c. cō
ſilium. xj. q. iij. c. anteceſſor. ⁊. c. qḋ prede/
ceſſor. Tertio queri pōt: vtrū iuramētuꝫ
metu extortū ſit ſeruādū: p̄ſertim cū tales
a iuramenti nexibꝰ a romanis pontificibꝰ
ſunt abſoluti: vt habet̄ extra de iureiu. c.
vex. in ea qōne. Ad hoc reſpōdet ſanctus
Tho. ſcḋa 2ᵉ. q. lxxxix. ꝙ ī iurameton qḋ
quis coactus facit duplex eſt obligatio.
Una quidem qua quis obligat̄ homī cui
aliq̄d ꝓmittit: ⁊ talis obligatio ꝑ coactio/
nē tollit̄: qꝛ ille q̄ vi intulit hoc meretur:

vt ei ꝓmissū nō seruet. Alia vero ē obligatio q̄ qs deo obligat vt ipleat qd̄ p nomē ei⁹ ꝓmisit: ⁊ talis obligatio nō tollit i foro ꝯscīe: q2 magis dȝ dānū tpale sustinere q̄ iuramentū violare: pōt tñ repetere ī iudicio qd̄ soluit vel plato denūciare nō obstante si ꝯriū iurauerit: q2 tale iuramētū vergit in deteriorē exitū: eēt em̄ ꝯ iusticiam publicā. Porro romāi pōtifices ab hmōi iuramēto hoīes absoluerūt: nō q̄si decernētes hmōi iuramēta nō eē obligatoria: ſ q̄si hmōi obligatiōes ex iusta cā relaxantes: ⁊ iō talis ꝯuenire nō dȝ iuramēto nisi fuerit absolut⁹ a papa: vt expsse pȝ ex de elec. c. venerabilem. §. penul. Or si nō pōt haberi superior: tunc iurans ꝯuenire pōt iminēte necessitate vrgentissima: de q̄ dictū ē supra. Quarto q̄ri pōt: vtrū maior sit obligatio voti vel iuramenti: p̄sertim cū votuȝ sit simplex ꝓmissio: sed iuramētū supra ꝓmissionē adhibet diuinū testimoniū: ī cui⁹ argumētū sicut debili⁹ solet p forti⁹ cōfirmari: sic votū interdū iuramento ꝯfirmat Ad qd̄ rn̄det sanct⁹ Tho. vbi s. q vtraq̄ obligatio scȝ voti ⁊ iuramēti causat ex aliquo diuino: tñ aliter ⁊ aliter: nā obligatio voti causat ex fidelitate quā deo debem⁹: vt scȝ ei ꝓmissum soluam⁹. Obligatio aūt iuramenti causat ex reuerentia quā debemus ei: ex qua tenemur q verificemus id qd̄ per nomē ei⁹ ꝓmittim⁹. Ois enim infidelitas irreuerentiā cōtinet sed nō cōuertitur. Videt enim infidelitas subiecti ad dominū eē maxima irreuerentia: ⁊ iō votum ex sua rōne magis ē obligatoriū q̄ iuramentū: nec voto adhibet iuramentum quasi aliq̄d firmi⁹: sed vt p duas res imobiles maior firmitas adhibeat. Or si q̄ritur: qñ ergo iuramētū ⁊ votū simplex sibiinuicē ꝯriant: qd̄ illor p̄ualebit ⁊ adimpleri debebit. Rn̄det Hein. boyc: extra de spon. i. c. cōmissū. q si nō pōt vtrūq̄ ſuari tunc si sit votū religiōis vel ꝯtinētie p̄fert iuramēto: vt si qs iurauerit scribere libruȝ ⁊ postea religionē intret qd̄ facere pōt: vt pȝ. lj. di. c. p̄terea in glo. vide ⁊ p Inno. extra de ser. nō ordi. in. c. j. vnde si qs primo iurat nubere ⁊ vxorē suā carnaliter cognoscere: ⁊ postea emittit votū religiōis vl' cōtinentie debet violare iuramētū ⁊ obseruare votū. xvij. q. j. c. qui bona: ⁊ ideo multo magis si tale votum p̄cederet iuramētuȝ: vtpote vouens castitatem iurat inire matrimonium: debet seruare votum: vt patet extra qui cle. vel vo. Si vero votum nō sit religionis vel cōtinentie: sed forte magne pergrinationis vel alterius rei cōtrarie iuramento: tunc si iuramētū p̄cedit seruādū ē. Si vero votū p̄cedit similiter seruādū ē q si p̄mū ē illicitū: scd'ȝ vero licitū: tūc p̄mū ñ ē seruandū: extra de iureiu. c. ea te. Quinto q̄ri potest: vtrū iuramētū factū p deū sit magis obligatorium q̄ factū p euāgelium vel ecōuerso. Rn̄det Asten. li. j. ti. xviij. q qui iurat p deū multū obligat: qui vero per deum ⁊ euāgelium magis obligat: q̄ vero bis addit sanctor reliquias magꝭ obligatur: ⁊ sic crescente solennitate crescit obligatio. Idem Ray. q si vnus iurat p deum ⁊ alius p euangelium: tūc Chrys. dicere videtur q maius ē iurare p deum. Vñ ꝯtra q̄sdā q̄ ꝯtrariuȝ credebāt: dic: o stulti: scripture ꝓpter deū sūt facte nō de⁹ ꝓpter scripturas. xxij. q. j. c. si aliq̄ cā fuerit modicuȝ videt facere q̄ iurat p deū. glo. q̄tum ad vulgares: q̄ aūt per euāgeliū magis aliq̄d videt fecisse: q̄bus dicendū ē: o stulti: scripture ꝓpter deū facte sūt nō deus propter scripturas. Glo. hic pȝ q eque obligatur q̄ iurat p deuȝ sicut qui iurat p euangeliū: sed si p deū iuraret nō solenniter: p euāgeliū solēniter vel ecōuerso: magis ē obligatus quo ad ecclīam solenniter iurans: sed quātū ad deū equaliter: vt pȝ extra q̄ cle. vel vo. c. rursus. Si obijcit quāto sancti⁹ ē p qd̄ iurat: tanto magis ē penale piuriū ergo magis obligatoriū: vt eo. t. mouet. ſ illud intelligo cū iurat illicite: ⁊ habetur respectus ad solā creaturā: hec glo. Et sic patet q quanto illud per quod iuratur est sanctius: tanto ceteris paribus iuramentum magis obligat: quia ibi est maior contemptus in periurio. Cum autē vnum iuramentuȝ fit solenniter ⁊ alterum licet magis non solenniter: tunc de trangressione iuramenti solennis: debet iniungi maior penitentia: eo q est ibi maius scandalū ⁊ maior contemptus: licet quo ad deū nō magis obligant. Sexto queri pōt: vtruȝ iuramentum obligat ad intentionem iurātis vel recipientis: posito q non sit vterq̄ eadem intentio: sed aliquando contraria sibiinuicem: cum constet q non potest obligare ad duo presertim opposita. Ad ħ rn̄dȝ sāct⁹ Tho. scd'a. 2e. q. lxxxix. q qñ nō ē eadē ītentio iurātis ⁊ ei⁹ cui iurat. tūc si ħ ꝓuenit ex dolo iurātꝭ dȝ iuramētū ſuari fm sanū ītellectū ei⁹ cui iuramentū pre/

ſtatur. Unde Iſido. dicit. Quacunqꝫ arte
verboꝝ ꝗs iuret: deus tñ qui ꝯſcie teſtis ē
ita hoc accipit: ſicut ille cui iurat̃ ītelligit
ꝛ ꝙ hoc intelligat̃ de iuramēto doloſo pꝫ
ꝑ id qꝺ ſubdit̃. Dupliciter reus fit quia ꝛ
nomē dei inuanū aſſumit ꝛ ꝓximū dolo ca
pit. xxij. q. v. c. ꝗ periurare parat⁹ eſt in fi.
Et ſic ſemꝑ accipi dꝫ iuramentū ſm inten/
tionē illius ꝗ nō habet dolū vel artem. Et
addit. xx. di. ꝙ hoc intelligi debet de dolo
malo: qꝛ ſi iuramentū violenter extorquet
qꝺ alter ꝑſtare nō tenet̃: tunc quidē extor
quēs peccat ꝛ alter ad eliminanduꝫ illius
maliciā verbis duplicibus vtens: ꝛ intel/
ligens in alio ſenſu ꝙ̃ iuramentum extor/
quens: videt̃ nō peccare ſm eundē. Unde
xxij. q. v. §. ex his: videt̃ hoc idē innuere
ꝓut pꝫ intuenti. Qꝛ ſi iurās dolū nō adhi
beat: tunc obligat̃ ſm intentionē iurātis.
vnde eo. ti. c. humane aures talia ꝟba ve/
ſtra iudicāt: q̃lia foris ſonāt: diuina vero
iudicia talia foris audiunt: q̃lia ex ītimis
C. ꝓferunt̃ ꝛc̃. vide ſi placet. Septimo q̃ri
pōt: vtrū hoīes alicui⁹ vniuerſitatis vl̃ ſo
cietatis iurātes ſe aliq̃d facturos vel non
facturos: pñt ſibi mutuo iuramentū remit
tere. Ad hoc rñdet Aſteñ. poſt Ray. ꝛ eo.
li. j. ti. xviij. ꝙ tale iuramentū fieri pōt q̃t/
tuor modis. Primo nanqꝫ fit aliqñ iura/
mentū de his ꝗ ꝑtinent ad cultū dei vl̃ ad
religionē aut ad pietatē: ꝛ tunc nō pñt ſibi
mutuo remittere: vt ſi iurant ꝙ ibūt vltra
mare militare deo: vel ꝙ religionē intra/
bunt: vel ꝙ dicent duo vel tria pſalteria ꝓ
inuicē: vel ſi aliqui mechanici vl̃ mercato
res iurant ꝙ de ſuo lucro certā portionem
dabūt in aliquos pios vſus: vel aliq̃d da/
bunt fabrice alicuius eccleſie. Si tñ iurāt
ꝙ vltra mare ſimul ibūt: ſibi mutuo remit
tere poſſunt ꝙ ſil̃ nō eant: ſed nō poſſūt re
mittere ꝗn vadāt: qꝛ h̃ duo iuramēta ſūt. ſ.
ꝙ ibunt ꝛ ꝙ ſimul. Secundo ꝟo fit mutu
um iuramētū ad tꝑale comodū: ꝛ ſi ſit tale
ꝙ abſqꝫ iuramēto tenent̃ facere qꝺ iurant
tunc etiā ſibi remittere nō pñt: qꝛ propter
ſalutē aīaꝝ videt̃ ſic iuratuꝫ: vt ſi carnifi/
ces iurēt ꝙ carnes infectas vel corruptas
ꝓ ſanis nō vendant: vl̃ mercatores ꝙ mer
ces ſuas nō ſophiſticabūt: nec ꝓpter ter/
minū carius vendāt: hec enim ꝛ ſil̃ia iura
menta remittere ſibi mutuo non poſſunt.
Tertio pōt ꝯtingere ꝙ iuramentū ſit ſuꝑ
re tēporali: ſed tali q̃dem ꝙ abſqꝫ iuramē/
to facere nō tenebant̃ qꝺ iurant: ꝛ tunc ſi

obſeruantia iuramēti ſpectat tm̃ ad como
dum vel incōmodū iurantium tunc iura/
mentū ſibi remittere pñt: vt ſi iuret aliq̃s
ꝙ faciet alteri librum vel domū: ꝛ alter ꝙ
reddet ei mercedē: ſimiliter quādo duo ſo
cij iurant de cōmunicando ſibiinuicē oīa
lucra ſua. Si vero ſpectat ad comodū alio
rum magis ꝙ̃ adiurantiū: tunc iuramen/
tum remittere ſibi nō poſſunt: vt ſi merca/
tores iurent ꝙ ꝓ mercibus. xx. ſolidorum
nō accipient de lucro vltra vnū ſolidū: vl̃
artifices ꝙ nō vendent oꝑa niſi de mate/
ria ſic parata: vel ꝙ nō trahent petias pan
ni vltra tantū. Quarto pōt fieri iuramen/
tum cōpromiſſoriū qꝺ eēt alijs damnoſuꝫ:
ꝛ tunc illud nō eēt obligatoriū: vt ſi ſuto/
res iurant ꝙ certo tꝑe nō laborabūt: puta
de nocte de oꝑe artis ſue nō facient: ꝛ hoc
iō vt ꝓpter raritatē carius iuſto vendant
oꝑa ſua vel carnifices ꝙ nō incident vl̃ ꝑ/
parabūt carnes vltra certū numeꝝ: vl̃ alij
opifices ꝙ nō oꝑabunt̃ ꝓ minori ꝑcio q̃ꝫ
tali ꝛ hmōi ꝗ nō ſunt obligatoria: eo ꝙ ſūt
manifeſte pctm̃ vel maioris boni īpedimē
tum: ꝛ ē pnīa ꝓ eis īponenda. Idem tenet
Guil̃. Octauo q̃ri pōt: qñ multitudo iurat
aliquid facere: vtrū aliq̃bus ꝯtrauenienti
bus poſſunt ꝛ alij ꝯuenire ꝟbi gratia. Ta
bernarij ſimul iurauerūt ꝙ vina nō vēdēt
niſi ꝑcio indilate ſoluto. Rñdeo ſm Guil̃.
ꝙ. ſi abſolute ꝛ in omnē euentū illud iura
tum ē tunc q̃libet ſeruare tenet̃. Si vero
iuratū ē ſub conditione exꝑſſa vel interꝑ/
tatiua: vel ob determīatā cām: puta ſi alij
ſeruent vel ne ſolutiōe fraudent̃ ꝛ hmōi:
tunc nō tenet̃ ꝗs ſeruare nō exiſtēte condi
tiōe: vt pꝫ ex̃ de iuriur. c. ꝑuenit. ij. vbi ſub
dit. Nec tu ei etiā ſi ꝓmiſſū tuū fidei obli/
gatione vel iuramēto interpoſita cōditōe
firmaſſes aliq̃tenus teneris ſi cōſtat eū cō
ditioni minime paruiſſe. Uñ ſi oīs alij vl̃
plures nō ſeruant: tunc in hoc caſu alij vi/
dent̃ abſoluti: dūmodo nō reſpiciāt bonū
diuinū vl̃ ſpūale: nec ad hoc prius obliga
bant̃. Qꝛ ſi pauci ſunt ꝗ ñ ſeruāt: tunc re
currēdum ē ad intentionē iurantium. ſ. ꝙ
ſi intendebāt ꝙ quocunqꝫ nō ſeruate ipſi
nō tenerent̃: aut ſolū ſi multi eēnt ꝙ nō ſer
uarēt. Nam ſm intētionē iurantis explici
tā vel implicitā tenet obligatio: ꝙ ſi de in
tētione neſcit̃: tunc tutius ē ſeruare. De
niqꝫ q̃ri poteſt: vtrū iuramētū ſit appeten/
dum tanq̃ vtile ꝛ bonū: ꝑſertim cum dicit
Hiero. ſuꝑ Matth. ꝙ qui iurat veneratur

aut diligit eũ ꝑ quẽ iurat: ẜ venerari ⁊ dili
gere deũ ẽ appetẽdũ. Ad hoc rñdet Tho.
scđa 2ᵉ.q.lxxxix.ꝙ id qđ non queriẜ nisi
ad subueniendũ alicui defectui: nõ nume/
raẜ inter ea q̃ sũt ꝑ se appetenda: ẜ inter ea
q̃ sunt necessaria: sicut pꝫ de medicina que
q̃riẜ ad subueniendũ infirmitati. Iuramẽ
tum aũt q̃riẜ ad subueniendũ alicui defe/
ctui: quo scꝫ vnus hõ discredit alteri: ⁊ iõ
iuramentũ ẽ appetendũ nõ inter ea q̃ sunt
ꝑ se appetenda: sed inter ea que sunt huic
vite necessaria q̃bus indebite vtiẜ: q̃cũqꝫ
eis vtiẜ vltra terminos necessitatis. Vnđ
Augꝰ. in sermone dñi in monte: q̃ inquit ĩ
telligit nõ in bonis. i. ꝑ se appetendis: sed
in necessarijs iurationẽ habendã: refrenet
se quantũ põt: vt nõ ea vtaẜ nisi necessitas
cogat: alioq̃n dei sui nomẽ ĩuanũ assumit:
qꝛ licet ille qui iurat vtiẜ veneratõe aut di
lectione eius ꝑ quẽ iurat: nõ tñ ordinat iu
ramentũ ad venerandũ aut diligendũ eũ:
ꝑ quẽ iurat: sed ad aliud etiã plerũqꝫ vanũ
⁊ facinorosum. Vñ eccl̃. xxiij. dicitur. Vir
multũ iurans replebiẜ iniquitate ⁊ nõ dis
cedet a domo illiꝰ plaga: Et si frustrauerit
frẽm. i. deceperit: delictũ eius sup ipꝫ erit:
et si dissimulauerit q̃si ꝑ simulationẽ iurã
do falsum: delinquit dupliciẜ: qꝛ scꝫ simu/
lata eq̃tas ẽ duplex iniq̃tas: ⁊ si inuacuuꝫ
iurauerit. i. sine debita cã ⁊ necessitate nõ
iustificabiẜ: replebiẜ eñ retributiõe pessi
ma domus illius: qđ a nobis auertat chri
stus iesus. Ad laudem dei.

De periurio quod fieri potest decem modis: Sermo III

Non assumes nomen dei tui inuanum. Exo. xx.
Viso vtcũqꝫ de iuramẽto: iam
ordine debito ꝓsequẽdũ ẽ de ꝑiurio: qđ ẽ
malũ: nõ tñ in se sed etiã ẜm se: eo ꝙ nullo
modo bñ fieri põt: cuiꝰ rõ ẽ: qꝛ oĩs ꝑiurãs
summe veritati cõtumeliã facit dũ eaꝫ ad
suã cõfirmationẽ inducit ad qđ assumi nõ
deberet: ⁊ iõ qꝛ nõ tñ deordinat hoĩem q̃
ad ꝓximũ ẜ etiã quo ad deũ: iõ semꝑ nõ so
lũ malũ ẜ etiã pessimũ ẽ. Hic ꝑmo q̃ri põt
quot modis assumiẜ nomẽ dei inuanum:
male iurãdo vel ꝑiurãdo. Ad h̃ dicenduꝫ
ꝙ decẽ modis: ꝓut ex diuersis colligi pt̃.
A Pmõ mõ ex surreptiõe ⁊ fragiliẜ qñ scꝫ
iuramẽtũ ꝓfert ex surreptiõe: non delibe/
rãs de facto vel dicto ꝯfirmãdo: nec etiaꝫ
deliberãs đ iuramẽto: ⁊ sic ꝑiurãs ẜm Ri
char. sup. iiij. peccat tñ venialiter: nisi tal'
indeliberatio veniret ex tã negligẽti con/
suetudine ꝙ illã deuincere nõ ꝓponeret:
ꝙ si deliberat đ dicto sed nõ de iuramẽto:
sic etiã põt ꝯtingere ꝙ hõ ꝑiuret sine mor/
tali pctõ: tñ ẽ ad minꝰ veniale graue ⁊ vici
nũ mortali: ꝙ si deliberat de iuramento ⁊
nõ de dcõ tũc erit iuramẽtũ indiscretũ: de
q̊ videbiẜ postea. Rationẽ aũt hoꝝ ꝓseqũ
tur Richar. dicẽs: ꝙ id qđ ex surreptione
ꝓcedit nõ ẽ ꝑfecte volũtariũ. Ad h̃ aũt ꝙ
q̃s mortaliter peccet requiriẜ ꝙ pctm̃ ple
ne sit volũtariũ directe vl' interꝑtatiue qđ
dico ꝓpter illũ q̃ cũ deliberare posset deli
berare ꝯtẽnit: si ex tali ꝯtemptu ꝑiurat ex
surreptione videẜ multis ꝙ nõ excusatur
a mortali: ex negligentia omittẽs se delibe
rare. Secũdo mõ vane ⁊ inutiliter qñ. s.
q̃s ⁊ si iurat qđ licitũ est: tñ absqꝫ nccitate
ꝯsuetudine deprauata: nõ curãs illã ꝯsue/
tudinẽ dediscere: sicut in quotidianis iu/
ramẽtis ex q̃dã mala ꝯsuetudine iurat: vt
ꝑ deũ ibo cras ad eccl̃iam vel aliud sil'e: vl'
cũ hmõi iuramẽta fiũt ioco: in talibꝰ enim
q̃ iurat large loquẽdo ꝑiurare đꝛ: qꝛ deest
iudiciũ discretiõis: ⁊ ꝯmittit se periculo ꝑ
iurandi: vñ. xxij. q. iiij. c. q̃ sacro: ponitur
hmõi pnĩa ⁊ indicaẜ mortale tãqꝫ ꝑiuriũ:
vt pꝫ in tex. ⁊ glo. Hinc đꝛ Eccl'. xxiij. Vir
qui multũ iurat replebiẜ iniq̃tate: ⁊ nõ dis
cedet a domo eiꝰ plaga. Et h̃ maxĩe ẽ mor/
tale cũ ex ignauia q̃s non curat deponere
cõsuetudinẽ illã. Tertio mõ coacte ⁊ vio
lenter. Ad cuiꝰ euidentiã q̃ri põt: vtrum
q̃s ꝑiurãs necessitate cõpulsus excusaẜ a
pctõ. Rñdet Asten. post petrũ. li. j. ti. xix.
ꝙ duplex ẽ necessitas: quedã ẽ necessitas
nature q̃ legẽ nõ hꝫ: ⁊ hec excusare põt nõ
solũ a tanto sed etiã a toto: vt pꝫ de ꝯse. di.
j. c. sicut. ex̃ de ꝯsue. c. quãto: ⁊ ex̃ de iur̃iu.
c. q̃relam. in textu ⁊ glo. Scđa xo necessi/
tas ẽ coactionis q̃ nõ excusat a toto in his
q̃ ẜm se sunt mala ẜ a tanto: qꝛ volũtas suf
ficienter cogi nõ põt. Nã prima coactio est
absoluta q̃ cadit in corꝑe nõ in aĩa: actus
aũt oĩno corꝑales pñt ꝑ coactionẽ excusa/
ri totaliter a pctõ: cadere etiã põt coactio ĩ
aĩa: ⁊ iõ actus aĩe soliꝰ vel mediãte instr̃o
corporeo excusari pñt a tãto ẜ nõ a toto: cu
iusmõi actꝰ sũt mẽdaciũ ⁊ ꝑiuriũ: ⁊ iõ ꝑ co
actionẽ excusari pñt a tãto nõ a toto: vt pꝫ
ex̃ de his q̃ vi metusue cã fi. c. sacris. vbi
subdit: lꝫ metꝰ culpã attenuet: tñ eam non

ꝓ2ſus excludit:cũ ꝓ nullo metu debeat q̃s
pcm̃ mortale ĩcurrere. Oꝛ ſi obijcit illd ex
d iurãu.c.vex:vbi d2 ꝙ illi q̃ veniũt ꝯ iura
mentũ vi vel metũ ꝑſtitũ ꝓ vita ꝛ reb9 ſer
uandis nõ ſũt ꝓ hoc puniẽdi tãq̃ ꝓ crimi
ne mortali. Dicẽdũ ſm Tho. ꝛ Richar. ꝙ
h iõ d2 nõ q2 nõ peccãt mortaliter: ſ q2 pu
niendi ſũt pena mĩori. Uel ſm Richar. il/
uld intelligit in iudicio fori. vñ concludit
Tho. ſcđa 2e. q. xcviij: ꝙ coactio nõ aufert
iuramẽto ꝓmiſſorio vĩ obligãdi reſpectu
ei9 qđ licite fieri põt: ꝛ iõ ſi q̃s non implet
qđ coactus iuranit: piuriũ incurrit ꝛ mor
taliter peccat: põt tñ aucte ſũmi põtific ab
obligatiõe iuramẽti abſolui: ꝑſertim ſi co
actus fuerit tali metu q̃ cadit in ꝯſtantem
virũ. Oꝛ ſi q̃rit ſi in iuramẽto ꝓmiſſorio
q̃s ĩpedit ad pficiendũ: vtrũ peccat mor/
taliter. Rñ. ſm Ray. ꝙ ſi tunc qñ iurabat
credebat ꝙ adĩplere nõ poſſet: vl fatue cre
debat ꝙ adĩplere poſſet: q2 cãm credendi
nõ hẽbat: tũc in vtroq̃ caſu piurat ꝛ mor/
taliter peccat: q2 in ꝑmo xitas in conſcĩa
deerat: in ſecũdo iudiciũ diſcretionis. Si
vero ꝓbabilit credebat ꝙ adĩplere poſſet
ꝛ ſi poſtea poſſe ſuũ fecit: tunc q̃tũ ad hoc
nõ piurauit nec ẽ piurus. Quarto teme
rarie ꝛ execrabiliter. Temerarie aũt periu
rat cũ q̃s iurat ſe aliq̃d factuꝝ vel dicturũ
illicitũ vel inhoneſtũ: aut ſe nõ intraturũ
religionẽ: vel alia q̃cunq̃ opa virtuoſa nõ
facturũ: talis eñ ſm Tho ſcđa 2e. q. xcvi.
iurando ſtatim ĩpo facto incurrit piurium
q̃tũ ad primũ ꝓpter defectũ iuſticie: ꝙ ſi ñ
ĩplet qđ iurauit in hoc piuriũ nõ incurrit:
q2 h nõ erat tale q̃d qđ ſub iuramẽto cadere
poſſet. Quãtũ etiã ad ſecũdũ incurrit piu
riũ ꝓpter defectum iudicij: ꝛ iõ qñ facit id
qđ meli9 ẽ nõ ẽ piuriũ: ſ piurio ꝯriũ: ꝯriũ
eñ ei9 qđ facit ſub iuramẽto cadere nõ po
terat. Hinc habet. xxij. q. iiij. c. ſi publicis
ſacroꝝ geſtis. glo. i. ſacramẽtis publice fa/
ctis (qđ de9 auertat a q̃buſlibet) illicita vl
nõ bona fuiſſet ꝯditio allegata q̃ aut iugu
lare aĩaꝫ. i. vitã prĩs: aut gerere cõpelleret
ſtuprũ ſacratiſſime virginis: nũq̃d nõ tole
rabili9 eẽt ſtulte ꝓmiſſiõis votũ reſtrĩgẽ q̃
p inutiliũ ꝓmiſſoꝝ cuſtodiã horrendã cri/
minũ implere menſurã: glo. ibidẽ. Nõ pec
cat trãſgrediẽdo iuramẽtũ illicitũ: ſ tunc
peccauit qñ iurauit. Et ibidẽ. c. vnuſq̃ſq̃.
vbi ſubdit: nihil ꝓmittit inhoneſtuꝫ: aut
ſi ꝓmittit tolerabilius ẽ ꝓmiſſuꝫ nõ facere
q̃ facere qđ turpe ẽ. glo. ibidẽ. Nõ ſolũ er
go iuramẽtũ rei illicite nõ ẽ ſeruandũ: ſed
nec etiã inhoneſte: ĩmo ſi tendat ad inho/
neſtatẽ qñq̃ nõ eſt ſeruãdũ: licet poſſet ſer
uari ſine interitu ſalut eterne: vt exempli/
ficat ex de iuriur. c. queadmodũ. Execra
bilit q̃s iurat cũ iurat p inteſtina dei vl p
pulmonẽ ꝛ hmõi h ei iuramẽta quãtũcũq̃
ſint vera q2 tñ ſanant in dei blaſphemiaꝫ:
eo ꝙ deo aliquid aſcribit qđ ſue dignitati
nõ ꝯuenit: iõ enormiter iurans peccat. Di
citur etiã execrabiliter iurare q̃ iurat irre/
uerẽter ſine cã. ſ. per q̃nq̃ vulnera chriſti:
q2 magna ẽ irreuerentia dñi: ꝑcioſa vulne
ra inuanũ aſſumere vnde nobis tota ſalus
effluxit: ꝛ iõ cũ deliberatõe taliter iurãs a
mortali nõ excuſat: ꝓpter qđ etiã talia iu/
ramenta in aliq̃bus terris ſic ſũt reſtricta
ꝙ q̃cunq̃ in talib9 offendit aurẽ vl digitũ
vel aliqñ linguã pdit. Quinto mõ indi
ſcrete ꝛ ꝑcipitanter: cũ. ſ. q̃s iurat de q̃ ta/
mẽ dubitat an verũ ſit an non: ꝛ hoc ſi fiat
ex deliberatiõe ꝛ ꝓpoſito: tũc eñ ẽ piuriũ
i. mortale pctm̃: ꝛ maxie qñ ẽ ſolennizatũ:
q2 deficit ibidẽ iudiciũ diſcretiõis piurij:
periculo ſe exponẽs ꝙ ſi iocoſe faceret: tũc
dicit Tho. ſcđa 2e. q. xcviij. ꝙ ille qui ioco
ſe piurat nõ euitat diuinã irreuerentiaꝫ: ſ
q̃tũ ad aliq̃d magis auget ꝛ iõ nõ excuſa/
tur a mortali. Ex hoc videt ꝙ q̃ in ioco ſe
exponit piurij periculo: grauiter peccat ꝛ
ẽ mortale vel mortali vicinũ: nullus enim
dꝫ iurare niſi firmiter ſciat qđ verũ eſt: ꝛ ſi
tm̃ credit nõ debet iurare de ſcientia ſ tm̃
de crudelitate: nec q̃s vilipendat ꝙ q̃s p/
viles creaturas periurat: q2 d2. xxij. q. v. c.
ecce dico charitati vr̃e: qui ꝛ p lapidem iu
rat falſum: piurus ẽ: vñ hoc dico q2 multi
in hoc fallunt ꝛ putãt q2 nihil ẽ qđ iurant
nõ ſe crimine piurij teneri. Prorſus periu
rus ẽ q̃ per id qđ ſanctũ nõ putat falſũ iu/
rat ꝛc. ĩmo plus audeo dicere ſi p demoĩa
q̃s iurauerit obligat ad perficiendũ: ꝙ ſi
falſum iurauerit: piurus iudicat: vñ. xxij.
q. j. c. mouet te vtrũ eius fide vtendũ ſit q̃
vt eã ſeruet p demonia iurauerit: vbi te vo
lo prius ꝯſiderare: vtrũ ſi quiſpiã p deos
falſos iurauerit ſe fidem ſeruatuꝝ: ꝛ eã nõ
ſeruauerit nõ tibi videt hunc bis peccaſſe.
Si eñ tali iuratione ꝓmiſſã ſeruauerit fi/
dem: iõ tñ peccaſſe iudicaret: q2 per deos
falſos iurauerit: illud aũt nemo repħẽde/
ret quia fidem ſeruauit: nunc xo q2 iura/
uit p quos nõ debuerit: ꝛ ꝯtra pollicitam
fidẽ fecerit qđ nõ debuit bis vtiq̃ peccauit
ꝛc. Et ſubdit: verũtamẽ ſine vlla dubitati
one min9 malũ ẽ p falſos deos iurare vera

citer ꝙ p deũ verũ fallaciter. hoc ibi. Unde qui verū iurat p falsos deos piuriū quippe cōmittit large loquendo: q2 dic ibidem glo. ꝙ piuriū cōmittit q̄ p falsos deos verū iurat: quia piuriū ē temerariū iuramētu3: ꝙ si p falsos deos falsum iurat duplex periurium incurrit. Sexto mō false ꝫ ignoranter. s. cū quis iurando loquit falsū sine tñ intentione fallēdi: q2 ipe fallit ꝛ credit verū dicere qd piuriū si ignorāter fuerit factum adhibita omi diligētia: tūc nullū inducit pctm: vt p3. xxij. q. ij. c. beat⁹ paulus Et subdit. ille falsu3 iurando mentit: qui scit falsum eē qd iurat. Est mendacium vt Aug⁹. dicit. Falsa significatio vocis cū intentione fallendi: sed cū fallere semper sit voluntatis: falli aūt vl' infirmitatis vl' temeritatis: grauiusq3 sit qd ex voluntate ꝙ qd ex infirmitate vl' temeritate pcedit: aliquādo ɔtingit falli vel nullū vl' minimu3 esse pctm: hoc ibi. Or si non adhibuit oēm diligentiā vsquequaq3: tūc ignoranter falsum iurans peccat venialiter: de quo tangit. xxv. di. c. vnū erarium. in fi. Et addit Ray. ꝙ si falsa iuratio ɔtingit ex ignorantia iuris vel facti crassa vel supina: tunc est mortale pctm: vt d2. xxij. q. v. c. q̄ periurare patus ē anteq3 piurat iā periurus videt: q2 deus nō ex operibus iudicat sed ex cogitatiōibus ꝛ ex corde. Septimo mō false vl' fallaciter iurādo: nō false iurat qui iurat falsum scienter cū intētiōe fallēdi. Ille vo fallacit iurat: q̄ ignoranter verū iurat cū intentiōe fallendi. De his duob⁹ habet xxij. q. ij. c. hoies falsū iurant. vbi subdit. Da aliū qd scit falsum eē ꝛ dic verū esse: ꝛ iurat tanꝙ verū sit ꝙ scit falsū eē videtis: qm ista detestāda sit belua ꝛ de rebus humanis extermināda: qs em fieri velit: oēs hoies detestant talia. Fac aliū: putat esse falsum ꝛ iurat tanꝙ verū sit forte verū ē: verbi grā vt intelligatis. Pluit in illo loco interrogas hoiem ꝛ dic pluisse: ꝛ ad negociū ei⁹ cōpetit vt dicat pluisse ꝫ putat nō pluisse: piurus ē. Interest queadmodum nō bñ procedat ex aīo: ream linguā nō fac nisi rea mens: ꝛ. c. sequēti: vbi subdit: quātum in ipo est ille mentit qui dicit verum qd putat eē falsum: ꝙtū em ad animū eius attinet: q2 nō qd sentit hoc dicit: nō veru3 dicit ꝙuis inueniat verū esse qd dicit: nec vllo modo liber ē a mendacio: q̄ ore nesciens verū loquit: sciens aūt volūtate mentitur, hoc ibi. Porro licet vtrūq3 iuramētū sit mortale peccatū: tñ qui scdm facit. i. qui verū dicit qd putat falsū eē ꝛ verū ē: ille tñ ex animo peccat. Qui vo primū facit iurans verū eē qd putat falsū eē: ꝛ falsum ē: sicut plurimū contingit in ludis aleatorū: ꝛ in ɔtractibus mercatorū qui fraudulenter decipiunt iurando rem suam eē meliorem ꝙ sit. vl' ꝙ plus illi cōstiterat ꝙ fecerit hi ex omni pte falsum iurant ꝛ grauissime peccant. Octauo publice ꝛ solennit: nā publice iurat qui consuetudinarie ꝛ publice in tabernis ꝛ alijs societatib⁹ iuramēta frequētat: nō solū simpliciter sed etiā irreuerenter ꝛ execrabiliter. De quo legit in gestis francoꝝ. ꝙ Philipp⁹ rex frācoꝝ ludouici regis filius iuramenta que ab aleatoribus ꝛ mimis frequēter in curijs vl' in tabernis enormiter fieri solent: intantu3 abhorruit: ꝙ quando fortuitu miles vel ali⁹ quilibet ludens eo presente iurabat: stati illum in flumen vel in lacum aliques pijci faciebat. Et tale edictum firmissime seruari fecit: ꝛ in posteris iussit. Porro solenniter iurat quādo periuriū in iudicio solennizatur: ꝛ hoc ē grauissimū peccatū vt latius patebit in sermone sequēti: vnde p tres digitos quos ponit supra sanctos: signat ꝙ corpus ꝛ animā ꝛ res siue famam dat in potestatem diaboli. Nono exigens damnabilit. s. ab alio de quo qrit doctor sanct⁹ scda 2e. q. xcviij. Utrū exigens ab alio iuramentū peccet: presertim cum ille qui iuramentum iniungit alteri: aut scit aliū iurare verum vel falsum: si scit eum verū iurare: pro nihilo iuramentū ei iniungit. Si vero credit eum falsum iurare: tūc quātu3 est in se: inducit alium ad peccandū: ergo videtur ꝙ peccat iuramentu3 exigēs. Ad hoc respondet ibidem: ꝙ circa eum q̄ exigit ab alio iuramentū videtur distinguendum: aut enim exigit iuramentu3 a seipso propria sponte aut pro alijs ex officij sui necessitate: si tanq3 persona priuata pro seipo exigit iuramentum: ꝛ nescit eum iuraturū falsum: ꝛ ideo dicit iura mihi sc3 vt fides ei sit: tunc non est peccatum: est tamen humana temptatio: quia procedit ex quada3 infirmitate q̄ aliū dubitat eē dicturum verum: de quo malo dñs dicit Matt. v. Qd ampli⁹ ē a malo ē: ꝙ si scit eum fecisse ɔriū eius qd iurat: ꝛ cogit eū iurare: homicida ē: q2 iurans de suo periurio se interimit q̄dem: ꝫ iste man⁹ interficiētis ipsit: imo homicidā vincit: vt p3. xxij. q. v. vbi d2. c. ille

qui ꝓuocat hoīem ad iurationē: ⁊ scit euz
falsū iuraturū eē vincit homicidā: qꝛ ho/
micida corpus occisurꝰ ē iste aīam: imo du
as aīas ⁊ eiꝰ quē iurare cogit ⁊ suam: scis
verū eē qđ dicis: ⁊ falsū eē qđ ille dicit ⁊ iu
rare cōpellis: ecce iurat: ecce ꝑiurat: tu q̄d
inuenisti q̄ de illiꝰ morte saciari voluisti.
Si ṽo ꝓ alio iuramētū exigit tāq̄ ꝑsona
publica: ſm ꝙ exigit ordo iuris ad petitio
nem alterius: tunc nō videt̄ eē in culpa: li
cet sciat alterū iurare verū vel falsū: qꝛ nō
videt̄ ip̄e exigere: ſ ille ad cuiꝰ instantiā
exigit. Ex his ğ pꝫ ꝙ tā cogens q̄ falsum
iurās ambo sunt ꝑiuri: vt etiā pꝫ. xxij. q.
v. c. q̄ cōpulsus a dn̄o scꝫ suo sciens ꝑiurat
vtiq̄ sūt ꝑiuri ⁊ dn̄s ⁊ miles: dominꝰ quia
precipit: miles qꝛ plus dominū q̄ animaꝫ
dilexit: glo. in atrocibꝰ em̄ nō dꝫ aliq̄s pa/
rere domino suo. Unde refert beatꝰ Augꝰ
in sermone de decollatiōe bt̄i iohānis. de
quodā qui ꝓuocauit aliū ad ꝑiurandū: ꝙ
nocte sequēti in visione fuit adductꝰ ad iu
dicē excelsum ⁊ admirabilē: a q̄ dum inter
rogaret̄ quare ꝓuocasset hoīem ad ꝑiura
tionē: statiꝫ rn̄dit: qꝛ negauit mihi rē meā
Cui iudex. Nōne melius rē tuā perderes:
q̄ aīam hoīs illius falsa ꝑiuratione ꝑime
res: et ille ꝓstratꝰ ē ac iussus ē cedi: ⁊ cesus
ē tā grauiter vt in eius dorso euigilāti ve/
stigia plagarū appareret: dictū ē ei de cete/
ro caueas ne sic facias. C Ceterū iudex sci/
ens aliquē iurare falsum: nō debet iudica
re ſm iurata: ſ oēm cautelam adhibere vt
falsitas manifestet̄: ⁊ ī suo scelere puniat̄.
Sicut legit̄ de quodā iudice q̄ agebat cau
sam inter duos qui reū minime ignorans:
ambos ad altare duxit: ⁊ reū iuramēto se
purgare coegit: rogans apl'm petrū vt ali
quo iudicio ṽitatē ondēderet. Cū ergo reus
iurasset ⁊ nihil mali passus fuissꝫ iudex eiꝰ
malicie ꝯscius exclamauit. Senior iste pe/
trus: aut nimis misericors est: aut iuniori
defert: eamꝰ ad pancratiū iuuenē. Cum ğ
reus sup tumulū pancratij iurare presum/
psisset: manū inde retrahere nō potuit: sed
ibidē pꝰ modicū pre dolore expirauit. Un̄
vsq̄ hodie in plerisq̄ locis obseruat̄: vt su
per reliquias bt̄i pancratij iuramētū fiat.
Et Salomon rex mulieribus ꝓ puero co/
rā eo cōtendentibꝰ nō credidit: sed subtile
iudiciū iniῇt: ⁊ circūuentiōe ream inuenit.
Sic Daniel senes iudices inueteratos die
rū malorū diuidēs ab alterutro examinati
one subtili cōuicit. Sic diligite iusticiā qui
iudicatis terrā ⁊ diligenter inuestigate vt
rectū iudiciū ꝓferatis: erui te vi oppssum
de manu calūniantis: qđ elegātissime iob
ꝓsecutꝰ ē cū dicit. xxix. Auris audiēs bea
tificabat me: ⁊ oculus videns testimoniū
reddebat mihi: eo ꝙ liberassēꝫ pauperem
vociferantē ⁊ pupillū cui nō eēt adiutor be
nedictio perituri sup me veniebat ⁊ cor vi/
due cōsolatus sū: iusticia vestitꝰ sū: ⁊ indu
it me sicut vestimēto: ⁊ diademate iudicio
meo. Oculus fui ceco ⁊ pes claudo: pater
erā pauperū ⁊ cām quā nesciebā diligētissi
me inuestigabā: ꝯterebā molas iniqui: et
de dentibꝰ illius auferebā p̄dam ⁊c. De
cimo transgrediēs mēdaciter sicut dicitur
ꝑiuriū transgressio iuramēti vel in re vel ī
intentione. Pro q̄ sciendū: ꝙ faciēs iura/
mentū aliqđ ꝓmissoriū: si iurās volūtatē
habet vel intentionē nō ꝑficiendi qđ iurat
ꝑiurus ē: licet etiā postea ꝑficiat: qꝛ sic mē
tiri ē ꝯ mentē ire. i. loqui: sic ꝑiurare ē ꝯtra
mentē iurare: ⁊ hoc pꝫ. xxij. q. ij. c. iuramē/
ti. Huius cā ē qꝛ oīs qui iurat: ad h̄ iurat
vt qđ verū ē loquat̄: ⁊ iō dn̄s inter iuramē
tū ⁊ loquelā nr̄am nullā vult eē distātiā:
qꝛ sicut in iuramēto nullā ꝯuenit eē perfi/
diā: ita quoq̄ in verbis nr̄is nulluꝫ decet
esse mendaciū: qꝛ vtrūq̄ periuriū ⁊ men/
daciū diuini iudicij pena damnat̄: h̄ ibi.
Si ṽo intēdit quidem qđ iurat: ſ tn̄ posse
perficere nō sperat: vel temerarie sperat:
tunc etiā ꝑiurus ē: vt pꝫ supra. Qđ si intē
dit ⁊ pōt ꝑficere: tūc quidē nō periurat: si
tn̄ postea ab illa intentiōe declinat ⁊ nō ꝑ/
ficit periurus efficit̄: si deniq̄ postea volēs
ꝑficere factus ē impotens: tūc a ꝑiurio ne/
cessitas illū excusat donec iterū potēs fiat.

De periurij grauitate ⁊ eiꝰ peni tentia in iure taxata: Ser. IIII

n Non assumes no/
men dei tui inuanū. Exod. xx.
Jam ordine debito ꝑiurij gra/
uitatē ⁊ penā vel penitentiā in iure taxatā
ꝓsequi cupientes. Prīo p̄mitti delectat A
occasione eorū que dicta sunt ī p̄cedentibꝰ
q̄ ꝯditiones intelligunt̄ in iuramēto fide/
litatis qđ prestat̄ dn̄is terrarū ⁊ alijs supe/
rioribus. Ad hoc respondet Philibertus
episcopus ⁊ ponit̄. xxij. q. v. c. de forma fi/
delitatis aliquid scribere monitꝰ: hec vo/
bis que sequunt̄ breuiter ex librorum au/
ctoritate notaui. Qui dn̄o suo fidelitatem

iurat: ista sex semp in memoria habere de/bet: incolume: tutū: honestū: vtile: facile: possibile. Primū ē incolume: ne sit dānū dño suo de corpore suo. Scdm est tutū: ne sit ei in damno de secreto suo: & de munitionibus p qs tutus esse debet. Tertiū ē honestū: ne sit ei in damnū de iusticia sua & d alijs causis q ad eius honestatē pertinere videnf. Quartū est vtile: ne sit ei i dānuz de suis possessiōib9. Quintū est facile: ne illud bonū qd dñs eius leuiter facere potuerit faciat ei difficile. Sextū ē possibile: ne qd erat possibile reddat ei impossibile. Ut fidelis hec documēta caueat iustū est: s qz non sufficit abstinere a malo nisi etiaz fiat qd bonū ē: restat vt in eisdē sex supradictis: cōsilium & auxiliū dño suo fidelis pstet: si bñficio dign9 videri vult: & salu9 esse de fidelitate quā iurauit: dñs qz fideli suo in oibus his vicem reddere debet: qd si nō fecerit: merito censebif malefid9: sic ille qui in eo℞ puaricatione faciēdo vl ɔsentiendo dephensus fuerit pfidus & piurus: hoc ibi: vide declaratiōez glo. Hoc iuramentū pstant archiepi romanis pōtificib9: vt ptz ex de iureiur. c. ego: & subditi suis epis. xxij. di. c. q̄q̄: & imperator pape. lxiij. dis. c. tibi dño. Secūdo q̄ri pōt: vtrū submittētes piuramentū capitulo vl collegio: pmittentes se fuare statutū: obligant ad omīa statuta: & similiter alij officium aliqd suscipiētes q iurāt statuta ipo rum loco℞ obseruare teneanf. Ad hoc respondet Jo. an. in. c. cōtingit: de iureiur. li. vj. in glo. fi. vbi in textu Nicola9. iij. hec duo tangit dicēs: ɔtigit in nōnullis ecclesijs de ea℞ cōsuetudine obfuari: q ipa℞ plati cum primo ad eccliam accedunt: vl cū de recipiendis ibidez nouis canonicl agitur: nec plati admittunf nec canonici alif recipiunf in ipis: nisi iurent statuta & consuetudines ipa℞ ecclesia℞ scripta & nō scripta iuiolabiliter obseruare: inter laicos etiā in multis ciuitatib9 castris & terris in suis potestatib9 rectorib9 vel officialib9 assumendis cōsuetudinis morbus irrepsit: q potestates rectores & officiales hmōi ad potestarias vel rectorias & officia eadem: nisi prius fuaturos se statuta ipo℞ loco℞ clausa iurauerint: nullaten9 admittūtur. Jo. an. rñdet ibidem breuiter textū cōprehendens: q aut quis iurat expsse statuta illicita impossibilia & inhonesta: tunc ipo iure largo modo piurus est: vt s. e. ti. c. si/cut nostris. Aut generaliter iurat seruare ɔsuetudines & statuta: & tūc subdistigue: aut sciebat ibi esse illicita statuta & ad illa obligatu℞ in mēte se fuare gerebat: & tūc idem qd supra: aut nesciebat nec in mente gerebat illud: & tunc non peccauit: & solū ad licita obligatus est: vt hic in textu: et i pdictis iuribus. Et nota q nullū iuramētū quocūq modo pstitū obligare potest: nisi ad licita possibilia & libertati eccl'ie nō obuiantia: vt patz hic in textu. Quib9 incidenter pmissis duo sunt p ordinem psequenda. Primuz est de grauitate piurij de quo primo q̄ri potest. Utrū piurium sit maius peccatū q̄ adulteriū: & videf q nō quia difficilius est obseruare pceptum de non piurando q̄ pceptum de nō adulterādo: cuz nullus homo possit domare liguā suam: vt dicit Jacob9 i canonica. Minus autē videf esse trāsgredi id qd est difficilius ad obseruandū: q̄ id qd est facili9. Respōdet Fran. de zab. in clc. vna. de iuriur. q crimina non habēt certā periodū. i. mēsuram: sed varianf p circūstantias: vt ptz extra de sen. ex. c. cum volūtate: de iuriur. c. cum q̄dam: tñ ceteris parib9 dicendū est absolute: q piurium est maius adulterio: qz magis resistit deo & charitati: & quia psonam cui iniuriaf ds: inquātū ē maior: tāto maior iniuria reputaf: instit. de iure/iur. §. atro℞: & extra de sen. ex. c. cū volūtate: sicut etiā augef crimen pter dignitatem pposi ti. Sed de9 cui piurādo ds iniuriaf dignior est q̄ pximus cui p adulteriū quis iniuriaf. Scdo queri pōt vtr℞ igif piuriū sit maius peccatū q̄ homicidiū: psertim cū homicida peccat ɔtra duos. s. cōtra deū & cōtra pximū: piurus aūt frequēter dūtaxat ɔtra deū: hinc etiaz homicide debef in lege ciuili maior pena. s. mortis: piuro vero tm̄ pena infamie. Ad h respōdet sanct9 Tho. in quodlibe. q sicut dicit apl's ad Heb. vj. Homies p maiores sui iurant: & oēs controuersie eo℞ finis est iuramētū: frustra aūt in causa homicidij ɔtrouersie finis eēt iuramētū: si homicidiū eēt graui9 q̄ piuriū: psumeref eni q q maiorē culpā. s. homicidij cōmisit nō minorē vereref. s. piurij: vñ ex hoc ipo q i causa cuiuslibet peccati deferf iuramētuz: manifeste ostendif q piuriū debet haberi p maxio peccato: nec imerito: qz piurare nomē dei videf quedā diuini nomis denegatio: vñ scdz locū post idolatriā pctm̄ piurij tenet:

vt ex ordine p̄ceptoꝝ ptꝫ: vn̄ ⁊ maiori cura
ꝓhibitū ē: q̄ꝛ ē de p̄ceptis p̄me tabule: q̄ꝝ
trāſgreſſio maius pctm̄ iudicat᷑: eo ꝙ for/
maliꝰ ratio peccati mortalis ꝯſiſtit ī auer/
ſione a deo qđ fit ꝑ trāſgreſſionē p̄ceptoꝝ
p̄me tabule: verūtn̄ ꝙ homicidiū grauius
punit᷑ ratio ē: q̄ꝛ grauiꝰ nocumētū īterdū
hoībꝰ īminet etiā ex minori culpa: ⁊ q̄ꝛ de/
us miſericors ē minꝰ punit᷑ vt cōmuniter
iniuria illata deo q̄ꝫ illata proximo: tn̄ ſm
iudiciuꝫ dei maius pctm̄ grauiꝰ punit᷑: in
huius etiā grauitatis argumentū ꝓhibe
mur aliq̄bꝰ diebꝰ iuramēta p̄ſtare: vn̄ ha/
bet᷑ .xxij. q. v. c. decreuit ſācta ſynodus vt
a ſeptuageſima vſq̄ ī oct᷑. paſche: ⁊ ab ad
uentu dn̄i vſq̄ ad octauas epiphanie nec/
non ⁊ in ieiunijs q̄ttuor tp̄m et in letanijs
maioribꝰ: ⁊ ī diebꝰ dn̄icis: ⁊ in diebꝰ roga
tionū niſi de ꝯcordia ⁊ pacificatione nul/
lus ſuꝑ euāgelia iurare p̄ſumat. glo. Huic
tn̄ caplo obuiat ꝯſuetudo p̄ſcripta. Iterū
argumētū illiꝰ grauitatis habemꝰ in eo ꝙ
ꝑuuli nō debēt ad iuramēta cogi: ⁊ h̄ ideo
q̄ꝛ in iuramēto debet adeſſe iudiciū diſcre
tionis: ſed h̄ etas neſcit q̄d agit: vn̄ .xxij.
q. v. c. ꝑuuli: niſi in etate rōnabili ſint non
cogant᷑ iurare. Q̄ꝛ ſi q̄rit᷑ de numero āno/
rū anteq̄ꝫ iurare debeāt: rn̄det᷑ in .c. ſequē
ti: vbi dicit᷑: pueri an̄ q̄ttuordecim annos
nō cogāt᷑ iurare: ⁊ addit᷑ ibidē: puella q̄ꝫ
ſi ī puerili etate ſita ī domo p̄ris illo neſci/
ente ſe iuramēto ꝯſtrinxerit: ⁊ p̄r eiꝰ vt au
dierit ſtatim ꝯdixerit: vota eiꝰ ⁊ iuramēta
irrita erūt: ⁊ faciliꝰ emēdabit᷑. glo. Idē eſt
de puero: vt. s̄. e. ti. q. iiij. c. tribꝰ: ⁊ licꝫ ſta
tim debet reuocare p̄r iuramētū filij vel fi
lie q̄ꝫcito ſcit: votū tn̄ religionis nō tenet᷑
ſtatim reuocare cū ſcit: ſꝫ vſq̄ ad ānū ꝯdi/
cere pōt: īmo veriꝰ vſq̄ ad annos puberta
tis: vn̄ .xx. q. ij. c. ſi in q̄libet: vbi dr̄. Parē
tibꝰ ſane filios ſuos religiōi ꝯdicere non
ampliꝰ q̄ꝫ vſq̄ ad .xiiij. etatis eoꝝ annū li/
centia poterit eſſe: poſtea vero aut cū vo/
lūtate parētuꝫ aut ſi ſue deuotiōis ſit ſoli/
tariū votū: erit filijs licitū religiōis ſume
re cultū: ⁊ .c. ſequēti: de puellis ſubiungit
dicēs: Puella q̄ an̄ annos .xij. etatis ſua
ſpōte velamē ſacrum ſibi aſſumpſerit: pn̄t
ſtatim parētes eiꝰ vel tutores id factū irri/
tū facere ſi volūt. At ſi ānū ⁊ diē ſimulan/
do ꝯſenſerint: vlteriꝰ nec ipi nec ipa muta
re poterūt: vn̄ generaliter ſicut parētes vo
tū ita ⁊ iuramētū filioꝝ vel filiaꝝ impube
rū reuocare pn̄t. Tertio q̄ri pōt: vtrū au

diens iurare falſū ⁊ tacēs peccet: p̄ſertim
cū dr̄ Leuit᷑. v. Aīa q̄ audierit vocē iurātꝪ
teſtiſq̄ fuerit ꝙ aut ipe vidit aut ꝯſcius ē:
niſi iudicauerit portabit iniq̄tatē ſuā. Ad
h̄ dicendū ꝙ Aug. in q̄ſtiōibꝰ Leuit᷑. v. ſu
per hūc locū dicit hanc q̄ſtionē valde eſſe
difficilē ⁊ ꝑplexā quā ſic ꝓſeq̄t᷑: ⁊ habetur
xxij. q. v. c. Hoc videtur dicere peccare ho
minē q̄ audiēte iurat aliq̄s falſū: ⁊ ſcit euꝫ
falſū iurare ⁊ tacet: tūc aūt ſcit ſi eiꝰ rei de
qua iurat᷑ teſtis fuit: aut videns aut ꝯſciꝰ
fuit. i. aliquo mō cognouit: aut oclis ſuis
cōſpexit: aut ipe q̄ iurat illi indicauit: ita
enī pōt eſſe ꝯſcius: ſed inter timorē huius
peccati ⁊ timorē ꝓditiōis huiꝰ homīs nō
ꝑua exiſtit plerūq̄ tēptatio. i. dubitatio:
poſſumꝰ enī ꝑatū ad ꝑiuriū āmouēdo vel
ꝓhibēdo a tā graui peccato reuocare: ſed
ſi non audierit: ⁊ corā nobis de re quā no
nimꝰ falſū iurauerit: vtꝝ ꝓdendus ſit ita
vt ꝓditus etiā ꝑiculū mortis incurrat: dif
ficilima q̄ſtio eſt: ſed q̄ꝛ h̄ non exp̄ſſit ſcꝫ in
Leuit᷑: cui h̄ iudicādū ſit: vtꝝ illi cui iura/
tur: an ſacerdoti cuipiā: q̄ nō ſolū eū ꝑſeq̄
nō pōt irrogādo ſuppliciuꝫ ſꝫ etiā orare ꝓ
illo pōt: videt᷑ mihi ꝙ ſe ab hoc ſoluat pec
cati vinculo ſi indicet talibꝰ q̄ magis pn̄t
ꝓdeſſe q̄ꝫ obeſſe ꝑiuro ſiue euꝫ corripiēdo
ſiue deū ꝓ eo placādo: ſed ⁊ ipe cōfeſſiōis
ſibi adhibeat medicinā: hec ille. Ex q̄bus
ptꝫ ꝙ ad hāc indicationē faciēdā tenet᷑ ta
libꝰ ꝑſonis q̄ pn̄t ꝓdeſſe ⁊ non obeſſe. ſ. ſa
cerdotibꝰ honeſtis ⁊ diſcretis parentibꝰ.
Eſt tn̄ differētia īter indicationē ⁊ denūci
ationē: q̄ꝛ vt dicit h̄ glo. ꝙ h̄ caplm nō loq̄
tur de vera denūciatiōe ſed potiꝰ de indi/
catione. ſ. cū q̄s indicat alijs ꝙ aliq̄s vult
peccare: ⁊ h̄ ſpectat ad delicta cōmittēda:
ſed denūciatio ſpectat ad delicta cōmiſſa:
⁊ ad illā non tenent᷑ niſi q̄ hn̄t magiſtratū
ſuꝑ aliq̄s: ⁊ illa denūciatio dr̄ euāgelica ⁊
iſta dr̄ canonica: p̄lati ergo tenent᷑ ad illā
ex p̄cepto: alij xͦo nō tenent᷑ niſi ex ꝯſilio.
Scōm vero ꝓſequendū ē ꝑiurij pena vl᷑
pnīa: nam ſm Hoſti. tria mala incurrimꝰ C
ex ꝑiurio. Primū malū ē reatꝰ īmanitas ī
cuiꝰ argumentū h̄ crimē in pnīa cōpat᷑ ho/
micidio volūtario: p̄ſertim cū fuerit ſolen
nizatū vt videbit᷑. Scōꝫ malū ē fame irre/
cuꝑabilitas: q̄ꝛ ꝑiurꝰ infamis efficit᷑: nec
poſtea quātūcū q̄ꝫ peniteat ī teſtimonium
admittit᷑: vt patꝫ ex̄ de teſ. ⁊ at. c. teſtimo/
niū: q̄ repellit᷑ ab oī ꝓmotione ſiue ſit dig
nitas ſiue ordo: vt ptꝫ di. lj. c. q̄ in aliq̄ ⁊c̄.

Multa de infamibus eēnt notāda de q̄b⁹
gr̄a breuitatis sup̄sedeo. Tertiuꝫ malū est
austeritas pn̄ie qꝛ ꝑiurantes grauiter pu/
niri debēt ꝼm canones: verūtn̄ diuersimo
de ꝼm circūstantias ꝑiurioꝝ: dicit enī Eu
tician⁹ papa .xxij.q.j.c.vlt. p̄dicādum est
vt ꝑiuriū fideles caueāt: ⁊ ab hoc sūmope
abstineāt: sciētes hoc grande scel⁹ esse: ⁊ ī
lege ⁊ in ꝓphis ⁊ ī euangelio ꝓhibitū. Au
diuim⁹ aūt q̄sdā ꝑuipēdere h̄ scel⁹ ⁊ leuem
quodāmodo ꝑiurij modū penitētie impo/
nere: q̄ etiam nosse deberent talē ꝓ ꝑiurio
penitentiā imponi debere q̄lē ⁊ d̄ adulte/
rio ⁊ de fornicatiōe ⁊ d̄ homicidio volūta
rie cōmisso ⁊ d̄ ceterꝭ crimīalib⁹ vitijs. Si
q̄s vo ꝓ ꝑpetrato ꝑiurio a q̄libet crimina
li peccato timēs penā longā ad cōfessionē
venire noluerit: ab eccl'ia repellēdus est:
⁊ a cōmunione ⁊ a ꝯsortio fideliū: ⁊ null⁹
cum eo comedat neqꝫ bibat neqꝫ in domo
sua eū recipiat: ⁊ hoc q̄dē ī generali. Por
ro in sp̄ali de ꝑiurio illicito imponit̄ peni/
tētia. xxij.q.iiij.c. qui sacramento se obli/
gauerit vt litigās cum q̄libet ad pacē nul/
lo modo redeat: ꝓ ꝑiurio vno āno a cōmu
nione corꝑis ⁊ sanguinis dn̄i segregatus
reatū suū elemosynis ⁊ fletib⁹ ⁊ quātū po/
tuerit ieiunijs absoluat: ad charitatē xo
q̄ ꝑit multitudinē peccatoꝝ celeriter ve/
nire festinet. Oꝛ si obijcit̄ ꝑiuro septēnis
pn̄ia indicit̄ .vj.q.j.c. q̄cunqꝫ sciens ꝑiu/
rauerit .xl. dies ī pane ⁊ aq̄: ⁊ septē sequē/
tes ānos peniteat: ⁊ nūq̄ꝫ sit sine penitētia
⁊ nuq̄ꝫ in testimoniū recipiat̄ cōmunionē
tn̄ post hec recipiat. Ad hoc rn̄det h̄ glo.
ꝙ ibi loquit̄ cum q̄s transgredit̄ licitū iu
ramentū: hic loquit̄ cum q̄s temere iurat.
Si adhuc obijcit̄: nōne q̇ temere iurat rē
illicitā mortaliter peccat: ꝗ septēnis pn̄ia
debet ei imponi rn̄det glo. ꝙ h̄ non negat̄
q̄ ꝑ .vij. annos debeat penitere: ꝫ hoc solū
d̄r: ꝙ a cōmunione corꝑis christi sepatur
vno anno. Ad maiorē aūt euidentiā sci/
endū ꝙ multiplex ē iuramētum illicitū vt
ptꝫ ibidē .c. īnocēs: vbi d̄r: ꝙ iuramētū illi
citū multipliciter ītelligit̄. Est enī illicitū
aliq̄n ex eo qd̄ iurat̄ .s. q̄n id qd̄ iurat̄ ī sui
natura ꝑniciosum est vel adimēs vitā scꝫ
eternā vel temporalē: vt adulteriū vel ho/
micidiū ⁊ his similia: vel repari non ꝑmit
tens: sicut cum inimico ad pacē nō redire:
indigēti misericorditer nō subuenire: ista
quia ꝑspicuam in se habent iniusticiā: ⁊ si
iuramento firment̄ tamen seruari non de
bent. Est etiam aliquādo illicitū iuramen
tum ex modo iurādi: quādo scꝫ inconside
rate ⁊ īcircūspecte aliquid iurat̄: quo nec
corporalis nec sp̄ūalis salus adimit̄: et si/
ne quo vtraqꝫ salus reparari ⁊ vita conser
uari valet: veluti cū aliquis a parētib⁹ co/
actus vt clericatus tonsurā vł religionis
vestem suscipiat: se neutrum facturū iura/
mento firmauerit: hoc q̄ꝫuis aliquibus vi
deatur rep̄hensibile: quia opus charitatꝭ
iuramento se non facturum ꝓmisit: nulla
tamē auctoritate ꝓhibetur seruari: quia ⁊
si nunq̄ꝫ clericatus tonsurā vel religionis
vestem suscipiat: non tamē ideo min⁹ salu
tem ꝓmereri valet: cum nōnulli in laicali
veste sanctissimi ⁊ deo dilecti inueniātur:
quo exēplo euidenter datur intelligi: quo
tiens aliquis iurat se nō facturū aliquid:
quo expeditorē viam sibi p̄paret ad beati/
tudinem: dūmodo sine eo salutem valeat
inuenire: ꝙ iuramentū non ꝓhibetur ob/
seruare: hoc ibi. Tamē ꝼm Tho. meli⁹ fa/
ciet si iuramentū violat eo ꝙ non obligat.
Est ⁊ id quod iurat̄ aliquādo vitiosū: nō
in natura sui: sed ex causis extraueniētib⁹
veluti cum aliquis iurat post votum casti
tatis alicui: se habiturū eam in coniugem
scꝫ ꝑ verba de p̄senti. Coniugē autē habe/
re in seip̄o malū non ē: tn̄ huic ex voto ꝑni
ciosum est: hoc aūt iuramentū et si sit illici
tum: non tn̄ obseruari ꝓhibetur: ꝫ de vio/
latione voti pn̄ia sibi iubetur indici: iudi/
cium etiā aliq̄n iuramento ꝓbatur deesse:
veluti cum ꝓpria temeritate aliq̄s ductus
iurat se manducaturū et bibiturū: hoc q̄ꝫ/
uis indiscreta leuitate illicitum ꝓbat̄: nō
tamē violare iubetur. Deniqꝫ cōcludo oē
iuramentū qd̄ non ignorat̄ ignorantia fa/
cti nō iuris: q̄ nullū excusat nisi cui ꝑmit/
tit̄ ius ignorare eē .s. illicitū reputat̄ in ꝑ/
iuriū ⁊ pn̄ia iā prius posita diluendū. Ce/
terum qui cogit aliū ad ꝑiurādū ⁊ qui co/
actus facit ꝑiurium vterqꝫ ꝑiurus est tam
domin⁹ q̄ꝫ seru⁹: ⁊ ꝼuo pn̄ia imponit̄ .xxij
q.v.c. qui compulsus: glo. nō p̄cise a dn̄o
sciēs ꝑiurat: vtiqꝫ sūt ꝑiuri ⁊ dn̄s ⁊ miles:
glo. qꝛ in atrocibus non debet q̄s parere
dn̄o suo: sequit̄: dn̄s qꝛ p̄cepit: miles quia
plus dn̄m q̄ꝫ aīam dilexit: qd̄ eē nō debet.
Si liber est scꝫ coactus iurare .xl. dieb⁹ in
pane ⁊ aqua penitebit: glo. cōtinue vel in/
terpolatim: ⁊ septē sequentes annos: glo.
non tn̄ in pane ⁊ aqua: ꝫ ꝼm discretiōeꝫ cō
fessoris: seq̄t̄. Si ꝼuus eiusdeꝫ tres q̄dra/

gesimas. glo. vnam ante festum natalis: aliā añ pascha: tertiā ante festū beati Jo/hānis. sequit᷑: ⁊ legitimas ferias peniteat glo. prima. scđaȝ quartā ⁊ sextā feriam: ꝺ̄ cōse. di. iij. c. ieiunia: ⁊. lxxxij. dis. p̄sbyter. verūtamē si ē pura coactio metus q̄ cadit in ꝯstantem virū: tunc imponit᷑ penitētia e. ti. scȝ. xxij. q. v. c. si quis coact⁹ ꝑ vita re dimenda vel q̄libet causa vł necessitate. s. maxima piurat: quia plus corpus q̄ aīaȝ dilexit: tres q̄dragesimas peniteat: glo. qꝛ rōne coactionis mitigat᷑ pena: vt patet ex̄ ꝙ me. cā. c. sacrꝭ. Hic q̄ri pōt: qua pena co gens castigari debet: eo ꝙ ibidem nō exp̄ mit᷑: cum tamē postea subditur de eo. c. il/le qui ꝓuocat hominē ad iurationē: ⁊ scit eum falsuȝ esse iuraturū: vincit homicidā quia homicida corpus occisur⁹ est: ille ani mā īmo duas animas: ⁊ eius quē iurare ꝓ uocauit ⁊ suam. Ad hoc respondet᷑ ex cō/cilio moguntineñ. ⁊ subdit᷑ in eadē q̄stiōe vbi pena cogentis addit᷑. c. si quis ꝯuict⁹ fuerit: scȝ in iudicio vel euidētia facti: ali/os ad falsa testimonia vł piuria attraxisse glo. per coactionē vel quacūqꝫ corruptiōe sollicitasse: scȝ amicicie vel pecunie: ip̄e q̄/dem vsqꝫ ad exitum vite sue non cōmuni/cet. Hi vero q̄ ei in piurio consensisse ꝓbā tur: postea ab omni testimonio sunt remo uendi: ⁊ ꝭm legē infamia notabunt᷑. De niqꝫ quoddam est iuramentū detestandū qꝺ̄ fit cū interp̄tatiōe alicui⁹ mali ī seip̄m: sicut legit᷑ ꝺ̄ beato Petro: ꝙ cepit anathe matizare ⁊ iurare qꝛ non nouisset hoīem: vnde q̄ꝫ detestādū sit hoc piurij vitiū ostē/dit Orosi⁹ p exemplū dicēs: Oꝛ cū roma/ni legatos ad plures gētes misissent vt fir marent pacē cum eis: dū igit᷑ cum iuramē to firmassent: ꝓditorie ⁊ clam irruētes in eos occiderūt: ⁊ oēs romanos q̊tquot īue nerunt: ꝭ dei maledictio ī detestatiōeȝ piu rij ⁊ fractiōis fidei sup eos venit: nam pa/nis q̄ frāgebat᷑ ab eis sāguinē emittebat: aīalia domestica ⁊ blāda cū balatu ⁊ hya/tu miserabili fugiebāt ad siluas ⁊ ad mon tes deserēdo ꝯsortia eoꝝ: canes etiā cū la/chrymosis latratib⁹ oberrantes ad modū lupoꝝ vindictam postulabāt de ꝓditione facta: cū autē auditis rumorib⁹ omnes fu issent p impatorē romanū victi in cāpis ex ceptis quattuor milib⁹ qui ascenderūt ad montes: hi statim cōgelati ad modū lapi/dis facti sūt īmobiles: ad signuȝ vindicte diuine. Similiter legit᷑ in eccles. hystoria: ꝙ cū q̄daȝ ep̄s hierosolymitan⁹ iustissim⁹ ꝓpter rigorē iusticie a multis subditꝭ odi/retur: crimē falsū imposuerūt ei ⁊ iuramē/to firmauerūt. Prim⁹ iurauit ꝙ igne pere at nisi ita sit. Secundus vero ꝙ morbo re/gio pereat. Tertius deniqꝫ ꝙ ocłos suos amittat nisi ita sit. Sācto ḡ ep̄o recedente ad heremum p̄mus testis in vinditā cū oī ꝓgenie sua reb⁹ domo ⁊ familia exuritur. scđs etiam a pedib⁹ vsqꝫ ad caput morbo regio ꝯsumit᷑. tertius ꝭ vidēs factū reue/lauit ⁊ ex tristicia lugēs ocłos amisit: ⁊ sic ep̄s īnocēs inuentus est. Ad laudem dei.

De voto ⁊ his q̄ req̄rūt᷑ ad illud ac de pctō religiosoꝝ: Sermo V

Non assumes nomē dei tui inuanū. Exo. xx. Expedi/ti de trāsgressione iuramēti quo primo modo sumit᷑ nomē dei inuanū. Jā de scđo modo querendū est scȝ ꝺ̄ trāsgres/sione voti sub hoc sensu: non assumes no. dei tui inua. scȝ votū tuum deo factū trās/grediēdo. Ad cui⁹ euidentiā sciendū ꝙ votum ꝭm Hosti. est alicui⁹ rei licite faciē/de vel non faciēde cū deliberatione animi deo facta pollicitatio: quā diffinitionē de clarando dicit ꝙ primo ponit᷑ rei licite: qꝛ si qꝺ̄ ꝓmissum illicitū esset id seruandū nō esset: ⁊ eius esset nulla obligatio: intantū ꝙ ꝓ eius dissolutione non est necesse supe riorem adire: iuxta illud. xxij. q. iiij. c. ī ma lis ꝓmissis rescinde fidem et ī turpi voto muta decretū. Secūdo ponitur faciēde vł non faciende: quia ad vtrūlibet pariter se habet: puta voueo ieiunare: vł non loqui post cibū cū muliere: lȝ Hosti. dicat votuȝ semp eē de futuro: nō de p̄nti sicut iuramē tū assertoriū. Tertio ponit᷑ cū deliberati/one: quia al's nō obligaret si sine delibera tione factum sit: extra de regul. c. ad nr̄aȝ. vnde deliberatio p̄supponit liberā volun tatē sine q̄ nō ē meritū nec demeritū cui de liberatiōi vel volūtati vis inferri nō pōt. Quarto ponit᷑ deo: qꝛ al's nō eēt votū ob ligatorium: ex̄ de voto. c. magne: in fi. vbi dicit᷑ ꝺ̄ ꝯditione quā habuit ī intētiōe vo/uendi: q̄ sublata: qꝛ cessauere cause: facili⁹ cessare poterūt effect⁹: vide clari⁹ ibidē. In terdū tn̄ votū fit etiā homini ꝭ secūdario: ꝓprie tamē talis obligatio q̄ fit hoī nō est votū ꝭ obligatio ad ei⁹ executionē. Quin to ponit᷑ facta pollicitatio: quia al's si tm̄

facere pponeret ſ adhuc nō deliberaſſet: nō obligaret. Ad cui⁹ pleniorē ītellectū qri pōt: qd reqrit ad votū ↄſūmandū: preſertim cum dñs dicit Luc. ix. ꝙ nemo mittens manū ad aratrū ꝛc. ſed ex hocipſo ꝙ habet ppoſitū bñfaciēdi mittit manuȝ ad aratrū: ꝛ ſic videt ꝙ ex ſolo bono ppoſito qs obligat apud deū: etiā nulla pmiſſione facta. Ad hoc rñdet ſanct⁹ Tho. ſcōa 2e. q. lxxxviij. ꝙ votū quādā obligatiōeȝ importat ad aliqd faciendū vel dimittendū. Obligat autē ſe hō homini ad aliqd p modū pmiſſionis q eſt rōnis act⁹ ad quā ptinet ordinare: ſicut eni hō impando vel depcando ordinat quodāmodo quid ab alijs ſibi fiat: ita pmittēdo ordinat qd ipe p alio facere debeat: ſ pmiſſio q fit ab homine: homini nō pōt fieri niſi p vba vel q cūqȝ exteriora ſigna: deo vero fieri pōt pmiſſio p ſolā interiorem cogitationē: quia vt dicit. j. Reg. xvj. Hoīes vident ea q patent de⁹ aūt intuet cor. Exp̄munt tñ qñqȝ verba exteriora vel ad ſuipſius excitationem: ſicut ī oratione ptȝ: vel ad alios ↄteſtandū: vt nō ſolū deſiſtāt a fractione voti pter timorē dei: ſ etiā pter reuerētiā hominū: pmiſſio aūt pcedit ex pꝓoſito faciendi: pꝓoſitū aūt deliberationē aliquā p̄exigit cuȝ ſit actus volūtatis deliberate. Ex qbus ↄcludit ꝙ ad votū tria neceſſario reqrunt. primo deliberatio. ſcōo propoſitum. tertio pmiſſio in q pficit rō voti. Supaddūt vero qñqȝ ꝛ alia duo ad quādam voti ↄſūmationē. ſ. oris pronūciatio Juxta illud pſ. Reddā tibi vota mea que diſtinxerūt labia mea: ꝛ teſtimoniū alioꝝ. Hinc dicit magiſter in. iiij. ſniaꝝ. xxxviij. di. ꝙ votū eſt qdā teſtificatio promiſſiōis q deo ꝛ de his q dei ſunt fieri debet: ſ̄ nis teſtificatio poſſet ad teſtificationē iteriorē proprie referri. Ad hoꝝ ergo triū q requirunt in voto ↄſūmato declaratiōem ſciendum ē ꝙ ſm Ab. ex̄ de voto. in. c. lraturā. Votū dicit initiari: cōfirmari ꝛ ↄſumari. votū aūt initiatū ē cū propoſitū tm in aīo ſeminat: ꝛ ex tali propoſito quo ad deum vel eccliam null⁹ remanet obligat⁹: vt eſt caſus in dicto. c. litteraturaȝ: vbi dicit ꝙ cū qdam ex qdam minutiōe nimia fuiſſet mortis pauore pterrit⁹ hec vba ptulit: nō diu ſ morabor pponēs ī aīo ſuo. glo. non tñ aīo obligādi ꝙ religiōis habitū eēt aliqñ ſuſcepturus: vbi papa declarat ꝙ ſi nō pl⁹ eēt ī voto proceſſū: trāſgreſſor iudicari nō poterit ſi nō impleat: ſ ibi. Ex q ptȝ ꝙ propoſitū p̄prie eſt aliud q̄ȝ votū: ſtricte ſūptis vocabulis: propoſitū eni ē ſimplex diſpoſitio volūtatis de faciēdo aliqd vel nō ſine oī affectiōe vl' promiſſiōe vel firma obligatiōe: ꝛ pōt ſe habere ad bonū ꝛ malū: vñ propoſituȝ ex ſui natura nō obligat ad implēdū: dico ex natura ſua: qꝛ ad bonū propoſitū non obligat qs ex eo ꝙ ppoſitū ſ ex eo ꝙ bonū: ꝛ ſ tangit Greg. ꝛ habet. xvij. q. j. c. q bona agūt. Si vo melio ra deliberāt agere ꝛ poſt deliberata nō faciūt: lȝ ī bonis ꝓorib⁹ pſeuerēt: in ↄſpectu tñ dei ceciderūt: ꝛ tales peccāt venialiter. Si tñ ē aīo deliberatū ꝛ firmatū cū ītētione ſe obligādi ad ei⁹ executiōeȝ: tūc trāſit in votū: ꝛ trāſgrediens peccat mortalit: ꝛ ſic votū ſm diuerſos ſtatus diuerſa ſumit vocabula: ꝛ ſm hoc ſoluēda ſūt oīa ↄ̄ria ī ſcripturis de voto poſita: qꝛ qñqȝ ponitur pro propoſito qñqȝ pro deliberatiōe: qñqȝ ſtricte ī proprio vocabulo. Scōo aūt votū dicit ↄfirmari qñ ſup propoſito fit deliberatio: vtꝝ ſe velint obligare: ꝛ tñ cōceptio boni propoſiti non firmat pp̄rie ex animi deliberatiōe: niſi promiſſiōe deliberatiōeȝ ↄſequēte: q pmiſſio p̄mo ratificat ī corde: ꝛ tūc q̄tū ad deū completa ē pmiſſio: ex q qs quo ad deū ē obligat⁹: ꝛ ī foro penitētiali ē ad executionē modis oīb⁹ inducēd⁹: nō tñ eēt ad hoc p eccliaȝ cōpellēdus q nō iudicat de occultis. Cōſūmatū deniqȝ dr q̄tū ad forū extrinſecū: cū deliberatū ppoſitum exp̄mitur ore. Et ex tali qs obligatus ē nedū q ad deū: ſ etiā q ad eccliaȝ militātē: ita ꝙ ad executiōem voti p eccliam cōpellit. Ex his p̄mo ↄcludit ꝙ vt etiā dicit Inno. in. c. lraturam. ex̄ de voto. ꝙ licȝ qs velit vouere vel etiā vouerat: nō tñ ppoſitū vel votū cōplere tenet: niſi deliberatio pceſſerit: vl' niſi aīo obligādi id fecerit. Oꝛ ſi qrit an debet credi ſibi dicēti: ꝙ nō habuit aīm obligādi ſe. R. cedum ꝙ nō ſaltem in foro iudiciali: qꝛ al's facile foret votū eludere. ex̄ de ſpon. c. tua. vbi dr ī glo. plane. De hoc caſu ī quodam ↄtractu mr̄imonij: ſ in foro penitentiali bñ credit ei. Scōo ↄcludit ꝙ ſi pcedēte deliberatione qs ī mēte ppoſuit intētione obligādi ſe ↄtinere vel pegrinari: tūc ſm Innoc. in dicto. c. lraturā. hoc facere tenet: etiam ſi voce nō exp̄ſſit: ſ ecclia nō cogit hmōi niſi cōfiteat: ꝛ lȝ Hoſti. dicit ꝙ ſi ex preuia deliberatiōe quis obliget pauci pcipue ſtu

dentes essent q̃ nõ essent obligati religiõi
cũ cõmuniter ꝯsueuerũt talia concipe: ni/
hilominꝰ tñ stãdũ ẽ dictis Inno. qꝛ deꝰ re/
spicit coꝛ. Sic etiaꝫ pauce repirẽť beguine
q nõ eẽnt obligate ad castitatẽ: semꝑ tñ ꝑ/
supponẽdo ꝙ fuerit ꝑuia deliberatio licꝫ ĩ
coꝛde fuerit retẽta. Tertio ꝯcludiť ꝙ aliꝰ
aliũ ꝑ votũ ꝓpriũ obligare nõ põt: etiã si ĩ
illiꝰ eẽt ptãte: puta patrꝭ vel tutoꝛis. Ad h̃
enĩ nõ sũt inuẽte tales ptãtes: ß ad guber
nandũ vel ad bona administrãda. ff. d̃ v̾.
obli. l. fi. §. j. si q̃s ergo vouet filiũ vel filiã
religioni: subintelligiť ꝙ ad hoc fideliter
laboꝛabit: qꝛ alienũ factũ ꝓmittere ꝓpꝛie
non põt. ex̃ de spon. c. ex lr̃is. ij. ⁊ in glo.

Q2 si q̃riť: vtꝝ ß q̃s votũ suum possit ꝑ
aliũ exequi. Ad hoc rñdet Hein. boyc: ex̃
de voto. in. c. licꝫ. ꝙ si põt ꝑ seipm̃ votũ ex/
equi tũc tenetur ꝑ seipm̃ facere: vt. e. ti. c.
magne. qd̃ intellige licꝫ etiã ĩutiliter exeq̃
posset. s. qꝛ claudus eẽt vel mutilatꝰ et ex
deuotiõe vel in subsidiũ terre sãcte vouis/
set: si tñ talis eẽt ꝙ defectũ suũ ꝑ alios q̃s
secũ duceret supplere posset. Admittiť tñ ĩ
vtroqꝫ casu cõpẽsatio dicto. c. magne. ⁊ c.
se. ꝭm Inno. ⁊ Hosti. Si v̾o nõ põt exeq̃ ꝑ
seipm̃ impeditꝰ impedimẽto ꝑpetuo: ⁊ tũc
ꝑ aliũ põt exequi: vt in dicto. c. licꝫ. sed nõ
teneť exequi: si postq̄ꝫ votũ emisit impedi
mẽtũ supuenit aut tꝑe quo votũ impleuit.
Si v̾o tꝑe q̃ vouit erat impeditus ita ꝙ ꝑ
sonaliter ire nõ poterat nec sperabat ab ĩ/
pedimẽto liberari: tũc tale votum censeri
debet irrisoꝛiũ: si v̾o sperabat ab illo libe/
rari: ⁊ tunc dať dilatio: vt ex̃ de voto. c. ꝙ
suꝑ his. §. vnde credimus. Q2 si nõ ꝯuale
scat: intuenda ẽ vouẽtis intentio: q̃ si fue/
rat in voluntate ꝑficiendi ꝑ se vel ꝑ alium
in omni euentu: tunc redimere põt ꝑ aliũ.
Sin autẽ tunc videť votũ fuisse cõditiona
le: nec illo obligari. Ceterum ꝭm sũmi/
stas duplex voti species distinguiť. Nam
aliud est necessitatis ⁊ cõmune scꝫ votum
fidei ad qd̃ quis teneť siue voueat siue nõ
⁊ ad illa que necessario quis ꝓmittit ĩ ba/
ptismo: renũciando scꝫ diabolo ⁊ pompis
eius: tenere fidem seruare decalogũ ⁊ ge/
neraliter ea sine q̃bus nostra salus habe/
ri non põt: de cõse. di. iiij. c. j. licet. Tamen
hoc ꝓpꝛie non est votum: eo ꝙ a pueris fit
talis obligatio qui carent animi discretio
ne. Unde q̄uis dici posset: ꝙ talis obliga
tio fit a patrinis eoꝝ nomine: vt habeť d̃
conse. di. iiij. c. queris. tamẽ quia simplici/
ter votum diciť esse voluntatis: vt extra
de voto. c. magne. ideo ꝓpꝛie non diciť vo
tum: debet enĩ votum esse ꝓpꝛie quid vo/
luntariũ: tam respectu ꝑncipij a quo ꝓce/
dit: q̄ respectu eius qd̃ vouetur. Hinc cuꝫ
homo peccat post baptismũ dupliciter reꝰ
est: vt quia peccat in eo ꝙ cõmittit: ⁊ ꝙ vo
tum ꝑuaricatur: non tamen ꝓ duobꝰ moꝛ
talibꝰ penitentia indicetur: sed tanq̄ꝫ pro
vno circũstantia trãsgressionis grauato.
Aliud vero votum est volũtatis cuiusmo
di sunt que q̃s voluntarie emittit suꝑ his
ad que quis non tenebať: sed post votum
obligať: vt sunt vota abstinẽtie: ꝯtinẽtie:
ꝑegrinatiõis ⁊ similiũ: de q̃bꝰ per ꝓphã
Uouete hoc est cõsilium: ⁊ reddite hoc est
ꝑceptum dño deo vestro. Deinde queri B
põt: quottuplex d̃r votuꝫ voluntariũ. Ad
hoc dicendũ ꝭm oĩes doctoꝛes ꝙ est du/
plex. Quoddã enĩ d̃r simplex: ⁊ est oẽ il/
lud votum cui non adhibeť solẽnitas: vt
si fiat votum de nõ cõtrahendo: de castita/
te: ⁊ sic de alijs. Solẽne vero votum diciť
qd̃ fit ꝑ susceptionẽ sacri oꝛdinis: vel ꝑ ꝓ/
fessionem expꝛ̃ssam vel tacitã factam alicui
de religionibus appꝛobatis: vnde q̃liter/
cunqꝫ quis al̃s votum fecerit ꝑterq̄ in su/
sceptione oꝛdinis implicite vel appꝛobate C
religionis expꝛ̃sse vel tacite: diciť votũ sim
plex: vnde si voueo vel ꝓfessionem facio ĩ
regula vel in religione nõ appꝛobata: con
trahens matrimoniũ ligatꝰ sum matrimo
nio: licꝫ grauissime pecco: vt expꝛ̃sse ptꝫ li.
vj. de voto. c. vnico. vbi ⁊ subdiť. Et quã/
to solẽnius ⁊ manifestius emissa sũt vota:
tanto ꝓpter scandalũ plurium ⁊ exemplũ
durioꝛ penitẽtia trãsgressoꝛibꝰ debeať: nõ
tamẽ rescindere possũt mr̃imonia post cõ/
tracta: ⁊ hoc idem tenet Jo. an. in appara
tu ꝙ illud votũ putat etiã si quãdo ꝓfite/
batur credebat illã religionẽ eẽ appꝛoba/
tam. Sicqꝫ patꝫ ꝙ oĩe votũ diciť simplex
siue sit cõtinentie: siue habitꝰ deferẽdi tm̃:
siue obedientie ꝑstande: vel cuiuscunqꝫ al
terius pij operis faciẽdi qd̃ nõ est ꝓfessio/
onis regule appꝛobate: vel susceptiõis sa/
cri oꝛdinis. Pro quo notãdũ ꝭm Tho.
scd̃a. 2e. q. lxxxviij. ꝙ solẽnitas voti atten
ditur ꝭm aliquid spũale quod ad deum ꝑ/
tinet. id ẽ ꝭm aliquã spũalez benedictiõez
vel cõsecrationẽ: que ex institutione aplõ/
rum adhibeť in ꝓfessiõe certe regule scd̃o
gradu post sacri oꝛdinis susceptionẽ: vt di
cit Dio. ij. c. ce. hierarch. ⁊ huiꝰ ratio ẽ: qꝛ

solemnitates non consueuerunt adhiberi: nisi quando aliquis totaliter mancipatur alicui rei: vtpote quando quis per susceptionem sacri ordinis diuino ministerio applicatur: et in professione certe regule quando per abrenunciationem seculi et proprie voluntatis statum perfectionis aliquis assumit: et licet alia vota ex hoc quod fiunt in publico possunt habere quandam solemnitatem humanam: non tamen spiritualem et diuinam sicut habent vota premissa: etiam si coram paucioribus fiant: nec congruit alicui voto solemnitas: nisi illi quo totaliter quis deo mancipatur. De hinc queri potest: vtrum votum simplex tantum obligat: quantum votum solenne: sicut dicitur extra de cleri. vel vo. c. rursus. quod votum simplex apud deum non minus obliget quam solenne. Ad hoc dicendum prout dicit Gaspar de cal. e. ti. c. meminimus. quod quo ad ecclesiam militantem magis obligat votum solenne: sed quantum ad deum equaliter obligant quod pro tanto dicitur: quia vtrumque obligat ad mortale peccatum: et equaliter quantum ad sufficientiam damnationis minus tamen peccat is qui transgreditur votum simplex quam qui solenne: vnde dicit Tho. vbi s. quod hoc. c. rursus: extra de cleri. vel vo. sic exponendum est: quod vtriusque transgressor peccat mortaliter. Ceterum queri potest: vtrum homini expediat aliquid vouere: presertim cum sibiipsi iniciat laqueum transgressionis et periculum delicti. Ad hoc respondet Asten. l. j. ti. ij. quod si vouens vouet bona: quorum obseruantia probabiliter proportionata videtur infirmitati vel conditioni sue vel nature: tunc expedit homini vouere: quia per hoc amplius firmat voluntatem suam in bono: et excludit a se per magna parte libertate malefaciendi: et facit actum virtutis latrie: et sic vouendo meretur: propter quod monet ps. Vouete et reddite domino deo vestro. Si vero non sunt sue infirmitati: conditioni status: vel nature proporcionata: tunc non expedit nec licet: quia tale votum non haberet discretionem committere cum per hoc vouens magis videtur se illaqueare quam augere securitatem de sua salute: quilibet tamen solutus et liber reputare debet obseruantiam voti sue spirituali infirmitati esse proporcionatam: nisi per certam experientiam constaret contrarium: quia tam propter bona exempla que sepius aliqui vident et audiunt quam propter consolationes spirituales quas ex dei benignitate frequenter ob fauorem religionis ex sancta societate recipiunt: obseruantia aliquorum bonorum est proporcionata alicui in religioni existenti que non esset proporcionata eidem in seculo remanenti. Nam si obijcitur grauius esse peccatum religiosi ceteris paribus quam peccatum laici: quia dicit Anshel. in li. de similitudinibus: quod si penitere religiosus noluerit maiori damnationi subiacebit: quam vouere non expedit. Ad hoc respondet sanctus Tho. scda 2e. q. clxxxvij. quod peccatum quod a religiosis committitur potest esse grauius peccato secularium eiusdem speciei tripliciter. Uno modo si sit contrarium voto religionis: puta si religiosus fornicetur vel furetur: quia fornicando facit contra votum continentie: et furando contra votum paupertatis: non solum contra preceptum diuine legis. Secundo modo si ex contemptu peccet: quia ex hoc videtur magis esse ingratus diuinis beneficijs quibus est sublimatus ad statum perfectionis: sicut apostolus dicit Heb. x. quod fidelis meretur grauiora supplicia: ex hoc quod peccando filium dei conculcat per contemptum: vnde Hiere. xj. dominus dicit. Quid est quod dilectus meus facit in domo mea scelera multa. Tertio modo propter scandalum: quia ad eius vitam plures respiciunt vnde Hiere. xxiij. dicitur. In prophetis hierusalem vidi similitudinem adulterij et iter mendacij et confortauerunt manus pessimorum vt non conuerteretur vnusquisque a malicia sua. Si vero religiosus non ex contemptu sed ex infirmitate vel ex ignorantia aliquod peccatum quod non est contra votum sue professionis committit absque scandalo: puta in occulto: leuius peccat eodem genere peccati quam secularis: quia peccatum eius si sit leue quasi absorbetur ex multis bonis operibus que facit: et si sit mortale facilius ab eo resurgit propter intentionem quam habet ad deum erectam: que et si ad horam interripiatur: ad pristinam tamen facile reparatur: et etiam iuuatur a socijs ad resurgendum: iuxta illud Eccs. iiij. Si vnus ceciderit ab alio fulcietur: ve soli quia si ceciderit non habet subleuantem. Denique queri potest: vtrum magis laudabile sit et meritorium aliquid facere sine voto vel cum voto: presertim cum dicit Prosper li. ij. de vita contemplatiua: quod sic abstinere et ieiunare debemus: vt non nos necessitati ieiunandi subdamus ne iam non deuoti sed inuiti rem voluntariam faciamus. Ad hoc respondet Tho. v. q. lxxxviij quod triplici ratione factum idem opus melius est et magis meritorium cum voto quam sine voto. Primo quia vouere est actus latrie: latria autem est honor qui fit deo: que est precipua inter virtutes morales: nobilioris autem virtutis est opus melius et magis meritorium: quia imperatur a nobiliori virtute sicut actus fidei vel spei melior est si imperatur a charitate: et ideo actus aliarum virtutum vt ieiunare continere sunt meliora et

magis meritoria si fiūt ex voto: qꝛ sic iā p/
tinēt ad cultū diuinū q̄si quedā dei sacrifi
cia: ꝛ hoc p latriā q̄ ē nobilissima virtus.
Hinc dicit Aug. li. de ꝟginitate: neq3 ipsa
ꝟginitas qꝛ ꝟginitas ē: ꝫ qꝛ deo dicata ē
honorat᷑: quā vouet ꝛ seruat ꝯtinētia pie/
tatis. Scđo qꝛ ille q̄ vouet ꝛ facit: plus se
deo subijcit q̄3 ille q̄ solum facit. s. nō solū
q̄tum ad actū ꝫ etiā q̄tū ad ptātē3: qꝛ de/
cetero non pōt aliud facere sicut pl9 daret
hoī q̄ daret arborē cu3 fructib9 q̄3 q̄ daret
ei fructus tm̄. Tertio qꝛ p votu3 īmobilit᷑
volūtas ī bono firmatur: facere aūt aliqđ
ex firmata volūtate in bonū ꝑtinet ad pfe
ctionē virtutū: vt pt3 p phm in. ij. ethi. Si
cut ecōtra peccare mente obstinata aggra
uat peccatū ꝛ dicit᷑ peccatum in spiritūsā
ctum: q̄ si ipm opus ꝑm se ꝯsideratū post
votū aliqn̄ triste ꝛ inuolūtariū redderet᷑:
dū tn̄ remaneat voluntas implendi votū:
adhuc est magis meritoriū q̄3 si fieret sine
voto: qꝛ impletio voti ē actus religiōis q̄
est potior virtus q̄3 abstinētia cui9 actus ē
ieiunare: ꝛ sup hoc votū voluntatē magis
cōfirmat et deuotionē auget in ill' ꝑcipue
q̄ sūt bñ disposita. Ad laudem dei.

De his q̄ vouere non possunt et quō ligat eorum votū qualiterq3 ligat heredes votum decedētis: ꝛ que cōditiones in voto subintelligūtur: Sermo VI

Non assumes nomē dei tui in vanum. Exo. xx. Prete
rea ꝓsequendu3 esse reor de his
A q̄ vouere pñt. Pro quo notādū q̄ Hein.
boyc. ex̄ de voto. in. c. scriptura. dicit q̄ ge
neraliter q̄libet vouere pōt nisi ꝓhibeat᷑:
ꝓhibentur aūt q̄dam psone q̄ q̄ ad votum
emittendū nō habēt liberā volūtatē vouē
di: sicut epūs: clericus: monachus: impu
bes: vxor: seruus: ratio aūt hui9 ꝓhibiti/
onis ē: vt dicit Asten. qꝛ nullus pōt illud
p ꝓmissionē firmiter obligare qđ ē ī pote/
state alteri9 ꝫ illud tm̄ qđ est in sua ptāte:
sed sex ꝑdicti nō sūt omnimode ī sua pote
state: sed in alterius vt videbit᷑. Predicti
tn̄ ꝑm Thō. non peccāt vouēdo qꝛ semp ī
eoꝝ voto subintelligitur: si placuerit suis
supiorib9. Silr̄ ꝑm Inno. in dicto. c. scptu
re: vouētes nō adimplendo votū auctori/
tate superioꝝ ꝓhibēte nō peccāt: quia lex
ꝛ suoꝝ supioꝝ auctoritas eos excusat: ꝛ
etiam canones: vt pat3. xxij. q. iiij. c. trib9.
et. q. v. c. pueri: nec pater vel superior pec/
cat reuocādo votū: qꝛ vtit᷑ iure suo: ex̄ de
elec. c. eccl'ia. Idē Thō. Venientes igitur
ad ꝓsecutionē hoꝝ sciendum pmo: q̄ eps̄
ꝑm Hosti. ꝛ Hein. boyc. in dicto. c. scriptu
re: non pōt votū emittere: p quod soluat᷑
vinculū mr̄imonij quod ē int᷑ ipm ꝛ eccle/
siā sponsā suā: nec intuitu alicui9 religiōis
ingrediēdi sine auctoritate pape: vt pt3 ex̄
d regularib9. c. lic3. vbi subdit. §. illa. regu
la semp inuiolabiliter obseruet᷑ q̄ nullus
absq3 licētia romani pōtific' ꝑsumat occa/
sione quacunq3 deserere ꝑsulatū: qm̄ sicut
maius bonū minori bono ꝑponit᷑: sic com
munis vtilitas spāli vtilitati ꝑfert᷑: ꝛ in ꝫ
casu recte ꝑponitur doctrina silentio: soli/
citudo ꝯtēplationi: ꝛ labor quieti. Ad qđ
vtiq3 designandū vnigenit9 dei fili9 iesus
christ9 nō de Rachele ꝑm carnē nat9 est sed
de Lya: nec legit᷑ eū ī domo sua excepisse
Maria ꝫ Martha: vñ qn̄ pōt eps̄ ꝑesse pa
riter ꝛ pdesse: non debet cedēdi postulare
licentiā aut obtinere. Scđo non pōt emit/
tere votum sine auc̄te pape: p qđ fiat eccle
sie sponse sue graue ꝑiudiciū vt est votum
lōge pegrinationis ꝓpter qđ oporteret eū
diu ab eccl'ia absentare: vt pt3 extra de vo
to. c. magne. Pōt tn̄ emittere tale votū: p
qđ eccl'ie sue non fieret graue ꝑiudiciū vt
vota abstinētie tpate elemosyne: et etiam
qđlibet votū p qđ ꝑbeat bonum exemplū
qꝛ ad hoc tenet᷑: vt pt3 in dicto. c. magne.
Scđo cleric9 nō pōt sine licentia sui pla/
ti votu3 pegrinationis emittere vel aliud
ꝓpter qđ oporteret eū relinq̄re eccl'iam suā:
vt pat3 ex̄ de renū. c. admonet. vbi subdit᷑
vniuersis psonis ecclesiasticis tui epatus
sub districtiōe ꝓhibeas: ne eccl'ias tue di/
ocesis ad ordinationē tuā ꝑtinētes absq3
tuo assensu ītrare audeāt aut retinere aut
dimittere te incōsulto ꝛc. ꝛ in dicto. c. mag
ne. Et hoc intelligit᷑ de clericis beneficia/
tis: pōt tn̄ hm̄ōi facere votum intrandi re
ligionem: in quo casu sufficit petere licen/
tiam: vt extra de regula. in. d. c. licet. Por
ro clericus non beneficiat9 vouere potest
sicut alius laicus. Diuersimode tamē do/
ctores sentiūt de voto trāsmarino vel acci
piēdi crucem: q̄dam eni dicunt q̄ clerico
sufficit petere licentiā d accipiendo crucē
qꝛ ad hoc auctoritate pape licentiati videā
tur qui possunt esse vtiles terre sancte: ex̄

possunt inhabiles ad emittenda vota { Epus / Clerici / Monachi / impuberes / vxor / servus

de voto.c.ex multa.§.penul. Quidā autē dicunt φ sine licētia plati h pōt. Deniqȝ si/cut habet de regula.c.bñficiū.li.vj. Bñficiū eius q̄ intrat ordinē: nō est alicui conferendū infra pbatiōis annū: nisi ipe ɔsen/tiat aut ɔstet φ voluit absolute vitā mutare: ⁊ hoc clara pbatione ⁊ cōpetentib⁹ in/dicijs.e.ti.nō solū: vel nisi pfessionē expſ/sam fecerit: subaudi. Jo.an.alicui d religi/onibus approbatis: siue scienter habitum pfessorū susceperit scȝ vbi ē distinctus.

Tertio monachus nō pōt votū aliqd fa/cere p qd ipsū sine licētia abbatis claustrū exire oporteat: nisi ad aliā religionē artiorem transire velit: qd facere pōt licētia pe/tita: licet nō obtenta: vt ex de regu.in.d.c. licet. Nō pōt etiā facere votū abstinētie singularis nec peregrinatiōis: nec aliqd aliud regulariter qd eēt in pīudiciū obedientie supioris: vel in scandalū ɔuersationis singularis: ⁊ si hoc fecerit nō tñ sine licentia licet exequi ne sit fratrū scandalū quibus se debet cōformare inq̄tū stant in obseruātia regule: vel ne det ei occasio euagandi. Or si votū emiserit ante religionis ingressum: tunc nec sine licentia supioris exequi dȝ.xx.q.iiij.c.monacho nō licet votū fouere sine consensu abbatis: si autem vouerit frangēdū erit.⁊.xxxiij.q.v.c.noluit: quia oīa tpalia vota videt mutasse in religiōis obseruantiā. Or si vouit dicere vnū psal/mū vel psalteriū vbi nihil mali cōtingere pōt: tunc licite seruat votū: qȝ licitum ē ei plus mereri ſm Jnno.⁊ Hosti.in.d.c.scri/pture: rō autē pdictorū ſm Richar.ē quia votū religionis ē tante altitudinis φ oīa alia cōmutari possunt in illud: ⁊ iō ecclesia ɔsiderās huius voti altitudinē ⁊ hūanam infirmitatē voluit aucte dei nullū votum posse supaddi voto religiōis pp̄ter pericu/lū trasgressionis: q̄ etiā de cā iura ɔsenti/re vident: qd vota q̄ fecit ante pfessionē in religione q̄ platus eū recipiens ignora/uit reuocare pōt: postq̄ notum sibi fuerit: qd p hoc pbat: qȝ religiosus plus est sub plato q̄ vxor sub viro: ⁊ vt dicit.xxxiij.q.v.c.noluit: si adhuc innupte mulieri pater ɔcesserat vota psoluere: si anteq̄ psoluerit nupserit: ⁊ eius viro h cognito nō placue/rit: non psoluat: ⁊ hoc oīno fiat sine pctō. Ex hoc arguit glo.abbatē reuocare posse
B monachi votū qd emisit ante monachatū. hoc Richar. Hic q̄ri pōt: vtrū quodlibȝ votum cōmutari pōt in votum religionis.

Ad hoc rñdet Asteñ.post Richar.li.j.ti.xx.φ volens facere pfessionē ī religione: si actualiter seu habitualiter remanere velit obligatus ad vota q̄ fecit in seculo: nō cōmutant in votū religionis: tñ postq̄ ad noticiā plati deuenerit eum ab ipis votis absoluere poterit: maxīe si ignorabat ipm obligatū eē votis illis tēpore pfessionis. Si vero actualiter vel habitualiter inten/derit se nō teneri amplius votis illis: sed soli voto religionis: tūc absoluit ab illis p votū religionis pp̄ter eius altitudinem ⁊ pfectionē: qȝ dicit ex de voto.c.scriptu/re. Fracti voti aliquaten⁹ reus non habet q̄ tpale obsequiū in ppetuā religionis ob/seruantiā noscit cōmutare: vbi ⁊ glo. dicit φ intranti religionē nō ē penitētia iponē/da p pctō: sic enim remittit astulpho pnīa publica si voluerit monasteriū introire: q̄ tñ occidit pp̄riam vxorē innocētē: vt patet xxxiij.q.ij.c.admonere.lege ibi mirabileȝ pnīam sibi ipositam si monasteriū ingredi noluerit: vnde ista cōmutatio votorum fit aucte iuris. Si tñ rex vel impator vouerit φ vsqȝ ad certū tempus in terra sancta militabit: vel alius magnus dñs existens dux totius exercitus cruce signatorȝ: ⁊ de eius absentia desolaret exercitus: religionem intrare vellet: in hoc casu papa consulendus eēt: ſm Hosti.⁊ rod.certū tamē est φ psona mediocris absolueret a voto trāsmarino p religionis ingressuȝ ⁊ pfessionē in ea. Et si obijcit φ p votū assumptionis crucis in subsidiū terre sancte qs ɔsequit remissionē omniū peccatorȝ: ⁊ ita videtur vtilius eē voto religionis. Ad h ſm Tho. rōnabiliter dicendū φ etiā per ingressum religionis ɔsequit quis remissionē omnium peccatorȝ: si eñ aliq̄bus elemosynis factis hō potest statim satisfacere p peccatis suis: ſm illud. Qd supest date elemosynā ⁊ ecce omnia munda sūt vobis: Multomagis igitur in satisfactionē p peccatis omi/bus sufficit φ homo totaliter se diuinis mā/cipet obsequijs p ingressū religionis: q̄ excedit omne genus satisfactionis. Unde in vitispatrū legitur.φ eandē gratiā ɔsequerentur intrantes religionē quā ɔsequunt baptizati: Or si nō absoluerent ab omni reatu pene nihilominus tñ ingressus reli/gionis vtilior est illa q̄tum ad promotio/nem in bono que prepōderat absolutioni a pena.hec Asteñ.⁊ sic obsequiū ppetuum religiōis absorbet tēporale qd adimpleri

nõ põt ſtante ꝑpetuo. Deniq; licet votum precedens tollitᷣ per religionis ingreſſum ꝓpter cõtinuationẽ pn̄ie ⁊ exercitij in quo ſemꝑ debẽt eẽ monachi ac etiã omne pctm̄ ante ingreſſũ perpetratũ: ita ꝙ illi ꝓfitenti nõ ſit ꝑ eis ĩponenda pn̄ia: tamẽ ſi poſt ingreſſũ cõmittũt vel delinquũt religioſi: tunc ſubijciuntᷣ penitentie ⁊ diſcipline ſm regulã: ex̄ de reg. c. fi. Quarto principaliter ĩpuberes. i. qui ſtant ſub ptãte patris vel tutoris etiã ſi annos pubertatis attigerint vouere nõ pn̄t in p̃iudiciũ illoꝝ ſub quorum poteſtate cõſtituti ſunt. Pro quo ſciẽdu; ſm Tho. ſcða 2e. q. lxxxviij. ꝙ pueri ante annos pubertatis duplici rõne vouere nõ pn̄t. Primo: qꝛ vt in plurimũ patiũtur rõnis defectũ. Hinc dicit Hein. boyc: ꝙ impuberes votũ religionis vouere non pn̄t: etiã de patris vel tutoris auctoritate: vt pꝫ de regu. li. vj. c. is qui. Secũdo quia ſunt in ptãte parentũ vel tutorũ qui ſũt eiſ loco parentũ: ⁊ iõ eoꝝ vota nõ habẽt effectũ niſi parentes vel tutores cõſenſerint: tũc em̄ in alijs votis p̃terq; in voto religionis ſm boyc obligarentᷣ: ⁊ hoc p̃ſertim ſi proximi pubertati eẽnt: ⁊ vſus rõnis in eis accelerari cõtigerit: ⁊ hoc ẽ tutius: licꝫ alij dicãt ꝙ ante annos pubertatis nullo ſe voto aſtringere pn̄t: qꝛ hoc intelligẽdu; ẽ de nõ dolocapacib⁹. Verũtamẽ vt dicit Hein. boyc: ex̄ de voto in. c. veniẽs. Si votum per aliquẽ emiſſũ ĩ impuberi etate poſtea pubes fact⁹ ratũ habuit: tunc tenetᷣ illud adĩplere: ⁊ ita põt intelligi dictũ. c. veniens. ꝙ ſi pubes factus ratũ non habuit tũc nõ obligatᷣ etiã cũ auctoritate pr̄is: p̃ſertim ſi nõ fuit ante dolicapax. Unde dic̃ Tho. ſcða 2e. q. lxxxviij. ꝙ ſi puer vl̓ puella ante annos pubertatis nõdum habeat vſum rõnis: tunc nullo mõ ſe põt voto ad aliquid obligare. Si vero ante annos pubertatis attigerit vſum rõnis põt quidem quãtũ in ĩpo eſt obligare ſe: ſed votũ eius põt irritari ꝑ parẽtes quoꝝ cure remanet adhuc ſubiect⁹: quãtũcũq; ſit dolicapax: ante annos pubertatis voto ſolenni religionis obligari nõ põt: ꝓpter eccl̓ie ſtatutum qð reſpicit id qð in pluribus accidit: poſt annos aũt pubertatis pn̄t ſe iam voto religionis obligare vel ſimplici vel ſolenni abſq; volũtate parentũ. De hinc q̄ queri põt quid de puberib⁹ qui in poteſtate alterius ſunt: vtru; vouere poſſũt: dicit Inno. idẽ eẽ qð de ĩpuberib⁹ niſi pater vl̓ tutor cõſentiat exp̃ſſe vel tacite: ſufficit em̄ ꝙ ſcit ⁊ nõ ꝯtradicit. Huius rõ ẽ ſm Tho. qꝛ nulluſ põt ſe firmiter obligare ad id qð ẽ in ptãte alterius: ſed ſolũ ad id qð ẽ omnino in poteſtate ſua. Ex quo etiã cõcluditur ꝙ poſtq; venit ad annos pubertatis: ſi ſaltẽ ſit libere cõditionis: vouere põt ea que pertinẽt ad ſuã perſonã: non aũt ea q̄ ꝑtinẽt ad domeſticã diſpenſationẽ ſine cõſenſu patris vel tutoris: qꝛ in his ſubiect⁹ ẽ eiſdem: ⁊ iõ poteſt ſe obligare religioni per votũ vel ꝙ ꝯtrahat mr̄imoniu; abſq; cõſenſu: imo ꝯtra cõſenſum parentũ vl̓ tutorũ. Dicit em̄ Inno. ꝙ ĩpubes dolicapax vel pubes adhuc exiſtens ĩ ptãte paterna ⁊ votũ faciens ꝑegrinatiõis vel abſtinentie: debet illud adimplere poſtq; paterna; ptãtem exiuerit: qꝛ deo ſe obligauit qð potuit ſicut ſe ꝑ delictũ obligat diabolo: ex̄ d̃ delic. pueroꝝ. c. j. ⁊ licet filius patri ſit obligatus iure paterne poteſtatis: excipitᷣ tn̄ ꝑegrinatio voti tranſmarini: vt ex̄ de voto c. qð ſuꝑ his. in fi. ⁊. c. ex multa. §. qð aũt. excipitᷣ etiã neceſſari⁹ in euitabilis caſus vt ſi ſit a canone ꝑ ſedem apl̓icã abſoluendus: ex̄ de ſen. ex. c. relatum. Hic incidẽtaliter queri põt: vtrũ filius vel heres adimplere tenetᷣ votũ illius cui ſuccedit ĩ hereditate. Ad hoc rn̄det Hein. boyc: ex̄ de voto. in. c. licet. ꝙ ſi heres hereditatẽ adierit: tunc tenetᷣ adimplere ſi vires hereditatis hoc patiantᷣ: qꝛ voti obligationẽ ad heredẽ tranſire conſtat. ff. de poſſibilitate. l. ij. in fi. ſi vero nõ adijt: tũc nõ tenetᷣ qꝛ nec heres ẽ niſi forte ſpõte hoc ꝓmiſerit: ⁊ tũc ſi in om̄i caſu intellexerit obligare ꝑſona; tunc adimplere debet: nõ tam ob ꝓmiſſionẽ factã a teſtatore q; ob ſuã: qꝛ ſe obligauit in omni euentu: ſed ſi tanq; heres hoc ꝓmittebat hereditatẽ adire ſperãs poſtea tamẽ abſtinuit mutato cõſilio: tũc nõ tenetur. vt pꝫ ex̄ de elec. c. venerabilem. §. fi. ⁊ in glo. ⁊ ſic põt intelligi etiam dictũ. c. licꝫ. ſed quicunq; hereditatem adijt obligatur extra: de ſolu. c. j. Et tunc queri põt ſi quiſ votum ſuſcepit a parentibus vel ab alijs decedentibus: vtrũ per ingreſſum religionis ſatiſfacit vel abſolui poteſt. Ad hoc reſpondet ſanctus Tho. in quodlibetis. ꝙ ex quo ingreſſus religionis ſufficit pro ſe tali: ſufficit etiam pro illis: q̄uis etiam in ingreſſu de hoc nihil intendebat. Qꝛ ſi q̄s cruce ſignatus vel alius vouens mittere ĩ ſubſidium terre ſancte pecunias: ⁊ poſtea

religionẽ ingrediens: liberatus quidẽ est a voto quo ad laborẽ peregrinationis ſm Rodeñ. non tamẽ quo ad predictã pecuniam: quia nullus sine speciali licentia pape cõmutare potest vota terre sancte: nec ipo iure mutantur per ingressuz religionis: nisi quo ad laborem peregrinationis. idem Asten. Quinto principaliter vxor vouere non potest absq̧ licentia viri sui vt latius videbitur in sermone sequẽti. Sexto seruus vouere non potest in preiudicium domini sui in quo scz illi subiectus ẽ: vnde dicit Tho. secũda 2e. q. lxxxviij. ꝙ quicunq̧ subiectus ẽ alicui quantũ ad id in q̃ subiectus est: non est sue potestatis facere quod vult sed dependet ex voluntate alterius: ⁊ ideo nõ potest per votum se firmiter obligare in his in quibus alteri subijcitur sine cõsensu sui supioris: vnde seruꝰ vltra filios est in potestate domini sui: etiam quãtum ad operationes personales: ⁊ ideo voto se ad religionem obligare nõ potest sine consensu domini sui: per quam ab obsequio domini sui abstraheretur. Nota etiam ſm Hosti. in dicto. c. scripture. extra de voto: ꝙ sicut monachus in talibus est astrictus abbati prout prius dictuz est: sic ⁊ abbas episcopo: vt ptz. xviij. q. ij. vbi dicitur. c. abbates pro humilitate religiõis in episcopoꝝ ptãte consistant ⁊ si quos extra regulam fecerunt ab ep̃is corrigant̃: et cetera multa ibidẽ: tñ videt̃ excipiendum votũ marinũ qḋ auc̃te pape facere potest: vt dictum ẽ supra de episcopo. Deniq̧ q̃ri potest in fine: vtrũ omne votũ sit obligatorium: iuxta illud ps̃. Vouete ⁊ reddite: ⁊ Deut̃. xxxiij. Cũ votũ voueris dñ̃o deo tuo reddere nõ tardabis: qꝛ requiret illud dñ̃s deus tuus. Ad hoc rñ̃det Asteñ. li. j. ti. xx. ꝙ sicut dicitur extra de voto. c. licet. Vsq̧ adeo solutio ẽ necessaria post votum vt sine dispendio ꝓprie salutis nõ liceat resilire alicui: cuius rõ ẽ: qꝛ oĩs ꝓmissio licita cũ intẽtione obligandi se facta ⁊ cũ deliberatione: si accepter̃ ab eo cui fit obligat ꝓmittentẽ nõ tñ̃ ex p̃cepto legis diuine: ſ etiam legis nature: ſ votũ licitũ ẽ hmõi ꝓmissio ⁊ oẽz talẽ promissionẽ recipit deus. Notandũ tñ̃ ſm Tho. in. iiij. sententiaruz ꝙ quicquid votũ impediret si presens eẽt facto aufert obligationẽ voti: ⁊ ideo si q̃d vouetur qḋ postea fit impossibile: tũc quãtuz ad hoc obligatio tollitur: vt si quis diues voueret ecclesiam edificare qḋ postea supueniente pauptate nõ posset facere nõ obligatur nisi tantũ ad illud quod potest: irritatur etiam votum ſm Inno. in. c. scripture. extra de voto: ex defectu conditiõis siue generalis siue specialis: vt verbi causa: in generali sub intelligitur si vixero: si potero: si deo placuerit: faciam. He nanq̧ conditiones semper intelliguntur etiaz si non exprimantur: vt patet extra de voto. c nõ est. xxij. q. ij. c. beatus. Exemplũ de speciali: vt si filius meus liberabitur offeram tale palliũ vl̃ faciã tales peregrinationes. Vnde refert Asteñ. plures casus in quibꝰ ſm Hosti. potest omitti votum. Primus ẽ si mutet̃ in melius: vt patet extra de voto scripture. Secundus est auctoritas supioris que semper intelligitur excepta. Tertius casus: si votũ fuerit conditionale ⁊ cõditio defecerit: ⁊ hoc intellige siue sit conditio specialis ⁊ expressa: vt extra de cõdi. appo. c. veruz. ⁊. c. de illis: siue sit tacita q̃ ex sui natura de iure in voto sub intelligitur. Si quis tamẽ voueat de duabꝰ causis vel pluribus vel sub duabus conditionibus vel pluribus: ⁊ intendat se obligare: qualibet illarũ causarum vel cõditionũ extante: tenet̃ votum implere: licet deficiãt alie dũmodo extet vna illaꝝ causarũ vl̃ cõ cõditionum ſm Ray. ⁊ Rod. Quartus casus ẽ vbi vouens nõ habet liberã vouendi facultatem: vt dictũ ẽ. Quintus ẽ vbi superiorũ auctoritate dilatum vel redemptũ vel mutatum ẽ. Sextus ẽ vbi votum ex sui natura illicitum est: tunc obseruari nõ debet. Verũtamẽ votum religionis licet ex causa falsa fiat: nõ tamen vitiatur: vt ex̃ de cõuer. ꝯiug. c. dudum. Queri põt iteruz vtrum ergo fouens votum licitũ statĩ ipm soluere tenet̃. Ad hoc respondet boyc: ex̃ de voto. in. c. licet. ꝙ obligatio voti causatur ex ꝓpria volũtate ⁊ intentione. vñ Leuit̃. xxiij. Qḋ semel egressum est de labijs tuis obseruabis: ⁊ facies sicut promisisti domino deo tuo ⁊ propria voluntate locutus es ex ore tuo: ⁊ ideo si de intentione ⁊ voluntate vouentis sit obligare se ad statim soluendum: tunc statim soluere tenet̃: si vero ad certũ tempꝰ vel sub ꝯditõe certa: tũc nõ tenet̃ statim soluere: nec etiã tardare dz vltra q̃ intẽdebat se obligare deo quia dicitur ibidẽ Leuit̃. Cũ votũ vouer̃ domino deo tuo: nõ tardabis reddere: qꝛ requiret dominꝰ deꝰ tuꝰ illud: ⁊ si moratꝰ fueris tibi reputabitur in peccatũ. Et ſm

Casus in q̄bus pot omitti votum

Modo. cũ q̃s vouet sine ꝯditione vl' tẽpo/
ris ꝑfixione: tũc statim illud tenet exequi
cũ põt nisi in fouendo habuit aliud ĩ men/
te: datur tñ ei tempus ad arbitriũ boni vi
ri ad disponendũ de reb⁹ suis: ⁊ ꝺm Tho.
in. iiij. di. xxxviij. Si q̃s in vouẽdo religio
nẽ ingredi de debitis cogitabat ꝓbabilit
põt ꝑsumi ꝙ nõ intẽdebat se obligare ante
ꝙ̃ de rebus suis disposuisset: quãdo tamẽ
timet rõnabiliter perpetuũ impẽdimẽtum
tũc tenet vlteri⁹ nõ differre. Ad laudẽ dei.

De votis eorũ qui sũt in matrimonio in quib⁹ ligant ⁊ in quibus nõ: siue sint cõtinentie peregrinatiõis vel alteri⁹ boni: Sermo VII

Non assumes nomen dei tui inuanuz. Exod. xx.
Iã ꝓsecuturus de voto qđ per
A eos sit q̃ mrĩmonio copulati sũt. Primo
q̃re vtrũ votũ fieri potest de eo qđ ẽ indif/
ferens vel inutile ad salutẽ: ꝑsertim cũ vo
tũ deberet esse de aliquo bono ꝙ̃tũ ad di/
uinũ honorẽ vel aĩe salutem. Ad hoc rñdz
Richar. de media villa sup. iiij. ꝙ aliquã/
do fit votũ de re nociua ad salutez: vtpote
de malo culpe: nã multi fatui vouẽt q̃nq3
nõ tm̃ inutilia: sed etiã nociua ad salutem
ex affectu inordinato: sed taliter voueri nõ
põt nec tenet votũ: q2 de⁹ respuit omnẽ ob
ligationẽ sibi oblatã ꝯtra seipm. Q̃nq3 ve
ro fit votũ de inutili nõ tñ nociuo: vt ẽ illđ
qđ ẽ oĩno indifferens: vt ĩ sabbato nõ ne/
re: ⁊ carnes aliq̃ capitis alicui⁹ nõ come/
dere: ⁊ similia: ⁊ sic etiã nõ põt fieri đ iure
votũ sub rõne q̃ indifferẽs ẽ: q2 de obliga/
tione q̃ nõ ẽ ad honorẽ dei: nec vtilis ad sa
lutẽ offerentis de⁹ nõ curat: ⁊ iõ talis obli
gatio nõ tenet ipo iure. Et dixi notant' sub
rõne q̃ indifferẽs est: q2 si ẽ tale indifferẽs
ꝙ per aliquã circũstantiã in cõparatõe ad
vouentẽ ꝯferens sit ad salutẽ: sic de illo po
test fieri votũ: licet rõne generis sit indiffe
rens: Et dicit Tho. scđa 2e. q. lxxxviij. ꝙ
vota stulta. s. de nõ pectinẽdo caput ⁊ silia
potius sunt deridenda ꝙ̃ obseruãda: ⁊ ad
dit Alber. ꝙ si etiã ꝓ honore sanctoꝝ fie/
rent seruanda nõ sunt: q2 similitudinẽ q̃n/
dã hñt cũ idolatria. Et notãdũ ꝺm Tho.
in. iiij. di. xxxviij. ꝙ vir ⁊ mulier quãtũ ad
carnalẽ copulã ad paria iudicant: ⁊ ideo
si votũ cõtinentie emiserint eq̃liter ad ob/
seruantiã illius obligant: ita ꝙ tam vxor
ꝙ̃ vir sine cõsensu alterius se põt obligare
ad debitũ nõ petendũ: q2 ex mrĩmonij vin
culo nõ obligat ad debitũ petendũ nõ tñ ẽ
ꝯsulendũ emittere tale votũ propter fragi
litatem humanã ⁊ cõtinuã mutuã conuer/
sationẽ in mensa in lecto ⁊ similibus: si ta/
mẽ votum fecerit vxor cõtinentie seruãde
quãtũ in ea est nõ potest vir votuz reuoca/
re se ipa põt de cetero debitum petere sine
peccato: ꝙ̃uis posset sine pctõ reddere de/
bitum exigenti: postꝙ̃ obligata est ad hoc
ꝑ carnalẽ copulã post cõsummatũ mrĩmo/
niũ. Nec obstat ꝙ tunc nõ sũt pares ĩ actu
matrimonij: quia quilibet potest h̃ qđ suũ
est abrenũciare: nã quantũ ad cultũ matri
monij ⁊ penã adulterij ⁊ diuortij vir ⁊ mu
lier ad paria iudicant. xxiij. q. j. c. si quis
vxorẽ. ⁊. q. v. c. ꝑcepit. ⁊. c. christiana. s in
alijs nõ. Ad cuius euidẽtiaz ꝑmo queri
põt: vtrũ vxor põt aliqđ aliud votũ emit/
tere ⁊ seruare sine viri sui licentia. Ad hoc
dicũt omnes doctores ꝙ vouere põt absq3
licẽtia viri sui quodcũq3 votũ de meliori:
⁊ ꝺm Ray. non debet ꝓpria aucte ꝯuenire:
q2 al's peccaret votũ violando: s viri pos/
sunt talia vota irritare etiã si vxores ante
ꝯtractũ mrĩmoniũ tale votũ emiserãt. Vñ
dicit. xxxiij. q. v. c. noluit itaq3 lex aliquid
voueri deo aduersus aĩam suã: vt nõ ĩ ali/
quaꝝ rerũ licitaꝝ atq3 ꝯcessaꝝ abstinentia
eisdẽ votis femine valet auctoritas s viri/
lis: ita vt si adhuc innupta ꝯcesserunt põt
ꝑsoluere vota si añq3 ꝑsoluerit nupserit: ⁊
B viro ei⁹ h̃ cognitũ ñ placuerit nec ꝑsoluat:
⁊ h̃ oĩo sine pctõ: q2 de⁹ mũdauit eã sic dic
⁊ mundã iudicauit: neq3 h̃ fieri ꝯ dñm pu/
tãdũ ẽ cũ ipe de⁹ hoc ꝑceperit h̃ voluerit.
Ex his autẽ q̃ri põt: vtrum vir oĩa vota
vxoris ꝑter ea q̃ fiũt de ꝯtinentia reuoca/
re poterit. Ad hoc dicendũ ꝙ q̃dã volunt
viꝝ oĩa vota reuocare posse: etiã illa q̃ de
licentia viri ab initio emiserit: q2 semꝑ in
talibus obedire debet marito: licet marit⁹
peccet id qđ prius ꝯcesserat reuocãdo: vt
pz. xxxij. q. v. c. manifestũ est ita voluisse le
gem feminã sub viro eẽ: vt nulla ei⁹ vota
q̃ abstinentie causa vouerit reddant ab ea
nisi vir auctor fuerit ꝑmittẽdo: nam cũ ad
pctm̃ eiusdẽ viri ꝑtinere lex voluerit si pri
us ꝑmiserit ⁊ postea ꝓhibuerit etiam hoc
tñ nõ dixit vt faciat mulier qđ vouerat: q2
ꝑmissa iam prius a viro fuerat viri dixit eẽ
pctm̃: q2 abnuit qđ prius cõcesserat: nõ tñ

mulierī ex hoc iuſſū dedit: vt cū prius vir
ei⁹ ꝯceſſerit poſtea ſi ꝓhibuerit cōdēnat.
Uerūtn̄ in hoc Hug. opinio ꝓbabilior vi/
detur. e.c.ꝙ.ſ. vir illa ſola vota reuocare po
teſt q̄ ipa ſine ſcandalo viri īplere nō poſ/
ſet: vt ē ieiunare qn̄ vir comedit: in camiſia
dormire: mane ad matutinas ſurgere ſin/
gulis noctib⁹ ⁊ ſīlia: q̄ ꝯ volūtatē viri face
re nō dꝫ: alia vero vota q̄ nō ſunt ī ſcanda/
lum vel p̄iudiciū viro ſuo: vtputa ſi voue/
ret ſingulis diebus legere aliq̄d vel dare
aliquid de ꝓprio vbi ē ꝯſuetudo ꝙ mulier
habere pōt bona pafernalia hec ſine volū
tate viri facere pōt. Huius occaſione rur
ſum q̄ri pōt: vtrū ergo vir talia vota face/
re poteſt ⁊ adimplere ſine ꝯſenſu vxoris ſi
cut quidā volunt ex hoc ꝙ. xxxij. q. v. c. p̄/
cepit: ſubiungit. Itē apud nos qd̄ nō licꝫ
feminis etiā nō licet viris eadē ſeruit⁹ pa/
ri cōditione tenet. Ad hoc rn̄det Aſten. ꝙ
in votis abſtinētie vir ſup̄ior ē ⁊ caput mu
lieris: vt pꝫ. xxxiij. q. v. c. cū caput mulier
vir ſit: caput aūt viri chriſt⁹: quecunqꝫ vx/
or nō ſubijcit viro. i. capiti ſuo ſupple in li/
citis ⁊ honeſtis eiuſdē criminis rea ē cui⁹
⁊ vir ſi nō ſubijcit capiti ſuo: ⁊ ſic vir non
ē obligatus in talib⁹ votis ad habendum
vxoris ꝯſenſum niſi p hmōi votū fieret cir
ca carnale debitū mulieri p̄iudiciū: qꝛ tale
votū vxore in vita ſeruare nō poſſet: quia ī
hac pte vir nō hꝫ ptātē ſui corporis ſ; vxor
ideo nulla obſtat exceptio in hoc caſu: ex
B de ꝯiug. lepro. c. qm̄. ⁊ de ꝯuer. ꝯiu. c. qui/
dam. Deniqꝫ queri pōt: vtruꝫ mulier de
ꝯſenſu viri votum cōtinentie emittens po
ſtea viro penitenti ⁊ debitū petenti tenet
reddere debitum: p̄ſertim cū per datū con
ſenſum videt vir renunciaſſe iuri ſuo. Ad
hoc rn̄det Haſp. ex d ꝯiu. lepro. c. litteras.
ꝙ quidā dicūt ſi mulier vouit de ꝯſenſu vi
ri p̄uato: tunc qꝛ videt renūciaſſe iuri ſuo
q̄tum ad deū videt mulier abſoluta nec
tenebit debitū reddere: ſed qꝛ cōſenſus fu
it p̄uatus eccl'ia militans que non iudicat
de occultis coget ipam ad reddendū debi
tum: ꝙ ſi publice ſeu in ꝯſpectu eccl'ie ⁊ ma
xime p̄lati ſui ꝯſenſum p̄ſtitit non tenebit
mulier debitū reddere: qꝛ talem licentiam
ipe vir per ſe reuocare nō pōt: ⁊ h̄ vult Gra
tianus. xxxiij. q. v. ī fi. vbi videt diſtingue
re alia vota emiſſa ab vxore a voto cōtinē/
tie dicens. Euidentiſſime itaqꝫ apparet ita
virum eē caput mulieris vt nulla vota ab/
ſtinentie vel religioſe ꝯuerſatiōis liceat ſi/
bi ſine eius licentia deo offerre: etiā ſi viro
permittēte repromiſſa fuerit nō licet ei vo
tum opere cōplere: cum vir voluerit reuo/
care p̄miſſum. Uota vero ꝯtinētie ita alte/
rius permiſſu ab altero valēt offerri ꝙ p⁹
permiſſionē nō valent in irritū deduci. Rō
vero diuerſitatis ē ꝓpter maius meritum
voti cōtinentie: ad mandatum tn̄ eccl'ie pu
tat ꝙ ipa viro debitū reddere debeat: ec/
cleſia enim videns virū male dediſſe licen
tiam: puta qꝛ incōtinent ipe viuit ⁊ ipſe n̄
vouit ſaltem expreſſe nec religionē intra/
uit: poterit ipa eccleſia iuſte mandare ꝙ d
bitum reddat ꝓpter maius malū vitādū:
vt patet expreſſe extra de ꝯuer. ꝯiu. c. j. vbi
vir monaſteriū ingrediēs ꝓfeſſioneꝫ fecit
de licentia vxoris: ſed qꝛ ipa ꝑpetuā conti
nētiā nō vouit: iudicat papa virū reuocan
dum. Ceterū ſm Tho. in. iiij. Si vir ad tē/
pus diſſimulat votū: ſed nō conſenſit: ſed
⁊ poſtea habita deliberatione reuocauit h̄
facere pōt ⁊ addit Alber. ꝙ etiā cōiunx q̄
dat licentiā vouendi: ſi ipe nō voueat nec
iuri ſuo p hoc cedere intendat nō impedit
exgiere debitū: vt. e. ti. c. j. Deniqꝫ ſi am/
bo cōiuges pari voto cōtinentiā vouerūt:
queri pōt: vtꝝ exigenti pōt reddi debitum
ſine pctō. Ad hoc rn̄det Ray. ꝙ neuter ab
altero pōt exigere: nec etiaꝫ debet vel pōt
reddere: nec in hoc caſu dꝫ eccl'ia votum h̄
ſoluere: qd̄ pꝫ. xxxiij. q. v. c. qd̄ deo pari cō
ſenſu voueratis pſeuerant vſqꝫ in finē red
dere debuiſti: a quo ꝓpoſito ſi ille lapſus
eſt ſaltem tu inſtantiſſime pſeuera: qd̄ non
dehortaret niſi qꝛ tibi ad hoc ipe ꝯſēſerit
cōcordat Hoſti. ⁊ Inno. addens ꝙ propt
hmōi votū vtriuſqꝫ nō pōt vnus ſine licen
tia alterius religionē intrare. Deinde q̄
ri pōt: vtrū cleric⁹ ꝯtrahens mr̄imoniū in
facie eccl'ie: qui ſacerdos efficit ſine licen/
tia vxoris: poterit exigere debitū ab vxo/
re vel exactus tenet reddere. Ad h̄ reſpō/
det. H. de gandauo ī qōlibetis: ꝙ quo ad
ius diuinū nulla ē repugnantia actus ma/
trimonialis poſt ordīes ſacros ſuſceptos:
nec ipius ordinis ſuſcipiendi poſt mr̄imo/
nium iā ꝯtractū: ⁊ hoc reſpectu poteſt ſa/
cerdos reddere ⁊ petere: ſed impedimētuꝫ
prouenit ex aliqua inſtitutione eccl'ie taci/
ta vel expreſſa voti emiſſione: nihil autem
eccleſia conſtituit circa diſſolutionem ma/
trimonij: ſed ſolum ꝙ caſtitatis obſeruan
tia ſit ordinibus annexa: maxime ſacris:
nō autē ꝙ eorum ordinū etiam ſacrorū ſu/

sceptio separat matrimoniũ prius contra/
ctum etiã licet per carnalẽ copulam nõ cõ/
sũmatum sicut statuit de religionis ingres
su:sed declarat per hoc matrimoniũ nõ se
parari:vt in extrauagã. Jo.xxij.q̃ incipit
antique.⁊ li.vj.de voto.c.voto.Jdeo dic̃
ĩpe tenendũ ꝙ sic ordinatus post mr̃imo/
niũ ab vxore nõ est separandus.i.per hoc
matrimoniũ nõ soluit.Cum ergo mulier
que tali ordinationi nõ cõsensit ꝓpter fcm̃
viri iure suo nõ debet priuari:tenebitur sa
cerdos effectus intrare religionẽ:ex quo
ẽ ante carnalem copulam:⁊ sic mulier ab/
soluta alteri viro copulari poterit vel tene
bitur ei petenti reddere debitũ:quia non
potuit ei ꝓpter susceptionẽ ordinis in ali
quo derogare:nisi posset illi fornicationẽ
obijcere carnalẽ vel spũalẽ:⁊ qr volũtarie
fact⁹ ẽ p̃sbr quãtũ ad se statuto castitat⁊ se
obligauit:⁊ ideo quãtũ in se ẽ tenet ↄtinẽ
tiã custodire:nec poterit debitũ petere.Et
nota generalit ꝙ ↄtinẽtiã vouẽs ĩ mr̃imo/
nio licz tenet reddere debitũ viuẽte cõpa/
re:tñ p⁹ mortẽ illi⁹ obligat ad ꝑpetuã cõti/
nẽtiã:nec põt ĩsistere scdis nuptijs. Quã
tũ aũt ad malũ sit voto ↄtinẽtie astrictũ cõ
uolare ad nuptias:imo ⁊ talib⁹ cõsiliũ vel
auxiliũ vl' assensũ p̃bere:sat⁊ euident appa/
ret.Primo qr tales sũt crudeles homicide
perimentes aĩam ꝓximi veneno mortalis
peccati:⁊ per cõsequens animã ꝓpriã.Vñ
dicit Aug⁹.super Jo.homicida diabolus
dicit:nõ quia gladio armat⁹ aut ferro suc
cinctus ad hominẽ venit:sed qr malũ ver/
bum seminauit.Noli igitur te non putare
homicidã quãdo ꝓxĩo tuo mala nõ ꝑsua/
des.Secũdo:qr personã illaz exponis ma
xime periculo cũ ꝭm certiorẽ opinionẽ nũ
q̃ potest petere debitũ sine graui peccato
⁊ tamen reddere cogit qd̃ fieri deberet in/
uite ⁊ cum dolore:qr si ex affectu reddit ꝭz
quosdam nõ euadit periculum graui pre/
cipicij peccati.Tertio quia sponsũ illi⁹ vo
uentis iesum christũ grauiter offendit qd̃
nõ est modica ↄtumelia ip̃i christo. Quar
to angelorũ incurrit indignationẽ auferẽ/
do ei sororez suã:⁊ ideo frequẽter talia ma
trimonia tristem sortiunt exitũ erũnis mi
serijs ⁊ aduersitatibus plenũ. Deniqꝫ q̃
ri põt vtrum vnus cõiugũ sine consensu al
terius facere põt vota peregrinatiõis.Ad
hoc dicendũ ꝙ nõ p̃terqꝫ votũ hierosoly/
mitanũ:cuius ratio ẽ:quia tunc daret al/
teri occasio fornicandi qd̃ fieri non debet.

vnde.xxvij.q.ij.c.si tu abstines sine vxo/
ris volũtate tribuis ei fornicãdi licentiã:
id ẽ occasionẽ ⁊ pctm̃ illi⁹ tue imputabit
abstinentie.Nimirũ cũ constat ẽe regulã iu
ris.Qui occasionẽ damni dat damnũ de/
disse videt:⁊ eadẽ ratione filie nõ sunt in/
uite nuptijs tradende.vnde.xxxj.q.ij.c.d̃
neptis tue cõiugio:quã te cuidã militi da
turum necessitatis instante articulo sub fi
dei pollicitatiõe firmasti ⁊c.vide.Sed qui
longã ponit morã absentie:magnã fragili
sexui dat occasionẽ ruine:⁊ iõ nõ põt lõgã
ꝑegrinationẽ assumere sine ↄsensu alteri⁹
imo ꝭm Jnno.si aliqñ cõsenserit posset re/
uocare licet in h̃ peccaret:verũtamẽ modi
cam ꝑegrinationẽ vel etiã ad exercendas
mercantias aut ad transferẽdaz domũ po/
test se aliquãtis tꝑibus absentare:naz ꝭm
Tho.in.iiij.qr in dispositione domus ⁊ re
gimine vite mulier subiecta ẽ viro:iõ in ta
libus vir sine licentia vxoris vouere põt ⁊
exequi ⁊ nõ ecõuerso:si tñ senserit fragili/
tatẽ vxoris ⁊ periculũ absentie sue:tũc cõ/
sulendũ est ei ꝙ abstineat ab omni elonga
tione corꝑale:qr maledictũ lucrum qd̃ tali
detrimento vxoris cõpensat:sed si vir vo
luerit põt secum vxorẽ ducere:nã ꝭm Jn/
no:vir nõ tenet sequi vxorem nisi quãdo
subest necessaria cã:ꝭ vxor tenet sequi vi/
rum ex quacũqꝫ cã recedat nisi voluerit eã
trahere ad pctm̃ vel aliqd̃ aliud iniuste cõ
tra eã moliri in notabile p̃iudiciũ vxoris
nõ etiã tenet sequi vagabundũ:⁊ hec pro/
bant.xxxiiij.q.ij.c.si quis necessitate ieui
tabili cogente in aliũ ducatũ seu ꝓuinciaz
fugerit:⁊ vxor cũ valet ⁊ põt amore paren
tũ vel rex suax eũ seq̃ noluerit:ipa oĩ tꝑe
q̃diu vir ei⁹ quẽ insecuta nõ fuerit sꝑ inu/
pta ꝑmaneat:⁊ intelligit glo.de vagabun
do:si tñ scienter accipet histrionẽ tũc tene/
tur eũ seq̃.Jn his etiã excipit votũ trans/
marinũ qd̃ in fauorẽ terre sctẽ ⁊ fidei chri/
stiane vir põt absqꝫ licẽtia vxoris facere ⁊
adĩplere ⁊ vxor ꝙ assentiat ẽ diligenti⁹ ad
monenda:vt pz ex̃ d̃ voto.c.ex multa.§.qd̃
aũt.Verũtñ ꝭm Tho.in qd̃libetis:si vxor
sit talis ꝙ sequi nõ põt ꝓpter aliqd̃ impedi
mentũ legitimũ:vel etiã nõ velit ⁊ de eius
incõtinentia timeat:nõ ẽ viro ↄsulendum
ꝙ crucẽ accipiat ⁊ vxorẽ dimittat:secus si
volũtarie ↄtinere ꝓponat vel velit vel vi/
rũ suũ sequi possit.Et hui⁹ rõ est:qr neces/
saria nõ debent p̃termitti ꝓpter ea q̃ sunt
ꝓprie voluntatis:necrio aũt iminet viro

curā vxoris gerere qꝛ caput eiꝰ ē: ꝫ crucem accipe volūtatis ē. vñ dñs Mat. xv. phariseos rephendit ꝙ dicebāt ptermittendum dei mandatū de honoratiōe parentum: vt aliq̄ oblatiōes volūtarie deo offerrēt: ꝛ mulieres q̄ remanere nō volūt suos viros seq̄ pñt: vt. e. ti. c. qđ sup his. in fi. Silr etiam vxor inuito viro votū vltramarinū vouere pōt: qꝛ q̄tum ad ħ nō ad ipaꝛia iudicantur: si tñ ē suspecta vel nimis iuuenis ꝛ delectaret poti9 hre societatē alioꝝ ꝙ viri: tūc se suspectā redderet qꝛ mulier fragilis ē: ꝛ sicut dicit Ouid. Casta ē quā nemo rogauit: ꝛ iō nō debet tunc votū psonalit exequi qꝛ nō esset deo gratū. Absit em̄ vt cōpensatio talis admittat ab eccl'ia: ex̄ de voto. c. qđ sup his. §. rursus. ꝙ si pcessisset in diebus suis vxor: ꝛ nō ē suspecta vadit nec votū redimat: maxime si talis sit ꝙ possit secū bellatores ducere. Deniq̄ q̄ri pōt d vota cōiugū circa religionē quid iuris sit in tali voto. Ad hoc dicendū ꝙ añ carnalē copulā pōt alter ꝯiugū intrare religiōeꝫ altero inuito: vt pꝫ expsse: ex̄ de ꝯuer. ꝯiu. c. vex. Qꝛ si añ carnalē copulā dicit se velle intrare: ꝫ procrastinat: tunc ꝭm Ray. eps debet ei statuere tempus. s. duoꝝ mēsium aut plus vel minus ꝭm ꝙ videbit expedire: quo tēpore elapso si nō fuerit ingressus coget p excōicatiōnē ad ingressum vel ad matrimonij cultū: si tamē elapso termino ingressus fuerit monasteriū ante carnaleꝫ copulā valebit: vt pꝫ ex̄ de ꝯuer. ꝯiu. c. ex publico: ꝛ tunc relictus ī seculo ꝭm Tho. in. iiij. debet expectare p annū vsq̄ ad alterius pfessionē: ꝛ tūc licite poterit alteri nubere. Ceterū si vxori datū fuerit tempꝰ ad ingressū religionis: ꝛ interim etiā p violētiā eā cognosceret maritꝰ eēt consūmatum mrimoniū ꝭm Hosti. etiā si cognosceretur in religione añ pfessionē. Porro pst ocarnalem copulā nō pōt vnus ꝯiugū altero cōtradicente monasteriū ingredi nisi in legitima cā diuortij. De qua visū ē in sermonibus de mrimonio: ꝫ pꝫ. xxvij. q. ij. c. agathosa. Qꝛ si ambo ꝯiuges legitimā cām diuortij habent: vtpote fornicati sūt ambo: tunc nō pōt alter altero īuito monasteriū intrare: siue occulta siue publica fuerit vtriusq̄ fornicatio siue vniꝰ publica ꝛ alteriꝰ occulta: vt ī. c. agathosa in glo. vbi etiā additur ꝙ cū adulterās nō pōt monasteriū ingredi sine licētia: sicut innocens nisi fuerit separatio facta iudicio ecclesie: tūc enī adulterans religionem posset intrare nisi voluerit innocēs adulteranteꝫ sibi denuo recōciliari: nā ꝭm Richar. in. iiij. Viro dimittēti vxorē nō fit piudiciū quin posset ipsam correctā ad se reuocare infra bienniū: etiā si ipa noluerit: vt pꝫ ex̄ de ꝯuer. ꝯiu. c. gaudemus. in glo. si tñ monitus ipaꝫ correctā infra biennium recipere noluerit: ꝛ transacto illo biennio mulier religionē intrauerit: vir eā ad se vocare nō poterit: nec etiaꝫ si ante bienniū de licentia viri votū castitatis emiserit: sed innocēs post diuortiū religionē ītrare poterit altero īuito. Qꝛ si monasteriū īgressus fuerit ñ habito ꝯsēsu nec cā legitīa diuortij ad petitōeꝫ alteriꝰ ꝯiugꝭ cogit redire ꝛ debitū reddere ꝫ ñ exigere: si votū emiserit: vt de ꝯuer. ꝯiu. c. q̄dā. Qꝛ si pari voto ābo ꝯiuges religionē ītrāt: ñ tñ vouētes castitatē ꝫ tm̄ pbā ordinis accipiētes āboſ vl alteꝝ peniteat pñt ꝭm Alber. ābo rdire ad pores āplexꝰ salua ꝯscia: si tñ ābo votū castitatꝭ emiserīt: tūc ad amplexus redire nō pñt: ꝛ si vir vxore sciēte ꝛ ꝯsentiēte mōasteriū ītrauerit a postea illa nō emisso voto castitatis viꝝ reuocauerit: vir q̄dē redire coget: ꝫ pꝰ mortē vxorꝭ ꝭm Ray. redire tenet ad mōasteriū: qđ sane ītelligit si pfessionē fecerat: ēt si de fctō cū alia ꝯtraxit: e. ti. c. ex pte. Ad laudē dei.

De voto religionis quos: quādo ꝛ qualiter obligat: ꝛ de votorū dispensationibus. Sermo VIII

Non assumes nomē dei tui īuanū. Exo. xx. Restat nūc videre de voto religionis. Añ cuiꝰ ꝯsecutiōeꝫ q̄ri pt: vtꝝ votū teneat qđ fcm̄ ē de re bōa ppꝛ finē malū: ꝫ sertim cū magꝭ depēdet votū a suo fine ꝙ a sua mā: eo ꝙ ꝭm phm. Finis ē cā causaꝝ. Ad ħ rñdet Richar. sup. iiij. di. xxxviij. ꝙ talit vouens grauit peccat ꝛ nō tenet votum: qꝛ talis vel intendit p illud votum se posse consequi finē illum: ꝛ sic nō tenet eo ꝙ errat: qꝛ ꝭm Augu. li. lxxxiij. q̄stionum. Impossibile ē ꝙ deo volente fiat homo deterior: ꝫ p ꝯsecutionē finis mali deterior fieret. Error aūt circa principale motiuū alicuius facti impedit consensū in ipm factū vñ si quis se facit ordinari ab illo quē credit verum ordinē posse conferre ꝛ non potest: vtpote si credit eum esse epm̄ ꝛ nō est: si vouet castitatem qꝛ credit se recipe sacrū

ordinē:qđ ſi nō crederet caſtitatē nā voue
ret:talis nō ꝯſentit abſolute in votū caſti/
tatis:iō poſtꝗ̄ ſibi notū ē ꝙ ille ipm ordi/
nare nō potuit:nō obligat̄ voto caſtitatis
ẜ pōt licite matrimoniū ꝯtrahere:vel talis
nō intendit ꝯſequi finē illuꝫ prius intētū:
⁊ tunc etiā nō obligat̄:q꞉ votū ꝓtūc fuit
ꝯditionatū ſcꝫ ad ꝯſequēdū finē intentū:
vnde a ſimili quis vouens ꝓpter bonū ali
qđ tēporale cōſequendū vel ꝯſeruandum:
tm̄ obligat ſe ſi bonū illud conſequit̄:ſi tn̄
ſe obligare intēdebat etiā ſi bonū illud nō
aſſequeret̄:tunc votū tenet ī cōſpectu dei:
licet illud bonū nō aſſequat̄:q꞉ tūc nō vo/
uit ꝓpter bonū tpale tm̄:⁊ ſic etiā ē in hoc
caſu. Preterea ſm eundē:omē votū ſub
ꝯditione factū tenet:licet ꝯditio nō imple
atur:⁊ hoc ex culpa vouentis non illiꝰ cui
vouet̄:ſiue ꝗs vouet deo ſiue hoī:⁊ h̄ iō
q꞉ fraus ⁊ dolus nulli patrocinari debēt:
ẜ ille ꝑ cuius culpā ſtat:ne ꝯditio quā ap/
B poſuit in ſuo voto impleat̄:fraudulent̄ h̄
impedit. His ꝑmiſſis primo ꝗri pōt: vtꝝ
quis infirmitate grauatus poſſit ſe religi/
one deuouere vł votū religiōis emittere:
ꝑſertim cū in hoc voto requirit̄ magna et
plena deliberatio. Ad h̄ rn̄det Hein. boyc:
ex̄ de regula. in. c. porrectū:ꝙ ſi poſitꝰ ē in
infirmitate mentis:vtpote mente alienatꝰ
ſeu freneticus:tūc vouere nō pōt. e. ti. c. ſic
ex tenore. Aut tenet̄ tm̄ infirmitate corpo
rali nō mentis:⁊ tunc valet votū ſi fit cuꝫ
deliberatione:vt. c. porrectū. Nō tn̄ ꝙ pōt
eſſe vis in verbis:q꞉ ſi ſic dicit. Voueo me
ꝑpetue religioſe victurū:⁊ talē religioneꝫ
ſeruaturū:tunc nō poteſt amplius redire
ad ſeculū:vt e. ti. c. cōſultu:q꞉ quaſi tacite
ꝓfeſſus intelligit̄ corā deo. Si vero dicat
voueo me talē religionē intratuꝝ:tūc qui
dem ingredi tenet̄:ẜ libere pōt infra ānū
poſtmodū exire:niſi oīo deliberauerit mu
tare vitam ſuā etiā in oēm euentū ſuꝑ quo
ꝗ̄tū ad eccłiam requirit̄ ꝓbatio iudicioꝝ
ꝗ̄tū autē ad aīe ꝑiculū ſue ꝯſcie relinꝗtur
ex quo aliud ꝓbari nō pōt:ex̄ de eta. ⁊ ꝗli.
ꝑfi. c. ad aures. Qꝛ ſi votū nō emiſerit nec
ꝓfeſſionē fecerit:⁊ habitū monachalē pe/
tierit ſibi dari nō obligat̄:⁊ infra annū ꝓ/
bationis libere exire pōt. Quod ſi vouēs
intrare religionē ⁊ poſtea intrat ſed cū in/
tentione exeundi ꝗrit̄ ꝗd iuris. Reſpōdet
boyc ibidē:ꝙ ſi vouens intrare religionē
actualiter ꝓponit in religiōe remanere: ita
tn̄ ꝙ ꝓpoſitū illud nō cadit ſub voto: ẜ tm̄
vt ipm ꝓpoſitū ꝯuertat̄ ad ꝑſeuerandum
⁊ ſi tunc poſtea intrat habēs abſolute pro
poſitū exeundi ⁊ nūꝗ̄ operā dandi vt mu
tet̄ ꝓpoſitū ſuū:talis nō implet votū ſuuꝫ
ſm iudiciū dei:q꞉ talis habet ex maligni/
tate ꝓpoſitū exeundi:ſecꝰ autē ſi intrat cuꝫ
ꝓpoſito exeundi: tn̄ cū volūtate dādi ope/
ram vt mutet̄ ꝓpoſitū ſuū. Cuius rō eſt:q꞉
in his ꝗ deo offerunt̄ magis penſat inten/
tionē opam dandi vt mutet̄ ꝓpoſitū ſuū.
ꝗ̄ ꝓpoſitū exeundi:q꞉ illud videt̄ magis
eſſe ex infirmitate ꝙ ex malignitate. Si ve
ro actualiter ꝓponit vouendo religionem
experiri:vt ſi ſibi placuerit ibi remaneat:
ſin autē exeat:vel ſi nullū hoꝝ cogitabat
actualiter ẜ hoc tm̄ vouet q꞉ ſibi videt̄ eſſe
bonū aīe ſue:⁊ in his duobꝰ caſibꝰ idē iu/
diciū eſt cū primo. Qꝛ ſi dū vouit intrare
religionē actualiter habuit ꝓpoſitū exeū/
di poſtꝗ̄ intrauit:⁊ tunc vouens peccat:
nec votū ē obligatorium ſed deriſorium.
Secūdo queri pōt:quid faciet religionē
aliquā vouens cū in mōaſterio nolūt eū re
cipe. Ad h̄ rn̄det Tho ſcđa 2ᵉ. q. lxxxviij.
ꝙ ſi illud qđ quis vouerit ex aliqua cauſa
reddat̄ impoſſibile:tunc debet hō facere
qđ in ſe eſt:vt ſaltē habeat ꝓmptā volūta/
tem faciendi quod pōt:vn̄ qui vouit ītra/
re monaſteriū aliqđ ꝓut poteſt opam da/
re debet ꝙ ibidē recipiat̄:⁊ ſi quidē inten/
tio ſua fuit obligare ſe ꝑncipaliter ad reli/
gionis ingreſſum:⁊ ex conſequenti elegit
hanc religionē vel hūc locuꝫ quaſi ſibi ma
gis cōgruentē:tunc ſi non pōt ibi recipi te
net̄ ad aliā religionē intrare. Si vo princi
paliter intendebat obligare ſe ad hanc re/
ligionē vel ad hunc locū:ꝓpter cōplacen/
tiā ſpālem huius religionis vel loci nō te/
net̄ aliaꝫ religionem intrare ſi illi nolunt
illū recipe. Si autē incidit in impoſſibilita
tem implendi votū ex ꝓpria culpa: nō ex/
cuſat̄ ẜ ſm poſſibilitatē adimplere tenet̄:
⁊ tenet̄ inſuper de ꝓpria culpa penitētiaꝫ
agere:ſicut mulier vouens virginitateꝫ ſi
poſtea corrumpat̄:non ſolū debet ſeruare
qđ pōt. ſ. ꝑpetuā cōtinētiā:ſed etiam de eo
qđ amiſit peccādo penitere. Tertio que/
ri pōt:vtrū ille qui vouit vnā intrare reli/
gionē determinatā:licite poſſet induci ad
intrandū aliā religionē eo ꝙ ſcriptū legit̄
Vnuſqͥſqꝫ maneat in ea vocatiōe qua voca 1. Co. 7.
tus ē. Ad hoc reſpondet ſanctus Tho. ſe/
cūda 2ᵉ. q. vlt. ꝙ in maiori minus includi/
tur:⁊ ideo qui obligatus ē voto vel iura/

mēto ad ingressum minoris religionis: li/
cite potest ad hoc induci ꝙ ad maiorē reli
gionem trāseat nisi sit aliquid speciale qđ
impediat puta infirmitas vł spes maioris
ꝑfectus in minori religione: sed ille ꝗ ob/
ligat̄ voto vel iuramēto ad ingressum ar/
tioris religionis: non pōt licite induci ad
minorē religionē: nisi ex aliq̄ causa euiden
ti ⁊ hoc cū dispēsatiōe supioris. Si tamē i
grediat̄ ⁊ ꝓfiteat̄ in laxiori remanere pōt:
q꞉ p scđm votū solēne derogatuȝ est primo
voto qđ fuit adhuc simplex eo ꝙ nōdū in
trauit: tñ ꝓ voto pmo nō cōpleto ē ei pnia
iniūgenda: nisi vt dictū est euidēs causa ⁊
B supioris licentia accesserint: hoc ptȝ li. vj.
de voto. c. post votū. Quarto q̄ri potest
de ꝓfessione religionē intrantis q̄liter scȝ
religionē intrās ꝓfiteri dicat̄. Ad hoc re/
spondet Hein. boyc. ex̄ qui cle. vel vo. ī. c.
insinuāte: ꝙ duplex est ꝓfessio: vna ē vera
scȝ ꝓfessio v̄bis exprimitur more solito le
gēdo chartā ⁊ faciendo ꝓfessionē ⁊ dicen
do: ego talis: ⁊ debet fieri in manu prela/
ti ad h̄ ordinati: ⁊ illa pōt fieri vł in mona
sterijs vł extra etiā seculari habitu nō mu
tato: vt expresse ptȝ li. vj. de regul. c. cōsti/
tutionē. Excipiūt̄ tñ ordines mendicātiū
qui nullū excipe pñt ad ꝓfessioneȝ añ. xv.
annū ⁊ añ annū ꝓbatiōis completū: ⁊ plu
ra ꝗ de illis ponunt̄ li. vj. e. ti. c. non solū:
⁊. c. cōstitutionē: dūmodo tñ fiat in manu
ꝑlati. s. talis ꝓfessio ꝓut debet: ⁊ p illā ꝓ/
fessionē solēnizat̄ votū vt notat glo. in. c.
ꝯstitutionē. Alia ꝓfessio dicit̄ p̄sūpta ta/
cita vel occulta: ⁊ hec inducit̄ vel ex mora
tpis q꞉ p annū stetit sine reclamatiōe vł ꝓ
testatione ꝙ ordini nollet esse obligat᷒: vt
ex̄ de regula. c. ad aplicā: vel ostendit eui/
dētia signa: puta q꞉ qñ ingredit̄ renūciat
seculo facit testamentū ac si mori deberet:
⁊ trāsfert oīa bona sua in heredes legata/
rios ⁊ pias causas: ⁊ mutat habitū vł assu
mit habitum ꝓfessoꝝ: vel ad minus legit
cantat ⁊ facit oīa sicut ꝓfessus: tūc intelli/
git̄ tacite fecisse ꝓfessionē: vt extra. e. ti. c.
vidua: q̄ ponit̄ ꝓ exemplo: si tñ īgredere
tur religionē ab aplica sede non approba/
tā ⁊ ī tali religiōe habitū portaret tūc nul
lo tpe obligaret̄ tacite. Ad maiorē tamē
euidētiā sciēdū ꝙ aliq̄ sūt casus ī q̄b᷒ nō li
cet alicui religioneȝ dimittere ꝫm Guil. in
cle. ⁊ ꝫm Hein. boyc: ex̄ de regula. in. c. sta/
tuim᷒. Prim᷒ ē qñ votū emisit alicui᷒ reli/
gionis itrādi: ⁊ postea p interuallū susce/
pit habitū ab illo qui ptātem habet aggre
gandi illi ordini: vt notat Inno. xx. de fri/
giđ. c. fraternitatis. Scđs casus si vno cō/
textu votū emisit ⁊ aīo mutandi seculū ha
bitū solēniter recipit ⁊ qñ de hoc plane cō
stat tūc etiā non poterit ipm dimittere: ex̄
de regula. c. cōsulti. Terti᷒ si exp̄sse ꝓfitet̄
tria substātialia vota regule etiā ī habitu
seculari ī religionib᷒ nō mendicantib᷒: vt
ptȝ li. vj. de regula. c. ꝯstitutionē. Quart᷒
qñ infra annū ꝓbationis recepit scienter
habitū ꝓfessoꝝ ⁊ portauit p tres dies: in h̄
tñ casu ñ obligat̄ p̄cise illi religiōi cui᷒ ha
bitū suscepit: sed religioni ī genere: vt. d.
c. ꝯstitutionē. Quint᷒ casus ē in casu ꝗ po
nit̄ in cle. c. eos: de regła. vbi dicit̄: Eos ꝗ
deinceps in discretiōis ꝯstituti etate noui
cioꝝ habitū in aliq̄ religione p annuȝ por
tauerint hoc ipo religionē illā decernim᷒
esse professos: nisi hmōi habitus in colore
scissura vel forma se distinctū patēter exhi
beat ad habituȝ ꝓfessoꝝ: vide Jo. an. sup
hūc locū ⁊ tūc obligat̄ religioni in specie.
Sextus cū q̄s iurauit nūq̄ʒ exire: vt ex̄ de
his q̄ vi metusue causa fiunt. c. penul. ī istꝪ
casibus papa fingit aliquē p̄cise cōsensisse
matrimonio spūali: ⁊ p̄sumptio iuris ꝺ iu
re cōtra quā non admittit̄ ꝓbatio in ꝯtra
rium: de spon. is ꝗ fidem: ꝫm glo. in dicta
cle. eos. Quinto q̄ri pōt: vtrū impubes
ad monasteriū cōuolans se voto obligare C
pōt: ⁊ vtꝝ obligatio tenet p̄sertim cū dicit̄
xx. q. ij. c. puella que añ. xij. annos sua spō
te velamen sacꝝ: glo. i. vestem ꝯuersionis
sibi assumpserit: pñt statim parentes ei᷒ vł
tutores id factū irritum facere si volunt:
at si diem ⁊ annū silēdo consenserint vl/
terius nec ipi nec ipa mutare poterunt: si
v̄o ī fortiore etate adolescētula vel adole/
scens deo seruire elegerint non ē potestas
parētibus ꝓhibendi. Ad hoc dicenduȝ ꝙ
si ꝓpter nature dispositionē que legib᷒ hu
manis nō subdit̄ in aliq̄b᷒ lȝ paucis ꝯtin
geret accelerari vsus rōnis ꝗ ob h̄ dicunt̄
dolicapaces: lȝ annos pubertatꝪ non ha/
beant: pñt se quātū ī ipis ē obligare: ꝫ vo
tū eoꝝ irritari pōt p parentes vel tutores
quoꝝ cure adhuc subijciunt̄ quousq̄ʒ legi
timos etatis annos habuerint: ⁊ tūc cōsu
lendū ē eis ꝙ votuȝ exequant̄: verūtamē
ante pubertatis annos se voto solēni obli
gare nō possunt: quātūcunq̄ʒ dolicapaces
fuerint ꝓpter statutum ecclie: vt ptȝ li. vj.
de regła. c. is ꝗ. vbi etiam dicit Jo. an. Si

minoꝛ adolescens.xiiij.annoꝝ religionem ingredit̄ in.xv.anno libere exit: nisi ī ipo xv.anno ꝓfessionē fecerit vel habitū professoꝝ suscepit vel expresse ratā habuit ꝓfessionē prius a se factā: si aūt ꝑ totum.xv. ānū portat habitū vbi nō est distinctꝰ professus intelligit̄: nisi tanta sit indistinctio ꝙ viuentes cū eis simili habitu induant̄: ꝙ si maioꝛ.xiiij. anno ingrediat̄ si portat habitū ꝑ vnū annū quātūcūqꝫ sit indistinctus ītelligit̄ ꝓfessus nisi facta fuisset prius ꝓtestatio ꝙ ordini nō obligaret̄: vl' ꝙ nullꝫ ius ꝑ hoc in ordine acq̄reret. Ad maiorē euidentiā sciēdū ꝙ aliq̄ñ sic ingredientes portant habitū indistinctū a religiosis ꝓfessis: ē tñ distinctio inter ipos ⁊ cōuersos ⁊ alios cum eis cōmunē vitā ducētes: ⁊ tūc ligat lapsus anni post etatem seu in etate discretionis: ⁊ inducit tacitaꝫ ꝓfessionē siue loquamur de illis qui infra etatem discretionis siue post ipaꝫ intrauerint religionē li.vj.d.c.is qui.§.ꝙ si ꝑ votum: ⁊.§.qui vero: aliq̄ñ portant habitū indistinctū: hoc est ꝙ ꝓfessi ⁊ nouicij deo oblati ⁊ mercēnarij ac etiā alij cum eis vitam cōmunē ducētes sil'i penitus habitu induantur: ⁊ tūc refert īter puberes ⁊ impuberes: qꝛ illi q̄ infra etatē discretionis illā religionem intrauerint non obligant̄ religioni nec intelligūt̄ tacite ꝓfiteri ꝑ lapsum anni: quia dicit in textu nisi tanta indistinctio habitus ibi videat̄ ꝙ ꝓfessi ⁊ nouicij ac etiam alij cum eis cōmunē vitam ducētes simili penitus habitu induātur: puberes vo licꝫ talem habitum indistinctū induant̄: tñ per lapsum anni obligant̄ religioni iudicant̄qꝫ tacite ꝓfessi: quia ī.d.c. ꝓsequitur textus: qui vo post.xiiij. annū habitū religionis assumpsit ⁊ ꝑ annū illū gestauerit p̄sumitur veraciter esse ꝓfessus vbi professi a nouicijs dissil'itudine habitus minime distinguūt̄: etiam si alij degētes cum eis similibꝰ vestibꝰ induāt̄: ⁊ causam addidit dicēs: q̄ñ cuꝫ iam is ad ānos discretionis ꝑuenerit quid agat agnoscit. Aliq̄ñ portant habitū distinctū patentem vel saltem latentē: si patentē vtpote in colore scissura vel forma distinctū ab habitu professoꝝ: tunc nō obligat lapsus anni: vt e.ti.in cle.c.eos: in fi. Si vero latentē.s.ꝑ benedictionē dato ꝙ al's vestes in aliquo nō deferant: vel habitꝰ professoꝝ datur in caplo: nouicioꝝ in choro vel ecōuerso: vel vnus dat̄ certis diebus alius alijs: vel cū certa solēnitate dat̄ vnus ⁊ aliꝰ nō: ⁊ tunc obligat lapsus āni: vt in.d.c.eos.j. Respōdet̄ qd̄ verificat̄ per exceptionē ibi sequētem in fi. exceptio nanqꝫ verificat regulā ī ceteris nō exceptis: ⁊ semꝑ intelligit̄ nisi infra annū facta fuisset protestatio: qꝛ tūc annalis p̄scriptio ē īterrupta. Sexto q̄ri pōt: vtꝝ in voto cadere possit dispēsatio p̄sertim cuꝫ minus ē cōmutari q̄ꝫ dispēsari: sed votū cōmutari nō pōt: vt videt̄ Leui.xxvij. vbi dicit̄ si aīal qd̄ immolari pōt domino q̄s vouerit sanctū erit ⁊ mutari non poterit nec meliꝰ malo nec peiꝰ bono. Ad hoc rñdet sanctꝰ Tho. scd̄a.2e.q.lxxxviij. ꝙ dispensatio voti intelligēda ē ad modū dispensationis q̄ fit in obseruātia alicuiꝰ legis: qꝛ lex respicit ad id qd̄ est vt in pluribus bonū ꝫ qꝛ contingit hmōi ī aliquo casu nō esse bonū oportuit ꝑ aliquē determinari illo ꝑticulari casu legē nō esse ſuādā: ⁊ h̄ ꝓprie ē in lege dispēsare: nā dispēsatio videt̄ importare mensuratā quādā distributionem vel applicationē alicuiꝰ cōis ad ea q̄ sub ipo ꝯtinent̄: ꝑ quē modū dicitur aliq̄s dispēsare cibum familie. Similiter aūt qui vouit quodāmodo sibi legem statuit obligans se ad aliq̄d qd̄ est ſm se ⁊ vt in pluribus bonū: pōt tñ ꝯtingere ꝙ sit in aliquo casu vel simpliciter malū vel inutile vel maioris boni impeditiuū qd̄ ē ꝯ rationem eiꝰ qd̄ cadit sub voto: ⁊ ideo necesse ē ꝙ determinet̄ in tali casu votū non eē seruandū: ⁊ hoc dispensatio voti dicit̄: si aūt ꝓ hoc qd̄ seruandū erat aliquid aliud imponat̄: dicit̄ cōmutatio voti: ⁊ sic minus ē votū cōmutare q̄ꝫ ī voto dispēsare: vtrūqꝫ tñ ꝯsistit in ꝑtāte eccl'ie. Et notandū ꝙ dū inferioꝛ dispensationeꝫ req̄rit: tunc supioꝛ ꝯsiderare debet ꝑsone q̄litatem ⁊ causā q̄litatēqꝫ ac quātitatē cōmutatiōis vt ex h̄ colligat̄ an recompēsatio melioꝛ sit ⁊ deo magis placita ⁊ accepta: hec patent ex̄ de voto.c.j. Debet etiā considerare causā ꝓpt̄ quā votū emissū est: qꝛ ea cessante cessat et effectus.e.ti.c.magne: in fi. In voto etiaꝫ ꝑegrinationis sic faciēda ē redēptio: vt expense que fierent in eundo morando ⁊ redeundo ad alias pias causas erogēt̄ ⁊ labor itineris ieiunio ⁊ vigiliaꝝ ⁊ orationū laboribꝰ expendent̄.e.c. magne.§.penul. ad fi.⁊.c.super his: nam pauper ꝑua pecunia vel oratiōe si nihil haberet votū redimere posset: vbi regi vel comiti magna nō sufficerent ſm Hosti. extra de maledic. in

c.ij. et addit Ray. quod oblationem quam vouens in ecclesia illa ad quam ire vouerat facturus esset ad ipsam mittere debet: verumtamen sine legitima causa nec compensatio fieri debet nec pot in votis: secundum Hosti. j.c. de voto: et c. scripture: vbi dicit quod sine causa facta dispensatio et si in iudicio corporis illi cum quo dispensatum est detur exceptio in iudicio tamen anime datur damnatio maxime dispensanti ix. q. iij. c. aliorum: sed et dispensationem recipienti maxime si ad postulationem ipsius vouentis dispensatio sit obtenta. Quod si queritur quis autem potestatem vel auctoritatem habeat dispensandi: dicendum quod eps in omni voto voluntario dispensare pot: excepto voto crucis vel transmarino: vt extra de voto. c. ex multa: et voto peregrinationis Petri et Pauli ac sancti Jacobi: quia sic obseruat romana curia et excepto voto continentie in quo solus papa dispensare pot: si tamen potest. Ad cuius euidentiam queri pot: vtrum in continentie voto pot fieri dispensatio: presertim cum dicatur Eccl. xxvj. quod omnis ponderatio non est digna continentis anime. Ad hoc respondet sanctus Tho. scda. 2e. q. lxxxviij. quod in voto continentie tria sunt consideranda. Primo materia voti s. continentia et hoc votum dummodo est temporalis continentie i. simplex votum bene recipit dispensationem: sed tamen a summo pontifice et pro causa multum notabili. Secundum est perpetuitas voti quando sine aliqua consecratione vel benedictione vouens se astringit ad perpetuam obseruantiam continentie et ex hoc etiam non habet rationem indispensabilitatis quia et alia vota abstinentie similiter astringunt ad perpetuam obseruantiam. Tertium est ipsa voti solennitas: et ex hoc habet rationem indispensabilitatis: quia vt dictum est decreuit dominus Leuit. xxvij. quod semel sanctificatum est domino: non potest in alios vsus commutari. Non enim facere pot aliquis ecclesie platus: vt id quod est sanctificatum amittat sanctificationem etiam in rebus inanimatis: vt in calice integro remanente: multominus ergo facere pot quod homo deo consecratus quamdiu viuat consecratus esse desistat: solennitas autem voti consistit in quadam consecratione seu benedictione vouentis: et ideo fieri non pot quod solenne votum emittens desistat ab eo ad quod consecratus est: vt scilicet sacerdos non sit sacerdos licet posset propter causam aliquam inhibere ordinis executionem: sic papa non pot facere quod professus religionem non sit religiosus: licet quidam iuriste ignoranter contrarium dicant. Est ergo considerandum: vtrum continentia sit essentialiter annexa ei ad quod votum solennizatur: quia si non tunc pot manere solennitas consecrationis sine debito continentie: quod non pot contingere si sit annexum essentialiter debitum continentie. Nunc autem debitum continentie non est essentialiter annexum sacro ordini: sed ex statuto ecclesie: et ideo videtur quod per ecclesiam dispensari posset in voto continentie solennizato per susceptionem sacri ordinis: sed quia continentie debitum est essentiale statui religionis per quem homo abrenunciat seculo: totaliter mancipatus dei seruitio: quod non pot stare simul cum matrimonio: in quo incumbit plurima sollitudo: ideo in voto per professionem religionis solennizato: non pot per ecclesiam dispensari: quia castitas annexa est regule monachali: et hoc confitetur papa: extra de sta. mo. c. cum ad monasterium: vbi subdit. Abdicatio proprietatis sicut et custodia castitatis adeo annexa est regule monachali: vt contra eam nec summus pontifex possit licentiam indulgere: et huius opinionis est Vincentius. Tancredus. Ala. Phi. Hos. Pe. et multi alij. Ad laudem dei.

De ira et vindicta in corde: in signo in ore vel facto: et quod iracundi non debent ad officia promoueri: Ser. IX

Non assumes nomen dei tui inuanum. Exo. xx. Tertio modo preceptum istud exponitur de prohibitione blasphemie et maledictionis: sic intelligendo. Non assumes no. dei tui inuanum. s. in verbo blasphemo vel maledicto: vel extra quoniam blasphemia ponitur a Greg. filia ire: de hac matre pessima primo prosequendum reor. Ad cuius euidentiam sciendum quod ira est indignatio animi turbulentia et commotio: qua quidammodo furit et estuat quando aliquid occurrit ei quod est voluntati contrarium: et hec est ira per vitium non per zelum: et habet duplex esse scilicet nature et tunc non est peccatum ratione pure passionis sed pena peccati: nam secundum Aug. ix. de ci. dei. Ira et alie passiones anime dicuntur motus appetitus sensitiui: siue sint moderati secundum rationem siue non: sed quando non sunt moderati secundum rationem: tunc non sunt pure passiones naturales sed deuiant a ratione naturali Secundo ira habet esse moris in quibus dummodo per iram fit deordinatio tunc reputatur in vitium: vnde ira per ut hic capitur dicitur quedam actionem per quam deordinat homines quantum ad deum et quantum ad proximum vult. n. ex se vindictam expetere: quam non debet expetere nisi a deo vel a iudice sub deo constituto. Quod si queritur cur ira est data homini: dicendum quod affectus ire datus est homini vt irascatur vitijs et

vindicta [illegible] Ira [illegible] Naturae
[illegible] Judicis [illegible] Moris

malis suggestionibꝰ ⁊ ex indignatione nō patiatur se in ꝯsensum peccati duci reprimens malos motꝰ in se ⁊ in alijs vbi oportune pōt ⁊ vlciscat dei iniurias et iusticie transgressiones ⁊ tunc dicit zelus per iusticiam: sicut legit christus iratꝰ fuisse plu ries phariseis et alijs non recte agentibꝰ: sic alij sancti viri sepꝰ irascunt sibijpis et alijs rationabiliter ⁊ zelo iusticie: iuxta illud ps. Irascimini ⁊ nolite peccare.
Ps. 4
Nūc pch pudor in vitiū ita deformata est ⁊ ꝯ rationē velut ī furorē ꝯuersa ē ac insaniēs irrationabiliter more frenetici mouet hō cōtra hoiem ꝯ ꝓximū amicum ⁊ seipm: imo plerūq; ꝯ deū ⁊ sanctos eius: ⁊ ꝯ insensibilia ⁊ irrationabilia q̄ nec male nec bn̄ sciūt agere nisi sicut natura impellit ea. Primo igit q̄ri potest: vtrū ira sit pctm̄: presertim cū dicit glo. sup illud ps. Irascimini ⁊ nolite peccare: q motꝰ ire nō ē in ptāte nostra. Ad hoc rn̄det sanctꝰ Tho. scd̄a. 2ᵉ. q. clviij. q ira ꝓprie noiat quādā passionez: passio aūt appetitꝰ sensitiui intātū ē bona inquātū rōne regulat: si aūt ordinē rōnis excludit tūc ē mala ordo aūt rationis ī ira pōt attēdi q̄tum ad duo. Primo q̄tuz ad appetibile ī qd̄ tendit qd̄ est vindicta: vn̄ si q̄s appetat q ꝺm ordinē rōnis vindicta fiat laudabilis ē appetitꝰ ire: et vocat ira p zelum q̄ nihil aliud est q̄ detestatio vitij et debita correctio vel emēdatio eiusdē: ⁊ sic non est pctm̄ ꝟ est ꝑfectiōis: sicut christus phariseis ī templo vendentibꝰ ⁊ silibꝰ: vt
Ps. 68
impleret illud ps. Qm̄ zelus domꝰ tue co
Ps. 72
medit me. Et Dauid. Zelaui sup iniq̄s pacem pctōꝝ videns. Or si q̄s appetat vindictam q̄litercūq; fiat etiā ꝯ ordinez rōnis: puta si vult puniri illū q̄ nō meruit vel vltra q̄ meruit: vel ꝯ ordinē legitimū vel nō ꝓpter debitū finē qui ē obseruatio iusticie et correctio culpe erit appetitꝰ ire vitiosus ⁊ vocat ira p vitiū. Or si appetit iniustam vindictā sic ex suo genere est ira pctm̄ mortale: q2 ꝯriat charitati ⁊ iusticie: pōt tn̄ contingere q talis appetitꝰ sit veniale ꝓpt imꝑfectionē actꝰ: q̄ q̄dē īꝑfectio attēdit vl' ex ꝑte appetentis: puta cū motꝰ ire ꝑuenit iudiciū rōnis q̄ motus nō sūt in ptāte hoīs ī generali: vt. s. nullus eoꝝ insurgat: q̄uis ratio possit quēlibet īpedire singularit ne insurgat ⁊ sic est aliqualiter in ptāte hoīs que causat motus illos esse veniale pctm̄: vel etiaz attendit ex ꝑte appetibilis: puta cū q̄s appetit in aliq̄ modico se vindicare: qd̄ quasi nihil est reputandū ita etiaz q si actu inferat nō ē pctm̄ mortale: puta si q̄s trahit aliquē pueꝝ parum ad capillos vl' aliud huiusmodi. Secūdo attēditur ordo rationis circa iram q̄tum ad modū irascēdi cum scz motus ire non moderate feruescit: nec īterius nec exterius: vtpote quia nimis ardenter irascitur interius: vel nimis ire signa manifestat exterius: ⁊ sic licz ira sit peccatum ꝺm se: non tamē habet ex suo genere rationē peccati mortalis: lz cōtingere potest q sit peccatū mortale q̄uis appeteret dūtaxat iustam vindictam: puta si quis ex ire vehementia decidat a dilectione dei ⁊ ꝓximi. Pret ea notandū q dominus in euangelio Matth. v. ponit tres gradus ire dicens: Qui irascit fratri suo reus erit iudicio: qui aūt dixerit racha reꝰ erit consilio: qui vero dixerit fatue reus erit gehenne ignis: qui gradus ponuntur ꝺm ꝓcessum humani actus. De q̄bus gradibus queri pōt vtrū oēs cōstituūt mortale peccatum: presertim cum super illud Matth. v. iam allegatuz dicit glo. q p illa tria que tangunt ibidē scz iudiciū cōsiliū ⁊ gehennā: diuerse mansiōes in eterna dānatiōe ꝓ modo peccati singulariter exprimuntur. Ad hoc dicendum q hec tria sūt cōtraria huic precepto noue legis promulgate a legislatore christo. Matth. v. vbi dicit: Diligite inimicos vr̄os benefacite his q̄ oderunt vos: ⁊ orate ꝓ ꝑsequentibꝰ ⁊ calūniantibꝰ vos: vt sitis filij pr̄is vr̄i q̄ solē suū oriri facit ⁊c. Hoc enī ꝺm doctores nō solū ē ꝯsiliū ꝟ etiā p̄ceptū obligatoriū saltem in vniuersali: ⁊ sicut est de necessitate charitat' ita ⁊ de necessitate p̄cepti absolute: siliter etiā in speciali: nō tn̄ ab solute: ꝟ ꝺm ꝑparationem animi si necessitas occurreret cū igit ꝟ tria sint directe cōtraria: vt pote ira ī corde dilectiōi: ī signo oratiōi: ī v̄bo vel facto beneficentie exhibitiōi: liquido patet q sūt mortalia peccata. Ad cuiꝰ euidentiā sciendū q p̄mus gradus ē ira ī corde cū irascitur fratri suo cui ⁊ dicitur quia reus erit iudicio ī quo fiet ipiꝰ ire districta discussio an diuino vel ꝓprio ferat zelo: nam ira cordis p vitium p̄mo mō accipi pōt: ꝓut dicit remissionē affectus ꝯ ꝓximum p quā hō nō dolet d̄ malo ꝓximi nec gaudet d̄ bono eiꝰ lz etiā nō doleat de bono nec gaudeat de malo eiꝰ: ꝟ ē indifferens ⁊ sic ē imꝑfectio charitatis. Secūdo mō pōt accipi ꝓut dicit actualē impatien-

tiā tñ absq̧ appetitu vindicte: τ talis mot⁹ tus etiā deliberatiu⁹ est veniale τ nõ mortale qꝛ non habet cõpletā rõnem ire. Tertio modo põt accipi ꝑut dicit impatiētiaꝫ actualē cum appetitu vindicte τ h̄ põt contingere tripliciter: qñq̧ enī hoc ꝯtingit a natura sicut in melancolicis in q̄bus ꝭm ph̄m cõtinue mordet᷑ natura ꝓpter qḋ sūt semꝑ turbulenti: τ sic nullū est pctm̄ cū sit motus naturalis. Qñq̧ aūt est ab appetitu ĩdeliberato τ sic ē veniale: sicut alij primi motus: vñ legit᷑ de quodā ph̄o qui erigens in altū manuꝫ ad castigandū seruū: ĩuenit se ira cõmotū: inueniensq̧ qḋ in se corrigeret penā suspēdit ne castigādo modū excederet: τ Tarentin⁹ intuens villicū suū male meritū sumpsissem a te inq̄t supplicīū nisi tibi iratus essem: maluit enī impunitū relinquere q̄ꝫ ꝑ irā iusto ampli⁹ punire. Qñq̧ deniq̧ ꝓcedit ex volūtate deliberatiua: τ de illo appetitu vindicte deliberatiuo q̄ri põt: vtꝝ sit licit⁹ appetit⁹ vindicte: p̄sertim cū ille qui vindictā appetit qḋ dei est sibi vsurpat: dꝛ enī Deut᷑. xj. ꝭm lrām: mihi vindictā τ ego retribuā. Ad h̄ rñdet sanctus Tho. scḋa. 2ᵉ. q. cviij. ꝙ vindicatio fit ꝑ aliquod penale malū inflictū peccanti: ē igit᷑ in vindicatione cõsiderandus vindicāt᷑ anim⁹: nā si intentio vindicantis: vl' vindictā appetentis ferat᷑ principaliter ad aliqḋ bonū ad qḋ ꝑuenit᷑ per penā peccantis: puta ad emendationē peccantis vel saltem ad cohibitionem eius τ quietē alioꝝ τ ad iusticie conseruationē et dei honorē potest vindicatio vel eius appetitus esse bona τ licita: seruat᷑ alijs debitis circūstantijs: ĩmo spēalis virtus ponit᷑ vindicatio a Tullio in sua rhetorica q̄ scꝫ ponit eā esse partē iusticie: quā ita diffinit dicens: vindicatio est ꝑ quā vis aut iniuria τ oĩno quicq̄d obscurū est. id ē ignominiosum defendēdo aut vlciscēdo ꝓpulsatur. Pro quo sciendūꝫ ꝙ sicut dicit ph̄s vij. ethic. Aptitudo ad virtutē inest nobis a natura: licꝫ cõplementū virtutis sit ꝑ assuetudinē vel ꝑ aliquā aliā causam: vnde patet ꝙ virtutes ꝑficiunt nos ad ꝓsequēdū debito modo inclinationes naturales q̄ ꝑtinent ad ius naturale: τ ideo ad quālibet inclinationē naturalē determinatā ordinat᷑ aliq̄ specialis ꝟtus: est igit᷑ q̄dā specialis inclinatio nature ad remouēdū nocumenta vnde τ aīalib⁹ datur vis irascibilis seꝑatiua vi ꝯcupiscibili repellit aūt bo

mo nocumentū ꝑ hoc ꝙ se defendit ꝯ iniurias ne ei inferāt᷑ vel iam illatas iniurias vlciscit᷑: non intētiõe nocēdi: sed intētiõe remouendi nocumēta τ hoc ꝑtinet ad vindicationē sicq̧ ponit᷑ spēalis ꝟtus cuius prima radix est zelus: ꝑut importat feruorem amoris dei τ ꝓximi: quoꝝ scꝫ ĩiurias vindicat quas ex charitate reputat q̄si suas: licꝫ parat⁹ esse debeat ꝓprias iniurias patienter sustinere ꝭm ꝙ oportet ad ꝓpriā salutē τ ad dei honorē: al's non: qꝛ iniuria non infert᷑ alicui ꝑsone τ vlteri⁹ redūdat ĩ deū: τ eccl'iam debet q̄s vlcisci: sicut Helias q̄ fecit ignē descēdere de celo. iiij. Reg. j. et Heliseus q̄ maledixerit pueris eū irridentib⁹. iiij. Reg. ij. et Siluester papa qui eos excõicauit q̄ illū miserūt ĩ exiliū. xxiij q. iiij. c. Guilizarius. Si ꝟo vindicant᷑ vel vindictaꝫ appetentis intentio p̄ncipaliter feratur in malū illi⁹: de quo vindictā appetit vel sumit τ ibi quiescat est oĩno illicitū: quia delectari in malo alteri⁹ ꝑtinet ad odiū: qḋ charitati repugnat qua debem⁹ oēs hoīes diligere: nec excusat᷑ q̄s si malū intēdat illius q̄ sibi iniuste malū ĩtulit: sicut nõ excusat᷑ q̄s ꝙ odit odientē se: ꝭ vt ait apl's Roma. xij. Noli vinci a malo sed vince in bono malū: τ huic appetitui vindicte ĩ corde latēti debet᷑ iudiciū ad discernendū q̄ aīo fiat: qꝛ si ferat᷑ in malū merito dat᷑ tale iudiciū: q̄ odit fratrē suū homicida est. Ue q̄ꝫ inumerabiles hodie latent homicide: ĩmo patricide matricide vxoricide: ꝓlicide: ꝓpter q̄cunq̧ cõmoda cõsequēda vel incomoda p̄cauēda: vel ꝓpter q̄scūq̧ ĩordinatas affectiões amoris odij delectatiõis lucri τc̄. qui crudeli vindicta mulctabūt᷑ in iudicio. Scḋs vero grad⁹ est ira in signo: cū. s. ꝑ aliq̄ signa exteriora manifestat᷑ exteri⁹ anteq̄ꝫ ꝓrumpat in effectū τ q̄ꝫtū ad h̄ subdit dñs: qui aūt dixerit Racha: re⁹ erit ꝯsilio: racha est interiectio irascētis vel indignātis: in q̄ nobis exprimunt᷑ signa indignatiõis vel odij: sicut locutiões τ salutationes subtrahere: faciem auertere: supcilia ꝯtrahere occursū declinare τ similia: q̄ signa si demõstrant᷑ ex industria τ deliberatiõe p̄uia: etiā sine rācore interiori: p̄sertim cū vsus cois exposceret vt alter ad familiaritatē se ĩgereret aut de offensa prius illata veniam peteret: ac habeat᷑ p̄sūptio ꝙ nõ simulate faciat: hoc valde ꝑiculosū esset τ mortali vicinū ĩmo plerūq̧ mortale: tū ꝓpter vindictā quā ꝑ

hoc expetere videreť:tum ꝓpť signū ostē/
si odij: tū ꝓpť occasionē odiū in altero nu
triēdi:tū deniq̧ ꝓpť scādalū vniūsi. Oꝛ si
odiū lateat ī corde:ħ tāto grauiꝰ ē:quāto
euidentiori signo cūctis innotescit. Si tñ
ex cā rōnabili ostēderet illa signa vel fugā
societatis:vtpote ad declinandū ꝯuersa/
tionē ⁊ familiaritatē alterius ꝑniciosam ⁊
ꝑiculosam q̄ nitiť quēpiam in luxurie vel
alterius vitij voraginē trahere·tūc licituꝫ
est:qꝛ dicit dñs: Qui nō odit p̄rem ⁊ ma.
⁊c. nō pōt meꝰ eē discipulus:alioq̄n si talē
nō habet excusationē tunc quot eiꝰ exēplo
ꝓuocanť in peius ꝓ tot corā districto iu/
dice ē rōneꝫ redditurus. Cuiꝰ pena poniť
esse ꝯsiliū:qꝛ ꝯ tales in ꝯsilio trinitatꝭ de/
cernet diuina sñia:q̄ sicut alijs fecit sibi fi
at:⁊ ꝭm mensurā q̄ mensus ē sibi remecia
tur:vt sicut ꝓximus ostēdit signa rācoris
sic ī iudicio recipiat signa diuini furoris.
De hmōi autem dicit dñs Hiere. vij. Noli
orare ꝓ populo isto nec assumas ꝓ eis lau
dem ⁊ orationē ⁊ nō obsistas mihi qꝛ non
exaudiam te. Nimirū cū iudiciū sine mise
ricordia fiet ei q̄ non fecit misericordiam.

Tertius deniq̧ gradus ē ira ī v̄bo vel
in facto:qñ scꝫ pctm̄ interius ꝯceptum ꝓ/
duciť ad effectū:est enī effectus ire nocu/
mentū alteriꝰ sub rōne vindicte: minimū
aūt nocumentoꝝ ē qd̄ fit solo v̄bo: ⁊ ideo
q̄tū ad ħ dicit dñs q̄ dixerit fratri suo fa/
tue reꝰ erit gehēne ignis: vt sic q̄sq̧ ꝯside
ret si ꝓ minimo effectu ire tā horribilis pe
na infligiť. s. ꝓ solo v̄bo iniurioso ⁊ cōtu/
melioso gehēne igni mācipať: O q̄d erit
oppressorib^ꝰ paupeꝝ pupilloꝝ ⁊ viduaruꝫ
cū iā fere ꝑ orbē regnet violētia ꝓ iusticia:
cui nimirū debeť gehēna. i. infernū ꝓfun
dissimū:diciť enī gehēna a geos qd̄ ē ter/
ra:⁊ enneos qd̄ est ꝓfundū:qꝛ creditur in
fernus esse in cētro terre cuiꝰ ꝓfundū ira/
cundo cōpetit p̄sertim cuꝫ iram ad odium
deducit. Quia sicut charitas est potissi
ma virtutū: sic odium est pessimū omniuꝫ
vitiorū. Unde iracundus ad omnē digni/
tatem reddit se inutilem:in cuiꝰ argumen
tum diciť ad Titū. j. q̄ oportet epm̄ eē nō
iracundum aut litigiosum:vt diciť etiam
xlvj. di. ⁊ hoc ꝓpť duas causas quas ibi/
dem tangit. Prima est quia cuꝫ austerita
te ⁊ ꝓteruia imperāt ac subditos suos nō
tranq̄lle ratiocinando corrigere sed aspe/
re inflectere dominādo festināt. Alia cau
sa est quia litigiosi vel adulationibus ani
mos principū sibi cōciliant vel fratribus
suis detrahendo infamie notam ingerūt:
vel inter fratres discordiā seminādo sedi/
tiones facere non cessant: que oīa in prela
tis dānabilia esse ꝓbantur: q̄d igiť cōue/
nit ecclesiaꝝ p̄latis:illud apl̄i vtiq̧ ad Ti
mo. ij. c. iiij. Predica v̄bū:insta oportune
īportune:argue:obsecra:icrepa ⁊ hoc ī oī
patientia ⁊ doctrina:tā q̄ medici spūales
ecclesie sancte:vñ diciť. xxiij. q. iiij. Quid
est ecclesie medicina. glo. id ē correctio sa/
lutem oīm materna charitate conquirens
tanq̄ inter freneticos ⁊ letargicos estuās
nunq̄ ꝯtemnere nunq̄ desistere debet vel
potest vtrisq̧ si necesse ē molesta sit q̄ neu
tris est inimica:nā ⁊ frenetici nolūt ligari
⁊ letargici nolūt excitari: sꝫ ꝑseuerat scꝫ ī
sistendo charitatis diligentia freneticos
ligare:letargicos stimulare:ambos ama/
re:ambo offenduntť: sed ambo diliguntť:
ambo molestari q̄ diu egri sunt indignāť
sed sanati ambo gratulantur:⁊ sic oportet
q̄ fiat officiū prelati in omni patientia:nō
in ira:in omni charitate non in austerita/
te: similiter p̄positi ⁊ iudices seculares ex
ira nihil agere vel iudicare debēt alꝭ etiā
grauiter delinquūt:vnde diciť. xj. q. iij. c.
Sepe ira etiā innocentes in crimen addu/
cit:qꝛ dum iusto amplius irascimur ⁊ vo/
lumus aliena cohercere peccata grauiora
cōmittimus:⁊ ponit exemplū dicēs seque
ti caplo. Cū apud thessalonicam exorta se
ditione q̄dam militaris vir fuisset impetu
furientis populi extinctus: Theodosiꝰ re
pentim nūcij attrocitate succensus:ad lu/
dos circēses īuitari populū eiq̧ improui/
se circūfundi milites atq̧ obtruncare pas/
sim vt q̄sq̄s occurrisset gladio iubet ⁊ vin
dictam dare nō crimini sed furori ob ħ cū
a sacerdotibꝰ italie redargueret agnouit
delictū culpāq̧ cū lachrymis cōfessus pu/
blicā pniāꝫ in cōspectu totiꝰ ecclie exegit:
⁊ in hoc tēpus sibi asscriptum absq̧ rega/
li fastigio patienter impleuit:q̄bus oībus
illud q̄ꝫ mirabiliter adiecit ⁊ leges sanxit
in posteꝝ vt snie p̄ncipū sine aīaduersione
ꝓlate in diē tricesimū ab executoribꝰ diffe
rētur quo locus miscdie vel si res tulisset
pnie non periret:vbi dicit glo. q̄ si snia sit
lata sup crimīe statim mandať executioni
nisi ī casibꝰ quoꝝ vnus ē:cū p̄nceps ex ira
cundia seuerius tulit sniam. Deniq̧ di/
cit cōpendiū q̄ ex iniuria tria solent oriri.
Primū est rancor ī affectu ⁊ illū teneť q̄/

libet ſtatim remittere. Scḋz ē rācoꝛis ſig/nū in effectu ⁊ illud tenet̃ remittere veniā petēti: ⁊ ad emendationē parato ſm ſuaꝫ facultatē ⁊ iniurie q̄litatē iudicio ꝓboꝝ viroꝝ. Tertiū ē actio ꝯ iniuriantē ⁊ illā nō tenet̃ remittere: imo pleruq̧ bñ facit q̇ dimiſſo rācoꝛe agit actiōe iniuriaꝝ: vt notat glo. xc. di. c. ſi q̇s ꝯtriſtatꝰ: ⁊ addit cācell'. pariſienſ. ꝙ ſi q̇s nō vult inimico ſuo malum aīe inferre nec coꝛpis: ſed habet ad eū coꝛ durū vl' ſaltē nō claꝝ: talis inducēdus ē ꝙ amaritudinē deponat: qḋ ſi facere nō pōt ⁊ de hoc dolet nō ē iudicādus eē ꝓpt̃ hoc in peccato moꝛtali. Ad laudē dei.

De ira ⁊ vindicta quō licita ſit ⁊ quō nō: ac de vitio maledictiōis ī deū vel in hoīes: Sermo X

Non aſſumes nomē dei tui inuanū. Exo. xx. Sicut dicit doctoꝛ ſāctꝰ ſcd̄a. 2e. q. clviij. Tres ſūt ſpēs ire q̄ ponūt̃ a pħo. iij. ethic̄. vbi dicit iracundoꝝ q̇daꝫ ſunt acuti: q̇dā

A amari: q̇dam difficiles ſiue graues. Acuti ſūt q̇ nimis cito iraſcunt̃ ⁊ in q̄libet leui cā lꝫ nō diu ꝑſeuerat apḋ illos. Amari vero ſūt q̇ habēt irā ꝑmanētē ꝓpter ꝑmanē/tiā triſticie quā interiꝰ clauſaꝫ tenent ⁊ qꝛ nō ꝓrumpunt ad exterioꝛa ſigna iracūdie nō pñt ab alijs ꝑſuaderi: nec a ſeipſis recedunt ab ira niſi ꝓut diuturnitate tēpoꝛis abolet̃ ab eis triſticia: ⁊ ſic deficit ira. Graues deniq̧ ſūt ⁊ difficiles in q̇bus ira permanet diuturna ꝓpter vehemēs deſiderium vindicte quā expetunt appetitu obſtinato: ⁊ ideo in eis ira tp̄e nō digerit̃ ſ; per ſolaꝫ punitionē q̇eſcit. Hic q̄ri pōt: vtrū ira poni debeat inter vitia capitalia: p̄ſertim cū ſup̱ illud Prouer. xxix. Vir iracūdus ꝓuocat rixas: dicit glo. Janua ē oīm vitioꝝ iracūdia q̄ clauſa ṽtutibꝰ dabit̃ intrinſecus quies apta ad oē facinus armabit̃ animꝰ: nullū aūt vitiū capitale ē p̄ncipium oīm pctōꝝ ſ; quoꝛūdā determinate. Ad hoc rñdet ſanctꝰ Tho. vbi ſupꝛa ꝙ vitiū capitale dicit̃ ex q̇ multa vitia oꝛiunt̃: habet aūt hoc ira ꝙ ex eo multa vitia oꝛiri pñt duplici rōne. Primo rōne ſui obiecti qḋ multū habet de rōne appetibilitat' inquātū ſcꝫ vindicta appetit̃ ſub rōne iuſti ⁊ honeſti qḋ ſua dignitate allicit. Alio mō ex ſuo impetu q̇ mentē p̄cipitat ad inoꝛdinata q̄cunq̧ agēda: ⁊ ideo manifeſtū

eſt ꝙ ira eſt vitiū capitale eo ꝙ habeat finē multū appetibilē ita ꝙ ꝓpter eiꝰ appetitum multa peccata cōmittunt̃. Sꝫ ꝙ ira dicit̃ ianua vitioꝝ hoc ē ꝑ accidēs. ſ. quia remouet ꝓhibēs ī impediēdo iudiciuꝫ rationis ꝑ qḋ hō retrahitur a malis: directe aūt ꝑ ſe ē cauſa aliquoꝝ vitioꝝ ſpūaliuꝫ q̄ dicunt̃ filie ire. Et aſſignant̃ ſex filie a beato Grego. xxxj. moꝛal'. quarū ſufficientia ſic pōt haberi. Nam ira tripliciter ꝯſiderari pōt. Uno mō ſm ꝙ ē in coꝛde: ⁊ ſic ex ea naſcunt̃ duo vitia: vnū q̇dem ē ex ꝑte eiꝰ ꝯtra quē hō iraſcit̃ quē ſcꝫ indignū reputat ꝙ ſibi aliquid tale faciat ⁊ ſic ponit̃ indignatio. Aliud aūt vitiū eſt ex ꝑte ſuijpſius inquātum ſcꝫ excogitat diuerſas vias vindicte: ⁊ talibꝰ cogitatiōibꝰ aīm ſuuꝫ replet: ⁊ ſic ponit̃ tumoꝛ mētis q̇ non accipitur ħ ꝓ ſupꝛbia: ſ; ꝓ quodā conatu ſiue audacia hoīs intētantis vindictā: ꝓut videbit̃. Alio mō ꝯſiderat̃ ira ſm ꝙ ē in oꝛe: ⁊ ſic ex ea duplex inoꝛdinatio procedit: vna q̇dē ſm ħ ꝙ hō ſm modū loquēdi irā ſuaꝫ demōſtrat ſic̄ dictū ē de eo q̇ dixerit fratrē ſuo racha: ⁊ ſic ponit̃ clamoꝛ ꝑ quē intelligitur inoꝛdinata ⁊ cōfuſa locutio. Alia autem ē inoꝛdinatio ſm ꝙ aliquis ꝓrumpit in verba iniurioſa que q̇dem ſi ſunt cōtra deuꝫ erit blaſphemia: ſi vero ꝯtra ꝓximū erit cōtumelia. Tertio modo ꝯſiderat̃ ira ſm ꝙ ꝓcedit vſq̧ ad factū ⁊ ſic ex ira oꝛiūtur rixe ꝑ q̄s ītelligūt̃ oīa nocumenta q̄ facto ꝓximis inferūt̃ ex ira. Circa primaꝫ ġ filiam ire que dicit̃ indignatio ſciēdū: ꝙ īdignatio eſt voluntas ſe vindicandi ꝑ moleſtie ſignū exteriꝰ declaratū reputās illū indignum q̇ ſibi iniuriā irrogare videt̃: ⁊ illud moleſte ſignuꝫ exp̄mit̃ in euāgelio ꝑ racha ꝓut iā declaratuꝫ eſt. Hic q̄ri pōt vtꝝ meliꝰ fiat vindicta vel ſatiſfactio ſilendo q̄ꝫ iniurianti vel conuicianti rñdendo. Ad hoc rñdet Aſteñ. li. ij. ti. xiiij. ꝙ ſi fiat cōꝑatio in genere tūc melius ē ſilere q̄ꝫ reſpōdere ad victoꝛiā obtinendā: plus eni ē vincere vitiuꝫ q̄ꝫ ꝑſonam: iuxta illḋ Prouer. xxvj. Melioꝛ eſt ſapiens viro foꝛti ⁊ q̇ dominat̃ animo ſuo expugnatoꝛe vꝛbium ꝙ ſi fiat cōꝑatio ſm conditiones perſonarum: tūc aliq̄ñ melius eſſe pōt ī caſu reſpōdere q̄ꝫ ſilere: ⁊ aliq̄ñ nō: et ħ tangit̃ Prouer. xxvj. vbi ḋꝛ: Rñde ſtulto iuxͣ ſtulticiā ſuā ne ſibi ſapiens eē videat̃: ⁊ ne rñdeas ſtulto iuxͣ ſtulticiaꝫ. ſ. ne ei ſilis efficiaris. Pro quo ſciēdū ꝓut dicit ſāctꝰ Tho. ſcd̄a

2e.q.lxxiij.Sic patiētia ē nob necessaria ī
bis q̄ ꝯ nos agūt:p̄cepta ꝟo patientie in
bis q̄ ꝯ nos fiūt habēda sūt in p̄paratiōe
animi:sicut Aug.in s̄mone dñi ī mōte ex/
ponit: Si q̄s te pcusserit ī vnā maxillā p̄/
be ei ꝛ aliaꝫ:vt.s.homo sit parat⁹ h̄ facere
si op⁹ fuerit:nō tñ h̄ actu semp facere tene
tur:qꝛ nec ip̄e dñs h̄ fecit: s̄ r̄ndit Jo.xviij
Quid me cedis:sic etiā intelligendū ē de
oīb⁹ iniurijs ꝟbis vel signis irrogatis:te
nemur enī animū habere paratū ad ea to/
lerāda si expediens fuerit. Qñqꝫ tñ opor
tet vt talia repellam⁹ maxime ꝓpter duo.
Primo ꝓpter bonū ei⁹ q̄ ꝯtumeliā infert:
vt scꝫ ei⁹ audacia reprimat̄ ꝛ decetero ta/
lia nō attēptet. Scd̄o ꝓpter bonū multoꝝ
quoꝝ ꝓfect⁹ impedit̄ p ꝯtumelias nobis
illatas:vñ Grego.sup Ezech.omel.ix.dic:
ꝙ hi quoꝝ vita in exemplo imitatiōis est
posita debēt si p̄nt sibi detrahentiū verba
cōpescere ne eoꝝ p̄dicatiōeꝫ nō audiāt qui
audire poterant:ꝛ in prauis morib⁹ rema/
nentes bñ viuere ꝯtēnant:verūtñ oportet
audaciā ꝯuiciātis reprimere moderate:et
h̄ ꝓpter affectū charitatis:nō ꝓpter cupi/
ditatē p̄uati honoris. Addit Hein.d̄ boy.
ex̄ de iniurijs:ꝛ Alex.anglicus:ꝙ atten/
dēde sūt ꝯditiōes ꝯuiciantis ꝛ ꝯuiciati: ꝛ
s̄m h̄ oportet ꝯuiciū sustinere vel nō susti/
nere: si enī dicat̄ ꝯuiciū a ꝓuocato p̄sone
pari vel inferiori:ibi nō ē iniuria officij:et
si p̄sumit̄ tūc de medicina morbi siue intē/
perātie ꝓ sustinētia:tūc sustinēdū ē ꝛ ē me
ritoriū:vtpote inductiuū alteri⁹ ad recog/
nitionē vel suip̄ius ad hūiliationē: hanc
enī patiētiā phi sūmo ꝯplectebāt̄ affectu:
vñ refert Ualeri⁹ maxim⁹ li.viij. ꝙ Anti/
sthenes cuidā dicēti sibi:maledixit tibi il/
le:non mihi inq̄t: s̄ illi qui ī se q̄d ille cul/
pat agnoscit:s̄ ꝛ si mihi maledicere curet:
non curo:qꝛ auditus lingua debet esse ro
bustior:cū singulis hoīb⁹ lingue sūt singu
le:sed aures bine aliquaten⁹ tñ curo:qꝛ eo
ip̄o fateor me eē supiorē:qꝛ supioris p̄sone
vsus ē hec pati:inferioris facere:gauderē
itaqꝫ nisi vrgēte hūanitate hoī cōpaterer
infelici. Et Seneca in ep̄la refert: ꝙ Tit⁹
tacitus maledicēti sibi Metello:facile est
inq̄t in me dicere:cū nō sim respōsur⁹ tu in
quit didicisti maledicere:ꝛ ego ꝯsciā teste
didici maledicta ꝯtēnere: et sicut tu ligue
tue sic ego auriū mearū sum dñs: hec ille.
Sūt tñ aliqui qui se vindicāt nō resistēdo
ꝯtumelijs vl' iniurijs:s̄ silēdo ꝛ dissimulā
do s̄m cōsiliū Chry.dicētis:Si vindicare
vis sile ꝛ funestam ei dedisti plagā: q̄d p̄/
sertim accidit ī mulierib⁹ ira cōmotis:ꝛ si
hoc facerēt vt tacendo ꝯtumeliātē ad ira/
cundiā ꝓuocarent: hoc ad vindictā ptine
ret ꝛ sic peccaret:s̄ si tacet volēs ire locum
dare:hoc ē laudabile:vñ Eccs.viij. Nō li/
tiges cū hoīe linguato:ꝛ nō struas ī ignē
illius ligna. Porro si dicatur supiori iniu
ria officij vel alij coram ip̄o:et de remedio
tp̄antie nil p̄sumat̄:tūc non ē sustinendū.
Quia dicit Bern.li.iij.de ꝯsideratiōe:im
punitas iniurie:soboles insolentie mater
radix impudicitie trāsgressionū nutrix ē:
aliud tñ est arguere vel corripere quando
cōuicians ē in furore:qꝛ tunc non expedit
eo ꝙ nō est aptus ad recipiendū. Hinc di/
citur Ecci.viij. Nō accēdas carbones pec
catoꝝ arguēs eos scꝫ tp̄e q̄ eis ira dñat̄:ꝛ
aliud est iam aliquātulū furore sedato re/
darguere:qꝛ tunc sibi poterit esse ꝓficuū.
Circa scd̄am filiam ire que dicit̄ tumor B
mentis dicit Asten.li.ij.ti.xlix. ꝙ nō sumi
tur hic ꝓ supbia:sed ꝓ quodā conatu siue
audacia hoīs intētantis vindictā:ꝛ ē vo/
lūtas vindicādi fugiēs adūsitates inimi/
citias: vel est vitiū cordis ex ira ꝓueniēs
quo quis excogitat ī corde diuersas vias
vindicte:ꝛ talibus cogitationib⁹ animuꝫ
suū replet ꝛ intumescit. Hic queri potest
vtꝝ audacia sit peccatuꝫ sicut videt̄ innui
Ecci.vj. Cū audace non eas ī via:ne forte
grauet mala sua in te: s̄ nulli⁹ societas est
declināda nisi ꝓpter peccatū. Ad hoc re/
spōdet sanct⁹ Tho.scd̄a.2e.q.cxxvij. ꝙ au
dacia est quedā passio: passio vero qñqꝫ ē
moderata s̄m rationē: qñqꝫ aūt caret mo/
do rōnis:vel p excessū vel p defectū ꝛ s̄m
hoc ē passio vitiosa. Sumunt̄ autem qñqꝫ
noīa passionū a supabundanti:sicut ira ꝓ
prie dicit̄ nō quecūqꝫ s̄ supabūdās passio
ꝓut scꝫ est vitiosa:ꝛ hoc mō audacia p su/
perabundantiā dicta ponit̄ esse pctm̄: vñ
fortitudo ꝓut ē ꝟtus cardinalis importat
firmitatē animi in sustinēdis ꝛ repellēdis
p̄iculis grauib⁹. Ad cui⁹ ꝟtutē ptinet ip̄e
dimēta remouere q̄b⁹ retrahat̄ volūtas a
seq̄la rōnis: ꝙ autē aliq̄s retrahit̄ ab aliq̄
difficili ptinet ad rōneꝫ timoris: q̄ īportat
recessū quēdā a malo difficultatē habente
ꝛ id̄o fortitudo q̄si mediū tenēs p̄ncipalit̄
q̄dē ē circa timores rerū difficiliū q̄ retra/
here possunt voluntatē a sequela ratiōis:
oportet aūt hmōi reꝝ difficiliū impulsum

nõ solũ firmiter tolerare cohibẽdo timorẽ sed etiã moderate aggredi qñ.s. oportet ⁊ quõ oportet extimare ea ad securitatem in posterũ habendã: ꝙ si nimis ꝑcipitanter aggredit᷑ inordinate se piculis ingerens: hoc videt᷑ ptinere ad rationẽ audacie: ⁊ sic timor deuiat a virtute fortitudinis p defe/ctum: audacia ꝟo p excessum: sed quia ad omnẽ virtutẽ moralẽ ptinet modũ ratiõis obseruare in materia circa quã est: ⁊ ideo omẽ vitiũ qđ importat ĩmoderantiã circa materiã alicui⁹ virtutis moralis opponit᷑ illi virtuti morali sicut ĩmoderatũ mode/rato. Audacia ꝟo ſm ꝙ sonat in vitiũ im/portat excessum passiõis q̃ audacia dicit᷑: cuius motus cõsistit in inuadẽdo id qđ est homini contrariũ vltra dictamẽ rõnis ira/cundie passione incitatus: ⁊ sic ponit᷑ filia ire. Circa tertiã filiam ire que clamor di/cit᷑ sciendũ est: ꝙ clamor ꝓprie signat quã/dam clamorosam ⁊ inordinatã ⁊ confusam locutionẽ ex ire cõmotione ꝓuenientẽ: nõ
B quidẽ specifice cõuitia vel improperia aut cõtumelias ingerentẽ: sed indicia dũtaxat indignatiõis cõmotiõis ⁊ despectiõis ꝓtẽ/dentẽ: ac plerũq3 ex impatiẽtia in maledi/ctiones diuersas ꝓrumpentẽ imꝓcando vł optando alicui malũ siue deo siue homini siue etiã creature irrõnali ⁊ differt a blas/phemia: q2 blasphemia est quãdo aliquid attribuit᷑ deo qđ ei nõ cõuenit: vel non at/tribuit᷑ ei quod sibi cõuenit: aut etiã attri/buit᷑ creature qđ soli deo cõuenit: vt post/ea videbit᷑. Hic queri põt: vtrũ licitũ sit maledicere: ꝓsertim cũ dicit᷑ Deut. xxvij. Maledict⁹ qui nõ ꝑmanserit in sermonib⁹ legis hui⁹. vnde quotidie maledicit eccl'ia dicens: Maledicti qui declinãt a mãdatis tuis. Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho. scđa 2e.q. lxxvj. ꝙ maledicere est idẽ ꝙ malũ dicere. Dicere ergo triplicit᷑ se habet ad id qđ di/cit᷑. Uno mõ ꝑ modũ enũciationis: sic ali/quid exꝑmit᷑ mõ indicatiuo: ⁊ sic maledi/cere nihil aliud est q̃ malũ alterius refer/re qđ pertinet ad detractionẽ. Unde q̃nq3 maledici detractores dicunt᷑: ⁊ hr̃ ꝓhibuit dñs Leuit. xix. dicens: Nõ maledices sur do: ⁊ corã ceco nõ pones offendiculũ: cui⁹ expositio patet in sermone de detractione. Alio mõ dicere se habet ad id qđ dicit᷑ per modũ cause: ⁊ quidẽ hoc ꝑmo ⁊ ꝓncipalit᷑ cõpetit deo q̃ fecit omnia solo verbo: cõse/quẽter autẽ cõpetit hominib⁹ q̃ verbo suo alios mouẽt ꝑ imperiũ ad aliqđ faciendũ:

⁊ ad hoc sunt instituta verba imꝑatiui mo/di. Tertio mõ dicere se habet ad id quod dicit᷑ q̃si exꝑssio quedã affectus desiderã/tis illud qđ exꝑmit᷑ verbo: ⁊ ad hoc insti/tuta sunt verba optatiui modi. Primus q̃ modus licitus est: sed alij duo modi quib⁹ malũ dicit᷑ ꝑ modũ imꝑantis vel optãtis possunt esse liciti aliq̃n ⁊ aliq̃n nõ. Nam si quis imperet vel optet malũ alterius rõne boni cũ debitis circũstantijs: tũc licitũ est nec erit maledictio ꝑ se loquẽdo sed ꝑ acci/dens: q2 ꝓncipalis intentio nõ fert᷑ ad ma/lũ sed ad bonũ. Pro quo sciendũ ꝙ cõtin/git dici malũ aliqđ imꝑando vel optando sub rõne duplicis boni. s. vel sub rõne iusti ⁊ sic iudex iuste maledicit illi cui ꝑcipit iu/stã penã inferri: ⁊ sic eccl'ia maledicit ana/thematizando. Sic etiã ꝓphete q̃nq3 pec/catorib⁹ imꝑcabant᷑ mala q̃si cõformãtes volũtatẽ suã diuine iustitie: sicut Helize⁹ pueris sibi illudẽtibus maledixit: vt pat3 iiij. Regũ. ij. licet imꝑcatiões hmõi possint etiã ꝑ modũ ꝓnunciatiõis intelligi. Qñq3 ꝟo dr̃ aliqđ malũ sub rõne vtilis: puta cũ q̃s optat aliquẽ peccatorẽ pati aliquã egri/tudinẽ aut aliqđ impedimentũ vt ipse me/lior efficiat᷑: vel vt saltẽ ab alioꝝ nocumẽ/to cesset. Si q̃s ꝟo imꝑet vel optet malum alterius inq̃ntũ est malũ q̃si ipsum malũ intendẽs: sic erit illicitũ: ⁊ hoc est maledi/cere per se loquẽdo ⁊ est graue peccatũ: q2 velle vel imperio mouere ad malũ alteri⁹: ſm se repugnat charitati qua ꝓximũ dili/gimus volẽtes bonũ ipsius: ⁊ ita ſm gen⁹ suũ est mortale: ⁊ tanto grauius quãto ꝑso/nam cui maledicim⁹ magis amare ⁊ reue/reri tenemur. Unde Leuit. xx. Qui maledi/xerit patri vel matri morte moriat᷑. vnde ⁊ irrõnabilib⁹ creaturis maledicere inq̃n/tũ sũt creature dei peccatũ est blasphemie ⁊ mortale. Maledicere ꝟo eisdẽ ſm se cõsi/deratis est ociosum ⁊ vanũ: ꝑ ꝯsequẽs il/licitũ: nec enim diabolo qui ꝑ obstinationẽ maxime subiect⁹ est malicie licitũ est alicui maledicere: sicut dicit᷑ Ecci. xxj. Cũ male/dicit impi⁹ diabolũ: maledicit ipse animã suã: ⁊ hoc ideo q2 natura eius bona est ⁊ a deo cui maledicere nõ licet: ꝙ si maledicit illi nõ ꝓpter naturã sed ꝓpter culpã: tunc seipm̃ impius simili rõne iudicat maledi/ctione dignũ: ⁊ ſm hoc animã suã maledi/cere dicit᷑. Qñq3 tamẽ cõtingit verbũ ma/ledictiõis ꝓlatum esse veniale: vel ꝓpter paruitatẽ mali qđ maledicẽdo q̃s imꝑcat᷑

alteri: vel etiā ꝑpter affectū eius q̄ ꝓfert
maledictiōis verba dū ex leui motu vel ex
ludo vel ex surreptione aliqua talia verba
ꝓfert: qꝛ peccata verboꝝ maxīe ex affectu
pensant̄. Maledictio tn̄ que fit in deū vel
in diuina semꝑ est execrabilis q̄ p̄cipue q̄t/
tuor modis cōtingere solet. Primo mō in
deū: sicut lusores taxilloꝝ q̄ culpā diabo/
licam in diuinam retorquent innocentiā ꝛ
deo maledicūt qđ est horrendū: quoꝝ ꝑti/
cipes fiūt q̄ talib⁹ hospitia cōcedūt sortem
lucri recipiūt familiarit̄ cum eis bibūt: h̄
patz in libro Apū de taxillatorib⁹: q̄ loua/
nij luserūt ī nocte bone ferie sexte. Secūdo
mō in beatā virginē ꝛ sanctos: qđ horribi/
liter sepius legit̄ vindicasse dn̄s: p̄sertim
de matre sua benedicta: vt refert Cesari⁹.
Tertio mō in verbū vl' p̄conem verbi dei:
sicut illi q̄ verba dei ꝛ p̄dicatorū derident
ac ꝑuertūt: vel ꝑ clamores risus detracti/
ones aliasq̧ trufas impedire cōtendunt.
Quarto mō in opa diuina q̄ quotidie fiūt
sicut illi faciūt q̄ maledicūt aure pluuiali
vel ꝓprie infirmitati vel rerū ꝑditioni: ꝓ/
pter que multi deo maledicūt vel sibiip̄is:
vnde tanta est labes crimīs hui⁹: ꝙ dicit̄
xlvj. di. clericus maledict⁹. vbi dicit̄ ꝙ cle
ricus maledicens remoueri debet ab offi/
cio: ꝛ si noluerit veniam petere: debet de/
gradari. glo. j. suspendi. et. vj. q. j. c. detra/
ctores. ibi iudicant̄ infames ꝛ ab ecclesia
dei iudicant̄ extorres. De qua maledicti/
one plurima tangunt̄ in p̄mo sermone de
diuersis sub themate: Maledict⁹ eris suꝑ
terram.

De blasphemię grauitate irre/missibilitate ꝛ pęna: ac de cōtumelia ꝛ rixa: Sermo XI

Non assumes no/men dei tui inuanum. Exod. xx.

Circa quartā ꝓinde filiā ire que
dicit̄ blasphemia: sciendum est ꝙ blasphe/
mia est voluntas se vindicās ꝑ opprobriū
deo vel sanctis illatū: vel est vitiū ꝓrum/
pens in verba iniuriosa ac turpia contra
deū ꝛ sanctos eius: vel est de deo indigna
sentire. s. de illius potētia bonitate sapien/
tia iusticia charitate ꝛ silibus: de qua dicit
sāct⁹ Tho. scd̄a 2ᵉ. q. xiij. ꝙ nomē blasphe
mie videt̄ īportare quādā derogatōez ali/
cui⁹ bonitatis excellētis ꝛ p̄cipue diuine.
Deus aūt vt dic̄ Dio. j. c. de di. no. est ipsa
essentia bonitatis: vn̄ quicq̄d deo cōuenit
ꝑtinet ad bonitatē ip̄i⁹: ꝛ quicq̄d ad ip̄m
nō ꝑtinet longe est a rōne ꝑfecte bonitatis
q̄ est eius essentia: quicunq̧ h̄ negat aliq̄d
de deo qđ ei cōuenit vel asserit de eo qđ ei
nō cōuenit: derogat diuine bonitati. Et h̄
dupliciter cōtingere pōt. Vno mō s̄m solā
opinionē intellect⁹. Alio mō ꝯiuncta qua/
dam affect⁹ detestatiōe q̄ derogatio si con/
sistit in corde tm̄ est cordis blasphemia: si
xo ꝓcedit exterius ꝑ locutionem est oris
blasphemia: ꝛ est ex suo genere pctm̄ mor/
tale: qđ sic patet: nā peccatū mortale est ꝑ
qđ hō sepat̄a p̄mo p̄ncipio vite sp̄ūalis qđ
est charitas dei: vnđ quecūq̧ charitati re/
pugnāt ex suo genere sunt mortalia pecca/
ta: blasphemia aūt repugnat charitati di/
uine: qꝛ derogat bonitati diuine q̄ est obie
ctū charitatis: ꝛ ideo ex suo genere ē mor/
tale: nec solū sed est peccatū maximū: dūz
fuerit ꝑfecta blasphemia: sicut Esa. xviij.
suꝑ illud. ad populū terribilē: dicit glo. ꝙ
omne peccatū blasphemie cōparatū est le/
uius: qđ sic patet: qꝛ blasphemia q̄ est s̄m
solā opinionē intellect⁹ opponit̄ cōfessiōī
fidei: vt patet intuenti: ꝛ ideo habet in se
grauitatē infidelitatis: aggrauat̄ aūt pec
catum si supuenerit detestatio volūtatis: ꝛ
adhuc maius si ꝓrūpat verba sicut ꝛ laus
fidei auget̄ ꝑ dilectionē ꝛ cōfessionē: cum
igit̄ infidelitas sit maximū peccatū s̄m ge
nus suum: cōsequēs est ꝙ etiā blasphemia
sit maximū peccatū ad idē gen⁹ ꝑtinens ꝛ
ip̄m aggrauās. Q2 si obijcit̄ de homici/
dio ꝛ piurio q̄ sunt grauissima peccata: re/
spōdet sanct⁹ Tho. ibidē: ꝙ homicidiū ꝛ
blasphemia si cōpant̄ ad obiecta in q̄ pec/
cat̄: manifestū est ꝙ blasphemia q̄ directe
est peccatū in deum p̄ponderat homicidio
qđ est peccatū in ꝓximū. Si xo compant̄
s̄m effectū nocendi: sic homicidiū p̄ponde
rat: qꝛ plus homicidiū nocet ꝓxīo q̄ blas/
phemia deo. Sed qꝛ in grauitate culpe ma
gis attendit̄ intentio volūtatis ꝑuerse q̄
effectus opis: ideo cū blasphem⁹ intendat
inferre nocumentū honori diuino simpli/
citer loquēdo graui⁹ peccat q̄ homicida.
Silr̄ vt dic̄ glo. suꝑ illud Ephe. iiij. Blas/
phemia tollat̄ a vobis: peius est blasphe/
mare q̄ peierare: qui em̄ peierat non dicit
aut sentit aliqđ falsū de deo sicut blasphe/
mus: sed deū adhibet testē falsitati: nō tā/
q̄ estimans deū falsum testē esse: sed tanq̄
sperās ꝙ de⁹ suꝑ h̄ nō testificet̄ ꝑ aliqđ eui

dens signū. Deniq3 blasphemia tā detesta
bile vitiū est qd̄ credit̄ vnicū ⁊ cōtinuū ex/
ercitiū damnatoꝝ: iuxta illud Apoc. xvj.
Estuauerūt homies estu magno ⁊ blasphe
mauerūt nomē dei habentis potestatē sup
has plagas: vbi dicit glo. ꝙ dolebūt de eo
ꝙ de⁹ tantā habeat potestatē ꝙ plagas eis
inferat: nō mirū cū retinebūt ꝑuersam vo/
luntatē auersā a dei insticiā in hoc ꝙ dili/
gūt ea ꝓ quib⁹ puniunt̄ ⁊ vellēt eis vti si
possent: ⁊ odiunt penas q̄ ꝓ peccatis illis
infligunt̄. Dolēt quidē de peccatꝭ suis: nō
q2 odiūt ea ſ3 q2 ꝓ eis puniunt̄ q̄ detestatio
diuine iusticie ē in eis interior cordis blas
phemia: ⁊ credibile ē ꝙ post resurrectionē
erit in eis etiā vocalis blasphemia: sicut ī
sanctis erit vocalis laus diuīa. Verūtn̄ cō
tingere pōt aliqn̄ blasphemia absq3 delibe
ratiōe ⁊ ex surreptiōe. Et ħ duob⁹ modis.
Primo mō ꝙ aliq̄s nō aduertat hoc ꝙ di/
cit esse blasphemiā: qd̄ pōt ꝯtingere cū q̄s
subito ex aliqua passiōe in v̄ba imaginata
ꝓrūpit: quoꝝ significationē nō cōsiderat:
⁊ tūc est peccatū veniale: ⁊ nō h3 ꝓprie rō/
nē blasphemie. Alio mō qn̄ aduertit ħ esse
blasphemiā: cōsiderans signata verboꝝ: ⁊
tūc nō excusat̄ a mortali: sicut nec ille q̄ ex
subito motu ire aliquē occidit iux̄ se seden
tē. Hic ḡ queri pōt: vtrū blasphemia sit
peccatū remissibile: p̄sertim cū d̄r Matth.
xij. Omne peccatū ⁊ blasphemia remittet̄
hominib⁹: spūs aūt blasphemie nō remit/
tet̄: ⁊ quicūq3 dixerit verbū cōtra filiū ho
minis remittet̄ ei: qui aūt dixerit ꝯtra spi/
ritūsanctū nō remittet̄ ei neq3 ī hoc seculo
neq3 in futuro. Ad ħ rn̄det Asten. li. ij. ti.
xl. q. ij. ꝙ blasphemia si fiat ex coactiōe vel
infirmitate peccat̄ ꝯtra patrē: si v̄o ex de/
ceptiōe vel ignorātia peccat̄ in filium: ꝙ si
ex certa malicia peccare dicit̄ ī spm̄sanctū
q2 lic3 ſm veritatē oīe peccatū ꝯtra supra
bn̄dictā trinitatē: appropriate tn̄ pctm̄ cō/
missum ex infirmitate d̄r esse contra patrē:
cui. s. potētia appropriat̄: cōmissum aūt ex
ignorātia ꝯ filiū cui appropriat̄ sapientia:
cōmissum insup ex certa malicia ꝯ spm̄san
ctū cui bonitas appropriat̄. Si ḡ peccatū
vel blasphemia fiat ex coactiōe vl̄ infirmi/
tate: aut ex ignorātia ⁊ deceptōe: tūc dicit̄
remissibilis: q2 secū cām annexā h3 diuine
misericordie ꝓuocatiuā ad remissionem: ⁊
sic intelligit̄ illud: omne peccatū. s. ꝑpetra
tum in ope: ⁊ hoc ex infirmitate vel impo/
tentia ⁊ blasphemia: id est peccatū perpe/
tratū verbo: ⁊ hoc ex ignorantia remittet̄
hominib⁹: id est remissibile est: vel remit/
tit̄ ei si peniteat: q2 ex circūstantia q̄ pecca
tū extenuat dignū est remitti. Ex ħ cōclu/
dit̄ ꝙ blasphemās ex necessitate infirmita
tis vel passionis alicui⁹ aut ex leuitate: ve/
niā meret̄: vt p3. ij. q. iij. c. paulū: et. c. si q̄s
iratus. Si v̄o ex insania: tūc miseratiōe di
gnus est: vt. C. si q̄s impa. maled̄. l. vna. et
hec notant̄ etiā. xxiiij. q. iij. c. cū ergo. in fi.
glo. ꝙ si q̄s ex calore iracūdie vel ex ebrie/
tate vel ex dementia linguā ꝯ deū publice
laxauerit: benigni⁹ agit̄ cum ip̄o blasphe/
māte q̄3 cōtineat decretalis: extra de male/
dic. statuim⁹: vt postea videbit̄. Porro si
peccatū vel blasphemia fiat ex electione ⁊
certa malicia: tūc dicit̄ irremissibile pecca/
tū: ⁊ hoc vel pure negatiue: sc3 ꝙ nullo mō
pōt remitti: vt peccata demonū ⁊ damna/
torū: vel dicit̄ irremissibile peccatū: eo ꝙ
habeat ꝯtrariā dispositionē ad remissionē
vt qn̄ fit ex certa malicia nō ex infirmitate
vel ignorātia: tūc enī d̄r peccatū irremissi/
bile: nō q2 nō possit remitti: vl̄ q2 nō remit/
tat̄ aliqn̄: sed q2 nō hab3 secū cām motiuā
ad remissionē: q2 ſm Aug. tanta est labes
hui⁹ peccati ꝙ hūilitatē depc̄andi subire
nō pōt: ⁊ de hoc subdit̄ in Mattheo. Spi/
ritus aūt blasphemie nō remittet̄. ⁊ iterū:
Qui aūt dixerit cōtra spm̄sanctū ⁊c̄. id est
blasphemia illata ex certa malicia: ⁊ qd̄li/
bet aliud peccatū ex certa malicia factū: ir/
remissibile d̄r: id est vix vel difficulter re/
mittet̄: q2 nullā habet excusationē: ⁊ ſm ħ
intelligit̄ illd̄ Matth. xij. Qui dixerit ver
bū ꝯtra spiritūsanctū nō remittet̄ illi: neq3
in hoc seculo neq3 in futuro: et Matth. x.
Qui aūt blasphemauerit in spm̄sanctū nō
habebit remissionē ineternū: ⁊ ħ idē tenet
Hein. boyc: ex̄ de maledic. in. c. statuimus.
ꝙ si q̄s maledicit verbo ex ꝑtinacia ⁊ deli/
beratiōe peccat irremissibilit̄: eo ꝙ rarissi/
me ⁊ difficillime illud pctm̄ est remissibile
nō ex impotētia in misericordia dei sed ex
conditiōe peccati: q2 cū peccator venerit ī
illud ꝓfundū maloꝝ cōtemnit: vn̄ scribe ⁊
pharisei ꝯ quos dn̄s hec verba loquebat̄:
ipsam diuinitatē xp̄i blasphemabant: opa
spūssancti attribuētes diabolo ex certa ma
licia: ⁊ id̄ nullā habebant excusationē: vn̄
diminueret̄ eoꝝ pena: ⁊ ideo dicit̄ ſm ex/
positionē Chryso. peccatū hoc non remitti
neq3 in hoc seculo neq3 in futuro: q2 pro eo
passi sunt penā: ⁊ ī p̄nti vita ꝑ romanos: ⁊

in futura vita in pena inferni: sicut etiam Athanasius exemplũ inducit de eoꝝ parẽtibus q̄ primo q̄dẽ ꝯtra moysen cõtẽderũt ꝓpter defectũ aque ⁊ panis: ⁊ hoc dñs patient̄ sustinuit: qꝛ excusationẽ habebãt ꝓpter infirmitatẽ carnis: sed postmodũ grauius peccauerũt q̄si blasphemãtes in spiritũsãctũ: bñficia dei q̄ eos de egypto eduxerat idolo attribuẽtes cũ dixerũt: Hi sũt dij tui isrl̄ qui te eduxerũt de terra egypti: ⁊ ideo dñs tẽporalit̄ fecit eos puniri: qꝛ ceciderunt in illa die quasi viginti triamilia hominũ: ⁊ in futurũ penã eis cõminat̄ dicens: ego autẽ in die vltionis visitabo ⁊ h̄ peccatũ eoꝝ. Unde ⁊ in detestationẽ hui⁹ vitij publicus blasphemator si sic ꝑmanserit carere deberet ecclesiastica sepultura: immo vt dicit Joh̄.an. in nouella. in. c. statuimus. ꝙ vinc̄. dicit: ꝙ si etiã in extremis iste velit penitere adhuc carebit ecclesiastica sepultura: si sup̱ hoc ꝯtra eũ lata est sententia ab ep̄o. Deniq̄ penitẽtia blasphemãtiũ ponit̄ extra de maleđ. c. statuim⁹. vbi dicit̄ statuim⁹ vt si q̄s ꝯtra deũ vl̄ aliquem sanctoꝝ suoꝝ: ⁊ maxime ꝯtra beatã virginẽ mariã publice linguã in blasphemiã relaxare p̄sumpserit ꝑ episcopũ suũ pene subdatur inferius annotate: videlicʒ vt septẽ dieb⁹ dñicis p̄ foribus eccl̄ie in manifesto dũ agunt̄ vl̄ celebrant̄ missaꝝ solennia stare debet: ita ꝙ vltimo illoꝝ die dñico palliũ ⁊ calceamẽta nõ habeat: ligat⁹ corrigia circa collũ: septẽq̄ p̄cedentib⁹ sextis feriis in pane ieiunet ⁊ aqua eccl̄iam nullatenus ingressurus: quolibet q̄ʒ p̄dictoꝝ dierũ tres si potuerit alioquin duos reficiat paupes siue vnũ: ⁊ si nec ad hoc ei⁹ suppetant facultates: id ĩ penã aliã cõmutetur: cu⁹ etiã si rennuerit recipe penitẽtiã supra dictã ꝑagere: eccl̄ie interdicat̄ ingressus: ⁊ in obitu eccl̄iastica careat sepultura ⁊c̄. vide ibidẽ. Qꝛ si q̄ritur q̄s dicit̄ publice blasphemare: rñdet Hosti. sup̱ hũc locum: ꝙ nõ solũ si in platea hoc fiat: sed etiã si in camera multis astantib⁹ ⁊ audientib⁹ qui referrẽt ad ep̄m ⁊ sic ꝑ testes conuincatur.

B Circa quintã ꝓinde filiã ire q̄ dicit̄ cõtumelia. sciendũ est scđm Tho. scđa. 2e. q. lxxij. ꝙ cõtumelia ꝓprie importat alicuius dehonorationẽ: cũ scʒ q̄s id quod est ꝯtra honorẽ alterius deducit in notitiã eius et alioꝝ: quod quidẽ fit ꝑ aliqua signa: sʒ sic̄ Aug⁹. dicit in. ij. de doctrĩa christiana: omnia signa verbis cõparata paucissima sũt: verba em̄ inter homĩes obtinuerũt principatũ signandi quecũq̄ animo cõcipiunt̄: ⁊ ideo cõtumelia ꝓprie loquẽdo cõsistit in verbis: Un̄ dicit Isido. ĩ li. ethymol̄. ꝙ cõtumeliosus dicit̄ aliq̄s qꝛ velox ẽ ⁊ tumet verbis iniurie: qꝛ tñ etiã ꝑ aliq̄ facta signatur aliquid q̄ in hoc ꝙ signãt habent vim verboꝝ signantiũ: inde est ꝙ ꝯtumelia extenso nomĩe etiã in factis dicit̄. Hinc dicitur Ro. j. sup̱ illud ꝯtumeliosos: sup̱bos. dicit glo. ꝙ cõtumeliosi sunt q̄ dictis vl̄ factis ꝯtumelias vl̄ turpia inferũt. Et dicit̄ ire filia cuius ratio est: qꝛ licet vnũ peccatũ possit ex diuersis oriri: tñ ex illo dicitur principalit̄ habere originẽ: ex quo frequẽtius ꝓcedere cõsueuit ꝓpter ꝓpinquitatẽ ad finẽ eius: cõtumelia vero magnã habʒ ꝓpinquitatẽ ad finẽ ire q̄ est vindicta: nulla aũt vindicta est magis in ꝓmptu q̄ꝫ inferre cõtumeliã alteri: ⁊ ideo ꝯtumelia maxime orit̄ ex ira. Et notandũ ƀm Asteñ. li. ij. ti. xiiij. ꝙ cõtumelia cõuenit in hoc cum improperio ⁊ ꝯuitio: qꝛ hec tria principaliter ꝯsistũt in v̄bis: qꝛ ꝑ ea rep̄sentat̄ aliq̄s defectus alicuius in detrimentũ honoris eius. Huiusmodi aũt defectus est triplex: scʒ culpe: pene ⁊ indigẽtie. Quãdo igitur dicit̄ alicui defectus alicui⁹ culpe tm̄: dicitur ꝯtumelia ⁊ frequẽter cũ tumore quodã ꝓfertur. Si vero dicit̄ alicui generalit̄ defectus culpe vl̄ pene: tunc dicit̄ cõuitiũ: qꝛ vitiũ solet dici nõ solũ anime sʒ etiã corporis: Unde si quis alicui dicat eũ esse cecũ: luscũ vel claudũ: ꝯuitiũ quidẽ dicit: ƀ nõ cõtumeliaʒ: si q̄s vero alteri dicat ꝙ sit fur: tunc nõ solũ dicit cõuitiũ sed etiã contumeliã. Dicit̄ em̄ ꝯuitiũ ratione materie: eo ꝙ vitiũ vel quasi vitiũ ĩponit̄: si vero rep̄sentat aliq̄s alicui defectũ minorationis siue indigentie: qui defectus etiã derogat honori: tunc dicit̄ improperiũ q̄đ proprie ꝯtingit qñ q̄s alteri reducit iniuriose ad memoriã: auxiliũ quod ꝯtulit ei necessitatẽ patiẽti: sicut dicit̄ Eccl̄iasti. xx. Exigua dabit ⁊ multa improperabit: q̄ꝫto q̄ꝫ dicunt̄ hic corã multis astãtib⁹ tãto maior ingerit̄ derogatio honoris ⁊ reuerẽtie ab alijs exhibẽde. Qꝛ si q̄rit̄ vtrũ ista sint mortalia. rñdet Tho. secũda. 2e. q. vt. s̄. ꝙ hec tria derogãt honori alteri⁹ si ad h̄ fertur intẽtio tũc sũt mortalia nõ min⁹ q̄ꝫ furtũ vl̄ rapina: qꝛ nõ min⁹ amat q̄s honorem suũ q̄ꝫ rẽ possessã: ꝙ si fit tm̄ ꝓpt̄ correctionẽ vl̄ aliq̄đ hmõi: tũc põt q̄ñq̄ eẽ veniale:

q̄n̄q; etiā absq; peccato: p̄sertim cū̄ supior dicit ad suum inferiorē: necessaria tamē est in his discretio vt moderate talib⁹ verbis vtat̄: q2 possent esse tā grauia q̄ alteri auferrēt honorē ꝛ tūc mortalit̄ peccare possz licz alterius dehonorationē nō intēderet: ceteris tn̄ paribus magis dehonorat defectus culpe q̄ȝ pene vel indigētie: propter piculū enī dehonoratiōis dic̄ Aug⁹. in sermone dn̄i in monte: q̄ raro ꝛ ex magna necessitate obiurgatiōes sunt exhibende: in quib⁹ nō vt nobis sed vt dn̄o seruiat̄ instemus. C Circa sextam deniq; filiā ire q̄ rixa dicit̄: sciendū ast q̄ rixa est audax volūtas vindicandi in iniuriā facti p̄cedens: ꝛ per rixā intelligit̄ omne nocumentū q̄d facto infert̄ p̄xio ex ira ꝛ libidine iniuriose vindicte. Duplicit̄ aūt vnus ledere aliū intendit. Uno mō quasi querēs absolute malū alterius: qualis lesio ptinet ad odiū cuius intētio fert̄ ad ledendū inimicū vel in manifesto vel i occulto. Alio mō querēs aliū ledere eo sciente ꝛ repugnante: q̄d signat̄ nomine rixe: ꝛ hoc p̄prie ptinet ad irā que est appetit⁹ vindicte: ꝛ sicut cōtentio quādam importat cōtradictionē in verbis: ita rixa dicit quādam inuasionē in factis: ꝛ h̄ ex quadā inordinata volūtate: ꝛ ideo rixa semp importat peccatū. In eo quidē q̄ alterum inuadit iniuste est peccatū mortale: q2 nocumentū inferre p̄xio etiā ope manuali non est absq; peccato mortali: in eo xo q̄ se defendit pōt eē sine peccato: ꝛ q̄n̄q; cū veniali: q̄n̄q; etiā cū mortali f̄m diuersū motū animi ei⁹ ꝛ diuersū modū se defendēdi: q2 si solo aīo repellēdi illatā iniuriā cū debita moderatiōe se defēdit: nō est peccatū nec dici pōt rixa p̄ric ex pte eius: si xo cū animo vindicte vel odij vel cū excessu debite moderatiōis se defendit: semp est peccatū sed veniale: q̄n leuis motus odij vel vindicte se imiscet: vel cum nō multū excedit moderatā defensionē: mortale xo q̄n obfirmato animo in impugnantē insurgit ad eum occidendū vel grauiter ledēdum. Unde dicit Isid̄. in li. Ethymol. q̄ rixosus est a rictu canino dictus: semp em̄ ad ptradicēdū paratus est ꝛ iurgio delectat̄ ꝛ p̄uocat cōtendentē. In quib⁹ verbis Isid̄. tria ponit q̄ declarant inordinationē rixe. Primo p̄mptitudinē ad cōtendendū siue ali⁹ bene vel male dicat vel faciat. Secūdo q̄ in cōtradictiōe delectat̄. Et tertio q̄ etiam alios p̄uocat ad cōtradictiones: q̄d a nobis auertat christus Iesus Marie filius.

Sequunt̄ sermones de tertio precepto.

De decem festis legis veteris: ꝛ cur data est obseruatio diei dn̄ice pro sabbato. De causa quoq; p̄cepti huius scz sanctificationis sabbati: Sermo I

Emento vt diē sabbati sanctifices: sex dieb⁹ opaberis ꝛ facies oīa opera tua: septimo aūt die sabbatū dn̄i dei tui est: nō facies omne opus tu ꝛ fili⁹ tuus ꝛ filia tua: seruus tuus ꝛ ancilla tua: iumentū tuū ꝛ aduena qui ē intra portas tuas. Exod̄. xx. Remotis impedimētis vere religiōis p p̄mū ꝛ secūdū p̄ceptū decalogi vt visum ē: p̄sequēs fuit vt tertiū p̄ceptū poneret̄: p q̄d hoīes in vera religiōe ꝛ cultu diuino ponerent̄: nō solū interiori sed etiā exteriori q̄ p̄cipit̄ in isto p̄cepto q̄d docet hoīem p affectū deuotiōis: p̄sertim die sabbati totalit̄ in deo quiescere: ita vt si hō quicq̄ȝ in oratiōibus vel bonis opibus p totā septimanā neglexerit: hoc die recupare debeat. Ad euidētiā igit̄ hui⁹ p̄cepti p̄mo queri pōt: quare magis in lege veteri p̄cipit̄ obseruatio diei sabbati in speciali q̄ȝ aliaꝝ solēnitatū. A Ad hoc r̄ndet Alex̄. li. j. ti. xxij. q̄ oīs solēnitates veteris legis: institute sunt in cōmemoratione alicui⁹ diuini b̄n̄ficij: vel pteriti cōmemorati: vel futuri p̄figurati. Inter oīa autē beneficia memorāda. Primū ꝛ p̄cipuū est beneficiū creatiōis: q̄d memorat̄ in sanctificatione sabbati. Vn̄ Exod̄. xx. p rōne hui⁹ p̄cepti dicit̄: sex dieb⁹ fecit deus celum ꝛ terrā: mare ꝛ oīa que in eis sunt: ꝛ requieuit die septimo: ideo b̄n̄dixit deus diei sabbati ꝛ sanctificauit eum. Preterea inter omnia beneficia p̄figurata: p̄cipuū ꝛ finale fuit quies mentis i deo: ꝛ h̄ in p̄senti p gratiā: vel in futuro p gloriā: que figurat̄ p obseruationē sabbati: vt Esaie. lviij. dicit̄: Si auerteris a sabbato pedē tuū facere volūtatē tuā: in die sancto meo vocaberis sabbatū delicatū ꝛ sanctū dn̄i gloriosum: ꝛ glificaberis cū nō facis vias tuas: ꝛ nō inuenit̄ volūtas tua. Cetere xo solē

nitates celebrant̄ ꝓpter aliqua beneficia
ꝑticularia tꝑaliter trāseūtia. Pro quo sci/
endū ꝙ in testamēto veteri erat p̄cipue de/
cem festa. Primū erat sabbatū: ⁊ dr̄ ꝓprie
dies septimus septimane: qꝛ tūc actor om/
niū requieuit ab omni oꝑe qđ patrauerat:
⁊ hoc p̄ceptū ꝑtim est morale: inquātū .s.
homī p̄cipit̄ ꝙ aliqđ tempꝰ vite sue depu/
tet ad vacandū diuinis: vn̄ inest homi qdā
inclinatio naturalis ad hoc ꝙ cuilibet rei
necessarie deputet aliqđ tp̄us: vtpote cor/
porali refectiōi: dormitioni ⁊ silibꝰ: sic etiā
sp̄ūali refectiōi q̄ mens homīs in deo refi/
cit̄: ſm dictamē rōnis naturalis aliqđ tem
pus deputet hō: ⁊ sic habere tēpus aliqđ
ad vacandū diuinis cadit sub morali p̄ce/
pto: ⁊ hoc imꝑpetuū seruādū est. Partim
etiā istud p̄ceptū est cerimoniale. s. inq̄ꝫtū
in eo determiat̄ speciale tp̄us ad h̄. s. septi/
ma dies: in signū memoratiuū generalis
beneficij. s. ꝓductiōis mūdi: qꝛ sex diebus
deus mūdū fecit ⁊ septima req̄euit: sed qđ
erat cerimoniale debuit obseruari quoad/
usqꝫ veniret veritas quā figurabat: qꝛ fuit
figura illiꝰ veri sabbati in quo christꝰ req̄/
euit ī sepulcro: ⁊ figurabat etiā requiē spi
ritualē nobis ꝑ christū datā: ⁊ post ostēsaꝫ
veritatē obseruatio sabbati mutata est in
obseruatōeꝫ diei dn̄ice: vt postea videbit̄.
Secundū festū fuit neomeniarū: qđ sonat
innouationē lune: qđ celebrat̄ in quolibet
mēse in nouilunio ad cōmemorationē oꝑis
diuine gubernatiōis: qꝛ hec inferiora va/
riant̄ precipue ſm motū lune: hic celebra/
bat̄ etiā in nouitate lune nō in plenitudi/
ne ad euitandū cultū idolatrie. Hec auteꝫ
duo bn̄ficia: qꝛ sunt hūano generi cōia: iđ
frequētius iterabant̄: figurabat aūt neo/
menia illuminationē p̄mitiue eccl'ie ꝑ xp̄m
eo p̄dicante ⁊ miracula faciēte. Tertiū fe/
stū erat pasche: ⁊ hoc p̄mo mēse ſm hebre/
os. s. aprilis: qđ festū sic̄ alia sequētia semel
in anno celebrabat̄: qꝛ in eo sicut ⁊ in alijs
sequētibꝰ recolebant̄ bn̄ficia specialit̄ illi
ꝑp'o exhibita: nā festū pasche celebrabat̄
ad cōmemorandū beneficiū liberatiōis ex
egypto: qꝛ eadē nocte trāsiuit dn̄s ꝑ egy/
ptū ⁊ ꝑcussit cūcta p̄mogenita egyptiorū.
Vn̄ phase interp̄tat̄ trāsitus dn̄i: ⁊ figura/
uit festum pasche: in quo trāsiuit christus
de mortalitate ad īmortalitatē: quia resur/
gens a mortuis iam non morit̄: spem īmor
talitatis nobis ingerens. Quartū festum
fuit penthecostes post quinquaginta dies
ab egressu ex egypto ad recolendū benefi/
ciū legis date eodem die verbo. s. in igne
quo deus apparuit: ⁊ figurabat descēsum
sp̄ūssancti in ap'los. Quintū festū fuit tu/
barum siue clangoris: tūc eīn buccinabat̄
cornibus pecorinis: eo ꝙ illo die liberatꝰ
erat Isaac vt īmolaret̄ quādo abraam in/
uenit arietē inter vepres herentē cornibꝰ:
⁊ hec rep̄sentabāt cornua quibus buccina
bant: ⁊ figurabat p̄dicationē apostolorū:
qn̄ ī oēm terrā exiuit sonꝰ eorū: ⁊ hoc festū
erat p̄ma die mēsis septimi. Erat etiā festū
tubarū quasi quedā inuitatio: vt se p̄para/
rent ad festū sequens: qđ celebrabat̄ deci/
ma die mensis eiusdē. Sextū festū erat ex/
piationis vel ꝓpiciatiōis. s. decima die se/
ptimi mensis: qꝛ redijt ea die Moyses ad
iudeos: referens eis deū placatū sup offen
sa vituli cōflatilis: ⁊ sic ad memoriā illius
ꝓpiciationis celebrabāt festū illud: ⁊ figu/
rat emūdationē populi christiani a pecca/
tis ⁊ ꝓpiciationē ꝑ sacramentū penitentie.
Septimū festū fuit ⁊ dicebat̄ cenophegia
qđ interp̄tat̄ tabernaculoꝝ fixio: in qua ꝑ
septē dies habitabāt in vmbraculis: ī me/
moriā. xl. annoꝝ quibꝰ erāt in deserto sub
tabernaculis: ad cōmemorandū beneficiū
diuine ꝓtectiōis ⁊ deductiōis ꝑ desertū: ⁊
figurat ꝑegrinationē eorū in hoc mūdo q̄
ambulāt in virtutibꝰ ꝓficiendo: ⁊ erat fe/
stum illud. xv. die eiusdē mensis. Octauū
festū dicebat̄ festū cetus vel collecte: ⁊ ce/
lebrabat̄. viij. die post festū cenophegie: in
quo colligebant̄ a ꝑp'o ea q̄ erant necessa/
ria ad expēsas diuini cultus: in memoriā ⁊
gratiarūactionē in eo ꝙ dn̄s populū israel
adunasset ⁊ illi pacē p̄stitisset in terra pro/
missiōis: ⁊ figurabat collectionē fideliū in
regno celoꝝ: ⁊ ideo festū istđ dicebat̄ eē sā
ctissimū cōtiguūqꝫ cū duobꝰ p̄cedētibꝰ: qꝛ
oportuit expiatos a vitijs in v̄tute ꝓficere
quousqꝫ ꝑueniant ad dei visionē: ſm illud
ps̄. Ibūt de virtute ī virtu. vi. deus deorū
in sion. Nonū festū fuit festū iubilei. s. an/
ni q̄nquagesimi remissiōis ⁊ gaudij: q̄ ser/
ui libertati donabant̄: debita oīno relaxa/
bant̄: captiui soluebant̄: possessiōes resti/
tuebant̄: ⁊ tota terra sabbatizabat: ⁊ ferē
impositum pro victoria abrae qn̄ reduce/
bat loth de captiuitate: ⁊ figurat illā iubi/
lationē qn̄ post iudiciū corp̄e ⁊ aīa omnes
fideles eterna felicitate p̄diti in secula se/
culoꝝ gaudebūt. Decimū festū depost fuit
impositū qđ vocat̄ encenia. s. festū dedica/

tionis templi qđ ter dedicatū legit: ꝛ figu
rat sanctificationē ipius aīe in hac vita ꝑ
gratiā: iuxta illud: Hec ē volūtas dei san-
ctificatio vr̄a. Fuerūt ꝛ alia festa quasi in
fine legis veteris addita ex institutiōe hu-
mana: vt patꝫ in Hester: Judith ꝛ in libro
Machabeoꝝ. Deniqꝫ festū quoddā habu-
erūt cōtinuū qđ dicebat iuge sacrificiū: qꝛ
quotidie mane ꝛ vespe imolabat agnus ꝑ
qđ cōtinuū festū iugis sacrificij repsenta-
bat ppetuitas diuine beatitudinis: ꝛ figu
rabat agnū sine macula xp̄m iesum: q̄ quo
tidie ꝓ nobis imolat in altari: nobiscū ꝑ-
manēs vsqꝫ ad cōsummatiōeꝫ seculi. Se-
cūdo pn̄cipalit queri pōt: quare dies sab-
bati trāslata sit in diē dn̄icā. Ad hoc dicen
dū ꝙ eccl'ia ꝓhibuit celebrare diē sabbati:
ne iudaizare videat: vt patet de cōse. dist.
iij. c. ꝑuenit ad me quosdā ꝑuersi spūs ho-
mines: praua inter vos aliqua ꝛ sancte fi-
dei aduersa seminasse: ita vt die sabbati ali
qui opari ꝓhiberēt quos q̄d aliud ꝙ̄ anti-
christi p̄dicatores dixerim⁹: q̄ veniens diē
sabbatū ab omni ope custodiri faciet ꝛc̄.
cui succedit dies dn̄ica: nō ex vi p̄cepti ꝫ ex
institutione ecclesie: vt patet ex̄ de ferijs. c.
oēs dies dn̄icos a vespa i vespā decreuim⁹
cū omni veneratiōe obseruari: ꝛ de ꝯse. di.
iij. c. ꝓnūciandū est: vt sciant tp̄a feriādi ꝑ
annū: id est omnē dn̄icā a vespa in vesperā
ne iudaismo capiant ꝛc̄. Causa ꝟo huius
institutionis est: qꝛ vt dicit dist. lxxv. c. qđ
die dn̄ico tantis diuinaꝝ dispēsationū my-
sterijs hec dies consecrata est: ꝙ quicq̄d a
dn̄o cōstitutū est insigne: in hui⁹ diei festi-
uitate sit gestū: in hac em̄ mūdus sumpsit
exordiū: ꝛ in hac per resurrectionē ꝛ mors
interitū ꝛ vita accepit pn̄cipiū: hoc ibi. Ꝟn̄
p̄ter bn̄ficiū creatiōis triplex ratio pōt assi
gnari. Prima est ob memoriā bn̄ficij dn̄i-
ce incarnatiōis: qꝛ sicut in die dn̄ica mūd⁹
creat⁹ est: sic die dn̄ico p incarnatiōis my-
steriū recreat⁹ est: qđ beneficiū merito di-
gnissime in memoria iugiter est habendū:
qꝛ deus in ꝫ nobis summā charitatē exhi-
buit: dicēte ap'lo: Propt nimiā charitatē
suā qua dilexit nos: misit filiū suū i terris
ex maxima ꝑfecto charitate ꝓcessit: ꝙ illđ
verbū eternū hō fieri voluit: v3. s. hominē
deificare: ꝛ ineffabiliter abiectū exaltaret
mēdicūqꝫ thesauro diuinitatis ditaret: et
vt hec in nobis ꝑficeret: lumē diuine clari
tatis abscōdit sub velamīe nostre mortali-
tatis: thesaurū sue diuinitatis sub velami-
ne nr̄e paupertatis: ꝛ potentiā sue maiestatꝫ
sub velamine nr̄e infirmitatis. Secūdo ꝓ-
pter memoriā bn̄ficij nr̄e redēptionis ꝛ li-
beratiōis: nā xp̄s illo die naturā humanā
de vinculo captiuitatis eduxit: ꝛ de carce-
re tenebrarū eripuit: in quib⁹ fere ꝑ spaciū
quinqꝫ miliū annoꝝ miserabilit captiuata
fuit: ꝛ visione diuina ꝑuata: ad quā ꝑ ver-
bi diuini p̄sentationē felicit admittebat:
diabolica potentia supata ꝛ alligata. Ter-
tio ꝓpter memoriā bn̄ficij dn̄ice resurrecti-
onis in corpe: q̄ fuit causa ꝛ exemplar nr̄e
resurrectiōis: tūc em̄ imortalitatꝫ veste na-
turā hūanā ornauit: resurgēs imortalis ꝛ
impassibilis: auferēs a nobis timorē mor-
tis: eo ꝙ ꝑ suā resurrectionē de eterna bea
titudine nos assecurauit. Uerūtamē speci-
alis ratio translatiōis fuit: ne videremur
iudaizare diē sabbati more iudeoꝝ obser-
uādo: vn̄ tanta est excellentia diei dn̄ice: ꝙ
in nullo alio die pōt ep̄us ꝯsecrari: vt patꝫ
dist. lxxv. c. ꝙ in die dn̄ico. Tertio pn̄ci-
paliter queri pōt qua rōne fuit homi datū
istud p̄ceptū. Ad hoc dicendū ꝙ ē triplex
ratio lr̄alis: ꝛ ꝫm hoc tripliciter exponit.
Prima ratio est vacatio generalis ab om-
nibus vitiosis actib⁹ ꝑ quos mens maxīe
ꝑpedit a cultu diuino: ꝛ ꝫm hoc sic expo-
nit. Memēto vt diē sabbati sanctifices: id
est summo studio diem illū honores: nulla
scꝫ peccata cordis: oris vel opis admitten
do: ꝛ p̄sertim oīa mortalia diligētissime p̄-
cauēdo: qꝛ multomagꝫ peccatū est illo san-
cto die ꝙ̄ alijs dieb⁹ delinquere. Hinc dic
Aug⁹. li. de. x. cordis: ꝙ specialiter obser-
ues sabbatū nō quō iudei obseruāt: corpo
rali em̄ ocio vacare volūt ad nugas ꝛ luxu
rias suas: m'lto aūt meli⁹ facerēt ꝙ i agro
suo die sabbati aliq̄d vtile semiarēt ꝙ̄ ꝙ i
theatro seditionibus insisterent: ꝛ melius
eorū femine lanas in sabbato filarēt ꝙ̄ ꝙ
tota die in choreis ipudice saltarēt: ꝛ ideo
Seneca derisit sabbata iudeorum: dicens
eos ꝑdere septimā partē vite sue. Mirū
cum in talib⁹ impleat illud Trenorꝫ. vj.
Uiderūt eam hostes ꝛ deriserunt sabbata
eius. Et hoc rationabiliter: qꝛ cum princi-
palis intentio legislatoris sit ꝓpter hoc ab-
stinere nos ab omni corporalib⁹ opibus:
vt liberius possim⁹ vacare spūalib⁹: patet
ꝙ illorꝫ sabbata merito derident: qꝛ tali
die deuotione reiecta solum carnali ocio ꝛ
lasciuie vacant. Secunda ratio est vacatio
corpalis: vt fieret quedā restrictio ipsius

auaricie: cũ retraheret ab opibus mecha/
nicis aut mercaturis ⁊ similib⁹: ꝑ que ꝗs
distrahit ⁊ distendit ad inferiora: ⁊ ꝺm h̃
sic exponit. Memento vt diẽ sabbati san/
ctifices: id ẽ sũmo studio diẽ illũ honores:
nihil corporalis in eo opis faciendo ꝙ pos/
sis ĩpedire quietẽ mẽtis in deo: ⁊ ꝺm hũc
intellectũ ↄtingit p̃ceptũ istud transgredi
q̃ttuor modis. Primo mõ mãualit̃ operã/
do. Secũdo mõ mercationib⁹ intendẽdo.
Tertio modo placita secularia frequẽtan/
do. Quarto modo actũ iudiciariũ exercẽ/
do: qꝛ iure statutũ est vt illo die strepit⁹ vł
actus iudiciarius cõquiescat: vt postea vi
debitur. Et sic ista vacatio est debita: quia
cõcernit obedientiã diuini p̃cepti ⁊ eccl'ia/
stici instituti: sicut prima vacatio est simpli
citer ꝺm se ad salutẽ necessaria. Tertia ra/
tio est vacatio mẽtalis ꝑ effluxũ amorosuꝫ
in deũ quo fiat omnipotẽtie diuine maior
recordatio: qꝛ sicut deus requieuit die se/
ptimo ab omnib⁹ operibus: sic homo reqe
scere debet nõ solũ ab om̃i oꝑatiõe manua
li sed etiã mẽtali: q̃tum ad ea que mentis
euagationẽ vł obnubilationẽ aut distracti
onẽ vł turbationẽ ingerere possunt: vt va/
cet diuine laudi ⁊ gratiarũactiõi ꝓ bñfi/
cio creatiõis omniũ: qꝛ cũcta deus ꝓduxit
in hũanũ subsidiũ ⁊ obsequiuꝫ. Preterea
dies illa rep̃sentat requiẽ animaꝝ vł men/
tiũ in deo ꝑ deuotionis affectũ ⁊ ꝑ ↄtẽpla/
tionis exercitiũ: ⁊ ꝺm hoc sic expõit. Me/
mẽto vt diẽ sabbati sanctifices: id est vt il/
la die purissime cõtẽplationi ⁊ ꝑfecte quie
ti mentis potissime intẽdas: ab om̃ib⁹ int̃/
medijs occupatiõibus te abstrahẽdo: ⁊ ꝑ
actũ intime ↄtẽplatiõis diuine volũtati li
berrime vacãdo: qꝺ ꝓprie ↄuenit mẽtibus
ↄtẽplatiuis: q̃ singula bñficia mẽte deuo/
tissima ꝑtractãt: ⁊ ꝓ quolibet dei bñficio
ꝑfectas gratiarũactiones exoluunt: velut
apis argumẽtosa suꝑ flores circũuolãs et
mella recolligẽs: sic singula dei bñficia vi
sitãs ⁊ ruminãs affectu dulcifluo ⁊ amoro
sis effluxib⁹ cũ actiõegratiaꝝ in oĩ m inge
rit creatorẽ quottidie replicãs illud Esa.
Miserationũ dñi recordabor: laudẽ dicaꝫ
ꝓ om̃ib⁹ que dedit mihi dñs deus noster.

Et notãdũ ꝙ q̃nq; modis aliq̃s contra
istud p̃ceptũ peccare põt: vt indicãt verba
themat'. Primo modo qñ in ꝓpria ꝑsona
quis sabbatũ violat: cum dicit Nõ facies
omne opus. Secũdo modo qñ aliũ ad vio
landũ sabbatũ incitat vł cogit: cũ additur
Nec filius tu⁹ nec filiã. Tertio modo qñ
sabbati violationẽ a subditis sue potestati
nõ ꝓhibet: cũ adiungit̃: nec seruus tuus:
nec ancilla tua: nã ille qui facit peccatũ ꝺ/
uus est peccati: sed q̃ peccatũ defendit do/
minus est peccati: p̃bendo scꝫ illi patroci/
niũ q̃ facit peccatum. Quarto qñ sabbati
violationẽ ab alijs ꝑpetratã acceptat ꝑ cõ
placentiã ⁊ ꝓpriã oblectationẽ in spectacu
lis: ludis ⁊ similibus: cũ subdit̃: nec iumẽ
tũ tuũ: nã iumentũ cũ fuerit ligatũ nõ du
citur ad opus nisi aceptãte dño: q̃ scꝫ acce
ptatio est quedam iumenti dissolutio: vel
per iumentũ intelligitur sensualitas q̃ sol/
uit̃ ꝑ abusũ corporaliũ oblectationũ in ob
iecta vitiosa. Quĩto qñ violationẽ sabba
ti dissimlat: nec arguit nec punit cũ tñ po/
test vł etiã ex ↄditione ad hoc obligat̃ qꝺ
nõ est paruũ: qꝛ errãtẽ nõ corripe vł corri/
gere est errori ↄsentire: ⁊ hoc ostendit̃ cuꝫ
subinfert̃: ⁊ aduena q̃ est int̃ portas tuas:
nã aduenã reputat hominẽ qñ dicit q̃d ad
me de pctõ tuo: sicut scribe ⁊ pharisei ac
summi põtifices q̃ respõderũt iude pecca/
tũ cõfitenti: quid ad nos tu videris: quod
a nobis auertat iesus christus.

De primo genere ludi scꝫ eutro polie qualiter licitus sit: ⁊ de auditione diuinoꝝ in diebus dñicis et festis: Sermo II

Memento vt diem sabbati sanctifices Exoꝺ. xx.
Dicit sanctus Tho. scꝺa. 2e.
q. cxxij. ꝙ in obseruãtia sabbati duo sunt
cõsideranda: quoꝝ vnũ est sicut finis: ⁊ h̃
est vt homo vacet rebus diuinis qꝺ signi
ficat̃ ꝑ id qꝺ dicit: memento vt diẽ sabba/
ti sãctifices: illa em̃ dicunt̃ sanctificari in
lege q̃ diuino cultui applicant̃. Aliud au/
tẽ est cessatio opeꝝ q̃ significat̃ cũ subdit̃:
septimo em̃ die sabbati dñi dei tui est ⁊ nõ
facies om̃e opus: de quo aũt oꝑe hoc intel
ligitur satis apparet per id qꝺ expõit̃ Le/
uiti. xxiij. Omne opus ꝺuile nõ facietꝭ ĩ eo
opus aũt ꝺuile dicit̃ a ꝺuitute. Est ergo tri
plex ꝺuitus ⁊ ꝑ ↄsequẽs triplex op⁹ ꝺuile.
Una quidẽ qua homo seruit pctõ: ꝺm illꝺ
q̃ facit peccatum seru⁹ est peccati: ⁊ ꝺm hoc
omne opus pcti dicit̃ ꝺuile. Alia vero ser
uitus est qua homo seruit homĩ: est aũt ho
mo alterius seru⁹ nõ scꝺm mentẽ ꝫ ꝺm cor/

pus: ⁊ ideo opa fuilia fm hoc dicunt ope ra corporalia: in quib⁹ vn⁹ homo seruit al teri. Tertia deniq; seruit⁹ est ipius dei: et fm hoc op⁹ fuile dici posset op⁹ latrie: q̃ꝝ declaratio magis in ꝓcessu patebit. Iā de prima fuitute dumtaxat ꝓcedendū est. s. ipius pcti p quā homo magis ĩpedit a re bus diuinis q̃ p op⁹ licitū: q̃uis sit corpo rale ⁊ p cõseques magis ꝯtra p̃ceptū h̃ fac q̃ mortaliter peccat in die festo: q̃ꝫ q̃ corpo rale op⁹ in se licitū in die festo facit: ⁊ ideo dicit Aug⁹. in li. de. x. cord. q̃ melius face ret iude⁹ in agro suo aliq̃d vtile q̃ꝫ in thea tro seditiosus existeret: ⁊ melius femĩe eo rū in die sabbati lanas filarẽt: q̃ tota die neomenijs suis ĩpudice saltarẽt: ex quib⁹ patꝫ q̃ op⁹ fuile ipius pctĩ mortal' maxĩe violat sãctificationẽ sabbati: nõ tñ op⁹ ve nialis pctĩ: q̃ h̃ op⁹ fm se nõ excludit sãcti tatẽ: põt tñ qd̃ alijs dieb⁹ est veniale in die festo esse mortale: q̃ oĩa pctã grauiora iu dicant ꝓpter sctificationẽ diei: q̃ dinosci tur festū institutū ad vacãdum diuinis: et ideo soluẽtes festa p̃sertim p opa crimina lia grauiter sũt puniẽdi: sicut patet in de cretis. vbi Greg. papa punit epm. Janua. dicẽs. lxxxvj. di. c. Tanta neq̃tia ad aures meas de tua senectute ꝑuenit: vt eã nisi hu manit⁹. i. despẽsatiue pẽsarem⁹: fixa iã ma ledictiõe ferirem⁹. Dictū q̃ppe mihi est: q̃ dñico die p̃usq; missaꝝ solẽnia celebrares: ad exarandã messem latoris p̃sentiū prexi sti: ⁊ post exarationẽ ei⁹ missaꝝ solẽnia ce lebrasti: post missaꝝ solennia etiã t̃minos possessiõis ei⁹ eradicare minime erubuisti: qd̃ factū q̃d pene debeat seq̃ oẽs q̃ audiũt sciunt: dubij aũt de tanta ꝑuersitate fuera mus: s; fili⁹ noster Ciriac⁹ abbas a nobis req̃situs ita se cognouisse ꝓhibuit: ⁊ q̃ ad huc canis tuis parcim⁹ hortamur aliq̃n re sipisce senex miser. Seq̃t. pene sentẽtia in te erat iaculãda. glo. depositiõis: s; q̃ sim plicitatẽ tuã cū senectute cognouim⁹ in te rim tacem⁹: eos vero quoꝝ ꝯsilio hec egi sti in duobus mensib⁹ excõmunicatos esse decernimus. glo. q̃nq; magis puniunt cõ siliarij q̃ faciẽtes: vnde papa pepcit sene ctuti ⁊ simplicitati faciẽtis nõ aũt ꝑuersita ti cõsiliantiū. Ad maiorẽ aũt euidentiaꝫ sciendū q̃ q̃tū ad fuitutẽ peccati duo sũt genera peccatoꝝ que maxĩe frequẽtãt do minicis dieb⁹ ⁊ festiuis. s. ludi ⁊ volupta tis. Q̃tum igit̃ ad primū distinguere pos sumus triplicẽ ludū: est em̃ lud⁹ eutropo lie: alee ⁊ theatralis. Q̃tū ad primū que rit̃ vtrū in ludis aliquib⁹ põt esse virt⁹ ali qua: p̃sertim cū dicit Ambro. p̃mo de offi. Dñs ait: Ve vob̃ qui nũc ridetis q̃m flebi tis: nõ ergo solū ꝓfusos sed etiã om̃es io cos declinãdos arbitror. Ad h̃ respondet sanctus Tho. scd̃a. 2e. q. clxviij. q̃ homo si cut indiget corporali quiete ad corporis re focillationẽ: q̃ nõ põt ꝯtinue laborare ꝓ pter hoc q̃ habet finitã virtutem nature q̃ determinatis laborib⁹ ꝓportionat̃: sic etiã anime virtus est finita ⁊ ad determinatas opatiões ꝓportionata: ⁊ ideo cū vltra mo dū suū in aliquas opatiões se extẽdit labo rat ⁊ ex hoc fatigat̃: q̃ in opatiõib⁹ ei⁹ si mul laborat corpus inq̃ꝫtū scꝫ anima vtit̃ viribus opantib⁹ p organa corporea. s. fan tasmate: sicut ergo fatigatio corporal' sol uitur p corpis quietẽ: sic oportet q̃ fatiga tio animalis vl' mẽtalis soluat̃ p anime vl' mentis quietẽ: quies aũt anime est ipb de lectatio: ⁊ ideo oportet remediū ꝯtra fati gationẽ animalẽ vl' mentalẽ adhibere per aliquã delectationẽ: int̃missa intẽtione ad insistendū studio rationis sicut legitur in Coll'. patrū. q̃ beatus Johannes euãgeli sta cū quidã scandalizabant̃ q̃ eū cum su is discipulis ludentẽ inuenerũt: dicit̃ vni eoꝝ mandasse q̃ arcū gerebat vt in sagittã traheret: qd̃ cum pluries fecisset quesiuit: vtrū hoc ꝯtinue facere possꝫ: q̃ respõdit q̃ si h̃ ꝯtinue faceret arcuꝫ frãgeret: tũc bea tus Johes subintulit q̃ similit̃ anim⁹ ho minis frãgeret̃ si nunq; a sua ĩtentiõe rela xaret̃: hmõi aũt dicta vl' facta in q̃b⁹ nõ q̃ ritur nisi delectatio animal' vl' mẽtalis vo cant̃ ludicra vl' iocosa: quib⁹ interduꝫ vti necesse est: quasi ad quãdã anime quietẽ: ⁊ hoc est qd̃ dicit p̃hus. iiij. Ethic. q̃ in hu ius vite cõuersatiõe quedã requies cū lu do habet̃. Circa quẽ tñ tria p̃cipue viden tur cauẽda. Primū est q̃ nõ querat̃ dele ctatio in aliquib⁹ v̾bis vl' opinionib⁹ tur pibus vl' nociuis: q̃ fm Tulliū p̃mo de of ficijs: vnū genus iocãdi est illiberale petu lans flagitiosū ⁊ obscenū: ⁊ etiã p̃cauẽdū est ne finis in ludo ꝯstituat̃: q̃ dicit ibidẽ Tullius: Nõ ita generati a natura sumus vt ad ludū ⁊ iocū facti esse videamur: s; ad seueritatẽ potius ⁊ ad quedã studia graui ora atq; maiora: alioquin si finẽ in delecta tiõe ludi ꝯstitueret vtiq; peccaret: cui⁹ affe ctus inordinat⁹ si delectationẽ ludi p̃pone ret dilectioni dei mortalit̃ peccaret: vt pa

tet de illo de quo scribit beatus cirill⁹ epi/
scopus hierosolymitan⁹ ad Aug⁹. Opor/
tet ergo ꝙ delectatio ludi dũtaxat ordine/
tur ad quandã anime recreationẽ ꝛ quie/
tẽ. Unde Tullius vbi supra: ludo ꝛ ioco q̃
busdã vti licet: sed sicut somno a q̃etib⁹ ce
teris: tũc cũ grauib⁹ serijsqꝫ rebus satiffece
rimus: ꝛ sic vti ludo moderate licet. Secũ
dũ est ꝙ ludo caute sit insistendũ: ne tota/
liter anime grauitas resoluat᷑. Unde Am
bro. j. de offi. Caueam⁹ nedũ laxare volu/
mus animũ soluam⁹ omnẽ armoniã quasi
concentũ quẽdã bonoꝝ opeꝝ: qꝛ dicit phs
ix. Ethico. ꝙ paꝝ de delectatiõe ad vitã q̃/
si ꝓ ꝯdimẽto: sicut paꝝ de sale sufficit in ci
bo: ꝛ ideo omĩs abũdantia in ludo cauen/
da est. Qꝛ si obijcit᷑ maxime vident᷑ histri
ones in ludo supabundare: qꝛ totã suã vi/
tã ordinant ad ludũ: si ergo supabũdãtia
ludi essꝫ peccatũ tũc omnes histriões eẽnt
in statu peccati: cuius cõtrariũ patet in vi/
taspatꝝ: vbi legit᷑ ꝙ btõ pap bnucio reue/
labat᷑ ꝙ quidã ioculatoꝛ equalis sibi esset
merito ꝛ premio in vita futura. Ad hoc re
spõdet sanct⁹ Tho. vbi. s̃. ꝙ ludus neces/
sarius est ad ꝯuersationẽ humane vite: ad
cũcta ergo q̃ sunt vtilia humãe ꝯuersatio/
ni deputari possũt officia aliq̃ licita. Hinc
etiã officiũ histrionũ qꝺ ordinat᷑ ad solaci
um hominib⁹ exhibendũ nõ est ẜm se illici
tũ: nec sunt ꝓpter hoc in statu peccati: dũ/
modo moderate vtant᷑: scꝫ nõ vtendo ver
bis vel factis illicitis ꝛ obscenis vľ flagi/
ciosis: nec exercẽdo ludũ negocijs ꝛ tẽpo/
ribus indebitis: ꝛ qui talib⁹ moderate sb/
ueniũt nõ peccãt: si tñ q̃s ꝯsumeret sua su/
pflua in illos histriões qui ludis illicitis
vtunt᷑: peccãt quasi vouẽtes illos in pec/
cato nisi in extrema necessitate. Unde Au
gus. sup Joh. dic̃ ꝙ donare res suas histri
onibus vitiũ est ĩmane. Similit᷑ a cõtrario
peccatũ ꝛ ꝯsistit ĩ defectu ludi: qꝛ qꝺ est cõ
tra rationẽ in rebus hũanis est vitiosũ: sed
ꝯtra ratiõeꝫ est ꝙ aliq̃s se reddat alijs one
rosũ: puta duꝫ nihil exhibet delectabile et
insup alioꝝ delectatiões ĩpedit ꝯtra quem
dicit Seneca: Sic te geras sapient᷑ vt te nul
lus habeat tanq̃ aspeꝝ: nec cõtẽnat tanq̃
vilẽ: nã illi q̃ deficiũt in ludo nec ipi dicũt
aliq̃d ridiculũ ꝛ dicentib⁹ molesti sunt: qꝛ
moderatos alioꝝ ludos nõ recipiũt: scðm
phm dicunt᷑ duri ꝛ agrestes: defect⁹ tñ lu/
di minus est vitiosus q̃ꝫ supexcessus. Ter/
tiũ deniqꝫ est ꝙ attẽdat᷑ in eo sicut in omi/
bus alijs actibus: vt sit congruitas psone
tẽpori ꝛ loco: ꝛ ẜm alias circũstãtias debi
te ordinet᷑: vt sic ludus sit tpe ꝛ homine di
gnus: ꝛ circa ludũ põt esse virt⁹ his cõcur
rentib⁹ quã phus eutropoliã vocat: quaꝫ
ꝛ nos vocare possum⁹ iocunditatẽ: ꝛ dici/
tur eutropol⁹ a bona versione: qꝛ scꝫ bene
ꝯuertit aliqua dicta vľ facta in solatiuꝫ: et
inq̃tũ p hanc virtutẽ homo refrenat᷑ ab ĩ/
moderantia ludoꝝ sub modestia ꝯtinet᷑ q̃
est pars tẽperãtie. Qꝛtũ em̃ ad cõgruita
tẽ psone sciendũ est ꝙ multa cõpetũt laic̃
q̃ nõ clericis vľ religiosis: p̃sertim corã lai
cis vľ cũ laicis: qꝛ dicit᷑. ij. q. vij. c. laicos.
ꝙ vita eoꝝ ꝛ cõuersatio debeat esse secreta:
ꝛ a laicoꝝ actib⁹ remota: ꝛ similit᷑ dicẽduꝫ
est de loco: qꝛ in eccľia ꝓhibent᷑ fieri ludi
theatrales cũ laruis ꝛ similib⁹ ĩhonest̃: vt
patet extra de vi. ꝛ ho. cleri. c. cũ decorem.
vbi dicit᷑. Interduꝫ fiunt ludi in ecclesijs
theatrales. i. forenses in publico: ꝛ nõ solũ
ad ludibrioꝝ spectacula ĩtroducunt᷑ in eis
monstra laruaꝝ: veꝝ etiã in aliq̃bus festi/
uitatib⁹ diaconi atqꝫ p̃sbyteri ꝛ sbdiaconi
insanie sue ludibria exercere p̃sumũt: frat᷑/
nitati tue man. qua. ne p hmõi turpitudi/
nẽ eccľie vestre inquinet᷑ honestas: p̃liba/
tã ludibrioꝝ ꝯsuetudinẽ vľ potius corru/
ptelã curetis a vr̃is ecclesijs extirpare. Si
militer etiã dicẽdũ de circũstantia tẽpor̃:
nã dicit Aug. in li. de penitẽtia. Cohibeãt
se penitẽtes a ludis ꝛ spectaculis seculi q̃
pfectã volunt ꝯseq̃ remissiõis gratiã: ꝛ ra/
tio huius est: qꝛ lud⁹ ꝛ luctus opponunt᷑ p
oppositas causas eoꝝ: sed penitẽtib⁹ indi/
citur luctus ꝓ peccatis: g̃ p ꝯsequẽs int᷑/
dicitur eis ludus: similit᷑ in dieb⁹ festiuis
tpe misse vľ diuini officij: verũtamẽ pfect⁹
q̃s agẽs dic̃ cũ sara Thobie. iij. Nunq̃ cũ
ludentib⁹ me miscui: neqꝫ cũ his q̃ in leui/
tate ambulãt ꝛc̃. Deinde q̃ri põt vtrũ in/
spectio spectacľoꝝ sit peccatũ: p̃sertim cũ
ludi tales in casu admittunt᷑ cũ nõ sint in
aliquo pniciosi. Ad hoc r̃ndet sãct⁹ Tho.
secũda. 2ᵉ. q. clxvij. ꝙ cognitio sensitiua in
homine specialit᷑ ordĩat᷑ ad cognitionẽ in/
tellectiuã: speculatiuã vľ practicã: appone
re g̃ studiũ circa sensibilia cognoscẽda du/
plicit᷑ põt esse vitiosũ. Uno modo inq̃tum
cognitio sensitiua nõ ordinat᷑ in aliqꝺ vti
le: sed potius auertit hominẽ ab aliq̃ vtili
cõsideratiõe. Unde dicit Aug⁹. in. x. ꝯfes.
Canẽ currentẽ post leporẽ: iã nõ inspecto
cũ in certo sit aut vero in agro si casu trãse

am:auertit me fortassis ab aliq̄ magna co/
gitatione atq̄ꝫ a se cōuertit illa venatio:et
nisi mihi iā demonstrata infirmitate mea
cito amoueas:vanus ebesco:ꝛ sic īspectio
spectaculoꝝ vitiosa reddit̄:inq̄ꝫtū ꝑ h̄ ho/
mo fit ꝓnus ad vitia lasciuie vł crudelita/
tis ꝑ ea q̄ ibi rep̄sentant̄. Dicit eni Chryſ.
ꝙ adulteros ꝛ inuerecūdos ꝯstituūt tales
inspectiōes. Alio modo inq̄ꝫtū cognitio sē
sitiua ordinat̄ ad aliq̄ꝺ noxiū:sic īspectio
mulieꝝ ordinat̄ ad cōcupiscēdū:ꝛ diligēs
inq̄sitio eoꝝ q̄ fiūt ab alijs ordinat̄ ad de/
trahendū:ꝙ si q̄s talē cognitionē vł inspe
ctionē ordinat ad aliq̄ꝺ vtile:scꝫ ꝓpter ne/
cessitatē sustētande nature:vł vtilitatē mo
derate recreatiōis:aut etiā ꝓpter studiū i/
telligende veritatis cū debitis circūstātijs
tunc licitū est:multa nanq̄ꝫ ſm se sunt lici/
ta que tñ ex circūstantijs reddunt̄ illicita:
verbi gratia:sicut dictū est de ludis licitis
ꝛ iocis scd̄m modū debitū eutropolie: qui
tñ nō debēt frequētari tp̄e diuinoꝝ:ꝛ p̄ci/
pue celebrationis missaꝝ:q2 p̄cipit̄ de cō/
se.di.j.c.missas die dñico secularib⁹ totas
audire speciali ordine p̄cipimus:ita vt an
te bñdictionē sacerdotis egredi ꝓpl'ꝰ non
p̄sumat:qꝺ si fecerit ab episcopo ꝯfūdat̄:
ꝛ iteꝝ.c.q̄ die solenni p̄termisso ꝯuentu ec
clesie ad spectacula vadit excōicet̄.glosa si
monit⁹ nō desistit nec eñ q̄s excōmunicat̄
nisi ꝓ mortali:vnde ꝛ hoc capitulū videt̄
intelligendū de toto diuino officio. Hic
queri pōt vtrū illi q̄ nō audiūt missā in do/
minica peccāt mortalit̄:sicut sonare videt̄
illud.c.missas.qꝺ est positū in ꝯcilio aga/
teñ. Ad hoc rñdet Asteñ.li.iiij.de auditio
ne misse.ꝛ Hein.boyc.ex̄ de cele.mis.in.c.
dolentes.ꝙ quo ad laicos nō audire mis/
sam in die dñica tunc est mortale peccatū:
qñ hoc accidit ex ꝯtēptu vero vł interp̄ta/
tiuo:vocāt aūt ꝯtēptū int̄pretatiuū quā/
do sine causa legitima missā audire in die
bus dñicis nō assuescat:puta vt ad specta
cula vadat:ꝛ talis ex cōtēptu quouis mo/
do peccat ꝛ ab ep̄o ꝯfundi debet vt dicto
c.missas.qꝺ ꝑ hoc patet:q2 excōicari debꝫ
vt.c.qui die.que scꝫ excōmūicatio fieri nō
debet nisi ꝓ mortali:vt patet.xj.q.iij.c. ne
mo episcopoꝝ. Unde glo.ī dicto.c. missas
dicit hoc esse preceptū:ꝛ ꝯtra p̄ceptū faci/
unt qui dñicis diebus missā nō audiūt ni/
si necessitas aliqua cogat. Si q̄s vero pre/
termittit audire missā in dñica ex aliq̄ cau
sa legitima tūc nō peccat:ꝛ vocāt causam
legitimam quādo q̄s corporali detinetur
infirmitate vł inimicoꝝ timore vł aliq̄ simi
li causa:q̄ scd̄m rectū iudiciū ratiōis excu/
satio legitima reputari debeat. Si deniq̄ꝫ
p̄termittit audire missā non ex aliq̄ legiti/
ma causa vel sufficienti sed ex leui: vtpote
ex aliqua mentis infirmitate:sicut ex aliq̄
passione vł pigricia ꝛ tñ ad audiendū mis
sam fuit cōsuetus tūc potest esse veniale.

Preterea clerici bñficiati ꝛ religiosi qui
tenent̄ ad diuīa adhuc magis peccant:vt
patꝫ dicto.c.dolētes. Deīde q̄ri pōt vtꝝ
certis dieb⁹ q̄s cogit̄ ad ꝓpriā ecclesiā par
rochialē accedere. Ad h̄ dicendū ꝙ sūt cer
ti dies in quib⁹ parrochiani missā audire
debēt in eccl'ia sua parrochiali:vt patet ex
tra de parrochijs ꝛ alienis parrochianis:
vbi dicit̄ ex cōcilio nateñ.c.vt dñicis vł fe
stiuis dieb⁹ p̄sbyteri anteq̄ꝫ missā celebrēt
plebē interrogēt si alterius parrochianus
in eccl'ia sit:q̄ ꝓprio cōtēptu p̄sbytero missā
velit audire:quē si inuenerint statim ab ec
clesia eijciāt.glo.bñdixit ꝯtēptu:qm̄ ex iu
sta cā absens bñ pōt audire diuīa in eccle/
sia ad quā vēit. Unde Inno.Host. ꝛ Joh
an.sup rubricā de parrochijs. Dicūt ꝙ hoc
est int̄ iura parrochialia:scꝫ ꝙ parrochia/
nus vnius eccl'ie nō debet audire diuīa in
alia ex cōtēptu:qꝺ tñ fieri pōt ex rationa/
bili cā vł corporali vł spūali. Uñ de ꝯse.di.
j.dꝫ.c.si q̄s ēt ex̄ parrochias in q̄b⁹ legiti/
mus ē ex̄ordinariusq̄ꝫ ꝯuēt⁹ oratoriū habe
re voluerit reliq̄s festiuitatib⁹ vt ibi missas
audiat ꝓpter fatigationē familie iusto or/
dine permittim⁹: pascha vero:natali dñi:
epiphania:ascēsiōe dñi:pēth.ꝛ nata.Joh.
baptiste:ꝛ si q̄ maxīe dies in festiuitatibus
habēt̄ nō nisi in ciuitatib⁹ aut parrochijs
audiāt:h̄ ibi ex ꝯcilio agatheñ. Ex his ptꝫ
ꝙ exceptis dñicis dieb⁹ ꝛ maximis festiui
tatib⁹:ēt nō habēs cām rōnabilē in alia ec
clesia pōt audire diuīa: silr̄ de licētia ꝓprij
sacerdotis h̄ facere pōt p̄dict̄ dieb⁹:q2 dꝛ
ī dicto.c.vt dñic̄.ꝯtēptu ꝓprio p̄sbytero:
q̄ ꝯtēpt⁹ p̄sumit̄ ſm Host.maxīe vbi eccle
sia ē vicīa:nisi iustā oñdat cāꝫ vł licētiā ha
beat quā dare pōt nō solū ꝓpri⁹ sacerdos ſ
ēt papa:legat⁹ pape ꝛ ep̄s:ꝛ suffic̄ licentia
alteri⁹ eoꝝ:q2 t'les dicunt̄ ꝓprij sacerdotes
vt notat̄ ī.c.oīs:sup ℣bo.a ꝓprio:ex̄ d pe.ꝛ
re. Or si q̄s eoꝝ licētiā ꝯcederet audiendi
diuīa ī aliēa proch.vł eccle.nō tñ ītelligit̄
ꝯcessa licētia ꝙ ī alia eccl'.offerat qꝺ ī ꝓpria
d̄bebat:q2 t'lis licētia vt odiosa ē restrīgēda

de parrochianis alienis

q₃ semper tenet̃ ecclesie sue satisfacere: ꝙ si
vltra hoc offerre voluerit: pōt hoc facere
vbicũq₃ placuerit. Vñ iuxta cõcilia sancto/
rũ patrũ dñicis ꝛ festiuis diebus non solũ
missas audire deberet: sed etiã aliq̃d offer
re ꝛ ad memoriã reducere qđ dñs dixit ꝑ
Moysen: Exo. xxiij. ꝛ Deut. xxvj. Nõ ap/
parebis in cõspectu meo vacuus: ꝛ hoc p̃/
sertim in suis ecclesijs parrochialib⁹ quod
ordinatũ fuit in ecclesia p̃mitiua: vnde de
cõse. di. j. Oĩs christian⁹ ꝓcuret ad missaꝝ
solennia aliq̃d deo offerre ꝛ ducere ad me/
moriã qđ deus ꝑ moysen dixit: Nõ appare
bis in cõspectu meo vacuus: ꝛ in collectis
sanctorũ patrũ liquido apparet ꝛc̃. Est tñ
ꝓnũc cõsiliũ nõ p̃ceptũ: si tamẽ pauꝑ esset
sacerdos ꝙ non haberet victui necessaria:
possent cogi ꝑ supiores parrochiani: eo ꝙ
dignus est oꝑarius mercede sua: ꝛ q̃ altari
seruiũt de altari viuere debẽt. Ad lau. dei.

De secundo ꝛ tertio genere ludi scꝫ alee ꝛ theatralis: Ser. III

M Emento vt diem sabbati sanctifices: Exod̃. xx. Jã
ordine debito videndũ est de se/
cũdo genere ludi. s. alee. Et est oĩs ludus
qui innitit̃ fortune: ꝛ oĩs talis ꝓhibit⁹ est
ẜm legẽ: ꝛ ẜm Ray. Quicũq₃ ludunt alea
siue taxillis vel qui sunt ꝑticipes vel inspe
A ctores peccant. Ad cui⁹ euidentiã queri
pōt: vtrum ludens alea vel taxillis peccet
mortaliter: p̃sertim cuꝫ ẜm legẽ ꝓhibitus
inuenit̃: vt. ff. e. l. ij. licꝫ pro eo qđ ponit̃ in
cõuiuio vescendi causa leges ꝑmittunt lu/
dere. ff. e. l. fi. Ad hoc rñdet Alex. de hal'. i
iiij. ꝑte summe. ꝙ aleatores nõ debẽt acce/
dere ad sacramẽta: a quib⁹ tamẽ null⁹ ex/
cludit̃ nisi ꝓ mortali: sed aleatores ẜm eũ/
dem ꝓprie dicunt̃ qui ludũ taxillorũ du/
cunt in cõsuetudinẽ: tales eñ licꝫ sint laici
tamẽ nõ sunt in statu saluãdi: quãto min⁹
si sint clerici. Hinc dicit̃ dist. xxxv. c. ep̃us
aut p̃sbyter aut diaconus alee aut ebrieta/
ti deseruiẽs aut desinat aut certe depõat̃:
subdiacon⁹ autẽ aut lector aut cantor sil'ia
faciẽs desinat: aut cõione priuet̃: similit̃ ꝛ
laicus: imo dicit̃: extra de vi. ꝛ ho. cleri. c.
clerici. ꝙ ad aleas ꝛ taxillos non ludant:
nec hmõi ludis intersint: glo. hic ꝓhibet̃
clericis non tñ ludere sed etiã ne intersint
ludo: ꝛ ꝙ qui publice aleator est repellit̃ a
ꝓmotione: vt patet de exces. p̃la. c. inter di
lectos. Nec debẽt esse inspectores ludi: vt
in auten. de sanc. epi. §. interdicim⁹. ꝛ trib⁹
annis arcentur a ministerio vt ibi dicit̃: ꝛ
sic patet: ꝙ tam laici q̃ꝫ clerici sunt sacra cõ
munione p̃uandi tanq₃ existẽs in mortali:
p̃sertim qui ducũt illud in cõsuetudinem:
qđ notat̃ ꝑ deseruiens: nã assuesci in ludo
isto nõ cõtingit sine grandi peccato ꝓpter
ea q̃ circa eius assuefactionẽ ꝯtingũt q̃ sũt
desideriũ lucrãdi: ꝛ sic ẽ pctm̃ auaricie siue
rapine: q₂ tales habẽt cupiditatẽ ꝛ volũta
tẽ spoliãdi ꝓximũ: est etiã ibi ꝯmissio vsu/
re grauissime: q₂ tales cõcedũt. xj. ꝓ. xij. nõ
solũ ad soluẽdũ in mẽse vl' septimana ẜ ea/
dẽ die: est etiã ibi m̃ltiplicatio mẽdacioꝝ:
ꝑiurioꝝ: blasphemiarũ: fraudis: doli: cor/
ruptio ꝓxioꝝ frequẽter cõfluẽtiũ ad ludũ
inspiciẽdũ: scãdalũ bonoꝝ ꝯtẽpt⁹ eccl'iasti
ce ꝓhibitõis: ꝛ m̃lta alia mala cõcomitãt̃.
Rõnem aũt q̃re nõ licet amittere pecuniã
ad ludũ alee sic̃ ad ludũ pile: ponit Alex.
de hal'. ibidẽ dicẽs: ꝙ h̊ est ꝓpter multa ma
la q̃ in eius frequẽtia solẽt accidere: q̃ non
ita accidũt in ludo pile: ꝛ iõ iste ꝓhibit⁹ est
ille nõ: q₂ licꝫ ludus pile qñq₃ exercet̃ ꝓꝑ
desideriũ lucrãdi: tñ ludus ad pilã nõ affi
cit tanto desiderio ꝓpter modicitatẽ lucri:
quãto q̃s afficit̃ in ludo alee: nã lud⁹ alee
nõ est illicit⁹ eo ꝙ dãnificat in pecunia tm̃:
sed q₂ dãnificat etiã in aĩa ꝓpter mala cõ/
comitãtia: ꝛ ideo mag' ꝓhibet̃: nihilomi/
nus etiã ludus pile ꝛ similiũ si intempera/
te exercet̃ vel ex modo vel ex affectu vl' ex
tempore vel loco potest esse mortale: ꝛ p̃ser
tim cũ fit ex auaricia tempore diuinoꝝ vel
in loco sacro. Deniq₃ in ludis alee tanta ẽ
feditas iniuste auaricie ꝙ oĩa que lucrant̃
aut reddenda sunt aut in pias causas ero/
ganda: nisi que causa recreatiõis lucrata
sunt pro symbolo vt latius videbit̃ infra.
Sciendũ tñ generalit̃ ẜm Jo. cald̃. ꝛ Frã.
de zab. in. c. clerici officia. extra d̃ vi. ꝛ ho.
cleri. Lucrũ qđ fit in ludo cõsistẽte totalit̃
vel ꝓ maiori ꝑte in ingenio nõ in fortuna:
vt est ĩ ludo schacoꝝ: nõ subiacet restituti/
oni ẜm leges: vt patet. C. de reli. ꝛ sup. fu.
l. vna. vbi ꝑmittunt̃ aliq̃ ludi cõsistẽtes in
ingenio: ꝛ hoc sane intelligit̃ dũmõ lucrũ
sit moderatũ: vt ibi: limitat̃ etiã ibi qñ lu/
di possunt exerceri: ꝙ si ludi cõsistũt p̃nci/
palit̃ ꝛ ꝓ maiori ꝑte ĩ fortuna: tũc cõputãt̃
ẜb ludo alearũ. Hic q̃ri pōt an lud⁹ scha/
corũ sit licit⁹. Ad hoc dicendũ ꝙ sic saltem
laicis eo ꝙ cõsistit ĩ ingenio naturali: nec

cōmittit viribꝰ fortune: vt notat Accursi
us.C.de epi.ꝛ cle.in aut.int dicimꝰ:ꝛ idē
dicit ibidē Accursius de clericis: licꝫ Ja/
cobꝰ de a.ꝛ Pe.de bel.ꝑ ꝯtrariū: ex h scꝫ
motiuo:qꝛ ratio ꝓhibitiōis ludi taxilloꝝ
in clericis fuit vacatio diuinoꝝ: ne scꝫ ab
eis retrahāt:q rō magis habet locū in lu
do scakoꝝ qꝛ ꝓlixior est:sed Hein.boyc: in
c.clerici.rñdet salua eoꝝ reuerētia illa nō
est causa ꝑncipalis ꝓhibitiōis taxilloꝝ lu
di:sed turpia ꝛ inhonesta ipius ludi ex q
plurima crimīa oriunt. Vñ sustinēdo glo/
sam Accursij pōt dici ꝙ ille ludꝰ est licitus
tēporibꝰ ꝛ horis ꝯgruis qbꝰ vacare nō de/
bent ꝛ dūmodo ꝑ h dño fuire nō negligūt.
Qꝛ si obijcit de clericꝭ illō Hiero.qō habe
tur de ꝯse.di.v.c.nūꝗ de mãu tua aut ocu
lis tuis liber psalterij discedat ꝛc.qō ꝑci/
pue intelligit de clericꝭ bñficiatꝭ: q vt ec/
clesiastici boni appareāt exemplū bonū se
cularibꝰ ꝑbere debeāt. Dicendū ꝙ dictuꝫ
illud intelligit ciuilit scꝫ horis debitꝭ sta/
tutis ꝛ ꝯsuetis:vt etiā ibidē dic glo.ꝛ.xxx
vj.di.c.si qs.sup illō indesinent dicit glo.
id est horis statutꝭ:vide ibidē de Moyse ꝛ
Aaron:obfuare g debēt tps cōgruū:ꝑso/
nas ꝯgruas.s.cū clericis nō cū laicꝭ:vt pa
tet extra de homicidio.c.ꝯtinebat.in glo.
ij.ꝛ ratio huius pōit.ij.q.vij.c.laicos.de/
bent etiā ludis moderate vti: qꝛ dicit phs
ix.Ethi.ꝙ parū de delectatiōe suffic ad vi
tā qsi ꝑ ꝯdimēto:sicut paꝝ de sale sufficit
in cibo. Tertius aūt ludus dicit theatral
q ꝛ multiplex inuenit:nā qdā sunt ludi ꝓ/
hibiti:qdā illiciti: qdā etiā liciti seruatis
B debitis circūstātijs. Qꝛtū ad primū ge/
nus ludi qri pōt vtrū tyrocinia vl tornea/
mēta licite exerceri pñt: ꝑsertim qꝛ militia
necessaria requirit in ecclia dei ꝛ ꝑ ꝯsēqns
eius exercitiū:nā quō milites ecclīam dei
ꝯtra infideles defenderēt nisi in vsu armo
rū exercitati essent:quod exercitiū potissi/
me ꝑ tyrocinia cōgruit adipisci. In cuiꝰ ar
gumentū dicit Judicū.iij. He sunt gentes
qs dñs dereliquit vt erudiret in eis hieru
salē:ꝛ oēs q nō nouerāt bella chananeoꝝ:
ꝛ postea discerent filij eoꝝ certare cū hosti
bus:ꝛ habere cōsuetudinē ꝑliandi ꝛc. Ad
hoc rñdet Alex.de al.in.iiij.suo.di.xxiiij.
ꝙ milites ꝗdiu sunt in ꝓposito torneamē
ta exercendi nō possunt esse in statu salutꝭ.
Primo qꝛ torneamēta sunt ꝓhibita:vt pa
tet extra.e.t.c.felicis memorie. Innocē.et
Eugenij ꝑdecessoꝝ nroꝝ vestigijs inherē/
tes detestabiles illas nundinas vl ferias
quas vulgo torneamēta vocant:in qbꝰ mi/
lites ex ꝯdicto ꝯuenire solēt:ꝛ ad ostenta
tionē viriū suaꝝ ꝛ audacie temere ꝯgredi
vñ mortes hominū ꝛ animaꝝ pericula se/
pe ꝓueniūt:fieri ꝓhibemus.hoc ibi. Se/
cundo qꝛ exercent intētiōe ꝑuersa: scꝫ ad
ostentationē viriū ꝛ gloriā tēporalē: nā si
nō essent ꝓhibita ꝛ fierent dumtaxat cau/
sa discēdi vsum armoꝝ ad īpugnandū infi
deles:ꝛ ob defensionē patrie vl reipublice
ac moderate vterent tūc nō essent peccata.
Tertio qꝛ sunt causa multoꝝ maloꝝ.s.ex/
torsionū:rapinaꝝ:homicidioꝝ:inuidiarū
ꝛ similiū:ꝓpter que dicunt nundine vl fe/
rie detestabiles: Unde pestꝭ tā detestanda
iudicat ab ecclia:ꝙ sicut dicit in.c.felicꝭ.
Si quis eoꝝ ibi mortuꝰ fuerit:ꝗuis ei po/
scenti penitētia nō neget:ecclīastica tñ ca/
reat sepultura.glo.generale est ꝙ cui licet
maius licet ꝛ minus:nisi ab illo minore ꝓ/
hibeat ex causa ne vilipendat honor ꝑso/
ne:vt patet ꝑ primas concordias:hic vero
alia ratio est vt potiꝰ ꝯsolat viuis ꝗ de/
functis vt alij terreant ꝛ abstineāt a tali/
bus cū viderint illos sepeliri in campis.
Quia vilis sepultura defūctis illis nō no
cet. Unde fm Ray.si qs aliquē ibi occide/
rit etiā casu reus erit homicidij ꝛ irregula
ritatꝭ:nā qꝛ talis ludꝰ est illicitꝰ ꝛ noxiꝰ:qc
qd ex eo seqtur imputādū est sibi: vt patet
extra de ꝑsum.c.j.ꝛ ī glo.ꝛ extra de homi.
c.fi.ꝛ qō maius est fm Hosti.ꝛ Hoff. q ad
torneamēta accedūt animo pugnādi:nō ta
men ipi pugnant:si aliq ibi occisi fuerint:
non debēt tales ad ordinē ꝓmoueri:qꝛ ad
rē cōdemnatā ꝛ ꝓhibitā accesserūt. Deni/
ꝗ si qs ibi venerit nō pugnādi animo sꝫ ex
alia honesta causa:puta debitū petēdi vel
cū alijs loquēdi:si talis casu obierit nō de/
bet illi denegari sepultura:vt patet.e.t.c.
ij.vbi loquit de qdā q casu sub equo mor/
tuus fuit:vt dicit glo.nec etiā denegat ill
qui vadūt illuc solū causa curiositatis ad
videndū. Deniꝗ queri pōt de duello qō
est singularis pugna int aliquos ad ꝓba/
tionē veritatis inuēta:scꝫ vt qui vicerit ꝓ/
basse intelligat:ꝛ qui nō vicerit ī ꝓbatiōe
defecisse putet:qō dicit alio nomie mono
machia.i.singularis pugna: vtrū scꝫ talis
pugna sit licita:ꝑsertim cū dauid talem pu
gnā inijt:vt patet.j.Reg.xvij.ꝛ magnam
ex hoc cōsecutus est gliam ꝛ cōmendatio/
nē in scriptura: Unde ꝛ ecclia eā tolerare

videt̃. Ad h̃ rñdet Alex. de hal'. vbi. s̃. ꝙ
existentes in ꝓposito duellum acceptã dis:
stant in statu mortalis peccati: nec solum
duellũ acceptãtes: sed etiã p̃cipiẽtes vl' au
ctoritatẽ cõferẽtes: sacerdotes armaꝝ bene
dicẽtes: oẽs etiã assessores ꝯsiliũ: auxiliũ:
vl' fauorẽ tribuẽtes: ⁊ si cõtingit aliquẽ in/
terfici: oẽs illi efficiũt̃ irregulares: nec eñ
lex noua monomachiã admittit: licet eccle
sia tolerat: sic̃ meretrices ⁊ vsurarios: nec
mirũ cũ sit ꝯtra p̃ceptũ illud Deut̃. vj. Nõ
tẽptabis dñm deũ tuũ: contra quod nullo
modo faciendũ est: vt patet. xxij. q. ij. c. q̃ri
tur. Qꝛ aũt eccl'ia nõ recipit patet. ij. q. v.
c. monomachiã vero in legẽ nõ assumimus
quã p̃ceptã eẽ nõ repimus: quã licet inijsse
quosdã legamus: sicut sanctũ dauid ⁊ go/
liã sacra ꝓdit historia: nunq̃ꝫ tñ vt ꝓ lege
teneat̃ alicui diuina sanxit auctoritas: cuꝫ
hic ⁊ hmõi sectãtes deũ solũmodo tẽptare
videant̃. Similit̃ exp̃sse ꝓhibet̃ in lege se
culari. C. de gladiatorib⁹. l. vnica. Nec ob
stat ꝯtraria ꝯsuetudo. qꝛ s̃m Host. ⁊ Ray.
Nulla ꝯsuetudo. vel veri⁹ corruptela põt
aliquẽ excusare: qꝛ diuturnitas tẽpoꝝ non
minuit peccatũ sed auget: nec factũ dauid
excusare potest imitãtẽ: qꝛ priuilegia pau/
coꝝ nõ faciũt legẽ cõmunẽ: vt dicit Hiero.
Unde pie p̃sumit̃ hoc fecisse dauid instin/
ctu diuino. Qꝛ si obijcit̃ de innocẽte q̃ ac/
cusat̃ de crimine ad mortẽ: qui si duellum
recusauerit statim suspẽdit̃: modo durum
videt̃ diffinire ꝙ teneat̃ poti⁹ sustinere se
suspẽdi q̃ꝫ in duello se defendere. Ad h̃ re/
spon. Alex. de hal'. vbi. s̃. declinãs ad hãc
opinionẽ: ꝙ nullo casu licet duellũ offerre
nec oblatũ suscipere: cũ in lege ciuili sit ꝓ/
hibitũ: ⁊ ei⁹ ꝓhibitio in canone approba
ta; verũtamẽ q̃ iudice deferẽte duellũ inui
tus suscipit ⁊ cõmittit excusat̃ a tanto sed
nõ a toto: qꝛ met⁹ ille peccatũ attenuat: nõ
tñ ꝓrsus excludit: qꝛ poti⁹ deberet omnia
mala pati q̃ꝫ mortali ꝯsentire peccato: vt
patet. xxiij. q. v. c. ita ne. Qꝛ si querit̃ er
go ne sustinebit innocẽs in causa crimina
li se suspendi in cõfusionẽ ꝓpriã ⁊ generis
sui ⁊ patrie scandalũ. Rñdet Alex. ibideꝫ
credo ꝙ sic in isto casu cũ ꝯfessione sue in/
nocentie ⁊ humili reputatiõe se. s. ista suffi/
cienter al's meruisse. Deniq̃ꝫ generaliter
notandũ est ꝙ nõ solũ omnes torneamẽtis
duellis vl' similib⁹ in iure ꝓhibitis insistẽ
tes peccãt mortaliter: s̃ etiã omnes ex deli
berato ꝓposito ad hoc ꝯueniẽtes: vt ꝑso/
nali p̃sentia in his sensus ⁊ affectus ꝓpri/
os oblectẽt: qꝛ tales nulli dubiũ quin con
sentire iudicant̃: dicit eñ apl'us ad Ro. j.
qui talia agunt digni sunt morte nõ solum
qui faciũt sed q̃ ꝯsentiũt faciẽtib⁹. Aliq̃
vero ludi licet nõ sint ꝓhibiti sunt tñ illici
ti: eo ꝙ sunt ml'tũ ꝑniciosi saluti corꝑis vl'
anime: sicuti chorea: hastiludia ⁊ similia:
q̃bus cõcomitantur infinita pctã: eo ꝙ ꝓ/
ximis ingerũt occasiões pctõꝝ: vt exempli
gratia: licet choree cũ debita moderatione
facte scꝫ tẽpoꝝ: locoꝝ: ꝑsõaꝝ: modoꝝ intẽ/
tionis cause similiũq̃ꝫ q̃ ad eandẽ modifi/
cationẽ requirunt̃ excusari possent dum
sic reducerent̃ ad virtutẽ eutropolie: sꝫ vt
in pluribus in choreis occurrũt oĩa opposi
ta requisitis ad hoc vt licite redderent̃:
nã eoꝝ ĩtentio frequẽter ꝑuersa est: scꝫ ad
ostentationẽ suꝑbie: vane gl'ie: vane con/
placẽtie: ad ꝓuocationẽ turpissimi amoꝝ:
⁊ detestãde libidinis: vt placeãt ⁊ illiceãt
vt cõcupiscant̃ ⁊ cõcupiscãt. Hinc dic̃ Hie
ro. in quadã omel'. Non credo viro si dicit
se illesum euasisse a spectaculis taliũ cũ da
uid ex eo ꝙ vidit betsabee lauãtẽ se ad li/
bidinẽ ꝓuocatus est. Et iteꝝ Hiero. ad eu
stochium. Si vir vl' mulier se ornauerit: ⁊
vultus hominũ ad se ꝓuocauerit: ⁊ si nul
lũ nõ sequat̃ damnũ: iudiciũ tñ patiet̃ eter
nũ: qꝛ venenũ attulit si fuisset qui biberet:
vnde ⁊ oẽs astãtes exinde maculant̃ ⁊ gra
uiter offendũt: vt patet. lxxxvj. di. c. videt̃
homĩes venatores ⁊ delectant̃: ve miseris
si se nõ correxerint: qui eñ venatorẽ videt̃
⁊ delectant̃: videbunt saluatorẽ ⁊ tristabũ
tur: vide glo. nec est detestabilior venatio
q̃ꝫ vanitatis ⁊ impietatis: sicut qñ sunt tẽ/
pora sanctissima: vtpote celebria loca reli
giosa: vt monasteria persone deo dicate:
gestus ⁊ modi dissoluti ⁊ libidinosi: cant⁹
lasciui ⁊ luxuriosi: ⁊ sic in oĩbus videt̃ esse
quedã idolatria ⁊ cult⁹ demonũ: qui mul/
tis laqueis vtunt̃ ibidẽ. s. gestu: tactu: nu/
tu: cantu: visu: colloquio ⁊ similib⁹ quib⁹
letale venenum diffundũt animaꝝ. Hnc
q̃rit Alex. de hal'. in. iiij. suo vtrũ choreas
ducentes admitti possũt ad sacrã cõmunio
nẽ hoc est vtrũ stant in statu dãnatiõis: p̃/
sertim cũ nõ legat̃ simpl'r ꝓhibitũ: nec le/
ge diuina: nec lege nature: nec etiã lege po
sitiua. Ad hoc rñdet ibidẽ ꝙ choreatrices
quibus innotescũt mala que ex vsu chorea
rũ ꝓueniũt: siue ex ꝓpria industria vl' ex/
periẽtia vl' ex p̃dicatiõe: ⁊ nihilomin⁹ illã

de chorea vide

exercēt ex ꝯsuetudine mortalit̄ peccāt mul
tiplicit̄ ⁊ grauiter. Primo quidē quia ad
hoc se ornāt vt placeāt ⁊ cōcupiscant̄. Se/
cundo q2 ad hoc accedūt vt sensualitates
viles amores aut carnalia desideria voue
ant. Tertio q2 gestibus: nutib9: cantibus
⁊ similibus se ⁊ alios ad lasciuiā ꝓuocant
⁊ ꝓuocari desiderant: alios carnalit̄ affe/
ctant ⁊ affectari desiderant. Quarto quia
his ⁊ similib9 sabbata violāt ⁊ in cōtume
liā dei totaliter demōibus dedicāt: sequū/
tur ⁊ infinita alia peccata: nec fere subter/
fugere potest vllū peccati gen9 qđ non seq̄
tur hanc pestē. Merito fuit hec p̄ma obla
tio sathane in vitulo ꝯflatili: q2 nulla deo
cōtumeliosior: diabolo acceptior: oēs etiā
astātes peccatoꝝ multiplici veneno infiti/
ens. Si vero mulier aliqua raro ⁊ inuite se
miscet hmōi choreatricib9: nō audeo diffi/
nire ꝙ peccet mortalit̄: nec illam a peccato
mortali assecurare: cū īgerat se periculo ꝓ/
uocādi colludētes ⁊ assistētes ad libidinē
⁊ vitiū ac ꝯsuetudinē choreatricū approba
re videat̄: estimo tñ inquit ꝙ qñqꝫ aliquas
excusat a peccato mortali: simplicitas ino/
centia ⁊ puritas intentiōis: vtpote illas q̄
nō intendūt nisi ludū: penitus ignorātes
ex hoc aliqđ periculū ex tali ludo alicui ꝓ
uenire: sed vbi talis inueniri pōt: cū lasci/
uia corporis semꝑ indicet vl' nutriat lasci/
uiam mētis: sicut dicit Ambro: li. j. de offi.
caueamus nedū laxare animū volum9 sol
uamus omnē armoniā quasi ꝯcentū quen
dā bonoꝝ opeꝝ: vsus em̄ cito inflectit na/
turā. Hinc ꝯcludit Chrys. suꝑ illud Mat.
xiiij. Die autē natalis: ꝙ vbi saltatio ibi
diabolus: neqꝫ em̄ deus ad hoc nobis de/
dit pedes: ut cū camelis saltemus: sed vt
cū angelis chorū faciamus: in saltib9 letā
tur demones ⁊ exultant ministri demonū:
nimirū cū vndiqꝫ vulnerant̄ corda collu/
dentiū: muliebrē em̄ affectū indicat libent̄
cū mulierib9 ꝯuersari: Unde refert Uale/
rius: ꝙ cū q̄dā stoicus audiēte Pythago
ra diceret: mallē esse cū mulierib9 q̄ꝫ cū phi
losophis ꝯuersari: ⁊ sues inq̄t libentius in
sceno q̄ꝫ in pura aqua versant̄: vnde ꝯclu/
dit ibidē Alex. ꝙ iste lud9 ꝓhibitus ē (licꝫ
ex ꝯsequēti) in p̄cepto de obſuatione sab/
bati. Quidā etiā ludi sunt liciti ⁊ ſm le
ges ꝑmissi: sicut illi qui fiunt simplicit̄ cau
sa virtutis exercēde: ⁊ nō sunt ꝑniciosi ani
me vl' corpori: nā ꝙ canones torneamenta
ꝓhibent: ex eo venit ꝙ ex illis ludis mors

hominū ⁊ animaꝝ ꝑicula sepe ꝓueniunt:
⁊ eadē rōe omnes alij ludi ſm se liciti si ex
aliquibus circūstantijs talia ꝑicula verisi
milit̄ inde venire possent illiciti reddunt̄:
q2 vbi est eadē ratio idem ius esse debet.
Deniqꝫ queri potest vtrū balistarij mor/
taliter peccent ludū suū vl' artē illā freq̄n/
tantes: presertim cū d2 ex̄ de sagitta. c. artē il
lā mortiferā ⁊ odibilē balistarioꝝ ⁊ sagit/
tarioꝝ aduersus christianos ⁊ catholicos
exerceri: de cetero sub anathemate ꝓhibe
mus: exercētes aūt ea que sub anathema/
te ꝓhibent̄: dānationē anathematis īcur/
runt ⁊ ideo vident̄ peccare mortalit̄. Ad
h' rñdet Alexā. de hal'. vbi. s. ꝙ balistarij
sagittarij ⁊ alij pugnatores quolibet armo
rū genere licite ꝯtra saracenos vti possunt
sed nō ꝯtra christianos vt dicit hec decre/
talis ꝙ sane intelligit̄ in bello iniusto: vt
dicit glo. licet em̄ corpora ꝓpria ⁊ possessio/
nes iuste possessas hmōi armis tueri ⁊ cu/
stodiri: dico ergo sine p̄iudicio ꝙ in bello
iusto licet eis vti ad sui ⁊ suoꝝ ⁊ maxīe rei/
publice defēsionē: ar. xxiij. q. ij. dom9. vbi
manifeste declarat ꝙ in iusto bello nihil ī/
terest vtrū apte vel ex insidijs q̄s pugnet:
cui tñ bellare fas est: dūmodo tñ fidē non
rumpam9 hosti: vt dicit ibidē glo. tales er
go q̄ se exercent in arte illa cū debitis cir/
cūstantijs nō habētes ꝓpositū eis aliquan
do velle vti nisi in necessitate iusti belli nō
peccāt mortalit̄: q̄ tñ indifferent̄ ꝓpositum
habēt vtēdi talibus in bello iusto siue in/
iusto nō excusant̄ a mortali: q2 grauit̄ pec
carēt: tā ꝓpter bellū iniustū q̄ꝫ ꝓpter inter/
dictionē anathematis: q2 nō sine causa ar/
ma talia sunt īterdicta: ⁊ ideo tale ꝯceptū
ī ꝓposito nō caret mortali pecccato: cū oīa
mortalia affectu ⁊ proposito qualicūqꝫ cō/
ditione occurrente cōfirmata iā intelligū/
tur patrata: saltem in corde ⁊ formalit̄: qđ
a nobis auertat iesus christus.

De vitio gulę quod perpetrat̄ quīqꝫ modis: ⁊ de ebrietate ac peccatis inde seq̄ntib9: Ser. IIII

Memento vt diem
m sabbati sanctifices Exo. xx. Se
cundum autē vitium quod spe/
cialit̄ dieb9 festiuis frequētatur sunt volu
ptates ⁊ cōmessatiōes: p̄serti ī gula ⁊ vora
citate ac ebrietate: cū tñ dicat ap̄l's: Nō
ī cōmessatiōib9 ⁊ ebrietatib9: nō ī cubilib9

a impudicitijs: sed induimini dn̄m nostrū
iesum christū. Ad hoc em̄ festa sunt institu-
ta: vt recupemus in illis deꝑdita dieb⁹ fe-
rialib⁹ ꝓpter occupatione̅ terrenoꝝ q̄bus
impedimur a cōtemplatiōe ꝛ desiderio ce-
A lestiū. Ad euidentiā igiꝛ gule que p̄nci-
pale dominiū dieb⁹ illis obtinet. Primo
queri potest: vtrū gula sit peccatū mortale
vel veniale: p̄sertim cū dicit Aug⁹. in ser-
mone de purgatorio: quotie̅s aliq̄s ī cibo
aut potu plus accipit q̄ꝫ necesse est: ad mi-
nuta peccata nouerit ptinere: sed hoc pti-
net ad gulam: ergo videꝛ esse veniale: imo
videꝛ nullū esse pctm̄: dice̅te dn̄o Matth.
v. Quod intrat in os nō coinq̄nat homi-
ne̅. Ad hoc rn̄det sanctus Tho. scd̄a 2ᵉ. q.
clxviij. q̄ gula nō nomīat que̅libet appeti-
tū edendi ꝛ bibendi: sed nomīat appetitū
inordinatū qui. s. appetitus inordinat⁹ di-
ciꝛ ex eo q̄ recedit ab ordine rōnis: in quo
bonū virtutis moralis cōsistit. Ex hoc aūt
aliquid diciꝛ esse peccatū qd̄ ꝯtrariaꝛ vir-
tuti: sicq̄ꝫ manifestū est q̄ gula peccatū est:
sed q̄ꝛ gula nō cōsistit in cibi substātia sed ī
inordinata cōcupiscentia: ideo dicit dn̄s:
qd̄ intrat in os. s. ꝑ modū cibi s̄m suā sub-
stantiā ꝛ naturā nō coinq̄nat homine̅: sed
inordinat⁹ appetitus: nam si q̄s excederet
in quātitate cibi: nō ꝓpter cibi cōcupiscen-
tiā sed estimās id sibi necessariū: nō ptinet
hoc ad gulā sed ad aliquā imperitiā: sed h̄
solum ptinet ad gulā: q̄ aliq̄s ꝓpter cōcu-
piscentiā cibi delectabilis scienter excedat
mensurā in edendo. Cum ergo vitiū gule
ꝓprie cōsistat in inordinata cōcupiscentia
sciendū est: q̄ ordo rōnis ipsam cōcupisce̅-
tiā ordinātis tolli potest dupliciꝛ. Primo
mō q̄ꝫtum ad ea que sunt ad fine̅: put. s. nō
sunt ita cōmensurata: vt sint fini debito ꝓ-
portionata: vtpote q̄ꝛ nimis q̄rit delectati-
ones ciboꝝ: ꝛ ꝓpter hoc in quātitate debi-
tā mensurā excedit: nō tame̅ ita q̄ ꝓpter h̄
faceret aliq̄d cōtra legem dei: ꝛ tunc est ve-
niale peccatū: ꝛ sic intelligiꝛ verbū Aug.
p̄us positū. Secūdo mō q̄ꝫtum ad ip̄m fi-
nem: put. s. homine̅ auertit ip̄a cōcupisce̅-
tia a fine debito ꝛ presertim a fine vltimo:
qd̄ quide̅ cōtingit q̄n delectationi gule in-
heret homo tanq̄ꝫ fini ꝓpter que̅ deū ꝯte̅-
nit: paratus. s. agere cōtra diuina p̄cepta:
vt delectiōes hmōi assequaꝛ: ꝛ tūc est mor-
tale peccatū: ꝛ s̄m h̄ ꝑ quādā reductione̅
opponiꝛ p̄cepto de sanctificatiōe sabbati ī
quo p̄cipiꝛ quies ī vltimo fine. Ad maiore̅
aūt euidentiā notandū: q̄ q̄uinq̄ꝫ species
gule ponūꝛ a beato Grego. iij. moral. ꝛ ha-
beꝛ de cōse. di. v. c. quinq̄ꝫ modis nos vitiū
gule tangit. Prim⁹ modus est q̄n q̄s horā
comedendi p̄uenit: ꝛ hoc ꝓpter impatien-
tiā expectandi debitū tempus: nisi necessi-
tas in causa fuerit: sicut Jonathas filius
saul qui ꝓpterea mortis sententiā accepit:
vt patet. j. Regū. xiiij. talis em̄ timere pōt
illam maledictione̅: de qua dicit Eccs. x.
Ve tibi terra cuius rex puer est: ꝛ p̄nceps
mane comedunt: ꝑ terrā intelligiꝛ hō qui
terra est ꝛ in terrā ibit: rex est liberū arbi-
triū qd̄ animā habet regem: p̄ncipes sunt
sensualitates ꝛc̄. Siliꝛ sub ista specie gule
contineꝛ cū quis nimis freque̅ter cibū su-
mit: q̄ꝛ sufficit homī sano bis in die cibum
sumere: ꝛ freque̅s sumptio cibi nociua est
corpori nisi labor magnus exigeret refici
freque̅tius. Unde generaliter species illa
gule nō est peccatū: nisi voluptas cibi sit ī
causa. Si nāq̄ꝫ fuerit in aliqua necessitate
infirmitatis vel itineris vel hmōi nullum
peccatū erit. Ceterū q̄n voluptas est ī cau-
sa: nō tame̅ est adhuc mortale peccatū nisi
fuerit a deo inordinat⁹ ꝛ īmoderat⁹: q̄ hō
sequereꝛ eū etiā si esset cōtra dei vel eccl̄ie
p̄ceptū. Secūdus modus est cū q̄s cibaria
nimis delicata: p̄ciosa vel sumptuosa req̄-
rit s̄m statū suum: vt patet de populo isra-
elitico carnes delicatas deside̅rāte ī here-
mo: nec erāt ꝯtenti bobus ꝛ ouib⁹ ꝓprijs:
quib⁹ dn̄s cōtulit aues regias: vt pꝫ Nu-
meri. xj. ꝛ de diuite epulone qui epulabaꝛ
quotidie splendide: Luc̄. xvj. cōtra quos
ꝯsulit Hiero. in ep̄la ad paulinā. Sit vilis
ꝛ vesꝑtinus cibus olera ꝛ legumīa: inter-
dūq̄ꝫ pisciculos ꝓ summis ducas delitijs:
qui christum desiderat ꝛ illo pane vesciꝛ:
nō querit magnoꝑe quomō de p̄ciosis ci-
bis stercus cōficiat. Hic queri pōt: vtrū
sumerere p̄ciosa ꝛ delicata cibaria sit pec-
catū. Ad hoc dicendū: q̄ si sumunꝛ ex ne-
cessitate infirmitatis vel debilitatis aut p̄-
stine cōsuetudinis nō est peccatū: cum hoc
Aug⁹. in regl̄a sua cōcedit: nec etiā pecca-
tū est p̄parare cibaria iuxta cōdecentiā sui
status ꝛ cōmune̅ ꝯsuetudine̅ patrie dūmō
appetitus nō fuerit inordinat⁹. Un̄ Greg.
iij. moral. Nō cibus sed appetitus in vitio
est: vn̄ ꝛ lauciores cibos plerūq̄ꝫ sine cul-
pa sumim⁹: ꝛ abiectiores nō sine reatu cō-
scie̅tie degustam⁹: ꝛ exemplificat de helia:
qui carnes sine culpa comedit in heremo:

τ de Esau qui comedēs escā vilissimā gule vitio victus erat in seculo. Unō Aug⁹. sup illud Roma. xiiij. Noli ꝑpter escā destruere opus dei oīa mūda mūdis: dicit: Nō ꝑ pter porcū sed ꝑpter pomū ꝑmus hō mortē inuenit: τ esau ꝑmatū suū nō ꝑpter gallinā sed ꝑpter lenticulā perdidit. Scio em̄ Noe oīe gen⁹ carnis qd cibo eēt vsui mā/ducare cōcessū: Heliā carnis cibo refectū: Johem mirabili abstinētia ꝑditū aīalib⁹: id est locustis in escā cedētib⁹ nō fuisse pollutū: τ scio esau lēticule cōcupiscētia decep tū: τ dauid ꝑpter aque desideriū a seipso repheusum: τ regē nostrū nō de carne ꝫ de pane tēptatū: hec ille. Uerūtñ si sine causa rōnabili nimis delicata τ ꝑciosa cibaria requireret ꝫm status sui cōdecētiā: peccatū incurreret: qꝛ tūc esset in cā appetit⁹ imoderātia: nō tñ esset mortale nisi adeo talis appetitus esset effrena⁹: ꝙ etiā ꝯtra dei τ ecclie ꝑceptū cibis statui vel tpi aut cōditioni nō cōpetētib⁹ vesci parat⁹ inueniret: aut etiā ad satisfaciēdū in his ꝑprijs cōcupiscētijs vltra bonoꝝ suorum facultates se debitis onerare nō verent': qꝛ sic creditores de solutiōe defraudarent'. Terti⁹ modus est cū quis in comedēdo vel bibēdo nimis mēsurā excedit sic sodomite: quoꝝ peccatū fuit abūdātia panis: Ezech. xvj. Hec fuit iniqtas sodome sororis tue: saturitas panis ꝛc. τ hoc ꝗtū ad cibū cōtingere solet vt ī pluribus ex diuersitate ferculoꝝ: eo ꝙ appetitus īmoderat⁹ affectat ex omnib⁹ degustare. Dicit em̄ Seneca: Fastidiētis est stomachi multa degustare q vbi varia sunt τ diuersa inquināt nō alunt. Et Hugo dicit in suo claustrali: ꝙ tanta sollicitudine cibaria ꝑparant' vt deuoratis ꝗttuor vel ꝗnqꝫ ferculis prima non impediūt nouissima: τ cum stomachus iam crebris ructib⁹ se repletū indicat: nondum tamē curiositas saciat': isti vident' colere ventrē tanꝗ deum: cui⁹ templū est coquina: altare mensa: ministri coci: īmolate pecudes cocte carnes: fumus incensoꝝ odor ciborum vel sapoꝝ: hec ille int' alia: ista tñ tertia species nō est peccatū si nō sumit' scienter vltra ꝑportionem sumētis.

B Qūtum autē ad supfluitatem potus queri potest: vtrum ebrietas sit mortale peccatū: ꝑsertim cū dicit Seneca lxxxiij. epistola: ꝙ nihil aliud est ebrietas ꝗ volūtaria insania: que omne vitiū incēdit τ detegit: ac obstantē malis verecūdiā remouet: sed insania volūtaria videt' esse peccatū. Ad hoc respondet Archid. xxxv. di. in. c. sexto die. sup verbo ebrietas: ꝙ malum ebrietatis sine culpa cōsistit in imoderata τ inordinata cōcupiscētia τ vsu vini. Hoc autē cōtingere potest tripliciter. Uno modo ex hoc qꝛ nescit potū esse īmoderatū inebriare potentem: vt cum ignorat potus fortitudinē τ hmōi: τ sic inebriatio potest fieri sine peccato: ꝑcipue ꝫm Tho. scda 2e q. cl. si nō cōtingat ex hominis negligētia: τ sic Noe credit' inebriat⁹ fuisse: vt patet in dicto. c. sexto die. vbi sequit': in ꝑncipio generis humani ignorabat' ebritas: prim⁹ Noe vineā plantauit: denudauit naturā: sed ignorabat potentiā: itaqꝫ vinū nec suo pepercit auctori: sed illius ebritas nobis suadet sobrietatē: semel inebriat⁹ est noe. vbi malum ebrietatis cognouit: iumentū suum ad remediū tempauit: nec effudit ad vitiū: hec ibi. Alio mō ex hoc ꝙ quidē pcipit quis potum esse potentē τ imoderatū: non tamē estimat illum inebriare potentē: ꝑsertim ꝗtum ad ꝑsonam suam: quia sperat se de hoc ꝑcauere: τ tūc ebrietas est veniale maius vel min⁹ ꝫm quātitatē excessus: qꝛ ibi cōcomitat' aliqua inordinata cōcupiscētia: ex qua sequit' inordinat⁹ vsus vini ꝫm excessum: τ hoc mō loth credit' inebriatus fuisse: ꝑsertim vice secūda: de quo in dicto. c. sexto die: subdit'. Legimus etiā ꝙ patrē loth īebriauerūt filie: τ infra: fuit itaqꝫ ebrietas origo incesti cōcubitus pessime regeneratricis part⁹ deterior. Tertio mō quādo quis aduertit potū esse īmoderatum τ inebriantē: τ tñ vult magis ebrietatem incurrere ꝗ a potu abstinere: τ talis ꝑprie dicit' ebrius: τ est mortale peccatū: qꝛ mortalia recipiūt speciē nō ꝑ illis q ꝑ accidens ꝑter intentionē eueniūt: sed ab eo est ꝑ se intentuꝫ: nam ꝫm hoc homo volens τ sciens priuat se vsu ratiōis quo ꝫm virtutem operat' τ peccata declinat: τ sic ꝑiculo peccandi se cōmittens mortaliter peccat. Hunc dicit Ambro. li. de patriarch. vitandam dicim⁹ ebrietatē ꝑ quā crimina cauere nō possumus: nam que sobrij cauem⁹ ꝑ ebrietatē omittimus: idem Tho. Preterea ꝫm archid. in dist. iiij. c. deniqꝫ. comedere pl⁹ iusto ex certa scīa: mortale pctm̄ ē: qꝛ ꝯpriā ledit naturā: sciens τ volens ꝯtra naturā ingurgitās. Si ꝟo vltra ꝗ debeat quis bibit vel comedit ꝑpter appetitū vel delectationē veniale peccatū est: cōcordat Astē. li. ij. ti. xliij. addens ꝙ quādo quis

multũ comedit vel bibit ꝑm medicine con
siliũ ad vomitũ ꝓuocandũ: nõ est reputã/
dus sup̱fluus cibus vel potus: ꝛ dic̃ Tho.
scd̃a 2e.q.cl. in hoc casu nõ esse peccatũ: qꝛ
licꝫ talis cibus vel potus esset sup̱fluus sa
no: nõ tamẽ infirmo: sed tamẽ ꝓpter hanc
causam nõ debet dari potus vsq; ad ebrie/
tatẽ: qꝛ tũc nõ excusaret a peccato. Deniq;
ebrietas assidua q̃ ẽ hebetudo mẽtis iniu/
ste: id est mala qualitas: ad quaꝫ homo sic
disponit: ꝙ sepe sit disposit⁹ ꝛ p̃parat⁹ ad
inebriandũ ꝛ assidue desiderat inebriari:
non solũ est mortale peccatũ sed etiã dicit
grauissimũ: saltẽ ex p̱te effectus cõsequen/
tis. Dicit enĩ Aug⁹. in sermone quodã: ꝙ
ebrietas est blãdus demon: dulce venenũ:
quã q̃ habet seip̃m nõ habet: quã qui facit
peccatũ nõ facit: sed ip̃e totus est peccatũ.
Hinc p̃cipit dist. xxxv. c. ep̃us aut p̃sbyter
aut diacon⁹ alee atq; ebrietati deseruiens:
aut desinat aut certe deponat: subdiacon⁹
aũt aut lector vł cantor silr̃ faciẽs desinat
aut cõione p̃uet: ꝛ si desinit nõ tñ sine peni
tẽtia liber euadit: qꝛ p̃cipit ibidẽ ex cõcil.
agatheñ. c. ante oĩa clericl̃ vetet ebrietas:
qꝛ vitioꝝ omniũ fomes ac nutrix est: itaq;
eũ quẽ ebriosum esse cõstiterit vt ordo pa/
tit: aut. xxx. dierũ spacio a cõmunione sb̃/
moueat: aut corporali subdat supplicio:
glo. xl. ictus vno minus: ꝛ qꝛ cõiter ebrie/
tas ex equalibus potib⁹ euenire solet: iõo
mater ecclesia potus equales ꝓuide ꝓhi/
bere statuit: vñ dicit extra de vi. ꝛ ho. cle.
a crapula ꝛ ebrietate omnes clerici diligẽ/
ter abstineãt: vnde vinũ sibi tempent et se
vino nec ad bibendũ quispiã incitet: cum
ebrietas ad mẽtis ducat exiliũ ꝛ libidinis
ꝓuocet incentiuũ. vñ illũ abusum penitus
decreuim⁹ abolendũ: quo ĩ quibusdã p̱ti/
bus ad potus equales suo mõ se obligant
potatores: ꝛ ille iudicio taliũ plus laudat
q̃ plures inebriat ꝛ calices fecũdiores ex/
haurit: si q̃s autẽ sup̱ his se culpabilẽ exhi
buerit nisi a sup̱iore cõmonit⁹ satiffecerit
ab officio vel bñficio suspendat: hoc ibi.

Deinde queri põt: vtrũ ebrietas excusat
peccatũ sequẽs: p̃sertim cũ dicit p̄hus. iij.
Ethi. ꝙ ebrius meret duplices maledicti/
ones. Ad hoc rñdet Asteñ. ꝛ Hein. boyc:
post eum: ꝙ in ebrietate duo sunt attẽden/
da. s. defect⁹ cõsequẽs ꝛ actus p̃cedẽs. Ex
p̱te ḡ defect⁹ cõsequẽtis in quo ligat vsus
rõnis: habet ebrietas excusare pctm̃: inq;/
tũ causat inuolũtariũ ꝑ ignorantiã. Sꝫ ex
p̱te actus p̃cedẽt⁹ videt esse distinguẽdũ:
qꝛ si ex actu illo p̃cedẽte subsecuta est ebri/
etas sine peccato: tũc sequẽs culpa totalit
a peccato excusat: sic̃ forte accidit in loth:
q̃ excusat ab incestu ꝓpter ebrietatẽ: eo ꝙ
nõ discernebat ꝙ essent filie eius: vt dicit
Aug⁹. li. xxiiij. ꝯ faustũ: vñ. õ. xv. q. j. c. in/
ebriauerũt loth filie ei⁹ ꝛ se nesciẽte miscu/
erũt: quaꝓpt culpãdus ẽ quidẽ: nõ tãtũ
quãtũ ille incest⁹: sed quantũ ebrietas illa
meret: vbi glo. nõ erat tũc loth nesciens.
Natura enĩ nõ patit ꝙ aliq̃s nesciẽs coe/
at: sed dicit nesci⁹: qꝛ nesciebat esse filias
suas: credebat enĩ vxorẽ suã: qꝛ ĩ illo actu
sensum habebat ꝟ nõ discretũ. Si aũt act⁹
p̃cedens fuit culpabilis: sic excusat non a
toto peccatũ sequẽs: eo ꝙ reddit volũta/
riũ ex volũtate act⁹ p̃cedẽtis: sed excusat
a tanto: quia diminuit ibi ratio volũtarij.
Qđ aũt dicit p̄hus: ꝙ ebri⁹ meret dupli/
ces maledictiões: hoc põt intelligi ꝓpter
duplex peccatũ: vel dici põt: ꝙ loquit ꝑm
leges pietati: qui vtit. ij. Politic̃. statuit
ꝙ ebrij si p̱cuterẽt plus punirent q̃ꝫ sobrij:
in q̃ videt magis respexisse ad vtilitatẽ: vt
scꝫ iniurie cohiberent q̃ꝫ ad veniam quam
oportet habere de ebrijs: eo ꝙ nõ sunt sui
cõpotes: vñ Hein. boyc: extra de vi. ꝛ ho.
cleri. in. c. a crapula: dicit ꝙ qꝛ ex ebrietate
respublica multũ dãnificat: ideo etiã ꝑm
aliq̃s leges positiuas faciẽtes aliq̃ turpia
ex ebrietate: magis puniunt q̃ꝫ si nõ essent
ebrij: vt ab ebrietate se caueãt: immo dicit
p̄hus. iij. Ethi. Ebriũ delinquẽtẽ teneri ad
duplicatas increpatiões. s. ꝓpter ebrieta/
tem ꝛ ꝓpter delictũ. Querit ḡ si ebrius
hominẽ mutilet vel occidat: an efficit irre
gularis: p̃sertim cũ dormiẽs furiosus vel
infans hominẽ mutilãs vel occidens non
efficit irregularis: vt patet ĩ cle. de homi.
si furiosus: ergo ꝑ cõsequẽs nec ebri⁹. Ad
hoc dicendũ: ꝙ talis irregularitatẽ incur/
rit: qꝛ si voluisset papa silr̃ exp̃ssisset ĩ dicta
cle. de ebrioso: sicut fecit de dormiẽte infan
te vel furioso. Quart⁹ modus est qñ ni/
mis ardẽter vel auide sumit: ꝛ h̃ ex inordi/
nata cõcupiscẽtia qua tot⁹ sup̱ cibũ effun/
dit: sic Esau nimis ardẽter cibũ vilẽ cõcu/
piscens peccauit: vt legit Geñ. xxv. Eccĩ.
xxxvij. Noli esse auid⁹ in omĩ epulatiõe: q̃
tñ auida sumptio si sit ex sola natura nullũ
est pctm̃: si ꝟo tali delectatiõi plusq; opor/
teat inhereat ẽ veniale: ꝙ si delectatio p̃po
nat oĩb⁹ alijs: sic̃ Esau q̃ ꝓpter escã vilissi

mꝫ p̄mogenita vendidit ꝓpter qδ repro/
batus fuit: vt pꝫ Heb. xij. tūc est mortale.
Quint⁹ modus est qn̄ ꝗs studiose ciba/
ria sua p̄parat: sic̄ legit̄ ꝺ filijs Hely. j. Re
gū. ij. qui nō erāt cōtenti p̄paratiōe cōsue/
ta: sed accipiētes carnes crudas coxerunt
cū delicatis salsamētis: vt latius pꝫ in ser
monib⁹ de ieiunio: vbi agit̄ de gula: Con/
tra ꝗs ꝺr dis. xlj. c. quisꝗs. vbi sequit̄: quis/
ꝗs ꝟo eis sic vtit̄ vt metas consuetudinis
bonoꝝ int̄ quos versat̄ excedit: aut aliq̄d
significat: aut flagiciosus ē. In omnib⁹ em̄
talib⁹ nō vsus rerū sed libido vtētis ī cul/
pa est: quicq̄d igit̄ locis: tpi ⁊ psonis cōue
niat diligēter attēdendū est ne temere fla/
gicia rep̄hendam⁹: fieri em̄ pōt ꝙ sine aliq̄
vitio cupiditatis vel voracitatis p̄ciosissi/
mo cibo sapiēs vtat̄: insipiēs aūt fetidissi/
ma gule flāma in vilissimū olus ardescat:
hoc ibi. Iste modus ꝗ veniale peccatū est
vel nullū: qn̄. s. hoc requirit infirmitas vel
cōsuetudo vel honestas siue dignitas ali/
cui⁹: in his em̄ omnib⁹ sumēda sunt: nō q̄
requirit voluptas: sed q̄ req̄rit necessitas:
⁊ si excedit int̄ venialia cōputat̄ ꝓm Aug.
Et iteꝝ dicit in li. cōfes. Quis est inq̄t dn̄e
q̄ nō excedit metas necessitatis aliqn̄: si ꝗs
est magn⁹ magnificet nomē tuū: nō sū ego
dn̄e talis: hō peccator sum: est aūt mortale
pctm̄ cū anim⁹ totus ē dedit⁹ tali cure: qm̄
hmōi ventrē ꝓ deo colit: sic̄ ait apl's phil.
iij. Quos sepe dicebā vob̄ ⁊ nūc flēs dico
inimicos crucis xp̄i: quorū de⁹ venter est:
quos irridet Alan⁹ li. de cōplanctu natu/
re dicēs: Hec pestilētia: id ē gula nō vulga
ri hūilitate cōtenta ꝓfundi⁹ se porrigit ī p̄/
latos: q̄ salmones: lucios: ceterosq̄ꝫ pisces
equipollēti generositate presignes: varijs
decoctionū cruciatos martyrijs baptizādi
adulterātes: officiū sacri piperis fonte ba
ptizāt: vt ex tali baptismate baptizati mul
tiformē saporis gratiā cōsequāt̄: in eadem
mēsa terrestre animal piperis inundatiōe
submergit̄ piscis natat ī pipere: auis eius/
dem viscositate ligat̄: dūqꝫ tot aīaliū gene
ra vno ventris ergastulant̄ in carcere: aq̄/
tile aīal secū pedestre: aereūqꝫ gen⁹ ī eodē
sepulcro intumulari mirant̄: quib⁹ si det̄
licētia exeundi egressum vix porte sufficit
amplitudo. Et Hugo ī suo claustrali. Qui
dam nimis supsticiosum in p̄parandis ci/
bis studium adhibent: infinita decoctio/
nū frixarum ⁊ cōdimentorū genera exco/
gitātes: modo mollia: modo dura: modo
frigida: modo calida: modo cocta: modo
assa: modo pipere: modo aleo: modo cimi/
no: modo sale condita: ꝓm cōsuetudinem
p̄gnantiū mulierū desiderantes: ita ꝙ ibi
desudant cocorū artes ⁊c̄. Quod a nobis
auertat dn̄s noster christus iesus.

De quinqꝫ filiabus gule q̄ sunt hebetudo mentis: inepta leticia: multiloquiū: scurrilitas: ⁊ immū/dicia: Sermo V

Memento vt diem sabbati sāctifices. Exo. xx. Ad
ꝓsecutionē vitij castrimargie q̄ri
potest: vtrum gula sit vitiū capitale: p̄ser/
tim cum vitia capitalia dicunt̄ illa ex qui/
bus alia oriunt̄ ꝓm rationē cause finalis:
sed cibus circa quē est gula nō habet rati/
onē finis: quia nō ꝓpter se querit̄ sed ꝓpt̄
corpis nutritionē. Ad hoc respōdet Tho. A
scd̄a 2e. q. cxlviij. ꝙ vitiū capitale dicit̄ ex
quo alia oriunt̄ vitia ꝓm rationē cause fi/
nalis: inquātum. s. habet finem multū ap/
petibilē: vnde ex eius appetitu homines
prouocant̄ multipliciter ad peccandū: ex
hoc autē aliquis finis reddit̄ multū appe/
tibilis: ꝙ habet aliquā de cōditionibus fe
licitatis: que est naturaliter appetibilis:
ptinet autē ad rationē felicitatis delecta/
tio: vt patet in. j. et. x. Ethic̄. ⁊ ideo vitium
gule qδ est circa delectationes tactus: que
sunt p̄cipue delectatiōes inter alias: cōue/
nienter ponit̄ int̄ vitia capitalia. Ad illud
autē quod obijciebat̄ de cibo: dicendū: ꝙ
ipse cibus ordinat̄ ad aliquid: sicut ad fi/
nem qui est cōseruatio vite: sed qꝛ ille finis
maxime dinoscit̄ appetibilis: que nec sine
cibo cōseruari pōt: inde est ꝙ etiā ipse cib⁹
est maxime appetibilis: ⁊ ad hoc forte to/
tus labor humane vite ordinat̄: ꝓm illud
Ecc̄i. vj. Omnis labor homīs in ore eius.
Cui⁹ nimirū vitij capitalis quinqꝫ sunt fi/
lie detestande: que ponunt̄ a beato Greg.
xxxj. moral'. qδ sic ostēdi potest. Nam gu/
la proprie consistit circa immoderatā dele/
ctionē que est ī cibis ⁊ potibus: ⁊ ideo illa
vitia inter gule vicina cōputant̄: q̄ ex īmo/
derata delectatiōe cibi ⁊ potus cōsequunt̄
que quidē possunt accipi vel ex pte anime
vel ex parte corporis: ex pte namqꝫ ipsius
anime quadrupliciter accipiunt̄. Primo

quidē q̄tuꝫ ad rationē cuiꝰ acies hebetatᷣ ex īmoderātia cibi ⁊ potus: ⁊ q̄tuꝫ ad hoc filia gule ponitᷣ hebetudo sensus circa ītelligentiā: ꝓpter fumositates ciboꝝ ꝑturbātes caput: sicut ecōtrario abstinētia cōfert ad sapiētie ꝑceptionē: ꝭm illud Eccī.ij. Cogitaui in corde meo abstrahere carnē meā a vino vt animā meā transferrē ad sapientiā. Secūdo q̄tum ad appetitū: qui multipliciter deordinatᷣ per īmoderantiā cibi ⁊ potus quasi sopito gubernaculo rōnis: et q̄tum ad hoc ponitᷣ inepta leticia: qꝛ oīs alie inordinate passiones ad leticiā ineptā ordinantᷣ: vt dicitᷣ in.ij Ethic̄. ⁊ hoc est qḋ dicitᷣ .ij. Esdre.iij. ꝙ vinū omnē mentē conuertit in securitatē ⁊ iocūditatē: nec intelligitᷣ de illa leticia que cōsequitᷣ omne peccatū: iuxta illud Puerƀ.ij. Qui letantᷣ cū malefecerint ⁊c̄. sed intelligitᷣ de leticia vaga ⁊ incōposita que hic dicitᷣ inepta ⁊ oritᷣ ꝓprie ex inordinata cibi ⁊ potus sumptione. Tertio q̄tum ad inordinatū verbū: ⁊ sic ponitᷣ multiloquiū: qꝛ dicit Grego. in pastoralibus: nisi gule deditos īmoderata loquacitas rapet: diues ille qui quotidie splēdide epulatᷣꝰ dicitᷣ fuisse grauius in lingua nō arderet igne. Quarto q̄tuꝫ ad inordinatū actū: ⁊ sic ponitᷣ scurrilitas quedam ꝓueniēs ex defectu ratiōis: que sic nō pōt cohibere verba: sic nō potest cohibere gestꝰ exteriores. vñ ad Ephe.v. sup illud: Aut stultiloquiū aut scurrilitas: dic̄ glo. que a stultis curialitas dicitᷣ: id est iocularitas: q̄ risum mouere solet: q̄uis vtrūqꝫ hoꝝ ad verba referri possit in quibꝰ cōtin peccare: vel rōne supfluitatis qḋ ꝑtinet ad multiloquiū: vel rōne inhonestatꝭ qḋ ꝑtinet ad scurrilitatē q̄ ꝓprie ꝓcedit ex actu gule: non autē ex actu luxurie: licꝫ ex eius volūtate. ex ꝑte ꝟo corꝑis ponitᷣ īmūdicia que pōt attendi siue ꝭm inordinatā emissionē quarūcūqꝫ supfluitatū: vel specialiᷣ q̄tum ad emissionē semīs. vñ sup illud ad Ephes.v. Fornicatio aūt ⁊ oīs īmundicia ⁊c̄. glo. dicit: id est cōtinētia ꝑtinens ad libidinē quocūqꝫ mō: q̄bꝰ ꝑmissis ad declarationē singulaꝝ filiaꝝ tā detestāde matrꝭ
B ꝓcedamꝰ. Circa primā ḡ filiā gule q̄ dꝛ hebetudo sensus vel cecitas mentis sciendū: ꝙ gula ex nimia repletōe pigrū reddit hominē: qꝛ vas plenū efficitᷣ pōderosum: ⁊ hebetat intellectū ꝓpᷣ fumositates cerebꝛi ꝑturbantes ⁊ intellectū obfuscantes: affectum etiā deuotionis obruit ⁊ refrigerat ac ī somnolētiā deducit: sicqꝫ tota agilitas homīs retardatᷣ: ⁊ quasi brutū animal oīno sensualibꝰ subijcitᷣ. Hic ḡ queri potest vtrū hebetudo sensus ⁊ cecitas mētis idē sunt: ꝑsertim cū Greg.xxxj. moraƚ. de hebetudine loquēs noīet eā hebetudinem sensus circa intelligentiā: ꝭ hebetari sensu circa intelligentiā nihil aliud esse videtur q̄ intelligēdo deficere qḋ ꝑtinet ad mētis cecitatē. Ad hoc rñdet sanctꝰ Tho. scḋa 2e. q.xxv. ꝙ hebes dicitᷣ aliq̄d ex hoc: ꝙ est obtusum penetrare nō valens: ⁊ opponitᷣ acuto. Dicitᷣ em̄ aliquid acutū ex ꝭ qḋ est penetratiuū: sensus aūt corꝑalis ꝑ quādam silitudinē mediū penetrare dicitᷣ inquātū ex aliqua distātia suū obiectū ꝑcepit: vel inquātū pōt q̄si penetrādo minima rei ꝑcipere: vñ in corꝑalibus dicitᷣ aliquis acuti sensus q̄ ꝑcipere pōt aliq̄d sensibile ex remotis. s. videndo: audiēdo: olfaciēdo: ⁊ ecōtrario dicitᷣ hebetari sensu q̄ non ꝑcipit nisi magna sensibilia ⁊ ex ꝓpinquo. Ad similitudinē ḡ corporalis sensus: dicitᷣ etiā circa intellectiuā esse sensus aliquis: qui est aliquoꝝ ⁊ extremoꝝ: vt dicitᷣ in.vj. Ethic̄. qui sensus circa intelligentiā obiectū suū nō ꝑcipit ꝑ mediū distātie corporalis: sed ꝑ quedā alia media: sicut cū ꝑ ꝓprietatē rei ꝑcipit eius essentiā ⁊ cū ꝑ effectus ꝑcipit causam. Ille ḡ dicitᷣ acuti sensus circa intelligentiā: q̄ statim ad apꝑhēsionē ꝓprietatis rei vel etiā effectus: naturam rei cōprehendit: ⁊ inquātū vsqꝫ ad minimas cōditiones rei ꝯsiderādas ꝑtingit. Ille ꝟo dicitᷣ hebes circa intelligētiā: qui ad cogn̄scendā veritatē rei ꝑtingere nō pōt nisi ꝑ multa ei exposita: ⁊ tūc etiam nō pōt ꝑtingere ad ꝑfecte ꝯsiderandū omnia que ꝑtinēt ad rei rationē: sic ergo sensus ebetudo circa intelligentiā importat quādā debilitatē mentis: circa cōsiderationē spūalium bonoꝝ: cecitas aūt mentis importat oīmodā ꝑuationē cognitiōis ipoꝝ: ⁊ vtrūqꝫ opponitᷣ dono intellectus ꝑ quē homo spūalia bona apꝑhendēdo cognoscit: ⁊ ad eoꝝ intima sꝭtiliᷣ penetrat: ⁊ vtrūqꝫ oritᷣ ex vitijs carnalibus. s. hebetudo ex gula: cecitas ex luxuria: qḋ sic patꝫ. Nā ꝑfectio intellectualis opatiōis in homīe cōsistit in abstractiōe quadā a sensibiliū fantasmatibus: ⁊ ideo quātomagis intellectꝰ homīs liber fuerit ab hmōi fantasmatibus: tanto potiꝰ intelligibilia ꝯsiderare poterit ⁊ oīa sensibilia ordīare: sic̄ ⁊ Anaxagoras dixit

hebetudo sensus : debilitas mentis
cecitas mentis · privatio cognitionis

ꝙ opoꝛtet intellectū esse īmixtū ad hoc qꝺ
īperet ⁊ agēs opoꝛtet ꝙ dn̄et sup materiā
ad h̄ qꝺ eā mouere possit: manifestū ē ꝙ ꝙ
declaratio applicat intentionē ad ea in qb⁹
aliq̄s delectat̄: vn̄ dic̄ pħus in.x.Ethic.ꝙ
vnusq̄sq̄ ea in q̄b⁹ delectat̄ optime opat̄:
cōtraria ꝟo nequaꝙ vel debilit̄: vitia aūt
carnalia.s.gula ⁊ luxuria cōsistūt circa de/
lectatiōes tact⁹ciboꝝ.s. ⁊ venereoꝝ q̄ sunt
vehemētissime inter oēs coꝛpales delecta/
tiones: ⁊ ideo per hec vitia intētio homīs
ad coꝛpalia maxime applicat̄: ⁊ p ꝯsequēs
homīs opatio debilitat̄ circa intelligibi/
lia: magis tn̄ p luxuriā q̄ꝫ p gulā: quāto.s.
delectatiōes venereoꝝ vehemētioꝛes sunt
q̄ꝫ ciboꝝ: ⁊ ideo cecitas mētis oꝛit̄ ex luxu
ria q̄ quasi totalit̄ cognitionē bonoꝛū spiri
tualiū excludit: ex gula aūt hebetudo sen/
sus: que reddit hominē debilē circa hmōi
intelligibilia: sicut ecōtrario virtutes op/
posite.s. abstinētia ⁊ castitas maxime dis/
ponūt hominē ad pfectionē intellectualis
opationis: vnꝺ Daniel.j.dicit̄: ꝙ pueris
his.s.abstinentibus ⁊ continētibus dedit
deus scientiā ⁊ disciplinā in omni li. ⁊ sapi
entia. Et q̄uis aliqui vitijs carnalib⁹ de/
diti possūt aliqua qn̄q̄ꝫ subtiliter circa in/
telligibilia speculari: ꝑpter bonitatē inge
nij naturalis vel habit⁹ supadditi: necesse
tamē est ꝙ ab hac subtilitate ꝯtemplatōis
eoꝝ intentio plerūq̄ꝫ retrahat̄ ꝑpter dele/
ctatiōes coꝛpoꝛales: ⁊ sic īmundi possunt
aliqua quidē vera scire: sed ex īmundicia
sua circa hoc nihilomin⁹ impediunt̄: quia
tales affecti circa carnalia de spūalib⁹ sub/
tiliter discutere: vel in his occupari fasti/
diunt ⁊ negligunt. Deniq̄ꝫ queri potest:
vtrū hebetudo sēsus vel cecitas mentis sit
peccatū: p̄sertim cū omne peccatū opoꝛtet
esse volūtariū: ſm Aug. sed cecitas mētis
nō est volūtaria: qꝛ vt dicit Aug⁹.x.cōfes.
Cognoscere veritatē lucentē oīs amant.
Ad hoc respōdet sanct⁹ Tho. vbi s̄. ꝙ sic̄
cecitas coꝛpoꝛalis est priuatio eius qꝺ est
principiū coꝛpoꝛalis visionis: sic etiā ceci/
tas mentis est priuatio eius qꝺ est princi/
pium mentalis siue intellectualis visiōis.
B Cui⁹ quidē principiū est triplex. Unū qui/
dem est lumē naturalis rōnis: ⁊ hoc lumē
cum ꝑtineat ad speciē aīe rationalis nunq̄ꝫ
priuat̄ ab aīa: impedit̄ tn̄ qn̄q̄ꝫ ab actu ꝓ/
prio p impedimēta viriū inferioꝛū quibus
indiget intellect⁹ hūan⁹ ad intelligēdū: sic̄
patet in amētibus ⁊ furiosis: ⁊ illa cecitas
exausat a peccato. Aliud aūt p̄ncipiū intel
lectualis visiōis est aliqꝺ lumē habituale
naturali lumini rōnis supadditū: ⁊ h̄ qui/
dē lumē interdū priuat̄ ab aīa: ⁊ talis pri/
uatio est cecitas que est pena ſm ꝙ priua/
tio lumīs gr̄e pena ponit̄: vn̄ dicit̄ de qui/
busdā Sap.ij. Excecauit eos malicia eoꝝ.
Tertiū aūt p̄ncipiū intellectualis visionis
est aliqꝺ intelligile primū p qꝺ hō intelli/
git alia: cui quidem principio intelligibili
mens homīs pōt intēdere vel nō intēdere
⁊ ꝙ ei non intēdat cōtingit dupliciť. Pri/
mo mō ex hoc ꝙ habet volūtatē se sponta/
nee auertentē a cōsideratiōe talis principij
ſm illud ps̄. Noluit intelligere vt bn̄ age/
ret. Secūdo mō ꝑpter occupationē mētis
circa alia q̄ magis diligit: quib⁹ ab inspe/
ctione hmōi p̄ncipij mens auertit̄: ſm illꝺ
ps̄. Supcecidit ignis.s.cōcupiscētie: ⁊ non
viderūt solē: ⁊ vtroq̄ꝫ mō cecitas mētis est
peccatū: qꝛ venit ex cōtēptu: vn̄ licꝫ intelli
gere veritatem cuilibet sit ſm se diligibile
pōt tn̄ esse p accidēs alicui odibile inquā/
tum.s.p h̄ impedit̄ ad alijs q̄ magis amat.
Circa secūdā ꝟo filiam que dicit̄ inepta C
leticia scienduꝫ: ꝙ inepta leticia est leticia
vaga ⁊ incōposita: ꝑueniens ex inoꝛdina/
ta sumptiōe cibi vel potus. Est enī lasciuia
carnis siue gest⁹ opis inoꝛdinat⁹: lasciuiā
mentis demōstrans: ⁊ prodit in publicum
tā gestis q̄ꝫ verbis: vn̄ dicit Aug⁹. de cōfli
ctu vitioꝛū. Inepta leticia dicit: vt q̄d ani/
mi gaudiū intus abscōdis? Ingredere in
publicū letus. Dic aliq̄d foris vnde tu vel
ꝓximi rideāt: fac eos letos tua leticia: sed
econtra dicit Eccs̄.ij.c. Dixi in coꝛde meo:
vadā ⁊ effluā delicijs: ⁊ fruar bonis: ⁊ vi/
di ꝙ hoc quoq̄ꝫ esset vanitas: risum repu/
taui erroꝛem: ⁊ gaudio dixi: q̄d frustra de/
ciperis? Nimirū cū dn̄s dicat: Ue qui nūc
ridetis qꝛ lugebitis: ⁊ sic extrema gaudij
inepti luctus occupat. Circa tertiā ꝓin/
de filiā que dicit̄ multiloquiū sciendū ſm
Alex.an. ꝙ multiloquiū dicit̄ quasi mul/
titudo locutiōis cum supfluitate p̄ter ali/
quā vtilitatem vel necessitatē: ⁊ ſm hoc in
multiloquio nō deerit peccatū: nec accipit̄
hic multiloquiū in sua generalitate: ī qua
fieri potest ⁊ bn̄ ⁊ male: qꝛ opoꝛtet plerūq̄ꝫ
multis sermonib⁹ vti in difficilibus decla/
rādis: sed accipit̄ h̄ ꝓ excessu verboꝛū ſm
exigentiā materie ꝑsone tēpoꝛis loci ⁊ ali/
arū circustantiaꝝ: vt dicit Aug. in li. retra
ctationū. Absit vt multiloquiū reputē qn̄

necessaria dicunt quãtalibet sermonũ pro/lixitate ac multitudine dicant. Et est diffe/rentia inter multiloquiũ ⁊ verbositatẽ vel linguositatẽ: q2 multiloquiũ tm̃ stat in ge/nere ⁊ sonat simpliciter excessum verborũ ⁊ est peccatũ: q2 dicit dñs: De omni verbo ocioso qd̓ locuti fuerint homines reddent de eo rationẽ in die iudicij: sed est veniale ꝓpter qd̓ Aug⁹. loquẽs de minutis pecca/tis inter alia ponit illud quotiens loquit̃ q̃s ꝙ oportet. Sed verbositas vel linguo/sitas sonat in cõtemptũ ꝓuenientẽ ex con/suetudine supflue ⁊ inordinate locutiõis: ⁊ sic verbositas vel linguositas potest esse mortale. s. ꝓpter cõtemptũ: q2 dicit Aug⁹. ꝙ nõ est peccatũ adeo veniale quin põt fie/ri mortale si placet: qd̓ exponit sanct⁹ tho. dicẽs: ꝙ si veniale peccatũ intantũ placet ꝙ si sciret̃ esse mortale: tamẽ ꝓpter hoc nõ ꝑtermitteret q̃s illud ꝑficere: ⁊ sic ꝑponit delectationẽ illi⁹ peccati dilectioni dei qd̓ est mortale peccatũ: ⁊ ponit̃ extra de histri/onibus. Hinc dicit̃ Job. xj. Nunquid vir verbosus iustificabit̃: q̃si diceret: nõ: ⁊ ps̃ Vir linguosus nõ diriget̃ in terra. s. viuẽ/tiũ: q2 nimirũ talis diuina gr̃a ꝑuata faci/lime laxat̃ etiã ad ꝑniciosa. s. detractiones ꝯtumelias: adulatiões: mẽdacia: ꝑiuria ⁊ ꝯsilia: ⁊ ẽ signũ stulticie ⁊ insipiẽtie fatuitat̃ ⁊ vacuitatis. Vñ quidã a pythagora q̃rẽs quõ int̃ discipulos sapiẽtes cõputari pos/set: Respõdit: serua silentiũ donec necessa/riũ tibi sit loqui: si nihil dixeris nisi qd̓ bñ scieris si gesseris optima ⁊ locutus fueris pauca: nã silentiũ signũ est sapiẽtie: ⁊ loq̃/citatis signũ stulticie. Circa quartã vero filiã gule que dicit̃ scurrilitas ꝯm Asteñ. li. ij. ti. liij. post Alex. an. ꝙ scurrilitas dif/fert a stultiloquio: quia stultiloquiũ refert ad discretionẽ rõnis: sed scurrilitas ad lu/xuriã affectiõis q̃ duo ponunt̃ ad Ephes̃. v. Fornicatio autẽ ⁊ oĩs ĩmundicia ⁊ aua/ricia nec nomĩet̃ ĩ voƀ sicut decet sanctos aut turpitudo aut stultiloquiũ aut scurri/litas que ad rem nõ ꝑtinet. Et notandũ ꝙ tale turpiloquiũ si procedit ex lubricitate lingue ⁊ impetu irascilis vl̓ cõcupiscibilis ex surreptione rationis est veniale pecca/tum: si vero ex deliberatiõe rationis ⁊ mala assuefactione lingue ac ꝑuersa assuefactio/ne cõcupiscibilis ⁊ irascibilis tunc vt fre/quẽter est mortale: vtpote ex radice morta/lis peccati ꝓcedens. Et si querit̃ de audi/toribus talium: respondet Asteñ. ⁊ Alex. ibidem ꝙ illi qui sustentant turpiloquos: vt talia dicant̃ magis peccant ꝙ turpilo/qui: q2 auctores scelerũ sunt magis in cul/pa q̃ ministri: ex maiori enĩ libidine pec/cant: qui vero casualiter audiũt: si tamẽ ha/bent in illis cõplacentiã: similit̃ peccãt licz minus. Chrys̃. Vis ostẽdere manifeste ꝙ ĩ talib⁹ nõ letaris nõ audire patiaris: alio/quin corrumpũt bonos mores colloquia praua. Circa quintã filiã que dicit̃ im/mũdicia: notãdũ est ꝙ dupliciter põt acci/pi. Primo mõ ꝯm inordinatã emissionem quarũlibet supfluitatũ: sicut sunt vomit⁹ ⁊ eructatiões fetide: ꝯm illud Esa. xxviij. Sacerdos ⁊ ꝓpheta nescierũt pre ebrietate absorpti sunt a vino: errauerũt in ebrietate nescierũt videntẽ: ignorauerũt iudicium: omnes enĩ mense replete sunt vomitu sor/diũq3 ⁊c. Unde Bern. in apolog. dic̃: Ipa deinde qualitas rerum talis deforis appa/rere curat: vt non minus aspect⁹ ꝙ gustus delectet̃: ⁊ cũ tñ stomachus crebris ructi/bus repletũ se indicet: necdũ tñ curiositas satiat̃: sed cũ oculi colorib⁹ palatũ sapori/bus illiciunt̃ infelix stomachus cui nec co/lores lucent nec sapores demulcent dũ oĩa suscipe cogit̃ opp̃ssus magis obruit̃ ꝙ re/ficit̃: de qualib⁹ dicit Seneca in epl̃a. lxj. ventri obediẽtes aĩaliũ numero computa/mus nõ hominũ. Qd̓ si obijcit̃ vomitũ non esse peccatũ sed penã: vel etiã aliquid vtile sub ꝯsilio cadẽs: ꝯm illud Ecc̃i. xxxj. Si coact⁹ fueris comedere multũ: surge e medio ⁊ vome ⁊ refrigerabit te. Ad hoc respondet sanct⁹ Tho. scd̓a 2e. q. cxlviij. ꝙ licz vtilis sit post supfluã sumptionẽ tamẽ vitiosum est ꝙ huic necessitati hõ se subdit ꝑ ĩmoderantiã cibi vel potus nisi in reme/diũ alicui⁹ languoris ex cõsilio medicine. Secũdo mõ põt attendi ĩmundicia spũali/ter q̃tum ad emissionẽ semĩs: vñ sup illud Ephes̃. v. Fornicatio aũt ⁊ oĩs ĩmundicia dicit glo. id est incõtinẽtia ꝑtinens ad libi/dinẽ quocũq3 mõ: ⁊ sic magis ꝓprie sumit̃ hic ⁊ est filia gule: q2 dicit Jo. cassi. de insti/tutis monachoꝝ: ꝙ q̃buslibet escis replet⁹ venter semĩaria luxurie parit: nec preualet mens discretionũ gubernacula moderare ciboꝝ pondere ꝑfocata. Et Hiero. in epl̃a quadã: Venter mero estuans cito spumat in libidinem: venter enĩ ⁊ genitalia vicina sunt ⁊ vnũ alteri subministrat: ex vicinitate enĩ membrorũ sequit̃ cõfederatio vitiorũ. Deniq3 illa ĩmũdicia que attẽdit̃ q̃tũ ad

emissionē semis volūtarie pcuratā nō solū est peccatū ꝫ etiā grauissimū: vtpote ꝯ naturā licȝ minimū sit inter vitia ꝯ naturā vn̄ .ij. Cor. xiij. dicit apl'us: Timeo ne forte cū venero hūiliet me deus apud vos ⁊ lugeā multos ex his q̄ ante peccauerūt ⁊ nō egerūt penitentiā sup imundicia: glo. immūdicia ponit̄ p luxuria ꝯ naturā: sicē ad Gal. v. vbi dicit̄: Manifesta sunt opa carnis q̄ sunt fornicatio imūdicia: ꝰm glo. ponit̄ imundicia p quacūqȝ supfluitate. Ad

Que opera dicunt̄ seruilia ⁊ q̄ liberalia: ⁊ de quattuor pmis opibus seruilibus que sunt agricultura: lanificium: fabricatio ⁊ nauigatio: Sermo VI

Memento vt diem sabbati sanctifices. Exo. xx. Premisso vtcūqȝ de pmo genere operū seruiliū q̄ sabbata violant̄: iā secūdū genus breui stilo pcurramus. Pro q̄ sciendū: q̄ opus seruile scdo mō dictū ē opus q̄ hō seruit homi: de q̄ ope dic̄ sanctus Tho. scda ℓe. q. cxxij. q̄ hō alterius seruus ē: nō ꝰm mentē sed ꝰm corpus: ⁊ iō opa seruilia ꝰm hoc dicunt̄ opa corpalia: in quibus vnus alteri seruit: ⁊ addit Bonauē. q̄ opus seruile phibitū est opus corpale quo q̄s inhiat terrenis lucris: p qd̄ hō detinet̄ circa hec inferiora: adeo vt nec se nec deū debito mō recolat: ⁊ iō talia opa q̄ sunt ordinata ad lucrū tpale: etiā ex intentiōe agētis tanq̄ ad pximū ⁊ ppriū finē in die dn̄ica ⁊ alijs festiuitatibus phibita sunt ab eccl'ia: nisi forte necessitas vrgeat aut pia vtilitas suadeat cū intentiōe debite moderata: qd̄ patet extra de ferijs. c. Oēs dies dn̄icos a vespa in vesperā cū omi veneratiōe decreuimus obseruari: ⁊ ab omī illicito ope abstinere: vt mercatū in eis minime fiat nec placitū: glo. id est iudiciale: neqȝ aliq̄s ad mortē vl̄ ad penā iudicet̄: nec sacra. i. iuramēta nisi p pace vl̄ p alia necessitate pstent̄. Et hoc pceptū extendit̄ ad oēs solēnitates: vt pȝ eo. ti. c. cōquestus. Ad maiorē aūt euidētiā sciendū ꝰm Rich. q̄ opus seruile differt ad ope liberali: sicut opposita quorū vtrūqȝ inquātū hmōi dispēsari debet: maxīe ex pximo ⁊ pprio fine: ita q̄ ratiōe pximi ⁊ pprij finis: nō quidē accidētalis quē cōstituit intentio agētis: ꝫ essentialis quē pncipalius

respicicit quātū est ex pte sua: iudicari debet opus seruile simplicit̄: vel liberale per accidens: scȝ p respectū ad agentē. Certū ē aūt q̄ corpus dȝ seruilit̄ aīe sbdi ⁊ aīa desup sedere sicut libera. Illa ḡ opa q̄ tanq̄ finē pximū ⁊ maximū respiciūt tpale bonū corporis ipsius opantis sunt seruilia: etiaȝ si materialit̄ essent spūalia: vt exempli gra: si q̄s in corde suo aliqd̄ sciētiale ordinat ad tpale lucrū: vt ad pximū ⁊ ad pxiū finem illud opus est magis seruile: ⁊ ille qd̄ ordinat ad spūale bonū aīe: vt ad finē pximū ⁊ pxiū magis est liberale q̄ seruile saltē p respectū ad agentē: licȝ i se videat̄ esse seruile. Exemplū pmi: vt si q̄s docet vel pdicat pncipalit̄ pter lucrū tpale. Exemplū secūdi: vt si q̄s aliq̄d scribit nō pter tpale lucrū sed pter edificationē aīarū: pter diuinū cultū: cū ergo sit vacandū in diebus dn̄icis ab omī ope corpali ordinato ad tpale bonū pxij corpis tanq̄ ad ppriū ⁊ pximū finē: vacandū est illis diebus ab omni ope qd̄ materialit̄ ⁊ finalit̄ seu formalit̄ est seruile simplicit̄ ⁊ p respectū ad agentē: sicē oīa opa mechanica q̄ fiūt pncipalr̄ cā lucri tpalis. Ab opibus aūt q̄ sunt materialiter libera sed formalit̄ seruilia: sicut cū aduocatus cogitat ⁊ studet in his que cras vult pponere pter lucrū tpale: ⁊ rusticus de aratiōe terre sue quā in crastina die vult arare non sic astringit̄ hō in pdictis diebus abstinere sicē ab opibus q̄ materialit̄ ⁊ formalit̄ sunt seruilia: q2 facilius ē abstinere ab his q̄ ab illis: vn̄ p tales nō peccat hō mortaliter nisi p hoc excludat̄ illa vacatio quā necessario debet cultui diuino. Ab opibus aūt q̄ sunt seruilia materialiter ⁊ non formalit̄ p respectū ad agentē: nō tenet̄ hō necessario cessare i dn̄icis ⁊ festis: vn̄. ff. de ferijs. l. diuinis. dic̄ lex. Ea q̄ ad militarē disciplinā ptinēt: etiā feriat̄ diebus pagēda sūt: vt dic̄ glo. ⁊ sic scholares legere scribere pnt: dūmō tn̄ p hoc penitus a diuinis nō sbtrahant̄: ⁊ huius rō est: q2 talia opa q̄tū ad suū finē pximū ⁊ pxiū sunt liberalia ꝰm Rich. Ulterius est notandū q̄ licȝ oīa opera corpalia ad spūalē dei cultū ptinētia: intantū seruilia dicant̄ inquātū pprie ptinent ad seruilientes: tamē inquātū sunt cōmunia ⁊ liberis ⁊ seruis non dicunt̄ seruilia: qnilibet aūt tam seruus q̄ liber tenet̄ in necessarijs puidere: nō tm̄ sibi ꝫ etiā pximo: psertim i ptinētibus ad salutē corpalē: ꝰm illd̄ Prouerb. xxiiij. Erue eos q̄ ducunt̄ ad mortē:

Septē sunt opa seruilia seu mechanica

vel etiā ea p̄parare q̄ requirunt̄ ad nature
cōseruationē: non em̄ est tam arta ꝓhibi/
tio opandi in noua lege in die dn̄ica: sicut
in veteri lege in sabbato: sed quedā opera
ꝓhibebant̄ in die sabbati: sicut decoctio
ciboꝝ ⁊ similia: ⁊ ideo qui ligna colligit in
die sabbati iussus est lapidib⁹ interfici: q̄
tamē cōcedunt̄ in die dn̄ica: vt de cōse. dis.
iij. c. puenit. ī fi. ⁊ apl'us ad colo. ij. Nemo
vos iudicet in cibo vel ī potu ⁊c̄. vide. Se/
cūdario vo tenet̄ tam liber q̄ seruus pro/
uidere sibi ⁊ ꝓximis in damnis rerū vitā/
dis: s̄m illud Deut̄. xxij. Non videbis bo/
uem aut ouē fratris tui errantē ⁊ p̄teribis
sed reduces fratri tuo: ⁊ dn̄s in euangelio
Luce. xiiij. Cui⁹ vestrū asinus aut bos in
puteū cadit ⁊ cōtinuo nō extrahet illū die
sabbati. Et iterū. xiij. hypocrite vnusq̄sqꜫ
vestrū sabbato nō soluit bouē suū aut asi/
nū a p̄sepio ⁊ ducit adaquare? Ex q̄b⁹ con/
cludit̄ q̄ opus corpale ptinens siue ad sa/
lutē corpis ꝓprij vel ꝓximi: siue ad vitan/
dū imminens damnū rei ꝓprij vel ꝓximi:
nō est cōtra obseruantiā sabbati. Et ꝓpter
hoc machabei sabbatū non soluerunt pu/
gnātes ad sui defensionē die sabbati. p̄mo
Machabeo. ij. hoc idem patet. xxiij. q. viij.
c. si nullā: vbi concedit pugnam nō solum
ī defensionē corporis: sed etiā patrie ⁊ le/
gum paternarū. Sic etiaꝫ Helias fugiēs a
facie Jezabel in die sabbati ꝓpter iustum
metū excusat̄: ⁊ dn̄s Matth. xij. discipl'os
suos excusauit qui colligebāt spicas ī die
sabbati ꝓpter necessitatē quā patiebant̄:
B hec Tho. ⁊ Asten. Deniqꜫ cum in veteri
lege cōcessum fuerat iter sabbati ad ambu
landū in festis qd̄ erat spaciū mille passuū
quo deambulare poterāt vltra ciuitatē vel
villā in qua erant: nec eis licebat ꝓgredi:
sed p mille passus poterant circa deambu/
lare: vt patꝫ in historia eccl'iastica pte. viij.
c. vj. ex hoc satis innuit̄ q̄ a trāsgressione
huius p̄cepti excusat̄ q̄s ꝓpter modicitatē
opis vel laboris: puta si labor tam modic⁹
est q̄ impedire non possit quietē mētis in
deo: ⁊ hec ratio etiaꝫ innuit̄ in glo. Exodi
xxxj. sup verbo quicūqꜫ polluerit sabbatū
glo. turbando quietē anime morte morief̄
scꝫ corpis ⁊ anime. Hinc concludit Asten.
li. j. ti. xxiij. q̄ non est dicendū q̄ propter
modicū opus homo mortaliter peccet: sed
quātū ad opus hō sine peccato facere pos/
set recurrendū est ad arbitriū boni ⁊ con/
scientiosi viri: vt si quis repararet fractu/
ram in sepe ⁊ hmōi: ex p̄missis autē omib⁹
facilis patet intelligētib⁹ respōsio ad que/
cūqꜫ specifica ⁊ pticularia descēdēdo. Ad
clariorē tamē simpliciū informationē dicit
Hugo in diasco. q̄ septē sunt opa seruilia
siue mechanica. Primū est agricultura q̄
cōprehendit omnē modū colendi terram.
Secūdū est lanificiū qd̄ cōsistit in omni ge
nere vestimentoꝝ. Tertiū est fabricatio qd̄
consistit in materia lignea lapidea: ferrea:
vel metallica. Quartū est venatio que cō/
p̄hendit omne genus pistorū ⁊ coquorū ⁊
omnē artem p̄parādi cibaria. Quintū est
nauigatio q̄ cōprehendit omne gen⁹ mer/
catorū. Sextū est medicina que consistit in
arte faciēdi pigmēta sirupos ⁊ sil'ia. Septi
mū est theatra q̄ cōprehēdit omnē artē lu/
di ⁊ iocūditatis. Omniū igit̄ istoꝝ quedā
sunt mere seruilitatis ⁊ nō cōtinue necessi/
tatis: vt agricultura: lanificiū ⁊ fabrica/
tio: ⁊ ista simplicit̄ ꝓhibent̄ ab ecclesia fie
ri in sabbato nisi in casu vt videbit̄. Que/
dam vo sunt cōtinue necessitatis: sic̄ illa q̄
ptinēt ad cōseruationē vite vel sanitatis:
vt nauigatio: venatio: medicina: ⁊ ista cō/
cedunt̄ inquātum sunt necessitatis nō in/
quātū sunt seruilitatis. Quedā sunt mere
iocūditatis: sicut theatra non pniciosa: ⁊
ista nec cōcedunt̄ nec ꝓhibent̄: pmittunt̄
tn̄ ꝓpter ꝓnitatem ⁊ fragilitatē humanā.
Que tamē vt clarius pateant ad pticula/
ria ꝓcedamus: ⁊ p̄mo de his q̄ sunt mere
seruilitatis ⁊ nō cōtinue necessitatis: quo/
rū primū est agricultura. De qua queri B
potest: vtrum liceat exerceri in die sabbati
siue festi: p̄sertim cum finis illius ordinet̄
ad cōseruationē ⁊ sustētationē hūane vite
que videt̄ esse necessaria. Ad hoc dicendū
q̄ nequaqꜫ licet agriculture diebus festis
insistere: p̄cipue q2 p̄cipit̄: Exo. xx. q̄ etiā
iumēta sabbato vacare debent: vt patet in
themate p̄us posito: verūtamē ꝓpter duas
causas admittit̄ agricultura in dieb⁹ dn̄i/
cis. Prima est necessitas q̄ tn̄ tanta dꝫ esse
q̄ labor sine piculo non posset p̄ueniri vel
differri: sic̄ ꝯtingit ī messib⁹ ꝓpter incursuꝫ
hostiū vel frequētes pluuias vel sil'es cas⁹
nā qn̄ tali nccītate patent̄ artant̄: tūc pn̄t
arare fruct⁹ colligere fossata facere: ⁊ alia
hmōi ī dieb⁹ dn̄icis ⁊ alijs festis p̄terqꜫ in
maiorib⁹: ⁊ tūc etiā si maior necessitas ap/
pareret ad victū necessariū acq̄rēdū: ita tn̄
q̄ de illis studeant largiores elemosynas
erogare: ⁊ h̄ idō ne deū videat̄ hō tēptare:

vt patet. xxiiij. q. viij. c. si nulla: extra de fe
rijs. c. licet ꝛ simile iudiciū ē de vindemijs
ꝓpter frigus ꝛ de quibuscūq fructibus in
casibus iuste necessitatis ad ꝯ̄uationē rei
qꝛ necessitas legē nō habet. Omnia tn̄ hec
ītelligi debēt cū dilatio est in iusto pericu
lo: vl̄ cū hec nō ita fieri pn̄t in alijs diebus
ne scꝫ occasiōe momenti pereat cōmoditas
ꝯcessa ꝓuisiōe celesti: nā ſm Rod. si iacen/
tib⁹ segetib⁹ in agro: aut fenis in pratis tē
pestas īmineat aut pluuia q̄ corrūpet aut
multū deteriorabit t'lia a solo separata do
mini rerū illaꝝ pn̄t īdēnitati sue p̄cauere:
ne tn̄ q̄s nimis sibiip̄i ꝯdescēdat in neces/
sitate vl̄ q̄ntitate laboris q̄ a pctō excusare
posset in festis op̄ari potius recurrēdū est
ad arbitriū boni viri q̄ꝫ p̄ aliquā doctrinā
generalē. Secūda causa ē pietas: qꝛ bn̄ li/
cet in sabbato ꝓpt̄ deū arare ꝛ agꝝ paupe
rū seminare vl̄ ducere ligna religiosis pau
perib⁹: ꝛ subuenire alijs miserabilib⁹ p̄so/
nis saltē in minorib⁹ festis dūmodo nō sit
specialit̄ a p̄latis ꝓhibitū: ꝛ dūmodo ꝓpt̄
ista se nū subtrahāt a diuinis nec talia fa/
ciūt ꝓpt̄ affectionē aliquā carnalē nec ꝓ/
pter spē remuneratiōis ſ tm̄ ꝓpt̄ deū: ꝛ q̄
illi⁹ paupertas exigere videatur: putat tn̄
Guil. sup̄ Ray. q̄ h̄ nō licet dn̄icis dieb⁹ et
maioribus festiuitatib⁹. Nimirū cū ſm q̄s
dā sunt q̄dā dies celebres q̄ tn̄ de facto nō
festant̄ q̄ntū ad cessationē ab operib⁹: ſ vi
dent̄ abrogati p̄ ꝯtrariā ꝯsuetudinē que ī
B eis habet locū nō ita sint de p̄cepto dei: sic̄
est dies dn̄ica ꝛ maiores illa. In cui⁹ etiaꝫ
argumentū eccl'ia de dn̄icis dieb⁹ ꝛ maiori
bus festis dūtaxat p̄ceptū dedit de audiē/
da missa in ꝓpria eccl'ia: vt patet ex̄. de par
rochijs. c. vt dn̄icis. ꝛ specificat festa. de cō
se. di. j. c. si q̄s etiā. Qꝛ aūt quedā miora fe
sta sunt abrogata: patet in aliq̄b⁹ loc̄ vbi
duo vltima festa infra octa. pasche ꝛ pēth.
iā venerūt q̄dammodo in dissuetudinē fe/
riandi quo ad agriculturā: sic̄ in aliq̄bus
locis nundine septimanales tenent̄ in fe/
stis vigilias nō habētibus que nō tenent̄
in alijs: que nimirū consuetudo simplices
excusat a tanto ꝛ si nō a toto: presertim cū
p̄lati ecclesiarū tacendo cōsentire vident̄.
Qꝛ si querit̄ quid de illis qui a dn̄is su/
is operari cogūt̄ in festis. Respōdet Guil.
ꝛ Rod. q̄ si hoc faciūt iusto metu inducti
vident̄ posse ꝓpter necessitatē excusari: q̄
tn̄ debent dn̄is suis bladorū vecturā: ꝛ af/
ferunt in diebus feriandis vt alijs diebus
ꝓprijs laboribus vacare possint liberi⁹ nō
sūt excusabiles: nisi forte ad hoc arta neces
sitas eos cogat: nā nō tenent̄ subditi dn̄is
suis obedire nisi in licitis ꝛ honestis.
Secūdū est lanificiū q̄d cōsistit in omni C
genere vestimētoꝝ: cui similit̄ nō licet insi/
stere feriatis dieb⁹ nisi iusta necessitas req̄
rit: vt plerūq ꝯtingit in tinctura q̄ tractū
aliquē req̄rit ꝛ ordinatā expeditioneꝫ. Si
q̄s igit̄ in timore dei ꝯstitut⁹ ꝓ posse sata/
git oīa disponere ad feriāda festa occurrē
te necessitatis articulo: si q̄n licet raro die/
bus feriatis occupat̄ in illis: credo q̄ talis
excusat̄ a mortali dūmodo se ꝓpt̄ h̄ nō sub
trahat a diuinis: ꝛ non fiat causa auaritie
q̄d in omnib⁹ subintelligendū est. Similit̄
dicendū est de sartorib⁹: illi tn̄ q̄ p̄cipue cir
ca principalia festa tāto tp̄e talib⁹ occupā/
tur q̄ frequēter post mediā noctē vl̄ circa
aurorā talib⁹ occupatiōib⁹ distēduntur et
eneruant̄: nequaq excusari pn̄t a mortali
cū omnino se reddūt ineptos ad festa cele
branda. Tertiū vero dicit̄ fabricatio q̄
ꝯsistit in omni materia ferrea: lignea: lapi
dea vl̄ metallica que similit̄ est ꝓhibita in
feriatis diebus exerceri: qꝛ sunt mere ſui/
litatis ꝛ nō ꝯtinētie necessitatis. Si tamē
q̄nq dieb⁹ illis occurrit causa ratiōabilis
necessitatis cessāte cupiditate ꝛ coop̄ante
pietate: tūc licet in talib⁹ aliq̄n festiuis die
bus occupari: dūmodo ꝓpt̄ hoc se q̄s non
subtrahit a diuinis: ꝛ ideo dic̄ Asten. post
Rod. q̄ barbarij vectores peregrinoꝝ ī su
is vehiculis aut iumētis: similit̄ ꝛ ferrato
res equoꝝ in casu rationabili pn̄t excusa/
ri: si p̄nciqalit̄ hoc faciūt ꝓpt̄ eoꝝ necessi/
tatē: q̄bus hm̄ōi op̄a impēdūt nec se ſbtra
hūt ꝓpter hoc a diuinis p̄cipue a missarū
solennijs: q̄ si hoc principalit̄ faciūt ꝓpter
questū ꝛ improbā cupiditatē: tūc nō excu/
santur a mortali: p̄sertim cū ꝛ iumētū in ve
teri lege quiescere p̄cipit̄. Similit̄ q̄ faciūt
sibi barbā radi vl̄ currib⁹ vehi vl̄ etiā eq̄s
ferrari: sunt intātū inexcusabiles inq̄ntum
causa ratiōalis ad h̄ eos vrgere dinoscitur
ꝛ si antea sup̄ his nō potuerūt sibi cōmode
ꝓuidere. Preterea credit Guil. glo. super
Ray. q̄ in festis liceat op̄ari circa edifica/
tionē eccl'iaꝝ paup̄culaꝝ: ꝛ circa op⁹ mini/
stroꝝ paupeꝝ q̄ nō habēt reddit⁹ sibi suffi
cietes: ita tn̄ q̄ huiusmodi labor audita mis
sa post celebrationē diuinoꝝ incipiat̄: nec
vsq ad vltimā fatigationē insistat̄ dūmo/
do sola pietas sit in causa: ſ ve mūdo ver/

genti in seniũ: qꝛ iã oĩa fere ꝯflant in for/
nace auaritie cõplacẽtie hũani fauoris vel
alterius sinistre intẽtiõis. Deniqꝫ scdm
Asteñ. vbi. s. post Rod. Quis clericis non
liceat scribere de quaterno ĩ quaternũ ali/
ꝗd grãde diebus feriãdis: licitũ tñ ẽ lecti/
ones suas trãscribere q̃s sine scriptur̃ nõ
possent memorie cõmẽdare: ⁊ in lectiõibus
q̃s audiũt libros corrigere: similit̃ licꝫ re/
ligiosis ⁊ alijs ſmões ⁊ alia deuotionalia
colligere vl̃ scribere intuitu ꝓfectꝰ spũalis
in se vl̃ in alijs dũmodo nõ minus insistãt
ita ꝙ ꝓpt̃ hoc a diuĩs se subtrahãt: ⁊ dũ/
modo postmodũ vẽdendi ꝓtũc intẽtionez
nõ habeãt: qꝛ tũc haberẽt oculũ ad lucruz
futurũ qđ ꝓprie ſuilitatis est: ⁊ ex p̄dictis
multa ꝑticularia silogizare possumꝰ. Se
cũdo videndũ est de his q̃ sunt cõtinue ne
cessitatis: vtpote primo de nauigatiõe que
cõprehẽdit omne opus mercatoꝝ: de q̃ li/
cet ad singula respõdere nõ possumꝰ: q̃daz
tñ exẽpli causa ad instructionẽ simpliciuz
ad facilẽ agnitionẽ oĩm etiã aliorum breui
stilo ꝓsequamur: qꝛ de similibus fere sem/
per idẽ est iudiciũ: nã h̃ cõprehẽdit omnia
mercata q̃ arte fiũt p̄ter esculẽta ⁊ poculẽ/
ta: vñ qꝛ talia nõ sunt cõtinue necessitatis
ideo vẽdere vl̃ emere talia diebꝰ feriat̃ nõ
est licitũ: vtpote calceos: caligas: corrigi/
as: calepodia: sandalia: aliaqꝫ infinita io/
calia in auro: argento: stanno: cupro: omĩ/
qꝫ metallo cũ omni suppellectili: cuiꝰ vsus
est int̃ homĩes. Notandũ tñ ꝙ in istis di/
stinguunt̃ duo genera mercãtie: nã q̃daz
ĩproprie dicunt̃ mercatores vl̃ negotiato/
res q̃ scꝫ ꝓpria dũtaxat artificia vendunt
potius insistẽtes lucro artis ꝓprie q̃ꝫ mer
cantie: de quibus talis regula dari põt ꝙ
nullus eoꝝ excusat̃ a mortali diebꝰ festiuis
artificia talia faciẽtes: vl̃ etiã p̄ foribus ad
vendẽdũ exponẽs ex ꝯsuetudine: ⁊ mltõ/
minus ad forũ educẽs cũ in hoc apte relu
cere videat̃ ĩproba cupiditas: nisi tales ex
cusaret necessitas: ꝙ de solo cũ familia sua
victitãs laboritio nõ inueniẽt copiã vẽdẽ/
di artẽ suã diebus ceteris: tũc enĩ si quan/
doqꝫ in festis minoribus q̃ nõ intãtũ obli/
gant vt dictũ ẽ: cũ timore dei sola euidenti
necessitate nõ cupiditatẽ suã artẽ vẽdẽdaz
exponeret: vl̃ etiã nundinas aliq̃s cuz eis
requireret: credo ꝙ excusaret̃ a mortali:
dũmodo ꝓpter hoc se nõ subtraheret a di
uinis: p̄sertim a missa audienda: al̃s p̄cipi
tur extra de ferijs. c. omnes: ꝙ mercatũ in

eis scꝫ festis minime fiat. Preterea si talẽ
artẽ p̄ foribus venditioni nõ exponũt req̃
siti tñ ab alijs scꝫ peregrinis vl̃ villanis, vl̃
etiã paupibus q̃ forte pecunias prius ha/
bere nõ poterãt aut etiã alijs vicinis q̃ pri
us ex incuria emere nõ satagebãt cũ dei ti
more magis ex pietate q̃ ex cupiditate sa/
tisfaciãt: sobrie tñ credo ꝙ excusant̃ a mor
tali: dũmodo tñ ꝓpterea diuĩa nõ p̄termit
tant in domo ꝑsistẽtes ⁊ expectãtes supue
niẽtes: sicut aranea residẽs in tela muscas
obseruat: cõsulendũ tñ est ꝙ ementes ad/
moneãt ꝙ nõ amplius veniãt diebus feri
atis: p̄sertim illos q̃ pret̃ necessitatẽ ratio/
nalẽ hoc faciũt: ⁊ mltomagis excusant̃ ex
ratiõali necessitate nõ cupiditate talia die
bus illis emẽtes. In omnibꝰ enĩ hmõi in/
tuenda est rei necessitas: facti pietas: ⁊ in/
tẽtionis puritas: que tria multa que sunt
ꝑ se illicita ꝑ accidẽs licita ĩmo meritoria
reddunt. Ad laudẽ dei.

De operibꝰ seruilibus q̃ sunt na uigatio: venatio: medicina: thea/ tra: ⁊ qñ festũ incipit ac vtrũ labo rare sit in p̄cepto: Sermo VII — A

Memento vt diem sabbati sanctifices Exo. xx. Iaz
restat videre de secundo genere
mercatoꝝ q̃ ꝓprie negotiatores dicuntur.
de quibꝰ dicit Chrys. sup illõ Matth. xxj.
Eijciebat e templo oẽs emẽtes ⁊ vẽdẽtes.
Quicũqꝫ cõꝑat rẽ vt illã integrã ⁊ ĩmuta/
tã dando lucret̃: ille mercator est q̃ de tem
plo eijcit̃. Quõ tñ illa mercatio sit licita vi
debit̃ infra. Hoc tñ genus mercãdi q̃ꝫtum
ad violationẽ sabbati minus excusat q̃ꝫ p̄/
cedens ceteris paribꝰ. Nimirũ cũ p̄cedẽs
nõ nisi de ꝓprio labore: sed istud etiã ple/
rũqꝫ de alieno labore lucrũ q̃rit. Hinc dicit
Tullius ꝙ sordidũ est eoꝝ officiũ q̃ emũt
a mercatoribus quod statim vẽdant: nihil
enĩ ꝓficiunt nisi queãdmodũ mentiant̃.
Agricultura enĩ nil meliꝰ: nil vberiꝰ: nil ĩ
homine libero digniꝰ: ⁊ ideo nõ minꝰ stri/
cte p̄ceptũ in isto genere negotiatiõis de/
bet accipi q̃ in priori: sed potius econtra.
In cuius argumentũ dicit Rod. ꝙ qui va
dunt ad mercata vel mercata faciunt die/
bus dñicis vel festis: si hoc factũt aliquã/
do pro sua necessitate nõ ex cõsuetudie vel
cupiditate non peccant mortaliter dũmo/

do diuina non pretermittunt. Si vero du
cant in ꝯsuetudinē: aut ex improba cupidi
tate lucrandi sicut faciūt mercatores q ꝓ/
pter frequentandas nundinas aut merca
ta vix aut nunq̄ eccl'iam intrant tunc pec/
cant mortaliter: vel etiā si essent mercata ꝓ
hibita a prelatis loci illius. Preterea eoꝝ
que mercant̄ quedam sunt vtilia. s. ad ali/
quem vsum licitū ⁊ honestū: quedā vana
⁊ diuersa clenodia quoꝝ vsus est vanitas
quedā nociua vl' q̄tū ad corporalia vl' etiā
q̄tū ad spiritualia nocumenta vt diuersa
instrumenta ludoꝝ ⁊ oblectamēta sensuū
vt alee: pile: ludi scachorum olfactoria cer
ta ⁊ similia: ⁊ ſm hūc triplicē gradū aggra
uatur etiā peccatū in violatione sabbati.
Deniq̄ p̄ter ea que dicta sunt ponēda vi/
detur cōclusio generalis: ꝙ quicūq̄ emit
in die festo eo pacto ꝙ carius vendat: intē
dens exercere negotia mortaliter peccat:
cū in hoc reluceat manifeste causa emptio/
nis rei illius cupiditatē esse: ꝙ si non emat
eo pacto nō est facile precipitare sentētiā.
Similit̄ etiā q̄cūq̄ emit etiā ferialib' die/
bus ea intētiōe ꝙ carius vēdat etiā dieb'
dñicis vl' saltē verisimilit̄ credit ꝙ cogetur
iterū vendere dieb' feriatis nō excusat̄ a
mortali si postmodū quasi coactus diebus
ꝓhibitis iteꝝ vendit: q2 seip̄m voluntarie
obtulit ad illā coactionē auaritia victus.
Verūtamē de esculētis ⁊ poculētis postea
dicā: nec etiā excusant̄ a mortali si merca
ta in vehiculis aut iumentis de loco ad lo
cū transtulerūt in festis: si cōmode poterūt
facere in alijs: maxime si ꝓpt̄ hoc subtra
hant se a diuinis: vnde ceteris paribus pri/
mū genus mercatoꝝ difficili' cadit in mor
tale q̄ scd'm genus ⁊ etiā facilius excusat̄.
Deniq̄ cursores ⁊. viatores si mittūt̄ a do
minis suis vl' mercatoribus q̄bus ex cōdi
tione vl' pacto seruire tenent̄: sicut serui em/
ticij vl' cōducticij siue hoc faciūt ꝓ pecunia
siue nō. Astesā. post Ro∂. nō audet eos cō/
demnare p̄cipue si missā audierint: cū scd'z
legē cōcessum fuit ire in sabbato: licet non
vltra mille passus: qd' iter sabbati dicitur.
Act. j. Si tñ in nullo erant eis ligati: nec
alijs tēporib' seruire consueti: nec subest in
eis mouēs causā pietatis vl' necessitatis: ſ3
tm̄ cupiditatis nō excusant̄ a mortali: ma/
xime si se subtrahūt propt̄ hoc a diuinis.
In nauigantib' autē maior inuenit̄ excu/
sationis occasio ꝓpter incertitudinē ven/
ti ⁊ tēpestatū: ac etiā ꝓpt̄ minorē laborem

vt cōmuniter: multa tamē in illis sunt ob/
seruanda tanq̄ illicita que non cauētur ni
si ab hijs qui verū dei timorem habent.
Tertio principaliter videndū est de ve/ B
natione que cōprehendit omne genus pi/
storū ⁊ cocorū ⁊ omnē artē preparandi ci/
baria: de qua venatione primo datur talis
regula generalis: ꝙ q̄uis non licet in fe/
stis tenere mercatū publicū rerū venaliū
saltem eorū que nō pertinēt ad necessitatē
diei. Mercata tamē que fiūt de victualib'
ad necessitatē diei ptinētibus: sic ꝙ dies si
ne illis nō pōt cōmode transigi nō vident̄
facile dieb' illis debere ꝓhiberi: dūmō tñ
ꝓpt̄ h̄ nō se subtrahāt a diuinis horis det̄
minatis ab eccl'ia ſm ꝯsuetudinē loci: eo
ꝙ ibidē excuset necessitas: p̄sertim in his
victualib' que cito corrumpunt̄: sicut car/
nes: pisces ⁊ similia: nō enī sic excusat ne/
cessitas in his victualibus que diu perse/
uerant: vt omēs fructus: caseus: butyrū:
oua ⁊ similia. Pro quo sciendū ꝙ quoꝝ
officiū ꝓprie est vēdere carnes: si q̄tum in
eis est magis optarēt vēdere in vigilijs q̄
festis: ſ3 obstāte ꝯtraria ꝯsuetudine cogū/
tur vendere in festis faciētes hoc cū displi
centia ⁊ dei timore: ac tali tp̄e ꝙ ꝓpt̄ hoc
se nō subtrahūt a diuinis: p̄sertim ab offi/
cio summe misse: credo tales excusari pos/
se a mortali: dūmō reddit' sufficiēt̄ nō ha/
beāt: vñ cū familia sua ſm statū suū viuāt
al's sec': q2 ⁊ h̄ ptinere videt̄ ad notā aua/
ritie. Et similit̄ dicēdū videt̄ de vēditione
pisciū. Illi tñ q̄ tāq̄ aucupes residēt in ma
cello: vl' mulieres ꝯsuetudinarie residētes ī
foro ad vendēdū multimoda genera auiū
ac paꝝ vl' nihil curātes de diuino officio ſ3
totalit̄ imersi tā īprobo lucro: nequaq̄ ex/
cusāt̄ a mortali pctō. Similit̄ eos q̄ victua
lia diu perseuerantia sine corruptiōe pre fo
ribus vl' in foro diebus feriatis ponere p̄/
sumunt ad ostentationem venditionis: a
mortali peccato excusare non audeo: si ex
cōsuetudine faciūt: q2 talia satis tēpestiue
cōparare possunt: ac ꝑ illā ostētationē cete
ris christianis lapidē offensionis ⁊ petrā
scandali ponūt: vl' ad detrahendum vl' ad
imitandū vel ad emendū: vt patet in fru/
ctibus diuersi generis: ⁊ sic ditant̄ pecca/
tis nō solū ꝓprijs sed etiā alienis: ſ3 ve ho/
mini ꝑ quē scādalū venit. Deinde venia/
mus ad officia tabernariorum: cocorū et
pistoꝝ q̄ sunt officia quidē licita sed peri/
culosa ꝓpter diuersas proximas occasiones

peccatorum: vtpote gule: ebrietatis exceſ/
ſiui laboris reſpectu ſabbati ĩprobi lucri ⁊
auaritie: nam quid aliud taberna ꝙ̄ ipſoꝝ
demonū ecclia vbi parrochiani frequēter
ꝯueniūt ⁊ deo ventri feſtū celebrāt: quorū
pleban⁹ eſt tabernariuſ: maxīe qꝛ dꝛ Eccl.
xxvj. Due ſpecies difficiles ⁊ ꝑiculoſe ap/
paruerūt mihi: difficile exuit̄ negotians a
negligētia ſua: ⁊ nō iuſtificabitur caupo a
pctīs labioꝝ. Qꝛ ſi q̄rūt excuſationē ĩ pec/
catis: rn̄det ibidē ſapiēs ſubdēdo ꝓpt̄ in/
opiā inq̄t multi deliq̄rūt: ⁊ q̄ q̄rit locuple/
tari auertit oculū ſuū. ſ. a ꝯſideratiōe ſum
mi boni ⁊ veri ꝑ quā retrahit̄ a pctīſ: vn̄ li
cet hoſpicia ꝓpter peregrinos ⁊ aduētātes
licita reddant̄: tn̄ ex ꝯſuetudine receptare
aduētū malignantiū intraneoꝝ: mane me
ridie: veſpe: media nocte ad ĩebriādū: peie
rādū: balſphemādū: taxillādū: q̄d aliō di
xeri ꝙ̄ talez tabernā eē ſynagogā ſathane
vbi mīma cura de ecclia: de diuīo officio:
de ſ̄mōib⁹ ⁊ hee oīa caupōes ſuſtinēt male
dicti q̄ſtus gratia. Sic cocoꝝ officia licita
q̄dē ſūt in ſe dūmodo ꝓpterea nō omittāt
diuīa: ⁊ q̄̄titas opis q̄litaſq̄ intentionis
ꝓprie fuerit debite modificata: ſ̄ vbi poſ/
ſunt h̄ diſcerni cū oīa ꝯflēt in fornacē dete
ſtabilis auaritie: ⁊ ꝑpetuis inhiēt lucris:
curis: diſtractiōib⁹: ita ꝙ ad ſabbati ſctifi
cationē penit⁹ ſe reddunt ĩhabiles: merito
verētes illud. Exo. xxxj. q̄cunq̄ polluerit
ſabbatū. glo. turbādo q̄etē aīe morte mori
etur. ſ. corpis ⁊ aīe: multo igit̄ magis lici/
tū eſt coq̄re ꝓ cura domeſtica ꝙ̄ ꝓ ĩprobo
lucro totū diē expēdere in ciboꝝ decoctio/
ne ⁊ venditiōe: qꝛ labor ille q̄ dieb⁹ feriatꝭ
grā q̄ſtus fit turbās aīe q̄etē ⁊ ſēſus liber/
tatē cauſat mortale pctm̄: qꝛ h̄ ē oīno ſ̄uile
⁊ ꝯtra intētionem legiſlatoris: Sic deniq̄
piſtoꝝ officia licita q̄dē cōprobant̄ dūmo/
do moderate fuerint exercitata. Pinſere
tn̄ dieb⁹ feriatis abſq̄ euidenti neceſſitate
dictāte auaritia ſicͭ cōtingere ſolet in feſtis
paſche ⁊ pēthecoſtes: vt pane recēti gulo/
ſos alliciāt: nō pōt a mortali facilit̄ excuſa
ri: magis tn̄ excedunt in violatiōe ſabbati
piſtores coquētes paſtillos ex farina ⁊ car
nibus vl̄ piſcib⁹ ⁊ lagana: ſimiliaq̄ luxu/
rie oblectamēta: q̄bus in generali talis re
gula dari pōt: ꝙ ſi illud eſt ꝓpriū eoꝝ offi/
ciū: ⁊ tūc ab aliq̄b⁹ ꝯuiuiū parare volenti
bus: ſicͭ ꝯtingit in nuptijs ꝯtubernijs ⁊ ſi
milib⁹ req̄ſiti fuerint illa facere dieb⁹ feria
tis: tūc credo ꝙ excuſant̄ dūmodo tn̄ diui

na (p̄ſertim miſſā) audiāt: ⁊ in occulto illā
p̄parēt: ne p̄tereūtes vl̄ ſcādalizēt vl̄ ad ſi/
milia affectāda alliciāt: dūmodo etiā faci
ant intētiōe debite circūſtantionata. Qui
vero nō req̄ſiti talia faciūt p̄ foribuſ tanq̄
aucupes reſidētes ⁊ preparātes: vt ſic ad
emēdum alliciāt p̄tereūtes nō excuſant̄ a
mortali cū illud faciūt euidēt̄ ex auaritia.
Ceteꝝ victualia adducentes vl̄ merces ad
loca remota ſicͭ vina ⁊ alia ſ̄m Aſten. poſt
Rod. excuſātur a violatiōe ſabbati cū ſine
graui ĩcomodo nō pn̄t vacare in feſtis ab
eundo ⁊ quadrigādo: ſimilit̄ q̄ mittūt eq̄s
vl̄ vehicula vl̄ ſ̄uos ad afferēda q̄dā neceſ
ſaria in die feſto ſine q̄bus nō poſſent ipſū
feſtū cōmode trāſigere: nec an̄ ſup his ha
bēdis cōmode poterāt ſibi ꝓuidere. Dein
de Rod. ⁊ Aſte. dicūt de molēdinis ad vē
tū ⁊ aquā: ꝙ cū officiū eoꝝ expleri poſſit ſi
ne magna opa hoīm: ideo credūt eē ſ̄uan
da cōſuetudinē regiōis nō ꝓhibitā a p̄latꝭ
circa feriationē a talib⁹ in feſtis feriādis:
qd̄ maxime veꝝ eſt de molēdinis ad vētū
ꝓpter omnimodā incertitudinē: nō tn̄ ſic
generalit̄ cōcedendū eſt de molēdinis ad
aquā niſi in euidēti neceſſitate talis aqua
retineri nō poſſit: ⁊ ergo qn̄ veriſimilit̄ cre
dunt nō eſſe neceſſariū tūc obligant̄ magꝭ
ad feriandū: ſubītelligit̄ ēt ꝙ ob hoc ſe nō
ſubtrahāt a diuinis: p̄ſertim ab audienda
miſſa. Molēdina tn̄ q̄ trahunt̄ ꝑ iumenta
ſ̄m eoſdē omnino q̄eſcere debēt: tn̄ ꝓpt̄ ma
iorē operā q̄ req̄rit̄: tū ꝓpter certitudinez
laboris ⁊ vſus molendi die ſequenti: tū qꝛ
ſ̄m legē nō ſolū homines ſed ⁊ iumēta ſab
bato ſint vacare iuſſa: vt patet in themate
Si tn̄ h̄ euidēs nc̄citas req̄reret tūc licitū
eſſet eis vti. Et nota generalit̄ ꝙ neceſſitaſ
victualiū vl̄ capiendoꝝ vt piſciū vl̄ cōgre/
gandoꝝ vt ſegetū: vl̄ etiā p̄parādoꝝ: vt ci
boꝝ: cū rationalis fuerit ⁊ rationabilit̄ ꝓ/
trahi nō poterit in alterū diem ſine euiden
ti damno vl̄ incōmodo in re vl̄ ĩ iuſto timo
re laborē excuſat in diebus feriandis: exē/
pli gratia: dicit̄ extra de ferijs. c. licet tam
veteris ꝙ̄ noui teſtamēti pagina ſeptimuz
diē ad humanā quietē ſpecialit̄ deputauit
⁊ tā eū ꝙ̄ alios dies maieſtati altiſſimi de/
putatos necnon natalia ſanctoruz marty/
rū eccleſia decreuerit obſeruāda: ⁊ in his
ab omni opere ſeruili ceſſandum. Sequi/
tur. Indulgemus tamē vt liceat parrochi/
anis vr̄is dieb⁹ dn̄icis ⁊ alijs feſtiuis pret̄
ꝙ̄ in maioribus anni ſolennitatib⁹: ſi alle/

cia terre se inclinauerint: eoꝝ capiendi in/
gruente necessitate intēdere: ita ꝙ post ca/
pturā ecclesijs circūpositis ⁊ christi pau/
peribus ꝯgruā faciāt portionē: ⁊ hoc idē
intelligi debet de omī ope lucratiuo quod
fit in sabbato ex rationali causa: vt sic ī ele
mosynis fiat debita recōpensa saltē q̄tum
ad decimā partē lucri: vt dicit glo. ibidem
qꝛ quasi decime p̄diales cēsent. Tertio
¶ principaliter vidēdū est de medicina q̄ cō/
sistit in arte cōficiēdi pigmenta ⁊ sirupos
⁊ silia: ⁊ in his etiā rationabilis necessitas
iudicio boni ⁊ discreti viri semp excusat:
dūmodo diuina nō pretermittāt: ⁊ etiam de
lucro dieꝝ feriataꝝ christo cōtribuat in ele
mosynis corporalibꝰ dandis: vl' in paupe/
ribus gratis subueniēdū: tm̄ hoc sollicitꝰ
obseruēt ne ꝓpriā ꝯscientiā improba cupi/
ditate vel sinistra intentione cōmaculent.

Deniq̄ videndū est de his q̄ sūt mere io/
cunditatis sicut theatra nō periculosa vel
pnitiosa corpori vl' anime vl' sensui: s tm̄ io
cunda ⁊ recreatiua: ⁊ tales ludi nec ꝯcedū
tur in sabbatis nec ꝓhibent: s tm̄ pmittū/
tur ꝓpter ꝓnitatē ⁊ fragilitatē humanaz:
talibus tn̄ insistētes tpe diuinoꝝ nō excu/
sant a mortali: quia dicit de ꝯse. di. j. q̄ die
solenni p̄termisso cōuentu eccl'ie ad specta
cula vadit excōmunicet: nec eni q̄s excōi/
cari debet nisi ꝓ mortali. Similit extra tē/
pus diuinoꝝ in festis hmōi ludos exercēs
ad improbā cupiditatē vl' auariciā nō ex/
cusatur a mortali: si tn̄ hoc facit tm̄ ꝓ sustē
tatiōe nature: ⁊ hoc moderate nō est p̄cipi
tanda sentētia. Tertia deniq̄ s'uitus est
ip̄ius dei: ⁊ s'm hoc opus s'uile dici potest
omne opus latrie qd̄ soli deo exhibēdū ē:
⁊ ideo ab alijs opibus cessādū. Pro quo
sciendū ꝙ in obseruātia sabbati duo sunt
ꝯsiderāda: quorū vnū est sicut finis: ⁊ hͦ ē
vt homo vacet rebus diuinis: qd̄ signifi/
catur ibi: Memēto vt diē sabbati sanctifi/
ces. Illa em̄ in lege sāctificari dicunt que
diuino cultu mancipātur. Alteꝝ est cessa/
tio seruiliū scꝫ peccati ⁊ corporalis seruitu
tis. Opus tn̄ latrie qd̄ ptinet ad dei serui/
tiū nō ꝓhibet in die sabbati: qꝛ hoc essꝫ cō
trariū fini obseruatiōis ip̄ius sabbati q̄ ē
vt vacet opibꝰ ad dei seruitutē ptinētibꝰ:
Unde dn̄s Joh. vij. circūcisionē accipit ho
mo in sabbato vt nō soluatur lex moysi: et
Math. xij. Sabbatis sacerdotes ī templo
sabbatū violant. i. corporalit operantur in
sabbato ⁊ sunt sine crimine: sic etiā sacer/
dotes in sabbato circūferētes archam dn̄i
nō trāsgrediebant p̄ceptū dei. Sic in lege
gratie nullius actus spiritualis exercitiuz
est ꝯtrariū obseruantie sabbati: puta si q̄s
docet v'bo vl' scripto: Un̄ Numeri. xxviij.
dicit glo. ꝙ fabri ⁊ hmōi artifices ociantur
in die sabbati. lector autē diuine legis vel
doctor ab opere suo nō desistit nec tn̄ ꝯta/
minat sabbatū: qꝛ sabbatis debēt homīes
vacare psalmis hymnis ⁊ canticis spūali/
bus: vt de ꝯse. di. iij. c. ieiunia. vbi sequit.
Die aūt dn̄ica nihil aliud agenduz est nisi
deo vacandū: nulla operatio in illa sancta
die agat nisi tm̄ in hymnis ⁊ psalmis ⁊ cā
ticis spūalibus dies illa trāsigat: Similit
insistendū est p̄dicationi ⁊ auditioni verbi
dei ⁊ virtutibus ⁊ regulari discipline reli/
giosesq̄ obs'uantie magis q̄ alijs diebus:
ad que melius exequenda ꝓhibent artes
mechanice secularia negotia ⁊ placita cete
raq̄ talē vacationē ⁊ sanctificationē īpedi
entia: vt extra de ferijs. c. oēs. ⁊ de cōse. di.
iij. c. rogatiōes. vbi etiā dicit ꝙ tribꝰ diebꝰ
rogationū s'ui ⁊ ancille debent ab ope re/
laxari: quo magis vniuersa plebs ꝯueni/
ret ad exorandū dn̄m. Hic queri pōt qn̄
dies solennis regularit incipit vl' desinit.
Ad hoc rn̄dct Hein. boyc: extra de offi. iu/
di. delegati. in. c. ꝯsuluit: ⁊ extra de ferijs.
in. c. qm̄. ꝙ quo ad celebratiōes diuinoruz
incipit dies de vespera ī verperā: vt extra
de ferijs. c. j. ⁊ hoc quo ad clericos: verūta
mē quo ad laicos vl' quo ad feriandū inci/
pit a vespera in vesperā. i. sero. Initiū tn̄ ⁊
finis festoꝝ ꝯsiderari debet s'm qualitatez
eoꝝ ⁊ diuersaꝝ ꝯsuetudines regionū: ⁊ si/
cut exigit magnitudo festoruz celebrari sic
videtur ea prius debere incipere ⁊ tardius
terminare: vt lucide patꝫ extra de ferijs. c.
qm̄. Ex his potest elici ꝙ festa cōmunia ad
tardius incipiūt qn̄ desero cōiter solēt desi
stere a labore: sed pcipua festa q̄ enumerā/
tur de cōse. di. j. c. si q̄s extra parrochias.
debent prius incipi: qꝛ ad illa requirit ma
ior reuerētia ⁊ p̄paratio: q̄ ergo in fraudez
diei festi in eoꝝ vigilijs suis artibꝰ ⁊ labo/
ribus insistunt: solito tardius p̄tendētes
longiorē q̄etē diei sequētis: nō excusant a
violatiōe festi cū maior deberet eē sollicitu
do suis tēporibus de bonis anime q̄ cor/
poris. Preterea quo ad iudicia dies inci/
pit demane ⁊ desinit in vespere: ⁊ sic de lu/
ce in lucē: vt patꝫ in aut. de iud. §. sedebāt.
colla. vj. quo ad cōtractus vero s'm leges

tunc a media nocte in mediã noctẽ: ſm Jo
han.an. ⁊ Hoff.in.c.ↄſuluit. ⁊.ff.de ferijs.
l.more romano. Unde ſi iuraui dare decez
in dñica nõ ero piurus ſi dedero ante me/
diã noctẽ ſequentẽ. Deniqꝫ quo ad ieiuni/
um tunc incipit poſt cenã diei p̄cedentis ⁊
deſinit in mane diei ſequentis: vt patet de
ↄſe.di.iij.de eſu carniũ: ⁊ idẽ eſt ĩ ſimilibꝰ
obſeruandũ ſm Hoſt.in ſumma de ferijs.
Hic in fine queri põt vtꝝ alijs diebꝰ labo
rare ſit in p̄cepto ſicut requieſcere in ſepti/
mo: p̄ſertim cũ dicit̃ in p̄mo themate: ſex
diebus operaberis. Ad hoc rñdet Aſten.
li.j.ti.xxij.ꝙ triplex eſt labor. Primus eſt
debitus qui duplex eſt. Unus excludens
ociũ anime: ⁊ ad illũ tenent̃ omnes: ſic̃ eui
tare tenent̃ peccatoꝝ occaſiones: nã om̃is
homo tenet̃ ſe exercere in aliquo vtili ra/
tione cuius excludat a ſe tẽptatiõis ĩgreſ/
ſum: ſm illud Ecc̃i.xxxiij. Mitte illum in
operationẽ ne vacet: multã em̃ malitiã do
cuit ocioſitas. Alius eſt ĩtroducẽs fructũ
⁊ ille eſt triplex: Unus eſt p̂latorũ de cura
ſubditoꝝ: de quo.j.Thymo.v. Qui bene
p̄ſunt p̄ſbyteri duplici honore digni habe
antur: maxime q̃ laborãt ĩ verbo ⁊ doctri/
na: ⁊ ad hunc obligant̃ p̂lati ⁊ eccl̃ie mini
ſtri ⁊ ſeminatores verbi dei: Unde apl̃us
j.Coꝝ.iij. Ego plãtaui appollo rigauit ⁊c̃.
Seq̃tur. Unuſq̃ſqꝫ mercedẽ accipiet ſm ſu
um laborẽ. Alius actiuoꝝ q̃ laborãt vt ha
beant vnde viuãt ⁊ alijs tribuãt. Eph.iiij.
Magis aũt laboret vnuſq̃ſqꝫ opando ma/
nibus ſuis q̃ bonũ eſt vt habeat vnde tri
buat neceſſitatẽ patienti: ⁊ ad hunc tenet̃
fortes capere ne cogãt̃ viuere ocioſe de bo
nis que debent̃ alijs. Tertius eſt cõtẽpla/
tiuoꝝ in q̃bus ⁊ ſi q̃eſcit mẽs a ſtrepitu mũ
di: tñ ĩuigilat ſollicitudo deo placẽdi ⁊ ali
is gratiã impetrãdi: iuxta illud canti.iiij.
Ego dormio ⁊ cor meũ vigilat: naz in dor/
mitione q̃es eſt: in vigilia labor: ⁊ ad hũc
laborẽ tenent̃ cõtẽplatiui ſi nolũt inueniri
ingrati. De primis igit̃ ⁊ tertijs laboribuſ
dicit̃ Sapien.iij. Bonoꝝ laboꝝ glorioſus
eſt fructus: ⁊ illis laboribus inſiſtentes de
elemoſynis viuere poſſunt: q: ꝓ illis a q̃bꝰ
accipiũt vtiliter laborãt. Secũdus labor ẽ
ↄceſſus: ſcꝫ ꝓpter neceſſitatẽ ⁊ humanam
fragilitatẽ: ⁊ eſt labor cordis circa occupa
tionẽ tẽporaliũ: de quo Ecc̃s.j. Cognoui
ꝙ in eis eſſet labor ⁊ afflictio ſpũs. Et iteꝝ
hanc occupationẽ peſſimã dedit deus fili/
is hominũ vt occuparent̃ in ea: ⁊ eſt pena
peccati originalis. Tertius labor eſt ꝓhi/
bitus qui eſt curioſitatis ⁊ cupiditatis: q̃
potiſſime ſpiritualẽ extĩguit quietẽ in deo:
de quo dicit̃ Hiere.ix. Ut iniq̃ agerẽt labo
rauerunt. Sed vt dicit̃ Eſa.lix. Telas ara
nee texuerunt. Sequit̃. Tele eoꝝ nõ erũt ĩ
veſtimentũ neqꝫ operiẽt operibꝰ ſuis ope/
ra eoꝝ inutilia: ⁊ opus iniq̃tatis in mani/
bus eoꝝ. Q̃ð a nob̄ auertat ieſus chriſtꝰ.

De virtute prudentie que põit vim rationalẽ in quietẽ ad facien/dũ ſabbatũ delicatũ: ⁊ de partibꝰ eius: Sermo VIII

MEmento vt diem
m ſabati ſanctifices Exo.xx. Ter/
tio modo p̄ceptũ iſtud exponit̃
memento ⁊c̃. id eſt vt illa die puriſſime cõ/
templationi ⁊ ꝑfecte quieti mentis inten/
das ab omnibus peregrinis occupationi/
bus te abſtrahendo ⁊ diuinis amplexibꝰ
ꝑ amoroſum effluxum iugiter inherendo.
Ad quod vtiqꝫ ꝑficiendũ neceſſe eſt vt A
homo inferior debite diſponat̃ ⁊ ip̄i ratio/
nis dictamini ꝑfecte ſubijciat̃: vt ſic ad ori
ginalẽ iuſticiã q̃ðammodo reducat̃: nam
deus hominẽ fecit rectuz: ab initio nobili/
tans illũ nõ ſolũ ſua imagine ſ; etiã ſimili/
tudine: ⁊ vt illa ꝑs hominis que ſuperior
eſt libere tenderet in deũ ſubiecte ſibi fue/
runt ꝑtes inferiores ſenſualitatis vt nihil
in eis accidere poſſet q̃ð mentẽ a cõtẽpla/
tione diuinoꝝ impediret: ſed per peccatũ
homo cecidit a tali rectitudĩe: ideo ad om
nia inferiora curuatus eſt: oportet igit̃ ad
exhibendũ dño ſabbatũ delicatũ ꝙ ꝑs il/
la denuo reformet̃ ⁊ ſupiori ꝑti debite ſbij
ciatur: vt hoc medio ad mentis quietẽ ho
mo queat ꝑuenire. Inferior autẽ ꝑs homi
nis maxime reformatur ⁊ quietatur: ac eti
etiã ſubijcitur ꝑti ſuperiori ꝑ virtutes car/
dinales: naz ſicut virtutes theologicales
habẽt rectificare ꝑtẽ anime ſuperiorẽ in q̃
conſiſtit imago trinitatiſ: q: imago creato
ris cõſiſtit in trinitate ꝑſonaruz ⁊ vnitate
eſſentie: ⁊ imago recreationis ↄſiſtit in tri
nitate habituũ cũ vnitate gratie per quos
tres habitus virtutũ anima fertur in ſum
mã trinitatẽ ſm tria appropriata tribꝰ ꝑſo/
nis ita ꝙ fides dirigat in ſũme veꝝ credẽ
do ⁊ aſſentiẽdo: ſpes in ſumme arduũ in/
nitendo ⁊ expectãdo charitas in ſũme bo/

nū desiderando ꝛ amando:sicq̄ꝫ virtutes
theologice mouēt ī finē q̄ est deus. Sic etī
am ꝟtutes cardinales mouēt ad ea q̄ sunt
ad finē ꝛ ꝑ eas aīa rectificatᷣ in suis viribꝰ
nā prudētia rectificatᷣ rōnalē in eligēdis ꝛ
p̄cauēdis:fortitudo irascibilē in tolerādis
ꝛ ꝑferēdis molestijs:tꝑantia ꝯcupiscibilē
in vtēdis.s.in cohercēdis a delectatiōibꝰ
prauis. Justicia vero rectificat oēs vires
ꝓut nomē iusticie cōp̄hēdit:nō solū iustici
am specialē q̄ est in cōmutabilibꝰ vl'distri/
butiōibꝰ:ꝫ ēt legalē q̄ est oīs ꝟtus ꝓut actꝰ
eius ad ꝓximū ordinatᷣ:ꝛ iusticiā genera/
lē q̄ est oīs ꝟtus ꝓut actꝰ eius ꝑtiet ad de
bitū obediētie p̄ceptoꝝ. Et iste q̄ttuor vir/
tutes diuersis nomībꝰ appellantᷣ: dicuntᷣ
enī cardinales:qꝛ sicut ostiū vertitᷣ in car/
dine:sic in his tota ꝯuersatio moralis vite
q̄ tota est circa passiōes homīs ꝟtitᷣ:ꝛ igi/
tur vocantᷣ ēt pollitice vl' ciuiles:qꝛ polli/
unt siue ornāt homīez in vita ciuili: dicun
tur etiā humane:qꝛ humano studio acq̄rū
tur nō diuinitꝰ infūduntᷣ sic theologice:di
cuntᷣ ēt ꝯsuetudīales:qꝛ nō ex vno actu ꝫ
ex ꝯsuetudīe inascuntᷣ:vocantᷣ ēt īcorꝑa/
les:qꝛ mores hominū informāt:vocantᷣ ēt
virtutes p̄ncipales:qꝛ p̄ncipalitᷣ ꝛ essentia
litᷣ faciūt ad felicitatē ciuilē: vocantᷣ etiaꝫ
generales:qꝛ includūt in se ꝟtutes alias q̄
vocantᷣ ab aliq̄bꝰ ꝟtutes adiūcte:ab alijs
comites p̄ncipaliū ꝟtutū:ab alijs aūt ꝑ/
tes ꝟtutū vt postea videbitᷣ. De his āt q̄t/
tuor ꝟtutibꝰ dr Sap̄.viij. Sobrietatē eniꝫ
i.tꝑantiā ꝛ sapiētiā docet ꝛ iusticiā ꝛ ꝟtu/
tē.i.fortitudinē q̄bꝰ vtiliꝰ nihil ē ī vita ho
minibꝰ. Preterea ꝟtutes iste gradꝰ hn̄t ꝑfe
ctiōis ꝫm q̄s alitᷣ eas possidēt incipiētes ī
q̄bꝰ regūt vitā q̄ ad oꝑa exteriora: ꝓut pu
gnāt ꝯ vitia ꝛ sic vocātᷣ ꝟtutes pollitice:
ꝛ alitᷣ eas hn̄t ꝓficiētes ꝫm ꝙ iā sunt in vi
ctoria vitioꝝ ꝛ ꝯsistūt ꝑtim intra ꝑtim ex/
tra:ꝛ sic vocātᷣ purgatorie:ꝛ alitᷣ possidēt
eas ꝑfecti ꝫm ꝙ iā deuictis vitijs hō q̄escit
ita ꝙ raro insurgūt ēt p̄mi motꝰ:ꝛ sic vocā
tur ꝟtutes purgati animi:alitᷣ deniq̄ꝫ ꝯsi/
stūt in mēte diuīa ꝛ sic vocantᷣ ꝟtutes exē
plares: qꝛ sicᷣ rex oīm exēplar est deꝰ sic et
idee ꝟtutū q̄ in deo ꝯsistūt. Ceteꝝ he q̄ttu
or ꝟtutes ꝓut sunt pollitice ordināt hoīez
in oꝑatiōibꝰ q̄ ad ꝓximū: ꝓut ꝟo sūt pur/
gatorie ordināt eū q̄ ad seipm: ꝓut aūt sūt
purgati animi ordināt eū q̄ ad deū:q̄s ꝟtu
tes exēplares q̄ in solo deo sūt ꝑficiūt ꝫm
maius ꝛ minꝰ ꝓut oꝑantes in fide ꝛ chari
tate oꝑa lucis eas ꝑfectiꝰ vl' minꝰ ꝑfecte ꝑ/
ticipāt. Ad maiorē aūt euidētiā haꝝ vir
tutū in speciali sciēdum est ꝙ prudētia ꝫm
Macrobiū ꝓut est ꝟtus pollitica:ē ad ra/
tiōis normā q̄ cogitat queq̄ꝫ agit vniuersa
dirigerᷣ:ac nihil p̄ter rectū velle vl' facere:
ꝫ ꝓut est ꝟtus purgatoria ꝫm eundē ē mū
dū ꝛ oīa q̄ in mūdo sūt diuīoꝝ ꝯtēplatiōe
despicere: ꝛ oēm anime cognitionē in sola
diuīa erigere: ꝓut āt est ꝟtꝰ purgati ani/
mi ꝫm eundē est sola diuīa cognoscere ꝛ ea
tanq̄ꝫ nihil sit aliō ītueri: deniq̄ꝫ ꝓut ē vir
tus exēplaris ꝫm eūdē ē ip̄a mēs diuīa cui
oīa nuda sūt ꝛ apta. Sꝫ ꝫ potissime ꝓseq̄n
dū ē de prudētia ꝓut est ꝟtus pollitica et
hꝫ regere ceteras ꝟtutes in actionibꝰ suis
ꝫm oēs ꝑtes p̄hie moral' q̄ ē Ethica: q̄ scili
cet mores īstruit q̄ ad seipm ꝛ mōastica vl'
yconomica q̄ familiā disponit:ac pollitica
q.s. vrbes ꝛ regna dispōit ꝛ regit. Prete
rea adhuc triplex prudētia distingui pōt.
Prima ē cordis q̄ ꝯsistit in cognitiōe p̄te/
ritoꝝ:dispositiōe p̄sentiū:ꝛ ꝓuisiōe futuro
rū.iuxta illō ī cāti. Deutᷣ. Utinā sapent.s.
p̄terita:ꝛ ītelligerēt.s.p̄sētia:ac nouissima
ꝓuiderēt. Scd̄a ē oris q̄.s.ꝯsistit in mode
ratiōe ꝟboꝝ.iuxᷣ illō ꝓuer.x. Qui mode/
ratᷣ labia sua prudētissimꝰ ē.ꝛ ꝓuer.xxix.
Totū spūm suū ꝓfert stultꝰ:sapiēs āt dif/
fer ꝛ reꝫuat in posteꝝ. Tertia ē oꝑis vt ait
Tulliꝰ:ꝫ ꝯsistit in fuga mali ꝛ electiōe bo
ni.iuxta illō. Declina a malo ꝛ fac bonū:ꝛ
de illa p̄ncipalitᷣ ad p̄ns tractādū ē. Nā li/
cet Amb.j.de officijs:nomē prudētie large
sumit ꝑ q̄libet cognitiōe hūana tā specula
tiua q̄ꝫ practica:cū dicit ꝙ prudētia in ve/
ri inuestigatiōe ꝟsatᷣ ꝛ sciētie plenioris in/
fūdit cupiditatē:ꝛtn̄ p̄hs prudētiā strictiꝰ
sumēs dicᷣ in vj. Ethicᷣ. ꝙ prudētia ē recta
rō agibiliū:ꝛ ꝫ ꝑtinet ad rōnē practicā ꝓ/
prie ita ꝙ ad prudētiā ꝑtinet nō solū ꝯside
ratio rōnis ꝫ ēt applicatio ad oꝑꝰ q̄ ē finis
practice rōnis: vnde ꝫm Tho. scd̄a.2e.q.
xlvij. tres sunt actus ip̄ius prudētie. Pri/
mus est ꝯsiliari qō ꝑtinet ad īuentiōez:qꝛ
ꝯsiliari ē q̄rere ꝛ bn̄ īuēire:vn̄ prudētis ē bn̄
ꝯsiliari ꝫm p̄hm in vj. Ethicᷣ. ꝯsiliū āt ē de
his q̄ sūt ꝑ nos agēda ꝓptᷣ finē. Secūdus
actꝰ ē iudicare de īuētis ꝛ eligere q̄ electio p̄
suppōit ꝯsiliū ē em̄ appetitꝰ p̄ cōsiliati: vt dr
in.iij. Eth. Tertius actꝰ est p̄cipe:q̄ scꝫ actꝰ
consistit in appellatione consiliatorum et
iudicatorum ad operandum: et quia iste
actus est ꝓpinquior fini ratiōis practice et

ideo etiā est ꝑncipal' act⁹ ratiōis practice ꝛ
B ꝑ ꝯsequēs ipsius prudētie. Hic queri po
test vtrū igit̄ in peccatorib⁹ esse pōt prudē
tia: ꝑsertim cū dicit dn̄s Luc. xvj. Filij hu
ius seculi prudētiores sunt filijs lucis ī ge
neratiōe sua: sicuti videm⁹ ꝙ multi pecca-
tores vident̄ esse melioris consilij ꝗ̄ iusti.

falsa

Ad hoc rn̄det sanct⁹ Tho. vbi. s. ꝙ pru
dentia tripliciṫ dicit̄. Est eñ quedā prudē
tia falsa vl' ꝑ similitudinē dicta. Cū eñ pru
dens sit q̄ bene disponit ea q̄ agenda sunt
ꝓpter aliquē finē bonū: ille q̄ ꝓpter malū
finē aliqua disponit illi fini ꝯgruētia: fal-
sam habet prudentiā inq̄ntū illud qd̄ acci-
pit ꝑ fine nō est vere bonū ſ ſm similitudi
nē: sicut aliq̄s dicit̄ bonus latro: hoc eñ
modo pōt ſm similitudinē dici prudēs la-
tro: qui ꝯueniētes vias adinuēit ad latro-
cinandū: ꝛ hm̄oi est prudētia de qua dicit̄
ad Ro. viij. Prudentia carnis mors est q̄
scȝ finē vltimū ꝯstituit in delectatiōe car-
nis: ꝛ talis prudētia sol' peccatorib⁹ inest.

vera imperfecta

Alia vero prudentia dicit̄ quidē vera: q̄r
adinuenit vias cōmodas ad finē vere bo-
nū ſ est imꝑfecta duplici ratiōe. Uno mo-
do q̄r bonū illud qd̄ accipit ꝑ fine non est
cōmunis finis totius humane vite sed ali
cuius specialis negocij: puta cū quis adi-
uenit vias accomodas ad nauigandū vl'
ad negociandū: dicit̄ prudens negociator
vl' nauigator: ꝛ illa prudētia cōmunis ē bo
nis ꝛ malis. Alio modo q̄r deficit in actu
principali prudentie: puta cū quis bene cō
siliat̄ ꝛ recte iudicat etiā de his q̄ ꝑtinent
ad totā vitā ſ nō efficacit̄ ꝓcipit: ꝛ illa pru
dētia solū inest malis: ꝛ sic peccatores pos
sunt quidē esse bene ꝯsiliatiui ad aliquem
finē malū: vl' ad aliqd̄ ꝑticulare bonū: sed
ad finē bonū totius vite nō sunt bene cōsi-
liatiui ꝑfecte: q̄r ꝯsiliū ꝑfecte nō perducūt
ad effectū.

vera perfecta

Tertia deniq̄ prudētia vera est
ꝛ ꝑfecta que scȝ ad bonū finē toti⁹ vite re-
cte cōsiliat̄: iudicat ꝛ ꝓcipit: ꝛ hec sola di-
citur prudentia simpliciter: q̄ sicut in pec-
catoribus esse nō potest: sic nec iustis dees
se potest: licet sint simplices aut iuuenes:
nā illi qui consilio alieno īdigent regi: sal-
tem in hoc sibiipis ꝯsulere sciūt nisi grati-
am habēt ꝙ alioꝝ consilia requirāt ꝛ bo-
na consilia a malis discernāt: vnde omni-
bus gratiā habentib⁹ industria dat̄ suffi-
ciens ad ea que sunt de necessitate salutis:
vtpote quos vnctio docet de omnibus: vt
dicit̄ prima Jo. ij. Hinc etiā macrobi⁹ ſm
sententiā Platonis vl' platini docilitatē po
nit inter ꝑtes prudētie. Cuius ratio est: q̄r
prudētia cōsistit circa ꝑticularia opabilia
in q̄bus cū sint quasi infinite diuersitates
nō possūt ab vno homīe sufficient̄ oīa cō-
siderari nec ꝑ modicū tp̄s ſ ꝑ tp̄is diutur-
nitatē: ꝛ ideo in his maxīe q̄ ꝑtinēt ad pru
dentiā homo indiget erudiri ab alio ꝛ ꝓci
pue a senib⁹ q̄ sanum intellectū circa fines
operabiliū adepti sunt: vnde dicit̄ prouer.
iij. Ne innitaris prudētie tue: ꝛ Eccl. vj. In
multitudine ꝑsbyteroꝝ .i. seniorū prudēti
um sta: ꝛ sapiētia illoꝝ coniungere. Et licet
docilitas sicut ꝛ alia q̄ ad prudētiā ꝑtinēt
est a natura ſm aptitudinē: q̄bus scȝ natu
ralibus nec laudamur nec vituperamur:
tñ ad eius cōsummationē plurimum valet
hūanū studiū dū scȝ homo sollicite freq̄n-
ter ꝛ reuerent̄ applicat animū suū documē
tis maioꝝ nō negligēs ea ꝓpter ignauiā:
nec cōtēnens ꝓpter supbiā: q̄r nullus in his
q̄ subsūt prudētie ꝗ̄tūcūq̄ capax fuerit si-
bi ipsi sufficit ꝗ̄tū ad oīa. Preterea sciē- C
dū est ꝙ quedā sunt ꝑtes potētiales hui⁹
virtutis que dicunt̄ virtutes adiūcte: que
scȝ ordinant̄ ad aliq̄s secūdarios actus vl'
materias: q̄si nō habētes totā rationē ꝓn-
cipalis virtutis: quaꝝ ꝓma vocat̄ eubolia

Eubolia

qd̄ importat bōitatē cōsilij: dicit̄ eñ ab eu
qd̄ est bonū ꝛ boli qd̄ est ꝯsiliū q̄si bona cō
siliatio: vl' potius bene ꝯsiliatiua: ꝛ sic ſm
phm̄. vij. Phisic. ꝯsistit circa ꝯsiliū .s. actū
secūdariū ipius prudētie: eo ꝙ principalis
actus eius est ꝓcipere. Qꝫ si querit̄ vtꝝ
eubolia sit virtus a prudētia distincta: ꝑ-
sertim cū dicit phus. vj Ethic. ꝙ prudētis
est bene cōsiliari: sed h̄ ꝑtinet ad euboliā.
Ad hoc rn̄det sanct⁹ Tho. scd̄a. 2e. q. lj. ꝙ
virtus ꝓprie ordinat̄ ad actū queȝ reddit
bonū: ꝛ ideo oportet ſm dr̄iaȝ actuū eē di
uersas virtutes: maxīe qñ nō ē eadē ratio
bonitatis in actib⁹: ex alia eñ quis efficit̄
bene cōsiliatiuus ꝛ bene iudicatiuus ꝛ be
ne ꝓceptiu⁹: qd̄ ex hoc patet: q̄r hec aliq̄ñ
separant̄ abinuicē: ꝛ ideo oportet aliā esse
virtutē euboliā ꝑ quā homo bene cōsilia-
tiuus est: ꝛ aliā prudentiā ꝑ quā est bn̄ ꝓce
ptiuus: ꝛ sicut cōsiliari ordinat̄ ad ꝓcipe-
re tanq̄ ad principalius: ita eubolia ordi-
nat̄ ad prudentiā tanq̄ ad principaliorem
virtutē: sine qua nec virtus esset sicut nec
virtutes morales sine prudētia: nec cetere
virtutes sine charitate: ꝛ sic ordinat̄ eubo
lia ad prudētiā sicut virt⁹ scd̄aria ad ꝓnci-

Eubolia .i. bonum consilium vel consiliativa

palē: q2 ad vltimū finē qui est bene viuere ordinant̄ actus diuersi f̄m quēdā gradū: p̄cedit em̄ cōsiliū: sequit̄ iudiciū: ꝛ vltimū est p̄ceptū qḋ imediate se habet ad finē vltimū: sed alij duo act⁹ remote: q̄ t̄n habent quosdā ꝓximos fines ꝯsiliū quidē inuētionē eoꝝ q agēda sunt: iudiciū aūt certitudinē. Secūda v̄o virtus vocat̄ synesis que importat iudiciū rectū: nō quidē circa speculabilia sed circa pticularia opabilia: circa q̄ est etiā prudētia: vn̄ f̄m synesim dicūt̄ in greco aliqui syneti vel eusyneti. i. homines boni sensus: sic ecōtrario q̄ carent hac virtute dicunt̄ a syneti. i. insensati: manifestū aūt ꝙ bonitas cōsilij ꝛ bonitas iudicij nō reducunt̄ in eandē cām: q2 multi sunt bn̄ cōsiliatiui qui nō sūt bn̄ sensati q̄si recte iudicātes: sicut etiā in speculatiuis aliqui sunt bn̄ inquirētes: ꝓpter hoc ꝙ eoꝝ ratio ꝓmpta est ad discurrendū per diuersa: qḋ ꝓuenire videt̄ ex dispositiōe virtutis imaginatiue: que defacili formare pōt diuersa fantasmata: ꝛ t̄n hmōi qn̄qꝫ non sunt boni iudicij: qḋ est ꝓpter defectū intellect⁹: qui maxime cōtingit ex mala dispositioue sensus cōis nō bene iudicātis: ꝛ ideo oportet p̄ter eubolia aliā esse virtutē q̄ est bn̄ iudicatiua: ꝛ hec dicit̄ synesis: nam rectū iudiciū in hoc cōsistit ꝙ vis cognoscitiua rem aliquā app̄hendat f̄m ꝙ i se est: qḋ ꝓuenit ex recta dispositiōe virtutis apprehensiue: sicut in speculo si fuerit bn̄ dispositū imprimunt̄ forme corpoꝝ ꝓut sunt: sinautē tūc apparent ibidē imagines difforme ꝛ praue se habētes. Q2 autē virt⁹ cognoscitiua sit bn̄ disposita ad recipiendū res ꝓut sunt cōtingit radicaliter ex natura sed cōsummatiue ex exercitio vel ex munere grē. Et hoc dupliciter. Uno mō directe ex pte virtutis cognoscitiue: vt q2 nō est imbuta prauis cogitationib⁹ sed veris ꝛ rectis: ꝛ hoc ptinet ad synesim f̄m ꝙ est virtus specialis. Alio mō indirecte ex bona dispositione virtutis appetitiue: ex qua sequit̄ ꝙ homo bn̄ iudicet de appetibilibus: ꝛ hoc bonū iudiciū virtutis cōsequit̄ habit⁹ virtutū moraliū: ex quib⁹ etiā cōcludit̄ ꝙ rectū iudiciū proprie t̄m repit̄ in bonis: q2 licꝫ in malis pōt esse iudiciū rectū in vniuersali: tamē in pticulari agibili semp eorum iudiciū corrumpit̄. Tertia deniqꝫ virtus dicit̄ gnomym: nā ph̄us in. vj. Ethic. determiat gnomym esse specialē virtutē. Cuius ratio est: quia quādoqꝫ contingit aliquid esse faciendū p̄ter cōmunes regulas agendoꝝ: f̄m quas solum iudicat synesis: puta cum impugnatori nō est depositū reddendū vel aliquid aliud hmōi: ꝛ ideo de illis iudicare oportet f̄m aliqua altiora p̄ncipia: sed f̄m altiora principia exigit̄ altior virtus iudicatiua que vocat̄ gnomym: qḋ importat quādam pspicacitatē iudicij: sicut etiā sapientia in speculatiuis altiora principia ꝯsiderat q̄ scientia: ꝛ ideo ab ea distinguit̄. Deniqꝫ q̄tum ad principalē actū prudentie q̄ est p̄cipere: ꝛ cōsistit in applicatiōe cōsiliatorū ꝛ iudicatorū ad opus: tūc ad illā ptinet sollicitudo vel ꝓprie rectitudo sollicitudinis: qḋ sic patet: q2 dicit Isid. in libro Ethymol. ꝙ sollicitus dicit̄ q̄si solercitus inquātū. s. aliquis ex quadā animi sollercia velox est ad ꝓsequēdū ea q̄ sunt agenda: qḋ ptinet ad prudētiā: q2 p̄cipu⁹ actus prudētie est circa agenda p̄cipere de cōsiliatis ꝛ iudicatis: vnd ph̄us in. vj. Ethic. ꝙ oportꝫ opari quidē velocit̄ cōsiliata. Hinc dicit̄ p̄ma Pet. iiij. Estote prudētes ꝛ vigilate in oratiōib⁹: vigilātia em̄ est sollicitudo quedā: rectitudo v̄o sollicitudinis i hoc ꝯsistit: ꝙ agat̄ f̄m directionē ꝛ p̄ceptū rōnis: ꝛ in his abilitat̄ ratio ad celebrandū sabbatū i quiete mētis. Ad lau. dei.

De vitijs oppositis prudentie scꝫ prudētia carnis: astutia: dolo: fraude: sollicitudine: imprudētia: incōstantia ꝛc. Sermo IX

Emento vt diem sab. sancti. Exod. xx. Jam ordine cōgruo ꝓsequēdū est de his que prudētie opponunt̄: ꝛ impedimēta cōferūt ad celebrādū sabbatū. Que diuidere possumus in duas ptes: q2 dicit Aug⁹. in. iiij. ꝯtra Julianū: ꝙ omnib⁹ virtutib⁹ nō solū sunt vitia manifesta discretiōe ꝯtraria: sic prudētie temeritas: verūetiā vicina quodāmodo nō veritate sed quadā specie fallenti silia: sicut prudētie astutia. Primo igit̄ videndū est de his q̄ quādā falsam habent similitudinē cū prudētia: vtpote q̄ cōtingūt p abusum eoꝝ q̄ redrunt̄ ad prudētiā. Secūdo de his q̄ manifeste ꝯrietatē habent ad prudētiā: vtpote q̄ ꝓueniūt ex defectu prudētie vel eoꝝ q̄ redrunt̄ ad prudētiā. Q̄tū igit̄ ad p̄mū sciēdū: ꝙ vitia prudētie ꝯria p quēdā abusū prudētie: maxie A

oriunt̃ ex auaricia:nimirũ cũ auariciã po/
tissime sabbatũ violat̃. Q2 aũt oriunt̃ ex
auaricia patet: q2 quãdã silitudinẽ habẽt
cũ prudẽtia in aliquali rõnis vsu: vt patet
de astutia dolo ⁊ fraude:sed int̃ alias vir/
tutes morales vsus recte ratiõis apparet
p̃cipue in iusticia:que est in appetitu rõna/
li:⁊ similit̃ ideo indebitꝰ vsus rõnis maxi
me apparet in vitijs oppositis iusticie: cui
maxime opponit̃ auaricia:⁊ sic maxĩe ori/
unt̃ ex auaricia. Primũ igit̃ vitiũ falsam
habẽs silitudinẽ cũ prudẽtia:dicit̃ prudẽ/
tia carnis:que ꝺm aplm̃ ad Roma.viij.ini
mica est deo. De qua prudẽtia queri potest
vtrũ sit peccatũ:p̃sertim cũ opari ad finẽ q̃
licite amat̃ non est peccatũ:sed caro licite
amat̃:imo nemo carnẽ suam vnq̃ odio ha
buit: vt dicit̃ ad Ephes̃.v. Ad hoc rñdet
sanctus Tho.scd̃a 2e.q.lv. ꝙ prudẽtia est
circa ea que sunt ad finẽ totius vite:⁊ ideo
prudẽtia carnis ꝓprie dicit̃:ꝺm ꝙ aliquis
bona carnis habet vt vltimũ finẽ vite sue:
manifestũ est aũt ꝙ hoc est peccatũ:quia ꝑ
hoc hõ deordinat̃ circa vltimũ finẽ:q̃ non
consistit in bonis carnis sed in bonis aĩe.
Et quia caro est ꝓpter animã sicut materia
ꝓpter formã:⁊ instrumentũ ꝓpter p̃ncipa/
le agens:ideo licite caro diligit̃ ad hoc vt
ad aĩe bonũ ordinet̃ sicut ad finẽ: si tñ sic
caro diligit̃ ꝙ in bono carnis vltimꝰ finis
cõstituat̃: tũc erit inordinata ⁊ illicita di/
lectio: ⁊ hoc mõ ad amorẽ carnis ordinat̃
prudẽtia carnis: cum ecõtra scriptũ sit ad
Roma.xiij. Curam carnis ne p̃feceritis in
desiderijs. Et nota ꝙ aplus tria genera tẽ/
ptationũ cõprehẽdit sub prudẽtia carnis:
scȝ a carne:mũdo ⁊ diabolo. Et Iaco.ĩ ca/
nonica.iij.cõprehẽdit sub nomĩe sapientie
dicẽs: Nõ est hec sapiẽtia desursum descẽ/
dens ꝯ terrena.aĩalis diabolica:q̃ singula
peccatũ ꝯstituũt nõ tñ semꝑ mortale. Pro
quo sciendũ:ꝙ aliq̃s prudẽs dr̃ duplicit̃.
Uno mõ simplicit̃.s.in ordine ad finẽ totiꝰ
vite:⁊ sic prudẽtia carnis accepta:ita ꝙ in
cura eius cõstituit̃ vltimꝰ finis totiꝰ vite:
est peccatũ mortale: q2 ꝑ hoc hõ auertit̃ a
deo:cũ impossibile sit plures esse fines vl/
timos:de qua dicit̃ Roma.viij. Prudẽtia
carnis mors est: prudẽtia aũt spũs vita et
pax. Alio mõ ꝺm quid.s.in ordine ad finẽ
aliquẽ ꝑticularẽ:sic̃ aliquis dicit̃ prudẽs ĩ
negociatione vel in aliq̃ hmõi: ⁊ sic prudẽ/
tia carnis accepta cõstituit veniale pctm̃:
cõtingit eñ ꝙ inordinate afficit̃ aliq̃s ad

aliq̃d delectabile carnis:absq3 h̃ ꝙ auertit̃
a deo ꝑ pctm̃ mortale:q2 nõ ꝯstituit finẽ to
tiꝰ vite ĩ delectatiõe carnis: ⁊ sic adhibere
studiũ ad hanc delectationẽ ꝯsequẽdã est
pctm̃ veniale: q̃d etiã ꝑtinet ad prudentiã
carnis. Q2 si q̃s actu curã carnis referat
ad finẽ honestũ.s.ad sustẽtatõȝ corpis.tũc
nõ vocat̃ prudẽtia carnis:q2 sic vtit̃ hõ cu
ra carnis nõ ĩ desiderijs: ꝯ ad finẽ debitũ.
Secũdũ ṽo vitiũ silitudinẽ gerẽs cũ pru
dẽtia dr̃ astutia:q̃ differt a prudẽtia carnis
q2 prudẽtia carnis ordinat studiũ rõnis ad
finẽ:q̃ nõ est vere bonꝰ: sed astutia ꝓut est
pctm̃ vtit̃ nõ veris vijs ꝯ simulatis ⁊ appa
rẽtibꝰ ad cõsequẽdũ finẽ aliquẽ:siue bonũ
siue malũ: ⁊ sic sꝑ ẽ pctm̃:nã si etiã ordinet̃
ad bonũ finẽ tñ est peccatũ: q2 nõ dȝ aliq̃s
etiã ad bonũ finẽ falsis vijs ⁊ medijs ꝑue/
nire. Q2 si obijcit̃ illd̃ Prouerb̃.ij. vt det̃
ꝑuulis astutia:q̃d sapiẽs nõ diceret si pec/
catũ eẽt. Ad h̃ dicendũ ꝙ licȝ astutia qñq3
accipit̃ ĩ bono ĩ scriptura:⁊ h̃ ꝓpt̃ silitudi/
nẽ vniꝰ ad alterũ: ꝓprie tñ in malo accipit̃
astutia:sic̃ phus dic̃ in.vj.Ethic̃. Ad ma
iorẽ tñ euidẽtiã sciendũ ꝺm Tho.vbi s̃. ꝙ
duo sũt peccata q̃ ꝑtinẽt ad astutiã.s. dolꝰ
⁊ fraus:q̃d sic pȝ:nã ad astutiã ꝑtinet assu
mere vias nõ veras ꝯ simulatas ⁊ apparẽ/
tes ad finẽ aliquẽ ꝓsequẽdũ vel bonũ vel
malũ: assumptio aũt haꝝ viaꝝ põt cõside/
rare duplicit̃. Uno mõ in ip̃a excogitatiõe
viarũ hmõi: ⁊ h̃ ꝓprie ꝑtinet ad astutiã:sic̃
etiã excogitatio rectaꝝ viaꝝ ad debitũ fi/
nẽ ꝑtinet ad prudẽtiã. Alio mõ cõsiderari
põt assũptio taliũ viaꝝ ꝺm executõeȝ opis
ad decipiẽdũ: ⁊ h̃ duplicit̃. Uel eñ hoc fit
p̃ncipalit̃ ꝑ ṽba q̃ p̃cipuũ locũ tenẽt inter
signa q̃bꝰ hõ signat aliq̃d alteri: vt patet ꝑ
Aug.li.de doct.xp̃i.⁊ hoc ꝓprie ꝑtinet ad
dolũ q̃ maxĩe tribuit̃ locutiõi:licȝ tñ cõtin
git esse dolũ etiã in factis:ꝺm illud ps̃. Et
dolũ facerẽt in seruis eiꝰ: silr̃ ⁊ ĩ corde iux̃
illud Ecc̃i.xix. Interiora eiꝰ plena sunt do
lo: ⁊ sic dolꝰ q̃dãmõ ꝑtinet vl̃iter ad execu
tionẽ astutie:siue fiat ꝑ ṽba:signa vl̃ facta.
Uel illa executio astutie p̃ncipalit̃ fit ꝑ fa/
cta:⁊ h̃ ꝓꝑe ꝑtinet ad fraudẽ vñ dr̃ Act̃.v.
ꝙ vir q̃dã Ananias noĩe cũ vxore sua Sa/
phira vendidit agrũ suũ ⁊ fraudauit de p̃/
cio agri:⁊.j.Cor.vj.q̃re nõ magis fraudẽ
patimini: ⁊ hec duo sunt peccata mortalia
qñ ꝑniciose fiũt: vt Eccl̃ia.xxxiiij. Qui ef/
fundit sanguinẽ ⁊ qui fraudẽ facit mercẽ/
nario frẽs sũt: ⁊ ps̃. Uirũ sanguinũ ⁊ do/

losū abomīabit̄ dn̄s. Deinde q̄ri pōt de
sollicitudīe cuiꝰ rectitudo ꝑtinet ad prudē
tiā vt dictū ē: ꝑut.s.ē qdā animi solertia q̄
q̄s velox efficit̄ ad ꝓsequēdū ea q̄ sūt agē/
da. Utrū.s.licitū sit hr̄e sollicitudinē de re/
bus tpalibꝰ: q̄.s.quādā gerit silr̄itudinē cū
spūali sollicitudine: ꝓserti cū vnusq̄sq̄ sol
licitꝰ sit de fine ꝓpt̄ quē opat̄: ꝫ licitū ē ho
minē opari ꝓpter tpalia q̄bꝰ vitā sustētat.
Ad h̄ rn̄det doc. sanctꝰ scd̄a 2e. q. lv. q̄ sol/
licitudo ĭportat studiū quoddā adhibitū
ad aliud cōcedendū. Tpaliū ꝫ sollicitudo
tripliciter esse pōt illicita. Primo mō ex ꝑte
eius de q̄ sollicitamur: si.s. tpalia tanq̄ fi/
nē querimꝰ: q2 tpalia bona subiecta quidē
sunt homī vt eis vtat̄ ad necessitatē: nō tn̄
vt in eis finem cōstituat ⁊ suꝑflue circa ea
sollicitet̄. Secūdo mō ꝓpter suꝑfluū stu/
diū qd̄ apponit̄ ad tpalia ꝓcuranda ꝓpter
qd̄ hō a spūalibꝰ quibꝰ ꝓncipaliꝰ inseruire
debet retrahit̄: iux̄ illud Matth. xiij. Sol/
licitudo seculi suffocat verbū. Pro q̄ scien
dū q̄ eius sollicitudo q̄ corꝑali labore pa/
nem acquirit nō est suꝑflua si sit moderata
⁊ ideo dicit Hiero. q̄ labor est exercēdus ꝫ
sollicitudo tollēda suꝑflua.s. animū inquie/
tans. Hinc dicit̄ Matth. vj. Nolite sollici
ti esse in crastinū: crastinꝰ eñ dies sollicitꝰ
erit sibijpsi: id est suā ꝓpriā habebit sollici/
tudinē q̄ sufficiet ad animū affligendū: vn̄
subdit: Sufficit eñ diei malicia sua: id est
afflictio sollicitudinis. Ratio aūt hoꝝ est:
q2 nullū opus pōt esse virtuosum nisi debi
tis circūstātijs vestiat̄: inter quas est vna
circūstantia q̄ debitū tempꝰ obseruet: ꝫm
illud Ecci. viij. In omni negocio tempꝰ est
⁊ oportunitas q̄ nō solū in exterioribꝰ ope
ribus sed etiā in interiori sollicitudine lo/
cū habet vnicuiq̄ eñ tpe cōpetit ꝓpria sol/
licitudo: sicut tempori estatis cōpetit solli/
citudo metēdi: tēpore autumni sollicitudo
vindemie: ⁊ sic de alijs. Si quis ꝫ tempo/
re estatis de vindemia sollicitus esset suꝑ/
flue ꝓoccuparet futuri tpis sollicitudinē ⁊
illā tanq̄ suꝑfluā dn̄s ꝓhibet. Tertio mō
est illicita sollicitudo ex ꝑte timoris super/
flui: quando.s. aliq̄s timet ne faciendo qd̄
oportet necessaria deficiant: qd̄ dn̄s tripli/
citer excludit in euangelio. Primo ꝓpter
beneficia maiora diuinitꝰ homī ꝓstita ꝓter
suā sollicitudinē.s. corpus ⁊ animā. Secū/
do ꝓpter subuentionē qua deus aīalibꝰ ⁊
plātis subuenit absq̄ ope hūano ꝫm ꝓpor
tionē sue nature. Tertio ex diuina ꝓuidē/
tia ꝓpter cuius ignorantiā gentiles circa
bona tpalia ꝓcuranda ꝓncipalius sollici/
tant̄: ⁊ ideo excludit dn̄s q̄ sollicitudo no
stra ꝓncipalis esse debet de spūalibꝰ bonis
sperātes q̄ etiā tpalia nobis ꝓuenient ad
nececessitatē si fecerimꝰ qd̄ debemꝰ. Se/
cūdo videndū est de his vitijs q̄ manifeste
cōtrarietatē habēt ad prudentiā: vtpote q̄
veniūt ex defectu prudētie vel eoꝝ que re/
quirunt̄ ad prudentiā cui ꝓprie tn̄ oppo/
nit̄ imprudētia proprie sumpta. Pro quo
sciendū: q̄ imprudētia qn̄q̄ sumit̄ ĭpropꝛe
scz negatiue: ita scz q̄ importat solā caren/
tiā prudētie que pōt esse sine peccato vt in
amētibus: qn̄q̄ vo sumit̄ ꝓuatiue. Et hoc
dupliciter. Uel inquātū quis caret prudētia
quā tn̄ natus est habere: ⁊ ꝫm hoc est pec/
catū rōne negligētie qua quis nō adhibet
studiū debitū ad habendū prudentiā: Uel
inquātuz cōtrario mō mouet̄ vel agit pru/
dentie: puta si recta ratio prudētie agit cō/
siliando: sed imprudēter consiliū spernit:
⁊ sic de alijs que in actu prudētis obseruā/
da sunt: ⁊ hoc mō imprudentia peccatū est
ꝫm ꝓpriā rationē prudētie: non enī potest
hoc cōtingere q̄ hō cōtra prudentiā agat:
nisi diuertat a regulis prudentie quibꝰ hō
rectificat̄. Unde si ꝯtingit hoc ꝓpter auer
sionē a regulis diuinis est peccatū morta/
le: puta cū aliquis cōtemnēs diuina docu/
menta ꝓcipitanter agit. Si vo preter eos
agat absq̄ cōtemptu ⁊ absq̄ detrimēto eo
rum que sunt de necessitate salutis est ve/
niale: ⁊ ꝫm hoc ꝓprie sumit̄ hic impruden
tia: q2 directe opponit̄ ipsi prudētie sub se
cōtinens diuersas species: nam inquātum
in se cōtinet defectū consilij: tūc ꝓcipitatio
vel temeritas est eius species: q̄tū vo ad
defectū iudicij incōsideratio: sed q̄tum ad
ꝓceptum qd̄ est ꝓprius actus prudētie est
incōstantia ⁊ negligentia. Q̄tum igitur
ad primū sciendum: q̄ ꝫm Tho. scd̄a 2e. q.
liij. ꝓcipitatio in actibus anime metapho/
rice dicit̄ ꝫm similitudinē a corporali mo/
tu acceptam: dicit̄ enim coporaliter preci/
pitari quod a superiori in ima ꝑuenit ꝫm
impetum quēdam ꝓprij motus vel alicuiꝰ
impellentis: nō ordinate incedendo ꝑ gra
dus: summū autē anime est ipsa ratio: imū
vo operatio per corpꝰ exercitata: gradus
medij sunt memoria ꝓteritorū: intelligen/
tia ꝓsentium: solertia ĭ cōsiderandis futu/
ris euētibꝰ: rationatio ꝯferens vnū alteri
⁊ docilitas ꝑ quā quis acquiescit sentētijs

maiorũ:p quos gradus q̄s ordinate descẽ
dit recte cõsiliãdo. Si q̄s ḡ ferat ad agen/
dũ ꝰm impetũ volũtatis ⁊ passiõis:ptrãsi/
tis hmõi gradibus dicit̃ p̄cipitatio:⁊ sic p
p̄cipitationẽ deficit a docilitate: memoria
⁊ rõne: que sunt etiã quedã ptes integra/
les prudẽtie:qꝛ p docilitatẽ q̄s sollicite fre
quenter ⁊ reuerẽter applicat animũ docu/
mẽtis maiorũ:nõ negligens ea p ignauiã:
nec cõtemnẽs p supbiã:p memoriã ꝟo plu
rimoꝝ p̄teritoꝝ reminiscit̃:que necessaria
sunt ad bñ cõsiliandũ de futuris: ⁊ sic ꝰm
Tulliũ habet plurimũ artis ⁊ industrie:
qꝛ ex p̄teritis q̄si sumit argumentũ de futu
ris:p rõnem ꝓinde fit hõ bñ rationatiuus
qḋ maxime req̄rit̃ ad prudentiã: vt sic pos/
sit bene q̄s applicare vl'ia p̄ncipia ad pticu
laria que sunt varia ⁊ incerta:p intellectũ
aũt cõsequit̃ q̄s existimationẽ quandã re/
ctã de aliquo pticulari fine: ita ꝙ certitu/
do rõnis est ex intellectu:oportꝫ enĩ ꝙ oĩs
ꝓcessus rõnis ab aliquo intellectu ꝓcedat
non ꝙ intellectꝰ ⁊ rõ sint diuerse potẽtie:ſ
qꝛ ex diuersis actibꝰ nomĩant̃:qꝛ nomẽ in/
tellectus sumit̃ ab intima penetratiõe ve/
ritatis: nomẽ aũt rõnis ab inq̄sitiõe ⁊ dis/
cursu ad faciendã debitã applicationẽ: vt
dictũ est:nec sumit̃ hic ratio vel intellectꝰ
ꝓ ipa potẽtia rõnis vel intellectꝰ:sed ꝓ eiꝰ
vsu bono. Qtũ ꝟo ad secũdũ sciendũ:ꝙ
in cõsideratio maxime opponit̃ rectitudi/
ni iudicij. Importat enĩ defectũ iudicij: qꝛ
deficit in recte iudicãdo: ex hoc qḋ ↄtẽnit
vel negligit attẽdere ea ex quibꝰ rectũ iu/
diciũ ꝓcedit: sub quo vitio.s. incõsidera/
tiõis alia duo includunt̃. Primũ ẽ incau/
tio:nã ea circa que est prudẽtia sunt cõtin/
gentia opabilia:in quibꝰ sicut verũ põt ad/
misceri falso: sic malũ bono ꝓpter multi/
formitatẽ hmõi opabiliũ:in quibꝰ a malis
bona plerũq̄ ꝓpediunt̃: ⁊ mala speciẽ bo/
ni gerũt:⁊ ideo ad prudentiã cautio neces/
saria ẽ:vt sic accipiant̃ bona ꝙ vitent̃ ma/
la: cuiꝰ oppositũ est vitiũ qḋ vocat̃ incau/
tio. Secũdũ ꝟo est incircũspectio: nã cum
prudẽtia circa opabilia singularia ↄsistat:
in quibꝰ multa cõcurrũt: cõtingere potest
aliquid ꝰm se cõsideratum esse bonũ ⁊ fini
cõueniẽs:qḋ tamẽ ex aliquibꝰ cõcurrẽtibꝰ
reddit̃ malũ vel nõ oportunũ ad finẽ:sicut
ostẽdere alicui signa amoris:ꝰm se cõside/
ratum videt̃ esse cõueniens ad alliciendũ
eius animũ ad amorẽ:si tamẽ in illius ani/
mo ↄtingat ex hoc supbia vel suspitio adu/
lationis: nõ erit hoc cõueniens ad finem:
⁊ ideo ad prudentiã circũspectio necessa/
ria est: vt homo illud qḋ ordinat̃ in finem:
cõparet cũ his que circũstant:cuiꝰ opposi/
tũ vitiũ vocat̃ incircũspectio. Qtũ de/
niq̄ ad tertiũ sciendiũ : ꝙ incõstantia im/
portat recessũ quẽdã a bono ꝓposito diffi/
nito:qui recessus principiũ habet a vi ap/
petitiua:nõ eñ quis recedit a bono ꝓposi
to diffinito: quin recessus inordinate pla/
cet:sed iste recessus nõ cõsumant̃ nisi p de/
fectũ rõnis q̄ fallit̃ ĩ eo qḋ repudiat illud
qḋ recte acceptauerat: ⁊ cũ possit resistere
passionis impulsui: si nõ resistit hoc est ex
debilitate ipius:qꝛ non tenet se firmiter in
bono cõcepto:⁊ ideo incõstantia q̄tum ad
sui cõsumationẽ ptinet ad defectũ ratiõis:
vnde sicut p̄cipitatio est circa actum cõsilij
ex defectu: ⁊ incõsideratio circa actũ iudi/
cij:sic incõstantia est circa actum p̄cepti:qꝛ
ex hoc quis dicit̃ incõstans ꝙ ratio deficit
in p̄cipiendo ea q̄ sunt ↄsiliata ⁊ iudicata:
cui adiũcta est negligentia que similĩt con
sistit circa actũ p̄cepti qui est tertius ⁊ prin
cipalis ipius prudẽtie:nam negligẽtia im
portat defectũ debite sollicitudinis: ⁊ ha/
bet rationẽ peccati: qꝛ oĩs defectus actus
debiti rõnem habet peccati:⁊ directe oppo
nit̃ sollicitudini de qua supra dictũ est: vñ
eo mõ quo sollicitudo est specialis virtutꝭ
actus:eodẽ modo negligẽtia speciale pec/
catũ est. Pro quo sciendũ: ꝙ negligẽtia
ꝓuenit ex quadã remissione voluntatis:p
quã cõtingit ꝙ ratio non sollicitat̃ vt p̄ci/
piat ea que debet: vel eo modo quo debet:
potest ḡ dupliciter cõtingere ꝙ negligẽtia
sit peccatũ. Uno mõ cum negligẽtia consi/
stit in p̄termissione alicuiꝰ actus vel circũ/
stantie que nõ sit de necessitate salutis:nec
hoc fit ex cõtemptu sed ex aliquo defectu
feruoris charitatis que impedit̃ interduꝫ
p aliqḋ veniale:⁊ tũc negligẽtia est venia/
le. Alio mõ qñ p̄termittit̃ per negligentiã
illud qḋ est de necessitate salutis : siue sit
actus siue circũstãtia: vel licꝫ nõ sit de ne/
cessitate salutis: tamẽ negligẽtia illius se/
quit̃ ex quodã ↄtemptu:eo ꝙ volũtas in/
tantũ remissa ẽ circa ea q̄ dei sunt: ꝙ tota/
liter a charitate dei deficit:⁊ hoc est morta
le cuiꝰ cõtemptꝰ argumentũ est: ꝙ etiã q̄s
negligeret ea pficere: licꝫ sciret de necessi/
tate salutꝭ esse. Qḋ a nobis auertat iesus
christus.

De iusticia generali ac pticulari ac vitio illi opposito qͦ dicitᷣ iniusticia: Sermo X

Memento vt diem sab. sancti. Exo. xx. Post enodatione quātulācūq; pme virtutis cardinalis q̄ prudētia dr. Scdo loco vidē/
dū est de scda virtute cardinali. s. iusticia:
de q̄ dic̄ Seneca: Justicia nō nr̄a ꝯstitutio
ꝫ diuina lex ē ⁊ vinculū societatis hūane:
q̄sq̄s ꝙ iusticiā sectari desideras: time pus
deū ⁊ ama deū: vt ameris a deo: amabilis
eris deo si illū in ꝫ imiteris vt velis omib⁹
ꝓdesse: nulli nocere: ⁊ tūc te virū iustū ap/
pellabūt oēs frequēter venerabunt ⁊ dili/
gent: iustus enī vt sis nō solū nō nocebis:
A ꝫ ⁊ nocētes ꝓhibebis: hec ille. Hic pmo
queri pōt: vtrū iusticia sit virt⁹: p̄sertim cū
cōiter ꝭm theologos ⁊ iuristas: iusticia est
cōstans ⁊ ppetua volūtas ius suū vnicuiq;
tribuēs: ꝫ reddere alicui qͦ suū est qͦ ad
iusticiā ptinet est necessitatis: qͦ aūt fit ex
necessitate nō ē meritoriū: qꝛ dedignatᷣ ha
bere de⁹ coacta seruitia. Ad ꝫ rn̄det Tho.
scda 2ᵉ. q. lviij. ꝙ virtus hūana est: q̄ bonū
reddit actū hūanū ⁊ ipm hoīez bonū facit
qͦ quidē iusticie cōuenit: qꝛ actus hoīs ex
ꝫ bon⁹ redditᷣ: qꝛ attingit regulā rōnis ꝭz
quā actus hūani rectificantᷣ: cū igitᷣ iusti/
cia rectificet opatiōes hūanas: manifestū
est ꝙ opus homīs bonū reddit. Hinc dicit
Tulli⁹. j. de offi. ꝙ ex iusticia virtutis splē/
dor ē maxim⁹ ex q̄ boni viri nomiantᷣ: nec
eñ necessitas tollit in ea rōnē meriti. Pro
q̄ sciendū ꝙ duplex est necessitas. Una co/
actionis: ⁊ hec qꝛ repugnat volūtati tollit
rōnē meriti. Alia est necessitas ex obliga/
tiōe p̄cepti siue ex necessitate finis: sicut cū
q̄s finē virtutis ꝯsequi nō pōt nisi faciat ꝫ
vel illud: ⁊ talis necessitas nō excludit rō/
nem meriti inquātū ꝫ aliq̄s agit volūtarie
qͦ sic est necessariū: excludit tñ gloriā sup/
erogatiōis: ꝭm illud. j. Cor. ix. Si euāge/
lizauero nō est mihi gl'ia. necessitas eñ mi/
hi incūbit: vñ Luce. xvij. Cū feceritꝭ oīa q̄
p̄cepta sunt vobis dicite serui inutiles su/
mus: qͦ debuim⁹ facere fecim⁹: sic intelli/
gendū ē: ꝙ q̄ facit qͦ debet nō auffert vti/
litatē lucri ei cui facit qͦ dꝫ: sed solū absti/
net a dāno illi⁹ sicq; seru⁹ inutilis est ei cui
facit: sibijpsi tñ vtilitatē facit id inquātum
spōtanea volūtate facit id qͦ dꝫ qͦ ē ꝟtu/

ose agere: vnde Sap. viij. dicitᷣ: ꝙ sapiētia
dei sobrietatē ⁊ iusticiā docet ⁊ prudētiā ⁊
virtutē quib⁹ in vita nihil ē vtili⁹ homib⁹
scꝫ virtuosis. Ad maiorē aūt euidētiā sciē/
dū ꝙ duplex ē iusticie virt⁹. s. generalis ⁊
pticularis: iusticia aūt generalis dr iusti/
cia legal': qꝛ p eā hō cōcordat legi ordināti
actus oīm virtutū in bonū cōe: nā iusticia
ordinat hoīem in cōpatiōe ad aliū qͦ fieri
pōt dupliciᷣ. Primo ad aliū singulariᷣ cō/
sideratū. Secūdo ad aliū in cōi ꝭm ꝙ ille
q̄ seruit cōitati seruit omib⁹ hoīb⁹ sub illa
cōitate cōtentis ⁊ ad vtrūq; pōt se hr̄e ꝭm
ꝓpriā rōnem: oēs eñ cōtenti sub cōitate cō
parantᷣ ad cōitatē: sic̄ ptes ad totū: ⁊ qͦli/
bet bonū ptis est ordinabile ī bonū toti⁹:
cū igitᷣ bonū cuiuslibet ꝟtutis ordinātis
hoīem ad seipm vel ad aliā singularē pso/
nā referibile sit ad cōe bonū ad qͦ ordinat
iusticia: cōstat ꝯsequēter ꝙ actus oīm vir/
tutū ad iusticiā ptinere pn̄t ꝭm ꝙ ordināt
hoīem ad cōe bonū: ⁊ q̄tū ad hoc dicitᷣ eē
virt⁹ generalis: vnde sic̄ charitas dici pōt
virt⁹ generalis inquātū ordinat oīs act⁹
ꝟtutū ad bonū diuinū qͦ respicit vt ꝓpriū
obiectum: sic iusticia legalis inquātū ordi
nat actus omniū virtutuꝫ ad cōe bonū qͦ
respicit vt ꝓpriū obiectū. Alia ē iusticia q̄/
daꝫ pticularis: que. s. ordinat hoīem circa
ea que sunt ad alterā singularē psonā ime/
diate: sic̄ iusticia generalis ordinat hoīem
in his que sunt ad alterū q̄tū ad bonū cōe
mediate. Pro quo nota ꝙ oīa q̄ rectificari
possunt p rōnem sunt materia virtutis mo
ralis q̄ diffinitᷣ p rōnem rectā: vt patet in
ij. Ethic. Possunt ꝙ rectificari p rōneꝫ in/
teriores passiōes aīe ⁊ exteriores actiones
necnō ⁊ res exteriores que veniūt in vsum
homīs. Justicia ꝙ non est circa interiores
aīe passiōes: qꝛ ꝯsistit in volūtate vt ī sub/
iecto cui⁹ motus vel actus nō sunt passio/
nes: sed solū motus appetit⁹ sensitiui pas/
siones dicuntᷣ: sicut tēperantia ⁊ fortitudo
que sunt ī irascibili ⁊ cōcupiscibili sunt cir/
ca passiōes: sed iusticia solū est circa actio/
ones exteriores ⁊ res ꝭm quādam rōnem
obiecti specialē: ꝓut. s. ꝭm eas vn⁹ homo
alteri coordinatᷣ: vñ ponitᷣ vna de quattu/
or virtutib⁹ cardinalib⁹ habens materiā
specialem siue obiectū. Et habet quattuor
gradus ꝭm quadruplicē diffinitionē. Pri
mus gradus ab omni iniquitate hominē
custodit ⁊ cū omnib⁹ pacifice cōuersari fa
cit: ⁊ sic est virtus politica que debet mun/

dum istum despicere ⁊ vnicuiqꝫ seruare qđ suum est. s. sibiipsi ꝓximo ⁊ deo. Secūdus gradus mentē ad eterna directe trahit: q₂ iusto ordini rōnis ꝑfecte consentit: ⁊ sic est virtus purgatoria q̄ est ad verā ꝓximi viā ꝯsentire ⁊ vniuscuiusqꝫ virtutis officiū in suo vigore ꝯseruare. Tertius gradus mētē in eternis figit: q₂ illā cū deo eterno ꝑpetuo federe sociat. Et sic est virtus purgati animi que est cū diuina mēte ꝑpetuo federe sociari. Quart⁹ gradus p̄dictos grad⁹ inchoat deducit ⁊ ꝑficit: q₂ in solo deo est qui omnē creaturā sua inflexibili ⁊ perpetua lege iuste regit: ⁊ sic est virtus exēplaris: que ꝑhenni lege a sempiterna opis sui cōsummatiōe nō flectit᷑. Thomas aūt diffiniens iusticiā ait: Justicia est habitus ſm quē aliquis cōstanti ⁊ ꝑpetua volūtate ius suum vnicuiqꝫ tribuit. Est autē iusticia habitus ſm quē aliquis recte operat᷑ et vult ⁊ hoc volūtate ꝑpetua: q₂ nō sufficit ad rationē iusticie ꝙ quis velit ad horā in aliq̄ negocio seruare iusticiā cū vix inueniat᷑ q̄ velit in omnib⁹ iniuste agere: sed requirit᷑ ꝙ habeat voluntatē ꝑpetuo in omnib⁹ cōseruandi iusticiā. Addit᷑ etiā cōstanti volūtate: q₂ sicut ꝑ hoc ꝙ dicit᷑ ꝑpetua volūtas designat᷑ ꝙ aliquis gerat in ꝓposito ꝑpetuo iusticiā cōseruandi: sic etiā in hoc ꝙ dicit᷑ cōstans designat᷑ ꝙ in ꝓposito firmiter ꝑseueret. Q₂ autē subdit᷑ ius suū vnicuiqꝫ tribuit: non solū intelligit᷑ de p̄ncipe ⁊ iudice: q̄ reddūt qđ iustū est ꝑ modū imꝑantis ⁊ dirigētis: ſ₃ etiā de subdit̄ q̄ reddūt vnicuiqꝫ qđ suū ē: ꝑ modū executiōis iuxta illud Roma. xiij. Reddite omnibus debita: cui tributum tributū: cui vectigal vectigal: cui timorē timorē: cui honorē honorē: nemini quicꝙ debeatis nisi vt inuicē diligatis. Per hoc aūt ꝙ addit᷑ ius suum notatur ꝙ ius est obiectū ipsius iusticie.

Jus aūt multiplex est vt tactū est in primo p̄cepto: hoc tamē sciendū ꝙ ius siue iusticia ſm Tho. scđa 2ᵉ. q. lvij. est aliqđ opus

B adequatū alteri: ſm aliquē eq̄litatis modū. Duplicit᷑ aūt alicui homī pōt aliq̄d eē adequatū. Uno mō ex ip̄a natura rei vt cū q̄s tantū dat vt tantūdē recipiat: ⁊ hoc ius naturale vocat᷑. Alio modo aliq̄d est adequatū alteri vel cōmensuratū ex condicto vel ex cōmuni placito: cum sc₃ quis se reputat contentū si tantū accipiat: qđ potest fieri dupliciter. Primo ꝑ aliquod priuatū cōductū: sicut qđ firmat᷑ aliquo pacto inter priuatas ꝑsonas. Secūdo ex condicto publico: cum sc₃ totus populus cōsentit: vt aliquid habeat᷑ q̄si adequatū ⁊ cōmensuratū alteri: vel cū hic p̄ceps ordinat q̄ populi curā habet vel eius ꝑsonā gerit: et hoc dicit᷑ ius positiuū. Potest enī hūana volūtas ex cōmuni cōdicto aliquid facere iustū: in his q̄ ſm se nō habēt repugnātiā aliquā ad iusticiā naturalē. Secus tñ est de his q̄ de se repugnantiā habent ad ius naturale: q₂ de his dicit᷑ Esa. x. Ue qui cōdunt leges iniquas.

Deinde queri pōt: vtrū iusticia p̄emineat inter oīs virtutes morales: p̄sertim cū ſm phm. ij. Ethi. Uirtus est circa difficile ⁊ bonū: sed fortitudo magis est circa difficilia ꝙ₃ iusticia: q₂ circa ꝑicula mortis: vt postea videbit᷑. Ad h̄ rn̄det Tho. vbi supra. q. lviij. qđ si loq̄mur de iusticia legali: tunc manifestū est ꝙ ipsa p̄clarior est inter oēs virtutes morales: inquātū bonū cōmune p̄eminet bono singulari vnius ꝑsone. Et ſm hoc in. v. Ethi. dicit phus: Q₂ p̄clarissima virtutū videt᷑ eē iusticia: ⁊ neqꝫ hesper⁹ neqꝫ lucifer ita admirabilis. Similit᷑ si loquimur de iusticia ꝑticulari: tūc etiā p̄cellit inter alias virtutes morales duplici rōne. Prima sumi potest ex ꝑte subiecti: q₂ sc₃ iusticia est in nobiliori ꝑte ip̄ius aīe: sc₃ in volūtate: qđ sic patet: q₂ iusticia nō ordinat᷑ ad dirigendū aliquē actū cognoscitiuū: ⁊ ideo subiectū iusticie nō est intellect⁹ vel ratio. Sed iusti dicimur ex hoc ꝙ recte aliq̄d agimus: ꝓximū aūt p̄ncipiū actus est vis appetitiua: q̄ duplex est. s. volūtas q̄ est in rōne: ⁊ appetitus sensitiuus cōsequēs apph̄ensionē sensus: qui diuidit᷑ ꝑ irascibilē ⁊ cōcupiscibilē. Reddere aūt vnicuiqꝫ qđ suū est ex appetitu sensitiuo ꝓcedere nō pōt: qm̄ apph̄ēsio sensitiua ad hoc se nō extendit ꝙ ꝓportionē vni⁹ ad alterū cōsiderare possit: sed hoc est ꝓpriū rōnis: ⁊ sic iusticia nō pōt esse sicut in subiecto in irascibili ⁊ cōcupiscibili: sed solum in volūtate. Alie ꝟo virtutes morales sunt sicut in subiecto in appetitu sensitiuo: ad quē ꝑtinent naturales anime passiones q̄ sunt materia aliaꝝ virtutū moraliū. Secūda aūt ratio sumi potest ex ꝑte obiecti: q₂ ꝟtutes alie laudant᷑ solum ſm bonū ip̄i⁹ virtuosi: q₂ sc₃ ꝑficiūt ip̄m habētē. Justicia ꝟo laudat᷑ ſm ꝙ virtuosus ad aliū bn̄ se habet: q₂ iusticia est circa opationes q̄b⁹ hō ordinat᷑ nō solū in se: vt bn̄ se habeat in seip̄o: sed etiā respectu alteri⁹ vt

bñ se habeat ad alterũ. Ad h aũt qḋ obij/cit de fortitudie: dicendũ ꝙ rõ ꝟtutis magis cõsistit in bono ꝙ̃ in difficili. Justicia aũt est circa meliora ꝙ̃ fortitudo: qꝛ illa solũ vtilis est in bello: ꝛ ista in pace ꝛ ĩ bello. Uerũtñ inter virtutes cardinales ꝑcellit prudẽtia iusticiã: vt videbiť in pmo sermone de fortitudine. Deniq̃ q̃ri põt de iniusticia q.s. opponiť iusticie: vtrũ.s. sit vitiuꝫ spẽale: pſertim cũ nullũ pctm̃ spẽale opponiť oĩb⁹ virtutib⁹: h iniusticia omĩb⁹ opponiť virtutib⁹. Nã q̃tũ ad adulteriũ opponiť castitati: q̃tum ad homicidiũ opponiť mansuetudini: ꝛ sic de alijs. Ad hoc rñdet Tho. vbi s̃. q. lix. ꝙ duplex est iniusticia. Una illegalis q.s. opponiť iusticie legali: ꝛ h ꝼm essentiã ẽ spẽle vitiũ inquãtũ respicit obiectũ spẽale.s. bonũ cõe qḋ ꝯtẽnit: sed q̃tũ ad intẽtionẽ est vitiũ generale: qꝛ per cõtemptũ boni cõis põt q̃s ad oĩa peccata deduci: sic etiã oĩa vitia inquãtũ repugnãt bono cõi rõnẽ habẽt iniusticie q̃si deriuata ab iniusticia. Alia ꝟo ẽ iniusticia ꝼm ineq̃litatẽ quãdam ad alterũ: ꝓut hõ vult hre plus de bonis ꝛ min⁹ de malis: ꝛ sic spẽale habet materiã: ꝛ est pticulare viciũ iusticie pticulari ꝯ̃riũ. Et opponiť etiã indirecte virtutib⁹ omnib⁹ inquãtũ exteriores act⁹ ptinẽt ꝛ ad iusticiã ꝛ ad alias virtutes morales licꝫ diuersimode. Et est vitiũ mortale ex genere suo: qꝛ charitati cõtrariať: q̃ ẽ aĩe vita: q̃ mouet ad volendũ alteri⁹ bonũ cũ ecõtra iniusticia sp in alteri⁹ nocumẽto cõsistat: nisi tã parua eẽt iniusticia ꝙ ꝓbabiliter alter nõ lederet nec illi displiceret: puta si auferat pomũ vel sile. Et nota ꝙ facere iniustũ ex intentiõe ꝛ electiõe est ꝓpriũ iniusti: ꝼm ꝙ iniust⁹ diciť q̃ hꝫ habitũ iniusticie: ꝛ ille dr̃ iniust⁹ formaliť. Sed facere iniustũ pter intentionẽ.s.p ignorãtiã vł ex quadã passiõe nõ est ꝓpriũ iniusti: qꝛ h põt quis facere absq̃ habitu iniusticie: sed tñ materialiť ꝛ q̃si p accidẽs iniust⁹ dr̃. Ad l.

De partib⁹ iusticie subiectiuis integralib⁹ ꝛ potentiãlibus ac de acceptiõe pſonarũ: Sermo XI

Memento vt diem sab. sancti. Exo. xx. Jã ordine cõgruo de ptibus ip̃i⁹ iusticie ꝓsequẽdũ ẽ q̃ sũt triplices: nã quedã sũt ptes eius subiectiue: quedã integrales: ꝛ q̃daꝫ potẽtionales q̃ sũt ꝟtutes adiucte. Q̃tũ igiť ad pmũ.s. ptes sbiectiuas pmo q̃ri pt: vtrũ sint due ptes iusticie: q̃ꝝ vna ẽ directiua in distributiõib⁹ ꝛ alia in cõmutatiõib⁹ sic tãgere videť ph̃us in. v. Ethi. cũ tñ ecõtra sic dictũ est: iusticie act⁹ ẽ reddere vnicuiq̃ qḋ suũ ẽ: h in distributiõe nõ reddiť vnicuiq̃ qḋ suũ erat: h de nouo sibi appropriať qḋ cõe erat. Ad h rñdet Tho. sc̃da 2ᵉ q. lxj. ꝙ iusticia pticularis q̃ ẽ virt⁹ cardinalis ordinať ad aliquã pſonã puatã q̃ cõpať ad cõitatẽ: sic ps ad totũ. Põt igiť ad aliquã ptẽ attẽdi duplex ordo. Un⁹ quidẽ ptis ad ptẽ cui silis ẽ ordo vni⁹ puate pſone ad aliã: ꝛ hũc ordinẽ dirigit iusticia cõmutatiua q̃ ꝯsistit ĩ his q̃ mutuo fiũt inter duas pſonas adinuicẽ. Ali⁹ ordo attẽdiť toti⁹ ad ptes: ꝛ huic ordini assilať ordo ei⁹ qḋ ẽ cõe ad singłas pſonas quẽ ordinẽ dirigit iusticia distributiua q̃ ẽ distributiua cõmuniũ ꝼm ꝓportionalitatẽ. Et iõ due sũt spẽs iusticie.s. cõmutatiua ꝛ distributiua: q̃ distinguũť nõ solũ ꝼm vnũ ꝛ mlta. i. ꝼm h ꝙ iusticia cõmutatiua cõsistit ĩ eo ꝙ aliq̃d reddiť vni: ꝛ distributiua in h ꝙ aliq̃d redďať multis: h etiã ꝼm diuersã rõnẽ debiti: qꝛ alio mõ debeť id alicui qḋ est cõe: ꝛ alio mõ id qḋ ẽ ꝓpriũ. Ad obiectũ igiť dicendũ ꝙ cũ ex bonis cõib⁹ aliq̃d ĩ singulos distribuiť q̃libet aliq̃ mõ recipit qḋ suũ est. Ad maiorẽ aũt euidẽtiã sciendũ: ꝙ act⁹ cõmutatiue iusticie ẽ restitutio: q̃.s. qḋcũq̃ ablatũ reddiť vel equolẽs ꝓut ẽ possibile. Nã ablatio rei aliene q̃ ẽ act⁹ iniusticie circa cõmutatiões opponiť restitutiõi: ꝛ iõ restitutio ei⁹ ẽ act⁹ iusticie q̃ ẽ in cõmutatiõib⁹ directiua. Preterea licꝫ nomẽ restitutiõis inquãtũ ĩportat iteratõeꝫ quãdã supponit idẽptitatẽ rei: ꝛ iõ ꝼm ꝓpriã ĩpositõeꝫ nõis restitutio p̃cipue locũ hre videť ĩ reb⁹ exterioꝛib⁹ q̃ manẽtes eedẽ tã ꝼm subaꝫ q̃ ꝼm ius dñij possunt ab vno deuenire ad aliũ. Sicut tñ ab hmõi reb⁹ nomẽ cõmutatiõis trãslatũ est ad actiões vł passiões q̃ ptinẽt ad reuerentiã vel iniuriã alicui⁹ pſone seu etiã nocumẽtũ vł ꝓfectũ: sic etiã nomẽ restitutionis ad hoc deriuať: que licꝫ realiter nõ maneant: manent tamẽ in effectu vł corporali: puta cum ex pſecutione corpus lediť vel in effectu qui est in opinione hominũ: vt cũ post ꝟba opprobriosa remanet aliquis infamat⁹ aut minoratus ĩ honore suo: vñ cõmutatiões inť duas pſonas possũt esse duplices: p q̃s faciliť inueniri pñt vitia cõmutatiue iusticie ꝯ̃ria. Quedã eñ

sunt inuolūtarie cōmutatiōes: qñ.s. qs vtit alterius re ꝑsona vel ope eo inuito: qđ dupliciter fieri pōt: scꝫ occulte ꝑ fraudem vel manifeste ꝑ violentiā. Et hoc ꝑmo in rem siue occulte rem alterius accipiēdo qđ furtum dicit: siue manifeste qđ dicit rapina. Secūdo in ꝑsonā vel q̄tū ad eius cōsistentiā: sicut ledit occulte qs ꝑ dolosam occisionē ꝑcussionē aut veneni exhibitiōeꝫ. Manifeste vero ꝑ manifestā occisionē: incarcerationem: verberationē seu mutilationē: vel etiā q̄tum ad eius dignitatē: sicut occulte quis ledit ꝑ falsam testificationē detractionem: diffamationē: susurrationē ⁊ siṁia. Manifeste vero ꝑ falsaꝫ accusationē in iudicio: defensionē: iudicationē: aduocatiōeꝫ: testificationē. Itē derisionē: maledictionē ꝯtumeliā: cōuitiū: improperiū ⁊ siṁia. Tertio in ꝑsonā cōiunctā: vt in vxorē ꝑ adulteriū occultū vel manifestū: vel etiā in seruū quē inducit occulte vel manifeste vt discedat. Et eadē est ratio de alijs ꝑsonis cōiunctis. Quedā aūt sunt volūtarie cōmutationes: cū.s. quis volūtarie trāsfert res suas in alterū: qđ fit multipliciter. Primo simpliciter fit translatio rei in alterum ꝓ recōpensatiōe alterius rei: sicut fit in emptiōe ⁊ venditiōe. Secūdo cōcedit alteri vsū rei cū debito recuꝑandi rem: sicut in vsufructu ⁊ in mutuo seu cōmodato: qđ si nō concedit talis vsus gratis: tūc vocat locatio ⁊ cōductio. Tertio tradit rem suā rōne cōseruatiōis vt in deposito: vel rōne obligationis vel fideiussionis vt in pignore: ⁊ sic de alijs. Et circa has cōmutatiōes volūtarias sunt duo vitia.s. fraus ⁊ vsura. Verūtamē: quia de his omnibꝰ vitijs oppositis sparso tractat in p̄senti opusculo: nūc gr̄a breuitatis suꝑsedeo. Secūdo p̄ncipalit queri potest de vitio opposito iusticie distributiue qđ est acceptio ꝑsonarū: vtrū.s. sit peccatū: p̄sertim cum apud deū nō pōt esse iniquitas: sed deus videt accipere ꝑsonas quia vnū assumit ꝑ gratiā ⁊ aliū in peccato relinquit: iuxta illđ Matth. xxiiij. Duo erūt in loco vno vnus assumet alter relinquetur. Ad hoc r̄ñdet Tho. vbi s̄. q. lxiij. Nā equalitas iusticie distributiue cōsistit ī hoc q̄ diuersis ꝑsonis diuersa tribuunt s̄m ꝓportionem ⁊ dignitatē ꝑsonarum cui opponit acceptio ꝑsonarū. Si ergo quis cōsiderat illā ꝓprietatē ꝑsone ꝓpter quam id quod ei offertur est ei debitum: non erit acceptio ꝑsone sed cause. Hinc super illud

fraus
vsura

Ephes. vj. Nō est ꝑsonarū acceptio apud deū: dicit glo. q̄ iustus iudex causas discernit nō ꝑsonas: puta si qs aliquem ꝓmouet ad magisteriū ꝓpter scientie sufficientiā: h̄ attendit cā debita nō ꝑsona. Si vero talis solū attēderet ꝑsonā: vt q2 Martinꝰ est vł petrꝰ tūc esset acceptio ꝑsone cui nō tribueret ꝓpt cām q̄ faceret eū dignū: s̄ solū ꝓpter ꝑsonā: vt q2 amicꝰ: cōsanguineꝰ vel diues. Cōtingit tñ q̄ aliqua ꝯditio ꝑsone facit eā dignā respectu vniꝰ rei ⁊ nō respectu alterius: sic ꝯsanguitas facit aliquē dignū ad hoc q̄ heres instituat patrimonij: nō autē ad hoc q̄ ei p̄latio eccłiastica ꝯferat. Et sic eadē ꝯditio ꝑsone in vno negocio ꝯsiderata: facit acceptionē ꝑsonarū: in alio vero nō facit. Ad obiectū aūt dicendū q̄ duplex ē datio. Una qua qs alicui dat qđ ei debet: ⁊ hoc ꝑtinet ad iusticiā: vñ circa tales dationes acceptio ꝑsonaꝝ attendit. Alia est datio ꝑtinens ad liberalitatē: qua.s. alicui gratis dat qđ ei nō debet: ⁊ talis est collatio munerū gratie ꝑ que peccatores assumunt a deo: circa quā acceptio ꝑsonaꝝ locum nō habet: q2 q̄libet absq̄ iniusticia de suo dare pōt quātum vult ⁊ cui vult: ⁊ sic deus dat bona sua: qui ait Matth. xx. An nō licet mihi qđ volo facere: tolle qđ tuum est ⁊ vade. Ceterū hec acceptio ꝑsonarū qñq̄ locū habet in iudicijs cōferēdis: qđ corrumpit amore vel odio: timore vł cupiditate: qñq̄ vero locū habet in sp̄ualiū dispensatiōibus: quorū p̄latus eccłiasticꝰ nō est dñs vt ea dare possit ꝓ habitu: sed tñ dispensator: ⁊ ideo necesse est ꝓmouere vł etiā eligere meliores: vel simplicit vel ī cōparatiōe ad cōmune bonū. Nā si cōsanguinei sunt eque digni vt alij: tunc p̄ferri possunt: q2 saltē in hoc p̄eminēt q̄ de eis magis cōfidere pōt: q̄ vnanimiter secū eccłie negocia tractent. Qñq̄ deniq̄ locū habet in exhibitiōe honoris ⁊ reuerētie: qñ.s. diues honorat solū intuitu diuitiaꝝ. Et hoc tangit Iacobꝰ in canonica sua. ij. c. Et pari rōne si qs honorat ꝓpter aliquas causas q̄ nō faciūt honore dignū est peccatū: ⁊ ꝑtinet ad acceptionē ꝑsonarū: possūt tñ honorari p̄ncipes ⁊ p̄lati etiā mali: q2 gerunt ꝑsonā dei ⁊ cōitatis cui p̄ficiunt. Similit ⁊ parētes ⁊ dñi ꝓpter ꝑticipationē diuine dignitatis: qui est omniū pater ⁊ dñs. Itē senes ꝓpter signū virtutis: qđ est senectꝰ: Leuit. xix. Coram cano capite consurge et honora ꝑsonam senis. Tertio queri pōt

de ꝑtibus integralib⁹ ipſius iuſticie vtruꝫ ſint ꝑtes iuſticie declinare a malo ⁊ facere bonū cū Aug. li. de correctiōe ⁊ gratia ponat ad iuſticiā legis ꝑtinere decliāre a malo ⁊ facere bonū: ſed quia ad quālibet virtutē ꝑtinet facere bonū ⁊ vitare malū: videtur ꝙ ꝑtes excederēt totū. ſ. iuſticiā que eſt virtus quedā ſpecialis. Ad hoc rn̄det Tho. vbi. ſ. q. lxxix. ꝙ ſi loquamur de bono ⁊ malo in cōmuni: tūc facere bonū ⁊ vitare malū ꝑtinet ad omnē virtutē: ſꝫ q꞉ iuſticia ſm ꝙ eſt virtus ſpecialis reſpicit bonū ſub ratiōe debiti ad ꝓximū: ideo ſcd̄m hoc ad eā ꝑtinet facere bonū ſub rōe debiti in cōparatiōe ad ꝓximū ⁊ vitare maluꝫ oppoſitū. Uerūtamē facere bonū eſt actus cōpletiuus iuſticie ⁊ quaſi ꝑs eius ꝑncipalis: ſed a malo decliāre ē act⁹ īꝑfectior ⁊ q̄ſi ſecūdaria ei⁹ ꝑs. Hinc ē q̄ſi ꝑs material' ſine q̄ nō pōt ꝑs formalis eē cōpletiua. Et his duab⁹ ꝑtib⁹ opponunt̄ duo vitia q̄ ſūt trāſgreſſio ⁊ omiſſio. Trāſgreſſio nāq꜄ opponit̄ p̄ceptis negatiuis q̄ ꝑtinēt ad declinationē a malo. Et omiſſio opponit̄ p̄ceptꝭ affirmatiuis q̄ ꝑtinēt ad faciēdū bonū: ⁊ hꝫ ꝓprie ſub rōe debiti in ordīe ad ꝓximum. Bonū eñ ſub rōe debiti ꝓprie ꝑtinet ad iuſticiā: legalē q̄dē ſi debitū accipiat̄ in ordine ad legē diuinā vl' humanā: ſpecialē vero ſi debitū ꝯſiderat̄ in ordine ad ꝓximū. Uñ eo mō q̄ iuſticia eſt virtus ſpecial': etiā omiſſio eſt ſpeciale peccatū diſtinctū a peccatis q̄ opponūt̄ alijs virtutib⁹. Et eo modo quo facere bonū cui opponit̄ omiſſio ē quedā ꝑs ſpecial' iuſticie diſtincta a decliatione mali cui opponit̄ tranſgreſſio: etiaꝫ omiſſio a trāſgreſſione diſtinguit̄. Simpliciter tñ ⁊ abſolute loquēdo trāſgreſſio grauius eſt peccatū ꝙ omiſſio: licet aliq̄ omiſſio grauior eſſe pōt aliq̄ trāſgreſſiōe: cuius rō eſt q꞉ peccatū intantū graue eſt inq̄ntuꝫ diſtat a virtute. Cōtrarietas aūt eſt maxia diſtātia: vt dicit̄ in. ix. Meth. Unde ꝯtrariū magis diſtat a ſuo cōtrario ꝙ ſimplex ei⁹ negatio: ſic̄ ab albo magis diſtat nigrū ꝙ ſimpliciter nō album. Sed tranſgreſſio ꝯtrariat̄ actui virtutis: omiſſio vero ſolū īportat negationem illi⁹. Hic min⁹ peccat omittēs parentib⁹ exhibere debitā reuerētiā ꝙ eis inferēs cōtumeliā vl' iniuriā qđ ꝑtinet ad trāſgreſſionem. Quarto q̄ri pōt de ꝑtibus iuſticie potētionalibus ⁊ de virtutib⁹ ei annexis: vtrū. ſ. virtutes annexe iuſticie ꝯuenienter aſſignēt̄: p̄ſertim quia Tullius ponit ſex virtutes Macrobi⁹ ſeptē: quarū plures a Tullio p̄termittunt̄. Andronic⁹ noueꝫ ex q̄bus Tullius ponit tm̄ vnā. Et Areſt. pōit epicheiā quā null⁹ p̄dictoꝝ ponit. Ad hoc dicendū ſm Tho. vbi. ſ. ꝙ in virtutib⁹ q̄ adiungunt̄ alicui virtuti ꝑncipali ſunt duo ꝯſiderāda. Primo ꝙ in aliq̄ virtute ꝑncipali cōicāt. Secūdo ꝙ in aliq̄ deficiant a ꝑfecta rōne ipſius. Et q꞉ iuſticia ē ad alteꝝ ideo oēs virtutes q̄ ſunt ad alteꝝ pn̄t rōne ꝯueniētie cōnecti iuſticie: ratio ergo iuſticie ꝯſiſtit in hꝫ ꝙ alteri reddat̄ qđ ſibi ſm eq̄litatē debet̄. Duplicit̄ igit̄ aliq̄ virtus ad alteꝝ exiſtēs a ratione iuſticie deficit. Primo deficit a ratione equalis. Secūda a rōne debiti: q꞉ q̄dā virtutes licet alteri reddāt debitū tñ eq̄lit̄ reddere nō pn̄t: vñ q̄cq̄d deo reddit̄ ab homine debitū eſt: nō tñ eq̄le: q꞉ nō reddit hō tātū quātū debet: iuxͣ illđ. Quid retribuā dño ⁊c. Et ſic adiūgit̄ iuſticie religio: q̄. ſ. religamur diuino cultui. Sil'r parētib⁹ reddi pōt debitū ſꝫ nō eq̄le: vt ptꝫ ꝑ ph̄m. viij. Ethic̄. Et ſic adiūgit̄ pietaſ ꝑ quā ſm Tulliū ſanguīe iunctis patrieq꜄ beniuol' officium: ⁊ diligens tribuit̄ cult⁹. Tertio nō poteſt equale p̄miū ab homīe recōpēſari virtuti: vtꝫ ꝑ ph̄m. iiij. Ethic̄. ⁊ ſic adiūgit̄ obſeruātia ꝑ quā homīes ſm Tulliū aliq̄ dignitate antecedētes aliq̄ cultu ⁊ honore dignant̄. Defectus etiā a rōne debiti pōt attēdi ſm ꝙ duplex eſt debitū. ſ. legale qđ ꝓprie attēdit iuſticia q̄ eſt virtus ꝑncipalis ⁊ morale debituꝫ qđ. ſ. aliq̄s debet ex honeſtate virtutis: ⁊ habet duplicē graduꝫ: Quoddā eñ debitū ſic̄ eſt neceſſariū: ꝙ ſine eo nō pōt honeſtas moꝝ ſuari: ⁊ hꝫ habet plus de rōne debiti. Exempli gr̄a. Debitū ē ꝙ talē alteri q̄s ſe exhibeat in v̄bis ⁊ factis: q̄lis eſt: ⁊ ſic adiungitur veritas. Itē ꝙ alteri recōpenſat ſm ea q̄ fecit: vl' in bonis ⁊ ſic adiungit̄ gratia: vl' in malis et ſic adiungit̄ vindicatio. Aliud vero debitū eſt neceſſariū ſicut ꝯferēs ad maiorē honeſtatē: ſine q̄ tñ honeſtas cōſeruari pōt: ſicut liberalitas: affabilitas: ⁊ alia q̄ Tullius preter mittit: quia parū habent de ratione debiti. Ad laudem dei.

De tertia virtute cardiali. ſ. fortitudīe: ⁊ vtrū operet̄ ex habitu ⁊ cū delectatiōe: Ser XIII

m Emento vt diem

sabbati sancti. Exo. xx. Uiso de pͥma virtute cardinali que dicit prudẽtia: ac de secũda que dicit iusticia. Iã de tertia ꝓseqmur que dicit fortitudo: que. s. vim rectificat irascibilẽ in tolerãdis aduersis: ⁊ aggrediẽdis
A arduis: cõstituens illã in debita quiete ad ꝑagendũ sabbatũ delicatũ. Et hec virtꝰ ꝫm quadruplicẽ eius gradũ q̃druplicit̃ diffinit a Macrobio. Primus eñ gradꝰ hominẽ facit omnẽ metũ ꝓ vtilitate reipublice postponere: ⁊ nisi turpia formidare: ⁊ sic est virtus pollitica vl' ciuilis: que est animũ supra periculi metũ erigere: nihilqꝫ nisi turpia formidare. Secũdus gradꝰ mentẽ magis cõfortat ita vt nulla pena corporalis eã terreat: q2 ad sola eterna fortit anhelat: ⁊ sic est virtus purgatoria: que est mẽtẽ nõ terreri ꝯtra queqꝫ aduersa: nec etiaꝫ a corpore recedentẽ. Tertius gradus mẽtẽ ineternis figit: ⁊ sic est virtꝰ purgati animi: cuius est nõ solũ passiões corpis vincere sed penitus ignorare: ita vt irasci nesciat ⁊ nihil nisi eterna cupiat. Quartꝰ gradꝰ q̃ in deo est p̃dictos gradꝰ inchoat: deducit ⁊ ꝯsumat. Ipsa eñ attingit a fine vsqꝫ ad finẽ fortit: ⁊ disponit oĩa suauit: ⁊ sic ẽ virtus exẽplaris que est in deo: ⁊ est qđ semper idẽ est ⁊ qđ nunqꝫ mutat. Tho. aũt in in scripto Ethic. li. iij. diffinitionẽ fortitudinis ex ỽbis Aresto. colligẽs ait ibidem Fortitudo est virtus medio mõ se habens ꝫm rõneꝫ rectã circa timores ⁊ audacias. Et alb. teu. ex ỽbis Aresto. ⁊ cõmẽtatoris diffinitionẽ colligẽs ait: Fortitudo est habitus ĩmediate audaciaꝝ ⁊ timoꝝ sufferẽtes: faciẽs periculoꝝ mortis gr̃a boni. Est igit habitus quo quãdã animi firmitateꝫ ꝯseq̃tur: ꝑ quã animꝰ stat ĩmobilis ꝯ timores periculoꝝ mortis. Et h̃ ĩmediate ꝑ qđ fortitudo rõnẽ habet virtutis cuius est eẽ in medio vl' rõnis vl' rei: facit etiã sufferentes: q2 p̃ncipalior eius actus est pati vl' aggredi: ⁊ habet duplicẽ materiã vl' obiectũ. Principalis est mors. Secũdaria vero pericula: que q2 pñt eẽ plura: ideo dic̃ periculorũ: ⁊ addit in fine gr̃a boni: q2 si in aggressione vl' ꝑpessione mortis aut periculorum mortis nõ sequeret aliqđ bonũ tũc tal' fortitudo nõ haberet rationẽ virtutis. Ad maiorẽ tñ euidentiã p̃mo queri põt vtruꝫ fortitudo sit virtus: p̃sertim cũ apl's dicat virtus in infirmitate ꝑficit ergo nõ in fortitudine. Ad hoc rñdet Tho. scða. 2e. q. cxxiij. ꝙ ꝫm phum in. ij. Ethic. virtus est que bonũ facit habentẽ ⁊ opus eius reddit bonũ. Bonũ aũt hominis est ꝫm rationẽ esse scðꝫ Dyoni. iiij. c. de diuinis no. Et ideo ad virtutẽ humanã pertinet vt faciat homĩeꝫ bonũ ⁊ opus eius scðm rationẽ esse: quod ꝯtingit triplicit. Primo ꝙ ipsa ratio rectificat qđ fit ꝑ virtutes ĩtellectuales. Alio modo ꝫm ꝙ ip̃a rectitudo rõnis in rebus humanis equalitatẽ instituit qđ ꝑtinet ad iusticiã. Tertio scðm q̃ ĩpedimẽta huiꝰ rectitudinis in rebus humanis ponẽde tollunt. Dupliciẽ aũt humana volũtas ĩpedit ne rectitudinẽ rõnis sequat. Uno mõ ꝑ hoc ꝙ attrahit ab aliquo delectabili ad aliud q̃ꝫ rectitudo rõnis req̃rit: ⁊ hoc impedimentũ tollit virtus tꝑantie. Alio modo ꝑ hoc ꝙ voluntatẽ repellit ab eo qđ est ꝫm rõnẽ ꝓpter aliqđ difficile qđ icũbit. Et ad hoc ĩpedimẽtũ tollendũ requirit fortitudo mẽtis: que. s. hmõi difficultatibus resistat: sicut homo ꝑ fortitudinẽ corporalẽ impedimẽta corporalia suꝑat ⁊ repellit Et sic fortitudo est virtus inq̃ꝫtũ facit homines ꝫm rõnẽ esse. Nec tamẽ virtus anime ꝑficitur in infirmitate anime sed carnis. Hoc aũt ad fortitudinẽ mẽtis ꝑtinet ꝙ infirmitatẽ carnis fortiter ferat: ꝓpter aliqđ bonũ anime ꝯsequendũ Sciendũ tñ ꝙ nomẽ fortitudinis dupliciẽ accipit. Uno modo ꝫm ꝙ absolute importat quandam animi firmitatẽ: ⁊ ꝫm hoc est virtus generalis: vel potius ꝯditio cuiuslibet virtutis: q2 scðm phum. ij. Ethic. ad virtutẽ requirit firmit ⁊ ĩmobiliter oꝑari. Et de hac fortitudĩe dicit Ambro. in. j. de offi. Non mediocris animi est fortitudo: que sola defendit ornamenta virtutũ omniũ: ⁊ iudicia custodit ⁊ que inexpiabili prelio aduersus omnia vitia decertat ĩuicta ad labores: fortis ad p̃lia: rigidior aduersus voluptates. hec ille. Alio modo põt accipi fortitudo ꝫm ꝙ importat firmitatẽ animi in sustinendis ⁊ repellẽdis his in quibus maxime difficile ẽ firmitatẽ habere. s. in aliq̃bus pericul' grauibus. Et sic ponit specialis virtus: vtpote materiã habẽs determinatã: de qua dic̃ Tullius in rhetorica. Fortitudo est cõsiderata p̃teritoꝝ periculoꝝ susceptio: ⁊ laboꝝ ꝑpessio: ⁊ tũc ponit virtus cardinal' vna siue principal' de quattuor qđ sic patet. Naꝫ virtutes dicunt cardĩales seu p̃ncipales que p̃cipue sibi vẽdicãt id qđ ꝑtinet ad ỽtutes cõiter. Int alias autem cõmunes virtutes conditiones vna ponit firmit operari: vt

fortitudo et magnanimitas

patet in.ij.Ethic.laudē ergo firmitatis potissime sibi vendicat fortitudo. Tāto enim magis laudat̄ q̄ firmit̄ stat q̄to habet grauius īpellēs ad cadendū ⁊ retrocedendū. Impellit aūt hominē ad discedendū ab eo qd̄ est ſm rationē: ⁊ bonū delectās: ⁊ malū affligens: sed grauius īpellit dolor corporis q̄z voluptas. Dicit enī Aug. ī li.lxxiij. q. ꝙ nemo est q̄ nō magis dolorē fugiat q̄ appetat voluptatē: qn̄quidē videm⁹ etiaz maximas bestias a maximis voluptatib⁹ coherceri dolorꝫ metu. Inter dolores āt et pericula maxime timēt̄ ea q̄ ducūt ad mortē: ꝯtra q̄ firmit̄ stat fortis: ⁊ ideo fortitudo est virtus cardinalis de qua dicit Senē. Magnanimitas q̄ ⁊ fortitudo dicit̄ si insit animo tuo viues cū magna fiducia: liber: intrepidus: alacer. Magnū humani animi bonū est: finem hui⁹ vite intrepidū expectare.

B Secūdo vero queri pōt vtꝝ fortis operet̄ ꝓpter bonū ꝓprij habitus: p̄sertim cū dicat Augus. xiij. de trini. virtutes quas ꝓpter solā beatitudinē amam⁹: sic ꝑsuadere q̄dā nobis audēt sic dicēdo eas ꝓpter se appetēdas: vt ipam beatitudinē nō amem⁹: qd̄ si faciūt etiā ipas vtiq̄ȝ amare desistemus: qn̄ illā ꝓpter quā solū istas amauim⁹ nō amam⁹. hec ille. Sed fortitudo est virtus quedā ergo actus fortitudinis nō est ad ipam fortitudinē referēdus. Ad hoc rn̄det Tho. vbi. s. ꝙ duplex est finis. s. ꝓxim⁹ ⁊ vltimus. Finis ꝓximus vniuscuiusq̄ȝ agentis est: vt similitudinē sue forme in alteꝝ inducat sicut finis ignis calefaciētis est vt inducat similitudinē sui caloris ī patiēte: ⁊ finis edificatoris est vt inducat similitudinē sue artis in materia. Quodcunq̄ȝ aūt bonū ex hoc seq̄tur si sit intentū pōt dici finis remotus a gentis Sicut aūt in factibilib⁹ exterior materia disponit̄ ꝑ artē: sic etiā in agibilibus ꝑ prudentiā disponit̄ actus humani. Sic ergo dicenduz ꝙ fortis sicut ꝓximū finē intēdit: vt exemplo ignis ⁊ edificatoris similitudinem sui habitus exprimat in actu: intēdit em̄ agere ſm ꝯueniētiā sui habit⁹: sic ēt intēdit vltimū finē vt illū assequat̄. Finis aūt vltimus ē beatitudo vl' de⁹. De q̄ fine dic̄ Augus. de morib⁹ eccl'ie: ꝙ fortitudo est amor oīa ꝓpter deū facile ꝑferēs. Et sic fortis intēdit vtrūq̄ȝ finē. s. ꝓximū ⁊ remotū vl' vltimū. Or si querit̄ vtrū ergo fort' in actu suo delectet̄: p̄sertim cū ſm phūm. x. Ethi. Delectatio est oꝑatio cōnaturalis habit⁹ nō īpedita: ſ; oꝑatio fortis ꝓcedit ex habitu q̄ agit in modū nature. Hinc ēt dic̄ Ambro. sup illō Gal. vij. Fructus aūt spūs: ꝙ oꝑa virtutū dicuntur fruct⁹: q2 mētē hominis sctā ⁊ sincera delectatiōe reficiunt. Ad hoc dicēdum ꝙ duplex est delectatio. Quedā em̄ est corpal' q̄ ꝯseq̄tur tactū corporalē: ⁊ illā delectationē fortis nō ꝯsequitur in actu suo p̄ncipali q̄ ē sustinere: quia sustinere ꝑcussiones: flagella: vulnera vel mortē: est cōtristabile ⁊ dolorosū humane nature: vnde hoc negare esset negare eos esse carnales: q2 si habēt carnē sensibilem necesse est ꝙ lesiua inferant eis dolorem. Alia vero delectatio dicitur animal': q̄ scȝ ꝯsequit̄ apprehēsionē anime: ⁊ hec ꝓprie cōsequit̄ opera virtutū: q2 in eis cōsideratur bonū ratiōis ⁊ ſm hoc fortis delectationē aliquā cōsequit̄: licet etiā ſm apprehensionē anime habeat vnde doleat: eo scȝ ꝙ vitā corporalē amittat: quā virtuosus amat nō solū inq̄ntū est bonū naturale sed etiam inq̄ntū est necessaria ad opera virtutuz ⁊ q̄ ad ea ꝑtinent. Et sic fortis habet ex vna ꝑteq̄ delectet̄ ſm delectationē animalez: scȝ de actu virtutis ⁊ eius fine: habet etiaz ex alia ꝑte vnde doleat: nō solū corporalit̄ ꝓpter illatas penas: ſ; etiā animaliter ꝓpter amissionē vite. Hic dixit Eleazar⁹. ij. Macha. vj. Diros corporis sustineo dolores: scd̄m animā vero propter timorē tuū libēter hec patior. Uerū tamē sensibilis dolor corporis ipsis facit non sentire delectationem animalem virtutis. Hinc dicit phus in. iij. Ethico. ꝙ fortis in actu suo nihil delectabile videtur habere. Et iterū dicit ibidem ꝙ a forti non requiritur ꝙ delectetur quasi delectationē sentiens: sed sufficit ꝙ non tristetur. hec ille. Propter abundantem dei gratiā: tamen quis delectationem sentire potest: ita ꝙ exuberās gratia fortius eleuat animā ad diuina in quibus delectatur q̄ corporalibus penis afficiat̄. Sicut beatus Laurētius in craticula positus dixit: Carbones isti refrigeriū mihi p̄stāt. Et de beato Stephāo cantat ecclesia. Lapides torrentis illi dulces fuerunt. Item beatus Tyburcius dixit (cum sup carbones incensos incederet) videtur mihi ꝙ super roseos flores incedo. In ceteris autem licet sit delectatio quedam virtutis in opere fortitudinis tamen propter dolorez sensus impeditur mens fortis ne in operatione propria delectationem sentiat: eo

ꝙ vehementia passionis vnius potentie i/
pedit potentiam aliaꝫ in actu suo propter
connexionem potentiarum adinuicem: ni/
hilominus tñ virtus fortitudinis facit vt
ratio nõ absorbeat a corporalibus dolori/
bus: facit inq̃ꝫ ꝙ delectatio virtutũ supe/
rat animalẽ tristiciã inq̃tũ homo p̃fert bo
num virtutis corporali vite: ⁊ quibusdam
ad eã pertinentibus. Tertio principalit̃
queri potest vtruꝫ fortitudo p̃cellat alias
virtutes cardinales: p̃sertim cũ scd̃m phm
virtus est circa difficile et bonũ: sed forti/
tudo est circa difficillima. Et ideo dic̃ Am
brosiꝰ. j. de offi. Nunc de fortitudĩe tracte/
mus que velut excelsior ceteris diuiditur
ĩ res bellicas ⁊ domesticas. Ad hoc respõ
det Tho. vbi supra: ꝙ sicut Augꝰ. ait. vj.
de trini. In his que non mole magna sunt
hoc est maiꝰ esse qd̃ ẽ melius eẽ: vnde tãto
vtꝰ aliq̃ ẽ maior q̃to melior est: bonũ igit̃
rationis est bonũ homĩs s̃m Dyoni. iiij. c.
de diuinis no. hoc autẽ bonũ essentialiter
quidẽ habet prudentiã que est ꝑfectio ra/
tionis. Iusticia vero est huius boni facti/
ua inq̃tũ scꝫ ad ip̃am ꝑtinet ordinẽ ratio/
nis ponere in omnibus rebus humanis.
Alie vero virtutes scꝫ fortitudo et tꝑantia
ꝯseruatiue sunt huius boni inq̃tũ passio/
nes moderant̃ ne hominẽ a bono rationis
abducãt. Et quia ratio virtutis magis cõ
sistit ĩ bono q̃ꝫ in difficili sic ꝙ magnitudo
virtutis magis est mensuranda scd̃m rati/
onẽ boni q̃ꝫ scd̃m rationẽ difficilis: ideo in
ter virtutes cardinales potior est pruden/
tia: in qua bonũ ratiõis essentialit̃ ꝯsistit:
quia id qd̃ essentialiter dicit̃ potius est eo
qd̃ dicit̃ effectiue. Rursus post prudentiã
iusticia potior est: q2 id qd̃ effectiue dicitur
potiꝰ est: eo qd̃ dicit̃ ꝯseruatiue: s̃m remo/
tionẽ impedimenti sicut alie due virtutes
cardĩales: scꝫ fortitudo ⁊ tẽperantia. Hic
dicit Tullius in. j. de offi. In iusticia vir/
tutis splendor est maximꝰ: ex qua viri bo/
ni iusti nominant̃. Ceterꝝ in ordine harum
fortitudo tenet locũ p̃cipuũ: q2 timor peri
culorũ mortis maxime ẽ efficax ad h̃ ꝙ ho/
minẽ faciat recedere a bono ratiõis: post/
q̃ꝫ ordinat̃ tẽperantia: q2 etiã delectatiões
tactus maxime inter cetera bonũ rationis
impediũt. Verũtamẽ ꝙ Ambro. fortitudi
nẽ p̃ferre videat̃ in dicta auctoritate: ẽ in/
telligendũ s̃m quandã generalẽ vtilitateꝫ
ꝓut tã in rebus bellicis q̃ꝫ domesticis vel
ciuilibus vtilis est: sicut ait phs. j. rhetor.
ꝙ iusti ⁊ fortes maxime amant̃: q2 sũt ma/
xime vtiles ⁊ in bello ⁊ in pace. Ad laud.

De actibꝰ fortitudinis qui sunt sustinere grauia ⁊ aggredi ardua: ac de vitijs oppositis: Ser. XIII

Memẽto vt diẽ sab/
ba. san. Exo. xx. Expediti vtcũ
q̃ꝫ de virtute fortitudinis in se.
Iã de actibus illiꝰ breui stilo ꝓsequamur.
De quibus dicit Ambro. j. de offi. In duo
bus generibus fortitudo animi spectatur.
Primo vt exteriora corporꝫ ꝓ minimis ha
beat: ⁊ quasi sup̃flua despiciẽda magis q̃ꝫ
expetenda ducat. Secũdo vt ea q̃ sũma sũt
omnesq̃ꝫ res in quibus est honestas p̃cla/
ra cũ intẽtione vsq̃ꝫ ad effectũ ꝓsequatur.
hec ille. Hic primo queri põt an om̃e bo/
nũ sit optabile: q2 si sic tunc fortiter torq̃ri
⁊ magno animo vti ⁊ patient̃ egrotare ⁊ si
milia essent optabilia. Rñdet ad hoc Señ.
ep̃la. lxviij. dicẽs: Ut ista optabilia sint di
stingue. A me tormẽta abesse velim: sed si
sustinẽda fuerint vt me in illis fortiter ho/
neste: animose gerã: optabo. Velim nõ in/
cidere bellũ: sed si ĩcido ⁊ vulnera ⁊ famẽ
⁊ omnia q̃ belloꝝ necessitas affert geram:
gratiose optabo. Itaq̃ꝫ nõ incõmoda opta
bilia sunt: sed virtus qua p̃ferunt̃ incõmo
da: nõ pati tormenta optabile est: sed pati
fortiter. hec ille. Si hoc sentit gẽtilis quid
tũc faciet christianus. Secũdo queri põt
in q̃bus potissime ꝯsistit actus ip̃ius forti
tudinis: p̃sertim cũ dicit Grego. vij. mora.
ꝙ iustoꝝ fortitudo est carnẽ vincere: volu/
ptatibus ꝯtraire: delectationẽ vite p̃sentis
extinguere: ⁊ sic maxime videt̃ eẽ circa de/
lectatiões. Ad hoc rñdet Tho. scd̃a. 2e. q.
cxxiij. ꝙ ad virtutẽ fortitudinis ꝑtinet im/
pedimentũ remouere quo retrahit̃ volun
tas a sequela ratiõis: ꝙ aũt retrahat̃ aliq̃s
ab aliq̃ difficili ꝑtinet ad rõnẽ timoris: q̃ ĩ/
portat recessũ quẽdã a malo difficultatem
habẽte: ⁊ ideo fortitudo p̃ncipalit̃ ẽ circa
timores reꝝ difficiliũ q̃ retrahere pñt volũ
tatẽ a seq̃la rõnis. Sꝫ qñ oportet hmõi re/
rũ difficiliũ ĩpulsũ nõ solũ firmit̃ tolerare
cohibendo timorẽ s̃ ẽt aggredi moderate:
qñ. s. oportꝫ ea ad securitatẽ in posterꝝ ha/
bẽdã exť miare: qd̃ ꝑtinere videt̃ ad rõem
audacie: ideo nõ solũ est circa timores sed
etiã circa audacias quasi cohibitiua timo
rum ⁊ moderatiua audaciaꝝ. Pro quo

sciēdū q fortitudo in sustinēdo laudabilit' ſm rectā rationē: tenet mediū int' timiditatē et intimiditatē q sunt duo vitia opposita fortitudini qd sic patet: q ad fortitudinem ptinet qdā timor ſ moderat' ſm rectam rationem: vt scz homo timeat qd oportet: et qn oportz. Unde timor cōiter dict' ſm suam rationē iportat vniuersalit' fugā et qtū ad hoc nō iportat rationē boni et mali: sic nec alie passiones: et ideo dicit phus in. iij. Ethic. q passiones nō sunt laudabiles neq vituperabiles: q scz nō laudant' neq vituperant' qui irascunt' vl' timēt: sed q circa hoc ordinate vl' inordinate se habēt ſm rectā rationē. Sed q hic modus rationis corrūpi pōt tā p excessum q p defectū: ideo hec duo vitia scz timiditas q importat excessū timoris: et itimiditas vl' inpauiditas q importat defectū timoris ponunt' ptraria fortitudini q est in tolerando: q timiditas timet id qd nō oportet: vl' ſm q non oportet. Intimiditas xo nō timet qd oportet timere: et sic vtrūq excedit virtutē moralē que ponit modum ratiōis in materia circa quā est. Hec aūt intimiditas puenit ex eo q estiat mala opposita bonis q amat sibi supuenire nō posse: qd quandoq contingit ex supbia animi de se psumētis et aliꝰ ptēnētis ſm q dicit' Job. iij. Factus ē vt nullū timeat: oīe sublime videt. Qñq xo cōtigit ex defectu ratiōis sicut dic phs i. iij. Ethic. q celte pp' stulticiā nihil timet et vtraq intimiditas est vitiosa: nisi ex stoliditate inuincibili vltima excusaret' a peccato. Ceteꝝ fortitudo que est in aggrediendo vl' inuadēdo habet etiā vitiū oppositū qd dicitur audacia: q phs in. ij. et. iij. Ethic. ponit audaciā fortitudini oppositā. Pro quo nota q audacia put est moderata ratione nō sonat in vitium sed est passio quedā nature. Verūtamē nomina passionū qñq sumunt' a supabundāti: sicut ira p vitiū dicit' nō quecunq sed supabūdans put scz est vitiosa: et hoc modo audacia p supabundantiā dicta ponit' esse pecacatum et opponit' fortitudini: sicut omne vitiū qd iportat īmoderantiā circa materiā alicuius virtutis moralis opponit' illi virtuti morali: sicut īmoderatū moderato. Tertio queri pōt de obiecto vl' materia fortitudinis: vtrū scz solū psistat circa picl'a mortis: psertim cū dicat Aug. de morib' ecclesie q fortitudo est amor facile tolerās omnia pter id qd amat'. Et in. vj. musice dicitur q fortitudo est affectio que nullas aduersitates mortēue formidat. Ad hoc dicēdum ſm Tho. vbi. s. q ad virtutē fortitudinis ptinet vt hominis voluntatē tueat': ne retrahat' a bono ratiōis qd firmiter tenere debet ptra qdcunq malū: nec etiam ab hoc declinet pter qdcunq bonū tēporale psequēdū: q nullū bonū corporale equalet bono ratiōis: et ideo est q fortitudo anime pprie dicit' q firmiter tenet voluntatē hominis in bono rationis ptra maxima mala: q qui stat firmus ptra maiora cōsequēs est q stet firmus ptra minora ſ non cōuertit': et ideo licet fortitudo bene se habet in omnibus aduersis tolerandis: non tñ ex toleratione quorumlibet aduersorum reputat' quis simpliciter fortis: sed solum ex hoc q bene tolerat etiā maxima mala: ex aliis aūt dicit' quis fortis tm̄ ſm quid: cū igit' maxime terribile inter oīa corporalia est mors q tollit oīa. s. corpus animā et terrenā substantiā ac similia: ideo dicitur esse simplicit' circa pericula mortis: et licet dicat phus in. iij. Ethic. q maxime ē fortitudo circa mortē q est in bello: hoc tñ intelligendū est nō solum de bello generali vbi decertant homines in acie: sed etiā in in bello priuato qualitercūq quis decertat circa pericula mortis: vtpote cū iudex vl' priuata psona nō recedit a iusto iudicio vl' testimonio ferendo timore gladij imminentis: vel cuiuscunq mortiferi periculi: vl' cū quis nō refugit amico infirmanti obsequi pter timorē infectiōis mortifere: vl' cū nō refugit itinerare ad aliqd piū negotiū psequēdū pter timorē naufragij vl' latronū et similia. Martyrū autē fortitudo q pter summū bonū psonales sustinēt ipugnatiōes maxime cōmendat'. De quibus ait aplus. Fortes facti sūt in bello. Ex his patet q duplex est obiectū vel materia fortitudinis. Primariū eī est ipsa mors: cuius ratio est ſm Tho. in scripto Ethic. lib. iij. quia mors inter omnia magis est timēda: vtpote int' omnia magis terribilis: q terminus est hui' vite post quē nulla trāsmutatio relinquitur in bono vel in malo. Secundariū autē obiectū sunt pericl'a ipius mortis q etiā sunt terribilia. Pro q sciendum ſm Tho. in. iij. scripto Ethic. q aliqd periculū est terribile qd excedit facultatē humanā p quā ei resisti non potest: sic terremotus: inundatiōes maris et similia: huiusmodi eni periculū est terribile cuili

bet ſapienti ꝗ rectū habet iudiciū intelle/
ctus: ⁊ hoc malū homo timebit: ſed tm̄ ī ca
ſu neceſſitatis vl' vtilitatꝭ timebit ſicͤ opor/
tet: ⁊ ſicut recta ratio hominis iudicabit:
ita ꝙ ꝓpter timorē taliū nō obſtupeſcat. i.
nō diſcedat a iudicio rationis: ſed ea ſuſti
neat ꝓpter bonū virtutis. Aliqͦd etiā pe/
riculū vl' malū eſt terribile qͦd tm̄ nō exce/
dit facultatē hominis ad reſiſtenduꝫ erga
tale terribile: ſic homo debet eſſe diſpoſitꝰ
ad reſiſtendū vel ſufferendū ita ꝙ nō time
at illͦd. Et addit alber. teu. ī ſcripto Ethicͤ.
ij. ꝙ bene ſe habere in repentinis pericul'
eſt magnū ſignū virtutis: cuius ratio eſt:
qꝛ ſi pericl'a ſunt ꝑuiſa: pōt quis etiā ſi ha/
bitu fortitudinis careat animū ſuū ex diu/
turna ꝑmeditatiōe ꝯtra pericula ꝑparare:
⁊ ſic in his ex iudicio rationis ſe bene ha/
bere: ſed ſi in repētinis bene ſe habꝫ: ſignū
eſt ꝙ ſꝫm habituꝫ fortis eſt vl' virtuoſus ꝗ
operaꝛ etiā ſine deliberatiōe ꝑ modum na
ture: ⁊ ideo dicit Tho. ſcd'a. 2e. q. cxxiij. ꝙ
in operatiōe fortitudinis ſunt duo cōſide/
randa: vnū qꝫtū ad eiꝰ electionē ⁊ tūc non
eſt circa repentina: qꝛ fortis eligit ꝑuidere
pericula que poſſunt īminere vt ea poſſit
reſiſtere vel facilius ferre: qꝛ ſꝫm Grego. in
omelia. Jacula minus feriūt ꝗ preuidenꝛ.
Secundū vero qꝫtū ad manifeſtationē vir
tuoſi habitus: ⁊ hoc maxime fit circa repē
tina: qꝛ ſꝫm phm̄. iij. Ethicͤ. Jn repentiniſ
periculis maxime mãifeſtaꝛ fortitudinis
habitus: qꝛ habituſ agit in modū nature:
vñ ꝙ aliqͥs abſqꝫ ꝑmeditatiōe facit ea que
ſunt virtutis: cū neceſſitas īminet propter
repentina pericula: hoc maxime mãifeſtat
ꝙ fortitudo ſit habitualiter in anima ꝯfir
mata. Quarto queri poteſt de naturali
bus paſſionibus qͥbus fortis vtiꝛ in actu
ſuo: vtrū ſcꝫ fortis vtaꝛ ira vl' alia paſſiōe
in actu ſuo ꝑſertim cū Señ. dicͤ in li. de ira.
Nō ad ꝓuidendū tm̄ ſed ad res gerēdas
ſatis eſt per ſeipſa ratio: ⁊ quid ſtultiuſ eſt
qꝫ hanc ab iracundia petere ſubſidiū: rem
ſtabilē ab incerta: fidelē ab infida: ſanam
ab egra. Ad hoc rn̄det Tho. ſcd'a. 2e. q. c
xxiij. ꝙ phi de paſſionibꝰ anime locuti ſūt
diuerſimode. Nã ſtoyci quoꝝ ſectatoꝛ fuit
Señ. iraꝫ ⁊ alias anime paſſiones ab ani/
mo virtuoſi vl' ſapientis excludebāt: quia
vocabant anime paſſiones immoderatos
quoſdã effectus appetitus ſenſitiui qͥs ap
pellabant egritudines vl' morbos: ⁊ illos
dicit Señ. nō eſſe aſſumēdos a ratiōe. Sed
peripathetici quoꝝ princeps fuit Areſto.
omnes motus appetitus ſenſitiui qualicͤ/
cunqꝫ ſe habētes paſſiones anime nomiã/
bant: ⁊ qꝛ appetitus ſenſitiuꝰ moueꝛ ꝑ īpiū
rationis ad hoc qͦd cooperaꝛ ad ꝓmtiꝰ a/
gendū: idcirco ponebāt irā ⁊ alias anime
paſſiones aſſumēdas eſſe a virtuoſis mo/
deratas ſcd'm imperiū ratiōis: ⁊ ideo dicͤ
phus in. iij. Ethicͤ. ꝙ furoꝛ cooperaꝛ forti/
bus. Sic ergo dicendū ꝙ irā ratiōe mode
ratā aſſumit fortis ad actū ſuū ꝓmptiꝰ agē
dū: nō aūt irā īmoderatā. Sed qꝛ fortitu/
do duos actꝰ habet: ſcꝫ ſuſtinere ⁊ aggre/
di: nō aſſumit irā ad actū ſuſtinēdi ꝗ ē actꝰ
ꝑncipalioꝛ: qꝛ hunc actū ſola ratio ꝑ ſe facͤ
vt patet in martyribus. Sed ad actum ag
grediendi aſſumit irā: nō quaſi auxiliū ab
ea accipiēs: ſed qꝛ vtiꝛ appetitu ſenſitiuo
vt inſtrumento ſicut ⁊ membris corporis.
Qꝛ ſi obijcitur ſicut ꝓpter irā aliqͥ vehe/
mentius opera fortitudinis exequunꝛ: ſic
etiā ꝓpter triſticiā vl' cōcupiſcentiā: qꝛ di/
cit phus in. iij. Ethicͤ ꝙ fere ꝓpter triſtici/
am ſeu dolorē incitanꝛ ad pericula: ⁊ adul
teri ꝓpter ꝯcupiſcentiā ml'ta audacia ope/
ranꝛ. Ad hoc dicendū ꝙ fortis in aggre/
diendo vl' inuadēdo magis aſſumit irā qꝫ
alias paſſiones qꝛ ad irā ꝑtinet inſilire in
rē ꝯtriſtantē: ⁊ ſic directe cooperaꝛ fortitu
dini in aggrediendo: triſticia vero ſꝫm pro
priā rationē ſuccūbit nociuo: ſed ꝑ accidēſ
coadiuuat ad aggrediendū inqꝫtuꝫ ſcꝫ eſt
cauſa ire vl' inqꝫtū periculo qͥs ſe exponit
vt triſticiā fugiat. Sic cōcupiſcentia ſꝫm ꝓ
priā rationē tendit in bonū delectabile cuiꝛ
ꝑ ſe repugnat aggreſſio ꝑiculoꝝ: ſed quã/
doqꝫ ꝑ accidēſ coadiuuat ſcꝫ inqꝫtum peri
cula quis potius vult incidere qꝫ delecta/
bili carere. Et ꝯcludit Tho. ī ſcripto Ethi
co. li. iij. ꝙ fortitudo habet rationē virtutꝭ
⁊ actus eius habet rationē actus virtuoſi
ex tribus. Primo ex ratione: ⁊ ſciēs ꝙ ptꝫ
ꝑ locū ab oppoſitis ſic. Si oppoſitū in op/
poſito ſic ⁊ ꝓpoſitū in ꝓpoſito: ſed ꝗ ope/
ratur bonū ꝑ ignorantiā: licet bonꝰ vl' vir
tuoſus appareat nō tamē ē. Similiꝛ ſi ope
ratur opera fortitudinis ꝑ ignorantiā non
eſt vere fortis. Si vero ſcienter tunc fortis
eſt: dūmodo ex ratione fiat nō ex paſſione
vt dicit Alber. ibidē ꝙ fortis virtuoſus ꝓ/
uſqꝫ ad pericula veniat eſt quietus: qꝛ non
agit ex impetu paſſionis ſed ex deliberati/
one rationis: qñ autē eſt in operibus diffi
cilibus eſt actus virilis ⁊ ꝓmptus: qꝛ in/

diciũ rationis ex quo agit nõ vincit̃ ab aliqua difficultate. Secundo vero ex electione fortis est virtuosus: scz opat̃ ex electione gratia alicuius boni. Nam si faceret ex passione repellente ad pericula subeunda: vt ira: vel retrahente a timore mortis aut periculoꝝ mortis: vt spes: nõ tamẽ esset vere fortis: nec actũ vere fortitudinis exerceret. Tertio ex finis intẽtione: qꝛ ſm Aug. li. de moribus ecclie. Scđm ꝙ finis est laudabilis vl' culpabilis: ſm hoc opera nostra sũt laudabilia vl' vituperabilia. Finis igitur est duplex. s. ipsa res ꝛ vsus ipiꝰ rei. Exempli gratia: finis auari vt ipsa res est ipsa pecunia: finis vero vt vsus rei est ipsa possessio: sic a simili finis vltimus omniũ rerũ est ipse deus: finis vero proximus est assecutio dei. Et ille finis non est vnicꝰ sed multiplex: quia nõ omnes eodẽ modo deũ assequunt̃.

De potissimo actu fortitudinis scz martyrio ꝛ de his que requirũtur ad martyriũ q̃tuz ad materiã ꝛ causam: Sermo XIIII

MEmento vt diem sabbati sãctifices Exo. xx. Nũc autẽ ordine cõgruo de actu potissimo ipsius fortitudinis ꝓsequamur: q̃ est ipm martyriũ. De quo queri pot vtꝝ martyriũ sit actus virtut': pſertim cũ actꝰ virtutis debet esse volũtarius ꝛ licitꝰ: martyriũ autẽ fuit aliqñ nõ voluntariũ: vt patet de innocentibus ꝓ christo occisis. Aliquando etiã illicitũ: vt patet in quibusdã feminis q̃ seipsas necauerũt ad cõseruãdã pudicitiã: de quibus dicit Aug. j. de trini. ꝙ quedã sancte femine in tp̃e ꝑsecutionis vt insectatores sue pudicitie deuitarent se in fluuiũ ꝓiecerũt: eo ꝙ modo mortue sũt ꝛ eaꝝ martyria in ecc'ia catholica veneratione celeberrima frequentant̃: nec etiam videt̃ esse actus vnius virtutis sed plurimarũ: vt fidei: charitatis: fortitudinis et patientie. Ad hoc rñdet Tho. scđa. 2e. q. cxxiiij. ꝙ ad virtutẽ ꝑtinet ꝙ aliq̃s in bono rationis ꝯseruetur. Bonũ igit' ratiõis ꝯsistit in veritate sicut in ꝓprio obiecto: et in iusticia sicut in proprio effectu: pertinet autẽ ad rationẽ martyrij vt aliquis firmiſ stet in veritate ꝛ iusticia: contra ꝑsequentium impetus nec eas deserat propter imminentia pericula mortis que quasi in quodam certamine ꝑticulari a persecutoribus imminent: vnde de martyribus dicit Cyprianus in quodã sermõe. Uidit admirãs presentiũ multitudo celeste certamen: ꝛ in prelio stetisse ſuos christi: voce libera: mẽte incorrupta: virtute diuina: vnde manifestũ est ꝙ martyriũ est actus virtutis: ꝛ licet ad actũ virtut' vt deo reddat̃ acceptabilis liberũ arbitriũ requirat̃ in his q̃ vsũ rationis habẽt: q̃uis rarũ inuenit̃ martyriũ qđ non ex aliqua suppositione fuit coactũ: eo ꝙ multi martyriũ declinassẽt si sine peccato potuissent: vt patet latiꝰ in sermonibus de diuersis in vltimo sermone. Tamẽ martyrij gloriã quaꝫ in alijs ꝓpria volũtas meretur: innocẽtes occisi per ineffabilem dei gratiam sunt assecuti: ꝛ effusio sanguinis propter christum gerit viceꝫ baptismi: vnde sicut in pueris baptizatis per gratiam baptismalem meritum christi operatur ad gloriam obtinendã: sic etiam occisis propter christum merituꝫ martyrij christi operatur ad palmã martyrij consequendam. Hinc dicit Augusti. in sermone quodã alloquens eos. Ille de vestra corona dubitabit in passiõe pro christo: qui etiam paruulis baptismũ ꝓdesse nõ estimat: christi non habebatis etatẽ qua impassuꝝ christum crederetis: sed habebatis carnẽ qua pro christo passuro passionẽ sustineretis. hec ille. Rursuꝫ de feminis que seipsas necauerunt credẽdũ est: ꝙ sicut dominus ꝓcepit abrae occidere ꝛ immolare filiũ suum: nec per hoc reus iudicabatur filicidij constrictus precepto dñi qui est auctor vite ꝛ mortis: sicut dicit Augusti. j. de trini. possibile fuit ꝙ aliquibus fidedignis testificationibus diuina persuasit auctoritas ecclesie: vt dictarũ sanctarũ memoriã honorarent: que instinctu diuino propriã virtutẽ necauerũt. Deniq̃ licet subire martyrium sit actus quattuor virtutum: scilicet charitatis vt imperãtis: quia dic̃ Maximus in sermõe ꝙ charitas christi in martyribus suis vicit: ꝛ fortis est vt mors dilectio: vt dicitur in Canticis: sine qua etiã charitate nec martyrium prodesset. iuxta illud. j. Corinthio. xiij. Si tradidero corpus meũ ita vt ardeã charitatem autẽ nõ habuero nihil mihi ꝓdest: sic etiã charitas cooperat̃ in oĩbus virtutibꝰ ꝛ actibꝰ meritorijs. Scđo est actꝰ fortitudinis vt timorẽ

excludēt ꝛ actū eliciētis. Hinc ꝺr ad Heb. xj. Fortes facti sunt in bello: q̄a fortitudo se habet vt motiuū ꝓpriū p modū virtutis elicientis sicut charitas se habet vt motiuum primū ꝛ principale p modū virtut[is] imperantis. Tertius est actus fidei vt ī deo tanq̄ in vltimo fine cōfirmantis: nā fides ꝓponit obiectū fortitudinis. s. summū bonū ꝛ in martyrio homo ↄstans ↄfirmat in bono dū ꝓpter īminentia pericula mortis fidē ꝛ iusticiā nō deserit. Nec mirum q2 si fortitudo ciuilis ꝛ acq̄sita firmat animum hominis in iusticia humana ꝓpt cuius cōseruationē pericula mortis sustinet: multo magis fortitudo spiritualis ꝛ gratuita firmat animū in bono iusticie dei q̄ est p fidē christi: vt dicit ad Ro. iij. ꝛ sic martyrium cōparat ad fidē sicut ad finē: sicut in q̄ aliquis firmat. Nā in actu fortitudinis duo sunt: vnū est ipa firmitas q̄ q̄s nō cedit cōtrarijs ꝓhibentibus ab illo bono: ꝛ in hoc cōsistit essentia fortitudinis. Aliud est bonū in quo fortis firmat: ꝛ hoc est fortitudinis finis qd̄ bonum ostendit illi fides. Quarto est actus patientie vt sustinentis ꝛ sic ↄcomitant in martyrib9 patientia cōmendat: de qua videbit infra. Magis ꝓprie tñ attribuit martyriū actui fortitudinis q̄ ↄfirmat hominē ī bono vsq̄ ad mortē inclusiue malis resistēdo.

B Secūdo vero queri pōt vtrū martyriū sit actus maxime ꝑfectionis: ꝓsertim cū id ad ꝑfectionē vite ꝑtinere videat: qd̄ cadit sub ↄsilio nō sub ꝑcepto: sed martyriū videt esse de necessitate salutis: q2 dicit Ro. x. Corde creditur ad iusticiā ore aūt ꝛc. Et iterū. j. Joh. iij. Si christus pro nobis animā suā posuit: ꝛ nos debemus animā ponere ꝓ fratribus. Ad hoc dicēdū q2 vt dictū est in martyrio sunt quattuor actus virtutū. Prout igitur martyriū est actus elicitus a fortitudine: nō est actus maxime virtutis ꝛ ꝑfectiōis sicut nec fortitudo a qua martyrium elicit ea excellētior int virtutes vt p̄dictū est. Secūdo vero ꝓut est actus ad fidē ꝛ dilectionē ordinat9: sic etiā nō est maxīe ꝑfectiōis actus s̄ finis ad quē ordinat ē ꝑfectior martyrio. s. bonū diuinum vl fides christi vl dilectio. Tertio ꝓinde ꝓut est p patientiā tolerat9 nō est maxīe ꝑfectiōis: sicut nec patiētia qua talis tolerantia demōstrat ꝓut videbit īfra. Quarto deniq̄ ꝓut ē act9 imperat9 a charitate: tūc int omnes act9 virtutū mag9 ōndit ꝑfectionē charitatis: q2 tāto magis ōndit q̄s aliquā rē amare: quāto ꝓ ea rē magis amatā cōtēnit: ꝛ rē magis odiosā eligit pati: s̄ int omnia bona ꝑsentis vite homo maxime diligit ꝓpriā vitā: ꝛ ecōtra maxime odit mortē: ꝑcipue cū dolorib9 corporaliū tormētorū: quoꝝ metu ꝛ bruta aīalia a maximis voluptatibus abstrahunt: vt dicit Aug9. in li. lxxxiij. q. Hinc ait dn̄s Joh. xv. Maiorē hac charitatē nemo habet vt animā suā po. ꝛc. Nec cadit martyriū sub ꝑcepto absolute quasi debitū sed cōditionatū: vt dicit Tho. in. iiij. quotl. q. xx. s. quo ad ꝑparationē animi: q2 hō debet animū habere ꝑparatū q2 pri9 se ꝑmitteret occidi q2 christum negaret vl mortaliter peccaret: sicut etiā illud Matth. v. Si quis te ꝑcusserit ī vnā maxillā ꝑbe ei ꝛ aliā. ꝑceptū est s̄m ꝑparationē animi sc3 si opus eēt ꝛ salus aliorū exigeret: patienter aliā alapā sustineret: ꝛ ideo nō est ↄtra ꝑfectionē martyrij si in aliq̄ casu sit de necessitate salut.

Tertio pricipaliter queri pōt de supplicio quo martyriū ꝑficit: vtrū. s. ad cōpletū martyriū requirat pena mortis: ꝑsertim cū dicit Grego. q2 sine ferro martyres esse possum9 si patientiā veracit ī anima seruam9: ꝛ maxime q2 Hiero. dicit in sermone de assumptione. Recte dixerim q2 dei genitrix ꝟgo ꝛ martyr fuit: q̄uis ī pace vitā finiuit: vñ ꝛ beati marcelli pape martyriū celebratur qui tñ fuit in carcere mortuus. Ad hoc respondet Tho. secūda. 2e. q. cxxiiij. q2 martyr in greco ē idē q2 testis latine: q2 martyres testimoniū reddūt fidei christiane. iuxta illud Act. j. Eritis mihi testes ꝛc. Hinc dicit Maxim9 in sermōe quodā: q2 mater martyrij fides catholica ē: in quā illustres athlete suo sanguine subscripserūt p quā fidē nobis visibilia ꝓ inuisibilib9 ꝓponunt cōtemnenda: vt dicit ad Heb. xj. Ad martyriū ergo ꝑtinet vt homo testificet fide ostēdens opere se cuncta ꝑsētia ↄtēnere vt ad futura ꝛ inuisibilia bona ꝑueniat: q̄diu autē homini remanet vita corporalis nōdum ope ostendit se tēporalia cuncta despicere. Consueuerūt eīm homīes ꝛ cōsanguineos ꝛ omnia bona possessa cōtemnere: ꝛ etiam dolores corporis pati vt vitā cōseruēt: vnde ꝛ sathan ↄtra Job induxit: Pellē pro pelle ꝛ cūcta que habet homo dabit ꝓ anima sua. i. pro vita corporali: ꝛ ideo ad ꝑfectā rationē martyrij req̄rit q2 aliquis mortem ꝓ christo sustineat. Martyriū ergo

dupliciter sumi pōt. Primo similitudina/
rie vel imꝑfecte: ⁊ sic Bern̄. in q̄dā sermōe
martyriū accepit. dicens: Nō martyrium
grauius ē q̄ inter epulas esurire: inter ve/
stes multas ⁊ p̄ciosa indumenta algere: in
ter diuitias pauꝑtate p̄mit. Et sic pro mar
tyrio accipit quicquid aduersitat⁊ ⁊ pena/
litatis citra mortē ex charitate ꝓ deo tole/
rat. Secūdo vero sumit ꝓprie ⁊ perfecte:
cū sc3 ex charitate quis mortē sustinet pro
pter christum. Unde aliquis nō dicit pro/
prie vel efficitur martyr ꝓpter tolerātiam
cōtumeliarū: plagarū: carceris: exilij: rapi
ne: diuitiaꝝ ⁊ similiū: nisi forte s3 q̄ mors
sequitur ex p̄dictis: l3 actus martyrij mul
tum meritorius est etiā in his qui pᵒ mor/
talia vulnera pro christo suscepta: vl̄ quas
cunq̄ alias tribulatiōes pro christo susce/
ptas ꝯtinuatas vsq̄ ad mortē: quas a per
secutoribus ꝓ fide christi patiunt diu vi/
uunt: sicut etiā eodē tēpore idē actus meri
torius ē quo hmōi afflictiōes patiuntur.

Quarto principaliter queri pōt: de cau/
sa legitima ipius martyrij: qua sc3 actᵒ tā
excellens meritorius reddat: vtrū scilicet
sola fides sit causa martyrij: p̄sertim cum
dicit. j. Pe. iiij. Nemo vestrū patiat qua/
si homicida: aut fur: aut aliquid hmōi. Si
autē vt christianus nō erubescat: glorificet
autem deū iusto nomine: sed ex hoc dicit
aliquis christianᵒ q̄ tenet fidem christi. Et
Maximus i sermōe: mater martyrij fides
ē catholica. Ad hoc rn̄det Tho. vbi supra
q̄ martyres dicunt quasi testes: q2 sc3 cor
poralibus suis passionibᵒ vsq̄ ad mortem
testimoniū veritati perhibēt: ⁊ nō cuicūq̄
sed veritati que s3 pietatē est ⁊ que p chri/
stum nobis innotuit: huiusmodi aūt ē ve/
ritas fidei: ⁊ ideo cuiuslibet martyrij cau/
sa est fidei veritas. Sed ad fidei veritatem
nō solū pertinet ipa credulitas cordis sed
etiā exterior ꝓtestatio que quidē nō solum
fit p verba quibᵒ aliquis cōfitet fidem: s
etiā p facta quibus aliquis se fidē habere
demonstrat. sm illud Jaco. ij. Ego ostēdaz
tibi ex operibus fidē meam. Hinc p opposi
tum dicit de quibusdam ad Titū. j. Con/
fitent se nosce deum: factis autē negant: ⁊
ideo omniū virtutum opera sm q̄ referū/
tur in deū: sunt quedā ꝓtestationes fidei
p quā nobis innotescit: q̄ deus huiusmōi
opa requirit: ⁊ nos ꝓ eis remunerat: ⁊ sm
hoc p̄t eē martyrij cā: ⁊ ideo vt christianᵒ
patit nō solum qui patit ꝓ fidei ꝯfessione
que fit p verba: sed etiā quecunq̄ patitur
ꝓ quocunq̄ bono opere faciendo: vel pro
quocunq̄ peccato ꝓ christo vitando: quia
hoc totū ꝑtinet ad fidei ꝓtestationē. Ex q̄/
bus oībus cōcludit: q̄ ꝓpria cā martyrij
ē bonū diuinū siue morte quis tolerat pro
cōfessione fidei que fit per verba: siue pro
quocūq̄ opere bono faciēdo vl̄ ꝓmouēdo
siue ꝓ quocūq̄ malo ꝓ christo vitando vl̄
impediendo: ⁊ in his tribᵒ omne genᵒ mar
tyrij includitur vel cōprehendit. Unde ge
neraliter quis octo de causis martyr effici
tur. Primo pro fide catholica: sicut beatᵒ
Stephanus ⁊ quasi infiniti martyres. Se
cūdo ꝓ salute ppl̄i: vt christiani: vt Seba/
stianus qui diu religionē christianā abscō
dens sub clamide militari: tandē ad ꝯfor/
tandū pusillanimes in martyrio se manife
stauit. Tertio ꝓ iusticia: vt Abel. Quar/
to ꝓ lege dei ꝯ̄uāda: vt Machabei. Quin
to ꝓ christo: vt inocētes. Sexto ꝓ obiur/
gatione vel resistētia peccati: vt Johānes
baptista ⁊ Mattheus euāgelista. Septio
ꝓ assertione veritatis: vt Esaias: Hiere/
mias. Octauo ꝓ libertate ⁊ defensione ec/
clesie: vt Thomas cantuariensis. Et si ob/
ijcit q̄ thomas ꝓ bono hūano passus ē. s.
ꝓ rebus ecclesie. Dicendū q̄ ex quo bonū
humanū potest effici diuinū: ideo si refera
tur in deum potest esse quodcūq̄ bonum
humanū martyrij causa sm q̄ in deum re/
fertur. Ad laudem dei omni.

De partibus integralibus fortitudinis que sunt magnanimitas magnificentia: ⁊ de vitijs eisdem oppositis: Sermo XV

Emento vt diem
m sabb. san. Exo. xx. Post discus
sionē v̄tutis q̄ fortitudo ē: vi/
dendū ē de eius ptibᵒ q̄s Tulliᵒ in sua re/
thorica q̄ttuor eē enumerat: q̄ sūt magnifi
cētia: fiducia: patiētia: ⁊ pseuerantia. De
q̄bus p̄mo generalit' q̄ri pōt: vtrū ille par/
tes a Tullio sūt sufficient' enumerate: pre/
sertim cū Macrobius ponit septē eē ptes:
silr' ⁊ Andronicᵒ. Arestoteles etiā in. iij.
Ethico. ponit q̄nq̄ modos fortitudinis.
Quaꝝ p̄ma ē politica q̄ fortit' opat' ꝓpter
timorē exhonoratiōis vl̄ pene. Scd'a ē mi/
litaris q̄ fortiter opatur ꝓpter artē ⁊ expe
rientiā rei. Tertia ē q̄ fortiter opatur ꝓpt'

furorē ꝛ irā. Quarta ē q̄ fortiter opatꝛ propter ꝯsuetudinē victorie. Quinta ē q̄ fortiter opatꝛ ꝓpter ignorantiā piculoꝝ. Ad h̄ rn̄det Tho. scd̄a 2e. q. cxxviij. ꝙ alicui⁹ virtutis p̄nt eē triplices ptes. s. subiectiue: integrales ꝛ potētionales. Fortitudini ḡ hꝫ ꝙ ē sp̄alis virtus: non p̄nt assignari ptes subiectiue: eo ꝙ nō diuidiꝛ ī virtutes multas sp̄e differētes: qꝛ ē circa materiā valde sp̄alem. Assignantꝛ aūt ei ptes q̄si integrales s̄m ea q̄ optet ꝯcurrere ad actū fortitudinis: ꝛ potentionales s̄m ea q̄ fortitudo obseruat circa difficilia. s. circa picula mortis. Aliq̄ aūt virtutes obseruāt circa q̄dā alias materias min⁹ difficiles: q̄ ꝟtutes adiungūtꝛ fortitudini sicut secūdario p̄ncipali.

actus fortitudinis

Pro q̄ sciēdū ꝙ duplex ē actus fortitudinis. s. aggredi: ꝛ sustinere. Ad actum aggrediēdi duo requirūtꝛ: quoꝝ p̄mū ptinet ad animi ꝑparationē. s. vt aliq̄s ꝓmptū animū habeat ad aggrediēdū: ꝛ q̄tū ad h̄ ponit Tullius fiduciā. Vn̄ dicit ꝙ fiducia ē p quā magnis ꝛ honestis reb⁹ multū ipe anim⁹ ī se fiducie cū spe collocat. secūdum aūt ptinet ad opis executiōem: ne q̄s deficiat in executione illoꝝ q̄ fiducialiꝛ inchoauit: ꝛ q̄tū ad hoc ponit magnificētiā:

Magnificentia

de qua dicit ꝙ magnificētia ē rex magnaruꝫ ꝛ excelsaꝝ cū animi ampla quadā ꝛ splēdida ꝓpositiōe cogitatio atq̄ administratio id ē executio: vt scꝫ amplo ꝓposito nō desit executio. Hec igiꝛ duo si coartantꝛ ad ꝓp̄iā materiā fortitudinis. s. ad picula mortis: erūt q̄si ptes integrales ipius: sine q̄bus fortitudo eē nō pōt: si ꝟo referantꝛ ad aliquas alias materias in quib⁹ ē minus difficultatis: erūt ꝟtutes distincte s̄m speciē a fortitudine: tn̄ adiungentꝛ ei sicut secūdariū p̄ncipali: sicut a ph̄o in. iiij. ethi. magnificētia poniꝛ circa magnos sūptus ꝛ magnanimitas q̄ videꝛ eē fiducie idē circa magnos honores. Ad secūdū aūt actū qui ē sustinere silr̄ duo requirūtꝛ: vnū ē ne difficultate maloꝝ īminentiū frangatꝛ animus p tristiciā ꝛ decidat a sua magnitudine: ꝛ q̄tū ad hoc ponit patiām: de qua diē Patiētia ē honestatis ꝛ vtilitatis cā: rerū arduaꝝ ꝛ difficiliū voluntaria ꝛ diuturna ꝑpessio. Aliud ē vt ex diuturna passiōe difficiliū hō n̄ fatigetꝛ vsq̄ ad hoc ꝙ desistat: iuxͣ illud Heb. xij. At nō fatigemini aīmis vestris deficiētes: ꝛ q̄tum ad h̄ ponit pseuerantiā de qua dicit. Perseuerātia ē ī ratione bene ꝯsiderata stabilis ꝛ ꝑpetua māsio. Hec ergo duo si coartantꝛ ad ꝓp̄iā materiam fortitudinis: erunt partes quasi integrales ipsius. Si autem ad quascūq̄ materias difficiles referantꝛ: erunt virtutes a fortitudine distincte: ꝛ tamē eidem adiungentur sicut secūdarie principali: ꝛ p hoc ptꝫ ꝙ partes integrales fortitudinis sunt a Tullio sufficiētur enumerate. Tres autē ꝟtutes que addūtꝛ a Macrobio ꝛ Andronico: sub illis q̄ttuor cōprehenduntꝛ. Pro quo nota ꝙ macrobi⁹ ponit tolerātiam loco patientie: ꝛ firmitatē loco pseuerantie. Andronic⁹ autē ponit leniā loco patiētie: de qua dicit ꝙ lenia ē habit⁹ ꝑuidus tribuens ad conari q̄lia oportꝫ sustinere que rō dicit ꝛ virilitatem loco fiducie: de q̄ dicit. Virilitas ē habit⁹ p se sufficiēs imbut⁹ in his q̄ sunt s̄m virtutē. Insup supaddit Macrobi⁹ magnanimitateꝫ ꝛ securitatē q̄ a Tullio sub fiducia cōprehēduntꝛ: h̄ Macrobius magis p specialia distinguit: qꝛ fiducia pertinet ad spei certitudinē: magnanimitas vero ad magnitudinē rei sperate: spes aut firma eē nō potest nisi amoueatur ꝯtrariū. s. timor q̄ spei quodāmō ꝯriatur: ꝛ iō addit securitatē q̄ excludit timorē: secūdo addit cōstantiā q̄ sub magnificentia cōprehendi pōt: optet eīn in his q̄ magnifice q̄s facit animū habere ꝯstantē. Uel pōt sub pseuerantia cōprehendi: ex eo ꝙ ꝯstās nō desistit ꝓpter q̄cunq̄ repugnantia. Andronic⁹ etiā ponit magnanimitatē cū macrobio. Ponit etiā eupsychiā q̄d diciꝛ bona aīositas: ꝛ videꝛ idē esse q̄d securitas: dicit eīn ꝙ ē robur aīe ad pficiendū opera ipius. Tertio magnificentie addit andragathiā: de q̄ diē ꝙ andragathia ē veri ꝟt⁹ adinuētiua ꝯmunicabiliū opm̄ q̄si virilꝛ bonitas q̄ apud nos strēnuitas dici pōt. Ad magnificentiā enī ptinet nō solū ꝙ hō consistat in executiōe magnoꝝ operū q̄d pertinet ad ꝯstantiā sed etiā vt cū q̄dam virili prudentia ꝛ sollicitudine exequatꝛ ea: q̄d ptinet ad ādragathiā siue ad strēnuitatē: et sic oēs ille ptes ī q̄ttuor principales reducuntꝛ. Porro q̄nq̄ posita ab Aresto. deficiunt a vera rōne ꝟtutis: qꝛ licet cōicant in actu fortitudinis: differūt tn̄ in motiuo: ꝛ iō nō ponuntꝛ ptes h̄modi fortitudinis.

Scd̄o p̄ncipalr̄ q̄ri pōt in sp̄ali: ex q̄ fiducia nō pōt ꝓprie loquēdo noīare virtutē aliquā h̄ ꝯditionē aliquā virtutis noīare pōt: ꝛ ꝓpter hoc a Tullio noīatur īter ptes fortitudinis: nō quasi virtus adiūcta nisi s̄m

ꝙ accipit̃ ꝓ magnanimitate: que ponit̃ a
Macrobio ⁊ Andronico ps integral'forti/
tudinis. Utrũ scz magnanimitas que scz
promptũ reddit animũ ad aggrediendum
difficilia sit virt⁹ aliqua ⁊ pars fortitudi/
nis: presertim cum nulla virtus opponat̃
alteri virtuti: sed magnanimitas opponit̃
humilitati: qꝛ magnanimitas que ē circa
honores dignũ se reputat magnis: ⁊ etiaʒ
alios cõtemnit: vt dicit̃ in. iiij. ethi. Cum
humilitas in ꝯtrarium ē circa abiectiões
ꝓprias cõtemnens seip̃m ⁊ alios honorãs
Ad hoc dicẽdũ ẜm Tho. scd̃a 2e. q. cxxix.
ꝙ ad rõnem humane virtutis pertinet vt
rebus humanis bonũ rõnis seruetur: qd̃
ē ꝓpriũ hoĩs bonum. Inter ceteras ĝ res
humanas exteriores p̃cipuũ locũ tenẽt ho
nores: ⁊ ideo magnanimitas que modum
rõnis ponit circa magnos honores est vir
tus. Et quia ē circa materiam determina/
tam. s. honores: cũ honor sit quoddã spe/
ciale bonũ: ideo magnamitas ẜm se cõside
rata est virtus quedã specialis. Sed quia
honor est etiam cuiuslibet virtutis p̃miuʒ:
ideo ex cõsequenti rõne sue materie respi/
cit omnes virtutes. Nec etiã opponit̃ hu/
militati magnanimitas: qꝛ in homine duo
reperiunt̃: nam ibidem inuenit̃ aliqd̃ ma/
gnũ qd̃ ex dono dei possidet: magnanimi/
tas ergo facit ꝙ hõ se magnis dignificet:
ẜm cõsiderationeʒ donoꝝ que possidet ex
deo: sicut si habet magnam virtutẽ animi
magnanimitas facit qd̃ ad perfecta opera
virtutis tendat. Et silr̃ dicendũ est de vsu
cuiuslibet alterius boni: puta sciẽ vel exte
rioris fortune. Silr̃ etiam alios ꝯtẽnit ẜm
ꝙ deficiunt a donis dei: nõ enim intantuʒ
alios app̃ciat̃ ꝙ ꝓ eis aliqd̃ indecens fa/
ciat. Sicut dicit̃ in ps̃. de viro iusto. Ad
nihilũ deductus est in conspectu eius ma/
lignus. Qd̃ ꝑtinet ad ꝯtemptũ magnani/
mi quo ꝯtempnit cõdescẽdere malicijs im
pioꝝ. Secũdo reperit̃ ibidẽ aliquis defe/
ctus qui cõpetit ei ex infirmitate nature.
Humilitas ergo facit ꝙ hõ se ip̃m ꝑuipen/
dat: ẜm ꝯsideratione ꝓprij defect⁹: ⁊ alios
honorat ac supiores estimat: inq̃ʒtũ in eis
aliq̃d inspicit de donis dei. Et sic pʒ ꝙ ma
gnanimitas ⁊ hũilitas non sũt ꝯ̃ria: q̃uis
in ꝯ̃ria tẽdere videant̃: qꝛ ꝓcedunt ẜm di/
uersas ꝯsideratões. Ponit̃ insup magna
nimitas ps fortitudinis: qꝛ iungit̃ ei sicut
secũdaria v̾tus p̃ncipali. Et ꝯuenit in hoc
cũ fortitudine: qꝛ ꝯfirmat aĩm circa aliqd̃
arduũ: deficit aũt ab ea in hoc ꝙ ꝯfirmat
animum in eo circa qd̃ facilius est firmita
tem seruare: magis enim repugnat animi
firmitati arduum in malis q̃ arduum in
bonis. Deniq; tria vitia opponunt̃ ma/
gnanimitati ẜm excessum. Primũ est pre/
sumptio: quia magnanimitas nõ excedit
ꝓportionem ꝓprie facultatis: presũptio ve
ro nitit̃ illam excedere. Secundũ ē ambi/
tio que importat inordinatum appetitum
honoris: quibus vtitur magnanimus vt
oportet. Tertium est vana gloria: que im/
portat inordinatum appetitum glorie. s. q̃/
rendo gloriam de eo qd̃ nõ est: vel qd̃ nõ ē
gloria dignũ: aut quia q̃rit ab hominibus
aut quia gloriam nõ refert in debitũ finẽ:
puta ad dei honorem vel ad proximi salu/
tem: sed magnanimus moderate vtitur: si
cut honore sic ⁊ gloria. Unum etiã vitium
opponitur magnanimitati ẜm defectũ scz
pusillanimitas que ex animi paruitate se
retrahit a magnis que magnanimitas am
plectit̃. Tertio vero q̃ri potest: vtrũ ma
gnificentia q̃ scz ad operis cõsũmationem
deducit ea que magnanimitas aĩo ꝓmpto
aggredi disposuit: sit virtus sp̃alis ⁊ pars
fortitudinis: p̃sertim cũ ad magnificẽtiaʒ
ꝑtinere videt̃ aliqd̃ magnũ facere: qd̃ ꝯue
nire potest cuilibet virtuti si sit magna: sic̃
qui habet magnã virtutẽ tꝑantie facit ma
gnũ opus tꝑantie. Ad h̃ rñdet Tho. scd̃a
2e. q. cxxiiij. ꝙ sicut d̾r in. j. de celo. Uirtus
d̾r ꝑ cõparatõeʒ ad vltimũ: in qd̃ potentia
põt: nõ quidẽ ad vltimũ ex parte defect⁹: ẜ
ex ꝑte excessus: cui⁹ rõ cõsistit in magnitu
dine. Et iõ opari aliqd̃ magnũ ex q̃ sumit̃
nomẽ magnificẽtie ꝓprie pertinet ad rati/
onem virtutis. Sʒ facere aliquod magnũ
dupliciť accipi põt. Primo cõiter ꝓ q̃cun
q; actõe siue trãseat ĩ materiã exterioreʒ: si
cut vrere ⁊ secare siue mãeat ĩ agẽte sic̃ ĩtel
ligere ⁊ velle: ⁊ sic magnificẽtia nõ ē v̾tus
sp̃alis. Scd̃o põt accipi ꝓprie. s. opari ali/
q̃d ĩ exteriori mã: sic̃ facere domũ: eccl̃iam
vl' filia: ⁊ sic magnificẽtia ē sp̃alis virtus:
qꝛ op⁹ factibile ꝓducit̃ ab arte: ĩ cui⁹ vsu
põt attẽdi sp̃alis rõ bonitat̃ ꝙ ip̃m opus
factũ ꝑ artẽ sit magnũ. s. in quãtitate: p̃cio
sitate vl' dignitate. Nec solũ ad magnificẽ
tiã ꝑtinet facere magnũ: ẜ etiã ad magnuʒ
faciendũ aĩo tendere: vt pʒ in diffinitione
Tullij pri⁹ posita. Et quia quidquid ad ꝑ/
sonã vniuscuiusq; ꝑtinet ē aliqd̃ paruũ in
cõparatione ad id qd̃ ꝯuenit reb⁹ diuinis

vel rebus cōibus: iō magnific⁹ nō intēdit ꝑncipaliter facere sumpt⁹ in his q̄ ptinent ad ꝑsonā ꝓpriā: nō qꝛ bonū suū nō querat sed qꝛ nō est magnū respectiue sed in reb⁹ diuinis vel cōibus. Hinc magnificentia ꝑcipue opus magnū facit ī ordine ad honorem dei. Vñ phs in .iiij. ethi. dicit ꝙ honorabiles sūptus sunt maxime q̄ pertinēt ad diuina sacrificia: ⁊ circa hoc maxime studꝫ magnific⁹. Hinc etiā magnificētia ꝯiungitur sanctitati: qꝛ ꝑcipue ei⁹ effectus ad religionē siue ad sanctitatē ordinatur. Et qꝛ ꝑncipalis actus virtutis ē interior electio quā virtus habere pōt absq̧ exteriori fortuna: ideo ⁊ paup pōt eē magnific⁹. Ceterū magnificentia ꝫm ꝙ est virtus spēalis: nō pōt poni ps subiectiua fortitudinis: qꝛ nō ꝯuenit cū ea in materia: sed ponitur ps eius inq̄tum ei adiungit᷑: sicut secūdaria virtus ꝑncipali: et ad hoc duo requirunt᷑. Primū ē ꝙ secūdaria cōueniat cū ꝑncipali: ⁊ sic magnificētia ꝯuenit cū fortitudine in hoc ꝙ sicut fortitudo tendit in aliq̄d arduum ⁊ difficile: sic etiā magnificētia: vnde videt᷑ etiā esse in irascibili sicut fortitudo. Secūdū ē ꝙ in aliquo extendat᷑ ab ea sic magnificentia deficit a fortitudine hoc ꝙ illud arduū in qd̄ tendit fortitudo: habet difficultatē ꝓpter ꝑiculum qd̄ īminet ꝑsone: arduū autē in qd̄ tendit magnificētia habet difficultatē ꝓpter dispendiū rex qd̄ ē multo minus q̄ ꝑiculū ꝑsone: ⁊ iō ponit᷑ ps fortitudinis. Et huic virtuti magnificentie opponit᷑ vitiū ꝑ defectū qd̄ dicit᷑ ꝑuificētia: qua .s. quis deficit a ꝓportione debita expensax: ad opus intendēs min⁹ expendere q̄ dignitas opis req̄rit. Opponitur etiā aliud vitiū ꝑ excessum: q̄ q̄s pl⁹ expendit q̄ sit operi ꝓportionatū: qd̄ vitium grece dicit᷑ barnayesia a furno dicta: qꝛ scꝫ ad modū ignis qui ē in furno oīa cōsumit. Vel dicitur epyrocalia .i. sine bono igne: qꝛ admodū ignis cōsumit non ꝓpter bonū. Latine vero dicit potest cōsumptio. Quā a nobis auertat qui sine fine viuit ⁊ regnat Amen.

De patientia ⁊ perseuerantia q̄ sunt etiam due partes integrales fortitudinis: Sermo XVI

Emento vt diem
m sabb. san. Exod. xx. Premissis de duab⁹ virtutib⁹ q̄ sunt ptes integrales fortitudinis .s. de magnanimitate ⁊ magnificētia. Jam ꝓsequēdū est de alijs duab⁹ .s. de patientia ⁊ ꝑseuerantia. Pro q̄ sciendū ꝙ virtus patiētie nos ordinat ad fruitionē sūme pacis: qꝛ nihil pati moleste ē pacē habere. Qd̄ fit duob⁹ modis .s. aut nullā molestiā sentiendo: qd̄ tm̄ erit in patria: vel molestias nō moleste ferēdo qd̄ fit ꝑ verā patientiā. Pro q̄ notaꝫ ꝙ quedā ē patiētia simulatōis de q̄ Greg. dicit. Qui mala ꝓximi ita tolerat: vt tñ intrinsec⁹ doleat: ⁊ tēpus retributiōis exq̄rat: patiētiā nō exhibet ꝫ ostēdit. Quedaꝫ em̄ ē necessitatis: cū .s. q̄s vlcisci nō se presumit qꝛ nō pōt: vel qꝛ nō audet timēs ex ꝫ sibi maius īminere ꝑiculū vel deꝑire commodū. Quedā etiā ē virtutis: de qua dic̄ Greg. vij. moral. Mens si in deo forti intētiōe dirigit᷑: quicq̄d sibi in hac vita amax fit: dulce estimat: ⁊ omne qd̄ affligit requiem putat: hec ille. De hac ꝫ patientia ꝑmo q̄ri pōt: vtrū sit virtus: ꝑsertim qꝛ virtus nō inuenit᷑ ī malis: ex eo ꝙ proprie virtus ē q̄ bonū fac̄ habētē: ꝫ patiētia q̄nq̧ ī malis inuenit᷑: vt in luxuriosis q̄ sepe multa patiunt᷑ ad ꝯsequēdū bonū delectabile ⁊ in auaris qui multa patienter tolerāt vt diuitias cōgregent. iux illud Eccl. v. Cunctis dieb⁹ vite sue comedit in tenebris ⁊ in curis multis ⁊ in erūna atq̧ tristicia. Ad ꝫ rñdet Tho. scda 2e. q. cxxxvj. ꝙ virtutes morales ordinant᷑ ad bonū inquātū cōseruant bonū rōnis ꝯ passionū impet⁹. Inter alias ergo passiones efficax ē tristicia ad īpediēdū rōnis bonū: ꝫm illud .ij. Cor. vij. Seculi tristicia mortē opat᷑. Necesse ē igit᷑ aliquā hr̄e ꝟtutē ꝑ quā rōnis bonū cōseruetur ꝯ tristiciā vt nō succūbat tristicie. Et hoc facit patientia. Dicit em̄ Aug⁹. lib. de patiā. ꝙ patiētia hoīs ē q̄ mala equo aīmo toleram⁹ .i. sine ꝑturbatiōe iusticie: ne animo iniquo bona deseram⁹: ꝑ q̄ ad meliora ꝑueniam⁹. Mali ꝟo patiētes mlt̄a ad adipiscēdū aliqd̄ bonū ꝑticulare .s. honestum vtile vl̄ delectabile nō hn̄t verā patiētiam qꝛ dicit Aug⁹. de patiā: ꝙ patientes ꝓprie dicunt᷑ q̄ mala malūt nō cōmittendo ferre q̄ nō ferendo cōmittere. In illis aūt q̄ mala sustinēt vt mala faciāt: nec miranda nec laudāda ē patiētia q̄ nulla ē: ꝫ mirāda duricia nephanda patiētia. Vñ tā singularis ē hec virtus: ꝙ multi qui vident᷑ diuersis virtutib⁹ adornati: reperiunt᷑ ad virtuteꝫ patientie min⁹ idonei: plures enī videm⁹

B

castos:sobrios:humiles:misericordes: in orōnibus assiduos ꝛc. ꝫ paucos admodū in cōtumelijs ꝛ iniurijs detractiōib⁹ patiētes. Hinc dicit Grego. ꝙ sicut vnguēta redolere lati⁹ nesciunt nisi cōmota: sic sancti viri oīe qđ de ꝟtutib⁹ redolēt in tribulatiōibus īnotescūt. Et infra. Nā donū qđ ī trāqllitate ꝑcipit a dño: in tribulatiōibus manifestat. hec ille. Nec mirū ꝙ in tā paucis inuenit vera patiētia: qꝛ nūꝗ possidet sine spāli diuina grā. Dicit eñ Aug⁹. li. de pa. ꝙ via desideriorū facit tolerātiam laborū ꝛ dolorū: ꝛ nemo nisi ꝓ eo qđ delectat sponte suscipit ferre qđ cruciat. Cui⁹ rōnē assignat Tho. vbi. s. dicēs: ꝙ tristiciam ꝛ dolorē ꝫm se abhorret anim⁹. Vñ nūꝗ eligeret eā pati ꝓpter se: ꝫ solū ꝓpter finem. Oportet ꝫ ꝙ illud bonū ꝓpter qđ aliquis vult mala pati sit magꝭ volitū ꝛ amatū : ꝗ̄ illud bonū cui⁹ ꝑuatio ingerit dolorē quē patiēter toleram⁹. Qꝛ aūt ꝗs ꝑferat bonū virtutis ꝛ grē cūctis bonis naturalibus ꝛ tꝑalibus: ex quorū amissione causari potest dolor ad charitatē ꝑtinet q deū sup oīa diligit: nec hrī pōt charitas nisi per grām: iuxta illud Ro. v. Charitas dei diffusa est in cordib⁹ nris ꝑ spm̄sanctū q dat⁹ ē nob. Et licet ꝓpter bonū pollitice ꝟtutis qđ commēsuratū ē hūane nature: ꝗs pōt exhibere patiā absꝗ auxilio grē ñ ꝗuis nō absꝗ auxilio dei: tñ in bonū supnaturale sic ē bonū grē nullus tēdere pōt: nec ꝓ eo pati ꝑ ꝟtutē sue nature sine auxilio grē: vñ patiētia ꝓprie ꝓut hic sumit: ex amore supnaturali ꝓcedit. Secūdo qri pōt: vtrū patientia sit ꝑs fortitudinis: ꝑsertim cū fortitudo nō sit potissima ꝟtutū: ꝫ patiētia videt eē potissima ꝟtutū: qđ sic pꝫ. Illud ei qđ ē potissimū ē ꝑfectū in vnoquoꝗ genere: ꝫ patiā opus ꝑfectū hꝫ: vt dr̄ Jacobi. j. ꝛ iō dicit Aug⁹. li. de pat. ꝙ ꝟtus animi q patiā dr̄ tā magnū donū dei ē: vt etiā ipi⁹ q nobis eā largit patiā ꝑdicat. Ad h̄ dicēdū ꝫm Tho. vbi s. ꝙ patiā ē pars fortitudinis q̄si potētionalis: qꝛ adiungit fortitudini sicut ꝟtus secūdaria ꝑncipali. Qđ sic pꝫ. Nā ad fortitudinē ꝑtinet nō q̄liacūꝗ sustinere: sed illud qđ ē summe difficile in sustinēdo. s. sustinere ꝑicula mortis. Ad patiam vero ꝑtinet sustinētia quorūcunꝗ malorū siue sint damna tꝑalia siue scādala ꝛ silia. Et sic in materia sustinēdi ꝑncipalitatē tenet fortitudo: q̄si sibi vēdicās id qđ in hac materia ꝑncipalius ē. Nec eñ patientia ē potissima ꝟtutū: ꝫ deficit nō solum a ꝟtutib⁹ theologicis ꝛ prudētia ꝛ iustitia q directe statuūt hoīem in bono: ꝫ etiā deficit a fortitudine ꝛ tꝑantia q retrahunt a maiorib⁹ impedimētis. Plus enim retrahūt a bono mortis ꝑicula que ē fortitudo: ꝛ etiā delectatiōes tact⁹ circa q ē tꝑantia: ꝗ̄ quis aduersa circa q ē patiā. Patiā tñ opus ꝑfectū habere dr̄ in aduersis tolerādis. Ex q̄bus prīo procedit tristicia quam moderat patiā. Secūdo ira quā moderat misericordia. Tertio odiū quaꝫ tollit charitas. Quarto iniustū nocumentū: qđ tollit iustitia. Tollere ꝫ ꝑncipiū vniuscuiusꝗ ꝑfectius ē: ꝛ iō patiā ꝑfectū op⁹ hꝫ inꝗtuꝫ radicit⁹ passiōes aduersitatū euellit q̄bus inquietat aīa. Hinc ait dñs ad discipulos: In patiā vr̄a pos. aīas vr̄as. Unde Greg. in. v. moral. Ille ꝟo ꝑfectus ē q erga imꝑfectionē ꝓximi impatiēs nō ē. Et ad h̄ maxime cōfortat nos passio redemptoris. Dicit eñ Aug⁹. ꝙ nihil dulcius ī pressura tribulationū ꝗ̄ memoria dñice passiōis: quātūcūꝗ ꝑn̄tis vite ꝑmat afflictio parū patimur si recordemur quātū bibit ad patibulum q nos inuitat ad celū. hec ille. Tertio ꝑinde ꝑncipaliter qri pōt de q̄rta ꝟtute integrali ipius fortitudinis q dr̄ ꝑseuerātia: vtrū. s. ꝑseuerātia sit spālis ꝟtus indigēs auxilio diuine grē: ꝑsertim cū īmobiliter in oꝑe virtutū ꝑsistere: reqritur ad oēm ꝟtutē: vt pꝫ in. ij. ethi: ꝫ hoc pertinet ad rōnem ꝑseuerātie: qꝛ dicit Tulli⁹ ī rhetorica sua: ꝙ ꝑseuerantia ē in rōne ꝯsiderata bñ stabilis ꝛ ꝑpetua ꝑmāsio. Ad hoc respōdet Tho. scđa 2e. q. cxxxvij. ꝙ ꝫm phm in. ij. eth. Uirtus ē circa difficile ꝛ bonum: hinc vbi spālis rō boni vel difficultatꝭ occurrit: ibi spālis est virtus. Opus autem virtutis difficultatem habere pōt ꝛ bonitatem ex duobus. Primo ex ipa spē actus que accipitur ꝫm rōnem ꝓprij obiecti. Secūdo ex ipa diuturnitate tꝑis. Nā h̄ ipsuꝫ qđ est diu insistere alicui difficili: spālē habet difficultatem: ꝛ ideo diu persistere ī aliquo bono vsꝗ ad consūmationē: pertinet ad spālem virtutem que dicit ꝑseuerātia. Pro quo sciendū ꝙ perseuerātia quandoꝗ accipit ꝓ habitu ꝑseuerātie ꝫm ꝙ est virtus: ꝛ potest ꝯtingere ꝙ ꝗs habens habitū perseuerātie eligit q̄dem ꝑseuerare: ꝛ incipit exequi aliꝗ diu ꝑsistendo: nō tamē cōplēdo actū: vel nō ꝑseuerādo vsꝗ ī finē virtuosi operis: vel vsꝗ ad fineꝫ humane

vite: ⁊ hoc modo perseuerātia indiget dono habitualis gratie: sicut ⁊ cetere virtutes infuse. Nec enī est necessarium ꝙ hn̄s habitum virtutis immobiliter vtatur: eo vsq̄ ad mortē. Quādoq̄ vero accipitꝰ pro actu ꝑseuerātie durāte vsq̄ ad mortem: ⁊ ſm hoc indiget nō solū habituali grā sed etiā gratuito dei auxilio: hominē in bono ꝯseruantis vsq̄ in finē vite: qꝛ cū liberum arbitriū sit de seutile ⁊ hoc ei nō tollatꝰ per habitualē grām vite p̄sentis: nō subest potestati liberi arbitrij: etiā per gratiā reparati vt se īmobiliter ī bono statuat: licet in eius ptāte sit ꝙ hoc eligat: nā plerūq̄ ī nostra ptāte cadit electio: nō autē executio. Hic dicit Augꝰ. li. de ꝑseuerātia. Asserimꝰ donū dei eē perseuerātiā: qua vsq̄ ī finem ꝑseueratꝰ in christo: qd̄ vtiq̄ donū nec prothoplasti receperāt in paradiso. Quia dicit Augꝰ. li. de correctiōe ⁊ gratia: ꝙ p̄mo homī datū nō erat vt perseueraret: ſ vt ꝑseuerare posset ꝑ liberū arbitrium: qꝛ nulla corruptio tūc erat ī humana natura q̄ ꝑseuerādi difficultatem preberet: sed predestinatis ꝑ gratiam christi nō solum datꝰ vt ꝑseuerare possint ſ etiā vt ꝑseuerent: hec ille. Ex dictis ꝗ pꝫ ꝙ perseuerātia ē virtus specialis. Est etiā pars fortitudinis cui cōiūgitur sicut secūdaria virtus p̄ncipali: qꝛ fortitudo firmitatē seruat in his ī quibꝰ ē difficilimū firmitꝰ ꝑsistere: sic̄ ī ꝑiculo mortis. Perseuerantia vero difficultatē illam sustinet q̄ ꝓuenit ex diuturnitate boni operis: qd̄ nō ē ita difficile. Et si obijcitꝰ ꝙ eadē rōne cōstantia videretꝰ eē pars fortitudinis: qꝛ idē videtꝰ eē qd̄ perseuerātia. Ad h̄ dicēdū: ꝙ licet in fine ꝯueniāt qꝛ ad vtrūq̄ ꝑtinet in aliquo bono firmiter ꝑsistere: differūt tñ ſm ea q̄ difficultatē afferunt ad persistendū in bono qꝛ ꝑseuerātia proprie facit hoīem firmiter ī bono ꝑsistere ꝯ̄ difficultatē q̄ ꝓuenit ex ip̄a diuturnitate actꝰ. Cōstantia vero in bono firmiter ꝑsistere facit ꝯ̄ difficultatē que ꝓuenit ex alijs q̄buscunq̄ exterioribꝰ īpedimētis: ſ qnia difficultas que ē ex diuturnitate actus: eēntialior ē actui virtutis: iō ꝑseuerātia est pars p̄ncipalior fortitudinis. Deniq̄ virtꝰ fortitudinis hꝫ duo vitia ꝯ̄ria. Unū perdefectū qd̄ dicitꝰ mollicies: qꝛ laus ꝑseuerātie cōsistit in hoc ꝙ q̄s nō recedit a bono ꝓptꝰ diuturnā tolerantiā difficiliū ⁊ laboriosorū. Cui directe opponitꝰ ꝙ q̄s de facili a bono recedit ꝓpter aliqua difficilia: qd̄ pertinet ad rōnem molliciei: nā molle dr̄ ꝙ facile cedit tangenti. Silr̄ opponitꝰ ꝑtinacia ꝑ excessum: qꝛ ꝑtinax inordinate persistit in aliquo ꝯ̄ multas difficultates. Hinc dicit Isido. li. ethymo. ꝙ ꝑtinax dr̄ aliq̄s q̄ ē imprudēter tenēs: quasi aīo tenax. Quod a nobis auertat iesus christus.

De tēperantia ⁊ vitijs oppositis: scilicet insensibilitate ⁊ intemperantia: Sermo XVII

Memento vt diem sabb. san. ⁊c. Exo. xx. A tribus expediti virtutibꝰ cardinalibꝰ iam quartam ꝓsequamur que dicitꝰ temperātia. De q̄ sub noīe cōtinētie dic̄ Seneca. Cōtinentiā si diligis circūscinde superflua ⁊ in artū desideria ꝯstringe. Cōsidera tecū quātū natura poscat: nō q̄ntū cupiditas expetat. Palatuꝫ tuum fames excitet nō sapores: nec ad voluptatē ſ ad cibū accedas: nec p̄sentibꝰ delicijs adherebis nec absentes desiderabis. Si ꝯtinētiā diligis turpia fugito anq̄ accidāt: nec queq̄ vereberis aliuꝫ plꝰ q̄ te: oīa tolerabilia p̄ter turpitudinē crede. hec ille. Hic igitꝰ p̄mo q̄ri pōt: vtrū tꝑantia sit virtus: p̄sertim cū nulla virtus inclinationi nature repugnat eo ꝙ in nobis ē aptitudo naturalis ad virtutē: vt dr̄. ij. ethi. ſ tēperātia retrahit a delectationibꝰ ad quas īclinat natura: vt dicit ibidē ph̄s. Uirtutes etiā sunt adinuicē cōnexe: ſ quidā hn̄t tēperantiā: qui tñ sūt auari vel timidi. Ad h̄ rn̄det Tho. scd̄a 2e q. cxlj. ꝙ de rōne virtutis est: vt hoīem ad bonū inclinet: bonū aūt hoīs ē ſm rōnem esse: vt dicit Diony. iiij: de di. no. manifestum ē aūt ꝙ tēperātia inclinat ad id qd̄ ē ſm rōnem: ⁊ iō rōnabiliter ponitꝰ virtus. Un̄ lꝫ hō naturalitꝰ appetit delectationem sibi ꝯueniētē: tñ qꝛ hō inq̄ntū hmōi ē rōnalꝰ ꝯn̄s ē ꝙ delectatiōes sint hoī ꝯueniētes q̄ sūt ſm rōnē: ⁊ ab his nō retrahit tꝑantia ſ potiꝰ ab his q̄ sūt ꝯ̄ rōnē: nō ꝗ ꝯ̄riatꝰ inclinationi nature hūane ſ tm̄ nature bestialꝰ nō subiecte rōni. Nec etiā q̄ carēt alijs virtutibus oppositis vitijs subditi: tꝑantiam hn̄t q̄ ē virtus: ſ opantꝰ actꝰ tꝑantie ex q̄dā naturali dispositōe: ꝓut v̄tutes q̄dā iꝑfecte sūt hoībus naturales: vel eis insūt ꝑ quādā ꝯsuetūdinē acq̄sitā. Est igitꝰ temperātia v̄tus vl̄ generalis vl̄ sp̄alis: ſm ꝙ

nōmē tpantie dupl'r pōt accipi. Uno modo
ſm cōitatē ſue ſignificatiōis ꝓut.ſ. ſignifi
cat q̄ndā tēperiē.i.moderātiā quā rō poīt
ī hūanis opatiōib⁹ ꝛ paſſiōib⁹: ꝛ ſic ē ꝟtus
general' qꝛ h̄ ē cōe ī om̄i virtute morali. Et
differt tpantia a fortitudīe: ſ; ꝙ vtraq; ſu
mit̄ vt virtus cōis: qꝛ tpantia retrahit ab
his q̄ ꝯ rōnē alliciūt appetitū: ſ; fortitudo
īpellit ad ea ſuſtinēda vl' aggrediēda ꝓpt̄
q̄ refugit hō bonū rōnis. Alio mō accipit̄
tpantia anthonomatice: ſm ꝙ refrenat ap
petitū ab his q̄ maxīe alliciūt hoīem: ꝛ ſic
ē virt⁹ ſpālis ſpālē hn̄s materiā. Nā conſi
ſtit circa ꝯcupiſcētias ꝛ delectatōes tact⁹:
qd̄ ſic patet. Sicut enim fortitudo eſt circa
timores ꝛ audacias reſpectu maximorum
malorum quibus ip̄a natura extinguitur
que ſunt pericula mortis: ſic oportet ꝙ tē/
perantia fit circa concupiſcētias ꝛ delecta
tiones reſpectu maximorū delectabilium
q̄bus ſc; ipſa natura cōſeruatur: vel ī ſpe/
cie vel in indiuiduo. Cum enim delectatio
conſequitur operationem connaturalem:
tanto ſunt alique delectatiōes vehemen/
tiores quāto conſequunt̄ operatones ma/
gis naturales. Maxīe ꝟo naturales ani/
malib⁹ ſunt quibus natura ꝯſeruat̄ indi/
uidui p cibū ꝛ potū: ꝛ nā ſpēi p ꝯiūctionez
marl' ꝛ feīe: ꝛ iō circa has delectatōes ē ꝓ
prie tpantia. Et qꝛ hmōi delectatōes conſe
quūt̄ ſenſū tact⁹: iō tpantia ē circa delecta
tiōes tact⁹ p̄ncipal'r. Circa delectatōes ꝟo
guſt⁹: olfact⁹ vel viſus ē tpantia ſecunda/
rio: inquātū ſenſibilia hoꝝ ſenſuū cōferūt
ad delectationē ſiue delectabilē vſū reru;
neceſſariaꝝ q̄ ptinēt ad tactū: ꝛ qꝛ guſtus ē
ꝓpinquior tactui q̄ alij ſenſus: iō tpantia
ē magis circa guſtū q̄ circa alios ſenſus.
Pro quo nota ꝙ vſus ciboꝝ ꝛ delectatio
eēntialiter ip̄m ꝯſequēs ad tactū pertinet
ſed delectatio ſaporis ē quaſi ſupueniens
ſicut delicie p̄ncipalit̄ in ip̄a cōſiſtunt ali/
menti ſubſtantia: ꝛ ſecūdario in ei⁹ exqui/
ſita p̄paratiōe ꝛ ſapore. Uñ dicit phs in.ij.
de aīa: ꝙ tactus ē ſenſus alimenti: nutri
mur em̄ calido: frigido: humido ꝛ ſicco: ſ;
B ad guſtum pertinet diſcretio ſapoꝝ qui cō
ferūt ad delectationē alimenti. Secūdo
queri pōt: vtꝝ tpantia ē virtus cardinalis
potior ceteris: p̄ſertim cū bonum virtutis
moral'a rōne depēdeat ſ; tpantia ē circa ea
q̄ magis a rōe diſtāt.ſ. circa delectatōes q̄
ſūt nob̄ ꝛ brutis cōes: vt dr̄ in.iij.ethi. Ad
h̄ dicendū ſm Tho. vbi.ſ. ꝙ virt⁹ cardina
lis ſeu p̄ncipalis dr̄: que p̄ncipali⁹ laudat̄
ex aliquo illoꝝ que cōiter requirunt̄ ad ra
tionē ꝟtutis. Moderatio ꝟo q̄ reqrit̄ ī oī
virtute p̄cipue laudabilis eſt in delectatio
nibus tact⁹ circa que ē tpantia: tū qꝛ tales
delectatiōes ſūt nobis magis naturales ꝛ
iō difficili⁹ ē ab eis abſtinere ac eaꝝ concu
piſcētias refrenare. Tū etiā qꝛ eaꝝ obiecta
p̄nti vite magis ſūt neceſſaria: ꝛ iō ponit̄
tpantia virtus cardinalis ſeu principalis.
Ad cui⁹ p̄ncipalitatē pertinet ꝙ tāto ma/
ior eius virtus oñdit̄: quāto ī ea q̄ ſūt ma
gis diſtantia a rōne ſuā pōt oſtēdere ope/
rationē: qꝛ p eā pōt rō cōcupiſcētias ꝛ dele
ctationes maxime diſtantes moderare nō
eſt tamē potentior ceteris virtutibus car/
dinalibus: quia quāto virtus aliqua ma/
gis pertinet ad bonum multitudinis: tan
to melior eſt. Juſticia autē ꝛ fortitudo ma/
gis pertinēt ad bonum multitudinis q̄ tē
perantia: quia iuſticia conſiſtit in cōmuni/
cationibus que ſunt ad alteru;: fortitudo
autem in periculis bellorum que ſuſtinen/
tur pro ſalute cōmuni: ſed temperātia mo
derat̄ ſolū concupiſcētias ꝛ delectationes
eorum que pertinēt ad ipſum hominem: ꝛ
ſic iuſticia ꝛ fortitudo ſunt excellentiores
virtutes q̄ temperantia. Quibus pruden
tia ꝛ virtutes theologice ſunt potiores: q̄;
uis quo ad aliquid temperantia poſſit di/
ci potior nō ſolum fortitudine: ſed etiā iu/
ſticia. Et huius quidem temperātie poſ/
ſunt aſſignari quattuor gradus. Primus
hominē ab exceſſum ꝛ defectu cuſtodit: qꝛ
ei medium virtutis in omni tempore oſtē/
dit: ꝛ ſic eſt virtus pollica: que eſt nihil ap
petere penitendum: in nullo legem mode/
rationis excedere: ſub iugo rationis cupi/
ditatem domare. Secundus mentem ad
eterna perfecte dirigit: quia omnem ſuper
fluitatem rerum grauantium firmiter ex/
cludit: ꝛ ſic eſt virtus purgatoria: que eſt
omnia relinquere: inquantū natura pati/
tur que corporis vſus requirit. Terti⁹ gra
dus mentem in eternis figit: quia concu/
piſcentiam omnis inordinati concupiſcibi
lis penitus extinguit: ꝛ ſic eſt virtus pur/
gati animi: que ē terrenas cupiditates nō
ſolum reprimere ſed penitus obliuiſci.
Quartus gradus in deo eſt: ꝛ predictos
gradus inchoat: deducit: perducit: ꝛ per/
ficit: et ſic eſt virtus exemplaris que ſic eſt
ꝙ in ſe perpetua intentione conuerſa eſt.
Ex predictis ergo patet ꝙ temperantie

virtus accipit necessitatez vite huius: sicut
regula delectabilium quibus vtitur: vt. s.
tm̄ eis vtat̄ q̄tū necessitas hui⁹ vite requi
rit. Pōt tn̄ necessitas hūane vite attendi
dupl̄r. Uno mō s̄m q̄ dr̄: necessariū id sine
q̄ res nullo mō pōt eē: sic cib⁹ necessari⁹ est
aīali. Alio mō s̄m q̄ necc̄riū dr̄ id sine q̄ cō
ueniēter res eē nō pōt. Non solū ḡ tpantia
primā necessitatē attēdit: s̄ etiā scd̄am: qr̄
dicit ph̄s in. iij. ethi. q̄ tpatus appetit dele
ctabilia ꝓpter sanitatē ꝛ ꝓpter bonā habi
tudinē. Insup q̄dā sūt q̄ nō sūt his impedi
mēta: ꝛ his sil̄r moderate tpatus vtit̄ pro
loco ꝛ tpe: ac cōgruētia eoꝝ quib⁹ ꝯuiuit.
Hinc dicit ibidē ph̄s: q̄ etiā tpatus appe
tit alia delectabilia q̄. s. nō sūt necc̄ria ad sa
nitatē vel ad bonā habitudinē nō impedi
menta his existentia: temperat⁹ eīn nullo
mō vtit̄ his q̄ sunt īpeditiua sanitatis vel
bone habitudinis: qr̄ hoc eēt intēperantie
ꝓut videbit̄. Deniqꝫ q̄ tēperātia respicit
necc̄itatem q̄tū ad ꝯuenientiā vite: hoc nō
ē intelligendū solū s̄m ꝯuenientiā corporꝭ
s̄ etiā s̄m ꝯuenientiā rerū exteriorū: puta
diuitiaꝝ ꝛ officioꝝ: ac multomagis s̄m cō
uenientiā honestatis. Et iō subdit ph̄s vbi
supra: q̄ in delectabilib⁹ q̄bus vtit̄ tpat⁹:
nō solū ꝯsiderat vt nō sint impeditiua sani
tatis ꝛ bona habitudinis corpalis: s̄ etiaz
vt nō sint p̄ter bonū. i. ꝯ honestatē: ꝛ q̄ nō
sint supra subām. i. supra diuitiaꝝ faculta
tem. Tertio p̄ncipal̄r queri pōt de vitijs
oppositis tēperātie: ꝛ p̄mo de vitio opposi
to p defectū qd̄ ē insensibilitas. Utrū. s. in
sensibilitas sit pctm̄: p̄sertim cū insensibi
les dicunt̄ hi qui deficiunt circa delectati
ones tactus: sed ī his penit⁹ deficere vide
tur laudabile ꝛ ꝟtuosū: eo q̄ potissimū re
medium abstinēdi a pctō esse videt̄ q̄ hō
fugiat delectationes. Dicit eīn ph̄s in. ij.
ethi. q̄ abijciētes delectationē min⁹ pecca
bimus. Insup ab oībus delectatiōib⁹ ta
ctus abstinere: maxime ꝓmouet hominez
in bono rōnis: qr̄ Dan. j. dicit̄. q̄ pueris q̄
leguminib⁹ vtebant̄ dedit de⁹ sciam ꝛ di
sciplinā in oī libro ꝛ sapīa. Ad hoc r̄ndet
Tho. vbi. s̄. q. cxlij. q̄ oīe illud qd̄ ordini
naturali ꝯriat̄ ē vitiosū: ꝛ qr̄ natura dele
ctationē apposuit opatiōib⁹ necessarijs ad
vitā hoīs: iō naturalis ordo req̄rit vt hō ī
tātū hmōi delectatiōib⁹ vtat̄: q̄tū ē neces
sariū hūane saluti: vl̄ q̄tū ad ꝯseruationē
indiuidui: vel quantum ad conseruatiōez
spēi. Siq̄s igit̄ intantū delectionē refuge
ret: q̄ ea p̄termitteret q̄ sūt necc̄ria ad ꝯser
uatōez nature peccaret: q̄si repugnās ordi
ni naturali: qd̄ ptinet ad vitiū insensibili
tatis. Ad maiorē tn̄ euidentiā sciendum
q̄ a delectatiōibus ꝯsequētib⁹ hmōi opa
tiōes abstinere: q̄nqꝫ laudabile vel etiā ne
cessariū ē ꝓpter aliquē finē: sicut aliq̄ pro
pter sanitatē corpalem abstinēt a q̄busdaz
delectationib⁹. s. cibis: potib⁹: ꝛ venereis
sil̄r ꝓpter officij alicui⁹ executionem: sicut
athletas ꝛ milites necesse ē a mult⁹ delecta
tionib⁹ abstinere: vt debite ꝓpriū officiū
exequāt̄. Sic penitētes ad recuperandam
aīe sanitatē abstinētia delectabiliuz quasi
dieta quadā vtunt̄: ꝛ hoīes volētes ꝯtem
plationi ac rebus diuinis vacare: oportet
q̄ se magis a carnalib⁹ abstrahāt. Et simi
le iudiciū ē de sil̄ibus causis rōnabilibus.
Sic daniel abstinētia a delectationib⁹ vte
batur: vbi dicit eiusdē. x. In diebus illis:
ego daniel lugebā triū hebdomadaꝝ tp̄s:
Panē desiderabilē nō comedi: ꝛ caro ꝛ vi
nū nō introierūt in os meū: s̄ neqꝫ vngen
to vnctus sum. Hoc tn̄ nō fecit ꝓpter se: q̄
si delectatiōes abhorrēs vt s̄m se malas: s̄
ꝓpter aliquē finē laudabilē: vt se idoneuz
redderet ad altitudinē ꝯtēplationis absti
nēdo. s. a corpalib⁹ delectatiōib⁹. Hinc sta
tim ibi subdit̄ de reuelatiōe sibi fcā. Oīns
tn̄ hmōi abstinētie sicut fieri debent ꝓpter
aliquē debitū finē: sic etiam fieri debēt s̄m
rectā rōnem: qr̄ nō pōt eē bonū rōnis ī ho
mine si abstineat ab oībus delectationib⁹.
Cui⁹ rō ē: qr̄ rōne quis vti nō pōt sine sen
sitiuis potētijs que indigēt organo corpo
rali. Hinc necesse ē vt hō sustentet corpus
ad hoc q̄ vtat̄ rōne. Sustētatio ꝟo corpo
ris fit p opationes delectabiles: ꝛ sic opor
tet q̄ vtat̄ aliquib⁹ delectatiōib⁹. Nihilo
minus tn̄ s̄m q̄ in exequēdo rōnis actum
plus vel minus corporali ꝟtute quis indi
get s̄m hoc plus vel min⁹ delectationibus
corpalibus vti necesse habet. Et iō hoīes
qui hoc officium assumpserūt vt contem
plationi vacent: ꝛ bonum spūale quasi q̄
dam spirituali propagatiōe in alios trans
mittant: a multis delectationibus lauda
biliter abstinent: a quibus illi quibus ex
officio competit operibus corpalibus insi
stere generationiqꝫ carnali vacare: lauda
biliter nō abstinerent. Quarto p̄ncipal̄r
q̄ri p̄t de secūdo vitio opposito. s. p excessuz
qd̄ dr̄ ītēperātia vtꝝ. s. sit pctm̄ puerile: sic
in. iij. ethi. ph̄s sentire videt̄ dicēs: Nomē

intpantie ferim⁹ad puerilia pctã. Ad hoc rñdet ibidẽ Thomas: ꝙ phus nõ intẽdit dicere intpãtie pctm̃ eẽ puerile: eo ꝙ ꝯueniat puer: ſ; ſm q̃ndã ſilitudinẽ: eo ꝙ intpantia ẽ pctm̃ ſupflue ꝯcupiẽ q̃ puero aſſimilat ꝗtũ ad tria. Primo ꝗtuȝ ad id ꝙ vterq; appetit aliq̃d turpe: pulchrũ eni in hũanis reb⁹ attẽdit: put aliq̃d ẽ ordinatũ ſm rõneȝ. Vñ Tulli⁹.j.de offic. Pulchrũ ẽ qḋ cõſentaneũ ẽ hoĩs excellẽtie: i eo in q̃ natura ei⁹ a reliq̃s animãtib⁹ differt. Puer aũt non attendit ad ordinẽ rõnis: ſilr ꝯcupia nõ audit rõneȝ: vt dr in.vij.ethic. Scḋo ꝗtũ ad euẽtũ: q: puer ſi ſue volũtati dimittit: i ꝓpria volũtate creſcit. Sic ſi ꝯcupie ſatiſfiat: mai⁹ robur accipit. Hinc Aug.i.v.ꝯfeſ.dicit. Dũ ſeruit libidini facta ẽ ꝯſuetudo: ⁊ dũ ꝯſuetudini nõ reſiſtit facta ẽ neceſſitas. Tertio ꝗtũ ad remediũ qḋ vtriq; pbet. Puer eni emendat p h̃ ꝙ cohercet: ſic dũ ꝯcupie reſiſtit: ad debitũ honeſtat modũ reducit: ⁊ ideo dic̃ phus in.iij.ethic. ꝙ queadmodũ pueꝝ optet ſm pceptũ pedagogi viuere: ſic ⁊ ꝯcupiſcibile ꝯſonare rõni. Vñ vitiũ h̃ intpãtie maxie videt exprobrabile iter hũana vitia: q̃ ſcȝ attẽdũt ſm paſſiões hũane nature aliqliter ꝯformes: ⁊ h̃ ꝓpter duo. Primo q: maxime repugnat hoĩs excellẽtie: ẽ eni circa delectatiões nob ⁊ brutis cõmunes. Hic i ps dr. Hõ cũ i honore eẽt non itellexit ⁊c. Scḋo q: maxie repugnat homĩs claritati vel pulchritudini.ſ. inq̃tũ i delectatiõib⁹ circa q̃s ẽ intpantia min⁹ apparet d lumie rõnis: ex q̃ reſultat tota claritas ⁊ pulchritudo virtutis. Verũtñ illa vitia q̃ modum excedũt hũane nature: ſũt mag exprobrabilia: ſicut ꝯcupia ⁊ delectationes beſtiales: q̃ tñ reduci pñt ad gen⁹ intpantie ſm quẽdã exceſſũ: ſicut ſi q̃s delectaret in cõmeſtione carniũ humanaꝝ aut in coitu beſtiarũ vel maſculoꝝ. Qḋ a nobis auertat ieſus chriſtus. Ad laudẽ dei.

De ptib⁹ integralibus tpantie q̃ ſũt verecũdia ⁊ honeſtas: ac ptib⁹ potẽtialib⁹ ſcȝ ꝯtinẽtia: clemẽtia ⁊ modeſtia: Sermo XVIII

Emẽto vt diẽ ſab. ſanc. Exo. xx. Ordie ꝯgruo iã videdũ ẽ de ptib⁹ ipĩ tpantie. Pro quo ſciẽdũ: ꝙ alicui⁹ virtut cardinal ptes triplices eẽ pñt.ſ.integrales: ſubiectiue et potẽtiales. Dicũt ãt ptes ĩtegrales alicuius vtut: q̃s ꝯcurrere ncc̃e ẽ ad ipaȝ virtutẽ: ⁊ ſm h̃ due ſũt ptes ĩtegrales tpãtie ſcȝ verecũdia p quã aliq̃s refugit turpitudinẽ tpantie ꝯriã: ⁊ honeſtas p quã quis amat tpantie pulchritudinẽ. Nã int virtutes tpantie pcipue ſibi vẽdicat quedã decorẽ: ⁊ intpantie vitia maxie turpitudineȝ hñt: vt viſũ ẽ i ſermone pcedẽti. Hic igit pmo pt q̃ri: vtꝝ verecũdia ſit virt⁹: ꝯſerti cũ phus i.ij.⁊.iiij.eth. dicit verecũdiã non eẽ virtutẽ. Ad hoc rñdet Tho. ſcḋa.2ᵉ.q. cxliiij. ꝙ virt⁹ duplr accipi pt. Prio ꝓpe: ⁊ tũc ẽ pfectio q̃dã: vt dr in.vij.eth. ⁊ ideo oẽ illud qḋ pfectiõi repugnat etiã ſi ſit bonũ deficit a rõne vtut: verecũdia aũt pfectiõi repugnat: eſt eni timor alicui⁹ turpis qḋ.ſ.ẽ exprobrabile. Vñ Dam. dicit ꝙ verecũdia ẽ timor de turpi actu. Timor autẽ ẽ de malo poſcibili ⁊ arduo: pfect⁹ aũt ſm hitũ virtut: nõ apphẽdit aliqḋ exprobrabile ⁊ turpe ad faciẽdũ aut arduũ ⁊ ipoſſibile.i. difficile ad vitãdũ neq; etiã actu facit aliq̃d turpe vñ opprobriuȝ timeat: ⁊ ſic ꝓprie loquẽdo nõ ẽ virt⁹: q: deficit a pfectiõe virtut. Sic eni defect⁹ verecũdie cõtigit i peſſimis: iuxͣ illud Hiere.iij. Frons meretric facta ẽ tibi: neſc erubeſcere Sic etiã ꝯtigit i optis vir: ⁊ ideo dicit phs in iiij.eth. ꝙ verecũdia nõ ẽ hoĩs virtuoſi: lȝ h̃ ꝯtigat ex diũſis cauſis Sic duplici rõne ꝯtigit malũ ñ timeri. Prio q: nõ eſtimat vt malũ. Exépli grã: q: ea q̃ ſũt erubeſcibilia ñ apphẽdũt vt turpia: ⁊ h̃ mõ verecũdia carẽt hoĩes i pctis ꝓfundati: q̃b⁹ pctã ſua nõ diſplicẽt: ſ; mag de eis gliant: iuxͣ illud. Qui letãt cũ malefecerit ⁊ exul.in reb⁹ peſſimis. Scḋo q: nõ eſtimat malũ vt poſſibile vl difficile vitare: vt vbi grã: nõ apphẽdũt turpitudinẽ vt poſſibilẽ ſibi vl q̃ſi ñ facile vitabilẽ: ⁊ h̃ mõ ſenes ⁊ vtuoſi verecũdia carẽt: lȝ ſic diſpoſiti ſint: ꝙ ſi in eis eẽt aliq̃d turpe: de h̃ verecũdarẽt: vñ i ij.rhetor. dic̃ phs: ꝙ oĩa illa hõ mag vere cũdat: q̃ꝝ ipẽ ẽ cã. Opprobria aũt q̃ inferũt alicui ꝓpt virtutẽ virtuoſus ꝯtẽnit: q: idigne ſibi irrogãt: lȝ iueniat i eis aliq̃s verecũdie mot⁹ pueniẽs rõem: ſic̃ ⁊ ceteraꝝ paſſionũ. Et ideo ꝗtũ ad pmũ dicit phs in.iiij.ethi. ꝙ vitanda ſũt virtuoſo tã ea q̃ ſũt mala ſm veritatem ꝙ ea q̃ ſũt mala ſm opinionẽ. Scḋo mõ virt⁹ accipi põt cõmuniter: put ſcȝ virt⁹ eſſe dr qḋ ẽ bonũ

⁊ laudabile ĩ hũanis actibꝰ vl' paſſiõibꝰ ⁊
ſcḋm h̄ verecũdia dr̄ virtꝰ qñq; cũ ſit q̃dam
laudabil' paſſio. Et iuenit̄ ꝓp̄e ĩ his q̄ me/
diocrit̄ ſe hñt: ſcḋm ꝙ ẽ ĩ eis aliq̄d de amore
boni: ⁊ tñ ñ ſũt totalit̄ ĩmunes a malo Hic
etiã nõ ẽ ꝓprie ps tꝑantie velut ĩtrãs eſſẽ/
tiã eiꝰ: ſʒ q̄ſi diſpoſitiue ſe hñs ad ipaʒ. Di
cit enim Amb. j. de offi. ꝙ verecũdia iacit
p̄ma tꝑantie fũdamẽta: inq̄tũ. ſ. ĩcutit hor
rorẽ turpitudinis. Uitium enĩ tꝑantie tur
piſſimũ ẽ ⁊ maxĩe exprobrabile vt tactũ eſt
ĩ ſermone p̄cedenti: ⁊ ideo verecũdia q̄ vo
uet honeſtatẽ ea remouẽdo q̄ ſũt honeſta/
ti ꝯria: lʒ ad ꝑfectã rõnem honeſtat' nõ ꝑ/
ueniat: ꝑtinet tñ ad tꝑãtiã rõne motui q̄ͦ
ẽ turpe: q2 ex ſepiꝰ verecundari cauſat̄ ha
bitꝰ virtut' acq̄ſite: ꝑ quã q̄s vitat turpia
de q̄bꝰ ẽ verecũdia: vñ lʒ verecundia p̄nci
palit̄ reſpicit vituperiũ: ita ꝙ ĩ turpibꝰ que
q̄s agit ex verecũdia vitat ꝯſpectꝰ publi/
cos ꝓpt̄ timorẽ vituperij: ſicẽ erubeſcẽtia
deſinit agere vitioſa ꝓpt̄ timorẽ vituperij
vñ dicit Grego. nicenꝰ. Tñ q2 vituperiũ ꝓ
prie vitio debet̄ ſicut honor virtuti: ideo
ex ꝯñti verecũdia reſpicit turpitudinẽ vi/
B tioſã. Scḋo vero q̄ri põt: vtꝝ honeſtũ ſit
idẽ virtuti ⁊ ps tꝑãtie: p̄ſertim cũ p̄ncipa/
le virtut' ĩ ĩteriori cõſiſtit electiõe: vt dicit
phus ĩ. vij. ethi. Honeſtas vero magis ꝑti
nere videt̄ ad exteriorẽ ꝯuerſatiõeʒ: iux̄ il
lud. j. Cor'. xiiij. Oĩa honeſte ⁊ ſcḋm ordĩeʒ
fierẽt ĩ vob̄ Ad h̄ rñdet Tho. vbi s̄. q. cxlv
ꝙ ſic Iſiḋ. dicit: Honeſtas dr̄ q̄ſi honoris
ſtatꝰ: vñ ex h̄ aliq̄d videt̄ dici honeſtũ q̄ͦ
ẽ honore dignũ: honor aũt excellẽtie debe
tur: q̄ ſcʒ excellẽtia maxĩe ꝯſiderat̄ ſcḋm vir
tutẽ q̄ ẽ diſpoſitio ꝑfecti ad optimũ: vt dr̄ ĩ
vij. phiſic. ⁊ ideo honeſtũ ꝓprie loquẽdo ĩ
idẽ refert̄ cũ virtute. Ad obiectũ ḡ dicen/
dũ: ꝙ ex q̄ honeſtũ ĩportat debitũ honor'
⁊ honor ꝯteſtatio q̄dã ẽ de excellẽtia alicu
ius nec fert̄ teſtimoniũ niſi de rebꝰ notis:
ideo cũ ĩterior electio nõ ĩnoteſcit hoĩ niſ
ꝑ actꝰ exteriores: exterior ꝯuerſatio rõneʒ
habet honeſti ſcḋm ꝙ ẽ demõſtratiua ĩterio
ris rectitudinis. Hinc radicaliter cõſiſtit
honeſtas ĩ ĩteriori electione: ſignificatiue
aũt in exteriori ꝯuerſatiõe. Et ex his ꝯclu
dit̄ ꝙ virtus ꝓprie ſibi vendicat rõneʒ ho
neſti: lʒ alia quedã que ſũt infra virtutem
honorant̄: inq̄tũ ad oꝑatiõe virtut' co/
adiuuãt: ſic nobilitas: potẽtia: diuitie ⁊c.
Ut enĩ dicit phus in. iiij. ethi. Hmõi hono
rãt̄ a quibuſdã: ſʒ ſcḋm veritatẽ ſolus bonꝰ

eſt honorãdus. Siliter honeſtas ẽ idẽ de/
cori ſpũali: qui cõſiſtit in hoc: ꝙ ꝯuerſatio
homĩs ſit bene ꝓporcionata ſcḋm claritatẽ
ſpũalis rõnis. Hinc dicit Aug. ĩ li. lxxxiij.
queſtionũ: ꝙ honeſtatẽ voco intelligibilẽ
pulchritudinẽ quã ſpũalem nos ꝓprie di/
cimus. Et infra ſubdit: ꝙ ſunt multa pul/
chra viſibilia que minꝰ ꝓprie honeſta ap/
pellãt̄: hec ille. Et ex hoc habet honeſtas
ꝙ eſt pars tẽperãtie: q2 ẽ quedã pulchritu
do ſpũalis: turpe vero opponit̄ pulchro
oppoſita aũt maxime ſeinuicẽ manifeſtãt.
Et ideo finaliter honeſtas ad tꝑantiã ꝑti/
nere videt̄: que repellit id quod ẽ homini
turpiſſimuʒ ⁊ indecentiſſimũ ſcʒ brutales
voluptates: hinc ponit̄ ps eius ĩtegralis
ſicut quedã eiꝰ ꝯditio. Tertio queri põt:
de ꝑtibus eius potẽtialibꝰ: que ſunt virtu
tes adiuncte ⁊ ſecũdarie: q2 modũ quẽ p̄n
cipalis virtus obſeruat circa materiã ali/
quã p̄ncipalẽ: idẽ ip̄e obſeruãt in q̄buſdã
alijs materijs: in quibꝰ non eſt ita difficile
modũ obſeruare: vtꝝ ſcʒ he ꝑtes ꝯuenien
ter aſſignentur a Tullio in rhetorica ſua:
vbi ponit ꝯtinentiã: clementiã ⁊ modeſti/
am eſſe ꝑtes ip̄ius tẽperãtie: p̄ſertim cum
Macrobiꝰ ſuꝑ ſomnium Scipionis ponit
ix. et Andronicꝰ. vij. ꝑtes. Ad hoc dicẽdũ
ſcḋm Tho. vbi s̄. q. cxliij. ꝙ ad tꝑantiaʒ ꝑti
net moderare delectationes tactꝰ q̄s diffi
cilimũ eſt moderare. Hinc quecũq; virtus
moderationẽ quãdã oꝑatur in aliq̄ mate/
ria ⁊ refrenationẽ appetitꝰ in aliquid ten/
dẽtis: poni põt ps tꝑantie: ſicut virtꝰ ei ad
iuncta. Qḋ quidẽ cõtingit triplicit̄. Uno
modo in interioribꝰ motibꝰ animi: nã p̄ter
motũ ꝯcupiſcẽtie quẽ tꝑantia moderat̄ et
refrenat inuenĩt̄ in aĩa tres motꝰ tendẽ/
tes in aliquid. Priꝰ eſt motꝰ volũtatis ex
paſſionis impetu cõmote: quẽ motũ refre/
nat ꝯtinẽtia: ex qua fit ꝙ licʒ ĩmoderatas
cõcupiſcẽtias q̄s patiat̄: voluntas tñ non
vincit̄. Secũdus motꝰ eſt ire tendentis in
vindictã quã refrenat mãſuetudo ſiue cle
mẽtia. Tertius motus eſt ſpei ⁊ audacie:
que ipam ꝯſequitur: quẽ motum modera/
tur ⁊ refrenat humilitas. Scḋo modo con
tingit in exterioribꝰ motibꝰ ⁊ actibꝰ corpo
ris: circa quos moderationẽ ⁊ refrenatio/
nem facit modeſtia quã Andronicꝰ in tria
diuidit de quibus gratia breuitat' ſupſe/
deo. Tertio modo in exterioribus rebus:
circa quas adhibenda eſt duplex modera
tio. Prima vt ſupflua non requirant̄. Se

enndã vt non nimis exquisita requirant. Sed quia Tulli⁹ oĩa cõprehendit sb mo destia que ptinent ad moderationem: tam corporaliũ motuũ q̃ rerum exteriorum et etiam moderationẽ spei quaȝ diximus ad humilitatẽ ptinere: ideo quãtuȝ ad p̃sens hec sufficiant. Et sic principaliter tres sũt virtutes potentiales tẽperantie scȝ conti nentia: clemẽtia ⁊ modestia. Quarto igi tur queri potest: vtrum cõtinentia sit vir tus: p̃sertim cum dicit Ecci. xxvj. Omnis enĩ ponderatio nõ est digna cõtinẽtis ani me. Ad hoc dicendũ ƀm Tho. ibidem. q. clv. q̃ nomen continentie dupliciter sumi potest. Primo modo ƀm q̃ cõtinentia no minat abstinentiã ab omni venerea dele ctatione ⁊ tunc omnis ponderatio non est digna cõtinentis anime in genere castita tis: quia nec fecũditas carnis que querit in matrimonio adequat cõtinentie virgi nali viduali vel etiam cõiugali: vel etiam nominat abstinentiã ab omnib⁹ illicitis: ⁊ sic omnis ponderatio non est digna conti nentis anime: quia non recipit estimatio nem auri vel argenti que cõmutant ad põ dus: quia sic nominat quãdam virtutẽ p fectam. Secũdo modo cõtinentia dicit ẽẽ p quã aliquis resistit cõcupiscẽtijs prauis que in eo vehemẽtes existũt: ⁊ sic accipit a pho in. vij. ethi. et etiam in coll. patrum. Hoc aũt modo continentia habet aliquid de rõne virtutis: inquãtũ scȝ ratio firma ta ẽ ɔtra passiones ne ab eis deducat: nõ tñ attingit ad rõnem pfectã virtutis mora lis: ƀm quã etiã appetit⁹ sensitiu⁹ rõni sub ditur sic vt in eo non resurgãt vehemẽtes passiones rõni ɔtrarie. Hinc dicit phus in iiij. ethi. q̃ cõtinentia non ẽ virt⁹ sed q̃daȝ mixta: inquãtũ scȝ aliquid habet de virtu te ⁊ ĩ aliquo deficit a virtute. Large tamẽ accipiendo nomẽ virtutis: p quolibet pñ cipio laudabiliũ opeꝝ: ɔtinẽtia virtus ẽẽ dicit: habẽs vitiũ oppositũ qð dicit incõ tinentia: ⁊ vtraq̧ pprie dicit esse circa cõ cupiscentias delectabiliũ tactus: mag⁹ tñ circa delectationes venereoꝝ q̃ȝ alimento rum: licȝ ƀm phm circa vtrũq̧ dici possit. Et cõpatur ɔtinentia ad temperãtiã sicut impfectum ad pfectum: quia bonuȝ rõnis ex quo virtus laudat: magis esse ostendi tur ex hoc q̃ ptingit nõ solũ vsq̧ ad volũ tatem: sed etiam vsq̧ ad vim cõcupiscibi lem: qð accidit tẽperato: q̃ȝ si solũ ptingat ad voluntatẽ qð accidit in eo q̃ ɔtinens ẽ.

Quinto q̃ri põt: vtꝝ clemẽtia sit idẽ qð mãsuetudo quã Tulli⁹ sub clementia cõp hẽdit: ⁊ vtꝝ sit virt⁹ p̃serti cũ clemẽtia ƀm Tulliũ in. ij. rheto. Virt⁹ ẽ p quã animus ɔcitat⁹ ĩ odiũ alicui⁹ benignitat⁹ retinet: ƀ odiũ vt ait Aug. ab ira causat circa quã ẽ mansuetudo: que ẽ moderatiua irarũ: vt dicit phus i. iiij. ethi. Ad hoc rñdet Tho. vbi supra. q. clvij. q̃ vt dicit in. ij. ethi. Vir tus moralis consistit circa passiões ⁊ acti ones. Passiones autẽ interiores sũt acti onũ exteriorũ principia vel etiam impedi mẽta: hinc etiã virtutes que passiões mo derant quodãmodo ɔcurrũt ĩ eundẽ effe ctum cũ virtutib⁹ que moderant actiões: lȝ specie differãt: ⁊ sic est in pposito. Nam ex ire passiõe quis ad hoc puocat vt gra uiorẽ debito penam inferat: ad clementiã autem ptinet directe q̃ sit diminutiua pe narum: quod q̃deȝ impediri posset p exces sum ire: ⁊ ideo mãsuetudo inquãtũ refre nat eius impetũ: ɔcurrit in eundẽ effectuȝ cum clementia. Differũt tñ: quia clemẽtia punitionis exterioris ẽ moderatiua: man suetudo vero pprie diminuit iram ⁊ respi cit appetitũ vindicte: sicut clementia respi cit penas que adhibent ad vindictam. Et sicut iracũdie vitium quod importat exces sum ire directe mãsuetudini opponit: sic clementie crudelitas opponit que impor tat excessuȝ in puniẽdo. Dicit enĩ Seneca in. ij. de clemẽtia: q̃ crudeles vocant q̃ pu niendo causã habent ⁊ modũ non hñt. Et vtraq̧ ponit virtus: q͛ ratio virtutis mo ralis ĩ ƀ ɔsistit q̃ appetit⁹ rõni subdatur: vt ptȝ p phm in. j. ethi. ⁊ hoc seruat tam in clemẽtia q̃ ĩ diminuẽdo penas respicit ad rectã rõneȝ: q̃ñ scȝ optet ⁊ q̃b⁹ optet: vt di cit ibidẽ Seneca: q̃ȝ etiã ĩ mãsuetudine q̃ sil'r ƀm rectã rõnem iras moderat: vt dr ĩ iiij. ethi. Et ideo tam clemẽtia q̃ mãsuetu do adiũgunt tpantie sicut virtuti pñcipa li: eo q̃ in quadã refrenatiõe ɔsistũt ⁊ po nuntur ptes ipius. Sexto videnduȝ est de modestia que ponit ps tpantie ⁊ ab ea differt in hoc q̃ tpantia est eoꝝ moderati ua q̃ difficilimũ est refrenare: modestia ve ro est eoꝝ moderatiua q̃ mediocriter in ƀ se habent. Et ƀm q̃ accipit a Tullio: non solum est circa exteriores actiones: ƀ etiaȝ circa interiores motus: q̃ pariter videt ẽẽ q̃ttuor ƀm Tho. vbi supra. q. clx. Primũ ẽ mot⁹ animi ad aliquã excellentiã quã mo derat hũilitas: cui opponit supbia. Scðꝫ

ꝛ desideriū eoꝝ q̄ ptinēt ad cognitiōes: ⁊ ī
h̄ moderat̄ studiositas: cui opponit̄ curio
sitas. Nā ſm ph̄m ī. vij. metaphisice. Oēs
hoīes naturalit̄ scire desiderāt. Modera/
tio huiꝰ aūt appetitꝰ ad v̄tutē ptinet studi/
ositatis: oportet enī ꝙ hō laudabilit̄ appe
titū talē refrenet: ne īmoderate ⁊ īutiliter
reꝝ cognitiōi ītēdat: qꝺ ptinet ad vitiū cu
riositatis: de quo vide si placet scꝺa. 2ᵉ. q.
clxvij. Tertiū ē qꝺ ptinet ad corpales mo/
tus ⁊ actiōes: vt. s. decēter et honeste fiāt:
tā ī his q̄ serio q̄ꝫ ī his q̄ ludo agunt̄: qꝛ ꝺꝛ
Ecc̄i. ix. ꝙ risus dentiū ⁊ igressus hoīs de
nūciāt de illo. Et Amb. j. de offic. dicit ꝙ
habitꝰ mētis ī statu corpis cernit̄ ⁊ ꝙ vox
q̄dā aīe ē corpis motꝰ: vn̄ ⁊ ludo q̄s vti mo
derate pōt: qn̄ delectatio q̄ ī talibꝰ actibus
habet̄ ordinat̄ ad q̄ndā aīe recreatiōem ⁊
q̄etē. Dicit enī Tullius. j. de offic. Ludo ⁊
ioco vti q̄dē licet: ſ; sicut sōno ⁊ q̄etibꝰ cete
ris: tūc cū grauibꝰ serijsq̄ꝫ rebꝰ satisfeceri/
mus. Et sic fecit Johēs euāgelista rn̄dens
his q̄ scādalizati fuerāt ꝙ animꝰ hoīs frā
geret̄ si nūq̄ꝫ ab ītētione sua relaxaretur.
Quartū ē qꝺ ptinet ad exteriorē appara/
tū: vt ī vestibꝰ ⁊ alijs hmōi. De q̄ Amb. j.
de offi. dicit. Decor corpis nō sit affectatꝰ
ſ; naturalis simplex: neglectꝰ magis q̄ꝫ ex/
petitꝰ: nō p̄ciosis ⁊ albescētibꝰ adiūctꝰ ve/
stimētꝭ: ſ; ꝯmunibꝰ: vt honestati vl̄ necessi
tati nihil desit: nihil accedat nitori: h̄ ille.
Nimiꝝ qꝛ ī vtroq̄ꝫ extremoꝝ pōt eē vitiū.
ſ; ꝺ h̄ plenꝰ tactū ē ī p̄mo p̄cepto. Ad. l. d.

De ptibꝰ tpātie subiectiuis scꝫ abstinentia: sobrietate: castitate: cui adiūgit̄ v̄ginitas ⁊ pudicitia:

Sermo XIX

m

Emēto vt diē sab.

sanc. Exo. xx. Nūc āt ī fine ꝺ pti
bus tpantie subiectiuis ꝓsequēdū ē: q̄ di/
cūt̄ spēs eiꝰ: q̄s vtiq̄ꝫ spēs v̄tutꝭ optet di/
uersificare ſm diuersitatē materie vl̄ obie
cti. Pro quo sciēdū ꝙ tpantie v̄tꝰ ē circa
delectatiōes tactꝰ: q̄ diuidūt̄ in duo gene/
ra. Nā q̄dā ordināt̄ ad nutrimētū: ⁊ ī his
q̄ꝫtū ad cibū ē abstinētia: q̄ꝫtū āt ad potū ē
sobrietas. Quedā aūt ad vim generatiuā
⁊ ī his q̄ꝫtū ad delectatiōez ip̄iꝰ coitꝰ p̄nci/
palit̄: ē castitas: q̄ꝫtuꝫ aūt ad delectatiōes
circūstātes puta q̄ sūt ī osculis tactibus ⁊
amplexibꝰ attēdit̄ pudicitia. Q̄tū igit̄
ad p̄mā v̄tutē q̄ ꝺꝛ abstinētia q̄ri pōt: vtꝝ
scꝫ abstinentia sit virtus: p̄sertim cū dicat
Aug. in. x. ꝯfess. ad deum loquēs. Hoc me
docuisti vt quemadmodū medicamēta sic
alimēta sūpturꝰ accedā. Medicamēta v̄o
moderare nō ptinet ad v̄tutē ſ; ad artē me
dicine: hinc sup illud. j. Corꝭ. xiiij. Nō ē re
gnū dei esca ⁊ potꝰ: dicit glo. Nec in absti
nēdo nec ī māducādo eē iusticiā. Ad h̄ re/
spōdet Tho. scꝺa. 2ᵉ. q. cxlvj. ꝙ abstinētia
ex suo noīe subtractionez ciboꝝ īportat: ⁊
accipi pōt nomē eiꝰ dupl̄r. Uno mō ſm ꝙ
absolute subtractiōez ciboꝝ significat: ⁊ h̄
mō nec designat v̄tutez nec actū virtutꝭ ſ;
q̄ddā īdifferēs. Alio mō pōt accipi ſm ꝙ
ē rōne regl̄ata: ⁊ tūc significat vl̄ hītū v̄tu
tis vel actū: ⁊ h̄ significat̄ ī eo quod ꝺꝛ. ij.
Pet. j. Mīstrate ī fide v̄ra v̄tutē: ⁊ ī v̄tu/
te sciam: in scīa aūt abstinētiaꝫ. Qꝺ fit qn̄
q̄s a cibis abstinet ꝓut oportet ꝑ ꝯgruen
tia hoīm cū q̄bꝰ viuit: ac ꝑsone sue ac vali/
tudinis sue necessitate: ⁊ h̄ ī fide ⁊ dilectio
nis v̄tute. Un̄ lꝫ moderatio ciboꝝ ſm q̄li/
tatē et q̄ntitatē ptineat ad artē medicine ī
cōpatiōe ad valitudinē corpis: tn̄ ſm affe/
ctiōes īteriores ī cōpatiōe ad bonū rōnis
ptiet ad abstinētiā: ꝙ si qn̄ vitia q̄dā ex ea
ꝓuenire videāt̄. s. īpatiētia vl̄ vana gl̄ia:
h̄ tn̄ fit ex eo ꝙ abstinētia illa n̄ ē ſm rectā
rōnez: nā recta rō facit abstinere sic optet
scꝫ cū hilaritate: ⁊ ꝓpt̄ qꝺ optet scꝫ ꝓpter
gl̄iam dei nō ꝓpt̄ gl̄iaꝫ ꝓpriā. Est ḡ absti/
nētia scꝺo mō accepta v̄tꝰ ⁊ v̄tꝰ spālis: qꝛ
vbi repit̄ spālis rō q̄ passio abstrahit̄ a bo
no rōnis: ibi nc̄cariū ē eē spālē v̄tutē: dele
ctatiōes aūt ciboꝝ nate sūt hoīem a bono
rōnis abstrahere: tū ꝓpt̄ eoꝝ magnitudi/
nē: tū etiā ꝓpt̄ ciboꝝ nc̄citatē q̄bꝰ q̄s indi
get ad vite ꝯſuatiōez quā maxime deside
rat: ⁊ iꝺo ponit̄ v̄tꝰ spāl̄ ⁊ ps ip̄iꝰ tpantie.
Ceteꝝ p̄ncipal̄ actꝰ ip̄iꝰ abstinentie ē ieiu
niū. Dicit enī Isid. ꝙ ieiuniuꝫ ē pcimonia
victꝰ abstinētiaq̄ꝫ ciboꝝ: ⁊ h̄ actꝰ p rōnez or
dinatꝰ ē v̄tuosus: qꝛ p̄ncipalit̄ assumit̄ ad
tria. Prio ad ꝯcupias carnis edomādas:
dicit enī Hiero. Sine sicera ⁊ bacho friget
venꝰ. i. p abstinentiā cibi ⁊ potꝰ tepescit lu
xuria. Scꝺo ad h̄ ꝙ mēs vberiꝰ eleuet̄ ad
sublimia cōtēplāda: ꝺꝛ enī Dan̄. x. ꝙ post
ieiuniū triū hebdomadaꝝ reuelatiōez ac/
cepit a deo. Tertio ad satisfaciendū ꝓ pec
catꝭ: vn̄ Johel. ij. Cōuertimini ad me ī to/
to corde v̄ro in ieiu. Huic aūt virtuti absti
nētie oppoit̄ vitiū gule: ꝺ q̄ supra tactū ē.

Scđo q̄ri pōt de sobrietate q̄ ē ꝓprie circa
potū: vtꝝ scꝫ sit ꝟtꝰ aliq̄ spālis: p̄sertim cū
sicut ī his q̄ ptinēt ad nutritionē potꝰ a ci/
bo distinguit: sic etiā diuersa genera cibo
rū distīguūt silr ꝛ diuersa genera potuū.
Si ḡ sobrietas ē ꝟtꝰ spālis videt ꝙ circa
quālibet differētiā cibi vel potꝰ sit quedā
spālis virtꝰ qđ eēt incōueniēs. Ad hoc re/
spōdet Tho. vbi supra. q. cxlix. ꝙ vbi repi/
tur impedimentū spāle rōnis: ibi necessa/
riū ē esse spālēꝫ ꝟtutē ad illud remouēdū:
ꝫ potꝰ inebriās spālē hꝫ rōem impediendi
rōnis vsū inq̄tuꝫ sua fumositate pturbat
cerebrū: ꝛ ideo ad h̄ impedimētū rōnis re/
mouēdū req̄rit virtꝰ spālis q̄ ē sobrietas:
q̄ virtꝰ magis req̄rit ī aliq̄bꝰ duplici rōne.
Primo q: ī eis ē maior ꝓnitas ad cōcupi/
scētias: q̄s oportet refrenare p ꝟtutē ꝛ ad
vitia q̄ p virtutē tollunt: ꝛ sic maxīe req̄ri
tur ī iuuenibꝰ ī q̄bꝰ viget ꝯcupiscētia dele
ctabilis ꝓpt feruorē etatis: hinc dicit ad
Titū. ij. Iuuenes silr̄ hortare vt sobrij
sint. Et ī mulieribꝰ ī q̄bꝰ nō ē sufficiens ro/
bur mētis: ad h̄ ꝙ resistāt ꝯcupiscētijs: de
quibꝰ. j. ad Timo. iij. Mulieres silr̄ pudi/
cas ꝛ sobrias: vnde ꝭm Ualeriū maximū
mulieres apud romanos antiq̄s vinū nō
bibebāt. Scđo q: ī eis ē magna nc̄caria so
brietas ad ꝓpriā ipoꝝ opationē: q: vinū ī/
moderate sūptū impedit rōnis vsū: ꝛ ideo
in senibꝰ ī q̄bꝰ ratio vigere debet: vt ī epīs
seu alijs q̄buslibet eccl̄ie ministris: q̄ mēte
deuota spūalibꝰ officijs insistere debēt: et
etiā regibꝰ alijsq̄ iudicibꝰ q̄n p sapiāꝫ po/
pulū subditū regere: gubernare ꝛ iudica/
re debēt: spāliter sobrietas indicit: vt ptꝫ
ad Titū. ij. Senes vt sobrij sint. Et iterū. j.
ad Timo. iij. Oportet epm̄ irrep̄hensibilē
esse vnius vxoris virū: sobriū: prudētem.
Itēꝫ de regibꝰ Prouer. xxxj. Noli regibꝰ
dare vinū: q: nullū secretū est vbi regnat
ebrietas: ne forte bibāt ꝛ obliuiscant iudi
cioꝝ iustoꝝ: ꝛ mutent causā filioꝝ paupe/
ris. Et huic opponit vitiū ebrietatis de q̄
supra tactū est. Tertio q̄ri pōt de castita/
te: vtꝝ scꝫ sit aliqua virtꝰ p̄sertim cū virtꝰ
sit habitus volūtariꝰ: vt dicit in. ij. ethic̄.
sed castitas nō videt esse aliqđ volūtariū:
cum p violentiam auferri posse videat: vt
ptꝫ in mulieribꝰ violēter opp̄ssis: ꝛ h̄ idō:
q: castitas potiꝰ ad corpus q̄ ad aīam pti/
nere videt: qđ vtiq̄ violentari pōt. Dicit
enī a castigādo iuxͣ illud: Castigo corpus
meū ꝛc̄. Ad hoc rn̄det Tho. vbi s̄. q. clj. ꝙ
nomē castitatis sumit ex hoc ꝙ p rōneꝫ cō
cupiscētia castigat q̄ refrenanda ē ad mo/
dū pueri: vt ptꝫ p p̄hm in. iij. ethic̄. in hoc
aūt ratio ꝟtutis humane ꝯsistit: ꝙ aliq̄d
modificatū sit ꝭm rōneꝫ: ꝛ ideo manifestū
est castitatē eē virtutē. Que lꝫ materiā ha
bet in corpe tn̄ in aīa cōsistit sicut in subie/
cto: q: ad eam ptinet vt ꝭm iudiciū rōnis
ꝛ electionē volūtatis q̄s moderate vtatur
mēbris p̄cipue venereis. Hic vt dic̄ Aug.
j. de ciui. dei. Proposito aī pmanēte p qđ
etiā corpꝰ sanctificari meruit: nec ip̄i corpi
sanctitatē aufert violētia libidinis aliene
quā seruat pseuerātia ꝯtinentie sue: hec il
le. Ad maiorē aūt euidentiaꝫ sciendū: ꝙ
nomen castitatis duplicit accipi pōt. Uno
modo ꝓprie: ꝛ sic ē q̄dam spālis virtꝰ ma/
teriā habēs spālem: scꝫ ꝯcupiscētias dele/
ctabilium q̄ sunt ī venereis: ꝛ est distincta
ab abstinētia que ē circa delectatiōes cibo
rum: magisq̄ necessaria ad ꝯseruandū ra/
tionis bonū: q: veneree delectatiōes sunt
vehementiores ꝛ rōnem magis opprimen
tes: ꝛ ideo magis indigent castigatiōe: q:
si ꝯsentit eis ex h̄ vis ꝯcupiscentie magis
increscit ꝛ virtus mētis deijcit. Un̄ Aug.
in. j. soliloq̄oꝝ. Nihil inq̄t eē sentio quod
magis ex arce deijciat aīm virilē q̄ blādi/
menta femīe corporūq̄ ille ꝯtactus sine q̄
vxor haberi nō pōt. Alio mō nomē castita
tis accipit methaphorice. Sicut enī in cor
poꝝ cōmixtione cōsistit venereoꝝ delecta/
tio: circa quaꝫ ꝓprie est castitas ꝛ luxuria
vitiū eidē oppositū: sic etiā in q̄daꝫ spūali
cōmixtione mētis ad res aliquas delecta/
tio ꝯsistit: circa quā est spūalis castitas q̄/
dam methaphorice dicta: vel etiā spūalis
fornicatio silr̄ methaphorice dicta. Nā
si mens hoīs delectat in spūali ꝯiunctiōe
ad id cui ꝯiungi debet scꝫ ad deū: ꝛ absti/
net se ne delectabiliter alijs ꝯiungat ꝯtra
debitū ordinis diuini: dicet castitas spūa
lis: ꝭm illud. ij. Cor. v. Despōdi vos vni
viro virginē castā exhibere christo. Si ꝟo
delectabilit ꝯ debitū ordinis diuini mēs
cōiungit q̄buslibet alijs rebꝰ dicet forni/
catio spūalis: ꝭm illud Hiere. iij. Tu autē
fornicata es cuꝫ amatoribꝰ multis. Et hoc
mō castitas accipit vt virtꝰ generalis: q:
p quālibet ꝟtutē mens humana retrahit
ne rebꝰ illicitꝭ delectabiliter ꝯiūgat. Spe
cialiter tn̄ ratio castitatis hmōi cōsistit in
virtutibꝰ theologicis: q̄bꝰ mens hoīs deo
ꝯiungit. Quarto q̄ri pōt đ ꝟginitate q̄

est nobilior portio ipiꝰ castitatꝭ: qꝛ cõsistit
formalit̃ ĩ ꝑpetuo ꝓposito abstinẽdi a car
nali delectatiõe: q̃ ꝯsistit in seminis resolu
tione: ⁊ materialiter ꝯsistit in ĩmunitate a
delectatiõe q̃ ꝯsistit in hmõi semĩs resolu/
tione: vtꝝ scꝫ talis ꝟginitas sit ꝟtus: pre/
sertim cũ nulla virtꝰ nobis inest a natura
vt dicit phũs ĩ.ij.ethic̃. Sꝫ ꝟginitas nob̃
inest a natura: qꝛ q̃libet mox natꝰ ꝟgo cen
set̃: cũ tñ in laude sanctoꝝ innocẽtũ canit
ecclĩa. Hi sunt q̃ cũ mulieribꝰ nõ sunt coin
quinati ꝟgines enĩ sunt. Ad h̃ respondet
Tho. vbi supra. q. clij. ꝙ formale et cõple/
tiuũ ꝟginitatis ẽ ꝓpositũ abstinẽdi ꝑpe/
tuo a delectatiõe venerea. Qđ ꝓpositum
laudabile reddit̃ ex fine inquãtũ scꝫ h̃ fit
ad vacãdũ rebꝰ diuinis. Materiale autẽ
eiꝰ ẽ ĩtegritas carnis ab oĩ expimẽto vene
ree delectatiõis. Hoc igit̃ qđ est ĩmunẽ se
seruare ab expimento veneree voluptatis
quãdã habet excellẽtiã laudis supra h̃ qđ
ẽ ꝯseruare se ĩmunẽ ab inordinatiõe vene/
ree voluptatis: ⁊ ideo ꝟginitas ẽ virtus
q̃dã specialis. Porro infantes licꝫ ex sua
natiuitate id qđ est materiale in ꝟginitate
habeãt: scꝫ ĩtegritatẽ carnis ab expimẽto
venereoꝝ ĩmunẽ: nõ tñ hñt id qđ ẽ forma/
le scꝫ ꝓpositũ seruãdi talẽ integritatẽ ꝓ/
pter deũ. Vñ Aug. in li. đ ꝟginitate. Nec
nos in ꝟginibꝰ p̃dicamꝰ ꝙ ꝟgines sunt: ꝫ
ꝙ deo dicate pia ꝯtinẽtia ꝟgines. Quĩ/
to q̃ri põt: vtrũ ipa ꝟginitas sit potissima
virtutũ: p̃sertim cũ dicat Cyprianꝰ libro đ
ꝟginitate. Flos ẽ ille ecclesiastici germĩs
decꝰ atq̃ ornamentũ grẽ spũalis illustrior
portio gregis christi. Et Apoc̃. xiiij. đ eis
đr ꝙ sequunt̃ agnũ q̃cunq̃ ierit: ⁊ ꝙ cãtãt
cãticũ nouũ qđ nemo aliꝰ cantare poterit.
Ad h̃ rñdet Tho. ibidẽ: ꝙ aliq̃d põt dici
potissimũ dupliciter. Vno mõ ĩ aliquo ge/
nere: ⁊ sic ẽ virginitas potissima in genere
castitatꝭ: qꝛ trãscendit castitatẽ vidualẽ et
ꝯiugalẽ: ⁊ ideo attribuit̃ ei fructꝰ centesi/
mus: ꝓpt̃ excellẽtiã quã habet ad vidui/
tatẽ cui sexagesimꝰ: ⁊ ad matrimoniũ cui
tricesimꝰ fructus attribuit̃. Hinc aplus. j.
Corĩ. vij. Virginitatẽ ꝯsulit tãq̃ meliꝰ bo
nũ: tũ qꝛ bonũ diuinũ potiꝰ ẽ bono huma
no: tũ qꝛ bonũ aĩe p̃fert̃ bono corpis: tum
etiã qꝛ bonũ ꝯtemplatiue vite p̃fert̃ bono
actiue. Virginitas autẽ q̃ p̃fert̃ ordinat̃:
tã ad bonũ diuinũ q̃ ad bonum aĩe ⁊ vite
ꝯtẽplatiue: qꝛ virgo cogitat q̃ dei sũt quõ
placeat deo: alioq̃n non redderet̃ accepta
deo. Verũtñ licꝫ virgo simpliciter melior
sit: põt tñ ꝯiugatꝰ eẽ melior ꝓm quid: si scꝫ
aĩm habet magis patũ ad virginitatẽ ser/
uandã si oporteret: q̃ ille q̃ est actu virgo:
vel si ꝯiugatꝰ habet aliquã aliã excellen/
tiorẽ virtutẽ. Alio mõ põt dici aliq̃d potis
simũ simpliciter: ⁊ sic ꝟginitas nõ ẽ potis/
sima virtutũ: ꝫ virtutes theologice: ⁊ etiã
virtutes religionis q̃ꝝ actꝰ est ipa occupa
tio circa res diuinas ꝟginitati p̃ferũtur.
Vñ Aug. in li. de virginitate. Nemo q̃tũ
puto ausus fuit virginitatẽ p̃ferre mona/
sterio. Silr̃ etiã vehemẽtiꝰ opant̃ ad h̃ ꝙ
deo inhereãt ipi martyres q̃ ꝓpter hoc cõ
tẽnũt ꝓpriã vitã. Et etiã in monasterijs vi/
uẽtes q̃ postponũt ꝓpriã voluntatẽ ⁊ oĩa
q̃ habẽt: q̃ virgines q̃ ad hoc postponunt
venereas voluptates. Et ideo licꝫ ꝟgines
sequunt̃ agnuꝫ quocũq̃ ierit: imitãtes tã
ĩtegritate carnis q̃ mẽtis: non tñ oportet
ꝙ magis de ꝓpinq̃ sequãt̃: qꝛ q̃dã alie vir
tutes faciũt deo ꝓpinquiꝰ inherere ꝑ imi/
tationẽ mẽtis. Deniq̃ canticũ qđ sole can
tant ẽ gaudiũ qđ de integritate carnis ser
uata recipiunt. Sexto q̃ri põt de pudici
cia que ẽ q̃rta virtus subiectiua tẽperãtie
vtꝝ scꝫ ẽ virtꝰ a castitate distincta: p̃sertim
cũ dicat Aug. li. de ꝑseuerãtia: ꝙ p̃dicãda
est pudicitia vt ab eo q̃ habet aures audiẽ
di nihil genitalibꝰ mẽbris illicitũ ꝑpetret̃
ꝫ vt tactuꝫ ea est vsus genitaliũ ꝑtinet ad
materiã castitatꝭ ⁊ sic non videt̃ eẽ distin/
cta virtus. Ad h̃ rñdet Tho. vbi supra. q.
clj. ꝙ pudicitie nomẽ a pudore sumit̃: in q̃
verecũdia significatur. Hinc pudicitia ꝓ/
prie circa illa ꝯsistit de q̃bus hoĩes magis
verecũdant̃. i. de venereis actibꝰ: vt dicit
Aug. xij. de ciui. intantũ ꝙ etiã ꝯcubitus
ꝯiugalis q̃ nuptiaꝝ honestate decorat̃: ve
recũdia nõ careat: ⁊ h̃ ideo: qꝛ motus mẽ/
broꝝ genitaliũ nõ subdit̃ imꝑio rõnis: sicꝫ
motꝰ alioꝝ mẽbroꝝ. Nec solũ verecundat̃
de venerea cõmixtiõe ꝫ etiam de q̃buscũq̃
signis eiꝰ vt dicit phũs in. ij. rhetorice. Et
ideo pudicitia spãliter attẽdit̃ circa vene/
rea: ⁊ ꝓprie circa signa venereoꝝ: sicꝫ sunt
aspectꝰ ĩpudici: amplexꝰ libidinosi: tactꝰ:
oscula ⁊ similia. Et ideo pudicitia q̃ magꝭ
respicit hmõi signa exteriora: ordinat̃ ad
castitatẽ: q̃ magis respicit ipam veneream
cõmixtionẽ: nõ q̃si virtus ab ea distincta:
ꝫ etiã exprimẽs quãdã castitatꝭ circũstan/
tiã: lꝫ interdũ vnũ ꝑ alio ponat̃. Vñ sicut
castitas ĩ aĩa consistit vt ĩ subiecto: q̃uis

materiā habeat in corpe: sic etiā ꝛ magis pudicitia ꝯsistit ī aīa vt in subiecto: q̄uis se oñdat in signis exteriorib⁹ venereis cohibēdis. Dicit enī Aug. ꝯ Iulianū li. iiij. Pudicitia res ē animi virginitas corpis. Deniqꝫ illa ītegra ī aīa pmanēte: pōt ista ꝯ corpe sibi violēt auferri: ꝛ cū ista manet ītegra corpi pōt illa ī aīo lasciua volūtate corrūpi: hec ille. Ad laudem dei.

Sequūt̄ ſmones de q̄rto p̄cepto.

De honore ꝛ diuersitate pentū i generali: ac de triplici subiectione pentū q̄ ad corpus: Sermo I

Honora patrem tuū ꝛ matrē tuam vt sis longeu⁹ sup terrā. Exo. xx. Hoc ē q̄rtū p̄ceptū in ordine: licꝫ pmū sit scđe tabule. In quo ſm Aug. īplicat̄ oīs act⁹ bñficentie pximis impēdēd⁹: siue ex debito natural̄ obligationis sic honor q̄ debet̄ pentib⁹: siue ex debito charitat̄ sicut alij act⁹ pietat̄ q̄ ex charitate pximis īpēdūt̄. Pro q̄ sciendū ſm Alex. de hales. in. iij. pte di. xxiiij. Honor ē ꝓtestatio p̄eminētie ī aliq̄ exhibitiōe illi q̄ honorat̄. Cū igit̄ honor dicat respectū p̄eminētie in illo q̄ honorat̄: pñt hi pr̄es dici q̄ sūt honore digni: ꝛ q̄ diuersis respectib⁹ p̄eminētias aliquas hñt. Duplex ē igit̄ p̄eminētia Prima ē p̄eminētia increata q̄ ē pncipij creat̄: sapie guberna/tis: ꝛ bonitatis ꝯseruātis. i. ipi⁹ sūme trinitatis: ꝛ hec p̄eminētia ī infinitū excedit q̄ālibet p̄eminētiā creature. Et inde ē ꝙ pm⁹ honor ꝛ p̄cipuus debet̄ pr̄i celesti cui ꝯuenit īfinit⁹ honor q̄ ē honor latrie: q̄ q̄s ꝓtestat̄ deū sicut suū ꝯditorē: de q̄ pre dr̄ Mat. vj. Pat̄ nr̄ q̄ ⁊c̄. ꝛ Mat. xxiij. Pr̄ez nolite vobis vocare sup terram: vn⁹ ē enī pr̄ vester q̄ ī celis ē. Scđa ꝟo ē p̄eminētia creata: q̄ scꝫ ex triplici pticipatiōe ex p̄eminētia īcreata originē habet: iuxͣ illud apl̄i Ephe. iij. Hui⁹ rei gr̄a flecto ge. mea ad pa. dn̄i nr̄i iesu christi: ex q̄ oīs pr̄nitas ī ce. et in ter. no. Habet igit̄ creata p̄eminētia primo originē ex pticipatiōe increati pncipij ꝛ h̄ tripliciter. Primo q̄tū ad eē naturale sicut pr̄ carnal̄: naꝫ vt dicit glo. Ephe. vj. Sicut de⁹ pncipiū est hoīs: sic pr̄ scđario: rōne cui⁹ p̄eminētie pr̄ carnalis ē honorā/dus. Hinc Hiero. de honore pentuꝫ dicit: Honorādi sūt pentes: q̄ pmo sūt nob̄ causa nascēdi. Et Ecci. vij. Honora pr̄em tuuꝫ ꝛ gemit⁹ mr̄is tue ne obliuiscar̄: memento q̄m ⁊c̄. Et sic ptꝫ ꝙ maximū bonum ab eis recepim⁹. s. ipm eē q̄ ē fūdamentū oīs nature gr̄e ꝛ glie. Scđo ꝟo q̄tū ad bene esse spūale: sicut q̄libet pr̄ spūalis p q̄ renascimur ī spū. Pro q̄ sciendū ꝙ multi sunt pr̄es spūales. Primo oēs sācti pr̄iarche: ꝓphe ꝛ pr̄es ve. te. vnde Ioh. viij. Si filij Abrae estis opa Abrae facite. Similiter ꝛ apl̄i ꝛ alij sancti noui testamēti: q̄ etiā nos ꝟbo vel saltē exēplo spūaliter genuerunt: vñ apl̄s. j. Cor̄. iiij. Nā ī christo iesu p euāgeliū ego vos genui. Scđo papa ep̄i sacerdotes p̄rochiales ꝛ sil̄es: q̄ nos regenerāt aq̄ ꝛ spūsancto ī baptismate vel etiā ī cōfirmatiōe: vt ptꝫ di. xvj. c. j. ꝛ c. sexta synod⁹ Tertio oēs patrini q̄ leuant puer̄ in baptismate vel tenēt in ꝯfirmatiōe dicuntur patres: q̄ iuuant ad regenerationē spūalem: vñ patrin⁹ dicit̄ q̄si par̄ a patrib⁹ minus: ꝛ de his late dictū est supra. Quarto oēs sacerdotes p̄cipue p̄dicatores vl̄ cōfessores spūales patres dicunt̄: et honore paterno sunt honorandi. j. Timo. v. Qui bñ p̄sūt p̄sbyteri duplici honore digni habeantur: maxime qui laborāt ī verbo ꝛ doctrina. Nimirū cum et sacerdotes in scriptura sacra ꝓpter singularē reuerētiā aliquādo dij: aliquādo angeli nuncupāt̄: vt late patet. xj. q. j. c. sacerdotib⁹ autē. Tertio deniqꝫ quātū ad bene esse tpale: sicut q̄libet pater tēporalis: vt rex: pnceps: potestas: ac oēs tpale regimē gerētes ꝓ cōmuni bono reipublice ſm diuersos gradus. vñ. j. Pet. ij. Deū timete regē honorifica/te. Et ad Roma. xiij. Oīs aīa ptātib⁹ sublimiorib⁹ subdita sit: nō enim ē ptās nisi a deo. Et iter̄. j. Pe. ij. Subiecti estote oīni humane creature ꝓpter deū: siue regi q̄si p̄cellenti: siue ducib⁹ tanq̄ ab eo missis ad vindictam malefactor̄: laudē vero bonorum: quia sic est volūtas dei: hoc ibi. Secundo creata p̄eminentia originem habet ex pticipatiōe increate sapie: rōne cui⁹ honorād⁹ ē oīs doctor siue magister in q̄cūqꝫ facultate vel scīa licita ꝛ honesta inquātū talis: vñ quilibet hmōi dr̄ pater doctrinalis: de q̄ glo. sup illud Leuit. xix. Honora psonā senis. s. etate vl̄ sapīa: oīs enī sapīa a domīo deo ē: vt dr̄ Ecci. j. Ex quo ptꝫ ꝙ

primo honorãdus ẽ senex: quia vt dicitur Job. xij. In antiq̃s ẽ sapia: ⁊ in multo tpe prudentia: nã in eis expientia maior ⁊ discretio ẽ. Hinc ↄsulit̃ Deut. xxxij. Interroga pa. et an. t. ma. t. ⁊ dicent tibi: ⁊ talis dicit̃ pater antiq̃lis: d̃ quo d̃r Leui. xix. Coram cano capite ↄsurge ⁊ honora p̃sonam senis. Scd̃o honorãdus est oĩs sapiẽs ꝓpter p̃ticipationẽ increate sapiẽ: vñ Ecc̃i. xxxvij. Sapiẽs in populo hereditabit honorẽ ⁊ nomen illi⁹ erit viuens ineternum. Et itez. c. xxxviij. Honora medicũ ꝓpt̃ necessitatẽ: eteñ illũ creauit altissim⁹: a deo enĩ est oĩs medela. Et infra. Dedit hoĩb⁹ scientiã altissim⁹ honorari in mirabilibus suis. Propter hanc enĩ sapiam honorẽ suscepit Daniel: de q̃ scriptũ ẽ eiusdem. xiij. Erat aũt Daniel cõuiua regis ⁊ honorat⁹ sup̃ om̃es amicos ei⁹. Quia vt d̃r Ecc̃i. v. Honor ⁊ gl̃ia ĩ sermone sensati: lingua vero imprudẽtis subuersio ẽ illi⁹. Et itez ibidem. x. Seruo sensato liberi seruiẽt ⁊ insciꝰ non honorabit̃. Tertio creata p̃eminentia trahit originẽ ex p̃ticipatiõe diuine bonitatis: rõne cui⁹ honorãdus ẽ oĩs iustus ⁊ sanctus q̃ dicit̃ pater ꝟtualis. Naz ſm Alex. de hal. vbi supra rõne p̃ticipationis diuine bonitatis oẽs sunt honorãdi tam boni q̃ȝ mali. Pro quo sciendũ ꝙ duplex ẽ p̃ticipatio diuine bonitat̃. Una ſm actũ sicut est ĩ bonis: ⁊ sic quẽlibet bonuz debem⁹ noƀ meliorẽ estimare: iuxta illud ap̃li Phil̃. ij. In hũilitate sup̃iores sibijnuicem arbitrãtes: ⁊ p̃sertim cũ sint alicui⁹ singularis bonitatis: sicut inferi⁹ ibidem ꝓseq̃t̃. Necessariũ estimaui epaphroditũ fratrẽ meũ et coop̃atorẽ ⁊ cõmilitonẽ mittere ad vos: ⁊ infra. Excipite itaq̃ illũ cuz omni gaudio: ⁊ eiusmodi cũ honore habitote: qm̃ ꝓpter opus christi vsq̃ ad mortẽ accessit: tradẽs aĩaz suã: vt impleret illud qd̃ ex vobis deerat erga obsequiũ meum. Scd̃a verp ẽ ſm potentiã: q̃ scz etiã ꝓnũc mali possunt esse vel fieri meliores q̃ȝ nos sumus: rõne cui⁹ possibilitatis ⁊ diuine p̃destinatiõis ad maiorẽ p̃fectionẽ etiaz illi q̃ mali sunt honorãt̃. Hinc d̃r Roma. viij. Honore inuicẽ p̃uenientes. Ex q̃bus oĩb⁹ cõcluditur: septẽplices esse patres scz celestialis: corp̃alis: spũalis: t̃palis: doctrinalis: antiqualis ⁊ virtualis. Et de omnib⁹ ĩtelligi p̃ot illud Epƀ. vj. Filij obedite parentibus vestris in dño: hoc enĩ iustũ est Honora patrẽ tuũ ⁊ matrẽ tuam: vbi dicit glo. honorare patrem ⁊ matrẽ eis reuerentiam exhibere ⁊ ministrare. Qd̃ licz d̃ omnibus intelligat̃: tñ illud spũaliter exponit Alex. de hal̃. vbi supra de patre carnali et spũali. Et p̃mo d̃ patre carnali dicit: ꝙ q̃ȝuis filius accipiat tm̃ esse corp̃ale a patre: efficit̃ tñ ex hoc obligatus in duplici debito: q̃r corp̃ale illud qd̃ accipit est de corp̃e patris sũptũ ⁊ transfusũ aĩe virtute ⁊ op̃atione hinc filius debitor efficitur honoris patris: tum rõne paterni corp̃is: tũ etiam rõne aĩe: eo ꝙ aĩa ⁊ corpus ↄcurrunt ĩ patre vt sit p̃ncipium filij: rõne ergo paterni corp̃is ẽ ꝓprie debitũ sustẽtationis: ⁊ ratione aĩe debitũ reuerentie: naz aĩa nõ indiget sustẽtione nec corpus ẽ reuerendũ. Secũdo vero de patre spũali p̃ quẽ spũaliter regeneramur in christo: cui sĩliter exhibere tenemur tam honorẽ reuerẽtie q̃ȝ sustentationis vite. Qũtum ad primũ dicit dñs Luc̃. x. Qui vos audit me audit: ⁊ q̃ vos spernit me spernit: qui autem me spernit: spernit eum q̃ me misit. Et q̃r verus honor reuerẽtie relucet in exhibitiõe obediẽtie: merito d̃r Heƀ. xij. Patres carnis nr̃i habuimus eruditores et reuerebamur eos: nõne multomagis obtp̃abimus patri spirituũ ⁊ viuemus: glo. Revereri ẽ cũ timore parentib⁹ honorẽ impendere obedire ⁊ subuenire: multomagis patri spirituũ est obtp̃andũ: vt sic vitam corpoꝝ et spirituũ feliciter possideam⁹. Sequit̃. Et illi q̃dem in tẽpore paucoꝝ dierũ. i. iuuentute ſm voluntatem suã erudiebãt nos: hi aũt ad id qd̃ iam est vtile: in recipiendo sanctificationẽ. Quãtũ autẽ ad scd̃m dicit apostolus ad Gal̃. vj. Cõmunicet ãt is q̃ cathetizat̃ ꝟbo: ei q̃ se cathetizat in oĩb⁹ bonis. Nimirũ cũ vt dictum est: p̃sbyteri q̃ bñ p̃sunt ƀ duplici honore digni sunt: maxime q̃ laborant in ꝟbo ⁊ doctrina. Adeo nãq̃ filij spũales ad hũc honorẽ obligant̃ ꝙ etiam in tpe extreme necessitatis: cum aliter eoꝝ p̃res spũales ꝓuidere non possent: laudabiliter se p̃iculo vite exponerẽt: vt tales patres p̃ subuẽtionẽ ↄseruarẽt: sicut fecit vidua sareptena q̃ pauit Helyã vt lati⁹ patebit inferius. Unde generaliter plus obligamur honorẽ exhibere tã sustentationis q̃ȝ reuerẽtie patri corp̃ali ⁊ spũali post patrẽ celestem: q̃ȝ oĩb⁹ alijs patrib⁹. Cui⁹ ratio est: q̃r vnus est p̃ncipiũ generationis: alter regeneratiõis: ⁊ ideo debet̃ eis reuerentia maior: ⁊ etiã sustẽtatio dũ indigẽt:

septemplices patres { celestialis, corporalis, spiritualis, temporalis, doctrinalis, antiqualis, virtualis } { creator, genitor, [illegible], rex dux, dator, senior, [illegible] }

q: quelibet res naturalit̃ diligit ꝯseruati/
onē ⁊ salutē sui p̄ncipij. Ad maiorē autē
euidentiā sciendū ꝙ q̄cūq; filij tenent̃ suis
p̄ribus oībus generalit̃: ꝓ p̄dictis duob⁹
sp̄āliter in septē ondere vicissitudinē gra/
titudinis: quoꝝ p̄ria tria ꝑtinēt ad sustēta
tionē corporalē ꝓut patebit in p̄nti sermo/
ne: q̃ttuor aūt vltima ad reuerētiā ꝑtinent
sp̄ūalē vt patebit ī sermone seq̄nti. Primo
nāq; debēt parētes alere ⁊ eis subuenire ī
necessitate: infirmitate ⁊ senio. Cui⁹ rō est
q: receperāt a parētib⁹ nutrimētū: ⁊ p̄ser/
tim a m̄re in quo nō p̄nt equalēs parētib⁹
ministrare. Nā de ꝓpria carne ⁊ ꝓpria s̄ba
filios nutrierūt: filij ṽo pentes nutriūt de
substātia aliena. Hinc dicit Amb. Si paue
ris m̄rem nō reddisti ei cruciat⁹ quos ꝑ te
passa ē: nō obsequia q̄bus te gestauit: non
alimēta q̄ tibi tribuit: nō pietatis affectuꝫ
inmulcēs labijs verba: non famem quam
pro te ip̄a tolerauit ne quicq̄ tibi noxium
esset: ne q̄cquid lacti noceret hauriret: tibi
illa ieiunauit: tibi mādūcauit: tibi cibum
quē voluit nō recepit: tibi quē noluit cibū
assumpsit: tibi vigilauit: tibi fleuit: ⁊ sic il/
lam egere patier̃: illi debes qȯ habes: cui
debes qȯ es. Ūn̄ cū scriptuꝫ sit Prouerb.
xxviij. Qui subtrahit aliq̄d a p̄re suo ⁊ ma
tre: ⁊ dicit h̄ nō ē pctm̄: ꝑticeps ē homicide
Satis ex hoc claret ꝙ q̄ pentib⁹ in necessi/
tatib⁹ nō subuenit mortalit̃ peccat: nec mi
nus q̄ꝫ qui eos iiurijs molestat. Precipue
tn̄ pentes subuenire debēt a filijs ī infirmi
tate ⁊ senio: ac maxime t̄pe pestis cū a cete
ris deserunt̃. Alioq̄n audiāt filij illud. j.
ad Timo. v. Si q̄s aūt suoꝝ ⁊ maxīe dome
sticoꝝ curā nō hꝫ: fidē negauit: ⁊ ē infide/
li deterior. Nimiꝝ cum ingratitudo nulla
maior: nulla nequior: nec vltione dīna di/
gnior: q̄ꝫ ꝑuersoꝝ filioꝝ qui post tot paren
tū suscepta b̄n̄ficia: post tot dīna precepta
p⁹ deniq; taꝫ strictissima scripture nature
gr̄e ⁊ vīcula: necessitatib⁹ pentū nō succur
runt. Cū em̄ humana natura in p̄ncipio ⁊
in fine. i. ī infantia ⁊ senectute debilis ē ac
multis indiget: qȯ parētes filijs exhibue/
runt in puerili etate: h̄ filij parentib⁹ red/
dere debēt in senili etate: exemplo ciconie
q̄ s̄ꝫ Ambro. in hexamerō ome. v. parētes
senes in nido nutrit: ac ꝓprijs pēnis nuda
tos tegmine alaꝝ suaꝝ dulcit̃ fouet. Verū
tn̄ qualiter obligant̃ filij pentib⁹ subueni/
re: lucidius patebit in sequētib⁹ sermoni/
bus. Secūdo vero debēt filij parentib⁹
corꝑali seruitio subuenire in cunctis neces
sarijs ⁊ oportunis: iux̄ illud Ecci. iij. Qui
timet dn̄m honorat pentes: ⁊ q̄si dn̄is ser/
uiet his qui se genuerūt in ope ⁊ sermone
⁊ in omni patientia. Notate verba signa/
te mysteria. Dicit em̄ ꝙ qui timet dn̄m ho/
norat pentes: honore seruitioꝝ corꝑalium
⁊ hoc q̄si serui empticij dn̄is suis ī oī solli/
citudine: hanc em̄ seruiturē emerūt multis
laborib⁹ seruitijs ⁊ sollicitudinib⁹ erga fi/
lios: ⁊ ideo filij discāt mutuā reddere vicis
situdinē pentib⁹. Hoc em̄ acceptū ē coram
deo: vt dr̄. j. Timo. v. Ūn̄ ꝓsequit̃ ibidem
Ecci. iij. Honora p̄rem tuū. s. hūiliter serui
endo vt supueniat tibi b̄n̄dictio a deo ⁊ be
nedictio illius ī nouissimo manet. hoc ibi.
Ūn̄ seruitiū illud dā tripl'r exhiberi. Prīo
ope in oī obsequio sibi nō solū necessario:
sed etiā oportuno ⁊ comodoso. Dicit eniꝫ
Hiero. de honore pentū. Exolue fili quod
debes ⁊ officia debita q̄licunq; exhibe fa/
mulatu: q: pentib⁹ nemo reddere pōt qȯ
eis debet̃. Et iteꝝ. Foueat̃ pentū senectus
⁊ factis eoꝝ vicissitudo reddat̃ vt videāt
liberi vestri q̄d faciāt: vicē vobis sil'eꝫ red
dituri. Hīc dr̄ Ecci. iij. Qui honorat p̄rem
suū iocūdabit̃ in filijs. Secūdo dꝫ illȯ ser
uitiū etiā ondere sermone. Ad oīa. s. inter/
rogata respōdere pentib⁹ humiliter: eis lo
qui dulciter ⁊ affari reuerenter: ꝓmptm
animū in oībus obsequijs verbis ostēden
do. Sicut fecit Samuel dn̄o q̄n respondit.
j. Reg. iij. Loquere dn̄e q: audit seru⁹ tu⁹.
Et Paulus act̃. ix. Dn̄e q̄d me vis facere.
Sic Tobias iunior audiēs mandata p̄ris
statim r̄n̄dit (eiusdē. v.) Oīa q̄cunq; prece
pisti mihi p̄r faciā. Tertio debet etiā gesti
bus ⁊ signis ostendere: ꝙ eadē ꝑficit toto
corde: ⁊ hoc ꝑ tranq̄llam patientiā: vt. s. in
multis seruitijs parentib⁹ impensis impa
tientia nō frangat̃: nec eoꝝ rep̄hensionib⁹
improperijs: iniurijs: ⁊ disciplinis turbet̃
nec dedignet̃: sed ecōtra turbatos pentes
sibi recōciliare studeat humili patientia: ī
verbo ⁊ signo: nā respōsio mollis frangit
irā: attestante Salomone q̄ ait Prouerb.
xxv. Patientia lenietur p̄nceps: ⁊ lingua
mollis frāgit duriciā. Tertio ꝓinde de/
bēt filij pentes suos ī oībus ꝓposse ꝯsola
ri: sic eosdē hortat̃ sapiēs. Eccus. iij. dicēs
Fili suscipe senectam p̄ris tui ⁊ ne ꝯtristes
illū ī vita illi⁹: si defecerit sensu veniā da:
⁊ ne spernas eū ī ṽtute tua: elemosyna enī
p̄ris nō erit ī obliuiōe. Nā ꝓ pctō matris

restituet tibi bonū: ⁊ in iusticia edificabit tibi: sed in die tribulatiōis cōmemorabit tui: ⁊ sicut in sereno glacies soluent pctā tua. In quibꝰ verbis sapiēs plurima precepta filijs indicit. Primū ē fili suscipe. s. cū affectu ⁊ effectu senectā pr̄is tui nō solū in reuerentiā ⁊ custodiā: sed etiā ad confouendū ⁊ sustentandū. Huiꝰ eñ grā. Tob. v. Vocat mater filiū suū baculū senectut̄ ⁊ lumē oculoꝝ suorū: qꝛ in senectute debēt filij parentibus in omnibus esse subsidiū refugium ⁊ solatiū. Vñ Tob. x. dixit cum fletu mater tobie. Heu me fili mi: vt quid te misimꝰ peregrinari lumē oculoꝝ nr̄orū. baculū senectutis nostre: solatiū vite nr̄e: spem potestatis nr̄e: oīa simul in te vno habentes: te nō debuimꝰ dimittere ire a nobis. Secūdū est ne cōtristes eum. s. factis: verbis: signis. Vnd̄ Hiero. vbi. s̄. Nemo patrē asperis verbis ledat: affectum sonet q̄cquid lingue dixerint filioꝝ. Tertiū ē si defecerit sensu. i. si verbo facto vel signo ostēdat aliqua nō recta: īiuriosa: ridiculosa: puerilia: veniam da nō improperiū: nō ignominiā: indignationē aut vindictam. Quartum est ne spernas eum: scilicet sensibus exteriorībꝰ deficientē: cecum: surdū ocul' stillantē: naribꝰ fluidū: fetidū: scabiosum in virtute tua. id est in viuacitate tam sensuum q̄3 membroꝝ. Quintū est elemosyna patris id est patri viuenti data vl' pro patre mortuo oblata: nō erit in obliuione corā deo. Nam ⁊ pro peccato matris oblata elemosyna restituet tibi bonū scꝫ meritoriū in vitā eternā: ⁊ in iusticia edificabitur tibi: qꝛ potissime reuocat op̄antē ad viam iusticie in pn̄ti: sed ⁊ in die tribulationis. i. mortis cōmemorabit tui. s. deꝰ: ⁊ sic in sereno. i. claritate solis glacies soluent peccata tua. Beati nāq3 misericordes: qm̄ ip̄oꝝ miserebit deus. Ad laudē dei.

De q̄tuor ptinētibꝰ ad reuerentiā pentū sp̄ūalē ac de infelicitate filiorum malorum felicitateq3 bonorum: Sermo II

Onora patrē ⁊ ma
b trē. ⁊c̄. Exo. xx. Viso ī sermone p̄cedenti de septēplici differentia parentū: ac de tribus p̄tinentibꝰ ad sustentationē corp̄alem quibus obligamur subuenire parentibus. Iam p̄sequendum est de quattuor ptinentibꝰ ad reuerentiā sp̄ūalem in q̄bus eisdē silr̄ obligamur ⁊ de infelicitate filioꝝ maloꝝ felicitateq3 bono a rum. Primū igit̄ ptinens ad reuerentiā parentū sp̄ūalem est: q̄ filij parentibꝰ reuereant̄ euidentibus signis. s. assurgēdo: inclināndo ⁊ silēa ostendendo: exēplo christi. Ioh. viij. Ego inquit honorifico pr̄em meū. Nec solū patrē eternalē sed etiā putatiuum: vnde Luce. ij. Erat subditus illis: vbi dicit Amb. Filius dei honorauit Ioseph: nō ex debito s̄ pietatis officio. Nam quantū obligati sūt filij ad honorē parentibus exhibendū: satis patꝫ Deut. xxvij. vbi statim post maledictionē eoꝝ qui deū in idolis dehonorāt: subiungit̄ eoꝝ maledictio qui pentes nō honorāt. Dicit̄ enim ibidē. Maledictus hō qui facit sculptile ⁊ cōflatile abhomīationē dn̄i: ⁊ subdit. Maledictꝰ qui nō honorat patrē ⁊ matrē: ⁊ dicet oīs p̄pl's amen. Secūdū vero ē p̄mpta obedientia q̄ pfecte rep̄sentat paternalē ⁊ maternalem reuerentiā: quā precipit apl's ad Eph. vj. dicēs. Filij obedite parentibꝰ vestris in domīo: hoc eñ iustum est. Exēplo christi qui Ioh. xv. ait. Ego precepta patris mei seruaui. Et Phil'. ij. dicit apl's. Humiliauit semetip̄m factus obediēs vsq3 ad mortē: mortē autē crucis. In quibꝰ tamen filij parentibus obedire tenent̄ ⁊ in quibus nō: videbit̄ in sequentibus. Tertiū pro inde ē amor qui parentibꝰ ē exhibendus: ⁊ hoc ex debito: quia recipiunt a parentibꝰ eē ⁊ educationē: vnde Hiero. de honore parentū dicit ad filiū. Sit tibi grata vita ip̄oꝝ: quibus charior vita tua ē q̄3 p̄pria: redde amoris vicē ⁊c̄. vñ s̄m Alex. de hal'. Amor pr̄is in filiū totus ē gratuitꝰ quia filij sūt a parētibꝰ: ⁊ intendit̄ amor ille p naturam sensualitatis. Hinc de amore filioꝝ nō est datum p̄ceptū: qꝛ natura sufficiēter ad hūc inclinat: sicut datū ē de amore parentum: ad quē nō sic inclinat natura. Cuiꝰ sil'itudinē ponit Chrys. de arbore dicēs. Humor ascēdit de radice ad ramos: s̄ de ramis ad radicē nō flectit̄: sic naturalr̄ amor a pentibꝰ ascēdit ad filios ⁊ nō reuertit̄: p̄pterea ad amorē parētū inclinare dꝫ ratio excitata p ↄsiderationē debiti ⁊ p̄cepti: eo q̄ amor filioꝝ intendit̄ p viā rōnis ⁊ nō sensualitatis. Hic tñ amor sic ē moderādus q̄ amor dei semp ē p̄ponēdus: alioq̄n dicit dn̄s Luce. ix. Si q̄s venit ad me

⁊ nõ odit prẽm.ſ.⁊ mrẽm:ſorores ⁊ filios
⁊ frẽs:adhuc aũt ⁊ aĩam ſuã nõ põt me⁹ eẽ
a diſcipulus. Quartũ deniq₃ ẽ timor filialiſ
quo timebũt offendere ꝑentes facto vͦbo
ſigno. Hic eĩ timor ẽ qdã votiua filioꝝ ſub
iectio:obedientia nõ coacta:⁊ vltro impẽ/
ſa reuerentia. Ad quẽ timorẽ filijs ingerẽ/
dũ parentes obſeruabũt ſollicite: ne ex in
ordinato affectu diſſoluta letitia cu₃ illis
ꝯuerſent:ſed grauitate diſcreta ⁊ exẽpla/
ri vita ſint ſp ante illos: doctrinis erudiẽ/
do:ac diſciplinis a malis cõpeſcẽdo:iuxta
illud Eccĩ.vij. Filij tibi ſunt: erudi illos:
⁊ curua illos a puericia illoꝝ:filie tibi ſũt
ſerua corpus illaꝝ ⁊ nõ oñdas hilarẽ faciẽ
tuã ad illas:hec ibi. Unde ex nimia letitia
ꝑentũ ⁊ leuitate:filij fieri ſolẽt inſolentes
⁊ amittere reuerentiã ⁊ timorẽ erga paren
tes: Poſtꝙ aũt ꝯ eos ceruicẽ erexerĩt:ex
correctiõe plerũq₃ deteriores fiunt: ⁊ ideo
ſp in iuuẽtute curuãdi ſunt ſub diſciplina
parentũ. Quia iuxta doctrinã ſapientis.
Qui ꝑcit virge odit filiũ:⁊ ꝙ diligit filiu₃
aſſiduat illi flagella. v.q.v. Nõ oſculatur
ſemꝑ pr̃ filiũ:ſ₃ aliqñ caſtigat:ꝗ qñ caſtiga
tur ꝙ diligit̃ tũc circa eũ pietas exercetur.
Et iteꝝ.xxiij.q.v.c. Nõ putes amare tunc
ſeruũ tuũ qñ eũ nõ cedis:aut filiũ tuũ qñ
nõ das diſciplinã:aut tũc amare vicinũ tu
um qñ nõ corrigis eũ:nõ eſt iſta charitas
ſed languor:ferueat charitas ad emẽdan/
dum ⁊ corrigendũ:ſi ſũt boni mores dele/
ctent:ſi aũt ſunt mali emendent̃. S₃ vt dr̃
Eccĩ.xj. In filijs ſuis cognoſcit̃ vir: quia
frequẽter ex culpa parentũ multiplicant̃
B filij impij:ſicut ecõtra ex doctrina ꝑentum
ſuccreſcũt filij timorati. Ad cui⁹ euiden
tiam notandũ ꝓmo:ꝙ q̃ttuor cauſe poſſũt
aſſignari cur filij multoꝝ efficiunt̃ maliuo
li:ꝑuerſi:rebelles parentibus ⁊ crudeles.
Prima cã eſt mala cura parentũ:qꝛ nõ cu
rãt inſtruere docere vel corrigere filios ſu
os delinquẽtes:ſed relinquũt illos volun
tati ſue:cũ tamẽ ſcriptũ ſit. Prouer.xxix.
Puer qui dimittit̃ voluntati ſue ꝯfundet
matrẽ ſuã. Nimirũ cũ ex tali impia liber/
tate pueri ſequũtur inordinatas in pcc̃is
voluptates:quottidieq₃ degenerãtes:tan
dẽ fiunt ebrioſi:ꝑiuri:blaſphemi:adulteri
ſodomite: homicide: glutones: luſores:
mẽdaces:fures:latrones:parentũ ꝯtẽpto
res ꝑ⁊ ſecutores:⁊ verificet̃ illud pš. Filij
merces fruct⁹ ventris:h̃ ẽ:filij merces ſũt
ꝑentib⁹:qꝛ tales ſũt q̃les ꝑentes recipere
meruerũt:ſicut ſũt fruct⁹ ventris eoꝝ. Et
iteꝝ. Alienati ſunt.ſ.a deo pctõres.i.filij a
vulua errauerũt ab vtero:qꝛ cũ ꝑuenerint
ad annũ.xiiij.vel.xvj.dimittũt eis paren/
tes habenas ꝓprie voluntates:ſic̃ Hely ꝙ
ꝑmiſit filios ſuos trãſgredi mandata dei.
ꝓpter qͦ vindicta₃ multiplicẽ recepit: vt
p₃.j.Reg.iiij. Nõ eñ eos cõpellũt frequẽ
tare eccl̃ias:audire dĩna ⁊ ſermões facere
ꝯfeſſiones: vitare trufas ⁊ licitis occupa/
ri:ſed potius ſinũt frequẽtare theatra cho
reas:ludos ⁊ ſil̃ia:cũ tñ dr̃ Prouerb.xiij.
Qui ꝑcit virge odit filiũ ſuum:ꝙ aũt dili/
git illũ inſtanter erudit. Secũda cã ẽ mala
vita ꝑentũ:licet enĩ ꝑentes aliq̃ bñ filios
enutrire ſtudeant:tñ qꝛ ip̃e vitã peccatricẽ
ducũt:aut eos adulterina vl̃ etiã maritali
inordinata attẽtiõe denuerint ſeu plus ꝙ̃
deũ dilexerũt:⁊ eis ampli⁹ ſepe ꝙ̃ deo ad/
heſerũt:aut ꝓpter filios lucris impijs vel
iniuſtis ſeruiuerũt: ꝓpter q̃ ꝓpriã ſalute₃
ꝯtemſerunt:iõ iuſto dei iudicio:tales filij
plerũq₃ tradunt̃ in reprobũ ſenſum :pleni
iniq̃tate:dolo:laſciuia:ꝯtumacia ⁊ ſil̃ib⁹:
vt merito ꝑentes dicere cogant̃: illͦd Eſa.
xlvj. Ego feci ⁊ ego ferã. Ac ꝓpter multi/
plicationẽ taliũ filioꝝ:tandẽ dĩne vltiõis
iudicio terra ꝑcellit̃. In cui⁹ argumentu₃
lvj.di.dr̃.c. Si gens angloꝝ ſic̃ ꝑ iſtas pro
uincias diuulgatũ ẽ ⁊ nob̃ ĩ frãcia ⁊ italia
improperat̃:⁊ ab ip̃is paganis ĩ imprope
rium nobis obijcit̃:ſpretis legalib⁹ cõnu/
bijs adulterãdo ⁊ luxuriãdo ad inſtar ſo/
domitice gẽtis fedã vitam duxerit:de tali
cõmixtõe meretricũ eſtimãdũ ẽ degeneres
ꝑpl̃os ⁊ ignobiles ⁊ furẽtes libidĩe fore ꝓ
creandos:⁊ ad extremũ vniuerſã plebem
ad deteriora ⁊ ignobiliora vergentẽ:⁊ no/
uiſſime nec bello ſeculari fortẽ nec in fide
ſtabilẽ nec honorabilẽ hoĩb⁹:nec deo ama
bilẽ eẽ vẽturã:ſic̃ alijs gẽtib⁹ hiſpanie ⁊ ꝓ
uĩcie ⁊ burgũdioꝝ ꝑpl̃is ꝯtigit q̃ ſic a deo
recedẽtes fornicate ſũt: donec iudex taliũ
criminũ vltrices penas ꝑ ĩgrãtiã leg̃ dei
id ẽ ꝑ ſaracenos ꝑmiſit veĩre ⁊ ſeuire. Hec
Bonifaci⁹ papa ⁊ martyr regi angloꝝ. Li
cet eĩ ĩtãtũ hũana nã pcc̃is eſt corrupta ꝙ
oẽs degenerãt̃ ab ĩſtituta nã:maxie tñ cũ
tã deteſtãda libidĩe ꝓcreant̃:tales eĩ fil̃es
ſũt viper̃:de q̃b⁹ dicunt ph̃i naturales: ꝙ
generatio filioꝝ interemptio ẽ ꝑentũ. Nã
ſm Iſi. Maſculus dũ coit:ore inſerto ĩ os
viꝑe ſemẽ expuit:illa vͦo ex voluptate libi
dinis in rabiẽ verſa: caput maris ꝑ̃cidit:

⁊ cũ venter viꝑe intumuerit filij partũ nõ
expectãtes maturũ: corrosis laterib⁹ cũ in
teritu mr̃is vi erũpũt: ⁊ sic vterqꝫ parens
perit: masculus dũ coit: feĩa dũ parit. Et
his assimulãt̃ multi filij ꝗ venenũ parẽtuꝫ
imbibunt: ⁊ suis parẽtib⁹ occasio mortis
spũalis existũt. Ad ꝗs dr̃ Luce. iij. Geni-
mina viperaꝝ ꝗs vobis oñdit fugere a vẽ-
tura ira. Tertia cã ẽ in ꝑentib⁹ ꝯdigna vĩ-
dicta. Nã iudicio digne vltiõis plecti de-
bẽt qui pri⁹ suis parẽtib⁹ rebelles extite-
rũt: vt sic ꝗ ꝑentib⁹ nõ obediuit a filijs ꝯtẽ-
nat̃ ⁊ ꝗ ꝑentes expulit a filijs expellat̃: ꝗ
parentũ mortẽ optauit a filijs mors ei⁹ affe
ctet̃: qui aũt iniurijs ⁊ ꝯtumelijs parẽtes
offendit a filijs offendat̃: ⁊ ꝗ ꝑcussit ꝑcuti
atur. Quia dĩna lege sanctitũ ẽ. Luce. vj.
Eadẽ mẽsura q̃ mensi fueritis remetiet̃ vo
bis. Et q̃lis pat̃ talis filius. Vñ fabulose
dr̃ ꝙ cancer interrogat⁹ cur sic retrorsum
ibat. Rñdit ꝙ sic a parẽte didicerat. Nimi
rũ cuꝫ ex obliqua riga subsequit̃ linea tor
tuosa: tales em̃ vt eoꝝ vita nõ transeat si-
ne vindicta: vel filios nõ acꝗrunt vel cito
pereũt: vel si viuũt in iudiciũ parentuꝫ vi-
uere ꝑmittunt̃. Aut enĩ sũt filij mõstruosi:
infirmi: stulti: ĩmorigerati: scelestes: demẽ
tes: parentibus rebelles: infelices: vt im-
pleat̃ illud Esa. iiij. Ex iniꝗs em̃ oẽs filij ꝗ
nascunt̃ testes sunt neꝗcie aduersus parẽ
tes ĩ interrogatiõe sua. et Eccĩ. xlj. De pr̃e
impio ꝯq̃runt̃ filij: qm̃ ꝓpter illũ sũt in ob
probriũ. Sũt etiã filij iusto dei iudicio sce-
lerati: vt exinde ꝑentes sint angustiati: ali
qñ xp̃o ꝓpter odibilẽ mortem filioꝝ: aliqñ
etiã ꝓpter crudelẽ vitã illoꝝ. Quãtũ enĩ
ad primũ accidit in cathalonia apud valẽ-
tiã dẽ quodã iuuene annoꝝ fere. xviij. qui
dĩno iudicio ꝑentib⁹ inobediẽs: fact⁹ ẽ la-
tro ⁊ criminosus: ꝗ tandẽ capt⁹ patibulo
suspensus ẽ: ꝗ pẽdente cũ eẽt imberbis mi
rantib⁹ cũctis: paulatim emittit barbam:
mutat faciẽ: canescũt capilli: ⁊ oĩa reducũ
tur ad decrepitã senectutem: q̃si. xc. fuisset
annoꝝ. Currũt ad miraculũ ep̃s clerus ⁊
populus: stupẽt oẽs ⁊ expectẽt eis reuela-
ri secretũ. Surgẽs tandẽ edoct⁹ ep̃s ⁊ ma-
nu silentiũ indicẽs ait: Viri fr̃es ⁊ filij: no
stis hũc q̃ culpa vita ⁊ etate perijt: ꝯspicite
nũc etate decrepitũ: vt intelligatis ꝑ h̃ pa-
tẽs dei iudiciũ: ꝙ huic diu victuro propt̃
sua crimĩa ⁊ ꝑentũ inobedientiã abbreuia
ta ẽ vita: vt verificet̃ illõ. ps̃. Viri sangui
num ⁊ dolosi non dimidiabũt dies suos.

Quãtũ etiã ad scd̃m accidit in insula que
dr̃ chorsica: vbi cõit̃ filij crudeles sũt parẽ
tibus suis: ꝙ cũ quidã pr̃em suũ expulisset
de domo: ac multis freqũter iniurijs offẽ
disset: tandẽ semel ꝑ capillos ⁊ barbã pu-
gnis ⁊ calcib⁹ ꝑ longũ vie spaciũ ꝑ terram
traxit. Cui cũ filius illius postea silr̃ia face
ret ⁊ eisdẽ ꝯtumelijs pater tract⁹ ad locuꝫ
ꝑuenisset: vbi pri⁹ pr̃em suũ traxerat: intel
ligens iustũ dei iudiciũ: cũ lachrymis ait
filio. Nõ plus fili nõ pl⁹: q2 hucusqꝫ traxi
pr̃em meũ: ⁊ tu fecisti vindictã ei⁹. Quar
ta ꝓinde causa ẽ inordinata filioꝝ cõcupi-
scentia q̃ triplex distiguit̃ in canonica ioħ.
scꝫ ꝯcupiscentia carnis oculoꝝ ⁊ superbia
vite. Quãtũ em̃ ad ꝓmũ: plures filij amo
re carnali capti rebelles sũt parentib⁹: ad-
herentes meretricib⁹: aut ꝓ appetitu libi-
dinis fedis ꝯnubijs: sicut fecit Esau ꝗ ma
trimonio duxit vxores ꝑentibus suis exo-
sas: vt pꝫ Geñ. xxviij. Nimirũ cũ amor fe-
dus applicat⁹ alicui corda filioꝝ a paren-
tibus segregat: adeo ꝙ etiã vxore ꝓpria ĩ-
ordinate dilecta: moleste fert marit⁹ onus
suoꝝ ꝑentũ: ⁊ inde oriunt̃ inter nurũ ⁊ so-
crũ discordie: iniurie: rixe: ⁊ silr̃ia: videsqꝫ
nurus ꝙ ei fauet marit⁹: audaci⁹: insolen-
tius ⁊ crudelius socrũ ꝑsequit̃. Quãtum
etiã ad scd̃m: augmẽtant̃ in filijs in super-
bia nutritis vel suis suꝑiorib⁹ ⁊ nobiliori-
bus copulatis: ꝑentũ iniurie: ꝯtumelie: ĩ-
obediẽtie: adeo ꝙ suos ꝑentes nõ solũ de-
spicere nõ verent̃: ꝟ etiã de eis verecũdari
cõprobant̃ tãqꝫ de ignobilib⁹ pauꝑib⁹ et
rusticanis. In quoꝝ gemẽtiũ ꝑentũ perso
na dr̃ Esa. j. Filios enutriui ⁊ exaltaui: ipi
aũt spreuerũt me. Et de h̃ habet̃ exẽplum
multũ notabile in li. Apũ: ⁊ ponet̃ inferi⁹
sermone secũdo: ꝙ scꝫ ꝯtigit in normãnie
ꝑtib⁹. Quãtũ deniqꝫ ad tertiũ: despectões
ꝑentũ adhuc magis augmentant̃ ex male
dicta filioꝝ auaricia: que crescente etate ⁊
nõ obsistente virtute semꝑ crescit: totumqꝫ
nequitie sue virus effundit a filijs in parẽ
tes. Si substantia dom⁹ in manus talium
venerit: ve miseris genitoribus suis ꝗbus
filij denegãt etiã vite necr̃ia ꝯtinue parẽ-
tes molestant ⁊ mortẽ optant. Hinc sapiẽs
ꝯsulit. Eccũs. xxxij. Filio ⁊ mulieri fratri ⁊
amico nõ des potestatẽ super te ĩ vita tua.
⁊ nõ dederis alij possessionẽ tuam: ne forte
peniteat te: ⁊ deprecceris pro illis. Sequi-
tur. Melius est enim vt filij tui te rogent:
q̃ te respicere in manus filiorum tuorum.

Sic Absalon prem suum de regno expu- lit: et eu usq ad morte psecut9 e. ij. Reg. xv. Econtra vero filij boni obedictes pentibus suis multiplici felicitate dotant: prout expsse claret in bndictioe isaac: qua dedit filio suo Jacob iusto: et suis paretibus p oia subiecto: vn septeplice dedit benedictione: vt p3 Gen. xxvij. vbi dicit. Det tibi de9 de rore celi et de pinguedine terre abundatia frumeti vini et olei: seruiat tibi ppli et adorant te trib9: esto dns fratru tuorum et incuruent ante te filij matris tue: q maledixerit tibi sit ille maledict9: et q benedixerit tibi benedictioib9 repleat. In quib9 verbis septe felicitates vel benedictoes p ordine coprehendunt. Prima e abudatie gratiarum q intelligit in rore celi: de q benedictione dr Ecci. iij. Honora patre tuu vt superueniat tibi benedictio a deo. s. gre: et benedictio illi9 in nouissimo maneat. Secuda e abundantie tpaliu que itelligit in pinguedine terre: frumeti: vini et olei: na sm doctores p frumentu cibu: p vinu potu: et per oleu pulmentu significat: et sic coprehedit oem terre fertilitate p qua3 hoies diuites fiunt: vnde Ecci. iij. Benedictio patr firmat dom9 filiorum: et hoc iuste: vt merito honoratiois illi9 a quo qs trahit ee: mercede habeat ad bene esse ta corpaliter q spualiter. Et iterum ibidem. Sicut qui thesaurizat ita et qui honorificat matre: qd intelligi pt de diuitijs tpalibus corpalib9 et spualib9. Tertia est gre subiectiois sue familie: que intelligit in hoc qd addit. Seruiat tibi populi et maxime filiorum et filiarum Ecci. iij. Qui honorificat patrem iocudabitur in filijs. Quarta e honorificatois oim: pserti virtuosorum vnde subdit. Adoret te trib9. i. virtuosi a trib9 virtutib9 theologicis dicti: et h pter honorifica ei9 fama qua ex honorificatioe parentu acqrit. Prouer. xij. Melius e nome bonu q diuitie multe: et datur illi nome hoc qsi p pmio i hoc seculo. Ecci iij. Gla hois ex honore pris sui. Quinta e exaltatiois et reuerentie inter fres suos: vnde dr. Esto. i. eris domin9 fratrum tuorum: et incuruent ante te filij matris tue: h patuit in Joseph. Gen. xlv. Sexta e vindicte inimicorum: vnde dr. Qui maledixerit tibi sc3 effectu affatu vel affectu: sit ille maledict9 vt impedire no possit psperam et logeuam vitam: qr dr Ecci. iij. Qui honorat patre suum vita viuet logiore. Cogruu e eni sm Alex. de hal. q pcuratio pseruationis vite principij mereat pseruatione sui. Septima est vicarie benedictiois fautorum: vnde subnectit. Et qui benedixerit tibi benedictioib9 repleatur: na benedictio singularis est bene sentire de rectis: hoc eni rectitudinis signu pfert: qr sicut recto ligno non coheret nisi rectu lignu: sic aie recte nisi mes recta cocordare no pot: et hec vtriusq vicaria benedictio e eterne beatitudinis: de qua videt intelligendu illud. j. Timo. iiij. Pietas aut ad oia vtilis e: et maxie q erga parentes exercet. Sequit pmissione habes vite ei9 q nuc e et future. Ad laude dei.

De honoratione parentu q cosistit in reuerentia obedietia et beneficetia: ratioe generatiois istructionis et educatiois: Sermo III

Honora patre tuu et matre tua etc. Exo. xx. Uiso vtcunq de honoratioe pentu3 in generali. Ia breui stilo pcurrendu e magis in spali: qualiter eisde e exhibeda reuerentia: obedientia et beneficetia: rone generationis instructiois et educatiois. Ad cuius euidentia primo qri pot: quot modis pceptu istud intelligit: psertim cu pater et mater plurib9 modis accipiunt. Na pmo de9 dicit pater creatoe: diabol9 criminis imitatione epi et plati aucte: senes antiqtate: sacerdotes sacrorum collatioe: nutriti9 cura: et sic de alijs. Ad h rndet Alten. li. j. ti. xxiiij. q istd pceptu pot itelligi tripliciter. Primo sm q dr a lege nature: et sic intelligit pat carnal: qr natura no nouit nisi patre carnale q e principiu in esse nature. Et nota q appellatio pris et mris extenditur ad oes ascedetes in recta linea: sicut in nomie filij ad oes descedetes: s no ad trasuersales. Secudo xo sm q e legis scripte a deo inspirate: et sic intelligit pater spualis: qr lex scripta reputat patre: no tm illu q est pncipiu in ee nature: s etia illu q e pncipiu p ministerium in esse gre: sm illud. j. Cor. iiij. In christo iesu p euageliu ego vos genui. Tertio deniq sm q accipit p allegoria impropie: et sic deus dicit pater: cui dicim9. Pater noster qui es in celis: vnde sup illud Deut. v. Honora patre et matre. dicit qda glo. i. deu et eccliam. Scdo qri pot cu dns voluit dare filijs pceptu de parentib9 cur tam insufficienter expressit: qr

parẽtib⁹ nõ solũ debet honor ꝛ reuerentia
ꝫ etiã sustentata quã tñ de⁹ ꝑtermittit. Ad
ꝫ rñdet doctor sanct⁹ scđa 2ᵉ.q.cxxij.ꝙ pa
rẽtib⁹ inquãtũ hmõi debet eis reuerentia
ꝛ honor: sed sustentatio ꝛ alia silia debent
eis rõne alicui⁹ accñtis.s.inquãtũ sũt indi
gentes vel ꝫm aliqd hmõi: ꝛ qꝛ qđ est ꝑ se
prius ẽ eo qđ ẽ ꝑ accñs: ideo inter ꝑma pre
cepta legis q̃ sũt ꝑcepta decalogi spẽaliter
ꝑcipitur honoratio pentũ: in q̃ tñ sic ĩ q̃dã
ꝑncipali intelligit mãdari ꝛ sustentatio ꝛ
q̃cquid aliud debet pentibus. Et vt dicit
Hein. de vrimaria. Rõnãle ẽ vt q̃s pentes
honoret: qꝛ nisi fuissent pentes hõ non ve/
nisset sup terrã. Et ideo nisi q̃s pentes ho/
norauerit iustũ ẽ vt vita ei⁹ abbreuiet: vt ĩ
eo puniat in quo deliquit: ꝛ ecõtra vita pa
rẽtes honorãtis ꝓlonget. Tertio ꝓinde
q̃ri põt: q̃re ꝑcipue ꝓmittit longeuitas ꝓ
parẽtũ honoratiõe magis q̃ q̃cunq̧ alia.
Ad hoc rñdet Asten. vbi.s̃.ꝙ ꝯgruum est
vt ei qui grat⁹ ẽ beneficio beneficiũ ꝯserue
tur sicut ingrat⁹ beneficio ꝑuare meretur.
Bñficiũ aũt vite corpalis post deũ a penti
bus habem⁹: ꝛ iõ pentes honorãs q̃si bñfi
cio grat⁹ meret in vita ꝯseruari: qui vero
nõ honorat tã q̃ ingrat⁹ meret vita ꝑuari:
sed qꝛ lõgeuitas nõ alliceret nisi cũ ꝓsperi
tate eẽt: iõ qđ Exo.xx. ꝑtermisit. Deut.v.
addidit.s.ꝓsperitatẽ vbi dicit. Honora pa
trẽ tuũ ꝛ ma.tu. sicut ꝑcepit tibi de⁹: vt lon
go tpe viuas ꝛ bñ sit tibi. Vñ in ꝫ precepto
sicut ꝛ in ꝑmo ꝑmiũ ꝓmittit poti⁹ q̃ ĩ alijs
qꝛ hoĩes vt ĩ plib⁹ ad vtilitatẽ aliquã act⁹
suos ordinãt: ꝛ iõ in illis ꝑceptis oportuit
ꝓmissionẽ addere ꝑmij ex q̃b⁹ nulla vide/
bat vtilitas sequi vel aliq̃ vtilitas ĩpediri
ꝛ qꝛ pentes iã sũt in recedẽdo nõ expectat
vtilitas ab eis. Hinc huic ꝑcepto addit ꝓ
missio. Silr ꝛ ꝑmo ꝑcepto đ ꝓhibitõe ido
latrie: qꝛ ꝑ hoc videbat apparens vtilitas
impediri: quã hoĩes credũt se ꝑ pactũ cuꝫ
demonib⁹ initũ ꝯsequi posse. Qđ si obij/
citur illa ꝓmissio de lõgeuitate vite videt
eẽ inanis ꝛ friuola: qꝛ sepe ꝯtingit ꝙ parẽ/
tes suos honorãtes ꝛ eis fidelit subueniẽ
tes cito moriunt ꝛ ecõuerso pentes deho/
norãtes ꝛ irritãtes nec subueniẽtes diu vi
uunt. Ad ꝫ rñdet sanct⁹ Tho. vbi.s̃.ꝙ pa
rẽtes honorãtib⁹ lõgeuitas ꝓmittit: nõ so
lũ q̃tũ ad futurã vitã: sed etiã q̃tũ ad pre/
sentẽ: ꝫm illud apli.j.Timot.iiij. Pietas
ad oĩa vtilis ẽ ꝓmissionẽ hñs vite q̃ nũc ẽ
ꝛ future: qꝛ cũ pñtia bona vel mala non ca
dũt sub merito vel demerito: nisi inq̃tum
ordinãt ad futurã remuneratiõeꝫ: iõ q̃nq̧
ꝫm occultã rõnem diuinoꝝ iudicioꝝ q̃ ma
xime futurã remuneratiõnẽ respiciũt: aliq̃
q̃ pij sunt in parẽtes citius vita priuantur:
alij vero qui sũt ĩpij in parẽtes diutius vi/
uunt. Quarto q̃ri põt in q̃ cõsistit honor D
ille quẽ dñs ꝑcepit filijs exhibere pentib⁹.
Ad hoc rñdet glo. sup illud Ephe.vj. Ho/
nora pa. ꝛ ma. ꝙ honor iste ꝯsistit ĩ duob⁹:
scꝫ in reuerẽtia ꝛ sustẽtatõe. Pro cui⁹ de/
claratiõe sciendũ: ꝙ honor ꝓut includit ꝫ
duo ꝯsistit in trib⁹.s.in reuerentia: obediẽ
entia ꝛ bñficẽtia: ꝛ in his trib⁹ debem⁹ eos
honorare: qꝛ ꝫm intelligentiã lr̃aleꝫ pater
noĩat ꝑsonã generãtis instruentis ꝛ edu/
cantis: ꝛ sic tenet rõnẽ originis regiminis
ꝛ bñfactoris: vñ dicit phus: ꝙ filij nõ pñt
parentib⁹ reddere equalẽs: qꝛ tia bona no
bilissima receperũt a parentib⁹ quoꝝ nul/
lũ eis sufficienter recõpensare pñt.s.eẽ na/
turale nutrimentũ: ꝛ doctrinã: nã rõne eẽ
naturalis.i.rõne originis debetur eis ho/
nor reuerentie: iux̃ illud Ecci.iij. Qui ti/
met dñm honorat pentes: ꝛ quasi dñis ser
uiet his q̃ se genuerũt in ope ꝛ sermõe ꝛ cũ
omĩ patiẽtia.s.cordis: vbi tripliceꝫ tangit
honorẽ reuerẽtie. Primo opis: qꝛ rõne eẽ
naturalis qđ ꝯtraxim⁹ a pentib⁹ tenemur
eis humiliter ꝛ reuerenter seruire: ex tota
virtute corpis quãtũcũq̧ indigent: qđ ẽ ꝯ
illos q̃ man⁹ violẽtas in eos inijciũt: vł vi
ctũ necessariũ subtrahũt. Secũdo oris: vt
nec duris nec asperis verbis cõtẽdam⁹ cũ
ĩpis: ꝫ eoꝝ reꝑhensiões dulcit sustineam⁹
ꝛ blandis verbis rñdeam⁹: qđ ẽ ꝯ illos q̃
pentibus maledicũt: ꝛ in hoc maledictõeꝫ
diuinã incurrũt. Iux̃ illud Leui.xx. Qui
maledixerit pr̃i aut matri morte moriat.
Tertio cordis: vt.s.ĩpos toto corde diliga
mus. quod ẽ ꝯ illos qui parentib⁹ morteꝫ
optant vt ĩpoꝝ hereditatẽ recipiant: vel vt
ꝫm motũ ꝓprie volũtatis sine eoꝝ reꝑhen/
sione viuãt. Secũdo rõne regimĩs ꝛ do/
ctrine debet eis honor obedientie: de quo
dicit Ephꝫ.vj. Filij obedite parentib⁹ vr̃is
in dño: hoc enĩ iustũ ẽ. Honora pa.tu. ꝛ ma
trẽ tu. qđ ẽ mandatũ primũ in repromissio
ne: vt bñ sit tibi: ꝛ sis lõgeu⁹ sup terrã: hec
ibi. Unde filius tenetur obedire parẽtib⁹
in his que ad salutem pertinent rõne secũ/
di boni quod a patre recepit.s.regimen et
doctrinam. Ad quod exẽplo proprio chri/
stus nos induxit: qui vt dicitur Luce.ij.

Pareutibus suis subditus fuit. Ratione
deniq̃ nutrimenti vel benefactoris debet
eis honor beneficentie: vt si indigeant eis
vite necessaria ministremꝰ: ⁊ post hãc vitã
eoꝝ animas: missas elemosynis: ieiunijs:
⁊ similibus a purgatorio liberemꝰ: nec em̃
B in beneficijs possunt filij parentibus equi
ualens reddere: quia parentes nutrierũt
filios de sua carne ⁊ propria substãtia: sed
filij nutriunt parẽtes de substantia aliena:
⁊ ideo qui in his tribus parẽtes nõ hono/
rant a deo triplici vindicta seuere vltiõis
feriunt. Prima ẽ abstractio rerũ tpalium
quia diuino iuditio plerũq̃ talibus diuer
sa infortunia rerũ temporaliũ eueniũt: qui
suis pentibꝰ in indigentijs nõ subueniũt.
Secũdo abbreuiatio vite temporalis ⁊ fa
me: vñ ps. Subito defecerũt: perierũt pro
pter iniquitatẽ suam. Et s̃m iura infames
reddunt ⁊ a testimonio ferendo ⁊ ab om̃i
actu legitimo repellũt. ij. q. vij. c. pleriq̃. ĩ
fine. Et s̃m canones ingrati parentibus a
testamento sibi facto ⁊ deuotiõe sibi facta
excludunt: ⁊ hereditaria successione ꝑuã/
tur ꝓut postea latiꝰ videbitur. Tertio ad/
ditio mortis eterne: dicit em̃ glo. Leui. xx
Qui maledixerit pr̃i aut matri morte mo/
riat: scʒ morte eterne dãnatiõis. Nec mirꝫ
cũ reputant indigni vite tpali: q̃ eis dĩno
iudicio subtrahit: cũ tñ alijs pctõribꝰ hec
vita ad penitẽtiã ꝯcedit: ꝙ si ab his vindi
ctis q̃dã epꝝ occulto dĩno iudicio miseri/
corditer eximant: magis timeãt ne pseue/
rãtes in malo potiori vindicte reseruent.
Uerũtamẽ ex iã dictis duo ꝑncipalit ꝓ/
sequẽda resultant. Primũ ẽ: quõ nos obli
gamur ad pentũ obeditionẽ. Secũdũ ẽ q̃/
modo cogimur ad eoꝝ sustentationem.
Quantũ igit ad primũ queri põt: vtrum
vnus hõ teneat alteri obedire: ꝑsertim cũ
institutio diuina contineat ꝙ hõ suo consi
lio regat. Ecci. xv. Deus ab initio cõstitu/
it hoiem ⁊ reliquit illũ in manu ꝯsilij sui.
Ad hoc rñdet Tho. scõa 2e. q. ciiij. ꝙ sicut
actiões rerũ naturaliũ ꝓcedũt ex potẽtijs
naturalibꝰ: sic etiã operatiões hũane pro/
cedunt ex humana volũtate: oportuit aũt
in rebus naturalibus ꝙ superiora moue/
rent inferiora ad actiones suas: per excel/
lentiam naturalis virtutis collate diuini/
tus. Unde oportet etiam in rebus humo/
nis ꝙ superiores moueant inferiores per
suam volũtatẽ ex vi auctoritatis diuinitus
ordinate. Mouere autem per rõnes ⁊ volũ

tatem est precipere: ⁊ iõ sicut ex ipõ ordine
naturali diuinitꝰ instituto: inferiora in re/
bus naturalibus necesse habẽt subdi mo/
tioni superioꝝ: sic etiam ĩ rebus humanis
ex ordine iuris naturalis ⁊ diuini tenẽtur
inferiores suis supioribus obedire: vt filij
parentibꝰ: serui dominis: subditi prelatis
spũalibꝰ ⁊ temporalibus: monachi suis ꝑ/
latis. Deus aũt reliquit hoiẽz in manu cõ
silij sui: nõ ꝙ liceat ei facere oẽ qõ velit: sed
quia ad id qõ faciendũ est: nõ cogit neces/
sitate nature sicut irrõnales creature: sed
libera electione ex ꝓprio cõsilio ꝓcedente:
⁊ sicut ad alia faciẽda ꝓprio cõsilio ꝓcede
re debet: sic etiã ad hoc ꝙ obediat suo su/
periori. Or si querit cui plus obedire te/ C
nemur patri carnali an spũali. Ad hoc re/
spondet glo. xxx. q. iij. c. pitaciũ: in fi. ꝙ in
necessitate potiꝰ ẽ carnali subueniendũ in
temporalium beneficiorũʒ exhibitione: qꝛ
de carnali preceptum illud intelligit. Ho/
nora patrem ⁊ matrem. Cuius ratio est: qꝛ
ab eo habet esse que obligatio etiaʒ per in
fidelitatem non dissoluitur sed iure natu/
rali ⁊ diuino hec obligatio nata est: vt ptʒ
j. di. c. ius naturale: ⁊ sic in regula Aug. ha
betur ꝙ religiosus prelato tanq̃ patri de/
bet obedire: ibi verbum tanq̃: notat simi/
litudinem potius q̃ veritatem: ⁊ in euan/
gelio Matth. xxvj. Tanq̃ ad latronem:
Sed in exhibitione reuerentie plus defe/
rendum est spirituali patri. Deniq̃ que/
ri potest: vtrum ergo filij: serui: subditi et
inferiores teneantur ĩ omnibus obedire:
presertim cũ dicitur Colossẽ. iij. Filij obe
dite per omnia parentibus vestris: ⁊ sub/
dit. Serui obedite per omnia dominis ve
stris carnalibus: ⁊ eadem ratio est de alijs
subditis. Ad hoc respondet Tho. vbi su/
pra: ꝙ obediens mouetur ad imperium ꝓ/
cipientis quadam necessitate iusticie sicut
res naturalis mouetur a virtute sui moto
ris necessitate nature: ꝙ ꝗ res naturał nõ
moueatur a suo motore potest contingere
dupliciter. Uno modo propter impedimẽ/
tum quod prouenit ex fortiori virtute alte
rius mouentis: sicut lignum nõ comburit
ab igne si fortior vis aque impediat. Alio
modo ex defectu ordinis mobilis ad mo/
torem: quia et subijciatur eius actioni quã
tum ad aliquid: non tamen quantum ad
oĩa sic humor qñq̃ subijcit actiõi calorꝭ q̃
tũ ad calefieri: nõ tñ q̃tũ ad exsiccari vł cõ
sumi. Sic etiam ex duobꝰ contingere po/

teſt: ꝙ ſubditꝰ ſuo ſuperiori non teneať in oībus obedire. Uno mō ꝓpter p̄ceptū maioris p̄lati vel ptātis: vnde ſup illud Ro. xiij. Qui reſiſtunt ei ſibi dānationē acquirūt: dicit glo. Si q̄d iuſſerit impator nū q̄d tibi faciendū ē: ſi ꝯ ꝓ cōſulē iubeať ⁊ aliō impator: nunq̄d dubitať illo ꝯtēpto illi eē ſeruiendū? ergo ſi aliud imperator aliud deus iubeat: ꝯtēpto illo: deo ē obtempandū. Et ex h̄ ꝯcludiť ꝙ nulli ē obediēdū in his que ſūt ꝯ deū vel aīe ſalutē: vľ ſimpliciter vel ex caſu. Alio mō nō teneť inferior obedire ſuo ſupiori ſi ei aliq̄d p̄cipiat in q̄ nō eſt ei ſubiectꝰ: dicit enī Seneca. in. iij. de bn̄ficijs: Errat ſi q̄s eſtimat ſeruitutem in totū hoīem deſcēdere: ps enī melior excepta ē: corpa ſunt obnoxia ⁊ aſſcripta dominis: mēs quidē ſui iuris ē: ⁊ iō in his q̄ ptinēt ad īteriorē motū volūtatis hō nō tenetur hoī obedire ſed ſolū deo. Teneť autē hō hoī obedire in his q̄ p corpus exterius ſūt agēda: ī q̄buſdā tn̄ etiā ſm ea q̄ ad naturā corpis ptinēt hō hoī nō teneť obedire ſ ſolū deo: q̄a oēs hoīes naturaľr ſūt pares: puta in his q̄ ptinēt ad corpis ſuſtētationē ⁊ ꝓlis generationē: vnde nō tenēť nec ſerui dn̄is: nec filij pentibꝰ obedire de matrimonio ꝯhendo vel virginitate ſuanda vel aliquo alio hmōi: ſed in his q̄ pertinent ad diſpoſitionē actuū ⁊ reꝝ humanaꝝ teneť ſubditꝰ obedire ſuo ſupiori ſm rōnē ſupioritatis: ſicut miles duci exercitꝰ in his q̄ ptinēt ad bellū: ſeruꝰ dn̄o in his q̄ ptinēt ad ſeruilia opa exequēda: filius p̄ri in his q̄ ptinēt ad diſciplinā vite ⁊ curā domeſticā: ⁊ monachus in his q̄ ptinēt ad regularē ꝯuerſationē ſm quā ſuo p̄lato ſubditur: ⁊ iō quātū ad illa ſola teneť obedire q̄ pn̄t ad regularē obſeruantiam ⁊ cōſeruationē ptinere q̄ ē obediētia ſufficiēs ad ſalutē: ſi tn̄ etiā in alijs obedire voluerit: h̄ ad cumulū pfectionis ptinebit: dūmō tn̄ illa nō ſūt ꝯ deū vel ꝯtra pfectionē regule vel in aliq̄ caſu ꝯ ſalutē aīe: q̄ talis obedientia ſimpliciť vel in illo caſu eſſet illicita. Sic igiť pōt obedientia triplex diſtingui. Prima ſufficiens ad ſalutē q̄ ſcz obedit in his ad q̄ obligať. Scđa pfecta q̄ ſcz obedit in oībus licitis. Tertia indiſcreta que ſcz in illicitis etiā obedit: ꝯ q̄s dr̄ Act. iiij. Obedire oportet deo magis q̄ hoībus: ⁊ iō qđ Apľs dicit filijs ⁊ ſeruis ꝙ obediāt p omnia: ſane intelligendū ē q̄tū ad illa q̄ pertinent ad ius patrie vel dominatiue poteſtatis. Ad laudem dei omnipotentis.

Utrū filius obedire teneť patri ⁊ matri circa matrimoniū: ⁊ vtrū religionis ingreſſus ꝯtra voluntatē parētū ſit illi iterdictꝰ: Ser. IIII

Honora patrē tuū

b ⁊c. Exo. xx. Occaſione q̄ſtionis p̄cedētis p̄mo queri pōt in q̄bꝰ p̄ri filiꝰ obedire teneť: p̄ſerti cū apľs Col. iij. nihil excipere videať: dicēſ: Filij obedite p oīa pentibꝰ vr̄is. Ad h̄ rn̄det Aſten. li. j. ti. xxiiij. ꝙ ſm gradꝰ ſupioritatis ē modꝰ obeditionis: q̄ vt dr̄ Ro. xiij. Oīs ptās a dn̄o deo ē: ⁊ oīs aīa poteſtatibꝰ ſublimioribꝰ ſubdita ſit. Eſt aūt ſupioritas ꝯſtituta tripliciť. Prima in ſpūalibꝰ et ſic p̄eſt pať ſpūalis. Scđa ꝯſtituta ē in regimine reipublice: ⁊ ſic p̄eſt p̄latꝰ ſecularis. Tertia denique in regimine ꝓprie familie: ⁊ ſic p̄eſt pater carnalis. Sicut ḡ determinať obedientia p̄lati ſpūalis in ſpūalibꝰ: ⁊ p̄lati ſecularis in tēporalibꝰ reipublice: ſic etiā obedientia p̄ris in diſpenſatōe rei familiaris: ⁊ ſm h̄ dici pōt: ꝙ filiꝰ p̄riſfamilias obedire patri teneť in oībus ꝓbabiliť ptinētibus ad neceſſitatē vel vtilitatē rei familiaꝛ: et ſic intelligi dꝫ auc̄tas ſupradicta: ⁊ ſiľes: vn̄ q̄diu filiꝰ vtiť bonis p̄ris: dꝫ illi obedire in diſpenſatōe tpaliū ⁊ ſubminiſtratione obſequioꝝ: ac etiā in exercitatōe actuum virtuoſoꝝ. Hinc dr̄ Deuter. xxj. Si genuerit hō filiū ꝯtumacē q̄ nō audiat patꝛ ⁊ matris imperiū: ⁊ cohercīꝰ obedire contēpſerit: ap̄phendēt eū ⁊ ducēt ad ſeniores ciuitaꝛ illiꝰ ⁊ portā iudicij: dicētq̄ ad eos Filiꝰ noſter iſte ꝓteruus ⁊ ꝯtumax ē: monita nr̄a audire ꝯtēnit: cōmeſſatiōibus vacat ⁊ luxurie atq̄ ꝯuiuijs: lapidibꝰ eū obruet ꝓpľs ciuitatis ⁊ morieť: vt auferatis malū de medio vr̄i. Ex q̄ ptꝫ ſm Alex. an. ꝙ patri filiꝰ obedire teneť in diſciplina bonoꝝ moꝝ qđ intelligi dꝫ de neceſſarijs ad ſalutē.

A Scđo ꝟo q̄ri pōt: vtrū patri p̄cipienti ꝯhere mr̄imoniū cū aliq̄: filiꝰ obedire teneať ſub pena pcti mortalis. Ad h̄ rn̄dꝫ Gaſp. de cal. in. c. j. ex̄ de deſpon. impu. inť alia. Q̄ ſi q̄riť: an ex ſponſalibꝰ pentū filij obligēť ⁊ tūc pꝫ rn̄ſio ex li. vj. c. vnico. vbi dr̄ ꝙ ex ſpōſalibꝰ q̄ pentes ꝓ filijs puberibꝰ vel ipuberibꝰ plerūq̄ ꝯhunt: ipi filij ſi exp̄ſſe ꝯſenſerint vľ tacite: vt ſi preſentes

fuerint nec ꝯtradixerint: obligãtur et ex eis oritur iusticia publice honestatis: et est idem si filij tempore sponsaliorum absentes et etiã ignorantes eadem spõsalia post sciẽtes: ratificauerint tacite vel expresse. Jo. an. dicit ibidem: quod qui tacet in hoc casu ꝯsentit: quia regula iuris est: qui tacet ꝯsentire videtur: et in fauorabilibus precipue sequitur in textu: alias ex sponsalibus cõtractis pro filijs a parentibus nec ipsi filij obligantur nec publice honestatis iusticia inde surgit. Si vero queritur an patri precipienti matrimoniũ vel sponsalia cõtrahi filius obedire teneatur. Respõdet quod saluo saniori iudicio sibi videtur: quod si pater iustã habet causã precipiẽdi quod cũ tali ꝯtrahat vel ne cũ tali ꝯtrahat: puta propter pacem ineundã vel aliam similẽ causã: vel ne ꝯtrahat cũ muliere mala vel sibi exosa: sicut fecit Esau ꝯtrahẽs cum his que parentibus exose fuerũt: tunc filius tenetur patri obedire nisi vellet in castitate permanere: quod si nõ facit nõ peccat: et ecõuerso si filius habet iustam causã non obediẽdi: nullatenus peccat non obediẽdo: his causis legitimis hincinde cessantibus: cũ matrimoniũ omnino debet esse liberũ: tũ rõne significati: tum rõne tãte obligationis seu seruitutis que in illo cõtractu ꝯsistit: nõ est illud a parentibus iniũgendũ inuito nec a filio est de necessitate parendũ: nec obligatur etiam quantum ad peccatũ ex precepto: sed tm̃ de honestate et cõsilio: et sic est intelligendũ. c. j. extra de despõ. impu. in his duabus questionibus. Nam ibi scribit papa episcopo Eusebio. Tua fraternitas requisiuit de filio adulto quẽ pater vult matrimoniũ cõtrahere: si sine volũtate adulti filij hoc facere põt. Ad quod dicimus si aliquo modo non cõsentit filius: nõ fieri posse: põt aũt filium nõdũ adultũ cuius voluntas discerni non põt pater cui vult in matrimonio tradere: et postquam filius peruenerit ad legitimã etatẽ omnino debet hoc adimplere: glosa: de honestate nõ de necessitate: et idem iudiciũ est de filia. Tertio proinde queri põt: vtrum pater teneatur dotare filiã sine illius cõsensu nubentẽ: presertim cũ matrimoniũ debeat esse liberum vt dictũ est. Ad hoc rñdet Frã. de zab. quia si tale matrimoniũ initũ sit ratum: nullũ hñs impedimentũ: tũc filia si nubit post. xxv. annũ: pater non põt illi opponere ingratitudinẽ: eo quod tm̃ distulit eã nubere: et quia pater filiã suã dotare tenetur: etiam hãc dotare debet. Si vero nubit añ. xxv. annũ: videtur quod pater eum dotare nõ teneatur: equius tñ est quod eũ pater dotare nõ recuset: quia licite nubit de iure canonico: et in hoc leges imitãtur sacros canones: vt patet ex de secun. nup. c. fi. quod extenditur ad omnes mulieres: vt dicit glo. et hoc tenet glo. xxxij. q. ij. c. fi. vide etiã tex. illũ: quod tñ sane intelligẽdum est: dũmodo dignũ eligat: secus autẽ si indignũ: et hec omnia clarius patẽt. xxxvj. q. j. c. de raptoribus: in glo. Bar. brix. in fi. Quarto preterea queri põt: vtrũ occasione religionis pretermitti possunt opera et officia pietatis in parẽtes: presertim cum honor obsequij parentibus exhibẽdus cadit sub necessitate precepti huius sed ingressus religiõis est de cõsilijs et non de necessitate salutis. Ad hoc dicendũ quod aliter et aliter loquendũ est de cõstituto in seculo et de professo in religione. Quantum igitur ad primũ: qui ꝯstitutus est in seculo: dicit doctor sanctus secũda. 2e. q. cj. quod religio et pietas sũt due virtutes: nulla autem virtus alteri virtuti ꝯtrariatur aut repugnat: quia secundum philosophum in predicamẽtis. Bonũ nõ est bono cõtrarium et ideo non põt esse quod pietas et religio mutuo se impediant: vt propter vnã alterius actus excludatur: cuiuslibet enim virtutis actus debitis circũstantijs limitatur: quas si pretereat non erit iam virtutis actus sed vitij. Unde ad pietatem pertinet officium et cultum parentibus exhibere secundum debitũ modum: nõ est autẽ debitus modus vt plus intendat ad colendũ patrem quam ad colendum deum: sed sicut dicit Ambro. super Lucam. Necessitudini legis diuine religionis pietas anteferetur. Si ergo cultus parentũ abstrahat nos a cultu dei: iam nõ esset pietas parentũ insistere cultu cõtra deum: vñ dicit Hiero. in epl'a ad Heliodorum. Si pater in limine domus iaceat: si mater vbera quibus te lactauit ostẽdat: percalcatũ perge patrẽ: percalcatam perge matrẽ: et siccis oculis ad vexillũ crucis euola: sũmum genus pietatis est in hac re esse crudelẽ. Et ideo in tali casu dimittenda sunt officia pietatis in parentes propter diuine religionis cultum: quia dicit Grego. quod parẽtes quos aduersarios in via dei patimur: odiẽdo et fugiẽdo nescire debemus. Unde Hiero. vbi supra. Honora patrem et matrẽ si te a vero patre non separat: tãdiu scito carnis copulã quamdiu ille suum nouerit auctorẽ. Et idem iudiciũ est si sine periculo mortalis culpe: propter propriam fragilitatem vel aliam quãcunque occasionẽ parentibus officia pietatis exhibere non possemus. Si vero debita obsequia parentibus

exhibēdo non abstrahamur a diuino cul/
tu vel obseruātia mandatoꝝ: etiā sine no/
stro obsequio sustentari nō possunt nō de/
bemus eis relictis intrare religionē: quia
trāsgrederemur p̄ceptū de honoratiōe pa/
rentū nam si eoꝝ curā deo cōmitteret: hoc
esset tēptare: cū habēs ex humano cōsilio
q̄d ageret: ꝑiculo parentes exponeret sub
spe diuini auxilij: ꝙ si sine eo parētes trāsi/
gere vitam possent: licitū esset illi desertis
parentibꝰ religionē intrare: qꝛ filij nō tenē
tur ad sustentationē parentū nisi causa ne
cessitatꝭ: vnde illud Luc. ix. vbi dn̄s dicē/
ti sibi: ꝑmitte me primū ire ⁊ sepelire patrē
meū: respōdit: sine vt mortui sepeliāt mor/
tuos suos: tu aūt vade ⁊ annūcia regnum
dei: exponit Cyrillꝰ dicēs: ꝙ discipulꝰ ille
non petijt ꝙ patrē iam defunctū sepeliret:
sed adhuc viuentē in senectute sustētaret:
vsqꝫ quo illū sepeliret: qḋ dn̄s non ꝯcessit.
qꝛ erant alij qui eius curā habere poterāt
linea parentele astricti. Vn̄ generaliter pa
rentes plus obligant̄ ad ꝓuidentiā filio/
rū q̄ꝫ filij ad ꝓuidentiā parentū: cuiꝰ cau/
sam assignat lyra sup Matth. ix. dicēs: ꝙ
pater cū sit p̄ncipiū filij ꝑ se: obligat̄ ad ꝓ
uidendū filijs de doctrina ⁊ nutrimento:
non aūt ecōuerso. Unde dicit̄. ij. Corꝭ. ix.
nec debēt filij thesaurizare parentibꝰ s̄ʒ pa
rentes filijs: ⁊ ideo nō licet parētibꝰ ingre
di religionē omissa cura filioꝝ: sed debent
de eis curare vel de cura competenti eis ꝓ
uidere: filius aūt nō simpliciter curā parē
tum habere tenet̄ s̄ʒ ꝑ accidens scꝫ si pater
sit in casu necessitatꝭ ī quo nō possit ꝑ aliū
sibi ꝯuenienter subuenire: ⁊ ideo tali casu
cessante pōt ⁊ debet etiā ꝯtra voluntatem
parentū religionē intrare. Ad hoꝝ etiā cō
firmationē habet̄ dis. j. c. ius naturale: in
glo. ꝙ filij locupletes nutrire tenent̄ parē
tes egenos: ꝙ si parētes habēt vn̄ sustēta/
re possunt vel aliq̄ artificio se iuuare pn̄t
tunc filij nō obligant̄: nisi sit ꝑsona cui nō
ꝯuenit operari: vt miles ⁊c̄. qui eoipso ꝙ
ege[illegible] opari posset: tn̄ est alendus: ⁊ sic
istud preceptum est affirmatiuū ⁊ obligat
semꝑ: sed non ad semꝑ: silr̄ parētes imo
fortiori vinculo tenent̄ filios nutrire etiā
etiam illegitimos: vt exp̄sse patꝫ extra de
eo qui dux. in ma. quā pol. ꝑ adulte. c. cuꝫ
haberet: in fi. in tex. ⁊ glo. Porro q̄tū ad
scōm scꝫ illum qui iam in religione profes/
sus est: dicendū s̄m Tho. ⁊ Alex. an. ꝙ ta
lis reputat̄ iam q̄si mortuꝰ mundo: ⁊ ideo
non debet occasione sustētationis parētū
exire claustrū: ī quo ꝯsepelit̄ christo: ⁊ ite/
rū se negocijs secularibꝰ implicare: tum ꝓ
pter paupꝑtatem qua ꝓprio carent: tū etiā
ꝓpter obedientiā qua sine licentia suoꝝ p̄
latoꝝ eis claustrū exire non licet. Tenet̄
tamē salua sui p̄lati obediētia ⁊ sue religi/
onis statu: piū studiū adhibere: q̄liter eiꝰ
pareōtibꝰ subueniat̄. Preterea licꝫ talis
non sit obligatus ad exhibitionē corꝑalē
honoris parentū: est tamē obligatꝰ ad ex/
hibitionē spūalem: scꝫ in reuerēdo: ꝯsolā/
do: orando: ad bonū inducendo: et salutē
aīe ꝓcurando: salua semꝑ obediētia supio
ris: nam in exhibitione spūali religiosus
maxime debet ꝑficere p̄ceptum istud circa
parentes in qua p̄cipue cōsistit ꝯfirmatio
ad deū. Quinto deniqꝫ queri pōt: quare
non est datū p̄ceptum de honore filiorū et
alioꝝ hominū sicut de honore parētū. Ad
hoc rn̄det Asten. li. j. ti. xxiiij. ꝙ ratio na/
turalis nō statim dictat ꝙ aliq̄d sit ꝓ aliq̄
faciendū: nisi cū homo aliquid debet: de/
bitū aūt filij ad patrē est maxime manife/
stum: ⁊ ideo ponitur sub p̄cepto: vn̄ Ecc̄i.
vij. Honora patrē tuū ⁊ gemitꝰ matris tue
nō obliuiscarꝭ: memēto enī q̄m nisi ꝑ illos
non fuisses retribue illis quō ⁊ illi tibi: et
ideo non ponit̄ etiā sub aliquo p̄cepto de
calogi vt aliqḋ obsequiū vl' beneficiū ali/
cui nisi parentibꝰ impendat̄: parētes aūt
non videt̄ esse filijs debitores ꝓpter aliq̄
beneficia ab eis recepta: sed potiꝰ econuer
so filius q̄ est aliq̄d patris: ⁊ patres amāt
filios vt aliq̄d ip̄oꝝ: vt dicit̄. viij. ethi. vn̄
eisdē rationibꝰ nō ponunt̄ aliqua p̄cepta
ꝑtinētia ad amorē filioꝝ: q̄bus non ponū/
tur aliqua p̄cepta ordinantia hoīem ad se
ip̄m: nemo enī vnq̄ꝫ carnem suam odio ha
buit. Et sicut in p̄ma tabula vel in ordine
ad deū: p̄mū p̄ceptuꝫ ponit̄ de honore p̄n
cipij qḋ est deus: sic ī scḋa tabula vl' ī ordi/
ne ad ꝓximū: p̄mum p̄ceptum ponit̄ ḋ ho
nore p̄ncipij qḋ ē homo: vt sic vtrobiqꝫ p̄n
cipij dignitas honoret̄: nam q̄ parētes ho
norat deū ⁊ seip̄m honorat: vnde legit̄ ꝙ
q̄dam famosus doctor erat parisiꝰ multis
notus ⁊ dilectus: hoc audiens mater eius
paupcula: cogitauit visitare filiū: ⁊ in tu/
nicella de burello venit parisiꝰ: querens a
matronis ꝓ tali magistro q̄ responderunt
quid vultis ei: ego sum inquit mater eius
tunc matrone refocillātes eam postea ve/
stibus bonis eam ornauerūt: ne magister

ille de vilitate matris verecũdiã patereť: que cum venisset ad filiũ ait: Ego sum mater tua. Rñdit magister: non credo: qr mater mea paupcula est: ⁊ tunicaȝ de burello habere ↄsueuit: et cum nullo mõ vellet eã agnoscere: reducta tunicã suã induit: ⁊ ad filium suum reuertiť sedentẽ in medio doctoꝝ: qui statim assurgẽs matri caputium deposuit ⁊ amplexatus ẽ eã: dicẽs: modo scio ꝙ estꝰ mater mea qđ vbiqȝ diuulgatũ ꝑ magno honore ei reputatum ẽ: ⁊ postea eps parisiensis effectꝰ ẽ. Econtra vero de inhonorantibꝰ ⁊ nõ subueniẽtibꝰ pentum necessitatibus: legiť in libro Apum. In normãnie ptibus erat vir diues sed ignobilis habẽs vnicũ filiũ delicate nutrituȝ: ↄuenit ergo patrẽ miles qđam cũ amicis dicens: filia nobis est decora nimis ⁊ prudẽs p quã posteritas tua exaltari poterit: hanc filio tuo dabimus in vxorẽ: hoc medio: vt cedas possessionibꝰ tuis vniuersis: ⁊ filius tibi ⁊ matri ꝙdiu vixeritꝰ abũdãtissime ꝓuidebit. Hoc pater audiens ⁊ herens sub dubio: tandẽ ab amicꝰ cõpulsus est cedere bonis ⁊ qr filius ãno primo parẽtes honorauit: scđo tamẽ minꝰ: ⁊ tertio inuerecundiꝰ ꝙ decebat: quarto aũt anno vxore suggerẽte domunculã eis in opposito fecit: vbi nõ modicã egestatẽ ptulerũt: nã vix interdũ audebãt itrare domũ filij: sed p seruũ mandabant ei qbus poterant non carere. Accidit autẽ vt mater visa auca infixa veru in domo filij: diceret viro: me feminã magis decet paucis esse cõtentam: tu vade ad domũ filij vt saltem semel esurientẽ animã saties: quẽ mox vt venientem filius vidit: aucam ab igne retraxit et abscondit: obuiusqȝ patri quid qreret inqsiuit: qđ pater intelligens dissimulauit et redijt: tunc filius puelle pcepit vt aucã ad ignẽ reponat: que bufonẽ maximũ pectori herentẽ inuenit: qua clamãte filius accurrit: bufonẽqȝ nisus ẽ excutere: bufo ꝯo resiliens faciem eius adeo fortiter inuasit ꝙ nulla arte deponi potuit: ꝙ si pars aliqua monstri tangereť filius ita sensibiliter ledebať ac si in corde percutereť: ↄterritus igiť ⁊ cõtritus diocesanũ adijt et cõfessus ꝑ penitentia recepit: ꝙ p omnes fines normãnie ⁊ gallie circũiens: euẽtum rei populis enarraret: ⁊ sic omnes parẽtes ⁊ filios exẽplo suo pleniꝰ informaret: tandẽ sãctoꝝ qrũdã ꝓcibꝰ liberatũ: ⁊ subito disparuisse fedum monstrũ audiuimꝰ. Ad laudẽ dei.

Quõ debẽt ali parẽtes a filijs ⁊ ꝓuideri: ac ecõtra quõ filij etiã debẽt a parentibus ali et prouideri: Sermo V

Onora patreȝ tuuȝ ⁊c. Ad euidentiã ãt eoꝝ q̃ tacta sunt in pcedẽti sermone qri põt. Que sũt onera q̃ pater ꝑ filio subire tenetur saltẽ nõdũ emãcipato. Ad h rñdet Jo. an. i additiõibꝰ speculi sup rubrica: q̃ filij sũt legitimi: ꝙ. xiiij. sũt onera q̃ pr̃ ꝑ filijs hmõi subire habet. Primũ ẽ alimentoꝝ pstatio ⁊ educatio. Scõm ẽ ꝙ illꝰ qrat coniuges vel ꝓuideat ď alio statu scȝ eccliastico vel religioso. Tertiũ ẽ ꝙ dotẽ vlꝰ donationẽ ppť nuptias tribuat. Quartũ ẽ ꝙ i iudicijs ꝑ illꝰ agat ⁊ ↄsentiat. Quintũ est vt ipoꝝ tutelã gerat. Sextũ vt onera nurus subeat. Septimũ vt sibi debitũ subsidium bonoꝝ relinquat. Octauũ vt qñ testať eos instituat vlꝰ exheredet: alꝰs nõ valeret. Nonũ vt ex fructibꝰ aduenticioꝝ sũptus litigioꝝ faciat. Decimũ ꝙ illos sub casuali vlꝰ mixta cõditione non instituat. Undecimũ vt ipoꝝ bona admĩstret ⁊ regat. Duodecimũ vt in adeũda ex eoꝝ actibꝰ vel ↄtractibus actiõe: ꝙ iussu teneat vlꝰ ꝙ ratũ habeat. Tredecimũ ꝙ i adeũda hereditate p filiũ iussũ pstet vlꝰ pmittat. Decimũqrtuȝ ꝙ plerũqȝ patna pietas ↄsiliũ capiat ꝑ liberis suis. Quibꝰ pmissis iã pncipale scđȝ ẽ ꝓsequẽdũ scȝ quõ filij obligãť ad parẽtũ sustẽtatiõeȝ: qr pceptũ istud nõ solũ intelligiť ď reuerẽtia pentibꝰ exhibẽda: ꝟ etiã ď necessitatibꝰ ⁊ alimẽtꝰ corpalibꝰ mĩstrãdis: dũmõ patẽter indigeãt. Primo igiť qri põt qđ i alimẽtoꝝ appellatiõe ↄtineatur. Ad h dicẽdũ ꝙ i alimẽtoꝝ appellatiõe cõtineť oĩa ad vitã necessaria: puta cibaria: vesteś: habitatio ⁊ silĩa: qr sine talibꝰ corpꝰ ali nõ põt: h ptȝ. x. q. ij. c. eps: i glo. ⁊ plenius i spe. q̃ fi. sint legi. §. j. i pn. ↄtineť etiã i ea ad medicinã egroto necessaria: vt i spe. q̃ fi. sint legi. §. j. i pn. ꝟ. ꝟ nũqđ is. Et oĩa alia q̃ hoĩ natura demõstrat eẽ necessaria: verũtñ alimẽta q̃ pstari debẽt siue de iure siue ď hoĩs dispositiõe pstanda sũt: ꝭm facultates eiꝰ q̃ eadẽ habet pstare: vt ptȝ ex de eo q̃ dux. in matri. quã pol. p adul. c. cũ haberet: in tex. ⁊ glo. Scđo queri põt: vtꝝ ergo teneť pater prestare filijs spurijs vel

alijs illegitimis alimēta p̄stim cuz ex̄ q̄ fi.
sint legit.c. venerabilem: dicit tex. in fine
ꝙ seculares leges nō solū repellūt tales a
successiōe paťna: ſ etiā negāt eis alimēta:
⁊ allegat ibi glo. leges. Ad h̄ dicēdū ꝙ lex
canonica tāq̄ benigna ꝯsiderauit tales il/
legitimos nō esse in culpa: vt ptz. lvj. di. c.
nasci. ⁊ ſm glo. in h̄ ꝯcordat iuri naturali
ſm ꝙ dicim⁹: ꝙ liberoꝝ ꝓcreatio ⁊ educa
tio ab instinctu nature procedit: vt. j. di. c.
ius naturale: ⁊ ideo debēt ali. In h̄ ḡ casu
rigori iuris ciuilis eq̄tas canonica p̄feren
da ē: vt dic̄ glo. in. c. cū haberet: ex̄ de eo q̄
dux. ī ma. quā pol. p adul. Et q̄rit ibi glo.
nūq̄d de iure canonico tales illegitimi suc
cedēt in bonis: ⁊ rn̄det ꝙ nō: q꞉ lꝫ h̄ decre
talis mādat eis alimēta p̄stari: non tn̄ eos
legitimat aut vocat ad successionē patris:
vt de clādes. desp̄o. c. vl. Proinde queri
p̄ot. Cū filij spurij de benignitate canoni/
ca p parētes ali debeāt: apud quē illud cō
pleri debeat. Ad h̄ rn̄det glo. in dicto. c. cū
h̄ret: ꝙ fili⁹ minor triennio debet ali apud
matrē: maior ṽo triēnio debet ali apd̄ pa/
trē: ⁊ allegat. C. de pa. po. §. nec filiuz: hoc
etiā ptz ex̄ de ꝯuer. infide. c. vl. ī tex. ⁊ glo.
ꝙ tn̄ apud matrē fili⁹ minor triēnio ali de/
bet: ītelligit Alan⁹ q̄n mater habet euz la/
ctare: si tn̄ h̄ nō deceret: puta q꞉ nobilis ē:
vel forte post diuortiū ē ꝓfessa vł monaste
riū ingressa: tūc apud patrē debet ali. i. ex
pēsis patrꝭ: de iure enī est ꝙ mater lactare
debet filiū ꝓprijs vberib⁹: vt patz. v. di. c.
ad ei⁹: si tn̄ eēt ꝯsuetudo ꝙ alteri traderet̄
ad lactādū ⁊ p ꝯn̄s scādalū eēt si mater eū
lactaret: vel si subesset alia legitima causa
ꝓpt̄ quā mater eū lactare nō posset: putat
Gaspar ꝺ chalꝺ. eū lactādū expēsis p̄ris.
B Quarto p̄terea q̄ri p̄ot an aliq̄ casu pr̄ re
cusare p̄ot ne filiū alat. Ad h̄ rn̄det glo. in
dicto. c. cuz h̄ret: ꝙ sic ex causa iusta: puta
si fili⁹ patrē accusauit ⁊ allegat ī argumen
tū. l. si q̄s a liberis. §. si q̄s ex his. ff. de lib.
agno. qꝺ verū ē siue fuerit accusatio facta
ꝺ crimīe capitali: siue etiā ex delatione pr̄
graue dispēdiū passus sit. Scꝺo si minor ē
triēnio fili⁹: ⁊ supest mr̄: quē casū intellige
ꝓut iā dictū ē iā ꝺ lactāte. Tertio si pater
ē inops ⁊ mater abundat. Quarto si ē spu
ri⁹ ⁊ h̄ de iure ciuili: sec⁹ de iure canonico
vt dictū ē ⁊ hi q̄ttuor casus colligūt̄ ibidē
ex glo. Hosti. aūt ex̄ ꝺ ꝯuer. infide. c. ij. ad/
dit duos casus. Prim⁹ q̄n cōmittit ingra/
titudinē ꝯ patrē. C. de alen. libe. si patrē:
⁊ cause ingratitudinis notāt̄ ī. c. q̄ntaual
lis: de iureiur. in glo. ⁊ videbit̄ infra cum
aget̄ de exheredatiōe: vn̄ casus ille multū
generalis ē ⁊ pl'es cōplectit̄: q꞉ ex q̄b⁹ cau
sis pater filiū ⁊ fili⁹ patrē exheredare pn̄t:
ex eisdē etiā alimēta denegare pn̄t: vt no.
Bar. ī tractatu de alimētꝭ: in. l. si q̄s a libe
ris. §. si q̄s ex his. ff. de libe. agno. Scꝺs ē
si fili⁹ habet artē vł scit artē vn̄ viuat. ff. ꝺ
lib. agno. l. si q̄s a liberꝭ. Deniq̄ ſm Bar.
ī tractatu de alimētꝭ: socer tenet̄ alere nu/
rū inopē: ⁊ allegat. ff. ꝺ li. ag. l. si q̄s a libe/
ris. §. nō tm̄: siłiter frēm frater alere tene/
tur: vt. l. mutus. §. manente. ff. de iur̄. dot̄.
Siłi mō heres ex̄ne⁹ filij tenet̄ alij patreꝫ
vt ibi notat̄: p. l. si q̄s a liberis. §. parens:
ff. de libe. agno. Sic etiā monasteriū alere
tenet̄ patrē monachi cū sit suus heres cu/
iusdā semimortui: vt ī aut̄. si q̄ mulier. C.
de sacrosanctꝭ ecclesijs. Tutor ṽo pupillo
denegās alimēta nō solū incidit iustā cau
sam remouēdi: sed etiā puniēdi: vt. l. fi. ff.
vbi pu. edu. de. et lege tutor: q̄ alimēta. ff.
de sus. tu. ⁊ vasallus vt dicit ibidē Bar. te
netur alere dn̄m egenum: alˀs feudū possit
ei licite auferri ꝓpter denegationē alimē/
toꝝ: vt extra coll. de iuramento fideli. c. j.
Deniq̄ sacerdos tenet̄ vxori ⁊ filijs de ec
clesie sue bonis alimenta p̄stare si non ha/
bent aliunde: vt ptz. xxxj. di. c. oīno. ī glo.
ibi tamē loquit̄ de vxore ⁊ filijs nō aūt de
cōcubina: vide tex. ⁊ glo. Maritus multo
magis vxorem alere tenet̄ q̄n dotē habet:
q꞉ dos seꝛuire debet onerib⁹ matrimonij:
ꝙ si dotē nō habet nihilomin⁹ eam nutri/
re tenet̄: si vero opat̄: ⁊ idem etiā in here/
de viri matrimonio soluto: vt nota. in. l. si
pregra. ff. de op. li. Si ṽo non opatur viro
tunc non obligat̄ ad eam alendā: nisi furo
re detentā: vel nisi maritus eā expulerit si
ne causa rōnabili: q꞉ tūc p eam nō stat quo
min⁹ opetur: ꝙ si pater ⁊ filius egeant di/
cit glo. in dicto. c. cū haberet: ꝙ mater ale/
re tenetur virum ⁊ filiū si facultas subest:
vt ī. l. si q̄s a liberꝭ. §. vtꝝ: ⁊. l. penul. ff. de
li. agno. q̄ leges dicūt ꝙ mater ⁊ auus ma
tern⁹ aleret filiū si pat̄ nō supest aut egens
est. Dicit enī Bar. in primo tractatu: ꝙ tu
tor tenet̄ alere matrē vł sororē pupilli egē
tē: vt in. l. j. post p̄n. ff. de tu. ⁊ ra. dis. Siłr
si tutor paup est nec habet vn̄ se alat: p̄ot
alere seip̄m de bonis pupilli: si diues est ⁊
abundat: vt in. l. j. §. si pupillus. ff. de tute/
lis ⁊ ra. dis. Quinto autē queri p̄ot po/

natur casus: pater carnalis ē infidelis vel
impius: ⁊ alter extraneꝰ est fidelis ⁊ iustꝰ
⁊ eq̄liter egent: nec filius dare sufficit vtri
q̄ȝ: cui potius subueniet: p̄sertim cū dicit᷑
Eccl. xij. Da bono ⁊ ne recepis peccatorē:
benefac humili ⁊ ne dederis impio. Ad h̄
dicendū ꝙ in ista questione doctores ꝯria
sentiunt. Quidā enī dicunt ꝙ in hoc casu
p̄ponēdus est extraneus ꝑpter auctes in/
ductas: ⁊ ad h̄ facere videtur. lxxxvj. di. c.
nō satis: in tex. ⁊ glo. dicit enī Hiero. ꝙ in
paupibus nō tam pauptas q̄ȝ religio ē at/
tendenda: vt ptȝ. xvj. q. j. c. q̄m q̄cq̄d. Idē
Ambro. sup illud: ordinauit ī me cha. dic
enī ꝙ p̄mo diligendus est deꝰ: scđo paren
tes: tertio filij: postea domestici: q̄ si boni
sunt malis filijs p̄ponēdi sūt. Mirū cuȝ
ph̄us dicat. viij. ethi. ꝙ amicicia pfecta est
q̄ est ꝑpt᷑ virtutē: ⁊ qꝛ multi doctores in cō
trariū sentiūt: ideo dicit Petrꝰ cōmestor:
hāc q̄stionē esse nebulā ⁊ tenebrosā aquā
in nubibus aeris. Distinguēda est igit᷑ h̄
questio: nam si loq̄mur de affectu dilectio
nis: tūc plus tenemur bonis ex̄neis q̄ȝ ma
lis ꝓximis: ⁊ sic auctas Ambro. ītelligen
da est: qꝛ magis debemus diligere bonos
ex̄neos q̄ȝ malos ꝓpinquos. Si vero loq̄/
mur de corpali subuentiōe in necessariorū
exhibitiōe: tūc si extraneꝰ bonus ⁊ fidelis
magis indiget vtiq̄ȝ p̄ponēdus ē patri mi
nus indigēti: vt patȝ. lxxxvj. di. c. pasce fa
me morientē: si nō pauisti occidisti: ꝙ si eq̄
liter indigēt: tūc dicit glo. iij. di. c. j. dicas
ꝙ patrē q̄liscunq̄ȝ sit: debemꝰ extraneo p̄/
ponere: etiā sācto ī his que spectāt ad opꝰ
miscđie: scȝ ī necessarijs ꝓuidēdis: cuiꝰ ra/
tio est s̄m Hein. boyc: qꝛ cum exhibitio nu
trimēti sit de iure naturali primeuo: cōmu
ni oībus aīalibꝰ: s̄m ꝙ non ē q̄rendū q̄s fi
delis sit q̄s infidelis: qꝛ nec hec aīalia dis/
cernere scirent. Ergo q̄ iure patrem cogno
sco: eodē scȝ subueniēduȝ iudico: ⁊ ip̄m in
p̄misso casu cūctis p̄fero. Preterea: si pa/
ter malꝰ ē alia rōne videt᷑ sibi magis sub/
ueniēdū: qꝛ si moriat᷑ aīe piculū īminet: si
viuat sperādū ē de miscđia dei q̄ non vult
mortē peccatoris: ⁊ q̄ non venit vocare iu/
stos s̄ peccatores. Hec etiā fuit opinio Ho
sti. ⁊ Gof. ⁊ Ray. Tho. aūt scđa. 2ᵉ. q. xxxj
ponit adhuc aliā rōneȝ dicēs: ꝙ nulliꝰ be
nefactoris beneficiū ē tantū sicut p̄ris vel
parentū. Et ideo parētes ī recōpēsādis be
neficijs: sūt oībꝰ alijs p̄ferendi: nisi necessi
tas ex alia pte p̄pōderaret: vel aliq̄ alia cō
ditio: puta cōmunis vtilitas eccl'ie vl' rei/
publice: cū enī bonū cōmune multoꝝ diui
nus ē q̄ȝ bonū vniꝰ: dignū ē ⁊ ꝟtuosum ꝙ
q̄s ꝓ bono cōmuni reipublice spūalis vel
tpalis etiā ꝓpriā vitā exponat piculo. Sȝ
in ceterꝭ pentes oībus sūt p̄ferēdi: ceteris
paribꝰ. Et lȝ ꝯdictū ē ꝙ pentes debēt the/
saurizare filijs: ⁊ nō ecōuerso: tñ ī extreme
necessitatꝭ articulo: magis liceret deserere
filios q̄ȝ parentes: q̄s nullo mō deserere li
cet ꝑpter beneficioꝝ susceptoꝝ obligatio
nē: vt ptȝ p ph̄m in. viij. ethi. hec Tho. cō/
cordat Pet. sup. iij. di. xxix. Sexto cōse/ C.
quēter queri potest de patre q̄ lapsus ē in
heresim: vtrum filius debet illū accusare
⁊ prodere vel occultare ⁊ alere. Ad hoc re
spondet Asteñ. ⁊ Alex. an. ꝙ pater hereti
cus aut sibijp̄i tm̄ officit: vtpote qñ est oc/
culte: nec alicui p illā inficere q̄rit: ⁊ tunc
debet occultari ⁊ ali: aut etiā alios sua pra
ua doctrina corrūpit ⁊ tūc tenet᷑ filiꝰ accu/
sare patrē: cuiꝰ ratio ē: qꝛ tenet᷑ honorē pa
tris celestis p̄ferre honori patrꝭ carnalis:
vñ pater carnalis q̄ dehonorat patrē cele/
stem nō est sustētādus. Sed filius in eo ca
su ꝯsideret illđ euāgelicū. Qui diligit pa
trē aut matrē plus q̄ȝ me nō est me dignꝰ:
vñ Deut᷑. xxxiij. dꝛ ꝙ ī laude leui. Qui di/
xit patri suo ⁊ matri sue nescio vos: ⁊ fra/
tribꝰ suis ignoro illos ⁊ nescierūt filios su
os: hi custodierūt eloquiū tuum ⁊ pactuȝ
tuū seruauerūt: ⁊ hoc ꝯtigit quando iussu
Moysi īterfecerūt idolatras chorizātes ⁊
zelati sunt zelū dñi: vt ptȝ in Exodo. Se
ptimo insup q̄ri pōt cū s̄m legē canonicaȝ
filius spuriꝰ ali debeat a parentibꝰ: vtꝝ s̄
pater aliq̄d possit legare filio spurio ꝓ ali/
mētꝭ. Ad h̄ Barto. ff. de his q̄ vt indigni.
l. fi. rñdet ꝙ sic: p lr̄aȝ: ex̄ de eo qui dux. in
ma. quā pol. p adul. c. cū haberet: vbi pa/
pa p̄cipit ꝙ talibꝰ a parētibꝰ debet fieri ꝓ
uisio necessitatū: s̄m ꝙ parētibꝰ suppetūt
facultates: dūmodo tñ nō leget eis īmode
rate. Poterit etiā sic legare ꝓ alimētis in
vita filij: ꝙ post eius obitū legatū cedat fi
lijs filij. Idē tenet Baldeuomꝰ. C. đ sacro
sanc. eccle. l. j. Et idē dicit Bar. in dicta. l.
fi. de dote: qꝛ pater pōt legare filie spurie
ꝓ dote eadē rōne: qđ nota singulariter: qꝛ
sepe accidit: ⁊ licȝ leges ꝯdicāt q̄ tales nō
solū repellūt a successione paterna: s̄ etiaȝ
negāt ip̄is alimēta: vt ptȝ ex̄ q̄ fi. sint le. c.
p venerabilē: in fi. qđ inductuȝ ē de rigore
iuris ciuilis ī de testatiōe crimīs: vt dicit

glo. in dicto. c. cū hr̄et: tn̄ valebūt legata ꝓ
missa etiā ī terris q̄ nō sunt ecclie: qꝛ vt dic̄
ibidē glo. ad fi. hoc ius ꝑfert̄ ciuili: quia
innitit̄ iuri naturali: eo ꝙ educatio filioꝝ
ē de iure naturali. Or si querit̄: vtruꝫ ꝗ
mulier posset filios ꝺ adulterio susceptos
sibi successores heredes īstituere. Ad hoc
dicendū ꝙ sic: qꝛ q̄libet pōt sibi heredē in/
stituere eū q̄ nō ꝓhibet̄: seruata semꝑ legi
tima ꝑte liberis suis. De q̄ legitima vide/
bit̄ in sermone scd̄o sequēti. Verūtn̄ vir le
gitimos habēs filios: si viuente vxore du
cat aliā scientē illud impedimentū: ⁊ ex ea
filiū vel filios habeat: ꝺm Guil. tales filij
adulterini nō pn̄t patri succedere in here/
ditate: sed tenent̄ restituere totā heredita
tem filijs prioris matrimonij: cū oīb⁹ fru/
ctibus mala fide ꝯsūpt̄: quātūcūq̄ opor/
teat eos egere vel mēdicare: nisi bona fide
cōpleta sit legitima ꝑscriptio: maxīe si etiā
post cōpletam ꝑscriptionē retinēt bonā fi/
dem: tūc enī nō tenent̄: ⁊ sic tales filij tāq̄
in pessima cōditione geniti ab oīmi heredi
tate excludunt̄: posset tn̄ eis aliquid in te
stamento legari: īmo debet eis fieri alimē
toꝝ ꝓuisio: vt in dicto. c. cuꝫ haberet: vbi
ponit̄ idem casus: nam licꝫ parentū mali/
cia non noceat filijs quo ad deū tamen ad
puniendū crimē parentū filijs nocet quo
ad penam tēporalē. Exemplū primi: dicit̄
enī di. lvj. c. nunq̄ de vitijs erubescam⁹ pa
rentū: sed vnū illud queram⁹ et semꝑ am/
plectemur scꝫ virtutem ⁊ hmōi: etiā si ali/
enigenā habet matrē: etiaꝫ si fornicatione
pollutam ⁊ quolibet hmōi de decore sordi
datam: nihil tn̄ de eius aut vilitate fusca/
bitur aut crimine polluet̄. glo. ibideꝫ hoc
vult dicere: ꝙ ille q̄ natus est ꝺ parentib⁹
ꝓrsus alienis a virtutibus: dum tn̄ ipe sit
bonus melior est q̄ ille q̄ nat⁹ est de bonis
parētib⁹ cū ipe sit malus: ⁊ ibidē. c. nasci.
vbi ponit ꝯuenientē similitudinē: vide si
placet. Exemplū secūdi ponit̄. vj. q. j. c. si
q̄s. vbi narrat̄ lex imꝑatoꝝ Honorij ⁊ Ar
chadij: q̄ talis ē: ꝙ si q̄s inierit ꝯspiratio/
nem aut susceperit vel dederit ꝯspirationis
sacr̄m: de nece viroꝝ illustriū q̄ sunt ī con
sistorio imꝑatoꝝ: vel etiā senatoꝝ virorū:
vel etiā imꝑatorib⁹ militantiū: hic inquā
ac si actu ꝑfecerit maiestatis re⁹ gladio fe/
riet̄: bonis eius fisco imꝑatoris addit̄: fi/
lijs aūt ei⁹ vitā imꝑatoria lenitate ꝯcedūt:
ꝟ a successione oīm ꝓximoꝝ habēt̄ alieni:
nec aliq̄ testamēta recipiēt: ꝟ ꝑpetuo egen
tes paupes ⁊ infames erūt: vt sit eis mors
in solaciū ⁊ vita ī suppliciū nisi reuelassent
illā ꝯspirationē: hec ibi. Ad laudē dei.

Quomodo filij spurij ⁊ similes succedunt parentib⁹ in testamento vl̄ ab itestato: ⁊ quomodo nō: Sermo VI

Onora patrem et
ma. ⁊c̄. Occasiōe eoꝝ q̄ tacta sūt
de successione filioꝝ illegitimoꝝ
in testamēto ꝑentū vel ab ītestato. Que A
ri pōt: vtꝝ oēs filij illegitimi: cū legitimis
matri saltem nō illustri succedere pn̄t: ⁊ ꝙ
sic videt̄ ꝑ. ff. vn̄ cognati ī le. hac ꝑte: ⁊ ī. l.
si spurius: ⁊ in. l. modestin⁹: ⁊. ff. de inoffi.
testa. in. l. si suspecta. §. de inofficioso: nam
oīs fili⁹ illegitimus ē: nisi ex iust̄ nuptijs
susceptus sit: videt̄ ꝗ ꝙ oēs illegitimi q̄q̄
a paterna successione repellant̄: vt ī auc̄.
quib⁹ mo. na. effi. legit. §. vlt̄. coll̄. vj. ⁊ ī. c.
ꝑ venerabilē: in fi. ex̄: qui fi. sint leg. vbi di
cit: tales scꝫ māseres et spurios ꝺm leges
esse ꝑuandos successiōe paterna: nō tn̄ di/
cit materna vt patꝫ ꝑ iura ꝑallegata: q̄ ne
dū filiū naturalē tm̄ ex ꝯcubina ꝓcreatuꝫ
ad matris successionē admittūt: ꝟ etiā spu
riū: vt in ꝑdictis iuribus clare ptꝫ: ⁊ huic
opiniōi sat̄ assentire videt̄ Hosti. ī sūma
in ti. qui fi. sint le. in. §. an vtrūq̄ gen⁹ suc/
cedat. in fi. Ad decisionem aūt q̄stionis
hui⁹: videndū ē de differentia filioꝝ illegi
timoꝝ. Primo nāq̄ filij q̄dem sūt illegiti/
mi: q̄ dicunt̄ naturales tm̄. s. qui nati sunt
de legitima ꝯcubina: q̄ in domo tenet̄ q̄si
loco vxoris vnica: vt ptꝫ ex̄ de renūciatio/
ne. c. nisi cū pridē. §. ꝑsone: ī glo. Pro q̄ B
sciendū ꝙ leges ꝑmiserūt vt q̄s vnā cōcu/
binā habere posset nec ei penam imponūt
ex tali coitu: dūmodo tn̄ talem teneat q̄ de
iure posset esse cōcubina: in qua q̄deꝫ mul
ta ꝯcurrere debent ꝺm Petꝝ ꝺ vnzola su/
per tractatu notulaꝝ. Primo ꝙ nō sit vir
go: quia stuprū in virgine cōmittit̄: vt. ff.
ad. l. iuliā. de adul. ⁊ stu. l. iter. §. libertas:
quod punitur ꝑ. l. vt instit̄. de public̄. iuꝺ.
§. item lex. in fi. §. Potest tamen assumere
virginē in ꝯcubinam absq̄ legis punitio/
ne: si prius ꝓtestetur ꝙ eam in cōcubinam
habere velit: maxime si est de vili genere:
ꝙ si non ꝓtestaretur: tunc haberet illā ac/
cipere ī vxorem ⁊ si recusaret de stupro pu

nlret: vt. ff. de ɔcubinis. l. iij. ꝛ ꝺm hoc na
turalis dicit natus de cõcubina q̃ i domo
tenetur quasi loco vxoris vnica vt dicit i
glo. ex de renũ. c. nisi cũ pridẽ. in. §. ꝑsone.
Scđo nõ debet esse vidua honeste viuens
q2 stuprũ etiã ĩ tales cõmittit: vt. l. ꝑalleg.
si libertas. ꝛ. §. item lex: nisi spãliter ꝓteste
tur ꝙ talẽ viduã in ɔcubinã habere velit:
inhonestã tñ sine ꝓtestatiõe posset in ɔcu/
binam accipe: vt. ff. de cõcub. l. j. §. ꝛ puto.
§. qui autẽ. Tertio nõ debet eẽ affinis nec
sanctimonialis: vt. ff. de cõcub. l. j. §. si q̃: ꝛ
l. penul. Quarto ad h̃ vt possit habere cõ/
cubinã: non debet habere vxorem nec ipa
virũ: vt. ff. de cõcub. l. j. Quinto sicut non
põt habere duas vxores: ita nec duas ɔcu
binas. Sexto retinere debet ĩdubitato af/
fectu ꝛ in domo: vt in aut. q̃b⁹ mo. na. effi.
sui iur. Septimo ɔcubina talis esse debet
que põt eẽ vxor: vt in aut. vt li. ma. ꝛ auie.
§. ad hoc. Qui ergo talẽ mulierẽ sibi assu
mit in ɔcubinam: ex penam legis ẽ: lz non
sit extra penã canonis: eo ꝙ canon omnẽ
fornicationẽ dãnat: vt plene notat ꝑ Jo.
an. in cle. ꝺ heret. ad nostrũ: circa mediũ:
x. vij. sicut nec iure diuino ꝑmittit. Fili⁹
igit qui de tali muliere nascitur naturalis
tñ est: ꝛ talis filius ab intestato succedere
non põt in bonis paternis: si pater alios
filios legitimos vel nepotes. i. filioꝝ fili/
os habet. Nec pater testamentũ faciẽs te/
netur talem naturalẽ instituere: nec aliq̃d
relinquere ꝺm leges: nisi velit: põt tamen
illi prouidere si voluerit eo modo qui po/
netur in sermone sequenti in scđa q̃stione.
Uerũtamen in bonis maternis filius na/
turalis tñ succedit cuz legitimis filijs ab
intestato: vt. C. ad senatuscon. or. si qua: ꝛ
extra de renun. c. nisi cum pridẽ. §. ꝑsone. ĩ
glo. Jus vero canonicũ quod mitius agit
tales naturales admittit ad institutionez
ipius hereditatis: saltem in aliqua parte
salua dũtaxat filijs legitimis portiõe legi/
tima: qui sine causa exheredari nõ possũt:
de qua portione videbit in sermone sequẽ
ti: cui etiam portioni nullum grauamẽ im
poni potest in legando: vt. C. de inoffi. te/
sta. l. om̃i mõ: ꝛ duabus legib⁹ sequẽtib⁹:
cetera tamen legare potest in testamentuz
ad pias causas vel etiam alienis. Et si q̃s
testatorem ꝓhibere voluerit ab heredita/
te: ꝺm leges erit repellẽdus: vt. C. si quis
autẽ aliquem testari prohibuerit. l. j. gene
raliter tamẽ omnes filij dicuntur natura/
les tñ: qui de soluto ꝛ soluta ꝓcreantur:
inter quos tẽpore cõceptus poterat eẽ ve/
rum matrimoniũ nulla lege ꝓhibitum: et
tales similiter a successione materna non
repellunt: nec ꝑ leges nec etiam ꝑ canoni
cas sanxiones. Unde dicit Jo. fa. insti. ad
senatuscon. orphi. in. §. nouissime: ꝙ nec ꝓ
pter iura canonica que reprobãt concubi/
natum repelluntur naturales a successiõe
materna: dũmodo non fuerint nati ex dã/
nato coitu. Secundo q̃dem filij dicuntur
manseres scilz illi ꝓprie qui de scorto nati
sunt. Tertio q̃dem filij dicũtur spurij q̃ C
nati sunt de ꝓfesso vel ꝓfessa: vel etiam de
his q̃bus nubere non licet. Quarto qui/
dem filij dicũtur nothi: scz qui de adulte/
rio nati sunt: sicut enĩ notha dicit febris
que affligit sicut quartana: ꝛ tamẽ non est
vera quartana: sic nothus qui vere videt
filius ꝛ tamen non est: hec patent extra de
renun. c. nisi cum pridez: in. §. ꝑsone: ĩ glo.
generaliter tamẽ omnes ex coitu damna/
to ꝓcreati spurij plerũqꝫ vocantur: ꝛ om/
nes tales ꝺm rigorem iuris ciuilis ab om̃i
ꝓrsus beneficio excluduntur: vt. C. de na
tu. liberis: et ma. eorum: aut. licet patri.
vnde tales nec dicũtur legitimi: q2 nec de
legitimo coitu sunt: sed de incestuoso ne/
phario vel damnato: nec etiam dicuntur
naturales de fictione iuris: quia iura fin/
gunt naturam non esse cooperatam: vt in
aut. quib⁹ mo. natu. effi. sui iur. §. fi. vnde
ꝺm leges tales filij non soluz repelluntur
a successione paterna: sed etiam negantur
eis a patre alimẽta: vt ĩ dicta aut. licet pa/
tri: ꝛ. C. de ĩcest. nupt. aut. ex cõplexu: qđ
inductum est de rigore iuris ciuilis in de/
testationem criminis: vt dicit glo. c. cum
haberet: extra de eo qui dux. in ma. quam
pol. per adult. Jus tamen canonicũ rigo/
rem illum mitigat in eodẽ. c. cum haberet:
dicẽs: Sollicitudinis tamẽ tue intererit:
vt vterqꝫ liberis suis ꝺm ꝙ eis suppetunt
facultates necessaria subministret: super
quo dicit glo. Hoc enim quod dicit hic in
telligitur de benignitate canonica: que vi
gorem sumit a iure naturali: nam educa/
tio liberorum est de iure naturali: vt patet
j. di. ius naturale: vnde ius istud ꝑfert ci/
uili: hec glo. De hoc etiam patz. ff. de lib.
ag. si quis a liberis. j. Rñ. ꝛ. §. si q̃s: et. C.
de alen. li. si cõpetenti: ꝛ. l. vl. Dicẽdũ igit
ꝙ solum illi illegitimi: siue sint spurij siue
alij: nõ tamẽ nati ex coitu dãnabili: q̃uis

non patri tñ matri succedũt cũ alijs legitimis nisi mater eẽt illustris: sicut tenẽt glose ordinarie iuris ciuilis. C. ad senatuscõ. orph. in le. si q̃ illustris. Et cõiter doctores in eadẽ lege tenẽt cũ glosis. Sic etiã tenet glo. insti. ad senatuscõ. orphi. in. §. nouissime: ꝛ etiã in dicta. l. si suspecta. §. j. ꝛ. ff. de inoffi. testa. q̃s glosas cõiter oẽs doctores sequũt. Odoff. Albri. de rosat. Cy. Bar. ꝛ Bal. in dicta. l. si q̃ illustris. Spec. etiam ita tenet ĩ titulo de successiõe ab intest. circa mediũ. v. ß nũquid spurij: nam qñcũq coit⁹ ex quo nat⁹ ẽ spuri⁹ põt de incestu vł adulterio accusari: scȝ ĩpa mater: tũc talis fili⁹ ei nõ succedit: qđ etiã satis sentire videt ibidẽ Jo. an. ĩ addic. sic etiã tenet Jo. fa. in dicto. §. nouissime: adijciẽs ꝙ nec ꝓpter iura canonica q̃ reprobãt ↄcubinatũ repellunt naturales dũmodo non fuerint nati ex dãnato coitu: vñ generaliter tenẽdũ ẽ ſm Pe. de vnzola: sup tractatu notulaꝝ: ꝙ sicut filij ex dãnato coitu de rigore iuris ciuilis nõ succedũt patri: neq ex testamẽto: neq ab ĩtestato: qꝛ nec pater põt eis ex testamẽto aliq̃d relinquere: nec iure institutiõis nec etiã iure legati: vt in aut. q̃b⁹ mo. na. effi. sui iur. §. fi. sic etiaȝ matri nõ succedũt: nec ex testamento nec ab intestato: si nati sunt de tali coitu q̃ possit accusari de adulterio: secus tñ esset si de coitu nõ dãnato nascerett: vt in filio in meretricio nato seu vulgo ↄcepto: qꝛ tũc succedũt matri cũ legitimis filijs: nisi mater esset illustris: ꝛ a matre ꝛ ascẽdẽtib⁹ p matrẽ debent institui vel exheredari: cũ causa legib⁹ approbata: vt insti. ad senatuscon. orphi. §. nouissime: ꝛ in dicta. l. si suspecta. §. j. Ut aũt pleni⁹ ĩnotescat detestatio criminis hui⁹ in iure ciuili sciendũ: ꝙ ſm leges tali spurio nihil reliqui põt nisi alimenta: etiam si relinquat ꝓ aĩa nisi pater reliq̃rit tali filio sub hac ↄditione. s. si monasteriũ ingrediat tũc enĩ tenet relictũ qđ ẽ singulare dictum: vt. C. de sacrosan. ec. l. j. Nec etiã spurius eligi põt ĩter paupes p executorẽ a patre datũ nec etiã p epm: nisi q̃ ad alimẽta: ꝛ si vltra sibi ↄfert: põt eps reuocare. Nec etiã p̃scribere põt longo tpe: qđ recipit ab epo vł testatore lege ꝓhibente: qꝛ titulus ẽ a iure reprobat⁹: ꝓpter fidem tñ bonã ex auctẽ supioris p̃sumptã: bñ p̃scriberet spacio. xxx. annoꝝ: vt. C. de epi. ꝛ cle. l. id qđ paupib⁹: vbi q̃ritur: an etiaȝ executor: ꝙ si spurius ex opinione cõi legitimus reputet: heres tñ institui nõ potest adeo ꝙ nec vsucape põt ꝓpter legis interdictũ: vt. C. đ sentẽcijs ꝛ ĩterlo. oĩm. iudi. l. ij. v. pone. Ratio vero cur spuri⁹ institui nõ põt nec etiã illi p viã cõtractus cõferri põt est ista: qm̃ act⁹ ꝓpter turpitudinẽ agẽtis reprobat⁹: nulla consuetudine ꝓmitti põt: ꝛ equipatur actui de iure diuino ꝓhibito: sic ꝙ p hoĩem statui nõ põt: ꝛ idõ spurio relictũ applicat venientib⁹ ab intestato: vt. ff. đ testa. le. testĩ factio. verũtñ ex q̃ testator seruatis heredibus portiõe canonica: cetera semp legare põt in testamentũ ad pias causas vel etiã alienis: nec ĩuenitur cautũ in iure canonico delegando talibus spurijs q̃ ex dãnato coitu sũt ꝓcreati: nõ video cur non possit etiã illis legari de benignitate canonica: dũmodo tñ non leget eis ĩmoderate: ß de hoc dictũ ẽ in sermone p̃cedẽti. Qꝛ si obijcit de cõstitutiõe vel ↄsuetudine quarũdã terraꝝ: q̃ scȝ illegitimi succedũt in bonis maternis: ꝛ plures illud ĩtelligere volũt indistincte de oĩbus illegitimis ex quocũq coitu etiã dãnabili q̃ posset accusari: vt dictũ est. Ad h̃ dicendũ ꝙ tales nõ recte sentirẽt: qꝛ talis ↄsuetudo sic ĩterp̃tari debet vt min⁹ deuiet a iure cõi: ꝛ non sit ei ↄ̃ria quantũ possibile sit: vt ex̃ de cõsue. c. cũ dilectus: vnde ꝛ ↄsuetudo recipit ĩterp̃tationẽ a rõne iuris cõis: qñ verba ↄsuetudinis formaliter nõ repugnãt: vt ꝓbat in. c. j. §. porro. in ti. q̃lit olim feudũ alienare poterat: coll. x. Dicta ergo cõsuetudo deponens illegitimos filios seu naturales tm̃ ꝛ spurios ad successionẽ maternaȝ admitti: sic intelligi debet: vt magis iuri cõmuni ↄueniat ꝛ sit illi ↄformis. Ad hoc faciunt notata p Jo. an. in. c. j. de consti. li. vj. ꝛ ꝑ Bar. ff. ad. l. falc. in. l. j. in prin. sic scȝ ꝙ nati ex dãnato coitu rõne cui⁹ mater accusari posset: repellãtur ab eis successione: p̃sertim cum spurius non sit vulgo q̃situs patre scȝ ĩcerto: sed ex patre certo: qui etiam si soli eẽnt nõ extante filio legitimo: matri etiam nõ illustri: minime succederent: vt clare dicit textus in. l. si illustris. C. ad senatuscon. orphi. vbi etiam rõnem glo. Bal. approbat: eo scȝ ꝙ talis amplexus ẽ a iure accusabilis: secus tamen esset de amplexu mulierũ solutarum ꝛ vulgo ꝓstitutaruȝ: cum quo cõcordant oĩes doctores: ꝛ ita deciditur in aut. quibus mo. natu. effi. sui iuris. Ad laudem dei.

De cognatiōe ⁊ successione ab intestato ac legitima portione: de his quoq; qui testamenta condere possunt: Sermo VII

b Onora patrē ⁊ ma
trē. ⁊c. Cū tactū sit in sermone
p̄cedenti de successione heredi/
taria ⁊ testamētis lucidi⁹ hāc materiā pro
A sequi cupiētes. ¶Primo querimus de suc
cessione ab intestato: quot. s. modis dicit̃
aliquis decedere intestat⁹. Ad hoc dicen/
dū q̄ q̃ttuor modis. ¶Primo. s. si nullū te/
stamentū fecit. Secundo si fecit ⁊ nō iure:
Tertio si iure fecit ſ; postea ruptū ē: vt pu/
ta nato ei filio. Quarto si nō est ruptū sed
heres noluit adire hereditatē sicut de quo
dam sancto patre legit̃: vt insti. de here. q̄
ab in. in p̄n. ⁊ de iure cōi laico morienti ab
intestato pri⁹ succedūt descēdentes: secun/
do ascēdētes: tertio ꝓximiores collatera/
les. vt in auc̃. de here. ab in. in prin. his oī/
bus desinētib⁹ succedit vir vxori ⁊ ecōuer
so. vt. C. vnde vir ⁊ vxor. l. j. Ultimo vero
succedit fisc⁹: vt. C. de bonis vacan. l. j. ⁊. ij
Clerico vero intestato morienti: succedūt
cognati f̃m ordinē p̄notatū: in bonis saltē
q̄ p̄sone intuitu sibi obuenerūt. xij. q. vl. c.
vlt. vbi dicit. Quicunq; ex gradu ecclesia
stico sine testamēto ⁊ sine cognatōe disces/
serit: hereditas eius vbi deseruiuit euolua
tur: vbi ōndit q̄ cognati debēt p̄cedere q̄
si defecerit eccl'ia succedit quasi fisc⁹: vt p;
ex̄ de successionib⁹ ab intestato. c. vlt. Et h̄
intellige cū res clerici decedētis manifeste
sunt distincte a rebus eccl'ie: secus aūt si fu
erint ita cōfuse: q̄ dubitet̃ an cleric⁹ habu
it aliq̄d ꝓprij vel nō: tūc eñi p̄sumit̃ totū
ꝓ ecclesia ⁊ totaliter sibi vēdicat. vt p;. xij
q. iij. c. quicūq; de sacerdotib⁹ vel mistris
ꝓ sua vtilitate atq; amicia glo. i. ꝓ suo vti
li officio q̄ medicus vel successione ab inte
stato quocūq; mō aut p̄ scripture seriē ali/
quid meruerit ab aliq̄ p̄cipe in reb⁹ eccle/
sie nō poterit numerari: ſ; q̄d exinde volue
rit facere eoꝝ arbitrio subiacebit: q̄ si hoc
post eoꝝ mortē inordinatū fortasse remāse
rit glo. q̄r intestat⁹ decessit ecclesia cui pre/
fuit vel minister extitit hoc sibi ī p̄petuum
vendicabit. glo. si nō h; heredes. Et nota
q̄ ɔsanguinitas quo ad successionē in he/
reditate durat vsq; ad. x. gradū. vt patet
xxxv. q. v. c. ad sedē. ⁊ hoc numerando f̃m
leges vbi quelibet p̄sona addit gradū: vt
pote duo frēs sūt in secūdo gradu: ⁊ eorū
filij in quarto: ⁊ sic ꝓcedendo vsq; ad deci
mū sicut ī eodē. c. māifeste declarat Alex.
papa. ij. Secūdo q̄ri pōt: vtrū filij natu/
rales cōputant̃ in prima cognatiōe: ita q̄
aliq̄ mō succedere p̄nt p̄ri ī hereditate. Ad
hoc dicēdū q̄ filij spurij. s. q̄ ex dānato coi
tu sūt f̃m leges oī ꝓrsus b̄nficio excludū/
tur: vt dictū ē: ſ; tamē interest ep̄i facere q̄
vterq; parentū talibus liberis necessaria
sub ministret: f̃m q̄ suppetunt facultates
iuxta sanxionē canonicā: vt p; ex̄ de eo q̄
dux. in vxo. quā pol. p̄ adul. Alij vero filij
naturales si pater h; alios legitimos fili/
os vel nepotes: tunc succedere nō possunt
licet tñ patri dari vel relinquere filijs na/
turalibus ac eoꝝ matri vnciā vnā ⁊ nō vl/
tra: vel soli ɔcubine semiunciā ⁊ nō vltra.
vt. C. de naturali libe. l. matre: ⁊ hoc f̃m le
ges. sed ius canonicū admittit eos ad in/
stitutionē hereditatis salua semp̄ legitima
portione legitimis filijs: de q̄ videbit̃ īfra
Or si pater nō h; aliquos legitime descen
dētes ſ; habet ascēdētes: tūc legitima par/
te. s. tertia parte relicta ascēdētib⁹ reliquū
inter naturales distribuere pōt. Or si nec
descēdētes nec ascēdētes habeat: tunc lic;
ei instituere naturales insolidū heredes:
vt. C. de natu. li. auc̃. licet. Or si nec legit/
timi supsunt nec legitima ɔiunx: tūc natu/
rales ab intestato succedūt in duabus vn
cijs: ita tñ q̄ si mater supest: virilis ei por/
tio de ip̄is det̃. Or si sola vxor supesset: tūc
naturales tñ in nihilū succedūt: nā licet
vxor nō succederet ex q̄ sunt alij agnati: si
tñ ip̄a supest: facit q̄ naturales non succe/
dunt sed defert̃ hereditas alijs legitimis
successorib⁹: vt dicta auc̃. licet patri. Ad B
huius aūt declarationē p̄mo sciendum q̄
hereditas diuidit̃ in. xij. p̄tes q̄ appellant̃
xij. vncie: vt p; in insti. de heredib⁹. §. here
ditas: ⁊ habēt ista noīa vncia. i. vna pars
vncie: bicuns: tricuns: q̄drans: quincuns
semis. i. medietas hereditatis: vel sexcūs
septuns: bissedodrās: dexcuns: vel decūs
deunx. Et appellatiōe assis vel ponderis.
xij. vncie cōtinent̃. Secūdo v̄o sciendum
de legitima portione: q̄ triplex ē legitima
portio. ¶Prima q̄ ē debita iure nature: ⁊ d̄r
debitū bonoꝝ subsidiū: ⁊ hoc debet̃ filijs
tñ q̄ sine cā exheredari nō p̄nt: ⁊ huic por/
tioni nullū grauamē īponi pōt. ſ. ī legādo.

vt.C.de inoffi.testa.oĩmodo.⁊ duab⁹ legib⁹ seq̃ntib⁹:⁊ hec ẽ talis:ꝙ si sũt quattuoꝛ filij vel infra:debẽt hr̃e tertiã ptẽ hereditatis.Si vo sũt q̃nqꝫ vel vltra debent hr̃e medietatẽ ei⁹ qđ eis deferebat̃ ab intestato:vt.C.de inoffi.test.auc̃.nouit.qđ sane intelligi dꝫ detractis debitis si q̃ essent. Scđa vo portio legitĩa đr q̃rta falcidia:q̃ debet̃ iure instõnis:vt cũ aliq̃s ẽ institut⁹ heres:⁊ illa hereditas ẽ exhausta p legata tũc institut⁹ põt detrahere sibi vsqꝫ ad q̃rtã ptem hereditatis detrahendo.ſ.de singulis legatis nisi ad pias cãs:vt ptꝫ ex̃ de testa.⁊ vl.vo.c.raynaldus.ad fi.vide glo. ibidẽ in fi.⁊.C.ad.l.falcidiã.p totũ. Tertia deniqꝫ portio dr̃ trebellianica q̃ locũ hꝫ qñ q̃s institut⁹ heres rogat̃ vt alij restituat hereditatẽ:⁊ talis institut⁹ retinere põt q̃rtã ptẽ de tota hereditate:vt instic̃.de fideiuſ.here.§.ij.⁊.C.ad trebel.p totũ:⁊ hᵒ detrahit̃ de vniuersitate hereditatis:⁊ ĩ hᵒ cõputant̃ legata ⁊ donationeſ.ff.ad.l.fal. in quarta.Nontant̃ hec.ex̃ de testa.⁊ vl. vo:in.d.c.raynald⁹.⁊ hec quidem de iure sunt:verũtñ circa hec diuersaꝝ terraꝝ ẽ varia ꝯsuetudo:q̃ si rõnabilis sit ⁊ prescp̃ta seruari dꝫ.Pretera cum q̃libet teneat̃ aliquẽ vel aliq̃s aut collegiũ aut hmõi sibi ĩ heredẽ instituere:qꝛ sine heredis institutõe nõ eẽt testm̃:vt.C.e.inuenim⁹.§.ꝙ si ñ fuerit.Jđ testatoꝛ si habeat ascẽdẽtes vel descẽdẽtes illos ĩstituere dꝫ heredes saltẽ ĩ eorũ legitĩa portiõe:vt.C.de inoff.test.auc̃. nouissima.Oꝛ si nec ascẽdentes nec descẽdẽtes hẽat:tũc ſm leges põt alios instituere quoscũqꝫ velit:tñ vt ait sanct⁹ Tho.ĩ qđ libetis.Si pximi illa hereditate manifesta nccĩtate indigerẽt:tunc tenet̃ eis hereditatẽ dimittere:saltẽ ex debito honoris parentele:qꝛ cũ p̃cipit̃.Honora pa.⁊ ma.p̃cipit̃ etiã honora pentelã ĩ his q̃ ad pentelã ptinẽt:⁊ hoc dico nisi eẽnt mali ⁊ hmõi bonis indigni.Oꝛ si pximi non indigerent nccĩtate manifesta:tũc libere põt in alios diffundere:dicẽte dño.Uade vẽde oĩa que habes ⁊ seq̃re me. Tertio q̃ri põt quõ licitũ eẽ põt extantib⁹ legitimis filijs ꝯdere testm̃ alienis:vl' etiã p pijs causis:p̃sertiꝫ cũ.xvij.q.iiij.c.fi.ꝯtinet̃ ꝯrĩũ:⁊ sunt vba Augu.in sermõe đ vita clericoꝝ:dicẽtis: Quicũqꝫ vult exheredato filio heredẽ facere eccl'iaꝫ q̃rat alteꝝ q̃ suscipiat nõ augustinũ:ĩmo deo ppicio neminẽ inueniet:et ponit ibi Gratianus exẽplũ laudabile sc̃ti Aurelij carthaginẽsi epi.Quidã eni cum filios ñ hr̃et nec speraret:res suas oẽs donauit eccl'ie retento sibi vsufructu:nati sũt ei filij:reddidit ep̃s ei nec opinãti oĩa q̃ ille donauerat:in ptãte hẽbat ep̃s nõ reddere ſ iure foꝛi nõ iure poli.Ex q̃bus verbis videt̃ ꝙ ex iure dĩno fuit ep̃s obligat⁹ ad oĩa reddẽda ppter insperatã plẽ:⁊ iđ arguit ibi glo.dices:Nonne fili⁹ natus iure qñqꝫ reuocare põt legitimã portionẽ suam si pr̃ oĩa bona sua donauit.C.de inoffi.dona.si totas:nã aliq̃s libero suo dedit bõa sua cũ crederet se nõ habituꝝ filios legitimos:nunq̃d fili⁹ postea nat⁹ nõ solũ ptem ſ etiã totũ reuocabit.vt.C.de reuoca.dona.si vnq̃ꝫ.Rñ.veꝝ ẽ:⁊ qđ hᵒ đr intelligendũ ẽ ꝙ eccl'ia non cogit̃ totũ reddere:ſ tm̃ legitimã portionẽ:vl' canon coꝛrigit legeꝫ qꝛ licet ad hᵒ nõ cogebat̃ iure actõis:tñ ex q̃dã eq̃tate naturali tenebat̃ q̃ suadet oĩa puidere:maxĩe ab eccl'ia q̃ tenet legẽ perfectiõis:verũtñ testatoꝛ seruatis heredib⁹ legitima portiõe:de rigore iuris semp põt alia legare in testm̃ ad pias cãs vel etiam alienis:ꝙ si quis testatorẽ testari phibuerit ſꝫ leges ab ei⁹ erit hereditate repellẽd⁹ vt.C.si q̃s aliquẽ testari phibuerit.l.j.

Quarto pinde q̃ri põt:qui sũt illi q̃ ſm iura testm̃ cõdere pñt.Ad hᵒ rñdet Hoff.ꝙ oẽs qui nõ phibent̃ a iure.Pro q̃ sciẽduꝫ ꝙ hi phibent̃ facere testm̃.Primo quidẽ filiusfamilias nisi phibuerit peculium castrẽse vl' quasi:vt pꝫ li.vj.de sepul.c.licet. vbi subdit̃ ꝙ q̃uis filiusfa.absqꝫ pr̃is assẽsu sibi possit eligere sepulturã:si supra pubertatẽ fuerit nihil tm̃ relinq̃re põt p aĩma sua p̃ter ip̃ius assensũ nisi peculiũ castrense vel q̃si castrense habeat.Pro q̃ scienduꝫ ꝙ peculiũ castrense đr illud qđ filiusfa.occasione militie a parentib⁹ vel alijs donat̃ vl' ip̃e in milicia acq̃rit:ſ quasi castrense ẽ: qđ filiusfamilias ex aduocatiõe vel alio officio publico pcepit:⁊ silr̃ qđ obuenit presbyteris vl' clericis ex officio in q̃b⁹ pater nihil iuris hꝫ ſ fili⁹ in eis pr̃familias censet̃:vt.ff.ad maceđ.l.j.c.vl.⁊.l.ij.⁊.C.de inoffi.testa.l.fi.Secũdo phibent̃ ĩpubes: seruus ⁊ furiosus q̃ nõ hꝫ lucidũ interuallũ ac pdigus cui ẽ bonoꝝ administratio ĩterdicta:⁊ mutus qui nihil loquit̃:⁊ surdus naturaliter q̃ oĩno nihil audit:vt insti.quib⁹ nõ ẽ pmiſ.fa.testa.p totũ.cec⁹ au

tē pōt facere cū solēnitate q̄ ponif. C. qui po.fa.test.l.hac cōsultissima. Tertio phibent religiosi q̄ oī ꝓprietati renūciauerūt ꝛ nihil ꝓprij habēt:nec hr̄e pñt q̄cunq̄ dispēsatiōe priuilegiati:qꝛ dꝛ ex̄ de sta.mo.c. cū ad monasterium.i fi.nec extimet abbas ꝙ suphabēda ꝓprietate possit cū aliq̄ monacho dispēsare:qꝛ abdicatio ꝓprietatꝭ sicͭ ꝛ custodia castitatis adeo ē annexa regule monachali.glo.de iure positiuo sequitur: vt ꝯ eā nec sūmus pōtifex posset licētiā indulgere:ꝛ glo.ꝯcoꝛ.ibidē.Si q̄s tñ filios hñs monasteriū ingredif nullo testamēto ꝯdito:pmittif ei diuidere cū filijs ꝛ inf illos:vt i auf. ō sctissimis epis.§.si q̄ mulier ꝛ.xix.q.vltia.c.vl.§.si q̄ mulier.Similiter ꝛ mulier testm̄ facere pōt q̄ncūq̄ voluerit ante ꝓfessionē cū ꝛ ad seculū reuerti possit:vt pȝ ex̄ de regu.c.statuimꝰ. Quinto occasionē p̄dictoꝝ q̄ri pōt:vtrū religiosus assumptꝰ ad epatū vl aliā p̄laturā cōdere pōt testm̄:p̄sertim cū.xviij.q.j.dꝛ.c. statutū est ꝛ rōnabiliter f̄m sctōs p̄res a synodo ꝯfirmatū vt monachus quē canonica electio a iugo regule monastice ꝓfessiōis absoluit:ꝛ sacra ordinatio de monacho epm̄ facit:velut legitimꝰ heres p̄rnam sibi hereditatē postea iure vendicādi habeat:sed q̄cquid acquisierat vl hr̄e visus fuerat. scȝ ante promotionē in episcopū monasterio relinquat:ꝛ abbatis sui qui fuerat f̄m regulam sancti Benedicti arbitrio.Ex q̄bus verbis videtur ꝙ religiosus in episcopum assumptꝰ nō tenef obedire p̄latis sue religionis:quia ē eis supioꝛ:nec etiā obligaf ad paupertatem:qꝛ velut legitimus heres p̄rnam sibi hereditatē iure vendicādi potestatē habet:vnde ꝛ ꝑ consequens eis videf eē licitū ꝯficere testamēta.Ad h̄ rñdȝ sanctꝰ Tho.scōa 2e.q.clxxxvj.ꝙ religiosus ad aliquā p̄laturā assumptꝰ:nullo mō ꝓprium habere pōt:nec hereditatē p̄rnaȝ sibi vēdicat q̄si ꝓpriā:s̄ tm̄ q̄si eccl'e debitā vt dicit ibidē gl. ꝛ subdif ibidē i tex. ꝙ pꝰq̄ eps ordiaf ad altare ad q̄d sanctificaf q̄d acquirere potuerit restituat. Similiter testamentū nullo modo facere pōt:qꝛ sola dispensatio ei cōmittitur rerum ecclesiasticaruȝ que morte finif ex qua incipit testamētum valere:vt apostolus dicit ad Heb.ix. Si tamē ex concessione pape testamētū faciat:tunc non intelligitur ex proprio facere testamentum sed auctoritate apostolica intelligitur esse potestas sue dispensatiōis āpliata vt eius dispensatio post mortē valere possit videāt ergo sibi qui a religiosis impudenter et damnabiliter talia recipiunt. Sed hic potest obijci cum aliquis factus est monachus omnia que habebat dedit monasterio:ergo ꝛ ius succedendi:qui enim dat omniā bona sua:dat ꝛ spem future actionis:vt.C.de donaf.l.iij.ꝛ ergo videtur ꝙ prius succedet monasteriuȝ. Ad hoc respondet glo.in dicto.c.statutum. ꝙ ius succedendi nō competit nisi post mortem defuncti:vnde ius illud nō dedit monasterio sed tantum spem solam:Sed illa spes euanescere debet:ex quo illa persona desinit esse filius monasterij:vt institu.de acqui.per arro.§.mortuo.Joh. Nimirum cum ꝛ si ante mortuus fuerit illa spes euanesceret.Quarto prohibentur clerici facere testamentum de rebus ecclesie tam mobilibus ꝙ immobilibus:ꝛ si alicubi de cōsuetudine facere possunt testamēta de talibus tamen ius est contrarium:vt patet extra de testa.ꝛ.vlt.vo.c.ad hoc tibi presentibus litteris innotescat ꝙ clerici de mobilibus que per ecclesiam sunt adepti de iure testari nō possūt:glo. multofortius nec de immobilibꝰ ꝛ.c.relatum.ij.vbi etiā subditur.Licet autem mobilia per ecclesiam acquisita de iure in alios pro morientis arbitrio transferri non possunt:consuetudinis tamen est nō īprobande:vt de his pauperibus ꝛ religiosis locis:ꝛ illis qui viuē ti seruierant:siue cōsanguinei sint siue alij aliqua iuxta seruicij meritum conferātur. Veruntamē si clerici habent patrimonialia vel que sibi aduenerunt aliunde: puta ex successione vel donatione facta persone non intuitu ecclesie:vel de illis que sibi ꝑ scripturam vel huiusmodi artificium acquisierunt:indubitāter de his testari possunt ꝛ donare.vt eo.ti.c.quia nos:ꝛ hec etiam locum habent si clericus sit in potestate patris vel aui constitutus:vt.C.de episco.ꝛ cleri.auten.presbyteris: licet in alijs personis secus sit. Quinto prohibentur vsurarij publici facere testamentū nisi prius cautionem debitam fecerint de restitutione plenarie facienda:ꝙ si contra fecerint irritum esse indicatur.li.vj.de vsuris.c.quāq̄.vbi dicitur i fine.Nullus manifestorum vsurariorum testamentis intersit:aut eos ad ꝯfessionem admittat siue

Testamenta inhibita clericis de rebus [illegible]

ipos absoluat: nisi de vsuris satisfecerint:
vel de satisfactione ꝓ suaꝝ virib⁹ faculta/
tum p̄stet vt p̄mittit idoneā cautionē. Te
stamēta quoq₃ manifestoꝝ vsurarioꝝ alit̄
facta nō valeant: sed sint irrita ip̄o iure: et
sil'r q̄ ad iudiciū aīe intelligendū ē de qui/
buscunq₃ alijs bonis iniustis de quib⁹ fie
ri nō pōt testm̄. Nimirū cū ꝛ heres sciens
ꝙ hereditas se nō extēdit vltra debita siue
ex cōtractu siue ex maleficio vel q̄si nihil
dare debet legatarijs: nec sibiip̄i retinere
donec creditorib⁹ satisfecerit qui sunt ī iu/
re potiores vt videbitur latius postea. Ad
laudem dei omnipotentis.

Utrum liceat dare hereditatem extraneis: ꝛ de executiōe testamē/ti: solutione debiti ac restitutione iniustorum: Sermo VIII

Onora patrem et
b matrē ꝛc̄. Occasione eoꝝ q̄ prece
dēti sermone dicta sūt de testa/
mētis. Queri pōt primo generaliter: an
A liceat hoī dare hereditatē suam extraneis
exclusis ꝓprijs ꝯsanguineis: p̄sertim cū
deficiunt cognati in linea descēdētiū ꝛ as/
dētiū: ꝛ videt̄ ꝙ nō: q₂ qui priuat aliquem
iure suo: facit iniuriā ꝓximo: qd̄ eēt cōtra
charitatē: ꝫ oēs attinētes habēt ius ī here
ditate si ꝯtingat eos supuiuere: in ꝯtrariū
etiā videt̄ ꝙ nihil est magis rōni ꝯsonū q̄̄
vt cuilibet liceat dn̄ium rei sue transferre
in quē velit: ꝫ ꝛc̄. Ad hanc q̄ōnē rn̄det san
ctus Tho. in q̄olibetis: ꝙ hō hoī dupliciter
obligat̄. s. hūano iure ꝛ diuino. Jus autē
hūanū notat̄ ꝫm diuersitatē terraꝝ: aliq̄s
enī possessor hereditatis pōt ex iure patrie
cuicūq₃ vult rē suā dare vel vendere: alicu
bi succedit vn⁹. s. p̄mogenit⁹ vel alicubi vl
timo genitus: alicui oēs ꝑ diuisionē: igit̄
si ꝯsuetudo q̄ iure equiualet dat alicui licē
tiā liberā ꝯferēdi alij vel totā vel ꝑtem nō
p̄iudicat alicui hoc faciendo qd̄ potest esse
de iure: q₂ dicit lex nemini facit iniuriā q̄
vtit̄ iure suo: hoc ꝫ tenendū ē q̄tū ad obli
gationē legis hūane. Alia ē obligatio le/
gis diuine. i. charitat' qua primo tenemur
si indigeant subuenire ꝓpinq̄s: aut igitur
indigēt hereditate illa indigētia manife/
sta: ꝛ tunc tenet̄ eis dimittere hereditatē:
nisi sint mali ꝛ hm̄ōi bonis indigni: tenet̄
inquā ex debito honoris parētalis: q₂ qui
p̄cipit̄ honorare patrē ꝛ matrē: p̄cipit̄ ho
norare parentelā in his q̄ ad parētelā per/
tinēt: ꝙ si nō indigent manifeste: tūc libe/
re pōt in alios diffundere: dicēte dn̄o: Da
pauperib⁹ ꝛ sequere me: sicut enī carnali vi
ctus affectu posset hr̄e filios ꝛ filias: ꝛ eis
relīq̄re ꝛ ꝑ ꝯn̄s alios excludere: sic multo
magis ex eis p̄t sue saluti ꝓuidere: nec ꝑ h̄
aliquē priuat iure suo: q₂ ip̄e vtit̄ iure suo:
nec ip̄i hn̄t ius nisi cōditionale. s. si ip̄e vel
moriat̄ intestat⁹ vel eis dimittere velit.
Nota tn̄ generaliter ꝙ sic̄ Deut. xxi. p̄cipi
tur ꝑentibus: ꝙ si habuerint filiū ꝯtuma/
cē nō solū illū exheredēt sed etiā accusent
corā senioribus ciuitatis vt lapidibus ob
ruatur: sic ecōtra p̄cipit̄ ibidē ꝙ sine cau/
sa rōnabilis. s. vel ex affectu īordinato aut
ex aliqua passione nec vn⁹ d₃ priuari sua
hereditate vel in toto vel in ꝑte: nec alter
d₃ institui heres: cū ibidē p̄cipit̄ ꝙ filius
dilecte nō d₃ p̄poni filio odiose in iure pri
mogeniture: cū filius odiose fuerit primo
genitus. Uerūtn̄ si quis in terra vbi cōsti/
tutio facta ē ꝙ masculi duplicem recipient
portionē: testamētū faceret ꝙ oēs equalit̄
instituerent̄ tā filie q̄ filij: hoc licitū esset:
vtpote magis ꝯsonū rōni ꝛ iure naturali:
licet illa ꝯstitutio nō ē ꝓprie ꝯ ius cōe ꝫ p̄/
ter. Cōstitutio tn̄ q̄ facta ē de religiosis: ꝙ
nō succedēt ab intestatis ꝑentib⁹ in heredi
tate ꝑuersa: iniusta: ꝛ iniqua ē: vtpote di/
recte ꝯria iuri nature: iuri canonico ꝛ iuri
ciuili. Secūdo queri pōt: infra qd̄ tempus
vel ꝑ quē coget̄ heres vel executor adim/
plere testamētū vel implere voluntatē de/
functi: p̄sertim cum testator posset heredi/
bus suis penā imponere ꝑ testamētū si nō
paruerint voluntati sue: vt p₃ instit̄. de le/
gatis. §. pone. Qd̄ sane intelligit̄ dum te/
stator nō precipit aliqd̄ turpe vel inhone/
stum aut saluti ꝯriu₃. vt. ff. de ꝯdi. inde. §.
quidā. Ad hoc dicēdū ꝙ tales cogēdi sūt
ꝑ ep̄m ꝙ īfra annū adipleāt volūtatē testa
toris: ꝛ si neglexerit: tūc ip̄emet ep̄s illud
exequi d₃: vn̄ ex̄ de testa. ꝛ vl. vo. c. nos q̄/
dē habet̄: Uir quidā moriēs legauit edifi
care monasteriū de bonis relictis quod fe
mina q̄dā heres existēs facere distulit: de
q̄ papa ꝯsultus scripsit diocesano: Horta/
mur vt eā cōmoneas vt infra annū mona/
steriū ꝯstruat: sequit̄: ꝙ si īplere neglexe/
rit: tūc ꝑ te edificet̄ ꝛ oīa ꝑ te loco ip̄i sine
diminutiōe q̄libet assignet̄: sic enī ꝫm pijs/

ſimas leges.glo.C.de epi.ꝛ cle.nulli.dila
tas defunctoꝝ pias volũtates ep̃ali decẽs
ẽ ſtudio adĩpleri.Et ex ↄcillo magun.ſcri/
bit ꝙ.c.ſi heredes iuſſa teſtatoꝛis nõ adĩ/
pleuerint ab ep̃o loci illi⁹ oĩs res q̃ eis re/
licta ẽ canonice interdicat cũ fructib⁹ ꝛ ce
teris emolimẽtis:vt vota defuncti ĩplean
tur.Et in glo.ꝙ ſi teſtatoꝛ interdixiſſet ĩ te
ſtamẽto:ne.ſ.ep̃s ſe de executõe q̃cunq꜓ cã
intromitteret:nihilominꝰ tñ herede execu
tionẽ teſtamẽti ꝓtrahente ep̃s illud exeq̃
B faciet ꝛ cõpellet ap̃lico mãdato:vt pꝫ.e.ti.
c.tua.in textu ꝛ glo. Tertio vo q̃ri põt:
vtrũ ne poſſit executoꝛ teſtamenti differre
executionẽ:ad h̃ vt res defuncti meli⁹ ven
dat:qꝛ ex hoc ſeq̃ret ꝙ plures elemoſynaſ
facere poſſet ꝓ defũcto:ex quib⁹ defunct⁹
mag̃ iuuabit.Ad h̃ rñdꝫ ſcũs Tho.ĩ q̃oli
betis:ꝙ in moꝛa modici tp̃is nõ videt̃ eſſe
magnũ piculũ:ꝛ iõ ſi executoꝛ p modicum
tp̃s elemoſynas dare differat:vt rebus de
functi vẽditis amplioꝛes elemoſynas da/
re poſſit:laudabilit̃ facit. Si vo ecõuerſo
p multũ tp̃is differat elemoſynas diſtribu
ere vt in modico amplioꝛes elemoſynas fa
ciat:nõ videt̃ eẽ abſq꜓ culpa:qꝛ foꝛte defũ
ctus a purgatoꝛio interim liberat̃:in quo
exñti remediũ ſuffragioꝝ maxime neceſſa/
riũ erat:hic aũt requirũt prudẽtis execu/
toꝛis examẽ:vt.ſ.ↄſideratis dilatiõe tp̃is:
ꝛ ↄditiõe pſone q̃ credit̃ citi⁹ vel tardius
liberanda:ꝛ etiã quãtitate augmẽti elemo
ſynaꝝ:faciat q̃d videbit̃ expedir̃ defũcto.
Oꝛ ſi q̃rit̃:vtrũ moꝛtu⁹ detrimẽtũ aliq̃d
ſentiat:ex hoc ꝙ elemoſyne q̃s dare mãda
uit retardant̃:pſertim cũ talis retardatio
ꝓuenit ex negligẽtia executoꝛis ſ₃ vni⁹ ne/
gligẽtia merito nõ cederet alteri ĩ detrimẽ
tum. Ad h̃ rñdet ibidẽ Tho.ꝙ h̃ ẽ op⁹ du
plici diſtinctiõe.Primo quidẽ ex pte ip̃i⁹
detrimẽti:diſtinguẽdũ ẽ em̃ duplex detri/
mẽtũ:nã q̃ddam ẽ detrimẽtũ q̃d ptinet ad
tolerantiã pene:ſm ap̃lm.j.Coꝛ.iij.Si cu
ius opus arſerit detrimẽtũ patiet̃. Aliud
aũt ẽ q̃d ptinet ad ſubtractionẽ remedij:ꝛ
ſic negligentia vnius redũdat in alterũ.ſ.
q̃tũ ad effectũ remedij ſm ꝙ vnus hõ ab
alio iuuari põt:non aũt imputat̃ alteri ad
penã.Secũdo etiã diſtinguẽdũ ẽ ex pte ele
moſyne circa quã p̃t ↄſiderari meritũ ele/
moſyne ꝛ effectus ip̃i⁹.Quãtũ igit̃ ad me
ritũ elemoſyne nullũ detrimẽtũ defunctuſ
patit̃ ex p̃dicta tarditate:maxĩe ſi inquan
tũ in ip̃o fuit cãm adhibuit vt hmõi elemo
ſyne cito darent̃:qꝛ meritũ p̃ncipaliter ex
voluntate ꝛ intentiõe dependet:ſ₃ quãtuꝫ
ad effectum elemoſyne patit̃ detrimẽtum
nõ quidẽ vt ꝓ hmõi tarditate puniat̃:ſed
qꝛ remediũ ei non adhibet̃ dum ſuffragia
differunt̃:ex q̃b⁹ plurimũ iuuaret̃:ꝛ ideo
licet vnius negligentia nõ imputat̃ alteri
ad penã:põt tñ redũdare ĩ alterũ quantuꝫ
ad effectũ remedij ſm ꝙ vn⁹ hõ iuuari põt
ab altero.Poꝛro quale iudiciũ mereatur
ille q̃ teſtamentũ infideliter exequit̃:ſatis
oſtendit̃ in geſtis karoli magni vbi legit̃
ꝙ quidã miles karolo multis annis ſerui
uerit:hic ad extrema pduct⁹ nepotẽ ſuum
vocauit dicẽs.In ſeruitio regis annis iaꝫ
pſtiti ſexaginta:nihil ꝓprij poſſidens niſi
q̃d ad miliciã ptinebat:ꝛ ecce ſolũ equum
optimũ habeo:ꝛ ex hoc ſtatuo teſtamẽtuꝫ
vt me moꝛtuo vendas equũ ꝛ pecuniã pro
ſalute mea pauperib⁹ erogabis:pollicituſ
ẽ alter ſe factuꝝ vt optauerat. Auunculo
igitur moꝛtuo:vidit alter equũ eẽ validuꝫ
ꝛ audacẽ:q̃re nec vẽdidit eũ nec pecuniaꝫ
ꝓ eo ſoluit:ſtatutũ auũculi puipẽdẽs trãſ
acto vero dimidij fere anni ſpacio aĩa defũ
cti nepoti viuo manifeſte apparuit:dicẽs:
Nõ curaſti facere q̃d ꝓ aĩa mea liberanda
ſtatuerã:ꝛ iõ medio tp̃e q̃ p elemoſynas li
berari debuerã paſſus ſũ graues penas:ſ₃
ecce nũc iudiciũ dedit opeꝝ põderatoꝛ oĩ/
potẽs ꝛ oẽs aſſeſſoꝛes ei⁹ angeli iuſtũ eſſe
decernũt:vt aĩa mea ad requiẽ tranſeat:ꝛ
aĩa tua penas excipiat:quas exactur⁹ fue
rã adhuc in toꝛmẽtis. His dictis diſparu/
it:ꝛ alter grauiſſimã infirmitatẽ incurrẽs
que geſta erãt ↄfeſſus ẽ ſacerdoti:nec mul
to poſt moꝛtu⁹ penas quas meruerat exol
uit. Quarto pro inde queri põt:quis oꝛ/
do tenẽdus ẽ ĩ ſoluẽdo creditoꝛib⁹ ꝛ lega/
tarijs:pſertim quãdo nõ poteſt ex relictis
oĩbus ſatiſfieri.Ad h̃ rñdet Ray.ꝙ ſi he/
res ſcit credit vel dubitat:ꝙ hereditas nõ
extẽdit̃ vltra debita:ſiue fuerint ex cõtra/
ctu ſiue ex maleficio vl̃ quaſi:tũc nihil da
re dꝫ legatarijs:donec ſatiſfecerit credito/
ribus:ꝛ idẽ mod⁹ tenẽdus inẽ creditoꝛi/
bus prioꝛib⁹ ꝛ in iure potioꝛibus ꝙ ſi ſuffi
cit hereditas pro omnibus ꝛ ſimul veniũt
tunc iterum primo ſatiſfieri debet credito/
ribus:ſi vero ſeparatim veniunt:tũc ſatiſ/
facere poteſt ſm illum oꝛdinem quo veni/
unt:ꝛ ſi hereditas deficit ante plenã ſolu/
tionẽ cũ tamẽ putabat ſufficere:liberatur
heres ſic ſoluẽdo:dum tamen nihil faciat

dolo ⁊ creditores postmodū veniētes licz
fuerint in iure potiores: nō debent inquie
tare heredē: nisi remāserit ei de heredita/
te. Qꝛ si supsunt legatarij quib⁹ nō ē satis
factū: tunc heres pōt habere ius suū ꝯ le/
gatarios vt postea videbit᷑. Et notandum
generaliter ꝙ licet obligatio testatoris ad
heredē trāseat: nō tñ piculū piurij ⁊ hmōi:
q̄ nō pñt excedere singularē personā: vt di
cunt Hosti. ⁊ Ulri. Ad maiorē boꝝ eui/
¶ dentiā sciendū ꝙ ante oīa pōt heres dedu
cere funeris expēsas: ⁊ etiā alias necessari
as q̄s fecit cā hereditatis: vt in testō inuē/
tario ⁊ hmōi: caueat tñ ne faciat expensas
superfluas ⁊ pōposas: p̄cipue si p hoc here
ditas se nō extēderet ad plenā solutionez:
qꝛ qñ debita totā hereditatē exhauriunt:
heres quidē sicut esse debet īmunis a lu/
cro: sic etiā a grauamine: vt pz. C. de iure
delibe. l. sancim⁹. §. ⁊ si p̄fatā: cum sequēti/
bus: nō tñ videret᷑ īmunis a grauamīe: si
de bonis sic indebitatis expensas supflu/
as faceret. Deinde primo satisfacere debet
creditoribus hoc ordine: nam si tenetur ex
furto vel rapina ⁊ extat res furtiua tūc ip/
sam rem restituat: qꝛ nunꝙ̄ sua fuit. Secū/
do loco restituet omnib⁹ creditorib⁹ habē
tib⁹ pignora vl' hypothecas vel habentib⁹
actiones psonales: vt. C. qui po. in pig. l.
cos: ꝙ si habeant pign⁹ spāle vel oīa bo/
na obligata vt dici solet: tunc q̄ prior ē tpe
instrumentoꝝ: potior ē in iure: vt. C. q̄ po.
in pig. l. si decreto. ⁊ l. diuersis: excipit᷑ tñ
mulier in dote q̄ prior ē oībus habētibus
tacitā hypothecā etiā si habeat pri⁹ p̄terq̄
filijs prioris mrīmonij agētib⁹ ꝯ nouercā:
vt. l. assidu⁹. ꝭ de his ⁊ de materia pignorꝫ
ac hypothece grā breuitatꝫ supsedeo: q̄ vo/
luerit breuiter videat in pisana in vbo pi/
gnus. Tertio vo restituet oībus alijs qui
bus dz quocūq̄ mō. Qꝛ si q̄rit᷑ q̄ ordine
Dicēdū ſm Guil. ꝙ si debet᷑ ex cā priuile/
giata: vt in deposito: illud p̄mo restituēdū
ē. ff. depositi. l. si hoīem. Si vo ex alijs cau
sis. s. de ꝯtractu. i. de emptione: venditiōe
locatiōe: ꝯductione: mutuo ⁊ silib⁹: siue ex
maleficio. i. ex furto: rapina homicidio: vl'
quocunq̄ iniusto dāno scient᷑ ⁊ volūtarie
facto: vel quasi maleficio. i. ex quocūq̄ no
cumēto p̄ter ꝓpositū illato: vt cū iudex per
imperitiā male iudicat: vel cum de domo
alicui⁹ aliquid ē eiectū qd̄ nocuit transeun
tibus ⁊ silia: vt insti. de obli. q̄ ex q̄si delic.
nas. in prin. ⁊ p totū. Ex his inquā causis
equaliter debet᷑ restitutio: ita tñ ꝙ si alīq̄s
amplius vigilauerit ī petēdo illi prio resti
tuendū ē: alijs vo soluet᷑ ꝓ rato: vt. ff. pro
his q̄ in frau. l. pupillus. ⁊ i hoc vltimo ca
su iure poli ⁊ si nō iure fori excusaret᷑. Qꝛ/
graue vero sit nō soluere debita: legitur de
quodā milite qui fabro ferrario debitꝫ ob/
ligat⁹ p incuriā illa mīme soluit: ⁊ sic mor/
tuus ē. post triginta vero annos apparuit
cuidā seruo suo quodā fidelissimo flāman
tia ferramenta equoꝝ gerens in manibus
q̄ scz nō soluerat: ⁊ ait seruo. Dicas vxori
mee ꝙ soluat tale debitū q̄ sic vror: retulit
alter vxori cū lachrymis q̄ conlachrymata
soluere debita nō distulit cū alijs debitis:
⁊ statim post vir su⁹ apparuit a pena se so/
lutū indicās: ⁊ vxori grās agens. Postq̄
igit᷑ creditoribus oībus satisfecerit: satisfa
cere dz etiā ꝓ posse legatarijs: differenter
tñ qꝛ debita tenet᷑ sine diminutiōe soluere
etiā si totā hereditatē exhaurirēt: de lega/
tis vo ſm Hosti. ⁊ vl. si tot sūt ꝙ nō rema/
neat ei legitīa portio: tunc pōt detrahere
suā legitimā: ⁊ iterū quartā ptē hereditatꝫ
ſm quosdā si fuerit institut⁹ heres. s. detra
hendo de singulis legatꝫ: nisi ad pias cau
sas: qꝛ in his q̄ ad pias causas relinquūt᷑:
cessat falcidia: vt pz ex̄. e. ti. c. vl. i glo. ⁊. C.
ad. l. fal. de qua falcidia dictū ē supra. Cū
igit᷑ heres teneat᷑ ad oīa debita defuncti:
ſm canones: vt pz ex̄ de solu. c. j. in tex. ⁊
glo. ⁊ hoc intelligit᷑ si hereditas sufficiat:
q̄ri pōt si cōtingit plīes eē heredes: quō te/
nent᷑ ad debita ⁊ legata. Ad h̄ dōm ꝙ qui
libet heres regulariter tenet᷑ ꝓ heredita/
ria pte: vt. C. de acqui. here. l. iij. excipiun/
tur tñ q̄nq̄ casus. Prim⁹ ē si aliquis sit in
obligatione faciendi aliq̄d vel nō faciēdi:
vt si testator promisit se aliquod opus fa/
cturum: vel promisit per se vel heredē suū
nō fieri quo min⁹ p fundū suū tibi ire lice/
at: tūc q̄libet heredū in solidū obligatur:
vt. ff. de vbo. ob. in executionib⁹. §. ij. Se/
cūdus casus ē: si res q̄ dz restitui i solidū
possideat᷑ ab vno. C. de here. acti. l. ij. ⁊. ff.
cōmodati. l. ꝭ mihi. §. heres. Terti⁹ ē in alī
mentis legatis: qꝛ ꝓ volūtate defuncti vel
iudicis vel ab vno ī solidū vl' a plurib⁹ pro
ptibus designatis petunt᷑. ff. de alimen. le
ga. l. iij. Quart⁹ si testator ab vno heredū
legauerit creditori hereditario cōpensan/
di animo: tūc enim heres onus sustinebit
vsq̄ ad quantitatem legati. ff. de lega. l. cū
ab vno. Quintus in expensa funeris vxo

ris que nõ tm̄ astringit heredes pro hereditarijs portionibus: sed etiam virum pro portione que peruenit ad eum de dote vxoris. ff. de reli. ⁊ sump. fu. quotiens: ⁊. l. veluti. Preterea licet heres pupillus sit: nõ tamē differri potest solutio debitoꝝ pretextu pupillaris etatis: vt. C. de ack. hereõ. sub pretextu. Sed ve malicie tpis hui⁹ in quo vix aliquis inuenitur fidelis ad exequēdū piā volūtatem testatoris: oēs proprio lucro inhiāt: solutionē ꝓtrahūt: diminuūt: debita denegāt: dissimulāt: pierant nec iniusta iustificant: imo ⁊ testatorē modis omnibus a salubri debitoꝝ solutione iniustoꝝ restitutiõe: legatorū ordinatiõe reuocant: sicut legit in cronicis ministroꝝ generaliū ordinis minoꝝ: ꝙ quidam vsurarius habens vxorem nobilē ⁊ ꝓles multas infirmabatur: quē quidā frater minor audiens cōfessionem eius ita terruit ꝙ vocato notario vniuersa restitui mandauit. sed fratre recedēte accessit vxor ante viruꝫ statuēs oēs proles ac cū lachrymis rogās vt eis misereret: q2 fame morerent ⁊ ad tātam miseriā deuenirent: qui stulta ⁊ iniq̄ pietate motus accersito notario oīa stolide filioꝝ amore reuocauit: que salubrit ordinauit ꝓ salute anime. Quo audito frat ille iterū accessit ⁊ de restitutiõe faciēda inducere voluit: cui miser rn̄dit nequaq̄ posse se filios exheredare: ⁊ in tanta egestate relinquere: tunc frater ait cū feruore spūs ex q̄ tu reuocas q̄ ꝓ salute tua salubriter ordinasti: ⁊ ego reuoco absolutionē tuorum peccatoꝝ quam tibi dedi ⁊ statim videntibus cunctis quidam coruus ad infirmum accessit ⁊ rostrū in eius ore ponēs tamdiu tenuit donec miser ille tristeꝫ animā exalauit: ⁊ tunc cum ea subito euolauit: qd̄ a nobis auertat iesus christus. Ad laudem dei omnipotentis.

Quibus de causis possunt heredes exheredari: ⁊ vtrum religiosi possunt succedere ab intestato: aut facere testamētū: Sermo IX

b Onora patrē ⁊ matrē ⁊c. Materiā de testamentis grā breuitatis cōcludere cupientes. Primo q̄rim⁹: vtrū filij vl' heredes ipso iure qñq̄ excludunt ab intestato: presertim cū bona defunctoꝝ ad heredes deetiā illoꝝ q̄ dānati fuerit: vt. C. de bonis dam. aut. bona. Ad hoc dōm ꝙ sic: propt aliqua crimina patris. Primo propter crimen heresis in patre: quia bona hereticorum sunt ipo iure fiscata: vt patet li. vj. de here. c. cum sm leges: vbi subditur: Bona hereticorum qui graui⁹ horribilius ac detestabilius q̄ predicti delinquūt: ipo iure de fratrum nostrorum consilio decernim⁹ confiscata. Uide etiam sequentia si placet. Sic etiam filius propter heresim hereditario iure priuatus est vt hic: ⁊ extra. e. ti. c. vergentis. ⁊ in glo. Secundo si pater commisit crimen lese maiestatis priuantur filij iure successionis etiā omniū proximorum vt perpetuo pauperes ⁊ egentes ꝑmaneāt ⁊ infamia eos semper paterna cōmittetur: vt ptꝫ. vj. q. j. c. quero. §. si quis. vbi etiam exponit quid sit crimē lese maiestatis. Et sm quosdam in causa simonie qd̄ ei parificatur: vt ibidem. §. sequenti. ⁊ in glo. Tertio si pater erat patronus seu habuit aliqd̄ ius seu feudum in ecclesia qd̄ deberet transire ad filios: ⁊ ipe interfecit vl' mutilauit rectorem illius ecclesie vl' clericū: tunc em̄ perdit omne ius ⁊ omnē dignitatem suam quā in ea habuit ⁊ nihil perueniet ad filios: vt extra de penis. c. in quibusdam.

Secundo proinde queri potest: vtrū pater in aliquo casu potest exheredare filium presertim in legitima portione que est debita iure nature: ita ꝙ illi portioni nullum grauamen imponi potest: vt. C. de inoffi. testa. Ad hoc dicendum ꝙ sic in multis casibus qui tanguntur: extra de iureiuran. c. quintauallis. in glo. ⁊ ī auten. vt cum de ap. cog. §. causas. col. viij. Primus casus est si filius manus iniecerit in prēm vt offenderet eum: vel si grandem vl' grauem iniuriam fecerit patri ⁊ contumeliā. Nimirum cum propter illusionem illatam Noe maledictionē ingessit filio suo cham dicens: Geñ. ix. Maledictus Chanaan seruus erit fratribus suis. Secundus si parentes criminaliter accusauerit preter q̄ de crimine lese maiestatis: vel de offensa contra cōmunitatem sue ciuitatis facta: vl' etiam de heresi: vt dicit glo. in. c. cum haberet. extra de eo qui dux. in matri. quam pol'. ꝙ pater ex iusta causa potest recusare nec etiam alat filiuꝫ: puta si eum accusauit siue accusatio fuerit facta de crimine capitali: siue etiam ex delatione pater graue

dispēdiū passus sit:ī auc.vt cū de appel.co
gno.§.si dolo.ı idē ē si fili⁹ calūniose pri
litē mouerit a q̄ si pač defecerit:optet eum
dāna grauia sustinere. Terti⁹ si fili⁹ male/
ficus efficiat vl' cū maleficis versef:sic sūt
fures:latrones:raptores:homicide:pira/
te ı siles. Nimiꝝ cum pcipiat dñs dicens:
Exo.xxij. Maleficos ne patiaris viuere.
Quart⁹ si filia vitā luxuriosā elegerit:cū
tū pentes eā ꝓ posse dotare vellēt:nisi ne/
glexerint eā nubere vsqꝫ ad.xxv.annū.tūc
eñ tenef eā dotare si alicui adheserit: etiā
indigno ı cū illo manebit etiā īuito patre
nec exheredabif:vt pꝫ.xxxvj.q.j.c.de ra/
ptorib⁹.ī glo.Si tū vagā luxuriā elegerit
exheredari poterit:ı silr si fili⁹ misceat cū
nouerca aut ꝯcubina pris sui:sic Rubē ꝓ/
mogenit⁹ Jacob fecisse legif:cui Jacob ꝓ
bñdictione ait Gen.xlix.Nō crescas quia
ascēdisti cubile pris tui:ı maculasti stratū
ei⁹:vnde ꝑuat⁹ fuit iure ꝓmogeniture. Et
paulus tradidit eū sathane ad possidēduꝫ
corpalif q̄ habuit vxorē pris sui.j.Cor.v.
ī glo. Vñ generalr oēs exheredari pñt iu/
re poli:q̄ vitā infamē ducūt ı pctis inser/
uiūt:nā si in veteri lege tales filij iubenf ī
A terfici:vt pꝫ Deut.xxj.vbi dr.Si genuerit
hō filiū ꝯtumacē ac ꝓteruum q̄ nō audiat
pris ac mris īperiū ı cohercit⁹ obedire cō
tēpserit:apphendēt eū ı ducēt ad seniores
ciuitatis illi⁹ ı ad portā iudicij dicētqꝫ ad
eos.Fili⁹ nr̄ iste ꝓteru⁹ ı ꝯtumax ē moni/
ta nr̄a audire ꝯtēnit: cōmessatōib⁹ vacat
ı luxurie atqꝫ ꝯuiuijs: lapidib⁹ eū obruet
ppl's ciuitatis ı morief vt auferatr malū d̄
medio vr̄i. Quid ḡ faciēdū ē ī lege grē ı p
fectiōis:lex eñi canonica lꝫ nō adimit vitā
grauē:tū īponit pniam:ı iō licet lex nō ex/
primit tales eē priuādos hereditario iure
satis tū innuit in glo.de iureiur.in.c.q̄nta
uallis:ı ī auc.pall.ꝙ si fili⁹ fuerit iocula/
tor ꝯ volūtatē pris: hereditaria successiōe
ꝑuari pōt:nisi pr̄ eādē habuerit ꝓfessiōeꝫ:
qui tū ludus ꝫm se nō ē illicit⁹ dū vtaf mo
derate qr ordinaf ad solaciū hoīb⁹ exhibē
dū:vt dicit sanct⁹ Tho.scda 2e.q.clxviij.ı
habet supra ī.iij.pcepto:multo forti⁹ ḡ ex/
hereditari pōt in his ꝑseuerās criminib⁹:
notorijs ı scādalosis īfamia plenis:vl' etiā
si ꝯ volūtatē pentū inter cithararios vl' mi
mos ꝑseuerauerit. Quint⁹ si fili⁹ ꝓhibue/
rit pentib⁹ facere testm̄:tūc ab eorꝫ heredi/
tate repellēdus ē:vt:C.si q̄s aliquē testari
ꝓhibuerit.l.j.Sext⁹ si fili⁹ pentib⁹ furiof
debitā curā nō adhibuerit vl' īpēderit:qr ī
tali necītate tenef eorꝫ curā hr̄e ı eis serui
re.Septim⁹ si fili⁹ rogat⁹ a pr̄e ob debitū
ī carcere detruso vt fideiubeat ꝓ eo ñ vult
fideiubere ī eo ꝓ q̄ creditores ei⁹ fideiusso
rē recipe volūt qd tm̄ ī filijs mascul' locuꝫ
hꝫ.Octau⁹ si fili⁹ prēm captū a saracenis
redimere nolit:ī q̄ cāu si pr̄ in captiuitate
decedat:hereditas ad eccliaꝫ spectat. No/
nus si pr̄ sit catholic⁹ ı fili⁹ efficif heretic⁹
puta cū publice pdicat heresim vl' cōfitef
vel ꝓfitef vl' defēdit:vl' corā plato suo cō/
fessus vl' ꝯuinct⁹ aut snialr dānat⁹ sit de
heresi.Decim⁹ si fili⁹ crimē lese maiestatis
īcurrit:vt de pe.di.j.si q̄s cū militib⁹.Un
decim⁹ addi pōt cū fili⁹ machinat⁹ fuerit
in mortē pris:vl' nouerce illi⁹ q̄cunqꝫ mō.
Et nota generalif ꝙ oēs iste cāe ingratitu
dinis tollūf a filio p ingressū religionis:
vt pꝫ ex de apostatis.c.ex litteraꝝ ı in glo.
Tertio do hui⁹ occasione q̄ri pōt: vtꝝ q̄ B
pr̄ exheredare pōt filiū ex eo ꝙ transit ad
religionē:h̄ ē q̄rere:an religiosi ꝓfessi suc/
cedūt ī bonis pentū vl' in testō vl' ab inte/
stato:ꝑserti cū religiosoꝝ cognatio non di
caf eē in terra ß ī cel':vt in auc.quō oportꝫ
monachos.§.nō egredief. Jn cui⁹ figura
melchisedech dr eē sine pr̄e ı sine mr̄e sine
genealogia:ı ī lege veteri nō habebant le
uite ptē possessionū:ß habebāt pmitias et
oblatōes vñ mortui facti sūt mūdo p ꝓfes/
sionē religiōis.C.de episc.ı cle.l.deo:imo
trāslati dicunf in corpe ı ī aīa.in auc.h̄ cō
stitutio interptaf priorē ꝯstōem:ī pn.col.
vj.Ad h̄ dōm ꝙ sicut p ingratitudinē pte
ritā aliq̄s exheredari nō pōt postqꝫ factus
ē monach⁹.auc.de monachis.§.j.ı.xix.q.
vl.§.vl.vbi dr: Nō liceat pentib⁹ liberos
vl' liberi parētes ab hereditate sua repelle
re monachos factos q̄uis dū laici fuerāt
in cām ingratitudinis inciderūt:sic mlto/
magis succedere pñt. Nec obstat illud.xij.
q.j.c.cleric⁹.vbi dr ꝙ clerici nō debēt hr̄e
ptē hereditatr paterne cū habeāt heredita
tē dñi.ı.e.ti.c.cui dñs portio ē:qr h̄ soluit
Mathe⁹ ī cle.vl.de regu.ꝙ illud itelligif
ꝫm vet⁹ testm̄ q̄ tpe leuite pmicias hēbāt:
ı oblatōes:nec hēbāt ptē possessionū: ho/
die do ꝯsiliū pfectiōis ē qd amplectunf
veri religiosi q̄ nihil ꝓprij possident ß sunt
illis oīa cōia:nā in cōi nō mēdicantes hr̄e
possūt bona:nō solū mobilia ß etiā īmobi
lia ı hereditaria:vt pꝫ.xviij.q.j.c.j.ı ī gl.
ı.xix.q.vl.§.si q̄ mulier.ı iō nō valet uno

praua ē ꝯsuetudo: q̄nimo poti⁹ ē corrupte la ꝙ monachi ad hereditariā successionez nō admittant̄: vt notat̄ p Hug. xx. q. iij. c. pn̄s. in. iiij. glo. ꝛ i glo. Bar. ꝛ ꝯcordat lex C. de ep̄. ꝛ cler̄. l. deo nob: ꝛ. §. nullam: retinet eni monach⁹ iura suitatis que multa sūt: vt notat̄ i lege: si fili⁹ q̄ patri. ff. ð vul. ꝛ pupil. sub. Qz si q̄rit̄: q̄d ẜ de mēdicantib⁹ puta q̄ ē ꝓfessus regulaȝ mēdicātium vtꝝ succedere debeat in hereditate. Ad ẜ rn̄det Matthe⁹ i dicta cle. ꝙ lꝫ mōasteriū nō sit capax hereditatis vt possideat: capere tn̄ pōt vt vēdat: ar. ff. de l̄. l. cetera. §. si duobus: ꝛ. l. filius. §. sicut: ꝛ ex̄ de ꝓba. in. c. in p̄ntia. Excipiūt fratres minores q̄ i nullo

B succedūt ab intestato: et qð dictū ē prius: cognatio religiosoꝝ nō dicat̄ eē in terra ẜ in celis: nō ē veꝝ simpliciter: imo q̄tuȝ ad succedendū cognatis ꝛ agnatis ad comodū monasterioꝝ eoꝝ cognatio ē etiā in terra: vt notat̄ in dicta. l. deo nobis: verūtn̄ saluo saniori iudicio: q̄cūq̧ clerici vel religiosi possidētes: sufficientiā vict⁹ ꝛ vestit⁹ habētes: bonaq̧ sua turpiter et inutiliter dilapidātes: q̄ꝛ de paupib⁹ cura minima ē: bonis nō solum ꝓprijs ẜ etiam crucifixi multifarie multisq̧ modis abutētes: tā q̄ indigni iudicio poli hereditaria successione p̄nt p̄uari: ꝛ bona ad vsus pios vel licitos ꝯuerti ꝛ maxīe ẜ locū habet in monachis q̄ talib⁹ bonis in ꝓprietate dānabili solēt abuti: qb⁹ ē ꝓpriū nullū hr̄e ꝓpriuȝ. Nimiꝝ cū de oīb⁹ oblatis tā clericꝭ q̄ monachis victū tm̄ ꝛ vestitū simpliceq̧ cōpetētiā sui stat⁹ p seipis dūtaxat cōcessa noscunt̄: cetera sunt paupeꝝ ꝛ ipi dispēsatores dei sicut patȝ. xvj. q. j. c. decime. c. qm̄ quicq̄d: ꝛ ideo si ea q̄ paupeꝝ sūt. i. oīa sustētationi nature sup̄flua q̄ paupib⁹ sūt assignata: i vsus vel abusus ꝓprios suscipiunt: ꝑfecto sacrilegiū incurrūt: ꝛ p abusionem taliū iudiciū sibi mādu cāt ꝛ bibūt: vt ibidē dicit̄: ꝛ ideo merito priuādi sunt habēdis: q̄ tam dānabilit̄ abutunt̄ habitis: ne sumāt occasionē ampliorꝭ malicie.

C Quarto ꝓinde q̄ri pōt: vtꝝ religiosi vl̄ etiā clerici nihil habētes nisi intuitu ecclesie acq̄sita: ꝯdētes testamentū via facti: p ẜ ipos testamentū illud recipiētes ꝯstitunt veros ꝛ iustos possessores: ẜ ē vtꝝ illð testamentū recipe ꝛ retinere p̄nt: p̄sertim cū prius ostensū sit ꝙ tales via iuris testamentū ꝯdere non p̄nt. Ad ẜ dicēdū ꝙ nō: qð ptꝫ primo de religiosis ex̄ de testamentis: ꝛ vl̄t. volū. c. qz ingredietibus: vbi dicit̄ de quadaȝ abbatissa q̄ postq̄ regendi officiū suscepit ꝯdito testamēto: glo. ð bonis ꝓprijs ꝛ non abbacie legata q̄busdaȝ reliquisse dicēs eā vsq̧ in diem obitus sui nō induisse habituȝ monachalē ẜ i vestib⁹ q̄b⁹ vtunt̄ loci illius p̄sb̄ri ꝑmansisse: sicut ꝛ illa q̄ ante illā fuerat abbatissa: ꝛ ẜ pene ex ꝯsuetudine licuisse: glo. hec cōsuetudo nō ꝓdest: qz non q̄d fiat: ẜ q̄d fieri debeat ꝯsiderādū ē: sequit̄. Necessariū ẜ visū est: ꝙ postq̄ abbatissa ordinata est ꝛ in monasterio p annos plurimos vsq̧ ad obitū ꝑfuit: vestis q̄litatē ad culpam forte ep̄i ꝑtinere q̄ eā sic eē ꝑmisit: glo. forte non ē nota dubitatiōis ẜ affectiōis: sequit̄: non tamē potuisse monasterio p̄iudiciuȝ irrogare: ẜ ꝛ res ipi⁹ eidē loco ex q̄ illuc ingressa ꝛ abbatissa ꝯstituta ē de iure cōpetere: ẜ ibi: ex q̄ ptꝫ ꝙ multominꝰ abbatissa licentiā dare pōt monialib⁹ ꝯdendi testamentuȝ. Scd̄o ptꝫ de clericis. e. ti. c. cū in officijs charitatis p̄mo loco teneamur illis obnoxij a q̄bus beneficiuȝ nos cognoscim⁹ recepisse: ecōtra q̄dē clerici cū ab ecclesijs suis multa beneficia ꝑceperūt bona p eas acq̄sita i alios trāsferre p̄sumūt: hoc igit̄ qz antiq̄s canonib⁹ cōstat inhibitū: nos indemnitati eccl̄iaꝝ ꝓuidere volētes siue intestati decesserint siue alij cōferre noluerint: penes eccl̄ias eadem bona p̄cipimus remanere.

Quinto deniq̧ queri pōt: vtꝝ filij parētes et nepotes auum vel auiā exheredare p̄nt ꝓpter aliq̄s causas. Ad ẜ dicenduȝ ꝙ octo sunt cause ꝓpter q̄s etiā illi possūt exheredari: q̄ tangūt̄ in au t̄. vt cū de appel. cog. §. causas: ꝛ. §. si oēs: coll̄. viij. oīes tn̄ iste cause ingratitudinis tollunt̄ etiā p ingressum religiōis: vt dicit Ber. ex̄ ð apos. c. ex lr̄aꝝ. Prim⁹ casus est si pr̄ filiū accusauit vel mater de aliq̄ crimīe p̄terq̧ de crimine lese maiestatꝭ: vel etiam de heresi: exemplū illi⁹ habem⁹ in legenda sancti Andree de mr̄e luxuriosa: q̄ filiū iniuste accusauit eo ꝙ illi commisceri recusauit. Scd̄s casus est si pater vite filij p venenū vl̄ aliter insidiatus fuerit: quātomagis si vnuȝ filiū interfecerit ab alijs exheredari poterit: sicut mihi ꝯstat de quodā q̄ insaniens libidine ad quādā vt illā in mr̄imonio sibi copularet: vxorē ꝓpriā ꝛ vnū filiū veneno dato interemit: sic Athalia regina libidine dominādi excecata filios regis q̄s inuenire potuit interfecit. Terti⁹ casus si pr̄

vxori: filij vel concubine se carnaliter imi/
scuerit. Quartus casus si pr̃ filiuȝ testari
ꝓhibuerit de his de q̃bus testari potuit.
C. si quis aut aliquẽ testari ꝓhibuerit. l. j.
Quintus casus si pr̃ filij furiosi curã non
egerit. Sext⁹ si pater filiũ non redemit ca
ptũ a saracenis subueniendo sibi: q̃ꝛ tunc
si fili⁹ in captiuitate decedat: bona de q̃b⁹
ipe testari poterat debẽt esse ecclesie: vl' da
ri debent ꝓ captiuoꝝ redemptione: si xᵒ
redeat rite pr̃em põt exheredare. Septim⁹
casus si pr̃ sit heretic⁹ ⁊ filius catholicus:
nimirũ cũ bona hereticoꝝ sint ꝯfiscata: vt
ptȝ li. vj. de heret. c. cum ſm leges: vbi tñ
subdit: ꝯfiscatiõis tamẽ hui⁹ executio vl'
bonoꝝ ipoꝝ occupatio fieri nõ debet ꝑ p̃n
cipes aut alios dños tpales: nisi ꝑ epm lo
ci vel aliam ꝑsonam ecclesiasticã q̃ sup hoc
habeat ptãtem: ⁊ snĩa sup eorũdem crimĩe
fuerit ꝓmulgata. Octau⁹ si pr̃ vxori filij
dederit venenũ ad mortem vel mẽtis alie
nationem: vel aliter insidiatus fuerit eius
vite: ⁊ eodẽ modo intelligendũ ẽ si mater
dederit marito filie venenũ: vel al's insidi
ata fuerit eius vite. Deniq̃ȝ generalit' cuȝ
filij vel parẽtes q̃ de iure cõi sunt institue/
di heredes: ſm statutũ ⁊ ꝑsonã sufficiũt ĩ
bonis: ⁊ in eis appareat bonoꝝ illoꝝ ma/
nifesta abusio vel dilapidatio ĩ supbia vo
luptate vl' cupiditate: tunc iure poli licite
põt testator illa bona disponere ad dei ho
norẽ vel paupeꝝ subuentionẽ: exheredan
do heredes hmõi: q̃ꝛ ad hoc ⁊ heredes illi
obligarent' in eo casu: iuxta illud qᵒ sup/
est date elemosynã: hoc enĩ p̃ceptũ est ſm
doctores: ⁊ sic alteri subtraheret' occasio
possidẽdi illa bona ĩ supbia ⁊ abusione: ac
ꝓprie saluti melius ꝯsularet' nã regula iu
ris ẽ. Qui occasionẽ dãni dat: dãnũ dedis
se videt'. Et ideo q̃ relinq̃t alteri qᵒ verisi
militer timet' ab eodẽ abuti: nõ euitat pri
cipiũ peccati: qᵒ a nobis auertat christus
iesus. Ad laudẽ dei.

De obedientia erga p̃latos ⁊ ec clesiasticos ⁊ ꝯfessiõe ꝓprio sacer/ dotí facienda: Sermo X

Onora patrẽ tuũ
b ⁊c. Secũdo mõ p̃ceptum istud
exponit' de patre spũali: qui ge
rit curam salutis animaꝝ vel in seculo vel
etiaȝ in religione. Quãtũ igit' ad patrem
spũalem in seculo curã aĩaꝝ habẽtẽ hono
ra eum q̃ꝛ te de fonte baptismatis regene/
rauit: ⁊ ꝑ sacra diuinũ alimẽtũ ministrat:
ac sanct' exemplis ⁊ p̃dicationib⁹ instruit
⁊ informat. Hũc ḡ patrẽ triplicit' honora/
re debem⁹ scȝ humiliter obediẽdo: fidelit'
subueniẽdo: ⁊ reuerẽtiã exhibẽdo. Quãtũ A
ad p̃mũ patrẽ spũalẽ. i. p̃latũ ⁊ mr̃em. i. ec/
clesiã honorare debem⁹ hũiliter obedien/
do: in his potissime ad q̃ de iure tenemur:
puta cũ p̃cipit festa celebrare: ieiunare: int'
dicta eccl'ie seruare: excõicatos vitare: q̃ꝛ
hoꝝ similiũ trãsgressio si fit ex deliberati/
one ⁊ ꝯtẽptu: ꝯstituit mortale pctm̃: hinc
d̃r Deut. xvij. Qui supbit nolens obedire
sacerdot' impio: morte moriat'. Hinc pri
mo q̃ri põt: vtꝝ subdit⁹ p̃lato suo eccl'iasti
co teneat' ĩ oĩb⁹ obedire: lȝ etiã malus sit:
p̃sertim cũ dicat Pe. p̃ma canonica. ij. Obe
dite p̃posit' vr̃is: nõ tm̃ bonis ⁊ modest' ſ;
etiã discholis: ⁊ Mat. xxiij. dic' dñs: Sup
cathedrã Moysi sederũt scribe ⁊ pharisei
oĩa ḡ quecũq̃ȝ dixerĩt vobis seruate ⁊ faci
te: ſm xᵒ opa eoꝝ nolite facere: dicũt enĩ
⁊ nõ faciũt: ſ; hi sunt mali p̃lati q̃b⁹ dñs in
oĩb⁹ obedire p̃cepit. Nimirũ cum ⁊ malis
ꝑentib⁹ carnalib⁹ obediẽdũ ẽ. Ad h̃ dicen/
dũ q̃ꝛ sup illud Romo. xiij. Oĩs aĩa ptãti/
bus sublimiorib⁹ subdita sit: dicit glo. eo
q̃ꝛ supiores sũt obediẽdũ ẽ eis: cũ ḡ subie/
ctio debet' alicui rõne ptãtis sublimioris
iõ q̃diu manet ptãs debet manere obedi/
entia: q̃ꝛ manente causa debet manere effe
ctus: ⁊ q̃ꝛ ptãs p̃latiõis cũ sit donũ gratie
gratis date nõ gratũ faciẽtis: ꝑ pctm̃ non
tollit': q̃ꝛ pctõ non opponit': ideo ĩ malo p̃
lato nihilomin⁹ manet ptãs p̃latiõis: ⁊ ꝑ
ꝯsequẽs illi debet' obediẽtia: vt patȝ. viij.
q. iiij. c. nõne: ĩ glo. Q̃ꝛ si cõtingat ptãtem
tolli totalit' vt ꝑ depositionem: tunc tollit'
etiã totalit' obediẽtia: si xᵒ ꝯtingat ligari
scȝ ad tp̃s vel ĩ cert' casib⁹ tũc siĺiter ligat'
obediẽtia. Ad h̃ ex̃ de elec. c. venerabilis:
⁊ idẽ ẽ si obediẽtia inhibet' vel suspendit'
ad tp̃s: vt. xv. q. vj. c. nos sãctoꝝ: vñ ꝯclu
dit Astẽ. li. j. ti. xxiiij. post Alex. an. q̃ꝛ ma/
lo p̃lato honor debet' q̃diu ab eccl'ia tole/
rat': ⁊ lȝ male p̃sideat: haberi debet vt bñ
p̃sidẽs: q̃usq̃ȝ ab eccl'ia deponat': vñ nõ de
bet ei debita obediẽtia ⁊ reuerẽtia subtra
hi a subditis: nec inferioꝝ est iudicare de
p̃latis: vtꝝ scȝ bene opent' vel nõ. Roma.
xiiij. Tu q̃s es q̃ iudicas seruũ alienum: ⁊
sic obediendũ est malis p̃latis. Sed ĩ qui/
bus obediendũ est: ostẽdit sanctus Tho.

scđa.2ᵉ.q.cliij.dicẽs: ꝙ homo simpliciter
deo subijcit̃ ꝗtum ad oĩa exteriora ⁊ in/
teriora: ⁊ ideo in omnib⁹ ei tenet̃ obedire:
sed homo non tenet̃ in oĩbus homini obe
dire. Nam duobus modis cõtingere põt
ꝙ supiori suo non tenet̃ obedire. Primo
modo ꝓpter p̃ceptum maioris potestatꝫ:
nullus enĩ p̃cipere põt cõtra p̃ceptum dei
vel etiaꝫ supioris p̃lati: dum illud rõnabi/
le fuerit: vt ostendit glo. Roma. xiij. super
illud qui resistunt ei ⁊c̃. Secũdo modo si
p̃cipit illud in quo nõ est subiectus: naꝫ in
his que ptinent ad interiorẽ motum volũ
tatis: nõ tenet̃ homini obedire ſ soli deo:
sed solũ in his que exterius p corpus sunt
agenda: ⁊ hoc ſm rõnem supioritatꝫ: sicut
miles duci in his q̃ ptinent ed bellũ: seru⁹
dño in his que ptinent ad disciplinaꝫ vite
⁊ curam domesticã: christianus p̃lato p̃la
to ecclesiastico in his q̃ ptinẽt ad salutem
anime: non enĩ p̃latus ecclesiastic⁹ auctori
tatẽ habet impandi ꝓ libito suo: ſ sicut re
ligiosi qui ꝓfitent̃ regularem ꝯuersatiõeꝫ
ſm illam suis subdunt̃ p̃latis: ⁊ ideo ꝗtũ
ad illa sola tenent̃ obedire que pñt ad re/
gularẽ ꝯuersationẽ ptinere: q̃ est obedien/
tia sufficiẽs ad salutẽ: sic etiam oĩs chri/
stianus qui ĩ baptismo christianã ꝓmittit
ꝯuersationem: ſm illaꝫ etiam suis p̃latis
subdit̃: ⁊ igit̃ ꝗtum ad illa sola que requi
runt̃ ad ꝯuersationem christianã: put san
cta mater eccl̃ia: non solũ ex iure diuino ſ
etiam positiuo: sufficienter expressit tanꝗ̃
necessaria ad salutẽ: christian⁹ obligat⁹ ha
betur ꝺ necessitate salutis: sed q̃cquid ad
hoc de bono supaddit: ptinet ad cumulũ
pfectionis: ⁊ sic ptꝫ ꝙ subditi suis p̃latis
non tenent̃ in omnib⁹ obedire sed in aliq̃/
bus determinate: dicit enĩ Guil. ꝙ inferi/
ores tenent̃ obedire p̃latis ecclesiasticis ĩ
his ad quoꝝ obseruationẽ in baptismo se
obligauerũt: vt scꝫ teneãt veram fidẽ cum
opibus ⁊ abrenũcient sathane ⁊ põpis ei⁹
⁊ oĩb⁹ opib⁹: ⁊ p ꝯsequẽs ꝗtũ ad oẽ pctm̃
vitãdũ ⁊ spũale bonũ ꝓsequendũ: ſ ĩ alijs
actib⁹ nõ subdũt̃ eis: nisi inquãtũ ad ista
reduci seu ptinere pñt: vnde. xj. q. iij. c. nõ
semp malum est non obedire p̃cepto: dicit
glo. ꝙ inferior obedire non debet nõ solũ
qñ est iniustũ: sed etiam qñ est inhonestũ:
vel etiam incomodũ: quod vltimũ tñ non
B est in omnib⁹ intelligẽdũ. Secũdo que/
ri potest: cum subditus sit in obedientia p̃
lati in his saltem que sunt ad aĩe salutẽ ne
cessaria: vtꝝ ergo liceat ei alicui alteri cõfi
teri ꝗ̃ ꝓꝓo p̃lato. Ad h̃ dicẽdũ ſm Rich.
⁊ Asten. loquendũ est de ꝯfessione duplicit̃
ter. Uno modo put est opus ꝟtutis dire/
cte repugnans hypocrisi: in quo q̃s seip̃m
accusat: ne alius ꝗ̃ est appareat: vel mala
sua aperit ad morbi inuestigandã curatio
nẽ: ⁊ hoc modo cõfessio fireri põt cuilibet
qui põt adiuuare instruendo vel orando:
vel de quo põt homo erubescere ⁊ humili/
ari: ⁊ alter exemplo humilitatꝫ meliorari:
non peccatorũ cognitione deprauari: ⁊ sic
quis cõfiteri potest cuilibet peccatũ suum
siue clerico siue laico. Sic enĩ dicit Berñ.
sup cantica: Uir pfectus est veritatis ama
tor: qui oĩes vellet noscere sua mala: dũ
tamẽ ei nõ esset causa mali sed boni. Alio
modo put est opus sacramẽtale ordinatũ
ad recõciliationem que fit p absolutioneꝫ
⁊ hec cõfessio nulli est faciẽda nisi p̃sbyte/
ro: vt ex̃ de pe. ⁊ remis. c. omnes: ⁊ lꝫ q̃daꝫ
sentire videant̃ ꝙ in casu necessitatis ne/
cessariũ sit ꝯfiteri laico: tñ ſm Asten. ꝯtra
riũ ẽ veꝝ: qꝛ p̃sbꝛo non laico p̃ceptũ ẽ in di
cto. c. est tñ licitũ ⁊ cõgruũ si assit idoneus
laicus tp̃e necessitatꝫ illi ꝯfiteri: ⁊ sic ĩtelli
git magister sniaꝝ ſm Hein. boyc: in. iiij.
di. xvij. c. vl. dicẽs: Si defuerit p̃sbꝛ ꝓxio
faciẽda est cõfessio. Or si q̃rit̃ ad q̃d talis
ꝯfessio valeat: rñdet Tho. ⁊ Asten. ꝙ ba
ptism⁹ habet efficatiã ex sãctificatione ma
terie: ⁊ iđo a q̃cũqꝫ ꝯferat̃ alicui sacr̃m re/
cipit: ſ vis pnĩe sacr̃alis ꝯsistit ĩ sãctifica/
tione ministri: ⁊ ideo q̃ laico cõfitet̃: lꝫ im/
pleat quod ẽ ex pte sua de ꝯfessione sacra/
mentali: sacr̃m tñ absolutiõis non ꝯseq̃t̃:
⁊ ideo valet tm̃ ad diminutionẽ pene q̃ fit
p cõfessionis meritũ ⁊ penaꝫ: sed nõ ꝯseq̃t̃
diminutionẽ illã pene que fit ex vi clauiũ:
⁊ ideo sic ꝯfessus magis punit̃ post istam
vitam ꝗ̃ cõfessus sacerdoti: minus tñ pu/
nitur ꝗ̃ si nulli fuisset cõfessus: verũtamẽ
extra casũ necessitatis q̃s cõfiteri debet ꝓ
prio sacerdoti: vt ptꝫ ĩ dicto. c. oĩs: vbi di/
cit Hein. boyc: p⁹ Hosti. ⁊ Jo. an. ꝙ ꝓpri⁹
sacerdos ꝺꝛ cui cura ꝓchialis eccl̃ie ẽ cõ
missa siue sit rector siue vicari⁹. Cura autẽ
est vigil onerosa ac sollicita custodia aĩaꝝ
alicui cõmissa: vt curet ne pereãt ſ saluẽt̃:
q̃ cõpetit ex lege vel cõmissione canonica
aut cõsuetudine vel p̃scriptiõe p sedẽ apl̃i/
cam non improbata: vñ ꝓprius sacerdos
dici pt: q̃ habet ĩmediatã curã. s. sacerdos
ꝓchialis. Similit̃ papa et ep̃s sũt ꝓprij

sacerdotes et īmediati: silr archipsbri: vt
ex͂ d offi. archipsbyteri. c. officiū. c. vt sin/
gule. Itē legat⁹ pape vel penitentiari⁹ pa/
pe: vt de offi. legati. ꝛ idem videtur intel/
ligendū de generali vicario epi: ex͂ de offi.
iud. ordi. c. inter cetera: et sufficit licentia
cuiuslibet istoꝝ vt ꝗs cōfiteri possit alteri
ꝙ ꝓprio sacerdoti: etiā si licētia sit genera
lis. s. nō expsso cui ꝯfiteat: vt ptz in extra/
uagan. Io. xxij. q̄ incipit: vas electiōis: et
si ꝗs dicit se hre licētiā a quocꝫ istoꝝ dicit
Hein. boyc: ꝙ sibi credendū ē: qꝛ nō ē psu
mēdū ꝙ sit īmemor ꝓprie salutꝭ. Tertio
occasione iam dictoꝝ q̄ri pōt: an frēs men
dicantes q̄ deputant ab epis vel etiam a
sūmo pontifice ad audiendū ꝯfessiones: li
centiā sacerdotis prochialis habere debe
ant: ꝛ vtrū ipis fratrib⁹ sic deputatis con/
fessi teneant semel ī anno ꝯfiteri ꝓprio sa
cerdoti: pĉtim cū sacerdos sacra mīstrās
agnoscere debet vultum pecoꝝ suoꝝ: vt dr
Ecci. xxxij. curā illius habe. Ad h̄ dicēdū
ꝙtū ad pmā ptē q̄stiōis: ꝙ Io. an. ī clem.
sup cathedrā: ī glo. sup vbo: denotat: dic
ꝙ nō ē necesse licētiā petere ꝓpter vbū li/
bere: ꝛ idē tenet Paulus de liazarijs: ꝛ in
telligunt mēdicātes fratres pdicatores ꝛ
minores: ꝛ ibi p Clemētē q̄ntū ꝓrogatum
uit ad Augustiñ. ꝛ p Io. xxij. ad carmeli/
tas. Q̄tū aūt ad scdam ptē q̄stionis: dicē
dū ꝙ lꝫ quidā doctores sentiāt vt archid.
ꝛ Io. mo. ꝙ ipis fratrib⁹ ꝯfessi teneant se/
mel ī anno cōfiteri ꝓprio sacerdoti: tñ Io.
an. sup vbo: absoluti: dic ꝙ a fratrib⁹ ab
soluti nō habebūt vlteri⁹ necesse cōfiteri ꝓ
prio sacerdoti. Nec obest. c. oīs: qꝛ ītelligi
tur de illo qui alteri legitime ꝯfessus non
erat: vt dicebat Bñdict⁹ ī ꝯstitutiōe: inter
ceteras: ꝛ Io. xxij. in extuagan. vas electio
nis: qd de facto teneẗ. Et dic Hein. boyc:
ꝙ h̄ veri⁹ ē: als ptās et officiū de hmōi de
modico vel d nihilo opareẗ: īmo forsan ī q̄
dā derisiōe habereẗ: cū pauci ꝯfiterēẗ eis
videntes teneri se nihilomin⁹ sacerdoti ꝓ
prio eadē peccata ꝯfiteri. Idē tenet Guil.
de mōte: dicēs: ꝙ d rigore ꝛ veritate sacri
ꝙtū ad culpā mortalē ꝛ penā ppetuam: di
cti frēs in sacro pnīe reputanẗ ꝓprij sacer
dotes: ꝛ sic satisfactū ē caplo: oīs: ß qꝛ con
fessus ē exhibendū corp⁹ christi p ꝓprium
psbyterū ꝛ nō aliū: nec pt eē bñ certū psby
tero de ꝯfessiōe facta fratrib⁹ hmōi: idcir/
co equū ꝛ vtile est vltra necessariā ꝯfessio
nē talib⁹ factā: volūtaria nō obmittaẗ: ad
ostēdendū subiectionē ꝛ obedientiā suo p
lato ꝯfitēdo. s. illa peccata q̄ citra vltimaꝫ
ꝯfessionē ppetrauerit vel etiā oīa si placu/
erit: als enī detrahereẗ psbris ꝛ eoꝝ eccle
sijs: q̄b⁹ prochiani dāt ouū vel denariū in
sua ꝯfessiōe q̄ ꝯsuetudo nō improbaẗ: fm
doctores tñ ī dicto. c. oīs: sunt aliq̄ casus ī
q̄b⁹ nō debet ꝯfiteri ꝓprio sacerdoti: ß req̄
sito curato: īmo ꝯdicēte ꝗs pōt ꝛ debet li/
cite alteri ꝯfiteri. Prim⁹ casus ē si ꝓprius
sacerdos sit inscius ꝛ ignar⁹ vel indiscret⁹
vt patꝫ de pe. di. vj. c. placuit: vt deinceps
nulli sacerdotū liceat quēlibet cōmissū al/
teri sacerdoti ad pniaꝫ accipe: sine eius cō
sensu cui se prius cōmisit: nisi ꝓ ignorātia
illi⁹ cui pus ꝯfessus ē. Scds casus si ꝓpri⁹
sacerdos particeps ē criminis: vtputa qꝛ
peccauit cū psona q̄ sibi ꝯfiteẗ: tunc enim
tolliẗ erubescētia ꝯfitenti: ꝛ vt plurimum
puritas ꝯtritiōis impediẗ: vnde. xxx. q. j.
diciẗ. c. oīs: ꝙ ꝯfessionis filij quādā com/
paternitatē cū cōfessore cōtrahūt: quapro/
pter si ꝗs h̄ scelus ppetrauerit: nō solū dig
nitatis honorē amittat: verūetiaꝫ vsqꝫ ad
exitum vite iugi pnīe se subdat. Et Celesti
nus papa subdit ibidem: si quis sacerdos
cū filia spūali fornicat⁹ fuerit: sciat se gra/
ue adulteriū cōmisisse: idcirco femīa si lai/
ca est derelinquat oīa: ꝛ res suas paupib⁹
reddat ꝛ cōuersa ī monasterio vsqꝫ ad mor
tem deo fuiat: sacerdos aūt qꝛ exēplū ma
lū dedit hoīb⁹: ab omi officio deponaẗ et
pegrinādo. xv. ānos peniteat: postea vo
ad monasteriū vadit ibiqꝫ cūctis dieb⁹ vi/
te sue fuiat deo. Et. c. sequēti. glo. ī. c. oīs:
dicit ꝙ ibi nō ē filiatio nisi q̄ ad solū sacer
dotē: qꝛ ꝓles sacerdotis iūgi posset matri
monio cū filijs vel filiab⁹ ꝯfessionis. Hinc
enī dicit Ioh. in. c. oīs: ꝙ psbr grec⁹ nō au
diet cōfessionē vxoris sue: ꝛ glo. Bar. ibi/
dem dicit ꝙ sacerdos orietalis nō audiet
ꝯfessionē vxoris sue: qꝛ nec ipa libere cōfi/
teẗ si cōmisit adulteriū: si ꝗ laic⁹ in necessi
tate audiat ꝯfessionē mulieris alicui⁹: nō
pōt postea cū ea ꝯtrahere: ar. h: si tamē cō
trahit forte tenet mrīmoniuꝫ: videẗ enī h
tm̄ sacerdoti ꝓhiberi: cuꝫ ei⁹ tm̄ officiū sit
audire pctā confitentū: hoc ibidē glo. sen/
tit in detestationē criminis: q̄cquid tamē
sit: licꝫ videaẗ inhonestū et incōueniēs: si
tamen audit sacerdos cōfessionem vxoris
sue vel cōcubine: dare pōt vtiqꝫ pniaꝫ: fm
Tho. ꝛ Asteñ. dūmodo tñ als habeat au/
ctoritateꝫ absoluendi. Tertius casus est si

fuerit sacerdos reuelator ꝯfessionis quod
oĩno ꝓhibet̃ in dicto.c.oĩs.§.caueat oĩno
sacerdos ne ꝟbo vl̃ signo aut quis modo
ꝓdat aliq̃tenꝰ peccatorẽ: ꝫ si prudẽtiori cõ/
silio indiguerit illud absq̃ȝ vlla exp̃ssione
caute req̃rat: qm̃ q̃ peccatũ in penitentiali
iudicio sibi detectũ reuelare p̃sũpserit: nõ
solũ a sacerdotio deponendũ decreuimus
verũetiã ad pnĩaȝ agendã ĩ artũ monaste/
riũ retrudendũ. Addit Hosti. ꝙ oĩbꝰ die/
bus vite sue ꝑegrinãdo peniteat: qđ ĩtelli
git q̃ȝdiu est in pnĩa tꝑali: puta vsq̃ȝ ad se/
ptẽniũ vel decẽniũ vel plꝰ vl̃ minꝰ: ꝭm ꝙ ẽ
pnĩa limitata: q̃ elapsa: ẽ ĩ monasteriũ de/
trudendꝰ vt ibi ꝑpetuã pnĩaȝ agat. Quar
tus casus si verisimiliter timeat̃ ꝙ ꝑsonaȝ
ꝯfitẽtẽ sollicitabit ad pctm̃: ꝛ maxime si ꝫ
ꝯstat ex ꝓbabilibꝰ indicijs vel ex manife/
sta cõuersatiõe aut fama cõmuni. Quintꝰ
casus si pctm̃ sit directe cõmissũ ꝯ ꝑsonam
ipsiꝰ curati: ꝛ potissime si sit tale peccatũ:
cuiꝰ ꝯfessio req̃rat exp̃ssionẽ ꝛ circũstãtiaȝ
illiꝰ ꝑsone in quã cõmissũ ẽ: vt ptȝ de infa/
mia: de detractatiõe ꝛ hmõi. Sextꝰ casus ẽ
tꝑe iuste necessitat̃: vt cũ q̃s infirmat̃ vs/
q̃ȝ ad mortẽ: vel ĩtrare debet iustũ bellum
vel mare: vel aliqđ sil̃e euidẽs ꝑiculum: ꝛ
deest ꝓpriꝰ sacerdos. Septimꝰ casus ẽ si est
vagabundus.ff. de iudi.l. heres absens.
Octauꝰ cum q̃s q̃rit domiciliũ q̃ se ꝯferat.
nã ꝛ is sine domicilio est.ff. ad municip̃.l.
heres: ĩ p̃n.ꝛ.l.eiꝰ.§.celsus. In his deniq̃ȝ
casibꝰ p̃dict̃ ꝛ sil̃ibꝰ: in q̃bꝰ ꝓbabilit̃ timet
penitẽs ex ꝯfessiõe ꝑiculũ ĩminere sibi vel
sacerdoti: semꝑ debet recurrere ad supiorẽ
ꝛ petere licẽtiã alteri ꝯfitendi quã si habe
re nõ possit: idẽ iudiciũ ẽ ac si non haberet
copiã sacerdotis: vñ magis eligere debet
laico ꝯfiteri: nec ĩ ꝫ trãsgredit̃ eccl̃ie p̃ce/
ptũ: qꝛ p̃cepta iuris positiui nõ se extẽdũt
vltra charitatẽ nec etiã fit iniuria sacerdo
ti: qꝛ amittere ꝑuilegiũ videt̃ q̃ ꝯcessa sibi
ptãte abutit̃: ꝯcordat Pe. Alex. Inno. ꝛ
Guil. ꝛ cõmuniter addũt ꝙ si nullo mõ ha
bere põt sacerdotẽ aliũ ꝛ necessitas ĩmine/
at: ꝯfiteat̃ peccatũ in genere sine eo đ quo
possit malum ꝓuenire: ꝛ addunt Hosti. et
Ray. ꝙ tales nõ debent ꝯfiteri cuicũq̃ȝ sa/
cerdoti: ꝫ potius illi q̃ al̃s habet iurisdicti
onẽ si saltẽ haberi põt. Ad laudẽ dei.

De cõfessione qñ ꝛ cui ẽ facien/da aut qñ iterãda: ꝛ q̃liter ẽ celan/da: et de absolutiõe priuilegiato/rum: Sermo XI

Onora patrẽ tuũ
ꝛc. Ad maiorẽ euidẽtiã materiã
de cõfessione pleniꝰ scire cupien/
tes. Primo q̃ri põt: vtꝝ đ necessitate salu/
tis req̃rat̃ cõfessio: vel sufficeret sola p̃ce/
dens ꝯtritio: cũ enĩ ꝑ ꝯtritionẽ p̃cedenteȝ
peccatũ dimissũ credat̃: seq̃ẽs ꝯfessio ne
cessaria nõ videt̃. Ad ꝫ rñdet Guil. in suo
sacramẽtali: ꝙ si loq̃mur de illo q̃ mortali
ter peccauit: tũc ꝯcordãt theologi ꝙ talis
habet ore necessario ꝯfiteri: nec papa cum
tali dispẽsare posset q̃n cõfiteri tenet̃: cuiꝰ
ratio ẽ substãtia ꝛ materia đ q̃bꝰ eccl̃ia mi
litãs fundata ẽ sunt sacr̃a: quoꝝ vnum est
pnĩa q̃ sacr̃a tollere aliud nõ eẽt q̃ȝ eccl̃iaȝ
subuertere qđ papa facere nõ põt q̃ solꝰ vi/
cariꝰ christi est: dicit etiã Tho. ꝙ papa ne
cessitatẽ sacr̃oꝝ tollere nõ põt: sicut nec in/
stituere noua sacr̃a: qꝛ sũt ex institutiõe di
uina: ꝫ dispensare posset de tꝑe.s. ꝙ differ/
ret vltra annũ. Tñ bñ veꝝ est ꝙ sola cõtri
tio cũ ꝓposito ꝯfitendi ꝛ satisfaciendi tol
lit peccatũ: ꝛ reddit viuũ ꝛ mundatũ pec/
catorẽ qđ ostendit dñs ĩ Lazaro: quẽ sola
vocatio oĩno reddidit viuũ: añq̃ȝ christus
eũ traderet apl̃is ad dissoluẽdũ: ꝙ si post/
ea non ꝯfiteat̃ vel satisfaciat: ingratum se
reddit ꝛ peccat mortaliter: vñ triplex ẽ ra
tio q̃re post ꝯtritionẽ necessaria est ꝯfessio
ꝭm Guil. Prima ꝓpter statutuȝ eccl̃ie: qđ
p̃cipit ꝯfiteri: nam auc̃tas ꝛ traditio eccle
sie obligat vt p̃ceptũ: vt ptȝ.xj.di.c. in his
rebꝰ. Scđa est qꝛ ignoramꝰ an peccatuȝ sit
dimissum: ꝙ si nõ: tñ in pnĩa qꝛ sacramẽta
lis ẽ ꝛ effectiua gratie remittit̃. Tertia qꝛ
dato ꝙ simꝰ sine peccato mortali: vt satis/
faciamꝰ p̃cepto pape: necessariũ ẽ saltẽ ve
nialia ꝯfiteri semel in anno: qđ ꝓpter hoc
p̃ceptum est: vt ĩ eucharistie receptione re
uerẽtiores simꝰ: vt patȝ in dicto.c. omnis.
Scđo q̃ri põt: quotiẽs q̃s ꝯfiteri teneat̃:
an statim ꝑpetrato mortali peccato. Ad ꝫ
rñdet Hein. boyc: in dicto.c. oĩs: ex̃ de pe.
ꝛ re. ꝙ cũ ꝯfessio sit p̃ceptum affirmatiuũ
nõ obligat nisi ꝓ loco ꝛ tꝑe: ꝛ eccl̃ia volu/
it in ꝫ p̃cepto tꝑs determinare: cuȝ sit p̃ce/
ptũ discipline nõ nature: vñ determinauit
ꝙ adminus semel in anno debet fieri con/
fessio: vt in dicto.c. oĩs: qđ tñ fallit ĩ mo
nachis nigris q̃ saltẽ singulis mensibꝰ ꝯfi
teri debent: vt ptȝ in cle. de sta. mo.c. ne in
agro.§. sane: quã ꝯstitutionẽ q̃ ad hoc ad

alios religiosos dilatare satis honestũ ẽ:
ẜm Jo.an.ibidẽ. Alij xo ꝙuis ex ecclesie
p̃cepto nõ obligent̃ ꝯfiteri nisi semel ĩ an/
no ẜm ius canonicum:tñ qꝛ ẜm phm.viij.
phisicoꝝ volũtas nõ retardat facere opus
volitũ:nisi ꝓpt̃ aliquã causã rationabilẽ:
ideo dilatio ꝯfessiõis si nõ ẽ ex causa rõna
bili ꝛ meritoria:tũc vl' nõ ẽ voluntas suffi
ciẽs ad delectionẽ peccati:vl' dilatio ex cã
sua ẽ piculosa vel etiaʒ vitiosa: ꝛ vtrobiqꝫ
A letale dispẽdiũ ĩminet aĩe. Nam dilatio
cõfessionis ẽ piculosa. Primo ꝓpter ĩcer/
titudinẽ vite dicente dño: Vigilate qꝛ ne/
scitis diẽ neqꝫ horã:ꝛ diuiti rñdit: Stulte
hac nocte repetẽt aĩam tuaʒ ꝛc̃. Scdo ꝓpt̃
accumulationẽ criminũ:dic̃ eni Greg. pec
catũ qd̃ p pnĩaʒ non diluit̃:mox suo põde
re in aliud trahit. Tertio ꝓpter elongati/
onẽ a deo : ita ꝙ difficilius ꝯuertit̃ ꝛ eius
vita piculosius finit̃ : dicit eni Ouidius:
Qui non ẽ hodie cras min⁹ aptus erit:et
ps̃. Qui se elongant a te pibunt. Quarto
ꝓpter indignationẽ iudicis qꝛ p hoc mag
nã ĩgratitudinẽ ostẽdit re⁹: timẽdũ ẽ etiã
ꝙ qui semel tm̃ ꝯfitet̃ ĩ anno nõ facit hoc
ex amore:ẜ potius ex timore vel ex alia si/
nistra ĩtẽtione:qꝛ si nõ rediret tp̃s ieiunij:
nõ rediret etiã cũ illis tp̃s ꝯfessionis pec/
cati. Quinto ꝓpter defraudationẽ gr̃e:q̃
p ꝯfessionẽ ꝯferret̃ : q̃ redderet hoĩem ma
gis firmũ ad resistendũ malo ꝛ inherẽdũ
bono:multi nãqꝫ desperãt a peccato posse
resipiscere:donec dolorosa confessione stu
duerint illud abluere. Scdo etiã dilatio ẽ
vitiosa.s.ex negligẽtia: q̃ in mortali quis
existẽs ĩminẽte necessitate ꝯfitẽdi non ꝯfi
tet̃ vel ampli⁹ tardat ꝛ mortaliter peccat:
que tpis necessitas q̃ ad obligationẽ ꝯfes
sionis ex quattuor attẽdi potest:vt tangit
Alex.d̃ hal.in.iiij.pte sũme: ꝛ Tho.ĩ.iiij.
Primo ex pte piculi ĩminentis.s. mortis:
vtpote si ẽ in bello:in mari:vel ĩ alio mor/
tis piculo:vel si mulier ẽ in partu ꝛ silib⁹.
Scdo ex pte sacri cuiuscũqꝫ suscipiẽdi: tra
ctandi vl' ꝯferendi:vel ĩ aliquo actu vt mi
nistrũ eccl'ie se exhibẽdi: verbi gratia. Si
vult sacrũ ordinẽ recipe:celebrare:eucha/
ristiã sumere vel sacramẽta ministrare:ad
quos act⁹ nullus in peccato mortali nõ cõ
fessus accedere debet:copia sacerdot' ob/
lata ꝛ necessitate nõ vrgente. Tertio ex pte
stimuli ꝯscientie:cum scʒ ꝯscia sibi dictat
ꝙ statim cõfiteri teneat̃ :ex eo ꝙ desperat
se posse resistere peccato nisi p̃uia ꝯfessiõe

ꝙ si illam nihilomin⁹ p̃termittat vel diffe/
rat:nõ excusat̃ a mortali ꝓpter ꝯtẽptum:
quẽ incurrere põt duplici rõne. Primo cũ
celeritas ꝯfessionis ꝯtemnit̃ vt actus pec
cati sepius iteret̃. Scdo cũ actualiter cogi
tat dispendiũ peccati:offensam dei et alia
hmõi:q̃ efficaciter illũ ad penitentiã inci/
tarẽt:ꝛ tñ non peniteret :sed poti⁹ illi mo/
tioni resisteret qd̃ esset resistere inspiratiõi
spũssancti. Quarto ex parte dubij vt si ha
bet casũ de q̃ papa solus eũ absoluere põt:
ꝛ nũc habet copiã ꝯfessoris dñi pape:ꝛ du
bitat si illum habebit in futuro:vñ si quis
existens ĩ mortali ĩ his casib⁹ differt ꝯfite
ri:non excusat̃ a mortali:dũmodo debitã
oportunitatẽ habeat. Tertio q̃ri potest:
vtꝝ in aliquo casu tenet̃ q̃s ꝯfessionem fa
ctam reiterare. Ad hoc rñdet Pe. in.iiij.
B ꝙ ꝯfessio est ĩ remediũ ꝛ in p̃ceptũ : quãtũ
igit̃ ẽ in remediũ si q̃s vult iteꝝ ꝯfiteri bo
nũ est ad maiorẽ remissionẽ citi⁹ obtinen/
dam: tã ex pena ꝛ verecũdia q̃ꝫ etiaʒ ex vi
clauiũ:quãtũ tñ ad p̃ceptũ nõ tenet̃ illam
iterare:nisi velit postq̃ꝫ chyrograph⁹ pec/
cati q̃ se diabolo semel obligauerat ẽ solu/
tus. In aliq̃b⁹ tñ casib⁹ ꝯfessionẽ reitera/
re tenet̃.s.vel ꝓpter defectũ ꝯfessoris :aut
ꝓpter defectũ ꝯfitentis:nam p̃mo reitera
re tenet̃ si deficit ꝯfessori clauis potentie:
eo ꝙ non põt de peccato ꝯfesso absoluere:
ꝛ tũc remittet eum ad supiorẽ cum litteris
vel aliter:quã tñ remissionẽ si peccatuʒ oc
cultũ est facere debet de licẽtia penitentis
tm̃ ꝛ non aliter : vel dimittat eũ ire libere
ad quẽcũqꝫ hñtẽ absoluẽdi ptãtẽ. Quõ ãt
absolutio ista fieri debet ab eo q̃ remittit
ad supiorẽ ĩ his d̃ q̃b⁹ ptãtẽ hʒ absoluẽdi:
ostndit Tho. ĩ q̃dã qdlibeto dicẽs:ꝙ sacer/
dos nõ absoluit aliquẽ nisi q̃ diuinit⁹ cre/
dit̃ absolut⁹:ẜ postq̃ꝫ a deo est absolut⁹:te
net̃ adhuc eccl'ie ꝯfiteri:ꝛ quia dispẽsatio
absolutiõis nõ ẽ tota minor tradita. Tene
tur tñ ei oĩa ꝯfiteri:ꝛ ip̃e debet ab oĩb⁹ ab
soluere a q̃b⁹ põt:ꝛ deinde tenet̃ eũ remit
tere ad supiorẽ absoluendũ de residuo:ve
rũtñ ẜm Tho.in.iiij.di.xix.sacerdos nul/
lum absoluere põt excõicatuʒ a culpa:nisi
p̃us absolut⁹ fuerit ab excõicatione: quia
pticeps nõ est sacroꝝ ecclesie excõicat⁹: q̃
tñ excõicati tpe necessitatis absolui pñt a
quocũqꝫ sacerdote ab oĩbus etiã excõica/
tionib⁹: verũtñ vt habet̃ li. vj. de sen. ex.
c.eos:si sic absoluti a sentẽtia canonis vel
hois:eo ꝙ recurrere nequeũt ad eũ a quo

fuerant absoluendi ꝓpter legitimuꝫ periculū vel impedimentū: si cessante periculo vel impedimento nō ꝑsentent se illi a quo debebant absolui: mandatū eius recepturi: ꝛ vt oportet satisfacturi: reincidūt ī eandem sniaꝫ: sicut ꝛ illi q̄bus a sede apostolica vel legatis absolutis iniungit vt ordinario vel alteri se ꝑsentent ꝓ pnīa ꝛ ꝙ iniuriatis satisfaciāt q̄tocius poterint. Preterea si q̄s aliquē absoluit ꝺ facto qḋ tñ ꝺ iure nō pōt nō credit sanct⁹ Tho. eū absolutū ee̅: excusat tñ ꝑ ignorantiā iuris: sed multomag᷑ ꝑ ignorātiā facti: cū credit eū hr̄e auctoritatē nisi fuerit ignorātia crassa ꝛ affectata: sacerdos tñ nō excusat cui ius illud ignorare non licet: idē tenet glo. ij. in ꝟ. ex̄ ciuitates: in clem̄. sup cathedrā. Dicit etiā Jo. an. ꝙ quo ad penā eternā tut⁹ est: ꝫ a satisfactiōe ꝛ pnīa tutus nō est. Or si

B q̄rit: q̄d de ꝯfessiōe sacerdoti facta: q̄ non de iure tenet eccl'iaꝫ. Ad h̄ rn̄det Fran. de zab. ꝙ licꝫ valeant gesta ꝑ talē ꝑlatū facta donec tolerat: vt dicūt Inno. et Hosti. qꝛ tñ in foro penitētiali īterꝑtabunt ī ꝑtē duriorē tanq̄ȝ tutiorem: ex̄ de scrutinio. c. j. in glo. melius ē vt habeant ꝓ nō absolutis: ita ꝙ viuētes qui fuerūt ꝯfessi tali ꝑlato detecto ꝙ nō sit vel fuit ꝑlatus: iterꝫ ꝯfiteri debebūt: q̄ ad mortuos aūt īterꝑtabūt ꝙ ex fide saluati sūt: ꝛ absolutio valuerit: vt vult glo. ex̄ de elec. in. c. dudum. ij. ꝛ qḋ ibidē text⁹ dicit: ꝙ tales aīe decipiunt intelligit q̄ ad decipientē: q̄ eas q̄stus grā ꝑdere non curauit q̄tum in eo fuit: et ideo sanguis eoꝝ a deo distincte requirit: ꝫ qꝛ deus nullū decipi velit q̄tū in eo ē: tales ꝫm glo. saluāt in sola fide. Scḋo vero iterare tenet si defuit ꝯfessori clauis scietie: qꝛ nescit discernere int̄ lepram ꝛ leprā: tūc eni discretiori denuo ꝯfitendū ē: vt ī dicto c. oīs: de pe. di. vj. placuit. Tertio iterare tenet ex ꝑte defectus ꝯfitētis: q̄ñ scienter dimidiauit ꝯfessionē tacendo mortale peccatū: dicit eni Hein. boy. in dicto. c. oīs: ꝙ nō est licitū si q̄s in fraudē vel ꝓpter verecundiā diuersis ꝯfitet: cuilibet ꝑteꝫ dūtaxat reuelādo ꝓpter verecundiam: sicut q̄dam faciūt ꝯsiderantes maximā cōgeriē peccatoꝝ: vt de pe. di. v. c. j. vnde Tho. in iiij. di. xvij. dicit ꝙ de necessitate ꝯfessiōis est: ꝙ hō oīa peccata sua cōfiteat q̄ ꝓtunc habet in memoria alioq̄n nō ē ꝯfessio: sed cōfessiōis simulatio: sed si quis nō habuit in memoria quod postea recordatur: sufficit ꝙ hoc peccatum dicat explicite ꝛ alia in generali: dicendo ꝙ cum alia multa confiteretur hoc oblitus fuit: idē Pe. Quarto si cōfitens cōtempsit vel neglexit satisfacere ꝛ oblitus est iniunctā satisfactionē: quā si sciret ꝛ eaꝫ implere vellet non oporteret ob hoc iterare ꝯfessionem. Quintū q̄dem addere volunt de eo qui redit ad peccata cōfessa: quia q̄ reincidit non videt esse verus penitens: sed potius irrisor: de pe. di. iiij. c. qui reincidit. Sed ad hoc respondet sāct⁹ Tho. in. iiij. di. xxij. ꝙ recidiuās nullo modo tenet peccata dimissa directe ꝯfiteri nec in generali nec in speciali cuicū q̄ cōfiteat: sed indirecte sicut illud sine quo sciri nō potest debit⁹ modus satisfactiōis: tenet recidiuās notificare peccata dimissa quātū sufficit ad hoc vt sciatur que satisfactio possit illi cōgruentius iniungi: vt si frequenter lapsum carnis passus est ex aliqua occasione ꝑ satisfactionē talis occasio ꝑscidatur: ꝛ similiter de alijs peccat᷑. Sextum etiam q̄dā addunt de eo qui ꝯfessus est in ꝓposito non deserēdi peccatū: ꝺ hoc tamē casu dicit Tho. in. iiij. di. xvij. ꝙ confessio ꝫm ꝙ est actus ꝟtutis nō valet sine charitate q̄ est principiū merendi ꝫ ꝫm ꝙ est ps sacramēti ordinat ꝯfitētem ad sacerdotem qui claues eccl'ie habet: ꝛ ꝑ ꝯfessionem cōfitentis cognoscit ꝯsciam ei⁹: ꝛ ꝫm hoc pōt etiā esse in eo q̄ nō ē cōtrit⁹: qꝛ pōt pctā sua sacerdoti nota facere: ꝛ clauib⁹ ecclesie se subijcere: ꝛ q̄uis tūc nō ꝑcipiat absolutiōis fructū: recedente tñ fictione incipiet recipe sicut etiā ī alijs sacramētis: vñ nō tenet iterare ꝯfessionem ad quā fictus accedit: sed tenet postmodū fictionē suaꝫ cōfiteri: cōcordat Pe. Ad hoc etiā facere videt de pe. di. j. c. mensuraꝫ. §. nō ita: vbi dicit. Nec est necesse vt semel sacerdoti cōfessi sum⁹ denuo ꝯfiteamur: sed lingua cordis nō carnis apud verū iudicē ea iugiter cōfiteri debemus: ꝛ licꝫ Ray. ꝛ Hosti. contrariū tenent: tñ istud verius videt. Hinc extra de pe. ꝛ re. c. ꝙ q̄dam: dicit Alex. iij. ꝙ lꝫ non sit vera hmōi pnīa: admittēda tamen est eoꝝ confessio: ꝛ crebris salutarib⁹ monitis est pnīa indicēda: glo. talis penitentia nō ē vera. i. fructuosa quo ad vitam eternā: valet tñ ei q̄ facit ꝛ sentiet fructum eius cū de alio crimine penitentiā egerit: vt ptꝫ de pe. di. iij. §. vlt. in fine. Quarto q̄ri potest an peregrini cōfiteri pn̄t alieno sacerdoti: ꝛ absolui a crimine cuius abso/

sutionem sibi retinuit eṗs. Ad hoc rñdet Guil. ꝙ si acceperũt perã ⁊ baculũ vel al's licẽtiã a ꝓprijs sacerdotibꝰ: p̃sumendũ est eis datam licentiã ꝯfitendi: ⁊ tũc absolui possunt etiã a casibꝰ eṗo reseruatis: maxime cũ instat tṗs generalis cõmunionis vt ĩ pascha: debet illi tñ iniũgi ꝙ cũ habuerit copiã sui eṗi vel alterius habentꝭ auctoritatẽ absoluendi iterũ cõfiteatur illi pniaꝫ ab illo recipiẽs. Si vero sine licẽtia sui sacerdotis ꝑegrinantur: ab alio non pñt absolui nisi ĩ necessitate. Et idem est de alijs negociatoribꝰ ⁊ viatoribꝰ: ꝭm Inno. ⁊ Hosti. In extrema tñ necessitate põt q̄libet absolui auctoritate ap̄lica: nec requirit̃ iteratio cõfessionis vel absolutionis: si tñ fuisset excõmunicatꝰ ⁊ in tali necessitate absolutus: si postea se rep̄sentat eṗo: reincidit in eandẽ sentẽtiã: vt li. vj. de sen. excom. c. eos. Quinto p̃terea q̄ri põt: vtrꝫ habẽs ꝯfessionale vl' p̃uilegiũ papale: in quo habet̃ talis clausula: q̄ sup peccatis que sibi ꝯfiteberis nisi talia sint ꝓpter q̄ merito sedes ap̄lica sit ꝯsulẽda: an vigore istoꝝ verboꝝ absolui põt ab excõicatione ortum habẽte a canone illo. xxvij. q. iiij. si q̄s suadẽte diabolo: huiꝰ sacrilegij vitiũ incurrerit ꝙ in clericũ vel in monachũ violẽtas manus iniecerit: anathematꝭ vinculo subiaceat: ⁊ nullꝰ eṗoꝝ illũ absoluere p̃sumat nisi mortꝭ vrgẽte ꝑiculo ⁊c̃. vel si incurrerit excõmunicationẽ maiorẽ ob ꝑticipatiõeꝫ vel in alijs excõmunicatiõibꝰ. Ad h̃ rñdet vir magne sciẽtie dñs Jacobꝰ camerac̃. decanꝰ ꝙ ab om̃i excõicatione põt absolui nisi papa sibi specialiter absolutiõeꝫ reſuauerit. Casus aũt papales reseruati sũt: atrox ꝑcussio clerici: falsatio bulle papalis: cõbustio eccl'ie post denũciationẽ: simonia ĩ ordine si suspensus a diuinis vl' maiori excõmunicatione ligatꝰ se diuinis ĩmisceat officijs vt ꝑ̃us irregularis efficit̃. In ceterꝭ vero q̄ specialit̃ pape nõ reseruant̃: ꝯfessor p̃dictꝰ absoluere põt: ar. c. nuꝑ. §. in scđo: ex̃ de sen. excõ. nã ibi dicit: ꝙ q̄ ꝯditor canonis ciꝰ absolutiõeꝫ sibi sp̄aliter nõ retinuerit eoip̃o ꝯcessisse videt̃ alijs facultatẽ relaxãdi: silr̃ cũ sedes ap̄lica p̃uilegiat aliq̄s deuotas ꝑsonas simul cõmorantes: vt scꝫ possint eligere ꝯfessorẽ a q̄ faciant celebrari recipiant sacramẽta ⁊c̃. semꝑ addit illam clausulã iure parrochialis eccl'ie semper saluo: de quo dñs abbas magister Arnoldus sancti Pauli in traiecto decretoꝝ doctor ꝯsultus respõdit: ex quo dicta clausula frequẽter in p̃uile. inserit̃: ip̃aꝫ clausulam ip̃e papa met exponit extra de priuilegijs in. c. in his: ⁊ vult ꝙ priuilegiati priuilegijs eis concessis vtant̃: dum tamẽ ab his que iure parrochiali ꝓueniunt abstineant: quasi dicat ꝯcessis vtant̃: sed om̃ia emolimenta inde ꝓuenientia parrochiali cedant eccl'ie: in q̄bus latet eccl'ie preiudiciũ. Unde dicũt doctores ĩ dicto. c. ĩ his: ꝙ non recipiant alienos ad diuina dñicis diebus ⁊ festiuis: in ꝯtẽptũ p̃sbyteri parrochialis: vt ex̃ de parrochijs: in. c. vt dominicis: ⁊ ꝙ nõ benedicãt mulieres: neq꜒ ꝑuulos baptizẽt: nec decimas vel oblationes parrochianoꝝ recipiant: nec iniũgãt parrochianis penitentiã: nec eis tradant eucharistiam ⁊ similia. Sexto deniq꜒ q̄ri potest: cum nullo modo liceat reuelare cõfessionẽ: vtrum si quis reuelat alicui ĩ confessione cõsilio vel secreto talia que nõ sũt de sui natura peccata: vt quia reuelat sacerdoti que debet vel que sibi debent̃: vel deponit penes eum aliquã pecuniã sub titulo cõfessionis an celare teneat̃. Respondet Ray. ⁊ Guil. ꝙ sacerdos non debet talia recipere sub titulo cõfessionis: si tamẽ ꝑ indiscretionẽ sic recipit: nõ tenet̃ celare nisi per modũ cõsilij vel secreti: ⁊ iura que puniũt reuelantes cõfessiones non attendunt̃ nisi ad peccata: vnde sacerdos si cõpelleretur ꝑ iuramẽtũ de tali debito reuelando: vel depositarius de pecunia apud se reposita: tenet̃ vtriq꜒ dicere veritatem. etiam si prius iurasset de non reuelando: q̄ non esset obseruandũ iuramẽtũ in p̃iudicium iuris alieni: secus tamẽ si iniuste ⁊ ꝑ tyrannũ inquireret̃: tũc enĩ subterfugere deberet tacendo vel sophistice respõdẽdo: peccatũ vero quod solum scit̃ in cõfessione non licet reuelare alicui etiam cuꝫ licẽtia ꝯfitẽtis ꝭm Tho. Pe. ⁊ Hein. boyc: sed faciet sibi dici extra confessionem ⁊ sic petet licentiam reuelandi: cuius ratio est quia quasi de essentia sacramenti est confessionem celare: nisi forte ꝯfitens velit ꝙ absolute sciat ⁊ libere ad dicẽdũ alicui soli sed non alijs: vel in similibꝰ casibꝰ. Addit etiam Hein. boyc: in dicto. c. omnis. §. caueat: ꝙ si quis cõfitetur cõmittendũ vt homicidiũ maleficiũ ⁊c̃. et dicit se non posse temptationi resistere tunc ꝭm rod. sacerdos reuelare potest his qui possũt ꝓdesse ⁊ non obesse: q̄ sic exponit textũ: de pe. di.

Casus papales

vj.c.sacerdos. Idem Archid. ibi. et Io. ij.
q.j.c.si peccauerit. sup verbo ꝓditor: ꝙ nō
est ꝓditio reuelatio de peccato futuro ſ; de
p̄terito. Credit Hein. boyc: ꝙ nō teneť ce/
lare in vi cōfessiōis sacramētalis: qꝛ nō est
vera ꝯfessio eo ꝙ de peccato cōmittēdo nō
pōt dari penitētia: sed teneť celare in vi se/
creti. Secretū aūt in tali casu celari nō de/
bet: qꝛ tantū malū q̄libet impedire teneť
circūstantijs debitis: vt patet de iureiurā.
c. queādmodū. §. vlti. ſm Hosti. Tamē sco
tus: Tho. Richardꝰ ⁊ Pe. cōtrariū dicūt
in. iiij. sed impediri debet malū oīmodo si/
ne exp̄ssione ꝑsone: dicit etiam Asten. ꝙ si
laicus casu audiat peccata cōfitētis sacer/
doti teneť illud celare ex p̄cepto iuris na/
ture ⁊ iuris diuini ⁊ positiui. Similiť si cō
fessoꝛ alicui reuelaret qđ tm̄ sciuit ex cōfes/
sione. Ad laudē dei.

De oblatiōibus in ecclesia dandis ⁊ recipiendis vel respuēdis: et de solutiōibus decimarū p̄dialiū ⁊ ꝑsonaliū ⁊ mixtaꝝ: Sermo XII

h Onoꝛa patrē tuū
⁊c. Secūdo debemꝰ honoꝛare pa
rētes spūales eis fideliter subue
niendo ī omnibꝰ necessitatibꝰ in cuiꝰ argu
mentū diciť de cōse. dis. j. c. Oīs christianꝰ
ꝓcuret ad missaꝝ solēnia aliq̄d deo offerre
⁊ ducere ad memoriā qđ deus ꝑ Moysen
dixit: Nō apparebis ī ꝯspectu meo vacuꝰ:
⁊ in collectis sanctoꝝ patrū liquido appa/
ret: ꝙ oēs christiani aliquid deo offerre ex
vsu sctōꝝ patrū debēt. Ad huiꝰ igiť eui/
A dentiā p̄mo q̄ri pōt: vtrū oblatōes vsuales
que fiūt in ecclia parrochiali p̄sbytero ad
altare sūt de necessitate p̄cepti: p̄sertim cū
ī lege veteri p̄cepit dn̄s ne vacuis manibꝰ
venirēt ad templū: vt dictū est. Ad h̄ respō
det sanctꝰ Tho. scđa 2e. q. lxxxvj. ꝙ nomē
oblatiōis cōe est ad oēs res q̄ exhibenť in
in cultura dei vel in vsu ministroꝝ expen/
dēdo: ⁊ hmōi oblatiōes de sui rōne habēt
qđ offeranť volūtarie: ſm illud Exo. xxv.
De homīe q̄ vltroneꝰ offert accipietis ⁊c.
⁊ Matth. v. Si offers munꝰ tuū. Quadru
plici tn̄ rōne tn̄ rōne q̄s teneť ad oblatiōes
illas. Primo ex p̄cedēti ꝯuentiōe: sicut cū
alicui concediť fundꝰ ecclie vt certis tpibꝰ
oblationē faciat: qđ tn̄ h; rōnē census. Se
cūdo ꝓpter p̄cedentē deputationē vel pro/
missionē: sicut cū q̄s offert donatiōe inť vi/
uos: vel cū in testamēto reliquit ecclie ali/
quā rem mobilē vel īmobilē in posteꝝ sol/
uendā. Tertio ꝓpter ecccľie vel mīstri ne/
cessitatē: puta si minister ecclie nō haberet
vnde sustētareť: vt patet dicto. c. oīs xp̄ia/
nus. qđ intelligiť tanq̄ p̄ceptū: duz mini/
ster paup est: vn̄ dicit ibi glo. credo ꝙ si sa/
cerdos paup est: pōt eis diuina officia sub
trahere nisi dent: tutius tn̄ est ꝙ coganť ꝑ
supioꝛē: qđ etiā fieri debet. xij. q. ij. c. chari
tatē. Quarto ꝓpter consuetudinē: teneńť
em̄ fideles in solēnitatibꝰ aliquibꝰ ad ali/
quas oblatiōes cōsuetas: ad hoc extra de
simo. c. ad aplicā: vbi diciť ꝙ per ep̄m loci
veritate cognita: cōpescanť q̄ maliciose ni
tunť laudabilē cōsuetudinē imutare: ⁊ in
glo. Et hec festa sunt p̄cipue quattuoꝛ p̄n/
palia: ⁊ addit Tho. ꝙ in his duobus vlti/
mis casibꝰ remanet oblatio quodāmō vo/
lūtaria q̄tū ad quātitatē vel speciē rei ob/
late: vn̄ q̄ debitas oblatiōes non reddūt
puniri possūt ꝑ subtractionē sacramētoꝛū:
nō ꝑ ip̄m sacerdotē cui sunt oblatiōes faci
ende: ne videať ꝑ sacramētoꝝ exhibitionē
aliquid exigere: sed ꝑ supioꝛē aliquē. Se/
cūdo xo queri pōt: vtrū ne aliquoꝝ obla/
tiones sunt respuēde: p̄sertim cū dꝛ Deuť.
xxiij. Nō offeres mercedē ꝓstibuli ī domo
dn̄i dei tui. Ad hoc rn̄det Asten. lib. vj. ti.
xxxij. ꝙ aliquoꝝ oblatio respuēda est ī cri/
minis sui detestationē. Primo si q̄s spōte
⁊ sine necessitate rebaptizatꝰ est ab hereti/
cis: illius oblatiōes biēnio nō sunt recipi/
ende: etiā si peniteat: vt patet de cōse. dist.
iiij. c. eos quos. vbi subdiť ꝙ duobus an/
nis etiā oblatiōes modis omnibꝰ nō sinā/
tur offerre ⁊c. vide. Secūdo si sit hereticꝰ
vel credens. s. receptoꝛ hereticoꝝ: ⁊ ꝓpter
hoc denūciatus: excōicatus: ⁊ idem est de
quolibet excōicato publico: vt patet extra
de hereť. c. excōicamus itaq;. §. credentes.
vbi subditur ꝙ clerici nec elemosynas nec
oblatiōes eoꝛū recipiant: alioquin suo pri/
uenť officio. Tertio si emunitatē ecclesie
violauit nec emendare velit: vt. xvij. q. iiij.
c. miroꝛ. vbi ꝓhibeť recipi oblatio etiam a
tota familia domꝰ illius q̄ vim ecclesie in/
tulit. Quarto si sit meretrix publica: vt
Deuť. xxiij. Nō accipies mercedē ꝓstibuli
vnde non pōt facere publicā oblationē ad
altare: sed bn̄ pōt de turpi lucro facere ele/
mosynā: ⁊ hoc ne sacerdos peccatū illius
approbare videať. xiiij. q. v. c. non sane. in

st. & simile est de alijs criminibus notorijs & hor͂edis. Quinto si sit vsurari⁹ public⁹ vt extra de vsur.c.q2 in omnibus. Sexto si sit raptor obstinat⁹ & inobediens: vt extra de rapto.c.sup eo. Septimo si sit oppressor pauperũ.j.q.j.c.nõ est putãda elemosyna. et.xc.dist.c.oblationes. Octauo si sint ab inuicẽ discordãtes & se odientes: nec reuocari possunt ad cõcordiã: vt eo.c.oblationes dissidentiũ fratrũ.i.christianorũ neq3 in sacrariũ neq3 in gazophilaciũ recipiant: glo.cũ eorũ odiũ est notoriũ. Sequit: Silr dona eorũ qui paupes opprimũt a sacerdotibus refutanda sunt. Ratio aũt quare ab istis elemosyne recipi põt & nõ oblatiões: q2 elemosyne fiũt in occultis: de quo nihil ad ecclesiã: vt de simo.c. sicut tuis. Oblatiões vo in publico q̃ ꝓhibent: ne exinde peccator ꝓsolet: & ne pctm̃ ipius ecclia publice videat approbare. Tertio q̃ri põt vtrũ homies teneant dare decimas ex necessitate p̃cepti: p̃sertim cũ illa sola homies obseruare tenent tpe gratie: q̃ a christo per apl'os sunt mãdata: fm illud Matth.vlt. Docentes eos huare oĩa quecũq3 mãdaui vobis: & apl's dic Act.xx. Nõ eni subterfugi quo min⁹ annũciarẽ vobis oẽ cõsiliũ dei: sed neq3 ĩ doctrina xp̃i neq3 aplorũ aliqd cõtinet d solutiõe decimarũ: q2 qd dicit Matth.xxiij. Hec oportuit facere ad tẽpus p̃teritũ legalis obseruãtie referendũ videt. Ad hoc rñdet sanct⁹ Tho.scda 2e. q.lxxxvij. inter alia: q decime in lege veteri dabant ad sustẽtatioẽ ministrorũ dei: & est p̃ceptũ ptim morale inditũ naturali rationi: qd eni his q̃ diuino cultui ministrabant ad salutẽ toti⁹ popul⁹ victus necessaria mĩstraret ratio naturalis dictat: sicut & his q̃ cõmuni vtilitati inuigilãt: vt principibus: militibus & alijs quib⁹ stipendia victus debent a populo.j.Cor.ix. Quis militat stipendijs suis vnq̃. Partim etiã erat iudiciale: robur habẽs ex institutiõe diuina.s. certa determĩatio stipẽdij: quod debet ministris diuini cultus: que ponit decimã partem illis tribuendã: & quia mater ecclesia sequẽs vestigia diuini precepti de decimis soluendis: fm quãdam humanitatẽ instituit determĩatiõnẽ decime partis soluendã ecclesie ministris tempore noue legis: vt non minus populus noue legis: ministris noui testamẽti exhiberet q̃ populus veteris legis: cum obligetur ad maiora: fm illud Matth.v. Nisi abundauerit iusticia &c. cum etiã ministri noui testamenti sint maioris dignitatis: & sic patz q ad solutionẽ decimarũ tenent partim ex iure nature: partim ex institutiõe ecclesie: & quia radix solutionis decimarũ est debitũ quo seminatib⁹ spiritualia debent carnalia: fm illd.j.Cor.ix. Si nos vobis spiritualia seminamus: non magnũ est si nos carnalia vestra metamus: ideo sup hoc debitũ fundauit ecclesia determĩatiõnẽ solutionis decimarũ: oĩa autẽ que possidet hõ sub carnalibus cõtinent: & ideo de omnibus possessis decime sunt soluende. Ad cuius euidentiã sciendũ: q quedã sunt decime psonales: que sc3 debent ex negocio. artificio: scientia: militia: venatiõe: piscatione: de molendinis: balneis: fullonijs: metallarijs: lapicidinis & hmõi. Quedaz vo sũt p̃diales: q̃.s. ꝓueniũt ex ipis p̃dijs. Quedam etiam dici possunt mixte: vt de agnis: apibus & alijs fetibus animaliũ: & de ꝓuentibus exinde receptis: vt de lacte lana: melle & similib⁹: q2 partim a predijs ꝓueniunt vnde animalia veniunt: partim a custodia psonarũ: & ad vtrasq3 soluẽdas obligant christiani. Q2 si obijcit: solutio decimarũ videt ex veteri lege introducta: sed in lege veteri nullũ p̃ceptũ dat de psonalibus decimis: que.s. soluũtur de his q̃ cõquirit aliquis de ꝓprio actu mercatiõis militie &c. ergo nec in noua lege tenet ad hoc aliquis. Ad hoc respondet Tho. vbi supra: q specialis ratio fuit cur in lege veteri non fuit datũ mandatũ in psonalibus decimis fm cõditionẽ populi illius: quia omnes tribus certas possessiões habebãt de quibus poterant sufficiẽter ꝓuidere leuitis qui carebant possessionibus: nõ autẽ interdicebat eis quin de alijs opibus honestis lucrarent: sicut & alij iudei: sed populus noue legis est vbiq3 p mundũ diffusus: quorũ plurimi possessiões nõ habent. sed de aliquibus negocijs viuũt: qui nihil cõferrent ad subsidiũ ministrorũ dei: si de negocijs eorum non soluerent. Ministris etiã noue legis artius interdicit: ne se ingerat negocijs lucratiuis: fm illd.ij.Thimo.ij. Nemo militans deo implicat se negocijs secularibus: & ideo in noua lege tenent homies ad decimas psonales fm cõsuetudinẽ patrie & indigentiã ministrorũ: vnde Aug⁹. dicit: & habet.xvj.q.j.c.decime: de militia: de negocio: & de artificio redde decimas: & fm Tho. & Hosti. deci- B

me dari debent de omni lucro licito. Or
si querit: vtrum etiã de illicitis acquisitis
tenet quis dare decimas. Respondet Ho
stien. q pdiales decime dari debent indi/
stincte a possidente pdia: siue iuste siue in/
iuste: siue a catholico: heretico: iudeo: pa/
gano: vt extra eo. ti. c. de terris. De psona/
libus autẽ distinguit: aut tenet ad restitu/
tionẽ: vt in furto: rapina: simonia: vsura:
ludo: iniusta exactione: iniusta sententia:
iniusto bello ꝛ hmõi: tunc decime nec de/
bent dari nec recipi: si vero non tenetur ad
restitutionem: vt in meretricio: lenocinio:
histrionatu ꝛ similib⁹: ꝛ tunc si ex peccato
notorio questus puenit: ecclesia nõ debet
recipere ne peccatũ videat approbare: sec⁹
si occultum est q̃uis platus hoc sciat: ar.
xxxij. q. v. c. christiana. et. vj. q. j. c. si omĩa.
idem Tho. vbi supra: ar. ij. in solutione se/
cũdi argumẽti. Quarto queri potest cũ
sm iura de omnib⁹ decimis tam psonalib⁹
q̃ pdialibus solutio fieri debet: cur eccle/
siarũ plati non exigunt de omnib⁹: ne ne/
gligẽtia eorum sit alijs causa delinquẽdi.
Ad hoc dicendũ: q licz ecclesia posset exi/
gere decimas tam psonales q̃ prediales:
tamẽ laudabiliter nõ requirit in illis locis
vbi sine scandalo requiri nõ possent pter
dissuetudinẽ vel aliã causam: sicut Paul⁹
laudabiliter noluit vti potestate a deo sibi
tradita: vt scz acciperet stipẽdia victus ab
his quibus euangeliũ pdicabat: ne daret
impedimentũ aliquod euangelio: ꝛ ex hoc
etiã excusare possunt non soluẽtes sed di/
uersimode: nam decime psonales sm Ray.
ꝛ Hosti. non sunt de diuino iure sicut pdia
les: sed tm̃ debent ex iure positiuo: q2 Le/
uiti. vlti. tm̃ de pdialibus fit mentio: con/
suetudo autẽ ius humanũ tollit: dum est
pure positiuũ vel in toto si est generalis:
vel in parte si est specialis vel pticularis:
vt. xij. dist. c. cõsuetudo. ꝛ vide latius supe
rius: vnde videt q cõtraria consuetudo a
culpa liberet illas non soluentes: sed ille
decime necessarie sunt soluẽde que deben/
tur ex lege diuina vel loci cõsuetudine ap/
probata: vtpote prediales: vt extra de de/
cimis. c. in aliquib⁹. vbi subdit: Ille q̃ppe
decime necessario sunt soluẽde que deben
tur ex lege diuina vel loci cõsuetudine ap/
probata: vt decime pdiales: vel mixte: vt
pote de omnib⁹ fructibus terrarũ arborũ
hortorum: nutrimẽtis animaliũ: lana: la/
cte: feno: lignis: piscatiõibus: venationi/
bus ꝛc. Or si obijcit Leuit. vlti. Non mã/
dat solui decima nisi de frugibus ꝛ pomis
arborũ: ꝛ animalib⁹ que transeũt sub vir/
ga pastoris: sed pter hec sunt etiã quedam
minuta que homini puenĩunt: scz herbe q̃
nascunt i horto ꝛ alia hmõi: ergo nec de il/
lis in noua lege tenet quis dare decimas.
Ad hoc rñdet Tho. vbi s. q ea que ordi/
nant in finẽ sunt iudicãda sm q cõpetunt
fini. Decimarũ autẽ solutio est debita non
pter se sz pter ministros quoꝝ honestati nõ
cõuenit: vt etiã minima exacta diligẽtia re/
quirãt: hoc enĩ in vitiũ cõputat: vt patet p
phm in. iiij. Ethic. ꝛ ideo rex regũ non de/
terminauit: vt de huiusmodi minutis re/
bus decimas darent: sed hoc reliquit arbi
trio dare volentiũ: q2 minima quasi nihil
cõputant: ꝛ ideo phariseis de his decimas
dantib⁹ ait dñs. Oportuit hec scz minima
facere: ꝛ illa scz maiora legis nõ omittere.
Preterea vbi de antiqua cõsuetudine nul
lã decimã soluũt: licz ecclesia posset ibi re/
quirere decimas saltem pdiales: tamẽ lau
dabiliter nõ requirit eas in locis vbi sine
scandalo requiri nõ posset pter dissuetu/
dinẽ vel aliã causam: nec tamẽ illi qui non
soluũt in locis illis sunt in statu damnati/
onis: nisi forte pter obstinationẽ haben/
tes volũtatẽ nõ soluẽdi etiã si ab eis ptina
citer peterent: hec Tho. Uel põt dici sm
Guil. q quãdo nulla decima soluit: videt
q dñi pdiorum breui manu soluerint eccle
sie decimas: ꝛ eis deinceps ecclesia redo/
nauerit: ꝛ sm Hosti. compositio inter pso/
nam ecclesiasticã ꝛ laicos super aliqua pte
decime seu tota de consensu superioris pre/
lati valet: vt patet extra de transac. c. sta/
tuimus: vt si super decimis inter vos ꝛ ali/
quã psonam ecclesiasticã assensu episcopi
vel archiepiscopi sui compositio facta fue/
rit: rata ꝛ incõcussa psistat. Quinto que/
ri potest: vtrum in aliquo casu laici possũt
absq3 peccato decimas in feudum habere.
Ad hoc respondet glo. extra de deci. c. q̃
uis. q hodie decime in feudũ dari nõ pos/
sunt sicut alia feuda: vt extra de feud. c. j.
sed causa quare olim clerici antiquis tem/
poribus dabant laicis in feudũ hec erat:
vt laici defenderent ecclesias ab hereticis
ꝛ alijs oppressoribus: postea vero cum cessa
uit non fuerunt concesse: imo expresse fuit
phibitum: quia sine peccato non possunt
eas laici detinere: et decimas ab antiquo
concessas adhuc possident laici et eorum

hr tollit fiscg

eoꝝ successores: tamē si aliqua noualia cō/surgūt in decimatiōe laicoꝝ: nō accrescunt eis: vt eo. ti. c. tua nobis. ⁊ in glo. vnō fm Ray. a tpe lateranēsis cōcilij celebrati sub Alexādro: nullo mō possunt decime laicis cōferri: nec valeret talis collatio vel infeu/datio: vt eo. ti. c. ꝓhibem⁹: qđ sane intelli/git fm Hosti. nisi a papa: vt in cōstitutiōe feudoꝝ episcopū vel abbatē: qꝛ si ius ꝑcipi endi fructus tempales decimarū fuerit lai co cōcessum ants dictū cōciliū: ⁊ laicus bñ viuat ⁊ defendit ecclesiā sicut fidelis vasal lus: excusari potest: al's in aīe ꝑiculū tenet illas: ex quib⁹ patet q̄ꝫ ꝑiculosum est habe re redditus decimales: vel etiā nō soluere decimas ecclesijs: ita ꝙ religiosi qui dicūt aliqua: quib⁹ a solutiōe decimaꝝ audiētes retrahāt: siue in sermonib⁹ siue alibi: ipso facto sunt excōicati: vt ī cle. de penis. c. cu/piētes. Econtra xo fm Ray. remuneratio fideliter soluētium decimas q̄druplex est. Prima est abūdātia fructuū. Malach. iij. In decimis ⁊ in ꝓmitijs ⁊ in penurijs vos maledicti estis ⁊ me vos cōfixistis gens to ta: inferte omnē decimatōeꝫ ī horreū meū: vt sit cibus in domo mea: ⁊ ꝓbate me sup hoc dicit dñs: si nō aperuero vobis catha/ractas celi: ⁊ effudero vobis benedictionē vsqꝫ ad abūdātiā: ex q̄ patet ꝙ cā penurie fuit sbtractio decimaꝝ: vñ Malach. ibidē: qꝛ mihi nō reddidistis decimas ⁊ ꝓmitias idcirco in fame ⁊ penuria maledicti estis. Secūda ē sanitas corpoꝝ: Aug⁹. ⁊ habet. xvj. q. j. c. decime. si decimā dederꝭ nō solū abūdantiā fructuū recipies: sed etiā sani/tatē corpis cōsequeris. Tertia est remissio peccatoꝝ: Aug. ibidē: deus noster qui di/gnatus est nobis totū dare: decimā a no/bis dignatus est accipere: non sibi sed no/bis sine dubio ꝓfuturā: nō ergo dñs deus ꝓmiū postulat sed honorē: glo. gratis vult beneficia cōcedere: nō pro ꝑcio sed tm̄ ho/norem vult habere. Quarta est regnū ce/leste: Aug. ibidē: qui ergo sibi aut premiū compare: aut peccatorū indulgentiā desi/derat ꝓmereri: reddat decimā. Et iterum: cum eni dando decimas ⁊ terrena ⁊ cele/stia premia possis ꝓmereri: ꝑ auaricia du plici benedictiōe fraudaris: hec est eñ dñi iustissima ꝯsuetudo: vt si tu illi decimā nō dederis: tu ad decimā reuoceris. s. partē q̄ cecidit cuꝫ lucifero. Sequit: dabis impio militi qđ non vis dare sacerdoti: vt patet ibidem. q. vij. c. maiores nostri ideo copijs

oībus abūdabant: qꝛ decimas deo dabāt ⁊ censum cesari reddebant: mō qꝛ discessit deuotio dei: accessit indictio fisci: nolum⁹ cū deo partiri decimas: modo autē tollit totū: hoc tollit fiscus qđ nō accipit christ⁹: hoc ibi: ⁊ sunt verba Aug. Tertio debe/mus honorare parētes spūales reuerētiā corporalē ⁊ mentalē exhibēdo: vtpote q̄s de⁹ honorauit eos deos appellādo: ⁊ iterū ait ī euāgelio: Qui vos audit me audit: ⁊ q̄ vos spernit me spnit: nā q̄tiēs aliq̄s reli/gioso vel sacerdoti detrahit: totiēs capiti christi coronā spineā īponit: qꝛ ipi sunt ca/put ⁊ supior ps ecclīe militāt̄: quotiēs eis iniuriā fecerit: totiēs xpm clauis cōfodit: quotiēs eis cōuiciat⁹ fuerit: totiēs ī xpi fa ciē spuit: q̄tiēs exosus habuerit: totiēs xpi latus trāffigit: qꝛ quāto sunt magis hono rādi: tanto detestabilior est dehonoratio. Propter tria nāqꝫ specialit sunt honorā/di. Primo rōne cōis vtilitatis: qꝛ fideles ꝑ absolutionē purificāt: ⁊ per sacra inesse gratie cōfirmāt: ⁊ regnū celorū ꝑ clauē lin gue reserāt. Secūdo rōne dignitatis q̄ tan ta est ꝙ creatorē suū mirabiliter creant et ⁊ ꝓ nostra salute hostiā īmortalē cōsecrāt. Tertio rōne nr̄e necessitatis: qꝛ irā dei per oblationē placant ⁊ manū dei extentā ad vlciscendū oblatiōis virtute ne feriat cōti/nent: ⁊ ideo dñs ostēdit ī dathan ⁊ abiron quātū detestet peccatū illud quo q̄s deho norat sacerdotes. Hinc. xj. q. j. c. sacerdoti/bus scribit Grego. impatori Mauricio int alia. Quid mirū si illos pietas vestra di/gnet honorare: quib⁹ in eloquio suo ho/norem tribuēs: eos aut angelos aut deos ipse etiā appellat deus ⁊c. vide ibidem de honore sacerdotū. Ad laudē dei.

De obediētia religiosoꝝ in quibus obedire tenent: ⁊ vtrū sit potissima virtutū: ⁊ de triplici obedientia: Sermo XIII

Honora patrē tuuꝫ ⁊c. Secūdo mō ꝑ patrē spūalem intelligit oīs supior in religione quē silr honorare iubemur: verā obedien/tiā ⁊ reuerentiā exhibēdo. Ad cui⁹ eui/dentiā primo queri pōt: vtrū religiosus sp peccet mortalit trāsgrediēdo qđcūqꝫ eorū qđ ī regl'a tenet: ꝓsertim cū voueat seruare regulā quā profitet. Ad h̄ rñdet Asteñ. li.

vj.ti.xlvij.ar.ij.ꝙ nō semꝑ peccet mortali/
ter:non eñ equaliter obligat̄ ad obseruā/
dum oīa que cōtinent̄ ibidē:sed ſm maius
⁊ minus ſm ꝙ diuersimode ibi tradunt̄:
nam in regulis sanctoꝝ patrū aliqua cōti/
nent̄ ꝑ modū ꝓcepti ⁊ inhibitiōis:aliq̄ vero
ꝑ modū statuti rōnabilis: ⁊ aliqua ꝑ mo/
dū monitiōis ⁊ hortatiōis ⁊ hm̄ōi:qđ ma/
xime pꝫ in regl'a beati Frācisci. Religiosꝰ
igit̄ illa trāsgrediēdo q̄ cōtinent̄ in regl'a
sue ꝓfessiōis ꝑ modū ꝓcepti ⁊ inhibitiōis
peccat mortalit̄:ſ ea trāsgrediēdo q̄ ꝯtinē/
tur ibidē ꝑ aliū modū non peccat mortalit̄
quātū ē de vtute regule:nisi forte rōne ex/
cessus libidinis vel cōtemptꝰ: al's si sancti
p̄res religiones instituētes aliquā regulā
eq̄liter obligare vellēt ad oīa cōtēta in ea:
tūc frustra difformit̄ ſm diuersitatē dictoꝝ
modoꝝ ea tradidissent. Et h̄ rñsio ꝯfirmat̄
ꝑ Grego.ix. Inno.iiij. Alex.iiij. Nicol.v.
q̄ declarādo regulā sancti Frācisci: deter/
mināt nō obligari frēs ꝑ regulā nisi ad ea
q̄ in ipa ꝓceptorie vl' inhibitorie sūt exꝓssa.
Vñ dic̄ Io.an.in.c.relatū:ex̄ ne cle.vl' mo.
ꝙ solū tria subālia sūt in ꝓcepto: ⁊ quo ad
ea q̄ ꝯtinent̄:ex̄ ď sta.mo.c.cū ad monaste/
riū.reliqua vero nō sūt de ꝓcepto nisi ꝓcep/
torie vl' ꝓhibitorie ponant̄ ī regl'a:al's eñ
vix ex q̄ttuor monachis vnꝰ saluaret̄. Se
cūdo q̄ri pōt in q̄bꝰ religiosus tenet̄ obedi
re p̄lato ⁊ in q̄bus nō:ꝑsertim cū simplicit̄
ꝓmisit obediētiā sic̄ ⁊ pauꝑtatē ⁊ castitatē
circa q̄ duo nulla cadit dispēsatio: vt pꝫ ex̄
de sta.mo.c.cū ad monasteriū:ī fi. Ad hoc
rñdet glo.ex̄ de tēp.or.in.c.ad aures.ꝙ nō
semꝑ ē obediēdū p̄lato: si tñ p̄latus excōi/
cet subditū: tūc sine sententia sit iusta siue
nō:semꝑ est obediēdū snīe:ſm Greg.xj.q.
iij.c.j.vbi dic̄:Sentētia pastoris siue iusta
siue iniusta fuerit timenda est: Glo.nisi in
duobꝰ casibus.s.cū sentētia est post appel/
lationē lata: ⁊ cum ꝯtinet intollerabilē er/
rorem:extra de sen.excō.c.ꝑ tuas. Et vbi/
cūq; sentētia est nll'a:nō est obediendū.eo.
ti.statuimꝰ.li.vj. Secūdo nō tenet̄ obedi/
re ꝓcepto p̄lati qñ nō ꝑtinet ad officiū suū
qđ ꝓcipit:vj.q.j.c.quia frater. Vñ Berñ.
in li.de ꝓcepto ⁊ dispentiōe dicit:Subditꝰ
nec citra ꝓfessionē nec vltra ꝓmissū cogē/
dus est ꝑ legē obdiētie: ex quo patꝫ:ꝙ nec
in grauioribus nec in leuioribus que oīno
ꝓter regulā sunt obedire tenet̄: qꝛ non te/
net̄ nisi quatenꝰ se obligauit sua ꝓfessiōe:
licꝫ ꝑfecta obedientia sit etiā in his obedi/
re inquātū bona sunt vel ad bonū referibi
lia. Tertio tenet̄ obedire p̄lato qñ ꝓcipit
ea q̄ ꝑtinent ad officiū: vt patet in dicto.c.
ad aures. Vñ dicit Tho.scđa 2e.q.ciiij. ꝙ
religiosi ꝓfitent̄ obedientiā q̄tum ad re/
gularē conuersationē:ſm quā suis p̄latis
subdunt̄: ⁊ ideo q̄tum ad illa sola tenent̄
obedire:q̄ possunt ad regularē cōuersatio/
nē ꝑtinere: ⁊ hec est obediētia sufficiēs ad
salutem: ⁊ hoc intelligit̄ ſm glo.vbi.s̄.qñ
p̄latus nō decipit̄ in ꝓcepto ꝑ aliquā igno
rantiā vel indiscretionē: nā excusaret̄ q̄s
ꝑ impotentiā absolutaꝫ: qñ scꝫ adimplere
nullo mō potest qđ mandat̄: qꝛ impossibi/
liū nulla ē obligatio: vel etiā qñ talis obe/
dientia ex aliqua accidētali causa subdito
vergeret in ꝑiculū anime. Quarto nō de/
bet obedire p̄lato ꝓcipienti illud qđ oīno
malū est:licꝫ p̄lato videat̄ bonum ⁊ iustū:
vt extra de resti.spo.c.litteras. seruato qđ
dicit̄ extra de sen.excō.c.inq̄sitioni. Vnđ ⁊
si subditus haberet conscientiā resistentē:
illam sequi deberet etiā si esset erronea ne
edificaret ad gehennā: extra de simo.c.ꝑ
tuas:debet tamē subditus conari vt infor
met suam cōscientiā:vt sit ꝯformis ꝓcepto
p̄lati sui q̄tuꝫ pōt:vt de ꝓscrip.c.fi.in glo.
de quo latius videbit̄ infra. Quinto si p̄/
latus scienter ꝓcipit qđ malū est multomi/
nus illi obediēdū ē.xj.q.iij.c.q̄ resistit ⁊c̄.
Sꝫ quid si illud iubeat qđ facere nō debe/
as:hic sane contemne potestatē ⁊c̄. si tamē
aliquid p̄latus aīo ꝑuerso mādauit qđ nō
esset malū in se:tunc obediētia mereret̄ du
plex premiū. Sexto si [illegible]ubiū sit ꝓceptum:
an scꝫ sit bonū vel malū:tunc ꝓpter obedi
entie bonū excusat̄ a peccato: licꝫ in veri/
tate sit malū:vt.xxiij.q.j.quid culpat̄.cir/
ca fi. De bellis dubijs:vbi dñs peccat ꝓci/
piendo: non seruus obediendo: intelligē/
ge tamē in dubio esse obediendū: nisi du/
bietas esset tam crassa ⁊ supina que nō ex/
cusaret:vt si mādaret aliquid cōtra articu/
los fidei ⁊ ꝓhibitionis: vel cōtra generale
statutū ecclesie: aut etiā si esset ignorantia
affectata:in talibus eñ dubietas nō excu/
sat:nec etiā ignorantia.xvj.q.j.c. si cupis.
esse ꝙ diceris monachus: vbi subdit ꝙ nō
multū distat in vitio vl' decipe posse vel de/
cipi christianū ⁊c̄. Nam si quis que dei sūt
ignorat ignorabit̄:vt patet.xxxviij.dist.c.
qui ea. Verūtñ dicit̄.xj.q.iij.c.quid ergo.
ꝙ licꝫ nunq̄ per obedientiā malū fieri de/
bet:aliquādo tamē ꝑ obedientiā bonū qđ

agit͛ intermitti debet: ⁊ glo. dicit: ꝙ ꝓ obe/
dictia bonū ē pati etiā qḋ iniustū ē: ⁊ iple/
re debemus p̄ceptū licȝ vix sit tolerabile.
Septio nō tenet͛ obedire qñ p̄cipit͛ aliq̄d
ī derogationē iurisdictiōis maioris p̄lati:
vt si p̄ciperet minor p̄latus ꝙ maiori visi/
tanti non diceret͛ aliquid de reuelādis in
visitatiōe: vel ꝙ nullus loqueret͛ aliquid
de bono anime sue vel ordinis sui: quia vi
sitator qui est delegatus est maior suo pre/
lato si est datus a suo superiore. Octauo si
quis eximit͛ a potestate p̄lati sui illius au/
ctoritate qui hoc potest: vtpote cum mona
chus factus sit episcop᷒: nā licȝ eis postq̄
facti sunt episcopi que nō licebāt ante epi/
scopatū: vt ostendit͛ .xviij. q. j. c. statutum
est. in glo. qꝛ vt dicit textus ibidem: statu/
tū est ⁊ ſm sanctos patres rationabiliter a
synodo cōfirmatū est: vt monachus quem
canonica electio a iugo regule monastice
professionis absoluit: ⁊ sacra ordinatio de
monacho episcopum facit ⁊c. glo. absoluit͛
ab obedientia sui abbatis cum sit factus de
filio pater. Item a monachali regula nō in
ꝓprio habēdo nec in habitu reijciendo: sed
in ieiunijs: vigilijs: modo cantādi: silētio
etiā nō potest oīno vacare cum habere de/
beat tubam preconis. Item pōt sibi facere
cōmatres qḋ prius nō licuit: qḋ sane intel/
ligit͛ puerum leuando: sed monachus pōt
puerū baptizare: vt. xviij. q. ij. c. ꝑuenit. j.
in glo. sed ep̄us potest etiā leuare puerū:
exemplo Grego. qui p̄us monachus fact᷒
est: ⁊ postea cū esset diaconus cardinalis:
cōpater imꝑatoris Mauricij fact᷒ est. Itē
monachus existens legitimus est heres ⁊
accipit hereditatē nō sibi sed ecclesie ⁊ cete
ra ibidē. Tertio queri pōt an religiosus
teneatur magis obedire suo abbati q̄ȝ suo
diocesano: p̄sertim cum sit illius ordinis
q̄ nō sunt exempti. Ad hoc respōdet Hein.
boyc: extra de sta. mona. c. cum ad mona/
steriū. In ꝑma diuisione dicens: aut que/
rimus de his que versant͛ in foro iudicia/
li: ⁊ tunc plus obedire tenetur episcopo q̄ȝ
abbati. C. de epis. ⁊ cleri. in auten. in cau/
sa animaꝝ: puta ab episcopo suscepta ī de/
cimarū ⁊ primitiarū ratione reddenda: in
causis iudicialibus: vt patet. xj. q. j. c. de
ꝑsona. lxj. dis. c. obitum. in fi. ⁊ sic intellige
qḋ notat glo. xij. dist. c. de his: vbi etiā di/
cit: ꝙ de regulis cantandi vel officiandi in
ecclesia debet similiter obedire episcopo
seu metropolitano: aut querimus in his q̄

spectant officium abbatis: puta in regulis
seruādis ⁊ circa regule correctionē siue in
fractione voti abstinētie in silētio retinen/
do ⁊ similib᷒: ⁊ tunc debet in illis abbati
suo obedire: vt. xviij. q. ij. c. nullā. in fi. nec
etiā obedire debet episcopo vocanti eū ad
ministeriū suū vl' comitatū inuito abbate:
qꝛ hoc solum ꝑtinet ad papam: ꝙ si mona/
chus abbate consentiente vocatus sit: vel
etiā auctoritate pape nec ibi ordinis statu/
ta seruare poterit: cōsulendum est ꝙ si po/
test ad claustrū reuertat͛: nec se periculis
exponat cōmodis alienis. Quarto que/ B
ri pōt occasiōe p̄dictoꝝ: vtrū magis obli/
gat p̄ceptū p̄lati vel cōscientia: p̄sertim cū
ip̄a videt͛ obligare virtute diuini precepti
vel ꝓhibiti. Ad hoc rñdet sanct᷒ Tho. in
li. q̄stionū de veritate. q. xvij. prout lucide
declaratū est in sermonib᷒ de trib᷒ partib᷒
penitētie: vbi agit͛ de elemosynis sp̄ualib᷒

Quinto queri pōt: vtrum obedientia sit
maxima virtutū: p̄sertim cū dicit͛ .j. Regū
xv. Sauli melior est obedientia q̄ȝ victime:
sed oblatio victimarū ꝑtinet ad religionē
que est potissima inter omnes virtutes mo
rales. Ad hoc rñdet doctor sanct᷒ scd̄a 2°.
q. c. iiij. ꝙ sicut peccatū in hoc cōsistit ꝙ hō
cōtempto deo cōmutabilibus bonis inhe/
ret: sic meritū virtuosi actus cōsistit econ/
trario in hoc ꝙ homo cōtēptis bonis crea
tis deo inheret: finis autē potior est his q̄
sunt ad finē. Si ergo bona creata ꝓpter d
ꝯtemnunt͛ vt deo inhereat͛: maior est laus
virtutis ex hoc ꝙ deo inheret q̄ȝ ex hoc ꝙ
bona creata cōtemnit: ⁊ ideo virtutes ille
quib᷒ deo ſm se inheret͛ .s. theologice: sūt
potiores virtutib᷒ moralibus quib᷒ aliqḋ
terrenū contemnit͛ vt deo inhereat͛. Inter
virtutes aūt morales tanto aliqua potior
est: quāto magis aliquid cōtemnit vt deo
inhereat͛. Sunt ꝗ tria genera bonoꝝ hu/
manoꝝ que potest homo cōtemnere ꝓpter
deū: quoꝝ infimū sunt exteriora bona: me/
diū sunt bona corporis: ⁊ sup̄mū anime bo/
na: inter que quodāmodo p̄cipua est vo/
lūtas inquātū .s. ꝑ volūtatē homo omnib᷒
alijs bonis vtit͛: ⁊ ideo ꝑ se loquendo lau/
dabilior est obedientie virtus: que ꝓpter
deū cōtemnit ꝓpriā voluntatē q̄ȝ alie vir/
tutes morales: que ꝓpter deū aliqua alia
bona cōtemnūt. Vñ Greg᷒. dic͛ vlti. moral.
ꝙ obedientia victimis iure p̄ponit͛: quia ꝑ
victimas aliena caro: per obedientiā vo
voluntas propria mactat͛: vnde etiaȝ alia

queculq virtutū opa ex hoc meritoria sunt apud deū: quia fiūt vt obediat diuine voluntati: nam si quis etiā martyriū sustineret: vel cuncta sua paupibus erogaret: nisi hoc ordinaret ad impletionē diuine voluntatis: qd directe ptinet ad obedientiā: nō possent esse meritoria: sicut nec si fierēt sine charitate que sine obediētia esse nō potest: ideo dicit Greg. vlti. moral. q obedientia tanto magis est meritoria quāto min habet de suo. Mirum: qr obedientia sicut et quelibet alia virtus debet habere pmptā voluntatē in suū ppriū obiectū: non autē in id quod repugnans est ei: ppriū autem obiectū ipsius obediētie est pceptū: qd ex alterius volūtate procedit: scz diuina vel humana: vnde obedientia reddit pmptaz hominis voluntatē ad implendū voluntatem alterius .s. pcipientis: si autē id quod ei pcipit sit ei volitum pter se: etiā absq ratione pcepti: sicut accidit frequētius in psperis: iam ex ppria voluntate tendit in id et nō videt implere pter pceptū: sed propter propriā volūtatē: sed quādo id quod pcipit nullo mō est sm se volitū: sed sm se cōsideratū proprie volūtati repugnans sic accidit i psperis: tūc oīno manifestū est q nō implet nisi pter pceptum: et ideo dicit Greg. in vlti. moral. q obedientia que habet aliquid de suo in psperis est nulla vel minor: quia .s. volūtas propria non videt tendere pncipaliter ad implendū pceptuz sed assequēdum ppriū volitū: in aduersis autē vel difficilibus est maior: quia ppria volūtas in nihil aliud tendit q in pceptū: sed hoc intelligendū est sm id qd exterius apparet: nam sm iudiciū dei q corda rimatur: cōtingere pōt q obediētia in psperis aliqd habēs de suo: pter hoc non sit minus laudabilis: si scz ppria volūtas obediētis nō minus deuote tendat ad impletionē pcepti: plus innitens pcepto q proprio volito. Preterea sciendū est q obedientiā ad quā se quis voto psertim religionis cōstrinxit: vberior est merito: qr iam meret ex voto qd est actus latrie vel religionis: inter ceteras autē virtutes morales latria est pcipua: quia concernit pceptum prime tabule: et etiam meret ex obediētia: vnde talis se plus subijcit deo obedientiā vouendo et profitendo q solum pfitendo: eo q subijcit actū et potestatē: ita q nō pōt aliud decetero facere q qd sibi fuerit imperatū: sicut plus facit qui dat arborē cum fructu q qui dat solum fructū. Notanduz tn̄ q obediētia triplex distinguit. Quedā enī dicit impfecta sufficiens tamē ad salutem: qua .s. quis obedit tm̄ in his que seruare pmisit: vel que in illis implicite cōtinent: sicut sunt illa sine quib religionis pfessio nō seruat: vt recipere officia ordinis et hmōi: et talis obedientia necessitatis est: sicq solū obedire tenent in his q possunt ad regularē conuersationē ptinere: q si pciperet aliquid supra vel infra vel contra pfessionē vel regulā factā: ad hoc non tenet: et hoc vult Bern. in li. de p. et dis. dicens: Subditus nec citra pfessionem nec vltra pmissum cogendus est. Quedaz est autē obediētia pfecta: que .s. se extendit ad omnia humano mō possibilia: que nō sunt cōtra deū vel cōtra regulā quā quis cōfessus est: q si platus ex passione vel puersa intentiōe dura pciperet aut grauia: dūmodo non sint mala simpliciter vel in aliquo casu: tūc obediens duplicē meret coronā: q si durū alicui videat: recolat obediētiā Abrae filium imolantis: et Ezechielis penitentiā acceptātis eiusdē quarto: de quo plenius patet alibi: recolat inquā herculē de quo legit q iuno vxor iouis inuidens herculi: quē ipse in almena genuerat: oīa difficilia solebat illi pcipere: ipsum enī misit ad hispaniā ad occidendū Gereonē: ad infernum ad educendū cerberū: in athalidiam ad superandū hydrā quinq capituz: hercules omia cōpleuit: ita q iuno citius fuit fessa pcipiendo q hercules obediēdo sic in religione dato q hercules: id est sapiens subdit platū habeat p nouerca: q. s. sibi non cessat difficilia maliciose pcipere: ipe tn̄ debet ei in oīb obedire: et eum obediendo patiētia fatigare: ita q platus malus citi fatigari debet pcipiēdo q subditus obediēdo. Quedā deniq obediētia ē indiscreta obediens etiaz in illicitis et illa vitupabilis est. Pro quo sciendū q si pcipit qd simplr malū est: nequaq est obediēdū. Si vo dubiū est tūc obediēs excusat a peccato pter obediētie bonū: licz i vitate sit malū: nisi dubietas esset tā crassa et supina q nō excusaret: vt si mādaret qd esset 9 articulos fidei: vel pceptū diuinū: vel contra generale pceptū vl statutū ecclesie: aut directe cōtra pfessam regulā: psertim i his casibus in quibus platus dispensare non potest: vt in tribus votis substantialib: et in his que habent extra de sta. mo. c. cū ad

obedientia hec

monasteriū: si certū ē q̄ pōt dispōsare: tunc
debet subditus obedire: si vo dubiū est an
platus pōt: tūc subdit⁹ excusat̄ rōne dubij
si obedit. Ad laudē dei.

De charitate increata: τ qualit̄ diligit seipsam: angelos: homies: τ omnia creata: Sermo XIIII

Honora patrē tuum
τc. Tertio p̄ceptū hoc exponitur
de patre τ matre eternali: id est d̄
deo τ christo: beataq̧ virgine q̄ dicit̄ mat̄
A gratie τ misericordie. Hos ꝙ parētes ho
norare debem⁹ tripliciter: eos sc; p̄ omnib⁹
τ sup oīa diligēdo: obediēdo: ac p charita
tiuā subuentionē deū in suis mēbris hono
rando: iugiterq̧ cordiali affectu deo iugit̄
seruiēdo τ grās agēdo. Primo inquā eos
honorare debem⁹ p̄ omnib⁹ τ sup oīa dili
gendo: ad qd̄ homo potissime moueri de
bet ex eo: q̄ in tantis bn̄ficijs amoris nos
deus diligēdo p̄uenit: vt omnē ingratitu
dinē τ tepiditatē a nostris cordibus pcul
pelleret: τ si qn̄q̧ piguisset amare iam sal
tem nos tantū amatos nō pigeat remeare:
q: charitas ꝰm aplm est finis p̄cepti: quia
omnia opa q̄ sunt in p̄cepto tendūt ad cha
ritatē: vt magis ac magis augeat̄. Est aūt
charitas dilectio q̄ deus sup oīa τ ī omni
bus diligit̄ pter se: τ primus pter deū
τ ī deo: que charitas vt dicit Aug⁹. nascit̄
in appetitu. s. cū quis appetit fieri volūta
te dei sup oīa: nutrit̄ autē in cogitatiōe: cū
sc; in hoc cogitat τ in hoc pficit: roborat̄
inquā in opatione ac tandē pficit̄: cum ab
hoc se nō auertit pter aliqua mala q̄ sibi
aduenīūt: verūtamē q: pter defectus na
turales τ impedimenta corpalia hec plene
cōsequi nō pōt in hac vita: cupit dissolui et
esse cū christo: vbi plenius τ pfectius hoc
adipisci sperat: sc; q̄ voluntas dei sup oīa
fiat: de hac igit̄ v[...]ute charitat̄ licz mul
ta dixisse me memini: p̄sertim in li. qui inti
tulat̄ scala amoris: ac in lib. qui intitulat̄
edemyn cōtemplatiuorū: in sermonib⁹ q;
de diuersis: ne tamē hāc eminētissimā vir
tutem intactā ī hoc opusculo videar p̄ter
isse: quedā statui sub breuitate psequi. Et
B p̄mo de virtute charitatis in se. De qua
primo queri potest: vtrum charitas sit ali
quid creatum in anima: p̄sertim cum nihil
creatū est infinite virtutis: sed magis oīs
creatura vanitas est: charitas autē non est
vanitas sed vanitati repugnat: τ est infini
te virtutis: q: animā hominis ad infinitū
bonū pducit: vnde deus spūaliter est ani
me vita sicut aīa corporis vita: iuxta illud
Deut. xxx. Ipse est vita tua: sed aīa viuifi
cat corpus p seipsam: ergo deus est anime
vita quā vtiq̧ viuificat p charitatē: iuxta
illud. j. Joh. iij. Nos scimus qm̄ translati
sum⁹ d̄ morte ad vitā qm̄ diligim⁹ fratres.
Ad hoc rn̄det magister sententiaꝝ in p̄mo
dist. xvij. q̄ charitas nō est aliquid creatū
in aīa: sed est ipse spūssanctus mentē inha
bitans: nō est tn̄ intentio sua q̄ iste motus
dilectiōis q̄ deū diligim⁹ sit ipē spūssanct⁹
ꝰ q̄ ipē mot⁹ dilectiōis est a spūsancto non
mediāte aliq̄ habitu: sic̄ a spūsancto s̄t alij
actus virtuosi mediātibus habitibus ali
arū virtutū: puta habit⁹ spei: fidei vel alte
rius virtutis: τ hoc dicebat pter excellē
tiā charitatis: τ in hoc magister sentētiaꝝ
habuit aliquos sequaces: verūtamē cōmu
niter doctores hoc improbāt sup hunc lo
cum. Nam Bonauē. dicit ibidē: q̄ est po
nere charitatem ꝰm cōmunē opinionē que
est habitus creatus informās animā: τ ra
tionē hui⁹ sumit tripliciter. Primo ex pte
essentie charitatis: q: charitas est bonitas
creature rōnalis: ipsam pficiens τ distin
guens τ ordinans τ disponens. Secūdo a
pte virtutis: q: charitas qua deū diligim⁹
est virtus: nō q: deus tm̄ coopat̄ in nobis
sed etiā quia nostra volūtas coopat̄ deo:
adiutores enī dei sumus: τ q: cum coope
ramur deo: necesse ē similit̄ nos cōformari
sibi: necesse est etiā q̄ ab illa summa chari
tate relinquat̄ in nobis aliqd̄ exemplum ī
effectu nostro p quod moueat̄ illi confor
miter: volūtas em̄ libera est τ nata mouert̄
ad opposita: τ ideo ponit̄ in nobis virtus
charitatis create: nō pter defectum a pte
dei in nobis coopantis: sed volūtatis no
stre sibi coopantis. Tertio a pte operatio
nis ponit̄ necessitas: quia reformatio siue
recreatio: vnio τ dilectio: non tm̄ sunt ab
alio vt ab efficiēte: sed etiā vt ab informā
te: informans autē est charitas creata: licz
enī recreatio ab increato p modū efficien
tis sicut creatio: tamē recreatio vel refor
matio relinquit vlterius formā: τ id̄ necesse
est ponere habitū informantē: ꝰ ille. Tho. C
etiā in scd̄a 2e. q. xxiij. dictam opinionē re
probat: dicens: inter alia: q̄ motus chari
tatis non ita procedit a spūsancto mentem
humanā mouentē: q̄ hūana mens sit mo

ta tñ: ⁊ nullo modo sit ꝓncipiū motus hu/ius: qꝛ hoc esset ꝯtra ratione volūtarij cu/ius principiū opoꝛtet in ipso esse: al's eni se quereret ꝙ diligere nō esset voluntariuȝ qd̄ īplicat ꝯtradictioneȝ: qꝛ de sui rōne amoꝛ īpoꝛtat ꝙ sit actus volūtatis. Nec dici po test ꝙ moueat voluntatē ad actū diligēdi sicut mouetur instrumentū: ꝙ si sit principiū actus: nō tñ est ipso agere vł non agere: qꝛ sic etiā tolleretur ratio voluntarij ⁊ exclude retur rō meriti: sed opoꝛtet ꝙ a spūsancto sic moueatur ad diligendū: ꝙ etiā ⁊ ipsa sit effi ciens hunc actū: nullus aūt actus ab aliq̄ potētia actiua ꝓducitur nisi sit ei ꝯnaturalis ꝑ aliquā foꝛmā q̄ sit actionis principiū: vn̄ deus q̄ oīa mouet ad fines debitos: sin/gulis rebus foꝛmas indidit: ꝑ quas ad fi/nes a deo sibi ꝓstitutos inclinantur: ⁊ sic vt dicitur Sap. viij. Disponit oīa suauiter: mani festū est aūt ꝙ actus charitatis naturā po tentie voluntatis excedit: ideo nisi aliqua foꝛma naturali potētie supadderetur ꝑ quaȝ ad actū dilectiōis inclinaretur: scd̄m hoc es/set etiā iste actus ipfectioꝛ naturalibus actibus ⁊ etiā actibus aliaꝝ virtutū: nec esset facil' ⁊ delectabilis qd̄ patet esse falsum: qꝛ nul/la virtus tantā inclinationē habꝫ ad actū suū sicut charitas: nec aliqua tā delectabi liter operatur. Hinc maxime necessariuȝ est ꝙ ad actū charitatis aliqua habitualis foꝛ/ma supaddita sit naturali potētie inclinās īpam ad charitatis actū ⁊ delectabiliter ope rari faciens: vn̄ licet effectiue deus sit vita anime ꝑ charitatē ⁊ coꝛpoꝛis: ꝑ animaȝ tñ formaliter charitas vita anime est: sic ani/ma coꝛpoꝛis vita. Unde ꝑ h̄ ꝯcludi pōt: ꝙ sicut anima imediate vnitur coꝛpi: sic ⁊ cha/ritas anime: ⁊ opatur foꝛmaliter efficacia foꝛ/me scd̄m virtutē agentis qd̄ foꝛmā īducit: ⁊ ideo charitas nō est vanitas: sed facit effe ctū infinitū dū deo ꝯiūgit animā iustificā/do ipam: h̄ eni demonstrat infinitatē virtu tis diuīe que est charitatis actoꝛ. Ex dict' igitur patet: ꝙ duplex est charitas: scꝫ in/creata que deus est: ⁊ creata que dei donū est: vn̄ Bern. in li. de dili. deum dicitur recte charitas ⁊ deus ⁊ dei donū: itaqꝫ charitas dat charitatē substātia accidētalē: vbi dā/tē significat nomē substantie ē vbi donum qualitatis. ¶ Secūdo vero q̄ri pōt de cha ritate increata q̄ deus est: vtrū scꝫ sit eadē dilectio diuina respectu creaturaꝝ cū ea q̄ est vnius persone in diuinis respectu alte/rius: ꝓsertim cū ex hoc sequeretur ꝙ dilectio dei respectu creaturaꝝ esset summa: sic illa q̄ est respectu ꝑsonaꝝ adinuicē: qꝛ dilectio dei nō potest intendi: nec etiā remitti. Ad hoc dicendū fm̄ Alex. de hales in li. j. vbi agitur de dilectiōe dei ad creaturas: ꝙ ali/qd̄ diligere idē est qd̄ illi bonū velle. Dicē dū igitur ꝙ diligere dei duplicē habet com/parationē: vnā ad īpam dei voluntatē: ali am ad īpm volitū: cū ergo dicitur: pater dili git filiū vł ecōuerso: ibi est summū bonum tā ex ꝑte voluntatis q̄ ex ꝑte voliti: qꝛ pater filio nō potest velle maius bonum q̄ vult. Cū vero dicitur deus diligit creaturā: h̄ di/lectio est etiā summa ꝑ cōparationē ad vo/luntatē diligentis: qꝛ nec pōt eē maioꝛ nec intendi nec remitti: ⁊ sic est in termīo dile/ctionis: ac ꝑ ꝯsequēs est eadē dilectio cum dilectiōe illa q̄ est respectu ꝑsonaꝝ: qꝛ dei voluntas est sua essentia: de qua dilectiōe dicit dn̄s ad discipl'os: sicut dilexit me pa/ter ⁊ ego dilexi vos: verūtamē ꝑ cōparati/onē ad creaturā dilectā siue ad īpm volitū qd̄ ex dilectiōe deus efficit in creatura: vel qd̄ iam factū ei placet: tūc nō est summa di lectio sed pōt esse maioꝛ: qꝛ pōt huic crea/to velle maius bonū: sicut potest īpm face re melius q̄ sit: scd̄m ꝙ li melius nomina/liter accipitur. Ex his cōsequenter elicitendū est ꝙ q̄tū est ex ꝑte voliti vł creature dilecte: q̄to melioꝛes sunt creature in oꝛdie ⁊ gra du suo: tāto magis sunt diligibiles: qꝛ bo/nū rōne boni diligibile est: ⁊ ideo quātum est in qualibet creatura de bono tantū ē di ligibilis ⁊ ab eo plus diligitur: q̄ volunta/tē habet bene mensuratā ⁊ oꝛdinatā sic est in deo. Sed obijcitur ꝙ deus nō diligit crea turā nisi fm̄ ꝙ creatura est in deo ⁊ ab eter no fuit in deo: ꝓpter quod creaturā etiam dilexit ab eterno: sicut scriptū ē Ephes. ij. Elegit nos ante mūdi constitutionē: nec ē electio sine dilectiōe: alioq̄n vt dicit Hugo ea est vis amoꝛis ꝙ necesse est amantē esse talē quale est id qd̄ amat. Si deus igitur cre/aturā diligeret in esse ꝓpꝛio necessariū esseȝ illū trāsfoꝛmari in creaturā vł in similitu/dinē creature: qd̄ cū sit īpossibile non dili/git creaturā nisi scd̄m ꝙ est in seipso. Ad h̄ respondet Alex. de hales ibidē ꝙ illa au/ctoꝛitas Hugonis ꝓpꝛie intelligitur: vbi amās minus nobile est amato vł simplici/ter vel scd̄m quid sicut est in hominibus: aliquis eni amans aliquid q̄uis sit minus nobile simpliciter sic minimus vł aliquid si/mile: tamen in eo quod illud affectat ⁊ cir/

Dux charitas ⟨ increata Deus / Creata

ea illud afficitur supponit seipsum amato ⁊ sic quodammodo transformatur in illō: sic autē non est in deo: vnde nō oportet ꝙ transformetur in amatū: nō eñ intelligit verbū illud de dilectione que est volūtas boni qualis est dilectio dei: sed intelligit de dilectione que ē affectio que quodammodo transformat amantē in amatum. Et etiā dicit Bonauen. sup. iij. di. ꝙ amor diuinus nō est amor affectionis inclinās ad alterꝫ: sed potius inclinans ⁊ trahēs ad seipsum: vnde diuinus amor potius amata transformat ⁊ conformat ipsi amāti ꝙ ecōuerso: scōm ergo ꝙ duplex est cōformatio rerū ad deū. s. scōm similitudinē vestigij et sm similitudinē expressā que est ratio imaginis: sm hoc dei dilectio dupliciter accipi potest. Primo generaliter scꝫ in effectibus nature qs cōmuniter ⁊ generaliter cōicat omnibus creaturis: ⁊ sic diuina dilectio ē respectu oīs creature. Secūdo specialiter. s. in effectibus gratie qs cōicat tm̄ creature rationali nō habēti defectū alicui⁹ criminis: ⁊ sic diuina dilectio nō est nisi respectu ei⁹ creature cui charitatē cōicat: ita ꝙ ꝑ illam charitatē vnione ꝓmaxīa deo adhereat vt sic ꝑ charitatē in deo maneat ⁊ deus in eo.

Tertio q̄ri pōt de creatura magis a deo dilecta: vtrū scꝫ deus magis diligit hominē vl' angelū: ꝓsertim cū tāto creatura videatur amabilior q̄nto est deo similior: sed angelica natura videtur deo similior: vtpote natura nobilior. Ad hoc rñdet Bonauentu. sup. iij. di. xxxij. ꝙ deus dicitur diligere creaturā nō ratiōe affectiōis animi sed ratione cōicatiōis alicui⁹ boni: sic ꝙ dilectio dei qotius dicitur esse dilectio effectus q̄ affectus. Duplex est igitur effectus principal' ipsius dei respectu creature rōnalis. s. conditionis in q̄ ostenditur dei potentia: ⁊ sic magis dilexit angelos: quia meliora ꝯtulit eis naturalia. Secūdus aūt effect⁹ ē reperationis in q̄ māifestatur dei misericordia ⁊ sic mag' dilexit homīes q̄s. s. releuauit ⁊ angelos deseruit: ⁊ sic in dilectiōe dei mutuo se excedūt: dicēdū igitur ꝙ si loq̄mur de excessu dilectiōis sꝫ statū ꝑntē tūc mag' diligit angelos q̄ homīes: vtpote deo similiores q̄a nobiliores: q̄s ⁊ vno solo motu meritorio glorificauit: qui ⁊ nullā habent retardationē q̄ ꝑpediunt q̄ minus in deuꝫ totaliter tendere valeāt. Si vero loq̄mur sm statū grē final' in quo erit reparatio cōsummata: tūc videtur satis rationabiliter dici posse ꝙ magis diligit homīes: q2 de pluribus habebit homo in paradiso vñ gratus ⁊ deuotus existat deo q̄ angelus: tū ꝓpter beneficiū incarnationis: quia vt dicit Hebreo. ij. Nusq̄ angelos apprehēdit sed semen abrae: tum ꝓpter beneficiū redemptionis: quia vt dicit Joh. xv. Maiorē hac dilectionē nemo habet ⁊c. posuit eñ animaꝫ suā ꝓ hominibus releuādis nō ꝓ angelis tū ꝓpter beneficiū eminētis glorificatiōis: q2 ꝯstituit in altiori gradu honoris humanā naturā in vtroq̄ sexu q̄ angelicā: scilicet christum ⁊ eius nobilissimā matrē. Dilexit insuꝑ deus humanū genus tā in statu inimicitie ꝙ in statu amicitie: nō autem angelicū genus qd̄ post casum omnino deseruit: ⁊ hec manifestāt erga nos nō solum diuine charitatis magnitudinē: sed etiam eius nimietatē: scōm illud Ephes. ij. Deus qui diues est in misericordia ꝓpter nimiam charitatē qua dilexit nos: cū essemus mortui peccato ꝯuiuificauit nos in christo: et licet angelus est deo similior q̄tuꝫ ad ea q̄ sunt nature nō tñ q̄tū ad dona gratie: modo dei dilectio magis pensat dona nature suꝑaddita: ꝙ ea que sunt naturaliter insita. Considera nūc o anima quātā tibi dilectionē ostendit deus in via: quātāq̄ exhibebit in patria: obtulit eñ in christo ꝓ salute tua suā diuinitatē: nobilissimā animam ⁊ innocētissimā carnē: offert insuꝑ omnib⁹ eminentissimā charitateꝫ: vt merito dicat Jacobus in canonica sua: Omne datū optimū ⁊ omne donū ꝑfectū desursū est descendens a patre luminū: amplectere igitur amplectere totis ꝑcordijs: āplectere dona dei tui o sponsa christi: ⁊ exultando cū ꝓpheta iubila deo dicēs: Quid retribuā dño: vnde spōsus tuus in hac vita tanti te estimauit: tantaq̄ charitate salutē tuā sitijt: ꝙ de eo dicit Bern. Si christus tot mēbra habuisset q̄t sunt stelle in celo: ⁊ q̄tlibet mēbrorꝫ corpus habuissꝫ: oīa illa corpora ad lignū crucis dedisset: anteq̄ animā vnā q̄tuꝫ in se est in damnatiōe reliquisset: si ergo tantā habuit charitatē in recreatiōe: o q̄tā exhibebit in eterna glorificatiōe: Dicit enim Bern. in re. christi: ꝙ dilectio qua omnis angelica natura pariter ⁊ humana se mutuo diligūt: respectu illi⁹ dilectiōis q̄ christ⁹ inq̄tū hō diligit minimū gloriosū est minor ꝙ centrꝫ ad circūferētiā celi chrystallini cōsiderato ipo fonte: vnde tal' amor origineꝫ habet: verūtamē dilectionē dei summi ad

minimū beatū q̄s explicet: nā tanta dile/ctione deus trinus ⁊ vnus fert in minimū beatuꝫ: ꝙ si ponatˀ ex vna pte dilectio dei ad minimuꝫ beatum: ⁊ ex alia pte dilectio christi inq̄tū homo ⁊ beate marie omniū/ꝙ angeloꝝ ⁊ sanctoꝝ quā spirāt in deuꝫ et inter seinuicē nulla potest esse equiparatio quia finiti ad infinitū nulla pōt esse cōpa/ratio: ⁊ ideo amor quē minimus sanctˀ spi rat in deū maior est q̄̄ amor christi inq̄tū homo ⁊ amor beate virginis omniūq̄ȝ san ctoꝝ ⁊ angeloꝝ quē spirāt inuicē int se: sicͤ maior ē circūferētia celi chrystallini mini/mo centro: quia talis dilectio dei est vnus de tribus principalibus actibus substātia lis glorie: qd̄ nos felicit expiri cōcedat ie/sus christus sponsus eterne glorie.

De charitate creata que est potissima virtutū in qua cōsistit omne meritū: Sermo XV

Onora patrē tuū.

b Expediti vtcūq̄ȝ de charitate in/creata que deus est. Iā de chari/tate creata que dei donū est ẜmo succinctˀ pcurrat De q̄ prīo queri pōt vtrū scꝫ cha ritas creata que cordibus fideliū infundi/tur: sit specialis virtus: pſertim cum chari tas nihil aliud esse videt q̄̄ amicicia q̄daꝫ: sed amicitia nō ponit a pħo virtus: vt pa tet in. iij. li. Ethic: qꝛ nec cōnumerat inter virtutes morales nec inter intellectuales. Ad hoc rn̄det breuit Richar. sup. iij. di. xx vij. ꝙ charitas est virtˀ vna ẜm speciē spe/cialissimā: qꝛ in plures species nō diuidit: charitas eni ↄstituit in specie ex sui cōpa/ratiōe ad primū suū ⁊ principale ac forma/le obiectū qd̄ nō est nisi vnū: scꝫ ipse deus sub ratione q̄ est sūmū bonū: quo solo ple/narie volūtas beatificari pōt: hec aūt for/malis ratio obiecti charitatis nō est diuisi bilis in plures rōnes eo ꝙ impossibile est esse plura bona q̄ sint summa bona: qꝛ nō es set summū bonū in quo nō essēt oēs rōnes boni p modū excellētiorē q̄̄ inuenirent in aliquo alio bono: nec tale bonū posset esse principale charitatis obiectū: eo ꝙ in tali bono volūtas beatificari nō possꝫ. Ad ob iectū ergo dicendū ẜm Tho. scd̄a. 2ᵉ. q. xx iij. ꝙ pħus in. viij. Ethic. nō negat amiciti am esse virtutē: sed dicͭ ꝙ ē virtus vl̄ cū vir tute: pōt tn̄ dici ꝙ amicitia ꝓprie nō est vir tus p se ab alijs distincta: qꝛ nō habꝫ rōnē laudabilis ⁊ honesti nisi ex obiecto: scd̄m scꝫ ꝙ fundat sup honestate virtutū: qd̄ pa tet ex eo: qꝛ nō quelibet amicitia rationem habꝫ laudabilis ⁊ honesti sicͭ patet in ami citia delectabilis ⁊ vtilis: vn̄ amicitia vir/tuosa magis est aliq̄d ↄsequēs ad virtutes q̄̄ sit virtus: nec ē simile de charitate q̄ nō fundatur principalit super virtute huma/na: sed sup bonitate diuina: vnde Augˀ. li. de moribus ecclesie Charitas est virtˀ q̄ animi nostri rectissima affectio est q̄ ↄiūgit nos deo q̄ ipm̄ diligimus. Et si obijcit ꝙ charitas habet duo obiecta: scꝫ deū ⁊ pri/mū: ⁊ ergo nō est vna virtus ẜm speciē. Re spōdet ibidē Richar. ꝙ primˀ nō est pnci/pale ⁊ formale obiectū charitatis: qꝛ p cha ritatē ipm̄ nō diligimus nisi ꝓpter deum.

Scd̄o vero q̄ri pōt vtꝝ charitas sit potis sima virtutū sicͭ sentire videt apl̄s. j. Coꝝ. xiij. Maior aūt hoꝝ est charitas. Ad h̄ re/spōdet Tho. vbi. s. ꝙ ex quo bonū in acti bus hūanis attendit ẜm ꝙ regula debita regulant: ideo necesse est ꝙ hūana virtus q̄ pncipiū est bonoꝝ actuū ↄsistat in attin/gēdo regulā hūanoꝝ actuum. Duplex ē er go regula hūanoꝝ actuū: scꝫ humana rō ⁊ deus: sed deus ē regula prima a q̄ etiā hu/mana rō est regulanda. Hinc virtutes the/ologice q̄ ↄsistūt in attingedo illā regulaꝫ primā: eo ꝙ eaꝝ obiectū est deus: excellen tiores sūt virtutibˀ moralibˀ vl̄ intellectua libˀ q̄ ↄsistūt in attingēdo rōne hūanā: ꝓ pter qd̄ oportet vt ēt int ipas ꝟtutes theo logicas illa sit potior q̄ magis deū attigit sicͭ charitas: qꝛ fides ⁊ spes attingūt q̄deꝫ deū ẜm ꝙ ex ipo ꝓueit nobˀ vl̄ cognitio ve ri vl̄ adeptio boni: ꝫ charitas ipm̄ deū at/tingit vt in ipo sistat: nō vt eo nobˀ aliq̄d ꝓ ueiat: ⁊ sic charitas ē excellētior fide ⁊ spe: ac p ↄseqns oībˀ alijs virtutibˀ: ⁊ qd̄ malˀ est sine charitate nulla pōt eē virtˀ vera vl̄ meritoria: sicut ondit apl̄us. j. Coꝝ. xiij. si distribuero in cibos paupeꝝ omnē facul/tatē meā: ⁊ si tradidero corpˀ meū ⁊c. Hu/ius aūt ratio est: qꝛ virtus ordinat ad bo/nū: sed bonū pncipalit est finis: nā ea que sunt ad finē nō dicunt bona nisi in ordine ad finē. Sicut ergo duplex est finis. s. vlti/mus ⁊ proximus: ita duplex est bonum sci licet vltimū ⁊ hoc est principale bonū ho/minis: scꝫ dei fruitio: iuxta illd̄ ps̄. Mihi adherere deo bonū est. ⁊ ad hoc ordinatur homo p charitatē Et bonū primū vl̄ ptícu lare ⁊ scd̄ariū qd̄ ēt duplex eē potest. Vnū

quidē vere bonū vtpote q̄tū in se est ordi/
nabile ad principale bonū qđ est vltimus
finis. Aliud aūt est bonū apparēs ꝛ nō ve
rū: quoniā abducit a finali bono: sicͭ aua/
roꝝ prudentia qua diuersa genera locello
rū excogitāt: ꝛ auarorū iusticia qua metu
grauiū damnoꝝ ꝯtemnunt alienū ꝛ aua/
roꝝ tēperantia qua luxurie cohibēt appe/
titū qm̄ sumptuosa est: ꝛ auaroꝝ fortitudo
qua vt ait Horatius. Per mare pauperiē
fugiunt: p saxa ignes: vt dicit Aug. in. iiij.
li. ꝯtra Julianū: ꝛ ideo nec̄e ē habere cha
ritatē vt ꝛ virtutes meritorie reddāt ꝛ deo
grate: q2 p solā charitatē ordinant actꝰ om
niū aliaꝝ virtutū in finē vltimū: ac p cōse/
quēs dat formā actibꝰ oīm aliaꝝ virtutū:
vñ generalit charitas dicit radix virtutū
q2 p illā oēs alie nutriunt virtutes: nec bz
Greg. in Omel. bz q̄cq̄ viriditatꝭ ramꝰ bo/
ni opis: si nō pmaserit in radice charitatꝭ.
Dicit etiā fundamentū virtutū: eo q oēs
alias virtutes valēter sustētat: dicit etiaz
forma virtutū nō quidē exemplarit aut es/
sentialit s3 magis effectiue: q2 formā oībus
īponit ordinās eas ad vltimū finē. Unde
ꝓprie virtutes dicunt in ordine ad actus
formatos: dicit etiā mat virtutū: q2 ex ap
petitu finis cōcipit actus aliaꝝ virtutū im
perādo eos. Unde merito dicit charitas
maxima virtutū: q2 dicit ī euāgelio Mat.
xxij. q dilectio dei est primiū ꝛ maximum
B mandatū. Tertio ꝑinde queri pōt vtrū
in charitatiua dilectiōe ꝯsistat omne meri
tū sicut intelligere dat aplus in dicta au/
ctoritate: si distribuero: cum tñ ecōtra diffi
cultas tn operādo videat augere meritū:
eo q scđm phum virtus est circa difficile ꝛ
bonū ergo maior virtus circa magis diffi/
cile ꝛ maiꝰ bonū: sed charitatiua dilectio
difficultatē in operādo diminuit: q2 dicit
Aug. in li. ꝯfes. qui amat nō laborat: oīs
eñ labor nō amantibꝰ grauis ē: solū amor
est qđ nomē difficultatis erubescit. Ad h
rñdet Rich. sup. iij. di. xxx. q ꝓprie loquen
do de merito scđm q ꝯsistit ī actu remune
rabili de cōdigno in vita eterna: sic omne
meritū aut est charitatiua dei dilectio: aut
tm̄ illud qđ in ipso actu formale ē p chari/
tatiuā dei dilectionē: p hoc eni q volūtas
p charitatē diligit deū ꝓpter se ꝛ sup oīa:
vult actus alios rectos esse p illū cui ꝓpt
se ꝛ sup omnia adheret: qđ est ipos referri
in finē vltimū modo debito: ꝛ sicut rectitu
do est in actu ex sui ꝯformitate ad regulaz
suā que in naturalibus est natura ꝛ in arti
ficialibus ars: ꝛ in moralibus ratio recta
ꝛ lex diuina: sic etiā illud qđ est formale in
merito sicut ipsa remunerabilitas q̄ in ipo
est ex sui debita relatione in vltimū finez:
ꝛ ex ꝯsequēti ipa ratio remunerabilitatis
q̄ ī merito est formal ex charitatiua dei dile
ctione causata est: vnde oē meritū q̄ntuz
ad illud qđ est ī merito formale cōsistit essē
tialit vl causalit in charitatiua dei dilecti
one. Ad obiectū ergo dicendū q difficul/
tas ad operandū ꝓueniēs ex habitudine
mala: quā sibi peccator p actus malos acq̄
siuit nō auget meritū: nec facilitas que est
in opante p virtutē minuit meritū. Bona/
uentura vero sup. iij. di. xxvij. supaddit q
charitas sup omnes virtutes primatū te/
net: ꝛ efficacia meriti p prius attribuenda
est actui charitatis q̄3 actui aliarū virtutū
eo q ipsa cōpletiua sit omniū virtutū: ꝛ in
ipsius actu cōnectit ipm meritū. Ratio ve
ro quare charitas tanta ceteris virtutibꝰ
excellētia p̄eminet est: q2 maxime nos effi/
cit deiformes: tū ratiōe liberalis exhibiti/
onis: quia sicut deus ex amore tribuit oīa
dona: sic charitas liberaliter exequit oīa
obseq̄a ꝛ mandata: tū rōne ꝯformis vnio/
nis: q2 sicut filij patri nectunt nexu amorꝭ
ꝛ vniunt: sic homo p charitatē adherēdo
deo spūs vnus efficit: ꝓpter qđ dicit. Jo/
han. xvij. Ut sint ꝯsūmati in vnū sic ꝛ nos
vnū sumus: tū etiā rōne finalis quietatio/
nis: q2 cū amor sit pōdus spūale facit in de
um tendere ꝛ in deū quiescere sicut corpo/
ralia p sua pondera in locis ꝓprijs firma/
ri habēt ꝛ stabiliri: vnde Augꝰ. in li. ꝯfes.
ponderibꝰ suis agunt oīa ꝛ loca sua petūt
pondus meū amor meus est: illo feror q̄cū
q3 feror. Preterea beatus Bernardinꝰ in
euāgelio eñto de charitate dicit int alia:
q ipa tāte p̄ciositatis est in ꝯspectu dei: q
oīa p̄ciosa reddit: ꝛ ideo p auꝝ designat in
Apoc. iij. vbi dicit suadeo tibi emere a me
aurū ignitū ꝛ ꝓbatū vt locuples fias: naz
sicut aurū ē preciū omniū thesauroꝝ: siue
sint lapides p̄ciosi: p̄dia: domus: mercan/
tie siue quicq̄d aliđ est appreciabile auri p̄/
cioso existimabit: sic etiā cuncte cogitatio
nes: affectiōes: locutiōes: opatiōes ꝛ silia
charitatis precio cōmensurantur: quia de
us opera non ponderat sed affectū: vt pla/
ne patet. xxiiij. q. j. c. odi. in fine: vbi dicit
dñs īterrogat cor nō manū: quāto nāq3 pu
riori seu feruētiori amore placitū aliq̄d deo

facimus: tanto reddit ei gratiosius. Hinc
Luc. xj. Laudata est paupercula vidua q̄
misit i gazophylaciū duo minuta: nō quia
multa ⁊ magna fecit: sed q̄m ampla chari/
tate dilexit. Nec solū aurū ē amor: sed etiā
oīa que fiūt ex charitate: non tm̄ q̄ sunt de
genere bonoꝝ: sed etiā indifferētia reddit
eadē charitas aurea: in cuius figura dicit
iij. Regū vj. ꝙ nihil erat in tēplo qđ nō au
ro tegeret: quia que fiūt ex charitate red/
duntur aurea q̄bus anima iusti celesti spō
so decent exornat: vnde ps. Astitit regia
a dextris tuis in vestitu de au. Cuiꝰ ratio
est: quia licet ꝓprius actus charitatis queꝫ
imediate elicit sit diligere deū ⁊ ꝓximū si/
cut quelibet virtus vnicū solū actū habet
quē elicit: sicut actus fidei quē elicit est cre
dere: ⁊ sic de alijs virtutibus: nullusqꝫ ab
eadē virtute alius actus elicit: charitas ta
mē supra virtutes oēs hāc obtinet supemi
nentiā: ꝙ q̄uis eaꝝ actus ꝓprios imedia/
te nō eliceat ſ3 eliciunt ab habitibꝰ ꝓprijs:
p ipam tn̄ oēs actus virtuosi virtualit im
perant: ⁊ eos a ꝓprijs habitibꝰ elicere fac:
q2 cūcte virtutes in charitate cōnexitatem
habēt: ⁊ ex ħ cūctas virtutes virtuosasqꝫ
opatiōes charitas reddit meritorias. In/
sup nō solū virtutes ⁊ opationes virtuose
p charitatē meritorie reddunt: ſ3 et omnia
alia siue ꝓspera siue aduersa siue mixta si/
ue bona gratie siue mala pene ⁊ mala cul/
pe coopantur charitatē habēti in bonū: tā
pciosa nāqꝫ ⁊ efficax est apđ deū charitas
sancta ꝙ etiā pctā coopant illi in bonum:
vt dicit glo. sup illō Roma. viij. Diligenti
bus deū omnia coopant in bonū. Nec mi
rū cū voluntas impat omnibꝰ potētijs sic
amor omnibus virtutibus: nō minor est in
bono diuina dilectio ꝙ in malo diuia offē
sio: ſ3 arrogāti bona ꝯuertunt in malū: q2
nō opat ad dei gliam sed ad ꝓpriā: si ergo
arrogantia virtutes vl opa virtuosa ꝯuer
tit in vitia: nō minus charitas diuina ma/
lū ꝯuertit ⁊ coopat in bonuꝫ: ex hijs ergo
sequit ꝙ charitas omnia reddit meritoria:
sic etiā sola illius fruitia sunt remuneratio
C ne digna. Pro quo sciendū ꝙ omne ob/
seqviū deo ipensū aut illi ipendit ex amo/
re recto ⁊ puro qui est amor gratuitus nō
querēs que sua sūt: aut timore pene vl vin
dicte: aut ex spe mercedis tpal vl etne aut
alia quacunqꝫ ratione sese potius ꝙ deum
respiciente: ergo si obsequiū impendit ex
amore puro credit illum esse bonū q̄ eideꝫ
hoc impendit: quia nulli rectus amor ⁊ pu
rus ipendit ab aliq̄ nisi credat illū esse bo/
nū ⁊ merito sue bonitatis hmōi amore esse
dignū ⁊ p ꝯsequēs tale obsequiuꝫ est mere
gratuitū ac solū ꝓprie remuneratione di/
gnū: qui vero nō gratis reddit obsequiuꝫ
deo sed ex quadā necessitate vl coactiōe cu
iuscunqꝫ suppositiōis: nō ꝓprie dicedꝰ est
remuneratiōe dignus: sed magis illi pciuꝫ
ope sue elocate reddēdū est. Deniqꝫ diui/
nus amor est ille thesaurꝰ euangelicꝰ a deo
naturalit in humano corde reconditꝰ: quē
q̄ inuenit hō vadit ⁊ vēdit omnia vt emat:
id ē redimat agrū illū illicito cōplexu amo
ris vitiosi miserabilit alienatū ⁊ venditū:
de qua .s. emptiōe dicit in canticis: si dedit
homo totā substātiā domus sue ꝓ dilectio
ne quasi nihil despiciet eā: nimiꝝ cū sit vti
litatis infinite: tū q2 quolibet actu charita
tis mercat regnū dei: dicēte dn̄o: q̄ dederit
calicē aque frigide tm̄ in nomine meo: amē
dico vobis nō pdet mercedē suā: tum etiā
sicut diues efficitur cui omnes mercātie et
ꝯtractus lucrosi reddunt: sic mille milies
eos ditiores spiritualit reddit ipa charitas
in mercātijs oīm virtutū ⁊ virtuosoꝝ ope
rū: ⁊ hoc tangit aplus. j. Cor. xiij. dicens:
charitas patiens est .s. ꝙtū ad habitū pati
entie in anima: ⁊ ideo nō deficit in aduer/
sis que occurrūt in illatis: penis: iniurijs:
ꝯtumelijs: infortunijs ⁊ similibꝰ: nā sic au
rū pcussū dilatat sic in aduersis pssa chari
tas auget: vnde ps. In tribulatiōe dilatā
sti mihi. Secundo benigna est: id est bene
ignita: quia reddit bonū pro malo: vn̄ glo
sa sup illud Ephes. iiij. Estote inuicē beni/
gni: id est largi de facultatibus vestris: ⁊ ħ
maxime vos ꝑsequentibꝰ: Tertio nō emu/
latur: id est nō inuidet aliene felicitati: vel
ꝓsperitati spirituali vel tēporali. Quarto
nō agit perperā: id est puerse pstando in/
pedimentū ne bona fiāt: vel rationē operi
nō deformat intentione nō recta. Quinto
nō īflatur de donis vl bonis adeptis. Se/
xto nō est ambitiosa: sc3 de bono acq̄rēdo
quia vult subesse nō preesse. Septimo non
querit que sua sunt sed dei gloriā ⁊ cōmu/
nem pfectū. Octauo nō irritatur: id est nō
prouocat ad irā: q2 nō habet appetitū vin
dicandi sed vituperationē ꝯuertit in refe/
ctionē ⁊ plagā in medicinā. Nono non co/
gitat malū sc3 rancoris vl vindicte vl etiā
suspitionis sinistre. Decimo nō gaudet su/
per iniquitate sc3 propria vel aliena sed de

let. Undecio cōgaudet veritati scꝫ cognitionis vel operis in se ⁊ in alijs. Duodecimo omnia suffert. s. respectu difficultatum quas patit̄ ad exequēda opera virtuosa. Tredecimo omnia credit. s. que veritas in scripturis suadet. Quartodecimo oīa sperat. s. que christus ꝓmisit. Quintodecimo omnia sustinet. s. respectu absētie dilati sūmi boni ꝓmissi qđ patiēter expectat a deo ꝙ ꝓpt̄ nullā cāꝫ ab ichoato bono desistit.

De subiecto charitatis qđ ē humana volūtas: ⁊ de quinqꝫ donis que recipit anima ab infusa charitate: Sermo XVI

Honora patrē tuū.

b Post aliquātā discussionē charitatis in se: videndū est de ei⁹ subiecto in quo ꝓprie ꝯsistit diuina dilectio.

A De quo primo queri potest vtrū ipsa voluntas hominis sit subiectū charitatis: et videtur ꝙ nō: quia charitas amor quidem est: sed amor scđm pħum est in cōcupiscibili: ⁊ ideo charitas est in ꝯcupiscibili ⁊ nō ī volūtate immo potius esset in libero arbitrio: quia charitas vt in p̄cedēti sermone declaratū est se extedit ad oēs actus humanos: scđm illud. j. Corinth. vl. Omnia opera vr̄a in charitate fiāt: sed ꝑncipiū humanoꝝ actuū est libeꝝ arbitriū: ergo ꝑ consequēs videtur ꝙ charitas maxime sit in libero arbitrio sicut in subiecto: ⁊ ꝑ ꝯsequēs nō in voluntare. Ad hoc rn̄det Tho. scđa 2ᵉ. q. xxiiij. ꝙ duplex est appetitus. s. sēsitiuus ⁊ intellectiu⁹ qui dicit̄ volūtas ⁊ vtriusqꝫ obiectū ē bonū licet diuersimode: nā obiectū appetitus sensitiui est bonū ꝑ sensum apprehensū: obiectū auteꝫ appetitus intellectiui vel voluntatis est bonū sub cōmuni ratione boni ꝓut est apprehensibile ab intellectu. Charitatꝭ autē obiectū nō ē aliqđ sensibile bonū: sed bonū diuinuꝫ qđ ītellectu solo cognoscit̄: ⁊ ideo charitatis subiectū nō est appetitus sensitiuus sed intellectiuus. i. voluntas. cū eñ ad bonū diuinū qđ est intelligibile se vis ꝯcupiscibilꝭ extendere non potest: sed voluntas sola: ideo concupiscibilis subiectū charitatꝭ esse non potest. Nec etiā libeꝝ arbitrium: qꝛ licet liberū arbitriū non est alia potentia a voluntate: tamen charitas non est in volūtate scđm rationē liberi arbitrij cuius act⁹ est eligere: quoniā electio est eoꝝ que sunt ad finem: voluntas autē est ipsius finis: vt dicitur in. iij. Ethic̄. vnde charitas cuius obiectū est vltimus finis magis dici debꝫ esse in voluntate ꝙꝫ in libero arbitrio: ⁊ cōgrue satis: qꝛ sicut voluntas imperat omnibus potentijs: sic amor omnibus virtutibus. Secundo queri pōt vtrū illa charitas in nobis causetur naturalit̄ vl' ex infusione spiritussancti vl' ex bonis actib⁹ p̄cedentibus: p̄sertim quia qđ est cōmune creaturis omnibus: naturalit̄ etiā inest hominibus: sed vt dicit Dyoni. iiij. c. de di. no. omnibus diligibile ⁊ amabile ē bonū diuinū qđ est obiectū charitatis: ⁊ ideo nobis naturaliter inest aut saltē acquirit̄ ex actibus p̄cedentibus: iuxta illud. j. Timoth. j. Finis p̄cepti charitas est de corde bono ⁊ ꝯscientia pura ⁊ fide nō ficta: ⁊ ꝑ consequens non est ex infusione. Ad hoc rn̄det Tho. vbi. s. ꝙ charitas ē amicitia quedaꝫ ad deū fundata sup cogitatione beatitudinis eterne: hec autē communicatio nō debet esse ꝫm bona naturalia sed scđm dona gratuita: quia vt dicit̄ Ro. vj. Gratia dei vita eterna. Hinc ipsa charitas nāture facultatem excedit: qđ autē excedit nature facultatē non potest esse naturale nec acquiri ꝑ potentias naturales: quia naturalis effectus suam causā non transcendit: ⁊ sic nobꝭ non inest naturaliter ipsa charitas: licet īest nobis dei dilectio que fundat̄ sup communicatione bonoꝝ naturaliū: de qua dicit ibidē Dyoni. nec etiā charitas ꝑ vires naturales acquiri potest: licet actus virtuosi p̄cedentes hominē disponāt ad recipiendum charitatis infusionē vt tangit dicta auctoritas apl'i: sed per gratuitā infusionē sanctispirit⁹ acquirit̄ q̄ est amor patris ⁊ filij: cuius participatio in nobis est ipsa charitas creata: de qua dic̄ apl'us Roma. v. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris ꝑ spiritūsanctū qui datus est nobꝭ: ⁊ hec est operatio quedā potissima diuine bonitatis. Ad cuius effectū ꝑficiendū diuina dignatio postulat: ꝓuer. xxiij. dicēs: Fili prebe mihi cor tuū: sic eñ accipitri volanti sufficit si cor p̄de sue sibi retineat: sic christo sufficit dū solū cor hominis obtineat: pro quo nimirū adipiscendo de celo volauit in virginis vterū: de vtero in presepium: de presepio in patibulū: de cruce in sepulchrū necnō ad infernū: deinde ad resurrectionis gloriā: ac tandē ad patris dexte

ram vt sic cor humanū plenius possideret. per cor aūt intelligit voluntas: qr de⁹ animam querit in corde ꝛ volūtatē in anima: vnde ꝛ in euangelio p cor voluntas intelligitur: vbi dicitur: diliges dn̄m deū tuū ex toto corde tuo. Cuius ratio est: quia sicut cor corporale est principiū omniū motuum corporaliū: ita etiā voluntas maxime q̄ntum ad intētionē finis vltimi quiescit obiectū charitatis est principiū omniū motuū spiritualiū: vt igitur sciamus q̄ p charitatē excellentissima dona nobis a deo donantur. B Sciendū est put sufficit ad presentē speculationē q̄ infusa diuinitus charitate quinq̄ dona acceptissima recepim⁹. Primū donū est diuini amoris cōnaturalitas: nam diuina bonitas que spirituisācto appropriatur nullā aliā virtutē collocat in humano corde sic illi cōnaturalē: sicut amorē ꝛ charitatē: quia vt dicit prima Johan. .iiij. Deus charitas est scz increata īmensus: īmortalis: a qua quidē charitate quidā purus ꝛ infinitus actus amoris pcedit: cū igit animā humanā creauit deus ad imaginē vtiq̄ charitatis ꝛ similitudinē infiniti actus amoris sui creauit illā. Hic postq̄ puenerit ad liberū rationis vsū: tūc ex esse ppio quandā habet aptitudinē ad amandū sine qua aliquo mō eē nō pōt: necessariū eīn est illi diligere bonū incōmutabile qd deus ē: aut bonum cōmutabile qd mundus est. Ipsaq̄ p libe. arbi. in medio ɔstituta dinoscit: vt ad qdcunq̄ voluerit se diuertere possit: ꝛ hec ī anima aptitudo diligēdi qdā est imago dei: a qua. s. aptitudine pcedit qdā velox ꝛ efficax amoris act⁹ p quē infiniti actus diuini amoris silitudo clarius demōstrat: ex q̄b⁹ relinq̄tur q̄ nulla virtus ita ɔnaturalis est in anima hūana sicut ipa charitas. Scdm donū est ipi⁹ diuinitatis ɔformitas: sup oēs eīn virtutes amor animā deo ɔformat: cui⁹ rō est: qr deus charitas est: ꝛ ideo meli⁹ p charitatem q̄ p aliquā aliā virtutē tanq̄ deo ɔsimilior eāa ɔformic in deū trāsformat: vnde dicit Hugo de arra anime: q̄ ea vis amoris ē vt te talē eē necesse sit: q̄le ē illō qd amas ꝛ cui p affectū ɔiūgeris in ipsius silitudinē ipa qdāmmō dilectiōis societate trāsformaris: ꝛ ideo subdit ibidē: De⁹ charitas ē ꝛ q̄ manet in charitate ī deo manet ꝛ de⁹ in eo. Si eīn vt refert phs. ij. pollit. Aristophonos dic: q̄ amātes desiderāt ex duob⁹ vnū fieri: ꝛ Tulli⁹ de amicitia dic: q̄ is est amicus q̄ ē tanq̄ alt idē: q̄nto magis ſm apostolū. j. Cor. vj. Qui adheret deo. s. p amorē pfectū vn⁹ spūs ē cū eo. Exprimur eīn in nobis: q̄ vis amoris ardēt totalit ad hoc nitit: inhyat ꝛ gestit: vt nō solū sit ītimus ipi⁹ amāti: ſ ēt vt qdāmmō sit ipm amatū. Hinc ēt intātū tlis in amore dei valēter excedit: q̄ īcorpabilit pdiligit deū dilectū q̄ seipm. Tertiū donū ē ipi⁹ aīe formositas: nā postq̄ aīa p charitatē deo fuerit conformis quō nō erit decor ipius aīe formosus: cū sit in ea vera silitudo diuinitat. Pro q̄ sciēdū ſm Alex. de hales ac alios doctores q̄ imago dei in aīa ɔsistit in naturalib⁹ pprietatibus ꝛ potētijs eius: similitudo vero ɔsistit in gratuitis: id ē in virtutib⁹ charitate diuina formatis ꝛ decoratis: pcipue tn̄ in ipsa charitate ꝛ diuina dilectiōe: vnde licet aīa cunctas virtutes ꝛ dona habeat si charitate priuatur deformis ē: ꝛ ideo displicet q̄ euidenter ostendit apostolus. j. Corinth. xiij. vbi dicitur: Si linguis hominū loquar ꝛ angelorū: charitatē aūt nō ꝛc. Hinc ait Hugo q̄ hoc priuilegiū sola charitas habet vt deus dicatur ꝛ sit: nō eīn deus humilitas est ꝛ patientia: quia cū omnis virtus dei donū sit: nulla pter charitatem hoc habet: vt nō soluz dei donū sed et deus dici possit: reliqua igitur gratiarū dona largitur deus ꝛ his quos reprobat: solam autē charitatē quasi seipm his tm̄ q̄s diligit ī premiū seruat: hec ille. Anima nāq̄ humana carboni similis est: qui si extinctus fuerit obscurā indaginē induit: si vero perfecte ignitus fuerit totus splendid⁹ ꝛ igni silimus apparebit: sic anima humana dū amore diuino per peccatū fuerit extincta: id est charitatis igne priuata: terrā nigredinē immo ꝛ diabolicā turpitudinē induit. Hinc de talib⁹ Hiere. iiij. dicit: denigrata ē sup carbōes facies eorū: q̄b⁹ ī euāgelio ɔueniēt ī pperat dn̄s: vos ex pre diabolo estis: qr filij silitudinē pr̄is habere debēt: q̄d eīn torpescit ī diabolo nisi pctm̄: vtpote cui⁹ natura ieffabili plchritudie ꝛ nobilitate ɔdita ē ſ charitate puata ꝛ liqtate dformat. Ecōtra vo dū aīa fuerit charitatis igne incēsa ptin⁹ efficit pulcherrīa deo q̄ silima: q̄d eīn carbo ignit⁹ nisi ignis cēseri debeat: cū iā ignis fact⁹ ē forma carbonis: ꝛ q̄d aīa charitat igne pfecte succēsa: nisi non dico de⁹ ſ deificata cēseri debeat: cui dr ī ps. ɔfessionē q̄. s. turpitudo pctōrū deponit: ꝛ decorem. s. charitatis induisti.

charitas dei imago dei

amictus lumine scꝫ diuine gratie sicut ve/
stimento: vnde charitas iā facta est anime
forma: sicut forma corporis est anima: ⁊ si/
cut ignis operit carbonis nigredinem: sic
charitas operit peccatoꝝ multitudinē. Ve
rū ne meū putes ficticiū audi Aug⁹. dicē/
tem: qualis est hoīs dilectio talis ē ho/
mo: si terrā diligis terra es: si celū celū es:
si aūt diligis deū nō audeo dicere deus es
sed audi ꝓpham dicentē: ego dixi dij estis
⁊ filij excelsi omnes. hec ille. Quartū do/
nū est spiritualis vite veritas: nam in sola
charitate cōsistit tā virtutū omniū ꝙ etiaꝫ
ipsius anime vita. Hinc ait ꝓpha: querite
dn̄m id est amorē eternū ꝗ est deus ⁊ hoc ꝑ
amorē ⁊ viuet aīa vr̄a: cui ps̄. ⁊ aīa mea il/
li viuet. O felix apl̄us ꝗ hanc vitā exꝑtus
ait: viuo ego iam nō ego: viuit vero in me
christus. De hac aūt vita dicit Aug. inter
alia: ꝙ sicut vita corporis anima est: ita vi
ta anime deus est: sicut corpus expirat dū
amittit animā: sic anima expirat dū amit/
tit deū: de⁹ amissus mors anime: aīa amis/
sa mors corporis: ⁊ licet corpus nr̄m mori
possit tn̄ idip̄m ꝗ diligimus scꝫ anima mo
ri nō pōt cū diligit deū: cui mors est nō di/
ligere deū. hec ille. Et Bern̄. Fons vite est
charitas: nec animā illā viuere dixerim ꝗ
de illo nō hauserit. Haurire quō pōt nisi p̄/
sens sit ip̄i fonti ꝗ charitas est ꝗ deus est.
hec ille. Sed quō inquis adhūc vite fontē
appropīquare poterꝫ? Rn̄det ad hoc Au/
gusti. ꝙ pes anime amor est: qui si prauus
est dicitur cupiditas vl' libido: si rectus est
dicitur charitas. His igitur pedib⁹ ambu/
lat anima ad bonū incōmutabile vl' cōmu/
tabile: qꝛ charitas est anime motus ad fru
endū deo ꝓpter deū ⁊ se ac ꝓximū ꝓpt̄ de/
um: cupiditas autē est anime mot⁹ ad fru/
endū se ac ꝓximo ⁊ quolibet corporeo non
ꝓpter deū ad deū ergo ſm Aug. ꝗ vbiqꝫ p̄/
sens est: vbiqꝫ totus: non pedibus licet ire
sed moribus: mores aūt nr̄i nō ex eo qȯ q̄s/
qꝫ nouit: ſ ex eo ꝙ diligit diiudicari solēt:
nec faciunt bonos vl' malos mores nisi bo
ni vl' mali amores: ꝓpter qȯ longe a pecca/
toribus salus: vt dicit ibidē Aug. sup ps̄.
non loco sed dissimilitudine: q̄d est dissimi
litudine? mala vita: malis moribus: si eniꝫ
bonis moribus deo appropinquamus: ma
lis moribus recedimus a deo: vnde ꝯgrue
idē homo corpore stās in vno loco: ⁊ amā/
do deū accedit ad deū: ⁊ amādo iniq̄tateꝫ
recedit a deo. hec ille. deniqꝫ sicut charitas

animā viuificat sic ⁊ virtutes actiōesqꝫ vir
tuosas meritorias reddit ⁊ viuidas: vt su/
pra tactū est. Quintū donū est amoris in/
satiabilis suauitas: nulla aūt virtus alia
tantā facit experiri delectationē ⁊ cōplacē
tiā sicut charitas: tā in deo ꝙ̄ in creaturis:
sēserat hoc qui dicebat: Q̄ dulcia faucib⁹
meis eloquia tua sup mel ori meo: ⁊ iterū:
iudicia dn̄i vera iustificata ī semetip̄a dul/
ciora ⁊c̄. Cū igit̄ amor dei suauissim⁹ est tā
in affectu ꝙ̄ in effectu: dicente Bern̄. in li.
de diligendo deū: vbi amor est labor non ē
sed sapor: quoniā amanti nihil ē difficile.
Ideo ꝑ ꝯsequens nec satiari pōt desiderio
qui nō nisi desiderare ꝯcupiscit: iuxta illȯ
ps̄. Cōcupiuit aīa m. de. iust. t. in om̄i tēpo.
ꝓpter h̄ aūt anima deū amās amore nō sa/
tiatur: quia deus amor ē quē ꝗ amat amo/
rem amat: amare aūt amorē facit circulum
vt nullus debeat esse finis vl' mēsura amo
ris: vnde Dyoni. li. de di. no. ꝙ amor scili/
cet eternus ostendit̄ sicut quidā etern⁹ cir
culus ꝑ optimū ex optimo in optimū ine/
narrabili cōuersione circūiēs: ⁊ in h̄ circu/
lo spiritus amans ꝯplectit̄ ⁊ ad infinitum
amorē cōplectendū inuitat̄: ex qua inuita
tatione surgit q̄dam appetitus insatiabili/
tas ꝗ omnia vorat: qꝛ de copia facit inopi/
am: dū ex p̄gustatis dei delitijs ampli⁹ in/
ardescit in desiderijs: qꝛ ⁊ si dat̄ ad pleni/
tudinē nūqꝫ tn̄ ad satietateꝫ. Hinc eccl̄i. xx
iiij. dicit̄. qui me edūt adhuc esuriūt. De
hac igit̄ charitate in ordine ad subiectum
adhuc duo queri pn̄t. Primū est vtrū cha
ritas habita pōt diminui vl' totaliter amit
ti: p̄sertim cū dic̄ Aug⁹. viij. de trinitate: ꝙ
si dilectio nō est vera dilectio dicēda nō ē:
sed sicut idē dicit in ep̄la ad Julianū comi
tē: charitas que deseri pōt nō vera fuit: er/
go neqꝫ charitas fuit. Ad hoc rn̄det Tho.
scd̄a. 2e. q. xxiiij. inter alia: ꝙ charitas ha/
bita diminui nō potest: neqꝫ ꝑ actū pecca/
ti mortalis: qꝛ mortale charitatē totaliter
corrūpit tā effectiue: qꝛ charitati ꝯtrariat̄
ꝙ̄ etiā meritorie: qꝛ dignus est ꝙ illi deus
subtrahat totaliter ip̄am charitatē: nec eti
am ꝑ actū peccati venialis: nec quidē effe/
ctiue: qꝛ ad charitatē non attingit: ſ tn̄ ad
feruorē charitatis: nec etiā meritorie: quia
deus non plus vel prius se auertit ab hoīe
ꝙ̄ homo auertit se a deo: similiter diminui
nō pōt ꝑ cessationē ab actu virtutis directe
loquēdo: qꝛ licet virtutes ex actib⁹ acq̄si/
te ꝑ cessationē diminui possunt: vt dic̄ ph̄s

viij. Ethic. q multas amicitias inappella/
tio soluit: id est non appellare amicū vel ei
nō colloqui: cui⁹ rō est: qz pseruatio vniuſ
cuiuſqz rei depēdet ex sua causa. Causa xo
virtutis acqſite est actus hūanus: quibus
cessantib⁹ virtus acqſita diminuit: et tan/
dem totalit corrūpit: sed hoc in charitate
locū nō habet: qz solū a deo infundit: et sic
actu charitatis cessante nō diminuit cha/
ritas directe nec corrūpit si desit mortale
peccatū: indirecte tñ loquendo diminutio
charitat dici pōt dispositio ad corruptōez
ipsius que fit p venialia peccata vel etiā p
cessationē ab exercitio operū charitatis: s
p mortale totalit corrūpi pōt: qz subiectū
charitatis est ad bonū et ad malū vertibile
sm arbitrij libertatē. Secūdo queri pōt:
vtrū charitas augeri pōt. Ad hoc ibidem
breuiter rñdet Tho. q charitas nō auget
p hoc q charitas addit charitati sic qui/
dā ponunt: sed p hoc q charitas intendit
in subiecto: ita q subiectū magis ac magis
charitatē pticipat: sm q magis reducit in
actū illius et illi magis subdit: nō tñ intel/
ligendū est q in quolibet actu charitatis
ipa charitas augeat: sed qlibet actus cha
ritatis disponit ad augmentū charitatis:
inquātū ex vno actu charitatis pnior red
dit ad agendū sm charitatē: et sic abilita/
te crescēte prumpit in actū feruentiorē di/
lectionis quo conet ad charitatis pfectio/
nem: et tunc charitas auget in actu: et huic
quidē augmēto charitatis nullus termin⁹
imponi pōt in statu vie: tū qz charitas sm
rōnē ppie speciei terminū augmēti nō ha/
bet: eo q est pticipatio quedā infinite cha/
ritatis q est spūssancti: tū etiā qz cā agens
charitatē est infinite virtutis. s. deus: tum
deniqz qz crescēte charitate semp in subie/
cto supercrescit abilitas ad vlterius pceden
dum vel augmentandū: capacitas eni cre/
ature rōnalis p charitatē auget: qz p ipam
cor dilatat: iuxta illud. ij. Cor. vj. Cor no/
strū dilatatū est: et ideo semp remanet abi/
litas ad maius augmentū. Ad lau.

De obiecto charitatis scz sūmo bono: et de mercātia amoris: ac de quattuor que sunt p ordinē ex charitate diligēda: Sermo XVII

Honora patrē tuū etc. Iā ordine debito videndū est
de obiecto ipius charitatis: de q pmo que/
ri pōt: vtrū summa bonitas sit pma rō dil/
gendi omē illud qd ex charitate diligit: ac
p osequēs obiectū formale ipi⁹ charitatis:
psertim cū sic se habet ens ad cognitionē:
ita bonū ad dilectionē: sed pma rō cogno/
scendi nō est sūmū ens sed ens cōe creatori
et creature cōitate analoga: g silr prima rō
diligendi nō est summa bonitas s bonitas
cōis creatoris et creature cōitate analoga.
Ad hoc rñdet Rich. sup. iij. dis. xxvij. q
pma rō diligēdi ex charitate est ipsa sūma
bonitas: qz sicut pmo rō videndi est illud
rōne cui⁹ mouet visū quicqd mouet visum
vt lumē vel color: et sicut pma rō intelligē/
di ē illud rōne cui⁹ intelligit quicqd intel/
ligit vt ens vel verū: sic cōcedendū ē illud
esse pmā rōnem diligēdi ex charitate: rōne
cui⁹ diligit quicqd ex charitate diligit: s
eni summa bonitas pter quā oīa diligen
da sunt q ex charitate sunt diligenda. Ad
obiectū igit dicendū: q nō est silr de pma
rōne diligēdi ex charitate: et de pma ratiōe
diligēdi cōiter deū: qz sicut diligere cōmu/
ni⁹ est q ex charitate diligere: sic prima rō
diligēdi cōmunior ē q pma rō diligēdi ex
charitate: et ideo si det q pma rō diligēdi
cōmuniter dicti nō sit summa bonitas: sed
bonitas cōmunis creatoris et creature cōi/
tate analoga: put pcludere videt argumē
tū: nō tñ pter hoc sequit q summa boni/
tas non sit pma rō diligēdi ex charitate: ex
qb⁹ pcludit qd sūma bonitas ē pma rō di
ligēdi ex charitate et obiectū formale ipsi⁹
charitat. Pro q sciendū q sūma bonitas
pōt osiderari dupliciter: scz sm esse qd hz in
re: vel sm esse qd hz in aīa vl mēte. Sūma
bonitas g ē formale charitat obiectū sm
eē qd hz in re: et ex cōsequēti est eius obie/
ctū sm esse qd habet in nra mente. Cui⁹ rō
est: qz esse reale bonitatis idē est cum ipsa
bonitate: sed esse suū qd habet in nra men
te in rōne cognoscibilis est ipm esse nostre
menti repsentari: vel ab ea aliquo mō co/
gnosci: mō nostra volūtas p charitatē pri/
mo et pncipalit tendit p dilectionē in ipam
summā bonitatē in suo reali esse qd est idē
cum ea: et ex consequēti diligit eam nostre
menti psentari: et a nostra mente cognosci.
Hinc est qd domin⁹ vniuersaliter omnib⁹
pceptum charitatis indixit: dicens: Dili/
ges dominū deū tuū ex toto corde tuo etc.
et ne queram⁹ diuerticulū ad excusandas
excusationes in peccatis: ipa charitas om

nibus venalis exponit̃: nec est ꝑsonarum
acceptio apud deũ: vt dicit̃ Roma.ij. quia
solẽ suum oriri facit sup̱ bonos ⁊ malos: ⁊
pluit sup̱ iustos ⁊ iniustos: vt dr̃ Matth.
v. Nec est qui se abscõdat a calore eius: vt
dicit ps̃. Uis nũc videre signũ mercãtie
amoris huiꝰ: audi ps̃. Suauis dñs vniuer
sis: ⁊ mir̃. eius sup̱ ⁊c. neminẽ tamẽ ad eiꝰ
emptionẽ violentat: sed vt dicit̃ Eccl̃i. xv.
Deus ab initio cõstituit hominẽ rectum: ⁊
reliquit eum ĩ manu cõsilij sui: tñ aũt sua/
det qꝛ coacta seruitia nõ acceptat: vñ dicit̃
Apo c̃. iij. Dicis qꝛ diues sum ⁊ locuples ⁊
nulliꝰ egeo: ⁊ nescis qꝛ tu miser es ⁊ mise/
rabilis: paup̱: cecus ⁊ nudus: suadeo tibi
emere a me aurũ ignitũ ⁊ ꝓbatum vt locu
ples fias ⁊ vestimentis albis induaris: vt
nõ appareat cõfusio nuditatis tue: hoc ibi.
Sed forte causeris de difficultate tã inue/
niẽdi ꝙ adeũdi felicissimã apothecã huiꝰ
mercãtie: ⁊ licꝫ multi essent qui eã cõp̱are
vellẽt: tñ locoꝝ incertitudo ⁊ itineris lon/
gitudo eos ab hoc ꝓposito reuocaret. Ad
hoc fidenter respondeo ꝙ deus qui chari/
tas est: vbiqꝫ regnat: vbiqꝫ maiestas eius
omnia replet: ac eius charitas complectit̃
vniuersa: q̃nimo ꝓpe est dñs omnibꝰ inuo
cãtibus eum in veritate: si tamẽ eius apo/
thecã magis delectat inuenire: queramus
eam cũ sponsa dicente: Indica mihi quem
diligit aĩa mea: vbi pascas: vbi cubes in
meridie: ne vagari incipiã post greges so/
daliũ tuaꝝ: curre fidelis sponsa ad lectulũ
sponsi tui ⁊ mercantiã amoris inuenies:
curre inquã ad dimensionẽ crucis: qꝛ nul/
libi vendit̃ amor nisi in hac apotheca: vbi
ex amore pater filium ⁊ filiꝰ obtulit semet/
ip̃m: amplectere illũ cũ magdalena ⁊ scru/
tando cõp̱rehende si potes cum omnibus
sanctis que sit longitudo: latitudo: subli/
mitas ⁊ ꝓfundum amoris huius felicissi/
me apothece: felix paulꝰ qui dicebat: Mi/
hi autẽ absit gloriari nisi in cruce domini
nostri iesu christi. Sed rursus de quãtita/
te p̃cij expauescis forsan ꝙ angustias tuas
incõp̱abiliter excedat: ⁊ dicis cum aposto/
lo: Uelle quidẽ adiacet mihi: ꝑficere autẽ
nõ inuenio. Unde ad eandẽ margaritã cõ/
parandam allectus: Hugo dicit inter alia.
O charitas si scirem quãti vales precium
pro te appenderem: sed forte excedis angu
stias meas: nec inuenire potero preciũ tuũ
penes me: dabo tamẽ qd̃ habeo ⁊ totũ qd̃
habeo: ⁊ tota domus mee substãtia te com
mutabo: ⁊ cum totũ dedero totũ quasi ni/
hil iam reputabo: omnes delectatiões car/
nis mee: omnes iocũditates cordis mei ꝓ/
pter te libẽter impendã vt te solã posside/
re valeã: tu sola mihi charior: tu sola vtili
or: tu sola suauior: tu sola iocũdior ampliꝰ
delectaris: abũdantius satians: tutiꝰ sal/
uans: felicius cõseruans: ⁊ postea causam
subdit cõparationis huiꝰ dicens: Nũquid
parũ est deum in se manentẽ habere tantũ
est charitatẽ possidere: qꝛ ꝫm Bern̄. Deus
charitas est: quid p̃ciosius: ⁊ qui manet in
charitate in deo manet: quid securiꝰ: ⁊ deꝰ
ĩ eo: quid iocũdius: vnde inquis ergo tã/
tũ inueniã preciũ ad cõparandũ? Sed ne
expauescas ne diffidas o homo: omnes sa
tiare desiderat qui omnes ad hũc vite fon
tem inuitat: dicens Joh. vij. si quis sitit. s.
amorẽ: veniat. s. affectionis passibꝰ ad me
scꝫ fontem indeficientẽ vite ⁊ charitatis:
ad me torrentẽ inebriantis voluptatis: ad
me dulcedinẽ transformãtis amoris ⁊ bi/
bat: sed quo p̃cio dñe: omnes inquit sitien
tes venite ad aquas scꝫ gr̃e ⁊ charitatis: ⁊
qui non habetis argentũ ꝓperate: emite ⁊
comedite: venite emite absqꝫ argẽto ⁊ abs/
qꝫ vlla cõmutatiõe vinũ scꝫ amoris ⁊ chari
tatis ⁊ lac puritatis: qꝛ charitas op̱it mul
titudinẽ peccatoꝝ: nõ ergo emit̃ auro vel
argento nõ quibuslibet iocalibꝰ vel orna/
mentis: nõ adulterinis crinibus aut fuca/
mẽtis: nec caudatis vestibus: nec rostrat̃
calceis: hec enĩ oĩa dñi sunt licꝫ ab homi/
nibus abutant̃. Deinde est terra ⁊ pleni/
tudo eius de ꝓpria moneta margaritã hãc
cõp̱are necesse ẽ nõ de his q̃ dñi sunt: cuiꝰ sc̃
oĩa bona t̃palia: corp̱alia: spũalia ⁊ eterna/
lia: ap̱ienda est ꝙ ꝓpria bursa ⁊ ꝓpria mo/
neta tradenda bursa nr̃a cor nostrũ est in q̃
moneta nostra recõdit̃ scꝫ scelera ⁊ pecca/
ta que nostra sunt ⁊ ꝓpria: ⁊ hec dominus
ꝓ mercantia amoris gratãter acceptat: qꝛ
illa tñ sunt nostra: oĩa ṽo bona dei sunt:
iam cõsidera quid das ⁊ q̃d recipis: nihil
charius eo quod emit̃: nihil vilius eo quo
emit̃: p̃ciũ soluis cũ peccata hũiliter reco/
gnoscis ⁊ cõfiteris: charitatẽ recipis cum
remissionẽ acquiris: audi p̃cium soluentẽ:
dixi cõfitebor aduersum me iniusticiã meã
dño: audi margaritã diuine dilectiõis re/
cipientem: ⁊ tu remisisti impietatẽ peccati
mei. O pelagꝰ infiniti amoris q̃d agis q̃d
sustines: o illimites sapiẽtie dei q̃ exupas
omnẽ sensũ quõ ex amore quodãmõ stulta

facta es: nūmos scelerū nostrorum acceptās ꝛ amplissimū donum tue charitatis indulgens: vt amore tuo beatos nos facias ineternū: vñ querit Aug⁹. in li. cōfes. q̄d tibi sum bone iesu vt amari te iubeas ꝛ p̄cipias: ꝛ nisi faciā irascaris ꝛ minaris mihi ingentes miserias. Rñdet Bern. lib. de diligendo deū cū amat deus nihil aliud vult q̄ amari certissime ob aliud non amat nisi vt ametur sciens ipsos amore beatos qui se amauerint. Secūdo p̄ncipaliter queri pōt ex quo ſm Augu. j. de doc. xp̄iana. q̄ttuor sunt diligēda. Unū qd̄ est supra nos. Alterū qd̄ nos sum⁹. Tertiū qd̄ est iuxta nos. Et quartū qd̄ est infra nos. Utrū scȝ omne illud qd̄ est supra nos p natura ex charitate diligendū est: p̄sertim cū non solū deus videatur supra nos esse: sed etiā angeli boni ꝛ mali: ꝛ ipsa beatitudo quā expectamus. Ad hoc rñdet Rich. vbi supra: q̄ om̄e illud qd̄ p naturā est supra nos: ex charitate diligendū est: nam q̄ deus ex charitate diligendus est: satis patet ex iam dictis. Diligendi sunt etiaȝ sancti angeli ex charitate cum sint p̄ticipes eterne beatitudinis: in q̄ comunicāt homiēs cū angelis: sicut dicit Matth. xxij. q̄ in resurrectōe erūt homies sicut angeli in celo charitatis enī amicitia vt dictū est supra: fundatur sup cōmunicatione beatitudinis eterne. Nec mirū si diligēdi sunt: cum ꝛ ipsi affectu pariter ꝛ effectu cordialiter nos diligūt: nam q̄ntum ad primū dicit Origeñ. sup librū numerorum omelia. lxix. Agunt angeli diem festū letantes sup his qui refugiētes cōsortia demonū: p exercitia virtutū se festināt angelicis sociare cōsortijs. Q̄ntum etiā ad secūdum dicit ibidem omel. lxvj. Adest vnicuiq̄ nostrū etiā minimis qui sunt in ecclesia: angelus bonus: angelus dei: qui regat: q̄ moueat: qui gubernet: qui p actibus nostris corrigendis: ꝛ miseratiōibus poscēdis: quotidie videat faciē patris: hec ille. Ceterū diabolus cū sit nomē nature in malicia obstinate: ideo cōcedi nō debet q̄ sit ex charitate diligēdus: nisi cum hac determinatiōe: scȝ rōne sue nature que naturaliter est bona ꝛ a deo est: nō est tamē eius natura diligenda ex charitate amore amicitie: quo rei dilecte vitā eternā optamus: imo ex charitate in eius eterna punitiōe diligere debemus dei iusticiā: iuxta illud ps. Letabitur iustus cū viderit vindictā: sed illā naturā ex charitate diligere debemus: volēdo eā cōseruari ad dei gloriā: sicut etiā diligim⁹ creaturas irrōnabiles: nō q̄ velim⁹ eis bonū vite eterne: s inquātū volum⁹ eos p̄manere ad dei gloriā ꝛ vtilitatē hoīm. Denicq̄ beatitudo siliter est ex charitate diligēda: q̄ nō tm̄ illud ex charitate diligitur ad qd̄ habetur amicitia: s etiā bonū illud qd̄ optam⁹ amico vel qd̄ manere volum⁹ illi⁹ gra: ſm quē modū beatitudinē ex charitate diligimus: eā enī nobis ꝛ amicis volum⁹: ꝛ eaȝ ad dei gloriā manere volum⁹: ad quē summe charitatis amicitiā hr̄e debem⁹: nō tm̄ est intelligēdū q̄ beatitudo creata sit p naturā supra nos cū sit accidēs: ꝛ natura sbe sit nobilior q̄ accidētis. Tertio p̄ncipaliter q̄ri pōt: vtrū ex charitate diligēdū sit illud qd̄ sum⁹ nos: p̄sertim cū id qd̄ ad charitatē ptinet: nō pōt eē vitupabile: q̄ charitas nō agit pperā: vt dr. j. ad Cor. xiij. s amare seipm̄ ē vitupabile. dicitur enī. ij. ad Timo. iij. In nouissimis dieb⁹ instabūt tp̄a piculosa: ꝛ erūt hoīes seipos amātes. Ad hoc rñdet Tho. scd̄a 2e. q. xxv. q̄ cū charitas sit amicitia quedā: iō dupliciter de charitate loqui possum⁹. Uno mō sb̄ cōi rōne amicitie: ꝛ sic amicitia p̄prie nō habetur ad seipm̄ s aliqd̄ mai⁹ amicitia: q̄ amicitia vnionē quādā importat. Dicit enī Diony. q̄ amor ē virt⁹ vnitiua: vnicuiq̄ aūt ad seipm̄ ē vnitas q̄ potior ē vnione. Unō sicut vnitas est p̄ncipiū vnionis: sic amor q̄ q̄s seipm̄ diligit ē forma ꝛ radix amicitie: in hoc enī amicitiā habemus ad alios: q̄ ad eos nos habem⁹ sicut ad nosipos. Alio mō loqui possum⁹ de charitate ſm p̄priā rōnē ipi⁹: put. s. est amicitia homis ad deū p̄ncipaliter: ꝛ ex p̄nti ad ea q̄ dei sunt: inter q̄ etiā est ip̄e hō q̄ charitatē habet: ꝛ sic inter cetera q̄ ex charitate diligit q̄si ad deū ptinētia: etiā seipm̄ ex charitate diligit. Q̄ aūt amātes seipos vitupe rantur inq̄ntū amāt se ſm naturā sensibilem cui dānabiliter obtēpant: s enī nō est Xe ex charitate seipm̄ amare: s q̄s Xe seipȝ amat ſm naturā rōnalē: vt velit sibi ea bona q̄ ptinēt ad pfectionē rōnis: ꝛ h mō p̄cipue p charitatē ptinet diligere seipm̄. Quarto p̄ncipaliter queri pōt: vtrū ex charitate diligendū sit om̄e illud qd̄ est iuxta nos: quo ad naturā eiusdē speciei nobiscū complete existēs in specie: id est oīs hō siue bon⁹ siue mal⁹: p̄sertim cū dr Sap. xiiij. Siliter odio sūt deo impi⁹ et impietas ei⁹. Ad h dicit Rich. vbi supra: q̄ om̄e illud qd̄ est iuxta nos diligendū est inq̄ntū hō est: dilectiōe amicitie

optando sibi beatitudinē eternā: si nō fue-
rit obstinatus in malicia: qđ dico propter
antichristū: qui h̄ mō nō erit diligēd⁹: sed
eo mō dilgēdus est quo diabolus: vt iam
dictū est. Unde homo inquātū hō nō odit̄
a deo: sed sua impietas p se: ⁊ ip̄emet p ac-
cidens rōne impietatis sue: si ḡ dei inimi-
cus non potest a charitate excludi: quāto
minus inimicus ꝓprius: sicut plus est pō-
deranda iniuria diuina q̄ ꝓpria. Hinc dic̄
Bonauē. sup. iij. dist. xxx. ꝙ charitas ī ho-
mine vera nō est: nisi diligat om̄e diligibi-
le: diligibile autē a charitate est om̄e illud
qđ est possibile ad beatitudinē puenire: et
ideo non habet aliquis charitatē nisi dili-
gat omnes illos qui sunt in statu vie: siue
sint amici siue inimici. Unde in ps. dicit̄:
Latū mandatū tuū nimis: quia mandatū
charitatis ad omnes se extendit: ⁊ sicut lō-
gitudo mādati se extendit ad omnē diffe-
rentiā tēporis: sic latitudo ad omnē psonā
hominis viatoris. Sciendū tamē ꝙ duplex
est amoris affectus. Quidā est a charitate
elicitus: scȝ quo q̄s optat alteri summū bo-
num siue beatitudinē eternā: ⁊ ad illū affe-
ctum omnes tenent̄ tam erga inimicos q̄
erga amicos. Alius est amoris affectus a
charitate impatus: quo scȝ optat q̄s alteri
bonū tempale ⁊ ꝓsperitatē transitoriā: ⁊
ad illum affectū non tenent̄ ex necessitate:
sed tm̄ ex pfectione: vt inimicos diligant:
sed sufficit ꝙ nō odiant ⁊ de eoꝝ aduersi-
tate nō gaudeant: nisi forte ad aliqđ bonū
inde speratū. Quinto p̄ncipaliter queri
potest: vtrū ex charitate sit diligendū om̄e
illud qđ est infra nos quo ad naturā. s. cor-
pus nostrū: p̄sertim ꝙ si corpus nostrū est
diligibile ex charite: eo ꝙ seruit aīe: p con-
sequēs etiā om̄s alie creature que sunt in-
fra nos essent diligibiles ex charitate: cuȝ
omnia creata seruiāt aīe: inquātū p ea re-
duci pōt in dei cognitionē: fm apostolū di-
centē Roma. j. Inuisibilia dei a creatura
mūdi p ea que facta sunt intellecta conspi-
ciunt̄. Ad hoc rñdet Bonauē. sup. iij. dist.
xxviij. Qr cū charitas sit pōdus inclinās
ad summū bonum ⁊ pfectam beatitudinē:
omne illud facit diligere qđ est beatū ⁊ be-
atificabile: qr ḡ cōtingit aliquid esse beatū
tripliciť: scȝ p essentiā sic solus deus: ⁊ per
p̄mā influētiā sic rōnalis sp̄us ac p quādā
redūdantiā sic corp⁹ hūanū: in qđ gaudiū
glorie redūdat p ꝯiūctionē sui ad aīaȝ bea-
tā. Hinc ē ꝙ oīa ista sunt ex charitate dili-
gēda fm p̄us ⁊ posteri⁹: fm maius ⁊ min⁹:
sicq̧ patȝ ꝙ charitas nō solū nos facit deū
diligere ⁊ rōnalē spiritū h̄ etiā corp⁹. Uerū
tamē fm Rich. ibidē: alie creature irrōna-
les ad nostrā essentiā nō ptinētes: sūt qui-
dem ex charitate diligēde: nō tñ dilectiōe
amicitie ꝓprie loquēdo: h̄ inquātū ex cha-
ritate volum⁹ illas cōseruari ad honorem
dei ⁊ vtilitatē hoīm: q̄s ex charitate diligi-
mus dilectiōe amicitie: sic eñ ⁊ de⁹ ex cha-
ritate creaturas illas diligit: iuxͣ illud Sa-
piētie. xj. Diligis oīa que sunt. Ad lau.

De ordine charitatis respectu diligibiliū: ac de mō diligēdi obiectū formale charitatis qđ est summū bonū: Sermo XVIII

Honora patrē tuū.

m ⁊c. Post p̄missa videnduȝ est de ordine charitatis respectu diligi-
biliū: ac de mō diligēdi vnūq̄dq̧ diligibi-
liū: vt sic salubriter amās ad vnūq̄dq̧ dili-
gibiliū ordinate moueri valeat: ⁊ dicat il-
lud Cant. ij. Introduxit me rex in cellā vi-
nariā: ordinauit in me charitatē. Ad cu- A
ius euidentiā p̄mo queri pōt: vtrū sit ordo
in charitate respectu diligibiliū: sic̄ sentire
videt̄ Aug⁹. in li. de doct. christiana. c. vij.
dicens: Inter diligibilia p̄mo ordinati su-
mus ad illud qđ est supra nos: deinde ad
illud qđ nos sumus: tertio ad illud qđ est
iuxta nos: ⁊ quarto ad illud qđ est infra
nos. Ad hoc rñdet Rich. sup. iij. dist. xxix.
ꝙ ordo quidam est respectu diligibiliū: qr
fm Aug. xj. de ciui. dei. et. xiij. ꝯfes. Amor
est pōdus anime: sicut ergo corpora p sua
pondera ordinate mouent̄ ad loca sua: et
ordinate in eis quiescūt: sic anima p chari-
tatiuū amorē ordinate mouet̄ ad diligibi-
lia: ita ꝙ hic ordo est p ipsam charitatē in-
clinatiue: qr voluntatē inclinat ad diligi-
bilia: fm ꝙ plus ⁊ minus habet de bonita-
te ceteris paribus: cum eñi nō sit diligibi-
le nisi bonū fm ꝙ res plus habet de boni-
tate plus etiam habet de diligibilitate: in
actib⁹ aūt charitatis ē ordo ille formaliť:
ipsi eñ actus charitatis respectu diligibi-
liū ordinati sunt: ⁊ in h̄ ordine diligibiliū:
ip̄e de⁹ ē summū bonū p̄matū obtinet:
qr q̄libet amicitia illū specialiť respicit in
quo p̄ncipaliť est illud bonū: sup cui⁹ cōi-
catione fundat̄ amicitia: eo ꝙ ipo p̄ncipa-

liť depēdet illa cōicatio: ꝟ amicitia charitis
fundať sup eternā beatitudinē q̄ in deo ē ꝑ
essentiā: in nullo aūt alio ē nisi ꝑ ꝑticipatōȝ:
deus enī cōe ⁊ fontale bonū est: a q̄ solo de/
pēdet cōicatio btitudinis eťne: ⁊ iō ꝑncipa/
liť ex charitate diligēdꝰ ē. Scdo xo q̄ri p̄t
vtrū igiť deꝰ ꝓpter se ⁊ sup oīa diligēdꝰ est:
ꝑsertim cū illud qđ diligēdū ē ꝓpter merce/
dē: nō est ꝓpter se ⁊ sup oīa diligēdū: qꝛ ſm
phm. j. Posteř. Illud ꝓpť qđ amauimꝰ aliđ
magis ē amatū: ꝟ deꝰ diligēdꝰ est ⁊ sibi ſuiē/
dū est ꝓpter mercedē. Hinc ps. dicebat ī sui
cōmēdatiōȝ: Inclinaui coꝛ meū ad faciēdas
iustifi. tuas ineternū ꝓpter retributōeȝ. Ad
h̄ rūdet Rich. vbi s. ꝙ deꝰ diligēdꝰ est ꝓpter
se ⁊ sup oīa: qꝛ dič Aug. de doc. xp̄ia. ꝙ deꝰ
ꝓpter seip̄m ⁊ ampliꝰ hoīe diligēdꝰ est: in q̄
satis dať intelligi ꝙ sit sup oīa diligēdꝰ: hoc
etiā īnuit dn̄s Lu. xiiij. vbi dič: Si q̄s venit
ad me ⁊ nō odit patrē suū ⁊ ma. ⁊ vxo. ⁊ fil. ⁊
fratres ⁊ so. adhuc aūt ⁊ aīaȝ suā nō p̄t meꝰ
esse discipulꝰ: ꝟ oīa q̄ inq̄tū elongāt a deo ꝓ
pter deū odiēda sunt: minꝰ sunt diligēda q̄
deꝰ: g̃ deꝰ plus ē diligēdꝰ q̄ oīa p̄dicta ac ꝑ
ꝯn̄s sup oīa. Huiꝰ aūt rō est: qꝛ quātū res hȝ
A de bonitate tantū hȝ de diligibilitate: cū ni/
hil sit diligendū nisi bonū: sed bonitas dei
trāscēdit ī infinitū bonitatē totiꝰ creature: g̃
plus q̄ tota creatura diligēdꝰ ē: vñ dič ibidē
Bonauē. ꝙ ſm ordinē charitatis deus etiā
p̄ponendꝰ ē nobis intantū vt amoꝛ respectu
nr̄i: nec eq̄ri posset: nec p̄poni amori dei: sal/
ua suba habitꝰ charitatis: cuiꝰ rō est: qꝛ cha
ritas facit deū diligi tanq̄ finē vltimū ⁊ tā q̄
summū bonū: ⁊ qꝛ finis vltimꝰ ē vnꝰ solus ⁊
sūmū bonū: siľr nō hȝ aliud supius se vľ sibi
eq̄le. Hinc est ꝙ ſm charitatis legē impossi/
bile ē aliq̄d plus deo vel eq̄liter ip̄i deo ama
re: charitas enī qꝛ diligit deū sič summū dili
git deū sup oīa: ⁊ qꝛ diligit ip̄m sič finē vlti/
mū: diligit eū ꝓpter se: qđ aūt diligiť ꝓpter
se ⁊ sup oīa: diligiť dilectōe fruitiōis: qđ xo
ꝓpter aliud diligiť dilectiōe vsus: g̃ cū cha
ritatꝭ sit oīa ad deū tanq̄ ad finē vltimū re/
ferre: sič pōderis est corpꝰ ad locū ꝓpriū in/
clinare: hinc ē ꝙ charitas facit nos deū plꝰ
q̄ nosmetip̄os diligere. Ad obiectū igiť ꝙ
deus ꝓpter mercedē diligēdꝰ ē: rūdet Rich.
ibidē: ꝙ deū diligi ꝓpter mercedē tripliciť
accipi pōt. Uno mō ꝓ mercede increata que
deꝰ est: de q̄ diciť Gen. xv. Noli timere abrā
ego ꝓtectoꝛ tuus sū: ⁊ merces tua magna ni
mis: ⁊ tales sunt boni mercēnarij: de q̄bꝰ dꝛ
Lu. xv. Quāti mercēnarij ī domo p̄ris mei
abūdāt panibꝰ: vbi dič glo. q̄ future merce/
dis intuitu digna opari satagūt: q̄tidianis
supne gr̄e reficiūť alimētis. Alio mō ꝓ mer
cede creata q̄ tñ nobilioꝛ est q̄ motꝰ charita
tis vie: cuiusmodi merces ē clara dei visio ⁊
eiꝰ pfecta fruitio: ⁊ sic etiā deꝰ diligi pōt ex
charitate ꝓpter mercedē sič ꝓpter finē: non
in q̄ quiesciť q̄ ꝓprie finis vltimꝰ est ⁊ bonū
increatū: ꝟ q̄ est ip̄a quies q̄ vltimꝰ finis nō
est: q̄uis sit ī fine vltimo. Tertio mō ꝓ mer
cede tp̄ali: ⁊ sic deꝰ nō est diligēdꝰ ꝓpť mer/
cedē sič ꝓpter finē: qꝛ res oīs tp̄alis ē minꝰ
digna q̄ motꝰ charitatis: pōt tñ diligi ꝓpť
mercedē sič ꝓpter aliq̄d coadiuuās ad mo/
tū dilectiōis: sič distributio quotidiana pōt
esse coadiuuās ad h̄ vt canonicus vadat ad
eccl'iā: nō tñ esse dȝ rō p̄ncipalis. Tho. scđa
2e. q. xxvj. dič: ꝙ hō nō solū amicitia chari/
tatis que fundať sup cōicatiōe bonoꝝ gr̄e ⁊
glie deū diligere dȝ sup oīa ⁊ plus q̄ seip̄m:
eo ꝙ btitudo in deo ē sič in cōi ⁊ fontali oīm
p̄ncipio: q̄ beatitudinē ꝑticipare pn̄t: ꝟ etiā
amore naturali diligit q̄s deū sup oīa ⁊ plꝰ
q̄ se: qꝛ ab eo nature bonū accipimꝰ: nā sup
cōicatōe bonoꝝ naturaliū nobis a deo facta
fundať amoꝛ naturalis: q̄ nō solū hō in sue
nature integritate diligit deū sup omia etiā
plus q̄ seip̄m: sed q̄libet creatura suo mō. i.
vel intellectuali vt angelꝰ: vel rōnali vt hō
vel irrōnali vt bruta aīalia: vel saltē amore
naturali sič lapides ⁊ alia q̄ cognitiōe carēt:
qꝛ vnaq̄q̄ ꝑs plus amat naturaliť cōe bonū
totiꝰ q̄ ꝑticulare bonū ꝓpriū: qđ manifestať
ex ope: q̄libet enī ꝑs inclinatōeȝ hȝ p̄ncipa/
lē ad actionē cōmunē ⁊ vtilitatē totius: ap/
paret etiā h̄ in poliť. xtutibꝰ ſm q̄s ciues ꝓ
cōi bono dispēdiū ꝓpriaꝝ rerū ⁊ ꝑsonaꝝ in/
terdū sustinēt. Tertio ꝑinde q̄ri pōt de p̄/ B
cepto diuine dilectiōis: de q̄ dꝛ Matth. xij.
Diliges dn̄m deū tuū ex toto corde tuo: vtꝝ
scȝ teneamur ad illū modū diligēdi quē ibi/
dē dn̄s exp̄mit: ꝑsertim cū h̄ p̄ceptū fragili/
tatē hūanā penitꝰ illaqueare videať: dicēte
dn̄o Matth. xix. Si vis ad vitā ingredi ſua
mādata. Istud eñ est mādatū magnū ⁊ p̄ci/
puū oīm mandatoꝝ ad cuiꝰ obseruatōeȝ hō
marie videť obligari: qđ tñ obſuare videť
īpossibile: sič īpossibile est aliq̄d moueri siľ
⁊ semel ī oppositꝭ motibꝰ: aīa aūt nr̄a q̄diu
in carne est reflexū hȝ ad corpꝰ: qꝛ corpꝰ qđ
corrūpiť aggrauat aīaȝ: ⁊ sic ī mortali vita
totaliť in deū ferri nō pōt: nec ꝑ ꝯn̄s ex toto
corde diligere. Ad h̄ rūdet Bonauē. sup. iij.
di. xxvij. ꝙ cū aliq̄ñ dicūt doctores hūc mo/

dum dilectiōis impleri posse: aliqñ vero impleri nō posse: ex hoc āmonemur ꝙ vno mō ad dictū dilectiōis modū obligamur implēdū: alio mō excitamur ad ipm desiderandū. Pro quo sciendū ꝙ dupliciter intelligi pōt ꝙ hō totū cor possideat vt ex toto corde deū diligat: aut ita ꝙ excludat omnē affectū extraneū: ⁊ tūc plene ac ꝑfecte cordi dn̄at: hoc aūt est qñ oīs motus cordis referẜ in deū: ⁊ sic oīs totalitas cordis ponit plenū dn̄ium: aut amor dei dr̄ totū cor possidere: ita ꝙ non excludat omnē affectū extraneū sed tm̄ affectū oppositū ipi deo: hoc est ꝙ nihil diligat supra deū vel equale deo: ⁊ sic diligit deū ex toto corde qui diligit eū ꝓpter se ⁊ sup oīa. Prima totalitas haberi nō pōt añ adeptiōꝫ glorie vbi ad ipm deū aspiciemꝰ ⁊ in ipm cōtinue feremur: ⁊ iō modus ille diligēdi nō obligat viatores ad sui impletionē: ẜ exprimiẜ in p̄cepto vt sciamus q̄ ꝑ amorē tendere debeamꝰ: ⁊ vt nemo ꝑfectū se arbitreẜ quousqꝫ ꝑfectionē illā͂ affecutꝰ fuerit. Et si q̄riẜcur in illo p̄cepto magis exp̄miẜ q̄ tendere debeamꝰ ꝙ̄ in alijs p̄ceptis. Rn̄deri pōt ꝙ plenitudo legis est dilectio: ⁊ finis p̄cepti ē charitas: mādatūqꝫ dilectiōis est p̄mū ⁊ maximū diuinū testimoniū: iō disposuit spūssāctus circa ipm exp̄mere ꝑfectiōꝫ ⁊ cōplemētū: ad qđ singula bona ⁊ mādata ordinanẜ magis ꝙ̄ in aliquo p̄ceptoꝝ. Secūda vero totalitas haberi pōt ꝑ infusionē gr̄e q̄ ē expulsiua oīs mortalis culpe: sic eni ẜm Tho. vbi s̄. q. xliiij. Totū cor hoīs etsi nō actu semꝑ feraẜ in deū habitualiẜ: tn̄ semꝑ in deū ferri pōt: ita ꝙ nihil ꝯ dei dilectionē cor hoīs recipiat: ⁊ h̄ est ꝑfectio vie cui peccatū veniale nō cōtrariaẜ: q2 nō tollit habitū charitatis cū nō tendat ī oppositū obiectū ẜ solū impedit charitatꝭ vsū. Quarto q̄ri pōt: vtrū diuine dilectionis sit aliq̄s modus habēdus: p̄sertim cū ratio boni cōsistat in mō specie ⁊ ordine: vt patet ꝑ Augu. in li. de natura boni: sed dilectio dei est optimū in homīe: ẜm illud Colo. iij. sup oīa charitatē habentes. Hinc Augu. q̄rit in li. de moribꝰ eccl'ie: Dic mihi queso te: quis sit diligēdi modus: vereor enim ne plus minusue ꝙ̄ optet inflammer desiderio ⁊ amore dn̄i mei: frustra vero q̄reret modū si nō esset aliq̄s diuine dilectionis modus. Ad h̄ respondet Tho. scd̄a 2e q. xxvij. ꝙ modus importat quādam mensure determinationē: que determinatio repiẜ tam in mēsura ꝙ̄ in mensurato: sed aliter et aliter. In mensura eni inueniẜ essentialiter: quia mēsura ẜm seipām est determinatiua ⁊ modificatiua aliorū: in mēsuratis aūt inueniẜ mēsura ẜm aliud: id ē inquātū attingūt mensurā: ⁊ ideo in mensura nihil accipi pōt īmodificatū: sed res mēsurata nō est modificata nisi mensurā attingat siue deficiat siue excedat. In omnibꝰ igiẜ appetibilibus ⁊ agibilibus mensura est finis: quia eorū que appetimus ⁊ agimus oportet accipere rationē ꝓpriā ex fine: vt patet in. ij. phisicorū: ⁊ ideo finis ẜm seipm habet modū: ea vero que sunt ad finē habēt modū ex eo ꝙ fini sūt ꝓportionata. Et ideo sicut dicit ph'us in p̄mo Politic. Appetitus finis in omnibꝰ artibꝰ est absqꝫ fine ⁊ termio: eoꝝ autē que sunt ad finē est aliquis terminꝰ: exempli gr̄a: Medicus nō imponit aliquē terminū sanitati: sed facit eam ꝑfectā quātūcunqꝫ pōt: medicine vero terminū imponit: q2 non dat tantū de medicina quātum pōt: sed ẜm ꝓportionē ad sanitatē: quā si excederet vel ab ea deficeret esset īmoderata: sic finis omniū actionū ⁊ affectionū hūanaꝝ est dei dilectio: ad quā omnes ordinanẜ q̄ debite ordinanẜ: q2 ꝑ eā maxime vltimū finē attingimꝰ: ⁊ ideo in dilectione dei modus accipi non pōt sicut in re mēsurata vt sit in ea accipere plus ⁊ minus: sed sicut inueniẜ modus in mensura in qua non pōt esse excessus: sed quāto plus attingiẜ regula tanto melius est: ⁊ ita quāto deꝰ plus diligiẜ tanta est dilectio melior: modꝰ ergo diligēdi deū est sine modo diligere: ẜm Bern̄. in li. de diligendo deū: cū inquit: Dilectio q̄ tendit in deum tendat ⁊ in infinitū: nam ⁊ infinitus deus est ⁊ immēsus: quisnā queso debeat esse finis nostri vel modꝰ amoris: amat immēsitas: amat eternitas: amat supeminens sciētie charitas: amat deus cuius magnitudis non est finis: cuiꝰ sapientie nō est numerus: cuiꝰ pax exuperat omnē intellectū: ⁊ vicē repēdimus cū mēsura: vide nūc quo modo: īmo ꝙ̄ sine mō deus a nobis amari meruerit: qui prior dilexit tantus ac tantū ⁊ gratis tantillos ac tales: hec ille inter alia. Quinto queri pōt quō intelligaẜ illud p̄ceptū Deuẜ. vj. Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo ⁊c̄. Ad hoc respondet Tho. ibidē. q. xliiij. inter alia: ꝙ in Marco ⁊ ī Luca ponunẜ quattuor tradita ī hoc p̄cepto: in Deuẜ. vero ⁊ Matth. ponunẜ tria: ẜ ꝙ̄uis alicubi vnū dimittiẜ: hoc contingit ꝙ illud ex alijs intelligiẜ: quattuor igiẜ sunt de ratiōe huiꝰ p̄cepti. Pro quo sciendum ꝙ dilectio est actus volūtatis que signaẜ hic ꝑ

Mar. xij Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota mente tua et ex tota virtute tua

Deutero. vj.
Math. xxij
Marc. xij
Luc. x

Luc. x. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex omnibus viribus tuis et ex omni mente tua

cor: q: sicut cor corporale p̄ncipiū est omniū corporaliū motuū: ita τ voluntas τ marime q̄tum ad intentionē finis vltimi: qḋ est obiectū charitatis: est p̄ncipiū omniū sp̄ualiū motuū: tria sunt autē p̄ncipia actuū que mouent a volūtate: scʒ intellectus qui signat p̄ mentē: vis appetitiua inferior q̄ signat p anīmā: τ vis executiua exterior q̄ signat p fortitudinē seu virtutē seu vires. Primo igit p̄cipit deus diligi ex toto corde: id est ex tota volūtate: vt scʒ p charitatē volūtas totalit ferat in deū: hoc enī est ex toto corde diligere. Et si querit an deus totaliter diligi potest: dicendū q̄ hoc tripliciter intelligi pōt. Primo vt modus totalitatis referat ad rē dilectā: τ sic deus totaliter est diligēdus: q: totū qḋ ad deum ptinet diligi debet: siue sit iusticia siue misericordia. Secūdo vt totalitas ad diligentē referat: τ sic etiā deus totaliter diligi debet: vt nō remaneat in corde locus amore dei vacuus: quo intret amor īdinatus: sed oīa referant in deū vt eius honor τ beneplacitū in omnib⁹ p̄ponat. Tertio pōt intelligi totalitas fm cōparationē diligentis ad rem dilectā: vt scʒ modū diligētis adequet modo rei dilecte: τ hoc esse nō pōt: cū enī vnūq̄q̄ sit intantū diligibile inquātū est bonū. Deus cui⁹ bonitas est infinita: est infinite diligibilis: nulla autē creatura potest deū infinite diligere: q: oīs virt⁹ creature siue naturalis siue infusa ē finita. Hinc hortat Hugo: dicēs: Quātum potes tantū diliges: possibilitas tua erit mensura tua: quāto plus amas tanto plus habes: τ quāto plus habes tanto felicior es. Extendere ergo τ dilatare quātū potes: vt totū impleatur qḋ in te est: noli timere q̄si deficere debeat ille si nimis capax fueris: si vas nō deficit oleū sufficit: cor tuū vas est: amor illi⁹ oleū est q̄diu vas habes: ille infundere nō cessat: hec ille. Secūdo p̄cipit diligi ex tota mēte: id est intellectu: vt. s. moueat ad attentiendū his que sunt fidei τ ad meditandū d̄ deo dilecto: q: vbi cor ibi oculus tā exterior q̄ interior. Tertio p̄cipit diligi ex tota anima: id est ex vi appetitiua inferiori vt se conformet pti supiori: q: sicut spera supior motu suo mouet inferiores: sic etiā volūtas mouet appetitum sensitiuū: vt habet. iij. de aīa τ hoc p vim amoris p̄sertim diuini: mouetis efficaciter ipām volūtatē: qua despe facit carnalia τ ardua reddit suauia. Quarto p̄cipit diligi ex tota virtute vel fortitudine: id est vi executiua exteriori: qua scilʒ actus noster exterior obediat deo ad operandū ex dilectiōe: nec p̄speris cedens nec aduersis: sed fideliter cū apostolo clamitans: Omnia possum in eo qui me cōfortat: τ aggredi ardua τ sustinere grauia. Ad laudē dei.

De modo τ ordine charitatis respectu diligibiliū boni cōmutabilis: Sermo XIX

Onora patrē tuum τc. Uisio de p̄cepto τ modo diligēdi bonum incōmutabile: in p̄senti sermone videndū est de modo τ ordine diligendi bonū cōmutabile. De quo p̄mo queri potest: vtrū ordo charitatis respectu diligibilium boni cōmutabilis cadat sub p̄cepto: p̄sertim cū ea que sub p̄cepto cadunt: nobis sufficiēter in sacra scriptura tradita sūt: sed ordo charitatis respectu diligibilium inter creaturas nusq̄ in sacra scriptura reperit positus. Ad hoc respōdet Tho. scda 2e. q. xlv. q̄ modus qui ptinet ad rationē virtuosi A actus cadit sub precepto qḋ datur de actu virtutis: ordo autem charitatis pertinet ad dilectionē ipsius virtutis: cum accipiat fm proportionem dilectionis ad diligibile. Rursum cum fm philosophū in. v. Metaphy. Prius τ posterius dicit fm relationem ad aliquod principiū: oportet necessario q̄ vbicunq̄ est aliquod principiū: sit etiā aliquis ordo: dictū est autē in sermone p̄cedenti: q̄ dilectio charitatis tendit in deum: sicut in principiū beatitudinis: in cuius cōmunicatione charitatis amicitia fundatur: τ ideo oportet q̄ in his que ex charitate diligunt attendat aliqu ordo fm relationē ad primū principiū huius dilectiōis qḋ est deus: ex quibus manifeste patet: q̄ ordo charitatis sub p̄cepto cadere debet. Preterea omne illud quod deus facit in nobis p gratiā: instruit p legis p̄cepta: fm illud Hiere. xxxi. Dabo legem meā in cordibus eor: sed deus causat in nobis ordinē charitatis: fm illud Cantic. ij. Ordinauit in me charitatem. Ad illud igitur quod obijcit dicendum: q̄ ordo diligendor in sacra scriptura satis exprimitur: cū enī mādat vt q̄s diligat primū sicut seipm: satis dat intelligi q̄ dilectio suijpius p̄ferri debet dilectioni primi: sic tñ mādat j. Joh. iiij. q̄ p fratrib⁹ aīam: id est vitā corporalē ponere debem⁹: dat itelligi q̄ primi salutē plus diligere debem⁹ q̄ corp⁹ ppriū. Rursuʒ cū mādat ad Gal. vj. q̄ operemur bo-

Deutero vj dil do: d[eu]m tuu[m] ex toto cor tuo: et ex tota a[n]i[m]a tua et ex tota fortitudine tua

Math xxij Dilig do: deu[m] tuu[m] ex toto corde tuo. et in tota a[n]i[m]a tua. et in tota mente tua

nũ maxĩe ad domesticos fidei: datr̃ intelligi
ꝙ inter ꝓximos ceteris parib⁹ meliores ma
gis diligere debem⁹. Silr̃ cũ. j. ad Timo. v.
Uituꝑatr̃ q̃ nõ hꝫ curã suoꝝ ꝛ maxĩe dome/
sticoꝝ: datr̃ intelligi ꝙ ꝓpinquiores magis di/
ligere debem⁹: ꝛ si ꝓximi diligẽdi sunt: ꝯñs
est ꝙ magis ꝓximi magis sunt diligẽdi: intr̃
hec autẽ diligibilia de⁹ vt ꝑtactũ est sup oĩa
diligẽd⁹ ẽ: q̃ ipse christ⁹ patẽter innuit Luce
xiiij. dicẽs: Si q̃s venit ad me ꝛ nõ odit pa/
trẽ ꝛ matrẽ ꝛ vxo. ꝛ fil. ꝛ fra. ꝛ so. adhuc aũt
ꝛ a. s. nõ põt meus esse discipul⁹. Secũdo
q̃ri põt: vtrũ ſm ordinẽ charitatis hõ plus
debeat diligere seip̃m q̃ȝ ꝓximũ: ꝛ videtr̃ ꝙ
nõ: q꞉ charitas nos facit ꝯformare volũtatẽ
nostrã volũtati diuine: sed de⁹ nõ magis di/
ligit nos q̃ȝ ꝓximos: ſ magis diligit ꝓxios
nobis meliores: cui⁹ dilectiõi nos ꝯformare
debem⁹. Preterea de⁹ vult ꝙ magis deside/
rem⁹ honorẽ suũ q̃ꝙ cõmodũ nr̃m: vult etiã
ꝙ magis amem⁹ ꝛ appꝑciemur q̃ magis est
amandũ ꝛ appꝑciãdũ: sed salus pluriũ aĩaꝝ
magis facit ad honorem dei ꝛ magis appre/
ciandũ est q̃ꝙ salus vni⁹ anime nostre. Hinc
videtr̃ dicere aplŝ Heb. ix. optabã egoipse
anathema esse a xp̃o ꝓ fratrib⁹ meis. Ad h̃
r̄ñdet Bonauẽ. sup. iij. di. xxix. ꝙ ſm ordinẽ
charitatis amor salutis ꝓprie: ꝑponend⁹ est
amori salutis aliene: alioq̃n vt dr̃ Ecci. xiiij.
Qui sibi nequã est cui bon⁹ erit. Dictat etiã
h̃ iudiciũ recte rõnis ꝛ instructio nature: nã
sicut natura appetit suã ꝯseruationẽ: sic cha
ritas suã ꝑfectionẽ: ſ natura magis appetit
cõseruationẽ sui in se q̃ȝ in suo silĩ: sic ꝑ ꝯñs
ꝛ charitas: nã vnũquodq̃ȝ plus appetit ꝑfecti/
onẽ in seipso q̃ꝙ in suo silĩ: ꝛ q̃libet pondus
plus trahit corp⁹ in q̃ est ad sitũ sibi debitũ
q̃ȝ trahit ad corpus sibi annexũ. Hinc est ꝙ
charitas ꝑus appetit deũ vniri nobis ꝛ ĩ no
bis habitare: nosq̃ȝ in ip̃m deũ tẽdere: ac in
ipso q̃escere q̃ȝ appetat in aliq̃ alio q̃ nobiscũ
hꝫ aliquã silĩtudinẽ. Ad obiectũ ẽ dicendũ
ſm Rich. ibidẽ: ꝙ magnitudo act⁹ diligẽdi
ex charitate nõ tm̃ pensatr̃ ſm magnitudinẽ
boni diligibilis: ſ cũ hoc etiã ſm ꝓximitatẽ
diligẽtis ad diligibilitatẽ: q꞉ actus charita
tis nõ tm̃ est ab habitu charitatis: sed etiã a
virtute diligẽtis q̃ est volũtas. Ille enĩ act⁹
elicitr̃ a volũtate ꝑ charitatẽ: sicaũt virt⁹ na
turalis vt virtus ignis forti⁹ agit ceteris pa
rib⁹ respectu obiecti ꝓximi q̃ꝙ remoti: sic vo
lũtas forti⁹ mouet ad diligendũ ceteris pa/
rib⁹ rem diligẽti ꝓximiorẽ. Faciẽda est ẽ cõ
ꝑatio bonitatis diligibilis ꝓximationi ad
diligentẽ: ꝛ si bonitas vni⁹ diligibilis plus
excedat bonitatẽ alteri⁹ diligibilis q̃ꝙ appro
ximatio diligibilis min⁹ boni ad diligenteȝ
excedat approximationẽ magis boni ad eũ/
dẽ min⁹ diligentẽ: tũc ille diligẽs magis di/
ligere mai⁹ bonũ debet: si autẽ est ecõtrario
magis debet diligere min⁹ bonũ: ꝛ q꞉ nulli⁹
ꝓximi bonitas tantũ excedit bonitatẽ dili/
gẽtis ex charitate quãtũ ꝓximitas diligẽdi
ad seip̃m excedit approximationẽ sui ꝓximi
ad eũ: ideo dꝫ hõ ex charitate mag̃ diligere
seip̃m min⁹ bonũ q̃ȝ quẽcũq̃ȝ aliũ ꝓximũ ma
gis bonũ: verũtñ q꞉ diuina bonitas ꝓptr̃ infi
nitatẽ sui plus excedit bonitatẽ homĩs dili/
gẽtis ex charitate q̃ȝ approximatio hoĩs ad
seip̃m excedit approximatõeȝ dei ad eũ: idõ
magis dꝫ hõ diligere deum q̃ȝ seip̃m. Addit
etiã Bonauẽ. ꝙ sic̃ essentiale ẽ nature appe/
tere esse: sic etiã est eẽntiale gr̃e appetere deo
cõplacere ꝛ de adherere: ꝛ iõ de⁹ nunq̃ȝ a no
bis exigit vt magis salutẽ alienã ꝙ ꝓpriã di
ligam⁹. Hinc dicit in euãgelio: Quid ꝓdest
homĩ si vniuersum mũdũ lucretr̃: aĩe xõ sue
detrimẽtũ patiatr̃. Qꝫ aũt aplŝ dic̃: Opta/
re se anathema a xp̃o ꝓ fratrib⁹ ĩtelligitr̃ ad
tp̃us ꝛ sub ꝯditiõe. s. si optabile esset. Ter B
tio q̃ri põt: vtrũ ẽ pl⁹ hõ diligere dꝫ ꝓximũ
q̃ȝ corp⁹ ꝓpriũ: ꝑsertim cũ plus diligendũ eẽ
videtr̃ illud sine q̃ nõ põt q̃s eẽ ꝑfecte beat⁹:
q̃ȝ illud sine quo potest esse perfecte beatus:
ſ aĩa nõ põt esse ꝑfecte beata etiã btĩtudine
essentiali sine ꝓprio corꝑe: q꞉ dic̃ Aug⁹. xij.
sup Geñ. Inest aĩe naturalis appetit⁹ corp⁹
admĩstrãdi: q̃ appetit⁹ quodãmõ retardatr̃
ne tota intẽtiõe ꝑgat in illud summũ celũ q̃ꝙ
diu nõ subest corp⁹: cui⁹ admĩstratiõe appe/
titus ille q̃escat: sic̃ enĩ vnaq̃ueq̃ȝ res ꝯserua
tionẽ ꝓprie essentie naturalitr̃ desiderat: sic ꝛ
hõ cui⁹ essentia ex aĩa ꝛ corꝑe dinoscitr̃ cõsti
tuta. Ad h̃ r̄ñdet Tho. scd̃a 2e. q. xxvj. ꝙ il/
lud ẽ magis ex charitate diligẽdũ q̃ habet
pleniorẽ rõnẽ diligibilis ex charitate: cõso/
ciatio ẽ in plena ꝑticipatõe btĩtudinis: q̃ est
rõ diligẽdi ꝓximũ: est maior rõ diligendi q̃ꝙ
ꝑticipatio btĩtudinis ꝑ redũdantiã: q̃ est rõ
diligẽdi ꝓpriũ corp⁹: ꝛ addit Rich. vbi s̃. di
cẽs: Qꝫ ꝓxim⁹ q̃ ad aĩaȝ plus ẽ diligẽd⁹: q꞉
bonitas aĩe ꝓximi pl⁹ excedit bonitatẽ cor/
poris nr̃i: eo ꝙ directe ẽ capax dei ꝑ cogniti/
onẽ ꝛ amorẽ: q̃ corpi nr̃o nõ ꝯuenit q̃ꝙ ꝓxi/
mitas corpis nr̃i ad aĩaȝ nr̃aȝ excedit appro
ximatõȝ ꝓximi ad eã: maxĩe cũ ꝓxim⁹ nr̃ sit
cõformis aĩe nr̃e in rõne ꝛ volũtate: que cõ/
formitas corꝑi respectu aĩe nõ ꝯuenit: vnde

magis debet homo ex charitate proximo velle suam beatitudinem quam anime sue illud beatitudinis quod sibi accrescit in corporis resumptione: quia aut nihil sibi accrescit de habitudine essentiali: aut ita paruum et tali modo quod plene beatitudini proximi non debet anteponi maxime quia homo pro salute proximi ponendo animam suam id est vitam corporalem in vitam eternam custodiet eam: quod vtique in aliquo casu est de necessitate precepti: vnde quidam ita distinguunt: quod homo debet plus diligere proximum quam corpus proprium: pro statu corruptibili quod scilicet aggrauat animam: vt dicitur Sapientie. ix. non tamen pro statu incorruptibili quando corpus erit anime necessarium ad sue beatitudinis complementum. Quarto queri potest vtrum homo plus diligere debeat vnum proximum quam alium: presertim cum iusticia habita non tamen est ratio diligibilitatis: sed etiam possibilis haberi: quia dicit Aug. li. viij. de tri. c. vj. qui amat homines: aut quia iusti sunt: aut vt iusti sint amare debet: sed omnes homines quamuis non sint eque iusti: tamen equaliter capaces sunt iusticie: si deus infundere vellet: ergo ratione iusticie possibilis haberi debent omnes equaliter diligi. Ad hoc respondet Rich. sup. iij. di. xxix. quod homo magis diligere debet vnum proximum quam alium: non tamen secundum effectum sed etiam secundum affectum: cuius ratio est: quia cum deus sit formale obiectum charitatiue dilectionis: et ipse diligens sicut efficiens per ipsam charitatem sicut principium charitatiue dilectionis: oportet quod secundum maiorem approximationem rei dilecte ad alterum istorum: maior sit dilectionis affectus: vnde quanto diligibile melius est tanto deo propinquius est: et tanto magis diligendum est: ceteris paribus tamen: similiter quia quantum diligibile propinquius est diligenti: tanto magis ceteris paribus diligendum est. Hinc duorum diligibilium vnum posset ita paruum excedere aliud in propinquitate ad deum: et tam excessiue ab alio excedi in propinquitate ad diligentem: quod diligens magis deberet diligere minus bonum: quamuis minor excessus in bonitate plus reddat rem diligibilem quam aliquando maior excessus in propinquitate ad diligentem. Ad obiectum ergo respondit quod homo ratione iusticie iam habite: magis est diligibilis quam ratione capacitatis iusticie possibiliter haberi: quia plus mouet res dum est in actu quam dum est in potentia.

¶ Quinto queri potest vtrum ergo quis plus diligere debet extraneum meliorem quam sibi magis coniunctum minus bonum: presertim cum quis magis illum diligere debeat qui secundum perfectam iusticiam magis est diligendus: sed secundum perfectam iusticiam melior est semper magis diligendus. Dicit enim Aug. de vera religione quod hec est perfecta iusticia qua potius potiora et minus minora diligimus: et congrue satis: quoniam in diligendo debet homo se diuine voluntati conformare: sed deus meliorem semper magis diligit: quia maioris dilectionis effectum in eodem ostendit. Ad hoc respondet Richar. vbi. s. quod nos aliquem magis diligere quam alium dupliciter intelligi potest aut sibi maius bonum optando: vel ex affectu maiori diligendo. Primo modo debet extraneum meliorem magis diligere quam sibi coniunctum minus bonum pro illo statu quo sunt in tali gradu bonitatis: hoc enim requirit dei iusticia vt maiori bono premium maius respondeat: quamdiu tamen sumus in statu vie in quo potest esse profectus in merito debet homo velle quod sibi magis coniunctus proficiat ad maius meritum quam extraneus: et ex consequenti ad maius premium. Secundo modo loquendo de dilectione: quando scilicet ex affectu maiori diligit: tunc quoniam in ordine diligendi ex charitate debeat haberi aspectus ad propinquitatem diligibilium: ad deum et etiam ad diligentem: ita tamen quod multomagis ponderet excessum in vno gradu propinquitatis ad deum: quam excessum in vno gradu propinquitatis ad diligentem: vnde tanta potest esse bonitas extranei et tam parua bonitas et propinquitas mihi magis coniuncti: vtpote quia non attinet nisi in tertio gradu: quod ex maiori affectu diligere debeam extraneum magis bonum quam mihi magis coniunctum minus bonum: potest etiam econuerso contingere quod ille qui mihi coniunctus est: ita de propinquo mihi coniunctus est: et excessus bonitatis extranei vltra bonitatem istius ita paruus quod plus diligere debeo istum minus bonum magis mihi coniunctum quam illum extraneum magis bonum: quia cum esse meum a parentibus meis habeo: credo quod sicut non debeo aliquem proximum ex maiori affectu diligere quam meipsum: quantumcunque excedat me in bonitate: sic non debeo aliquem proximum ex affectu maiori diligere quam patrem meum: quantumcunque illum excedat in bonitate non priuilegiata: quod dico propter bonitatem humane nature christi et beate virginis quos ex maiori affectu diligere debeo quam patrem vel matrem: quia per eorum bonitatem nobis prouenit maius bonum quam per parentes. Ad hoc ergo quod obijcitur quod in diligendo debet homo se conformare voluntati diuine: dicendum quod est verum non tamen semper volendo quod ipse vult sed quod ipse vult hominem velle: et ideo quamuis deus simpliciter vult magis bonum: quia nulla est propinquitas ad deum nisi per bonitatem: non tamen vult me ex affectu maiori diligere extraneum meliorem quam patrem meum minus bonum: quia vult quod in diligendo ego seruem rectam inclinationem nature: quamuis non velit quod seruem inclinationem corruptam. Sexto

queri pōt vtrū ordo charitatꝭ remanebit in patria. Rñdet ad hoc breuiꝰ Bonauen. sup iij. di. xxxj. declinās ad hāc ptē ꝙ duplex ē ordo charitatis. Unus ꝗ respicit charitatez ẜm se: que qdē attēdit ẜm gradū ⁊ differentias boni: magis boni ⁊ maximi boni: ⁊ ille manet in patria: qꝛ essentialis est charitati: vnde magis hō diligit in patria deū ꝙ̄ spiritū creatū: ⁊ spiritū magis ꝙ̄ corpus. Alius est ordo ꝗ attenditꝰ ratiōe nature subtracte: vtpote ille ꝗ est ẜm differētias ꝓprij boni et alieni: ꝓpinqui ⁊ remoti: ⁊ hic ordo non remanebit in patria ꝓ eo ꝙ nō cōpetit illi statui: nā in statu beatitudinis erit pfecta obedientia nature respectu glorie: ita ꝙ tūc omnino natura glorie cōformabitꝰ: vt sicut corpus efficietꝰ spirituale ⁊ per omnia spiritui obtēperabit: ꝙ̄uis nūc oporteat spiritū corpori condescendere: sic per omnia natura cōformabitur ordine gratie ⁊ glorie: qui attēditur scđm differentias boni: erit etiam ibi perfecta conformitas voluntatis nostre respectu diuine: ⁊ ideo non magis diligemus illud quod magis erit nobis ꝓpinquū: sed illō quod erit dño magis beneplacitū. Erit etiā ibi perfecta affluentia ⁊ redundātia cōmunis leticie: quia multiplicabitur gaudiū hominis multiplicatione perfecta: vt tantū gaudeat de bono vniuscuiusq; ꝓximi ꝙ̄tuz de suo: quod non posset esse nisi diligeret ꝓximū ꝙ̄tū semetipsum ⁊ hoc est quod dicit Anshel. in prosoloḡ. c. vltimo. In illa perfecta charitate innumerabilium angelorū ⁊ hominū beatoꝝ: vbi nullꝰ minus aliū ꝙ̄ seipm diligit: nō aliter gaudebit ꝗsq; pro singulis alijs ꝙ̄ pro seipso: ⁊ hoc etiā sentit Augus. de vera religione: ⁊ Berñ. li. de diligēdo deum. Ae laudē dei.

De ordine charitatis inter patrē matrē: vxorē: filios: benefactores: beneficiatos: amicos ⁊ inimicos: Sermo XX

Onora patrez tuuz.

b Ad exequēduz vlterius de ordine diligendi bonū cōmutabile vt lucidius ad pticularia discutiēda veniamus. Primo queri pōt vtrū ꝗs magis diligere debeat patrē vł matrē: ꝓsertim cū dicit phs in ꝑmo de generatiōe animaliū: ꝙ femia in generatiōe dat corpus: sed homo nō habet animā a patre: qꝛ p creationē īfunditꝰ a deo ⁊ sic habz filius plus a matre ꝙ̄ a patre: sūt etiā matres magis amatrices filiorū: vt dicit idē phus in. x. Ethic. Ad ħ rñdet Tho. scđa. 2e. q. xxvj. ꝙ p se loquēdo ceteris paribus patꝰ magis ē amādꝰ q̄z matꝰ: amantꝰ eñ patꝰ ⁊ matꝰ vt qdā ꝑncipia naturał originis: patꝰ aūt habet excellētiorē rōnē principij q̄z matꝰ: qꝛ patꝰ ē ꝑncipiū p modū agentis ⁊ forme: matꝰ aūt p modū patiētis ⁊ materie: qm̄ in generatiōe homīs matꝰ ministrat materiā corpis informē: formatꝰ aūt p virtutē formatiuā ꝗ est in semīe patris: ⁊ q̄zuis ꝟtus seminis nō pōt creare rōnalē aīaz dispōit tñ materiā corpalē ad hmōi forme susceptionē: verūtamē pōt intꝰ p̄rez ⁊ matrē tāta eē distātia ꝟtutis ⁊ malitie ꝙ amicitia soluetꝰ vł minuatur: vt dic̄ phs in. viij. Ethic. ⁊ ideo vt dicit Amb. Boni domestici sūt mał filijs ꝑponēdi: posset ēt filiꝰ diligi tā paꝝ a p̄re ⁊ tā multū a matre: ꝙ filius magis deberet diligere matrē q̄z p̄rem. Scđo ꝟo q̄ri pōt vtrū ꝗs magis diligere debeat p̄rem spūalem vł carnalē: ꝑsertim cū sup illud Luc. viij. Mater mea ⁊ f̄res mei hij sunt. Dic̄ Beda in glo. ꝙ religiosiores mōstrantꝰ copule mētiū q̄z corpoꝝ: ⁊ corporali necessitudini ꝑscriptoꝝ celestiū forma ꝑfertur: ergo magis sūt diligende copule mentiū: qđ includit magis eē diligendū p̄rem spūalē q̄z carnalē. Nimiꝝ cum maiora bñficia recipimꝰ a p̄re spūali: sic̄ maius est nr̄m eē gr̄e q̄z nr̄m eē nature: qꝛ melior ē vnꝰ times deū q̄z mille filij ipij: vt dicitꝰ Ecci. xvj. Ad ħ rñdet Rich. sup. iij. di. xxix. ꝙ oībꝰ pēsatis magis debet ꝗs diligere patrē carnalē ꝙ̄ spūalē: sibi optādo magis bonū ⁊ ex maiori affectu: q̄zuis eñ maiꝰ bñficium recipit filius a p̄re spūali q̄z carnali: tamē pater spūalis nō est ita vere cā bñficij qđ īpendit filio sicut patꝰ carnał bñficij qđ ipendit filio: qꝛ pater spūał nō dat nisi ministralitꝰ eē gr̄e: patꝰ ꝟo carnał dat eē nature sicut efficiēs cā: ⁊ sic plꝰ excedit rō cause ī p̄re carnali q̄z bñficium spūale collatū a p̄re spūali. C Uerūtñ tał posset eē affectꝰ exhibitiōis patris carnał erga filiū ꝙ ꝑponēdus ē patꝰ spirituał: młti nāq; pentes īmisericordes se filijs exhibēt: īmo plerūq; pēptores se faciūt aīaꝝ filioꝝ: iuxͣ illud ps̄. cv. Immolauerūt filios suos ⁊ filias. s. demonijs. Preterea ī actu exteriori debet filiꝰ aliquā reuerētiam p̄ri spūali quā nō debet p[illegible] carnali: qꝛ pater spūalis pōitꝰ loco dei ꝗ ē patꝰ oīm: ꝑcipue in effectibꝰ gr̄e ꝗbꝰ ꝯfert existētiā spūalē. Ter

tio ꝓinde q̄ri pōt vtrū q̄s magꝫ diligere vxo
rē dꝫ vl' ꝑentes: ꝑsertim cū illō videt̄ magis
diligēdū cui ē magꝫ adherēdū: ꝟ Gen. ij. dr:
relinq̄t hō p̄rez ⁊ m̄rez ⁊ adherebit vxori sue
⁊ erūt duo in carne vna. Nimiꝝ cū q̄nto for/
tior ē int̄ aliq̄s ꝯiūctio tāto maior ē dilectio
nis rō: ꝟ fortior ē ꝯiūctio int̄ viꝝ ⁊ vxorē: qꝛ
fūdat̄ sup vīculū legꝫ diuīe q̄ꝫ int̄ viꝝ ⁊ pa/
rētes: qꝛ fūdat̄ sup vīculū actionis nature:
fortior ē āt de⁹ q̄ꝫ natura. Ad ꝟ rn̄det Rich.
sup. iiij. di. xxix. ꝙ oīb⁹ ꝑ̄sat ꝫ ex maiori affe
ctu charitatꝫ dꝫ vir diligere ꝑentes q̄ꝫ vxo/
rē: tū rōne fortiorꝫ ꝯiūctiōis: qꝛ fortior ē ꝯiū
ctio q̄ ē fūdata sup ꝓpinq̄ssimū nature gradū
q̄lis ē viri ad ꝑentes: q̄ꝫ fūdata sup mutuuꝫ
ꝯsēsū ꝑ v̄ba vl' signa exp̄ssa q̄lis ē int̄ viꝝ ⁊
vxorē: tū ēt rōne maiorꝫ boni a diligēti rece/
pti: qꝛ eē: nutriri ⁊ disciplīari: q̄ fili⁹ a ꝑenti
bus recepit: mai⁹ bonū sūt q̄ꝫ carnale reme
diū ꝯtra estū ꝯcupiscētie: ⁊ solatiū societatꝫ:
⁊ adiutoriū ad ꝓcreatiōez ꝓlis q̄ vir recipit
ab vxore: rō ꝓinde dictat ꝙ vir magꝫ eū dili
gere dꝫ: a q̄ diligit̄ stabili⁹ ⁊ amore min⁹ re/
flexo: ac magꝫ ꝓpt̄ se: ꝟ iste ꝯditiōes sūt ma.
gis in dilectiōe m̄ris ad filiū q̄ꝫ vxorꝫ ad vi/
rū: qꝛ facili⁹ vt in pl'ib⁹ soluit̄ amicitia mu/
lierꝫ ad viꝝ q̄ꝫ m̄ris ad filiū: vxores ēt raro
amāt nisi vt reamēt̄: ꝟ ꝭm pħm. viij. Ethico.
m̄res gaudēt ibi amare reamari nō q̄runt: si
vtraq̄ꝫ nō ꝯtingāt. Uxores ēt vt in pl'ib⁹ nō
forti amore diligūt maritos nisi ꝓpt̄ vtile vl'
delectabile: m̄res autē fortit̄ diligūt: ⁊ si ni/
hil debeat eis ꝓdesse: verūtn̄ ꝙ mlt̄i viri ma
gis amare videt̄ vxores q̄ꝫ ꝑntes: ꝟ vēit ex
eo ꝙ ī amādo sequūt̄ īcliatiōnē sēsualitatꝫ:
q̄ ꝓpt̄ sui corruptiōez magis incliat ad bonū
delectabile ꝭꝫ carnē. Quarto itaq̄ꝫ q̄ri po
test vtꝝ parētes sint magꝫ diligēdi q̄ꝫ filij: ꝑ
sertim cū ꝭm ordinē nature humor ꝓcedit a
radice ad ramos: ꝟ amoris ꝯuersio in rōna/
libus simil' ē dn̄atiōi humorꝫ ī vegetabilib⁹:
pat̄ aūt cōparat̄ ad filiū sic radix ad ramos
hic ordīe nature filij pl⁹ diligūt̄ q̄ꝫ ꝑentes:
ꝟ gr̄a ē ꝑfectio natur̄: ⁊ idō simil' ordo teneri
dꝫ ī gratuito Ad ꝟ rn̄dꝫ Bonauē. sup. iij. di.
xxix. ꝙ ꝭꝫ ordīez charitatꝫ ꝑ̄etes ceterꝫ ꝑib⁹
ꝑponēdi sunt filijs: cui⁹ rō ē qꝛ gratuit⁹ amor
fac̄ memorē eē ꝑceptoꝝ bn̄ficioꝝ: ⁊ qꝛ plura
bn̄ficia recepim⁹ a ꝑentibus q̄ꝫ a filijs: ideo
ꝭm vie desideriū plus eis tenemur ⁊ magis
eoꝝ salutē diligere ⁊ ꝓcurare debem⁹: vnde
generalit̄ ꝭm Rich. ibidē: ad vidēdū quem
duoꝝ hoīm debeat hō magis diligere: respi
cere debem⁹ nō tm̄ eoꝝ bōitatē ⁊ eoꝝ diligē/
tē ꝓpinq̄tatē: ꝟ ēt eoꝝ ad diligētē dilectionē
⁊ ad bn̄ficia q̄ diligēs recepit ꝑ eoꝝ ꝓcurati
onē seu oꝑatiōez: cū ꝗ fili⁹ plura bn̄ficia rece
pit a ꝑentib⁹ q̄ꝫ a filijs: ⁊ ꝓ̄us dilect⁹ sit a suo
p̄re q̄ꝫ a suo filio ceterꝫ parib⁹ magis dilige
re dꝫ patrē suū q̄ꝫ filiū: verūtn̄ dilectiōe na/
turali magis incliat̄ affectus hoīs ad filios
q̄ꝫ ad parentes cuius rō est: qꝛ natura appe/
tit in suo simili cōseruari: ⁊ magis illud di/
ligit in q̄ habet principalius saluari: ⁊ quia
pat̄ habet in filio saluari ꝭm ordinez natu/
re ⁊ nō ecōuerso: hinc ꝭm ordinē nature ma
iorē inclinationē habet ad filium: qꝛ magis
vult ip̄m habere sup̄stitē q̄ꝫ patrē. Ad ꝟ au/
tē qō obijcit̄ ꝙ scꝫ gratia dei debet esse con/
formis nature. Rn̄det ibidē Bonauē. ꝙ na
tura in q̄busdā currit via cōsona cū gratia:
vt ꝙ hō prius ⁊ plus diligat se q̄ꝫ ꝓximum:
in hoc natura gratie cōcordat: in q̄busdam
vero currit via opposita: scꝫ ī hoc ꝙ diligit
se plus q̄ꝫ deum: hoc enim gratie repugnat
in q̄busdā vero currit via desꝑata vl' diuer/
sa: vt in hoc ꝙ diligit filiuꝫ plus q̄ꝫ patrem:
vnde gratia supueniens ordinē in affectu: ꝑ
mo saluat ⁊ ꝑficit: in scđo simplicit̄ mutat:
in tertio nouū ordinē dat: ita tn̄ ꝙ affectum
nulluꝫ exterminat: vn̄ ꝯcludit opinatiue ꝙ
hō habens charitatē ⁊ habēs parētes ⁊ fili
os: dum moue t̄ affectu gratuite dilectionis
magis desiderat parentū salutē: dum vero
affectu nature magis desiderat filij sanita/
tem: ⁊ est hec oppositio naturalis ad gratui
tum ꝓpter ꝯsiderationē diuersā. Quinto
q̄ri pōt vtruꝫ homo magis diligere debeat
benefactorē vl' beneficiatū: ꝑsertim cum di/
cat pħus in. ix. Ethico. ꝙ benefactores ma/
gis amare vident̄ beneficatos q̄ꝫ ecōuerso
Ad hoc rn̄det Thom. scđa. 2e. q. xxvj. ꝙ ali
quid magis diligit̄ dupliciter. Uno modo
qꝛ rationē hꝫ excellentioris boni ⁊ sic bene/
factor est magis diligendus: qꝛ cuꝫ sit ꝓ̄nci/
piū boni in beneficiato rationē hꝫ excellen/
tioris boni: ⁊ talis amor est magis debitus
ac ꝑ ꝯsequens eius ꝯtrariū habet rationem
maioris pctī. Secundo mō rōne maioris cō
iūctionis ⁊ sic magis diligit̄ beneficiat⁹: qđ
pħs. ix. Ethic. ꝓbat quattuor rōnib⁹. Pri/
mo qꝛ bn̄ficiatus est q̄si q̄ddā op⁹ bn̄facto/
ris: naturale autē est alicui vt diligat opus
suū. Secundo qꝛ vnusq̄sq̄ꝫ naturalit̄ diligit
id in quo respicit suum bonū: vn̄ benefactor
in beneficiato respicit suū bonū honestum:
sicut beneficiatus in benefactore suū bonū
vtile: bonū autē honestū delectabilius cor/

considerat̃ q̃ȝ bonū vtile: qꝛ diuturni⁹ est ⁊
magis cū delectatione recolit̃ Tertio qꝛ ad
amātem ptinet agere: vult em̃ ⁊ operat̃ bo/
nū amato: ad amatū aūt ptinet pati. Quar
to qꝛ difficilius est beneficia impēdere q̃ȝ re
cipere: ea vero in q̄b⁹ magis laboꝛam⁹ magl
diligimus: q̄ vero de facili nobis ꝓueniunt
q̄ðammō cōtēnim⁹: vñ ex oib⁹ ꝯcludit̃: ꝙ li
cet amoꝛ bñficiati ad benefactoꝛē est magis
debit⁹: tñ amoꝛ benefactoꝛis ad beneficiatū
est magis spōtane⁹. Sexto q̄ri pōt vtrū te
neat̃ q̄s inimicos diligere: tā q̄ ad affectū q̃ȝ
q̄ ad effectuȝ: p̄sertim cū dꝛ Leuit. xix. Dili
ges amicū sicut temetip̄m: sup q̄ dic̃ Aug⁹.
ꝙ nomīe amici ītelligit̃ oīs hō: ⁊ dñs ī euā/
gelio q̄ nihil manifestius: diligite inimicos
vr̃os: benefacite his q̄ oderunt vos ⁊ oꝛate
ꝓ ⁊c̃. Ad hoc rñdȝ Bonauē. sup. iij. di. xxx.
ꝙ nūq̃ȝ est vera charitas nisi affectu diligat
omne diligibile: diligibile aūt a charitate ē
omne illð qð est possibile ad beatitudinē p/
uenire: ⁊ ideo nō hȝ aliq̄s charitatē nisi di/
ligat oms̄ illos q̄ sunt in statu vie: siue sint
amici siue inimici: dꝛ em̃ in ps̄. Latū māda/
tū tuū nimis: qꝛ mādatū charitatis ad oēs
se extēdit: ⁊ sicut lōgitudo mādati se extēdit
ad oēm dr̃tiā tp̄is: sic latitudo ad oēm pso/
nā homīs viatoꝛis: ⁊ ideo sicut nō haberet
charitatē q̄ ꝓponeret vno tm̄ die peccare ⁊ ī
alijs bñfacere: eo ꝙ sibi deficit lōgitudo mā
dati: sic oēs homīes diligēs p̄ter vnū soluȝ
charitatē nō hȝ: qꝛ sibi deficit latitudo man
dati. Est tñ duplex affect⁹ amoꝛis: q̄dā ē eli
cit⁹ a charitate q̄ scȝ optat q̄s alteri summū
bonū seu et̃nā beatitudinē: ⁊ h̄ affectu oēs
tenent̃ inimicos ēt actu inimicātes diliger̃
⁊ eis vitā et̃nā optare. Alius affect⁹ ē impe
rat⁹ a charitate: q̄ scȝ optat q̄s alteri bonuȝ
tp̄ale ⁊ ꝓsp̄itatē trāsitoꝛiā: ⁊ h̄ affectū nō oēs
tenent̃ diligere: ẜ suffic̃ nō odisse ⁊ de ei⁹ ma
lo nō gaudere: nisi inq̃ȝtū malū pene ꝓficit
ad salutē aīe: vñ talit̃ illū diligere eēt p̄fecti
onis ⁊ superogatiōis: sic̃ diligere p̄mo mō ē
nc̄citatis ad quā tā p̄fecti q̃ȝ ip̄fecti sūt obli
gati: ⁊ sicut mādatū istð de dilectiōe ꝓximi
intelligit̃ q̃ȝtū ad affectū: sic ēt q̃ȝtū ad effe/
ctū. Pro quo sciēdū ꝙ q̄s aliū diligere po
test effectu exterioꝛi duplr̃. Primo q̄ñcūq̃ȝ
se offert tp̄is opoꝛtunitas. Secūdo q̄ñ soluȝ
īcūbit nc̄citas. Si loq̄mur ergo de speciali
exhibitiōe op̄is exterioꝛis generalit̃ q̄ñ se of
fert tp̄is opoꝛtunitas: sic diligere inimicos
effectu cumulus est p̄fectionis nō p̄ceptū ne
cessarie obligatiōis: licet q̃ȝtū ad effect⁹ ī ge/
nerali q̄ scȝ cōmunit̃ alijs īpedūt̃ ex p̄cepto
tenent̃ etiā inimicos diligere: vt dicit ibidē
Rich. vt cū oꝛat ꝓ ꝓp̃lo ī generali: vl̃ p̄dicat
ī cōmuni: vl̃ elemosynas dat in cōmuni: aut
salutatiōes nō negare vl̃ similia: q̄ cōit̃ om/
nibus impēdunt̃ nisi in casu in q̄ timeret ex
hoc inimicū magis ꝓuocari vl̃ aliqð aliud
malū oꝛiri. Si vero loq̄mur de exhibitione
op̄is q̄ñ nc̄citas īcūbit: tūc inimicos effectu
diligere est generalis ⁊ necessarie obligatio
nis. Uñ dicit̃. j. Joh. iiij. Qui habuerit sb/
stantiā huius mūdi ⁊ viderit fratrē suū ne/
cessitatē patiētē ⁊ clauserit viscera sua ab eo
quō charitas dei manet in eo. Preterea
ẜm Rich. ibidē: omnes tenēt̃ ad nō faciēdū
inimicis malū effectū: q̃ȝuis licitū sit quan/
doq̃ȝ eis inferre tp̄alia grauamīa siue in coꝛ
poꝛe siue in possessiōe oꝛdinata ad animarū
eoꝝ vl̃ reipublice vtilitatē: h̄ tñ nō est licitū
cuilibet facere: ẜ tātūmodo ꝯcessuȝ est illi q̄
hoc facit: vt minister legis q̄ nec hoc facere
debet ex liuoꝛe vīdicte sȝ ȝelo iusticie ⁊ amo
re vtilitatis publice ⁊ sic faciens nō facit vt
inimicus sed vt amatoꝛ iusticie. Septimo
queri pōt vtrū mal⁹ sit meritū diligere ami/
cū vl̃ inimicū: p̄sertim cū dicit̃ Matt. v. Si
diligitis illos q̄ vos diligūt quā mercedem
habebitis: glo. nullā in celo. Cōstat autē ꝙ
diligere inimicos ē de supadditis a dño in
euāgelio: sȝ dñs nō supaddit nisi ea que sūt
p̄fectiōis maioꝛis. Nimirū cuȝ ibi sit maioꝛ
pugna ⁊ p ꝯsequēs glorioſioꝛ victoꝛia. Ad
hoc rñdet Richar. sup. iij. di. xxx. ꝙ ad vidē
dū q̄s hoꝝ actuū sit magis meritoꝛi⁹: respi/
ciendū est ad quattuoꝛ: scȝ ad formā q̄ ē cha
ritas: ⁊ ad conatū volūtatis ipsius diligen/
tis: ⁊ ad ꝯueniētiā ip̄ius obiecti: ⁊ ad rela/
tionē in finē Si em̃ vnus actus aliū excedit
in aliquo istoꝝ ⁊ sunt pares in alijs tribus:
ille qui excedit est magis meritoꝛius: vnde
si duo act⁹ sunt ex equali charitate: ⁊ ex eq̄li
voluntatl̃ conatu: ⁊ respectu obiectoꝝ eque
cōuenientiū: ⁊ vnus referat̃ nobilioꝛi mo/
do in vltimū finem q̃ȝ alius: vtpote qꝛ vnus
refertur magis īmediate q̃ȝ ali⁹: ille qui no/
bilioꝛi modo refertur in finē est magis me/
ritoꝛi⁹: ⁊ simili modo dici potest de qualibȝ
aliarū cōditionū alijs manētibus paribus:
ꝙ si vterq̃ȝ actus diligendi: scȝ tā amicuȝ q̃ȝ
inimicū ex eodē habitu charitatis procedit
⁊ ex equali conatu voluntatis ac eque nobi
li mō referat̃ in finē vltimū: tūc ille ē magis
meritoꝛi⁹ q̄ ē respectu amici: qꝛ amic⁹ ē obie
ctū ꝯueniētius dilectiōis q̃ȝ inimic⁹. Si etiā

pcedit ex equali conatu voluntatis: tunc intensior est q ille qui est respectu inimici: qr ad diligendu inimicu no sic iuuat dili/gens a naturali inclinatione nec a passioe sicut iuuat ad diligedu amicu: veruntame qn actus diligendi amicu no e eo intetior: tunc semp actus diligendi inimicu ex ma/iori conatu voluntatis pcedit et est magis meritorius. Deniqz scdm Bonauen. ibide si habitus charitatis vnius tm habilitat ad diligendu amicu: habitus aut alterius se extedit etia vsqz ad inimicos: tunc absqz dubio multomagis et excelletius est dilige re inimicu q amicu: et multo pfectiori ha/bitu indigemus ad hoc q possimus exire in actu istu q in alter: quod ostedit Aug. in enchiridion di. Magnu est erga eu q ti/bi nihil mali fecit esse beneficu et beniuo/lu: illud vero multo grandius et magnifi/centissime bonitatis est vt tuuz qz diligas inimicu: deniqz si actus illi ex eade chari/tate pcedut tunc sut equal' meriti respectu pmij essentialis: respectu vero pmij accide talis scdm opinione phabiliore simplicit loquedo dilectio inimicor videt esse excel lentior: quia in ea magis exercitat pfectio charitatis. Ad laude dei.

De dilectioe pximi vera iusta sacta: et de septuplici affectu amo/ris erga pximos: Ser. XXI

b Onora parte tuu:

Uiso vtcunqz de ordine diligen/di pximu: ita de modo breuit pse quamur. De primo qri pot vtr aliq actu ex charitate diligit pximus quo no diligi tur deus: psertim cu dic Aug. viij. de tri. q charitas no est nisi amor boni: cu g pxi/mus sit bonu aliud a summo bono pot ali quo charitatis actu diligi quo no diligit summu bonu: qr forte ptunc actu de sumo bono no cogitamus. Ad hoc rndet Rich. sup. iij. di. xxvij. q nullo actu charitatis di ligit pximus q no diligit de9 explicite vl implicite: nullus em actus elicit ab habi/tu nisi in virtute sui principal' et formal' ob iecti: qr sicut scda mouetia non mouet nisi in virtute pmi mouetis: sic inferiora obie/cta no mouet nisi in virtute obiector pmo ru et formaliu: pmu aut et formale obiectu charitatis est deus sub rone q est sumu bo nu: in quo solo plene plene volutas benefi ciari pot: et ideo quicquid volutas diligit ex charitate diligit in virtute summi boni: no tm mouetis p modu cause efficietis sed etia p modu finis et obiecti: explicite qui/de cu de ipo actu cogitamus: implicite ve/ro cu ex charitate diligedo pximu no nisi iplicite de deo cogitam9: scz cogitando de de aliquo honesto bono: pter qd ad dili/gendu pximu ex charitate mouemur: cuz em voluntas mouet in illud qd est ad fine pter fine tuc vno actu mouet in vtrumqz: ideoqz quocunqz actu charitatis diligitur pximus illo eode diligit deus iplicite vel explicite: nec pot ex charitate diligi prim9 nisi in ordine ad deu. Hinc sup illud Ro. xiij. Qui diligit pximu lege ipleuit: dicit glo. pximus sine deo diligi no potest: et ita q sancte et spiritualit diligit pximuz qd in eo diligit nisi deu. Secdo queri pot vtru pceptu Matth. xxij. de dilectioe pximi da tu sit couenient traditu q dicit. Diliges p ximu tuu sicut teipm: psertim cu fm phm ix. Ethic. amicabilia q sunt ad alter veni/unt ex amicabilibus q sunt ad seipm: ex q videtur q dilectio suipius sit dilectionis pximi principiu: sed principiu potius e eo qd est ex pncipio. Ad hoc rndet Tho. scda 2e. q. xxiiij. q hoc pceptu ouenient tradit: qr in eo tangit et ratio diligedi et dilectiois modus: ratio quide diligedi tangit in eo q pximus nominat: pter hoc eni ex cha ritate debemus alios diligere: qr sunt no/bis pximi ta fm naturalez dei imagine q fm eterne glie capacitate: nec refert vtruz dicat pximus vl frater: vt habet. j. Joh. iiij. vl amic9: vt habet Leuit. xix. qr p ola hec eade affinitas designat: ois em ho ce/setur pximus frater vl amicus. Mod9 ve/ro dilectionis tangit cu dicit sicut teipm: qd no est intelligendu qtu ad hoc q aliqs pximu equalit sibi diligat: sz similit sibi: et hoc triplicit. Primo quide ex pte ronis dilectiois: vt. s. no diligat aliqs pximum pter ppria vtilitate vl delectatione: fz ea ratioe q velit pximo bonu sic sibiipi vult bonu: vt sic dilectio pximi sit vera: na cuz qs diligit pximu pter ppria vtilitate vel delectatione: tuc no vere diligit pximu sz seipm: est em de natura veri amoris q ho/mo velit ei bonu que amat et sic diligit euz sicut seipm: exempli gratia: cu homo natu raliter diligit seipm: motus ipius amoris in duo tendit: primo in seipm cui vult bo/nu: scdo in bonu qd optat sibiipi: et quis vtruqz dicat amare: tn amore vero diligit

seip̄m cui bonū illud optat: ac illud bonuz q̄si p accidēs amare cōprobaᷣ ꝛ abusiue. s. ꝓpter vsū ꝓpriū: ꝛ sic nō vero amore diligit illud: sed ꝓprie diligit in illo seipsum amore vero: porro sic̄ exteriora cetera sumere pōt hoc in vsum suū: sic ꝛ homīes q̄s si diligit q2 sunt vtiles sibi vl' delectabiles manifeste patet ꝙ eos nō amore vero diligit sicut seip̄m sed sicut vinū ꝛ similia: ꝛ h̄ dicitᷣ de pe. di. ij. c. ꝓximos diligimus sic̄ nos: si nō propᷣ aliquas vtilitates nostras nō ꝓpter spernēda beneficia: nō ꝓpter affinitates vl' ꝯsanguinitates: sed ꝓpter h̄ tātū: quia sunt nr̄e nature ꝑticipes diligamꝰ hoc ibi. Secūdo vero ex ꝑte regule dilectionis: scȝ vt nō ꝯdescēdat ꝓximo in aliquo malo ſȝ solū in bonis: sic̄ ꝛ sue volūtati satisfacere debet solū in bonis: vt sic dilectio ꝓximi sit iusta. Pro quo sciendum ꝙ iusticia hoc de iure requirit: vt mīori bono maius: ꝛ maiori maximū p̄ponatᷣ. Tria igitur sunt in nobis gradata bona: sup̄mum est anima: mediū est corpus: infimū est terrena substantia: quē gradatū amorē naturalitᷣ insitū habet oīs homo vt minus diligat terrenā substantiā q̄ȝ ꝓpriū corpus: et corpus q̄ȝ animā: licet q̄dā repianᷣ adeo obcecati ꝙ hūc dilectiōis ordinē in se peruertūt: ꝓpter corpus cōtēnentes animā: ꝛ corpus periculis exponētes ꝓpter terrenā substantiā: in q̄bus manifeste patet ꝙ ad semetip̄os iustus ordo dilectiōis nequaq̄ȝ esse pōt: sed potius odiūt semetip̄os: iuxta illud ps̄. Qui diligit iniq̄tatē odit animā suā: q̄squis ergo iusto ordīe se diligit: ꝓximū sicut seip̄m diligere debet: vt p2io ꝛ p̄ncipaliter optet sibi bona spiritualia: secundo corporalia: ꝛ tertio tēporalia. In his tn̄ tribus gradibus semꝑ seip̄m ꝓximo suo p̄ponere debet: vt in dicto p̄cepto datᷣ intelligi. Diliges ꝓximū tuū sicut teip̄m. Pensent ergo parētes ꝛ ꝓpinqui qualitᷣ suos filios diligant sicut seip̄os q̄s in iustis bonis ditare festināt: quos ꝑ simoniā ad p̄bendas vl' religiones ꝓmouēt: q̄s filiabꝰ vsurarioꝝ: raptoꝝ ꝛ filiū ꝑ mā̄mona iniq̄tatis iungūt: q̄ ergo tā in se q̄ȝ in ꝓxīo temporalia corporalibꝰ ꝛ corporalia sp̄ūalibus anteponūt: nec se nec ꝓximuȝ amore iusto diligūt. Tertio deniq̄ȝ ex ꝑte finis: vt scilicet aliq̄s ꝓximū diligat ꝓpter deū sicut et seip̄m ꝓpter deū diligere debet: vt sic dilectio ꝓximi sit sancta. Pro quo sciendū ꝙ illud sanctū esse dicitᷣ q̄d ad dei gl'iam ordinatᷣ: sicut altare dicitᷣ sanctū eo ꝙ est deo dedicatū ꝛ sic de alijs. Sic amor sanctꝰ dicitur qn̄ deo sanctificatᷣ: hoc est qn̄ in ipsū vt in summū bonū pure refertᷣ: cū eñ deus fons est omniū bonoꝝ: ad ip̄m diligenduȝ tanq̄ȝ ad cōmune bonū naturalitᷣ quilibet inclinatᷣ: sicut fluuij egredientes a mari ad mare reuertuntᷣ: quodā etiā instinctu naturali cōmune bonū ꝑticulari p̄fertᷣ: ꝛ vnaqueq̄ȝ ꝑs ad bonū totius naturalitᷣ ordīatur ꝛ inclinatᷣ: hinc manus ꝑcussionibꝰ exponuntᷣ: vt cor ꝛ caput a periculis ꝯseruētur: cū ex eis humani corporis vita dependeat: sic naturali quodā īstinctu quilibet semetip̄m ordinat in deū sicut in beatitudinis fontē: sicut ꝑs in bonū totius naturaliter ordinatᷣ: ꝑficitᷣ aūt hoc charitatis virtute qua diligit homo seip̄m ꝓpter deum: p̄cipit igitᷣ deus diligere ꝓximū sic̄ seip̄m id ē salutē anime sui ꝓximi querere ac ad deū illū dirigere sicut seip̄m ad deū dirigere debet: ad quē naturalitᷣ inclinatᷣ: ꝛ hic amor ꝓprie dicitᷣ sanctus. Est eñ amor naturalis inter sanguine iūctos: cū se diligūt eo ꝙ ex eisdē parentibꝰ geniti sunt: ſȝ non est amor sanctus nec ad salutem sufficiēs. Est ꝛ amor ciuilis sicut inter illos q̄ ꝓpter hoc se diligunt q2 sunt eiusdē ciuitatis municipes: vl' sub eodē p̄ncipe: ac eisdē legibꝰ gubernātᷣ: vl' si sunt eiusdē negotij: officij: studij: mutue societatis: ꝯuersationis ꝛ sic de alijs ex q̄bꝰ ꝯtrahitᷣ amor amicitie: ꝛ huiusmodi dilectiōes duas p̄mas ꝯditiones cōprehendere ꝑnt: vt scȝ sint veri ꝛ iusti amores: sed nō tertiū: q2 nō semꝑ ordinantᷣ in deū. Ad maiorē aūt euidentiā sciendū ꝙ ad p̄ceptū de dilectiōe ꝓximi implendū affectu septiformi se quis erga ꝓximū exercere debet. Primus est affectus pie cōpassionis in aduersis: quo scȝ mēs alioꝝ mala sentiat sic̄ sua: ꝛ hoc p̄ncipalitᷣ in sp̄ūalibus malis tā pene q̄ȝ culpe: deinde in corporalibꝰ ꝛ tēporalibꝰ afflictionibꝰ ꝛ iacturis: sicut ap'ls q̄ de se dic̄. ij. Coꝝ. xj. Quis infirmatᷣ ꝛ ego nō infirmor: q̄s scādalizatᷣ ꝛ ego nō vror: hāc aūt cōpassionem lachrymatus est iesus. Luc̄. xix. Qui vidēs ciuitatē hierl'm fleuit suꝑ illā dicēs: Si cognouisses ꝛc̄. p̄uidit eñ iacturā tā animaꝝ q̄ȝ corpoꝝ q̄ȝ etiā reꝝ. Nec mirū cuȝ de lege nature si quid patitur vnū mēbrū cōpatiuntᷣ ei omnia mēbra: vt dicit ap'lus. j. Coꝝ. xij. Secūdus aūt est affectus ꝯgratulatiōis in ꝓspe ris: q̄. s. q̄s de alieno bono letatᷣ sic̄ de suo

Anima
corpus
Sba

bona

Spiritualia
Corporalia
temporalia

siue sit de pfactu spūali: corpali vl tēporali: iuxta illud Ro. xij. Gaudete cū gaudētibus: ⁊ qꝛ vt dꝛ. Matt. xij. bonus homo de bono thesauro cordis sui pfert bona: ideo oportunitate se offerente affectū cordialis ꝯgratulationis etiā ostēdit verbis sicut fecit Moyses Numeri. xj. cū Josue ferret egre qꝛ Heldad ⁊ Medad ī ppło pphetarēt: qđ inquit emularis pro me: qs mihi tribuet vt oīs pplus pphetet ⁊ det eis spūm suū deus: de quo etiā ponit exēplū aplus. j. Cor. xiiij. Si gloriat inqt vnū mēbrū ꝯgaudet ei omnia mēbra. Sumus enī inuicē mēbra ī mystico corpe christi: vt dicit Ephes. iiij. Tertius vero est affectus trāquille supportationis: nā difficillimū est in humana ꝯuersatione nō oriri scādala: tū ex fragilitate: tū ex ignorātia: tū ēt ex malitia q̄ ī phti seculo regnāt: ille igit cōmēdād⁹ ē q̄ alioꝝ nō solū ipfectōes s; ēt iuectiōes magnanimo ⁊ tranqllo corđ sufferre nouit: cū h tāti sit meriti ⁊ virtutis vt in eo pēdeāt oēs leges ⁊ pphete: iuxta illud Galath. vj. Alter alterius onera portate ⁊ sic adimplebitis legem christi: ⁊ hoc fit principalit cū corde ore ⁊ ope. Hec tria dimittit ⁊ ꝯdonat. Primo graues iniurias exēplo christi p cruci fixorib⁹ orātis in cruce: pater inqt dimitte eis qꝛ nesciūt qđ faciūt: qđ exemplū aplus imitādū pponit Ephes. iiij. dicēs: Estote inuicē benigni: misericordes: donātes inuicē sicut deus in christo donauit nob. Secundo magnas infamias: sicut ⁊ christ⁹ infamatus est dū diceret insanus blasphemus: publicanoꝝ amic⁹: demoniacus seductor: ppli: potator vini ⁊c. q̄ tū affectu cordiali cūcta remisit ⁊ nos remittere docuit dū in oratiōe dñica subiūxit: dimitte nobis debita ⁊c. Tertio magna reꝝ dispēdia: sic aplus ad quosdā dicit Hebreo. x. Rapinā bonoꝝ vroꝝ cū gaudio suscepistis exēplo christi qui vestibus spoliat⁹ nudus in cruce pepēdit. Quartus pinde est affect⁹ benigne ꝯuersatiōis: nō reddēdū malū p malo: sed in bono malū vincēdo: corde: ore et opere: sic expresse p̄cepit dñs Luc. vj. Diligite inimicos vestros. s. corde: benefacite his q̄ oderunt vos: sc; opere: ⁊ orate p psequtoribus ⁊ calūniantibus vos. s. ore: est em̄ benignitas quidā animi dulcor excludēs omnē nequitiā: habilitās hominē ad internā leticiā ⁊ ad beniuolētiā: in exteriori q; ꝯuersatione reddēs hominē affabilē ⁊ benignū. Dicūt aūt benigni quos bon⁹ amoris ignis ad benefaciendū pximis etiam aduersarijs feruere facit. Quintus itaq; est affectus humilis honoratiōis: quo scilicet omnes reueretur ⁊ honorat: omnes sibi prefert: omnib⁹ tanq̄ dominis suis humili corde se subdit: scđm illđ. j. Petri. ij. Omnes honorate: fraternitatem diligite. Et iterum ad Romanos. xij. Honorē inuicem preuenientes: sed quia de hoc honore prestando tactū est supra in primo sermone precepti huius: ideo breuitati consulēs psequi pretermitto. Sextus autē est affectus cordialis vnionis: vt sc; homo q̄tuꝫ in se est: ⁊ q̄tum scđm deū pōt cū alijs vnū se sentiat ac omniū rectū velle p suo reputet: ⁊ huius vnitatis cordialis affectus ex tribus in anima generat ⁊ cōseruat. Primo ex humilitate q̄ sc; pximo s̄m deum in omnibus ꝯdescēdit: honorē ⁊ gratitudie; ⁊ qđlibet humilitatis obsequiū gratanter impendit: vñ tā in ꝯdonādis iniurijs q̄ in supportādis miserijs ⁊ defectib⁹ se pmptū exhibet: eo qꝛ se lōge viliorē ⁊ talib⁹ dignissimū reputat. Ad que nos aplus ad Ro. xij. hortat dicens: Nō alta sapiētes s; humilibus ꝯsentiētes. Secūdo vero ex puritate: psertim illa de qua dicitur Matt. v. Beati mūdo corde ⁊c. Hij sunt em̄ mundi corde q̄ simplici oculo ⁊ puro corde in deū intendētes: inter īmunda mūdi mundum habētes aspectū pximū in dño dumtaxat chari⁹ amplectunt: de h oculo dicit in cāticis: vulnerasti cor meū soror: mea spōsa: sequit in vno oculoꝝ tuoꝝ. Tertio pinde ex ipa charitate: charitas em̄ q̄ liqt humana corda cū in cor homīs fuerit diffusa diuinitus: illudq; humile ac purū inuenerit oīa alioꝝ bona in se trāsformat ⁊ sua facit: solū nanq; liqdū est qđ omni forme ꝯgruit qđ optime amatoris cordi ꝯuenit. Factū ē inqt cor meū sicut cera liquescens. Ex his autē tribus vt dicit Act. iiij. Multitudis credentiū erat cor vnū ⁊ anima vna in domino: qꝛ hūilitas eos euacuauerat sēsu ppꝛio: puritas eos mūdauerat mūdano cōtagio: ⁊ charitas p trāsformationē collocauerat in vno amorosi cordis glutino. Septimus deniq; est affect⁹ christiformis oblatiōis ⁊ passiōis p oībus: vt. s. exēplo iesu christi parat⁹ inueniat p oīb⁹ ⁊ singlīoꝝ salute ponere aīaꝫ suā: qꝛ vt dicit Joh. xv. Maiorē hāc dilectionē nemo h; vt aīaꝫ suam pōat qs p amicis suis: tūc em̄ vere diligit pxim suū sic seipm: tradēs ppriā vitā

vt lucref illius animã :ad qȯ nos hortaf exemplo christi Joh. in prima canonica. c. iij. dicẽs: In hoc cognouim⁹ charitatẽ dei: qm̄ ille ꝑ nobis animã suam posuit ⁊ nos debem⁹ aīas ꝑ fratrib⁹ ponere. Ad laudẽ.

De actibus interiorib⁹ charitatis qui sũt dilectio: gaudiũ: misericordia: pax: ⁊ de dr̄na amoris amicitie ⁊ ꝯcupiscẽtie: Ser. XXII

Onora patre tuũ.

b Jam ordine ꝯgruo videndũ ẽ de actibus charitatis tã interiorib⁹ q̃ exteriorib⁹. Ntũ igif ad actus interiores.

A Primo q̃ri pōt vtrũ p̄ncipalior act⁹ charitatis sit diligere amore amicitie vl' cõcupiscẽtie: p̄sertim cũ actus ille quo de⁹ diligif: vt obiectũ beatitudinis est act⁹ principalissimus charitatis: q2 sub tali ratiōe est obiectũ charitatis: sed sic diligere deuз est velle ip̄m habere qȯ ẽ ip̄m amare amore ꝯcupiscẽtie. Cũ eñ ex charitate volo deum mihi: diligo me amore amicitie ⁊ deuз amore ꝯcupiscẽtie: sed certũ est ꝙ iste act⁹ est p̄ncipalior inq̃tũ ferf in deũ q̃ȝ inq̃tuз reflectif i seipsum. Ad hoc rñdet Richar. sup. iij. di. xxvij. ꝙ amor amicitie ⁊ ꝯcupiscentie dupliciř cõparari possunt. Primo inq̃tũ sunt respectu eiusdem amati ⁊ tunc amor amicitie semp nobilior est ceteris paribus: sicut eñ nobilior ratio naturaľ entitatis est existere in se q̃ȝ in alia: vt patet in substantia ⁊ accidẽte: sic rō nobilior essendi bonũ est esse bonũ scđm se q̃ esse bonum alterius: bonũ aũt qȯ amaf amore amicitie: aut amaf q2 bonũ ꝼm se: aut vt sit bonũ scđm se: q2 amãs amore tali vult amato vl' bonũ qȯ iã habз vl' qȯ adhuc nõ habз. Amore vero cõcupiscẽtie bonũ amaf ad h̃ vt sit bonũ ip̄ius amãt' vl' alteri⁹ cui amãs bonũ illud ꝯcupiscit. Secũdo vero inq̃tũ sũt respectu diuersoꝝ amatoꝝ: ⁊ tũc amor ille amicitie ⁊ ꝯcupiscẽtie pñt esse idẽ act⁹ scđm rem: vt cũ volo deũ mihi: deum amo amore ꝯcupiscẽtie: ⁊ me amore amicitie: et tñ idẽ actus est: possũt e. iã esse actus differẽtes ꝼm rẽ: ⁊ sic cõparãdo vnũ amorẽ ad aliũ possibile est amorẽ ꝯcupiscẽtie nobiliorẽ esse q̃ amorẽ amicitie ꝓpter maiorẽ nobilitatẽ amati: ꝟ q2 ꝑ charitatẽ amor cõcupiscentie respectu nobilissimi amati qȯ est deus ordinaf sic̃ ad finẽ ad amorem amicitie: nã qui ex charitate vult frui deo qȯ est ip̄m amare amore ꝯcupiscẽtie: h̃ ideo vult vt de⁹ honoref ⁊ glorificef in se qȯ est ip̄m amare amore amicitie: q2 sic amãs deo vult p̄ncipaliř gloriã ⁊ honorẽ: ideo simpliciř loquẽdo amor amicitie nobilior est: ⁊ charitatis p̄ncipalior actus. Dicendũ igif ꝙ deũ diligere vt beatitudinis obiectũ ĩtelligi pōt dupliciř. Vno modo sic ꝙ diligẽs ad hoc ip̄m diligat: vt suã ꝑfectionẽ ꝑ ip̄m ꝯsequaf: ⁊ sic deũ diligere nõ est p̄ncipalissimus actus charitatis: nec sub ista rõne ẽ obiectũ p̄ncipale charitat'. Alio modo sic ꝙ diligaf: quia in ip̄o sunt oẽs ꝑfectiones simpliciř qȯ requirif ad h̃ vt aliq̃d sit ꝑfecte beatitudinis obiectũ: ⁊ sic diligere deum est p̄ncipalissimus actus charitatis: et est dilectio amicitie: q2 sic diligẽs p̄ncipaliũs vult deũ habere oẽs ꝑfectiones q̃s habet q̃ velit aliq̃d aliud. Ex his igif patз ꝙ deus ex charitate diligif ꝓprie amore amicitie qȯ est ip̄m diligere ꝓpter seip̄m ⁊ nõ ꝓpter aliquid aliud. Ad cuius euidẽtiã dic̃ Tho. scđa. 2e. q. xxvij. ꝙ ꝼm quattuor genera causaꝝ pōt aliquid diligi nõ ꝓpter se ꝟ ꝓpter aliud. Primo scđm gen⁹ cause finalis sicut diligimus medicinã ꝓpter sanitatẽ: sed sic ex charitate nõ diligimus deũ ꝓpter aliud: q2 nõ ordinaf ad aliud sic̃ ad finẽ: sed ꝓpter seip̄m: q2 ip̄e est finis vltim⁹ omniũ. Secũdo scđm genus cause formaľ sicut diligim⁹ hominez ꝓpter virtutẽ: quia scз virtute formaliř bonus est ⁊ ꝑ ꝯsequẽs diligibilis: sed sic nõ diligimus deũ: q2 nõ informaf aliquo alio ad h̃ ꝙ sit bon⁹: sed eius substantia sua bonitas est: ꝼm quã exemplariř oĩa bona sunt. Tertio scđm gen⁹ cause efficiẽtis: sicut diligim⁹ aliq̃s inq̃tũ sunt filij talis patris: ⁊ sic etiã nõ diligim⁹ deũ: q2 bonitas ei nõ inest ab altero sз ĩest omnibus alijs ab ip̄o. Quarto scđз dispositionẽ q̃ reducif ad genus cause materialis: dicimur aliq̃d diligere ꝓpter illud qȯ nos disposuit ad eius dilectionẽ: vt ꝓpter aliqua beneficia suscepta: q̃uis postea q̃ iã amare incipim⁹ nõ ꝓpter illa beneficia amemus amicũ ꝟ ꝓpter eius virtutẽ: ⁊ sic̃ deus diligi pōt ꝓpter aliud: q2 scз ex aliq̃bus alijs disponimur ad hoc ꝙ in dei dilectionẽ ꝓficiamus: vt ꝑ beneficia ab eo susceptaa: vl' ꝑ premia sperata: vl' ꝑ penas q̃s ꝑ ip̄m vitare intẽdimus.

b Secũdo p̄ncipaliter queri pōt de interioribus effectib⁹ cõsequentibus principalẽ actum charitatis

Tres interiores effectus charitatis: Gaudium, Misericordia, pax

qui est dilectio: ⁊ sunt p̄ncipaliter tres effe/
ctus. s. gaudiū: misericordia ⁊ pax. Que/
rit igit̄ vtrū gaudiū sit effectus ip̄ius cha
ritatis in nobis: p̄sertim cū ex absentia rei
amate magis tristicia sequit̄ q̄ȝ gaudiū: ſ
deus quē p charitatē diligimus est nobis
absens q̄ȝdiu ī hac vita viuim⁹: q2 q̄ȝdiu su
mus in corpe pegrinamur a dn̄o: vt dicit̄
ij. Cor. v. Ad hoc rn̄det Tho. scd̄a 2ᵉ. q.
xxviij. q̄ ex amore pcedit ⁊ gaudiū ⁊ tristi
cia: sed cōtrario mō. Gaudiū enī ex amore
causat̄ vel ppter p̄sentiam boni amati: vel
etiā ppter hoc q̄ ip̄i bono amato pprium
bonū inest ⁊ ɔseruat̄: ⁊ ſm h̄ maxie ptinet
ad amorē beniuolētie vel amicitie ppt̄ quā
aliquis gaudet de amato se pspere gerēte
etiam si sit absens: ecōtrario v̄o sequit̄ ex
amore tristicia vl̄ ppter absentiā amati: vl̄
ppter hoc q̄ amatū cui volum⁹ bonū suo
bono priuat̄: aut aliquo mō dep̄mit̄. Cha/
ritas aūt est amor dei cui⁹ bonū īmutabile
est: q2 ip̄e est summa bonitas: ⁊ ex hoc ipso
qd̄ amat̄ est in amante p nobilissimū suum
effectū: ſm illud. j. Joh. iiij. Qui manet in
charitate in deo manet ⁊ deus ī eo: ⁊ ideo
sp̄ūale gaudiū qd̄ de deo habet̄ ex chari/
tate causat̄: ⁊ licȝ q̄ȝdiu sumus in corpore
pegrinari dicimur a dn̄o q̄ȝtū ad p̄sentiā
clare visionis: tn̄ amātib⁹ se p̄sens ē in hac
vita p gr̄e inhabitatōeȝ: iux̄ illd̄ Joh. xiiij.
Ad eum veniem⁹ ⁊ mansionē apud eū fa/
ciemus. ¶ Or si querit̄ vtrū illud gaudiū
sp̄ūale admixtōeȝ aliquā tristicie recipiat.
Rn̄det ibidem Tho. q̄ ex charitate de deo
duplex causat̄ gaudiū. Unū quidē princi/
pale qd̄ est ppriū charitatis. s. ſm q̄ gaude
mus de bono diuino ſm se cōsiderato: ⁊ ta
le gaudiū est meli⁹: nec patit̄ admixtionē
tristicie: sicut nec illud bonū de quo gau/
det̄ aliquā mali admixtionē habere pōt:
hinc dicit̄ Phil. iiij. Gaudete ī dn̄o semp.
Aliud aūt est gaudiū charitatis quo gau/
det q̄s de bono diuino ſm q̄ pticipat̄ a no
bis: q̄ pticipatio pōt impediri p aliqd̄ con/
trariū: ⁊ ex hac pte pōt h̄re pmixtionē tri/
sticie: put scȝ quis de eo tristat̄: qd̄ diuine
pticipatiōi repugnat: vel in nobis vel etiā
in pximis q̄s tanq̄ȝ nosip̄os diligim⁹: sic̄
ip̄a peccata ⁊ defect⁹ q̄tidiani incolatusq̄ȝ
p̄sentis miserie ac silr̄ia q̄ tristiciā causant:
eo q̄ defectū importāt pticipatiōis summi
boni. Tertio p̄ncipalit̄ q̄ri pōt de miseri/
cordia q̄ silr̄ est interior effectus charitat̄:
vtrū. s. misericordia est virt⁹ aliq̄: p̄sertim
cū nihil qd̄ est virtuti ɔtrariū est laudabi/
le: sed Nemes̄ contrariat̄ miscd̄ie: vt dicit
ph̄us in. ij. Rheto. Nemes̄ enim est passio
laudabilis: vt dicit̄ in. ij. Ethic. ḡ miscd̄ia
nō est virtus. Nimirū cū dicit Salusti⁹: q̄
oēs homīes q̄ de rebus dubijs ɔsultāt: ab
ira ⁊ miscd̄ia vacuos esse decet: nō enī ani/
mus facile verū puidet vbi ista afficiunt:
hec ille. Ad hoc rn̄det Tho. scd̄a 2ᵉ. q. xxx
q̄ misericordia dolorē importat de aliena
miseria: q̄ dolor noīare pōt. Uno mō motū
appetit⁹ sensitiui: ⁊ ſm hoc miscd̄ia passio
est ⁊ nō virtus: imo pōt esse vitiū si nō fue/
rit rōne regulata. Hic auctoritas Salustij
iā posita intelligit̄ de misericordia ſm q̄ ē
passio rōne nō regulata: q2 sic impedit con
siliū rōnis dū facit a iusticia deuiare. Alio
mō nomiare pōt motū appetit⁹ intellectiui
ſm q̄ alicui displicet malū alterius: q̄ mo/
tus esse potest ſm rōnem regulatus: ⁊ pōt
ſm hunc motū rōne regulatū etiā regula/
ri motus inferioris appetitus. Unde dicit
Aug⁹. in. ix. de ciui. dei. q̄ iste motus ani/
mi: scȝ misericordia seruit rōni: qn̄ ita pre/
bet̄ misericordia vt cōseruet̄ iusticia: siue
cum indigēti tribuit̄: siue cū ignoscit̄ peni
tenti: ⁊ q2 ratio virtutis hūane cōsistit in h̄
q̄ animi motus rōne reguleƚ: iō cōsequēs
est misericordiā esse virtutem. Ad obiectū
igit̄ dicendū: q̄ ph̄us de miscd̄ia ⁊ nemesi
loquit̄ q̄ vtraq̄ȝ est passio: ⁊ habēt quidē
cōtrarietatē ex pte estimatiōis quā habent
de malis alienis: q2 de his misericors do/
let inquātū estimat aliquem indigna pati:
nemesiticus autē gaudet inquātū estimat
aliquē digne pati: ⁊ tristat̄ si indignis p/
spere succedit: ⁊ vtrūq̄ȝ laudabile est ⁊ ab
eodem nomīe descēdens: vt ibidem dicit̄.
Unde ex dictis patet: q̄ illa duo pprie nō
contrariant̄: quia diuersis respectib⁹ assu
munt̄: imo verius misericordia virt⁹ mo/
ralis est circa passionē existens: ⁊ reducit̄
ad illā medietatē que dicit̄ nemes̄: que sic
exhibet misericordiā vt tn̄ seruet iusticiā.
¶ Or si querit̄ vtrū misericordia sit maxia
virtutū. Rn̄det ibidē Tho. q̄ miscd̄ia in se
est maxia virtutū: ad misericordiā enī ptī/
net q̄ alijs effundat ⁊ eoꝝ defect⁹ subleuet
sed quo ad habentē nō est maxima virtutū
nisi is qui habet sit maxim⁹: q̄ nullū habet
supra se sic̄ de⁹: de q̄ dicit̄: miseratōes eius
sup oīa opa eius: vtpote cui ppriū est mise
reri: q̄ v̄o sup se aliq̄d hȝ illi maius ⁊ meli⁹
est ɔiūgi supiori q̄ȝ impleri defectū inferio/

ris: et ideo quantum ad hominem qui deum habet superiorem: charitas per quam vnitur deo potior est quam misericordia per quam supplet defectus proximorum: sed inter omnes virtutes que ad proximum pertinent potissima est misericordia: sicut est etiam potioris actus. Hinc dicitur Osee. vj. et Matth. xij. Misericordiam volo et non sacrificium: quia per exteriora sacrificia vel munera deus non colitur propter se sed propter nos et proximos: non enim indiget sacrificijs nostris sed ea que sibi vult offerri propter nostram deuotionem et proximorum vtilitatem: et ideo misericordia que defectibus aliorum subuenit est sacrificium deo magis acceptum: vtpote propinquius inducens vtilitatem proximorum: secundum illud Heb. vlti. Beneficentie et comunionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur deus. ¶ Quarto principaliter queri potest de pace: vtrum scilicet pax sit effectus proprius charitatis: presertim cum dissensio que paci contrariatur possit esse cum charitate. Paulus enim et Barnabas dissensisse leguntur: Act. xv. sic sacri doctores in aliquibus opinionibus dissentiunt. Ad hoc respondet Tho. secunda secunde q. xxix. quod de ratione pacis est duplex vnio que requiritur. Vna est secundum ordinationem propriorum appetituum in vnum. Alia secundum vnionem appetitus proprij cum appetitu alterius: et vtramque vnionem charitas efficit. Pro quo sciendum quod dupliciter contingit cor hominis tendere in diuersa. Vno modo secundum diuersas potentias appetitiuas: sicut appetitus sensitiuus plerumque tendit in contrarium appetitus rationalis: secundum illud Gal. v. Caro concupiscit aduersus spiritum. Alio modo inquantum vna et eadem vis appetitiua tendit in diuersa appetibilia que simul consequi non potest: ex quo necessarium est esse repugnantiam motuum appetitus: vnio vero motuum istorum est de ratione pacis: non enim habet homo pacatum cor etiam si habeat aliquid quod vult quamdiu restat ei aliquid volendum: quod simul habere non potest quam vnionem facit charitas secundum quod deus diligitur ex toto corde: vt. scilicet omnia referamus in ipsum: et sic omnes appetitus nostri in vnum feruntur. Similiter dupliciter contingere potest dissensio diuersorum cordium: vel enim contingit in opinionibus tantum: et illa dissensio non repugnat paci: quia opiniones pertinent ad intellectum qui precedit appetitum qui per pacem vnitur. Similiter etiam dissentire in paruis bonis non repugnat paci viatoris: quia talis dissensio procedit ex diuersitate opinionum: dum vnus estimat hoc de quo est dissensio: pertinere ad bonum illud in quo conueniunt: et alius estimat non pertinere: et secundum hoc talis dissensio de minimis sicut inter Paulum et Barnabam: et de opinionibus sicut inter sacros doctores: licet paci perfecte repugnet que erit tantum in patria: in qua plene veritas cognoscetur et omnis appetitus complebitur: paci tamen imperfecte non repugnat qualis habetur in via. Secundo contingere potest dissensio diuersorum cordium in bonis conferentibus ad vitam et precipue in magnis quorum vnio est de ratione pacis: quam vnionem perficit charitas secundum quod diligimus proximum sicut nosipsos: ex quo contingit quod homo vult implere voluntatem proximi sicut suijpsius: et propter hoc inter amicabilia vnum ponitur idemptitas dilectionis siue electionis: vt patet in. ix. Ethic. Et Tullius in li. de amicitia dicit: Or amicorum est idem velle et nolle. ¶ Quinto queri potest: vtrum omnia pacem appetant: presertim cum dicit Aug. xix. de ci. dei. tale bonum est bonum pacis: vt in rebus creatis nihil gratiosius solet audiri: nihil delectabilius concupisci: nihil vtilius possideri. Et addit ibidem quod omnia pacem appetant: cum tamen contrarium a multis actitari videmus: de quibus ps. dicit: Cum his qui oderunt pacem eram pacificus. Ad hoc dicendum duplex est pax. ¶ Quedam est apparens et non vera: et illa conuenit cum concordia: nam concordia est quedam vnio voluntatum diuersorum cordium: quod si malum est in quo concordant: tunc est ibi tantum consensus cordium: non autem consensus appetituum singulorum cordium: et sic non est vera pax impijs sed solum apparens: verbi gratia: cum in actu consentiunt adulterij: vis appetitiua tendit in diuersa appetibilia: que simul assequi non potest: eo quod sensus appetitiuus tendit in contrarium appetitus rationalis. Affectit enim miser fedis delectationibus frui: nec fama pollui: nec vindicta diuina mulctari: nec conscientia remordente cruciari: sed hoc consequi non potest. Secunda pax est vera et aliquid concordie superaddit ac inuenitur tantum in bonis: nam si qui concordant in bono: tunc non est ibi tantum consensus diuersorum cordium: sed etiam consensus appetituum singulorum cordium: et hanc duplicem pacem scilicet dei in vnione appetituum singulorum cordium: quam vt dictum est operatur in nobis charitas dei: et pacem proximi in vnione multorum cordium quam proximi charitas in nobis operatur: commendat dominus discipulis: dicens: Pacem relinquo vobis scilicet proximi: pacem meam etc. et vtramque pacem naturaliter omnes appetunt: nam et omnes bellantes per bella querunt ad aliquam pacem perfectiorem peruenire quam prius habuerant in qua nihil eorum voluntati repugnet: quam pacem solus deus dare potest: nec veraciter inuenitur nisi in eo quod diuine voluntati per omnia counitur.

De actibus exterioribus charitatis qui sunt triplices: scz corporales: spũales ⁊ reales: Ser. XXIII

Onora patrẽ tuũ ⁊c. Expediti de actibus interioribꝰ charitatis. Jam ad ꝓsequẽdum actus exteriores ipsius stilũ cõuertamus: quos vt p̄senti speculatiõi sufficit triplices distinguere possumus: scz corporales: spũales ⁊ reales. Utrum igit̃ ad effectꝰ corporales primo queri põt: vtrũ in quãtalicunqꝫ charitate cõstitutus teneat̃ mortem subire pro christo: p̄sertim cũ dicit̃ .j. Joh. iij. Qm̃ ille animã suam ꝓ nobis posuit ⁊ nos debemꝰ ꝓ fratribꝰ aĩas ponere: alioquin dicit dñs Luce .ix. Qui me erubuerit ⁊ meos sermones corã hominibꝰ: ⁊ filiꝰ hoĩs erubescet eum cũ venerit in maiestate sua. Ad hoc rñdet Bonauẽ. super .iij. dist. xxx. ꝙ subire mortẽ intentione placẽdi deo cõtingere põt tripliciẗ. Uno mõ qñ adest necessitas vel deserendi iusticiam vel amittendi vitã: ⁊ tũc subire mortẽ est iusticie ⁊ necessitatꝭ. Alio mõ qñ se offert oportunitas manifestãdi diuinã gloriã ⁊ edificandi ecclesiã: ⁊ tũc est pfectionis ⁊ superogationis. Tertio mõ solũ ex hoc ꝙ vitam suã habet exosam: ⁊ hoc est temeritatis et crudelitatis. Uñ Augꝰ. Illos qui semetipsos p̄focant ⁊ p̄cipitio collidũt ꝓpter vite p̄sentis odiũ: dicit esse sceleratissimos ⁊ crudelissimos homicidas: tractans illud Joh. xij. Qui odit animã suã ĩ hoc mũdo: in vitam eternã custodit eã. Cũ ḡ querit̃ vtrum omnes teneant̃ mortẽ subire ꝓ xp̃o dicendũ: ꝙ ꝓ loco ⁊ tempore vbi talis optio dat̃: vel ꝙ iusticia deserat̃: vel ꝙ vita perdat̃: ibi oẽs quãtũcunqꝫ sint impfecti tenent̃ subire mortẽ: ⁊ p̄eligere magis deo dilecto mori q̃ ipo offenso viuere: sed vbi non ĩminet talis necessitas nec talis optio dat̃: sed tm̃ offert se oportunitas manifestandi diuinã gloriã ⁊ edificandi ecclesiã: si quis se tũc morti exponit talẽ mortẽ subire pfectiõis ⁊ superogatiõis est: ad quã nõ oẽs tenent̃: qꝛ citra dictã necessitatẽ positus subterfugere ⁊ seipm̃ occultare potest. Nec ex hoc dicit̃ nomẽ xp̃i erubescere: sed tũc tm̃ qñ timore mortis negat ipm̃ christũ nec illud debitũ de quo Joh. loquit̃ in auctoritate iam dicta semp est debitũ necessitatis ad qd̃ obligamur: sed est debitũ congruitatis ad qd̃ ãmonemur. Secũdo q̃ritur vtrũ habẽtes charitatẽ pfectã teneant̃ ea q̃ sunt pfectiõis adimplere: p̄sertim cũ s̃m Grego. in omel. Crescẽtibus donis rõnes etiã crescũt donoꝝ: ⁊ cui plꝰ cõmittit̃ plus exiget̃ ab eo: cui ḡ cõmittit̃ pfecta charitas: cum deus exigat actũ habitui cõuenientẽ: videt̃ ꝙ ille tenet̃ ad opa pfectionis: ĩmo ne deficiat tenet̃ ꝓficere: cum non sit mediũ inter hec: eo ꝙ in via dei non ꝓgredi regredi est: nec vnq̃ viator in eodẽ statu pmanet: nec videt̃ posse ꝓficere perfecta charitas nisi in operibus pfectionis ⁊ superogationis. Ad hoc respondet Bonauẽ. vbi supra: ꝙ quinqꝫ modis quis genera pfectionis distingui possunt: ⁊ s̃m hoc q̃nqꝫ modis quis obligat̃ ad aliquid. Primũ genus est pfectio iusticie ⁊ sufficientie que consistit in adimpletiõe mandatorũ dei: de q̃ dicit̃ Matth. v. Estote pfecti sicut ⁊ pater vester celestis pfectꝰ est. Et ad hoc mãdatum diuinũ obligant̃ omnes tam pfecti q̃ etiã impfecti. Perfecti tamẽ eo magis obligant̃ de bono ⁊ equo: quo magis bonum pcipiunt: p quod diuinum mandatũ implere possunt. Secũdũ genus est perfectio religionis que cõsistit in obseruantia consilioꝝ dei: de qua dicit̃ Matth. xix. Si vis pfectus esse vade ⁊ vende oĩa ⁊c. ⁊ ad hanc pfectionẽ quis non obligat̃: licꝫ perfectam charitatẽ habeat: nisi votum religionis interueniat. Tertiũ genus est pfectio p̄lationis: que consistit in regimine subditorũ: de qua dicit̃ Luc. vj. Perfectus oĩs erit si sit sicut magister eius: vnde propter officiũ susceptũ quis obligat̃ ad pfectionẽ p̄lationis: al's autẽ nõ. Quartũ genus est pfectio opationis: que consistit in ostẽsione exemploꝝ: de qua dicitur Geñ. ix. Noe vir iustus atqꝫ pfectus in generationibus suis: vnde licꝫ quis non obliget̃ ad aliq̃d simpliciter vel s̃m se: tamẽ ad euitandum scandalũ pusilloꝝum: qd̃ vtiqꝫ graue peccatum est: vt dicit Tho. scd̃a 2e. q. xliij. Quis obligat̃ ad pfectionẽ opationis. Hinc dicẽ aplꝰs .j. Cor. viij. Non manducabo carnẽ ineternũ ne fratrẽ meũ scandalizem. Hinc iterum dicit: Omnia mihi licent: sed non omnia expediunt. Quintũ deniqꝫ genus est pfectio trãquillitatis: que cõsistit in cõsummationẽ difficilimoꝝ optimoꝝ: sicut dicit̃ .j. Joh. iiij. ꝙ perfecta charitas foris mittit timorẽ: ⁊ phus dicit: ꝙ perfecta virtus optimoꝝ est optima: ⁊ ad hoc q̃s non

Tres actus exteriores charitatis: corporales / spũales / reales — [handwritten marginal notes, partly illegible]

obligat̄ nisi fm cōsciētie dictamē: p qd̄ obligat̄ ad pfectionē trāquillitatis ꝓpter cōscientie iudiciū: vnde generaliter ad quattuor vltima pfectiōis genera q̄s non obligat̄ in pfecta charitate existēs: quātū ē ex obligatiōe diuini mādati: nisi supinducat̄ aliq̄ noua obligatio ad hmōi genera pfectionū adimplēda. Ad obiectū igit̄ dicēdū: q̄ homo nō tenet̄ sp ꝓficere in charitate: loquēdo de pfectu qui cōsistit in augumēto ⁊ incremento charitatis: q: charitas nō auget̄ in homine cōtinue: sed loquēdo de ꝓfectu qui cōsistit in bonoꝝ operū multiplicatione ⁊ iusticie exercitatiōe: sic tenet̄ quis ꝓficere: qui tamē ꝓfectus charitatis non tm̄ attendit̄ in impletiōe consilioꝝ et operū pfectoꝝum: sed etiā in obseruātiam mandatoꝝ.

B Tertio queri pōt de effectibus exterioribus spūalibus ipius charitatis: ⁊ pmo quo ad ꝓximū vtrum scʒ correctio fraterna sit actus charitatis: p̄sertim cū actus cōtrarij non ptineant ad eandem virtutē: sed supportare peccantē est actus charitatis: fm illud Gal. vj. Alter alterius onera portate: ⁊ sic adimplebitis legē xp̄i que est lex charitatis: sed corrigere supportationi videt̄ esse contrariū. Ad hoc respōdet Tho. scd̄a 2ᵉ. q. xxxiij. q̄ correctio delinquētis ē remediū quoddā qd̄ cōtra peccatū alicuius adhiberi debet. Et q: peccatū alicuius dupliciť ꝯsiderari pōt. s. inquātum est nociuū ei q̄ peccat: vel inquātuʒ vergit etiā in nocumentū alioꝝ q̄ ex eius peccato ledunt̄ vel scandalizant̄: vel etiā inquātū est nocumentū boni cōmunis: cuius iusticia ꝑ peccatū hoīs ꝑturbat̄: ideo duplex est correctio deliquētis. Una que peccato remediū adhibet: inquātū est quoddā malū ipius delinquētis: ⁊ ista est ꝓprie fraterna correctio que ad emēdatiōnē delinquētis ordinat̄: nā remouere malū alicuius ē eiusdem rōnis cuius est bonū eius ꝓcurare: sed ꝓcurare bonū fratris ad charitatē ptinet: ꝑ quā amato bonum volumus ⁊ opamur. Hinc etiā fraterna correctio charitat̄ actus est: q: ꝑ eam fratris malū. s. peccatū repellimus: cuius remotio tāto est deo acceptior ⁊ fratri salubrior q̄ꝫ remotio exterioris dāni vel etiā corpalis nocumēti: quāto ꝯtrariū bono virtutis magis est affine charitati q̄ bonū corpis vel exterioꝝ rerū. Ex quo ꝯcludit̄ q̄ fraterna correctio magis ē actus charitatis q̄ꝫ curatio corporalis infirmitatis: vel exterior subuētio fraternalis egestatis: ⁊ ptinet ad omnes: fitq̄ꝫ ꝑ simplicē āmonitionē. Alia vero correctio est que remediū adhibet peccato delinquētis: fm q̄ est etiā malū alioꝝ ⁊ precipue nocumentū boni cōmunis: ⁊ talis correctio est actus iusticie: cuius est seruare rectitudinē iusticie vnius ad aliū: ꝑ quā intendit̄ cōmune bonū: ⁊ ptinet ad supiores: q: nō solū fit ꝑ simplicē āmonitionē: sed etiā interdū per punitionē: vt alij timentes a peccato desistant. Ad obiectū ꝫ dicendū: q̄ correctio fraterna nō opponit̄ infirmoꝝ supportationi: sed magis ex ea cōsequit̄: intantū enī aliquis supportat peccantē: inquātū ꝯtra eum nō ꝑturbat̄: sed ꝑ beniuolentiā ad eū seruat. Preterea sicut fraterna correctio ē actus charitatis: sic etiā alia opera misericordie spūalis: vt cōsulere dubitāti: docere ignorantē: cōsolari tristē: offendenti remittere: onerosos ac graues supportare: ⁊ ꝓ omnibus orare: sed q: de his septē generibus elemosyne spūalis diffuse satis i septē sermonibus tractasse me memini: in sermonibus de tribus ptibus penitētie: ideo de his ꝓsequi gr̄a breuitatis omitto.

C Quarto queri pōt: vtrū cū quātulacunq̄ꝫ charitate resistere q̄s possit quātecūq̄ꝫ temptationi: p̄sertim cū gratia quātūcūq̄ꝫ modica potētior est ⁊ excellētior q̄ natura: sed homo in statu innocētie cōstitutus in puris naturalibus quātecūq̄ꝫ tēptationi resistere poterat quātomagis in quātulacūq̄ꝫ charitate vel gratia cōstitutus: alioq̄n si quātecūq̄ꝫ temptationi resistere nō posset: tūc in eo nō peccaret qd̄ euitare non posset. Ad hoc rn̄ det Bonauē. sup. iij. dist. xxx. dicēs inter alia q̄ si loquimur q̄ꝫtum ad temptatiōis exordiū: tunc quātulacūq̄ꝫ charitas quātecūq̄ꝫ tēptationi resistere pōt: q: vt dicit̄. j. Cor. x. Fidelis deus qui nō patiet̄ vos tēptari super id qd̄ potestis: sed facet cū temptiōe ꝓuentū vt possitis sustinere: deus etiā hominē habentē charitatē nunq̄ꝫ deserit: nisi prius homo recedat a deo: qui potius fm q̄ auget̄ tēptationis bellum: opat̄ etiā deus charitatis augmentū: vnde quātūcūq̄ꝫ sit modica charitas i homīe: nunq̄ꝫ pōt virtus eius ab aduersario deijci: q: fm q̄ crescit bellū crescit adiutoriū: si hō faciat qd̄ in se est. Si vero loq̄mur de temptiōe q̄ꝫtū ad ꝯsummatione victorie: sic nō pōt esse q̄ ex modica charitate q̄s resistat tēptatiōi maxīe: nā ordo diuine iusticie nō patit̄ q̄n ex victoria magni belli fiat ampliatio meriti: vnde si

ista duo nō ɔtradicūt sed simul stant: possibile est ꝙ ex parua charitate in ꝑncipio tēptationis ⁊ magna in fine resistit᷑ magne tēptationi: ⁊ iterū possibile est ꝙ ex parua charitate in ꝑncipio ⁊ fine nō resistit᷑ magne temptatiōi: liberū em̄ arbitriū adiutū adiutorio gratie ex vna pte: ⁊ ex alia corruptū vitio cōcupiscētie: cū in illo ꝑ temptationē excitat᷑ impetus ɔcupiscentie: ẜm ꝙ magis ac magis fortiter excitat᷑: ẜm hoc indiget maiori repssiuo: sed oīs qui legitime certat: quāto magis excitat᷑ in eo impetus temptatiōis tanto magis accrescit virtus resistēdi adeo ꝙ nunꝙ deus sinit nos temptari supra id qđ possumus sustinere ⁊ resistere.

¶ Quinto queri potest de effectibꝰ exterioribus realibus ipius charitatis: q̄ sunt beneficētia ⁊ elemosyna. Unde queri potest: vtrum beneficētia sit actus charitatis: p̄sertim cū omne qđ quis dat: vel dat sicut debitū: vel sicut non debitū. Beneficiū aūt qđ impendit᷑ sicut debitū ptinet ad iusticiā: qđ xͦo impendit᷑ sicut non debitū gratis dat᷑: ⁊ ẜm hoc ptinet ad misericordiā: ex quo cōcludit᷑ ꝙ omnis actus beneficētie vel ē actus iusticie vel misericordie: nō est igit᷑ actus charitatis. Ad hoc rn̄det Tho. scđa 2e. q. xxxj. ꝙ beneficentia nihil aliud importat q̄ꝫ facere bonū alicui: ẜ hoc bonū ɔsiderari potest dupliciter. Uno mō ẜm cōmunē rationē boni: ⁊ hoc ptinet ad rationē beneficētie: ⁊ est actus beneficētie ⁊ est actus amicitie: ac ꝑ cōsequēs charitatis: in actu nāqꝫ charitatis includit᷑ bonitas siue beniuolētia: ꝑ quā q̇s amico vult bonum: voluntas autē effectiua est eorum qua vult si facultas assit: ⁊ ideo ex consequēti amico benefacere ex actu dilectionis cōsequit᷑. Hinc beneficētia ẜm cōmunē rationē boni est amicitie vel charitatis actꝰ. Unde Bern̄. in hoc differūt iusticia: beneficētia: iusticia ⁊ misericordia: q꞉ beneficētia que ē actus amicicie seu charitatis: respicit in beneficio collato cōmunē rationē boni: iusticia xͦo respicit ibidē rationē debiti: misericordia deniqꝫ respicit ibidē rationē releuantis miseriā vel defectū: verūtamē beneficētia nō est alia virtus a charitate: sed tm̄ nominat quēdam charitatis actū.

Sexto queri pōt: vtrum elemosyna sit actus charitatꝭ: p̄sertim cū elemosynarū largitio sine charitate fieri potest: ẜm illđ j. Cor. xiij. Si distribuero in cibos pauperū oēs facultates meas: charitatē autē ⁊c. Ad hec respōdet Tho. vbi supra. q. xxxij. ꝙ exteriores actus ad illam virtutē referunt᷑ ad quā ptinet id quod est motiuū ad agendū huiusmodi actus: motiuū autē ad dandū elemosynas est vt necessitatē patienti subueniat᷑. Unde quidam elemosynā diffinientes dicunt: ꝙ elemosyna est opus quo datur aliquid indigenti ex cōpassione ꝓpter deū: qđ vtiqꝫ motiuū ptinet ad misericordiā: vnde manifestū est ꝙ elemosynā dare ꝓprie actus est misericordie: qđ etiā apparet ex nomīe: nam in greco elemosyna deriuat᷑ a misericordia: qm̄ igit᷑ misericordia est effectus charitatis: vt patꝫ in. q. iij. sermonis p̄cedentis: ideo ex cōsequēti elemosynā dare charitatis actus ē misericordia mediāte. Ad obiectū ẜ dicendū: ꝙ aliquid ē actus virtutis dupliciter. Uno mō materialit᷑ sicut actus iusticie est facere iusta: ⁊ talis actus virtutis esse pōt sine virtute: q꞉ multi nō habentes habitū iusticie iusta operant᷑: vel ex naturali ratione: vel ex timore aut spe aliquid adipiscendi: aut ꝓpter aliquid simile. Alio mō dicit᷑ aliq̄d actus virtutis formaliter: sicut actus iusticie est facere iusticiā eo modo quo iustus facit: scꝫ prompte: delectabiliter: ⁊ amore iusticie: ⁊ hoc mō actus virtutis nō est sine virtute: ẜm hoc etiā elemosynas dare materialiter pōt esse sine charitate: formaliter autē elemosynas dare: scꝫ ꝓmpte: delectabiliter ꝓpter deū ⁊ omni eo modo quo debet nō est sine charitate.

Septimo queri pōt: vtrū elemosyne corporales effectū habeant spiritualē: p̄sertim cum ex hoc sequi videret᷑ ꝙ maior elemosyna maiorē effectū spiritualē ꝑficeret: eo ꝙ multiplicata causa multipltiplicat᷑ effectus: qđ tamen esset contra illud Luce. xxj. vbi dicit᷑ de vidua mittente duo minuta in gazophilaciū que ẜm dominicā sententiā plus omnibus misit. Ad hoc respondet ibidem Tho. ꝙ elemosyna corꝑalis tripliciter ɔsiderari pōt. Uno modo ẜm suam substantiā: ⁊ ẜm hoc nō habet nisi corporalē effectū: inquātū. s. supplet corꝑales defectus ꝓximorū. Alio modo considerari pōt ex parte cause illius qui dat elemosynā: inquātū enī dat elemosynā corporalē ꝓpter dilectionē dei ⁊ proximi: tunc affert fructū spiritualē: ẜm illud Ecci. xxix. Perde pecuniā ꝓpter fratrem: pone thesaurū in p̄ceptis altissimi ⁊ ꝓde-

rit tibi magis ꝙ aurum. Hinc etiā vidua q̄ minus dedit ſm quātitatē: plus dedit ſm ꝓportionē: ex quo penſat̄ in ipa maior charitatis effect⁹ ex qua corpalis elemoſyna ſpiritualē efficaciā habet. Tertio mō cōſiderari pōt ex pte effectus: ⁊ ſic etiā habet ſpūalē fructū inquātū.ſ. ꝓxim⁹ cui ꝑ corporalē elemoſynā ſubuenit̄ ad orandū pro bñfactore mouet̄: vñ Ecci.xxix. dicit̄: Cōclude elemoſynā in ſinu paupis ⁊ hic ꝓ te exorabit ab oī malo. Deniq̄ vt nemo ſe excuſet de elemoſynaꝝ largitiōe multa ſunt elemoſynarū genera: principaliter tñ ſeptē corpalia: ⁊ ſeptē ſpūalia ad q̄ oīa alia reducunt̄: ⁊ qđ exhiberi nō poteſt in ope: ſaltē tribuat̄ bona volūtate. Dicit enim Aug⁹. ſup pſ.ciij. Si potes dare da: ſi non potes affabilē te fac: coronat deus int⁹ volūtatē vbi nō īuenit facultatē: nemo dicat nō habebam: charitas nō de ſacculo erogat̄. Et iterū in Encheridion: Multa ſunt genera elemoſynarū que cū facim⁹ adiuuamur vt nobis dimittant̄ peccata: ſ ea nihil eſt maius ꝗ̄ cum ex corde peccata dimittim⁹: hec ille. Ad laudē dei.

De nouem cōditiōibus cōſiderandis ī elemoſynis dandis: et de quibus elemoſyna fieri poteſt vt ꝓſint facienti: ac de iniuſte extortis: Sermo XXIIII

h Onora patrē tuū ⁊c. Iam ordine debito ꝓſequēdū eſt de ꝯditiōib⁹ reqſitis: vt in elemoſynis dandis ordo debitus obſeruet̄ ⁊ modus: nā ſicut modus ⁊ ordo requirit̄ in charitatiua dilectiōe: vt pꝫ ſupius: ſic ⁊ in elemoſynaꝝ diſtributiōe cū mediāte miſericordia ſit actus ipius charitat̄: vt dictū

A eſt. Ad cui⁹ euidentiā ꝑmo queri pōt de modo elemoſynas diſtribuēdi: vtrū.ſ. elemoſyna ſit abūdanter faciēda: ꝑſertim cū dicat aplus.ij.Cor.viij. Nō vt alijs ſit remiſſio: id eſt alij de veſtris ocioſe viuāt: vobis aūt ſit tribulatio: id eſt pauptas. Sed hoc cōtingeret ſi daret̄ elemoſyna abundanter. Ad hͦ rñdet Tho. ſcđa 2ͤ.q.xxxij. ꝙ elemoſynaꝝ abūdantia ꝯſiderari poteſt dupliciť. Primo ex pte dantis: cū.ſ. quis dat qđ eſt multū ſm ꝓportionē ꝓprie facultatis: ⁊ ſic laudabile eſt abundanter dare: vñ ⁊ dñs Luc.xxj. Laudauit viduā q̄ miſit omnē victum ſuū in gazophylaciū. Verūtamē oportet illā abundantiā debite circūſtantionari ſm conditionē pſone ⁊ ſtat⁹ ꝑut in ſequēti ſermone latius patebit. Secūdo ex pte eius cui dat̄ eſt elemoſyna dupliciter abūdans. Uno mō ſic ꝙ ſuppleat ſufficiēter eius indigentiā: ⁊ ſic eſt laudabile abundāter elemoſynā dare: vñ Aug⁹. in epla ad quēdam comitē. Caue ꝓuidens diſcretionē elemoſyne: ita vt vtriuſq̄: ſcꝫ dantis ⁊ accipiētis ſit ſolaciū. Alio mō vt ſupabundet ad ſupfluitatē: ⁊ hoc non eſt laudabile ſed melius eſt pluribus indigētibus elargiri. Et hoc ꝓhibet inducta auctoritas Pauli: nō vt alijs ſit remiſſio vel refrigeriū. Loquit̄ enī ibdem de abūdantia elemoſyne que ſupexcedit neceſſitatem recipiētis: cui non eſt danda elemoſyna vt inde luxuriet̄: ſed vt inde ſuſtentet̄: circa qđ tamē eſt adhibenda diſcretio ꝓpter diuerſas cōditiones hominū: quoꝝ quidam delicatioribus enutriti magis indigēt delicatis cibis aut veſtib⁹. Vñ dicit Ambro. in libro de officijs: Cōſideranda eſt in largiendo etas atq̄ debilitas: nōnunq̄ verecūdia que ingenuos prodit natales: aut ſi quis ex diuitijs in egeſtatē cecidit ſine vitio ſuo. Qđ autē ſubdit̄: vobis aūt tribulatio: loquit̄ de abūdātia ex parte dantis: vbi tamē dicit glo. nō hoc ideo dicit quin meli⁹ eſſet.ſ. abūdanter dare: ſed de infirmis timet quos ſic dare monet vt egeſtatē non patiant̄. Secūdo queri poteſt: qualis ordo tenendus eſt in elemoſynis dandis: cum nō poſſit omnib⁹ ſatiſfacere. Ad hoc dicendū: ꝙ nouem ſunt cōſideranda ī elemoſynis diſtribuēdis. Primo fides: q: fidelis ꝑponendus eſt infideli ceteris paribus. Illi enī nobiſcū renati ſunt in chriſto tanq̄ fratres: ceteri reputant̄ nobis alieni ⁊ hoſtes chriſti. Unde Gal.vj. de elemoſyna diſtribuēda ꝓponens ſubdit: ergo dum tempus habem⁹ opemur bonū ad omnes: maxime aūt ad domeſticos fidei. Secūdo neceſſitudo ſiue ꝓpinquitas: quibus lege nature magis obligamur: ⁊ ſic ꝓpinqui ſāguinis extraneis preponunt̄ vel ꝑferunt̄: quia ſm apoſtolū: Qui curam ſuorū ⁊ maxime domeſticorū nō habet: fidem negauit ⁊ eſt infideli deterior. Ita tamē ſubuenire

In elemosi-nis distribuen-dis ista considerari: fides, propinquitas, [illegible], necessitas, debilitas, [illegible], verecundia

debet fuis ꝙ cām ꝓstet necessitas: non carnalitas: id est non ditent propter carnalē amorem: sed pascant propter nature sustētationem: alioquin deus nō esset causa sed caro. Tertio beneficiū prius acceptum et ꝓcipue spirituale: plus enī obligamur beneficis q̄ȝ alijs etiā ꝓpinquis: a quibus scȝ cōmoda temporalia vel spiritualia recepimus. Cui⁹ ratio est: quia magis debemus reddere debitū q̄ꝫ dare gratuitum. Et ideo magis debemus reddere suscepta beneficia q̄ꝫ amicis aliquid gratis dare: sicut magis debemus reddere mutuū q̄ȝ amicis dare. Et maxime obligamur his q̄ ꝫm Paulum laborant in verbo ⁊ doctrina. j. ad Timoth. v. Et iterū. j. Cor. ix. Si nos vobis spiritualia seminamus magnū est si carnalia vestra metamus: q̄si diceret: non ⁊c̄. vide. Quarto meritū: nam ex honesto ⁊ merito melioib⁹ est potius subueniēdū. Eccl xij. Da bono ⁊ ne receperis peccatorē: benefac hūili ⁊ ne dederis impio. Unde dicit Tho. scḋa 2ᵉ. q. xxxij. ꝙ sic diligēdi sūt homines vt eorū non diligant errores. Et quia exhibitio beneficij dilectiōi correspōdet: ideo peccatori ad sustentationē nature debet elemosyna dari si indigeat: cum ꝓcipiat nobis etiā inimicis benefacere: sed ad fouendū eorum maliciā non debemus eis aliquid dare: vnde si cōstaret ꝙ eo qḋ eis dat in peccatū abuterent: nō deberet eis dari nisi necessitas extrema exposceret. Quinto tempus: q: ceteris parib⁹ senes sunt iuuenibus ꝓferēdi. Sexto necessitas quia magis dandum est plus egenti: eo ꝙ elemosyna est instituta ad necessitatē ꝓximi subleuandā: al's enī frustraret elemosyna fine suo: nec haberet meritū apud deū: vnde qui tenent capti ab hostibus ⁊ ꝓsertim infidelibus ꝓferendi sunt alijs. Similiter qui ꝓpter debita excruciant in carceribus penis ⁊ supplicijs. Nam si pauper afflictionis sue tp̄e nihil impetrat a te: vel quo iniuste rapit ad mortē: plus apud te pecunia tua valeat q̄ȝ vita morituri: nō est leue peccatū: vnde. xij. q. ij. c. sicut oīno. dicit glo. ꝙ ecclesia nō solum suis captiuis ꝫ etiā extraneis tenet subuenire. Et hi dicūtur captiui qui ab hereticis vel gentilibus capti sunt: vel a talibus vbi timet ꝑiculuȝ corporis vel anime: tales tenet redimere ecclesia: ⁊ etiā quilibet priuatus: ⁊ allegat ibidem iura. Septimo debilitas: q: claudi ceci: valitudinarij debēt ꝓferri sanis: īmo ꝫm leges qui laborare potest ⁊ se immiscet elemosyne: redigit in impatoris seruitutem. C. de men. vali. l. j. li. xj. ⁊ sic danda ē elemosyna paupibus qui non possunt operari manibus: vt. lxxxij. dist. c. j. Quod sane intelligendū est de his elemosynis que tendunt ad alimenta vel ad sustentationē corporis: sicut est pascere: potare: vestire: hospitari. Nam cum sint īmeriti: dignum est vt egestate laborent. Secus est de alijs vt visitare infirmū: redimere captiuum: si saltem non timent peiora: ⁊ sepelire mortuos. Uerūtamē ī extrema necessitate nulli est elemosyna deneganda: vt. lxxxvj. di. c. pasce fame morientē: et. c. non satis est. Nec histrionib⁹ nec venatoribus nec meretricibus est deneganda in necessitate: q: tūc in tali nō honorat vitiū sed naturā: vt eo. c. qui venatorib⁹. Unde nec in necessitate neganda est excōmunicatis: vt patet xj. q. iij. c. quoniā mltos. in fi. Octauo modus: vt nō totum vni nec simul effundant opes: ꝫ discrete dispensent: nisi forte quis ex toto vellet relinquere seculum: vt patet lxxxvj. dist. c. fratrē nostrū. §. in ipa liberalitate modus adhibendus est rerū ⁊ ꝑsonarum. Rerum vt non omnia vni sed singulis quedā prestent: vt pluribus ꝓdesse possimus: iuxta illud ps̄. Dispersit dedit pauperibus. Personarū vt primū iustis: deinde peccatorib⁹ quibus ꝓhibemur: nō quia homines sunt sed quia peccatores. Nono nobilitas: id est verecundia que ingenuos prodit natales: quod ꝓsertim attendit in his qui ex diuitijs sine vitio suo ceciderunt in egestatem. Dicit enim Boecius: ꝙ inter omnes aduersitates fortune infelicissimū genus infortunij est fuisse felicem: lxxxvj. dist. c. dominus. vbi subdit. Consideranda est in largiendo etas atq̄ȝ debilitas: nōnunq̄ȝ etiam verecundia que ingenuos ꝓdit natales: glosa. Nota verecundiā esse signū nobilitatis: vnde ꝙ nobilitas talis attendi debet in dandis elemosynis legit in vitis patrum de quodaȝ qui singulis petentibus elemosynam dabat: ad quem cum venisset mulier vestita vilibus: aperiens manū voluit dare multū: ⁊ clausa est manus eius leuās s parū: venit aūt alia bn̄ vestita q̄ vidēs vestes illius inisit manū volens leuare parum sed aperta est leuans multū. Q̄r admirans inqui

siuit de illis mulieribus. ⁊ cognouit q̄ mu
lier bonis vtens vestib⁹: erat de honestis
mulieribus que venerat ad paupertatē: et
ꝑ opiniōe nataliū erat induta bonis, vesti
bus: alia xͦo accipiēdi cā vilibus se induit
magis piū ergo est subuenire pauperibus
nobilibus ⁊ honestis: verecūdis: paupta/
temq̄ dissimulantibus q̄ȝ effrontib⁹ ostiatim
mendicātibus. Tertio ꝑinde queri pōt:
de quib⁹ facienda est elemosyna vt ꝓdesse
possit facienti. Ad hoc dicendum: q̄ extra
de deci. c. ex transmissa. tenet glo. q̄ nō so/
lum de rebus licite acq̄sitis debet fieri ele/
mosyna: sed etiā de illicite acquisitis fieri
potest elemosyna: ⁊ dari debet decima: si
de illis nō competat repetitio: ⁊ dominiū
transferat̄: ⁊ sic meretrix: histrio: ⁊ qui de
mãmona iniquitatis viuūt: id est ꝑ sollici/
tudinē temporalē: etiā cōtra diuina mãda/
ta acquirūt: debent decimā dare ⁊ elemo/
synam facere. Sacerdos tamē non debet a
meretrice decimā recipere ne videat̄ impu
nitatē prestare. Uerūtamē Hein. boyc hãc
questionē lucidius ꝓsequens: illā distin/
guit: dicens: q̄ aliquādo quedā acquirūt̄
licite ⁊ a bono: ⁊ ex talibus bene acquisit̄
⁊ a bono debet fieri elemosyna: q̄ȝ tunc fru
ctuosa erit. xiiij. q. v. c. Elemosyna redem/
ptoris nostri oculis ista placet: que non ex
illicitis ⁊ iniquitate cōgerit̄: sed que de re/
bus cōcessis ⁊ bene acquisitis impendit̄.
Aliquãdo sūt licite acquisita sed a malo:
⁊ tūc licȝ de eis possit fieri elemosyna: non
tamē ꝓdest facienti: vt ea. q. c. scriptū est:
scȝ Prouerb. xv. Uictime impioꝝ abomi/
nabiles deo: vota iustoꝝ placabilia. Neq̄ȝ
enī in omnipotentis dei iudicio quid: sed
a quo det̄ inspicit̄. Hinc est enī qd̄ scriptū
est: Respexit domin⁹ ad Abel ⁊ ad mune/
ra ⁊c̄. Expedit tamē agere bonū opus mi/
sericordie vel penitētie: q̄ȝ licȝ nōdum me/
ret̄ in his operib⁹ vitam eternā: nullo mō
tamē manebunt sine remuneratione: vt de
peni. di. v. c. falsas penitētias: vbi subdit̄.
Nec tamen desperet: interim quicq̄d boni
facere poterit hortamur vt faciat: vt omni
potens deus cor illius illustret ad peniten
tiā. Si xͦo illicite sunt acquisita: tunc si nō
sunt in bonis alicuius domini illicite acq̄/
sita: puta episcopus: clericus: vel mona/
chus venationi deditus ex venatione ali/
quã acquirit contra p̄ceptum ecclesie: qd̄
legit̄ de tali venatione in clemen. de statu
mona. c. ne in agro. §. porro. per totū. ⁊ sic
dicit̄ illicite acquisitū: quia cōtra prohibi/
tionem iuris positiui: non tamē iniuste: q̄ȝ
nulli fit p̄iudicium cum p̄supponit̄ ibi q̄
ius venãdi in illo loco habeant: licȝ vena/
tioni p̄sentiam ꝑsonalem exhibere non de/
ebrent: vt ibi p̄cipit̄. Et a simili intelligit̄
omne lucrū illicite: licȝ nō iniuste acquisi/
tum: vt in festis ⁊c̄. q̄ de eis potest fieri ele
mosyna sicut ī p̄senti casu de illicite acqui/
sitis potest fieri elemosyna. Aut sūt acqui/
sita in bonis alicuius domini eo inuito: in
quo casu nullo modo potest elemosynas
facere: sed tenet̄ restituere: vt. xiiij. q. v. c.
forte aliq̄s cogitat. Et dicit multi sunt chri
stiani diuites ⁊ auari: non habeo peccatū
si illis abstulero ⁊ paupibus dedero: vnd̄
enim illi boni agunt mercedē habere pote/
ro: sed huiusmodi cogitatio ex calliditate
diaboli suggerit̄: nam si totum tribuat qd̄
eis abstulerat: auget potius peccatū q̄ mi
nuat: hec Aug⁹. Et in hoc casu cōcurrunt
vis cōpulsiua ⁊ vis ablatiua: ⁊ sic ꝭm q̄s/
dam vsura: furtum ⁊ rapina reputatur. Si
xͦo iniuste acquirunt̄ domino ignorante:
tunc etiā de eis elemosyne fieri nō possunt
vt. xiiij. q. v. c. immolantis ex iniquo obla/
tio est maculata. Et in hoc casu cadunt qui
res inuentas nō habitas pro derelicto ab/
scondunt: vt ea. q. c. Multi sine peccato pu
tant esse si alienū quid inueniunt teneant:
⁊ dicunt deus mihi dedit: cui habeo red/
dere? Discant ergo hoc peccatū simile esse
rapine: si quis inuenta nō reddit: hec Hie/
ronym⁹. Itē Aug⁹. Si quid inuenisti ⁊ nō
reddidisti rapuisti quãtuȝ potuisti: fecisti:
q̄ȝ nō plus inuenisti q̄ alienū negat si pos/
set ⁊ tolleret: deus cor interrogat non ma/
nū. Aut acquirunt̄ iniuste domino tradē/
te: ⁊ tunc si versat̄ turpitudo ex parte acci
pientis tm̄: tunc in illo casu nō potest acci/
piens elemosynas facere: sed tenet̄ restitu
ere: ⁊ in hoc casu cadunt omnes facientes
contractus vsurarios ꝓpter improbū lu/
crum. Et ꝭm quosdã omnes vsurarij ⁊ ad
aduocati exigentes immēsa salaria ⁊ īmo/
derata. Similit̄ medici qui emūgunt egro
tos qui tamē sepius de facili curari possūt.
Et officiales qui per īmoderatam probita
tem plurima extorquere solēt. xiiij. q. v. c.
non sane. vide per tototū. Aut versat̄ tur/
pitudo ex pte dantis tm̄: vt vbi meretrici
datur preciū scorti: ⁊ hoc accipiens retine/

re potest vel elemosynas inde facere. Et hoc proprie dicit turpe lucrum: quia ꝓpter lucrum illud sustinent: vt opprobrio habeātur: vt dicit phus. iiij. Ethic. Aut versat turpitudo ex pte vtriusqz: ⁊ tunc nō potest elemosyna inde fieri: nec etiā debet danti restitui: sed illi psone vel ecclesie in cui⁹ iniuriā data ē: exēplū primi: vt pecunia data iudici ad ferendū iniustū iudiciuz restitui debet nō danti sed illi in cuius iniuriā data est: vnde dicit. xj. q. iij. c. non licet iudici vendere iustū iudiciū q̄tominus iniustū Sed hoc interest q̄ iudex accipiens vt iustum det iudiciū tenetur restituere danti. Si vero vt iniustū tenetur restituere illi in cuius iniuriā suscepit. Et simili modo dicēdum est de pecunia data testib⁹ ꝓpter iniquum testimoniū ferendū: vt. xiiij. q. v. c. non sane. Aduocatus tñ pōt vēdere iustū patrociniū: ⁊ iurisperitus verū ꝯsiliū: dūmodo cū debito moderamīe hoc faciāt: vt patet ibidē. Uerūtamē vt dicit glosa in dicto. c. non licet. xj. q. iij. Si sine labore dare potest cōsiliū: nō reuoluēdo libros: nec laborando in plegendis allegationib⁹: tunc gratis tenet subuenire: q̄ si causa iniusta est nō debet eā aduocatus vl' iurisperit⁹ assumere: nec patrociniū vl' consiliū vēdere: sed potius eam acceptā vl' assumptā debet deserere postq̄ pceperit eam esse iniustam: hec glo. ⁊ allegat iura. Quarto aūt queri potest vtrū id quod iniuste extortum est debeat pauperib⁹ erogari vl' ablatis restitui: aut in quibus casibus debet erogari ⁊ in quib⁹ restitui. Ad hoc rñdet Hein. boyc. extra de iudeis. in. c. cū sit nimis absurdū: q̄ si scitur a quo est extortū sed nō reperit: tunc debet erogari pauperib⁹: vt extra de vsuris. c. cum tu. vbi subdit. Cogendi sūt per penā quā statuimus: cōtinuo eas his a quibus extorserunt vl' eorū heredib⁹ restituere: vl' his non supstitibus pauperib⁹ erogari. Si vero scitur qui sunt ⁊ reperiūtur: tunc si est acquisitum in detrimentum tre sancte: dz nihilomin⁹ erogare ī sbsidiū terre sancte: vt extra de iudeis. c. ad liberādā: vide pcessum. Si vero secus est acquisitum: sed illi a quibus est extortum nō habent actionem seu ius repetendi: ⁊ tūc potest seu debet pauperibus erogari: vt patz xiiij. q. v. c. non sane. §. sunt alie: vbi tangit de salarijs īmoderat' que recipiunt ab officialibus: nec tñ repetunt ab eis: nisi certum sit salariū eis constitutū: ⁊ tunc scdm quosdā dari potest pauperibus: consultuz tamen est q̄ ei reddat a quo īmoderate recepit si non est diues: vide textū ibi cū glosa: q̄ si ius habent vel actionem repetendi tunc non debet pauperibus erogari: sed illis vel eorū heredibus a quibus extortum est vt in dicto. c. cuz tu. Preterea ea que restituenda sunt si nō possunt ei mitti fideliter ⁊ secure cui restitui debent: tunc pauperibus erogari debent ſm Ray. Hostie. ⁊ Tho. Si ꝟo fidelit' ⁊ secur' mitti pōt: ħ tñ fieri cōmode nō pōt pēsat' circūstātijs: puta quātitate rei debite q̄ ē forte modica respectu remotiōis loci: q̄ forte lōge distat: ⁊ illi⁹ diuitijs cui restitutio faciēda ē: q: tā modica potest esse summa rei restituende q̄ nullo modo debet pro ea velle ꝓximū tā grauiter onerare: ⁊ tunc pauperibus erogari potest. Si vero ecōtra res restituēda ē magna ⁊ distantia loci est modica ⁊c: tunc debet restitui ⁊ non erogari pauperibus. In talibus enim ad arbitriū boni viri recurrendum est. Ad laudē dei.

Utrum ⁊ qualiter elemosynaz dare sit in pcepto: ⁊ quomodo sub potestate cōstituti elemosynā dare possunt: Sermo XXV

Honora patrē tuū.

b De elemosyna corporali quedam in generali prosequēdo: primo q̄ri potest vtrū elemosynā dare sit in pcepto sicut leo papa in sermone de apparitiōe videtur asserere dicens: In illo magno summoqz iudicio tanti estimabit vl' largitatis benignitas vl' tenacitatis impietas: vt pro plenitudine omniū virtutū: ⁊ ꝓ sūma dmniū cōmissorū: ⁊ per vnū malū illi in ignez mittentur eternū: ⁊ per vnū bonū isti itroducentur in regnū. Ad hoc rñdet Thom. scda. 2e. q. xxxij. q̄ cū dilectio ꝓximi sit in precepto: necesse est omnia illa cadere sub pcepto sine quibus dilectio ꝓximi nō conseruat. Ad dilectionē aūt ꝓximi ptinet q̄ ei nō solum velimus bonū: sed ēt vt operemur scdm illd. j. Joh. iij. Nō diligam⁹ verbo neqz lingua. s. tm̄ sed opere ⁊ veritate. Ad hoc ergo q̄ velimus ⁊ operemur bonū alterius: requirit q̄ eius necessitati sbue/

niamus: quod fit ꝑ elemosynarū corporali
um largitionē: ⁊ ideo ē in ꝑcepto: hinc. lx
xxvj. di. c. non satis. circa fi. Subdit. mise
ricordia cōmunis est vsus: ideo cōmune ꝑ
ceptū omnibus officijs: oībus etatibus
necessaria ⁊ ab omnibus est conferenda:
non publicanus: non miles excipitur: nō
agricola: non vrbanus: diues: pauper: om
nes in cōmune ammonentur vt conferant
non habenti. hec ibi. Sed hec intelligēda
sunt scd̄m ꝙ recta ratio requirit: scd̄m quā
vt ibidē dicit Tho. ꝯsiderādū est aliquid
tam ex ꝑte dantis ꝙ ex parte recipientis:
vt sic assint oportune circūstantie que sem
per requirunt in ꝑceptis affirmatiuis ad/
īplendis. In dante igit considerandū est
ꝙ aliquādo habet aliquid supfluū tā na/
ture ꝙ̄ ꝑsone: id est tā sustētationi vite sue
ꝙ̄ suoꝝ quoꝝ curā habet: ꝙ̄ etiā decēti cō/
seruationi status sui. Et de hoc ex ꝑcepto
debet fieri elemosyna: etiā si pauperes ex/
treme necessitatis nō cōpareāt: ꝫ illō Lu
ce. xj. Qd̄ supē date elemosynā. Nec opor
tet excusationē future necessitatis ꝑtēdere
vl' ꝯsiderare vltra ꝓbabilia signa: qꝛ h̄ eēt
de crastino cogitare. i. curā supfluā habe/
re: sicut fecit Elimelech de quo dicunt He/
brei sup Ruth. j. ꝙ ꝓpt famē q̄ acciderat ī
terra illa: multi paupes recurrebāt ad eli/
melech virū Noemi: quia diues erat ⁊ po
tens: ſꝫ ꝓpt auaritiā suā duꝝ ei fuerat pau
pibus cōmodare vl' dare. Et ideo ad euitā
das eoꝝ importunitates exijt de terra isrl'
cū bonis mobilibꝰ q̄ habebat: ſ qꝛ ꝓpt ma
lā causā exijt diuino iudicio ꝑegrinꝰ obijt
cū filijs suis in egestate: vñ reuersa Noe/
mi vxor eius in terrā suā ait: egressa sū ple
na. s. filijs ⁊ diuitijs: ⁊ vacuam me reduxit
dñs. hec ibi. Or si obijcit: que iuste possi/
dent etiā licite retineāt. Ad h̄ rñdet Tho.
ibidē ꝙ tpalia bona q̄ diuinitꝰ hōi ꝯferun
tur eiꝰ q̄dē sūt ꝙ̄tū ad ꝓprietatē: ſ ꝙ̄tū ad
vsū nō debēt eius eē ſ alioꝝ q̄ ex eis susten
tari pñt ex illo qd̄ ei supfluit. Hic ait Basi/
lius omel. j. Si fateris ea diuinitꝰ tibi ꝓ/
uenisse: an iniustꝰ ē deꝰ īequalit res nobis
distribuēs: cur tu habūdas: ille xo mēdi/
cat: nisi vt tu bone dispēsatiōis merita cō/
seq̄ris: ille xo patiētie brauijs decoret. Est
panis famelici quē tu tenes nudi tūica quā
tu in ꝯclaui ꝯs͛uas: discalciati calceꝰ q̄ pe/
nes te marcescit: īdigētis argentū qd̄ pos/
sides humatū: q̄ circa tot iniuriarꝫ q̄t dare
valeres. h̄ ille. Et Amb. dic̄ sup illō euāg.
homīs cuiusdā diuitꝫ fructꝰ vberes ager at
tulit. Et habet. xlvij. di. c. Sicut hi. Quid
inq̄t auarus iniustū est: si cum aliena nō in
uadā ꝓpria diligētius seruo. O impudēs
dict: ū ꝓpria dicis: q̄ ex q̄bus reconditis in
hunc mundū detulisti: qñ in hāc ingressus
es lucē qñ de ventre matris existi: a quibꝰ
queso facultatibus quibusqꝫ subsidijs sti/
patus ingressus es? Et infra ꝓpriuꝫ nemo
dicat qd̄ est cōmune: plus ꝙ̄ sufficeret sum
ptū ⁊ violent obtētū est: nūq̄d iniquꝰ ē de
us vt nobis nō equalit distribuat vite sub
sidia? vt tu quidē esses afflués ⁊ abūdās:
alijs vero deesset ⁊ egerēt? An idcirco ma/
gis: qꝛ ⁊ tibi voluit benignitas sue expimē
ta cōferre: ⁊ aliū ꝑ virtutē patiētie corona/
re? Tu vero susceptis dei muneribꝰ ⁊ in si/
nū tuū redactꝫ: nihil reputas agere īiquū
si tā vite multoꝝ subsidia solus obtineas:
hec ibi. Unde ꝯcludendo dicēdū est: ꝙ si ī
paupe apparēt euidētia signa necessitatis
extreme tūc certū est ꝙ dare tenet: ⁊ mor/
taliter peccat nō dādo. Si vero signa māi
festa extreme necessitatis nō apparēt tunc
illi dare nō tenet: ſ distribuere sibi pōt su/
pflua: ſm qd̄ sibi videbit oportunū: dūmō
tñ ꝯtribuat. Alioq̄n em̄ auditurus est. Ite
maledicti ⁊c̄. Esuriui em̄ ⁊ nō dedistis mi/
hi mādurcare. Secūdo vero qñqꝫ ex par/
te dātis est aliqd̄ supfluū nature: sed tñ ne
cessariū est ipi ꝑsone scd̄m decētiā sui statꝰ.
Et de tali tenet ex ꝑcepto dare elemosynā
in extrema nccītate recipiētis: al's āt nō ni/
si de ꝯsilio superogatiōis. Ratio priorꝫ est:
quia necessitas absoluta in ꝓximo necessi/
tati nostre conditionate ꝑferēda est: ita tñ
quod id qd̄ mihi supfluū modo est: in ꝓxi/
mo tēpore nō sit mihi necessariuꝫ: vnde de
tali necessitate ꝓximi indigētis dic̄ Amb.
li. de offi. ⁊ habet. lxxxvj. di. c. Non satis.
circa finē: vbi dicit Pasce fame morientē:
q̄squis em̄ homines pascendo seruare po/
teris: si non pauisti occidisti: vnde tñ in h̄
casu ligat hoc preceptū: ꝙ vt dic̄ Amb. in
dicto. c. Sicut hi. Tūc minus est criminis
habenti auferre ꝙ̄ talit indigenti negare.
Tertio deniqꝫ ex parte dantis qñqꝫ totū
est necessariū nature sue ⁊ suoꝝ quicq̄d ha
bet: ⁊ de illo nō debet elemosyna fieri: qꝛ h̄
esset ꝯtra ordinē charitatis: cū hoc esset si/
bi suisqꝫ subtrahere necāria vite: ordo ve/
ro charitatis prius incipit a seipso: nisi sal

tem aliquo modo sciret recōpensare per aliam viam suā ꝛ suoꝝ necessitatē: vel nisi talis casus immineret vt sibi subtrahēdo tali daret: per quē ecclesia vł respublica sustētaret: qꝛ ꝓ talis psone liberatione se suosqꝫ laudabiliter periculo mortis exponeret cum bonū cōmune sit proprio preferendū: sicut illa vidua Sareptena fecit: que de sibi filijsqꝫ sui necessario prophetam Helyam pauit: vt patet .iij. Regum. xvij. Secundo queri potest ex quo vt prius dictum est in dicto capitulo. Non satis. nullus excipitur ab elemosyna conferenda: vtrum etiā omnis sub potestate constitutus indifferēter dare eandem potest. Ad hoc respōdet Richardus super. iiij. distin. xv. ꝙ ordo naturalis hoc exigit: vt a superioribus inferiora regulenť: ꝛ illi qui sub aliena sūt potestate constituti: de eis ex quibus alijs subijciuntur: ordinare non debent aliť ꝙ̄ eis commissum fuerit a superiorib⁹. Et quia nullus alteri subditus est ꝙ̄tū ad interiores intellectus ꝛ voluntatis actus nisi soli deo: ideo de illis bonis elemosynam omnibus facere licet: vtpote: orando: corripiendo: remittendo: ac alia pietatis opera spiritualia perficiendo: de quibus late tractaui in sermonibus de tribus partib⁹ penitentie. Uerumtamen de rebus exteriorib⁹ scđm quas alicui superiori quis sbijcitur: non debet nec potest elemosynam facere: nisi quatenus illi fuerit a superiori cōmissum vel permissuȝ. Et ideo generaliter quicunqꝫ acceperit aliquid ab alio: legitimam dandi potestatem non habente: tanꝙ̄ iniustum tenetur restituere. Ad cui⁹ euidentiam sciendum: ꝙ principaliter quattuor sunt hominum genera aliorum potestati subiecta: que non possunt elemosynā facere nisi sub certis modis eis a iure vł approbata consuetudine aut etiam a superiore eis concessis: scilicet vxores: proles: clientes ꝛ profitentes. Omnes isti in exttema necessitate dare possunt elemosynam indistincte. Nimirum cum et in hoc casu liceȝ etiaȝ furari: eo ꝙ talis necessitas facit omnia communia. Extra tamen casum extreme necessitatis indifferenter dare non possunt: quod patet: quia mulier que minus subiecta videtur ꝛ equalis viro ꝙ̄tum ad actum matrimonialem iudicatur in his q̄ ad dispēsationē dom⁹ ptinēt viro subiecta: nec faceř pōt elemosynā nisi eo mō q̄ seqť.

Pro quo sciendum scđm Scotū in. iiij. distincti. xv. ꝙ vxor de rebus viri: scilicet pane: vino et huiusmodi: que de approbato more solent ad dispensationeȝ vxoris ptinere: potest moderatas elemosynas facere scđm facultateȝ viri sui: ꝛ maiorem vł minorem multitudinem pauperum. Non tamen dare potest excessiue respectu facultatum nisi de consensu: nec etiaȝ de alijs rebus sue dispensationi nō cōmissis: nisi vt dictū ē in extrema ncčitate: vł nisi res parafernales vł ꝓprias haberet ṗter dotē: vbi de ꝯsuetudīe parafernalia vxoris sūt. Parafernalia autē dicunť illa bona q̄ mulieri obueniūt post mřimoniū titulo donatiōis: successiōis: legatiōis: ecōtra q̄ habet ante mřimoniū ꝛ portat ad viꝝ suū dicūť dos: donatio vero ē illō qđ a viro demane dať mulieri in surrectiōe: vt curtā domū vł simile ad vitā ei⁹. Quicq̄d igiť de ꝯsuetudine patrie mulieris est: de hoc elemosynam dare potest: de alijs autē non nisi vt dictuȝ est. Si tamē esset lucrosa ita ꝙ exhibita debita gubernatione domus opibus suis lucraretur: tunc etiā de hoc dare posset: nec intellige deducendo expensas victus sui: quia vir tenetur ad omnia huiusmodi: taȝ propter dotem ꝙ̄ propter obsequium. Or si mulier in secundo matrimonio filios habet ex primo: qui nō habēt aliquā actionē ꝯtra matrē: nō pōt illa ꝯtra mariti ꝓhibitionē aliq̄d eisdē dare: nisi sič alijs pauperib⁹: Secus tñ si habēt aliquā actioneȝ: vt qꝛ obligata ē eos alere. s. cū sint īpuberes: vł qꝛ ambo ꝯiuges eoꝝ bona possidēt: aut alia iusta cā: tūc eñ ꝛ marit⁹ teneť illos alere: quia mať cū suis onerib⁹ ad marituȝ trāsijt: qꝛ tamē maritus habet ādministrationē rerū nō debet eos alš vxor alere: nisi ī extrema necessitate. Preterea viro existente ꝓdigo si celat vxor aliquid bona fide de rebus cū viro cōmunibus: vt sibi et viro suo tēpore ꝓuideat: qui eas male consumeret: non peccat: nec viro ꝓhibenti vel repetenti tenetur obedire: quia reddendo iuuaret eum ad peccatum. Econtra si vxor viderit virum tenacem: superflua tamē habentem tam nature sustentationi ꝙ̄ etiam decentis status conseruationi: tunc vxor sibi conscientiaȝ formare debet: ꝙ marito non displiceat elemosynam dare: licet alī quando prohibet. Hoc eñ quādoqꝫ faciūt vt vxores temperent nō a toto ſ ab excessu

vxor per. [illegible] [illegible] [illegible] elemosinā dando

Potest etiam formare sibi conscientiaꝫ ex miseria pauperis: cogitans ꝙ si maritꝰ videret vtiqꝫ sibi placeret vt eius miserie subueniret. Et sic cogitare potest vtilit̄ velle gerere negociū viri sui ad salutē aīe. Et generaliter nota: ꝙ si vir furtum fecerit vel aliquid iniuste acquisitum aut retentum apud se haberet: potest illud mulier restituere etiam contradicēte marito. Qꝛ si verus possessor ⁊ eiꝰ heres ignoratur: potest inde elemosynam facere etiam inuito marito: nisi maritus eius verum dominū furti cognosceret: tunc enim ipsa non debet illud alienare: sed virum suuꝫ efficaciter ad restitutionē inducere. Si vero res ipsa consumpta est tūc potest vxor si vir expresse nō contradixerit: negotia mariti gerēdo ⁊ seipsam exonerando extimationem de bonis cōmunibꝰ restituere vel in elemosynas dare: si cui restituenda sit ignoratur. Qꝛ si cōtradicente viro hoc faceret bona fide: licꝫ ad hoc non teneatur: non tamē esset illi penitentia iniungenda quasi pro mortali.

Secundo proles: nam filiusfamilias licꝫ vti potest rebus parentum ad propriam necessitatem: tamen scd̓m Thom. ibidem nō potest alijs dare: quia ꝗuis est heres non tamen adhuc est dominus rerum: nec per consequens est in eiꝰ potestate paterna hereditas. Qui ergo recipiunt ab eis elemosynas extra articuluꝫ extreme necessitatis tenentur ad restitutionē: nisi darent elemosynam moderatā in pane: vino ⁊ similibꝰ: que non inferunt parentibus sensibile dānum: de quibus constare potest ꝙ parentibus placet. Et idem iudicium est de furiosis: amentibus: pupillis ⁊ adhuc sub tutoribus vel curatoribus existentibus. Verū tamē si filiusfamilias existēs adhuc in paterna potestate habuerit aliquod peculiuꝫ castrense: id est quod ei datū est a patre vel alijs occasione militie: vel ipse sibi acq̄rit ex militia: vel peculiū quasi castrēse: qd̓ .s. ex aduocatione vel alio officio publico ꝑcipit: vel etiā quod obuenit p̄sbyterꝭ ⁊ clericis ex officio suo ecclesiastico: tūc de his facere potest elemosynas scd̓m Ray. qꝛ ꝗ̄tum ad hoc paterfamilias cēsetur: De aduēticio autē: id est qd̓ ex alia quacūqꝫ causa filio aduenit: siue a matre: siue ab extranea ꝑsona: siue de alijs operatiōibꝰ vel laboribus suis nō potest filius elemosynam facere: qꝛ licet filio in hoc seruat̄ ꝓprietas ⁊ si pater premoriat̄ filij est: tamē ꝗ̄diu pater viuit in eo plenū vsufructū habet. Similiter de ꝓfecticio: id est qd̓ de rebus patris vl̓ eaꝝ occasiōe aduēit: vt fructus siue lucrū: filiꝰ elemosynā dare nō pōt: qꝛ nihil iuris in eo habet: nisi tm̄ quo ad spem successionis: si tn̄ filiꝰ esset in schol̓ de licētia patris: vl̓ in peregrinatiōe tūc dare posset elemosynā: tā de ꝓfecticio ꝙ de aduēticio.

Tertio clientes: nā scd̓m Tho. in. iiij. di. xv. Serui ancille ⁊ famuli ꝗuis etiā sint libere cōditionis nō possunt elemosynas dare de rebus dn̄oꝝ suoꝝ sine eoꝝ consensu: nisi panē ⁊ hmōi q̄ nō inferūt sensibile nocumentū: etiā si ipse famulus esset dispensator rerū: qꝛ nō ponit̄ dispēsator quasi potestatē aliquā in re domini sui habens: sed quasi ad vtilitatē dn̄i tractans. De precio tn̄ ꝓprij seruitij libere dare pn̄t. Quarto ꝓfitentes scꝫ in religiōe pauptatē voluntariā: elemosynā dare nō possūt scd̓m Ray. quia nihil habēt. xij. q. j. c. nō dicatis: nisi forte aliq̄s administrationē aliquā habuerit: tūc em̄ potest ⁊ debet elemosynā facer̄: quia quicq̄d religiosis suꝑ est in pias causas erogandū est: vt patet. xij. q. j. c. qꝛ tua vbi subditur. Cōmuniter aūt viuētibꝰ iaꝫ de faciendis portionibus vel exhibēda hospitalitate ⁊ adimplēda misericordia a nobis quid erit loquendū: cū omne quod superest necessitatibus: in causis pijs ac religiosis erogandū est: domino magistro omnibus dicente: quod superest date elemosynam ⁊ omnia munda sunt vobis: hec Grego. angloruꝫ episcopo. Si tamē esset talis administratio de qua statutū esset: ꝙ quicquid suꝑest ad mōasteriū vl̓ aliquē specialem vsum refundat̄: vt in quibusdā prioratibus: tunc elemosynas excessiuas sine cōsensu facere non debet. Qꝛ si monachꝰ de voluntate abbatis vadit Romā vel stat in studio: tunc scd̓m Ray. moderatas elemosynas facere potest: quia eoipso ꝙ dedit illi licentiam eundi vel etiam standi: subintelligitur ei licentiam concessisse faciēdi ea que scholares ⁊ peregrini de honestate facere solēt. Et addit Tho. scd̓a .2ᵉ. ⁊ in. iiij. ꝙ etiā citra extremā necessitatē posset monachus aliquod modicū dare absente abbate sub spe ratihabitionis: nō tamen eo p̄sente: vel quando probabiliter crederet ꝙ abbas non consentiret nisi fuerit extrema necessitas. Ad laudē dei.

De accidia et filiabus eius: scilicet malitia: desperatione: pusillanimitate: rancore: torpore: et mentis euagatione: Ser. XXVI

A Honora patrē tuū.
b Exod. xx. Tertio denique parētes eternales honorare debem⁹: eis iugiter et indefesse cū omni affectu seruiendo et gratias agēdo: vt sic ītelligat: honora patrē tuuz qui te creauit et imagine propria insigniuit: qui te redemit et ppria carne et sanguine pascit. Et hoc tripliciter. Primo p omnibus beneficijs et donis tā naturalibus q̄ gratuitis: deuotas et ingeses gratiarū actiōes referēdo: ad qđ te monet tota scriptura. Similiter omnis creatura que suo modo creatorē suū laudat: vn̄ Job xxxviij. rep̄hendit pigros dicēs: Ubi eras cū me laudarēt simul astra matutina: et iubilarent oēs filij dei. In lectulo dn̄e. Ad hoc etiā excitate ppria natura: q2 ɜm physicos in corpore humano inseminauit tot mēbra quot sunt dies in anno: vt ex hoc īstinctu naturali informer q nulla dies te trāsire debet sine diuina laude et gratiarū actione. Secundo debemus eū honorare: omnes actiones: locutiones: affectiones et cogitationes nostras in sui laudē et gloriā referendo. Ad quod hortatur aplus dicens Col. iij. Omnia quecūque facit in Xbo aut in opere: omnia in nomine dn̄i nostri iesu christe facite. Et ex hoc actiōes tue nō censentur humane: sed angelice et diuine. Nā eis qđammodo celicā formā imprimis cū in eis solū honorē diuinū intēdis: sic ecōtra maximā deo iniuriam irrogant: qui in actibus suis ostentationē ppriā aut humanā cōplacentiā aut aliquid hmōi querunt. Tertio debemus eū honorare p omnibus et sup omnia diligēdo: ad qđ potissime moueri debes: ex eo q in tantis amoris beneficijs te diligendo puenit: vt omnē ingratitudinē et tepiditatē amoris sui a corde tuo pcul expelleret: vt si te quādoque piguisset amare iā nō pigeat reamare. Sed hūc honorem plurimū impedit accidia q̄ ɜm Damasce. est quedā tristicia aggrauās: que. s. ita deprimit animū homīs vt ei nihil libeat agere: et ideo accidia importat qđdā tedium operandi bonū: p̄cipue diuinuz: iux illud ps. Omnē escā abominata ē anima eorū. Ex quo patet q duo sunt nomina huius vitij: sc3 tristicia et accidia: cuius ratio est: q2 in isto peccato est auersio a spirituali bono quod estimatur graue vł grauare: sicut est vigilare: ieiunare et orare etc. et ratione huius dicitur tristicia que opponit leticie spirituali. Nam affectus tristicie datus est homini vt doleat de peccatis ppriis et alienis: de dilatione patrie: de imp̄fectione vite et de similibus: sed nūc mutat et ducit in diffidētiā: desperationē: et irratiōabilem merorē: et oppōit letitie spirituali: ita q affectus gaudij qui dat⁹ fuit homini vt gauderet in deo et in spe eternorum bonorum et intuitu beneficiorum dei: et in bonis operib⁹ et omnia vana et inutilia fastidiret: modo puertitur in dissolutionē et vanitatē et insanias falsas: ita q gaudet de affluentia rerum honorum: voluptatū: de risu: fabul: turpib⁹ ludis et similia: et omnia que dei sunt fastidit tanq̄ insipida. Et sic secūdo in isto peccato fit cōuersio ad creaturā in qua querit finalē quietē que estimat leuis: et ratione
B huius dicit accidia que opponit fortitudini que ɔsistit in aggrediendis arduis et sustinendis aduersis. Nā per accidiā habet anima tediū de omni spirituali difficili: et inuenit opera virtuosa et bona quasi acetosa. Hic queri potest vtrum accidia potest esse peccatū et p̄cipue mortale. p̄sertim cum scōm phm in. ij. Ethic. passionibus nō laudamur neque vituperamur: ɜ accidia ē passio quedā: ē eī quedā species tristicie vt dicit Damasce. Ad hoc rn̄det Tho. scđa. 2e. q. xxxv. q accidia scōm Damasce. est quedam tristicie aggrauans: que sc3 ita deprimit animū hominis: vt nihil ei agere libeat: sicuti ea que sūt acida etiam frigida sūt et ideo accidia īportat tediū quoddā operandi. Et huiusmodi tristicie passio scōm se quidē non est peccatū: quia scōm se non nominat aliquod laudabile vł vituperabile: sed scōm q applicat ad aliqđ bonū dicitur laudabile et ecōtra vituperabile scōm q applicat ad aliquid vituperabile. Exēpli gratia: tristicia de vero malo cū fuerit moderata nominat aliquod laudabile: s3 tristicia de vero bono: vł etiā tristicia īmoderata nominat aliquid vituperabile. Uerumtamē accidia que est torpor mētis: bona negligentis inchoare semper est mala. Et hoc dupliciter. Naz quādoque est mala

scd̄m se: cum scȝ sit de eo quod est vere bo-
num licet sit apparens malū: sicut tristicia
que est de spirituali bono. Nā cū spiritua-
le bonū sit vere bonū: tristicia q̄ est de spi-
rituali bono est scd̄m se mala: sic ecōuerso
delectatio dicitur scd̄m se mala que est de
eo quod est apparens bonū ⁊ vere maluȝ.
Quandoqȝ vero tristicia mala est scd̄m ef-
fectum tm̄: quando scȝ sic tristicia de vero
malo hominez aggrauat ⁊ eum totalit᷑ ab
opere bono retrahit: ⁊ sic etiā est peccatuȝ.
Hinc apostolus .ij. Corinth. ij. Nō vult vt
penitens maiori tristicia absorbeatur: non
tamen semper est peccatum mortale. Sed
accidia ex suo genere est veniale peccatuȝ:
qr ƀȝ Augusti. Accidia est tediū eterni bo-
ni: hoc autē nō opponitur charitati sed in-
ducit diminutionē feruoris charitatis: in
quo consistit omne veniale. Istud ergo te-
dium vt dicitur in cōpendio potest accipi
tripliciter. Uno modo prout est purus mo-
tus naturalis: ⁊ sic nullum est peccatum.
Alio modo prout est motus appetitus cō-
tristati de opere spirituali laborioso: ⁊ sic ē
veniale: ꝙuis etiā ille appetitus sit delibe-
ratiuus: quia consensus in veniale nō est
nisi veniale. Tertio ꝓut redundat in omis-
sione eorum que sunt necessaria saluti: ita
ꝙ motus accidie pertingit vsqȝ ad rationē
que consentit in fugam: horrorē ⁊ detesta-
tionē diuini boni: carne contra spiritū om-
nino preualēte: ⁊ tunc est mortale peccatū.
Et potest quis dici quattuor modis accidi-
osus. Primo modo cuȝ quis per quandā
detestationem ⁊ horrorem ad diuina volū-
tarie omittit ea perficere. Secundo modo
cum quis ex quadam negligentia omittit
ea perficere ad que obligat᷑ alienis nimiū
implicatus. Tertio cum quis nolēs ex ve-
recundia vel aliquo alio extrinseco coact⁹
cum tristicia perficit aliqua bona spiritua-
lia. Quarto cum nimium deijcitur ⁊ con-
tristatur etiam de vero malo ex quo reddi-
tur ineptus ad bona spiritualia perficien-
da. Deinde queri potest quot sunt filie ac-
cidie: presertim cum a doctoribus ponatur
esse vitiū capitale. Ad hoc respondet Gre-
go. xxxj. moraliuȝ. ꝙ sex sunt filie accidie.
Prima filia dicitur malicia que non acci-
pitur hic scd̄m ꝙ est genus vitiorū: sed q̄
quis detestatur bona spiritualia. Qr autē
accidia causat vel generat maliciā ex hoc
patet: quia accidia proprie attendit᷑ in de-
testationem bonorum spiritualium ⁊ tan-
ꝙ nulla vel vilia contemnendo. Et sic ge-
neraliter malicia a qua procedit ꝙ aliquis
bona spiritualia deliberate fastidit: contē-
temnat ⁊ detestetur. Et sic malicia multuȝ
aggrauat peccatū accidie pessima filia de-
testande matris. Nam molto grauius q̄s
peccat ex certa malicia ceteris paribus ꝙ̄
ex passione: quia ibi mouetur voluntas in
malum ex seipsa ⁊ ex electione: hic autē ex
passione quasi ex quodam extrinseco īpul-
sa: grauius etiam peccat quis ex passione
ꝙ̄ ex sola ignorantia: quia ignorantia mi-
nuit de ratione voluntarij nō autē passio:
⁊ sic ex malicia proprie dicit᷑ peccare in spi-
ritumsanctum: sicut ex ignorantia in filiū:
⁊ ex infirmitate vel passiōe in patrē. Unde
peccatum malicie grauius iudicatur in ge-
nere suo: de quo ps̄. Dilexisti maliciam su-
per benignitatem: ⁊ dicit᷑ irremissibile id ē
nō ita facile remissibile sicut peccata ex in-
firmitate vel ignorantia perpetrata: quia
tollit omnia illa que requirūtur ad remis-
sionem peccatorū: nec habet aliquā causā
remissionis cuȝ ex certa malicia ⁊ electiōe
ꝑpetratur reddens operantem obstinatū:
ita ꝙ contemnit subire humilitatem peni-
tentie. Secunda filia accidie dicitur es-
se desperatio: quia diffidentia meritorum
est mater diffidentie premiorum ex qua ite-
rum nascitur tristicia. In accidia au-
tem est talis diffidentia: quia accidia est
diffidentia de proprijs viribus ⁊ de auxi-
lio dei in implendo ardua: ⁊ sic causat de-
sperationem: que est etiam peccatum in spi-
ritumsanctū. Notā dū tamē scd̄m Hein-
ricum de vrimaria: ꝙ si labatur aliquis in
desperationē ex infirmitate vel ex grauita-
te complexionis: ⁊ de hoc doluȝ ⁊ renititur
inꝙ̄tum potest: sic desperatio non est pec-
catum nisi forte veniale. Si autem hoc con-
tingit ex errore vel deceptione: puta si esti-
mat obsequium se prestare deo si seipsū oc-
cidat: sic desperatio est peccatuȝ mortale.
Si vero quis desperet ex certa malicia vel
ex electione: vt diffinitiue dicat cum Cayn
maior est iniquitas mea ꝙ̄ vt veniam mere-
ar: sic est peccatū mortale in spiritumsan-
ctum. De quo tamen clarius videri potest
in sermone de peccatis in spiritumsanctū.
Tertia filia dicitur pusillanimitas respe-
ctu consiliorum christi que nascitur ex diffi-
dentia proueniente ex consideratione pro-

p̄rie infirmitatis: vel ex arduitate operis.
Hic queri potest vtrum pusillanimitas sit peccatum: presertim cum vt dicitur Ecclesiasti. x. Initium omnis peccati est sup/bia: sed pusillanimitas non videtur ex su/perbia procedere: quia superbus extollit se super id quod est: pusillanimis autē sub trahit se ab his quibus dign⁹ est. Hinc di/cit philosophus in quarto Ethic. ꝙ maxi/me videtur pusillanimis esse q̄ magnis bo nis dignus existit: ⁊ tamen his non digni ficat seipsum. Ad hoc respondet Thomas secunda. 2e. q. cxxxiij. ꝙ omne illud est pec catum quod contrariatur inclinationi na/turali: quia cōtrariatur legi nature. Inest autem cuicunqꝫ rei naturalis īclinatio ad exequendum actionem sue potentie cōmē/suratam: vt patet in omnibus rebus natu ralibus: tam animatis q̄ꝫ inanimatis. Si/cut ergo p̄sumptuosus excedit proportio/nem sue potentie duꝫ nititur ad maiora q̄ꝫ possit: sic econtra pusillanimis deficit a p/portione sue potentie: dum recusat in eo tē dere quod est potentie sue cōmensuratum: ⁊ ideo sicut presūptio sic ⁊ pusillanimitas peccatum est. Inde punitur seruus qui ac ceptam pecuniam fodit in terram: nec ope ratus est ex ea propter quendam pusillani mitatis timorem: vt patet Matthei. xxv. vnde potest etiam ex superbia oriri: duꝫ ni mis proprio sensui innititur: quo reputat se insufficientem ad ea respectu quorū suf/ficientiam habet. Hinc prouerbiorum. xxvj. Sapientior sibi piger videtur septeꝫ viris loquentibus sententias. Nihil eniꝫ prohi bet ꝙ se q̄ꝫtum ad aliqua deijciat ⁊ q̄ꝫtū ad alia se extollat. Quarta pinde filia dici tur rancor quem etiam causat accidia inq̄ꝫ tum accidia facit irasci ⁊ indignari aliquē contra bonos: qui volunt eū inducere ad spiritualia bona: ⁊ cum nocumentum con/tra aliquem machinatur: si ipsū inferre nō potest: interius tenet ⁊ conseruat iram: in/dignationem ⁊ mētis amaritudinem: que omnia importat rancor: vnde rancor ē ira ⁊ indignatio inueterata: quia sicut ex cha ritate nascuntur opera bona ex quibus est confirmatio charitatis: sic ira est accidia: ex accidia vero vetustas ire: quia accidio si sepe reprehensi frequenter ad īdignatio nem mouentur. Nam multi sunt talis na/ture: ꝙ quando quis dicit vł facit quod si/bi non placet: semper habent rancorem et amaritudinem cordis super talem: ⁊ hoc ē signum ꝙ nondum causam vel origineꝫ ta lis ire vel rancoris radicitus euulserunt. Unde dicitur in decretis de penitētia ⁊ re/missione: di. ij. c. j. Si quis semel notat⁹ fu erit inuidie vel contentionis vitio: ⁊ rur/sum in hocipsum inciderit: sciat se primaꝫ caucem id est vitium ex qua inuidia vł cō/tentio nascitur: in interiorib⁹ medullis ha bere reconditam. Oportet ergo eum p cō/traria atqꝫ aduersa curari: id est per humi/litatis exercitium: vt patet ibidem. Alio/quin monet huiusmodi: illud prouerbiorum j. Despexistis omne consilium meum: ⁊ in/crepationes meas neglexistis: ego quoqꝫ in interitu vestro ridebo. Quinta filia ac/cidie dicitur torpor: q̄ potissime oritur ex ocio. Nam accidiosus vt frequenter ociuꝫ sequitur: quod tamen summe cauenduꝫ ē: non solum in verbis sed etiā in operibus: alioquin detestabilem torporem incurrit. Est autem torpor circa precepta quedaꝫ in sensualitas vel inusualitas: propter quam homo reduci non potest ad executionē mā datorum dei: vel torpor est circa prohibita cum scilicet quis nimis securus est ⁊ se ni/mis exponit temptationibus vel peccato/rum periculis. Est inq̄ꝫ torpor quedam p̄/cepta non facere contemnere vł amare. Est etiam torpor circa consilia: scilicet nolle p fectum esse qđ vtiqꝫ est delinquere: bonuꝫ non amare: consilia contemnere vel etiam irridere Hic queri potest vtrum inciden/taliter diuturnitas tēporis ex qua iste ran cor videtur procedere auget peccatum: p̄/sertim cum consuetudo mala non solum vi deatur peccatum alleuiare sed etiam excu/sare: vt patet de superfluo ornatu qui iam ex consuetudine nō iudicatur superfluus. Ad hoc respondet Gaspar de caldri: extra de eo qui du. in ma. in. c. cuꝫ haberet: ꝙ ex diuturnitate temporis peccatum augetur frequentatum: quia quanto maiori tempo re inficitur anima tāto magis fit habitus vitij: ⁊ per consequens videtur esse maior contemptus dei: ac per consequens maius peccatum: ⁊ hoc tangit in. c. cum haberet. dicens ꝙ peccatū von diminuitur sed au/getur ex diuturnitate temporis: ⁊ tāto am plius elongatur a deo: ⁊ ideo debilitatur virt⁹ ⁊ corrūpit aīa: ⁊ p ꝯsequēs difficili⁹ releuatur. Sexta filia accidie est mentis euagatio: ⁊ hoc frequent circa illicita cū q̄

dam feda occupatiõe τ delectatiõe morosa vel etiã cõsensu: q2 in desiderio ē oĩs ociosus: ꝯ qñ est ꝑticularis certã habẽs materiam vt gule: luxurie: auaritie: sic ꝯuẽit omĩbus vitijs. Quãdo vero generalis ē τ incerta tũc dicit̃ ꝓprie euagatio q̃ est filia accidie. Nã q̃ absorptus est cũ tristicia nõ habens in se vbi delectet̃ euagat̃ ad oĩa q̃rens delectationẽ in ociosis: in vanis: ĩ fedis: in malignis τ similib9: in morãdo: delectãdo: ꝯsentiẽdo: ꝓponendo: affectãdo: machinãdo: sic ꝙ cor illi9 factũ est q̃si spelunca latronũ: qd̄ a nob̄ auertat iesus christus. Amen.

Sequũt̃ sermões de ꝑcepto q̃nto.

Utrũ licitũ sit mortificare ea q̃ discernũt vel sentiũt vel tm̃ viuũt τ ꝙ tria requirunt̃ ad iustam occisionem. Sermo I

Non occides: Exodi. xx. Hoc ē q̃ntũ ꝑceptum in quo ꝑncipalit̃ τ explicite ꝓhibetur ira ꝓrũpens in iniurias ꝑemptorias hũane vite Secũdario vero τ implicite ꝓhibet̃ omne nocumentũ qd̄ inferri potest iniuste cõtra ꝓximũ vl' etiã ꝯtra seipm̃: siue nocumẽtuꝫ illud fiat ope vl' manu: vt ꝑcutiẽdo: mutilando: depilãdo: vulnerãdo: scãdalizãdo siue etiã lingua vl' nutu: vt detrahẽdo excõmunicãdo: ꝑsuadẽdo: cõsulẽdo: ad peccatũ deducẽdo: nutib9 irritãdo vl' alliciendo: siue dentꝫ corde vl' affectu: vt inuidendo: odiẽdo: peccatũ cõmittẽdo: bonũ ꝓpositũ suffocãdo. Sed q2 vita corporalis ē fũdamẽtũ oĩm alioꝝ: ideo sub isto modo nõ occides: legislator mãdatũ exꝑssit. Et ꝭm hoc ꝑceptũ istud tripliciter exponi potest. Primo sic: nõ occides. i. nihil manu vl' opere ꝑficies: quo vita ꝓximi vl' tua corporal' vl' spiritualis iniuste perimat̃ vl' detrimentũ patiatur. Sed q2 mãdatũ hoc homicidium corporale ꝑncipaliter ꝓhibet: ideo de illo ꝓsequendũ est in principio. Pro q̃ sciendũ ꝭm Ray. τ Hoff. ꝙ homicidiũ corporale cõmitti potest quattuor modis. s. iusticia dictante: necessitate instigante: casu accidente: τ voluntate ĩpellente. Et addi potest quintus modus occisionis tpe scꝫ necessitatis extreme elemosynaꝫ aliquo subtrahente. Q2tum igit̃ ad primum queri potest vtrũ licitũ sit occidere ꝑ iusticiã: ꝑsertim cũ videat̃ esse contra ꝑceptũ istud: licet alibi dñs ꝑcepisse dinoscit̃: maleficos nõ patieris viuere. Ex his eñ Manichei sumũt causã calũniãdi: dicẽtes: ꝙ legislator sibiipsi ꝯtradicit τ ꝯtraria ꝑcipit. Et ꝑcipue dicunt ꝙ nõ licet sacerdotẽ esse occisorẽ: quia dictũ est Petro: mitte gladiũ in vaginã: τ hoc est ꝯtra ꝑlatos eccl'iasticos q̃ iudiciũ exequẽdo τ ĩperãdo gladios accipiunt τ alios occidunt: vnde Manichei tãta diligentia mãdatũ hoc obseruare curabãt: ꝙ refugiebãt occidere nõ tm̃ homines sꝫ et bestias τ virgultas: quã ꝓpter antiqui Manichei nolebãt de fructib9 arborum carpere τ cõmedere. Nimirũ cũ dicit ap'lus ad Roma. xiij. Qui ordĩationi dei resistit sibiipsi dãnationẽ acquirit: sed per ordinationẽ diuine ꝓuidentie cũcta viuẽtia conseruant̃. Ad hoc dicẽdũ ꝭm Tho. scd̄a. 2e. q. lxiiij. τ ꝑmo q̃tũ ad omnia viuẽtia ꝙ nullus peccat ex hoc ꝙ ad hoc vtitur aliqua re ad qd̄ est a deo cõdita vl' ordinata. Nã in ordine rerũ ĩperfectiora sunt ꝓpt' ꝑfectiora: sicut etiã in via generationis natura procedit ab imꝑfectis ad ꝑfecta: τ inde est ꝙ sicut in generatione hominis pri9 est viuũ: deinde animal: τ vltĩo homo: sic etiã ea que tm̃ viuũt: vt plante sunt cõmuniter ꝓpter animalia: τ animalia ꝓpter homines: τ ideo si homo plantis vtat̃ ad animaliũ vtilitatẽ: τ animalib9 ad hominum vtilitatẽ nõ est illicitũ. Inter alios aũt vite huius vsus maxime necessarius esse videtur vt animalia plantis vtant̃ in cibum τ homines animalib9 qd̄ sine mortificatione eoꝝ fieri nõ potest: τ ideo licitũ est plantas mortificare ad vsuꝫ animaliũ: τ aĩalia in vsum hominũ: τ hoc ordinatiõe diuina: dicitur eñ Geñ. j. Ecce dedi vobis vniuersam herbã τ vniuersa ligna vt sint vobis ĩ cibũ τ cunctis animãtib9. Et iteꝝ Geñ. ix. Omne quod mouet̃ τ viuit erit vob̄ in cibum. Hinc dicit Augusti. j. de ciuitate dei. Cum audimus non occides: nõ accipim9 hoc dictũ esse de frutectis quia null9 est eis sensus: nec de irrationabilibus animalib9 quia nulla nobis ratione sociantur. Et iterum ibidẽ. Iustissima ordinatione creatoris τ vita τ mors eoꝝ nostris vsib9 subdit̃

B

homicidium corporale cõmitti p[otes]t quattuor modis: iusticia dictante — facto vel manu; necessitate instigante coercente; casu accidente; volunt[at]e impellente

Quantũ aũt ad creaturã rõnalem dicen/dũ ꝙ sicut impfectũ ordinat̃ ad perfectũ: ⁊ ideo licitũ ẽ occidere aĩalia bruta: quia naturaliter ordinant̃ ad vsum hominũ: sic etiã pars ordinat̃ ad totum vt impfectũ ad perfectum: ⁊ ideo naturaliter oĩs pars est propter totum. Hinc videmus ꝙ si salu ti toti⁹ corporis expediat pcisio mẽbri pu/tridi: tunc laudabiliter abscindit̃: queli/bet autẽ persona singularis cõparat̃ ad to tam cõitatẽ sicut ps ad totũ: ⁊ ideo si quis est periculosus cõicati ⁊ corruptiu⁹ ipsius ꝓpter aliqđ crimẽ: tunc laudabiliter occi/ditur vt bonum cõmune ꝯseruet̃. Modi/cũ eñ fermẽtũ totã massam corrũpit. Et h̃ intelligit dñs quãdo dicit Exo. xxij. Male ficos nõ patiaris viuere: qđ tamẽ nõ ẽ ge/neraliter intelligendũ de omnibus pecca/torib⁹: qꝛ dñs Mat. xiij. pcepit zizania cre scere ne simul eradicaret̃ ⁊ triticũ: ⁊ h̃ pre/sertim qñ mali sic latẽt inter bonos: ꝙ occi di nõ possent q̃n occiderent̃ ⁊ boni: vel qñ multos habent sequaces: ita ꝙ sine bono/rũ piculo occidi nõ possent. q̃n vo ex malo rũ occisione nõ imineret piculũ bonis: sed magis tutela ⁊ salus: tunc mali debẽt occi di si fuerint alijs grauiter nocẽtes. Ex di/ctis igit̃ pꝫ: ꝙ cũ iudex reũ iuste cõdẽnat ordine iusto seruato: ⁊ minister taliter cõ/demnatũ occidit: tunc homicidiũ nõ ẽ pec catũ h̃ meritoriũ: dũmõ fiat amore iusticie ⁊ p ꝯseruatione boni cõis ⁊ reipub. hoĩs eñ occisio fieri ꝓhibet̃ ab hoĩe nõ a lege q̃ pcepit: malefi. nõ pa. vi. quoniã de⁹ qui cõditor est ⁊ ꝯseruator legis ⁊ nature: põt hoĩem ꝓuari vita qñ vult ⁊ quõ vult. Lex h̃ dꝫ hoĩem occidere: qñ minister legis euꝫ occidit seruato iusto leg. ordine. Ad cu/ius euidentiã sciendũ ꝙ tria requirũt̃ ad h̃ ꝙ occisio hoĩs fm legẽ iusta reddit̃. s. ꝙ hoc fiat iusto ordine: iusta cã ⁊ iusto aĩmo. Primo requirit̃ ordo iustus ad interficiẽ dũ reum: qꝛ malefactorẽ nõ accusatũ vł nõ ꝯuictũ occidere nõ licet. vñ Aug⁹. i ome. de penitẽtia. Multi corrigunt̃ vt petrus: multi tolerãt̃ vt iudas: multi nesciunt̃ do nec dñs veniat qui illuminabit abscõdita tenebrarũ: nos vero a cõione quẽq̃ ꝓhibe re nõ possum⁹: nisi aut spõte cõfessũ: aut in aliq̃ seculari vł ecc̃liastico iudicio noĩatũ: vł cõuictũ. ⁊. ij. q. j. dicit canon Eleutherij pape. Nihil ꝯtra quẽlibet accusatũ absq̃ legitimo ⁊ idoneo accusatore fiat. Et impe rator Cõstantin⁹ dicit ibidẽ. c. Judex cri/minosũ discutiens: nõ ante sentẽtiam ꝓfe/rat q̃3 aut reum ipse se cõfiteat̃: aut per in/nocentes testes ꝯuincat̃. Ad tenendũ igi/tur in punitiõe reorũ iustum ordinẽ requi/runt̃ duo. Primo ꝙ puniens habeat offi/cium iudicis. Secundo ꝙ procedat fm or/dinẽ iuris: quia nõ est dñs sed minister le gis. vnde. xxiij. q. v. c. j. sup illud Matth. xxvj. Omnis qui acceperit gladium gla/dio peribit: dicit glo. ꝙ solus iudex occide re potest: ⁊ hoc tantũ fm legem cui⁹ est mi nister: nõ autem tanq̃ priuata persona: qđ patet expresse. e. ti. vbi dicitur. c. miles cuꝫ obediẽs potestatibus sub quib⁹ legitime cõstitut⁹ ẽ hominẽ occidit: nulla ciuitatis sue lege re⁹ homicidij ẽ: imo nisi fecerit re/us imperij deserti atq̃ ꝯtẽpti erit: ꝙ si sua spõte atq̃ auctoritate fecisset crimen effusi humani sanguinis incidisset: itaq̃ vñ pu/nitur si iniussus fecerit: inde puniet̃ si non fecerit iussus: hoc ibi. Hic queri potest: vtrũ liceat priuate persone malefactorem ⁊ mortis reum occidere: ꝓsertim cum Exod. xxxij. pcepit moyses. Occidat vnusquisq̃ ꝓximũ suum fratrem ⁊ amicum suum scꝫ pro peccato vituli cõflatilis. Nimirum cũ occisio malefactorũ sit vtilis reipub. ⁊ bo no cõmuni. Ad hoc respondet Tho. scđa 2ᵉ. q. lxiij. ꝙ ex quo malefactorem occide/re licitum est inquãtũ ordinatur ad salutẽ totius cõmunitatis: ideo ad illum solũ pti net occidere cui cõmittitur cura cõmunita tis cõseruãde: sicut ad medicum pertinet ꝓscidere membrũ putridũ: quando fuerit ei cõmissa cura saluatõis corporis: cura au tem cõmunis reipub. cõmissa est principi/bus habentibus publicam auctoritatem: ⁊ ideo eis solis licet malefactores occide/re: nõ autem priuatis personis: nec quidẽ laicis: quia q̃uis cuilibet priuate persone licitum sit aliquid facere ad cõmunẽ vtili/tatem: dũmodo nulli noceat: tamen si fie/ret cum alterius nocumento: tũc facere nõ potest nisi fm iudicium eius ad quẽ perti/net estimare: quid sit subtrahendum parti bus pro salute toti⁹. Multominus hoc li/ceret clericis duplici ratione. Primo quo niam electi sunt ad altaris ministeriũ in q̃ representatur passio christi occisi: qui cum percuteretur nõ repercutiebat: vt dicitur prima Pe. ij. Hinc eis nõ competit vt sint pcussores aut occisores: quia ministri do/minũ suũ imitari debẽt: fm illud Ecci. x. fm iudicem populi sic ⁊ ministri eius. Se/

tria requiruntur ad hoc ꝙ occisio ho[minis] fm legem iusta redditur: iusto ordine / iusta causa / iusto aio

cundo q2 clericis ministerium noue legis
cōmittitur in qua nō determinat' pena mu
tilatiōis vel occisionis corporalis: τ ideo
vt sint idonei ministri noui testamenti: de/
bent a talibus abstinere: p̄sertim cū dicit
apl's. j. Timo. iij. Oportet episcopum sine
crimine eē: nō vinolentū: nō percussorem:
vnde licet sacerdotes veteris legis male/
ficos interfecisse legimus: vt patet de phi
nees sacerdote: qui interfecit israhelitam
coeuntē cum madianite: vt dicitur Nume
ri. xxv. τ de Samuele qui regē Achab in/
terfecit: τ de Helya qui sacerdotes Baal
peremit: τ sic de alijs: quia tamē ministeri/
um clericorū noui testamenti cōstat in me/
lioribus ordinatum q̄ sint occisiones cor/
porales scz in his que pertinēt ad salutem
sp̄ualem: ideo nō cōgruit eis q2 minoribus
se ingerant: quapropter eccl'iarum prelati
recipiunt quidem officia principum terre:
nō vt ipi iudicium sanguinis p seipos ex/
erceant: sed q2 eorum auctoritate per alios
exerceant'. Or si queritur an liceat inter
ficere furem qui venit ad furandū. Ad h'
dicendū q2 furem diurnū nō licet occidere
nisi telo se defendat: vt extra de homici. c.
si perfodiens. Furem vero nocturnum qui
nō poterat discerni vtrū ad furandum vel
occidēdum venerat: nec al's poterat depre
hendi: licite potest occidi: si tamē sine lesi/
one dep̄hendi poterat: tenet' ille qui eum
occidit. Multomagis autē nocturni depo
pulatores agrorū τ latrones insidiantes
in publicis stratis q̄libet occidere potest.
Hec patent. xxiij. q. v. c. cū homo. in glo.
τ. C. quando lice. vincu. sine iu. sen. se vin
di. l. j. Additur etiam in dicta glo. q2 nul/
lo iure inuenitur q2 fideiussor occidi pos/
sit si nō exhibet illum p quo fideiussit pro
reo criminis: sed si fideiussor sine dolo reū
criminis nō exhibet pecunialiter punitur
si autem dolo eum nō exhibet: punit' arbi/
trio iudicis: vt. ff. de exhiben. reis. l. si q̄s
reum. Secundo p̄ncipaliter requirit' cau/
sa iusta que tunc deest quando quis occi/
dit' sine suo demerito licet seruet' iuris or/
do: quia forte per falsos testes cōuincitur:
sicut Susanna ac iudices quadā negligen
tia torpentes debitā inquisitionē nō adhi/
bent: τ sic omnes homicide reputant': qui
sententiā iniustā dederunt: aut aliquo mo
do p̄motores fuerunt. Sic Nabuth ad in/
stinctum regine iezabel iniuste cōdēnatus
τ occisus est scz propter vineā suā. Sic Jo
seph in carcerem missus ē: eo q2 dominus
eius mulieri p̄prie nimiū credulus rei ve/
ritatem nō est inuestigat'. Or si querit'
vtrū in aliquo casu innocentē interficiens
excuset' ab homicidio. Ad hoc dicendum
q2 occidere innocentē per falsos testes ac/
cusatum τ cōdemnatū: quādoq3 excusatur
a peccato: nec reputat' p homicidio dupli
ci causa. Prima est: quia talis nō cōdēnat
eum qui est iustus inquātū iustus: sed in/
quātū ē iniustus cōuictus τ dignus morte
p̄batus: τ sic cōuictum nocentē cōdemnat.
Secunda est: quia talis iudex s'm allega/
ta sententiā ferens nō occidit innocentez:
sed qui eū accusant τ falso nocētē asserūt.
Si tamē iudex īmunis vult esse a peccato:
tria debet obseruare que tangit etiā Tho.
scd'a 2e. q. lxiiij. Primū est q2 diligentissi/
me testes examinet vt eos valeat de falso
testimonio cōuincere ac repellere: innoxi/
umq3 liberare: sicut fecit Daniel Susan/
nam liberans: Unde Job. xxix. Pat' erā
pauperū τ causam quā nesciebā diligētis/
sime inuestigabam: conterebam molas in
iqui τ de dentibus illius auferebā predā.
Secundo si nō potest sic p̄ficere: tunc de/
bet eum mittere ad superiorem per eū iu/
dicandū. Tertio si nō potest subterfugere
quin illum iudicet: tunc debet differre sen
tentiā inquantū potest: tandē vero cum se
non potest amplius excusare iuridice nec
p̄trahere quin iudicet: tunc nō peccat s'm
allegata sententiā ferens: quoniā ip̄e non
occidit innocentē: sed illi qui eum asserunt
nocentē. Minister vero innocentē cōdem/
nantis si sententia cōtinet intolerabilē er/
rorem nō debet obedire: quia reus homici
dij fieret: al's em̄ excusarentur carnifices
qui martyres occiderunt. Or si nō p̄tinet
manifestam iniusticiā: tunc nō peccat mā/
datum exequendo: quia superioris senten
tiam discutere nō habet: nec etiam innocē
tem occidit: sed iudex cui tantū ministeriū
adhibet. Tertio principaliter requirit' ani
mus iustus: de q̄ habet. xj. q. iij. c. ep's aut
p̄sbyter. §. si ergo: vbi subdit'. Ex animo in
iusta est sententia: cum aliquis seruata in/
tegritate iudiciarij ordinis in adulterū v'l
quelibet criminosum: non amore iusticie s'
liuore odij vel precio aut fauore aduersari
orū inductus sniā3 p̄fert. Et. c. sequen̄. vn
de nec in iudice nec in ministro alia interfi

ciendi maleficium potest eē intentio q̃ ze/
lus iusticie ⁊ bonum reipub. vt patet ibi/
dem in diuersis. c. Ex his ergo patet: ꝙ si
aliqđ predictorum triū defuerit occisio in/
iusta reputabit᷑: ⁊ omnes ad hoc scient᷑ vł
negligenter ignorantia crassa cooperātes
homicidij rei iure poli iudicabunt᷑. Patz
etiam ex dictis q̃ fallaciter se plerūq₃ vicia
mentiunt᷑ esse virtutes: dū sub pallio vir/
tutis iusticie plura homicidia: q̄ grauissi/
ma sūt pctā neq̇ter cōmittūt᷑. Hinc Bernā.
super cātica sollicite superiores quosq₃ in/
struit dicēs: ꝙ mens q̄ in magnā celsitudi
nis perfectionē contendere nititur: actus
suarū virtutū debet in puluerē redigere: h̄
est oīs circūstantias ⁊ intentiones actuū
subtili mentis ꝯsideratiōe discutere: ne ali
quid impurū in ip̄o actu ⁊ intentiōe virtu
tutū valeat latitare: q₂ multotiens aliquis
actus virtuosus estimat᷑: qui si subtiliter
discutiat᷑: latēs ī eo vitiū reperit᷑. Deniq₃
vbi hec tria cōcurrūt: ibidē interfectio reo
rum est nō soluz licita sed ⁊ meritoria: imo
plerūq₃ obligatoria: vt pz. xxiij. q. v. c. rex
debet. Vñ si iudex p̄termitteret: ⁊ in tali/
bus facere iusticiā: p̄ncipalit᷑ prece: p̄cio:
fauore ⁊ sic de alijs: grauissime peccaret:
etiā si de maleficio spes emēdatiōis habe/
retur: q₂ hoc eēt vendere iusticiā. Si tamē
in eo casu parceret illi p̄ncipaliter ex com/
passione ⁊ pietate: ac adderet illi secunda/
rio satisfacionem pecuniariū: hoc licitum
eēt ⁊ pium: ꝓut determinat Aug⁹. longo
ꝓcessu. xxiij. q. v. circūcelliones: verumta
mē si nō esset spes correctionis: tūc dz eum
occidere vel inutilem reddere ad malefaci
endū: alioquin grauissime peccaret ⁊ oīm
maloꝝ particeps fieret: vt pz. xxiij. q. iiij.
c. est iniusta misericordia: vbi ponit exem/
plū de Agag piguissimo. Et subinfert tex
tus: Ita si quis latronum filijs deprecanti
bus motus: ⁊ lachrymis cōiugis eius in/
flexus soluendū putat: cui adhuc latroci/
nandi aspirat affectus: nōne īnocētes tra/
dit exitio. i. morte: qui liberat multoꝝ exi/
tia cogitantē. Ubi etiā querit glo. dicens:
Cur hic redarguit ecclesia iudices q̄ repri
munt gladiū nō occidēdo reū: cum. j. q. v.
c. j. ⁊. c. de occidēdis: p̄cipiat reos nō occi/
di. Et rñdet ꝙ hic loq̇tur de īcorrigibilib⁹
ibi đ corrigibilib⁹: ⁊ q₂ eccl'ia miti⁹ punit ī
sanguine q̃ lex ciuilis: iō iudicat corrigibi
les esse parcendos: incorrigibiles vero nō
soluendos vel taliter puniendos ꝙ ad ma
lefaciendum reddant᷑ inutiles. Ad laudē
dei omnipotentis.

De occisione alterius propter defensionem suiipsius vel rerum suarū aut personarū ꝯiūctaꝝ ⁊ de homicidio casuali: Sermo II

N On occides.
Uiso de homicidio qđ fit per
iusticiā dictātem: secūdo loco
ꝓsequēdū ē de homicidio qđ
cōmititur propter necessitatem cogentem. A
Ad cuius euidentiam primo queri po
test: vtrum alicui liceat alium occidere se/
ipsum defendendo ne occidatur: preser/
tim cum homicidium sit grauius peccatū
q̃ simplex fornicatio vel adulterium: sed
nulli licet cōmittere simplicem fornicatio/
nem vel adulterium aut aliud quodcunq₃
mortale peccatum pro cōseruatione vite ꝓ
prie: quia vita spiritualis est preferēda cor
porali. Hinc etiam dicit Augustin⁹ ad ple
biculam de occidendis hominibus ne ab
eis quisq₃ occidatur: nō mihi placet consi/
lium ne forte sit miles aut publica functio
ne teneatur: vt nō pro se hoc faciat: sed pro
alijs: accepta legitima potestate si eius cō/
gruat persone. Ad hoc respondet Tho. se
cūda 2e. q. lxiiij. ꝙ ex actu alicuius seipsuz
defendentis: effectus duplex sequi potest.
Unus quidem est conseruatio vite ꝓprie.
Alius ē occisio inuadentis. Actus ergo
huiusmodi ex hoc ꝙ intenditur conserua/
tio vite proprie nō habet rationem illiciti:
cum hoc sit cuilibet naturale ꝙ se conser/
uet inesse quantum potest: aliquis tamen
effectus ex intentione bona proueniēs illi
citus reddi potest: si nō sit fini proportio/
natus: ⁊ ideo si quis ad defendendā pro/
priam vitam vtat᷑ maiori violētia q̃ opor/
tet erit illicitū: si vero moderate violentiā
repellit: erit licita defensio: quia ꝯm iura:
vim vi repellere licet cum moderamine in
culpate tutele: nec est necessarium ad salu/
tem vt homo actum moderate tutele pre/
termittat ad euitandum occisionem alte/
rius: quia plus tenetur prouidere vite sue
q̃ vite alterius: sed quia hominē occidere
nō licet nisi auctoritate publica ꝓpter bo/
num cōmune: ideo illicitū est ꝙ homo ho/
minē occidere intendat vt seip̄m defendat
nisi ei qui publicam habet auctoritatē: qui

scꝫ intendens occidere hominē ad sui de/
fensionem: refert hoc ad bonum publicum
vt patet in milite pugnante cōtra hostes:
⁊ in ministro iudicis pugnante ꝯtra latro
nes: Quis isti etiam peccent si priuata fo/
ueantur libidine: si enim quis priuatꝰ in/
tendat hominē occidere vt seipm̄ a morte
defendat: mortaliter peccat ⁊ homicidiuꝫ
cōmittit: sed ꝓprie defensio erit in inten/
tione ⁊ interitꝰ aduersarij erit preter inten
tionem ex sola necessitate: multomagꝭ om/
nibus ꝓhibetur defensio que fit cum liuo
re vindicte. Ad obiectū ergo dicendum ꝙ
nō ē simile de fornicatiōe: quia actus forni
cationis vł adulterij nō ordinatur ad ꝯser
uationē vite ꝓprie ex necessitate sicut actꝰ
defensionis ex quo qn̄qꝫ sequit̄ homicidi
um. Superaddit etiā Hein. de vrimaria:
ꝙ si tale homicidium cōtingit ex euitabili
necessitate: vt qꝛ potuit effugere sed nō fu/
git ꝓpter verecundiā vel aliam cām: tunc
nō excusat̄ a toto sed a tanto: qꝛ meliꝰ fuis
set ꝙ fugisset: ⁊ ideo tanq̃ ꝓ mortali debꝫ
agere penitentiā. Si vero cōtingit ex ine/
uitabili necessitate: vt quia facultatem in/
uasorem effugiendi nō habuit: tunc si nō
occidit liuore vindicte vł ex impetu ire: ß
amore cōseruationis vite ꝓprie se simplici
ter defendendo ne vitam perdat: cū mode
ramine inculpate tutele: hoc ꝯcessum est vi
ris imperfectis sed nō perfectis vt dic̄ Au
gu. in li. de lib. arbi. ⁊ ideo talis excusatur
a toto: qꝛ nō potuit aliter occisionis peri/
culum euadere: nec astringitur ad peniten
tiam nisi ad cautelam ꝓpter ambiguū du/
bietatis: vt ptꝫ. xxiij. q. v. c. excōmunicato
ruꝫ. in textu ⁊ glo. pōt enim timere si forte
quid duplicitatis ꝓ humana fragilitate ī
eodem incurrerit flagitio scꝫ ꝙ nō solū il/
lum occiderit ex necessitate se defendendi
sed etiā ex iracundia vel indignatione aut
ex libidine vindicte. Insuper interiorē pe
nitentiam semꝑ agere debet ⁊ quasi pecca/
tis suis ascribere: ꝙ intantā venit necessi/
tatem: ⁊ in hoc ꝯcor. Hoffre. ⁊ Hosti. Se
cūdo queri pōt vtrū ꝙ liceat alicui aliū oc/
cidere ꝓ defensione rerū suarum: sicut pro
defensione corpoꝝ. Ad hoc dicendum ẜm
doctores ⁊ etiā glo. in. c. significasti. ij. ex/
tra de homici. ꝙ omnes leges ⁊ omnia iu/
ra que loquūtur de hac materia: ꝯcedunt
vim vi repellere posse tam in defensiōe re/
rum q̃ personarū: dūmodo moderamē in/
culpate tutele nō excedat: qꝛ defensio tunc
redderetur illicita. Quātū tamē ad defen
sionē rerū hoc intelligendū ē: qꝺ scꝫ iniuri
am rebus illatā quis statim potest ⁊ debet
ꝓpulsare si vult. Quomō autē istud statiꝫ
intelligit̄: dicunt ꝙ attendi debet defendē
di cōmoditas: qꝛ nō debet se quis statim
exponere sine socijs cōtra multitudinē sua
bona auferentē: sed in hoc inspicit̄ cōmo/
ditas vt socios ⁊ amicos possit cōuocare:
domum intrare: arma capere: ⁊ hoc q̃to/
tius fieri potest: alꝭ enim esset guerra que
nō esset auctoritate ꝓpria mouenda: vt ptꝫ
ex̄ de iureiuran. c. sicut: nec etiā iniuria fa/
cta persone moram aliquā expectat: sed vt
dicitur in dicto. c. significasti: fieri debꝫ in
continenti: qꝛ si fieret ex interuallo tūc eēt
vindicta. Qꝛ autē iniuria facta rebus in
cōtinenti ꝓpelli debet: intelligit̄ quo citi/
us fieri poterit arbitrio boni viri: nam ibi
debet attendi qualitas deijcientis ⁊ deie/
cti ⁊ rei ex qua deiectus est. Si em̄ priuatꝰ
deijcit alium: tunc requirit̄ modicus appa
ratus ad recuperandum possessionē scꝫ bi
duo vł triduo: ꝙ si nobilis expellit aliquē
de castro: tunc ad recuperandū requiritur
magnus apparatus: qui forte fieri nō pote
rit in sex mensibus: ⁊ sic incōtinenti dicere
tur fieri quādo cōmode potest fieri. Volūt
tamē quidam ꝙ q̃uis ꝓ cōseruatiōe vite ꝓ
prie liceat imperfectis in ineuitabili neces
sitate alium occidere: minime tamē hoc li/
citum est ꝓ cōseruatione reꝝ temporalium
quia ꝓximi vita fortune rebus est preferē
da nisi forte quis ex taliū ablatione: simul
⁊ vite necessaria auferret vt si quis in deser
to positus tm̄ vnū panem haberet: tunc vi
detur ꝙ illum ꝓ necessitate sui victus sic̄
⁊ personam ꝓpriam defendere ⁊ cōseruare
posset. Tertio queri potest incidentali/
ter occasione eoꝝ que nunc dicta sunt: vtꝝ
fames faciat aliquid licere quod alꝭ nō li/
ceret: presertim cum dicitur. xxxij. q. iiij. c.
sicut. ꝙ sanctius est mori fame q̃ idolati/
cis vesci: ex quo videt̄ expresse ꝙ propter
necessitateꝫ famis nō licet cōmitti aliquod
peccatum: qꝺ extra necessitatē esset morta
le peccatum. Ad hoc respondet ibidē glo.
super eodem. c. ꝙ talis necessitas non ha/
bet legem: sed propter necessitatem famis
auferri aliena licitum esset: sicut fecerunt
apostoli vellentes spicas: vt patet de con/
se. di. v. c. discipulos. Similiter in illo ca/
su furari licitum est: vt patet extra de fur.
c. si quis in glo. Sic etiā homicidiū cōmit/

re licitū est:vt patet ex de homici.c.si per/
fodiens.⁊.c.interfecisti.in glo. Licitū est
inquā in quadragesima comedere carnes
vt patet extra de obserua.ieiu.c.ↄcilium.
per ↄsequens igitur licitum est ꝓpter ne/
cessitatem famis comedere de idolaticis:
dūmodo tamē hoc no fiat in venerationez
idolorum:vt dicit glo. in dicto .c. sicut: et
⁊ addit ꝙ nulla necessitas hominē excusa
re potest a fornicatione:vt patet.ff.de ritu
nup.l.palam.§.nō est ignoscendū. Or si
querit causa cur ꝓpter necessitatē famis
excusatur a furto ⁊ nō a fornicatione. Re/
spōdet glo.extra de fur.in.c.si quis.ꝙ mu
lier nō excusatur a fornicatione ꝓpter ne/
cessitatem famis sed a furto:quia ꝓpter ne
cessitatem res facta ē cōmunis:in fornica/
tione autē nō est ita:⁊ ideo debet potiꝰ ma
la quelibet pati ꝙ̄ malo cōsentire. Alteriꝰ
querit glo.quare excusor ab homicidio si
ex necessitate me defendēdo aliquē occido
⁊ nō a fornicatione.Ad hoc respōdet:non
interficio sed potius ipē se interficit ꝗ me
aggredit:vt.ff.si quadrupes paupe. fe.in
.§.arietes. Quarto queri potest: vtrum
quilibet ꝓximū a morte liberare teneatur
vel defendere cum potest:ꝑsertim cū iniu/
ste inuaditur:sicut sonare videtur textus:
extra de homi.in.c.sicut dignū.§.illi etiā.
vbi dicitur:Qui potuit a morte hominez
liberare ⁊ nō liberauit eū occidit. Ad hoc
respōdēt quidā ꝙ hoc intelligitur de iudi
ce qui tenetur ex officio iniuriam a ꝓximo
repellere. Alij vero dicunt ꝙ hoc ē genera
liter intelligendū de oībus:⁊ hoc videtur
esse rōnabiliꝰ:quia quilibet ex debito cha
ritatis a proximo tenetur iniuriā repelle/
re si sine ꝓprio periculo facere potest: ⁊ h̄
Hosti. ꝓbare videtur:qđ etiam euidenter
docet instinctus naturalis ī brutis anima
libus.Inter alia nāqꝫ patet hoc de delphi
no: ꝑut docet phs in.x.de animalibus:so
lus enim delphin felle caret:⁊ tāmiro mo/
do se inuicem diligūt ꝙ si aliquis eoꝝ mor
tuus fuerit alij efferunt eum sup scapulas
⁊ custodiunt ne ab alijs piscibus comeda/
tur:quousqꝫ a tempestate maris eijciatur.
Refert etiaz Plinius ꝙ delphino quodā
a rege quodā capto reliquoꝝ ingens con
uenit multitudo ad portum vbi delphin li
gatus tenebatur quibus plangentibus et
quasi miseratione postulantibꝰ rex euz di/
mitti ꝑcepit:nō ergo defendere ꝓximum
ab iniusta nece cuz sine periculo potest :est
illum indirecte occidere:in cuius argumē
tum vidētes percutere clericū ⁊ cum pos/
sunt eū defendere nō defendunt: sentētiaz
excōmunicationis incurrunt: presertim si
hoc eis incumbit ex officio: vel etiam ꝯm
quosdā cum hoc dolose dimitterent:vt pa
tet extra de sen.excom.c.quāte presumpti/
onis.⁊ in glo.Ad hoc etiā habet ar.xxiij.
q.v.c.administratores:in fi.⁊.q.iiij. c.ē in
iusta misericordia:nam ⁊ simili modo ꝗs
alium indirecte occidit:victum illi neces/
sariū denegando ⁊ homicida reputat:vn/
de dicit Ambrosius ⁊ habet.lxxxvj. di.c.
nō satis est:vbi subdit circa finē:pasce fa/
me morientē:quisquis enī pascēdo homi/
nes seruare poterꝰ si nō paueris occidisti:
⁊.lxxxiij.di.§.iij.Mortem enim languen/
tibus probatur infligere:qui hanc cū pos
sit nō excludit.⁊.c.error.c.cōsentire. ⁊ ex/
tra de homici.c.sicut dignū.§.illi etiā:vbi
subditur. Qui potuit hominē a morte li/
berare ⁊ nō liberauit:eum occidit:sicut et
animarū homicida reputatur qui propria
ignauia cū impedire posset sinit eas peri/
re:vt patet di.xliij.c.ephesijs: quod tamē
de superioribus pricipaliter intelligitur:
vnde subdit ibidem.Cū increpare delin/
quētes noluerit: eos ꝓculdubio tacendo
pastor occidit.Ceterū est adhuc aliud ge/
nus occidendi indirecte:quo scꝫ quis oc/
cidit sola defensione sine animo defenden/
di illuz qui perpetrat homicidiū :exempli
gratia. Nam si vadis ad occidendū alium
⁊ teipm illi scienter associas:nō tamē ani/
mo ipm incitandi vel iuuandi ad homici/
cidium perpetrandū:nec super hoc cuz eo
verba aliqua habuisti nec ipse tecum: vel
etiā sibi hoc ex animo dissuasisti: licet tibi
noluerit acquiescere:sed tu de ipo timens
eo animo secum pergis vt si forte alter su/
perualeret ⁊ hunc insequeretur: tu ipsum
defenderes:sicqꝫ propter tuā associationē
animosior factus alium occidit:tūc in hoc
casu ꝯm Hosti.efficeris homicida defensio
ne sola:vel solo animo defendēdi occisorē:
quod etiā expresse patꝫ extra de homici.c.
sicut dignū.§.illi etiam:⁊ in glo .nec enim
poteris ꝓpter hoc ad ordines promoueri:
quia irregularis efficeris: ⁊ sic intelligit
ꝙ sola defensione cōmittit homicidiū.ex/
tra de cleri.pugnā.in du.c.heinricus. ī fi.
Verūtamē istud ē intelligendū ꝓprie de il
legitima defensione:qm̄ si quis iusto pre/
pto iudicis:iusto cōsilio assessoris defensi/

one legitima homicidiũ incurrerit:nulluʒ
homicidij peccatum perpetrauit. Tertio
principaliter cõmittiᵗ homicidiũ aliquan
do a casu preᵗ intentionẽ occidẽdi vel etiã
ledendi:de quo queri potest. Utrũ occi/
dens hominẽ casualiter incurrat homici/
dij reatum:presertim cuʒ in decretis di. l.
plures inducunᵗ canones in quibus ho/
micidia casualia puniuntur. Ad h̃ respon/
det Tho. scd̃a 2ᵉ.q.lxv. ꝙ ẜm pħm in. ij.
phy. Casus est causa agens preter intẽtio/
neʒ:ꝛ ideo ea que casualia sunt simpliciter
loquendo nõ sunt intenta neqꝫ volũtaria
ꝛ quia omne peccatum est voluntariũ ẜm
Augu. cõsequẽs est ꝙ casualia in quãtum
huiusmodi nõ sunt peccata. Cõtingit ta/
mẽ ꝙ id qꝺ nõ est actu ꝛ per se volitum ꝛ
intentum:esse per accidens volitũ ꝛ inten
tum ẜm ꝙ causa per accidẽs dicitur remo
uens prohibens:vnde ille qui nõ remouet
ea ex quibus sequitur homicidiũ:cũ tamẽ
remouere potest ꝛ debet:tunc erit quodaʒ
modo voluntariũ homicidiũ. Ad cuius
euidentiã sciendũ ꝙ homicidiũ ẜm Astẽ.
cõmitti potest tribus modis. Primo mo/
do dando operam rei licite:debitãqꝫ dili/
gentiã adhibendo ẜm exigentiam operis
puta si quis pulsauerit ꝛ lapis cadẽdo ali/
quem oppressit ꝛ occidit: qꝺ verisimiliter
prius timere nõ potuit:vel si secans arbo/
rem in aliquo priuato loco vbi nõ ẽ acces/
sus hominũ:ꝛ arbor cadens aliquem casu
occidit:tũc enim nõ imputatur ei ad cul/
pam:vt patet di. l. vbi dicitur. c. hi qui ar/
borem incidere videntur:si cõtingat vt ca
dens arbor aliquem occiderit: ĩculpabiles
sunt atqꝫ innoxij:quia nec voluntate illo/
rũ nec desiderio homicidium perpetratuʒ
est ꝛ. c. si duo fratres in silua arbores succi
derint: ꝛ appropinquante casura arboris
vnus frater alteri dixerit caue:ꝛ ille fugi/
ens in pressuram arboris ceciderit ꝛ mor/
tuꝰ fuerit:viuẽs frater innocẽs de sangui
ne fratris germani diiudicetur. hec ibi.
Secũdo modo casu cõmittiᵗ homicidium
dando q̃dem operã rei licite:sed nõ adhi/
bendo debitã diligentiaʒ:vt si q̃s secat ar
borem in cõmuni transitu:ꝛ ante casum il
lius nõ circũspicit: nec alte clamauerit vt
appropinquãtes sibi caueant:ꝛ tũc in tali
bus ac ꝯsimilibꝰ casibus nõ est ĩmunis ab
homicidio:quia non excusaᵗ a toto sed a
tanto ẜm gradum incurie proprie ꝛ negli/
gentie:vnde dis. l. ex cõcilio Guarmatieñ.
diciᵗ. c. sepe contingit dum quis operi ne/
cessar o insistens arborem incidit:vt aliq̃s.
subtus ipam veniens deprimaᵗ:ꝛ idcirco
si volũtate vel negligentia incidentis ar/
borem factũ est vt homicida penitentie de
bet omnino submitti:qꝺ si nõ voto sed in/
curia illius:nõ hec eum sentẽtia cõtingit:
ꝛ sic mitius agendũ est cum his quorũ ne/
gligentia patratũ est homicidiũ q̃ꝫ cuʒ his
quorũ volũtate ꝛ industria factũ est: sicut
cum illo de quo legitur:vt refert Jacobus
de vitriaco:ꝙ fuit miles quidam vnicum
habens filium quem secũ duxit ad prata:
in quibus messores fenũ defalcabant:cuʒ
igitur paruulus in herba dormiret vnus
de falcatoribꝰ falcem extendens ignoran/
ter interfecit. Qꝺ audiẽs pater dolens:ꝛ
eiulans filiũ sepeliuit. Contigit autẽ vt in
die parasceues dictus pater nudis pedibꝰ
ecclesias visitaret:venit ille obuiam dictꝰ
homicida filij sui funem in collo gestans:
qui flexis genubꝰ fusis lachrymis ꝛ iun/
ctis manibꝰ ait:Domine pro illo qui ho/
die mortem suã inimicis indulsit:ꝛ pro su/
is ĩterfectoribꝰ exorauit. Supplico vt mor/
tem filij vestri quẽ ignoranter interfeci mi
hi indulgeatis:ad cuius vocem pater ad
misericordiam motus occisori statim filici/
dij piaculum indulsit:cũ igitur ingressus
fuisset ecclesiam ꝛ venisset ad deosculãduʒ
crucem:statim imago crucifixi clauis cru/
ci cõfixa manus ꝛ brachia de cruce laxauit
ꝛ amplexans militem eum dulciter oscula
tus est. Tertio modo casu cõmittiᵗ homi/
cidiũ operam dando rei illicite:puta quia
proijciebat lapidem vel iaculum siue in lu/
do siue in corporis exercitio versus locuʒ
vbi solet esse transitꝰ hominũ:ꝛ tunc reus
teneᵗ homicidij:ꝙ si facit in loco priuato:
vbi nõ estimaᵗ accessus hominũ nõ excu/
saᵗ a toto sed a tanto:qꝛ dedit operam rei
illicite vel inutili. Ex dictis autem patʒ ꝙ
in omni homicidio nõ volũtario sed casua
li maxime respiciendũ est si occisor dedit
operam rei licite vel illicite: vtrumve de/
bitam adhibuit diligentiã:ex hoc enĩ. ex/
tra de homici. in. c. lator p̃sentium:excusa/
tur clericus qui in ludo casu alium interfe
cit. Et ibidem in. c. continebaᵗ:nõ excusa/
tur clericus qui in ludo casu laicũ interfe/
cit:vt patet in textu intuentibꝰ. Et si que/
ris rõnem diuersitatis:respõdet glo. in di/
cto. c. cõtinebaᵗ ꝙ secundus dabat operã
rei illicite ludendo scʒ cum laico:qꝺ cleri/

cis nō licet: vt patet ij. q. vij. c. laicos. xxiij. di. c. si igitur: in prin. ludus etiam ille clericis nō cōgruebat eo ꝙ perniciosus erat: ludus autem perniciosus nō debet esse impunitus: vt. ff. de fur. in furti actione. §. cum eo: nec etiam occisor diligentiam adhibuit quā debuit: quia cum sciret ludi conditionem: nō remouit a se falcem: ⁊ sic vbiqꝫ fuit in culpa: primus vero ludebat cum clerico ⁊ licito ludo: ⁊ de illo cultello nō sperabatur aliqd̄ mortale: ⁊ alter qui mortuus est se potius ingessit: aliū ad terram ꝓijciendo: in cuius cultellū cecidit ⁊ occubuit qua ꝓpter ad terrā proiectus in culpa non fuit: sed qui ipsuꝫ proiecit. Ad laudem dei omnipotentis.

Utrum grauius sit occidere iustum vel peccatorem de aborsu et occisione propria: an etiam per castitate seruanda licet se committere periculo: Sermo III

Non occides. Exodi. xx. Expediti de trib⁹ modis homicidij corporalis qd̄ facto vel manu perficit᷑: iam quartū breuiter ꝓseqmur: qui modus cōmittit᷑ impia volūtate īpellente: ⁊ hoc homicidij genus habet ꝓprie cōpletam homicidij rationem: tam formalē ꝙ̄ materialem qd̄ quis cōmittit vel in alterū vel etiā in semetip̄m. In alterū autem perficit᷑ vel ex libidine vindicte: sicut intendens exercere vindictam in eo qui patrē eius interfecit: vel etiam ex animi crudelitate qd̄ execrabili⁹ ē: sicut latrones vel irati occidūt hominē: vl' deniqꝫ ex cupiditate: fauore: amore vel fili⁹ affectib⁹ inordinatis q̄ oīa sūt in lege ꝓhibita ⁊ crimīa grauissima. Hic p̄mo q̄ri potest: vtrū sit graui⁹ peccatū occidere innocentē ⁊ iustū ꝙ̄ occidere peccatorē: p̄sertim cū in genere pctōꝝ que contra proximū cōmittunt᷑: tanto videtur aliquid esse maius peccatū: quanto mai⁹ infert nocumentū illi in quē peccat: sed occisio plus nocet peccatori ꝙ̄ innocenti: qui de miseria hui⁹ vite per mortem transit ad celestē gloriā: cū ecōtra pctōr subita morte p̄uent⁹ pdit pariter corp⁹ ⁊ aīaꝫ: q̄ reseruata ad vitā p̄n̄ē: reuocari poterat ad penitētiā. Ad h̄ respōdet Tho. scd̄a. 2ᵉ. q. lxiiij ꝙ nullū hoīem licet occidere s̄m se cōsideratū quia in quolibet etiā peccatore debemus amare naturaꝫ quā de⁹ fecit: que per occisionē corrumpitur: vnde peccatoꝝ occisio tm̄ reddit᷑ licita p cōparationē ad bonū cōmune qd̄ per ei⁹ crimē corrumpit᷑: vita vero iustoꝝ est cōseruatiua ⁊ promotiua boni cōmunis: quia ip̄i sūt pars principalior multitudinis: ⁊ iō nullo modo licꝫ occidere innocentē: quapropt᷑ plus peccat interficiens innocentē ꝙ̄ peccatorē: ⁊ hoc ꝓpter quattuor. Primo qꝛ nocet illi quem ex debito plus diligere deberet: ⁊ sic magꝭ agit contra charitatem. Secūdo qꝛ infert iniuriam illi qui est min⁹ dignus: ⁊ sic agit magis cōtra iusticiam. Tertio qꝛ p̄uat cōmunitatē maiori bono. Quarto qꝛ ex hoc magis contemnit deum: s̄m illud Luce. x. Qui vos spernit me spernit: qd̄ dominus ostendit cū dixit. Saule saule quid me persequeris. Qꝛ autē obijcitur de peccatore qui maius nocumentū sustinet: vtpote pdens vitam pariter ⁊ animā. Ad hoc dicendum ꝙ in pensanda grauitate peccati magis est cōsiderandū illud qd̄ est per se: ꝙ̄ id qd̄ est p accidens: nā ꝙ iustus occisus ad gloriā transeat: p accidēs se habet ad occisioneꝫ. Ex dictis ergo satis perpendi pōt: quante sit malicie paruulos innocentes iugulare: quoꝝ etiaꝫ oppressores homicide detestabiles iudicantur: presertim si voluntarie hoc faciant: ꝙ si preter voluntatē ⁊ animū occidendi contingat oppressio: nō tamen excusantur oppressores si sua negligētia hoc actum est: vt quia secum in vno lecto posuerunt: vt expresse patet. ij. q. iiij. vbi dicitur. c. consuluisti. de infantib⁹ qui in vno lecto cum parentibus dormientes: mortui reperiunt᷑: ⁊ infra monendi nanqꝫ sunt ⁊ protestandi parentes: ne tam tenellos secum in vno lecto collocent: ne negligentia qualibet proueniente suffocentur: vel opprimantur: vnde ip̄i homicidij rei īueniantur: vbi dicit glo. licet opprimens nocere noluit: dū tm̄ fuit in culpa licet leuissima. Culpa autem est ꝙ a diligenti poterat preuideri ⁊ non est preuisum: ⁊ ideo tenetur in hoc casu quantum ad deum: nō tamen punietur ratione homicidij sed ratione negligentie: ita ꝙ minor imponitur pena vel penitentia ab ecclesia pro negligentia ꝙ̄ si fecisset ex animo: vt patet dist. l. vbi dicitur. c. si quis voluntate homicidium fecerit: ad ianuam ecclesie catholice

semper iaceat: ⁊ cõmunionez in exitu vite
sue accipiat: si autem nõ voluntarie ſ casu
aliquod homicidiũ fecerit prior canon. vij
annis agere penitentiã iussit: secund⁹ quinq̃
mandauit. Ille vero canon ponit̃ ibidem
ex cõcilio Neocesarieñ. i. c. eos vero: ⁊ sub
ditur in textu dicti. c. cõsoluistis: quia si il
le qui cõceptum: glo. viuificatũ in vtero p
aborsũ deleuerit homicida est: vt pz Exo.
xxij. quantomagis qui vnius saltẽ diei pu
erulũ peremerit homicidã se esse excusare
nequibit. Hinc etiam extra de his: qui fil.
oc. in. c. de infantib⁹. cõcludit glo. ꝙ si quis
sponte filiũ interemit grauissima pena de/
bet ei imponi: aliquantulũ maior q̃ ꝓ alio
homicidio: quia magis videt̃ peccare pro
prium filium occidendo: ⁊ ſm leges fortio
ri pena puniri debet: vt. C. e. l. vna. Si ve/
ro casu nõ voluntate interemit sed graui
culpa p̃cedente: tunc penitẽtia. vij. vel. v.
annoꝝ est imponenda: ar. di. l. c. si qua fe/
mina. Si proinde leuis culpa p̃cessit: tunc
penitẽtia trium annoruz imponi debet: vt
in dicto. c. de infantibus. Si deniq̃ nulla
culpa vel negligẽtia precessit in nullo de iu
re sunt puniendi: licet ad cautelã eis peni/
B tentia debet iniungi ꝓpter ambiguum du/
bietatis cõsideratis circũstantijs. Secũ/
do queri potest: vtrum omnis aborsũ pro/
curans homicida censendus est. Ad hoc
respondet canon. xxxij. q. ij. c. ꝙ non. ⁊. c.
moyses inter alia ponẽs differentiã inter
aborsum corporis animati ⁊ inanimati: di
cẽs: Moyses tradidit scz Exo. xxj. ꝙ si quis
percusserit mulierẽ in vtero habentẽ ⁊ ab/
ortuz fecerit: si formatũ fuit. glo. ad plenũ
dabit percutiens animã ꝓ anima: si autez
informatũ fuerit mulctetur pecunia: vt ꝓ/
baret nõ esse animã ante formã. Ex quib⁹
bus verbis datur intelligi ꝙ anima nõ in/
funditur nisi prius corpus ad plenũ fuerit
formatũ: nec aborsum reputat̃ homicidiũ
nisi prius corpus fuerit animatũ. Hinc di/
cit Hiero. ad algasiam: ⁊ ponit̃. e. ti. c. sicu/
ti: ꝙ semina paulatim formant̃ in vtero: ⁊
tamdiu nõ reputatur homicidium donec
elemẽta cõfecta suas imagines membraq̃
suscipiũt. Et si obijcitur illud qđ ponitur
extra de homicidio. c. si quis causa explen
de libidinis vel odij meditatione homini
aut mulieri aliquid fecerit: aut ad potãdũ
dederit vt nõ possit generare aut cõcipere
aut nasci soboles: vt homicida teneat̃. In
quibus verbis intelligi datur ꝙ ꝓcurans
sterilitatem vel etiam aborsum fet⁹ inani/
mati iudicat̃ homicida. Ad hoc respõdet
glo. ꝙ hoc est verũ quantũ ad penam lega
lem: vt. ff. de penis. si quid. §. cum abortio/
nis. ff. ad. l. cor. de sic. sed mulierem: nõ ta/
men efficitur irregularis ac si hominẽ in/
terfecisset: quia nõ cõtrahitur irregulari/
tas nisi fetus iam animatus interficiatur:
nec interficit̃ vt homicida sed punit̃ pecu
nia sed dicit̃ homicida occasionaliter vel
indirecte: sicut di. lxxxvj. c. nõ satis. §. pa/
sce fame moriente: quisquis enim pascẽdo
homines seruare poteris: si nõ pauisti oc/
cidisti: ⁊. lxxxvij. di. c. si expositus. Ter/
tio queri potest: vtrum clericis licitum sit
occidere maleficos: presertim cũ Moyses
a leuitis interfici fecit vigintitria milia ho
minum in vindictam adorationis vituli:
vt habet̃ Exod. xxiij. Et phinees sacerdos
interfecit israhelitã coeuntẽ cum madiani/
tide: vt patet Numeri. xxv. Samuel quo/
q̃ regẽ Amalech interfecit: vt patet. j. Re
gũ. xv. Helyas etiã sacerdotes Baal: ⁊ pe
trus Ananiam ⁊ saphiram. Ad hoc respõ
det Asteñ. lib. j. ti. xv. Q2 clericis occide/
re nõ licet: q2 dicit apl's. j. Timo. iij. Opor/
tet episcopum esse sine crimine nõ vinolen
tum: nõ percussorẽ. Et Berñ. scribit ad Eu
genium papã. Aggredere subditos nõ fer
ro sed verbo: quid denuo gladium vsurpa
re temptas quẽ semel iussus es ponere in
vaginam scz in Petro cui dictum ẽ. Mit/
te gladium tuum in vaginã: ⁊ ratio huius
ẽ: q2 hoc p̃cepto nõ occides cuilibet aucto
ritate sua prohibet̃ occidere. Cuz ergo mi
nistris veteris testamẽti fuerat auctoritas
cõmissa: ministris autẽ noui testamẽti nõ
ẽ cõcessa vt per se quẽq̃ interficiant: ideo
ex consequenti prohibet̃ illo p̃cepto cleri/
cis in casu iusticie aliquem interficere. Ra
tio vero cur hec auctoritas nõ est cõmissa
clericis noui testamẽti duplex ẽ: ꝓut lati⁹
patet in primo sermone p̃cepti huius post
mediũ. Quarto queri potest: vtrum lice C
at alicui seip̃m occidere ex quacũq̃ ratiõe
vel causa vrgente: presertim cũ ⁊ Samson
seip̃m interfecit: vt patet Judicũ. xvj. qui
tamẽ cõnumeratur inter sanctos. ad Heb.
ij. Similiter ⁊ Rasias seip̃m interfecit: ma
gis eligẽs nobiliter mori q̃ peccatoribus
subdit⁹ fieri: ⁊ cõtra naturales suos iniu/
rijs agi: vt patet ij. Mach. xiiij. Qđ autẽ
nobiliter fit ⁊ fortiter nõ videtur esse illici/
tum. Ad hoc dicẽdum ſm Tho. scđa 2e. q.

lxiiij. ⁊ Asten. li. j. q̄ seipm̄ occidere ē om/
nino illicitum: nisi hoc fieret iussu diuino
vel instinctu speciali spūssancti: ⁊ hoc tri/
plici ratiōe. Primo quia faceret contra le
gem naturalē ⁊ legem scriptam: et peccat
in seipm̄: nam res quelibet naturaliter se/
ipsam diligit: ⁊ ideo quelibet res naturali
ter se ī esse cōseruare laborat: resistēdo cor
rumpētib⁹ inquātū potest: ⁊ ideo q̄ aliqs
seipm̄ occidit est cōtra naturalē inclinati/
onem ⁊ ꝯtra charitatē qua quilibet seipm̄
diligere debet. Est etiam contra legem di/
uinam: quia sm̄ Augu. in pmo de ciuitate
dei quod dictū est: non occides: de homīe
intelligamus: nec ergo alteruz nec te: nec
enī aliquid aliud q̄ hominē occidit qui se
ipm̄ occidit: ⁊ ideo semp ē mortale ⁊ enor/
me peccatū. Secundo quia peccat in ꝓxi/
mū: nam quelibet pars id qđ est ē toti⁹: q̄/
libet autē homo est pars cōmunitatꝭ ⁊ sic
id quod ē est ipius cōmunitatis: in hoc er
go q̄ seipm̄ interficit: iniuriaz cōmunitati
facit: vt patet p phm̄ in. v. ethic̄. Usurpat
enī sibi iudiciū sanguinis: quod nō lꝫ etiā
publicā habēti potestatē nisi seruato iurꝭ
ordine: vt supra dictū est: nullus autez iu/
dex suiipius esse pōt. Tertio quia peccat
in deum nam vita quoddā donum ē homi
ni diuinitus attributū ⁊ ei⁹ potestati sub/
iectum: qui occidit ⁊ viuere facit: ⁊ ideo q̄
seipm̄ vita priuat in deuz peccat: sicut qui
seruū alienū interficit peccat in dominuz
cuius est seruus. Ad solū enī deum ptinet
iudiciū mortꝭ ⁊ vite: sm̄ illud Deut. xxij.
Ego occidam ⁊ ego viuere faciam. Ex qui
bus omnib⁹ concludit q̄ nullo modo lici
tum est alicui seipm̄ occidere nisi ex specia
li instinctu spūssancti: sicut dicit Augu. in
j. de ciuitate dei. Non samson excusat ali/
ter q̄ seipm̄ cum hostibus ruina dom⁹ op/
pressit: nisi quia latēter spūs hoc iusserit q̄
p illum miracula faciebat: ⁊ eandē rōnem
assignat de quibusdā sanctꝭ feminis: que
psecutiōis tēpore seipas occiderūt: quarū
memoria in ecclesia celebratur: vnde circa
hunc articulū multi quondā errauerunt:
crudeles sibiipis man⁹ homicidas iniici/
entes: qdaz enī ex peccati horrore ⁊ despe
ratione vt iudas: cum tamē nulli liceat se
ipm̄ ꝓpter peccatū cōmissū occidere: tū q̄
in hoc sibi maxime nocet: eo q̄ sibi adimit
necessariū tēp⁹ penitētie: tū q̄ desperatio
extremū malū est: a q̄ decetero releuari nō
pōt: vnde Augu. j. de ciuitate dei. c. xix. re
probat factū Lucretie q̄ seipam occidit q̄
fuit ab alio oppssa: p quo tñ facto eam ro
mani laudib⁹ extulerūt: de qua Lucrecia
plenius vide. xxxij. q. v. c. ꝓposito: quedā
etiam mulieres ꝓ castitate vel virginitate
seruanda leguntur seipas occidisse: cū ta/
men nulli mulieri liceat seipaz interficere
ꝓ seruanda castitate: sm̄ Jo. an. extra de
sepul. in. c. ex pte. ij. ⁊ h̄ tenet archid. xxiij.
q. v. c. nō ē: cui⁹ ratio ē sm̄ Tho. vbi supra:
q̄ non debet ī se cōmittere crimē maximū
qđ ē suiipius occisio: vt vitet min⁹ crimen
alienū: non enī est crimē mulieris p violē/
tiam violate si consensus non assit: q̄ non
inqnat corp⁹ nisi de cōsensu mētis vt Lu
cia dixit: qđ etiam latius ostendit. xxxij.
q. v. c. j. cum trib⁹ sequentib⁹. Cōstat etiaz
minus esse peccatū fornicationē vel adul/
terium q̄ homicidiuz: ⁊ psertim suiipius
quod ē grauissimū: quia sibiipi nocet cui
maximā dilectionē debet: ē etiā periculo/
sissimū quia non restat tēpus vt p penitē/
tiam expiet. Hinc etiā grauissima sequit
punitio: vn̄ ex cōcilio bracharē. d̄. xxiij
q. v. c. placuit: vt hi qui sibiipis volūtarie
aut p ferrū aut p venenū aut p p̄cipitium
aut p suspendium vel quolibet modo infe
runt mortem: nulla ꝓsus ꝓ illis in orati/
one cōmemoratio fiat: neq̄ cū psalmis ad
sepulturam eoꝝ cadauera deducant: mul
ti enī p ignorantiā hoc sibi vsurpāt. Simi
liter ⁊ de his placuit fieri q̄ ꝓ suis sceleri/
bus moriunt: impenitētes subaudit: hoc
Abi: quod etiā ītelligit de eo q̄ seipm̄ inter
ficit: ꝫ aliquātulū supuiuēs pniāz agit Si
militer sm̄ Tho. nulli seipm̄ licꝫ occidere
ob timorē ne ꝯsentiat in peccatū: quia nō
sunt faciēda mala vt inde veniāt bona: vꝫ
vt vitent mala: psertim minora ⁊ min⁹ cer
ta: incertum est enī an aliquis in futuꝝ cō
sentiet ī peccatū: quia potēs ē domin⁹ ho/
minē quacūq̄ tēptatione supueniēte a pec
cato liberare et pseruare. Proinde refert
Lactanti⁹ li. iij. de falsa sapiā: q̄ multi ex
his q̄ animas eternas esse suspicabant: si
biipsis iniecerunt man⁹ homicidas tāq̄ ī
celū eēnt migraturi: vt Cleātes: Crisipp⁹
Zerio: ⁊ sic de alijs. Similiter ⁊ Empedo
cles qui se in ardētꝭ ethne specu intēpeste
noctis deiecit: vt cum repēte non apparuis
set ad deos abisse crederet: affectu cōpla/
centie humane ⁊ vane glorie delusus: cuz
ecōtra dicit apl's. Si tradidero corp⁹ meū
ita vt ardeam ⁊c. sicut priores ob amorem

eterne vite se neci tradiderunt: et ex romanis Catho qui fuit in omni vita sua Socratice vanitatis imitator et ipse romane sapie princeps: qui antequam se occideret plegisse librum Platonis dicitur: qui de eternitate animarum scriptus est: et ad summum nephas phi auctoritate compulsus est: et Ambrachiotes ille quum cum eundem librum plegisset precipitem se dedit: nullam ob aliam causam nisi quod Platoni credidit: unde dicit Augu. j. de ciui. dei: quod error fuit gentilium quod mors esset optanda omnibus: et quod virtutis est siue constantie vel magnanimitatis: quod homo sibi mortem inferat: quem errorem Augu. reprobat et etiam omnes doctores. Quinto queri pot: utrum igitur pro saluanda castitate vel honestate licitum esset se committere casui: etiam si inde posset mors sequi: dum tamen hoc certum non sit: sed se speraret euadere posse. Ad hoc respondet glo. prima: extra de sepul. in. c. ex pte. ij. quod sic: dummodo ex illo proposito non faciat ut se interficiant: quia si tunc sequeretur mors vel mutilatio: iudicaretur homicida. Pro quo sciendum quod sicut nullo modo licitum est alicui seipsum occidere: sic nullo modo licitum est seipsum mutilare: quia ex hoc non solum irregularis sed etiam homicida quodammodo iudicaretur: ut patz extra de cor. vitia. c. significasti: ubi agitur de quodam qui sibi fecit amputari virilia credens se per hoc obsequium prestare deo: sed in hoc displicuit: ut dicit glo. quia non ferro sed religione querenda est castitas: ut. xxxiij. q. v. c. tunc saluabitur: in fi. cum eo tamen Clemens papa. iij. in hoc dispensauit ut facere posset officium sacerdotale preterquam officium misse. id est secundum glo. baptizare: penitentiam dare: sacramenta ministrare et alia pficere que solis sacerdotibus sunt concessa. Et addit glo. quod reputatur homicida: quod etiam expresse patet di. lv. ubi dicitur. c. Si quis absciderit semetipsum. id est qui amputauerit sibi virilia non fiat clericus: quia suus est homicida et dei conditionis inimicus: si quis cum clericus fuerit absciderit semetipsum omnino damnetur quia suus est homicida: hoc ibi. Verumtamen si talis castratio non sponte sed casu vel necessitate ut propter languorem a medicis: vel propter psecutionem a barbaris: propter necessitatem a dominis: propter infantiam a parentibus et in similibus: nec a pmotione ppeditur nec homicida iudicatur: ut patz extra de cor. viti. c. ex pte. j. et. ij. di. lv. c. si quis a medicis et tribus sequentibus: et simili modo intelligendum est de quolibet membro absciso: ut. e. ti. c. qui partem cuiuslibet digiti sibi volens abscidit: hunc ad clerum canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigerit dum aut opi rustico curam impendit: aut aliquid faciens se non sponte percutit: hos canones pcipiunt id est pmittunt cleros fieri: et si in clero reperti fuerint non abijci: in illis enim voluntas est iudicanda que sibi ausa fuit ferrum inijcere: in istis vero casus veniam meruit: quod quidam sane intelligunt si dedit operam rei licite: secus tamen si dedit operam rei illicite: quod expresse patet ex de cleri. pug. in duello. c. j. in glo. unde. xxxiij. di. c. maritum. et. c. coiter pmoueri prohibentur ad sacros ordines tamquam indigni propter diuersos casus ibidem enumeratos. Ad laudem dei.

De iniusto bello quod fit quinque modis: et de bello iusto ac de his que rapta sunt in bello: Sermo IIII

Non occides Exo. b xx. Iam ordine congruo de bello psequendum est in quo contingunt plura homicidia rapine et similia. Pro quo sciendum est secundum canonistas quod septem sunt bellorum species. Primum bellum dicitur romanum quod scilicet fit inter fideles et infideles: quia romana est caput fidei. Secundum dicitur iudiciale quod scilicet auctoritate iudicis fit. Tertium dicitur licitum vel iustum quod scilicet fit auctoritate iuris. Quartum dicitur necessarium quod scilicet fit ad sui defensionem: et in istis bellis dicunt quod quis non tenetur ad restitutionem. Quintum pinde dicitur psumptuosum quod scilicet fit contra iudicem vel superiorem per contumaces vel inobedientes iudici vel superiori. Sextum dicitur temerarium quod scilicet fit contra iuris auctoritatem. Septimum dicitur voluntarium: quod scilicet assumitur auctoritate propria: et in his tribus dicunt quod quis tenetur ad restitutionem. Ad maiorem autem euidentiam in generali distingui pot duplex bellum scilicet iniustum et iustum ac per consequens sicut omne bellum iniustum redditur illicitum ex eo quod iniustum ita et omne bellum iustum redditur licitum. Iniustum autem et illicitum redditur bellum multis modis. Primo ex rone vel animo vlciscendi: etiam si iustam habens causam bellum moueat et ideo iniuste agit et grauiter peccat: unde. xxiij. q. j. dicitur. c. quid culpatur in bello: an quia morituri quandoque moriuntur ut dominentur in

pace victuri: nocendi cupiditas vlciscēdi crudelitas: implacat⁹ ⁊ implacabilis animus: feritas rebellandi: libido dominandi ⁊ si qua sūt similia: hec sūt que in bellis iure culpanť ⁊c̄. Hinc etiaȝ quātūcūq̃ q̄s iustam habeat causā belli: si ex animo ē iniustum: tūc non licite capit nec retinet: vt e.q.c. militare. Secūdo reddiť iniustū ex loco puta quia fit in loco sacro: vt patȝ li. vj. ꝺ immu. ec. c. decet: vnde. xij. q. ij. in. c. cuȝ deuotissimā: dicit glo. ꝙ emunitas diciť priuilegiū quo gaudet ecclesia: vt ī ambitu suo non fiat pugna vel insultus vł rapina: per. xxx. vel. xl. passus: vt patȝ. xvij. q. iiij. sicut antiquitus: et delinquētꝭ pena poniť. e.q.c. si quis cōtumax. Tertio redditur iniustū ex tēpore: quod patet extra de treuga et pace. c. j. vbi diciť: treugas a quarta feria post occasū solis vsq̃ ad secūdam feriam in ortu solis ab aduētu domini vsq̃ ad octauas ephie: et a. lxx. vsq̃ ad octauas pasche ab om̄ib⁹ inuiolabiliť obseruari p̄cipimus: si quis aūt treugas frāgere p̄sumpserit: post tertiā admonitionē si non satisfecerit: ep̄us suus excōmunicationis sententiā dictet in eū: ⁊ alia multa dicit in textu. Glo. ibidē: treuga est securitas p̄stita reb⁹ ⁊ psonis discordia nōdū finita. Et nota ꝙ hec treuga in textu posita est canonica ⁊ nō cōuentionalis: si enī eēt ꝯuētionalis semꝑ seruareť: quia fides hosti seruāda ē: verūtamē ꝙ hic textus dicit hodie non tenet: ⁊ ep̄i qui non seruāt hāc cōstitutionē nō dicunť transgressores: q̄ꝛ non fuit moribus vtētium approbata huiusmodi treuga: h̄ glo.

Treuga

B Hic queri potest: vtrū bellare liceat diebus festis: cuȝ festa sint ad vacādū diuinis ordinata: sabbatū enī intelligiť requies: sed bella maximaȝ inquietudinē habēt. Ad hoc r̄ndet Tho. scđa. 2ᵉ. q. xl. ꝙ obseruatio nō impedit ea que ordinanť ad homīs salutem etiā corporalē: vn̄ dn̄s arguit iudeos dicens. Jo. vij. Mihi īdignamini q̄ꝛ totū hoīem saluū feci in sabbato: ⁊ inde ē ꝙ medici licite medicari possunt homīes in sabbato: multo autē magis ꝯsideranda ē salus reipublice ꝑ quā impediunť occasiōes plurimorū et innumera mala tēporalia ⁊ sp̄ūalia: q̄ȝ sal⁹ corporalis vnius homīs: ⁊ ideo ꝓ tuitiōe reipublice fideliū licitū est in dieb⁹ festꝭ exercere iusta bella: si tamen necessitas h̄ exposcat: quia hoc esset tēptare deū si īminēte necessitate quis a bello vellet abstinere: sed necessitate cessante nō est licitū bellare in diebus festis ꝓpter rationē inductam. Quarto reddiť iniustū ex parte cause: qn̄ scȝ inferens vel defendens non foueat iustam causā inferēdi vel defendendi: vnde xxiij. q. ij. c. j. dicit glo. ꝙ bellū est iniustū ratione rei: vt si nō est ꝓ repetēdis rebus intelligo ꝓprijs vel ꝓ defensione patrie intelligo iusta defensione: quia si verus dominus papa vel p̄nceps populū suum seu de iure sibi subiectuȝ sibi inobedientē vel rebellem bello opprimeret: defendētes patriam iniuste agerent ⁊ peccarent: vt ꝓbatur. xxiij. q. iij. §. item ab aliquo: vbi ptȝ ꝙ iuste interficiēdus non debet fugere mortem iniuste: tanta est vis iusticie. Quinto reddiť iniustū ratiōe psone. Pro quo sciēdū ꝙ primo cōsiderāda ē psona q̄ bellū gerit: an scȝ cleric⁹ vel laic⁹: ꝙ si cleric⁹ nullā habens iurisdictionē: tunc bella mouere non debet: sed licite potest in necessitate se defendere: vt patet li. vj. de sen. excom. c. dilecto: ꝙ si iurisdictionē tēporalē habet: tunc licȝ s̄m quosdaȝ etiā in casu licito nō posset vti gladio tēporali nisi prius vtatur gladio sp̄ūali: tamē hoc cōmuniter reprobatur ꝑ Inno. Hosti. ⁊ alios doctores ī dicto. c. dilecto: ⁊ dicunt ꝙ idē est dicenduȝ de eis quod de secularib⁹ iudicib⁹: ita ꝙ quilibet p̄latus iurisdictioneȝ habens tēporalē cōtra inobedientes subditos licite mouet arma: vt patȝ exp̄sse. xv. q. vj. c. auctoritatē cuius ē ratio quia tunc ꝓprie nō diciť fieri bellum ꝑ p̄latum sed potius iusticie vel iuris executio. ff. de rei ven. l. quiť restituere: qđ est tm̄ dicere: ꝙ iuris executio non habet iniuriaȝ. Similiter ep̄i cum sint executores canonuȝ: vt de offi. or. c. j. ideo licite mouere possūt bella cōtra hereticos vł infideles. xxiij. q. vij. ca. si ꝺ reb⁹: vide textū extra ꝺ hereť. c. excōicam⁹: similiter ꝯ insidiantes vel insequentes hostiliter cardinalem: vt li. vj. de penis. c. felicꝭ: quia tales sunt diffidati a iure quasi hostes ⁊ rebelles iuris. Et idē sentiendū ē de quolibet qui haberet ip̄ius iuris executionem exercere: īmo forte ⁊ quilibet p̄uat⁹ dūmodo p̄cedat declaratio sui iudicis: q̄ declaratio ī criminib⁹ eccl'iasticꝭ ē necessaria ab ip̄o fiēda: vt ptȝ li. vj. de hereť. c. p̄sidētes. c. vt inq̄sitionis. §. ꝓhibemus: sic in qualibet confiscatione vł pena pecuniaria seu bonoꝝ app̄hensiōe facta a iure: nō debet executio fieri: nisi precedat iudicis

prelatus bella mouere pot

declaratio: vt voluit Jo. an. post archid.
li. vj. de penis. in. c. felicis. Secundo vero
ꝯsideranda est ꝑsona que auctorizat: nam
si indicit bellum cōtra subditum ꝓprium
rebellem ⁊ cōtumacem: in non cōparēdo
vel iustis mandatis nō parēdo: que tamē
ad ipius iurisdictionē ꝑtinent: tunc licita
est diffidatio ⁊ licitū bellum dūmodo iuris
ordine hec fiant. Si vero cōtra subditū al
terius tunc iudex qui vult bellū indicere:
ꝑmo debet requirere iudicē talis rebellis
⁊ de eo iusticiā petere: ⁊ tene si suus iudex
non facit iusticiam potest bellum indicere
ſm Inno. xxiij. q. ij. c. dominꝰ deus. Si ve
ro non sit iudex qui de tali possit iusticiam
facere tunc licȝ tali iudici bellū indicere iu
ris auctoritate: nec mirū: quia posset etiaȝ
priuatus auctoritate ꝓpria h̄ casu rem suā
recupare. C. d̄ iudeis. l. iudei. ⁊ l. nullus:
multomagis hoc pōt cōtra subditū ꝓpriū:
licȝ melius faceret si ipe ⁊ subditus cōmit
terent causam iudicio arbitroꝝ: vt. xj. q. j.
si clericus. Item oportet ꝙ ꝑsona mādās
habeat iustam mādandi auctoritatē: ⁊ ta/
lis ē ꝑncipaliter deus: ideo si diuino mā/
dato bellum geritur hoc sine dubio iustū
esse decernitur: in quo bello ductor exerci
tus vel populus: non tam auctor belli q̄ȝ
minister iudicādus est. xxiij. q. ij. c. domi/
nus deꝰ. Item papa potest indicere bellū
iustū cōtra hostes fidei hereticos et alios
rebelles: vnde dicit. xxiij. q. viij. c. dispar
Nimirū ē iudeorū et saracenorū causa: in
illos enī qui christianos ꝑsequunt ⁊ ex vr
bibus ⁊ ꝓprijs sedibus pellunt iuste pug
natur: vbi tamen dicit glo. ꝙ lex dicit eis
quiete degentibus nullam debere facere
molestiam: vt. C. de sacrifi. paga. christia/
nis. Similiter quādo sui subditi opprimū
tur in iuuantibꝰ ⁊ violentis iuste bellū in/
fert: vt expresse patet. xxiij. q. viij. c. scire.
Sic imperator indicere potest bellū: vnde
dicit Inno. in. c. olim causam: extra de re/
sti. spo. ꝙ princeps sine auctoritate homīs
cui non subest. ⁊ sine auctoritate iuris cui
nō astringitur mouet bellum ⁊ subdit: bel
lum autē ſm ꝙ ꝓprie dicit solus princeps
qui supiorem non habet indicere pōt. Qr
autem dictuȝ est de papa ⁊ imperatore ꝙ eo
rum edicto iustum est bellum: sane intelli/
gitur: si iusticiam habent pro parte sua: si
enim iuberent mala vel iniusta: nō eēt eis
obediendū: vt dicit Augu. xj. q. iij. c. non
semper. ⁊. c. si dominꝰ. Preterea si ecōtra
bellum indicit a persona priuata vel infe/
riori cōtra superiorē: hoc absurdum ⁊ iniu
stum est siue offendendo siue defendēdo:
ꝙ si superior iniuste vexat subditum: tunc
licȝ ꝓpter bonum obediētie subditus me
lius faceret humiliter obediendo vel pati
enter sufferēdo: iuxta illud apostoli. Non
vos defendētes charissimi sed date locuȝ
ire: ⁊ hoc si superior iniuriam faceret ꝑso/
ne. Si vero rebus tunc melius esset dimit
tere pallium post tunicam: ⁊ rerū sustine/
re iacturam: q̄ȝ pro rebus transitorijs con
seruandis tam acriter in alios exardesce/
re: tamē quia hoc est consilij: dico ꝙ talis
cōuenire potest suum superiorē et querelā
deponere coram superiore sui supioris vel
corā episcopo: ꝙ si alter supiorem non ha/
beat vel recognoscat: vel etiam inuanū cō
quireret episcopo vł alteri: tūc puto ꝙ vio
lenter poterit ei resistere: quia hoc est se de
fendere: vt est expssum in li. feudorum: de
mi. va. qui cōtumax est. c. vno: in fi. vbi di
cit textus: ꝙ si dominꝰ militi vasallo iusti/
ciam facere noluerit: vasallꝰ dominuȝ pōt
derobare. id ē depdare. Ceterū si vnus C
dominꝰ vel priuatus mouere vult bellum
cōtra alium dominū vel priuatuȝ qui mu/
tuo non sunt subditi: tunc si hoc fit contra
habentem vel recognoscentē superiorē de
bet prius requirere a supiore illius ꝙ d̄ ta
li subdito sibi mīstret iusticiā q̄ denegata
licite mouere potest bellū ſm Inno. ⁊ Jo.
an. in. c. dilectis: de appel. alioquin si non
prius iusticiam requireret: tunc inferens
teneret ad damna ⁊ expensas passo bellū
quia sibijpi non potest ius facere nec eē iu
dex in causa ꝓpria: imo actor debet sequi
forum rei: vt d̄ fo. compe. c. j. ⁊. ij. hoc vult
etiam Inno. Hostiē. Jo. an. ⁊ alij. in dicto
c. olim. Si vero cōtra non recognoscenteȝ
supiorē sed tamē stare paratum iuri vel iu
dicio arbitrorū vel bonoꝝ virorū: haben/
tem etiam iniusticiā ꝓ se: nō debet tali in/
dicere bellum: quia bellū tm̄ debet esse ne
cessitatꝭ: vt ptȝ. xxiij. q. j. c. militare: ſ vbi
nō vult stare iuri nec cognoscit superiorē:
licȝ de honestate anteq̄ fieret bellum iniu
rians requiri deberet: ex hoc tm̄ si inferre
volēs iustā habet causā iuste infert: nā ī h̄
casu ꝗs licite res ꝓprias aucte ꝓpa capit:
⁊ si illas recupare n̄ poterit alias loco sua
rū poterit: vt ptȝ ꝑ doctores ī dicto. c. olī.
Et Hosti. ī. c. j. de treu. ⁊ pace: dicit ꝙ in h̄
casu licitum ē aduersarium depredari. Et

similiter quãdo dominus vel ciuitas req̃/
sita denegat ꝯ̃ suo subdito facere iusticiã.
Hic incidentaliter queri põt: quid de ca
pto: q̃ ꝓmisit vel iurauit ad carcerẽ reuer/
ti: ꝛ si reuertitur scit se moriturũ: an tenea
tur reuerti. Solutio in cle. c. pastoralis: de
re iudi: in glo. ꝑ hanc: dicit captiuũ non te
neri ad redeũdũ in vincula si iniuriose te/
nebatur: vel si esset dubium: tamẽ ꝯsulen/
dum esset ꝙ adiret papam ꝓ relaxatiõe iu
ramenti: sed si mors vel captura nõ eẽt in/
iuriosa: tunc nõ posset eam fugere sine ꝑ/
iurio sed reuerti teneret: sed ante capturã
fugere põt: licꝫ se cognoscat reum criminis:
qꝛ non est iure cautũ ꝙ sponte se debeat di
recte vel indirecte offerre supplicio: ſ; poti
us reseruare diuino iudicio q̃ꝺ vlciscit nõ
punita ĩ hoc seculo. Deniqꝫ queri potest
vtruꝫ acquisita vel capta in bello retineri
possunt quasi ꝓpria: vl' teneat quis ad re
stitutionem. Ad hoc dicendũ ꝙ mouens
bellũ iniuste: tenet ad restitutionẽ omniũ
que ꝑdita sunt in bello a quacũqꝫ ꝑte sint
ꝑdita: quia talis censet p̃do vel latro. ff. ꝺ
capt. l. hostes: et primo tenet aduersarijs
de omnib9 damnis illatis: secũdo tenetur
suis ꝓprijs hominib9 de dãnis que recepe
runt ab aduersarijs qui iuste repugnabãt
si ip̃i ꝓprij homĩes eum inuenerũt bona fi
de: aut si fuerũt inducti eius cõsilio timo/
re vel coactione ꝛ de se non erant facturi:
Nam regula iuris ẽ: qui occasionẽ damni
dat: damnũ dedisse videt: secus si mala fi
de inuenerũt eum: in quo casu nullã habent
cõtra ip̃m actionẽ. Si vero mouet bellum
iuste: facit suum quicq̃d capit ab hoste vel
auxiliatorib9 eius siue subditis siue alijs
quousqꝫ sibi sit satisfactũ de omni damno
ꝛ labore ꝛ ope tam sui q̃ꝫ suoꝝ: vl' donec se
hostis offerat ad ius et satisfacere velit.
xxiij. q. vij. c. si de rebus: verũtamen vltra
hoc non debet recipe: nisi forte talis esset
hostis ꝙ ꝓpter heresim vel propter aliud
hmõi bona sua essent ꝑ edictuꝫ publicata.
Qꝛ si obijcitur res capte nõ sunt solute ꝓ
debito: sed ĩ bello iuste quesite. di. j. ius gẽ
tiũ. Ad hoc dicendũ ꝙ saltẽ iure poli non
posset hostem in iudicio ꝯuenire nec vltra
estimationẽ damnorũ illatoruꝫ a patiente
iuste bellũ vel iniuriarũ illatarũ inferens
bellũ possit exigere: vl' vltra p̃dicta exacta
in bello ꝑseuerare: quia nõ debet quis du
plici pena ꝯteri. Et li. vj. de re. iur. bona fi
des non patit vt semel exactũ iterũ exiga
tur: ꝛ si ponat ꝙ adhuc non sit habita res
ꝓpter quã fuit inchoatũ bellũ: dico ꝙ esti
matio succedit loco rei. Subditi vero bel/
lantiũ iniuste si tali bello non p̃stant dñis
ꝯsilium: auxiliũ vel fauorem: nõ sũt spoli/
andi vel in aliquo puniendi: qꝛ peccata de
bent tm̃ actores tenere: vt ex̃ de his q̃ fi. a
ma. ꝑte ca. c. quesiuit: vbi dicit: peccata su
os actores tenere debeãt: nec pena sit vlte
rius ꝓtrahenda q̃ꝫ delictum fuerit in exce
dente reptum: vide tamẽ ibi glo. Qꝺ verꝝ
est etiã si dñs p̃dictoꝝ in ip̃o iniusto bello
vtat rebus ip̃oꝝ eis ablatis: similiter nõ
sunt spoliãdi clerici: religiosi: ꝯuersi: pere
grini: mercatores: rustici euntes ꝛ redeun
tes ꝛ in agricultura existẽtes: et animalia
quibus arant ꝛ semina portãt: vt extra de
treu. et pa. c. innouam9. xxiiij. q. iij. si quis
romipetas. Iterũ queri põt: vtrũ aliquẽ
p̃ncipem vel dñm in bello iuuantes: excu/
sant a crimine. Ad hoc dicendũ: ꝙ si con/
stat bellum esse iustum: tunc si in p̃stando
ꝯsilium vel auxiliũ non excedant: licite iu
uare possunt: qꝛ regula iuris ẽ: qui facit ꝑ
aliũ est ꝑinde ac si faciat ꝑ seip̃m. li. vj. Et
iterũ: põt quis ꝑ alium qꝺ põt facere ꝑ se/
ip̃m: si tñ fuerit tales ꝑsone que licite pos/
sent arma exercere. Si x̃o bellũ ꝯstat esse
iniustum: tũc non excusant adiuuantes:
etiã si fuerint subditi q̃ hoc facerẽt de mã/
dato dñi sui: ꝛ tenent restituere damna q̃
intulerunt: qꝛ plus debẽt timere deum q̃ꝫ
hoĩem: ex̃ de iureiur. c. sicut. iij. Si deniqꝫ
dubiũ ẽ: vtꝝ bellũ sit iustũ vel nõ: tũc si ta
les iuuantes sũt subditi illi9 bellũ mouen
tis: ꝛ credunt illũ quẽ iuuant habere ꝛ fo/
uere iustũ bellũ: tunc excusant ꝓpter bo/
num obediẽtie: silr̃ ꝛ in dubio excusãt:
vt patꝫ exp̃sse. xxiij. q. j. c. q̃d culpat: in fi.
verũtamẽ milites stipẽdiarij ex̃nei vl' cog/
nati aut amici iuuãtes q̃ non sũt subditi: ĩ
tali casu nõ excusant: nec debent in dubio
se cõmittere discrimini vt iuuẽt aliquẽ in
p̃iudiciũ alterius. Qꝛ si obijcit ꝺ aduoca
to quem excusat bona fides: q̃ꝫdiu credit
esse iustam causam quã fouet: lꝫ in verita/
te sit iniusta: dicendũ ꝙ nõ est simile: qꝛ est
ibi iudex supior qui causã examinat et iu/
dicat de allegatis. In bello vero in virib9
corpalib9 negociũ agit: nec ꝑ rationẽ diju/
dicat. De restitutione x̃o facienda ꝓpter
damnũ iniuste illatum: aut homicidiũ in/
iusto patratũ: vide plenissime ĩ septimo p̃/
cepto. Ad laudem dei.

De q̃ttuor peccatis ad deum ꝓ vindicta clamãtibꝰ: q̃ sunt fratricidiũ: zodomia: oppressio ⁊ mercedis detentio: Sermo V

Non occides Exo. xx. Cõgrue satis restat nunc vi/
dere de peccatis ad deũ ꝓ vindi
cta clamantibꝰ: q̃ sunt p̃cipue q̃ttuor: sicut
īterp̃tatiue quadruplex genus homicidij
corpalis distingui põt: ⁊ his versibꝰ nota/
ri solent. Clamitat in celis vox sanguinis
et zodomorum. Vox oppressorum merces
detenta laborꝝ. Dicũt autē ista peccata ad
deũ clamare ꝓ vindicta: q₂ suis enormita
tibus deũ potissime ad vindictam ꝓuocãt
A vt patebit inferiꝰ p singula. Primũ igi/
tur peccatũ pro vindicta ad deũ clamãs ē
fratricidiũ quod al's vocat̃ homicidium:
de quo habet̃ Geñ. iiij. ⁊ magister in histo
rijs dicit: ꝙ Abel fuit pastor ouiũ: ⁊ Cayn
agricola: post ml'tos ergo dies obtulerũt
dño munera: credit̃ enī Adam in spũ do/
cuisse filios vt deo offerrẽt decimas ⁊ pri/
micias. Cayn ergo obtulit de frugibꝰ ter/
re deo sed d̃ peioribꝰ ⁊ corrosis: vt dicit ly
ra. Abel aũt obtulit de p̃mogenitis gregꝫ
sui ⁊ adipibus eoꝝ. id ē de pinguioribus:
⁊ s̃m Josephũ obtulit lac et primogenita
agnoꝝ: ⁊ respexit dñs ad Abel. id ē ad bo
nitatē ⁊ intentionē ip̃ius: ⁊ p cõsequẽs ad
munera eius: q₂ tales oblationes nõ erãt
accepte deo ex seip̃is sed ex bonitate offe/
rentiũ. Ad Cayn aũt ⁊ ad munera eiꝰ non
respexit: munera nãq₃ ex auaricia homĩs
nata deo non placuerũt: q₂ plus ꝓbat dñs
intentionē q̃₃ actionē: plus volũtatē ꝙ fa/
cultatē. Or si queritur quõ respexit dñs
ad Abel ⁊ ad eius munera. Rñdet trãsla/
tio Theodotiõis: ꝙ inflãmauit deus sup
Abel ⁊ sup eius munera: ignis enī de celo
oblationē eius incẽdit: vt legit̃ factuʒ Helye in carmelo. iij. Reg. xviij. ⁊ sub Moyse
Leui. xix. ⁊ sub Gedeone Judicũ. vj. Jra
tusq₃ est Cayn vehementer ⁊ ꝯcidit vultꝰ
eius p̃ verecundia: minorem sibi p̃latũ vi/
dens. Cetera patent vsq₃ ibi: quid fecisti:
Vox sanguinis fratrꝭ tui clamat ad me de
terra: nunc ergo maledictus eris sup ter/
ram. Et Cayn p̃ timore damnans se ac de/
sperãs respõdit: Maior est iniquitas mea
q̃₃ vt veniam merear ⁊c. et posuit dominꝰ
signum in Cayn tremorē capitis ⁊ omniũ
membroꝝ: ⁊ sic sciẽter a domnio punitus
⁊ excõmunicatꝰ et indignus misericordia
nõ interficeret̃: in faciem tamen eiꝰ s̃m q̃s/
dam speciale signum imp̃ssit ⁊ hoc in fron
te vt cognosceret̃ ab omnibꝰ innocentem
fratrē occidisse: ⁊ sic hominibꝰ abominabi
lis redderet̃: sic etiam sepius cõpertũ est:
ꝙ homicida p̃sente occisi vulnera fluxum
sãguinis renouabãt: velut occulto dei iu/
dicio vindictam expetendo: verũtamē be
atus ille q̃ passus iniuriã ꝓ dei amore reo
misericorditer indulget. Hinc incidenta
liter queri põt: vtꝝ inimico petenti veniã
teneamur remittere non tm̃ rancorem sed
etiam emendã: p̃sertim cum dicat̃ Leuit.
xix. Nõ queras vltionē nec memor eris in
iurie ciuiũ tuoꝝ: nimirũ cũ maius est se nõ
defendere: q̃₃ petenti veniã emendã remit
tere. Sed dicit apl's ad Roma. xij. Nõ vos
metip̃os defendentes sed date locum ire.
Et Matth. v. Si quis te pcusserit in vnaʒ
maxillã p̃be ei ⁊ alteraʒ. Ad hoc respõdet
Rich. sup. iij. di. xxx. ꝙ inimico petenti: et
si teneat̃ hõ remittere signum rãcoris: q₂
rancorē tenet̃ remittere etiã non petenti:
nõ tamē tenet̃ remittere satisfactioneʒ seu
emendã ꝓ iniuria sibi facta: sed ꝓ illa sibi
de iure cõpetit actio in iudicio ꝯtra iniuri
antem: nisi forte sit homo talis statꝰ seu ob
ligatione tali ligatus: rõne cuius in iudi/
cio sibi non ꝯuenit emẽdã requirere: alijs
aũt q̃bus cõpetit repetitio: solum ex p̃ce/
pto interdicit̃ actio cõtra iniuriantē q̃ fit
zelo vindicte: nõ autē que fit zelo iusticie:
quia q̃₃tum ad primuʒ est p̃ceptum: q̃₃tum
autē ad scd̃ʒ est consiliũ: qd̃ est superoga/
tionis ⁊ non necessitatis: tenet̃ tamē iniu/
riantē non excludere ab oratiõibꝰ q̃s fun/
dit pro fidelibꝰ: ⁊ non negare cõmunia sig
na charitatis: ⁊ in casu necessitatis tenet̃
etiam illi tpaliter subuenire si põt sine alte
rius p̃iudicio cui magis obligat̃. Secũ B
dũ vero peccatũ ad deũ clamans ꝓ vindi
cta est vitiũ zodomiticum: d̃ quo habetur
Geñ. xviij. dicente dño: Clamor zodomoꝝ
⁊ gomorreoꝝ multiplicatꝰ est: vbi dic̃ Gre/
go. ꝙ nouitas tante ⁊ tã inaudite turpitu
dinis q̃si admirationem ⁊ dubitationē pa
rit in audiẽte: vnde dñs q̃si admirãs ⁊ du
bitans sup tãto scelere ītroducit̃ loquẽs.
Descendã ⁊ videbo: q̃si diceret incredibi/
le mihi videt̃ humanã naturã ad tantũ de
uenisse flagicium: nam intantũ exarserũt

concupiscẽtijs ꝙ ⁊ angelis scelere tam in/
audito abuti volebãt. Quod aũt sequit̃:
⁊ peccatũ eoꝝ aggrauatũ est nimis: dicũt
sup hoc doctores hebrei: ꝙ ista aggraua/
tio fuit ex eo ꝙ quãdã puellã insolita mor
te occiderũt eo ꝙ alimẽta dederat paupe/
ri: ⁊ hoc cõsonat dicto Ezech. xvj. vbi dic:
Viuo ego dicit dñs: quia nõ fecit zodoma
soror tua et filie eius sicut fecisti tu et filie
tue: ecce fuit iniquitas hec zodome sororꝭ
tue: superbia: saturitas panis ⁊ abundan
tia scʒ diuitiarum: ⁊ luxuria ⁊ ocium ipi⁹:
⁊ manum egeno ⁊ paupi non porrigebãt:
tu tamẽ o ingrate christiane peiora quot/
tidie ppetras: qui post accepta tam mani/
festa veritatis documẽta tam infinita cha
ritatis insignia: post effusum christi sãgui
nem inflaris: superbia illaquearis: auari/
cia cõmessationibus vacas ⁊ ocio: nec est
qui pupillis christi marcescentib⁹ inedia
misereat̃: vt Mat. x. christus dicat. Amen
dico vobis tolerabili⁹ erit terre zodomo/
rum ⁊ gomorreoꝝ in die iudicij: ꝙ̃ illi ciui
tati que nõ recepit vos scʒ pauperes me/
os. Cõperto igitur scelere tam nephando
pluit domin⁹ sup eos ignem ⁊ sulphurem:
⁊ ꝓ vindicta criminis subuertit omnẽ cir/
ca regionem nõ solũ reos sed ⁊ puulos eo/
rum ac iumẽta: necnõ terrenascẽtia ⁊ ipaʒ
terram cõsumpsit et cõuertit in mare mor/
tuum: vnde quasi de igne infernali sũpta
est illa vindicta qui nõ poterat expectare
ꝓpter inauditũ scelus donec cetera pecca
ta punirent̃: dicit̃ aũt mare mortuũ: quia
ꝫm magistrum in historijs: nec pisces nec
aues in eo viuũt nec aliquã materiã susti/
net nisi bituminatã: nam omne carens vi
ta submergit̃: ⁊ ecõuerso si quid viuũ aliq̃
arte submerseris supexilit adeo vt lucer/
na ardens supnatat que extincta mergit̃:
quia nihil viuũ in eo submergi potest. Re
fert enĩ Josephus ꝙ Vespasian⁹ hoc expe
riri volens quosdã manib⁹ post terga vin
ctis iussit in altum maris ꝓijci: ⁊ oẽs tãꝙ̃
vi spũs sursum depulsi desup fluitabant:
vnde in detestationẽ criminis fetor maris
huius est horribilissim⁹ quasi p̃nunciũ fe/
toris infernalis apte se declarãs terra ꝓ/
inde circũiacens particeps maledictiõis
huius: arbores quidẽ profert pomiferas:
quarum poma licʒ ad maturitatem dedu/
cta pulcherrima videant̃: si tamẽ incidas
fauillam intus inuenies: que oĩa ⁊ mul/
ta similia in detestationeʒ huius peccati a

deo sunt inflicta: vnde ⁊ vxor Loth retro
spiciens in statuã salis versa est: vt sic ostẽ
deret domin⁹ quantũ ei displiceat peccatꝭ
huius sola memoria: et in hoc quidem ge/
nere peccati computant̃ omnia peccata cõ
tra naturam que scʒ repugnant ipi ordinꝭ
actus venerei qui cõuenit humane specieꝭ
de quib⁹ videbat̃ in. vj. p̃cepto: oĩes enĩ
qualitercũꝙ vitia cõtra naturã ppetrãtes
ex quibus scʒ ꝓles sequi nõ potest hostes
sunt ⁊ aduersarij dei: destructoresꝙ gene/
ris humani: quia deus creauit hoĩes vt
multiplicent̃ sup terram: ⁊ isti dant operã
vt pereat opus dei: hinc est ꝙ specialit̃ cla
mat ad dominuʒ ꝓ vindicta: quia vt dicit
Augu. p illud violat̃ societas que nobꝭ cũ
deo esse debet: cum eadẽ natura cuius au/
ctor ipe est libidinis pversitate polluitur.
Dicit etiã Augu. ꝙ vidẽs deus vitiũ con
tra naturã ĩ humana natura fieri: fere de/
sijt incarnari: cui⁹ etiã vindicta patʒ Geñ.
xxxviij. vbi dicit̃: ꝙ Her primogenit⁹ Ju/
de neꝙ̃ fuit in conspectu domini: vnde di/
cunt doctores hebrei: ꝙ ad vxorem suam
afficiebat̃ libidinose: ⁊ idõ precauebat ne
impregnaret̃ fundens semen extra vas de
bitũ: ne scʒ ex impregnatiõe eius pulchri/
tudo minueretur aut eius cõcubitu ad tẽ/
pus frustraretur: ⁊ ideo diuino iudicio iu
xta eam inuentus est mortu⁹: vt dicit glo.
Similiter ⁊ frater eius fundebat semẽ su/
per terram eo ꝙ primogenit⁹ filius ascri/
beretur fratri defuncto non sibi: ⁊ ideo p/
cussit eum domin⁹ et mortu⁹ est: sic pereũt
ineternũ libidinosi peccatores a facie dei:
qui contra naturam peccantes nature au/
ctorem impugnant. Omnis nanꝙ libidi/
nosa pollutio procurata quaʒ ex suo gene
re vel modo susceptio ꝓlis sequi non põt:
vitium cõtra naturam indicat̃: multo ta/
men execrabilior ẽ inter illa resolutio que
fit ĩ vitio zodomitico: quod vitium ꝓpter
suaʒ abominabilitatẽ apostol⁹ ad Roma.
j. Vocat anthonomatice turpitudinẽ: naʒ
post peccatũ bestialitatis istud vitium ab/
ominabilius vel testabilius iudicat̃ adeo
ꝙ ad hoc vitiũ p̃cauendũ antiqui p̃res re/
periunt̃ adulteriũ vl' stuprũ q̃si nihil repu
tasse respectu istius vitij: obtulit enĩ Loth
duas filias ꝟgines ad publicũ stuprũ: vt
impediret h̄ vitiũ. Et ali⁹ q̃dẽ vt habet̃ Ju
dicũ. xix. obtulit filiã ꝟginẽ dicẽs: Habeo
filiã ꝟginẽ ⁊ h̄ homo habet ꝯcubinã ⁊c. ⁊
sequit̃: Tñ obsecro vt scelus hoc ꝯ̃ natu/

ram non opemini in virũ. Nimirum cũ re
fert Methodius vitiũ hoc fuit causa gene
ralis diluuij. ¶ Tertiũ ꝓinde peccatuȝ ad
deũ ꝓ vindicta clamans est oppressio vel
afflictio viduaꝝ ⁊ pupilloꝝ: ꝯtra quod di
cit Exo. xx. Uidue ⁊ pupillo nõ nocebis:
si leseritis eos clamabunt ad me ⁊ ego ex/
audiam eos ⁊ clamores eoꝝ. Et si querit:
que dicit vidua: dicẽdũ ꝙ vulgari sermo/
ne illa vidua dicit cuius maritus mortuꝰ
est: vt ptȝ. xxxiiij. dis. c. vidua: ⁊ que desijt
esse nupta: vnde et virgo vidua esse dicit.
C. d̄ ver. sig. l. malũ. §. vidua: sed dicit ma
gis ꝓprie vidua que suis vel parentũ opi
bus sustẽtari non põt: vt ptȝ. j. q. ij. c. sicut
episcopũ. §. auctoritate: vbi subdit: vidu/
as honora q̃ vere vidue sunt: que aũt non
sunt vere vidue. id ẽ q̃ suis vel parẽtũ opi/
bus sustentari possunt nõ recipiant: vt ec
clesia sufficiat his que vere vidue sũt: ⁊ ta
les vidue vt patet ex hoc ab eccl'ia ꝓuide/
ri debent quãtũ possibile est. Similiter et
alij paupes ac ꝑsone miserabiles q̃ non ha
bent al's vnde sustentẽt: vt ptȝ. lxxxij. di.
c. j. ⁊. ij. vnde rationabiliter dici põt: ꝙ sb
nomine vidue ⁊ pupilli ꝯtinent omnes ꝑ
sone miserabiles. Miserabilis ꝑsona vero
dicit sup quã natura mouetur ad miserã/
dum: siue vir siue mulier paup: oppressus:
debilis: infirmus vel desolatꝰ. Est etiaȝ ꝑ
sona miserabilis que causas ꝓprias admi
nistrare non põt: siue sit vidua: pupillꝰ: or
phanus: cecus: senex: decrepitus: diutur/
no morbo fatigatꝰ ⁊ omnes quibꝰ natura
mouet ad miserandũ ꝓpter iniuriã fortu/
ne licȝ etiam diuites sint: ⁊ tales etiam te/
net defendere ⁊ adiuuare licȝ essent diui/
tes. Hinc etiã viduis ⁊ pupillis ꝯcessit im
perator magnũ priuilegiũ ⁊ earũ cause spe
ctant ad iudiciũ eccl'ie: ⁊ ideo ministris ec
clesie cõceditur: ꝙ ꝓ se ⁊ ꝓ miserabilibus
ꝑsonis defendẽdis ĩ iudicijs secularibus
intendere possunt questionibꝰ: vt patȝ ex/
presse. lxxxvj. di. c. ꝑuenit: ⁊ hoc est ex cõci
lio calcedoñ. lxxxvij. di. c. desolatis. lxxx/
viij. di. c. j. Et extra de postulãdo. c. j. ⁊ vl.
cũ glosis. Peccatuȝ igit oppressiõis taliũ
miserabiliũ ꝑsonaꝝ clamat ad dominũ ꝓ
vindicta. Nimirũ cum talibꝰ ꝑsonis in ne
cessitatibus nõ subuenire mutuãdo vl' ab
eis debita cum nimia austeritate repetere
iudicat esse peccatum ꝓ vindicta clamãs
ad dominũ. Circa aũt ad primuȝ p̃cepit
dñs Deu. xvj. dicens: Si vnus d̄ fratribꝰ
tuis ad pauꝑtatẽ deuenerit: non obdura/
bis cor tuum nec cõtrahes manũ tuaȝ: sed
dabis mutuũ quo eum indigere ꝑspexer[i]s:
caue ne forte tibi subrepat impia cogitatio
⁊ dicas in corde tuo: appropinquat septi/
mus annus remissionis: in quo nõ licebit
repetere debita vel mutuata nisi anno fini
to: ⁊ auertas oc'los a pauꝑe fratre tuo: no
lens ei qd̄ postulat mutuũ comodare: ne
clamet cõtra te ad dñm ⁊ fiat tibi in pecca
tũ. Unde dicũt hebrei sup Ruth. j. ꝙ ꝓpt
famen que acciderat ĩ terra isrl' multi pau
peres currebãt ad elimelech virũ noemi:
qr diues erat et potens: sed qr ꝓpter eius
auariciã durũ illi fuerat paupibꝰ dare vel
comodare: ideo ad euitãdas eoꝝ importu
nitates exijt de terra sua cum bonis mobi
libus que habebat: ⁊ qr ꝓpter malaȝ cau/
sam exijt: diuino iudicio peregrinꝰ ĩterijt
in egestate cum duobus filijs: vnde reuer
sa vxor eius Noemi ĩ terrã suã ait. Egres/
sa sum plena scȝ filijs ⁊ diuitijs: ⁊ vacuam
me reduxit dñs. Circa etiam ad scd̄m di
cit Exo. xxij. Si pecuniã mutuo dederis
pupillo meo pauꝑi: non vrgebis eũ quasi
exactor. Lira: repetẽs debitũ cũ nimia au
steritate ꝙdiu impotens est ad soluendũ:
sequit nec vsuris vi opprimes. Ex q̄bus li
quido patȝ ꝙ creditor debitorẽ opprimẽs
quem scit impotentẽ absoluendũ: ꝓmptũ
tamẽ ad satisfaciendũ iudicio bonoꝝ gra/
uissime peccat: nisi forte debitor absoluti/
onem negligentiꝰ agat: sua ludis ⁊ cõmes
sationibus ꝯsumens ac ocio vacans: ⁊ ad
soluendũ quasi nullam curam adhibens:
vnde p̄dicti creditoris vt pauperẽ taliter
opprimentis peccatũ ꝓ vindicta clamitat
in celum: sic̄ responsum est cõquirẽtibus:
Esaie. lviij. Quare ieiunauimꝰ ⁊ non aspe
xisti: hũiliauimus aĩas nostras ⁊ nescisti:
Ecce inq̄t in die ieiunij vr̄i inuenit volun
tas vr̄a nõ mea scȝ illa ꝙ oĩes debitores
vr̄os repetitis: ad hoc eni tũc vacabãt: eo
ꝙ vsq ad noctẽ tunc ieiunabãt: sequitur.
Ecce ad lites ⁊ ꝯtentiões ieiunatis scȝ cũ
lite debita repetentes: glo. ibidẽ: qui repe
tit non habentẽ deo facit violentiã: ⁊ ido
subdit: vt audiat ĩ excelso clamor vester:
nam oĩs oppressio ꝓximi clamat ad deũ
vindictam: vt patȝ Exo. xxij. Si clamaue
rit ad me exaudiã eum qr misericors sum.
Hinc dñs dicit Exo. iij. Uidi afflictionem
populi mei qui est in egypto ⁊ clamorẽ eiꝰ
audiui ꝓpter duriciã eoꝝ qui p̃sunt opibꝰ

nō alter

⁊ sciens dolorē eius descendi vt liberarem
eum. Quē ingenua nobilitate Trayan⁹ i-
perator licet gentilis imitat⁹ est. Nam ſm
Helinandū in gestis romanoꝝ: cū Traya
nus imperator equū ascēdisset ad bellum
ꝓfecturus: vidua quedā apphenso pede
illius miserabiliter lugens: iusticiā sibi fie
ri petijt: de his qui filiū suum innocentem
occiderant dicēs. Tu auguste imperas: et
ego tam atrocem iniuriā patior: cui impe-
rator. Ego tibi satisfaciam cū rediero: cui
illa. Quid si nō redieris? Successor meus
inquit satisfaciet: ⁊ illa. Quid tibi prodest
si alius benefecerit: tu mihi debitor es ſm
merita recepturus: ⁊ fraus est vtiqꝫ redde
re nolle qd debet: successor tuus iniuriam
patientib⁹ ꝓ se tenebit: nō te liberabit iu-
sticia aliena: nam bene agetur cum succes-
sore tuo si te liberauerit: his verbis mot⁹
imperator de equo descēdens causam per-
sonaliter examinās viduā condigna satis-
factiōe cōsolatus est: vnde in foro trayano
statua fuit posita repsentans quomō ī ex-
peditione positus viduā liberauit: ⁊ in se-
natu clamatū est nō alter felicior Augusto
nec melior Trayano. Quartū deniqꝫ pec
catum ē detentio mercedis operarioꝝ in-
iusta: de qua dicitur Deut. xxiiij. Nō nega
bis mercedē indigentis ⁊ pauperis fratr̄
tui: siue aduene qui tecū moratur in terra:
⁊ intra portas tuas ē: sed eadē die reddes
ei precium laboris sui ante solis occasum:
qr paup est ⁊ ex eo sustentat animā suā: ne
clamet cōtra te ad dominū ⁊ reputet tibi
in peccatū. Et si qris in quale ⁊ inqꝫ enor-
me peccatū reputabit. Respōdet sapiens
Eccl. xxxiiij. Qui effundit sanguinē ⁊ qui
fraudem facit mercēnario fratres sunt: qr
ambo sunt peccata vindictā ad deum cla-
mantia. Dicit em̄ Jacobi. v. Ecce merces
operariorum vestroꝝ qui messuerūt regi-
ones vestras q̄ fraudati sunt a vobis cla-
mant: ⁊ clamor eoꝝ in aures domini saba-
oth introijt. Et dicit notāter qꝫ merces cla
māt nō mercēnarius: qr plerūqꝫ paup le-
sus iniurat⁹ vel a mercede fraudatus: nec
mutire quidē audet pre timore diuit̄: ⁊ ex
eo clamor mercedis efficit̄ violētior: sicut
patuit de filijs isrl̄ in labore luti ⁊ later̄ ne
quiter oppssis ab egyptijs. Et si queritur:
an nō liceat protrahere solutionē in crasti-
nū in casu qꝫ tūc certitudinaliter soluere.
Ad hoc respōdet dñs Leuit. xix. Nō mora
bitur opus mercēnarij tui apud te vsqꝫ ma
ne. glo. merces scʒ qua forsitan viuit cum
vxore sua ⁊ filijs ⁊ parētib⁹: si defert̄ defic̄
vict⁹ ⁊ si in crastinū recipit vim tñ ⁊ calum
niā pertulit: quia interim vnde viueret nō
habuit: hoc cōtra multos qui solutionē ꝓ-
trahunt nō solū de die in diem sed etiā de
anno in annū: imo plerūqꝫ tandem vl' de-
bita negant vel qd peius ē sibi seruienti-
bus falso crimine imponūt vt hac occasio
ne solutionē debitā subterfugiant in futu-
rum damnationeʒ multiplicem recepturi.
Ad laudē dei omnipotentis.

De peccato criminali: originali: actuali: mortali ⁊ veniali: Ser VI

Non occides Exo. xx. In precedentibus expediti
de homicidio corporali: quod
opere vel manu committit̄. Jaʒ
ordine debito ꝓsequendum de homicidio
spūali scʒ ipius anime: qd in se vel etiā in
ꝓximo cōmittit̄. In ꝓximo quidē ꝑ pecca
tum manifestum qd scandala suscitat pusil
loꝝ. In se vero per quodlibet pctm̄ morta
le siue occultū siue manifestū. Ad ꝓsequē-
dū igit̄ primo homicidiū spirituale. qꝫ vn⁹
quisqꝫ peccator in seipō cōmittit: sciendū
est qꝫ peccatū est idem qd prau⁹ actus. De
lictum vero boni desertio quasi derelictū:
qr dicit Aug⁹. in q̄stionib⁹ leuit. qꝫ decli-
nare a bono delictū ē: facere vero malum
pctm̄ est. Indifferenter tamē ⁊ pctm̄ nomi
ne delicti ⁊ delictū nomine peccati appella
tur. Hic ergo qri potest que sit differētia
inter criminalia ⁊ mortalia: cum vtrūqꝫ se-
pius in scriptura sacra inueniat̄. Ad hoc
breuit̄ dicē dū: qꝫ ē differētia inter ea sicut
inter genus ⁊ speciē: nā q̄cunqꝫ pctā sunt
criminalia sūt etiā mortalia: sed non econ-
uerso: multa nāqꝫ sunt mortalia q̄ nō sunt
criminalia: qr nō inducūt decapitationeʒ:
depositionē: exiliū: vel detrusionē in carce
rē: licet etiā omne peccatum mortale voca
tur quodāmodo crimen: proprie tamē cri-
men est graue pctm̄ accusatiōe ⁊ dānatio-
ne dignissimū: vt dicitur. lxxxv. di. c. i. fi.
Unde primū pctm̄ criminale ē peccare ī fi-
dem trinitatis. Secūdū crimē ē pctm̄ con-
tra naturā. Tertiū ē homicidiū. Quartuʒ
ē crimē lese maiestatis. Quintū ē sacrilegi
um cū effractione violenta. Sextū est ince
stus. Septimū adulteriū. Octauū cōspira
tio. Nonū falsū testimoniū. Decimū simo-

Sanguis clamat
merces clamat

nia in ordine ⁊ beneficio. Undecimũ vsu/
ra. Omnia ista sunt criminalia maiora ac/
cusatione ⁊ damnatione dignissima. Alia
vero pctã nõ vocant̃ recte crimĩalia: quia
nõ sunt capitalia licet sint mortalia: sũt eñ
dispensabilia sine discoloratione ecclesie:
hec archidia. xxv. di. c. alias. Uerũtamen
nõ solũ criminalia sed etiã omnia morta/
lia mortẽ inducũt anime ip̃ius operantis:
Infinitã enim iacturã mortale pctm̃ ope/
ratur in homine: nam inter cetera offẽdit
deum ⁊ vniuersam eccl'iam triumphantẽ:
spiritussancti pignus aufert: mentẽ macu/
lat: obnubilat ⁊ charitate nudat: merita
mortificat: opera in mortali facta annihi/
lat: animã vita eterna priuat: ⁊ finalit̃ dã/
nat ⁊ apostaticis spiritibus tam similitu/
dine ꝗ̃ reprobatione associat. Sed quia
duplex ẽ pctm̃ spiritualẽ mortẽ adducens
scꝫ originale ⁊ actuale mortale. Primo q̃/
ri potest quid sit pctm̃ originale. Ad h̃ di/
cendũ ẜm doctores ꝙ illud pctm̃ origina/
le dicitur qd̃ ab origine natiuitatis cõtra/
bitur: qꝛ ẜm apl'm. Oẽs nascimur filij ire:
⁊ cõtrahit̃ ex Adam ꝑ carnẽ ꝓpagatam ex
eo. Nã dicit cõpendiũ theologie: ꝙ lꝫ ani/
ma nõ sit extraduce: culpa tamẽ originalis
ab anima ade transit ad animas posteroꝝ
mediante carne ꝑ cõcupiscentiã generata:
sicut eñ ab anima ade ip̃o adã peccãte in/
fecta fuit caro ade ⁊ effecta ꝓna ad libidi/
nẽ: sic caro seminata secũ trahens infectio
nẽ vitiat animas posteroꝝ. Ex quo patꝫ ꝙ
originale pctm̃ est in carne ⁊ in anima: sed
in carne materialiter ⁊ originaliter: in ani
ma vero formaliter ⁊ tanꝗ̃ ĩ subiecto. Di/
cit autẽ Inno. ꝙ originale peccatũ nõ ẽ fo/
mes nec ꝓnitas peccati: sed q̃dam aĩe ma/
cula fomiti annexa que delet̃ ĩ baptismo:
sed quia fomiti est annexa ideo fomes vel
illa ꝓnitas aliquãdo dicitur originale pec
catũ: ⁊ ẜm hoc intelligit̃ qd̃ ait Aug⁹. scꝫ
ꝙ originale peccatũ reatu transit in baptis
mo sed actu remanet: qꝛ macula que facit
hominẽ reũ eterne pene: transit vt de cete/
ro ratione peccati illius nõ sit astrict⁹ eter
ne pene: min⁹ tamẽ ꝓprie dicit̃ idẽ pecca/
tũ actu remanere: qua remanet ꝓnitas ex
qua surgũt actuales cõcupiscẽtie. Qꝛ si
q̃ritur: cũ xp̃s satisfecerit per passionẽ suã
ꝓ peccato primoꝝ ꝑentum ⁊ plene: ex quo
originale deriuat̃ ad posteros cur nõ fuit
sublatũ originale per mortem christi. Ad
hoc respõdet arch. de pe. di. j. c. serpens. ꝙ
cum Adã ⁊ Eua peccauerũt transgredien
do p̃ceptũ domini: oẽs eram⁹ in ip̃is origi
naliter vl' seminaliter: ⁊ ideo quodãmodo
omnes peccauim⁹ ip̃is peccantib⁹: sed in
christo cũ satisfecit ꝓ peccato p̃moꝝ parẽ/
tũ nõ eramus. ⁊ iõ ꝑ ip̃ius satisfactionẽ il/
lud pctm̃ sublatũ nõ fuit. Et si q̃rit̃ cur
originale pctm̃ imputet̃ anime: cũ illud tã
tũ ↄtrahat̃ ex carnis corruptiõe. Ad hoc
quidã dicunt ꝙ ideo: qꝛ aĩa cõdelectat̃ ip̃i
carni: ⁊ ideo illi etiã imputat̃. Melius ta/
men dici põt ꝙ ibi q̃dam digna retributio
notatur: prius enĩ peccauit aĩa p̃mi paren
tis ⁊ ita corrũpit ip̃am carnẽ: ⁊ ideo modo
corruptio carnis corrumpit aĩam. Secũ
do q̃ri potest vtrũ peccatũ originale fuerit
grauius alijs peccatis mortalib⁹: p̃sertim
cũ pena culpe ꝓporcionari debet: sed pctm̃
illud grauissime punitũ ẽ. Ad h̃ respondꝫ
Tho. scd̃a 2e. q. clxiij. ꝙ in peccato duplex
grauitas attẽdi põt. Una q̃dem ex ip̃a spe
cie peccati: sicut dicim⁹ adulteriũ grauius
eẽ peccatũ simplici fornicatione. Alia gra
uitas peccati est que attendit̃ ẜm aliquaꝫ
circũstantiã loci: tẽporis vel persone: h̃ pri
ma grauitas eẽntialior ⁊ p̃ncipalior ẽ pec/
cato: vnde ẜm eã magis pctm̃ dicit̃ graue
ꝗ̃ ẜm aliã. Dicendũ ẽ igit̃ ꝙ pctm̃ protho
parentis nõ fuit grauius oĩbus alijs pec/
catis humanis ẜm peccati speciẽ: qꝛ licꝫ su
ꝑbia ẜm gen⁹ suũ habeat quãdã excellen/
tiã inter alia peccata: maior tamẽ ẽ suꝑbia
qua quis deum negat vel blasphemat: ꝗ̃
suꝑbia qua quis inordinate diuinã simili/
tudinẽ appetit: qualis fuit suꝑbia primoꝝ
ꝑentũ: qui scꝫ sunt inordinate supra suam
mensurã appetierũt diuinã sil'itudineꝫ ꝗ̃/
tũ ad sciaꝫ bõi ⁊ mali sic̃ serpẽs eis sugges
sit: vt. s. ꝑ v̓tutẽ ꝓprie nature determĩaret
sibi q̃d eẽt bonũ ⁊ q̃d malũ: ⁊ vlteri⁹ ꝗ̃tuꝫ
ad ꝓpriã ptãtẽ oꝑandi: vt. s. v̓tute ꝓprie na
ture oꝑaret̃ ad beatitudinẽ ↄsequẽdã: ve/
rũtñ ẜm ↄditionẽ ꝑsonaꝝ peccantiũ habu
it illud pctm̃ maximã grauitatẽ ꝓpter ꝑ/
fectionẽ status ip̃oꝝ. vñ dicit Aug⁹. xiiij.
de ciui. dei. Magna fuit ĩ peccãdo iniq̃tas
vbi tãta fuit in nõ peccãdo facilitas: habe
bãt eñ p̃mi ꝑentes maximã ad nõ peccan/
di facilitatẽ: qꝛ nihil habebãt intrinsec⁹ qd̃
eos ad peccãdũ ĩpelleret ⁊ sugestionibus
diaboli sine oĩ difficultate resistere potuis/
sent: ⁊ sicut pctm̃ illud ẜm qd̃ fuit grauissi
mũ sed nõ simpliciter ac pene magnitudo
q̃ ↄsecuta ẽ ad illud p̃mũ peccatũ nõ corre/

iactura mortal pcti

respõdet pctõ fm quãtitatẽ ꝓprie speciei: sed inquãtũ fuit ex hoc interrupta primi status innocentia: qua subtracta deordinata est tota humana natura que tunc virtualiter erat in primis pentibus. Nam qꝛ primi parentes instituti fuerũt a deo: non q̃si quedã persone singulares: sed sicut q̃daꝫ pncipia totiꝰ hũnane nature ab eis in posteris deriuãde: simul cũ beneficio diuino ꝯseruante a morte ⁊ aliis defectibꝰ corpalibus ⁊ spũalibꝰ: ideo p eoꝝ pctm̃ tota hũana natura in posteros tali beneficio destituta: mortẽ ⁊ defectus multipharios ĩcurrit: insup ⁊ dãnationẽ eternã aĩe ⁊ corpis saltẽ quãtũ ad penã damni. Tertio queri põt de pctõ actuali mortali quãdo. s. peccatũ dicit' mortale ⁊ quãdo nõ. Ad hoc dicendũ q̃ pctm̃ mortale dupliciter cõtingit fieri. Primo p accidens sicut ꝯscientia erronea facit ibidẽ esse mortale pctm̃ vbi fm se nõ erat mortale pctm̃ vel etiã nullũ peccatũ: d qua ꝯscia erronea plura dixisse memini in sermonibꝰ de tribꝰ ptibꝰ penitẽtie in sermone secũdo de opibus misericordie spũalis. Uel etiã ꝯtingit ibidẽ esse mortale p accidens ꝓpter scãdalũ pusilloꝝ: qꝛ lꝫ nõ sit fm se malũ tñ hꝫ speciẽ mali: ⁊ de h̃ videbitur in sermone seq̃nti. Secũdo fieri põt aliq̃d pctm̃ mortale simplr ⁊ p se: ⁊ de hoc ẽ p̃ns q̃stio. Ad quã r̃ndet Tho. scda 2e. q. xxxv. q̃ pctm̃ ex hoc mortale dicitur qꝛ tollit spũalem vitã q̃ ẽ p charitatẽ: nã illud peccatum ex suo genere indicat' mortale q̃d fm ꝓpriã suã rõnem charitati ꝯriatur. Cõsiderandũ tñ ẽ in omnibꝰ peccatis q̃ sunt mortalia fm genꝰ suũ q̃ nõ sũt mortalia nisi quãdo suã pfectionẽ ꝯsequũtur: per consensum rationis: quia si fuerit tãtũ inchoatio peccati in sola sensualitate: non pertingens vsq̧ ad consensum rõnis: tunc ꝓpter imperfectionẽ actus est peccatũ veniale sicut in genere adulterii cõcupiscẽtia que consistit in sola sensualitate est peccatum veniale: sed cum peruenitur ad ꝯsensum rationis: tunc est mortale. Et idem dicendũ est de primis motibus ire vel inuidie que reperiunt' etiã q̃nq̧ in viris perfectis: ⁊ sũt peccata venialia: vt dicit Tho. ibidem. q. xxxvi. Quarto queri potest: vtrum peccatum veniale possit fieri mortale: presertim cum dicit Augustinꝰ expon̄es illud Jo. Qui incredulus est filio non videbit vitam: q̃ peccata minima id est venialia si negliguntur occidũt: nihil autẽ occidit spiritualiter nisi peccatum mortale. Ad hoc respõdet Tho. scda 2e. q. lxxxviii. q̃ peccatũ veniale fieri mortale: potest intelligi tripliciter. Uno modo sic q̃ idẽ actꝰ numero possit prius esse peccatũ veniale ⁊ postea mortale: ⁊ hoc fieri nõ potest: qꝛ peccatũ pncipaliter cõsistit in actu volũtatis sicut ⁊ quilibet actus moralis: vnde nõ dicitur vnꝰ actus moralis si volũtas mutet': q̃uis etiã actio fm naturã sit cõtinua. Si autem volũtas nõ mutet' nõ potest eẽ q̃ d veniali fiat mortale: quia peccatũ veniale ⁊ mortale sũt diuerse species peccati. Alio modo potest intelligi q̃ multa venialia cõstituant vnũ peccatum mortale: ⁊ hoc etiam fieri nõ potest: non enĩ omnia peccata venialia totius mundi possunt habere tãtuꝫ de reatu quantũ vnum peccatum mortale nec quidẽ ex parte durationis qꝛ mortale habet reatũ eterne pene: peccatũ autẽ veniale reatũ pene temporalis: nec etiã ex pte dãni: qꝛ mortale meret' carentiã visiõis diuine: cui nulla alia pena cõpari potest vt dicit Chryso. Nec deniq̧ ex pte pene sensus q̃tũ ad vermẽ cõscientie: licet forte q̃tũ ad penã ignis nõ sũt improportionabiles pene. Tertio modo potest intelligi sic: vt id q̃d est veniale ex genere suo: fiat aliquando mortale: ⁊ hoc quidem est possibile scꝫ inquãtũ ꝯstituit' ĩ eo finis: vl' inq̃tũ refertur ad mortale peccatuꝫ sicut ad finẽ: licet ecõtra mortale nõ potest fieri veniale: cuius ratio est: quia mortale ⁊ veniale differũt sicut pfectũ ⁊ ĩperfectũ in genere peccati: impfectum autẽ per aliquã additionem ad perfectionẽ venire potest: ⁊ sic veniale per hoc q̃ additur ei difformitas ptinens ad genus peccati mortalis: efficitur mortale: sic cũ q̃s dicit v̾bũ ociosuꝫ vt aliquã ĩcitet ad fornicationẽ: h̃ id q̃d ẽ perfectũ nõ põt fieri ĩpfectũ p additionẽ: ⁊ ideo pctm̃ mortale nõ fit veniale p id q̃ addit' ei aliqua deformitas ptinẽs ad aliq̃d genꝰ peccati venialis: potest tamẽ id q̃d ẽ ex genere mortale eẽ veniale ꝓpter impfectionẽ actus vt prius dictũ ẽ: vnde breuiter actus qui ẽ ex suo genere venialis quattuor modis fieri potest mortalis. Primo ex cõsciẽtia erronea: qꝛ q̃cquid fit ꝯ ꝯsciaꝫ edificat ad gehẽnã: si etiã fit ꝯ ꝯsciam erroneã: vt diffuse patet in sermone. ii. de operibꝰ misericordie spiritualis in li. de tribꝰ ptibꝰ penitẽtie. Et h̃ ẽ rõ: qꝛ cũ in pctõ duo sunt scꝫ auersio a bono incõmutabili: ⁊ conuersio

ad bonū cōmutabile: penes primū princi/
paliter iudicat̄ pctm̄: q2 illud est quasi for
male: ⁊ scōm quasi materiale. Hinc ē ꝙ q̄uis
nis leuare festucā de terra leue videat̄ vel
indifferēs: tamē quādo fit cōtra cōscienti/
am pctm̄ ē: q2 sp ītelligit̄ bonū īcōmutabi/
Al's creatore le: fitq3 auersio a peccatore. Secūdo ex cō/
placētia: dicit enim Aug9. ꝙ nullū pctm̄ ē
adeo veniale ꝙ nō fiat mortale dū placet.
Signū aūt cōplacentie mortale pctm̄ con/
stituētis est quādo tātū inheret tali venia
li ꝙ etiā nō dimitteret si mortale esset. Ter
tio ꝓinde ex quadā dispositione: q2 ꝑ fre/
quētē lapsum in venialia disponit̄ q̄s ad
mortale: ⁊ ꝓm hoc intelligit̄ illud Aug.
Vitasti grādia videas ne obruaris arena.
hoc em̄ dicit: quia sepe de pctis minut dū
nimis frequētant̄ deuenit̄ ad magna: sic
de modica scintilla quādoq3 surgit magn9
ignis: sic em̄ cōsuetudo venialiū cadere fa
cit ī mortale: ⁊ sic ꝯsuetudo iurādi cadere
fac in periuriū per occasionē: ⁊ ꝓm hūc sen
sum dicit̄: de pe. di. j. c. tres sunt: vbi sub/
ditur: Illa vtiq3 que humana fragilitate:
q̄uis parua tamē crebra surrepūt: si colle
cta circa nos fuerīt: ita nos grauabunt et
opprimēt sicut vnū aliqḋ grande peccatū.
Quid em̄ interest ad naufragiū: vtꝝ vno
grandi fluctu nauis operiat̄ ⁊ obruat̄: an
paulatim surrepēs aqua in sentinam ac ꝑ
negligētium culpā derelicta atq3 contem/
pta impleat nauē atq3 submergat. Quar/
to deniq3 ex ꝓgressu: q2 quādo insurgit ve
niale posset ꝓgredi ad mortale: nō q2 ipsū
veniale in substātia fieret mortale: sed q2
ex ipo occasionalit̄ fieret mortale: ꝑ ꝯsue/
tudinē em̄ semper cresceret ⁊ libido pecca/
ti ⁊ cōtemptus dei. Quinto q̄ri pōt: vtꝝ
ergo mortali debeat̄ pena infinita: preser/
tim cū dicit̄ Hiere. x. Corripe me dn̄e: ve/
rūtamē in iudicio ⁊ nō in furore tuo: ne for
te ad nihilū redigas me. Ira vero vel fu/
ror dei metaphorice vindictā diuine iusti/
cie significat: redigi autē in nihilū est pe/
na infinita: sicut ex nihilo aliq̄d facere vir
tutis est infinite. Ad h̄ dicēdum ꝓm Tho.
ꝑma 2e. q. lxxxvij. ꝙ pena ꝓportionat̄ pec
cato: in pctō autē duo sūt: quoꝝ vnum est
auersio ab incōmutabili bono qḋ est infi/
nitū bonū: ⁊ ex hac parte pctm̄ ē infinitū:
⁊ ideo ꝑ ꝯsequēs pctō debet̄ infinita pena
q2 tūc pctō correspōdet pena damni que ē
infinita: vtpote amissio boni īfiniti. s. dei.
Aliud autē qḋ ē ī pctō ē ad cōmutabile bo
nū inordinata cōuersio: ⁊ ex hac parte pec
catū ē finitū: tum q2 bonū illud cōmutabi
le finitū est: tū etiam q2 ipa cōuersio finita
ē: actus em̄ creature nō possunt esse infini
ti: ⁊ ex hoc pctō correspōdet pena sensus q̄
etiā est finita ꝓm quātitatē nō tamē ꝓm du
rationē: ⁊ hoc ꝓpter tria. Primo quia licz
pena pctō ꝓportionetur ꝓm acerbitatē: taz
in iudicio diuino q̄z humano: sicut Aug9.
dicit. xxj. de ciui. dei. In nullo tamē iudi/
cio requiritur ꝙ pena adequet̄ culpe ꝓm
durationē: sicut culpa adulterij vel homi/
cidij momētanea lōga punit̄ pena carcer
exilij vel etiam mortis: in qua morte nō cō
sideratur occisiōis mora: sed potius ꝙ au
fertur a societate viuentiū: ⁊ sic suo modo
repsentat eternitatē pene inflicte diuini/
tus. Secūdo quia duratio pene correspon
dere debet durationi culpe: culpa vero q̄/
tum ad actum licet nō duret eternalit̄: ta/
mē homo peccat in eterno suo: Dicit̄ eniz
quis in eterno suo peccare: nō solū ꝓm con
tinuationē actus in tota vita hominis du
rātis: sed quia ex hoc ꝙ finem in peccato
cōstituit: volūtatem habet in eternū peccā
di. Dicit em̄ Greg. in. ij. moral. ꝙ tales vo
luissent sine fine viuere: vt sine fine potuis
sent ī iniquitatib9 permanere: ⁊ ideo iustū
est ꝓm Grego. ꝙ qui ī suo eterno peccat cō
tra deū: in eterno dei puniat̄. Tertio vero
quia duratio pene correspōdet durationi
culpe: nō quidem proprie ex parte actus q̄
temporalis est: sed ex parte macule que re/
manet nisi ꝑ penitentiā deleat̄: qua durā/
te remanet etiā reatus pene. Perseuerat
autē macula donec volūtas ecōuerso se a/
uertens a bono cōmutabili ad incōmuta/
bile bonū se cōuertat: ꝙ si qḋ absit ī auer/
sione tali moriat̄: tunc in auersiōe ꝑpetua
reprobat9 obstinat̄: ac perꝯsequēs punit̄.
Dicit em̄ Tho. sup. iiij. di. xxj. ꝙ in illis q̄
damnant̄ nō potest aliqua culpa dimitti:
nec aliquis reatus tolli: cū charitate care/
ant per quā ⁊ culpa purgat̄ ⁊ reatus tolli/
tur: ⁊ quia deus nec veniale pctm̄ dimittit
sine mortali: ideo venialia pctā mortali cō
iuncta puniunt̄ etiam in damnatis eterna
liter: etiam quātūcūq3 minima fuerīt: etiā
si ante pctm̄ mortale dimissū fuisset venia/
le quantū ad culpam manente reatu. Ho/
rū ratio est: quia tria requirunt̄ ad purga
tionē culpe vel reatus in futuro scz gratia
pena ⁊ voluntas: nam gratia habens ad/
iutorium pene ⁊ cōsonantiam voluntatis:

potens ē purgare culpā ⁊ peccati scoriam: sed in dānatis nō ē gra: ⁊ eoꝝ voluntas ē in malo firmata: ⁊ sic pena culpā purgare nō potest.

De scandalo tam actiuo ꝙ passiuo quādo est peccatum mortale. quando veniale. ⁊ quando nullū: Sermo VII

Non occides Exo. xx. Secūdo ꝓsequendo de homicidio spirituali ipsius anime qȝ facto cōmittit̄ in proximo scʒ per scādalū pusilloꝝ. Primo queri potest de scandalo quo spirituale perpetrat̄ homicidium: vtrū diffiniatur esse dictū vel factū minus rectū prebens occasionē ruine: ⁊ videt̄ ꝙ nō: quia cū inter actus ꝟtuosos vl̄ rectos vnus sit rectior vel virtuosior altero: illud solū videt̄ nō minus rectū esse qȝ ē rectissimū: ⁊ sic sequeret̄ ꝙ omnis actus virtuosus p̄ter optimū esset scandalum. Ad hoc respōdet sanct⁹ Tho. scōa 2ᵉ. q. xliij. ꝙ sicut dicit Hiero. super illud Matth. xv. qȝ grece scandalon dicit̄. Nos offensionē vl̄ ruinā ⁊ impensionē pedis possum⁹ dicere Cōtingit em̄ qn̄qꝫ ꝙ aliquis obex ponit̄ alicui in via corporali: cui īpingens disponitur ad ruinā: ⁊ talis obex dicitur scādalum: ⁊ similiter in ꝓcessu vie spūalis cōtingit aliquē disponi ad ruinā spūalem: p dictū vl̄ factū alterius inq̄tuʒ. s. aliquis ammonitione sua vl̄ inductiōe aut exēplo alterū trahit ad peccādū: ⁊ hoc ꝓprie dicit̄ scandalū: nihil aūt ēm ꝓpriā rationē disponit ad spūalem ruinā nisi qȝ habet aliquē defectū rectitudinis: qꝛ id qȝ est pfecte rectū: magis munit hominē contra casum ꝙ ad ruinā inducat: ⁊ iō cōuenienter dicit̄ qȝ dictū vl̄ factū min⁹ rectū p̄bens occasionē ruine sit scādalū: nō cogitatū vl̄ affectatū: qꝛ hoc latet in corde nec alteri ꝓponitur vt obex ad ruinā disponēs. Porro minus rectū nō dicit̄ hic qȝ ab aliquo alio supat̄ in rectitudine: sed qȝ habet aliquē rectitudinis defectuʒ: eo qȝ est ēm se malū: sicut peccata: vl habet speciē mali: sicut cū aliquis recūbit in idolo q̄uis enim ēm se nō sit pctm̄ si qs hoc nō faciat intentione corrupta: tamē qꝛ hʒ speciē quādam vl̄ silitudinē veneratiōis idoli: pōt alteri p̄bere occasionē ruine: ideo monet apl's. j. Thessa. v. Ab oī spē mala abstinete vos. Hinc cōuenienter dr̄ min⁹ rectū vt cōphēdant̄ tā illa q̄ sunt ēm se pctā: ꝙ illa q̄ hn̄t speciē mali. Notandū tamē qȝ dictū vl̄ factū vnius potest alteri esse causa peccandi dupliciter. Uno modo p se quādo qs suo malo verbo vel facto intēdit aliū ad peccādū inducere: vl̄ si ipe hoc nō intēdat tamē ipm factū est tale ꝙ de sui rōne habet vt sit inductiuū ad peccādū: puta qꝛ publice facit pctm̄: vl̄ qȝ habet similitudinē peccati ⁊ tunc qui facit huiusmodi actū ꝓprie dat occasionē ruine: ⁊ vocat̄ scandalū actiuū: eo ꝙ agens dat legitimā occasionē ruine: qȝ sonat cām impfectā aliqualit̄ ducens ad ruinā: ⁊ ꝓpter hoc nō dicit̄: dans cām ruine: qꝛ nihil pōt homini sufficiēs esse cā peccati qȝ ē spūalis ruina nisi ꝓpria volūtas. Secūdo mō p accidēs pōt alteri eē cā peccādi: qn̄ scʒ p̄ter intentionē operantis: ⁊ etiā p̄ter cōditionē opis aliquis male dispositus ex hmōi opere inducit̄ ad peccādū: puta cū aliqs inuidet bonis alioꝛuʒ: ⁊ tunc ille qui facit hmōi actū rectū: nō dat occasionē quantū in se est: sed alius sumit occasionē ēm illud ad Roma. vij. Occasione autē accepta p mandatū peccatū opatū ē in me oēm ꝯcupiscētiā: sine lege em̄ mortuū erat pctm̄ ⁊c. ⁊ hoc dicit̄ ꝓprie scādalū passiuū qȝ fit sine actiuo: qꝛ ille q̄ recte agit quātū ē de se: nō dat occasioneʒ ruine quā alter patit̄: sicut frequēter cōtingit in suspiciosis ⁊ temerarie iudicātibus: qn̄qꝫ etiā cōtingit ꝙ ⁊ sit simul scandalū actiuū in vno ⁊ passiuū in alio: puta cuʒ ad inductionem vnius peccat alius quandoqꝫ deniqꝫ ē scādalū actiuū sine passiuo: puta cuʒ aliquis aliū inducit ad peccādū verbo vl̄ facto sed alter nō ꝯsentit. Deinde secundo queri potest: vtrū scādalū sit peccatuʒ: preseritim cum omne peccatū sit voluntarium: adeo ꝙ si nō esset voluntariū nō esseʒ peccatum: peccata nāqꝫ nō veniūt ex necessitate: sed scandalū venit ex necessitate: dicente domino Matth. xviij. Necesse est vt veniant scandala. Ad hoc respōdet Tho. vbi s̄. ꝙ scandalū actiuū semper ē peccatū in eo qui scandalizat: quia vl̄ ipm op⁹ qȝ facit est peccacū: vel etiam si habeat speciem peccati dimittendum est ꝓpter ꝓximi charitatē ex qua tenet̄ vnusquisqꝫ ꝓuidere ꝓximi sui saluti: ⁊ sic q̄ nō dimittit agit contra charitatē: potest tamē esse sine peccato illius qui scādalizatur. i. occasionem

habet ruine. Silr scãdalũ passiuũ semꝑ est
pctm̃ in eo qui scãdalizatᷣ .i. occasionẽ reci
pit ruine: qꝛ nõ scãdalizatᷣ nisi inquantum
aliqualiter ruit spũali ruina que est pctm̃.
Potest tamẽ scãdalũ passiuũ esse sine pec/
cato eius ex cuiꝰ facto aliquis scãdalizatᷣ:
sicut cũ scãdalizatᷣ de his q̃ aliꝰ benefecit.
Qꝛ aũt dicitᷣ necesse ẽ vt veniant scãdala:
subintelligitᷣ ꝭm cõditionẽ hominũ: qꝛ si/
bi a pctĩs nõ cauẽt: sicut si medicꝰ videns
aliquos indebita dieta vtẽtes dicat: Ne/
cesse ẽ tales infirmari: qđ intelligendũ est
sub hac cõditiõe: si dietã nõ mutẽt: ꝛ simili
ter necesse ẽ euenire scandala si hoĩes con/
uersation ẽ malã nõ mutẽt: vl necesse ẽ eue
nire scãdala necessitate finis: qꝛ vtilia sũt
ad hoc ꝙ qui probati sunt manifesti fiãt.

B Ad maiorẽ euidentiã sciẽdũ ꝙ scãdalũ
tã actiuũ q̃ȝ passiuũ quãdoqȝ põt eẽ venia
le ꝛ quãdoqȝ mortale. naȝ scandalũ actiuũ
duplex ẽ scȝ ꝑ se ꝛ ꝑ accidẽs. Per se q̃dem
dicitᷣ quãdo intẽdit ĩducere aliũ ad peccã
dũ: si ergo intẽdit ducere ꝓximũ ad peccã
dũ venialitᷣ ꝑ actũ peccati venialis: est ve/
niale pctm̃ sed graue: vt cũ quis aliũ indu
cit ad dicẽdum mendaciũ officiosũ vl ioco
sũ: sicut ꝯtingit quotidie in familia domꝰ
q̃ inducitᷣ ad negãdũ dominũ vel dominã
esse in domo vel filia. Si ꝟo ꝑ actũ peccati
venialis intẽdit aliũ inducere ad mortale
pctm̃: tunc ille actus qui ꝭm se ẽ venialis
fieret mortalis ex intẽtiõe: sicut frequẽter
euenit in diuersis indicijs venerijs vt ĩ nu
tibꝰ: affatibꝰ: osculis: amplexibꝰ ꝛ silibus
que in genere suo venialia sũt si intentiõe
simplici fierẽt vel etiã nulla pctã: ꝫ si libi/
dinose fiunt vl ad ꝓuocãdũ fedũ amorem
vl ꝯcupiscẽtiã in alio: tũc mortalia iudicã/
tur ex intentiõe: qꝛ ad cõpletionẽ mali suf/
ficit intẽtio mala: vt dicit Tho. in. iiij. imo
qđ ẽ ꝑ se bonũ facit intentio praua malũ ꝛ
dãnabile: vt ptȝ. j. q. j. c. marchion. §. vide
ꝙtũ bonũ ẽ charitas. Qꝛ si intẽdit aliũ in
ducere ad peccandũ venialiter ꝑ actũ pctĩ
mortalis: peccat mortalr ex duplici via. Si
deniqȝ intẽdit aliũ inducere ad peccãdum
mortaliter ꝑ actũ pctĩ mortalis: est morta/
le grauissimũ: vtpote ex oĩ parte aggraua/
tũ ex opere: intentione ꝛ ex scãdalo: vñ de
hmõi dicitᷣ Matth. xviij. Qui scandaliza/
uerit vnũ de pusillis istis q̃ in me credunt
expedit ei vt suspẽdatᷣ mola asinaria ĩ col/
lo eius ꝛ demergatᷣ in ꝓfundo maris. Se/
cũdo vero dicitᷣ scãdalũ ꝑ accidẽs quãdo
scȝ aliter scandalizantᷣ preter intentionem
agentis: qꝛ nõ intẽdit facto vel verbo dare
alteri occasionẽ ruine: ꝫ solũ sue satisface/
re volũtati: ꝛ factum ꝭm se disponit ad ali
quã ruinã spũalem: ꝛ hoc quãdoqȝ ẽ pctm̃
veniale: puta cũ aliquis actũ pctĩ venialis
cõmittit: vel actũ qui nõ est ꝭm se malus: ꝫ
habet speciẽ mali cũ aliqua leui indiscreti
one quo scandalo etiã infirmi ꝛ imperfecti
scandalizantur. Exemplũ habemꝰ in Pe/
tro de quo dicit Paulus ad Gal. ij. Cũ vi
dissem ꝙ nõ recte ambularent ad veritatẽ
euãgelij dixi cephe corã omnibꝰ. Si tu cuȝ
iudeus sis: gentiliter ꝛ nõ iudaice viuis:
quõ gentes cogis iudaizare: vnde Petrꝰ
in hoc peccauit ꝛ repꝫensibilis fuit ꝭm sẽ
tentiã pauli ꝛ Augu. subtrahẽs se a genti
bus vt vitaret scãdalũ iudeoꝝ quia hoc in
caute aliqualitᷣ faciebat: ita ꝙ ex hoc gen/
tiles cõuersi ad fidẽ scãdalizabantᷣ: ꝛ hoc
ex eoꝝ imperfectiõe: qꝛ factũ petri nõ erat
tam graue ꝙ inde merito possint alij scan/
dalizari. Quãdoqȝ ꝟo scãdalum est pctm̃
mortale: vel qꝛ cõmittit actũ peccati morta
lis: vl qꝛ ꝯtemnit salutẽ ꝓximi: cũ ꝓ ea cõ/
seruãda nõ ꝑtermittat aliquis facere qđ si
bi libuerit etiã si in se nõ sit pctm̃. Exempli
cã. Cõtingit quẽpiam ab actu quidẽ pecca
ti cessare: ꝫ tamẽ pusilloꝝ scandalũ nõ eui/
tare: vtpote qꝛ remanet cũ illa in castitate
quã prius tenuit in fornicatiõe: aut occul/
te recipit in vxorẽ quã in manifesto habu/
it ꝯcubinã: ꝛ de similibus idẽ ẽ iudiciũ: in
quibꝰ cauetᷣ actuale pctm̃ sed nõ ãmouetᷣ
pusillorũ scandalũ: ꝛ sic remanet in morta/
le ꝑcipiciũ: iuxta illud. j. Coꝝ. viij. Si autẽ
peccãtes in fratres ꝛ ꝑcutiẽtes ꝯsciam eo/
rũ infirmã in christũ pctĩs: q̃propter si esca
scãdalizat fratrẽ meũ: nõ mãducabo carnẽ
ineternũ ne fratrẽ meũ scãdalizem: in qui/
bus verbis ostendit Paulus ꝙ solũ pro/
pter scandalũ pusilloꝝ carnes idolis ĩmo
late nõ debẽt comedi. Nimirũ qꝛ spẽs ma/
li infirmis plurimũ nocet ꝛ occidit eorum
animas ꝓ quibus christus mortuꝰ ẽ: quid
ergo putas meretᷣ pctm̃ notoriũ vtiqȝ mul
tomagis ẽ puniẽdũ nõ solũ in futuro ꝫ eti/
am in pñti: vt ptȝ. xxiij. q. v. cũ quisqȝ. ꝛ vt
dicit Grego. in registro. Peccata manife/
sta nõ sũt occulta correctiõe purgãda: ꝫ pa
lam sunt arguẽdi q̃ palã nocẽt: vt dũ aper/
ta obiurgatione sanantᷣ: hi q̃ eos imitãdo
deliq̃rant corrigantᷣ: ꝙ si ex h̃ nõ emẽdã
tur ab ouili christi sunt eijciendi: iuxta illđ

opere
intentione
& scandalo

xxiiij.q.iij.c.resecãde sũt putride carnes ⁊
scabiosa ouis a caulis repellenda: ne tota
domus massa corpus ⁊ pecora ardeat: cor/
rũpatur: putrescat: intereãt. Arrius ĩ ale/
xandria vna scintilla fuit: ꝫ quia nõ statim
oppressus est: totuꝫ orbẽ eiꝰ flãma popula/
ta est: hoc ibi. Hinc etiã plerũqꝫ plura pec/
cata notoria sequi solent plage generales:
vnde.xlv.di.c.ꝫ illud nõ occiose transcur/
rendũ est: ꝙ vno peccãte ira dei sup omnẽ
populum venit: ⁊ exemplificat.j.q.iiij.c.
eccl'ia.d pctõ Achan vt Josue.vij. De pec/
cato egyptiorum ꝑ quo.x.plagas recepe/
runt: vt Exo.ix.x.⁊.xj. De peccato quoqꝫ
filiorũ Hely ꝑ quo populus ⁊ archa tradi
ti sunt in manus philistinoruꝫ ⁊c. Deniqꝫ
causã subiungit in dicto.c.sed illud dicẽs:
Que ẽ ista misericordia vni parcere ⁊ om/
nes in discrimẽ adducere: pollui' enim ex
vno peccatore populꝰ sicut ex vna oue mor
bida totus grex inficitur: sic enim vno vl'
fornicãte vel aliud q̃cunqꝫ scelus cõmit/
tente plebs vniuersa polluitur: hec ibi.
Quotq̃t autẽ illius exemplo ad imitatio/
nem inducũtur: tot animaꝝ occisarũ reus
corã deo cõuincitur: quas peremit veneno
praui exempli: ⁊ si nullus inde sequa' ani
marum: interitus tamẽ ſm Hiero.iudiciũ
patietur eternũ: quia venenum obtulit si
fuisset qui biberet. In his ergo notorijs
peccatoribus qui scandalo suo gregẽ vni/
uersum inficiunt duo sũt obseruãda. Pri/
mũ ẽ seuera ⁊ quottidiana ab omnibꝰ cor/
rectio: ⁊ in hoc nulli parcendum ẽ nec pre/
lato nec seniori: vñ dicitur.ij.q.vij.c.paulꝰ
dicit.s.j.Timo.iiij. Seniorẽ ne increpaue/
ris: sed hec eius regula tũc est seruãda: cũ
culpa seniorum suo exemplo nõ trahit ad
interitũ corda iunioꝝ: vbi aũt senior iuue/
nibus exemplũ ad interitum prebet: ibi di
stricta increpatione feriendus est: hoc ibi
⁊.xj.q.iij.c.p̃cipue: vbi dici': deteriꝰ quip
pe in populis prelati delinquunt: ac ꝑ hoc
crudelius ꝙ ceteri puniun'. Sequitur: qr
si peruersa inquã perpetrant: tot mortibꝰ
digni sunt: quot ad subditos suos perditi
onis exempla transmittunt. Secundum ẽ
eorum qui correpti obedire contemnunt:
ex cõmuni christianorum cõuersatione per
censurã ecclesiasticã eiectio: vt pꝫ.xxiiij.q.
iij.c.tã sacerdos ꝙꝫ reliqui omnes fideles
sũmã debẽt habere cura de his q̃ pereũt:
quatenꝰ eoꝝ redargutõe aut corrigan' de
pctis: aut si incorrigibiles apparuerĩt ab
eccl'ia segregen' scꝫ ꝑ excõicationẽ: nam ꝑ
quolibet mortali manifesto debẽt quis ex
cõicari: si aliter nõ vellet corrigi: vt pꝫ.xj.
q.iij.c.nemo ep̃orũ: exemplũ de ver.sig.c.
ex pte. Qr si fuerit excõicatus nõ solũ nõ ẽ
illi cõicandũ: ꝫ nec illis qui talibus excom
municatis cõicant: vt.xj.q.iij.c.rogo ⁊ mo
neo ne cuiqꝫ sacerdoti suprascripto maxio
cõicãti ꝯtra animã suã quisqꝫ vestrũ cõmu
nicare p̃sumat: glo. hoc verbum rogo ꝫ p̃/
ceptiue poni': monemus enĩ quos habe/
mus caros.⁊.c.sequẽti cũ glo. Rõ huius ẽ
qr vt dici' ibidẽ.c.oẽs christiani qui a sa/
cerdotibus excõican' sathane traduntur
quõ scꝫ qr extra eccl'iam ẽ diabolus sicut ĩ
eccl'ia ẽ christꝰ: ac ꝑ hoc quasi diabolo tra/
ditur q̃ ab eccl'iastica cõmuniõe remoue':
vnde illos quos tũc apl's sathane traditos
p̃dicat.s.j.Coꝝ.v. Excõicatos a se eẽ demõ
strat.⁊.c.nihil sic formidare dꝫ xpianꝰ ⁊c.
vide. Si vo tales negligẽtie p̃latoꝝ ꝑ cen
suram nõ artan' ad emendationẽ: tamen
sũmopere sũt vitandi: iuxta illud: si eccle/
siã nõ audierit sit tibi sic̃ ethnicꝰ ⁊ publi/
canus: ⁊ paulus.j.Coꝝ.v.p̃cepit dicens:
Scripsi vobis ne ꝯmisceamĩ fornicarijs:
glo. id ẽ cũ crimĩosis generali' q̃ fornicã'
a deo: nõ vtiqꝫ fornicarijs huius mundi.s.
tm̃: vnde subdit magis distincte si q̃s fra'
noĩatur.i.christianꝰ ⁊ est fornicator scꝫ ma
nifestꝰ aut auarꝰ.s.publice ꝑ vsurã ⁊ rapi/
nã auariciã suã oñdens: aut maledicus.i.
blasphemator aut detractor assiduus: aut
ebriosus.i.ebrietati assuetꝰ: cũ hmõi nec ci
bũ sumere: q̃diu.s.ĩ his p̃seuerãt vt sic cõ/
fundan' ⁊ emenden': alioq̃n q̃ familiare
cũ eis frequẽtat ꝯsortiũ: pctõꝝ eorũdẽ assu
mit ꝑticipiũ. Et iõ dictũ ẽ iosephat regi iu/
de.iij. Regũ vlti. Impio prebes auxilium
⁊ his q̃ dominũ oderũt amicitiã iungeris:
idcirco iram domini merebaris.s.ex rigo/
re iusticie. Secundo de scãdalo passiuo sci
endũ ꝙ scãdalũ passiuũ importans impa/
cationẽ quãdã ꝑ quã aliquis disponi' ad
ruinã: qñqꝫ põt eẽ veniale: puta cuꝫ aliq̃s
ex inordinato dicto vl' facto alteriꝰ mone'
motu venialis peccati: sicut frequẽter con
tingit in suspitiõibus: qñqꝫ vero est pctm̃
mortale: puta cũ aliquis ex inordinato fa/
cto vl' dicto alteriꝰ procedit vsqꝫ ad morta/
le pctm̃.s. vl' imitando pctm̃ mortale ab ali
is perpetratũ: vel temerarie iudicando id
q̃d ſm eius iudiciũ videtur hr̃e spẽm pctĩ
mortalis. Porro de suspitiõe ⁊ temerario

iudicio dicta sufficiāt in sermonib⁹ domi/
nicalibus dñica.iij.post penthecostē. Hic
queri pōt: vtrū bona spiritualia sint ꝓpter
scandalū ꝑtermittēda sicut sentire videt̄
Hiero.di.ꝙ dimittēdū est ꝓpter scādalum
omne qḋ potest ꝑtermitti salua triplici veri
tate scʒ vite:iusticie:ꝛ doctrine:sed imple/
tio cōsilioꝝ multotiēs ꝑtermitti potest sal/
ua triplici veritate ꝑdicta:que tamē ꝯsilia
sunt maxima inter opa spiritualia: alioq̄n
peccarent oēs qui ꝑtermittunt. Ad hoc re
spōdet Tho.vbi.s.ꝙ in spūalibus bonis
distinguendū est:nā quedā horum sunt de
necessitate salutis que ꝑtermitti nō possūt
sine peccato mortali : nullus autē peccare
debet mortaliter nec venialiter vt alterius
pctm̄ impediat:q: ꝭm ordinē charitatꝭ pl⁹
diligere debet salutē ꝓpriā q̄ȝ alienā:ꝛ idō
talia nō debēt ꝑtermitti ꝓpter scandalum.
Exempli grā: qn̄qȝ cōsilioꝝ obseruatio et
operū misericordie impletio sūt de necessi/
tate salutis in his qui iā vouerūt consilia
ꝛ in his quib⁹ ex debito īminet defectibus
alioꝝ subuenire:vel in tēporalib⁹ vt pascē
do esurientē:vel in spiritualibus vt doce/
re ignorantem:siue hmōi fiant debita pro/
pter iniunctū officiū:vt patet in ꝑlatis si/
ue ꝓpter necessitatē indigentis :ꝛ tūc non
sūt ꝑtermittenda ꝓpter scandalū :q: tunc
sunt de necessitate salutis. In his vero spi
ritualib⁹ q̄ nō sunt de necessitate salutꝭ:ne
qȝ ꝑ se neqȝ ꝑ accidens: videt̄ distinguēdū
q: scandalū qḋ ex eis orit̄ qn̄qȝ ꝓcedit ex
malicia scʒ aliqui volūt īpedire huiusmo/
di spiritualia bona cōcitando scādala:ꝛ h̄
est scandalū phariseoꝝ qui de doctrina do
mini scādalizabant̄ :qḋ domin⁹ docet esse
ꝯtēnendū Matth.xv. dicēs: Sinite illos
ceci sunt ꝛc̄. Uerūtamē circa doctrinā duo
sūt ꝯsideranda.s.veritas que docet̄ ꝛ illa
ē de necessitate salutis:vt scʒ ꝯtrariū veri/
tati nō doceat:ꝛ ideo ꝓpter nullū scanda/
lum qḋ sequi videatur debet ꝑtermissa ve
ritate falsitatē docere. Secūdū est ip̄e act⁹
docēdi qui cōputatur īter elemosynas spi
rituales:ꝛ ideo eadē ratio est de doctrina
sicut de alijs operibus misericordie vt iaʒ
dictū ē:vt sic veritatem ꝭm congruentiam
temporis et ꝑsonaꝝ ꝓponat ille cui incū/
bit docendi officium:sicut idem ē iudiciū
de correctione fraterna ad quā magis ob/
ligantur superiores q̄ȝ pares. Sed quomo
modo obligant̄ :patet in alio sermone de
tribus partibus penitētie. Quādoqȝ ve/
ro scandalū ꝓcedit ex infirmitate vꝉ igno
rantia ꝛ huiusmodi dicitur scādalum pu/
silloꝝ ꝓpter qḋ sunt spiritualia opera vel
occultanda vel etiam interdum differēda:
vbi periculum nō imminet:quousqȝ reddi
ta rōne huiusmodi scandalum cesset: si ta/
mē post redditā rōnem scandalū duret:iā
videtur esse ex malicia:ꝛ sic ꝓpter ip̄m nō
sunt huiusmodi bona spiritualia dimittē/
da. Ad laudem dei omnipotētis.

De homicidio quod fit per de/ tractionē qua plurimos occidunt spiritualiter vꝉ corporaliter exem plo diaboli qui christo detraxit ex supbia: iuidia ꝛ malicia. Ser. VIII

On occides Exo.

n xx. Processu cōgruo iam de secū
do modo ꝓximū occidendi breui
ter ꝓsequamur:qḋ scʒ fit lingua vel nutu
sic eñ secūdo modo ꝑceptum hoc exponi
potest. Non occides.i. vel verbo vꝉ nutu
ꝑficies:quo vita ꝓximi vꝉ tua corꝑalis vꝉ
spiritualis iniuste perimat̄ vel detrimētū
patiat̄. Q: aūt v̄bo sic̄ facto q̄s occidat
pʒ de pe.di.j.vbi d̄r.c.homicidioꝝ v̄o tria A
genera eē dicebat beat⁹ petr⁹:ꝛ penā eoꝝ
parilē fore dicebat:sic̄ eñ homicidas īter/
fectores fratrū :ita detractores eoꝝ eosqȝ
odiētes hoīcidas eē manifestabat: q: ꝛ q̄
occidit: ꝛ qui odit fratrē suuʒ ꝛ qui ei de/
trahit ꝑiter homicide eē demōstrāt̄. Et ite
rum illud. Noli putare te non esse homici
dam quando fratri tuo male persuades :
si fratri tuo mali persuades occidis : et vt
scias q: occidis:audi.ps̄. Filij hominū dē
tes eoꝝ arma ꝛ sagitta ꝛ ligua eoꝝ gladi⁹
acutus. Hoc igit̄ homicidiū tā corꝑale q̄ȝ
spūale multipharie multisqȝ modis ꝑficit̄
ꝑcipiēdo:ꝯsulēdo:suadēdo :adulādo :ad
pctm̄ alliciēdo:ad irā ꝓuocādo:decipiēdo
falsitatē ingerēdo:ī ꝑdicatiōib⁹ :ꝯfessioni
bus ꝯsilijs ꝛ silib⁹:ꝭ q: de singulis ī locis
inferi⁹ videbit̄ :ꝑcipue in septimo ꝑcepto
vbi agit̄ de nouē pctīs alienis: idō ꝓ nunc
grā breuitatꝭ supsedeo. Solū aūt h̄ duo sta
tui ꝓsequēda.s.de iniusta occisione que fit
ꝑ detractionē:ꝛ de iusta occisiōe q̄ fit ꝑ cen
surā eccl'iasticā tā iuris q̄ȝ iudicis. Quā/
tū igitur ad primū sciēdū ē ꝙ maledicta de
tractio ꝑmo sumpsit exordiū a diabolo ex
trib⁹.s.ex supbia in celo:ex inuidia in pa/

radiso: et ex malicia vel crudelitate in terra. Maz quatū ad primū diabolus elatus in supbiam in celo: celsitudinē filij dei per ppriam subiectionē sustinere non potuit: sed illi similis esse voluit: dicit enī Bonauētura sup scōz di. v. q̄ primū peccatū diaboli in celo fuit supbia psumptionis et tumoris: statim enī vt vidit suam pulchritudinē psumpsit magna de se: vnde Augu. xj. sup Gen. ad litterā dicit. Factus cuz tumore a luce veritatis se auertit supbia tumidus et pprie potestatis delectatiōe corruptus: sed hoc peccatum fuit consūmatū supbia ambitiōis: quia psumens de se appetijt quod oīno supra se fuit: et ad qō peruenire non potuit: nam diabolus naturalium suoz cōsiderans strennuitatē et excellentiam et pexcellentiam: voluit pesse et requiescere sua auctoritate: hoc est sine meritis et sine ministerio: cum tamē se nouerat factum ad acquirendū eternam beatitudinem p merita et ministeria: et hec ambitio excecauit oculos eius vnde Bern. de gradibus humilitatis loquens ad diabolū inter alia dicit. Uelim curiosius o curiose intentionem tue curiositatis inquirere: ponam inquit sedem meā ad aquilonem: nec aquilonem hūc corporalē nec sedem hanc cum sis spiritus intelligo materialem: puto autem per aquilonem reprobādos homines et spūs designatos fuisse: p sedē potestatem in illos quos vtiq̄ in psentia dei quāto ei vicinior tanto ceteris pspicatior puidens: nullo sapientie radio chorušcantes: nullo spūs amore feruentes: velut vacuū reperis locum: affectasti sup illos dominiū: quos quadā astucie tue claritate pfunderes: tue malicie estibus inflāmares: vt quomodo altissim⁹ sua sapientia ac bonitate omnib⁹ filijs obedientie perat: sic et tu sup oēs filios supbie pstitut⁹ tua eos astuta malicia ac maliciosa astutia regeres p qō altissimo similis esses sed miror cum in psentia dei tuuz puideris principatum cur non et in eadē puidisti pcipicium: nam si puidisti que fuit insania: q̄ cum tāta miseria cuperes pncipatuz: mallens miser pesse q̄ feliciter subesse: sed credibilius ē q̄ non puidisti: vel q̄ dei bonitatē attēdens in corde tuo dixisti non requiret: vel quia viso principatu statim in oculo supbie trabes excreuit: que īterposita casum videre non potuit: sic Joseph cum suaz puidisset exaltationē non tamē puidit sui venditionem: hec ille: dicit enī Apoc. xij. q̄ draco ille magnus et rufus. id ē sanguinolētus: cauda sua trahebat tertiā partē stellaz: et misit eas in terram: p caudā autē circūuenītia et malicia diaboli signat: qbus dei filio detrahēs traxit ad imitationē sui tertiam ptem angeloz: vt subiectos haberet quib⁹ pesset: nam vna pars angeloz oīno rebellis ei fuit: altera vero titubauit: sed tandē ei⁹ detractioni restitit: tertia deniq̄ pars detractori lucifero adherendo psensit: et hanc detrahēdo tanq̄ pncipes tenebrarū ad terram misit: et sic vt etiam dicit Bonauen. vbi s̄: supbie peccatum in affectu inuidie et odij ppetua et pfecta auersione fuit cōfirmatū: nam ex quo non potuit obtinere quod petijt: iđo inuidere cepit et affectu odij cōtraire: et in hoc cōfirmat⁹ est in malo: quia hoc ipm oīno a deo sepauit: vnde in hmōi plis generatione pfirmata est supbia: et lucifer diabolus dictus ē q̄si deorsum fluens: diabolus enī supbus nō valens ascēdere: sed cōpulsus descēderet: odit deū iustum: et inuidet excellentie ei⁹: minores autē angeli lucifero ppterea adheserunt: quia cōsiderātes naturaliū suorum strēnuitatē et excellentiā esse minorē: non sunt ausi tm̄ appetere: s̄ voluerūt sub vmbra illius requiescere: ita q̄ nō ministrarent: sed quadā sub illo potirent voluntaria libertate: quā s̄ diuino dominio timebant adipisci se nō posse: cognouerūt enī se factos ad pfruēdū quiet beatitudinē: et acquirendū p merita et ministeria: in h̄ ergo supbierunt: q̄ sine meritis voluerūt esse beati: et sine ministerio quiescere: ac sine limite ppriā volūtatē implere. Mūc autē ad scōm diabolus eiectus de celo: puidensq̄ rationabilē creaturā ad locū vñ exciderat assumēdam: agnoscens insup filium dei incarnandū: inuidiam quā cōcepit in celo: peperit in terrestri paradiso: super illud enī Jone. ij. Propt me orta est h̄ tēpestas: dicit Alexā. de hal. in. iij. suo: h̄ ipm exponēs de filio dei: q̄ lucifer puidit rationalem creaturā assumendā in vnitate psone filij dei: vidit et inuidit: cecidit et temptauit: eiusq̄ inuidia mors introiuit ī orbem terraz. Inuidia nanq̄ cōmouit eū ad temptandū hominē: cuius felicitati inuidebat: vt p peccatū demereret humana natura assumptionē et vnibilitatē ad deū: non enī suffecit pestifero detractori detractionem diffundere ptra christū in celo in B

angelica natura: sed etiam sue detractiõis
virus diffundere conatus est in paradiso
ĩ humana natura: dicit̃ enĩ Gen̄. iij. ꝙ ser/
pens erat callidioꝛ cũctis animãtibus: et
accessit ad Euã: domino detractur⁹ cuȝ tri
plici lingua venenũ effundẽs sicut serpẽs
ꝓpter velocitatẽ motus lingne: tres ling/
uas habere credit̃. Prima fuit ligua ma/
liciose intentionis fallendi eam cum inq̄si
uit: cur p̄cepit vobis deus vt nõ comede/
retis ex omni lingno paradisi: exteri⁹ q̄si
nescius quesiuit: iterius quasi versipellis
venenũ infudit: mulier enĩ iam venenum
sentiens ꝛ in fide vacillans: detractori re/
spondit: ne forte moriamur: sentiẽs igit̃ il
lam dubitantẽ: mendaciũ cumulat vt illã
decipiat: que ẽ secũda lingua ꝑniciosi mẽ/
dacij: nequaꝙ̄ inq̄t moriemini: ꝓtinusq̄
tertiã adiungit que ẽ apparẽtia boni cum
subinfert: scit enĩ deus ꝙ ĩ quocũq̄ die co
mederitis ex eo aperient̃ oculi vestri ꝛ eri
tis sicut dij: scientes bonũ ꝛ malũ: eius de
tractioni Eua ꝯsentiens turpiter cecidit:
virũq̄ suũ ad casum induxit: ac interituȝ
generalẽ omnib⁹ posteris induxit: non so
lum corpis sed etiã ꝛ anime. Nec his qui/
dem cõtentus q̄ꝫtum ad tertiũ adiecit vir/
rus suũ effundere sine intermissiõe in vni/
uerso mũdo: qđ affuturũ cernẽtes angeli
cõpatiendo generi humano ꝑ detractiões
diabolicas multipliciter ruituro: lamẽta/
biliter clamabãt in casu demonũ dicentes
illud Apoc̃. xij. Ve terre ꝛ mari: qꝛ descen
dit diabolus ad vos: habẽs iram magnã:
sciens qꝛ modicũ tẽpus habet: q̄d enĩ oĩs
demonũ tẽptatio nisi quedã detractio est:
qua nitit̃ vilipendere deũ: magnificare se/
culũ: subuertere virtutes: cõmendare im/
pietates. Verũtamẽ ceteꝝ criminib⁹ p̄ter/
missis que fiunt eoꝝ suggestionib⁹: ad ea
que maxime diabolo instigãte ꝑ detractio
nes ꝑpetrant̃ stilum cõuertamus. Diabo
lus nanq̄ maximam tyrannidẽ exercet in
lingua: dicẽte Jacobo in canonica sua. iij.
c. lingua ignis ẽ scȝ accendẽs cõtentiones
et similia: imo ẽ vniuersitas iniq̄tatis: qꝛ
ꝑ eam fere oĩa peccata ꝑpetrant̃ virtua
liter: q̄ maculat totuȝ corp⁹: qꝛ malũ eius
redũdat in alia mẽbra: ꝛ inflãmat rotã na
tiuitatis nostre. id ẽ totũ cursũ vite nostre
ĩflãmata a gehẽna. id ẽ a diabolo q̄ sic vo/
cat̃ eo ꝙ gehẽne deputat̃: ꝛ infra. Est enĩ
inquietũ malũ: plenuȝ veneno mortifero:
id ẽ detractionis: nam detractoꝛ inficit eũ
de quo detrahit ꝑ infamiã: ꝛ eum qui libẽ
ter audit ꝛ seip̄m ꝑ culpam: cum igit̃ dia/
bolo instigante detractiones ingeminãt̃:
hinc oĩes impij detractores vtũt̃ illa tri
plici lingua serpentina: sicut ꝭm Isiđ. ser/
pens qui anguis dicit̃ tãta celeritate ling
uam mouet: ꝙ triplicem linguã habere vi
deatur: cũ non habeat nisi vnã: prima nã/
q̄ loquit̃ cum intẽtione fallendi: ꝓmens
scȝ aliud oꝛe ꝛ aliud cogitans corde: cũ ta
men deus homini dederit linguã cordi li/
gatam atq̄ cõiũctã: ꝑ hoc indicare volẽs:
ꝙ non aliud est loquendũ oꝛe q̄ꝫ sit radica
tum in corde. Sȝ ecõtra faciũt iuxͣ psalmi/
stã. xj. Labia dolosa in corde ꝛ corde locu/
ti sũt. Et iterũ. ix. Sedet ĩ insidijs cũ diui/
tibus in occultis vt interficiat scȝ in audi
toꝝ mentib⁹ innocentẽ: vnde Ambꝛo. li.
đ paradiso. Bilinguis serpẽs habet̃ atq̄
letalis: eo ꝙ diaboli minister aliud loqui/
tur aliud corde meditet̃. Secũda vero lin
gua loquit̃ sermone mendacij qđ maxime
cõtingit cõtra bonos ac maloꝛuȝ ꝑsecuto/
res: vnde dicit Anaclet⁹ papa. vj. q. j. c. de
teriores sunt qui doctoꝝ vitã moresq̄ cor/
rũpunt: his qui substantias alioꝝ p̄diaq̄
diripiunt: ipi enĩ ea que extra nos sũt licȝ
nostra sint auferunt: nã detractores ꝛ mo
rum cõtẽptores siue qui aduersus nos ar/
mant̃ ꝓprie nos diripiunt: et Augu: sup
illđ ps̄. cviij. Pro eo vt me diligerẽt detra
hebant mihi: sic ait. Pl⁹ nocent in mẽbris
detrahẽtes christo q̄ꝫ qui eius carnẽ mox
resurrecturã peremerũt: ꝛ tales sũt đ q̄b⁹
dicit Bern̄. in sermone. Si pauꝑ es vilẽ et
abiectum te reputãt: si diues es: ambitio/
sum: si p̄dicatoꝛ ꝛ doctoꝛ: honoꝛis ꝛ huma
ni fauoꝛis quesitoꝛẽ: si tacens inutilẽ: si ie
iunas hypocritaȝ: si comedas voꝛacẽ: hec
ille. Tertia deniq̄ lingua loquit̃ cum ap/
parẽtia boni: de qua Bern̄. sup cãtica ser/
mone. xxiiij. detractores quodam simula/
te iracundie fuco: cõceptaȝ maliciã quã re
tinere non possũt obumbꝛare conant̃: vi/
deas a detractoꝛe alta p̄mitti suspiria: sic
q̄ cũ quadã grauitate vultu mesto: dimis/
sis supcilijs ꝛ voce plangenti egredi male
dictionẽ: ꝛ quidẽ tanto ꝑsuasibilioꝛẽ quã/
to credit̃ ab alijs q̄ audiunt nõ corde inui
do ꝟ magis cõdolentis affectu q̄ꝫ malicio/
se ꝓferri: doleo inquit vehemẽter ꝓ eo ꝙ
diligo eũ satis: ꝛ nũq̄ꝫ potui de hac re cor/
rigere eum: ꝛ alia: vnde mihi quidẽ com/
pertum fuerat de eo istud sed ꝑ me nũq̄ꝫ in

notuisset: at quã p alterũ patefacta est res veritatem negare non possũ: reuera ita ẽ: hec ille: tales serpẽti sũt similes: iuxta illõ ps. cxxxix. Acuerũt liguas suas sicut serpẽtes quando scz sub specie boni ac placido vultu venenũ detractiõis effundũt: vnde serpẽti ꝓpter tria simulãtur. Primo quia serpens est animal ꝓdiciosum: sic ꝛ illi: qꝛ retro mordẽt illos q̃s dũ p̃sentes sũt amare se simulãt: iuxͣ illõ ps. cviij. Pro eo vt me diligeret. id ẽ diligere se simulabãt: detrahebãt mihi. Secũdo quia serpens mordet in secreto: sic illi detrahũt in silẽtio: qꝛ maxime tũc detrahũt: quãdo se de hoc accusandos nõ fore cõfidunt: vnde dr̃ Eccl. x. Si mordeat serpens in silencio: nihil eo minus habet qui occulte detrahit. Tertio quia tortuose incedit serpẽs: sic illi sumũt a laude ei⁹ exordiũ cui detrahere cupiũt. Hi sunt serpentes de quib⁹ Hiere. viij. dicit. Ecce ego mittam vobis serpẽtes pessimos quibus non est incãtatio: quia detractionibus assueti difficile corrigunt̃ p verbum dei. Preterea detractor etiam similatur cani rabido. Primo qꝛ semp inquietus ꝛ in motu est: sic detractor mente non quiescit: nisi prius euomat delatiõis venenum qõ ĩ corde gestat Eccl. xix. Sagitta ĩfixa in femore canis: qui scilz nunq̃ descit donec eam remouerit: sic verbum in corde stulti non quiescit donec manifestũ fuerit. Secundo quia dicit Plinius: ꝙ canis rabidus vt plurimũ habet sub lingua eius vermiculũ quẽdã qui linguã eius pũgit: ꝛ pungẽdo coleram magnã in eius accendit cerebro ꝓpter quod infuriã eum ꝯuertit: ꝙ si vermiculus a lingua canis extraheretur: canis a rabie curaret̃: sic etiaz accidit homini detractori q̃ vermiculũ odij vel inuidie vel rãcoris sub lingua . id ẽ in corde patiat̃: iuxta illud ps. ix. Sub lingua eius labor ꝛ dolor: quasi de corde funditus extraheret̃: detractor ꝓtinus liberaret̃. Tertio quia mordax est ꝫ nõ latrat: ꝛ sic ꝓditorie mordet: sic detractores sunt vt dicit̃ Esa. lvj. Canes muti nõ valentes latrare. De q̃b⁹ dicit Bern. libro de ꝯsideratione. Omnẽ qui palã veret̃ dicere qõ in aure loquit̃: suspectũ habeas: ꝙ si corã te iudicare ille rẽnuit: delatorẽ iudices nõ accusatorẽ: o virũ ꝫm cor dei: qui fidenter loquit̃ detrahentẽ secreto ꝓximo suo hũc ꝑsequebar. Nimirũ: cum in hoc detractor cani rabido detestabilior ẽ. Quarto nãq̃ canis rabidus fugit domesticos: ne is in rabie cõstitut⁹ eis noceat: ꝫ ꝑniciosior ẽ detractor: qui nec extͣneis nec ꝓpinquis nec domestic⁹ pcit: qõ ẽ extremũ malũ: vñ ps. liiij. Qm̃ si inimic⁹ me⁹ maledi. mihi: sus. vtiq̃. Et si is qui od. me: sup me ma. lo. fu. abs. me fors. ab eo. Tu vo ꝛc. Merito dicit aplus ad Roma. j. Detractores deo odibiles: quia quodlibet mortale peccatũ tanto reputat̃ execrabili⁹ quãto plures in ei⁹ ꝑpetratione debite circũstãtie omittunt̃: ac circũstantie aggrauãtes admittũt̃: q̃ sunt ꝑncipaliter sex: ac naturã earũ debite conuincunt̃ obseruare: nõ enĩ attendit detractor q̃s loquit̃: qꝛ nõ ꝯsiderat seipm̃ q̃ cuz sit impi⁹: loquit̃ sepius ꝯ iustos: nec etiaz attẽdit q̃b⁹ loq̃t̃: ꝙ scz ex vbis suis contaminãt̃ ac veneno detractiõis ꝑimunt̃: nec põderat q̃d loq̃t̃: cũ sit ꝑniciosa ꝛ plerũq̃ mendosa. Tam ꝑniciosa q̃nq̃ repiunt̃: ꝙ vna detractione successu tẽpis mille milia aiaꝝ ac interfectiões corpoꝝ sequunt̃: nec etiã põderat quãtũ loq̃t̃: qꝛ pl⁹ iusto sepi⁹ amplificat mala falsa veris imiscens: nec inquã attẽdit quõ loquit̃: qꝛ simulate loq̃tur ea zelo bono manifestare simulãs: cuz solo denigratiõis affectu ꝓferat: simulata vero eq̃tas est duplex iniq̃tas. Nec ꝓinde ponderat quare loquit̃: qꝛ ex inuidia ꝛ liuore: nec etiã ponderat q̃n loquit̃: qꝛ q̃rit tẽpus quo pl⁹ inficiat vel noceat: solũ enĩ ad ꝫ conari videt̃ vt in corde ꝯceptã euamat iniq̃tatẽ. Hinc beat⁹ Bern. dicit. Gladius triceps lingua detractoris: nec huiusmodi linguã mucrone illo quo dominicũ latus ꝯfossum est crudeliorem dicere vereris: fodit hec corpus christi: nec iã exanime fodit sed exanime facit: ipis etiam spinis ꝛ clauis nocẽtior est: q̃s ei vides infixos: nisi enĩ corporis sui vite ꝑtulisset: vitam illius corporis nunq̃ illud ꝓ isto mortis ĩiurie tradidisset: nec tm̃ vulnerãt ꝛ sãguinẽ fundũt: sed etiaz sanguinẽ bibunt: ideo sanguissuge sunt bibentes sanguinẽ viuoꝝ ꝛ q̃nq̃ mortuoꝝ: hinc merito postulat ps. cxix. Dñe libera aiam meã a labijs iniq̃s ꝛ a ligua dolosa. Vñ de mala lingua legit̃ in libro Apum õ quodã sacerdote: q̃ tantũ lingue vitio deditus erat: ꝛ ꝑcipue detractiõis: ꝙ poti⁹ de se pessima mẽtiret̃ q̃ nõ socios vel sibi cohabitantes crimib⁹ infamaret: hinc añ mortez diuino iudicio raptus in furiã: in seipm̃ tanta cede debachat⁹ ẽ: ꝙ ꝓprijs dẽtib⁹ ꝓpriã linguã ma-

ledicam laniaret: ꝛ palam cunctis ostēde/
ret. Nā quia lingua sua dolose egerat vene
num aspidū ferens sub labijs: quasi sepul
chrū patēs guttur illius fetorē teterrimuꝫ
anhelaret: sicut legit̄ ī Cesario de q̄dā pu
ella tam maliloqua: ꝙ beatuꝫ se iudicaret
qui flagellum lingue eius euadere posset:
tandē est defuncta ꝛ in atrio ecclesie sepul
ta: mane igit̄ ad ecclesiam venientes vide
runt eius sepulchrū ad instar fornacis ar/
dētis fumū eructuantē: qui terram ꝓijciē/
tes vt viderent quid hoc esset: medietateꝫ
supiorē corpis eius cōbustam inuenerūt:
cuꝫ tñ ps inferior ab vmbilico ꝛ deinceps
illesa ꝑmansit. Ad laudē dei.

Qualiter detractio sex modis fieri pōt sine peccato ꝛ tribus modis cum pctō veniali: Sermo IX

Non occides Exo.

n xx. Ad ꝓsequendū autē materiā
de vitio detractionis. Primo
queri potest vtrū detractio sit peccatū mor
tale p̄sertim cuꝫ dicit Hiero. in ep̄la ad Ce
lantiā: rarū inuenies qui irrep̄hensibileꝫ
vitam suā exhibere velit: vt is non libēter
rep̄hendat alienā: quod Hiero. ītelligit ď
detractiōe: ꝫ in corde malū alteri⁹ ꝑ displi
centiā rep̄hendere ac alijs etiam denūcia/
re delinquētis emendationē intendēs: vi
detur esse virtutis actus ꝛ charitatis. Ad
hoc respondet Hein. boyc. in. c. cū dilect⁹:
ex̄ de purgatione canonica: ꝙ peccata ver
borū maxime sunt ex intētione dicētis iu/
dicanda: detractio autē fm suam rationē
ordinat̄ ad denigrādā famā alicui⁹: hinc
est ꝙ ille ꝓprie ꝑ se loquēdo detrahit: qui
ad hoc de aliquo obloquit̄ eo absente vt
eius famā denigret: auferre autē alicui fa
mā valde graue peccatū est: quoniā inter
res tēporales fama videt̄ esse p̄ciosior: per
cuius defectū homo impedit̄ a multis bñ
agendis: ꝓpter quod dicit̄ Ecci. xlj. curā
habe de bono nomīe: hoc enī magis ꝑma
nebit tibi ꝙ̄ mille thesauri magni et p̄cio/
si: ꝛ ideo detractio ꝑ se loquēdo ē mortale
peccatuꝫ: ꝛ maius ꝙ̄ furtū nō solū quia re
tēporali p̄ciosior ē fama: sed quia furtū vt
cōmuniter contingit aut ex quadā necessi
tate: aut cupiditate: detractio vero ex inui
dia vel odio: ꝛ ideo dicit̄. vj. q. j. c. Sūma
iniquitas est fratrib⁹ accusare: vnde scri/
ptum ē. Omīs qui detrahit fratri suo ho/
micida est: ꝛ oīs homicida non habet par
tem in regno dei: hec ibi. Contingit tamē
quādoꝗ ꝙ aliquis dicit aliqua verba ꝑ q̄
diminuit̄ fama alicui⁹: non hoc intendēs
sed aliquid aliud: h̄ aūt nō est detrahere ꝑ
se ꝛ formaliter sed solū materialiter et q̄si
ꝑ accidens: ꝛ si q̄dem verba ꝑ que fama al
terius diminuitur aliquis proferat ꝓpter
aliquod bonum vel necessariū: obseruatis
debitis circūstantijs: nō est peccatū nec di
ci potest detractio: si vero ꝓferat ex animi
leuitate vel ꝓpter aliqď non necessariuꝫ:
non est peccatū mortale: nisi forte verbum
quod dicit̄ sit adeo graue ꝙ notabilit̄ fa/
mam alicui⁹ ledat: ꝛ p̄cipue in his que ꝑti
nent ad honestatem vite: quia hoc ex ipso
genere verboꝝ habet rationē peccati mor
talis. Ad maiorē autē euidentiaꝫ scien/
dum: ꝙ detractio large sumpta ꝓut est de
nigratio aliene fame ꝑ occulta verba sicut
a quibusdaꝫ diffinit̄: aliquādo fieri potest
sine peccato: aliquādo vero cum veniali: ꝛ
quandoꝗ cuꝫ mortali. Sine peccato fieri
pōt sex modis: obseruatis debitis circū/
stantijs. Primo fieri potest ꝓpter ei⁹ cor/
rectionē de quo q̄s loquit̄ denigrationē:
vt cum defectus eius intentiōe debite cir/
cūstantionata dicunt̄: his qui tenent̄ euꝫ
corrigere et emendare: ac diffamiam eius
ꝓ posse p̄cauere: sicut pr̄i: mr̄i: magistro:
domino: vel altero superiori: quod sane ī/
telligitur seruato ordine euāgelico qui po
nitur Matth. xviij. Si peccauerit in te fra
ter tuus corripe eum inter te ꝛ ip̄m solum:
quod p̄ceptum dominicū tunc solū locum
habet: quādo peccatū occultum solum no
cet peccanti ꝛ ei in quem peccat̄: vt quia a
peccante ledit̄ vel sola noticia scandaliza
tur ꝛ ad eadem peccata incitat̄: tunc enim
prius debet ip̄m corrigere īter se ꝛ ip̄m so/
lum: si ꝓbabiliter spem habet emendatio
nis: sin autē: vel etiā si tam efficaciter ip̄m
alliceret ad peccatuꝫ ꝙ de ruina timeret:
tunc ei denūciare debet qui tenet̄ ꝓdesse
ꝛ nō obesse: cuius ratio est: quia ex pecca/
to duo mala peccator incurrit scꝫ lesioneꝫ
ꝯscientie ꝛ fame: sed maius dānum ē lesio
ꝯsciētie ꝙ̄ fame: ꝛ ideo si ꝯsciētie subueni/
ri non pōt nisi cū lesione fame: tūc postpo/
net̄ fama vt reparet̄ ꝯscientia: sicut plerū
ꝗ membrū abscindit̄: vt totius corporis
vita cōseruet̄: ꝛ sic patet q̄liter quis alteri
us pctm̄ emēdationis gratia denunciare
debet: alioq̄n q̄cūꝗ duct⁹ hūano fauore:

timore:prece:p̃cio ꝛ sic de alijs:peccatū ta
cet ab alio ꝑpetrandū vel iam ꝑpetratuꝫ:
cuꝫ tamē ex illius reuelatiōe verisimiliter
sperat emendationē peccatū alienū incur
rit:vt patet in.vij.p̃cepto:vbi agit̃ de pec
catis alienis. Secūdo vero fieri pōt ꝓpter
publice iusticie bonuꝫ:vnde tunc aliū q̄s
accusare pōt:non solū coram ꝑsona priua
ta sed etiam coraꝫ iudice:ꝛ ad hoc plerūqꝫ
de necessitate salut꜠ obligat̃:dicit enī Au
gu. Qui veritatē occultat ꝛ qui ꝓdit men
daciū vterqꝫ reus ē:ille qꝛ ꝓdesse nō vult
iste quia nocere desiderat. Hic queri pōt
vtrū ea que recipiunt̃ sub sigillo cōfessio
nis vel secreti:in hoc casu ꝓpalari possūt:
p̃sertim cuꝫ dicit̃ Prouer.xj. Qui ambu
lat fraudulēter reuelat archana:q̄ autē fi
delis ē celat amici cōmissū. Ad hoc respō
det sanctus Tho.scd̄a.2°.q.lxx.ꝙ de illis
que homini sūt cōmissa in secreto ꝑ ꝯfessi
onem:nll'o modo debet testimoniū ferre:
quia non scit ea vt homo sed tanq̄ dei mi
nister:ꝛ maius est vinculū sacramēti quo
libet homīs p̃cepto:quod sane intelligit̃
nisi eo modo reuelet̃ qui ponit̃ in.iiij.p̃ce
pto:sermōe.xj.in fine. Circa ea vero q̄ ali
ter homini sub secreto cōmittunt̃ disting
uendū ē:quādoqꝫ enī talia que statim cuꝫ
ad noticiā homīs veniunt homo ea mani
festare tenet̃:puta si tale occultum ꝑtinet
ad corruptionē multitudinis spūalem vel
corporalē vel redūdaret in graue damnuꝫ
alicuius ꝑsone:vel si quid aliud est hmōi
qd̄ quis ꝓpalare tenetur testificādo uł de
nūciando:ꝛ cōtra hoc debitū obligare nō
potest ꝑ secretum cōmissum:quia in h̄ frā
geret fidem alteri debitā:quandoqꝫ vero
sunt talia que quis ꝓdere nō tenet̃:vnde
potest obligari ex hoc quia sibi sub secre
to cōmittunt̃:ꝛ tunc nullo modo tenet̃ ea
ꝓdere etiam ex p̃cepto supioris:qꝛ serua
re fidem est de iure naturali:nihil aūt pōt
p̃cipi cōtra id quod est de iure naturali:h̄
ibi:in cuius etiā argumentū p̃cepit domi
nus Deut̃.xxj.dicēs:Si genuerit homo fi
lium cōtumacē ac ꝓteruū:qui non audie
rit parētū imperiū:ꝛ cohercitus obedire
noluerit:ducent eum seniores ciuitatis et
accusabunt:morteqꝫ moriet̃:vt latius ptꝫ
B ibidem. Tertio ꝓinde fieri potest detra
ctio ꝓpter instructionē ꝛ cautelam audiē
tium:vt scꝫ caueāt similia:quod maxime
verum est d̄ malis iam saltem ex ꝑte mani
festis ꝛ correctis seueritate diuina vel eq̄
tate humana:ex qua correctione saltē au
diens timore concuciat̃:sic enī fecit Pau
lus.j.Cor꜠.x. Qui post recitata diuina be
neficia filijs israel collata ꝓtinus subin
fert eorū ingratitudinē ꝛ dignam punitio
nem. Unde dicit:sed non in plurib⁹ eoruꝫ
beneplacitū erat deo:scꝫ non in illis q̄ deū
offenderūt sed tm̄ in duob⁹ scꝫ Josue ꝛ Ca
leb:quib⁹ tm̄ concessum est terram ꝓmissi
onis ingredi:vt patet Nume.xiiij. Dein
de ostendit ita euenisse nō ꝓpter illos tm̄
sed ꝓpter nos corrigēdos dicēs:hec autē
om̄ia in figura facta sunt nostri:scꝫ vt nō
simus cōcupiscentes malorū sicut illi con
cupierunt:vt patet Nume.xj. vbi dicit̃ ꝙ
populus ꝓmiscuū flagrauit desiderio car
nium:ꝛ misit domin⁹ coturnices ꝛc̄.necdū
defecerat cibus ꝛ furor domini ꝑcussit po
pulum plaga magna nimis:non tamē ex
primit̃ modus plage nec numerus inter
fectoꝝ:dicunt tamē quidā ꝙ modus pla
ge fuit ignis q̄ cōbussit eos:ꝛ hoc scripsit
Paulus ad Cor꜠.qui desiderio carniū co
medebāt ī idolo ꝛ scādalizabāt infirmos:
ꝛ sic similes erant iudeis ī deserto carnes
desiderantib⁹:hinc digni erant nō solum
simili pena:sed etiā maiori:quia sicut ī bo
nis melius est qd̄ figurat̃ q̄ ip̄a figura:vt
regnū celoꝝ q̄ꝫ ip̄a terra ꝓmissionis:ita in
malis lōge peius est qd̄ figurat̃ q̄ figura
signās:vnde ſm Augu.illa supplicia que
filij israel sustinuerūt:figura iehenne fue
runt:que om̄i pena maior est. Sequitur:
neqꝫ idolatre efficiamini:scꝫ idolaticis ve
scendo in venerationē idoli vel in scanda
lum infirmorū:sicut quidā illoꝝ:vt patet
Exo.xxxij. Sedit popul⁹ manducare ꝛ bi
bere:scꝫ coram idolo:ꝛ in vindictā inter
fecti sunt illa die.xxiij.milia. Neqꝫ fornice
mur sicut quidam ex ip̄is fornicati sūt scꝫ
cum madianitis:vt patꝫ Nume.xxv.et ce
ciderūt vno die.xxiiij.milia:nā Phinees
videns Zambri p̃ncipē in tribu Symeon
coeuntē cum filia cuiusdā potentis madi
anitarū quā dixit se duxisse in vxorē:ꝑfo
dit ambos in locis genitalibus cessauitqꝫ
plaga scꝫ mortis quā miserat domin⁹ in fi
lios isrł. Quidā tamē dicere volūt ꝙ plu
res iuuenes zelo phinees accēsi multa mi
lia populi ꝑcusserūt:ꝛ hoc recitat h̄ Pau
lus corinthijs ad terrorē:quia supra.v.c.
dixerat:oīno audit̃ inter vos fornicatio:
ꝛ talis fornicatio q̄lis nec inter gētes:ita
vt aliquis habeat vxorē patr꜠ sui, id ē no

nercam suã: vnde fornicatorẽ hunc Pau/
lus tradidit sathane corporaliter vexãdũ
quousq peniteret: hanc enĩ potestatẽ apo
stolus habuisse dicit: vt quẽ a peccato nõ
posset auellere: sic traderet sathane: seqt.
Neq murmuraueritis sicut qdam eorum
murmurauerũt scꝫ Nume. xvj. ⁊ hoc ꝯtra
Moysen supiorẽ suuꝫ: ⁊ perierũt ab exter/
minatore. id ẽ ab angelo q extra termĩos
terre ꝓmissionis eos ꝑcussit: naꝫ Dathan
⁊ Abyron qui fuerũt principes filioꝝ Ru
ben ꝯtra Moysen murmurãtibꝰ ⁊ reliquũ
populũ incitantibꝰ: orauit Moyses ⁊ tre/
muit terra: expauitq populꝰ ⁊ grãdi stre/
pitu ꝑ illoꝝ tabernacula excitato: scissa est
terra sub pedibꝰ eoꝝ: ⁊ apiens os suũ de/
uorauit eos cũ omni substãtia eoꝝ: descen
deruntq viui in infernũ: ⁊ reducta est ter
ra quasi nihil hoꝝ factum videret: ⁊ con/
cludit apostolꝰ: hec aũt omĩa in figura. s.
nostri cõtingebãt illis: scripta sunt aũt ad
correctionẽ nostrã: vnde vulgariter dicit
ꝙ pulchre se castigat q alterius exemplo
se emendat: sic ⁊ Judas in epl'a. ij. c. pecca
toribus terrorẽ incutit dicens: Ve illis q
in viam Cayn abierũt scꝫ ꝑ inuidiam: ⁊ er
rore Balaam mercede effusi sũt: scꝫ ꝓpter
cupiditatẽ: ⁊ ꝯtradictiõe Chore perierũt
qui scꝫ ꝓpter ambitionẽ sacerdotij sediti/
onem mouit: sic etiam quorũdã mala vita
ac eoꝝ posterior vindicta quãdoq ꝓpala
ri possunt ad terrorẽ ⁊ instructionẽ audiẽ/
tium. Quarto siqdeꝫ detractio fieri põt
ad auisationẽ audientiũ: ne scꝫ ꝯuersione
mutua maloꝝ ⁊ cõtagione cõtaminent et
decipiant eorũ malicia ⁊ cõtagiosam vitã
ignorãtes: hoc enĩ ⁊ Paulus expsse fecis/
se legitur. ij. ad Timo. iiij. vbi dicit Timo
theum auisãdo. Alexãder erariꝰ mlta ma
la mihi ostendit: iste est Alexãder de q ha
bet. j. Timo. j. qui cõscientiã bonã repel/
lẽs flagicijs naufragauit circa fidẽ ꝓpria
temeritate ⁊ ꝑsumptione: ꝑductus ĩ erro/
rem fidei: ⁊ ideo Paulus eũ excõmunica
uit: ⁊ sathane corꝑaliter vexãdũ tradidit:
vt discat scꝫ ꝑ penaꝫ nõ blasphemare: sola
nanq vexatio dat ĩtellectũ auditui: vt dr
Esa. xxviij. dicit enĩ ibidẽ glo. ꝙ ad corre/
ctionem delinquentiũ Paulꝰ vtebat dia/
bolo apl'ica potestate: sicut nũc ꝑlati eccle
siaꝝ cõtra rebelles vtunt ecclesiastica cen
sura: sicut enĩ demones in inferno sunt ex
ecutores diuine iusticie: sic aliquãdo ĩ hoc
mũdo: iuxta illud ps̃. lxxvij. Misit in eos

iram indignatiõis sue: indignationẽ ⁊ irã
⁊ tribulationẽ ĩmissionẽ per angelos ma/
los: Alexãder igit erariꝰ multa mala mi/
hi ostendit: faciens scꝫ cõtra me qd potuit
reddet illi dominꝰ ẜm opa eiꝰ quẽ et tu de
uita: ⁊ iteꝝ. ij. Thessa. iij. Subtrahatis vos
ab omĩ fratre ambulãte inordinate: ⁊ iteꝝ
j. Corĩ. v. Si quis frater nominat. i. chri/
stianus: ⁊ est fornicator aut auarꝰ aut ido
lis seruiens aut maledicꝰ aut ebriosus aut
rapax: cuꝫ hmõi nec cibũ sumere ⁊c̃. nec so
lum: sed Matth. vij. ꝑcepit dominꝰ. Attẽ/
dite. i. cauete a falsis ꝓphetis qui veniũt
ad vos in vest. o. ⁊c̃. et Luc. xij. Attendite
a fermẽto phariseoꝝ qd est hypocrisis. id
est simulatio sanctitatis non exhibitio.
Quinto ꝑterea fieri põt detractio ad cor/
rectionẽ absentiũ: cũ scꝫ alicui amico fide/
li qui absentis zelat honorẽ ⁊ ꝓfectũ reue
lant defectus: vt vlteriꝰ illi ꝓferat ad cor
rectionẽ ⁊ emẽdationẽ: ⁊ hoc modo detra
ctione videt vsus fuisse Joh. in apoc. in/
stinctu spũssancti ⁊ instructiõe angeli sibi
apparẽtis: tanq repñtãtis ꝑsonam filij
dei in humanitate ⁊ ĩ eius ꝑsona loquẽtis:
vnde inter cetera informauit euꝫ vt scribe
ret septem ecclesijs. i. epĩs ecclesiarũ q sũt
in asia: qualiter ⁊ subditos delinquentes
corrigerẽt ⁊ bene agẽtes in bono conforta
rent: vnde ait angelo: Ephesi eccl'ie scribe
id ẽ eius epõ qui dicit fuisse Timotheus
Pauli discipulꝰ: quẽ ꝯstituit epm̃ ecclesie
ephesine: vt ostẽdit lyra. j. Timo. j. ⁊ hũc
epm̃ cum populo subiecto cõmẽdat de pa
tientia ⁊ cõstãtia in tribulationibꝰ: ⁊ ꝑser/
tim ꝙ oderũt facta nicolaitaꝝ: sed in hoc
scripsit eius subditos redarguẽdos: quia
charitatẽ primã reliquerũt: qr nõ miserũt
tam larga manu elemosynas in hierl'm in
subsidiũ sanctoꝝ sicut añ cõsueuerũt. Scri
bens vero angelo. i. epõ smirne eccl'ie qui
dicit fuisse Policarpꝰ: cõmendat eos in
omĩbꝰ ꝑcipue in ꝑseuerantia ⁊ patiẽtia tẽ/
ptationũ et tribulationũ. Tertio scribens
angelo. i. epõ pergami eccl'ie: cõmendat q
dem eiꝰ subditos eo ꝙ non negauerũt no
men christi in ꝑsecutionibꝰ ⁊ tormentis in
diebꝰ Antiphas martyris: qui specialiter
noĩat: qr verbo ⁊ exemplo alios ad mar/
tyriũ animauit: ⁊ subinfert: sed habeo ad
uersum te pauca: scꝫ peccata corrigẽda: qr
habes illuc tenẽtes doctrinã Balaã: qui
scꝫ docebat mittere puellas pulchras ꝑpe
castra hebreoꝝ: vt earum pulchritudĩe cõ

Johannes scripsit septem [illegible]

specta hebrei qui fuerunt luxuriosi allice/
rentur ad luxuriaꝫ: ac per consequens ad
idolatriam: vt sic deus offenderet contra
totum populum: sic in ecclesia pergamēsi
erant tunc quidam tenentes doctrinaꝫ ni
colaitarū: inducētes scꝫ verbo et exemplo
ad fornicationē tanꝙ licitam et ad cōme/
dendum de idolorū sacrificijs: vnde dicit
Alexan. de hales: sup Apoc. in eodē pas/
su: ꝙ iste nicolaus fuit vnus de septē dia/
conibus de quibus habet Act. vj. qui ta
men a fide ⁊ doctrina christi postea reces/
sit: eo ꝙ argueret super hoc: quia nimiuꝫ
diligebat vxorē suam que erat valde pul/
chra: sicut dicit Clemens: ⁊ vt se excusaret
ab hac stulticia respōdit: nō est mihi cure
quid ipa faciat: qui vult vtat ea: ⁊ ideo p̄
dicauit vxores esse cōmunicādas ⁊ oēs
mulieres ⁊ cōmestionē idolaticorū esse li/
citam: predicauit etiaꝫ hunc mūdum non
a deo: sed a quibusdā principibus esse fa/
ctum: ⁊ quia talis error licite fornicandi ⁊
de idolaticis manducandi consonus erat
carni: ideo fere oēs eccl'ie hoc errore vel
impugnabant vel etiam in pte inficieban
tur. Vn̄ et angelo thiatyre eccl'ie scripsit:
rep̄hendendo ꝙ pmitteret mulierē Jeza/
bel que se dicebat pphetam docere ⁊ sedu
cere seruos dei simplices: ꝙ scꝫ licitū esset
fornicari ⁊ mādūcare de idolaticis in ido/
lorū veneratione: alioquin nō esset pecca/
tum nisi ratione scādali pusillorū. Sexto
deniqꝫ fieri pōt detractio pp̄ter cōpassio/
nem absentiū imprimendā ei cui malū al/
terius manifestat: vt sic puocetur ad orā/
dum p taliū cōuersione ⁊ emendatiōe: qd̄
vtiqꝫ licitum ē ⁊ meritoriū: in cuius argu/
mentū vidua illa sareptena pp̄ter fideꝫ a
domio cōmendata: vt dicit Matth. xv. et
Marc. vij. que accessit ad iesū dicēs: Mi/
serere mei fili dauid: filia mea male vexat
a demonio: exprimit enī filie sue miseriam
vt dominū pietatis puocet ad misericor/
diā. Secundo vero p̄ncipaliter fieri pōt
detractio cū peccato sed veniali pp̄ter im
pfectionem actus: vel etiam male intenti/
onis: quod q̄dem fieri pōt tripliciter. Pri/
mo nanqꝫ fit ex quodā indiscreto ac p̄sum
ptuoso zelo iusticie: quo singula gesta vel
verba aliorū mordacius rep̄hendūt: non
tamē notabiliter aliorū famā ledentes: p̄/
sertim quo ad ea que ꝯcernunt honestatē
vite. Unde de hoc dicit Hiero. in ep̄la ad
Celantiā: ꝙ rarū inuenies qui irrep̄hensi
bilem vitam suam exhibere velit: vt is nō
libenter rep̄hendat alienā: tantaqꝫ huius
mali libido mētes hominū inuasit: vt etiā
qui pcul ab alijs vitijs recesserūt: in istud
tamē quasi in extremū laqueū diaboli in/
cidant. Secundo vero fit p lapsum lingue
vel p surreptionē ex quadaꝫ animi leuita/
te: non ex intentiōe nocendi: ⁊ tunc etiam
est veniale: nisi p eam notabiliter alterius
famā lederet. Vn̄ sup illud Prouer. xxiiij
Cum detractorib' ne cōmiscearis: dic glo.
hoc specialiter vitio piclitat pene totū ge
nus humanū: tum qꝛ stultorū infinitus est
numer': ⁊ pauci sunt qui ambulāt p viam
salutis: tum etiam qꝛ pauci vel nulli sūt: q̄
non ex animi leuitate aliq̄n aliquid dicūt
de quo non in aliquo vel leuiter alteri' fa
ma minorat: quia vt dicit Jaco. iij. Si q̄s
in verbo non offendit hic pfectus est vir.
Tertio deniqꝫ fit ex loquacitate vl' loquē/
di libidine: cuius impulsu quicq̄d ad au/
res venerit silētio tegere non potest. Et
q̄tum ad hoc queri potest: vtrū simplicit
narrans alterius mala ab alijs cōmuni ge
nere loquēdi audita peccat mortalit. Ad
hoc respōdet Sco. in. iiij. dis. xv. ꝙ rara fi/
des est: ideo inter hoies quia multi mul
ta loquunt: ⁊ mūdus plenus mendacijs
quotidie exptitur: pp̄terea dicens se sic tm̄
audisse: nisi ex ipo modo dicendi aliquaꝫ
maiorē certitudinē ondat q̄ ex cōmuni re
latione: tūc ex natura actus in illorū opini
one non aufert illi famā: quia si audiētes
firmiter cōcipiunt eū de quo sermo fit esse
criminosū leues sunt vtiqꝫ de qualib' scri/
ptū est Ecci. xix. Qui scito credit leuis est
corde: verūtn̄ quoniā a scādalis pusillorū
cauere necesse ē: qꝛ ve p quem scādalū ve/
nit: ⁊ multi sunt tales pusilli leues ad cito
credendū mala: ideo piculosū valde est ex
aliorū relatu alijs audita talia referre: qd̄
si fit aīo ledēdi eū d q̄ pfert: nō facile pōt
excusari quin ꝯ charitatē faciat: ⁊ sic mor/
talē culpā cōmittat: si vo ex incōsiderati/
one vel ꝯfabulādi libidine hoc fiat: durū
est ꝙ genus culpe venialis excedat: cuꝫ vt
dicit Jaco. iij. Qui non offendit in verbo
⁊c. hec Scotus. Ad laudē dei.

De differētia iter detractiōeꝫ: susurrationē et ꝙ detractio sex modis fit cum peccato mortali: ac de audiētib' detractionē: Sermo X

n On occides Exo. xx. Viso vtcūq; de diuersis modis detractionū: q̄ fieri pn̄t vel sine pctō vel cū peccato veniali tm̄: h̄ pseq̄ volumus de modis quib⁹ p detractionez
A mortale peccatū incurrit. Ad cuius euidentiā primo queri pōt: vtrū detractio sit vitiū distinctū a susurratiōe: p̄sertim cū dicit Isid. in li. ethymo. q̄ susurro d̄ sono locutionis appellat: q̄z non in facie alicui⁹ sed in aure loquit detrahēdo: h̄ de altero loqui detrahendo ad detractionē ptinere videt. Ad hoc respōdet Tho. scd̄a. 2ᵉ. q. lxxiiij. q̄ susurratio et detractio ī materia cōueniunt: et etiā in forma siue in modo loquēdi: q̄z vterq; malū de pximo dicit: propter quā similitudinē vnū p alio interdū ponit: naz sup illud Ecci. v. Nō appelleris susurro dicit glo. id ē detractor: differunt tn̄ in fine vel intentione quia detractor pprie famā pximi p oblocutionē intēdit denigrare. Hinc illa mala p̄cipue de pximis pferre querit: q̄bus pximus possit diffamari: vel saltē ei⁹ fama minui: susurro vero p̄ncipaliter intēdit amiciciā aliquoꝝ separare: dic̄ enī glo. sup illud Roma. j. Susurrones detractores deo odibiles: susurrones sunt inter amicos discordiā seminātes: detractores q̄ alioꝝ bona negāt vl' minuūt: ex quo ptz q̄ susurro talia pferre q̄rit de pximo: que ɔtra ip̄m mouere possūt aīm audientis: s̄m illud Ecci. xxviij. Vir peccator cōturbabit amicos: et ī medio pacem habētiū īmittit inimiciciā. Inquātuz igitur susurro dicit malum de alio dicitur detrahere: sed in hoc differt a detractore: q̄z non intendit simpliciter malū dicere h̄ etiā quicq̄d sit illud q̄d aīm vnius contra aliū pturbare possit: etiaz si sit simpliciter bonū et tn̄ apparēs malū: inq̄ztū alteri displicet cui dicit. Unde susurro pprie dicit bilinguis: quia cū amicicia sit īter duos: susurro nitit ex vtraq; pte amiciciā rūpere: et ideo duab⁹ linguis vtit ad duos vni dicens malū de alio: ppter q̄d dicit Ecci. xxviij. Susurro et bilinguis maledict⁹ cui⁹ causaz addit dicens: multos enī turbauit pacē habētes. Crimīatio autē est vitiū ab his duobus distinctū: de quo dicit Leui. xix. Non eris crimīator nec susurro in populis: nam crimīator ē q̄ alijs publice imponit crimina vel accusando vel cōuiciando: quod non ptinet ad detractionē vel susurrationē: ex dictis etiā ɔludit: q̄ susurratio grauius est vitiū q̄z detractio: q̄z peccatū in pximo tanto grau⁹ est: quāto per ip̄m pximo maius nocumentū infert: tanto vero maius nocumentū infert: quanto maius est bonū q̄d tollit. Inter alia ergo bona exteriora p̄eminet amicus: quia sine amicis nullus viuere possit: vt ptz p ph̄m viij. ethic̄: et ideo dicit Ecci. vj. q̄ amico fideli nulla ē cōparatio: quia et ip̄a fama q̄ p detractionē tollit: ad hoc est necessaria q̄ quis idone⁹ ad amiciciā habeat: ppter q̄d etiam dicit Prouer. vj. Sex sūt q̄ odit dn̄s et septimū detestat aīa eius: et hoc septimū ponit euz qui seminat inter fratres discordiā. Et si obijcit q̄ detractor frequēter peiora dicit d̄ alio: vtpote simplicit mala: quia ex talib⁹ orit infamia q̄z susurro q̄ non curat nisi dicere apparētia mala: que scz audienti displiceāt licz quādoq; s̄m se bona sint. Ad h̄ dicendū q̄ grauitas peccati magis attendit ex fine vel intentiōe: q̄ ex materiali obiecto: et ideo rōne finis susurratio grauior ē: q̄uis detractor q̄nq; peiora dicat: eadē etiā rōne detractio que ex leuitate vel loquacitate plata ex obiecto materiali veniale peccatū esset: plata ex inuidie liuore ad denigrandā famā alterius graue mortale iudicaret: cū enī peccata verboꝝ potissime sunt ex intētiōe dicentis iudicāda: et detractio s̄m suā rationem ordinat ad denigrandū famā alterius: ille pprie detrahit q̄ ad hoc de aliquo obloquitur eo absente vt eius famā denigret. Quod fieri pōt sex modis cū mor- B
tali peccato. Primo cū quis peccatuz fratris verū h̄ occultū indebito modo vel indebita intentiōe reuelat: sicut q̄dam illis reuelāt quib⁹ nulla rationabili causa reuelare cogunt: qui scz querūt illū de quo reuelatū est potius infamare q̄ emēdare: iniusto modo et indebito pcessu: vel si reuelant eo modo quo debent: nō tamē hoc faciunt ea intentione qua deberent: sicut nōnulli simulata ɔscientia vel amore ficto: p̄tensis gemitib⁹ veluti cōpassione vel dolore cōstricti: dicūt se reuelare mala fratris vt corrigant et instruant: cuz tn̄ nullo istorum sed ppria malicia vel inuidia moueātur: inter quos tn̄ pessime agūt: q̄ libellos famosos cōficiunt et pijciūt: illos pijcientes in eccl'ia in platea vel domo: quib⁹ inuentis alij ptinus diffamant: q̄ nō peccāt solum mortaliter: sed etiam contra talium

ꝯfectores ⁊ inuentores: nec statim destru/
entes ⁊ dolose publicātes institute sūt pe/
ne grauissime: vtpote ſm canones flagel/
latio ⁊ excōmunicatio. v. q. j. vbi dicitur. c
qui in alterius famaꝫ publice scripturam
aut verba contumeliosa cōfinxerit: ⁊ rep/
tus scripturā nō probauerit: flagellabitur
⁊ ꝗ eā pri⁹ inuenerit rūpat: si nō vult aucto
ris facti cām incurrere: ⁊ ibidē ex concilio
elibertano. c. hi qui. dicitur ꝙ debēt excō/
municari tales libellos ꝓijcientes. ⁊. c. ꝗ/
dam maligni. vnde si ꝯstat ꝗs fecerit: accu
sari pōt atꝗꝫ deponi: cū sit peccatū accusa/
tiōe ⁊ ꝯdemnatiōe dignissimū. xxv. dist. §.
nūc aūt in fine. Porro ſm leges ciuiles pe
na taliū ē decapitatio: vt ptꝫ. C. de famoſ
libel. l. vnica. ⁊. v. q. j. dicit impator Uale.
Si quis famosū libellū domi vel in publi/
co siue in ꝗcunqꝫ loco ignarus reperit: aut
corrūpat priusqꝫ alter īueniat: aut nulli cō/
fiteat̄ īuentū. Si vero nō statim easdē car/
tulas vel corruperit vl' igni ꝯsumpserit sed
vim earum dolose manifestauerit: sciat se
quasi auctorē huius delicti capitali senten
tie subiugandū: hmōi autē libellus alteri/
us opinionē nō ledat: hoc ibi. Unde quili
bet de populo tales accusare potest: quin
etiā accusatori ꝓ modo ꝑsone accusate pre
cium ꝯstituitur vt si est seruus in libertatē
transeat. ff. de iureiur. §. fi. ⁊. C. eo. ti. l. vni
ca. Ratio vero tante vīdicte pōt eē: qꝛ nisi
talis detractor ad lucē ꝓducat̄: non potest
ille ꝯtra quē libellum famosū cōposuit se le
gitime purgare: ac detractoreꝫ de falsitate
ꝯuincere: cum tamē multo plus nocere po
test impia ⁊ falsa lingua detractoris: ꝙ iu/
sta ⁊ vera lingua proficere potest excusato
ris vl' laudatoris: ꝑsertim cū homines pro
niores inueniunt̄ ad credendū ⁊ memorie
cōmēdandū mala ꝙ bona: sicut venenū se/
mel sumptū plus īficeret qꝫ thyriaca pluri
es sumpta remediū prestaret. Secūdo ꝛo
cū quis pcm̄ iam reuelatum verbis mali/
gnis plus iusto aggrauat ⁊ augmētat: ali/
ꝗd vltra veritatē apponēdo: sicut in loꝗci
bus detractorib⁹ frequenter ꝯtingi solet.
vnde. ij Regū. xiij. dicitur ꝙ cū Absalon in
ꝯuiuio interemisisset fratrē suū Amon: in
vindictam stupri thamar sororis sue: stati
fama peruenit ad Dauid regem: ꝙ Absa/
lon oēs filios regis occidisset nec vnus ꝗ/
dem remansisset: talis autē nō incōuenien/
ter musce cuidā graui simulat̄ que tafan⁹
a ꝗbusdam dicitur: que sub caudis iumen
torū residet ⁊ pungēdo sanguinēqꝫ sugen/
do se pascit: ⁊ iumenti carnes intumescere
facit: sic detractor alioꝝ mala dilatat ⁊ fe/
tida ꝗbus perniciose se pascit. vnde dicit̄
Ecci. xj. Ab vna scintilla auget̄ ignis: et
ab vno doloso auget̄ sanguis: glo. i. mors
hominū spūalis vl' etiā interdū corpalis:
seꝗtur. Homo em̄ pctōr sanguini insidiat̄.
Tertio ꝓinde cū ꝗs alteri falsum pctm̄ im
ponit ex ꝓpria malicia vl' inuidia aut suspi
tione temeraria qḋ est pessimū genus de/
trahendi: ⁊ ideo talis merito dici pōt vr/
ceolus diaboli: plen⁹ aqua maledicta ran/
coris vl' temerarie suspitiōis: cuius lingua
demonis aspsorium facta ē: qꝛ ex abūdan/
tia cordis os loquit̄: ve illis qui tali male
dicta aspergunt̄ aqua si fidem dictis adhi
bent. Hac detractiōe mulier libidinosa Jo
seph innocentē ac castū incarcerauit quem
false criminata ē apud virū suū. vt pꝫ Gen.
xxxviij. Hac inqꝫ ancilla maliloqua Sare
virgini detraxit ⁊ improperauit ꝙ esset in/
terfectrix viroꝝ suoꝝ: vt patꝫ Tob. iij. Ta
les similant̄ porcis qui nō flores ſ sterco/
rū feces querunt: quibus dicit̄ Sap̄. j. A
detractione parcite lingue. q. d. si nō vult̄
ꝑcere proximo salteꝫ lingue ꝓprie parcite:
ne trahatis illam ꝑ lutū vicioꝝ: sicut porci
ꝑ lutum stercorum. Unde tante vilitat̄ sūt
hmōi ꝙ nō solū deo sed etiam diabolo de/
testabiles redduntur: vtpote quoꝝ lingue
vl' opatiue vl' ꝑmissiue possunt dici abster/
soria sordiū electoꝝ: sicut dicitur Sap̄. xj.
Qui stultus ē seruiet sapiēti. Quarto ita/
qꝫ cū illud qḋ in se bonū ē dicit intentione
mala factū: de qualibet dicit Orosi⁹. Sunt
quidem homines similes phariseis: qui ḋ
omī qḋ vident malū iudicant: si ꝗs vacat
humilitati hypocrita ē: si recreationi gulo
sus est: si patientie timidus est: si iusticie ī/
patiens est: si prudētie maliciosus ē: si ma/
turitate melancolicus flegmatic⁹ seu fan/
tasticus est: si iocunditati dissolutus est: si
religioni singularis est: si silētio ⁊ paci dis
simulator est: si aliorū correctioni ꝑsūptuo
sus est: si vigilijs ⁊ orationibus indiscret⁹
est: si cōmuni dormitioni somnolētus est:
si predicationi ⁊ aliorum saluti laudis ap/
petitor est: si habet gratiā hominū adula/
tor est: si adulari rēnuit superb⁹ ē: hec ille.
Omnia nāqꝫ peruertunt falso iudicio: si/
cut habet̄. ij. Reg. x. Principes filiorum
Amon nuncijs a Dauid missis ad regem
ꝯsolandum de morte patris detraxerunt:

ꝑuertentes puram Dauid ⁊ nunciorꝫ eius
intentionē quorū dimidias barbas rase/
runt ⁊ vestes vsqꝫ ad nates detruncauerūt
vnde secuta sunt multa mala: vt pꝫ in tex/
tu: sic detractor dimidiam barbam radit vł
potius eradicat: dum virilitatis medieta/
tem scꝫ intentionis rectitudinē detrahen/
do peruertit: dicēs a bono bonū mala in/
tentione peractum: detruncat insuꝑ vestes
vsqꝫ ad nates: cum in eis detegit si q̄d pu/
dibundū fuerit: sic Johanne baptista ieiu
nante dicebant: demoniū habet: sic ⁊ iesu
comedente dicebāt: vorax est ⁊ potator vi/
ni. Quinto iam cognitū bonum alteri⁹ di
minuendo: sicut dicēte domino. Nunquid
cōsiderasti seruū meū Job ꝙ nō sit ei simi/
lis in terra: protin⁹ diabolus respondit di
cens primo: Nunquid iob frustra timet de
um ⁊c. Secūdo vero pellē pro pelle ⁊c. sic
qꝫ neutrū ascribit diuine charitati que so/
la gratam reddit tam operātē q̄ꝫ operatū:
sic Maria soror moysi murmurauit cōtra
moysen audita eius sepatione a thoro con
iugali: vt patet diffuse in secūda sermone
apostolorū festi Petri ⁊ Pauli. Sexto bo
num alterius iam cognitū oīno reticendo
cū illud esset manifestandum ad dei hono
rem vel ad ꝓximi edificationē: aut ad cō/
munē iusticiā equitatem seu charitatem: si
cut fecerūt milites qui resurrectionē domi
ni nouerūt: ⁊ tamē ꝓpter acceptā pecuniā
illa dolose ac perniciose tacuerūt: vt patet
Matth. vlti. de quo vitio dicit Gilb. ꝙ gra
uis ē rapacitas cū verā alterius gloriaꝫ et
si mendacio nō corrūpis silentio preteris:
liuor enī priuatā excellentiā semꝑ cogitās
alienam obscurat: hec ille. Qualiter ī his
obligatur quis ad restitutionē videbiẜ in
tertio sermone septimi precepti. ¶ Hic que
ri potest de detractionē audientib⁹ vtrum
scꝫ tantū peccāt quantū detractor: preser/
tim cū Bern. dicat: ꝙ detrahere aut detra
hentē audire: quid horū damnabilius sit
nō facile dixerim. Ad hoc respōdet Tho.
scđa 2ᵉ. q. lxxiij. ꝙ vt diciẜ Roma. j. Digni
sunt morte nō solū qui peccata faciunt: sed
etiā qui peccata facientibus ꝯsentiūt: ⁊ h̄
quidem fieri pōt dupliciter. Uno mō indi/
recte qñ scꝫ aliquis non resistit detractori
cum tamē resistere possit licet illi detractio
displiceat: ⁊ hoc cōtingit vel ex timore vel
ex negligentia vel etiā ex verecūdia quib⁹
retractus omittit repellere detrahentē: ta/
lis autē multo min⁹ peccat q̄ꝫ detrahens ⁊
plerūqꝫ venialiter: potest tamē hoc eē qñqꝫ
mortale: vel ꝓpter hoc ꝙ incūbit audienti
ex officio detrahentē corrigere: vel etiā ꝓ/
pter periculum qđ ex illa detractiōe sequi
potest: vel etiā ꝓpter radicē qua scꝫ timor
humanus potest eē mortalis: incōmutabi
li bono bonum ꝑponēs cōmutabile. Alio
modo directe quādo scꝫ quis inducit aliū
ad detrahendū vel saltē ei placet detractio
propter odium illius cui detrahitur: ⁊ ta/
lis nō minus peccat q̄ꝫ ille qui detrahit: ſꝫ
quandoqꝫ magis ꝓpter maiorē delectatio
nem vł maius odium. Hinc dicit Bern. ad
Eugeniū: ꝙ velle audire ⁊ detrahere quid
horum damnabilius sit nō est facile diffini
re. Rationē autē idemptitatis tāgit idem
Bern. in li. de cōsideratione vbi ait: Detra
ctor ⁊ detractionis libens auditor: vterqꝫ
diabolum portat: iste in lingua ille in aure
ex quo patet ꝙ tot demones in aures reci
pis: quot detractiones libēter audis. Hic
ait Aug⁹. Nō accomodes aures tuas ad
percipiendū verba detrahentis: ne accipi
as mortē in anima tua: Detrahenti enī et
audienti anime vtriusqꝫ esca mortis est de
tractio. q. xj. q. iij. diciẜ. c. nō solū ille reus
est qui falsum de aliquo ꝓfert: sed etiaꝫ is
qui aurem cito criminibus ꝑbet. Nō tamē
semꝑ quis resistere debet detractori eū ar/
guendo de falsitate: maxime si scit verū eē
quod dicitur: sed de hoc debet eum redar/
guere verbis: ꝙ fratri suo detrahēdo pec/
cat: vel saltem signis ostendere debet ꝙ ei
detractio displiceat: quia vt diciẜ Prou.
xxv. Uentus aquilo dissipat pluuias: ⁊ fa
cies tristis linguā detrahentē. Si vero scit
detractorē dicere falsum: tūc debet etiam
verbis resistere dicēs se scire contrariū esse
verū: alioquī ꝓut. xj. q. iij. c. quisquis. sub
ditur: vterqꝫ reus est ⁊ qui veritatē occul/
tat ⁊ q̄ mendaciū dicit: quia ⁊ ille prodesse
nō vult: ⁊ iste nocere desiderat. Deniqꝫ li/
cet ſm Alex. de hales. in. ij. suo: ille cui de
trahiẜ inscidere debet causas detractionū
⁊ scandali: ſm ꝙ scandalū est dictū vel fa/
ctum minus rectum ꝑbens occasionē rui/
ne: tamē si nō prebet causam licꝫ detractor
querat occasionē: debet tūc detractionem
exemplo christi equanimiter sustinere. Di
cit enim Grego. omel. ix. super Ezech. ꝙ li
guas detrahentiū sicut nostro studio non
debemus excitare ne ipi pereant: ita ꝑ suā
maliciaꝫ excitatas debemus equanimiter
tolerare vt nobis meritūꝫ crescat: qđ sane

intelligenduz est: nisi talis diffamatio vergat in periculum aliorum: tunc enim pro posse audientibus satiffaciet: sicut christ⁹ qui dicentibus apostolis: Matt. xv. Scis q̄ audito pharisei hoc verbo scandalizati sunt: protinus respondit. Sinite illos ceci sunt ꝛ duces cecorum: cuius vestigia secutus apostolus. j. Corinth. iiij Mihi inquit pro minimo est vt a vobis iudicer aut ab humano die: nec mirꝫ: quia vt dic̄ Richar. super apoc̄. Malorū semper odiosa ē vita bonorū: ꝛ quē deus cōmendat prauorū sermo blasphemat: vnde ꝛ Diogenes cum ei nunciasset amicus: te cuncti amici vituperant: oportet inquit sapientiā ab insipientibus feriri: esse enī meliorē indicat mala lingua quē carpit: ꝛ hanc quidē derogatio singulari munere grē domin⁹ ideo ꝑmittit q̄ nimiū oportuna reperit̄ sustinētib⁹: nā vj. q. j. c. oues subdit̄. §. ipa autē detractio licet ex vitio sit detrahētiū: tamē iusto dei iudicio nōnunq̄ꝫ aduersus bonos excitat̄ vt quos honesta p̄sumptio vel aliorum fauor in altum extulerat detractio humiliet. Dicit enī Alex. de hales vbi supra: ꝙ sicut ꝑ adulationē mentis oculi claudunt̄ ꝛ excecant̄: ita ꝑ detractionē aperiūt̄ ꝛ illuminantur: diligenter enim ꝑquirit si quid in eo sit rep̄hensibile qȯ emendet: vnde dicit Pet. rauenā. ꝙ virū fortē excitat ad virtutis exercitium alieni laboris aculeus: nec mentis oculos torpere ꝑmittit inuidia detractorꝝ. Jacob qui in baculo suo iordanē transierat nō redisset cum duabus turmis nisi eū inuidia Esau agitasset: nec Joseph egyptijs imparasset: nisi ip̄m inuidia fratrum vendidisset. Hinc cōcludit Grego. ꝙ Abel esse rēnuit quē malicia Cayn nō exercuit. O virū ꝼm cor dei qui vindictā pollicenti de maledico ꝓtin⁹ respondit. ij. Regum. xvj. Deus p̄cepit Semei vt malediceret Dauid: ꝛ quis ē qui audeat dicere q̄re sic fecerit? dimitte vt maledicat iuxta p̄ceptū domini. O q̄ꝫ linceos oculos Dauid habuit: nō attendens maledicū inuehentem sed dominū ꝑmittentē: domin⁹ enim licet nō iubeat detractori voluntatē puersam: tñ iubet ei⁹ voluntatis effectū ad iustorum exercitationem ꝛ profectū. Ad laudem dei omnipotētis.

In quibus excōmunicatio suspensio ꝛ interdictum cōueniunt ꝛ in quibus differunt: Sermo XI

Non occides Exo.

xx. Nunc autem ordine congruo prosequendum est de iusta occisione spūali: q̄ fit ꝑ censurā eccl'isticā q̄ quis gladio spirituali vel ecclesiastico iuste occidit̄: ꝛ tanq̄ꝫ mēbrū putridū a mystico corpore christi qȯ est ecclesia p̄scinditur: vnd̄ gladius eccl'iasticus censura vocat̄. Est autem censura iudicatio seu sententia a canone vel ab eccl'iastico iudice lata. Et continet in se tria: scꝫ excōmunicationē: suspēsionē ꝛ interdictum: vt patet extra de verbo. sig. vbi dicit̄. c. querenti: quid ꝑ censuram ecclesiasticam debeat intelligi: cū huiusmodi clausulam in lr̄is nostris apponimus: respondem⁹ ꝙ ꝑ eam nō solū interdicti sed suspensionis ꝛ excōmunicatiōis sententia valet intelligi: vt iudex discret⁹ rerū ꝛ personarꝝ circūstantijs indagatis ferat quā magis viderit expedire: hec ibi. A
Ad maiorē aūt euidētiā ꝑmo q̄ri pōt ī q̄b⁹ ista tria ꝯueniūt. Ad h̄ rñdet Jo. cal. ī tractatu de eccl'iastico interdicto: ī p̄n. ꝙ tria p̄dicta ī h̄ ꝑmo ꝯueniūt: ꝙ ꝑiter cōp̄hendūtur sub noīe censure vt dictū ē. Secūdo ꝙ ī eis appellatio p̄cedēs appellātē defēdit. vt ex̄ d̄ appel̄. c. ad h̄. c. p̄terea. c. dilect⁹: verūtñ appellatio seq̄ns nō defendit appellātem: vt. c. pastoral̄. ij. r̄ñso. ꝛ li. vj. d̄ sen. ex. c. is cui. Tertio ꝙ in oībus p̄dictis ꝓhibetur diuinorꝝ celebratio: vt. v. q. iij. c. si quis ep̄s ī ꝯcilio. ꝛ ex̄ de cleri. excōicato deposito interdicto mīstrāte. c. ij. ꝛ. iij. c. postulastis. Quarto ꝙ in omnibus precedere debet monitio ꝛ seruari forma decretalium: extra de appel. c. rep̄hensibilis: de sen. ex. c. sacro. ꝛ lib. vj. eo. ti. c. cum medicinalis. Quinto ꝙ cum absoluunt̄ debet in his p̄cedere iuramentum: ꝛ potest in eis absolutio fieri ad cautelam: cum extat casus faciendi. vt de sen. excom. c. venerabili: saluo qȯ habetur li. vj. eo. ti. vbi dicitur. c. p̄senti generali statuimus edicto. beneficiū relaxationis ad cautelā quo ad interdicti sētētias ī ciuitates castra vl' q̄libet alia sacra loca siue terras aliq̄s generaliter ꝓmulgatas locū aliq̄tenus nō h̄re: h̄ ibi. Sexto ꝙ hmōi sn̄ie debēt ꝼuari ꝑ sup̄iores: vt de of. or. c. cū ab eccl'iarū: vbi etiā ptꝫ ī glo. qualiter pleban⁹ excōicari pōt: nō tamē cū solennitate que ponitur. xj. q. iij. debent. Septimo ꝙ his durantibus nō pōt q̄s eligere nec elegi seu testificari: vt d̄ ꝯsue. c. cū di

lectus.de elec.c.cũ inter seniorẽ.de testi.ꝛ
attesta.c.veniẽs.ij.in fi.Octauo ꝙ superi/
or nõ debet de ip̃is aliquid disponere par
tibus nõ vocatis: vt de appel.c.romana.
.§.penul.li.vj.ꝛ de sen.ex.c.romana.e.li.
Nono ꝙ recepti in sp̃ales filios sedis apo
stolice.s.p̃dicatores:minores:cisterciẽses:
ab inferioribus nulla istaꝝ triũ sentẽtiarũ
ligari possũt:vt pꝫ li.vj.de v̾bo.signi.c.j.
Decimo ꝙ vtrobiqꝫ sñiam violãdo vl̾ for/
mã illius fulminatiõis nõ tenẽdo:irregu/
laritatẽ incurrit:vt li.vj.de sen.ꝛ re.iudi.
cũ eterni.ꝛ de sen.ex.cũ medicinalis:ꝛ ꝙ
sñĩa licet iniusta ligat in foro ꝯtentioso ob
seruata tamẽ debita forma:similiter ꝙ sic̃
in excõicato requirit̾ ꝯsensus vt celebrãs
incurrat irregularitatem:sic ꝛ in alijs:ꝛ ꝙ
vtrosqꝫ ꝓbabilis ignorãtia reddit excusa
tos.Secũdo vero q̃ri põt in q̃bus tria pre
dicta differũt.Ad hoc rñdet Joh.cal̾.vbi
supra ꝙ tria p̃dicta differũt p̃mo in ꝑticipa
tione:qꝛ cũ interdicto ꝛ suspẽso ꝑticipari
põt:nisi sp̃aliter esset interdicta ꝑticipatio
vt li.vj.de p̃uil̾.c.ep̃orum:sed cũ excõmu/
nicato nõ:qꝛ si cõicaret minorẽ excõicatio
nẽ incurreret.xj.q.iij.c.cum excõicato: de
sen.ex.c.nulli.c.cũ desideres.Secũdo qꝛ
singularis ꝑsona ꝓprie suspendit̾ vel ex/
cõicatur:nõ aũt interdicit̾ nisi improprie:
vt de reli.do.c.cũ dilect⁹.d̾ cleri.excõ.c.po
stulastis.Loc⁹ vero ꝓprie interdicit̾ vt de
verbo.sig.c.cũ in partibus:licet hoc fiat ĩ
penã delinquẽtiũ ꝑsonaꝝ:vt de spon.c.nõ
ẽ vobis:interdicit̾ etiã vniuersitas nõ ex
cõmunicat̾ vt clerus vl̾ popul⁹:vt li.vj.de
sen.ex.si sñĩa:interdicit̾ etiã qñqꝫ singula
ris ꝑsona:vt de offi.dele.c.ex lr̃is.ꝓut in/
terdictũ distinguit̾ a suspensiõe:vt de pri/
uile.c.cũ capella.ꝛ li.vj.co.ti.c.j.§.in eos.
siĺiter qñqꝫ laicus interdicit̾ q̃ ꝓprie nõ su
spendit̾ ꝓut suspensio ẽ distincta sp̃ẽs:vt
de v̾bo.sig.c.querenti.Tertio qꝛ effectus
excõicationis nõ potest suspendi sicut effe/
ctus alioꝝ:vt extra de priuil̾.c.priuilegia.
ꝛ hoc s̾m Inno.ꝛ Hosti.quãdo locus vel
eccl̾ia interdicit̾:secus aũt cũ persona pro
culpa ꝓpria ẽ interdicta vel suspensa:si ta/
mẽ ꝓ culpa alterius qd̾ aliquando fit: vt
xvij.q.iij.miror.tunc dici põt sicut de inter
dicto loci:ꝙ põt suspẽdi sic̃ ꝛ tolli.Quar/
to qꝛ ep̃i nõ incurrũt aliquã suspensiõis vl̾
interdicti sñĩam ab homine vel a iure pro/
latam:nisi specifice exprimãt̾:vt lib.vj.de
sen.ex.c.qꝛ priuilegiũ:qd̾ tamẽ priuilegiũ
nõ habẽt ꝙtũ ad excõicationẽ.Quinto qꝛ
interdictũ generale loci nõ põt ad cautelaꝫ
relaxari:vt lib.vj.de sen.ex.c.pñti.sed ab
excõicatione vel suspensione bene fieri po
test ad cautelã absolutio:vt ex̃ de sen.ex.c.
venerabili.Sexto qꝛ interdictuꝫ generale
nõ põt in locũ ꝓferri sine speciali licentia
pape ꝓ pecuniario debito vt in ex̃uagan.
bonifacij.ꝓinde attendẽtes:s̾ excõicatio
vel suspensio bene fieri põt: vt de appel.c.
p̃terea.Septimo qꝛ in vniuersitatẽ vl̾ col/
legiũ ferri excõicatio non potest:vt de sen.
ex.c.romana.§.fi.li.vj.licet singuli de vni
uersitate excõicari possũt:vt omnes recto
res ꝑ quos regit̾ qui dicunt̾ vniuersitas:
seu cõmunitas in effectu:vt de immu.ec.c.
aduersus.ꝛ de ꝓcura.c.fi.s̾ interdictũ be/
ne ꝓfert̾:vt in.c.si sñĩa.eo.ti.ac li. Ter/
tio ꝓinde queri põt de sñĩa excõicationis
quid sit excõicatio:ꝛ quis illã inferre po/
test.Ad qd̾ dicendũ ꝙ excõicatio ẽ censu/
ra a canone vel ab eccl̾iastico iudice prola/
ta:excludens a qualibet licita cõmunione
ꝛ actu legitimo:nã cum excõicatio sit pe/
na sp̃ualis:laicus nõ est capax actiue licet
s̾ papa posset illi ꝯcedere:vt pꝫ.xcvj.di.c.
bene quidẽ.in glo.Similiter nõ iudex sen
tentiã ferre nõ põt cũ sit iurisdictiõis:vt d̾
offi.or.c.ꝯquerente.Oportet insuꝑ ꝙ iu/
dex super excõmunicandũ iurisdictionem
habeat:ꝛ omnis talis excõmunicare po/
test nõ solum papa ꝛ episcopi:sed etiã eoꝝ
officiales ꝛ omnes eorum inferiores prela
ti qui collegijs presunt:vt abbates etiam
nõ benedicti dũmodo tamẽ fuerint confir
mati ꝛ consimiles:vt d̾ simonia:sicut tuis.
ꝛ de offi.ordi.cum ad eccl̾iam:ꝛ Archi.vt
videtur excõmunicare potest:licet non sit
p̃sbyter.ar.di.xxv.perlectis:ꝛ ex̃ de offi.
or.c.j.ꝛ de appel.c.rep̃hensibilis:sic etiaꝫ
quilibet sacerdos parrochialis s̾m q̃sdam
ꝛ hoc p̃sertim cum fuerit in eadem diocesi
ꝯsuetudo:quia per tacitum ꝯsensum ex cõ
suetudĩe vl̾ prescriptione potest acquiri ta
lis iurisdictio per patientiã ep̃i:que ꝯsue/
tudo dat iurisdictionem:vt.ix.q.iij.c.con/
questus:ꝛ his concor.Tho.Hoff.ꝛ Alb.
nec mirum cum vt notat Inno.de restitu.
spo.c.olim.iij.episcopus expresse potest cõ
cedere clerico potestatem excõmunicandi
etiam si fuerit priuata persona:verũtamen
excõmunicationem a iure potest facere:q̃/
cunqꝫ potest ius condere:vt papa ĩ vniuer
sa ecclesia:ꝛ simplici ep̃i in suis dioces̾:vt

xvj.q.ij.visis.in fine.xxiiij.q.iij.corripiã/tur:nullus etiam citra epm excõmunicare nõ potest cum illa solénnitate:que ponitur.xj.q.iij.c.debent. Nota tamẽ generaliter ꝙ excõmunicare nõ potest excõmunicatus nec hereticus :nec scismaticus :nec apostata a fide:nec intrusus:nec a iurisdictione suspensus:nec etiã qui violauit interdictũ:hec patent.xxiiij.q.j.audiuim⁹:⁊.§.si autem:in fi.xij.q.ij.alienationes.et c.pcarie.extra de ꝯces.preben.c.q2 diuersitatem:extra de exces.prela.c.fi. Quarto similiter queri potest:vtrum eps extra territorium suũ quẽpiã ex subditis suis excommunicare potest. Ad hoc dicendu3: ꝙ hec questio dupliciter intelligi potest. Primo an eps existens extra suã dioces. subditũ suũ excõmunicare potest. Et ad hoc respõdet Host.ꝙ eps ⁊ huiusmodi prelati extra diocesim vel territorium suũ agere nõ possunt ea q̃ sunt iurisdictionis ꝯtentiose. vnde cũ nullus est excõmunicãdus sine cause cognitione:vt.xj.q.iij.c.nemo:hinc talis excõmunicare nõ potest nec sedere pro tribunali nec aliquid disponere:vt. ix.q.ij.c.epm.⁊.c.seq̃ti.nec per ꝯsequẽs absoluere põt in his q̃ requirũt cause cognitionem:verũtamẽ secus ẽ de his que nõ req̃runt cause cognitionẽ:cum hoc ad voluntariam iurisdictionẽ ꝑtineat:⁊ idẽ ẽ dicendum de legato de latere pape extra terminos sue legationis:ar.ff.de offi.ꝓ con.l.ij ⁊ extra de offi.le.c.excõmunicatis: epi tamen expulsi licite possunt exercere iurisdictionẽ in aliena diocesi:vt in cle. de fo .cõpe.c.q̃uis:vbi plane p3 ĩ vtroq3 casu. Secũdo sic põt intelligi questio:vtrũ episcopus existens intra suam diocesim excõmunicare potest suũ subditũ existentẽ vel peccantẽ extra suam dioc̃.⁊ tũc dicendũ ꝙ ratione domicilij potest iudex ecclesiastic⁹ excõmunicare per sententiã viue vocis suu3 subditũ etiã existentem extra territoriũ:vt patet extra vt lit.nõ ꝯtest.c.tue. vbi dicit̃ ꝙ reus qui se cõtumaciter absentat per cẽsuram ecclesiasticam vt iuri pareat: ꝯpelli potest:⁊ ex hoc patet ꝙ etiã extra territorium tenet sententia: ad idem de appel.c.cum sit romana:in fi. Uerũtamẽ statutum epi per quod subditi certũ aliqđ facietes ꝓpter quod excõmunicãtur:nõ ligat subditum in alieno territorio ꝯtra facientem: vt patet expressum:li.vj.de ꝯstif.c.ij. ⁊ ratio diuersitatis ẽ: quia statutum est quedam qualitas principaliter territoriũ regulãs: ⁊ ꝑ ꝯsequens personas:ita ꝙ nõ solũ subditos:sed etiam quoscũq3 intra territoriũ existentes afficit:⁊ sic nõ afficit ea ratione q2 subditi sunt:sed rõne territorij regulati ꝑ statutum:⁊ ideo nõ potest extendi extra territoriũ:q2 ꝑ hoc surgeret aliud incõueniens sc3 ꝙ ꝑ statuta vnius epi regularet̃ territoriũ alterius epi quod ẽ contra iura sed sentẽtia viuevocis afficit ꝑsonã:⁊ ideo in eo cessat ratio predicta. Quinto equidem queri potest:vtrũ subdit⁹ epi delinquens intra diocesim:in loco tamen exempto ligat̃ epi statuto delictũ illud punientе. Ad huius questionis responsionẽ Jo.cal.disputando terminauit ꝙ talem delinquentẽ nõ ligat:q2 locus exemptus equiparatur loco extra territoriũ constituto.ꝑ c.cum eps:de offi.or.li.vj.vbi pulchre de hoc:⁊ de sta.regu.c.vno.in fi.eo.li.⁊ i cle.de priuile.c.archiepo.xviij.q.ij.c.lumino/so:in quibus illud ꝓbatur exceptis q̃busdam casibus ⁊ sic in alijs firmat̃ regula:⁊ hoc etiam tenet Jo.an.c.ij.de consti.li.vj. verũtamẽ domin⁹ Mercilius doctor eius tenet hoc eẽ verum quãdo delinquens est al's exemptus:nec mirũ cum exempti presertĩ sedis apostolice filij ꝑ episcopos nulla censura ligari possunt:vt li.vj.de ꝟbo.signi.c.j. Si tamẽ al's subditus est:tũc ſm eundem tale statutũ ligat:⁊ sic disputãdo terminauit Frederic⁹ de senis:vt patet in eius cõcilijs.c.ij.⁊ mouet̃ ex hoc: quia locus exemptus ẽ in sua dioc̃:vt dicto.c.cu3 episcop⁹:de rescrip.c.abbatẽ:⁊ de offi. or.c.graue. Primam tamẽ opinionem putat Franci.veriorẽ: cu3 statuta nõ habeant vires nisi quatenus extenditur iurisdictio statuentis:vt dicto.c.ij.de ꝯsti.li.vj.in ratione sui:maxime cum dicit extra territorium ius dicenti nõ pareatur impune: nam quo ad hoc iurisdictio importat idem qđ territorium per notata ibidem: locus autem exemptus nõ ẽ de iurisdictione epi:vt dicto.c.graue. Similiter iudex ecclesiasticus per specialem sententia3 excõmunicãs eum qui nulla ratione subditus ẽ eius talis sententia nulla ẽ:vtpote lata a non suo iudice:vt.ij.q.j.c.in primis.extra de consue.c.ad nostram.⁊ de iudi.c.at si clerici.⁊ spãliter de sentẽtia excõmunicatiõis probatur:extra de priuil'.c.cum olim.j. ꝟ.illđ etiam. Si proinde excõmunicatur al's non subditus qui factus ẽ quo ad quid subdi/

tus:scȝ ratione delicti contractus: vel rei
de qua agit̃: tũc talis sententia non ligat:
nec iudex potestatem habet in huiusmodi
personam nisi in suo territorio inuentã: vt
li.vj.de fo.compe.c.romana.§.contrahen/
tes: q̃ hoc etiã tenet Inno.de fo.compe.c.
fi.in prin.⁊ Jo.an.⁊ Jo.mo.in dicto.§.cõ/
trahẽtes: ⁊ allegãt rõnes ad hoc. Sexto
E denique queri põt ex quibus causis ꝓferri
potest excõicatio. Ad hoc dicendũ ꝙ du/
plex est excõmunicatio. Prima ẽ et dicit̃
minor ⁊ separat tm̃ a sacramẽtis percipiẽ/
dis: vt extra de excep.c.a nobis: ⁊ illa in/
fligit̃ qñq; a iure: ⁊ hoc in multis casibus
vt postea videbit̃: quãdoq; etiã ab homi/
ne ⁊ etiã a quocũq; iudice ecclesiastico: vt
extra de offi.or.cum ab ecc̃liarum: ⁊ hoc si
ne ꝑ cõtumacia: vt.v.q.ij.presenti.xj.q.iij
c.audiuim⁹: siue etiã ꝑ alijs culpis: ⁊ hoc
siue simpliciter: vt de pe.di.j.c.accusatio/
ne: siue ad tẽpus: vt.lxxxvj.di.c.tãta. Se/
cunda vero est vł dicit̃ excõmunicatio ma
ior que separat ab omni cõmuniõe: tã quo
ad homines q̃ꝫ quo ad sacramẽta: vt de cle
ri.ex.c.illud.⁊.c.fi.⁊ dicto.c.a nobis: ⁊ il/
la similiter aliquando fert̃ a canone ⁊ hoc
multipliciter vt videbitur: semper tamen
fertur ꝑ aliquo crimie: vt.xvij.q.iiij.c.siq̃s
suadente: qȯ tenet glo.xj.q.iij.c.epi si. Di
ci tamen potest ꝙ ꝓprie fert̃ ꝑ contuma/
cia: quia canon vel statutũ intelligit̃ mo/
nere ꝙ quilibet abstineat ab eo ꝓpter qȯ
excõmunicatur: ⁊ ꝺm hoc debet ĩtelligi qȯ
notat Archi.post Lau.ĩ dicto.c.episcopi
si: vbi dicit in omni excõmunicatione p̃ter
mittendã esse monitionẽ. Aliquãdo vero
fertur a iudice vel homine: ⁊ videt̃ textus
dicere ꝙ ferri possit tam ꝑ contumacia q̃ꝫ
ꝑ offensa: qȯ etiã tenet glo.in dicto.c.epi
si. Inno.aũt dicit eo.ti.c.ex pte: ꝙ excõmu
nicatio qñq; fert̃ ꝑ offensa ⁊ contumacia:
nam ꝑ solo crimine nõ ẽ quis excõmunicã
dus si se corrigere velit: ⁊ hoc etiã tenet ar
chidia.li.vj.de excep.in.c.j.in v̾bo contu
macie dicẽs: ꝙ iura q̃ dicunt quẽ posse pro
crimine excõmunicari: intelligenda sunt si
nolit se sup̲ illo corrigere: ⁊ sic excõmunica
tur ꝓprie pro cõtumacia: qȯ etiã cõmuni/
ter seruatur: ⁊ hoc sentit Tho.in.iiij.dist.
xviij. Qȯ si queritur: vtrum pro quali/
bet contumacia potest fieri excõmunicatio
presertim cum tantũ tres cõtumacie casus
exprimunt̃ ꝑ quibus fieri debet excõmu/
catio.xj.q.iij.c.certum: in cui⁹ ar.⁊.c.nul/
lus sacerdotũ: dicit̃ ꝙ pro leuibus causis
alicui cõmunio ꝓhiberi nõ debeat: sed pro
illis tm̃ ꝑ quibus canones hoc p̲mittunt.
Ad hoc respondet glo.in dicto.c.certum:
ꝙ pro qualibet contumacia super quocun
q; crimie quis excõmunicari potest: ⁊ hoc
tenet Inno.de v̾bo.sig.c.ex parte. Unde
quanto cõtumacia fit super actu leuiori tã
to videtur esse grauior: sicut furtũ in re le/
uiori dicit̃ esse maius: institu.de rerũ diui
sione.§.gallinarũ: tamẽ propter dictum.c.
nullus sacerdotum: prelati nõ debent esse
faciles ad excõmunicandum pro qualibet
leui cõtumacia: licet vtiq; possint: vt extra
de sen.excom.c.sacro. Porro hec maior ex
cõmunicatio quandoq; simpliciter sine so
lennitate ꝓfertur: vt quando iudex dicit.
excõmunico talem: vt in.c.si quem: de sen.
ex.quandoq; vero cum solẽnitate: de qua
xj.q.iij.c.debent: ⁊ tũc dicitur anathema:
vel alio nomine dici potest mucro episco/
palis: vt.xvj.q.ij.c.visis in fi.quia cũ hac
solennitate nullus excõmunicare potest ni
si sit ad minus ep̃s ꝺm Hosti.in sũma eo.
ti.§.j.⁊.ij. Ad laudẽ dei omnipotentis.

De excõmunicatione minori p̲ canonẽ: ⁊ quãdo sententia lata p̲ iudicem ligat: ⁊ quãdo non: ac de his que requiruntur in absolutione ab excõmunicatiõe: Ser. XII

Non occides. Uiso de excõmu
nicatione tam minori q̃ꝫ maiori:
ꝙ dupliciter infligit̃ vtriusq; sen
tentia scȝ per canonem ⁊ p̲ iudicẽ: h̄ breui/
ter prosequendum est primo quando quis
minorem excõmunicationẽ incidit per ca/
nonẽ. Ad h̄ dicendũ ꝙ licet q̃ ad deũ q̃s
separat̃ a sacramẽtis p̲cipiẽdis q̃ꝫcito mor A
tale cõmittit: licet occultũ: vt.xj.q.iij.c.au
di denique: vbi ostẽdit̃ ꝙ huiusmodi tradi/
tur sathane: vnde talis eucharistiaȝ ⁊ alia
sacra recipit in ꝓpriã damnationẽ: vt ex̃ d̃
coha.cler.⁊ mu.c.fi.infligitur tñ ab eccle/
sia spãliter ipo iure minor excõmunicatio
⁊ ꝓhibent̃ sacramẽta in multis casibus.
Primo illis quibus negatur ecc̃liastica se
pultura: vt qui moriunt̃ in torneamẽto: vt
extra de torneameñ.c.j.⁊ exponit etiã Ho/
sti.ẽt dicẽs ꝙ si q̃s etiã ibi letale vuln⁹ ac/
cepit licet postea superuixerit ⁊ penituerit

⁊ ei eucharistia nõ negetur: carebit tamen ecclīastica sepultura: cui textus ibidē satis consonat. Et idem potest dici de eo qui nõ semel confitetur in anno: vt extra de pe. et re. c. omnis. Secũdo vero generaliter omnibus notorijs peccatoribus: ⁊ hoc ideo: quia manifeste demonstrãt se nõ penitere: xcv. di. c. illud: vbi subdit: nam nõ penitēti illõ scz chrysma vel oleũ extreme vnctionis fundi nõ potest: qꝛ genus ē sacri: nam quib⁹ reliq̄ sacra negant: quõ vnũ genus putat posse ꝯcedi: hec ibi: ⁊. xiij. q. ij. c. pro obeuntibus: in fi. ⁊ de cõse. di. ij. ꝓ dilectione. Tertio aũt dissidentib⁹. i. pauperum oppressorib⁹: manifestis raptoribus: publicis vsurarijs: ⁊ meretricib⁹ q̄ large dicũtur excõmunicati: inq̄ntum eoꝝ oblatiões ad altare nõ recipiuntur. Quarto notorijs fornicatoribus: vt extra d̄ coha. cle. ⁊ mu. c. vestra. Quinto sacrilegium cõmittentibus: vt. xvij. q. iij. c. miror. Sexto cuz quis recipit ecclīam de manu laici: ⁊ sic eã tenet vt expꝑssum patet. xvj. q. vij. si q̄s deinceps ar. ad idē: extra de elec. c. quisquis. Septimo sm quosdam vtentibus in bello iniusto contra christianos arte balistarioꝝ seu sagittarioꝝ: ex̄ de sagit. c. artem. Octauo simoniacis: vt extra. eo. c. tanta. Nono cũ quis cõmunicat cũ excõmunicato maiori excõmunicatiõe: nõ tamē in crimine: sed d̄ hoc latius postea videbit. Sciendũ tamē sm Hosti. ⁊ Inno. ꝙ in p̄dictis casibus q̄libet a ꝓprio sacerdote absolui potest: ⁊ dico ꝓprium sm Hosti. Om̄ qui potest illuz absoluere a peccato: nec obstat si idē sacerdos excõmunicatus sit minori excõmunicatione saltem ip̄o iure: vt qz extra de sen. ex. c. duobus: vide etiaz glo. que arguit ꝓ ⁊ contra. idem etiam tenet Tho. in. iiij. di. xviij. Secundo queri potest: vtrũ sententia per iudicē ex iniusta causa lata ligat: ꝑ sertim cũ dicat Grego. ⁊ habetur. xj. q. iij. c. sententia pastoris siue iusta siue iniusta fuerit semper timēda est. Ad cuius respõsionē primo sciendũ: ꝙ sententia dicit iniusta quãdo nõ seruat ordo: vel qñ nõ sub est cã vel saltē rõnabilis causa fulminãdi: vel cũ intentione mala ⁊ nõ zelo iusticie ꝓfert: ⁊ de his pulchre ꝓsequit. xj. q. iij. c. ep̄s aut p̄sbyter. §. si ergo: ⁊. c. nõ solũ. §. cũ ergo: vide si placet. Dicendũ sm Jo. calð. ꝙ si in tali iniusta excõicatione reperit abilitas tam ex pte excõicantis q̄ȝ ex pte excõmunicati: ⁊ cessat erroris expressio: tunc bene ligat sententia: nã multa fieri nõ deberent: que tamē facta effectũ aliquem habent. Fateor ꝙ nullus iniuste debet excõmunicari: ⁊ ideo faciens ē in culpa penãq̄ȝ meret. xj. q. iij. c. temerariũ. nihilominus taliter excõmunicatus ē ligatus: vt dicto c. snīa pastoris. eo. ti. c. ep̄i si. de off. dele. c. cum contingat: de sen. ex. c. per tuas. c. sacro: vbi de hoc: q̄ð ideo ꝓcedit vt ecclesie claues in maiori reuerentia habeant. xj. q. iij. c. nemo cõtemnat: ⁊ vt ꝑ meritũ obediētie homo spiritualiter crescat: eo. ti. c. quid ergo: vñ ⁊ si ꝓferēs peccet: tñ parens iuste facit. xiij. q. j. quid culpat: in fi. ⁊ nõ ꝯtemnendo meret: sicq̄ȝ talis sentētia ē aīe disciplina: vt. xxiiij. q. iij. c. notandũ: in fi. ⁊ de sen. ex. li. vj. c. j. dicitur esse medicina aīe: nã ex quo sic paret ecclīe clauibus: licet sit ligatus apud ecclīam militantē nõ tamen apud deũ vel ecclīam triumphantē: vt de resti. spo. c. litteras: ⁊ de sen. ex. c. inq̄sitioni: verũtamē ꝯtēnendo ligaret etiã apud deũ: vt dicto. §. cũ ergo: pareat igit humiliter ⁊ ecclīe sancte deferat obedientiã ⁊ reuerentiã: iuxta q̄ð dicitur. xix. di. c. in memoriã. Silr Franci. de zab. tenet ꝙ talis sētentia ligat vt canon dicit dicto. c. sentētia pas. Nimiꝝ cũ nõ solũ snīa iniusta excõicationis sed etiam quelibet alia ex iniusta cã ligat ⁊ transit ī rē iudicatã: vt de re iudi. c. cũ inter: nã ⁊ absolutio ab excõicatõe ex īiusta cã tenet: vt de sen. ex. li. vj. c. venerabilib⁹. §. vbi: par aũt ē ptãs ligãdi ⁊ soluēdi: vt de ma. ⁊ obe. c. cũ inferior: ⁊ in glo. ⁊ de sen. ex. c. sacro: ibi est casus aptus ꝙ excõmunicatio lata in nõ cõtumacem que est excõmunicatõ ex iniusta causa indiget absolutione. Tertio queri potest: vtrũ igit B
excõmunitatio lata ex falsa cã ligat: vt dicendo: excõmunico te qꝛ furtũ fecisti ⁊ falsum est. Ad hoc rñdet glo. in. c. ex parte: d̄ offi. ord. ꝙ talis excõmunicatio tenet: licet absolutio ex causa falsa nisi rata nõ teneat cuius rõ est: quia vtrobiq̄ȝ ꝯsulit aīe. Hic excõicatio ⁊ si iniusta sit nõ tamē est cõtemnenda: ne ex ꝯtemptu q̄s liget: ⁊ excõicatio ē medicina aīe si nõ ꝯtēnit: qꝛ poti⁹ nocet iniuste excõicanti q̄ȝ excõicato si nõ contemnit: alia rõ potest assignari quare non ꝓdest absolutio ex falsa cã: quia fuit excõicatus ꝓ certa cã: ⁊ oīs res ꝑ quascũq̄ȝ cãs nascit: per easdē dissolui dꝫ: vt de reg. iur. oīs res: ꝫ de illa cã nulla facta est mentio: remanet ergo ⁊ el⁹ effectus: hec ibidē īter

alia. Tñ Franci. de zab. priuz tenet in sua
repetitione: de sen. ex. i. c. ppendim⁹: dicēs
q̄ oīs dispositio ex falsa cā vitiatᷣ: qñ cau/
sa ē adequata effectui: ita q̄ disponēs ces/
sante cā nō erat dispositur⁹. C. de falsa cau
sa adiecta legato. l. j. vbi casus ē notabilis:
⁊ sic vult q̄ excōicatio lata ex falsa cā nō te
net: qñ excōicās si sciuisset cām nō eē verā
nō fuisset eū excōicaturus: dicta tñ glo. cō
muniter tenetᷣ: ⁊ idō dicunt Inno. Hosti. et
Guil. q̄ tutius ē dicere q̄ talis excōicatio
tenet: vt. xj. q. iij. c. j. ⁊. c. si ep̄s: q₂ nō est er
ror intolerabilis exp̄ssus: ⁊ licet cā sit fal/
sa nō ē tamē īpossibilis: vnde ꝯsulendū ē:
q̄ ad cautelā absoluatᷣ q̄ ad forū iudiciale
licet q̄ ad deū ligat⁹ nō ē: nisi forte ligaretᷣ
ex ꝯtēptu. Pro quo sciendū ſm Jo. an. de
sen. ex. li. vj. in. c. dilecto sup verbo contem
ptus: q̄ q̄nq₃ modis excōicatio ꝯtemnitᷣ.
Primo qñ excōicatus accumulat culpam
culpe. Scdo qñ ex certa scīa eccl'iam intrat
etiā quādo nō dicitᷣ diuinū officiuz. xxiiij.
q. iij. c. clericus. xxv. di. c. j. circa prin. nisi
fuerit cā predicatiōis q̄ audita exeat: vt de
sen. ex. c. responso: vel nisi solum transeat
p ecclesiam qñ nō fiunt diuina. Tertio qñ
nō intrat eccl'iaz ſ ad valuas audit diuinū
officiū qd̄ est ꝯtra iura: extra de pe. ⁊ re. c.
q̄ in te. de sen. ex. c. pmittimus: de priuile.
c. q̄ nō: vnde clerici h̄ patiētes puniuntur
vt extra de cleri. excō. c. illud dominus. ℣.
illud aūt. Quinto quādo nimis dormit in
sentētia sic ligat⁹: vt de sen. ex. c. p tuas. ℣
verū in alijs: ⁊ maxime vltra annū. xj. q. iij
c. rursus: ⁊. c. q̄cunq₃: hec ille. Quarto q̄
ri pōt: vtrū igitᷣ sentētia excōicatiōis que
nulla est liget. s. quādo in agente vl' patien
te nō ē abilitas ferendi sn̄iam vel sustinen/
di. Ad hoc dicendū q̄ nō: qd̄ primo pz in
agente: q₂ forte nō ē iudex illius in quē tu/
lit sn̄iam: ⁊ sic diocesan⁹ nō pōt ferre ī fra/
trē minorē aliquā censurā: vt patet in ser/
mone p̄cedenti: ⁊ ideo dicitᷣ. xj. q. iij. c. j. q̄
sententia pastoris siue iusta siue iniusta est
timenda: vel si iudex illius est: tamē iuris/
dictionē illam exercere nō potest: vnde ex/
cōicatus excōicatione maiori nō excōicat.
vt. xxiiij. q. j. c. audiuim⁹: ⁊ sic loquitᷣ. c. cui
est. xj. q. iij. vbi sentētia lata fuit ab hereti/
co: qui iurisdictionē nō habet: nec etiā lai/
cus: vt. xcvj. di. c. bene quidez. Secūdo ve
ro patet in patiente inabili: vt pote cum is
in quem sententia fertur est talis q̄ delin/
quere non potest: vt infans furiosus vel si
miles vsum rōnis nō habentes: si hoc est
notorium vt notauit Inno. de sen. ex. c. ro/
mana. §. in vniuersitatē. li. vj: vel saltē hu/
iusmodi sententie nō est capax: sicut infide
lis vel sarracenus: sic enī nō est de corpore
eccl'ie. ij. q. j. c. multi. de diuor. c. gaudem⁹.
Ad maiorē tamē euidentiam Jo. an. lib.
vj. de sen. ex. in. c. presenti. diuersos casus
exprimit in quibus excōmunicatio nulla
est. Primus est quādo post appellationez
legitimā excōmunicatio fertur: tunc enim
nulla ē: vt de offi. dele. c. cum ꝯtingat: sal/
uo qd̄ dicitur li. vj. de sen. ex. c. licet. Secū/
dus est quādo sentētia ꝯtinet intolerabi/
lē errorez: vt de sen. excom. li. vj. venerabi
lem: ⁊ ratio est ſm eundē Jo. vbi supra: q₂
cuz excōmunicatᷣ quis eo q̄ facit quod bo
num e: vl' nō facit qd̄ malum est: si ecclesia
vellet talem sententiam ligare cuz appare
at ex forma sententie q̄ subdit⁹ nō debebat
parere: videretᷣ p ꝯsequens pctm̄ de sibi q̄
ꝯstaret approbare vt licitū: ⁊ h̄ dicere non
esset bene catholicū: ⁊ hi duo casus habē/
tur: extra de sen. ex. c. per tuas. Terti⁹ qñ
quis excō municaret excōmunicatione ma
iori illos qui excōmunicato cōmunicarent
nō in crimine sed in locutione ⁊ in alijs ca/
sibus in quibus incurritᷣ minor excōmuni
catio: talis enim sentētia nō valet nisi tri/
na monitione premissa vel vna pro tribus
⁊ nisi admonēdi nominatim exprimantur
vt li. vj. c. statuimus. c. ꝯstitutionē. c. statu
tum. Quartus quādo iudex nō erat is q̄
tulit sententiā saltem eius in quē tulit: vt
de consue. c. iij. ⁊ de priuile. c. cum olim.
Quintus cū a suo iudice profertur sed ex/
cōmunicato: vt. xxiiij. q. j. c. audiuimus. c.
aperte. Sextus cum a delegato quis excō
municatur ꝯtra delegantis intentionē: vt
extra de preben. c. fi. vbi plane de hoc. Se/
ptimus quādo fertur excōmunicatio con/
tra priuilegium: vt ex̄ de exces. prela. c. sa/
ne. Similiter si prelati excedunt numeruz
euectionū in visitando tūc excōicatio non
tenet de quo lucide patet ex̄ d̄ censibus. c.
cū apl's. ⁊ de exces. prela. c. cū ad q̄rundā.
Octauus cū ab intruso vl' a iurisdictione
suspēso quis excōicatᷣ: vt. xij. q. ij. c. aliena
tiōes. Non⁹ qñ fertᷣ a violāte īterdictū ho
minis: vt pz exp̄ssū d̄ exces. p̄la. c. tāta. De/
cim⁹ qñ fertᷣ a delegato īpetrato ab excōi/
cato ī cāu ñ pmisso. vt li. vj. d̄ rescp̄. c. j. Un
decimus quādo p̄lati interdicerent subdi
tis suis: ne superiorib⁹ vl' legatis seu iud̄/

storibus statum exponant ecclesiarum suarum vel monasteriorũ: ⁊ de hoc ferrent sententiam excõmunicationis: vt li. vj. offi. ord. c. quia plerique. Quinto pterea queri põt que requirũtur in absolutione ab excõmunicatione maiori. Ad hoc dicẽdũ ꝙ quattuor requirunt̃ principaliter. Primuz est vt excõmunicatus prius iuret stare mãdatis ecclesie: vt extra de sen. excom. c. ex tenore: qđ tamen iuramentũ nõ est de substãtia absolutiõis. eo. ti. cuz desideres: ideo si omittat̃ qđ tamẽ fieri nõ debet: nihilominus tenet absolutio. Ꝗ si querit̃ que mãdata debent absoluto fieri q̃ iurauit: dicẽdum ꝙ si excõmunicat⁹ erat a canone: pñcipaliter iniungẽduz est ei quod ɔtra eundem canonẽ nunꝙ veniat: vt incendiario ꝙ nunꝙ incendat: pcussori clerici ꝙ nũꝙ pcutiat: ⁊ sic de alijs: vt. xxiij. q. vi. c. pessimã. Secundũ est ꝙ si fuit excõmunicat⁹ p notoria in aliquẽ offensa: tunc absolui nõ debet nisi prius sufficiens emenda pstet̃: pro occulta vero offensa vel cõtumacia sufficit iuratoria cautio: vbi nulle petunt̃ expense vel satisfactio damni: sed vbi petuntur expense: non debet absolui nisi satisfaciat: ⁊ peccat qui talez absoluit: lꝫ ab excõmunicatiõe absolutus sit: si saltem satisfacere põt: ꝙ si non põt tunc similiter nõ debet absolui nisi recepta ab ea idonea cautione: ꝙ satisfaciet si ad pinguiorẽ fortunã puenerit: vt extra de ver. signi. c. ex parte. ⁊ extra đ soluc. c. odoardus: dicta aũt cautio erit pignoraticia vł̃ fideiussoria que dicitur idonea: quã si pstare non potest saltẽ pstet iuratoriam: ⁊ sic absolutio non est ei denegãda: vt. xxvj. q. vj. c. si psbyter. Tertium ꝙ absoluat̃ per eum qui tulit sententiam vł̃ per eius superiorem aut alium cui cõmisit: ⁊ hoc cum psalmo ⁊ oratiõe ⁊ verberibus: ⁊ postea subiungat̃: absoluo te a tali sentẽtia excõmunicatiõis: vt de sen. excom. a nobis. Ꝗ si fuerit excõmunicatus ab vno iudice q̃dem sed pter plures causas lꝫ vna sentẽtia: ⁊ tunc si plures intẽdebat ferre sentẽtias tot erunt etiã absolutiones quot cause: ꝫm Guil. de mõ. laud. in cle. grauis: đ sen. excõ. Si vero pter oẽs causas intendebat ferre vnã sentẽtiã: tũc sufficit vna absolutio: dũmodo oẽs cause sint expresse: ał̃s enĩ non sufficit si est dubium: tunc ad iudicẽ est recurrẽdũ: hec de sen. ex. c. cum p causa. Si vero plurib⁹ sententijs eum excõmunicauit intendẽs eum plurib⁹ ligare sentẽtijs tũc vt dictũ ẽ plures absolutiões sunt necessarie: si vna tm̃: vt dicendo excõmunico anathematizo ⁊c. tunc vna sufficit absolutio. Si pinde ligatus est a plurib⁹ iudicib⁹: ⁊ oẽs habent vnã iurisdictionẽ tunc valet qđ fit ab vno ⁊ vna absolutiõe: dũmodo tamen ab alijs potestatẽ habeat: ꝙ si diuersas habẽt iurisdictiones: tunc erũt tot absolutiões quot excõmunicatiões: hec Guil. ibidẽ int̃ alia: et si celauerit vnam ex causis pter quas erat excõicatus: erit absolutio subreptitia nec tenebit: vt de sen. excõ. c. officij. Quartum deniqꝫ ẽ: ꝙ post absolutionẽ excõmunicator absoluto faciat mãdata iusta ⁊ rationabilia: ał̃s enĩ appellare põt: vt extra de pactis. c. fi. ⁊ de appel. c. vt debit⁹: in excõmunicatiõe tamẽ minori casum expmat excõmunicatus sacerdoti pprio et sic se faciat absolui specialiter ab eadẽ: ⁊ intelligitur pprius sacerdos curatus vel diocesanus aut alius q̃ đ licentia eoꝝ est electus: nec requirit̃ iuratoria cautio: vt đ sen. excõ. c. nup: circa fi. Porro defunctus absolui debet hoc modo: si fuerit sepult⁹ in cimiterio non exhumabit̃ corp⁹ ꝫ sepulchrũ verberabit̃: vt fit circa viuos: vt. d. c. a nobis: ⁊ talis absolutio valet ꝫm Guil. vt sepeliat̃ in loco sacro: vel vt sepultus nõ exhumet̃ ⁊ oret̃ ac celebret̃ pro eo: et licꝫ in mortis articulo potest absolui q̃libet excõmunicatus a simplici sacerdote: vt de sen. excõ. c. nõ est dubium: ⁊ de sepul. c. prochiano: tamẽ mortuus absolui nõ põt nisi ab eo qui poterat eum sanũ absoluere: vt ptꝫ in dicto. c. a nobis. Et iterũ lꝫ excõmunicatus põt etiam inuitus absolui ab excõmunicatione: sicut inuitus poterat excõmunicari: imo etiam manẽte ɔtrouersia põt aliquis excõmunicationẽ etiã iuste latã discrete remittere: si illius saluti viderit expedire ꝫm Tho. in. iiij. di. xviij. Idẽ Alb. Tamen mortuus absolui non põt nisi in eius morte signa ɔtritionis apparuissent: vt dicto. c. a nobis: ⁊ in glo. Sexto deniqꝫ q̃rit̃ põt vtrum absolutionẽ extorquens p vim vel p metum: beneficiũ absolutiõis consequit̃. Ad hoc respõdet Grego. x. put ɔstituit in ɔcilio generali lugduneñ. ⁊ habet̃ in. vj. đ his que vi vel metus causa fiunt: dicens: absolutiõis beneficiũ ab excõmunicatiõis sentẽtia vł̃ quacũqꝫ reuocatione ipsius aut suspensionis seu etiaz interdicti p vim vel metũ extorta: pñtis ɔstitutionis

auctoritate oĩno viribus euacuamus. Ne
autē sine vindicta violētie excrescat auda
cia malignandi: eos qui absolutiõem siue
reuocationē huiusmodi vi vel metu extor
serint: excõmunicationis sentētie decerni
mus subiacere: hoc ibi: ex q̄bus pt꜡ ꝙ ab/
solutionē extorquens est excõmunicatus
ip̃o iure: ꝫ ꝭm Jo. an. a suo ordinario põt
absolui: qđ ꝭm Jo. an. in nouella intelligē
dum est tam de muliere q̄꜡ de viro: lꝫ dicat
textus eos: dicit insup glo. sup illo verbo:
extorserint: ꝙ si quis metum intulit sed tñ
iudex eum absoluere voluit: tũc absoluti/
onē extorquēs non manet excõmunicat⁹:
quia verba sũt intelligēda cũ effectu: simi
liter si absoluēdus nõ intulit ꝫ alius: non
erit excõmunicat⁹: secus tñ si mãdauit vel
eius noĩe factu꜡ ratũ habuit: dicit deniq꜡
sup eadē vltima glo. ꝙ ꝑ vanum metu꜡ il/
latum non incurrit q̄s hanc penã: q꜡ talis
metus non inducit restitutionē: nec ꝓprie
metus appellatur. Unde quis metus dica
tur iustus vel vanus: notat eo. ti. cu꜡ dile
cti: ꝛ vt cõmuniter dicunt doctores hoc ar
bitrio boni viri relinquēdũ ē: ꝭm Jo. an.
in nouella. Ad laudē dei.

De ꝑuilegijs clericoꝝ ꝯiugatoꝝ ꝛ non cõiugatorũ: ꝛ de octo excõ/municationib⁹ seculares clericos ꝯcernētib⁹: Sermo XIII

Non occides. Exo.

b xx. Expediti vtcunq꜡ de sentētia
excõmunicatiõis in generali: iã
ad ꝑticularia stilum cõuertentes. Primo
duximus breuiter ꝓsequi excõmunicatio/
A nes statum clericalē ꝯcernētes. Ad cui⁹
euidentiã primo queri põt q̄ sũt emunita/
tis priuilegia clericꝭ a iure ꝑstita. Ad hoc
breuiter dicendũ est ꝑ distinctionē aut enĩ
clerici sunt ꝯiugati aut nõ: quia clerici pri
mã tonsuram habētes vel etiam minores
ordines põt si voluerĩt ꝯtrahere ꝛ clerica/
tum deserere. Si ergo sũt ꝯiugati gaudēt
priuilegio duplici: si tñ cum vnica ꝛ virgi
ne ꝯtraxerint: ꝛ alia que requirunt ad cle
ricatũ nõ omiserint: que priuilegia ponũ/
tur in. vj. de cle. ꝯiuga. c. vno. Primu꜡ est
ꝙ verberans illũ incidit in excõmunicati
onē: que ponit. xvij. q. iij. c. si quis suadē/
te. Secundũ est ꝙ a iudice seculari nõ põt
ꝓ criminibus cõueniri vel ꝯdemnari ciui
liter vel criminaliter: vel etiam puniri: vt
dicto. c. vno. li. vj. alioq̄n facientes cõtra/
rium incidunt in eandē excõmunicationē
sicut violantes alioꝝ clericoꝝ priuilegia.
Uerũtamē hec priuilegia ꝑdicti ꝑdunt in
sex casibus. Primus est si tõsurã ꝛ vestes
clericales nõ deferunt: vt dicto. c. vno. li.
vj. Secũdus autē si bigami fuerint accipi
entes duas vxores aut vnam corruptam:
vt li. vj. de biga. c. vno: ꝛ videbit lati⁹ infe
rius. Tertius si actũ clericatui cõtrarium
exercuerint: vt si militauerint: vt de cleri.
non resi. c. vl. ꝛ in glo. de sen. excõ. c. in au/
dientia. Quartus si etiam tonsuram ꝛ ve
stes deferentes carnificũ vel macellatorũ
aut tabernariorũ artem exercent et moni/
ti tertio non desistunt: siue ea reassumũt:
ꝑdunt oĩno priuilegium: si ꝯiugati: sin au
tem in rebus tñ: ꝛ si oĩno incedunt vt lai/
ci: ꝑdunt etiam in ꝑsonis q̄꜡diu hec agũt:
vt in cle. de vi. ꝛ hone. cle. c. dioc̄. Quint⁹
si infra annu꜡ artem ioculatoꝝ imitantes
etiam non ammoniti nõ dimittũt: vel si mi
nori tēpore admoniti non desistũt vt li. vj.
de vi. ꝛ hone. cle. c. clerici. Sextus si immi
scēt se tyrãnidi ꝛ enormitati etia꜡ si nõ sũt
admoniti priuilegiũ ꝑdũt: vt de sen. excõ.
c. cum non ab homĩe: possũt tamē portare
arma ex iusta causa: vt si transeũt per loca
ꝑiculosa ꝓpter timorē hostiũ vel latronu꜡
lꝫ ꝑcutere non debeant nisi vim vi repellē
do. Septimus quãdo ꝓpter crimen aliqđ
degradati sunt: vt de ver. signi. c. nouim⁹:
vbi plane de hoc. Si vero clerici non sunt
ꝯiugati tunc gaudent triplici priuilegio:
q̄ priuilegia dicunt emunitates: ab e qđ ē
extra: ꝛ munera: q̄si extra munera: ē enim
emunitas q̄dam libertas cõpetens eccle/
sijs ꝑsonis ꝛ reb⁹ ad eos spectantib⁹. Pri
mũ ergo priuilegiũ est circa emunitate꜡ ꝑ/
sone habens tria capl'a. Primu꜡ consistit
circa ĩmunitatem canonis. xvij. q. iij. si q̄s
suadente: ꝙ si eum ꝑcutiens temere sit ex/
cõmunicatus: etiam si volũtarie se verbe/
ribus subijcit: vt de sen. excõ. ꝯtingit. j. et
idem ē de intruso in vincula: vt eo. ti. c. nu
per: nisi in casu qui tangit li. vj. de elec. c.
vbi periculũ: ꝛ ꝭm quosdã ĩ casu qui poni/
tur đ iureiur. in. c. ex rescripto: istud tamē
priuilegiũ cessat in multꝭ casibus etiã ip̃o
al's priuilegiũ retinente. Primus si ꝑlat⁹
ecclesiasticus eũ capit ꝑ se vel ꝑ alium: vt
de sen. excõ. c. vt fame: ꝛ eo. ti. li. vj. c. cleri
cos. Secũdus si turbãs officiũ diuinũ ab

habēte officiū in eccl'ia siue ꝺ facto siue ꝺe
iure moderate ꝑcutit: vt eo.ti.c.veniēs: ⁊
istud moderate repetitū itelligit i q̄ttuor
casibꝰ sequētibꝰ. Tertiꝰ si ꝺn̄s familiarem
moderate ꝑcutit. Quartꝰ si magister cau/
sa ꝺiscipline suū ꝺiscipulū: ꝺe q̄bꝰ latiꝰ in/
ferius videbit. Quintꝰ si ꝓpinquꝰ ꝓpin/
quum clericū tn̄ inferioris gradꝰ: eo.ti.c.
cū volūtate. Sextꝰ si turpit inuētꝰ cū mr̄e
sorore filia vxore ⁊c. vt eo.ti.c.si ꝺo.§. nec
ille. Septimꝰ si ꝓbabilit ignorabat eū cle
ricū: vt ꝺicto.c.si ꝺo. Octauꝰ si i ioco: vt
eo.ti.c.j. Nonꝰ vim vi repellēdo: vt eo.ti.
c.ex tenore: ⁊ ꝺe homiciꝺ.c. significasti.ij.
oēs hi casus notāt i ꝺicto.c. cū volūtate:
i glo.penul. Decimꝰ si amens furiosus vl'
ꝺormiens ꝑcutit: vt in cle.vna: ꝺe homici/
ꝺio. Undecimꝰ si negotiatiōibꝰ se imiscet:
vt ꝺ cohabi.cle.⁊ mu.ex lirs. Scōꝫ ꝓinde
capl'm ꝯsistit circa imunitatē rerum clerici
nō ꝯiugati: q sc3 a tali clerico pedagia ꝓ
eius ꝑsona vel guidagia non exigant: vt
li.vj.ꝺe censibꝰ: q̄ꝫq̄ꝫ: vnde singularis ꝑso
na ꝓuilegiū hoc violans excōicatꝰ est: vil/
la ciuitas vel vniuersitas subiacet interdi
cto: vt ꝺicto.c.q̄ꝫq̄ꝫ: ⁊ in cle.ꝺe imu.ecc̄.et
ꝺe censibꝰ.c.ꝑsenti. Tertium capl'm est ꝺe
pena imponētiū clericis collectas aut alia
onera ꝑsonalia: al's si moniti non ꝺesistūt
sunt excōmunicati: ꝺe immu.ecc̄.nō minꝰ:
c.si aduersus: et eo.ti.li.vj.c.vlti. vt infra
B patebit. Secundū priuilegiū cōsistit cir/
ca imunitatē rerum ecclesiaꝝ: sc3 q i ipis
vel ꝓ ipis tallijs vel exactionibꝰ non gra/
uētur: nec ipoꝝ ꝓuentuū pars aliqua sub
trahat: nec aliqua onera per cōmunitates
vel ꝺominos imponant: vt ꝺe imu.ecc̄.c.
non minus.c.si aduersus: ⁊ eoꝺē ti.li.vj.
c.vlti. ⁊ idem est ꝺe rebus clericoꝝ vsibus
ꝺeputatis nō mercimonij causa ꝺelat': vt
ꝺictum ē: verūtamen non ꝺefendit clericꝰ
a patrie statutis i bonis ꝓprijs tertio mo/
nitus se negociationibꝰ imiscens. Tertiū
priuilegiū consistit circa imunitatem fori
vel iuꝺicij: sc3 q clericus in sacris vl' i mi/
noribus: inceꝺens in habitu ⁊ tonsura co
rā iuꝺice seculari trahi nō pōt ciuiliter vel
criminaliter: nec puniri ꝑ iuꝺicem ciuilē:
vt.xj.q.j.c.j.et.ij.et.c.cōtinua: ꝺe foro cō/
pe.c.j.et.ij. nec tali priuilegio renunciari
potest ex pacto.xj.q.j.c.ista inolita.c.pla/
cuit: ꝺe fo.compe.c.si ꝺiligenti: nisi ꝺeliq̄/
rit immiscenꝺo se tyranniꝺi ⁊ enormitati:
tunc eni seruat illuꝺ capl'm: cum nō ab ho

mine: ꝺe iuꝺicijs: viꝺe pulchrum ꝓcessum
quoꝺ etia3 ꝓceꝺit si factus incorrigibilis
ꝺefert habitum ⁊ tonsurā: vt ꝺe sen.excō.
c.ꝑpenꝺimus. Notanꝺū tamen q hoc pri
uilegium clericale oīno perꝺit in tribꝰ ca/
sibus sine monitiōe ꝓuia: ⁊ tribus cū mo/
nitione ꝓuia. Primus casus ē quāꝺo cle/
ricus est ꝺegraꝺatus: quia tunc traꝺit iu
ꝺici seculari puniendus: vt ꝺicto.c. noni/
mus: ⁊ ꝺe heret.c.aꝺ abolēꝺā. Forma ve/
ro ꝺegraꝺationis ponit li.vj. ꝺe penis.c.
ꝺegraꝺatio: vbi plane ꝺe hoc. Secūꝺus si
ꝑ annū exercet artē Goliarꝺi vel bufonis
vel ioculatoris lic3 habitū ⁊ tonsurā ꝺefe/
rat: vt li.vj.ꝺe vi.⁊ hone.cle.clerici. Ter/
tius qn̄ habitu ⁊ tōsura ꝺimissis se publi/
ce seuis imiscet: ⁊ ꝺico seuis: q2 ꝺistinguit
inter crimīa enormia leuia ⁊ meꝺiocria: q̄
ꝺistinctio ꝓbat ꝺicto.c. ꝑpenꝺimꝰ: ꝺ sen.
ex.c.in auꝺiētia.c.cū nō ab hoīe: ⁊ l3 circa
hec multa scripta sunt: tamē ꝯclusio est q
in enormibꝰ non ē necessaria monitio: i me
ꝺiocribus aūt ⁊ leuibus sic. Crimē aūt ꝺi/
cit seuum qꝺ sine graui scanꝺalo tolerari
non pōt: ꝺ sen.ex.c.cū illoꝝ: ⁊ maxime qn̄
ſm leges corꝑalis pena ꝺebetur: similiter
criminis publicitas ꝑsone qualitas cōtra
quam infamia ꝑseuerantia ⁊ similia seueri
tatem habēt inꝺicare: vt ꝺicto.c.cū illoꝝ:
vn̄ Jo.an.ꝺe renū.c.nisi cū priꝺē: sup glo.
ex loco isto enumerat.xxiij.crimīa que ꝺi/
cuntur grauia. Preterea primus casus ex
tribus vbi requirit ꝓuia monitio ē: quan
ꝺo clericꝰ se imiscet non enormibꝰ ſ meꝺi/
ocribus vel leuibus l3 tonsura ꝺimissa ha
bitū ꝺeferat laicalē: vt ꝺe vi.⁊ hone.cle.c.
ex lr̄is. Scōs si artē goliarꝺi vel ioculato
ris infra spaciū anni monitus non ꝺimit/
tit: vt eo.ti.li.vj.c.vno: vbi ꝺicitur q care
bit omi priuilegio clericali: ⁊ iꝺo talē ver/
berans nō inciꝺit in canonē ſm Jo.an. et
archiꝺ. l3 etiam sit clericus in sacris. Ter/
tius si officiu3 carnificū ⁊ macelloꝝ publi
ce ⁊ ꝑsonaliter exercet: tertioq monitꝰ in/
fra terminū non cessat: vel officium reassu
mit: vt in cle.j.ꝺe vi.⁊ hone.cle. in ꝺict' h̄
casibꝰ ipo iure omē ꝓuilegiū amittit: ꝺe ꝑ/
cutiēte ꝺo clericū aꝺ se ꝺefenꝺēꝺū viꝺebi
tur infra. Scōo ꝓncipaliter q̄ri pōt q̄ sunt
excōicatiōes ꝯcernentes statutū eccl'iasti/
cū: q̄s inciꝺūt trāsgressores ipso iure. Aꝺ
h̄ ꝺicenꝺū q ꝓma excōicatio ē ꝺ iuꝺicibꝰ:
⁊ habet li.vj.ꝺ iuꝺi.in.c.mulieres: vbi ꝺr
q ex q̄cūq causa i iure nō exꝓssa non sunt

in iudicio ꝑsonaliter trahende: sed si necessarium est eaꝝ testimoniũ in causa: mittet iudex interdum ad eas expensis ꝓducentis: alioquin iudex fraudulenter vel ficto modo vadens vt eam occasione tali visitare possit: ⁊ ideo eaꝫ in testem noĩari iussit: est excõmunicatus: et intelligiť ꝓprie de iudice ecclesiastico. Dicit tamẽ Io. an. ĩ nouella: ꝙ in eum casũ quo fieret talis fictio in iure ciuili inter laicos non videt quare non sit locus huic pene in iudice laico: sed plus dicit: ꝙ pars vel eius ꝓcurator lꝫ laici si ꝑticiparẽt huic fictioni: puto nominãdo mulierem in testem ad hunc finem: excõmunicati essent ex ꝑticipio: vt ꝯ sen. excõ. c. nuꝑ: eṗs tamen absoluere potest hãc excõmunicationẽ: quia papa sibi nõ reseruat. Secũda vero ẽ de ꝯseruatorib⁹ priuilegioꝝ que poniť li. vj. de offi. delega. in. c. hac ꝯstitutione. §. pars vero: vbi diciť: ꝙ si pars ꝓcuraret ꝙ ꝯseruatores de alijs ꝙ̃ de manifestis iniurijs ⁊ violẽtijs sciẽter se intromitterẽt: seu ad alia que ad iudicialẽ indaginẽ exigunt suaꝫ extenderẽt potestatem: eoiṗo cõseruatores ꝑ vnũ annũ ab officio sũt suspensi ⁊ pars que ꝓcurauit sententiã excõmunicatiõis incidit: a qua non põt absolui: nisi indebite fatigato ṗus de expensis satisfaciat: ⁊ tũc ſm Io. mo. ⁊ archid. absolui põt ab eṗo. Dicit etiam Io. an. ꝙ si tertius non ꝑticipando in hoc ꝑtihec ꝓcuraret hac pena ligatus non esset: ꝓ eo ꝙ in textu diciť pars: vtrũꝙ autẽ iudex qui ꝑticipare videť crimini dãnato: etiã excõmunicatus ẽ: remittit Io. an. ad c. cõtingit. j. de sen. excõ. Tertia ꝓinde est de inquisitorib⁹ heretice prauitatꝭ: ⁊ ẽ duplex. Prima que poniť in cle. j. de hereticis: circa finem: vbi determinať de eis delinquẽtib⁹ in tali officio inquisitiõis: siue in faciendo siue in omittendo: ⁊ si eṗi sunt vel suꝑiores: triennio suspenduntť ab officio: alij vero sententiã excõmunicatiõis incurrunt ꝑ solum romanũ pontificẽ absoluendi. hic textus. Unde vt diciť in glosa: nota ꝙ duo requiruntť ad hãc penam: scꝫ ꝙ fiat ꝯtra iusticiam ⁊ ꝯtra ꝯscientiam: et similẽ penam incurrũt qui vexant inquisitores quo quomodo suꝑ hoc: quod glosat Pau. vt incitationib⁹ fideiussiõib⁹ et silibus: ⁊ dicit Matth. ꝙ si quis offendit aliquẽ de familia eṗi vł inquisitoris q̃ iuerat ad capiendũ hereticũ: nõ tamẽ animo impediendi officiũ vel iuuandi hereticũ: sed ꝓpter inimicicias vel aliam causã: nõ põt dici quod impediat officiũ: poterit tamen ꝯtra eum ꝓcedi tanꝙ̃ contra cõturbatorẽ officij: ſm ea que notat Inno. in. c. j. de offic. dele. in glo. magna: circa ṗn. Ceterũ ꝓ eo ꝙ diciť in textu ꝙ si odij gratie vł amoris lucri aut comodi tẽporalis obtentu ꝯ iusticiam ⁊ ꝯscientiam suaꝫ obmiserint cõtra quẽlibet ꝓcedere vbi fuerit ꝓcedẽdũ: subinfert glo. ꝙ si ex alia causa obmiserĩt: non habet locum pena ĩ eisdẽ: vnde omĩs hereticus lꝫ etiam omnino occult⁹ est excõmunicatus iṗo iure vt eo. ti. c. ad abolendam: ⁊. c. excõmunicam⁹: ⁊ hoc sentit glo. hic: ⁊ ideꝫ tenet Io. an. xxiiij. q. j. in sũma: idem Hoff. ⁊ Ray. in sũmis. Secũda vero sentẽtia poniť in cle. ij. de hereť. vbi ponitur ꝙ nullus inquisitor eẽ poterit nisi. xl. annũ etatis attigerit: ⁊ ne ṗtextu officij inquisitiõis q̃buslibet modis illicitꝭ pecuniã extorqueant: nec sciẽter ob delictũ clericorũ ecclesiaꝝ bona fisco etiam ecclesie applicare ṗsumant: ꝙ si secus in his vel eoꝝ altero fecerint: excõmunicati sũt ipso facto: non absoluẽdi nisi satisfactiõe ṗmissa his a quib⁹ extorserint: nullis ṗuilegijs seu remissionibus suꝑ hoc valiturꝭ: dicit glo. ꝙ hic nõ ꝓhibetur imponi pena pecuniaria sed ꝓhibet illicitas exactiones: secus ẽ de licitis: ⁊ hoc vult lr̃a que dicit: extorqueãt quod sonat vitiũ violentie vel fraudis: et sic secus si iuste cõdemnent: caueant tamẽ ne imbursent quia reputareť extorsio: sed dent pauperib⁹ vel applicẽt officio inquisitionis. Dicit etiam glosa ꝙ bona clericoꝝ ꝓpria ꝓpter heresim ꝯfiscari possũt: ⁊ addit glo. suꝑ verbo pecuniã: ꝙ nomĩe pecunie intelligiť q̃cũꝙ̃ extimabile comodũ: idem Pau. ⁊ Henze. j. q. j. c. quicq̃d. c. sũt nõnulli. Qr autẽ debet ṗcedere ante absolutionẽ satisfactio: intelligit glo. si habeãt vnde satisfaciant: ⁊ tũc absolui possunt ab ordinario: si tamen bona iuste fuerint cõfiscata et hereticus postea conuerteretť ad fidem: non sunt eidem ex debito restituenda nisi de gratia ſm Matth. eo. ti. et in. c. vergentis. in fine. Quarta autẽ est de ṗlatis instituentibus heredes hereticos: q̃ ponitur extra de hereť. c. si quis episcop⁹: vbi dicit ꝯcilium affricanũ: ꝙ eṗs hereticos siue extraneos siue ꝯsanguineos instituens heredes excõĩcatus ẽ: ⁊ hoc intelligiť ꝯ q̃libet clerico: vt ꝑꝫ ibidẽ ĩ. c. sequẽti; et intelligiť de bonis ꝓprijs: qꝛ de bo- C

nis ecclesie testari non potest. Quinta pre
terea est de platis per terras vagantibus:
⁊ ponitur in extrauagañ. vt prelatoꝝ: vbi
excõmunicat platos qui latenter habitu
transformato recedunt ab ecclesijs suis: et
interdicũt ad curiam veniunt: ⁊ illicẽciati
recedunt: ⁊ receptatores eorum scienter: ⁊
idem habet in extrauagañ. si decedat: vbi
excõmunicat eos etiam si patriarchali dig
nitate fulgeant: sed quis eos absoluet ig
noro. Sexta est de sequestratione fructuũ
⁊ ponit in clemẽ. vna. de sequestra. poss. §.
si quis: vnde sequestrat beneficiũ p ordi
narium loci vna sententia in possessorio vel
petitorio in curia cõtra eum qui triẽnio nõ
possedit promulgata: ⁊ impediens vel se
questrãs vel occupãs fructus est excõmu
nicatus: ⁊ si de litigatorib⁹ est: cadit de iu
re suo: ⁊ ẽm Pau. de liza: hoc verbum im
pedire intelligit hic de facto: secus si d iu
re: puta allegando sententiã non esse latã:
⁊ dicit glo. ꝙ sub hoc verbo si quis: ptine
tur etiam episcop⁹: nec possunt absolui ni
si fructus restituant vel extimationẽ: ⁊ tũc
absoluant ab ordinario: nec etiam remis
sio ptis aduerse iuuaret: qꝛ pdicti fructus
non sunt in libera dispositione ptis aduer
se: eo ꝙ sũt bona ecclesie: ⁊ hoc sentit Frã
cis. de zab. qui dicit: ꝙ in eo ꝙ non fit abso
lutio nisi prius amoto impedimento: con
tra illos qui i electionib⁹ matrimonijs vel
alijs quibuslibet negocijs volũtarie ⁊ ma
liciose impedimenta ꝓponunt: ꝙ non põt
absolui nisi interesse restituãt si possunt et
ipedimenta remoueri faciũt: ⁊ credit Lau
dunus cõfessores maxime discretos ⁊ litte
ratos errare si als istos absoluũt. Deniqꝫ
dicit glo. in verbo nullaten⁹ ⁊ omnes scri
bentes sup eodẽ ꝙ ordinarius hũc absol
uere potest. Septima deniqꝫ est de studẽti
bus legentib⁹ vl audiẽtibus leges vl phy
sicam: que ponit in. c. sup specula. §. qꝛ ve
ro: extra ne cle. vel mo. Ad cuius euiden
tiam sciendũ: ꝙ seculares clerici accedere
possunt ad theologiã vel ad canones tam
audiendo ꝙ legendo ⁊ studendo: vt dicit
§. quia vero: ⁊ idem est de artib⁹ seu natu
ralibus. Si vero ad leges aut ad physicã
audiendas legendas vel studendas acce
dunt: tunc si non sunt psbyteri vel benefi
ciati: sine metu cõstitutionis huius. id ẽ si
ne pena excõmunicationis legere possunt
⁊ studere. Si vero psbyteri sunt licꝫ nõ be
neficiati: incidũt in canonẽ: nisi infra du
os menses desistant: aut licꝫ desistãt ad tẽ
pus: tamen iterũ in eis audire legere vel
studere incipiunt: quia sic fieret fraus le
gi: quod vitandũ est ẽm Hosti. ⁊ Ioh. an.
Si vero non sunt psbyteri sed beneficiati:
tunc non incidunt canonẽ nisi habuerint
dignitates vel psonatus seu ecclesias ple
banias sub se capellas habẽtes in quibus
instituunt clerici ppetui: nec cõuenientes
ab ipis amoueri absqꝫ causa rationabili:
imo vult ibidẽ glo. ꝙ intelligi debet text⁹
de omnib⁹ ecclesijs curam animarũ habẽ
tibus: quia maior est ratio de habẽtib⁹ cu
ram animarũ ꝙ de psonatibus nullam cu
ram habentib⁹: psertim cum is qui ad cu
ram animarũ eligit: ad ordinem sacerdo
tij ꝓmoueri obligat: alioquin eadẽ eccle
sia ipo iure priuatus est: vt de pben. c. ex
tirpande. §. ꝙ vero: ⁊ dicit Hostiẽ. vicariũ
ppetuum ecclesie curate hac cõstitutiõe cõ
stringi. Addit insup glo. penl. in dicto. c.
sup specula. ⁊ Inno. ac Hosti. ꝙ auctorita
te canonis hui⁹ excõmunicati absolui pos
sunt a quolibet episcopo tam domicilij ꝙ
studij: tutius tamẽ est ꝙ tm absolui possũt
ab episcopo domicilij. Octauo potest ad
di quedam excõmunicatio licꝫ sit particu
laris: que ponit extra de loca. ⁊ oduc. ĩ. c.
ꝙ scꝫ excõmunicati sunt magistri ⁊ schola
res Bononie qui ante tẽpus cõductionis
aliorum magistroꝝ vel scholariũ hospitia
conducũt sine ipoꝝ consensu: ex quo patꝫ
ꝙ non obligarent cõducentes ante tẽpus
hospitia p scholares nõ habitata: ⁊ lꝫ Ho
stien. dicat ꝙ hac excõmunicatiõe ligant
etiam alibi studentes: tamẽ Goff. Innoc.
Abbas ⁊ Io. an. tenẽt cõtrariũ dicẽtes eã
esse localem vt verba sonãt: verũtamẽ ẽm
quosdã valent ad alia studia tanqꝫ prece
ptum: licꝫ non rõne pene scꝫ excõmunica
tionis: possunt aũt hmõi excõmunicati ab
ordinario absolui: ex quo enĩ papa sibi nõ
reseruat absolutionẽ: epo concedere vide
tur: vt de sen. excõ. c. nup. c. penul. eo. ti. in
glo. penul. De nona vero excõmunicatiõe
scꝫ illoꝝ qui inducunt alios ad vouendũ
⁊ voto eligendũ sepulturam: videbit i ser
mone sequẽti: qꝛ est sñia cõmunis religio
sis ⁊ clericis secularib⁹. Ad laudem dei.

De vndecim excõicationib⁹ q̃ cõcernũt statum religiosoꝝ: tã possidentiũ ꝙ mẽdicãtiũ: Ser. XIIII

Non occides Exo.

n xx. Visis de excōmunicationibꝰ
que cōcernunt solum clericos se/
culares: iam ordine debito ꝓsequendū est
ꝯ̄ his que religiosoꝝ statum cōphendunt
A tā possidentiū ꝙ mendicantiū. Pro quo
sciendū ꝙ prima excōmunicatio est de apo
statis: que ponitꝰ in vj. ne cleri. vel mo. vt
ꝑiculosa: vbi dicit: ꝙ si tacite vel expresse
ꝓfessus quācunqꝫ religionē in scholis vel
alibi temere sue religionis habitū dimit/
tit: est excōmunicatus ipso facto: dicit ibi
glo. ꝙ si ex causa dimittit habitū: puta ꝓ/
pter timorē non ē excōmunicatꝰ: ⁊ Jo. an.
in nouella non putat esse de mēte legislato
ris: ꝙ monachus in cella dimittens habi/
tū vel dum in occulto balneū intrat aut in
lecto sine habitu iacet: ligeꝰ hac excōmu/
nicatione: sed quādo se ꝯspectibꝰ hoīm ex
hibet sine habitu: in habitu laicali vel se/
cularis clerici sine iusta causa: tunc ligeꝰ:
quātomagꝭ si ex turpi causa: vt eundo ad
lupanar: ⁊ ad hoc facit principiū capl'i qđ
vult eoꝝ vagationibꝰ ꝓuidere: vn̄ Hein.
boyc: in. c. p̄terea: de apostatis dicit: ꝙ ibi
est argumentū ꝙ omnis apostata religio/
nis est excōmunicatus. Idem archid. Jo.
an. ⁊ Hosti. Nec ab ista excōmunicatione
excusaꝰ religiosus curatꝰ ecclesie ꝓchia/
lis si dimittit habitū: ſm Jo. cald. in q̄daꝫ
additione: in isto. c. sup verbo aliquis: nec
mirū cum Guil. de mō. laud. in cle. ij. de cē
sibꝰ: sup verbo ꝯsūmunt: dicat ꝙ istud. c.
vt ꝑiculosa etiam locum habet in ep̄o reli
gioso si dimittit habitū: huius tamē excō/
municationis absolutionē papa sibi nō re
seruat. Secūda excōmunicatio ē de reli/
giosis studia litteraꝝ accedētibꝰ sine licē/
tia: que poniꝰ ī dicto. c. vt ꝑiculosa: vbi di
ciꝰ: ꝙ religiosus sine licentia sui p̄lati cuꝫ
ꝯsilio sui ꝯuentus accedens ad studia lit/
teraꝝ est excōmunicatus ip̄o facto: ⁊ dicit
glo. sup verbo: a suo p̄lato: ꝙ ep̄s sine licē
tia abbatis vel locum tenētis qui ꝓprius
suus p̄latus diciꝰ: hanc licentiā dare non
pōt: īmo nihilominꝰ incurreret illam excō
municationē: ⁊ est eadē excōmunicatio cū
p̄cedenti. Tertia excōmunicatio ē de do
cētibꝰ tales religiosos: ⁊ habeꝰ in. d. c. vt
ꝑiculosa: vbi subdiꝰ: doctores siue magi/
stri q̄ religiosos suo habitu dimisso leges
vel physicā audientes scienter docere aut
in scholis suis retinere p̄sumpserīt: eo ip̄o
simili sint sententia innodati: vbi glo. ar/
guens ꝙ doctor non est excōmunicatꝰ si re
ligiosus non dimisit habituꝫ: postea tenet
ꝯtrarium: ⁊ hoc placet archid. ⁊ dicit Jo.
an. hoc teneas saltē postqꝫ monachꝰ cano/
nem incidit: vt sic saltem excōmunicato cō
municet in crimine sup quo obligatus est
⁊ remittit ad. c. ꝯtingit: de sen. excom. Or
si monachus talis scholas exire noluerit:
dicit glo. ꝙ doctor exeat scholas: sicut fit
quādo excōmunicatꝰ intrat ecclesiā: huiꝰ
etiā absolutioneꝫ papa sibi nō reseruauit.
Quarta excōmunicatio est de studentibꝰ
physicā vel leges: ⁊ poniꝰ extra ne cle. vel
mo. c. nō magno: vbi dicit ꝯciliū turoneñ.
ꝙ religiosi ꝓfessi exeuntes ad audiendū le
ges vel physicā: nisi infra duos mēses ad
claustrum redeant: excōmunicati sūt: ⁊ in
nulla causa patrocinari possūt: ⁊ in choro
capitulo ⁊ ceterꝭ erūt vltimi nec sine dispē
satione pape possūt ꝓmoueri: ⁊ addiꝰ eo.
ti. c. sup specula: ꝙ eoꝝ excōmunicatio per
ordinarios locoꝝ debet publicari. Hic tn̄
est ꝯtrouersia inter doctores: nam q̄dā te/
nent ꝙ q̄cito religiosi in scholis audire in
cipiunt: ⁊ si semel audiāt legant vel stude/
ant: ip̄o facto om̄es penas incurrunt: hoc
Hosti. ī dicto. c. sup specula: ⁊ hoc est secu/
rius ꝓpter obscuritatē. c. huius: sup specu
la. Alij vero vt Vincen. Goff. Inno. ⁊ ar/
chid. dicunt: ꝙ talis habet duos mēses in
fra quos illas penas euitare potest: ꝙ si
talis non exit sed in claustro suo audit le/
git vel studet leges vel physicā: tunc simi B
liter est duplex opinio: dicit Inno. ī dicto
c. non magno: ꝙ simili modo incidunt ca/
nonē. Idem tenet Hosti. dicens: ꝙ licꝫ nō
ligetur ista ꝯstitutiōe quo ad verba tamē
quo ad mētē legislatoris bene ligaꝰ: quia
finalis causa huius ꝯstitutionis esse vide
tur: ꝙ iste sciētie religiosis non cōgruūt: ⁊
hec opinio tutior est: ideo ꝯtrariā opinio/
nem gratia breuitatis omitto. Cōcludit ta
men Jo. an. ꝙ a lectiōe auditu et p̄ncipali
studio h̄ ꝓhibeneꝰ: qđ q̄dam declarant di/
centes: ꝙ si studens in legibꝰ hoc facit p̄n/
cipaliter causa illas sciendi tunc ligaꝰ: sin
autē sed solū inquātū facere possūt ad no/
ticiam canonū: hoc facere potest nec cano/
nem incidit: sed quia physica ad cognitio/
nem alterius sciētie nō multuꝫ facere pōt:
ideo religiosus eam studens indistincte li
gaꝰ: hanc tamē absolutionē sibi papa nō
reseruauit; nisi quātū ad ꝓmotionē; vt in

dictis.c.nō magno:⁊ sup̲ specula.ſm Ho/
sti.Spe.⁊ Jo.an. Quinta excōmunica/
tio est de religiosis discurrētib⁹ que ponit̃
in cle.de sta.mo.c.ne in agro.§. qꝛ vero nō
nll'i monachoꝝ sic̃ accepim⁹ suaui iugo re/
gularis abseruātie obiecto īterdū ꝓprijs
relictis monasterijs:se in eis secure mora/
ri non posse fingētes : vel alio colore q̄sito
ꝑ curias ꝑ̄ncipum euagādo discurrunt: et
nisi a p̄lat̄ eoꝝ petita pensio vel subuētio
assignet̃ eisdem :ꝯspirantes in illos eisq̄
ꝓditionē vel alia grauia imponētes :eos
capi vl' incarcerari:ip̄oꝝ monasteria cōbu
ri ꝓcurāt:⁊ īterdū ip̄oꝝ monasterioꝝ bo/
na in totū vl' in ꝑtē non modicā occupare
p̄sumūt ⁊c̃.⁊ hos excōicat ipso facto: si ad
curias se ꝯferūt : vt p̄latis aut mōasterijs
suis damnū inferāt:⁊ ſm glo.habet locuz
tā in canonic̄ regularib⁹ q̄ȝ monachis:nō
tñ ī his q̄ administrationē aliquā habēt:⁊
addit glo.ꝙ duo requirūt̃ ad hāc excōica
tionem scȝ ꝙ curiā ītrauerint ⁊ aīm dānā/
di monasteriū vl' p̄latū habuerint: nec pu
tat ponderandū hr̃e licētiā vel nō hr̃e:cuȝ
h̄ in textu nō repetat̃ :hinc ē ꝙ etiā de licē/
tia p̄lati curiā intrās:ſ ad hoc ītrans ē li/
gat⁹:ex solo ḡ exitu claustri ob hāc causaȝ
non ligat̃ .Qꝛ si curiā intrauit hoc animo
sed damnū non intulit: vel quia forte non
potuit vl' penituit:dicit glo.ꝙ nihilomin⁹
est ligatus. Idem dicit Paulus. Hāc etiā
excōmunicationis absolutioneȝ sibi papa
B non reseruauit. Sexta excōmunicatio ē
de monachis arma tenentib⁹:⁊ ponit̃ ī di
cto.c.ne in agro .§.quia vero: vbi subdit̃ :
p̄fate quoq̄ȝ sentētie mōachos infra septa
monasterioꝝ sine licentia abbatum suorū
arma tenentes decreuimus subiacere : et
potest prior hanc licentiaȝ dare qui ē loco
abbatis:ar.ne sede va.c.j. ⁊ de sta.mona.
c.monachi:nec ſm Pau.sufficit petere li/
centiam nisi obtineat̃ : vt de elec.c. si reli/
giosus:⁊ li.vj.ꝺ testa.c.si religiosus :⁊ ad
dunt Pau.⁊ Henze.ꝙ hoc verbum tenen
tes:denotat tēporis cōtinuationē:vt sic te
nere sit cum effectu.ff. de ver.sig.l. nomē.
.§.tenere. Qꝛ si tenet eadeȝ extra monaste
rium:non habet in eo locum hec pena ſm
glo.⁊ Guil.qui addit si etiam monach⁹ te/
neat in alieno monasterio nō suo:quia lit/
tera loquens septa monasterij:debet intel
ligi de ꝓprio monasterio:ꝙuis auteȝ non
sit locus pene si tenet ea extra septa mona
sterij:tamē hoc non licet hec tamē senten/
tia non includit canonicos regulares ſm
veriorem opinionem quā tenet Henzelin⁹
cuius ratio est:quia in hac excōmunicati/
one non addidit de canonicis sicut in pri/
ma: nec debet fieri extēsio huius pene ad
non suos terminos :licȝ ip̄i anime videat̃
esse fauorabilis. Hic primo queri potest
vtꝝ indistincte verū sit:ꝙ non licet mona
nacho tenere arma sine licentia sui abbat̄
p̄sertim cum ꝯtingere potest magnū peri/
culum:quia si abbas odio capitali mona/
chum ꝑsequat̃ :potest eū ꝑcutere: vulnera
re ⁊ interficere:nec se posset monachus de
fendere vim vi repellendo :qͦ tamē est de
iure naturali:vt de resti.spo.c.olim.j.⁊ in
cle.pastoralis:ꝺ re iudi. Ad hoc respōdet
Guil.ꝙ sic ille tex. debet intelligi:ꝙ abba
tis licētia debet peti :si tamē talis est erga
suos monachos ꝙ ab eo sit licentia postu
lāda:nam si talis esset ꝙ eius ꝯsortiū esset
intolerabile:vt quia parit ꝯtumeliam cre
atoris:vl' quia subditis iniungit intolera/
bilia:vel quia monachos odio capitali ꝑ/
sequit̃ :tunc sine licētia eius possūt mona/
chi arma assumere:si nō potest alijs reme/
dijs succurri:vt de appel.c.de priore:ꝺ ho
miciꝺ.c.significasti:⁊ in dicta cle.pastora/
lis. Secūdo queri potest: q̄d ꝑ arma de/
bet intelligi:cum armoꝝ appellatio videa
tur esse generalis: ita ꝙ cōp̄hendit etiā la
pides. Ad hoc respōdet glo. ꝙ hoc ꝟbum
arma nō sumit̃ hic ita latissime : hinc dicit
Pau.ꝙ h̄ loquit̃ de armis militarib⁹:nō
clericoꝝ que sunt lachryme: vt.xxiij.q.vl.
c.cōuenior:vbi subdit Ambro. Lachryme
mee mea arma sūt: talia enī munimēta sūt
sacerdotis:aliter nec debeo nec possum re
sistere:⁊ ꝙ hoc ītelligi debet de armis que
sunt ad vsum pugne:al's si in camera vel ī
fra septa monasterij mōachus lapides ha
beat ad alium certum vsum vel cultellum
antiquū ꝓ coquina:vl' q̄d simile:nō ē loc⁹
huic pene:secus si lapides habeat iuxta ia
nuam ad vsum pugne:vidēdū tñ est ex for
ma:modo ⁊ alijs circūstantijs:an talia te/
neat vt arma offensibilia seu defensibilia:
vt sunt ea que cōmuniter ad inuadēdū vel
defendendū arma dicunt̃: cui ꝯcor.Guil.
dicens:ꝙ h̄ cōp̄hendunt̃ arma: et hoc ſm
h̄ iudicare debet:q̄ tñ ꝯiecture non sūt ne/
cessarie ī not̄ ⁊ maiorib⁹ armis: vt lāceis:
gladijs:balist̄ ⁊ sil'ib⁹: sed Henze. dicit ꝙ
non fuit mens ꝯditoris si monach⁹ teneat
lapides vel fustes ꝙ sit loc⁹ huic pene: nā

videt͛ dixiſſe ꝺ̄ illis armis que cõmuniter
arma dicunt͛ inuaſiõis :ſicut ſunt gladij:
lancee ⁊ ſimiles:ac arma defenſionis ſicut
galee lorice ⁊ ſimiles:quia etiã talia arma
ad defenſam quãdoqꝫ habentẽ faciunt au
daciorem ad malũ: hec ille :tutius tamẽ ẽ
ab omnib⁹ abſtinere. Septima excõmu/
nicatio eſt de ſimoniace receptis in religi/
one:que ponit͛ in extrauagã. Urbani pape:
que incipit:ne ĩ vinea :vbi p̃cipit͛ ne a pſo
nis ꝗbuſcunqꝫ volentib⁹ ingredi eoꝝ reli/
giones eccleſias monaſteria domos ſeu lo
ca:in earũ receptiõe aut ante vel poſt ꝗcũ/
qꝫ paſtus prandia ſiue cenas pecunias ſeu
iocalia aut res alias etiam ad eccleſiaſticũ
ſeu quẽuis aliũ pium vſũ deputata ſeu de/
putanda decetero directe vel indirecte pe/
tere vel exigere quocunqꝫ modo p̃ſumãt:
illa dũtaxat recepturi que pure et ſpõte oĩ
pactione ceſſante dare voluerunt:ꝙ ſi ſec⁹
egerint:ſi pſone ſingulares extiterint tam
dantes ꝗ̃ recipiẽtes hmõi excõmunicatio
nis:ſi vero capl'a vel cõuentus fuerint ſu/
ſpenſionis ſentẽtijs eoip̃o decreuim⁹ ſub/
iacere:a quibus p̃terꝗ̃ in mortis articulo
abſolui nequeãt abſqꝫ ſedis apl'ice licẽtia
ſpeciali:hoc ibi:p̃ter alias penas ĩ iure ta
xatas:vt ex̃ eo.ti. quoniã ſimoniaca.et.c.
ex inſinuatiõe:de quib⁹ poſtea lati⁹ vide/
bit͛.Et dicit Hein.boyc :in.c.poſt trãſlati
onẽ:de renunc̃.ꝙ ſolus papa diſpenſat cũ
recepto ſimoniace ĩ religione tã in ordini/
bus ꝗ̃ in beneficio ꝙ̃ in religione vl' loco.
Octaua excõmunicatio ẽ de electiõe ab/
batiſſe vl' prioriſſe:vbi ꝑ prioriſſam mona/
ſterium gubernat͛ ꝗ ponit͛ li.vj.de elec.in
c.indẽnitatibus:qꝺ̄.c.tractat de electione
abbatiſſe:vbi ſubditur.§.poſtremo: hi ꝗs
ad dirigendas in hmõi electionib⁹ monia
les eaſdem deinceps cõtigerit euocari: ab
his ꝓrſus abſtineant ꝑ que inter eas ſuꝑ
faciendis ip̃is electiõib⁹ oriri poſſit diſcor
dia:vel exorta nutriri: al's eoip̃o excõmu/
nicationis ſentẽtie ſe nouerint ſubiacere:
huius autẽ abſolutionẽ ſibi papa nõ reſer/
uauit. Nona eſt de monialib⁹ que cano/
nice nuncupant͛:⁊ ponit͛ in clemẽ:attẽdẽ/
tes:de ſta.mo. vbi ſubdit͛.§.ſtatuim⁹. Il/
las quoqꝫ mulieres que vulgo dicũt͛ cano
nice ſeculares:ac vt ſeculares canonici vi/
tam ducunt:non renũciantes ꝓprio nec ꝓ
feſſionem aliã facientes ꝑ locoruꝫ ordina/
rios ſi exempte non fuerint ſua:ſi vero ex/
empte fuerint autoritate apl'ica precipim⁹
viſitari:ꝑ hoc tñ non intendentes earũ ſta
tum regulã ſeu ordineꝫ approbare:⁊ infra
p̃cipit viſitatores duob⁹ notarijs ⁊ duab⁹
pſonis ſue eccleſie quattuorqꝫ viris alijs
honeſtis eſſe cõtentos. In fine vero cõclu
dit:ꝙ ſi qui viſitatores in premiſſis vl' ali/
quo p̃miſſorũ impedire p̃ſumpſerint : niſi
moniti reſipiſcant:eoip̃o ſentẽtiã excõmu/
nicationis incidunt:dicit hic glo.ꝙ moni
ti anteꝙ̃ impedire incipiãt:ſi poſt impedi/
unt non ligant͛:qꝺ̄ etiam ſentit Paulus ⁊
Henze.naꝫ quia monitio fieri debeat vt re
ſipiſcant:oportet intelligi ꝙ iam impedie/
bant ⁊ maxime ſm Henze. quia h̄ agit͛ de
pena incurrenda:vbi ſtricta interp̃tatio fi
eri debet.Ad hoc li.vj.ĩ reg.iur̃. in penis
benignior eſt interp̃tatio facienda:vñ pu/
tat glo.ꝙ neceſſe ſit impedimentuꝫ p̃cede/
re et monitionẽ ſequi :vt ſit locus huic pe/
ne:hoc dicit:quia vidit p̃latos ſcribentes
quandoqꝫ monialib⁹ ꝙ parent ſe certa die
ad recipiendum viſitationẽ ip̃oꝝ: ⁊ in eiſ/
dem litteris faciunt monitionẽ : ꝙ nullus
impediat :talis enĩ monitio fieri debet vt
deſiſtat ab illato impedimẽto vt ſit locus
huic pene:et addit Pau.ꝙ ſufficit moni/
tio generalis:quia non dicit tex. ꝙ nomi/
natim moneri debeant: ⁊ ideꝫ tenet Hẽze.
qui dicit ꝙ poſſibile eſt ꝙ impedientiũ no
mina viſitatores ignorent ⁊ ſic non poſſũt
facile nominatim monere:ꝓpter qꝺ̄ poſſet
hec ꝓuiſio plus debito differri qꝺ̄ eſt vitã
dum:dicit tamẽ glo.vl.ꝙ ordinari⁹ poteſt
abſoluere ligatos hac ſentẽtia:⁊ idẽ Hen/
ze.ꝑ.c.aduerſus :de ĩmu.eccle.ex quo pa/
pa ſibi non reſeruat. Decima excõmuni/
catio eſt de religioſis violãtib⁹ interdictũ:
que ponit͛ in clemẽ. ex frequẽtib⁹. de ſen.
excõ.vbi ſũmatim habet͛:ꝙ religioſi etiaꝫ
exempti violantes interdictũ poſituꝫ ꝑ ſe
dem apoſtolicã vel ordinariũ loci vl' gene
ralẽ ceſſationẽ diuinoꝝ factã ꝑ ꝓuinciale
ↄciliũ vel eũ ꝗ hoc potuit ſeruatã ꝑ cathe/
dralem vel matricẽ eccleſiam loci:excõmu
nicati ſunt ip̃o facto :non obſtantib⁹ priui
legijs cõſuetudinib⁹ cõuentionib⁹ ⁊ ſtatu/
tis:⁊ dicit glo.ꝙ loquit͛ hic de omnib⁹ re/
ligioſis ſiue mendicantib⁹ ſiue non:ſiue ex
exemptis ſiue non : clerici tamẽ ſeculares
ſm glo.non ligãt͛ hac ſentẽtia : ⁊ idẽ dicit
Pau.quia pene ſunt reſtringẽde. Cuius
ratio eſt ſm Guil.laud. quia multis graſ/
ſantibus opus eſt exemplo:ꝑ qꝺ̄ vult dice
re ꝙ religioſi magis in hoc delinquebãt:

τ ideo magis restringi debeant. Preter/
ea p hoc qđ dicit̄ in tex. nō obstātibus ob/
iectis q̄buscū q̄z dicit glo. ꝙ remouent̄ om
nes obiectus p quos allegaret̄ nullietas
sententie interdicti. imo ẜm Pau. τ Mat.
remouet̄ obiectus iniusticie: vnde senten/
tia interdicti etiā iniusta seruāda est: sicut
τ sentētia excōmunicationis: τ tales obie/
ctus dicunt̄ excusatiōes fucate τ friuole:
quibus religiosi se voluerīt excusare: τ ex
emplificant Pau. τ Henzel: vt quia dice/
bāt se super hoc hr̄e priuilegia: que tamen
in hoc sibi nō psunt vt hic in fine: vel dice
bāt se appellasse: cū tamē talis appellatio
nō suspendat interdictū: đ appel. c. adhuc:
vel sniam iniustā vl' nullā vl' interdictū nō
esse generale vl' aliquid sil'e. Fratribus in/
super minoribus ꝓhibet̄ in cle. cū ex eo. đ
sen. ex. ne tēpore interdicti fratres τ soro/
res tertij ordinis recipiāt ad diuina: si sec⁹
fecerint excōicati sunt ip̄o facto: sed post sa
tisfactionē absolui possunt a diocesano au
ctoritate tn̄ apl'ica: vt dicit tex. Ad maio
rem autē euidētiā sciendū ꝙ matrix eccl'ia
dicit̄ maior τ baptismalis: q̄z sicut mat̄ ge
nerat sic τ illa regenerat p baptismū: etiaꝫ
si talis matrix eccl'ia subest religiosis. Di/
cit tamē glo. ꝙ cum eadē debēt interdictū
seruare: q̄z τ tunc locū habet hec cle. τ idē
putat Fran. vnde q̄ꝫdiu celebrat̄ officium
diuinū in ecclesia: nō est locus huic pene:
ẜm glo. τ idem Pau. qui ait ꝙ cum ī eccle
sia cathedrali matrici seruatur interdictū
vl' nō seruatur: hoc presumitur fieri de vo/
luntate prelati τ capituli: q̄z tacendo vidē
tur facere. xcvj. dis. c. facientis. Q̄z si inter
dicta ꝓuincie vel dioces̄: in aliq̄bus eccle/
sijs matricibus seruāt interdictū: τ in ali/
q̄bus nō: tunc ẜm Pau. in locis in quib⁹
seruat̄ ē locus huic pene in alijs nō: si ta/
mē matrix eccl'ia ē sita in terra nō interdi/
cta τ plures alie eccl'ie in loco interdicto:
ac nulla p̄ncipalior sed q̄libet baptizat: et
aliq̄ seruant interdictū: alique nō: tūc ẜm
glo. nō est loc⁹ huic pene: q̄z deficiūt mens
τ verba: τ ẜm Aluar. si positū interdictuꝫ
nō seruaret̄ ab eccl'ia matrice nō esset loc⁹
huic pene: q̄z hic attendit̄ obseruātia facti
τ ẜm glo. q̄ꝫdiu religiosi ignorant ignoran
tia ꝓbabili nō ligant̄. Undecima excōi/
catio ē de decimis que est quadruplex que
ponitur in clē. de deci. c. religiosi: q̄cunq̄z
noualium aut alias decimas eccl'ie debi/
tas ad eos ex aliqua causa legitima nō spe
ctantes approbare sibi p̄sumpserint: aut
acq̄sitis fraudibus siue coloribus vsurpa
re: ecce prima excōmunicatio: sequit̄: seu
qui de animalibus familiarium τ pastorū
suorum vel aliorū animalia sua propterea
gregibus ipsorum īmiscentiū: ecce secūda
excōmunicatio: seq̄tur. Seu qui de anima
libus q̄ in fraudem eccl'iarum in pluribus
locis emunt emptaq̄z tradunt venditorib⁹
vl' alijs ab ip̄is tenenda: ecce tertia excom
municatio: seq̄tur. Seu qui de terris quas
tradūt alijs excolendas decimā solui eccle
sijs nō permiserint aut prohibuerint: nisi
post req̄sitionem per eos quorum intererit
sup hoc eis factam a premissis destiterint
infra mensē: aut si de eis his q̄ vsurpare cō
tra premissa vl' retinere p̄sumpserint: infra
duos mēses damnificatis ecclesijs emen/
dā non fecerint cōpetentē: suspēsi sunt ab
officijs ad ministrationib⁹ τ beneficijs ac
talia nō habentes excōmunicati sunt: nec
possunt releuari nisi prius satisfecerīt: ho
rū tamē declarationē breuitati ꝯsulēs stu/
dioso lectori relinquo. Ad laudē dei.

De sex vltimis excōicatiōibus statum religiosorum concernentibus: Sermo XV

Non occides Exo.

xx. Excōmunicationes statū reli
giosorū principaliter ꝯcernētes
ꝓseq̄uēdo. Primo queri potest: ex quo in
cle. ne in agro de sta. mo. §. quia vero: pro/
hibetur monachis egredi monasteria sine
suorū superiorū licentia: vtrū ex causa pos A
sint eijci de monasterio. Ad hoc respōdet
Matth. ꝙ p quocunq̄z crimine non dꝫ mo
nachus eijci: sed in carceribus monasterij
detineri: vt patet. xxvij. q. j. c. īpudicas: et
c. si quis sacro. τ in hoc nota de ip̄o mona/
sterio qđ dicitur carcer monachis malis:
bonis autē suaue iugum: vt patet in dicto
c. ne in agro: in glo. super verbo suaui: vn/
de licet monachus deponat̄ nō tamen de/
bet eijci de monasterio. sed hoc operabitur
eius depositio ꝙ nō recipiet prebendaꝫ in
monasterio: nec habedit vocē in capitulo:
monachus tamē remanebit: vt dic̄ Inno.
de simo. in. c. dilectus: si tamē abbas τ mo
nachi euꝫ expellunt sine causa: tunc bona
que monasterio contulit retinere non pos/
sunt. Debent igitur eū recipere ī monaste/
rio vel carcere: ac de necessarijs ꝓuidere.

vt patet extra de regularibus.c.fi. ⁊ si no/
luni hoc facere tūc ipi vel diocesanus po/
net eū in alio monasterio:⁊ illud monaste/
riū habebit bona illius:vt.eo.c.⁊ ex̄ de re
nun.c.iij.⁊ si tali monacho victualia dene/
gantur:potest sup his agere ⁊ restitutionē
petere:vt de rescrip.c.cū dilecta.d̄ accusa.
c.olim restituit tamē potius officio iudic̄
ꝙ̄ iure actionis:nō enī habere potest actio
nē nomine proprio cū nō habeat ꝓprium:
xij.q.j.c.nō dicatis:de sepul.c.fi.li.vj.pōt
etiā petere se restitui ad claustrū salua or/
dinis disciplina:licet etiā sibi accipere de
bonis mōasterij si abbas ei denegat expē/
sas:vt dicto.c.olim.⁊.c.ex parte.Et si q̄ri/
tur:quid iuris si q̄s se transfert de vno mo
nasterio in aliud.Ad hoc dicendū ꝙ in.c.
q̄ð a te:ex̄ de cle.coniuga.ponunt diuerse
opiniones doctorū:nam si religionē vnaʒ
ingressus infra annū probationis se trans
fert ad aliud monasteriū:tunc omnia recu
peraret:vt de regula.c.statuim⁹.⁊.c.is q̄.
li.vj.⁊.c.bene silium.in glo.iij.eo.li.Si ve
ro talis ingressus exiuit post professionem
vel annū probationis:tunc ſm Hosti.Jo.
an.⁊ Hein.boyc:si cum licentia superioris
exiuit recuperat bona sua:ne monasterio
secundo sit onerosus.Si vero sine licētia
saltem postulata:tunc imputet sibi qui re/
cessit ⁊ qui eum recepit:quia fieri nō debu
it:vt de regula.c.licet:⁊ ideo bona sua sibi
nō reddunt:sufficit enim petere licentiam
vt ibidem dicit glo.dicit tamen glo.in di/
cto.c.q̄ð a te.ꝙ monacho recedente quo/
cunq̄ꝫ modo a suo monasterio in aliud ar/
tioris vite:restituuntur ei bona sua vt illa
transferat secundo monasterio ad q̄ð tran
sit.Alij vero vt Accur.⁊ Brixiens tenent
ꝙ debet habere solum vsūfructū:⁊ etiam
Hosti.in summa:licet contrariū teneat in
lectura:De ceteris autē gratia breuitatis
supersedeo. Duodecima igitur excōmu/
nicatio statum religiosorum ↄcernens est
de religiosis sine licētia secularibus sacra/
menta ministrantib⁹:que ponitur in cle.
de priuil.c.religiosi:qui clericis aut laicis
sacramentū vnctionis extreme vel eucha/
ristie ministrare matrimoniaue solēnizare
nō habita super his parrochialis presbyte
ri licentia speciali:aut qui excōmunicatos
a canone preterq̄ꝫ in casibus a iure expres/
sis vel per priuilegia sedis apostolice con/
cessis eisdem vel a sentētijs per statuta pro
uincialia aut synodalia ꝓmulgatis seu vt
eorum verbis vtamur a pena ⁊ a culpa ab/
soluere queq̄ꝫ p̄sumpserint:excōmunicatio
nis incurrūt sniam ipo facto p sedem dum
taxat apostolicā absoluendi:vnde po nun
tur ibi.vj.excōmunicatiōes:vt pꝫ intuēti.
Dicit autē hic glo.ꝙ hec cōstitutio locum
nō habet in clericis secularib⁹ ꝓpter ver/
bum religiosi.Idem Pau.Stepha.Hēze.
qui dicit ꝙ de religiosis h̄ disponit q2 fre/
quentius in hoc excedebāt:⁊ intelligitur
hec cle.de omnibus religiosis dummodo
sint religionis approbate:vt dicit Laud.
Idem lapus:al's enim nō sunt ꝓprie reli/
giosi:vt de reli.do.c.vlt.⁊.c.vno.lib.vj.⁊
de voto.c.vno.e.li.sed quoniā is qui ē re/
ligiōis nō approbate ē religiosus ⁊ hic ge
neraliter loquit de omnibus religiosis:iō
tutius in dubio tenēdū ē ꝙ locū habet ī q̄/
buscunq̄ꝫ religiosis:⁊ idem sentit Petrus
de stagno:p̄sertim cū ⁊ locum habeat in re
ligioso nouitio sic lapus tenet:arg.de sen.
ex.c.religioso:li.vj.nam tpe nouiciat⁹ gau
det priuilegio canonis:si q̄s suadente:tan
ꝙ̄ religiosus:vt ptꝫ.xvij.q.iiij.c.si q̄s sua/
dente:⁊ ideo debet etiā sentire onus:vt d̄
censi.cle.j.⁊ est regula iuris in vj.qui sen/
tit onus sentire debet cōmodū ⁊ ecōuerso:
refert tamē Pe.de stagno.quēdā cardina
lem tenuisse ꝙ si religiosus mīstrat religio
sis:nō est loc⁹ huic pene:cum de ipis non
caueat male tamē faciunt si mīstrant reli/
giosis alterius religionis:sec⁹ aūt si eius/
dē:vt in cle.ne in agro:d̄ sta.mo.§.sane.j.
Lapus tñ dicit ꝙ verbū clericis locū ha/
bet de clericis secularibus ⁊ regularibus:
q̄ð ē tutius:⁊ ꝙ hoc verbū laicis locū ha/
bet in oībus taꝫ secularibus ꝙ̄ religiosis:
q2.xvj.q.j.c.generaliter loquitur de mo/
nachis etiā qui nō sunt clerici sed puri lai
ci:qñq̄ꝫ dicunt religiosi:vt de rebus eccl.
nō alie.c.fi. Preterea si parrochian⁹ dicē
se habere licentiam sui curati:videtur di/
cere gl.ꝙ religiosus parrochiano credere
potest licet hoc nō esset tutum in foro ↄten
tioso:quia si prelatus vellet facere religio
sum publicari excōmunicatum ⁊ curatus
negaret licentiam esse datam:tunc nō po/
terit religiosus se tueri:verūtamē si parro
chianus ↄfiteret se dixisse religioso ꝙ ha/
bebat licentiam curati nō erit procedēduꝫ
cōtra religiosum ad penam de qua hic:q2
nō dicitur ministrasse sacramentū in ↄtem
ptum sacerdotis parrochialis:cuꝫ tamen
hec clemen.solum respiciat contemptū: p

hoc ꝙ in littera dicit: presumpserit. Et si
obijcitur ꝙ religiosus ignorans penā hāc
licet al's sit bone vite: ⁊ ministrans eucha-
ristiam sine licentia nō tamē in cōtemptuꝫ
curati: penam hanc incidit: nec excusatur
per ignorantiam iuris: quia regula iuris
est in. vj. ignorantia facti nō iuris excusat.
Ad hoc dicendū ꝙ Francis. de zab. cōtra-
rium cōsuluit per hanc regulam in verbo
presumpserit. que notat dolum ⁊ temerita-
tem ministrantis: vnde licet ignorantia iu-
ris nō excuset tamē quādo ex cōiecturis ꝓ
babilibꝰ perpenditur ꝙ quis ignorauit ex
cusatur ſm notata: de ꝯstit. c. ij. vnde sicut
miles armate militie excusatur ab ignorā-
tia iuris. C. de iur. ⁊ fac. igno. l. j. sic ⁊ hūc
excusare possumꝰ: precipue in foro peniten
tiali in quo credendū est asserenti se igno-
rasse: tutū tamen est ꝙ ad cautelam petat
absolutionem. Preterea qđ dicit in tex.
isto de excōmunicatis a canone intelligit̄
ſm Laud. q̄ ad oīs siue sint religiosi eius
dem ordinis siue alterius: siue sint laici si-
ue clerici siue mulieres: cum sit eadem ra-
tio: vt de ꝯsti. c. translator ⁊ intelligit̄ de
maiori excōmunicatione nō minori: vt de
sen. excom. c. si quē: ⁊. c. nuper: cui concor.
Lapus: intelligit̄ etiaꝫ de quocunqꝫ cano
ne a papa ꝓmulgato: ſm glo. ī verbo quo
cunqꝫ. idem Paulus ⁊ Laud: nam ille per
excellentiam dicitur canon: hinc etiaꝫ sub
ijcit de excōmunicatis per statuta synoda-
lia vel ꝓuincialia: nō tamē est idem de ex-
cōmunicatis per sententiam hoīs si sic ab-
soluuntur: vt vult ibidem glo. vt non fiat
extensio ad casum nō expressuꝫ. Idē Lau.
Pau. ⁊ Henze. Et ex hoc infertur ꝙ in ex-
communicatis per sentētiam pape non est
locus huic pene: quod tenet Laud. quia
si voluisset de hoc intelligi expressisset: ve
rumtamen licet tex. dicat de habentibꝰ po
testateꝫ absoluēdi per priuilegia sedis apo
stolice: tamē ſm Pau. sufficit ꝙ habeant
a dioc. quo ad casus eidē cōmissos: qꝛ tunc
absoluit tanq̄ eiꝰ delegatꝰ vl' vicē gerens:
Qđ autē hic dicit̄ de sententijs latis ꝑ sta
tuta prouincialia vl' synodalia: h' etiam in-
telligitur ſm Lau. de sententijs latis per
statuta legatorum: de quibus de offi. lega.
c. fi. ⁊ intelligit tex. tm̄ de sententijs excom
B municatiōis. Hic queri pōt: vtrū religio
sus absoluēs interfectores clerici nō ab ex
cōmunicatione quā incurrit per canonem
si quis suadente. xvij. q. iiij. sed a pctō īcur
rat hanc penam. Ad hoc respondet Lau.
ꝙ nō: qꝛ aliud est absoluere a peccato ho-
micidij ⁊ aliud absoluere ab excōmunica-
tione: frequenter enī aliqui absoluunt̄ ab
excōmunicatione manēte pctō: vt de testi.
c. veniens. ij. in fine: sicut etiam excommu
nitatus ⁊ irregularis absoluitur ab excō-
municatione manente irregularitate: vt đ
senten. excom. c. cum illorum: quia irregu-
laritas est potius macula q̄ peccatum: po
test igitur tolli peccatum ab eo qui de tali
peccato potest absoluere: remanente tamē
propria macula: alioquin si hoc etiam in-
tellexisset de peccato expressisset sicut exp̄s-
s't de excōmunicatione: vt de deci. verum-
tamen qꝛ excōmunicatus admitti nō debꝫ
ad sacramentū penitentie super illo in quo
est excōmunicatus: anteq̄ ab excōmunica
tione sit absolutus: cum sit extra ecclesiaꝫ
vniuersalem: extra quā nullus saluat̄: vt
de sum. trini. c. j. §. vna. Ideo si talem ad-
mittit ignoranter: quia probabiliter igno
rat illum excōmunicatū: vt quia fuit excō-
municatus per statutuꝫ synodale qđ igno
rare licet. de consti. c. j. lib. vj. ⁊ sic excusa-
tur: aut nō est probabilis ignorātia: vt qꝛ
fuit excōmunicatus a canone quem cōfes-
sor ignorare nō licet: ⁊ tunc videtur velle
Laud. ꝙ q̄uis confessor peccet absoluen-
do a peccato: nō tamen incidit in hanc pe-
nam. Henze. autem expresse dicit ꝙ tal' hāc
penaꝫ nō incidit: licet grauiter peccet quā
do scienter absoluit: vel si nō fuit ignoran-
tia probabilis quia decepit peccatorem et
seip̄m: eo ꝙ talis absolutio illi non prosit:
⁊ hos religiosos hanc penam incidentes:
solus papa absoluit: verumtamen ab eis
taliter sacramenta suscipientes nō incidūt
in canonem tanq̄ participantes in crimi-
ne: quia tunc illud de participatione locu
habet quando fit participatio post actum
damnatum ⁊ nō in ipso actu. Tredecima
excōmunicatio est de religiosis retrahenti
bus a decimis persoluendis: ⁊ ponuntur
due excōmunicationes: in clemē. de penis
i. c. cupiētes. Pria est de his q̄ aliq̄ ꝓferre
p̄sumūt ī sermōibꝰ suis vl' alibi: vt audien
tes a solutōe decimaꝝ retrahūt ip̄o fcō sūt
excōicati. Secunda est qui scienter post-
ponunt confitentibus conscīam facere de
soluendis decimis: ⁊ illi tādiu manent su-
spensi ip̄o facto: donec ꝯscientiā fecerint:
si cōmode facultatem habuerint hoc ipsuꝫ
eis dicendi: exinde excōmunicationis in-

cursuri sententiã si hac negligentia nõ pur
gata predicare p̃sumpserint: sed hec pena
nõ extendit ad religiosos monasteriorum
vel eccl'iarum decimas percipientiũ: p̃ma
aũt excõmunicatio nõ solũ cõprehendit re
ligiosos mẽdicantes sed etiã nõ mendicã
tes: vt dicit glo. ⁊ idem Pau. p hoc qꝫ sub
ditur in tex. omnibus religiosis: q̃uis in
vj. de decimis. c. j. loq̃tur tm̃ de predicato
ribus ⁊ minoribus. Preterea dic̃ Pau.
qꝫ duo requirunt ad hoc qꝫ sit loc⁹ huic pe
ne. Primũ est qꝫ taliã dicãt p q̃ retrahant
aliquos a solutione decimaꝝ debitarũ ec
clesijs. Secũdũ qꝫ dicant hac intentiõe: se
cus enĩ si alia intentione: vl' si nõ eẽnt eccle
sijs debite sed alijs quocunqꝫ modo: s̃m qꝫ
audiẽtes q̃ retrahunt sunt obligati ad so
lutionẽ decimaꝝ: vnde si talia dicũt audiẽ
tibus nõ obligatis nõ ẽ locus huic pene.
Quãtũ autẽ ad secũdã excõicationem di
cit Lau. qꝫ si religiosi repertunt ĩ ꝯfessione
quosdã decimas retinẽtes nõ absoluẽt: eo
qꝫ sunt in ꝯtinuo mortali: vt de decimis. c.
prohibemus: nec tolli potest pctm̃ nisi re
stituatur ablatũ si ⁊ quando restituere po
test: prius igitur q̃z absoluant de solutiõe
decimarũ debitã cautionẽ recipiãt. Deci
maquarta excõicatio est de religiosis men
dicantibus: ⁊ ponit in. vj. c. vno. de exces.
p̃la. vbi ꝓhibet ne quocũqꝫ de p̃dictis in
quocũqꝫ loco ad habitandũ domos vl' lo
ca quecunqꝫ de nouo recipere seu hactenus
recepta mutare: aut ea venditiõis permu
tationis donatiõis aut cuiusuis alienatio
nis titulo q̃cunqꝫ in alios trãsferre presu
mant: absqꝫ sedis ap̃lice licẽtia sp̃ali ple
nã ⁊ exp̃ssam faciente de ꝓhibitiõe hmõi
mentionẽ: qꝫ si sec⁹ egerint per. c. cupiẽtes.
in cle. de penis: sũt ipso facto excõmunica
ti: excipiunt tamẽ in dicto. c. vno. de exces.
p̃la. in. vj. hi qui de suorum supioꝝ licẽtia
vitã ducunt heremiticã: q̃ in locis remotĩ
vbi nõ est hoĩm habitatio de ꝓpinquo acq̃
rere p̃nt ⁊ mutare tales habitationes. Et si
q̃rit: q̃d dr̃ nouũ: r̃ndet Pau. qꝫ nouũ re
spectu principij: dr̃ illud qd̃ nunq̃ fuit. vij
q. j. c. nõ autẽ. ⁊. viij. q. j. nec nouũ: ⁊ d̃ xb.
sig. c. q̃d p nouale: ⁊ sic sumit hic nouum.
Quãdoqꝫ vero dr̃ nouum qd̃ fuit s̃ postea
eẽ desijt ⁊ nũc renouat: ⁊ sic nõ accipit hic
quia nõ prohibent loca destructa reficere
sed solũ noua loca nõ acquirere que nunq̃
fuerunt ad hoc deputata: quod Paul⁹ di
cit verum: nisi locus desierit eẽ in eoꝝ do
minio ⁊ habitatione ⁊ postea ex nouo iure
illũ acquirãt: ar. de renũ. c. quod inter: hu
ius sententie absolutionem sibi papa non
reseruauit. Quintadecima excõmunica
tio est de assumentib⁹ nouã religionẽ vel
habitũ noue religionis: ⁊ ponit in. vj. de
reli. domi. c. vno. vbi dicit districtius inhi
bẽdo ne aliquis d̃ cetero nouũ ordinẽ aut
religionẽ inueniat: vel habitũ noue religi
onis assumat: contra facientes autẽ senten
tiã excõmunicationis incurrũt. Pro quo
sciendũ qꝫ hic prohibet nouã regulã facere
⁊ s̃m illã profiteri: ⁊ etiã prohibet nouum
habitũ facere qd̃ intelligit Jo. an. in pluri
bus simul ⁊ in eodem collegio habitanti
bus ⁊ eandem religionẽ profitẽtibus: al's
singularis persona nõ inueniens sectas et
seorsum habitans nouũ habitũ sibi posset
induere. Hic etiam notandũ est qꝫ cleri
cis ⁊ laicis licitum est in cõmuni viuere vl'
de laboribus sicut fratrea zuollis ⁊ danã
trie: aut de elemosynis sicut in vrbe roma:
⁊ alibi quidẽ faciunt: qui vulgo dicuntur
apostoli: dũmodo nouã religionẽ aut no
uũ religionis habitũ nõ assumãt: nõ enim
censendi sunt religiosi: sed potius sũt cleri
ci vl' laici seculares qui viuunt in cõgrega
tione causa religionis id est pij operis qd̃
licet: vt. ff. de collegijs illi. l. j. §. sed religio
nis: ⁊ Barto. in. l. fi. ibidem. Idẽ cõclusit
Fran. de zab. padue. qui addit: Nec ergo
sunt prohibendi sed permittendi sicut per
mittunt plures alie cõgregatiões que nõ
sapiunt impietatẽ: vt extra de eccl'. edificã.
vbi permittitur leprosis cohabitantibus
edificare eccl'iam ⁊ habere sacerdotẽ: ⁊ di
cta. l. j. de collegijs illicitis. Ceterum Jo.
xxij. in quadam extrauaganti: que incipit
sancta romana: condemnat quosdã qui se
religiosos asserebant: ⁊ sequi ordinẽ peni
tentie minorum fratrũ: ⁊ excõmunicat epi
scopos ⁊ eorum superiores ⁊ alios p̃latos
quoscunqꝫ: qui predictis ritum viuendi ⁊
habitũ p̃ter sp̃alem licentiaꝫ sedis aposto
lice ꝯcesserint: non tamẽ reseruat sibi pa
pa absolutionem. Sedecima excõmuni
catio est de statu beguinaruꝫ: que ponitur
in cle. j. de religi. domi. vbi mulieres statũ
beguinarũ sectantes ⁊ de nouo assumẽtes
ac religiosi in hac dãtes auxilium: ꝯsilium
vel fauorem sunt ip̃o facto excõmunicati:
papa tamen absolutionem sibi nõ reserua
uit: verũtamen Joh̃. xxij. per extrauagã.
suam que incipit: recta ratio concedit be

gintis simul habitantibꝰ q̃ vitã ducunt ho
nestam ⁊ eccl'ias deuote frequẽtãt ⁊ curio/
sitatem disputãdi nõ vsurpãt: vt possint li/
bere ac inuicem ꝯuersari declarans tales
sub ꝓhibitione istiꝰ cle. nõ includi: sed po/
tius tales per. §. sane aperte excludi: vnde
⁊ eps̃ Cameraceñ. impetrauit ad Johãnẽ
papã ꝙ beguine que viuũt honeste ĩ dioc̃.
cameraceñ. nõ includunt̃ sub ista cle. ꝓut
habetur in q̃dam bulla que incipit. Cũ au
tem nuper. Decimaseptima excõicatio ẽ
religiosis matrimoniũ ꝯtrahentibus que
ponit̃ in cle. eos. de ꝯsanguini. ⁊ affi. vbi
religiosos ⁊ religiosas excõmunicat qui ti
more diuino postposito in animaꝝ suarum
periculum matrimonia ꝯtrahunt: precipi/
ens eccl'iarum p̃latis vt tamdiu tales de/
nuncient seu denunciari faciant excõmuni
catos donec errorem suũ ꝯgnoscentes ab/
inuicez sepent̃ ⁊ absolutiõis beneficiũ ob
tinere mereant̃: hoc ibi. Nõ si q̃ritur q̃s
hic dicit̃ religiosus in quo potest eẽ locus
huic pene. Ad hoc respõdet glo. in verbo
religiosos: ꝙ omnis ꝓfessus expresse vl' ta
cite religionẽ approbatã: vt ð voto. c. vno
li. vj. ꝙ intelligit etiam glo. si ꝓfessio illa
tacita vl' expressa nõ obligat illi religioni ẜ
religiõi ĩ genere. Idẽ Lau. Pau. ⁊ Henze.
⁊ addit pau. ꝙ si quis ꝑfecte dixerit: volo
ꝯtrahere tecũ matrimoniũ: haberet locuz
ẜ pena tam in religioso q̃ȝ etiã in ꝯtrahen/
te scienter cũ religioso: nam lȝ in tex. signã
ter exprimit de ꝯtrahentibꝰ cũ monialibꝰ
intelligit̃ etiaz de professis sororibus ⁊ de
quibuscunq; alijs religiosis ĩ religione ap
probata professis: immo dicit ⁊ concludit
Fran. de spon. c. ex litteris: ꝙ etiam ꝑ illa
verba volo ꝯtrahere tecum: inducitur ma
trimonium si p̃cessit ꝯtractus de cõtrahen
do: quia nõ nulla sunt verba formalia ma/
trimonij: sufficit enim quoquomodo con/
sensus exprimatur: vt de spon. c. j. ⁊. c. tue.
Additur etiam ibidem alia excõmunica/
tio de clericis in sacris ordinibus ꝯstitu/
tis matrimonia ꝯtrahẽtibus: que obligã/
tur eodem modo sicut religiosi. Et si queri
tur qui dicantur hi sacri ordines. Ad h̃ di/
cendum s̃m glo. ⁊ paulum ꝙ sacri ordines
h̃ accipiuntur stricte scȝ pro subdiaconatu
⁊ supra: nam large quilibet ordo dicitur sa
cer: vt de filijs presby. c. j. ⁊ q̃uis pl'es sint
ordines: dicit tamẽ Pau. ꝙ ordo dicitur
vnum sacramentum rõne vnius forme: ⁊ sic
vides ꝙ hic ꝯsideratur votum solenne per
professionem vl' sacri ordinis receptionem
cui annexum est votum castitatis solenne
nõ autem hic ꝯsideratur votum simplex:
deniq; dicit glo. penultima ꝙ ab ista excõ/
municatione potest absoluere episcopus.
Idem Laud. nisi forte post excõmunicati/
onem incurrissent irregularitatem: nam
ab irregularitate nõ absoluit episcopꝰ: vt
de cleri. excõmunica. c. iij. vbi de hoc: debȝ
etiam absolutionem satisfactio precedere:
sicut in manifesta offensa: ⁊ dicit Henze. ꝙ
ista offensio scȝ cohabitationis mutue non
poterat esse nõ manifesta: ⁊ sic erat notori/
um actus permanentis. Hinc s̃m Pau. ta
les in recognitione erroris se separantes:
debent ab inuicem se abiurare: vt qui cle.
vl' vo. c. ij. sicut etiam fit in reconciliatione
separatorum: vt. xxxv. q. vj. vbi ponit̃ for/
ma iuramẽti: ⁊. c. precedenti ponit̃ casus.
Ad laudẽ dei omnipotentis.

De excõmunicationibꝰ que cõ/ cõtingũt circa materiam de sepul turis mortuorum: Sermo XVI

Non occides. Operep̃cium
presenti sermone prosequendas
duximus excõmunicationes cir/
ca materiam de sepulturis mor/
tuorum ab eccl'iasticis sanctionibꝰ emana/
natas. Quarũ prima est de religiosis et A
clericis secularibus ad vouendum de eli/
genda sepultura alios inducentibus: que
ponitur in cle. cupientes: de penis vbi di/
citur. §. sane temerarios violatores consti/
tutionis illius scȝ. c. j. de sepul. li. vj. que re
ligiosis ⁊ clericis secularibus prohibet ne
aliquis ad vouendũ iurandũ vl' fide inter
posita seu al's promittẽduȝ inducant: vt se
pulturam apud eorũ ecclesias eligant: vel
iam electam vlterius nõ ĩmutent: similem
sententiam pena in dicta constitutione cõ/
tenta in suo perdurante robore incurrere
volumus ipso facto ab aliquo a sede apo/
stolica preterq̃ȝ in mortis articulo nullate/
nus absoluendos: nullis priuilegijs aut
statutis cuiuscunq; tenoris existant in cõ/
trarium super his valituris: hoc ibi: vbi
dicit glo. super verbo similem sententiam
ꝙ hoc intelligit de sententia excõmunica/
tionis: q2 si voluisset referre ad omnia pe/
nalia ibidem cõtenta dixisset in plurali si/
miles penas: relique enim dicunt̃ pene: ẜ

excõicationem vocauit sententiam. Et di/
cunt Laud. ⁊ Henze. ꝙ si religiosi quocũ/
ꝗ quesito colore tales inducũt ad ꝓmittē
dũ ⁊c. est locus huic pene siue fuerit dire/
cte siue indirecte publice vel occulte per se
vl' per alium: ⁊ idē de clericis secularibus
dicit tamē Lapus: ꝙ ex sola inductiõe nõ
incidũt canonē nisi inductio habeat effe/
ctuꝫ: vt quia inductus fecit illud ad quod
induxerunt eum: dicunt enim intelligi ver
ba cum effectu: maxime in hoc casu in quo
agitur de spirituali pena per constitutio/
nem imponenda: nec etiam incidunt ex in/
ductione ad eligendũ sepulturam: dũmo/
do fiat citra votum iuramentũ vl' ꝓmissuꝫ
Unde religiosus vl' clericus secularis ab
infirmo vel sano requisitus vl' nõ reqsitus
de eligenda sepultura: secure consulere po
test: si in sua ecclesia vl' cõuentu plura suf/
fragia habiturus esset. Or sibi sit vtilius
ibidem sepeliri ꝗ̃ alibi: arg. ad hoc extra
de sepulturis. c. fraternitatem: nec incur/
rat penam nisi obligatio vel promissio ali/
qua interueniat: vt dicit textus ĩ. vj: de se/
pulturis. c. animarũ: ⁊ in dicto. c. cupiētes
quia nullus obligatur ex cõsilio nisi frau/
dulento vt li. vj. de reg. iur. c. nullus: põt
ergo dicere consulo vobis hoc pro salute
anime vestre faciatis tamē libere qcquid
decreueritis: nolo enim ꝙ h' mihi promit/
tatis. Secunda excõmunicatio ē de sepeli
entibꝰ hereticos que ponit' lib. vj. de he/
reti. c. quicũqꝫ hereticos credētes recepta
tores defensores vl' fautores eoꝝ scienter
presumpserint eccl'iastice tradere sepultu/
vsqꝫ ad satisfactionē idoneam excõmunica
tiõis sentētie se nouerint subiacere: nec ab
solutionis beneficiũ mereāt': nisi proprijs
manibus publice extumulent ⁊ proijciant
huiusmodi corpora dānatoꝝ: ⁊ locus ille
ꝑpetua careat sepultura. hoc ibi. Ad cuiꝰ
euidentiā dicit Jo. an. in nouel'. ꝙ hi sunt
credētes qui ore ꝓprio dicũt se credere ipo
rum erroribus: ⁊ tales iudicant' heretici:
eo. ti. excõmunicamꝰ. ij. de Vbo. sig. c. sup
quibusdā: vel s'm Zachinũ in tractatu suo
de heret'. credētes dicunt' qui verbis vl' fa
ctis ostendũt se credere erroribꝰ heretico/
rũ scꝫ verbis detegens in hoc intentioneꝫ
sue volũtatis: aut faciēs id in quo satis ex
primit' credulitas erroris: vt quia eisdem
adheret aut ad eorum p̃dicationem vadit
ad quā si iuerit vltra ꝗ̃ semel censet' here/
ticus: cum par crimen ⁊ par culpa sit pro/
hibita discere ⁊ docere: vt. C. d' mathema.
l. culpa: ⁊ ex binario actu videtur trahi cri
men ad cõsuetudinē: ⁊ idem est de his qui
studēt vel tenēt libros hereticoꝝ nisi stati
illos destruāt: similiter qui eis reuerentiā
exhibent s'm mores suos: vl' ab eis recipi/
unt ꝯsolationē vl' cõmunionē vl' manꝰ im
positionē aut similia: que pertinēt ad ritꝰ
eorum: dicunt' etiam credētes: vt eo. ti. li.
vj. c. filij: q pari pēa cũ heretic' iudicāt' vt
e. ti. c. penl'. §. fi. Receptores vero heretico
rũ dicunt' illi s'm Jo. an. qui scienter here
ticos recipiũt in suis domibꝰ ⁊ eos occul/
tant: vt sic manus inquisitoris euadāt: vt
ff. de receptator'. l. j. ⁊. ij. C. de his q latro.
occul. l. j. vbi dicit' ꝙ grauius punit' q sci/
enter receptat ⁊ associat fugienteꝫ ꝗ̃ q so/
lum latitantem occultat: ⁊ s'm Zachi. suffi
cit ꝙ semel eos receptat: vt li. vj. de penis.
c. felicis: si tamē receptatus erat cõsangui
neus receptantis mitior erit pena: quia p̃/
sumit' hoc facere sanguinis affectione po/
tius ꝗ̃ cõtemptu fidei. Defensores ꝓinde
hereticorũ dicunt' q vl' publice defēdũt er/
rorē eoꝝ ⁊ hi dicũt' heretici manifesti: de
verbo. sig. c. super quibusdā: imo dicunt'
heresiarche. xxiiij. q. iij. c. qui aliorũ: ⁊ ta/
les sunt peiores hereticis: vt dicit' ibidem
vl' etiam qui defendunt hereticũ ne capia/
tur: puniatur ⁊c. ⁊ hoc directe vl' indirecte
per se vl' per alios qualitercũqꝫ: tales non
damnarent' ꝓ hereticis ꝗ̃uis insurgat cõ
tra eos heresis suspitio propter quā ē eis
indicenda purgatio. Fautores autem s'm
Zachi. dicũt' tribus modis. Primo omis/
sione vl' negligētia scꝫ nõ puniendo cũ po/
testatem habeant ⁊ hereticos puniendos
agnoscant: vl' negligēdo. ij. q. vij. c. negli/
gere cũ posset perturbare peruersos nihil
aliud ē ꝗ̃ fauere: vel etiā nõ iudicādo cuꝫ
ad hoc teneant'. Secũdo cooperatiõe ⁊ fa/
cto visitando sustentando ad euadendum
auxiliũ vel fauorē prestando. Tertio consi
lio ⁊ verboꝝ prolatiõe scꝫ excessus excusā/
do ꝓ eis intercedēdo: deniqꝫ ab excõicati/
one p̃dicta põt ep̃s absoluere: qꝛ papa sibi
nõ reseruauit. Tertia excõmunicatio est
de sepeliētibꝰ tēpore interdicti vl' publice
excõicatos: noīatim interdictos ⁊ manife
stos vsurarios: que ponit' in cle. de sepul.
in. c. eos qui ꝓprie temeritatis audacia de
functorũ corpora nõ sine cõtēptu clauium
eccl'ie in cimiterijs interdicti tp̃e in casibꝰ
nõ ꝯcessis a iure vl' excõmunicatos publi/

ce aut nolati interdictos vl' vsurarios ma
nifestos scienter sepelire p̄sumpserint: de/
cernim⁹ ip̄o facto excōmunicationis sentē
tie subiacere: a qua nullatenus absoluant
nisi prius ad arbitriū dioc̄. ep̄i eis quibus
per p̄missa fuerit iniuria irrogata satiffa/
ctionē exhibuerint cōpetentē: nullo eis cir
ca premissa exemptionis vel quouis alio
priuilegio sub quacunq; forma verborum
ꝯcesso aliqualiter suffragante: hoc ibi: et
sic ſm glo. hec sententia includit quoscun/
q; etiam religiosos cuiuscunq; ꝓfessionis
Idem Laud. ⁊ Henze. quia littera loquit
indistincte: etiam feminas ſm eosdem cō/
prehēdit: ar. xvij. q. iiij. c. iij. c. si q̄s suadē/
te. ⁊ de sen. ex. c. mulieris: dicunt em̄ ꝙ in
istis constitutionibus iuris cōmunis etiā
penalib⁹ masculinū ꝯcipit femininū pro/
pter auctoritatez ꝯditoris: ⁊ quia fiunt cū
magna maturitate: vnde p̄sumit ꝙ nihil ī
iquū contineat: ⁊ idem dicit Laud. de in/
stitutionib⁹ factis per p̄latos eccl'iarū: ꝓ
quibus etiam p̄sumitur ꝙ nihil iniquū cō/
tineant: secus tamē dicit de statutis princi
pum seculariū: que frequenter odiose pro/
mulgant: vnde in talibus odiosis mascu/
linū nō cōcipit femininū sed in fauorabili/
bus sic: femininū nunq̄ ꝯcipit masculinū
quia ꝯtra naturam esset quā ars quantuz
potest imitat. De illo autem verbo ex con
temptu dicit Henze: ꝙ ex contemptu etiaz
al's nō ligandus ligatur: vt de cler. ex. c. si
celebrat: ⁊ dicit Stephanus ꝙ ꝯtemnere ē
mandatū nō curare: vt. xj. q. iij. excellentis
simus: ⁊ ꝙ ecclesie potestas nō est ꝯtemnē
da: eo. ti. nō cōtemnat: ⁊ ꝙ tunc ex contem
ptu quis transgredit quando voluntas
eius subijci rēnuit ordinationi legis: ⁊ ꝓ/
cedit ad faciendum cōtra legem agit: quā/
do autem propter causaz particularē indu
citur: nō dicitur ex contemptu facere: nisi
ex eadem causa delictum frequenter itere/
tur: ⁊ ꝙ non facile dispensatur cum eo qui
contemnit: ⁊ ideo in litteris de stilo curie
solet apponi clausula: dūmodo nō in con/
temptum clauium: nec excusatur q̄s d̄ mā/
dato sui prelati sepelit contra cle. istam: qr
cum sit hic prohibitum nō tenetur obedi/
re prelato ⁊ posset illi condicere: vt. xj. q. iij
c. si domin⁹. c. nō semper. c. iulian⁹. de tēp.
or. c. ad aures. ¶ Preterea super verbo ci/
miterijs: dicit glo. ꝙ si talis sepelitur in lo
co priuato: non est locus huic pene: etiam
si locus ille sit contiguus cimiterio ⁊ vide
tur velle glo. ꝙ oportet locum esse deputa
tum cimiterio ⁊ benedictum. Dicit tamen
Stephanus sufficere: ꝙ locus sit deputa/
tus sepulture etiam si nō sit benedict⁹: al's
enim illuderent iura: cum multa sint loca
sepulture deputata q̄ tn̄ nō sūt bn̄dicta ⁊ ī/
tellige loca deputata ad sepeliendū corpa
eoꝝ q̄ nō sūt excōicati ⁊c. Argumētum est
de ecclesia non consecrata que gaudet im/
munitate eo ꝙ ibi diuina celebrant: vt eo.
ti. c. j. ⁊ de conse. eccle. vl' alta. c. fi. nō enim
potest negari quin sit cimiteriū ex quo de/
putatum est sepulture: ergo locus est huic
littere: ⁊ hoc verum est si diu reputatū est
pro cimiterio: quia tunc presumendū vide
tur ꝙ fuit benedictum nisi constaret cōtra
rium: nō enim dicitur proprie cimiterium
nisi proter benedictionem: vnde Jo. an. su
per hanc cle. dicit ꝙ cimiterium est locus
ad vsum cimiterij per episcopum benedi/
ctus: vt de conse. di. j. c. nemo. concor. Jo.
cald. ⁊ Joh. de lig. ⁊ hoc oportet fateri q̄z/
tum ad penam excōmunicationis h' impo/
sitam que maxima ē. Et nota ꝙ licet regu/
lariter episcopus se nō debet intromittere
de loco exempto: vt de offi. ordi. c. graue. ⁊
sic loquitur Inno. de priuil'. c. ad hec: tamē
h' sibi permittit quo ad potestatem ⁊ penā
de qua hic. Ad maiorē tamen euidentiā
in hoc. c. sunt quattuor excōmunicationes
distincte. Prima est de his q̄ in cimiterijs
tempore interdicti sepeliunt corpora defū/
ctorum in casibus a iure non concessis: de
quo queri potest: an q̄d hic dicitur de īter
dicto procedit siue sit generale siue specia/
le. Ad hoc respōdet Laud. ꝙ dūmodo pro
cedat a claue siue h' fiat a iure vl' ab homīe:
vt de exces. prela. c. tanta. de ꝯsuetu. c. cum
inter: de elec. c. vbi periculū: secus tamen
dicit in casu qui ponit de offi. ordi. c. si ca/
nonici. c. q̄uis. in. vj. ⁊. c. ꝙ translationez:
de tempo. ordi. Item. c. is qui. de sen. excō.
in. vj. ⁊ extra d̄ sta. regula. c. super quodā.
c. monachi. ⁊ in glo. quia talia interdicta
non procedunt a claue. Idem Paulus et
Henze. Et si queris qui sunt casus a iure
concessi. Respondet glo. Primus ē quan/
do agitur de sepultura clerici qui serua/
uit interdictum: nam tali tempore interdi
cti sepultura conceditur cum silentio: ta/
men ⁊ sine pulsatione campane: vt in. c. ꝙ
in te: de pe. ⁊ re. Secundus est in priuile/
giatꝭ circa ꝯfrēs: de quib⁹ ī. c. vt p̄uilegia:
extra de priuil'. De tertio vero casu dubiuz

eſt an ſcʒ in quattuor feſtis anni inquibus
tempore interdicti poſſunt alta voce diui/
na celebrari pulſatis campanis ⁊ ianuis
apertis: vt habetur in.c.alma mater: de ſē
ex.in. vj. poſſint etiā mortui ſepeliri: glo.
tenet hic ꝙ nō licet tunc mortuos in cimi/
terio ſepeliri: ꝗuis multotiens fuerit con/
trariū obſeruatū. Et hoc bene ꝓbat. c.cuʒ
⁊ plantare.§.ꝙ ſi: de priuil'. ⁊ ꝑ.§.vlt. in.c.
alma: nā ꝑagraph⁹ ille qui diebus illis ꝑ/
cipationem diuinoꝝ cōcedit loquit᷑ de au/
diendis officijs nō de ſacramētis. Ideʒ te/
nēt Pau. ⁊ Henze. ⁊ hoc eſt tutius: quia ō
iure tēpore interdicti prohibent᷑ celebrari
diuina ⁊ ſepultura ac ꝯferri ſacramēta: a
quo iure recedi nō debet niſi quaten⁹ repe
ritur exceptū: ⁊ idem tenet Io. de lig. ī tra/
ctatu ſuo de eccl'iaſtico interdicto licet Io.
cal'. ꝯtrariū teneat. Et ſi q̄ris an hec pena
locū habebit ſi illi de loco interdicto ſepe/
liunt aliquē ex̄ locū interdictū exiſtentem
de loco interdicto. Ad hoc rn̄det Pau. ꝙ
ſi locus eſt interdict⁹ ꝑpter delictū dn̄i ter
re: tūc nō habet locū: ſecus aūt ſi ꝑpter de
lictū populi: vt li. vj. de ſen. ex. ſi ſnīa: tn̄ q̊
ad caſū hui⁹ cle. nō ſufficit ꝙ ſit de loco in/
terdicto niſi noīatim ſit interdict⁹. Secun
da vero excōicatio ē de his q̇ publice excō
municatos ſepeliūt. Et ſi q̄ritur de quibuſ
excōicatis hic loq̄tur. Rn̄det glo. ꝙ de ex/
cōicatis tā ab hoīe ꝙ̄ a iure: dūmodo ma/
iori excōicatione nō aūt minori. Idē Lau.
Henze. ⁊ Pau. ratio ē: qꝛ nomīe excōicati/
onis intelligit᷑ de maiori ſnīa: de ſen. excō.
c. ſi quē: vel quia minor excōicatio nō ſic ī/
ficit ſicut maior: quia taliter excōmunica/
to nō ꝓhibet᷑ ꝑticipari ſic̄ excōicato excōi/
catiōe maiori: dicto. c. excellentiſſim⁹. Hic
ꝯ̄iter dicitur ꝙ excōicatio nō trāſit ad ter
tiā perſonā. Per talē inſuꝑ ſepulturam fa
ctam de excōicato excōicationi minori nō
indiget eccl'ia recōciliatiōe: ⁊ addit h̄ glo.
ſuꝑ verbo publice: ꝙ h̄ iudicabit᷑ ex quali
tate fori ſcʒ multitudine vl' paucitate offi/
cialiū ⁊ aſtantiū: vtrū excōicatio dicenda
ſit publica vl' publicat᷑: ita ꝙ in hoc rei ve
ritas pōderat᷑: vt q̇ ad hūc caſum videat᷑
an p̄ſumant᷑ ſepelientes ſcire vl' ſaltē ſit ca
ſus q̇ ſit eis imputandū ſi ignorarūt qͦ pu
blice ſciebat᷑: al's poſſet eē occultus licet ꝑ
iudicē in banco corā duob⁹ vl' trib⁹ ꝓmul
gata fuit: ad h̄ mouet mens ⁊ rō iuris q̇ eſt
ꝑpōderāda verbis: ⁊ ſic nō eſt loc⁹ huic pe
ne: qꝛ nō p̄ſumit᷑ ſciuiſſe ſm̄ glo. Pau. et
Stepha. idem Henze. q̇ addit ꝙ etiā ſi ſci/
uiſſet nō eſt locus huic pene: q̇ nō debʒ ex/
tendi niſi ad publice excōicatū. Sepelienſ
tn̄ occulte excōicatū maiori excōmunicatio
ne ſemꝑ incidit minorē excōicationē: quia
cui nō excōicamus viuo nec cōicare lʒ mor
tuo: vt dicit glo. in. c. ad h̄. de priuil'. ⁊ ideʒ
Hein. boyc: e. c. Si vero publice excōicatū
ſcienter ſepelit in cimiterio: incidit maiorē
excōicationē vt hic. Tertia ꝓinde excōi/
catio eſt ꝯtra ſepelientes noīatim interdi/
ctos: q̇ excōmunicati ſūt: de qua queri po/
teſt q̇s dicatur noīatim interdictos. Ad h̄
reſpondet Lau. ꝙ is noīatim interdictus
dicit᷑ qui in ſentētia nominatim eſt expreſ
ſus: per id qͦ notat Inno. de preben. c. ī la
teraneñ. dicit etiā ꝙ talis expreſſa noīatio
requiritur etiā de his quoꝝ culpa vl' frau/
de latū eſt interdictum: ⁊ de his q̇ prebue/
runt auxilium vl' fauorem: de ſen. ex. c. vl.
li. vj. ꝙ ſi notoriū eſt de fautorib⁹ qui dede
rūt occaſionem interdicto nō tamē erit lo/
cus huic pene: qꝛ non ſunt nominatim in/
terdicti: etiam ſi in ſentētia fuiſſet quis in/
terdictus cum fautoribus ſuis: quia nō ex
eo ꝙ notorie fauent dicunt᷑ nominatim in
terdicti: ar. de cle. ex. propoſuit: cuʒ hec cō
ſtitutio ſit penalis que reſtringenda eſt: vt
li. vj. de elec. c. ſtatutū. Quarta deniꝗ
excōmunicatio eſt qua ſepelientes vſurari
os excōmunicantur. De quo queri poteſt
quis ſit vſurarius manifeſt⁹: dicit h̄ Mat
theus ꝙ manifeſti dicunt᷑ vſurarij qui ex
libris eorū cōuinci poſſunt: vt in cle. vna.
de vſur̄. vl' ſi coram ſacerdote confitet᷑: qui
quo ad hoc eſt eius iudex: ſed addit Ioh̄.
an. li. vj. de vſur̄. c. quāꝗ. ꝙ in hoc caſu ne
ceſſarij ſunt teſtes quod placet Io. de lig.
quia confeſſio in foro penitentiali nō facit
rem notoriam. Archidia. in dicto. c. dicit
ꝙ quantum ad illud. c. ſufficerent argumē
ta cum fama de vſuris. c. cum in dioce. ibi
ſi cum alijs argumentis maxime ſi tenet al
tare paratum dicitur manifeſtus vſurari/
us: ⁊ nota in. c. j. ⁊. ij. de vſur lib. vj. ꝙ om/
nes predicti velut manifeſti vſurarij care/
re debent eccleſiaſtica ſepultura: niſi cauiſ
ſent de reſtituendo vſuras ſm̄ formam de
cretalis: quāꝗ de vſuris: in. vj. ⁊ hoc per
ſe vel per alium habentem ſpeciale manda
tum ad cauendum: quia vt dicitur in reg.
iur. Qui per alium facit eſt per inde ac ſi
faciat per ſeipſum. Hic queri poteſt:
an portantes predictorum corpora ad ſe

pulturam ⁊ cõcumitãtes sepulchꝛũ fodiẽ/
tes fabꝛicantes aperientes: ⁊ prelati cleri/
ci ⁊ ministri ecclesiaꝝ in quibus sepeliunẽ
non ꝓhibentes ⁊ cereos cruces ac similia
portantes hic sint similiter excõmunicati.
Ad hoc respõdet Jo. cal. ꝙ si cum diuino
officio sepultus est: ꝓculdubio videtur ꝙ
oĩes ꝑdicti dicta excõmunicatiõis pena
ligãtur: quia hoc casu sunt oĩno ꝑticipes
criminis siue cooꝑatores: ad hoc ꝺ sen. ex
cõ. c. nup. c. si concubine. Si tamen sine di/
uino officio sepultus est etiam ĩ cimiterio:
licz tutius sit dicere ꝑdictos oĩes eẽ liga/
tos: tamẽ licz trepido credo istos nõ liga/
ri dicta pena: sed quia videnẽ generaliter
cõtemnere ꝓhibitionem: arbitraria pena
puniri poterunt etiam ꝑ iudicem ecclesia/
sticum: vt de offi. dele. c. ꝺ causis. Stepha
nus autẽ dicit hunc casum non dubiũ cuz
ꝑticipent sepelientibus ⁊ sic in crimine dã
nato. Dicit tamen Frã. de zab. post multa
scripta doctoꝝ: ⁊ putat ꝙ hic soli sepelien
tes vel hoc fieri faciẽtes sunt excõmunica
ti: ⁊ ꝑ sepelientibus intelligo eos q̃ actua
liter mortuũ humo vel tumulo cõdunt: vt
dicit in glo. Lapus tenet cum Stepha. et
dicit Jmola ꝙ hec pars videt verior: al's
enĩ posset illudi ꝑsens cõstitutio ꝙ scz oĩa
funeralia pompose expedirenẽ ⁊ ꝙ tandẽ
vnus solus ribaldus vel vilis ꝑsona sepe/
liret euz: deniqꝫ oĩes ꝑdictas sententias
absoluere põt ordinarius post debitaz sa/
tisfactionẽ: eo ꝙ non est absolutio reserua
ta: vt de rebus eccle. nõ ali. cle. j. vbi de h̃:
⁊ dicit glo. ꝙ si sepulti sũt publice excõmu
nicati vel nominatim interdicti vel vsura
rij manifesti: ꝯtra dictam ꝓhibitionem de
bent exhumari si possũt corpora discerni:
verũtamẽ alius sepultus tẽpore interdicti
nõ est exhumãdus: ꝑsertim post relaxatũ
interdictũ: quia si nõ esset ibidem sepult⁹:
tũc post interdictũ laxatum sepeliri debe/
ret: ergo a fortiori sepultus nõ exhumabi/
tur nisi manifeste decessisset impenitens: si
militer ꝺm Jnnoc. Pau. Guil. ⁊ Stepha.
durante adhuc interdicto exhumãdus ẽ.

Ultima excõmunicatio de hac materia
ponit in quadã extrauagañ. Bonifa. viij.
que incipit: detestande feritatis: cui⁹ men/
tionem facit Jo. an. in. c. eos: de sen. excõ.
in nouel. ⁊ alij doc. sup rubrica de sepul. in
qua papa excõmunicat oĩes etiam si pon
tificali dignitate fulgeãt: qui corpa defun
ctorum tã inhumaniter ⁊ crudeliter ꝑtra/
ctabant vel ꝑtractari faciant scz exenterã/
do dimẽbrando decoquẽdo vel similia fa/
ciendo vt ossa transferant alibi sepeliẽda:
sed debent ad tempus tradi sepulture vt ĩ
cineratis corporib⁹ ossa transferanẽ vel cũ
corpore debent ossa transferri: et est casus
pape reseruatus: huic tamen pene loc⁹ nõ
est: si talis decesserit in locis vbi nõ viget
cultus catholice fidei: nec etiam in locꝪ vi
cinis vbi posset trãsferri corpus ad sepeli/
endum. Ad laudem dei.

De excõmunicatione in genera/li quã quis ĩcurri potest ꝑ violẽtã iniectionẽ man⁹ in clericũ vel reli/giosam ꝑsonam: Sermo XVII

Non occides. Exo.

xx. Congrue satis nunc vidẽdũ
est de excõmunicationib⁹ q̃s q̃s
incidit inijciens manũ violentã in clericũ
vel religiosum. Et primo de excõmunica
tiõe que ponit. xvij. q. iiij. c. si quis suadẽ/
te diabolo: huius sacrilegij vitiũ incurre/
rit: ꝙ in clericum vel monachum violẽtas
man⁹ iniecerit: anathematꝪ subiaceat vin/
culo: ⁊ nullus episcopoꝝ illum ꝑsumat ab
soluere nisi mortꝪ vrgente periculo: h̃ ibi.

Ad cuius euidentiã queri potest que re
quirunẽ ad hoc vt quis canonẽ istum in/
currat. Ad hoc dicendũ: ꝙ quattuor req̃/
rũtur. Primo ꝙ clericus ꝑcussus priuile/
giũ non amisit clericale: de quo ptz supra.
Hinc enĩ verberans clericum degradatuz
⁊ curie seculari traditũ: non incidit in hũc
canonem: quia ꝺm Hosti. talis nõ retinet
priuilegiũ clericale: vt de iudi. c. cum non
ab homĩe: secus tamẽ si non sit tradit⁹ q̃z/
uis degradatus: vt. lxxxj. di. c. dictũ: nam
ibi dicit ꝙ talis depositus debet clericali
ter viuere: vnde credit Jo. an. in. c. degra/
datio: ꝺ penis: li. vj. ꝙ verbaliter deposi/
tus ⁊ degradatus retinet priuilegiũ cleri/
cale: sed actualiter degradatus ⁊ curie se/
culari traditus clericali ꝑuilegio nõ gau/
det ⁊ simile dicẽdũ de clerico heretico ma
nifesto curie seculari tradito: ꝺm Jnnocẽ.
Jo. an. Uin. ⁊ Asten. Addit insup Jo. de
de lig. in suo tractatu de censu. ecc̃i. ꝙ ꝑcu
tiens clericũ non baptizatũ ad ordines ꝓ
motum nõ ẽ excõmunicatus. Cuius ratio
est: qꝛ nõ baptizatus nõ recipit characterẽ
ordinis: cum baptism⁹ sit ianua oĩm sacra

mentoꝝ:vt de p̄sby.non bap.ꝑ totuz:ꝑcu
tiens tamē ꝑ saltū ꝓmotum incidit ī cano
nem:cui⁹ ratio ē:quia talis recipit chara
cterem rōne cuius ei competit emunitas:
vt in.c.j.de cleř.ꝑ sal.ꝓmo.Et nota ꝙ ꝫm
canonistas sūt nouem ordines: verberās
igiť quēcūqꝫ habentē vnum de illis ordi/
nibus:etiam laicū illitteratū sacrū ordinē
recipientē hunc canonem incidit:vt notat
Hein.boyc:in.c.vt fame:de sen.excom.ve
rūtamen verberans clericuz ꝓmotum ad
ordines coactione absoluta nō incidit ca/
nonem: vt notat de baptis.c.maiores. Si
vero coactione cōditionali:tunc etiam nō
gaudet priuilegio clericali nisi tacite vľ ex
presse ꝓmotionem ratificauerit:⁊ tūc etiā
continere teneť si ad sacrum ordinem pro/
motus est:vt no.in.c.vbi dicidisti.lxxiiij.
di.Similiter verberās fratres tertij ordi/
nis de simplici regula non sunt excōmuni
cati ꝫm Joh.an.in.c.cum ex eo.de sen.ex.
in cle.⁊ ideo ꝫm Jo.calď.quia non sunt ꝑ/
sone ecclesiastice stricte ⁊ ꝓprie loquendo:
quia nec sunt clerici nec religiosi : cuz non
sunt ꝓfessi religionis ꝑ sedem apostolicā
approbate:nec ꝓmittunt ꝯtinentiam obe/
dientiā regularē nec paupꝑtatē sed est qui/
dam modus viuendi approbat⁹:⁊ hoc ē ve
rum nisi habeāt aliqua priuilegia aposto/
lica:tunc enī iudicandū est ex tenore illoꝝ
vt de priuiľ.c.porro:⁊.c.recepimus: hinc
dicit Fran.de zab.ꝙ si sunt astricti ordini
ꝑpetuo :sic ꝙ nō possunt egredi: censendi
sūt ecclesiastice ꝑsone tanꝙ ꝑpetuo depu/
tati ad pium vsum:vt in cle.vna:de deci.ī
fi.⁊ de priuiľ.c.ꝑ exceptionē: li.vj.Alʼs ꝙ
habeant in aliquib⁹ certum modum viuē/
di:hoc non īmutat naturaz persone quin
censeāť laici.Similiter verberās canoni/
cam secularem ꝫm doctores in cle.attēdē/
tes.§.illas quoqꝫ :de sta.mo.non est excō/
municatus eo ꝙ viuūt vt seculares nec re
nūciant ꝓprio nec ꝓfessionem regularē fa/
ciunt:nec statum nec religionē habent ap
probatū:licꝫ ab episcopis visitari possunt
siue sint exempte siue non:multomin⁹ ver
berās beguinā excōmunicatus est ꝫm do/
cto.in cle.de reli.do.§.p̄dictis vero:verū/
tamē verberās donatū vel oblatū cū effe/
ctu : vt quia effectualiter se et sua donauit
alicui religioni approbate:iuxta clemē.j.ď
deci.mutato habitu seculari lꝫ ex toto nō
habeat habitum illius religionis :incidit
hunc canonē: quia tales gaudent eodem
priuilegio sicut religiosi veri: vt dicto.c.ꝑ
exceptionem:⁊ ibi Joh.an.in nouel.⁊ idē
dicit Hein.boyc: in dicta cle.j.si tamen de
derint tm̄ partē bonoꝝ partem sibi reser
uantes tunc non gaudent eodem priuile/
gio.Deniqꝫ licꝫ nouicius in religione ap/
probata non sit religiosus effectualiter do
nec tacite vel expresse sit ꝓfessus:tamen il
lum verberans est excōmunicatus :vt est
tex.in cle.in.c.religioso: de sen.excom.li.
vj.nec obsistit ꝙ ad seculum redire posset
quia idem est in clerico seculari in minori/
bus ordinibus ꝯstituto. Secundo prin/ B
cipaliter requiriť ꝙ sit factū:quia sola vo
luntas sine effectu subsequēte non sufficit
vt quis incidat hunc cononeꝫ. Hinc dicit
Ray.ꝙ eleuans pugnam:gladium:hastā
vel baculum suꝑ caput clerici volens eum
ꝑcutere:non tamen ꝑcutiēs:non est excō/
municatus:cuius ratio est:quia canō iste
requirit ad illationē pene dolosam volun
tatem:quod ꝓbat cum dicit diabolo insti
gante ⁊ factum cōsūmatum:nec sufficit at
temptatio:vnde dicit Joh.an.ꝙ ꝑ solam
attemptationē nullus īcidit nisi ad actus
cōsūmationem ꝑuenerit: similiter ꝫm In/
no.in.c.nuꝑ.ij.de sen.excom. compellens
clericum ꝑ metum vt sibi aliquid det :vel
de fundo exeat:nō est excōmunicat⁹: quia
non fit iniectio manuū in clericum nec in
res illi adherentes qď canon iste requirit
qď Jo.de ligna.credit verū:si metus tm̄ ē
verbalis non realis per ꝯtractum ꝑsone:
verūtamen si quis clerico metum ingerat
adeo ꝙ se p̄cipitat in aquaz vel aliud eui/
dens periculum vt euadat:tunc ꝫm Ray.
Hoff.⁊ Hosti.ē excōmunicatus:secus aūt
si clericus fugiēdo ledať. Hic queri pōt
de intellectu excōmunicationis que poni/
tur in.c.si quis:de sen.excom.li.vj.vbi di
cit tex.Cum quis absqꝫ tuo mandato ma/
nus iniecerit in clericum tuo nomīe violē/
tas:si hoc ratum habueris:excōmunicati
onē latam a canone incūctanter incurris:
cum ratihabitio retrotrahať et mandato
debeat comparari. Si vero iniectio eadeꝫ
tuo nomine non sit facta tunc licꝫ habēdo
ratam eandē:nō tamē ꝓpter hoc excōmu/
nicationis illi⁹ vinculo īnodaris :cum ꝗs
ratum habere nequeat qď eius nomīe nō
est gestum:hoc ibi. Utrū mandans :au/
torizans ratum habens vel ꝯsulens ꝙ cle
ricus ꝑcuciať excōmunicationē incurrat.
Ad hoc respondet Hein.boyc:in.c.mulie

res: de sen. excom. inter alia: ꝙ si mãdans
morit̃ ante manuũ iniectionẽ factam: tũc
dicit Bern. hic in ver. sed pone: ꝙ non est
excõmunicatus: quia mandatũ morte ex/
tinguitur: vt. ff. mandati. l. inter causas.
Idem tenet Vincẽ. ⁊ Inno. in dicto. c. mu
lieres: dicit tamen Hosti. ꝙ si nõ penituit
satis est excõmunicatus: cum constet ꝙ in
mortali decessisset. Idem Tan. Hoff. q̃ di/
cunt ꝙ excõmunicatus nisi mandatũ ante
mortem reuocauerit: ⁊ maxime cũ in eadẽ
volũtate decedere intelligat̃: vt ꝺ baptis.
c. maiores: ⁊ bene quis excõmunicat̃ post
mortem: vt patet. xxiiij. q. ij. c. sane ꝓfert̃.
Idẽ Archi. lxxxviij. di. c. fi. ⁊ eo. ti. cũ q̃s:
li. vj. ⁊ h̃ videt̃ tuti⁹. Si vo nõ morit̃ añ s̃
penituit ⁊ reuocauit añ iniectionẽ q̃ reuo/
catio ad mãdatariũ añ iniectionẽ ꝑuenit:
⁊ sic nõ ĩcidit: aut tam tarde reuocauit ꝙ
ad eũ añ iniectionẽ venire nõ potuit: ⁊ tũc
dic̃ Inno. ꝙ lz ꝺ culpa redargui ⁊ puniri
valeat: tñ ĩ canonẽ nõ ĩcidit: nisi q̃ dolo fe
cit: nõ enĩ ligat eũ q̃ ẽ in charitate al's eẽt
iniqua ⁊ iniusta: nec fertur nisi ꝓ mortali.
Bern. tamen ⁊ Hosti. dicunt cõtrarium ꝑ
l. si mandasti. ff. mãdati: ⁊ ideo dicit Astẽ.
ꝙ talis quo ad deuz nõ est excõmunicat⁹:
tamẽ quo ad ecclesiam excõmunicat⁹ est:
qꝺ videt̃ verũ ẜm Ioh. an. eo. ti. c. cuz q̃s
glo. ij. li. vj. De ratũ vero habẽte dicẽduz:
ꝙ si factum fuit eius nomĩe ⁊ postea ratũ
habuit tanq̃ nomĩe suo factuz: tunc cano
nem incidit: quia ratihabitio ĩ maleficijs
retrotrahit̃ ⁊ mandato cõparatur: vt hic
inter: secus tamẽ si nõ haberet ratam tanq̃
nomĩe suo factam: sed vt q̃libet alius qui
dicit: Benedictus deus qui talis vbera/
tus est: quia malus erat: ⁊ tunc nõ incidit
canonem: ꝑ ea que notat Archiꝺ. ij. q. iiij.
c. auditum. Si vero ratũ habuit tũc q̃dem
incidit in canonẽ: non tamen a tẽpore inie
ctiõis sed a tẽpore ratihabitiõis: vt notat
Archiꝺ. in. c. omnes: in fi. xvij. q. iiij. ⁊ Io.
an. in hoc. c. cum quis: in verbo: incurris:
qui addit ꝙ si istaz ratihabitionẽ in corde
tenuerit: ita ꝙ de ipa nõ possit fieri fides:
tunc licz talis quo ad deuz sit ligatus: nõ
tamen quo ad ecclesiaz militantẽ que non
iudicat ꝺ occultis: vt patet ꝺ simo. c. sicut
tuis. Idem Hosti. in dicto. c. mulieres: et
glo. in dicto. c. oñes. De cõsulente aũt di/
cendum: ꝙ etiaz incidit in canonem: quia
cõsentire videt̃ delicto: ĩmo causam dat ef
ficacem: vt de sen. excom. c. quãte. Nec mi

rum cum talis etiam secuto homicidio ho
micida clerici censetur: vt patz de homic̃.
c. sicut dignuz. §. qui vero: ⁊. §. fi. ⁊. c. signi/
ficasti. ij. §. j. hoc tamẽ intelligit̃ sane cum
iniectio manus ex tali consilio secuta est:
vt ꝓbant iura inducta: vl' quãdo ꝑticipat
in crimine p̃cedenti: vt eo. ti. c. nup. §. in se
cũda: ẜm Host. Hein. boyc: int̃ alia. Ter
tio p̃ncipaliter requirit̃ ꝙ hoc fiat aĩo in/
iuriandi: nã ẜm Hein. boyc: in. c. si. vo. de
sen. ex. si q̃s ꝑcutit clericũ causa tuitionis
vel defensiõis tñ nõ est excõicatus: vt eo.
ti. c. ex tenore: ibi: nisi se defendẽdo: qꝺ ve
rũ ẽ nisi ĩ defendẽdo se modũ excedat: qꝺ
sic est intelligendũ: q2 si clericus ꝑcussit se
mel laicũ nõ intẽdẽs ampli⁹ ꝑcutere: et de
hoc laicus sit certus: tũc nõ debet ꝑcutere
clericũ: alioq̃n ẽ excõicat⁹. Si vo clericus
venit ad ꝑcutiẽdũ vel se parat ad iteꝝ ꝑcu
tiendũ: aut de hoc laic⁹ ꝓbabilit̃ dubitat:
tũc licet laico ꝑcutere clericũ ad ĩminentẽ
violentiã repellẽdã: ẜm Inno. ⁊ Hosti. di.
cto. c. si vo. §. si vero p̃mũ: ⁊ ꝺ homic̃. c. sig
nificasti: silr̃ si ꝑcutit clericum ad defen
sionem ⁊ tuitionẽ ꝓximi: puta patr' mr̃is
vxoris filij vel familie: tũc etiã nõ est excõ
cõmunicat⁹ ẜm Inno. ⁊ Io. an. Q2 si vel/
let clericus aliũ occidere capies eũ ⁊ liga/
bis anteq̃ aliuz occidi ꝑmittas: ar. xxij. q.
ij. c. ne quis arbitret̃: circa fi. ĩmo si hoc ti/
more illum casu occidas non es excõmuni
catus: lz sis irregularis ẜm Inno. ad h̃ de
homic̃. si furiosus: in cle. Io. an. Si tamẽ
ꝑcutit clericũ ꝓ tuitione reꝝ ⁊ in ꝑcutien/
do modum excedit: tũc canonẽ incidit: vt
de homic̃. c. suscepimus. Si autẽ modũ nõ
excedit: tunc non solum ꝑsonam sed etiaz
res suas defendendo vel incõtinẽti reꝑcu
tiendo: vel etiaz res alioꝝ quod plus est:
nõ ẽ excõmunicat⁹: vt dicto. c. suscepim⁹:
vbi dicit̃ ꝙ tũc solũ tenet̃ quãdo modum
excedit ẜm Inno. Hoff. ⁊ Ray. Preterea:
in dicto. c. si vero: ẜm Hein. boyc: si q̃s in/
uenit clericum turpiter agentẽ cum vxore
matre sorore aut filia ꝓpria: si tunc ꝑcutit
eum citra mutilationẽ vl' mortem: non est
excõmunicat⁹: si vero mutilat vel occidit
eum: tunc dici põt ꝙ tali parcit̃ quo ad ex
cõmunicationẽ quasi tam iustum dolorem
cõpescere nõ posset: vt dicit ibidẽ glo. ar.
C. de. l. iulia: ꝺ adulter': ⁊ lex ꝑmittit ipm
occidere sic inuentũ. ff. ꝺ adul. ꝙ ait lex. §.
ꝙ ait: al's ex ĩteruallo nõ liceret: tuti⁹ ẽ tñ
dicere ꝙ ĩ canonẽ incidũt. Et nota ꝙ p̃di/

põt ꝑcuti clericum

crã etiam intelliguntᷓ de vxore putatiua lȝ
ratione impedimenti ꝑpetui non potest eẽ
vxor: ẜm Uin. Hos. ⁊ Joh. an. Or si nõ in-
uenit cum turpiter agentẽ sed solum cũ so-
la sedentẽ ⁊ ꝯfabulãtẽ: tũc ꝑcutiens nõ in
cidit in canonẽ ẜm Hosti. ⁊ Joh. an. fallit
tamẽ in casu vbi maritus aliquem ter mo
nuisset ne cum vxore sua ꝯuersaretᷓ: ⁊ tunc
eum detinere põt ꝑ. xx. horas et p̄sentare
iudici: vt. lxxxj. di. c. p̄sbyter: ⁊ hoc videtᷓ
de iudi. c. cum non ab homine: licȝ in alijs
criminibꝰ hoc fieri non põt: et addit textꝰ
in dicto. c. si vero: ꝙ si inuenit clericuȝ tur
piter agentem cum alia muliere ꝗ̃ cũ vxo
re matre sorore vel filia ꝓpria: ⁊ inijcit mã
nus: excõmunicatus est. Ad maiorẽ aũt
euidentiam sciẽdum ꝙ generaliter verbe-
rans clericum nõ animo iniuriandi ẜ cor-
rigendi: non incidit canonẽ dũmodo mo-
dum non excedit et auctoritate iuris ẜ fa-
cere possit: vnde ponuntᷓ aliq̃ casus extra
de sen. excom. c. cum voluntate: in quibus
clericum corrigere licet. Primus est rõne
officij quod quis ĩ ecclesia obtinet: cuius
pretextu si clericus est: potest alium in mi-
noribus dũtaxat ordinibus cõstitutũ cau
sa correctionis leuiter percutere: vt hic vł
etiam turbantẽ diuinũ officiuȝ de ecclesia
potest eijcere tam clericum ꝗ̃ religiosum:
etiam si eum non habet aliquã iurisdictio
nem: vt in. c. veniẽs: de sen. excom. ẜm In
no. Hosti. ⁊ Joh. an. dũmodo non excedit
moduȝ in expellendo: ⁊ addit Joh. an. in
c. periculosã: li. vj. ne cleri. vel mona. glo.
penul. ꝙ mõachus licite vi expelli potest:
qui ꝯtra statutum illius capłi scholas in-
trauit: sicut etiam clericus vel monachus
excõmunicatus vel interdictꝰ tẽpore diui-
noꝝ ecclesiam intrãs vi expelli possit: ẜm
lauõ. in cle. grauis: eo. ti. Et hec omnia in
telligunᷓ dũmodo non fit excessus. Offi-
lialis tamẽ laicus in clericum manus inij-
cere non potest eum ꝑcutiendo etiaȝ õ mã
dato sui p̄lati quin canonẽ incideret: nisi
in casu ꝓut videbitur inferiꝰ. Cuius ratio
est: quia nulli laico sup clericũ tãta datur
auctoritas: nisi fortuito casu: nõ ex delibe-
ratione clericum ledat: vt eo. ti. c. si vero
alicuius. Secundus est de clericis seniori
bus qui zelo deuotionis p̄dicta faciunt: ⁊
eodem modo excusantur vt hic ⁊ dicto. c.
veniens: vbi plane de hoc. Tertius õ his
qui obtentu p̄latiõis vel magisterij subdi-
tos ⁊ scholares correctionis causa leuiter
ꝑcutiunt. Dicit tamen boyc: in. c. vniuersi
tatis: eo. ti. ꝙ si p̄latus ex ꝓposito scienter
⁊ maliciose debitaȝ correctionẽ excedit est
excõmunicatus: ⁊ etiam illi qui ẜ faciunt
de eiꝰ mandato: siue hoc fiat capiendo: ad
carcerem ducẽdo cum scȝ calce pugno vel
alio modo ꝑcutit: non resistentem sed cor-
rigi ⁊ obedire paratũ quia leuis et mode-
rata castigatio tm̃ est illi permissa: vt hic ⁊
in. c. vniuersitatł. Si vero debitã correcti-
onem ꝑ se vel ꝑ alium non excedit: tũc põt
eum capere ⁊ incarcerare etiam ꝑ laicos:
vt eo. ti. c. vt fame. §. laici xᷓo: vbi plane de
hoc: ⁊. c. si clericos: ⁊ õ offi. or. c. cũ episco-
pus: li. vj. ⁊ hoc verũ est: lȝ etiam talis cle
ricus nõdũ incorrigibilis appareat. Simi
liter potest eum verberare animo corrigẽ-
di ꝑ se vel ꝑ alium clericũ vel religiosum:
dũmodo fiat causa regularł discipline: nõ
tamẽ est tutum vel honestũ hoc facere per
laicos ꝯuersos: quia. c. vniuersitatis non
videtur hoc ꝯcedere ꝙ hoc faciãt nisi per
clericum vel monachum: ẜm Uin. ⁊ Joh.
an. ꝑ laicũ secularem nullo modo licet q̃n
canonem vterqȝ ĩcidat. Quartus ẽ de pa-
rentibus ⁊ magistris q̃ verberãt vł manꝰ
inijciunt in filios vel discipulos clericos:
õ q̃bus dicit Hein. boyc: eo. ti. c. sup eo: ꝙ
si hoc faciunt non ex odio: inuidia vel in-
dignatione: sed causa discipline vel corre-
ctionis: sed intẽperate tunc sũt excõmuni-
cati: ar. d. c. voluntate. Si moderate tunc
nihilominꝰ pater ẽ excõmunicatꝰ si manꝰ
inijcit in filiũ in sacris ordinibꝰ ꝯstitutuȝ:
vt ibi. §. fi. secus autẽ si in minoribus tm̃:
magister tamẽ nõ est excõmunicatꝰ siue di
scipulus sit in sacris siue non: vt dicto. c.
sup eo. c. ex tenore: ⁊. c. cum volantate. §. si
vero: vbi generaliter loquitᷓ non disting-
uẽdo inter discipulos existẽtes ĩ sacris et
alios: naȝ leuis castigatio mgr̃is est ꝑmis-
sa: vt notat ibidẽ glo. ⁊ addit Fran. ⁊ Jo.
in sum. ꝯfes. ꝙ lȝ magister cum ira ꝑcutiat
nõ est excõicatus ex q̃ causa correctiõis ẜ
faciat: si moueatᷓ ꝑ zelum ⁊ nõ excedat mo
dum: et Jo. an. in. c. vniuersitatł: putat ꝙ
quãtacũqȝ sit cõmotio dũmodo nõ ad ꝑso
nam sed ad crimẽ ⁊ correctiõis causa ẜ fa-
ciat: excõmunicatꝰ nõ erit. Et generaliter
qõ dictũ est de mgr̃o ꝑ oĩa dicẽdũ ẽ de p̄la
to: ⁊ qõ dictũ est õ parentibꝰ ꝑ oĩa dicẽdũ
est de dominis ⁊ supiorib ꝰ illos de familia
sua corrigentibus. Deniqȝ percutientes il
los q̃ clericale p̄uilegium amiserũt: cano-

nem non incidunt: de quibus patet supra.
Et si querit quid de clericis seinuicē io/
cose ꝑcutiētibus: respōdet Hein. boyc: in
dicto. c. sup eo: ꝙ si tēperate et leniter se ꝑ/
cutiunt non incidūt in canonē: vt dicto. c.
sup eo. j. clericꝭ enī licituz est inuicē ludere
etiaz se manualiter tēperate verberare: vt
de homic. c. lator: sed quia sepe ꝺ tali ludo
ꝑuenitur ad iram ⁊ rixam: ideo tutius est
abstinere ꝭm Hosti. ⁊ Jo. an. quia si ex ira
vel odio aut appetitu vindicte seinuicē ꝑ/
cusserint canonē incidunt: vt dicto. c. sup
eo: in fi. similiter si se ꝑcutiunt enormiṫ ex
cōmunicati sunt: qꝛ ludus noxius ē in cul
C pa: vt de ꝑsump. c. j. ⁊ ī glo. Quarto ꝑn/
cipaliter requiriṫ ꝙ fiat dolose: vt notat
Hosti. eo. ti. c. quāte: quia loquiṫ de violē
ta iniectione: nō est aūt violētia sine dolo:
dolus autē nō potest esse cum ꝗs querit si/
bi ⁊ alteri ꝓdesse ac nulli obesse: lꝫ ibidez
videaṫ esse quedaz violentia nō tamen in/
iusta. Ad cuiꝰ euidentiā dicit Hein. boyc:
in. c. nup. ij. de sen. excō. inter alia: ꝙ si vio
lenter clericum capiēs in custodia trudēs
ac detinens hoc facit ad sui defensionem:
tunc ꝭm Hosti. excōmunicatꝰ non ē dūmo
do defensionis causa cessante libere ꝑmit/
tit abire: quoniā ipsa cessante nō censereṫ
defensio ꝭ vindicta. Ad hoc dicto. c. si ve/
ro. Oꝛ si facit hoc non ad sui defensionez
nec animo iniuriandi alteri: sed potiꝰ ipm
saluandi ⁊ tuendi: tūc non est etiā excōmu
nicatus quia nō iniuria irrogaṫ sed potiꝰ
salus ꝓcuratur. xlv. di. c. cum beatus: ꝭm
Hosti. si vero non facit animo se tuendi vl'
illum saluandi: sed al's zelo dei: puta quia
facere vult homicidiū vel adulteriū: tunc
lꝫ modico tēpore teneat ipm inuitum ⁊ re/
nitentē citra tamē iniuriā ꝑcussionis non
creditur eū incidere in excōmunicatiōez:
⁊ in hoc ꝯcoꝛ. Inno. Hosti. ⁊ Joh. an. dicē
tes: ꝙ si officialis vel quiuis alius talē ca
piat vel liget auctoritate ꝓpꝛia: cuz instet
periculū: nec alter posset ab alterius iniu/
ria compesci: non est excōmunicatus īmo
meretur: vt. xxiij. q. iij. c. fortitudo: cū duo
bus sequentibus: dūmodo tamen ꝭm Ho
sti. ⁊ Joh. an. ꝙ̃cito potest ipm ꝑlato resti/
tuat: al's secus: vt dicto. c. vt fame. §. laici:
de maio. ⁊ obe. c. solite. §. j. īmo plꝰ dicunt
Inno. ⁊ Joh. an. ibidez scꝫ ꝙ si illum casu
occideret non animo vindicādi sed alium
defendēdi ne occidaṫ non esset excōmuni/
catus: licꝫ efficereṫ irregularis: ad hoc de
homicið. si furiosus in clemē. Preterea: si
animo iniuriandi obsident eum in castro
vel claudunt in domo non tamē vt euz ibi
custodiant: sed vt verecūdiam inferāt tūc
dicit Inno. ꝙ non credit eum in custodia
vel carcere retinere: quia hoc nō intēdunt
nec violentiā eius ꝑsone faciunt: nō ergo
credit illos canonē incidisse: tēpus tamen
sic eum detinendi clausū ne sequereṫ excō
municatio limitanduz esset arbitrio boni
viri. Si deniqꝫ facit vt eū in gladio vibrā/
te sup caput eius illi mortē cōminando ni
si turrim domuz vel custodiam intrauerit
ꝭm Hosti. ⁊ Joh. an. incidit: etiam detinē/
do siue fuerit in carcere clausus siue funi/
bus ligatus siue custodibus vallatus ne
quo velit ire possit ꝭm Inno. Porro siqui
dem non iniicit manus violentas in cleri/
cū sed in res eidem adherentes: vt vestes
vel frenum equi quem equitat vel in mani
bus tenet: aut alias res quas portat cleri/
co sciente ⁊ inuito ⁊ hoc iniuriose: tunc in/
cidit in canonem: si tamē eo nesciēte ⁊ fur/
tiue tenet ⁊ aufert non incidit: quia nō in/
tendit violentiaz inferre sed furto subtra/
here. Uerūtamē si auctoritate ꝓpꝛia violē
tiam inferens rem illam potuerit inuade/
re ⁊ accipere ꝺ iure: vt quia clericus debe
bat ei censum ꝓ domo quā inhabitauit et
soluere cessauit per trienniū: et sic licuit ei
talem expellere: vt de locato. c. potuit: tūc
non incidit canonem eum repellendo cuz
moderamine: vel vim vi repellendo: vt de
resti. spo. c. olim causam: ꝭm Inno. Hosti.
⁊ Joh. an. Siliter arrestans clericū aspoꝛ/
tantem res suas vel alias apud se deposi/
tas: non incidit ꝭm Fran. lauð. Jo. in sū.
⁊ Asten. etiam si aufert ei dum est in aspoꝛ
tando anteꝙ̃ aspoꝛtans ad locum destina
tum se recipiat. Secus autē postꝙ̃ ad locū
ꝑuenit ⁊ possessionē facta adeptus fuerit:
quia nō licet ei vsurpare ius sibi in re sua
ex īteruallo. Deniqꝫ qualitercūqꝫ quis cle
ricum ledat licꝫ non manu: animo iniuriā
di: canonem incidit ꝭm Jo. de ligna. Hinc
dicit Hostien. ꝙ qui spuit in faciem clerici
excōmunicatus est: quia fit iniectio in cle/
ricum. Similiter si sup eum effundit aquā
oleum vl' similia aīo iniuriandi: ꝭm Astē.
Uerūtamen si iniuriose violentiā inferēs
errat in persona cui infert: vtpote percuti/
ens Seyum clericū ⁊ credens seu volens
ꝑcutere Ticiū laicū: tūc dicit Hein. boyc:
in. c. si vero. ij. eo. ti. ꝙ ꝭm ꝓbabilioꝛē opi/

nionem non est excõmunicatus quia si er/
ror solius qualitatis excusat a pena: vt in
dicto.c.si vero: magꝭ excusare debet error
qualitatis ꝛ psone: nam sola temeritas et
violentia in hoc consideraꝫ: ꝛ idem tenet
Joh.an.hic concor.etiam Innoc. ꝛ Ray.
nisi a deo esset crassa ignorantia ꝙ colorẽ
excusationis non haberet. Si pinde pcu/
tiens errat non in psona sed soluꝫ in quali
tate: vt pcutiens clericum credens eũ esse
laicum: ꝛ est pbabilis ignorantia: quia vi
det eum in habitu laicali non gerentem se
p clerico: vel credit eum habitum clerica/
lem ludo esse impositũ: ꝛ pbabilem habet
causam hoc credendi: ꝛ tũc non incidit: vt
dicto.c.si vero. Ideꝫ Tan. Hoff. ꝛ Jo.an.
ꝛ pbatione deficiente quo ad ecclesiaꝫ mi
litãtem si velit iurare ꝙ hoc ignorabat cõ
scientie sue relinquiꝫ: vt hic in tex. ꝛ ĩ glo.
scđa. Si tamẽ veritas est ĩ contrariũ: quo
ad deum ligatus est: et si postea denudat ĩ
penitẽtia apostolicã sedem accedat: leso sa
tisfaciet ꝛ de piurio penitentiã aget: ꝛ ad/
dit Inno.in.c.cuꝫ non ab homĩe: eo.ti.in
glo.fi. ꝙ si clericum occidat ignorans euꝫ
clericum: forte quia nocte eum occidit: nõ
credit eũ excõicatũ: ꝛ credit necesse esse ꝙ
dolus interueniat ꝛ ꝙ se pcutere clericuꝫ
intendat. Ad laudem dei.

De absolutiõe ab excõmunica/tione ppter iniectionem manuũ violentã in clericũ vel religiosam psonam: Sermo XVIII

On occides Exo.

n xx. Jam ordine debito videndũ
est de absolutiõe sentẽtie quã q̃s
incurrit vigore illius canonis: si q̃s suadẽ
te diabolo.xvij.q.iiij. quis sciꝫ absoluere
potest iniicientẽ manũ violentam in cleri/
cum vel religiosũ. Ad hoc rñdet Gasp.
de calđ.in.c.j.đ cle. vel mo. ꝙ de papa nul
li dubium est q̃n absoluit excõmunicatuꝫ
p quacũq; iniectione manuũ in clericum:
vt dicit tex.in isto canone: ꝛ sicut hoc põt
p se sic ꝛ p alium habentẽ speciale manda/
tum ad hoc ẜm Ain. legatus etiam a late/
re pape: ẜm veriorẽ opinionẽ etiam ĩ enor/
mi absoluere potest. Et dicit Joh.an. ꝙ vi
dit aliquos legatos de latere absoluere et
aliquos abstinere: sibi tamen placet ꝙ ab
soluere possit: quia vices pape gerit vt de
sen.ex.c.ad eminẽtiã: ꝛ đ offi.lega. ꝙ trãs
lationẽ: etiam si sit extra terminos legati/
onis dũmodo sit in via ac etiã aliunde ve
niẽtes: vt de offi.delega.c. excõmunicatꝭ.
De alijs vero legatis dicit ꝙ illi nõ absol/
uunt in atroci: equior est enĩ eoꝝ potestas
q̃ legatoꝝ de latere: nec enĩ absoluunt ali
unde veniẽtes nisi đ speciali gratia eis vł
ecclesie sit amplius ꝯcessum: vt de offi.de/
lega.c.excõmunicatis: legatus tamẽ de la
tere dũmodo sit cardinalis capientẽ se nõ
potest absoluere: quẽ nullus p̃terq̃ papa
absoluere põt: excepto mortis piculo: vt ĩ
c.felicis.§.p̃senti: đ penis: li.vj. Episcopꝰ
autẽ se capientẽ absoluere non potest: sed
solus papa: p̃terq̃ ĩ mortis articulo: vt in
cle.si quis: de penis: nec etiã aliũ absolue
re potest ĩ atroci graui siue enormi sine pa
pe mãdato: vt hic: nisi quãdo papa nõ põt
adiri: vt in.c.eos: de sen.ex.li.vj. in medi/
ocri vero pꝛiuilegiatos absoluere potest: de
quibꝰ videbiꝫ infra. In leui deniq; absol
uit omẽs: hec ille. Ad cuius evidentiã sci
endũ: ꝙ enormis aut grauis excessus vel
iniuria diciꝫ si puenitur ad effusionẽ san/
guinis illiꝰ mẽbri ex quo de facili exire nõ
ꝯsueuit: si oculus effodiaꝫ: si vulnereꝫ: si
fustibus cedaꝫ: nõ tamẽ si leuis actus vel
vnguis aut virge pcussione sanguis exie/
rit transire pfitemur in atrocẽ iniuriam:
sed circa hoc nõ solum ipm factũ sed etiaꝫ
facti qualitas pcutiendi ꝛ iniuriandi mo/
dus diligẽtius attẽdaꝫ: et ex circũstantia
loci: tẽporis et psone que sit leuis medio/
cris ac grauis vel enormis iniuria manife
stius cognoscaꝫ vt si facta est ĩ atrio: foro
coram iudice vel p̃lato coram multis in ec
clesia vel loco publico: in cimiterio: dormi
torio: vel si facta ẽ magistratui: iudici ma/
gistro: domino: p̃lato: patri: patrono aut ĩ
dignitate ꝯstituto: ꝛ hoc ab aliquo inferi/
ori ꝯtra normã iuris ꝛc. vñ dicunt Inno.
Hosti. ꝛ Joh.an. ꝙ quãdo lesio dicaꝫ gra
uis vel enormis: arbitrio iudicis cõmitti/
tur. Idem Specu. p̃ter tamẽ homicidiũ ꝛ
membri mutilationẽ: ti.ij.§. nũc dicamus.
Diciꝫ etiam crimen senum: quia sine gra/
ui scando tolerari nõ potest: vt de sen. ex.
c.illoꝝ: ꝛ maxime quãdo debeꝫ pena cor/
poralis ẜm legẽ: ꝛ qđ notat Joh.an. de re
nun.c. nisi cum pridẽ: sup glo. ex loco isto
vbi enumerat.xxiij.crimĩa que dicũꝫ gra/
uia. Leuis auteꝫ iniuria cõmittiꝫ modica
pcussione vel impulsione pugne manꝰ pal

me:digiti:baculi vel lapidis:ita q ad liuo
rem vel mutilationē membri: fractionem
dentis dilapidationē capillo℞ non modi/
cam vel sanguinis effusione3 non ꝓcedit.
Mediocris iniuria est si par parem ꝑcutit
pleno ictu ex deliberatiōe ⁊ conatu: tamē
sine mutilatiōe et enormi vulneratiōe aut
sanguinis effusiōe iudicio discreti viri. Et
nota generaliter q excōmunicatio ꝑ leui
iniuria manus violente in clericū vel reli/
giosum absolui potest ab episcopo:quia h̄
iam redactū est ad ius cōmune: ex.c.pue/
nit:eo.ti. vbi subdit de his absoluēdis q̄
clericis non enormē sed modica3 ⁊ leuem
iniuriam irrogant:tue fraternitatis arbi/
trio duximus cōmittendū. Et in glo.⁊.c.
religioso:eo.ti.li.vj. Secūdo sciendū q
sunt diuersi casus in quib⁹ taliter excōmu
nicati citra sedem apostolicā absolui pñt:
non solum de mediocrib⁹ sed etiā quādo/
q de enormib⁹ excessibus. Prim⁹ ergo ca/
sus est periculū vel articulus mortis qui
semꝑ est except⁹: vt dicto.c.si quis suaden
te:⁊ de sen.excō.c.nō dubium:talis enī et
a simplici sacerdote potest absolui: vt ibi:
est tamē illi iniungendū q si mortē euase/
rit sedi apostolice se repñsentet: vel ei q̄ pos
set eum absoluere mandatū illius sup hoc
recepturus. Idem etiā d alijs casib⁹ seque
tibus est intelligendu3 vt remoto impedi/
mento ꝓpter qd absolui poterant:se supe
riori repñsentent: vt d sen.excō.c.decetero:
c.ea noscit:⁊.c.quis: q si cessante impedi
mento se non p̄sentauerint:in eandē sentē
tiam incidunt: vt eo.ti.li.vj.c.eos:⁊ h̄ ve/
rificat pter q̄ in puero: vt de sen.excō.c.j.
⁊ vl.in tex.⁊ glo. siue se postulent absolui
ante pubertatē siue post. Et dicunt pueri
ſm aliquos masculi minores.xiiij.ānis:⁊
femelle minores.xij.quod videt ꝓbabili/
us q̄tum ad hūc casum:quia lic3 in mino
ribus annis doli capaces videant :tamen
in punitiōe parcit etati: vt ex de delic.pue
B ro: p totum. Ad maiorē tamē euidentiā
d in dicto.c.eos qui a sñia canonis vl ho
minis cū ad illū a q̄ al's de iure fuerūt ab/
soluendi nequeūt ꝓpter iminentis mort
articulū:aut aliud impedimētū legitimu3
ꝓ absolutiōis beneficio habere recursum
ab alio absoluunt :si cessante postea peri/
culo vl impedimēto hmōi se illi a quo his
cessantibus absolui debebāt q̄cito como/
de poterunt cōtempserint p̄sentare:māda
tum illius sup illis ꝓ quibus excōmunica
ti fuerat humiliter recepturi ⁊ satisfacturi
ꝓut iusticia suadebit: decreuimus ne cen/
sure illud dant ecclesiastice in eandē senten
tiam recidere ipo iure. Et ſm Jo.an.in no
uel.loquit hic de impedimēto tēporali: vt
dicto.c.quis: vbi plane de hoc. Et addit
Archid. q nec ꝓ mortis periculo nec alio
impedimento debet excōmunicat⁹ absolui
ab alio q̄ ab excōmunicatore vel absoluē/
di potestatē habente: si posset ad eū habe/
ri recursus. Addit insup Hein.boyc:in.c.
q de his:eo.ti. q quis dicit cōstitutus in
mortis articulo nedū ex graui infirmitate
ꝓueniente:sed etiam si hostem timeat ca/
pitalem: vt si sit obsessus vel obsideat ł lo/
co in quo machine frequēter iaciunt ⁊ ba
liste: vel sit nauigaturus longo ⁊ piculoso
nauigio: vel trāsitur⁹ per loca insidiosa et
periculosa: vel timet p̄donem aut crudeli/
tatem potentis ſm Inno.et Hosti. ⁊.ff.de
do.cau.mor.l.iij.⁊.iiij. caueat tamē absol/
uens ne nimis laxet habenas. Et nota q
habēs iustas excusationes q̄bus ab itine/
re rationabiliter excusat ꝓpter legitimu3
impedimentū: nō debet absolui ab huius/
modi excōmunicatione :nisi recepto iura/
mēto ſm morem ecclesie ꝓut habetur: eo.
ti.c.ex tenore.c.quis:in fi. Insuper illi sb
iuramenti debito iniungendū est vt q̄citi/
us oportunitatē habuerit romanum pōti/
ficem: vel illum qui potestatē habet eū ab
soluendi adeat: mandatū eius suscēptur⁹
⁊ paritur⁹: vt eo.ti.c.decetero. Preterea
in dicto.c.eos:li.vj.§.statuimus: dicit pa/
pa de absolutis a sede apostolica vel lega/
tis: quib⁹ iniungit q alicuius cōspectui se
p̄sentare debeant: si hoc non faciunt cum
primo commode poterūt: ipo iure eandē sen
tentiā incidūt. Sed ſm Jo.monach.hoc i/
telligit de sentētijs homīs non iuris ⁊ ad
dit q papa vel legat⁹ non absoluit ab illis
d stilo curie:sed remittit ad suū excōmuni
catorē cuius causam ostendit Jo.an.in no
uel.dicēs: q in curia romana vel in curijs
legato℞ circūstantie que in imponēdis pe
nitētijs sūt ponderāde vel in satisfactiōe3
arbitrāde: nō facile sciri possūt: ideo solēt
tales remitti sup his ad ordinarios vl ali/
os qui sunt in ptibus quos adire non cu/
rabant: nisi hoc fuisset sic ꝓuisum. Se/
cundus vero casus est d regularibus: que
p̄cipue tangit.eo.ti.in.c. cu3 illo℞.§.nos
tū: sup quo dicit Hein. boyc: q si regular
iniicit manus violētas in epm :abbatem:

vel aliū p̄latum supiorem: nō pōt absolui
citra sedē ap̄licam: ⁊ hoc est ꝓpter scanda
lum vt dicit̄ in textu: naʒ ſm leges tale de
lictum capite puniendū est: vt. ff. de re mi/
li. l. om̄e delictū: ſm Hosti. ⁊ Jo. an. ⁊ ideʒ
est si fit in priorem locum abbatis tenētē:
vt de maio. ⁊ obe. c. cum in ecclesijs: et p̄ h̄
videt̄ solui de monacho q̄ absente abbate
ꝑcussit vicariū quem abbas dimisit ī clau/
stro. Si vero man⁹ inijcit in alium claustra
lem ſm Jo. an. vel in aliū clericū secularē
vel religiosū ⁊ excessus est enormis: tūc si
militer absoluēdus est a papa: vt hic in te/
xtu: siue factuʒ sit ante ingressū ordinis si/
ue post. Si v̄o non est excessus enormis ⁊
ante religionis ingressū cōmissus: tunc p̄
p̄latum suū regularē absolui potest vt hic:
quod ꝯceditur non solū abbatibus ſ; etiā
prioribus ⁊ alijs quarūcūq; religionū pre
latis: quod etiaʒ extendit̄ ad tēplarios et
hospitalarios ac similes q̄ magistros lai/
cos habent: ſm Joh. calð. in. c. canonica:
eo. ti. nam quia ex regula eis om̄es illi⁹ or
dinis obedire debent: ideo possunt excō/
municare ⁊ ab excōmunicatiōe eos absol/
uere: ⁊ hoc iudicialiter licʒ nō penitentia/
liter ſm Alex. ⁊ Tho. super. iiij. xviij. di. ⁊
idem Hoff. in. c. porro. eo. ti. qui dicit ꝙ ta
lis p̄latus laicus absoluit hoc casu: cum h̄
sit priuilegiū oīm cōmuniter viuētiū: vt d̄
vi. ⁊ hone. cleri. c. qm̄. Nec obstat ꝙ sit lai
cus: q̄ꝛ absoluere ⁊ excōmunicare ē iurisdi
ctionis: vt de elec. c. trāsmissam: ⁊ ideo ca/
dunt in laicos: vt. xxxij. di. §. verū: ſm Jo.
calð. Nā si post ingressum religiōis cano/
nem incidit per iniectionē manus in reli/
giosum eiusdē monasterij: nec est excessus
enormis: tunc absolui debet per ꝓpriuʒ p̄
latum: vt ī dicto. §. nos tamē. v. si v̄o clau
strales: ⁊ eo. ti. c. monachi. Si vero in mo
nachum alterius monasterij tunc locū ha/
bet. §. si vero claustralis: in dicto. c. cum il
loꝝ scʒ ꝙ p̄ p̄latum ꝓprium ⁊ illius religi/
osi qui passus ē iniuriā absolui debet: etiā
si extra loca monasterij se ꝑcusserint: vt te/
net Abbas: cui satis ꝯcor. Jo. an. De mo/
do tamē absoluendi dicit Hosti. ꝙ quādo
duo abbates absoluere debent: sic fiet: ab
bas ꝑcutientis iuramentū a ꝑcutiente re/
cipiet ꝙ de cetero cauebit: et abbas ꝑcussi
ꝑcutientem verberabit: que verbera erūt
loco satisfactionis: quia monachus nō ha
bet vnde satisfaciat: ⁊ demū abbas ꝓprius
eum absoluet: ꝯgruenti⁹ tamē fieret si vn⁹
alteri totuʒ cōmitteret: vt extra de offi. or.
c. fi. Et nota generaliter ſm Hosti. ī dicto
§. nos tamē: ꝙ vbi supior p̄latus religio/
si non est sacerdos: vel est excōmunicatus
vel mortuus aut al's q̄litercūq; defecit: in
eo casu in quo cessante impedimēto posset
absoluere: talis prelatus in ip̄ius defectu
semp̄ est ad ꝓprium dioc̄. recurrenduʒ: vt
patet eo. ti. c. monachi: et de monialibus:
⁊. c. canonica: quod intelligenduʒ est ſm
Guil'. tam de exemptis q̄ꝫ de non exempt'
viroꝝ q̄ꝫ mulierū: ⁊ hec eadeʒ intelligēda
sunt de religioso ⁊ religiosa adhuc ī anno
ꝓbationis existentib⁹: vt eo. ti. li. vj. in. c.
religioso. Deniq; si regularis ꝑcusserit cle
ricum secularē: absolui potest ab ep̄o: siue
percussio facta fuit ante monachatuʒ siue
post: vt dicto. c. religiosus. Qui man⁹ vio
lentas in clericum secularē iniecit: ne hoc
p̄textu habeat materiaʒ euagandi poterit
ab ep̄o eo casu absolutiōis beneficiū exhi/
beri: qui seculari clerico posset si clericum
alium ꝑcussisset: hoc ibi: ⁊ in glo. Jo. mo.
ibidem. Tertius casus est de clericis cō/
muniter viuentib⁹ qui ponit̄ extra de vi.
⁊ hone. cle. in. c. quoniā: vbi dicit̄ ꝙ q̄ cō/
muniter viuunt ⁊ sub vno tecto dormiūt:
ac in eadem domo vescunt̄: si sibijnuicem
violentas inijciūt manus a suo dioc̄. absol
ui possunt: dūmodo non fuerit atrox iniu/
ria: qð cōmuniter exponit̄ quando simul
viuunt in eodeʒ collegio siue sint clerici re
gulares siue seculares: ⁊ etiā intelligit̄ de
collegio approbato. Quartus ꝓinde ca
sus est de mulierib⁹ excōmunicatis p̄ inie/
ctionem manuū violentā: quarū excessus
si nō fuerit enormis absolui possūt ab epi/
scopo: vt eo. ti. c. mulieres. Si vero fuerit
enormis: vt si occiderit vl' mutilauerit cle/
ricum tūc sunt opiniones inter doctores:
vtꝝ sit mittēda ad papā: dicit tn̄ Guil. ꝙ ē
ī ep̄i ꝑtāte eas mittere vl' nō: q̄ꝛ nō disting
uit̄ circa eas int̄ atrocē vel nō atrocē iniu
riam: ⁊ subdit. Credo tn̄ ꝙ expediat hm̄ōi
mulieres mitti ad curiam si fortes sūt et si
atrocitas magna ē: nec fiet alteri p̄iudiciū
aliqð ex eius missiōe: satis etiā ꝯcor. Ro/
doñ. ⁊ Astē. in sū. sua: mulier tamen incen
diaria loci sacri vel l̄ras pape falsificans:
vt dicit idē Guil. mittēda ē ad curiā: q̄ꝛ nō
īueniunt̄ iura ꝑcere mulierib⁹ in hac ꝑte:
cui⁹ forte causa ē: q̄ꝛ non cōmittunt̄ hm̄ōi
crimina nisi p̄ excogitatam maliciā: ſ; inie
ctio manuū sepi⁹ fit ex impetu subitaneo.

Quītus casus est de alijs psonis secula/
ribus que nō sunt sui iuris: ꝛ siquidē sunt
seruilis cōditionis qȯ nō intelligo de mer
cēnarijs: tūc etiā illi sunt ad papā mittēdi
ꝓ iniectione violēta: nisi in duob⁹ casib⁹.
Primus est si hoc fecerint in fraudē vt se
subtraherēt a seruitio dn̄oꝝ suoꝝ. Secūd⁹
est si ꝓpter eoꝝ absentiā sine culpa domini
graue damnū dn̄s pateret: tunc enī absol/
uunt a suis ep̄is cū cōditione: que ponit ī
c. relatū. e. ti. vbi plane ȯ hoc. Or si domi/
ni essent in culpa: tūc tam dn̄i ꝙ serui mit/
tēdi sunt ad sedē ap̄licā: qꝛ tūc tā mādans
ꝙ mādatarius ligant sententia excōicati/
onis: vt dicto. c. mulieres. ī fi. ꝛ eo. ti. c. cū
quis. li. vj. Si vo sunt filijfamilias q̄ sunt
impuberes vel non sunt adhuc plene doli/
capaces: tūc de his dicendū: ꝓut patet su/
pra circa p̄n. sermonis. Or si nō sunt impu
beres sed in patris potestate cōstituti: tūc
ſm quosdam mitti nō debent: qꝛ hoc esset
in p̄iudiciū patris: ꝛ facta esset iniectio vi/
olenta sine patris culpa: nō esset tam enor/
mis excessus: ꝙ ꝓpter vitandū scandaluz
ad sedem apostolicā essent mittendi: vt di/
cto. c. relatum. Unde cōcludit Jo. an. ꝙ fi/
liusfamilias seorsum habitans a patre re/
gens se ꝛ familiā suam ꝛ vxorem ac filios:
bonaqꝫ sepata possidens mitti debet ad cu
riam: si autez non habitat sic diuisim: tunc
absolui debet ab episcopo: qȯ intelligit sa
ne de excessu nō enormi. Sextus casus ē
de his qui patiunt impedimēta tempora/
lia: de quib⁹ generalit nota: ꝙ regularit tē
pore absolutiōis iurant qȯ reassumptis vi/
ribus accedant ad sedē apostolicā: sed fal/
lit in impubere: vt eo. ti. in. c. vlti. quedam
autem sunt ꝑpetua ꝛ in his non est opus.
Primū impedimentū est infirmitas: nec
solum intelligit de illa infirmitate ex qua
īminet mortis ꝑiculū: sed etiā de illa ꝑ quā
impedit ire ad sedē ap̄licā: ſm Inno. e. ti.
c. qȯ de his. Secūdū est senectus: q̄ si tan/
ta est ꝙ papā adire nō pōt: tūc non est mit/
tendus: vt dicto. c. qȯ de his. Tertium est
pauꝑtas: vt eo. c. Pro quo tn̄ sciendū: ꝙ
licz sint pauꝑes tamē sunt hūiles: id est nō
generosi ꝛ fortes: quib⁹. s. nō īminet ꝑicu/
lum in labore nec eis est impudibundū ele
mosynā petere ꝛ pedes ire: tūc oīno mittē/
di sunt ad curiā: ꝛ sic intelligit ꝑ Jo. an. c.
ea noscit. eo. ti. Or si sunt pauꝑes nobiles
ꝛ delicati: quos nec decet ire pedes nec cō/
mode sine ꝑiculo tantū laborē subire pos/
sent: quib⁹ etiā pudibundū esset mendica/
re: tales ꝑ diocesanū absolui possunt: vt. e.
ti. c. de cetero. c. ꝙuis. Si deniqꝫ sunt deli/
cati: diuites: potentes: qui cōmode terras
suas relinquere non possunt: tunc veritas
excessus pape significāda est: vt sic ipsius
cōsilio corrigant ꝛ absoluant: ꝛ sic loquit
dicto. c. mulieres. Septim⁹ est de his qui
patiunt impedimēta ꝑpetua: sicut mutila/
ti vel mēbroꝝ officio destituti: puta claudi
ceci: debiles ꝛ siles: qui possunt a diocesa/
no absolui: ꝛ debet fieri satisfactio his q̄b⁹
facta est iniuria: vt dicto. c. ea noscit: ꝛ hic
casus intelligit de his q̄ ꝓpter destitutio/
nem membroꝝ ad sedē ap̄licā accedere nō
possent: vt dicto. c. qȯ de his. Octau⁹ est
de officialib⁹: id est iudicib⁹ vel apparitori/
bus aut ianitorib⁹ alicui⁹ p̄ncipis vel po/
testatis: qui sunt seculares ꝛ laici: q̄ si ꝑcu/
tiunt clericū p̄textu officij sui: puta ꝓpter
turbā in eū irruentē quā cōpescere querūt
nec faciūt hoc ex liuore vel malo ꝓposito: ſ
indeliberate vel ex casu fortuito: ꝛ non sit
enormis excessus: absolui possūt ab eo: vt
eo. ti. c. si vo. §. officialis. Si tn̄ hoc fecerit
deliberate aīo iniuriādi: vel nō p̄textu offi
cij sui: tūc ad papā mittendi sunt: vt dicto
. §. officialis. Si proinde sunt officiales vel
ostiarij celerici: q̄ p̄textu sui officij nō gra/
uiter ꝑcusserint: nō aīo iniuriādi: non sunt
excōicati: vt patet supius. Si tn̄ aīo iniuri
andi hoc fecerint. excōicati sūt: sed ab ep̄o
absolui possūt nisi forte eundē clericū gra/
uiter vulnerauerit: vt dicto. c. si vo. Ratio
vo diuersitatis ē: qꝛ clerico dat maior au/
ctoritas sup aliū clericū rōne officij sui ꝙ
laico: vt patet ibidē. Nonus deniqꝫ ca/
sus de his q̄ stant in dubio: vtrū excōicati
sunt vel nō: q̄s ep̄us absoluere pōt ad cau/
telā: ꝙuis impriri nō posset directā abso/
lutionē: q̄ cautela hodie redacta est ad ius
cōe: de h̄ habet. e. ti. c. cū desideres. et. c. si
vo. ij. in glo. Et pōt addi generalit de his
q̄ iudicio boni viri cām iustā habēt ad nō
eundū ad sedē ap̄licā: sic exempli grā ꝓpter
inimicitias capitales q̄s habet: vel alias
iustas excusatiōes q̄b⁹ ab itinere rōnabili/
ter excusat: ita ꝙ sine ꝑiculo nequeat ap̄li/
ce sedis se cōspectui p̄ntare: tales etiam ab
ep̄o possūt absolui: vt pꝫ exp̄sse eo. ti. c. de/
cetero. Est tn̄ illis sub iuramēti debito in/
iūgendū: vt ꝙcitius oportunitatē habue/
rint: romanū pōtificē adeāt: mādatū ap̄li/
cū suscepturi: vt ibidē subdit. Moniales

etiā initiētes manus ī se inuicē vel ī cōuersos vel cōuersas: aut in clericos manꝰ violentas ab epo sunt absoluēde: vt sequit̄. e. ti. c. de monialibꝰ. nec ibidē distinguit̄ int̄ excessum enormē ⁊ mediocrē. Ad laudē.

De excōicatiōibus in speciali ꝑ iniectionē manꝰ violentā in clericū: vel ꝑsecutionē eiusdem: aut q̄lēcunqꝫ iniuriā: Sermo XIX

n Non occides Exo. xx. Expediti nūc vtcūqꝫ de excōicatiōibus ꝑ iniectionē manꝰ violentā in generali: iam ad ꝑticulares excōicatiōes eiusdē violētie stilū ꝓut dn̄s donauerit cōmittamꝰ. A Quarū ꝓ̄ma est de ꝑsecutoribꝰ cardinaliū: ⁊ ponit̄ ī. vj. ꝺ penis. c. felicis. vbi subdit̄: ꝙ q̄ sancte eccl'ie cardinales hostilit̄ fuerit insecutꝰ vl' ꝑcusserit aut cepit: aut sociꝰ fuerit faciētis: aut fieri mādauerit: vel factū ratū habuerit: aut cōsiliū dederit vel fauorem: aut postea receptauerit vel defensauerit sciēter eundē: sic̄ reus crimīs lese maiestatis ꝑpetuo sit infamis: diffidatus: nihilominꝰ ⁊ bānitꝰ: post multas aūt horrēdas ꝯ hmōi fulmiatiōes tandē subinfert: excōicatiōis sentētiā etiā in oēs quocūqꝫ mō ꝑticipantes: a romano pōtifice dūtaxat absoluēdos: que. s. excōicatio singulis diebꝰ dn̄icis cū maxima solēnitate ꝓmulgari precipit̄. In fine quoqꝫ huiꝰ cōstitutionis annectit̄ ꝙ si rectores ⁊ dn̄i terrarꝝ ꝯ ꝓ̄sumptores ꝓ̄dictos pn̄tis cōstitutiōis tenorē nō fecerīt obseruari tā ipi ꝙ officiales eorꝝ infra mēsem postꝙ̄ res ad noticiā eorū ꝑuenerit: eoipso sententiā excōicatiōis incurrāt. Sic ciuitas ꝓ̄ter vrbē dans consiliū: auxiliū vel fauorē: seu dissimulās dignā punitionē offerrente se facultate pōtificali: dignitate carebit ⁊ interdicta remanebit. Et nota hic vnū speciale: ꝙ scꝫ cardinalē hostiliter ꝑsequēs: licꝫ ipsum nō tetigerit: tamē excōicationis sententiā nō euadit: fm̄ Jo. mo. archi. ⁊ Jo. an. Secūda excōicatio est de licentiātibus occidi eos vel ꝑsequi in ꝑsona vel rebus: q̄ ꝓmulgauerūt aliquā censurā ecclesiasticā: ⁊ ponit̄ in. c. quicūqꝫ. e. ti. li. vj. vbi ꝓ̄mo excōicat cum certis limitatiōibus dantes licentiā offendendi in ꝑsonis vel rebus suis vl' suorꝝ: ꝓferentes contra aliquos censuram ecclesiasticā: aut eos quorū sunt occasione prolate: ac etiā easdem sentētias obseruātes seu taliter excōicatis cōmunicare nolētes. Secūdo sententiā excōicatiōis prorogat ad omnes q̄ ausi fuerint vti dicta licentia vel aliquid ꝓ̄missorū: vel qui ꝓprio motu id agunt: ⁊ si spacio duorꝝ mensiū in tali sentētia ꝑmāserint: extunc ꝑ solū papā absolui possūnt: nā ideo facta fuit hec constitutio: qꝛ multi ꝓ̄lati timebāt exercere cēsuras ꝓpter grauamīa q̄ eis vel suis inferebant̄: ⁊ fm̄ Jo. an. nō solū licentiā dātes qꝺ minꝰ est: sed etiā iubētes vel mādantes ligat hec cōstitutio. Si tn̄ licentiā nō dedit nec ratū habuit pꝰ factū: tūc fm̄ Archid. n̄ est excōicatꝰ: etiā si factū sit ꝯtēplatiōe eiꝰ.

B Or si q̄rit̄ an ꝑcutiēs vel capiēs laicos cōsanguineos eorꝝ q̄ talē ꝓmulgarūt sentētiā sint excōicati. Ad hoc rn̄det Jo. an. ꝙ sic: ⁊ sic est casus specialis ac sil'is casus habet̄ in. c. sciāt. de elec. li. vj. qn̄. s. nō eligit̄ is ꝓ quo rogauerūt: ⁊ ꝓpterea cōsanguineos laicos grauare nō verent̄: ⁊ dic̄ ibidem Jo. an. ꝙ illa cōsanguinitas extēdit̄ vsqꝫ ad septimū gradū: qꝛ ad illū gradū fit successio: vt notat̄ de appel. c. postremo. in glo. j. sed qꝛ de affinibꝰ nō fit hic mentio: ⁊ cōstitutio penalis ē: ideo nō includit illos fm̄ Jo. an. in nouella: pōt tn̄ epūs illā excōicationē absoluere sic̄ ⁊ ꝓ̄cedentē: qꝺ intelligit Jo. mo. an̄ denūciationē: post denūciationē enī a solo papa sunt absoluēdi. Tertio nihilominꝰ laicū iniuriās vl' impediens portantē lr̄as vel sil'e sup̱ causis que ad forū eccl'iasticū de iure vl' ꝯsuetudine ꝑtinent sunt excōicati: qꝺ intelligit̄ de laico ꝓpinquo vel consanguineo: vt notat glo. sup̱ verbo ꝓpinquorꝝ in. c. qm̄. de īmu. eccl'. li. xj. vbi ad longū ponit̄ casus iste: ꝟ post cōdignā satisfactionē q̄ ponit̄ in textu: pōt epūs hmōi absoluere: multomagis excōicati sunt ꝑ dictū. c. qm̄. qui impediūt super causis q̄ ad forū eccl'iasticū de iure vel consuetudine ꝑtinēt lr̄as ad sedē apl'icā impetrari vel sup̱ ipis corā ordinarijs vel delegatis ecclesiasticis litigari. Tertia excōmunicatio est de iniuriātibus pontifices q̄ ponit̄ in cle. j. de penis: vbi dr̄: Si q̄s suadente diabolo in hoc sacrilegij genus proruperit: ꝙ q̄uis iniuriose pontificē vel temere ꝑcusserit: aut ceperit aut bānierit vl' hoc fieri mādauerit: ab his facta rata habuerit: aut in his faciendis socius fuerit: aut consiliū in his dederit aut fauorē: aut scienter defensauerit: omnes illi sunt ipso

facto excõmunicati p solum papã absoluē/di: vt latius patet in textu: ciuitas xo vel cõmunitas crimis hui⁹ rei subiacet inter/dicto. Dicit tñ glo. ꝙ si est electus sed non dum cõsecratus: nõ est locus huic pene: ꝛ etiã intelligit̃ ista cõstitutio de his q̃ man⁹ inijtiunt in res epo adherẽtes: eo mõ vt di ctũ est supra de clericis: ꝛ addit glo. ꝙ in h̃ casu p solũ mandũ pficit̃ delictũ: licꝫ factũ secutũ nõ esset: ꝛ hi quidẽ solũ sunt absol/uendi a papa. B Quarta excõicatio est de rectoribus nõ parẽtibus inquisitorib⁹ he/retice prauitatis q̃ ponit̃ in cle. vt inq̃sitio/nis. li. vj. de heret. vbi papa p̃cipit recto/res locoꝝ parere inquisitoribus ordinario vel alteri eoꝝ inuestigatiõe: captiõe: custo dia: ꝛ punitione hereticoꝝ ꝛ fautoꝝ suoꝝ: nõ obstãtibus ꝓclamatiõibus vel appella tiõibus: ita tñ ꝙ de illo crimine cũ sit mere ecclesiasticũ: nec iudicent nec cognoscant: cõtra faciẽtes ꝛ nõ parcentes ꝛ eoꝝ fauto/res excõicat: sed absolutionẽ sibi nõ reser/uat: verũtamẽ si excõicationẽ p annũ susti nuerint: vult eos vel hereticos cõdẽnari.

Quinta excõicatio est de his qui cogũt interdictũ violare: que ponit̃ in cle. de sen. excõ. in. c. grauis. vbi sic summat Jo. an. ꝙ dñi tpales qui cogũt aliquos ĩ loco inter/dicto celebrare diuina: vel qui p pulsatõeꝫ campanaꝝ vel p p̃cones faciũt: tũc ad illa audienda populũ euocari: vel ꝓhibent ne publice excõicati vł interdicti sup hoc per illos qui missas celebrãt moniti ecclesias exeunt: ꝛ ipi nomĩatim moniti q̃ nõ exeũt: omnes p̃dicti excõicati sunt p papã absol/uendi. Et dicit glo. secũda: ꝙ ideꝫ de dñis spũalibus tpalem iurisdictionẽ habẽtibus etiã si sunt epi vel ecclesiaꝝ plati: licꝫ Ste/pha. cõtradicat ꝛ male: ꝛ idem intelligẽdũ est de cessatiõe qñ cessatio habet vim inter/dicti: de quo videbit̃ inferius. Dicit etiam Steph. ꝙ nõ ꝓhibet̃ indistincte pulsatio cãpanaꝝ: sed pmittit̃ ad cõuocandũ popu lũ ꝓpter p̃dicatiõꝫ: ar. de sen. excõ. c. rñsa. nisi fieret in fraudẽ: vt qñqꝫ factũ fuit me/diolani: vbi qñqꝫ portabant̃ funera facie/bant pulsari cãpanas ad p̃dicationẽ: sed pulsatio cãpanaꝝ quo ad diuina celebran/da ꝓhibet̃ tpe interdicti: vt de pe. et re. c. ꝙ in te. Et si querit̃ vtrũ clerici taliter com pulsi ad celebrandũ diuina excusant̃ ꝓpt̃ iustũ metũ. Rñdet Laud. ꝙ nõ: qꝛ potius oĩa mala debet pati q̃ꝫ malo consentire: vt de vsur. c. sup eo. Jdẽ Henzel. de tẽporib⁹ ordi. c. ad aures. Nec etiã supioris aucto/ritas in talib⁹ excusat: vt. xij. q. ij. c. genera lis. sm glo. ꝛ idẽ Paul⁹: ꝛ h̃ quo ad ipsos dños vt penã incurrãt: sufficit enĩ ꝙ cele/brãtes generalit̃ moneãt excõicatos ꝛ int̃/dictos vt exeãt: quo casu si dñs tpalis ꝓ/hibet eos exire: ꝯ ipm est locus huic pene: secus aũt quo ad ipos monitos: qꝛ vt ipsi nõ exeũdo incidãt hanc penã: requirit̃ ꝙ sint moniti nominatim: vt patet in littera: vñ q̃s hic incidit canonẽ q̃ttuor modis. s. cogẽdo: euocãdo: ꝓhibẽdo ꝛ remanẽdo: p sedẽ aplicã dũtaxat absoluẽdi. Sexta excõicatio est de cõcedẽtibus repsalias ꝯ eccłiasticas psonas: q̃ ponit̃ in. c. vno. de iniur. ꝛ dam. da. li. vj. vbi dicit̃ ꝙ repsalie ꝯ eccłiasticas psonas nõ debent cõcedi: vł cõcesse generaliter nõ debẽt ad psonas ec/clesiasticas extẽdi aut ad eoꝝ bona: ꝛ ꝯtra faciẽtes nisi reuocent infra mẽsem a tpe cõ cessionis vel extẽsionis: singulares psone sunt excõicate vniuersitates interdicte: de his autẽ repsalijs videbit̃ in septimo p̃ce/pto: hinc ꝓ p̃senti causa breuitatis supse/deo: verũtamẽ absolutionẽ hui⁹ excõicati/onis sibi papa nõ reseruauit. Septima ex cõicatio ẽ de cogentib⁹ soluere eccłiasticas psonas pedagia vł guidagia: q̃ ponit̃ in. c. quãq̃. de censib⁹. li. vj. vbi sũmarie d̃r: ꝙ si vniuersitas: vel singularis psona p se vel p aliũ suo nomĩe vel etiã alieno ecclesias vel eccłiasticas psonas cõpulerit soluere peda gia: guidagia vel exactiões ꝓ reb⁹ suis: q̃s causa negociatiõis nõ deferũt vel deferri faciũt: vel ꝓ psonis alijs: si psone fuerint singulares excõicatiõis si collegiũ vel vni/uersitas alicui⁹ loci interdicti sentẽtiã ipo facto incurrãt: nec absolui possũt nisi p⁹s exacta plenarie restituerit: ꝛ de trãsgressi/one satisfecerit: ꝛ addit Clemẽs in cle. pñti eo. ti. ꝙ diocesani q̃b⁹ cõstat has sñias in/cidisse: publicare debẽt ꝛ has sñias obser/uare. Ad cui⁹ euidẽtiã sciẽdũ: ꝙ pedagia dicũt̃ q̃ dant̃ a trãseũtib⁹ in locis a p̃nci/pe ꝯstitutis. Sed guidagia dicunt̃ q̃ dant̃ ꝓ ducatu p terrã alicui⁹ vt securi vadant: vt no. glo. de xbo. sig. c. sup quibusdã. ga/bella xo dicit̃ vectigal qđ dat̃ ꝓ intromit tẽdo blado qđ int⁹ vehit̃: qđ vectigal etiã auctoritate p̃ncipis nõ est a clericis exigẽ/dũ: vt notat Hosti. hinc gabellarij exigen/tes ꝛ officiales cõpellẽtes ꝛ ciuitas seu lo/cus subijcit̃ penis: ĩ dicto. c. q̃q̃. Dicit̃ aũt notãter quas cã negociãdi non deferũt: qꝛ

zapowyez

czla mytha

pedagia

guidagia

gabella

tũc tm̄ sunt imunes tam ecclesie ꝙ ecclesi/
astice ꝑsone: vt. C. de sacrosanc. eccle. l. sa/
crosancta. ⁊ de immu. eccl̄i. c. j. li. vj. al's enī
nō gaudent īmunitate: vt dicto. c. j. a con/
trario. Non enī fauendū est clericis in eo
in quo iura violant: vt patet ex ne cleri. vl'
mona. ī diuersis capitulis. Dicit autē Jo.
an. ex quo sibi papa nō reseruat hanc abso
lutionem: alij cōcedere videt᷑: verūtamē si
clerici non cōpulsi dicta soluerent: tunc re/
ceptores hunc canonem nō incurrerēt nec
tenerent᷑ ad restitutionē. Octaua excōi/
catio est de imponētibus clericis collecta
tallias exactiōes ⁊ similia. Et ponit᷑ primo
de īmunitate eccl̄i. in. c. nō minus: qđ est cō
cilij lateraneñ. vbi summarie dicit᷑ ꝙ talia
imponentes clericis vel ecclesijs: aut illo/
rū iurisdictionē vsurpantes: si moniti non
desistunt: excōicati sunt cū suis fautorib⁹:
potest tamē clerus in necessitate ꝓbere sub
sidia: absq̧ tamē omni coactione. Postea
eo. ti. in. c. aduersus. in cōcilio generali re/
nouatū est illud statutū: cū hac tamē restri
ctione: ꝙ roman⁹ pontifex ꝑmus cōsulat᷑
cui⁹ interest cōmunib⁹ vtilitatib⁹ ꝓuidere:
deinde cassat ꝯstitutiões ⁊ sentētias laico/
rū ip̄as eccl'ias grauātiū ac in fine subiun
git: ꝙ rectores ⁊ sil'es excōicati ꝓpter gra/
uamina ꝑmissa: remaneāt excōicati etiā p⁹
depositū officiū: ⁊ nihilomin⁹ etiā excōica/
ti sūt etiā successores: nisi satisfecerīt infra
mēsem. Et de eodē habet᷑ eo. ti. c. vlt. li. vj.
Et si querit᷑ cur pingui⁹ ꝓuisum est in ex/
cōicatione ꝑcedenti ꝯ exigentes pedagia:
guidagia: gabellas ⁊c̄. cū ibidē sine moni/
tione ꝑuia canonē incidāt ꝙ̄ hic ꝯ exigen/
tes vel imponētes tallias: collectas vel si/
miles exactiōes vbi req̄rit᷑ monitio ꝑuia.
Ad hoc dicendū ꝙ in casu ꝑcedēti maius
īminet ꝑiculū ī gabellis ⁊ sil'ib⁹: q2 soluūt᷑
rōne rerū q̄ deferunt᷑: nā nolēs soluere pa/
teret᷑ graue ꝑiudiciū iter differēdo: secus
aūt est in collectis: q2 clerici facili⁹ a soluē
do desistere possunt: nec ita verisil'r ex eo
ꝙ nō soluūt damna incurrere possunt: hec
Franc̄. de zab. in. c. innouam⁹. de censib⁹.
Deniq̧ solerter intuēdū est ꝙ in. c. cleric̄.
li. vj. de īmu. eccle. nō solū excōicat ꝑdicta
onera imponētes ⁊ exigētes: sed etiā cleri/
cos ꝯsentientes ⁊ soluētes: a q̄ sentētia nō
pñt absolui nisi a sūmo pōtifice: ⁊ vniuer/
sitates culpabiles ibidē īterdicto subijcit:
verūtñ dicit Jo. an. ī nouella: ꝙ Bñdict⁹
in sua extrauagañ. q̄ incipit: Quā olim. hanc
decretalē restrinxit ad exigētes tm̄: ⁊ Cle/
mens eā cū suis declarationib⁹ reuocauit:
ita ꝙ voluit haberi ꝓ nō facta ꝑ suā extrua/
gañ. que ē in clemē. e. ti. c. vño. ⁊ ibi remit/
tit Jo. an. nec glosauit in nouella. Nona
excōicatio est de agētibus ꝯ eccl'iasticā li/
bertatē que ponit᷑ eo. ti. c. nouerit. vbi sub
dit᷑: excōicam⁹ oēs hereticos ⁊c̄. necnō ⁊ q̄
decetero seruari fecerīt statuta edicta ⁊ cō/
stitutiōes introductas ꝯ eccl'iasticā liber/
tatē: nisi ea de capitularib⁹ suis: id est de
libris statutoꝝ infra duos mēses post hu/
iusmodi publicatiōꝫ sentētie fecerint amo/
ueri. Jtē excōicamus statutarios ⁊ scripto
res statutoꝝ necnō potestates: cōsules: re/
ctores ⁊ cōsiliarios locoꝝ: vbi decetero hu
iusmodi statuta ⁊ cōsuetudines edite fue/
rint vel seruate: nec nō ⁊ illos q̄ ꝰm ea ꝑsū
pserint iudicare vel in publicā formā scri/
bere iudicata: h̄ ibi. Uerūtñ ꝰm oēs docto
res nō fit ꝯ libertatē eccl'ie qñ violant᷑ ꝑui
legia cōcessa ꝑticularibus ecclesijs: sed tūc
fit ꝯ libertatē hui⁹ ecclesie vel illi⁹ qñ sunt
cōcessa eccl'ie vniuersali: ⁊ ꝰm Hein. boyc
qui ꝰm talia statuta ꝑsumpserint iudicarē
vel iudicata in formā publicā redigere sta/
tim ipso facto sūt excōicati. Officiales aūt
⁊ eius cōsiliarij nō ligant᷑: nisi sciētes ea eē
cōtra eccl'iasticā libertatē assenserint deli/
cto: vt q2 seruauerūt vel cōsiliū dederūt ꝙ
seruēt: vel negligētes fuerūt ea de suis ca/
pitulis delere: vel officiū dimittere ꝙ̄cito
de eis certificati sciūt ⁊ cognoscūt esse con/
tra libertatē ecclesie cōcessa cū aliquo mo/
dico interuallo: qđ boni viri relinquit᷑ ar/
bitrio: vt de dona. ca. apl'ice. Si autē igno/
rant statuta fore cōtra libertatē eccl'ie: non
inciderēt in excōicationē que nō cadit nisi
ī cōtumacē. xj. q. iij. nemo epoꝝ: ꝰm Jnno.
Hosti. ⁊ Jo. an. hic: ⁊ hoc sane intelligēdū
est ꝙ ignorātia talis excusat: qđ ab excōi/
catione ad quā incurrendā requirit᷑ dol⁹:
non tamē excusat ab alia pena: sil'r si alij a
ꝑsonis in textu cōtentis seruāt statuta illa
ꝓpterea nō sunt excōicati ꝰm Jnno. glo. idē
Jo. an. in cle. vna. de vsur̄. sup̄ verbo obser
uare: in argumentū aūt ꝑdictoꝝ in. c. eos.
de īmu. eccle. ip̄o facto sunt excōicati habē
tes seculare dominiū: qui ꝓhibere ꝑsumūt
suis subditis: ne ꝑlatis aut cleric̄ seu ꝑso/
nis eccl'iasticis quicq̄ vendāt aut aliq̄d ab
eis emant neq̧ eis bladū molāt: panē co/
quāt aut alia obseq̄a exhibere ꝑsumāt: cū
talia ī derogationē ecclesiastice libertatis

Domi Genilazes

interdicere iudicat̃: papa tñ nõ reseruat si/
bi eius absolutionẽ. Decima excõicatio
est de laicis: qui cogũt sibi submitti eccle/
siasticas ꝑsonas seu bona eccl'iastica: que
ponitur in.c.fi. de re.eccle.non ali.li.vj.et
ponunt̃ ibidem due excõicatiões. Prima
in.§.laici vo qui p̃latos vel capitula eccle/
siarũ seu alias ꝑsonas eccl'iasticas ad sub/
missiones hmõi faciẽdas hactenus: id est
ante hoc capitulũ cõpulerũt: nisi post com
petentẽ monitionẽ remissa: submissiõe quã
ꝑ vim vel metũ exegerãt: eccl'iasticas ꝑso/
nas ⁊ bona eccl'iastica eis submissa taliter
in sua libertate dimittant. Illa etiã qui de/
cetero p̃latos vel ꝑsonas easdẽ ad talia fa/
cienda cõpulerũt: cuiuscũq; sint dignitat̃
cõditionis aut status: excõicatiõis senten/
tia sint innodati: ⁊ sic in hac excõicatione
requirit̃ monitio: ⁊ solũ habet locũ in mo/
bilibus. Secũda excõicatio ponit̃ in.§.ex
cõtractib⁹. Preterea sup̱ p̃missis hmõi li/
centia.s.pape: ⁊ cõsensu.s. sui capituli int̃/
ueniẽtib⁹ hacten⁹ initis: vel quos in futu/
rum iniri cõtigerit: seu occasiõe illoꝝ laici
vltra id q̃d eis ex natura cõtractuũ ipsoꝝ
vel adhibita in illis lege: id est cõuentiõe
ꝑmittit̃ aliq̃d nõ vsurpẽt: qui vo sec⁹ ege/
rint nisi legitime moniti ad vsurpatiõe hu
iusmodi destiterint: restituẽdo ea q̃ etiã ta
liter vsurparũt: eoipso sententiã excõicati/
onis incurrãt: hoc ibi: eius tñ absolutionẽ
papa non sibi reseruat. Undecima est de
incendarijs ⁊ effractoribus eccl'iaꝝ: ⁊ sunt
due sentẽtie. Prima ponit̃ extra de sentẽ.
excõ.in.c.tua nos. vbi dicit ꝙ nõ solũ hi q̃
in clericos man⁹ temerarias initiunt: sed
etiã incẽdiarij post publicationẽ a solo pa/
pa sunt absoluẽdi: vide ibidẽ in glo. Pro
quo sciendũ: ꝙ incẽdiari⁹ ſm Ray.⁊ Guil.
dicit̃ ille: qui incẽdit auctoritate ꝓpria ciui
tatẽ: villã: mãsionẽ: segetẽ vel siluã aliena
malo studio.xxiij.q.vlt.c.pessimã. seu etiã
q̃ cõsiliũ vel auxiliũ impẽdit: secus si iussu
eius q̃ potestatẽ habet indicẽdi bellũ q̃d ẽ
iustũ: vel si casu vel negligẽtia hoc faciat.
Idẽ Goff. ⁊ Hosti. Secũda excõicatio po/
nit̃.e.ti.c.cõquesti. vbi dicit̃: ꝙ q̃ cũ effra/
ctione spoliãt eccl'ias excõicati sunt: ⁊ post
denũciationẽ a solo papa absoluẽdi: est eñ
detestabile sacrilegiũ. Pro quo nota: ꝙ si
cõmitteret̃ sacrilegiũ ecclesiã spoliãdo: tñ
sine effractiõe vel incẽdio: nõ esset ibidem
maior excõicatio late sententie sed ferende
nisi ꝓuinciale vel synodale statutũ esset in

cõtrariũ. Secũdo nota ꝙ publicatio de q̃
fit hic mẽtio: nõ addit aliq̃d q̃tũ ad vincu
lũ: sed q̃ ad absolutionis difficultatẽ: q̃ an
denũciationẽ ab ep̃o absolui possunt: sed
post ꝑ solũ papã: ⁊ h̃ intelligũt etiã verũ: si
eccl'ie nõ sunt cõsecrate ſm Hosti. Io.an. ⁊
Hein.boyc.de conse.eccle. vel al.c.vlt. vbi
dicũt: ꝙ eodẽ p̃uilegio gaudet eccl'ia nõ cõ
secrata: graui⁹ tñ peccat q̃ ꝯsecratã violat:
sic̃ ex q̃litate ꝑsone maior iniuria extimat̃
eo.ti.c.cũ illoꝝ ſm eos: s̃ incendiarij alioꝝ
locoꝝ domoꝝ seu rerũ non sunt excõicati s̃
excõicandi.xxiij.q.vlti.c. si q̃s mẽbrorũ: ⁊
c.pessimã. vt ibi Ioh. dic̃ ⁊ Bern. ⁊ Hosti.
dicto.c.cõquesti. ⁊ q̃d dictũ est de incẽdia/
rijs ⁊ effractorib⁹ eccl'iaꝝ: ꝙ iure sũt excõi/
cati: intelligũt Ray. Goff. Hosti. ⁊ Ioh. in
summa etiã de incẽdiarijs vel effractorib⁹
alioꝝ locoꝝ religiosoꝝ vel vicinoꝝ: vl' eoꝝ
qui sũt in spacio p̃uilegiato.xvij.q.iij.c.sic̃
antiq̃tus. vbi etiã dicit̃ ꝙ maior eccl'ia per
circũitũ.lx.passus habeat: ⁊ minor vel ca/
pella.xxx. hoc tñ maxĩe verũ est si loci con
suetudo habet ꝙ incendiarij taliũ ip̃o iure
sunt excõicati: q̃ tũc seruãda est cũ ꝯsuetu
do sit optima legũ interpres: de ꝯsue.c. cũ
dilect⁹. secus si nõ habet: vt notat Io.an. ĩ
c.oẽs eccl'ie.xvij.q.iij. ⁊ Hostiẽ. in summa:
supius tñ dicta nõ intelligunt̃ de eo q̃ incẽ
dit ꝓpriã domũ vel segetẽ: nisi dolo malo h̃
faceret.s. vt sil' aliena bona incẽderet. Pre
terea infra spaciũ dictoꝝ passuũ q̃d dz esse
cimiteriũ: nulla dom⁹ nisi tm̃ clericoꝝ edi
ficari debet: vt.xij.q.j.c.nulla. ⁊ illa bene
gaudet ĩmunitate.xvij.q.iiij.c. quisq̃s: et
passus est mẽsura q̃nq; pedũ: pes aũt spa/
ciũ.xv.digitoꝝ: vt refert glo. in dicto.c.an
tiquit⁹. Duodecima excõicatio est de his
qui ꝓhibẽt ne nũcij ap̃lici terrã suã intrare
p̃sumãt. ⁊ ponit̃ in quadã extuagañ. q̃ inci/
pit: sup̱ gẽtes. ⁊ est Io.xxij. vbi ꝓfert sñia
excõicationis ⁊ interdicti generalis in ꝓ/
hibẽtes nũcios sedis ap̃lice terras suas ĩ/
trare: q̃s tñ hmõi absoluere potest ignoro.

De excõicatiõibus q̃ cõtingũt in inuasiõe rerũ eccl'iasticaꝝ ⁊ iurisdictionũ spiritualiũ ac i electiõib⁹ p̃latoꝝ spũaliũ: Sermo XX

n Non occides Exo.
xx. Uisio de excõicatiõe ꝓpter in/
iectionẽ man⁹ violentã in ꝑsonã

ecclesiasticā vel religiosam: iam ꝓsequēdū
est de excōicatione quā q̄s incurrit ꝓpter
iniectionē man⁹ violentā in ip̄as res ꝑso/
A narū ecclīasticaꝝ vel religiosaꝝ. Hic pri/
mo queri pōt: an res clerici violēter occu/
pans seu ledēs incurrat excōicationē. Ad
hoc rn̄det Hein. boyc in. c. nup. ij. de sentē.
excō. ꝙ si tales res clerico nō adherēt tūc
nō incurrit sentētiā: vt si fieret violētia vel
iniuria in veste vl' equo quā vel quē nō te/
net: sed ē forte iuxta eū ſm Inno. ꝛ Jo. an.
qd̄ ꝓbatur: qꝛ nec incurreret si res ecclesie
occuparet sine effractiōe: que tn̄ magis est
ꝑuilegiata vt dicūt doctores in. c. ꝯquesti.
eo. ti. Si vo sunt res clerico adherētes: vt
vestis, indumēta: equus cui insidet: nec lꝫ
eidē res illas inuadere vl' accipere de iure
ꝓpria auctoritate tanꝙ ꝓprias: nihilomin⁹
tn̄ illas accipit violēter clerico sciēte ꝛ in/
uito: vt qꝛ vestes eius tenet vel dilaniat:
equū tenet vel interficit aīo iniuriādi: tūc
canonē incidit: si tn̄ nō infert violentiā sed
furto tollit vestē: corrigiā vel bursam: tūc
nō incurrit excōicationē: licꝫ Jo. de lig. cō
trariū tenet: nā nulla fit hic ꝑsone violētia
q̄ nō sentit rem ablatā. In talib⁹ enī volū/
tas ꝛ intentio multū est attendēda: nō enī
intēdebat iste violentiam inferre sed furto
tollere. Similiter nō faceret aīo iniuriādi
tūc nō incidit canonē: exempli grā: fugiēs
inimicos si eijcit clericū de equo ip̄m ascē/
dens vt sic euadat: qꝛ verisilr̄ al's euadere
nō potuit nō videt̃ esse excōicatus: qꝛ non
fecit diabolo suadēte vel maliciose ꝛ iniu/
riose: sed coactus necessitate ineuitabili:
licꝫ quidā doctores cōtrariū sentiāt: hui⁹
enī opinionis est Pe. de cen. eccle. q̄ inter
ceteras rōnes hanc inducit: q̄ silr̄ in alijs
casibus est notāda. Dicit enī: nō credo sa/
pientē aliquē dicturū talē peccare morta/
liter: ergo necesse habebit dicere illum nō
esse excōicatū: nam cū excōicatio sit eterne
mortis damnatio: vt. xj. q. iij. c. nemo sacer
dotū. ideo nō debet infligi nisi ꝓ mortali.
Dicit enī Jo. an. in nouella: ꝙ null⁹ incidit
in aliquē canonē sine dolo: ar. ff. de adul. l.
penul. ff. de siccar̄. l. j. Idem Johannes de
ligna. Deniqꝫ si tales res essent q̄s ei lice/
ret de iure inuadere vel accipe ꝓpria aucto
ritate: vt qꝛ cleric⁹ debebat ei censum pro
domo quā ihabitabat: ꝛ cessauit soluere ꝑ
trienniū: ꝛ sic licitū est illi talē expellere de
loco: vt ex̄ de locato. c. ꝓpter. et. c. potuit. ꝛ
ꝛ in glo. In hoc ḡ casu nō incurrit canonē
clericū repellēdo cū moderamīe vel vim vi
repellēdo: vt de resti. spol'. c. olim. ſm In/
no. Hosti. ꝛ Jo. an. secus tn̄ esset si cōcessaꝫ
domū vel aliquā rem ante tp̄us cōcessiōis
finitū abstulisset: quā ante tp̄us finitū tol/
li nō debuit. Ceterū ſm Guil'. ꝛ Frā. ꝛ Jo.
an. in summa Asten̄. ꝛ Pe. de censu. eccle.
detinēs clericū asportantē res suas vel ali
enas apud se depositas: vel eas ꝑ violētiā
auferēs inuito clerico: nō incidit canonem
si ea aufert dum est in asportādo anteꝙ ad
locū destinatū se recipiat. Secus tn̄ si face/
ret ex interuallo postꝙ clericus ad locum
destinatū ꝑuenerit ꝛ ꝑfecte possessionē il/
larū rerū adeptus fuerit: qꝛ nō licet ei ius
sibi vsurpare ī re sua ex interuallo: hec est
igit̃ excōicatio ꝑma q̄ generalis est. Se/
cūda vo excōicatio ponitur in. vj. de elec.
vbi dicit̃ ca. generali ꝯstitutiōe sancimus.
vniuersos ꝛ singulos qui regalia custodiā
seu guardiā aduocatiōis seu defensiōis ti/
tulū in ecclesijs seu monasterijs vel q̄buīli/
bet alijs vijs locis de nouo vsurpare conā/
tes: bona ecclesiaꝝ monasterioꝝ aut locoꝝ
ip̄oꝝ vacantiū occupare ꝑsumunt: ꝛ q̄ hoc
fieri ꝓcurāt ip̄o facto sunt excōicati. Pro
quo sciendū ꝙ regalia sunt ea que vacāte
ecclīa rex capit: vt patet in regno francie ꝛ
anglie: nā illic vocant̃ regalia iura regis
ī q̄busdā ecclījs vacātib⁹ cōpetētia q̄b⁹ de
ꝑlato ordinatis illa ꝑcipiūt ꝑlati ꝛ nō rex:
ſm Archid̄. Addit etiā custodiā vel guar/
diā: quia dicūt se debere custodire ecclesiā
vacantē donec de ꝑlato fuerit ei ꝓuisum:
vt in ecclīa parisien̄. patet exemplū vbi ta/
les custodes laici ꝛ nobiles appellant̃ vice
dn̄i. Addit insuꝑ aduocatiōis seu defensi/
onis titulum qd̄ expone ſm Garle. ius pa/
tronat⁹ qd̄. s. ſm diuersas regiones diuer/
sa ius illd̄ sortit̃ vocabula: ꝛ addit ꝙ quo/
cūqꝫ nomīe censeant̃ vsurpantes de nouo
tale ius in dictis ecclesijs vel locis ꝛ bona
vacātiū ecclesiaꝝ vel locoꝝ occupātes ex/
cōicati sunt ipso iure. Tertia excōicatio
ponit̃ in cle. vna de sequest. §. si q̄s. q̄ fert̃
ꝯ eos q̄ seq̄strationē impediūt vel fructus
seq̄strandos occupare ꝑsumunt. Pro quo
sciendū ꝙ bn̄ficiū sequestrat̃ ꝑ ordinariū
loci vna sentētia ī possessorio vel petitorio
in curia ꝯ eū q̄ triēnio pacifice nō possedit
ꝓmulgata: ꝛ impediēs vel fruct⁹ seq̄stran/
dos occupās est excōicat⁹: ꝛ si est de litiga
toribus cadit a iure suo si impedit de facto
nō de iure: verūtn̄ si triēnio cōsumato pa/

cifice possessum est: tūc impedire pōt seque
strū: de pluribus aūt grā breuitatis supse/
deo. Quarta excōicatio ponit̃ in extra/
gañ. Jo. xxij. ꝗ incipit: suscepti. cōtra eos
enī qui obseruant ex antiqua cōsuetudine
vel nouiter introducta: ꝙ fructus ꝑmi vel
secūdi vel alteriꝰ anni bñficiorū vacantiū
totalit̃ applicant̃ defuncto vel fabrice vel
ecclesijs aut ꝑsonis habētibꝰ annalia de cō
suetudine ꝓuilegio vel statuto: ita ꝙ ꝗ ta/
lia bñficia canonice obtinēt: ⁊ ad quos de
iure tales fructꝰ spectare deberēt nihil in/
de ꝑcipiunt: vñ illud incōueniēs sequit̃ ꝙ
cōmode nequeūt ad impendendū seruitiū
debitū residere in ecclesijs in qbꝰ bñficiati
existūt: si taliter applicātes sunt epī vel su
periores a pontificalibꝰ ⁊ ab ingressu eccle
sie suspendit: si capitulū: collegiū vel vni/
uersitas interdicto subijcit: si singularis ꝑ/
sona ecclīastica vel mūdana: excōicatiōis
sententiā incurrit a qua tñ restitutiōe facta
pōt ꝑ diocesanū absolui. Quīta excōica/
tio ponit̃ circa electionē pape: ⁊ hoc tripli
citer. Primo ɔ̄ eos ꝗ cardinalibꝰ inclusis
in cōclaui ꝓ electiōe summi pontificis fien
da vel alicui eoꝝ secrete nunciū mittere vl̃
scripturā aut cum aliquo eoꝝ secrete loqui
ꝓsumpserint: tales excōicatiōis sententiā
incurrāt ipso facto: tñ ordinariꝰ hmōi pōt
absoluere: vt li. vj. de elec. c. vbi periculū.
Secūdo ɔ̄ dños ⁊ officiales ciuitatis in q̄
papa eligit̃ qñ nō tenent formā dicti. c. vbi
ꝑiculū. s. ꝙ oīa in dicto. c. faciāt inuiolabi/
liter obseruari sine fraude: nec cardinales
vltra hec artare ꝓsumāt: ⁊ ꝙ sup his obser
uandū corꝑaliter iuramentū ꝓstent: vnde
si dicta nō obseruauerint aut fraudē circa
ea cōmiserint: excōicatiōis sentētiā incur/
rūt ⁊ efficiunt̃ infames. Et nota h̄ casū in ꝗ
laicus auc̄te canonis hʒ potestatē in cleri/
cū. s. includēdi cardinales in cōclaui ꝓ ele/
ctione fienda cū certa regula ⁊ mō ꝗ ponit̃
in dicto. c. ⁊ hoc factū pluries legit̃: vt pʒ
extra de elec. c. licet. in glo. Tertio deniqꝫ
ɔ̄ electū in papā nō tamē a duabꝰ ꝑtibꝰ car
dinaliū: qui se pro papa ingerit tā ip̄e ꝙ hi
etiā ꝗ eū in papā recipiūt excōicatiōis sen/
tentiā incurrūt cū alijs penis ꝗ ponunt̃ in
dicto. c. licʒ. Et nota ꝙ papa eoipso ꝙ ele/
ctus est a duabꝰ ꝑtibꝰ cardinaliū ex auc̄te
sua papatū recipe pōt: ⁊ statim hʒ plenā ⁊
liberā administrationē: vt patet. xxiij. dis.
in noīe dñi. tñ qō hic dic̃ decretalis de dua
bus ꝑtibꝰ aliqñ obſuāt cardinales: aliqñ
nō: vt dicto. c. licʒ. in glo. ⁊ possūt facere ɔ̄
hoc: cū necessitas est in cā ꝗ legē nō habet:
vt de cōsue. c. quāto. etiā ad hoc habēt car
dinales specialia statuta: si tñ nullatenus
due ꝑtes cōsentiūt tūc brachiū seculare se
dʒ int̃ponere: vt in glo. dicti. c. licʒ. Sex/
ta excōicatio fert̃ generaliter ɔ̄ oēs liberā
electionē impediētes ꝗ ponit̃ in. vj. de ele.
vbi dicit̃. c. sciant cūcti ꝗ clericos aut q̄sli/
bet alias ꝑsonas ecclīasticas ad q̄s in aliq̄
bus ecclesijs: monasterijs: aut alijs pijs lo
cis spectat electio: pro eo ꝙ rogati seu al̃s
inducti eū ꝓ quo rogabant̃ vel inducebā/
tur eligere noluerint vel ɔsanguineos eoꝝ
aut ip̄as ecclīas: monasteria seu loca cete/
ra bñficijs seu alijs bonis suis. s. tꝑalibus
ꝑ se vel ꝑ alios spoliādo aut al̃s iniuste ꝑ/
sequēdo grauare ꝓsumpserint: seip̄o facto
excōicationis sentētia innodatos: hec ibi.
Pro quo nota ꝙ ſm Jo. mo. ꝑ ꝑsonas ec/
clesiasticas intelligunt̃ templarij: hospita
larij ⁊ sil̃es cōuersi: ꝗ licʒ nō sunt clerici: tñ
sūt ecclīastice ꝑsone: vt. xvij. q. iij. quisq̄s.
vnde archid̄. exemplificat etiā de laicis cō
uersis ꝗ de ɔsuetudine: licʒ nō de iure pos/
sunt electiōibus interesse. e. ti. ⁊ li. in. c. ex
eo. Nota ꝓterea ꝙ hic est casus speci[.]lis: ī
ꝗ laicū cognatū electoꝝ offendēs vel ꝑcu/
tiens excōicatꝰ ē ip̄o iure: ⁊ ſm Jo. an. cō/
sanguinitas ista extendit̃ vsqꝫ ad septimū
gradū: in h̄ casu: qꝛ vsqꝫ ad illum gradū fit
successio: vt notat̃ in glo. j. de appel. in. c.
postremo. sed non includit affines ſm Jo.
an. in nouella: qꝛ de eis hic nō fit mentio ⁊
ɔstitutio penalis est: sil̃r ⁊ mādatariꝰ ē ex/
cōicatꝰ: vt tenēt Gar. Ar. ⁊ Jo. an. licʒ Jo.
mo. ɔ̄ teneat. Ceterū hic pena locū habet ī
ꝓsentatis patrono: si clericꝰ vel ꝑsona eccle
siastica secus tñ si laicus est: hoc tenet Jo.
an. Gar. Archid̄. ⁊ plures alij: verūtamē
ep̄us ab eadē absoluere potest. Septima
excōicatio fulminat̃ ɔ̄ ep̄os ꝗ se ingerunt
ad curā alteriꝰ dioc̄. ⁊ ponit̃ ex̃ de offi. or.
in. c. qm̄ ī plerisqꝫ. vbi subdit̃. §. ꝓhibemꝰ
aūt oīno ne vna eademqꝫ ciuitas siue dioc̄.
diuersos pontifices habeat: tanqꝫ vnū cor
pus diuersa capita quasi monstrū: nisi eo
modo qui ponit̃ ibidem: ⁊ ea causa sequit̃
vnde si q̄s aliter se ingesserit excōicatiōis
nouerit se mucrone ꝑcussum ⁊c̄. Octaua
excōicatio ponit̃ li. vj. de elec. in. c. funda/
menta. ⁊ est localis: vbi dicit ꝙ excōmuni/
cati sūt nominātes: eligētes vel assumētes
sil̃r nominati electi vel assumpti: sil̃r et eis

odiētes auxiliū: cōsiliū vel fauorē dantes: ⁊ loquit̃ de eligēdo vel assumendo aliquē in senatorē ⁊ rectorem vrbis romane vltra annū ⁊ absq̃ licentia sedis apl̃ice speciali: ꝓut in textu declarat̃: nec pōt absolui nisi ꝑ romanū pontificē. Nona excōicatio est ꝯtra eū qui vacañ. impio romano imperiū inuaserit: ⁊ ponit̃ in extuagā. Jo. xxij. que incipit: si fratrū. vbi dicit̃: ꝙ si q̄s imperio vacañ. virtute cuiuscūq̃ cōmissiōis impa/tore mortuo sibi forte quocūq̃ colore que/sito imperiū siue iurisdictionē eius inuase/rit: nisi de licētia romani pontificis ⁊ oēs ei obedcētes cōsiliū: auxiliū vel fauorē pre/stantes sunt excōicati ⁊ terra loca vel vni/uersitates eisdē subiecta sūt interdicto sup posita: vnde li. vj. de sen. ⁊ re iudi. in. c. ad aplice: circa finē. excōicant̃ q̄ Friderico de posito tanq̃ impatori vel regi cōsiliū auxi/liū vel fauorē p̄stiterint: papa tñ absolutio nē nō reseruat. Decima excōicatio ponit̃ in quadā extuagañ. Jo. xxij. quam glosauit Genzel. ⁊ incipit: dierū. vbi dicit̃ ꝙ si q̄s ī ꝓuīcia de marchia anchonithana romane ecclesie subiecta: rectorē vel aliū ministrū siue officialem a sede aplica sibi deputatū occiderit: inuaserit vel male tarctauerit: excōicatus est ipso facto: ⁊ pape reseruat̃ absolutio. Undecima excōicatio cōmit/tit̃ in litteris apl̃icis: ⁊ hoc tripliciter. Pri/mo ī eisdē indebite impetrādis: nā in qua/dam extrauagañ. que incipit: excōicamus ⁊ anathematizamꝰ. de qua etiā facit men/tionē Jo. an. de simonia in. c. cū essent. ibi excōicat oēs vtriusq̃ sexus qui faciūt vel recipiūt ꝓmissionē vel pecuniā aut dona/tionē vel vtilitatē quācūq̃ ꝓ grā vel iusti/cia cōsequēda a sede apostolica ꝑ se vel ꝑ alio in causis vel iudicijs: aut al's per litte/ras apostolicas ⁊ quibuscūq̃ modis apud sedē apostolicā obtinenda: similit̃ eos ex/cōmunicat q̄ exciderint nec ī triduo mani/festauerit pape vel alicui ꝑ quē ad papā fi/deliter referat̃: ⁊ scienter vtētes talibꝰ l̄ris vel gratijs cū p̄missis excōicat: reseruās si/bijpsi de omnibꝰ absolutionē: eandē extra/uagañ. allegat Jo. an. in lectura sup decre. nemo. de simonia: ⁊ est Bonifacij pape sil'r auctor in directorio iuris. Itez An. de bu/trio ⁊ dicit eā durare: vñ licz quidā dicant eam reuocatā tamē cōtrariū tutius est te/nendū: nō tamē hec excōicatio extēdit̃ ad illū q̄ misit quēdā ad curiā ad sollicitandū ꝓ quadā sua ꝓmotiōe: cui tm̄ ꝯstituit de sa/lario: q2 hoc non est simonia: vt no. Fran. de eta. ⁊ qua. c. tuā. Secūdꝰ vo in litteris apl̃icis impugnādis: vñ in extuagañ. Bñ/dicti. xj. que incipit: q2 nōnulli: ibi subdit̃ ꝙ quicūq̃ impugnat l̄ras electi in papā: aut etiā anteq̃ coronet̃: cū ꝑ ipam electio/nē canonice factā ius papatus sit acq̄situ: ⁊ ex ipa electione canonica sit cōfirmatus ac exercere possit officiū suū ante corona/tionē: vt patet. xxiij. dist. c. in nomine dñi. talis ipo facto ē excōicatus. Tertio deniq̃ in l̄ris apl̃icis falsificādis: nā ex de crimi. falsi. c. ad falsarioꝝ. subdit̃: Nos oēs fal/sarios nostraꝝ l̄raꝝ q̄ ꝑ se vel alios vitium falsitatis exercent cū defensoribꝰ ⁊ fauto/ribus suis anathematis vinculo decreui/mus innodatos ⁊c̃. Insup ⁊ clerici officijs ⁊ bñficijs sunt priuati: suntq̃ degradandi ⁊ curie seculari tradendi ac puniēdi: prout patet in textu: ⁊ addit Hosti. in summa: ꝙ hodie p̄ceptū est vt in l̄ris dñi pape nec in magno nec in modico q̄s audeat manū ap ponere: litterā vnicā vl' punctū vnicū cor/rigēdo: vel etiā fm Rich. in. iiij. di. viij. lit/terā caducā reformādo: exceptis officiali/bus quibꝰ hoc cōmissum est: alioq̄n manū apponēs ex canone lato in curia ipso facto sentētiā excōicationis incurrit q̄ ꝑ aliquē citra sedē apostolicā relaxari non pōt. Idē Hoff. tñ fm Rich. vbi s̄. secus esset in l̄ris quoꝝ efficacia iam expirauit: nec intende/ret eis vti. nec etiā possent alicui eē vtiles. Preterea de cri. falsi. c. dura. subdit̃: In/hibemus ne q̄s apud sedē apl̃icā l̄ras no/stras nisi a nobis vel de manibꝰ eorū reci/piāt q̄ de mādato nr̄o ad illud sunt officiū deputati: ꝑsone vo solēnes ꝑ nunciū reci/pere possunt de manibꝰ p̄dictoꝝ. Item fm glo. Berñ. ibidē hoc possunt etiā alie ꝑso/ne: sicut indifferēter quilibet hodie ꝑ nun/ciū impetret l̄ras dūmodo tm̄ de manibus pape vel ad hoc ꝑ eum deputati recipiant̃ al's enī false essent: ⁊ recipiēti imponit̃ ipo iure excōmunicatio tā clerico q̄ laico: fm Pe. de anch. licz textus prima facie tm̄ de laico videat̃ intelligi. Ceteꝝ diuersi modi falsificandi litteras papales ponunt̃. eo. ti. c. licz. Deniq̃ in dicto. c. ad falsarioꝝ: dicit Inno. iij. qui litteris vti voluerit eas primo diligenter examinent: quoniā si fal/sis litteris se vsos dixerint ignorāter eorū sera penitētia euitare nequibit penas infe/rius annotatas ⁊c̃. Pro quo nota fm Ho/stieñ. ꝙ si simplex ignoranter vtit̃ talibus

litteris falsis nõ excusat᷑:quia per alios i/
quirere debuit. Idẽ archid. Si tñ falsitas
erat ita latẽs ꝙ de facili non poterat ꝑcipi
in apto:tunc si p se ⁊ alios adhibuit diligẽ
tiã quã potuit ⁊ nihil ꝑcepit excusata est:
quia tunc censet᷑ ignorãtia iusta scḋz Pe.
de ancho. Insup e.ti.i.c.dura.dicit᷑ ꝙ si q̇s
falsas lr̃as se habere cognoscit infra. xx.
dies aut destruat aut resignet si penã excõ
municatiõis euadere voluerit: alioq̇n ca/
nonẽ incidit:sed hoc intelligit Hosti.quã/
do lr̃e false aliq̇ casu ad eũ ꝑuenerũt. Ab/
solutio vero dictaꝝ excõicationũ citra sedẽ
aplĩcã impẽdi nõ põt:vt patet e.ti.c.dura.
Duodecima excõicatio ponit᷑ in extraua
gañ. Joh. xxij.q̇ incipit. Impellit nos:vbi
dicit᷑. Si q̇s lr̃as vl' sigillũ cardinal' falsa/
uerit vl' ab alijs falsatis scient᷑ vsus fuerit
ip̃o facto est excõicat⁹. Est ẽt alia extraua/
gans. Joh. xxij. glosata p Zenzel'.q̇ incipit
ꝓdiens quasi ex adipe:vbi excõicat᷑ mone
tam falsã in regno frãcie fabricãtes ⁊ sciẽ/
ter portãtes vt alios decipiãt q̇s papa sol⁹
absoluere põt:ꝫ videt᷑ esse localis tm̃ q̇ ad
regnũ frãcie. Deniq₃ in ꝓcessu annuali qui
fit annuatim in curia in cena dñi ⁊ ẽ marti
ni pape sic incipiẽs:excõicam⁹ ⁊ anathema
tizam⁹:vbi excõicat oẽs hereticos q̇cunq₃
nomĩe cẽseãt᷑ ac eoꝝ fautores:receptores:
defensores. Itẽ oẽs q̇ ĩ terris suis noua pe
dagia ĩponũt. Itẽ oẽs falsarios lr̃aꝝ aplĩ/
caꝝ vel alioꝝ de mãdato tñ dñi pape dãti/
um cuiuscũq₃ tenoris fuerint. Similit᷑ pira
tas ⁊ arma aliaq₃ ꝓhibita sarracenis defe/
rentes:sic oẽs ĩpediẽtes seu ĩuadentes vi/
ctualia vel alia ad vsũ rõe ecclĩe nccr̃ia ad/
ducẽtes ⁊ etiã q̇ tales defendũt:oẽs ẽt au/
ctoritate nõ debita capiẽtes:detinẽtes:spo
liãtes:ex ꝓposito verberãtes seu eadẽ mã
dãtes illos q̇ ad sedẽ aplĩcã veniũt:morã/
tur vel inde recedũt. Itẽ q̇ verberãt: spoli
ant aut talia mãdãt fieri in eos q̇ ꝓ defen/
siõe causaꝝ suaꝝ hñt recursũ ad sedẽ aplĩ/
cam:aut in ꝓsecutores: ꝓcuratores:nego/
tiorũq₃ gestores:promotores:aduocatos:
auditores:iudices ⁊ siles. Itẽ capiẽtes:de
tinẽtes:depdãtes seu vulnerãtes romipe/
tas vrbẽ cã deuotiõis ⁊ peregrinatiõis ac/
cedentes:in ea morãtes ⁊ inde recedẽtes:
auxiliũ vl' fauorẽ dantes. Itẽ qui hostilit᷑
inuadũt romã aut regna cecilie ⁊c. oẽs vel
quascunq₃ terras aut loca vel iura ad Ro
manã ecclesiã ꝑtinẽtia:consiliũ:auxiliũ vl'
fauorẽ dantes: p̃dicti non debẽt absolui ci
tra sedẽ aplĩcã:nisi in mortis articulo:⁊ ni
si satisfactionẽ vl' cautionẽ sufficientẽ p̃sti/
terint de stando mãdatis sancte mr̃is eccle
sie:alioq̇n tales absoluẽtes ip̃o facto excõ
municatiõis ⁊ anathematis sentẽtias inci
dũt:suspẽsi ab officijs p̃dicatiõis:ammini
stratiõis sacramẽtoꝝ:audiẽdi ꝯfessiões ⁊c.
Ad laudẽ dei.

De excõicatiõe eoꝝ q̇ fidem catholicam impugnãt directe vl' indirecte ⁊ eorum receptores: fautores ⁊c. Sermo XXI

Non occides Exod. xx. Operepciũ
iam p̃nti ſmone ꝓsequẽdũ eẽ re/
or de bis qui directe vl' indirecte
ĩpugnãtes fidẽ catholicã sentẽtiã canonis A
incidũt. Primo igit᷑ canonẽ incidũt de/
mones inuocãtes:nã in quadam extraua/
gañ. Joh. xxij.q̇ ĩcipit: sup ĩp̃ius specula:
subdit᷑ ꝙ si q̇s demones inuocauerit vl' eo
rũ auxiliũ postulauerit aut fedus ⁊ pacta
cũ eis fecerit:aut eos adorauerit:aut ĩ eo/
rũ nomine imagines:anulos:speculũ siue
rem aliã magice ad ip̃os demones obligã
dos ꝯstituerit:aut r̃nsa ab eis petierit:ex/
cõmunicatus est ip̃o facto: q̇s tñ absoluit
huiusmodi penit⁹ ignoro:qꝛ nõ exprimitur
ibidẽ:vnde ⁊ vtẽtes arte notoria q̇ al's di/
cit᷑ ars salomonis p hãc extrauagañ. sunt
excõicati:de qua arte latius videbit᷑ in p̃/ B
cepto septimo sermone.xxj. Secũdo ca/
nonẽ ĩcidũt sarracẽis ꝯtra christianos au
xiliũ p̃stantes:vnde extra de iudeis.c.sar
racenis.c.ita quorundã.c.ad liberandu₃.
c.significauit.c.ꝙ olim. ꝓnũciant᷑ excõica
ti q̇ sarracẽis ꝯtra christianũ pplm:arma:
ferrũ:ligamina galeaꝝ deferũt: galeas vl'
naues vendũt:aut in piraticis sarraceno/
rũ nauibus curã vl' gubernationẽ exercẽt
vl' machinis aut quibuslibꝫ alijs aliq̇d eis
consiliũ vel auxiliũ impendũt in dispẽdiũ
terre sancte:aut etiã qui p nuncios merci/
monia ꝓhibita deferũt:⁊ licet dicat glosa
scḋa in dicto.c.q̇d olim.ꝙ ep̃i possunt tl'es
absoluere obseruata forma penitẽtie q̇ ibi/
dem exprimit᷑ in textu:tñ hoc nũc locũ nõ
habet:quia dicũt Joh.an. ⁊ Pe. de anch.
super eo.c.ꝙ hodie papa temporibus qui/
bus ꝓcessiones generales facere solet ter
in anno tales excõmunicat:⁊ sic a tali sen/

tentia papa solꝰ absoluit: ⁊ dicta pena etiā
extenditur ad illos qui quecunqꝫ alia mer
cimonia ad eos portant vel mittūt durāte
guerra inſ christianos ⁊ eos. Insup Nico
la. iiij. in extrauagā. q̄ incipit Olim statu
it. ⁊ innouat in generali ꝙ nullus ferrum:
arma: equos: ligamina: victualia vl' q̄cun
qꝫ alia mercimonia in alexādria vl' alia lo
ca sarracenoꝝ terre egypti deferre vl' mit/
tere seu de portibus suis vt eis deferāſ ex
trahere vel extrahi ꝑmittere aut eis ꝯsiliū
fauorē vl' auxiliū p̄stare p̄sumāt: alioquin
ip̄o facto sūt excōicati Et similiſ statuit de
omnibus terris soldano subiectis nec ab/
solui possunt nisi tantuꝫ de bonis ꝓprijs in
subsidiū terre sancte ꝯuertendis exposue/
rint q̄ꝫtuꝫ ad ꝑtes p̄dictas detulerint aut
miserint aut deferri vel de ipsoꝝ portibꝰ de
ferendū eis extrahi ꝑmiserint: ⁊ hec extra
uagās est innouata ꝑ bonifac. sextuꝫ: post
ac ꝑ clemē. quintū: q̄ etiā absolutionē reser
uauit p̄terq̄ꝫ in mortis articulo: vt patet ī
extrauagā. q̄ incipit: multa mētis. Vene/
ti tñ sup h̄ habēt priuilegiū a Martio q̄n/
to q̄ꝫtū ad mercimōia ⁊ victualia ꝑ plures
annos nō aūt quo ad arma ⁊ ligamina: tñ
tp̄us illud eis indultū crediſ iaꝫ ꝑ annos
aliquot exspirasse. Ceterū in quadā extra/
uaganti q̄ incipit. Copiosus: ferſ sniā con
tra portātes arma ⁊ alia ꝓhibita subsidia
sarracēis regni Granate ⁊ dantes eis auxi
liū vl' fauorē. Tertio canonē īcidūt inni/
tētes alienatiōibꝰ factis a scismatis: vt pa
tet ex̄. e. ti. c. j. vñ licet Hostieñ. dicat ꝙ iste
casus est localis q̄tenus excōicat ip̄o iure
al's requiriſ sniā. xxiij. di. c. ī noīe: tñ Frā.
de zab. intelligit verbū h̄. Si q̄s aūt ꝯire p̄
sumpserit excōicatiōi se nouerit subiectuꝫ:
Nō poniſ in dicto ca. j. de ꝯueniētibꝰ ī fu
turū: post tp̄us. s. illiꝰ c. s. de his q̄ restitis/
sent ⁊ voluissent obſuare alienationes fa/
ctas ꝑ illos. Pro quo no. ſm Ray. ꝙ diffe
rentia est inſ scisma ⁊ heresim: sicut inſ di/
spositionē ⁊ habitū. Nā p̄mo diciſ scisma
sed cū post ꝑtinaciſ inhesit sue secte asserēs
nō esse obediēdū eccl'ie romāe est heresis:
qꝛ peccat in illū articulū: sanctā ecclesiam.
catholicā: oīs igiſ hereticꝰ est scismaticus
⁊ nō ecōuerso. Idē Hos. Preterea tā here/
ticus ep̄us q̄ꝫ scismaticus non pōt absolue
re nec excōicare nec īdulgētias facere aut
aliquid hmōi ſm Tho. Et ratio est: qꝛ talis
potestas est iurisditional' q̄ ex simplici ho/
minis iniūctiōe ꝯferſ: ⁊ ideo nō imobiliſ
eis adheret: ar. vij. q. j. c. nouatianus. in fi.
verūtamē quo ad iurisditionē sp̄ualē scis/
maticus benefacit: puta chrysma ꝯficit: al
tare benedicit ⁊ ꝯsecrat ⁊c̄. vñ Hein. boyc.
extra de scismaticis in. c. q̄ꝺ ap. dic̄: ꝙ q̄ ad
characterē ⁊ susceptionē characteris valēt
facta ab hereticis ⁊ scismaticis: qꝛ a talibꝰ
ordinati in forma eccl'ie characterē recipi/
unt. xxxij. di. §. verū. ⁊. c. ad hec. Idē Ioh.
in sum. Inno. ⁊ Hosti. Et recipit sic ordina
tus executioneꝫ ordinis habitu: licet non
actu nisi cū eo fuerit dispēsatū: sicut etiam
homicida dat ⁊ recipit executionē ordinis
habitu nō actu ꝓpter irregularitatē: vt de
tēpo. or. c. fi. Quarto canonē incidūt oēs
heretici q̄buscūqꝫ noībꝰ cēseanſ: vt. e. ti. c.
excōicamꝰ: vñ siue q̄s veterē siue nouā he/
resim sequiſ excōicatꝰ est licet sit occultꝰ.
Occultus dico rerū pluriū ⁊ nō reꝝ actus
exterioꝝ: Dic̄ eñ Pe. de palu. in. iiij. ꝙ ꝑ
solo actu interiori q̄ tñ solo q̄s ꝑfectus he/
reticus est nō īcurriſ excōicatio. Sed si ali
quo actu exteriori manifestat delictū suuꝫ
q̄ꝫtūcunqꝫ occultū tunc īcurrit. Ideꝫ tenet
glo. in cle. j. de here. ⁊ ſm Pe. ad rationeꝫ
heretici duo ꝯcurrūt: vnū est heresis initi/
um. s. in rōne: alteꝝ in volūtate q̄ꝺ est here
sis cōplimētū: vt qꝛ ꝑtinaciſ a fide deuiat:
⁊ veritate quā tñ determīauit eccl'ia: ⁊ talis
ꝓprie diciſ hereticus. Cōcordat Tho. in
iiij. s. qui inciderit in heresim iā damnataꝫ
vl' errat de nouo in articulis fidei aut fin
git vl' sequiſ nouā sectā. Itē q̄ nō tenet q̄t/
tuor ꝯcilia generalia: ⁊ q̄ nō recipit episto/
las decretales nec canonē eccl'ie catholice
nec determinationē eiusdē: exempli gra/
tia ſm Pe. de ancho. sup cle. de vsuris ex
graui. Actus fenerarij non sapit heresim:
nec ꝑtinet ad inquisitionē: ⁊ tñ asserere ꝑti
naciſ hoc non eē peccatū est hereticum: qꝛ
ꝯtra determīationē eccl'ie: vt exp̄sse ꝑtꝫ in
clemen. de vsu. ex grādi. ī fi. ⁊ sic intelligē/
dū est de alijs falsis assertiōibꝰ ꝯtra id q̄ꝺ
determīauit eccl'ia: vñ q̄ teneret vl' p̄dica/
ret ꝑtinaciſ ꝙ laici nō teneñſ soluere deci/
mas sacerdotibꝰ: nec dare oblationes: nec
eis ꝯfiteri: sed ꝙ peccāt ea faciēdo: cū oēs
clerici sint mali: ⁊ suo demerito ab ecclesia
remouendi: talia vtiqꝫ essent heretica: ⁊ cō
tra talē ꝓcedi posset tanq̄ꝫ ꝯtra hereticum
Pau. eñ dicit: ꝙ hereticus est nō solū qui
male sētit ⁊ docet de fidei articulis ⁊ sacra
mentis eccl'ie: sed etiā q̄ falsam ⁊ extortaꝫ
expositionē ponit in scripturis diuinis cō/

tra id qđ eccl'ia tenet. Et notanť addiť ī di cta cle. ex grandi. ptinaciť: qꝛ si in ioco vel ex lubricitate lingue hoc diceret hereticus nō esset: sicut est. xxij. q. ij. c. qđ ait. Dubius etiā in fide diciť hereticus: vt ex. e. ti. c. du bius. ꝛ in glo. qđ tñ ꝑm Ant. de bu. sane i telligendū est cū illa dubietas hꝫ annexaꝫ animi ptinaciā cū ꝯsensu ꝛ deliberationē ꝛ placentiā: ħ eñ inducit heresim circa ar ticulos fidei. Similiť excōicationi subia cent oēs eis quoquo mō adherētes: vt eo. ti. c. excōicamus: ꝛ de sen. ex. c. nouerit: et primo credētes. i. ꝑm Joh. An. in nouel. ꝗ dicūt se credere erroribus ipoꝝ: vł ꝑm ſan cti. qui verbis vł factis ostendūt se crede re erroribꝰ hereticoꝝ: facientes scꝫ id in ꝗ expmiť crudelitas erroꝝ: vt qꝛ trāsit plus ꝗꝫ semel ad eoꝝ ṗdicatiōes: exhibet eis re uerentiā ꝑm suos mores: recipit ab eis cō solationē: cōmunionē: manꝰ ipositionē vel similia ꝗ pertinēt ad ritū eoꝝ ꝗ libros eoꝝ suscipiūt: legūt: nec statim destruūt vł su perioribus tradūt. Et generaliť quicunqꝫ sequunť facta eoꝝ dicūt credētes: qđ intel lige de factis que ptinēt ad ritū erroꝝ: alꝰs nō. Secūdo receptores: ꝗ scꝫ scientes eos tales esse recipiūt ad hospitia: vt in. c. feli cis. de penis: lex tñ illū ꝓprie receptorem vocat: ꝗ receptat ꝛ celat vt celatus manus iudicis euadat: vt. ff. de receptatoribꝰ: le. j. ꝛ. ij. ff. de offi. ꝑsidis. l. cōgruit. Nā ꝗ taleꝫ animo simplici reciperet hospitio tpe neces sitatis nō videť incidere canonē. Tertio defensores tā erroꝝ ꝗꝫ ꝑsonaꝝ: sed ꝗ defē dit errores dānabilior est: qꝛ nō solū hereti cus sed etiā heresiarcha cēsendus ē: vt. xx iiij. q. iij. c. ꝗ alioꝝ. Defensores aūt ꝑsona rū sunt: ꝗ viribus vł potētia resistūt ne ad manus iudicis veniāt puniendi. xxj. q. j. p totū: sicut principes ꝛ potētes. Itē defen sores sunt supiores qui tales nō corrigunt sed sub eis securꝰ in sua malitia ꝑseuerāt.

Quarto fautores eoꝝ: vtpote supiores ꝗ tales ab eccl'ia ꝯdēnatos de terra sua nō eijciūt: nec etiā puniūt ꝓut debēt. ij. q. vij. c. negligere: vnde tales ex sola omissione dicunť fautores: priuate tñ ꝑsone in ħ casu si non capiunt vel detinēt fautores dici nō possunt: quia ad eos hoc non pertinet nisi requisiti iurassent eos tenere vel iudicare nec faciunt. Adhuc auteꝫ dupliciter quis fauet heretico. Primo quidē verbo: vt cū quis eū excusat: nō ex lingue lubrico: nec per iocum: sed in conuenticulis vel inter laicos dicendo isti non sunt tales quales dicuntur nec negant ista vel illa. Et gene raliter scdm Pe. de ancho. quandocunqꝫ prouocat verbis plebē ad hereticorū amo rem ꝛ fidem euacuat: fauere dicitur. ar. ij. q. j. c. si. Similiter defendens colorate di citur fauere: vt. xj. q. iij. c. ita corporis. Se cus si per lubricum lingue: naꝫ maxime in talibus ad mentē dicentiū recurrēduꝫ est: vt. xj. q. iij. c. inter verba. Secūdo vero fa cto: vnde qui facto fauet probatione non eget: in eo puta si tali procurat alimoniaꝫ: vel si ea subministrat p que libereť ꝛ simi lia. Et idē est in eo ꝗ talē ṗcibus liberat.

Quinto sepeliēs aliquē ṗdictoꝝ eccl'ia stica sepultura excōicatꝰ ē: vt patet. c. ꝗcun qꝫ de here. li. vj. Debēt eñ taliū corpora ex cimiterijs sepeliri in signū ꝑpetue dānatio nis. Et licet predicti absolui possūt ab ex cōmunicatiōe ꝗtū ad sniam iuris a dioce sano: nō tñ ꝗtū ad sentētiā viue vocis quā papa ter in āno illos excōmunicat viue vo cis oraculo: et in processu annuali: de quo dictū est in fine sermonis ṗcedentis: ab il lā nanqꝫ nullus inferior papa potest absol uere: vt de ma. ꝛ obe. c. cū inferior. Quin to canonē incidunt assissini. Pro quo no tandū ꝙ assissini fuerunt ꝛ adhuc sunt for te ꝗdā infideles: ꝗ ex quibusdā falsis opi nionibus quibus enutriti fuerūt: defacili mittebanť ad occidendū quēcunqꝫ christi anum: non curantes si ipsi ob hoc occiden di essent: contra quoruꝫ pestem Inno. iiij. de homi. c. pro humani. li. vj. statuit ꝙ qui cunqꝫ princeps: prelatus aliaqꝫ persona ec clesiastica vel secularis aliquē christianuꝫ per assissinios interfici fecerit vel manda uerit ꝗꝫ mors non fuit subsecuta: ꝛ ꝗ as sissinios acceptauerint vel defenderint vł occultauerint: nō solū excōmunicationis vel depositionis incurrunt sententias ipo facto: sed sunt etiam cum omnibus bonis suis omnibus christiāis expositi ꝛ ꝑpetuo diffidati: ita ꝙ postqꝫ aliquod ex predictis ꝓbabilibus constiterit documētis: nulla alia excōmunicationis: depositiōis seu dif fidationis sentētia requirať: sed bñficia ta liū p illos ad quos collatio ptinet alijs li bere conferantur. Pro quo notandum ꝙ hoc genus hominum est pessimum: ꝛ qꝛ de istis simpliciter exprimit textus ad ali os homicidas non extenditur qđ isto. ca. continetur in his penis. Mādās etiā hāc penā incidit: licet effectus nō seqtur secꝰ tñ B

ſi mandaret occidi iudeum vel paganum.
Similiter ⁊ aſſiſſinos receptãs ſcꝫ patẽter
vt differat a ſequẽti quod eſt occultauerit
⁊ iſti receptoreſ tanꝗ̃ aggreſſores tenẽtur:
C. de his ꝗ latro. occl'ta. l. ij. arch. papa tñ
ſibi nõ reſeruauit abſolutionẽ huiꝰ excõi/
catiõis vigore decretalis huiꝰ. Verũtñ in/
ꝗ̃tum reputant̃ heretici ꝯtinent̃ etiã in ꝓ/
ceſſu ꝗ fit a papa in cena dñi: de quo patet
s̃. ⁊ ſic ab eodẽ dũtaxat abſoluẽdi. Sexto
canonẽ incidũt expoliãtes romipetas: de
quibus. xxiiij. q. iij. Si ꝗs romipetas: ex/
cõicant̃ eñ illi ⁊ etiã alij ꝗ ſpoliãt eũteſ ad
curiã vl' redeũtes ꝓ cauſis agẽdis in cu/
ria ꝑ ꝓceſſũ annualẽ curie romane. Et ad/
dit̃ extra de rap. c. excõicationi ſubdant̃ ꝗ
romanos aut alios chriſtianos ꝓ negocia
tione aut alijs honeſtis cauſis nauigio ve
ctos aut capere aut ſuis rebus ſpoliare p̃/
ſumunt. Sup quo dic̃ Hoſti. ꝙ ẽ canon la/
te ſentẽtie: ⁊ addit ꝙ pirate ter in anno ſo/
lenniter excõicãt̃ a papa: ⁊ ſic abſolutio ſer
uatur eidẽ. Sequit̃ textus. Illi etiã ꝗ chri
ſtianos naufragiũ patiẽtes ꝗbus ſꝫ regu/
lam fidei auxilio eſſe tenent̃: dãnata cupi/
ditate ſpoliãt rebus ſuis: niſi reddiderint
ablata excõmunicationi ſe nouerint ſub/
iacere: ita tñ ꝙ p̃cedat ammonitio: vt dicit
glo. vñ ſi poſt ammonitionẽ ablata non re
ſtituant ſtatim ſũt excõicati: ſecus ſi reſti/
tuant. Cõcordat Pe. de anch. Vt igit̃ ta/
les nõ reſtituẽtes excõicationẽ incurrant:
requirit̃ ammonitio ſaltẽ vna ꝓ oĩbus: vt
de ſen. ex. c. ſacro. Secus tñ eſſet de talibꝰ
nauigijs q̃ piraticã exercẽt tyrannidẽ vel
inimica ſunt nomini chriſtiano vel p̃ncipi:
C. de fur. aut̃. nauigia: nam paria delicta
mutua cõpenſione tolerant̃. Unde genera
liter ꝗcꝗd accipit̃ ex naufragio p̃dictoꝝ ſi/
ue de naui ſiue mari ſiue de littore reſtituẽ
dũ eſt. ff. e. l. ſi ꝗs ex naufragio: al's nulla
cõſuetudine ſtatuto vl' p̃cepto ꝗs excuſat̃:
qꝛ furtũ cõmittit̃: ff. de acqui. re. do. l. qua
rõne. in fi. C. de fur. l. in eũ: ꝗn etiã ſꝫ legeſ
ſi petat̃ infra annũ ꝯdẽnabit̃ ad reſtituen
dũ quadruplũ: ſ; poſt annũ in ſimplũ vt in
dictis le. Hic ẽt icidẽtalit̃ addi põt ꝙ ac
cedẽtes ad ſepulchꝝ dñi cã deuotiõis ſine
licẽtia pape ſũt excõicati: ⁊ eorũ abſolutio
pape vl' ſummo penitẽtionario reſuat̃: vt
habet̃ ĩ ꝓceſſu ãnuali romãe curie: ⁊ repe
rit̃ in li. penitẽtionarie ſũmi penitẽtiona/
C rij. Septimo canonẽ incidũt oẽs matri/
moniũ ꝯtrahẽtes in gradibꝰ ꝯſãguinitat̃

⁊ affinitatis ꝯſtitutiõe canonica int̃dictis
⁊ hoc ſcienter: quia ſciebãt gradũ ꝓpinꝗ/
tatis: vl' nõ ignorabãt ignorantiã ꝓbabili
ſ; affectata: ⁊ ſi alt̃ ſolus ſciebat ſolus liga
tur. Similit̃ ꝯtrahẽtes cũ monialibꝰ: ⁊ re
ligioſi: clerici in ſacris ordinibꝰ ꝯſtituti:
ac moniales matrimonia ꝯtrahẽtes: vt pa
tet in cle. vna de ꝯſan. ⁊ affini. Pro ꝗ nota
ꝙ in ſex caſibꝰ h̃ exp̃ſſis h̃ ꝯſtitutio tm̃ lo/
cũ habet ⁊ eius pena. Qua propt̃ ſi ꝗs cõ/
trahit cũ hñte maritũ vl' cũ iudea vl' cũ pa
gana: vl' cũ cognata ſpũaliter vl' legalit̃ vl'
ꝯtra ĩpedimentũ iuſticie publice honeſta/
tis: licet matrimonia nõ teneãt tñ nõ eſt lo
cus huic pene q̃ in illis caſibus vel ſimili/
bus nõ eſt expreſſa. Similit̃ in dict' ſex ca/
ſibus nõ eſt locus huic pene ſi licite ꝯtra/
hunt. ſ. ꝑ diſpẽſationẽ pape: qꝛ cũ ceſſat cul
pa ceſſat ⁊ pena: de ꝯſti. c. ij. Hinc vt dictũ
eſt ignorãtia facti nõ iuris excuſat: ignorã
tia dico ꝓbabilis nõ affectata: qȯ ſi poſt cõ
tractũ matrimoniũ ꝑcipit vnũ caſuꝫ de ſex
p̃dictis: nõ tñ mulctat̃ hac ſententia: quia
hec cõſtitutio nõ punit cohabitationeꝫ vel
inceſtũ ſ; ꝯtractũ licet grauiter peccet talẽ
cognoſcẽdo. Preterea ſi ꝑ pape diſpẽſatio
nẽ impedimentũ qȯ erat tp̃e ꝯtracti matri
monij r̃mouet̃: tũc ſi tollit ĩpedimẽtũ etiã
q̊ ad penã p̃teritã: nõ ẽ de illis alia abſolu
tio neceſſaria: ſecꝰ tñ ſi facit tm̃ valere ma/
trimoniũ. Ceteꝝ qȯ dictũ eſt de monialibꝰ
etiã intelligit̃ de ſororibꝰ eo ꝙ in iure po/
nunt̃ ꝓ eodẽ: licet alicubi eas locutio vul
garis diſtinguit dũmodo tñ ſint religioſe.
Et dicũt̃ hic religioſi vl' religioſe: ꝗ vl' q ꝓ
fitent̃ exp̃ſſe vl' tacite religionẽ aliquã ap/
probatã: vt in. c. vno de voto. li. vj. Qȯ ẽt
intelligit glo. ſi ꝓfeſſio illa tacita vl' exp̃ſſa
nõ obligaret illi religioni: ſ; religioni tm̃ ĩ
genere: vt de regula. c. nõ ſolũ: ⁊. c. ſequẽti
li. vj. Idẽ laud. Pan. ⁊ gẽzel. Deniqꝫ ſacri
ordines intelligunt̃ hic ſubdiaconatꝰ dia/
conatus: ⁊. s̃. Sed ꝯtrahẽs cũ hmõi ſpon/
ſalia nõ ligat̃ hac pena niſi poſt cõſumma/
uerit per carnalẽ copulã: quia tunc cõtra/
xiſſe iudicat̃. Et nota ꝙ glo. penul. dicit ꝙ
p̃dicti ab ep̃o poſſunt abſolui p̃miſſa ſatiſ/
factione. Similit̃ fit in mãifeſta offenſa: nĩ
ſi poſt excõmunicationẽ talẽ incurriſſẽt ir/
regularitatẽ: aqua ſolus papa diſpenſaret
vt ĩfra patebit: vnde dicit paulus ꝙ in re/
cognitione erroris ſe ſeparantes: debẽt ab
inuicem ſe abiurare: vt qui cle. vel vo. c. ij.
ſicut etiam fit in recõciliatiõe ſeparatorum

vnde forma iuramẽti separationis ponit᷑. xxxv.q.vj.c. Ab isto die in antea tu ꝑ nullũ ingeniũ te sociabꝭ huic cõsanguineę: nec in coniugio: nec in adulterio: nec cum illa ad vnã mẽsam mãducabis aut bibes: aut sub vno tecto manebis nisi in eccl'ia: aut in alio publico loco: vbi nulla mala suspicio posset esse: vt vbi corã testibus idoneis ꝓ certa necessitate parit᷑ colloq̃mini: nec aliam cõiugẽ accipias nisi forte post actã penitentia tibi licentia data fuerit ab episcopo tuo aut ab eodẽ misso sic te deus adiuuet. hec ibi. Nec debet q̃s occasione ꝯsanguinitatis vxorẽ dimittere ⁊ aliã ducere: si cã ꝑmo legitime ꝓbata fuerit: vt ibidez c. se. Proinde receptur⁹ vxorẽ quã iniuste dimisit hꝯ mõ iurabit: vt patz ibidẽ Ab isto die ĩ antea istã ꝯiugẽ. N. quã iniuste dimiseras ita tenebis sicut marit⁹ suã ꝯiugem debet habere in dilectiõe ⁊ debita disciplina: nec eã ꝑ vllũ igeniũ malũ sepabis: nec ea viuẽte alias accipies: sic te de⁹ adiuuet. hoc ibi. Ad laudẽ dei.

De diuersis excõmunicatiõib⁹ q̃s incurrũt diuersimode ꝑticipantes cũ excõicatis: Ser. XXII

Non occides. Exo. xx. Cõgrue n satis post ꝑdicta vidẽdũ est de excõicatiõib⁹ q̃s incidũt diuersi ꝑticipãtes illicite cũ excõicatis. Prima nãq̃ sentẽtia ponit᷑ extra de sen. ex. vbi dicit clemẽs. iij. c. significauit. clericos q̃ scient᷑ ⁊ spõte ꝑticipauerint excõicatis a nobis: ⁊ ipos in officijs receperint diuinis eadẽ sẽtentia excõicatiõis cũ ipsis nõ dubitamus innolui: q̃s etiã ꝓ bñficio absolutiõis habẽdo ad nos volum⁹ cũ lr̃aꝝ tuaꝝ insinuatione remitti. Ad cui⁹ euidentiã sciẽduz ꝙ circa expositionẽ huius decretalis ẽ triplex opinio solennis. Prima Hosti. q̃ etiã ponit in summa ꝯfes. scz ꝙ ista est vna noua excõmunicatiõis species ad quã incurrendã q̃nq̃ requirunt᷑: ita ꝙ vno deficiente nõ ĩcurrit maiorẽ excõicationẽ: eo ꝙ excõmunicatio ꝑsens deuiat a cõibus regul᷑ iuris: quã etiã opinionẽ seq̃tur Joh. an. Et ista quinq̃ tãgunt᷑ hic in textu. Primo ꝙ cõmunicãs cũ excõmunicatis sit cleric⁹ ⁊ ergo laicus excluditur. Secũdo ꝙ scienter cõmunicet: ⁊ ideo ignorãtia ꝓbabilis facti nõ iure excusat. Tertio ꝙ sponte ꝑticipet: ⁊ dicit Hos. hic excludi coactionẽ absolutã nõ cõditionalẽ. Quarto ꝙ cõmunicet in diuinis officijs: etiã in horis canonicis extra eccl'iaz legẽdis ꝭm Hos. Quinto ꝙ cõmunicet cũ nomĩatim excõmunicatis a papa: ⁊ hoc in diuinis: ⁊ sic excõicat⁹ per canonẽ nõ dicit᷑ excõmunicatus a papa ĩmediate: sed oportet ꝙ ab eodẽ excõicet᷑ ꝑ sẽtẽtiã viue vocis ꝭm Joh. calð. ꝓpt᷑ strictã interꝑtationẽ: miti⁹ eñ agit᷑ cũ lege q̃ cũ ministro legis. Secũda opinio est Pe. de Anch. q̃ dicit: ꝙ q̃ cõicat cũ excõicato a papa spõte ⁊ sciẽter ⁊ in diuĩs est excõicatus eadẽ sentẽtia. Et istũ dic̃ veꝝ esse intellectũ hui⁹ decre: ⁊ idẽ videt᷑ dicere Guil. Spe. ⁊ Hos. Tertia ẽ Tan. s. ꝙ q̃ ꝑticipant cũ excõicatis a papa eodẽ crimĩe ꝓpt᷑ qð ille est excõicat⁹ eadẽ sentẽtia ligant᷑: ⁊ sic ꝑ papã sunt absoluendi: quaz opinionẽ glo. veriorẽ credit. Inno. ẽt dic̃ sic ĩtelligi posse. Similit᷑ Joh. an. ⁊ Joh. de lig. dicũt ꝙ videt᷑ adherendũ huic vltĩe opiniõi. Prima tñ opinio magis ꝯsonat textui. Secunda vero ponit᷑ ꝯtra cõicãtes cũ excõicato ĩ crimĩe dãnato: ⁊ hꝯ de sen. ex. c. nup. vbi sbditur: ꝙ cũ nomĩatim excõicato sciẽter cõmunicãs in crimĩ ecriminoso ei ꝯsiliũ impẽdendo auxiliũ vel fauorẽ: ac ꝑ hꝯ rõne dãnati crimĩs in eũ videat᷑ delinquere q̃ dãnauit ab eo vl' ei⁹ supiore merito delicti tũc erit absolutio requirẽda: cũ facientẽ ⁊ consentientẽ par pena ꝯstringat: vñ talis cum iuramẽto debz absolui: vt ibidẽ subditur.

Pro q̃ notandum ẽ: ꝙ aliud est cõicare criminoso tm̃: ⁊ alið cõicare in crimĩe tm̃: ⁊ aliud cõicare criminoso in crimĩe dãnato. Nã cõicare criminoso tm̃: est illi q̃dẽ cõmunicare sed nõ in crimĩe dãnato. Exẽpli gratia. Si q̃s fuerit excõicatus eo ꝙ celebrat in certo loco ꝓhibito: alius aũt eidez cõmunicat sz in alio q̃ in celebratiõe: ⁊ tũc dicit᷑ cõicare criminoso sed nõ crimĩe damnato. Cõmunicare vero crimĩe tm̃: est criminoso nõ cooꝑari in crimĩe dãnato: vt si quis celebrat in loco int᷑dicto ꝓpter qð excõmunicatus est: sed ꝑ se celebrat ⁊ ali⁹ tm̃ eius missam audit: tũc eñ crimini cõicat: sed nõ criminoso. Tertius deniq̃ cõmunicat crimini ⁊ criminoso: vt qꝛ quis fuit excõmunicatus eo ꝙ in loco prohibito celebrat: ⁊ alius eũ celebrantẽ iuuat: tunc eniz criminoso cõmunicat in crimine: vnde vt quis incurrat hanc maiorem excõmunicationẽ: oportet ꝙ ꝑticipet tam crimini q̃ criminoso. Ad exemplum sumi potest. eo. ti.

ex.c.si cōcubine. Nā si mulier excōicat̄ pro
fornicatiōe generalit̄: tūc tā laici ꝙ clerici
cū ea fornicātes excōicatiōe maiori ligāt̄:
vtpote qui post latā sniam in eodē crimine
cōicāt crimiose: vt dicto.c.si cōcubine. Si
vero mulier excōicat̄ ꝓpter fornicationem
clericoꝝ tm̄. tūc soli clerici ligant̄. Si ꝑin-
de talis mulier excōicat̄ ꝓpter fornicatio-
nē certi clerici in specie: puta ticij: tunc alij
clerici cōicātes eidē nō incurrūt excōicati-
onē maiorē quo ad eccl'iam militantē. Si p̄
terea talis excōicat̄ ꝓpter fornicationē ni-
hil specificādo. tūc ꝑticipātes siue publice
siue occulte sunt excōicati. Si deniqꝫ ꝓpter
publicā fornicationē solū excōicat̄: tunc ei
ꝑticipantes occulte in crimine nō ligant̄.
Addit An. de bu. sup. e.c. ꝙ hec intelligū-
tur post latā sentētiā secus aūt si ante: qđ
sane intelligit̄ in excōicatiōibus ab homi-
ne sec⁹ a canone: cū iā lata sit sētētia: scꝫ tē
pore facte ꝯstitutiōis. Preterea sciendū ꝙ
in hoc casu ꝑ ꝯsilium intelligit̄ fm̄ Pe. de
anch. qn̄ q̄s īpendit ꝯsiliū delinquēti ī cri
mine ꝓ quo est excōicat⁹: tūc em̄ eandē ex-
cōmunicationē incurrit: siue eēt al's factu-
rus siue nō: q2 ꝑticipat in crimine. Abbas
dicit hoc certū esse si ꝯsiliū datū est directe
ad crimē qđ excōicationē inducit: puta ad
clericū verberādū: nō sic tm̄ si ꝯsiliū daret ī
facto ꝓ quo nō incideret excōicationē. Idē
An. de bu. exēpli grā: cōsiliū do vt laicum
īterficias: ⁊ tu cū eo ꝑiter īterficis clericū:
tu excōicationē incurris nō ego: q2 cōsiliū
meū directe nō intēdebat ad ꝑcussionē cle-
rici. Auxiliū etiā intelligit̄ de directa ꝑti-
cipatione: secus de indirecta: vt si quis ex
cōmunicatus est quia fecit guerrā cōtra ec
clesiā vl' clericū: postea ego illi guerram fa
cio ⁊ tu contra me illū adiuuas: tunc illi p̄
bens auxiliū nō es excōmunicatus: q2 nō
directe ꝑticipas in causa ꝓ qua es excōmu
nicatus. Fatetur etiā Hostien. ꝙ dn̄s auxi
liū vasalli excōicati inuocare pōt ꝓpter fi-
delitatis debitū qđ remanet: nisi cū excōi-
catione: pariter ⁊ debitū fidelitatis ablatū
esset: ⁊ p̄ceptū de nō adiuuādo. De fauore
vero sciendū: ꝙ in laudatiōe facti dic̄ Ab-
bas fauorē īpendi. Deniqꝫ ex predictis oī-
bus concludit̄ ꝙ ꝑticipās criminoso in cri
mine ꝓpter quod est excōmunicatus: ean-
dē excōmunicationē incurrit siue extra ter
ritoriū ex cōmunicāt' siue intra siue sit ei⁹
subditus siue nō: quia iuris auctoritate li-
gatur etiā si ꝓmulgans cōmunicaret: quia
nō sua sed iuris snīa ligat̄: exēpli grā dicit
glo. sup dicto.c. nuper. ꝙ si ego excōmuni-
co parrochianū meū ꝓpter crimē: ⁊ parro-
chianus alterius cōicat ei fauorē imꝑtien-
do ī eodē delicto ī me videt̄ derelinquere:
⁊ eadē snīa ligat̄: ⁊ nō soluꝫ snīa canonis:
q2 tūc a suo epō vl' ꝓprio sacerdote absolue
retur qđ iste nō pōt: vt hic in textu: ꝟ iste ꝓ
pter delictū ligat̄ sentētia mea ⁊ a me debꝫ
absolui: ⁊ sic large subdit⁹ me⁹ appellat̄ ra
tione delicti. Tertia ꝓinde ponit̄ contra
cōmunicātes excōicato: ꝟ nō in crimīe dā-
nato: q̄ ponit̄ in dicto.c. nuꝑ: ꝯtra scꝫ eos
q̄ cōicāt excōicatis maiori excōicatiōe ī ora
tione vl' osculo vl' comedēdo ⁊c̄. ⁊ tales a ꝓ
prio epō vl' sacerdote poterūt absolutionis
beneficiū obtinere: Quis em̄ tūc nō iudic'
sed iur' snīa excōicato cōicās sit ligat⁹: q2
tm̄ ꝯditor canonis ei⁹ absolutionē sibi spe-
cialit̄ nō retinuit: eoipo videt̄ ꝯcessisse fa-
cultatē alijs relaxandi. hec ibi. Ad cui⁹ B
euidentiā notādū: ꝙ. xj. q. iij. c. cū excōica
to. ⁊. cap. sequentibus. prohibemur excōi-
catiōe maiori excōicat' cōicare: p̄sertim in
quinqꝫ q̄ notant̄ in illo versu. Os orare va
le cōmunio mēsa negat̄: al's q̄s īcurrit mi-
norē excōicationē. Primo tenemur nega-
re os: id est osculū: vt dicit̄ hic in textu: et
etiā collocutionē in casibus nō cōcessis: q2
fm̄ Guil. familiaritas vel pudor aut timor
scandali nō excusat ꝑticipātē cū talib⁹: sic
nō licet lr̄as excōicati recipere vl' ei mitte-
re nuncios vl' lr̄as nisi in casu in quo licēt
ei loqui fm̄ Guil. ⁊ Hug. Nec mun⁹ ab eo
q̄s recipiat aut receptū retineat: sꝫ vl' pau-
peribus distribuat vel excōicato remittat
ad sui ruborē fm̄ Guil. Secūdo nec eos de
bemus salutare: nec salutātes resalutare.
Uerūtamē si q̄s assurgat excōicato vel re-
uerentiā exhibeat: aut se salutāti inclinet:
vel quasi se resalutādo labia moueat cū tm̄
nihil dicat: tūc fm̄ Guil. excōicationē non
incurrit: cū pene sint restringēde: vt de pe.
di. j. §. pene. Similit̄ nō est salutādus cū ei
scribit̄: sed loco salutatiōis est scribenduꝫ
spūm ꝯsilij sanioris: ⁊ si q̄s ab eisdē saluta
tur rn̄dere pōt: deus emēdet vos ⁊ huius-
modi. Tertio nō debem⁹ cuꝫ eis orare nec
diuina audire: vnde si eccl'iam intrat ⁊ ibi
se firmat tenemur exire: si tamē eius excō-
municatio esset occulta: tunc qui sciūt exi-
bunt secrete ⁊ caute: ita ꝙ nō sequat̄ ei⁹ ma
nifestatio si possunt: al's non exibūt: vt. vj.
q. ij. c. si tantū: si tamē nō venit causa oran-

os orare vale communio mensa negatur

di ſed ꝓ allo negotio: nõ video cur in eadẽ eccleſia orare nõ poſſũ: vt dic̃ Inno. Proinde ſi ſacerdos ante inchoationẽ canonis ꝑcepit excõicatũ ad eẽ q̃ ꝑtinacit̃ ſe firmat ibidẽ debet dimittere miſſã. Si vero poſt tũc debet ꝓcedere ſimul cũ ſuitore tñ: et alij omnes debẽt exire: ⁊ anteq̃ ſacerdos cõmunionẽ dicat ſacriſtiã intrabit ⁊ ibi miſſam ꝑficiet. Itẽ ſm Tho. in. iiij. di. xviij. Pro excõicatis quis orare põt ſed nõ int̃ orationes q̃ ꝓ mẽbris eccl'ie fiunt ⁊ tñ fructũ nõ ꝑticipãt q̃diu in excõicatiõe manẽt ſed orat̃ vt eis ſpũs penitẽtie detur vt ab excõicatione ſoluant̃. Quarto prohibemur participare in menſa ⁊ ſi ſe ingerit mẽſe mee publice excõmunicatus ſm Huil. teneor ſurgere: ſecus ſi occulte ⁊ non poſſũ ſine eius nota ſurgere: poſſum etiã in eadẽ domo manere ſi tante capacitatis ẽ: q̃ eius cõmunionẽ vitare valeo: vnde poſſũ in eadem camera comedere: ſed nõ in eadẽ menſa: ⁊ hoc eſt verũ dũ tanq̃ alienus aduenio nã ſi venio inuitatus ad aliqð feſtũ vl' cõuiuium ⁊ aliquẽ ibidẽ reperio publice excõmũicatũ recedere teneor: licet ſedeat ad aliã menſã: q2 omnes tales cõuenietes ad cõuiuiũ ſimul cõmunicare dicendi ſunt ſꝫ Huil. Similiter ſi amico meo veniẽti comedere ad domũ meã dimitto domum vl' claues vel ꝑmitto comedere ſeparatim tñ: ⁊ h̃ in fraudẽ ne offendã eũ: ſed fauorẽ eius acquirã excõmunicationẽ minorẽ incido: ſecus autẽ ſi ex timore ne vim inferat aut ex humanitate credẽs eũ alimẽto vl' hoſpicio indigere: ⁊ de hoc ꝓteſtationẽ facio ſcðm Huil. Quinto ꝓhibemur cũ eis cõmunionẽ habere: ſcꝫ in alijs actibus humãe cõuerſationis: ⁊ p̃cipue in actibus legitimis ⁊ facinoroſis: ꝓ quibus tamẽ nõ eſt excommunicatus: vtpote in emẽdo: vẽdendo: cõtractus ineũdo: locãdo cõcedendo ⁊ ſimilib⁹ niſi hoc fecerit neceſſitas caſu. Sic etiam nõ debet fieri cõtractus aliquis cũ ſeruiente excõmunicato nomine excõmunicati.

C Quidã tamẽ cõmunicãtes excuſãtur qui ſcꝫ ponunt̃ in his verſibus. Utile lex humile res ignorata neceſſe. Hec anathema tibi faciunt nec poſſunt obeſſe. Primũ eſt vtilitas vel ipſius excõmunicati vt cum ei loquitur de his que pertinent ad abſolutionem vel ſalutem: licet alia incidenter interponat vt magis proficiat: vnde ⁊ ad p̃dicationẽ admittitur vt expreſſum eſt. eo. ti. in. c. reſponſo. Et per hunc modũ licet p̃dicatoribus cũ eiſdẽ conuerſari ⁊ ab excõmunicatis elemoſynas accipere: ſi al's non valent ſuſtentationẽ habere: vt extra. e. ti. cũ volũtatis. Et etiã ſm Hoſtieñ. extra caſum neceſſitatis cũ ꝓbabiliter ſperant in eis proficere: vel etiã vtilitas ex ꝑte ꝑticipantis tam in tẽporalibus vt petendo debitũ. eo. ti. ſi vere: vnde nollet dare poſſet in iudicio conueniri: al's em̃ ex delicto ſuo comodũ reportaret: vt extra de iudi. c. intelleximus. In ſpiritualibus etiã loq̃ poteſt de ſalute anime ſue petendo conſilium ſi eſt neceſſitas ⁊ recurſum ad aliũ habere non poteſt ſcðm Huil. Secundũ eſt lex matrimonij: niſi propter matrimoniũ illicite contractũ eſſet excõmunicatio lata: q̃ ſi lata eſt propter aliud delictũ: tũc quo ad redditionẽ debiti vterq̃ excuſatur: quia in debito carnis exigendo vir ⁊ vxor parificantur. In alijs etiã excuſat̃ mulier cũ excommunicato viro ꝑticipãdo: ſ; nõ econuerſo: q2 cũ vir eſt caput eius debet eã cogere vt faciat ſe abſoluere: ar. vij. q. j. ſicut vir ſm Ray. ⁊ Hoſ. Si v̾o vir excõicatũ vocaret ad menſã: credit Huil. q̃ vxor cum viro comedere non poſſit in eadẽ mẽſa ſed in alia tam remota q̃ dici poſſit ſe nõ parit̃ comediſſe: ſic nec elemoſyna debet accipi q̃ dat̃ nomine excõmunicati: niſi legitima neceſſitate. Tertiũ humilitas ſubiectiõis vl' ſeruitutis: ſic ſunt filij qui ſunt in patris poteſtate vel etiã emãcipati qui ſunt cõmenſales patri ⁊ ab eo neceſſaria recipiunt: dũmodo tñ nõ ꝑticipãt in crimine damnato. Alij vero filij nõ excuſant̃ ſm Huil. Similit̃ excuſant̃ monachi ꝑticipãtes cũ abbate excõicato ſcðm Huil. quia ſunt quaſi familia eius: ⁊ clerici cõmunicantes epõ ſuo ſi ſunt eius officio ⁊ ſeruitio deputati: al's nõ ſm Hoſtieñ. Excuſant̃ etiã ſerui ⁊ ancille ſuilis cõditionis: ⁊ etiã ruſtici ſuientes ac ſimiles ſubiecti q̃ nõ ſunt ita curiales q̃ eoꝝ ꝯſilio ſcelera ꝑpetrant̃: qð etiaꝫ intelligit̃ de his q̃ colũt terrã eoꝝ ⁊ de mediatarijs: ⁊ q̃ ꝓpter culturã recipiũt certã portionẽ fructuũ tñ em̃ cõmũicare poſſũt q̃tũ oportet propter culturam ⁊ huiuſmodi. Nota tamen q̃ ſi tales perſõe ante excommunicationem ſe obligauerunt: ⁊ ſeruitium intrauerunt non tenent̃ diſcedere. Similiter ſi poſt excõmunicationẽ ſ; ignorauerunt eam: ſecus tamẽ ſi ſciuerunt ⁊ tñ ſe iniecerũt niſi nc̃citas eos cõpuliſſꝫ: q̃ fierent de familia illius. Et nota generaliter

ꝙ de p̄dictis psonis cessāte subiectiōe ces/
sare debet cōmunio nisi necessitatis articu
lus īmineat. Dicūt em̄ Uincē. ⁊ Joh. anð.
ꝙ nullus de nouo debet intrare familiam
excōicati: ⁊ ꝙ mercēnarij finito suo tpe cū
excōicato nō debēt annū reincipe. Idem ē
de obligatiōe ꝯiugū si soluant p diuortiū
⁊ ēt patrie potestatis si soluit p emācipati/
onē scʒ ꝙ non pōt postea patri cōicare sine
pena: vt notat Hos. ⁊ etiā Hosti. in sūmis:
ꝙ oēs psone cōtēte in. c. qm̄ multos. xj. q.
iij. vsqꝫ ad illū ꝟsiculū: quicūqꝫ suis supio
ribus excōicatꝭ cōicare tenent ꝓpter obno
xietatē qua tenēt illis astricti. s. vxores: fi/
lij: ancille seu mancipia rustici seruiētes ⁊
oēs alij de familia: q̄ nō sūt adeo curiales
ꝙ eoꝝ ꝯsilio scelera ꝑpetrant. Et additur
ibidē de illis nō vitādis q̄ excōicatis cōi/
cant: de quo articulo sumptū videt illð ꝙ
excōicatio nō trāsit ad tertiā psonam. Alie
vero psone q̄ tangunt in versu q̄cunqꝫ de/
bēt euitare cōmunionē nisi necessitatꝭ arti
culus īmineat: sʒ Inno. ⁊ ab. extra. e. ti. c.
Inter alia: vl' etiā causa vtilitatis de q̄ lo/
quit. xj. q. iij. c. p̄decessor. extra eo. ti. c. Si
vere: de qua vtilitate dictū ē supra: ꝓpter
h̄ em̄ ⁊ nutricij ⁊ similes psone cōicātes ex
cusant: q̄ si a dn̄o recederēt nō haberēt vn̄
viuerēt: ar. in di. c. si vere: vbi excusant q̄
cū nautis excōicatis ꝯueniūt de trāsferen
do cōtra sarracenos. Ex dictis igit genera
lit concludi pōt ꝙ cōicatio nccria vl' quasi
vtēdo iure suo tolerat: s volūtaria ⁊ ma/
xime deliciosa vl' criminosa dānat: ꝓpt ea
patres excusant ⁊ dn̄i pticipātes cū filijs
⁊ seruis excōicatis: non q̄dē simplr s scðm
Tho. in. iiij. di. xviij. in his in q̄bus sūt ob
ligati: qꝛ sicut īferiores obligant ad obse/
quiū supioꝝ: sic supiores ad ꝓuidentiā in/
terioꝝ ⁊ correctionē. Hinc eni si ex eoꝝ de/
fectu īciderūt vl' etiā pmanēt ī sentētia nō
excusant: secus si p eos nō stetit ⁊ instant
vt subditi querāt absolutionē. Sic condu
ctores mercēnarijs cōmunicare pn̄t vbi si/
ne magno incomodo eos vitare nō valēt.
Sic armiger vl' seruiēs militi excusat ei cō
municādo: nō tamē cōmunicādo cū excōi/
catis cū quibus dn̄s suus cōicat. Sic va/
salli tenēt reddere tributa ⁊ seruicia dn̄is
excōicatis in quibus sunt obligati: dum/
modo tamen non in crimine damnato.

Quarto excusa ignorantia facti proba/
bilis non tamē iuris: nisi illos quibus li/
cet ius ignorare: sicut sunt pueri doli non
capaces. Dicit aūt quis factū ignorare cū
ei nō ꝯstat ꝙ ille tale fecit: puta verberauit
clericū: qꝛ nec vidit nec est fama tā publica
ꝙ omnino credi debeat. Nā si ab aduersa
rio audit vl' leui fama: nō debet sibi de hoc
formare ꝯscientiā. Similiter si est fama pu
plica aliquē esse excōmunicatū ex facto oc
culto ꝯtra quē tn̄ nō est publica sentētia su
p hoc: nō teneor eū vitare: nisi postqꝫ sup h̄
se purgare recusauerit: vl' in purgatiōe de/
fecerit: si tn̄ est fama publica ꝙ notorie ali/
quid fecit ex quo maiorē excōmunicationē
incidit: vl' ꝙ publice excōmunicatꝰ sit: aut
a fidedignis hoc audio ꝙ eum audierunt
denunciari excōmunicatū: aut viderūt eū
fecisse q̄d ex q̄ maiorē excōmunicationē in/
cidit: teneor eū vitare donec veritatē īqui/
sierim: si vero ab excōmūicato audiero de
sua excōmunicatiōe extra sigillū cōfessiōis
teneor eū vitare: secꝰ tn̄ si audiero tm̄ in cō
fessione. Hic tamē notandū ꝙ licet excō/
municati etiā nō denūciati scðm cōmunia
iura deberent vitari: tamē p cōstitutionē
factā Cōstātie fuit illud modificatū: ⁊ ī cō
cilio Basilien. anteqꝫ scissura fierꝫ renoua
tū: scʒ ꝙ fideles nō teneant excōicatū eui/
tare in diuinis et extra: nisi fuerit publica
tus seu denunciatꝰ: excepto casu de inie/
ctione manuū notoria in psonas ecclesiasti
cas vl' religiosas: ⁊ idē est de alijs censurꝭ
ecclesiasticis. Cuius tenor est iste. Ad eui/
tandū scandala ⁊ pericula multa que con/
scientijs timoratis cōtingere possunt: om̄i/
bus christifidelibꝰ tenore p̄sentiuꝫ miseri/
corditer indulgemus: ꝙ nemo deinceps a
cōmuniōe alicuius sacramentoꝝ admini/
stratiōe vl' receptiōe aut alijs quibuscunqꝫ
diuinis intus vl' extra p̄textu cuiuscūqꝫ sē/
tentie aut cēsure eccl'iastice a iure vl' ab ho
mine ꝓmulgate: generalit teneant absti/
nere vel aliquē vitare aut interdictū eccle/
siasticū suare: nisi sentētia vl' censura hu/
iusmodi fuerit in vel cōtra psonā: collegi/
um: vniuersitatē eccl'ie cōitates vl' locū cer
tū vl' certā a iudice publicata vel denūcia/
ta specialit ⁊ exp̄sse: cōstitutiōibꝰ apl'icis ⁊
alijs in ꝯtrariū facientibꝰ nō obstātibꝰ q̄/
buscunqꝫ. Saluo si ꝯtra quem ꝓ sacrilega
manuū iniectione in clericū sentētiā latā a
canone: adeo notorie ꝯstiterit incidisse: qð
factū non posset aliqua tergiuersatiōe cela
ri: nec aliquo suffragio excusari. Nā a cō/
munione illius licet denunciatus non fue
rit volumꝰ abstineri iuxta canonicas san/

ctiones:hec ibi. Quinto excusat necessi/
tas tam excõicati q̃ ꝑticipãtis:qꝛ cũ indi/
gent põt excõicatis dari aliq̃d cã hũanita/
tis ẜm Guil. ꝛ si petũt hospiciũ non tenet̃
q̃s expectare donec fuerint ab omnib⁹ re/
pulsi: ꝛ intelligit̃ quo ad necessaria vite:
secus si petit vtensilia:vt fossoriũ: securim
ꝛ hmõi. Itẽ videt̃ casus necessitatis in ꝑti
cipante si vocat̃ a iudicibus excõicatis vt
stet iuri ꝛ cõpeat ꝛ iniuriatores suos cõuin
cat ẜm Guil. Similit̃ ꝑegrini: viatores et
sil'es in necessitate constituti licite possunt
ab excõmunicatis recipere vl' emere neces/
saria vite ẜm Inno.

De excõicatione ꝑ ꝑticipationẽ vsurarioꝝ: ꝛ qualiter absolut⁹ relabit̃ in eandẽ sententiã: et quãtã in homĩe iacturã operat̃ excõmunia/tio: Sermo XXIII

n On occides Exo.
xx. Ad maiorẽ euidentiã eoꝝ q̃
dicta sunt in sermone p̃cedẽti de
A ꝑticipãtibus excõicatis. Primo q̃ri põt
vtrũ videns aliquẽ incidere canonẽ ꝓpter
violentã manũ iniectionẽ ĩ clericũ:seu au/
diens eum publicari excõicatũ:nec eũ post
ea vidit infra annũ vel bienniũ:teneat̃ eũ/
dem vitare donec ei cõstat de alteri⁹ abso/
lutiõe. Ad hoc dicendũ ẜm Hein.boyc: et
alios doctores:q̧ si est vl' credat̃ hõ timo/
rate ↄ̄sciẽ nec ĩmemor sue salutis: ꝛ maxie
si eo tp̃e q̃ cõstetit mihi de eius excõicatiõe
seruabat sentẽtiã ꝛ mõ nõ seruat:põt alter
ꝓbabiliter credere q̧ sit absolut⁹ ꝛ ei sic cõ
municare: q̧ si prauus et dischol⁹ erat nec
sentẽtiã seruabat:tũc credũt doctores ip̃m
esse vitandũ sicut ab initio siue in publico
siue in occulto donec de absolutione hmõi
ꝓbabiliter p̃sumat̃. Cõcordat Guil. Se/
cũdo q̃ri põt: vtrũ audiẽs publicare quẽ/
piã excõicatũ colonie quẽ postea repit bo/
nonie vbi nihil scitur de eius excõicatiõe:
teneat̃ eum publice vitare. Ad hoc dicen/
dũ ẜm Guil. q̧ dicunt quidã: q̃n solus scit
aliquẽ excõmunicatũ nõ tenet̃ eum in pu/
blico vitare:sec⁹ tñ in casu ꝓposito etiã vbi
nihil scit̃ de illa excõicatione cũ crimen ei⁹
sit publicũ:ꝛ hoc est tutius. Quidã alij tñ
benigni⁹ r̃ñdent dicẽtes : q̧ si posset facile
ꝓbare publicatã excõcationẽ: vt qꝛ testes
habet ad ꝓbandũ vel instrumẽta:tũc eum
vitare tenet̃ vbicũq̧ inuenerit: al's eũ pu/
blice vitare non debet nisi in eadẽ diocesi.
Tertio queri põt an excõicati ꝑ statutũ or/
dinarij generaliter ꝓmulgatũ:sunt ꝓinde
excõmunicati ac si essent specialiter nomi/
nati. Ad hoc respõdendo Hein.boyc:facit
distinctionẽ in.c.a nobis.e.ti. dicẽs: quia
aut queris quãtũ ad hoc q̧ sint excõicati/
one ligati : ꝛ dic q̧ sic vt hic ita intelligo
glo. Bern.hic:aut q̃tũ ad hoc q̧ tanq̃ ex/
cõmunicati vitari debeant: ꝛ dic q̧ nõ:do/
nec sint deuicti vel denũciati: vt extra de
cleri.excõ.minist.c.ꝓposuit.§.j.vbi hoc no
tat Hosti. ꝛ eo.ti.c.cum nõ ab homine:vbi
idem notat:ꝛ hic. Et idem intelligo de ex/
cõmunicatis ꝑ sententiã generalit̃ ex cau/
sa ꝓmulgatã:vt eo.ti.c.romana.§.caueãt.
li.vj. Et sic breuiter patet de ꝑticipãtibus
excõicatis excõmunicatiõe maiore: non tñ
in crimine damnato:qualiter incurrũt ex/
cõmunicationẽ minorẽ. Nũc autẽ occurrit
casus singularis.s.de ꝑticipãtibus vsura/
rijs publicis: nã cum vsurarij publici lar/
ge tñ dicant̃ excõmunicati excõicatione
minori: eo q̧ nõ debent admitti ad cõmu/
nionẽ altaris vel eoꝝ oblatiões recipi de/
beant:nec si in h̃ peccato decesserint: chri/
stianã accipiãt sepulturã: vt extra de vsu/
ris.c.qꝛ in omnib⁹:tñ in quibusdã eis ꝑti/
cipantes excõmunicati sunt excõicatione
maiori: vt patet in clem. vna de vsur. que
incipit:ex graui.vbi subdit̃ : q̧ quicũq̧ co
mitatũ ipsaꝝ potestates: capitanei: recto/
res:cõsules: iudices: hec nomĩa sunt offi/
cialiũ ẜm varias locoꝝ cõsuetudines: ꝛ qꝛ
non omnia specificare põt: submittit hanc
clausulã generalẽ aut alij qui inter officia/
les: ꝛ addit cõsiliarij quo ad eos qui dant
cõsiliũ efficax. Sequit̃: Statuta hmõi face
re scribere vel dictare aut q̧ soluant̃ vsure
vel solute cũ repetunt̃ nõ restituant̃ plene
ac libere sciẽter iudicare p̃sumpserint:sen/
tentiã excõicationis incurrant:etiã eandẽ
sententiã incursuri nisi statuta hmõi hacte
nus edita de libris comunitatũ ip̃aꝝ si sup
hoc potestatẽ habuerint infra tres menses
deleuerint: aut si ip̃a statuta vel cõsuetudi
nes effectũ eoꝝ habẽtes quoquo mõ p̃sum
pserint obseruare:hec ibi. Pro quo nota
imponẽtes onera grauia repetẽtibus vsu/
ras: vt quãdo repetens vsuras in foro ec/
clesiastico ꝑ statutũ laicoꝝ cogit̃ vsurario
tanto tp̃e tantã mutuare pecuniã quanto
tempore ꝛ quãtam repetẽs ab vsurario re/

cepit: vel ꝙ nō seruāti statutū illud etiam
ius nō reddat: aut ꝙ certā collectā soluat
vel aliqͦd simile: talia sunt ꝓ quibꝰ p̄dicti
excōicationē incurrūt vł qualitercūq3 alˀs
impediūt repetitionē vsurarū: canonē in/
cidūt. Uerūtamē ponendo statutū ꝙ nul/
lus ꝓ vsura recipiat vltra duos denarios
in mense ꝓ libra nō erit locꝰ pene: ꝺm glo.
ꝛ Laud. dūmodo cesset fraus: qꝛ ꝓhiben/
do de maiori ꝑ hoc non ꝑmittit de minori:
ar. xxxj. q. j. c. hac ratiōe. Idē Pau. ꝛ Jo.
an. Itē sicut hic punit iudicātes vsuras sol
uendas: sic etiā scribētes iudicata si iudi/
catˀ ꝺm statuta de quibꝰ hic: secus si nō iu/
dicatˀ ꝺm statuta nec ponitˀ tenor statuti in
sentētia: sed tūc iudicans solū incurrit sen
tentiā. Cum enī hec constitutio sit penalis
extēdi non debet ad ꝑsonas nō exꝑssas: vt
in regu. iurˀ. In penis li. vj. Ad hoc etiā vt
hi qui talia statuta scribūt vł dictāt sint ex
cōmunicati requiritˀ ꝺm Paulū ꝙ tanq̄
officiales hoc faciant vt innuit textus. Ex
dictis igitˀ patet ꝙ officiales quicūq3 faci/
entes: dictātes vel scribētes talia statuta
vel iudicātes vsuras esse soluēdas vel nō
repetēdas: aut repetitas nō esse soluēdas:
statim ip̄o facto sunt excōicati: hi xͦo q̄ ha/
bent potestatē tā de iure q̄3 de facto statuta
iam facta delēdi ꝺm Paulū ꝛ Jo. an. si nō
deleuerint infra tres menses silˀr sunt excō
municati. Ex dictis etiā patet ꝙ non oīs
obseruantes dicta statuta sunt excōicati: ꝫ
tm̄ ꝑsone supius ī textu exp̄sse. Insuꝑ alia
ponitˀ excōicatio de quibusdā cōmunicā/
tibus li. vj. de vsurˀ. in. c. vsurarū voraginē
vbi districte p̄cipit: vt nec collegiū nec alia
vniuersitas vel singularis ꝑsona cuiuscū/
q3 sit dignitatis: cōditionis vel status: ali/
enigenas ꝛ alios nō oriūdos de t̄ris ip̄oꝝ
publice pecuniā fenebrē exercētes aut ex/
ercere volētes: ad hoc domos ī terris suis
cōducere vel cōductas habere aut alˀs ha/
bitare ꝑmittant: sed hmōi vsurarios mani
festos oēs infra tres menses de terris suis
expellant nunq̄3 decetero tales aliq̄s ad/
missuri: nemo illis ad fenus exercendū do
mos locet vel sub alio titulo quocūq3 con/
cedat: qui xͦo cōtrafecerit si ꝑsone fuerint
ecclˀiastice patriarche: archiepi: epi suspen
sionis: minores xͦo ꝑsone excōicationis: si
autē collegiū seu alia vniuersitas interdi/
cti sententiā se nouerit incursuros: quā si
per mensem animo sustinuerint indurato:
terre ipsorum q̄3diu in eis idem vsurarij cō
morantˀ: extūc ecclesiastico subiaceant in/
terdicto. Pro quo nota ꝺm Jo. an. in glo.
ꝙ manifesti vsurarij dicuntˀ illi de quibus
notoriū est de iure: vt quia confessi cōdem/
nati vel de facto: vel qꝛ habent opis euidē
tiā que nulla tergiuersatiōe celari potest:
vt qꝛ tenent mensam paratā. Et addit Jo.
an. ꝛ Lapus: ꝙ ex vnico actu pōt dici vsu/
rarius manifestus si actus ille ꝓbari pōt.
Addit insuꝑ Jo. an. in glo. si locans igno/
rat ip̄m vsurariū esse: tunc ignorātia ꝓba/
bilis ipsum excusat: postq̄3 tamē scit: ipsu3
expellere debet sub quocūq3 titulo illi con
cesserit etiā si nullo titulo illi cōcesserit: tn̄
si bona fide vendidit vel donauit tūc non
potest eum expellere. Ceterum quoniā vt
hec pena locum habeat: oportet ꝙ vsura/
rius non sit oriundus de terris illis: dicit
glo. ꝙ ille dicitˀ oriūdus in ciuitate qui na
scitur in ciuitate vel eius vico. ff. ad muni/
cipales. l. qui ex vico. vel etiā si pater eius
inde originē duxit. ff. e. l. assumptio. §. filiꝰ.
et. C. de municipalˀ. vel origina. l. j. et. l. fi/
lios. li. x. vnde si oriundus in vna ciuitate
ꝑmitteretˀ habitare ꝛ fenus exercere ī alia
ciuitate eiusdem domini: locus esset huic
pene: ꝺm Jo. an. in nouella. Et qd̄ in textu
dicitˀ de vniuersitate hoc clericus pisanus
intelligit de vniuersitate ecclesiastica non
seculari. Guilˀ. autem ꝛ Arch. intelligūt de
vtraq3: vt sic generaliter dictū generaliter
intelligatˀ extra de priuilˀ. c. quia circa. Jo.
an. in nouella dicit: ꝙ ille intellectus est ni
miū rigorosus ꝛ includeret totū orbē illud
interdictū: ideo prior intellectus sibi ma/
gis placet. Petrus dicit: credo ꝙ intelle/
ctus Guilˀ. ꝛ Archid. sit verior ꝛ assignat
plures ratiōes: textus tamē prime opinio/
ni cōsonare viderˀ qui subdit de laicis. Ce/
terum si laici fuerint ꝑ suos ordinarios ab
huiusmodi excessu omni cessante p̄uilegio
ꝑ censurā ecclesiasticā cōpescantˀ. Deniq3
similiter excōmunicati sunt sepeliētes vsu/
rarios manifestos: vt patet supra sermone
xvj. eiusdem p̄cepti. Porro in fine vidē/
dum est qualiter absolutus iterū relabitˀ
in eandem sententiā ꝑ ꝓpriam negligentiā.
Pro quo nota ꝙ q̄3tum ad hunc articulū
ponuntˀ principaliter duo canones. Quātū
ad primū sic habetˀ in li. vj. de sentē. excō.
c. eos qui a sententia canonis vel hominis
cum ad illum a quo de iure fuerant absol/
uendi nequiunt propter īminentes mortis
articulū: aut aliud impedimentū legitimū

ꝓ absolutiõis beneficio habere recursum ab alio absoluunt᷑: si cessante postea piculo vel impedimẽto huiusmodi se illi a quo his cessantib⁹ absolui debebant q̃cito cõmode poterũt cõtempserint p̃sentare: mãdatũ ipsius sup illis ꝓ quibus excõmunicati fuerãt humiliter recepturi ꝛ satisfacturi prout iusticia suadebit. Decernimus ne sic censure illudant᷑ ecclesiastice in eandez sententiã reincidere ipõ iure: hoc ibi. Ad cui⁹ euidentiã sciendũ: ꝙ a sentẽtia canonis ille absoluit cui canon reseruauit: ꝙ si nemini reseruauit absoluit ordinarius: sed a sententia homĩs ille absoluit qui ꝓtulit vel eius supior. Preterea mortis piculum non solũ est letalis infirmitas: sed etiã cũ timet hostẽ capitalẽ: aut obsessus est: aut ĩ manib⁹ p̃donis est: aut tyranni: aut etiam piculosum nauigium vel naufragium: aut trãsitus p loca piculosa ꝛ similia. Sic etiã multa sunt iusta impedimẽta que tamẽ nõ sunt mortis picula: ꝓpter iustũ igit᷑ impedimentũ ꝓueniens ex multis causis: vt. e. ti. ea noscit᷑. c. Quis: et. c. de his. possunt hmõi absolui ab alio: tenent᷑ tamẽ cõparere illi q̃ habet auctoritatẽ absoluendi eum extra casum necessitatis: ꝛ hoc qñ p̃mo cõmode poterit: id est ẜm Hosti. cessante impedimẽto ꝛ aliquo modico tempore indulto: quo q̃s sibi de necessarijs ꝓuidere valeat iuxta arbitrium boni ꝛ discreti viri ne ex friuolis excusatiõibus frigoris: caloris ꝛ similiũ cõstitutionẽ deludat: nec absolutus sit in negligẽtia vel fraude. Et hoc tenet Jo. an. ꝙ in quibuscũq̧ sentẽtijs iuris ꝛ homĩs locũ habet qđ hic dicit᷑: ꝙ reincidit ipso iure: nisi cõpareat post absolutionẽ si potest ꝛ pareat. Hinc iniungendũ est ei ꝙ cessante temporali impedimẽto se rep̃sentet illi q̃ poterat eũ absoluere: sed vbi est impedimentũ ꝑpetuũ nõ est hoc illi iniungendũ ẜm Arch. Qui etiã exponens verbũ ꝯtempserit dicit: ꝙ cõtemnere dicit᷑ hoc ipso: ꝙ iusta causa cessante se nõ studet p̃sentare. Quidã sunt casus in quib⁹ nullus absoluere potest nisi in mortis articulo: vt patet in falsarijs litteraꝝ dñi pape: ꝛ in sequẽtibus hostiliter cardinales: ꝛ iniuriose vel temerarie pcutientibus episcopũ vel bannientibus: ꝛ in religiosis ac clericis secularib⁹ inducẽtibus ad vouendũ eligere sepulturã: ꝛ sic de alijs quib⁹ addit᷑ ꝙ a talib⁹ absolui nõ possunt citra papã nisi in mortis articulo: sic etiã exprimit᷑ in sentẽtijs ꝓcessus annualis qui fit in curia ꝑ papam. Ottum etiã ad secũdũ habet᷑ in eo. c. eos. §. idem statuimus. de his de quib⁹ cũ a sede ap̃lica vel legatis ipius absolutiõis beneficiũ a quibusuis sentẽtijs ꝯsequunt᷑: iniungit᷑ vt ordinarioꝝ suoꝝ vel aliorum quorũlibet suscepturi penitentiã ab eisdez se cõspectui rep̃sentent: ꝛ passis iniuriam seu his quibus ꝓpter hoc existũt obligati satisfactionẽ exhibeãt cõpetentẽ: si hoc cũ p̃mũ cõmode poterũt adimplere nõ curauerint ex. s. in eadẽ sententiã relabant᷑: h̃ ibi. Or si querit᷑ cur isti sic remittunt᷑ ad suũ excõmunicatorẽ. Rñdet Jo. an. ĩ nouella. ꝙ in curia romana vel in in curijs legatoꝝ circũstantie in imponẽdis penitẽtijs sunt ponderande vel in satisfactionibus arbitrande. q̃ cum ibidẽ facile sciri nõ possunt: solent tales remitti sup his ad ordinarios vel alios qui sunt ĩ ptibus quos adire nõ curabant: nisi hic sic fuisset ꝓuisum. Et ꝑ h̃ ea que breuiter de diuersis excõicatiõibus annotata sunt gratia breuitatis sufficiãt.

Et tamẽ vnusquisq̧ diligẽtius se caueat ab excõicationũ sentẽtijs. Hic in fine videndum est: quanta ꝛ q̃multa damna sp̃ualia pariter ꝛ tẽporalia ꝑ excõicationẽ ꝯsequit᷑ christian⁹. Hinc dic᷑ Aug⁹. ꝛ habet᷑. xxiiij. q. iij. Corripiant᷑ ꝙ nulla est maior pena in ecclesia q̃ excõmunicatio. Primo quidem excõicatus non est susceptibilis alicui⁹ sacramenti q̃diu fuerit sic ligatus. iij. q. iiij. Engeltrudã. Ratio est: q: separat a corpore christi: vt ibidem dicit᷑ cuius virtute sacramenta ministrant᷑. Quapropter dicit Aug⁹. xj. q. iij. c. nihil sic debet formidare christianus q̃ separi a corpore christi: si eñ separat᷑ a corpore christi non est membrũ eius: si non est membrũ eius: non vegitat᷑ spiritu eius. Et si queris: cuius tunc membrũ efficitur: respondeo: ꝙ diaboli. Nam dicit Aug⁹. xj. q. iij. ca. Omnis christian⁹ dilectissimi qui a sacerdotibus excõmunicat᷑ sathane traditur: quomodo scz: quia extra ecclesiã est diabolus sicut in ecclesia christ⁹: ac ꝑ hoc quasi diabolo tradi dicit᷑: q̃ ab ecclastica cõmuniõe remouet᷑: vñ q̃s ap̃lus tunc sathane traditos p̃dicat excõmunicatos a se esse demõstrat: hoc ibi. Nã in ecclesia primitiua quãdo oportebat homines ad fidem inuitare ꝑ signa: sequebatur excõmunicationẽ alius effectus. s. manifesta exactio corpalis ipsius diaboli: vt patet. j. ad Coꝛ. v. h̃ nũc sp̃ualiter ꝛ inuisi

biliter sathane tradit. Secūdo priuat suffragijs ecclesie ꝑ qd̄ incurrit triplex incōmodū: q2 ꝫm magistrū sententiaꝝ: ⁊ Tho. in.iiij.di.xx. Ex suffragijs eccl'ie q̄s tria cōsequit: valent enī ad augmentū gratie eis scȝ qui gratiā habēt: ⁊ ad merendā eis qui nōdum habēt. Secūdo valent ad ꝓtectionē dei habendā que subtrahit excōicatis ⁊ sibijpsis relinquūtur: non tamē ꝙ oīno a diuina ꝓuidentia excludant. Tertio valent ad defendendū ab hostib⁹: sed ecōtra diabolo maior potestas seuiēdi dat in excōicatos tam corꝑaliter ꝙ spūaliter. Si tn̄ iniuste q̄s excōicat ⁊ excōicationē hūiliter seruat: tūc hūilitatis meritū recōpensat excōicationis damnū ꝫm Tho. ibidē: vn̄ ꝫm Rich. in.iiij. talis ꝑ hoc nō excludit a suffragijs eccl'ie: q2 nec eccl'ia hoc intendit. Et sil'e est si excōicat⁹ ex iusta causa penitet ac absolutionē diligētissime ꝓcurat ꝑatus facere qd̄ in se est. Tertio nō pōt excōicat⁹ cū alijs interesse diuinis: nec cū eis orare ī eccl'ia al's mortaliter peccat ꝓpter ꝓhibitionē ecclesie: nec etiā pōt extra tā ꝓpe stare ꝙ audiat diuina: vt ex̄ de pe. ⁊ re. qd̄ in te. nō tn̄ ei ꝓhibet simplex ingressus eccl'ie ex̄ temp⁹ diuinoꝝ: īmo pōt interesse p̄dicationi qn̄ nō dicunt ibidē diuina. Et si obligatus est ad horas tenet eas ꝑsoluere: nō tn̄ pōt hoc facere cū alio nō excōicato ꝫ dȝ solus legere ⁊ sine dn̄s vobiscū: nec mirū: cum etiā excludit a ꝑticipatōe fideliū etiā in loquēdo: salutādo: comedēdo ⁊c. eo mō quo dictū ē supra quātomagis in diuinis. Hinc si scienter excōicat⁹ ingerit se officijs alicui⁹ ordinis efficit irregularis: vt patebit: si tn̄ baptizaret vt vetula nō efficit irregularis: ⁊ qd̄ graui⁹ est nō solū excōmunicatio iusta excludit a regno celoꝝ ꝫ etiā iniuste lata: si cōtēnat: vt.xj.q.iij.c.nemo. Hinc Grego. dicit.e.ti.c. sentētia pastoris siue iusta siue iniusta fuerit timenda est.

Quarto nō pōt excōicatus suscipi ad religionē nisi p̄us absoluat: ⁊ hoc nec in ꝓbatiōe habit⁹ nec in ꝓfessione. Si tn̄ fuerit receptus vel ꝓfessus tenet: nec etiā pōt eligere nec eligi: vt ex̄ de cōsue.c.cū dilectus. ⁊ de elec.cū inter. R. Et si secus factū fuerit ipo iure talis electio nulla est: qd̄ Pe. de palu. dic̄ verū esse: etiā de electiōe in regē vel imꝑatorē: vt ex̄ de elec.c.ꝑ venerabilē. Sic nec pōt dare beneficiū: vt de excess. p̄la.c. tanta. Nec etiaȝ acquirere: extra de cler. ex. minist.c. postulasti. Et dum est in mora petendi absolutionē de bn̄ficijs habitis nihil ꝑcipiet: extra de appel.c. pastoralis. secus si nō est ī mora. Est etiā ab officio suspēsus: q2 nec ligare nec absoluere potest.xxix.q.ij.c.audiuimus. ꝙdiu tamē ab ecclesia tolerat valet qd̄ ab eo fit. Cōcordat Rich. in.iiij. distin.xviij. nisi forte esset notoriū. Omnis etiaȝ actus legitimus est sibi interdictus: ita ꝙ nec iudicare potest nec accusare nec testificari.iij.q.ij.§. euidēter. Et si vnus de iudicib⁹ sententiā ferentibus est excomunicat⁹: nō valet sententia si simul eam cū excōmunicato ꝓnunciant ꝫm Joh. de ligna. Etiā si fuerit excōmunicat⁹ iniuste dūmodo publice: vt de sentē. ⁊ re iudicata.c.ad ꝓbandum. quia facta ⁊ iudicata per excōmunicatū occulte valent etiam in spūalibus: vt si absolueret in foro conscientie ꝫm Pe. de palu. in.iiij. Idem Rich. ibidem. Nec etiā excōmunicat⁹ publice cōstitui potest ꝓcurator: vt extra de ꝓba.c. post cessionem. nec etiā constituere ꝓcuratorem: extra de ꝓcura.c.fi. Si tamē excōmunicatus est reus: potest in iudicio se defendere: ⁊ ad hoc ꝓcuratorem instituere: vt extra de iudi.c. intelleximus. Secus tamē si sit actor: vel si reus ⁊ cōueniat vel recōueniat vt dicto.c. post cessionē. Quinto excōmunicatio absoluit a iuramento fidelitatis.xvj.q.vj.c. nos sanctorum: et.c. iurātes. ꝫm Joh. de ligna. Et si quis alicui deberet in certo termino et interim creditor excōmunicaret: sed Bar. brix. ⁊ Joh. de ligna. non obligaret debitor ei soluere ꝙdiu ꝑseueraret in excōmunicatiōe. Sed ꝫm Jo. an. debitum deponat in edem sacram vt postea creditori absoluto detur. Quidā tamē consulūt vt illi soluat in termino cōstituto. Nec etiam talis matrimoniū cōtrahere potest: contractum tamē tenet: licȝ mortaliter peccet. Nec etiam valent littere per eum impetrate: nec etiam post absolutionē vti potest litteris impetratis excōmucatione pendente: ac post litem contestatā opponi potest contra eum exceptio excōmunicationis repulso excōmunicato ab agendo. Nec astringi quis potest pacto tacito vel expresso cōmunicare excōicato: nisi in casibus a iure ꝑmissis. Currit insuper contra eum p̄scriptio si est in mora petendi absolutionem nec dabit restitutio excōmunicato si p̄scriptuȝ sit ꝫm Joh. de ligna. Sexto nec ordinare potest vel ordinari quo ad executionem etiam si

ignorat: vnde ab ipso ordinati etiam ignoranter indigent dispēsatione quo ad executionem ordinis ꝑm Petrū de palu. ⁊ hoc siue episcopus ordinans fuerit excōmunicatus occulte siue publice cum tamē vtrobiqꝫ cōferat: sed in altero casu faciliter dispensat̃ ꝓpter ꝓbabilem ignorantiā: occulte tamē excōicatus absoluit in sacramento penitētie ⁊ tenet absolutio q̄uis grauiter peccet. Ratio est ꝑm eundē Pe. quia causa vniuoca cōicat formā suā ꝑm modū quem habet. Et q2 in cōferēdis ordinib9 se habet epūs vt causa quodāmodo vniuoca: cōferre nō pōt executionē quā nō habet. Sed in collatione penitentie sacerdos se habet vt instrumentū equiuocū in conferendo gratiā: etiam si nō habet: ⁊ ideo valet absolutio. Septimo excōmunicatus decedens nō debet in loco sacro sepeliri: nec debet ꝓ eo fieri oblatio nec oratio: nisi ante mortē apparuissent in eo signa cōtritionis: quia tunc post mortē potest absolui. xxiiij. q. ij. c. sane. Secreta tamē oratione potest orari ꝓ excōmunicatis ꝑm Pe. de perusio: nec etiā cadauer eius facit locum religiosum: sicut cadauer fidelis nō excōmunicati: ꝑm Joh. de ligna. ⁊ si potest discerni debet de loco sacro ꝓijci: ⁊ sic de alijs.

De duplici interdicto. s. generali: ⁊ quātū vnūquodqꝫ se extendit ⁊ de duplici cessatione a diuinis: Sermo XXIIII

Non occides Exo. xx. Expediti iam vtcūqꝫ de sentētijs excōmunicatiōis: nūc breuit̃ expediendū est de alia censura ecclesiastica: que dicit̃ interdictū. Est enī interdictū sepatio quedā a certis sacramētis ⁊ ab omnibus diuinis officijs ad ecclesiastica sepultura: vt patet extra de sponsal. c. nō est vobis: ⁊ de peni. ⁊ remis. c. q̄d in te. sed de

A hoc postea plenius videbit̃. Notandum igit̃ q͛ interdictū est duplex. s. generale et speciale. Generale quidē dicit̃ quod fert̃ contra regnū ꝓuinciā ciuitatē castrū villā vniuersitatē vel collegiū: ⁊ huiusmodi interdictū generale fert̃ qn̄qꝫ a iure qn̄qꝫ ad homiē: ⁊ qn̄qꝫ ab vtroqꝫ. A iure nāqꝫ fert̃ primo cum collegiū vel vniuersitas ciuitatis vel loci cogit ecclesias vl' ecclesiasticas psonas soluere guidagia vel pedagia vel ab ipsis ecclesijs vel ecclesiasticis psonis exigit vel extorquet ꝓ ꝓprijs rebus quas non causa negociatiōis deferūt: vnde hoc ipso sunt interdicti: ꝑm Jo. calō. vt de censibus. c. quāq̄. li. vj. tamē cōmuniter non tenet̃ ista opinio eo q͛ iste casus more vtētium nō est approbatus: sed ꝓ contrariā cōsuetudinē derogatus dist. iiij. §. leges. Nō autē sic est de sententia excōmunicationis que subito trahit secū suum effectum. Secūdo fert̃ a iure in vniuersitatē cū aliqua vniuersitas concedit repsalias contra psonas ecclesiasticas vel cōtra alios cōcessas extēdit ad illas nisi reuocauerit eas infra mēsem a tempore cōcessionis vel extensionis: vt de iniur. ⁊ dam. da. c. si pignorationes. li. vj. Tertio fert̃ in vniuersitatē: cum vniuersitas locauit domo vel conductas habere permiserit vsurarijs alienigenis in terra sua ad exercendū fenus: vt de vsur. c. j. li. vj. Quarto fertur in locum vel ciuitatem cum officiales ciuitatis ī qua debet romani pontificis electio celebrari: vel repsentantes ipsam ciuitatem non seruauerint ea ad que tenent̃ p. c. vbi piculum. de de elec. li. vj. vel fraudem in eis vel circa ea cōmiserint: tunc illa ciuitas est interdicta ipō iure: vt eo. c. §. ciuitas. Quīto queuis ciuitas est interdicta ꝓter vrbem que consentit dando consiliū vel fauorem hostiliter psequētibus: capientibus vel ꝑcutientibus cardinalē sancte romane ecclesie: vl' que infra mensem dilinquens huiusmodi ꝓut enormitas faciētis exigerit ⁊ ei facultas affuerit nō puniuerit: vt li. vj. de penis c. felicis. Sexto ciuitas interdicit̃ que ꝓpriū episcopū iniuriose vel temere ꝑcusserit vel ceperit vel bannierit aut hoc fieri mādauerit aut consiliū ad hoc dederit seu fauorem: aut hoc facientē scienter defensauerit: vt in cle. de penis. si quis suadente. Porro casum qui ponit̃ cōtra clerum soluentem diuersas exactiōes laicis. in. vj. de imu. eccle. gratia breuitatis omitto: quia reuocatus est ꝑ clemē. vt patet eo. ti. c. qm̄. in clemē. Et nota generaliter q͛ interdicta ciuitate nō sunt homiēs ciuitatis: interdicti sed interdicto ꝑso omnes de populo sunt interdicti: vt li. vj. de sentē. ex. c. si sentētia. Item Hein. boyc in. c. ex pte abbatisse de priuil'. cum ecclesia tm̄ interdicit̃: tunc nec clerus nec populus ꝑ hoc censet̃ interdictus: vnde possunt clerici alibi celebrare ⁊ populus audire diuina. Cum ꝟo clerus

tm̄ interdicit tūc nec ecclesia nec populus
censet interdictus: ⁊ sic pōt alius clerus
ibidē veniens diuina celebrare. Cū denīq
populus interdicit tūc clerus non intelli/
git interdictus: vt de rescriptis.c. sedes.
Nam in hoc casu vel silr̄ appellatiōe popu
li nō ꝯtinet clerus nec ecōuerso: nisi aliud
exprimat ꝺm Hosti. cuiꝰ opinio approbat
de sen.excō. si sententia.li.vj.⁊ ibi.⁊ ꝑ Jo.
an. In fauorabilibꝰ tn̄ maxime attenta ꝓ/
pria significatiōe verbi appellatiōe populi
videt clerus cōprehendi: ar. de foro cōpe.
c. dilecti. cū ibi notatis. Et Jo.cal. intelli/
git appellatiōe cleri nō solū cōtineri ꝓmo/
tos ad ordines: sed etiā religiosos cōuer/
sos ⁊ conuersas: qui ita sunt ad ecclesiam
translati ꝙ de populo dici non possunt: vt
xij.q.j.c. duo sunt.⁊ de ꝑuil.c. vt ꝑuilegia.
c.penul. de sen.excō. nō dubiū. Nota tamē
ꝙ interdicto loco sub appellatiōe ciuitatis
castri ville vel hmōi: ꝙuis tūc nō sunt int/
dicti ciues illiꝰ loci: hoc tn̄ sane intelligit
cū interdicit locus ꝓpter delictū domini
vel alicuiꝰ singularis ꝑsone: ⁊ ipi nō dede
rūt causam interdicto: secus autē si ꝓpter
delictū ciuiū vel populi vel vniuersitatis
ipius loci interdictū ponit: vt in.c. si sen/
tentia. rn̄so.ij. de sen.excō.li.vj. Ad maio/
rē autē euidentiā sciendū: ꝙ dū interdicit
aliqs locus sub appellatiōe regni: ꝓuincie
ciuitat: castri: ville: terre vel loci: tūc etiā
ipoꝝ locoꝝ suburbia ⁊ cōtinentia edificia
intelligunt interdicta: de sen.excō. si ciui/
tas.li.vj. ꝙ si suburbia ⁊ habitātes in eis
nō sunt de iurisdictiōe loci interdicti siue
vniuersitatis: tamē ꝺm Joh.cal. nec in eis
pōt celebrari ꝓpter rationē dicti.c. si ciui/
tas.§. ne vilipendat interdicti sententia: ⁊
sic interdictū ꝓmulgatū in locū includit
suburbia ⁊ cōtinētia edificia etiā in nullo
subiecta dicto loco vel vniuersitati ipius:
secꝰ tn̄ esse videt si ꝓferens interdictū non
habebat iurisdictionē spūalē in suburbijs
vel cōtinētibus edificijs: licz illā haberet ī
locū quē interdixit: vt li.vj. de ꝯsti.c.ij. ve/
rūtamē pōderata rōne.c. si ciuitas. dici pōt
ꝙ etiā hoc casu suburbia ⁊ cōtinētia edifi/
cia adherentia loco interdicto intelligant
interdicta non ab homīe ꝫ a iure: simile est
extra de sen.excō.c. nuꝑ. Et si querit vsq
ad quē locū durāt suburbia cōtinētia edi/
ficia ⁊ adherētia. Ad hoc dicendū: ꝙ si cō/
suetudine statuto vel vsu vulgari hoc ap/
paret: tūc standū est tali interꝑtationi: vt
dist.j.c. ꝯsuetudo.⁊ de spōsal.c. ex lr̄is. sin
aūt. tūc arbitrio viri: id est iudicis hoc de/
termineт: vt de offi. dele.c. de causis.ij. re/
spōso: vn̄ in dicto.c. si ciuitas. suꝑ illud: cō
tinentia edificia: dicit glo. hoc esse iudicis
arbitrio relinquēdū. Et silr̄ dicendū est de
locis adherētibus: nā ꝺm Jo.cal. licz ꝓpe
ciuitatē vel locū interdictū nō sit aliquod
edificiū: nihilominꝰ tn̄ loca adherentia lo/
co interdicto debēt intelligi interdicta: sic
ꝙ in eis celebrari nō valeat sine violatiōe
interdicti: alioqn vilipenderet interdicti
sentētia ꝫ.c. si ciuitas. verūtn̄ adherentia
vel cōtigua suburbijs vel cōtinētijs edifi/
cijs nō intelligunt interdicta: alioqn seq/
ret ꝙ adherētia adherētibus vniuersalit
essent interdicta: ⁊ sic interdicto loco vno
totus mūdus esset interdictus: quod esset
absurdū dicere: ⁊ hoc tenet Jo.an. de po/
stul.c.j. qui dat sile de eo qd̄ dicit: ꝙ excōi
catio non transit in tertiā ꝑsonā: xj.q.iij.c.
qm̄. Preterea si indistincte interdicitur
terra alicuiꝰ dn̄i: tūc non solū intelligit de
ea q̄ sua est absolute ⁊ simplicit: vel etiā q̄
ad dominiū iurisdictionale: de postu.c.j. d
offi. dele.c. sane.ij. d̄ iureiur.c. ex rescripto.
de spō.c. nō est vobis. sed etiā de ea quam
tenet in feudū vel emphiteosim: qꝛ in his
casibus spectat ad eū vtile dominiū: ⁊ silr̄
de ea quā tenet rōne dotis vxoris: qꝛ cōstā
te matrimonio maritꝰ est dn̄s dotis. Et si
terras habet in diuersis ꝓuincijs ꝓ ꝑte et
ꝓ diuiso: tūc oēs ille ꝑtes subiacent inter/
dicto: secus si ꝓ indiuiso: ne innocens pu/
niat: ar.li.vj. de ꝓben.c. vlti. in fi. si tamē
talis dn̄s interim nouā terrā acquirit illā
interdictū nō includit: ⁊ si terrā iā interdi
ctā vendit vel ꝑdit ꝓpter hoc interdictū
nō tollit: cū onus rei cū ipa re transeat: de
deci.c. pastoralis.c. cū nō sit. de pignor.c.
ex lr̄is. terra aūt impignorata non subijcit
tali interdicto nisi ꝓferens dixerit: interdi
co terrā quā talis tenet. Hoc etiā scien/
dū: ꝙ qn̄ villa: castrū vel locus interdicit
vocat interdictū generale: licz ibidē esset
tm̄ vna ecclīa vel etiā nulla: qm̄ al's etiam
extra ecclesiā illā celebrari posset solēniter
ꝙuis illud sine causa fieri non debet: vt de
cōse. di.j.c. cōcedimꝰ. Sed qꝛ censet inter/
dictū generale: includit oīa loca singula/
ria ⁊ plana in qbꝰ al's celebrari posset: ⁊ h
qtū ad loca generalit interdicta. Porro
qtū ad ꝑsonas generalit intdictas sciēdū
ꝙ qn̄ aliqd̄ cōe vel ꝯplus vel vniuersitas

interdicit: tūc ꝺm Jo.an. singlares psone illi⁹ cōis ppli vel vniuersitatis intelligunt generalit interdicte: ita ꝙ ī nullo loco pñt audire diuina vel pcipere sacra: pterꝗ̄ i casib⁹ pmissis: vt postea videbit. Ratio est: qꝛ actualis auditio diuinoꝝ ꝛ pceptio sacramētoꝝ p interdictū ē ꝓhibita: act⁹ aūt ꝓprie sunt suppositoꝝ nō vniuersitatis: sed vt singlis ꝑdicta intelligunt ꝓhibita: vt i c.si snīa.§.vl.de sen.ex.li.vj. vñ snīa interdicti lata in aliquā vniuersitatē vel pplm ꝺm Jo.an. ligat etiā absentes et culpe alioꝝ ꝯdicētes ꝓpter quā interdicti snīa ꝓfert: qḋ apte ꝓbat dictū.c.si snīa.nā ibi pꝫ ꝓpt delictū dñi pplm seu vniuersitatē interdici. Nā ista pena interdicti puniūt etiā qui nō peccauerūt: vt de spō.c.nō ē vobis. Fatet tñ Jo.an. illos insontes quo ad deū: vt de sen.ex.a nobis.ij.de re iudi.c.j.li.vj. dum mō saltē hūiliter paruerint snīe interdicti. Et si talis absens fuerit de alia ciuitate vl ꝑplo: sed gratiose fuit recept⁹ in ciuē vel popularē interdicti ppli: ꝗuis forte nunꝗ̄ ibi fuit vel habitauit: adhuc credūt ꝗdā ꝙ talis intelligat interdict⁹ dicto pplo interdicto ꝓpter dictā rōnē. Et vt dic regula iur. lib.vj. ꝗ sentit onus sentire dꝫ ꝛ cōmoda ꝛ ecōuerso: hic etiā existēs de pplo nō interdicto si post interdictū efficit de pplo interdicto: credūt docto. ꝙ tūc ligat sic alij: cū eni fact⁹ sit mēbrū illi⁹ copis nō dꝫ āmodo alio iure censeri ꝙ corp⁹. Nec obstat ꝙ sententia ꝑcesserat qñ lata fuit ꝯ̄ vniuersitatē vel pplm qui nō mutant nouis psonis supuenictib⁹. Sic ecōtra ī ciuitate quidā habitātes ꝺ nō existētes ciues vel de populo illi⁹ ciuitatis non includunt in interdicto illi⁹ vniuersitatis vel ppli: vt in dicto.c. si sentētia.§.vl.ibi.singulares ex eo psonas: nā isti nō sunt ex eo pplo licꝫ ibidē habitēt Si tñ etiā locus est interdict⁹: tūc in eo nō possunt audire diuina sicut nec extranei: ꝺ extra locū illū sūt oīno liberi. Ceterū si ꝗs de vniuersitate īterdicta se trāffert ad aliū locū nō interdictū. ꝛ nō fuit culpabilis vel in cā interdicti: ꝛ ex toto desinit esse de populo: tūc credūt docto. circa eū interdictū cessare: cū eni in eo cessat cā efficiēs ꝛ cōseruans: debet etiā effect⁹ cessare. Nec libertas a lege sibi data de trāslatiōe domicilij tollit p hmōi interdictū: nec talis dici pōt ꝯuentus vel destinat⁹: ex quo ponit nō culpabilis: sed solū dicebat interdictus: quia fuit de vniuersitate interdicta. Et simile ē de illo qui bannit simpliciter seu cōfirmat vel relegat ꝛ nō ad temp⁹: qꝛ tūc nō censet amplius de illa vniuersitate: secus tamē si tm̄ ad temp⁹. Silr secus est de specialit interdicto: ꝛ etiā de eo ꝗ fuit in culpa ꝓpter quā interdicti sentētia lata est: qꝛ tunc etiā intelligit specialit interdict⁹: ꝛ ideo tales, quocūꝙ se transferāt interdicti remanēt: vt de sen.ex.c.alma.§.illis etiā.li.vj. Preterea: interdicta vniuersitate alicuius loci, nō intelligunt interdicti p hoc habitātes suburbijs vel cōtinētibus edificijs qñ non sunt de corpe illi⁹ vniuersitatis ꝺ sui iuris vel alteri subiecti. Ratio est: qꝛ ꝛ si interdictū ciuitatis extendat ad suburbia: vt dictū est: tamē interdictū vni⁹ vniuersitatis, nō extendit ad aliā vniuersitatē: vt ꝓbat c.si sentētia. sicut interdictū vni⁹ psone nō complectit aliā. In dubio tñ si nō apparet habitātes in suburbijs esse sui iuris vl de alia vniuersitate: ꝑsumendū esset eos esse de vniuersitate ciuitatis cui adherent: ꝙ si habitātes in suburbijs essent de capella ciuitatis tpe nō interdicto audiētes ibi diuina ꝛ eccliastica recipiētes sacramēta: tunc credit Lapus abbas ꝙ illa q̄litas nō imutat solutionē ꝑdictā: qꝛ licꝫ sint de parrochia: nō tñ de vniuersitate ciuitatis nec de culpa: nisi aliter esset de ꝯsuetudine vel iure. Sic etiā dicendū est de nobilib⁹ ꝛ marchionib⁹: comitibus ꝛ hmōi habitātib⁹ in diocesi vel ciuitate: cui⁹ popul⁹ vel vniuersitas est interdictus vel interdicta: nam si subeunt onera: ꝛ habent honores sicut alij de dicta vniuersitate tūc ligant eadē sententia: alr̄s nō. Et idem puto si p priuilegiū essent exempti a munerib⁹ vel onerib⁹: qꝛ per hoc sequit ꝙ sunt de ipa vniuersitate. Si vō sunt sui iuris ex cōsuetudine vel ex imperiali ꝑuilegio sic ꝙ dicte vniuersitati tanꝙ de ipius corpore in nullo pticipant: tūc censendi sunt vt penitus extranei: nec eos ligat interdictū latum in dictā vniuersitatem. Et nota generaliter ꝙ cessationes generales habēt vim interdicti ꝛ cōparāt interdicto: vt patet in cle. ex frequētibus. de sen.excō. De quib⁹ cessatiōibus etiā dicit de appel.c.dilectis.de offi.ordi.c. irrefragabili.ꝛ.e.ti.c.ꝗuis.ꝛ.c.si canonici.li.vj. Sꝫ alie sūt cessatiōes spēales ꝗ solū obseruant ī ecclijs in quib⁹ sunt indicte ꝛ nō ī alijs: sic etiā dictū ē ō interdicto spēali: vñ Jo.an.ꝯcordās ꝯ̄rias opiōnes de pena nō obseruātiū indictas cessatiōes: dicꝫ ꝙ glo.

Inno. ⁊ Hostië. in. d. c. irrefragabili. et. c.
dilectis. dicẽtes: ꝙ si ꝗs in ecclia cessatiõi
supposita celebraret: nõ efficeret irreglaris
cũ hec cessatio nõ sit vera sentẽtia interdi/
cti: sed est quedã organoꝝ suspẽsio: intelli/
gunt loqui de cessatiõe speciali. s. posita in
certa ecclia vl certis eccliis: sed glo. Inno.
ꝯtrariũ tenẽs in. c. non est vobis: de spon.
intelligi debet de cessatiõe generali in loco
qꝛ talis cessatio vim habet interdicti. Et hꝯ
etiã placet Joh. cal. Hoc etiã probat dicta
cle. ex frequẽtibꝰ ꝙ generales cessationes
indictas ab eo ꝗ põt equipat generalibus
interdictis: speciales aũt q. s. sunt certarũ
ecclesiaꝝ: vñ licz religiosi ⁊ exempti nõ ser
uãtes cessationẽ generalẽ indictã ⁊ serua/
tã p matricẽ ecclesiã excõicationẽ incurre/
rent p dictũ. c. ex frequẽtibus. Hoc tñ fal/
lit vbi specialiꝫ in ecclia cathedrali vel ma
trice esset indicta cessatio: quia tũc religio/
sus violans nõ incurreret excõicationẽ cũ
nõ inuenit expssũ. ¶ Preterea aliud ẽ in/
terdictũ speciale vel singulare qꝺ etiã fert
tam a iure ꝙ ab homĩe. Interdictũ autem
speciale dicit cũ interdicit aliqua ecclesia
ac etiã cũ interdicunt oẽs ecclie ciuitatis
vniꝰ vel etiaz vnius ꝓuincie: sicut aliqñ fit
p ꝓcuratores graꝝ si eis nõ paret vel pro
collectis decimaꝝ ⁊ legatoꝝ. Ad hoc de p̃/
uile. c. cũ ⁊ plantare. §. ꝙ si templarij. Nam
interdictũ hmõi qꝺ ponit etiã in omĩbus
ecclesijs totius ꝓuincie: ꝓprie nõ dicit ge/
nerale sed speciale: eo ꝙ se nõ extendit nisi
ad ecclesias ⁊ sacra loca contigua ecclesijs
illiꝰ ꝓuincie: nõ aũt ad aliã terrã non cõse/
cratã illiꝰ ꝓuincie: ita ꝙ extra illas ecclias
licite solẽniter celebrari põt. Quis hoc sine
causa fieri nõ debet: vt de cõse. di. j. c. cõce/
dimus. In interdicto ṽo generali nõ solũ
ecclie sunt interdicte: sed etiã oĩa alia loca
singularia sunt interdicto supposita: ita ꝙ
in nulla pte loci illius in quo positũ est in/
terdictũ diuina solẽniter celebrari possũt.
Interdictũ igit speciale qñqꝫ ꝓmulgat a
iure ⁊ qñqꝫ a iudice. A iure nãqꝫ repit po/
sitũ ꝯ ecclesiã. ¶ Primo ꝓpter iniuriosuz ho/
micidiũ in ea ppetratũ: vel iniuriosum san
guinẽ in ea effusum: vt patet de ꝯse. di. j. c.
si motũ. Secũdo cũ ꝓpter effusionẽ huma/
ni semĩs studiose ꝓcuratũ est polluta: vt d
cõse. dist. j. c. ecclesijs. In his enĩ duobus
casibꝰ ecclia sic ẽ intdicta ꝙ añ recõciliati/
onẽ in ea diuina officia celebrari nõ debẽt:
vt in dictis. c. si tñ sic fuerit manifestũ ꝙ le
gitime ꝓbari posset: cũ ecclia nõ iudicat d
occultis. Quõ aũt recõciliari dꝫ ponit ex
de cõse. ec. vel alta. c. ꝓposuisti. et. c. vltio:
Tertio qñ propter discordiã p̃onoꝝ epũs
ostia claudit ecclesie ⁊ tollit inde reliq̃as ⁊
p̃cipit vt nullꝰ in ea sacrũ misteriũ celebret
donec ad cõcordiã redeãt: vt de iurepa. c.
j. ⁊. ij. nõ tñ ꝓferẽs sniaz interdicti. Quar
to si ecclia fuerit simoniace ꝯsecrata nõ dꝫ
in ea celebrari: vt. j. q. iiij. c. ecclia. Quinto
si fuerit ecclia p̃ncipaliꝫ ꝯsecrata ꝓ questu
nõ ꝓ diuino cultu: vt de ꝯse. di. j. c. si ꝗs ba
silicã. Sexto si ecclia est ꝯsecrata sine licen
tia epĩ dioc̃. vt de ꝯse. di. j. c. p̃cepta. Septi
mo si sine reliquijs vel ĩ loco deserto ⁊ nun
ꝙ habitato fuit dedicata: de ꝯse. di. j. c. pla
cuit. Verũtñ ꝙuis ĩ his casibꝰ ĩ tali ecclia
de iure celebrari nõ debeat: ꝯtriũ tñ faciẽtes
nõ sunt irregulares: qꝛ nõ est expssum ĩ iu/
re: vt pꝫ de sen. ex. is qui. li. vj. Sꝫ si epũs
ꝓpter aliquã causã de p̃dictis sp̃aliꝫ eccle/
siã interdixerit: tũc celebrãs in ea bñ esset
irregularis ſm Jo. cal. Qui etiã addit: ꝙ
qñ ꝓfert interdictũ in ecclesia: tũc cimite/
riũ ecclesie cõtiguũ ⁊ capella eius cõtigua
similiꝫ intelligunt interdicta. Secus autẽ
si p̃dicta nõ sũt cõtigua ecclesie interdicte:
vt de sentẽ. excõ. c. si ciuitas. li. vj. ij. rñso.
Simili mõ si fuerit ecclia polluta: intelli/
git etiã pollutum cimiteriũ eidem conti/
guũ: nõ tamẽ ecõuerso: ne nimis dignum
maius dignũ aut accessoriũ principale ad
se trahere videat: vt de cõsecra. eccle. vel
alta. c. vno. lib. vj. Item si remotum fuerit
cimiteriũ vel capella: vel saltẽ per parietez
intermediũ separatũ vel separata: tunc nõ
subiacent interdicto. Hic queri potest:
vtrum in ecclesia specialiter interdicta ce/
lebrari possunt diuina: seruata forma. c. al/
ma. §. adijcimus. de senten. excõ. li. vj. Ad
hoc dicendũ ꝙ nõ. Ratio est: quia. c. alma
loquit cuz locus fuerit interdictus: ⁊ hoc
appellat interdictum generale: de peni. ⁊
remis. c. qꝺ in te: siue cõmune qꝺ idem so/
nat: de priuil. c. qꝺ nõnulli. Benefacit ad
hoc. c. p̃senti. de sentẽ. excõ. li. vj. Unde cũ
ꝓhibitio diuinorũ que videbat induci p
interdictũ speciale fuerit sublata seruata
forma. c. alma. tunc remanet simpliciter ꝓ/
hibitio que fit in interdicto generali. Siliꝫ
in ecclia specialiꝫ interdicta ꝗs põt bapti/
zari vl etiã ĩ frõte chrysmari: lꝫ Jo. mona/
chi in. d. c. p̃nti. secus innuere videat. Nã
a ꝗuis interdicto p̃dicta sunt exẽpta: vt de

spon.c.nō est vobis:de sen.ex.c.rñso:⁊ eo.ti.qm̄:li.vj.Et hoc fieri pōt cū debita solē/nitate cathezisatiōis: q̄ꝛ pmisso baptismo intelligunt̄ oīa pmissa p que pueniť ad il/lud ⁊ sine q̄bus si fieri pōt baptism⁹ expe/diri nō debet:vt de ꝯse.di.iiij.c.Siue pun li siue iuuenes:cū.c.sequētib⁹.Ex dictꝭ eti am ꝯcludiť q̄ ꝯfectio chꝛysmatis admitti tur tpe interdicti qđ ꝯficiť in die cene dñi: quo chꝛysmate vtēdū est tā in baptismo q̄ in cōfirmatiōe:vt de sen.ex.c.rñso:in fi. et eo.ti.c.qm̄:li.vj.Officia tñ p baptismo in sabbato sancto vl' p ꝯfectiōe chꝛysmatis ī die cene dñi fieri nō possūt a clericis inter/dictis sine pena irregularitatis:nec etiam a nō interdictis in loco inťdicto :nisi fiia/ta moderatiōe.c.alma.§.adijcimus: q̄ꝛ sūt diuina officia alicui oꝛdini deputata. De/niq̄ꝫ interdictū singulare vel pticulare est cū īterdicunť alicui psone singulari diui/na officia ⁊ eccl'iastica sacramēta ⁊ hoc vni uersaliter:vl' etiā pticulariť.s.quo ad aliq̄ ipoꝝ sacramentoꝝ vl' officioꝝ:vt de offic.dele.c.ex litteris :de ꝑuile.c.j.⁊.c.ep̄oꝛuꝫ.li.vj.Añ licet fm Jo.calđ.quot sunt actus homīs tot modis illoꝝ respectui possit in/terdici:vt.xj.q.iij.§.euidenť:tñ hic tm̄ p/sequēdū est de interdicto singularis psone q̄tū ad diuina officia ⁊ sacramēta:qđ etiā dici potest suspensio:de quo postea videbi tur.Et nota q̄ interdictus ab aliquo actu respiciente diuina: intelligitur interdict⁹ etiā ab omni alio actu qui illo actu inclu/ditur:vel qui sine illo actu exerceri nō po/test:vt de appellati.c.sollicitudinē: vt inť/dictus ab officio sacerdotali:exercere non debꝫ officia que pꝛopꝛie cōpetūt sacerdoti. Secus tamē si solū altaris ministeriū sit ei interdictum: vt de corpe vitia.c.significa uit.Nec interdictus ab officio sacerdota/li potest exercere pontificale quod sine sa/cerdotali exerceri non potest:de exces. p̄la to.c.ex litteris:in fi.⁊ sic de similib⁹.Inť/dictus tamē a maioꝛi nō est interdictus vl' phibitus a minoꝛi qđ in illo maioꝛi inclu/ditur:eo q̄ sine maioꝛi pfici potest. Sic eti am phibitus a minoꝛi non est phibitus a maioꝛi dūmodo sine minoꝛi phibito per/fici potest:pꝛobanť hec.xcv.di.c.illud.lxxiiij.di.c.gesta:de sen.ex.c.illoꝛū:eo.ti.c.is cui:li.vj.Sicut etiā pꝛohibitus a supe/rioꝛi oꝛdine non est pꝛohibitus ab inferio/ri:sic interdictus a pontificalibus non est pꝛohibitus a sacerdotalibus: ⁊ pꝛohibit⁹ a sacerdotalibus non est phibit⁹ a decana libus:⁊ sic de alijs. Preterea notanduꝫ q̄ in isto singulari interdicto includuntur omnes interdicti nominatim: ⁊ de interdi cto lato specialiter in personā:⁊ talib⁹ ve/lut excōmunicatis ⁊ non al's sunt interdi/cta ecclesiastica sacramenta:vt in dicto.c.alma.§.adijcimus.Idem Joh.an.de sen/ten.ex.in.c.pꝛesenti in glo.penul.lib.vj.

Et si queritur vtrum interdicto commu ni vel vniuersitate vel populo omnes de il lo cōmuni intelligant̄ nominatim interdi/cti.Ad hoc dicendū scđm Inno.q̄ non ni/si tm̄ illi de quoꝛū culpa dolo vel fraude in terdicti sententia lata est:⁊ qui in hoc pꝛe/buerunt consiliū ⁊ fauoꝛem: quod alij pu/tant verum post denunciationeꝫ sententie publice factā q̄ꝫtum ad omnes quos certū est esse de populo interdicto:ut interueni/entib⁹ talibus circūstantijs manifestis in/telligantur nominatim interdicti:⁊ sic hu iusmodi indubitabiles circumstantie vicē habeāt pꝛopꝛij nominis.Gaspar de cal.di/cit q̄ nominatim interdicti dicuntur:quos certū est esse interdictos:etiā cū ciuitas vl' castrum interdicitur:de verbo.signi.c.cuꝫ in partibus.Uerūtamen vt scrupulosis cō sulatur conscientijs:cum in sententia dici/tur excōmunico vel īterdico.Petrū ⁊ Jo/hannē cū suis fautoꝛibus ⁊ participibus: tunc Petrus ⁊ Johannes pꝛopꝛie sūt no/minatim īterdicti vel excōmūicati: ⁊ ideo vitandi:fautoꝛes auteꝫ et participes quis vitare non tenetur:donec per iudicē decla rentur et denunciení :nisi foꝛte ipsoꝛū par ticipatio esset adeo notoꝛia q̄ nō esset loc⁹ excusationi:nec posset aliqua tergiuersati one celari:vt de cohabita.cleri.c.tua nos: ⁊ de cleri.excōmūi.minis.c.pꝛoposuit: ⁊ h̄ facta pꝛius fide de fauoꝛe:vt ibi: nec enim aliter eos denunciabit iudex:etiaꝫ si sciat vt homo eos esse participes vel fautoꝛes: vj.q.ij.c.ij.⁊.iij.nec vitabuntur nisi denū/cientur.Ad hoc etiā maxime facit extraua gans.Martiui pape quinti: quā dedit in concilio Constātiensi:de qua patet supꝛa.

Amplius notandum est q̄ ingressus ec/clesie interdicitur a iure. Primo in casib⁹ qui ponuntur de senten.excōmūicatio.c.sacro:⁊ eo.titu.c.j.lib.vj.⁊.eo.titu.de cen sibus.c.exigit.⁊.xvj.q̄ꝛ.vij.c.si quis dein/ceps.Secundo cum celebꝛat quis scienter aut al's participat in diuinis pꝛesentib⁹ ex/communicatis vel īterdictis:vel illos ad/

mittit ad eccleſiaſticam ſepulturam: vt de priuilegijs.c.epiſcoporū libro.vj. Archidiaconus tamen ſuper iſto capitulo dicit: ꝙ intelligitur de excōmunicatis ab homine vel interdictis: quod probat per textū qui dicit: donec ſatiſfecerint ad arbitrium eius cuius ſententiā contēpſerunt: ſed tales admittentes ſcienter ad eccleſiaſticam ſepulturā ſunt excōmunicati: vt patet.ſ.

Ceterū ſi preſbytero celebrante miſſā in eccleſia diaconus cui eſt interdictus īgreſſus eccleſie vel ſubdiaconus dicit euangelium vel epiſtolā illius miſſe etiā extra eccleſiam ⁊ preſbyter ſcit eos īterdictos: tūc illi tres efficiuntur irregulares: preſbyter quia participat crimini ⁊ criminoſo. alij vero quia vnū eſt officium quod tamen in eccleſia celebratur principaliter: ⁊ ſic cooperant actui eis prohibito in loco in quo exercetur. Scōm tamen Johan.anð. cui ꝓhibitus eſt ingreſſus eccleſie: licet per hoc prohibitus eſt a celebratione ⁊ auditione diuinorum in ea: poteſt tamen eam ptranſire ⁊ etiā in ea ſtare ⁊ orare tēpore quo nō celebrantur in ea diuina: vt.j.q.ij.qui ſtudet: in fine. Idem Johan.calð. Item cui interdictus eſt eccleſie ingreſſus: ſi extra eccleſiam ingerit ſe diuinis non efficitur irregularis: vt dicit glo.in.c.is cui.de ſētē. excōmuni.libro.vj. Similiter ſi celebrat in oratorio ſtricte loquendo: ita ꝙ non eſt eccleſia: de ſenten.excōmuni.c.vltimo de p̄uilegijs.c.petentibus. Si tamē celebrat in eccleſia nō ꝯſecrata que proprie dicitur baſilica: vt de religioſis domibus.c.j. efficitur irregularis: ad hoc de conſecra. eccle. vel alta.c.vltimo: ⁊ de immunita.eccle.c. penulti. Satis eſt enim ꝙ auctoritate pontificis ſit dedicata: vt de conſecra. diſtinc. j.c.nemo. Ad laudem dei.

Cōtra quos ⁊ ex qua cauſa profertur interdictū: ac de effectibꝰ eiꝰ ſcʒ prohibitionis diuinoꝝ officiorum ⁊ miniſtrationis ſacramentorū: exceptis aliqbꝰ: Ser. XXV

Non occides Exo.

n xx. De interdicto breuiter proſequendo notandum eſt ꝙ interdictum promulgari poteſt contra collegia: vniuerſitates: eccleſias: villas: prouincias: caſtra ⁊ regna. Item cōtra viros ⁊ mulieres: clericos: laicos: religioſos: priuatos: prelatos: rectores: nobiles: plebanos ⁊ ſimiles: cuiuſcunqȝ etatis ſint ſcōm ꝙ capaces ſunt penarum. Et ſi queritur vtrū A
interdictum latum in locum per inferiorē ordinarium: liget etiam ipſum proferentē. Ad hoc dicendum ꝙ Johannes anð. diſputauit iſtā queſtionē in regula: cui licʒ: libro.vj. ⁊ Johā.calð. de rapto.c.j.in.vij. q. de eodem tractans: ⁊ concludunt ꝙ credunt proferentem vel ſuperiorem ſententiam interdicti violantes irregulares fore: quia hac irregularitate ligantur a canone vt de ſenten.excōmuni.c.is qui: lib.vj. de conſtitu.c.j.⁊ vlti. Et ſi forte nō male diceretur ꝙ interdictum proferente non ſeruāte: nec alij ſeruare tenerentur. ar. de p̄uilegijs.c.petiſtis: tamen illud capitulū loquitur cum is pro quo: id eſt ad cuius querelam ⁊ in cuius fauorem latum eſt id nō ſeruat quod ad alium caſum non eſt extendēdum: cum videatur per modum priuilegij licet corpore iuris clauſi emanaſſe: vt intelligi poteſt ex ibidē notatis ꝑ Inno. ⁊ Hoſtien. Qr autē iuris priuilegia caſus ſuos nō excedant patet de priuile.c.ſane etiā ſi ſint corpore iuris clauſi: vt ibidē notat Hoſtien. Si tñ ꝓferēs interdictū diceret ꝙ nō ſernando loci interdictū ꝑ hoc intenderet illud relaxare: tunc credunt ꝙ nec ſubditi nec ꝓferens efficerentur irregulares: p̄ſertim cū relaxatio interdicti loci nō habeat certā formā. Nā ſublato principali ceſſāt omnia acceſſoria. Secus tñ credendū eſt ſi ꝓferēs hoc nō dixit licet in mēte gereret interdictū relaxare: qr ſicut verbalr̄ lata fuit interdicti ſnīa: ſic ṽbo relaxatio fieri debuit: vt de re.iur̄.oīs res. Excipit̄ tñ papa qui non ſubiacet legibus. Si vero queritur ex qua cauſa ꝓfertur interdictū. Ad hoc dicendū ꝙ ab homīe ꝓfertur quandoqȝ propter contumaciā: ⁊ tūc neceſſaria eſt monitio precedens: ⁊ forma que tradit̄ de ſen.ex.c.j.li.vj. ⁊ ſic intelligit̄ extra de ap. reprehenſibilis: quandoqȝ ꝓfertur propt̄ delictū: ⁊ tunc monitio non eſt neceſſaria: vt patet.v.q.iiij.c.in loco: ⁊ ſic ītellige notata per Inno. ⁊ alios de ap.c.ad h̄ qm̄: de exceſ.prelato.c.j. Sed a iure profertur propter exceſſum ſiue delictū ſine monitiōe p̄uia: ſiue ſit interdictū generale ſiue ſpeciale: ſcʒ contra eccl'iam: ſiue ſingulare: ſcʒ cōtra perſonā. Profert̄ autē ab homine ſub hac forma verborū. Nos ꝓpter talē cauſā

talem ecclesiam vel terram supponimꝰ in/
terdicto: vt extra de verbo. significa. c. cuꝫ
in partibus. Uerumtamen extrauagans
Bonifa. que incipit: proinde attēdentes:
prohibet interdictum in aliquem locū fer/
ri pro pecuniario debito sine licentia sedis
apostolice: ⁊ si contrariuꝫ fit est irritū. No
ta tamē ꝙ ibi loquitur de interdicto gene/
rali: ⁊ ergo putat Johan. calō. ꝙ illa ex/
trauagans non habet locuꝫ in speciali in/
terdicto ecclesie: vt quod de nouo prohibe
tur in vno casu non habeat locum in alio:
vt de senten. excōmunica. c. si sententia. j. ⁊
ij. responso: libro. vj. Preterea si queri/
tur vtrum interdictum ad tempus suspen/
di potest per alium ꝙ̄ per papam. Ad hoc
dicendū scōm Innocē. ⁊ Hostien. ꝙ quā/
do locus interdicitur vel ecclesia tunc ta/
lis sententia suspendi potest: ⁊ cum suspē/
sa fuerit celebrari poterit: extra de priuile.
vt priuilegia: argu. de spon. c. non est vo/
bis: sed si est interdicta persona siue suspē
sa: cū hoc factum est propter culpaꝫ ipsius
interdicti vel suspensi: tunc interdictuꝫ vł
suspensio persone suspendi non potest: sic̄
nec excommunicatio: ad hoc de senten. ex/
cōmunica. c. cum desideres. Quādo vero
factum est propter culpam alterius: tūc di
ci potest sicut et de interdicto loci: scilicet
ꝙ talis sententia suspēdi potest per episco/
pum sicut et tolli. Sed vtrum interdictū
speciale relaxari potest ad cautelam si dica
tur nullum: notat Archidiaconꝰ de sentē.
excōmunica. c. presēti: libro. vj. ꝙ nō. Sed
Johan. mo. tenet ibidem contrariū: ⁊ hoc
placet Johan. anō. Johā. vero calō. tenet
aliter in tractatu suo de ecclesiastico inter/
dicto. Ceterum queri potest de effectu ec
clesiastici īterdicti quottuplex sit. Ad hoc
dicendum ꝙ generaliter duplex est eiꝰ effe
ctus: scilicet ꝓhibitiōis diuinorū officiorū
exceptis quibusdā casibus: ⁊ prohibitio/
nis ministrationis sacramentorū: exceptis
quibusdā sacramentis interdicti tēpore ꝑ/
missis. Circa primum sciendū: ꝙ olim
⁊ scōm antiqua iura tempore interdicti nō
permittebātur ecclesiastica officia celebra/
ri vel audiri: vt extra de pe. ⁊ re. c. quod in
te: ⁊ de spon. nō est vobis: nisi semel in eb/
domada celebrari causa conficiendi corpꝰ
christi: vt de senten. excōmuni. c. permitti/
mus: ꝙ scilicet tunc decedentibꝰ potest da
ri. Sed per noua iura fuit istud extensum
per. c. alma mater: de senten. excōmuni. li.

vj. per istū videlicet modū: ꝙ singulis die
bus in tali loco debent si possunt in ecclesi
is siue monasterijs misse ⁊ alia officia cele
brari: sicut priꝰ submissa voce ianuis clau/
sis: nō pulsatis cāpanis: excōicatis ⁊ int̄/
dictis exclusis: vn̄ ꝑ quolibet horū de ꝑ se
si nō obseruet̄ tribus alijs obseruatis vio
lat̄ interdictū: vnde si clericus in loco int̄/
dicto alijs celebrantibꝰ sonat cāpanā: vel
aperit ianuas eccl'ie incurrit irregularita/
tē: secus tn̄ si nō fieret celebratio: quia irre
gularitas requirit actū ꝑfectū: vt. xv. q. j.
c. fi. Interdictū etiā violat̄ cū q̄s celebrat
in ecclesia ianuis ꝑforatis vel fenestris fa/
ctis in eis: ita ꝙ existentes extra ecclesiam
possint in eccl'ia celebrātes audire ⁊ corpꝰ
christi videre: vt patꝫ in cle. ex frequētibꝰ:
de sen. ex. Predictus tn̄ effectus cū sua mo
deratiōe locū nō habet in int̄dicto ꝑpli vel
vniuersitatis nō expresso loco: sed in inter
dicto loci generalis: vt patet ī. c. alma ma/
ter. Hic queri potest vtrū om̄is celebrās
in loco interdicto: vel interdictus a diui/
nis celebrans in quocunqꝫ loco fit irregu/
laris. Ad hoc dicendū ꝙ clericus sic inter
dictus vbicunqꝫ celebrat efficit̄ irregula/
ris: vt. xj. q. iij. si quis episcopus damnat̄:
⁊. c. sequē. de cle. ex. minis. c. clerici. ⁊. c. se/
quen. Similiter clericus nō int̄dictus qui
celebrat in loco interdicto: agēs in officio
suo sicut prius efficitur irregularis: id est
solenniter dicens officiū diuinum quod ei
cōpetit rōne alicuius ordinis ꝺm Inno. et
alios: hoc patet de excessi. ꝑlato. c. vlti. de
sen. ex. is qui: li. vj. ij. respōso: ⁊. c. is cui. j.
responso: li. vj. ⁊ hoc est veꝝ si scient̄ hoc fe
cerit: nam ignorātia probabilis excusaret
eū ab irregularitate scōm Johan. an. in di/
cto. c. is qui. §. is vero: de priuile. episcopo
rū: li. vj. ibi scienter a cōtrario sensu. Qui/
dam etiā dicunt: ꝙ si clericus scit interdi/
ctum loci quod tamē non est publicū ꝑ de/
nunciationem: si illud non seruat efficitur
irregularis: ⁊ huius opinionis est archi.
quod est verum nisi fuerit occultum ita ꝙ
legitime probari non posset: vt. vj. q. ij. c. si
tantum. Et dicit Johan. anō. ꝙ expediret
per constitutionē prouideri clericos nō te/
neri ad obseruantiam interdictorū prola/
torum a iure: nisi primo fieret ipsorū decla
ratio ꝓpter id qō habet̄ de censi. c. ꝙ̄ꝙ. li.
vj. Et in cle. pn̄ti. e. ti. qō etiā postea factū
est per Mar. v. in concilio Constantiensi:
vt pꝫ supra. Clericꝰ tamen nō interdictus

absoluere potest ⁊ ligare subditũꝫ ẜm Inno. q꜡ talia nõ sunt ordinis ſꝫ iuriſditiõis.

B Ceterum queri potest vtrũ nõ interdicti possunt admitti in loco intˀdicto ad diuĩa cũ celebrãt singl'is diebꝰ submissa voce: iuxta moderationẽ.§.adijcimꝰ:ĩ.c.alma. Ad hoc dicẽdũ ẜm oẽs docto. ꝙ laici nequaq̃ pñt admitti: q꜡ interdictũ loci excludit oẽs siue sint de loco ĩterdicto siue extranei: nisi fuerĩt specialitˀ ꝓuilegiati: vt de ꝓuile.c. licet:li.vj. De clericis aũt extraneis vtruꝫ possint admitti ad celebrandũ vł ꝯcelebrãdũ: tenꝫ Archi. ꝙ nõ: in.§.adijcimꝰ:ĩ glo. sup ꝟbo celebrentˀ. Jo.an. rñdet ꝙ h̄ ẽ durũ: ⁊ ꝗ nimis emungit elicit sãguinẽ: ⁊ sic videtˀ tenere ꝯtrariũ: ⁊ hoc ꝓbat multꝭ rationibꝰ Jo.cal. dic̃ ꝙ hᵒ dubiũ frequẽtˀ pulsauit aures suas: tãdẽ ꝯcludit ꝙ nũq̃ fuit ausus ꝯsulere ꝙ tales extranei admitterẽtur: ẜ ꝯsulẽdus essꝫ romanꝰ põtifex vt determĩaret q̃d sibi videretˀ. Uerũtñ sup hoc fratres mĩores habent priuilegiũ speciale qᵒd dicitˀ mare magnum Alex. pape. iiij. ⁊ Clemẽ. pape. iiij. ⁊ approbatũ a multis alijs sũmis põtificibꝰ: qᵒd etiã extẽditˀ ad eorũ familiares. Sup ꝗ q̄ri põt an ꝓuilegium alicui monasterio vł religiõi ꝯcessũ de admittẽdis familiaribꝰ ad diuĩa tpe intˀdicti: extẽditˀ ad familiares assũptos post datũ ꝓuilegij. Ad hoc rñdet Hein. boyc. ĩ c. qᵒd in te: de pe. ⁊ re. qᵒd Jo.an. in.c. lꝫ de ꝓuile. ⁊ in regl'a: ꝗ sentit: li.vj. in nouel. dic̃ ꝙ si assũpti post ꝓuilegiũ subrogati sũt illoꝝ ꝗ extabãt tpe ꝓuilegij: tũc ad illos extenditˀ: al's ꝓuilegiũ nõ esset ꝑpetuũ. Si vero sunt illis adiũcti vł supadditi sed ex cã rõnabili tũc idẽ est. Si vero nuda volũtate tũc ad illos nõ extẽditˀ ne cẽsura eneruetur. Rectores etiã eccl'iaꝝ tpe intˀdicti habere pñt clericũ familiarẽ ad ẜuiendũ ĩ diuinis: vt de vi. ⁊ ho. cle. c. vt q̃sq̃: ĩmo ẜm Jo.cal. habere pñt ⁊ retinere laicũ nõ intˀdictũ quẽ p̄mo habebãt etiã si esset de loco interdicto: ꝗ recedẽte pñt aliũ etiã laicum nõ interdictũ cessãte fraude q̄libet: de ver. sig. c. vl. li.vj. loco illiꝰ surrogare: q꜡ tales dicuntˀ familiares domestici ꝗ in hoc gaudent ꝓuilegio ab hoĩe ꝯcesso: vt ĩ.c. licꝫ.§.j. de priui. li.vj. multo fortiꝰ iuris ꝑmissiõe: de qua in.§.adijcimus: nisi talis surrogatus esset de illis quoꝝ culpa dolo vł fraude lata fuit sñia: vł ꝗ ad ꝑpetrãdũ delictuꝫ p̄buerũt cõsiliũ auxiliũ vł fauorẽ: vt in.c. licet: in fi. secus tñ si esset de ꝑpl'o intˀdicto. Et nota generalitˀ ꝙ irregularitas q̄tũ ad istũ casum nõ cadit nisi in clericos: hinc si religiosus ad nullũ ordinẽ ꝓmotus celebraret ẜm Jo.cal. nõ includitˀ in p̄dicta regula irregularitatis: eo ꝙ nõ habet ordinẽ clericalẽ: multo minꝰ monialis vł secularis laicus vł laica coadiuuãs p̄sbyterũ interdictũ in celebrãdo: vł nõ interdictũ ĩ loco interdicto. Et ecõtra oẽs etiã in ordinibus mĩoribꝰ ꝯstituti ẜm oẽs docto. si agũt in officio suo sicut priꝰ: vt offerẽdo in missa calicẽ vł thuribulũ aut aliõ qᵒd ad officium suũ spectat: siue dicẽdo matutinuꝫ aut vespas sunt irregulares. Et Hosti. arguendo ꝓ ⁊ ꝯtra in.c.ij. de cle. ex. finalitˀ dic̃ ꝙ q̃cq̃d subtilizetˀ tenẽdũ est tales irregulares esse: q꜡ clerici sunt: ⁊ iura generalitˀ loquuntˀ de clericis: ⁊ hij habẽt officia ipsis ordinibꝰ deputata: vt patet. xxiij. di. c. acolytus: ⁊.c. sequẽtibꝰ. Si tñ clericꝰ intˀest diuinis officijs: ẜ nõ est p̄ncipalis celebrans ſꝫ audit ea ex quadã simplicitate siue deuotione: nõ ꝯtẽnẽdo: nõ efficitˀ irregularis: ⁊ sic dꝫ intelligi dictũ Inno. ſꝫ si hoc fac̃ cõtẽnendo ⁊ faciẽdo celebrare diuina seu auctoritatẽ p̄bẽdo: subaudi vł coopando tũc irregularitatẽ incurrit: ⁊ sic intelligitˀ dictũ Hosti. cui cõcordat Jo. cal. Arch. ad h̄ c. tanta: de exces. p̄la. ⁊.c.ij. de cle. ex. Unde ⁊ si duo vel tres in itinere dicerẽt horaſ canonicas in loco interdicto taꝫ alte ꝙ ab alijs audiri possent: tenent quidã ꝙ h̄ non possunt facere sine violatiõe interdicti: vt de pe. ⁊ re. c. qᵒd in te. Itẽ licet mulier post partũ intrare potest ecclesiã in loco interdicto sitã ad reddendã gratiarũactioneꝫ: tñ hoc fieri nõ potest cũ solennitate sine pena irregularitatis ipsius sacerdotis. Sic ĩ die parasceues laici possũt accedere ad crucẽ ⁊ orare cũ nullũ officiũ diuinũ celebretˀ nec illud in ꝓhibitione interdicti ꝯtineatˀ. Insup ẜm Inno. clericus interdictꝰ vł ĩ loco interdicto cũ solẽnitate faciẽs aquã benedictã est irregularis: q꜡ hoc cõpetit ordini clericali: de cõse. di. iij. c. aquaꝫ. Põt tñ bñdici ĩ loco ĩterdicto a nõ ĩterdicto cũ moderatione. c. alma: nec cũ illa aq̄ benedicta possunt seculares aspergi: quoniã ad hũc finẽ ꝓhibitio benedictiõis est ĩducta in h̄ casu ne tales asperganˀ. Aspergẽs tñ non efficitur irregularis: quia non violat intˀdictum: nec in celebratiõe diuinorũ: nec in collatione sacramentoꝝ: cũ ꝓprie no sit sacramentũ: nec hoc est in iure cautũ: peccat

tamen huiusmodi. Sic fieri nō pōt officiuꝫ
ꝑ baptismo in sabbato sancto: vel ꝑ ↄfecti
one chrysmatis in die cene dñi vł ꝑ anni/
uersario defuncti: nisi cū moderatiōe. c. al
ma. Et idē est dicendū de bñdictiōe calicis
paramentoꝝ vł corporaliū aut candelaruꝫ
in festo purificatiōis: vel oliuaꝝ in die pal
maꝝ. Itē ecclesiaꝝ: altariū m mentiuꝫ aut
viaticoꝝ. Uerūtamē sicut cōcedit᷑ tempore
interdicti sacramentū penitētie: vt postea
videbitur: sic etiā fieri pōt ꝑ officiū cōmen
datiōis aīaꝝ: eo qꝺ officiū illꝺ videt᷑ qua/
si annexū ad absolutionē q̄ fit in penitētia
cū moderatiōe tñ. c. alma. Deniq; notan/
dū ē q̄ cāpane ecclesiaꝝ pulsari pñt ꝑ aue
maria ⁊ similib⁹: sicut est de laudabili con/
suetudine: quia hoc non est officium alicui
ordini deputatū: sed illud maxime ꝓpt᷑ lai
cos dinoscit᷑ introductū. Similit᷑ ꝑ audiē
do verbū dei etiā in ecc̄lia qꝺ vtiq; licituꝫ
est: vt de sen. ex. c. rñso: vbi exp̄sse de hoc.
Nō tñ debet sonari cāpanella ꝑ diuinis of
ficijs celebrādis: ita vt audiat᷑ exteri⁹ a se
cularibus: q: ꝓhibitio pulsatiōis cāpana
rū minores cāpanellas includit: cū h̄ con/
sideretur nō quātitas sed son⁹ cāpane: de
pe. ⁊. re. c. qꝺ in te. Secundus aūt effect⁹
interdicti est ꝓhibitio administratiōis sa/
cramentoꝝ: sub quo parit᷑ includit᷑ ꝓhibi
tio ecclesiastice sepulture. Pro quo sciēdū
q̄ licet ꝑ ecclesiasticū interdictū eccl̄iastica
sacramenta generalit᷑ ꝓhibeant᷑: quedam
tñ specialit᷑ ꝑmittunt᷑ tanq̄ animaꝝ saluti
magis necessaria. Nam in interdicto lato ī
locū vel terrā: ꝑmo cōcedit᷑ sacramentum
baptismi nō solū ꝑuuloꝝ: vt. d. c. qꝺ in te: s;
etiā adultoꝝ ⁊ aliorū quorūcunq;: de sen.
ex. c. qm̄. li. vj. ⁊ fiet cathezisatio vt eictum
est. s. Secūdo cōcedit᷑ sacramētū ↄfirma
tiōis in frōte: vt d. c. qm̄: ex quo ↄsequent᷑
fieri pōt ↄfectio chrysmatis cū moderatio
ne. c. alma. Tertio ↄcedit᷑ sacramentum
eukaristie inq̄ztū dicit᷑ viaticū: q: dari pōt
decedentib⁹: vt. d. c. qꝺ in te. ⁊ de spō. c. nō
est vobis: de sen. ex. c. ꝑmittimus: nec eniꝫ
debꝫ alicui penitēti in extremis denegari:
vt. d. l. c. penitētes: in fi. nō tñ pōt dari sa/
nis ƀm Archi. in. c. alma. ⁊ Ioh. an. super
verbo: admittat᷑: sanis aūt dānat᷑ ad mor
tē eo tꝑe dari possit: ad hoc de pe. ⁊ re. c. cū
ƀm. ⁊ ibi nota in. iiij. glo. planū est eñ q̄ ta
les censent᷑ tūc in mortis articulo: quo ca/
su appellatiōe penitētie ītelligit᷑ viaticum
d. c. qꝺ ī te. Mulierib⁹ aūt partui appropin
quātibus ƀm Ioh. an. in. c. qꝺ in te: nō est
dandū nisi aliud īmineret ꝑiculū mortis:
q: nō sunt ꝓprie in mortis articulo: ⁊ idem
dicendū est de intrātibus mare vł bellum
cāpestre vł etiā obsessis. Sed vtrū cleri/
cis ⁊ religiosis nō interdictis sacramentū
eukaristie dari nō pōt p̄terq̄ꝫ in mortis ar/
ticulo. Ad hoc dicēdū q̄ de sacerdotibus
celebrantib⁹ ƀm formā. c. alma. nō est dubi
um: de alijs aūt nō inuenit᷑ ↄcessū in iure
scripto: nā in edictis ꝑmissorijs certoꝝ ca/
suū qꝺ nō inuenit᷑ exp̄sse ꝑmissuꝫ subiacet
illo ꝓhibitu: cū igit᷑ int᷑dicto ꝓhibeat᷑ mi
nistratio ecclesiasticoꝝ sacramētoꝝ certis
casibus ⁊ sacramentis exceptis: vt in. c. al
ma: specialit᷑q; sit ꝑmissum corpus christi
inq̄ztū dicit᷑ viaticū ⁊ nō alit᷑: sequit᷑ q̄ ali/
ter q̄busuis ꝑsonis ministrari nō debet: et
si religiosi suis fratribus vł sororibus siue
monialibus quarū curā gerūt eo tꝑe īdis
ferent᷑ cōicare p̄sumūt: videāt qua auctori
tate hoc faciāt cū nō video hoc posse fieri
sine priuilegio speciali. Deniq; cū corpus
christi portat᷑ ad infirmū: hoc fieri potest
cū pulsatione nole ac lumine p̄cedenti cete
risq; ↄsuetis: eo q̄ nō inuenit᷑ cautū in iure
⁊ vt videntes reuerent᷑ se inclinent: vt de
cele. mis. c. sane: vnde pōt etiam dari infir/
mo in p̄sentia astantiū ⁊ ad infirmū veniē
tium: vt intelligat᷑ ꝑmissio scd̄m cōditionē
status ꝑsone cui fit: nā infirmi conditio re
quirit astantes: nec reperit᷑ exp̄ssum in iu/
re q̄ visio tanti sacramēti sit ꝓhibita tēpo
re interdicti: nisi cū officia diuina celebrā/
tur actualit᷑: ⁊ sic intelligi pōt. c. ex frequē
tibus. in cle. de sen. ex. Quarto cōcedit᷑
sacramentū penitētie: pro quo notāduꝫ: q̄
olim morientibus tm̄ ↄcedebat᷑ sacramen
tū penitētie: vt de spon. c. nō est vobis: de
pe. ⁊ re. c. qꝺ in te: hodie vero etiā sanis cō
cedit᷑: nisi fuerint excōicati: q̄ p̄terq̄ꝫ ī mor
tis articulo ad penitētiā nō debēt admitti
vt in. c. alma. §. sane: vel nisi ꝓpter eoꝝ cul/
pā vel fraudē lata fuerit sñīa interdicti: vł
ad ꝑpetrādū delictū cuius actiōe latū ē in
terdictū p̄buerūt ↄsiliū auxiliū vł fauorē:
his enī casibus penitētia nō est ↄcedenda
nisi prius satisfecerint si possent: vel de sa/
tisfaciēdo cautionē idoneā p̄stiterint: q̄ si
neutꝝ facere pñt tūc iurabūt q̄ cuꝫ potue/
rīt satisfaciēt ⁊ omib⁹ modis q̄b⁹ poterunt
ad satisfactionē fidelit᷑ laborabūt: tunc eti
am potest hmōi sacramētū penitētiē ↄcedi
vt in. c. alma. §. illis: ⁊ ex ↄñti a talib⁹ dece

dentib⁹ licite recipi pñt mortuaria post su/
sceptã penitẽtiã ⁊ ꝓ eis orandũ ẽ.xj.q.iij.
c.quicunq;:⁊ hoc a ꝯtrario sensu:sec⁹ ante
penitentiã:vt ibi:⁊ hoc fatet̃. Joh.an.in
cle.eos:de sepul.esse veꝝ de relictis in mor
te:sed q̃ darent̃ cũ funere sepulto in cimite
rio de facto tpe int̃dicti nõ licet clericis re/
cipere:q₂ tũc pticiparẽt delicto ẜm eundẽ.
Itẽ recipi pñt oblatiões ab interdictis pe
nitentibus etiã in loco ĩterdicto:vt di.xc.
c.oblatiões:in glo.vñ ⁊ tales gaudere pñt
indulgẽtijs ⁊ remissiõib⁹ q̃ generalit̃ sunt
interdicti:vl' etiã specialit̃ post susceptã le
gitime penitẽtiã. Quinto ꝯcedit̃ sacra/
mentũ matrimonij tpe ĩterdicti ꝑ legitimũ
ꝯsensũ viri ⁊ mulieris:vt ex̃ de ferijs.c. ca
pellanus:etiã si ꝯtrahẽtes essent ĩterdicti
ẜm Inno.de spõ.c.nõ est vobis:ĩmo ꝑ ex/
cõicatos:vt de eo q̃ duxit in ma.quaz pol.
ꝑ adul.c.significasti : sed solẽnis bñdictio
nuptiaꝝ fieri nõ põt ẜm Hosti.q₂ illd̃ est of
ficiũ ordini clericali deputatũ:vt de secũ.
nup.c.j.⁊.iij.etiã si tm̃ alt̃ eoꝝ esset interdi
ctus:si tñ mulier nõ esset nomĩatim int̃di/
cta ẜ tm̃ de vniuersitate int̃dicta: vir autẽ
nullo mõ est ĩterdictus:tũc si post despõsa
tionẽ de pñti fieret bñdictio : sic̃ etiã est de
mẽte iuris:vt de spõ.c.ꝯsultationẽ.tũc pos
sunt parit̃ in loco nõ interdicto bñdici : q₂
iã mulier ꝑ dispẽsationem de pñti desijt eẽ
de vniuersitate interdicta:ex q̃ vir ei⁹ non
erat ĩterdictus : ex tũc em̃ sortit̃ munera et
honores viri:vt.ff.de sena.l.femine:ẜ non
ecõuerso. Sexto cõcedit̃ sacramẽtũ ordi
nis clericis:si tm̃ laici sunt ĩterdicti:ita ꝙ
tales clerici pñt ordinari in loco nõ ĩterdi/
cto:similit̃ laici pñt ordinari ad clericatuz
si tm̃ locus est ĩterdictus:nec quomodoli/
bet fuerũt culpabiles delicti ꝓpter qd̃ sen/
tẽtia lata fuit nisi ꝓpter delictũ vniuersita
tis lata fuisset sentẽtia in locũ ĩterdicti : q₂
tũc null⁹ de vniuersitate posset ordinari :
oẽs em̃ tũc intelligunt̃ int̃dicti:vt in di.c.
si snĩa:ĩterdiet⁹ tñ si postea monasteriũ in/
gredit̃ ordinari põt post ꝓfessionẽ nõ añ :
si tñ ordinat̃ tenet:rõ ꝑmi est :q₂ desijt esse
de ꝑplo ĩterdicto sic̃ ꝑpetue bãnit⁹ Septi
mo sacramẽtũ extreme vnctiõis tpe ĩterdi
cti nulli ꝯcedit̃ :vt de pe.⁊ re.c.qd̃ ĩ te:naz
ẜm Joh.an.nec clerici priuilegiant̃ sup ex
trema vnctiõe in.d.c.qd̃ in te:⁊ ꝑ ꝯñs nec
religiosi nisi specialit̃ de hoc fuerint ꝑuile
giati ⁊ exꝑsse:qd̃ tñ mlti religiosi male ad/
uertũt. Octauo nõ cõcedit̃ sepultura cle
ricis ⁊ alijs interdictis a diuinis: vt de ꝑ/
uile.c.vt ꝑuilegia.§.sane:⁊ eo.ti.c.epoꝝ.
li.vj.de sen.ex.c.is cui. Silit̃ int̃dicit̃ oi/
bus laicis nõ ĩterdictis vñcũq; veniẽtibus
in locis ĩt̃dicto generali vl' speciali suppo
sitis:vt de priuil'.c.cũ ⁊ plantare:c.vt ꝑui/
legia:⁊.d.c.qd̃ in te:⁊ in cle.eos:de sepul.
clerici tñ q̃ nõ sunt culpabiles ⁊ ẜuauerũt
ĩterdictũ in locis interdicto generali dũ/
taxat suppositis sine pulsatiõe cãpanaꝝ :⁊
cessantib⁹ oĩb⁹ solẽnitatib⁹ public' cũ silẽ/
tio tumulari pñt:vt in.d.c.qd̃ in te:⁊ ĩ.d.
cle.eos:nõ tñ sepeliri pñt in eccl'ia vl' cimi/
terio specialit̃ ĩterdict⁹:vt de sen.ex.c. si ci
uitas:li.vj.in fi.naz tũc clerici culpabiles
ibi nõ sepelient̃ :de q̃ ꝑ Inno.de exces. ꝑla
to.§.fi.glo.penul.in fi.⁊ ꝑ cimiteriũ h̃ ĩtel
ligit̃ locus deputat⁹ auctoritate epĩ ad se/
pulturã ꝙtũ ad penã ĩcurrẽdã: s₃ ẜm Jo.
an.⁊ Joh.de lig.⁊ Joh.cal. Sepeliẽtes au
tẽ interdictos ex̃ eccl'iaz ⁊ cimiteriũ sine of
ficio diuino nõ incurrũt penã :secus si cuz
officio clerici h̃ facerẽt priuilegiati: similit̃
quo ad sacramẽtoꝝ ꝑceptionẽ pñt sic̃ cleri/
ci eccl'iasticã recipere sepulturaz :si tñ eẽnt
solũ sub auditiõe diuĩoꝝ ꝑuilegiati tũc est
dubiũ an sic sepeliri pñt:⁊ hec sũt vera ni/
si pl⁹ in ꝑuilegio ꝯtineret̃. Itẽ oẽs coope/
rãtes in sepultura cõtra ꝓhibitionẽ eccl'ie
penã incurrũt:nõ tñ portãtes crucẽ vl' ce/
reos aut associãtes:q₂ illi ꝓprie nõ coope/
rant̃. Deniq; quattuor sũt festiuitates:sc₃
natalis dñi:pasche:penthecostes ⁊ assum/
ptiõis virgĩs gloriose:ĩ q̃b⁹ in.c.alma ma/
ter:ꝯcedit̃ ꝙ officia diuĩa celebrent̃ solen/
niter alta voce ianuis aptis ⁊ pulsatis cã/
panis:excõicatis tñ ꝓrsus exclusis:ẜ ĩter/
dictis admissis: q̃bus obreuerẽtiã dictaꝝ
solennitatũ:⁊ vt ipĩ ad humilitatis grãm
⁊ recõciliatiõis affectũ facili⁹ inclinent̃ : ꝑ
fatis dieb⁹ pticipatio ꝑmittit̃ diuinoꝝ: sic
tñ ꝙ illi ꝓpt̃ q̃ꝝ excessũ interdictũ hmõi ꝑ
latũ est altari nullaten⁹ appinquent. Dicit
tñ Archi.h̃ ꝙ corp⁹ xp̃i sanis ⁊ extrema vn
ctio infirmis tũc ꝯcedi nõ põt:q₂.§. adijci/
cimus:cũ se.nihil ĩmutat de ꝓhibitiõe sa/
cramẽtoꝝ sed solũ diuinoꝝ officioꝝ: vñ in/
ra q̃ canũt de sũptiõe sacramẽtoꝝ: de ꝯse.
di.j.c.⁊ si nõ freq̃nti⁹.c.seculares.c.oĩs ho
mo:⁊ de pe.⁊ re.c.oĩs :loquunt̃ ĩterdicto
⁊ alijs ꝓhibitiõib⁹ cessãtib⁹.qd̃ tenet Jo.
an.põt insup in dictis festiuitatib⁹ aq̃ solẽ/
niter benedici ⁊ aspgi:sic põt panis ⁊ fru/
ctus bñdici ⁊ ministrari:⁊ Joh.an.in cle.

eos de sepul. tenet ꝙ in dictis dieb⁹ eccl'ia/
stica sepultura dari nō pōt: licet Jo. cal. cō
trarium teneat: nā Joh. de ligñ. ꝛ Rod. te/
nēt cū Jo. an. Possunt etiā nuptie solēnit
bñdici in festo assūptiōis: in tribus autem
alijs bñdictio solēnis nuptiaꝝ generalit ē
ꝓhibita. xxiij. q. ij. c. nō oportet a septuage
sima: de ferijs. c. capellanus: sic in quattu/
or festiuitatib⁹ publice pñt ꝯsecrari vl' be/
nedici virgines: abbates: abbatisse: alta/
ria: calices: paramēta ꝛ sil'ia: cuz ꝓprie non
sunt sacramēta ꝫ certa officia diuina. Et no
ta ꝙ in dict' festiuitatib⁹ dies incipit in ve/
speris vigiliaꝝ vsqꝫ ad cōpletoriū diei se/
quētis exclusiue: ħ etiā tuti⁹ videt: licet q̄/
dā dicere volūt ꝙ scdm̄ cōpletoriū etiā cā/
tari pōt: nā solēnitas celebratiōis vni⁹ diei
naturalis incipit in vespis vigilie ꝛ t'miat
in vesperis festi: vt in. c. ij. de ferijs.

De suspēsiōe ꝛ q̄lit' suspēsi sunt ꝯferētes vl' recipiētes idebite bñficia vl' ordines: Ser. XXVI

Non occides Exod. xx. Expediti
n de cēsura excōicatiōis ꝛ interdi/
cti: iaz ordine debito de suspēsiōe
A videndū est. Pro quo notādū ꝙ suspen/
sio ꝓut est species eccl'iastice cēsure est cen
sura eccl'iastica subtrahēs facultatē admi/
nistrādi eccl'istica sacramēta vl' etiā exequē
di diuina officia. Et q̄uis multiplex īuenit
in iure suspēsio: qr glo. in cle. cupientes: de
penis ꝓsequit. xxv. species suspēsiōis cuz
suis adiectiōib⁹: de q̄b⁹ ꝓnūc grā breuita/
tis supsedeo: tñ ħ solū ꝓseq̄ dignū duxim⁹
de ea ꝓut est species ecclesiastice censure: q̄
q̄lit' differt ab excōicatiōe ꝛ int'dicto visuz
est. s. Nūc aūt differētiā int' depositū: de/
gradatū ꝛ suspēsū: ꝑmo videam⁹: nā lar/
ge loquēdo frequēter in iure vnum ꝓ alio
positū repim⁹: cuz tñ ꝓprie loquēdo diffe/
runt: nā suspēsio videtur īportare priuatio
nem legitime executionis ordinū vel offi/
ciorum ecclesiasticoꝝ simpliciter vel ad tē/
pus: ꝛ cū spe dispensationis: que quādoqꝫ
infertur a iure: et quandoqꝫ a iudice. De/
positio vero priuationē importat legitime
executionis officiorum et beneficioꝝ eccle
siasticorū possessionis simpliciter ꝛ ex toto
absqꝫ spe restitutionis: retento tamen pri/
uilegio clericali: quia conueniri nō potest
in iudicio secl'ari: nec capi: nec puniri a lai
cis: ꝛ fit per sententiā hominis cōmuniter

sed sine solennitate: nec potest hec pena in/
ferri ab inferiori episcopo q̄ hoc facere pōt
erga ꝓpriū subditū assistēte sibi canonico
numero episcoporū si deponēdus est in sa/
cris: al's sufficit ꝓpria sentētia episcopi si/
ne aliorū presentia: nec taliter deposit⁹ re/
stitui potest nisi per dispensationez pape.
Postea tamē moderatū est: ꝙ quando sa/
cerdos vel alius in sacris ꝯstitutus debe/
at degradari ꝛ seculari curie tradi ꝓ here/
si: tūc hoc fieri pōt per solū episcopū cōuo/
catis abbatib⁹: prelat' ꝛ religiosis sue dio/
cesis: eo ꝙ numerus episcopoꝝ defacili nō
potest haberi: vt de hereti. c. qm̄. li. vj. De/
gradatio vero vltra penā depositiōis hoc
addit: ꝙ priuatur omni priuilegio clerica/
li cū certa solennitate: quia auferūt illi q̄/
dam insignia: vt. xj. q. iij. c. episcopus: vn/
de quō fit degradatio habet' lib. vj. de pe/
nis. c. degradatio. Nota tñ ꝙ non oīs de/
gradatus est seculari curie tradēdus: ꝫ so/
lū in trib⁹ casibus. Primo in crimine here
sis: si noluerit ad pēitētiā redire: vl' si post
penitentiā recidiuauerit: vt extra de here.
c. ad abolendā: vbi expresse de hoc. Secū/
do in falsario litteraꝝ pape: vt extra de cri
mi. fal. c. ad falsarioꝝ. Tertio cū quis pro/
pter talē calumniaz punit' quā intulit suo
episcopo: que tangitur. xj. q. j. c. si quis sa/
cerdotū: ꝛ. c. se. cū glo. Ad maiorē autez
euidentiā sciendū scdm̄ Guil. ꝛ alios ꝙ tri
pliciter quis dicit' suspensus. Primo quo
ad se tm̄: quādo scꝫ non est ꝓhibitus absti
nere ab officio diuino ꝛ huiusmodi ꝑ sentē
tiā canonis vl' hominis: sed tm̄ per simpli
cem prohibitionē iuris absqꝫ sententia la/
ta: sicut quilibet existens in peccato mor/
tali tenet' abstinere a celebratione: si tamē
celebrat nō tenetur subditus eius vel qui/
libet alius euz vitare: etiā si sciret peccatū
eius: q̄uis celebrās mortalit' peccet. di. x
xviij. c. vlti. ex' de coha. cleri. vr̄a. Sil'r exi/
stēs in excōicatiōe minori dicit' suspēsus:
quia debet abstinere a celebratione ꝛ exe/
cutione ordinū al's mortaliter peccat cum
minori excōmunicatione recipiens aliqđ
sacramentū: vel solēniter in officio suo tra
ctās: vt di. xl. c. multi. j. q. j. c. sacerdotes:
ꝛ exp̄sse pꝫ ex' de cle. ex. minis. c. si celebrat:
nec mīꝝ cū talit' excōicat⁹ ꝫm Guil. sepatus
est etiā ab osculo pacis qđ dat' in missa: qđ
ē loco cōionis: nō āt ab hor' dicēdis cū ali
is. Et q̄uis ꝫm Inno. talis sacramēta ꝯfe
rēdo vl' ordinē suū exeq̄ndo grauit' peccet

nō tñ efficit̃ irregularis. Et licet ſm Tho.
in. iiij. nō debeat q̃s inducere talē ad dicē/
dum missam vł al's ad exequenduȝ officia
sua: dū certus est de malicia sua ⁊ obstina
tione: si tamē aliū habere nō pōt excusatur
a tali recipiēdo sacramēta: cū est ei⁹ superi
or vel parrochialis: qꝛ vtit̃ iure suo ⁊ ma/
lo illius in bonū suū. j. q. j. si iustus fuerit:
sicut etiā licitū est fideli vti iuramēto facto
ab infideli p̱ falsos deos: vt patet. xxij. q.
j. c. monet. Secūdo dicit̃ quis suspensus q̃
ad alios tm̃: ⁊ hoc mō large dicit̃ q̃s suspē
sus: sicut cleric⁹ peregrin⁹ dicit̃ suspēsus q̃
celebrare pmittit̃ occulte ex deuotione: vt
extra de cle. pegriñ. c. tue fraternitatis: sed
nō publice nisi cū q̃nqꝫ sigillis epoꝝ: vt di.
xcviij. c. j. ⁊. ij. ⁊ ex eo. ti. tua nos. ⁊ hoc si si
gilla sunt ignota al's sufficeret sigillū epi/
scopi sui: vt ibidē in glo. ⁊. lxxj. di. c. priua
tus. xix. q. ij. due. Etiā sufficit ꝓbatio testi
um: vt in dicto. c. tue. multomagis aūt suf/
ficit aplice sedis mādatū: vt extra de cler̃.
nō resi. c. tue. Ratio huius est ſm Hosti. qꝛ
in publica celebratiōe pōt eū mouere ianis
glia vł cupiditas nō aūt in priuato: similit̃
in publico pōt accidere cōmune malū ⁊ scā
dalū si nō ordinat⁹ celebraret: in secreto ve
ro solū esset periculū celebrātis. Ad h̄ aūt
ſm Hosti. q̄ tales suscipi debeāt in execu/
tione ordinū: debent littere cōtinere hanc
clausulā uel similē: quē gradatim ad taleȝ
ordinē ꝓmouimus: vt di. xxiij. c. in nomie
dñi: verūtamē sic suspēsus si celebrat etiaȝ
in publico nō efficitur irregularis. Tertio
modo dicit̃ q̃a suspēsus ꝓprie: scȝ taȝ quo
ad se q̄ȝ quo ad alios: ⁊ hoc qñ p̱ sentētiam
canonis vel hominis est suspēsus ab offi/
cijs suis: ⁊ talis abstinere tenet̃ ab officio
etiā post ꝯtritionē ⁊ ꝯfessionē quousqꝫ sit
relaxata suspensio p̱ eū qui pōt: al's suspē/
sus a diuinis officijs vł a celebratiōe ⁊ hu/
iusmodi: si ꝯtra fecerit mortalit̃ peccat ⁊ ef
ficitur irregularis ſm Inno. de sen. ⁊ re iu
di. c. cū eterni. li. vj. hoc etiā patet: xj. q. iij.
c. si q̃s eps. Et ſm Inno. ⁊ Guil. si tal' etiā
extra ecclīam dicat horas officiādo popu/
lum sicut fieri solet in exercitu efficit̃ irre/
gularis: secus tñ si nō officiando dicat cuȝ
vno vel duobus. Suspēsus tñ a pōtificali
bus: si celebrat in pontificalibus nō erit ir
regularis: cuius ratio est: qꝛ pōtificalia nō
sunt de substātia celebratiōis: nec debem⁹
aliquē irregularē iudicare nisi reperiat̃ ex/
p̃ssum ar. de pe. di. ij. §. pene. Similit̃ suspē

sus a p̱ticipatiōe sacramētoꝝ de qua habe
tur. xviij. di. c. placuit. c. si quis aūt. ⁊. c. de
cernimus. Si ꝯtrariū faciat nō efficit̃ irre
gularis. Et simile dicendū est de suspensio
ne que ponit̃. lviij. di. c. fi. ⁊ extra de elec.
c. osius. ⁊ extra de his que fiunt a maio. p̱
ca. c. j. nā tales nō efficiunt̃ irregulares ſȝ
Hostieñ. ⁊ Inno. de q̃bus singulis gratia
breuitatis sup̱sedeo. Notanduȝ est igit̃ **B**
q̄ ex pluribus causis ⁊ modis quis incur
rit censurā suspēsionis: tā quo ad se q̄ quo
ad alios. Primo nāqꝫ ꝯferēs ordīes alie/
no clerico sine licētia sui epi vł sup̱ioris et
hoc scient̃ vł saltē ex affectata ignorantia:
suspensus est per annū a collatiōe ordinū:
⁊ postq̄ suspēsio fuerit manifesta poterunt
interim clerici sui absqꝫ suiip̃ius licentia a
vicinis epis ordines recipere: vt de tēpo.
or. c. eos. li. vj. p̱ quā dec. reprobat̃ opinio
dicentiū: q̄ ordinare poterat alienum sub
sub spe ratihabitiōis: ⁊ intelligit̃ superior
in hoc casu epus de cuius diocesi is q̃ vult
ordinari est oriūdus: vł in cui⁹ diocesi be/
neficiū ecclesiasticuȝ habet: vel vbi habet
domiciliū licet alibi natus fuerit. Nullus
aūt inferior episcopo hāc licentiā dare pōt
nisi ex priuilegio singulari: nisi tm̃ vicari⁹
eius generalis in spūalibus epo in remot̃
agente: vel sede vacāte capituluȝ seu is ad
quē tunc administratio spūaliū p̱tinet: hec
oīa habent̃ de tēpo. or. c. cū nulli. li. vj. Se
cundo cōferēs tonsurā clericalē infanti ni/
si forte religionē intraret vł illitterato seu
homini aliene dioc̃. sine licentia: vł etiam
ꝯiugato nisi volēti religioneȝ intrare: aut
ad sacros ordīes ꝓmoueri: qñ. s. de iure po
test talis suspensus est p̱ annū a collatione
tonsure tm̃: vt de tēpo. or. c. nullus. lib. vj.
Tertio ꝯferēs ordinē vł beneficiū simōia/
ce ac mediator existens talis simonie scōm
Ray. si simonia est notoria tūc ip̃o iure su/
spensus est etiā quo ad alios: vt extra de si
mo. c. accusatū. ⁊ in glo. diffusius: ⁊ sol⁹ pa
pa dispēsat. Si vero occulta: suspensus est
quo ad se: nō quo ad alios: ar. de simo. c. et
si questiōes. ⁊. c. veniēs. Idē dicit̃ in dire/
ctorio iuris. li. iij. ti. xvj. Et nota ſm Hos.
⁊ Hosti. q̄ dispēsatio pape solū requirit̃ in
maioribus ordinibus: sed epus dispēsare
pōt de tonsura ⁊ minorib⁹ ordinib⁹: sic̃ eti/
am epus dispēsare pōt in simonia q̃ cōmit
titur circa exequias defūctoꝝ ꝯsecratiōes
cimiterij ⁊ sacroꝝ vasoꝝ in venditiōe chrys
matis in benedictionib⁹ nubētiū ⁊ hmōi:

q₂ nõ est ei ꝓhibitũ in iure: ⁊ sic intelligit̃
cõcessum: extra de sen.ex.c.nup. ẜm Ray.
⁊ Al. qḋ etiã intelligi videt̃ cũ hmõi simo/
nia esset manifesta: nã occulta non inducit
irregularitatẽ: ꝗuis simonia in ordine oc/
culta inducit suspẽsionẽ: ⁊ ꝑ ꝯñs irregula/
ritatẽ si se ingerit diuinis sic̃ ꝑus: vt vide/
bit̃. Quarto aliquẽ ordinãs vel ad ordi/
nandũ p̃sentãs q̃ ꝓmisit vel iurauit ordi/
natori vel p̃ntatori nil petere de illa eccl'ia
ad cui⁹ titulũ ordinat̃: tũc ordinator trien
nio suspẽsus est a collatiõe ordinũ: ⁊ p̃sen/
tator ab executiõe suoꝝ ordinũ: vt pꝫ exp̃s/
sum de simo.c.si quis. vbi addit glo. Sed
intellige si crimẽ sit occultũ: ẜ si esset mani/
festũ sꝑ essent suspẽsi: ⁊ si accusarẽt̃ ⁊ cõuin
cerent̃: deponerẽt̃ ex tali ꝓmissiõe ⁊ iura/
mento: hoc ibi. Secũdo p̃ncipaliter ordi
nes recipiens suspẽsus est multis modis.
Primo nãq₃ vltramõtan⁹ ordinat⁹ ab ep̃o
italie nisi licentiã habeat a papa vł ab ep̃o
vñ est oriũdus: vel ĩ cui⁹ diocesi ẽ bñficiat⁹
⁊ hoc ꝑ patẽtes ip̃i⁹ ep̃i lr̃as cãm rõnabilẽ
cõtinẽtes cur ip̃m ordinare nõ velit vel nõ
possit: ip̃o facto suspẽsus absq₃ spe dispẽsa/
tiõis: vt de tẽp.or.c.sepe.li.vj. Silr̃ recipi/
ens aliquẽ ex ordinib⁹ sacris ab ep̃o q̃ re/
nũciauit loco ⁊ dignitati ⁊ h̃ sciẽter vel ex
ignorãtia crassa nõ recipit ordinis executi
onẽ ẜ suspẽsus est: solũq₃ ꝑ papã cũ eo dis/
pẽsari p̃ot: vt ex̃ ḋ ordinat̃ ab ep̃o q̃ renũ.
c.j. Secus tñ si tm̃ resignauit loco: ⁊ roga/
tus ab ep̃o loci h̃ fecerit ⁊ si ꝓbabili igno/
rãtia h̃ factũ est: vel si tm̃ recepit ab eo or/
dines minores poterit ep̃us cũ eo dispẽsa/
re: vt ibidẽ. Secũdo v̾o ordinat⁹ a simoni/
aco in ordine suscepto quãtũcũq₃ occulto:
aut etiã in dignitate vel a simoniaco noto
rio in collatiõe ordinũ: aut in collatiõe seu
receptiõe vel mediatiõe bñficioꝝ non reci/
piunt ordinis executionẽ sed sunt ip̃o iure
suspẽsi: ꝗuis ĩ sua ordinatiõe nulla sit cõ/
missa simonia: ⁊ h̃ in detestatiõeꝫ simonie:
vt.j.q.j.gr̃a si nõ gratis.c. si q̃ a simoniac̃.
Et est rõ: q₂ tales cũ ordinũ executiõe sint
p̃uati: qḋ non h̃nt dare nõ p̃nt: vt.d.c.gr̃a.
c.q̃ sacros ordines: et.j.q.vij.c.daybertũ.
Nota tñ ꝙ a talibus ordinati ex ignorãtia
facti excusant̃ a peccato: nõ solũ q̃tũ ad or
dinationẽ ẜ etiã q̃tũ ad ordinũ executõeꝫ:
abstinere tñ debẽt cũ sciunt quousq₃ cũ eis
dispenset̃: qḋ fieri debet ꝑ papam: vt dicit
glo. in dicto.c.si qui. Ignorantia v̾o iuris
nõ excusat. Hinc ẜm Tho. scḋa 2e.q.c.po/
tius ꝑmitteret q̃ se excõicari q̃ a talib⁹ or/
dinari: q₂ obediẽdo nõ excusaret̃.xj.q.iij.
quid ẜ. iniustã aũt excõicationẽ patiendo
meret̃: vt.xxiiij.q.iij.c.cõperim⁹.cũ diuer/
sis.c.se.cõcor. Hoff. Tertio oĩs simonia/
ce ordinat⁹ etiã si vitiũ simonie sit occultũ
est ip̃o iure suspẽs⁹: nõ solũ ab ordine quẽ
simoniace suscepit ẜ etiã ẜm Hug. ⁊ Inno.
ab actib⁹ omniũ alioꝝ ordinũ: ⁊ ẜm Inno.
etiã in t̃palib⁹: vñ ⁊ ꝑdit administrationẽ.j.
q.j.rep̃iunt̃.ex̃ de simo.c.tanta. nec potest
cũ tali dispẽsari nisi ꝑ papã: vt.j.q.j. erga.
Qui etiã faciliter nõ dispẽsat qñ cõmissa ẽ
simonia ex ꝑte vtriusq₃.s. ordinatoris ⁊ or/
dinati: vel etiã qñ cõmissa ẽ ex ꝑte ordinati
tm̃: vt plane patet.j.q.j.c.statuim⁹.ij.et.c.
qui studet. Si v̾o cõmissa est ex ꝑte ordina
toris tm̃: vt ordinati cõsanguineo ordina/
tori aliq̃d dante ip̃o ordinato penit⁹ igno/
rante: tũc nõ potest ip̃e ep̃us dispensare cũ
eo ꝓpter turpitudinẽ suã sed successor ei⁹
in ep̃atu: vel si habet domiciliũ in alio epi/
scopatu: tunc ep̃us ille potest: ⁊ multo ma/
gis papa: dicto.c.statuim⁹.ij.et.c.se. ⁊ h̃ ẜꝫ
Inno. Hosti. Ray. ⁊ Hoff. Item qñ simo/
nia cõmissa ẽ tm̃ ex ꝑte ordinati: tũc si talis
nõ ministrat p̃ot ep̃us cum eo dispẽsare in
ordinib⁹ rite susceptis: ꝗuis nõ in illo quẽ
simoniace recepit: nec etiam ꝙ recipiat ali
os ante dispensationẽ: silr̃ si talis ante dis/
pensationẽ post ordinẽ simoniace susceptũ
ministrasset: tunc etiã in ordinib⁹ ante rite
susceptis nõ poterit episcopus dispẽspare.
Quarto ꝓinde ordinatus ab heretico:
scismatico: excõicato vel degradato nõ re/
cipit executionẽ: licꝫ ẜm Tho. Pe. Ray. ⁊
Hoff. tales ordinatores veros cõferãt ordi
nes q̃tũ ad characterẽ: sicut ⁊ oĩ alia vere
cõficiũt ⁊ cõferunt sacramẽta: excepta pe/
nitẽtia quo ad excõicatos manifeste: secus
de occultis qui absoluũt ẜm Rich. ⁊ Pe.
de palu. dũmodo tamẽ p̃dicti tenẽt formã
ecclesie.j.q.j.c.dñs declarauit. de ꝯse. dist.
iiij. nõ est vobis. peccãt tamẽ mortalit̃ tam
dantes q̃ recipiẽtes ab eis quecũq₃ sacr̃a
sciẽter: nisi baptismũ in extrema necessita/
te: ꝗuis aũt ignorãtia ꝓbabilis nõ crassa
facti nõ iuris: tales nõ excusat a peccato ĩ
ip̃oꝝ ordinũ receptiõe ⁊ in eorũdẽ executi/
one q̃diu ĩ eadẽ ignorãtia laborãt: postq̃
tñ h̃ sufficiẽter sciũt: abstinere debent quo/
usq₃ cũ eis fuerit dispẽsatũ. Erga quã dis/
pẽsationẽ dic̃ Hosti. ꝙ ĩ ep̃atu solus papa
dispẽsat: vt ex̃ de elec. papa dispensat: ĩmo

ſm̄ Ray. ⁊ Hoff. ſi ordinati fuerūt a tali q̄ recepit vltimā manus impoſitionē: id eſt epalē conſecrationē ex̄ eccleſiā nunꝙ̄ tolerant. ix. q. j. ordinationes. Si vo factū eſt ex ignorātia ꝓbabili: tūc ſꝫ Hoſti. ꝑ diſcretū p̄latū cū tali poterit diſpēſari: ⁊ ſic tolerant in ordinib⁹ ſuſceptis: vt pꝫ ex̄ de ordinatis ab epo q̄ renun. c. vlti. Preterea ſm̄ Ray. ⁊ Hoff. ſi ordinat⁹ eſt ab eo q̄ recepit vltimā man⁹ impoſitionē in eccleſia: id eſt anteꝙ̄ efficeret hereticus: ſciſmaticus vel excōicatus: tūc ex diſpēſatiōe tolerat miniſtrare in ordinib⁹ ſuſceptis: ſiue ſciebat ſiue ignorabat: ſed ad ſuꝑiores ꝓmoueri nō debet niſi eſſet neceſſitas magna ⁊ cōuerſatio ſancta: vt. ix. q. j. c. ij. et. iij. ⁊ idē videt dicere Hoff. de interdicto ⁊ ſuſpēſo a diuinis. ſ. ꝙ nō cōfert executionē: vt. ix. q. j. c. j. ⁊ ſe. Quinto ordinat⁹ ad aliquē ſacrum ordinē extra ſtatuta tp̄a ordīationū: de q̄bus vide in. vij. p̄cepto ſermone. xiiij. ſuſpēſus eſt: nec debet ꝑmitti in ſuſceptis ordinibus miſtrare: ꝙuis characterē recepit: vt ex̄ de tēp. or. c. ij. epus tn̄ impoſita eis primo penitētia cōpetenti ſuſtinere poterit vt in ſuſceptis ordinib⁹ miſtret: vt ibi. c. ꝯſultationi. ⁊ in glo. Cōcor. Inno. ⁊ etiā Ulri. qui addit ꝙ ſecus eſt de ordinibus ſuſcipiendis. Dicunt etiā quidam ꝙ ſi talis ante diſpenſationē in ordine ſuſcepto miniſtrauerit: non poſſet epiſcopus cum eo diſpenſare: verius tamē videt ꝙ poſſit per. c. Lugdunen̄. ix. q. ij. niſi forſan executio ſibi interdicta fuiſſet. ⁊ nihilomin⁹ poſtea miniſtraſſet. Ratio eſt: q̄a omnis ſuſpenſus interdictus vel excōicatus ſe diuinis ingerens efficit irregularis: nec ſubleuari pōt niſi ꝑ papā: vt pꝫ de ſen. re ⁊ iud̄. c. cū eterni. li. vj. ⁊ de ſen. excō. c. cū medicinalis. li.

C vj. Sexto ordinatus ꝑ ſaltū. ſ. aliquo ordine p̄termiſſo ad ordines ſuꝑiores aſcēdēdo ꝙuis characterē recipiat: tn̄ eſt ſuſpenſus ab executiōe ordinis ſic recepti: vt diſ. v. c. ſollicitudo. ex̄ de cle. ꝑ ſal. ꝓmo. c. j. ⁊ in glo. ꝙ ſi nō malicia ſed ignorātia vel negligentia hoc egit: ꝙuis de rigore deponi deberet: tn̄ ex diſpēſatiōe epi ad ordinem p̄termiſſum poterit ꝓmoueri. Et ſi an̄ diſpēſationē hmōi ⁊ reꝑationē ordinis omiſſi miſtrauerit in ordine illo vel ſuꝑiori: credens ꝙ gradatim ꝓmotus fuiſſet poterit etiā epus cum eo diſpēſare. Si vo ſcienter vel ꝑ ſaltū ꝓmotus in ordine ſic ſuſcepto vel ſciēter omiſſo: ſine diſpenſatiōe ⁊ ordinis omiſſi recuꝑatiōe miniſtrauerit: tūc ſolus papa ꝙ vlterius aſcēdat cū eo diſpenſare poterit: ꝙuis in ordine rite ſuſcepto ſufficeret epi diſpēſatio: ſm̄ Ray. Hoſti. et Guil. ar. de cle. nō or. miniſ. c. ex lr̄is. Septimo recipiens vno die minores ordines cū ſubdiaconatu vel duos ſacros ordines ordinatore ſciēte vel ignorāte: ſuſpēſus eſt ab ordinib⁹ ſic receptis. lj. diſ. c. qui in aliq̄ īmo deponi debet: vt. lxxvij. di. c. ſubdiaconus. ⁊ extra de eo q̄ fur. or. re. c. īnotuit. poſſunt tn̄ hmōi ꝑmitti miſericordit in minoribus ordinibus tm̄ miniſtrare: ⁊ ſi religionē intrauerint ac vita moreſq; eorū exegerint: poteſt abbas ſi voluerit etiā ī alijs ordinib⁹ ſecū diſpēſare: vt extra de eo qui fur. or. rece. c. lator. Idē Ray. ⁊ Hoſti. Uerū ſi lata fuiſſet ꝑus excōicationis ſentētia cōtra taliter recipiētes ⁊ nihilomin⁹ receperūt. nō poterit cū eis diſpēſari niſi ꝑ papam: vt papa exemplariter in dicto. c. innotuit. ⁊ in glo. ⁊ addit Hoſti. ꝙ etiā papa cū talibus defacili non diſpenſat: ar. extra de cle. excō. mi. c. latores. Octauo recipiēs ordinē ſeq; ꝓmoueri faciens cū falſo titulo eſt ſuſpēſus: vt pꝫ exp̄ſſum ex̄ de ſimo. c. ꝑ tuas. iij. vbi rn̄det papa ꝙ niſi cum hmōi fuerit miſericordit diſpenſatū nec ad ſuꝑiores aſcēdere: nec in ſuſcepto debet ordine miniſtrare: adducēs ad hoc ibidē triplicē rationē: vt patet latius in ſeptimo p̄cepto ſermone. xiiij. cū tali tamē ſm̄ Guil. in ordinibus ante rite ſuſceptis ꝑ epiſcopū diſpenſari poterit: ſed in ordine ſic ſuſcepto ⁊ alijs poſtea ſuſceptis ſolus papa diſpēſat: vt patet eo. ti. c. penul. in fi. Nono recipiens ordinē excōmunicatiōe ligatus ſuſpenſus eſt: ⁊ quidē ſi ſciens ſe excōmunicatū ordinē ſuſcepit: tūc eſt a ſuſceptis ordinib⁹ ꝑpetuo deponēdus: ſi vo non recoluit factū ꝓ quo canonē incidiſſet: vel factū quidem recolens: ſed iuris ignarus neſciuit exinde ſe teneri in excōicatione: tunc cū eo ſi ſecularis ſit ſolus papa diſpenſare poterit. Nimirū cum ⁊ pape ſoli taliū eſt abſolutio reſeruata: qd̄ tn̄ minus eſt vt ceteri p̄lati intelligant eis maiora ꝓhibita q̄bus vetita ſunt minora: hec plane patēt de ſen. excō. c. cū illoꝝ. vbi etiā ſubdit: ꝙ ſi religioſi fuerint vel regulares: tūc abbas eorū ꝑ iniūctā ⁊ pactā penitentiā cū eo diſpēſare poterit: niſi fuerit adeo graue et notabile ꝙ ap̄lica ſedes eſſet merito cōſulēda: vt eſt mēbri mutilatio: copioſa ſanguīs effuſio:

vel in ep̄m aut abbatē vel aliū p̄latū violē/
ta manus iniectio ⁊ similia: ꝓut ibidē ex/
emplificat: vel etiā nisi qui fecit adultus
vel discretus fuerit ꝙ violēter ꝯ eū de ob/
liuione ⁊ ignorātia p̄sumet: vt patꝫ ibidē.
Decimo religiosus recipiēs aliquē ordi/
nem in apostasia suspensus est: ⁊ quātum/
cūqꝫ postea fuerit recōciliatus p̄lato suo ⁊
penitentiā receperit: tñ absqꝫ dispēsatione
in ordine sic suscepto mīstrare nō poterit:
vt pꝫ ex̄ de apos. c. vlti. Si tñ ad religionē
aliā transisset ⁊ ibidem ordinationē susce/
pisset: in ordine suscepto sine dispēsatione
ministrare posset: vt dicit ibidē glo. qꝛ tūc
ordinē in apostasia nō recepisset: ex̄ de tēp.
ordi. c. ex pte: dicit tñ glo. ꝙ si monasteriū
ad qḋ transiuit fuit maioris religionis tūc
nō peccauit: vt extra de regul. c. licꝫ. ⁊ tūc
de iure cōmuni pōt in ordine suscepto libe
re ministrare. Si vō minoris tūc peccauit
mortalr̄: ⁊ tūc cum eo dispensandū est al's
nō debet mīstrare: hoc ibi. Itē oīs aposta/
ta quācūqꝫ religionē fuerit tacite vl' exp̄sse
ꝓfessus: temere sue religionis habitū di/
mittens: ip̄o facto sententiā excōicationis
incurrit: vt li. vj. ne cleri. vel mo. c. vt ꝑicu/
la: ⁊ sic suspēsus est. Undecimo ꝯtrahēs
matrimoniū de p̄senti ⁊ faciens se ad ordi/
nes sacros ꝓmoueri: alr̄ ꝙ a sacris cano/
nibus est cōcessum: etiā ante carnalē copu
lā: ꝙuis characterē recipiat: tñ ab ordinis
executiōe suspēsus est: ita ꝙ nec post mortē
vxoris poterit in ordine suscepto mīstrare
nec ad alios ascēdere: nec aliqḋ officiū vel
beneficiū eccl'iasticū obtinere: ac matrimo
niū nihilominus sic cōtractū ꝓpter hoc nō
dissoluit: qḋ intellige nisi religionē appro/
batā ante carnis copulā intrauerit ⁊ pro/
fessionē fecerit: hec patent in extrauagā. Io.
xxij. que incipit: antiqua. Ad lau. dei.

De diuersis suspēsiōibus quas qs incurrit ipso iure ꝓpter diuersas causas: Sermo XXVII

On occides Exo.
n xx. Expediti de suspensiōe q̄ con
trahit in collatiōe vel susceptiōe
ordinis: iā breui stilo de diuers alijs suspē
sionib' ꝓsequēdum est. Prima suspēsio
est in bn̄ficijs cōferendis vel acquirendis:
nam bn̄ficiū simoniace cōferens vel etiam
mediator existens: est ip̄o iure suspensus:
dictū est in sermone p̄cedenti de eo qui cō/
fert ordinē simoniace vel mediator est: ac/
quirens vō beneficiū cum cura: vel etiam
dignitatē ꝑ simoniā: si est occulta: tunc idē
est iudicium s̄m Hoff. sicut de illo q̄ recipit
ordinem simoniace: vt dictū est supra: quia
suspēsus est ip̄o iure etiam quo ad alios: ⁊
nō solū ab actibus omniū ordinū sed etiā
ab administratiōe tp̄aliū: s̄m Inno. ⁊ ī tali
beneficio ⁊ dignitate dispēsat solus papa:
p̄cipue qñ bn̄ficiatis sciētibus est cōmissa:
⁊ de hac simonia plenius vide in. vij. p̄ce/
pto. Qui aūt recipit simplex bn̄ficiū simo/
niace s̄m Ray. suspēsus est etiā q̄ ad alios
ab actib' omniū ordinū: si simonia fuerit
notoria: si tñ occulta non est suspensus ip̄o
iure quo ad aliquos sed suspendendus: vt
j. q. iij. c. j. et. ij. Idē Tho. ⁊ Hosti. Et si qui
dem cōmissa ē simonia ip̄o bn̄ficiato igno/
rante: tūc ep̄us cum eo dispēsare potest in
tali bn̄ficio: postꝙ pure ⁊ simplicr̄ ei renū/
ciauit: ac etiā ꝙ ministrare possit in ordini
bus ante ⁊ post bn̄ficiū susceptis: qḋ intel
lige si ep̄us ignorauit: nam si sciēter simo/
niace cōtulisset nō ipse sed sup̄ior dispēsare
posset: ar. j. q. j. c. j. Idē Tho. Ray. ⁊ Ulri.
Si deniqꝫ simonia cōmissa est bn̄ficiato sci
ente: tūc solus papa dispensare potest: tam
in illo bn̄ficio ꝙ in quocūqꝫ alio s̄m Ulri.
Tan. ⁊ Hosti. Secūda suspēsio cōcernit
iudices ⁊ cōseruatores: nā iudex eccl'iasti/
cus vel delegatus q̄ cōtra ꝯscientiā ⁊ iusti/
ciā in grauamē ꝑtis alteri' in iudicio q̄cꝙ
fecerit ꝑ gratiā vel ꝑ sordes: puta ꝑ pecu/
niā: odiū: fauorē: timorē ⁊ silia: ab execu/
tione officij per cōtinuū annū suspēsus est.
Et si suspensiōe durāte se diuinis ingesse/
rit efficir̄ irregularis: nec releuari poterit
nisi ꝑ papā: vt de sen. ⁊ re iudi. c. cū eterni.
li. vj. Sic etiā ferentes excōicationis sen/
tentiā cōtra aliquē vel cōtra aliquos: nisi
p̄mittāt trinā admonitionē: vel saltē vnā
ꝓ tribus: ⁊ hoc ꝑsonis idoneis p̄sentibus
suspensi sunt ꝑ mensem ab ingressu ecclesie
vnde si tempore intermedio diuina officia
celebrauerit in ecclesia efficeret irregula/
ris. Similiter aliquis existens cōseruator
auctoritate illius cōseruationis se nō po/
test intromittere de alijs ꝙ de māifest' in/
iurijs ⁊ violentijs: vt de offi. dele. c. statui/
mus. ꝙ si de alijs que scꝫ iudicialē indagi/
nem requirūt se intromiserit: est suspēsus
per annum ab officio: vt patet ibidem. c.

hac cōſtitutiōe. Tertia ſuſpēſio cōcernit notorios fornicatores q̄ ſūt ip̄o iure ſuſpēſi quo ad ſe ⁊ quo ad alios: vt. xxxij. diſt. c. nullus miſſam. et. c. ſe. et. lxxxj. di. c. ſi qui p̄ſbyteri. cū. c. ſequētibꝰ. Pro quo notandū ſm Tho. ⁊ Ray. ꝙ dupliciť diciť notoriū. ſ. notoriū iuris: cū q̄s in iudicio confiteť vel de crimine cōuinciť. Et notoriū facti: cū. ſ. crimē ita populo manifeſtū eſt ꝙ nulla tergiuerſatiōe celari pōt. Quocūqꝫ ꝯgiť modoꝝ iſtoꝝ fornicatio clerici notoria fuerit: ſuſpenſus eſt tā quo ad ſe q̄ꝫ quo ad alios ſm Tho. Ray. Bern. Inno. Hoſti. ⁊ alios. Nec ſolū ſacerdos ß etiā ī quocūqꝫ ordine cōſtitutꝰ: etiā in minoribꝰ ex notoria fornicatiōe ſuſpēſus eſt ip̄o iure ab omnibus actibꝰ ordinū: ſm Inno. qđ etiā notat Archid. xxxij. diſt. §. ad hec. qđ probat etiā p. c. miſtri. di. lxxxj. in fi. ⁊ ex de coha. cle. ⁊ mu. c. veſtra. ⁊. c. queſitū in glo. vnde tādiu talis eſt ſupēſus q̄ꝫdiu pſeuerat ī vitio: ⁊ interim ſi exequiť officia ſua etiā ſemel: efficiť irregularis: ⁊ indiget diſpēſatiōe pape ſm Inno. Hoſti. vt notat Archi. ⁊ An. de bu. Hinc etiaʒ ſi poſtea ceſſaret a vitio ⁊ ante diſpēſationē vtereť officio ſuo ſemp mortaliť peccaret: q̄ꝫuis nouā irregularitatē nō ꝯtraheret. Si vo cū eſſet ſuſpēſus nō executus eſt officia ſua: nihilominꝰ indiget diſpēſatiōe ab illa ſuſpenſiōe: quā facere poterit ep̄us ſm Inno. Secūdo nota ꝙ ſm iura cōmunia tales euitari debēt tā in miſſa q̄ꝫ in alijs diuinis officijs: vt di. xxxij. c. nullꝰ. et. c. p̄ter hec. ſed in hoc variatur opinio doctoꝝ. Aliqui dicūt ꝙ euitari debēt in diuinis poſt āmonitionē eis factā ſi ſe nō correxerint: ſm Hu. ⁊ Lau. que admonitio fieri pōt a quocūqꝫ ſm Hu. ſed ſm Lau. fieri debet ab ep̄o qđ videť veriꝰ ⁊ pbať p. c. ſacerdos aliq̄s. ⁊. c. ſi q̄s ep̄us p̄ſbyter. lxxxj. di. Sed alioꝝ opinio cōmunior eſt et ſolennior docto. q̄ꝫuis Archid. dicat eā durā: ꝙ ſtatim euitari debet ante quācūqꝫ admonitionē: q2 ius ſuſpēdit eos quo ad ſe ⁊ q̄ ad alios: ß tenēt Tho. Ray. Al. Inno. Hoſti. Jo. cal. An. de bu. A talibꝰ ḡ ſm ea q̄ habenť in corpe iuris nec ſť audiēda diuina: nec ſumēda ſacr̄a niſi baptiſmꝰ ⁊ euchariſtia ī extrema neceſſitate: vt diſt. xxxij. §. verū. Ceterū: q2 frigeſcente charitate ſupabundat iniq̄tas: ⁊ p̄ſertim carnalitas in eccl'iaſticis: ad vitandū ſcandala ⁊ etiā multa picula q̄ ꝯſcientijs timoratis cōtingere poſſent: ꝓuiſum eſt: nō notorijs fornicatoribꝰ ſed chriſti fideliū p̄ñs mētibus: vt libere ⁊ licite valeāt audire eorū diuina ⁊ recipe ſacramēta: cū non teneanť tales vitare p̄textu cuiuſcūqꝫ ſentētie vel cenſure eccl'iaſtice: a iure vel ab homiē generaliť ꝓmulgate: donec talis ſententia vel cenſura fuerit a iudice publicata vľ denūciata ſpecialiť ⁊ exp̄ſſe: vt patet in extrauagā. Martini pape. v. quā dedit in cōcilio Cōſtan. vt pʒ. ſ. q̄ incipit: ad euitandū ſcandala. Quarta ſuſpēſio cōcernit p̄latos quoſcūqꝫ q̄ p̄textu viſitatiōis eccl'iarū vel monaſterioꝝ exigūt vel recipiūt indebitas ꝓcuratiōes ꝯ cōſtitutiōeʒ Inno. pape. iij. q̄ poniť ex de cenſi. c. ꝓcuratiōes: et Grego. x. que poniť. e. ti. in. vj. c. exigit. vñ cōſtitutionē illam violātes duplū eius qđ recepint: eccl'ie a qua id receptū fuerit infra mēſem reddere obliganť. Alioq̄n extūc patriarche: archiep̄i: ep̄i duplū ipſum vltra p̄dictū tempꝰ reſtituere differentes: ingreſſum eccleſie ſibi ſciant interdictum. Inferiores vo ab officio ⁊ bñficio nouerit ſe ſuſpēſos quouſqꝫ de duplo hm̄ōi grauatis eccleſijs plenariā ſatiſfactionē impendant: nulla eis in hoc dantiū remiſſione liberalitate ſeu gr̄a valitura: ß ibi. Quīta ſuſpenſio feť ꝯ p̄latos eccl'iaꝝ in. c. ſi quorūdā: extra de ſolu. vñ p̄latus eccleſiā pro alienis debitis obligās: ipſo iure ſuſpēſus eſt ab admīſtratiōe tam ſpūaliū q̄ꝫ tpaliū: nec eccleſia teneť obligata: ſed idē p̄latus ꝓ debitis illis rñdere debet: vt ibi. Et dicunt Uin. ⁊ Goff. ꝙ hoc ꝓcedit ſiue ſi eccleſia cōmendata vel intitulata ſeu etiā ad ꝓcurādū data: de elec. cū nobis: ſiue ſit etiā occupata ne p̄do ſit melioris cōditiōis: vt de p̄ben. c. eū qui. Dicit tñ Uin. ꝙ ſi eccl'ia monaſterio ſubiecta ꝓ debitis alienis obligať: abbas nō incurrit hanc penā: ß p̄latus cuiꝰ eſt admīſtratio: ſecus aūt eſſet abbatis: ⁊ ſi q̄s nō grauaret eccleſiā obligādo ſed remittēdo: dicit Uin. ꝙ teneť ad penā. Hoc tñ nō placet Jo. an. q2 nō debet ß ius penale ex ſuos termīos extēdi: ⁊ ß placet Inno. Si tñ eccleſia pecuniam haberet ſupfluā: dicit Hoſti. ꝙ eā mutuare poterit indigēti: ⁊ etiā de ſupfluo teneť facere elemoſynā paupibꝰ. Et addit Jo. an. in regula. in penis. li. vj. ꝙ q̄ſqꝫ p attēptare cōſumať delictū etiā ſi nō ſequať effectꝰ: ⁊ tūc ius punit: ad hoc facit de homic. c. ꝓ hūanit. li. vj. vbi mādato pficiť delictū: ſic etiā hic tradēdo lr̄as vel ſigillū incurrit hanc

penā etiā si obligatio nō sequat̃: vt qꝛ ste/
tit ꝑ creditorē nō ꝑ p̃latū: cum ꝓcesserit ad
actū quātū in se fuit: loquit̃ tñ hic de p̃lato
inferiori ep̃o: cū ep̃i nō incurrāt suspēsionē
iuris nisi d̾ ip̃is fiat exp̃sse mētio: vt d̾ sen.
excō.c.qꝛ ꝑiculosū.li.vj.de elec.c.si cōpro/
missariꝰ.eo.li. Sed dic̄ Hosti. ꝙ ꝓpter hāc
causā deberet ep̃us a sup̲iore suspēdi. Pre
terea q̄uis ꝑm Uin. ⁊ Inno. ꝓximꝰ supior
absoluere potest ab hac suspēsione: ex quo
papa sibi nō reseruat: vt d̾ sen.excō.c.nuꝑ.
tamē ꝑm Hostiē. si ante relationē imisceat
se diuinis: efficit̃ irregularis ⁊ erit ꝑ soluz
papam absoluēdus: vt de sen. ⁊ re iudi.c.
j.li.vj. Sed Jo.an.hoc nō credit: cū nō sit
suspēsus ab officio vl̓ diuinis. Jo.cal.dicit
ꝙ cū sit suspensus a sp̄ualibꝰ: pōt teneri cū
Hosti. ꝙ sit irregularis: eo ꝙ administra/
tio spiritualiū large sumpta potest include
re diuinorū celebratōez. Ad h̾ facit de cor.
vi.c.ex ꝑte.ij. ⁊ hoc videt̃ securius. Si x̄o
sumat̃ stricte: ꝓut denotat quādam prela/
tionē ⁊ potestatē cōpetentē nō ratiōe ordi/
nis sed dignitatis: tūc verum est dictū Jo.
an. ⁊ hoc est benignius. Sexta suspensio
cōprehendit religiosos p̄sidentes mona/
sterio: prioratui: eccl̓ie vel administratiōi:
qui cōcedunt alicui ad vitā vel ad certum
tempꝰ iura: redditus aut possessiōes eius/
dem: pecunia etiā inde recepta nisi necessi
tas aut vtilitas monasterij p̄oratus eccle/
sie seu administratiōis huiꝰ hoc exposcat:
accedente nihilominꝰ ad hoc cōsensu con/
uentus sui: vel si cōuentū non habent p̄la/
ti sui: alioq̄n ip̄o facto sunt suspensi ab offi
cio: vnde nec valet dicta cōfessio: hec patēt
de rebꝰ eccle.nō alie.c.monasterioꝝ.in cle.
Excipiunt̃ tñ ibi duo casus.s.locatio ⁊ vē/
ditio reddituū vel fructuū ad modicū tem
pus. Modicū aūt tempꝰ licz sit arbitrariū
tamē intelligit̃ decēniū ꝑm oēs docto. Sz
vtrū hec suspensio intelligat̃ ab officio di/
uinorū vel officioꝝ t̲paliū administratiōis
puta prelati ꝓcuratoꝝ cancellarij ⁊ hmōi.
Joh.an. remittit ad notata de deci.c.j. in
cle. ⁊ ibi ponit vtrāq̄ opinionē: sed ad vlti
mū dimittit sub dubio: quapropter opinio
securior est eligenda. Septima suspensio
fertur cōtra ꝑticipantes scienter excōmu/
nicatis ī diuinis: excōmunicatis dico ma/
iori excōmunicatiōe: nam ꝑ talem ꝑticipa/
tionē peccat mortaliter contra ꝓhibitionē
ecclesie faciens: etiam si ius ignorat: preci/
pue si talis conditiōis est ꝙ scire potuit et
debuit huiusmodi ꝑticipationis ꝓhibitio/
nem: non tamē est exōmunicatꝰ maiori ex/
cōmunicatiōe sed minori: nec est irregula/
ris sed vicinus irregularitati: nam ingres/
sus eccl̓ie est illi interdictus si publice ex/
cōmunicatos admittit ad officia diuia seu
eccl̓iastica sacramēta vel eccl̓iasticā sepul/
turā: donec de huiusmodi transgressione
satisfecerit cōpetenter ad arbitriū eius cu/
ius sententiā cōtempsit: vt patet lib.vj.de
priuil̓.c.episcopoꝝ. vnde si postq̄ est inter/
dictus ingressus eccl̓ie se diuinis ingerit ī
suo officio sicut prius irregularis efficit̃: ⁊
sic videt̃ intelligendū de clericis seculari/
bus ⁊ regularibꝰ. Sed et si sepeliret excō/
municatū publice: tūc esset excōmunicatꝰ:
vt supra: nec etiā metus in talibus excusa/
ret: ꝑm Hosti. nisi metus qui cadit in con/
stantē virum ꝑm Guil̓. ⁊ Hug. Hic nota ꝙ
ꝑticipatio cum excōmunicatis est mortale
peccatum in quattuor casibus ꝑm Tho.in
iiij.dist.xviij. Primo ꝑticipando ī crimīe.
Secūdo in diuinis. Tertio in ꝯtemptu ec/
clesiastice discipline. Quarto cōtra probi/
bitionē p̄ceptoriam superioꝝ. Idem Pe.
abbas ⁊ Archi.xj.q.iij.c. sicut apostoli. et
sic intelligit̃ idem.c. scz cum quis ꝑ cōtem/
ptū ꝑticipat tūc excōicari potest: quia mor/
taliter peccat. Idem Jo.an. ⁊ Jo.de ligna.
⁊ Rich.in.iiij. Et hoc est verum ꝑm ea que
sunt in corꝑe iuris. Sed hodie secus ꝓpter
extrauagañ. Martini pape.v. de qua patz
supra. Octaua suspensio fert̃ contra pa/
triarchas: archiep̄os ⁊ ep̄os qui locant vl̓
alio titulo cōcedunt aliquam domū vsura
rijs alienigenis ad fenus exercendum: vel
etiā si ꝑmittunt ꝙ vsurarij alienigene: scz
non oriundi de terris ipsoꝝ locoꝝ publice
vsurā exercentes vel saltem exercere volē/
tes: habeant domos cōductas seu al̓s ha/
bitent in terris suis: id est eoꝝ iurisdictiōi
subiectis: nisi infra tres menses oīs tales
de terris suis expellēt: nunq̄ decetero ta/
les aliq̄s admissuri: eoipso censurā suspen
sionis incurrūt: vt patet li.vj. de vsur̃. vsu
rarū. Nona suspēsio est lata cōtra bñdi/
centes secūdas nuptias. Pro quo nota ex̃
de secū.nup. dicit̃.c. vir autē vel mulier ad
bigamiā trāsiens nō debet a p̄sbytero bñ/
dici: qꝛ cū alia vice bñdicti sunt eoꝝ bñdi/
ctio iterari nō debz: hoc ibi.glo. dic̄ ꝙ hoc
debet p̄termitti ad exhortationē cōtinētie:
⁊ etiā qꝛ sacr̃m iterari nō debet: vñ d̾ ibidē
c.j. capellanū quē bñdictionē cū secūda cō

ꝯtiterit celebrasse ab officio beneficioq; ⁊c̄.
suspēsum: cū lraꝝ tuaꝝ testimonio ad sedē
apostolicā nullaten⁹ destinare postponas.
Hinc q̃ri pōt: vtrū vl'iter verū est ꝙ secū/
de vel vlteriores nuptie bn̄dici nō pn̄t. Ad
hoc rn̄det Hein. boyc in dicto. c. vir aūt. ꝙ
duplex est bn̄dictio nuptialis. Una q̄ fit in
facie eccl'ie p̄ quā matrimoniū publicatᷣ: ⁊
sine q̄ matrimoniū clādestinū reputatᷣ: de
qua habetᷣ. xxx. q. v. c. ij. ⁊. iij. ⁊ p̄ totū. ⁊ de
clādest. despō. c. cū inhibitio. ⁊ tūc quātū/
cūq; fuerūt al's bn̄dicti ambo vl' alter ipo/
rū debēt nihilomin⁹ denuo bn̄dici: vt patꝫ
in iuribus allegatis. Alia que fit speciali⁹
cū pallio vel libro cui nubētes supponuntᷣ
⁊ quibusdā ꝓprijs orōnib⁹ ⁊ alijs bn̄dicūtᷣ:
de qua bn̄dictiōe dicitᷣ hic ī duob⁹. c. ⁊ tūc
si notoriū est virū esse corruptū vel mulierē
corruptā ẜm Hosti. in sum. bn̄dictio nō p̄/
statᷣ: q2 nisi virgo cū virgine cōtraxerit nō
debet interesse sacerdos: vt dicit. c. de his.
xxxj. q. j. hoc intelligitᷣ ꝙ nō debet p̄bere
bn̄dictionē. Sed h̄ esset nimis rigorosum:
paucıq; bn̄dicerentᷣ: nec videtᷣ hoc innue/
re tex. hic qui loquitᷣ de secūdis nuptijs: ⁊
sic req̃rere videtᷣ p̄mas nuptias p̄cessisse: ⁊
ideo dicendū est: ꝙ si nō est notoriū virum
esse corruptū vel mulierē corruptā: ⁊ sunt
p̄me nuptie quo ad vtrūq;: tūc debēt bn̄di
ci vt hic: ⁊ dicto. c. de his. Et idē dicendū ē
cū nō est notoriū mulierē esse corruptā. Si
v̄o sunt secūde nuptie ex p̄te vtriusq;: tunc
cū al's bn̄dicti fuerint nō debet iterari bn̄/
dictio: sic̄ dicitᷣ de alijs sacramētis nō ite/
rādis: q2 talis bn̄dictio q̄si sacramētalis ē
ẜm Hosti. in. d. c. capellanū. Et hoc verū ē
etiā si cōsuetudo sit in cōtrariū: ⁊ papa eā
sciat ꝙ ꝯsuetudo nō excusat ī talib⁹: vt pꝫ
de heretᷣ. c. ad abolendā. nisi ⁊ papa ex cer/
ta sciētia approbet ip̄am. Et idē iudiciū est
si sūt secūde nuptie ex p̄te mulieris tm̄: ve/
rūtamē cū sint secūde nuptie ex p̄te viri tm̄
nec est notoriū mulierē esse corruptā: tunc
ẜm quosdā bn̄dici possūt: ⁊ hec est opinio
Tho. in. iiij. dist. xlij. Ratio est: q2 ibi aliq̄
mō saluatᷣ significatio: ⁊ hec opinio cōiter
seruatᷣ: ⁊ licꝫ ẜm iura cōmunia cū sacerdo/
te talitᷣ suspēso solus papa dispēsare pōt: tn̄
Jo. xxij. in extᷓuagan̄. q̄ incipit: cōcertatiōeꝫ
antique. dicit ꝙ cū talib⁹ p̄sbyteris a pena
suspēsiōis p̄dicte absoluere ac sup̄ executi/
one ordinū ⁊ retētiōe hmōi bn̄ficioꝝ: eorū
dioc̄. libere dispēsare valeat. qđ sane intel/
ligitᷣ nisi an̄ dispēsatōeꝫ hmōi diuinis offi/
cijs vt p̄us se ingesserint. Decima suspen
sio fertᷣ ꝯ clericos q̄ sciēter indignū eligūt
ad ep̄atū: ꝯ illā formā q̄ ponitᷣ ex̄ de elec. c.
cū in cūctis. vn̄ tales sunt p̄ trienniū suspē/
si a bn̄ficijs tā habitꝭ q̄ȝ habēdis. Similitᷣ
eligētes aliquē siue facta fuit electio cōcor
diter siue in discordia: si infra. viij. dies ex
quo poterūt cōmode distulerūt ipsā electi/
onē electis p̄sentare q̄ culpabiles in h̄ fue/
rint: a ꝓsecutiōe electionis sunt exclusi ac
suspēsi p̄ trienniū a beneficijs: q̄ obtinēt in
secūda ecclesia. Insup̄ si infra tēpus illud
temere vel colorate se īmiscuerint illis: ip̄o
iure p̄petuo sunt p̄uati: vt de elec. in. c. cu/
piētes. §. ceterū si. li. vj. Preterea si facta
est cōpromissio in aliquē ⁊ cōpromissarius
sciēter eligit indignū: ip̄o facto p̄ trienniū
suspensus est a bn̄ficijs ecclesiasticis: vt de
elec. c. si cōpromissarius. §. porro. hec tamē
suspēsio non tangit ep̄os licꝫ effecti cōpro/
missarij indignum elegerint: nec intelligitᷣ
de electionib⁹ inferioꝝ prelatoꝝ: sed tm̄ de
electiōib⁹ ep̄oꝝ ⁊ sup̄ioꝝ: vt ibidē subditᷣ.
Hic queri pōt: vtrū suspēsus a bn̄ficio cē
seatᷣ etiaꝫ suspēsus ab officio vel ecōuerso.
Ad hoc dicendū ẜm Pe. de anch. sup̄ cle.
cupiētes. de penis. cui cōcor. Hasp̄ de calō.
ꝙ aut q̄s est suspēsus a bn̄ficio vel ab offi/
cio seu ab vtroq;. Si v̄o a bn̄ficio tūc siue
sit suspēsus a iure siue ab hoīe nō ē suspēs⁹
ab officio: ar. c. dilectus. de offi. or. nec etiā
officiū ē accessoriū ad bn̄ficiū: lꝫ sit ecōuer
so: ⁊ est regula iurꝭ. in. vj. que dic̄: in penis
benignior est interp̄tatio facienda. Si v̄o
suspēsus est ab officio cū illa adiūctiōe tm̄:
tūc planū est ꝙ nō suspēsus a beneficio: cū
tm̄ sit suspēsus ab officio: hoc enim ostēdit
sentētie ꝓmulgatio: nec vltra ꝓferētis in/
tentionē sentētie vires se extendūt: saluo
casu. c. pastoralis. ex̄ de appel. Si v̄o suspē
sus est ab officio simplicitᷣ sine adiūctione
tm̄: ⁊ hoc a iure: tūc si hoc ē ꝓpter crimē: pu
tat in illo casu ꝙ suspēsus ab officio sit etiā
suspēsus a bn̄ficio: vt etiā habetᷣ exempla/
riter. lxxxj. dis. c. eos. et. c. si q̄s sacerdotū.
Si v̄o ꝓpter infamiā vel cōtumaciā suspē
sus est ab officio: tūc nō est suspēsus a bn̄fi
cio: vt. ij. q. iiij. c. p̄sbyter si a plebe. Porro
si ab homīe suspēsus ē ab officio simplicitᷣ:
⁊ hoc ꝓpter crimē graue: tūc etiā suspēsus
est a bn̄ficijs. Si v̄o ꝓpter crimen leue vel
ꝓpter infamiā aut cōtumaciā: tūc non est
suspēsus a bn̄ficio: vt in iuribus allegatꝭ.
Si deniq; suspensus est ab vtroq;: ⁊ hoc p̄

illam dictionē: ⁊ tūc planū est ꝙ exclusus ē
ab vtroqꝫ: aut ꝑ illā dictionē: vel: ⁊ tūc ab/
stinere debet ab vtroqꝫ donec sciat intenti/
onē ꝓferentis: vt de cleri. excō. c. illud. ſm
glo. ⁊ Hosti. e. ti. c. latores. vult tñ Hoff. ꝙ
talis sententia nō valet ꝓpter incertitudi/
nē. Undecima suspēsio fert̄ cōtra religio
sos mēdicātes ⁊ possidētes: nā in. c. nō so/
lum de regula. in. vj. fratres p̄dicatores ⁊
minores ad ꝓfessionē recipiētes aliquē in
ordine suo seu ad renūciationē faciendam
seculo ante ꝓbationis annū elapsum: ipso
facto a receptione quorūcūqꝫ sunt suspensi
⁊ extendit̄ etiā ad alios mendicātes in. c.
se. Similit̄ religiosi mēdicātes ⁊ qui deci/
mas nō recipiūt: scienter obmittētes cōsci/
entiā facere cōfitentibꝰ de decimis soluen/
dis: a p̄dicatiōis officio sunt suspensi: do/
nec eis faciāt cōscientiā si cōmode possūt:
⁊ si interim p̄dicauerint erūt extunc excō/
municati: vt patet in cle. cupientes. de pe/
nis. hoc tñ intelligūt Pe. de anch. ⁊ Pau
lus: si fuerint sup̱ hoc requisiti. s. a p̄latis.
Similit̄ religiosi grauātes vel fraudātes
ecclesias cōtra decimas eis debitas: si req̄/
siti ꝑ illos quoꝝ interest nō desistunt infra
mēsem: vel de vsurpatis vel retentis infra
duos menses nō fecerint emendā: suspensi
sunt ab officio admīstrationis ⁊ bñficijs: ſ
talia non habētes excōicati sunt: vt in cle.
illa de decimis. ⁊ dicit hic Jo. an. in glo. se
credere ꝙ sufficiat iudicis declaratio: nec
sit necessaria alia absolutio quo ad suspen/
sionē: sed quo ad excōicationē bene requi/
rit̄ absolutio. Deniqꝫ Guil. durādi ī suo
repertorio aureo: multos casus posuit in
q̄bꝰ aliq̄s ip̄o iure suspensus est: ſ multos
c hic causa breuitatis omitto. Unū dum/
taxat in fine queri pōt: vtrū suspēsi postq̄
satisfecerint indigent absolutiōe. Ad hoc
rñdet glo. in cle. j. de deci. ꝙ sic in illo casu:
secus tamē si fuissent suspēsi ad certū termi
nū: dic tñ ꝙ sufficeret d̄claratio iudicis su
per satisfactione: secus in excōicatione sup̱
qua oīno requirit̄ absolutio: ⁊ hanc glo.
notat singulariter Pau. tamē ibidē latius
loquit̄: nā ꝓ eo ꝙ dicit glo. inducit q̄d no/
tat Inno. extra de eta. ⁊ quali. c. cū bone.
In contrariū inducit q̄d notat idē Inno.
de cohabi. cleri. c. sicut. Post multa tandē
Pau. cōcludit ꝙ melius dicendū: ꝙ qñqꝫ
tempus vel factum adijci ur absolutioni
fiende: ⁊ tunc necessaria est absolutio: vt
exemplariter patet de senten. excō. c. par/
rochianos. c. cōquesti. de offi. ordi. c. signi/
ficauit. Aliquādo xᵒ adijcitur durationi
sentētie: ⁊ tunc absolutio nō est necessaria
sed sufficit declaratio: vt de immu. eccle. c.
aduersus. in fi. de spon. c. nō est vobis. nā
absolutio tūc videt̄ facta in diem vel cōdi/
tionē cōstituētis: vt de appel. c. p̄terea. cō/
muniter tñ ſm Pau. in excōicatione tp̄us
vel factū adijcit̄ absolutiōi: q̄r in ea requi/
rit̄ satisfactio ꝓximi que certa esse potest:
⁊ dei ꝓ peccato q̄ est arbitraria: vt de peni.
dist. j. c. mensurā: ⁊ ideo de eo posset dubi/
tari: nā peccator nō habet in hoc arbitrari
q̄d placet Francis. ibidē. Absolutio autē
a suspensione fieri pōt sub hac forma vel si/
mili. Ego absoluo te a vinculo suspēsionis
quā incurristi ꝓpter talē causam: ⁊ restituo
te executioni ordinū ⁊ officiorū tuorum: in
nomine patris ⁊c. nihilominus tamē quia
suspēsio ꝑtinet ad forum cōtentiosum: nec
req̄rit̄ forma determinata necessaria huius/
modi relaxatiōis: ideo quicq̄d dicat ⁊ qui/
buscūqꝫ verbis vtat̄ is qui valet absolue/
re veraciter absoluit. Quis autē absolue/
re pōt de singulis gr̄a breuitat̄ supsedeo.

De irregularitate ⁊ q̄ nō possūt effici irregulares: ac de irregularitate q̄ diuersimode ꝯhit̄ ex nature vitiate corruptiōe: Ser. XXVIII

n Non occides Exo.
xx. Expediti ꝓut potuimꝰ de cen
sura ecclesiastica q̄ ꝓprie compre/
hendit excōicationē suspensionē ⁊ interdi/
ctū. Jam de nota irregularitatis ꝓsequē/
dū est. Unde irregularitas sic diffinit̄ a
speculatore: ꝙ est nota seu impedimētū ca/
nonicū ex facto seu defectu ꝓueniēs: q̄ q̄s
ꝓhibet̄ ad eccl'iasticos ordines ꝓmoueri
⁊ in eisdē mīstrare. Et dicit Guil. ꝙ est de
iure positiuo: licꝫ in lege veteri fuerit p̄or/
dinata in ꝑsonā dauid: q̄ ꝓpter multū san
guinē effusū ꝓhibitꝰ ē edificare tēplū dn̄i:
vt de ꝯse. di. j. c. j. vbi etiā dic̄ glo. ꝙ lꝫ fue/
rit dauid in veteri testō: fuit tñ p̄figurator
noui: ⁊ iō in figura tp̄is istiꝰ dictū est ei nō
edificabis mihi tēplū. s. sp̄ūale vt celebres ī
eo: ⁊ ē argumētū a mīore: si eīm ꝓpt̄ homici
diū repulsus fuit a ꝯstructiōe: m̄lto potiꝰ a
mīsterio. Et dic̄ Inno. de renū. c. nisi cū p̄/
dē. ꝙ papa cū oībꝰ irreglaribꝰ dispēsat: q̄r
iste pene sunt de iure positiuo: olim enī li/

citũ erat sacerdotibꝰ interficere. Hinc moyses erat homicida ⁊ sacerdos egyptiũ interficiens. Et samuel agag pinguissimũ regẽ: phinees quoq; iudeũ cũ madianita coeuntem. Sic petrus ananiã ⁊ saphirã. Et si querit̃ que fuit causa institutiõis irregularitatis. Rñdet Guil. ꝙ horror ⁊ scãdalum inde oriẽs: nã abominabile esset ꝙ qui intinxit manus in sanguinẽ humanũ offerat sanguinẽ ⁊ hostiã imaculatã vel aliud officiũ exhibeat christo: vt. xxiij. q. vlt. c. his a quibꝰ. Nota tñ ꝙ plures sũt ꝑsone in qbꝰ nõ cadit irregularitas: nã ꝺm Jo. cal. mulier quecũq; sit exquo nõ est capax ordinis siue characteris clericalis: irregularitas ĩ eam nõ cadit ꝑ quã impedit̃ q̃ ordinari vl' ordinis officium celebrare. Unde mulieri ꝓhibent̃ ea q̃ ordinis officio cõpetunt: vt xxiij. dist. c. sanctimonialis. c. sacratas. de peni. ⁊ re. c. nona quedã. verũtamẽ q̃uis nõ efficit̃ irregularis: temerarie tñ agit et grauiter puniri debet. Similit̃ in cle. vna de homi. ponit tria genera hoĩm: qui ꝑpetrantes homicidiũ non efficiunt̃ irregulares. Primo furiosi: ⁊ dicit ibi glo. ꝙ furiosus q̃ siue cõtinuo furore laborat siue ꝑ interualla q̃diu fuerit iniuriã põt pati: ꝫ nõ agere. xv. q. j. c. illud. c. aliquos. hinc etiaʒ qꝺ ꝑ eum fit: sic habet̃ ꝑinde ac si casu accidisset siue facto ꝑsone: ⁊ si damnũ dat nõ tenet̃. l. aquilia. sed est ꝑinde ac si quadrupes fecisset vel tegula cecidisset. ff. ad. l. aq̃liã. l. ꝫ si quotiẽs. §. ij. nec etiã peccãt ĩ tali amẽtia cũ nõ sit cõpos rõnis. Secũdo infãtes nõ efficiunt̃ irregulares: q2 de his idẽ est iudiciũ. Dicit̃ eñi alibi ꝙ infans vel furiosus ꝑdidit vel corrupit impunitũ est: et rationẽ reddit lex q̃ de homicidio loquit̃. ff. ad. l. corne. de sic. l. infans vel furiosus si hominẽ occiderit lege cornelia nõ tenet̃: cũ alterũ innocẽtia ꝯsilij alterũ fati infelicitas excuset: satis ẽ suo furore punit̃: ⁊ dic̃ glo. ꝙ infans hic dicit̃ minor septẽnis: q2 etas illa ignorat quid faciat: hinc ex taliũ sponsalibꝰ non cõtrahit̃ publice honestatis iusticia: de despon. impu. c. lr̃as. Dicit tamẽ Hosti. in. c. illo de delicto pueroꝝ: ꝙ puer dolicapax si ꝓijciendo lapidẽ vel cultellũ occidit aliquẽ irregularis est: licʒ nõ habuerit animũ occidẽdi: q2 in lege ꝓmotiõis nõ volũtas ꝫ factũ attẽdit̃: tale tamẽ homicidiũ fatet̃ dispensatiõe dignũ. Dicit Henzelinꝰ ꝙ talis tenet̃ q2 dolicapax: licʒ fauore etatis cũ eo mitiꝰ agat̃: vt de delic. pue. c. j. Et addit ꝙ q2 dolicapax dicit̃ cuʒ ꝓximus est pubertati: id est cũ magis propinquat etati puberi q̃ infantie: hoc ĩ masculo est in decimo anno cũ dimidio ⁊ aliquãtulũ vltra: in femĩa ꝟo in. xj. anno cũ dimidio ⁊ aliquãtulũ vltra: sic no. insti. de inutilibꝰ stipulatiõibꝰ. §. pupillus. ad hoc de despõ. impu. c. cõtinebat̃. c. attestatiões ⁊ ĩ glo. Tertio dormiẽtes: nam ꝺm Laud. dormiẽtes furioso comparant̃: vt extra de baptismo. c. maiores: ⁊ hoc ideo: q2 dormitio reddit hominẽ totaliter extra mentem velut esset in extasi: nam aliqui dormiẽdo loquunt̃: aliqui aliq̃d agunt: vtpote se armant: vadũt: ascendũt ⁊ descendũt: Unde refert Laud. de socio suo anglico: qui dormiens parisius iuit de ecclesia sancti Benedicti vsq; ad flumẽ secane de nocte ⁊ ibi puerũ interfecit: ⁊ reuersus dormiens posuit se in lecto: ⁊ de hoc videt̃ ꝙ nõ sit irregularis et hoc tenendum est: verũtamen ebrius occidens aliquem licʒ vsum rationis ꝓtunc nõ habeat: non excusat̃ a delicto nec ab irregularitate ꝺm Henzelinuʒ ⁊ Matth. xv. q. v. c. inebriauerũt. quia si de ip̃o intelligi voluisset: cum alijs etiam expressisset: vt de deci. c. ad audientiã. ꝑdicti autẽ nullam irregularitatẽ vel peccatũ incurunt nec celebrando nec officijs ordinis vtẽdo: nec etiã diuinis interessendo. Ad maiorẽ autẽ euidentiã sciendum: ꝙ irregularitas ꝓut sumit̃ in p̃senti speculatiõe tripliciter cõtrahit̃: scʒ nature vitiate corruptione op̃is vel oris obligatione: ⁊ eccl'iastice censure violatione. Primo nãq; contrahit̃ nature vitiate corruptiõe: ⁊ h̃ dupliciter. Primo ex nature ꝓprie defectiõe: nã ꝺm Aug. incõpositio corꝑalis ineq̃litatẽ ĩdicat mẽtis: ⁊ iõ in lege veteri corꝑe vitiati ꝓhibebãt̃ a sacerdotio: vt pʒ Leui. xxj. ⁊ recitat̃. xlix. di. c. Hinc eteñi suꝑna voce ad moysen ꝺr in Leuit. Loq̃re ad aaron: hõ de semĩe tuo ꝑ familias q̃ habuerit maculã non offerat panẽ deo suo nec accedat ad misteriũ eius: vbi repẽte subiũgit̃: si cecus fuerit: si claudus: si paruo vel grandi naso ⁊ torto: si fracto pede: si mãcus: si gibbus: si lippus: si albuginẽ habẽs in oculo: si iugẽ scabiem: si impetiginẽ in corꝑe vel põderosus: hoc ibi. Et exponit singula applicãs ad vitia: vt defectui corꝑis mẽt' defectꝰ corrñdeat. Preterea tñ in noua lege sunt arbitraria ⁊ cũ eis dispẽsari põt: vt pʒ ex̃ de cor. vitia. c. cũ in tua. Suꝑ q̃ materia

breuiter dicendū est: q si quis priuatus est
mēbro magno & manifesto: qd scz inducit
notabilē deformitatē eius priuatio: sicut pri-
uatio nasi & hmōi: vl' etiā inhabilitatē ad
exequendū officiū: vt priuatio manus & hu-
iusmodi: tūc quacunq cā sit priuatus seu mu
tilatus iusta vel iniusta: naturali vl' accidē
tali promotionē impedit: & cum tali defectu
promotū deijcit: vt eo. c. exposuisti. Si vero
prius erat promotus & postea supuenit defe
ctus: tūc si propter hoc nō redditur nimis de-
formis: exequi pōt illa officia ad q nō impe-
ditur per illū defectū: puta si factus sacerdos
amisit visū: tunc licet missā celebrare nō po
test: nec al's in altari ministrare: poterit tñ
predicare: confessiōes audire & similia: nec eti-
am beneficio priuari debet si sine culpa sua
talē defectū incidit: qz afflictio addi nō de
bet afflicto: vt. vij. q. j. c. cū percussio: dabitur
ei tñ adiutor si tale beneficiū est cui ipe de-
seruire nō pōt: vt extra de cle. ergo. c. ij. Nota
tñ generaliter q deformitates q enumerantur
in di. c. hinc etenim: & alie quecunq sm Hug.
ibidē nō repellūt aliquē nisi qn inducunt
nimiā deformitatē in quo nō pōt certa do-
ctrina tradi: nā in talibus multū attenditur
scandalū: nec etiā aliq deformitas impedit
promouendū nisi sit hoc in iure expssum: qz
edictū de promouēdis est prohibitoriū: vnde
pōt contingere q aliqs alicubi licite promoue
bitur & alibi nō licite: vt qz in vno loco sur
git scandalū & nō in alio: in talibus nāq scā
dalū populi maxime considerabitur: sm Francis.
de zab. & si dubitatur an surget inde scādalū
tunc recurrendū est ad arbitriū epi: vt eo.
ti. c. cū in tua: etiā facilius dispensandū essz
cū religiosis in monasterijs suis latentibus
vt q cū pede ligneo ministraret & similia:
q sunt iudicio diocesanorum arbitrāda. Si
vero quis mutilatus vel priuatus est mem-
bro paruo vel occulto: tunc si hoc factū est
spōte & sine iusta causa: vtpote ex indigna-
tione: impatiētia: supbia vl' simili causa: et
tunc indistincte a quocunq factū fuerit si-
ue a seipso siue ab alio: repellitur a promotiōe
& promotus deijcitur: etiā si putabat obsequi
um se pstare deo: vt seipm castrādo: vt eo.
ti. c. significauit: si tñ ex hoc nō est impotens
ad executionē officij pōt cū eo dispēsari q̄-
uis difficulter cū eo qui se castrauit: vt. lv.
di. c. si quis absciderit: & c. se. Secus tñ si
sine sua culpa sunt abscisa virilia: vtpote
consilio medicorum: vt de corpore vitiatis. c.
ex parte. ij. vel etiā a barbaris per violētiā
vt. lvj. di. c. si quis a medicis: nec est neces-
se vt rustici dicunt q testiculos suos pulue
risatos vl' al's secū portant in bursa: quasi
tunc intelligantur habere cuncta membra
sua: cū aliquibus bonū esset q nec porta-
rēt virides: vt notat Bern. eo. ti. c. ex pte.
Similiter si sponte & ex iusta causa: vtpote
propter periculū lepre: ne totū corpus infice-
ret sibimet amputaret virilia: cū esset bene
peritus in cirurgia: tunc nec repellitur a promoti
one nec deijcitur promotus: vt dicto. c. ex pte.
ij. & idē iudiciū si sic natus est. Verūta-
mē hermaphrodita q scz participat de vtro
q scz de masculino & feminino repellitur a
promotione propter deformitatē & mōstruo
sitatē: ar. xxxvj. di. c. illitteratos: talis enim
quis ordiari nō debet: tamē si magis ver-
git in sexū masculinū q femininū suscipit
characterē: secus aūt si magis vergeat in fe
mininū: vl' si equaliter pticipat de vtroq.
Preterea si quis operam dando rei licite
casu sibi absciderit mēbrū occultū: vel etiā
membrū paruū manifestū: vtpote digitū
non necessarium ad signū crucis faciendū
& similia: per que non redditur impotens
vel inhabilis ad exequendū officiū tūc nō
repellitur: secus autē si daret operā rei il-
licite: & sic casu absciderit: nihilominus si
membrū esset vl' pars mēbri que generaret
modicā deformitatē: talis misericorditer in
susceptis tolerari potest: scz per dispēsatio
nē episcopi: hec colligi possūt ex dictis Ray.
Guil. Inno. & Ber. trahunt q ex dicto. c.
si quis absciderit: & extra eo. ti. c. significa-
uit. Denique hij qui sūt seruilis cōditionis
etiā pro tanto dicuntur irregulares: qz nō de-
bent ordinari nisi prius plenā libertatem
cōsecuti fuerit: vt. liiij. di. c. j. & ij. & iij. Ra
tio huius est clericalis dignitas & seruilis
vilitas: vt extra de ser. non or. c. de seruorum
in fi. Qz si seruus se promoueri fecerit dño
nesciēte vel etiā sciēte & contradicēte: tunc si
fuerit ordinatus in minoribus reducitur ad
seruitutē vt prius: vt. liiij. di. c. nulli: Si vo
fuerit ordiatus ad sbdiacōatū vl' diacōatū:
oportet q det aliū loco sui: vl' p aliquā pso
nā pcuret redēptionē sui: aut si nō habue
rit ipse reddatur: vt patz expssū. liiij. di. c. ex
atiqs: & extra de ser. nō or. c. miramur: vbi
dicit etiā de subdiacono qd in. c. ex antiqs
fuit pretermissum: si pinde promotus est in
sacerdotē remanet quidē in ordine suo red
dito tñ peculio dño suo si qd habet: vt in di
cto. c. ex antiquis: & si non habet debet p-

curare redēptionē suā: qđ si nō potest: tūc
in seruitijs sacerdotio couenientibus ser/
uire tenet domino suo: vt officiando ei in
missis ⁊ horis canonicis ac alijs similib⁹:
vt. liiij. di. c. frequēs: in fi. ⁊ dicto. c. de ser/
uorum: in glo. in fi. ꝙ si nollet ei seruire depo
nendus esset. Et si queritur quāto tpe pōt
eum repetere. Ad hoc dicendū ꝙ dñs suus
eum repetere potest infra tēpus vnius an/
ni a tpe notitie: vt patet. liiij. di. c. si seru⁹:
ij. Verumtamē si incognit⁹ monasteriū in/
greditur debet probari per trienniū infra
quod tēpus si fuerit requisitus debet red/
di dño suo: post trienniū aūt a dño suo q̄ri
nō potest: nisi sit tam longe ꝙ inuenire nō
potest: nam tales post trienniū si mōachi
effecti fuerint liberi efficiuntur: vt dicto. c.
si seruus. ij. ⁊. xvij. q. ij. c. si quis incognit⁹.
Si proinde seruus ꝓmotus est dño scien/
te ⁊ non ɔtradicente tūc eoipo liber factus
est: vt dicto. c. si seruus. ij. Et nota ꝙ cū ser
uus ordinatus vel in religiōe ꝓfessus red
ditur domino suo: non licebit dño manus
in eū violētas inijcere: al's incideret in ca/
nonē scōm Inno. ar. in dicto. c. si quis īco/
gnitus: nec seruū suū cōstitutū in sacris vl'
ꝓfessum religionē approbatam: cogere pōt
ad ɔtrahendū matrimoniū ꝓpter votū solē
ne annexū ordini: vt extra de ɔuer. ɔiu. c.
quidā. Ceterum si seruus ordinatur nesciēte do
mino suo sed episcopo sciente vel etiā rep̄/
sentatore ꝙ sit seruus: tūc ille seruus effici
tur liber: ⁊ episcopus vel representator te/
netur dño duos reddere seruos eque bonos:
vt. liiij. di. c. si seru⁹ p̄mo: ⁊ in glo. dicti. c.
de seruorum. Deniq; seruus ecclie liberat⁹ te
netur ad hoc etiā si nō fuisset expressū ī sui
manumissiōe ꝙ nō iniurietur ecclesie: nec ac
cuset eā: nec testificetur ɔtra eā: al's reuocatur
in seruitutē: vt. xij. q. ij. c. diaconi: ⁊ scōm q̄s
dā etiā ad op̄as honestas: vt ī dicto. c. dia
coni: nō tamē ecclie manumittēti seruire te
netur in officio clericali: nisi in manumis/
sione fuisset expressum ⁊ in ordiatiōe: vt ex
eo. ti. c. eo libentius. Verūtamē seruo pri/
uate persone liberato vt ꝓmoueatur nō pōt
retinere sibi dñs aliq̄s operas in quib⁹ te/
neatur: vt. xiiij. di. c. j. nisi dūtaxat spiritua/
les qđ exprimi debet si hoc vult patronus
⁊ hoc in sui manumissione: ac postea decla
rare in ordinatiōe scđm Hosti. ꝙ si sic ꝓmo/
tus noluerit in hmōi deseruire: nō tñ reuo
cabitur in seruitutē sꝫ degradabitur si fact⁹ est
sacerdos scđm Ray. Hof. ⁊ Inno. Secun/
do vero ɔtrahitur ex parētū illegitima ɔiū/
ctione: nati nāq; ex illegitimo thoro ꝓhi/
bentur a ꝓmotione: ⁊ hoc ꝓpter tria. Pri
mo ꝓpter dignitatē clericalē q̄ dari non de/
bet hmōi vilibus psonis: ex de exces. p̄lat.
c. inter dilectos. Secundo ꝓpter detestati/
onē paterni criminis: nec em̄ incōueniens
est vnū puniri ꝓ alio: vt filiū ꝓ peccato pa
rentū: pena saltē tēporali: nō eterna: exem
plū primi ex de heretic. c. vergentis: exem/
plū scđi. j. q. iiij. p totū. Tertio ꝓpter imita
tionē: nā tales filij cōiter esse solēt imitato
res paterni sceleris: vt. lvj. di. c. si gens: vñ
q̄uis aliquādo reperiantur hmōi viri valde
industriosi ⁊ virtuosi: ex hoc redduntur ma
gis laudabiles: non tñ adaptantur iura nisi
scđm ea que in pluribus accidūt: nihil tñ eis
nocet illegitimatio quo ad deū ⁊ virtutum
opera si in se boni sunt: vt diffuse patꝫ. lvj.
di. c. nasci. cū quinq;. c. sequētibus. Ceterum
si quis se ignorat illegitimū eē cū tñ sit: tūc
scđm Hosti. ignorātia ꝓbabilis excusat eū:
ar. C. de testam. l. j. ⁊. ff. de offi. p̄si. l. iij. vñ
durante tali ignorātia nō peccat faciendo
se ꝓmoueri: cū tamē hoc sciuerit sufficienter
q̄uis alijs occultū sit dispēsatiōe indiget
quo ad ordinē ⁊ dignitatē: ⁊ adhoc labora
bit anteq̄ exequatur vlterius officiū suū vt
legitimetur. Pro quo nota ꝙ legitimatur q̄s
tripliciter. Primo p sequens matrimonium
scꝫ ɔtrahēdo cū illa ex qua habet filios il/
legitimos: ⁊ hoc est verum quādo illa potuit
esse ei⁹ vxor q̄n filios ex ea genuit: al's nō
vt extra qui. fi. sūt legit. c. ɔq̄stus: q̄tū ad
primū: ⁊. c. cām. c. tāta: q̄tū ad scđm. Secū
do mō p specialē indulgētiā pape: vt e. ti.
c. p venerabilē: que legitimatio sicut p̄ma
valet ad hoc vt talis ꝓmoueri valeat ad om
nes ordines ⁊ dignitates ecclesiasticas: vt
de fi. p̄sbyterorum. c. is qui: li. vj. si ꝓinde fi/
at ab ep̄o: tunc valet ad hoc ꝙ minores or
dines recipere possit et beneficiū sine cura
vt ibi. Tertio modo p leges seculares scđm
modos in eis traditos qui reduci possunt
ad tres. Primus est si pater filiū naturalē
offerat curie imp̄atoris efficiatur q; curialis
vt in aut. q̄bus mo. na. effi. le. §. si quis igi
tur. colla. viij. Idem si offerat eū curie ciui
tatis de qua vel de cuius vico est oriund⁹:
institut. de nupt. §. vlti. Secūdus est si pa/
ter decedens in testamento filiū inaturalē
nominet legitimū heredē: ⁊ ipse postea te/
stamentū offerat principi: vl' si pater in īstru
mēto p publicā manum ɔfecto vl' alio scri/

pto cũ subscriptione triũ testiũ eũ filiũ no/
minet: nec adijciat naturalē: vt ĩ auc. vt li/
ceat matri vel auie. §. ad hoc. Tertius est si
nullo modo filio legitimo existente: ipse
naturalis fili⁹ seipm offerat curie: vt ĩ au/
tent. q̇bus mo. na. effi. legit. §. j. sed hec le/
gitimatio nihil ꝯfert q̃tũ ad hoc ꝙ ꝓmo/
ueri posset ad ordines ⁊ dignitates ecclesi/
asticas. Ceteꝝ restat adhuc vna dispēsa/
tio illegitimoꝝ que fit per ingressũ appro/
bate religionis: tunc eñ ꝓmoueri pōt ad
omnes ordines ſm Ray. ⁊ glo. sũmariã di
stin. lvj. c. j. sed ad p̄lationes ⁊ dignitates
sine dispensatiõe ꝓmoueri nõ pōt: vt in di
cto. c. j. Ray. ⁊ glo. in quo etiã capitulo po
nit exempla de summis pontificib⁹ illegi/
time natis. Insup nota ꝙ ordinati in sacr̄
si sucipiũt filios ex vxoribus cũ q̇bus an/
te ordinationē ꝯtraxerant: tales filij sũt il
legitimi: si ꝯsenserunt vxores ꝙ viri ordi/
narent̄ vl̄ hoc scientes nõ ꝯtradixerũt: se/
cus tñ si ignorauerũt vl̄ ꝯtradixert̄. xxxij.
distin. c. seriatim. Ad laudem dei omnipo
tentis.

De irregularitate q̄ cõtrahit̄ in homicidio vl̄ mutilatione q̃ttuor modis: scꝫ voluntate: iusticia: ne/cessitate vl̄ casu: Ser. XXIX

Non occides. Exo.
B xx. Secũdo vero ꝯtrahitur irre/
gularitas opis vl̄ oris ꝑpetratio
ne: ⁊ hoc multis modis: nã primo ꝯtrahi/
A tur ꝑ homicidiũ vl̄ mutilationē. Ad cu/
ius euidentiã dicit̄ in cle. vna. de homic̄.
ꝙ si furiosus vl̄ infans seu dormiēs homi
nē mutilet vel occidat: nullã ex hoc irregu
laritatē incurrat: sic ⁊ ille q̇ mortē alit̄ vita
re nõ valēs suũ occidat vl̄ mutilēt inuaso/
rē: ꝑ hoc patent̄ innuēs ꝙ alij ibidē nõ ex/
cepti quēpiã occidētes vl̄ mutilãtes irre/
gularitatē incurrũt. Et dicit ibidē glo. ꝙ q̊
ad irregularitatē ꝯtrahēdã: mutilatio mē
broꝝ homicidio cõparat̄: sup verbo muti
lat: ⁊ allegat multa iura ſm Lauð. tñ irre/
gularitas nõ inducit̄ ex qualibet mutila/
tione sed solũ cũ mutilat̄ aliqð de p̄ncipa/
lib⁹ mēbris: vt est ocul⁹: man⁹: pes: nasus
⁊ sil̄ia. lv. di. si euãgelica: de cle. pug. ĩ duel
lo. c. j. in fi. de homi. c. is q̇: li. vj. Cui⁹ occa
siõe queri potest Utrũ digitus sit mēbruꝫ:
⁊ vtrũ mutilare digitũ sit mutilare mēbꝝ.
Ad hoc dicēdũ ꝙ q̇dã doctor de bononia
nomĩe Saluan⁹ in studio paduano presen
tē questionē formauit ⁊ disputauit de cleri
co beneficiato mutilãte digitũ alteri cleri/
co eiusdē eccl̄ie: in q̄ q̇stiõe q̇ ad vltimũ q̇st
tũ est dubiũ: vtꝝ mutilãs digitũ mutilare
dicat̄ mēbꝝ adeo ꝙ sit irregularis: in q̊ du
bio determĩauit ꝙ sic: qꝛ iura dicũt ĩdistin
cte de mutilatione mēbroꝝ: vt de cor. viti.
c. j. lv. di. c. penitētes. In ꝯtrariũ aũt est ꝙ
digit⁹ nõ ē mēbꝝ sꝫ ꝑs mēbri: vt. ff. de edi.
edic. l. idē filius: in p̄n. ⁊. ff. de sta. ho. in. l.
nõ sũt liberi: qð videt̄ veri⁹: ⁊ ideo dictuꝫ
Saluani nõ videt̄ veꝝ: qꝛ canones etiã ex
p̄munt de mutilãte ꝑtē mēbri: imo etiaꝫ de
mutilãte ꝑtē digiti: vt. lv. di. c. q̇ partē cu/
iuslibet digiti. Sed ibi loquit̄ de mutilan
te sibiip̄i ꝑtē digiti: vnde qꝛ materia irre/
gularitatis ē restrigēda tanꝙ penalis: vi/
detur ꝙ quis nõ fit irregularis nisi quãdo
mutilat mēbꝝ: vt extra ne cleric̄. vel mo. c.
cleri. ⁊ de homi. c. is qui: li. vj. nã vtrobiqꝫ
exp̄mit de mutilatiõe mēbroꝝ: ⁊ videt̄ ca/
nones voluisse tũc fieri quēpiã irregularē
actiue qñ ipse reddidit aliũ irregularē pas
siue: vt de cor. viti. c. j. ⁊ ꝓ hoc optime va/
let ꝙ ibi dicit̄ in glo. j. ꝯcor. etiã Franc̄. de
zab. Secundo queri pōt: vtꝝ mēbrũ de/
bilitãs ita ꝙ ꝓrsus ĩutile fiat nõ tamē mu/
tilans efficit̄ irregularis. Ad hoc dicēduꝫ
ꝙ Gasper de calð. hanc questionē ꝑtractãs
in. c. j. qui cle. vel vo. putat ꝙ curia roma/
na tenet talē irregularē: ⁊ ꝓ hoc facit ꝙ ta
le mēbrũ dicit̄ esse mortuũ. j. q. j. c. sicut vr/
geri: ⁊ ergo large loq̄ndo dici potest muti/
latũ: hoc etiã tenet Archið. de homi. c. vl.
li. vj. scꝫ ꝙ ex debilitate mēbri cõtrahit̄ ir/
regularitas: vnde ⁊ mēboꝝ diminutio ir/
regularitatē inducit: vt de cleric̄. pugñ. in
duello. c. j. vbi glosa diminutionem acci/
pit pro mutilatiõe. Et licet iura que loquũ
tur de membris mutilatis vtuntur verbo
detruncationis vel truncationis aut muti
lationis: aut mutilare ꝓprie signat incide
re vel succidere scðm glosariũ: dicit enim
glosarius ꝙ mutilare aliquid est qð sit in/
tegruꝫ detruncare: large tamē sumpto vo/
cabulo ē idē qð cõmouere: debilitare ⁊ mu
tare: veruntamē non est tantus horror in
visu: nec tanta commissio in actu membrũ
esse debilitatum sicut mutilatum: vide la/
tius de hac materia: Bar. Brix. in vltima
questione dominicali: ⁊ Jo. an. in regl̄a. in

penis: vj. in. j. q. ⁊ in specu. titu. de penis. Quibus premissis notandū est: ꝙ homicidiū corporale cōmittit multis modis .s. facto: p̄cepto: cōsilio: defensiōe: adhortatione: ꝯsensu: vt extra de homi. sicut dignū: ⁊ de cleri. pug. in duello. c. Heinric⁹: in fi. ⁊ hij omnes efficiunt irregulares nisi declaratio eccl'ie vl' dispēsatio ipos excusabiles reddat ſm Hosti. in dicto. c. Heinric⁹. Unde si tu euntē ad occidendū associas: voluntate quidē eū reuocandi ab homicidio: sed tamē cū intētione eū defendendi si alter eū p̄ualeret: ⁊ sic homicidiū cōmittit irregularis es scdm Hein: boyc. in. c: sicut dignū: de homi. Primo nāq3 facto vl' opere quis occidit ⁊ hoc volūtate iusticia necessitate vel casu. Primo quidē spontanea volūtate cū ope subsecuto qd̄ requirit ad irregularitatē: q2 sola volūtas nō inducit irregularitatē: eo ꝙ lex ꝓmotiōis factū req̄rit: vt. xv. q. j. c. vl. Si vulnerasset hominē grauissime nec secuta esset mors nec mēbri mutilatio directe vl' indirecte non esset irregularis: ideo dico indirecte: q2 si vulnus intulisset nō de se mortale: ⁊ vulneratus ꝑpter impitiā medici vl' incustodiam ꝓpriā moreret: nihilominus efficeret pcutiens irregularis ſm Laud. ⁊ Pe. de ancho. Ad irregularitatē ergo requirit act⁹ cū volūtate: vnde siue veneno siue gladio siue quocūq3 modo: etiā sine peccato vt p iusticiā aliq̄s aliū interficit irregularis est xxiij. q. viij. c. j. ⁊. ij. dicit tñ Hein. boyc: extra ne cle. vl' mo. in. c. clericis: ꝙ si clericus interesset morti vl' effusioni sanguinis alicuius licite ⁊ iure approbate: vt suspendio vel decapitatiōi latronis vel homicide: h̄ solū nō redderet eū irregularē: nisi interesset vt p̄stans auctoritatē: auxiliū: ꝯsiliū ⁊c. vt de homi. c. sicut dignum. Hinc si spectaret ad eū iurisdictio: nullo modo vindicte debet interesse: vt de exces. p̄lato. c. ex litter'. Idē specu. ⁊ glo. Ray. ⁊ Joh. in sūma. Verū tamē si interesset effusioni illicite ⁊ reꝓbate a iure: vt si interesset duellis capitalibus que omnino dānata sunt: vt eo. ti. c. j. ⁊. ij. ⁊. ij. q. v. monachiaz: tunc ſm laud. de statu mo. c. ne in agro. §. porro: in cle. si clericus iuerit ad associandū ⁊ honorē faciēdū alteri de pugnātib⁹ ⁊ mortē aduersarij sitierit q̄tū pōt et in animo gesserit: ꝙ forsan si auderet etiā facto faueret: tūc videt ꝙ fit irregularis p dictū. c. sicut dignū. §. clericos: ꝯcor. boyc: in. c. sic dignū: nuda tamē presentia al's exhibita nō inducit irregularitatē licet aliter peccet grauit' q̄ interest: vt extra ne cleri. vl' mo. sentētiam in glo. Idē specu. ⁊ addit Hein. boyc: ꝙ omnes quoquo mō adiuuātes in duello peccant mortaliter: ⁊ si ꝯtingeret aliquē mori imputaret oībus homicidiū ⁊ oēs fierent irregulares. xvij. q. iij. c. oēs: ſm Hosti. Bern. Jo. an. ⁊. Jo. in summa. Dicit in sup Jo. cald. in. c. gaudem⁹ de diuortijs: ꝙ q̄uis irregularitas surgens a lege diuina locū etiā habeat in nō baptisato: vt si ē bigamus: tñ in ea q̄ surgit a lege positiua: vt ꝓpter homicidiū nōdū baptisati non ligantur. Hic ergo queri potest vtrū clericis licitū sit arma mouere. Ad hoc videt dicendū ſm Joh. cald. in. c. petitio: de homi ꝙ si armis vtit in ꝯtinēti vim vi repellendo cū debito moderamīe: h̄ ei licet: nec efficit irregularis: vt. l. di. c. q2 te: ⁊ in cle. vna de homicidijs. Si vero alio casu vtit armis ⁊ hoc auctoritate pape ī bello iusto: tūc etiā si mutilat vl' occidat nō est irregularis: quia papa licite potest iustū bellum indicere: p̄cipue cōtra hereticos ⁊ infideles fidei resistētes: qd̄ ꝓbat. xxiij. q. iiij. sic excellentiā: ⁊. c. si nō ex fidei merito: ⁊ ī tali bello papa licentiā dare pōt clericis vtēdi armis quibuscunq3 sine metu irregularitatis: immo cū homicidio voluntario dispēsare pōt eo penitēte: vt de pe. di. j. c. j. ⁊ de homic. c. sicut dignū: ⁊ etiā clerico licētiā dare potest ꝙ vtat armis offensibilib⁹ in bello iusto qd̄ tenet Hosti. dicto. c. sic dignū: ⁊. c. occidit. xxiij. q. viij. si ꝓinde clericus vtitur armis motu ꝓprio sed in bello iusto vt ꝓ defensione patrie: vl' al's: tūc ibidem esse poterit cū armis defensionis: vt xxiij. q. iij. c. fortitudo: ⁊ poterit hortari nō aūt pugnare. xxiij. q. viij. vt pridē: ⁊ orationibus ac lachrymis intercedere: vt e. q. c. cōuenior. Dicunt etiā Innoc. ⁊ Hosti. ꝙ clamare possunt capite ⁊ pugnate sed non occidite: cū armis tamē offensibilibus nō debet adesse nisi ea intentione vt se defendat ⁊ non vt pugnet impediēte ordinis ꝓfessione. xxiij. q. viij. c. clerici. c. quicūq3 extra de voto. c. ex multa. §. fi. ⁊ in tali bello si neminē occiderit vel mutilauerit non est irregularis: licet ab alijs plures occisi vel mutilati fuerint: hoc enim potius eorū fatuitatibus imputandū est qui bellum iniustū mouerūt. Ad tollēdū tñ oē dubiū pōt ad cautelā in h̄ casu sibi pēitētia īpōi: ⁊ sic

facto comittit homicidium
voluntate
iusticia
necessitate
casu

intelligit.c.presentiũ:extra de cleri. pcus.
τ ibi in vl.glo. Si tamẽ in tali bello cleri/
cus aliquem vulnerauit non tñ occidit vel
mutilauit qui post ab alijs occisus est: tũc
si vulnus clerici discerni potuit a vulneri/
bus alioꝝ τ ppendi ꝙ non erat vuln⁹ mor
tis:nõ efficit irregularis:vt eo.ti.c.signi/
ficasti.ij.vbi plane de hoc:ꝙ si discerni nõ
potuit ꝓpter dubiũ irregularis iudicat:vt
ibi:τ eo.ti.in.c.petitio:dicit Hosti.ꝙ si ꝗs
in bello iusto pugnauerit in ꝓpria psona:
ꝗuis alios pcusserit dũmodo de morte a/
licuius remorsũ ↄsciẽtie nõ habeat nõ cen/
set irregularis:qđ etiã.c.petitio:pbare vi
detur. Et ꝗtũ ad ea ꝗ dicta sunt nota gene
raliter:ꝙ Hosti.τ Joh.an.tradũt duas re
gulas. Prima est ꝙ in dubio nec magister
nec iudex.aliquẽ iudicat debẽt irregularẽ
vt de pe.di.j.c.pene:de sen.ex.is ꝗ in eccle
sia:li.vj. Secũda ẽ ꝙ vnus ꝗsꝗ ĩ dubio se
debet irregularẽ iudicare τ reputare:vt pꝫ
de simo.ca.matthe⁹. Dicit etiã Host. ꝙ in
bello iusto cleric⁹ pugnãti lanceã dare põt
ante ↄflictũ:τ hic ꝓm Hein. boyc: in.c. ita
quorũdã:de iudeis si petunt ad defensio/
nẽ τ tutelã:nõ aũt si petunt ad inuasionez
τ ĩpugnationẽ:sufficit eñ ꝙ p se nõ interfi
ciat vel mutilet:vt pbat tex.in dicto.c.pe/
titio. Ecõtra mouẽtes arma in bello iniu/
sto sunt irregulares si reperiunt aliꝗ int/
fecti vel mutilati:siue fuerint ex pte iniuri
antiũ siue ex parte recipientiũ ꝓm Ray.in
sum.qđ quidẽ ĩtelligũt qñ clerici fuerunt
in culpa:τ hoc apparet ex verbis eius duz
dicit mouerint arma q̃si voluntarie τ sine
necessitate:nã si defenderẽt se vl' socios ne
cessarie:licet aliꝗs a defendẽtib⁹ sit inter/
fectus ex alia parte:si reliqui nec ĩterfecis/
sent nec vulnerassent nõ essent irregulares
licet occidendi volũtatẽ habuissent: qꝛ lex
pmotionis factũ requirit:vt dictũ est: nõ
aũt sic est de inuadẽtibus:qꝛ vno mutilato
vel occiso iudicant oẽs irregulares:p̃ser/
tim in iusto bello:deniꝗ mandãs vl' cõsu/
lens aliquẽ occidi si mãdatarius ꝓpt hoc
aggrediens nõ occidit sed occidit: tũc mã
dans efficit irregularis ꝓm Jo.an. τ Ho/
sti.in.c.ad audiẽtiã:τ.c. Petr⁹: de homi.
sic mãdãs aliquẽ verberare:phibẽs tñ eũ
occidi vel mutilari:si mãdatari⁹ excedit τ
mutilat:mãdãs efficit irregularis:vt eo.
ti.is ꝗ:li.vj. Scđo ꝗs sit homicida p iusti/
ciã ꝗtũ ad cõtrahẽdã irregularitatẽ:nã cũ
iudex vel minister reũ iuste ↄdẽnatũ occi/
dit homicida est τ irregularis:vt dicto.c.
sicut dignũ:vnde clericus in sacris nõ põt
esse iudex sanguis:saltẽ in ꝓpria psona co
gnoscẽdo τ iudicãdo:vt dicit Hein.boyc:
in.c.clericis:extra ne cle.vl' mo. et hⁱ ptꝫ ẽt
in dicto. c.clericis:τ.c.sñiam:eo.ti.nec vt
ordinarius nec vt delegat⁹: vt de rapt.c.I
archiepiscopatũ:põt tñ cõmittere iure suo
τ vice sua iurisditionẽ tpalẽ si quã habet:
τ hoc siue generalit ↄstituẽdo laicũ aliquẽ
generalẽ vicariũ suũ vl' baliuũ:qui de om
nib⁹ malefactoribus faciat vindictaz:siue
etiam specialiter certã cãm:vt eo.ti.c.eps:
li.vj.τ ibi p Joh.an.in glo.sua p̃ma:idem
Ber.τ Hosti.ibi dicũt ꝙ si appellet in ta/
li causa debet appellari ad ipm prelatuz:τ
ipse alij delegabit:ꝗ scđm eos specialit de/
legare põt:τ licet nõ põt cõmittere vel mã/
dare specialit τ exp̃sse penã sanguinis in/
ferri vsꝗ ad mortẽ vel mutilationẽ:tñ ge/
neraliter mandare põt alicui ꝙ de malefa/
ctoribus exequat iusticiã:vt di.c.episcop⁹
Ex dictis igit videt ꝙ cleric⁹ iure patro/
nat⁹ talẽ habẽs iurisdictionẽ:hanc cõmis/
sionẽ facere põt sine pena irregularitatis:
τ si clerico hoc licet:videt ꝙ laic⁹ talẽ iu/
risdictionẽ habẽs nõ p se sed p baliuuz cau
sas sanguinis agẽs ordinari possit: verũ/
tamẽ si p̃latus alicui clerico cõmittit ꝙ vi/
ce sua baliuũ vel specialẽ iudiciariũ depu/
tet τ hoc facit:talis nõ videt tutus a peri/
culo irregularitatis si pcessum est ad mor/
tem vl' mutilationẽ p dictũ.c.epus:ibi ĩ iu
risdictiõe sua cõmisso:τ in fi.ibi:cũ iurisdi
ctionẽ obtinet temporalẽ:iste nãꝗ nullam
habꝫ iurisdictionẽ sed cõmissionẽ vel man
datũ volũtarie recipit τ voluntarie cõmit/
tit. Ceterum.c.prelatis:de homi.li.vj.di
cit ꝙ sine pena irregularitatis clerici pos/
sunt de suis malefactorib⁹ ↄqueri τ coram
suo iudice seculari:etiã de criminib⁹ ex ꝗ/
bus pena debet sanguis exp̃sse ꝓtestãdo
ꝙ ad penã sanguinis nõ intẽdũt: sec⁹ tñ si
tẽderet ad penã mortis vl' mutilatiõis:li/
cet ore ↄtrariũ ꝓtestarent:licet eñ clerico
suã iniuriã corã iudice ꝓseꝗ ciuilit: ꝗuis
nõ criminalit:tñ ꝓm Hos. si actor crederet
nullo mõ posse pueñire ad effectũ sue petiti/
onis nisi p mortẽ vl' mutilationẽ:nõ ẽ iuo/
cãdũ brachiũ seculare:sec⁹ si crederet diffi
cult posse pueñire ad optatũ effectũ: τ sic ex
ponit vix absꝗ τc.ĩ.c.postulasti.de homi.
Judex vo si modum ciuil' actiõis excedẽs
gladio vtit: excessus nõ ĩputat actori sed

iudici: vt ibi ſm Hoſ. ⁊ Jo. an. ⁊ ꝯcordat
Archi. ſic clericus nō poteſt eſſe ꝯſiliarius
iudicātis in cauſa ſanguinis: vbi mors vł
mutilatio ſequit̄: nec etiā aduocat⁹: nec te/
ſtis nec tabellio: q2 nō poteſt dare ꝯſiliuꝫ:
auxiliū: opē: operā vł fauorē: nec etiam di/
ctare vel ſcribere ſententiā ex q̄ ſeq̄tur mu/
tilatio vel homicidiū: nec ꝙ aliq̄s capiat̄
ꝓ delicto: ſecus tñ pro debito: licet poſtea
ꝓ delicto detineatur ⁊ interficiat̄. Et ſi que/
ritur vtrū clericus abſq3 pena iudici ſecu/
lari ꝯſulere poteſt aut ei reſpōdere in cau/
ſa ſanguinis vbi ſequit̄ mors vł mutilatio
Ad hoc dicēdū ſm Joh. calō. in. c. ex litte/
ris: de exceſ. prelato. cui ſatis ꝯcor. Hein.
boyc. ibidē: qđ ſi conſuluit ſup certo facto
īminente ad puniendū tunc irregularis iu/
dicatur: vt hic: ſi saltē ex ꝯſilio ſuo ſiue ge/
nerali ſiue ſpeciali ſequatur ꝓpinquū ho/
micidiū: ad hoc dicto. c. ſicut dignū. §. fi. ⁊
c. ſignificaſti. j. ⁊. ij. quod eſt dicendū ſcđm
Hoſti. ⁊ Joh. an. ne cle. vel mo. c. clericis:
idē ſpecu. ⁊. archi. Si vero ꝯſuluit ſup fa/
cto nō īminēte ad puniēdū: ⁊ ꝯſulens be/
ne ꝯſuluit vł rñdit vt iura canunt: tūc nō
efficitur irregularis: ⁊ ſic intelligit̄ opinio
Joh. ⁊ Ber. ad hoc. c. peſſimā. xxiij. q. vlti.
in glo. penul. ⁊ vltra. Si vero errauit ꝙuiſ
nō erat iuriſperitus: ſed erat caſus ſuper q̄
erant opiniones: ⁊ ipe ſequēs aliquoꝝ opi/
niones ſic conſuluit: tūc etiā nō eſt irregu/
laris: quia cum de certo facto nō conſulue/
rit: ſatis eſt ꝙ non fuerit in culpa. argu. in
e. ti. c. ſignificaſti. ij. ⁊. c. petitio: ſi tamē er/
rauit tn caſu in quo nullus peritus erraſſꝫ
tunc eius ignorantia craſſa iudicat̄ ⁊ fit ir/
regular̄ ſi ſequitur mors: quia fuit in lata
culpa. Or ſi nō eſt iuriſperitus ⁊ tamē p̄/
ſumit ꝙ iudex ſequatur eius conſiliū tūc
eſt in culpa ⁊ fit irregularis: ſi vero non p̄/
ſumit ſicut nec preſumere debet: ⁊ ſimplici/
ter dixit ꝙ ſentiebat: non tñ ſuggerēdo q̄/
ſi ex affectu: ſed tñ quod ſentiebat expri/
mendo tunc quia ceſſat culpa nec factū eſt
certū non eſt irregularis: ſimiliter ſi iudici
vel officiali maleficū inſequēti ſimplici ani/
mo demonſtrarat neſciens nec ſuſpitioneꝫ
habens ꝙ ad punitionē quereretur: ſed ꝓ/
pter aliud: tūc credunt eū nō eſſe irregula/
gularē ex quo non fuit eius intentio corru/
pta. ſecus tamen ſi ſciuit vel ſcire debuit ꝙ
C ad penā quereretur. Tertio quis fit ho/
micida neceſſitate defendendi ſe: de quo q̄/
ri poteſt vtrū homicidiū ex neceſſitate cō/
miſſum inducit irregularitatē. Ad hoc re/
ſpondit Hein. boyc: ī dicto. c. ſicut dignū:
ꝙ ſi neceſſitas illa fuit euitabilis tūc eſt ir/
regularis: ita ꝙ nec ad ſuperiores ordineſ
pōt aſcēdere: nec in ſuſceptis miniſtrare ni/
ſi diſpēſatiue: vt. l. di. c. de his clericis: ſm
Bern. ⁊ Hoſti. hic. Si vero neceſſitas om/
nino fuerit ineuitabilis: tūc licet tres ſint
opiniōes: tñ opinio Bar. Brix. ī. c. de his:
j. ⁊. ij. lj. di. tenēda eſt q̄ hodie ſeruat̄: ꝙ. ſ.
eidē in nullo imputat̄: nec quo ad peccatū
nec quo ad irregularitatem: ita ꝙ ſine aliq̄
diſpenſatiōe miniſtrare pōt in ordine ſuſce/
pto: ⁊ hoc hodie approbatū eſt ꝑ cle. vnaꝫ
de homi. ⁊ ibi ꝑ Joh. an. in glo. ſup verbo
nullā. Jtē de illo qui mortem aliter vitare
nō potuit exēplificat glo. de illo q̄ erat in/
angulat⁹ ita ꝙ fugere nō poterat: ⁊ ſic vi/
detur ꝙ ſi fugere poterat nō excuſat̄. Idē
paulus: verūtamē ſm Hei. boyc. ī. c. ſuſce/
pimus: de homi. dicit ꝙ ſi in fugiendo īmi/
neret periculū ſicͭ frequent̄ ſolet: q2 fugiē/
do cadere poſſet: vel ꝑ inſequētē velociorē
interfici: tūc nō tenet̄ fugere: abſit eñ dice/
re ꝙ tāto periculo ſe exponere teneret̄: vt
lit. nō ꝯteſt. c. accedens. ij. ⁊ hoc idē dici po/
teſt vbi ſm ꝑſone qualitatē fuga eſſet ali/
cui vituperoſa: nā ⁊ al's ꝯſeruatio honorū
p̄fertur vtilitati rex. Vñ de hoc arbitrarie
ꝯſiderandū eſt ſm Henze. eo. ti. in cle. vna
gloſa vltima: ⁊ idē lauđ. ⁊ hoc maxime cō/
ſtare pōt ꝑ iuramētū ſuū cū de ſua ꝯſciētia
⁊ periculo agat̄ ſine alterius p̄iudicio: pu/
ta de ꝓmotiōe ad ordines: vt eo. ti. c. ſigni/
ficaſti: ſecus tñ ſi cū alio ꝯtēdat vt de bñfi/
cio ⁊ ſimilib⁹: de defenſione vero rex ſuaꝝ
dicit Archi. ⁊ etiā Lauđ. ac Vincē. ꝭ ideꝫ
notāt in. c. ſuſcepim⁹: de homi. ꝙ ꝙuis ho/
ſtis fortior ſit ⁊ ſine armis impetit ⁊ ſpoli/
at: nō eſt tñ dicendū ob res ſuas trāſitori/
as clericū armis ſe tueri debere ⁊ interfice/
re ſpoliatorē: ⁊ in hoc ꝯcor. Hoſti. ⁊ Johā.
an. in dicto. c. ſuſcepimus: ⁊. c. Petrus. e.
ti. ⁊ ſpe. ti. de lega. alij tñ dicūt ꝙ bona ſua
tñ armis defendere licitū eſt: vt de ſen. ex.
c. dilecto: li. vj. Et ꝙ interfectores de quib⁹ ī
c. ſuſcepimus: dicit̄ viā ꝑfectiōis. i. religio/
nis arripuerunt: q̄bus vim illatā ſibi vi re/
pellere non licebat: ⁊ hoc in repellendo in
culpa fuerūt ſꝫ Ala. ⁊ Vincē. h: ⁊ idē Hoſ.
qui dicit ꝙ iſtud locū habet in monachis
qui viam perfectionis aſſumpſerunt: ſed ꝑ/
mum ſecurius eſt: vnde ⁊ ſi quis occideret
vel mutilaret occidere volētē patrē: filiū:

cōiugē vel aliā ꝑsonā sibi coniunctā quam
aliter defendere nō poterat: nihilominus
irregularitatē incurrit ſm glo. qꝛ nō dicit
necessitas ineuitabilis: idē Pau. ⁊ Rap⁹
oportet eñ ꝙ offēsus irruere nō velit in of
fendente ad hoc ꝙ offēsus si occidit vl' mu
tilat nō incurrat irregularitatē. Quarto
quis fit homicida casu: verūtamē si dabat
operā rei licite ⁊ adhibuit diligentiā quaꝫ
debuit ſm iura tūc nō imputat̄ ei nec quo
ad peccatū: nec quo ad irregularitatē: ſm
oēs doctores. xxiij. q. v. c. de occidēdis:
⁊ eo. ti. c. ex litteris. ij. c. significasti. c. Jo.
⁊. c. fi. Si vero nō adhibuit diligentiā quā
debuit tūc imputat̄ ei tā quo ad peccatum
ꝙ etiā quo ad ordines suscipiēdos: qꝛ nec
debet ꝓmoueri: nec in susceptis ministra/
re eo. ti. c. ꝑsbyterū. c. ad audientiaꝫ: scōm
Bern. ⁊ Hosti. in dicto. c. sicut dignū: simi
liter si dabat operā rei illicite ꝗuis adhi/
buit omnē diligētiā: tñ iputat̄ ei q̄ ad pec/
catū ⁊ irregularitatē. l. di. c. clerico. c. si q̄s
volūtate: de homi. c. ɔtinebat̄. c. dilect⁹. ij.
⁊ Hosti. h̄: ⁊ in. c. sicut nob̄: de testa. ⁊ Gof.
Ray. Josti. in sūmis eoꝝ. Preterea q̄cun/
ꝗ dat causā ꝓpinquā ⁊ ordinatā ad homi/
cidiū: homicida iudicat̄ dūmō occasioneꝫ
ꝑstando dederit opam rei illicite: ⁊ h̄ tenet
Bern. ⁊ Hosti. ⁊ Hein. boyc. secus tñ de oc
casione remota: ⁊ ad illud homicidiū non
ordinata. Itē qui potest hominē a morte li
berare ⁊ nō facit: vl' qui nō pascit fame mo
rientē ſm Matth. in cle. de homi. nō est ir/
regularis: retrahēs tñ aliquē volētē aliuꝫ
ab iniusta morte liberare: ſm Hein. boyc.
irregularis efficit̄: ⁊ allegat. c. si q̄s viduā
l. di. ⁊ de pe. di. j. c. periculose. Hic genera/
liter due regule generales sūt notāde: pri/
mā ponit Gaspar dicens: ꝙ qñ culpa ꝑce/
dit casum tunc imputatur illi q̄ fuit in cul/
pa: licet nō fuerit in causa agēs: secus tñ si
nō fuit in culpa: exēpli gratia si q̄s rixā in/
cipiat ⁊ in ipa male tractet̄: ꝓpter qō eius
ɔsanguinei vel amici ꝑter ɔscientiā suā in/
ferētē occidāt vl' mutilāt irregularis erit:
qꝛ culpa sua casum ꝑcedit: vt patet eo. ti. c.
ꝑsbyteꝝ. ⁊. c. significasti. ij. exemplū secun/
di patet exꝑssū eo. ti. in. c. Petr⁹: caueat ꝙ
cleric⁹ ne sit rixosus: vt. xlvj. di. §. j. ⁊. §. ecce
Scōam vero ponit Jo. in sūma ɔfes. ꝙ scꝫ
vbi bona fide fiūt ea q̄ circa egrotos ɔtin/
gunt: nō debet aliq̄s de facili scrupulosam
habere ɔscientiā: licꝫ in aliq̄ fuerit erratū:
dūmodo non sit ibidem lata ⁊ euidēs cul/
pa aut negligentia dissoluta: que ꝓprie do
lus est: de quo videbitur in. vij. ꝑcepto: vt
si bona fide dederit infirmo aquaꝫ bibere
vel limphatū vinū vel vocauit minutoreꝫ
⁊ similia que tamen scōm ɔditionē perso/
ne vel infirmitatis vel tēporis aut aliaruꝫ
circūstantiaꝝ essent illi ꝑnitiosa ⁊ mortife/
ra: secus tamen si non fuerit bona fide: ex/
empli gratia si quis infirmuꝫ verteret vel
trasuerteret in aliud latus vt citius moria
tur irregularis est: vt dicit specu. ti. de le/
ga. §. iuxta propositionis: si saltem ex hoc
citius moreretur: si tamē hoc faceret ad re/
uelandū infirmū ⁊ non vt citius moriatur
non erit irregularis: quia bona fide subue
nire voluit infirmo. Ad laudē dei.

De diuersis alijs irregularitatibus que cōtrahuntur oris vel operis ꝑpetratione: Sermo XXX

Non occides Exo.

xx. Uiso de primo modo quomo
do contrahit̄ irregularitas ope/
ris vel oris perpetratione: iā reliquos mo
dos breui stilo percurramus. Nā secun/
do modo ɔtrahit̄ ꝓpter bigamiā irregula A
ritas ⁊ hoc triplici ratione: prima ⁊ princi
palis causa quare bigamus promoueri ꝓ/
hibetur est: propter defectum sacramēti q̄
est in eo: qꝛ scꝫ coniunctio ɔiugalis facta ꝑ
eū significare nō potest illā ɔiūctionē spi/
ritualē xp̄i ⁊ eccl'ie q̄ est vnic⁹ spōsus cū ec/
clesia q̄ est vna spōsa. cū eñ carnē suā diui/
serit in plures vxores: nō est vn⁹ vni⁹. xx/
vj. di. c. acutius: ⁊ extra de biga. c. debitū.
Pro quo nota ꝙ in matrimōio duplex sa/
cramentū attendit̄ ꝓpter duplicē cōiuncti
onē q̄ est in ipso: scꝫ animoꝝ ⁊ corpoꝝ. Pri
ma ɔiūctio scꝫ aīoꝝ signat ɔiūctionē chri/
sti ⁊ eccl'ie: q̄ fuit q̄si matrimoniū initiatuꝫ
q̄dē in patriarchis ⁊ ꝓphis ratuꝫ in christi
natiuitate ⁊ ɔsummatū in cruce: vl' ratum
in cruce ⁊ ɔsummatū in gloria. Secūda ve
ro cōiunctio significat etiā vnionē diuini/
tatis ⁊ humanitatis factā in vtero virgi/
nis: vt dicco. c. acutius: et dicto. c. debitū.
Cum ergo tam coniunctio christi ⁊ ecclesie
ꝙ etiam vnio diuinitatis ⁊ humanitat' nō
sit nisi vnica: merito signatur in coniuncti
one primi matrimonij: ⁊ cum quis transit
ad secundum recedit ab vnitate: ⁊ sic non
potest signare dictā vnicā ɔiunctionē quā
etiā rationē tāgit Aug⁹. in dicto. c. acuti⁹.

in fi.ꝛ qꝛ ꝯiūctio fornicaria nō signat illaȝ
cōiunctionē christi ꝛ ecclesie: hinc si ꝙs nō
B ꝯtraxit ꝭ tm̄ cū mltis fornicat⁹ fuit nō cen
set irregularis. Secūda rō est ꝓpter digni
tatem ordinū.xxvj.di.c.vna:ꝛ.c.vltra:vn̄
nec tollit irregularitas ista p baptismū: si
cut irregularitas homicidij:cuius rō ē:qꝛ
ꝯtrahit ex matrimonio ꝛ baptism⁹ nō sol/
uit matrimoniū:vt dicto.c.vna. Tertia rō
est ꝓpter signū incōtinētie. Dic em̄ Amb.
in dicto.c.vna. Quō aūt pōt hortator esse
viduitatis:ꝙ ipa ꝯiugia frequētauerit: et
lxxxij.di.c.ꝓposuisti.ver.ſȝ fortasse:vn̄ et
bigam⁹ omni ꝓuilegio clericali nudat ac
seculari foro penit⁹ adijcit:nō obstāte q̄cū
qꝫ cōsuetudine:adeo ꝙ eis sub pena excōi
catiōis inhibitū est deferre tonsurā vl' ha/
bitū clericalē:vt patet exp̄ssum de biga.li.
vj.c.altercatiōis. Hec ꝭ bigamia mult'mo
dis ꝯtrahit. Primo cū ꝙs successiue ꝛ di/
uersis tpib⁹ duas hȝ vxores ꝛ vtrasqꝫ co/
gnoscit:ꝛ hic ꝓprie pfecte dicit bigam⁹.x/
xxj.q.j.c.appareāt:secus tm̄ si nō cognouis
set ambas ꝭm Tho.in.iiij.licȝ magister sē
tentiaꝝ aliter dicat:nō em̄ tenet in hoc ei⁹
opinio:cōcor.etiā dictū.c.debitū. Secun/
do vero cū ꝙs diuersis tpib⁹ duas hȝ vxo
res:vnā de iure:ꝛ aliā de facto: puta qꝛ cō
trahit cū sanguinea ꝛ vtrāqꝫ cognoscit: ꝭ
etiā censet bigam⁹ ꝓpter intētiōis affectū
cū ope subsecuto:vt eo.ti.c.nup:ꝛ ideȝ ē si
plures habet vno tpe:vtpote ducēs vnam
clādestine ꝛ aliā in foro eccl'ie:ꝛ vtrāqꝫ co/
gnoscit:vl' etiā si ꝯtrahit cū duab⁹ de facto
tm̄ ꝛ eas cognoscit:vt qꝛ sūt ambe ꝯsāgui/
nitatis vl' affinitatis linea ꝯiūcte:vt dicto
c.nup. Tertio qn̄ ꝯtrahit cum cognita ab
alio ꝛ eā cognoscit:ꝛ hoc ē veꝝ siue sciuerit
eā corruptā siue nō:vt.xxxiiij.di.c.curan/
dū:ꝛ.c.p̄cipim⁹. Si tm̄ ip̄e solus eā deflo/
rasset ꝛ postea cū ea cōtraheret nō cēseret
bigamus:vt dicto.c.acuti⁹:arg.extra ꝙ fi.
sint legit.c.tāta. Quarto qn̄ ꝓpriā vxoreȝ
cognoscit siue sciēt siue ignoranter postqꝫ
ab altero cognita est:vt.xxxiiij.di.c.si cu/
ius:ꝛ.c.se.vnde si vir accusaret de adulte/
rio vxorē:ꝛ accusatiōe pēdēte vir debitum
adultere redderet etiā ad p̄ceptū eccl'ie fie
ret irregularis:qꝛ bigam⁹ ꝭm Tho. Ray.
ꝛ Host. Quinto qn̄ ꝯtrahit cū vidua ab a/
lio viro cognita:sec⁹ tm̄ si fuisset relicta vir
go.xxxij.di.c.seriatim.xxxiij.di.c.maritū:
ꝛ notāt.xxxiiij.di.c.p̄sbyteri.§.vidua. Se
xto qn̄ ꝙs vilē ꝑsonā ducit in vxorē:sic an

cillā seruilis ꝯditiōis:vl' ioculatricem: vl'
aliquā ex illis q̄ publicis spectaculis man
cipant:licet virginē:tūc repellit ab ordie:
vt patet exp̄ssum.xxxiiij.di.c.si ꝙs viduā:
ij. Septio qn̄ ꝙs ꝯstitut⁹ in sacris: vl' post
ꝓfessionē in religione contrahit cū corru/
pta:vt patȝ.xxvij.q.j.c.quotquot: ꝛ de bi
gamis:c.a nobis:ꝛ in glo.vnde licet quis
credit ꝯtrahere cuȝ virgine ꝛ inuenit eam
corruptā ꝛ sic cognoscit eā :ad ordines ꝓ/
moueri nō potest:cū sit maritus corrupte:
vt patet.xv.q.j.c.fi.ꝛ.xxxij.q.v.c.ille aūt:
Ceterū quia p baptismū nō tollit hec irre/
gularitas:vt dictū est:ideo si quis vnā ha
buit vxorē āte baptismū ꝛ aliā post baptis/
mum:vl' vtrāqꝫ ante baptismū irregularis
ē:vt.xxxiiij.di.c.si quis viduā.j.ꝛ.xxxv.
di.c.j. Similiter is qui ante baptismuȝ di/
misit vxorē ꝓpter fornicationem:ꝛ post ba/
ptismū eā iteꝝ recipit irregularis ē. Hic
ergo queri potest vtrū in irregularitate cō
tracta p bigamiā potest fieri dispēsatio. Et
dicunt quidā ꝙ non:quia ꝯtra doctrinam
apostoli est:ꝯtra quā nec papa dispensare
potest. Tho. tamē in.iiij.di.xxvij. dicit ꝙ
bigamie nō est adiuncta irregularitas de
iure naturali:sed de iure positiuo:nec ē eti
am de essentialibus ordinis ꝙ aliquis nō
sit bigamus: quod patet ex eo : quia si ꝙs
ad ordinem accedit characterem recipit:ꝛ
ideo papa dispēsare potest in tali irregula/
ritate:nō tamē inferior prelatus. Qđ autē
in ꝯtrariū obijci pōt p decre.extra.eo.ti.c.
nup:soluit Tho.dicēs ꝙ p illā decre.ostē/
dit ꝙ eadē est difficultas dispēsandi in ill'
ꝙ de facto cū pl'ib⁹ ꝯtraxerūt sic si de iure
ꝯtraxissēt:nō ꝙ subtrahat potestas dispē/
sandi. Quod etiā obijcitur nō esse licitum
dispensare ꝯtra doctrinā apostolicaȝ:sol/
uit ibidē Tho.dicens ꝙ est verū q̄ꝫtuȝ ad
ea que sunt de iure naturali:ꝛ q̄ꝫtū ad ea q̄
sunt de necessitate sacramentorū ꝛ fidei: ꝭ
in alijs que sunt de institutiōe apostoloruȝ
cū ecclesia:nūc eandē habeat potestatē sta
tuendi ꝛ destituendi quā tūc habebat:po/
test per eū dispensari qui primatū tenet in
ecclesia:q̄ꝫuis cū tali irregularitate dispē/
sare nō ꝯsuenit nisi forte subesset aliq̄ cau/
sa maxima. Tertio modo ꝯtrahitur irre
gularitas in crimine heresis:in qua scȝ he
resi post vuln⁹ sanatū remanet cicatrix:scȝ
irregularitas:vt dicitur.j.q.j.c.ventuȝ:et
ideo prohibentur heretici a promotione:ꝛ
promoti deijciuntur. Pro quo nota ꝙ he/

retici puniunt᷑ pena quadruplici. ¶Primo
excõicatione: q̃ꝛ sunt ipso facto excõmuni/
cati: vt ex̃ eo. ti. c. ad abolendã. ⁊ de hoc. s̃.
Secũdo ṽo depositiõe: q̃ꝛ indistincte siue
clericus siue laicus etiã papa vel imꝑatoꝛ
vel quilibet aliꝰ deponi debet ab omni di/
gnitate: vt. xl. dist. si papa. et. xxiiij. q. j. c. q̃
cõtra pacẽ: insuꝑ omni officio ⁊ bñficio ta/
lis spoliari debet ac degradari si clericꝰ ẽ:
⁊ iudicio seculari tradi puniẽdus animad/
uersione debita. s. crematione: nisi cõtinuo
post cõpꝛehensionẽ erroꝛis ad fidẽ cõuertꝰ
velit ⁊ erroꝛẽ suũ abiurare ac satisfactionẽ
exhibere: ⁊ sic redeũtes in ꝑpetuo carcere
retrudi debẽt: vt patet ex̃ eo. ti. c. excõmu/
nicamꝰ. ij. Nec solum heretici sed etiã eoꝛũ
receptoꝛes credẽtes defensoꝛes ⁊ fautoꝛes
ipsoꝛũꝗ filij vsꝗ ad secũdã generatiõꝫ ad
nullũ eccl'iasticũ bñficiũ vl' officiũ publicũ
admittent᷑: al's est irritũ: vt de heretic̃. c. q̃/
cũꝗ. li. vj. qḋ intelligas sane ꝑ lineam pa/
ternã: naꝫ ꝑ maternã nõ puniunt᷑ nisi vsꝗ
ad pꝛimũ gradũ: vt eo. ti. c. statutũ. Tertio
puniunt᷑ rerũ ablatiõe: q̃ꝛ bona eoꝝ oĩa
sunt ip̃o iure cõfiscata: executio tñ cõfisca/
tionis vel occupatio bonoꝝ fieri nõ debet
ꝑ p̃ncipes seculares anteꝗ̃ ꝑ iudicẽ eccle/
siasticũ suꝑ eodẽ cõfiscatio fuerit ꝓmulga/
ta: vt. eo. ti. c. cũ secũdũ. li. vj. Quarto pu/
niut᷑ militari ꝑsecutiõe: q̃ꝛ si aliter fieri nõ
põt armata manu sunt ab eis oĩa bona au/
ferẽda: si tñ reuertunt᷑ ad fidei veritatẽ de
iure cõi post abiurationẽ heresis: admit/
tunt᷑ ad laicã cõmunionẽ postꝗ̃ recõcilia/
ti fuerint: vt. j. q. vij. c. j. et. c. daybertũ. ex/
cipiunt᷑ tamẽ illi qui post abiurationẽ er/
roꝛis vel postꝗ̃ se ꝓpꝛij antistitis examina
tione purgauerint: si depꝛehensi fuerint in
abiuratã heresim recidisse: tales enim sine
vlla penitus audiẽtia seculari iudicio re/
linquunt᷑: vt eo. ti. c. suꝑ eo. lib. vj. Ceteri
vero non solũ ad laicã recipiunt᷑ cõmunio/
nem: vt dictũ est: sed insuꝑ meritis ꝓpꝛijs
suffragãtibus circa eos quadruplex dispẽ
satio fieri põt. Qñꝗ enĩ fit cũ eis dispẽsa/
tio semiplena: ita ꝙ solũ recipiunt᷑ in oꝛdi/
nibus ante hec oĩa susceptis: vt. j. q. j. c. si
q̃s heretice. vbi plane de hoc. Qñꝗ ṽo fit
cũ eis dispẽsatio plena: ita ꝙ possint ad sa/
cerdotiũ ꝓmoueri: vt. j. q. vij. c. cõueniẽti/
bus. Qñꝗ ꝑinde fit cum eis dispensatio
plenioꝛ: ita ꝙ episcopi esse possunt: vt. xij.
dist. c. nos cõsuetudinẽ. Qñꝗ fit cum eis
dispensatio plenissima: ita ꝙ ꝓmoueri pñt

ad superioꝛes dignitates: vt. xxiij. q. iiij. c.
ip̃a pietas. Quarto mõ cõtrahit᷑ irregu/
laritas ꝑ dilationẽ baptismi: nã si q̃s adul
tus sanꝰ distulit baptizari: ⁊ postea ĩ egri/
tudine timoꝛe moꝛtis se fecit baptizari: ꝓ/
moueri non põt: cuiꝰ cã ẽ: q̃ꝛ p̃sumit᷑ nõ ṽe
cõtritus: nõ eñ ex volũtate sed ex necessi/
tate videt᷑ recepisse baptismũ: vt patet ex/
p̃ssum. lvij. dist. c. si q̃s. Est etiã alia causa
ꝺm Guil'. vt scꝫ ꝑ hanc penã homĩes indu/
cerent᷑ nõ negligere suã salutẽ: nec mirũ ꝙ
tales non ꝓmouent᷑: cum ⁊ neophiti ꝓhi/
bent᷑ oꝛdinari iuxta sententiã apl'i: vt patꝫ
xlviij. di. c. j. et. c. qm̃. Cuiꝰ ratio duplex est
ꝺm Ray. Pꝛima ne incidãt in suꝑbiã: pu/
tantes ꝙ fides siue religio chꝛistiana mul/
tũ eis indigeat: vt dicto. c. j. et. c. quoniã.
Secũda est: q̃ꝛ nõ sunt experti status eccl'ie
vel religionis: nec sciunt modos ꝑsonaꝝ:
nec ieiunauerũt nec fleuerũt ⁊c̃. vt patet in
dictis. c. vnde tales nec ad minoꝛes oꝛdi/
nes ꝓmoueri debẽt: ĩmo nec tonsurari: ar.
xix. q. iij. c. monasterijs: ⁊ satis cõcoꝛ. Hoff.
⁊ Hosti. ⁊ idem intelligit᷑ de neophitis in
religiõe: vt dicto. c. monasterijs. Et si q̃rit᷑
cur nõ tollit᷑ irregl'aritas ista ꝑ baptismũ.
Ad hoc dicendũ ꝺm Ray. ꝙ baptisinꝰ ita
dilatus inducit eam: ⁊ ideo nõ potest eam
tollere: q̃ꝛ idem non operat᷑ cõtrarios effe
ctus: vt extra de bap. c. maioꝛes: secꝰ tamẽ
est de illo q̃ distulit sic cõmunionẽ vsꝗ ad
talem egritudinẽ: quia hic non repellit ab
oꝛdine: vt. l. dist. c. is ṽo. Similiter põt ille
qui distulit sic baptismũ in duobꝰ casibus
ꝑ dispensationẽ oꝛdinari. Pꝛimꝰ est si post
baptismũ fides ⁊ vita illiꝰ ꝓbabilis aꝑpa/
ruerit. Secũdꝰ est si raritas clericoꝝ hº exe/
gerit: vt. lvij. di. c. si quis. Quinto modo
contrahit᷑ irregularitas ꝑ susceptionẽ ite/
ratã sacramẽtoꝝ characterẽ imp̃mẽtiũ: vt
baptismi: cõfirmatiõis ⁊ oꝛdinis: vt. l. dis.
c. ꝯfirmandũ. j. q. j. qḋ quidã. de cõse. dist.
iiij. c. qui bis. Unde qui sciẽter rebaptizati
sunt vel recõfirmati vl' reoꝛdinati: seu etiã
ignoꝛãter sed post scitũ ratũ habuerũt abs/
ꝗ dispensatiõe pape ꝓmoueri nõ possunt.
Si ṽo tale sacramentũ ignoꝛãter suscepe/
runt vt infantes vel absolute coacti: tales
ꝺm quosdã de iure ꝓmoueri possunt: ꝺm
alios tñ tutius est dicere ꝙ cũ dispẽsatiõe:
⁊ hoc vult dictũ. c. qui bis. et. c. sequẽs. Si
ṽo q̃s ꝓbabilit᷑ dubitat facta diligẽti suꝑ
hoc inq̃sitõe: nec certificari põt vtrũ aliqḋ
dictoꝝ sacramẽtoꝝ suscepit vl' nõ: tũc talis

non efficit irregularis licz in hoc casu ite/
ret sacramentū: qꝛ nō putat iteratū qđ ne/
scit esse factū: vt de ꝯse. di. j. c. solēnitates.
ꝛ extra de p̄sby. nō bap. c. veniens. vñ dici
debet in forma cū dubitat. Si nō es bapti
zatus vel cōfirmatus ego te baptizo. Ra/
tio xͦo p̄dicte irregularitatis est ꝑpter in/
iuriā factā sacramētis: q̄ consistit in hoc ꝙ
sacramentū nō iterandū ꝑpter effectū in/
delibilē characteris simpl'r iterat. Sex/
to cōtrahit irregularitas ꝑ solennē penitē
tiā: vt di. l. c. ex penitētibꝰ. vbi plane de h.
Pro quo nota ꝙ penitētia solēnis de qua
nunc loq̄mur tm̄ imponit ab ep̄o vel de eiꝰ
mādato: nec imponit clerico nisi deposito
ꝛ fieri debet cū solēnitate q̄ ponit. l. dist. c.
i capite: vbi eandē penitentiā i forma ꝑse/
quit ex ꝯcilio Agathen̄. Nec iponit talis
penitētia ꝑ crimie enormi ꝛ vulgarissimo
qđ totā ciuitatē vel terrā cōmouit. Et ſm
Ray. iterari nō pōt: vt de pe. dis. iij. c. repi/
unt: q̄uis alia quelibet penitētia siue pu/
blica siue ꝑuata potest iterari quotiens hō
peccat: vt ibi. c. septies. et. c. adhuc instāt.
ſ; qꝛ hodie talis penitētia nō habet in vsu:
iō grā breuitatꝪ de ea supsedeo. Ratio xͦo
cur talē impedit ꝑmouendū est: qꝛ nō sunt
digni suscipe vasa sacramentoꝝ: qui dudū
fuerūt vasa vitioꝝ: vt dicit in. c. illud. l. di.
Secūda rō est ꝑpter scandalū ꝑplī euitan/
dū qui crimē eius agnoscūt. Scandalū est
enī ꝑplo dei tales ꝑsonas sup se positas ha
bere: q̄s vltra modū vitiosas ꝯstat esse: vt
patet exp̄ssum di. l. c. de his xͦo. Tertia rō
est timor: ne iterū labant in voraginē viti/
orū: qui timor de pristina cōsuetudine cō/
surgit. lxv. dist. c. in sacerdotibꝰ. Quarta
ratio est: qꝛ nō haberēt libertatē rep̄hendē
di alios: nā qua fronte peccantē corripere
pōt: cū tacitus ip̄e sibi respōdeat eadem se
cōmisisse q̄ corripit: vt. xxv. di. c. primū. Cō
cor. Ray. ꝛ Tho. in. iiij. pōt tm̄ cū eis in mi/
noribus ꝑpter nessitatē vel vtilitatē eccle/
siasticā dispensare. dist. l. c. placuit. ꝛ hoc ꝑ
ep̄m ex quo nō est ei ꝑhibitū in iure: verū/
tamē publica penitētia nō inducit irregu/
laritatē q̄ ſm Ray. iniūgi pōt ꝑ cōfessorē:
ꝛ fit in publico: nō tm̄ cū p̄dicta solēnitate:
vt cū iniūgit ꝑegrinatio ꝑ mundū cū bacu
lo cubitali ꝛ cū scapulari: hanc enī impo/
nere pōt q̄libet sacerdos parrochiano suo.

Septimo cōtrahit irregularitas ꝑ obli/
gationē ad aliqđ officiū alicuiꝰ curie: ꝛ or/
dinari ꝑhibet nisi ꝑus a curia sit absolutꝰ
vt patet. lj. dis. c. j. ꝛ sequētibus. Pro quo
sciendū ꝙ tribus modis possūt dici curia/
les ſm Ray. Primo modo large dicunt
illi curiales qui quacūq; cōditiōe sunt ob/
ligati curie alicuiꝰ publice potestatis: siue
sint milites siue aduocati siue officiales si/
ue etiā histriones: ꝛ generaliter oīs offi/
cium honestū vel inhonestū habētes dum
modo curie sunt obligati. Secūdo modo
stricte dicunt curiales: qui curāt ꝛ gerunt
honesta officia curie: sicut decuriones: iu/
dices ꝛ silꝰes. Tertio mō strictius dicunt
curiales: qui sc; in causa sanguis sunt offi
ciales: hi nāq; dicunt curiales a cruore: ſ;
alij dicunt curiales a cura. Omnes ꝗ curi/
ales indistincte ſm Ray. ordinari ꝑhibēt
nisi ꝑus a curia sint absoluti: vt. lj. dist. c. j.
ꝛ sequētibꝰ. Postq̄ aūt absoluti sunt a cu
ria: tūc se exercuerūt seu a vt officiales vel
milites q̄ sanguinē humanū fuderunt: vel
turpia ꝛ inhonesta vt histriones: non pos/
sunt ꝑmoueri: vt. lj. di. c. j. et. ij. de cōse. di.
ij. c. ꝑ dilectione. Si tamē exercuerunt ho/
nesta officia sicut iudices: aduocati: tabel/
liones: ꝛ hoc in causa ciuili seu pecuniaria
tm̄: tūc admittunt vt. lj. di. c. osius. sed in
causa sanguis repellunt vt. lj. di. c. aliquā/
tos. Nam in causa mutilatiōis vel mortis
quicūq; fuerit iudex vel aduocatꝰ ꝑ actore
siue ꝑ reo: cū actor obligat ad talionē: vel
assessor officialis vel testis aut notariꝰ sen/
tentiā scribens vel ꝑferens seu qui scribit
attestatiōes vel legit eas dū publicant: et
qui scripserit vel dictauerit lr̄as ꝑ vindi/
cta sanguis omnes tales ꝑmoueri nō pos/
sunt: vt dicto. c. aliquātos. ꝛ di. l. c. si quis
post remissionē. extra ne cleri. vel mona. c.
sentētia. Quare etiā ceteri curiales ordi/
nari ꝑhibent: ſm Ray. tres sunt cause p̄n
cipales. Prima est: qꝛ quidā ex p̄dictis vt
frequēter irregularitatē cōtrahunt ex offi/
cijs eis cōmissis. Secūda: qꝛ tales q̄nq; re/
petunt ꝛ sic ecclesia ꝑturbat. Tertia: qꝛ p̄/
sumit cōtra eos ꝙ nō transeāt ad clericatū
voto religionis sed vt ratiocinia domino/
rū subterfugiāt: vt. liij. dist. c. legem. Idez
Hoff. ꝛ Hosti. ꝛ similiter obligati ad ratio/
cinia ꝑ ꝑsonis secularibus: sicut tutores:
ꝑcuratores ꝛ similes ad ordines ꝑmoueri
non possunt: vt. xxj. q. iij. c. j. et. ij. extra ne
cleri. vel mo. c. j. et. ij. secus tamē si exercēt
ea ꝑ ꝑsona eccliastica vel etiā seculari sed
miserabili: sicut cecus pauꝑ pusillꝰ vidua
ꝛ silꝰes: qꝛ tales ꝑmoueri possunt nisi aliđ

canonicũ impediat: vt.lxxxix. dist.c.indicatũ.lxxxvj.dist.c.puenit.xvj.q.j.c.monachi.ij. Si tamẽ officiũ quod gesserunt finitum est: ⁊ tamẽ adhuc obligati sunt ad ratiociniũ: tunc ſm Ray. si non mouetur eis questio nec mota est bene pmoueri possũt nisi manifestũ sit aliquẽ talẽ teneri de dolo. Si vero mouet questio de dolo: tũc pmoueri non debet ante decisam litẽ: vt.lxxxj. dist.c.tantis.ex de obligatis ad ratiocinia v.c.⁊ in glo. debet tñ taxari tpus infra qd q̃stio decidat: ar.ex qui fi.sunt legi. lator. ⁊ qui ma.accu.pos.c.insup. Si deniq3 questi mouet de culpa tm̃: tũc pmoueri potest nõ obstãte reclamatiõe actoris: cũ lis postea pcederet: sicut prius ⁊ sub eodez iudice.

Octauo crimẽ mediocre ⁊ notoriũ inducit irregularitatẽ. Pro quo nota ſm Ray. in summa: q in hoc loco crimẽ enorme dicit homicidiũ ⁊ aliqua simonia: ⁊ etiã ſm Hoff. heresis: ⁊ qdlibet hor sine fuerit occultũ siue manifestũ impedit pmouendũ ⁊ deijcit pmotũ etiã post penitentiã. Crimẽ aũt leue dicit hic illud mortale qd de se nõ inducit depositionẽ nisi ex cõtumacia post admonitionẽ: vt ebritas ⁊ lud9 alee: vt p3 xxxv.di.c.j.vel strepitus in synodo: vt.v. q.iiij.c.in loco: ⁊ similia que repiunt in iure: talia q̃ siue fuerint occulta siue manifesta nec impediũt pmouendũ: nec deijciũt pmotũ: extra d coha.cleri.⁊ mu.c. vestra. Crimẽ deniq3 mediocre dicit h adulteriũ furtũ: sacrilegiũ: piuriũ: falsuz testimoniũ ⁊ similia: q̃ si sunt occulta nõ impediũt promouendũ nec deijciũt pmotũ: nec indigẽt dispẽsatiõe: sed sufficit penitẽtia sacramẽtalis: vt ex de tem.ordi.c.ex tenore.et.c.q̃situ. vbi plane de hoc ⁊ in glo. Si vero sunt manifesta p ppriã confessionẽ delinquẽtis extra iudiciũ factã: tunc etiã nõ faciũt talẽ irregularem: q̃uis ille si clericus est suspẽdi deberet ab officio ⁊ bñficio: vt extra de exces.pla.c.q̃ sit graue. Si pinde sunt manifesta p famã deficiẽte accusatore ⁊ legitima pbatione: tũc etiã non inducit irregularitatẽ: vt dicto.c.quesitũ: purgatio tamẽ canonica talibus est indicenda: qua pstita debẽt absolui: sed si defecerint in ea debẽt deponi: vt ex de adul.c.significasti. Si deniq3 sunt manifesta p sententiã vel cõuictionẽ aut p euidentiã facti: sic q nulla tergiuersatiõe celari põt: tũc inducũt irregularitatẽ: vt dicto.c.q̃situ: põt tñ i hmõi mediocrib9 notorijs in iure vel de facto in tali irregularitate p epm dispẽsari ſm Inno. in glo. sup dicto.c.ex tenore. Infames etiã tã de iure q̃ de facto repellunt a pmotione dignitatũ ⁊ ordinũ: vt.lj.di.c.q in aliq. de regu.iur.c.infamib9.li.vj. Idẽ Ray. infamis de iure est: quẽ ius ponit esse infamẽ: vt qr cõuictus ẽ de facto: vel q pugnat in arena cũ bestia p lucro ⁊ hmõi: vide d hoc plura.iij.q.vij.c.infamis.pcipue in.§.porro.in textu ⁊ glo. Infamis aũt facto dicit ille cui9 apud bonos ⁊ graues grauata est opinio super aliquo crimĩe: de quo gratia breuitatis supsedeo. Ad laudẽ dei.

De irregularitatib9 quę cõtrahunt p ecclesiasticarũ censurarum violationẽ: Sermo XXXI

Non occides Exo.

xx. Tertio ↄtrahit irregularitas eccl'iastice cẽsure violatiõe. Aũ breuiter hic psequẽdo qñ qualit ⁊ vtrũ excõicatus: suspẽsus vl' interdict9 durãte excõicatione: suspensione vel interdicto celebrãs: aut diuinis vel eccl'iasticis officijs se ĩmiscẽs irregl'aritatẽ incurrit. Omissis diuersis opinionib9 sciendũ est: ſm q notat Jo.cald.⁊ An.de bu. Itẽ Tho. Pe.de palu.⁊ Guil. q si celebrans aut vtens officio ordinis est mulier siue laica siue religiosa seu qualiscũq3 sit: nõ efficit irregularis: qr cũ nõ sit capax ordinis clericalis: in eã nõ cadit irregularitas p quam quis impedit ab ordine vel ordinis officiũ celebrare: et hec ratio sumit ex.c.hec aũt imago.xxxiij. q.v.⁊ extra.c.debitũ.de biga. Hinc est q si mulier excõicata vel interdicta vel in loco interdicto: vel indebite tractet officia sacra: temere quidẽ agit ⁊ puniri debet: vt de pe.⁊ re.c.noua.nõ tñ efficit irregl'aris. Si vero est virilis ↄditiõis: s furiosus: infans: vel dormiẽs hoc agit: non est irregularis nec peccat: vt patet supra. Si pinde sane mentis est: sed laicus siue religiosus siue secularis ⁊ cum solẽni pparatu alicuius ordinis celebrat aut exequitur actum alicuius ordinis: tunc videt q sit irregularis: licet hoc iudicat esse rigorosum: vt de cleri. nõ ordi.mi.c.j. nec cũ tali vt pmoueri valeat alius q̃ papa dispẽsare põt: sicut ⁊ cũ ordinato ac suspẽso celebrãte alius q̃ papa nõ dispẽsat: ⁊ ergo idẽ est in isto casu: sed hoc intelligẽdũ videt tm̃ de ordinib9 sacris ⁊ i

apparatu solenni: cum officia minorū ordinum licite ſm Tho. in .iiij. ⁊ alios doctores exerceri poſſūt: etiā ab his qui nō ſunt ordinati in illis. Hinc ſi hoc agit ſine apparatu ſolenni non efficiť irregularis. Si p̄terea clericus eſt: tunc aut celebrat in ordine quem non habet: ⁊ hoc agens in ordinibus ſacris iudicať irregularis. De ſubdiaconatu tamē dicit Guil. ꝙ ſi eſt in minoribus cantare poteſt epiſtolam: dūmodo ſine ſolēnitate: et addit Inno. ꝙ hoc eſt licitum quādo deeſt ſubdiaconus: ⁊ tunc etiā cātet ſine ornamētis ſubdiaconi. Solēnis autē apparatus ſubdiaconi videť eſſe manipulus. Dicit enim Pe. de palu. in .iiij. ꝙ tunicellam licet etiā non ſubdiacono portare: quia nō eſt ei propria veſtis ſicut manipulus quē nullus inferior ſubdiacono portare debet: hec ille. Vnō ſi talis cantet epiſtolam cum tunicella ſine manipulo tm̄ nec porrigit calicem diacono vel ſacerdoti: quod eſt proprium officium ſubdiaconi ⁊ p̄ncipalis actus ordinis illius: et vbi eſt conſuetudo ꝙ etiā in minorib⁹ cōſtitutus illo mō cantet epiſtolā: non videť ex hoc irregularis: ſecus tamē vbi cū manipulo vel porrigēdo calicē: vel vbi nō eſt mos ꝙ aliqs cantet inferior ſubdiacono. De alijs tamē ordinib⁹ ſupioribus non eſt dubium ꝙ incurriť irregularitaſ. Si itaqꝫ clericus celebrat in ordine quē habet: ſed eſt excōicatus excōicatione maiori: vel celebrat aut officium exercet diuinū in loco interdicto ab homīe vel a iure: tūc efficiť irregularis ⁊ indiſpenſabilis niſi ꝑ papā: vt de ſenten. excō. is qui. li. vj. Dicit tamē Guil. ꝙ in minoribus cōſtitutus miſtrando ſeu officiū ſuum etiā cum ſolēnitate exercendo cū eſt excōicatus non efficiť irregularis: qr illa duo. c. ſi quis ep̄us. j. et. ij. que ponunť. xj. q. iij. nō loquunť de eis: vt patet intuenti: ⁊ pene ſunt reſtringēde: ſecus etiam eſt de ſubdiacono: vt iam dictū eſt. Credūt etiā quidā ꝙ ſubdiaconus excōicatus epiſtolā ſine ſolēnitate legens vel diaconus vľ etiā p̄ſbyter nō incurrat irregularitatē. Si aūt talis clericus eſt ſuſpenſus: ſtricte ſumēdo ſuſpenſionē. ſ. quo ad ſe ⁊ quo alios: ⁊ hoc ab homīe ſeu iudice: ſed ignorat ignorātia ꝓbabili: tunc nō efficiť irregularis: ⁊ hoc eſt verū ſi ſe ignorat ꝓbabiliter excōicatū ſuſpēſum vel interdictū: non ignorātia iuris ſed facti: ar. de excōmunicato. xj. q. iij. ſi quis epiſcopus. j. et. ij. ⁊ de ſuſpēſo ⁊ interdicto: ar. de ſenten. excō. c. cum medicinalis. li. vj. §. vlti. ⁊ ibi glo. penul. ⁊ ꝑ Inno. Hoſti. ⁊ Jo. an. de ſen. excō. c. cum illorum. in glo. j. Idem Hein. boyc. Si tamen ignorat ignorātia craſſa ⁊ ſupina: tūc ſi ſententia excōicationis ſuſpēſionis vľ interdicti fuerit nulla: de quo vide plures caſus per Jo. an. de ſen. excō. c. ſolet. in fi. et. c. licꝫ. li. vj. ⁊ tūc nō efficiť irregularis: vt eſt exp̄ſſum extra de appel. c. ad p̄ſentiā. et. c. dilectus. in fi. et extra de ſen. excō. c. ſolet. in fi. ⁊ eo. ti. c. ſolet. li. vj. ⁊ hoc in ſentētia excōmunicatiōis notat Inno. in dicto. c. ad p̄ſentiā: ⁊ Jo. an. in nouella. dicētes etiā ꝙ licꝫ talis ab alijs ſit vitādus vt ibi: ipſe tn̄ nō debet ſe gerere ꝓ excōmunicato: qr ſm veritatē talis nō eſt ligatus: ſed intelligūť ſane p̄dicta de ſententia que eſt nulla: que ſcꝫ nec ligat apud deū nec apud eccleſiā: licꝫ quādoqꝫ de facto tolereť: vt no. extra de teſti. c. dilectus. ſecus tamē eſt de ſentētia iniuſta: que licꝫ nō liget apud deum: ligat tamē apud eccleſiā: que ſentētia ſemꝑ eſt timēda: vt. xj. q. iij. c. j. et. ij. ⁊ ꝑ ꝯſequēs obſeruāda: alioquin ſententiā ſui paſtoris videreť cōtemnere: ⁊ ſic ligareť ꝓpter cōtemptū: vt ibi. c. audi deniqꝫ. §. cum ergo.

Porro ſiue ſentētia fuerit iuſta ſiue iniuſta ſi ſe immiſcet aliquo officio nulli ordini deputato ſeu qđ nō competit ratiōe alicui⁹ ordinis: ſicut eſt officiū magiſtri ſcholariū: aduocati: tabellionis: iudicis: benedicentis mēſam vel legentis in menſa lectionem ⁊ ſimilia: nō eſt irregularis. Similiť ſi ſe quidē īmiſcet officio eccleſiaſtico ⁊ ſpirituali: ſed ea tm̄ facit que ſunt non alicui ordini vel officio deputata: nec a iure nec a cōſuetudine: nec etiā eccleſie cōſtitutione: ſicut ſi cantat reſpōſoria vel legit lectiōes: nō eſt irregularis: vnde videť ꝙ ſi in aliq̄ eccleſia ſit cōſuetudo ꝙ ſine diſtinctiōe ordinis quiſqꝫ legat epiſtolā portat cereos: vel quid aliud faciat ꝑtinēs ad aliqđ officiū: nō eſſet irregularis qui facit illud officiū: quia cōſuetudo attendiť in ſacramentis ⁊ eccleſiaſticis officijs: vt de cele. miſſ. c. ꝑnicioſus: ſm Inno. Hoſtiē. ⁊ Jo. an. et Spe. Idē de excōicatis: ſuſpēſis vel inťdictis qui recipiūt aliquē in canonicū qđ facere poſſunt: de reſcrip. c. capitulū. ⁊ notat Bern. Inno. ⁊ Hoſti. de p̄ben. c. ꝓ illorū. glo penul. Idē de religioſis mēdicātibus ſuſpēſis a receptiōe quorūlibet ad ꝓfeſſionē ſui ordinis: iuxta. c. nō ſolū de regľa. li.

vj.qꝛ tales ꝓpter hoc nõ sunt irregulares
p ꝑmissa:ꝛ hoc notat Joh.an. in nouella:
ibi sup verbo:suspensos:licz Hosti.in hoc
vltimo cõtrariũ tenere videat̃: de re iudi.
li.vj.ꝛ male. Si ꝑterea clericus ĩmiscet se
his q̃ sunt ordini certo deputata: ꝛ hoc cũ
solẽni apparatu:tũc si est excõicatus excõi/
catione maiori:fit per hoc irregularis siue
sit excõicatus ab homĩe siue a canone ẜm
Inno.Hosti.ꝛ Spe.ꝛ a solo papa releuari
põt:vt de re iudicata.c.cũ eterni.§.sciturī.
li.vj.ꝛ dicto.c. cũ medicinalis: etiã si fue/
rit sentẽtia iniusta:secus si nulla vt dictum
est:secus tñ de excõicatione minori: vt.c.si
celebrat:extra de cle.ex.mi. Quidã tñ di/
cunt:ꝙ licz nõ requirit̃ dispensatio papa/
lis:tamẽ requirit̃ dispẽsatio epãlis: vt de
cleri.cõiu.c.sane.ij. vel saltem eius qui ab
excõicatiõe minori põt absoluere: sicut in/
nuit dictũ.c. si celebrat. ꝛ hoc obtinet iam
cõsuetudo ẜm Hosti.Inno.ꝛ Jo.an.Simi
liter ille qui ĩ ecclesia sanguĩs vel seminis
effusione polluta:vel q̃ ꝑsentibꝰ excõicati/
one maiori innodatis sciẽter celebrare pre/
sumit:licet in hoc temerarie agat:irregula
ritatis tamẽ laqueũ cum hoc iure nõ sit ex/
ꝑssum nõ incurrit:vt de sen.excõ.c.is qui.
li.vj.ꝛ de hoc p Inno.de exces.ꝑla.c.fi.Si
xo talis ĩmiscens se his q̃ sunt ordini cer/
to deputata cũ apparatu solẽni fuit suspẽ/
sus tm̃ a bñficio:tunc dicit Hein.boyc:ta/
lem nõ esse irregularẽ celebrando vel diui/
nis se ĩmiscẽdo: quia hoc nullo iure cauet̃
de elec.cum in cũctis.§.clerici.et.c.cũ Vin
toñ.et.c.statuimus. Item li.vj. de cõcessi.
ꝑben.c.quia diuersitatẽ. ꝛ hoc tenent In/
noc̃.ꝛ Hosti.in dicto.c.si celebrat.ꝛ Berñ.
eo.ti.c. latores.ꝛ Spec̃.ti.de lega.§. iuxta
ꝓpositionis.x.item nota.ꝙ suspẽsus: ĩmo
talis celebrans vel se diuinis ĩmiscens me
ret̃:qm̃ illa sunt in nr̃is officijs gratiora:q̃
licz impẽdere nõ tenemur tñ causa dilecti/
onis impẽdimꝰ:vt.xxviij.q.j.c.iam nunc.
circa mediũ:vbi dicit̃:Multa aũt sunt fa/
cienda nõ iubente lege sed libera charita/
te:ꝛ ea sunt in nr̃is officijs gratiora:q̃ cum
licerẽt nobis etiã nõ impẽdere tñ causa di/
lectionis impẽdimꝰ.Silr̃ suspẽsus tm̃ a põ
tificalibꝰ diuinis se ĩmiscẽdo vel sine pon/
tificalibꝰ celebrãdo nõ est irregular̃: qꝛ h̃
iure non cauet̃:ꝛ pene sunt restringẽde:vt
de pe.dis.j.c.pe. Vñ põtificalia nõ sunt de
substãtia ordinis vel officij: qꝛ sine eis q̃rli
bet officiũ fieri põt: vt notat Inno.ĩ dicto
c.medicinalis.Idẽ spe.ꝛ cardinalis: quoꝝ
opinionẽ Hein.boyc:credit esse verã. Or
aũt Hosti.ↄ̃riũ tenet in dicto.c.medicinal̃.
hoc intelligendũ ẽ ꝙ cũ ab officio seu ordi/
ne pontificali: id est epãli fuerit suspẽsus:
tũc officio ordinis epãlis se ĩmiscendo fie/
ret irregularis:ꝛ hoc notat Henzelinus in
extrauagañ.Jo.xxij.q̃ incipit: suscepti re/
giminis.ad fi.sup verbo: a põtificalibus:
vbi dicit:ꝙ suspẽsus a põtificalibꝰ ꝓhibet̃
ab his q̃ sunt sibi al̃s vt pontifici ꝑmissa ꝛ
dependẽtibus ab eis:puta ab ordinũ cele/
bratiõe:frontis chrysmatiõe:basilicaꝝ seu
virginũ cõsecratiõe:misse cũ mitro ꝛ bacu/
lo celebratiõe ꝛ silibꝰ:nõ aũt ab alijs:puta
a misse celebratiõe sine ornamẽtis põtifica
libꝰ celebrare:penitẽtias dare ꝛ silibꝰ:q̃ cõ
petũt ei rõne sacerdotalis officij: vt sentit
Cõpost. ex̃ de ↄsue.c. cũ dilectꝰ.ꝛ Berñ.d̃
offi.dele.c.sane.Et addit Joh.caldrini:ꝙ
epũs suspẽsus vel interdictꝰ a põtificalibꝰ
si exercet officiũ sacerdotis etiã cũ pontifi
calibꝰ nõ est irregularis:ꝛ sic intelligit di/
ctũ Inno.in dicto.c.medicinalis.vbi dicit
ꝙ is cui sunt ĩterdicta tm̃ põtificalia:si ce/
lebrat vel officiũ exercet ĩ inferiori ordine
nõ est irregularis: qꝛ hoc iure nõ cauet̃:et
pene nõ sunt extendẽde: de sen.excõ. is q̃.
li.vj. Verũtamẽ suspẽsus ab officio sacer/
dotali nõ poterit vti pontificali etiã aliter
q̃ȝ in missa: qꝛ interdicto officio vno omĩa
sibi censent̃ interdicta q̃ sine illo nõ posset
explicare:sed sine sacerdotali officio nõ po
test explicare pontificale.Itẽ suspẽsus a sa
cramẽtoꝝ pceptione vel pticipatiõe si cele/
brat vel diuinis se ĩmiscet: ẜm Hein.boyc
nõ est irregularis:vt est exꝑssum ĩ dicto.c.
si celebrat: qꝛ pticipare sacramẽtis non est
officij vel ordinis eo ꝙ etiã laici pticipant
eisdẽ.Si tñ esset suspẽsus a collatiõe sacra/
mentoꝝ vel etiã ꝑuatus:tũc mĩstrando ea
in officio suo vt ꝑus efficeret̃ irregularis:
nisi mĩstraret aliqua sine solẽnitate q̃ in ca
su necessitatis etiã laicus mĩstrare potest:
vt patet de baptisimo.Silr̃ suspẽsus ab in/
gressu ecclie ẜm Inno.Spe.ꝛ Hein.boyc:
si intrat ecclesiã nõ efficit̃ irregularis: qđ
intellige verũ nisi in ecclesia se diuinis in/
gesserit:vt de sen.ex.is cui.li.vj.Sic suspẽ
sus ab aliquo certo officio si se ĩmiscet alio
officio q̃ȝ illi a quo suspẽsus ẽ:tũc nõ est ir/
regularis:vt de sen.ex.c.ij. ibi de misterio
sibi interdicto:Idem Jo.an. in dicto.c.is
qui. Et nota generalit̃ ꝙ de ꝑsona inter/

dicta idez p oĩa dicendũ est sicut de psona suspẽsa: qꝛ tale interdictũ nõ differt a suspẽsione. Secũdo nota ꝙ ea q̃ dicta sunt de suspẽsione a iudice: generalit̃ intelligunt̃ quocũqꝫ mõ fuerint suspẽsi siue simpliciter seu ad tempus determiatũ vel indeterminatũ siue etiã rõne criminis defect⁹ vel infamie. Putant enĩ doctores tales durante suspẽsione celebrãtes esse irregulares: nec posse cum eis dispensari nisi p papã: ar. ad hoc. xj. q. iij. c. si q̃s pſbyter. ⁊ dicto. c. cum medicinalis. Porro si quis fuerit suspẽsus a canone hoc fit triplici ratiõe. Primo rõne criminis: ⁊ tũc si simpliciter est suspẽsus celebrãdo fit irregularis: vt. xj. q. iij. c. si quis episcopus: similit̃ si suspẽsus est ad tempus determinatũ: tunc infra illud tempus celebrando efficit̃ irregularis. Si vo suspẽsus est ad tempus indeterminatũ cũ cõditione donec satisfaciat: sicut in. c. si q̃s ãmodo. lxxxj. dist. ⁊ de cohabi. cleri. ⁊ mu. c. sicut. ⁊ in clemẽ. de deci. c. j. ⁊ tũc ſm Jo. calõ. licz quidã cõtradicant: verius tamẽ est ꝙ sic suspensus ante absolutionẽ celebrans efficit̃ irregularis: quia in hoc factũ iudicis est necessariũ vt habeat̃ ꝓ absoluto: vt no. de eta. ⁊ quali. c. cum bone: ⁊ sic cum factũ homis sit necessariũ: sequit̃ ꝙ ad suspẽsionẽ dei canon aliquid addit: vt in dicto. c. sicut. quod bene ꝓbat̃ de puil̃. c. episcopoꝝ. li. vj. Si autẽ suspensus est cũ conditiõe donec peniteat: sicut in. c. osius. de elec. ⁊ in. c. j. de his que fi. a ma. parte ca. tunc equũ est tenere ꝙ interim celebrãdo non fit irregularis: quia talis videtur suspensio dei tm̃ ad quã nihil addit canon nec vt habeat̃ ꝓ sublata factũ aliquod iudicis est necessariũ: et ideo dicendũ est de eo sicut de suspensione dei tm̃ cum eadẽ sit ratio. Similiter si est suspensus a canone q̃ ad se tm̃ vt excõmunicat⁹ minori excõmunicatiõe vel ꝓmotus per saltũ non est irregularis: primũ patet in dicto. c. si celebrat. secũdum patet. lij. dist. c. sollicitudo. ꝟ hoc vltimũ sane intelligendũ est ꝙ celebrando vel officiando in ordine ad quẽ per saltum est ꝓmotus non est irregularis. Secundo quis suspendit̃ a canone ratione alicuius defectus: vt est defectus ordinis sicut clericus p saltũ ꝓmotus q̃tum ad ordinem obmissum cui⁹ si exercet officiũ anteq̃ illũ recipiat est irregularis: sicut prius dictum est de laico diuinis se solẽniter imiscente: vel talis suspẽsus est ratione defectus alterius sicut bigamus illegitimus corpore viciatus a nõ suo episcopo: vel ante legitimã etatem ordinatus. Et in hoc casu cõcordãt omnes doctores ꝙ talis celebrando nõ fit irregularis: qꝛ hoc nõ inuenit̃ expssum in iure: vt de sentẽ. excõ. c. is qui. li. vj. ⁊ ideo tales nõ incurrũt nouam irregularitatẽ si celebrãt ante dispẽsationẽ obtentã: ⁊ hꝫ seruat romana curia: qꝛ cũ in curia mãdat̃ cũ iam ordinatis in supradictis defectib⁹ dispẽsari nil dicit de irregularitate quã incurrissent ex celebratiõe ante dispẽsationẽ: vt patet. lvj. dist. c. aplica. et. c. cenomanẽsem. Stilus aũt curie attendẽdus est: vt de cri. fal. c. q̃graui. Nec obstat ꝙ ordinatio iam facta ante legitimã etatẽ vel a non suo epo fuerit cũ peccato: qꝛ ṗncipalis causa ꝑpter quã dicim⁹ tales suspensos est defectus nõ peccatũ: ergo rõne defect⁹ nõ crimis talis debet censeri suspẽsus: ⁊ ex hac rõne puto ꝙ licz irregularis ex celebratiõe diuinoꝝ sit suspẽsus a canone ꝑpter hmõi irregularitatẽ: si tamẽ al's nõ est suspẽsus a iure vel ab homie: puta qꝛ fuit absolutus ab excõicatione vl̃ suspẽsione sed nõ fuit cũ eo dispensatũ in irregularitate: vel etiã nõ suspẽsus cõtraxit irregularitatem: qꝛ celebrauit in loco interdicto: tunc talis ex noua celebratiõe postea facta in loco nõ interdicto: nõ incurrit nouã irregularitatẽ: cũ hoc nõ sit expssum i iure: vt dicto. c. is qui. Tertio q̃s suspendit̃ a canone rõne infamie vl̃ scãdali: ⁊ talis celebrãdo nõ efficit̃ irregularis: vt extra de cle. pegri. p totũ. p̃cipue c. iij. ⁊ de homi. c. ex lr̃is. tũc enĩ ꝑprie non est suspensus quo ad se ⁊ quo ad alios: vt patet dicto. c. iij. Unde dicit Hein. boyc: ꝙ suspẽsi nõ quo ad se sed q̃ ad alios tm̃ sicut pegrini ⁊ ignoti clerici: tales nõ sunt suspẽsi quo ad se nec ab homie nec a iure: ⁊ ideo sine peccato celebrare possũt: dũmõ essent i loco vbi celebrare possent: ꝟ plebes suspẽse ꝓhibite sunt audire eoꝝ officia ſm Inno. ⁊ ideo illi bñ faciũt abstinẽdo ꝑpter infamiã q̃ põt esse ꝯ illũ: vl̃ vt scãdalũ euitet̃ nõ tñ peccare vident̃ postq̃ talis sacerdos pegrinus a plato ecclesie in q̃ celebrat admissus fuerit: qꝛ subditoꝝ nõ est diiudicare vtrũ se legitime ꝓbauerit sacerdotẽ idoneũ. Ex dictis etiã sequit̃ ſm Inno. ꝙ illi quoꝝ crimia sũt notoria: q̃ etiã post penitẽtiã ꝓhibent̃ celebrare ꝑpter scãdalũ ⁊ infamiã: vt ð coha. cle. ⁊ mu. c. fi. si celebrãt añ dispẽsationẽ nõ incurrũt nouã irregularita-

tatē. Et ex allegatiōe quā facit intelligere
videt etiā de notorio fornicatore: qd piū ē
tenere: ꝛ qd no. in. c. j. de sen. ex. li. vj. intel
ligat de notorio fornicatore añ penitentiā
celebrāte: ne videat sibiipsi ꝯtrari⁹: tñ de
rigore sola penitētia nō tollit suspēsionē ca
nonis in notorio fornicatore: vt videt ex/
pssum. l. dist. c. ꝑuenit. qꝛ requirit factū iu/
dicis: vt supradictū est de suspēsione a ca/
none donec satisfaciat: ꝫ absolutione facta
a sententia canonis a q̄ pōt hoc casu eps
absoluere: qꝛ ꝯditor canonis sibi nō serua/
uit si penitet remanēte irregularitate quaꝫ
cōtraxit hmōi fornicator notori⁹ ex celebra
tione diuinoꝝ. Dicit eni Inno. ꝙ talis ce/
lebrans anteq̄ȝ peniteat efficit irregularis
indispēsabilis nisi ꝑ papā: sed anteq̄ȝ secū
dispenset si celebrat penitens: id est omissa
cōcubina nō cōtrabit nouā irregularitatē
ex illa noua celebratiōe. Deniqȝ nota gene
raliter: ꝙ licꝫ bigamus: illegitimus: cor/
pore vitiatus: ordinat⁹ ante legitimā eta/
tem: ordinat⁹ a nō epo suo: ꝛ sic de alijs ce/
lebrādo nō efficiunt irregulares: si tamen
ꝓpterea fuerit eis a iudice interdicta cele/
bratio: ꝛ nihilomin⁹ ante dispensationē vl
interdicti relaxationē ingererēt se diuinis
in officio suo vt ꝑus efficerent irregulares
ꝛ sic vt breuius potui patet de nota irregu
laritatis. Ad laudē dei.

De homicidio qd fit solo affe/ctu per inuidiā et de peccato inui/die: Sermo XXXII

On occides Exo.

n xx. Iam deniqȝ de tertio mō occi/
dendi ꝓximū vel seipm succinct⁹
sermo ꝑcurrat: qd scꝫ homicidiū fit corde
vel affectu. Sic eni tertio mō ꝑceptum hoc
exponi pōt: nō occides: id est corde vl affe/
ctu nō reuolues q̄ vita ꝓximi vel tua cor/
poralis vel spūalis indebite ꝑimi vel detri
mentū pati desideres. Tertiū igit gen⁹ ho
micidij ꝓsequēdo sciēdū est: ꝙ istud homi
cidiū cordis graui⁹ est q̄ȝ homicidiū corpo
ris: quāto aīa ꝑstantior ē corpe: ꝑ inuidiā
nāqȝ ꝓpriā occidit aīaꝫ ac ꝓximoꝝ insidiat
vite saltē ꝑ affectū: de q̄ hōicidio dr Sap.
ij. Inuidia eni diaboli mors introiuit ī or/
bē terraꝝ: imitant aūt illū q̄ sunt ex ꝑte ei⁹
sic ꝑ odiū affectu mortifero ꝓpriā interimit
animā: ac ꝓximoꝝ tā aīe q̄ȝ corpis q̄rit mor
tē. Hinc dr. j. Jo. iij. Ois q̄ odit fratrē suū
homicida ē: ꝛ scitis ꝙ ois homicida nō hꝫ
vitā in se manentē: glo. ibidē ꝛ si viuēs int
sanctos ꝑ fidē viuere cernit: imꝑ ꝑetuū tñ
cū Cayn damnabit. Vñ h mō tam pueri q̄ȝ
mulieres ꝛ etiā sequaces iudeoꝝ xp̄m cru/
cifigentiū facti sunt homicide dñm iesum
odiētes: sicut ꝛ iudei hodierni ꝑdecessorū
suorū imitātes vestigia fiunt adhuc homi/
cide ꝑ affectū: de quib⁹ dicit Sap. ij. Ipsi
xo homicide thesaurizauerūt sibi malum
insipiētes ꝛ maligni oderūt sapientiā ꝛ rei
facti sunt in cogitatiōibus suis. Otum
igit ad ꝑmū peccatū: scꝫ inuidie dic Aug.
sup Gen. iiij. ꝙ inuidia est dolor aliene feli/
citatis: cui⁹ peccati malicia ex hoc cōside/
rari pōt: qꝛ peccatū h ortū hꝫ a ꝓpria mali/
cia absqȝ culpa ꝓximi: quod est vitiū oīno
diabolicū: sicut dicit Aug⁹. lib. de doctri/
na xp̄iana. Inuidia vitium diabolicū est:
quo solo reus est ꝛ inexpiabiliter reus: nō
eni dicit diabolo vt damnet: adulterium
cōmisisti: furtū fecisti: villā alienā rapuisti
sed hominū statui inuidisti: cuius inuidia
mors intrauit in orbē terraꝝ: quē imitant
omnes inuidiosi: q̄ dicunt esse ex ꝑte eius
eo ꝙ nulla carnali delectatiōe ꝓuocante ꝫ
solo spū diabolico suggerēte cōspirant in/
uidias: rancores: detractiōes: suspitiones
ꝛ similia semīa mentis amaricate. Cuꝫ eni
cetera peccata dulcedinis aliq̄d corrupte
menti cōferre noscunt solum istud vitium
amaritudine tabescente repletū marscere
cogit ꝓpriū subiectū: qd in ꝓximoꝝ ꝓspe/
ritate cruciat velut infernale tormentū: vñ
dicunt inuidi specialiter amici diaboli: qꝛ
ꝫm Tulliū: Amici sunt q̄ habent idē velle
ꝛ nolle: sic inuidi cum diabolo vident hr̄e
idē velle ꝛ nolle: cū vterqȝ mala velit ꝛ bo
na respuit letaturqȝ de ꝑditiōe hoīm. Hinc
etenim vitium hoc cum omnib⁹ spiritibus
reprobis tam rationalibus q̄ȝ intellectua/
libus ꝑseuerabit ineternū: sicut ecōtra cha
ritas sancta nō excidet a saluandis imper/
petuū: vnde descendētibus in lacum sola
cōcomitabit inuidia ꝛ eius pessima filia. s.
odiū: ꝛ sicut charitas obtinebit ꝑncipatū
in celicis incolis: sic inuidia ī reprobis spi
ritib⁹: iuxͣ illud ps. cxj. Peccator videbit
ꝛ irascet ꝛc. Hic primo queri pōt: vtrum
inuidia est dolor vel tristicia: sicut sentire
videt Aug⁹. in auctoritate ꝑdicta: ꝛ Da/
masce. lib. ij. vbi ponit inuidiā esse speciem
tristicie: ꝛ dicit: ꝙ inuidia est tristicia in ali
enis boni: cum tamē obiectum tristicie est

malū:sed obiectū inuidie est bonū:qꝛ cau/
sat ex aliena felicitate: vñ memoria bonoꝝ
habitorū est causa delectatiōis: nō igit est
causa tristicie:qꝛ oppositoꝝ nō est eadē cau
sa:est tñ causa inuidie. Dicit enī Grego.in
v.moral.de inuido loquēs: Tabescentem
mētē sua pena faciet quā felicitas torquet
aliena. Ad h rñdet Tho.scda 2e.q.xxxvj.
ꝙ obiectū tristicie est malū ꝓpriū. Contin
git autē id qđ est alienū bonū apprehendi
vt malū ꝓpriū : ꝛ ꝼm h de bono alieno pōt
esse tristicia: sed h cōtingit dupliciter. Uno
mō qñ ꝗs tristat de bono alicui⁹ inqꝫtū im
minēt sibi ex h piculū alicui⁹ nocumēti:sic
cū hō tristat de exaltatione inimici sui ti/
mens ne ledat eū:ꝛ talis tristicia nō est in/
uidia sed magis est timoris affectus: vt di
cit phus in.iiij.rhetorice. Alio mō bonum
alterius estimat vt malū ꝓpriū:inquātum
est diminutiuū ꝓprie glorie vel excellentie
ꝛ hoc mō de bonis alterius tristat inuidia
ꝛ ideo pcipue de bonis illis inuident in ꝗ/
bus est gloria ꝛ in ꝗbus homīes amāt ho/
norari ꝛ in opinione esse: vt dic phus in.ij.
rheto. Ad maiorē tñ euidentiā sciendū
ꝼm Tho.ibidem:ꝙ talis tristicia de bonis
alienis ꝗttuor modis cōtingere pōt. Uno
mō qñ vt dictum est aliquis dolet de bono
alterius inquātū ex eo timet nocumentū
vel sibiipsi vel etiā alijs bonis: ꝛ talis tri/
sticia non est inuidia vt dictum est : vnde
pōt esse sine peccato. Dicit em Grego.xxij.
moral. Euenire plerūqꝫ solet vt non amissa
charitate nos inimici ruina letificet:ꝛ rur/
sum eius gloria siue inuidie culpa cōtristet
cū ruente eo quosdā bñ erigi credimus: ꝛ
ꝓficiente illo plerosqꝫ iniuste opprimi for/
midamus. Hinc dicit Prouerb.xxix. Cū
impij sumpserint pncipatū gemet ppłus: ꝛ
talē tristiciā ondit Abachuc ppha ꝯ Nabu
chodonosor regē babylonis ꝓsperitatē il/
lius tēporalē admirans:cum esset idolatra
pessimus cū omni pplo suo. Unde.c.j.con/
querit dño dicens: Usqꝫquo dñe clamabo
scz in orōne cōtra Nabuchodonosor tēpli
destructorē ꝛ ciuitatis? vt dicit Lira. Seq/
tur: Uociferabor ad te vim patiens: scz in
oppssione ppli ꝛ non saluabis? quare respi/
cis cōtemptores tuos cōferēdo:scz eis po/
testatē ꝛ gloriam temporalē:ꝛ taces impio
cōculcante iustiorē se scz iudeos:talis igit
tristicia nō est inudia sed potius nemesis:
qꝛ nemesic⁹ tm̄ tristat de bono inique agē/
tiū:iuxͣ illud ps.lxxij. Zelaui sup iniqs ꝛc.

Inuidus aūt tristat de bono eoꝝ etiā qui
sunt digni: verūtamē vt dicit glo.sup Aba
chuc.j. Nō debem⁹ sup hoc turbari viden
tes a pncipio mūdi ab impio Cayn occisū
Abel iustū:exultāte Jacob regnare in do/
mo patris sui Esau: ipse quoqꝫ circa quem
hec ꝗrela dirigit a iudeis crucifigit ꝛ bar/
rabas latro dimittit. Secūdo mō ꝗs tri/
stat de bono alteri⁹: nō quidē ex eo ꝙ alt
habet bonū illud: sed ex eo ꝙ nobis deest
bonū illud qđ alter habet: ꝛ hoc est ꝓprie
zelus: vt dicit phus.ij.rhetorice. Pro quo
nota: ꝙ si zelus ille cōsistit circa bona ho/
nesta vel virtuosa: tunc laudabilis est:ꝼm
illud.j.Coꝝ.xiiij: Emulamī spiritualia:sic
Esaias ꝓpha: vt patet eiusdē.vj. Uidens
dñm sedentē sup soliū excel. ꝛ ange.cōci.s.
s.sctūs dñs de⁹ exerci.interno dolore tact⁹
ait: ve mihi qꝛ tacui.s.a rephēsiōe Ozie re/
gis:qui scz tūc a dño sedente in solio tanꝗ
ad iudiciū suscepit vindictā lepre:eo ꝙ of/
ficiū sacerdotale sibi voluit vsurpare. Se/
quit: quia vir pollut⁹ labijs ego sum. Si/
cut enī polluunt labia dicendo qđ nō de/
cet:sic etiam tacendo quod dici deberet: ꝛ
sic pollutus labijs erat ac per consequens
indignus laudare deum. De hoc etiā zelo
scribit Hiero.ad Aletā de instructōe filie.
Habeat inqt socias cum quibus addiscat:
quib⁹ inuideat quaꝝ laudib⁹ mordeat:sic
enim vnusquisqꝫ laudabiliter aliorū exem
plis optimis excitari debet ad proficien/
dum in bonum: hac namqꝫ ratiōe reor esse
pceptū a dño:luceat lux vestra corā homi/
bus vt videant opa vestra bona ꝛc. Si xo
zelus ille fit de bonis tpalibus: tūc potest
esse sine peccato: ꝓpter finem intentū debi
te circūstantionatū vel etiā cum peccato:si
finis est inordinatus vel affectus īmode/
ratus. Tertio modo tristat aliquis de bo/
no alterius inquātū ille cui bonū accidit ē
eo indignius:que quidē tristicia nō potest
oriri ex bonis honestis:ex quibus aliquis
iustus efficit:sed sicut phus dicit.ij.rheto
rice.est de diuitijs ꝛ similibus que possunt
equaliter ꝓuenire dignis ꝛ indignis: et h
tristicia ꝼm ipsum vocat nemesis:ꝛ ptinet
ad bonos mores:sed hoc ideo dixit:qꝛ cō/
siderabat ipā bona tpalia ꝼm se: put pos/
sunt magna videri nō respiciētib⁹ ad eter/
na:sed ꝼm doctrinā fidei tēporalia bona q
ꝓueniūt indignis ex iusta dei ordinatione
disponūt :vel ad eoꝝ correctionē: vel etiā
ad eoꝝ maiorē dānatōem. Nā ꝗtū ad pmū

refert magister Guil. parisieñ. in li: de vni
uerso corporali: de quodā q̄ q̄to floruit ꝓ
speritate tanto creuit malicia. Tandem tñ
ad epatū electus: stupēs de bonitate diui
na: q maliciā suā grata ꝓsperitate ꝓseq̄ vi
debat̃ seseq̄ ad h̄ officiū recognoscēs indi
gnissimū epatū refutauit ꝛ in gratiaꝝ actio
nē in ꝑpetuā seruitutē se dño fidelit̃ ꝯsecra
uit. Q̄tū etiā ad scðm dictū est diuiti epu
loni: Fili recordare q2 recepisti bona in vi
ta tua. Chrys. ibidē. q. dicat: si q̄d boni fe
cisti vnde premiū deberet̃: oīa recepisti in
illo mūdo epulās ditatus: oblectat᷒ succes
sibus ꝓsperis: vt sic nihil minuat̃ ex meri
tis in futuro de penis eternis. Hinc ꝓphe
ta Job prius velut humanū aliqḋ passus
admirans super his ꝓsperitatib᷒ impioꝝ
diuinū iudiciū ait: eiusdem. xxj. Quare vi
uunt impij sublimati ꝯfortatiq̄ diuitijs? se
men eoꝝ ꝑmanet corā eis: dom᷒ eoꝝ secure
sunt ꝛ pacate ꝛ nō est virga dei sup illos:
bos eoꝝ ꝯcepit ꝛ nō abortiuit: vacca pepe
rit ꝛ nō est priuata fetu suo: egrediunt̃ qua
si greges ꝑuuli eoꝝ ꝛ infātes eoꝝ exultant
lusibus. Tandē vero r̄nsione sua diffiniti
uā subinfert ꝯclusionē dicēs: Ducūt in bo
nis dies suos ꝛ in puncto ad īferna descē
dūt: qui dixerūt deo. Recede a nobis sciē
tiā viaꝝ tuaꝝ nolumus. Sic ꝑs. in ꝑsona
pusilloꝝ ꝓrūpens in vocē admiratiōis ait
in ꝑs. Q̄ bonus israel deus: q̄ ē. lxxij. Ec
ce inquit ipi peccatores ꝛ abūdātes in se
culo obtinuerūt diuitias: ꝛ dixi: ergo sine
cā iusti. cor me. ꝛ laua. int̃ inno. ma. me. et
fui flagellat᷒ tota die ꝛc. paululū tñ resipi
scēs s̄bdit: si dicebā narrabo sic: Ecce nati
onē filioꝝ tuoꝝ reprobaui: existimabaꝫ vt
cogno. h̄ la. est ante me donec intrē in san
ctuariū dei: ꝛ intel. in nouissi. eoꝝ: ꝛ q̄d ibi
dē intellexit subdit: quō facti sunt inq̄t in
desolationē subito defecerūt: perierūt pro
pter iniquitatē suā. Sed qualit̃ inquis: ve
lut somniuꝫ surgentiū dñe in ciuitate tua
imaginē ipsoꝝ ad nihilū rediges: vñ dicit
ꝑti᷒ ī alio ꝑs. xxxvj. Vidi ipiū sup exalta
tū ꝛ eleuatū sicut cedros libani: scꝫ tꝑali ꝓ
speritate: ꝛ trāsiui: glo. ad nouissima eoꝝ
ꝛ ecce nō erat scꝫ potēs: diues: gloriosus:
delitiosus: ꝛ hoc q̄tū ad corp᷒: q̄siui eū scꝫ
q̄tū ad animā: ꝛ nō ē inuēt᷒ loc᷒ ei᷒ scꝫ in
sorte iustoꝝ: custodi igit̃ īnocētiā scꝫ ad de
um: ꝛ vide eq̄tatē q̄tū ad ꝓximū: q̄m sunt
reliq̄e hōi pacifico. Cū igit̃ bona tꝑalia q̄
dant̃: etiā ipijs vl' ad correctionē vl' ad ma

iorē dānationē caduca sunt ꝛ trāsitoria: ꝫ
mo pene nihil in ꝯparatiōe ad bona etna:
q̄ tm̄ bonis ꝯferant̃ in ꝑmiū: ideo talis tri
sticia ꝓhibet̃ ī sacra scrip. ꝫ illḋ ꝑs. xxxvj.
Noli emulari. i. imitari in malignātib᷒: ne
q̄ zelaueris. i. inuidias faciētes iniq̄tateꝫ
ꝛ ꝓsperātes. Dicit eñ Lyra q̄ hūc psal. fe
cit Dauid: ostēdere volēs q̄ ꝓsperitas ma
loꝝ sit ꝯtēnēda ꝛ afflictio iustoꝝ appeten
da: tūc eñ multi vidētes Saul ipium ꝛ do
ech ei᷒ armigeꝝ ꝯtra dauid ꝛ fautores ei᷒
iniq̄ agētes ac in omnib᷒ ꝓsperitatē habē
tes. Dauid aūt cū suis iniuste affligi: ꝛ ta
mē aduersitatib᷒ ꝑmi: declinabāt ad ma
lū recedētes a deo quasi deus curā de acti
bus humanis non haberet: q̄bus Dauid.
Noli emulari ꝛc. ꝛ causā ꝓtinus subdit di
cēs: q̄m tanq̄ fenū velocit̃ arescēt: ꝛ quē
admodū olera herbaꝝ cito decident. Vn
de q̄cquid delectatiōis vl' ꝓsperitatis ꝯse
q̄ valet in p̄nti: min᷒ ē a pena futura q̄ pū
ctū circuli a magnitudine celi chrystallini
ratio est: q̄m q̄ malignāt̃ exterminabunt̃ su
stinētes aūt dñm ipi here. ter. ꝛ adhuc pu
sillū ꝛ nō erit peccator. s. ꝓsperatus: glorio
sus: delitiosus in hac vita: ꝛ q̄res locū ei᷒
ꝛ nō inuenies in eterna vita: q2 sepult᷒ ē in
īferno: vbi freq̄ntabit illḋ cāticū. Sap. v.
Quid nob̄ ꝓfuit supbia: aut diuitiaruꝫ ia
ctātia: quid ꝯtulit nobis? heu transierūt h̄
omnia velut vmbra. Quarto deniq̄ trista
tur quis de bonis alienis inq̄tū alter ex
cedit ipm in bonis ꝛ hoc ꝓprie est inuidia
ꝛ istud sēp est ꝑuū: vt dicit ph̄s in. ij. rheto
rice: q2 dolet de eo de quo est gaudendum
scꝫ de bono ꝓximi. Secūdo q̄ri pōt: vtꝝ
inuidia semp est peccatū mortale: p̄sertim
cū inuidia sit quedā tristicia vt dictū est: ꝫ
tristicia est passio quedā appetitus sensiti
ui: ꝛ ꝫm Aug. xij. de trinita. in sensualitate
non est peccatū mortale sed solū ī rōne: vñ
ꝛ infantib᷒ nōdū rōne vtētib᷒ pōt esse inui
dia: quia dicit Aug᷒. in. j. confes. vidi ego
et expertus sum zelantem puerū qui non
dum loquebatur ꝛ ītuebatur pallid᷒ ama
ro aspectu collectaneū suū. Ad hoc respō
det Tho. vbi supra q̄ inuidia ex suo gene
re est mortale peccatū: genus enim peccati
consideratur ex obiecto: ꝫ inuidia ꝫm ra
tionē obiecti sui ꝯtrariat̃ charitati: ꝑ quā
est vita spiritualis anime scðm illud. j. Jo
han. iij. nos scimus quia translati sum᷒ de
morte ad vitā q̄m diligimus fratres: nam
obiectū vtriusq̄ scꝫ charitatis ꝛ inuidie ē

bonũ ꝓximi:sed ẜm ꝯtrariũ motũ : qꝛ cha
ritas de bono ꝓximi gaudet ⁊ inuidia tri
staẜ:⁊ sic directe ꝯtrariaẜ charitati:verũ/
tñ in quolibet genere peccati mortalis ĩue
niunẜ aliqui motus imꝑfecti in sensualita
te ꝯsistentes:q̃ sunt peccata venialia:sic̃ in
genere adulterij ꝑmus mot⁹ ꝯcupiscẽtie:
⁊ in genere homicidij prim⁹ motus ire: sic
etiã in genere inuidie reperiunẜ aliq̃ ꝑmi
motus:etiã qñqꝫ in viris ꝑfectis:q̃ sũt pec
cata venialia:motus igiẜ inuidie ẜm qꝫ est
passio sensualitatis est quoddã imꝑfectuꝫ
in genere actuũ humanoꝝ:quoꝝ principi/
um est rõ:⁊ sic nõ est mortale:⁊ idem est de
inuidia ꝑuuloꝝ quib⁹ nõ est vsus ratiõis.
¶Pro quo nota ẜm qꝫ dicit cõpendiũ the/
ologie:qꝫ dolor vl' tristicia de alieno bono
est quadruplex:quia vel est primo primus
mot⁹ ex nã veniẽs: sic̃ q̃dã naturaliẜ ĩuidi
sunt:⁊ hoc nullo mõ est pctm̃ cũ nullo mo
do sit in nostra potestate:vel est secũdo ꝑ/
mus motus qñ scꝫ appetitus sine cõpleta
deliberatione rationis tali passioni afficiẜ
⁊ sic est veniale peccatũ:vel trahiẜ per in/
tentionẽ extra suã rationẽ:vt qñ dolor de
alieno bono surgit ex causa bona :sicut qñ
quis dolet de bono alterius:qꝛ videt illud
redundare in detrimentũ anime eius : vel
etiã in detrimentũ cõmunitatis:⁊ talis do
lor bonus est:qꝛ maius bonũ magis ẽ ap/
petendũ:vel deniqꝫ est actus volũtari⁹ de/
liberatiue: ⁊ sic est mortale peccatũ habẽs
cõpletã rationẽ inuidie:⁊ ẜm phm.ij.rhe/
torice tales inuidebũt:q̃bus sunt aliq̃ simi
les aut ẜꝫ gen⁹ aut ẜꝫ cognationẽ aut scõꝫ
staturã aut scõm habitũ aut scõm opinio/
nẽ.Cũ em̃ inuidia fit de aliq̃ excellẽtia al/
terius inq̃tũ diminuit gloriã quã q̃s ap/
petit:ꝯsequẽs est vt ad illos tm̃ ĩuidia ha/
beaẜ:q̃bus hõ vult se vl' ꝑferre in glia vel
eq̃re:qd̃ eẽ solet respectu ꝑsonaꝝ nõ multũ
a se distãtiũ: vñ dicit Aug⁹. qꝫ tal' inuidet
inferioriorib⁹ ne sibi equanẜ: supiorib⁹ qꝛ
eis nõ equãẜ:⁊ parib⁹ qꝛ eis equanẜ:quã
inuidiã Saul ꝯcepisse nosciẜ ꝯtra Dauid
quẽ in glia sibi eq̃ri timuit. Cũ em̃ reuerte
reẜ de ꝑlio cũ Dauid ꝑcusso Philisteo cũ
exercitu Philistijm:⁊ mulieres in occur/
sũ egrediẽtes canerẽt:ꝑcussit Saul mille:
Dauid decẽ milia:irat⁹ est Saul nimis: et
iste sermo displicuit in oculis eius: ⁊ dixit
dederũt Dauid decẽ milia:⁊ mihi dederũt
mille:q̃d ei sup ẽ nisi solũ regnũ:vt patꝫ.j.
Reg.xviij.Ex h̃ igiẜ tpe q̃uis eum Dauid
cũ exercitu suo liberasset a ꝑicl'o mort':sta
tim inuidie liuore ꝑcussus:deinceps nõ re
ctis ocul' Dauid ĩspiciebat: Ap' qd̃ post di
em alterã ĩuasit eũ spũs dei mal⁹:⁊ Dauid
psallebat manu sua vt ꝑ h̃ Saul refocilla/
reẜ ⁊ leui⁹ haberet:ac spiritus malus ab eo
recederet. Vñ rõnabiliẜ credi põt qꝫ ꝑ me/
lodiã seu ꝑ aliq̃ alia sensibilia possunt a de
monib⁹ afflicti leuius ferre:etiã naturaliẜ:
qꝛ actus actiuoꝝ sũt in patiẽte ꝑdisposito:
vt diciẜ.ij.de anima:ꝑ melodiã igiẜ in hu/
mano corꝑe causari põt aliq̃ dispositio per
quã min⁹ subijciẜ actiõi demonũ:⁊ sic affli
ctio ab eis causata diminuiẜ vl' alleuiaẜ:
potuit ẽt a Saule ṽtute diuĩa ĩmediate vl'
mediãtib⁹ sctis ãgel' tũc ex merito Dauid
ad tps demon expelli : q̃ laudes diuĩas in
cithara canebat ꝓ salute Saul':sicut ꝑ ora/
tiões sctõꝝ freq̃nẜ demões expulsi legunẜ
a corꝑib⁹ obsessis:verũtñ qꝛ nũc cor Saul'
in vidie liuore tenebaẜ: psallẽte Dauid nõ
leui⁹ habebat ẜ acri⁹:ac velut ĩ ĩsaniã ver/
sus nisus ẽ ꝯfigere Dauid cũ pariete: ⁊ ex
hoc agitat⁹ a sathana rãcorẽ illius vsqꝫ ad
mortẽ nõ dposuit : q̃tũcũqꝫ Dauid postea
mitissime ꝯtra regẽ:strẽnuissime ꝯtra ho/
stes:fidelissime ꝓ ppl'o dei:ac prudẽtissime
in omni negotio se gerebat:sic Esau ꝓ sub
repta bñdictiõe ex inuidie liuore Jacob ꝑ/
secutus ẽ.Deniqꝫ pestis ĩuidie tã ꝑnitiose
venenositatis est:qꝫ pl'ima suo veneno sil' ꝑ
imit:nõ em̃ solũ subiectũ ꝓpriũ inuicit vene
no mortifero diabolice prauitatis:ẜ ẽt oĩa
eius opera bona velut ĩfecta serpẽtina ma
licia deo reddũẜ ĩgrata: ac inuidioso ĩ fru
ctuosa : qd̃ bñ signaẜ in natura serpẽtis q̃
salamãder dꝛ sol⁹ in igne viuẽs:cui⁹ ẽ ma/
xima vis inẜ omnia venenata :nam cetera
singulos feriũt h̃ pl'ima sil' inficit:vñ si ar/
bori irrepserit vl' in aquã ceciderit:vniuer
sos fructus seu totã aquã sil' inficit : ⁊ oẽs
gustãtes piẜ inẜficit: sic ĩuidie serpens sua
virulẽta ꝑnitie velut igne infernali cõfot⁹
totũ subiectũ q̃si diabolicũ reddit: ⁊ oĩa
oꝑa ṽtuosa fundit⁹ necat:q̃si vir⁹ letale di
uini amoris ⁊ gr̃e. Insup Basilisco aptissĩe
similaẜ:q̃ solo visu inficit ⁊ ꝑimit ẽt longe
positos. Legiẜ em̃ in hystoria Alexãdri qꝫ
ãbulãs cũ exercitu suo ꝑ montẽ altũ: reꝑit
ĩ ṽtice Basiliscũ q̃ ꝑmos exercit⁹ sui solo vi
su ꝓstrauit:admirãtib⁹ igiẜ ceteris nec ꝓ/
timore ꝓcedẽtib⁹: ascẽdit Alexãder ꝑtim
mõtis a lõge volẽs inq̃rere cãm illi⁹ pesti/
lentie: viditqꝫ Basiliscũ in media via dor/

mientē: q̄ cū exercitū a ꝓpinq̄re sibi sensit
ocul'os aperuit ⁊ aspiciēs solo visu ꝓximi/
ores exercitus subito pemit. Facto igit̄ cli
peo septē cubitoꝝ longitudīs ⁊ quattuoꝛ
latitudinis in exteriori pte illius speculū ī
gens poni iussit: q̄ ꝓtectꝰ Basiliscū aggre/
dit̄ q̄ speculū aīo turbato ꝯtuēs: ac sese ꝓ/
tinus in illo ꝯspiciēs ꝓprio veneno statim
intemptꝰ est: sic miser inuidus se p̄mum in
anima pimēs multos etiā nō visos ferit: di
lacerat ⁊ intimit: ꝓnus ad suspitiōes: de/
tractiones: susurratiōes: ac temeraria iu/
dicia: cūcta curuo lustrās oculo: q̄d nō in/
ficeret hec maledicta bestia q̄ ⁊ opa ꝓximi
q̄libet scā sua malicia infecit: ⁊ intpreta/
tione falsa puertit: nullā execrās iniuriā:
maliciā vl' violentiā: nimiꝝ cū ipa sit fomē
tū inferni: nutrimentū diaboli: dānatoꝝ
exercitiū ⁊ eternū suppliciū: a quo nos cu/
stodiat iesus christꝰ dei filiꝰ. Ad laud̄ dei.

De odio ꝯtra proximū ⁊ ꝯtra deum ac de detestabilitate huius vitij: Sermo XXXIIII

Non occides. Exo.

n xx. Viso vtcunq̄ de vitio īuidie:
iam de illius filia pessima ꝓseq̄/
mur que dicit̄ odiū. Nā licet scd̄z Greg.
xxxj. moꝛa. Inuidie q̄nq̄ sunt filie: scʒ odi
um: exultatio in aduersis ꝓximi: afflictio
in ꝓsperis ꝓximi: susurratio ⁊ detractio:
tn̄ ipm odiū est pctm̄ magis detestanduʒ:
qd̄ sic ptʒ: q2 ꝑm Tho. scd̄a. 2e. q. xxxiiij. in
om̄i conatu inuidie est aliq̄d tanq̄ p̄ncipi/
um scʒ affectꝰ diminuēdi gl'iam alteriꝰ. Et
hoc duplicit̄: vel em̄ potest ⁊ sic est exulta/
tio in aduersis: vl' nō pōt: ⁊ sic est afflictio ī
ꝓsperis: cū scʒ ꝓximi ꝓspera eueniūt ꝯtra
conatū inuidētis q̄ nitit̄ īpedire: q̄ scʒ af/
flictio q̄nq̄ tm̄ cū inuidia tabescēte ꝯualu
it: q̄ in ꝓpriū subiectū manus crudel' inijce
ret: sic Achitophel cernēs q2 Chusi ꝯsiliū
eius ꝯsilio p̄ualuisset: inuidia motꝰ laq̄o se
suspēdit: vt patet. ij. Reg. xvij. Est etiā ali/
quid tanq̄ medium cū scʒ quis actu dimi/
nuit gl'iaʒ alteriꝰ ⁊ hoc vl' ī occulto p susur
rationē que scʒ intendit amicitiā aliquoꝝ
separare: ⁊ ideo talia de proximo ꝓfert q̄
pn̄t animū adiētis mouere ꝯtra ipm: q̄cq̄d
sit illud etiā si sit simplicit̄ bonū ⁊ tn̄ appa
rens malū inq̄tū displicʒ ei cui diuit̄ q̄ vo/
catur alio nomīe bilinguis: vl' etiā in māi/
festo: ⁊ sic est detractio. Est etiā tertio ali/
quid tanq̄ terminus vel finis q̄ est in ipo
odio: q2 sicut bonū delectans causat amo/
rem: sic tristicia causat odiū. Sic igit̄ in bo
nis finis melioꝛ est his q̄ sunt ad finem: sic
econtra in malis. Et licet odiū oꝛiri pōt ex
ira scd̄m quoddā augmentū qd̄ p irā appe
timus. Primo q̄dē malū ꝓximi ꝑm quan
dā mensurā: ꝓut scʒ habet rationē vindi/
cte per cuius continuationē postea puenit̄
ad hoc q̄ proximi malū absolute desiderat
qd̄ ptinet ad rationē odij. Dicit em̄ Augꝰ.
in diffinitionibꝰ q̄ odiū est vetꝰ ira ex plu/
ribꝰ causis collecta diuturno tpe pseuerās:
tamē ex inuidia directius nascit̄ per quaʒ
ipm bonū ꝓximi reddit̄ contristabile ⁊ p
consequēs odibile: ⁊ est vltimū in ꝓgressu
peccati siue in deum siue in proximum: eo
q̄ opponit̄ dilectioni qua naturalit̄ deus
⁊ proximus diligit̄ q̄ est vltima in progres
su virtutum: quia omnia alia ad dilectio/
nem referuntur: vnde tantum habet odiū
de ratione mali q̄tū amoꝛ de ratiōe boni:
⁊ sicut charitas habentē facit diuinum: sic
odium possessoꝛem facit omnino diaboli/
cum. Hinc dicit Grego. v. moꝛaliū: q̄ q̄uis
per omne vitiū quod perpetratur huma/
no coꝛde antiqui hostis virus infunditur:
in hac tamen nequitia tota viscera sua ser/
pens concutit: ⁊ imprimende malicie pestē
vomit. Hic ergo queri potest de odio in
proximum: vtrū scʒ odium proximi sit pec
catum et peccatū grauissimum: presertim
ex eo q̄ Johannes in canonica. j. iij. c. di/
cit: Omnis qui odit fratrē suuʒ homicida
est: cum tamen econtra nullum peccatū in
uenitur in preceptis vel consilijs diuine le
gis scd̄m illud prouerbioꝝ. viij. Recti sūt
omnes sermones mei: non est in eis praui/
um quid neq̄ peruersum: sic Luce. xiiij. di
cit dominus: si quis venit ad me ⁊ nō odit
patrē suū ⁊ matrē nō pōt meus esse discipu
lus: ⁊ hoc scd̄m gratiā: ꝑm naturā etiā ni/
hil naturaliū est peccatū: q2 peccatū est re/
cessus ab eo qd̄ est ꝑm naturā: vt dicit Da/
mas. li. ij. sed vnicuiq̄ rei nāle est illd̄ odi
re qd̄ est sibi ꝯtrariū ⁊ qd̄ nitit̄ ad eius coꝛ
ruptionē. Ad hoc dicēdū ꝑʒ Tho. scd̄a. 2e.
q. xxxiiij. q̄ odiū amoꝛi opponit̄: vnde tm̄
habʒ odiū de rōne mali q̄tū amoꝛ de rōne
boni: amoꝛ ḡ debet̄ ꝓximo ꝑm illd̄ q̄ hʒ a
deo: id est scd̄m naturam ⁊ gratiam: non
autē ei debetur amoꝛ scd̄m illud qd̄ habet
a seipso ⁊ a diabolo: scʒ ꝑm pctm̄ ⁊ iusticie
defectū: ⁊ ideo licitū est in fratre peccatum

odio habere: ꝛ etiã omne illud qđ pertinet ad defectũ diuine iusticie: quia hoc pertinet ad fratris amorẽ: eiusdẽ eñ rõnis ẽ ꝙ velimus bonũ alicuius: ꝛ ꝙ odimus malũ ipsius. Pro quo nota ꝙ inter alia sunt tria q̃ meritorie homo potest ꝛ debet odire ꝛ hoc inq̃tũ nos ĩpediunt ad beatitudinẽ ꝯsequendã: inq̃tũ vero nos iuuãt ad beatitudinẽ ꝯsequendã sunt diligenda. Primo nanq̧ debemus odire nosipos: id ẽ corpus nostrũ: tum ꝓpter infectionẽ culpe: tũ ꝓpter corruptionẽ nature: que duo aggrauant animã ne possit videre deũ: inq̃tũ tamen corpore possumus vti ad dei seruitiũ: ᷤm illud Ro. vj. Exhibete mẽbra vestra ᷤuire iusticie: sic debemus ipsũ diligere dilectione charitatis: vñ dicit Grego. in omel. quadã: tunc etenĩ animã nostrã bñ odim⁹ cũ eius carnalibus desiderijs non acquiescimus cũ eius appetitũ frangim⁹: ꝛ ei⁹ voluptatibus reluctamur. Secũdo debemus odire peccatoꝝ trãsgressiones ꝛ eoꝝ vitare conuersationes: ne eoꝝ cõmunicatione maculemur: q꞉ culpa eoꝝ deo ꝯtrariatur: ꝛ est beatitudinis impedimentũ: vnde ᷤm ea q̃bus deo aduersant̃ sunt odiendi quicunq̧ peccatores ꝛ pater ꝛ mater ꝛ ꝓpinq̃: ꝛ sic intelligit̃ illud Luce. xiiij. si quis veñit ad me ꝛ nõ odit patrẽ suũ ꝛ ma. ꝛ fi. ꝛ fra. ꝛ soro. adhuc aũt ꝛ animã suã nõ potest me⁹ eẽ disci. hinc dic̃ ps. cxviij. Iniquos odio habui: ꝛ iteꝝ. xxv. O. diui eccl'iaȝ malignã. ꝛ ad dñm: nõne q̃ oderũt te dñe oderã: nec mirũ cũ amor ĩpioꝝ odiũ in deũ reputat̃: Unde dictũ ẽ Iosaphat. iij. Reg. vlt. ĩpio ꝓbes auxiliũ ꝛ his qui oderũt dñm iũgerꝭ amicitia: idcirco iram dñi merebaris ꝛc̃. Tertio debemus odire parentũ ꝛ amicoꝝ carnalẽ affectionẽ: ꝛ hoc inq̃tũ nos impediunt ꝛ retrahũt a beatitudine cõsequẽda al's autẽ sunt honorandi ꝛ diligendi: de ħ dicit Hiero. licet sparso crine ꝛ scissis vestibus vbera quibus te nutrierat mater ostẽdat: licet in limine pater iaceat: ꝑcalcato ꝑge p̃re ꝛ ꝑcalcata ꝑge matre: ꝛ clausis oculis ad vexillũ crucis euola: solũ pietatꝭ genus est in hac re esse crudelẽ. Et iteꝝ Hier. in omel. ama post deũ patrẽ: ama matrem: ama filios: si autẽ nccĩtas venerit vt amor parentum ac filiorũ amori dei comparetur vt non possit vtrunq̧ seruari: odium in suos: pietas in deum est: sic nimirũ ꝛ inimicos nostros precipimur diligere sed aduersarios in via dei: licet carnis coniunctiõe ꝓximus precipimur odire. Unde Grego. in omel. quadã: ametur quilibȝ in hoc mũdo aduersarius sed in via dei ꝯtrarius nõ ametur etiã ꝓpinquus: q̃squis eñ iã eterna concupiscit in ea quam aggredit̃ causa dei extra matrem: extra patrẽ: extra vxorem: extra filios: extra cognatos: extra seipsum fieri debet: vt eo verius deũ cognoscant quo in eius causa neminem recognoscit. Uerũtamẽ duo sunt que ꝓhibemur odire in ꝓximo: siue fuerit cognatus siue amicus siue inimicus. Primo nanq̧ iubemur nõ odire naturã humanam quã vtiq̧ deus bonã cõdidit ꝛ bonaȝ valde: vtpote rationalẽ ꝛ ipsius diuinitatis capacẽ: hinc ergo non debemus appetere malũ: nec etiam quo ad corpus nisi inq̃tũ corporal' afflictio deseruire posset ad salutẽ anime sue etiã causa vindicte susceptis prius iniurijs: quod ostẽdit dñs in ᷤuo Matth. xviij. qui debebat decẽ milia talenta: quẽ tamen non soluentẽ neq̧ vocare nõ voluit: sed rogatus oĩa remisit: postq̃ aũt ꝯseruo debitũ dimittere noluit: ꝓtinus seru⁹ neq̧ appellari meruit: ꝛ ĩ carcerẽ donec vniuersũ debitũ solueret tradi iussus ẽ: ꝛ dñs subiũxit: Sic pater meus celestis faciet vobis si non remiseritis. Hinc dicit magister sentẽtiaꝝ in. iiij. di. xxij. ꝙ qui diuini bñficij oblitus suas vult vindicare iniurias: nõ solũ de futuris peccatis veniã nõ meret̃ sed etiam p̃terita que sibi dimissa credebat ei ad penã replicabunt̃: q꞉ ꝓpter ingratitudinẽ ita reus ꝛ peccator ꝯstituit̃ vt antea fuerat. Et hoc doctores specialit̃ in quattuor peccatis ꝯtingere dicunt: vñ versus. Fratres odit apostata fit spernitq̧ fateri. Penitu/isse piget. i. penitet p̃stina culpa redit. Cuius causa ẽ ᷤm Tho. ꝙ ħ quattuor nõ solũ sunt ꝯtra remittẽtẽ peccata sic̃ oĩa alia vitia: ħ etiã sunt ꝯtra remediuȝ quo pctã dimittunt̃: quoꝝ remissio p̃mo attribuit̃ fidei sine qua ĩpossibile ẽ placere deo: q̃ scȝ ip̃m pctm̃ agnoscit. Scđo charitati q̃ pctm̃ execrat̃ ꝛ hũanũ affectũ auertit. Tertio penitẽtie q̃ de p̃teritꝭ satisfacit: ꝛ ideo odium fraternũ qđ oppõit̃ charitati ꝛ apostasia q̃ oppõit̃ fidei: ꝛ duo alia q̃ opponũt̃ penitẽtie specialẽ habẽt rõnẽ ꝙ faciũt redire peccata: q꞉ sũt ꝯtra remediũ q̃ pctã dimittuntur: vnde cõit̃ odij semĩariũ ꝓtinacit̃ ꝯᷤuãtes corporali maledictiõe mulctant̃ a deo: iuxta illud Eccĩ. xxvij. laqueo peribũt qui oblectant̃ casu iustoꝝ: dolor autẽ ꝯsumet

Tria sunt Tho. pot odire

fides · apostasia
charitas odium
pnia

eos anteq̃ moriantur. Porro laqueo pe/
rit q̃ iprouise perit. Sic absalon odio pat/
no cõmotus in eius ꝑsecutiõe suspensus ĩ
arbore periit. Sic pharao ferali odio ꝑse/
quens filios israel cũ omni exercitu suo sub
mersus est. Sic ĩpii iudei per odiũ christuz
occidentes a tito ꝛ vespasiano morte cru/
delissima mulctati sunt: vt sic qui gladiuz
acceperint gladio pereãt. Ex quib⁹ liq̃t q̃
detestabile vitiũ sit odiũ q̃tũ ad naturam
ꝓximi. Pro quo sciẽdũ ꝺm Tho. scda. 2e.
q. xxxiiii. q peccatũ cõmissũ in ꝓximũ ha/
bet rõnẽ mali ex duobus. Unũ est nocumẽ
tũ qd infertur ei ꝯtra quẽ peccat: ꝛ sic ho
micidiũ actuale grauissimũ est peccatoruz
qd in ꝓximũ cõmittit: qd materialit se ha
bet ad peccatũ homicidii. Secũdum vero
qd formaliter se habet est deordinatio vo/
luntatis eius q̃ ꝑpetrat: ꝛ q formale potis
simũ est in omni actu: ideo odiũ simplicit
est maius peccatũ q̃ exteriores actus q̃ fi/
unt in nocumentũ ꝓximi: q per odiũ deor
dinat volũtas homĩs q̃ est potissimũ ĩ ho
mine ꝛ ex qua est peccati radix. Unñ si act⁹
exteriores inordinati essent absq̃ inordĩa/
tione voluntatis nõ essent pctã: puta cum
quis ex ignorantia ꝓbabili vel zelo iusti/
cie hominẽ occidit: ꝛ si quid culpe est in ex
terioribus actibus qui ꝯtra ꝓximũ cõmit
tunt totũ est ex interiori odio: ꝛ ideo dñs
in lege veteri vindictã homicidii modera/
uit ꝺm homicide affectũ poti⁹ q̃ effectũ:
mandauit eñ Deut. xix. dicẽs: hec erit lex
homicide fugientis: q̃ ꝑcusserit ꝓximum
suũ nesciẽs: ꝛ q̃ heri ꝛ nudiusterti⁹ nulluz
cõtra eũ odiũ habuisse cõprobat: sed abis/
se simplicit cũ eo in siluã ad ligna cedẽda:
ferrũq̃ lapsũ casu ꝑcusserit amicũ: confu/
giet ad vnã de vrbibus refugii ꝛ viuet: nõ
eñ est reus mortis: q nullũ ꝯtra eũ q̃ occi
sus est odiũ prius habuisse mõstrat. Si q̃s
aũt odio habẽs ꝓximũ insidiat⁹ fuerit vi/
te eius: surgẽsq̃ ꝑcusserit illũ ꝛ mortu⁹ fue
rit: fugeritq̃ ad vnã de vrbib⁹ refugii: ar/
ripient eũ seniores illius vrbis: tradentq̃
in manũ ꝓximi cuius sanguis effusus est
ꝛ moriet: nec misereberis eius: sanguinez
noxiũ auferẽs de israel vt bene sit tibi. Et
Exo. xxi. Si q̃s ꝑ industriã occiderit ꝓxi/
mũ suũ: ꝛ ꝑ insidias ab altari meo euellas
eũ vt moriat. Ex quib⁹ patet q dñs plus
pensat affectũ q̃ factũ: ꝛ sic odiũ in homi/
cidio tanq̃ formale videt esse potissimum
in malicia. Secũdo vero iubemur in ho/
mine nõ odire diuinã gratiã: q̃dã eñ dam
nabilit odiũt ꝛ inuidẽt diuĩe gratie cresce
ti in mũdo: qd est vitiũ omnino diabolicẽ
ꝛ obstinatoꝝ vitiũ speciale: q̃ gaudent ha
bere socios ĩpietatis dolẽtes de omi religi
ositate: quo nimirũ vitio diabolus ĩexpia
biliter reus est: tales eñ q̃tũ in se est q̃rũt
extinguere veꝝ cultũ diuinũ. Hoc vitio sti
mulatus Achã rex iuda cũ Esa. vii. iubere
tur petere signũ liberatiõis a duobus regi
bus scz Israel ꝛ Syrie q̃ venerũt ad deua
standũ terrã Iuda: ꝑuipendẽs ille diuinã
bonitatẽ cũ esset idolatra pessim⁹ signũ pe
tere recusauit: q timuit q in optato signo
deus glorificaret: ꝛ sic a ꝓplis idola relinq̃
rentur: eligẽs cũ periculo regni sui refuta
re signũ ne diuina religio sumeret augmẽ/
tum. Sic hodie multoꝝ ꝑuersitas augmẽ/
to christiane religionis inuidet. in cui⁹ ar/
gumentũ nõ solũ corde recalcitrat sed etiã
plerũq̃ cõuitiis irrisionib⁹ ꝛ ꝑsecutiõibus
insequit diuinã gratiã ꝛ operatores eius.
Qd vtiq̃ peccatũ corã deo tanto dinoscit
execrabilius: quãto nimiꝝ obiectũ ĩ quod
peccat est excellẽtius ꝛ omi gratiarũ actio
ne dignius qd est ip̃a gratia diuina. Cui⁹
etiã peccati magnitudo satis ostẽdit ĩ vin
dicta pueroꝝ. iiii. Reg. ii. vbi dicit: q cum
ascẽderet Heliseus vt iret ꝑ viã in Bethel
pueri ꝑui egrediebant de ciuitate: q̃ vt Ly
ra dicit ibidẽ ad hoc edocti fuerãt ꝛ incita
ti a suis parentib⁹ idolatris: vt subsanna/
rent ꝓphetas dñi: q cultores dei diuinãq̃
religionẽ odio habuerũt: ꝛ dixerũt ad He
liseũ: ascẽde calue ascẽde calue: capite nã/
q̃ caluus erat Heliseus: ꝯsiderãs g̃ radi/
cẽ huius illusionis maledixit pueris vt et
eoꝝ parẽtes in ipsis punirent: nec decete/
ro parentũ maliciã imitarent: subitoq̃ ve
nerunt vrsi duo lacerantes ex eis. xl. duos
pueros ad illusionem ꝓphete vindicandã.
Si talis ergo pena debet illudẽtib⁹ ꝑuul:
o quid erit senibus inuidẽtib⁹ ꝛ ꝑsequẽti/
bus. Secũdo queri põt de odio dei vtrũ
scz deus odio haberi possit: p̃sertim cũ dic
Dyoni. iiii. c. de diui. no. q omnib⁹ amabi/
le ꝛ diligibile ẽ p̃mũ bonũ ꝛ pulchꝝ: sz de⁹
est ip̃a bonitas ꝛ pulchritudo. Ad h̃ rñdet
Tho. vbi. s. q odiũ est q̃dã mot⁹ appetiti/
ue potẽtie q̃ nõ mouet nisi ab aliq̃ app̃hẽ/
so. De⁹ igit ab homĩe duplicit app̃hendi
põt. Uno mõ ꝺm seip̃m: puta cũ ꝑ essentiaz
videt ꝑ quã est ip̃a bonitas: quã visã nul/
lus odio habere põt: q de ratione boni est

ꝙ ametˀ: ⁊ ĩpossibile est ꝙ q̇s deũ ꝑ essenti
am videns odio habeat. Hinc in beat firꝰ
mata erit tã affectuosa charitas in deuȝ ⁊
etiã in ꝓximũ ꝓpter ꝑticipiũ sũmi boni ꝙ
q̇libet singulos alios diliget sicut seipsuȝ:
⁊ in singulis ac omnibꝰ deũ diliget ac plus
deũ diliget q̃ꝫ se ⁊ oẽs alios: q̇ꝺ ꝗꝫ magis
amplectẽdũ ẽ: plus mille milies diligetˀ a
deo q̃ꝫ deũ diliget. Alio mõ deus ꝑ effectꝰ
suos videri põt eo ꝙ scd̃m aplm̃ ĩuisibilia
dei ꝑ ea que facta sunt intellecta ꝯspiciun/
tur. Sunt igitˀ aliqui effectꝰ eiꝰ q̇ nullo mõ
pñt esse ꝯtrarij humane volũtati: sicut esse
viuere: intelligere: qui sunt oĩbꝰ appetibi
biles ⁊ amabiles: scd̃m q̇ ꝙ ap̃phenditˀ vt
hoꝝ datoꝛ effectuũ odio haberi nõ põt: cũ
oĩa inq̃ꝫtũ sunt in dei similitudinẽ tendũt
q̃ est ip̃m esse. Sunt etiã alij quidã effectus
dei q̇ repugnãt inordinate volũtati: sicˀ in/
flictio penaꝝ ⁊ inhibitio peccatoꝝ ꝑ legeȝ
diuinã: q̃ repugnant volũtati ꝑ peccatũ de/
prauate: ⁊ ꝑ ꝯsiderationẽ taliũ effectuũ ab
aliq̇bus deus odio haberi põt: inq̃ꝫtũ ap̃p
henditur vt peccatoꝝ ꝓhibitoꝛ ⁊ penaruȝ
inflictoꝛ. Non tñ quicunꝗꝫ penas odit de/
um auctorẽ penaꝝ odit. Multi nãꝗꝫ penas
odiũt q̇ tñ eas ex reuerentia diuine iusticie
patientˀ ferũt. Dicit eñ Aug. x. ꝯfes. ꝙ ma
la penalia deus iubet tolerare non amare.
Sed ꝓrumpere in odiũ dei punientis hoc
est odio habere ipsam dei iusticiaȝ: ex q̇ vt
frequenter sequitur blasphemia: quã hoꝛ/
ribiliter vindicatã in puero quinꝗꝫ annoꝝ
scribit Gregoriꝰ in dialogo. De qua simili
ter Leuitˀ. xxiiij. habetur: ꝙ filius mulierꝭ
Israelitidis quẽ ꝯceperat de viro egyptio
dicunt eñ doctores Hebrei Exo. ij. ꝙ egy/
ptius quem moyses interfecit erat vnꝰ de
p̃positis ad cõpellendũ filios israel ad af/
flictionẽ laboris: qui percussit quendeȝ ex
ex Hebreis qui fuit maritus Solomith q̃
fuit pulchra valde: de qua habetur Nume
ri. xxiiij. Naȝ ille egyptius in auroꝛa fecit
surgere maritũ occupando eum in laboꝛe
⁊ tunc redijt ad vxorem eiꝰ que recepit euȝ
credens esse maritum suum: cum ergo ma/
ritus postea cognouisset rem gestã argue/
bat inde egyptium: propter quod egyptiꝰ
eum percutiebat ac grauius affligebat: in
cuius vltionem a moyse interfectus est: q̇
in adulterio predicto genuit filiũ blasphe
mum: vt patet Leuiticˀ. xxiiij. mores enim
paternos imitans: dum ad ĩpatientiã mo/
tus erat detestationẽ diuini nominis ⁊ cul
tutus que prius in corde latuit tunc effun/
debat: scd̃m Hebreos eñ nominauit ĩ pu/
blico nomẽ domini tetragrãmaton: quod
ꝓpter reuerentiã diuinã nõ erat licitũ no/
minare: nisi in benedictionibus sacerdo/
tũ: ⁊ illud nomẽ maledixit: ꝓpter qꝺ ex di/
uino mãdato morte mulctatus ẽ. Sic ad/
huc multi diabolico spũ scȝ inuidie vl odij
ꝯcitati quasi ꝓ nihilo ducunt diuĩas blas/
phemias. Tertio deniꝗꝫ queri põt: vtrũ
odiũ dei sit grauissimũ peccatum: p̃sertim
cũ peccatũ in spũmsanctũ iudicatˀ grauissi
mum: vtpote qꝺ ẽ irremissibile sicˀ dicitur
Matth. xij. sȝ odiũ dei nõ cõputatˀ intˀ spe/
cies peccati in spũmsctm̃. Ad hoc dicẽduȝ
ꝭm Tho. vbi. s. ꝙ rõ culpe cõsistit in auer
sione volũtaria a deo: volũtas aũt sicˀ ꝑ se
inheret ei qꝺ amat: ita ꝭm se refugit id qꝺ
odit: ⁊ ideo cum q̇s deũ odit volũtas eius
scd̃m se a deo auertitˀ: in alijs aũt peccatis
vt in luxuria: auaricia ⁊c. quis nõ auertitˀ
a deo scd̃m se sed scd̃m aliud: inq̃ꝫtũ scȝ ap/
petit inordinatã delectationẽ que hȝ anne
xam auersionẽ a deo: cũ igitˀ id quod est ꝑ
se potius est eo qꝺ est scd̃m aliud: ideo odi
um dei grauissimũ peccatũ est. Qꝺ etiã pa
tet ex eo: qꝛ vt dicitˀ. viij. Ethicˀ. optimũ op
ponitˀ pessimo: sed odiũ dei opponitˀ dile/
ctioni dei in qua cõsistit optimũ hoĩs: er
go diuinũ odiũ est pessimũ peccatũ hoĩs
Hinc dicit Grego. xxv. moꝛa. ꝙ sicut nõnũ/
q̃ꝫ grauiꝰ est peccatũ diligere q̃ꝫ ꝑpetrare:
ita nequius est odisse iusticiã q̃ꝫ nõ fecisse:
vnde licet infidelitas iudicatˀ peccatũ gra
uissimũ: tñ rationẽ culpe nõ habȝ nisi inq̃ꝫ/
tũ est voluntaria: ⁊ ideo tanto grauioꝛ ẽ q̃ꝫ
to magis volũtaria. Qꝛ aũt sit volũtaria
ꝓuenit ex eo ꝙ odio quis habet veritateȝ
q̃ ꝓponitˀ: ex quo patet ꝙ ratio peccati ĩ in/
fidelitate fit ex odio dei circa cuius verita
tẽ est fides: sicut ergo causa maioꝛ est effe/
ctu sic odiũ dei maius peccatũ est q̃ꝫ infide
litas. Qꝺ aũt obijcitˀ de peccatis in spũm
sanctũ dicẽdũ est ꝙ sicˀ ait Grego. xxv. mo/
raliũ: aliud est bona nõ facere: aliꝺ ꝟo bo
noꝝ odisse datorẽ: sicut aliꝺ est ex p̃cipita/
tione aliꝺ ex deliberatiõe peccare: ex quo
datˀ intelligi: ꝙ odire deũ omniũ bonoꝛuȝ
datorẽ: sit ex deliberatiõe peccare qꝺ ẽ pec
care in spiritũsanctũ: vnde manifestũ ẽ ꝙ
odiuȝ dei maxime est peccatũ in spũmsan/
ctũ: ꝭm ꝙ peccatũ in spiritũsanctũ nomĩat
aliqꝺ speciale genus peccati: sed ideo non
computatur inter species peccati in spiri/

tū sanctū: q2 generaliter īuenit̄ in omī spe/
cie peccati in spiritūsanctum: est em̄ velut
quoddā letale virus omniū vitiorꝝ q̄ com/
mittunt̄ in spiritūsanctū: de quibus in ser
mone sequenti videbitur. Ad laud.

De sex peccatis in spiritūsāctū in generali ꝛ ī speciali: ꝛ quare sūt irremissibilia: Ser. XXXIIII

Non occides Exo:
xx. Hoc occasione que dicta sūt
in sermone ꝑcedenti in fine: vidē
dū est de peccatis in spiritūsanctū q̄ fomē/
tū suū vt in pluribus sumunt: ex vitio cor/
dis rancorosi ꝛ infecti detestabili odio dei.
Ad cuius euidētiā queri pōt primo: vtrꝝ
sit aliqd̄ peccatū in spiritūsanctū: ꝑsertim
cū illi singularit̄ dicerēt̄ ī spūmsanctū pec/
care: quibus placeret malicia ꝓpter se: si/
cut econuerso pijs mentib⁹ placet ipsa bo/
nitas vel virtus scd̄m se: sed malicia nulli
propter se placet: quia malū est scd̄m phm
ꝛ nullus ad malū intēdēs operat̄: vt dicit
Dyoni. iiij. c. de di. no. Ad hoc rn̄det Tho
mas sup scd̄m di. xliij. q sicut peccare ex ī/
firmitate: id est ex passione innata vl' acq̄/
sita: cū ꝓpter impetū passiōis iudiciū rati
onis obruit̄ est peccare in patrē cui poten
tia ascribit̄: quia patres solēt esse senes ꝛ ī
potentes: ne ergo quis sic esse crederet in
trinitate: ideo approbato vocabulo patri
potentia attribuit̄: ꝛ sicut peccare ex igno
rantia eorꝝ quorꝝ sciētia a peccato ꝑseruas/
set: vt sic ignorantia sit causa peccati: ē pec
care in filiū: cui sapientia attribuit̄: ne fili
us dei credat̄ imperit⁹ cū ceteri filij solent
esse iuuenes ꝛ imperiti. Sic etiam ex certa
malicia peccare ꝛ electiōe: qn̄ scz quis deli
berās adheret peccato: nō quasi quadā tē
ptatione victus aut ignorātia circūuētus:
sed ꝓpter hoc q habet appetitū corruptū
placet sibi peccatū illud scd̄m se. Sed h̄ du
plicit̄ fieri pōt. Primo p potentiā alicui⁹
rei in elegēte p quā īclinat̄ in talē actū: sic
sibi similē: ꝛ sic oīs habēs habitū peccati
vl' ỽtutis incliat̄ in act⁹ siles suis habiti/
bus: q2 naturalis appetit⁹ ē in id qd̄ ē sibi
sile: vt q̄ h3 habitū ītēperātie eligit actum
ītēperātie: ꝛ sic de alijs: ꝛ h̄ nō d̄r ꝓprie pec
catū in spūmsctm̄. Quis fiat ex electiōe: q2
maliciā sub rōne malicie null⁹ vnq̄ voluit
s̄ fm q ipm estimat̄ bonū ipi peccanti: qsi
detās corruptū eius appetitū. Alio modo
peccatū eligit̄ ex certa malicia: qn̄ volūtas
reijcit id p qd̄ hō a pctō possit retrahi: Vbi
grā iā aliqs se a pctis abstinet ꝑpt̄ expecta
tionē retributiōis etne: si g spē futuri pre/
mij a se volūtarie ꝓijcit: vl' aliqd aliud qd̄ a
pctō retrahebat: scz timorē p ꝑsūptionē et
sic de alijs: tūc eliget h̄ qd̄ erit sibi delecta/
bile fm carnē q̄si p se bonum: ꝛ sic ex certa
malicia peccat abijciēs volūtarie qd̄ eū re/
trahebat a ꝑpetratiōe culpe: ꝛ hoc ē ꝓprie
peccatū in spūmsctm̄: cui appropriat̄ ipa
bonitas: q2 spūs est nomē arrogātie elatio
nis ꝛ superbie: ne spūsctūs habere credat̄
arrogātiā ꝛ supbiā: vn̄ pctm̄ in spūmsctm̄ ī
omī pctō latere pōt: ꝛ tūc in illo pctō repe/
riunt̄ act⁹ duo qꝝ vterq3 ē peccatū grauis/
simū in genere suo. Exēpli grā: fornicator
in vno actu fornicatiōis etna ꝑmia ꝯtēnita
se spē eorꝝ abijciēs: ꝛ ī h̄ peccat pctō despe/
ratiōis: ꝛ q2 desperat de ꝑmio icidit ī actū
fornicatiōis cū maiori ꝯtēptu: q2 ꝯtēpt⁹ ag
grauat peccatū fornicatiōis: q2 act⁹ ille ꝑ/
uenit tūc ex certa electione ꝓpt̄ ꝑcedēte a/
ctū: ꝛ sic pctm̄ fornicatiōis trahit secū aliud
pctm̄ speciale qd̄ est in spūmsctm̄. Vn̄ dicit
Hein. de vrimaria sup decē ꝑcept' in. iij. ꝑ/
cepto: q pctm̄ in spūmsctm̄ ꝓprie d̄r illud
qd̄ īpugnat bōitatē spūsct̄i: scz ex cui⁹ grā
fit remissio pctōꝝ: ꝛ tale ē pctūm qd̄ fit ex
certa malicia fm theolo. vl' ex electiōe fm
phm. ij. Ethic. ꝛ tale pctm̄ d̄r irremissibile.
Pro q̄ nota q irremissibile tripliciter acci
pi pt. Primo negatiue: s. vt nllo mō possit re
mitti: ꝛ h̄ mō pctm̄ āgelorꝝ ꝛ dānatorꝝ ē ir/
remissibile. Scd̄o mō ꝑuatiue: vt qd̄ nō h3
ꝯgruētiā ex se q̄re remitti debeat: l3 ex cō/
gruo possit omē pctm̄ remitti: ꝛ h̄ mō om/
ne peccatū mortale ē irremissibile. Tertio
modo ꝯrie fm q aliq̄ culpa ꝯtrariā h3 di/
spositionem ad remittendum: ꝛ hoc modo
peccatū in spūmsā. ē irremissibile: nō ex eo
q nūq̄ remittit̄ cū deus sit infinite miseri
cordie cui⁹ viscera nūq̄ homi subtrahunt̄
dū vixerit: s̄ q2 nō h3 aptitudinē ad h̄ q re
missibile sit ex pte delinqnt': eo q ī his pec
catis volūtas a se repellit id p quod opor/
teat fieri remissio peccatorum. Unde scd̄m
Thomā vbi supra sic egritudo diceret in/
curabil' q faceret fastidiū medicine: sic pec
catū dicit̄ irremissibile p cuius actū spiri/
tualis medicine directe repellit̄: hinc ma/
nente pctō in spūmsā. nō manet ex pte pec/
cantis addit⁹ ad gratiā: q2 dicit Aug⁹. li.
de sermōe dn̄i q tāta est labes hui⁹ pcti q

humilitatē dep̄recādi subire nō pōt. Ex q̄/
bus elicit̄ ꝙ ex ip̄a culpa tā sepius iterata
peccatoꝛ sic egrotat ꝙ nō pateat addit⁹ di
uine gratie: qꝛ peccatoꝛ cū ꝑuenerit in ꝓfū
dū maloꝝ ꝯtēnit: scʒ resipisci: vt dicit̄ ꝓū.
xviij. Et licet hoc vitiū in multis ꝙ̄diu sa/
ni sunt secretū remāeat tñ in fine vite se ple
rūq; signis euidētib⁹ māifestat. Propt̄ h̄
etiā dicit̄ irremissibile: qꝛ in sacra scriptu/
ra peccatū in spiritūsanctū nō legit̄ dimis/
sū sicut Melchisedech dicit̄ sine patre: qꝛ
nō legit̄ de eius patre. Resipiscētes tñ āte
mortē a morbo peccati huius: qd̄ difficult̄
ꝛ raro ꝯtingere arbitroꝛ: ꝑ īmensitatē infi
nite diuine misericoꝛdie: nō solū veniā cō/
sequitur sed etiā abūdātioꝛi grā qñq; ꝑue/
nit̄; vt vbi abūdauit delictū supabūdet et
gratia: si saltē comitet̄ humilitas ꝓfundi/
oꝛ gratitudo ꝓfusioꝛ: emēdatio sollicitioꝛ:
ꝛ charitas ītēsioꝛ. Secūdo q̄ri pōt q̄t de/
signāt̄ eē species peccati ī spūmsāctū. Ad
hoc dicēdū ꝭm Tho. vbi. s̄. scd̄a. 2ᵉ. q. xiiij
ꝙ ꝭm peccatū in spūmsanctū h̄ accipimus:
sex sūt peccata in spūmsanctū q̄ tollūt oīa
illa q̄ requirūt̄ ad remissionē peccatoꝝ: et
ideo dicunt̄ irremissibilia. Qd̄ sic ostendi
pōt: nā ab electiōe peccati q̄s auertit̄ ex cō
sideratiōe diuini iudicij qd̄ habet iusticiaʒ
cū mīficoꝛdia ꝛ h̄ ꝑ spem q̄ ꝯsurgit ex cōsi/
deratiōe mīficoꝛdie remittētis pctā ꝛ p̄mi
antis bona: sed h̄ tollit̄ ꝑ desperationem.
Et iteꝝ ꝑ timorē q̄ ꝯsurgit ex ꝯsideratione
diuine iusticie punientis pctā. Sed h̄ tol/
litur ꝑ p̄sumptionē: dū se q̄s adipisci p̄su/
mit gl'iam sine meritis vel veniā sine peni/
tentia. Secūdo q̄s auertit̄ ab electiōe pec/
cati ex ꝯsideratiōe donoꝝ ipsius dei q̄ sūt
duo. Primū est cognitio veritatꝭ: ꝯtra qd̄
ponit̄ īpugnatio veritatis agnite: dūʒ scʒ
aliq̄s veritatē fidei agnitā impugnat vt li
cētius peccet. Aliud est auxiliū interioꝛis
gratie ꝯtra qd̄ ponit̄ īuidentia fratn̄e gra
tie: dū q̄s inuidet gratie dei crescēti in mū
do. Tertio quis auertit̄ ab electiōe pecca/
ti ex cōsideratiōe ipsius peccati. In q̄ duo
sunt cōsiderāda. Primū est inoꝛdinatio et
turpitudo actus: cuius ꝯsideratio solet in
ducere penitētiā in homine de pctō cōmis/
so. Sed cōtra hoc ponit̄ impenitētia īpoꝛ/
tat ꝓpositū nō penitēdi. Secūdū est boni
prauitas. ꝛ breuitas ꝙ q̄s in peccato q̄rit:
qꝛ momentaneū est qd̄ delectat: eternū ve
ro qd̄ cruciat: cuius ꝯsideratio solet homi
nē ad hoc inducere ꝙ ei⁹ volūtas peccato
non firmet̄. Sed hoc tollit̄ ꝑ obstinationē
qua quis firmat ꝓpositū suū in hoc ꝙ pec
cato inhereat. Hic tamē generalit̄ notādū
qd̄ qd̄libet p̄dictoꝝ peccatoꝝ duplicit̄ ac/
cidere pōt. Primo ex aliquo defectu exte/
rioꝛi: puta ꝓpter defectū aliquē rōnis regē/
tis: vl' ꝓpter aliquē impetū alicui⁹ impellē
tis: sicut q̄ñ infirmitatē vl' ignoꝛantiā agū
tur: ꝛ sic nō sunt species peccati in spūmsā/
ctū: quia sic non est dicēdus aliq̄s despera
tus vl' īpenitēs ꝑ se sed ꝑ accidēs. Alio mō
ex hoc ꝙ volūtas tēdit ex ꝓpꝛia malicia in
vnūqd̄q;: vt qꝛ nō vult habere spem de fu/
turis p̄mijs: timorē de futuris supplicijs:
vel note veritati assentire ꝛ sic de alijs: ꝛ h̄
modo sunt species peccati in spūmsanctū.
Quibus p̄missis singula peccata breuit̄ ꝑ
curramus. Primū igit̄ peccatū in spiritū/
sanctū est desperatio: q̄ īpugnat diuinā mi
sericoꝛdiā. De qua dicit Hein. de vꝛimaria
de decē p̄ceptis: ꝙ si labat̄ aliquis ī despe/
rationē ex infirmitate vl' ex grauitate com
plexionis: ꝛ de hoc dolet et renitit̄ inq̄tū
potest: sic desperatio nō est peccatū nisi foꝛ
te veniale. Si vero ꝯtingat hec ex erroꝛe vl'
deceptione: puta si estimat obsequiū se pꝛe
stare deo si seipsū occidat tunc est moꝛtale
peccatū. Si quis aūt desperat ex certa ma/
licia vl' ex electione: vt diffinitiue dicat cū
Cayn. Maioꝛ ē iniq̄tas mea q̄ꝫ vt veniam
merear: ꝛ tunc peccatū est in spiritūsanctū
credēs magnitudinē delictoꝝ suoꝝ iā dei
misericoꝛdiaʒ excessisse: ꝛ ob hoc de vitijs
ascendit ad vitia: sicut hij qui dixerūt Hie
re. xviij. Desperauimus post cogitationes
nostras ibimus: ꝛ vnusq̄sq; post prauitatē
coꝛdis sui mali faciem⁹. Cū tñ nullo modo
desperandum est q̄ꝙdiu sumus in hoc coꝛ/
poꝛe: vt patet de pe. di. vij. c. nemo: vbi pla
ne de hoc ꝛ. §. se. Ad maioꝛē tamen euidē
tiam distinguit Tho. duplicē desperatio/
nem scd̄a. 2ᵉ. q. xx. dicens: ꝙ pꝛima dicitur
desperatio vniuersalis qua quis existimat
dei misericoꝛdiā non esse infinitaʒ: diuine
misericoꝛdie culpā suam pꝛeponderans: si
cut Cayn ꝛ etiaʒ Iudas qui desperās ait:
peccaui tradens sanguinem iustum: quod
vtiq; peccatum graui⁹ erat peccato fratri/
cidij immo deicidij: quia desperatio talis
est actus infidelitatis. Secunda vero dici
tur desperatio particularis: cum scʒ quis
in vniuersali tenet veram existimationem
fidei: ꝙ scʒ remissio peccatorum est in eccle
sia militante: sed desperat de diuina mise/

ricordia ꝓpter pticularem eiꝰ indispositio
nē: ꝙ scȝ in tali stato existenti nō sit speran
dū de venia ⁊ cū hoc desperat a pctō posse
resurgere vl' qđ peius est ꝯtemnit resipi
scere ⁊ talis desperatio piculosissima ē: qꝛ
per spem a malis maxime reuocamur ⁊ ad
bona reducimur: qua sublata defluūt ho
mines ad vitia irrefrenata ꝯcupiscētia: sic
Cayn desperās ſm Josephū rapinis ⁊ vio
lentia ꝯgregās opes ad latrocinia suos i
uitabat. Proprie tamē ⁊ stricte loquendo
desperatio ſm ꝙ ē pctm̄ in spiritūsanctum
nō ꝓuenit ex hoc ꝙ aliquis pctōꝝ remis
sionē neget ſ; ꝙ remissionē pctōꝝ quā fie
ri credit a se spōte abijcit vt liberiꝰ peccet:
dum nō vult tendere in hoc ꝙ remissionē
pctōrum ꝯsequatur. Secūdū pctm̄ ī spi
ritūsanctum ē presumptio: que impugnat
diuinā iusticiā. De qua dicit Hein. de vri
maria: vbi supra: ꝙ presumptio aut inna
scit ex in firmitate qua homo nimis đ dei
misericordia cōfidit: ⁊ sic est pctm̄ veniale:
aut īnascitur ex errore nimis de meritis su
is p̄sumens: ⁊ sic ē mortale ⁊ spēs supbie:
aut īnascitur ex certa malicia qua omnino
intendit dei iusticiam eneruare presumen
do de pctī impunitate: ⁊ sic est proprie pec
catū in spiritūsanctū. In quo genere pctī
refert Hiero. se originē deprehendisse: qui
post mortem suam anathematizatꝰ est: vt
xxiiij. q. ij. c. vl. Et huius presumptiōis du
plex est spēs ſm Tho. scđa 2e. q. xxj. Pri
ma est in qua q̄s īnitit inordinate proprie
virtuti ꝓprijsq; meritis: q̄ presumptio po
tissime ꝓcedit ex inani gloria: siue p̄sumat
de virtute corporali siue spirituali. Secun
da vero est q̄ quis innitit inordinate dīne
misericordie deo tribuens qđ ei nō ꝯuenit
per qđ auertit a veritate diuina: p̄sumēs
veniā sine penitētia ⁊ gloriā sine meritis.
de q̄ Eccī. xxxvij. O presumptio nequissi
ma vnde creata es: cooperire scȝ spe falsa
diuine misericordie aridā nequitiā ⁊ dolo
sitatē illius. Glo. qꝛ decepit etiā seipm̄: ⁊ h̄
ē ꝓprie pctm̄ in spiritūsāctū: qꝛ p eū ꝯtem
nit adiutoriū spiritussancti per qđ homo
reuocat a pctō. Quidā tamē presumūt in
mortis articulo se posse sufficienter penite
re: sicut latro fecit: ꝯtra quos scriptū legi
tur. Maledictꝰ homo qui peccat in spe: de
pe. dis. iiij. c. quādo quis: ⁊ h̄ exemplariter
patuit ī Amon filio Manasses: qui vidēs
patrē primo peruerse agentem ac postea p
penitētiam a deo susceptū: vt pꝫ. iiij. Reg.

xxj. ⁊. ij. Paral. vlti. Dixit in corde suo. ſ;
Chrys. in opere impfecto: Pater meꝰ ex
iuuentute multa mala fecit ⁊ in senectute
penituit: ⁊ ego nunc ambulabo ſm deside
ria cordis ⁊ postea ꝯuertar ad dominū: q̄
ꝓpter duobus tm̄ annis regnauit: ⁊ p vin
dictam diuinā celeri morte sublatus est.
Tertiū pctm̄ est impugnatio veritatꝭ agni
te: de qua dicit Hein. de vrimaria: vbi su
pra ꝙ talis impugnatio aut ꝓuenit ex in
firmitate vt cum q̄s ꝓpter verecundiā vin
ci nolēs impugnat veritatē agnitā: in his
tm̄ in quibꝰ nō est periculū nec īminet ali
cui damnū: ⁊ sic ē veniale pctm̄: aut proue
nit ex ignorātia crassa cū damno alicuiꝰ vt
cū ꝓpter munera vl' aliqua stipēdia q̄ exce
cant intellectū impugnat veritatem agni
tam in damnū alterius: vt patet in malis
aduocatis: ⁊ sic est mortale peccatū. Aut
h̄ prouenit ex certa malicia: vt cū quis im
pugnat deliberate fidē catholicā vl' prece
pta vl' cōsilia euāgelica: ⁊ sic ꝓprie ē pctm̄
in spiritūsanctum. Nam agnitio veritatis
quā fides explanat docet esse peccatū: esse
virtutē: esse iudicē: eē penā īpioꝝ: eē glori
am iustoꝝ: q̄ retrahūt hominē a malo ⁊ al
liciūt ad bonū. S; ꝯtra hāc assumit impu
gnationē ꝟitatis agnite quā scȝ īpugnat
nō ex ignorātia ꝓbabili sed affectata: īmo
⁊ certa malicia vt sic liberiꝰ peccet ⁊ sine ve
recūdia. Et his dicit Esa. v. Ve qui dicitꝭ
bonū malū ⁊ malū bonum ponētes tene
bras scȝ erroris lucem veritatis: ⁊ lucē scȝ
fidei esse tenebras ignorātie. Et iterū. Ve
q̄ sapiētes estis in oculis vestris scȝ retor
quēdo diuinā veritatem falso iudicio ſm
opinionem vestrā. Quartū pctm̄ est in C
uidētia fraterne gratie: de qua dicit Hein.
de vrimaria: vbi supra. Qđ autē ꝓuenit
ex infirmitate: puta si dolet aliū meliorem
sibi p̄ferri: tūc si dolet ꝓpter suam insuffici
entiā nō peccat: qꝛ dolor ille bonꝰ est vt pa
tet superius. Si autē dolet de eminētia al
teriꝰ: sed talis motus ē indeliberatꝰ sic est
veniale pctm̄: si tm̄ esset deliberatꝰ timens
sibi ꝓpter hoc diminui ꝓpter gloriā: tunc
est mortale pctm̄ ⁊ spēs inuidie. Si deniq;
ꝓuenit ex certa malicia: puta cum propter
deprauationē affectꝰ aliquis nec amat bo
num in seipo nec etiā videre pōt in alio: ⁊
sic ꝓprie est pctm̄ in spiritūsanctū: nam si
ne auxilio interioris gratie nullo humano
conamine quis veniam adipisci potest: di
cēte domino. Sine me nihil potestis facere.

C

Sed cõtra hoc assumit inuidentiã frater/
ne gratie:que ↄsurgit nõ de ꝓsperitate ter
rena vl' exaltatione mũdana:sed de exalta
tiõe ⁊ ꝓfectu diuine gratie:nõ inuidẽs ꝑ/
sone sed gratie dei crescenti in mũdo: ma/
gis eligens ab alijs duci vitã carnalẽ ⁊ se/
larem ꝙ̃ virtuosam ⁊ religiosam. In cuius
argumentũ talibus freqũẽter ingerũt per
secutiones oppr̃ssiones:derisiones: detra/
ctatiões:oblocutiones ⁊ sĩlia. Quintuz
peccatũ ẽ impenitẽtia. Pro quo nota ſm
Lyrã Matth.xij. ꝙ hic nõ accipit̃ finalis
ĩpenitẽtia ꝓut est quedã pctĩ circũstantia
scȝ q2 aliquis ĩ pctõ mortali morit̃: sed qñ
qnis tante malicie ẽ ꝙ eligit ĩ pctõ suo nũ
ꝙ̃ penitere:ita ꝙ nollet ꝙ deus sibi grãm
penitẽdi daret de malo iã cõmisso:⁊ sic pri
uat peccati emẽdã. De qua ĩpenitẽtia dicit
apl's. Ro.ij. Scdm duriciã aũt tuã o pctõr
⁊ cor ĩpenitẽs thesaurizas tibi iram in die
ire. Ubi dicit glo. ꝙ tãta ẽ labes hui⁹ pec/
cati: vt depc̃andi humilitatem subire non
possit etiã si pctm̃ suũ ↄscĩa mala teste co/
gnoscere ⁊ enũciare cogat̃. Hic aũt irã sibi
thesaurizare dicit̃: ꝓpter enormitatẽ hui⁹
vitij:grauius ẽ enĩ post pctm̃ cõmissũ nol/
le penitere ꝙ̃ ipm pctm̃ cõmittere. Nam in
talibus etiã venialia pctã ꝓpter actualem
contemptũ sepe mortalium enormitatẽ sor
tiunt̃:que in timoratis mentib⁹ venialiuȝ
limites nõ excederent: vt sic miser adauge
at thesaurum execrabilẽ eterne damnatio
nis. Hoc etiã dicit Aug⁹. ⁊ habet̃. xxv. di.
.§. hinc etiam. Nullũ inquit pctm̃ est adeo
veniale qd̃ nõ fiat criminale duȝ placet.
Sextum ẽ obstinatio in malo cõmittendo
cũ quis firmat ꝓpositũȝ in hoc ꝙ futuris
pctis cõmittẽdis inhereat ac si nõ esset in/
competens: ⁊ sic importat volũtatẽ delibe
ratã ꝑmanẽdi in peccato: contra id qd̃ ne/
cessario requirit̃ ad delectionem culpe: qd̃
ẽ ꝓpositũ nõ amplius peccãdi. In hac aũt
obstinatione Saul cecatus inuidia contra
dauid dãnabiliter ꝑseuerauit: silit̃ ⁊ Pha
rao rex egypti: de quo dicit domin⁹ Exo.
iiij. Indurabo cor pharaonis scȝ ꝑmitten/
do: nec grãm apponẽdo ꝑ quã cor emollit̃
iux̃ illud ps̃. xxj. Factũ est cor meũ tãꝙ̃ ce
ra liquescẽs: vnde sup illud Ro.ix. Cuius
vult miseret̃ ⁊ quẽ vult indurat. Dicit Ly
ra ꝙ hoc nõ fit ꝓpter defectũ dei cum non
deficiãt in eis instinctus diuini ad bonum
in quibus diuina bonitas totiens cõtem/
pta se liberalissime prebet: sed est propter
defectum liberi arbitrij nõ recipiẽtis illos
instinctus: ⁊ sic eidem iuste gratia subtra/
hitur ⁊ denegatur: qua subtracta miser in
peccatis obduratur: quia gratia nata est
mollificare cor humanũ. Hinc dicit̃ Eccs.
vij. Considera opera dei ꝙ nemo põt corri
gere id est nullus homo: nulla aduersitas
nullus euentus quẽ ille despexerit: ⁊ sic eo
rum tribulatio vel aduersitas nõ est exer/
citium purgationis sed initiũ damnatio/
nis: quia dicit Greg̃. xviij. moral'. ꝙ flagel
lum tunc diluit culpã cum mutauerit vitã
nam cuius mores nõ mutat: nõ expiat acti
ones. Omnis ergo diuina ꝑcussio aut est
initium pene sequentis aut initiuȝ bene vi
uentis. Primũ patet in Pharaone ⁊ An
tiocho regibus obstinatis. Scdm ĩ Dauid
⁊ Manasse regib⁹ emendatis. Excecauit
enim priores malicia eoꝝ: sic̃ ⁊ hodie mul/
torũ corda nullis plagis vel euentibus ad
humilẽ penitentiã emoliri queunt: donec
diuino iudicio tandẽ crudeliter mulctant̃
in eternũ cruciandi. Qd̃ a malis auertat
iesus christus. Amen.

Sequũt̃ sermões de ꝑcepto sexto.

Utrum sit contra legem natu/ re habere plures vxores simul. Et vtrum licuit ex dispensatione. Et ⁊ de grauitate adulterij in quo si/ mul committi possunt septem pec cata criminalia:

Sermo primus

On mechaberis.

n Exo.xx. Hoc ẽ ꝑceptũ sextũ in
ordine ꝑceptoꝝ. In q̃ q̃dẽ dñs
explicite ꝓhibet lesionẽ corpo
ralem in ꝑsona coniuncta: sicut in ꝑcepto
precedenti ꝓhibet lesionem alicui⁹ in per/
sona ꝓpria: implicite vero ꝓhibet in isto ꝑ
cepto omnẽ illicitum concubitũ ⁊ omnem
illicitum vsum mẽbrorũ venereorum. Di/
cit enĩ Augu. super Exod̃. ⁊ habet̃. xxxij.
q.iiij.c. meretrices.§. sed vtrũ: vbi subdit̃.
Si furti nomine bene intelligitur omĩs il/
licita vsurpatio rei aliene: nõ enĩ rapinam
permisit qui furtum ꝓhibuit: sed vtiqȝ to/
tum aperte intelligere voluit: quicquid il/
licite rerum ꝓximi aufertur: ꝑfecto nomi/
ne mechie omnis illicitus concubi⁹ atqȝ

illorũ membrorũ nõ legitimus vsus ꝓhibitus debet intelligi. Unde ꝑ hoc põt istud p̃ceptum tripliciter potest exponi. Prima expositio ꝓprie respicit mechiã que fit ĩ p̃iudiciũ contracti matrimonij: que talis ẽ. Non mechaberis scꝫ contra sacramẽti matrimonialis institutionẽ: aliquẽ actũ libidinis exercendo. Secunda vero expositio respicit mechiaꝫ que fit ꝑ abusum luxurie corpalem extra vinculum matrimonij que talis est. Non mechaberis. i. nulli cõmiscearis absq̧ federe matrimoniali. Et sic exponit Isidorus sup Exo. ⁊ ponit̃ ĩ decre. xxxij. q. v. c. nõ mechaberis: id est nec quisq̧ preter matrimonij federa alienis feminis admisceatur ad explendã libidinem. Nimirũ cũ ⁊ talis matrimoniũ spirituale violat in sacramẽto baptismatis cõtractũ: quia tollit mẽbra christi ⁊ facit ea membra meretricis: vt patet ibidẽ. c. si in eo fornicator. Tertia nanq̧ expositio respicit mechiam que patrat̃ per abusum cogitationũ et exteriorũ sensuũ: que talis est. Nõ mechaberis. i. non adherebis libidinosis illecebris ⁊ ĩmundis reuolutionib⁹ corde vł sensibus exteriorib⁹ abutendo. Dicit enĩ Isidorus: ⁊ habetur. xxxij. q. vij. c. nõ solum: de cõmissa fornicatione pctm̃ regnat in homines: sed si adhuc delectat̃ atq̧ animũ teneat scꝫ fornicãdi ꝓculdubio regnat. Fornicatio carnis adulteriũ est: fornicatio animi est seruitus idolorũ. Est autẽ ⁊ spiritualis fornicatio: de qua dominus ait. Qui viderit mulierẽ ad ꝯcupiscendũ eam iaꝫ mechatus est eam in corde suo. Omnis ĩmunda pollutio fornicatio dicitur: q̃uis q̃sq̧ diuersa turpitudinis volũtate ꝓstituatur ex delectatiõe enĩ fornicandi varia gignũtur flagitia: quibus regnũ dei claudit̃: vt homo a deo sepetur. Quãtũ igit̃ ad mechiã ſm expositionẽ primã sciẽdũ: ꝙ sic̃ duplex est matrimoniũ: scꝫ carnale ⁊ spirituale: sic etiã duplex erit adulteriuꝫ scꝫ carnale ⁊ spirituale. Et quia sponsus animaruꝫ nobilior ⁊ fidelior ac amore nostro dignior esse dinoscitur: ideo per consequens adulterium spirituale grauius iudicatur.

Primo tamẽ videndo de carnali adulterio sciendũ ꝙ illud tribus modis fieri potest. Primo cũ solutus vel soluta cõmiscetur cũ coniugato vel coniugata: ⁊ tũc ponitur eius diffinitio. xxxvj. q. j. §. cũ ergo: vbi subditur. Adulteriũ vero ẽ alieni thori violatio: vnde adulteriũ dicit̃ q̃s. ad alterius thorꝫ accessio: hoc ibi. Secũdo vero cõcernit coniugatũ vel coniugatã cum soluto vel soluta se cõmiscentẽ: de quo adulterio dicit Augustin⁹ ꝺ decẽ chordis: et ponitur. xxxij. q. vj. c. Nõ mechaberis: id est nõ ibis ad aliã aliquam preter vxorem tuã: tu autem exigis hoc ab vxore ⁊ nõ vis hoc reddere vxori: ⁊ cum debeas in virtute p̃cedere vxorem tuã quoniã castitas virtus est: tu sub vno impetu libidinis cadis ⁊ vis vxorem tuã victricem esse ⁊c̃. Tertio deniq̧ ꝑpetratur adulteriũ ex vtraq̧ parte: scꝫ tã adultere q̃ꝫ mechi ⁊ tũc aggrauatur peccatum: quia duplicatur adulteriũ: Nimirũ cum dicitur. xxxij. q. vij. c. quẽadmodũ. §. sunt enim: ꝙ sicut grauius peccat adulter q̃ꝫ fornicator: sic grauius peccat q̃ nec sua dimissa ducit aliã eo qui suã dimittens cognoscit aliam: graui⁹ quoq̧ q̃ vxorem habens ad cõiugẽ proximi accedit q̃ꝫ qui nõ habens vxorem alterius violat vel vxoratus ad solutã accedens. Uerũtamẽ in adulterio requiritur dolus: eo ꝙ ĩ adulterio ignorantia ꝓbabilis facti excuset ab adulterio. Unde legitur scriptũ in concił. Triburieñ. ⁊ ponit̃. xxxiiij. q. ij. c. In lectũ mariti absente vxore soror iuit vxoris quã ille vxorem suam esse putans dormiuit cuꝫ ea: sup hoc visum est: si ip̃e per securitatem verã scꝫ sui iuramẽti hoc probauerit ꝙ inscius fecerit hoc scelus: penitentiã quideꝫ que sibi indicta fuerit agat legitimũ suum coniugiũ habere permittatur: illa vero digna vindicta affligatur ⁊ in eternũ coniugio priuetur. Hic primo queri potest: vtrũ habere plures vxores simul sit cõtra legẽ nature: p̃sertim cum dicit Aug⁹. ⁊ habet̃. xxxij. q. iiij. c. obijciũt̃: ꝙ qñ mos erat crimẽ nõ erat: sicut patriarche cõiugib⁹ excipientib⁹ semen suũ miscebant̃: nõ ꝯcupiscẽtia ꝑficiende voluptatis ſ ꝓuidẽtia ꝓpagãde successiõis: h̃ ibi. Sꝫ mos ⁊ ꝯsuetudo ñ ẽ approbãda nec excusat a culpa. Hic dic̃ gl. Geñ. v. ꝺ Lamech q̃ duas hũit vxores ꝙ p̃m⁹ ꝯ morẽ ⁊ naturã ꝯmisit adulteriũ. Ad h̃ ꝺdm ſm Richar. ĩ. iiij. di. xxxiij. ꝙ ĩ hoĩe ẽ duplex nã. Pria ẽ natura generis q̃ ẽ aĩal: ⁊ sic vt dic̃ institutũ de iure naturali. Ius naturale ẽ qꝺ nã oĩa aĩalia docuit. Et sic hr̃e plures vxores simul nõ ẽ ꝯ legẽ nature: nec tñ ẽ oĩo ſm naturã: qr reperiũt̃ ẽt q̃dã aĩalia q̃ ꝯiugũt̃ ĩ indiuiduã copulã: sic sũt turtures ⁊ aues alie q̃ꝫplurime. Scd̃a xo ẽ natura speciei q̃ scꝫ ẽ homo

Et sic lex naturalis ē qua naturalis ratio
practica aliq̄d obseruādū in agibilib⁹ con
stituit. Homo nāq̧ reponit̄ in spē homīs:
ꝑ animā ratōnalē. Et sic habere plures vx
ores simul ē cōtra legem nature: quia ratō
naturalis dictat equalem debere esse obli
gationē quantū ad vsum corporū inter vi/
rum ꝛ mulierū ad hoc vt sit societas cōiu/
galis. Dictat etiā nullum se debere obliga
re ad aliquid qȯ possit esse impossibile alij
rei cui obligatus est: Impossibile est autē
vnuz virum equaliter esse obligatū pluri/
bus mulieribus sicut vni soli. Dictat etiā
ratio virum ad hoc debere tendere: vt in
domo sua sit pax: quā multū impediret vx
orum pluralitas: eo ꝙ vir non posset cuili
libet ad votum satisfacere: ꝛ suspicaretur
vna plus diligi aliā q̄ȝ se: ꝛ sic certarēt con
tra virū ꝛ adinuicem. Unde ꝛ in veteri et
in noua lege determinatū ē ꝙ erit vna vni
us: quia vtrobiq̧ scribit̄. Propterea reli/
quet homo patrē ꝛ matrē ꝛ adherebit vx/
ori sue: ꝛ erūt duo in carne vna. Ius insup
naturale est: ꝙ nō faciat alij quod sibi non
vult fieri: vir autem nō vult ꝙ vxor habe/
at aliū virum: nec ergo velle debet aliā ha
bere vxorē cū in tali actu ad paria iudican
tur. Et hoc naturaliter impssū est in huma
na natura: qȯ patet ex eo qꝛ in matrimoīo
quidā amor est singalaris quo naturaliter
omnis vir zelat vxorem: quātū ad h̄ vt nul
lum diligat ī actu illo sicͭ ipm diligit ꝛ ecō/
tra. Et ideo vt ibidem dicit Bonauentu.
Stāte natura nūq̄ȝ fuisset ibidē cōmunitas
etiam si cetera facta fuissēt cōmunia: simi/
liter adueniēte charitate que facit omnia
cōmunia: vxorē nunq̄ȝ facit cōmunē propt̄
priuatum amorē qui debet eē in matrimo/
nio: qui etiā est sacramētū illi⁹ amoris q̄ de
us zelat animā: vt nolit aliquē tantū dili/
gi quantū se: ꝛ hac de causa se virū vł spon
sum anime frequēter in sacra scriptura no/
minare voluit: ꝛ in hoc patet sapientia dei
q̄ se nobis in nobis ostendit: ꝛ nobisipsis
ostendit in subditis creaturis quid agere
debeamus. Patet igit̄ ex dictis ꝙ est con
tra legem nature plures habere vxores si/
mul. Secūdo queri potest: vtrū igitur ali/
quādo licuit ex dispēsatione diuīa plures
habere vxores: presertim cum .j. Regł. j. le
gitur ꝙ Helchana duas habuit vxores. s.
Annā ꝛ Phenēnam: nec tamē ꝑpter hoc
in scriptura reprehenditur: cū tamē condi
tor nature merito nō faceret cōtra naturā:
īmo cōtra ꝓprlā institutionē: cum enī ma/
trimoniū institueret dixit: Et erūt duo nō
tres vel quattuor in carne vna. Ad h̄ dicē/
dum ƒm Bonauen. in. iiij. dis. xxxiij. ꝙ licz
de⁹ nō facit vel dispēsat cōtra ius nature:
qȯ ordinat in ipm ꝭ bene dispēsat ꝯtra ius
nature qȯ ordinat in ꝓximū: nō tamē pro/
prie facit ꝯtra ius ꝭ supra: qꝛ recta rō sic di
ctat h̄ nō esse faciendū: vt tñ dicat in eius
opposito deo eē obediendū. Deus ḡ cū pa
trib⁹ dispēsauit ꝛ eo mō ꝛ cā q̄bus licuit.
Pro q̄ sciendū ꝙ ad h̄ ꝙ aliqua dispēsatio
debite fiat ꝛ ea quis ꝯueniēter vtat̄ quat/
tuor erūt ꝯcurrētia. s. ꝯgruitas: necessitas
vtilitas ꝛ honestas: q̄ simul in h̄ cāu repe/
riunt̄. Primo nāq̧ tempus illud ꝯgruuz
fuit dispēsationi qꝛ tempus fuit figure. Et
qꝛ christus ꝑ baptismū generare debuit li/
beros ꝛ filios tā in ecclīa catholica q̄ꝫ etiā
in hereticis diuerticulis nō in figura p̄ce/
dere dꝫ mr̄imoniū siue generatio ex libera
ꝛ ancilla. Et rursus: qm̄ inter illos q̄ ab he
reticis baptizant̄ ꝛ q̄ heresim sequūt̄ qui/
dam ad ecclīam reuertunt̄: ideo vtriusq̧
figura p̄cessit: primi in ismahele: de quo dr
Gen̄. xvj. Eijce ancillā ꝛ filiū eius: secūdi
in ancillis Iacob: quaꝝ filij sūt inter libe/
ros cōputati. Sꝫ illa cōgruitas nō se exten
dit ad tēp⁹ nature institute nec grē: qꝛ non
erat tūc temp⁹ figure nisi tm̄ tēpore legis
mosaice. Secūdo vero in tēpore illo neces/
saria fuit hmōi dispēsatio: qꝛ tūc pauci fue
rūt deū colētes: vt igit̄ diuin⁹ cult⁹ nō pe
riret: necesse fuit vt filios multiplicarēt ad
quam multiplicationē płes vxores erant
accipiēde: q̄ necessitas cessauit tam in lege
nature q̄ȝ etiam in lege gratie. Tertio pro
inde suadebat vtilitas: qꝛ parentes filios
erudiebāt: ꝛ filij mores parētū seruabant:
ꝛ ideo quāto plures genuerūt filios: tāto
dei cult⁹ erat celebrior: ꝛ sic erat vtile mul
tos generare Sed hec rō se nō extendit an̄
tēpus Abrae: qꝛ ante non multiplicaban/
tur ad dei cultū ꝭ ad malū: eo ꝙ imitatores
erāt paternorū scelerū: quapropter deleti
sūt cū terra. Quarto deniq̧ excusabat ho/
nestas: qꝛ nō affectu libidinoso ꝭ casto: nec
affectu adulteri: ꝭ mariti etiā ꝯcubinas co
gnoscebāt. In cui⁹ argumētū de Abraam
dicit̄ ꝙ nō ipe ancillam accepit sed vxori
obediuit ꝛ ei in ea debitū reddidit ac affe/
ctu viri cognouit. Ceterū rōne hui⁹ hone/
statis dicta dispēsatio se dūtaxat ad illos
extendit in lege veteri: qui vxorib⁹ ꝛ con/

In omni
dispensacione
[illegible]
congruitas
necessitas
vtilitas
honestas

cubinis temperāter ad dei cultum multi/
plicandū vti sciebāt ꝛ volebāt: aliter eniz
eis dispensatio nō valebat. Et si querit̄
qualiter ista dispēsatio fuit facta cuz nihil
de ea legit̄ expressum in scripturis. Ad h̄
respōdet ibidem Richar. ꝙ hoc p̄ceptū de
nō habēdo simul plures vxores nō erat ni
si legis nature q̄ scripta est in corde: ꝛ idō
sufficit dispēsatio facta per inspirationē in
ternā que facta fuit patriarchis ꝛ prophe/
tis explicite ꝫ minoribus implicite. Pre/
cipue tamē vt dicit ibidē Bonauen. facta
ē illa dispensatio ꝑ diuinā inspirationē ab
raam ꝛ Dauid: qn̄ christū de eorū semīe na
sciturū recipiebāt in ꝓmissione: ꝛ quia isti
erant tanq̄ capita populo ꝝ ꝛ imitandi tā
q̄ sancti: ideo intellexerunt recte dispensa
tionē hāc ad oēs extendi q̄ erāt imitatores
eoꝝ in castitate: vnde ꝛ mos fuit ex hoc in
troductus durās vsq̄ ad aduentū christi:
Sed tūc cessauit: qꝛ tunc cessauit necessitas
ꝛ cōgruitas: verūtamē nō omnib⁹ licuit ī
lege veteri accipere simul plꝛes vxores: sed
quibus licuit solū ex reuelatiōe diuina li/
cuit q̄ fuit ꝑ inspirationē: vt ex̄ de diuor. in
c. gaudem⁹. subdit̄: nec vnq̄ vlli licuit plu
res insimul vxores habere nisi cui fuerit di/
uina reuelatione ꝯcessū: ꝑ quā sicut Jacob
a mēdacio: Jsrabelite a furto: Samson ab
homicidio: sic ꝛ p̄triarche ꝛ alij viri iusti q̄
plures legunt̄ simul habuisse vxores ab
adulterio excusant̄: hec ibi. Alijs autē ꝓ/
hibitū erat q̄ scȝ in matrimonio nō q̄rebāt
diuinū honorē sed ꝓpriā voluptatē. Hinc
p̄cipit̄ Deut̄. xvij. Nō habebit vxores plu
rimas q̄ illiciāt ei⁹ animū: cū tamē Dauid
decē vxores legit̄ habuisse. ij. Regum. xv.
vnde dicit ibidē Lyra: ꝙ nō inhibet̄ sim/
pliciter pluralitas vxoꝝ: ꝫ taliū q̄ illicerēt
animū regis ad nimiā carnalitatē: ꝛ potis
sime aliegenarū que traherent ad idolatri
am: sicut accidit in Salomone. De quo di
cit̄. iij. Reg̃. xj. Cūq̄ iaȝ esset senex: depra
uatū ē cor eius ꝑ mulieres vt sequeret̄ de/
os alienos. De hoc. xxxij. q. iiij. c. salomō.

C Tertio queri pōt: vtrū adulteriū est ma/
ximū peccatorū: p̄serti cū. xxxij. q. vij. dici
tur. c. quid in omnib⁹ peccatis est adulte/
rio graui⁹: secundū nanq̄ ī penis obtinet
locum: quē quidē primū scȝ locū illi habēt
qui errant a deo. i. heretici: etiā si sobrie vi
xerint scȝ quantū ad exteriorē hominē: in
cuius etiā argumentū nullū peccatum oc/
cultū in lege veteri tam rigorosa examina/
tione inuestigabat̄ ac obprobriosa pariter
ꝛ miraculosa animaduersione diuinit⁹ pu
niebat̄ sicut adulteriū: ꝓut indicat lex ze/
lotypie de qua videbit̄ postea: si vero ma/
nifestū erat tūc lex p̄cepit ambos interfici
dicit̄ em̄ Leuit̄. ij. Si mechatus fuerit q̄s
cū vxore alteri⁹ ꝛ adulterium ꝑpetrauerit
morte moriat̄ mechus ꝛ adultera. Ad hoc
dicendū ꝙ est adulteriū simplex: cum. s. so
lutus vel soluta accedūt thorum alterius.
Et est adulteriū duplex cū scȝ vxorat⁹ acce/
dit ad vxorē alterius: ꝛ hoc grauius ē. Di
cit enim Augustin⁹ de adulterinis ꝯiug̃.
ꝛ ponitur. xxxij. q. vij. in. c. quēadmodum
. §. sūt enī: ꝙ grauius peccat qui vxorē hn̄s
ad cōiugem ꝓximi accedit: q̄ qui nō hn̄s
vxorem thoꝝ alterius violat. Jn vtroq̄ ta
mē adulterio plura peccata enormia com/
mitti possunt ꝛ peccatoꝝ occasiones infi/
nite prodeunt: ꝓpter quod adulteriū red/
ditur tam horrendū ꝛ detestabile: vnde in
ter alia p̄cipue duodecī pctā crimīalia cō/
mitti possunt. Primū est execrabile furtū
personarum quo subtrahit ꝓprio viro cor
pus suum illud cōmunicans alieno. Plu/
res nanq̄ viri potius se ꝑmitterent exhe/
redari q̄ vxorem suā ab alio pollui sinerēt
qua ꝓpter plerūq̄ viri vindicte cupidi ꝓ/
prias vxores interficerent: vnde sola suspi
tio de adulterio reddit vxorem viro odio/
sam ꝛ econuerso. Uerum etiam si percipe/
ret ꝙ ante matrimoniū ab alio cognita fu
isset. Et illa fuit vna potissima cā ꝙ eaȝ da
to libello repudij dimittere posset d̄ domo
sua. Hinc dicit̄ Deutero. xxiiij. ꝙ si vxor n̄
inuenerit gratiā ante oculos viri propter
aliquā feditatem: vbi habet̄ in hebreo ꝓ/
pter rem turpem: ꝛ sic potest intelligi d̄ for
nicatione que tamē humano iudicio pro/
bari nō posset. Repudiū ergo ꝑmittebat̄
ad duriciaȝ cordis iudeoꝝ: ne vxores odio
se interficerentur nō tamen tanq̄ licitū ꝫ
ad p̄cauēdū maius malū: si vero sperabat
se posse ꝓbare tunc accusabat eam: vt dici
tur ibidem. c. xxij. Si duxerit vir vxorem
ꝛ postea eā odio habuerit qd̄ potuit eē iu/
ste: ꝛ tunc mulier erat puniēda: vel iniuste
ꝛ tūc vir erat puniendus: quesieritq̄ occa
siones quibus dimittat cā obijciens ei no
mē pessimū scȝ eam cōmisisse adulteriū: nō
quidē post acceptionē eius in vxorē ꝫ post
affidationē. Et sequitur pena tam vxoris
delinquentis q̄ viri iniuste calumniaȝ im
ponentis. Furtū autē predictū duplicat si

cum viro vxorato luxuriam ꝑpetrat etiam
si vtrūq; occultū perseuerat. Secūdū pec/
catū est odiū qđ suscitat inter se ⁊ maritu3
suum: nō solum enī ex manifesta cognitio/
ne sed etiā ex violenta suspitione talis ad/
ulterij: oriunť in viro rancor: amaritudo:
inuidia: odiū: optiones mortis: cōtentio/
nes: detractiōes: improperia ⁊ multa simi
lia. Silr ⁊ odiū qđ excitat in viro ꝯtra me/
chum diuersas machinationes: cui⁹ itine/
ra asepius obseruat ad interficiēdū vł sal/
tem enormiter verberandū. Quot enī ho/
mines ꝓpter crimē adulterij se mutuo ꝑe/
merūt quis explicet: marit⁹ adulteri mor/
tem exoptat ne tanto diuti⁹ obprobrio sub
iaceat: mechus econtra viri mortē affectat
vt sic abusum libidinose mulieris liberius
possideat. Unde legiť đ vxore Hydene re
gis francoꝝ: ꝙ ꝓprium maritū occidi fe/
cit vt libere adulterari posset. Tertiū pec/
catū est periuriū in seipā q̄diu adulteriu3
nō fuerit oīno manifestū: ita ꝙ aliqua ter/
giuersatione negari potest: tūc enī interro
gata cogiť ex verecundia respondere mē/
dacia ⁊ incidere infinita ꝑiuria: tūc enim
ꝑiurium quasi nullum peccatū reputat: vt
sic saltem humanā confusionē euadat: ⁊ h̄
tangiť Prouer. xxx. vbi diciť. Tria sunt
difficilia mihi ⁊ quartum penitus ignora:
viam aquile in celo: viam colubri sup ter/
ram: viā nauis in medio mari: ⁊ via3 viri
in adolescentia. Talis est ⁊ via mulieris
adultere q̄ comedit id est fruitur adulteri
nis cōplexibus ⁊ tergens os suū sc3 cū ꝑ/
iuriose excusando dicit: nō su3 operata ma
lū. Similiter illi cu3 quo perpetrat adulte
riū occasionē dat infinitoꝝ periurioꝝ: q̄/
rū omniū ⁊ ipā rea tenebiť. Quartū pec/
catū est sacrilegium: cōmittit enī sacrilegi
um eo ꝙ violat ecclie sacramētū ⁊ frangit
fidem in matrimonio prestitā: vnde sacri/
legus ⁊ heretic⁹ diceret qui sacramētū ec/
clesie pedib⁹ cōculcaret: ⁊ hoc vtiq; sacra/
mentū matrimonij ꝺm apostolū magnū ē.
Quintū peccatū ē dilapidatio tēporaliu3
rerū quas furtim subtrahit a marito pro/
prio ꝯferendo eadē adultero: vel saltē ab
adultero clam recipit talia quasi precium
scorti: depauperās vxorē illius ⁊ filios vł
heredes: ⁊ sic cōmittit furtū rerū tꝑaliu3.
Sextū est irreparabile obprobriū liberoꝝ
adultere: q2 per hoc minus derogat filijs
legitimis. Unde diciť Prouerb. vij. Non
grādis est culpa cū quis furatus fuerit. s.

respectu adulterij. Sequiť. Qui aūt adul
ter est ꝓpter inopiam perdet animā suā tur
pitudinē ⁊ ignominiā congregabit sibi et
obprobriū illius nō delebitur sc3 in filijs.
Qđ enī obprobriū maius q̄ matrē habe/
re adulterio diffamatā? Plus tamē dero/
gat huiusmodi spurijs de quib⁹ Sap. iij.
Filij adulteroꝝ in consūmatione erūt ⁊ ab
iniquo thoro semen exterminabitur: ⁊ siq̄/
dem longe vite erunt in nihilū cōputabun
tur: ⁊ sine honore erit nouissima senectus
eorū. Sequiť. Natiōes enī inique dire sūt
cōsūmationes. Septimū est confusio ⁊ of/
fensio viri ⁊ omniū parentū fratrū ⁊ ꝓpin
quoꝝ: quos omnes inexplebili obcecata li
bidine contemnit ⁊ eoꝝ reuocationes vili
pendit. Sed quid mirū cum legiť de Me/
dea que patrē suū regē Dechem fugiēs cū
adultero suo Iasone: fratrē suū absinthiū
secū duxit vna cum patris diuitijs. Et cu3
patrē insequentē videret: fratrē suum per
mēbra diuisit ac in via patris ꝓpinquātis
proiecit: qui tantū in membris filij colligē
dis tardauit: ꝙ filie spaciū ad nauē fugiē/
di dedit: sicq; cū adultero euasit nauigio.
Octauū est obliuio timoris dei in omnib⁹
agendis: ita ꝙ duciť ad diuinū cōtemptū
eo ꝙ ꝑuenit in ꝓfundū maloꝝ. Nullū enī
facinus iam abhorret vt sic cōsequatur qđ
affectat. Expertū est enī ꝙ quādoq; vene/
no tam cōparē q̄ꝫ proles extinguerent: vt
vł talibus medijs ad cōcupitā fruitionem
adulterinā liberius peruenirēt. Maxime
vero consurgunt optiōes multimode mor
tis ex vtraq; parte ꝓpinquoꝝ ⁊ amicoru3:
Nonū est cōmune scandalū totius terre: ⁊
ꝓuocatio omniū vł ad blasphemiā vł ad
imitationē: cū tn̄ scandalū actiuū sit mor/
tale peccatu3: vt patet scđa. 2ᵉ. q. xliij. etiā
si quis scandalizauerit vnū de pusillis qui
in christū credunt expedit ei ⁊c. Ex h̄ eni3
scandalo sequūtur infinite detractiones:
oblocutiones: ⁊ similia. Decimū est suppo
sitio part⁹ alieni: cū sc3 viro suo supponūt
partū alienū tanq̄ filiū legitimū in quo ca
su vix ab aliquo confessore licet exꝑto da/
ri potest sanū consiliū. vł quia adulteram
manifestat in obprobriū nō solū mulieris:
sed etiā viri ⁊ filioꝝ ac omniū amicorum:
vł ꝑmittit spuriū accipere alioꝝ heredita
tem: vł deniq; contrahere permittit cū so/
rore fratre vł similibus. De quo casu vide
in precepto septimo sermone. lxv. Undeci/
mū est incestus cū consanguinea vł affini

qui ſepius cõcurrit cũ adulterio ⁊ h̄ pecca/
tũ in ſe grauius eſt ꝙ adulteriũ vt poſtea
videbitur. Duodecimũ peccatum ē raptuſ
vł violenta oppreſſio: qđ vtiq; peccatũ quã
doq; ſimiliter concurrit multũ quia aggra
uare dinoſcitur. Inſup reſtant adhuc mul
ta peccata ſpecificanda: de quibus gratia
breuitatis ſuperſedeo. Sicut ſunt ficte cõ/
feſſiones: indigne ſacramentorũ ſuſceptio
nes: dierũ ſolennium violationes: fetuum
oppreſſiones: ſterilitatum procurationes
⁊ multa ſimilia. A quibus nos ꝓſeruet do
minus noſter ieſus chriſtus. Amen.

De pena adulterij ⁊ lege zeloty pie: ac de multiplici adulterio qđ cõmittit̃ cũ vxore ꝓpria ex nimio amore ⁊ libidinis ardore: Ser. II

On mechaberis.

n Exo. xx. Viſo vtcunq; de graui/
tate adulterij. Iam de pena ꝑ eo
dem taxata breuiter videamus. Pro q̃
ſciendũ ꝙ ſi in adulterio fuerint aliqui le/
gitime deprehenſi: tunc contra illos poni/
tur pena mortis. Leuit̃. xx. vbi dicit̃. Si
mechatus quis fuerit cum vxore alterius
⁊ adulterium perpetrauerit cũ vxore pro/
ximi ſui: morte moriatur ⁊ mechus ⁊ adul
tera. Si vero fuit adulteriũ occultũ ita ꝙ
nõ poterat legitime probari: vel ſi ſaltem
erat ſuſpitio de adulterio: tũc ad amouen/
dã talis ſuſpitionis incertitudinē: ordina
ta fuit a domino lex zelotypie. De qua ha/
betur Numeri. v. vbi dicitur. Vir cuius
vxor errauerit: maritumq; contēnens dor
mierit cum altero viro: ⁊ hoc maritus de/
prehendere nõ quiuerit ſed latet adulteri/
um: ⁊ teſtibus argui nõ poteſt: quia nõ eſt
inuenta in ſtupro: ſi ſpiritus zelotypie con
citauerit virum contra vxorem ſuam: que
vel polluta eſt vel falſa ſuſpitione appeti/
tur: adducet eam ad ſacerdotē: vt ſcʒ ſacer
dos pro ea ſacrificium offerat deo ad inue
ſtigandum ſuſpitionis certitudineʒ. Erat
igitur oblatio decima pars ſati farine: nõ
quidem ſimile que eſt farina delicatiſſima
⁊ purgatiſſima ſicut in alijs ſacrificijs nec
triticee ſed hordeacee: quia vt ibi dic̃ Rab
bi Sa. Hordeuʒ eſt pabulũ iumenti: cui aſ
ſimilatur adultera: nec fundent ſuper eam
oleũ quod eſt fomẽtũ luminis: qꝛ cõmuni/
ter adulteriũ fit in tenebris: nec imponet
thus qđ ſignat deuotionem: qꝛ ſacrificiuʒ
hoc offertur ex adulterij ſuſpitione nõ ex/
deuotione: ⁊ hoc ſubditur cũ dicitur: quia
ſacrificiũ zelotypie ē ⁊ oblatio inueſtigãs
adulterium. Sacerdos igitur ſtatuet mu/
lierē coraʒ domino ſcʒ ad temptandũ ſi ex
terrore confiteret̃ adulterium: aſſumetq;
aquã ſanctam: vbi dicit Rabbi Salomon
ꝙ vocatur ſancta: quia ſumebatur de la/
bro eneo facto de ſpeculis mulierũ deuota
rum: de quibus latius patet alibi: ⁊ fũdẽs
aquam in vaſe fictili ponet illud in mani/
bus eius ⁊ pauxillum terre de pauimento
tabernaculi ſumens mittet in aquam: in ſi
gnũ ꝙ ſacrificiũ fiebat ꝑ vili cauſa. Et diſ
cooperiet caput mulieris ad maiorē eiꝰ cõ/
fuſionem. Et ſcribet ẜm Ioſephũ in mem/
brana nomē dei tetragrãmaton: faciẽs eã
iurare ſuper illud ꝙ nihil viro ſuo nocuit
in his que ſibi obijciunt̃. Vnde membra/
na proprie eſt ala veſpertilionis ⁊ hic aſſu/
mit hoc vocabulum per ſimile ad deſignã/
dum vile pergamenũ. Porro ſi vir illius
nõ erat contentus cum iuramento vxoris
tunc ſacerdos in facto procedens in eadeʒ
mẽbrana ſcripſit maledictiones ſequentes
prius tamē verbis incipiens ab innocen/
tia mulieris: quã quilibet prelatus deſide
rare debet ⁊ nõ culpam. Si inquit nõ dor/
mierit vir tecum ⁊ ſi nõ polluta es deſerto
viri thoro nõ te nocebunt aque iſte amariſ
ſime in quas maledicta congeſſi: ſin autem
declinaſti a viro tuo atq; polluta es ⁊ con/
cubuiſti cũ altero viro his maledictionibꝰ
ſubiacebis. Det te dominꝰ in maledictio/
nē exemplũq; cunctorũ: id eſt omnes te vi/
dentes tibi maledicant: ⁊ alie mulieres ex
emplo tuo territe adulterari formidẽt. Et
tunc ſpecificat dicens. Putreſcere faciat
deus femur tuũ: hoc eñ mẽbrũ primo de/
nudat̃ ad adulteriũ: ⁊ tumẽs vterus tuus
dirũpat̃: qꝛ circa vmbilicũ ĩ mulieribꝰ vi/
get luxuria. Et dicet mulier: amē amē. De
inde ſacerdos abraſit oẽm mẽbrane ſcrip/
turã ĩ aq̃s: vt dicit mgr̃ ĩ hiſtorijs: ⁊ dabat
mulieri bibere etiã violẽter ſi nollet accipe
priꝰ tñ đ manu mulierꝭ ſacrificiũ zelotypie
tollẽs ⁊ leuãs corã dño ponẽſq; ſup altare
vt ſic fieret exauditõ ĩ oblatõe ad abſolnẽ
dũ ĩnocẽtẽ ⁊ ꝯdẽnãdũ nocẽtẽ. Poſtq̃ ĝ bi
bit de aq̃ illa ſi rea fuit adulterij ꝑtrãſierũt
eã aq̃ maledictionis ⁊ inflato ventre cõpu
truit femur eiꝰ: eratq; mulier ĩ maledictõʒ

⁊ in exemplū omni populo. Et dicit magi/
ster in historijs: ꝙ vterus tumebat ī hydro
pisim nō tñ statim ꝫ paulatim vsqꝫ ad decē
mēses: donec tandē dirūperet̃: ꝙ si pollu/
ta nō fuerat: inueniebat̃ inoxia manifesto
iudicio: qꝛ si fuerat sterilis fiebat fecunda
⁊ pariebat masculū mense. x. Dicūt etiam
quidam doctores hebrei: ꝙ virtute illius
aque cōcipiebat etiā absqꝫ virili semīe: ⁊ hͦ
erat vnū de miraculis ꝑmanentibꝰ sic̄ fuit
descensus manne per. xl. annos: ac prote/
ctio nubis ⁊ similia. Predicte aūt aque di
cebāt̃ sancte ꝓpter nomē dñi dilutū ī eis.
Dicebant̃ etiā maledicte ꝓpter maledicta
in eis cōgesta. Dicebant̃ similiter amarissi
me: ꝓpter effectū qui qñqꝫ sequebatur. Et
talis lex a dño fuit introducta ad duriciaꝫ
cordis virorū: sicut libellus repudij fuit ꝑ
missus: eo ꝙ ꝓmpti fuerāt ad effundēduꝫ
sanguinē. Ecce quanta districtione maledi
ctū adulteriū occultū inuestigabat̃: quā/
ta ꝯfusiōe ⁊ maledictiōe a sūmo iudice pu/
niebat̃: vt sic ostenderet in eo nō solū mul
tiformia sed ⁊ detestabilia ꝑpetrare crimīa
ac redūdare discrimina nō solū in se ꝫ etiā
in alijs ⁊ p̄sertim in viro. Dicit eñ Hiero.
sup epl'am pauli ad Coꝝ. ⁊ ponit̃. xxxij. q.
ij. c. In cōiugio quis positꝰ qcunqꝫ peccata
fecerit nō ꝓpriā infuscant cōiugem sed for
nicatio etiā vxorē coinq̄nat: vt iam nō sit
viro suo licita ꝫ adultera: qꝛ vir perdit ius
petendi debitū: sic econtra virū coinq̄nat
vxoris fornicatio si post adulteriū eam co/
gnouerit: ita ꝙ ad officiū eccl'iasticū ordīa
ri nō poterit: eo ꝙ bigamꝰ effectꝰ ē: vt ptꝫ
xxiiij. di. c. si cuiꝰ vxor est: ⁊ c. se. Deniqꝫ ri
gor ⁊ seueritas diuine vindicte ꝓ hoc scele
re satis ꝑpendi pōt in punitione Dauid:
adulteriū quidē cōmittentis ꝫ humilit̃ pe
nitentis: cui post rñsum ꝓpheticū. Domi/
nus quoqꝫ trāstulit pctm̄ tuū: scꝫ quātum
ad culpā eā remittendo ꝓpter cōtritionē:
⁊ q̄tū ad penaꝫ eā temperando: ne corꝑa/
liter moreret̃ ꝑ diuinā vindictam sicut di/
gnus erat ꝫm legeꝫ. Quadruplici tamē
vindicta deo disponente punitꝰ est. Prīo
in morte filij cōcepti in adulterio: nec pote
rat dauid humili penitētia in cinere ⁊ cili/
cio vitā ip̄ius a domino p̄cibus īpetrare:
eo ꝙ blasphemare fecit inimicos nomē do
mini in reprobatione Saul ⁊ electiōe Da/
uid in regē: qui tamen satis peiora fecit q̄ꝫ
Saul. Secūdo in morte filiorū alioꝝ. Ab/
salon eñ occidit Amon. Joab Absalō. Sa
lomō Adoniā: vnde ꝓsequit̃ ibidē ꝓpheta.
Nobrē nō recedet gladiꝰ d̄ domo tua.
Tertio in ꝑsecutione q̄ ꝑsecutus ē eū filius
suꝰ Absalon diuino iudicio: sicut p̄dixerat
Nathan ꝓpheta in ꝑsona domini. Susci/
tabo super te malū de domo tua. Dicit enī
Grego. ꝙ ꝓ peccato Betsabee insurgentē
ꝯtra se filium fugiēs: reduxit ad animum
malū qđ fecit: ⁊ cōtumeliosa verba Semei
nō tam cōuitia q̄ꝫ adiutoria esse credidit: q̄
bus se purgari sibiqꝫ misereri posse iudica
uit: hec ille. Hinc volenti Semei maledicē
tē interficere ꝓtinus inhibuit dicens. Di/
mitte eū vt mihi maledicat iuxta p̄ceptum
dñi ⁊c̄. Quarto in violatione vxoꝝ suaꝝ:
⁊ hͦ a ꝓprio filio: vnde subdit̃ ibidem. Et
dormiet cū vxoribus tuis ī oculis solis hu
ius. i. manifeste corā omnibꝰ vt sic ī q̄ pec/
cauit in eodē puniret̃. Et hec quidē dicta
sufficiant de adulterio qđ fit ꝑ accessuꝫ ad
alienū. Preterea pōt etiā adulteriū com B
mitti multis modis in vxore ꝓpria: que. s.
adulteria duplicē habent originē: scꝫ nimi
us amor vxoris: ⁊ nimius ardor libidinis
⁊ talis in scriptura vocatur amator arden
tior. Unde dicit Hieronymus. ⁊ ponitur
xxxij. q. iiij. c. origo quidem honesta ē amo
ris: sed magnitudo deformis: nihil autem
interest ex qua honesta causa quis insani/
at. Unde Scotus in sententijs. Adulter ē
inquit in suā vxorem amator ardentior: Et
infra. Nihil est fedius q̄ꝫ vxorē amare qua
si adulteram. Primū igitur adulterij ge/
nus in coniuge ꝓpria est: cū querūtur ve/
nena vel adinuentiones sterilitat̃. De ve/
neno autē dicit̃. xxxij. q. ij. ⁊ sūt verba Au
gustini ⁊ de nuptijs ⁊ concupiscentijs: vn
de dicitur ibidē. c. Aliquādo eousqꝫ perue
nit hec libidinosa crudelitas vl' libido cru
delis: vt etiā steritatis venena procuret: ⁊
si id est q̄ꝫuis nihil valuerit ꝙ cōceptos fe/
tus intra viscera aliq̄ mō extinguat: volen
do suam ꝓleꝫ prius interire q̄ꝫ viuere: aut
si ī vtero viuebat occidi añ q̄ꝫ nasci. Pror
sus si ambo tales sunt: cōiuges non sunt.
Glo. id est iura coniugij nō seruāt: nec ex/
cusantur a peccato ꝓ carnali cōmixtione
vt coniuges: ⁊ si ab initio tales fuerūt: nō
sibi ꝑ cōnubiū ꝫ per stuprū potius conue/
nerūt. Glo. nota ꝙ cōiuges nō sūt q̄ eo ani
mo coniuncti sunt vt ꝓlis generationē im
pediant. Sequit̃. Si autem ambo nō sunt
tales audeo dicere. Aut illa quodāmodo
est mariti meretrix id est digna pena qua

[illegible]

aliqua meretrix: digna ē: aut ille adulter vxoris: id ē dign⁹ pena qua aliquis adulter dignus est. Mimirū: cum vterq̧ iudicetur homicida si fetus formatus ⁊ animat⁹ erat: vt patet ibidē in.c. sequentib⁹: ⁊ latius supra de homic̄. De adinuentionib⁹ vero inuenit̄ in lege veteri: scʒ Gen̄. xxxviij. ꝙ Her p̄mogenitus Jude neq̧ fuit in cōspectu domini: vbi dicūt doctores hebrei ꝙ ad vxorem suam afficiebat̄ libidinose: ⁊ ideo p̄cauebat ne impregnaret̄: semē fundens extra vas debitum: ne scʒ ex impregnatiōe minueret̄ eius pulchritudo seu frustraretur ad tempus eius cōcubitum: quapropter diuino iudicio mulctatus: inuentus est apud eam mortuus vt dicit glo. Similiter ⁊ frater eius semen fundēs sup terram eo ꝙ primogenitus filius asscriberet̄ fratri defuncto nō sibi: percussus a domīo miserabiliter interijt. Secundū vero adulterij genus exercetur in detestabili peccato contra naturam: quo quis abutit̄ vxore propria. De quo dicit̄. xxxij. q. vij. in. c. adulterij malum: vbi subditur. Illud qd̄ contra naturam est execrabiliter fit in meretrice: sed execrabili⁹ fit in vxore. Mirum cum in hoc nimiū deroget sacramento matrimonij ⁊ ꝯiugis honestati: de vxore meretricem abominatissimā faciēs. Dicit enī Richar. sup. iiij. di. xl. in expositiōe littere: ꝙ quia quo ad vsum cōtra naturaʒ non est vxor viro concessa: ⁊ quia magl̄ tenetur vir cauere maluʒ vxoris q̄ꝫ alterius mulieris: ideo cum ad vsum contra naturam nulla mulier viro sit concessa: pl⁹ peccat vir in vtendo contra naturaʒ vxore ꝓpria q̄ꝫ meretrice: hec ille. Unde ꝺm Hug. Si vir polluerit vxorem extra claustra pudoris dimitti potest talis vir si ip̄a non fuerit inculpata sed violentata somno decepta: vel huiusmodi: quod etiā patʒ. xxxij. q. vij. c. omnes accusatiōes: tam in tex. q̄ꝫ in glo. Et addit̄ in glo. ꝙ credit vix posse dimitti eo ꝙ polluit seip̄m manib⁹ ꝓprijs: quidam tamen alij contrarium tenent. Si vero cōsuetudinarie hoc faceret: sine p̄iudicio credo ꝙ tūc dimitti posset: multomagis aūt si contra voluntatē vxoris eā pollueret manibus: sicut legit̄ in li. Apū. vt patʒ infra sermone. ix. eiusdem p̄cepti. Tertium autē genus adulterij cōmittit̄ vxorē cognoscendo modo indebito: cum libidinoso nō sufficit modus quē natura determinat vt mulier in dorso iaceat vir autē in ventre incūbat eiusdem: qui modus ē naturalis quo meli⁹ et facilius mulieres cōcipiunt: quem modum q̄dam causa maioris voluptatis p̄termittunt modum incōsuetum adinueniētes: licʒ vas debituʒ nō omittētes: ⁊ tales vt frequent̄ mortaliter peccant. Et ꝺm Alber. in. iiij. dis. xxxj. ad minus est signum mortalis cōcupiscentie: vnde ꝓ tanto dicit̄ peccatū cōtra naturā: quia mulier ꝑ illum modum non potest tā faciliter ꝯcipere: ꝓpter qd̄ q̄ꝫtomagis deuiat a modo naturali: tāto decernit̄ mai⁹ eē peccatum. Unde refert Methodi⁹ vnā esse inter causas diluuij ꝙ mulieres in vesaniam verse supgresse viris abutebātur. Hinc etiam si vir talem vel similē abusum exercendū vxorem suam vellet cogere violenter: vel saltez sollicitare efficaciter: tūc ꝺm Petrum de tharen̄. vir posset dimitti q̄ꝫtuʒ ad cohabitationē donec se corrigat. Et hoc manifeste patet. xxviij. q. j. c. vxor: et. c. idolatria: vbi plane de hoc: et in glo. Si vero cognoscit eam modo indebito nō ex libidine sed ex necessitate: quia ꝓtunc natura alium modū non admittit: et hoc ad euidēdam fornicationē in compare vel ad ꝓcreādam ꝓlem: nihilomin⁹ tamē peccat eam sic cognoscendo: nec eū necessitas excusat a toto sed a tāto: quia modus ille cognoscendi cōtra moduʒ nature rōnalis esse dinoscitur cōmuniter impediens cōceptionem ꝓlis: vnde reputat̄ fornicatio in dicto. c. idolatria: quia ad hoc nō est institutum matrimoniū. Quartū ꝓinde gen⁹ adulterij est: cum quis transgredi nititur naturalē delectationē. Nam licʒ debitum modum ⁊ locum teneat: actū tn̄ sic exercet quo luxurie libidinem augmētare vel saltem ꝓlongare valeat: qd̄ vtiq̧ signum est mortalis ꝯcupiscētie ⁊ iudicat̄ adulteriuʒ ꝓpter excessiuū ardorem libidinis: vt patʒ xxxij. q. iiij. c. origo: vbi subdit̄. Adulter est amator in suam vxorē ardentior: nihil enī est fedius q̄ꝫ vxorem amare q̄si adulteram: vbi dicit glo. ꝙ amator ardentior dr̄: cū tantū vxorē diligit vt apud se disponat ꝙ si ip̄a esset forte vxor alteri⁹: nō minus secū carnaliter cōmisceret. Et hic adulter dicit̄ nō reatu criminis illi⁹ capitalis: ꝫ similitudīe adulterine libidinis. Nihil enī est adeo licitū vt nō possit ꝑnicies irrogari. Nec vsus rei ꝯdemnat̄ ꝫ libido vt patʒ xlj. di. c. q̄squis. Quidā autē ecōuerso erga ꝯiugē deficiētes affectu amoris ⁊ insa-

nientes appetitu libidinis vt optatū ꝯſe
quant̄ effectū in actu ꝯiugali: ſup aliū ma
gis amatū cogitāt vt ſic maiorē libidinis
delectationē ꝯcipiant. Quid tales niſi cō
cubitus adulterinos ꝑpetrare dixerim: ꝑ
ſertim cum ⁊ ſola voluntate ꝑpetrat̄ adul
teriū. Inde dicit Augu. ⁊ ponit̄. xxxij. q.
v. c. qui viderit mulierē ad ꝯcupiſcendū
eam iam mechatꝰ eſt eam in corde ſuo: qꝛ
enī greco vocabulo adulter mechꝰ dicit̄:
cū non aliena ꝯiunx ſ mulier videri ꝓhi
bet̄: apte veritas oſtendit: qꝛ etiā ſolo vi
ſu cum turpiter vel īnupta ꝯcupiſcit̄ adul
teriū ꝑpetrat̄. Glo. hoc ē verū in ꝯiugato:
īmo ſine viſu ſola ꝯcupiſcētia facit reū ad
ulterio. Dicit̄ eī d̄ peni. di. j. c. Si cui etiā
non ꝯtingat facultas ꝯcūbendi cū ꝯiuge
aliena: planum tamen ſit eū aliquo modo
cupere: ⁊ ſi ptās detur eſſe facturū: nō mi
nus reus eſt q̄ ſi in ipo facto deꝑhendat̄.
Quintū itaq̄ genus adulterij cōmittit̄ ī
adulterinis blanditijs ⁊ meretricijs: ſcꝫ ī
tactibus enormibꝰ: in aſpectibꝰ turpibꝰ: ī
oſculis libidinoſis: verbis luxurioſis ⁊ ſi
milibꝰ q̄ enarrare vetat humana verecun
dia. De q̄bus dicit Hiero. et ponit̄. xxxij.
q. iiij. c. liberoꝝ. Ergo vt diximꝰ in matri
monio opa conceſſa ſunt: voluptates aūt
que de meretricū capiunt̄ amplexibus in
vxore dānate ſunt: nimirū: cum dicit̄ ī di
cto. c. origo: q nihil fedius ē q̄ vxorē ama
re quaſi adulterā. Sed de his meretritijs
abuſionibꝰ poſtea latiꝰ videbit̄. Sextū ve
ro genus adulterij cōmittit̄ in nimia fre
quentatione libidinis: ꝓpter qd̄ efficaciꝰ
ꝑficiendū cōcupiſcentiā ꝓuocant ⁊ inflā
mant vtendo calidis ⁊ libidinoſis in cibo
⁊ potu: ſeſe ꝑ hmōi ſumptionē potētiores
ad actum venereū reddentes: vt ſe mutuo
pluries cognoſcāt: ac tam deteſtande tur
pitudini frequentiꝰ inſiſtant vires natura
les penitꝰ eneruātes: que cuncta ſūt ſigna
cōcupiſcentie mortalis: vnde ſup dicto. c.
origo q̄dem honeſta erat amoris: dic̄ glo.
ſcilꝫ ſpes ꝓlis ⁊ vitatio fornicationis: ſed
magnitudo. i. īmoderata exactio ꝓ nimio
ardore libidinis deformis: nihil autē in
tereſt ex qua honeſta cauſa quis inſaniat.
Vn̄ talis exactio īmoderata graue pecca
tū: vt ptꝫ. xxxij. q. ij. q̄cq̄d int̄ ſe ꝯiugati ī
modeſtū: glo. i. ſupfluū: inuerecūdū: ſcꝫ ꝑ
blandicias meretricias: ſordidū ſcꝫ ſemen
ꝯmittendo gerūt: vitiū eſt hoīm nō culpa
nuptiaꝝ. Vnde ibidē. q. vij. c. non ſolum: ī

ſi. dicit̄. Sūt q̄dam q̄ ſicut animalia abſq̄
diſcretiōe indeſinēter libidini ſeruiūt: q̄s
ego nec mutī pecoribꝰ cōparauerim. De q̄
bus pſ̄. xxxj. Nolite fieri ſic̄ equꝰ ⁊ mulꝰ.
Septimū deniq̄ genus adulterij cōmitti
tur: cū ex impetu libidinis vilipēdit̄ tp̄s ī
iure ꝓhibitū in diuerſis caſibꝰ: ꝓut diffu
ſe ptꝫ in ſermonibꝰ d̄ tribus ꝑtibus pnīe:
ſermōe. xxxvij. ꝓpter qd̄ hic breuiter per
trāſeo. Primꝰ caſus ē impregnatio: cū mu
lier incipit ꝓpinquare ad partū: vn̄. xxxij
q. iiij. c. origo: dicit Hiero. de ꝯiugatī. In
nitent̄ ſaltem pecudes ⁊ poſtq̄ vēter vxo
ris intumuerit nō ꝑdant filios. Glo. pecu
des enī poſt ꝯceptū nō coeunt: nec mulier
faciat copiā ſui corpis a cōceptiōe vſq̄ ad
purificationē. Seq̄t̄ ī glo. Perit enī par
tus ex frequēti ꝯcuſſione. Scd̄s caſus eſt
purgatio poſt partū: vn̄. v. di. ꝑcipitur. c.
Ad eiꝰ xo ꝯcubitū vir ſuus accedere non
debet q̄uſq̄ q̄ gignit̄ ablactet̄. He igit̄ q̄
filios ſuos ex praua ꝯſuetudine ad nutri
endū tradūt niſi ꝑus purgatiōis tp̄s trāſi
erit viris ſuis nō debēt cōmiſceri: hoc ibi.
Et h̄ ꝑcipue cauendū ē infra tp̄s q̄ndecim
dieꝝ poſt partū. Dicit enī Augu. Semen
nō ſit mixtū ſāguine: qꝛ q̄nq̄ filij moriūt̄
ꝓpter h̄. Et h̄ ē verū ſi in. xiiij. diebus poſt
partū mulieri cōmiſceberis: ⁊ ampliꝰ nec
filios nec filias ꝓcreabis eo q ſemen viri
cū ſāguine mortificat̄. Tertiꝰ caſus eſt mē
ſtruum naturale vn̄ in dicto. c. ad eiꝰ: ſub
dit̄: q mulieres cū in ꝯſuetis mēſtruis de
tinēt̄ viris ſuis cōmiſceri ꝓhibent̄: ita vt
illū morte lex ſacra feriat: ſi q̄s vir ad mē
ſtruam mulierē accedat vt ptꝫ Leui. vlti.
Scotus ī. iiij. dicit: q nec ibi mors inflige
bat̄ niſi ꝓ pctō mortali. De cauſa illiꝰ ꝓhi
bitionis ⁊ peccati gr̄a breuitatis h̄ ſupſe
deo. Quartꝰ caſus eſt tp̄s ſacꝝ ſcꝫ tp̄s di
erū ſolenniū: ieiunioꝝ: ꝓceſſionū letaniaꝝ:
que ſūt tpa orōnis. De hoc patꝫ. xxxiij. q.
iiij. in multis capl̄is: vnde ꝯcludit Aug.
q ſi quis ſacris noctibꝰ vel diebꝰ aut tpe ie
iunij cōmiſcet̄ vxori: ille mortalit̄ peccat
dūmodo temerarie fecerit. Dicit etiā Gre
go. in dial. q mulier in nocte delectatione
victa ⁊ a viro cognita: demane veniēs ad
ſolēnitatē ī eccl̄ia ſācti Stephani a diabo
lo fuit mox arrepta. Quintꝰ caſus ē ſacer
locus vbi nec debet exigi nec reddi ſi pōt
alius locus haberi ſm̄ Alber. Si autem
tūc in neceſſitate reddat vel exigat cū do
lore ⁊ diſplicentia: ſi vult euadere crimen

mortale. Secundũ aũt adulteriũ est spi-rituale: qđ p eos cõmittit q̃ dogmatizant errores ⁊ hereticas prauitates. De q̃ adul-terio multa legunt in veteri testamento: quia ꝓni tunc erant ad errores ⁊ ad idola triã. Est autẽ grauius peccatuʒ ꝙ adulte-rium carnale cum aliena vxore: vñ. xxiiij. q. vi. c. penul. ponunt multe ⁊ diuerse he-reticoꝝ secte aduersus catholicã fideʒ ex-orte: que ab aplis ⁊ sanctis patrib⁹ vel cõ-cilijs damnate sunt. Sed adhuc quicunqꝫ scripturam sanctã aliter ĩtelligit ꝙ sensus spũssancti flagitat a quo scripta est: lʒ ab ecclesia non recesserit scʒ p sententiã tamẽ hereticus appellari põt: ⁊ de carnis operi-bus est eligens q̃ peiora sunt: vt ptʒ ibidẽ c. heresis: ⁊ sunt ṽba Hiero. in epistola ad Gal. vnde de hmõi doctorib⁹ erroꝝ habe-tur. xxxvij. di. c. relatum. Postea vero p̃-textu simulate religionis ĩnouate sunt he-reses diuerse: de quibus habet in clem. đ here. in. c. ad nostrũ. Sed quia de hac ma-teria tactum est supra in. v. p̃cepto ẜmone xvj. A. ⁊ sermone. xxj. A. B. ac etiã ẜmõe xxx. A. B. ideo nũc breuitati ꝯsulẽs de h̃ ꝯsequi ꝑtermitto. Ad laudem dei.

Utrꝫ simplex fornicatio ẽ mor-tale pctm̃. Et vtꝝ aliqñ fuit licitũ h̃re ꝯcubinã. Et de meretricibus grauitateqꝫ fornicatiõis: Ser. III

On mechaberis.

Exo. xx. Secũdo modo p̃ceptuʒ istud exponit de omni ꝯcubitu: qui fit non q̃dem ꝯtra fedus s̃ absqꝫ fede-re matrimoniali. Et sic exponit Isiđ. sup Exodũ: ⁊ ponit. xxxij. q. v. c. nõ mechabe-ris: id est nec quisqꝫ ꝑter matrimonij fede-ra feminis alienis admisceat ad explẽdũ libidinem. Et ẜm hoc discerni possunt se-ptem species adulterij. Prima dicit forni-catio: q̃ large loquẽdo vocat adulteriuʒ: xxxvij. q. iiij. in. c. dicat aliquis vxorẽ nõ habeo ido ancillã mihi associam: ⁊ infra. Cur queritur tale contuberniũ de quo na-ti filij non sunt testes matrimonij sed adul-terij: cur filij hmõi suscipiunt adulterini qui patri pudori sunt non honori: dicente scriptura. Adulteroꝝ filij sunt abomina-tio: hec Augu. in quodam sermone de san-cto Johãne. Ceteꝝ licʒ ẜm Isidoꝝ omnis ĩmunda pollutio dicat fornicatio: vt patʒ xxxij. q. vij. c. non solum: vbi subdit. Om-nis ĩmunda pollutio fornicatio dicit: ꝙ-uis quisqꝫ diuersa turpitudinis volunta-te ꝓstituatur. Ex delectatione eñi fornicaẽ di varia gignunt flagitia: quibus regnũ dei clauditur vt homo a deo separetur. Et ideo vt ibideʒ subditur: inter cetera septẽ vitia fornicatio maximũ est scelus: scilʒ ex-tensiue: quia per carnis ĩmundiciam tem-plum dei violat maculat eñi corpus ⁊ anĩ-mã: ẜm aplm enĩ qui fornicatur in corpus suum peccat. Sequit. Sunt autem quidã qui sicut animalia absqꝫ discretione inde-sinenter libidini seruiũt: quos ego nec mu-tis pecoribus cõparauerim. Pecora enĩ postqꝫ cõceperint vltra non indulgent ma-ribus copiam sui: hoc ibi. Tamen vt dicit xxxvj. q. j. in. §. cum ergo: fornicatio lʒ vi-deatur esse genus cuiuslibet illiciti coitus qui fit extra vxorem legitimaʒ: specialiter tamen intelligit in vsu viduarũ vel mere-tricum vel ꝯcubinaꝝ. Unde ẜm Asten. in sũma: fornicatio ꝓprie dicta cõmittit quã-do solut⁹ solutam vsu naturali cognoscit. Et intelligunt solutus et soluta quolibet vinculo scʒ coniugij: cõsanguinitatis ordĩ-nis ⁊ religionis siue voti cõtinentie: que tamẽ fornicatio grauatur in virgine ⁊ mu-tat speciem peccati vocaturqꝫ stuprum in scripturis. Ad maiorem autem euiden-tiam primo queri potest: vtrum fornicatio simplex sit peccatum mortale: p̃sertim cuʒ Osee. j. p̃cepit dominus Osee. Uade sume tibi vxorem fornicariam ⁊ fac filios forni-cationum: ex quo videt non esse mortale peccatum. In cuius etiam argumentuʒ in sacra scriptura simplex fornicatio repitur in antiquis patribus sine reꝑhensione: si-cut legitur Geñ. xvj. đ Abraam ꝙ accessit ad ancillam suã Agar: et infra Geñ. xxx. legit de Jacob ꝙ accessit ad ancillas vxo-rũ suarum Balã ⁊ Zelphã. Capitulo quo-qꝫ. xxxviij. legit ꝙ Judas accessit ad Tha-mar quam estimauit meretricem: ergo nõ videtur esse mortale peccatum. Ad hoc di-cendum: ꝙ absqꝫ omni dubio tenendũ est ꝙ fornicatio simplex sit mortale peccatũ: qđ patet tam rõne ꝙ auctoritate. Primo rõne ptʒ ẜm Tho. scđa. 2e. q. cliiij. q2 pctm̃ mortale est omne pctm̃ quod cõmittit di-recte ꝯtra vitam hoĩs: fornicatio aũt sim-plex importat inordinationẽ q̃ vergit ĩ no-cumẽtũ vite ei⁹ q̃ ẽ ex tali ꝯcubitu nascitu-rus. Uidem⁹ enĩ ĩ oĩb⁹ aĩalib⁹ in q̃bus ad

educationē ꝓlis req̄rit̃ cura mari ⁊ femi/
ne: ꝙ in eis non est vagus cōcubitus: sed
maris ad certam feminā vnaȝ vel plures:
sicut patet in omnibꝰ auibꝰ. Secus aūt est
in animalibꝰ in quibꝰ sola femina sufficit
ad educationē fetus: in q̄bus ē vagus cō/
cubitus. Manifestū est autē ꝙ ad educati
onem hoīs non solū requirit̃ cura matris
a qua lactat̃ sed multomagis cura patri a
quo est instruēdus et docēdus: ac ī bonis
tam exteriorībꝰ q̄ȝ īteriorībꝰ ꝓmouēdus.
Et ideo cōtra naturam homīs est: ꝙ vtat̃
vago cōcubitu: sed oportet ꝙ sit maris ad
determinatā feminā cuȝ qua ꝑmaneat diu
vel etiam ꝑ totam vitā. Et inde est ꝙ natu
raliter inest mari hꝰ in specie humana solli
citudo de certitudine ꝓlis q꞉ eis imminet
educatio ꝓlis: q̄ certitudo tolleret̃ si esset
vagꝰ ꝯcubitus. Hec aūt determinatio cer/
te femie mr̄imoniū vocat̃: et ideo dicit̃ eē
de iure naturali. Vn̄ q꞉ fornicatio ē ꝯcubi
tus vagus ⁊ ꝯtra bonum ꝓlis educande:
ideo mortale pctm̄ est: grauiꝰ vtiq̄ȝ sm̄ spe
ciem q̄ȝ peccata q̄ fiūt ꝯtra bona exteriora
vt furtū ⁊ siĺia. In argumētū huiꝰ sm̄ oēs
leges: filij qui de ꝯcubinis sunt: vitupera
biles sunt: ⁊ cōtumelia est in eis sic nasci:
nec de iure patri in hereditate succedere
pn̄t ab intestato: qđ ordinatū est in penaȝ
delicti patꝝ. Patet h̄ etiā aucte. Nā Au/
gu. sup Exo. dicit et ponit̃. xxxij. q. iiij. §.
sed vtꝝ: in fi. ꝙ nomine mechie in isto p̄ce
pto oīs illicitꝰ cōcubitus atq̄ȝ illoꝝ mēbro
rum non legitimꝰ vsus ꝓhibitus intelligi
debet. Et iteꝝ Augu. in q̄stionibꝰ Deut̃. ⁊
ponit̃ eo. ti. c. meretrices esse ⁊ ad meretri
ces accedere ꝓhibet dn̄s: quaꝝ publice ve
nalis est turpitudo. Dicit̃ enī Deut̃. xxiij.
Non erit meretrix de filiabꝰ isrl̃ neq̄ȝ scor/
tator de filijs israel. Pro quo nota ꝙ ī di/
cto. §. ß vtruȝ: dicit glo. ꝙ hic videt̃ surge
re inextricabilis ꝯtrarietas. Nā ī Deut̃.
licitum erat habere ꝯcubinam ⁊ dare ei p̄
cium sue pudicicie ⁊ eā dimittere. Sic etiā
habet̃ Exo. xxj. Si quis vēdiderit filiam
suam in famulā non egrediet̃ sicut ancille
exire ꝯsueuerunt. Sup quo dicit magister
in historijs ⁊ alij doctores: ꝙ tales vende/
bant̃ in cōcubinas vt seruirent in lecto: et
ex cōsequenti de concubinis fierēt vxores
si placerent viris. Et tales quidam emere
solebant ꝓ seipis vel ꝓ filijs suis. Si ergo
sibi quis emerit ⁊ ei displicuerit eam acci/
pere in vxorem: tunc nō egrediet̃ anno se/
ptimo sicut ancilla: id est sine precio: sed q̄
eam humiliauit dotem vestes et nuptias:
id est virū ei ꝓuidebat ꝓ precio pudicitie:
ꝙ si ante septimū annū ei displicuerit ven
dendi eam alteri potestateȝ non habebit:
nec pudicicie precium negabit: ꝙ si eam in
vxorem duxerit tunc iuxta legem vxorum
faciet ei: nec sine libello repudij egrediet̃.
Si vero non sibi sed filio eam emerit tunc
iuxta morem filiaꝝ faciet illi: scȝ dando ei
dotem ⁊ alia ꝑtinentia ad nuptias: hoc ex
pto ꝙ parentibꝰ puelle nihil dabit ꝓ mu/
nere sicut apud hebreos cōsuetum erat: vt
ptȝ Gen̄. xxiiij. de parentibꝰ Rebecce. Ra/
tio huius est: quia pecunia quā parentibꝰ
dederat ꝓ seruitio puelle cōputatur hic ꝓ
tali munere: ꝙ si ista refutata filio suo alte
ram acceperat: tunc ꝓuidebat abiecte nu/
ptias: vestimenta: et p̄cium pudicicie: scȝ
dotem ⁊ hoc sm̄ arbitriū iudicuȝ eo ꝙ hu
miliata: id est deflorata est a filio suo. Et si
ista tria nō fecerit: id ē si nec ip̄e eam deflo
rauerit nec etiā filius eius nec eaȝ sibi nec
filio in vxorē accepit: tunc more ancillarū
gratis egrediet̃ ⁊ absq̄ȝ p̄cio sibi dato. Ex
quibus liquido patet licituȝ fuisse iudeis
habere cōcubinas. Sed in decalogo sm̄ ī/
terpretationē Augu. ꝓhibita fuit omnis
fornicatio. Tandem respondet glo. ꝙ illđ
in Deut̃. intelligit̃ de cōparatiua ꝑmissio/
ne: hoc est: ꝑmittit̃ minus malū vt maius
euitet̃: vt patet. xxxiij. q. ij. c. Si q̄d veriꝰ.
in glo. ⁊. xxvj. q. ij. c. Hi qui: licȝ ī veritate
illud semꝑ fuit peccatū. Dicit̃ etiā Tobie
iiij. Attende tibi ab omni fornicatione et
p̄ter vxorem tuaȝ nō patiaris crimē scire.
Crimen auteȝ in sacra scriptura dicit̃ esse
mortale peccatuȝ: vnde dn̄s in vindictam
huius vitij filijs israel cum filiabꝰ moabi/
taꝝ fornicantibus vt dicit̃ Nu. xxv. iussit
dominus principes eoꝝ suspendi: quia cri
men non impediebāt: sed phinees p̄ueni/
ens executionem iussionis Zambri cū ma
dianita fornicantē interfecit ac eternuȝ sa
cerdotium ꝓmeruit: occisiq̄ȝ sunt de popu
lo ꝓpter illud crimē. xxiiij. milia. In noua
q̄ȝ lege ꝓhibita legit̃ ab apostolo dicente:
j. ad Cori. v. Neq̄ȝ fornicemini sicut q̄daȝ
eoꝝ fornicati sūt ⁊ perierunt vna die. xxiij
milia. Judicat̃ insuper ab eodem mortale
pctm̄: q꞉ dr̄. j. Cori. vj. Nolite errare: neq̄ȝ
fornicatores neq̄ȝ idoĺ seruientes neq̄ȝ ad
ulteri ⁊c. regnū dei possidebūt. Et iterum
ad Gala. v. p̄missa fornicatione cuȝ q̄bus/

dam alijs vitijs subdit: qui talia agũt reg/
num dei non possidebunt. Hinc. xxxij. q. j
c. vlt. dicit ꝙ de piurio talis penitẽtia de/
bet imponi qualis imponit de adulterio
fornicatiõe homicidio ⁊ alijs criminalibꝰ:
⁊ sic nunꝙ̃ licuit habere cõcubinã. Ad ob
iectum igit dicendum ꝺm Tho. in. iiij. di.
xxxiij. ꝙ vbicũqꝫ legit in veteri testamẽto
aliquos sanctos patres habuisse concubi
nas: vt Abraam Jacob Dauid ⁊ siles qꝺ
necesse sit a peccato mortali excusari: opor
tet eas eẽ matrimonio iũctas: ⁊ tamẽ dici
cõcubinas: qꝛ aliquid habebãt de ratione
vxoris ⁊ aliquid de rõne ꝯcubine. Nã ꝺm
ꝙ matrimoniũ ordinat ad suum pͤncipalẽ
finem qui est bonum ꝓlis: vxor viro ꝯiun
git insolubili ꝯiunctione vel saltẽ diutur
na: ⁊ ꝯtra hoc non est dispẽsatio. Sꝫ q̃tuꝫ
ad secũdũ finem qui est dispẽsatio familie
⁊ cõmunicatio operũ: vxor ꝯiungit vt so/
cia. Sꝫ hoc deerat his que concubine no/
minabant vnde nec Abraã Agar ꝯcubi/
naꝫ ad petitionẽ Sare dimittere potuisset
nisi prius sup hoc ⁊ voluntatẽ dei ꝑ respõ/
sum recepisset. Dicit enĩ Richar. sup. iiij.
di. xxxiij. ꝙ Agar fuit cõiuncta Abrae in/
dissolubili vinculo q̃tum ad mutuã pote/
statẽ corpoꝝ: vñ ꝺm rei veritatẽ fuit vxor:
sed quia non habebat auctoritatẽ matris/
familias in regimĩe domꝰ ⁊ familie: nec ꝓ/
les sua succedere debebat in hereditateꝫ:
ideo quo ad h̃ erat ancilla. Nec licitũ fuis/
set Abraã eam a se eijcere ꝓpter monitiõeꝫ
Sare: nisi sup hoc habuisset diuinũ mãda
tum. Uoluit autẽ deus eos separe nõ q̃tũ
ad vinculũ sed q̃tum ad cohabitationẽ et
thoꝝ: ad significandũ illud ministeriũ qꝺ
explicat apl's ad Gal. iij. cũ dicit. Abraam
duos filios habuit. Cõcordat etiã ibidem
Bonauẽ. Porro ꝺm Tho. scꝺa. 2e. q. cliiij
Judam excusare a peccato fornicãdo cum
Thamar nõ ẽ necessariũ: qꝛ fuit etiã actor
venditiõis Joseph. Dicunt etiã cõiter do/
ctores: ꝙ lꝫ Osee pͥmo videt dñs pͤcepisse
ꝙ Osee fornicatricẽ accipiẽs faceret filios
fornicationũ: ꝙ tñ eã accepit ĩ vxorẽ: sicut
etiaꝫ textus sonare videt qui dicit. Sume
tibi vxorẽ fornicationũ. Et h̃ nõ solũ licitũ
est: vt ptꝫ. xxxij. q. j. c. integritas. §. cũ g: ⁊
c. nõ est culpãdus: sed etiã meret talem de
sterquilinio vitioꝝ extrahẽs: vt ptꝫ ex de
spõsa: vbi dicit. c. Inter opa charitatꝭ nõ
minimũ ẽ errãtes ab erroris sui semita re/
uocare. Et infra. Statuimꝰ vt oĩbꝰ q̃ publi
cas mulieres ꝺ lupanari extraxerint ⁊ du
xerint in vxores qꝺ agũt in remissionẽ ꝓ/
ficiat pctõꝝ. Qꝛ si q̃s ꝯtendat tales fuis/ B
se dũtaxat ꝯcubinas nõ vxores: sup h̃ qrit
põt: vtꝝ ꝯcubitꝰ ꝯcubinarius ex dispẽsati
one diuina possit fieri sine peccato morta/
li: pͤsertim cũ dinoscit esse ꝯ vnuꝫ de pͥnci/
pijs legis nature: scꝫ ꝯ bonum ꝓximi. Est
enĩ ꝯ bonũ ꝓlis q̃ est pͥncipalis finis car/
nalis ꝯcubitꝰ ꝺm naturale iudiciũ rõnis:
finis aũt pͥncipium ẽ in moralibꝰ. Ad h̃ re
spondet Richar. vbi supra: ꝙ talis ꝯcubi/
tus vt ĩ pluribꝰ est ꝯtra bonũ ꝓlis: qꝛ tol/
lit debitũ ordinẽ parentũ ad ꝓlem. Dicit
enĩ Augu. ix. sup Gen. ꝙ bonũ ꝓlis est vt
vt amãter suscipiat benigne nutriat ⁊ re/
ligiose educet: q̃ bono vt ĩ pluribꝰ caret ꝓ
les genita ꝑ ꝯcubitũ fornicariũ. Quia tñ
ꝯtingere põt ꝙ hõ cuꝫ muliere ꝯueniat cũ
q̃ nõ est mr̃imonialiter iũctꝰ: ⁊ mulier cuꝫ
viro ꝓpter bonũ ꝓlis: ⁊ ꝙ ꝓlem amanter
suscipiãt benigne nutriant ⁊ religiose edu
cent: ⁊ ideo videt ꝙ si non obstaret aliud
q̃ rõ supradicta: ꝯcubitꝰ ꝯcubinariꝰ ĩ pͤdi
cto casu posset ꝑ dispẽsationẽ ꝯditoris le/
gis nature non esse pctm̃ mortale. Ergo di
cendũ: ꝙ adhuc ẽ alia rõ: qꝛ scꝫ in nullo ca
su põt fieri nude vel absqꝫ corruptiõe debi
ti ordinis ad deum. Nã talis viri ꝯcubitꝰ
semꝑ ẽ cũ nõ sua q̃tũ ad talẽ vsum: ⁊ ideo
semꝑ corrũpit debitũ ordinẽ ad dominiuꝫ
rei: ⁊ qꝛ mulier nõ ẽ sui ꝑ ꝑius ꝫ dei: iꝺo vir
se carnaliter copulãs cũ muliere non sua:
q̃tum ad talẽ vsum debitũ ordinẽ ad deũ
corrũpit: deꝰ aũt facere nõ põt ꝙ actꝰ corrũ
pens ordinẽ debitũ ad ipm sine pctõ mor/
tali fieri posset. Et eadẽ rõ est ꝺm Richar.
vbi supra di. xxviij. cur nõ põt ꝯtrahi ma/
trimoniũ ad tp̃s qꝛ seruꝰ alicuiꝰ dñi haben
tis sup ipm plenitudinẽ ptãtis: non põt si
ne cõcessione dñi illiꝰ ⁊ auctoritate: alteri
ꝯcedere q̃lẽcunqꝫ potestatẽ in corpꝰ suũ: ꝫ
q̃libet homo seruus est dei: q̃ sup quẽlibet
hoĩem habet oĩmodã plenitudinẽ potesta
tis: hinc nullꝰ vir mulieri cõcedere potest
aliquã potestatẽ in corpꝰ: nec ecõuerso ni/
si ex cõcessione dei explicita vel implicita.
Deus autẽ non solũ non ꝯcedit ꝫ etiam ꝓ
hibet inter virũ et mulierẽ fieri mutuã cõ/
cessionem suoꝝ corpoꝝ q̃tum ad ꝯcubitũ
carnalẽ ad tẽpus: vt patꝫ Matth. xix. vbi
dicit. Quos deus ꝯiunxit homo nõ sepa/
ret. Uerũ est tamẽ: ꝙ deus tanꝙ̃ superior
dñs sup virũ ⁊ mulierẽ plenitudinẽ ptãtꝭ

habēs facere posset: ꝙ licitum eēt viro et mulieri ꝯcedere sibi mutuo ptātē corporū suoꝝ ad tp̄s: ꝗuis h̄ licitū eē nō posset nisi p auctem diuinā. Un̄ dicit Tho. scd̄a 2ᵉ. q. cliiij. ꝙ fornicatio dr̄ esse pctm̄ inquātū est ꝯ rōnem rectā: ratio aūt hoīs est recta ꝫm qd̄ regulat volūtate diuīa q̄ ē p̄ma regula ꝛ sūma: ꝛ idō qd̄ homo facit ex voluntate dei obediens eius p̄cepto: non est ꝯtra rectam rōnem: ꝗuis esse videat ꝯtra cōmunem ordinē rōnis: sicut etiā non est ꝯtra naturā qd̄ miraculose fit ꝟtute diuina: ꝗuis ꝯtra cōmunē cursum nature. Et ideo sicut Abraā nō peccauit filiū īnocētē volendo occidere: ꝓpter qd̄ obediuit deo: ꝗuis h̄ ꝫm se ꝯsideratū sit cōiter ꝯ rectitudinē rōnis humane. Sic etiā Osee nō peccauit ex p̄cepto diuino fornicando: nec talis cōcubitus fornicatio ꝓprie dici debet: ꝗuis fornicatio noīet ad cōem cursū referēdo. Sic etiā Jacob excusat a mendacio xxij. q. ij. q̄rit. §. item opponit: ꝛ israelite a furto. xiiij. q. v. dixit dn̄s: ꝛ Samsō ab homicidio. Silr̄ ꝛ Abraā: vt ptꝫ. xxiij. q. v. c. si nō licet: circa fi. ꝛ etiā Phinees: vt ibi q. viij. c. occidit. Et sic ptꝫ ꝙ oīs fornicarius ꝛ ꝯcubinarius ꝯcubit⁹ ē ꝓhibitus: tā in lege nature ꝗ etiā in lege Moysi ꝛ grē. Maxime tn̄ ꝓhibitus est ꝯcubitus hmōi cū meretrib⁹: vt. xxxij. q. iiij. c. meretrices eē et ad meretrices accidere ꝓhibet dn̄s: scꝫ Deut. xxiij. vbi dicit. Nō erit meretrix de filiab⁹ israel neq̃ scortator de filijs isrl̄. Pro quo nota ꝫm Asten. ꝙ meretrix dicitur duob⁹ modis. Uno mō q̄ vagā sequit libidinē. Et dr̄ vaga libido ad differentiā fornicationis in q̄ ē determinata libido respectu vni⁹ persone: vt cū vna vni adheret ex q̄libet vinculū. s. matrimonij voti consanguinitatꝭ affinitatꝭ ꝛ similiū. Alio mō dr̄ meretrix cui⁹ publice venalis ē turpitudo: ꝛ ad talē accedere ꝓhibet dicta auctoritas. vnde meretriciū est damnatū: lꝫ sub dissimulatiōe p̄mittit eccl'a: forte ꝫm Hosti. vt maius malū euitet: q꞉ q̄ nimis emūgit elicit sāguinē. Et ꝫm leges meretrices sunt vilissime q̄s iudicat lex indignas legum obseruatiōe seu p legē illaqueari. C. de adult. l. q̄ adulteriū: ī fi. Et lꝫ q̄dā somniare conāt illicitū ꝯcubitū cū meretrice minoris eē criminis ꝗ cū alia soluta ꝛ corrupta: tn̄ hmōi nō modicū errant ꝛ mētita est iniq̄tas sibi: cū econtra talib⁹ cōmisceri pctm̄ aggrauet. Cui⁹ ratio ē: q꞉ cū putat se simplicē fornicatiōē ꝑpetrare cōmittit adulteriū incestū sacrilegiū vel sil'ia: vl' saltē se cōmittit p̄iculo ꝛ discrimini maiorꝭ peccati: cū ex oī statu mundi libido meretricū accrescit tā numero ꝗ malicia. Hinc super illud Deut. xxiij. nō erit meretrix ꝛc. dicit glo. ꝙ ad eas ꝓhibet accedere q̄ꝝ est venalis turpitudo qd̄ ē ꝓprie meretricū.

Ut aūt aliq̄liter īnotescat grauitas hui⁹ peccati sciendū: ꝙ sunt q̄dā gradus luxurie q̄tū ad aggrauatiōem peccati. Prim⁹ ꝛ infim⁹ gradus luxurie ē ꝯsensus in delectationē peccati: de q̄ dicit Tho. scd̄a. 2ᵉ. q. cliiij. arti. iiij. ꝙ nō solū ꝯsensus in actū ſ etiā ꝯsensus in delectationē mortal' peccati ē mortale pctm̄. Sꝫ de h̄ lati⁹ ptꝫ ꝫmone. x. hui⁹ p̄cepti. Scd̄s vero grad⁹ ē ꝯsensus ī actū peccati mortalis: scꝫ luxurie: qd̄ graui⁹ ē ꝗ solus ꝯsensus in delectationē. Et loquor h̄ de ꝯsensu in actū simplicꝭ fornicationis: q꞉ ꝯsensus ī stuprū raptū adulteriū aggrauaret pctm̄. Terti⁹ gradus est cū talis ꝯsensus in actū ꝯfouet libidine sensuū exterioꝝ: vt visu amplexu verbo tactu ꝛ similib⁹: de q̄ dicit in euangelio dn̄s. Qui viderit mulierē ad ꝯcupiscendū ꝛc. hoc enī in suo genere ceterꝭ parib⁹ graui⁹ est priorib⁹ peccatis: ꝗuis ex q̄busdā circūstātijs posset ꝯtrariū cōtingi: vn̄ ꝛ ī hac vltima peccati specie illa peccata grauiora iudicant: q̄ vehementiorē libidinis ardorē excitāt: vn̄ ꝫm Tho. vbi supra: lꝫ iam dicta pctā ꝫm se bonū ꝓlis humane nō impediāt: habēt tn̄ rōnem peccati mortalis: eo ꝙ ꝓcedūt ex libidine q̄ radix ē hui⁹ impedimēti. Quartū ꝟo gradū tenet ꝯcubitus cū vxore q̄ p affectum excedit limites mr̄imonij: vt cū q̄s attēdit nō q꞉ vxor ſ q꞉ mulier: idē facere parat⁹ si nō eēt ei⁹ vxor: tal' enī peccat ī duob⁹. Primo q꞉ n̄ ītēdit ꝓlē ſ libidinē: ꝛ sic peccat ꝯ legē nature. Dicit enī Tho. super. iiij. dis. xxxiij. ꝙ illa actio dr̄ eē ꝯ legē nature q꞉ nō ē ꝯueniens fini debito: siue q꞉ nō ordinat ī ip̄m p intētionē agētis: vel q꞉ de se nō ē illi fini ꝓportionat⁹. Finis aūt quē ex ꝯcubitu natura intendit ē ꝓles ꝓcreanda educāda ꝛ instituenda: ꝛ vt h̄ bonū q̄reret posuit de⁹ delectationē in coitu: vt dicit Cōstanti⁹. Quicunq̃ ḡ vtit ꝯcubitu ꝓpter delectationē q̄ in ip̄o est: non referendo ad finē intentū a natura: ꝯtra naturā facit licꝫ etiā sit talis ꝯcubitus q̄ ad illū finem ꝯuenienter ordinari possit: sicut in matrimonio: quia

non querit ꝓlis ꝓcreationẽ sed ꝓpriã dele
ctationẽ. Similiter fornicariã vl' ꝯcubinã
cognoscens etiã causa ꝓlis ꝓcreande: cõ/
tra naturã facit: quia hoc est ꝯtra bonum
ꝓlis ꝓcreande: ⁊ sic talis ꝯcubitus nõ est
ꝓprie ad intentũ finẽ referibilis: qꝛ nec est
heres successionis: nec sanguinis: nec ẽ te
stis matrimonij sed adulterij: nec parẽtibꝰ
est honori sed pudori: vt patꝫ plane. xxxij.
q. iiij. c. dicat aliquis. Hinc dicit' Eccl. xlj.
Erubesce a patre ⁊ mr̃e de fornicatiõe. Se
cũdo vero peccat in hoc ꝙ ex aliq̃ suppu/
tatione paratus eẽt incidere fornicationẽ
ꝓpter affectuꝫ libidinosũ quẽ gerit ad ꝓ/
priam vxorem: scꝫ in casu quo non esset eiꝰ
ꝙ si esset vxor alterius tunc nihilominꝰ de
liberaret cum ea peccare: tũc iudicaret' ad
ulterium. Ad laudem dei.

De stupro et eius grauitate ac pena. Item de excellẽtia virginitatis et in quo ꝓprie consistit virginitas: Sermo IIII

Non mechaberis.

Exo. xx. Scõa vero species istiꝰ
mechie vocat' stuprũ. De quo di
cit'. xxxvj. q. j. in. §. cum ergo. Stuprũ aũt
est ꝓprie virginum illicita defloratio: qñ
videlicꝫ non p̃cedente coniugali pactione
vtriusq̃ volũtate virgo corrumpit': patre
iniuriaꝫ ad animũ statim post cognitionẽ
non reuocãte. Et istud q̃deꝫ stuprum sicut
est turpius exercitio: sic est maius in vitio
q̃ simplex fornicatio: ⁊ cõparat' quodam/
modo adulterio. Dicit eni Ambro. lib. de
patriarchis. Nemo sibi blandiat' de legi/
bus: omne stuprũ adulteriũ est. Ad cuiꝰ
euidentiã queri potest: vtꝝ stuprum poni
debeat species disticta luxurie: p̃sertim cũ
stuprũ importat illicitã virginum deflora/
tionem: vt dictum est: sed hoc esse põt solu
ti cum soluta qd̃ ptinet ad fornicationem.
Ad hoc rñdet Tho. scõa. 2e. q. cliiij. ꝙ vbi
circa materiã alicuius vitij specialis aliq̃
deformitas occurrit: ibi poni debet deter/
minata species illiꝰ vitij. Luxuria xo pec/
catum est existens circa venereas delecta/
tiones ⁊ opationes. In virgine igit' existẽ
te sub custodia patris: occurrit q̃dam spe/
cialis deformitas si corrumpat': tã ex pte
puelle ꝙ ex parte patris. Primo ex parte
puelle: quia ex hoc ꝙ violat' nulla pactio/
ne coniugali p̃cedẽte: multuꝫ impeditur a
legitimo matrimonio ꝯtrahendo: ⁊ poni/
tur in via meretricandi: a quo retrahebat'
ne signaculũ virginitatis amitteret. Mul
tum etiam eam damnificat: ⁊ sic facit ꝯtra
iusticiam. Nam q̃uis eam vi non corrum
pat: tamen eam seducit. Et sic obligat' illi
ad restitutionẽ multiplicẽ. Primo qꝛ im/
pegit eam ad casum multoꝝ vitiorũ: sicut
eni rupta clausura vinee multi postmodũ
intrant spoliant ⁊ ꝯculcãt: sic fracto sigil/
lo castitatis iam a multis impetit': inuadi
tur ⁊ ꝯculcatur. Dicit' eni Eccl. ix. Omnis
mulier que est fornicaria quasi stercꝰ in via
ab omnibꝰ p̃tereuntibꝰ conculcabit'. Et qꝛ
virginalem amisit verecundiaꝫ: quotiens
occasione illius peccat: totiens stuprator
peccati pticeps efficit': quia regula iuris ẽ
in. vj. qui occasionẽ damni dat: damnum
dedisse videt'. Secundo magis abstulit il/
li bonam famaꝫ q̃ quicũq̃ detractor: que
fama p̃ciosior est quibusuis bonis tẽpora
libus. Dicit' eni Eccl. xlj. Curam habe de
bono nomine: hoc eni magis ꝑmanebit ti
bi ꝙ mille thesauri magni ⁊ p̃ciosi: ꝓpter
quod tenet' ad illius restitutioneꝫ si resti/
tui potest: sin autẽ: tunc restitutio fieri de/
bet in equiualẽte ꝓut ẽ possibile: vt extra
ne lite pen. c. ecclesie sancte marie. Tertio
quia abstulit illi bonũ irrecupabile vel ir/
recõpensabile: quia virginitas amissa nõ
recipit recupationẽ nec etiam recõpensati
onem cum non sit digna põderatio conti/
nentis anime. Dicit eni Augu. li. de virgi
nitate: ꝙ xginalis integritas ⁊ ꝑ piam cõ
tinentiam ab omni cõcubitu ĩmunitas an
gelica portio ẽ. Et iteꝝ ibidẽ ait: Pulchri
tudinẽ q̃s põt maiorẽ estimare decore xgi
nis: q̃ amat' a rege: ꝓbat' a iudice: dedica
tur a dño: ꝯsecrat' deo: vñ ĩ euãgelio cẽte/
simꝰ fructꝰ asscribit' xginitati. Ad restitu
tionẽ igit' huiꝰ maxĩe iacture q̃s ĩuenitur
idoneꝰ? Silr ex pte parentũ occurrit defor
mitas: qꝛ de custodia filie sollicitudinẽ ge
rere debẽt: ſm illud Eccl. xlij. Sup filiã lu
xuriosã ꝯfirma custodiã: ne qñ faciat te in
opprobriũ venire inimicis. Vñ non solũ pa
rẽtes ſ; etiã alij ꝓximi cognati ⁊ amici sibi
reputant illatũ magnum dedecus: cum eo
rum cognata: contempto virginitatis ho
nore fuerit publice fornicationi subacta:
vnde parẽtes eius potius sustinerẽt mag/
nã iacturã reꝝ tpaliũ: q̃ defloratiõeꝫ xgi/
nee honestatis: ⁊ sic stuprator obligat' etiã

eius parētib⁹ ad restitutionē. Hinc p̄ceptũ
est Exoð.xxij. ⁊ Deut.xxij. ꝙ si seduxerit
quis virginē necdũ desponsatã: scʒ ꝟbis
vel donis inducendo eam in cõsensum co
pule carnalis: dormieritqꝫ cuʒ ea: dotabit
eã scʒ dote vxoris ⁊ habebit eam vxorē: et
estimabit dos iux̃ facultatē corrũpentis ⁊
dignitatē puelle. Insup dabit patri puelle
q̄nq̄gīta siclos argēti ꝓ iniuria sibi facta:
qꝛ puella erat ī eius tutela: ⁊ sic corruptor
ad duplicē obligat̃ dotē: vnã patri ⁊ aliã
puelle deflorate. Et cũ hoc tenebat̃ eaʒ in
vxorē accipe: si pater puelle voluerit sibi
dare: nec postea poterat eã repudiare: ꝙ si
pat̃ eã ī vxorē dare noluerat: eo ꝙ nobili/
or potētior vel ditior erat aut alia q̄cunqꝫ
rõne: tenebat̃ nihilomin⁹ dare patri puel/
le dictos.l.siclos ⁊ si non poterat soluere:
tunc tenebat̃ ad equiualētiã seruire seu p
aliã viã satisfacere: ⁊ h̄ q̄dē in lege veteri.
Verũtñ in noua lege q̄ est lex perfectionis
ꝑm rectam restitutionis obligationē: cor/
ruptor ꝟginis in casu quo nõ duceret eaʒ
vxorē: nedũ ꝯdēnare debet ad dotandum
corruptã iux̃ modũ dotis quã ꝟgines ac/
cipe ꝯsueuerũt: q̄ vt dictũ ē estimat̃ iux̃ fa
cultatē corrũpētis ⁊ dignitatē puelle: sed
etiã ꝑm iusticiã obligat̃ vltra q̄tũ rõne il/
lius corruptionis ei⁹ ꝯditio deterior facta
ē. Exempli grã. Si q̄s eã prius duxisset ꝓ
centũ libris ⁊ nũc non vellet eã ducere ni/
si ꝓ ducent̃: tũc ꝑm merã iusticiam corru/
ptor daret ei ducētas libras ꝑm Io.an.in
c.si seduxerit: ex̃ de adult̃.et stupro: et ꝑm
Hein.boyc: in.c.puenit: eo.ti. Ad maio
rem tñ euidentiã q̄ri potest: an ⁊ q̄ñ virgi/
nē corrũpens obligat̃ ip̄am in vxorē duce
re vel dotare. Ad hoc rñdet Hein.boyc: ī
dicto.c.puenit: ꝙ si corruptor ꝟginis ē ta
lis: ꝙ ip̄am in vxorē ducere non põt: vt qꝛ
iam vxoratus est: vel religiosus aut in sa/
cris aut voto ꝯtinentie ꝯstrictus: seu cog
nouit eius cognatã aut affinē: ⁊ tũc ip̄am
dotare debebit: vt dicto.c.si seduxerit. Cũ
enī quis obligat̃ ad duo copulatiue seu al
ternatiue: tunc si alteꝝ facere non põt: ad
alteꝝ qð facere potest tenebit̃. Sed in di/
cto.c.si seduxerit aut obligat̃ accipe vl' do
tare: ꝙ si non posset eã dotare tũc castiga/
tus ⁊ excõmunicat⁹ in monasterio reclude
tur: vt p̃tʒ in dicto.c.puenit: in glo. vñ de/
bet esse castigatus ꝑm ꝙ visum fuerit iudi
ci: ⁊ excõmunicat⁹ quo ad cõmunionē sa/
cramentoꝝ quousqꝫ visum fuerit supiori:

vt patʒ ibidē in glo. Et de monasterio nul
la sibi erit egrediendi sine p̄ceptione licen
tia: vt ibideʒ in textu. Et hoc est verũ etiã
si sit clericus: vt notãt Abbas ⁊ Ioh.an.
in dicto.c.si seduxerit. Si vero potest eam
ducere in vxorem: tunc si placet tam corru
ptori q̄ꝫ corrupte mr̃imoniũ ꝯtrahere pos/
sunt etiaʒ inuitis pentib⁹ ꝑm Berñ. ⁊ Ho/
sti. ꝙ si placet soli corruptori ꝫ nõ corrupte
tunc corruptor non tenebit̃ ad eam dotan
dam: cũ ad alteꝝ duoꝝ solũmodo teneat̃:
⁊ in optione sua videat̃ esse quid velit eli/
gere: vt in dicto.c.puenit. Qð tamē intel/
ligendũ est sane: nisi corruptorē admiserit
indignum suo ꝯiugio: tũc enī ꝑm aliquos
⁊ rationabiliter locũ habet id quod poni/
tur in dicto.c.si seduxerit: vbi subdit̃. Si
vero pater ꝟginis eaʒ dare noluerit pecu
niam reddet iux̃ morē dotis quaʒ ꝟgines
accipe ꝯsueuerunt. Glo.ibidē: que scʒ pe/
cunia vel dos estimabit̃ iuxta facultates
ip̄ius stupratoris et dignitatē puelle. Hec
fuit olim pena ī Exo. Sed hodie est illa q̄
ponit̃ in dicto.c.puenit: vt iam tactuʒ est.
Si deniqꝫ placet soli corrupte ꝫ non corru
ptori: tunc corruptor tenet̃ eaʒ dotare ꝑm
Berñ.in dicto.c.puenit: et nihilomin⁹ ca/
stigatus ꝓut iudici videbit̃: excõmunica/
tusqꝫ ꝑm modũ p̄dictũ ī monasterio reclu/
detur: in quo agat penitentiã nõ ꝑpetuam
sed ad tēpus ꝑm arbitriũ supioris. In qui
bus satis liquet q̄tum ecclesia militãs põ
derat maledictũ stuprũ virginũ supra sim
plicem fornicationē. Hic igit̃ p̄mo queri
põt vtꝝ ꝟginitas sit excellentior matrimo
nio: p̄sertim cum dicit Augu.in li.ð bono
cõiugali: ꝙ non impar meritũ ꝯtinentie ē
in iohãne qui nullas expertus est nuptias:
⁊ in Abraã qui filios generauit: sed maio
ris virtutis maius est meritũ: īmo bonuʒ
cõmune potius est bono priuato: vt patet
ꝑ phm.j.ethicoꝝ: sed ꝯiugiuʒ ordinat̃ ad
bonum cõmune: scʒ ad ꝓlem ꝓcreandã et
educãdã in seruitio dei. Dicit enī Augu.
de bono ꝯiugali. Qꝛ cibus ē ad salutē ho
minis hoc est ꝯcubitus ad salutē humani
generis. Sed ꝟginitas ordinat̃ ad bonuʒ
speciale: vt scʒ vitent tribulatiões carnis
quas sustinent cõiugati ⁊ cogitent ea que
domini sunt. Ad hoc respõdet Tho. scða
2ᵉ.q.clij. ꝙ sicut patet in li. Hieronymi cõ
tra Iouinianũ: hic fuit error Iouiniani ꝙ
posuit virginitatem non esse matrimonio
p̄ferendã. Qui q̄dē error p̄cipue destruit

exemplo christi: qui ⁊ matrē virginē elegit
⁊ ip̄e virginitatē seruauit. Et ex doctrina
apostoli q̄. j. ad Cor. vij. Uirginitatē con/
sulit tanq̄ melius bonū. Destruit etiā ra/
tione: qꝛ bonū diuinū est potius humano
bono: ⁊ bonū aīme prefert bono corpori:
similiter bonū contemplatiue vite prefert
bono actiue vite: dicente domino: Maria
optimā partē elegit: virginitas autē ordi/
natur ad bonū anime ſm vitā contempla/
tiuā: quod est cogitare ea que dei sūt: con/
iugiū autē ordinatur ad bonū corporis qđ
est corporalis multiplicatio generis huma
ni ⁊ pertinet ad vitam actiuā: qꝛ vir ⁊ mu/
lier in matrimonio viuēdo necessariū ha/
bent cogitare que sunt mundi: vt patz per
apostolū. j. Cor. vij. vnde indubitant vir/
ginitas continētie cōiugali p̄ferenda est.
Et licet bonū cōmune melius ē bono p̄ua/
to si sit eiusdem generis: potest tamen bo/
nū priuatū eē melius ſm genus suū: ⁊ hoc
modo deo dicata virginitas carnali fecun
ditati p̄fertur. Dic̄ em̄ Augustin⁹ li. de vir
ginitate: q̄ fecūditas carnalis: etiā illarū
que in hoc tempore nihil aliud in cōiugio
q̄ꝫ prolem requirūt: quā mācipent christo:
p amissa virginitate cōpēsari nō posse cre/
denda est. De Abraam ergo ⁊ Johāne di/
cendum est: q̄ meritū nō solū pensatur ex
genere actus sed magis ex animo operan/
tis. Hinc etiā opus qđ ſm se indicat indif
ferens ſm animū operantis reddit meri/
torium vl' demeritorium: ⁊ ideo suadet apo
stolus. j. ad Cor. x. dicēs: Siue mādučat
siue bibitis aut aliquid aliud facitis: oīa
ad gloriā dei facite: vbi dicit glo. Si enim
hec recte fiunt laudes dei sūt. Abraā igit
animū habuit sic dispositū: q̄ paratus fu/
isset seruare virginitatem si tēpori cōgruū
fuisset: sed tūc ex charitate diuino obtēpe/
rauit mandato: quo dixit: Crescite ⁊ mul/
tiplicamini ⁊ replete terrā. Et ex hoc in eo
meritū continētie coniugalis: equat meri
to cōtinētie virginalis in Johāne respectu
p̄mij substantialis: nō tamē respectu p̄mij
accidentalis: quia dicit Augu. li. de bono
cōiugali: q̄ Johānis celibatus ⁊ abrae cō
nubiū pro tēpore distributione christo mi/
litauerunt: sed cōtinentiā Johānis etiam
in opere. Abraam vero in solo habitu ha/
bebat: opus autē respicit premiū acciden/
tale. Hinc cōcludit Aug⁹. lib. de virginita
te dicēs: Certa ratione ⁊ certaꝝ scriptura/
rū auctoritate nec peccatū esse nuptias in/
uenimus: nec eas bono cōtinētie virgina/
lis ac vidualis equamus: hec ille. Uerum
tamē quāuis simpliciter loquēdo ceteris
paribus castitas virgīalis sit melior q̄ꝫ cō/
tinentia cōiugalis: potest tamē cōiugatus
esse melior q̄ virgo duplici ratione. Prīo
quidē ex parte ip̄ius castitatis: cū scꝫ con/
iugat⁹ habet animū magis paratū ad vir/
ginitatē seruandam si oporteret q̄ꝫ ille qui
actu est virgo. Unde Aug⁹. in li. de bono
cōiugali instruit virginē vt dicat. Ego nō
sum melior q̄ꝫ Abraam: sed melior est casti
tas celibum q̄ castitas nuptiaꝝ. et postea
ratione subdit dicens: Qđ enim ego nunc
ago: melius illi egisset si tūc agendū esset:
qđ autem illi egerūt sic ego nō agerē: etiaꝫ
si nunc agendū esset. Secundo qꝛ forte ille
qui nō est virgo habet aliquā excellentio/
rem virtutem quā nō habet is qui est vir/
go ex eo q̄ vehementius inheret deo ⁊ va
cat rebus diuinis. Nam finis ex quo vir/
ginitas laudabilis reddit est vacare reb⁹
diuinis. Hinc dicit Aug⁹. li. de virgi. Nec
nos in virginibus predicam⁹ q̄ virgines
sunt: sed q̄ deo dicate pia cōtinentia virgi
nes: alie nanq̄ꝫ fatue virgines appellant.

Preterea notandū ſm Richar. in. iiij. di.
xxxiij. q̄ virginitas accipi pōt dupliciter.
Prīo improprie scꝫ p negatione actualis
cōcupiscentie cuiuslibet veneree delecta/
tionis cū carnis integritate: ⁊ sic quelibet
mulier nascitur virgo: nec talis virginitas
est virtus: quia carnis integritas nō ē vir/
tus nec pars essentie virtutis: nā essentia
tota cuiuslibet virtutis est in aīa ſm Au
gu. j. de ciuita. dei. c. xvij. et li. de bono con
iugali dicit: q̄ cōtinentia nō corporis ſ; ani
mi est virtus. Sed integritas carnis ē qđ/
dā ornamentū ⁊ decor eius accidētalis ex/
trinsecus assistēs. Et perdi potest absq̄ꝫ di/
minutione virtutis virginitatis: vt patet
in virginib⁹ per violentiā corruptis: de q̄/
bus plura habent. xxxij. q. v. in prin. ⁊ in
multis. c. sequētib⁹. Secūdo vero accipit
proprie scꝫ pro habitu quo nisi assit ratio/
nabilis causa necessitatis vacandi carna/
li copule: determinatur volūtas ad prom/
pte ⁊ faciliter respuendū omnē veneream
delectationē: nō tm̄ illicitam ſ; etiā licitam
vt mens liberius spiritualib⁹ vacet: iuxta
illud apl'i. Mulier innupta ⁊ v̄go cogitat
que dn̄i sunt vt sit sancta corp̄e ⁊ spiritu: ⁊
sic virginitas est virtus. Sic enim est habi
tus bon⁹ habentē p̄ficiēs ⁊ opus ei⁹ bonū

reddēs. Nec tamē est virtus distincta a cōiugali castitate: q₂ vtraq₃ determinat volūtatē ad id qđ recta rō dictat obseruandum circa venereas voluptates. Sȝ pfecti⁹ ad hoc determinat volūtatē ꝟginitas ꝙ ꝯiugalis castitas: ⁊ sic differre videnť sic̄ virtus impfecta ⁊ pfecta: q̄ p eēntiā nō distinguunť. Habit⁹ ꝗ virginitatis fuit in Abraam qui ꝓ illo tpe determinabat volūtatē eius ad ꝯiugalē cōcubitū ꝓpter bonum plis ex p̄cepto diuino ꝓcreande: sicut postea nō existente p̄dicta necessitate determinauit volūtatē sancti Johānis ad respuendū oēm delectationē venereā: q₂ sic̄ in tpe legis scripte maioris erat meriti stat⁹ cōiugatoꝝ qui precipiebať p multiplicationeȝ fideliū: ꝙ ab omi venerea delectatōe abstinētiū q̄ ꝓhibebatur: sic in tpe gratie qđ est tp̄s multiplicatiōis fideliū ad generatōeȝ spiritualiū maioris ē meriti status abstinētiū ab omi venerea delectatione. Q₂ si duo stat⁹ referūť ad diuersa tpa: sic quolibȝ statu ꝯsiderato in suo optimo vn⁹ alteri nō p̄ferť. Unde Aug⁹. in li. de bono ꝯiugali dicit. Nō est impar meritū ꝯtinētie in Johāne q̄ nullas expertus ē nuptias ⁊ in Abraam qui filios genuit. Ex quo concludiť ꝙ si modo necessitas imineret vacādi carnali copule p diuinū preceptū explicata sicut antiquit⁹: tūc si virgo ꝓpter hāc necessitatē pure vacaret carnali copule: firmiter ꝓponēs hac necessitate trāsacta ab oī delectatiōe venerea abstinere: ī tali ꝟgine ꝟginitatis habit⁹ nec corrūpeť nec minuereť ⁊ p ꝯsequēs nō caderet ab illo statu mētis quē ꝟginitas supaddit castitati ꝯiugali: ꝙuis caderet a statu integritatis carnis.

C Ceteꝝ simplr̄ loquēdo stat⁹ ⁊ habit⁹ virginitatis maioris ē meriti ꝙ castitatl̄ ꝯiugalis: sicut pfectū excedit īperfectū: ⁊ idō ei ascribiť aureola. Est aūt aureola gaudium alicui⁹ bti qđ ei dať ꝓ opib⁹ a se factl̄: habētib⁹ rōnē excellētis victorie: p qđ apparebit exteri⁹ in corpe q̄dā decor qui p̄dictū interi⁹ gaudiū exteri⁹ declarabit Et sic aureola p̄ncipaliť ⁊ q̄si eēntialiť erit ī aīa: ß ei⁹ signū erit aliqđ sensibile apparens in corpe: siue signū illud fuerit effectū ab interiori gaudio siue nō: qđ maxīe dico propter cicatrices martyrū: q̄ videnť eē signū aureole martyrū cū tñ ab ea nō sūt effecte. Angel' aūt nō debeť aureola q₂ ꝟginitas ē illis cōnaturalis: nec hȝ in eis rōnē victorie: sicut nec pugne. Soli ꝟgini debeť: q₂ victoriā excellētissimā habȝ ꝯ carnales cōcupiscētias: hec Richar. in. iiij. dis. xlix.

Ceterū inter alia ꝟginitas ꝓpter quinq₃ mrīmonio p̄ferenda ē. Primo q₂ stat⁹ virginitatis ē status angelic⁹: vt quē de⁹ fec̄ in celo in ordine angeloꝝ: omſ eñ angeli virgines ⁊ incoinq̄nati dici pñt. Uñ Hiero. de assūptōe ait. Profecto in carne p̄ter carnē viuere nō terrena vita est ß celestis: ⁊ in carne angelicā gloriā q̄rere maiorl̄ meriti ē ꝙ hr̄e: eē eñ angelū felicitatis ē: esse ꝟo virginē ꝟtutis: dū hoc obtinere nitiť cū gr̄a qđ habet angel⁹ ex natura. Et Ambro. de viduis. Supgrediť ꝟginitas ꝯditionē nature p quā hoīes assimilanť angelis: maior tñ est victoria virginū ꝙ angelorū. Angeli eñ sine carne viuūt: virgines aūt in carne triūphant. Secūdo q₂ status virginitatis est status inocētie. Nā si peccatū nō fuisset semp virginitas pmansisset eo ꝙ nūq₃ in mēbris illis corruptio extitisset: taliter nanq₃ fuissent vsi membris illis sicut vtebanť oculo vel manu. Uñ Aug⁹. xiiij. de ciui. dei ait: ꝙ in statu innocētie potuisset vir vxorē cognoscere salua pudoris integritate. Et iterū de fide ad petrū idem ait. Si hō non peccasset mulier sine dolore pareret ⁊ etiā ꝟgo pmaneret. Tertio q₂ status ꝟginitatis ē stat⁹ singularl̄ bñdictōis. Nā bñdiciť ꝟgo spōso terreno nuptura: q̄ bñdictio valet ad multiplicationē filiorū: si saltē cū dei timore debitaq₃ intētōe mrīmoniū aggressi fuerīt ꝓpter reuerētiā bñdictiōis accepte p tres dies vľ duos aut saltē primā noctē ī ꝟginitate pmanēdo sic̄ ꝯsuliť. xxx. q. v. c. alter. ⁊. xxiij. di. c. sponsus. Cōsecrať ⁊ ꝟgo eterno regi nuptura feliciter: q̄ bñdictio vľ ꝯsecratio p votū ratificata multū valet ad crescēdū in gratijs ⁊ virtutib⁹. Uñ btā Agnes. Anulo suo subarrauit me: q̄propť rēnuit accipe tpalē spōsū p̄fecti filiū: ei p̄ferēs sponsū xp̄m. Quarto q₂ stat⁹ ꝟginitatl̄ ordinať ad aīe bonū ßȝ vitā ꝯtēplatiuā qđ ē cogitare ea q̄ dei sunt quō placeat deo: mrīmoniū aūt ordiať ad vitā actiuā. s. ad hūani generl̄ multiplicationē: ꝓpter quā necessariū hñt cogitare q̄ sūt mūdi: vñ sic nuptie replēt terrā: sic ꝟginitas padisū. Quinto q₂ potissime stat⁹ ꝟginitatis elect⁹ ē a dño iesu tāꝙ optim⁹ ⁊ a sua btissima mr̄e q̄ docta fuit ab instinctu spūsscti ad inseq̄ndū apicē oīs pfectōis: vñ dñs ī euāgelio. Sūt eunuchi q̄ se castrauerūt ꝓpter regnū celoꝝ q̄ pōt capere capiat.

Christꝰ insup Johānē nubere volētē indu
xit ad ꝟginitatē ꝓuādā: qꝛ nimiꝝ vt dicit
Dama. li. iiij. Quāto angelꝰ hoīe superioꝛ
tāto ꝟginitas ē nuptijs honoꝛabilioꝛ. Et
si qrit: i q̄ ꝓprie ꝯsistat rō ꝟginitat. Rn̄dꝫ
Tho. scd̄a 2e. q. clij. ꝙ ī delectiōe venerea
tria sūt. Primū ē ex pte coꝛpis tm̄. s. viola/
tio signaculi ꝟginal: ⁊ h̄ ꝑ accidēs se hꝫ ad
moralē actū q̄ nō ꝯsiderat ꝑ se nisi ꝭm ea q̄
sūt aīe: ⁊ sic integritas illiꝰ mēbꝛi ꝑ accidēs
se hꝫ ad ꝟginitatē. Nā si ꝓpter rōnabilem
cām bn̄ficio medici vl' obstetricis amittit
signaculū: nō amittit ꝟginitas. Scd̄m est
solū ex pte aīe. s. ꝓpositum nō ꝑueniēdi ad
delectationē venereā: ⁊ h̄ formal'r ⁊ ꝯpleti
ue se hꝫ ad ꝟginitatē: qꝛ rō moraliū actuū
in eo qd̄ ē rōnis cōplet. Tertiū ē aūt ex pte
vtriusqꝫ vtpote i q̄ ꝯiūgit id qd̄ ē aīe cum
eo qd̄ est coꝛpis. s. ipa resolutio semīs dele
ctationē sensibilē causās: ⁊ h̄ se materialit
hꝫ ad actū moralē: qꝛ sensibiles passiones
sūt materia moraliū actuū: ⁊ ꝟginitas ma
terial'r ꝯsistit in īmunitate a delectatiōe ve
nerea q̄ ē in semīs resolutiōe. Que resolu
tio dupl'r ꝯtingere pōt. Prīo ex mētis ꝓ/
posito ꝑ ꝯcubitū vl' sine ꝯcubitu vt ꝑ tactū
vl' solā cogitationē: ⁊ sic ꝟginitas amittit
nūqꝫ recuperāda: ꝗuis eiꝰ amissio ꝑ solam
volūtatē sine semīs resolutione recupera/
ri pōt. Scd̄o vero ꝯ̄ ꝓpositū ⁊ volūtatē: sic
in doꝛmiēdo vl' ex infirmitate nature fluxū
semīs patiēdo: vl' ꝑ violētiā illatā ab hoīe
vl' demone: mēte tm̄ nō cōsentiēdo. Et simi/
le ē si aliqua cognosceret carnalit in doꝛ/
mitiōe vl' ebꝛietate: nisi forte hac intētione
q̄reret somnū vl' ebꝛietatē: qꝛ nūqꝫ amittit
ꝟginitas sine ꝯsensu mentis. Ad laudem
dei omnipotentis.

De raptu vario ⁊ eius grauita te: ac de maledictis ꝯsiliatricibus que gerunt officium lingue tertie: Sermo V

On mechaberis.

n Exo. xx. Tertia ꝓide spēs huiꝰ
mechie vocat raptꝰ. De q̄ dici/
tur. xxxvj. q. j. in. §. cū g: ꝙ raptꝰ admittit
cum puella violēter a domo prīs ducit vt
coꝛrupta ī vxoꝛē habeat: siue puelle solū/
modo siue ꝑentibꝰ tm̄ siue vtrisqꝫ vis illa/
ta ꝯstiterit: hic moꝛte mulctat ꝭ si h̄ ad ec/
clesiā cū rapta fugerit ꝑuilegio eccl'ie moꝛ/
tis īpunitatē ꝓmeret: h̄ ibi. Sup q̄ q̄rl A
pōt: vtꝝ reptꝰ sit luxurie spēs a stupꝛo disti
cta: ꝑserti cū dicit Isid. ī li. ethymol. ꝙ stu/
pꝛū. i. raptꝰ ꝓpꝛie ē illicitꝰ coitꝰ a coꝛrūpen
do dictꝰ: vn̄ ⁊ q̄ raptu potit stupꝛo fruitur.
Ad h̄ rn̄det Tho. scd̄a 2e. q. cliiij. ꝙ raptꝰ
ꝓut nūc de eo loq̄mur ē disticta spēs luxu/
rie. et qn̄qꝫ q̄dē ī idē ꝯcurrit cū stupꝛo: ⁊ sic
qn̄qꝫ vnū ꝓ alio ponit. Qn̄qꝫ tm̄ inuenit
raptꝰ sine stupꝛo ⁊ ecōtra: qn̄qꝫ stupꝝ inue
nit sine raptu. Nā ī idē ꝯcurrūt qn̄ q̄s vio
lētiā infert ad ꝟginē illicite defloꝛādā q̄ q̄
dē violētia tā prī infert ꝙ ꝟgini: qn̄ qꝫ ꝟo
prī nō virgini: ⁊ qn̄qꝫ virgini non prī. Dif/
fert etiā alio mō violētia raptꝰ: qꝛ qn̄qꝫ pu
ella violēter abducit a domo parētū ⁊ vio
lent coꝛrūpit: qn̄qꝫ ꝟo ꝗuis violent ab/
ducit nō tm̄ violēter coꝛrūpit ꝭ de sua vo/
lūtate: siue coꝛrūpat ꝯcubitu fornicario si/
ue mrīmoniali. Qualitercūqꝫ em̄ assit vio
lētia saluat rō raptꝰ. Inuenit etiā raptꝰ si
ne stupꝛo: cū. s. rapta priꝰ in vxoꝛē ducitur
q̄ꝫ coꝛrūpat: vl' si q̄s rapiat viduā vl' puel/
lā coꝛruptā. Stuprū etiā sine raptu reꝑit
cū ꝟgo sine violētie illatiōe sua voluntate
violat. Ex q̄bꝰ pꝫ ꝙ raptꝰ īpoꝛtat aliquaꝫ
spālē defoꝛmitatē circa actum luxurie ex q̄
ꝯstituit spēm aliquā determīatā huiꝰ vitij
ab alijs spēbꝰ distinctā: ⁊ ꝯcurrere pt cum
oībus alijs spēbus luxurie. Ad maioꝛeꝫ
aūt euidētiā sciēdū ꝙ raptꝰ multis modis
cōmittit. Nā qn̄qꝫ ꝯmittit raptꝰ nō ꝗtuꝫ
ad ipam rē ꝭ ꝗtū ad vsū ipiꝰ rei: vt qn̄ mu
lier renitēs violēter oppꝛimit: de q̄ raptu
habet. xxxvj. q. j. c. de raptoꝛibꝰ. §. ex hac:
vbi subdit. Aliqn̄ nō res ipa affectat sed
vsus eiꝰ dn̄o ꝓhibēte vsurpat. Et h̄ itelli/
gi pōt general'r siue sit ꝟgo coꝛrupta ꝯiu/
gata ꝯsanguinea deo sacrata: qꝛ ī oībꝰ lu/
xurie spēbꝰ hmōi raptꝰ cōmitti pōt: et ꝗto
species luxurie grauioꝛ tāto raptꝰ hmōi ꝑ/
nitiosioꝛ iudicat. Preterea si ꝑsona sic
violata ī alteriꝰ ptāte consistit: sicut virgo
sub ptāte parentū: vxoꝛ sub ptāte viri: cō/
secrata sub ptāte sui supioꝛis: tūc licet ipa
coꝛruptioni consentiat raptus dicit: eo ꝙ
ꝑter alterius volūtatē in cuius ptāte cōsti
tuta dinoscit coꝛrūpit nisi sponsalia ꝑcesse
rint ⁊ ea intētiōe coꝛrūpat: vt in vxoꝛē ha/
beat: nec interest aliquod impedimētū ad
matrimoniū cōtrahēdū. Dicit em̄ glo. ī di
cto. §. cū ergo: ī fi. ꝙ intelligit eā possidere
ꝗcito spōsalia intercesserint. Unde nō di/
citur raptoꝛ: cum sua possessione vtat: vt

ff.de iniur.l.iniuriarũ.§.si quis.Nihilomi
nus tamẽ huiusmodi mortaliter peccat eã
cognoscendo carnaliter:anteꝙ cũ ea con/
traxerit ꝺm formã ecclesie.Ceterũ cũ vsus
persone raptori nõ desponsate violenter ra
pitur:tũc raptor huiusmodi cũ complici/
bus ꝺm leges capite punit:⁊ substãtia ra/
ptoris rapte applicat:dũ tamẽ rapiat mu/
lierem honestã ⁊ ingenuã:secus autẽ si ra/
piat meretricẽ:quia talis ꝺm leges nõ pu/
nitur:vt.C.de adul.l.que adulteriũ. Se/
cus etiã si ancillam vl' libertã:quia tũc de
capitatur quidez sed nõ perdit substanti/
am.Hec omnia habent.C.de rap.virgi.l.
vna.in prin.Scdm canones vero seru⁹ ef/
ficitur rapte:nisi se velit redimere:vt in di
cto.c.de raptoribus.Preciũ autẽ redem/
ptionis eius sunt.l.dragme argentee:vt.
xxxvj.q.ij.c.deniq.Sed hec pena potest
infligi in foro iudiciali nõ autẽ in foro pe/
nitẽtiali.Insuper ꝺm canones raptor excõ
municari debet cũ omnibus fautorib⁹ su/
is:vt.xxvj.q.ij.c.j.iiij.v.⁊.vj.Or si virgo
in patria potestate cõstituta corruptõi con
senserit:potest nihilomin⁹ agere pater ei⁹
cõtra corruptorẽ si iniuriã hanc ad animũ
reuocare voluerit.Si tamẽ infra annũ ad
animũ nõ reuocauerit cessat iniuriaꝝ actõ
post annũ:vt insti.de iniur.§.vlt.⁊.xxxvj.
q.j.§.cum ergo:in glo.et in isto raptu mul
ti gradus sunt.Nam graue est violẽter co
gnoscere viduã vl' corruptã ꝙuis ab omi
vinculo solutã:talis eñ plus peccat ꝙ si
ab ea reciperet centũ marcas argenti.Gra
uius tamẽ est violenter cognoscere virgi/
nẽ licet sub nulla parentũ vel tutorũ custo
dia cõstitutã:qd tamẽ aggrauat si virgo
cõstituta in patria potestate violẽter oppri
mitur.Predicta tamẽ aggrauat is qui in/
uitã per adulteriũ maculat:qd tamẽ ince/
stus superat ⁊ sacrilegiũ:maxime vero vi/
tium contra naturã violenter cõmissũ.In
his enĩ omnibus luxurie speciebus huius
modi raptus cõmittit. Unde. xxxvj. q.ij.
dicit.c.Raptores igit viduarũ vel virgi/
nũ ob ĩmanitatẽ tãti facinoris detestamur
illos vehementi⁹ persequendo qui sacras
virgines vel volẽtes vel inuitas mrĩmo/
nio suo consociare temptauerit: quos pro
tam nephandissimi criminis atrocitate a
B cõmunione suspendi cõuenit:h ibi. Por
ro raptus ꝑdictus nõ solũ fit per violẽtiã
sed etiã per metum ꝑ verecundiã ac sedu/
ctiones plurimas ⁊ hoc ꝑcipue ꝯsilio qua

rundã cõsiliatricium ⁊ copulatricũ.De qui
bus dicitur Eccĩ.xxviij.Lingua tertia id
est vetule mediatrices adulteroꝝ mulieres
vericas ꝺm quosdã libros:id est honestas
quã verecundiã timentes:vl' ꝺm alios mu
lieres viratas ⁊ viros habẽtes eiecit:scz d
domib⁹ virorũ suorũ adulteriũ imitãdo:⁊
priuauit illa laborib⁹ suis:id est bonis do
mesticis in quib⁹ laborauerũt.Tales nan
q vetule vel internũcie maledicte indiffe/
renter nitunt virgines corruptas viratas
cognatas ⁊ deo cõsecratas suis suasionib⁹
⁊ deceptionib⁹ ad casum luxurie trahere
ꝓ minimo precio:sicut scriptum est Johel
iij.Puellã vendiderũt pro vino vt bibe/
rent.Or si suis blãdicijs ⁊ ꝑsuasionibus
ad ꝯsensũ luxurie deducere neqũnt:parãt
insidias ad inferẽdũ violẽtias ⁊ excogitãt
apta loca in quib⁹ ipi corruptores hmõi vi
olentiã liberi⁹ inferãt:ad q̃ nimiꝝ loca sim
plices puellas vl' matronas insidiaꝝ ĩme/
mores callidis occasiõib⁹ alliciũt:ac turpi
ter deceptas in luxurie voraginẽ deijciũt.
Mirꝝ certe ꝙ ciuilia iura tales nõ puniũt.
Legit eñ Exo.xxj.ꝑcipiente dño ꝙ q̃ fu/
ratus fuerit hominẽ ⁊ vẽdiderit eũ:ꝯuict⁹
noxe morte moriat.Ubi dicit Rabbi Sa/
lomon ꝙ ꝓ solo furto hoĩs incurrit pena
mortis si fuerit inuẽt⁹ ĩ manu ei⁹.Silr ⁊ q̃
vẽdiderit hoĩez sic furto sublatũ ⁊ inuẽtus
fuerit in manu ei⁹ morte dign⁹ ẽ.et rõ hui⁹
ẽ qr fact⁹ ẽ hõ ad imaginẽ dei:⁊ iõ rõne tan
te dignitatis ꝓ furto ei⁹ ĩponit pena mor/
tis.Fit furtũ manu:fit ꝯsilio nec vllo mõ
differũt in pctõ.Qua putas ğ pena plectẽ
da ẽ lamia illa maledicta:q̃ puelle seu ma/
trone aĩam quã seduxit ꝓ vili ꝑcio tradi/
dit diabolo:⁊ corp⁹ lenocinijs etiã qñq vi
olẽter defedãdũ:cũ turpi⁹ hoĩez dãnifica/
re vl' dehonestare non põt ꝙ in aĩa ⁊ fama
seu ꝙ in vxore vl' filia:vñ frequenter tales
aĩo simplici decepte reclamarẽt nisi maio/
rẽ infamie iacturã timerẽt.In cuius argu
mẽtũ legit Dañ.xiij.de duob⁹ iudicib⁹ ꝙ
cucurrerũt ad Susanã existẽtẽ solã ĩ pome/
rio:⁊ dixerũt ad eã.Ecce ostia pomerij clau
sa sũt ⁊ nemo nos videt ⁊ ĩ ꝯcupiscẽtia tui
sumus:ꝙobrẽ assentire nobis ⁊ cõmiscere
nobiscũ:qd si nolueris dicem⁹ testimoniũ
ꝯtra te ꝙ fuerit tecũ iuuenis:⁊ ob hãc cãz
emiseris puellas a te ⁊ ingemuit susanna
⁊ ait.Angustie sũt mihi vndiq:si eñ hoc
egero mors mihi est.s.aĩe ⁊ etiã corpis:qr
adultera ꝑcipit interfici in lege:si aũt nõ

egero:nõ effugiã manus vr̃as:ꝭ melius ẽ
mihi absq̄ ope incidere in manus vr̃as ꝙ̃
peccare in ↄspectu dñi:⁊ exclamauit scȝ ꝓ
liberatione. Et infra dixit Daniel. Semen
chanaã ⁊ nõ iuda spẽs decepit te ⁊ cõcupi/
scẽtia subuertit cor tuũ scȝ a rectitudine ra
tiõis ⁊ diuine legis:sic faciebatis filiabus
israhel.s.ꝑ minas ⁊ terrores eas decipien/
do ⁊ ad cõsensũ vestrũ inducendo ⁊ ille ti/
mentes tribulationẽ vel ↄfusionẽ tp̄alem
loq̄bant̃ vobis ↄsentiẽtes in opus nepha
riũ:ꝭ nõ filia iuda sustinuit iniq̄tatẽ vr̃am.
Sic adhuc infinite mulieres honeste licet
minus caute diuersis modis ꝑ deceptiões
minas terrores ⁊ violẽtias in luxurie vo/
raginẽ innocẽter deijciunt̃. Maledicti sũt
nõ solũ corruptores sed etiã ↄsiliũ vel au/
xiliũ quoq̄modo tribuẽtes. De h̄ etiam le/
gitur ĩ li. Apum ꝙ erat quidã faber ligna/
rius rebus tenuis:vxorẽ habẽs bonam ⁊
pulchrã:ĩ quã diues q̄dã oculos ↄiecit ĩ/
pudicos:mittit ꝫ vetulã ad decipiẽdũ eã
q̄ domũ ei⁹ intrãs salutat q̄si incognitã et
resedit ad ignẽ:oculisq̄ circũductis plan/
git se fatigatã:q̄rit iuuẽcula vnde veniat:
aut q̄d q̄rat. Et vetula. Si ip̄a sis nescio ta
lis nomĩe talisq̄ m̄ris filia quã me h̄re cre
do ↄsobrinã in ista vicinia. Cui illa. Si suȝ
nescio tali q̄dem noĩe censeor ⁊ talẽ habui
matrẽ. Tũc ruens in oscula iuuẽcule b̄n in
q̄t assimilaris optime m̄ri tue:ꝭ q̄lẽ vir̃ ha
bes: bonũ inq̄t ꝑe fabrũ lignariũ. Et illa
Heu filia m̄ris optĩe quõ ad hãc miseriam
venisti vt fabrũ habeas vir̃ q̄ tot in ꝑente/
la tua magnos ⁊ diuites habuisti:sicq̄ re/
cessit. Rediẽs die quarta:vere inquit filia
multũ sollicitor vt post ĩfortuniũ tuũ saltẽ
copiosius terrenis abũdare valeas:inue/
ni ꝫ viã q̄ h̄ fieri poterit si ↄsentis. Est h̄ di
ues q̄dã q̄ te vt heri mihi dixit cũ tuũ ĩfor
tuniũ deplorarẽ sup̄ oĩa diligẽs ↄcupiscit:
cũ q̄ habebis q̄cq̄d corpi placere vl' ꝓdesse
poterit. Cui illa. Bonũ vir̃ ⁊ me melioreȝ
habeo:nec augere diuitias cupio cũ pctõ.
Cui vetula blande r̄ndit q̄si ↄgratulans ⁊
huic ait:magis te diligo:sicq̄ recessit ꝭ p⁹
triduũ reuersa dixit Ueni mecũ charissima
ad visitãdũ eccl'iaȝ btẽ marie. Nihil ãt ma
li suspicata vadit cũ vetula. Trãseuntes ꝫ
portã diuitis vt ordinauerat vetula rapit̃
iuuẽcula ⁊ trahit̃ ĩ ↄclaui violent̃ a diuite
opp̄mẽda. Que plurimũ angustiata subi/
to ↄsiliũ adiuenit ⁊ inclinans se ad aures
vetule. Ad horã ĩq̄t nũc me liberes charis/
sima:q̄r iux̃ ↄsuetudinẽ feminar̃ ↄtigit mi
hi ⁊ fide data spõdeo cras redire. Annuit
vetula ↄsentit ⁊ diues. Rediẽs igit̃ domũ
p̄parat de vicinia tres mulieres fortes q̄s
cũ virgis clã ĩ thalamo collocauit:veniẽtẽ
q̄ vetulã velut ĩ adiutoriũ ad se ornãdũ i/
troduxit ĩ thalamũ firmatoq̄ ostio concur
rũt femĩe ⁊ nudatã vestib⁹ ꝟgis ꝑcutiunt
vsq̄ ad effusionẽ sanguis nec cessãt donec
misera eluctato conamĩe ostium exiliuit ⁊
nuda penit⁹ ꝑ plateas aufugit. Mirãtib⁹
cũctis q̄d factũ sit audiũt ⁊ ↄstãtẽ ĩ castita
te iuuẽculã ꝑ totã ciuitatẽ extollũt:plusq̄
lucrata ẽ ĩ honore ⁊ gl'ia bone fame ꝙ̃ fuis/
set ĩ oĩbus copijs diuit' adeptura. Scd̃o
ꝟo rapt⁹ ↄmittit̃ cũ nõ solũ vsus rei ꝭ etiã
ip̄a res violent̃ dño eripit̃ vt ĩꝑpetuũ tene
atur. Et h̄ fieri põt trib⁹ modis. Prĩo mõ
ↄ̃ volũtatẽ tã puelle q̄ꝫ ꝑentum:⁊ h̄ morte
mulctãd⁹ ẽ ꝭȝ ius ciuile cũ oĩbus ↄplicib⁹
suis:vt pȝ.s̃.de violent̃ opp̄ssa tã q̄ ad pe/
nã iuris canonici ꝙ̃ ciuil'. Scd̃o mõ fieri p̄t
nõ q̄dẽ ↄ̃ volũtatẽ puelle ꝭ p̄ris:de q̄ d̃r in
c.de raptorib⁹:vbi subdit̃. Si ꝟo q̄ rapit̃
patrẽ h̄re ↄstiterit ⁊ puella raptori ↄsense/
rit ꝑtãti p̄ris excusata reddat̃:excusata.s.
a pena quã vt videt̃ sustinere deberet eo ꝙ
rapine ↄsensit:q̄r faciẽtes ⁊ ↄsentiẽtes par
pena ↄstringit. Sȝ h̄ intellige de nõ nubili
q̄r si nubil' eẽt nõ excusaret̃ nisi ĩ cãu. nã si
ĩ ꝑtãte p̄ris ↄstituta volũtarie rapit̃ maior
existẽs.xxv.ãnis p̄t cũ raptore m̄rimoniũ
ↄ̃here ⁊ cũ eo manere etiã inuitis ꝑentib⁹
nec eã ꝓpter h̄ exheredare p̄nt eo ꝙ distu/
lerit eã copulare m̄rimoĩo:vt pȝ ĩ dcõ.c.d̃
raptorib⁹:ĩ glo.⁊.xxxij.q.ij.c.fi.ĩ glo. Si
tñ ĩfra ãnũ.xxv.ↄ̃ voluntatẽ ꝑentũ alicui
adheserit nõ obligãt̃ ꝑentes eã dotare:ꝙ̃/
uis meli⁹ faciẽt eã dotãdo si saltẽ suo cõiu
gio dignũ elegerit. Sin aũt tũc p̄nt eã tota
liter exheredare:⁊ de h̄ pȝ s̃.ĩ.iiij.p̄cepto.
Tertio mõ fieri p̄t ↄ̃ voluntatẽ q̄deȝ pu/
elle ꝭ nõ ꝑentũ:de q̄ d̃r ĩ.§.ex auc̃rate ꝙ pu
elle ⁊ nõ ꝑentib⁹ q̄ñq̄ vis infert̃ cũ ex vo/
lũtate p̄ris puella violent̃ abducit̃ vt ei⁹
patiat̃ ↄcubitũ cui⁹ copule nũq̄ ↄsensum
adhibuit:⁊ h̄ sil'r reus penar̃ dictar̃ iudi/
cat̃:vt dcõ.c.de raptorib⁹:ĩ p̄n. Mag' eñ
põderat̃ ĩ raptu violẽtia illata puelle ꝙ̃ pa
rẽtib⁹:vñ.xxxvj.q.ij.d̃r.c. Si q̄s ꝟginẽ vl'
viduã nisi despõsauerit si rapuerit vl' fura
tus fuerit ĩ vxorẽ cũ sibi fauentib⁹ anathe
ma sit:⁊.C.de rap.ꝟ.l.vna ĩ p̄n.nulla nã/
q̄ põt inuita duci ĩ m̄rimoniũ. Cui⁹ rõ est:

qꝛ vt dꝛ.xxvij.q.ij.c.sufficiat solꝰ ſm leges
ↄsensus eoꝝ de qꝝ quarūqꝫ ↄiunctiōibus
agiť:qui solꝰ si defuerit cetera etiā cū ipo
coitu rite celebrata frustrāť.mr̄imoniū eñ
nō facit coitus ſ volūtas:imo vt dꝛ ex de
spon.c.cū locū nō habeat ↄsensus vbi me/
tus vel coactio intercedit:necesse vt vbi as
sensus cuiusqꝫ requiriť coactiōis materia
repellať:mr̄imoniū aūt solo ↄsensu ↄtra/
hiť:ꝛ vbi de ipo q̄ritur dꝫ plena securita/
te ille gaudere cuiꝰ est animꝰ indagādus:
ne ꝑ timorē dicat sibi placere qd̄ odit ꝛ se/
quať exitus qui de inuitis solet nuptijs ꝓ
uenire.Et intelligiť de metu q̄ cadere pōt
in ↄstantē viꝝ q̄ cōtinet mortis ꝑiculū vel
corꝑis cruciatū:vt ibi.c.veniēs.ꝛ.c.cōsul/
tationi:in glosis:vel etiā metus stupꝛi ac
simillū:vt extra de his q̄ vi metusue causa
fiunt.c.cū dilectꝰ:in glo.vbi tāgit de mul
tiplici metu.Et subdit:vñ videť reliquen
dū arbitrio iudicis an verba mine vel po/
tentia hoīs sit iusta cā timoris:vt.ff.ex q̄/
bus causis maiores.l.iij.Maior tñ enormi
tas raptus cōmittiť:cū puella ↄ volūtatē
tā puelle qꝫ ꝑentū violenter abduciť.Ma
xima vero cū alteriꝰ vł spōsa de p̄senti vel
vxor violentať.vñ.xxvij.q.ij.in.c.lex illa.
.§.qꝫ aūt:vbi subdiť:qꝫ raptaꝝ.s.spōsaruꝫ
de p̄senti:quedā se rapiēdas exponūt:alie
violenť abducunť:quolibꝫ mō ſ rapianť
prioribus reddēde sūt:ħ ibi.Aliōqn si ra/
ptor sponso spōsa hmōi nō reddiderit:tam
idē qꝫ rapta si ad pristinū sponsuꝫ remeare
noluerit omi cōione ꝑueniť:vt eo.ti.c.otto
p̄sentiū lator.Nimiꝝ cū tale cōnubiū iudi
cať esse sacrilegiū ꝓpter violationē sacra/
C mēti mr̄imonij:vt ibi.c.de ↄiugali. Per ex
ecrāde nāqꝫ malicie iudiceť ī ↄspectu dñi
alteri copulatā violētare vł rapꝫ:liq̄do pꝫ
in vxore leuite Judicū.xix.ꝛ.xx.q̄ scꝫ leui
ta cū vxore domū cuiusdā ingresso ad ho/
spitandū in gabaa venerūt iuuenes insolē
tes ſm Josephum ad vxorem rapiendum
illius ꝛ dixerunt ad hospitem.Educ viruꝫ
qui ingressus est domū tuam vt abutamur
eo.Hoc dixerunt ſm Josephum vt inclina
rent dominū domus ꝛ maritū mulieris ad
tradendum eam:vnde in fine intendebāt
viro mortem inferre nisi traderet eis vxo/
rem suam ſm qꝫ allegat in.c.sequēti. Tra
didit igitur eis vxorem suam iusto metu:
qua cū tota nocte abusi essent:seꝫ ꝑ raptuꝫ
ꝛ adulterium dimiserunt eaꝫ mane:quere
diens ad ianuam hospitij corruit in limine
ꝛ ibidē expirauit.Mane autem leuita re/
periens vxorē mortuā imposuit eaꝫ asino
ꝛ reuersus domū gladio cōscidit cadauer
vxoris cum ossibus suis in duodecī ꝑtes:
sicut erāt duodecī tribus p̄ter tribū leui.
Nam manasses erat diuisus in duas ꝑtes
vna fuit citra iordanē ꝛ alia vltra:aliť eñ
factum nō fuisset sufficienter notificatū:in
tribū beniamin nō misit partē qꝛ nuncios
per quos misisset occidissent:nec in tribū
leui quia dispersa fuit per omnes tribus ꝛ
sic fuit eis sufficienter intimatū.Misit etiā
tales nuncios in omnes terminos israhel
qui nō solū factū populo nunciarēt ſ etiā
faciendi modū:ꝛ clamabāt singuli:nunqꝫ
factū est in israel tale nephas ex quo ascen
derunt patres de egypto.Egressi sunt igiť
omnes quasi vir vnus in maspha quadrī/
genta milia peditū pugnatoꝝ:ꝛ interroga
uerūt a leuita modū quo ꝑpetratū eēt tan/
tum scelus:quo cognito dixit populꝰ vni/
uersus.Nō recedemus in domos nostras
donec vlciscamur de gabaa:timuerunt eñ
cōmunē dei vindictā:experti qñqꝫ qꝫ pro
flagitio vnius vel paucorū veniebat vltio
diuina super populū:vt patet Josue.vij.
de Achan qui rapuit ↄ anathemate.Et mi
serūt nuncios ad Beniamin qui dicerent.
Cur tantū nephas in vobis reptum ē:tra/
dite flagitij actores vt moriant ꝛ auferať
malū ꝛ plaga de israel.Qui noluerūt:sed
cōglobati conuenerūt ad defendēdū reos
xxv.milia.In hebreo habeť.xxvj.milia.
Filij igitur israel iustū habentes bellum fi
ducialiter inierūt certamē:nihilominꝰ ta/
mē bina vice superati sunt ꝛ in fugā cōuer
si licet maiores numero existerent:ꝛ hoc ꝓ
pter duo.Primo ſm hebreos qꝛ negligen
tes fuerant in punitione idolatrie ī domo
Miche ꝛ in tribus filioꝝ Dan qd̄ contige
rat īmediate ante factū istud ꝛ erat notori
um:ꝛ ideo tenebanť corrigere:qd̄ quia ne
glexerunt per filios beniamin nunc corre/
ctionem sustinuerunt:vt sic primuꝫ pecca/
tum prius puniret.Secundo quia nimis
confidebant in sua multitudine ꝛ fortitu/
dine.Unde scriptū est qꝫ in primo ↄgressu
filij beniamin occiderūt de filijs israel.xxij
milia virorum:rursumqꝫ filij israel ꝛ forti/
tudine ꝛ numero cōfidentes in eodē loco
certaminis aciem direxerūt occisiqꝫ sunt.
xviij.milia virorū:tertia vero vice purga/
tis filijs israel a negligentia ꝛ presumptio
ne occiderunt de tribu beniamin oñs vi/

ros ꝛ mulieres senes ꝛ paruulos ac iumen
ta omnesq̄ vrbes ꝛ viculos beniamin vo/
rax flāma combussit ꝛ euaserūt tantū viri
sexcenti. Ecce quantā iacturam induxit ra
ptus iste maledictus: qui tam detestabilis
tūc reputabaꝛ ꝙ omnes filij israel in mas/
pha iurauerīt se nō daturos filijs beniamī
de filiabus suis in vxores. Insup ex q̄ ha/
bitatores iabes galaad nō simul aderant
ad vlciscendū nephas istud in vindictam
talis ignauie percusserūt eos in ore gladij
a viro vsq̄ ad mulierē solis quadringētis
virginibus reseruatis. Ad laudē dei om.

De sacrilegio ꝛ eius grauitate: ac gradibus diuersis: Et de his q̄ post votum simplex cōtrahūt matrimonium: Sermo VI

Non mechaberis.

n Exo. xx. Quarta itaq̄ species
huius mechie vocaꝛ sacrilegi/
um. Est autē sacrilegiū sacre rei violatio vł
vsurpatio. Diciꝛ eī sacrilegiū q̄i sacriledīū
i. ledēs sacrū vł legēs. i. furās diripiēs vel
rapiens. Et ꝫm Ray. principaliter cōmitti
tur trib⁹ modis: ꝛ q̄uis sint multi alij mo
di tamen reducibiles sunt ad tres modos
principales. Primus mod⁹ cōmittitur re
spectu persone vt cum quis violentiam in
fert persone eccłiastice vel religiose verbe/
rando vel rapiendo vł etiā cū tali carnali/
ter peccādo. Secūdus modus cōmittiꝛ re
spectu loci. s. eccłie cimiterij monasterij vel
similis loci priuilegiati cui⁹ īmunitas vio
latur. Tertius modus cōmittiꝛ respectu
alicui⁹ rei vt quādo sacrū auferꝛ de sacro
vel sacrū de nō sacro vel nō sacrū de sacro.

A Hic ergo primo queri potest: vtrū sacri/
legium sit speciale peccatū: p̄sertim cū oīe
speciale inueniꝛ distinctū ab alijs peccatꝭ:
vt dicit phs in. v. ethi. de iniusticia specia/
li: ꝫ sacrilegiū nō videꝛ inueniri absq̄ ali/
is peccatis: sed cōtineꝛ sub diuersis gene/
ribus peccatorū: scꝫ sub homicidio si quis
sacerdotē occidat: sub luxuria si q̄s sacraꝫ
virginē violat: aut q̄cūq̄ mulierē in loco
sacro sub furto si quis rē sacrā furat⁹ fue/
rit. Ad hoc dicendum ꝫm Tho. scōa. 2ᵉ. q
xcix. ꝙ sacꝝ dr aliq̄d ex eo ꝙ ad dīnū cul/
tum ordinaꝛ. Sicut autē ex eo ꝙ aliq̄d or/
dinaꝛ in finē bonū sortiꝛ rōnē boni. s. ex ꝫ
ꝙ aliq̄d deputaꝛ ad cultū dei efficiꝛ q̄dā
diuinū: ꝛ sic ei debetur quedā reuerentia
que referꝛ in deū: ac p ꝯsequēs oīe id q̄d
ad irreuerentiā rerū sacrarū pertinet ad i/
iuriā dei pertinet: ꝛ sic inueniꝛ ibidē q̄daꝫ
specialis ratio deformitatis. vbicūq̄ autē
specialis ratio deformitatis inuenitur: ne
cessarium est ibideꝫ ponere peccatum spe/
ciale: quia cuiuslibet rei specis attenditur
precipue ꝫm formalē rationē ip̄ius: nō au/
tem ꝫm materiā vł subiectū: ꝛ sic sacrilegi
um distinguitur speciale peccatū. Verūta/
mē nihil prohibet vnam specialē rationem
peccati in plurib⁹ peccatorū generibus in/
ueniri ꝫm ꝙ diuersa peccata ad finē ordi/
nantur vnius peccati. Sicut etiā in virtu/
tibus apparet quibus imperaꝛ ab vna vir
tute: hoc eīn modo quocūq̄ genere pecca/
ti quis faciat contra reuerentiā diuinis re
bus debitā sacrilegiū formaliter cōmittit:
q̄uis ibidē materialiter sint diuersa gene
ra peccatorum: nihilomin⁹ tamē sacrilegi/
um inueniꝛ interdū ab alijs peccatis sepa
ratū: eo ꝙ actus nō habet aliā deformita/
tē nisi q: res sacra violaꝛ puta si iudex ali
quē reū de loco sacro rapiat quē in alijs lo
cis licite rapere posset. Scdo q̄ri pōt: vtꝝ
ergo species vel gradus sacrilegij distin/
gui debeant ꝫm diuersitatē rerum sacraꝝ:
presertim cū inter res sacras cōnumeranꝛ
etiā persone sacre: si ergo vna species sacri
legij esset qua violatur persona sacra: seq̄/
retur ꝙ omne peccatum quod persona sa/
cra cōmittit esset sacrilegium: q: per quod
libet peccatum violatur p̄sona peccantis.
Ad ꝫ rn̄det Tho. vbi supra ꝙ vt dictum ē
peccatum sacrilegij cōsistit in hoc: ꝙ aliq̄s
ad rē sacrā irreuerenter se habet: debetur
autē rei sacre reuerētia rōne sanctitatis: et
ideo ꝫm diuersā rationem sanctitatis reꝝ
sacrarum quibus debetur reuerentia: ne/
cesse est ꝙ sacrilegij species distinguantur
ꝛ tanto sacrilegiū ē grauius quanto sacra
res in quā peccaꝛ maiorē obtinet sanctita
tē. Attribuiꝛ autē sanctitas tā personis sa
cris. i. diuino cultui dedicatis q̄ locꝭ sacrꝭ
ꝛ etiam quibusdā alijs rebus sacris. Sꝫ q:
loci sanctitas ordinatur ad sanctitatē ho/
minis qui deo cultū exhibet in loco sacro.
Diciꝛ eīn. ij. Mach. v. Nō ꝑpter locū gētē
ꝫ ꝑpter gētē de⁹ locū elegit. Jdō grauī⁹ pec
catū est sacrilegiū quo peccaꝛ ꝯ p̄sonā sa/
crā q̄ quo peccaꝛ ꝯ locū sacrū. Sunt tn̄ in
vtraq̄ sacrilegij specie diuersi gradus ꝫm
differentiam personarū ꝛ sacrorū locorū.

Sic et in tertia specie sacrilegij que scilicet cõmittitur contra res alias sacras diuersi gradus sunt: secundum differentiam rerum sacrarum: inter quas summũ locũ obtinet ipsa sacra quibus homo iustificatur: quorum precipuũ est eucharistie sacramẽtũ quod continet ipsum christũ. Et ideo sacrilegium cõmissum cõtra hoc sacramentũ est inter omnia grauissimũ: secũdũ autẽ locum tenent vasa sacrata ad sacrorum susceptionẽ et ipe imagines sacre et sanctorum reliquie in quibus quodam modo ipe persone sanctorum venerantur vel de honorantur: deinde ea que pertinẽt ad ornatũ ecclesie ministrorum: deinde ea que sunt deputata ad sustentationem ministrorum siue sint mobilia siue imobilia. Et quicunque peccat contra quodcũque predictorum: sacrilegij crimẽ incurrit: vnde et omne peccatũ quod persona sacra cõmittit materialiter quidẽ et quasi per accidẽs est sacrilegium. Hinc ait Hiero. quod nuge in ore sacerdotis sũt sacrilegiũ et blasphemia. Formaliter tamẽ et proprie solum illud peccatum sacre persone sacrilegiũ est quod agitur directe contra eius sanctitatem puta si virgo deo dicata fornicetur: et eadem ratio est in alijs. Et hec quidẽ consecratio qua homo totaliter deo et diuino cultui dedicatur: fit per votũ solenne: dicitur autẽ votũ solenne quod fit per susceptionẽ sacri ordinis implicite secundum ritũ occidentalis ecclesie: vel per professionẽ expressam vel tacitam factã alicui de religionibus approbatis: De quo patet supra in secũdo precepto sermone. v. Qualitercũque vero quis alias votũ fecerit etiam castitatis vel virginitatis: dicitur votũ simplex. Unde si voueo vel professionẽ facio in regula vel in religiõe nõ approbata: nõ ẽvo tũ solẽne nec castitatẽ violãdo proprie sacrilegiũ cõmitto licet grauissime pecco. Et si matrimoniũ contraho tenet quidẽ matrimoniũ: vt patet expresse de voto. c. vnico. li. vj. vbi et subditur quod quanto manifestius sũt emissa vota: tãto propter scãdalũ pluriũ et exẽplũ durior penitẽtia trãsgressoribus debeatur: de hoc habetur xxvij. q. j. c. viduas. §. he vero: que necdũ sacro velamine sũt recte: tñ in proposito virginali semper se simulauerit permanere licet velate nõ fuerint tñ si nupserint: aliquãto tempore his agẽda ẽ penia: quia sponso earum a dño tenebatur. Si enim inter homines solet bonefidei contractus nulla rõne dissolui: quantomagis ista pollicitatio quã cũ deo pepigit solui sine vindicta non poterit: hec ibi. Hanc enim litterã itelligit cardinalis de voto simplici violato per matrimonium seqũs. Et penia illius erit triũ annorum: vt dicitur xxvij. di. c. si vir virginitatis votũ habẽs adiungitur vxori: postea nõ dimittat vxorem sed tribus annis peniteat. Nimirum cũ. c. seqũti dicitur quod vouẽtibus virginitatẽ nõ solũ nubere sed etiã velle nubere dãnabile ẽ: glosa que videtur quod sola volũtas etiã que ad eccliam punitur vt. xix. di. c. anastasius. Sed arguit glo. super dicto. c. si vir. quod ex que alibi dicitur quod isti sũt peiores adulteris: nã. xxvij. q. j. in. c. nuptiarum: subdit Aug. Nõ possũ quidẽ dicere a proposito meliori lapsas si nupserĩt: feminas adulteras eẽ nõ coniuges. Sed plane nõ dubitauerim dicere lapsus et ruinas a castitate sanctiori que vouerũt deo adulteris eẽ peiores. Si enim quod nullo modo dubitãdũ ẽ ad offensionẽ christi ptinet cũ mẽbrum eius nõ seruat fidẽ marito: quanto grauius offenditur ipe deus cũ illi ipi nõ seruatur fides in eo quod exigit oblatũ quod nõ exegerat offerẽdũ. Cũ enim quisque nõ reddat quod nõ impio cõpulsus sed cõsilio cõmonitus vouit: tãtomagis fraudati voti auget iniquitatẽ: quantominus habuerit vouẽdi necessitatẽ: hec ibi. Cũ igitur istis tñ penia triennis iponitur: cũ adultero septẽnis iudicatur: presertim isti cũ peccãtes in deũ eẽnt grauius puniendi quam illi qui in hoiem peccãt: vt patet expressũ. xxvij. q. iij. c. sicut que. Et rñdet gl. quod istud ẽ propter bonũ matrimonij adiũctum Et sic habes hic quod minuitur pena delicti propter adiunctũ: et hoc patet. xxxiij. q. ij. c. quid. q. iiij. dixit sara. Et hoc quidem quo ad eccliam militãtẽ. Nam que ad futurum iudiciũ pena semper rñdebit culpe: vñ ad oñdẽdũ grauitatẽ huius culpe prosequitur Aug. in dicto. c. nuptiarum dicẽs: In coniugali vinculo si pudicicia nõ seruatur dãnatio nõ timetur. Sed in virginali et in viduali cõtinẽtia excellẽtia muneris amplioris expetitur: que expetita et electa et voti debito oblato: iã nõ solũ capescere nuptias sed etiã si nõ nubatur: nubere velle dãnabile ẽ. Nam vt hoc demõstraret apostolus nõ ait: Cũ indelitijs degerint nubũt in christo sed nubere volũt: hñtes inquit dãnationẽ quoniam primã fidẽ irritã fecerũt: et si nõ nubendo tñ volẽdo: nõ quia ipe nuptie vel etiã taliũ damnãde iudicentur: sed dãnatur propositi fraus: dãnatur fcã voti fides: dãnatur nõ solũ susceptio bõa inferiori. i. nõ dãnatur quia suscepit bonũ inferius. s. matrimoniũ sed ruina ex bono superiori. s. cõtinẽtia: hec ibi. Et hec dicta de simplici voto sufficiãt. Nũc aũt de deo sacratis psonis per votũ solenne prosequamur: de quibus dicitur ex concilio Arelateñ. xxvij. q. j. c. B

ſciendū eſt omnibus ꝙ dē ꝯſecratarꝫ femi
narꝫ corpora:ꝑ votum ꝓprie ſponſionis ⁊
verba ſacerdotis deo cōſecrata templa eē
ſcripturarꝫ teſtimonijs cōprobant̃ : ⁊ ideo
violatores earꝫ ſacrilegi et iuxta apoſtolū
filij ꝑditionis eſſe noſcunt̃ :hoc ibi. Ideo
dicit glo.eo.ti.ī.c. virginibus: ꝙ accedēs
ad monialē tria enormia peccata cōmittit.
Primo inceſtū quia ſponſa dei eſt quam
violat qui eſt pater noſter: vt patet.xij .q.
ij.c.qui abſtulerit :⁊ inceſtus cōmittit̃ cuꝫ
affini ſicut cum ꝯſāguinea: vt.xxxv.q.iij.
c.de inceſtis. Secūdo cōmittit adulteriuꝫ
quia ſpōſam alterius:ſcꝫ ſūmi regis turpi
ter corrumpit. Tertio cōmittit ſacrilegiuꝫ
quia res eſt deo cōſecrata. Sed queri ſo/
let an iſte accedens ad monialeꝫ cōmittat
tria peccata an vnū. Nos dicimus nō eſſe
dubium ꝗn tria cōmittat quo ad accuſati/
onem:nō autē in veritate:plura ergo ſunt
quo ad accuſationē: vt.xxiij.q.v.c.relegē/
tes:ſed quo ad penitentiā vnū tm̄:ſed ad/
ulterium huiuſmodi maiori pena purgan/
dum erit ꝗꝫ ſi nō eſſet inceſtuoſū: vt.xxxij.
q.ij.§.ſunt autē. Et ita dicit lex: ꝙ ſi ꝗs pu
niri debet ꝓpter adulteriū:plus debet pu
niri ſi illud inceſtuoſū ſit: vt.ff.de queſtio/
nibus:ſi quis nō dicam: hoc ergo ītellige
ſicut illud extra de teſtib⁹.c.ſicut:quia pe
nitentia ibi ⁊ ꝓ adulterio ⁊ ꝓ piurio impo
nitur:⁊ tamen vnū ſolum crimen cōmitti/
tur :hec gloſa. Hinc ſm legem Juſtiniani
imperatoris ex nouellis huiuſmodi puni/
tur ꝓut habet̃.xxvij.q.j.c. Si quis rapue
rit vl' ſollicitauerit vl' corrupuerit aſſiſteri
am.id eſt recluſaꝫ vel diaconiſſam:id ē ab
batiſſam vel monaſtriaꝫ:id eſt in monaſte
rio viuentē vel aliam mulierem religioſā
vitam vel habitum habenteꝫ :bona ipius
⁊ eorum qui huiuſmodi ſceleris cōmuniōe
cōtaminati ſunt: a religioſo loco vendicē/
tur in quo talis mulier habitabat ꝑ religi/
oſos epiſcopos ⁊ iconomos ⁊ p̄ſides pro/
uinciarꝫ ⁊ officiales eorum:ipi autem capi
tali periculo ſubijciant̃ :hoc ibi. Scđꝫ ius
autem canonicū vtrīqꝫ penitentia imponi
tur:eo.ti.ex cōcilio toletano .c.deuotā. id
eſt ſolenniter ꝓfeſſam peccantem non reci
piendam eſſe in eccleſiā cenſemus:niſi pec
care deſierit: ⁊ ſi deſinens penitentiā ege/
rit aptam.id eſt annos decem recipiat cō/
munionē:prius aūt ꝗꝫ in eccleſia admitta/
tur ad orationē ad nullius cōuiuiū chriſti/
ane mulieris accedat : ꝙ ſi admiſſa fuerit
etiam hec que eam acceperit habeat̃ in ab
ſentia:corruptorē etiam par pena cōſtrin/
gat:quam penam ſi forte declinare vellēt:
a ſolo carnali concubitu cōtinētes : aliaqꝫ
cuncta laſciuie genera frequentantes. Au
di quid ſuꝑ hoc dicat Cyprianus ad Pō/
ponium ſcribens đ virginitate et ponitur
xxvij.q.j.c.nec aliꝗ putet ſe poſſe hac excu
ſatione defendi ꝙ inſpici ⁊ ꝓbari poſſit an
virgo ſit :cum etiam manus obſtetricū et
oculus ſepe fallatur. Et ſi incorrupta īuē
ta fuerit vgo ea parte qua mulier eē pōt:
poterit tamē ex alia parte corporis peccaſ
ſe qua corrumpi poteſt ⁊ tamen inſpici nō
poteſt:ſcꝫ quādo ex cōſenſu voluntatis fit
reſolutio ſeminis:ſequitur. Certe ipē con/
cubitus ipē complexus ipā cōfabulatio ⁊
oſculatio ⁊ cōiacētium duorum feda ⁊ tur
pis dormitio ꝗtum dedecoris et criminis
confitent̃. Si ſuꝑueniens maritus ſponſā
ſuam iacentem cum altero videat nōne in/
dignat̃ ⁊ fremit ⁊ ꝑ zeli dolorē portat gla
dium in manu ſua? Et quia chriſtus domi
nus ⁊ iudex noſter cum virginē ſuā ſibi di
catam ⁊ ſanctitati ſue deſtinatam cum al/
tero iacere cernit:quāti id eſt quātū indig
natur ⁊ iraſcitur et quas penas ī celeſtib⁹
huiuſmodi ꝯiunctionib⁹ cōminat̃. Cuius
vt gladiuꝫ ſpirituale ⁊ venturū iudicij diē
vnuſquiſqꝫ fratrum poſſit euadere : omni
conſilio ꝓuidere ⁊ elaborare debem⁹:hoc
ibi. Porro de eccleſiaſticis in ſacris ordi/
nibus cōſtitutis in fornicationē lapſis ha
betur.l.di.c. Si quis diaconus aut p̄ſby/
ter poſt acceptam benedictionē leuiticaꝫ:
cum vxore ſua incōtinens inueniat̃ :ab of
ficio ſuo deijciat̃. Ecce manifeſte cōſtat ꝙ
ſm titulos antiquorū patrum ſancto ſpiri
tu ſuggerente cōſcriptos:et ſm ſentētias.
cccxviij. epiſcoporꝫ:ſcꝫ ī niceno ꝯcilio cui
tot interfuerunt: vt.xv.di.c.canones: ꝗs
etiam gallicani canones cōtinere vident̃ :
clerici in adulterio depħenſi:ſcꝫ euidentia
facti aut ipi cōfeſſi aut ab alijs cōuicti ad
honorē redire nō poſſunt :hoc ibi. Aū for
nicatio in clerico tenēte concubinaꝫ: dum
non eſt adhuc notoriū: inducit depoſitio/
nem ſi admonitus nolit ſe corrigere. Naꝫ
primo monitus nec deſiſtens ſuſpendit̃ a
beneficijs: ⁊ ſi ſuſpēſus ſe non correxerit:
debet ab eiſdeꝫ beneficijs ꝑpetuo remoue
ri: vt ex̄ de coha.cle.⁊ mu.c.ſicut:ſiue fue/
rit in ſacr̄: vt eo.c.ſiue nō: vt eo.ti.c.ſi aūt
clerici. Or ſi tal' fornicatio ſit notoria : tūc

suspēsus est ipso iure: vt eo. ti. c. vestra: ꝛ. c. q̄situm: vtpote qꝛ dānatus ē de illa: vl' spō te ꝯfessus est in iure: vel ex euidentia facti q̄ non pōt aliq̄ tergiuersatione celari: vt qꝛ mulierē multū suspectā tenet publice aut apparēt inde argumenta gradiētia sup terrā. Et si interim celebrat efficit irregular' vt ptꝫ diffuse ī. v. p̄cepto ꝟmone. xxvij. Ceterꝝ si sacerdos deo ꝯsecratā agnoscit: peccatum duplicat qꝛ cōmittit duplex adulterium: īcestū ꝛ sacrilegiū. Maxime tn̄ facinus illud detestabile iudicat: cū religiosi deo cōsecrati pariter cōmiscēt: de quibus xxvij. q. j. ex ꝯcilio triburiensi. c. impudicas detestabilesq; ꝑsonas monachoꝝ atq; monachaꝝ: q̄ abiecto ꝓposito sāctitat' illicita ac sacrilega ꝯtagione se miscuerūt: ꝛ in arbitriū ꝯsciētie ꝓpria desperatiōe ꝑducte: de illicitis cōplexib⁹ libere filios ꝓcreauerint: a monasterioꝝ cetu ecclesiaꝝq; cōuentib⁹ eliminādas eē mādam⁹ q̄tenus in suis ergastul'. i. carcerib⁹ retruse tm̄ facin⁹ ꝯtinua lamētatiōe deflētes: purificatorio possint penitudinis igne decoqui: vt eis vl' ad mortē soli⁹ miscōie intuitu ꝑ cōmunionis gratiā possit subueniri. Et h̄ de illicito coitu q̄tum ad personas deo dicatas.

Nūc deniq; de earūdē detestabili matrimonio vidēdū ē: de q̄ generaliter dr. xxvij q. j. c. vt lex ꝯtinentie ꝛ deo placēs mundicia ī ecclesiasticis ꝑsonis ꝛ sacris ordinib⁹ dilatet: p̄cipimus q̄tenus epi p̄sbri diaconi subdiaconi et regulares canonici atq; cōuersi: ꝓfessi: q̄ sacrū trāsgrediētes ꝓpositū vxores sibi copulare p̄sūpserint: separent. Hmōi nāq; copulationē qm̄ ꝯ ecclesiasticā regulā cōstat eē ꝯtractā: matrimoniū nō esse cēsemus. Qui etiā abinuicē separati ꝓ tātis excessibus cōdignā pnīam agāt. Idipm q̄ꝫ ō sāctimonialib⁹ feminis si qḋ absit nubere attēptauerint: obseruare decreuim⁹. Ad cui⁹ euidentiā sciendū

C ꝙ ꝑsone deo dicate ꝯhentes: sil'iter alij cuꝫ eisdē matrimonij feda cōnubia ineuntes: varijs penis mulctant. Nā si monachus vxorem duxerit: accipit snīaꝫ ex ꝯcilio aurelianeñ. ꝛ ponit. xxvij. q. j. c. mōacho orarium ī monasterijs vel zonas habere nō licet: glo. orariū ꝓprie ē pepulū q̄ mulieres caput velāt: et ponit ꝓ q̄libet ornamento mulieꝝ: sequit. Et si postea vxori fuerit sociatus: tāte p̄uaricatiōis reus: nūq̄ eccl'iastici gradus sortiat officiū. Si vero monialis nupserit: tūc ex cōcilio Martini pape de ea determinatū est qḋ ponit. xxvij. q. j. c. de filia epi vel p̄sbri vel diaconi: si deuota fuerit. id est deo ꝑ votū solēne dedicata ꝛ maritū duxerit: si eaꝫ pater vel mater in affectū recepit: a cōmunione habeant alieni: tanq̄ cōmunicantes excōmunicato in crimine: sequit. Mulier vero nō admittatur ad cōmunionē nisi marito defūcto egerit pnīaꝫ. Si aūt eo viuente secesserit ꝛ penituerit vel petierit cōmunionē ī vltimo fine vite sue deficiens accipiat eā. Vñ dicit Hug. xxvij. q. j. sup. c. quo christo: ꝙ si monialis publice nubit: nunq̄ pōt accipe corpus dñi nisi in fine vite sue: vel nisi prius defunct⁹ fuerit ille cui nupsit: ꝛ h̄ adinstar secularis adulterij vbi adultera nō habet ampli⁹ accessū ad maritū: vñ ꝛ virū carnalem relinquens ꝛ alteꝝ ducens sil'iter arcetur a cōmunione vsq; ad finē vite vel quousq; secūdo ductus migrauerit a secl'o: vt xxxij. q. vij. c. fidelis femīa. Et h̄ ē ꝟm glosam statutū in detestatiōeꝫ crimīs: ꝙ etiaꝫ post pnīaꝫ non pōt cōmunicare nisi ī morte vel viro scḋo mortuo. Qꝛ si fornicat dūtaxat: tunc post pnīaꝫ accipere pōt corpus dñi: ꝫ h̄ ideo qꝛ magis peccat solēniter contrahendo q̄ fornicādo. Porro q̄tū ad seculares cū deo dedicatis cōtrahentes vel ꝯtrahere tēptantes: determīat penā Iouinian⁹ imparor: et ponitur. xxxvj. q. ij. c. si quis: non dicaꝫ rapere sed attemptare tm̄ matrimonij ꝯiungēdi causa sacratissimas ꝟgines ausus fuerit: capitali pena feriat: vbi dicit glo. ꝙ in maximis criminib⁹ punitur solus conat⁹: vt patꝫ. vj. q. ij. §. verū. In minorib⁹ nō: qꝛ non sum fur etiaꝫ si ad aliquē actū ꝓcessi. ff. de fur. vulgaris. §. q̄ furti: ꝛ. l. certe. Ius aūt canonicum qḋ hominē vita nō priuat aliā apponit penā: vñ dicit. xxvij. q. j. ex concilio triburieñ. c. hi igit q̄ sanctimonialib⁹ sciētes ī matrimonio sūt ad iniuriā christi copulati: iux̄ censurā zeli christiani sepent: ꝛ nūq̄ eis cōcedat cōiugali vinculo religari: sed in pnīe se lamentis dū viuūt vehementer afficiāt: h̄ ibi. Et enumerat glo. ibidem adhuc alia crimina ꝓpter q̄ iura ꝓhibent nubere: tm̄ si ꝯtraherent: teneret matrimoniū licꝫ grauiter peccarēt. Preterea cūcti ecclesiastici in sacris ordinib⁹ cōstituti similē habēt ꝓhibitionē de nō ducēdo vxorē: q̄tuꝫ ad ecclesiam occidentalē. id est romanā. Dicit eni. xxxij. di. c. Aliter se habet orientaliuꝫ traditio ecclesiaꝝ aliter huius sācte roma

ne ecclesie. Nam eorū sacerdotes diaconi
atqꝫ subdiaconi matrimonio copulant̄. id
est matrimonio copulato vtunt̄. Istiꝰ aūt
eccl'ie vel occidentaliū nullus sacerdotū
a subdiacono vsqꝫ ad ep̄m licentiā habet
ꝯiugium sortiēdi. Nota tñ ꝙ greci non cō
trahūt in sacris ordinibꝰ ostendit̄. iiij. di.
vbi dicit̄. c. Si ꝗs eoꝝ ꝗ accedūt ad clerū
voluerit nuptiali iure mulieri copulari: h̄
ante ordinationē subdiaconatꝰ faciat: vbi
dicit glo. ꝙ hoc. c. ē sexte synodi: que syno
dus p̄fixit eis regulā viuēdi: vt ptꝫ. xxxj.
di. c. nicena. Sed q̄ꝫtum ad romanā eccle/
siam ponit̄ pena clericoꝝ nuptijs vtentiū.
xxxij. di. c. Eos ꝗ post diaconatū vxoribꝰ
vacare voluerint: ab omni sacro ordine re
mouemꝰ: officio atqꝫ bn̄ficio carere decer/
nimus: qḋ si ab ep̄o cōmoniti se non corre
xerint: principibus indulgemꝰ licentiā vt
eoꝝ femīas mācipent seruituti. Si ꝟo ep̄i
ꝯsenserint eoꝝ prauitatibus: ip̄ius officij
interdictiōe mulctent̄: hoc ibi. Insuꝑ oēs
ꝑsone deo ꝑ votū solenne dedicate mr̄imo
nium ꝯtrahētes: similiter ⁊ seculares ma
trimonij fedus cū eisdē scienter ineuntes:
sunt ip̄o facto excōmunicati: vt ptꝫ in cle.
eos: de ꝯsang. ⁊ affi. ⁊ de hoc latius vide ī
v. p̄cepto: sermone. xij. in fine. Excipit̄ a p̄
dictis mulier secularis ꝯtrahens cum ꝑso
nis ecclesiasticis vel religiosis: quia sexꝰ
fragilior excusat̄ ab ignorātia iuris: si tñ
est libera ⁊ ꝯtrahit cū in sacris ordinibus
existente: redigi debet ī seruitutē eccl'ie: vt
ptꝫ. xxxij. di. c. eos ꝗ post. Nꝛ si ancilla fu
erit vendi debet: vt. lxxxj. di. c. ꝗdam cleri
ci ⁊ filij inde nati redigunt̄ in seruitutē ec
clesie: vt. xij. q. vlt̄. c. cū multe. In ꝗbꝰ oībꝰ
liquide patet q̄ꝫ execrabile sit istud sacrile/
gij vitium. Ad laudem dei.

De incestu: ⁊ quō excusant̄ patri arche ꝯtrahentes cum cognatis ⁊ ⁊ de septem speciebꝰ cognatiōis ī ꝗbꝰ cōmittit̄ incestꝰ: Sermo VII

Non mechaberis.

n Exo. xx. Sexta ꝟo species huiꝰ
mechie d̄r incestus turpior ceterꝭ
de q̄ d̄r. xxxvj. q. j. §. cū ergo. Nꝛ incestꝰ est
ꝯsanguineaꝝ vel affiniū abusus. Vñ ince/
stuosi dicunt̄ ꝗ ꝯsanguineis vel affinibus
suis abutūt̄: de ꝗbꝰ d̄r. xxxv. q. viij. ex cō/
cilio aurelianeñ. c. incestuosi dū in ip̄o de/
testādo atqꝫ nephādo scelere manent: non
int̄ fideles christianos s̄ int̄ gētiles vel ca
thecuminos habeant̄. i. cū christianis nō
sumant nec cibū neqꝫ potū sed soli faciāt
h̄: non osculent̄ neqꝫ salutent̄ ab eis ⁊c. h̄
ibi. Ad cuius euidentiā p̄mo queri pōt: A
vtꝝ liceat aliquē ex ꝓpria cognatiōe ī vxo
rē ducere: p̄sertim cū vt d̄r. xxxv. q. j. §. ꝙ
cōsanguineas nostras siue vxoris nostre:
nobis ī ꝯiugiū ducere liceat: exēplis ꝓba
tur ⁊ auctoritatibꝰ. Abraā nanqꝫ Sarai fi
liā fratris sui: scꝫ sororē Loth in vxorē du
xit. Isaac Rebeccā ī ꝯiugē accepit: ꝗ erat
filia ꝯsobrini matrꝭ sue. Jacob duas soro/
res: scꝫ Lyam ⁊ Rachel filias Labā auun
culi sui sibi mr̄imonio sociauit. In lege ꝗꝫ
p̄cepit dn̄s: ꝙ tm̄ de tribu ⁊ familia sua du
cerēt vxores: ⁊ si ꝗs decederet sine liberꝭ
frat̄ eiꝰ suscitaret semē defuncti. Sꝫ ad ꝗs/
cūqꝫ lex ꝑuenit eiꝰ p̄ceptis ꝓbāt̄ obnoxij:
nisi q̄ vel euangelicis mādatis vel ap'licis
institutis euacuata monstrāt̄: nullo autē
euangelij p̄cepto vel ap'lico instituto con/
sanguineoꝝ ꝯiūctiōes ꝓhibite reperiūt̄.
Ad hoc rñdet ibidē Augu. longo ꝓcessu
c. cū igit̄. Uerūtñ nos breuitati ꝯsulentes
respōdemus s̄m ꝙ dicit Richar. suꝑ quar/
tum. di. xl. Nꝛ aliqua est cōsanguinitas ꝗ
matrimoniū impedit cōtrahēdū ⁊ dirimit
contractū ex dictamine iuris nature: nam
dictamen legis nature impedit matrimo/
niū filie cū patre ⁊ filij cū matre: vñ dictū
est in lege nature Geñ. ij. Relinquet homo
patrē ⁊ matrē et adherebit vxori sue. Jus
enī naturale dictat maiorē reuerētiā debe
ri parentibꝰ q̄ꝫ ꝯiugibꝰ: ⁊ dictat non sic de
bere tractari turpiter parentes sicut sein/
uicem contractant cōiuges. Magis tamē
est cōtra ius nature matrimoniū filij cum
matre q̄ꝫ filie cū patre: quia vxor debet eē
viro subiecta. Est aūt contra ius nature ꝙ
filius matrem teneat subiectā: vnde ⁊ que
dam aīalia bruta abhorrēt coire cū matre
sua q̄ꝫdiu dinoscūt eā esse matrē suā. Nar/
rat enī ph'us. xj. de animalibꝰ: de quodam
camelo ꝗ cū saltasset suꝑ matrē suā cooper
tam: postq̄ꝫ recognouit eā esse matrē suā:
statī deceptorē suū calcibꝰ ꝑemit ⁊ pedibꝰ
cōculcauit. Silr̄ refert ibidē. viij. c. ꝙ ꝗdā
equꝰ cū saltasset suꝑ matrē suā: et post ipsa
discoopta recognouisset eam: statim aufu/
git ⁊ se de alto ꝓijciens interemit: quasi p̄
horrore seip̄m non sustinēs: eo ꝙ etiā aīa/
libus aliquibꝰ inest ad ꝑentes reuerentia

naturalis. Et vt dicit Augu. in dicto. c. cū
igitᷣ ex hac cōsuetudie que ab ipō exordio
humane ꝓpagatiōis originē habuit: scȝ in
stinctu legꝭ nature: q̄ solū vetat ꝯtrahere
matrimoniū īter ꝑles ꝛ ꝑentes: quam scȝ
ꝯsuetudinē nulla lex ꝯ iubendo euacuaue
rat: excusatᷣ tū̄ Abraā Isaac ꝛ Iacob et ce/
teri q̄ d̄ ꝓpria cognatiōe ducebāt vxores:
Quis ꝛ alia causa certissime rōnis q̄ id fa/
ctū ē possit ītelligi. Ceterꝭ enī idolatria fe/
datꝭ sola familia Heber ī cultu vniꝰ dei re/
māsit: vn̄ Abrā a chaldeis cum fratre suo
Aram ī ignē quē adorare noluit ꝓiectꝰ ē:
vt numē deitatis sue exurēdo sentiret quē
venerādo colere ꝯtēpsit: ne ḡ ex ꝯiūctiōe
infideliū fideles ad idolatriā ꝓlaberentᷣ:
ꝛ ita deū offenderēt sicut ante diluuiū filij
dei cōmixti filiabꝰ hoīm ipm̄ ad iracūdiā
ꝓuocauerūt: rectissime cautū est: vt patri/
arche viri sanctissimi nō nisi de ꝓpria cog/
natiōe id est de familia fideliū sibi vxores
acciperent: h̄ ibi. Scd̄o x̄o reperitᷣ aliq̄ con/
sāguinitas q̄ mr̄imoniū impedit ex dicta/
mine legꝭ diuine: ita ꝙ ꝑ legē diuinā ꝓhi
bentᷣ hm̄ōi mr̄imonialitᷣ copulari: vtpote
ꝯsāguinei ī p̄mo gradu ꝛ ī scd̄o ex vna ꝑte
tm̄: vt patȝ Leuitᷣ. xviij. vbi ꝓhibetᷣ acces/
sus ꝑ cōcubitū ad patrē matrem nouercā
sorore ex patre vel matre tm̄ seu ex vtroqȝ
eṫ etiā mr̄imoniū genitā. Itē ad filiū vl' fi
liā filie vel filij siliter ad sororē patris vel
mr̄is. Itē ad vxorē patrui ꝛ filij ac etiā fra
tris vel etiā filiā vxoris p̄uignā: aut filiuȝ
filiāqȝ p̄uigni vel p̄uigne: nec ad sororem
vxoris īpellicatū. i. ad cōcubitū: si tm̄ p̄ma
soror fuerit mortua tunc alia duci potuit.
Has enī paucas ꝑsonas lex tm̄ excludit:
vt multiplicarētᷣ hoīes ꝛ replerēt terram.
Excipitᷣ tm̄ vnꝰ casus: scȝ qn̄ frater moritᷣ si
ne liberis tūc frater sup̄stes tenetᷣ eā acci/
pere ad suscitādū semē fratris sui defūcti:
vt ptȝ Deutᷣ. xxv. Cuiꝰ statuti rō ē: qꝛ filiꝰ
sic ꝓcreatꝰ ꝑ fratrē sup̄stitē magis ꝑtinere
videbatᷣ ad defunctū q̄ȝ si h̄ fieret ꝑ extra/
neū: frater etiā defuncti magꝭ tenebatᷣ eē
sollicitꝰ de ꝯfuatiōe noīs fratris sui defun
cti q̄ȝ extraneꝰ. Vn̄ si nolebat h̄ facere: pe/
na ꝯfusibili puniebatᷣ tāq̄ȝ a fraterna cha/
ritate deuians: q̄ pena ponitᷣ ibidē: p̄dicti
aūt excludebātᷣ a mr̄imonio ne daretᷣ car/
nalibꝰ incētiuū luxurie si possent hm̄ōi ma
trimonialiter copulari eo ꝙ tales ꝑsone so
lēt frequēter ī vna domo cōmorari. Ter/
tio deniqȝ ꝑ statutū ecclesiasticū matrimo/
nialiter copulari ꝓhibētᷣ ꝯsanguinei vsqȝ
vsqȝ ad q̄rtū gradū inclusiue: vt sic daretᷣ
castitati maior oportunitas: et qꝛ vsqȝ ad
hūc gradū īter hoīes amicicia satis dura/
rare solet ꝓpter vinculū naturale ꝯsāguini
tatis. Sed post illū gradū eos eccl'ia cōce/
dit posse copulari ad amiciciaȝ quodāmo/
do fugientē reuocādā: vt sic charitas īter
hoīes dilataretᷣ: eo ꝙ ꝯiunx ad ꝯsāguine/
os sui ꝯiugis multū afficitᷣ et lȝ s̄m antiq̄
iura nō p̄nt homīes copulari vsqȝ ad septi
mū gradū ꝯsanguinitatis ꝛ affinitatis: vt
ptȝ. xxxv. q. iij. fere ꝑ totum: tm̄ hec iura re
uocata sūt ꝑ ꝯstitutionē nouā q̄ ponitᷣ eṫ d̄
ꝯsang. ꝛ affi. c. non debet: vbi subditᷣ: ꝓhi
bitio q̄ȝ copule ꝯiugalis q̄rtū ꝯsanguini/
tatis ꝛ affinitatꝭ gradū decetero non exce/
dat: qm̄ ī vlterioribꝰ gradibꝰ iā nō pōt abs
qȝ graui dispēdio hm̄ōi ꝓhibitio generali
ter obseruari: ꝛ infra. Cū ḡ iā vsqȝ ad q̄rtū
gradū ꝓhibitio ꝯiugalis copule sit restri/
cta: eā ita volumꝰ esse ꝑpetuam: nō obstan
tibꝰ cōstitutiōibꝰ sup̄ h̄ dudū editis vel ab
alijs vel a nobis: vt si quis ꝯ ꝓhibitioneȝ
hm̄ōi p̄sūpserit copulari: nulla lōginq̄tate
defendatᷣ annoꝝ: cū diuturnitas tp̄is non
minuit pct̄m̄ s̄ auget: tantoqȝ sūt grauiora
crimina quāto diutiꝰ infelicē aīaȝ detinēt
alligatā: glo. ꝛ ita nulla p̄scriptio currit ꝯ
matrimoniū sicut olim: sic et ꝯ votū nulla
currit p̄scriptio. xxxiij. q. v. c. qd̄ deo pari.
Rō aūt cur talis ꝓhibitio ī quodā genera
li ꝯcilio reuocata est ad quartuȝ gradū: qꝛ
ꝯstitutio antiq̄tꝰ ꝯseruata de septimo gra/
du ꝛ de alijs gradibꝰ: frequēter difficulta/
tes inducebat ꝛ aīaꝝ pericula: ꝛ qꝛ ꝑ refri/
geratione charitatꝭ amicicie vinculū īter
ꝯsanguineos vltra q̄rtuȝ gradū sic euane
scit ꝛ q̄si totaliter fugit: ꝙ extūc licitū esse
debuit ipāȝ ꝑ vinculū matrimoniale reno
uari: nec etiā debuit citra q̄rtū gradū licē
tia ꝯhēdi relaxari: qꝛ vt scribit Grego. ad
Augu. ep̄m anglorū: et habetᷣ. xxxv. q. iij.
c. quedam lex romana permittit: scȝ. C. de
nup. celebrādis: vt siue fratrꝭ siue sororis
seu duorū fratrū germanoꝝ siue duarū so/
rorum filius et filia misceantur: sed expe/
rimento didicimus ex tali coniugio sobo/
lem nō posse succrescere: in quibꝰ verbis ꝓ
hibet Grego. generaliter ī tā ꝓpinq̄s gra/
dibꝰ matrimoniuȝ celebrari: specialiter tm̄
cōcedit ad tēpus genti angloꝝ ꝙ tertia et
quarta generatio fidelium inter eos licen
ter sibi iunganᷣ eo ꝙ nouiter adhuc erāt

cōuersi ad fidē: vt ibidē ꝑsequit: et eo. ti.
q. v. diffuse declarat: h̄ idē Alexā. ij. in. c.
B ad sedē: vltra mediū. Scđo q̄ri pōt vtrū
incestus sit aliqua determinata spēs luxu
rie p̄sertim cū id qđ de se non importat ali
quā deformitatē: nō ꝯstituit aliquā deter
minatā speciē vitij: ẜ accedere ad ꝯsangui
neos vel affines nō ē ẜm se deforme: alio/
quin nullo tpe licuisset. Ad hoc respōdet
Tho. scđa. 2ᵉ. q. cxliiij. ꝙ ibi necesse ē inue
nire determinatā speciē luxurie: vbi inue/
nit aliqđ repugnans vsui debito venereo
rū. In vsu ꝟo ꝯsanguineaꝝ vel affiniū in
uenit aliq̄d incongruū triplici rōne. Pri/
mo qꝛ naturaliter homo debet quādā ho/
norificētiā parentibꝰ: ꝛ ꝑ ꝯsequēs alijs cō
sanguineis q̄ ex eisdē ꝑentibꝰ de ꝓpinquo
trahūt originē: intantū ꝙ apud antiquos
(vt Valeriꝰ maximus refert) non erat fas
filium simul cuꝫ patre balneari ne seinui/
cem nudos ꝯspicerēt: ī actibꝰ āt venereis
maxīe ꝯsistit quedā turpitudo honorificē
tie cōtraria: vtpote de q̄ hoīes verecūdāt
ꝛ ideo incōgruū ē vt taliū ꝑsonaꝝ venerea
cōmixtio fiat adinuicē: ꝛ hoc expmit Le/
uit. xviij. mater tua ē: nō reuelabis turpi/
tudinē eius ꝛ sic de alijs. Scđo qꝛ ꝑsonas
sāguine ꝯiūctas necesse ē simul ꝯuersari:
si ḡ tales a cōmixtiōe venerea nō arcerēt:
oportunitas nimia daret eisdē veneree cō
mixtionis: et sic animi hoīm ꝑ luxuriā ni/
mis emollescerēt. Hinc ī lege veteri specia
liter ille ꝑsone vident esse ꝓhibite q̄s ne/
cesse ē simul cōmorari. Tertio qꝛ ꝑ h̄ impe
diret amicoꝝ multiplicatio: duꝫ enī quis
vxorē extraneā accipit: iūgūt ei q̄dā ami/
cicia speciali oēs cōsanguinei vxoris ac si
eēnt cōsanguinei sui: vñ Augu. xv. đ ciui.
dei: dic̄ ꝙ habita ē rō rectissime charitatꝭ:
vt hoīes q̄bꝰ eēt vtilis atq̄ honesta ꝯcor/
dia: diuersaꝝ vicissitudinū vinculis necte
rent nec vnꝰ in vno multas haberet ẜ sin/
gule spergerēt ī singulis. Aristo. autē ad
dit ꝛ q̄rtā rōneꝫ ī. ij. poli. dicēs: ꝙ cum hō
naturalit ꝯsāguineam diligat: si adderet
amor q̄ ē ex cōmixtiōe venerea: fieret nimi
us ardor amoris ꝛ maximū libidīs incen
tiuū qđ castitati repugnat. Ceteꝝ ad q̄sti/
onē dicēdū: ꝙ ī ꝯmixtiōe ꝑsonaꝝ ꝯiūctaꝝ
aliq̄d ē qđ ē ẜm se īdecēs ꝛ repugnās natu
rali rōni: sic̄ ꝙ cōmixtio fiat īt ꝑsonas ꝛ ꝑ
les q̄ꝝ ē ꝑ se īmediate cognatio: vt p̄dictū
ē. Alie ꝟo ꝑsone q̄ n̄ cōiūgūt ẜm seip̄as: ẜ
ꝑ ordinē ad ꝑsonas: nō h̄ūt ita ex seip̄is in

decentiā: ẜ variat circa h̄ decētia vel inde
cētia ẜm ꝯsuetudinē ꝛ legē diuinā vel hu/
manā. Naꝫ qꝛ venereoꝝ vsus ordinat ad
cōmune bonū: iđo legi subiacet ꝛ ẜm legꝭ
determinationē fit licita vel illicita decēs
vel indecēs: dicit enī Augu. đ ciui. dei: et
ponit. xxxv. q. j. in. c. cū igit: vbi subdit:
ꝙ cū nō eēnt aliq̄ hoīes nisi q̄ ex illis duo/
bus: scꝫ Adā ꝛ eua nati fuissent: viri ꝯiu/
ges suas sorores acceperunt: quod ꝑfecto
quāto ē antiquiꝰ cōpellēte necessitate: tan
to postea factū ē dānabiliꝰ religiōe ꝓhibē
te: hoc ibi. Quibꝰ p̄missis p̄terea sciendū
est: ꝙ multis modis cōmittit incestꝰ sicut
multiplex repit cognatio m̄rimoniū impe
diens ꝯtrahēdū ꝛ dirimēs ꝯtractū: primo
nāq̄ carnalis ꝯsanguinitas sicut m̄rimo/
niū dirimit: sic etiā eiꝰ cōmixtio detestabi/
le vitiū īcestꝰ inducit: vñ incestꝰ post vitiū
ꝯ̄ naturā ē grauissimū pctm̄ int pctā luxu
rie ẜm Tho. vbi supra: qꝛ est ꝯ̄ naturalē re
uerētiā: quā ꝯiūctis ꝑsonis debemꝰ: vñ ꝛ
vtraq̄ lege dānat vt ptꝫ. xxxv. q. iij. c. ꝯiū
ctiones ꝯsāguineoꝝ fieri ꝓhibēt. Quare
igitur: qꝛ ꝛ has diuine seculiq̄ ꝓhibēt le/
ges scꝫ. iij. q. iiij. c. consanguineoꝝ: ꝛ. C. de
nup. Sequit: leges ḡ diuine h̄ agentes: ꝛ
eos q̄ ex eis ꝓdeūt nō solū eijciunt: ẜ ꝛ ma
ledictos appellāt: leges ḡ seculi infames
vocāt ꝛ ab hereditate repellūt. Nos vero
sequētes p̄res n̄ros infamia eos notamꝰ:
ꝛ infames esse cēsemꝰ: h̄ ibi. Insuꝑ oēs ꝓ/
hibent nubere q̄ sciēter suā ꝯsanguineam
vl' affinē cognoscūt ī gradibꝰ notatꝭ. xxxij
q. vij. c. viduā. c. qui dormierit. xxxv. q. ij.
c. si q̄s cuꝫ m̄re. c. si homo. Deniq̄ oēs qui
sciēter ꝯtrahūt in gradibꝰ ꝯsanguinitatis
vel affinitatis ꝯstitutiōe canonica interdi
ctis: ipso facto sūt excōicati: vt patꝫ in cle.
eos: đ ꝯsāg. ꝛ affi. ꝛ si alt solꝰ sciuit illū de
fectū: tunc ẜm glo. solꝰ ligat. Insuꝑ putat
Pau. ꝙ si nesciēter q̄dē cōtraxit: ẜ postea
sciēs affectu ꝯiugali cohabitauit: tūc īcur
rit hāc penā: qꝛ videt de nouo ꝯ̄here: ẜ h̄
videt rigorosū: ideo Fran. ꝯ̄riū eiꝰ putat
esse veriꝰ: ꝛ đ h̄ ī q̄nto p̄cepto ẜmone. xxj.
circa finē. Scđo cōmittit incestꝰ ī affini/
tate. Est aūt affinitas quedā ꝓpinq̄tas ex
carnali cōmixtiōe mediāte ꝯsāguinitate ꝑ
ueniēs: oī carēs parētela: ꝛ qꝛ ꝑ oēꝫ carna
lē cōmixtionē vir et mulier efficiunt vna
caro: ideo etiā in coitu fornicario ꝯtrahit
affinitas. Et lꝫ antiquitꝰ erāt tria genera
affinitatꝭ q̄ declarant ex de ꝯsāg. ꝛ affi. c.

nõ debet. in glo. tñ nũc solũ ꝑmanet ꝓmuz
gen⁹ affinitatꝫ qꝺ causatˀ ex carnali cõmi/
xtione mediãte cõsãguinitate: ⁊ hͦ ideo qꝛ
alia duo genera frequẽter inducebãt diffi
cultatẽ ⁊ ꝑiculũ aĩaꝝ: vt dicit ibidẽ text⁹.
Preterea: eisdẽ gradib⁹ ꝓhibetˀ mr̃imo
nij ꝯtract⁹ ⁊ cõmittitˀ incest⁹ in ꝯsãguinita
te ⁊ affinitate vt ptꝫ. xxxv. q. iij. c. eq̃liter:
cum duob⁹ sequẽtib⁹: ⁊ dicto. c. nõ debet:
nec põt hec ꝓhibitio prescribi: vt dicto. c.
nõ debet. ĩ fi. Qꝛ si q̃ritˀ vtꝝ sit mai⁹ pec/
catũ cognoscere ꝯsãguineã ꝓpriã vel ꝯsãg
uineã vxoris. Ad hͦ rñdet Rich. sup. iiij.
di. xxxiiij. ꝙ cognoscere ꝯsãguineã ꝓpriã
maius pctm̃ est: nõ tñ tãtũ iniuriatˀ vxori
quãtũ si cognosceret ꝯsanguineã vxoris:
nec ẽ tãtũ ꝑiculũ mr̃imonij: qꝛ nõ ꝯ̃hit ꝑ hͦ
affinitatẽ cũ vxore: ⁊ ideo nõ sic ꝓuatˀ iure
petendi debitũ ab vxore. Deniqꝫ sic dictũ
est de ꝯsãguinitate sic etiã dicẽdũ ẽ de affi
nitate: ꝙ oẽs sciẽter ꝯtrahẽtes cũ affini in
gradu ꝓhibito sũt ip̃o facto excõicati: vt
ptꝫ in dicta cle. eos. Nimirũ cũ ⁊ apl's gra
uitatẽ hui⁹ crimĩs ostẽdere volẽs: dicit. j.
Corĩ. v. Ego q̃dẽ absens corpe p̃sens aũt
spũ: iã iudicaui eũ q̃ sic opat⁹ ẽ scꝫ accipiẽ
do vxorẽ pr̃is: in noĩe dñi tradere hmõi sa
thane ĩ iteritũ carnis: glo. vt sathanas eũ
corporaliter vexet ⁊ sic a malo resipiscat.

Tertio mõ cõmittitˀ incest⁹ ĩ publice ho
nestatis iusticia. Est aũt publice honesta/
tis iusticia ꝓpinq̃tas ex spõsalib⁹ ꝓueniẽs
robur trahens ab eccl'ie institutiõe ꝓpter
ei⁹ honestatẽ. Pro q̃ nota: ꝙ affinitas nõ
solũ ꝯtrahitˀ ꝑ mr̃imoniũ ꝯsũmatũ: ſ etiã
ꝑ mr̃imoniũ nõ ꝯsũmatũ ꝑ copulã carna/
lẽ: imo etiã ꝑ q̃dã sponsalia scꝫ illa non so
lũ q̃ de iure tenẽt: ſ etiã q̃ ꝺ iure nõ tenẽt:
saltẽ ꝓpter impedimẽtũ ꝯsãguinitatꝫ affi
nitatis cõpaternitatꝫ: qꝛ publice honesta/
tis iusticia req̃rit ꝙ talia spõsalia mr̃imo/
niũ impediãt: vt patꝫ ex̃ de spon. impu. c.
ꝯtinebatˀ. §. vl. de spon. ⁊ ma. c. iuuenis. c.
ad audiẽtiã. Et durat hͦ impedimẽtũ vsqꝫ
ad q̃rtũ gradũ ꝯsanguineoꝝ inclusiue: vt
vt de spõ. c. sponsã: ⁊ ꝓ dicto. c. cõtinebatˀ: in
fi. Si tñ sponsalia fuerũt nulla ꝓptˀ defectũ
vsus rõnis: tũc nullã inducũt affinitatẽ:
puta qꝛ ambo vel vn⁹ erat infans: vel ꝓptˀ
defectũ ꝯsensus: vel qꝛ spõsalia facta erãt
sub ꝯditiõe nõ extãte: vel anq̃ꝫ extaret cõ/
ditio ꝯtraxit cũ alia: tunc nõ oritˀ publice
honestatꝫ iusticia mr̃imoniũ impediẽs: vt
ptꝫ li. vj. de spon. c. vnico: ⁊ de despon. im
pub. li. vj. c. vno: vbi plura de hͦ. Quar/
to cõmittitˀ incestus in cognatione spũali.
Pro q̃ nota ꝙ ſm Richar. sup. iiij. di. xlij.
ꝙ sicut hõ ꝑ carnalẽ generatiõez accipit eẽ
nature: sic ꝑ generatiõez spũalẽ accipit eẽ
grẽ: ⁊ ideo sicut ꝑ generatiõez carnalẽ con
trahit generat⁹ cũ ꝑentib⁹ quoddã vincu/
lũ qꝺ dꝛ cognatio carnalis: sic ꝑ regenera
tionẽ spũalẽ ꝯ̃hit quoddã vinculũ cũ dã/
te sacr̃m regeneratiõis q̃ ẽ spũalis pr̃ ꝑso/
nã dei rep̃sentãs: ⁊ cũ tenẽtib⁹ ip̃m dũ su/
scipit sacr̃m q̃ rep̃sentat mr̃ez spũalẽ scꝫ ec
clesiã: ⁊ illꝺ vinculũ dꝛ cognatio spũalis.

Et ẽ q̃dã ꝓximitas ꝑsonaꝝ ꝓueniẽs ex
datione sacri vel tẽtione ad illud: ⁊ hͦ ꝓxi
mitas si p̃cedit ꝯtractũ mr̃imonij: tũc ipe/
dit ꝯ̃hẽdũ ⁊ dirimit ꝯ̃ctũ: vt ptꝫ ĩ. c. veni/
ens. ex̃ de cognatiõe spũali: ꝙ si post ꝯ̃ctũ
mr̃imoniũ ex certa scia talẽ cognatiõez cũ
vxore ꝯ̃xerit: sibiipi p̃iudicat q̃tum ad ex
actionẽ debiti: alioq̃n incestũ cõmitteret:
vt eo. ti. c. si vir: ĩ fi. ſ ignorãtia ꝓbabilis
excusat: vt ibi. Idẽ Tho. Hosti. ⁊ Jo. an.
Et hui⁹ q̃dẽ cognatiõis tres sunt spẽs: scꝫ
pr̃nitas q̃ ꝯ̃hitˀ ĩter regenerantẽ ⁊ regene
ratũ: regenerãs aũt ẽ baptismũ ꝯferens q̃
rep̃sentat ꝑsonaꝫ pr̃is: scꝫ dei: ⁊ tenẽtes ꝑ/
sonã mr̃is scꝫ eccl'ie: ⁊ intˀ illos ⁊ regenera
tũ ꝯ̃hitˀ pr̃nitas: si tñ ip̃i prius regenerati
fuerũt ꝑ baptismũ: nã iude⁹ vel gẽtilis nõ
baptizat⁹ nõ ꝯ̃hit pr̃nitatẽ cũ puero leua/
to. Scõa ẽ cõpaternitas q̃ ꝯ̃hitˀ intˀ regene
rantẽ ⁊ generantẽ: qꝛ tã baptizãs q̃ꝫ etiam
leuãtes efficiũtˀ cõpatres vl' cõmatres pa
rẽtũ carnaliũ ip̃i⁹ regenerati. ⁊ qñqꝫ trãsit
hec cognatio ad vnũ ꝯiugũ alio mediãte:
qñqꝫ nõ: nã qꝛ ꝯiuges ĩter se cõicant actio
nes nõ passiões: ideo si vn⁹ leuat pueꝝ al/
ter ꝯiũx efficitˀ etiã de eadẽ cognatiõe spi/
rituali: eo ꝙ iã ꝯiuges effecti sunt vna ca/
ro: secus tñ eẽt si leuaretˀ añ ꝯsũmatũ ma/
trimoniũ. Ecõtra ꝺo si vn⁹ ꝯiugũ ꝓlẽ ac/
quireret ĩ adulterio tunc illã leuantes tñ
ꝯ̃hũt cognatiõez spũalẽ illi⁹ ꝯiugis cui⁹ ẽ
ꝓles: hec patent ex̃ ꝺ cogna. spiri. c. marti
nus. xxx. q. iiij. c. si q̃s vn⁹: ⁊. c. q̃ spũalez:
⁊ ideo põt alterã ꝯiugũ cui nõ ẽ cognatiõe
spũali ꝯiũct⁹ ducere ĩ cõiugiũ: vt dicͭ text⁹
dicti. c. q̃ spũalem: qꝺ declarat ibidez glo.
Et silr̃ ẽ si vn⁹ ꝯiugũ añ ꝯsũmatum matri/
moniũ leuat pueꝝ: tũc enĩ alter ꝯiugũ nõ
ꝯtrahit cognationẽ ꝑ hoc spũalem: qꝛ nec
dũ facti sũt vna caro: vt ibidẽ. c. post vxo/
rũ. Tertio ꝺo ẽ ꝯfratˀnitas q̃ ꝯtrahitˀ ĩter

regeneratū ꝛ carnales filios regenerātis ꝛ leuātis: vt ptꝫ.xxx.q.iij.c.pitaciū.c.nõ oportet: ex̄ de cogna.spiri.c.ex lr̄is: ꝛ h̄ siue carnales filij nati sint añ ꝯctā cõpaternitatē inť suos parentes carnales ꝛ parentes regenerati siue post: vt eo.ti.c.tua nos. Filij tñ p̄ q̄s neutꝛ ꝑuentū ē ad cõpaternitatē: libere mr̄imonialiter copulari p̄nt: nisi ꝯsuetudo illiꝰ eccl'ie ꝯdiceret: ꝛ h̄ siue dicti filij nati fuerint añ cõpaternitatē siue post: vt eo.ti.c.j.sup eo: sic p̄r sp̄ualis in vxorē licite ducere põt sororē filij spiritualis: vt ptꝫ.xxx.q.iij.c.nõ oportet.§.filij ꝟo: ꝛ.§.si q̄s. Per fornicariā aūt copulā s̄m quosdā lꝫ efficiant vna caro non tñ ꝑpter h̄ trāsit cõpaternitas: qꝛ p̄ rem pure carnalē nõ ꝯtrahitur sp̄ualis cognatio: et hm̄õi opinionis ē Richar. ꝛ h̄ põt itelligi ꝙ nõ ꝯtrahiť cognatio dirimēs matrimoniū ꝯtractū sed impediēs ꝯtrahēdū: ꝛ eo modo sentiūt alij ꝙ ꝯtrahiť cognatio spiritualis cuiꝰ opinionis ē Tho. p̄dictū aūt impedimentū multū ē ꝑiculosū ꝓ filijs sacerdotū parrochialiū q̄ infinitos acq̄rūt ꝯfratres ꝛ ꝯsorores sp̄uales: imo fere oēs iuniores illiꝰ parrochie. Quinto cõmittitur incestus i sp̄uali cognatiõe q̄ ꝯtrahitur in ꝯfirmatiõe: in q̄ siliter ꝯtrahiť tam forte vinculū cognatiõis sp̄ualis: ꝙ etiaꝫ dirimit matrimoniū ꝯtractū eisdē modis ꝛ gradibꝰ q̄bꝰ cognatio sp̄ualis in baptismo ꝯtracta: ꝛ sicut ibidē leuātes tenent ꝛ rep̄sentāt matrē sp̄ualē scꝫ eccl'iam: sic h̄ tenētes ꝯfirmādū: verūtñ qꝛ in cathecismo nõ ē nisi q̄dā dispositio ad regeneratiõeꝫ: ideo ꝯhiť ibidē cognatio sp̄ualis tā debilis ꝙ vix impedit mr̄imoniū ꝯtrahendū: nec dirimit ꝯtctū: vt ptꝫ ex̄ õ cog.spiri.c.ꝯcto.

Sexto cõmittiť incestꝰ cuꝫ filia sp̄uali p̄ p̄niaꝫ regenerata ꝛ ꝯfessionē: vt ptꝫ.xxx.q.j.c.oēs: cū duobꝰ se. vbi vtriq̄ grauissima imponiť p̄nia: nā i.ij.c.imponiť hm̄õi sacerdoti ꝙ ab oī officio deponať: ꝛ ꝑegrinādo.xv.ānis peniteat: postea i monasterio vsq̄ in finē vite deo fuiat: ꝛ filia quaꝫ corrūpit oīa relinquat ꝛ vsq̄ ad morteꝫ deo seruiat i monasterio. Ex q̄ arguit glo. ꝙ plus peccat sacerdos cognoscēdo filiaꝫ sp̄ualē q̄ alteriꝰ vxorē: h̄ illa cognatio non se extēdit vlteriꝰ q̄ inter patrē sp̄ualē ꝛ eiꝰ filiā sp̄ualē. Septimo cõmittiť incestus in cognatiõe legali q̄ fit p̄ adoptiõem. Est aūt adoptio volūtarius motus quo de nõ filio fit filiꝰ nõ naturalis. Et ē triplex species legalis cognitiõis. Prima ē inter adoptantē ꝛ adoptatuꝫ: ꝛ illa semp̄ impedit ꝛ dirimit matrimoniū. Secunda est inter liberos naturales ꝛ adoptantis ꝛ adoptiuos: ꝛ illa tādiu impedit ꝛ dirimit mr̄imonium: q̄diu durat adoptio. Tertia ē quedam legalis affinitas que ꝯsistit inter adoptatū ꝛ vxorem adoptātis: ꝛ illa ꝑpetuo impedit ꝛ dirimit matrimoniū sicut p̄ma: ꝛ hoc ꝑpter reuerentiā quā adoptatꝰ semper debet patri adoptāti ꝛ eius vxori: sed qꝛ casus iste rarissime repiť: õ ceteris gratia breuitatis supsedeo. Ad laudem dei.

De pctõ ꝯ naturā q̄d ꝓcurať sine ꝯcubito diuersimode ꝛ pollutione nocturna q̄ñ est pctm̄ ꝛ impedit sacramentū: Sermo VIII

On mechaberis: Exo.xx. Septima deniq̄ species huius mechie est peccatū contra naturam: quod est peccatū grauissimū inter omnes luxurie species sua detestabilitate ꝓprio carens nomīe: vnde vocatur peccatum mutum: eo ꝙ ip̄m etiaꝫ nominare turpissimuꝫ esset: vnde. xxxij.q.iiij.c.in eo subditur de his nephandis criminibꝰ que in occulto fiunt: que nominare etiam turpissimū est: ne etiam dicentis os et aures audientium polluantur: vbi dicit glo. nam dicit impator ꝙ ꝓpter ista crimina inducuntur fames ꝛ pestilētie et terremotꝰ. In auť. vt non luxurient contra naturā. §.si enī: collac.vj. vocatur etiā peccatum clamās vindictaꝫ scꝫ ꝯ opantem: qꝛ ibidē natura vim patiť ꝛ interimiť cū nõ potest inde seq̄ fructꝰ nature: ꝛ de hoc postea: dic enī Augu.xxxij.q.vij.in.c.flagicia: ꝙ per istud peccatum violať ip̄a societas: q̄ cuꝫ deo nobis esse debet: cū eadē natura cuiꝰ ip̄e auctor ē libidinis ꝑuersitate polluiť: vñ ꝓpter reos huiꝰ vitij etiā vicini cohabitantes plerūq̄ puniunť: sicut ex̄ de exces. p̄la.in.c.clerici.sup verbo q̄nq̄ ciuitates: dicit glo. ꝙ illaꝝ ciuitatum due perierunt ex vicinitate ꝛ tres ex ꝓprio delicto. Paulus autem ad Roma.j. vocat peccatū illō turpitudinē anthonomatice: qꝛ lꝫ oē peccatū sit aīe deturpatio: tñ istud anthonomatice dr̄ turpitudo: eo ꝙ etiā ip̄i demões hoc peccatū erubescūt: vt dicit ibideꝫ glo.

turpitudo

Notandū autē ꝙ peccatum cōtra naturaꝫ
large loquendo est omē illud ex cuiꝰ actu
nō potest sequi generatio licꝫ fiat emissio
seminis: quod vtiqꝫ est ꝯtra naturam que
maxime multiplicationē intendit sue spe/
ciei: ꝓpter quod peccatuꝫ istud vtpote or/
dini nature contrariū grauissimū iudicat̃
ĩ genere suo: ⁊ habet multos gradus. In
fimus autē gradus vocat̃ mollicies vel ĩ/
mundicia ⁊ cōmittit̃ cum absqꝫ aliquo cō
cubitu causa veneree delectatiōis ipa pol
lutio ꝓcuratur: vel ꝑ solam morosam ⁊ li/
bidinosam delectationē: vel etiaꝫ ꝑ libidi/
nosam oblectationē visus: amplexus per
oscula vel colluctationes cōdormitiōes:
impudicas palpationes manuales vel in/
strumentales pollutiones: ⁊ multis simi/
libus alijsqꝫ modis diuersis ⁊ gestibꝰ hec
scelerata facinora ꝑpetrant̃: que cūcta spe
cificare verecundia vetat: cum execranda
coram deo et hominibꝰ reputant̃. Et hoc
peccatū cur tam graue ponderat̃ ostendit
Tho. scđa. 2e. q. cliiij. dicens: ꝙ sicut ĩ spe/
culatiuis error circa ea quoꝝ cognitio na/
turaliter est homini indita: est grauissimꝰ
et turpissimus: sic in agēdis agere ꝯtra ea
que sunt ꝯtra naturā determinata: est gra
uissimū ⁊ turpissimū: quia ergo vitijs que
sunt ꝯtra naturā homo transgredit̃ id qđ
est ſm naturā determinatū circa vsum ve/
nereum inde est ꝙ in tali materia hoc pec/
catū est grauissimū et detestandissimū: vñ
et demones hoc vitiū maxime detestāt̃ ex
ingenuitate nature: ⁊ etiaꝫ maxime coope
rant̃ vt sequat̃ detestanda degeneratio et
ꝑditio anime. Nam q̃tum ad primū legit̃
in lib. Apū de quadā muliere ĩ diocesi ca/
meraceñ. assuefacta hoc scelere: que semel
in lecto lasciuiens hoc scelus extraordina
rie pollutionis ꝑpetrabat: statimqꝫ demo/
nē audiuit inter se et parietē cum cachīno
clamātē pfuh. pfuh. pfuh: interiectionem
significās indignantis ⁊ ꝯfundētis: qua
propter mulier turpissime ꝯfusa cuꝫ maxi
mo merore ⁊ pudore ꝯfessa: grauissime pe
nituit. Et alia quedā dū se similiter pollue
ret ⁊ audiuit vocē demonis dicētē: age mi
sera age: qđ agis bene soluet̃ tibi in ꝓxi/
mo qđ nunc facis: que post a peccato resi/
liēs ac pñiaꝫ assumēs: ex maximo timore
mortē incurrit. Unde ⁊ vitiū h̄ demonibꝰ
est verecundū: qđ glosa velle videt̃ sup il/
lum locū Ezech. xvj. vbi dicit̃: Dabo te ĩ
manibus odientiū te filioꝝ palestinorū. i.
demonū qui erubescunt de via tua scelera
ta: vitium contra naturā intelligens. Ni/
mirū cū dicit Aristateles in li. de animali
bus ꝙ nullū animal eijcit semē extra femi/
nā q̃ꝫ homo. Et in hoc plus ē ꝯtrarius or/
dinationi nature q̃ꝫ pecus. Dicūt etiā qui
dam ꝙ tēpus mortalis vite christi excedē/
tes et in hoc scelere adhuc ꝑseuerātes: ab
hoc vitio liberari non poterūt nisi specia/
li miraculo redemptoris: hinc sepius octo
genarij ⁊ centenarij repiunt̃ adhuc hoc vi
tio maledicto irretiti. Nihilominꝰ ⁊ demo
nes ad hoc vitiū ꝑpetrandum industriose
coopantur. In cuius argumentū antiqui/
tus inducebant ꝑditos ad ĩmolandū ido
lis semen illud detestandū ⁊ fetidissimum
qđ sperma vocamꝰ. Nā sicut aliqui sacrifi
cabant idolis de sanguine suo incidentes
se cultris ⁊ lāceolis donec sanguine ꝑfun/
derēt̃: vt ptꝫ. iij. Reg. xviij. de ꝓphis Ba/
al: sic etiam aliqui idolatre de suo semine
sacrificiū detestandum faciebant: quia est
sanguis magis digestus. Sed hoc ꝓhibet
dñs suis seruitoribꝰ Leui. xviij. dicēs: De
semine tuo nō dabis vt ꝯsecret̃ idolo Mo
loch. Et penam apponit Leuit̃. xx. dicēs:
Si quis dederit de semine suo idolo Mo/
loch: morte moriat̃: populꝰ t̃re lapidabit
eū. Et infra ꝙ si negligens populꝰ terre ⁊
q̃si paruipendēs imperiū meuꝫ: dimiserit
hominē q̃ dederit de semine suo Moloch
nec voluerit eum occidere: succidā ipm et
oēs qui ꝯsenserūt ei vt fornicaret̃ cū Mo
loch de medio populi sui: hec ibi. Hic er
go queri pōt: vtrū pollutio non volūtaria
vtpote ex infirmitate nature causata vel ĩ
somno ꝯtingens sit peccatuꝫ criminale: p̄
sertim cum ipa repiatur punita ĩ lege vete
ri: dicit̃ enī Leui. xv. Uir q̃ patit̃ fluxū se
minis immūdus erit: ⁊ tūc iudicabit̃ huic
vitio subiacere: cū ꝑ momenta singl'a. i. fre
quēter adheserit carni illius atqꝫ ꝯcreue/
rit fedus humor. Insup imūdū reddebat
lectū suū: vestē: sedē: sagmā. i. sellā vl' stra
turā asini: vas fictile qđ tangebat frange/
bat̃: sed ligneū lauabat̃: qui tangebat eiꝰ
lectū: vestē: sedē ĩmundus erat: siliter sup
quē ipe saliuā iaciebat: ⁊ talis lauabat ve
stimēta sua ⁊ erat ĩmūdꝰ vsqꝫ ad vesperā.
Porro fluxū semīs patiens postq̃ sanatꝰ
fuerat: numerabat septē dies ⁊ lot̃ vestibꝰ
⁊ corpe mūdꝰ erat: ⁊ octauo die offerebat
par turtuꝝ aut duos pullos colūbaꝝ ⁊ fa
ciebat sacerdos occidi alterū ꝓ peccato et

alterū in holocaustum. Similiter Deuter. xxiij. dicit. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somno: egredietur extra castra scꝫ deitatis ⁊ leuitarū que castra erant in medio exercitus. Sequitur. Et non reuertetur priusꝙ ad vesperū lauetur aqua: ⁊ post solis occasum regredietur in castra. Ex quib⁹ punitionibus vel institutionib⁹ videtur vtrūqꝫ reputari in peccatū. Ad hoc dicendū: ꝙ vt dicit Aug⁹. in li. de duob⁹ animalib⁹: ⁊ ponitur. xxxij. q. v. §. Nō nisi volūtate peccatur. Et iterū Isidor⁹ in synonymis: ⁊ ponitur ibidē. c. nō potest corpus corrūpi nisi prius corruptus anim⁹ fuerit: munda nāqꝫ a cōtagione aīa caro nō peccat: ⁊ hoc est quod ait beata Lucia. Nō inquit inq̄natur corpus nisi de ꝯsensu mentis. Ex q̄bus liquido patet: ꝙ in dictis duob⁹ articulis ꝓprie loquēdo nullū emergit peccatum: cum ⁊ in somno nō habeat vsuꝫ rationis ⁊ fluxum huiusmodi quis patiatur inuitus: sed dicta institutio corporalis purificationis a deo ordinata est ꝓpter corporalem īmundiciā ex dictis defectibus causatam. Verūtamen q̄uis nocturna pollutio q̄ꝫtum in se est nullū sit peccatum: eo ꝙ ad peccatū requiritur liberū arbitriū. i. iudiciū rationis cū consensu voluntatis: qd̄ quidem iudiciū non potest esse in dormiente: eo ꝙ tale iudiciū dependet ab operationib⁹ potentiarū animaliū que tunc ligantur ⁊ q̄escunt: sicut etiā in furiosis ⁊ amentib⁹ quibus nō reputatur ad culpā quod agūt. Potest tamē illa pollutio esse signū vel effectus peccati p̄cedentis. Ad cuius euidētiam sciendū ꝙ vt Gregori⁹ scribit Augustino anglorū epō: ⁊ habetur di. vj. c. testamentuꝫ: vbi subditur. Sꝫ ē ī eadē illusione nocturna necessaria valde discretio: que subtiliter pēsare debet ex qua re accidat menti dormiētis. Aliqñ enī ex crapula: aliqñ ex nature sup̄fluitate vel infirmitate: aliqñ ex cogitatione ꝯtingit pollutio: hec ibi. In q̄bus verbis patēt tres cāe p̄ncipales illusionis nocturne. Prīa cā est nature sup̄fluitas vel debilitas: cū scꝫ pollutio ꝯtingit vel ex fortitudine virtutis expellētis sup̄fluū: vel ex debilitate ꝟtutis naturalis semē retinere nō valētis: ⁊ sic ꝯtingit ex sola dispositione nature ⁊ nō ex p̄cedenti cogitatiōe: vel sup̄flua in gurgitatiōe: ⁊ tūc nō est pctm̄ nec ē talis pollutio timēda: vnde in dicto. c. testamētū: subditur. Et quidē cū ex nature superfluitate vel infirmitate euenerit oīno illusio nō est timenda: quia hāc anim⁹ nesciens ꝑtulisse magis dolēdus ē ꝙ̄ fecisse. et dicit Jo. de la. ꝙ talis pollutio non prohibet sacramētū ꝑcipere vel ꝯficere: qꝛ ſm Tho. in. iiij. Nō est signū alicuius peccati pōt tñ hebetudinē mētis inducere si simul cū imaginatione ꝯtingat: ⁊ tūc ꝯsulenduꝫ ē ꝙ aliquis abstineat tam a celebratiōe q̄ꝫ sumptione sacramēti: cum ad hoc eleuatio mentis requiratur. Or si nō causat dep̄ssionem mentis: tūc hꝫ tm̄ īmūdiciā corꝑalem ⁊ ideo si necessitas īmineat vel deuotio exposcat: nō impedit celebrationem vel sacramenti sumptionē. Si tñ ꝓpter reuerētiā q̄s abstinet laudādus est: maxīe qñ talis nature dispositio nō ē perpetua vel nimis freq̄ēs. Et simile ē ſm Tho. scd̄a. 2e. q. cliij. qñ resolutio talis humoris fit ꝓpter nimiā corporis calefactionē vel aliā quācūqꝫ commotionē seu causā nō culpabilē. Secunda vero causa est superfluitas crapule: scꝫ cibi vel potus: ⁊ tūc nocturna pollutio habet rōnē culpe: nō ex se sed ex sua causa: et ē signū peccati p̄cedentis. Si tñ p̄cedens crapula fuit tm̄ veniale peccatū: tunc illa pollutio nō prohibet ab eucharistie perceptiōe: ſ; ꝓhibet ab eiusdē ꝯfectiōe nisi necessitas īmineat: vñ in dicto. c. testamētum subditur. Cum vero vltra modū appetit⁹ gule in sumendis alimētis rapitur: atqꝫ idcirco humorū receptacula grauantur: hꝫ exinde anim⁹ aliquē reatū: nō tñ vsqꝫ ad prohibitionē mysterij ꝑcipiendi vel missarū solēnia celebrandi: cū fortasse aut festus dies exigit aut exhibere ministerium ꝓ eo ꝙ sacerdos alius deest ipa necessitas cōpellit: nā si assunt alij qui īplere ministeriū valeant illusio ꝑ crapulā a ꝑceptōe sacri mysterij ꝓhibere nō dꝫ: ſ; ab īmolatiōe sacri mysterij vt arbitror abstinere dꝫ humiliter. Si tñ dormientē turpi imaginatiōe nō cōcusserit. s. illusio ita ꝙ sequatur mentis depressio tūc enī tā ꝑcipiēs q̄ꝫ ꝯficiens abstinere dꝫ. Or si pollutio causata est ex nimia crapula vel ebrietate q. s. induceret mortale pctm̄ tūc oīno cessare dꝫ illo die. Tertia deniqꝫ cā ē illusio somniorū: q̄ qñqꝫ ꝓuenit ex sola operatione demonis ꝯmouētis fantasmata dormientis in ordine ad talē effectū. s. pollutiōis absqꝫ oī culpa hoīs: ⁊ tūc nullū est pctm̄ nec īpedit eucharistie confectionē. Qñqꝫ ꝟo ꝯtingit cū aliq̄ pctō veniali p̄cedēti. s. ex negligentia se p̄parādi ꝯ demonum illusiones. Hinc in ꝯpletorio cantatur.

E

Hosteq̃ nostrũ ↄprime ne polluãt corpa.
Nec tñ tũc impedit eucharistie ↄfectionẽ:
nisi seq̃retur depssio mentis. Aliqñ do taz
somnioꝝ q̃ pollutionũ illusio cõtingit ex
cogitationib⁹ preuijs q̄ pcesserunt in vigi/
lijs ⁊ psertim ex cogitationib⁹ carnalib⁹ q̄
sũt cũ ↄcupiscẽtia animaliũ delectationũ:
q2 ex h remanet quoddã vestigiũ ⁊ inclina
tio in aĩa: sic q dormiẽs facili⁹ induciẽ in
sua imaginatione ad assentiendũ actibus
ex quib⁹ sequiẽ pollutio: et fm h dic phs
j. ethi. q incẽtũ ptrãseunt paulatim q̄dam
motus a vigilantib⁹ ad dormiẽtes: melio/
ra fiũt fantasmata studiosoꝝ q̃ q̄rũlibet.
et Aug⁹. xij. sup Geñ. ad litterã dicit: q p/
pter bonã aĩe affectionẽ q̄dam ei⁹ merita ĩ
somnijs clarent. Subdiẽ g in dicto. c. testa
mẽtũ q si ex turpi cogitatione vigilantis
oriẽ illusio in mente dormiẽtis: pz aĩo rea/
tus su⁹: videt eñ a qua radice inq̄natio il/
la pcessit: q2 qd cogitauit sciẽs: hoc ptulit
nesciẽs ⁊ infra. Sz pẽsanda ẽ ipa cogitatõ
vtrũ in suggestione an delectatiõe vel qd
maius ẽ in peccati ↄsensu ceciderit. Trib⁹
eñ modis ĩpleẽ om̃e pctm̃: videlicet sug/
gestiõe: delectatione ⁊ ↄsensu. Suggestio
q̄ppe fit p diabolũ: delectatio p carnẽ: con
sensus p spm̃: q2 ⁊ primo culpã serpẽs sug/
gessit: Eua delectata ẽ velut caro: Adã ve
ro velut spũs ↄsensit: et necessaria est ma/
gna discretio inter suggestionẽ atq̃ dele/
ctationẽ: ⁊ inter delectationẽ atq̃ ↄsensũ.
et infra. In suggestiõe pctĩ semẽ ẽ: in dele/
ctatione fit nutrimẽtũ: in ↄsensu pfectio:
hoc ibi. Ex quib⁹ colligiẽ q tres sũt gra
dus malaꝝ cogitationũ in vigilante: que
causant illusionẽ hãc in dormiẽte. Prim⁹
gradus ẽ qñ cogitatio preuia vigilantis ẽ
pure speculatiua: puta cũ aliq̄s cã disputa
tionis cogitat de peccatꝫ carnalib⁹: vl̃ etiã
cũ colluctatiõibus occupaẽ in vigilia d vi
tijs carnalib⁹ nõ per affectionẽ sed p hor/
rorẽ: quarũ imaginationũ species reman/
serũt in memoria: que in dormiẽte mouen/
tur ad locũ iudicij: ⁊ tunc sensus cõis iudi
cat de his ac si ab extra per sensus particu
lares venirẽt: ⁊ hec causa somnioꝝ. Unde
⁊ vigilãdo cogitatiõibus ĩmundis nos ĩ/
pugnat diabolus cui ⁊ si pfecte resistitur:
nihilomin⁹ ⁊ in somno nos ĩpugnare cona
tur: ⁊ hoc frequẽter accidit in dieb⁹ pecu/
liarib⁹ in q̄bus pcipue cõicare vl̃ celebra/
re deberem⁹: s tũc nullũ ẽ peccatum nec si/
gnũ peccati: nec impedit cõiõnẽ nec eucha
ristie ↄfectionẽ. Añ. vj. di. dicit Isidorus:
c. Nõ est pctm̃ qñ nolentes imaginib⁹ no/
cturnis illudimur: Et. ĩ. Luxurie quippe
imagines quas ĩ veritate gessim⁹ sepe dor
mientib⁹ in aĩo apparẽt: s innoxie si nõ cõ
cupiscẽdo occurrũt. Secũd⁹ gradus ẽ qñ
cogitatio preuia turpiũ imaginationũ etiã
procedit ad delectationẽ sensualem s in so
la delectatione finiẽ sine vllo deliberatiuo
ↄsensu volũtatis: immo cũ quadam repu/
gnantia voluntatis ⁊ rationis: de qua di/
citur in dicto. c. testamentũ. Sepe ↄtingit
vt hoc qd malignus spiritus semĩat in co/
gitationẽ: caro trahat in delectationẽ: nõ
tamẽ anim⁹ eidem delectationi ↄsentiat: ⁊
cũ caro sine animo delectari nequeat: ipse
tamẽ anim⁹ carnis voluptatib⁹ reluctans
in delectatione carnali quoquo mõ ligaẽ
inuitus vt ei ex ratione cõtradicat ⁊ tamẽ
ea delectatione ligat⁹ sit s ligatum se ve/
hemẽter ingemiscat. Hinc paul⁹ gemebat
dicens: Uideo aliam legẽ in membris me/
is repugnãtẽ legi mentis mee: ⁊ captiuum
me ducẽtẽ in lege peccati que est in mẽbris
meis. Et infra. Itaq̃ est homo captiu⁹ vt
ita dixerim ⁊ liber: liber ex iusticia: capti/
uus ex delectatione quã portat inuitus: ⁊
tũc habet rationẽ venialis peccati: ⁊ ex ta
li causa pollut⁹ nõ impeditur a celebratiõe
nisi ex reuerentia dimittere voluerit: vl̃ ni
si sequeretur depressio mẽtis. Terti⁹ gra/
dus est cũ ex preuia cogitatiõe vigilantis
nõ solũ delectatio sequitur carnis s etiam
ↄsensus volũtatis: ⁊ tũc est mortale pecca
tum ⁊ illusio exinde seq̃ẽs impedit patiẽ
tem tam a perceptione q̃ a confectõe sacra
menti: q2 fm Grego. in dicto. c. testamentũ
propter talez pollutionem a sacrto myste/
rio eo die abstinere oportet. Ubi etiã vlte/
rius querit glo. quid si cogitaui turpiter
sed anteq̃ dormiui statim penitui: p⁹ pol/
luor in somno: peccaui vel nõ? Et videẽ q
sic: q2 licet ↄtritus sim tamẽ vestigia rema
nẽt ⁊ reliquie: sicut in liberto reliquie ser/
uitutis: vnde patron⁹ ei succedit: sicut ĩ fu
riosis manet mr̃imoniũ: in reliquijs volũ
tatis. ff. de his qui sui vel alie. iur̃. sũt. l. pa
tre furioso: imputeẽ igiẽ mihi saltẽ si ini/
tialiter turpiter cogitaui: hec glo. Deniq̃
q2 cogitationi carnali d ꝓpinquo adest de
lectatio ⁊ delectationi ↄsensus: iõ verti po
test in dubiũ vtrũ seq̃ẽs pollutio accidat
ex peccato vel nõ: seu ex pctõ mortali vl̃ ve
niali. Cũ g de pcedenti ↄsensu sic dubitaẽ

penitus abstinēdū est. Si vero nō dubitatur: ſ expresse q̄s agnoscit nō ꝓcessisse ꝯsensum: ⁊ necessitas vrget aut aliq̄ rōnabilis cā tūc potest accedere ⁊ etiā celebrare nisi ꝑ depressionē mentis impediret. Or si nec necessitas nec alia cā spālis subest ⁊ tamē celebrat: ex hoc tamē nō est dicend⁹ peccare mortaliter sed venialiter: melius tamen ē abstinere ꝓpter reuerentiā sacramenti.

Preterea si querit an pollutio que incipit in somnis ⁊ in viglia terminat sit peccatū. Ad hoc rūdet Tho. in. iiij. ꝙ pollutio q̄tū ad rationē meriti vel demeriti magis iudicat ſm principiū qđ ē in dormiendo q̄ ſm finē qui est in vigilādo: qꝛ corporalis motus nō pertinet ad meritū vel demeritū: nisi inq̄tum a volūtate causatur. Ex quo em̄ excitatus ē mod⁹ in dormiēdo nō subiacet volūtati vigilantis vlterius: nec reputatur euigilasse quousq̄ perfecte vsuȝ liberi arbitrij recuperauerit. Potest tamen ꝯtingere ꝙ in ipa euigilatione peccatū oriatur. si. s. pollutio ꝓpter delectationē placeat: qđ quidē erit veniale peccatuȝ si talis placētia fit ex surreptione: mortale vero si fit cū deliberatiuo ꝯsensu precipue cū appetitu futuri. Ipa aūt post placentia nō facit ꝑteritā pollutionē pctm̄ ꝙ si placeat solū ꝓpter nature exonerationē vl' alleuiationē tūc pctm̄ nō credit. Deniq̄ generaliter notandū est ꝙ ſm medicos pollutio est euacuatio materie digestiue tertie ⁊ ſm quosdā ieiuniū est remotiuū cause vl' incitamenti ad luxuriā: semē em̄ in lumbis generatū ⁊ in vasis collectū est ad luxuriā incitatiuū qđ natura ꝑ naturale desideriū appetit foras pellere: quia sibi superfluuȝ est nō necessarium: quia sibi ad aliquid ordinatū est scȝ ad proles generādas Et hec est ratio quare religiosi quātūcunq̄ sancti de nocte polluunt: eo ꝙ natura que superfluis aggrauatur illa nititur expellere. Et propterea sepius hoc accidit sine motu: et tūc homo emisso illo quod erat causa grauedinis valde se sentit alleuiatū ⁊ inuenit se ad omnia bona expeditioreȝ. Plures sunt etiam cause pollutionis scȝ acceptio crapulosa cibi ⁊ potus. Item longus somnus: quia sicut in longo somno multiplicatur sudor sic ⁊ pollutio. Item iacere super dorsum longo tempore ⁊ potissime sic dormire: quia calefaciunt renes. Item concupiscentia diurna circa inordinatū amorem mulierū. Item nimius calor tempore dormitionis ⁊ similia. Sūt etiā quidā qui ex leui delectatiōis sensu scȝ vidēdo mulieres vl' eis colloquēdo vl' eaꝝ ꝯfessiōes audiendo se vigilādo sentiūt humectatos. Sȝ tales credere nō debēt eē se vigiles pollutos qꝛ ſm Auicēnā: tres sūt meat⁹ ī virga virili: quorum vn⁹ sub alio linialiter ordinat ſm longitudinē ipi⁹. Unus meat⁹ ē ꝑ quē vrina transit ex vesica. Secundus ē meat⁹ spermatis seu seminis. Terti⁹ ē per quem transit q̄dam humiditas subtilis q̄ emittitur maxie cū q̄s tangit mulierē in cui⁹ copula languescit. Silr̄ ⁊ h̄ ꝯuenire pōt propter stercora in longatiōe existētia. Insup ex leui titillatōe defluxus hui⁹ humiditat̄ ꝯtingere pōt vt libros Ouidij de arte amādi legēdo vel de materia carnali disputando: vl' aliqua carnalia videndo seu ꝯfessiones de materia carnali audiēdo ⁊ similia. nec reputari debȝ pollutio ꝓprie dicta. Itē mulier mēstruata nō ꝓhibet accedere ad sacramēta: si tamen ex reuerentia dimittit laudanda est: vt ptȝ expressum. v. di. c. ad eius ꝯcubitū. Ad laudem dei omni.

De quattuor alijs gradib⁹ peccati contra naturā ⁊ de quadruplici vindicta qua domin⁹ hoc vitiū vindicasse legit: Sermo IX

On mechaberis.

n Exo. xx. Uiso de infimo gradu peccati contra naturam: iam reliquos breui stilo percurramus.

A Secūdus ergo gradus cōmittitur cū altera persona simili vl' dissimili: cuȝ scȝ sine aliquo concubitu se prouocāt mutuo: per gestus tact⁹ amplex⁹ vl' similes actus libidinosos ad emissionē seminis: damnationē detestabilē sibi mutuo vēdicātes. Et h̄ pctm̄ ꝯmittit in oīni statu hui⁹ mūdi. Nulli nāq̄ parcit hec libidinosa bestia: nō vetule: nō seni: nō adolescēti: nō ꝟgini: nec q̄dē deo sacratis ꝑcit nec eccl'iasticis nec religiosis: oīm fines occupat etiā viduaꝝ et orphanoꝝ in singl' stragē agēs incredibilē: vix aliquē relinqn̄s īfestū. Nec q̄dē thorū ꝯiugalē relinquēs īmunē q̄si licēti⁹ illic ꝑsumēs suā posse exercere maliciaȝ ⁊ execrādā frequētare libidīs īpudiciciā: cū tn̄ Aug⁹. dicat de adulterinis cōiugijs ⁊ ponitur. xxxij. q. vij. c. adulterij malum: vbi

Sal vxor lot dare noluit

ita q plenā deliberatiōꝫ nō hēbat:tū etiā
qm̄ in suis ꝯciuib⁹ vitio pessimo ꝛ suis ho
spitib⁹ occurrere volebat violētie.Et āge/
li ad Loth.Oēs q̄ tui sūt educ de vrbe hac
delebim⁹ enī locū istū:eo q increuerit cla/
mor eoꝝ corā dn̄o.Quo dissimulāte egre/
di ꝯp̄hensū Loth cū suis angeli posuerūt
ex ciuitatē dicētes:Ne respicias retro.s.p
inordinatū affectū ad ea q̄ mox pitura sūt:
nec stes in oī circa regiōe:qꝛ venerunt ad
subuertēdū cū zodoma q̄ttuor alijs ciuita
tes ꝛ spaciū inter mediū.Vn̄ dicit̄ de pe.
di.j.§.ꝫ ꝛ ꝯtinuo:q he due vrbes adama ꝛ
seboym ex vicinia zodomoꝝ parilis exci/
dij traxere ꝯsortiū cetera patēt.Sequitur.
Igit̄ pluit dn̄s ī vltionē hui⁹ vitij sup zo/
domā ꝛ alias ciuitates ignē ꝛ sulphur id ē
ignē sulphureū q̄si sūptū de inferno.Dicit
enī Greg⁹.q gehēnalis flāma moras non
sustinēs:zodomoꝝ p̄uenit tollere nationē
ꝛ ip̄am terrā tāte ꝯfusiōis ꝯscīa ꝯsumpsit
ignis sulphure⁹.Q̄ð iō fecit de⁹:vt terra ī
eternū arescerct sine spe iteꝝ germinandi:
ꝛ sic graui⁹ puniuit istos q̄ꝫ p̄mos pctōres
generali diluuio:qꝛ licet illi mēsurā exce/
derēt:tn̄ q̄si naturalit̄ peccabāt plurimi eo
rū:vn̄ miro dei iudicio tota regio illa fcā ē
lacus fetidus:qui ꝭm Isidoꝝ dr̄ affalas ꝛ
mare mortuū li.ethymol̄.c.xx.Dicit̄ enim
lacus affalas.i.bituminis:nam aqua illa
stringit̄ bitūmine:ita q ventis moueri nō
pōt:vn̄ aque ille nō quidē annuatī neq̄ꝫ sē/
per sed biēnio in bienniū euomūt ingētos
globos nigerrimi bitumīs ꝛ feditissimi ad
littus:ꝛ tunc nullis ventis agitari potest:
Dicit̄ enī mare mortuūꝫ ꝭm Isiđ.qꝛ nihil
gignit viuū:nihil recipit ex genere viuēti/
um:nā neq̄ꝫ pisces hꝫ neq̄ꝫ assuetas aquis
beluas:nec letas mergēdi vsu patit̄ aues
sed ꝛ quecūq̄ꝫ viuentia mergēda tēptaue/
ris q̄cunq̄ꝫ arte dimersa statim resiliūt ꝛ q̄/
uis vehemēter elisa ꝯfestim excutiuntur.
Refert enī Josephus q vespasian⁹ q̄sdam
iunctis post terga manib⁹ iussit in altū pro
ijci:ꝛ omnes tanq̄ꝫ vi sp̄us sursū repulsi de
sup fluitabāt:vn̄ ꝛ lucerna ardēs supena/
tat q̄ tamē extincta sub mergitur.Nimirū
cū oīe carēs vita submergit̄ nisi fuerit bi
tuminatū.Excipit̄ tn̄ ferrū:qꝛ sup dicto.§.
sed ꝛ cōtinuo:dicit glo.q aqua illa nec est
natabilis nec ē potabil̄:qꝛ ferrū ibi natat
ꝛ pluma mergitur.Ibi sunt poma pulcher
rima exterius:interi⁹ aūt plena fauilla et
cinere:his verbis describit̄ luxuria:ꝫ ibi

Q̄ð latius ibidē exponit Archiđ.dicens.
Aqua luxurie gomorreoꝝ nō ē natabilis:
qꝛ illaq̄at nō est potabilis:qꝛ non recreat.
Vn̄ Hiero.Libido trāsacta sp relinq̄t ple/
nitudinē nūq̄ꝫ saciat̄:ꝛ extincta sp reaccē/
dit̄.Ferrū ibi natat qꝛ ꝯstans ꝛ firm⁹ hoc
vitiū supat:pluma mergit̄:qꝛ leuis ꝛ fra/
gilis hoc vitio supat̄.Crescūt in ripa laci
poma exteri⁹ pulcherrima:qꝛ forma iuue/
nū effeboꝝ attrahit:potissime gomorreos
intus vero cinere ꝛ fauilla pleni sūt:qꝛ fa/
uilla ē extincta scintilla:ꝛ in hmōi ignis di
uini amoris total̄r ē extinctus:qꝛ tales sūt
aduersarij ignis diuini amoris.Vocat̄ de
niq̄ꝫ lacus ille mare salinaꝝ:qꝛ vt q̄dā di/
cūt ex ill̄ aquis sal candidissimū efficit̄:vl̄
etiā qꝛ lapides salis ibidē inueniūt̄.Vxor
aūt Loth inordinato affectu ꝯtra p̄ceptuꝫ
angeli post se respiciēs:versa est in statuā
salis quā Josephus refert se vidisse.Vbi
dicunt hebrei:q sero precedente Loth sal
petenti p cōdimēto cibi angeloꝝ quos ho
mines credebat:vxor apportare rēnuit:qꝛ
ꝭm modū zodomoꝝ inter quos habitabat
affectū ad hospites nō habebat:ꝛ sic pena
respōdit pctō.Dicunt aūt expositores no/
stri q factū est in figura.Sal enī ꝯdimētū
ē ciboꝝ:ꝛ ideo vxor Loth retrospiciēs ver
sa est in statuam salis:qꝛ punitio eius dat
cōdimentū sapiētie penitētib⁹ ne reuertā/
tur ad pctā pristina.Propt̄ qđ ꝛ ip̄e dn̄s
ait Luc.xvij.Memores estote vxor̄ Loth
Vnde p vindictā illam ostensū ē quātum
deo displiceat hmōi peccati sola memoria.
Nimirū cū demones tātū abhorrēt hoc vi
tiū q pre fetore ip̄ius fugiūt ab homīe hoc
ppetrante:cū tn̄ prius hoc p̄suaserint.Vn̄
Ezech.xvj.Erubescēt supple demones in
via tua scelerata.Verūtamē hoc fit nō pro
pter desideriū humane innocētie:ꝫ propt̄
nobilitatē eoꝝ nature:pcurāt enī vitiū il/
lud ꝛ tn̄ detestant̄:sicut hi q̄ cloacā euacu/
ant ꝓpter magnū lucrū:ꝛ tn̄ inde sentiunt
fetorē magnū.Tertio deniq̄ꝫ dn̄s addidit
vindictā huius tpe sue necessitatis.Nam
ꝭm Augl̄.videns deus vitiū hꝫ ꝯtra natu/
rā fieri in hūana natura:fere desijt incar/
nari.Et Hiero.sup illud Esaie.ix.Habitā/
tibus in regiōe vmbre mortis lux orta est
eis.dicit q lux illa oēs laborātes illo vitio
zodomitico nocte illa extinxit:q̄ christ⁹ na
tus ē:ne ī natura quā assūpserat tātā imū/
diciā inueniret.Et hec pōt eē ratio cur chri
stus nō legitur tantū scelus arguisse:eo q

tam recens memoria illius punitiõis erat in mundo q homines territi strictius abstinebant ab ipo crimine. Quarto pter hoc flagitiũ adhuc potissime tẽporib hodiernis dominus inducit diuersas plagas in cetu christianitatis scz guerras: pestilẽtias: fames: tẽpestates: terremot: inundationes aquarũ ⁊ similia. Sicut impator inflat spiritusancto testat in auc. vt nõ luxurientur ptra naturã. §. si enim. col. vj. ⁊ hoc recitat glo. xxxij. q. iiij. in. c. in eo. dicens: Nã dicit impator q pter ista crimina inducuntur fames: pestilẽtie ⁊ terremot. Vñ pter eadẽ scelera plures puincie punite legũt: vt pz. lvj. di. in. c. si gens anglox: vbi Bonifacius martyr eadẽ scribẽs anglox regi: timet anglic plagas affuturas pter hoc scelus sicut alijs gentib hispanie ⁊ puincie burgũdionũ populis cõtigit: que sic a deo recedẽtes fornicati sunt: donec vindex taliũ criminũ vltrices penas p ignorãtiaz legis dei. i. saracenos venire ⁊ seuire pmiserit. Nã q pter delictũ sepe pmittit de inferri penas: vt pz. v. q. v. c. nõ oĩs. ⁊. xvj q. j. reuertimini: vbi plane de hoc. Quintus deniq gradus est cũ pctm luxurie aliquis vl aliqua pficit cũ bestijs: siue cõueniat cũ eis in locis naturalib siue nõ: ⁊ hoc vocat crimẽ bestialitatis vl crimẽ pessimũ q Joseph accusauit fratres suos: vt patet Gen. xxxvij. fm aliquos. Alij vero psiderãtes q eet turpe dicere de patriarchis talia: maxime cũ in hebreo repitur: ⁊ retulit patri rixam eox pessimã: dicũt q p crimen pessimũ itelligit rixa q fuit iter filios Lie Bale ⁊ Zelphe quos despiciebãt tanq ex ancillis natos. Verũtamẽ qequid sit: dñs strictissime vitiũ hoc maledictũ phibuit: sepius idipm in lege veteri repetẽs. Dicit em Exo. xxij. Qui coierit cũ iumento morte moriet: debet insup iumẽtũ interfici ad detestationẽ facti ⁊ ne alius cũ aĩali tẽptet idẽ facere. Vñ Leuit. xx. dicit. Qui cum iumẽto ⁊ pecore coierit morte moriat: pecus quoq occidite: mulier q succubuerit cuilibet iumẽto simul interficiet cũ eo. Et eiusdẽ li. xviij. hoc scelus etiã phibet. Et Deutero. xxvij. Maledict qui dormit cuz omni iumẽto ⁊ dicet omnis populus amẽ. Ex quibus patet q sollicite deus hanc abominationem prohibuit: cum tamen quidam reperiuntur tanta libidine excecati: q fere cum omni genere animantiũ hanc fetidã stulticiã exercent cooperãtibus demonijs que als esset impossibile ppetrare. Unde relatione veridica didici q vn vagam querens libidinẽ tam in auibus q in animalibus: tandẽ maximã delectationez inuenit cognoscẽdo eritium: diabolo non dubiũ id actitante. Similiter reperte sunt mulieres nõ solũ de vrsis seu canib s etiã de equis aut similibus pcepisse: ecce quid excogitat ⁊ adinuenit maledicta libido: Mirum est q huiusmodi viros terra non absorbeat. Nescio quid alij sentiant: mihi tamẽ saluo sanioris iudicio videtur: q adhuc magis delinquunt cum demonib familiaritatem contrahentes ⁊ cum eisdem carnaliter ex consensu cõmiscentes: quod in vitio carnis extremum videtur esse malorũ. De quo tamen vitio plures doctores miranda scripserunt: vt nobis fidem faciat etiam asserentiũ multitudo que scripsit tam de succubis q de incubis id est taz de demonib qui formam assumũt femineam q masculinam. Nimirũ cum ⁊ nostris temporibus inuenim eas quas demones nõ solum decipere vel ad consensum allicere: sed etiam per violentiam stuprari conati sunt. Scimus inquã quasdã consentiẽtes ⁊ carnaliter cõmiscentes cum demonibus tandem ad penitẽtie viam misericorditer reuocatas. Scimus deniq alias carnali cõmixtione sic demonibus confederatas: q in eodem libidinis furore perseuerant. O quanta est diuina pietas quantaq humana cecitas. O q execrandis se imiscet humana nobilitas: vt merito cum ppheta diceret: Homo cũ in honore esset nõ intellexit id est aduertit nobilitatem cõditionis: sed cõparatus est iumentis insipientib ⁊ similis imo inferior factus est illis. Quod a nobis auertat iesus christus. Ps. 48

De mechia spirituali que e perficitur libidine cordis ⁊ exteriorum sensuum: Sermo X

Non mechaberis.

Exo. xx. Tertio modo pceptuz istud exponit. Nõ mechaberis: id est nõ adherebis p morosam delectationẽ ⁊ consensum libidinosũ illecebris sensualib vel imundis reuolutionibus cordialibus: teipo quãtum ad hominẽ interiorẽ in sceno luxurie cordialis vel sensualis damnabiliter abutendo: ⁊ hec dicitur spi/

ritualis fornicatio vl' mechia: vñ. xxxij. q.
vij. c. nõ solum: ibi subditur. Est aũt spiri/
tualis fornicatio de q̃ dñs ait. Qui vide/
rit mulierẽ ad ↄcupiscendũ eã: iã mechat⁹
est eam in corde suo. Ideo omnis ĩmunda
pollutio fornicatio dicit᷑: q̃uis quisqꝫ di/
uersa turpitudinis voluptate ꝓstituatur.
Et hoc intelligit᷑ nõ solũ de pollutiõe cor/
porali sed etiã cordiali: ĩ abusu ĩmũdaꝝ co
gitationũ vl' etiã exterioꝝ sensuũ. Sequit᷑
ibidẽ. Ex delectatione em̃ fornicãdi. s. cor/
poraliter vl' cordialiter varia gignunt᷑ fla/
gitia q̃bus regnũ dei claudit᷑ vt hõ a deo
sepetur: hoc ibi. Ex q̃bus satis liquet: ꝙ lu
xurie vitiũ plerũqꝫ mẽbro sibi appropriato
cũ additamẽto leuiathã minime ↄtentum
oẽs fines cordis ⁊ humanoꝝ sensuũ suo ve
neno fraudulẽter occupare nitit᷑: vt verus
inueniat᷑: qui dicit Hiere. ix. Ascẽdit mors
per fenestras nr̃as. i. sensus exteriores: in/
gressa ẽ domos nostras. i. domiciliũ cordis
per criminosũ affectũ accidente consensu.
Hinc ꝺm pħi ↄsiliuꝫ qui deponere vult in/
ordinata desideria omniũ rerũ quarũ cu/
piditate flagrauit auertat oculos ⁊ aures
aliosqꝫ sensus ab his que relinquit aut re/
linquere querit: nihil em̃ facilius q̃ amor
recrudescit: nam affect⁹ quocũqꝫ se vertit
p̃ciũ aliqđ presens occupationis sue repe/
rit: ergo facilius excludit᷑ q̃ expellit᷑. Qđ
Iob subtiliter innuens ait. Pepigi fedus
cũ oculis meis ne q̃dem cogitarẽ de virgi
A ne. Hic queri põt: vtrũ in tactib⁹ osculis
amplexib⁹ ⁊ similib⁹ mortale pctm̃ consi/
stat: p̃sertim cũ fornicatio mortale pctm̃ eẽ
dicat᷑ ex eo ꝙ p̱ eã impedit᷑ bonum prolis
generãde ⁊ educande: ꝫ ad hoc nihil ope/
rant᷑ oscula: tactus: amplex⁹ ⁊ sil'ia. Ad hͦ
rñdet Tho. scđa 2ᵉ. q. cliiij. ꝙ aliq̃d dicit᷑
esse pctm̃ mortale dupliciť. Uno modo ꝺm
speciẽ suã: ⁊ hoc modo tact⁹: amplexus vl'
oscula ꝺm suã rõnẽ nõ nominant mortale
pctm̃: quia talia possunt absqꝫ libidine fie
ri: vl' ꝓpter patrie ↄsuetudinẽ: vl' ꝓpter ali/
quẽ amorẽ ordinatũ seu aliã rõnabilẽ cau/
sam. Alio mõ ðr aliquid esse pctm̃ mortale
ex sua causa: sicut ille q̃ dat elemosynaꝫ vt
aliquẽ inducat ad heresim mortaliť peccat
q̃uis opus in se bonũ sit: ⁊ hoc ꝓpter intẽ/
tionẽ corruptã. Et qꝛ nõ solũ ↄsẽsus ĩ actũ
peccati mortalis: ẽ mortale pctm̃: sed etiã
ↄsensus in delectationẽ pcti mortalis: iđo
cũ fornicatio sit mortale pctm̃ ⁊ multoma/
gis alie spẽs luxurie: ↄsequẽs est ꝙ ↄsen/
sus in delectationem talis pcti sit mortale
pctm̃ ⁊ nõ solũ ↄsensus in actũ. Cũ igitur
amplexus: oscula: tactus ⁊ sil'a ꝓpter dele
ctationẽ fiant ex aĩo deliberato: ↄsequens
ẽ ꝙ sint pctã mortalia: ⁊ sic solũ dicunt᷑ li/
bidinosa: vnde ꝺm ꝙ talia libidinose fiũt
mortalia pctã iudicant᷑. Nec mirũ cum di
cat Aug⁹. đ fide christiana: ⁊ ponit᷑. xxxij.
q. v. c. Nec solũ affectu ⁊ tactu sed aspectu
quoqꝫ appetit᷑ ⁊ appetit ↄcupiscẽtia femi/
naꝝ: nec dicatis vos habere aĩmos pudi/
cos si habeatis oculos impudicos: qꝛ im
pudic⁹ ocul⁹ ĩpudici cordis est nũcius. Et
cũ seinuicẽ sibi etiã tacẽte lingua ↄspectu
mutuo corda nũciant ĩpudica ⁊ ꝺm ↄcupi
scẽtiã carnis alterutro delectant᷑ ardore:
etiã in tactis ab ĩmunda violatiõe corpori
bus fugit castitas ĩpa de morib⁹. Unđ po
test solus nut⁹ ex libidine fact⁹ eẽ mortale
pctm̃: qꝛ pctm̃ illud cõmittit᷑ in voluntate
que voluntas exteriorib⁹ sensib⁹ quasi qui
busdã instrumẽtis vtit᷑: cũ tamẽ studiosa
volũtas plenã habet rationẽ peccati: vt pꝫ
ibidẽ. c. q̃ viderit: ⁊ de pe. di. j. c. sic̃. Quin
qꝫ sũt igit᷑ vie veniendi ad voraginẽ cordi
alis luxurie. Nã p̱ q̃nqꝫ sensus recipiunt᷑
imp̃ssiones carnaliũ cogitationũ: quas se
quũt᷑ delectatio pariter ⁊ ↄsensus: vñ sen/
sus exteriores sũt q̃si laquei cordis ⁊ hoĩs
interioris quib⁹ incautus captiu⁹ ducitur
in seruitutẽ pcti. Primus igit᷑ laqueus ẽ
oculus nequã. Hic Hiere. Treno. iij. lamẽ
tabat᷑ dicẽs. Ocul⁹ me⁹ dep̃dat⁹ ẽ animã
meã ĩ cũctis filiab⁹ vrbis mee: venatione
ceperũt me q̃si auẽ inimici mei. s. demones
⁊ hoc p̱ mediũ filiaꝝ hoĩm. Qđ prudẽter
Iob aduertẽs rñdit. Pepigi fedus cũ ocu
lis meis ⁊c̃. Nimiꝝ cum dicit᷑. Ecci. xxxj.
Memẽto qm̃ malus ocul⁹ nequã: nequi⁹
oculo q̃d creatũ est: q̃si diceret: nihil. Qđ
vtiqꝫ claruit ĩ Dauid q̃ betsabeã se lauãtẽ
incaute respiciens capt⁹ ẽ oculis: ⁊ capti/
uus duct⁹ ĩ affectũ adulterij: ꝓpter qđ tam
turpiter cecidit: ꝙ cũ adulterio crimẽ pro/
ditiõis ⁊ homicidij p̱petrauit. Hic postmo
dum sollicite dñm exorauit dicẽs. Auerte
oculos meos ne videãt vanitatẽ. Uñ peri/
culosissimũ obiectũ visus ẽ mulier ornata:
nã a planta pedis vsqꝫ ad verticẽ capitis ẽ
plena laqueis ad capiendas aĩas p̱ mediũ
visus. Hinc merito dicit Eccs. c. vij. Inue
ni amariorẽ morte mulierem q̃ laqueus ve
natorũ est. i. demonũ ⁊ sagena cor eius: vi/
cula sũt man⁹ illi⁹. Et hoc exemplariter pa

tuit in Judith eiusdē.xvj. que non ex libidine sed ex ỽtute se ornauit ad decipiēdū ⁊ deijciēdū hostē iudeoꝝ. Dicit enī ibidē ꝙ colligauit cincinos suos mitra.i. ī vna serie cōgregauit ad decipiendū eum: ecce laqueus in vertice: vnxit faciem suam vngento: ecce laqueus in facie: sandalia eius rapuerūt oculos eius: ecce laqueus in pedibus: pulchritudo eius captiuā fecit animā illius: ecce totum corpus eiꝰ ē laqueis plenum. Nec hec solū: sed vt dicit eiusdē x.c. Assūpsit dextrariola ⁊ lilia ⁊ inaures ⁊ anulos ⁊ omnibꝰ ornamētꝭ suis ornauit se. Pro quo nota: ꝙ lꝫ Judith ornauit se ad decipiendū Holofernem: tamē nō intēdebat eum ducere ad peccatū mortale: sed ad hoc vt desideraret eā habere vxorē: ⁊ ꝑ hoc haberet ad eum familiarē accessum ꝑ quem eū occidere posset: ꝓpter hoc caput ornauit ⁊ faciē vnxit lachryma arborꝭ aromatice q̄ facit ad decorē vultus ⁊ suauem odorē ⁊ nihil omisit de ꝯtingentibꝰ ad decentē ornatū: decepitq̄ eū ⁊ deiecit turpiꝭ amputans caput illius. Sic hodie mulier ornata diaboli sagena infinitos dānabili cōcupiscentia capit ⁊ aīam eius interficit. Dicit enī Hiero. ꝙ gladius igneꝰ est species mulieris velut ex oīni pte sagittas emittens: quali putamus aīaꝝ periculo sibi cōueniunt lasciuꝰ ornatus ⁊ neq̄ oculꝰ. Sed audiat ꝯcupiscentia videns. Qui viderit mulierē ad ꝯcupiscendū eam ⁊c. vñ. xxxij. q. v. c. nec solo. c. qui viderit. Studiosa cōcupiscētia fornicatiōis adequatꝭ opi. O q̄t igitꝭ adulteria ꝑpetrantꝭ etiā in ecclīa dei: quot fornicationes: quot deniq̄ libidinosi aspectus cū circūeunt officinas templi: quoꝝ oculi luxuria pleni velut ad libidīs venationē edocti. Similiter audiant ex lasciuia se ornātes illud Ecci. xxvij. Qui foueam fodit incidet in illā: ⁊ qui ꝯstituit lapidem ꝓximo offendet in eo: ⁊ qui laqueū alio ponit pibit in illo. Ubi tria tangūtur quoꝝ vnūquodq̄ mortale ꝯstituit. Nā ꝑ foueam intelligitꝭ intentio libidinosa incitādi alios ꝑ ornatū ad carnis cōcupiscentiā qđ est mortale: Quis etiā incitās peccatū illud ꝑpetrare non intēderet: ꝑ lapidē vero scandalū actiuū intelligitꝭ quod ē etiā mortale ꝭm Tho. scđa. 2ᵉ. q. xliij. ꝑ laqueū autē intelligitꝭ ornatus in se cum excedit modum ⁊ ꝓtendit lasciuiā: tunc etiam est mortale licꝫ nō intendat alios trahere ad lasciuiā: cū manifestā pretendat sugbiā: īmo sentina multoꝝ vitiorū est cum sic spectacula petit vt stultis placeat: tunc enim quot mortales excitat concupiscētias: tot mortaliū peccatoꝝ particeps efficitꝭ ⁊ causa. Unde dicitꝭ de tali Prouer. vij. ꝙ multos vulneratos deiecit ⁊ fortissimi q̄cunq̄ interfecti sūt ab ea. Mirū est ꝙ christiana religio talē ornatū admittit ad christi despectū ⁊ christianoꝝ periculū. Nō sic egit adolescēs quidā mire pulchritudinis: qui cernens in sua specie plures illustriū feminarum scandalizari: ꝯfodit vultum suum vulneribus: malens deformitatē habere feditatis q̄ formā irritamētū ꝓbentē aliene libidinis. Secūdus aūt laqueus est auris pruriens verboꝝ lasciuiā. Lingua nanq̄ ꝭm Jacobū in canonica inquietum malū est ⁊ plena veneno mortifero. Insuper maculat totum corpus ⁊ inflāmat rotam natiuitatis inflāmata a gehēna. Et ꝓsertim lingua cordis libidinosi inflāmat aures audientium. Dicitꝭ enī Prouer. v. Fauus distillans labia meretricis ⁊ nitidius oleo guttur eiꝰ: nouissima aūt illius amara q̄si absinthiū et acuta q̄si gladiꝰ biceps: ⁊ ifra. Nūc ḡ fili mi audi me ⁊ ne recedas a verbis oris mei: lōge fac ab ea viā tuam: ⁊ ne appropinques foribꝰ domꝰ eiꝰ. Et si linguā maledicam declinare nō ꝓuales audi tunc ꝯsiliū sapientis Ecci. xxviij. vbi postq̄ plurima dixit d̄ lingua tertia seminantē discordias et deijciente mulieres viratas vel vericas: tandē subinfert. Beatus qui tectus est a lingua neq̄: q̄ in iracūdiam illiꝰ nō trāsiliuit ⁊ q̄ non attraxit iugum eius ⁊ in vinculis illiꝰ nō ē ligatꝰ. Deinde ꝯsiliū tribuens euadenti subinfert. Sepi aures tuas spinis scilꝫ timoris dei: mortis incerte: futuri iudicij: penaꝝ inferni: ⁊ noli audire linguam neq̄: ⁊ ori tuo facito ostia: nihil scꝫ loquēdo ad votū petulans alloquētis: et seras auribus tuis: ne verbis libidinosis pateat introitus. Dicit enī Aristoteles li. d̄ aīalibus: ꝙ sus q̄diu mare sollicitāte rigidas tenuerit aures nō ꝯsentit in coitum: vbi vero laxare ceperit aures stimulatꝭ ad luxuriā. Et ibidē dicit ꝙ omne animal aures habet mobiles preterq̄ homīes. Rigidas igitꝭ ⁊ immobiles aures teneas: nec auditu recipias qđ receptum corꝛ̄ificiat ⁊ ꝯsensum eliceat: nec cuiq̄ credas etiā sub specie sanctitatis vꝉ honestatis blande loquentē: quia sub pallio spūalis amoris vel etiam religionis sepiꝰ

latet ardoꝛ libidinis pluresq₃ magꝭ tēptā/
tur ab his ꝑsonis que speciē sanctitatis in
habitu et religione ꝓtendūt. Sicut simile
quoddā in lib. de naturis rerū refert Pli
nius dicens: ꝙ sus quando luxurie furijs
agitaᵗ in virū irruit cādida maxime veste
indutū. Maxime vero cauēde sunt societa
tes lubꝛice q̄ varijs lasciuie canticis ac mu
sicis instrumentis aures oblectari q̄runt:
q̇bus tandem coꝛda marmoꝛea paulatim
emolliunt ⁊ dissoluūt ad lasciuiā coꝛporꝭ.
Hinc diciᵗ Ecc̄i. ix. Cum saltatrice ne sis
assiduus nec audias illā: ne foꝛte pereas ī
efficacia illius. Tertius aūt laqueus est
tactus inflāmās. Lasciuus enī tactus po
tissimū inflāmat ad luxuriā: diuersimode
tamē. Naȝ maxime tactus īmundus in se
vel in alijs membroꝝ illoꝝ q̄ generationi
deseruiūt ardoꝛem excitat libidinis: qua/
propter quis grauiꝰ peccat cōmuniter im/
pudica tangēdo q̄ꝫ videndo vel audiēdo.
Unde q̇dam ꝑ solū tactum plus peccāt q̄ꝫ
si decem pꝛoles ꝓpꝛie matri cōmiscēdo ge/
nuissent. Heu q̄ꝫ flagiciosis actibus se īmi/
scet humana nobilitas cum hac irrōnabi/
litatis noxa solus homo rōnabilitatis ca/
pax turpissime fedaᵗ. Nullū enī animal ir
rationale fecibꝰ hmōi legiᵗ maculatū: vn̄
merito dic̄ ps̄. lxxxij. Disperierūt ī endoꝛ
facti sunt vt stercus terre. Endoꝛ interp̄ta
tur fons generationis in quo isti ꝑ tactus
abominabiles ꝑierunt: eo ꝙ infinita flagi
cia enoꝛmia ꝑegerunt. Quid auteȝ vilius
stercoꝛe: ⁊ q̇d abominabilius tam soꝛdido
peccatoꝛe: qui sua libidine violat iura na/
ture. Secūdo post hoc ad libidinē ꝓuocāt
oscula libidinosa: amplexus nudoꝝ coꝛpo
rū: cōtrectationes vberū ⁊ similia. Naȝ lu
xuria ꝑ osculum libidinosū irritaᵗ: eo ꝙ ī
osculantibꝰ fit ꝯuenientia ꝑtium ⁊ anima
les spūs ꝯiunguntᵗ. Hinc dicit phus ꝙ eq̇
ante coitum ꝯspirant anhelitu ⁊ ꝑ hoc ad
luxuriam ꝓuocantᵗ. Propter qđ o virgo
chꝛisti: que sponso tuo pudicū affectuȝ ser
uare desideras: si quis te ad osculū suum
inuitauerit: ꝓ osculo sputum reddas: ⁊ te
mere ꝯtrectanti pugnū ingeras: nec huius
modi credas esse seruū chꝛisti sed sathane:
non amatoꝛē sed coꝛruptoꝛē: nō pudicicie
delatoꝛē: sed ꝓpꝛie libidinis vilissimū con
fotoꝛē. Si enī solus aspectus libidinosus
ꝯstituit aliq̄ē eē iudicādū adulterij reū:
iuxta sermonē euāgelicū: o q̇d erit mutua
cōtrectatio coꝛpoꝝ in tactibꝰ: osculis: am/
plexibus ⁊ similibꝰ? Que tanto grauioꝛa
iudicanᵗ quā to delectatiōi carnali pleni/
oꝛem administrāt ꝯcitatiōeȝ libidinis: vn̄
cum inter sensus coꝛꝑales in tactu carnali
maioꝛ dulcedo reꝑiaᵗ: ⁊ ex delectatiōe eiꝰ
maioꝛ coꝛruptio sequatur: ac per ꝯsequēs
auersio maioꝛ a deo: ꝓpter hoc intātū red
diᵗ detestabilis ꝙ exerceri nō pōt sine pec
cato saltē veniali etiā in facto ꝯiugali. De
q̄ tn̄ excipiᵗ vnus casus scȝ necessarius ta
ctus causa ꝓcreande ꝓlis: lȝ Grego. ꝯtra/
rium dicat. xiij. dis. c. nerui testiculoꝝ. Nō
vo tante delectationis inueniᵗ: ꝙ ꝓuenit
a natura cupiente ꝓcreare ex similibꝰ filia
ꝓ ꝯseruatiōe speciei humane: ī q̄ coꝛꝑalis
sensualitas intantū qn̄q₃ vincit aciē rōnis
in hoīe: ꝙ ex nimia eius frequētia qn̄q₃ ce
cus efficiᵗ: ⁊ ex cerebꝛi vacuatiōe qn̄q₃ fre
neticus. Et qꝛ talis delectatio incautū effi
cacissime trahit in cōsensum: ideo iudicaᵗ
causa detestabilis totū hoīem in peccatoꝝ
trahens voꝛaginē. Hic q̄ri pōt: vtꝝ con/
sensus in delectationē peccati moꝛtalis. s.
simplicꝭ foꝛnicationis iudicari debet moꝛ
tale peccatū p̄sertim cum peccatū homici/
dij grauius est q̄ꝫ simplicis foꝛnicationis:
sed cōsentire in delectationē que ꝯsequiᵗ
cogitationē de homicidio nō est peccatū:
ergo multo minus ꝯsentire in delectatio/
nem que ꝯsequitur cogitationē de foꝛnica
tione iudicari debet moꝛtale: ergo ⁊c̄. Ad
hoc inᵗ alia rn̄det Tho. scd̄a. 2ᵉ. q. lxxiiij.
ꝙ aliquis de foꝛnicatione cogitās de duo
bus delectari pōt: vno modo de ip̄a cogi/
tatione: alio modo d̄ foꝛnicatiōe cogitata.
Delectatio autē de ipsa cogitatiōe: sequiᵗ
inclinationē affectus in ip̄am cogitatiōeȝ:
ip̄a vero cogitatio s̄m se nō ē peccatū moꝛ
tale sed qn̄q₃ veniale tm̄: vt cum aliquis ī
utiliter cogitat de ea: quādoq₃ etiā sine oī
peccato puta cū quis vtiliter d̄ ea cogitat:
sicut cuȝ vult de ea p̄dicare: disputare vel
studere ad infoꝛmandū ignaros: ⁊ ideo ꝑ
ꝯsequens affectio ⁊ delectatio q̄ sic ē d̄ co/
gitatione foꝛnicatiōis non ē de genere pec
cati moꝛtalis: s̄ qn̄q₃ est veniale pctm̄ ⁊ qn̄
q₃ nullū: vn̄ nec ꝯsensus in talē delectatio
nē ē moꝛtale peccatū. Sȝ ꝙ aliq̇s cogitās
de foꝛnicatiōe delecteᵗ ī ip̄o actu cogitato
h̄ ꝯtingit ex eo ꝙ eiꝰ affectio ī hūc actum ē
īclinata: vn̄ ꝙ aliq̇s ī talē delectatiōeȝ con
sentiat h̄ nihil aliud ē: q̄ꝫ ꝙ ip̄e ꝯsentiat h̄
ꝙ affectꝰ suus īclinatꝰ sit ī foꝛnicationem.
Nullꝰ enī delectaᵗ nisi ī eo qđ ē ꝯfoꝛme ap

petitui eiꝰ: ꝙ aūt aliq̄s ex deliberatiōe eligit ꝙ affectꝰ suꝰ se ꝯformet his q̄ ſm se sūt peccata mortalia hoc ē peccatū mortale: ⁊ ideo talis ꝯsensus ī delectationem peccati mortalis ē mortale pctm̄. Hinc dicꝫ Aug. xij. ð trini. ꝙ ꝓpꝫ peccata delectatiōis etiā sine volūtate pficiēdi ſꝫ cum volūtate oblectādi totꝰ hō dānabit̃. Et ideo dicēdū: ꝙ solꝰ ꝯsensus ī delectatiōeꝫ q̄ ꝓcedit ex cōplacētia ipiꝰ actꝰ homicidij cogitati ē mortale pctm̄: nō aūt ꝯsensus ī delectatiōeꝫ q̄ ꝓcedit ex cōplacētia cogitatiōis ð homicidio. Ceteꝝ cū rō ꝯsentit ī talē delectatiōeꝫ peccati mortalis: tūc vocat̃ delectatio morosa: nō vtiq̄ ſm diuturnitatem tpis: ſꝫ ex eo ꝙ rō deliberās circa delectationē īmorat̃ nec tn̄ eā repellit tenēs ⁊ voluēs libēt̃ ea: q̄ stati cū aīm attigerunt respui debuerūt: vt dicit Aug. vbi s̄. Tertio post hͦ ad libidinē ꝓuocat mollicies vestiū et lectisternioꝝ: q̄ꝝ etiā suauitas efficacit̃ libidinē excitat. Ūn dicꝫ Amos. vj. dn̄s ad hmōi Ue q̄ opulēti estis ī sion: ⁊ infra. Qui dormit̃ ī lectis eburneis ⁊ lasciuitis ī stratis vr̄is. Et iterū Ezechiel. xxiij. Lauisti te et circūlinisti stibio ocl'os tuos: et ornata es mundo muliebri: sedisti in lecto pulcherrimo: ⁊ mēsa ornata ē an̄ te. Sꝫ ad quē fineꝫ on̄dit Esa. c. xiiij. dicēs: Detracta est ad inferos supbia tua: ꝯcidit cadaueꝝ tuū: subter te sternet̃ tinea ⁊ operimētū tuū erunt vermes. Quarto deniq̄ ꝓuocat ad libidinem suauitas vnguētoꝝ ⁊ balneoꝝ. Nam Amos. vj. Do lasciuiētibus ī stratis suis subdit̃ ꝙ erāt optimo vnguēto delibuti: ⁊ nihil cōpatiebāt̃ sup ꝯtritiōe Joseph. Ūn̄ dicūt q̄dā ibidē ꝙ ī optimo vnguēto intelligit̃ illud q̄ vngebant̃ vasa diuino cultui applicāda: ð q̄ pcipit̃ Exo. xxx. ꝙ nullus sub pena mortis illo vteret̃. Quartꝰ laqueus ē odor oblectans q̄ siliter allicit ad luxuriā: in cuiꝰ argumētum ðr. ij. Paral. xvj. ꝙ postq̄ rex Asa mortuꝰ erat: posuerūt eū sup lectū suū. i. fereꝝ vel sepulture locū: plenū aromatibꝰ ⁊ vnguētis meretriceis. i. rebus odoriferis q̄bꝰ antiq̄tus meretrices aspergebant lectos suos ad alliciendū hoīes ad luxuriaꝫ: sicut ðr Prouer. vij. in psona meretricis. Aspsi cubile meū mirrha: aloe ⁊ cinamomo. Nimiꝝ cum ðr Prouer. xxvij. ꝙ vnguēto ⁊ varijs odoribus delectat̃ cor. Sꝫ vt ðr Esa. iij. Erit ꝓ suaui odore fetor. Sꝫ q̄lis fetor erit on̄dit Job. c. xxviij. dicēs: Aspergat̃ ī tabernaculo eiꝰ sulphur. Fetor nāq̄ sulphureꝰ pessimꝰ ē: vn̄ Esa. xxx. ðr. Preparata ē enī ab heri. i. a pncipio tophet. i. gehēna ſm oēs doctores a rege pparata ꝓfūda ⁊ dilatata nutrimenta eius ignis. s. infernalis ⁊ ligna multa. i. peccata: flatus dn̄i sicut torrēs sulphuris succēdens eā. Quintꝰ laqueꝰ est gustus alliciens scꝫ ad crapulā ⁊ ebrietatem: ac p ꝯsequēs ad libidinem. Delicata nanq̄ cibaria cum abundantia sumpta multum ꝓuocant ad libidinem: psertim illa que calorem naturaleꝫ nutriunt: ⁊ quia comedere ⁊ bibere sunt ð necessitate nature diabolus ibi laquem temptationis abscondit: vbi natura sibi necessitateꝫ requirit. Hinc christū esurientem pane temptauit et ꝓthoparentes pomo deiecit. Unde prima temptatio filiorum israel erat de potu: vt patet Exo. xv. secūda de cibo. Exo. xvj. Et quia ſm Grego. plures īterficiunt̃ gula q̄ꝫ gladio: ⁊ ſm Hiero. vēter ⁊ genitalia sibi sūt ꝓpinq̄: ideo venter mero estuās defacili spumat in libidinē: et quia sūptio cibi ⁊ potus necessaria est ad conseruationem indiuidui: sicut actꝰ venereus ad conseruationē speciei: ideo deus vtrobiq̄ maximam apposuit delectationem: ne ab animalibus negligantur vt dicit Tho. super iiij. di. xlix. Homines autē bestijs viliores effectu maxime delectabilibꝰ illis abutuntur. Sed ð his dicit̃ Apocal. xviij. Quātum glorificauit se et in delicijs fuit: tantū date illi tormentū ⁊ luctum. Et figuratum est Deut̃. xxviij. vbi dicit̃: ꝙ homo delicatus et luxuriosus inuidebit fratri ⁊ vxori que cubat ī sinu suo: ne det eis de carnibꝰ filioꝝ suoꝝ q̄s comedet: eo ꝙ nihil habeat aliud in obsidiōe: siliter tenera mulier delicata que sup terraꝫ ingredi nō valet: nec pedum vestigium figere ꝓpter mollicie et teneritudinem nimiaꝫ: inuidebit viro suo q̄ cubat in sinu eius sup filij ⁊ filie carnibꝰ ⁊ illuuie secundinarū que egrediunt̃ ð medio feminū eius. id ē coste. Sūt enī secundine pellicule que egrediunt̃ cum pueris quibus īuoluti sunt. Si taliter iudicabat dn̄s tēporaliter puniēdos trāsgressores pceptoꝝ illoꝝ: o qualis erit punitio eternalis? Cū sicut hic puniēdo tribuit diē ꝓ anno: sic ibidē annum ꝓ die: īmo mille milia annoꝝ ꝓ minimo momento. Qð a nobis auertat christꝰ iesus. Ad laudem dei.

De luxuria ⁊ eius septēplici ꝯcu

piscẽtia: ac de filiab⁹ ei⁹ q̃ sũt octo fm Gregoriũ: Sermo XI

On mechaberis.

A n Exo.xx. Hic iam vltimo vidẽdũ ẽ de peccato luxurie. Pro quo sciendũ: q luxuria ẽ ex ĩmũdis desiderijs veniẽs: lubrica mẽtis et carnis ꝓstitutio. Vel luxuria ẽ libidinose voluptatis appetitus. Et intelligas appetitũ q̃ ẽ cũ ꝯsensu rõnis: q: talis appetitus est mortale peccatũ. Dicit enĩ mortale peccatũ eo q rõ non cohibet hmõi appetitũ: cũ tñ posset: vt dicit. xxxij.q.vij.in.c.non solũ. Inter cetera septẽ vitia vitium fornicatiõis.i. luxuria maximũ scelus est. Qđ duob⁹ modis põt intelligi. Primo extensiue: q: fornicatio maculat tam corpus q̃ aĩam: q: fm aplm q̃ fornicat in corp⁹ suũ peccat: ⁊ hãc rõnez subdit ibidẽ in textu dicẽs: q p carnis immũdiciã tẽplũ dei violat: đ q̃ dicit apls.j. Cor.iij. Nescitis q: corpa vr̃a templũ sũt spũssancti. Scđo põt intelligi q̃tũ ad multitudinẽ in h̃ peccato delinquentiũ: q: licz fm Inno. vitiũ hoc sit extrema turpitudo non solũ aĩam maculans sed etiã naturaz fedans: tñ ĩnumerabilis multitudo laborat ĩ hoc vitio: vt merito diceret dñs Job xl. Ecce Behemoth quẽ feci tecũ fenuz q̃si bos comedit: fortitudo ei⁹ in lũbis eius: ⁊ virtus illi⁹ in vmbilico vẽtris ei⁹. Behemoth ĩterp̃tat bestialis sensus diabolũ de luxuria tẽptantẽ: vel luxurie vitiũ ĩ q̃ tota ratio absorbet a carne ⁊ hoĩem reddit bestialẽ: nihilomin⁹ tñ sicut bos herbam sic Behemoth hoĩes p luxuriaz comedit: p h̃ designare volẽs intolerabilẽ multitudinẽ h̃ vitio vel in aliq̃ specie laborantẽ. Nulli nanq: parcit etati: nulli sexui: nulli statui vel ꝯditioni: nec q̃dẽ veret deo ꝯsecratas psonas accedere: nec q̃dem thorũ mr̃imonialẽ inuadere: in quo nimix deijcit infinitos. Sara đ octo viris vnũ viuũ retinuit: nunc vero de viginti vix vnus ĩnoxi⁹ euadit. Sic etiã in singulis statibus ⁊ etatib⁹ stragẽ exercet inestimabilẽ: nec vllũ etiam vsq: ad decrepitã etatez relinquit infestũ: sed q̃s opere non potest saltem affectu turpitudinis deijcere conat. Hic primo q̃ri potest: vtrum actus venereus potest fieri sine peccato ⁊ videt q nõ: quia nihil videtur impedire virtutem nisi peccatuz: s oĩs actus venereus maxime virtutez impedit quia dicit Augu.in.j.soliloquiorũ. Nihil esse sentio qđ magl ex arte deijciat animũ virilem: q̃z blandimẽta femine: corporũq: ille contactus sine quo vxor haberi non potest. Unde in actu venereo supfluitas ẽ delectationis: que rationẽ intantũ absorbet q impossibile est aliquid ĩtelligere in ipa vt dicit phs in.vj.ethic. Et ideo dicit Hiero. q in illo actu spiritus ꝓphetie non tangebat corda ꝓphetarum. Ecõtra vero videt q p actum venereũ non potest fieri peccatum p̃sertim cum solutus cõuenit cũ soluta. Ratio ẽ quia quilibet licite potest vti ꝓut libet eo qđ suum est: sed in actu venereo p̃sertim solutus ab oĩni vinculo nõ vtit nisi eo qđ suũ ẽ: ⁊ sic non videt eẽ peccatum. Ad h̃ dicendũ fm Tho.scđa.2e.q.cliij. q ĩ humanis actib⁹ illud ẽ pctm̃ qđ ẽ ꝯ ordinẽ rõnis ⁊ quãto aliq̃d ẽ magis necessariũ: tãto magis oportet vt circa illud ordo rõnis suet: ⁊ p ꝯsequẽs ẽ magl vitiosũ si rõnis ordo p̃termittat. Usus aũt venereoꝝ ad bonũ cõmune valde ẽ necessarius qđ ẽ ꝯseruatio generl hũani: ⁊ ideo circa h̃ maxĩe debet attẽdi rõnis ordo. Habet igit ordo rõnis vt q̃libet ꝯueniẽter ordinet in suũ finẽ: ⁊ ideo nõ ẽ pctm̃ si p rationem vtat hõ reb⁹ aliq̃b⁹ ad finẽ ad quẽ sũt: modo ⁊ ordĩe ꝯueniẽti: dũmodo finis ille sit aliqđ vere bonũ. Sicut aũt est vere bonum q ꝯseruetur natura corpalis vni⁹ indiuidui ad cuius cõseruationẽ ordinat vsus ciboꝝ: sic etiam est quoddã bonũ excellens q natura ꝯseruet humane speciei ad cui⁹ ꝯseruationẽ vsus venereoꝝ necessarius ẽ: vñ dicit Aug.li. đ bono ꝯiugali: qđ est cibus ad salutẽ hoĩs: hoc ẽ ꝯcubit⁹ ad salutem humani generis. Et ideo sicut vsus ciboꝝ põt esse sine peccato si fiat ordine debito ⁊ modo ad finẽ ꝯseruatiõis hominis: sic etiam vsus venereoꝝ si fiat ordine debito ⁊ modo: fm q ẽ ꝯueniẽs ad finẽ humani generis siue generatiõis. Et licz q̃tum ad cõmunẽ statum virtutis virt⁹ nõ impedit nisi p peccatum: tamen q̃tũ ad pfectum statũ virtutis põt impediri ꝟtutis p aliqđ qđ non est peccatũ s ẽ min⁹ bonũ: et hoc modo vsus femĩe deijcit aĩm: nõ q̃dem a ꝟtute s ab arce.i. a pfectione ꝟtutl. Vñ dic Aug.ĩ li. đ bo.ꝯiu. Sic bonũ erat qđ Martha faciebat occupata circa ministeriũ sãctoꝝ: s meli⁹ qđ maria audiẽs verbũ dei: ita etiã bonũ Susãne ĩ ꝯiugali castitate laudam⁹: s bonũ Anne vidue ⁊ ma-

gis marie virginis anteponimus. Ecõtra
vero si quid fiat circa venereũ actum p̃ter
id quod ratiõis ordo requirit vitiosũ erit.
Et hoc ꝑtinet ad rõnem luxurie ꝙ ordinē
⁊ modũ rõnis excedat circa venerea: ⁊ h̄ ē
peccatũ: quia non licet ei membra sua ad
hoc vti. Cuius ratio ē: quia dicit aplꝰs. j.
Cor. vj. ꝯtra luxuriã loquēs. Empti estis
p̃cio magno glorificate ⁊ portate deũ ĩ cor
dibus vestris. Ex eo ergo ꝙ inordinate q̃s
vtit corpore suo ꝑ luxuriã: deo facit iniu-
riã q̃ ē p̃ncipalis dñs corporis nostri. Vñ
⁊ Aug. in li. de decē chordis ait: Dñs qui
gubernat seruos suos ad vtilitatem illoꝝ
non suã hoc p̃cepit ne ꝑ illicitas volupta-
tes corruat templũ eius qđ esse cepisti. Et
ideo aplꝰs ad Gal. v. quēlibet nostrũ dili-
genter auisat ne decipiamur carnis illece-
bris dicens: Caro cõcupiscit aduersus spi
ritũ et spũs aduersus carnem: hec enĩ sibi
inuicē aduersant vt nõ q̃cũq; vultis illa fa
ciatis. Dicit autē cõpendiũ ꝙ luxuria ex
suo genere ē peccatũ mortale: q2 ē ꝯ prece-
ptum illud nõ mechaberis. Et eiꝰ ꝯcupiscē
tia distinguit in septē modos. Primus ē
cũ ꝯcupiscentia ꝯsistit in p̃mo motu tm̃ et
sic est veniale pctm̃: nã primꝰ motus in ge
neratiua semꝑ est pctm̃ nisi ꝑ sacrm̃ matri-
monij excuset: lz nõ semꝑ sit pctm̃ ĩ nutri-
tiua: cuius ratio ē: q2 vis ꝯcupiscibilis nõ
est ita corrupta ĩ nutritiua sicut ĩ generati
ua. Secũdus est cũ sequit ꝯsensus in dele
ctationē lz non in opus: ⁊ sic ē mortale pec
catũ: sicut cũ q̃s tenet scienter cogitatiõez
immũdã de pctõ carnis: ⁊ sibi placet dele-
ctat voluēdo ⁊ reuoluendo: licz opus ꝑfi-
cere non vellet. Tertius cũ adest ꝯsensus
in opus si facultas vl' oportunitas adesset
⁊ sic etiam est peccatũ mortale. Quartus
cũ ꝯcupiscētia nõ soluz tenet corde sz etiã
pascit visu: ⁊ sic etiã est peccatuz mortale.
Mat. v. Qui viderit mulierē ad ꝯcupiscē
dũ eã iã mechatꝰ ē eã in corde suo. i. q̃ hoc
aĩo ⁊ fine ĩtēdit in mulierē vt eã ꝯcupiscat
⁊ ꝑ ꝯsensũ carnaliter cognoscat: q2 s̄m Au
gu. hoc nõ est iã titillari sed plene ꝯsentire
libidini. Et signãter dicit ad ꝯcupiscēduz
eã: q2 si q̃s viderit eã vt rē pulchrã ⁊ visui
gratã nec vlteriꝰ ꝓcederet tũc ꝑuũ vel nul
lũ esset pctm̃: vel solum pctm̃ curiositatis.
Quintꝰ modus ē ĩ stultiloquio ⁊ turpilo-
quio vt cũ q̃s ꝓcat mulierē vl' saltē habet
cũ ea familiaria colloquia ꝓpt' libidinem
ad alliciēdũ eius ꝯsensum: ⁊ sic ē mortale.

Sextꝰ cũ q̃s libidinose mulierē amplexat
vel osculat aut libidinose tãgit vbera vel
pudēda illiꝰ: ⁊ h̄ vocatur ab aplo turpido
vt dicit glo. ibidē ⁊ hoc ē mortale pctm̃: et
tãto grauiꝰ p̃cedētibꝰ quãtomagis libido
ꝑ talia accēdit ꝓpt' nimiã approximatiõez
ad ignē: vñ tãgere mulierē sine intētione
peccãdi vel libidinē excitãdi vel etiam a
muliere sic tãgi nõ ē pctm̃. Silr tãgere vx-
orē suã cũ intētiõe sed ex necessitate ⁊ ex ꝓ
posito generãdi ꝓlem ad diuinũ cultũ vel
p̃cauendi fornicatiõez ĩ ꝯiuge vl' reddēdi
debitũ. Sz ex libidine osculari vel tãgerē
mulierē ad se nõ ꝑtinentē ē mortale pctm̃.
Septimus modus ē qñ ꝯcupis ꝓcedit in
opꝰ: ⁊ tũc certũ ē ꝙ ē mortale pctm̃: hec cõ
pendiũ. Scđo q̃ri põt: vtrũ luxuria sit vi B
tiũ capitale: p̃sertim cũ dicat Isid. li. de sũ
mo bono: ꝙ sicut ꝑ supbiã mētis itur ad ꝓ-
stitutionē libidinis: ita ꝑ humilitatē men-
tis salua fit castitas carnis: sed ꝯ rõnez vi
tij capitalis eē videt ꝙ ex alio vitio oria-
tur. Ad h̄ rñdet Tho. vbi supra: ꝙ vitium
capitale ē illud qđ habet finē multũ appe-
tibilē: ita ꝙ ex eius appetitu hõ ꝓcedit ad
multa peccata ꝑpetrãda q̃ oĩa ex illo vitio
tãq; ex p̃ncipali dicunt oriri. Finis aũt lu
xurie ē delectatio venereoꝝ q̃ ē maxia: vñ
delectatio hmõi ĩ venereis ē maxime appe
tibilis s̄m appetituz sensitiuũ: tum ꝓpter
vehemētiã delectatiõis: tũ etiaz ꝓpter ge-
neralitatē huiꝰ ꝯcupie: ex q̃ manifestũ ē: ꝙ
luxuria vitiũ ē capitale. Nec obstat ꝙ lu-
xuria ex vitio supbie originē trahat: quia
Grego. xxxj. moral. supbiam ponit reginã
oĩm vitioꝝ: ⁊ inanē gl'iaz que ĩmediate ab
ip̃a orit ponit vitium capitale: ⁊ h̄ rationa
biliter: q2 supbia importat inordinatũ ap-
petitũ excellētie: ex oĩ aũt bono qđ q̃s ap-
petit quãdã ꝯseq̄t ꝑfectionē ⁊ excellētiã:
⁊ ideo fines oĩm vitioꝝ ordinant in fines
supbie: ex q̃ videt ꝙ habeat quandã gene
ralē causalitatē supra alia vitia: ꝓpterea Gre
go. vbi supra: ponit luxuriã esse vitiũ capi
tale octo filias eidē assignãs. Cuiꝰ rõ est:
q2 cũ inferiores potentie ad obiecta sua ve
hemēter afficiunt ꝯsequēs ē ꝙ vires supe
riores ĩ actibꝰ suis ĩpediãt ⁊ deordinent.
Per vitiũ aũt luxurie maxie appetitꝰ infe
rior. s. ꝯcupiscibilis vehemēter intēdit suo
obiecto delectabili ꝓpter vehemētiã dele
ctatiõis: ⁊ ideo ꝯsequēs ē ꝙ ꝑ luxuriã ma
xime vires supiores deordinēt scz ratio ⁊
voluntas. Sũt igit rõnis q̃ttuor actus in

agendis. Prim⁹ act⁹ ē simplex ītelligētia
q̄ apphēdit finē aliquē vt bonū: ⁊ hic act⁹
impedit̄ ꝑ luxuriā ꝭm illō Dañ. xiij. Spe/
cies decepit te ⁊ ꝯcupiā subuertit cor tuū.
Et q̄tum ad hoc cecitas mētis ponit̄ filia
luxurie sicut hebetudo mentis ponit̄ filia
gule: ⁊ de eoꝝ differētia vide supra in. iij.
p̄cepto ꝭmone. v. B. Et merito cecitas mē
tis ponit̄ filia tā detestāde matris: qꝛ ꝭm
Augu. in ope luxurie tota rō absorbet̄: ita
ꝙ lumen rōnis quodāmodo extinguit̄: et
tot⁹ hō q̄si carnalis efficit̄: ⁊ inde est ꝙ vi/
tiū carnis plus hoīem vilificat ⁊ ꝑ infami
am denigrat q̄ꝫ alia vitia maiora. Quod ex
eo ꝯtingit: qꝛ ꝑ extinctiōeꝫ rōnis hō p̄uat̄
sua naturali dignitate q̄ ꝑ vsū rōnis cete/
ra p̄cellit. Hinc cōsulit ps. xxxj. dicēs: No
lite fieri sicut equus ⁊ mulus ⁊c̄. Unde cō
querit̄ domin⁹ Hiere. v. dicens: Saturaui
eos et mechati sunt et in domo meretricis
luxuriabant̄: equi amatores. Lyra ibidē
notat effrenatā eoꝝ luxuriam: eo ꝙ equi p̄
ardore libidinis aliquādo post equas in/
saniunt. Sequit̄. Unusquisq; ad vxorem
ꝓximi sui hinniebat. id ē īuerecūde signa
luxurie p̄tendebat: mulus autē est animal
stolidū: ⁊ hoc vitium ducit hominē mente
cecatū ad ꝑniciosam stoliditatē. Secūdus
autē actus est cōsilium de his que sūt agē/
da ꝓpter finem ⁊ hoc etiā impedit̄ ꝑ luxu
rie ꝯcupiscētiaꝫ. Unde dicit Terentius in
eunucho: loquens de amore libidinoso.
que res inquit neq; ꝯsilium in se neq; mo/
dum habet vllum eam ꝯsilio regere nō po
tes. Et q̄tuꝫ ad hoc ponit̄ p̄cipitatio que
importat subtractionē ꝯsilij: quia ꝭm Gre/
go. in moral. donū consilij dat̄ cōtra p̄cipi
tationē. Pro quo nota ꝙ p̄cipitatio ī acti
bus anime dicit̄ methaphorice ꝭm simili/
tudinē acceptam a motu corporali. Dicit̄
autē p̄cipitari ꝭm motum corporalē quod
ī ima ꝑuenit a supiori ꝭm impetum quēdā
ꝓprij motus vel alicuius impellentis non
ordinate per gradus incedendo. Sūmum
autē anime est ip̄a ratio: imū vero est ꝑ cor
pus exercitata opatio. Gradus medij per
quos oportet ordinate descēdere: sunt me
moria p̄teritoꝝ: intelligentia p̄sentiuꝫ: so/
lercia in cōsiderandis futuris euentibus
⁊ ratiocinatio vnū alteri cōferens: docili/
tas ꝑ quā aliquis acquiescit sentētijs ma/
iorum: per quos gradus quis ordinate de
scendit recte ꝯsiliando. Si quis ergo post
positis huiusmodi gradib⁹ ferat̄ ad agen
dum ad impetum voluntatis vel passiōis
hoc dicit̄ p̄cipitatio: verbi gratia: cū quis
amore vel cōcupiscētie feruore cecatus p̄ci
pitanter currit ad luxū ꝓpter libidinē ex/
plendam se periculo mortis frequēter ex/
ponens. Tertius vero actus est iudicium
de agēdis: ⁊ hoc similiter impedit̄ ꝑ luxu
riam: dicit̄ enī Dañ. xiij. de senibus luxu/
riosis: ꝙ auerterunt sensū suum vt non re
cordarent̄ iudicioꝝ iustoꝝ. Et q̄tum ad
hoc ponit̄ inconsideratio scꝫ mortis infer
ni ⁊ similiū. Pro quo nota: ꝙ sicut p̄cipi/
tatio ē circa actū cōsilij ex defectu sic incō/
sideratio est circa actuꝫ iudicij ex defectu:
quia defectus recti iudicij ꝑtinet ad vitiū
incōsiderationis ꝓut scꝫ aliquis ī recte iu
dicādo deficit ex hoc ꝙ ea ꝯtemnit vel ne
gligit attendere ex quib⁹ rectū iudiciū ꝓ/
cedit. In libidinosis enī tm̄ volūtas dele/
ctationi carnis īmergit̄: ꝙ nec de amaritu
dine mortis cogitat: nec īcertitudinē hui⁹
vite ponderat: nec iudicij diem formidat:
nec inferni penā horrescit: sed si semꝑ lice/
ret viuere semꝑ vellet peccare. Et inde ē ꝙ
iusto iudicio deus actuꝫ peccati trāsitoriū
eternaliter punit: quia ꝭm Augu. si homo
mal⁹ eternaliter viueret: semꝑ ip̄m liberet
peccare: ⁊ si homo peccat in suo eterno nō
mirum ꝙ deus punit in suo eterno. Quar
tus ꝓinde actus est p̄ceptum rōnis d̄ agē
do: quod etiā impedit̄ ꝑ luxuriam inq̄tū
scꝫ homo impeditur ex impetu cōcupiscen
tie: ne scꝫ exequat̄ illud qd̄ decreuit esse fa
ciendū. Unde dicit Terenti⁹ in eunucho
de quodaꝫ qui dicebat se recessurū ab ami
ca h̄ verba: vna falsa lacrimula restringet:
⁊ q̄tum ad hoc ponit̄ incōstantia. Pro
quo nota ꝙ incōstantia importat recessum
quēdam a bono ꝓposito diffinito. Princi
pium aūt huius recessus habet a vi appe/
titiua: non enī quis a priori bono ꝓposito
recedit nisi ꝓpter aliq̄d qd̄ inordinate sibi
placet. Sed iste recessus nō ꝯsūmat̄ nisi ꝑ
defectum rōnis q̄ fallitur in hoc ꝙ homo
repudiat quod recte acceptauerat. Et qꝛ
cum impulsui passionis resistere possit: si
non resistit hoc venit ex debilitate ratiōis
que non tenet se firmiter in bono cōcepto:
ideo incōstantia q̄tum ad sui cōsummatio
nem pertinet ad defectum ratiōis. Ex hoc
enim dicitur aliquis incōstans quia ratio
deficit in mandando executioni ea que cō
siliata sunt ⁊ iudicata. Ex hoc aūt ꝓuenit
hec mentis inconstantia: quia delectatiōi

trāsitorie per malam voluntatem incūbit: ꝛ ideo necesse est mentem variari ꝓut vna delectatio momētanea transit ꝛ alia succedit. Sola autē mens illa figitur in vera cōstantia que per amorem immobili et inuariabili bono fideliter innitur. Similiter ꝛ voluntas per luxuriā maxime deordinat̄: nam ex parte voluntatis consequitur duplex inordinatus actus: quorum vnus est appetitus finis: ꝛ quātū ad hoc ponitur amor sui scȝ ad delectationem quam inordinate ꝯcupiscit. Sed audiāt dn̄m dicētē Joh. xij. Qui amat animā suā perdet eā. Amor sui est: cum quis longam vitam ad hoc desiderat: vt suam libidinosam voluntatem expleat. Quia carnalis affectus se ipm̄ ꝛ alios solum amore cōcupiscentie diligens: omnia in sui comodū ordinat: vt in eis pamplius delectetur. Ex quo patet ꝙ pniciosum damnū inducit amor sui: qꝛ puat hominē ab amore ordinato sui ipius et omniū creaturarum īmo ꝛ ipius dei: et quod execrabilius est non solum ducit ad cōtēptū: sed si dici liceat vsqꝫ ad odiū dei: dicēte christo in euangelio Joh. xv. Nunc aūt ꝛ viderūt ꝛ oderunt ꝛ me ꝛ patrem meum. Unde per oppositum odium dei ponitur filia luxurie: de quo odio plura dicta sunt in. v. ꝑcepto sermone. xxxiij. Licȝ enī deus sit purum ꝛ summū bonum quod directe odiri non potest: dicitur tamen odiri indirecte ꝓpter duo: scȝ vel propter penā quam iusto iudicio peccantibus infligit: vel ꝓpter bonum delectabile qđ mox pia prouidentia eis subtrahit ne grauius peccent. Alius autem est appetitus eorū que sunt ad finem: et ꝙtum ad hoc ponit̄ affectus ꝑsentis seculi cui carnalis inheret ꝓpter appetitum honorū: diuitiarū: sanitatis: fortitudinis ꝛ ceterorū. per que carnalis affectus suum finem cōsequitur ꝛ delectatione momētanea fruitur. Et per oppositum ponitur desperatio futuri secl'i: quia dum nimis detinetur delectatiōib⁹ carnalibus: ad spūales venire non curat sed eas fastidit. Considerans enī suam indispositionem ad spiritualia vel celestia cōsequenda: vtpote quia cōcupiscentie carnali ꝛ delectationi finaliter immersus sibiipi male conscius diffidit de venia et gloria futura ꝯsequenda: qꝛ desperat de ꝓpria resipiscentia iux̄ illud ꝓpheticū Hiere. xviij. Desperauim⁹: post ꝯcupiscētias nostras ibim⁹: ꝛ vnusquisqꝫ prauitatē cordis sui mali faciem⁹. Qz si impi⁹ hmōi stulta ꝓsūptiōe se spem habere iactitat: rn̄det sapiēs Sapie. c. v. Talia dixerūt in inferno hi q̄ peccauerunt scȝ trāsierūt oīa tāqꝫ vmbra tanqꝫ nauis vel sagitta: qm̄ spes impij tāqꝫ lanugo est q̄ a vēto tollit̄: ꝛ tanqꝫ spuma gracilis q̄ a ꝓcella dispergit̄: ꝛ tanqꝫ fumus q̄ a vēto diffusus est. Merito nāqꝫ de fornicatrice dicit̄ Prouer. vij. ꝙ ml'tos vulneratos deiecit: ꝛ fortissimi q̄nqꝫ interfecti sunt ab ea: vie inferi dom⁹ ei⁹. Sic deiecit Samsonem virtuositate potentē: quia quem oēs philistijm deijcere nō poterant: Dalila meretrix vinctū tradidit ad spoliandū: excecādū: incarcerandū ꝛ illudendū. Sic deiecit Salomonē sapīa singularem vt idola adoraret: ne suas delicias. i. vxores vl' pocius meretrices ꝯtristaret. Sic deiecit Holofernē strennuitate pollentē: cui⁹ caput Judith abstulit. Sic deiecit impios iudices etate senescētes cū ī ꝯcupīa Susāne turpiter exarserunt. Sic deniqꝫ deiecit Dauid ī sāctitate viuētē cū incaute respexisset Bethsabee se lauantē. Sed h̄ dei miseratione respirauit ad emendā: quā tn̄ emendationē difficulter admittit hec noxa. Dicit enim Grego. ī moral̄. ꝙ exq̄ luxuria semel mētē occupauerit: vix eā bona desideria cogitare ꝑmittit. Sūt enī viscosa desideria: qꝛ ex suggestione orit̄ cogitatio: ex cogitatione affectio: ex affectiōe delectatio: ex delectatione consensus: ex cōsensu ꝯpatio: ex operatione cōsuetudo: ex cōsuetudine desperatio: ex desperatione peccati defensio: ex defensione gloriatio: ex gloriatiōe dānatio. Unde glutinū h̄ efficacissimū est ad capiēdas aīas vt dicit Aug. Hinc diabol⁹ solū hoc vitiū elegit: cum Balach regē p Balā ꝓphetam suū instruere vellet: quomodo potissime filios isrl' deuincere posset. Qđ a nobis auertat iesus christus dei fili⁹ ī secula benedictus Amē. Ad laudē dei.

Sequūt̄ ſmōes đ septio ꝑcepto.

De furto in generali: ꝛ cur faciēda ē restitutio: vtrū ve sit ps satisfactionis: ꝛ ꝙ septē impediūt restitutionē: ac quid restituenti spūaliter restituitur: Sermo I

Non furtum faci

es. Exo. xx. Hoc est septimū
p̄ceptum in quo ꝯm Augu.
ꝓhibetur omnis contrecta-
tio rei aliene ꝓueniēs ex cu-
piditate vl' iniuria. Pro quo sciendū ꝙ
furtū est ꝯtrectatio fraudulēta inuito dn̄o
aliene rei mobilis ⁊ corꝑalis que fit aīo lu
crandi: scilꝫ gratia rei siue possessionis vel
vsus. Dicit̄ autē cōtrectatio: qꝛ sine ea nō
est furtū licꝫ interueniat voluntas verbū
vel scriptum: tamē ꝑ solam voluntatē erit
quis trāsgressor alicuius p̄cepti scꝫ illius:
non cōcupisces rem ꝓximi tui. Fraudulē-
ta dicit̄: quia si quis credebat rem eē suaꝫ
que non erat: nō cōmittit furtū: sicut nec il
le qui credit ꝙ ab eo qui habet ius in illa
re posset accipe: lꝫ vterqꝫ teneat īuito dn̄o:
si tn̄ credebat dn̄m ꝑmissuruꝫ ⁊ suberat iu-
sta causa credendi licꝫ nō erat cōcessurus:
ꝙ si non suberat iusta causa credēdi: tunc
furti reus tenet̄: ⁊ si putat īuito dn̄o face-
re lꝫ eo volēte faciat mortaliter peccat: ac
furti reus tenet̄ ad restitutionē. Additur
etiā rei aliene: qꝛ ꝯtrectatio rei ꝓprie nō ē
furtū nisi ali⁹ haberet ī eadē re ius aliqđ:
vtpote qꝛ res est pignorata vel cōmodata
quā dn̄s rei fraudulose capiendo furtū cō
mitteret. Dicit̄ etiā mobilis ⁊ corꝑalis qꝛ
in reb⁹ īmobilib⁹ furtū cōmitti nō pōt nec
in corꝑalibus: vt sūt actiōes ⁊ seruitutes:
eo ꝙ talia nō possunt ꝯtrectari. Et subiun-
gitur aīo lucrandi scꝫ grā sue possessionis
vel vsus: qꝛ si q̄s alienā ancillam rapuerit
nō causa lucri ꝫ libidinis cōmittit furtum
qꝛ nō solū cōmittit furtum q̄ rei dn̄iuꝫ sibi
vult vēdicare sed etiam qui vult ī ipa re si
bi vendicare vsum etiā inuito dn̄o. Hic
pōt q̄ri: vtrꝫ sic ī re ꝑua sicut ī magna q̄s cō
mittat furtū. Ad qđ r̄ndet Gratian⁹. xiiij.
q. vj. c. vl. dicēs: Fur aūt nō solū in maiori
bus sed etiā ī minorib⁹ iudicat̄: nō eni qđ
furto ablatū ē: sed mēs furātis attēdit̄ sic
a siīt: in fornicatiōe nō refert an deformis
vel pulchra ingenua vel ancilla pauꝑ vel
opulēta: qđ sane ītelligēdū ē qn̄ voluntas
etiā maiora subtraheret: qꝛ vt ibidē p̄mit-
tit̄: furtū nō tam in quātitate rei q̄ȝ in affe
ctu furantis ꝯsideratur. Hinc dicit Tho.
scđa. 2ᵉ. q. lxvj. ꝙ si q̄s accipit furtiue res
minimas: hn̄s aīm furādi vel ꝓrio nocu-
mētū inferēdi tūc pt etiā ī talib⁹ minimis
eē mortale: sic̄ in solo cogitatu ꝑ ꝯsensū: si
vo nō facit aīo furādi nec nocumētū infe-
rēdi sꝫ poti⁹ p̄sumit nō eē ꝯ volūtatē dn̄i:
tūc nō reputat̄ furtū. Preterea lꝫ furtū
ꝓprie dr̄ occulta et fraudulenta occupatio
rei aliene: sic̄ rapina ē violenta occupatio:
tn̄ qꝛ vtraqꝫ occupatio reꝑitur īuolūtaria
ex ꝑte ei⁹ cui aliq̄d subtrahit̄ lꝫ vni subtra
hat̄ ꝑ ignorātiā alteri ꝑ violētiā ⁊ vtrūqꝫ
opponit̄ ꝟtuti iusticie: ideo ꝓ eodē plerūqꝫ
reputant̄: ita ꝑ ꝙ ꝑ furtū ī h̄ mādato gene
raliter intelligat̄ oīs violēta vel fraudulē
ta occupatio rei aliene inuito dn̄o: siue sit
īuolūtariū purū aut mixtū: ⁊ talis occupa
tio semper obligat ad restitutioneꝫ: qꝛ ꝯm
Augu. ī ep̄la ad macedoniū: ⁊ habet̄. xiiij
q. vj. c. si res. Non dimittit̄ pctm̄ nisi resti
tuat̄ ablatū si restitui pōt. Ad cui⁹ euidē
tiā septē sūt p̄ncipaliter de restitutiōe ꝓse-
quēda. s. cur: q̄s: cui: q̄d: vbi: quō: qn̄. Pri
mo igit̄ vidēdū ē an restitutio ē faciēda tā
q̄ȝ nccr̄ia ad salutē: p̄sertim cū null⁹ obliga
tur ad impossibile: sꝫ ablatū restitui sepi⁹
ē īpossibile puta cū aliquis alicui abstulit
mēbrū vel vitam. Ad qđ r̄ndet Tho. scđa
2ᵉ. q. lxij. ꝙ restitutio ē act⁹ iusticie cōmuta
tiue: q̄ ꝯsistit ī q̄daꝫ eq̄litate: vn̄ restituere
nihil aliud eē videt̄ ꝙ iterato aliquē ī pos
sessionē vel dn̄iuꝫ rei sue ꝯstituere: ⁊ ita in
restitutiōe attēdit̄ eq̄litas iusticie ꝯm recō
pēsationē rei ad rem: q̄ scꝫ res vni⁹ habet̄
ab alio ꝑ volūtatē ei⁹: vt ī mutuo vel repo
sito: aut ꝯ volūtatē ei⁹ sicut ī rapina ⁊ fur-
to: vn̄ ꝑ iteratā redditiōeꝫ rei iniuste abla
te reparatur eq̄litas iusticie: ꝙ si iuste res
ablata fuerit si restituit̄ ineq̄litas erit: qꝛ
iusticia ī eq̄litate ꝯsistit: cū ꝫ seruare iusti-
ciā sit de necessitate salutis: ꝯsequēs est: ꝙ
restituere id qđ īiuste ablatuꝫ ē alicui sit đ
necessitate salutis. Uerūtn̄ ī q̄b⁹ nō pōt eq̄
ualens recōpensatio fieri: sufficit ꝙ recōpē
set̄ modo possibili iudicio discretorū. Or
si querit̄ vtrꝫ ꝫ restitutio sit ꝑs satisfactio-
nis: p̄sertim cū Augu. ī ep̄la p̄dicta ad ma
cedoniuꝫ dicat. Si res aliena ꝓpter quam
pctm̄ ē reddi possit ⁊ nō reddit̄: pn̄ia non
agit̄ sꝫ simulat̄. Ad h̄ r̄ndet Bonauen. super
iiij. di. xv. ꝙ satisfactio dupliciť accipit̄. s.
cōiter: ⁊ tūc oē opus penale volūtarie assū
ptū: siue ad qđ tenet̄ iudicio dei siue iudi-
cio sacerdotis ꝓ satisfactiōe reputat̄: ⁊ sic
etiā restitutio est op⁹ satisfactoriū ⁊ ꝑs ei⁹.
Scđo accipit̄ ꝓprie: ⁊ tūc fit ꝑ opus pena-
le volūtarie assūptū: ad qđ nō tenebat̄ ni-
si ex culpa ⁊ iudicio sacerdotis: ⁊ sic restitu

furtum occulta occupatio
rapina violenta

tio nō eſt pars ſatiſfactiōis:q2 reſtituere te
net qui rem habet alienā ſm om̄e ius:eti/
am ſi ſacerdos nūq̄ʒ īponat:alioq̄n nō eſſʒ
capax pn̄ie:ſicut nec retinēs adulterā vel
fornicariā:ꝛ ſic potius de neceſſitate ſalu/
tis req̄ritur tanq̄ʒ p̄ambulū ꝛ fundamētū
ſatiſfactionis ſalutaris. Ad penitētiā enī
ꝛ ſatiſfactionē q̄dam req̄runt vt fundamē
ta:ſicut iniurie remiſſio ꝛ aliene rei reſtitu
tio:quedā etiā vt expediētia:vt vitare ꝓ/
ximas occaſiones:q̄dam inq̄ʒ vt ſatiſfacto
ria:ſicut oratio:ieiuniū:elemoſyna:q̄dam
autē vt ꝑficientia:ſicut ſūt opa ſuperoga/
tionis:vñ alienū in ↄſciētia penitētis ē q̄ſi
ferrū in vulnere egrotātis:cū nec vni ꝓſit
pn̄ia niſi iniuſtū reſtituat:nec alteri medi
cina niſi ferrū extrahat. Q̄ð p̄ſciēs dia/
bolus agit miro mō ne fiat debita reſtitu/
tio p varias cautelas ꝛ deceptiōes. Prīa
deceptio dicit plongatiua ſolutiōis: qua
ꝓtrahūt ſolutionē an̄cte ꝓpria:accipiētes
dilationē in iniuriā ꝛ dānificationē credi/
torū paupeꝝ:nec reputāt ſe obligatos ad
intereſſe. Secūda dicit diminutiua qua.ſ.
in ſolutione debitoꝝ aliq̄d abſtrahētes di/
minute ſoluūt ſine libero conſenſu credito
ris:ſed cū extorto ↄſenſu ex timore verecū
dia vł īportunitate:nō attēdentes ꝙ ſicut
alienū rapere ſic ꝛ retinere dānabile eſt in
uito dn̄o. Et dicit creditor inuit⁹ qn̄ nō li/
bere ↄſentit:ſed ex quodaʒ extrinſeco q̄ð/
dā mō coact⁹. Tertia deceptio dicit placa/
tiua:q̄ ſcʒ quis tm̄ ſtudet placare clamoreſ
exteriores creditorū:nihil curās ð clamo/
re ↄſcie q̄ ꝓpinquior ē:lʒ ↄſcia dictat etiaʒ
alia debita eē ſoluēda ſiue occulta ſiue ma
nifeſta:hoc enī nō curāt q2 clamores exte/
riores nō ſuſtinēt ꝛ lʒ ↄſcia remordet :tam̄
quia creditor nihil petit ðbitor ſatiſfacere
minime curat vł ſatagit. Quarta vero ð2
diſtributiua q̄ ſcʒ piū arbitrant ꝙ ea q̄ cer
tis pſonis ſibi notis reſtituere obligantur
in alias pias cauſas diſpēſare conant: vt
erigendo vł dotādo capellas:nuptui tra/
dēdo paupes puellas ꝛ multa ſilia:que pa
tent humanis oculis q̄rentes pōpam ꝛ in/
anē gliam. Sʒ in decretis.j.q.j.ð2.c. Non
ē putāda elemoſyna ſi pauperib⁹ diſpenſe
tur q̄ð ex illicitis reb⁹ acq̄rit. Sequitur.
Hinc ð2 Eccī.xxxiiij. Qui offert ſacrifici/
um de ſubſtātia pauperis:q̄ſi q̄ victimat fi
liū in ↄſpectu pr̄is. Quātus aūt ſit dolor
pr̄is ppendam⁹ ſi in ei⁹ cōſpectu filius vi/
ctimet:ꝛ hinc facile cognoſcit quāt⁹ apð
deū dolor exaſperat qn̄ ei ſacrificiū ex ra/
pina tribuit. Quinta dicit excecatiua:q̄
ſcʒ quidaʒ ſic excecant ꝙ q̄cq̄d in ſeculari
iudicio p̄ce:p̄cio:fauore ꝛ ſilibus ſibi ſen/
tentialiter lucrari pn̄t:totū iuſtū reputant
nihil curātes de iure diuino vł ↄſcie ſtimu
lo:īmo cūctas palliatas:violētias ꝛ iniu/
ſticias quaſi licitas reputāt:q2 excecat eoſ
auaricia eoꝝ:ꝙ ſi rep̄hendunt vł inſtruūt
in his cito grauit indignant. Sexta dece/
ptio dicit fraudatiua:qua.ſ.decipiētes de
fraudant cū affectu tpaliū victi reſtitutio/
nes p ſe facere nequeunt:ſ filijs ꝛ heredi/
bus faciēdas relinquūt:in q̄ manifeſte pʒ
ꝙ plus amāt terrenā ſubſtātiā q̄ʒ ꝓpriam
aīam:q̄ ꝫ demētia erit credere ꝙ filij vł he
redes plus erūt dilecturi aīam alienam q̄ʒ
ſubſtātiā iam licet iniuſte tn̄ acq̄ſitā: cū cō
tinger e frequēter ſolet ꝙ male ablatoꝝ he
redes illa reſtituere nō curāt:eo ꝙ ab ipis
nō ſūt ipie acq̄ſita:īmo demerito ſuo parē
tes hmōi relinquūt :in morte filios vł he/
redes q̄ nullā cōpaſſionē habētes ſup ſta/
tu mortis eoꝝ:vix ſemel in anno memores
erūt ad celebrandū eoꝝ anniuerſariū. Se/
ptima deniq̄ʒ ð2 dānatiua:q̄ ſcʒ q̄s ad hoc
ducit ꝙ ſcienter relinquit filijs vł heredi/
bus iniuſta licet etiā ſciat eos nullā reſti/
tutionē facturos:ꝛ illa deceptio ē dānati/
ua ſui ꝛ ſuoꝝ heredū:q2 talis ſubſtantia fi
lijs derelicta nō eſt tm̄ cauſa damnationis
ſue ſ etiā heredū. He ſeptē deceptōes ſunt
quaſi ſeptē laquei:quibus iniuſt⁹ auarus
illaq̄atus ē ad eternā dānationē:q̄s euaſiſ
ſe gl'iatur.ps̄.xc.dicēs: Q̄m ip̄e liberauit
me de laq̄o ve.ꝛ a ꝟbo aſpo. Vn̄ iniuſtus
auar⁹ triplices ditat heredes q̄ oēs poti⁹
eligūt ei⁹ dānationē q̄ʒ vite reuocationem
q̄s dauid ſubtil'r īnuit cū dic̄ ī.ps̄.lxij. In
troibūt in inferiora terre.ſ.q̄tū ad corpus
ꝛ ſic hereditāt vermes q̄ rodūt ꝛ ↄſumunt
corp⁹ in delicijs ꝛ vitijs enutritū:cui ſatiſ/
faciētes aīe ſalutē poſtpoſuerūt. Scðo ad/
iūgit. Tradent in man⁹ gladij.ſ.q̄ ad ani/
mā q̄ tradit rugiētib⁹ p̄paratis ad eſcam:
ad torquēdū inexp̄ſſibilib⁹ penis: q̄ noīe
gladij exp̄munt. Tertio ſubdit ptes vul/
piū erūt.ſ.q̄tū ad terrenā ſubſtātiā īiuſte
ↄgregatā ꝛ īpie derelictā:q̄ vulpina calli/
ditate ſic̄ diuerſis tergiuerſatiōib⁹ īpedie/
rūt ne moriēs reſtitueret:ſic aduertere no/
lūt vt aīam illi⁹ ꝛ ſuam reſtitutiōe ↄdigna
ab eterna dānatione eruerēt:nulliſq̄ʒ mo/
nitis ad hoc induci pn̄t:tā dē parit cum eo

qui bona reliqt in eternũ dãnãdi. Vñ legi
tur de qdã heremita scõ q dñm frequẽter
orãs vt illi penas inferni dignaret ostẽde
re: tandẽ fuit exaudit⁹ ⁊ inter cetera horri
bilia tormẽta vidit scalã cũ decẽ gradibus
in qb⁹ erãt suspẽsi decẽ hoĩes vn⁹ gradatĩ
sup altũ. Infim⁹ erat quidã senex antiquis
sim⁹ miser ⁊ putrid⁹: sup quem alij singuli
pẽdebãt in gradib⁹ suis: qs demones hor
ribiliter flagellabãt: vngulis ferreis lani/
abãt ⁊ alia terrifica tormẽta crudelit̃ infe/
rebãt: ita q eoꝝ pena videbat̃ excedere pe
nas oĩm q videbãt̃ ĩ inferno: q multũ ad/
mirãs q̃siuit ab angelo ductore qui essent.
Rñdit angel⁹: ille senex inferi⁹ pẽdẽs fuit
auarus: q diuitias multas vsuris ⁊ rapi/
nis acq̃siuit: ⁊ qr iniuste acq̃sita nõ restitu/
it: hãc penã ineternũ sustinebit: Scd̃s fuit
ei⁹ fili⁹: q licet vsurã ⁊ rapinã nõ cõmisisset
tñ qr pr̃is pecuniã ⁊ hereditatẽ male ꝯque
sitã nõ restituit ꝫ sibi retinuit: cũ pr̃e ĩeter
nũ hãc penã sustinebit. Terti⁹ fuit fili⁹ filij
⁊ sic vlteri⁹ vsq ad decimã generationem
qui oẽs dãnati sũt in eternũ: qr bona pr̃is
iniusta restituere nõ curauerũt. Et iõ meri
to dicit̃ Ecci. x. Nihil ẽ iniquius q̃ȝ amare
pecuniã: h̓ em̃ aĩam suã venalẽ hȝ: ĩmo to/
tã ꝓgeniẽ ⁊ cũ h̓ amittit ꝑiter ip̃am substã
tiã: sic ait ps̃. lxxv. Dormierũt somnũ suũ
⁊ nihil ĩuenerũt oẽs viri diuitiaꝝ in mani
bus suis nisi demerita. exeunt em̃ nudi et
rei ante districtũ iudicẽ nil p̃ter pctã portã
tes. Qr si debitã restitutionẽ fecerit ĩ oĩ/
bus deo ⁊ hoĩb⁹: tunc eis restituent̃ oĩa
saluti oportuna q̃ ꝑ iniusticiã dãnabiliter
sũt amissa. Que redigi pñt in numero se/
ptenario. Nã primo restituit̃ sibi ip̃i deus
trin⁹ ⁊ vn⁹: in possessionẽ eterne heredita/
tis in quo ꝯtinet̃ oĩe bonũ honestũ iocũ/
dũ ⁊ vtile. Nõ ĝ audiat qs diabolũ sugge
rentẽ si aliena restituis paup ⁊ mẽdic⁹ re/
manebis: quõ em̃ paup ẽ q diuitẽ deũ pos/
sidet ⁊ nimis auar⁹ ẽ cui deus nõ sufficit:
nec tñ diues ẽ: qr qui deũ ꝯtẽnit oĩa ꝑdit.
Hic dic̃ ps̃. xxxvj. Meli⁹ ẽ modicũ iusto su
ꝑ diuitias pctõꝝ mltas. Scd̃o sibi restitui/
tur aĩa sua: ĩmo totus ip̃e: vtpote iã libera
tus a laqueo venãtiũ: ⁊ ꝑ ꝯsequẽs a vbo
aspero. Ite maledicti. Tã efficaciter ĝ cun
cta restituat iniusta ꝓ liberatõe mortl̓ eter
ne: quãta sollicitudine restitueret inimicl̓
capitalib⁹ ablata: si capt⁹ ab eisdẽ tradit⁹
fuerit in carcerali pena: cũ in nequioribus
manib⁹ cõprehẽsus sit scȝ ĩ vngulis demo/
nioꝝ. Tertio sibi restituit̃ omne meritũ qđ
pctm̃ vsure vl̓ rapine bonis oꝑib⁹ ⁊ exerci
tijs lucrat⁹ fuit: ꝫ in pctõ mortali penitus
amisit: nã sicut bona opera facta in gratia
mortificantur per sequentẽ culpam: sic re/
uiuiscunt per recuperatã penitentiaȝ. Ad
hoc igitur meritũ recuperandũ merito est
restitutionibus insistendũ: quia meritum
vnius operis orationis vel cogitatiõis bo
ne: mille milies excedit omnia bona mun/
di: ⁊ sup h̓ illõ erit eternũ in fruitione: istõ
momẽtaneũ in possessione. Quarto sibi re
stituunt̃ omnia anime ornamenta scȝ gra/
tia ⁊ virtute: ⁊ presertim illa vestis nuptia
lis qua scȝ anima deo grata efficitur ⁊ de/
nuo in eternã eius sponsam eligit̃. Que ꝑ
fecto restitutio gratie ⁊ virtutum: satis in/
nuitur in parabola quã domin⁹ proposuit
de filio prodigo: dicente patre post pater/
nalẽ amplexũ cito proferte primã stolam:
scȝ innocentie ⁊ date anulum desponsatio/
nis spiritualis: occidite vitulũ saginatum
id est christũ mystice oblatũ: vt sic cõuiuiũ
sumat participatione salutifera sacramen/
torũ ⁊c. Quinto sibi restituunt̃ confrater
nitates omniũ timẽtiũ deũ: ita q ꝑticeps
fit omniũ bonoꝝ que fiunt in ecclesia mili
tante. De q ps̃. cxviij. gloriat̃ dicens Par
ticeps ego sum omniũ timentiũ te: ⁊ custo
dientiũ mandata tua. Sexto sibi restituit̃
fama bona que super diuitias ml̓tas ẽ esti/
mãda: sicut sapiẽs testat̃ Prouer. xxij. di/
cens: Melius ẽ nomẽ bonũ q̃ȝ diuitie mul
te. Facta nanq debita restitutiõe sine omi
rubore cõparere potest coram deo ⁊ omni/
bus hominibus quia tunc scandalũ illud
amotũ est d̓ q dicit dñs Mat. xviij. Ve hoĩ
illi ꝑ quẽ scãdalũ venit: qr scãdalũ actiuuȝ
ẽ mortale pctm̃ vt latius determĩat Tho.
scd̃a 2ᵉ. q. xliij. Septimo sibi restituit̃ ĩ se
cura ꝓmissiõe regnũ sempiterne gl̓ie: vbi
sunt diuitie infinite ⁊ in eternũ durature:
pñtes vero diuitie iniuste acquisite vl̓ pos
sesse si nõ restituunt̃ post pauca tñ interue
niente morte penit⁹ amittunt̃: ⁊ in fel aspi
dũ infernaliũ cõuertunt̃: si vero tunc resti
tuunt̃ qñ diutius retinere nõ pñt. s. ĩ mor/
te vel post mortẽ verẽdũ ẽ q nõ amore iu/
sticie sed timore vindicte extorta ẽ illa resti
tutio: qr diuti⁹ ea tenuisset si diuti⁹ viuere
licuisset: nõ ergo fit libera volũtate qđ fie/
ri videt̃ in ope quã potissime de⁹ respicit
⁊ acceptat. Hinc cecinerũt angeli. In ter/
ra pax hominibus bonevoluntatis. Ad

laudem dei omnipotentis.

De damno ſpūali ſcꝫ ipſiꝰ aīe: qȯ inferꝉ tripliciter. Et quō ad eiꝰ reſtitutionē obligaꝉ: Sermo II

Non furtū facies.

n Exoḋ.xx. Viſo vtcūqꝫ cur faciē
da ſit reſtitutio. Iā ꝓſeqn̄dū ē
ꝙs ad illā obligaꝉ. Pro ꝗ ſci
A endū ꝙ decē ſūt genera hoīm ꝗ neceſſario
obligantꝉ ad reſtōnē. Primi ſūt dānifica/
tores ꝗ ſcꝫ ſine ꝓprio comodo alijs dānum
inferūt in perſona vl' ſubſtātia. Prīo in ꝑ/
ſona dānū inferūt ſpūaliter vl' corpaliter.
Spūaliꝉ aūt ſm Sco. in.iiij.di.xv. Nullꝰ
pōt in naturalibꝰ aīe bonis alteri ꝓprie dā
nū inferre: cū bona naturalia ſint incorru/
ptibilia: ſ; hō dānificari pōt ī bonis morū
vel acquiſitis: cuiuſmōi ſūt grā ⁊ virtutes
ꝗ corrūpi valēt: vel acquirēdis ꝑ opa bōa
quoꝝ acꝗſitio faciliter īpediꝉ: nā ꝑ pecca/
ta ⁊ delicta virtutes iā acꝗſite corrūpunꝉ:
⁊ paulatī vitia generanꝉ ac virtutes ꝗ de/
berēt ex actibꝰ bonis generari ꝓpediunꝉ:
Et ſic ī his pōt ꝙs diſpoſitiue ſaltē aliū dā
nificari tripl'r. Prīo general'r aliū ꝑ exem
plū malū ſcādalizando: ꝗ ꝓbeꝉ alteri pctī
eiuſdē occaſio licet remota: ⁊ ex h̄ cōtingit
ſcādalū actiuū eē mortale pctm̄: etiā illud
qȯ habet ſpēm mortalis pctī: vt pꝫ ſcḋa 2ᵒ
q.xliij. de quo ſcādalo in diuerſis locꝭ plu
ra poſui. Scḋo ſpāliter ſcꝫ ꝓximū offendē
do ſigno verbo vel facto: ⁊ hmōi impellit
aliū magis ad ſpūale dānū. Primo nanqꝫ
offendit ꝙs ſigno. Sūt enī ſigna ſine ꝗbuſ
innoteſcere nō pōt exteriꝰ dilectionis inte
rioris actꝰ: etiā illiꝰ ad quā oēs de neceſſi/
tate tenemur: qꝛ in oīmoda negatiōe eoruꝫ
manifeſtū ſignū cordialis odij demōſtraꝉ:
ſicut ē ſalutatio ⁊ ad interrogata aliqualiſ
r̄nſio. Qui ergo in iſto negat tale verbum
aut auertit vultum aut ſubito fugit: odij
mortalis manifeſte ſignū oſtendit: niſi hoc
agat ex eā ex cā rationabili: vtpote ſi ꝓba
biliter timet ex hoc aliud deteriꝰ euenire:
⁊ tunc rōnem ⁊ intētionē facti ſui dꝫ intuē
tibus ꝓpter vitationeꝫ ſcandali ꝓpalare ſi
bono modo fieri pōt. Scḋo offendit v̄bo
cōtumelioſo: ⁊ h̄ vel ꝯfuſe: qȯ intelligiꝉ ꝑ
racha in euangelio Matth.v. vl' ſpecifice
⁊ manifeſte qȯ notaꝉ ibidē in v̄bo fatue:
ſicut ꝯtingit in cōtumelia ꝯuitio vl' impro
perio: vnde talia verba ex deliberatiōe et
ꝯtemptu in proximū freferre: frequēter eſt
mortale: ⁊ obligatur proferēs ad ſatiſfacti
onē per ſe vel ꝑ aliū humiliter culpā ſuā di
cēdo: vel ſaltē equipollentia ſigna demon
ſtrādo. Tertio offendit facto iniurioſo ſi/
ue corproali ſiue reali. Nā ſm Lyrā ī illa/
tis dānis duo pēſanda ſūt: ſcꝫ offenſa que
fit in rei corporalis vl' tpalis ablatōe: ⁊ in
iniuria ꝗ fit in dāni ſpūalis actiōe: cum ſcꝫ
ex dāno dato ꝙs iniuriato ꝓſtat impatien/
tie ſcādali ⁊ odij materiā. Dānū igiꝉ infe/
renti nō ſufficit ad ſalutē ſatiſfacere de offē
ſa reſtituēdo aliena: ſ; etiā amouere teneꝉ ī
iuriā ⁊ ſcādalū qȯ fit cū veniā petit ꝑ ſe vl'
ꝑ aliū ſꝫ ꝙ negocij ꝗlitas id expoſcit iudi
cio probi viri. Tertio ſpecialiſſime ſcꝫ ꝓxi
mū efficaciter ad malū inducēdo vl' a bo/
no retrahēdo. Qȯ fieri pōt tripliciꝉ. ſ. lo/
cutiōe: opatiōe ⁊ nouitatū inuentiōe: ſ; de
duobꝰ vltimis videbiꝉ poſtea vbi ageꝉ de
iniquis opatoribꝰ. De primo ġ ſciēduꝫ: ꝙ
hō ꝓximū ſuū inducit ad malū locutione:
⁊ hoc ꝓcipue ꝗnqꝫ modis. Primo turpiꝉ
docēdo cantilenas carnales: ſupfluas ad
ornationes: chorizationes deteſtabiles:
peccatorū inuentiōes ⁊ infinita ſimilia: ſic
pꝫ.j. Regū.ij.⁊.iij. in filijs Hely qui tranſ/
gredi faciebāt ꝓplm̄ dn̄i ꝑuertēdo ritū cere
moniaꝝ in oblatiōibꝰ: ꝯſulētes ꝓprie gulo
ſitati: ⁊ mulieres que venerant ad purifi/
candū polluebant dormiēdo cum eis: vel
etiā ſm quoſdā corrupti pecunia dabāt li/
cētiā mulieribꝰ cōmiſcēdi viris ſuis infra
dies purificatiōis vt pꝫ pleniꝰ in hiſtorijs
ꝓpter qȯ eos dn̄s multiplici damnatione
mulctauit: ſicut predixerat dn̄s Samueli
⁊ primo quidē morte tēporali in ꝓlio ꝯtra
philiſtijm: nec ſolū ipī: ſed eoruꝫ demerito
triginta milia de iſrl' cū eis interierūt ⁊ ar
cha piter capta ē: ſcḋo morte eternali nō ſo
lū filios ſ; etiā p̄reꝫ diuina iuſticia damna
uit. Dicit enī Hiero. ⁊ Rabanꝰ ibidē ꝙ He
ly ꝓ iniꝗtate filioꝝ dānatꝰ ē: qꝛ eos minꝰ
ſeuera aīaduerſiōe plectebat: ⁊ ꝗdē corri/
puit ſ; lenitate ⁊ māſuetudine p̄ris nō ſeue
ritate ⁊ auc̄te pontificis: tertio morte tpali
ipiꝰ p̄ris ⁊ etiā vxoris Phinees: nā ambo
auditu euentu ꝓlij interierūt: Hely retro/
cadēdo: vxor Phinees ptū accelerādo: q̄r
to reprobatōe terrifica ī oī eoꝝ poſteritate.
Vn̄ dn̄s ad Samuelē. Ego faciā v̄bū ī iſrl'
qȯ ꝗcūqꝫ audierit tinniēt ambe aures eiꝰ:
ſuſcitabo enī aduerſus Hely oīa ꝗ locutus
ſū ſup domū eius. ſ. per virum dei miſſum

ad eũ q̄ dixit hely in ꝑsona dñi. Precidã
brachiũ tuũ ꝛ brachium dom⁹ pris tui scꝫ
ythamar: vt nõ sit senex.i.sũm⁹ sacerdos ĩ
domo tua: ꝛ videbis emulũ tuũ.i. sadoch
sacerdotẽ q̄ abyathar a Salomõe abiecto
suscepit sacerdotiũ. Seq̃tur. Et pars maxi
ma dom⁹ tue morieẽ cũ ad virilẽ etatẽ ve/
nerit. Q̃ð ĩpletũ ẽ qñ Saul sacerdotes no
be q̄ erãt de genere Heli interfecit: vno so
lo relicto scꝫ abyathar: q̄ fugit ad dauid:
vt pꝫ.j. Reg͛.xxij. Et qð his oĩb⁹ mai⁹ est
dixit dñs ad Samuelẽ: Juraui domui He
li ꝙ nõ expieẽ iniq̃tas dom⁹ ei⁹ victimis ꝛ
munerib⁹ vsq; in eternũ. Scðo neq̃ter in/
flectẽdo ad mala: puta ad vsurã furtũ ra/
pinã ꝑcialitates ꝛ sĩl'ia: ꝛ h̃ cõsilijs suasio
nib⁹ cõminatiõib⁹ aut p̃ceptiõib⁹: sic legiẽ
iij. Regũ.xxj. de Jezabel: q̄ induxit viꝝ ad
ꝯsẽsũ ꝛ scripsit lr̃as ex noĩe Achab ĩ iezra/
hel mãdatum ꝯtinẽtes ꝙ ꝯuẽtũ facerent ꝛ
ieiunarẽt tãq̃ꝫ facturi iudiciũ dei: ꝛ submit
terẽt falsos testes q̄ dicerẽt: Naboth bñdi
xit.i. maledixit deũ ꝛ regẽ: ex q̄ testimonio
iudicarẽt eũ reũ maiestatis ꝛ sic eũ lapida
rẽt iezrabelite tã timore ꝙ fauore reg͛ oĩa
ꝑfecerũt: ꝛ misit dñs Heliã ad Achab vt
diceret: Jn loco ĩ q̄ linxerẽt canes sanguinẽ
Naboth lambẽt ꝛ tuũ sanguinẽ ꝛ interfi/
ciam de Achab mingẽtẽ ad parietẽ ꝛ clau/
sũ ꝛ vltimũ in isrl': ꝛ canes comedẽt Jeza/
bel ĩ agro iezrahel. Cui⁹ cã subiũgiẽ: qꝛ ve
nũdat⁹ ẽ vt faceret malũ in ꝯspectu dñi: cõ
citauit eñi eũ Jezabel vxor sua ꝛ abomina
3 bilis effect⁹ ẽ. Tertio spãl'r ꝯtaminãdo scꝫ
in carnalitatib⁹ ꝑ lasciuos cãtos gest⁹ nu/
tus affatas amplex⁹: tactus ꝛ sĩl'ia: aut eti
am ꝑ vetulas mediatrices aliq̃n etiã minis
aut ꝓmissiõib⁹ infinitisq; modis sibi dete
standa voluptas allicit incautos. De hoc
legiẽ in li. Apũ.c.xxxj. de quadam vetula
maledicta que circũduxit puellã quãdam
septẽ annis ꝛ diuersis tradidit ꝓ virgine
ad peccãdũ cũ ea: q̄ tãdẽ (vidẽte eadẽ pu/
ella) corpe ꝛ aĩa fuit a demonib⁹ e medio
sublata: haud dubiũ q̄n ĩ inferno sepulta.
4 Quarto spũaliter corrũpendo.s. bonos ꝛ
bona derogatiuis ṽbis aut p̃dicatiõibus
denigrãdo hereticã aut falsã ꝛ ꝯtamina/
tam doctrinã seminãdo: demones inuocã
do vl' q̃scũq; suꝑstitiões ꝛ prauitates edo/
cendo. Hec liquide patẽt ĩ Joas rege iuda
ij. Paral'.xxiiij. qui fecit qð bonũ erat co/
rã dño cũctis dieb⁹ Joiade sacerdotis: vt
pote cui⁹ ꝯsilio regebatur: verũtñ mortuo
Joiada venerũt ad regẽ principes iuda et
adorauerũt regẽ vt deũ: ẽm hebreos tribu
entes illi diuinũ honorẽ: eo ꝙ habitauit ĩ
domo dei sex annis: vbi tñ sacerdotib⁹ lici
tũ erat intrare: ip̃e aũt honores illos libẽ/
ter accepit: ꝛ delinit⁹ obsequijs eoꝝ acqui/
euit eis: in h̃.s. ꝙ dereliq̃rũt tẽplũ dñi dei
patrũ suoꝝ: seruierũtq; lucis ꝛ sculptilib⁹
ꝛ facta est ira dñi ꝯtra eos: q̄ adduxit exer
citũ syrie in iudã ꝛ hierusalẽ: q̄ licet modi
cus eẽt: tradidit tñ dñs in man⁹ eoꝝ infini
tã multitudinẽ: interficientesq; cũctos p̃n
cipes ꝑpl'i q̄ fuerũt p̃maria cã delicti: ĩ Jo/
as aũt ignominiosa exercuere iudicia: ꝛ ab
eũtes dimiserũt eũ in languorib⁹ suis: sur/
rexerũt autẽ serui sui ꝛ occiderũt eũ in le/
ctulo: sicq; miserabili morte vita funct⁹ ẽ.
Quĩto dãnabil'r a bono retrahendo ne.s. 5
aliena restituat: suꝑflua ꝯtribuat: illatas
ĩiurias remittat: ne veritatẽ p̃dicãtib⁹ cre
dat: ꝛ diuina freq̃ntet. ne peccare desistat:
nec efficaciter ad emẽdationẽ se cõuertat:
aut ne etiã ꝑ religiõis ĩ gressũ mũdũ reliq̃t
ꝛ multa sĩl'ia: sic Dathã Abyrõ ꝛ Chore q̄
rẽtes inuadere vtrãq; p̃laturã. s. spũalẽ et
tꝑalẽ: toto conamĩe nitebãẽ auertere cõeꝫ
ꝑpl'm ab obediẽtia suoꝝ p̃latoꝝ.s. Moysi ꝛ
Aaron disseminãtes ꝛ suscitãtes ꝯspirati
ones: murmuratiões: ꝛ discordias: vt ptꝫ
Numeri. xvj. vbi diẽ Rabbi salmõ: ꝙ per
totã noctẽ p̃cedẽtẽ ꝛ ꝑtem diei chore ꝛ sibi
adherẽtes discurrerãt ꝑ castra dicẽtes ꝑpl'o
ꝙ mouerenẽ ꝓ vtilitate cõi: ꝛ h̃ mõ coacer
uauerũt sibi mltitudinẽ ꝯ̃ Moysẽ ꝛ Aarõ:
vñ irat⁹ dñs ait ad moysen ꝛ Aarõ. Sepa/
mini de medio ꝯgregatiõis hui⁹ vt eos re
pẽte disꝑdã: q̄ proni cadẽtes ĩ terrã dixerẽt
vt pꝫ ibidẽ in lr̃a. Hic q̃ri põt: vtꝝ dissua B
dẽs alteri religiõis ingressũ aut ṽtutũ ex/
ercitiũ ꝓuocãs ad ꝯ̃riũ: ad restõnẽ teneaẽ
cũ nõ dimittaẽ pctm̃ nisi restituaẽ ablatũ:
ẽ ĩ his plurimũ dãnificaẽ q̄s ĩ bono spũa/
li qð excedit oẽ dãnũ corꝑale ꝛ tꝑale. Ad
h̃ rñdet Sco. in. iiij. di. xv. ꝙ in dãnificati/
one spũali q̃tũ ad bonos mores ꝛ ṽtutes
acq̃rẽdas vl' retinẽdas: teneẽ mõ possibili
q̄s restituere dãnũ tã imp̃ciabile: econtra
scꝫ ꝑuersũ efficaciter ad pniãꝫ ꝛ act⁹ ṽtuo
sos ĩducẽdo: insuꝑ ꝓ eo orãdo ꝛ alioꝝ ora
tiões ĩpetrãdo: qꝛ difficili⁹ ẽ ꝯuertere q̃ꝫ ꝑ
uertere: ꝛ ꝑ h̃ pꝫ q̃tũ ꝑiculũ ẽ aliũ ad pctm̃
inducere: qꝛ vix põt aliq̃n illum ad pniam
reducere. Porro si subtraxit aliquẽ a reli/
gione tũc aut taliẽ subtract⁹ erat obligat⁹

voto pfessionis: ꝛ tūc ꝺm Sco. ibidē ꝑ vi/
rib⁹ laborare tenet vt ad religionē redeat
vt h̄ mō tam sibi ꝙ religioni satisfaciat: si
aūt ille noluerit intrare: tūc ꝺm Seraf. ob/
doū. videt ꝙ qui eū religioni subtraxit: re
ligionē intrare debeat: si sit idonea ꝑsona
ad intrandū: vt sic intrādo satisfaciat ordi
ni ꝛ bn̄ viuēdo ac orādo: ꝑ alio ad ei⁹ ꝯuer
sionē laboret: si vero subtraxit aliquē nō q̄
dē obligatū: sed tm̄ volentē intrare: tūc di/
stinguendū ē: vel hoc fecit aīo nocendi ip̄i
religioni: ꝛ tunc obligat ip̄i religioni: sed
qꝛ multū interest interesse in religiōe ꝛ pro
pe esse: iō nō tantū obligat sic in ꝑmo casu
sed tenet ad aliqualē restitutionē puta ad
aliquā inductionē alteri⁹ aliqualiter equi
ualentis ad ingressū illi⁹ religionis: aut h̄
fecit animo ꝯsulendi alteri quo ad salutē
aīe sue: vtputa qꝛ in illa religione non erat
obseruantia regularis: ꝛ sic in nullo tenet
ꝫ magis meret: vl' h̄ fecit aīo ꝯsulendi sibi
ip̄i tn̄ in licitis ꝛ honestis: puta qꝛ erat ei⁹
mgr̄ ꝛ cū eo in studio victitabat: ꝛ hoc sine
fraude fecit: tunc quidē nō tenet religioni
ꝫ tenet ꝑsone sic retracte ī illis in quibus
eū retrahēdo dānificauit: ꝯcor. etiam Ri/
char. Si deniqꝫ fecit h̄ aīo ꝯsulēdi sibiipsi
in illicitis ꝛ inhonestis: tūc maxime obli/
gatur deo ꝛ illi quē sic ꝓpter vitiosa retra/
xit. Ratio aūt hax restitutionū ē: quia ꝺm
Aug. li. retractionū cū virtutū bona maxi
ma sint: aliq̄s plus aliū dānificat in istis
ꝙ in alijs quibuscūqꝫ: ꝛ ꝑ ꝯsequēs ꝺm iu/
sticiā plus obligat ad restituendū ꝓximo
tale bonū ꝙtū sibi possibile ē: ꝙ q̄ocunqꝫ
aliud bonū: qd̄ satis īnuit dn̄s Ezech. iij.
vbi dicit. Fili hoīs speculatorē te dedi do/
mui isrl'. s. spūalē: ꝛ iō ex officio tenebat ar
guere malos de peccatꝭ vt peniterēt: ꝛ am/
monere bonos vt ꝑseuerarēt. Sequit. Si
ꝫ dicēte me ad impiū ꝑ scripturas: morte
morieris: nō annūciaueris ei neqꝫ locut⁹
fueris vt auertat a via sua impia ꝛ viuat:
ip̄e impi⁹ in iniq̄tate sua moriet: sanguinē
aūt ei⁹ de manu tua requirā. Sequit. Et si
iustus ꝯuersus a sua iusticia fecerit iniqui
tatē: ip̄e moriet ꝛ nō erūt in memoria iusti
cie ei⁹ quas fecit: qꝛ aūt nō enūciasti ei san
guinē ei⁹ de manu tua requirā. Si ꝫ domi
nus tam districte requiret a negligentib⁹
O q̄d erit vl' a bono retrahentib⁹ vl' ad ma
lū sollicitantib⁹ ꝓfecto tales plerumqꝫ de
merent plus ꝛ puniunt: ꝙ ꝑncipales agē
tes vel delinquētes: sicut plerūqꝫ grauius
ē maliciā dilexisse ꝙ ꝑpetrasse: multi nāqꝫ
peccāt nolētes nō tn̄ nisi volētes: qui. s. pec
cāt ex ignorātia vl' infirmitate: ꝛ sic malici
am faciūt ꝫ nō diligūt: qui aūt ex malicia
peccāt: maliciā diligunt. iux illud. ps̄. lj.
Dilexisti maliciā sup benignitatē. Nec mi
rū si retrahere a bono ꝛ īpellere ad malum
vitiū tam detestandū iudicat qꝛ h̄ ē vnicū
ꝛ ꝯtinuū exercitiū reproborū spirituū: ꝛ iō
demonū officijs semetip̄os īplicātes: meri
to censendi sunt demones incarnati: vtpo
te ꝑ oīa ꝯformes in oꝑe ꝛ volūtate: sic enī
nihil deo accepti⁹ zelo aīax: sic diabolo ni
hil acceptius seductione ꝛ ꝑditiōe aīaꝝ.
In cui⁹ argumētū legit in li. de septem do
nis spūssancti. ꝙ q̄dā erat mulier q̄ de ad/
ulterio cōcepit filiū: nec habuit vn̄ nutri/
ret illū: vir eīn su⁹ mortu⁹ erat ꝛ oīa bona
ab ea pariter ablata: hinc cepit ip̄a multū
dolere quā diabolus ꝯtristatā vidēs acces
sit ad eā in humana spē dicēs: Si vis ꝯsen
tire mihi duplicabo tibi oīa q̄ pri⁹ posside
bas. Cūqꝫ illa ꝯsentiret ait demō: post se/
ptē dies reuertar ad te: quibus transactis
rediit ꝛ iuxta ꝓmissū mulieri diuitias du/
plicauit: req̄rens ab ea vt in trib⁹ exequen
dis sibi ꝯsentire vellet: qd̄ ip̄a gratāter ac/
ceptauit ꝛ vsqꝫ in finē vite diligēter imple/
uit. Primūqꝫ erat ꝙ omnes religiosos in
hospitio suo reciperet ꝛ eos ad peccatum
carnis prouocaret: ꝛ hoc ꝙtū ad illos qui
prouocāt proximū ad malū qd̄ ē acceptissi
mum seruitiū diabolo. Secundū erat ꝙ in
ecclesijs semꝑ esset garrula ꝛ verbosa vt sic
a bono deuotos impediret: quantū ad se/
cundū. Tertiū erat ꝙ in die pauperes reci
peret ꝛ de nocte expelleret: vt sic eos ad im
patientiā ꝛ alia vitia scꝫ blasphemie male
dictionis murmurationis ꝛ detractionis
incitaret. Or etiam aliquādo grauius pu/
niunt ꝙ ꝑncipales agentes: pꝫ in decret.
lxxxvj. di. c. tanta nequicia: vbi papa par/
cit actori ꝑncipali ꝫ nō suggerētib⁹: quod
etiā exemplariter ptꝫ de q̄dā ꝑposito mōtꝭ
via de pede mōtis: qui prius sūme fratres
minores diligebat: ꝫ oꝑatiōe cuiusdam fa/
muli sui dilectionē sic ꝯuertit in odium ꝙ
eius ꝑsecutiōe fratres necessario habebāt
vt de castro illo penit⁹ abirent: currentes
ergo fratres precibus ad beatū Franciscū
rogabant vt ab atroci vexatione clemēter
eos eriperet: qd̄ ꝛ factū est: nam de nocte ꝑ
positus ad diuinū iudiciū ē deduct⁹ cū fa/
mulo ꝛ cū snīa de eis daret: beat⁹ Franci

scus ꝑpositū defendit: dicēs: ꝙ fuit ordini
suo valde deuot⁹: ꝫ inductione famuli sui
fuit hostis effectus. Dictāte igiꝰ sniā fa/
mulus ei⁹ vt sibi videbatꝰ erat decapitat⁹:
cū igiꝰ ꝑpositus a somno surrexisset: nimi
um territus cucurrit ad lectū in quo famu
lus dormiebat: quē veraciter decapitatū
C inueniēs statim cucurrit ad fratres ⁊ fra/
ter minor effect⁹ ē. Deniqȝ queri pōt inci
dentaliter vtrū de facto absoluēs quē de
iure nō poterat absoluere: teneatꝰ ad resti/
tutionē. s. ei notificādo ꝙ eū absoluere nō
poterat: cū ꝯstet eū sacramētaliter nō esse
absolutū: ⁊ ꝑ ꝯsequēs in aīe sue bono grā/
dē iniuriā passuꝫ. Ad h̄ rn̄det Guil. in suo
sacramētali ꝙ sic: ⁊ peccat mortaliter ꝭm
Richar. in. iiij. di. xviij. ar. ij. q. v. ⁊ sic ptꝫ
de dāno ip̄ius anime. Ad laudē dei omni.

De diffamia directe vel indire/cte alteri illata: ⁊ qualiter ad resti/tutionē fame q̄s obligetꝰ. Ser. III

Non furtū facies.

n Exo. xx. Jam ordine debito de
restitutiōe fame ablate ꝓsequē
dū ē: vtpote q̄ quodāmō bōis
spūalibus adheret: ⁊ iō inter tpalia bona
fama principatū obtinet: qr mai⁹ bonū est
qđ ē intra nos q̄ꝫ qđ est extra nos. Prou.
xxij. Melius ē nomē bonū q̄ꝫ diuitie mul/
te: ⁊ ideo deteriores reputanꝰ diffamato/
res q̄ raptores: vt ptꝫ. vj. q. j. c. deteriores
⁊. c. sequēti. Dicit Alex. papa. Sūma iniq̄/
tas ē fratribus accusare. Unde scriptuꝫ ē.
A Omnis qui detrahit fratri suo homicida
est. Hic ergo q̄ri potest an aliquem infa/
mās teneatꝰ ad restitutionē. Ad h̄ respon/
det Richar. i. iiij. di. xv. ꝙ restitutio ē act⁹
iusticie cōmutatiue: ⁊ qr ad obseruādā iu/
sticiā oēs obligamur. Hinc etiā teneꝰ q̄li/
bet ad restitutionē rei ablate iniuste si re/
stitui pōt. Sin aūt tūc restitutio fieri debet
in eq̄ualente si possibile est: vt patet ex̄. ne
lite penden. c. eccl'ie sancte marie: ꝙ si nec
equiualēs reddi pōt: tūc satisfacere teneꝰ
ad arbitriū boni viri. Qđ si obijciꝰ ad ī/
possibile nemo teneꝰ: ꝫ in ptāte diffaman/
tis nō ē mutare opinionē malā hoīm quā
ex diffamatiōe cōceperūt. Ad h̄ respondet
Alex. de hales. in secūda pte sūme tracta/
tu de vitio detractionis: ꝙ licet talis non
pōt in integrū mutare malā opinionē: ta/
mē teneꝰ bonū dicere de eo sicut pri⁹ dixit
malū: ⁊ hoc illis corā quib⁹ fecit diffama/
tionē: ⁊ oñdere se debet deliquisse: ex quo
forte mutabiꝰ opinio. Et nota generaliter
ꝙ quecunqȝ dicunꝰ hic de diffamatōe: ea/
dē pariformiter intelligēda sūt de susurra/
tione: qr sicut diffamator obligatꝰ ad resti/
tutionē fame: sicut susurrator ad restitutio
nē pristine amicitie: nisi forte talis amicitia
foret perniciosa. Preterea ꝭm Asteñ. li.
ij. ti. xv. Detractio fit multis modis q̄bus
alterius fama diminuiꝰ: nam qñqȝ fit pla/
nis verbis: qñqȝ vero verbis artificiose ex
cogitatis vel cātilenis: qñqȝ nihilominus
nutib⁹ ⁊ signis: ⁊ aliqñ scriptis qui libelli
famosi dicunꝰ: vt cū quis scribit chartā in
iniuriā ⁊ infamiā ⁊ alteri⁹ illā occulte pro
ijciens in eccl'ia platea vel domo vt inuēta
ꝓtinus alter infameꝰ: ⁊ talis nō solū pec/
cat mortaliter: ꝫ etiā ꝯtra taliū ꝯfectores ⁊
inuentores: nec statī destruētes sed dolose
manifestātes institute sūt grauissime pene
taꝫ ꝭm leges q̄ ꝭm canones: vtpote flagel
latio ⁊ excōmunicatio ꝭm canones: vt ptꝫ
v. q. j. qui in alteri⁹. c. hi qui: ⁊. c. si q̄s: qđ
intelligiꝰ nisi legitime ꝓbauerit ea q̄ scri/
psit: vnde ibidē. q. ij. c. relatuꝫ: precipiꝰ ꝙ
nulli⁹ accusatio ꝑ scripta suscipiatꝰ: ꝫ accu/
sent ꝑsentialiꝰ ⁊c̄. Et si ꝯstet ꝙ q̄s illđ fece
rit accusari pōt ⁊ deponi velut accusatiōe ⁊
ꝯdēnatōe dign⁹. In foro xp̄o penitētie tene
tur ad restitutionē dāni dati si al's nō īcur
risset dānū illud. Insup teneꝰ ad restituti
onē fame in eisdē locis ⁊ etiā in alijs vbi ī
telligit illū infamatū accusatiōe sua: ⁊ h̄ ꝑ
se si audet vl' ꝑ aliū si nō audet: vt amoue/
at ꝓ posse vel saltē alleuiet alteri⁹ infamiā
teneꝰ ꝓinde veniā petere ꝑ se si fieri pōt:
vl' ꝑ aliū manifestato vl' occulto noīe suo ꝓ
ut discreto ꝯfessori videbiꝰ expedire. De
inde queri pōt: quot sūt differentie detra/
ctionis vl' diffamatiōis quaꝝ quis tenetur
restituere famā. Ad h̄ rn̄det Alex. de ha/
les: vbi supra in tractatu de vitio detracti/
onis: ꝙ sex sūt differentie detractōis ad q̄/
rū restitutionē quis obligatꝰ. Prima ē cuꝫ
quis neget bonū qđ tamē agnoscit ab alio
factū tpe ⁊ loco quo tenebatꝰ illud ꝯfiteri:
sicut fecerūt iudei q̄ dixerūt Jo. ix. de mi/
racula ceci nati quē dñs illuminauit. Da
gloriam deo: id est confiteri veritatē: nam
vt ibidem dicit Lyra. Uoluerūt eū induce
re ad dicendū ꝙ illuminatus esset arte ma

gica nō virtute diuīa: scimus inquiūt quia hic hō peccator est. q. d. ergo virtute diuīa nō fecit. Secūda est qñ quis nō negat manifeste bonū alteri⁹ sibi notū ꝫ tamē tacet eo tēpore quo ex fraterna charitate tacendū nō ē: ⁊ hoc ideo vt obloquētiū fauorem acquirat vł indignationē nō incurrat: aut ꝓpter aliud quodcunqꝫ cōmodū exequendū vł incōmodū fugiendū: sicut exemplariter patet Mat. vlt. in militib⁹ custodientibus sepulchrū. Qui post resurrectionē christi venerūt in ciuitatē ⁊ annūciauerūt ꝑncipib⁹ christi resurrectionē ⁊ angeli terribilē apparitionē: ꝫ pecuniā copiosā acceperūt ab eisdē vt tacerēt christi resurrectionē. ⁊c. Tertia est qñ bonū alterius ꝙ quis negare nō pōt peruertit: dicens illud esse factū intentione mala: vtpote de vana gła hypocrisi vł silib⁹ causis vitiosis sicut scriptū ē de christo Jo. vij. ꝙ murmur multus erat de eo in turba propter contrarietatē opinionū. Quidā eñ dixerūt qꝛ bonus ē approbātes eius doctrinā ⁊ miracula. alij aūt dicebāt nō: sed seducit turbas: ⁊ hi fuerūt ꝑncipes ꝑplī qui ex inuidia oīa opera christi peruertebāt: vbi dicit Aug⁹. ꝙ quicunqꝫ emicuerit aliqua grā: alij dicunt bonus ē: alij dicūt nō sed seducit turbas: qđ aūt dictū est de deo valet ad ꝯsolationem de q̄cūqꝫ ꝫ dictū fuerit christiano. Quarta est cū occultū malū alterius reuelat̄ eo modo quo nō debet: quō aūt reuelari debeat diffuse ptꝫ in sermonib⁹ de trib⁹ ꝑtibus penitētie in sermōe de ope misericordie spirituali qđ ē corrigere peccātē. Pro quo sciendū ꝭm Sco. in. iiij. di. xv. ꝙ aliū diffamās verū crimē ꝫ occultū in publico ꝓponendo nō seruato iuris ordine: nō tenetur retractare verbū suū qꝛ hoc faciēdo mentiretur sciens esse verū qđ ꝓposuit: nec enim mentiri debet ꝓpter qđcunqꝫ bonū suo ꝓximo reddēdū: cū ꝭm aplm. Nō sūt faciēda mala vt veniāt bona: verūtamē aliquo alio licito mō tenet̄ ad reddēdā famā vt dicendo nō credatis eum esse talem: male dixi ⁊ fatue: hoc enim verum ē: quia non seruato iuris ordine proposuit in publico qđ nō erat verū publicū: vel dicat nō repute tis eum esse malum: bonus ē enim quia q̄libet presumendus est bon⁹ donec probet̄ contrariū: extra de scrutinio in ordine faciendo. c. vnico: ⁊ hoc est persuadere alijs ꝙ nō reputent eum malū. Scđm Richar. autem ⁊ Tho. tenet̄ etiam sibi ad aliquā recompensationē ad arbitrium boni viri si nō potest ei restituere famam predictis modis. Sed incidentaliter queri potest: an accusatus de crimine vero sed occulto: ⁊ illud crimē negans teneat̄ ad restitutionē imponēti faciendā: ꝑsertim qꝛ sic negans ī iudicio notat imponētem de calūnia: ⁊ qđ maius est dicit̄. v. q. vj. c. qui calūniā illatā nō probat: penā debet incurrere quā si ꝓbasset reus vtiqꝫ sustineret. Ad ꝫ rñdet Sco. vbi supra: ꝙ talis nō tenet̄ illā negationē retractare: qꝛ nō tenet̄ quicunqꝫ statim in iudicio cōfiteri se esse reū nō dū conuictus: tenet̄ tamē ꝑ quedā verba sobria restituere famā accusanti quē indirecte de calūnia notauit: dicēdo nō habeatis eū ꝓ calūniatore qꝛ forte in ꝓponēdo habuit bonā intentionē: vel forte credidit se probare posse intentū suū: ꝫ decept⁹ est. Quidā tamē dicūt ⁊ bene: ꝙ talis in nullo tenet̄: qꝛ si talia verba proferret ꝓ reo cōdemnaretur. Qđ si q̄ritur: an talis negās simplici verbo mortaliter peccet, presertim cū videatur esse mendaciū ꝑniciosū: tam reipublice que prepedit̄ a punitione ei⁹ iusta ꝙ etiā persone accusanti q̄ per hoc notatur de calūnia. Ad ꝫ rñdet Sco. ibidē: ꝙ sicut dꝛ Deut. xvj. Juste qđ iustū ē exeq̄ris: ex q̄ dat̄ intelligi ꝙ respublica non debet oīa mala punire: sed ea tm̄ q̄ iuste punire pōt: q̄lia sūt q̄ corā iudice reipublice sufficient̄ ꝓbari pñt: ⁊ iō nō ledit̄ respublica si iudicium diuinū excedat ei⁹ iudiciū: vt sic aliq̄ diuino iudicio reseruet̄: sup quib⁹ nō pōt respublica dare iustū iudiciū: qm̄ vt habetur. j. Reg. xvj. Hō videt ea q̄ patēt: deus autē intuet̄ cor: ⁊ sic nō est mēdaciū ꝑniciosū ꝯ rēpublicā nec ē etiā mēdaciū ꝑniciosū ꝯ accusātē: ꝫ accusās sibimet ꝑnitiosus est dū eo mō defectū alteri⁹ ꝓponit q̄ nō deberet: imo deberet nō ꝓponere nisi posset ꝓbare: ⁊ sic sibi īputet si aliq̄ sequat̄ illi infamia: qꝛ ipe sibi ē cā nō negās q̄ defendit īnocētiā suā ī publico vbi nō ē nocens: nec habēdus ē ꝓ nocēte nisi fuerit publice cōuictus. Qđ si q̄rit̄: vtrū q̄ talis peccat ī se mētiēdo ꝓ se: durū eñ videt̄ ꝙ q̄libꝫ ab vno accusat⁹ ī publico teneat̄ de necessitate salutis id statī ī publico ꝯfiteri de q̄ sic accusat⁹ ē: ⁊ sic exponere se patibulo ī iudicio sanguinis: etiā oculū habēdo nō solū ad penā ꝫ etiā ad honestū ⁊ inhonestum: nō enim videt̄ ꝙ ille honeste ⁊ ꝭm rectam rationē debeat corā tali iudice cōfiteri: qꝛ

tunc ipe plusꝗ̃ q̃cunq; ali⁹ singularꝭ accu/
sans auferret sibiipi famam: q2 in iudicio
credit̃ cõfitẽti ꝯtra se. Rñdet Sco. ibidem
ꝙ responsio iuristarũ in hac pte cauta est:
sc3 dicẽdo nego ꝓposita vt ꝓponunt̃: ⁊ hoc
in ꝓposito dici potest sine mendacio: quia
proponuntur vt in publico: ⁊ vt publice ꝓ
banda in publico: ⁊ ideo sic ea negare po/
test: quia scit ea nõ posse ꝓbari in publico.
Or si iudex vrgeat eũ vt publice fateat̃ vl̃
neget: rñdere põt ꝙ sufficient̃ ad accusati/
onẽ rñdit: ⁊ sic ẽ moris respõdere iurisperi
tis. S3 nũquid si neget illud intẽdens tñ
negare vt ibi ꝓpositu3 ẽ: sc3 vt publicũ sic̃
sacerdos facit de ꝯfessiõe dicẽs: Nihil scio
istũ male fecisse: q2 loquitur vt ĩ publico ⁊
scit in foro ꝯsciẽ: nũquid tenet̃ penitere de
tali negatiõe? Rñdet Sco. ꝙ ẜm Grego. et
habet̃. v. di. c. ad ei⁹. ꝙ bonarũ mentiũ est
ibi culpas agnoscere vbi culpa nõ est: mul
tomagis aũt vbi dubitatur an sit culpa ⁊
qualis ꝓpterea in tali casu tutũ est p⁹ talẽ
negationẽ indistincte penitere de h̃ tanꝗ̃
de tali quale est: sc3 si mortale tãꝗ̃ de mor/
tali: ⁊ si veniale tãꝗ̃ de veniali. Quinta
est cũ alterius malũ visũ vel auditũ q̃s au/
gmẽtat apponẽdo aliquid vltra veritatem
vt frequẽter ꝯtingi solet: iuxta illud Ecci.
xj. Ab vna scintilla auget̃ ignis: ⁊ ab vno
doloso auget̃ sanguis: glo. i. mors hoĩum
spũalis vel etiã corporalis. Sequit̃. Hõ ei
pctõr sanguini insidiat̃. In cui⁹ argumẽtũ
habet̃. ij. Regũ. xiij. ꝙ postꝗ̃ Absalon in/
terfecisset Amon fratrẽ suum ꝓpter Tha/
mar sororẽ suã quã violauit: statim puenit
fama ad regẽ Dauid dicẽs: Percussit Ab
salon oẽs filios regꝭ ꝙ si quis fuit a diuer/
sis ⁊ de diuersis infamat⁹ tũc vnusquisq;
diffamãtiũ in foro ꝯsciẽ diffamato satisfa/
cere debet ad arbitriũ boni ⁊ discreti ꝯfes/
soris. Sexta deniq; est cum quis adinue
nit malũ aliquod vtpote falsũ crimẽ qd̃ al
teri mẽdaciter imponit. Et hoc dupl'r ꝯtin
gere potest. Prĩo quidẽ narrãdo malu3 a
seipo adinuẽtũ ex certa malicia: vl' ex qua
dã suspitiõe a signis lenib⁹ sumpta: ⁊ talis
ẜm Sco. vbi supra tenet̃ alteri restituere
famã retractãdo simpl'r verbũ suũ qd̃ false
imposuit: ⁊ hoc ita in publico sic̃ illũ publi
ce diffamauit: al's eñ nõ seruaret iusticiam
ĩ reddẽdo ꝓxĩo qd̃ suũ ẽ. Et ẜ3 Ray. talis
fame restitutio sic fieri d3. s. ꝙ vbi ꝯtra pro
ximũ dixit ꝑ se vel ꝑ aliũ aut ꝑ cãtilenã li/
bellũ famosũ detractionẽ oblocutionẽ su/
surractionẽ ꝯtumeliã vel similia: in eisde3
locis ⁊ etiã in alijs in quib⁹ illũ ꝓpter hoc
sentit diffamatũ publice recognoscat erro
rẽ ⁊ falsã criminis impositionẽ nisi ex tali
publica recognitiõe renouaret̃ maior infa
matio. Si tñ ea q̃ dixit ex quodã verisili' iu
dicio suspitioso habuit: tũc nõ deb3 dicere
falsũ eẽ qd̃ de altero dixit ẜ mẽdaciũ: eo ꝙ
ꝯtra mentẽ dicebat ꝓximũ infamãdo: ⁊ tñ
potuit eẽ verũ: sed vt dictũ est quilibet pre
sumẽdus est bon⁹ donec ꝓbet̃ ꝯtrariũ. Et
ẜm Hosti. ⁊ Ray. talis etiã ab infamato te
net̃ veniã postulare nisi cã rõnabilis ob/
starct. Ex his g̃ põt aduerti ꝗ̃ difficile sit
restituere famã ablatã: ⁊ ꝗ̃ pauci reperiun
tur q̃ hoc seruãt: ⁊ tñ quotidie multifarie
multisq; modis ĩfamie grauissime sine ali/
qua satisfactiõe diuersis ĩponũt̃. Uerũtñ
ve illis ꝑ q̃s talia scãdala suscitant̃: q2 ex/
ecrabilia homicidia iudicant̃: vt p3 de pe.
di. j. c. homicidiorꝫ vero. S3 aliq̃s obijce
re põt ꝙ q̃s magis obligatur zelare pro fa
ma ꝓpria ꝗ̃ aliena: ⁊ q2 nõ posset famã red
dere ꝓximo ỽbũ suũ retractãdo nisi seip3
turpiter diffamaret: igit̃ nõ videt̃ iustũ ꝙ
se diffamãdo alteri famã restituat. Ad hoc
rñd3 Sco. vbi supra. ꝙ vnusq̃sq; magꝭ dili
gere d3 bõa ꝓpria tã spũalia ꝗ̃ corpalia ⁊
etiã exteriora: ẜ h̃ ordiate. i. ĩ ordĩe ad deũ
⁊ ad aĩe bonũ. Et iõ q̃libet cui iuste cõpete
re põt fama: d3 illã sibi magis diligere ꝗ̃
alteri cui in eade cã nõ põt iuste cõpetere.
Si tñ hmõi fama sibiipi cõpetere nõ potest
nisi iniuste: tũc magis d3 illã alteri dilige/
re cui iuste cõpetit ꝗ̃ sibimet cui iniuste: et
sic est ĩ proposito: nam false de crimine ac/
cusato iuste cõpetit fama: accusanti autem
iniuste in hocipo fama iuste nõ competit:
nõ solũ quia in accusando mẽtitus est: sed
quia publice mentitus est: in quo seipsum
sufficienter ⁊ radicaliter diffamauit. Se/
cundo contingit falsa diffamatio proximi
narrando simpliciter malũ ab alijs audi/
tum: verbi gratia. Quidã non imponit al
teri tale crimẽ in publico sed de illo ẜm au/
dita murmurat: nõ tamẽ tanꝗ̃ sibi certum
sed se sic audisse testatur. Queri potest igi
tur: vtrum talis ad restitutione3 obliget̃.
Ad hoc rñdet Sco. vbi supra: ꝙ rara fides
est ideo inter homines q2 multi multa lo/
quũtur: ⁊ quottidie mundus plenus men
dacijs experitur: ꝓpterea dicens se tñ sic
audiuisse nisi ex ipo modo dicẽdi ostendat
aliquã maiorẽ certitudinẽ quã ex cõmuni

relatiõe habuit: tũc ex natura actus ĩ illo/rũ opinione nõ aufert ei famã: qꝛ ſi audiẽ/tes firmiꝭ ꝯcipiũt eũ de quo ſmo fit eẽ cri minoſũ leues vtiꝗ ſũt: ꝺ q̃libet ſcriptũ eſt Ecci. xix. qui cito credit leuis eſt corde: ve rũtamẽ qm̃ a ſcãdalis puſilloꝝ cauere ne/ceſſe eſt: qꝛ ve ꝑ quem ſcandalum venit: et multi ſũt tales puſilli leues ad ſubito cre/dendũ malũ: ideo ꝑiculoſũ valde ẽ ex alio rũ relatu alijs audita talia referre: ꝙ ſi fit aĩo ledẽdo eũ de quo ꝓferꝭ: nõ facile põt excuſari q̃n ꝯ charitatem faciat ⁊ ſic mor/talẽ culpã cõmittat. Si ꝟo ex incõſiderati one vel ꝯfabulãdi libidine hᵒ fiat: durũ eſt ꝙ genus culpe venialis excedat: cũ vt ꝺꝛ Iaco. iij. Qui nõ offendit in verbo hic ꝑfe ctus ẽ vir: ꝓſertim cũ humana lingua ĩ lu/brico poſita ſit. Deniꝗ ſi q̇s publice crimẽ cõmittit: vtpote fornicaꝭ videntibꝰ ac ſciẽ tibus tribus vel q̃ttuor: tunc illi poſtea ac cuſantes crimẽ non diffamãt eũ: ſed ip̃e in illo facto publico ſeip̃m diffamauit: quia publice cõmittendo qꝺcũꝗ crimẽ leſionẽ ſue dignitatꝭ incurrit nec poſtea illa publi catio ꝑ quaꝫ talis leſio nota fit aufert ſibi famã: ſed tãtũmodo facit magis in publi/cum deuenire qꝺ tñ prius ex natura cõmiſ ſi actus ſimpliciter publicũ erat. Si q̇s tñ crimina talia tm̃ a paucis nota publicãdo dilataret: his q̇ non curãt ꝓdeſſe: nec etiã correctionis affectu: ſꝫ potiꝰ loq̃citatis libi dine: non dubitent ſe grauiter peccare: qꝛ corrũpũt bonos mores colloquia praua: ⁊ alios ꝓuocant vel ad indignationeꝫ vel ad imitationẽ ⁊ ſcandalizationẽ: qꝺ a no/bis auertat christus. Ad laudeꝫ dei.

De damno corporali in ledendo vel abutẽdo: et qualiter ĩ vtroꝗ teneatur quis ad reſtitutionẽ: Sermo IIII

Non furtum facies

Exo. xx. Tertio loco vidẽdũ eſt non incõgrue de reſtitutiõe dãni corporalis: qꝺ plerũꝗ ꝓximis inferri ſolet iniuſte: qꝺ dupliciꝭ fieri põt: ſcꝫ ledẽdo vl' abutẽdo. Ledẽdo ꝟo q̇s triplici gradu dãnificat. Primo aliũ iniuſte vulnerãdo ſic tñ ꝙ ſanari põt. Scꝺo mutilando. Ter tio ꝟo occidẽdo. Hec ꝗ tria cõtingere pñt dupliciter ſcꝫ in neceſſitate ineuitabili vel euitabili. Si ꝯtingũt ĩ neceſſitate ineuita/bili: tũc ſm textũ ĩ cle. vna: de homicidio: nullã penã inferẽs incurrit: nec etiaꝫ irre gularitatẽ. glo. icidẽ: vt qꝛ ſic artatus fuit ꝙ fugere nõ potuit: nec ſe clamore vel ali/ter iuuare: nã defenſio ⁊ ꝓpulſatio iniurie eſt ꝺ iure naturali: vt inſti. de iur. na. gen. ⁊ ci. § ius aũt gentiũ: dũmodo tñ fiat cum moderamine inculpate tutele: qꝺ modera men ꝯſiſtit ĩ tribus ſm Sco. in. iiij. di. xv. Primo ĩ factoꝝ q̃litate: debet enĩ eẽ pari/tas vt ſcꝫ eq̃ lance equo mõ ⁊ actu ꝯgruẽ/ti reſiſtaꝭ: nã offenſus ſine armis non põt cũ armis offendere: niſi aliud ſuadeat vi/riũ ineq̃litas: qꝛ ſi pugnus vniꝰ plꝰ põt ꝙ enſis alteriꝰ: licitum ẽ enſe ꝑcutere: vt ibi vult glo. qꝛ defectũ viriũ cuꝫ armoꝝ iuua/mine ſupplere põt: ꝓſumiꝭ aũt iuuenis po tẽtior ſene ad labores corporeos: ⁊ ſanꝰ po tentior infirmo. Qꝛ ſi queritur: q̇d ſi me cũ baculo q̇s inſultauit: ⁊ econuerſo ꝑcuſſi illũ cũ gladio an puniar. Baldus decidit ꝑ theoricã gloſam. C. vñ vi. l. j. ꝙ aut inſul tatꝰ aliter ſe defendere poterat ⁊ tũc puni/tur: aut nõ poterat et tũc nõ puniꝭ. Et eo/dem mõ dicit de illo qui me inſultauit ſine aliq̇ armoꝝ genere volẽs mihi dare maxil latum manu vacua: ego ꝟo ne hᵒ accideret cũ nõ debeã expectare ꝓus ꝑcuſſi: vt dicit glo. ĩ dicta. l. j. eũ cũ gladio ꝑcuſſi. Nã ſi po terã aliter me defendere punior: qꝛ nõ ſer/uaui modũ defenſionis: ſꝫ fuit exceſſus vl/tra termĩos defenſionis ⁊ vindictam aſſũ/pſi. Si ꝟo cõſtat ꝙ aliter euadere nõ pote ram: quin cũ vituꝑio ꝑcuterer: tũc non pu nior: qꝛ ſi lꝫ hᵒ ꝓpter res defendẽdas: vt di cta. l. j. multo fortiꝰ ꝓpter ꝑſonã ⁊ corpꝰ qꝺ eſt digniꝰ: vt. ff. de penis: in. l. ſeruoꝝ. § fi. In dubio ꝟo an poterã aliter me defende re: ꝓſumiꝭ ꝙ ſic ĩter pares: ſecus aũt inter impares ꝓpter ineq̃litatẽ viriũ: vñ multe circũſtantie notãde ſũt: vt notaꝭ. C. ꝺ ſic/carijs: in. l. j. Sed q̃riꝭ vtꝝ q̇s teneꝭ au/fugere: dicẽdũ ꝙ ſic: cũ ſibi non nocet ⁊ al ri ꝓdeſt. ff. de aq̃ plu. ar. l. ij. § item varijs. Sed fallit ꝓmo qñ infertur violẽtia circa res ad eaꝝ occupationẽ vel deſtructiõem: qꝛ fuga traheret ſecũ ꝑiculũ circa res. Se/cũdo fallit vbi inferꝭ violẽtia circa perſo/nas: ⁊ fuga eẽt ꝑiculũ allutura: puta quia inimicꝰ ẽ ſibi ad ſpatulas: ⁊ ad fugã terga vertẽdo defacili vulnerari poſſet. ff. ad. l. acquil. l. ſcientiam. § qui cum aliter. Ter/tio fallit quãdo fuga ꝑiculũ importat ho/noris qꝛ honor ẽ ꝓferẽdus oĩ lucro. l. Iu/

damnum corporale fit | vulnerando mutilando occidendo

lianus:ꝛ ī glo.ff.ſi quis cauc. Scd̓o mo
deramen illud ꝯſiſtit in tpis ꝯgruitate:qꝛ
debet in ꝯtinēti ſcꝫ maleficio violentie ad
huc flagrante inuaſoꝛ repelli.ff.de vi et vi
ar.l.iij.§.cū igiť:qd̓ veꝝ eſt de violentia il
lata pſone:in q̄ videť fieri ad defenſionē:
ne ſcꝫ iterato pcutiať ſi fiat incōtinenti: ꝙ
ſi fiat rixata ſepata ꝛ ſic nō incōtinēti: tūc
fieri videť ad vindictā:ꝛ id̓o tūc nō licet:
vt notat glo.de homi.ī.c.ſignificaſti:ī ver
bo repellere.Si tn̄ pcuſſus inſequať pcuſ
ſoꝛē fugientē vt eū repcutiat mitius punie
tur:ſcꝫ vt culpabilis nō vt doloſus qꝛ dif/
ficilimū ē iuſtū obtempare doloꝛē.ff.de ad
ulterijs.l.ſi adulteriū.§.impatoꝛ. Que/
ri igiť pōt vtꝝ expectare debeā actum ali/
quē fieri ab offendente an̄ defenſionē.Ad
qd̓ dicendū ꝙ ſic vt armis inſultari clamo
re ꝛ minis terreri:qꝛ inceptoꝛ rixe ē: q̄ pōt
impune ſm leges offendi:vt.ff.ad.l. acq̄/
liā.l.ſi ex plag.§.tabernari⁹:ꝛ mine q̄dem
videnť ſufficiētes vel metus earū ꝛ terroꝛ
ſufficiēs:qn̄ fiūt ab eo q̄ facto minas exeq̄
ꝯſueuit:al's non:vt ſic ex pſonis hoīm pē/
ſemus facta.C. ſi q̄s impa.male.l.j. Dicit
tn̄ Baldus ꝛ ſecuri⁹: ꝙ ꝟbis ꝯ̄ verba reſi/
ſtendū ē:nō ad man⁹ ꝛ ferrū veniendū niſi
in caſib⁹ aliquib⁹:vt ꝟbi gr̄a: qꝛ foꝛte mi/
natoꝛ expectat ſocios venientes q̄b⁹ alter
reſiſtere nō poſſet: tūc enī liceret an̄ tp̄s oc
currere:ꝛ in ſilib⁹ ideꝫ eſt iudiciū. Tertio
moderamē illud ꝯſiſtit ꝯ̄ neceſſitatē ineui/
tabilitatē:nā moderate ꝛ ad defenſionem
fieri d̓ꝛ qd̓ ex neceſſitate fit.ff.ad.l.acquil.
l.ſcientiā.§.q̄ cū aliter:nec curam⁹ equali/
tatē vbi nō poſſum⁹ euitare neceſſitatē:qꝛ
neceſſitas facit delictuꝫ pbabile ꝛ excuſa/
bile qd̓ al's nō eēt.ff.de manumiſ.teſta.l.q̄
potuerūt:ceſſante vero neceſſitate d̓ꝛ poti
us offenſio vl' vindicta ꝙ̄ defenſio. In du
bio vero an q̄s ītelligať pcutere ad defen
ſam vel vindictam dicit Bald̓ .in dicto.§.
tabernarius:ꝙ ſi dum eſſes ī actu pcutiē/
di pcutio te p̄us tūc eſt ad defenſaꝫ :ſecus
ſi te pcutio etiam incōtinenti poſtq̄ꝫ me p/
cuſſiſti:qꝛ tūc diciť ad vindictā niſi facerē
ne iterato repcuteres.Si ꝟo non apparet
q̄ pcuſſio p̄ceſſerit in dubio p̄ſumitur eius
culpa qui puocauit:ꝛ inſultat⁹ in dubio p̄
ſumiť ſm Bald̓.ad ſui defenſionē feciſſe:
ſed vbi licita ē offenſio ibi illicita eſt defen
ſio:tunc enī debet equo aīo tolerari:vt po
te cum inferť a publica pſona : vt a iudice
vel executoꝛe iuſte ſuum officiū exercēte:ꝛ
ideo ſm leges licite captū a familia ptātis
recalcitrātē ꝛ reſiſtentē: licꝫ familie in ſub
ſidiū publice iuſticie occidere.C. de his q̄
ad ec.ꝯfu.l.ſi ſeruus.Silr̄ vbi licite in/
ferť a pſona priuata :ꝛ ideo non licet filio
reſiſtere patri coꝛrigenti:nec diſcipulo ſuo
magiſtro nec ſuo ſuo dn̄o : niſi eſſet nimia
ſeuicia:quia tunc licet eis officiuꝫ iudicis
imploꝛare:ſi fiat ſeuicia ꝯtra officium pie/
tatis:ꝯcoꝛ.Alex.de hales in.iij.pte ſūme.
Si vero tria p̄dicta ꝯtingūt in neceſſitate
euitabili:ꝛ p̄ſertim ab eo q̄ pꝛimo aliuꝫ ad
offenſionē puocat: tunc teneť ad reſtituti
onē ſm gradū ꝛ qualitatē iniuriaꝝ.Pꝛo
quo ſcienduꝫ:ꝙ pꝛimo quis infert pximo
damnū vulnerādo : ita tamē ꝙ vulnus ſit
remediabile ꝛ tunc inferens remanet obli
gatus ad tria.Pꝛimo q̄deꝫ tenetur ad ex
penſas in medicos quas ille in ſanatione
ſuoꝝ vulnerū fecit: vt patꝫ extra de iniuř.
et dā.da.c.ſi rixaſti:ꝛ ſumiť Exo.xxij. Si
rixati fuerint homīes ꝛ pcuſſerit alter pxi
mum ſuū ꝛ ille moꝛtuus non fuerit:ſed ia/
cuerit in lecto:qui pcuſſit opas ei⁹ ſcꝫ amiſ
ſas ſm glo. ꝛ impenſas ī medicos reſtitu/
at.Scd̓o tenetur ad illa que vulnerat⁹ oc/
caſione talis leſionis amiſit:puta ſi homo
deditus erat alicui laboꝛicio coꝛpoꝛali :vn̄
veriſimiliter credi pōt ꝙ inde fuiſſet lucra
tus:ad talem ſatiſfactionē obligatus ē vt
dicit glo.in.c.p̄allegato . Tertio teneť ad
placationē ip̄ius leſi ꝛ de iniuria data:cuꝫ
enī homini inť cetera bona honoꝛis ſit ma
ximum bonuꝫ :non videť ꝙ alicui inferri
poſſit grauis iniuria p quā multuꝫ deijciť
quin illi obligeť ad talis honoꝛis reſtitu/
tionem ꝛ hoc ad arbitriū bonoꝝ viroꝛum.
Secūdo vero quis pximo damnū coꝛpo
ris eum mutilādo:qd̓ vtiq̄ꝫ damnū irreme
diabile ē quia impedit ex toto actū huma/
num qui homini ſm membꝛū illud compe
tit:ꝛ de hoc in lege veteri lex talionis poſi
ta fuit:ſicut ait dn̄s Matth.v. dictū eſt an
tiquis ſcꝫ Exo.xxj. vbi diciť :Reddet ani
mā p anima:oculū p oculo.dentem p dē/
te:manum p manu:pedem p pede:aduſti
onem p aduſtiōe:vulnus p vulnere :liuo
rem p liuoꝛe.Et domin⁹ Ego autē dico vo
bis:non reſiſtere p eo ſcꝫ malum reddēdo
ex vindicta:cuius doctrinā amplectēs ma
ter eccleſia non inueniť in huiuſmodi ali/
quā reſtitutionē niſi pecuniariā cōſtituiſ/
ſe.Unde ſm Sco.in.iiij.di.xv.talis muti/
lans obligatur mutilato ad quinq̄ꝫ:pꝛeſer

tim si est enormis mutilatio ex toto impediens actum qui cōpetit homini ſm ptem amputatam: vt amputatio manus dextre. Primo tenet̃ ad expēsas expositas in curatione illius vt dictū est de primo gradu. Secūdo tenet̃ ad satisfactiōez impediti lucri ꝓ toto tēpore futuro: quo membro illo vsitaturus erat qđ absciſum est: iudicio ꝓborum viroꝝ: vnde ſm ciuilia iura tenet̃ ad extimationē operarū futuraꝝ ꝓ toto tēpore vite trūcati: vt patz insti. de obli. q̄ ex quasi delic. nas. §. homīe. ff. de his qui eiecerunt vel effu. l. fi. Tertio ad satisfactiōez afflictiōis illius mutilati que sibi ꝑpetua est: cū viuere sine oculis aut sine manu tristabile sit et onerosū: quapropter ei tenet̃ ad aliqua alia supimpendenda ex quibus possit onera ꝛ tristicias ex tali lesione conceptas cōsolabiliꝰ sustinere. Ex vno tamē respectu plus est pōderāda mutilatio pauperis q̄ᷓ diuitis: si magꝭ egebat absciſa ꝑte ad victum necessarium acquirendū: ex altero vero respectu alia ꝯditio in diuite pōderanda est: scz dignitas ꝑsone: sed parū ē hoc quo ad primū respectuz. Quarto tenetur trūcator si diues est alere trūcatū si alimonijs eget. Quinto tenet̃ truncator etiā alere oīes quos truncatus illo mēbro lucrans alere solebat: scz vxorem filios parētes ꝛ siīes quos nunc ꝓpter absciſum mēbrum alere non pōt: ꝛ hec quidem de rigore iusticie. Tertio deniꝗ̃ q̄s ꝓximo dānū corpis infert eum occidendo ꝓ quo dāno ī multis cōmunitatibꝰ lex talionis est posita: vt scz homicida occidat̃: ꝛ hoc rationabiliter q2 hoc ꝯsonat legi naturali: cōsonat etiā legi date ꝑ Moysen a domino: ꝛ ꝯfirmatū est in lege euangelica a christo dicēte Matth. xxvj. Oēs qui acceperīt gladiū gladio peribunt. Uerūtamē homicidiū tripliciter fieri pōt. Primo a casu de quo dicit Tho. scd̓a. 2e. q. lxv. ꝙ ſm phm casus est causa agens ꝑ̄ter intentionem: et ideo simpliciter loquēdo casualia non sūt intēta neꝗ̃ volūtaria: ꝛ quia oīe peccatū est voluntariū ſm Augu. ideo casualia inquātū hmōi non sūt peccata: ꝯtingit tamē id esse volitū ꝛ intentū ꝑ accidens qđ actu ꝛ ꝑ se non est volitū ꝛ intentū: ſm ꝙ causa ꝑ accidens dicit̃ remouēs ꝓhibens: q̄ enī non remouet ea ex quibꝰ sequitur homicidium: qđ tamē remouere debuit: iudicat̃ quodāmodo volūtarius homicida: qđ cōtingit dupliciter. Primo quādo dat opaꝫ rebus illicitis quas vitare debebat. Secūdo quādo non adhibet debitam sollicitudinē: ꝛ vtroꝗ̃ modo cōmittit homicidiuꝫ ꝛ tenet̃ ad restitutionē: mitius tamē cum talibus agendū est: argumētū habet̃ Numeri. xxxv. vbi dicit̃: ꝙ quicūꝗ̃ fortuitu ꝛ absꝗ̃ odio ꝓximū ꝑcusserit ꝛ mortuꝰ fuerit: in vna ciuitatū refugij saluari poterit q̄ᷓdiu in illa ciuitate ꝑseuerauerit vsꝗ̃ ad mortē sūmi sacerdotis: tūc enim ad ꝓpria redire potuit. Et ne talis occisor ꝓpter viā longiorem apprehēderet̃ a ꝓximis occisi: ordinate fuerunt ꝑ successum tꝑis. ix. ciuitates refugij equaliter distātes: vt dicit lyra Deut̃. xix. Preterea ſm iura rei licite operam dans ꝛ debitam diligentiaꝫ adhibens: si ex hoc casualit̃ sequat̃ homicidiū non incurrit homicidij reatū: argumentū Deut̃. xix. vbi exemplificat̃ de eo qui cuꝫ ꝓximo exijt in siluam ad cedendū ligna: ꝛ ferrū exiens de manubrio ꝑcussit ꝓximuꝫ ꝛ interfecit: talis interfector non reputat̃ homicida nec est reus mortiu. l. dis. c. sepe ꝯtingit. De opere autē illicito ꝛ de diligētia nō adhibita vide supius in ꝑ̄cepto: nō occides. Scd̓o pōt fieri homicidium ex defensione ꝓpria: quā si solum intendebat ꝛ hoc cū moderamine inculpate tutele: ꝛ q2 talis defensio licita est: q2 ſm iura vim vi repellere licet: ideo nō iudicat̃ reus homicidij. Nec enī vt dic̄ Tho. vbi supra: ē necessariū ad salutē vt homo actū moderate tutele ꝑ̄termittat ad euitandā alterius occisionē: quia plus ꝓuidere tenet̃ homo vite sue q̄ᷓ aliene: nihilominꝰ tn̄ cū hoīem occidere non licet nisi publica auc̄te ꝓpter bonū cōmune: ideo illicitū ē ꝙ homo hoīem occidere intēdat vt seip̄m defendat: nisi ei q̄ publicā habet auc̄tem q̄ intēdēs occidere hoīeꝫ ad sui defensionē refert h̄ ad publicū bonū q̄ᷓuis etiā tales peccent si ꝓpria libidine moueāt̃: ꝙ si ad defensionē ꝓpriā vtatur maiori violētia q̄ᷓ oporteat illicitū erit: ꝛ si occiderit reus erit: ꝛ tamē minus reus est defendēs q̄ᷓ inuadēs: minusꝗ̃ ad restitutionē obligatꝰ. Tertio pōt fieri homicidium ex inuasione alterius: ꝛ h̄ homicidiū ꝓprie dicit̃ voluntariū in lege ꝓhibitum ꝛ acriter puniēduz: vn̄ dicit Sco. in iiij. di. xv. ꝙ si de homicidis alicubi nō eēt statuta lex talionis: tunc pro satisfactione nullꝰ sibi mortē inferre debet: q2 nullꝰ debet esse homicida sui sine ꝑ̄cepto dei: expedit tn̄ sibi vt exponat vitā suā ī iusta causa

homicidiu[m] … a casu / defensione ꝓpria / ex invasione alterius

v tpote ↄtra inimicos eccl'ie: scꝫ hereticos
vel alios infideles: ordinando laborem ⁊
piculū suū ī satisfactionē illi⁹ quē occidit:
vt sic cui non pōt in corpalib⁹ bonis satis/
faciat in spūalibus ꝙ si nec tantā restituti
onem facere velit: non pōt oīno a restituti
one esse īmunis: sicut quidaꝫ fatui putant
leuiter absoluētes homicidas nec ostēdē/
tes eis restitutiōeꝫ esse necessariā q̄si facili
us trāsire possit homicida ꝙ̄ vt ita dicam
canicida vel bouicida q̄ sine restitutione
non absoluent. Si ergo p̄dictus casus nō
occurrerit aut illū acceptare noluerit: de/
bet ꝫm Sco. ⁊ Heral. ordinare totā vitam
suā ī oratiōe ⁊ pnīa ad illius vtilitatē quē
occidit: vt sic facere valeat spūaleꝫ restitu
tionē equiualentē vite quaꝫ abstulit: sicut
esse pōt equalētia ī talib⁹. Tertio qꝫ ꝫm
Sco. ⁊ Heral. Si intefect⁹ aliquos sustēta/
bat vt filios parētes aut alios ꝓpinquos
aut paupes tenet īterfector ad tantā resti
tutionē quātaꝫ illis abstulit p interfectio/
nem occisi. Ratio hoꝝ oīm est: qꝛ damnuꝫ
passo facienda est restitutio: ⁊ generaliter
vbicunqꝫ non pōt fieri restitutio neqꝫ ī dā
no neqꝫ in equalēti: restitui pōt p recōpen/
sationē fiēdā arbitrio boni viri. ꝫm Rich.
Tho. ⁊ Hugo. Deniqꝫ queri pōt quid d̄
dn̄is terraꝝ qui mutilāt vel excecāt homi
nes ꝓpter lepores ceruos cuniculos ⁊ hu
iusmodi q̄ capiunt cōtra eoꝝ voluntatem.
Rn̄det Asten. in sūma: li. v. ti. xxix. ꝙ gra/
uiter peccāt nec sūt excusandi a mortali si
faciūt libidine vindicte vel amore talium
aīaliū aut libidine venādi aīalia q̄ nulli⁹
hoīs sunt: aut si ꝓpter vnicū actū h̄ faciūt
cū nō debeāt ita seuere ꝓcedere nisi ↄ̄ con
suetos ad talia: ⁊ si eo intuitu aliquē occi/
derēt homicidij crimē incurrerēt. Secūdo
p̄ncipaliter pōt inferri ꝓximo dānū corpo
rale. s. ip̄o corpe abutendo in adulterijs et
stupris in q̄b⁹ latet multiplex iniuria. Nā
ꝫm Tho. scd̄a. 2e. q. cliiij. Stuprum impor
tat illicitaꝫ virginū deflorationē sub cura
parentū existentiū q̄ lꝫ ↄsentire videat tn̄
non modicā iniuriā patit ex h̄ ꝙ nulla pa
ctione ↄiugali p̄cedente a legitimo matri/
monio ↄsequendo p̄pedit. Scd̄o ad maxi
mā diffamiam deducit. Tertio in via me/
retricādi ponit: a qua ne signaculū virgi/
nitatis amitteret trahebat: ⁊ sic execrabi/
liter dānificat. Similiter fit iniuria pr̄i q̄
de eius custodia sollicitudinē gessit: vnde
multi parētes poti⁹ eligerēt amissionē non
modicā substātie ꝙ̄ talem cōfusionē filie.
Hinc ↄsulit Ecc̄i. xlij. sup filiā luxuriosam
confirma custodiā: ne q̄n faciat te ī oppro
briū venire inimicꝭ. De hac materia vide
pleni⁹ supi⁹ in p̄mo ꝫmōe de p̄cepto. Non
mechaberis: quō scꝫ corruptor obligatur
ad restitutionē. Sil'r ī adulterio multi/
plex resultat iniuria. Primo nāqꝫ fit ī ma
ximū opprobriuꝫ viri: q̄ poti⁹ sustineret se
exheredari. Scd̄o ē ī opprobriū parētū et
amicoꝝ suoꝝ. Tertio ē in maximuꝫ oppro
briū ip̄ius mulieris. Quarto est ↄ̄ bonuꝫ
ꝓlis vtriusqꝫ scꝫ adulteri ⁊ adultere: ⁊ sic
tantā iniuriā accumulat vndiqꝫ ꝙ vix fa/
cere posset recōpēsationē restitutiōis dig/
ne: qꝛ testāte Ecc̄i. c. xxvj. Nō ē digna pon
deratio ↄtinentis aīe. Sꝫ quia de hac ma/
teria multa ꝓsequēda restāt in eo loco vbi
aget de raptorib⁹: ideo ꝓnunc gr̄a breuita
tis supsedeo. Ad laudem dei.

Causā dāni reꝝ dās alteri: q̄n tenet ad restitutionē ⁊ q̄n non: ex lata culpa leui leuissima: casu fortuito: ⁊ ex mora: Sermo V

On furtuꝫ facies.

n Exo. xx. Visis d̄ diu̇sis dānifica
tiōib⁹ q̄ respiciūt psonā: vidēdū
ē de his q̄ respiciunt terrenā substantiam.
Pro q̄ sciēdū ꝙ dānificātes h̄ ꝓprie dicūt
alteri dānuꝫ inferētes lꝫ sibi nihil auferen
tes. Qd̄ q̄dē p̄ncipaliter fit dupliciṫ. Pri
mo dānū actualiter inferēdo p se vel fami
liā aut suos: ī eo ꝙ actualiṫ alter posside/
bat. Scd̄o ī eo ꝙ alter virtualiter vel potē/
tialiter possidebat. Utrū igiṫ ad primū
q̄ri pōt vtrū illa regula iuris semp ē vera.
Qui occasionē vl' causā dāni dat: dānum
dedisse videṫ: qꝛ si sic: tūc semp hmōi obli
garet ad restitutiōeꝫ. Qd̄ videṫ satis gra
ue: cū valde mult' modis occasio dāni pt
dari p̄sertim ī dāno p casū. Ad h̄ dicēduꝫ:
ꝙ si q̄s ī dāno p casū fortuitū oēm diligen
tiam adhibuit ad p̄cauendum: ita ꝙ nihil
omisit de ↄtingentib⁹: tunc nō teneṫ ad re
stitutionē: vt. ff. ad. l. acquil. l. q̄ occidit. §.
in hac: ⁊. l. q̄ foueas: ⁊ ex̄ de iniuṙ. ⁊ dam.
dato. c. fi. vbi d̄r. Sane lꝫ q̄ occasionē dāni
dat dānū videṫ dedisse: sec⁹ ē tn̄ ī illo dicē
dū q̄ vt non occideret de ↄtigētib⁹ nil omi
sit. Exempli gr̄a. Si putator arboris an̄ ca
sum tēpestatiue clamat: ita ꝙ transiens si/

bi poſſit p̄cauere piculū: tūc n̄ tenet̄ lȝ al/
ter opprimat̄: verūtn̄ in aliq̄b⁹ caſib⁹ dans
dānı cauſā etiā p̄ter voluntatē tenet̄ ad re
ſtitutionē. Primo tenet̄ de culpa q̄. ſ. cul/
pa qn̄qȝ p̄cedit caſū: vt cuȝ q̄s fodit ciſter/
nā in via cōmuni vel loco publico: vl' ape/
rit: ⁊ ſic aptam dimiſit: ac bos ī ea cecidit:
et tūc tenet̄ ad reſtitutiōeȝ: vt ex̄ de iniur̄.
⁊ dam. da. c. ij. ſecus aūt ſi fodit in loco ſe/
creto: vt dicit glo. ⁊ idē eſt d̄ puero poſito
ī lecto ⁊ oppreſſo q: tūc opprimēs ⁊ ponēs
reus ē. Eſt etiā culpa cū q̄s aſcendit equū
quē ꝑpter ſuam impotētiā vel imperitiaȝ
retinere vel regere nō valet: et ideo tenet̄
ſi quēpiā equus ledat: qd̄ veꝝ ē ſi vt dicit̄
ex̄ de homic̄. c. ſignificaſti: aſcenſor ſciebat
equi vitiū ⁊ equū buca. i. ore durū: ⁊ ſic ſci
ret ſe nō ſufficere ad ei⁹ retentiōem q: tūc ē
in culpa: ⁊ idē eſt ſi cognouit ſuā īperitiā:
ſecus tn̄ ſi aſcēſor ei⁹ ī culpa nō erat: vt po/
te q: equ⁹ talē duriciā ⁊ impetū nūq̄ oſtē/
debat: vel aſcēſor illā duriciā penit⁹ igno/
rabat: vide caſum d̄ puero ſic oppreſſo: ex̄
de homic̄. c. dilect⁹ fili⁹. Preterea cū regu
la iur̄. ſit li. vj. non eſt ſine culpa q̄ rei q̄ ad
eum nō ptinet ſe īmiſcet: id̄o ꝑut etiā glo.
ponit in exēplo: cleric⁹ iaciens lapidē aut
ſecus viā ſagittās: tenet̄ d̄ dāno dato: vt
l. di. c. clerico: et in mōacho chirurgico: vt
patȝ ex̄ de homic̄. c. tua: ⁊ ſil'e iudiciū eſt in
ope illicito q̄ tenet̄ de culpa. Qn̄qȝ vero
culpa caſū ꝯcomitat̄ vt ſi medicus vel chi
rurgic⁹ ſecuerit imperite aliquem. ff. ad. l.
acquil'. l. qua actione. §. fi. Qn̄qȝ v̄o culpa
ſequit̄ factū vt ī medico vl' chirurgico qn̄
bene ſecuit vlcus ſ; poſtea circa curā negli
gens fuit: ⁊ hec tria ꝓbant̄ ex̄ de eta. et q̄.
or. c. ad aures: ⁊ de homic̄. c. tua nos. Qn̄
qȝ tn̄ de culpa non agit̄: q: culpa vnius cū
culpa alteri⁹ compēſat̄: hinc imputat̄ illi
q̄ ſe tōderi patit̄ in loco periculoſo vbi de
ꝯſuetudine cum pila ludebat̄: vn̄ nō tene/
tur tōſor ⁊ forte nec pcuſſor: niſi data opa
illuȝ pcuſſerit q̄ radebat̄: verūtamē qn̄ ex
vna pte dolus cōmittit̄ ⁊ ex altera pte cul
pa dep̄hendit̄: tunc dolus culpe p̄ponde/
rat. Scd̄o tenet̄ homo de culpabili negli/
gentia: puta ſi dānū dedit ex eo q̄ ignē nō
cohibuit: ne ad domum alioꝝ vagaretur:
tunc enī ſm̄ Inno. extra de homic̄. in. c. ſi/
cut dignum: tenet̄ ad reſtitutionem: vt. ff.
ad. l. acquil'. l. ſi ſeruus ſeruū. §. ſi arbuſtū:
tūc in foro penitētiali nō videt̄ q̄ ad emē/
dam damni teneat̄: ſed tn̄ eſt illi iniūgen/
da penitētia de negligentia nō de damno
ſatiſfaciendo: ar. xv. q. j. inebriauerūt: lex
enī ciuilis q̄ intendit circa ꝯſeruationē pa
trimonioꝝ: ꝯſtituit q̄ etiā ad reſtitutionē
damni talis obligaret̄: credendū tamē eſt
q̄ ſi talis aliquo modo p ignē ītēderet da/
re damnū: q̄ etiam tūc in foro pn̄īe vel cō/
ſcientie damnaret̄ ad reſtitutionē: ⁊ idem
dico ſi etiam non intenderet ſed in eo lata
culpa erat vt ignem ꝓijciēdo in domū ple
nam ſtipula: multomagis tenet̄ iudex vel
officialis negligens: quia ſm̄ Ioh̄. de pla/
tea. C. de canone largitionaliū tituloꝝ: li.
x. in lege: p̄cepit: negligens punire crimi/
noſos eadē pena puniri debet: q: iudex q̄
repertū nō vindicat facinus tegere vt cō/
ſcius criminoſa feſtinat: īmo debet eē ſolli
cit⁹ ⁊ velle certiorari an officiales ſibi ſub
diti bn̄ vl' male gerāt officiū: ⁊ ſi male tūc
melius ꝓuidere debet: al's de negligentia
punit̄: vt ff. de offi. ꝯſul'. ⁊ lega. in. l. obſer
uare. §. ꝓficiſci: ⁊ in. l. j. C. ad. l. iuliam re/
pertū. Tertio tenet̄ homo de imperitia et
ignorantia: naȝ ignorātia plerūqȝ aſſcribi
tur culpe: p̄ſertim in his que quis ſcire te/
netur ſm̄ exigentiā accepti officij vel arti/
ficij: alioquin nimis p̄ſumptuoſuȝ eſt ſe ta
libus īmiſcere. Qr autē aſſcribitur culpe:
patet inſtit̄. de obli. que ex q̄ſi delic. naſ. in
prin. ⁊ hoc primo in iudice: qui ſi tulerit ī/
prudentia ſua ſententiā iniquā: ſm̄ monal
dum tenet̄ in ſolidum. C. de pena iudic̄. q̄
male iudicat. l. vl. Secūdo ī notario. Ter/
tio in aduocat̄. Quarto ī medic̄. Quin/
to in artificibus de quib⁹ omnib⁹ videbi/
tur infra in locis ſuis. Quarto quis ma
xime tenet̄ de dolo ex induſtria q: illud ē
ſimpliciter voluntariū nec recipit aliquaȝ
excuſatiōeȝ. Quinto tenet̄ etiā q̄s de mo/
ra: nam ſi q̄ ſūt in mora tradēdi res q̄s da/
re tenēt̄: tūc ſi pereūt ſunt ad reſtitutiōem
obligati: vt in reg. iur̄. lib. vj. vbi d̄r mora
ſua cuilibet eſt nociua: ꝯcordat. ff. de reg.
iur̄. l. in ꝯdēnatiōe. §. vnicuiqȝ: vn̄ in dicto
c. mora: glo. ponit exēplū: de eo q̄ ē ī mora
ſoluēdi decimas q: ſuo piculo peunt etiaȝ
ſi caſu fortuito peant: ⁊ idē ē de cōmodata
rio vel depoſitario: q̄ fuit in mora redden/
di rē ſibi cōmodatā vl' depoſitā: ⁊ idē ē de
fure q̄ ſemp ē ī mora. Circa regulaȝ hāc tn̄
notādū ē ſm̄ glo. in dicto. c. mora: q̄ ad h̄
q̄ aliq̄s dicat̄ moroſus: req̄rit̄ q̄ ſciat ſe
debere ⁊ ſcire debeat: ⁊ q̄ interpellat⁹ fue/
rit a iure vel ab hoīe: ⁊ q̄ habuerit poſſibi

litatem dandi: vt. ff. de re. cre. quē te. ⁊ tūc tenet morsus de casu fortuito etiam si eodem modo fuisset res apud dn̄m paritura ſm Accursiū: qꝛ fortassis dominꝰ rei vēdidisset ⁊ apd̄ aliū perisset: et h̄ tenet Bern̄. Dicit etiam notāter mora sua: qꝛ si se paratum exhibuit ad reddēdum ſ3 alter recipe noluit: tūc excusat ꝺ̄ mora. Vn̄ generalit̄ si debitor p̄mo fuit ī mora soluēdi ⁊ postea creditor in mora recipiēdi vl̄ ecōuerso: tūc vltima mora nocet vt. ff. ꝺ̄ vsur̄. l. debitor.

Ad maiorē tn̄ euidentiaꝫ sciendū: ꝙ ſm doctores dolꝰ est insidiosa machinatio: vt si comodatarius surripi sibi facit cōmodatū. Lata culpa ē non ītelligere vel scire ꝙ oēs ītelligūt vel sciunt: vt si cōmodatariꝰ dimiserit rem cōmodatā ī platea et ablata fuit: et ip̄e dicat ꝙ nō credebat ꝙ acciperet: leuis culpa est negligentia vt si cōmodatarius posuit rem cōmodatā ī camera sua et ostio apto relicto recessit: leuissima culpa est q̄ pot̄ aliquo modo p̄uideri: vt si cōmodatarius rem in arca reposuit ſ3 nō firmauit: ꝙ si fecisset fur non surripuisset: casus fortuitꝰ ē q̄ nullo modo p̄uideri potuit vl̄ resisti: sicut incendiū ruina naufragiū ⁊ similia. Quibꝰ p̄missis q̄ri pot̄ ad q̄d mutuo ꝯtrahentes teneāt̄. Ad h̄ rn̄det Joh. de platea: insti. q̄. mo. re. ꝯ. obli. §. j. ꝙ si cōtractus celebrat̄ gr̄a dātis tm̄: vt ꝯtingit in deposito: tunc recipiens soluꝫ tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa: qn̄q3 tn̄ tenet̄ depositarius etiā de casu fortuito: vt no. insti. e. ti. Vn̄ q̄nq3 sunt ſm Jo. de platea q̄ faciunt depositariū ad restitutionē teneri: sc3 ꝯuētio. i. pactū: dolus: culpa: mora: ⁊ oblatio vt no. ff. depositi. l. j. §. sepe. Si v̄o ꝯtractꝰ celebrat̄ gr̄a recipientis tm̄: vt in cōmodato: tūc tenet̄ de dolo ⁊ omni culpa sc3 lata leui leuissima: verūtn̄ vt notat glo. ī dicto §. j. instit̄. quibꝰ mo. re. ꝯtra. obli. qn̄q3 tenet̄ cōmodatariꝰ tm̄ de dolo ⁊ lata culpa: puta si q̄s cōmodauit vxori alterius vt ornatior ad eaꝫ duceret̄: vt. ff. cōmodati. l. si vt certo. §. nūc videndū: ⁊. §. interdū. Qn̄q3 vero etiā de culpa leui: vt si cōmodo tibi cyphum vt comites amici inuitent̄ ad cenā. ff. cōmodati. l. in rebꝰ. §. hoc ita. Qn̄q3 vero de leuissima et h̄ in cōmuni vsu cōmodādi. Qn̄q3 etiaꝫ de casu: vt si culpa p̄cedit. i. culpa sua accidit: hec glo. Unde l3 quis re sua male vti posset: cum ī ea sit moderator ⁊ arbiter: in deposito tamen determinatū est ꝙ debet adhiberi diligētissima custodia que culpam leuissimā excludat: et ideo maior diligentia adhibenda est in alienis q̄3 in suis: quia ī suis culpa culpāda est: in alienis puniēda: vnde nec furtū inter casus fortuitos cōputat̄ quia resisti potuit ⁊ p̄caueri: ⁊ ideo non excusat cōmodatariū: vt instit̄. q̄. mo. re. cō. obli. §. fi. nisi fiat a p̄sona domestica: de qua non suspicabat̄: vt notat Cynus. C. depositi. in. l. j. ff. de furt̄. l. eum q̄. §. idem scripsit. Similiter incendium non cōputat̄ comodatario inter casus fortuitos si incipit a domo sua quia sine culpa inhabitantiū non orit̄ incendiū. ff. ꝺ̄ offi. p̄fe. vigilū. l. nam salutē: nisi forte fulgure choruscante causaret̄ incendiū. Si p̄inde fit ꝯtractus gratia vtriusq3: vt in locatione ⁊ cōductione: tunc tenet̄ de dolo ⁊ culpa lata ⁊ leui: vt. ff. comodati: in. l. si vt certo. §. ij. Sume exempluꝫ in creditore pignoris qui tenet̄ de dolo et culpa lata ⁊ leui: quia cōtractus celebrat̄ gratia vtriusq3: vt dicit textus instit̄. qui. mo. re. ꝯtra. obli. in. §. fi. ⁊ ideo non tenet̄ de leuissima culpa: nec de casu fortuito nisi fuerit in culpa. Si deniq3 in ꝯtractu trāsfertur dominiū vt est in mutuo tunc recipiens tenet̄ de dolo ⁊ culpa lata leui leuissima ac etiam de casu fortuito: vt instit̄. q̄. mo. re. ꝯtra. ob. §. j. Ceterū si quis heres vendit rem depositam vel cōmodatā quā tamē ignorabat depositam vel comodatā ſm glo. in. c. cum quis: de reg. iur̄. li. vj. talis excusat̄: quia cum in ius succedit alterius: iustam ignorantie causam censet̄ habere: et ideo non tenet̄ ad restitutionē rei sed ad extimationē eius: vt. ff. e. l. j. in fi. et l. ij. Porro si q̄s rem cōmodatā ad certuꝫ vsum suum: vertit ad alium vsum vel vtit̄ vltra cōcessum: aut etiam alteri cōmodat: furtū cōmittit: nisi credat dominū p̄missurum et erat iusta causa credendi: ꝙ si p̄ alterū amittit̄ tunc vltra cōcedens ad restitutionē indistincte tenet̄ q̄litercūq3 res fuerit p̄dita vel deteriorata. Similiter depositarius vtēs re deposita furtum cōmittit: si ne vtat̄ illi p̄hibitū fuit: al's secus si dominū p̄missuruꝫ putauit: ꝙ si res deterior redditur reddita non videt̄. De hinc q̄ri potest quid de his qui dant dānuꝫ alijs cum suis animalibꝰ. Ad hoc dicēdū ꝙ duplex est actio qua tenet̄ dominꝰ animalis damnū dantis: prima dicit̄ lex acquilia: ꝺ̄ qua habet̄ instit̄. de. l. acquilia: et. ff. e. ti. ⁊ hac lege tenet̄ dominꝰ aialis damnū dā/

ris:quando culpa ſua aut negligentia ani
malis damnū dedit: puta ſi dn̄o inſtigāte
equū ipē dolore concitat⁹ recalcitrauit vł
damnū dedit:aut ſi quadrupes oneratus
plus iuſto damnū dedit :vel ſi animal ſuū
in ſegetē alterius miſit :vel ſi ſciebat bouē
ſuum cornupetaꝫ ab heri ⁊ nudiuſtertius
aut ſcit animal ſuuꝫ feram beſtiā vt caneꝫ
⁊ ſiſ'es. Ar. ex̄. de iiur̄. ⁊ dam. da. c. ſi bos.
c. ſi leſerit. c. ſi culpa tua: vnde generaliter
non debet aliquis tenere verrē:aprum:ca
nem:vrſum:leonē:pantherā vł aliud ani
mal quodcūq; qd̄ nocere poſſit ſm̄ Hoſti.
ti. de paupie. §. qſi vir: ⁊ notādū: ⁊ hec col/
ligūtur ex glo. et dictis dictorū: in. c. fi. ex̄
de iniur̄. ⁊ dam. da. Or ſi beſtia fuerit fera
vel a domino ſuo ꝓuocata tūc dādo illud
animal ꝓ noxa non liberat̄ domin⁹ eius:
ſed tenet̄ ad totius damni eſtimationē: qꝛ
hmōi aīalia nō debent teneri ſine magna
diligentia ⁊ cuſtodia:nec etiaꝫ in publico
debent poni vbi ſcꝫ eſt publicum iter: alſ
enī dn̄s tenet̄ ī duplū: vt inſtit̄. ſi quadru
pes. §. interdicimus: ⁊. §. fi. Et ſm̄ Joh. de
pla. cōdemnant̄ in expenſis curationis et
operaꝝ amiſſarū ⁊ amittendarū: inquātū
iudici equū videbitur. Alia vero ē actio q̄
vocat̄ de paupie: de q̄ habetur. ff. ſi q̄dru.
pau. fe. dicat̄: ⁊ hac. l. tenet̄ dn̄s aīalis dā
num dātis: quādo ſcꝫ quadrupes ſine cul
pa dn̄i damnū dedit : puta quādo damnū
dedit ꝯtra naturā ⁊ cōſuetudinē ſui gene/
ris: lꝫ ſua cōſuetudo talis ſit cōuicta forte
ꝑ irritationē alterius: puta ſi ſit equus cal
citrans cōtra cōſuetudinem ſuaꝫ aut bos
cornupeta ⁊ tūc liberat̄ dn̄s dans animal
damnificans ꝓ noxa lꝫ damnū excedat q̄/
drupedis extimationem. Et ex his ꝯcludi
poſſūt infinita ꝑticularia damna: quomo/
do ſcilꝫ quis ad eoꝝ reſtitutionē obligat̄:
quia ſi ex naturali ferocitate beſtie vel ex
praua cōſuetudine nota dn̄o ſuo vel ex ali/
qua ꝓuocatione aut inductione ex ꝑte dn̄i
poſſidentis damnuꝫ infert̄ :tunc tenet̄. l.
acquilia. Sinaūt ſed caſu repentino vł cul
pa dānū paſſi ſūt tūc tenet̄. l. que vocatur
de pauperie. Deniq; queri pōt de incen/
dario qui dedit occaſionē efficacē incēdij
quo leſit domum vel agrum alterius vtrū
teneat̄ ad reſtitutionē. Ad hoc rn̄det Mo
naldus ꝙ tenet̄ ad totū damnū: ⁊ ſi volū/
tarie ignem appoſuit ⁊ debitam diligētiā
nō adhibuit tenet̄ in quadruplū: ⁊ ſm̄ le/
gē qui dolo ⁊ malicia ignē appoſuit: igne
cremādus eſt aut capite puniendus: vt. ff.
de incendio. Pro quo ſciendū ꝙ ille ꝓprie
dr̄ incēdari⁹ ſm̄ Raymūdū: q̄ aucte ꝓpria
incendit ciuitatē villam manſum ſegetem
vel aliam rem alienā malo ſtudio ſiue pro
odio ſiue ꝓ vindicta actu iuſſu cōſilio vel
auxilio: ⁊ talis eſt excōmunicādus nec ab
ſoluēdus niſi ſatiſfecerit: ⁊ ſi mortuus fue
rit carere debet eccl'iaſtica ſepultura :eius
penitentia erit vt in hieroſolymis aut ī hi
ſpania in ſeruitio dei ꝑ annum ītegrū per/
maneat. Si vero ep̄s hoc laxauerit: dānū
reſtituat ⁊ ꝑ annū ab officio ep̄ali abſtine/
at: hec habent̄. xxiij. q. vlt̄. c. peſſimaꝫ. Si
tamē haberet loci ꝯſuetudo ꝙ īcēdiarij lo
coꝝ ſeculariū etiaꝫ eēnt excōmunicati ip̄o
iure ſetētiāda eſt: qꝛ cōſuetudo eſt optima
interpres legū: ex̄ de ꝯſue. c. cuꝫ dilectus:
ſecus ſi cōſuetudo non appareat: vnde ſm̄
Guil. tales habēt̄ excōmunicati in theuto
nia ratiōe ꝯſuetudinis quā papa ſcit ⁊ to/
lerat: lꝫ ſm̄ rei veritatē ſola cōſuetudo abſ
q; ſentētia vel ꝯſtitutiōe nō excōmunicat:
qd̄ ſi faceret: iuſſu ei⁹ qui habet poteſtateꝫ
indicendi bellū ⁊ iuſtam cauſā ꝑtēderet:
non iudicaret̄ incēdiarius. Et dicit̄ notā/
ter malo ſtudio quia ſi quis caſu vel negli
gentia hoc faceret nō iudicaret̄ incendia/
rius. Etiam dicit̄ alienam qꝛ ſi ꝓpriam do
mū vł ſegetem incenderet: lꝫ abutendo re
ſua peccaret: tn̄ non teneret̄ pena incendi
arij niſi dolo malo hoc faceret: ſcꝫ vt ſimul
aliena bona incenderet ſm̄ Ray. ⁊ alios.
Predicti vero incēdiarij poſtq̄ fuerint ex
cōmunicati ⁊ ꝑ eccl'iaꝫ denūciati: nihilomi
nus abſolui poſſunt a ſuis ep̄is :niſi pape
fuerit reſeruatū. Porro incēdiarij eccl'iaꝝ
⁊ locoꝝ religioſoꝝ vel eoꝝ qui ſunt in ſpa/
cio priuilegiato: ſunt ip̄o iure excōicati: vt
ex̄ de ſen. excō. in. c. tua nos: et. c. ꝯqueſt'.
qd̄ etiā ītelligūt veꝝ ſi eccl'ie nō ſūt ꝯſecra
te ſm̄ Hoſti. Jo. an. ⁊ Hein. boyc: ex̄ de cō/
ſe. eccl'i. vel al. c. vl. ⁊ ibi etiā dicūt ꝙ eodē
ꝓuilegio gaudet eccl'ia non ꝯſecrata :gra/
uius tn̄ peccat q̄ ꝯſecrataꝫ violat : ſicut ex
q̄litate ꝑſone maior iniuria extimat̄: eodē
ti. cum illoꝝ: ſm̄ eos. Poſtq̄ vero ſūt de/
nunciati excōmunicati in eccl'ia :ſolū ꝑ pa
pam ſūt abſoluēdi: vt in dicto. c. tua nos:
et cōqueſti. niſi in mortis articulo: et dicit
Jo. an. eo. ti. c. tua nos: ꝙ legati pape non
pn̄t abſoluere tales: ex̄ de offi. le. c. ꝙ tranſ
lationem: et in glo. vbi recitat ea que non
pōt facere legatus. Ad laudem dei.

De restitutiōe dāni illati in edificādo plātādo seminando: ⁊ de rei virtualiter possesse dāno restituendo: Sermo VI

Non furtum facies

n Exo. xx. Prosequēdo de dānificatiōe rex̄ q̄ actualit̄ infert̄ ī his q̄ actualiter alter possidebat. Queri pōt si de domo aliq̄d appēsū deiectū vl' effusū fuerit qd alteri nocuit: vtx̄ teneat̄ iniurato ad restitutiōez. Ad h̄ rn̄det Specu. ī ti. de iniurijs. §. sequit̄. v. q̄d si de domo: ꝙ talis tenet̄ ad dānum ⁊ allegat diuersa iura: ⁊ h̄ ē vex̄ siue dānificauerit ī ꝑsona vel reb⁹: nec solū tenet̄ si dānū ītulit in ꝓpria ꝑsona h̄ etiā si factū sit a sua familia: vt vxore filijs s̄uis ancillis: vt insti. per q̄s ꝑso. no. acq. ob. ī p̄n. vbi d̄ hac materia pleni⁹ tractat̄: ⁊ dicit ꝙ si dānuz datū ē in ꝑsona trāseūtis appēdēs vl' effundens: tenet̄ ad īpēsas ī curatiōe factas: ⁊ ad salaria medicox̄ ⁊ ad opas q̄b⁹ lesus caruit ⁊ caritur⁹ ē: qd sane ītelligēdū ē nisi factū eēt tp̄e nocturno qn̄ rōnabilit̄ credi poterat nullū p̄terire. Scd̄o q̄ri pōt q̄d de his q̄ edificāt ī solo ꝓprio tn̄ cū dāno vicini: puta qꝛ p̄cidit venas putei vicini: q̄ trāseunt ꝑ domū edificāt̄: vl' alti⁹ tollit edificiū ⁊ obfuscat luminib⁹ domū vicini. Ad h̄ rn̄det glo. in reg. iur̄. li. vj. Locupletari nō debet aliq̄s cū alteri⁹ īiuria vl' iactura. Quid cū facio aliq̄d ī fundo meo ex q̄ alij noceo ī suo: vt puta īmitto trabē in alienū ꝑietē vel facio fenestrā ī alienū ꝑietē: h̄ nullo mō licet: sꝫ ad restitutionē cōpellor: ⁊ allegat diuersa iura. Si v̄o nō īmitto nec op⁹ facio ī alieno: h̄ tm̄ ī meo: tūc si dolo h̄ facio vt alteri noceā ꝓhibeor: ⁊ ad restitutiōez obligor: si aūt h̄ eo solū ꝓposito vt mihi ꝓsit lꝫ ꝑ illud alteri noceo: tūc non ꝓhibeor: vt. ff. d̄ aq̄ plu. ar. l. j. §. deniq̄z: nā edificiū vsq̄z ad celuz eleuare pōt. C. de s̄ui. l. alti⁹: vbi d̄r: alti⁹ q̄dē tollere edificia si dom⁹ s̄uitutem non debeat dn̄s ei⁹ minime ꝓhibet̄: ꝯcor. glo. in. c. cū eccl'ia vulterana: ex̄ de electione: in v. iniuriax̄: ⁊ de aucte ⁊ vsu p̄allij: ī c. nisi specialis: q̄ dicit ꝙ q̄s pōt sibiip̄i cōsulere ⁊ vti iure suo cū alteri⁹ dāno: verūtn̄ qn̄ q̄s sibi nō ꝓdest ⁊ alteri nocet nō debet tūc audiri. ff. d̄ rei vēdi. l. ī fūdo. Tertio q̄ri pōt si q̄s edificat ī alieno solo d̄ sua materia: an dn̄s soli teneat̄ ad restitutiōez edificij: vel si edificat ī ꝓprio solo de aliena mat̄ia an teneat̄ ad restitutionez materie. Ad h̄ rn̄det Jo. de platea: insti. d̄ rex̄ diuisione. §. cū ī suo. ꝑ textū: ⁊ glo. ibi ꝙ ī p̄mo casu dom⁹ ⁊ edificiū efficit̄ ei⁹ cui⁹ ē solū: h̄ dn̄iuz materie ꝑdidit edificās: ideo dirupto edificio nō pōt sibi materia vēdicare: h̄ si edificās est in possessiōe edificij: ⁊ dn̄s soli petit solū vel solū ⁊ edificiū: tūc si edificās fuit ꝯtinue malefidei nullā habet exceptionē nec remediū ad aliq̄d sibi retinēdū: qꝛ ē in culpa sciēter edificādo ī alieno solo. Si v̄o fuit ꝯtinue bonefidei: sibi ꝯsulit̄ ope retētiōis ꝑ exceptionē doli: vt non teneat̄ restituere edificiuz nisi dn̄s soluat p̄ciū materie: ⁊ mercedē artificū. Si deniq̄z fuit a p̄ncipio bonefidei h̄ tp̄e edificij malefidei: tunc eligit̄ q̄dā media via: vt dicit glo. instit̄. de rerū diuisi. §. ex diuerso: scilꝫ ꝙ posset edificiū tollere sine dispendio domini soli: vt. l. Julianus scribit. §. si in alienam. ff. d̄ rei ven. In scd̄o vero casu sil'iter dom⁹ ⁊ edificiū efficit̄ ei⁹ cui⁹ ē solū qꝛ edificiū cedit solo: non tn̄ efficit̄ dn̄s materie scꝫ tignox̄ h̄ remanet dn̄s q̄ p̄us erat: q̄ tn̄ non pōt vēdicare sibi materiam ī edificio positā: etiā si edificās vellet tignū ad se ꝑtinentē eximere et sibi restituere: et h̄ ideo ne edificium deformet̄ ruina: vt dicto. §. cū in suo: sed edificans tenet̄ ei ad extimationē tigni: vt. ff. de tig. iniūct. l. j. Si tamē hoc fecit scienter et mala fide: tenet̄ furti: non tamē tenet̄ eximere sed extimationez p̄stare quātū dn̄s tigni iurauerit: ⁊ sumit̄ hic tignum ꝓ omni materia ex qua fit edificium. Quarto queri potest si q̄s plantat plantam suā in alieno solo vel alienam in ꝓprio solo qualiter fiet restitutio. Ad h̄ respōdet Joh̄. de platea: instit̄. de re. diui. §. cuꝫ in suo: ꝙ siue q̄s plantet in solo suo plantā alienā siue plantā suam in alieno: plāta efficitur dn̄i soli postq̄z egit radices non ante: ⁊ ideo non tenet̄ ad restitutionē arboris sed ad eius extimationē. Preterea si arbor in confinio campi mei radices agit cōmuniter in fundo meo ⁊ tuo cōmunis efficit̄: si soluz in tuo tuus: si solum in meo meus efficit̄ qꝛ arbor ītelligit̄ illius esse ī cuius fundo egit radices ⁊ de cuius fundo alitur arbor. Or si querit̄ vtrū auctoritate propria possum incidere radices quas arbor egit in fundo meo vel etiā ramos eius pendētes supra domum meam.

Ad hoc dicendū q cū auctoritate iudicis possum incidere al's nō: vt.ff.arborū furti cesarū.l.si plures.§.penl'.nisi pmo tibi denunciē vt tollas: ꝛ est cōsiliū vt de hac denūciatione fiat instrumentū: vt negligente possim remouere: ꝛ auctoritate ꝓpria incidere: nō solum qd supexcurrit domū meā sed etiā a stirpe ꝛ mecū ligna portare nemine ꝓhibente: vt.ff.de arboribus cedeñ.l.j.§.si arbor. Similit ꝛ edificatum in alieno qd pendet super meū nullo iure seruitutis tollere possum auctoritate ꝓpria: nisi pcedente pdicta denūciatiōe.ff.de dam.infec.l.q cōclaue.ꝛ.ff.ad.l.acquil'.l.quēadmodū.§.si ꝓtectū. Silr omne semē qd in alieno agro vl' ꝓprio semiat: postq coaluit cedit solo. Si tn̄ seminaui in agro tuo bona fide semē meū: si sum in possessiōe possum ope retētionis mihi cōsulere vt nō pmittā te tollere nisi soluas pciū ꝛ impēsas: vt instit.de rerū diuisiōe.§.qua rōne. Scdo pncipaliter q̄s actualit ꝑ se suos vel familiā damnū infert: in eo q alter virtualiter vel potētialiter possidebat. Ad cui⁹ euidētiā pmo queri pōt: vtrū q̄s impediēs aliū ne ꝯsequat bn̄ficiū qd al's cōsecut⁹ fuisset: teneat ad restitutionē: qꝛ regula iuris est: qui occasionē damni dat damnū dedisse videt. Et fm phm.iij.phicoꝝ.qd modicū deest q̄si nihil deesse videt. Ad h rn̄det Tho. scda 2e.q.lxij.q alq̄s impedire pōt aliū ne habeat pbendā multiplicit. Uno mō iuste puta si intendēs honorē dei vel vtilitatem ecclie ꝓcuret q det alicui ꝑsone digniori: ꝛ tūc nullo mō tenet ad restitutionē vel ad aliquā recōpensationē faciendā: īmo meret corā deo q̄rens que sunt iesu xpi. Alio mō iniuste: puta si intēdebat ei⁹ nocumentū quē impediuit ꝓpter odiū vel vindictā aut aliq̄d hmōi: ꝛ tūc si impedit ne pbēda det digno: cōsulens q nō det anteq sit firmatū qd ei det: tenet q̄dē ad aliquā recōpensationē pensatis cōditionib⁹ ꝑsonaꝝ ꝛ negocij fm arbitriū sapiētis: non tamē tenet ad equale: qꝛ ille nondū fuerat adept⁹ ꝛ poterat multiplicit impediri: tenet tamē ad omne interesse. Si vo iam firmatū erat q alicui daret pbenda: qꝛ dign⁹ est: ꝛ ali⁹ ꝓpter causā indebitā ꝓcurat qd reuocet: idē est ac si iam habitam ei auferret: ꝛ ido tenet ad restitutionē equalis tn̄ fm suā facultatē. Porro si talis indignus erat de q firmatū vel necdū firmatū fuit q ei daret: tunc licz impediens ex inuidia ne ꝯsequat grauiter peccat ꝓpter malā intentionē: nō tamē tenet ad aliquā restitutionē. Si vo h fecit aīo ꝯsulēdi ꝓprie vtilitati: nō tenet ad aliquā restitutionē fm Rich.in.iiij.dis.xv. si saltē ꝓcurauit illud ꝓ se ꝑ viā licitā ꝛ honestā: ꝓsertim si ipe dignus fuerit: nā sicut dicit.ff.de regu.iur.nemo damnū facit nisi qui id facit qd facere nō habet: iste enī ius habet ꝓcurandi sibi bn̄ficiū seruatis circūstantijs iustis ꝛ honestis. Cōcor. ibidē Sco.sicut a silī: si pcido venas ī fundo in eo ꝑ quas deriuabat aqua ad alteri⁹ puteū sine fraude: intēdens cōsulere vtilitati mee: non teneor ad restitutionē: qꝛ tūc nō iniuste damnifico ꝓximū eo q ius habeam faciendi vtilitatē meā in fundo meo. Deniq ꝓ regula tenendū est: q si quis dignus cōsulens vtilitati ꝓprie facit auferri indigno beneficiū: qd iam firmatum erat sibi dari: vt sic acq̄rat sibiipsi: non obligat alteri ad restitutionē: cui⁹ ratio est fm aliquos: qꝛ multo min⁹ tenet ei quē sic impediuit ne sibi beneficiū traderet q si eidem absq falsi crimīs impositiōe faceret iā datum auferri: ꝑ eū ꝑ quē fm iura canonica ꝛ diuina sibi potuit auferri: sicut ꝑ papā vel ꝑ alios q̄ sup hoc habēt potestatē: ius enī illud est potius spūale ꝛ cōmune ꝛ a supioris potestate depēdens q sit corꝑale ꝛ restituibile atq ꝓpriū possidētis. Secūdo q̄ri pōt: quid si alicui cui testator dare vel legare vult bona sua impedio legare vel dare: nūquid ex hoc teneor aliquid restituere defraudato. Ad hoc dicendū: q si hoc feci solum intentione cōsolendi ꝓprie vtilitati vel etiā alterius cui magis cōpetebat legatio fm rectam rationē ꝓpter aliquā circūstantiā rationabilē iudicio probi viri: vel al's ꝑ viam licitam ꝛ honestā ꝓcuraui: tūc non teneor ad restitutionē. Si vo nō appareat causa rōnabilis cur vno suppresso q̄s alterū ꝓmouit: nec quo ad ius hereditarie successionis: ne quo ad aīe salutē ipius legantis: sed ex aliq̄ affectu inordinato amoris: rancoris ꝛ siliū: tūc tenet ad recōpēsationē: qꝛ legantē puauit cōmodo spūali: ꝛ aliū cui legasset cōmodo corꝑali: ꝛ hoc potissime locū habet dū testator laborat in extremis: nec habet plenū vsum rōnis. Unō dicit Sco.in.iiij.dist.xv.q nō mere liberaliter donat qui ex ignorātia donat: ꝛ exemplificat pmo de morti ꝓpinquo: cum scz est extra sensum vel rationis vsum ꝛ cum ope ꝛ malicia alicuius cōdit testamentū quod

corā deo nullū robur obtinet: similit̄ q̄ñ
ex aliquali cooactiōe donat vt p̄ces ꝛ p̄ciū
molestias fugiat. Ratio horum est: q2 igno
rantia ꝛ aliqualis coactio excludit simpli/
citer voluntariū: hec Sco. Tertio queri
potest: quid de eo qui damnificat alium in
eo de quo sperabat alter lucrū futurū: vt
pote q2 destruxit vel deteriorauit agrū se/
minatū. s. semīa fodiendo vel p venationē
vel per aīalia sua aliosq3 diuersos modos
destruendo. Ad hoc rñdet Tho. vbi supra
ꝙ aliquē damnificās impediēdo ne adipi/
scat̄ qd̄ erat ī via habēdi: talis nō obligat̄
recōpēsare tale damnū ex equo: q2 minus
est aliq̄d habere in virtute vel potentia q̄3
habere actu: qui aūt est in via adipiscendi
aliquid habet illud solū ẜm virtutē vel po
tentiā sicut in hoc casu patet: ꝛ ideo si resti
tueret̄ ei vt haberet hoc ī actu: restitueret̄
ei qd̄ est ablatū nō simplū sed multiplicatū
qd̄ non est de necessitate restitutiōis: tenet̄
tamē aliquā restitutionē facere ẜm condi/
tionē psonaꝝ ꝛ negocioꝝ iudicio discretoꝝ
qd̄ quidā taxant dicētes: ꝙ ad tantū obli/
gat̄ damnificās quātu3 ꝑtunc valuisset si
futurā messem vendisset: id est quātū fru/
ctus agri in illo dubio potuissent vendi: h̄
etiā sentit Alex. lon. ꝛ Tho. Quarto q̄/
ri pōt: quid de eo q̄ damnificat aliū impe/
diēdo eius laborē lucratiuū iniuste. Ad h̄
rñdet Bernhardi. de religione xp̄iana p⁹
alios doctores: ꝙ ex quo talis iā erat actu/
aliter ad hmōi lucra exequēda dedicatus
instructus ꝛ p̄paratus: tenet̄ damnificās
ad ea que p hec ꝓbabiliter lucrat⁹ fuisset:
exempli grā: impediēs alium ne posset ex/
equi artē mechanicā qua imbutus est ꝛ cō
suetus lucrari panē suum: ex eo ꝙ nō facit
sibi solutionē statuto tp̄e: cū tamē alter nō
sit ꝑtunc potens ad soluendum: item rusti
cū violent̄ detinēs ne suas opas exequat̄:
quia forte metu vel verecūdia aut impor/
tunitate sua quodāmodo cogit eum esse in
seruitio suo: similit̄ impediēs piscatorē vel
aucupē a captiōe pisciū siue auium q̄ sunt
cōis iuris nisi rōne ripe vl̄ terre q̄ sunt spe/
cialiū dñoꝝ vel cōmunitatū ꝛ in similib⁹:
tenet̄ impediēs ad restitutionē damni da/
ti: cui⁹ ratio est: q2 in talib⁹ aufert̄ ꝓprius
vsus q̄ erat vtiq3 sui iuris: aufert̄ etiā eis
fructus in eoꝝ vsu causaliter ꝛ q̄si semīalit̄
cōtentus: impediunt̄ etiā ab his q̄ eis cō/
petunt de cōmuni iure: de quo videbit̄ in/
ferius vbi aget̄ de inuētis: ꝛ hui⁹ sentētie
est Siral. obdoñ. Quinto queri pōt: q̄d̄
de his qui ꝓtrahūt solutionē vltra termi/
nū p̄fixū vel nullū habētes terminū diffe/
runt de die ī diē. Ad h̄ rñdet Bernhardi.
vbi supra post alios doctores: ꝙ tenēs mu
tuū vel aliud debitū vltra legitimū temp⁹
a creditore liberaliter concessum: tenet̄ ad
totū interesse damni extūc creditori ꝓpter
hoc ꝓueniētis: qd̄ verū est si potens erat
ad soluendū: nō tamē tenet̄ ad totū lucrū
qd̄ extunc illi ꝓbabiliter ꝓuenisset si eam
habuisset sed debet ei subtrahi tantū quā/
tū dubietas pditionū in mercatiōibus vel
emptiōibus cōtingentiū rōnabiliter est pē
sanda ꝛ pitoꝝ iudicio ꝓbabilit̄ estimanda.
Si tñ debitor absq3 omni culpa sua fieret
impotēs ad soluendū: tūc nō obligaret̄ ad
restitutionē inquātū tp̄e obligatiōis ꝓba/
biliter se credebat futurū potentē ad soluē
dum. Si vō temerarie credebat tūc nō ex/
cusat̄ de impotētia: verūtamē maximā ir/
rogāt iniuriā qui mercedē laborū p̄sertim
pauperū iniuriose detinēt ꝛ iram dei ꝯtra
se grauissime ꝓuocant ꝛ vindictā: sed mul
ti modernis tp̄ibus inueniunt̄ sine lege q̄
debita soluere nolūt lic3 valeant: ꝛ facīūt
discurrere paupes vicinos seu alienigenas
qd̄ vtiq3 execrabilis rapina iudicat̄. Mini
rū cum ꝛ hi rapinā dicunt̄ cōmitterere qui
supfluas diuitias detinēt sciētes ꝛ viden/
tes paupes nec eis in extrema necessitate
subuenīētes: imo dicunt̄ homicide: vt pt3
lxxxvj. di. c. pasce fame morientē: ꝙ si non
pauisti occidisti: q2 tunc min⁹ peccatū esset
hñti auferre q̄ꝙ indigēti denegare. Quid
igit̄ crimīs erit pauperib⁹ laboratorib⁹ de/
negare qd̄ suū est vtiq3 extremū malū: ꝛ iō
dicit̄ vnū de quattuor peccatis dei vindi/
ctā acclamātib⁹: vt patet Deut̄. xxiij. ꝛ in
c. Jacobi. v. Et sunt hec q̄ttuor: oppressio
vidue: fratricidiū: vitium cōtra naturā: ꝛ
merces laborū detenta: inter omnes tamē
maximū damnū patit̄ q̄ testamēti sui infi/
delē executorē relinquēs: p illius negligē/
tiā in igne purgatorij relinquit̄: de quo vi/
de in quinto sermone quarti p̄cepti sup̄⁹.

Sexto queri pōt: si q̄s fraudauit aliū re
sua cū plus ẜm cōmune forū valet siue sit
frumentū: vinū: oleū vel qd̄cūq3 aliud: cū
tamē tenebat̄ illi reddere debito tempore:
vtrum reddens sibi eandē rem numero vl̄
specie quādo minus valet ẜm cōmune foꝝ
teneat̄ ad vlteriorem restitutionē. Ad hoc
respōdet Ala. ꝙ talis debitor postq̄ꝙ fact⁹

est in mora soluẽdi nõ satisfacit sufficienter nisi lucrũ temporis ĩ quo plus valuit post morã pariter apponat: q2 nõ solũ dãnificauit eũ in tanto sed in maiori ꝑcio: qd tũc ꝓ illa re poterat haberi ẜm cõmunẽ forum nisi debitor sine fraude ⁊ omni culpa tunc fuisset impotẽs ad absoluendũ vsq3 ad tẽpus solutiõis. Septimo queri põt: vtrũ iustũ habens bellũ satisfacere teneat' damna que fecit aduersarijs suis p incẽdia fracturas vel incisiones arborũ vel vinearũ. Ad qd rñdet Bernhardi. vbi s. ꝙ talis nõ tenet' de illis damnis q̃ intulit bona fide a quib' cõmode nõ potuit abstinere ẜm industriã ⁊ ꝯsuetudinẽ pugnãtiũ bona fide. Si q̃ vo grassandi aĩo ⁊ maliciose intulit: cũ al's sibi cõmode cõsulere posset tenet': ⁊ cõputabunt' illa dãna cũ dãnis sibi ⁊ suis dat' ab hostib' vsq3 ad quãtitates cõcurrẽtes: ⁊ qd supexcrescit tenet' restituere. Ad.

Qualiter ad restitutionẽ tenent' raptores ꝑsonarũ ⁊ rerũ: itẽ ꝑdones ⁊ pirate ac de represalijs quõ licite sunt: Sermo VII

Non furtum facies Exo. xx. Secũdo ꝑncipalit' aliena rapiẽtes obligant' ad restitutionẽ siue sint raptores ꝑdones pirate vel hmõi. Pro quo sciendũ: ꝙ rapiẽtiũ ꝑncipaliter qttuor sunt genera: ꝑmi sũt raptores mulierũ: ⁊ dicit' proprie raptus: secũdi sunt raptores rerũ: ⁊ dicit' ꝓprie rapina: tertij dicunt' ꝑdones: ⁊ quarti pirate. Qñtũ igit' ad primũ sciendũ: ꝙ raptor ꝑsonarum ꝓprie dicit' q̃ puellã violẽter rapit vt eã imꝑpetuũ teneat: vel etiã qui abusum puelle violẽter rapit: vt pat3. xxxvj. q. j. §. ex hac. q2 raptor ꝓprie dicit' qui p violentiã rapit aliquã rem vel vsum rei: lic3 largo mõ raptor vocat' q̃ puellã ꝯsentiente cõtra voluntatẽ parentũ abducit: ⁊ sic a raptore dicit' raptus: ꝑterea raptus etiã cõmittit' in viduis ⁊ corruptis ac sanctimonialib': vt p3 xxxvj. q. j. in diuersis capitulis. Hic primo queri potest: vtrũ ad restitutionẽ obligat' qui attemptat pudicitiã mulieris int'pellando de luxuria ⁊ blando sermone ꝑsuadendo diuersis ꝑmissis. Ad hoc rñdet Jo. de pla. insti. de iniur. §. iniuria. x. sine cuius. ꝙ tales tenent' ei actione iniuriarũ ⁊ etiã eius viro si virũ habet: q2 pudicitiã illius corrũpere temptauit: similit' mulierẽ frequẽter insequens quocũq3 vadit: tenet' eidem actiõe iniuriarũ: q2 ꝓpter assiduam eius frequẽtiã ⁊ assecutionẽ infert illi multã in famiã: vt dicto. §. iniuria. secus autẽ si nõ frequẽter sed aliquãdo gra solacij ⁊ ludi honesti. Si vo aliqua esset induta veste meretricali: aut etiã diffamata cõuersatiõe meretricali: tũc eam appellans ⁊ insectans nõ tenet' illi actiõe iniuriar ẜm leges: que ad maius malũ euitandũ ꝑmittunt turpitudinẽ meretricij: grauiter tñ peccant ⁊ tenent' in iudicio aĩe. Secundo queri põt: vtrũ deflorãs vginẽ tenet' ad restitutiõ3. s. eam ducendo vel dotãdo. Rñdet Hosti. in ti. de matrimonio. ꝙ vbi causa decipiendi ⁊ tñ carnalẽ copulã extorquẽdi cõsensit in aliquã: si deceptor vult agere verã penitentiã: necesse h3 illã sine fictiõe ducere i vxorem: qd si fieri non põt: debet illi dare virũ conuenientẽ vel aliter satisfacere ẜm Ray. in. c. j. et. ij. de adulterijs. Concor. Alex. de hales in. ij. ꝑte summe ĩ tractatu de stupro. ⁊ addit Joh. de pla. insti. de publ. iudi. §. itẽ lex iulia. dicẽs: eqliter puniat' stuprũ d iure canonico: dic ꝙ mulier non punit' sed stuprãs virginẽ cogit' aut eam dotare ⁊ in vxorem recipere si ipa ⁊ pater eius velint: al's si nolint cogit' eã dotare iuxta ipi' stupratoris facultatẽ: ⁊ puelle dignitatẽ: habita etiã cõsideratiõe quãtũ plus rõne deflorationis datura est alteri viro: ꝙ si stuprator eam in vxorẽ recipe noluerit: tunc a iudice verberib' castigatus ꝓut visum ei fuerit ⁊ excõicatus ĩ monasteriũ detrudat' acturus penitentiã: hec habentur extra de adult'. c. j. et. ij. vide de his plenius in sexto ꝑcepto in fi. primi sermonis: ad qualem igit' putas restitutionẽ obligatũ alterius vxorẽ polluentẽ. Preterea lic3 hec sit pena legis veteris: tamẽ ẜm Sco. in. iiij. dist. xv. quãdo lex humana cõcordat cum lege veteri tũc est seruanda. Tertio queri põt quid q̃ meret' qui p violentiã rapit vginẽ vel aliã mulierẽ aut abusum earũ. Ad hoc respõdet Fran. de platea: ꝙ tales absolui nõ possunt nisi eam parẽtibus restituãt: et vltra hoc ẜm leges cum omnib' fautorib' suis puniri debent amputatione capitis: ⁊ eorum substãtia rapte est applicanda si ingenuã rapuerũt: si autẽ ancillã vel libertã: substantiã nõ admittũt sed decapitant': ⁊ hoc siue rapta fuerit vgo: vidua vel monialis: vt insti. de publ. iudi. §. si aũt p vim

quattuor
gna ra[illegible]
[illegible]

raptores mulierum
raptores rerum
ꝑdo. terra
pirata. mari

raptus: imo in moniali non solū punit̃ raptus sed etiā attemptatio: vt. l. si quis non dicā rapere. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ allegat̃ illa lex. xxxvj. q. ij. vbi dicit̃: si quis nō dicam rapere sed attemptare tm̄ matrimonij iungendi causa sacratissimas virgines ausus fuerit capitali pena feriat̃: secus autē si fuerit meretrix que raperet̃: qꝛ tūc rapiēs nō punit̃ hac lege: vt. ff. de furt̃. l. verū. ⁊ hoc ideo qꝛ coitus cum meretrice remanet impunitus ſm leges. ff. de adult̃. l. si vxoꝛ. §. sed ⁊ in ea. nisi talis meretrix fuerit nupta C. de adult̃. l. que adulteriū. vel diuerterit a viro aīo meretricādi: vt. e. ti. l. si mulier. verūtamē ꝑdicta pena locū nō habet in rapiente ꝓpriā vxoꝛē: cum ei det̃ interdictū de vxoꝛe exhibēda. l. fi. C. de lib. exhi. nisi religionē intrauerit ante carnalem copulā qđ pōt: vt patet extra de cōuer. cōiug. in. c. ex publico. Quis nō possit inuito viro post carnalē copulā: vt ex̃ de rap. in. c. cū causa. Verūtamē hec pena locū habet in rapiēte sponsam ꝓpriam de iure ciuili: licꝫ secus sit de iure canonico ī sposa volēte: qꝛ nō dicit̃ raptoꝛ ꝓpꝛie qui habet mulieris assensum vt dicto. c. cum causa: secus si cōsensum nō habuit: etiā nō pōt mulier rapta de iure ciuili nubere raptoꝛi alioquin pꝛiuat̃ bonis raptoꝛis a lege sibi applicatis: nec possunt parētes eius cōsentire: al's incurrūt penā deportatiōis si cōsentiāt: vt in aut̃. de rap. mulierib⁹. §. illo. de iure tm̄ canonico qđ ꝓ sua benignitate ꝑualet rapta raptoꝛi nubere pōt: vt dicto. c. cū causa. ⁊ cōpellit̃ eam dotare: vt. xxxvj. q. ij. c. tria. ſm canones etiā tales leuius puniunt̃ in foꝛo iudiciali: qꝛ raptoꝛ efficit̃ seruus rapte nisi se velit redimere: vt. xxxvj. q. j. c. de raptoꝛib⁹. Secūdo raptoꝛ debet excōicari cum suis fautoꝛibus: vt ibidē. q. ij. c. j. et. iiij. potest autē rapta cōtrahere cū raptoꝛe si velit: vt extra de rapt̃. c. accedēs: licꝫ ſm antiquos canones ⁊ etiā leges nō poterat: vt dicit ibidē glo. Circa autē ad secūdū ꝑncipale sciendū: ꝙ raptoꝛ rerū ꝓpꝛie dicit̃ ꝗ ꝑ violētiā rapit bona seu res alienas: ⁊ tūc ab eo dicit̃ rapina. Ad cuius euidentiā ꝑmo q̄ri pōt: vtrū rapina sit graui⁹ peccatū q̄ꝫ furtū ꝑsertim qꝛ verecūdia ē timoꝛ de turpi actu vt dicit̃ in. iij. Eth. sed magis verecūdant̃ homines de furto q̄ꝫ de rapina. Ad h̾ rn̄det Tho. scđa 2ᵉ. q. lxvj. ꝙ rapina et furtū habent rōnem peccati ꝓpter inuolūtariū: qđ est ex ꝑte eius cui aliquid auferet̃: ita tamē ꝙ in furto est inuolūtariū ꝑ ignoꝛantiā: in rapina ꝑ violentiā: magis est aūt inuoluntariū aliquid ꝑ violentiā q̄ ꝑ ignoꝛantiā: qꝛ violentia directius opponit̃ volūtati q̄ꝫ ignoꝛantia: ⁊ ideo rapina grauius peccatū est q̄ꝫ furtū. Est et alia ratio: qꝛ ꝑ rapinā nō solū infert̃ damnū in reb⁹ sed etiā vergit in quādam ignominiā seu iniuriā ꝑsone cui infert̃ violentia: sed qꝛ homīes sensibilib⁹ inherētes magꝭ gloꝛiant̃ de virtute interioꝛi q̄ manifestat̃ ī rapina q̄ꝫ de virtute interioꝛi q̄ tollit̃ ꝑ peccatū: ideo min⁹ verecundant̃ de rapina q̄ de furto. Et sciendū ꝙ omnis raptoꝛ est fur sed nō ecōuerso: qꝛ nullus impꝛobioꝛ fur q̄ qui vi rapit alioꝛum bona: vt notat Hoff. ⁊ sic videt̃ ꝙ violētia adauget peccatū furti ⁊ facit rapinam: vn̄ ⁊ iura canonica ꝓ eodē reputant rem alterius vel etiā debitū nō soluere cuꝫ potest: seu iniuste detinere ⁊ rem alienam violenter rapere: qꝛ vtrobiqꝫ fit violentia iniuste: ⁊ q̄ rem alteri⁹ vel debitū dare noluerit res alienas īuadit. xvj. q. j. c. decime et extra de resti. spol̃. sup verbo: iniuste detinere: sic notat glo. Secūdo queri potest q̄ sit pena raptoꝛis rerū. Ad hoc dicendū: ꝙ pena raptoꝛis est ſm leges: ꝙ si agat̃ cōtra eum infra annū ciuiliter: punit̃ in quadruplū: cōputata. s. ip̄a re. post annū x̄o in simplum: vt. ff. de vi bo. rap. l. j. et. ij. sed ad istā penā solū tenet̃ postq̄ꝫ cōdēnat⁹ est nō ante: ⁊ sic intelligit̃ illud Exođ. xxij. Si q̄s furat⁹ fuerit ouem aut bouē: aut occiderit vel vendiderit quinqꝫ boues ꝓ vno boue: et q̄ttuoꝛ oues ꝓ vna oue restituet: qꝛ illa lex est determīatiua pene ꝑ iudicē infligende: vt dicit Tho. scđa 2ᵉ. q. lxij. ꝙ si agit̃ ꝯ eum crimīaliter tūc ꝓpter vim sine armis punit̃ in tertia ꝑte bonoꝝ suoꝝ ⁊ fit infamis. ff. de iuđ. ꝑua. l. j. Rn̄. j. et. l. fi. Si x̄o cū armis punit̃ deportatiōe. s. qꝛ deportabat̃ in insulā ⁊ ꝑdebat oīa bona: vt insti. pub. iuđ. itē lex iulia de vi. nūc aūt vt cōiter raptoꝛes puniunt̃ pena moꝛtis: sic latrones ⁊ nocturni agroꝝ populatoꝛes: ſm x̄o canones excōicant̃ nō solū a suo ep̄o ſ etiā ab illo ī cui⁹ ep̄atu rapinā faciūt: vt ex̃ de rapt̃. c. j. ⁊. vj. q. iiij. c. placuit. Insup ex̃ eo. ti. c. sup eo. ponit̃ triplex pena ſm triplicē differentiā raptoꝝ. Nā quidā raptores sūt q̄ ꝑseuerant ī cōtumacia nō satisfaciendi vsqꝫ ad moꝛtē inclusiue: ⁊ illis ibidēꝫ denegat̃ sepultura ecclesiastica: sacramenta eucharistie et extreme vnctionis ⁊ peni

tentia: quidã ꝟo in tota vita pſeuerant in
cõtumacia nec reſtituunt licȝ facultatẽ ꝓ/
tũc habent: ſed vſqȝ ad mortem excluſiue
differũt: in morte ꝟo penitent ſed vnde re/
ſtituant nõ habẽt: ſi hmõi penitentiã petie
rit dabit ei: ſimilit et viaticũ: ſed tamẽ illi
denegabit eccl'iaſtica ſepultura: qð ſtatu/
tum eſt ad alioꝝ terrorẽ. Unde pſbyteri et
clerici nec eoꝝ ſepulturis debent intereſſe
nec ab eis elemoſynas accipere: nec etiam
ab eis qui illi⁹ rapine pticipes inuenti fue
rint: qð ſi cõtrafecerint ab officio ⁊ benefi/
cio deponi debẽt. Quidã deniqȝ differunt
petere ⁊ ſatiſfacere vſqȝ ad mortẽ: in extre/
mis tamẽ poſiti penitẽtie remediũ humili/
ter poſtulant et debitã reſtitutionẽ vel re/
ſtituendi ſecuritatẽ pſtant per ſe vel p here
des: talibus aũt nec penitẽtia nec eccl'iaſti
ca ſacramẽta nec etiã ſepultura eſt denegã/
da. Hec oĩa patent in dicto. c. ſup eo. vnde
⁊ heredes cõpellendi ſunt ſatiſfacere quã/
tum habent de bonis eoꝝ quib⁹ ſuccedũt:
verũtamẽ de raptoribus occultis nõ debet
talis rigor ſeruari: vt eo. ti. c. in lr̃is. Q̃r/
tum autẽ ad tertiũ pncipale ſciendũ ꝙ pre/
do dicit quicunqȝ alios iniuſte predat. Et
poſſum⁹ q̃ʒtum ad pſens ponere quattuor
genera pdonũ. Nam pmo dicunt pdones
qui viatores expoliant de rebus: inter q̃s
etiã cõnumerãt latrones ⁊ nocturni agro/
rũ populatores: nam latro dicit qui inſi/
diat homĩb⁹ in publicis ſtratis: nocturn⁹
ꝟo populator agrorũ dicit q̃ de nocte va/
ſtat agros vel incẽdit: ⁊ hos ẟm leges im/
pune licet interficere: vt. C. qñ li. vnicuiqȝ
l. j. et. ij. nec etiã gaudent ĩmunitate ſi con/
fugerint ad eccleſiã: vt patet extra de ĩmu.
eccle. c. inter alia. verũtamẽ peſſimũ genus
latronũ eſt gen⁹ receptoꝝ. Hinc pari pena
puniunt vt latrones: qꝛ ſine eis latitare nõ
poſſunt. ff. de recepto. l. j. et. ij. Secũdo di/
cunt pdones iſti milites vel ſoldati q̃ acci
piũt ⁊ tollũt a popularib⁹ vltra ſtipendia
ſibi cõſtituta: vt patet. xxiij. q. j. c. militare
nõ eſt delictũ. vbi ſubdit: ꝓpterea quadaȝ
ꝓuidentia militãtibus ſunt ſtipendia con
ſtituta: ne dũ ſumpt⁹ querit pdo graſſet:
hinc milites cũ interrogarẽt Johannẽ di/
centes: quid faciem⁹ nos: ait illis: neminẽ
cõcuciatis neqȝ calumniã faciatis ſed eſto/
te cõtenti ſtipẽdijs vr̃is. Tertio dicunt p/
dones ipſi plati qui vt ꝓcurationẽ impen/
dant legato vel ſimiles expenſas faciant:
plus extorquẽt a ſubditis q̃ʒ ſoluunt: ⁊ ta/
les obligant ad faciendã reſtitutionẽ his
a quib⁹ plus receperũt: ⁊ ſup hoc tantũdẽ
cogent elargiri paupib⁹: vt pʒ ex̃ de emu.
eccle. c. qꝛ pleriqȝ. Quarto dicunt pdones
ip̃i iudices vel officiales indebite pecuni/
as accipiẽs: vt. C. ad. l. iul'. repetũdarũ. et
de hoc vltimo poſtea lati⁹ videbit. Deniqȝ
ẟm Ray. eadẽ eſt pena pdonis ⁊ raptoris
exceptis his q̃ dicta ſunt de latrone ⁊ no/
cturno agroꝝ populatore: cũ vterqȝ raptor
dici põt: vt pdo cõtineat ſub raptore: ſicut
ſpecies ſub genere: ⁊ ideo quos par facin⁹
coinq̃nat ⁊ equat: etiã pena ſil'is comitet:
vt. xv. q. iij. c. ſane q̃ſq̃s. Q̃tũ deniqȝ ad
quartũ pncipale ſciendũ eſt: ꝙ pirate ſunt
latrones vel raptores in mari: qui ſpoliãt
⁊ inſidiant pegrinis ⁊ mercatorib⁹ vl' nau
fragijs: q̃ ẟm Hoſti. excõicant ab ore ſum/
mi pontificis ter in anno: ſed hoc intelligẽ
dum niſi talia fuerint nauigia que pirati/
cã tyrannidẽ exerceãt: vel niſi ſint inimici
nomini xp̃iano: vel alicui pncipi q̃ aucto/
ritatẽ habet mouendi bellum ex cauſa iu/
ſta in cui⁹ nomĩe hec faciunt. C. de furt. in
auten. nauigia. vnde extra de rapt. dicit.
c. excõicationi ſubdant qui romanos aut
alios xp̃ianos ꝓ negociatiõe aut alijs ho/
neſtis cauſis nauigio vectos aut cape aut
rebus ſuis ſpoliare pſumunt. Illi etiã qui
xp̃ianos naufragiũ patiẽtes damnata cu/
piditate ſpoliãt rebus ſuis: niſi ablata red
diderint excõicatiõi ſe nouerĩt ſubiacere:
glo. ⁊ ſic q̃ cõtra faciũt ſunt ip̃o iure excõi/
cati: ⁊ tenent infra annũ in q̃druplũ. C. de
furt. l. in eum. hoc eſt ẟm leges ſi petat in/
fra annũ ad reſtituendũ quadruplum: ſed
poſt in ſimplũ: vt in dicta. l. in eum. Unde
generalit quicquid accipit de naufragio
ſiue de ip̃a naui ſiue de littore ſiue de mari
reſtituendũ eſt. ff. e. l. ſi quis ex naufragio:
al's nulla conſuetudine ſtatuto vel pcepto
excuſat q̃s: qꝛ deteſtabile furtũ cõmittit.
ff. de acqui. re. do. l. qua rõne. in fi. et dicta
l. in eũ. ⁊ ideo ẟm Guil'. nõ excuſant dñi ter
rarũ qui cõponũt cũ nautis aliquo ab eis
recepto ꝙ eos ſecuros faciũt: ꝙ ſi naufra/
giũ paterent nihil ab eis reciperẽt vel re/
cipi pmitterẽt: cũ al's hec ip̃a grãtis facere
deberẽt: verũtamẽ cõſeruanda eſt cõſtitu/
tio laudabilis in quibuſdã locis decernẽs
ꝙ quicũqȝ accipit aliq̃d de ip̃o mari debet
habere certã ⁊ moderatã portionẽ illi⁹: q̃a
talis cõſtitutio fit in fauorẽ naufragoꝝ ad
hoc vt homines magis ip̃as res pquirere

studeãt ⁊ de labore suo p̃mient. Ad maiorẽ aũt omniũ p̃dictoꝝ euidentiã sciendũ ꝙ repſalie dicunt̃ qñ aliquis oriundus de vna terra spoliat̃ vel dãnificat̃ ab alio oriundo ab alia terra: vel etiã qñ debitũ ei nõ soluit̃ tũc dat̃ spoliato potestas: ꝙ satisfaciat sibi ꝯ quẽlibet de illa terra: vñ est ille spoliator vel debitor. Unde intelligendũ ẽ fieri repſalias tam quo ad p̲sonas ꝗ̃ quo ad res. De quo queri põt an repſalie sint licite in foro ciuili ⁊ aĩe: p̃sertim cũ dicit̃ li. vj. de iniurijs ⁊ dam. da. c. ⁊ si pignorationes quas vulgaris elocutio repſalias nominat: in quib⁹ alius ꝓ alio p̃grauat̃ tãꝗ̃ graues legib⁹ ⁊ equitati naturali cõtrarie ciuili sunt cõstitutiõe ꝓhibite ⁊c̃. nec enim licere videt̃ qȯ est contrariũ iuri naturali. Ad hoc rñdet Bartho. de saxoferrato in tractatu de represalijs: ꝙ oĩs doctores in istã declinãt sententiã: ꝙ si ad illũ hominẽ gentẽ vel p̲p̲l'm qui iusticiã facere ⁊ debitũ reddere neglexerit: haberi põt recursus vl' regressus: tũc repſalie in foro ꝯsciẽtie non sunt licite. Si ỽo nõ põt haberi regressus ad sup̲iorẽ tũc sunt licite duob⁹ interuenientib⁹. Primo ꝙ assit auctoritas sui superioris: nõ enĩ licet alicui sibi ius facere: vt xxxiij. q. ij. c. seculares. Secũdo ꝙ sup̲ioris auctoritas interponat̃ ex causa iusta: nam ista decreta. nisi ex vera ⁊ iusta cã interponant̃ sũt ipso iure nulla: vt. l. j. §. hec ỽba. ff. ne vis fi. ei. Causa iusta videt̃ esse cũ dominus gens vel populus requisit⁹ iusticiã facere neglexerit vel denegauerit: ⁊ tũc nõ grauat̃ alius ꝓ alio: sed potius punit̃ rector vel ciuitas ꝓ suis ciuibus ꝓpter negligentiã: vnde. xiij. q. ij. c. dñs noster. subditur: iusta bella diffiniri solent q̃ vlciscunt̃ iniurias: sic gens ⁊ ciuitas plectenda est que vel vindicare neglexerit: qȯ a suis improbe factũ est vel reddere quod ablatum est. Tertio põt addi ẜm Tho. scd̃a 2ᵉ. q. xl. qȯ requirit̃ intentio recta: ⁊ hoc in foro cõscientie: licꝫ de tali animo nihil curetur in foro ciuili: intentio ỽo qua repſalie licite reddant̃ esse debet ad ꝓmonendũ bonum vel euitandũ malũ: alioquin nõ excusarẽt auctoritas legitima ⁊ causa iusta: quia dicit Aug⁹ in li. cõtra Faustũ: nocendi cupiditas: vlciscendi crudelitas: implicatus ⁊ implicabilis anim⁹: feritas rebellando: libido dominandi: ⁊ si qua sunt similia: hec sunt que in bellis iure culpant̃. Cõcordat etiã Jo. an. in dicto. c. et si pignoratiões. ⁊ addit Bartho. ꝙ vltra p̃dictas causas domin⁹ vel ciuitas statuere põt in terris sibi simpliciter subditis: ꝙ q̃libet de ciuitate: villa vel terra eis simpliciť subiecta ꝓ debito alterius capi possit: sicut qñꝗ̃ statuit̃ ꝙ vxor ꝓ viro teneat̃ sicut florẽtie statutũ est. ꝙ ꝓ mercatore fugiẽte teneant̃ vxores ⁊ liberi: licꝫ nõ sint heredes. Multi tamen sunt cõtra quos repſalie cõcedi nõ possũt. Primo clerici: vt de iniu. ⁊ dam. da. c. vnico. li. vj. Secũdo scholares. C. ne fil'. ꝓ pa. aut̃. habita. siue iam applicauerit ad locũ studij siue p̲egrinet̃ causa studij: ⁊ idẽ putant de nũcijs ⁊ famulis eoꝝ: vt dicta aut̃. ibi: eoꝝ nũcij. ⁊ idẽ de scriptorib⁹ ⁊ similib⁹ qui necessarij sunt in studijs: ideꝫ de patre eunte ad videndũ filiũ ĩ studijs: vt notat̃ ff. de iudi. l. ij. §. idem claudio. in glo. super verbo: venerat. Tertio ambasiatores ⁊ eorum seruitores: vt. ff. de iudi. l. ij. §. legat'. Quarto euntes ad indulgẽtias ⁊ p̲egrini vt no. glo. sup̲ dicto ỽbo: venerat. xxxiiij. q. iij. c. si q̃s romipeditas. Quinto omnes q̃ nõ possunt in ius vocari: vt infans furiosus ⁊ sic de alijs: qui postponunt̃ in. l. ff. de in ius vocã. tales tñ ꝯ quos rõne p̲sone repſalie nõ possunt exerceri ꝯ eoꝝ res exerceri possunt: secus aũt si rõne cause possũt exerceri repſalie: vt scholares: ambasiatores in rebus saltem quas secũ ducũt tanꝗ̃ necessarias ad dictã causam. Quidã tamẽ dicũt ⁊ securius quo ad forũ cõscientie: ꝙ scꝫ repſalie cõcedi nõ possunt nisi ꝯ delinquẽtes. s. magistrat⁹: officiales ⁊ cõsiliarios iusticiã denegãtes: de sen. excõ. c. romana. in fi. li. vj. Item ꝯ vniuersitatẽ iustciã denegantẽ. ff. ꝙ me. cã. l. metũ. §. animaduertendũ. ⁊ ꝯtra dñm ⁊ eius subditos sibi auxiliũ p̃bentes ad iniusticiã: de sen. ex. c. si sentẽtia. li. vj. ⁊ ꝯtra p̃ncipalẽ debitorẽ et eum q̃ res detinet. ff. de his q̃ in frau. cre. l. ait p̃tor. §. si debitorẽ. nec solũ in reb⁹ sed etiã in p̲sonis cõcedi possunt cum iusticiã denegãtes ꝓ ꝯdẽnatis habeant̃: qȯ patet q꞉ põt eis indici bellũ ⁊ eoꝝ res app̃hendi vt dicto. c. dñs ⁊ cõdemnatus capi ⁊ in carcerẽ trudi possit. C. qui bo. ce. pos. l. j.

De restitutione furti qȯ q̃ttuor p̃mis modis cõmittit̃. s. auferẽdo hominẽ: rem alienam: ꝓpriã vel publicam: Sermo VIII

Non furtum facies:

Exod. xx. Tertio pͤncipaliter alie
na furãtes tenent ad reſtitutõez.
Ad cuiꝰ euidentiã ſciendũ: ꝙ furtũ eſt cõ/
trectatio rei aliene mobilis ⁊ corpalis in/
uito dño animo lucrifaciẽdi gratia: ſcꝫ rei
poſſeſſionis vel vſus: ſicut plenius eſt de/
terminatũ in pͤncipio huiꝰ pͤcepti: ⁊ cõmit/
tit multis modis. Vñ qdã furta remanẽt ĩ
nomĩe generali: quedã xͦo nomẽ ſpeciale
ſortiunt: verbi grã: furtum rei ſacre dicit
ſacrilegiũ: ⁊ furtũ de republica dicit pecu/
latus: furtũ aũt beſtiaꝝ dicit abigeatus: ⁊
furtũ hoĩm dicit plagiũ: de quibus poſtea
videbit. Hic ğ queri põt vtrum extrema
neceſſitas famis vel frigoris aliquẽ excu/
ſare põt a furto: pͤſertim cuꝫ dicit extra de
furt. c. ſi quis ꝓpter neceſſitatẽ famis aut
nuditatis furatus fuerit cibaria: veſtẽ vel
pecꝰ peniteat hebdomadas tres: ſi reddi/
derit nõ cogat ieiunare. Ad h̃ rñdet Tho.
ſcda 2e. q. lxvj. ꝙ ea que ſunt iuris hũani
nõ poſſunt derogare iuri naturali vel diui
no. Scdm autẽ naturalẽ ordinẽ ex diuina
ꝓuidentia inſtitutum: res inferiores ſunt
ordinate ad hoc qd ex his ſubueniat ho/
minũ neceſſitati: ⁊ ideo ꝑ rerũ diuiſionẽ et
appropriationẽ ex humano iure ꝓcedentẽ:
nõ impedit quin homĩs neceſſitati ſit ſub/
ueniendũ ex hmõi rebus: ⁊ ideo res quas
aliqui ſupabũdanter habent: ex iure natu
rali debent pauperũ neceſſitati. Vnd dicit
Ambro. ⁊ habet in decretis. xlvij. di. ſicut
hi: Eſurientiũ eſt panis quẽ tu detines nu/
dorum indumentũ eſt qd tu recludis: miſe
rorũ redemptio ⁊ abſolutio ẽ pecunia quã
tu in terra defodis. Sed qꝛ multi ſunt ne/
ceſſitatẽ patiẽtes: ⁊ nõ põt ex eadem re om
nibꝰ ſubueniri: cõmittit vniuſcuiuſqꝫ arbi
trio ꝓpriarũ rerũ diſpenſatio vt ex eis ſub/
ueniat neceſſitatẽ patiẽtibꝰ. Si tamẽ adeo
ſit vrgens ⁊ euidens neceſſitas vt manife/
ſtũ ſit inſtante neceſſitate de rebus occurrẽ
tibus eſſe ſubueniendũ: puta cum ĩminet
ꝑſone ꝑiculum ⁊ aliter ſubuenire nõ poteſt
tunc licite põt aliquis ex rebus alienis ſue
neceſſitati ſubuenire ſiue manifeſte ſiue oc
culte ſublatis: nec hoc ꝓprie habet rationẽ
furti. Vñ dic glo. ſuꝑ dicto. c. ſi qͥs: ꝙ ex eo
ꝙ imponit penitẽtia intelligit ꝙ modica
fuerit neceſſitas: ſi enĩ magna fuiſſet nõ im
poneret penitẽtia: qꝛ tali tempore ſunt om
nia cõmunia ꝺ iure naturali ⁊ ciuili: vt no/
tat. xlvij. diſt. c. ſicut hi. vbi ſequit: ꝓpriũ
nemo dicat qd eſt cõmune pluſqꝫ ſufficeret
ſumptui ⁊ violẽter obtentũ eſt: id eſt qͥ ſu/
mit plus q̃ ſufficeret illud qͣſi violẽter ra/
pit: et. xlij. diſt. c. j. dicit ex cõcilio Cartha/
gineñ. ꝙ ſm Hiero. aliena rapere cõuincit
qͥ vltra neceſſaria ſibi retinere probat. Cõ/
cordat Rich. addens ꝙ nullũ ius poſitiuũ
ſtatuere poſſit ꝙ tꝑe neceſſitatis furari nõ
liceret: quia tũc ipa res aliena facta eſt ꝓ/
pria iure naturali qd fortius eſt poſitiuo:
qꝛ ĩmutabile ⁊ tollere põt poſitiuũ: ſed nõ
ecõuerſo. Concor. Monal. qui ſupaddit ꝙ
ſi neceſſitas nõ eſt magna: tũc reſtituere de
bet ⁊ agere penitentiã de furto: vt eo. ti. c.
ſi quis. in glo. vbi dicit vlteriꝰ: ꝙ in extre/
ma neceſſitate ſe defendẽdi cũ aliter ſe tue/
ri nõ poſſet põt aliũ occidere: vt in cle. j. de
homicidio: ⁊ in ſimili caſu neceſſitat̃ mul/
ta ꝓhibita cõcedunt ⁊ ſpecialit vſus rex.
Nã ſi querit cur tꝑe neceſſitatis magis
licitũ ſit furari vel occidere q̃ fornicari ꝓ/
pter famis neceſſitatẽ. Ad hoc rñdet ibidẽ
glo. ꝙ ꝓpter neceſſitatẽ res facta eſt cõis:
⁊ ſic licet ea vti: ſed ĩ fornicatiõe nõ eſt ita:
⁊ qui in neceſſitate ſe defendit cũ modera/
mine inculpate tutele aliũ non interficit: ſꝫ
ille qui pͥmus aggredit ſeipſum interficit.
Ad clariorẽ aũt intellectũ octo differen/
tias furantiũ breui ſtilo ꝑcurramꝰ. Primi
nãqꝫ furtũ cõmittunt hominẽ auferendo:
de quo habet ex̃ de furt. c. qui furatꝰ fue/
rit hominẽ. glo. liberũ ⁊ vendiderit cõui/
ctus noxe morte moriat. glo. Qui furatur
ſeruum hac pena non tenet. ff. ad. l. fal. de
plag. l. vlt. ſm canonẽ etiã hec pena nõ im
ponit ſed illa que tangit ex̃ de rapto. c. in
archiepãtu. vbi ꝓſequit de pena ſm quã/
titatẽ delicti. Hic queri põt vtrũ xp̃ianꝰ
furtim auferẽs xp̃ianos detentos a paga/
nis vel eos liberans: teneat ad reſtitutio/
nem. Ad hoc rñdet Ray. ⁊ Hoſti. ꝙ ſi hoc
facit tꝑe guerre tũc ĩ nullo tenet: vt. xxiij.
q. ij. c. dñs nr̃ iubet ad ieſũ naue vt cõſtitu/
at ſibi retrorſũ inſidias ⁊c. ſi xͦo facit h̃ tꝑe
treuge tũc tenet ipi pagano reſtituere: nõ
tñ hoĩem ꝓpter ꝑiculũ aĩe ſed eſtimatiõez.
Silr̃ etiã obligat de alijs ablatis eodẽ tꝑe
facere reſtitutionẽ: vt. xxij. q. j. c. noli. vbi
ſubdit: fides eñ qñ ꝓmittit etiã hoſti eſt
ſeruãda ꝯ quẽ bellũ gerit. xxij. q. iiij. c. in/
nocẽs. ibi. fides ꝓximo licꝫ infideli data ꝑ
ponit diuino mãdato: q. ſ. Joſue ꝯ dñi mã
datũ ꝑpcit gabaonit̃. Si tñ pagani cõpu/

lerūt illos captiuos ad circūcisionē idola/
triā vel aliud mortale peccatū:tūc ipi peni
tus liberi facti sunt: nec etiā tūc peccat il/
lum furans sed meret. Dicit em̄.liiij.dist.
c.nulla officia publica iudeis iniūgant p
q̄ eis occasio tribuat penā xp̄ianis inferre
si q̄ vo xp̄iani ab eis in iudaismo ritu sunt
maculari vel etiā circūcisi:nō reddito p̄cio
ad libertatē ⁊ religionē redeant christianā
⁊ ꝭm Hosti.christian⁹ iste si dum esset treu/
ga frāgeret eam: ⁊ sic erat in culpa dū fuit
captus:nō potest a saraceno furari:sed te/
net ad restitutionē nisi īmineret piculum
necessitatis.Ratio est:quia talis iuste deti
net:secus aūt si iniuste detineret. Secū/
di vo furtū cōmittūt rem alienā auferēdo
⁊ est duplex. Nā quoddā est manifestū cū
quo.s. fur dep̄hendit anteq̄ ad locū desti
natū veniat.Aliud est nō manifestū cum q̄
scz fur nō dep̄hendit.ff.e.l.ij.et.iij. Pena
vo hmōi furti variat ꝭm q̄ varie de ipso
agit. Or si querit de legib⁹ statuētibus
occidi fures vtrū sint licite.Rn̄det Sco.in
iiij.dis.xv.q̄ tales leges sunt iniuste: ⁊ per
cōsequens occidentes eos sunt homicide.
Hui⁹ ratio est:q2 lex diuina ꝓhibuit homi
nē occidi:dicēs: Nō occides. ⁊ nulli infe/
riori licet in lege supioris dispēsare:⁊ ergo
nulla lex ꝯstituens hoīem occidi iusta est:
si in illis casib⁹ statuat ī quib⁹ deus nō ex/
cipit.Excipit aūt ī multis.s.ī blasphemia:
homicidio:adulterio ⁊ in multis alijs: nō
tamē inuenit excepisse in furto:sed potius
voluit diuina lex furē puniri pecunialiter
⁊ nō pena mortis. Cōcor.Landul.⁊ etiam
lex humana ciuilis.s. generalis:nisi ī fran
gente pacē ⁊ stratā spoliantē: qui etiā pōt
ꝓ q̄nq3 solidis suspēdi: vt in.x.colla.de pa
ce tenēda.§.si q̄s quinq3 solidos. Si g̃ agit
cōtra furē crimīaliter ⁊ ad penā criminis:
tūc quidē nō est suspēdendus vel demēbrā
dus sed aliter puniēdus: scz vt fustiet vel
exulet vel alio modo puniat ꝓut iudici vi
debit:qd̄ intelligendū est de simplici fure
q̄ occulte ⁊ sine armis delinquit.C.e.aut.
sed nouo. Si vo cum armis vel etiam sine
armis violēter aggredit in domo mari vel
itinere: tūc plus est q̄ fur ⁊ ꝯtra eū acrius
ꝓcedit.ff.de penis.l.capitaliū.§.grassato
res.et.§.famosus.de qua pena tactū est.s.
vbi agitur de raptore simplici sine armis.
Quādoq3 etiā tales ꝭm leges licite absq3
iudice occidunt:vt patet extra de homi.c.
si pfodiens.vbi dicit q̄ fur nocturnus im/
pune potest occidi:diurnus autē non nisi
telo se defenderit:quia iam plus est q̄ fur:
glo.armorū nomine fustes ⁊ lapides intel
ligunt.ff.de furt.si pignore.§.furem.⁊ fer
rum ⁊ omne qd̄ arcu manumittit.insti.de
publi.iudi.§.item lex.cor.vin.Si vo ciui/
liter agat contra eum tūc pena furti mani
festi est quadruplum:non manifesti est du
plū:vt insti.de obli.que ex delic.nas.§.pe/
na. que etiā pena de iure canonico licite pe
ti potest:vt.xiiij.q.v.c.fi.in glo.vlt.nisi sit
furtum domesticū a filio patri factū vel ab
vxore marito:vt.ff.de penis.l.respiciendū
.§.furta domestica. ⁊ hec pena peti potest
etiā post annū:insti.de ppe. ⁊ tem.acti.§.
furti. et postq̄ egit contra eum criminalit
potest iterū cōtra eum agere ciuiliter ⁊ ecō
uerso: vt.C.quādo ciuilis actio p̄iudicet.
l.vnica.⁊.ff.e.l.vlti.sed hoc tm̄ in foro con
tentioso. nam in cōscienciosa sufficit resti/
tuere simplū cum omni damno ex tali fur/
to secuto. Tertij ꝓinde furtum cōmittūt
rem propriā recuperando:de quo p̄mo q̄ri
potest:vtrum ille qui recupat rem sibi sub/
tractā furto vel violentia vel modo equi/
pollenti furto: vel violentie teneat ad re/
stitutōez. Ad hoc respōdet Alex.de hales
in tractatu de restitutiōibus opinādo sine
p̄iudicio: q̄ cum quis furtiue vel violēter
recupat nō quidē rem suam sed equiualen
tem:⁊ hoc in cōtinenti sine interpolatione
temporis nō tenet ad restitutiōez:nisi p̄us
alter restituat illud quod iste abstulit: q̄a
vim vi repellere licet incōtinēti:nisi inquā/
tum id quod iste rapuit melius esset:secus
tamē esset in tempore interpolato: cui⁹ ra/
tio est:quia multa ppetrata instante dolo/
re remanēt impunita:que si cessante dolo/
re fierent punienda essent: qd̄ si rem ꝓpriā
furto vel violentia recuperet non tenet ad
restitutionem.Nec obstat q̄ nemo sibi ius
facere debet cum nō sit iudex:quia hic nul
lum piculum imminet reipublice cum sine
scandalo recupet rem sibi ablatā:nec etiā
ille qui p violentiā accepit rem equiualen
tem tenet ad restitutionē:quia simpliciter
nō facit furtum:peccat tamē ordine debito
p̄termisso sibi rem equiualentē vsurpando
⁊ si dicat q̄ cōtrectat rem alienam: dicen/
dum q̄ non vt alienā. Secūdo queri po/
test:vtrum seruus mercēnarius vel cōdu/
cticius vel alius creditor rem suā vel ope/
ris mercedē habere nō valēs: aut debita:
vtpote: quia impotēs est ad litigandū: eo

ꝙ debitoꝛ est se potentioꝛ: vel ꝙ iura sua ꝓ/
bare non potest: vel quia iudex sibi iustici/
am nõ facere ⁊ similia: in hoc casu credito/
ri suo subtrahens aliqđ equiualẽs debitis
illis aut rebus: ad restitutionez teneatur.
Ad hoc respondet Hein. de gãdauo in q̃t/
libetis suis ꝙ talis nõ peccat nec in mõ re/
cuperandi: nec in retinẽdo rẽ sibi recupe/
ratã. Cuius ratio est: qꝛ licet iiurias ꝓpul/
sare ⁊ ad restitutionẽ cõpellere regulariter
fieri nõ debeat p singularẽ ꝑsonã: sed p pu
blicũ iudicẽ qñ per eum bono modo acq̃ri
potest: in casu tñ ꝙ hoc minime p iudicem
acquiri posset: tunc singulari ꝑsone intelli
gitur ꝯcessũ tanꝙ ministro legis ⁊ iudici
regulari: ⁊ huius sentẽtie videt᷑ Aug⁹. eẽ
in epistola ad Macedoniũ. ⁊ habet᷑. xiiij.
q. v. c. nõ sane: q̃cquid ab inuito sumit᷑ iniu
riose aufert᷑. Nã pleriq; nec medico volũt
reddere honoꝛẽ suũ: nec operario mercedẽ
suã: nõ tñ hec que ab inuito suscipiunt᷑ per
iniuriã accipiunt᷑ q̃ potius per iniuriã nõ
darent᷑. Eiusdẽ etiã sentẽtie videt᷑ Innoc.
in. c. olim. j. extra de resti. spo. in scđa opini
one in glo. que tñ sane sunt intelligẽda qñ
p talẽ furtiuã subtractionẽ nec sibi nec ali/
is imineret aliqđ piculũ diffamie vel cui⁹/
cunq; mali: qđ potissime fieri põt: dũ cre/
ditoꝛ fuerit dispensatoꝛ debitoꝛis: vel duz
res aliqua debitoꝛis ad ipm per aliã viam
occultã ⁊ licitã venerit: ita ꝙ nulli ex h᷑ im
mineat periculũ cuiuscũq; dispẽdij spũal'
vl' corpoꝛalis: al's eñ sibiipi satisfacere mi
nime põt ꝓpter quinq; mala q̃ possũt inde
euenire. Pmo ꝓpt᷑ periculũ scãdali fra/
terni: qꝛ ꝓximo innocẽti p furto posset im
poni. Secundo ꝓpter periculum ꝓprie diffa
mie qua q̃s fur defacili possꝫ credi. Tertio
ꝓpter periculũ ꝓprie ꝑsone vel vite: quia si
hoc p testes efficacit᷑ ꝓbaret᷑: tanꝙ fur iu/
ste puniri posset scđm leges. Quarto pro/
pter periculũ anime: qꝛ si iurare cogeretur
vtrũ rẽ ablatã subtraxisset aut euz sciret q̃
rẽ illã clanculo abstulisset: defacile piuriũ
icurrere posset ex timoꝛe: ne scꝫ factũ ꝓpa/
lando puniret᷑ a iudice. Quinto ꝓpter p̃/
ceptũ iuris positiui manãs ab oꝛdine diui
ni iuris: quia talis vsurpat sibi publicam
potestatẽ qđ facere nõ licet: vt. C. ne quis
in causa ꝓpꝛia. l. j. Propter q̃ttuoꝛ eñi iu/
stissime ꝓhibitũ est ne quisq; sibiipi satis/
faciat. Pmo ne liceat vnicuiq; raptoꝛi vel
furi dicere: ego non rapui sꝫ tm̃ mihi solui
qđ debebat᷑ mihi. Scđo ne discoꝛdie nasce
rent᷑ si p̃ter oꝛdinarium iudiciuz suploꝛis:
vnusq̃sq; sibi de reb⁹ alteri⁹ satisfacere pos
set. Tertio qꝛ vnusq̃sq; in soluẽdo sibi p̃ci/
um rei sibi debite: plus iusto defacili debi/
tũ estimaret. Quarto qꝛ facilit᷑ estimaret
minus iusto p̃ciũ rei a se subtracte de q̃ si/
biipi satisfaceret. Uerũtamẽ cũ nõ est spes
recuperandi sua p iudicẽ oꝛdinariũ: nec i/
minet aliqđ piculũ in illa subtractione nec
sibi nec alij: nec spirituale: vt fame vel cul/
pe: nec coꝛpale vt vite vl' pene: tũc cũ timo/
re dei cũ recta ratiõe põt sibi ipsi de bonis
creditoꝛis occulte satisfacere: ꝑsertim cum
modernis tꝑib⁹ rarissimi inueniunt᷑ fau/
toꝛes: ꝓmotoꝛes ⁊ defensoꝛes miserabiliũ
ꝑsonaꝝ: maxĩe tñ cauere debet ne sibi vl' su
is heredib⁹ iteꝝ fiat restitutio: ꝓpterea de
hoc heredes suos infoꝛmare debet ne q̃c/
q̃ recipiãt si ꝓ tꝑe vellet q̃ obligat⁹ fuerat
aliq̃d eis dare: nõ tñ hoc facere pũt qñ time
tur aliqđ piculũ p̃dictoꝝ: cuius rõ ẽ qꝛ sic
retineret ꝯtra se vl' ꝯtra ꝓximũ: ⁊ sic p̃ter/
mitteret iusticiã naturalẽ: eo ꝙ ꝓpter rem
tꝑalẽ postponeret rẽ maioꝛẽ: scꝫ famã: vi/
tã vel animã: ⁊ sic peccaret. Quarti aũt
furtũ cõmittũt rẽ publicã spoliãdo: ⁊ vo/
cat᷑ peculat⁹: vt. xxxiij. q. iiij. c. quid ẽ: vbi
subdit᷑. Peculat⁹ eñ dicit᷑ furtũ de repu/
blica. C. de cri. pecula. sequit᷑: ⁊ nõ sic iudi
cat᷑ furtũ rei p̃uate quõ reipublice. Qꝛ si q̃
ritur q̃d ẽ de furãtib⁹ ⁊ in vsus ꝓpꝛios cõ
uertẽtib⁹ pecunias vel alias respublicas.
Ad hoc dicẽdũ ꝙ vltra res puniri debent
capitali pena s᷑m leges: vt insti. de pub. iu
di. §. lex iulia peculat⁹. Itẽ q̃ miscet ferrum
vl' rẽ similẽ auro vel argẽto publico. ff. ad.
le. iul'. pe. l. j. in fi. Simili᷑ cõmonetari⁹ pu
blicus q̃ p̃tẽ monete publice signat ꝓ se et
sibi retinet: vt. l. sacrificijs. §. q̃ cum. ff. eo.
Officiales ẽ publici tenẽtes sigillum floꝛe
renoꝝ ⁊ imiscẽtes sigillo floꝛenos non bo/
nos: ⁊ sic ledẽtes rẽpublicã incidũt in pe/
culatũ: ar. dicta. l. j. ff. ad. l. iul. pecu. Simi
liter q̃ dãnificãt rẽpublicã delendo vl' ma/
culando librũ vl' scripturã ꝯtinentẽ mẽsu/
rã agroꝝ vl' viaꝝ publicaꝝ: vt. l. q̃ tabulã.
ff. ad. l. iul'. pecu. Simili᷑ qui dãnificant
rẽ publicã se creditoꝛes fisci simulantes: ⁊
pecuniã quãtũcunq; p̃uatã a debitoꝛe fisci
recipiẽtes: vt. ff. ad. l. iul'. pec. l. sacrilegij. §.
eodẽ capite. Simili᷑ officia publica vẽdẽ/
tes ⁊ dignitates: tenent᷑ ad restitutionem
pecunie: licet non illis q̃ dederunt sꝫ pau/
peribus: ⁊ taliter ementes debẽt grauiter

puniri edicto leg. iulie de ambitu.l.vnica
ff.ad.l.iul.ambit⁹:insti.de pub.iudi.§.sũt
p̃terea: ⁊ de similib⁹ idem iudiciũ habeat̃.
Uerumtñ qui vtilit̃ ⁊ iuste reipublice deſ/
uiunt: si de pecunijs reipublice qñq̃ ad tẽ/
pus pprijs lucris deseruirẽt nõ peccarẽt:
dũmõ respublica p̃ h̃ in nullo grauaret̃ vel
dãnũ pateret̃: vtpote qr eadẽ pecunia toto
tp̃e illo al's maneret ĩtacta: nec alicui vsui
vl' vtilitati applicaret̃: nã oẽs q̃ nocumen/
tũ inferũt reipublice: puta monetas falsifi
cãdo: in põdere materia ⁊ forma: vl' cõmu/
munẽ exactionẽ diminute p̃soluendo: vel
aurũ argentũ ⁊ sic de alijs semiplene depu
rando: ⁊ omnes q̃ in varijs mercantijs põ
dera ⁊ mẽsuras falsificãt: dicunt̃ fures rei
publice: vt.ff.de ꝯtrahẽ.emp.l.j. ⁊ tales fu
res exurunt̃ ẽm leges in aqua bulienti: vt
ff.de fal.moñ.l.ij. nec talis moneta liberat
soluentẽ.ff.de pig.l.elegant̃. In hac etiaꝫ
forte cõputant̃ mercatores q̃ cõueniũt int̃
se: vt merces certo p̃cio.s. plus iusto vẽda
tur: vel q̃ vnus solus vẽdat ad magis ex/
torquendũ: ⁊ p̃cipue q̃ ĩpetrat q̃ in ciuita/
te sibi soli liceat vẽdere certas merces: nã
si q̃s hm̃õi officiũ exerceat ẽm leges debet
oĩbus bonis spoliari ⁊ exilio ppetuo dam
nari. Similit̃ ꝯcedentes ⁊ admittẽtes pu/
niri debent: vt.C.de monopol'.l.vna: nec
mirũ: quia tales maxime damnificant cõi/
tatẽ: ⁊ tenentur ad restitutionẽ omniũ que
plus iusto p̃cio receperũt. Deniq̃ detesta/
bile furtũ est transferre terminos proximi
sui: de quo dicitur Deut̃.xxvij. Maledict⁹
q̃ transfert terminos p̃ximi sui: qđ p̃ncipa
liter intelligit̃ de iniusta detẽtiõe alicuius
fũdi: ⁊ secũdario de vsurpatiõe iniusta rei
cuiuscũq̃. Ad laudẽ dei.

De restitutione furti in quattuor vltimis modis: scꝫ ĩ sacrilegijs: in suẽtis: in vsu rei aliene: ⁊ in occulta retentione iniusta: licet iuste acq̃sita: Sermo IX

On furtum facies

n Exo.xx. Uisis de quattuor p̃mis
differentijs furantiũ iã reliq̃s p/
A sequamur. Quinti nãq̃ furtũ cõmittũt
p̃ qđ sacrilegiũ incurrũt: qđ ip̃m furtũ nõ
mediocriter aggrauat: vnde dicit Aug. su
per Joh. ⁊ habet̃.xxiij.q.iiij.c.quid ergo:
qđ nõ sic iudicat̃ furtũ rei priuate quõ rei
publice: vt patet in sermone sequẽti.seq̃t̃.
Quanto vehemẽtius est iudicãdus sacri/
legus fur: nõ vñcũq̃ h̃ tollere h̃ est: s̃ de ec
clesia: q̃ aliq̃d de eccl'ia furat̃ iude p̃ditori
cõparat̃: q̃ scꝫ erat fur sacroꝝ loculoꝝ dñi/
coꝝ vt ibidẽ p̃mittit. Pro q̃ sciendũ q̃ sa/
crilegiũ ẽ quotiẽs q̃s sacrũ violat: vl' aufe
rẽdo sacꝝ de sacro: vl' sacrũ de nõ sacro: vl'
nõ sacrũ de sacro: vt habet̃.xvij.q.iiij.c.si
q̃s ꝯtumax.§.sacrilegiũ: vbi subdit̃ q̃ sa/
crilegiũ duplicẽ penã ꝯtinet: pecuniariam
scꝫ ⁊ excõicatiõis: ⁊ ẽm glo. p̃ma est p̃ dam
nũ passo: scđa p̃ emunitate eccl'ie violate:
vñ dicit̃ ibidẽ.c.si q̃s domũ: q̃ q̃ monaste/
ria ⁊ loca deo dedicata ⁊ eccl'ias infringũt
⁊ deposita ⁊ alia q̃libet exinde abstrahũt:
dãnũ nouies cõponãt ⁊ emunitatẽ triplici
ter: glo.i. p̃ emunitate triplicit̃ tantũ det̃
q̃tũ abstulerũt: ⁊ velut sacrilegi canonice
sẽtẽtie subiũgant̃. Porro cãm hui⁹ dupli/
cis pene assignat Tho. scđa.2e.q.xcix.di/
cens: q̃ in penis infligẽdis duo sũt ꝯside/
rãda. Primo equalitas ad hoc q̃ pena sit
iusta: vt.s. in quo q̃s peccauit ĩ hoc torque
atur: vt dr̃ Sap̃. xj. ⁊ hoc mõ ꝯueniens pe
na sacrilegij q̃ sacris iniuriã infert excõica
tio: p̃ quã a sacris arcet̃. Secũdo vtilitas:
qr pene q̃si medicine q̃dã infligunt̃: vt his
territi desistãt homines a peccatis. Sacri/
legus g̃ q̃ sacra nõ veret̃ nõ videt̃ a pecca/
to sufficient̃ arceri p̃ h̃ q̃ ei sacra interdicũ
tur de quib⁹ nõ curat: ⁊ ideo ẽm leges hu/
manas adhibet̃ capitis pena: ẽm eccl'iam
xp̃o q̃ mortẽ nõ infert adhibet̃ pena pecuni
aria q̃ tñ est varia: vt patet.xvij.q.iiij. in di
uersis capl'is: q̃ pena ẽm quãtitatem crimi
nis ⁊ locoꝝ ꝯsuetudĩes infligẽde sũt: vñ sa
crilegiũ in rebus eccl'ie ppetratũ homicidi
um reputat̃: vt patet.xij.q.ij.c.q̃ abstule/
rit: vbi dicit̃: q̃ christi pecunias ⁊ eccl'ie ra
pit: aufert ⁊ fraudat homicida est: ⁊.c.ĩ le/
gibus seculi: dicit̃ q̃ in vndecuplũ restitu
ere debeat. Sexti vero furtũ cõmittũt a/
liena inueniẽdo. Hic q̃ri põt vtrũ inuẽta a
casu ⁊ fortuna restitutiõi subiaceãt: cũ nõ
dimittat̃ peccatuꝫ nisi restituat̃ ablatum.
Ad hoc rñdet Richar. in.iiij.dis.xv. q̃ re/
rũ quedã sunt cõmunes omi iure naturali:
vt volucres nõ domestice ⁊ pisces maris:
lapilli: gẽme: margarite ⁊ alia p̃ciosa in lit
tore maris inuẽta q̃ nunq̃ fuerũt occupa/
ta ⁊ similia: insti.de reꝝ diui.§. ⁊ q̃dẽ: ⁊.§.
fere bestie: ⁊ talia reperiẽs restituere nõ te/
net̃: qr de talibus dicit̃ in dicto.§.fere be/

ſtie:que in nullius bonis ſunt naturali ra/
tione cõceduntᷣ occupãti. Quedã vero ſũt
vniuerſitatis : vt illud quod eſt ciuitatis ĩ
cõmuni vt theatra:ſtadia ⁊ ſimilia: vt ĩſti.
de rerũ diui.§.vniuerſitatꝭ. Qui ꝟ ea q̃ ſũt
cõmunitatis aliq̃ caſu inuenerit:cõmuni/
tati reſtituere teneᷣ. Quedã etiã ſũt ꝓpria
ſingulorꝝ que ſi inuenerit teneᷣ ſimiliᷣ re/
ſtituere vero dño ſi põt : alioq̃n huic diciᷣ
xiiij.q.v.c. ſi q̃d inueniſti ⁊ non reddidiſti
rapuiſti: ⁊.c.multi ſine peccato putãt eſſe
ſi alienũ qḋ inuenerint nõ reddãt ⁊ dicunt
deus dedit mihi cui habeo reddere:diſcãt
hoc peccatũ eſſe ſimile rapine ſi quis inuẽ
ta non reddat:ꝙ ſi cuiꝰ ſint ignorat:tñ fa/
cere debet quod poteſt ad inueſtigandum
cuius ſint:debet eñ facere p̃conizari in lo/
co vbi inuenerit ⁊ in locis circũiacẽtibus:
ꝙ ſi verꝝ dñm circũſtantijs debitis ꝓbatũ
inuenerit: eidez ſine difficultate reſtituat:
quia vt dicitur.ff.de furᷣ.l.fal.§.qui alie/
num:q̃d iacens cauſa lucrefaciendi ſuſtu/
lit furti aſtringiᷣ ſiue ſcit cuiꝰ ſit ſiue igno
rat: ⁊ hoc rationabiliter : qñ ex q̃ ſcit eam
nõ eſſe ſuã p̃ſupponere debet eã de iure ad
aliũ ꝑtinere. Si vero nõ poteſt inuenire cu
ius ſint habita ſufficienti inquiſitiõe:tunc
illi reſtituet cui incũbit cura de republica:
quod verũ eſt ſi preſumit eũ tã fidelem : ꝙ
aut ad verũ dominũ reuocabit aut ꝓ amit
tentis anima pauperibus vtiliter diſpẽſa/
bit:alioquin perſonaliter hoc faciet conſi/
lio diſcreti ⁊ timorati cõfeſſoris :vel ſi ipſe
inuentor tenuis eſt in ſubſtantia cũ cõſilio
huiuſmodi confeſſoris ſibi retineat ⁊ ꝓ il/
lius ſalute dominũ exoret. Ad maiorem
autẽ horũ euidentiã ſciendum ſcḋm Johã
nem de pla.inſti.de re.diui.§.ſingulorum:
ꝙ fere:beſtie:volucres ⁊ etiaz piſces in flu
minibuſ publicis:vt eſt renus:moſa:quia
in nullius bonis ſunt: ideo naturali ratio
ne conceduntur occupanti : ⁊ ideo dicit ꝙ
licitum eſt ingredi fundũ alienũ cauſa au/
cupandi ⁊ venandi: dũmodo tamen domi
no fundi dãnũ nõ inferat:quod ſi dominꝰ
fundi preuidet anteq̃ȝ ingrediaris :ab in/
greſſu te prohibere poteſt: ⁊ ſi poſtea ĩgre/
diaris teneberis iniuriaꝝ:verumtamen ſi
non obſtante prohibitione illuc ingredia/
ris ad aucupandum vel venandum quod
capies tuum efficitur:nec tibi poteſt aufer
ri per dominum fundi: vt tenet gloſa.ff.de
acqui.re.do.l.iij.inſti.de re.diui.§.apiuz:
⁊ hoc de animalibus capiendis. Preterea

dicit Heinricus boyc:extra de conſuetuḋ.
ꝙ ſi fuerit cõſuetudo ꝙ fera beſtia vľ auis
ſtatim poſtq̃ȝ illaqueata fuerit taliter ꝙ ex
pedire ſe non poſſit domino laquei acqui/
ratur non illi qui de laqueo primo eam ce/
pit: vel ꝙ primo ꝑcutienti non primo app̃/
hendenti acquiratur:talis conſuetudo be
ne valeret:cum poſſit eſſe rationabilis ⁊ cã
rationabili fundata : ſcilicet ad vitandas
rixas que inter occupare volentes ſuſcita/
re ſolent:argu.ff.de vſufru.§.arboribꝰ.§.
equiſſimum: ⁊ de treu. ⁊ pa.c.j. ⁊.ij. Si ve/
ro in inquiſitione talium rerum non ſit cer
ta conſuetudo tunc in talibus non poteſt
acquiri dominium vel poſſeſſio ſine corpo
rali apprehenſione: vt inſti.de re.diui.§.fe
re igitur beſtie. Fallit tamen in caſu vbi fe
ra beſtia ſe expedire non poſſit : quia tunc
eam acquiro quo ad dominiũ vel poſſeſſi/
onẽ:nedũ cũ eã apprehẽdo :ſed etiã cũ ap/
p̃hendendi poteſtatẽ habeo ꝑ oculorꝝ ĩſpe
ctionẽ ⁊ affectionẽ app̃hẽdendi ac poſſidẽ
di:ar.ff.de acq̃.poſ.l.j.§.ſi iuſſerĩ: ⁊ de ac/
qui.re.do.l.in laqueũ:in fi. vbi hoc notat
Berñ. ⁊ Accur.licet Azo. ⁊. Jo.ibi dicant
ꝙ ſtatim cũ ĩcidit in laqueũ taliᷣ q̃ȝdiu lu/
ctando ſe expedire nõ poſſet eã acquiro:ſȝ
Hein.boyc:credit ꝙ male dicunt. Nã etiã
ſi a remotis oculis eã taliter illaqueatam
inſpicio:mihi non acquiritur: quia multa
poſſunt accidere ꝙ eam non capiã: vt inſti
tu.de re.diui.§.illud. Secundũ accipiᷣ in
dicta.l.in laqueũ:in fi. Deinde queri po
teſt quid ſi apes vel volucres ſint ſuper ar
borẽ alicuius ⁊ nidi earũ an licet vnicuiq̃ȝ
tollere. Ad hoc reſpondet textus in dicto
.§.apium:ꝙ apiũ ⁊ volucrũ natura fera ẽ :
⁊ ideo licet apes vel aues ⁊ earum nidi cõ/
ſiſtant ſuꝑ arborẽ tuã:nõ tamẽ ſunt tui do
nec eas ceperis : ⁊ ideo poteſt interim aliꝰ
eas occupare ac apes ⁊ fauos melliſ ibi fa
ctos ⁊ aues nidificantes ibidẽ acq̃rit ſibi:
nec tenetur tibi furti nec alia actiõe: vt di/
cto.§.apiũ: ⁊.ff.de furᷣ.l.ſi apeſ.tenetur ta
mẽ tibi iniuriaꝝ ſi anteq̃ȝ intraret campuz
tuũ vel aſcẽderet arborẽ tuã ꝓhibuiſti: vt
dicto.§.apiũ: ꝟ. plane :qḋ tñ capit poſt ꝓ
hibitionẽ ſuũ efficiᷣ : vt. ſupra dictũ eſt. Et
nota ꝙ examen apum volãs ex alueo tuo:
durat tuum q̃ȝdiu non aufugerit aſpectum
tuum:nec eius perſecutio eſt difficilis : vt
dicto .§.apium : in hoc tamen multum at/
tenditur conſuetudo vt dicit gloſa in di/
cto .§. apium : ſuper verbo examen. Et ex

bis ꝯcluditur ꝙ examē alueum tuum exi/
ens ⁊ arborē tuam ingrediēs tuū remanet
⁊ occupās eū ⁊ furtū cōmitteret. Deinde
queri potest: quid de animalibꝰ naturalit
feris sed accidentalit factis mansuetis: vt
pauones: colūbe: apes: cerui q̄ habēt con/
suetudinē eūdi ⁊ redeundi. Ad hoc rn̄det
Jo. de pla. insti. de re. diui. in. §. pauonuȝ:
ꝙ tādiu sunt occupātis ⁊ possidētis: ꝙdiu
detinēt animū ⁊ ꝯsuetudinē reuertēdi: po
stea vero fiūt occupātis: ⁊ ideo cuȝ ꝯsuetu
do inducat ex duplici actu vt notat glosa
in. l. de quibus. ff. de legi. ⁊. C. de epis. au.
l. iij. videt ꝙ si ista aīalia nō reuertāt dua
bus horis vl' diebus ꝯsuetis: ꝙ deposue/
runt animū ⁊ ꝯsuetudinē reuertendi: ⁊ sic
postea fiunt occupātis. Ecōtra vero dicit
vbi supra. §. gallinaꝝ: de aīalibus naturali
ter māsuetis ⁊ domesticis: vt gallinis: q. s.
quātūcūq3 aspectū possidētis dn̄i effugiāt
⁊ alio se transferāt: manēt tamē ipsius pos
sidentis ⁊ nō acquirunt apphendēti: sȝ ap
ꝑhendēs ea cā lucri vl' oua vl' pennas com
mittit furtum ⁊ accusari potest furti: vt di
cto. §. gallinaꝝ: ⁊. ff. de acqui. re. do. l. natu
ralē. §. pauonū: ⁊. §. gallinaꝝ: ⁊ notat glo.
ꝙ etiaȝ in vno ouo cōmittit furtū licet sit
modici ꝑcij. Preterea q̄ri pōt quid faciē
dū sit de inuēto thezauro. Ad h̄ rn̄det Jo.
de pla. instit. de re. diui. §. thezauros: ꝙ
thezaurus inuētus ab aliquo in agro suo
siue in loco religioso vel sacro efficit inue/
niētis ⁊ sibi totū acq̄rit: qd̄ sane intelligit
dūmō casu fortuitu inuenitur in loco sacro
vel religioso: alioquin esset totꝰ ecclesie vl'
monasterio assignandus: sed inuētꝰ ī agro
alieno priuato vl' etiā publico: scȝ cesari vl'
ciuitatis acq̄ritur ꝓ vna medietate inuen/
tori: ⁊ ꝓ alia medietate dn̄o agri: vt dic̄ te/
xtꝰ in dicto. §. thezauros: ⁊ glo. xiiij. q. v.
c. si quid inuenisti: ⁊ hoc est verū si fuerit ī/
uentus thezaurus casu fortuitu: nā ꝙuis
in ꝓprio fundo licitū est operā dare ad īue/
niendū thezaurū dūmō nō faciat hoc arte
magica: qꝛ tūc esset fisci: tn̄ in alieno fūdo
nō sufficit operā dare ad reperiendum the
zaurū etiā de volūtate dn̄i fundi: sed debȝ
esse inuentus a casu fortuitu vt inuētori di
midium acq̄rat: al's em̄ si data opera inue
nit domino fundi acquirit totꝰ thezaurꝰ.
Et nota ꝙ glo. in dicto. §. thezauros: decla
rat quis sit iste thezaurꝰ dicens: ꝙ est pecu
nia ab ignotis dominis vetustiori tpe ab/
scondita: cuius pecunie depositiōis memo
ria nō extat: naȝ si de eo extaret memoria:
vel quia aliquis abscōdisset causa lucri vl'
metus vel custodie: diceretur īproprie the
zaurus: ⁊ ideo nihil acquirit inuētori sed
est eius qui abscōdit vl' eius heredis: vt di
cto. §. thezauros: ⁊ ideo mercēnarius labo
rans in alieno agro ⁊ a casu thezaurū īue/
niens acq̄rit sibi medietatē: secus si non sit
thezaurꝰ: puta qꝛ mercēnariꝰ in domo ali/
cuius nouit empta inueniat pecuniā ī sac/
culo inuolutā in fenestra: tūc em̄ cū nō sit
thezaurus nō est inuētoris sed est vendito
ris: vt. ff. de rei. vēdi. l. a tutore. Preterea
dn̄s soli dicit nō solū ꝓprius possessor sed
etiā defeudatariꝰ emphiteota ⁊ ꝯsimiles.
Ceteꝝ si casu fortuitu q̄s inuenerit in fun/
do īpignorato ⁊ est creditor habebit medi
etatē: nec in debitū cōputabit. Si aūt mer
cēnarius in loco quo operat retinebit di/
midiū. Si est fuus cōis pluriū ⁊ inuenit in
loco vniꝰ dn̄i tūc illi totū acq̄rit: ⁊ idē ē de
quolibet q̄ mee potestati subiectꝰ aliq̄d in/
uenerit: mihi totū acq̄rit: vt filiusfamilias:
Si seruus inuenerit in alieoo loco tūc vna
medietas erit dn̄i illius serui: ⁊ alia medie
tas domini loci. Oꝛ si fructuarius seruus
inuenit in loco fructuarij tūc medietas erit
dn̄i loci: ⁊ alia acq̄rit ꝓprietario serui: si ca
su fortuito īuenit. Sed si studiose quesiuit
totū erit dn̄i loci: ⁊ si inuenit in loco ꝓprie
tarij totū acq̄ritur ꝓprietario: ⁊ hec breuis
sime notata sufficiant. Deniq3 de alluui
one sciendū est: ꝙ alluuio dicit incremētū
terre que sic paulatim adijcit qd̄ intellige/
re non possumus quāto momento tēporis
adijciatur. De qua queri potest cui compe
tat possessio insule nate in medio aquarū.
Ad hoc respondet textꝰ insti. de re. diui. §.
insula: ⁊ Jo. de pla. ibidē: ꝙ insula nata in
mari in nullius bonis est: ⁊ ideo concedit
occupanti: sed insula nata in medio flumi
nis cōmunis: est habentiū ꝑdia iuxta flu/
mina ex vtraq3 parte. Oꝛ si non est in me/
dio sed est proximior vni partiū: tunc ē tm̄
communis ex illa parte predia habentibꝰ.
Ager vero a flumīe diuiso circūdatus eiꝰ
remanet cuius prius erat: ⁊ si flumē muta/
uit alueum primus alueus efficitur illoruȝ
qui circa eum predia possident: ⁊ secūdus
alueus est publicus: qui secundus alueus
redeunte flumine ad alueum antiquum ef
ficitur eorum qui circa eū predia possidēt:
ager āt īundatꝰ aq̄ recedēte manet eiꝰ cuiꝰ
erat priꝰ: h̄ textus. Deinde q̄ri pōt vtruȝ

terrã tuẽ adiectã terre mee per alluuionez
salua ꝯsciẽtia tenere possuz ꝓ terra mea.
Ad hoc rñdet textus.ff.de acqui. re.do.l.
adeo.§.preterea: ꝙ si vis fluminis aliquã
ptẽ ex tuo ꝑdio detraxit ⁊ meo ꝑdio appo
suit: palã est tuũ ꝑmanere plane si longio/
ri tpe fundo meo heserit et arbores q̃s se/
cũ traxit in meo fundo radices egerint ex
eo tpe videt̃ acquisitũ eẽ fundo meo: h̃ te/
xtus. Siue igitur terrã purã siue lapides
terra ꝯmixtos adiecerit fundo meo meum
efficit̃ etiã si fuerint gemme vł lapides pre
ciosi. Nec obstat insti.de re.diui.l.itẽ lapil
li: quia ibi loq̃tur de lapillis in littore ma/
ris reiectis q̃ in nullius bonis sunt: hic de
lapillis qui meo ꝑdio adijciunt̃: ⁊ genera
lit̃ si ligna: aurũ: argentũ: pecunias ⁊ simi
lia fundo meo flumẽ adiecerit meuz erit: ⁊
de quocunq̃ lex loquitur dũ tñ ita adijcia
tur ꝙ terre coherat: vt patet ex verbo adie
cerit. Septimi aũt furtũ cõmittũt aliena
re abutendo Ad cuius euidentiã queri po
test vtrũ q̃s furtũ cõmittere põt in vsũ rei
⁊ non in ipa re. Ad hoc dicendũ ẽm docto
res ꝙ sic: ⁊ hoc multiplicit̃. Nã primo cre/
ditor furtũ cõmittit qui pignorib⁹ obliga/
tis sibi sine consensu debitoris vtit̃ vł al/
teri comodat: vt insti.de oblig. q̃ ex.quasi
de nas.§.pena.ff.de furt̃.l.qui vas.§.si eo.
Secũdo comodatarius vtẽs re ad aliũ vsũ
q̃ꝫ fuerit sibi comodata vł vltra vsũ ad quẽ
sibi fuit comodata: vt qꝛ equũ ꝯcessum ad
equitandũ posuit ad arandũ: vł ꝯcessũ ad
decẽ miliaria equitauit: xx. ⁊ sic furtum in
vsu cõmittit nisi ꝓbabilit̃ supponat de vo
luntate dñi: hec dicit.§.pena: ⁊.§.placuit:
⁊ tunc tenet̃ ad restitutionẽ ⁊ etiã ad int̃/
esse si ꝯcedẽs nõ potuit ĩterim expedire ne
cessaria ⁊ ex hoc damnũ incurrit: ⁊ ideo cõ
sulendũ est hmõi in foro ꝯsciẽtie ꝙ notifi/
cet rẽ ipam comodãti q̃ si ratificauerit tũc
non tenet̃: sin autẽ tũc restitutionẽ faciat:
⁊ idẽ iudiciũ est si comodatũ vlteri⁹ alteri
comodauit sine ꝯsensu dñi comodãtis: qꝛ
nõ erat illi res ꝯcessa ad illũ vsum: ⁊ vlteri
us ꝯcedere videt̃ gratia sui lucri: qꝛ spes
lucri est ex alieno largiri ⁊ beneficio debi/
torẽ sibi acq̃rere ⁊ de depositario simile iu/
diciũ habeat̃. Unde generalit̃ q̃ñcunq̃ fit
ꝯtrectatio rei aliene vel vsus ꝯtra volũta/
tẽ dñi furtũ cõmittitur: vt.ff.de furt̃.l.fi. ⁊
tenetur ad restitutionẽ ⁊ etiã ad interesse.
Deniq̃ queri potest vtrũ aliquis inueni
ens quod a proprio dño fuit habitũ ꝓ de/
relicto teneat̃ ad restitutionẽ. Ad hoc re/
spondet glo.xiiij.q.v.c.si quid rapuisti: ꝙ
hij nõ cõmittũt furtũ q̃ inueniũt rẽ habitã
ꝓ derelicto: nec tenent̃ ad restitutionẽ: li/
cet etiã intẽdãt furari ⁊ credãt non esse ha
bitã ꝓ derelicto: peccat tñ q̃s mortalit̃ ꝓ/
pter prauã intẽtionẽ: qđ si putat facere do
mino inuito ⁊ facit eo volẽte: licet res non
fuit habita ꝓ derelicto nõ solũ peccat mor
talit̃ sꝫ etiã furtũ cõmittit. Secũdo hij non
cõmittũt furtũ q̃ rẽ inueniũt alienã quam
credũt haberi ꝓ derelicto: ⁊ erat ꝓbabilis
causa credendi: licet in veritate nõ habeat̃
ꝓ derelicto tũc eñ excusat bona fides: ꝙ
si etiã in veritate habeat̃ ꝓ derelicto: tunc
libere ꝯcedit̃ occupanti: siue sit res mobił
⁊ abijciat̃ siue res ĩmobilis: vt.ff.ꝓ dereli
cto.l.j. Tertio hij ñ cõmitũt furtũ q̃ rẽ alie
nã inueniũt quã credunt nõ haberi ꝓ de/
relicto: nec etiaz habet̃ ꝓ derelicto: sed eo
animo tollunt vt bona fide ẽm omnẽ mo/
dum sibi possibilẽ vero dño restituãt: h̃ eti
am notantur.ff.de fur.l.famulus.§.q̃ alie/
num. Octaui deniq̃ furtũ cõmittũt alie/
na occulte retinendo: ⁊ hoc multipliciter.
Primo qui defraudãt plebãos in suis iu/
ribus parrochialib⁹ de q̃b⁹ aliq̃ dicta sunt
in.iiij.ꝑcepto. Secũdo qui retinẽt soluen/
das decimas: nã decima ẽ in ꝑcepto ⁊ ob/
ligat ad mortale: vt extra de deci.c.nõ est:
ibi districte precipimus. Uñ põt excõmuni
cari ꝙ nõ fit nisi ꝓ mortali: vt.xj.q.iiij.ne
mo epoꝝ: ꝙ tñ mortalit̃ peccaret intelligit
Hosti. verũ esse si post ꝑdicationẽ ⁊ moni/
tionẽ ipam retineat ⁊ nõ ante monitionez
dũmodo tñ nõ occultet: qꝛ videt̃ tenere cũ
licẽtia ei⁹ ad quẽ ꝑtinet: vt ptꝫ e.ti.c.nõ ẽ:
⁊ hoc maxime intelligendũ est de his reb⁹
de quib⁹ ex cõmuni ꝯsuetudine patrie non
solẽt dari decime: licet ad hoc obligarent̃
ex cõmuni iure. De decimis etiam aliq̃ di/
cta sunt in.iiij.ꝑcepto. Tertio qui non sol/
uunt theolonia: vectigalia: pedagia: gui/
dagia: talleas ⁊ similia ꝓ cã rõnabili ipo/
sita cũ cõsensu eoꝝ quoꝝ interest cũ debito
moderamine ⁊ iustis ꝯditiõib⁹ q̃ si obser/
uantur ad solutionẽ obligant̃. Uerũtamẽ
quicunq̃ ꝑsonas ecclesiasticas cõpulerint
soluere pedagia: guidagia vł exactiões ꝓ
rebus q̃s cã negociatiõis nõ deferũt: si sin
gulares ꝑsone sunt: ipo facto excõicati sũt:
⁊ vniuersitas interdicta: nec prodest con/
suetudo ꝯtraria: vt patet li.vj.de cẽs.c.q̃ꝫ/
q̃ꝫ: nec etiã ab excõicatione hmõi absoluti/

onē vl' interdicti relaxationē obtineant: donec exacta plenarie restituerit: ⁊ de trāsgressione satisfecerint cōpetent: ⁊ in cle. e. ti. c. presenti addit Clemēs. v. ꝙ diocesani quibus constat has sentētias incidisse publicare debēt ⁊ etiā obseruare. Si tñ clerici libent et nō cōpulsi soluūt tūc nō incurrunt excōicationē: nec tenent ad restitutionē fm Joh. an. q̄ hec notat. c. sup quibusdā: de ver. sig. Et generalit omnia debita occulta vel bona aliena que occulte q̄s tenet in custodia: si voluntate deliberata firmiter ꝓposuerit ea nō reddere licet potēs fuerit ad reddendū furti reus est in iudicio anime ⁊ peccat mortalit. Quapropt licet postea eadē restituat si maledictionem eternā euadere velit: dignā penitētiā agere non omittat. Ad laudē dei.

De restitutione infidelit aliena dispensantiū vel eorū curam infideliter agentiū: Sermo X

Non furtum facies

Exo. xx. Quarto principaliter aliena infideliter dispensantes aut curā alioꝝ infideliter agētes obligantur ad restitutionē quoꝝ multa sunt genera hominū. Sed gratia breuitatis in triplicē differentiā eos colligere placuit: scd̄m ꝙ triplex distingui pōt administratio scꝫ cure rei familiaris ⁊ reꝝ eccl'iasticaꝝ ac etiaꝫ reipublice. Circa ad ministratōes rei familiaris: primo mihi occurrūt tutores suum officiū negligent exequentes. De quibus primo queri potest: vtrū de sua negligentia ⁊ infidelitate obligant ad restitutionē. Ad hoc dicendū ꝙ ad omne damnuꝫ qd̄ pupillo vel adulto ɔtingit eius dolo lata culpa vel leui aut negligētia ad restituendū obligat: vt. C. arbi. tute. l. q̄cquid: vnde dicit Jo. de pla. insti. de oblig. que ex quasi ɔtrac. nas. §. tutores: ꝙ qñ tutor fuit negligēs i exigēdis solutiōib⁹ debitoꝝ pupilli q fctā sꝫ postea ñ idōea ad soluēdū cū pri⁹ eēnt idonea tpe tutele: tūc tenet ad satisfac. vt i. l. ij. C. arbitriū tut. Insup tutori iputat ⁊ ad interesse tenet si causā pupilli disperatā ducat. C. de admi. tu. l. si bona: ⁊. l. si nō est ignotū. ff. de admi. tu. l. quotiens. §. sicut. Ignoscendū est tñ illi q̄ bonā fidē agnouit: hec spe. in ti. de aduocato. §. vtriusq̄. Or si q̄s pupillo vel legare vl' donare voluit aliq̄d ſꝫ tutor ipediuit dicēs: lega vl' dona mihi: tunc scd̄m quosdā tenetur ad restitutionē: ar. est in cle. j. de ꝓuile. vbi ꝑcipit religiosis vt nō impediāt testatores q̄n legēt ecclesijs parrochialib⁹: vbi dicit frater Aluarus ꝙ al's peccāt mortaliter ⁊ tenent ad restitutionē. Secundo queri pōt: pōe casū ꝙ tutores vl' curatores extorserūt vsuras: aut fecerūt rapias: fraudes: damna: ⁊ similia nomie: pupilli patroni vel patris ⁊ nihil ad eos ꝑuenit: sed ad pupillos: patronos vel patres: vnde q̄ fieri debeat restitutio predictis nescientibus vel etiā iuitis de bonis eoꝝ vel de bonis ꝓprijs. Ad hoc dicēdū ꝙ aut tales adhuc habēt i māib⁹ administratiōeꝫ reꝝ illoꝝ ⁊ tūc pñt et debēt restituere de bonis illoꝝ ad q̄s ꝑuenit lucrū non tamē vltra lucrum illud nisi ⁊ illoꝝ volūtate factū sit aut post factū ratū habuerunt: tunc eniꝫ tenent in solidū ad omnia damna: hoc igit hmōi tutores facere studeāt si ipi nō volūt obligati remanere ad satisfaciendū de suo siue occulte siue māifeste cū sufficienti cautela vt ab ipsis nō possit postea repeti: ⁊ ad hoc facere videt extra de reg. iur. vbi dic Chrys. omnis res ꝑ q̄s causas ɔtrahit ꝑ easdē dissoluit. Uerūtamē si ꝑter ɔsensum pupilli dedit ad vsurā: tūc ipse solus in culpa videtur ⁊ rōnabilit mediā ptē vsure soluere teneat: quā pupillus sibi retineat ꝓ suo iteresse. eo ꝙ tutor lata culpa neglexit agere ꝓ licito lucro pupilli: aliā aūt ptē vsure pupill⁹ soluat vt sic lucꝫ reducat ad quādā equalitatē ꝓportionabiliter cum lucro reddituū hereditarioꝝ. Si tamē pupillus manifeste cōtradixit ⁊ ꝓtestat⁹ est: ꝙ si posuerit ad vsuras: ꝙ quesitas vsuras retinere velit pro suo interesse: quia tanto tpe tenuit pecuniā nec exercuit in licitis mercātijs: tūc tales pecunias retinere poterit: si nō excedāt lucrū moderatū ad interesse: q̄a quot excēderet reddere teneret tutori iam obligato ad restituēdas vsuras: ſꝫ de hoc inferius latius videbit. Preterea si tutor nō habet amplius administrationē: tūc denunciari debet principalibus ꝓ q̄bus fecit iniusticias q̄ sunt principalit ad restitutionē obligati: ⁊ eps inducere ꝑ posse ꝙ satisfaciant: qd̄ si facere noluerit: tunc ipse vtique ad restitutionē obligat: habeat igit ꝓpositū restituēdi q̄cito potuerit de ꝓprio: quod si nullo modo potest quia pauper est tunc denunciet principalibus ⁊ remissionem petet a creditoribus cū penes eū non

remāſerit pecūia fenebꝛis:illi aūt q̄ eā ha/
buerūt remanent vt pꝛius obligati: ſʒ iſte
hac remiſſione libere ꝛ ſpōte obtēta nō te/
nebitur amplius ad reſtitutionē. Unde nō
tenet nec debet a p̄ncipalibꝰ ea ſubtrahe/
re occulte q̄bꝰ ſatiſfacere poſſet poſtq̄ȝ ad/
miniſtrationē nō habet:etiā ſi ip̄e reſtitue
re nō poſſet:tum qꝛ quo ad ſe eſt excuſatus
a reſtitutiōe rōne impotētie: vt.xxiiij.q.v.
c.ſi res:tū etiā qꝛ p hoc nō ꝓuideret eoꝛū
ſaluti q̄ iniuſte detinēt:eo ꝙ remanēt obli/
gati in ꝯſcientia exquo ſciunt talia iniuſta
nec curāt ea iuſtificare:ꝛ ſic nō ſoluit pec/
catū vel obligatio quo ad eoꝝ eſtimationē
tum etiā qꝛ nō pōt a priuata pſona q̄s cogi
ad reſtitutionē male ablatoꝝ niſi p iudicē:
nec videt excuſari poſſe a furto cū ꝯtrectet
rē alienā inuito dn̄o:cū in vſura trāſferat
dominiū:ꝛ p hoc ſe pluribꝰ expōit pericu/
lis :anime: fame ꝛ coꝛpoꝛis ꝓut tactū ē in
ſmone precedenti. Alterius queri pōt:
vtrū tutoꝛ moꝛe ciuitatꝭ mittēs encenia no
mine pupilli magiſtro ꝛ ſuis coniūctis te/
neatur ad reſtitutionē. Ad hoc rn̄det Jo.
de pla.inſti.de acti.§.actionū:ꝙ in hoc ca/
ſu tenet pupillo actione negotioꝝ geſtoꝝ:
ff.de admi.tu.l.cū plures.§.cū tutoꝛ:ſimi/
liter ſi q̄s ſine mādato alteris debitoꝛꝭ ſol/
ueret ſuo creditoꝛi nomine debitoꝛis ꝛ de/
bitoꝛē liberaret:tunc debitoꝛ cogit habere
gratū ꝛ ratū ꝛ obligat ſoluenti actiōe ne/
gotioꝝ geſtoꝝ: ad reſtitutionē pecūie quā
ꝓ debitoꝛe ſoluit:ſecus tn̄ ſi non vtilit ſol
uit ꝓpter aliq̄s circūſtantias:ꝛ de ſimilibꝰ
idē eſt iudiciū. Secūdo queri pōt:vtruȝ
vxoꝛ in rebus viri ꝛ filius in rebus paren/
tum:ac ſeruꝰ in rebus dn̄i ſui furtū cōmit/
tunt. Ad hoc dicendū ꝙ omnes illi cōmit
tunt furtū ſi cōtrectāt bona alterius in ca/
ſibus de cōmuni iure vl' laudabili cōſuetu
dine nō cōceſſis :verūtamē licet ꝯtra furē
aliū quēcunq̄ȝ dat actio:etiā ſi īpubes ſit:
dūmō tamē doli capax:vt.ff.eo .l.impube
rē:vir tamē ꝯtra vxoꝛē ꝛ ecōuerſo nō agit
actione furti ꝯſtante matrimonio ſed dat
actio in factū:ſi tamē q̄s vxoꝛi opē tulerit
furti tenet:vt.ff.ſi quis vxoꝛi:ꝛ.C.rerum
amotaꝝ.l.ij.datur etiā actio furti ꝯtra euȝ
q̄ dedit opē vl' ꝯſiliū ei q̄ furtū fecit.ff.e.ſi
is qui.§.ſi tu.ſimilit q̄ receptauerit:ꝛ om/
nes ad reſtitutionē obligant. Similit pa/
ter ꝯtra filiū nō agit actione furti:niſi fili/
us habuerit peculiū caſtrenſe:vt.ff.e.l.ne
cū filio:ſic etiā ecōuerſo filius agit ꝯtra pa
trē:ſi pater illi aliq̄d ſubripuerit de pecu/
lio caſtrēſi. Deniq̄ȝ dn̄s ꝯtra ſeruū nō agit
actione furti:niſi ſuus poſt manumiſſionē
rē ꝯtrectet:ꝛ hoc tm̄ intelligit de ſeruo em
pticio. Queritur ergo vtrū vxoꝛ q̄ fecit
furtū ante matrimoniū vl' poſt cū viro vel
ſine viro:ꝛ vir pticipauit :aut vir ſolus ſi/
ne vxoꝛe:ſed vxoꝛ pticipauit cōſentiēdo vl'
vtēdo volūtarie vl' inuite pōt de his ſatiſ/
facere inuito viro. Ad hoc rn̄det Monal.
in ſumma in tractatu reſtitutionuȝ ꝛ ꝯcoꝛ.
Guil. ꝙ vbi de ꝯſuetudine vir ꝛ vxoꝛ ſibi
cōmunicāt debita ꝛ credita ex ꝯtractu vel
maleficio:ſi res furtiua adhuc extat in eo/
rū poteſtate:tūc vxoꝛ reſtituere poteſt illā
rē inuito marito vero dn̄o. Si vero ꝯſum/
pta eſt poteſt vxoꝛ latent ſi vir exp̄ſſe nō cō
tradicit mariti negotiū gerēdo ꝛ ſeipſam
liberando exiſtimationē rei ꝯſumpte reſti
tuere vero domino de cōmunibus bonis ſi
aliter non poteſt:nec erit furtū quia nō eſt
fraudulenta ꝯtrectatio nec fit animo lucri
faciendi:verumtamē viro ꝓhibente nō eſt
facienda talis reſtitutio ſcd̄m quoſdā ma/
xime cū a ſolo viro furtū fuerit ppetratuȝ:
quia mulier nō habet rerū adminiſtratio/
nem de rebus cōmunibus ſed maritus:ſe/
cus autem eſt de rebus vxoꝛis. Si tamē cō
tradicēte viro vxoꝛ reſtitutionē faceret de
rebus cōmunibꝰ bona fide latent: nō cre/
do ꝙ eſſet illi iniūgēda penitētia q̄ſi ꝓ moꝛ
tali vl' ꝙ moꝛtalit peccaret: ꝛ hoc maxime
licet q̄n ab vxoꝛe furtum eſſet ppetratum.
Quō aūt ſub poteſtate ꝯſtituti facere poſſ
ſūt elemoſynā viſū eſt.s̄.in.iiij precepto.
Queri pōt igit :vtrū de alieno faciētes
elemoſynas vltra menſurā eis licitā com/
mittūt furtū. Ad hoc rn̄det Alex.de hal'.
in .iij. pte ſumme in tractatu noni p̄cepti:
ꝙ talis cōmittit furtū et facit ꝯtra p̄ceptū
qꝛ dn̄s ſpolia nō q̄rit ſʒ dona:vn̄.xiiij.q.v.
c.īmolās:ibi ſubdit illō ſapiētꝭ:q̄ offert ſa
crificiū ex ſubſtātia paupeꝝ: ē q̄ſi q̄ victi/
mat filiū in cōſpectu patrꝭ ſui:ꝛ.c.ſe.foꝛte
aliquis cogitat mlti ſūt chꝛiſtiani diuites:
auari:cupidi:nō habeo pctm̄ ſi ſuū ill' ab/
ſtulero ꝛ pauperibꝰ dedero : vn̄ em̄ illi nil
boni agunt mercedē habere potero:cui co
gitationi rn̄det ibidē: ſʒ hmōi cogitatio ei
a diaboli calliditate ſuggerit :nā ſi totum
tribuit qō abſtulerat addit potiꝰ peccatuȝ
q̄ȝ minuat. Queri ergo poteſt: vtrū fur
elemoſynam faciendo de re furtiua cuius
agnoſcit verum poſſeſſoꝛem a reſtitutione

liberetur. Ad hoc rñdꝫ Alex. de hal. i. iiij.
pte sũme in tractatu restitutionũ: ꝙ talis
ꝑ hoc nõ liberat̃ sed magis peccat ꝙ̃ si apȯ
se reseruaret: qꝛ nõ licet illi dare talē elemo
synã ne se reddat impotentē ad restitutio/
nē: vnde peccare videt̃ mortalit̃ dãdo deo
vł paupib⁹ rē alienã: qꝛ ꝑ hoc se reddit ma/
gis ĩpotentē ad restitutionē qȯ etiã indi/
cat auctoritas p̄dicta Eccĩ. xxxiiij. q̇ offert
⁊c. Et peccare videt̃ similiter mortalit̃ sciē
ter illã elemosynã accipiēs gratis ab eo q̇
non habet auctoritatē dandi. nisi fuerit in
extrema necessitate: quia dat alteri occasi/
onē pctĩ mortalis: scꝫ ipi furi: ⁊ ideo tenet̃
restituere illã vero dño cũ ꝯsciētia furis: ⁊
sic vterqꝫ liberabit̃. Et hec quidē moder/
nis tēporibus cõtingũt multipharie mul/
tisqꝫ modis: ꝙ accipiunt̃ plĩma ab his qui
auctoritatē alienãdi non habēt: vt ab vxo
re: filijs: famulis: ancillis ⁊ similib⁹. Se/
cunda administratio est rerꝫ ecclesiasticarꝫ
⁊ spiritualiũ: omnes eñ habētes bona ec/
clesiastica sunt dispēsatores earꝫ nõ dñi: cu
ram agentes de patrimõio crucifixi in sub
sidiũ pauperꝫ: orphanorꝫ ⁊ viduarꝫ: vt ptꝫ
xvj. q. j. c. decime tributa sunt egentiũ aĩa
rũ ⁊ seq̇tur: decime eñ ex debito requirun
tur: ⁊ q̇ eas dare noluerint res alienas in/
uadunt: ⁊ q̃ti pauperes in locis suis vbi
ipsi habitant decimas illo dante fame mor
tui fuerint: tantorꝫ homicidiorꝫ reus ante
eterni iudic̃ tribunal apparebit: qꝛ rem a
domino pauperibus delegatã suis vsibus
reseruauit: ⁊. c. qm̃ q̇cq̇d habēt clerici pau
perũ est ⁊c. Unde in lege veteri: q̇dã deci/
me soluebãtur ꝓ sustētatiõe leuitarꝫ q̇ non
habebãt aliquã ptē ĩ possessionē ꝑpl̃i sic di
citur Numeri: xviij. Leuite decimarꝫ obla
tione ꝯtēti erũt: q̃s in vsus eorꝫ necessarios
separaui: ⁊ erãt alie decime: de q̇bus dicit̃
Deutro. xxiij. decimã ptē separabis de cũ/
ctis fructibus tuis q̇ nascunt̃ in terra ꝑ sin
gulos annos ⁊ comedes in ꝯspectu domi/
ni dei tui in loco quē elegerit dñs: ⁊ ille de
cime reseruabant̃ ad offerēda sacrificia q̇
locum non habent in noua lege sicut prio/
res decime in sustentatiõeꝫ ministrorũ dei.
Erant quoqꝫ ⁊ alie decime de quibus sub/
ditur ibidem in Deutro. Anno tertio sepa
rabis aliã decimã ex omnibus que nascũ/
tur tibi eo tēpore ⁊ repones ĩter ianuas tu
as: venientqꝫ leuites qui aliã nõ habēt ꝑ/
tē nec possessionē rerꝫ: ⁊ ꝑegrinus ⁊ pupil/
lus ⁊ vidua q̇ intra portas tuas sũt ⁊ come

dent ⁊ saturabunt̃: ⁊ tales decime q̃s cum
paupibus edere debebãt augent̃ in noua
lege ꝑ hoc ꝙ dñs nõ solũ decimã ptē sꝫ oĩa
supflua paupib⁹ iubet erogare: iuxta illȯ
Lu. xj. Qȯ supē date elemosynã: vñ ĩ no/
ua lege clericis cõmissa est cura de decimis
in subuentionē miserabiliũ ꝑsonarꝫ distri/
buēdã: ⁊ ideo lꝫ clerici habebãt in noua le
ge possessiones quas in veteri lege leuite
habere nõ poterãt: nihilominꝰ tñ habēt ēt
interdũ nõ solũ decimas sed etiã ecclĩasti/
cas possessiões: insup p̄mitias ⁊ oblatiões
ꝓ viuis ⁊ mortuis: vt sciãt ꝙ hec oĩa dan/
tur nõ solũ ꝓ suorꝫ sustētatiõe: sed vt ex eis
paupibus subueniãt. Hic ergo queri po
test an clerici siue p̄lati q̇ bona ecclesiastica
⁊ spiritualia in vsus illicitos ꝯsumũt sunt
raptores. Ad hoc rñdet Ray. ꝙ si ꝯsangui
neis aut potētib⁹: aut diuitibus: meretrici
bus: histriõibus ecclĩastica bona paupib⁹
debita tribuũt ⁊ pauperibus detrahũt: ra/
ptores sunt: qꝛ talia pauperꝫ sunt: vt dicto
c. qm̃ q̇cquid. Nec etiã in vsu ꝓprio debēt
excedere metas sui status fm decentiã ec/
clesiasticã: vt patet. xij. q. ij. c. gloria epi est
pauperꝫ opibus ꝓuidere ignominia sacer/
dotis ē ꝓprijs studere diuitijs: sequit̃: mł
ti edificant parietes ⁊ colũnas ecclĩe sub/
trahunt: glo. i. clericos honestos nõ admit
tunt: ⁊ cetera multa ponit de supfluis sum
ptibus: ac tandeꝫ subinfert: amico rapere
q̇ppiã furtũ est: ecclĩam aũt defraudare sa
crilegiũ est: accepisse pauperib⁹ erogandũ
⁊ esuriētibus plurimis id reseruare vł cau
tũ vel timidũ est: aut qȯ aptissimi sceleris
est exinde aliq̇d subtrahere omniũ p̄donũ
crudelitatē superat: hoc ibi. Sicut peius ē
violētiam pati a iudice q̃ a latrone: vt po/
te qui minister debuit eē iusticie: sic crude/
lius est pauperibus debita ab alijs subtra
here qui positi sunt ab ecclĩa tanqꝫ dispēsa
tores elemosyne: maxime tñ peccãt q̇ turpi
bus donãt: cuius causã assignat Aug⁹. et
habet̃. lxxxvj. di. c. q̇ venatorib⁹: dicēs ꝙ
taliter donãtes nõ attēdũt naturã operis
dei sed naturã operis humanni: nec donãt
homĩ sed neq̇ssime arti: ⁊. c. se. vide si pla/
cet. Et generaliter tã dãtes taliter q̃ reci/
piētes tenent̃ ad restitutionē ipi ecclĩe: ni/
si date fuerint causa elemosyne in sũma ne
cessitate: qꝛ tunc fuit debitũ. Or si diuites
erant ⁊ honesti ⁊ bene meriti viri qui iam
impenderunt ecclesie seruitiũ vel benefici/
cium reale vł corporale: tũc non obligant̃

ad restitutionem: qz talibus ecclesia debet rependere: vt.xij.q.ij.c. quicũqz suffragio.⁊ c. sequẽti. Similit̃ quãdocũqz in cõmissis dispẽsatiõibꝰ rerũ ecclesiasticaꝝ infideles se exhibent nõ querẽtes diuinũ honorẽ ⁊ ecclesie ꝑfectũ sed ꝓpriũ cõmodũ aut inordinatũ affectũ: grauissime peccant: sicut qui ꝓmouent suos ĩ patrimonio crucifixi affectu carnis nõ spũs: tales enĩ ꝓmotiões sũt illicite ⁊ plerũqz simoniace: vt verbi grã: si ꝗs cõsanguineo beneficiũ ꝯfert vt cõferẽs magnificet̃ vel potẽtior fiat vel vt eius parẽtela exaltet̃ ⁊ hmõi. Talis enĩ ſm Vlricũ simoniã cõmittit: quia tẽporalẽ vtilitatem querit ⁊ recipit: ⁊ qd̃ maius est ꝑlatus vl̃ dispẽsator quicũqz tenet̃ de bonis ecclesie sue amissis sua negligẽtia dolo culpa lata ⁊ leui: vt patet extra de offi. archidia.c. ea q̃ cõtra. vbi etiã dicit glo. sup verbo: negligentia: ꝑlatus nõ solum tenet̃ de dolo culpa lata ⁊ leui ad instar tutoris. C. de periculis tu.l.tutor.§.si res pupilli. sed etiaꝫ tenet̃ de negligẽtia vt hic patet.s. in textu cum etiã ꝓpter negligentiã remouet̃. Jtẽ sup hoc verbo: reatu: dicit glo.ar.ꝙ negligentia ꝑlati mortale peccatũ est: ⁊ eadẽ sũt intelligẽda de magistris fabrice ecclesiarũ ac thesaurarijs: magistris sancti spũs ⁊ hospitaliũ ac similiũ: si negligẽtes sunt ĩ his que curã eorũ cõcernũt: quãtomagis si infideliter ⁊ iniuste agũt: ⁊ tenent̃ oẽs ad restitutionẽ. Tertia deniqz admĩstratio est ipius reipublice ad quã acquirẽdam oms fere ambitiõis affectu damnabilit̃ aspirãt: nec deũ timentes nec homĩes verẽtes. Jnsatiabili nãqz conatu laborãt ꝑce: ꝑcio: fauore: seruitio: ac mille ꝑmeandros inhiãt vt pestilẽtie cathedrã cũ maledictiõe ꝓpria cõscendant: qz talibꝰ de iusticia ferenda ac defendẽda est minima cura: nimirũ cũ huiusmodi cõuincit̃ erit fur ⁊ latro vt mactet ⁊ ꝑdat qui nõ intrat ꝑ ostiũ: mõstruosa cõnexio videre sectatores impietatis ⁊ iniusticie mĩstros effectos iusticie videre lupos gregũ pastores ⁊ vultures pullorũ defensores: quid raptor in loco iudicis: q̃d reus in loco vindicis? sed qz de his longo processu postea videbit̃: hec gratia breuitatis supsedeo. Jn his enĩ dispensatiõibꝰ reipublice ⁊ quarũlibet cõmunitatũ tam infiniti iusticiã abijciũt ꝓprio cõmodo deseruiũt: munera querũt: leges ⁊ iura lacerãt: peruertunt ⁊ corrumpũt: iuramentũ violãt: pauperes pupillos ⁊ viduas suppeditãt: impietates ⁊ violẽtias corrigere dissimulãt: socij furum: raptorũ ⁊ oppressorꝫ effecti: adeo vt int̃ eos vix inuenit̃ mũdus ab hac sorde: nõ dñs nõ iudex nec cõsul nec aduocatus: nõ rector cõmunitatis: nec decanꝰ cõtuberniorꝫ aut confraternitatũ cuiuscunqz sint cõditiõis: status: artis ⁊ similiũ. Oẽs enĩ auaricie student ⁊ ꝓprio cõmodo iniusticiã meditati sunt in cubili suo rapinas ⁊ fraudes somniãt: astãtes omni vie nõ bone maliciã nõ exerant̃. Porro de executione testamẽtorꝫ supius tactũ est in quinto sermone quarti ꝑcepti. Ad laudẽ dei.

De restitutiõe eorꝫ que sunt iniuste extorta exactionata multipliciter per violẽtias vel fraudulentias: Sermo XI

Non furtum facies: Exod.xx. Quinto ꝑncipaliter ab alijs iniuste bona extorquẽtes vl̃ exactionãtes obligant̃ ad restitutionẽ. Et hoc fit a diuersis ⁊ diuersis modis de q̃bꝰ quedã exempli grã ꝓsequamur. Ad cuiꝰ euidentiã ꝑmo queri põt: vtrũ dñi tẽporales qui ꝑ tallias ⁊ alias diuersas exactiones indebitas a subditis extorquẽt bona teneant̃ ad restitutionẽ. Ad h̃ rñdet Hein. de vrimaria: ꝙ ille cẽsus qui fuit ab initio regi impositꝰ: sine dolo fraude ⁊ coactione debet integraliter dari: ꝙ si q̃s de hoc subtraxerit mortaliter peccat ⁊ tenet̃ ad restitutionẽ. Et si certũ est ꝙ ab initio fuit regi impositus: tũc qualecũqz sit onus vel census tolerari debꝫ ⁊ dari: qz põt vnusquisqz imponere onus rebꝰ suis ſm beneplacitũ: qd̃ heredes obligant̃ sustinere. Si vo nescit̃ vtrũ census licite vel illicite fuerit institutꝰ: hoc tñ certũ est ꝙ ab antiquo dari solet: tũc etiã debet solui ſm Inno. ⁊ hoc ẽ verũ si fuerit rõnabilis: siñaũt tunc debet moderari nisi agnoscat̃ causa institutiõis. Census enĩ nõ mutat̃ ꝑ tempore: nisi quis probet causam ꝓpter quã legitime fuerit institutꝰ. Ex causis tamẽ rõnabilibꝰ supra censum illũ petere põt subsidiũ moderatũ dũmodo sine minis vel coactiõe directa vl̃ indirecta petat: vtpote iusticiã denegãdo: defensionẽ subtrahẽdo ⁊ similia: qz tunc cũ peccato reciperet ⁊ ad restitutionẽ teneret̃ nisi fuerit seruus empticius: quia res illiꝰ domini sui sunt: licꝫ dñs peccaret si seruos

tales nimis grauaret. vñ ꝺm Ray. ꝛ Hosti.
plures sunt cause ꝓpter quas dñs exigere
pôt moderatũ subsidiũ vltra ꝯsuetudinẽ ꝛ
cõmune statũ. Prima est ꝑ defensione pa/
trie: ad hoc em̃ omnes obligant̃ subueni/
re non solũ rebus sed etiã corporib⁹. xxiij.
q. iij. c. fortitudo. que bello tuet̃ a barba/
ris patriã vel domi defendit infirmos vel
a latronib⁹ socios plena iusticia est. Secũ/
da quãdo dñs ire vult ad exercitũ indictũ
ab eccl'ia vel ꝑncipe ꝯ hereticos vel paga/
nos: nec sibi sufficiẽs est ad expẽsas: vñ ex̃
de cõuer. infide. c. j. dicit. glo. ꝙ pugnãtes
ꝑ fide ꝛ ꝑ patria ob patriã vel fidẽ defen/
dendã: pater in filiũ ꝛ filius in patrẽ insur
gere debet. ff. de rel'. ꝛ sump. fu. minime. et
marit⁹ in vxorẽ: xxiij. q. vlti. c. legi siroma/
stẽ. Tertia qñ in bello iusto ex ꝑte sua ca/
ptus ẽ ab hostib⁹: ꝛ nõ sufficit se redimere
absq̃ graui damno. Itẽ ꝑ obtinẽdis ꝑui/
legijs ꝓtectiõis specialis: filijs ad militiã
ꝓmouẽdis vel filiabus maritãdis: ꝛ in ca
sibus silibus rõnabilibus exigere pôt qñ
ip̃e nõ pôt cõmode ad hec expẽsas necessa/
rias facere: dũmõ semꝑ moderate faciat si/
ne notabili subditoꝝ grauamĩe: non tamẽ
petere pôt aliq̃d ꝑ causis suꝑfluis: vanis:
iniustis: facinorosis ꝛ silib⁹. Secũdo q̃ri
pôt: vtrũ dñs hñs officiales officia sua ty/
rãnide cũ iniusticia exequẽtes: ꝛ negligẽs
se certificare an sui mĩstri bñ vl' male gerãt
officiũ: teneat̃ ad restitutionẽ? Ad h̃ rñdet
Jo. de pla. ꝙ tenet̃ ꝑ delicto familie com/
misso ꝑtextu officij sui in quo tales ꝑponit
q̃ tenet̃ esse sollicit⁹ velle certiorari an offi
ciales sui bñ regãt: ꝙ si male: tũc tenet̃ de
remedio ꝓuidere: al's de negligẽtia puniẽ
d⁹ ẽ: ꝛ allegat Jo. ml'ta iura. Addit Ray.
ꝙ si illud qđ ꝑ officiales exactũ est iniuste
ad ip̃os dños ꝑuenit: tũc tenent̃ dñi resti/
tuere illis a quib⁹ exactũ est si sciunt̃: vel ĩ
pias causas erogandũ est: aut in vtilitatẽ
cõmunẽ expendendũ. Si vero nõ ꝑuenit ad
ip̃os dños: tũc nihilomin⁹ officiales suos
ad faciendã restitutionẽ debẽt compellere
ac ꝑ culpa ꝑpetrata acriter punire. Cõcor.
Tho. in ep'la ad quãdam ducissam lotho/
ringie ꝛ brabãcie: vbi etiã ad hanc questi/
onẽ vtrum dñs vẽdere potest baliuis suis
tallias ꝛ hmõi officia in subditos: ꝑ que. s.
fiunt queste collecte ꝛ exactiões sic rñdet.
Apl's. j. Cor. x. sic dic̃: Oĩa mihi licẽt: s̃ ñ
oĩa expediũt. Cũ aũt baliuis ꝛ officialib⁹
vestris nihil cõmittatis nisi tꝑalis officij
potestatẽ: nõ video quare nõ liceat vobis
hmõi officia vendere: dũmõ talib⁹ venda/
tis de quib⁹ ꝑsumi potest: ꝙ vtiles sint ad
hmõi officia exercẽda: ꝛ nõ tanto ꝑcio ven
dat̃ officiũ qđ recuꝑare nõ possit sine gra/
uamine subditorũ. Sed tñ talis venditio
oĩno expediens nõ videt̃ ꝑmo: q̃ frequẽ/
ter cõtingit ꝙ illi q̃ essent magis idonei ad
hmõi officia sunt pauꝑes ꝛ officium emere
nõ possũt: q̃n etiã si tales diuites sint: tñ q̃
boni sunt nõ ambiũt officia nec inhiãt ad
lucra. Sequit̃ g̃ ꝙ vt plurimũ illi officiuꝫ
emũt q̃ sunt peiores ꝛ subditos vr̃os oꝑpri
mẽtes: vnde magis expediẽs videt̃ ꝙ bo/
nos ꝛ idoneos ad officia vr̃a eligatis: q̃s
etiã inuitos si necesse fuerit ad illa suscipi/
enda cõpellatis: q̃ ꝑ eoꝝ bonitatẽ ꝛ indu/
striã magis accrescet vobis ꝛ etiã subditis
vestris q̃z de ꝑdicta officioꝝ venditiõe acq̃
rere valeatis. Et hoc cõsiliũ dedit Moysi
cognat⁹ suus Jetro: Exod. xviij. Prouide
inq̃t de omni plebe viros sapiẽtes ꝛ timẽ/
tes deũ ꝛ q̃ oderĩt auariciã: ꝛ cõstitue eos
tribunos ꝛ cẽturiones q̃nquagenarios et
decanos q̃ iudices sint ꝑpl'i omni tꝑe. Qr
si querit̃ vtrũ liceat recipere mutuũ ꝑ ta/
libus officijs. Ad hoc rñdet Tho. in eadẽ
ep'la. Ad hoc videt̃ dicẽdũ: ꝙ si hoc pacto
mutuũ dat̃ vt officiũ recipiat̃ absq̃ dubio
peccatũ est vsurariũ: q̃ ꝑ mutuo accipiũt
officij potestatẽ: vñ in hoc datis eis occasi/
onẽ peccãdi: ꝛ ip̃i tenent̃ etiã resignare of/
ficia taliter acq̃sita. Si tñ gratis officiũ et
postmodũ mutuũ reciperetis ab eis qđ de
officio possunt reciꝑe: hoc absq̃ peccato fi/
eri posset: hec ibi. Tertio queri pôt: vtrũ B
officiales suꝑ alias collectas diuidẽtes et
inequaliter distribuẽtes ꝑce: ꝑcio: fauore:
odio ꝛ silibus: teneant̃ ad restitutõeꝫ. Ad
hoc rñdet Monal. in summa ꝛ alij docto/
res: ꝙ collecta duob⁹ modis in ciuitate fi/
eri pôt iniuste. Primo mõ per alios: ꝛ hoc
qñq̃ determĩate: qñ scꝫ a cõmunitate sum/
ma determĩata ꝑfigit̃ his qui alijs ad sol/
uendũ imponũt: ꝛ tũc si taliter imponẽtes
alleuiãt se ꝛ amicos: nõ grauãt cõitatẽ nec
defraudãt: q̃ certã quotã cõgregãt s̃ alie/
nos aggrauãt: ꝛ ideo tm̃modo tenẽt̃ illis
ad restitutionẽ: qñq̃ fit hoc indetermĩate
cum scꝫ imponẽtibus nõ determinat̃ certa
summa sed eis ꝑfigit̃ modus exigẽdi ꝛ im
ponẽdi. s. ꝙ imponãt ciuibus. x. denarios
ꝑ libra: ꝛ tũc si se aut amicos alleuiãt cõ/
munitatẽ defraudãt: ꝛ idõ tũc peccãt morta

liter ꝓpter iuramētū ꝓmissoriū qd̄ violant:
iurauerūt enī vnicuiqꝫ iustā īponere taxa/
tionē. Insup obligant̄ ad faciendā restitu/
tionē cōitati de his q̄ min⁹ iusto taxauerūt
ꝓ seipsis ⁊ amicis: tū ꝓpter iuramentū sal/
uandū: tū etiā ad dolū purgādū ⁊ fraudē
q̄ merito nulli debēt patrocinari ſm cano/
nes: tū etiā qꝛ collecta imposita p̄sumit̄ cū
cōi cōsensu ⁊ ex iusta necessaria ⁊ vtili cau/
sa ꝓ bono cōi: ex quibus obligant̄ oēs ad
sustinendā iustā partē oneris. Secūdo mō
pōt fieri collecta ꝑ se: ⁊ sic sil'r fit duob⁹ mo
dis. Prim⁹ est: qn̄ debet vnusq̄sqꝫ iuramē
to manifestare quicq̄d hꝫ: ⁊ tūc si min⁹ dic̄
ꝙ habet piurus efficit̄ ⁊ ad restitutionē cō
stringit̄: si modis ⁊ causis rōnabilibus ex
cōi cōsensu eoꝝ quoꝝ interest īposita repe/
rit̄. Secūd⁹ est qn̄ q̄s iurat se missurū ali/
cui. x. denarios ꝓ vnaquaqꝫ libra quā hꝫ ī
archa repositā ⁊ hoc ad certū temp⁹: tūc ei
infra tēpus illud semꝑ tenet̄: ⁊ elapso tꝑe
piurus efficit̄ si nō facit qd̄ iurauit: insuꝑ
iuramentū obligat eū semꝑ ad ꝑficienduꝫ
etiā post tp̄us elapsum. Quarto q̄ri pōt
de discussorib⁹ ⁊ estimatorib⁹ patrimonio/
rū: qui dolo: inuidia: p̄ce: p̄cio: fauore vel
timore: patrimonia plus vel min⁹ estimāt
⁊ ꝓximū vel rēpublicā talit̄ damnificant:
vtrū. s. ad restitutionē obligant̄. Ad h̄ re/
spōdet Jo. de platea. C. de discussorib⁹. li.
x. in. l. j. ꝙ quidā sunt discussores ad inue/
stigandū ⁊ discutiendū q̄ sūt publici debi/
tores: ⁊ si tales quēpiā inique declarant et
describūt esse publicū debitorē q̄ tn̄ nō sit:
vel dicūt esse debitorē maioris quātitatis
ꝙ sit: tenent̄ ad restitutionē iniuriato faci/
endā. Insuꝑ remanēt obligati fisco in illa
quātitate in quā aliū descripserūt inique.
Quidā v̄o sunt discussores patrimonioꝝ
causa ponēdi in estiuo ꝓ collecta facienda:
vel alio grauamīe reali soluēdo ſm quāti/
tatē patrimonioꝝ: ⁊ de his dicendū est sic̄
de p̄cedētibus: qꝛ illud in q̄ ꝑperā ⁊ inique
plus existimāt facultates alicui⁹ ꝙ valeāt:
ipi tenent̄ vt patꝫ ꝑ textū in dicta. l. j. ⁊ hoc
siue existimationē faciāt ꝓ collectis publi
cis siue ad p̄uatū cōmodū: vtpote ꝓ fide/
iussorib⁹ dandis a tutore ſm valorē patri/
monij pupilli: qꝛ tūc si min⁹ iusto existimāt
⁊ ꝑ hoc fideiussor dat⁹ est minoris quātita
tis: tenet̄ existimator pupillo: vt. C. de ma
gistratib⁹ cōue. l. fi. siue etiā sit existimator
datus ad approbādos fideiussores an sint
sufficiētes: vt. ff. qui satisdare cogunt̄. l. si

arbitrio. Simili mō tenent̄ mēsores agro/
rū: edificioꝝ: frumenti: vini ⁊ siliū: si dolo
vel lata culpa inique metiant̄: vt. ff. si mē.
fal. modiū. l. si mēsor. §. j. et. ij. Sil'r tabula/
rius q̄ fefellit in cōputatiōe: vt eo. ti. l. fi. in
fi. C. de iur̄ fisci. l. ij. Generalit̄ eñ vbicūqꝫ
q̄s dolo vel lata culpa vel etiā leui inique
facit id ad qd̄ assumptus est a iudice vel a
ꝑtibus tenet̄: vt cū notarius assumpt⁹ est
ad cōputationē litteraꝝ ⁊ male cōputat: te/
net̄. l. cōputatiōis: vt. C. de fide instru. vel
medicus qui ꝑperā refert de qualitate vel
quātitate vulnerū tenet̄: vn̄ ex̄ de homic̄.
in. c. significasti. j. dicit glo. affectare v'l ac/
ceptare quisqꝫ non debet in q̄ intelligit vel
intelligere debet infirmitatē suā alijs picu
losaꝫ futurā. Similit̄ ⁊ obstetrix de p̄gna/
tura ventris. ff. de ven. inspi. cus. l. j. ⁊ sic d̄
infinitis alijs. Quinto queri pōt: vtrum
medicus gr̄a lucri ꝓtelans morbos teneat̄
ad restitutionē. Ad hoc dicendū ꝙ absqꝫ
dubio tenet̄ ad restitutionē toti⁹ interesse:
qꝛ si medicus bonoꝝ fortune: id est iudex ⁊
aduocat⁹ ex ꝓtelatiōe litis tenet̄ ad resti/
tutionē petendo suꝑfluas dilatiōes: mul/
tomagis ꝓtelans infirmitatē in detrimen
tū corꝑis infirmātis. Insuꝑ Hosti. dicit in
summa ti. de penitētia. ꝙ medic⁹ impitus
tenet̄ ad restitutionē: vt ex̄ de eta. ⁊ quali.
ordinā. c. ad aures. Et in glo. vbi medicus
nō culpat̄ de negligētia sed de impitia suꝑ
illud: remordeat: glo. si forte impite medi/
cinā dedisset infirmis: īmo q̄ tales impitos
sciēter eligit ⁊ ꝓmouet sil'r tenet̄ ad restitu
tionē. Et addit Hosti. in sūma ti. de homi.
ꝙ licꝫ medico imputet̄ culpa ante factum:
puta qꝛ se intromittit de medicina cum sit
idiota: ⁊ culpa in facto: puta qꝛ licꝫ sit dis/
cretus in arte non tamē sequit̄ traditiōes
artis sed capitaneā voluntatē: ⁊ culpa post
factū: puta quia peritus erat ⁊ sequit̄ tra/
ditiones artis sed nō adhibet diligentē cu
stodiā infirmi. Si tamē neqꝫ ante factum:
neqꝫ in facto: neqꝫ post factuꝫ: in culpa de/
p̄hendat̄: non imputat̄ ei si infirmus al's
fatuitate propria vel auaricia vel casu for/
tuito moriatur. Preterea dicit textus in/
stitut̄. ad. l. aquil. §. preterea si medicus. ꝙ
medicus curam egri derelinquēs vel male
secans: egrū est in culpa: ⁊ ideo lege aqui/
lia tenetur ad restitutionē vel extimationē
serui quanti plurimi valuit infra annum.
Concordat lex: qua actione. §. fina. cum. l.
sequēti. ff. ad. l. acq̄li. Et nota generalit̄. ꝙ

imperitia medici annumerant culpe: vt pꝫ
.§. ꝑterea. sicut ⁊ iudicis ac etiā cuiuslibet
artificis asserentis se peritū in arte sua. Et
omnes illi ac similes tenent non solum de
dolo ⁊ lata culpa sed etiā de impitia: vt. ff.
de offi. ꝑsi. l. illicitas. §. sicuti. et. ff. de var.
⁊ extor. cogni. l. si iudex. vnde rōne asserte
ꝑitie lata culpa equipat dolo. ff. de custo.
reoꝝ. l. ad cōmētariēsem. Sic etiā oēs elec/
ctores q̄ in electiōibus suis ad officia que/
cūq; spūalia vel tēporalia nō respiciūt ꝑn/
cipaliter cōmunē vtilitatē sed ꝓpriā sequū
tur sensualitatē ſm ꝑuatū. s. affectū in ido/
neos eligētes grauiter peccāt ⁊ cōmunica/
ti multū obligant: fiūtq; ꝑticipes omniū
maloꝝ que exinde sequunt: qꝛ regula iu/
ris est: q̄ occasionē damni dat damnū de/
disse videt. Sexto queri pōt: vtrum ex/
actores tributoꝝ: theoloneoꝝ: pedagioꝝ:
gruidagioꝝ ⁊ similes aliquid plus debito
ſm antiquā cōsuetudinē exigētes teneant
ad restitutionē. Ad hoc rūdet Jo. de pla/
tea. C. de exac. tribu. li. x. in. l. j. ꝙ tales te/
nent furti si plus debito exigūt sub terro/
re ⁊ ꝑeminētia dignitatis: vt dicta. l. j. etiā
ꝓ alimētis suis ⁊ familie sue vel equoꝝ. C.
de lucris aduoca. l. j. li. xij. ⁊ tenent eis in
duplū restituere a quib⁹ exegerūt: vt. C. d̄
supactiōibus. l. j. lib. x. Porro si talia iuste
debeāt exigi oportet ſm Ray. ꝙ sint antiq̄
⁊ imposita ab his qui potuerūt: vt a ꝑnci/
pib⁹: regib⁹: aut ꝑsertim auctoritate eccle/
sie ⁊ iusta causa: vt ꝓ defensione patrie vel
trāseuntiū aut nauigantiū: ⁊ ꝙ recipiēs fa
ciat illud ꝓ quo fuit institutū: vel si iam nō
est necesse ꝙ paratus tn̄ sit si necesse fuerit.
Idē est si nescit a quib⁹ ⁊ ꝓ quibus causis
fuit institutū. Putat tn̄ ꝙ ab his q̄ potue/
rūt ⁊ ꝓ iustis causis. Uerūtn̄ nouū nō pōt
īponi vel exigi nisi ꝓpter īminentē necessi/
tatē ꝓbabilē ⁊ h̄ a ꝑncipe vl̄ rege. xxiiij. q.
iij. c. si q̄s romipetas. Septimo ⁊ vltimo
queri potest de mercatorib⁹ multis modis
ꝓ posse rerū caristiā inducētibus: vtrū ob
ligant ad restitutionē. Ad hoc dicendū. ꝙ
generaliter quicūq; quouis modo facit vt
annona carius vendat: vt impediēdo na/
ues vel nautas annonā adducētes ne ve/
nire possint ad locū: tenent ad talē restitu/
tionē: ꝙ scꝫ iterū ponāt eā in bono foro ac
si naues ad portū venissent. Insup ſm le/
ges huiusmodi punit pena. xx. aureorum:
vt. ff. ad. l. iul. de anno. l. ij. in fi. ⁊ corpora/
liter etiā extra ordinē. ff. de extraor. crimi.
l. annonam. Et idem est illo qui emit omnē
quātitatē bladoꝝ que inueniri potest: eam
cōseruādo vt temporib⁹ oportunis carius
vendere valeat: ⁊ sic caristiā inducat: vt di
cta. l. annonā. et in glo. Preterea maxime
ꝓhibita est cōuentio inducentiū monopo/
liū: id est cōuentiōꝫ de mercib⁹ quibuscūq;
vendēdis ꝑ certas aut certū modū et ꝑciū
in damnū ⁊ caristiā reipublice ac cōtra fa/
cientes debēt omīb⁹ denudari bonis imꝑ/
petuū ī exiliū trudi: vt. C. de monopolijs.
in. l. vnica. Qui ḡ dedit arras ī emptionē
omniū aromatum vel specierū ciuitatis vt
ipe solus postea carius vendat: qꝛ forte ꝑ/
sciuit naues venientes fore submersas: di/
cit facere monopoliū in ciuitate ⁊ incidit
in dictā penam: vt dicta. l. vnica. ⁊ compel
li pōt a ꝑfecto vel ab alio officiali ad quem
spectat: vel ab epō loci ꝙ vendat iusto ꝑ/
cio ſm varietatē temporꝝ ⁊ sterilitatē rerū:
vt. ff. ad. l. falcid̄. l. ꝑcia rerū. ⁊ si caristie tē
pus exegerit cogi pōt quis etiā min⁹ iusto
ꝑcio vēdere: vt. ff. ad. l. rhodiā. de iac. l. ij.
. §. cū in eadem. x̄. ⁊ oīs. Insup cōpelli pōt
ꝙ postq̄ exposuit frumentū vel aliam rem
venalem in foro vt amplius eandē rem ad
domū reportare nō possit quousq; vendat
C. de iudeis. l. nemo. Similit statui potest
ad reuelandā caristiā: ꝙ quilibꝫ mercator
ad alienas ꝑtes mittere teneat ad granum
emendū ⁊ in cōmuni vendendum. Deniq;
cōpelli quilibet pōt vt ad hoc mutuet pecu
niam. C. vt ne leui. emp. spe. fe. excu. li. x. l.
vnica. glo. ibidē. potest etiā in cōmuni sta/
tui ne quisq̄ emat granū vltra ꝓpriā indi/
gentiā cum familia sustētanda: ne scꝫ alijs
res cariores reddat vel etiā incōmoditatē
habendi tribuat: hec Jo. de platea. insti. d̄
pub. iudi. §. sunt ꝑterea. Et infinita alia ad
hec que dicta sunt reduci possunt: in quib⁹
manifeste reperiunt exactiōes iniuste: ad
quarū restitutionē faciendā quis obligat
de necessitate salutis. Quapropt domin⁹
in euāgelio merito terrenā substantiā vo/
cauit mamona iniquitatis: qꝛ cum thesau/
ro bonoꝝ vt frequēter aggregant sibi secu
lares incauti ⁊ sine timore dei thesaurū vi/
tiorū. Q̄d a nobis auertat iesus xp̄s.

De restitutiōe faciēda de bonis acquisitis ꝑ ludū vel ꝑ meretriciū aut fornicationē quarūcunq; ꝑso/narum: Sermo XII

Non furtum facies:

n Exod.xx. Sexto p̄ncipaliter tur/pe lucrū sectātes obligant̃ ad re/stitutionē faciendā. Pro quo sciendum ꝙ tres gradus turpis lucri distingui possūt: Primū est vt in ludis alee. Secūdū est turpius vt in meretricio: lenocinio ꝛ quibus/dam histrionatib⁹. Tertiū xͦo turpissimū vt in simonia. B Q̄tum igit̃ ad p̄mū notā/dū est: ꝙ ludus alee est oīs lud⁹ q̄ innitit̃ fortune: ꝛ oīs ludus talis est ꝓhibitus ꝭm leges. Cui⁹ ratio ē: qꝛ tales ludi vt frequē/ter exercent̃ ad spoliandū proximū bonis suis: ꝛ hoc illicito mō. In cui⁹ argumentū ꝓ eo qꝺ ponit̃ in cōuiuio vescēdi cā ꝑmit/tunt leges ludere familie: vt.ff.e.l.fi. Ue/rūtamē ꝓpter maliciā hoīm ꝛ mala q̄ comi/tant̃ oīno detestādus ē: vn̄ quicūqꝫ ludūt alea sine taxillis: vel qui sunt ꝑticipes aut etiā inspectores peccāt: vt.ff.e.p totū. C.e. in cōstitutiōe greca ꝛ maxīe si sunt clerici: vt ex̄ de vi. ꝛ hone. clericoꝝ.c. clerici.ij. vbi dꝛ: ad aleas ꝛ taxillos nō hmōi ludis int̃/sint: glo. public⁹ aleator repellit̃ a ꝓmoti/one: vt de exces. p̄la. inter dilectos. nec esse debēt inspectores hui⁹ ludi: vt aut̃. de san. ep̄is. §. interdicim⁹. coll̄. ix. ꝛ tribus annis arceant̃ a ministerio: vt ibidē dicit̃: p̄cipue tn̄ in illo ludo est peccatū auaricie ꝛ rapine ꝛ comitant̃ multa peccata. s. mēdacia: piu/ria: blasphemie: deceptiones ꝛ sil'ia: Hic p̄mo q̄ri pōt: vtrū acq̄sita ī ludo restitutiōi subiaceāt. Ad h̄ r̄ndet Rich. in. iiij. dis. xv. ꝙ quidā ludi sunt ꝓhibiti vt torneamenta ꝛ sil'es ludi q̄ nō innitunt̃ fortune: sic tn̄ ꝙ nō p̄cipit̃ restitui homī qꝺ lucrat̃ ꝭm legē hui⁹ ludi: ideo q̄uis tales peccēt ꝯ ꝓhibi/tionē eccl'ie faciētes: vt pꝫ ex̄ de torneamē. tn̄ restituere nō tenent̃. Sūt ꝛ alij ludi ꝓhi/biti sic ꝙ etiā restitutiōi p̄cipit̃ id qꝺ ludēs tali ludo lucrat̃: sic̄ sunt ludi aleaꝝ: ꝙ enī tales ludi sunt ꝓhibiti non solū ꝭm leges: vt.ff. de alea. p totū. ꝛ dicto. §. interdicim⁹. sed etiā ꝭm canones: pꝫ. xxxv. di. vbi dꝛ.c. ep̄us. aut p̄sbyter aut diacon⁹ alee deserui/ens: aut desinat aut certe damnet̃: subdia/conus aūt aut lector aut cātor sil'ia faciēs: aut desinat aut cōione p̄uet̃: sil'r ꝛ laicus: hoc ibi. Porro de restitutiōe illi⁹ qꝺ tali ludo lucrat̃ q̄druplex inter doctores x̄sat̃ opinio. Prima est ꝙ iura ꝛ glose tales ar/tant ad restitutionē faciendā: q̄ p iudicē cō/pellunt: ꝙ si p sentētiā iudicis nō artant̃ restituere nō tenēt̃. Ratio eoꝝ est: qꝛ talis restitutio p̄cepta est in penā lucrantiū: nec iura dicūt ꝙ tales ip̄o iure restituere tene/ant̃: sed qꝺ ab eis de iure repeti pōt: nā hō q̄n̄qꝫ pōt aliq̄d licite retinere anteq̄ꝫ p sen/tentiā reddere cōpellat̃: qꝺ tn̄ p sententiā iuste latā satisfacere necesse est: sic̄ electio excōicati excōicatione minori nō est irrita ip̄o iure: sed tn̄ est irritāda: sic̄ patet plane in textu ex̄ de cleri. excō. cele.c. si celebret. Sil'r interficiēs hoīem ꝯ iusticiā iuste pōt hereditate p̄uari p sentētiā: sed tn̄ an̄ sentē/tiā nō tenet̃ dimittere eā. Et hui⁹ opinio/nis est Alex. de hal̃. in. iiij. ꝑte sūme: in tra/ctatu restitutionū vbi dic: ꝙ aleatores nisi fraudē īmisceant in ludis suis non tenent̃ de stricto iure ad restitutionē: qꝛ peccatum interuenit inter ꝑtes qꝺ vtriqꝫ ꝑti placet: ꝛ obligatio cōdicti. Un̄ ꝭm peccatū illud ꝛ obligationē cōdicti: nec ille q̄ amisit de iu/re pōt repetere: nec ille q̄ lucrat⁹ est tenet̃ restituere. Et qꝛ antiqua iura iubent illud restitui ꝛ cōcedunt actionē repetendi: ma/gis videt̃ esse ciuilis satisfactio ꝛ pena pro peccato q̄ꝫ obligatio ad restitutionē. Non est enī honestū illud lucrū nec honesta oc/cupatio ī talib⁹: īmo sepe multū damnosa efficit̃ reipublice: cū actiōe ludi distrahāt̃ possessiōes ꝛ exheredent̃ successores: hinc ad cohibitionē mali subsequentis data est lex de aleatorib⁹. Secūda xͦo opinio secu/rior ꝛ cōmunior est: que tenet ꝙ eo mō quo ludus taxilloꝝ ꝛ aleaꝝ ꝓhibitus est: eodē mō tenet̃ hō ip̄o iure ad restituendū qꝺ ex eo lucrat̃: qꝛ non tm̄ ꝓhibet̃ talis ludus ꝭ etiā acq̄sitio lucri eius. Tertia xͦo opinio se obijcit: dicēs: ꝙ talis restitutio p̄cepta ē non p ius canonicū sed tm̄ p ius ciuile: q̄re nō videt̃ ꝙ ad hanc restitutionē sūt cōstri/cti de necessitate: nisi qui de iure legib⁹ im/perialib⁹ sunt subiecti: ꝛ hoc in foro cōten/tioso: nisi fuerit ꝛ alibi talis restitutio per cōsuetudinē approbata. Quarta opinio q̄ ꝓbabilior est soluit tertiā opinionē dicēs: ꝙ talis restitutio implicite in iure canoni/co p̄cepta est: quia leges imꝑiales diuino iuri nō cōtrarias: nec p ius canonicū aut p rōnabilem ꝯtrariā ꝯsuetudinē abrogatas iura canonica decreuerūt obseruādas: vt patet dist. x.c. de capitulis vel p̄ceptis im/perialib⁹ ꝛc̄. et.c. q̄s aut leges.c. vestrā: et sic tenerent̃ ad restitutionē etiā in foro cō/sciētioso. Et hui⁹ opiniōis est Rich. in. iiij. dist. xv. Nos igit̃ qui p cōsciētia militam⁹

ꝓ securiori via dicim⁹: ꝙ aleatores ea que
lucrati sunt ab his q̄ bona sua alienare nō
possunt: vel q̄ reb⁹ suis supesse nō possunt:
tenenť indistincte ad restitutionē faciēdā
eisdē vel suis curatorib⁹. Cuiusmodi sunt
ſm Ray. furiosi: ꝓdigi: minores. xxv. an/
nis: ⁊ marie pupilli: mēte capti: surdi: ceci
muti: ī infirmitate cōtinui: serui: religiosi:
filijfamilias q̄ nō habēt peculiū castrēse vľ
q̄si vxores: adminīstratores ⁊ siľes de rebus
quarū nō sunt veri dn̄i. Siľr alios ad ludū
vľ magis ludendū trahētes: fraudē faciē/
tes ⁊ dolū qualitercū꧙ cōmittentes. Qui
vo lucranť ab his qui bona sua alienare
possunt: nec ad hoc inducti sunt: tales nō
obliganť ad faciendā restitutionē amittē/
ti. Et hec est opinio Placentini: ar. xiiij. q.
v. c. nō sane. Cui⁹ ratio est: q: in ope illicito
amisit. vnd̄ ex de vi. ⁊ ho. cleri. in. c. clerici
officia. dicit glo. ꝙ cū turpitudo versať ex
vtra꧙ pte melior est cōditio possidētis. ff.
de condi. ob tur. cau. l. si ob turpē. §. porro.
nec tamē sibi cōsulendū est retinere. Sicut
simoniace dans nō pōt illud recipe nec re/
cipiēs pōt sibi retinere: vt postea videbiť.
Verūtn̄ si is q̄ amisit paup est: piū videť ꝙ
eidē restituať: dūmō p̄sumať ꝙ expendat
in vsus necessarios ꝓprios vľ domesticos.
Sinaūt tūc subueniendū est cū eisdē vxori
illi⁹ aut filijs aut parētibus: ꝙ si diues est
tūc alijs paupib⁹ erogari debet. Nā cū lu/
dus ille sit q̄dā expoliatio ꝓximi: nō p̄t q̄s
licite aliq̄d p ip̄m acq̄rere nec p ꝯsequēs te
nere: nec alter dignus est recipe q̄ siľr ꝓxi/
mū suū spoliare conabať nisi ⁊ ipe acqui/
rens paup esset ⁊ causa elemosyne cum vo
emēdatiōis ꝓposito retineret. Deni꧙ q̄ri
solet vulgo: vtrū ludo isto pecuniā acqui/
rens ⁊ eandē denuo pdens teneať restitu/
tionē illi⁹ qd̄ lucrat⁹ erat: vtpote q: vnum
spoliauit ⁊ alteꝝ ditauit. Ad hoc dicendū
videť saluo iudicio alioꝝ: ꝙ si taľ lucrat⁹
est ab eo q̄ rem suā alienare potuit: nō te/
neť ad restitutionē eidē faciendā vel pau/
perib⁹ distribuēdā: ex quo eandē pecuniā
numero ludēs amisit. Secus tn̄ si alteri ad
restitutionē obligat⁹ fuit: q: pecuniā alteri
debitā cū altero ludēdo pdere nō debuit.
B Utruz vo ad secūdū p̄ncipale. s. meretri/
ciū qd̄ est turpi⁹ lucrū sciendū est ꝙ mere/
triciū est duplex. Quoddā enim exerceť p
vagā libidinē cū diuersis sectando licz nō
oēs admittat. Et sic meretrix diciť q̄ mul/
torū libidini paret: vt. xxiiij. dist. c. vidua.
Quoddā etiā exerceť publice cū se publi/
ce cūctis exponit: ⁊ sic meretrix diciť cui⁹
venalis est turpitudo. Vnd̄ diciť: xxxij. q.
iiij. c. meretrices esse ⁊ ad meretrices acce/
dere ꝓhibet domin⁹. s. Deuť. Sequiť qua/
rū venalis est turpitudo. Vnd̄ meretriciū
est damnatū licz sub dissimilatiōe ptransit
⁊ pmittit eccľia forte ſm Hosti. vt mai⁹ ma/
lū euiteť: puta vitiū zodomiticū: p̄ alijs vi
tijs carnis summe psequēdū: nam q̄ nimis
emūgit elicit sanguinē. Scd̄m leges etiam
meretrices vilissime sunt: lex eni eas indi/
gnas reputat legū obseruatione seu p legē
illaqueari: vt. C. de adulť. l. q̄ adulteriū.
in fi. ligať tn̄ delictoꝝ penis ſm Jo. an. de
loc̄. c. j. sup glo. ij. nec ecclesia punit eas ne
cōmittanť peiora: vt pz. iiij. dist. c. deni꧙.
Hic ꝗ queri pōt: vtrū aliq̄d acq̄rens per
meretriciū vel fornicationē teneať ad resti
tutionē: p̄sertim cū de tali lucro dn̄s ꝓhi/
bet sibi oblatōꝫ offerri dicēs ī Deuť. xxiij.
Non offeres mercedē ꝓstibuli ī domū dei
tui. Ad hoc rn̄det Alex. de hales in dicto
tractatu restitutionū ꝙ q̄ fornicādo acq̄rit
iure possidet qd̄ acquirit: licz eni turpiter
agit ⁊ ꝯ̄ legē dei meretriciū exercens: tamē
in hoc ꝙ accipit nō iniuste agit nec ꝯ̄ legē.
Qd̄ sane intelligiť dū alter datū iuste ali/
enare potuit: eo ꝙ esset verus dn̄s cui⁹ vo
luntas a nullo pendebat. Vn̄ licz meretrix
peccat sic acq̄rendo: nō tn̄ teneť restituere:
q: nō cōmittit fraudē acq̄rendo sed recipit
p̄ciū sui corpis locati ad ppetrandā forni/
cationē. Nec etiā oīs oblatio de eo facta ē
abomīabilis dn̄o: sed tm̄ publica q̄ fit cum
scādalo: sicut si meretrices traherēt currū
a fabricā eccľie vel darēt sericū ꝓ ornamē/
tis aut vitrū in eccľia: aut oblatiōes ad al/
tare tpe misse. Hec nec sacerdos nec eccľia
recipe debet: ne videanť eaꝝ opus appro/
bare. Sed licitū est eis dare p̄uatas elemo
synas paupibus: vel etiā offerre candelas
in ecclesia ⁊ hmōi: dūmodo nō recipiať ob
latio a sacerdote. Addit Monal. in sūma:
ꝙ si monialis est q̄ accipit acquirit hoc ma
nasterio: honestius tamē est ꝙ monasteriū
nō retineat sed in pios vsus expēdat: ꝙ si
de reb⁹ eccľie datū est: tūc eccľie facienda ē
restitutio. Si vo a regulari psona tūc illi⁹
monasterio fieri debet restitutio: licz etiā
habuit adminīstrationē in monasterio. Qd̄
si datū est a seculari qui nō est sui iuris nec
habuit alienandi potestatē: tūc illi fiet re/
stitutio cui de iure competit: vt si recipiat

adulter a cõiugata tenet viro facere resti/
tutionē duplicē.s.tam de receptis ꝙ etiam
de dehonestatiõe vxoris. Hic queri põt:
vtrū ꝑsona regularis iniuste recepta ꝓ ope
carnali vel de furto seu rapina restituere
põt auctoritate ꝓpria. Ad hoc rñdet Alex.
de hales vbi s. ꝙ si adhuc extat res data
vel acq̄sita penes illā: nec impetrare põt a
p̄lato ꝙ fiat restitutio: tūc auctoritate pro/
pria restituat etiā cõtradicēte p̄lato: q: plꝰ
est obediendū deo ꝙ homībꝰ. Si xo con/
sumpta est tunc inanis est actio creditoris
quā excludit inopia debitoris. Qr si con/
uersa est in vtilitatē monasterij vel hꝫ ali/
quid cõparatū ex re sibi data: si tūc nõ põt
nec audet impetrare ꝙ fiat restitutio ꝑ p̄la
tū: gerat bona fide negociū monasterij cui
debet restituēdo: nõ tñ cõtradicente p̄lato
hoc faciat ꝓpter bonū obediētie: nisi sit illa
res cõparata de pecunia ecclesie vel ꝑsone
p̄uilegiate: in hoc ꝙ tūc rem emptā de sua
pecunia sibi vēdicare possit sicͭ miles ⁊ pu/
pillus: in quo casu etiā cõtradicente p̄lato
potest eam restituere. Et nota generalr ꝙ
oīa recepta ab histrione: meretrice vel for/
nicatrice in quibꝰ obligant ad restitutõez
nõ debent illis dare a quibꝰ receperūt: sed
si sunt bona spūalia debēt dare ecclesie vel
successoribꝰ aut suꝑioribus ꝓut melius vi/
debit expedire ad vtilē illoꝝ expensionez.
Si xo sunt bona secularia: tūc restitui de/
bent vero possessori vel administratori ad
arbitriū boni probi viri: ꝓut melius expē/
di possunt in debitū vsum ⁊ vtilē ipiꝰ veri
possessoris. Ratio hoꝝ est: q: nõ p̄sumit ꝙ
dans talia bona ꝑsonis turpibus: iterū re/
cepta debeat expendere ꝺm normā iusticie
nisi signis euidētibus ī eo pateat mutatio
cõuersatiõis ⁊ praue volūtatis. Secūdo
queri põt: vtrū ꝑsona ecclesiastica dilapi/
dans patrimoniū crucifixi pauꝑibus debi
tū teneat ad restitutionē. Ad hoc respon/
det Monal. in summa in tractatu restitu/
tionū: ꝙ eccl'iaꝝ p̄lati ⁊ alij clerici restitue/
re tenent eccl'iastica bona ⁊ pauꝑibus de/
bita que cõsumūt in vsus illicitos ea dan/
do meretricibꝰ: histrionibꝰ aut alijs turpi/
bus ꝑsonis: aut etiā cõsanguineis ⁊ ami/
cis nõ ad nature sustentationē vel aliā cau
sam licitā: sed vt eos faciāt diuites ⁊ hono
ratos. Attēdant hoc q̄ de hūili genere na/
ti suos copulāt nobilibus ⁊ diuitibꝰ cū bo
nis spūalibꝰ. Qr si querit: vtrū ꝗ sufficit
ꝙ hāc restitutionē faciāt de bonis ecclesie
vt pote de fructibꝰ quos iam ꝑceperūt vel
adhuc ꝑcepturi sunt. Ad hoc rñdet Hosti.
in ti. de penitentia. ꝙ ex quo quicq̄d suꝑest
eorū vsibus de ꝓuentibꝰ eccl'iaꝝ pauꝑibꝰ
debeat: ideo nõ sufficit facere de talibꝰ ec/
clesiaꝝ fructibꝰ restitutionē: cum habeant
bona patrimonialia aut aliunde acquisita
ꝙ eccl'ia: nisi q̄tenus sibi sbtraxerint de ne/
cessarijs: al's restitutionē facere debent de
bonis patrimonialibꝰ aut aliūde ꝙ ꝑ eccle
siā acquitis. Silr oēs p̄dicte ꝑsone tenent
restituere que sic receperūt de bonis spūa/
libꝰ: nisi ī necessitate causa elemosyne sine
dolo ⁊ fraude. Qr si querit: an meretrix
vel etiā mathematicus vl' cõsimiles dolo:
fraude vel suasiõibus aliquē inducētes vt
peccet ⁊ pecuniā tribuat q̄ alius nõ fuisset
facturus teneant ad restitutionē. Ad hoc
rñdet Inno. ꝙ danti nõ cõpetit repetitio:
cū vtrobiqꝫ verset turpitudo: ⁊ ī hoc casu
potior est cõditio possidētis. In foro tñ cõ
sciētie est illis penitētia īponenda de frau/
dulēta sollicitatiõe. Qrtū deniqꝫ ad ter/
tiū p̄ncipale.s. simonia q̄ causat turpissimū
lucrū sciendū ꝙ hec est fera pessima q̄ quo/
tidie deuorat ecclesie filios: hec vulpecula
dolosa q̄ demolit vineas: hec anguis ve/
nenosa latens in herba: id est vbertate bñ/
ficioꝝ. O labes execranda: quia ꝓhpudor
illustrior portio gregis xp̄i sic dinoscit eē
infecta: vt nõ sit q̄ euadat vsqꝫ ad vnū: cuꝫ
tamē hmõi simoniaci ꝓpter silitudinē actꝰ
infideles ⁊ heretici dicant. Cuiꝰ rõ est ꝺm
Tho. in. iiij. q: sic opant ac si estimarēt do/
na spūssancti pecunia possideri: que.s. esti/
matio est heretica. Vñ Gregꝰ. in registro: ⁊
habet. j. q. j. c. cum oīs auaricia sit idoloꝝ
seruitus: quisq̄s hāc ⁊ maxime in dandis
eccl'iasticis honoribꝰ vigilāter nõ p̄cauet in/
fidelitatis ꝑditioni subijcit: etiā si tenere
fidem quā negligit videat. Et. c. se. dicit:
Tolerabilior est enī macedonū ⁊ eorū qui
cõtra ipm sunt spūssancti impugnatoꝝ im/
pia heresis: illi enī creaturā ⁊ seruū dei pa
tris ⁊ filij spm̄sanctū delirando fatent: isti
suū eundē spm̄ efficiūt seruū. Oīs enī dñs
vendit qd̄ habet siue seruū siue aliq̄d eorū
que possidet. Silr ⁊ qui emit dñs eius vo/
lens esse qd̄ emit ꝑ preciū pecunie illud ac/
quirit: ita ⁊ hi q̄ hanc iniquā actionē ope/
rant detrahūt spūisancto equaliter peccā/
tes his qui blasphemāt dicētes: christū in
beelzebub eijcere demonia: atqꝫ vt veriꝰ di
camꝰ inde cõꝑant ꝓditori; q̄ iudeis occiso/

rib⁹ christū vendidit. Oꝛ si obijcit̃ illud
qḋ habet̃.j.q.j.c. placuit.§.ex hac.vbi ḋꝛ:
Item opponit̃ ꝓphetia donū spūſſancti eſt:
hec aūt ĩ veteri teſta.a ſanctis ꝓphetis ven
di cōſueuerat. Unde Saul ad Samuelē ꝓ
vaticinio expetendo:nō niſi cū munere ire
p̃ſūpſit: vxoꝛ etiā Hieroboā ad hoīem dei
nō niſi cum munere acceſſit. Ad hoc rn̄det
ibidē illud Michee.iij.Duces eius in mu/
nerib⁹ iudicabāt: ſacerdotes eius in mer/
cede rn̄debant: ⁊ pphete eius in pecunia
diuinabāt:⁊ ſup dn̄m requieſcebant dicētes:
Nōne dn̄s eſt in nobis: nō veniēt ſup nos
mala? idcirco ꝓpter vos ſion q̄ſi ager ara/
bit̃:⁊ hierl'm vt cuſtodia pomerij erit. Ne/
mo ambigat ꝓpter ſcelera q̄ in hoc capitu/
lo legunt̃ fuiſſe ſubuerſā. Et tandē cōclu/
dit ꝙ mali ꝓphete nō boni ꝓphetiā vende
bant:illud declarās longo ꝓceſſu ⁊ diuer/
ſis exemplis. Et adiūgit: Poterat Petr⁹
Simoni mago vendere qḋ petijt:īmo pote
rat ſimulare vendentē?ſpūs enī ſanct⁹ nec
vendi nec emi pōt: ſed oblatā pecuniā pa/
riter cū offerēte damnauit: hoc ibi. Secū/
do arguit ibidē: ꝙ chriſt⁹ a Juda vendit⁹
auriculā ſerui ſanauit:cui⁹ exemplo liquet
ꝙ ſpūſſanctus ⁊ ſi iniſte a ſimoniacis vena/
lis putet̃: virtutis ſue non obliuiſcit̃: nec
deſinit effectū ſue gr̄e etiā venditus. Ad h̄
rn̄det ibidē poſtea.§.cū ergo. ꝙ hec ſimili/
tudo nō valet: nō enī opat̃ hoc ſpūſſanct⁹
ſpūaliter in pfidis mercimonijs auaricie:
qḋ chriſt⁹ geſſit coꝛpaliter certi myſterij cā
ad exemplū patiētie. Sequit̃: Poteſt igit̃
intelligi vt a ſimilitudine nō recedam⁹: ꝙ
ſicut chriſt⁹ vendit⁹ nō venditoꝛi vel emēti
ſed eis qui neſciētes aderāt dona ſue gra/
tie cōtulit ꝓ quib⁹ etiā in cruce ſupplicauit
ſic ⁊ ſpūſſanctus nō vendēti vel ementi ſed
his q̄ de manib⁹ eoꝝ ignoꝛātia ducti ſacr̄a
dn̄ica accipiūt ſue gr̄e effectū largiri pro/
bat̃:hoc ibi. Et ca.ſicut eunuchus fuit qui
Joſeph compauit:ita qui gratiā mercatur
viuū ſemē non habet ſiccis genitalib⁹. Sic
quoqꝫ ignis ſacrificij qui p.lxx.annos ba/
bylonice captiuitatis ſub aqua vixerat ex/
tinctus eſt antiocho Jaſoni vendēte ſūmū
ſacerdotiū:qḋ ſignificat ignem ſpūſſancti
non lucere in ſimoniacis ſacr̄is: qḋ in his
ſil'itudinib⁹ beatus Aug⁹. notare voluit:
niſi qꝛ ſacr̄a ſimoniacoꝝ ſic̄ ⁊ ceteroꝝ here/
ticoꝝ licꝫ ſint vera q̄tū ad formā:inania tn̄
⁊ falſa ſunt q̄tū ad effectū:cū nō poſſint in
coꝛdib⁹ hoīm gignere vel accēdere celeſtē
gratiā. Qḋ ſane intelligendū eſt: ſi ſimo/
niace recipiunt̃: vn̄ ꝙ ab eis nō ſunt reci/
pienda ſacramenta declarat̃ longo ꝓceſſu
xxxij.diſt.§.verū.et.§.poꝛro. Ad lau.dei.

De ſimonia ⁊ eius triplici diui/ſione: qualit̃ etiā in triplici mune/re cōmittit̃ ac ad reſtitutionē obligat̃: Sermo XIII

On furtum facies:

n Exoḋ.xx. Dicit Ambꝛo. tractatu
de myſterijs in deteſtationē hui⁹
fere peſſime.ſ. prauitat' ſimoniace ḋ Gyezi
qui ponit̃ in ſcriptura velut oꝛigo eiuſdem
vt habet̃.j.q.j.c.cū oꝛdinaret̃. vides inq̄t
qꝛ ꝓ facto auctoris ſucceſſio damnat̃ here
dis: inexpiabilis eſt enī venditi culpa mi/
niſterij ⁊ vindicta gratie celeſtis tranſit in
poſteros. Deniqꝫ moabite ⁊ ceteri non in/
trabūt in eccleſiā dei vſqꝫ in tertiā ⁊ quar/
tā generationē:tādiu ſcꝫ vt ſimplicius int̃/
p̃temur donec culpā actoꝛis mltiplicis ſuc
ceſſio generationis aboleret. Sed cū illi q̄
in deū idolatrie erroꝛe deliquerūt: ī quar/
tā generationē videant̃ eſſe mulctati: ꝓfe/
cto durioꝛ videt̃ eſſe ſentētia qua Gyezi ſe/
men vſqꝫ ineternū ꝓ cupiditate habēdi ꝓ/
phetica auctoꝛitate damnat̃: p̃ſertim cum
dn̄s ieſus p lauacri generationē omnibus
remiſſionē dedit peccatoꝝ. Cur ergo Gyezi
ſemē ineternū damnat̃:niſi vt vitioꝝ mag'
q̄ꝫ generis ſemen intelligas? Sicut enī qui
filij ꝓmiſſionū ſunt exiſtimant̃ in ſemē bo
num: ita etiā qui erroꝛis ſūt exiſtimant̃ in
ſemen malū:nam ⁊ iudei ex patre diabolo
ſunt:nō vtiqꝫ carnis ſucceſſione:ſed crimi/
nis:ergo oīs cupidi: oēs auari Gyezi le/
prā cum diuitijs ſuis poſſidēt:⁊ mala que/
ſita mercede non tm̄ p̄rimonij facultatē q̄ꝫ
theſauꝝ criminū cōgregauerūt eterno ſup
plicio ⁊ breui fructu. Ad cuiuſmodi leta/
le diſpendiū ſalubꝛiter declinādū q̄mo q̄ri
poteſt q̄d ſit ſimonia. Ad hoc dicendū ſm
Hein.boyc:ex eo.ti.c.mandato. ꝙ due ſūt
ſpēs ſimonie. Una dicit̃ mētalis q̄ eſt ſtu/
dioſa volūtas vel cupiditas emēdi vel vē/
dendi aliquid ſpirituale vel ſpirituali an/
nexū cum opere ſubſecuto. Pro quo ſcien
dum ꝙ nomīe emptionis intelligit̃ omnis
ꝯtractus nō gratuit⁹ p̃ter pmutationē q̄ li
cite fieri pōt p ep̄m ſi videat̃ ꝯſultū: ita tn̄
ꝙ ptib⁹ inter ſe non licet de h̄ pacifici ſicut

Inno. põit ſꝫ totū exponāt ⁊ relinquāt in manus ſupiorꝭ. Per ſpūale aūt intelligū tur ordines: ſacramēta ⁊ ſimilia. Per an / nexū ꝟo ſpūali intelligunt̃ ea q̄ nō ſūt ita ꝓprie ſpūalia ſꝫ ſūt ſpūalib⁹ annexa ⁊ qȯ / ammodo alligata: ſicut ius patronat⁹ ⁊ hu iuſmodi. Addit̃ etiā cū ope ſubſecuto: q̄a ſola nuda volūtas interior licet īducat pec catū nō tn̄ ſimoniā: ꝙ ſi op⁹ ſequit̃ affectū ſimoniacū: lꝫ nullū pactū accedit: ſimonia iudicat̃: vt di. c. mādato: vbi ſubdit̃: ꝙ q̄ nullo pacto ſed affectu animi p̄cedente cō q̄runt̃ nō obligāt ad reſignationē ſꝫ ſuffic̄ ſatiſfacere p ſolā penitētiā ipi creatori: glo ſa ibidē: ꝗ ſola volūtas ſiue affectuſ animi nō facit ſimoniacū lꝫ al's peccet. Sꝫ de hoc poſtea videbit̃ āpli⁹ vbi aget̃ de intētiōe. Secūda ꝓo ſpecies ſimonie dr̄ ꝯuētional': q̄ ſic diffiniri pōt. Simonia eſt ſpūaliū vel ſpiritualib⁹ annexoꝝ p̄cedēte pacto ꝓmiſ / ſiōis: ꝯditiōis: modi: ſeruitij: p̄cij vl' cuiuſ / libet tp̄alis receptio vel donatio. Et ſic ſi / monia ꝯuētional' aliq̄d mētali ſupaddit: ⁊ ꝯtingit tā in emēdo ꝙ̄ in vēdēdo. Qua p / pter nomē accipit nō a Giezi q̄ donum dei vēdere nō timuit: ſed a Simone in q̄ magꝭ cōpleta fuit rō vitij hui⁹: qꝛ ad h̄ donū dei voluit emere vt poſſet carius vēdere. Vn̄ j. q. iij. l. ſaluator: ſubdit̃. Innotuiſti nobiſ qȯ tibi obijcit̃: vtrū vēdere eccl'iaſticaꝫ rē ſimoniacū ſit: patent̃ colligit̃ ex hoc quod apl'us ait Simoni. Pecunia tua tecum ſit in p̄ditiōe: qꝛ exiſtimaſti donū dei pecunia poſſideri: donū q̄ppe dei ſpūſſā. ē: ⁊ donū dei eſt res ipi eccl'ie oblata. Et ſi bn̄ anim / aduertis. Simon magus q̄ ad fidē acceſſit nō ſpūmſan. q̄ ipe erat indign⁹: ſꝫ donū ei⁹ emere voluit vt ex vēditiōe ſignoꝝ q̄ p eū / dē fierēt multiplicatā pecuniam lucraret̃: h̄ ibi: vn̄ q̄ ſpūalia vēdūt ſimoni mago con formant̃ in ītentiōe: q̄ vero emere volunt ad lucrū ꝯformant̃ eidē in actu. Secun / do q̄ri pōt q̄ttuplex ſit ſimonia. Ad h̄ dicē / dū ꝺm doctores ꝙ ſimonia triplicē hꝫ diui ſionē. Prima diuiſio eſt iſta ꝙ quedam di cunt̃ ſimoniaca qꝛ ꝓhibita: q̄dē ꝟo ꝓhibi ta qꝛ ſimoniaca. Simoniaca ꝗ: qꝛ ꝓhibita ſunt emere vel vēdere eccl'iaſtica bn̄ficia: q̄ q̄dē de ſui natura nō ſunt mala vl' ſimonia ca: ſed ideo reddunt̃ mala ⁊ ſimoniaca: q̄a fiūt ꝯtra ꝯſtitutionē ⁊ ꝓhibitionē eccleſie: p eccl'iam em̄ ꝓhibita ſūt eo ꝙ occaſio ma / li ſūt. Vn̄ papa diſpēſare pōt in ſimonia ta / lit̃ꝯ miſſa: qꝛ que ſunt inducta auctoritate

apl'ica: pn̄t ecōuerſo tolli eadē ꝯſtitutione vl' auctoritate. Unde ſi h̄ ſimonia ꝑpetrat̃ tm̄ mētalit̃ cū ope ſubſecuto nō obligat ad reſtitutionē: vt di. c. mandato: exēpli gra / tia. Si q̄s renūciat eccl'ie vt alteri det̃. ſ. ne poti: hinc Hein. boyc: ex̄ ne p̄la. vices ſuaſ in. c. p̄terea: dicit ꝙ in his q̄ ſunt ſimonia / ca: qꝛ ꝓhibita nō cōmittit̃ ſimonia: dūmo / do fiat p̄ncipe auctore ⁊ ſciēte: nec tal' ſimo nia ꝓmulgatorē ligat: vt. ff. de legi. l. prin / ceps. Verūtamē licet in h̄ caſu ſimonia nō cōmittit̃: adminus tn̄ infamia nō tollit̃: ſꝫ eſt ſpecies mali ⁊ turpe lucrū: qȯ eſt euitā / dū ꝺm apl'm ex̄ de vi. ⁊ ho. cle. c. cū ab om̄i. A qua ſaltē p exēplū ſupiores p̄lati p̄ cete / ris maxīe deberēt abſtinere ꝺm Hoſtieñ. ⁊ Joh. an. Secūdo q̄daꝫ dicunt̃ ꝓhibita q̄a ſimoniaca: ſicut vēdere ſacramenta ⁊ pure ſpūalia ⁊ generalit̃ q̄ in ve. vel no. teſta. ſi / moniaca iudicant̃: q̄ qꝛ de ſui natura mala ſunt ideo ꝓhibita ſunt: extra de offi. del'. c. ex p̄te. j. ī glo. Vn̄ ꝓhibita qꝛ ſimoniaca: li cet nō eēnt ꝓhibita tn̄ adhuc eēnt mala: et p ꝯſequēs nullā habēt diſpēſationē recipe pn̄t: nec q̄dē papalē ſic̄ n̄ pōt diſpēſari cū le ge diuia ⁊ cū lege nature. Scd̄a diuiſio ē p mūera q̄ dant̃: q̄ ſūt triplicia: ſcꝫ a manu: ab obſeq̄o ⁊ a lingua. Primuꝫ mun⁹ eſt a manu de q̄ q̄ri pōt vtrū ꝓ ſpūalib⁹ actibuſ liceat dare vl' accipere pecunias vl' alia tē / poralia: ſicut ꝓ ꝓphetijs: orōnibus: p̄dica / tiōib⁹ aut etiā miniſtratiōib⁹ ſacramētorū ⁊ ſimilib⁹: cum nemo ſtipēdijs ſuis militet vnq̄: vn̄ dr̄. j. Cor. ix. Quis inq̄t militat ſtipēdijs ſuis vnq̄: q̄s paſcit gregē ⁊ de la cte gregis nō māducat? Ad h̄ rn̄det Tho. ſcd̄a. 2e. q. c. ꝙ ſicut ſacramēta dicunt̃ ſpi / ritualia: qꝛ ſpūalē ꝯferūt gratiā: ſic etiā q̄ / dā alia dicunt̃ ſpūalia: qꝛ ex ſpūali ꝓcedūt gratia ⁊ ad eā diſponūt: q̄ tn̄ p hōim mini / ſteriū exhibent̃ ſicut ⁊ ſacramēta. Oportꝫ igit̃ hmōi diſpēnſatores ⁊ miniſtratores a populo ſuſtētari: iuxta illō apl̄i. j. Cor. ix. Si nos vob̄ ſpūalia ſeminam⁹: magnū eſt ſi nos carnalia vr̄a metam⁹: ⁊ cetera mul / ta q̄ ꝓſequit̃ ibidē de hac materia. Vēdere ꝗ aut emere in hmōi actibus qȯ ſpūale ē ſi moniacū eſt: ſed accipere aut dare aliq̄d ꝓ ſuſtentatiōe ſpiritualia miniſtrantiū ſcd̄m ordinationē ⁊ conſuetudinē eccleſie appro batā licitū eſt: ita tamen ꝙ intentio deſit emptionis ⁊ venditionis: ⁊ ꝙ ab inuitis non exigatur per ſubtractionē ſpiritualiū que ſunt exhibenda: hoc enī haberet quā /

dam venditionis speciē. Gratis tñ spūalibus exhibit᷑ licite pñt statute ꝛ ꝯsuete oblationes vel quicunqꝫ alij ꝓuentus exigi a volentib⁹ ꝛ valentib⁹ soluere ꝛ etiaȝ ꝑ auctoritatē sup oꝛis ad hoc coartare vt latius videbitur infra. Un̄ solerꝶ intuēdū ē ꝙ in administratiōe spiritualiū duo sunt quasi ꝯnexa subinuicē scȝ cōmissa spūalis ptās ꝛ statutū stipendiū ab ecclia vl̓ ꝯsuetudie approbata ꝓ sustentatiōe. Cui ḡ cōmittiꝶ spūal̓ potestas ex assumpto officio obligatur ad vsum potestatis sibi cōmisse in spiritualiū dispensatiōe: sicut in sacramentoꝝ ministratiōe: delictoꝝ correctiōe: absolutione: dispēsatiōe ꝛ similibus. Habet etiā ꝓ sua sustentatiōe statuta stipendia ex redditibus eccl̓iasticis: ꝛ ideo si quid accipet ꝓ vsu spūalis potestatis: nō intelligiꝶ locare operas suas quas ex debito suscepti officij īpendere debet: sed intelligiꝶ vendere ip̄m gratie spūalis vsum. Et ꝓpter hoc nō licet ꝓ quacunqꝫ dispensatiōe aliq̄d accipe neqꝫ ꝓ absolutione nec etiaȝ ꝓ hoc ꝙ suos subditos corrigant vl̓ a corrigēdo desistāt licet tñ eis accipe ꝓcurātiōes qñ subditos visitāt: nō quasi p̄ciū correctiōis sed quasi debitū stipendiū. Si vero quis nō esset obligatus ex officio administrationē talē spiritualiū: tūc licite locare potest operas suas. Exempli grā. Ille q̄ scientiā habet non tamē suscipit hoc officiū ex quo obligetur alijs impendere vsū sciētie: ꝛ ideo licite potest p̄ciū sue doctrine vel consilij accipere: nō quasi veritatē aut sciētiā vendēdo: sed quasi operas suas locās: ꝙ si ex officio ad hoc teneretꝶ intelligeretꝶ ip̄am veritatē vēdere: ꝛ sic grauiter peccaret. Sicut quidaȝ instituunꝶ in quibusdā ecclesijs ad docendū clericos eccl̓ie ꝛ alios pauperes: ꝓ quo ab eccl̓ia beneficiū recipiūt: a quibus non licet eis aliq̄d accipere: nec ad hoc ꝙ doceant: nec ad hoc ꝙ aliqua festa faciant vl̓ ꝑmittant: hec ille. Secūdo queri p̄ot vtrū igiꝶ xenia simoniā inducāt cū sint munera a manu. Ad hoc dicendū ꝙ si nō extenduntꝶ ad quātitatem numeri ꝛ fiūt sine pacto ꝛ sine aliqua corrupta intētione nō inducūt simoniā: al̓s etiā in modico cōmittiꝶ simonia: vñ. j. q. j. c. duces: postq̄ȝ tetigit de quarta pte sicli ꝑ Saulē dāda Samueli q̄si ꝓ p̄mio ꝓphetie. Et de vxore Hieroboam ad hominē dei pgēte cū. x. panib⁹ ꝛ crustula ꝛ vase mellis quasi ꝓ p̄cio ꝓphetie. Subdit ibidē. Hec mag̓ in sūptus ꝓphete q̄ȝ munera ꝓphetie reputāda sunt: licet potuerūt hi q̄ ad ariolos ire ꝯsueuerāt ex mala eoꝝ ꝯsuetudine idip̄m estimasse de ꝓphetis et voluisse sanctis viris offerre qͦ diuinis offerre ꝯsueuerāt: h̓ ibi. Preterea sic in foro ꝯscientie maxime ꝯsiderāda est intētio: sic etiā in foro exteriori: qꝛ de alioꝝ ītētiōe iudicare nō possum⁹: p̄ot tñ haberi ꝓbabilis p̄sumptio q̄ ꝯsiderāda est in trib⁹: scȝ in q̄litate dantis ꝛ recipientis. s. an a paupe detur diuiti vl̓ ecōuerso: scd̄o ī quātitate muneris: an scȝ res sit magni vel modici p̄cij: tertio in tpe donatiōis: an scȝ instāte necessitate ꝯferaꝶ: ꝛ s̄m hec habēda est p̄sūptio ꝓ vel ꝯtra: ar. ex̄ de p̄sūp. c. tertio loco q̄stionis: ꝛ in glo. Et h̓ tria ponūꝶ plane in q̄dā casu ex̄ de simo. c. ꝛ si q̄stiōes. Secundū munus est ab obseq̄o. De quo queri potest vtrū licitū sit illud munus īpendere ꝓ spiritualibus: p̄sertim cū dicat Grego. ī registro ꝙ ecclesiasticis vtilitatib⁹ deꝶuientes eccl̓iastica dignū est remuneratiōe gaudere: s̄ eccl̓iasticis vtilitatib⁹ deseruire ptinet ad mun⁹ ab obseq̄o. Ad h̓ rñdēt Tho. vbi supra ꝙ ꝑ pecuniā intelligiꝶ om̄e illud cuius p̄ciū estimari p̄ot pecunia: māifestū est aūt ꝙ obsequiū homīs ad aliquā vtilitē ordinaꝶ qͦ p̄ot estimari p̄cio pecunie: qꝛ mercede pecuniaria ministri cōducuntur: hinc idē est ꝙ q̄s rē spūalē det ꝓ aliquo tēporali obsequio exhibito vel exhibēdo ac si daret ꝓ pecunia data vel ꝓmissa q̄ scȝ illud obsequiū estimari posset. Et ideo sic simonia ꝯtrahiꝶ accipiēdo pecuniā vl̓ quālibet rē exteriorē qͦ ptinet ad manus a manu: sic etiā ꝯtrahiꝶ ꝑ mun⁹ ab obseq̄o: quādo scȝ īpēdit obsequiū vl̓ inhonestū vt ad carnalia ordinatū: scȝ ad vtilitatē cōsāguineoꝝ suoꝝ vel patrimonij sui aut aliqͦ huiusmodi: est munus ab obseq̄o ꝛ simoniacum est: p̄sertim cū id facit principaliꝶ ad īpetrandū aliqͦ spūale. Si tñ honestū obsequiū ꝛ ad spūalia ordinatū alicui p̄lato īpenderet: puta ad eccl̓ie vtilitatē vl̓ ministroꝝ eius auxiliū: ex ipsa deuotiōe obsequij redditꝶ dignus eccl̓iastico beneficio sicut etiā ꝓpter aliqua bona opera. Et sic nō intelligiꝶ eē munus ab obsequio: nisi intēderet obseq̄ ad adipiscendū aliqͦ spūale: ita ꝙ illud spirituale esset principaliꝶ intētū: vnde si secūdaria esset eius intentio ad excitandū affectū eius qui habet dare aliqͦ spirituale: ꝛ postea conferēs illud principaliter ad deū respiceret: ꝛ ad merita ꝑ

sone que per talia obsequia ⁊ per alia dona cōcurrūt tūc non esset simoniacum: ꝙ si obsequiū impositū beneficio esset pure spirituale: tūc etiā ex pacto dari potest beneficiū: ita ꝙ accipiens ꝓmittat illud obsequium: sicut plane patet ex de p̄ben. ⁊ dignit. c. significatū est nobis. Tertiū mun⁹ est a lingua. De quo queri potest: vtrū licitū sit illud munus īpēdere ꝓ re spirituali: p̄sertim cū id quod ad p̄ces alicuius fit gratis fieri videat: ⁊ sic nō videt ibi locū habere simonia q̄ ꝯsistit in emptiōe ⁊ venditione: sed munus a lingua intelligit si q̄s ad p̄ces alicuius eccl'iasticū beneficiū ꝯferat. Ad hoc rn̄det Tho. vbi supra: ꝙ munus a lingua dicit vel ip̄a laus ptinēs ad fauorē humanū que sub p̄cio cadit: vel etiā p̄ces ex quib⁹ acquirit fauor human⁹ vl' ꝯtrarium euitat. Et ideo si q̄s p̄ncipalit ad h̄ intendit simoniā cōmittit. Videt aūt ad hoc p̄ncipaliter ītendere q̄ preces exaudit pro indigno: hinc factū ip̄m est simoniacū: ꝙ si p̄ces porrigant ꝓ digno tūc ip̄m factū nō est simoniacū: q2 debita causa subest exq̄ illi ꝓ q̄ p̄ces porrigunt aliq̄d spūale ꝯferat pōt tn̄ eē simonia in intētiōe si nō attendat ad dignitatē p̄sone s3 ad fauorē humanū. Preterea fm Tho. ⁊ Ray. si q̄s ꝓ se rogat vt curā animaꝝ obtineat vl' aliā dignitatē quātūcunq3 sit dign⁹ ex ip̄a p̄sūptiōe redditur indignus: ⁊ sic p̄ces sunt ꝓ indigno Licite tn̄ q̄s si indigēs est ⁊ se dignū sentit ꝓ se petere beneficiū sine cura. Cōcor. Hosti. ⁊ Gof. Dicūt tn̄ quidā ꝙ indigens ⁊ dignū se sentiens petere pōt beneficiū etiam cū cura aīaꝝ: ꝙ si nō indiget peccat etiā si simplex beneficiū petat: vt pt3. j. q. ij. vbi dicit. c. Clericos aūt illos ꝯuenit eccl'ie stipendijs sustētari q̄b⁹ parētū ⁊ ꝓpinq̄rum nulla bona suffragant: q̄ aūt bonis parentū ⁊ opib⁹ sustētari pn̄t: si qd̄ pauperꝝ ē accipiūt: sacrilegiū ꝑfecto cōmittūt ⁊ abusionē taliū iudiciū sibi mādicāt ⁊ bibunt: h̄ ibi: ⁊ sūt v̄ba Hiero. ad damasū papā. Hec tn̄ opinio sane intelligēda ē de his q̄ querunt plus ꝓdesse ꝙ p̄esse: pascere ꝙ pasci. Et h̄ ostendit apl'us. j. ad Thimo. iij. di. Fidelis fmo. i. verus q̄ sequit. Si q̄s ep̄atū desiderat bonū op⁹ desiderat. Glo. Paul⁹ dixit ꝙ vir debet p̄esse: hic ostendit q̄s: q̄ sc3 vult opari ⁊ ꝓdesse multis nomē enim ep̄atus sibi ꝓprie accipit importat operationē. Dicit em̄ ep̄us ab epi qd̄ est super et copos qd̄ est intendere: vnde ep̄us q̄si sup intendēs: quasi di. fm Lirā. Nō est desiderandū ꝓpter officij dignitatē sed ꝓpt annexū laborē qui est ordinatus ad honorē dei ⁊ salutē ꝓximi. Et extendit ad sacerdotes q̄s vlterius īformat quales esse debeāt di. oportet ep̄um irrep̄hensibilē esse. i. sine notabili vl' criminoso defectu ⁊c̄. Tertia deniq3 diuisio est ex pte cōmittētiū: ⁊ sic cōtingit quattuor modis. Primo mō ex pte vtriusq3: sc3 tā ꝯferentis ꝙ recipiētis: ⁊ tūc vterq3 solū a papa dispēsationē recipe pōt in collatiōe ordinū: vt. j. q. j. c. si q̄s ep̄us ix. q. j. ab excōicatis: vnde papa difficult ⁊ raro talē dispensationē admittit. Secundo modo cōmittit ex pte neutri⁹: vt cū amicus ordīati ip̄o ignorāte dat aliq̄d amico ordinātis ip̄o similit ignorante: tūc enī ordinatus nō est simoniac⁹. Nihilomin⁹ tamē postq3 sciuerit statim renunciare d3 ad detestationē criminis: vt extra de simo. c. simoniace: vbi h̄ dic. Possunt q2 simoniaci nō sunt ī suis ordinibus remanere. Glo. dispēsatiue: q2 de iure renūciare tenentur postq3 hoc sciuerint q̄ renunciatio fiet executioni ordinis: ⁊ tūc ep̄us dispēsare poterit: vt. j. q. v. c. p̄sentiū: q2 ignorāte ep̄o pecunia data fuit. Tertio cōmittit ex pte cōferentis ordines tm̄: vt cū ordinato ignorante amicus eius dat aliq̄d ordiniatori: ⁊ tūc est idē casus cū secūdo: nisi pecunia data fuerit ep̄o: tūc em̄ ep̄us dispēsare nō poterit ꝓpter turpitudinē suā: s3 papa: vt. j. q. j. c. gr̄a: vel etiam successori ep̄i. Si tn̄ sic ignorant ordinat⁹ postq3 h̄ sciuerit ⁊ executioni nō resignauerit: sed potius ratum habuerit vel etiā pecuniā ꝓmissā vel solutā postea soluenti reddiderit simoniac⁹ iudicat: vt patet eo. ti. c. ex litteris: tamē fm Tan. ⁊ Guil. ep̄us cū eo dispēsare poterit. Quarto cōmittitur ex pte ordinati tm̄ dādo sc3 aliq̄d ordinātis amico vl' cōsiliario vt ꝓmoueat: ⁊ cū illo p̄t ēt ep̄s dispēsare: licet scient simoniace recipiat: dūmodo tn̄ ante dispēsationē nō ministrat: qd̄ verꝝ ē in ordinibus ante rite susceptis: nō tn̄ in illo quē simoniace recepit nec etiā ꝙ alios ordines recipiat. Si tamen alter per fraudē daret pecuniā vt sic ordinantis impediret ꝓmotionem quasi simoniacam nihil obesset ordinando: vt eo. ti. c. sicut ex litteris.

De simonia in susceptione ordinis que contingit quinq3 modis: Sermo XIIII

Non furtum facies

n Exo.xx. Sic dicit Gratianꝰ .j.q.j.c.cū ordinaret.§.qr ergo auctoritate Leonis pape simoniaci nō nisi spiritū mendacij accipiūt ƀm Grego. apō simoniacos sacerdotiū nō sufficit: bñdictio eorū ī maledictionē cōuertit: manet apō eos anathema dādi τ accipiēdi: cū scti nō sint nec in corpore christi cōstituti: cū sint maledicti nea sctificare alios pñt: nec corpꝰ christi tradere vel accipere: nec alijs bñdicere valēt. Scōm Ambro. vero anathemat; ob pbrio ɔdēnant atq₃ a pticipatiōe corporis τ sanguis christi alienāt: cū accipiat aurū τ lepra def: cū inexpiabil' sit culpa venditi ministerij. Scōm Calcedoneñ. ɔciliū ex tali ordinatiōe nihil pficere iudicant. Scōz Gelasiū simonis dānatiōe inuoluunt: ƀm Grego. nazāzenū in sacro ordine pmanere aut renouari nulla rōne pñt. Ab heliseo lepra pfundunt: a Petro in dānatiōe damnant: a Christo vero de tēplo eijciuntur. Quid aliud simoniacus simoniaco in sua ordinatiōe ɔferre pōt: nisi qō Inno. de ceteris hereticis testat di. Qui pfectionem spūs quā acceperāt scz in eccl'ia pdiderūt: id est descendēdo ab eccl'ia nō dare eiꝰ plenitudinē pñt: qui maxime opat in ordinationibus quē per suā pfidiā pdiderūt. Et iter. Qui honorē non habuit honorem dare nō potuit: nec ille aliquid accepit: qr nil erat in dante: sed dānationē quā habuit p prauā manus īpositionē dedit: ƀ ibi. Ad cuius sanā intelligentiā τ cautelā salutiferā in pñti ƀmone ɔsequēdū est de simonia q̄ contrahit in susceptione sacri ordinis.

A Que ɔtigit pncipalit qnq₃ modis. Primo cōtingit p falsū titulū: sicut extra e. ti. c.p tuas.iij. casus ponit de quodā clerico qui scz ordinari volēs nec titulū habēs rogauit quendā p̄sbyter vt ip̄m ad eccl'ie sue titulū p̄sentaret: q̄ recusante clericꝰ firmit repromisit q nunq₃ in eccl'ia sua si p̄sentaret ip̄m aliquā peteret portionē: τ sic ordinatus extitit ad talē presentationez: nec in hoc egisse se putabat aliqō illicitū: consulitur ergo q̄d iuris: cui rñdet papa: q nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum nec ad superiores ordines ascendere nec in suscepto debet ordine ministrare. Et adducit ibidem glo. triplicē causam. Primo qr hic fuit munus a lingua.j.q.j.c.sunt nonnulli: τ forte cū hoc munus a manu: sicut cōtingere frequent assolet. Secūdo qr nulla cōditio debet interuenire: vt ptz eo.ti.c. tua nos. Tertio qr p surreptionē voluit ordinē adipisci: vñ cū tali solus papa dispensare pōt ī ordie sic suscepto: vt ptz e.ti.c. penul. in fi. tamē ƀm Guil. in ordinibꝰ ante ritis susceptis p ep̄m dispensari poterit: q si ante dispēsationē in ordie ministrauerit irregularitatē incurrit: qr generalit oīs suspensus interdictꝰ vl' excōicatꝰ siue suspēsus fuerit a diuinis vl' ab officio vel a celebratiōe misse vel aliq̄d hmōi: si ɔtra faciat efficit irregularis: vt ptz de sen. τ re iudi. li.vj.cū eterni: τ de sen. excō. lib .vj. is cui. Preterea nō solū sic ordinatꝰ sz ēt ordiator illius a collatione si facti ɔscius fuerit aut etiā ignorauerit nō facta debita inq̄sitiōe τ p̄sentator ab executiōe p trienniū sūt suspensi: hinc etiā in collatiōe sacri ordis faciēdū est diligentissimū scrutiniū: qr vt dicitur extra de elec.c.nihil est. Si secus fuerit incaute p̄sumptū nō solū deijciendꝰ ē indigne pmotus: verū etiā indigne pmonēs puniēdus. Qō scrutiniuz de iure cōmuni ptinet ad archidiaconū: vt ptz extra de offi. archiō.c. vt nr̄m: q̄ diligēt inq̄ret de genere patria. etate: titulo ad quē ordinat de loco in q̄ ɔuersat: de scientia: fide τ alijs q̄ ɔtinent in apl'ica regula.j. ad Thimo.iij. vbi dicit: q̄ ep̄atū desiderat bonū opꝰ desiderat: oportet g̃ ep̄m irrep̄hensibilez esse τc. quā regulā cū alijs ɔditiōibꝰ supaddi tis ɔsequit eccl'ia lōgo pcessu in mult; distin. incipiēs. xlviij. di. ca.j. q si q̄s sine examinatiōe sit ordinatꝰ: vtpote qr notꝰ τ dignus est: tūc nō delinquit: qr tales nō sunt examinādi. Si vero fuit indignꝰ dz depōi: ar. ex de corpo. viti. c. exposuisti. Pōit enī ibidē casū de quodā in abbatez pmoto: q̄ manu mutilatum se tacuit: qua propter papa eū deponi p̄cepit. Similit si fuerit ignotus deponi debet licet essz dignꝰ: qō decretum est ad ignominiā ordinantis: q̄ ignotos ordinare nō debet: vt.xxiiij. dis.c. si q̄s p̄sbyter: τ in glo. multomagis: igit si fuerit īdignꝰ. Ceter ordinādꝰ ī examīatiōe sua crimīa seu īpedimēta pmotionē suā īpedientia māifestare tenet: nisi cū eo fuerit dispēsatū: vt.l. di.c. ex pēitētibꝰ. Alioq̄n si fraudulēt sbticeā p̄sūit defectꝰ nō habebit executiōez ordīs sic suscepti: vt ptz e.c. τ ex de renū. nisi cū p̄dē.§. psone. Silit si q̄s excōicatū se sciens ordines susceperit: a susceptis ordibꝰ ē perpetuo deponēdꝰ. Si tñ fa/

ctū nō recoluit ꝑ quo excōicationē incidit
vel saltē iuris ignarus excōicatū se nesci/
nit: tūc cū eo si secularis est solus papa di/
spensare poterit. Si vero regularis tūc ab
bas eius post penitētiā iniūctā ⁊ pactā cū
eo dispensare poterit nisi adeo graue ⁊ no/
tabile fuerit ꝙ merito esset aplica sedes cō
sulenda: vel nisi qui fecit adultus ⁊ discre/
tus fuerit ꝙ violent̄ ꝯtra obliuionē ⁊ igno
rantiā p̄sumeret̄: vt patet extra de sen. ex.
cū illoꝝ: vbi etiā ꝓsequit̄ de grauib⁹ ⁊ no/
tabilibus quoꝝ absolutionē sibi reseruat:
scꝫ mēbri mutilationē vel ꝯfusionē aut in
episcopū vl' abbatē violētas man⁹ iniectas
cū excessus tales ⁊ similes neq̄āt sine scan
dalo p̄teriri. Similiter si clericuꝫ pcusserit
secularē nō nisi per sedē aplicā vt scādaluꝫ
euitet̄ absolutiōis gratiā poterit ꝓmereri
B ⁊c. vide latius ibidē. Secundo p̄ncipali
ter quis recipit ordineꝫ ab alieno ep̄o sine
licentia sui diocesani: ⁊ hoc vt frequenter
impetrat p̄ce: p̄cio vel s̄uitio. Intelligitur
aūt eius diocesanus in cuius diocesi est ori
undus: vel vbi beneficiū ecclesiasticū ob/
tinuit: vel vbi domiciliū suū habet licet a/
licui natus fuerit: vt plane patet: li. vj. de
tēpo. or. c. cum nullus: vbi etiā addit̄ quis
illā licentiā dare potest: cum dicit̄. Inferi
ores prelati: religiosi aut alij nisi eis ꝙ su/
os subditos aut clericos possint a quo vo
luerint odinari a sede aplica specialit̄ sit ī/
dultū: vel officialis ep̄i cū ad hoc se ipsius
officiū nō extēdit hmōi nequeūt licentiā ī.
partiri. Ep̄o aūt in remotis agente ip̄ius ī
sp̄ualib⁹ vicarius generalis vel sede vacā/
te capitulū seu is ad quē tūc tēporis admi/
nistratio spiritualium noscit̄ ptinere dare
possunt licentiā ordinandi: hoc ibi. Qui/
cunq̄ ergo clericū alienū sine licētia scien/
ter vel crassa negligentia ordinare p̄sum/
pserit per annū a collatione ordinis est su/
spensus ac interim eius clerici absq̄ sua li
centia p̄nt a vicinis ep̄is ordines recipere
vt eo. ti. li. vj. c. eos. Ordinat⁹ autē h̄ mō
priuatur executione sui ordinis: poterit ta
men p ep̄m restitui: vt patꝫ. ix. q. ij. c. Lug/
dunen̄. p̄cipue tn̄ li. vj. de tēpo. ord. in. c. se
pe. §. nos igit̄: districte precipit̄ ne aliquis
ep̄us italie p̄sumat aliquē clericū vltramō
tanū ordinare nisi cū licentia speciali pape
vel sui diocesani: ꝙ si ꝯtrariū factū fuerit
tunc ordinati taliter absq̄ spe dispensatio/
nis sup hoc a sede apostolica obtinēde ma
nere debent suspensi: ⁊ ordinantes illos di
gna penitētia puniri. Causa vero tam di/
stricte ꝓhibitionis ponit̄ li. vj. de tēpori.
ordi. vbi dicit̄. c. Sepe ꝯtingit ꝙ nōnulli
clerici vīculo excōicatiōis astricti aut apo
state seu irregulares vel al's ordinū sacro/
rū susceptiōe indigni suā patriā in q̄ de his
habet̄ notitia fugiētes se in remotis ptib⁹
faciūt ad hmōi ordines ꝓmoueri: nos igi/
tur volētes aīaꝝ ip̄oꝝ periculis obuiare:
statuim⁹ vt null⁹ ep̄oꝝ italie decetero ali/
quē vltramōtanū clericū ordinare p̄sumat
nisi a nobis specialē licētiam habeat vl' ab
ep̄o de cuius diocesi traxit originē: vl' ī cu
ius diocesi beneficiatus existit p eius pa/
tētes lr̄as cām rōnabilē cōtinētes q̄re ip̄m
nolit aut neq̄at ordinare. Tertio mō q̄s or
dinē furtiue suscipit. Et hoc vt in pluribus
p munera solet īpetrari. Pro q̄ sciēdū scdꝫ
Hosti. ꝙ triplicit̄ q̄s dicit̄ furtiue ordiāt⁹.
Uno mō cū q̄s sine ꝯsciētia ꝓprij ep̄i ⁊ sine
examinatiōe ꝓmouet̄ ex alicui⁹ fauore vel
cupiditate muneris: vn̄ vt in hmōi ordīati
onibus oīa rite fiāt odinatorib⁹ ꝓcedendi
modus prefigit̄ ex ꝯci. nauaten̄. ⁊ ponitur
xxiiij. di. vbi dicit̄. c. Qn̄ ep̄s ordiatiōes fa
cere disponit om̄s q̄ ad sacꝝ ministeriū ac/
cedere volūt feria quarta ante ip̄am ordia
tionē vocādi sunt ad ciuitatē vna cū p̄sby/
teris q̄ eos rep̄sentare debēt: ⁊ tūc ep̄us a
latere suo eligere dꝫ sacerdotes ⁊ alios pru
dentes viros gnaros diuine legis ⁊ exerci
tatos in eccl'isticis sanctiōib⁹: q̄ ordinādo/
rū vitā: gen⁹: patriā: etatē: institutionē: lo
cū vbi educati sunt: si sint bn̄ lr̄ati: si sint ī/
structi in lege dei ante oīa diligent̄ inuesti
gent: si fidē catholicam firmiter credāt: ⁊
v̄bis simplicib⁹ asserere q̄ant. Ip̄i autē q̄/
bus cōmittit̄ h̄ cura cauere debent ne aut
fauoris gratia: aut cuiuscūq̄ muneris cu/
piditate illecti a vero deuiēt vt indignū et
minus idoneū ad grados sacros suscipien
dos ep̄i manib⁹ applicēt: q̄ si fecerint: ⁊ il
le q̄ idigne accessit ab altari remouebit̄: et
illi q̄ donū sp̄ūsc̄i vēdere conati sūt coram
deo iā ꝯdēnati eccl'iastica dignitate care/
būt: igit̄ p tres ꝯtinuos dies diligent̄ exa
minet̄: ⁊ sic sabbato q̄ ꝓbati sunt ep̄o rep̄/
sentēt̄: h̄ ibi. Alio mō furtiue q̄s dicit̄ ordi
nat⁹ cū p̄ter ꝯsciētiā ep̄i recipit eodem die
oēs ordines minores simul q̄ fieri nō de/
bet nisi hoc obtineat eccl'ie ꝯsuetudo: ⁊ tūc
fieri pōt cū ꝯsciētia ep̄i. Uerutamē vn⁹ or/
do sacer cū minorib⁹ vel duo sacri vno die
nullo mō ꝯferendi sunt vni: vt patet ex̄ de

tēpo.ordi.c.litteras.Hinc ordinās q̄ h̄ fe/
cerit ex certa scientia deponi debet:vt patz
lj.di.c.q̄ in aliquo:ꝙ si ex negligētia fecit
tunc ꝓuari debet potestate ꝯferēdi talē or/
dinē:vt dicto.c.litteras.Ordinatus aūt h̄
mō ab executiōe ordīs sic suscepti suspēsus
ē:vt ptz.ibidē:imo depōi dz:vt ptz.lxxvij.
di.c.sbdiacon⁹:ꝛ ex̄ d̄ eo q̄ fur.or.c.īnotuit
Si tm̄ iux̄ p̄rie ꝯsuetudīez q̄ttuor ordīb⁹mi
norib⁹ siml' receptis subdiaconatū eodē die
furtiue receperit ꝑmitti pōt misericorditer
ꝑ dispēsationē in minorib⁹ tm̄ ministrare:
ꝙ si religionē ītrauerit ac vita moresq̄z ei⁹
exegerint:abbas si voluerit in alijs ordini
bus secū pōt dispēsare:vt patet extra de eo
q̄ fur.or.d̄.sus.c.H.lator.Tertio modo cuz
vno gradu omisso saltū facit.Pro q̄ scien/
dū ꝙ ordines ordinate recipi debent sicut
enumerati sunt.lxxvij.di.c.illud nos:vbi
subdit̄.Si q̄s ep̄us eē meret̄ sit p̄mo ostia
rius:deinde lector postea exorcista:inde sa
cret̄ acolytus:demū vero subdiacon⁹:dein
de diaconus postea p̄sbyter.Exinde si me/
retur ep̄us ordinet̄.Unde quattuor mino
res ordines qui sunt primi reputāt̄ etiā sa
cramentū ꝛ imp̄munt characterē.Uerūta/
men in q̄rtū ordo ad sacramentū ordinatur
nec ep̄atus nec psalmistatus nec prima tō/
sura reputantur inter ordines:secus autē
largo modo loquendo de ordine ꝓut scz ē
quedā deputatio ad diuinū cultū.Quicū
q̄z igit̄ aliquo ordine p̄termisso de p̄dictis
septē ad superiorē ascēderit licet characte/
rē recipit:de rigore tm̄ iuris deponi debet:
etiā si nō malicia sed ignorantia vel negli/
gentia ordinē illū p̄termisit:ꝛ ab executio
ne superioris suspensus est quousq̄z ꝑ dio/
cesani dispensationē ad ordinē p̄termissuz
ꝓmoueatur.Or si ante dispēsationē hmōi
ꝛ recuperationē omissi ministrauerit in or/
dine illo vel supiori credēs ꝙ gradatim ꝓ/
motus fuisset:poterit nihilominus cuz eo
ep̄us dispēsare:si tamē scienter ꝑ saltū pro/
motus in ordīe sic suscepto vel scient̄ omis
so sine dispēsatione ministrauerit ꝛ ordinis
omissi recuperatiōe:tunc solus papa ꝙ vl
terius ascēdat cū eo dispēsare poterit:licet
in ordine rite suscepti ep̄i dispēsatio suffici
at:sicut etiā dispensare pōt cū nō ordinato
ministrāte:vt patz ex̄ de cle.nō ordi.mis.c.
ex lr̄is:vbi dicit̄ de quodā diacono q̄ cele
brauit nō ordinatus cū q̄ ep̄us dispensare
potuit vt in ordīe suscepto ministraret im/
posita prius penitētia salutari cū suspēsiōe
ab officio biennio vl' triennio iuxta ꝓuisio
nē ep̄i:nunq̄ tm̄ auctoritate ep̄i poterit vl/
terius ꝓmoueri.Concor.Ray.Hof.Guil.
Cū beneficio tm̄ retinēdo silit̄ ep̄us dispē/
sare potuit:ne sustētatione priuat⁹ ad secu
laria reuerti cogat̄.Salubrius tm̄ faceret
si ad religionē transiret:hoc patet in dicto
c.ex litteris.Deniq̄z licitū esse videt̄ si cle/
ricus in ordinibus minorib⁹ tātūmodo cō
stitutus legat epistolā in missa sine solēni/
tate cantus cū ornamentis ad hoc ordina/
tis:vt extra de vi.ꝛ ho.cleri.c.vt quisq̄z:et
in glo. Quarto principalit̄ q̄s ordinem
suscipit extra tp̄s ab eccl'ia ꝯstitutū.Pro
quo sciendū ꝙ ordines generalit̄ conferri
p̄nt in sex tp̄ibus anni:scz in sabbatis q̄t/
tuor tēpoꝝ:in sabbato āte dn̄icā in passio/
ne:ꝛ in sabbato pasche:vt patz.lxxv.di.c.
vlti.Ratio quare semp in sabbato ꝯferun/
tur ordines est s̄m Host.q2 sabbatū signat
requiē:ꝛ q̄ transit irreuocabilit̄ ad clerica/
tū scz ꝑ susceptionē sacri ordīs:trāsit de la/
bore seculariū negotioꝝ ad vacādū sp̄uali
bus:q2 s̄z apl'z.ij.Timo.ij.Nēo militās d̄o
īplicat se negotijs secl'aribus:vn̄.lxxxviij.
di.c.fornicari:subdit̄.Anteq̄z ecclesiastic⁹
q̄s sit licet ei negotiari facto iam non licet.

Hic queri potest:vtrū ne ordines etiam
alio tp̄e ꝯferri p̄nt.Dicendū ꝙ sic in tribus
casibus.Primo si papa voluerit subdiaco
natū ꝛ dn̄icis ꝛ p̄cipuis festiuitatib⁹ ꝯfer/
re pōt:vt patet extra de tēpo.or.c.j.Secū/
do pōt ep̄us eisdē diebus ꝯferre mīores or
dines si voluerit:aliq̄b⁹ tm̄ ꝛ nō mlt' ne vi/
deat̄ ordinationē facere generalē:vt e.ti.
c.de eo:vbi subdit̄.Licet ep̄is dn̄icis die/
bus ꝛ alijs festiuis vnū aut duos ad mino
res ꝓmouere ordines:sed ad subdiacona/
tū nō nisi in quattuor tēporibus aut in sab
bato sctō:aut in sabbato an̄ dn̄icā de passi/
one nulli ep̄oꝝ p̄terq̄z romano pōtifici lice
at aliq̄s ordinare.Tertio s̄m Ray.si ī sab/
bato ordinationū taz ordinās q̄ ordinād⁹
ꝯtinuaret ieiuniū vsq̄z in diē dn̄icā:tūc ma
ne diei dn̄ice posset ꝯferri sacer ordo:quia
tūc mane diei dn̄ice intelligit̄ trahi ad sab
batū ꝓpter ꝯtinuationē ieiunij.Or sane in
telligendū est de eodē ordine nō de diuer/
sis:vtpote suscepturus erat ordinē diacōa
tus in sabbato:sed p̄peditus ꝓtūc eūdē su
scipit modo p̄dicto in dn̄ica:quod tamē fa
cere non expedit nisi legitima necessitate.
Concor.Hostiē.Inno.ꝛ alij q̄ traxerunt
ex capitulo lr̄as:extra de tēpo.or.d̄.vbi po

nitur casus p oppositũ de quodã scꝫ qui fu
it in sabbato ordinatus in diaconuꝫ ⁊ die
dñica sequẽti cõtinuato ieiunio fuit ordĩa/
tus in p̃sbyterꝝ: p quo epũs ordinãs a col/
latione ordinũ diaconij ⁊ p̃sbyterij ac ordi
natus ab executiõe sacerdotalis officij fu/
it suspensus donec de illis papa alit̃ dispo/
neret: vnde licet ordinat⁹ extra tẽpora sta/
tuta characterẽ recipiat: in susceptis tñ or/
dinibus permitti ministrare nõ debet: nisi
post penitentiã ↄdignã epũs cũ eo dispen
set: vt patet plane: eo.ti.c.ↄsultatiõi. Et li/
cet hoc capitulũ tñ loq̃ videat̃ de sacrꝭ or/
dinibus: tamẽ.c.cũ quidã loquit̃ de ordi/
nibus in cõi: ⁊ ex hoc videt̃ q̄ in dicto. c.
lr̃as vestras: papa sibi specialit̃ dispensati
onẽ reseruauit: qđ aliquãdo facit ex certa
scientia vt alij magis terreant̃: ⁊ ipi delin/
quẽtes puniant̃: vt dicit ibidẽ glo. verum
tamẽ in ordinib⁹ suscipiendis ẜm quosdã
epũs dispẽsare nõ potest si ante dispẽsatio/
nẽ ministrauerit: verius tamẽ videt̃ q̄ po
test: vt.ix.q.ij.lugdunẽ.nisi forte sibi fuis
set interdicta executio ⁊ nihilominus mi/
nistrasset: quia oĩs suspensus: interdict⁹
vel excõicatus se diuinis ingerens efficit̃
irregularis: nec subleuari potest nisi p pa/
pã: vt patet de sen.⁊ re iudi. cũ eterni: lib.
vj.⁊ de sen.excõmu.cũ medicinalis: li.vj.
Quinto principaliter quis ordinẽ suscipit
simpliciter mediante munere aliquo cũ si/
moniaca prauitate: de quo munere dictuꝫ
est in sermone p̃cedẽti. Generalit̃ tamẽ no/
tandũ est q̄ principalit̃ confert aliqđ spiri
tuale p pecunia vel re tp̃ali: vel etiã obse/
quio sibi ĩpenso ad cõmodũ ꝓpriũ: aut eti
am p fauore precũ vel laudũ simoniã com
mittit: ⁊ q̃ p aliquo spũali p̃ncipalit̃ offert
vel exhibet pecuniam vel obsequiuꝫ simo/
niã cõmittit. Qui vero porrigit p̃ces p se
vel alio indigno aut in idoneo iã factum ẽ
simoniacũ ex intẽtiõe: qꝛ respectũ principa
lẽ habet nõ ad honorẽ dei vl' ad vtilitatem
eccl'ie: vl' ad dignitatẽ p̃sone: sꝫ ad fauoreꝫ
hũanũ vl' ad p̃uatũ cõmodũ: nã sola inten
tio facit simoniacũ: vt patet plane: e.ti.tua
nos. Sed simonia mẽtalis põt sola penitẽ
tia purgari: vt eo.ti.c.mãdato: qꝛ ecclesia
nõ iudicat de occl'to in foro ↄtentioso: q̃ tñ
maxime simoniã p̃sequit̃ dũmõ fuerit ma/
nifesta: vñ ex eo.ti.c.sicut simoniaca pestis
sua magnitudĩe alios morbos vincit. Glo
sa: qꝛ respectu eius cetera p nihilo reputã/
tur: ita sine dilatiõe mox vt ei⁹ signa p ali/
quã p̃sonã claruerũt de eccl'ia dei dꝫ elimi
nari atq̄ ꝓpelli. Nimirũ cũ dicat̃.c.se.tãta
ẽ labes huius crimis q̄ etiã s̃ui aduersus
dños ⁊ q̃libet criminosi admittunt̃ ad ac/
cusationẽ ei⁹: ẽt infames ⁊ notorij: ĩmo me
retrix: glo. q̃ al's nõ ẽ admittẽda ad accusa.
tionẽ vl' testimõiũ ꝓpt̃ vilitatẽ ei⁹. Nullius
enĩ refutat̃ accusatio sup h̃ crimĩe: nisi q̃ p
bata nõ de zelo iusticie sꝫ de malignitatis
fõte p̃cedere videt̃: vt e.ti.c.lꝫ heli. in fi.
Ad laudẽ dei.

De simonia in collatione vl' ad eptione beneficiorum vel dignitatum: Sermo XV

Non furtum facies

Exo.xx. Scribit Greg. vniuersis
epis hispanis di.⁊ habet̃.j.q.iij.
c.audiuim⁹ dilectissimi q̄ nos audisse opor
tuit sꝫ audisse p̃fecto nõ libuit: q̃sdã. s. esse
sacrox ordinũ p̃fessores: q̃ sub munex da
tiõe vl' acceptiõe dei eccl'ias vl' eax sibi bñ/
ficia vsurpãt: qđ q̃dẽ scel⁹ iã vos nõ dudũ
acrit̃ correxisse admiramur: iuste enĩ vter/
q̄ corripiẽd⁹ ẽ: ⁊ a sctẽ liminib⁹ eccl'ie sub/
mouẽd⁹: ⁊ q̃ p eccl'ie ambitu munera lar/
git̃: ⁊ q̃ vt eccl'iam adeat q̃cq̄ p̃sumit acci/
pere: iste q̃ppe donũ dei emere: h̃ aũt ven/
dere p̃sumit a sacrilegio q̃ppe h̃ facin⁹ nõ
dispar dixerĩ: cũ id qđ spõte a sacro delibe
ratiõis arbitrio grat' fieri đbuit sub pecu/
nie pactiõe causat̃: h̃ ibi. Et qđ execrabili⁹
ẽ. Greg. simoniã dic̃ eẽ heresim: vt ptꝫ.j.q.
j.c.q̃ sacros: vbi subdit̃. Cũ liq̃at hãc he/
resim añ oẽs a radice pestifera subrepsisse:
atq̄ in ipa sua origĩe apl'ica eẽ detestatiõe
dãnatã: cur nõ caueat̃: cur non p̃pẽdit̃: qꝛ
bñdictio illi ĩ maledictiõeꝫ ↄuertit̃ q̃ ad h̃
vt heretic⁹ fiat p̃mouet̃. glo. ↄsecutiue fit
heretic⁹. Vñ ↄcludit Ambro. vbi supra cũ
ordĩaret̃ ep̃s qđ dedit aux fuit: qđ p̃didit
aĩa fuit: cũ ãt ordinaret qđ accepit aux fu/
it: qđ dedit lepra fuit: cito turpem dedit le
pra mercedẽ scꝫ in Giezi: ⁊ pecũia male q̃si
ta corp⁹ aĩamq̄ cõmacl'at. Ad euitãdũ igi/
tur ferã hãc pessimã ⁊ fetidissimã de ea bre
uit̃ p̃seq̃mur. Nã post declaratiõeꝫ simõie
in susceptiõe ordĩs: videdũ ẽ de ea q̃ cõmit
tit̃ in collatiõe bñficiox vl' dignitatũ: i qx
adeptiõe q̃nq̄ p̃ncipalit̃ sũt ↄsiderãda ad
euitãdã simoniacã prauitatẽ ⁊ diuinã ma/
ledictionẽ. Primũ ẽ ipa ĩtẽtio q̃ dꝫ p̃ncipa
lit̃ ferri ad honorẽ diuinũ ⁊ cõẽꝫ vtilitateꝫ

tē ecclesie ꝑfectūq; spiritualē illius qui p/
motionē recipit: nam sola intentio simōia/
cum facit: eo. ti. tua nos: vbi ponit casus
de quodā qui sua bona obtulit vt illa post
modū p p̄benda retineret ꝛ in canonicū re
ciperet. R̄ndet papa si ꝯditio vel pactū in
teruenit simonia est: si pure sine pacto vel
ꝯditione obtulit: deinde rogās vt recipe/
retur ꝛ sua bona retineret ꝑ p̄benda ꝛ ca/
nonici pure ꝯsentiūt tūc licet: si tamē is q̄
talē deuotionē facit ea intētiōe ducat vt p
oblata spiritualia valeat adipisci: ꝛ cano/
nici nō essent eū nisi cōmoda tp̄alia perci/
perent admissuri sine dubio culpabiles am
bo iudicant corā deo: h̄ ibi. Et idē sciēdū
est ꝓportionabilit de munerib⁹ a lingua et
ab obsequio: vt in s̄mōe p̄cedenti: hinc be/
neficia patrū filij habere nō pn̄t: qꝛ p̄sumi/
tur vix vnq̄ in illa collatiōe intētionē fuis
se rectificatā: vt extra de fi. p̄sby. in diuers
capitulis: p̄cipue in. c. ad extirpādas: vbi
subdit: si q̄ filij p̄sbyteroꝝ ꝑuintie tue te/
neant eccl'ias in q̄bus patres eoꝝ tanq̄ p/
sone vl' vicarij nulla p̄sona media ministra
runt eos siue geniti sunt in sacerdotio siue
nō ab eisdem eccl'ijs nō differas amouere.
Glo. quilibet repellit qui quasi iuris suc/
cessores sibi eccl'iam vēdicare itēdit: quia
ibi nō habꝫ locū successio etiā si fuerint de
legitimo thoro: secus tamē si media p̄so/
na itercesserit: qꝛ de iure cōi ibi ꝛ alibi pos/
sent p̄fici. Ue tn̄ illis q̄ in fraudē ꝯferūt a/
liquā p̄bendā alteri: vt sic vlterius ꝯferat
filio suo: verūtamē legitim⁹ fili⁹ in eadem
eccl'ia bn̄ficiuꝫ aliud obtinere pōt: eo. ti. c.
ad hec: sed illegitim⁹ non: vt. c. cū decorē:
vbi dicit filijs canonicoꝝ p̄bēdas in eisdē
ecclesijs ꝯferri nō sinatis quoꝝ sunt cano/
nici patres eoꝝ: cū indecoꝝ sit vt in altaris
officio illegitim⁹ filius ipudico patri mini
stret: in quo vnigenit⁹ filius eterno patri
ꝑ salute humani generis victimat. Et no/
ta generaliter ꝙ periculosissimū est paren
tibus ac ꝑximis amicis gerere sollicitudi/
nē de ꝑuisione spirituali filioꝝ vel nepotū
suoꝝ etiā p solas p̄ces aut fauores: qꝛ vix
inuenit hmōi q̄ debitā habeat intentionē
aut simoniacā subterfugiat prauitatē. Nā
scd̄m doctores canonici q̄ mutuo cōueniūt
dicētes: canonizem⁹ nepotulos nr̄os: pla/
ceat tibi de meo: mihi placebit de tuo: vel
qui dicunt nunq̄ me viuente fiat aliq̄s ca/
nonicus hic nisi fiat talis ꝑ quo rogaui si/
moniā cōmittūt: qꝛ omnis pactio ꝛ ꝯuen/
tio ac aliena intētio cessare debet. Et gene
raliter quicunq; bn̄ficiū ꝯfert ꝯsanguineo
vl' ipetrat vt ipe ꝯferēs vl' ipetrās magni/
ficet aut potentior efficiatur: vel vt ei⁹ pa/
rentela exaltet simoniā cōmittit: qꝛ tēpo/
ralē vtilitatē q̄rit. Secūdo principaliter B
attendēdū est ipa etas tali statui ꝯueniēs:
ꝑ quo sciendū ꝙ sunt duo genera benefici
orū. Primū est sine cura animaꝝ sicut sim
plex capellania p̄bende ꝛ mlt'e dignitates.
Secundū est cū cura animaꝝ: sicut ecclesie
parrochiales: ep̄atus ꝛ similia. Cum igit
apl'us. j. Thi. iij. prohibeat ꝑmouere neo/
phitū. i. in fide nouellū vl' in religiōe noui
tiū: ꝛ hoc ꝓpter duas rōnes. Primo ne in/
cidāt in supbiā putātes ꝙ fides christiana
vel religio multū eis indigeat. Secūdo qꝛ
nō sunt expti status eccl'ie vl' religiōis nec
sciunt modū p̄sonaꝝ: nec ꝑbauerūt nec ꝑ/
bati sunt: que rōnes tangunt. xlviij. di. c.
j. ꝛ. c. qm̄. Ex hoc queri pōt de etate ꝯgrua
p̄ficiendoꝝ. Ad hoc dicendū ꝙ eccl'ia de ꝑ
pria ꝯscientia loquēs decernit tales esse ꝑ/
mouendos ad ecclesiastica bn̄ficia q̄ reper
iunt idonei ad executionē debitā illoꝝ per
agendā. Hinc gratian⁹ in decretis i mlt'is
distinctiōibus longo ꝑcessu declarat: qua
lis debeat esse in sacerdotē ordinand⁹: ꝑse
quēs illud apl'i. j. Thi. iij. vbi ponit. xiij. cō
ditiones ad h̄ necessarias si deo debet esse
accepta ꝑmotio dicēs: Oportet ep̄m (qḋ
vlterius extēdit ad sacerdotes) esse irrep̄/
hensibilē: vnius vxoris virū: id est non bi/
gamū: sobriū ꝛc̄. Et addit eccl'ia adhuc de/
cē ipedimēta in iure positiuo que parit fa/
ciunt. xxiij. requisita circa ordinandos: de
quibus gratia breuitatis supsedeo: qꝛ ne/
cesse est ꝙ sacerdos sicut statu sic ꝛ vita su/
pemineat ceteris: alioq̄n vt scribit Gre. ad
reges francoꝝ Theodericū ꝛ Theobertū
in quoꝝ regno regnabat pestis simoniaca
ꝛ habet. j. q. j. c. fert. vbi subdit: vulnera/
to pastore quis curādis ouib⁹ adhibꝫ me/
dicinā: aut quomō ppl'm oratiōis clipeo tu
eatur q̄ iaculis hostiū sese feriendū expōit
aut qualē fructū de se ꝑducturus est cuius
peste graui radix infecta est: maior ḡ metu
enda est locis illis calamitas vbi tales in/
tercessores ad locū regiminis adducūt qui
dei magis in se iracundiā ꝑuocent q̄ p se
metipsos placare debuerant. Et idem patꝫ
extra de preben. ꝛ dignit. c. graue nimis et
absurdū est ꝙ quidā eccl'iaꝝ prelati cū pos/
sint viros idoneos ad ecclesiasticū benefi/

ctum ꝓmouere: assumere non verenť indignos: quibꝰ nec morũ honestas nec litterarũ sciẽtia suffragant carnalitatis sequẽtes affectũ nõ iudiciũ rõnis. Añ quãta eccl'ijs damna ꝓueniãt nemo sane mẽtis ignorat. Volẽtes igiť huic morbo mederi: p̃cipimꝰ vt p̃termissis indignis idoneos assumant qui deo ⁊ ecclesijs velint ⁊ valeãt gratũ impẽdere famulatũ ⁊c̃. Et. c. penul. poniť casus de quodã cui ep̃us portuensis dũ esset legatꝰ in almania: dedit quãdam p̃bendã deuolutã ad sedẽ apl'icã in eccl'ia argẽtinẽ. si rogãs summũ pontificã vt illã collatõez benigno ꝓsequereť affectu: ꝓcurator autẽ capituli argẽtiñ. ꝓposuit ex aduerso cõsuetudinẽ ex antiquo inuiolabiliť obseruatã ꝙ nullũ nisi nobilẽ: liberũ ⁊ ab vtraq; p̃te illustrẽ honeste cõuersationis ac eminẽtis sciẽ in suũ cõsortiũ hactenꝰ admiserant. Et infra rñdet papa. Nos attendẽtes ꝙ non generis sed virtutum nobilitas viteq; honestas: gratũ deo faciũt ⁊ idoneũ seruitorẽ ad cuiꝰ regimẽ nõ multos s̃m carnẽ nobiles ⁊ potentes elegit sed etiã ignobiles et paupes: eo ꝙ nõ est ꝑsonarum acceptio apud deũ: ⁊ vix ad dominia dignitatũ nedũ ad p̃bendas viri eminẽtis sciẽtie valeãt repiri: quapropť mãdamꝰ vt ip̃m ad eam recipi faciatis. Glo. q̃r nõ sanguini sed vite meritis bñficia sunt cõferenda: et sic de alijs in multis locis repies. Verũtamẽ cũ eccl'ia i aliquibꝰ passibꝰ cõdescendere videať: hoc vtiq; nõ ex aĩo s̃ ꝑmissiue cũ dolore declarat admittere ad euitandũ maiꝰ malũ: cum accrescente mundana malicia multa cogiť dissimulare que nõ p̃ualet extirpare. Exẽpli gratia: iura antiqua decreuerũt ꝙ in sacerdotiũ ꝓmouẽdus esset annorũ. xxx. vt patet. lxxviij. dist. sicut diffiniuit Bonifacius papa dicẽs. c. Si q̃s. xxx. etatis sue nõ impleuerit annos nullo mõ p̃sbyter ordineť etiã si valde sit dignꝰ. Et cõcil'. Neocesarieñ. c. p̃sbyter ante. xxx. annorum etatẽ nõ ordineť q̃uis ꝓbabilis sit vite: sed obseruet vsq; ad p̃finitũ tempꝰ: dñs enĩ. xxx. anno baptizatus est: ⁊ tũc p̃dicauit. Et Leo papa ibidẽ. Quid est manꝰ cito imponere nisi ante etatẽ maturitatis: ante tempꝰ examinis: ante meritũ obediẽtie: ante expitiã discipline sacerdotalem honorem tribuere nõ ꝓbatis: ⁊ quid est cõicare peccatis alienis nisi talẽ effici ordinantẽ q̃lis ille est qui nõ meruit ordinari. Or si necessitas coegerat nõnullos añ tempꝰ illud ordinabãt: vt patet ibidẽ. §. hoc regulariter. vbi subdiť: Paulus apl'us in adolescẽtia a dño electꝰ ⁊ ad p̃dicandũ missus asseritur. Eccl'ia sil'r necessitate exigẽte nõnullos ante. xxx. annũ ordinare cõsueuit. Et. c. Si. xxx. annorum nõ repiunť ⁊ necesitas exposcit a. xxv. annis sacerdotes ordinenť. Et. lxxvij. dis. diciť ex cõci. Carthaginẽsi. c. Placuit vt añ xxv. annos nec diaconi ordinenť nec v̈gines cõsecrenť. Et ex concilio Agatheñ. c. ep̃us. ex cõci. quoq; Toletano. c. in veteri. Porro subdiaconi anno. xx. ordinabanť: vt eo. ti. ex sexta synodo. c. subdiaconꝰ. nõ minor. xx. annorum ordineť. Si q̃s v̈o in aliquo ordine sacerdotali p̃ter cõstituta tẽpora ordinatꝰ fuerit deponať: hec ibi. Nunc autẽ ambitiõe p̃ualente patrimonia crucifixi sibi quisq; p̃occupare conať per phas nephasq; eccl'iastica statuta violãdo: ecclesiastica bona inuadendo: p̃ce: fauore: p̃cio obsequio: ⁊ quotidie videť impleri: denuo illud. iij. Regũ. xiij. Hieroboã fecit de nouissimis populis sacerdotes excelsorum: quicũq; volebat implebat manũ suã et fiebat sacerdos excelsorũ. Sic etiã ad tantã cecitatẽ venit ecclesia dei in plerisq; mũdi climatibꝰ: ꝙ pueris eccl'ias regẽdas cõmiserunt: ambitiõe ceca ꝓmotores detenti ad exaltandũ suos: q̃propť tũc papa ꝑmissiue eccl'iastica statuta relaxare sinebat: vt patz extra de eta. ⁊ qual'. in or. p̃fici. Vbi scribit papa archiep̃o Cantuarieñ. ⁊ suo suffraganeo. c. indecorũ est vt hi debeãt eccl'ias regere q̃ nõ nouerũt gubenare seip̃os: cũ ad eccl'iarum regimẽ tales ꝑsone sunt admittende que discretiõe p̃eminent: ⁊ morũ fulgeant honestate: nolentes igitur sustinere vt paruulis regimẽ eccl'iarum cõmittať: mãdamus quatenꝰ nemini infra annũ. xxiiij. cõstituto ꝑsonatũ cuiuslibet eccl'ie concedere p̃sumatis: scituri ꝓcerto ꝙ si cõtraire p̃sũpseritis: q̃d inde feceritis irritabimꝰ ⁊ inobedientiã vestrã grauiter puniemꝰ. Vbi dicit glo. ꝙ licz specialiter ꝓhibet ꝓmouere cõstitutos infra. xxiiij. annũ: nõ tñ cõcedit in. xxv. vel in. xxvj. ĩmo vsq; ad annũ xxv. ꝓhibenť ordinari: vt plane ptz ex̃ de elec. c. cũ in cũctis. sed postq̃. xxiiij. annũ habuerint dissimulãdo sustinebit: sic̃ dissimulãdo sustinet sacerdotes q̃ sunt notorij fornicatores quos vbiq; in cõi iure multiplici damnatiõe ⁊ depositiõe mulctauit: vt patet. xxxij. di. c. Nullꝰ missã audiat p̃sbyteri quẽ scit cõcubinã indubitãter hr̃e. Et

c.se.ꝛ extra de coha.cleri. ꝛ mu.c.quesitũ.
Nũc aũt intantũ hec pestis excreuit euidẽ
tia facti: ꝙ eccl'ia dissimulãs quasi corrige/
re nõ valẽs: statuit in cõcil'. Constãtieñ. ꝙ
null⁹ sacerdos quãtũcũqꝫ notori⁹ euiden/
tia facti debeat in diuinis vitari ꝙdiu to/
leraꝑ ab eccl'ia. O gen⁹ electũ regale sacer/
dotiũ: gens sancta ꝛ ꝑpl'us acquisitiõis: ad
quãtã degeneratõez dedu xit te maledicta
pestis auaricie: cui reseruaꝑ illud Malač.
ij. Ecce nũc ad vos mãdatũ hoc o sacerdo/
tes: si nolueritis audire ꝛ si nolueritis po/
nere sup cor vestrũ vt detis gloriã nomini
meo.s.bñ viuẽdo: vt dicit glo. mittã ĩ vos
egestatẽ: ꝛ maledicã bñdictionib⁹ vestris.
Tertiũ attẽdendũ ꝑncipaliter est mun⁹ a
manu: obsequio vel lingua ꝑut clari⁹ ta/
ctũ est in sermone ꝑcedẽti. Quartũ autẽ
est virtus: qꝛ dicit Chrys. de dignitate sa/
cerdotali li.iij. Agiꝑ in terris sed officium
celestib⁹ negocijs cõtineꝑ: nõ eni hõ nõ an
gelus: nõ archangel⁹: nõ aliqua alia crea/
tura: nõ virt⁹: sed ipe spũssanct⁹ hoc mun⁹
instituit: ꝛ adhuc manẽtes in carne mĩste/
rio fungi ꝑstitit angeloꝝ: ergo in ꝑmotiõe
attẽdere debẽt nõ ꝑsonã ꝫ virtutẽ: alioqn
parẽtes vl' ꝑmouẽtes ꝑmoti portabũt ini/
quitatẽ: sicut hely q filijs sacerdotib⁹ ꝫ ma
le agẽtib⁹ duplicẽ recepit a dño vindictã:
qꝛ cadẽs retrorsum fractis ceruicib⁹ expi/
rauit: ꝛ ꝑ peccatis klioꝝ suoꝝ damnat⁹ est
vt dicit Hiero. Mimirũ cũ dicat Gregori⁹
omel'.xvj. ꝙ nullũ ab alijs maius ꝑiudiciũ
ꝙ a sacerdotib⁹ tolerat deus qñ eos quos
ad aliorũ correctionẽ posuit dare exempla
prauitatis cernit ex inordinata nãqꝫ ꝛ in/
disciplinata multitudine sacerdotũ hodie
daꝑ cõtemni nr̃e redẽptiõis venerabile sa/
cramẽtũ. Et Aug⁹. in ep'la quadã: ꝛ habeꝑ
lxxxiij.di. dicit sic: ꝙ nemo ampli⁹ nocet ꝙ
q ꝑuerse agens nomẽ vel ordinẽ sanctitat'
vl' sacerdotis habet. Delinquẽtẽ nãqꝫ hũc
null⁹ redarguere ꝑsumit: ꝛ in exemplũ cul
pa vehemẽter extendiꝑ: qñ ꝑ reuerẽtia or/
dinis peccator honoraꝑ. Attendãt ꝫ q iu/
giter inhiãt ꝑuidere filijs ꝛ nepotib⁹ suis
de ꝑrimonio crucifixi: in quib⁹ necdũ nul/
lũ relucet ꝑbitatis indiciũ: nulla idonei/
tas: nulla argumẽta virtutũ: nec vereñ ĩ
hoc terrificũ futurũ iudiciũ illi⁹ q dicebat
in ꝑabolis. Ue vobis scribe ꝛ pharisei qui
circũitis mare ꝛ aridã ad faciẽdũ vnũ ꝑse
litũ: ꝛ cũ fact⁹ fuerit facit' eũ filiũ gehẽne
duplo ꝙ vos. Dissimulãt nunc collatores
ĩ scrutinio: ꝫ nõ dissimulabit christ⁹ ĩ iudi/
cio: cũ ecõtra in ꝑmitiua eccl'io districta vi
gebat censura. Sed nũc qd: Utiqꝫ infectis
pastorib⁹ inficiꝑ vniũsitas gregl': oẽs aua/
ricie studẽt a maximo vsqꝫ ad minimũ: oẽs
q sua sunt querũt atqꝫ suoꝝ: ꝛ his q ꝑmatũ
diligũt de cognatis suis ꝑmouẽdis: ditã/
dis ꝛ exaltãdis cura maior: christ⁹ aũt solo
sterniꝑ ꝛ cõtemniꝑ. Adeo nãqꝫ inualuit ꝫ
cõsuetudo maledicta.s. ꝑmouẽdi ꝫm affe/
ctũ nõ ꝫm rõnem: in acceptiõe ꝑsonaꝝ non
virtutũ vt vix inueniaꝑ q ꝑ ostiũ in ouile
ouium ingrediaꝑ: eo ꝙ caro ꝛ sanguis sibi
totũ vendicãt ꝑncipatũ: ꝛ si parietẽ foderi
tis ad videndũ horrenda in domo dei vix
aliquẽ ꝑmotũ poteritis inuenire q detesta
bilẽ simonie labẽ ꝑualeat euadere. Nã plu
res occurrũt corruptele obseruãde qs lau/
dabiles cõsuetudines vocãt: aut in bñficij
collatiõe: aut ĩ eiusdẽ cõfirmatiõe vel etiã
ĩ intronizatiõe ꝛ silibus. Dña auaricie sibi
potestatiue ptẽ vẽdicat. O ꝙuera sñia ps
cv. dicẽtis: Immolauerũt filios su. demo.
Quintũ deniqꝫ attendendũ est scia ad fa/
ciendã debitã executionẽ assũpti officij: vt
habeꝑ ex de eta. ꝛ qli. in or. ꝑfi. c. cũ sit ars
artium reginẽ aiaꝝ: districte ꝑcipimus vt
epi ꝑmouẽdos in sacerdotes diligẽter in/
struant ꝑ se vel alios viros idoneos super
diuinis officijs ꝛ eccl'iasticis sacris qualiꝑ
celebrare valeãt: quoniã si decetero rudes
ꝛ ignaros ordinare ꝑsumpserint: ꝛ ordina
tores ꝛ ordinatos vltioni graui decernim⁹
subiacere: sancti⁹ eni est maxie in ordina/
tione sacerdotũ paucos bonos ꝙ multos
malos habere mĩstros: qꝛ si cecus cecũ du/
cat ambo in foueã dilabunꝑ. Et.c.se. epus
clarineñ. ꝑpter suã ruditatẽ ꝛ clericature
modicitatẽ deponiꝑ. Qui ꝫ ꝑdictis nõ at/
tentis ꝛ silibus q cõcernũt diuinũ honorẽ
ꝑpriã salutẽ ꝛ eccl'ie cõem vtilitatẽ ꝑsonam
accipit: carnẽ diligit: sanguinẽ erigit cum
Gyezi ꝛ Simone diuine maledictiõis im/
ꝑcationẽ incurrit. Ad laudẽ dei.

De simonia in locatiõe bñficio/rũ vel ecclesiaꝝ: ꝛ collatiõe sacroꝝ vel sacramentaliũ: Ser. XVI

On furtum facies:
n Exo.xx. Dicit Aug⁹. ꝛ habeꝑ.j.
q.j.c. Si iustus mĩster fuerit com
puto cũ eu Paulo q gloriã suã nõ querit

di.j.Coꝝ.iij. Ego plātaui: appollo rigauit: de⁹ aūt incrementū dedit. Qui xͦo supb⁹ minister fuerit cū zabulo cōputat: ꝫ nō cō/ taminat donū xpi: qꝛ p illū purus fluuius trāsit venitqꝫ ad fertilem terrā. Scio qꝛ la/ pis ex aqua fructū ferre nō pōt ⁊ p lapide/ as cānales trāsit aqua ad areolas ⁊ in cā/ nali lapideo nihil generat: sed oꝛtus mul/ tū fructū affert. Spūalis enī virt⁹ sacri vt lux pura ab illuminādis excipit: ꝫ p imū/ dos trāsiens nō inqnat. In quib⁹ verbis ostēdere vult Aug⁹. ꝙ sacra ab impijs sa/ cerdotib⁹ mīstrata nō possūt obesse iustis: dūmō se criminū ꝑticipes nō faciūt ea reci piendo nō vt opoꝛtet. Ad cui⁹ euidentiā tertio loco videndū est de simonia in mini/ stratiōe sacraliū. De quo qri pōt: vtrū sp sit illicitū dare pecuniā vel qdcūqꝫ munus qd pecunia mēsurari pōt ꝓ mīstratiōe sa/ cramētoꝝ ⁊ sacraliū: psertim cū dic aplus j.Coꝝ.ix. Nescitis qm̄ q in sacrario opant q de sacrario sūt edūt: ⁊ q altari deseruiūt cū altario ꝑticipant. Ad hoc rn̄det Tho. scda 2e.q.c. ꝙ accipe pecuniā ꝓ spūali sa/ cramētoꝝ gra crimen est simonie: qd nulla ꝯsuetudine pōt excusari: qꝛ cōsuetudo non piudicat iuri naturali vel diuino. Per pe/ cuniā aūt intelligit omē illud qd pecunia estimari pōt: vt dicit phus.iiij.Eth. Acci/ pere xͦo aliq ad sustētatiōeʒ eoꝝ q sacra mi nistrāt ꝺm ordinatiōʒ ecclie ⁊ ꝯsuetudines approbatas nō est simonia nec peccatū: nō enī accipit tanqꝫ pciū mercedis ꝫ tanqꝫ sti pendiū necessitatis. Unde sup illud.j. ad Thimo.v. Qui bn̄ psunt psbyteri duplici honore digni habeant: dic glo. Aug. Ac/ cipiāt sustētationē necessitatis a pplo: mer/ cedē dispēsatiōis a dn̄o. Un̄ Tho. in qtlibe tis eandē qstionē mouēs cōcludit ibidē di cens: ꝙ cū in dispēsatiōe sacroꝝ vel alioꝝ aliq recipiunt: vt in eo simonia euitet tria sunt necessaria. Primo vt h fiat ex cōcessi/ one iuris diuini vel hūani aut saltē pie cō/ suetudinis. Secūdo ꝙ intentio sit pia non coꝛrupta: id est ꝙ desit intentio emēdi vel vendēdi: ꝫ intētio referat ad solā cōsuetu/ dinis obseruātiā. Tertio vt sit foꝛma ho/ nesta: vt.s. nō reqrant vel artent p sacroꝝ subtractionē nec etiā an̄ officij exhibitionē ne pctm̄ incuenire videat: ꝫ expleto officio poterunt exigi: ⁊ si subditi dare recusant p supioꝛē sūt cogēdi: vt pʒ ex de simo.c. Ad aplicā audiētiā frequēti relatiōe puenit ꝙ quidā clerici ꝓ exequijs moꝛtuoꝝ ⁊ bn̄di/ ctiōe nubētiū ⁊ silib⁹ pecuniā exigūt ⁊ ex/ toꝛquēt: ⁊ si foꝛte eoꝝ cupiditati non fuerit satisfactū: impedimēta ficticia fraudulēter opponūt. Ecōtra xͦo quidā laici laudabilē ꝯsuetudinē circa sanctā ecclīā pia deuotio ne fideliū introductā ex fermento heretice prauitatis nitunt infrīgere sub ptextu ca/ tholice pietatis: quapropt sup his prauas exactiōes fieri ꝓhibem⁹: ⁊ pias ꝯsuetudi/ nes obseruari pcipim⁹: statuētes vt libere cōferant eccliastica sacra: ꝫ p epm loci ve/ ritate cognita cōpescant q maliciose nitūt laudabilē cōsuetudinē imutare. Predicte xͦo exactiōes praue potissime vident ex h introducte: qꝛ frequēt eccliaꝝ plati faciūt eas p alios deseruire sub tā exigua poꝛtiōe ꝙ ex ea cōuenieter nequeūt sustētari: vnde dispēdiū nō modicū spūalis ꝓfectus susti net xpiana religio: sic ostēdit ex de pben. ⁊ digni. vbi dꝛ.c. Extirpande ꝯsuetudinis vitiū in quibusdā ꝑtib⁹ inoleuit: ꝙ scʒ par rochialiū proni eccliaꝝ ⁊ alie quedā psone ꝓuētus ipaꝝ sibi penit⁹ vendicātes psby/ teris eoꝝ ꝺuitijs deputatꝫ relinquūt adeo exiguā poꝛtionē ꝙ ex ea nequeūt sustētari. Sequit: Un̄ fit vt in his religiōibus pene null⁹ inueniat sacerdos parrochialis qui vllā vel modicā hʒ peritiā lraꝝ. Cum igit os bouis ligari nō debeat triturātis: sed q seruit altario de altari viuere debet: statui/ mus vt cōsuetudine qlibet epi vel patroni seu cuiuslibet alteri⁹ nō obstāte poꝛtio psby teris ipsis sufficiēs assignet: h ibi. Prob/ pudoꝛ casus pdictus plurib⁹ i locis iā in/ oleuit. Passim enī collegia sibi incoꝛpoꝛāt bn̄ficia ⁊ ea faciūt tenui pcio deseruire: ce/ tera sibi reseruātes in iudicium aīaꝝ suaꝝ. Secūda xͦo cā pdicte coꝛruptele emanare videt ex eo ꝙ quidā plati cōferūt eccliās retētis sibi fructib⁹ vel aliq saltē ꝑte eoꝝ vl etiā bn̄ficia: qd fieri nequaqꝫ pōt vt tali pa cto cōcesso.s. bn̄ficio sibi fruct⁹ retineat ex donatiōe.s. bn̄ficij ꝓuētus ꝑcipiēs: vt ex vt eccliastica bn̄fi. sine dimi. cōfe.c. vt nostrū. vbi etiā ad maioꝛē distinctionē ⁊ euidētiā hui⁹ materie subdit in fine. Nā cū in La/ teran̄. cōcil. sit ꝓhibitū ne quis cōferendo beneficiū ecclesiasticū partē ꝓuentuū suis vsibus retinere psumāt. Et alibi reperiat in canone ꝙ ecclesiastica bn̄ficia debēt sine diminutiōe cōferri: credimus distinguen/ dum vtrum qui dat spirituale benificiū ꝓ/ uentus ipius ante donatione percipiat scʒ ex cā iusta: nā si ꝓuent⁹ añ donatione non

ꝑcepit sed alius.s. yconomus ⁊ ex donati/
one cõsequit̃ vt ipse ꝓuent⁹ ꝑcipiat:nõ est
dubiũ int̃cedere simoniacã prauitatẽ. Si
ṽo ante donationẽ ꝑcepit ip̃e ꝓuent⁹ cre/
dim⁹ distinguẽdũ vtrũ ante donationẽ cõ
stituat.s.cũ suo capitulo vt ip̃i ꝓuent⁹ re/
tineãt ad temp⁹ ꝓ iusta cã ⁊ necessaria.s.ꝓ
debitis eccl̃ie releuãdis: an cõueniat cum
ip̃o q̃ accepit beneficiũ seu cũ mediatore q̃/
cũqꜫ vt officio illo cõcesso retineat ip̃e pro/
uẽtus: primũ enĩ mẽbrũ credim⁹ esse licitũ
ƀm aũt dicim⁹ nõ licere: hoc ibi: vide casũ
plane in glo.lõgo ꝓcessu q̃ cõtigit in eccle/
sia Mediolanẽsi.⁊ ex̃ de censi. ꝓhibemus.

B Hic q̃ri põt: vtrũ liceat clerico eccl̃am suã
locare in totũ: sicut via facti frequẽter vi/
demus. Ad hoc dicendũ ƀm Guil̃.ꝙ loca/
tio ⁊ ꝯductio hic locũ nõ habẽt. Sed p̃sby
ter debet gratis facere officiũ ⁊ ille gratis
expẽsas ꝓuidere:ita ꝙ alr̃ põt honeste vi/
uere sine extorsione a subditis: ⁊ sic si loco
tibi ecclesiã:⁊ tu cũ sis p̃sbyter locas op̃as
tuas vt ibi officies:non habiturus ibi al̃s
aliquã iurisdictionẽ nõ cõmitto simoniã.
Nõ tñ fieri põt vltra temp⁹ vite locãtis:q̃2
clericus in bñficio compat̃ vsufructuario
qui nõ est nisi ad vitã:nisi locatio facta fu/
isset nomĩe eccl̃ie ⁊ vtiliter:tũc enĩ ƀm In/
nocẽ.successor tenet̃ ad illã.xij.q.ij.c.que/
cũqꜫ suffragio. Potest etiã locator illi quẽ
cõducit vel cui locat fructus ecclesie cõmit
tere curã animar̃:vt putat Hosti.dũmodo
sine pactiõe gratis fiat cũ auctoritate ep̃i.
Et hoc põt etiã sine auct̃e ep̃i modico tem/
pore ex causa rõnabili nõ tñ diu:q̃2 nec pe/
grinari põt sine licẽtia ep̃i:vt de cõse.di.v.
c.nõ oportet. Verũtñ nec ep̃us nec ordina/
rius nec alius p̃latus sub annuo censu cõ/
mittere põt vices suas: vt patet ex̃ ne p̃la.
vi.suas vel eccle.sub an.cẽsu cõcedant.c.j.
vbi tangit̃ de decanis ruralib⁹: et.c.ij. q̃a
hoc redũdat in grauamen subditor̃. Et.c.
iij. vbi tangit̃ de his q̃ sic statuũt̃ ad regi/
mẽ ecclesiar̃. Nã in illo.c. ecclesia accipit̃
ꝓ p̃latura ip̃i⁹ eccl̃ie q̃ sub annuo censu cõ
cedi ꝓhibet̃:q̃2 quoddã sp̃uale est:cũ in.c.
sequẽti id est quarto cõcedit̃ ecclesia poni
ad firmã sub annuo censu reddẽdo qđ licz
in p̃mo casu:q̃2 ibi ecclesiã signat obuẽtio/
ones ꝓueniẽtes occasione ip̃i⁹ eccl̃ie: ⁊ sic
nullũ sp̃uale locat̃. Et sic ex illo.c. trahit̃
ꝙ licitum est vendere beneficij fructus ad
tempus. quia papa ibi cõcedit: imo nõ est
prohibitũ hoc facere ad totũ tempus vite

sue:licz nõ esset honestum. Semp tamẽ ita
intelligendũ est ꝙ nihil sp̃uale interueniat
vt extra de rerũ ꝑmu.c.ad q̃stiones: vbi d̃r
in glo.ꝙ sic̃ sp̃uale cũ sp̃uali põt cõmutari:
sic tp̃ale cũ tp̃ali. Vide ibidẽ in textu nota/
bilẽ casum de ꝑmutatiõe duarũ ecclesiarũ.
Porro q̃tum ad collationẽ sacr̃or̃ primo
q̃ri põt de sacr̃o baptismatis: an liceat pro
eo pecuniã dare si sacerdos noluerit gra/
tis baptizare ⁊ puer sit in articulo mortis:
p̃sertim cũ baptism⁹ sit ianua sacr̃or̃ ⁊ ad
salutẽ necessari⁹. Ad hoc rñdet Tho.scđa
2^e.q.c.ꝙ sacr̃a noue legis sunt maxĩe spiri
tualia inquãtuz sunt sp̃ualis gr̃e cã q̃ p̃cio
estimari nõ põt: ⁊ eius rõni repugnat ꝙ nõ
gratuito det̃. Accipe ḡ pecuniã pro sp̃uali
sacr̃or̃ gr̃a est crimẽ simonie qđ nulla con/
suetudine põt excusari vt dictũ est. Si ḡ sa/
cerdos noluerit baptizare nisi dato p̃cio:
tũc ille q̃ gerit curã pueri in tali casu posset
illũ baptizare: vel a quocũqꜫ alio facere ba
ptizari. Nã q̃2 nullo mõ peccandũ est: ⁊ in
casu neccessitat̃ q̃libet baptizare põt:ideo
ꝓ eodẽ habendũ est ac si nõ ess3 sacerdos.
Or si adult⁹ est q̃ petit baptizari iminente
iam mortis ꝑiculo:nec adest nisi sacerdos
petens p̃ciũ ꝓ baptismo: debet poti⁹ absqꜫ
baptismo decedere: q̃2 tunc suppleret̃ ei ex
baptismo flamĩs qđ ex sacr̃o deesset. Dato
tñ gratis bñficio baptismatis: põt eũ sacer/
dos admonere de laudabili tenẽda cõsue/
tudine. Secũdo q̃ri põt de sacr̃o cõfirma
tiõis q̃tũ ad materiã.s.de chrismate: vtrũ
licitũ sit dare nũmos chrismales. Ad hoc
rñdet̃ ex cõci.lateraň. ⁊ habet̃ ex̃ de simo.
c.ea que de auaricie. vbi dicit̃: Audiuim⁹
ꝙ nũmos ꝓ chrismate ab eccl̃ijs extorq̃tis
quos nũc cathedraticos aliq̃ñ paschalem
p̃stationẽ:interdũ ep̃alem cõsuetudinẽ ap/
pellatis. Glo. variatio nomĩs nihil ꝓdest:
⁊ bona denomĩatio malũ nõ excusat: quia
quodcũqꜫ nomen imponas simoniacũ est:
vñ sequit̃: Quia ṽo h̃ simoniacũ eẽ dino/
scit̃:mãdam⁹ quaten⁹ p̃textu alicui⁹ ꝯsue/
tudinis vl̃ p̃latiõis p̃dictos denarios nul/
laten⁹ exigatis. Glo. Cõsuetudo ista quã/
tũcunqꜫ longa nõ excusat sed magis accu/
sat:hoc ibi. Sed edictum hoc nõ cõpescuit
mẽte reprobos: sicut ꝑ silitudinẽ ostendit
Chrys.i omel̃.sup euãgel̃. Mat.xxij Abeũ
tes pharisei cõciliũ inierũt vt caperẽt iesũ
in sermone:quẽadmodũ inq̃t si q̃s claude/
re voluerit aq̃ currẽtis meatũ: si fuerit ex/
clusa aliq̃ violẽtia:aliũde sibi semitã rũpit

ſic eoꝝ malignitas ex vna pte cõcluſa aliũ ſibi aditũ adinuenit: hoc ibi. Sic etiã iſtorũ auaricia cõciliũ aliud poſt mãdatũ p̃dictũ ſpoliãdi eccl'ias adinuenit: vt pꝫ clari⁹ infra eo. ti. vbi dicit̃. c. intantũ. Sane puenit ad audientiã noſtrã ꝙ olim quidã ſuffraganei tui ꝓ chriſmate certã cõſueuerũt accipe pecunie quãtitatẽ: nõ metuẽtes penã canonicã: ⁊ correptionẽ tuã illudere cupientes: tp̃us faciẽde ſolutiõis anticipãt: recipiẽtes in media q̃drageſime qđ recipe cõſueuerũt poſt paſcha: vt cãm decipiendi diſſilent: nomẽ denarioꝝ variãt: q̃s prius chriſmales: ſecũdo paſchales dicebãt. cõſuetudinẽ medie q̃drageſime nũcupantes. Et infra. Cũ enĩ exp̃ſſius exp̃mat vẽditionis ſpeciẽ q̃ p̃us recipit ꝙ rẽ cõferat p̃cioſã ⁊ gratis ſit gr̃a cõferẽda mãdam⁹ quaten⁹ tales exceſſus corrigas: ſupradictos ſuffraganeos tuos ⁊ eoꝝ officiales a tam illicita exactiõe cõpeſcens: ꝙ alioꝝ culpa tibi non imputet̃ ad penã: hoc ibi. Tertio q̃ri põt de ſac̃ro penitẽtie: vtrũ ꝓ abſolutiõe poterit aliq̃d exigi vel exactũ dari. Ad quod rñdet canon ex̃ de ſimo. c. Ad aures nr̃as puenisſe nouer̃: ꝙ cũ. H. quidã noĩe ꝓpter pecuniã quã debebat vinculo fuiſſet excõmunicatiõis aſtrict⁹ creditorib⁹ ſatiſfecit: ſed excõicatorib⁹. x. libras ꝓ abſolutiõe q̃rẽtibus nõ valuit abſolutiõis bñficiũ obtinere. Glo. bñficiũ abſolutiõis cũ ſit eccl'iaſticũ myſteriũ ⁊ ſpũale nihil eſt exigenduꝫ ꝓ ip̃o p̃ſtando. Et ideo qui p̃ciũ ꝓpter hoc recipit eſt ſimoniac⁹. Sed id dubitari poteſt: vtrũ ſi dediſſet aliquid ꝓ abſolutione ip̃ius: ſimoniam cõmiſiſſet. Poteſt dici ꝙ nõ: qꝛ iniuſte ſibi abſolutio denegabat̃ ex quo ſibi ſatiſfecit cũ vexationẽ ſuã redimerat: hec glo. Sequit̃ text⁹: Qm̃ igit̃ indignũ eſt ⁊ eccl'ie romane ꝯ̃riũ vt abſolutiõis bñficiũ redimat̃: diſtricte vobis mãdam⁹ quaten⁹ ſi p̃fatus. H. debitũ ſoluit ipſum gratis faciat̃ abſolui ſi excõicatores id nõ fecerint req̃ſiti. Glo. nihil ẽ iudici ꝓ abſolutiõe directe dandũ eſt: ſecus ſi aduerſarius ꝓpter eius cõtumaciã fecit ſumpt⁹: qꝛ illos debet ſoluere anteꝙ abſoluat̃. Sil'r ſi iudex ꝓpter hoc feciſſet expẽſas: qꝛ tũc nõ dat̃ intuitu abſolutiõis: ſi tñ illum iniuſte excõicaſſet ſine omni difficultate ⁊ grauamine debet abſolui. Uerũtñ ſm Tho. ſcd̃a 2e. q. c. Si ꝓ crimĩe fuiſſet excõicatus ⁊ in abſolutiõe aliq̃d exigeret̃: nõ quaſi p̃cium abſolutionis ſed quaſi pena culpe p̃cedentis: ꝓ qua fuit excõicatus: hoc licitũ eſſet dũmõ rõnabiliter fieret. Quarto queri poteſt: vtrũ ꝓ ep̃is: abbatibus ſiue ꝓ quibuſcũꝗ pſonis eccl'iaſticis ponẽdis ĩ ſedẽ ſiue introducẽdis p̃ſbyteris ĩ eccleſiã: aut canonicis ĩ p̃bendã: aut ꝓ ſepulturis: exequijs: bñdictiõib⁹ ⁊ alijs ſac̃ris aliq̃d põt exigi vel dari: pſertim cum ab antiq̃ fuerit introducta cõſuetudo. Ad hoc rñdet cõci. Lateran.: ⁊ habet̃ ex̃ de ſimo. c. cũ in eccleſie. vbi ſubdit̃: Horribile nimis eſt ꝙ in q̃buſdã eccleſijs locũ venalitas phibet̃ hr̃e ita vt ꝓ ep̃is vel abbatib⁹ ſiue quibuſcũꝗ pſonis eccl'iaſticis ponẽdis in ſedẽ ſiue introducẽdis p̃ſbyteris ĩ eccleſiã necnõ etiã ꝓ ſepulturis ⁊ exequijs mortuorũ ⁊ bñdictiõibus nubentiũ ſiue alijs ſac̃ris aliquid requirat̃. Putãt aũt plures ex hoc licere: qꝛ legẽ mortis: id eſt peccatũ de longa inualuiſſe cõſuetudine arbitrant̃: nõ attẽdẽtes ꝙ tanto grauiora ſunt crimina quãto diuitus infelicẽ animã detinẽt alligatã: ne igit̃ decetero fiãt ⁊ ne vel ꝓ pſonis eccl'iaſticis deducẽdis in ſedẽ vel ſacerdotibus inſtituẽdis vel ſepeliẽdis mortuis aut bñdicendis nubẽtibus: aut alijs ſac̃ris aliq̃d exigant diſtricti⁹ inhibem⁹. Si q̃s autẽ cõtra hoc venire p̃ſumpſerit: portionẽ cũ Gyezi ſe nouerit habiturũ. Ubi arguit glo. videt̃ ꝙ talis ꝯſuetudo nõ ſit reprobãda vbi ꝓ receptõe canonica vl' introductõe pſone in eccleſiã aliq̃d recipiat̃: vt in aut̃. de ſan. ep̃is. §. ꝓ ꝯſuetudinib⁹: dũ tñ nõ det̃ ex pacto vel exigat̃ ẽ ſpõte ex poſtfacto offerat̃: ſed h̃ req̃rebat̃ ex cõſuetudine qđ eſt penitus reprobandũ etiã ſi tm̃ paſtus req̃rat̃: vt infra eo. ti. vbi dicit̃. c. Jacob⁹ canonic⁹ eſculanus ꝓpoſuit ꝙ cũ ip̃e in eccl'ia aprineñ. ſit receptus ĩ canonicũ ⁊ in fratrẽ: canonici eiuſdẽ loci partẽ ꝓuentuũ ac p̃bẽde ſibi aſſignare recuſant: quãdã ꝯſuetudinẽ p̃tendẽtes ꝙ prandiũ hr̃e ſolebant a canonico recepto nouo: quo circa mãdam⁹ quaten⁹ ſi ita eſt dictos canonicos vt tali conſuetudine nõ obſtãte ſibi ſic̃ vni ex alijs in ꝓuẽtibus ⁊ p̃benda ꝓuideant appellatiõe remota cõpellas. Glo. ibidẽ: Talis cõſuetudo nõ excuſat ĩmo poti⁹ ſimoniã inducit qꝛ ꝓ paſtu vel paſtellis aliq̃d exigi nõ debet ꝓ hmõi ſpũalibus. Deniꝗ queri põt vtrũ ſacerdos poſſet celebrare vel alia diuina facere ꝓ pecunia. Ad h̃ rñdet Ray. ꝙ ſi ad illa tenebat̃ tũc aliq̃d exigere ſimoniacũ eſt: vt pꝫ. j. q. iij. c. vendẽtes. vbi dicit̃:

In templo vendētes sunt qui hoc qḋ quibusdā iure cōpetit ad p̄miū largiunť: ꝙ si non tenenť ad h̄ ꝛ eis sumpt⁹ deficit aliq̄d accipe possūt sicut ꝛ locare opas suas siue ad diem siue ad annū sicut p̄dictū est. Qḋ sane intelligendū est ꝙ ip̄e gratis officiare debeat sine pacto p̄cedēte causa plus extorquēdi: ꝛ alter gratꝫ sibi dꝫ ꝓuidere de honesto victu illi⁹ diei: qꝛ sacerdos paup non debet suis stipēdijs militare: ꝛ dignus est mercēnari⁹ mercede sua. Nec iuxta p̄ceptū legis veteris alligabis os bouis triturantis. Vn̄ si q̄s inducit hmōi sacerdotē ad celebrādū: nec eū remunerat digno p̄cio detentor mercedis est: peccatū acclamās vindictā cēseť: ꝙ si sumpt⁹ hꝫ ꝛ ad h̄ nō teneť: debet gratis facere vel cessare: al's enim ex auaricia facere videť: ꝙ si forte nō esset simonia saltē mētalis: tn̄ esset turpe lucrum habēs speciē mali. s. auaricie defraudans pauperculos sacerdotes. Quod a nobis auertat iesus christus: Amen.

De sepultura ꝛ eius loco: electione: canonica portione: ꝛ de exequijs: ac de simonia circa funera: Sermo XVII.

Non furtum facies:

Exo. xx. Quia ſm Grego. vltima volūtas defunctoꝝ cōseruāda est ꝓ illoꝝ volūtate corpa eoꝝ sunt tumulāda nō ꝑ arbitrio nr̄e dispositiōis: iō de sepulturis. iiij. sūt p̄ncipaliť ꝓsequēda. Primū est ꝙ de loco sepulture: de quo dic̄ Ray. ꝙ ius sepulture est qḋ cōpetit eccl'ie ad sepeliendū aliq̄s in cimiterio suo. Et ꝓuenit ex pontificis assignatiōe ꝛ cōsecratiōe: vt pꝫ xiij. q. j. c. eccl'ias. Competit aūt generaliť ecclesijs parrochialib⁹ ꝛ etiā illis quib⁹ a iure vel p̄uilegio cōcessū est ꝛ nō alijs: attēto tn̄ illo qḋ habeť li. vj. de pac. vbi diciť c. pactū cū rectore p̄rochialis eccl'ie factū a nobis ne aliq̄s vel certos ip̄ius eccl'ie parrochianos recipiatꝫ ad eccl'iasticā sepulturā oīno seruare debetis q̄cūq̄ sepultura libera sit monasterio vr̄o ab ap̄lica sede indulta: ꝛ illi apud vos elegerint sepulturā: cū p̄dictū pactū indulto hmōi deroget: h̄ ibi. et. c. qꝛ ex eo. Hic queri pōt vtrū talis sepultura pōt emi vel vendi: p̄sertim cū legiť Gen̄. xxiij. ꝙ abraam emit ab Ephron speluncā duplicē ī sepulturā vxoris sue. Ad hoc dicendū ꝙ ip̄a sepultura emēda si ē terra ī cimiteriū cōsecrata: vel si fuit ibi aliq̄s sepult⁹ tūc vendi nō pōt: vt. ff. de rel' ven. q̄ religiosis. Et sil'e ē de tūba in q̄ fuit aliq̄s sepult⁹: qꝛ loc⁹ iā fact⁹ ē religiosus: vt. ff. d̄ rel'. ꝛ sūp. fu. l. ij. ꝛ. xiij. q. ij. c. Questa ē nob̄ nereida clarissima femīa: ꝙ ab ea solidū ꝓ filie sue sepultura fraternitas vr̄a velit exigere: hoc aūt vitiū est: ꝛ infra. Memores qꝛ dū abraā a filijs Ebron sepulchrū p̄cio ad humandū corp⁹ cōiugis postularet: preciū accipe rēnuit: ne cōmodū videať de cadauere ꝯsecut⁹. Si ḡ tante ꝯsideratiōis pagan⁹ vir fuit: quātomagis nos q̄ sacerdotes dicimur hoc facere nō debem⁹. Et ꝓsequiť ibidē: ꝙ si ꝯtingat aliquē in eccl'ia sepeliri oblata lib͛aliť p̄nt accipi: ſ p̄cipit ne debeāt exigi: ne aut venalis dicať ecclesia aut eaꝝ rectores de mortuis gl'iari videāť dūmō ex cadauerib⁹ sibi cōmodū vendicare studeāt. Et ibidē. c. seq̄n. ꝛ ex̄ de sepul. c. abolēde. Si vͦo sepultura emēda est terra pura nōdū ad vsuꝫ sepulture deputata sed deputāda: ꝛ sil'r tūba: tūc vtiq̄ꝫ vendi licet ꝛ emi: sic̄ fecit abraā q̄ emit terrā non cōsecratā ad vsū sepulture vt ibidē institueret sepulchra. Et addit sanct⁹ Tho. scd̄a 2ᵉ. q. c. ꝙ apud gētiles loca sepulture deputata religiosa reputabanť. Et iō si Ephrō ꝓ iure sepulture p̄ciū intēdit accipere peccauit vendēs: licꝫ abraā non peccauit emens: qꝛ nō intēdebat emere nisi cōem terrā. Or si ḡ queriť q̄d de ecclesijs vbi diuersa sunt cimiteria vel loca ꝛ taxatū est ꝑ quāta pecunia q̄s ponať in tali vel tali loco. Ad hoc rn̄det Hosti. ꝙ simonia est ex̄. e. ti. audiuimus. et. c. sicut. Patet etiā. xiij. q. ij. ex cōci. Valēsi. c. p̄cipiēdū est. et ex cōci. Triburien̄. c. eccl'iastico. vbi subdiť. Nō hois est terra ꝛ plenitudo ei⁹. Si terrā vēdis inuasiōe rei dn̄ice re⁹ teneberis: gratꝫ accepisti a deo gratꝫ da ꝓ eo: q̄re interdictū sit oīb⁹ oīno xp̄ianis terrā mortuis vendere ꝛ debitā sepulturā denegare: nisi forte ꝓximi ꝛ amici defuncti ꝓpter nomē ꝛ redemptionē aīe defuncti gratis dare aliq̄d velint: hoc ibi. Et in diuersis alijs. c. ibidē. Sic etiā si crux specialis porteť vel quecūq̄ꝫ sil'ia gr̄a maledicti quest⁹ adinuēta: vt dicto. c. audiuim⁹. Deinde queri pōt vbi sepeliri debeat q̄ decedit nulla sepultura electa. Ad h̄ rn̄det Io. an. de sepul. in. c. aīaꝝ. li. vj. ꝙ talis sepeliri dꝫ in sepulcro parentū suorū exēplo p̄triarcharū: vt. xiij. q. ij. c. Ebron. vl'

ĩ eccl'ia ſua prochiali qđ magis ſuadendũ eſt ad cõſeruandã cõem pacẽ: maxĩe qꝛ iã h̃ ꝯſuetudo ĩualuit. Qꝛ ſi domiciliũ hñs ĩ ciuitate qñq; ſe trãſſerat ad villam ruralẽ cã recreatiõis vel exercitatiõis: ibiq; decedat nõ electa ſepultura: debet ĩ eccl'ia ſua parrochiali trãſſerri. Mulier aũt ſine electiõe ſepulture decedens cũ viro ſuo vltimo cuiꝰ domiciliũ ꝛ honorẽ retinet ẽ tumulãda: vt eo. ti. li. vj. is q̃. Preterea ſi q̃rit: vtrũ hi q̃ alienũ in caſu nõ cõceſſo ſepeliũt teneãt ad reſtitutionẽ. Ad h̃ rñdet Alex. papa. iij. ex̃ de ſepul. c. cũ ſit liberũ. dicẽs: Mãdamꝰ ꝙ ſi ita eſſe inueneritis p̃fatos cõpellatis: vt oſſa p̃fate mulieris ꝛ bñficia q̃ occaſiõe eius ſepulture recepiſſe noſcunt memoratis fratribꝰ cũ integritate reſtituãt: ꝛ decetero ſiĺia attentare nõ p̃ſumãt. Et idẽ p̃cipit
B pit Inno. in. e. ti. c. in nr̃a pñtia. Secũdũ p̃ncipalit ꝓſequẽdũ eſt de electiõe ſepulture: de q̃ li. vj. de ſepul. c. aĩaꝝ piculis. Precipit vniuerſis clericis tã ſecularibꝰ q̃ religioſis in ꝟtute obediẽtie ꝛ ſub intermiatiõe maledictiõis eterne: ne inducãt aliq̃s ad vouẽdũ: iurãdũ: aut int̃poſita fide ſeu al's ꝓmittendũ: vt apud eoꝝ eccl'ias eligãt ſepulturã: aut iã electã nõ ĩmutẽt: al's electio talis ẽ irrita: ꝛ q̃ ſic elegerint nec ſepeliri pñt apđ eccl'ias ſic electas nec alibi eligere: ſ; oĩno ſepeliẽdi ſũt apud eccl'ias apđ quas ſepeliẽdi fuiſſent ſi ſepulturã nõ elegiſſent. Cui etiã ꝯſtitutiõi ſupadditũ eſt in clem. de penis. c. cupiẽtes. ꝙ q̃ ꝯ̃riũ facere p̃ſũpſerit: alios inducẽdo ad iurandũ: vouendũ: ꝓmittẽdũ vt aqud eos eligant aut electã nõ ĩmutẽt: ip̃o facto ſñiaꝫ excõicationis incurrãt: a q̃ ſolũ a papa niſi ĩ mortis articulo valeãt abſolui. Et addit in dicto c. aĩaꝝ. ꝙ religioſi vel clerici q̃ p̃dictos in ſuis eccl'ijs vl' cimiterijs ſepelire p̃ſũpſerit: tenent ad reſtõeꝫ corporũ ſi petant: ꝛ etiã oĩm que occaſiõe ſepulture eorũ ꝓuenerũt quõlibet ad eoſdẽ faciendã integralit: ꝛ h̃ infra. x. dies: quã niſi fecerĩt eccl'ie ip̃e apđ q̃s ſepulti fuerĩt ꝛ cimiteria earũdẽ extũc ſint ꝛ tãdiu manẽt int̃dicta: donec fiat reſtitutio p̃dictoꝝ. Secꝰ tñ dicendũ eſt qñ q̃s motu ꝓprio voueret vel iuraret in tali loco eligere ſepulturã: qꝛ ſ̃m Hoſti. teneret hoc ſeruare: niſi ex cã noua pꝰ orta excuſaret: vt qꝛ factꝰ eẽt ep̃us vel religioſus: vel locꝰ ille q̃ſi diſſipatꝰ ẽ ꝛ ſiĺia: ſic pꝫ ſupiꝰ de cõditiõibus ſubintellectis ĩ voto vel iuramẽto ꝓmiſſorio: ꝙ ſi ꝓpꝛiꝰ ſacerdos violẽter rapuerit corpus illiꝰ q̃ elegit alibi ſepeliri ſ̃m Hoſti. ius qđ in eius mortuario habet ꝛ oſſa reſtituet: vt dicto. c. cũ liberũ. Deinde queri põt: vtrũ patres eligere pñt ſepulturã filijs ſuis moriẽtibꝰ cũ in paterna cura ꝛ ptãte nutriant. Ad hoc rñdet Bonifaciꝰ papa. viij. de ſepul. li. vj. dicẽs. c. lꝫ pater minores filios q̃ nequeũt anteq; ad annos pubertatis ꝑueniãt eligere ſepulturã poſſit ſi ꝯſuetudo terre id habeat q̃ voluerit ſepelire: hoc tñ nõ põt vbi hmõi cõſuetudo nõ habet: ſ; ſunt cũ ſuis maioribꝰ vel in eccl'ia parrochiali tumulãdi. Quis aũt filiuſſamilias abſq; patris aſſenſu ſibi poſſit eligere ſepulturã: pro aĩa tñ ſua p̃ter illiꝰ aſſenſũ niſi peculiũ caſtrẽſe aut q̃ſi caſtrẽſe habeat: aliq̃d legare nõ põt: hoc ibi. Deniq; pactio pecuniaria ſuꝑ electione ſepulture fieri nõ põt ſ̃m Hoſti. qꝛ quicq̃d tẽporale daret vel ꝓmitteret vt talis electio fieret: oĩno reprobandũ eẽt tanq; ſimonia/
cũ. j. q. ij. q̃ pio. Tertiũ p̃ncipaliter ꝓſe/ C
quẽdũ eſt de portione canonica qñ q̃s elegit alibi ſepeliri: de q̃ p̃mo queri põt: vtrũ in iure ſit aliq̃ taxa determiata ꝓ portione canonica: vt ꝑ eam ſopiat oĩs cõtrouerſia. Ad h̃ dicendũ: ꝙ de his q̃ ſepulturas eligũt apud fratres p̃dicatores vel minores: declarata ẽ certa taxa ne materiã habeant litigãdi cũ p̃latis in. c. ſuꝑ cathedrã. §. veꝝ de ſepul. in clem. vbi dicit. Statuimꝰ ꝛ ordinamꝰ eadẽ vt dictoꝝ ordinũ frẽs de obuẽtiõibus omnibꝰ tã de funeralibꝰ q̃ de q̃buſcũq; ꝛ quõcũq; relictis diſtincte vel indiſtincte ad quoſcũq; certos vel determiatos vſus de q̃bꝰ quarta ſiue canonica portio dari vel exigi nõ cõſueuit vel nõ debet de iure: necnõ de datis vl' qualitercũq; donatis in morte ſeu mortis articulo in infirmitate dantis vel donãtis ꝯceſſerit de qua deceſſerit quomõcũq; directe vel indirecte fratribus ip̃is vel alijs pro eiſdem quartã partẽ auctoritate ap̃lica taxamus ꝛ limitamus parrochialibꝰ ſacerdotibꝰ ꝛ eccleſiarũ rectoribꝰ ſeu curatis largiri integre teneant. Uerũtñ vt ibidẽ ꝓſeqnit de datis vel legatis ante tempꝰ infirmitatis in qua legans decedit non oportet dare quartã ſi ſine dolo vel fraude dant vel legant ante tempꝰ illud. Si tamẽ cum dolo ꝛ fraude talia ꝓcuraret: obligarent ad quartã curatis dandã ac ſi legata fuiſſent in mortis articulo. Porro vltra portionẽ hmõi nõ poſſunt parrochiales exigere: nec frẽs tenent

ampli⁹ impēdere: nec ad hoc a quoq̄ꝫ pos/
sunt aliqualit̄ cohercerl. Ex quo sequit̄ ꝙ
cū ad eoꝝ ecclesiā funera portant̄ si nō de/
fraudant̄ a bñficijs debitis ac si in eoꝝ ec/
clesia sepelirent̄ propter q̄ bñficia vt papa
p̄misit in eodē.c. canonica portio dat̄: tūc
etiā ad quartā dandā frēs p̄dicti nō obli/
gant̄: al's em̄ plus tollerent̄ q̄ꝫ quartā: qd̄
papa hic ꝓhibet: ꝛ de electiōe sepulture in
ecclia aliena cōmodū reportarēt. Secū/
do queri pōt qualis sit exhibēda portio ca
nonica de his q̄ in alijs ecclesijs sibi sepul/
turā exigūt. Rñdet ad hoc Clemens papa
iij. ex̄ de sepul. dicto.c. certificari voluisti a
nobis quō illa clausula q̄ in p̄uilegijs solet
apponi: salua iusticia illaꝝ ecclīaꝝ a quib⁹
mortuoꝝ corpa assumunt̄ intelligi debeat
ꝛ exponi: cū aūt sup h̄ articulo diuersa no/
stroꝝ antecessoꝝ manauerit instituta Leo/
ne iusticiā illā qñqꝫ tertiā: vt.e.ti.c.j. qñqꝫ
mediā partē: vt eo.ti.c. relatuꝫ. ꝛ Urbano
quartā fore censente. Glo.c. Urbani nō ha
bem⁹ sed Lucij tertij: vt patet.c. cū sup ali/
quo. Sequit̄: Nos tale p̄bemus in hac va
rietate respōsum: vt sicut beat⁹ Hiero. inq̄t
vnaqueqꝫ ꝓuincia in suo sensu abūdat ƀm
rationabilē ꝯsuetudinē regionis illa iusti/
cia circa medietatē vel tertiā aut quartā ꝓ
locoꝝ diuersitatib⁹ attēdat̄: hoc ibi. Sꝫ
q̄d si cōsuetudo nō appareat. Rñdet Tho.
spectandā esse cōsuetudinē ecclesie metro/
politane: ꝙ si nec illa appareat: spectanda
est ꝯsuetudo vicinaꝝ: que si varia est: tunc
dicit glo. in dicto.c. certificari. ꝙ tūc de mi
nori sūma erit intelligendū: qꝛ in illa oīs
cōcordant. Dicit Hoff. ꝙ tunc q̄rta debet̄.

Tertio queri pōt de quib⁹ reb⁹ dari de/
bet canonica portio. Ad hoc rñdet Ray.
cui cōcor. Hosti. ꝙ nō tm̄ de oblatiōib⁹ ce/
reis ꝛ alijs hmōi: que ecclia in q̄ sepelit̄ re/
cipit in die funeris: sed etiam de alijs q̄ de/
functus illi ecclie ꝓ anima sua relīq̄t. Ad/
dit Guil. h̄ intelligendū esse de his q̄ relin/
quunt̄ occasione ecclie vel loci: secus autē
si intuitu ꝑsone q̄uis eccliastice: dūmō tm̄
in fraudē nō fiat. Et hoc intelligit̄ tam de
mobilib⁹ q̄ꝫ imobilib⁹. Excipiunt̄ tm̄ orna
mēta ecclie ꝛ quedā alia q̄ ponunt̄ extra d̄
testa. vbi dicit̄.c. de his q̄ in ornamētis vel
ꝓ eis seu fabrica: lumiarib⁹ anniuersario:
septimo: tricesimo: siue alijs ad ꝑpetuū di/
uinū cultū legant̄ ecclijs vel reliq̄s pijs lo
cis canonica portio: dūmō ī fraudē nō fiat
vt ea epus. Glo. si ē cōsuetudo: siue parro/
chialis ecclesia debeat defraudari deduci
nō debet. Glo. hoc dictū est ꝓpter reueren/
tiā diuini cultus: multa ꝑpter religionem
cōmitti solēt: nā summa ē ratio q̄ religionē
facit. Sed obijcit̄ illud extra de sepul. in.c.
in nostra p̄ntia. vbi subinfert̄: parrochia/
lis ecclia de oblatiōib⁹ legitimis ꝛ alijs q̄
defunctus ꝓ aīa sua in vltima dispositiōe
relīq̄t p̄terq̄ de equis ꝛ armis recipiat q̄r/
tā ꝑtē. Ad hoc rñdet glo. ibidē: ꝙ hoc in/
ductū fuit in fauorē terre sancte: sic̄ de his
q̄ relinquūt̄ in ornamētis ecclie siue ad cul
tū diuinū nihil deducit̄. Erat enī ipsis ho
spitalarijs hoc specialiter indultū in subsi/
diū terre sancte: vt patet ī textu dicti.c. Et
nota generaliter ꝙ portio canonica debet̄
illi ecclie vbi ꝯsueuit accipe sacr̄a: vt de se/
pul.c.j. Quarto queri pōt: si defunctus
ecclie sue relīq̄t.x. ꝛ alteri ecclie in q̄ elegit
sepeliri centū vtrū ecclia sua pōt agere ad
canonicā portionē. Ad hoc rñdet Ray. ꝙ
si leganit hoc mō ꝙ ecclia sua esset illis cō/
tenta: ꝛ sacerdos sciens cōditionē suscepit
legatū: videt̄ renūciasse iuri suo: nec debꝫ
vltra petere portionē. Si v̄o defunct⁹ ab/
solute relīq̄t ꝛ sacerdos absolute recepit:
poterit nihilomin⁹ de ceteris portionē sibi
vendicare: vel saltē aget ad supplementū
cōputatis illis.x. vt patꝫ plane ex̄ de testa.
c. officij. ꝛ in glo. Oꝛ si sepulturā elegit in
ecclia ꝓpria nihil illi legās: ꝛ alijs ecclesijs
multa: tūc ab alijs ecclesijs nihil petere po
test. Sed si est ꝯsuetudo ꝙ eligētes in eccle
sia ꝓpria sepulturā semꝑ aliq̄d relinquant:
pōt tūc ecclia repetere ab heredib⁹: nō iu/
re actiōis: nec differēdo ꝓpter hoc sepultu
rā: sed implorādo officiū sup̄ioris: extra de
simo. ad apostolicā. Si tamē nō est cōsuetu
do: tūc nihil petere pōt sed solis funerali/
bus debet esse contenta: qꝛ tenet̄ ex officio
eū sepelire: extra de simo. nō satis. Quī/
to deniqꝫ queri pōt: si quis sepulturā elige
ret apud religiosos q̄ post hoc illā religio/
nē intrat ꝛ decedit: vtrū locus illi⁹ religio/
nis tenebit̄ ecclie illi⁹ ad canonicā portio/
nē. Ad hoc dicendū ꝑ distinctionē: qꝛ aut
talis intrat ī infirmitate in q̄ morit̄: ꝛ tunc
tenet̄ ad illā portionē: vt pꝫ plane eo. ti.c.
de his. Si v̄o transit in sanitate vel etiā in
īfirmitate de q̄ tm̄ nō morit̄: tūc aut accipit̄
in cōfratrē alicui⁹ loci religiosi: nō oblatis
bonis suis ſ sibijpsi retētis ꝛ ibi sepulturā
eligit: nō liberat̄ ƀm Hoff. a canonica por/
tiōe: sicut nec eximit̄ ab ep̄ali iurisdictiōe

etiā si ipsi religiosi sint exempti: extra de p̄uile. cū ꝛ plantare. §. de cōfratribus. c. vt p̄uilegia. Idē Hosti. Si vero recipit̄ in confratrē resignando bona sua oīa: etiā vsū fructū ꝛ mobilia: tūc nō tenet̄ ad canonicā portionē eccl'ie parrochiali: etiam si tēpore nouiciatus moriat̄: q2 licet exire potuerit tn̄ nō exiuit sed in religione decessit: ꝛ hoc sufficit ad quarte retētionē: extra eo. ti. de his Quartū deniq; p̄ncipalit̄ ꝓsequendū est de exequijs defunctoꝝ: de quo queri potest: vtrū simonia cōmittat̄ aliq̄d recipiendo ꝓ exequijs mortuoꝝ vel ex eo ꝙ q̄s intersit exequijs vl' extreme vnctioni. Ad hoc rn̄det Gof. ꝛ Hosti. ꝙ ꝓ hmōi nihil dʒ exigi: pie tn̄ cōsuetudines debēt obseruari Unde extra de simo. c. ad nr̄az: subdit̄. Districte vobis mādam⁹ q̄ten⁹ ꝓ ministerio ecclīastico exercēdo nullatenus pecuniam exigas: ꝛ. c. cū in eccl'ie. Hec tn̄ sane sūt intelligēda de tali qui fuit ex officio suo obligatus ad eas faciēdas: qui vero nō ē obligatus ad hmōi locare pōt opas suas modo scʒ q̄m p̄fix⁹ est in p̄cedentibus. Et in similibus idē est iudiciū: vt dū q̄s vigilat sup defuncto: vel dicat psalteria vel missas. Preterea statuta que fiunt ad faciendum aliquid ad qđ non obligant̄ cū appositione certi taxus. Exempli gratia: q̄ tm̄ legauerit eccl'ie habebit crucē argenteā aut ꝓcessionē ꝛ similia. Si statutū illud faciūt p verba affirmatiua nō est simonia: secus si p verba negatiua: q2 tūc tollit officium pietatis scʒ ꝙ ꝓcessio nō fiat gratis: vl' ꝓ minori p̄cio qđ nō licet. Ad honorē dei.

De simonia p ingressū religiōis quō videlicet licitū sit ab ingredientibus aliquid exigi ꝛ quomodo non: Sermo XVIII

Non furtum facies Exo. xx. Cū habeat̄ ex concilio Toletano. xj. ꝙ q̄cquid inuisibil' gratie ꝯsolatiōe tribuit̄: nūq; q̄stib⁹ vel q̄buscūq; p̄mijs venūdari penit⁹ dʒ: vt. j. q. j. quicq̄d: merito q̄rit Gratian⁹ in p̄n. j. q. ij. An ꝓ ingressu mōasterij pecunia sit exigenda vl' exacta ꝓsoluēda: cū vtrūq; licitū vtriusq; testamēti serie cōprobat̄. Legitur em̄. j. Regū ꝙ Anna detulit secū Samuelē postq; ablactat⁹ fuerat in tribus vitulis ꝛ tribus modijs farine ꝛ amphora vini ad domū dn̄i in sylo. In actib⁹ q3 aploꝝ legitur ꝙ multitudinis credentiū erat coꝛ vnū ꝛ anima vna: nec aliq̄d eoꝝ q̄ possidebant q̄sq; ꝓpriū esse dicebat: sed erāt illis oīa cōmunia: singuli vendebāt p̄dia sua ꝛ ponebant precia eoꝝ ante pedes apostoloꝝ quoꝝ vnus Ananias. s. dū p̄tē sibi reseruaret cū vxore sua Saphira sentētia maledictionis accepta ante pedes apl'i cecidit mortuus. Hinc liq̄do apparet ꝙ ingressuri monasteriū sua debēt offerre rectoribus nec aliter sunt recipiendi nisi sua obtulerīt Ad hoc ibidē rn̄det ꝙ aliō est sua spōte offerre: aliud exacta ꝓsoluere. Anna mater Samuelis nō exacta neq; petita sʒ sponte munera sacerdotibus obtulit. Credentes sua spōte offerebāt aplis vt indigentiū necessitatibus deseruirēt: q̄ instāte ꝑsecutiōe infideliū eis possidere nō libebat. Ananias q3 nō ideo dānatus est q2 sua nollet offerre: sed q2 spūisctō mētitus: p̄cia eoꝝ q̄ aplis obtulerat ex p̄te fraudabat. Non ergo his auctoritatib⁹ ꝑmittit̄ rectorib⁹ ab ingressuris aliq̄d exigere sed spōte oblata suscipere: q2 illud dānabile est: h' vero minime: h' ibi. Uerūtn̄ ad amouēdas scrupulositates quoꝝdā simpliciū materiā hanc ꝓfundius assumēdo ꝛ eā clariorib⁹ declarationibus ꝓsequēdo: saluo saniori iudicio dici pōt p distictionē ꝙ h3 Hein. boyc: duplex est religio: scʒ ordinis approbati et ꝯfraternie secularis. Si g̱ loq̄mur de religione nō q̄dē ordinis approbati: sed ꝯfraternie secularis q̄ generalit̄ sūpto vocabulo religio dici pōt: tūc dicūt Ray. ꝛ Jo. in summa ꝯfes. ꝙ siue in statutis siue in ordinationib⁹ alicui⁹ cōfraternie ita dictū ē ꝙ scʒ bis vel semel in anno ꝯueniāt f̄res oēs simul ad tractādū de salute animaꝝ ad audiendū verbū dei: ad celebrandū missas ꝛ oratiōes ꝓ viuis ꝛ defunctis: ꝛ ponūt certā q̄ntitatē singulis annis ex qua reficiātur ꝛ ꝓuideant̄ paupes h' ē bonū dūmodo fit ex intētione munda ꝛ pure in deo fixa. Absit em̄ vt ea q̄ ꝓpter bonū ac licitū facimus aut habemus: si q̄d p hoc p̄ter nr̄am voluntatē cuiq; mali acciderit nob' imputet̄: vt dz. xxiij. q. v. c. de occidēdis. Si vero ꝯtraternitates ita sint ꝯstitute ꝙ nullus recipiat̄ nisi ꝓmittat se daturū singul' annis. x. tūc si fiat ꝓpter honestā causā: vtpote ꝓ alendis pauperib⁹: redimēdis captiuis ꝛ similibus: nō est simonia nec sunt reꝓbāde: vt dz. xlij. di. c. Si q̄s despicit eos

eos q̄ fidelit̄ agapes.i.cõuiuia pauperib⁹
exhibēt ꝛ ꝓpter honorē dñi ↄuocāt frēs:et
noluerit cõicare huiuscemodi vocatiõ ib⁹
ꝑuipēdēs qd̄ gerit̄ anathema sit. Si vero
loq̄mur de religiõe ordīs approbati:tūc di
cēdū ꝙ in acceptatiõe ad ordinē duo sūt in
spiciēda. Primū est ipa collatio ꝛ cõmūica
tio sacre religionis cū assumit̄ ad ꝓbā vel
ad ꝓfessionē ꝛ sic ꝓ eo nullo mõ dandū est
aliqd̄ munus tēporale:q̄r spūale est qd̄ da/
tur:sed pure debet gratis dari solū haben
do respectū ad honorē dei ꝛ ꝓfectū ↄuēt⁹.
Et ideo oportet ꝙ in feruida ꝛ nõ ficta ad
deū affectione recipiat ꝑsonas idoneas re/
ligioni:idoneas dico regi ꝛ si non regere.
Que idoneitas p̄ncipalit̄ ↄsistit in exem/
plari ꝛ pacifica cū ꝓximo ↄuersatiõe:ī vo
luntaria ꝛ ꝓmpta suꝑioris subiectione:ne
ꝑ eius insolentias rigor ordinis tepescat.
Infirmitates aūt corporales ꝛ defect⁹ na/
turales pie supportande sunt:vt īpleat̄ il/
lud apl̄i. Alter alterius onera portate. In
hoc aūt casu potissime peccant monasteria
q̄ dotata certis ꝓuētibus fundata ↄsistūt
in certis ꝑsonis:ita ꝙ vna persona mortua
alia loco eius subrogef̄:in q̄bus vt vulgo
dicit̄ panis gratis daf̄:sed in receptiõe:in
diuisiõe ꝛ ꝓfessione taxa cõsueta exigit̄:et
sic dato qd̄ est tꝑale ꝓ collatiõe spūaliū mu
nus exigit̄. Hic q̄ri põt an ↄsuetudo taxe
q̄ntū scꝫ ingrediēs dare debeat seu ipsa ta/
xatio ꝑ ↄsuetudinē introducta reprobet̄.
Et vtrū dando qd̄ ↄsuetū est simonia com
mittat̄. Ad hoc rñdꝫ Hein.boyc:extra de
simo.c.in tm̄:ꝑ distinctionē dicēs:ꝙ si q̄ri/
tur vtrū dādo ꝙ ↄsuetū est simonia cõmit
tat̄. Dicendū ꝙ si dat̄ ex cõuētiõe vl̄ cõpul
sione tūc est simoniacū:q̄r si pactū int̄põa/
tur de tali ↄsuetudine obseruāda simonia
cū est:vt ptꝫ e.ti.c.veniēs ad nos.ꝟ.p̄sby/
ter ꝓposuit ꝙ abbas ꝛ frēs sci̅.R.noluerūt
eū in monachū recipere q̄usq̄.xxx.solidos
dare ↄueīt:ↄuētiõe aūt facta seq̄nti die mo
nasticū habitū induerūt eū:ꝛ ijdem mona
chi.xxx.solidos:abbas.x.ꝛ famuli.xij.ꝓ
pastu asserētes hoc esse de ↄsuetudine mo/
nasterij postulauerūt:ꝛ infra. Mandamus
q̄tenus si ita esse inueneris abbatē ꝛ mona
chos ad restituendā pecuniā p̄fato.ꝟ.taꝫ
indigne acceptā cõpellas:ꝛ abbatē ꝛ ma/
iores ꝑsonas monasterij ꝓ tante prauitatis
excessu ab officij executiõe suspēdens p̄ci/
pias p̄dicto.ꝟ.vt in alio monasterio in ha
bitu monastico dño studeat deseruire:hoc

ibi. Unde Urbanus papa in extrauaganti
q̄ incipit. Ne in vinea dñi suꝑ hmõi terribi
lē sentētiā fulmīauerit:nā ibi p̄cipit oībus
p̄latis ꝛ rectorib⁹:capitul̄ ꝛ ↄuētib⁹ quoꝝ/
cunq̄ locoꝝ religiosoꝝ vl̄ eccl̄iasticoꝝ:ne
a ꝑsonis ingredi volētib⁹ ꝛ recipi apd̄ eos
pastus:prādia:pecūias:iocalia vl̄ alia ad
quēcunq̄ vsū deputata vl̄ deputāda dire/
cte vl̄ indirecte exigere p̄sumāt:ꝙ si secus
egerint si sūt ꝑsone singulares tūc tā dātes
q̄ꝫ recipiētes excõicat a sede apl̄ica dumta/
xat absoluēdos. Si vero sunt capitula seu
ↄuētus tūc eos suspēdit a summo põtifice
dūtaxat releuandos:h̄ ibi. Or si gratis q̄/
dē talis ingrediens recipit̄:sed postea ad
talē ↄsuetudinē obseruādā cõpellit̄:tūc si
milit̄ est simonia:vt e.ti.c.Jacob⁹. Si ve/
ro cessāte om̄i ↄuētiõe ꝛ cõpulsiõe grat̄ da
tur qd̄ est ↄsuetū:tūc nõ cõmittit̄ simonia
q̄ ad eccl̄iam militantē:q̄uis h̄ sit simonia
cū q̄ ad deū.i.peccatū:ꝛ h̄ ex affectu malo:
vt est exp̄ssū e.ti.c.in mādato:vbi subdit̄:
ꝙ ad resignationē spūaliū ꝛ tꝑaliū nõ extē
dit mandatū q̄ nullo pactu ſ affectu animi
p̄cedēte vtcūq̄ talit̄ acq̄runt̄:in q̄ casu de
linquētib⁹ sufficit ꝑ solā penitētiā suo satis
facere creatori. Glo.solus affect⁹ animi nõ
facit aliquē simoniacū:licet al̄s peccet. Si
vero dat intētiõe sincera nõ peccat. Se/
cūdū p̄ncipalit̄ inspiciendū in acceptatiõe
ad ordinē est ipa ꝓuisio corꝑal̄ necessitatis
q̄ debet̄ illi q̄ recipit̄ ad statū religionis:ꝛ
tūc q̄ri põt:vtrū spūalibus gratis oblatis
pñt recipiētes aliq̄d exigere ī subsidiū cor/
poral̄ sustētatiõis illi⁹ q̄ recipit̄ cū monaste
riū nõ sit fundatū in certo numero ꝑsonaꝝ
cū sufficienti ꝓuisione reddituū:nec est ibi
taxatio ꝑ ↄsuetudinē introducta. Ad h̄ re/
spõdet Hein.boyc:ex̄ de simo.in.c.qm̄ si/
mõiaca:ꝙ si talis receptio fit sub pacto cõ
ditiõe vl̄ modo:tūc nõ est licitū:q̄r oīs pa/
ctio ꝛ ↄuētio in spūalib⁹ cessare dꝫ:vt.j.q.
ij.c.q̄ꝫpio:in fi.extra de pac.c.vlt.ꝛ in glo.
e.ti.c.tua nos:glo.ij.vbi dicit ꝙ ꝑ illd̄ ca/
pitulū apparet ꝙ nõ licet sub illa forma re
cipe quēpiā:recipim⁹ te in frēꝫ si detuleris
tecū vñ viuas:q̄r tūc spūalia nõ offerunt̄ li
bere. Si vero talis receptio fit sub ꝓuisiõe
seu intimatiõe sine pacto ↄditiõe vl̄ modo:
tūc si monasterium abūdat etiā ꝓ tali rece/
pto vel recipiēdo idē ē cū casu p̄cedēti ī fo/
ro ↄsciētie. Dic̄ em̄ Guil.ꝙ si recipiētes fa/
ciūt exp̄ssionē de dādo:ꝛ recipiēd⁹ tacet et
recipit̄:nõ poterit ibidē ꝑmanere:q̄r q̄ ta/

cēt ꝯſentire videt̄: vn̄ habēdus ē ꝓ ꝯſētiē/
te in foro penitētiali. Nec in iſto caſu reci/
piētes: q: tꝑalibus abundant ad tꝑalia re
ſpectū habere debēt. Veruntn̄ lȝ abundat
monaſteriū: ĩgrediētes tn̄ ſi habuerint ſal
tē ꝓ ſuſtētatiõe victus ſui monaſterio ꝓui
dere debēt: ne cogant̄ nutriri pauperꝝ ele/
moſynis: ꝑ̄ſertim ſi monaſteriū bonis iam
abundant̄ aggregatis nõ abutat̄. ſ. ſuper/
flue dilapidando vl̄ auare ꝯſ̄uādo. Vn̄ ar
gumētū habem⁹. j. q. ij. c. clericos: vbi ſub
dit̄. Qui bonis parentū ⁊ opib⁹ ſuſtētari
pn̄t: ſi qȯ pauperꝝ eſt accipiūt: ſacrilegium
ꝓfecto cõmittūt: ⁊ ꝑ abuſionē taliū iudici/
um ſibi mādu cāt ⁊ bibūt: ⁊ trib⁹. c. ſequē.
Quicq̇d em̄ ſupfluū eſt tā eccl'ie ꝙ religio
ni pauperꝝ ē. Quõ aūt mõaſteriū ſuccedit
in teſtamēto ⁊ ab inteſtato ac alia plura de
iſta materia vide ſupius in. vj ſ̄mõe. iiij ꝑ̄/
cepti. Si vero monaſteriū eſt adeo tenue ⁊
pauꝑtate deꝑ̄ſſū ꝙ redditus nõ ſufficerēt:
tūc rn̄dere pn̄t tꝑalia nobis nõ ſufficiūt li/
bent̄ te recipiem⁹ ad ſpūalia ſ̄ ad tꝑalia nõ
poſſum⁹ niſi pl'es haberem⁹ poſſeſſiões: et
tūc recipiēdus offerat ſe ⁊ ſua: ſ̄ em̄ licituȝ
eſt dūmõ aſſint debite circūſtātie: vt ex̄ de
ſimo. c. tua nos: ſ̄m Ray. ⁊ Archi. Pro
q̇ ſciendū ꝙ vt habet̄ de ſtatu mona. ⁊ re/
gu. c. periculoſo: li. vj. Bonifaci⁹. viij. ibi/
dē cõſtitutiõe ĩperpetuū irrefragabilit̄ va
litura ꝑ̄cepit oēs moniales cuiuſcūq; reli/
gionis vl̄ ordinis in q̇buſlibet mūdi ꝑtib⁹
exiſtētes ſub ꝑpetua ĩ ſuis monaſterijs de/
bere decetero ꝑmanere clauſura: ita ꝙ nul
li earꝝ religioni tacite vl̄ expreſſe ꝓfeſſe ſit
vel valeat eē q̄cūq; rõne vel cā monaſteria
ipa deinceps egrediēdi facultas ⁊c̄. q̇ ibi/
dē ꝓſequit̄. Et poſtea ſubinfert. Sane vt
ſ̄ ſalutare ſtatutū cõmodi⁹ valeat obſ̄uari
diſtrictius inhibem⁹ ne in monaſterijs or/
dinū nõ mēdicātiū aliq̄ decetero recipian/
tur in ſorores: niſi q̇t poterūt de ipo ꝝ mo/
naſterioꝝ bonis ſiue ꝓuētib⁹ abſq; penu/
ria ſuſtētari: ſi ſec⁹ actū fuerit irritū decer/
nentes: ſ̄ ibi. Ex q̇b⁹ v̄bis p̄rio ꝯcludit̄ ꝙ
parētes ſi facultas ſuppetit alere tenent̄ fi
liā ingredientē tale monaſteriū: qȯ nõ ha/
bet reddit⁹ ſufficiētes ad recipiendū pl'es
ꝑſonas: ac comode ſine penuria ꝓuidēduȝ
ſub interminatione maledictionis eterne.
Si em̄ in ſeculo tenent̄ eā alere ⁊ etiā dota
re poſtq̄ nubit: q̄ntomagis dū nubit et̄no
ſponſo. Alioquin videt̄ hic ex inaffectione
⁊ vindicta quodammodo ꝓcedere: nõ fa/
uens filie dn̄o ſ̄uiēti qȯ illi faueret mūdo
inherēti. Argumentū exꝑ̄ſſū habem⁹. xvj.
q. vj. c. de lapſis ſacerdotib⁹ q̇ trudunt̄ in
aliquā religionē ad faciendū penitētiā q̇ꝝ
bona parit̄ tradi debēt: vt ipi ex reb⁹ eorū
ſubſidiū habeant: q̇ de correctiõe eoꝝ ſol/
licitudinē gerūt: ne locis in q̇bus dati fue
rint ſint oneroſi: vide longū ꝓceſſū. Secū
do dico ꝙ omnia bona ad filias deuoluta
ante ꝓfeſſionē tenentur parentes vel tuto
res aſſignare mõaſterio ſine omni diminu/
tione: niſi filie ſecus diſpoſuerint cū boniſ
illis: alioquin ſacrilegiū cõmittūt ⁊ male/
dictionē eterne dānationis incurrūt. Ter
tio dicunt ꝙ tenent̄ ſuccedere ab inteſtato
ac ſi in ſeculo remanſiſſent ſine diminutio/
ne. Nec pn̄t ꝯtra hoc ſtatuta cõdi q̄ ſint ali
cuius momenti: q: noſcit̄ eſſe ꝯtra ius na/
ture ⁊ cõtra ius diuinū. Q: ſi in ſeculo ma
nētes egerint furtū: rapinā ⁊ ſacrilegiū cõ
mittūt. Quarto dico ꝙ nõ pn̄t exhereda/
re religionē intrātes nec defraudare ſua le
gitima portiõe: ēt ſi in ſeculo poſiti meruiſ/
ſent exheredationē: hec patēt. s̄. in ſ̄mone
vj. iiij. ꝑ̄cepti. Nūc aūt q: parētes ⁊ amici
carnales multipharie fraudes meditant̄
ꝯtra dn̄m et ſ̄uos eius ꝓ poſſe ſubtrahen/
tes oīa in religiõe poſitis adijciēteq; ſecu/
lo deditis: q: carnales carnalia ſapiūt ⁊ di
ligūt. Ideo p̄mo dico ꝙ ad hmõi monaſte
ſteriū ꝑſonas recipiētes oblatis prius libe
ralit̄ ſpūalibus ex eo ꝙ poſſeſſiones nõ ſuf
ficiāt ꝓ recipiēdis: licite pn̄t exigere ab ea
vel eius parētib⁹ q̄ petit ibidē deo ſeruire
ſubſidiū bonoꝝ tꝑaliū: nõ tanq; principa/
lit̄ intentū: nec quaſi ꝑ̄ciū religiõis ſ̄ vt ha
beat monaſteriū vn̄ poſſit comode ꝓuide/
re ꝑſone ꝑ̄dicte in oībus neceſſarijs. Et ſ̄
ſentit Tho. in. iiij. di. xxv. maxīe tn̄ in iſtis
requirit̄ recta ītētio ꝙ ſcȝ talit̄ recipiētes
nihil requirāt in rebus dādis niſi ꝓfectuȝ
ſpūalē augmētandi diuinū cultum in illo
monaſterio: nā tꝑalia ſunt quaſi q̄dā āmi/
nicula q̇bus iuuamur ad tēdēdū in beati/
tudinē inq̄ntū ꝑ ea vita corporalis ſuſtēta/
ta nobis organice deſeruiunt ad actus vir
tutū. Et ideo defectus tꝑaliū ducit ad ni/
miā ſollicitudinē vel exceſſiuū laborē: q̇b⁹
ſpūs obruit̄ ⁊ a ſpiritualiū ꝓfectu prepe/
ditur. Intantū igit̄ dūtaxat querāt tꝑalia
inq̄ntum ſpirituali profectui deſ̄uire pn̄t:
dicētes cū ſapiēte. ꝓū. xxx. Diuitias ⁊ pau
ꝑtates ne dederis mihi: ſ̄ tantū tribue vi
ctui meo neceſſaria. Alioquin ſi talia fie/

erent in fraudẽ auaricie sub ꝑtextu paupꝫ/
tatis simoniacã labẽ nõ effugerent: vt e.ti.
c.qm̃ simoniaca labes adeo plerasqꝫ moni
ales inficit vt vix aliquas sine ꝑcio recipi/
ant in sorores ꝑtextu pauptatis nitunt̃ hu
iusmodi vitiũ palliare: ne id decetero fiat
penitus inhibemꝰ. Et Tho. addit vbi su/
pra ꝙ si sine grauamine pñt ꝑsonã accipe:
tũc simoniacũ est aliqđ ab ea exigere. Se/
cundo dico ꝙ exq̃ monasteriũ ingressa se ⁊
sua oĩa dedicat deo: ideo oĩa bona eiꝰ in/
telligunt̃ esse collata monasterio: vt. C. de
epi. ⁊ cleri. autẽ. ingressi: ⁊. xix. q. iij. vbi đr
c. q2 ingredientibꝰ monasterium ꝯuertẽdi
gratia vlterius nulla sit licẽtia testãdi: sed
vt res eoꝝ eiusdẽ monasterij sint: apta legꝉ
diffinitiõe decretum est. Et. §. si qua mulier
aut vir monasticã elegerit vitã ⁊ intraue/
rit monasteriũ: liberis nõ extãtibꝰ mona/
sterio qđ ingredit̃ res eius cõpetere iube/
mus. Sed si ꝑsona liberos habens anteq̃
de rebus suis int̃ eos disponat monasteri/
um intret: liceat glo. auctoritate huiꝰ legis
q̃uis nõ sit dña ⁊ postea int̃ eos diuidere
legitima nulli diminuta. Et qđ eis non de/
derit monasterio cõpetet. Sed si omnẽ sub
stantiã int̃ filios diuidere voluerit: sua ꝑ/
sona filijs cõnumerata ꝑtem sibi retineat q̃
monasterio cõpetere debeat. Sed si post ĩ/
gressũ moriat̃ ãteq̃ int̃ eos diuidat filij le
gitimã ꝑticipãt: reliqua substantia mona/
sterio cõpetẽte: h̃ ibi. Tertio dico ꝙ sicͣ nõ
licet parentibus filios suos ad vitã solita
riã trãseuntes de monasterio abstrahere:
vt e. q. §. vlti. sic nõ licet parẽtibꝰ liberos vl̃
liberis parẽtes ab hereditate sua repelle/
re monachos factos: q̃uis etiã dũ laici fu
erũt ingratitudĩs cãm inciderint ꝑpt̃ quã
exheredari potuerũt: vt patet ibidẽ. §. pe/
nul. Ex q̃bus oĩbus cõcludo ꝙ inspecta
ꝓch dolor malicia tꝑis huius: in q̃ paren/
tes ⁊ amici magis applaudẽtes in sclo re/
manẽtibus q̃ amore celestiũ religionẽ in/
gredientibꝰ suis versutijs ⁊ fraudulentijs
multipharie multisqꝫ modis actitare conã
tur: vt ip̃a monasteria subsidijs ꝯgruis et
portione sibi debita defraudent̃ quoqꝫ dã/
nabilibꝰ ẽ cõmunitates plurime statuta in
iqua: ne scꝫ religiosi succedãt ab intestato
⁊ similia ꝯtra religiosos in ꝑiudiciũ legis
tã nature q̃ humane ꝯdere nõ verent̃: ita
ꝙ monasteria nec agere pñt ꝯtra parentes
ꝓ alimentis filie: nec etiã parẽtibꝰ mortu/
is agere possunt ad ꝑtem hereditatis sue.

Ideo dico saluo sẽꝑ sanioꝝ iudicio ꝙ ipsa
monasteria si nõ sufficiũt ꝓ recipiendis ad
ꝓuidẽdũ de omnibus requisitis absqꝫ pe/
nuria ⁊ absqꝫ nimia sollicitudine ⁊ labore:
q̃bus spũs obruitur ⁊ diuinus cultꝰ ꝑpe/
ditur: pñt licite in recipiendo ꝑsonã habe/
re parit̃ intentionẽ recipiendi tꝑalia tan/
q̃ subsidiũ necessariũ ꝓ spũali ꝓfectu. Et
hoc sentit Ulricus q̃ addit ꝙ spũalibꝰ gra
tis oblatis etiã exꝓmere pñt ⁊ pacisci de a/
liq̃ certa summa tꝑaliũ: nõ solũ ꝓ tꝑe pñti
sed etiã ꝓ futuro: vtpote de legitima porti/
one post obitũ parentũ: vt sic seculariũ he/
redũ fraudulente cupiditates retũdant̃: ⁊
hmõi monasteria subsidijs oportunis non
fraudent̃. Satꝭ ꝯcordãt Hosti. Gof. Ray.
Guil. ⁊ Tho. Ad laudẽ dei.

De simonia in iurepatronatꝰ in ꝑdicatiõibus. Et vtrũ pecunia si/ moniace data restitui debeat ⁊ cui Ac de dispensatione simonie:

Sermo XIX

Non furtum facies

n Exo. xx. At cũ ꝓpheta ꝑseq̃mur
inimicos nostros ⁊ cõꝑhendamꝰ
eos nec reuertamur donec deficiãt: vulpe/
culas has pessimas simonie detestabiles ꝑ
scrutemur vsqꝫ in finẽ. Et inq̃ramꝰ vtrũ
saltẽ licitũ sit pecuniã exigere vl̃ dare aut
aliqđ munus qđcunqꝫ ꝓ his q̃ sunt spũali
bus annexa: ꝑsertim cũ oĩa tꝑalia spũalibꝰ
annexa videant̃: q2 tẽporalia sũt querẽda
ꝓpt̃ spũalia. Si ḡ nõ liceret vẽdere spũalibꝰ
annexa videret̃ ex hoc ꝙ nihil tẽporale vẽ
dere liceret. Ad hoc rñdet scũs Tho. scđa
2e. q. c. ꝙ aliqđ põt esse spũalibꝰ annexum
dupliciť. Uno mõ sicut ex spũalibꝰ depen/
dens: sicut habere beneficia eccl'iastica đr
spũalibus annexũ: q2 nõ cõpetit nisi habẽ/
tibus bñficiũ clericale: vñ hmõi nullo mo/
do pñt esse sine spũalibus: ⁊ ꝓpter h̃ ea vẽ/
dere nullo modo licet: q2 eis vẽditis intel/
ligunt̃ etiã spiritualia venditioni subijci:
j. q. iij. si quis obiecerit non cõsecrationem
emi sed res q̃ ex consecratione perueniunt
penitus desipere ꝓbatur. Nã cũ corporal̃
eccl'ia vt episcopꝰ aut abbas aut tale aliqđ
sine rebus tẽporalibus innullo ꝓficiat: si
cut nec anima sine corpore corporaliter vi/
uit: q̃sq̃s horum alterum vendit sine quo
nec alterum prouenit: neutruꝫ inuẽditum

derelinquit:nullus q̄ emat eccl'iam vl' p̄bē
dam vl' aliqd̄ eccl'iasticū:vel pastellum nec
pastū ꝓ hm̄oi soluat.Et.c.quesitū ē.In q̄/
bus auctoritatibus ostendit ꝙ tale anne/
xum nullo mū liceat emere vl' vēdere.Sil'i
ter ſm Alricū om̄ia sacramentalia ordina/
ta ad aliquē effectū spiritualē vendi nō pos
sunt:sicut nec ratione materie vēdi potest
sacramentum:vt patet.j.q.j.placuit:pe/
nul.vbi dicit̄ placuit:vt null⁹ ep̄oꝝ ꝓ mo/
dico balsami qd̄ benedictū ꝓ baptismi sa/
cramēto per eccl'ias dat̄:qꝛ singuli tremis/
sem pro ip̄o exigere solēt:aliquid vlterius
exigat:ne forte qd̄ ꝓ salute animaꝝ p īuo/
cationē sanctispūs ꝯsecrat̄:sic̄ Simon ma
gus donū dei pecūia voluit emere:ita nos
venūdantes damnabilit̄ venundemur.Et
tribus c.sequētibus vbi agitur de baptis/
mo:vnctione ꝛ cōmunione.Quedaꝫ vero
sunt annexa spiritualib⁹ inq̄tū ordinātur
ad spiritualia:sicut iuspatronat⁹:quod or
dinatur ad presentandū clericos ad eccle/
siastica beneficia:ꝛ vasa sacra que ordinā/
tur ad sacramentoꝝ vsuꝫ:ꝛ huiusmodi nō
p̄supponūt spiritualia sꝫ magis ea p̄cedūt
ordine tēporis.Et ideo aliquo modo ven/
di possunt:nō tamē inq̄tum sunt spūalib⁹
annexa:vnde calix sacratus vendi nō po/
test:p̄sertim laico nisi ꝯfractus q̄ tamē an/
te ꝯsecrationē simpliciť vēdi potest.Scd̄ꝫ
quosdā tamē vendi possunt alteri eccl'ie in
eadē forma:nō quidē ꝯsecratio earundem
sed tm̄ materia ꝛ forma.Jus etiā patrona
tus p se vendi non potest nec infeudū dari
sed transit cū villa:agro vel fundo q̄ ven/
ditur vel conceditur.Ad cuius maiorē eui
dentiā sciendū:ꝙ iuspatronatus ſm Ho/
stien.est potestas presentādi instituenduꝫ
ad beneficiū eccl'iasticum.Et ꝓuenit scd̄m
Gof.ex ecclesie fundatione:dotatiōe:soli
collatione.Unde patronū faciūt dos:edi
ficatio fundus.Et vocat̄ aliquādo aduo/
catio vel vicedominatus vel custodia vel
guardia vel ius frequētatiōis vel ꝓcessio/
nis:hec em̄ omnia pro eodē supponunt:vt
extra de iurepatronatus.c.p̄terea qm̄.Cu
ius vel priuilegiū est quadruplex.Primū
ꝙ ius habet p̄sentandi instituēdū ad p̄bē/
das vl' ad eccl'ias nō collegiatas:vt extra
de iurepatronatus fere p totū.In collegia
tis vero nō electioni faciēde sed iam facte:
postulat̄ assensus patroni:vt e.ti.cū nob̄:
si saltē ꝯsensit ꝙ posset fieri collegiata sine
ꝓtestatione iuris sui:vt patꝫ in glosa ibidē

Secundū est ꝙ p̄m⁹ ꝛ principalis incedit ī
ꝓcessione.xvj.q.vij.c.pie mēt'.ꝛ.c.sequē/
ti:ꝛ dicto.c.cū nob̄:vbi plane ponit idip̄m
Tertiū ꝙ sit defensor eccl'ie p̄cipu⁹:ꝛ ideo
tenet̄ eā defēdere ab oīb⁹ oppressiōib⁹:vt
xvj.q.vij.c.filijs.Quartuꝫ est ꝙ si vergat
ad inopiā alēdus est de bonis eccl'ie:vt di
cto.c.filijs:ꝛ.c.quicunq̄.Et ſꝫ Hosti.ius
patronatus nō dicit̄ directe ius spūale:qꝛ
cadit in laicū:ſm q̄d tm̄ spirituale dici pōt:
qꝛ p ip̄m prestat̄ via ad ꝯsequēdum spūale
beneficiū.Un̄ ſm Hosti.trāsferei pōt in ali
um quattuor modis.Primo p successionē
hereditariā:vt patet extra de iure patro.j.
ꝛ.ij.c.vbi dicit glo.in.c.j.Nota ꝙ iuspa/
tronatus apud vnūquēq̄ heredē est insoli
dū quo ad omnē eius effectū.ff.de bo.lib.
si libertas:in fi.pret̄ sacerdotis p̄sentatio/
nem que est apud omnes communiter ita
ꝙ apud nullum singulariter.Et plura vi/
de ibidem de hac materia.Secundo per p/
mutationē:qꝛ cū alio spirituali potest per/
mutari:vt extra de reꝝ pmuta.c.ad q̄stio/
nis.Tertio p donationē:si tamē donat̄ lai
co requirit̄ ꝯsensus ep̄i:vt extra e.ti.c.p̄/
terea:maxīe quādo dubitat̄ ne fiat in frau
dem ꝛ trāsfert̄ in potentiorē:vt ibidē īnui
tur.Quarto per venditioneꝫ:qꝛ licet non
possit vendi specialiter tamē transit cū vni
uersitate vendita:nisi de ipso specialiť ex/
cipiat̄:vt eo.ti.c.cū seculē:p̄sertim in glo.
Similiter trāsit cū vniuersitate in ꝯditiōe
ad firmā siue ad pensionē:vt eo.ti.c.ex lit
ter':vbi casus iste patꝫ in textu:ꝛ dicit glo
sa cū dicūt quidā ꝙ talē ꝯtractū celebraue
rūt int̄ se:ꝙ ville dominiū transiret in ꝯdu
ctorē:ꝛ sic in ip̄m trāsiuit iuspatronat⁹.De
niq̄ si ipsam vniuersitatē emūt ꝛ vēdūt in
fraudē maiori scꝫ p̄cio q̄ iustū sit talē vni/
uersitatē distrahi intuitu scꝫ iurepatrona/
tus:nō excusant̄ a simonia:extra e.ti.vbi
dicit̄.c.qꝛ clerici q̄dā aduocatias.i.iuspa/
tronatus ecclesiaꝝ cōparant:vel quocun/
q̄ modo possunt acquirūt vt postmodū eo
rū filij vel nepotes ad easdē eccl'ias presen
tentur:precipimus vt id arti⁹ inhibere ꝓ/
cures eosdē aduocationib⁹ taliter acquisi/
tis appel.post spoliādo. Secundo queri
pōt vtrū ꝓ actibus spūalibus:vt est p̄dica B
tio verbi dei licꝫ exigere vel dare pecuniā:
p̄sertim cū dicat apl's.j.Coꝝ.ix.Quis mi
litat suis stipendijs vnq̄:quis pascit gre/
gem ꝛ de lacte gregis nō manducat?Ad h̄
rn̄det Tho.scd̄a.2e.q.c.Qꝛ p̄dicantib⁹ q̄/

dem tēporalia debent ad sustentationē p̄/
dicantiū nō aūt ad emendum p̄dicationis
v̄bū. Unde sup illō. j. Thimo. v. Qui be/
ne p̄sunt p̄sbyteri: dicit glo. Necessitatis ē
accipere vnde viuit: charitatis est p̄bere:
nō tñ venale est euāgeliū vt p his p̄dicet:
si eñi sic vendūt magnā rē vili p̄cio vēdūt.
Concor. canon. j. q. iij. vbi dicit. c. nō soluz
venditores sunt colūbaꝝ ꝛ domū dei faci/
unt domū negotiatiōis: q̄ sacros ordines
largiendo p̄ciū pecunie vl' laudis vel etiaz
honoris inq̄rūt: verū hi quoqꝫ q̄ gradū vl'
gratiā in ecc'lia spūalē quā dño largiēte p/
ceperūt nō simplici intētiōe: sed cuiuslibet
humane causa retributiōis exercēt: ꝯtra il
lud Petri apl'i q̄ loquit quasi sermōes dei
que ministrat tanqꝫ ex virtute quaz admi/
nistrat deus: vt in omnibus honorificetur
deus. Quicunqꝫ ḡ tales sunt si nolūt veni
ente dño de ecclesia auferri auferāt ista de
actibus suis ne faciāt domū dei domū ne/
gociatiōis: hoc ibi. Tertio queri pōt vtꝝ
pena simoniaci sit ꝯueniēs culpe: vt scz eo
p̄uet qd̄ p simoniā acq̄siuit: p̄sertim cū il/
la pena nō cōpetit generalit omnib⁹: cū q̄/
dā spūalia muneris infuentu acquirunt si
moniace: q̄ tñ sic adepta nō possunt admit
ti: sicut omnes characteres q̄ p aliquā con
secrationē īprimunt. Nec etiā iustū videt
ꝙ aliq̄s de eo puniri debeat qd̄ fit ip̄o ne/
sciente ꝛ nolēte: qꝛ pena debet peccato qd̄
debet esse voluntariū: sed ꝯtingit ꝙ aliq̄s
simoniace ꝯsequit aliqd̄ spūale pcuranti/
bus alijs eo nesciente ꝛ nolēte. Ad h̄ rñdz
Tho. vbi supra. Qꝛ nullus licite pōt reti/
nere qd̄ ꝯtra volūtatē dñi acq̄siuit: puta si
quis dispensator de rebus dñi sui daret ali
cui ꝯtra voluntatē ꝛ ordinationez dñi sui:
tunc ille qui acciperet licite retīere nō pos/
set: dñs aūt cuius ecc'liaꝝ p̄lati sūt dispen/
satores ꝛ ministri sic ordinauit: vt spiritua
lia gratis darent: iuxta illō Matth. x. gra
tis accepistis gratis date. Et ideo q̄ mune
ris interuētu spiritualia quecūqꝫ assequū/
tur nō ea licite retinere pñt. Insup autē si/
moniaci spūalia tā vēdētes ꝙ emētes aut
etiā mediatores alijs penis s̄m delicti qua
litatē puniunt: scz īfamia: depositiōe si sūt
clerici: ꝛ excōicatiōe si sunt laici sicut exp̄s/
sum est. j. q. j. c. si quis ep̄us: ex ꝯcilio Cal/
cedoñ. Unde licet hmōi characterē p ꝯse/
crationē recipiūt ꝓpter efficatiā sacramen
ti quā etiā amittere nō possunt: nō tamē re
cipiūt grām nec ordinis executionē: eo ꝙ
quasi furtiue receperūt characterē ꝯtra p̄n
cipalis domini voluntatē: ꝛ ideo ip̄o iure
suspensi sunt q̄ ad se: vt scz de executiōe or/
dinis sui se nō intromittāt ꝛ etiā q̄ ad ali/
os vt scz nullus ei cōmunicet in ordīs exe
cutione: siue peccatū eius sit publicuz siue
occultū ꝛ ideo nullus ordinē recipere de/
bet ab ep̄o quē scit simoniace ꝓmotū: ꝙ si
p eū ordinet nō recipit ordīs executionez.
Qꝛ si nō ꝯstat ei de ep̄o ꝙ sit simoniace ꝓ/
motus tūc nō debet credere peccatū alteri
us: ꝛ ita cū bona ꝯsciētia dz ab eo ordinez
recipere: al's nequaqꝫ: nec etiā repetere po
test pecuniā quā turpit dedit: licet ali⁹ in/
iuste detineat. Si vero sit simoniacus ex eo
ꝙ ꝯtulit ordinē simōiace: vl' qꝛ dedit vl' ac/
cepit beneficiū simoniace: vl' etiā si fuit me
diator simonie: tūc si est publicū est ip̄o iu/
re suspēsus quo ad se ꝛ quo ad alios: si aūt
ē occultū suspēsus est ip̄o iure tm̄ q̄ ad se ꝛ
nō quo ad alios. Et ideo si ep̄us sit simoni
acus aliquo alio mō q̄ꝫ p ꝓmotionē suā si/
moniace factā: pōt q̄s ordinē ab eo accipe/
re si sit occultum: qꝛ nō est suspēsus quo ad
alios. Qd̄ aūt dicebat de ignorāte ꝛ nolē/
te qui merito puniri taliter nō debuit. Ad
hoc rñdet ꝙ ad hoc ꝙ aliq̄s eo p̄uet qd̄ ac
cepit nō solū ē pena peccati sed etiā quan/
doqꝫ est effectus acq̄sitiōis iniuste: puta cū
q̄s emit rē aliquā ab eo q̄ vendere nō pōt:
licet eñi nesciēs hoc faciat: tñ ad restitutio/
nē obligat: plus tñ punit sciēs. Sic etiam
in simonia: qꝛ si ip̄o nesciēte ꝛ nolente p ali
os alicuius ꝓmotio ꝓcurat simoniace ca/
ret quidē ordīs executiōe ꝛ tenet resigna/
re beneficiū qd̄ est ꝯsecut⁹ cū fructib⁹ extā
tibus: nō tñ tenet fruct⁹ restituere ꝯsump/
tos: quia bona fide possedit. Qꝛ si inimic⁹
eius pecuniā fraudulet dedit vt ei⁹ ꝓmo/
tionē īpediret: vel si ip̄e exp̄sse ꝯtradixit et
nunqꝫ postea ꝯsensit tūc nō tenet ad renū/
ciatiōez. Qꝛ si sciens simoniā ꝯtraxit vltra
penā p̄dictā tenet de om̄ibus fructib⁹ pce
ptis ꝛ etiā de his q̄ pcipi potuerūt a diligē
te possessore: nisi fuerint expensi in vtilita/
tē ecc'lie vlterius etiā punit: qꝛ notat infa
mia ꝛ cū eo difficilius dispensat. Quar
to queri pōt vtrū pecunia vel alia res data
simoniace illi ecc'lie restitui debeat in cui⁹
iniuriā data fuit. Ad h̄ rñdet Hein. boyc:
extra de simonia. c. de hoc aūt: p distinctio
nē dicēs: Quia aut res aut pecūia fuit tm̄
ꝓmissa: aut fuit data tradita ꝛ recepta: si p̄
mo modo tūc sibi fuit sola promissio nuda

nō cōuentionalis:id eſt abſqꝫ eo ꝙ ꝯuētio
interueniſſet: ⁊ talis ꝑmiſſio nō noceret:
ar.extra de ſponſa.c.fi.ſcdm̄ Hoſti.Et glo
ſa dicit ibidē ꝙ conatus ſiue volūtas ſine
effectu nō nocet. Si vero fuit ibidē ꝑmiſ/
ſio ꝯuentionalis tunc in talibꝰ ſola pactio
nocet:vt patet extra de pac.c.fi.vbi etiam
dic̄ glo.ꝙ omnis pactio in ſpūalibꝰ ē illici
ta ⁊ ſcdm̄ leges turpe pactū nō tenet.ff.de
ver.ob.Et infra dicit glo.ꝙ pactum turpe
dꝛ qḋ fit etiā de re ſacra ſiue ſpūali:vt patꝫ
in hoc.c. Et in omnibꝰ q̄ in ſui natura bōa
ſunt ⁊ licita ſed ꝑ pactū fiūt illicita: vn̄ de
hoc caſu dicendū eſt ꝙ ſit eiuſdē iuris cum
caſu ſequēti.Si vero ſcd̄o mō:id ē ſi pecu/
nia fuerit data:tradita ⁊ recepta:tūc ſi p̄te
xtu antiq̄ praue ꝯſuetudinis fuit tradita ⁊
recepta penes illā eccl'iam remanere debet
in cuius iniuriā eſt recepta.Et iſto mō ſol/
ui pōt ⁊ intelligi ꝯtrariū in.c.veniēs:ex̄ de
ſimonia ſm̄ Hoſti.⁊ Jo.an.ibidē:qꝛ in il/
lo caſu nō fuit ſimplicit̄ datū ſm̄ antiquaꝫ
ꝯſuetudinē:ſed etiā facta fuit int̄ eos ꝯuē
tio.Qꝛ ſi talis pecunia tradita fuit ⁊ rece/
pta ex cōuentiōe tūc refert ſm̄ Hoſtiē.in h̄
paſſu:quia vel donās errauit in iure:⁊ tūc
ſubuenit̄ ei ⁊ reſtituit̄ ei:vt dicto.c.veni/
ens:vel ſcient̄ hoc fecit:⁊ tūc ſi vult intra/
re religionē de benignitate redditur ei vel
monaſterio ad qḋ tranſit:ne eidē oneroſuſ
exiſtat:⁊ ita intelligit̄ opinio Inno.⁊ alio
rū.Idē etiā videt̄ ꝙ ſi adeo paup eſt ꝙ nō
habeat vnde viuat:vt patet in eo qḋ legit̄
⁊ notat̄ extra de cleri.ꝯiu.c.ꝙ a te.Sed ſi
donans nō errauit nec in iure nec in facto
nec etiā vult intrare religionē ⁊ habet vi/
te ſufficientiā:tūc ſi pecunia data ē vni vel
pluribꝰ tanꝙ̄ priuatis ꝑſonis:cū in h̄ caſu
eccl'ia culpa careat in cuius iniuriā data ē
ip̄a eccl'ia pecuniā hāc ip̄o iure habere de/
bebit:vt patet in dicto.c.de hoc autē:verū
tamē ſi capitulū in hoc delīq̄t:tūc nec dās
nec recipiēs ip̄am habebit ſed cōfiſcabit̄.
ar.extra de dona.int̄ vi.⁊ vxo.c.⁊ ſi nccē.
Nec obſtat ꝙ illi q̄ receperūt defūcti ſunt:
qꝛ turpia lucra ſunt etiā ab heredibꝰ extoꝛ
quēda.ff.de calū.l.in heredē:ꝯfiſcabit̄ au
tē a fiſco ſummi ⁊ nō inferioꝛis p̄ncipis in
h̄ caſu ⁊ ſic erit pecunia pauperibꝰ erogan
da:vt extra de vſuris:c.cū tu:cū ſuis ꝯcoꝛ
dantijs:ſm̄ Hoſti.⁊ Jo.an.in dicto.c.de h̄
aūt. Quinto q̄ri pōt an ⁊ qn̄ ⁊ q̄s valeat
diſpenſare cū ſimoniaco. Ad hoc rn̄dꝫ Jo
hā.de calḋ.extra de renūciatiōe:in.c.poſt
trāſlationē dicēs:Qꝛ ſi ſimōiace q̄s odīeꝫ
adeptꝰ ē ip̄o oꝛdīato ſciēte vl' ꝯſētiēte taci/
te vl' exp̄ſſe:vl' poſtea ratum habēte:vl' ip̄o
eodē pecuniā dāte:tūc ī his caſibꝰ executi
onē ꝑdit:nō ſolū oꝛdīs ſic ſuſcepti: ex̄ de ſi
monia.c.tāta:ſed etiā omniū alioꝝ ſm̄ Al
ricū ⁊ Inno.⁊ addit Inno.ꝙ etiā in tꝑali/
bus ⁊ ꝑ ꝯſequēs ꝑdit adminiſtrationē tē/
poꝛaliū:ar.lxxxj.di.c.eos etiā q̄ vt foꝛnica
ri eiſ liceat:diuinū officiū dereliq̄rūt a deo
recedentes diabolo ⁊ opibus eius ſeruiūt
ſicut ſe iuſtiſſime ab officio alienos faciūt:
ita beneficioꝝ alienos eccl'iarū p̄uatos eē
adiudicamꝰ:hoc ibi: vn̄ alius ꝙ̄ papa ſup
his diſpēſare nō pōt:vide tn̄ clarꝰ de h̄ ſu/
pra.Si vero ſimoniace oꝛdinē adeptus eſt
ip̄o ignoꝛāte nec poſtea ratum habēte:tūc
ex diſpenſatiōe ep̄i pōt in oꝛdinibꝰ remane
re.j.q.j.p̄ſentiū.In alijs aūt oꝛdinibꝰ non
ſimoniace ſuſceptis ſine diſpēſatiōe rema/
nere poteſt: nouos tn̄ nō recipiet niſi cum
eo diſpēſet̄ in oꝛdine quē ſimoniace acq̄ſi/
uit.Diſpēſare vero poteſt in hoc caſu: ſcilī
cet vt nouos recipiat ſolus papa ſi eſt ma/
nifeſtū:ſi aūt occultū tūc ep̄us. Preterea
ſi dignitatē vel eccl'iam curatā adeptus eſt
ſimoniace eo ſciēte vel ꝯſentiēte:tacite vel
expꝛeſſe:vl' poſtea ratū habente aut etiā pe
cuniā dāte: tūc ſi libere renūciat ep̄s diſpē
ſare poterit vt in alia eccl'ia beneficiū obti
neat ⁊ in ſuſceptis oꝛdinibus miniſtret: ⁊
vt in eadē eccl'ia beneficiū obtineat nō ta/
mē illā dignitatē quā ſimoniace obtinuit
⁊ ꝙ in minoꝛibus oꝛdinibus miniſtret:nō
tamē ꝙ ad ſupioꝛes oꝛdines aſcēdat: ⁊ ſic
plus punit̄ remanēs in eccl'ia in qua ſimo/
niā cōmiſit:ꝙ̄ ſi ad aliā ſe trāſferat Aut fa
ctū eſt ip̄o ignoꝛante ⁊ tūc nō nocet ei ſi fa/
ctū eſt inſidioſe ab inimicis:ꝙ ſi ab amiciſ
factū ē: tūc ſi nō renūciat ſpōte ſ3 expectat
ſentētiā:in tota illa natiōe eccl'iaꝫ vl' digni
tatē habere nō pōt:nec h̄ caſu ep̄us ea vice
diſpēſare pōt:vt extra de ele.c.ſi alicuiꝰ:in
p̄nci.qḋ ītelligit Hugo: niſi eccl'ie nccītas
vl' vtilitas id expoſcat:vt ptꝫ exp̄ſſuꝫ.j.q.
vij.§.niſi rigoꝛ:ī alia v̄o natiōe poterit ep̄ſ
diſpēſare:ar.a ꝯrio dicti.c.ſi alicuiꝰ:ibi ea
vice.Si v̄o ſpōte renūciat:dic̄ glo.in di.c.
poſt trāſlationē: ꝙ ep̄s illa vice diſpēſare
poterit ex nccītate vel vtilitate eccl'ie.j.q.
vij.c.⁊ ſi ita.Si deniqꝫ ſimplex bn̄ficiū ac/
q̄ſiuit ſimōiace ſ3 ignoꝛāt̄ tūc poſt liberā re
ſignatōeꝫ ea vice p̄t ep̄ſ diſpēſar̄.Idē ſi ſciē
ter ⁊ nccītas vl' vtilitas eccl'ie req̄rit:ml'to

minus si sententiā expectauit: nisi ppt̄ necessitatē vel vtilitatē: ⁊ generalit̄ de dispē-satione epi intellige si cuȝ ipso non fuit cō-missa simonia. De simōia autē cōmissa circa exequias: benedictiones nubentiū: sal: panis: ⁊ ꝯsecratiōe eccl'iaꝝ: vasoꝝ vestimē-toꝝ: venditiōe chrismatis ⁊ similiū: scōm Hein. boyc: in dicto. c. post translationem: epus vt credit dispensari pōt post pactam penitentiā: ꝯcor. Hosti. Goff. ⁊ speculator. Deniq; de simonia p ingressū religiōis so-lus papa dispensat si ingrediēs scient̄ con-traxit vel post ratū habuit. Si ignorant̄ p inimicū nihil nocet: si p amicū eo ignoran-te vel ꝯtradicēte: tūc credit Hein. boyc: ꝙ epus dispēsare pōt: in dicto. c. post transla-tionē: ⁊ allegat multa iura. Ad laud. dei.

De restitutione elemosynaꝝ ꝓpter dādi impotentiā vel accipiendi fraudulentiā: falsā questinationem ⁊ dānabilē abusionem:

Sermo XX

On furtum facies

n Exo. xx. Septimo principalit̄ elemosynis vl' donis abutētes tenē-

A tur ad restitutionē. Ad cuius euidentiam sciendū ꝙ principaliter tria sunt hoīm genera q̄ obligant̄ ad elemosynarū restitu-tionē. Primi sunt qui recipiūt elemosynas ab his qui eas dare nō possunt: de quo tal' regula dari potest. Omne acquisitū a dan-te legitimā auctoritatē dandi nō habente: restitui debet. Ratio huius est: quia scōm Sco. in. iiij. di. xv. nō ē iusticia si donat q̄s q̄ ꝓhibente iure nō habet auctoritateȝ do-nandi: nisi ꝓbabilit̄ p̄sumat ꝙ illis place-at qui sup hoc habent potestatē donandi: ⁊ ideo dare non potest furiosus vel qualit̄ cunq; alienatus a mente sicut nec peccare potest. xv. q. j. c. merito: extra de homici. si furiosus. Similiter nō valet ꝙ donat fuus aut filiusfamilias qui nō hȝ peculiū castrē-se vel quasi. ff. ad macedoñ. l. fili⁹. ff. de pe-cul. l. filius. Nec etiā valet' qō donat vxor que nō habet res parafernales. ff. de dona-tio. inter vi. ⁊ vxo. l. quitus: nec qō donat monachus vel claustralis. xij. q. j. c. nō di-catis: ⁊. c. nolo: extra de statu mona. cū ad monasteriū: nec qō donat bonoꝝ eccl'iasti-coꝝ administrator: nisi eccl'iastica bōa mo-derate donet honestis ꝑsonis ex iusta cau-sa: qr paupeꝝ bona sunt. xvj. q. j. c. si. aliter raptor est nec qō donāt q̄ miores sunt. xv. annis. C. si maior fac. ra. habuerit. l. si. et multomin⁹ si donat pupillus q̄ nihil aliēa re potest sine auctoritate tutoris. ff. de acq. re. do. l. pupill⁹: nec valet donatio ꝓdigi. ff. de cura. fur. l. iulian⁹. Oīa ḡ supradicta ⁊ ꝯsimilia a talibus habita restitui debent nisi ꝓbabiliter p̄sumat̄ ꝙ illis talis dona-tio placeat q̄ sup hoc potestatē acceperunt quoꝝ declarationē vide lati⁹ superi⁹. An de generalit̄ etiā omnes tenētur ad restitu-tionē faciendā q̄ recipiūt ab his q̄ sunt ob-ligati in iustis vel debitis: si p h̄ efficiunt̄ impotētes ad soluendum: exempli grā. Si q̄s accipiat elemosynas ab vsurario q̄ ꝓpt̄ h̄ efficit̄ nō soluendo: tūc ad restitutioneȝ obligat̄: qō sane intelligendū est si ꝓpt̄ h̄ certa iniusta soluere nō potest: secus auteȝ si ꝓpter hoc nō efficiat̄ ipotēs ad satisfaci-endū de certis iniustis. Cōcor. Ulri. verū-tamē licet vsurarij nō essent soluēdo tñ ex-cusant̄ p̄dicantes ⁊ religiosi qui vadūt vt ad penitentiā ⁊ restitutionē illos ꝓuocent i-ducant si de vsuris cūȝ eis comedunt: ma-xime si apud alios comode venire nō p̄nt: siue illos inducāt in p̄dicatiōe generali si-ue in ꝑsuasiōe speciali: vt ptȝ ex̄ de sen. ex. c. cū voluntate: vbi subdit̄: p̄dicatores q̄ȝ penes excōicatos vel alios alienaꝝ rerum detentores in p̄dicationibus ⁊ ꝯfessiōib⁹ quasi gerunt causaȝ eoꝝ ad quos res ipse spectare noscunt̄: elemosynas licite possūt ab illis recipere: ꝑsertim si al's nō valeant in illo loco sustentationē habere: qō tamē s̄m Richar. verū est si de correctione spes ꝓbabilis habeat̄: ⁊ etiā si ꝓpter eoꝝ expē-sas nō subtrahat̄ vsurario restituēdi facul-tas in toto vel in magna pte: concor. Ray. Archi. ⁊ Hosti. Preterea multomagis sa-cerdotes oblationes a manifestis vsurari-is recipientes obligant̄ ad restitutionem: nā licet ex hoc vsurarij nō fierēt ipotentes ad soluendū: tamē recipientes ad restituti-onē obligant̄: ⁊ donec satisfecerit ad arbi-triū sui epi ab officij sui executiōe manent suspensi: vt extra de vsur. c. qr in omnib⁹. Caueant igitur ne celebrent interim al's fi-erent irregulares: s̄m Hosti. tamē s̄m Ar-chi. decretū illud nō est late sentētie sȝ ferē-de: ꝓma tamē opinio securior est. Or si q̄-ritur q̄ sint vsurarij manifesti: dicendū s̄m Hosti. ꝙ dupliciter cognosci p̄nt. Primo p notoriū iuris: qñ scȝ p epum in eccl'ia pu-

blicati sunt: secus autē si ab ep̄o tolerant̄. Secūdo p̱ notoriū facti: id est p̱ euidentiā manifestā. s. cū tenēt patentē mēsam ad pecuniā mutuandā cuilibet sub vsuris: sicut meretrix in ꝓstibulo cuilibet stat para: ita habet̄ i. l. palā. ff. de v. sig. ꝛ p̱ bar. in. l. ij. ff. de furt̄. Si v̄o sunt manifesti p̱ infamiā nō tn̄ notorij: s̄m Gratianū hāc penā nō patiunt̄. Secūdi p̄ncipalit̄ sunt q̄ recipiūt elemosynas fraudulent̄. Pro q̄ sciēdū s̄m Sco. in. iiij. ꝙ ad iustā donatiōez tria req̄runt̄. Primū ē ꝙ sit libertas ex p̱te donātis: ꝓpter cui⁹ defectū nō pn̄t p̄dicti alienare bona licȝ sua: ꝛ etiā ex p̱te recipiētis: ꝓpter cuius defectū fratri minori pecunia dari nō pōt: nec alicui religioso s̄bdito cui nō est credita ām̄istratio dari pōt aliq̄d sine scitu ꝛ licētia sui sup̱ioris: qꝛ nō ē capax alicui⁹ ꝓprietatis. Secūdū est ꝙ sit voluntas recipiēdi ex p̱te ip̄i⁹ cui fit donatio: qꝛ nisi oblatū recipiat̄ dominiū nō trāsfert̄: ꝛ ꝗ caueāt q̄ q̄cūq̧ oblata refugiūt in manifesto s̄ postmodū clā auferūt in occulto: qꝛ furtū cōmittūt. Tertiū est ꝙ sit trāslatio liberalis ex p̱te donātis. Nō est aūt in donatiōe iusticia si donās nō mere liberalit̄ donat: ꝛ iō generalit̄ quicūq̧ coact⁹ circūuentus vel decept⁹ donat: nō mere liberaliter donat: qꝛ aliq̄lis coactio ꝛ ignorātia excludūt simplicit̄ volūtariū: nō ꝗ valet illa donatio que ꝓcedit ex quacūq̧ necessitate vl̄ coactiōe. Sil̄r s̄m Sco. deceptus ab eo cui donat q̄ȝtū ad illā rōnem ꝓpter quā donat nō simplicit̄ donat: vn̄ s̄m Inno. ꝛ Hosti. hypocrita q̄ sub nomīe boni ac deuoti viri multa q̄siuit: obligat̄ ad restitutionē: qꝛ p̱ fraudē adept⁹ est illa bona. xiiij. q. v. c. fi. ꝛ c. q̄ habetis. §. s̄ hoc. Et iō talit̄ acq̄sita dȝ alijs viris deuotis vel paup̱ibus erogare: de talib⁹ eñ dic̄ dn̄s Mar. xij. de scribis q̄ deuorāt domos viduaꝝ obtētu ꝓlixe orōnis: hi accipiēt ꝓlixius iudiciū. Et Math. xxiij. Ue vobis scribe ꝛ pharisei hypocrite q̄ comeditis domos viduarū: orōnes longas faciētes ꝓpter h̄ enī ampli⁹ accipietis iudiciū. Sil̄r si dat̄ aliq̄d nō egeno: eo ꝙ p̱ suā sil̄atōnez egen⁹ putabat̄ h̄ alijs egenis distribuere tenet̄: nisi ꝛ ipse interim egen⁹ efficiat̄: de talib⁹ enī ibidē dic̄ Sco. videāt trufatores illi q̄ diuites ex̄ñtes tāq̄ȝ egeni recipiunt elemosynas: ne iniuste oīa hmōi recipiāt: qꝛ nō est ibi ī dante volūtariū ꝓpter cōditiōis ignorātiā quā respicit ī donādo. Ad maiorē aūt euidentiā p̄mo q̄ri pōt: vtrū illi q̄ se sil̄ant bonos nō sunt questus grā sic̄ hypocrita: tenent̄ ad restōez. Ad hoc rn̄det Alex. d̄ hales: dicēs: in. iiij. tractatu restitutionū: ꝙ sic: cuius rō est: qꝛ ille q̄ dat aliq̄d hypocrite quē estimat bonū ꝛ religiosū: nō dat p̱ se loquēdo hypocrite: s̄ interp̄tatiue dat viro religioso: vn̄ nō trāsfert̄ dominiū rei date ad hypocritā ꝛ sic hypocrita nō ē iust⁹ possidēs rei date s̄ vsurpatiue ꝛ inuito dn̄o: ac p̱ ꝯn̄s ē aliene rei cōtrectator ꝓpter qd̄ tenet̄ ad restōez. Qꝛ si obijcit̄: igit̄ a sil̄i cui confert̄ ab ep̄o p̄bēda eo ꝙ credit̄ esse bon⁹ ꝛ nō sit: tenet̄ etiā ad restitutōez illius. Ad h̄ rn̄det ibidē Alex. de hales: ꝙ nō est sil̄e: qꝛ licȝ cōferēs alteri p̄bendā credit illū esse castū ꝛ bonū: tn̄ ille cui ꝯfert̄ p̄bēda nullā fraudē cōmittit ꝓpt̄ quā illi ꝯfert̄: qꝛ tali intētōe nō sil̄at se castū vt p̄bēdā asseq̄t̄. Iō licȝ ingrediēs sit mal⁹: vtpote fornicator ꝛ impi⁹ licit⁹ tn̄ est ei⁹ ingressus in p̄bendā: hinc etiā nō tenet̄ ad restōez. Si tn̄ p̱ hypocrisim ꝓpter h̄ se bonū sil̄asset vt p̄bendā asseq̄ret̄: tūc ei⁹ ingressus esset vitiosus ꝛ illicitus: vtpote fraude ꝛ dolo adept⁹: ꝛ p̱ ꝯn̄s tenet̄ ad restitutionē. Sil̄r etiā si ep̄us vel ali⁹ p̄latus matrē vel sororē alicui⁹ cognosceret: ꝛ ob h̄ illi p̄bendā aliquā tribueret: tunc cognita veritate tenet̄ resignare: qꝛ turpissimū ingressum habuit. Secūdo q̄ri pōt de his q̄ mēdicant elemosynas pauperū rapiendo: cum tn̄ eis nō sit necessariū. Ad hoc rn̄det Alex. de hales vbi supra: ꝙ si diues ex̄ñs vel saltē nō paup̱ mētiēdo se pauperē aliq̄d acq̄rit: tenet̄ ad restōez non illi a quo recepit: qꝛ talis iā meritū hȝ apud deum dans elemosynā intuitu pietatis: sed tenet̄ dare paup̱ib⁹ q̄bus alter vtiq̧ donasset si nō errasset. Qꝛ si q̄rit̄ q̄d ꝗ de mēdicantib⁹ validis q̄ se debiles claudos ꝛ infirmos fingūt: ꝛ vt dicit glo. C. de mēdi. vali. li. xj. cū herbis ꝛ alijs medicamēt̄ꝭ fingere pn̄t deformitates mēbroꝝ ꝛ egritudines corpoꝝ. Ad h̄ rn̄det Jo. de pla. ꝙ inspiciēda ē eoꝝ cōditio: vt si eis fuerit corp̱is integritas: ꝛ annoꝝ robustas: eoꝝ inertia sine vlla miseratione puniat̄ hoc mō: vt si fuerint serui subdant̄ dn̄o accusatoꝝ. Si v̄o liberi efficiant̄ eoꝝ coloni ascripticij: ꝛ h̄ qn̄ fingūt infirmitatē. Si v̄o nō fingūt infirmitatē s̄ tn̄ sani mēdicāt: tūc si sunt forēses expellūt̄ ꝛ ad suas p̱tes remittunt̄. Si aūt nō sūt forēses: tūc ad artes ꝛ op̱a ac publica exercitia cōpelli debēt: vt ī aut̄. de q̄store. §. si v̄o

vite.colla.vj.nā dicit ibidez glo. q̄ cū sint
robusti ⁊ sani auferūt panē debilib⁹ ⁊ per
ꝯñs ad restitutionē obligant̄. Esurienti em̄
panis vtilit̄ tollit̄ vt ei⁹ inertia cohibeat̄:
⁊ vtili⁹ esurienti panis tollit̄ si de cibo secu/
rus iusticiā negligebat q̄ esurienti panis
frangit̄: vt iniusticie seduct⁹ acq̄escat: et q̄
freneticū ligat ⁊ q̄ litargicū excitat ambo/
bus molest⁹ ambos amat: hec Aug⁹. ⁊ ha
bent̄. v. q. v. c. nō oīs. Itē glo. sup Matth.
Iusti⁹ feceris si iniuste petentē correxeris
q̄ si q̄d ei dederis. Tertio q̄ri pōt. q̄d igit̄
de q̄storib⁹ q̄ mittunt̄ in oēm terrā ad eua/
cuāda marsupia mulierū fictis mēdacijs:
ita q̄ tā v̄bo q̄ exēplo: tā sermōe q̄ ꝯuersa
tiōe plurimos scādalizāt ⁊ ī errorē ducūt.
Ad hoc dicendū: q̄ ad abolendas eoꝝ de/
testabiles insolētias tria ꝑncipalit̄ de eis ī
iure districte sūt ꝓmulgata. Primū est de
eoꝝ ꝯuersatiōe q̄ ponit̄ ex̄ de pe. ⁊ re. in. c.
cū ex eo. vbi subdit̄: q̄ aūt ad q̄rendas ele/
mosynas destinant̄ modesti sint ⁊ discreti
nec in tabernis aut alijs locis incongruis
hospitent̄: nec inutiles faciāt aut sūptuo/
sas expēsas cauētes oīno ne false religio/
nis habitū gestēt: ex quib⁹ liq̄do pz: q̄ nō
debēt esse ribaldi: fornicatores: adulteri:
taxillatores aut sīlib⁹ crimīb⁹ irretiti: nec
elemosynas in subsidiū pauperū datas vi
tiose ⁊ scādalose dilapidare debēt: alioquī
obligant̄ ad restōem: q̄ detestabile furtū
est. Secūdū aūt est de eoꝝ auctē sine q̄ ne/
quāq̄ admitti debēt: vñ ī dicto. c. cū ex eo.
ibi subdit̄: Elemosynaꝝ q̄z q̄stores quorū
q̄daz se alios mētiēdo abusiōes nōnullas
in sua ꝑdicatiōe ꝓponūt admitti: nisi apl̄i/
cas vel diocesani epi l̄ras veras exhibeāt
ꝓhibem⁹: ⁊ tūc ꝑter id q̄ ī ip̄is cōtinebit̄
l̄ris nihil ꝑpl̄o ꝓponere ꝑmittant̄. Formā
v̄o quā cōiter sedes apl̄ica talib⁹ indulget
duxim⁹ exprimēdā: vt ſm eā epi dioc̄. suas
l̄ras moderet̄. Ea siq̄dē tal̄: qm̄ vt ait apl̄s
ad Ro. xiiij. Oēs stabim⁹ añ tribunal xp̄i:
recepturi ꝓut ī corpe gessim⁹ siue bonū fue
rit siue malū: oportet nos diē messiōis ex/
treme miscōie opibus ꝑuenire ac eternoꝝ
ītuitu semīare in terris: q̄ reddēte dño cū
multiplici fructu recolligere debeam⁹ ī ce/
lis: firmā spē: fiduciāq̄ tenētes: qm̄ q̄ par/
ce semīat parce ⁊ metet: ⁊ q̄ semīat in bñdi/
ctionē de bñdictiōe ⁊ metet vitam eternā.
Cū igit̄ ad sustentationē fratrū ⁊ egenorū
ad tale cōfluentiū hospitale: ꝓprie nō sup/
petant facultates vniuersitatē vestrā mo/
nemus ⁊ exhortamur in dño atq̄ in remis/
sionē vobis iniūgim⁹ pctōꝝ: quaten⁹ de bo
nis a deo vobis collatis pias elemosynas
et grata charitatis subsidia erogetis: vt ꝑ
sb̄uētionē vestrā eoꝝ inopie cōsolet̄: ⁊ vos
ꝑ hec bona ⁊ alia q̄ dño inspirāte feceritis
ad et̄na possitis gaudia ꝑuenire: hoc ibi.
Tertiū v̄o est de eoꝝ āmonitiōe: q̄ scz ꝓhi
bent̄ denūciare: nō enī ꝑmittunt̄ ꝑdicare
ſm iura sed charitatiue āmonere: vt patet
plane li. vj. de heret̄. in. c. vt officiū. ⁊ ī cle.
scōa de peni. ⁊ re. In q̄ clemētina m̄lta eis
ꝓhibent̄ denūciare vbi subdit̄: Cū aliqui
ex hmōi q̄storib⁹ sicut ad nostrā audientiā
est ꝑlatū: nō sine multa temeritatis auda/
cia: ⁊ deceptiōe multiplici aīaꝝ: indulgen/
tias ꝓprio suo motu ꝓp̄lo de facto cōcedāt:
sup votis dispensent: ⁊ a piurijs: homici/
dijs ⁊ peccatis alijs sibi ꝯfitētes absoluāt:
mala ablata incerta data sibi aliqua pecu/
nie quātitate remittāt: tertiā aut quartam
partē de penitētijs iniūctis relaxent: aīas
tres vel plures amicoꝝ vel parentū illorū
q̄ elemosynas eis ꝯferūt de purgatorio vt
asserūt mēdacit̄ extrahāt: ⁊ ad gaudia pa/
disi ꝑducant: bñfactorib⁹ locoꝝ quoꝝ q̄sto
res existunt remissionē plenariā pctōꝝ in/
dulgeāt: ⁊ aliq̄ ex ipsis eos a pena ⁊ a cul/
pa: vt eoꝝ verbis vtamur absoluāt. Nos
abusus hmōi ꝑ quos censura vilescit eccle
siastica: ⁊ clauiū eccl̄ie auctas deducit̄ ī cō
temptū: oīmode aboleri volētes: ea ꝑ q̄s/
cūq̄ q̄stores fieri ac attēptari decetero di/
strictius inhibem⁹. Omnia ⁊ singula ꝑui/
legia si qua sup ꝑmissis vel eoꝝ aliquo sint
aliquib⁹ locis ordinib⁹ vel ꝑsonis q̄storū
hmōi quōcunq̄ cōcessa: ne ipoꝝ ꝑtextu sit
eis materia talia vlterius ꝑsumēdi: auctē
apl̄ica q̄tum ad ꝑmissa penit⁹ reuocātes:
hoc ibi. Nūc aūt laicos ⁊ illitteratos mit/
tunt ꝓ colligēdis hmōi elemosynis: q̄ sa
tis reprobat̄: extra de ꝑuil̄. in. c. tuaꝝ. ⁊ q̄
peius est nō solū vxoratos sed etiā publi/
cos fornicatores: adulteros ac alios infa/
mes q̄ ꝓ certa summa sibi vendicāt aucto/
ritatē discurrēdi ꝓ hmōi elemosynis: in fo
mentū ⁊ augmentū eterne maledictionis:
Vñ dicit sanct⁹ Bernhardin⁹ de religione
xp̄iana: cū in elemosynis dandis est error
ꝑsone: puta q̄ dans credit alteri dare: tūc
illud restituendū est danti vl̄ illis ad quos
dantis intētio ferebat̄: vt si quis solis in/
firmis hospitalis sancti Anthonij vel alte
rius loci vel ꝑsone intendebat dare: nō aūt

questoribus: tunc est illis infirmis ⁊ pau/
peribus restituendũ: nihilominꝰ tamen qꝛ
nullus tenet̃ proprijs stipendijs militare:
nec etiã gerere causas aliorũ ad expensas
suas: dico ꝙ tales viuere possunt sup que/
stis quas faciunt moderate tamẽ: possunt
etiã moderatũ salarium exigere ⁊ accipere
dũmodo sine mẽdacijs cũ moderaminibꝰ
supradictis officium illud exequant̃. Or si
tales questuarij dicunt se esse sacerdotes ⁊
nõ sunt: ac p impias deceptiões: pmissio/
nes ⁊ mẽdacia lucrati sunt multa: tũc aut
emũt questã illã p certa pecunie quãtitate
⁊ tũc quia id qd̃ illis modis impijs lucrati
sunt est turpe lucrũ: totũ debet pauperibꝰ
erogari: aut sunt sub obediẽtia hospitalis
p quo questã fecerũt: ⁊ tũc domus hospi/
talis nihil eis dimittere debet p̃ter cõmu/
nẽ victũ alioꝝ confratrũ: sed totum debet
vsui pauperũ applicare: ꝙ si aliter facit ip̃e
dominꝰ peccat ⁊ peccatoꝝ pticeps efficit̃:
C hec ille. Tertij p̃ncipaliter sunt qui abu/
tunt̃ elemosynis damnabiliter ꝗ̃ʒ licite sint
acquisite: ⁊ hoc dupliciter. Primo quãdo
dat̃ elemosyna sub cõditione quã recipiẽs
nõ exequit̃: vt cum sacerdoti datur elemo/
syna p missis celebrandũ eis: vigilijs legẽ/
dis ⁊c. qui tñ hoc nõ pficit: tũc dñi si rece/
ptori cõstat de p̃cisa intentiõe dantis: ꝙ.s.
al's nullo mõ daret: obligat̃ vel ad restitu/
endũ vel ad sufficienter p se vel p aliũ sup/
plendũ ſm intentionẽ dantis. Cuiꝰ ratio
est: qꝛ cũ res in recipientẽ nõ transeat: nisi
eo mõ quo dans transferre intẽdebat: si cõ
ditio nõ pficit̃: in ip̃m res minime trãsfer/
ri valebit. Nimirũ cũ intẽdebat hanc sibi
vel suis pcurare bona spũalia a quibꝰ in/
iuste fraudat̃ quousqꝫ bona illa spũalia si/
bi suppleant̃ vel restituant̃. Si tñ p̃ncipa/
liter illã elemosynã daret pp̃ter psonam: se/
cũdario xõ propter spiritualẽ subuentio/
nem: tũc licʒ petita non pficiat nõ obligat̃
ad restitutionẽ: ꝗuis etiã alter errasset in
psona: al's tamẽ peccaret infideliter agen/
do. Exempli gratia: do tibi marcã argenti
p̃ncipaliter quidẽ quia te credo amicũ vel
nepotem meũ. Secũdario xõ: quia te cre/
do probũ ⁊ bonũ: vt pro me intercedas vł
missas pro me ⁊ meis dicas: tunc licʒ non
sis amicus vel cognatus meus: nec etiam
bonus vel probus: nec etiã intercessionem
pro me facis ad restitutionẽ ex necessitate
salutis nõ es obligatus nisi p hypocrisim
te bonũ simulasses: vt sic elemosynas vsur
pares: peccas tamen grauiter fidelitatem
tibi creditam infideliter exequẽs. Secũdo
quãdo elemosyna in sup̃fluitate consumit̃
cum talia sup̃flua pauperũ sint. Ad cuiꝰ
euidentiã queri potest: vtrum clerici obli/
gent̃ ad fructus beneficiorũ restituendos
quos voluptuose cõsumpserũt: nec p illis
fecerunt saltem debito modo quo deberẽt:
eo ꝙ in mortali peccato fuerũt. Ad hoc re/
spondet Arch. xliiij. dist. vbi in textu mul/
ta tangunt̃ de cõuiuijs ⁊ cõmessationibus
clericoꝝ: ꝙ scʒ huiusmodi tenent̃ ad resti/
tutionẽ quadruplici ratiõe. Primo ratiõe
dati: quia data sũt alijs vt offerant̃ p ip̃is
offerẽtibus ⁊ inde pauperes alant̃: quod
quia talis nõ facit licʒ fructus recipit infi/
delis est. xiij. q. ij. qui oblationes. Secũdo
ratione furti: quia subtrahit illi qui para/
tus esset facere seruitiũ: subtrahit etiã dan
ti qui petit seruitiũ. Tertio ratione sacrile/
gij: eo ꝙ defraudat totã ecclesiã cui pdesse
deberet suis oratiõibus: vt dicto. c. qui ob/
lationes. Quarto ratione odij: quia cum
is qui displicet ad intercedendũ mittitur:
irati animꝰ ad deteriora puocat̃: sicut ait
Gregoriꝰ: ⁊ habet̃. xlix. dist. §. j. Hinc meri
to dic̃ Hiero. pmissum victũ de bonis alta/
ris ⁊ nõ abusum. Ad laudẽ dei.

De restitutiõe pp̃ter artes me/ chanicas deprauatas in materia: forma: fine: modo: tp̃e: ⁊ de alchi/ mia ⁊ arte notoria: Ser. XXI

On furtum facies:

n Exod. xx. Octauo p̃ncipalit̃ infi/
delit̃ opantes tenent̃ ad restituti
onẽ. Pro quo sciendũ est: ꝙ in restituti/ A
one facienda pp̃ter iniusticiã ⁊ pniciem de
operibus mechanicis: p̃ncipaliter quinqꝫ
sunt attẽdenda: que sunt materia: forma:
finis: modus ⁊ tempus. Primo nãqꝫ frau
dem cõmittunt circa materiã: ⁊ hoc fere in
omnibꝰ artibus mechanicis qui materiaꝫ
ipsam viliori cõmixtione corrumpunt: aut
viliorem pro meliori vendunt: aut vetante
ignauia vel auaricia infidelit̃ p̃parant tm̃
seruientes ad oculũ: sicut fabri in omni ge
nere metallorũ lignorum vel lapidum: sic
in lanificio quod cõprehendit om̃e genus
vestimentorũ: in quo scilicʒ cõprehendunt̃
tinctores: fullones ⁊ similes. Similiter et
in venatione que cõprehendit omnẽ artem

p̃parandi cibũ ⁊ potũ: et sic de alijs artibꝰ
mechanicis in quibꝰ fraudẽ cõmittũt ĩ spe
cie: pondere: mẽsura vel numero: vel debi/
ta sollicitudine in p̃patiõe vel cõseruatiõe
q̃ tñ ꝫm rectã rõnem fieri nõ deberẽt: ⁊ iðo
tales artes ꝙuis in se nõ sunt tm̃ licite sed
etiã vtiles ⁊ necessarie ad hũanũ vsum: tñ
homĩes illis abuti pñt ⁊ sepiꝰ abutunt̃: ita
ꝙ ad restõez obligant̃ propter infidelitatẽ
eoꝝ ⁊ deceptionẽ simpliciũ. Tanta namq̃
malicia deceptiõis iã inualuit: q̇ð Hieremi/
as p̃uidẽs in spũ iacturã hãc hũane pfidie
diceret eiusdez. ix. Quis dabit capiti meo
aquã ⁊ oclis meis fontẽ lachrymaꝝ? ⁊ plo/
rabo die ac nocte interfectos filie ꝑlĩ mei
scz spũalit̃ in aĩa. Sequit̃: Quia oẽs adul
teri sunt ⁊ cetꝰ p̃uaricatoꝝ: q̃si diceret: ex h̃
habeo cãm lamẽtandi: ⁊ extẽderũt linguã
suã q̃si arcũ mẽdacij ⁊ nõ veritatis: cõforta
ti sunt in terra: id est ĩ terrenis q̃ mẽdacijs
suis aggregauerũt: qꝛ de malo. s. mendacij
ad malũ. s. piurij egressi sunt: ⁊ non cogno/
uerũt me dic̃ dñs. s. p timorẽ ⁊ amorẽ: seq̇t̃
Unusq̇sq̃ se a ꝓxĩo suo custodiat: qꝛ. s. nec
vicinitas nec cõsanguitas exhibẽt fidelita
tẽ: ⁊ in omni fratre suo nõ habeat fiduciã:
qꝛ oĩs frater supplãtans supplãtabit̃. Lira
duplicat̃ aũt verbũ supplãtatiõis: qꝛ mul/
tũ studẽt ad hoc vt vnus alterũ decipiat ⁊
supplantet: ⁊ oĩs amicus fraudulẽter ince/
det: ⁊ vir fratrẽ deridebit ⁊ veritatẽ nõ lo/
quit̃. Qꝛ si querit̃ quõ decipient. Rñdet
Hieremias: Docuerũt linguas suas loqui
mẽdaciũ. Lira. Per verba pulchra ⁊ dece/
ptoria sua mẽdacia colorãdo. Sed h̃ est sci/
entia t̃rena aĩalis diabolica q̃ stulticia re/
putat̃ apud deũ. Hinc ꝓsequit̃ Hiere. x. c.
dicẽs: Stultus factus ẽ oĩs hõ in scia sua:
cõfusus ẽ oĩs artifex in sculptili: qm̃ falsũ
est q̇ð cõflauit. Hic q̃ri põt q̇d ꝭ de talibꝰ
q̇ quotidie mẽtiunt̃ in artificijs suis vł cõ/
tractibꝰ ⁊ siłibꝰ: vt alios decipiãt vel saltẽ
se indẽnes teneãt. Ad hoc rñdet Frãcis. ð
pla. ꝙ si scienter mendaciũ ꝓferũt vt alios
decipiãt vel cariꝰ iusto p̃cio vendãt: morta
liter peccãt ⁊ tenent̃ ad restõem. Si ṽo mẽ
tiunt̃ ignorãter vel ĩprouise: qꝛ lingua la/
bilis est iudicat̃ veniale. Qꝛ si sciẽter qui/
dẽ mẽdaciũ ꝓfert ꝭ eo tm̃ intuitu vt se ser/
uet indemnẽ nõ q̃rẽs alteri nocere: qꝛ satis
rõnabilit̃ res p̃cio dat̃: nec est ibi deceptio
nec in re nec in valore: qꝛ nõ vendit vnam
rem ꝓ alia: nec corruptã ꝓ incorrupta. Et
ideo tũc etiã est veniale maius tamẽ ꝙ p̃ce

dens. Qð tamẽ intelligit̃ dũmodo nõ ac/
cedat iuramentũ nec ducat in ꝯsuetudinẽ
qꝛ si ex praua consuetudine mentit̃ assidue
tũc iudicat̃ mortale: sic̃ multa peccata que
ꝓpter assiduitatẽ fiũt mortalia: sicut ebrie/
tas assidua iudicat̃ mortalis culpa: nõ aũt
oĩs ebritas: vt pꝫ supra. De medicis aũt et
chirurgicis ac de pñti materia vide supra ĩ
sermõe de exactionatoribꝰ. Scðo q̃ri põt
vtrũ alchimia sit licita ita ꝙ eã exercentes
nõ faciũt furtũ nec fraudẽ: p̃sertim cũ fieri
posse nõ videt̃ sine auri decoctiõe qð est le/
ge ꝓhibitũ. C. de auri publi. ꝓsecu. l. j. lib.
xj. Ad hoc dicendũ videt̃: ꝙ isti q̇ de plũ/
bo stãno vel alio vili metallo ꝓducũt au/
rũ vel argentũ: nõ sũt repelli sed potiꝰ lau/
dandi: dũ tñ hoc nõ faciant p artẽ magicã
vel aliã legibus odiosam: vt dic̃. C. de the/
saur. l. j. li. x. Isti sunt enĩ metallarij q̇ labo
re ꝓprio sibi ⁊ reipub. cõmoda cõpant. C.
de metall. l. j. li. x. ⁊ ꝓpter h̃ p̃uilegiati sũt
ꝙ inuito dño pñt ingredi fundũ alienũ ad
inq̇rendũ metallũ: nec mutãt vnã speciẽ in
aliã diuersã: sed vnã metalli speciẽ faciunt
meliorẽ: vt de stãno vel ere argentũ vel au
rũ: nec mirũ cum videamꝰ ꝙ ex re mortua
ꝓducit̃ viua: ex vermibꝰ ꝓducit̃ sericũ: ⁊
ex herba vitrũ. Dicit etiã liber de ꝓprieta/
tibus rerũ: ꝙ oĩa metalla ꝓducunt̃ ex eo/
dem p̃ncipio. s. ex sulphure ⁊ argẽtouiuo:
ex virtute etiã elemẽtorũ maior est influẽ/
tia in vno loco q̃z in alio: ⁊ ideo in vna mi/
nera vel fodina fit plumbũ vel stannum in
alia argentũ vel aurũ: et sic de alijs. Cum
igit̃ ars imitet̃ naturã nõ vident̃ alchimi/
ste peccare si p virtutẽ lapidũ vel aliquorũ
elementoꝝ metallũ de metallo: vt argentũ
de stãno facere possunt: cũ sit q̃si ex eodem
genere. Si ꝭ p alchimiã faciũt aurũ verum
vel argentũ. ⁊ hoc deo attribuũt: nõ videt̃
peccare ꝫm Oldardũ ⁊ Jo. an. ĩ addi. spe.
ti. de cri. falsi: qꝛ nihil ꝓhibet artẽ vti aliq̇/
bꝰ naturalibꝰ causis ad ꝓducẽdos natura
les ⁊ veros effectꝰ sic̃ Augꝰ. dic̃ li. de trini.
Si tñ nõ eẽt purũ ⁊ verũ aurũ vel argentũ
tũc nõ liceret nec facere nec vẽdere: alioq̇n
obligaret̃ ad restõez. Tertio q̃ri põt inci/
dẽtalit̃: vtꝝ ars notoria q̇ dr̃ als ars Salo
monis sit licita: p̃sertiꝫ cũ ordinet̃ ad bonũ
finẽ. s. ad acq̇rendã scientiã. Ad hoc rñdet
sanctꝰ Tho. scða 2e. q. xcvj. dicens: ꝙ ars
notoria ẽ illicita ⁊ inefficax. Illicita quidẽ
quia vtit̃ quibusdã ad causandã scientiaꝫ
que nõ habent ꝫm se virtutẽ causandi sciẽ/

tiam que nõ habent ſm ſe virtutẽ cauſan/
di ſcientiã: ſicut inſpectiõe quarũdam figu
rarũ ⁊ ꝓlatione quorũdam ignotorũ ver/
borũ ⁊ alijs: ⁊ ideo hmõi ars non vtiꝰ his
vt cauſis ſed vt ſignis: nõ aũt vt ſignis di/
uinitus inſtitutis ſicut ſunt ſacramẽtalia:
vñ relinquitꝰ ꝙ ſunt ſigna ſuꝑuacua: ⁊ per
ꝯñs ꝑtinẽtia ad pacta quedã ſignificatio/
nũ demonibus placita ⁊ federata. Et ideo
ars notoria eſt penitꝰ repudiãda a xp̃iano
ſicut ⁊ alie artes nugatorie vł noxie ſuꝑſti/
tionis: vt Augꝰ. dicit de doct. xp̃iana. Eſt
etiã inefficax ad acq̃rendã ſcientiã: cũ enĩ
ꝑ hmõi artẽ nõ attendatꝰ acq̃ſitio ſcientie ꝑ
modũ homĩ cõnaturalẽ. ſ. adinueniẽdo vł
diſcendo: ꝯſequẽs eſt ꝙ iſte effectus expe/
ctetꝰ a deo vel a demonibꝰ. Certũ eſt autẽ
aliquos a deo ſapientiã ⁊ ſciẽtiã ꝑ infuſio/
nẽ habuiſſe: ſicꝰ de Salomone legitꝰ. iij. Re
gũ. iij. dñs etiã diſcipulis ſuis dicꝰ Lu. xxj.
Ego dabo vobis os ⁊ ſapientiã cui nõ po/
terũt reſiſtere ⁊ ꝯtradicere oẽs aduerſarij
veſtri: ſed hoc donũ datꝰ pauciſſimis. Aut
expectatꝰ cũ obſeruatiõe certa: ſed ſm arbi/
trium ſpũſſancti: ſm illud. j. Coꝝ. xij. Alij
quidẽ datꝰ ꝑ ſpm̃ ſermo ſapiẽtie: alij ſermo
ſciẽtie ⁊c̃. ⁊ tandẽ infert: hec oĩa oꝑatꝰ vnꝰ
atq; idẽ ſpũs diuidens ſingulis ꝓut vult.
Ad demones aũt nõ ꝑtinet intellectũ illu/
minare. Sed acq̃ſitio ſapiẽtie vel ſciẽtie fit
ꝑ illumĩatione intellectꝰ: ⁊ ideo nullꝰ vnq̃
ꝑ demones ſciẽtiã acq̃ſiuit. Multomagis
aũt ꝓhibita eſt ars necromãcie: q2 fit ꝑ ma
nifeſtas demonũ inuocatiões qd̃ ẽ grauiſ/
ſimũ pctm̃: vñ in. xij. tabulaꝝ lege que diu
ante xp̃i aduentũ lata fuit. Artes magice
(vt dicꝰ Cicero de republica) ꝓhibite fue/
rũt: ⁊ ſuppliciũ cõſtitutũ fuit his qui illis
artibꝰ vterentꝰ: de qua arte multa ponuntꝰ
xxvj. q. v. c. nec mirũ. ⁊ vtentes ea ſunt ex/
cõicati ꝑ extrauagañ. Jo. xxij. que incipit:
ſuꝑ ipſius ſpecula. vbi dicitꝰ: Si q̃s demo/
nes inuocauerit vel eoꝝ auxiliũ poſtulaue
rit: aut fedus ⁊ pactũ cũ demonibꝰ fecerit:
aut eos inuocauerit: aut ip̃os adorauerit:
in eoꝝ noĩe imagines: anulos: ſpeculũ ſi/
ue rem aliã magice ad ip̃os demones obli
gãdos cõſtituerit: aut rñſa ab eis petierit:
excõicatus eſt ip̃o facto: q̃s tñ abſoluit ab
C iſta excõicatiõe nõ exꝓmitꝰ ibidẽ. Secũ/
do ꝓ̃ncipalitꝰ peccãt circa formã rei: et hoc
dupliciter. Primo quãdo rem ipſam q̃ptũ
ad exteriorẽ apparentiã acceptã ⁊ gratam
beneq; valentẽ faciunt: cum tamẽ in verita
te nõ ſit vt ſic decipiant ſimplices: ſicꝰ ſcri/
ptores libroꝝ inutiliũ ⁊ incorrectoꝝ: colo/
rantes etiã aliquas ſpecies vt recentiores
appareant: renouãtes veteres pannos per
fullones aut tinctores ⁊ ſimiles inuẽtores
qui renouant ⁊ meliorãt diuerſa: nõ quidẽ
ſm ſubſtantiã ſed tm̃ ſm exteriorẽ apparẽ
tiam. Secũdo ꝟo qñ rebus humano vſui
neceſſarijs addũt malta ſuꝑflua ex curioſi/
tate: vanitate ⁊ nouitate: adinuẽtiões de/
teſtabiles adijciẽtes: vt aĩos alioꝝ alliciãt
⁊ ad eoꝝ cõꝑatione inducãt: vñ mala mul/
ta ſequuntꝰ nõ ſolũ ꝑ taliũ abuſionẽ ꝫ etiã
ꝓpter alioꝝ exemplũ ⁊ imitationẽ: licꝫ talia
poſtq̃ in cõem ꝯſuetudinẽ pr̃ie fuerint in/
troducta licite portari poſſent: niſi ſubeſſet
alia cauſa ꝑniciofa q̃propꝰ eſſent vitanda:
q2 dicꝰ Tho. ſcd̃a 2e. q. clxix. ꝙ in rebꝰ exte/
rioribus q̃bus vtitꝰ hõ põt eſſe vitiũ ex ꝑte
homĩs vel ex inordinato affectu vtẽtis: vł
etiã ex ĩmoderãtia ꝑ cõꝑatiõꝫ ad hoĩm cõ/
ſuetudinẽ cũ q̃bꝰ viuit. Vñ Augꝰ. in. iiij.
ꝯfeſ. ꝙ ꝯ̃ mores hoĩm ſunt flagicia ꝓ morũ
diuerſitate vitãda: vt pctm̃ intꝰ ſe ciuitatis
vel gentis ꝯſuetudĩe vel lege firmatũ nul/
la ciuis vel ꝑegrini libidine violetꝰ: turpis
eſt enĩ oĩs ꝑs ſuo vniuerſo nõ cõgruens: ⁊
ideo ſicꝰ ornatꝰ ⁊ cultus exterior variatꝰ ſm
diuerſitatẽ tẽpoꝝ ⁊ locoꝝ: ſic etiã debet ſe
q̃s cõformare cõſuetudini tpis illiꝰ ⁊ loci:
vbi ſaltẽ diſpar cultꝰ ⁊ ornatꝰ ſcandalũ ge/
neraret: ſicꝰ dicꝰ Augꝰ. iij. de doc. xp̃iana. ꝙ
talares ⁊ manicatas tunicas hr̃e apud ve/
teres romanos flagitiũ erat: nũc aũt hone
ſto loco natis nõ eas hr̃e flagitiũ eſt: ex q̃/
bus oĩbꝰ cõcludi põt ꝙ in illis artibꝰ q̃ ſũt
rerũ neceſſariaꝝ ad vitã hũanã deducẽdã:
peccãt artifices adinueniẽtes aliq̃ ſuꝑflua
⁊ curioſa: ſm Tho. ſcd̃a 2e. q. clxix. q2 dãt
cãm efficacẽ incautis ad peccatũ: ⁊ ẽ regu/
la iuris: q̃ occaſionẽ damni dat damnũ de/
diſſe videtꝰ. Hinc dicꝰ Chryſ. ſuꝑ Matth.
ꝙ etiã ab arte calceſutoꝝ ⁊ textorũ cetero/
rũq; multa oportꝫ abſcindere: etenĩ plura
ad luxuriã deduxerũt: neceſſitatẽ eiꝰ corrũ
pentes: artẽ male arti cõmiſcentes: nã ſm
Chryſ. ſuꝑ Matth. Eas ſolas oportet ar/
tes vocare q̃ neceſſarioꝝ ⁊ eorũ q̃ cõtinent
vitã noſtrã ſunt diſtributiue ⁊ cõſtructiue.
Si igitꝰ oꝑibꝰ alicuiꝰ artis vt pluries aliq̃
male vterentꝰ: q̃uis artes de ſe nõ ſint illi/
cite: tamẽ ꝑ officiũ ꝓ̃ncipis a ciuitate extir
pande ſm documẽta Platonis: ſicꝰ facture
ſuꝑflue ⁊ ſumptuoſe cortinarũ lintheami/

nū ⁊ similiū: que in triplo plus valēt ꝓpter
additionē sup̄fluā. Sic fracture vestimēto/
rū: calcei rostrati ⁊ similia: que nulli⁹ sunt
vtilitatis sed impedimēti plurimi merito
sunt a xp̄iano tanq̄ sup̄sticiosa totis nisib⁹
detestāda: qꝛ plerūq̄ talia p̄parant̄ de su/
doribus vel saltē de elemosynis pauperū
quoꝝ vtiq̄ sunt oīa superflua. Hiere. ij. In
alis tuis inuētus est sanguis aīaꝝ paupe/
rū. Tertio p̄ncipaliter peccant circa finē
intentū: qꝛ q̄ faciūt in vsu ad malū finē de/
ducūt. Ad cui⁹ euidētiā sciendū: q̄ quedā
artes ⁊ opationes manuales fiūt q̄ simpli/
citer p̄niciose sunt: vtpote quoꝝ vsus est p̄/
niciosus ⁊ dānabilis: nec ad vllū vsum hu
manū vtilis: sed tm̄ ad p̄niciem corpoꝝ vel
aīaꝝ: sicut quedam venena mortifera ⁊ ad
nullū vsum humanū vtilia: vt cum faciūt
decios vl̄ tabularia ad ludendū ad aleas:
fucumēta ad infardandū vultus mulierū:
crines adulterinos vl̄ coloratos picturas
lasciuias in cameris ⁊ lectis ac alijs locis:
serta de floribus ⁊ similia que nihil valent
ad vtilitatē humanā sed tm̄ ad interitū ani
marū: ⁊ mortalissime peccāt talia exercen/
tes faciēdo: tenendo: dando: alienādo aut
vendēdo: ⁊ oīa peccata que p̄petrant̄ occa
sione rerū illaꝝ ⁊ omniū aīaꝝ hoꝝ occasio/
ne p̄euntiū rei sunt apud deuz: vt extra de
iniur. ⁊ dam. da. c. fi. nec p̄ ignorantiā excu
sant̄: ex quo sciūt vel scire tenent̄ oēs q̄ cō
muniter talib⁹ abutunt̄: quilibet eīn obli/
gat̄ scire cū qua victū lucrat̄ vtrū sit licita
vel ecōtra: qd̄ si nō facit nō min⁹ est culpa/
bilis: vt dicto. c. fi. si culpa. Videt̄ enim q̄
nullus labor nullūq̄ officiū approbari de/
beat nisi patēter ad cōmodū hūane vite va
leat. Cū enim Geñ. iij. dn̄s dicat: In sudore
vultus tui vesceris pane tuo: patēter osten
dit nos nō velle laborare vel desudare: ni/
si in ope illo qd̄ valet ad sustentationē vite
nostre. Quedā etiā sunt artes ⁊ opatiōes
manuales q̄ sunt multū indifferētes: eo q̄
his quedā vt plurimū abutunt̄: q̄daz aūt
eisdē bn̄ vti p̄nt: sic̄ sunt gladij: lancee: ba/
liste: sagitte q̄b⁹ vtunt̄ hoīes bn̄ vel male
silr̄ quedā venena. Itē aurifrigia ac silia or
namēta: ⁊ breuit̄ oīa quib⁹ hoīes p̄nt vti li
cite ⁊ illicite: ⁊ ī his indifferētib⁹ p̄ncipalit̄
respiciend⁹ ē finis intentiōis in faciētib⁹ ⁊
vendentib⁹: nā si crederēt h̄ alicui fore ne/
cessaria vel vtilia: vel etiā si animū habue/
rint indifferentē: siue de his nihil cogita/
uerint: qꝛ ratione cogitādi sup his nō ha/
buerint: tūc nō peccāt: etiā si alij his abu/
tunt̄: sicut ostēdit Aug⁹. ⁊ habet̄. xxiij. q.
v. c. de occidēdis. vbi subdit̄: Absit vt ea
q̄ ꝓpter bonū aut licitū facimus aut habe/
mus: si quid p̄ hec p̄ter nostrā volūtatem
cuiq̄ male acciderit nobis imputet̄. Alio/
quin nec ferramēta domestica nec agresta
sunt habēda: ne q̄s ex eis vel se vel alterū
interimat: nec arbores sūt plātande ne q̄s
ex eis se inde suspēdat nec fenestra faciēda
ne q̄s se p̄ hanc p̄cipitet: ⁊ q̄d p̄l'a cōmemo/
rē: cū ea cōmemorādo finire nō possim: qd̄
enī est in vsum hoīm vanū ac licitū vn̄ non
possit p̄nicies erogari: hec ille. Si tn̄ eorū
cōscientia dictaret q̄ alter ad abusum hoc
req̄reret: vel saltē hoc dictare diceret rōne
p̄sone req̄rentis tūc vtiq̄ peccaret: vt cum
meretrix q̄reret ornamēta corp̄is: furiosus
gladios ⁊ silia. v. q. v. c. nō ois. Dic̄ Aug.
Melius est cū seueritate diligere q̄ cū leni
tate decip̄e: vtilius esuriēti panis tollit̄ si
de cibo securus iusticiā negligebat q̄ esu/
rienti panis frangit̄ vt iniusticie seductus
acquiescat. Si deniq̄ patenter hoc sciat q̄
alter ad abusum q̄rat ⁊ tn̄ alteri vendat vl̄
quōcūq̄ tradat vt ali⁹ abutat̄: tūc morta/
liter peccat si saltē abusus alteri⁹ est morta
lis: ⁊ oīa mala q̄ exinde sequūt̄ tradēti pa/
riter imputant̄: vt. ij. q. j. notū. in fi. et. xv.
q. vj. c. j. in fi. vbi dicit̄: nō tm̄ attendenda
sunt q̄ fiūt quātū quo aīo fiunt: ampli⁹ enī
respicit deus ad cogitatiōes ⁊ spontaneas
volūtates q̄ actus q̄ p̄ simplicitatē aut ne/
cessitatē fiūt. hoc ibi. Quō autē ⁊ que fieri
debeat restitutio p̄dictoꝝ oīm q̄ tacta sunt
in p̄senti sermone: non pōt sigillatim facile
diffiniri sed iudicio discreti cōfessoris in q̄/
libet casu p̄ticulari prudēter determinādū
ē: nec enī iure poli min⁹ sp̄ualia q̄ corp̄alia
vel t̄palia damna censenda sunt ⁊ estimā/
da. Quarto p̄ncipaliter peccāt circa mo
dum op̄andi q̄ est infidelis ⁊ tardus: sicut
oēs dietarij ⁊ oēs op̄arij cōducticij facien/
tes fraudē in dietis siue cōducti fuerint ad
dies siue ad annos: laborantes tm̄ ad ocu/
lū: in occulto xp̄o laborē subtrahētes: p̄tra
hētes opus ad q̄nq̄ vel sex dies qd̄ ī duo/
bus facere possent: aut etiā op̄a inutilia vl̄
sup̄flua adijciētes q̄stus grā: asserentes ea
similit̄ esse necessaria. Similit̄ quedā affir/
māt sepius aliqua ad rep̄ationē vel op̄ati/
onē necessaria: qd̄ tn̄ mēdaciter fingūt: vt
ꝓprijs lucris cōsulant: vel etiā in opere po
siti plura destruūt vt sic labores suos pro/

trabāt: oēs igit͛ isti tenent͛ ad restitutionē nam cōtra ociosos laboratores ꝑcepit dñs Ade: In sudore vultus tui ꝛc. q̄si ostēdere vellet laboratores cōducticios obligatos esse ad laborē vsq̄ ad sudores vult⁹ inclu/siue. Porro de medico ꝓtelāte morbos q̄/stus gratia: quō teneat͛ ad restitutionē: vi/de supra in sermone vbi agit͛ de his q̄ iniu/ste aliquid ab alijs extorquēt vel exactio/nant. Quīto ꝑncipaliter peccāt circa tē/pus faciētes .s. opus indebito tp̄e non solū q̄tuȝ ad dies dñicos ꝛ festiuos: cui⁹ lucrū vocat͛ māmona iniq̄tatis: sed etiā in illis tp̄ibus in quib⁹ ꝓpter aliquas circūstan/tias opus illud reddit͛ min⁹ ꝓficuū: vt pȝ in seminādo agrū: colligēdo messeȝ: putā/do vineā: inserendo surculos ꝛ infinita si/milia: in quib⁹ negligens opator ad resti/tutionē obligat͛ si ꝑter cōsciētiā ꝛ scitū cō/ductoris hoc facit. Ad laudē dei.

De septem circūstantijs ꝓpter quas mercantia reddit͛ illicita scȝ cause: ꝑsone: cōmunis damni: cō/sortij: loci: tp̄is: modi: Ser. XXII

On furtum facies:

n Exod. xx. Nono ꝑncipaliter iniu/ste mercantias exercētes tenent͛ ad restitutionē. A Ad euidentiā hui⁹ mate/rie queri pōt: vtrū mercātia sit licita: ꝑser/tim cū dicat Chrys. sup illud Matth. xxj. Eijciebat iesus oīs emētes ꝛ vendētes de templo: ꝙ p hoc christ⁹ designat ꝙ merca/tor nunq̄ pōt deo placere: ꝛ iō null⁹ xp̄ian⁹ debet esse mercator etiā si voluerit esse ꝓij/ciat͛ de eccl'ia. Ad hoc dicēdū ꝙ ip̄a nego/ciatio debitis fulta circūstātijs licita est ꝛ admittēda: qḋ ꝓbari pōt duplicit͛ p sacrā scripturam .s. positiue ꝛ ꝑuatiue. Positiue probat͛ ex͛ de dona. int͛ vi. ꝛ vxo. c. p vr̄as. vbi papa consulit ꝙ dos cuiusdā mulieris assignari dȝ viro suo sub cautiōe sibi possi/bili: vel dȝ saltem alicui mercatori cōmitti vt de p̄te honesti lucri vir onera possit ma/trimonij sustētare. Ex quo patet papa mer/cantiā honestā approbat tanq̄ licitā. Se/cūdo ꝓbare pōt ꝑuatiue: q̄ si mercātia de sui natura peccatū esset saltē mortale: tunc ī aliquo loco sacra scriptura sine dubio ꝓ/hibuisset: ꝑsertim cū fere totus hic mūdus vt expientia docet in hoc publice semp oc/cupet͛: nunq̄ aūt sc͞ptura ꝓhibuit nisi dū/taxat aliqñ rōe circūstātie vitiose: sic ē mer/cari ī sabbato in tēplo: vt pȝ Esdre vlt. vbi ꝑcipit͛: ꝙ in sabbato nō fiat negociatio: ꝛ in euāgelio vbi eiecit de templo. Ex quib⁹ cōcedere videt͛ ꝙ in ceteris dieb⁹ ꝛ locis h̄ eis liceant. Quō autē dictū illud Chrys. debeat intelligi ostēdit Aug⁹. in li. de q̄sti. noui ꝛ ve. testa. dicēs: Fornicari hominib⁹ semp nō licet: sic si emant͛ merces in dei tē/plis qḋ abhorrere se ostēdit: dñs Matth. xxj. qñ dei zelo armat⁹ intrauit in templū ꝛ eiecit oēs emētes ꝛ vendētes de tēplo: vt mystice demōstraret ꝙ in emptiōib⁹ ꝛ ven/ditiōib⁹ de corde homīs qḋ est templū dei auaricia vtiq̄ eijci dȝ q̄ est ancilla: testante ap'lo Gal. iiij. Auaricia que est idoloꝝ serui/tus: ipsa enī deseruit thesauris cōgregan/dis: q̄ seruire facit nūmis cū filijs suis: q̄ sunt oēs cōtract⁹ illiciti: de q̄ ancilla Pau/lus figuratiue ꝓsequit͛ ad Gal. iiij. dicēs: Eijce ancillā ꝛ filiū eius: nō enī erit heres filius ancille cū filio libere: hec fuit Agar de filijs cui⁹ dicit͛ Baruch. iij. Filij quoq̄ Agar q̄ exquisierūt prudentiā q̄ de t͛ra est negociatores terre ꝛ themā ꝛ cōflatores et exq̄sitores prudētie ꝛ intelligētie: viā autē sapiētie nō inuenerūt: ꝛ ideo vt premittit͛ ibidē: extermīati sunt ꝛ ad inferos descen/derūt: ꝛ sonat illud imꝑatoriū: Eijce ancil/lā ꝛ filiā eius: ne scȝ ꝓpter eam ꝛ nos eijci/amur a regno: nā si cōtigerit in mercantijs ancillā talē dñari: mercator relictis cōgre/gatis diuitijs in eternū ꝑibit. Hinc ꝓuerb. xxx. dicit͛: Per tria mouet͛ terra ꝛ quartū sustinere nō pōt. Per seruū cū regnauerit: id est corp⁹ spiritui ꝑdominās. Per stultū cū saturat⁹ fuerit cibo: id est affectui reple/tū carnali desiderio. Per odiosam mulie/rē in m̄rimonio cōiunctā: id est mentē ela/tam deo odiosam ꝛ demoni copulatā: et p ancillā cū fuerit heres dñe sue: id est libeꝝ arbitriū qḋ deseruire deberet ip̄i synderisi in regno subiecto corꝑis ꝛ aīe: sed ex cōsue/tudine obstinata ꝛ ceca totū regnū īuadit ꝛ t͛renis inseruire ac inhiare cogit: q̄ nūq̄ amittere credit: ḋ q̄lib⁹ dic̄ ps̄. xvj. Oc'los suos statuer͛t declinare ī t͛rā: ꝛ h̄ ē q̄rtū qḋ t͛ra sustinere nō pōt: q̄ postq̄ dor. som. su. nihil īuenerūt ꝛc. t͛ra inq̄ sustinere nō pōt q̄ m'tos fraudat: m'tos spoliat: m'tꝭ etiā iniuriā irrogat. Eijce ḡ tu mercator ancillā ꝛ filiū ei⁹ de corde tuo si nō vis eijci de reḡ q̄s tūc eijcis cum ꝼm rectitudinē ꝛ iusticiā mercātias ꝑficis: ne tibi ꝯtigat illḋ ps̄. lj.

Tota die iniusticiā cogitauit ligua tua sicͧ
nouacula acuta fecisti dolū: vbi ōndit̄ tri/
plex studiū iiusti mercatoris ad exercēdas
iniusticias. Primū ē cordis: ibi: tota die ī/
iusti. cogi. Secūdum oris: ibi: lingua tua.
Tertiū operis: ibi: sicut nouacula acu. fe.
dolū. Sed qꝛ difficile est mercatorē iniusti/
cijs exui: ideo mercātia ponitur inter illa
negocia q̄ vix fieri possunt absqꝫ peccato:
vn̄ de peni. dist. v. c. negociū. subdit̄: sunt
em̄ pleraqꝫ negocia que sine peccato exhi/
beri nō possunt: aut vix aut nunq̄. Et po/
nit Ray. quinqꝫ q̄ sunt rei familiaris cura:
de q̄. xxvj. di. c. q̄lis. vbi subdit̄: q̄ cura rei
familiaris vix ab ip̄is agit̄ ꝗ culpā q̄liter
declinare debeāt sciūt. Itē militia ⁊ nego/
ciatio: de peni. dist. v. c. falsas. vbi subdit̄:
ideo miles vel negociator vel alicui officio
deditꝰ ꝙ sine peccato exercere non possit: ⁊
c. q̄litas. c. ꝯriū. Itē ꝓcuratio ⁊ admīstra/
tio. s. in telonio: tallijs: exactiōibus ⁊ om/
nibꝰ officijs publicis: ibidē. c. de his. ⁊ dic̄
Hosti. Adde sextū qd̄ q̄si ꝑiculosius ē oībꝰ
scꝫ aduocatio. Sed ⁊ septimū nō obmittas
scꝫ ep̄atus officiū: q̄ nihil miserabiliꝰ vl̄ ꝑi/
culosiꝰ si ꝑfunctorie agat̄: vt pꝫ exp̄ssū. xl.
B di. c. ante oīa. vide textū. Ad maiorē aūt
euidentiā sciendū: ꝙ mercātia reddit̄ illi/
cita ex circūstātia septēplici: int̄ q̄s sic an/
gustiabit̄ mercator ꝙ vix euadere poterit
p̄cipiciū eterne damnatiōis: iux̄ illud Ecc̄i
xxvij. Qui q̄rit locupletari auertit oculū:
scꝫ a iusticia ⁊ timore dei: qꝛ sic̄ in medio cō
pagis lapidū palus figit̄: sic etiā int̄ me/
diū emptiōis ⁊ venditiōis angustiabit̄ pec
catis ꝗ q̄rit locupletari. Prima igit̄ circū/
stātia est ip̄ius ꝑsone: qꝛ nō licet eccl̄iastic̄
⁊ religiosis ꝑsonis vacare mercatiōibus:
nemo enī inq̄t ꝭm apl̄m militās deo impli/
cat se negocijs secularibꝰ. vn̄. lxxxviij. dist.
c. fornicari hominibꝰ sp̄ nō licet: negociari
xp̄o aliq̄n licet: anteq̄ enī eccl̄iasticus quis
sit licet ei negociari: facto iā nō licet. Ideo
p̄cipit eis ibidē. c. cōsequēti. ꝙ ab omni cu/
iuslibet negociatiōis ingenio ⁊ cupiditate
cessare debeant: aut in quocūqꝫ gradu sint
positi mox a clericalibus officijs abstinere
cogant̄: q̄m domꝰ dei domꝰ orōnis esse dꝫ
⁊ dici: ne ꝑ officia negociationis potius sit
latronū speluca. Qꝛ si querit̄ que pena fe
riendi sunt clerici ⁊ monachi qui seculari/
bus negocijs se īmiscent. Ad hoc respon/
det canon concilij Lateranē. extra ne cle.
vel mona. se se imis. dicens. c. ꝭm instituta
p̄decessoꝝ nostroꝝ sub interminatiōe ana/
thematis ꝓhibet̄ ne monachi vel clerici cā
lucri negocient̄. Ex quibꝰ ostēdit̄ ꝙ excō/
municari debēt: ⁊ vltra hoc si se nō correxe
rint deponi debēt ex cōcilio Carthaginen̄.
xcj. di. c. clericꝰ. vbi subdit̄: qui xp̄o ꝓ emē/
do aliq̄d in nūdinis vel ī foro deambulāt:
ab officio suo degradent̄: inter emptiones
aūt vbi emptiōes fiūt ab officio declinātes
vel negligētiꝰ agētes ab officio suo remo/
ueant̄: h̄ ibi. Religiosi tn̄ districtiꝰ puniri
debēt: vt extra ne cle. vel mona. c. sed nec.
Porro in foro penitētiali talibꝰ iniūgi vel
saltē cōsuli debet ꝙ taliter acq̄sita ꝯtra for/
mā p̄dictā paupibꝰ erogare studeāt: vt pꝫ
xiiij. q. v. c. qui habetis aliq̄d de malo faci/
te inde bonū: qui nō habetis de malo no/
lite acq̄rere de malo. Et subdit. §. sed hoc.
De malo bonū facit: qui paupibus dispen/
sat qd̄ cum labore ⁊ sollicitudine acq̄siuit:
iuxta illud facite vos amicos de mām̄ona
iniq̄tatis: hoc ibi. Hic queri pōt: vtrū ne
sit aliqua negociatio q̄ sit licita clericis vel
religiosis. Ad hoc dicendū ꝭm Ray. ꝙ si
indigeāt possūt imo debēt aliquo honesto
artificio sibi necessaria acq̄rere: dūmodo
tn̄ ꝓpter hoc nō derogent diuinis officijs:
vt patet. xcj. di. vbi dꝛ ex ꝯcilio Carthagi.
c. clericꝰ victū ⁊ vestitū sibi artificiolo vel
agricultura absqꝫ officij sui dūtaxat detri/
mēto p̄paret: clericꝰ enī qui absqꝫ corpuscu
li sui ineq̄litate: id est infirmitate: vigilijs
deest stipēdio p̄uatus excōicet̄: et. c. sequē
ti. Oēs clerici ꝗ ad opandū validi sūt ⁊ ar/
tificiola ⁊ l̄ras discāt: vt. s. etiā scribēdo vi
ctū lucrent̄ qd̄ est ꝓpriū artificiū clericoꝝ
⁊ extra ne cle. vel mona. c. j. Postq̄ multa
negocia recitat clericis interdicta: vt ꝭm
glo. oīa similia caueant̄: tandē subinfert:
nec tamē negociū iustum est interdicendū
ꝓpter necessitates diuersas: quia legimus
sanctos apostolos negociatos fuisse: glo.
scꝫ Paulū. Et in regula beati Benedicti
p̄cipit̄ ꝓuideri per quorū manus negocia
monasterij ꝓcurent̄: hoc ibi. Unde Hiero
nymus ad Rusticū monachū multa reci/
tat opera monachis ⁊ clericis cōgrua: ⁊ ea
inuenies: de cōsecra. di. v. c. nunqꝫ: de qui/
bus gratia breuitatis supersedeo. Secūda
est circūstantia cause: nam ꝭm Alexan. de
de hales: etiā laico mercari non licet: nisi
propter duo: vel propter necessitatem: vt
scilicet sibi ⁊ sue familie satisfacere possit:
ꝭm condecentiam status sui: vel etiā pro/

ꝓpter pietatē: vt ſcȝ lucret̃ ad diſtribuen/
dū paupibus: vł ordinādo lucrū illō ī ali/
as pias cauſas: vtpote ſ̃ȝ Tho. ſcđa. 2ᵉ. q.
lxxvij. Quis intendit negociatiōi ꝓpt̃ pu/
blicā vtilitatem: ne ſcȝ res ad vitā neceſſa
rie patrie deſint ⁊ lucꝝ petit nō quaſi ꝑ fi/
ne ſed quaſi ſtipendiū ſui laboris: ⁊ hͦ mo/
do ſimilit̃ licet: qꝛ dici pōt pietas: in eo ta/
mē caſu principalit̃ lucrū finē ponere illici
tū eſſet ſm̃ Tho. Mercari vero ꝓpt̃ ſubſtā
tias cumulādas ⁊ īprobā cupiditateȝ aut
curioſitatē aut aliū maluȝ finē culpa mor/
talis iudicat̃: nimirū cū ⁊ ſupflua paupi/
bus erogare teneat̃: vt ptȝ. xlvij. di. c. ſicut
hij: ⁊. c. oēs: ſed de hoc latius ſupra dictuȝ
eſt. Ex his ꝯcludit̃ ꝙ mercator licet nō ꝑ/
iuret aut nihil aliud iniuſtū faciat: qđ hoc
genus hominū cōmittere ſolet: nō tñ excu
ſat̃ a mortali ſi ꝓpter iniuſtā cauſā licȝ alˢ
iuſte mercātias exerceat: ſcȝ ꝓpter hono/
res: delitias vł inſatiabilē cupiditatē diui
tiarū: de qualibet dicit Eccleſiaſtes. iiij. c.
Unꝰ eſt ⁊ ſecūdū nō habet: nō filiū: nō fra/
trē: ⁊ tñ laborare nō ceſſat ſcȝ in mercācijſ:
nec ſatiant̃ oculi eius diuitijs: nec cogitat
dicēs: cui laboro ⁊ fraudo animā meā bo/
nis: ſed hoc magis dolendū: qꝛ cū plurimi
tales reperiant̃: nullus inuenit̃ q̄ de hͦ ſi/
bi ꝯſcientiā facit: vnde generalit̃ vendere
chariꝰ ꝙ̄ emat̃: cupiditatis cauſa eſt ⁊ tur
pe lucrū. Similit̃ ſine neceſſitate res eme/
re tēpore quo minus valēt ⁊ ſ̃uare ad tp̄s
charioris fori ꝓpt̃ cupiditatē vt tūc vēdā/
tur: turpe lucꝝ eſt: vt patet ex p̄ſſū. xiiij. q.
iiij. c. quicunqꝫ: quale lucrū eſt paupibus
eroganduȝ. Tertia vero circūſtātia ē cōis
damni ſm̃ Sco. Pro quo ſciēdū ſm̃ eū/
dem in. iiij. di. xv. ꝙ tria ſunt hominū ge/
nera q̄ cū vtilitate ⁊ comodo reipublice in
mercantijs exercent̃. Primi ſunt mercan/
tiaruȝ apportitores de aliena. ſ. patria vbi
abundant ad patriā cui ſūt vtiles ⁊ neceſ/
ſarie: ⁊ tales habēt actū honeſtū ⁊ vtilē rei
publice. Secūdi ſunt mercantiarū ꝯſerua/
tores qui ſcȝ magnā quātitatē mercātiarū
emūt vt aptius ſuo tp̄e repiant̃ ab empto/
ribus: qꝛ portātes de longinquo mercāti/
as venales nō ſine graui īcomodo: poſſēt
ſemꝑ vēdere illas ꝑticulatim nec etiā indi/
gens eis poſſet ſtatim currere ad emēdum
eas: ⁊ ſic etiā tales ꝯſ̃uatores ſunt ad ma/
gnā vtilitatē reipublice dūmō tm̄ rōnabi/
lit̃ lucrari velint. Tertij ſunt mercantiarū
in melius īmutatores: q̄ ſcȝ induſtria ſua ⁊
labore eaſdē meliores reddūt: vt faciendo
de lana pannū: de coreo calceos: de cera cā
delas ⁊ ſic de alijs: ⁊ tales ēt ſūt vtiles rei/
publice ⁊ lucrū ex his tribꝰ q̄ſitū eſt licitū
dūmodo nō obſtet aliud canonicū. Cuius
ratio eſt: qꝛ ſm̃ apłuȝ. j. Corꝝ. ix. Nemo mi
litat ſtipendijs ſuis vnqꝫ: ⁊ dignus eſt ope
rarius mercede ſua. In mercatione autem
multa concurrunt ꝓ reipublice ſeruitio et
vtilitate: que iuſte premium promerentur.
Primo occurrit eoꝝ induſtria: qꝛ ſi nō eſ/
ſent induſtrij in reꝝ valoribꝰ p̄cijs: expen/
ſis: ꝑiculis ⁊ comoditatibꝰ ſubtilit̃ eſtimā
dis: ad hoc nequaqꝫ eſſent idonei. Secun/
do vigilantia ⁊ ſollicitudo q̄ in talibꝰ ē ne/
ceſſaria. Tertio labores: miſerie ⁊ īcomo/
da multa que ſuſtinent. Quarto pericula
multa que varie contingūt. Quinto qꝛ ſe/
pius ſine lucro omnia ſuſtinent ex diuerſiſ
infortunijs: ⁊ ideo merito lucrum p̄dictis
circūſtantijs cōpetens ⁊ diſcretum exinde
poſſunt rationabiliter reportare. Ex qui/
bus vlterius concludi poteſt ꝙ hi qui nec
mercātias transferūt nec cōſeruāt nec nun
dinis labore vel induſtria meliorando im
mutant reputant̃ mercatores inutiles ⁊ ꝑ/
nitioſi: vide pleniꝰ de hoc ſuperiꝰ vbi agit̃
de iniuſte bōa exactionātibꝰ. Quarta ꝓ
inde eſt circūſtantia conſortij cum ſcilicet
res chariꝰ vendunt̃ tranſeuntibꝰ q̄ȝ man/
ſuris: aut ruſticis ignaris ⁊ ſimplicibꝰ q̄ȝ
exꝑtis ⁊ aſtutis ſicut fieri ſolȝ in nūdinis:
quando panē minuūt pondere: vinuȝ vel
cereuiſiā menſura ⁊ ſic de alijs: contra qđ
manifeſte p̄cipitur extra de emp. ⁊ vendit̃.
c. placuit: vbi ſtatuit cōciliū ſacrū: ꝙ p̄ſby/
teri ſuas plebes āmoneāt: vt ⁊ hoſpitales
ſint: ⁊ non chariꝰ vendant tranſeuntibus
q̄ȝ in mercato vendere poſſint: vbi dic̃ glo.
ꝙ poſſunt etiā ad hoc cōpelli ꝑ excōmuni/
cationē: vt. xlij. di. §. huic etiam: qđ verum
eſt ſm̃ Innocen. ſi hoc notoriū eſſet ⁊ mo/
niti emendare ſe nollent. Quinta prete/
rea eſt circūſtantia loci. Pro quo ſcien/
dū ꝙ locus in mercātijs vitandus eſt du/
plex. Primus eſt locus inhoneſtus ⁊ ſu/
ſpectꝰ in quo quis nō debet negotiari nec
etiam conuerſari: vt. ff. de arbi. l. ſi cū dies
§. ſi arbiter. lxxxj. diſtin. c. in omnibus ob
ſeruari conuenit vt certus quis ſcilicȝ ma
tutos certo tempore ſcilicet in die ⁊ certo ī
loco ſcilicet honeſto ⁊ māifeſto: ⁊ certis ꝑ/
ſonis ſcilicet honeſtis: vel apparere clericꝰ
vel loqui debeat mulieribus: vt excludat̃

omnis nephanda suspicio:hoc ibi. Secun/
dus autē locus est sacratus:quia inhone/
stum est in loco tam excellenti:vtpote diui
no cultui mancipato:intendere negociatio
nibus quod est dedicatum orationibꝰ:con
tra tales enī dominus ardentissimū zelum
ostendit cū intrans dei templum eijciebat
non solum vendentes sed etiam ementes:
eo ꝙ vendentibus occasionem mali presti
terunt in loco indebito:⁊ modo perturba/
tiuo orationis ⁊ diuini cultus. Attēdens
igitur ecclesia sancta in talibus maximam
diuinam offensam precipit ex concilio lug
duneñ. li. vj. de immu. ecclesi. cimit. et ali/
orū loco. c. decet domū dei sanctitudo:di/
cens inter alia. Cessent in ecclesijs eorūq
cimiterijs negociationes ⁊ precipue nūdi/
naꝝ ac fori cuiuscūq tumultus ⁊ multa a/
lia ibidem ꝓsequit:inferens causam ꝓhi/
bitionis oīm cū dic:ne vbi est peccatoꝝ ve
nia postulāda ibi peccādi det occasio:aut
deprehēdant peccata ꝯmitti. Sexta ꝗdē
est circūstantia tēporis quod etiā pt intelli
gi dupl'r. Primo ꝙ mercata fieri non dñt
diebꝰ dñicis ⁊ festis in quibꝰ ab hmōi ope/
ribus cessandū est:extra de ferijs. c. omēs
dies domīcos a vespa in vespaz cū omī ve/
neratōe decernimꝰ obſuari:sequit vt mer
catū in eis minīe fiat:ꝫ de hoc latiꝰ dictū ē
in scd̄o precepto. Scd̄o potest intelligi ꝙ
mercata minime fieri debēt in nocte in cō/
niuijs ⁊ ebrietatibꝰ:quia potissime ibi re/
gnat deceptio propt rationē ⁊ discretionē
in pte sopitā ꝗ reddit suspecta ⁊ inhonesta
mercatio: sicut a simili dici pñt inhonesta
iudicia que fierent in nocte vl' nō clara die
vt patz extra de offi. dele. c. cōsuluit. ij. vbi
plane de hoc expressū est. ff. de orig. iur. l. ij
§. quia mgr̄atꝰ. Alioqn tale iudiciū suspe
ctū redderet:quia ꝗ male agit odit lucez.
Septima deniq est circūstantia modi:naz
mltis illicitis ⁊ iniustis modis pleriq mer
catores suas exercent mercationes quorū
numerus variꝰ multiplex subtilis ⁊ ad de/
cipiendū efficax: presertim ꝫ tpe nouissimo
in quo maledicta cupiditas in homine pre
ualuit. Jam enim instare videtur tempus
illud periculosum pessimi antixp̄i: qui vt
dicit apocal. xiij. Faciet ne quis vendere
vel emere posset nisi habeat in dextra vel ī
fronte characterem nominis best ie:ꝑ quē
characterē spiritus deceptionis et menda
cij designatur eo ꝙ antixp̄s plenꝰ erit men
dacijs ⁊ deceptiōibus ⁊ in charactere illo

aduersabit veritati. Illiq vniuersi ꝗ cor/
de ore ⁊ ope mēdaces ⁊ fallaces erunt vni/
uersaliter adherebūt que in charactere frō
tis ⁊ dextere denotantur:sed hūc antichri/
stum cum suis dominus iesus tandem in/
terficiet spiritu oris sui cum venerit iudi/
care seculum per ignem. Ad laudē dei om
nipotentis.

De appropriatiōe reꝝ ⁊ traāsla tione dominij ipsiꝰ rei vl' vsus eiꝰ ⁊ de ꝑscriptione rerū ac vsucapione quō fieri licite possunt:

Sermo XXIII

Non furtum facies

Exo. xx. Sicut habet in decretis
di. viij. §. j. iure nature oīa sūt cō/
munia omnibꝰ:qd̄ nō solū int eos seruatū
credit:de ꝗbus legit:Multitudīs credē/
tiū erat cor vnū ⁊ anima vna in dño:veruz
etiā ex p̄cedenti tpe a phis traditū inueni/
tur:vnde apd̄ Platonē illa ciuitas iustissi
me ordinata tradit ī qua quisq ꝓprios ne
scit affectus:hoc ibi. Sic etiaz iure diuino
omnia sunt cōia:vnde Aug. sup Jo. ⁊ pōi/
tur ibidē. c. quo iure:dicit iure diuino:Do
mini est terra ⁊ plenitudo eiꝰ:pauꝑes ⁊ di/
uites de vno limo dñs fec:⁊ diuites ⁊ pau
peres vna terra supportat. Jure ergo hūa/
no dicit hec villa mea est hec domus mea.
Jura autē humana iura imperatorū sunt.
Quare? quia iura humana per imperato/
res ⁊ reges seculi deus distribuit humano
generi. Tolle iura imperatorū:⁊ quis au/
det dicere hec villa mea est. Et subdit ꝑ iu
ra:ergo regum possidentur possessiones:⁊
sic in statu quidem innocentie lege nature
cōmunis vsus omniū que sunt in hoc mū/
do omnibus hominibus esse debuit:⁊ hoc
scd̄m rectā rationē:q: scd̄m Scotū hoc am
plius valuisset ꝗ distinctio dominioꝝ: tū
propter pacificā conuersationē:tum etiam
propter necessariam sustentationē:q: tunc
nullus occupasset quod alteri necessariuz
extitisset. Jus igitur non fuisset necessariū
illud ab eo per violentiā illud extorqueri:
similiter tunc ad sustentationē vsus eoꝝ
magis sufficiens extitisset ꝗ si precludere/
tur vsus aliculꝰ alieni. Qz si queritur:cur
ergo preceptum huius legis nature reuo/
catum est post lapsuz humane nature. Ad

hoc dicendum ꝙ propter tria facta eſt illa
reuocatio poſt lapſum: ita ꝙ in ſtatu natu/
re lapſe reprehenſibile eſſet omnia eſſe cō/
munia ⁊ nociuum reipublice contra dictū
Platōis iam allegatū. Primo propter ne
gligentiā que exinde ſequeretur: eo ꝙ ter/
re in ſolitudinem redigerētur ⁊ omnes ar/
tes deperirent: homines quoq̧ ocio dete/
ſtabili tepeſcerent: quod eſſet ſentina om/
nium vitiorum contra mandatum protho/
plaſtis traditum in ſudore vult⁹ tui veſce/
ris ⁊c. Naʒ ſi cunctis agri cōmunes eēnt:
ſic etiam commune eſſet agros colere: ſe/
minare: metere: ſed experientia docet ꝙ de
cōmunibus quaſi nullus vel modicuʒ cu/
rat. Secūdo propter maliciaʒ que per hoc
maxime nutriretur: quia nullus inueniret
qui cū cōmunitate fructuū ſibi vellet appli
care laborem: ⁊ ſi quis inueniretur huiuſ/
modi tamen quaſi nihil ſibi retinere poſſit
cum fortiores plus debito de bonis cōmu/
nibus occuparent: nec malicioſi vel aſtuti
puniri poſſent allegantes ſe non occupare
alienū ac ſe talib⁹ indigere: ⁊ ſic mali ſem/
per haberent melius ⁊ boni peius: q2 mali
multa ſibi ſuꝑflua cōgregarent ⁊ boni tm̄
neceſſaria acciperent. Tertio propter ini/
micitias excludendas: cum eſſet occaſio ef
ficax continue diſcordie inter homines: q2
plures vna re vellent ſimul vti violentiam
ſibiinuicē inferentes. Sicut legit̄ de Nem
roth Geneſis. x. Cepit Nemroth eſſe robu
ſtus venator coram domīo: id eſt hominū
oppreſſor ⁊ extinctor: hoc eſt permittēte do
mino ſcđm Sco. ⁊ glo. Ex quibus omnib⁹
potet ꝙ reipublice nullo modo talis com/
munitas expediret: ſcđm conditionem hu
mane malicie his temporibus nouiſſimis:
⁊ ideo redacta ſūt fere omnia ⁊ ſingula ad
quandā ꝑticularē appropriationē: vt h° di/
catur meū ⁊ hoc tuum: ⁊ hoc quidē eſt fun
damētū oīs iuſticie ī ꝯtrectādo rē alienā:
⁊ ꝑ ꝯñs omnis iuſticie in reſtituendo eaʒ:
remoto autē hoc precepto legis nature de
habendo omnia cōmunia: ⁊ per cōſequēs
conceſſa licentia appropriandi et diſtinguē
di omnia: non fiebat actualis diſtinctio et
appropriatio per legē nature neq̧ per legē
diuinā: ⁊ ergo relinquitur ꝙ per legem po
ſitiuam vel humanam: ⁊ poteſt dici ꝙ hec
lex ab ipſo Noe promulgata fuit aut ab ali
quo electo a filijs ſuis in principem eoruʒ:
vel ab alio cui ipſa communitas hanc au/
ctoritatem cōmiſit: que inquam lex fuit vel
eſſe potuit: ꝙ res tunc non occupata eſſet
primo occupantis eam: et ſic poſt hoc diui
ſerunt ſe ſuper terram: ac extunc vnus oc/
cupauit vnam plagam: alter autem aliaʒ:
concordat Scotus in. iiij. diſtinct. xviij. q.
ij. Poſtq̃ igitur introducta fuit rerū om/
nium diuiſio: neceſſe fuit per conſequens
fieri dominiorum rerum tranſlationem ꝓ/
pter varias cauſas occurrentes tam in vi/
ta q̃ in morte hominum. Ad cuius eui/ B
dentiam ſciendum ſcđm Scotum vbi ſu/
pra: ꝙ iuſta tranſlatio rerum dupliciter fit
ſcilicet q̃tum ad dominium rei: vt ſi res a
dominio vnius in dominium alterius trā
ſeat: ⁊ q̃tum ad vſum rei ſiue ius vtēdi do
minio: tamen apud ipſum rem tradentē re/
manente. Sed q2 iuſticia vel iniuſticia trāſ
lationis vſus ipſius rei eaſdē regulas ha/
bet quas ipſa trāſlatio iuſta vel iniuſta do
minij ipſius rei. Ideo primā trāſlationem
preſenti ſermone proſequamur. Hic que/
ri poteſt quot modiſ fieri poteſt tranſlatio
dominij quarumlibet rerū de vno in alte/
rum. Ad hoc dicendū ꝙ principaliter duo
bus modis: ſcilicet auctoritate publica vel
priuata. Primo fieri poteſt auctoritate pu
blica: ſcilicet alicuius principis vel legis:
de qua Scotus in. iiij. diſtinct. xv. talem
ponit concluſionem: ꝙ tranſlatio dominij
legis iuſte iuſt erit: vt patet in preſcriptio/
ne q̃tum ad immobilia: ⁊ in vſucapiōe q̃/
tum ad mobilia. In quibus eſt iuſta tranſ
latio quod probatur extra de preſcriptio.
in. c. vigilanti: gloſa ſuper illo verbo: alie
na: vbi patet expreſſum. Eſt autem preſcri
ptio vel vſucapio acquiſitio dominij ꝑ con
tinuationem poſſeſſionis temporalis a le/
ge diffiniti. Et eſt preſcriptio in immobili/
bus: vt in domo: agro: vineiſ ⁊ ſimilibus.
Inſuper in incorporalibus locum habet:
vt in ſeruitutibus: electionibus: actioni/
bus ⁊c. vt poſtea videbitur. Vſucapio ve/
ro in mobilibus eſt: vnde ſcđm Scotū ibi/
dem hec preſcriptio iuſta eſt triplici ratio/
ne. Primo ratione pacifice conuerſatiōis:
nam iuſte ſtatui poteſt a legiſlatore quod
neceſſarium eſt ad ſubditorum pacificam
conuerſationem: ſed dominium neglecte
rei: ſicut eſſe ꝯtingit in preſcriptione ⁊ vſu
capione tranſferri in occupantem eſt neceſ
ſarium ad pacificā ciuium conuerſationē:
quia ſi non transferretur dominium in oc/
cupantem: ſed poſt quantumcunq̧ temp⁹
apud primuʒ ꝯtinue remaneret: tūc orirēt̄

exinde mortales lites: eo ꝙ posset ille qui
rem neglexit vl' eius heres post quantum/
cūq; tp̄us repetere rē illā neglectā ab alio
q̄ntocunq; tēpore occupatā: ac ꝑ hoc tales
orirent̄ lites ꝙ impossibile eēt eas decide
re: quia ꝓbationē sufficiētē habere nō pos
sent: ⁊ ꝑ consequēs orirent̄ odia: contētio/
nes ⁊ rixe ꝑpetue: ex quib⁹ necessario pax
reipublice ꝑturbata remaneret. Secundo
vero ratiōe publice offensionis: legislator
em̄ iuste punire potest ꝑ legē quēlibet trās
gressorē pena corporali. Cuius trāsgressio
vergit in detrimentū reipublice: multoma
gis ergo pena reali vel pecuniaria applicā
do illā fisco: ergo pari ratione potest cū ta
li pena punire applicando illud in quo pu/
nitur alicui qui in h' est minister legis. Sz
negligens tanto tēpore rē suam transgre/
ditur ita ꝙ eius transgressio vergit in de/
trimentū reipublice cū impediat pacem cō
munez ergo potest lex rem sic neglectā ap/
plicare fisco: ⁊ sit ad maiorē pacē eā trāsfer
re potest qui tanto tempore eaz occupauit
tanq; in ministrum legis. Et ex hoc patet
quomodo debet intelligi illa p̄sumptio le/
gis vel iuris: ⁊ de iure contra quā ꝓbatio
non admittitur: vt quando mulier dat do
tem ꝙ p̄sumitur vir stipulatū de ea reddē/
da: ⁊ obligasse bona sua in casu restitutio/
nis: vt extra de spōsalibus .c. is qui dedit
fidem: in textu ⁊ glo. sic etiā presumitur ꝙ
sic rem suam negligens eaz ꝓ derelicta ha
buit: ⁊ si hoc nō sit veruz: tamen legislator
punit eum ac si eam habuisset ꝓ re dereli/
cta: ⁊ illud in quo derelinquenti assimilat̄
iuste requirit similem penā. Tertio deni
q; ratione autentice iurisdictionis: nam si
quilibet potest suum dominium transferre
in aliū: potest etiam tota cōmunitas cuius
libet dominiū de cōmunitate transferre in
quemlibet: quia in facto communitatis p̄/
suppono consensū cuiuslibet includi. Igi/
tur cōmunitas illa habens istum consensū
iam obligatū in hoc ꝙ quilibet censentit ī
leges iustas condendas a cōmūuitate vl' a
principe: potest ꝑ legez iustam in quēlibet
cuiuslibet trāsferre dominiuz. Ex quibus
patet s̄m Geral. obdoñ: ꝙ possidēs aliq̄d
iure prescriptionis iuste possidet: q2 ꝑ au/
ctoritatē legis rem legitime prescriptaz vl'
vsurpatam potius est perfectionis ⁊ sup/
erogatiōis q̄ debite necessitatis ⁊ obliga/
tionis. Hic queri potest vtrū in possesso/
re malefidei prescriptio locum habeat: p̄/
sertim cum non dimittitur peccatum: s̄m
Augusti. nisi restituatur ablatum: ⁊ talis
possessor excusationē nō habet de ignoran
tia. Ad hoc dicendū est ꝑ distinctionez: q2
vl' talis est possessor malefidei ante cōple/
tā prescriptionē: vel post cōpletā p̄scriptio
nem incipit esse possessor malefidei. Si pri
mo modo tunc sibiinuicē ꝯtrariari vident̄
ius canonicū ⁊ ciuile: nā scd̄m ius canoni
cū possessor malefidei nullo tēpore prescri/
bit: vt patet eo. ti. in diuersis. c. ⁊ planissi/
me: in vlti. vbi dicit̄: q̄m omne qd̄ non est
ex fide: id est ex ꝯscientia peccatū esse syno
dali iudicio diffinim⁹ vt nulla valeat abs/
q; bona fide prescriptio tā canonica q̄ ciui
lis: cū generaliter sit omni ꝯstitutioni atq;
ꝯsuetudini derogandū: que absq; peccato
mortali nō pōt obseruari: vnde oportet ꝙ
q̄ prescribit in nulla tp̄is ꝑte rei habeat cō
scientiā aliene: hoc ibi. Econtra vero scd̄m
ius ciuile nō requirit̄ bona fides: vt patet
extra de p̄scrip. c. vigilanti: vbi subditur.
Ephesinus em̄ legislator solū ꝓpter vitan/
dā multoꝝ segnitiē ⁊ longi tēporis errorē
⁊ cōfusionē prius tricēnali vl' quadragena
li prescriptioni vigorē legis imposuit: ⁊ ibi
dem in glo. ⁊ sic subinuicē ꝯtrariant̄. Ex
quo potest vlteri⁹ argui ꝙ si p̄scriptio ma/
lefidei cōcordat equitati iuris naturalis:
videtur ꝙ ambo iura p̄dicta statuēdo de/
buerunt in eā insimul cōcordare. Si vero
fuit iniqua ⁊ contra equitatē iuris natura
lis videtur ꝙ nullum legale ius illam sta/
tuere debuerat. Ad hoc dicendū ꝙ ibidez
proprie non est contradictio: licet ius ciui/
le dicat talem prescriptionē equā ⁊ iustam
⁊ per consequens instituendam. Ius autē
canonicū dicat eandē esse iniquā ⁊ iniustā
ac ꝑ consequēs ꝓhibendā: quia sic dicēdo
non attendūt ad eandē causā nec ad eun/
dē finem. Sed vbi ꝓprie contradictio erit
necesse est ꝙ scd̄m eundē respectū accipiā/
tur termini. Pro quo sciendū ꝙ in huius/
modi p̄scriptione ꝯsiderata mente iuris ci
uilis illam statuentis: est vtiq; iusticia ⁊ e/
quitas: quia concordat equitati iuris na/
turalis. Nam ius ciuile per prescriptionē
malefidei duplicem habet finem: scz negli
gentes punire: ⁊ litibus finez dare: ⁊ vter
q; finium illorum correspondet iuri natu/
rali: ⁊ ex hac parte talis prescriptio iusta ⁊
equa merito dici pōt. Cōsiderata ꝑinde mē
te iur' canōici illā ꝓhibēt' ē iniusta ⁊ iniq̄
q2 ꝯtrariat̄ iuris natural' equitati: naz ius

canonicū ꝯsiderans ꝙ talis possessor ma/
lefidei p̄scribens: intēdit per eandē p̄scri/
ptionē vsurpare rē alienā: ideo ꝯdēnat eā
tanq̄ iniustā ⁊ iniquā: q2 discordat ab illa
regula iuris q̄ ait: Q̄d tibi nō vis alteri ne
feceris. Unde sicut p̄ncipalis finis iuris ci
uilis est ꝯseruare ciuilē societatē q̄ minime
ꝯseruat̄ nisi litigia terminent̄: sic iuris ca/
nonici finis principalis est animas ordina/
re in deū ⁊ in legē euāgelicā: q̄d fieri nō po
test nisi cōseruet̄ iusticia: vt sc3 oīs interi/
or actus quo quis in deū ordinat̄ s̄m iusti
ciā reguletur. Et notandū ꝙ p̄scriptio male
fidei partim est a iure ciuili inducta. s. ꝓpt̄
duplicē finē p̄dictū: ⁊ ꝑtim ꝑmissa. s. consi
derata p̄scribentis malicia ⁊ iniquitate: q̄
respectu iudicatur iniusta: vt dictu3 est. Et
ideo s̄m illud a iure ciuili nō est inducta s̄
tm̄ ꝑmissa: quia q̄libet ius licet nō valeat
aliquod iniustū vel iniquu3 inducere: pōt
tamē illud ꝑmittere quandoq3 ꝓpt̄ aliq̄d
bonū ⁊ iustū quod sequit̄ inde: ad q̄d tale
ius magis spectat: sic ī ꝓposito ꝑmittit ꝙ
p̄scriptio illius ex mala fide ⁊ iniq̄tate ꝓce
dat vt per eā duplicē p̄fatū finem eliciat: h̄
autē ideo facit: q2 cu3 intendat pro vltimo
fine ꝯseruare ciuilē societatē cui fini deser/
uit: maxime necesse est negligētes punire
⁊ litigia terminare. Ideo magis tēdere de
bet ad hoc tanq̄ ad cōmune bonū: q̄ vt i/
iquitatē remoueat vl' corrigat p̄scribentis
cum sit bonū ꝑticulare: ⁊ sic patet cur in p̄
scriptione malefidei ius canonicum a iure
ciuili discordat. Si vero secūdo modo: id ē
si post cōpletā p̄scriptionē incipit esse pos/
sessor malefidei tunc non obligatur ad re/
stitutionē: q̄d probari potest triplici ratio/
ne. Primo ratiōe auctoritatis: nam si bo/
na fide durante prescriptio vl' vsucapio cō
pleatur: tunc prescribes tutus eē videtur:
nō solum s̄m ius ciuile sed etiā s3 canones
vt patet expressū eo. ti. c. de quarta: ⁊ ī glo.
⁊. c. ad aures: ⁊ eo. ti. li. vj. c. j. Secūdo ra/
tione ꝓprietatis: quia si p̄scriptio cōpleat̄
durante bona fide iā factū est ip̄ius p̄scri/
bentis vtriusq3 iuris auctoritate: q̄d antea
fuit alienū: nō obstante q̄cunq3 mala fide
postea subsequēte: ꝓpter q̄d talis restitue/
re nō tenetur. Tertio ratione inculpabili/
tatis: quia nullus restituere tenetur id q̄d
bene ⁊ iuste possidere ꝓbatur: sed talis p̄/
scribens rem possidet p̄scriptā iuste ⁊ bn̄:
non obstante mala fide sup̄ueniēte: ⁊ ideo
per consequens restituere non tenetur: q̄d
patet: nam illud quod de iure habet̄ iuste
⁊ bene ex parte iuris vtiq3 possidet̄: ⁊ ꝑ cō
sequens alienū non est quod iure posside/
tur: hoc aute3 iure q̄d iuste: ⁊ hoc iuste q̄d
bene: vt pat3. xiiij. q. iiij. c. quid dicā. Qui
dam tamen dicunt talem ad restitutionem
teneri. Sed hanc opinionē Hostien. deri/
det: nihilominus tamen tenet: ꝙ si de hoc
ꝯscientia remorderet nec consilio peritorū
reformari valeret: sequenda est licet erro/
nea sit: ⁊ hec est sententia iuristaꝝ: cui etiā
concor. Tho. in. xiij. quodlibeto: vbi cum
tractaret principalem questionē de prescri
bente cū mala fide: dixit eum ad restitutio
nem teneri: subdens ꝙ qui fide bona pre/
scripsit ad restitutionē non tenetur: lic3 sci
at post prescriptionē illud alienum fuisse.
Or si obijcit illud Augusti. Non dimittit̄
peccatū nisi ab. re. dicēdū ꝙ hic nullū pec/
catū p̄cessit: quia cū bona fide p̄scriptio cō
pleta fuit: hinc regula illa nō tangit casū.
Ceterū si quis tēpore prescriptionis lesa3
conscientiā habuit ⁊ post incipiat habere
non lesam: nō est per hoc interrupta p̄scri/
tio: s̄m glo. in dicto. c. quoniā: quia illa cō
scientia fuit erronea ⁊ ideo deponēda. Or
si dubitat ⁊ iustā dubitandi causā habeat:
erit nihilominꝰ bone fidei possessor: ita vt
prescribere possit: vt in dicta glo. ⁊ interim
vtetur bonis ⁊ fructibus: vt. ff. de vsur. l.
qui scit. §. bonefidei: inquirere tn̄ debet ab
alijs de illa re diligent̄: vt sic ad veritatem
peruenire valeat: vt patet. xxiij. q. vlti. c.
occidit. Deniq3 queri potest vtrū mala fi
de prescribēs censeri debeat fur vel raptor
aut in qua specie peccati locandus sit. Ad
hoc r̄ndet Angelus de castellione arenti/
no in repetitione. c. quoniā. de p̄scriptione
in vlti. q. ꝙ directe loquendo ⁊ proprie ta/
liter prescribens nō potest censeri cu3 fure
vel raptore: ⁊ breuis ratio est: quia furtu3
⁊ rapina principaliter consistunt in aliene
rei vsurpatione: sed prescribens mala fide
principaliter consistit in aliene rei detenti/
one interpretatiue tamē ⁊ īdirecte est ⁊ de/
bet in eadē specie peccati locari. Equipol/
let ergo furi ⁊ raptori q̄tū ad peccatū con
scientie: ⁊ ꝑ consequens indiget suam con
scientiam rectificare quēadmodu3 fur vel
raptor: quod vtiq3 fieri non potest nisi per
restitutionē: quia non dimittitur peccatu3
nisi res ab. restituat̄. Et sicut fur vl' raptor
non potest tenere vel defendere furtum vl'
rapinam contra illum cui furatus est sine

peccato: sic nec prescribens mala fide pōt tenere vel defendere rē prescriptā sine peccato cōtra illū cuius fuit res illa p̄scripta: vnde corā deo talis infectā conscientiā habet sicut fur ꝛ raptor: quia deus plus respicit ad effectū ꝙ̄ ad actuz: vnde. xiiij. q. v. c. si q̄d subdit̄: q̄ alienū negat si posset etiaz tolleret: deus em̄ cor interrogat nō manū. Ad laudē dei.

Q̄ḋ ad prescriptionē cōpletā requirunt̄ quinq̄: scȝ bona fides: iustus titulus: cōtinuatio possessionis: ꝛ ꝙ res sit p̄scriptibilis: ꝛ tempus determiatū: Ser. XXIIII

On furtum facies

n Exo. xx. Materiā de p̄scriptione ꝛ vsucapione ꝓsequēdo.

A Primo queri pōt que sint requirenda ad h̄ ꝙ habeatur plena prescriptio. Ad hoc dicendum s̄m canones ꝙ quattuor requirunt̄ ꝛ addi potest quintū. Primū igit̄ est bona fides s̄m canones: licet aliter sētiāt leges: vt dictū est in sermone p̄ce. ꝛ hec fides bona d̄r s̄m glo. in. c. si diligenti: e. ti. ꝛ s̄ȝ Jo. an. cū aliq̄s credit esse rē suā quā possidet vel tradentē eē dn̄m vl̄ habere ius distrahēdi: lȝ erret in facto. ff. de ver. sig. bone fidei: ꝛ h̄ bona fides p̄sumit̄ nisi ꝯriū ꝓbet̄ ar. ff. de ꝓba. verius: qn̄q̄ tn̄ p̄sumit̄ ꝯriū p denūciationē. C. de rei ven. si fundū: vn̄ mala fides p̄sumit̄ si denuncietur emptori ne emat: vl̄ q̄ꝛ mercat̄ ꝯtra legē. C. de agri. ꝛ censi. quēadmodū: vl̄ si emat a ꝓcuratore meo per collusionē: vl̄ q̄ꝛ emat a ꝓdigo vel luxurioso seu alijs q̄bus bonis interdictū est. ff. ꝓ empto. qui fundū. §. qui sciēs: ꝛ. l. si quis. Simr̄ q̄ emit a talib⁹ ꝛ talia ꝑꝑt̄ q̄ habēda ē vehemēs suspicio rōnabilit̄ ꝑꝑt̄ p̄sonā vēdētē aut rē vēdēdā aut etiam ꝑꝑt̄ p̄cij ineq̄litatē: d̄r etiā malā h̄re fidē q̄ dolo vēditorē induxit ad vēdēdū: vl̄ qn̄ ab illo emit quē vēdere nō posse sciebat. s. a pupillo sine auctoritate tutoris: aut a tutore falso quē sciebat tutorē nō eē: ꝙ si q̄s ꝯsciētiā habeat simplicit̄ dubiā d̄r eē bonefidei: s̄m Hos. Preterea lȝ s̄m canones sp̄ req̄rat̄ bona fides: tn̄ s̄m leges in p̄scriptiōe requiritur bona fides. x. annorum inter presentes: vel. xx. annorum inter absentes C. de p̄scrip. lō. tēp. aut̄. malafidei: s̄ in p̄scrip. xxx. vel. xl. an. n̄ req̄rit̄: vt. xvj. q. iij. §. pōt: vbi mlt̄a ponunt̄ de hac materia ex ix. ꝯcilio Affricano: ꝛ ex̄ e. ti. vigilanti. C. de p̄scrip. xxx. vl̄. xl. an. cū notissimi: ꝛ. l. si q̄s emptiōis: nisi vel̄ dicere leges ip̄as correctas: vt in. c. qm̄: ex̄ eo. ti. q̄ḋ papa facere pōt ꝓꝑt̄ periculū aīe: s̄m Jo. an. lȝ in alijs legē tollere nō pōt q̄ ad forꝝ ciuile: nisi vbi tp̄alē habuerit iurisdictionē: ꝛ requirit̄ bona fides in q̄libȝ p̄te tp̄is ip̄ius p̄scriptiōis vt li. vj. de re. iu. c. possessor malefidei vllo tp̄e nō p̄scribit. Scd̄m aūt ē iustus titul⁹: ꝛ d̄r iustus ti. oīs actus q̄ solet acq̄ri dominiū: si ver⁹ dn̄s tradat reȝ: vt si q̄s ab eo q̄ verus ē dn̄s rei accipit ip̄az rē ꝓ herede ꝓ donato: ꝓ derelicto: ꝓ delegato ꝛ similia. Itē si ab an̄cessoribus incepit p̄scriptio: p̄sumere debet ꝛ credere ꝙ illi habuerūt iustū titu. maxīe si fuerūt honesti viri: sufficī em̄ habere titulū reꝝ ꝛ p̄sūptū. Iteȝ ꝙ res nō sit vitiosa: puta furtiua vl̄ vi possessa vl̄ a talib⁹ empta. Preterea si ius cōe vl̄ p̄sūptio nō est ꝯtra possessorē: sufficit bona fid̄. al̄s nc̄c̄e est allegare titulū ꝛ ꝓbare: nisi alleget̄ p̄scriptio tāti tp̄is cui⁹ ꝯrij nō sit memoria: vt ptȝ exp̄ssū in tex. li. vj. eo. ti. in. c. ep̄m: ꝛ dicit Hos. ꝙ in p̄scriptiōe exigit̄ cā lȝ nō legitima: nā si legitīa foret locū p̄scriptio nō haberet. Hic q̄ri pōt vtrū titul⁹ errone⁹ vl̄ min⁹ iust⁹ dare pōt cām p̄scribendi. Ad h̄ dicēdū ꝙ si errat̄ in facto tūc fieri pōt p̄scriptio: q̄ꝛ ignorātia facti si ꝓbabilis ē excusat p̄scribentē ab errore: ꝛ ius positiuū punit negligentē in reꝝ suaꝝ petitione. Si vero q̄s errat in iure: tūc nō h̄ȝ cām legitimā p̄scribēdi. q̄ꝛ ignorātia iuris non excusat. Et si obijcit̄ illū̄. c. cura pastorali: extra de iurepatro. vbi papa ꝑꝑt̄ legitimaz p̄scriptionē cōcedit eccl̄ias ex ignorātia iuris nō iusto titulo ꝯq̄sitas: a possessoribus retinēdas: vbi arguit glo. dicēs: Isti monachi vl̄ clerici q̄ p̄scripserunt has eccl̄ias aut habuerūt bonā fidē aut malā. Si bonā h̄ eē nō potuit nisi q̄ꝛ ius ignorabāt: sed ignorātia iuris nō ꝓdest ad vsucapiēdum ff. de vsuca. nunq̄: ꝛ q̄ ꝯ legū int̄dicta mercat̄ nō p̄scribit. C. de agri. ꝛ censi. quēadmodū li. xj. ꝛ isti ꝯ int̄dicta canonū receperūt eccl̄ias: ꝛ ita p̄scribere nō p̄nt si malaȝ fidē habuerūt: nulla p̄scriptiōe iuuāt̄. Ad hoc r̄n̄det ibidē. Primo ꝙ hic tolerat̄ prescriptio h̄mōi ꝑꝑter scādalū: q̄ꝛ nō poterāt eccl̄ie reuocari sine scādalo. Secūdo ꝙ licet illi q̄ receperūt eccl̄ias de manu laicorū p̄scribere nō p̄nt: q̄ꝛ ꝯtra iura receperūt: tn̄

eoꝝ ſucceſſores ꝑſcribere pñt ꝗ̄ h̄ ignorant
ꝛ bonã fidẽ habẽt ex ꝗ̄ ĩueniũt eccl'iam in
poſſeſſiõe: qꝛ ꝗ̄ alterius loco ſuccedit iuſtã
habet ignorãtie cãm: vt. ff. de re. iu. ꝗ̄ ĩ alte
rius. Tertio ꝙ ibi fuit ꝑſcriptio cuꝫ tacito
ꝯſenſu epĩ ꝗ̄ h̄ ſciuit ꝛ tãto tpe tacuit: vnde
vſus ꝛ patiẽtia tã lõga ducit officiũ ꝑtoꝝ:
ar. ex̄ de emp. ꝛ ven. c. ꝑuenit: ꝛ in gloſa.
Scđo q̄ri põt vtꝝ currit ꝑſcriptio ꝯ̄ illuꝫ
ꝗ̄ aliꝗ̄d diu ſoluit ſine cã. Ad h̄ dicẽduꝫ ꝙ
nõ currit ſꝫ licite retinero põt qđ nõ de iu/
re ꝑſtitit: etiã ſi id diu ſoluit: vt ptꝫ. xvj. q.
iij. c. clerici. c. ſi epũs. C. de agri. ꝛ cenſi. l.
litibus: ꝛ ex̄ de cẽſi. vbi dꝛ. c. ꝑuenit: ꝙ cen
ſus ignorãtie. i. cuius cã ignorat̄: nec diui
nis nec humanis legib⁹ ĩuenit̄: oportet ꝗ̄p
pe vt oĩs cẽſus ad ꝗ̄d ꝛ qñ ſolui debeat ꝑ/
ſciat̄ vide caſũ in glo. Tertiũ ꝓinde req̄
ſitũ eſt ꝯtinuatio poſſeſſiõis: vt. ſ. toto tem
poꝛe ꝑſcriptiõis ſine int̄ruptiõe ſit poſſeſ/
ſa. Ad cui⁹ euidẽtiã q̄ri põt qualit̄ fieri
põt int̄ruptio ꝑſcriptiõis. Ad h̄ dicẽdũ ſꝫ
Ray. ꝙ dupliciť fieri põt talis int̄ruptio.
Pꝛĩo naturalit̄ ꝑ occupationẽ. ſ. aq̄ vl' flu
minis fundũ occupãtis: ſil'r ꝑ violẽta de/
iectionẽ: vl' etiã ſi res a poſſeſſoꝛe ſit furto
ſublata. ff. de vſuca. naturalit̄: ac etiã ſi ꝗ̄/
cunꝗ̄ mõ poſſeſſioneꝫ amiſit: ſeu animum
deſerẽdi habuit. ff. de ſerui. vꝛ. ꝑ. ſi edes. §.
j. ꝯcoꝛ. Inno. Scđo int̄rũpit̄ ciuilit̄ ꝛ hoc
in iudicio ꝯtingit trib⁹ modis. Pꝛĩo ꝑ li/
bellũ ꝑncipi oblatũ: ſꝫ h̄ tm̃ valet in ꝗ̄buſ/
dã actiõib⁹ q̄ annales vocant̄: qꝛ poſt an/
nũ nõ pñt moueri: ſicut ẽ actio iniuriaꝝ: et
q̄dã alie. Inſti. de ꝑpe. ꝛ tẽ. ac. circa ꝑn. per
tꝑalẽ igit̄ oblationẽ libelli ꝑpetuant̄. Se/
cũdo ꝑ q̄relã iudici factã circa ꝯuẽtionem
rei: ꝛ h̄ valet in oĩb⁹ actiõib⁹. C. de ꝑſcrip.
xxx. vl'. xl. an. ſic̄ in rẽ. Tertio ꝑ lit̄. ꝯteſta/
tionẽ in oĩbus actiõib⁹ int̄rũpit̄ ꝑſcriptio.
C. de ꝑſcrip. xxx. vl'. xl. an. l. fi. Extra iudi
ciũ xo tal' int̄ruptio fieri põt ꝗ̄nꝗ̄ modis.
Pꝛĩo ꝑ vſuraꝝ ſolutionẽ ꝑ quaꝫ int̄rũpit̄
ꝑſcriptio q̄ currere videbat̄ ꝯ̄ creditoꝛẽ nõ
petẽtẽ debitũ. C. de ꝑſcrip. xxx. vl'. xl. an. l.
cũ notiſſimi. Scđo ꝑ ſcđam cautionẽ. ſ. qñ
debitoꝛ facit nouã cautionẽ: vt ptꝫ ibideꝫ.
Tertio ꝑ ꝓteſtationẽ: vt qñ ꝗ̄s iuſto metu
vl' alia cã ꝑpedit⁹ nõ põt rẽ ſuã petere: ꝛ ꝓ/
teſtat̄ coꝛã iudice oꝛdinario: vl' coꝛã publi/
cis ꝑſonis: ex̄ de of. oꝛ. c. paſtoꝛal': ꝛ de ap.
c. ſi iuſtus. Quarto ꝑ denũciationẽ factaꝫ
colono: ex̄ vt li. nõ ꝯteſ. c. qm̃. C. vbi in reꝫ
ac. exer. dc. l. ij. Quinto ꝑ ſynodalem ꝓcla
mationẽ: vtputa ſacerdos aliꝗ̄s ꝓclamat
in ſynodo generali vl' ꝓuinciali ꝙ ali⁹ ſa/
cerdos tenet rẽ eccl'ie ſue: ex̄ eo. c. ſctõꝛum.
Preterea ſm̄ Ray. licꝫ ꝑſcriptio nõ int̄rũ
pat̄: nihilomin⁹ tñ in. vij. caſib⁹ nõ currit.
Prim⁹ eſt tpe ꝑlati ꝗ̄ male alienauit rem
eccleſie: ꝗ̄diu nanꝗ̄ talis viuit non currit
preſcriptio cõtra eccleſiã: vt patet expꝛeſſũ
xvj. q. iij. c. ſi ſacerdos. Secundus eſt toto
tẽpoꝛe vacationis eccleſie que petere habe
ret: vt eo. ti. c. j. ꝛ. c. auditis. Tertius ſi ꝑla
tus eius fuerit hereticus: vt patet eiſdẽ. c.
Quartus eſt tpe ſciſmatis: vt eo. ti. cũ no/
bis. Quintus tpe excõicationis ipſius ꝑ/
lati: niſi ſit negligẽs in petendo abſolutio/
nẽ: extra de ꝯceſ. ꝑben. c. quoniã. Sextus
ꝯ̄ eũ ꝗ̄ ẽ ĩ etate pupillari. C. in his ꝗ̄b⁹ cau.
nõ eſt ne. l. fi. Septimus qñ ꝗ̄s iuſta cauſa
ꝑpeditus nõ poteſt agere: regularit̄ enim
ꝯtra eũ ꝗ̄ nõ poteſt agere non currit ꝑſcri/
ptio niſi poſtꝗ̄ agere põt iure nõ impediẽ/
te. Hinc ꝯtra filiũfamilias nõ currit ꝑſcri/
ptio in rebus aduẽticijs: niſi ex ꝗ̄ liberat⁹
fuerit a patria poteſtate: nec mulieri in do
te niſi ſoluto matrimonio: vel viro vergẽ/
te ad inopiã: nec creditoꝛi niſi exiſtente de
biti petẽdi cõditiõe: vl' aduenięti die ꝓbã/
tur hec. C. de anna. preſcript̄. l. j. §. fi. C. de
iure do. l. in rebus. §. oĩs. Itẽ dicta. l. cuꝫ
notiſſimi. §. illud aũt. Ex quo nota ꝙ ſi cre
didi cẽtũ vſꝗ̄ ad annos. x. nõ incipit cur/
rere cõtra me preſcriptio niſi poſt iſtos. x.
annos. Quartũ eque requiſitũ ad com/
pletã preſcriptionẽ eſt ꝙ res ſit preſcripti/
bilis. Ad cuius euidentiã ſciendũ ꝙ licet
generaliter omnes res ꝛ omne ius preſcri
bi poſſunt: vt extra eo. ti. ad aureſ. C. de ꝑ
ſcrip. xxx. vl'. xl. an. ſicut in rẽ: excipiunt̄ tñ
quedã que preſcribi nõ poſſunt. Pꝛĩo nã/
ꝗ̄ in criminibus nullo tẽpoꝛe preſcribitur
ſed potius ex tẽpoꝛis diuturnitate augen/
tur: vt extra de ſimo. cũ in eccl'ia. xxxiij. q.
v. c. qđ deo. Secundo nõ preſcribit̄ cõtra
obedientiã viſitationũ ꝛ etiã ꝯtra ꝓcura/
tionẽ q̄ ratione viſitatiõis debent̄: vt patꝫ
expꝛeſſũ eo. ti. cũ nõ liceat: ꝛ. c. cũ ex officij:
extra de cenſi. cũ inſtantia: quod ſane ĩtel/
ligit̄ de ſubdito qui non poteſt preſcribere
contra prelatũ. Ali⁹ tñ prelat⁹ preſcribere
poſſet: vt abbas vel ali⁹ prelat⁹ ꝯtra epm̃
circa ſubditos ei⁹. Et ſic dic̄ Inno. ĩ h̄ caſu
lꝫ ſubdit⁹ aliq̄lit̄ ꝑſcribat nõ tñ ꝑſcribit no
mine ſuo ſed potius nomine alterius: cui
de ſubiectiõe rñdet: vt in di. c. cũ ex officij.

Tertio eccl'ia vl' cetera sacra ⁊ religiosa lo
ca: decime: primitie: oblationes nullo iure
pn̄t a laicis possideri vel p̄scribi: vt e. ti. c.
cām: in textu: ⁊ glo. dic̄ ꝙ exigit̄ ciuil' pos/
sessio: ad p̄scriptionē etiā in hmōi spūalibꝰ
⁊ p̄sona secularis talis est ī qua cadere nō
possit hmōi possessio de iure: q̄ꝛ spūale ius
in laicū nō cadit: vn̄ generalit̄ oēs q̄ nō ha
bent ciuilē possessionem sed alieno nomīe
possident p̄scribere nō pn̄t: q̄ꝛ illi tm̄ dicun
tur possidere quoꝝ nomīe possidentur: vt
de restitu. spo. c. cū venissent: ⁊ de p̄scripti.
c. si diligenti. Hinc possessiones agroꝝ nō
p̄scribunt̄ a colonis nec pignora a credito
ribus nec annui redditus a fructuarijs: ꝙ
si vsq₃ ad centū annos ꝓbare posses initiū
possessionis: sc₃ ꝙ nomīe tuo possessū ē nō
obē tibi aliq̄ p̄scriptio: nisi velis dicere ꝙ
p longā obliuionē aliq̄s pdat possessionez
vl' si tm̄ tp̄s effluxit ꝙ ignorat dn̄s vbi pos
sessio illa sita sit: vl' q̄ possedit alieno nomi
ne alteri postea tradat: extra de restit̄. spo.
c. cū venissent: ⁊ in glo. vl' etiā nisi dn̄o pe/
tenti sic possidēs nō reddiderit: tūc pōt res
talis p̄scribi nō tn̄ ab ipo sic detinēte cum
malā fidē habeat ſ₃ a suo successore q̄ bonā
fidē habet: ⁊ sic pt₃ q̄ p̄sone p̄scribere non
pn̄t. Et nota ꝙ oīs ꝓprietarius habet pos/
sessionē ciuilē: silr̄ ⁊ maritꝰ in bonis vxo/
ris: oīs vero fructuarius vasallus supfici
arius ⁊ emphytheota. i. meliorator. s. agro
rū: ⁊ vxor in bonis suis viuēte viro dicun
tur habere possessionē naturalē: vbi ḡ con
currit possessio ciuilis ⁊ naturalis: vl' ciuil'
tm̄: ibi est sufficiēs possessio ad p̄scribēdū:
ſ₃ sola naturalis possessio nō est sufficiens.

C Preterea ē videndū q̄ res ſc̄m iura sūt ī
p̄scriptibiles. Pro quo sciēdū ꝙ limes vl'
qd̄ adheret limiti ep̄atuū vl' p̄ochiarū p̄/
scribi n̄ pōt: vt ex̄ de parroch. c. sup eo. Rō
est ne termini ep̄atuū vl' parrochiaꝝ ꝯfun/
dant̄: limes tn̄ p̄dioꝝ p̄scribi pōt: vt e. ti. c.
q̄ꝛ. xvj. q. iiij. volumus. Item nec liber ho
mo p̄scribi pōt. xvj. q. j. §. pōt: nec etiā cir/
ca iura libertatis nec etiā in matrimonio:
xxxiij. q. v. ꝙ deo. Similit̄ respublice q̄ sūt
in vsu ciuitatū: vt vie: platee: pōtes: aq̄du
ctus nec ī toto nec in p̄te p̄scribi pn̄t. ff. de
vsucap̄. l. vsucapionē. C. de opibꝰ publi. l.
p̄scriptio: nec etiā publice functiōes siue ci
uilis canon q̄. s. solui deberet reipublice ꝓ
agris nō p̄scribunt̄ a colonis. C. de p̄scri/
pti. xxx. vel. xl. an. male agit̄: nec res fur/
tiue vl' vi possesse seu etiā q̄ nascunt̄ ex eis
p̄scribunt̄ aut vsucapiunt̄. Instit̄. de vsu/
ca. §. furtiue. Hic queri pōt vtrū decime p̄/
scribi pn̄t p tp̄s de cuius ꝯrio nō est memo
ria. Ad hoc dicēdū p distinctionē: aut em̄
querit̄ vtrū a laic' h̄ fieri pōt ⁊ rn̄det Frā.
zab. ꝙ nō: q̄ꝛ sūt incapaces possessionis: vt
e. ti. cām q̄ ⁊ sine possessione p̄scriptio non
ꝓcedit: ⁊ sic tp̄s de cuius ꝯrio nō ē memo/
ria l₃ vim habeat tituli: vt e. ti. li. vj. c. epi/
scopū: nō tn̄ facit capacē possessionis vl' cē
seri possidere eū qui est incapax: ꝓ hoc qd̄
notat Io. an. ⁊ Io. mo. de p̄ben. c. ij. li. vj.
Aut querit̄ de clericis q̄ sc₃ capaces sunt
huiusmodi possessionis: ⁊ tūc dicēdū ꝙ si
parrochiam habēt tūc pn̄t ab eis decime p̄
scribi: vt patet e. ti. c. de quarta: vbi dicit̄
decime ⁊ oblatiōes defunctoꝝ clericꝰ ab ī/
petitiōe ep̄i quadragenaria tp̄is p̄scriptio
ne se posse tueri videt̄: nisi forte īterim pa/
storalis sedes caruisset pastore q̄ iura eccle
clesie sue exigere debuisset: glo. rōne sui be
neficij aliter nō. Aut querit̄ de religiosis:
⁊ tūc dicēdū ꝙ si nō habēt parrochiā: ipas
decimas p̄scribere nō pn̄t: q̄ꝛ nec possidere
xvj. q. j. placuit. ij. vbi breui stilo monacho
multa ꝓhibent̄ ⁊ coꝝ status elegant̄ edici
tur. Si vero monachi parrochias habent
tūc rōne parrochiaꝝ ipas q̄n̄q₃ p̄scribunt:
vt extra de decimis. c. cū ꝯtingat: ⁊. c. cum
in tua. Deniq₃ queri pōt īcidentalit̄ vtꝝ
tenēs decimas in feudū pōt ex hoc etiā re/
cipere decimas noualiū. Ad hoc dicendū
ſc̄m Ray. ꝙ nō si secularis est: ſ₃ dari debēt
eccl'ie parrochiali: q̄ꝛ huiusmodi ꝯcessiōes
⁊ p̄uilegia artāda sūt nō ampliāda: qd̄ pt₃
exp̄ssum extra de deci. c. tua: vbi s̄bditur:
nec occasione decimatiōis antiq̄: licet īfeu
dū decime sint ꝯcesse: sunt decime noualiū
vsurpande: cū in talibus nō sit extēdēda li
centia sed potius restringenda: glo. h̄ ideo
dicit: q̄ꝛ laici decimas sine peccato posside
re nō pn̄t: ⁊ ideo licētia ista nō pōt extendi
ad noualia. Si vero religiosi sunt ⁊ deci/
mas ex priuilegio p̄cipiūt: tūc etiā p̄cipiūt
leges noualiū: vt e. ti. cū ex p̄te. iij. Si deni
q₃ religiosi nō ex p̄uilegio decimas p̄cipi/
unt alicuius eccl'ie sed ex prescriptiōe: tūs
decime noualium non sunt eis soluende:
sed baptismali ecclesie: vt eodē titu. cū con
tingat. Secundo queri potest incidenta
liter vtrum monachi de predijs suis ac la/
boribus obligantur ad soluēdas decimas
sicut sentire viderur textus. xvj. q. j. c. alia
causa. c. generaliter: ⁊. xij. q. j. c. duo: in fi.

Ad hoc reſpōdet glo. extra de deci. ex pte.
j. ꝙ monachi in eccleſia ꝑmitiua decimas
dabāt de ꝑdijs ⁊ laboribus ſuis tanꝙ lai/
ci: vt in. c. allegat⁊: ⁊ hoc vſqꝫ ad tempꝰ pa/
pe Paſchalis ſecūdi: poſtea vo idē Pa/
ſchalis in cōci. Magūti. ſtatuit ꝙ nec mo/
nachi religioſi nec aliq̄ cōiter viuentes de/
cimas de ſuis laboribꝰ ſoluerēt. xvj. q. j. c.
decimas: vbi plane de hoc. Tēpore vo ꝓ/
cedēte Hadrianꝰ papa ſolis ciſtercieñ. ho/
ſpitalarijs ſancti Johānis hieroſol. ⁊ tem/
plarijs cōceſſit hoc ꝑuilegiū vt de ſuis la/
boribus quos ꝓprijs manibꝰ excolūt ſolue/
re nō tenenť. Alijs vo monachis cōceſſit
tm̄ decimas de noualibꝰ que colūt ſuis ma
nibus ⁊ hortis ac nutrimēt⁊ animaliū ſuo/
rum: vt diciť in pñti. c. ⁊ hoc mō ſeruať: ⁊
ita tenendū eſt ꝙ ciſtercieñ. templarij: hie/
roſol. ⁊ hoſpitalarij decimas terrarū quas
de ſuis laboribꝰ excolūt ſoluere nō tenenť
vt diciť in hoc. c. cū duobus ſequētibꝰ. niſi
pacto ad h̄ tenerenť: vt eo. ti. ex multiplici
vel niſi parrochialis eccleſia enormiter le/
dereť: vt eo. ti. dilecti. et. c. ſuggeſtū. vł ni/
ſi ſoluendo renūciauerint ꝑuilegio ſuo: vt
extra de priuił. accedētibus. et. c. ſi de ter/
ra. ſed hec oīa ſane intelliguntť de mona/
chis q̇ populū nō regunt: nam ſi ſecus tūc
licet eis recipe decimas ꝑſonales et ꝑdia/
les. Verūtamē ciſtercieñ. ⁊ ſiłes in ꝑuile/
gio ſoluere tenenť decimas de poſſeſſioni/
bus q̄s acq̄ſierūt poſt generalē cōciliū vel
decetero acq̄rent: vt eo. ti. nup. vbi de hoc
pleniſſime. Quintū deniqꝫ requiſitū ad
completā ꝑſcriptionē eſt tempꝰ ad hoc de/
terminatū: qd̄ in iure variū poniť ſm va/
rias ꝑſcriptiōes: vn̄ eo. ti. c. j. diciť in glo.
ꝙ epi qui āmoniti neglexerint conuertere
plebes infideles ſub eius epatu exiſtētes
ad catholicā fidem: poſt. vj. mēſes āmoni/
tionis epus vicinus qui poterit eas cōuer
tere habebit eā ſubiectā ſibi: ac pꝰ tres an/
nos ſequētes iure ꝑſcriptiōis manebūt illi
ſubiecte: ſi ꝑ ꝓpriū epm nō fuerit facta inte
rim repetitio: ⁊ ſic habes hic ꝑſcriptionez
triū annoꝝ dūtaxat ⁊ ſex menſiū ꝯ eccleſiā
qd̄ introductū eſt ī fauorē fidei catholice.
Sed omiſſis multis ſiłibus ꝑſcriptiōibus
due ſunt principales ſpecies eius. Una eſt
longi temporis ſcꝫ decē annorū inter ꝑſen/
tes: id eſt ſm Accur. in vna ciuitate exiſtē/
tes: et. xx. annorū inter abſentes. Alia eſt
longiſſimi temporis ſcꝫ. xxx. annorum vel
xl. et locum habet inter laicos ⁊ priuatas
ꝑſonas. Contra eccleſias autem neceſſaria
eſt ꝑſcriptio. xl. annoꝝ. Cōtra romanā vo
eccleſiā nō currit ꝑſcriptio niſi poſt ſpaciū
centū annoꝝ: de quibꝰ tamē ſingulis latiꝰ
differere gratia breuitatis omitto. Uſuca/
pio vo compleť in triēnio: ſed ał's quicq̄d
de ꝑſcriptiōe dictū eſt ꝓportionabiliter de
vſucapione intelligi debet. Ad lau. dei.

De tranſlatiōe dominij rerū in alterū auctoritate ꝑuata duobus modis: et ꝙ cōtractus ꝑncipaliter fiūt tribus modis: Ser. XXV

Non furtum facies:

n Exod. xx. Expediti de mō trāſla/
tionis qui fit auctoritate publica
iam ſm modū ꝓſequamur q̇ fit auctorita/
te ꝑuata: ⁊ hoc vel ꝑ actū mere liberalē: vł A
ꝑ actū liberalē ſm quid. Primo mō fit ꝑ
actum mere liberalem: ſcꝫ cum transferens
nullā expectat redditionē: ſicut in donati/
one ⁊ etiā in cōmodato. Pro quo dať ta/
lis regula: ꝙ dñs alicuiꝰ rei niſi ꝓhibeať a
iure vel a ſuo ſupiore a cuiꝰ volūtate depē/
det in dando: donare pōt rem ſuā alij volē
ti eam accipe. Ex quo patet ſm Sco. ꝙ de
rōne liberalis donatiōis tria ſunt: de qui/
bus qꝛ ſupius tactū eſt vbi agiť de abutē/
tibus elemoſynis ꝓnūc ea ſuccinctus ſer/
mo ꝑcurrat. Primū igiť eſt liberalis ⁊ vo
lūtaria tranſlatio ex ꝑte donātis: ⁊ ideo q̇
deceptus eſt vł aliqualiter coactus donat:
nō ꝓprie donat: quia nō mere liberaliť do/
nat: eo ꝙ ignorātia ⁊ aliqualis coactio ex/
cludūt volūtariū: vt patet in. iij. Ethic. vt
dans alicui tanꝙ ꝓpinquo vel egeno ⁊ nō
eſt: nō ſimpliciť donat: qꝛ nō eſt ibi in dāte
volūtariū ꝓpter cōditiōis ignorantiā quā
in dando donās reſpicit. Similiť artatus
aliqua neceſſitate vt in vſuris dandis vel
in remittēdis: aut in alijs violētijs dānis:
aut iniurijs cōdonādis ne fiat ꝓ his emen
da cōdigna: vel etiā de ſolutiōibus ꝓtra/
hendis aut de debitis remittēdis: de qui/
bus poſtea late videbiť. Secūdū eſt volū/
tas recipiēdi ex ꝑte illius cui dať alioquin
nō trāſferreť dominiū. Tertiū eſt libertas
amboꝝ. ſ. huiꝰ donādi: ⁊ illius recipiendi:
id eſt ꝙ nulla lege ſupiori ꝓhibeať iſte do/
nare vel ille accipe: nec ꝑ actū alteriꝰ a quo
dependēt in iſta trāſlatiōe: ⁊ ex hoc patꝫ ꝙ

multi sunt q̄ dare vel accipe nō possunt: de
quibꝰ patet supra: vnde ⁊ clericꝰ in aliquo
casu donare non potest absq̄ volūtate vel
saltem contra voluntatē pape: vt patet li.
vj. de censi. c. romana. vbi p̄cipit ꝙ visitā/
tes a visitatis nihil recipiāt: cū dicit: Ca/
ueat insup. s. visitans ne ip̄e vel quisq̄ suo/
rum aliqd̄ munus quodcūq̄ sit ⁊ qualit/
cūq̄ offerat recipere p̄sumat: vt non q̄ sua
sunt videat q̄rere: sed que iesu christi. Qd̄
si fuerit cōtra p̄sumptū recipiens maledi/
ctionē incurrat: a qua nunq̄ nisi duplū re/
stituat liberet: volumus enī in his quāli/
bet fraudem penitus euitari: ꝓcurationes
autē recipiant ꝓut est in canonibus consti
tutū: nullā tamē pecuniā ipse vel aliquis
de sua familia occasiōe alicuius officij aut
cōsuetudinis seu quolibet alio modo eorū
nomine: sed in victualibꝰ expensas tm̄ re/
cipiat moderatas: qd̄ exponit ibidem cla/
rius: dicens: Felicis recordatiōis Grego.
papa p̄mus p̄decessor noster ꝓhibuit in cō
cilio Lugdun̄. ne aliqui ob ꝓcurationem
sibi ratione visitatiōis debitam exigere pe
cuniā p̄sumerent: vel etiā recipere a volen/
te: verū quoniā experientia rerum nos in/
struxit: ex hoc tam ꝑsonis visitantibus q̄
locis ⁊ ecclesijs visitatis: multa incōmodo
rum dispendia ꝓuenire: cōcedimus vt pa/
triarche: archiepiscopi: episcopi ⁊ alij qui/
bus ex officio cōpetit visitare a volētibus
ecclesiaꝝ ⁊ locoꝝ visitatorū rectoribus seu
ꝑsonis pecuniā licite recipere valeant pro
sumptibꝰ moderatis faciēdis ⁊ victualibꝰ
diebus quibꝰ visitatiōis officiū ꝑsonaliter
exercebūt: adijciētes ꝙ nō liceat visitanti
nisi vnā ꝓcurationē recipere vna die: siue
vnū locū solū visitauerit siue plura: etiā si
locus quilibet visitatꝰ ab illo sufficeret ad
integrā ꝓcurationē ꝑsoluendā: cū eidem
sufficere debeat vt temꝑalia metat a locis
ꝑsonaliter visitatis ꝓ diebus quibus eis
spiritualia subministrat: hoc ibi. Similit
modus visitādi ponit in dicto. c. romana.
⁊ ad hoc maior pena adijcit cōtra eos qui
aliq̄d receperint vltra debitā ꝓcurationē:
in. c. exigit. vbi dicit: ꝙ tenent ad facien/
dā duplā restitutionē infra mensem: qd̄ si
nō fecerint tunc patriarche: archiep̄i ⁊ ep̄i
sciāt sibi ingressum eccl'ie interdictū. Infe/
riores vero a beneficio et officio nouerint se
suspēsos: quousq̄ de duplo hm̄ōi grauatꝭ
ecclesijs plenariā satisfactionē impendāt:
nullla in hoc eis dantiū remissione libera/
litate seu gratia valitura: hoc Grego. iiij.
in generali cōci. Lugdunen̄. Preterea si
ep̄us visitat nō ꝑ se sed ꝑ alium: tunc ep̄us
nihil exigere pōt a visitatis quos non ꝑ se
visitauit: visitati tamē tenent mīstrare ex/
pensas ip̄i visitāti misso ab ep̄o: vt pꝫ pla/
ne li. vj. de offi. ordi. c. si ep̄us. ⁊ hoc de do/
natōe. Secūdo vero de cōmodato viden/
dū est: q2 trāslatio vsus illiꝰ habet quādā
similitudinē ⁊ correspōdentiā ip̄iꝰ transla/
tionis liberalis cū illo qui fit ꝑ actū mere
liberalem in donatiōe: nam cōmodatū est
alicuius rei ad aliquē certū vsum gratuita
cōcessio. vn̄ similes leges habet cōmodatū
cū translatione liberalis vsus: ad hoc. s. ꝙ
sit iustū: ⁊ simili modo in cōmodato cadit
iniusticia sicut in donatiōe sm̄ Sco. in. iiij.
Requirit enī in cōmodāte p̄mo libera vo/
lūtas nō coacta. Secūdo i recipiēte ꝙ rem
cōmodatā recipe velit ad vsum suū. Ter/
tio ꝙ nō sit aliqua voluntas legis vel supe
rioris obsistens cōmodationi. Ex his tri/
bus multa ꝑticularizari possunt ꝓportio/
nabiliter ad donationē: de quibus gratia
breuitatis supsedeo. Ad maiorē tm̄ euidē/
tiā sciendū: ꝙ in cōmodatiōe requirit me/
ra liberalitas: ⁊ ideo si merces interuene/
rit nō erit cōmodatū sed locatio vel alius
contractus innomīatus sm̄ Hosti. ⁊ Goff.
q2 tūc non est cōdonatio mere liberalis sed
sm̄ quid: sicut quedā est donatio sm̄ quid
de qua postea videbit. Qꝫ si querit: q̄s
possit cōmodare ⁊ sibi cōmodari: dicendū
ꝙ oīs qui cōtrahere pōt: ꝙ si pupillus cō/
modet nō est obligatꝰ sed alius ei obligat:
vt. ff. de acti. emp. ⁊ ven. l. iulianꝰ. §. antepe
nult. Cuiꝰ ratio facile pōt inueniri. Pre/
terea possumꝰ alijs cōmodare nō solū nr̄a
sed etiā aliena que possidemꝰ: vt. ff. cōmo/
dare. et. l. ita vt si: nō tamē licꝫ nobis ea cō
modare q̄ sunt nobis cōmodata tm̄ ad vsū
nostrū: nimirū cum nec nobis liceat vti ad
aliū vsum vel vlteriorē vsum q̄ nobis di/
noscit esse cōmodatū: vnde si tibi cōmoda/
ui rem ad certū vsum: ⁊ tu vteris ad alium
puta cōmodaui tibi equū ad equitandū ⁊
tu vteris ad arandū: vel vteris eo vltra lo
cum ⁊ tempꝰ tibi p̄fixū: ⁊ in casibus simili/
bus: tūc cōmittis furtū ⁊ teneris ad resti/
tutionē: nisi credebas cōmodantē ꝑmissu/
rū ⁊ erat iusta causa credendi: vt. ff. de fur/
tis. l. qui re. Et si in eisdem casibꝰ res perijt
vel deteriorata est: teneris ad restitutionē:
quō aūt cōmodatariꝰ obligat ad restituti/

onē viſum eſt ſupra: vbi agiť de damnifi/
catione rerū. Secūdo modo fieri poteſt
tranſlatio dominij rerū auctoritate p̄uata
p actū liberalē ſm quid:qñ.ſ. ꝓ eo ꝙ quis
transfert expectat ſibi reddi aliquid equi/
ualens ei qđ tranſferť:talis trāſlatio ꝓprie
contractus nomīať:qꝛ ibi trahunť partiū
volūtates: trahiť eñ iſte ad transferendū
in illū a cōmodo qđ expectat ab illo. Unđ
ſm Guil'. Cōtractus eſt vltro citroqꝫ obli/
gatio ex volūtate partiū cōſurgens: vt em
ptio:venditio:locatio: cōductio:mutuū ꝛ
ſimilia:quaſi cōtractus eſt obligatio q̄ q̄s
obligať alicui ex aliquo officio vel facto li
cito ꝛ honeſto: licꝫ nō interueniat expreſſa
volūtas vtriuſqꝫ:vt tutela vľ cura aut ne/
gociorū alienoꝝ geſtio ꝛ hmōi: nam q̄uis
pupillus habens tutorē aut pubes aut fu/
rioſus habens curatorē:vel ille cuiꝰ igno/
rantis gerit quis negociū:non exp̄ſſe con/
traxerit: nihilominus tutor curator ꝛ ne/
gociorū geſtor obligať quaſi contraxiſſet:
Idem Ulricus. Hic queri pōt de contra/
ctibus quot modis fieri poſſunt:transferē
do dominia terum in alterū. Ad hoc dicen
dum: ꝙ principaliter fiunt tribus modis.
Nam p̄mo ſunt quidam cōtractus rei vti/
lis ꝓ re vtili īmediate:ſicut cum datur vi/
num ꝓ blado: oleum ꝓ frumēto ꝛ ſimilia:
ꝛ talis cōtractus diciť rerum permutatio:
Unde ſm Sco.in.iiij. circa iuſtam rerum
pmutationē talis regula dari poteſt:ꝙ do
mini rerū iuſte eas permutāt: ſi ſine frau/
de ſeruent equalitatē valoris in cōmutatis
ſm rectā rationē. Notanter autē diciť ſine
fraude: ad excludendā triplicē fraudem.
Primā que ꝯtingit in ſubſtantia: vt ſcꝫ in
cōmutatione nō det auricalcū ꝓ auro: nec
vinum lymphatū pro vino puro: Secūdā
vo fraudem que cōtingit in quātitate rei:
ſiue quātitas menſureť per virgam:ſiue p
pondus ſiue p menſurā aut per aliū modū
vnde oportet ꝙ debita quātitas ſerueť pō
deris menſure vel numeri:ſiue in aridis ſi/
ue in liquidis. Tertiā deniqꝫ fraudē caue/
re debet in qualitate rei: vt.ſ.non cōmutet
rem corruptam aut veterem pro ſana ꝛ no/
ua:non carnes infectas pro recentibus:et
hec omnia probanť extra de iniuř. ꝛ dam.
da.c.Si culpa tua damnū eſt datum vľ in/
iuria irrogata:ſiue alijs irrogantibꝰ opem
forte tuliſti: aut hoc imperitia tua ſiue ne/
gligentia euenerit: iure ſup his ſatiſfacere
te oportet:nec ignorantia te excuſat: ſi ſci/
re debuiſti ex facto tuo iniuriam veriſimi/
liter poſſe cōtingere vel iacturam:ꝙ ſi ani/
malia tua nocuiſſe ꝓponas:nihilominꝰ ad
ſatiſfactionē teneris:niſi ea dando damnū
paſſis velis liberare teipſum: qđ tamē ad
liberationē non proficit ſi fera animalia vľ
que cōſueuerunt nocere fuiſſent:ꝛ quā de/
bueras non curaſti diligentiam adhibere.
Sane licꝫ qui occaſionem damni dat dam/
nū dediſſe videť: ſecus tamē eſt de illo di/
cendū qui vt nō cōtingeret de cōtingenti/
bus nil omiſit:hoc ibi. In quibꝰ verbis ſa
tis claret quāta cautela ſit p̄ueniendū alio
rum damnū. Unde ſi quis defraudat aliū
in ſubſtantia qui pmutando putat ſe aliā
accipere vel in quātitate vel in qualitate:
id eſt qui putat accipere aliquid quātū vel
quale dat occaſionē damni: quia nō pmu/
taret niſi crederet aliā accipere ſubſtantiā
quātitatē vel qualitatē:ꝛ ergo videť de p̄/
ſumptione iuris ꝛ ſm veritatē dediſſe dam
nū. Si vo inaduertēter aut ignoranter ali/
quis predictorū defectuū repertus fuerit
in re vendita:tunc venditor excuſať a pec/
cato:nihilominꝰ tamē cum puenerit ad no
ticiā illius damnū illatum emptori:recom
penſare teneť: ſicut poſtea latius videbiť
in cōtractu emptionis ꝛ venditionis. Se/
cūdo dicit regula p̄dicta ꝙ ſeruent equali/
tatem valoris in cōmutatis:qꝛ dicit Aug.
xiij.de trini.c.iij. ꝙ vile velle emere ꝛ cha/
re velle vendere reuera vitiū eſt:nimirū cū
in vtroqꝫ iuſtū excedit p̄ciū: nā iuſtū p̄ciū
eſt qđ ē ſm cōmunē eſtimationē fori occur/
rētis:ſm ꝙ res q̄ vendiť in illo loco cōiter
valere poteſt:qꝛ ſm Hoſti. ꝛ Ray. Iuſtum
preciū conſiderať reſpectu temporis con/
tractus: nec attendi debet ꝙ pluri ſit em/
ptū ꝛ minori vendať vel ecōuerſo ꝙ plus
offerať. Tertio additur ī dicta regula ſm
rectam rationem attendentē: ſcꝫ naturam
rei ad vſum humanū propter quē iſta per/
mutatio fit. Talis autem equalitas ſcōm
rectam rationem non cōſiſtit in indiuiſibi/
li medio quod reſpicit ipſa iuſticia cōmu/
tatiua : ſed debet penſari valor eius in re/
ſpectu ad vſum noſtrū: ꝛ ad probabile iu/
diciū humane eſtimationis: menſurantis
valorem infra limites latitudinis compe/
tentis:de qua latitudine poſtea videbiť in
ſermone de emptiōe ꝛ venditiōe: cū pluri/
bꝰ alijs etiā ptinētibꝰ ad ipaꝫ pmutationē.
Secūdo vo ſūt quidā cōtractus rei vtilis
ꝓ nūmiſmate vel ecōtra:nā quia qñqꝫ diffi

cile fuerat res vsuales cōmutare imediate. Hinc remediū illud reptū est: p qd talis cōmutatio defacili fieri posset: qd vocat nūmisma. ff. de ꝯhen. emp. l. j. τ tunc cōmutatio nūmismatis ꝓ re vtili vel vsuali emptio dicit. Ecōtra vo venditio nominat. Et de hoc cōtractu Sco. in. iiij. similē ponit regulā priori dicēs: Or dñi rerū iuste eas vēdūt vel emūt si sine fraude cōseruent equalitatem valoris in venditis τ emptis ꝟm rectā rōnem. Cuius expositio satis claret ex iaȝ dictis de permutatiōe. Tertio deniq; sunt quidā cōtractus alij. s. nūmismatis ꝓ nūmismate: τ talis cōtractus mutuū nomiat id ē mutui datio τ mutui acceptio: mutuū enim dicit: qꝛ de meo fit tuū: qd vtiq; dari deberet gratis nihil inde sperando: iuxta illud Luc. vj. Mutuū date nihil inde sperantes: vnde hec duo differūt mutuare et cōmodare: qꝛ ꝓprie res illas mutuam⁹ que trāseunt in dominiū recipiētis: vt denarios: nā res mutua fit illi⁹ cui mutuū erogat vt. ff. de re. credi. τ si cer. pe. l. mutuū appellata. Sȝ illas res cōmodam⁹ vl' accōmodam⁹ q̄ reddi debēt in eodē esse. s. q̄ nō trāseūt in possessionē recipientis: vt cōmodo tibi equum nō ad ꝓprietatem sed ad cōmodum vel vtilitatem. Cōmodare nāq; dicit quasi cum modo temporis ad aliū transferre: τ sic patet qualiter transfert dominiū rei in alterum p cōtractū in liberali donatiōe: in rerū pmutatiōe: in emptiōe τ venditione: in mutui datione τ mutui acceptiōe: τ his correspōdent alij cōtractus in quibus non transfertur dominiū rei sed tm̄modo vsus illius vel ius vtendi. Nam liberali donationi dominij correspōdet vsus rei cōmodatio: de qua supra. Secūdo rerum pmutationi correspōdet mutua vel pmutua cōmodatio: que cōmodatio liberalis est ꝟm quid: vt cōmodo tibi equū ad vsum: et tu cōmodas mihi vaccam. Tertio emptioni correspōdet cōductio: quia cōductor emit vsum rei. s. vsum domus agri fundi τ similiū: τ pōt cōductor rem conductā vlterius alteri locare: vt. C. eo. l. nemo. τ tūc res posterioris cōductoris obligate sunt pncipali dño vsq; ad illam quātitatē qua τ iste secūdus cōductor tenet priori: vt. ff. e. l. si in lege. §. si colonus. Cōducit etiā quis aliqn̄ vsum hūane artis vel opatiōis ꝓ determinato pcio τc. Quarto venditiōi correspondet locatio: dicit eni locator q̄ rei sue vsuȝ alteri ꝓ precio cōcedit: vt cum loco domū meā tibi: tūc ego sum locator: tu vo cōductor: dicit etiā quis locare suas opas qn̄ se offert ad faciendū aliquid ꝓ pcio: vel etiā qn̄ accipit rem vt faciat in ea aliquid qd dicit innomiatus cōtractus. Et nota generaliter ꝟm Hosti. ꝙ oīa bona cōductoris inuecta et illata in rustico pdio sciente dño: nisi ad temp⁹ inferant tacite: sūt obligata dño ꝓ pensiōe: i vrbano aūt pdio nō distinguo vtrū dñs sciat vel nesciat. C. de locato l. certi. vñ talis obligatio tacita pignoris inducta est multis modis ꝓ debitis cōtractis vel cōtrahēdis in diuersis admistrationib⁹ curis vel cōductiōibus τ silibus: τ hoc ꝑpter securitatē: qꝛ tutius est incūbere pignori q̄ agere in psonā: vt insti. de obli. q̄ ex delic. na. §. furti. vñ qn̄ transeūt in potestatē creditoris dicunt pignus: sed q̄diu remanēt apud debitorē dicunt hypotheca nō tāmē differūt q̄tū ad actionē. Quinto deniq; mutui acceptioni nō correspōdet aliquid ꝓprie in translatione vsus rei: sed hic est singularis ferus qui quotidie deuorat τ depascit pauperes τ inopes viduas τ orphanos iniuriatos τ oppressos: nam tanta rapacitas in cōgregando diuitias viget in plerisq;: ꝙ velut insatiabile chaos inferni oīa ꝓ posse deuorare querētes iuste vel iniuste: nullū hominē in mūdo diuitem esse vellent: vt ipi soli cuncta possiderēt: quoꝝ auaricia modū nō habet: nec capiendo explet sed magis excitat: τ eo egentior fit q̄ plura quesiuit: verūtamē vt dicit Cassiod. vltra oēs crudelitates est diuitē fieri velle de exiguitate mēdici: ament honesta lucra horreant damnosa cōpendia: nullus audeat inde tollere que debeat collecta dispgere addendo perdit que retinēdo collegerit: τ paupertatē potius ad se trahit si egētiū pecunias nō repellit: sed hec intelligere nolunt auari: qꝛ dicit Ambro. sup Job. ꝙ sicut hi qui p insaniam mente translati sunt: nō iam res ipas sed passionis sue fantasias vidēt: ita etiā mens auari semel vinculis cupiditatis astricta: semper aurum: semp argentū videre credit: semp reddit⁹ computat: aurum gratius q̄ solem intuet ipsa ei⁹ oratio τ supplicatio ad dominū aurum querit: aurum petit: τ qd extreme demētie est: sicut dicit Seneca lib. de morib⁹ Monstro similis est auaricia senilis: quid enim sibi vult nō intelligo: nam q̄d absurdius vt dici solet q̄ quo minus restat vie: eo plus viatici querere: τ via deficiēte via/

Dr̄a inter Mutuū et cōmodatū

ticum augere. Quod a nobis auertat chri/ſtus ieſus.

De emptione ꝛ venditiōe ꝑ mē/dacia piuria: ꝑ verba duplicia: de/ceptoria: diffamatoria: ꝓmiſſoria ꝛ cōputatoria: Sermo XXVI

On furtum facies:

n Exo.xx. Jam ordine debito poſt ꝓmiſſa ꝓſequēdum eſt de ſeptima circūſtantia in mercantijs: qua negociatio redditur illicita: que eſt circūſtantia modi ꝓut tactum eſt in ꝑmo ſermone de iniuſte mercātias exercētibus que profecto circū/ſtantia multifarie ad deceptionē cautelo/ſis vtif iniuſticijs: latius de eadem eſt ꝓ/ſequendum. Primus nāq꜅ modus iniuſte mercationis ꝛ cōtractuū cōſiſtit in multi/plici mendacio. Ad cuius maiorē euidē/tiam ea diſtinguere placuit in.vij. genera mēdaciorū. Primo nāq꜅ vendūt vel emūt verbis ſimpliciter mendoſis loquēs cōtra mentē ſuā: vt ſcʒ alios decipiant: ꝛ illi Ju/de comparanf qui chriſtū ꝑ pecunia ven/didit: ſic eñi iſti veritatē ꝛ fraternā charita tē ꝑ lucro vendūt: vt patet.xj.q.iij.c.abijt vbi ſubdif: qui veritatē ꝑ pecunia negant deum pecunia vendūt: ipſe dixit: Ego ſum veritas: cum ſocietatem fraternitatis ali/q̄ diſcordie peſte cōmaculāt deū ꝑdunt: qꝛ de⁹ charitas eſt: qui ḡ veritatis ꝛ charita/tis iuſſa ſpernūt: deū vtiq꜅ q̄ charitas eſt ꝛ ꝛ veritas perdūt: maxime cū nō infirmita/te vel ignorantia peccant: hoc ibi. Ūñ tan/ta prochdolor inter ementes ꝛ vendentes inueterata regnat abuſio: ꝙ nec emere nec vendere ſciunt ſine deceptiōe mendacioꝝ. De quibus ait ps.v. Non eſt in ore eorum veritas: cor eorū vanū eſt. et Prouerb.xx. Malū eſt: malū eſt: dicit omnis emptor: et cum receſſerit gloriabif.ſ. ꝓximū decepiſ/ſe: hi ſunt igif qui portant characterē be/ſtie.ſ.diaboli antichriſti in fronte et manu dextera: ꝑ quem aptiſſime mendaciū deſi/gnaf: nō quodcūq꜅: ſed qd̄ falſum eſt ma/terialiter ꝛ formaliter: qꝛ hoc habet perfe/ctā rationē mendacij: mendaciū eñi nomi/naf ex eo ꝙ cōtra mentē dicif: dum ſic q̄s falſum ſcienter loquif ſicut in hoc caſu: et hoc non ſolū ex ꝓpoſito vano ſed etiā ꝑni/cioſo: vnde ſi intentio mentientis fert ad deceptionē ꝛ nocumentū ꝓximi q̄tum ad ꝑſonam diuitias aut famā: tunc ſm Tho. ſcd̄a 2ᵉ.q.xc. eſt peccatū mortale: cum no/cere ꝓximo ſit mortale peccatū. Cui cōcor. Rich.de media villa. Et licʒ tale nocumē/tū non ꝑducaf ad effectū: nihilomin⁹ tamē eſt mortale peccatū: qꝛ vt dicit Tho. ibidē ex ſola intentiōe peccati mortalis aliquis mortalif peccat: ꝙ ſi ꝑ talia mēdacia deci/piūt tūc obligant ad reſtitutionē. Uerūtñ ſi ꝑ talia mēdacia nō intēdūt ꝓximo noce/re ſed ſeipos indēnes ſeruare: tūc nō eſt ꝑ/ꝑrie mēdaciū ꝑnicioſum nec peccatū mor/tale: niſi hoc fiat ex aſſiduitate ꝛ mala con ſuetudine: tūc eñi ſm Hoſti. mortale pecca tū eſt: ſicut ebritas que cū aſſidua eſt mor/talis culpa eſt: vt.xxv.diſt.§.alias. vbi di/cif: Ebritas ſi aſſidua ſit in numero morta/liū peccatorū ponif. Et ideo punif.xxxv. diſt.c.epus. vñ dicif Ecci.xx. potior ē fur q̄ aſſiduitas viri mēdacis: ꝑditionē autēʒ ambo hereditabūt. Jn quib⁹ verbis furē ꝑfert illi q̄ aſſidue mendaciū loquif. Qd̄ potiſſime cōtingit in emptiōe et venditiōe cū ꝓcedit ex auaricia: ꝛ ideo ꝑmiſit eccl'ia/ſticus.c.x. nihil iniqu⁹ q̄ amare pecuniā: hoc eñi ꝛ animā ſuā venalē hʒ. Sed quāto putas ꝑcio cū eam redemit chriſt⁹ ſanguine ſuo ꝓprio? Audi chriſtū in ps.lxj. rñdentē: Preciū meū cogitauerūt repellere: ꝓch/pudor etiā ꝑ obulo minimo. Nā multi in contractib⁹ ꝓpter obulū nō verenf iterare mēdacia piuria deceptiōes ꝛ ſilia: nunq̄ tñ de illo lucrū habituri: hinc merito conclu/dit ps.v. dicēs: Perdes oēs qui loquunf mēdaciū.ſ.ꝑnicioſum. Secūdo vo q̄daʒ malū addēres malo vendūt vel emūt mul/tiplicibus iuramētis imo ꝛ piurijs. Ūnde lxxxviij.di.c.eijciens. qd̄ tñ quedā decreta nō habēt ſubdit Chryſ. Mercator ſine mē dacio ꝛ piurio eſſe nō pōt: id eſt difficulter eſſe pōt. Hoc eñi ꝛ ipi quotidie fatenf: vix eñi alicui credūt niſi iurāti. O deteſtanda oꝛis abuſio: neſcire vēdere minutā cuiuſli/bet mercis viliſſime ſine iuramētis ꝛ piu/rijs: ꝛ hoc ideo: qꝛ ſm ꝓpham nō eſt timor dei ante oculos eoꝝ. O rabies mūdane cu/piditatis totiens abſq꜅ lucro plerūq꜅ peiera/re. De q̄bus ait Caſſiod. Negociatores illi abomīabiles eſtimanf q̄ iuſticiā dei mini/me ꝯſiderātes ꝑ īmoderatū pecunie ambi/tū polluūf: merces ſuas plus piurijs one/rātes q̄ ꝑcijs. Hic qri pōt: vtrū oīe piu/riū ſit mortale peccatū: ꝓſertim cū h̄ graue videref ꝓpter lingue lubricitatē: cū etiā ſe/

pius cõtingat in ioco peierare. Ad hoc re/
spondet sanctus Tho. scđa 2e. q. xcviij. ꝙ
ꝺm doctrinã philosophi propter qđ vnũ/
quodqꝫ tale illud magis: videmus autẽ ꝙ
ea que de se sunt peccata venialia vel etiaꝫ
bona ex genere: si in contemptũ dei fiant
sunt peccata mortalia: multomagis ergo
quicquid est qđ de sui ratione ꝑtinet ad cõ
temptũ est mortale peccatũ: ꝑiurium auteꝫ
de sui ratione importat cõtemptum dei: ⁊
ideo manifestũ est ꝙ ex suo genere mortale
peccatũ est: etiã si iocose ꝑiurat aut coact⁹:
dũmodo ꝑcipiat se iurare ⁊ qđ iurat credit
falsum esse: quia cõtra p̃ceptũ est qđ ponit
Leuit. xix. Non periurabis: de quo plura
ponunt in secudo p̃cepto. Quid sentien
dum est de his qui industriose deliberato
animo ⁊ ꝓposito peierare nõ verent: ⁊ hoc
ad decipiendũ ꝓximũ periurio ꝑnicioso.
Vtiqꝫ censendũ est esse peccatũ equipa/
randum detestabili homicidio: immo ꝺm
Tho. in quodlibetis: ꝑiurium solẽne gra/
uius est homicidio: qꝛ ex hoc ip̃o ꝙ in cau/
sa cuiuslibet peccati defert iuramentũ: ma
nifeste ostendit ꝙ ꝑiurium ꝓ maximo pec
cato debet haberi: nec ĩmerito: quia ꝑiura
re nomẽ dei videt quedã diuini nominis
denegacio: hinc ꝺm locum tenet post idola
triã: vt patet ex ordine p̃ceptorũ. Et ex his
patet q̃uili lucro detestabile vitium ꝑiurij
miseri mercatores incurrunt. Tertio ꝓ/
inde vendũt vel emũt cum duplicitatibus
qđ maxime ꝑtinet ad mediatores mercãti/
arũ seu censales: theutonice vnter kauffer:
qui vtriqꝫ ꝑti placere volentes: vtriusqꝫ se
mentiunt fautores: vtrosqꝫ tamen sepius
decipientes: nũc enim ementem: nunc ecõ/
tra vendentẽ decipiunt: ad ꝓpriũ dũtaxta
lucrum ⁊ cõmodum inhiantes. Hi sunt fu/
res sceleratissimi ex vtraqꝫ parte preciũ ac/
ceptantes: vt vterqꝫ fidelitatem exhibeat:
cum tamẽ sepius vtrosqꝫ decipiat. Contra
quos dicit Eccl'iasti. ij. Ve duplici corde:
id est affectu ad decipiendũ: ⁊ labijs scele/
stis: id est qui etiã ore ꝑsequunt huiusmo/
di affectũ: ⁊ manibus malefacientibus: id
est qui ⁊ opere ꝑficiunt: ⁊ peccatori ingre/
dienti duabus vijs: ostendẽs se amicum ⁊
exhibens inimicũ corde ore ⁊ opere. Quã/
tum autẽ malũ sit hoc ostendit domin⁹ in
ps̃. liiij. loquẽs de Juda. Si inimicus me⁹
maledixisset mihi: sustiuuissem vtiqꝫ scꝫ le/
uius. Et si is qui oderat me magna lo. fuis/
set: abscon. me for. ab eo. Tu xo Judas hõ
vnanimis: scꝫ q̃tum ad apparentiam: dux
meus: id est comes itineris: et notus me⁹:
qui simul me. du. ca. ci. Et subdit increpa/
tionẽ maledictiõis cõtra tales dicẽs: Ve/
niat mors sup illos descen. ad infe. viuen/
tes. Refert beatus Bernhardinus in suo
quadragesimali: de quodã censali vel me/
diatore mercantiarũ: qui vt ementibus et
vendẽtibus vel saltem vni parti eorũ men
dacijs suis se gratum redderet: ꝓ firman/
do p̃cio inter eos ꝑsonaliter astans: clam
ictu oculi vel pedis ementi vel vendenti:
aut vtriqꝫ pariter innuebat: vt mercatum
inter eos omnino cõcluderet. Tandemqꝫ
post firmatã int' eos venditionẽ ⁊ emptio/
nem si alter eorũ de chara venditione seu
vili emptione lamentabat respõdere sole/
bat: ideo clam innuebam tibi ne facere de/
beres. Simile quiddã legitur Prouerb.
xxvj. vbi dicit: Sicut noxius est qui mit/
tit lanceas ⁊ sagittas in mortẽ: ita vir qui
fraudulẽter nocet amico suo: ⁊ cum fuerit
dep̃hensus dicit: ludens feci. vnde officiũ
tam ꝑiculosum merito computandũ est in/
ter illa: que vix aut nunqꝫ exerceri possunt
cum salute anime sue: quia huic ꝓprie con/
uenit similitudo illa que ponit Eccl'iastici
xxvij. Propter inopiã: glo. cordis vel ope
ris multi deliquerũt: ⁊ qui querit locuple/
tari auertit oculũ suum: scꝫ a timore dei: si/
cut in medio compaginis lapidũ palus fi/
gitur: que scꝫ palus premit ⁊ murus dissi/
patur potius ꝙ roborat: sic intermedium
emptionis ⁊ venditiõis angustiabit pec/
catis: quia vtriqꝫ parti vult applaudere in
manifesto: ⁊ decipere in occulto: sicqꝫ pre/
mitur peccatis ⁊ dissipat deceptionibus.

Quarto equidẽ emunt ⁊ vendũt cũ ver/
bis sophisticis: id est deceptorijs obscuris
⁊ inuolutionibus plenis: nam in mercan/
do sua verba tam astute componũt ⁊ ornãt
ꝙ ad plures etiã contrarios sensus appli/
cari possunt: dantes per hec incautis ⁊ sim
plicibus aliter intelligere q̃ sit ĩ veritate:
putantes per hoc euadere mendacij discri/
men: quod econtra magis adaugẽt. Quia
dicit Eccl'iastici. xxxvij. qui sophistice lo/
quit: glo. ad decipiendũ ⁊ ad capiendum
gloriã humanã ⁊ fauorem: odibilis est: scꝫ
deo ⁊ hominib⁹: his etiam sophismatibus
vti solent begutte que circũlocutiue ⁊ pa/
rabolice dissimulant verũ vt euadant mẽ/
daciũ: his etiã vti solent mercatores ad rei
vendende defectũ indirecte occultanduꝫ.

Ad cuius euidentiã queri potest: an pec/
cent qui vendendo equos dicere solent em/
ptori: ego tibi vendo hunc equũ ꝓ vmbro/
so strumoso infirmo: ⁊ sic de alijs defectib⁹
qui solent esse in equis: quos tamẽ defect⁹
equus nõ habet nisi forte vnũ sed occultũ
quem defectum si sciret emptor vix daret
illius precij medietatẽ: an inquã talis ven
ditor excusat̃ ꝑ hoc ꝙ in genere dixit defe/
ctum equi. Ad hoc respõdet Bern̄. in suo
quadragesimali: ꝙ talis venditor tenetur
emptori dicere defectũ illum in speciali: qꝛ
al's rem notabiliter maculatã vendit cum
detrimento proximi qd̕ est contra charita/
tem: nec sufficit sic exprimere in generali:
p̄sertim cum hoc in fraudẽ faciant vt cre/
dant emptores ꝙ sicut nullũ inueniũt de/
fectum manifestũ: sic nec inesse credũt ali/
quem occultum. Similiter vendẽtes pan/
nos ⁊ similia nõ satisfaciũt si dicunt: respi/
ce rem diligẽter oculus pascat te: quia hec
omnia fraudulenta sunt verba cũ ipsemet
sciant certitudinaliter defectũ rei venden/
de notabilem esse. Ex huiusmodi enĩ con/
tractib⁹ sepius emens incurrit grande pe/
riculũ ⁊ damnũ imminet venditori fraudu
lento qui tenet̃ ad restitutionẽ totius dam
ni: vt extra de iniur̃. ⁊ dam. da. c. si culpa.
Insuper incurrit dispendiũ salutis anime
sue qd̕ grauius est omni damno: ꝙ si res
plus iusto p̄cio vendit̃ ꝓpter latentẽ defe
ctum: tunc ignorans hoc ignorantia ꝓba/
bili licꝫ peccare non videat̃: tamen postꝙ̃
ad eius noticiã ꝑuenerit ad debitam recõ/
pensationẽ obligat̃. Quinto p̄terea qui/
dam emunt vl' vendũt cũ iniurijs aliorum
mercatorũ: aliorũ merces diffamãtes iniu/
ste vt suas charius vendant: qd̕ est menda
ciũ valde ꝑniciosum ex multis cõcurrenti/
bus. Primũ enĩ est negatio veritatis. Se/
cundum est intentio fallendi: quia vt dicit
Aug⁹. ⁊ habet̃. xxij. q. ij. §. ille ergo. ꝙ mẽ/
daciũ est falsa significatio vocis cum intẽ/
tione fallendi. Tertiũ est iniuria ꝓximi ꝗ
p̄peditur ne vendere valeat merces suas.
Quartũ est diffamatio proximi: qꝛ hoc no
tat̃ esse minus iustus ꝙ mercib⁹ corruptis
ꝓximos decipere suspicat̃: nam audiẽtes
hoc disseminãt hanc infamiã inter merca/
tores vel vicinos: qui tamẽ minus peccãt
si merces illas corruptas esse putant. Pri/
mus autẽ diffamator maliciosus est ⁊ gra/
uius peccat: vnde in dicto. §. ille ergo. sub/
dit̃. Sed cũ fallere semꝑ sit volũtatis: falli
aũt vel infirmitatis vl' temeritatis: graui⁹
fit qd̕ ex voluntate ꝙ̃ qd̕ ex temeritate vel
infirmitate procedit. Quintũ est deceptio
mendosa illi⁹ qui rem suã compare deside
rat: qꝛ sic̃ rem ꝓximi nimis diffamat men/
daciter: sic ⁊ ꝓpriã nimis cõmendat vt alte/
rũ decipiat: qd̕ si fecerit obligat̃ ad triplicẽ
restitutionẽ faciendã. Primo illi quẽ deci
pit in vendẽdo. Secũdo illi quẽ spoliat fa/
ma sua eum diffamãdo. Tertio tenet̃ ad re
cõpensationẽ damni qd̕ diffamat⁹ sustinet
ꝑ hoc in nõ vendẽdo: ⁊ suꝑ hec blasphema
uit veritatẽ ⁊ lacerauit charitatẽ: dans al/
teri occasionẽ inuidie ⁊ odij sempit̃ni: vñ ta/
le mendaciũ multo graui⁹ ẽ ꝙ̃ furtũ ꝓpter
diuersa cõcomitãtia. Sexto aũt quidam C
emũt ꝓmissiõib⁹ aut etiã p̄stitis iuramẽtis
ad solutionem certo tp̄e faciendã: sub dolo
fraude se cõstringẽtes aĩo fallẽdi. Ad cui⁹
euidentiã queri põt: vtrũ ille peccat ꝗ ali/
quid ꝓmittit qd̕ tñ nõ implet: p̄sertim cum
dicat̃. xxij. q. iiij. c. vnusq̇sꝗ. Or si ꝓmittit
ꝗs aliq̇d inhonestũ: tolerabili⁹ est ꝓmissũ
nõ facere ꝙ̃ facere qd̕ turpe est. Ad hoc di/
cendũ ꝑ distinctionẽ: aut enĩ ꝓmittit quis
qd̕ est illicitũ ⁊ inhonestũ: ⁊ tũc taliter pro
mittens grauiter peccat: siue ꝓposuerit ad/
implere siue nõ: nec tale ꝓmissũ adimplere
debꝫ si nõ est honestũ: imo si tẽdit dũtaxat
ad inhonestatẽ q̄nꝗ seruari: nõ debet etiã
si sine interitu salutis eterne seruari posset
vt patet exp̄ssum ex̄ de iureiu. in. c. quẽad/
modũ. vbi ponit exemplũ vnũ de eo ꝗ iura
uit se ducturũ mulierẽ in vxorẽ q̄ tñ interĩ
fornicata est: ⁊ de alio q̇ ducens vxorẽ iura
uit ꝙ nunꝙ̃ eaꝫ dimitteret: q̄ sil'iter postea
adulteriũ ꝑpetrauit: quapropt̃ neuter eoꝝ
ꝓmissum adimplere tenet̃: ꝓpter cõditiões
subintellectas: si videlicet p̄ma ꝯ despõsa/
tionis legẽ nõ veniret: ⁊ si secũda ĩ lege cõ/
iugij non peccaret. Et qd̕ magis est si talis
mulier in m̄rimoniũ acceptã da fieret inte/
rim leprosa paralitica: vel amitteret oculũ
aut nasum: tũc sil'r nõ obligaret̃ ad ꝑficien
dũ ꝓmissũ: vt pꝫ in textu: ⁊ h̄ ideo ꝭm glo.
qꝛ honestas intelligit̃ in h̄ iuramento vt si
res in eodẽ statu ꝑmãserit: secus tñ esset si
mulier laberet̃ in facultatib⁹: ꝙ si ꝑ violẽ/
tiã opprimeret̃ spõsa de futuro nõ tenet̃ ser
uare ꝓmissum eã ducẽdo: vt dic̃ ibidẽ glo.
Si vo ꝓmittit quod est honestũ ⁊ licitum:
tũc ꝭm Tho. scđa 2e. q. cx. Si ꝓmittẽs ha/
bet animũ adimplendi quod ꝓmittit non
mentit̃: quia nõ loquit̃ contra id qd̕ gerit

in mente: si tamē probabiliter credebat se
posse ꝑficere. Or si temerarie credebat: q̄a
cām credēdi nō hēbat: tūc nō excusat̄ a mē
dacio ꝑnicioso: quia in dispendiū est alte/
rius. Preterea si non ꝑficit qđ fideli men/
te ꝓmisit: tunc infideliter agit animū mu/
tando. potest tamē excusari duob⁹ modis.
Primo si ꝓmisit id quod est illicitum ma/
nifeste: quia tūc ꝓmittendo peccat: sed mu
tando ꝓpositum bene facit. Alio modo si
sunt mutate cōditiones ꝑsonarum ⁊ nego/
ciorū: vnde Seneca de bñficijs dicit: Ad
hoc ꝙ homo teneat̄ facere que ꝓmisit: re/
quit̄ ꝙ omnia īmutata ꝑmaneant: alioq̄n
nec fuit mendax in ꝓmittendo: quia pro/
misit qđ habebat in mente subintellectis
debitis cōditionibus: nec est infidelis nō
implendo qđ ꝓmisit: quia eedem cōditio/
nes non extant. Hinc apostol⁹ nō est men/
titus qui non iuit corinthum quo se tamē
iterum ꝓmisit. ij. Corinth. j. ⁊ hoc propter
impedimenta que suꝑuenerant. Si deniq̄
quod ꝓmisit animū implendi non habuit
licʒ postea adimpleat tamē mendacij reus
est ⁊ ꝓmissionis transgressor in voluntate
iudicat̄: quod vtiq̄ in ꝑsenti ꝓposito men
daciū ꝑniciosum esset: ac non adimplentē
ad recompensationē condignā obligaret:
tam q̄tum ad capitale q̄ʒ etiam q̄tum ad
omne interesse. Verūtamē alteri fidem ꝓ/
missam non tenenti promissa fides de ne/
cessitate non est tenenda: vt patet extra de
iureiurand. c. iij. ⁊ in glo. Septimo deni/
q̄ quidam in emptione ⁊ venditione deci/
pere nitunt̄ falsis computatiōibus: maxi/
me quādo cum inexꝑtis simplicib⁹ vel ru/
sticis computationē faciunt. Et quicquid
in hoc decipere ꝑualent lucrum reputant:
aut alter minus iusto in solutione recepit:
aut plus iusto soluit: totū in abissum aua/
ricie trahunt. Sicut enim insidiant̄ aranee
muscis in foraminibus muri: sic huiusmo/
di quotidie simplicibus hominibus insi/
diantur ī apothecis suis. Sicut vulgo di/
ci solet de puella q̄ de vita inquirens quā/
ti constaret: accepto responso petijt aliam
magis ꝑciosaʒ ⁊c̄. Cōtra tales dicit̄ Thes/
sal. iiij. Nemo circūueniat in negocio fra/
trem suū quoniā vindex est domin⁹. Unde
in ꝑsona decepti dicit̄ Ozee. xj. Circūue/
nit me effraim in negociatione sua ⁊ in do/
lo domus sue. Effraim crescens interꝑtat̄
⁊ signat impios mercatores qui ꝑ malicio/
sas circūuentiones diuitijs crescunt. Sed
iusto dei iudicio eueniet eis quod dicitur
Job. xx. Diuitias quas deuorauit euomet
⁊ de ventre eius extrahet ea deus. Quod
a nobis auertat christus iesus. Ad laudē
dei omnipotētis.

De deceptionib⁹ mercatorū in pondere: mensura: moneta: ꝑcio ⁊ macula: in defectiōe: admixtiōe ⁊ corruptione: Sermo XXVII

Non furtum facies.

n Exod. xx. Viso de multiplici men
dacio ꝑnicioso quod cōtingit ver
bis ad decipiendū ꝓximū: secūdo loco pro/
cedendum est de multiplici mendacio qđ
cōtingit facto ad ꝓximoꝝ circūuentiōʒ qđ
vtiq̄ non minoris est criminis: quia dicit
Tho. in quodlibetis: ꝙ cum eadem sit in
vtroq̄ mēdacio fallendi intētio hinc vter/
q̄ peccat equaliter: verbū enim ⁊ factum
assumit̄ vt instrumentū fallendi: ⁊ ideo nō
refert q̄tum ad peccatum: vtrum aliquis
verbo: scripto nutu vel quocūq̄ facto men
tiatur: sicut nec refert q̄tum ad homicidiū
vtrum quis interficiat gladio vel securi. B
Sciendū est igitur ꝙ quinq̄ sunt homi/
num genera precipue mercatoꝝ: qui factis
mendosis ꝓximos circūueniunt ad deci/
piendum. Primo nāq̄ quidam laqueum
deceptionis tendūt in varijs ponderibus
⁊ mensuris: contra illud Deut. xxv. Non
habebis ī sacculo tuo diuersa pōdera ma/
ius ⁊ minus: nec erit in domo tua modius
maior ⁊ minor: pondus habebis iustum et
verum ⁊c̄. Qđ sane intelligendū est in vno
loco vel in vna ciuitate: nam ꝫm Tho. mē/
suras venaliū rerum necesse est esse diuer/
sas in diuersis locis: propter diuersitatem
copie vel inopie rerum: quia vbi res abun
dant mensure maiores esse cōsueuerunt et
ecōuerso. In quolibet tamē loco sunt men/
sure determiāte publica auctoritate vel an
tiqua cōsuetudine: quas ꝑterire non licet.
Et simile iudiciū est de ponderibus. Hic
ergo queri potest de ponderibus ⁊ mensu/
ris: an. s. vtens corruptis ponderibus vel
mensuris: non ꝑ superiorē sed ꝑ plebeios
tā in vrbe tota cōmuniter introductis pec/
cet: ꝑsertim cum his qui iustas mensuras.
⁊ iusta pondera mutant lucri causa peni/
tentia imponit̄: extra de empti. ⁊ vendi. c.
vt mensure. vbi ponit̄ penitētia: xxx. dierū

in pane ⁊ aq̄: preť punitionē legis q̄ puni/
ri debet: vt tāgit glo. Ad h̄ rñdet. s. Bern
bardinus in tractatu de contractibus ꝙ si
etiā hmōi corruptiōe aliq̄ iusto p̄cio frau/
dātur ꝓ eoꝙ credūt mensuras esse veras
⁊ pondera iusta sicut prius erāt: tūc hmōi
fraudator peccat mortaliť ⁊ damnum frau
dis restituere tenetur. Si vero iusto precio
non fraudanť nec vtēs eis ad fraudē vta/
tur iusti p̄cij: non teneť aliquid restituere
Quis peccet non reuelādo mensure corru/
ptionē his quos credit eam latere: sed for/
te non mortaliter peccat qñ corruptio com
munis est: quia satis de hoc data est ratio
ꝙ huiusmodi corruptio omnibꝰ īnotescat
Si autē oēs tā domestici q̄ꝫ forenses cōmu
niter sciūt ponderꝫ ⁊ mensurarꝫ quātitatez
quibus vtunť post cōmunē corruptionez:
tūc nō cadit in eis fraus vľ fasitas cū omi/
bus notū sit. Preterea si corruptio talis es/
set ꝙ vnā mensurā scꝫ maiorem tenerēt ad
emendū ⁊ aliā ad vendēdū. s. minorē: tunc
nisi alter cū q̄ mercať h̄ sciat est semꝑ culpa
mortalis: h̄ em̄ est ꝓprium qd̄ ꝓhibetur in
Deuť. in ꝟbis p̄dictis. Inť quos etiaꝫ hij
cōnumeranť q̄ ad decipiendū emētes hu/
mectant mercātias suas: sic̄ qñꝙ fit in om
nibus fere speciebus. Similiť ī lana: lino
⁊ infinitis alijs q̄ pondere mensuranť: qui
omnes obliganť ad restitutionē. Parifor
miter sunt in h̄ scelere cōputati q̄ monetas
in pōdere diminuūt radēdo vľ lauādo: cō/
tra q̄s leges ꝓmulgāt penas graues: q̄dā
etiā tales monetas ī pōdere grauiores eli/
gentes maiori p̄cio alienāt. Pro q̄ notan/
dū ꝺm Tho. ꝙ si tales emissent summatim
aliquā monetā argenteā vľ aureā: q̄rū ali/
que deficerēt a debito pōdere aliq̄ ꝟo sup/
adderēt ⁊ alique tenerēt iustā estimatiōez
sicut cōiter fieri solet ad deceptionē reipu/
bli. tūc illicitū eēt peiores cōmuni p̄cio: me
liores ꝟo maiori p̄cio alienare: q2 qd̄ abū/
dat in melioribus deficit in peiorib9: vnde
peccāt grauiť monetarij q̄ monetā vni9 va
loris faciūt eē diuersi pōderꝭ ad spoliā duꝫ
cōmunitatē: q2 qd̄ vni adijciunt alteri sub/
trahūt: ⁊ ide sequunť tales cupiditates in
iuste. Ceterꝫ queri pōt de his q̄ tāte fame
sunt ꝙ aduenietes ponūt pōdus mensurā
imo ⁊ preciū rerū quas habere desiderant
ī iudicio ⁊ arbitrio eorꝫ: at illi nihilomin9
tales simpliciť fidētes nequiť decipe non
vereni. Ad h̄ rñdet. s. Bernhardi. vbi. s.
ꝙ rōnabiliť dici pōt si vēditores hmōi taľ
estimatiōis aut fame sint in ꝑplo: aut tā ꝑ/
fecti status ꝙ ꝟbo eorꝫ plus stať q̄ꝫ alteri9
iuramēto: tūc a mortali nō excusanť rei ve
nalis p̄ciū mēdaciť alterādo: vľ etiā men/
dose dicēdo: tantū ꝯstitit mihi: vľ tātū po/
tui habere de illo: q2 ꝑinde est ac si emptor
se cōmitteret fidei vēditoris. ⁊ h̄ vēditor ac
ceptaret: ac tandē ꝯtra fidē acceptā ⁊ datā
infideliť sua vēderet: talis execrabilē frau
dē facit ⁊ obligať ad restitutionez: ⁊ vltra
hoc mortaliť peccat agēs ꝯtra pactuꝫ date
fidei. Nimirꝫ cū dicať. xxiij. q. j. c. noli: qd̄
fides etiā hosti ꝺuāda est ꝯ quē bellū geri/ B
tur: q̄tomagis amico: ⁊. xxij. q. iiij. c. inno/
cēs. Secūdo q̄dā decipiūt mēdaci facto:
dū merces falsas: mixtas vľ corruptas tra
dūt tanq̄ꝫ sanas: puras ⁊ veras. Ad cuius
euidentiā q̄ri pōt vtrū sit culpa mortaľ ob
ligans ad restitutionē rē vēdere: in q̄ ē ma
cula vel fraus occulta quā vēditor nō ma/
nifestat ementi. Ad hoc dicēdū ꝙ rei vēdē
de pōt inesse triplex macula. s. in defectiōe:
admixtiōe ⁊ corruptiōe. Primo pōt inesse
macula in defectiōe: ⁊ q̄tū ad illā maculaꝫ
scꝫ defectiōis dicendū ꝺm Tho. scd̄a. 2e. q.
lxxvij. ⁊ ꝺm Sco. in. iiij. di. xv. ꝙ circa rem
vendēdā triplex defectus ꝯsiderari potest
Primus est scd̄m substātiā: vt si q̄s vēdit
auricalcū ꝓ auro: stannum ꝓ argento: aut
ecōuerso emit a simplici ⁊ inexꝑto vēditore
aurū ꝓ auricalco vľ argentū ꝓ stanno: vel
denariū magni valoris ꝓ denario ꝑui va/
loris: equitatē iusti p̄cij notabiliť excedēs
⁊ talis simpliciť obligať ad restitutionem
⁊ cū hoc peccat mortaliť fraude ꝓximū cir
cūueniēs: vnde tantū creuit hec pestis ma
ledicta ꝙ vix inueniť mercator expers illi
us cū fere occurrat ī oībus mercib9: vt vē/
dant vnā ꝓ reliq̄: eo ꝙ fere oēs merces li/
cet sint eiusdē generis: tñ sunt maioris va/
loris ⁊ vtilitatis ex vno loco adducte q̄ꝫ ex
alio: qd̄ cōtingit vel ex natura patrie vľ eti
am ex beneficio humane īdustrie: sic̄ lana
de anglia melior ē q̄ꝫ de Scotia: ⁊ artificia
in vna ciuitate facta meliora sunt q̄ꝫ in alia
⁊ sic de īfinitis alijs: cōiter aūt mercatores
suas merces vēdūt ꝓ meliori vľ ex natura
vel ex industria: cū tñ in veritate non sint
de melioribus: ⁊ sic grauiť peccāt ⁊ ad re/
stitutionē obliganť. Hinc scd̄o pōt esse de/
fectus in qualitate: sicut iā patuit: q2 mer/
ces sic vendite nō sunt talis valoris qualis
esse putāt emptores: eo ꝙ merces vendūt
alterius speciei. Tertio potest esse defect9

in quãtitate de quo similiť supra dictũ est.
Mixtum vero ad scdaʒ maculã scʒ admixti/
onis: cũ in re vẽdẽda falsas aut peregrĩas
mixturas aut cõpositiões occulte addũt fe
re in oĩa substãtia vẽdibili: sic̃ faciũt multi
mercatores aromatarij ac etiam artifices:
imo pene oẽs artificijs ⁊ mercãtijs lucrati
uis incũbentes: qꝺ ꝑcipue dñs lamentať.
Esa. j. dicẽs: Argẽtũ tuũ versũ est in scoriã
scʒ ꝑ cõmixtionẽ stanni vľ plũbi: vinũ tuũ
mixtũ est aqua. Sed alia lr̃a habet caupo/
nes tui ⁊ tabernarij tui miscẽt vinũ aq̃. Se
quiť heu cõsolabor suꝑ hostib⁹ meis ⁊ vin
dicabor de inimicis meis: ⁊ cõuertã manũ
meã ad te scʒ puniẽdũ: ⁊ excoquã ad purũ
scoriã tuã. Lyra loquiť ad modũ fabri q̃ ꝑ
virtutẽ ignis cõsumit q̃cq̃d ẽ ĩpuritatis ĩ au
ro vel argẽto. Hic ꝗ̃ri põt vtꝝ ponens
mixturas in mercib⁹ peccet ⁊ ad restitutio
nẽ teneať. Ad h̃ rñdet Bern. in tracta. de
ꝯtractib⁹: ꝙ si talis mercator ꝓpť hmõi cõ
mixtiones vẽdit illas merces vltra extre/
mos limites iusti ꝑcij: tũc totũ illud quod
plus recepit obligať restituere: ⁊ vltra h̃ te
neť ad interesse si alť ꝑ hoc dãnũ passus ẽ.
Si vero ꝑ hoc nõ intẽdit nisi iustũ ꝑciũ ci/
tius extorq̃re: tũc ad satisfactionẽ nõ obli
gať: ꝑsertim si certitudinaliť vľ multũ ꝓ/
babiliť scit iustũ ꝑciũ nõ excessisse: ꝙ si du/
bitat tũc teneť ꝓ eo ꝙ certus est de fraude
sua. Ad maiorẽ tñ euidentiã sciendũ ꝙ du
plex est genus cõmixtionũ: nã q̃dã sũt ad/
mixtiões ficticie q̃ quasi in nullo mutant
valorẽ rei venalis: ⁊ in talib⁹ nõ peccant si
faciũt intẽtione sola sobriũ ⁊ iustũ lucꝝ ex/
torquẽdi. Alie vero sunt admixtiões ꝑni/
tiose q̃ virtutẽ ⁊ valorẽ notabiliť minuũt:
q̃ sunt oĩno ꝯtra ꝓprias ⁊ cões intẽtiões
emptoꝝ: ⁊ tales omnino sint illicite q̃uis
etiã nihil vltra iustũ preciuʒ recipiũt. Nõ ẽ
q᷑ taliũ vsus saltẽ in frequẽtatiõe sua mor
talis est culpa: ꝓut patet in illis q̃ in vino
mebiũ miscẽt vt floridus in eo color eluce/
scat: cũ tñ diciť ꝙ tale mebiũ in vino mira
biliť capiti ⁊ stomacho sit nociuũ. Si tamẽ
virtutis minucio modica sit ⁊ ꝑciũ iustũ:
tũc nõ puto nisi peccatũ veniale: h̃ Bern.
Sed arguũt in ꝯtrariũ mercatores dicen/
tes. Quilibet põt miscere rei sue qꝺ vult
saltẽ anteꝗ̃ eã venalẽ expõat: non aũt post
vini ꝑconiʒationẽ nec post merciũ vẽditio
nẽ ⁊ ego assẽtio. Põt iterꝝ inq̃s merces sic
mixtas venales exponere: nec ego ꝯ̃dico:
sed oportet ꝙ in vẽditione defectũ illũ mi/
xture plane notifices emptorib⁹ si vis eua
dere dispendiũ mortalis criminis. Ratio
ẽ q᷑ ꝯstat omnibus ꝙ lex ⁊ ꝯsuetudo ciui/
tatis est ꝙ vendať vinuʒ puꝝ ⁊ merces nõ
mixta: sed talis ꝯtra vtrũq; fraudulenť in
cedit: cũ hoc etiã eius intẽtio corrupta cõ/
stat esse maledicta auaricia: in hac etiã ma
cula cõprehenduntur illi q̃ vẽdũt merces cor
ruptas ꝓ sanis: qꝺ ꝯtingere solet etiaʒ in
omnibus fere mercib⁹: scʒ ĩ carnib⁹: ouis:
piscibus: maximũ q̃ʒ periculũ ĩminet apo/
thecarijs ⁊ similib⁹: q̃ in seropis ⁊ medici/
nis imponũt ea que sciãt eẽ corrupta vľ no
ciua seu nõ ꝓficua: cũ iã ꝓpter vetustatem
suã ꝑdiderũt virtutẽ: ex quo seq̃tur ꝓlixi/
or vel etiã grauior infirmitas aut interdũ
mors ipsa: ac ꝑ hoc medici incurrũt ĩfami/
am ⁊ etiã culpã si debitã diligentiã nõ ad/
hibuerint: vnde in oĩb⁹ dãnis illis ⁊ siĩli
bus ex corruptiõe merciũ ꝓueniẽtib⁹ tene
tur vẽditor ad restitutionẽ ⁊ ad oĩe interes
se: vt extra de iniur. ⁊ dam. c. si culpa: q᷑ ta
lis occasionẽ dãni dat ⁊ ꝑiculi: vt dic̃ Tho
mas scda. 2e. q. lxxvij. damni q̃dã: q᷑ ꝓpter
hmõi corruptionẽ res q̃ vẽdenda ꝓponiť
minoris est ꝑcij cũ tñ ꝓpter hmõi vitiuʒ ni/
hil de precio subtrahat. Periculi vero ex
eo ꝙ vsus talis rei reddiť inutilis ĩpedit⁹
vel noxius: sicut domus ruinosa ꝓ firma:
equus claudicãs ꝓ veloci: ⁊ cibus veneno
sus ꝓ sano. Omibus igiť ꝑdictis ꝯtinget
qꝺ ait Chrysost. ⁊ poniť in q̃busdã decretis
lxxxviij. di. c. eijciẽs: ꝙ quẽadmoduʒ triti/
cũ aut aliqꝺ tale teras in cribro dũ huc ⁊ il
luc iactanť oĩa ⁊ grauia paulatim deorsuʒ
cadũt ⁊ tãdẽ in cribro nihil manet nisi ster
cus: sic de substãtia negociatoꝝ nouissime
nihil remanet nisi solum peccatũ: hec ille.

Tertio quidã decipiũt mẽdaci facto: dũ
mercatores inť se cõuentiões dolosas ⁊ ꝑ/
nitiosas faciũt ꝙ nullus de tali vľ tali mer
cantia vẽdat vľ emat nisi tm̃ tres vľ quat/
tuor: vt sic charius vẽdãt vľ simul pascun/
tur vt vno ꝑcio plus iusto vẽdant vt ãpli⁹
inde lucrari possint iniuste: ⁊ hij sunt ꝑdo
nes execrãdi q̃ totã cõmunitatẽ spoliant:
⁊ monopoli vocãť. Monopolon eñi ẽ mer
catio quam aliq̃ soli ex condicto exercẽt et
impetrant ꝙ ipsi soli emere vendere vľ eti/
am docere possint: vnde generaliter mer/
catores qui conueniũt in certo precio plus
iusto vendant: aut ꝙ aliqui dumtaxat aut
vnus solus vendat: vel etiã qui ĩpetrat ꝙ
sibi soli res alique vendere liceat: iudicau/

tur monopoli: ⁊ ſcd̃m leges debent bonis
ſuis ſpoliari: ac exilio ꝑpetuo damnari. Si
militer ⁊ concedẽtes ⁊ admittentes debẽt
puniri: hec patent. C. de monopo. l. vna.
Quarto preterea quidam decipiunt facto
non ſoluentes tempore cõſtituto ad quod
ſe tamẽ obligauerunt ſcriptura: ꝓmiſſiõe
vel etiam iuramẽto: ⁊ hoc ꝓpter proprium
cõmodum quod interim querunt cuꝫ illis
pecunijs: vel in lucratiuis mercationibus
vel etiam quia monetarum expectant mu/
tationẽ aut ſimilia queritantes propria cõ
moda: aut etiam ex malicia vel alia quacũ
ꝙ culpa: vnde ſi creditori per talem dilati
onem ſolutionis preſtant occaſionem dam
nificationis tenentur ad omnimodam cõ/
dignaꝫ ſatiſfactionẽ ⁊ ad totũ intereſſe: ꝑ/
ut latius poſtea videbit᷑. Quinto ſunt eti
am quidã decipientes ſimplices: rẽ aliquã
minus debito ementes: vel etiã chari⁹ de/
bito vendentes: licꝫ non faciunt propt᷑ an
ticipationẽ vel prorogationẽ ſolutionis: ⁊
hij ſunt ꝓprie preoccupatores rerum vena
lium qui merces preoccupant: nõ propter
ꝓpriam neceſſitatẽ ſed ꝓpter improbã cupi/
ditatem: vt ſcꝫ ſtatim ſine ĩmutatione tem/
poris vel loci vl̓ ipſius rei charius vẽdãt:
qui dicuntur in vulgari vorkouffer: in fo/
ro tanꝙ aucupes reſidentes: hij nimirum
grauiter peccant: quia propter cõmodũ ꝓ/
prium ac lucrũ quodlibet venale vel vſua/
le faciunt charius ementi ⁊ vilius venden
ti ꝙ iuſtuꝫ ſit ſcd̃m rectam rationẽ: ex quo
damnificare videtur vtrãꝙ partẽ: lucrum
propriũ e medio tollentes: ⁊ per cõſequẽs
toti reipubli. ꝑnitioſi ſunt: ⁊ hec quidẽ po
tiſſime ſolent exercere qñ taliũ rerũ chari/
ſtia contingit eſſe in terra propter raritatẽ
illarum merciuꝫ: tunc enim vbiꝙ preoccu/
pant ad inſidiandũ in foro in vicis ⁊ plate
is ac in viarum exitibus inexplebili cupi/
ditate inhiantes ad lucra ac vniuerſos ex/
coriare cupientes. Et ideo Bernhardi. ſup
cantica ſermone. xxxix. inter alia ponit in/
humanitatẽ erga proximum vnam eſſe ro/
tam auaricie: qua ſcꝫ auarus rapido curſu
vehitur ad inferos. De qua dicit Aug⁹. de
verbis dñi: que ẽ iſta auiditas pecunie: cũ
⁊ ipſe belue modũ habeant: tunc enim ra/
piunt quando eſuriunt: parcunt vero pre/
de cum ſenſerint ſatietatem: inſatiabilis ẽ
ſola auaricia diuitum: ſemper rapit ⁊ nun
ꝙ ſatiatur: nec deum timet nec hominẽ re/
ueretur: nec patri parcit: nec matrem agno
ſcit: nec fratri obtẽperat nec amico fidẽ ſer/
uat ⁊c̃. Quos egregie irridet. Seneca epi
ſtola. xiij. dicẽs: vidiſti aliqñ canẽ miſſum
fruſtũ panis aperto ore captãtẽ: quicquid
accipit ꝓtinus integrũ deuorat ⁊ ſemꝑ ad
ſpem futuri hiat. Idem: euenit nobis quic
quid expectantibus fortuna proiecerit. id
ſine vlla voluptate dimittimuſ ⁊ ſtatim ad
rapinã alterius erecti ⁊ attoniti in epicuꝝ
illud chaos incidim⁹ mane ſine termino ẽ:
ſed vnde ꝓcedit hec inhumanitas niſi ex
beſtialitate ⁊ vilitate huius terrene concu
piſcentie. Dicit eñ leo papa in quodaꝫ ſer/
mone: ꝙ ãmoris pecunie vilis ẽ omnis af/
fectio: ⁊ anima lucri cupida etiã ꝓ exiguo
perire non metuit: nullũꝙ eſt iuſticie in il/
lo corde veſtigiũ: in quo auaricia ſibi fece/
rit habitaculũ: nec quidem illi fructũ bo/
norum ꝯfert quẽ poſſidet: quia diuitiaruꝫ
amor inſatiabilis: longe amplius torquet
eũ ꝙ refrigerat vſu ſuo: quarũ quidẽ acq̃/
ſitio laboris: poſſeſſio timoris: amiſſio ple
na doloris inuenit᷑. Unde legit᷑ in cronicꝭ
miniſtrorũ generaliũ ordinis minorũ: ꝙ q̃
dam vſurarius ad extrema veniens nullũ
anime ſubſidiũ querens ait anime ſue. O
anima mea video ꝙ me derelinquere veliſ
cũ bonis acquiſitꝭ frui deberes: ſed ad mi/
nus decẽ libras tecum portabis: quas diu
in lombari meo poſui: ⁊ ego te deo auferã
quia talia tibi aufert: leuatiſꝙ oculis ĩ ce/
lum blaſphemãdo ꝯtra deũ ſpuebat: ⁊ cuꝫ
ĩ illis blaſphemijs os ſuũ aperiret magna
flãma viſa eſt exire de ore eius que domuꝫ
⁊ villam incendere videbat᷑: ⁊ ſic illa iehẽ/
nalis anima in hoc mũdo flammas eterna
les accepit: ⁊ in baratrũ horridũ parit᷑ cuꝫ
flamma deſcendit: in quo potiſſime patuit
ꝙ nihil auaro ſceleſtius: hic eñ animã ſu/
am venalẽ habet non pro. xxx. argenteis:
ſed etiã pro obulo viliſſimo. Q᷑d a nobis
auertat chriſtus ieſus.

De duplici valore rerũ: ⁊ vtruꝫ liceat plus iuſto vendere ⁊ min⁹ iuſto emere: ac de triplici gradu iuſticij: Sermo XXVIIII

On furtũ facies.

n Exo. xx. quia dictum eſt in ſermo
ꝑ. de his q̃ min⁹ iuſto emũt: ⁊ ma
gis iuſto vendũt: quaſi ſpoliatores effecti

int̃ emptores ⁊ vẽditores. Ad hãc mate
riam ꝓfundius indagandã p̄mo sciẽdum
est ꝙ valor reꝝ ẜ Sco. in. iiij. di. xv. dupli/
cit̃ sumi põt. Primus valor est naturalis:
scʒ ẜm bonitatẽ nature a deo in re creatã:
⁊ hoc mõ formica mus vl̃ pulex plus valet
q̃ panis: qꝛ vitã animã ⁊ sensũ habẽt. Se/
cũdus valor dicit̃ vsualis q̃ sumitur in re/
spectu ad vsũ nr̃ʒ: ⁊ sic panis plus valet q̃
mus: ⁊ hoc mõ sumit̃ h̃ valor q̃ pensari po
test ex tribus. Primo ex virtuositate: quia
q̃to efficacior est res nr̃is vtilitatibꝰ tanto
p̃ciosior iudicat̃: ⁊ sic panis triticeꝰ optimꝰ
est ⁊ equus fortis. Secũdo ex reꝝ raritate
scʒ ẜm ꝙ res ex sue inuẽtiõis raritate ⁊ dif
ficultate magis nobis necessarie sunt: ⁊ ẜ
hoc idẽ bladuʒ plus valet tp̃e charistie q̃
abundãtie. Tertio ex reꝝ cõplacabilitate ĩ
vsu eaꝝ: ⁊ sic lʒ duo eq̃ sũt eque fortes ⁊ ve
loces: tñ vnꝰ est in vsu gratior vni: aliꝰ alij.
Verũtñ certa pẽsatio valoꝝ reꝝ vsualium
vix aut nunq̃ a nobis fieri põt nisi p̲ cõie/
cturalẽ ⁊ ꝓbabilẽ opinionẽ: ⁊ h̃ nõ pũcta/
tim seu sub indiuisibili rõne ac mensura in
plus ⁊ minus: sed sub aliqua latitudine cõ
petẽti respectu tp̃m locoꝝ ⁊ p̲sonaruʒ circa
quam diuersi diuersimode res estimant: qꝛ
eq̃litas illa ẜm rectã rõnẽ nõ ꝯsistit in indi
uisibili medio qd̃ respic̃ ip̃a iusticia cõmu/
tatiua: sʒ ĩ quadã latitudĩe. Et ideo q̃diu
emẽtes ⁊ vẽdentes remanẽt intra illã lati/
tudinẽ: lʒ indiuisibilẽ punctũ equalẽtie nõ
attingãt: in quocũq̃ gradu circa extrema
latitudĩs illiꝰ fiat: vtiq̃ iuste fit. Quantuʒ
ãt se extẽdat illa latitudo postea videbit̃.
Hic ẜ q̃ri põt vtrũ res plus q̃ valeãt lici
te vẽdi pñt: vl̃ etiã minꝰ emi. Ad h̃ dicẽdũ
ꝙ nõ: pẽsato eaꝝ valore in respectu ad vsũ
nr̃m ⁊ ad ꝓbabile iudiciũ hũane estimati/
onis mẽsurãtis valorẽ rei infra limites la/
titudinis cõpetentis. Qd̃ ꝓbari põt p̄mo
qꝛ iura ciuilia ꝯtractũ rescidũt qñ emptor
vel vẽditor vltra dimidietatẽ iusti p̃cij de/
fraudator: tũc eñ ꝯtractus est nullꝰ ⁊ p̲ iu
dicẽ irritandus: nihilominꝰ aũt in foro cõ
scientie licet fraudatio sit citra medietateʒ
p̃cij: dũmõ saltẽ sit notabilis faciẽda est re
stitutio: dũmodo ꝓcedat ex vno vl̃ ex plu/
ribss istoꝝ quattuor. s. si ꝓcedat aut ex ꝓ/
babili ignorãtia: aut ex mẽtis leuitate ma/
nifesta vel p̃sumpta sicut: ꝯtingere solet in
ebriosis aut insipiẽtibus aut iuuenibꝰ aut
ꝓdigis aut silibꝰ: vl̃ etiã ex quacũq̃ ege/
state: aut etiam ex alia quacũq̃ necessitate
ad h̃ cõpellẽte. Ex q̃bus cõp̃hẽdi põt ꝙ ta/
lis ꝯtractꝰ nõ ꝓcedit ex mera grata ⁊ gra/
tuita volũtate: vnde talis defraudatio in
minus emẽdo aut plus vẽdendo: nõ soluʒ
est ꝯtra iusticiã sed etiã ꝯtra charitatẽ ⁊ cõ
tra naturalẽ hominis pietatẽ: lʒ ex vtriuſ/
q̃ p̲tis cõsensu talis ꝯtractus ꝓcedere vi/
deat̃. Et cũ ẜm Aresto. iij. Ethic. Ignorã/
tia ⁊ aliqualis coactio excludũt volũtari/
um: ideo tales fraudatores vl̃ potiꝰ extor/
tores ad restitutiõeʒ obligãt̃: vñ. x. q. ij. §.
hoc ius: dicit̃ ꝙ si in vẽditiõe plus offera/
tur q̃ res valeat: eccl̃ia recip̲e non põt nec
dʒ: sed tm̃ iustũ p̃ciũ. Et licet lex dicat ꝙ ꝯ
seiuicẽ decipere pñt citra medietatẽ p̃cij tñ
eccl̃ia in suis ꝯtractibus dolũ facere nõ dʒ
vt plane patet ex̃ de dona. c. p̲ tuas. Qꝛ si
q̃ritur cur ẜ lex silit̃ nõ ꝓhibet totalit̃ hãc
ineq̃litatẽ. Ad h̃ dicẽdũ ẜ Tho. qꝛ lex da
tur p̲p̲l̃o in q̃ sunt multi a v̾tute deficiẽtes:
hinc solũ ꝓhibet ea q̃ destruũt hũanũ con
uictũ: vtpote excessus magnos: qñ deceptꝰ
est aliq̃s vltra dimidiũ iusti p̃cij: tũc enim
ad restitutionẽ cogit: eccl̃ia v̾o punit etiaʒ
in p̲uis qñ absq̃ scãdalo ⁊ maiori dispẽdio
punire põt: al̃s non. Tolerat eñ eccl̃ia cri/
men ꝓpt̃ scãdalũ euitandũ: vt ex p̃ssũ. iiij.
di. c. deniq̃: similit̃ ꝓpter maius dispẽdiũ
euitãdũ: vt. ix. q. j. ordinationes: vbi dicit̃
in fi. vbi eñ multoꝝ strages iacet: subtra/
hendũ est aliq̃d seueritati. Itẽ correctio ẽ
subtrahẽda etiã ab eo q̃ hʒ sociã multitudi
nẽ: vñ dicit̃. xxiij. q. v. c. nõ potest esse salu/
bris a multis correctio: nisi cũ ille corripit̃
q̃ nõ habet sociã multitudinẽ. Cũ vero idẽ
morbꝰ p̲l̃imos occupauerũt: nihil aliud re
stat bonis q̃ dolor ⁊ gemitꝰ: lex aũt diuĩa
q̃ nõ solũ dat̃ p̲p̲l̃o sed etiã v̾tuosis: nihil ĩ
punitũ relinq̃t qd̃ ꝯ̃riũ est virtuti: ideo ẜm
diuinã legẽ illicitũ reputat̃: si emendo vel
vẽdẽdo equalitas nõ ẜuet̃: ⁊ ad restitutio/
nẽ cogit si sit notabile dãnũ: p̲ua q̃dã addi
tio vel diminutio equalitatẽ iusticie tolle/
re nõ videt̃. Qꝛ si querit̃ an res cõpara/
ta minꝰ dimidia p̲te iusti p̃cij vẽditoribꝰ de
beat reddi vl̃ retineri. Ad h̃ dicẽdum ꝙ si
res minꝰ dimidia p̲te iusti p̃cij cõparat̃: in
potestate emptor̃ ẽ supplere p̃ciũ iustũ vl̃ a
ꝯtractu recedere: vñ ex̃ de emp. ⁊ vẽ. in. c.
cũ dilecti: ib̃ dit̃: qꝛ vero in arbitrio ẽptoris
ẽ si velit supplere iustũ p̃ciũ: aut vẽditiõeʒ
rescindere cũ res minꝰ dimidia p̲te iusti p̃/
cij cõpat̃: sẽtẽtiã ip̃aʒ q̃ scʒ in h̃ casu p̲ ep̄m
lata fuit in ꝯ̃riũ: seq̃t̃ tãq̃ iuri cõtrariã ir/

ritātes: possessionē monachis iudicamus
esse reddendā. Preterea glo. ibidē sup ꝟ/
bo deceptiōis: dicit: ꝙ cū dol⁹ dat cām co/
tractui: puta dolo te induxi ad vēdēdā rē
aliquā: al's nō vēditur⁹: nō tenet ꝯtract⁹:
vt. ff. de dolo. l. ⁊ elegāt: xij. q. ij. q̄sq̄s eps:
ī fi. ⁊ extra de re. pmu. cū vniuersoꝝ. Si ve
ro incido in ꝯtractū qꝛ venditur⁹ eram ħ p
dolū tuū min⁹ vēdidi: vl' p dolū meū plus
emisti: tenet q̄dē ꝯtract⁹ ħ agit̄ ad supple/
mentū residui. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. iulia
nus. §. si vēditoꝛ: si vero dol⁹ nō dat causaꝫ
ꝯtractui nec incidit in ꝯtractū: tūc si dece/
ptus sū vltra dimidiā ptē iusti p̄cij in vēdi
tione obtinet qꝺ ħ dꝛ. C. de rescin. ven. l. ij.
si aūt deceptus sum minus dimidij iusti p̄/
cij: nō possū agere ad aliq̄d: qꝛ licitū ē scd̄ꝫ
leges ꝯtrahētib⁹ sese ad inuicē decipe vsq̄
ad dimidiū iusti p̄cij. ff. de mino. l. ī cause:
§. in p̄cio. Et nota ꝙ in ꝯtractibus bonefi
dei si dolus dat cām contractui nō p con/
trahētes sꝫ p intermediā psonā tenet ꝯtra/
ctus: ħ dat̄ actio de dolo ꝯtra mediatoreꝫ:
ff. de dolo: ⁊ elegāt. §. j. in glo. Sꝫ ħ obijci
pōt ꝯtractus emēdi ⁊ vēdēdi mere volūta
rius est: qꝛ nullū ius cogit vēdere vel eme
re: ⁊ ideo p̄taxatio precij reꝝ venaliū mere
volūtaria erit: ⁊ p ꝯsequēs sortiet̄ ius ⁊ fo
rū mere volūtariū. Ad ħ dicēdū ꝙ licꝫ de
iure ñ cogar rē meā vēdere: cogoꝛ tñ ī actu
⁊ ꝯtractu vēdēdi formā ⁊ regulā iuris ⁊ iu
sticie ⁊ eq̄tatis debite seruare: ⁊ ideo in ef/
fectu vendēdi nō licet mihi rei mee iniustū
p̄ciū ponere ⁊ accipe: qꝛ tūc impono nō vt
simpliciter mee sed vt in alterum cōmutan
de: ⁊ ideo ẜm Hosti. licet aliq̄s ab initio co
gi nō posset rē suā vēdere vel alienā emere
vt ptꝫ. C. de ꝯtrahē. empt. l. dudū: si tñ ex/
posuerit rē venalē ⁊ p̄ciū offerat̄: ⁊ p iusto
p̄cio dare nō vult cogi pōt p iudicē ꝙ iusto
p̄cio vēdat. ff. de offi. p̄fec. vꝛ. l. j. §. cura car
nis. Alterius q̄ri pōt vtrū licitū sit rem
venditiōi exponēdā taxare ẜm valorē vti/
litatis ementiū: nō ẜm valorē vtilitatis vē
dentiū. Ad hoc dicēdū ꝙ si p̄ciū rerum no
stre vite necessariū taxaret̄ ẜm eq̄ualentiā
eius qꝺ pticularit̄ nobis ꝯferūt vtilitatis
taliū preciū esset qꝺammodo nobis imp̄ci
abile: exempli gratia: si vnica potio vl' her
ba medicinalis a morte me valeat liberare
⁊ imp̄ciabilē sanitatē restituere. Aut si ci/
phus aque mihi p̄ siti morituro possit suc/
currere: valent predicta in hoc casu infini/
tam auri substantiā: nō ħ debēt res ita ta/
xari: qꝺ vt clarius pateat pōt triplici rōne
pbari. Primo rōne neq̄tie ab hūanis coꝛ/
dibus excludēde: nā duplex malū ex ħ seq̄
retur: Primo qꝛ nihil est iniqui⁹ q̄ꝫ p pti/
cularib⁹ ⁊ p̄uatis comodis cōi ⁊ vniuersa
li bono p̄iudicare: cū ẜm ordinē iuris ⁊ iu/
sticie cōmune bonuꝫ priuato semp preferri
debeat: vt ptꝫ extra de postu. p̄la. in. c. bo/
ne memorie. Secūdo tal' taxatio fieret om/
nino in preiudiciū cōis boni: cū ecōtra ī cō
tractib⁹ ciuilibus ⁊ humanis: preciorū eq̄
litas sit mensurāda p respectū ad om̄e bo/
nū put omni bono dinoscit̄ expedire ad cō
seruationē vtilē reipublice: alioquin talis
taxatio difficultatē induceret īportabileꝫ:
vt patet intuentibus. Secundo qꝛ nihil in
iustius est q̄ꝫ vendere id qꝺ suū non est: nā
cōmodū qꝺcunq̄ qꝺ expectare videt̄ em/
ptoꝛ ex re emēda: omnino extra ip̄m vēdē/
tem est: si ħ vēditoꝛ ex hoc ꝯsequit̄ aliquā
maiorē vtilitatē ex illa re vēdēda ppt̄ spe/
ciale cōmodū emptoris: tūc omnino ꝯseq̄/
tur hoc ex re nō sua: qꝺ vtiq̄ ineq̄litas esꝫ
atq̄ iniustū. Et iste casus multipharie con
tingit dū q̄s ppt̄ pauptatē: necessitatē aut
comoditatē cogit̄ aut minus iusto vēdere
aut magis iusto emere: qꝺ quidē īprob lu/
cris inhiantes obseruāt: vt tales euiscera/
re valeant: sicut aranee muscas capiūt ad
sugenda interiora eaꝝ: verbi gratia: vēdit̄
mihi hortuꝫ retro domū meā pl⁹ iusto: qꝛ
multū indigeo: aut vēdis quātūcūq̄ rem
aliā q̄ plurimū indigeo: tūc em̄ vēdis etiā
comodū meū. Itē emis a me pecias panni
minus iusto: qꝛ pecunias ad soluēda debi
ta req̄ro: ⁊ sic de alijs. Tertio qꝛ nihil ē di/
rectius ꝯtra fraternā charitatē cui potissi/
mum in necessitate subueniēdum est: miro
nāq̄ mō talis taxatio pietatē ⁊ humanita/
tē vniuersā eneruaret ⁊ eradicaret: cū tñ ī
talibus casibus necessitatis maioꝛ pietas
esset exhibenda: vnde breuiter ꝯcludendo
in omnibus ꝯtractibus emptionis ⁊ ven/
ditionis principaliter attendenda est com
munis taxatio ⁊ estimatio a ciuilibus cōi/
tatibus cōmuniter facta: ⁊ sic singuli ī su/
is singularibus ꝯtractibus sequi debent
formā ⁊ regulā cōmuniū taxationū: ne ps
turpiter: irrationabilit̄: inobedient̄ ⁊ ide/
center a suo toto dissonet: ⁊ ne quilibꝫ pro
suo libitu cōmunitati ⁊ communi vtilitate
p̄iudicet: ac p ꝯsequēs cōmuni iusticie ⁊ pi
etati deroget. Sed obijci potest si res non
possunt plus q̄ꝫ valeant vendi nec minus

emi: ⁊ hoc ꝭm cõmunē ⁊ ꝓbabilē estimati/
onē hominū: tūc fere tota cõitas vēdētiū ⁊
ementiū ꝯtra iusticiā peccaret: qꝛ q̄si oīes
volūt chare vēdere ⁊ vile emere. Ad h̕ dicē
dū ꝙ nõ est verꝝ de cõmunitate iustoꝛuꝫ: qꝛ
iustus nõ vult vltra iustū p̄ciū vēdere vel
citra iustū preciū emere: inq̄ꝫtū iustus: sed
bene verū est de cõmunitate iniustoꝝ ⁊ cu/
pidoꝝ: q̄ omnia etiā volūt iniusta: ⁊ q̄cun
qꝫ vult emere citra iustū preciū vel vēdere
vltra iustū preciū: ī hoc iniustus est ⁊ agit
ꝯtra charitatē fraternā dūmodo ꝓcedit ex
vno illoꝝ. iiij. q̄ tacta sunt in p̄ncipio ꝭmo/
nis huius. Sed qꝛ vt dictū est pensatio va
loꝛis vix aut nūq̄ꝫ a nobis fieri põt: nisi ꝭꝫ
ꝯiecturalē ⁊ ꝓbabilē opinionē: ⁊ h̕ q̄dem
nõ punctat̕ sub rõne ⁊ mēsura indiuisibili
in plus vl̕ minus sed ponit̕ sub aliq̄ latitu
dine cõpetēti: circa quā etiā diuersa homi
nū capita ⁊ iudicia reperiunt̕ in estimatio
ne discrepare. Hinc etiaꝫ distingui põt tri/
plex gradus etiā iustus limitati ⁊ iustifica
ti p̄cij ꝭm varias estimatiões etiam ꝓbabi
les diuersoꝝ hominū. ¶ Primus aūt gra/
C dus iusti p̄cij põt dici pius. s. q̄ ē minoꝛis p̄
cij: secūdus discret⁹. s. q̄ est mediocris p̄cij
⁊ tertius rigid⁹. s. q̄ est maioꝛis p̄cij: verbi
grā: sint. c. pecie panni eiusdē valoꝛis: tūc
ꝓpter varia capita ⁊ diuersas sētētias cir/
ca illas: a varijs erit varia taxatio: q̄dā em̄
estimabūt quālibꝫ illaꝝ p̄cij. xxv. coꝛonaꝝ
⁊ hoc dici põt p̄cij limes ⁊ grad⁹ pi⁹: q̄dam
vero. xxv. cū dimidia: ⁊ talis taxatio dici
potest limes ⁊ gradus discretus: q̄dā etiā
xxvj. ⁊ hoc dici põt limes ⁊ gradus rigid⁹
ꝓpter varietatē ergo emptoꝝ ⁊ venditoꝛū
alique istaꝝ peciaꝝ pāni vendent̕: xxv. cū
dimidia: alique. xxvj. q̄ꝙdiu igit̕ in emptio
ne ⁊ venditiõe nõ fit excessus p̄cij vltra ta/
les limites: nõ derogat̕ cõmuni iusticie et
licitus est ꝯtractus. ¶ Preterea q̄ri potest
vtrū licitū sit res vendere charius q̄ꝫ vale
ant: eo ꝙ venditio vedit in detrimentū vē/
ditoꝛis: p̄sertim cū ex hoc emptoꝛi vltra cõ
munē valoꝛem nihil accrescat. Ad h̕ rūdet
Tho. scða. 2e. q. lxxvij. ꝙ si fraus desit in
emptione ⁊ venditiõe: tūc de ea loq̄ possu/
mus dupliciť. Uno mõ scðm se: ⁊ scðꝫ hoc
emptio ⁊ venditio videt̕ introducta ꝓ cõ/
muni vtilitate vtriusqꝫ: dū scꝫ vnus indi/
get re alterius ⁊ econuerso sicut patꝫ ꝑ phi
losophū. j. poli. qð igit̕ ītroductū ē ꝓ vti/
litate cõi nõ dꝫ eē magis in grauamē vni⁹
q̄ꝫ alteri⁹: ⁊ ideo dꝫ ꝭm equalitatē rei inter
oēs ꝯtract⁹ ꝯstitui siue institui. Quātitas
aūt reꝝ q̄ in vsus hoīm venit: mēsurat̕ ꝭm
p̄ciū datū ad qð inuētū est nūmisma: vt di
cit̕ in. v. Ethi. ⁊ ideo si p̄ciū excedit quāti/
tatē valoꝛis rei vel ecõuerso res excedit p̄/
ciū: tollet̕ equalitas iusticie: ⁊ ideo vende
re charius aut vilius emere rē q̄ꝙ valeat est
scðm se iniustū ⁊ illicitū. Alio mõ possum⁹
loqui de emptiõe ⁊ venditiõe ꝭm ꝙ ꝑ acci/
dens cedit in vtilitatē vnius ⁊ detrimētuꝫ
alterius: puta cū aliq̄s multū indiget ha/
bere rē aliquā ⁊ alius ledit̕ si ea careat: ⁊ ī
tali casu iustū preciū erit vt nõ solū respici
at̕ ad rē que vendit̕ sed etiā ad damnū qð
venditoꝛ ex venditione incurrit: ⁊ sic licite
põt aliq̄d vēdi plus q̄ꝙ valeat scðm se: q̄ꝫuis
non venditur plus q̄ꝫ valeat vendenti: non
tn̄ põt rē suā supuēdere ex eo ꝙ emēs mul/
tū iuuat̕: vt dictū est: qꝛ vtilitas que accre
scit ementi nõ ē ex vēdēte sꝫ ex ꝯditiõe emē
tis: nullus em̄ vendere debet alterius lu/
crū: lꝫ vēdere põt damnū qð patit̕: verūtn̄
is qui ex re alterius accepta multū iuuat̕
põt aliq̄d vendenti ꝓpria spõte superoga/
re qð pertinet ad ei⁹ honestateꝫ: p̄sertim si
vendēs indigens fuerit: ratio prioꝛis ē: qꝛ
iniustū ē alteri vēdere qð nõ est suū: vl̕ vē/
dere emēti qð ē emētis: ꝯcoꝛ. Sco. ī. iiij. ad/
dēs ꝙ idē ē dicē. de ꝑmuta. Uerūtn̄ de ꝑmu
tatõib⁹ ī arte cāpsoꝛia postea lati⁹ tractabit̕

De cõtractu emptiõis ⁊ vendi/tiõis ac etiaꝫ triplici termino ꝓro/gatiõis: ⁊ quõ q̄s obligat̕ ad mutuandū ꝓrimo: Sermo XXIX

Non furtuꝫ facies.

Exo. xx. Jam oꝛdine debito vidē
dū est de tp̄is ꝓrogatiõe vl̕ anti/
cipatiõe in ꝯtractibus emptiõis ⁊ vēditio
nis. ¶ Pro quo sciendū ꝙ in hmõi ꝯtracti A
bus ꝯsiderandū est triplex tēpus vl̕ termi
nus solutionis: ⁊ scðm hoc erit ꝯtract⁹ me
ritoꝛius licitus vel ꝑniciosus. ¶ Primus di
ci põt termin⁹ gratie ⁊ hic meritoꝛi⁹ est con
cedēti. Secūdus est vite: ⁊ hic licitus ē de/
bite ꝯtrahēti. Terti⁹ aūt est culpe: ⁊ h̕ ꝑni/
tiosus est toti cõmunitati. ¶ Prim⁹ aūt dici/
tur terminus gratie eo ꝙ ex ip̄a lege gratie
sumpsit oꝛiginē cū. s. expectatio solutionis
rei empte vsqꝫ ad certū tp̄s ex gratia vēdi/
toꝛis ip̄i emptoꝛi libere ꝯcedit̕: q̄ termin⁹
sic ꝯcessus nõ solū omni caret vitio: sed eti

am est opus iustū:piū: meritoriū. Primo
est opus iustū adimplēs iustā nature legē
quā dñs dilucidat. Luc. vj. dicēs :quecun
ꝗ vultis.i.rationabilit̄ velletis vt faciant
vobis homīes ⁊ vos eadē facite illis :hec ē
eñ lex ⁊ ꝓphete. Et illud ostendit Gratia/
nus in ꝑncipio decreti : vbi ꝑmittit ꝙ ius
nature est qđ in lege ⁊ in euāgelio ꝯtinet̄
quo ꝗs iubet̄ alij facere qđ sibi vult fieri :
⁊ ꝓhibetur alijs inferre qđ sibi nolit fieri.
Ex hac igit̄ lege nature tenet̄ homo nō so/
lū scđm facultatē suā ac iuxta emētis indi/
gentiā ꝓ loco ⁊ tpe ꝑ dilationē solutionis
mutuū dare: vex etiā ꝑncipalit̄ mutuare :
licet indigēs nihil emeret ab eo :iuxta illđ
ꝑceptū dñicū Luc. vj. Mutuū date nihil
inde sperātes: cū eñ lex naturalis obligat
nos diligere ꝓximos sicut nosipsos: h̄ vti/
ꝗ nō tm̄ implēdū est affectu sʒ etiā ꝓ loco
⁊ tpe ope ⁊ effectu. Iuxͣ illđ. j. Ioh. iij. Filio
li nō diligamus xbo neꝗ lingua scʒ tm̄ sʒ
opere ⁊ veritate.i. veraci opatiōe. Hinc di/
cit̄. vij. q. j. c. omis: ꝗ negāt misericordiam
faciendā fugientib⁹ ⁊ necessitatē patienti/
bus: ipm christū negant ꝗ est sūma miseri/
cordia ⁊ veritas: sed qꝛ ꝑceptū h̄ de ꝗ h̄ loꝗ
tur christus est affirmatiuū :ideo obligat
sꝑ s̄ ñ ad sꝑ: s̄ tm̄ ꝓ loco ⁊ tpe sic̄ alia ꝑcepta
affirmatiua: ⁊ ideo in debito mutuādi mō
duo ꝑncipaliter sunt cōsiderāda. Primuʒ
est facultas substantiā habētiū ꝗ sūt in tri/
plici gradu: qꝛ quidā eox habēt facultatū
penuriā: alij sufficientiā: alij vero abūdan
tiā. Scđm est indigentia mutuū postulan/
tiū: qui sunt etiā in triplici gradu: quidam
eñ habēt necessitatē vltimā :quidā artam
licet nō extremā: ⁊ ꝗdā cōmunē licet nō ar
tam vel extremā. Ad inueniēdū igit̄ verā
obligationē mutui: qñ cui et quō ꝗlibʒ ob
liget̄ ad tria ꝑdicta hominū genera ꝗdam
īgeniosa discretiōe vario mō cōputāda sūt
⁊ vt de h̄ exempli causa modus subdat̄ cui
etiā cōcordat Alex. de hales notandū ē ꝙ
ꝑmo reperiunt̄ ꝗdā hābētes facultatū pe
nuriā: licet nō extremā ꝭm statū suū ⁊ ꝑso/
nā :⁊ hi solū obligant̄ ꝑmis dare mutuū
id est eis qui sūt in extrema necessitate ma
nifesta. Nimirū cū ad dādū illis obligant̄
vt patet. s. in. iiij. precepto vbi agit̄ de ele/
mosyna quō ad illā faciendā obligat̄ vn⁹/
quisꝗ. Ratio vero illius est: qꝛ licet ipi pe
nuriā patiunt̄ nō tñ deficiūt neꝗ moriun/
tur. Qui autē in extrema sunt necessitate
manifeste morient̄ nisi illis subueniat̄ in ꝗ

casu sūt omīa cōia: ⁊ ideo de illis tanꝗ̄ de
suis ꝓprijs subueniri debet talit̄ indigēti:
ꝙ si nō habēt aliqđ tꝑale qđ illox subuēti/
oni cōueniat ꝗ sunt in tali extrema nccīta/
te: tūc īpendere pñt adhuc triplex mutuū.
Primū est opis id ē obsequij : qđ mutuū
etiā inimicis est īpēdēdū in necessitate: iu/
xta illud Exo. xxvij. si videris asinū odien
tis te iacere sub onere: nō ꝑtrāsibis sʒ sub/
leuabis eum. Asinus odientis est corp⁹ in
imici: qđ iacet sub onere qñ tenet̄ in extre/
ma necessitate: qđ vtiꝗ ꝑtransire nō debe/
mus: quin illi mutuū charitatiuū subuēti/
onis ꝓ posse cōicemus. Secūdū est mutu/
um oris qđ est dulce verbū ⁊ ꝯsolatorium
qđ vtiꝗ ꝓ loco ⁊ tpe in tali corporis extre
ma necessitate degētibus est affectu pieta/
tis impēdendū: ꝑsertim illud verbū dulce
qđ potest saluare animā illius. Cū eñ ve/
risimile sit ꝙ in tali necessitate multis īmi/
neat etiā extremū ꝑiculū salut̄: oīno tale
mutuū oris ē eisdē nccrio misicordit̄ īpēdē
dū sic̄ his freqnt̄ solet ꝯtigere ꝗ ex diuīo ⁊
hūano iudicio ducūt̄ ad mortē vel ꝓpinꝗ
sūt morti: hinc dꝛ Ecci. xviij. Nōne ardo/
rē refrigerabit ros: sic ⁊ verbū meli⁹ ꝙ̄ da/
tum: hoc etiā mutuū oris a plerisꝗ potest
impendi per subuentionē verborum apud
illos qui positum in tali necessitate diuer/
sis modis scđm exigentiam euentus suble
uare possunt : vt procurando elemosynas
indigenti vel veniam offendenti :aut ere/
ptionem oppresso ⁊ sic de alijs. Tertiuʒ est
mutuum cordis ꝙ etiaʒ cessantibus predi/
ctis duobus semper impendi valet: nam si
non habes quo re vel opere vel etiā ore cō
feras: adhuc tamē aliquid tibi super est qđ
illi mutuo cōmunicare teneris: habes cor:
habes affectum: habes inꝗ̄ vel saltē habe
re teneris animū pium: cordis cōpassionē:
mentis teneritudinem: mutuum igitur illi
prebe cordis cōpassioneʒ ⁊ pietatem: quia
vt dicitur. j. Thimo. iiij. Pietas ad omīa
valet ꝓmissionē habēs vite que nunc est ⁊
future: ⁊ beati misericordes quoniam ipsi
misicordiā ꝯsequēt̄: int̄ oīa nāꝗ cor ē po/
tissimū qđ dñs respic̄: ⁊ ideo dic̄ Io. īcano. j. Jo. 3
sua: ꝗ viderit frēm suū nccītatē patiētem ⁊
clauserit viscera sua ab eo. i. affectuʒ piū ⁊
cōpassiuū nō manū: quō charitas dei ma/
net in eo. q. d. nullo modo: qꝛ de⁹ talia cor
da penitus refugit inhabitare per grati/
am. Hinc dicitur per Esa. lviij. c. cum effu
deris esurienti animam tuam scʒ ꝑ cordis

cōpassionē: τ animā afflictā repleueris scȝ
cōpassiua pietate: tunc orietur in tenebris
scȝ peccatorū tuoꝝ lux tua: id ē gratia tua
ad verā cōuersionē mētē tuā illuminans:
τ de his tribus mutuis dicit glosa Matt.
B v. Si deest facultas da affectū obsequium
vl' verbū. Secūdo reperiūt̃ q̄dā habētes
facultatū sufficientiam: τ hi non soluȝ pri/
mis sed etiā secundis mutuū prestare tenē
tur: scȝ eis qui habēt necessitateȝ artā licet
nō extremā. Ad cuius euidētiā sciēdū φ si
facultatū habēs sufficientiā scōm statū su/
um τ psonā aliq̄d habeat qȯ nō sit necessa
riū sustētationi status sui τ psone sue: de q̄
prius visum est vbi agit̃ de elemosyna: nec
etiā illoꝝ q̄bus ꝓuidere tenet̃: vel q̄b⁹ ma
gis obligat̃ vt sunt filie: parētes: vxor: fa/
milie: serui τ cōsimiles. Qȯ etiā intelligē/
dum est salua cōsistentia debita artis sue
vel lucri aut mercātiaꝝ suarū q̄bus iuuat̃
ad illā sufficientiā: tūc enī talis in mutuo
subuenire tenet̃ ex necessitate precepti ne/
cessitatē artā patienti: licȝ non sit extrema
necessitas: verbi gratia. Sit aliquis artis
mechanice timens deuȝ: arti sue fidelit̃ in/
cūbens ꝓ sustentatiōe sua sueq̧ familie: ni
hilq̧ supflue vel indebite consumens: ve/
rax in vbis τ fidelis ī promissis. Hic inq̄
in edia p̄peditus: impensas sue artis non
potest acquirere nisi cuȝ dispendio ꝓprio:
eo φ ꝓpter dilationē solutionis cogit̃ cha
rius emere: vel propter anticipationem so
lutionis cogitur vilius vendere: paratusq̧
sit mutuanti debitam facere cautionem
sine fraude: tali dico φ facultatum suffici/
entiam habentes modo predicto tenen/
tur ex necessitate diuini precepti mutuum
dare: nihil inde sperātes: τ hoc etiā dictat
ipsa lex nature quia al's non faceret alteri
qȯ sibi rationabiliter vellet fieri. Tertio
quidā inueniunt̃ habētes facultatū abun
dantiā: τ hij tenentur etiā ex necessitate p̄/
cepti dare mutuuȝ existentib⁹ in tertio gra
du: his scȝ qui necessitatē habēt cōmuneȝ.
Ad cuius dilucidationē sciendū est φ ī fa/
cultatibus abundantes scōm statū τ pso/
nam: licet lucratiuis negocijs vl' artificijs
nō insisterēt: q̄cq̄d supfluum habēt decētie
sui stat⁹ τ suoꝝ: tenent̃ illud p̄stare mutuo
cuilibet generi p̄dictoꝝ hoīm ſm tripliceȝ
gradū nc̄citatē patientiū: qȯ si nō facit nec
al's bona sua dispensare meli⁹ vl' saltē eque
bn̄ ꝓpōit: mortalit̃ peccat: hic dr̄. xlvij. di.
c. sic hij: φ nō minoris est crimīs hn̄ti tolle
re q̄ cū possis τ abūdās sis indigētib⁹ de/
negare: φ si nō pōt oīb⁹ subuenire: tūc ce/
teris parib⁹ subuenire tenet̃ magis egēti.
Q2 si obijciūt q̄dā dicētes: he diuitie mee
sunt: vtpote q̄s sudorib⁹ ac īdustriosis sol/
licitudinib⁹ meis mihi coaceruaui: cur qȯ
meū est alijs īpēdere debeo: si multis diui/
tijs egēt: sic dānū eoꝝ acq̄rāt sibi laborib⁹
industriosis sic̄ τ ego feci: hec em̄ τ his si/
milia q̄dā obijciūt: τ vt vbis vtar Ambro
sij in di. c. sic̄ hij. Ubi subdit̃: ſ ait: qȯ iniu
stū est si cū aliena nō inuadā ꝓpria diligēti
us seruo? cui r̄ndet Amb. ibidē. O īpudēs
dictu ꝓpria dicis q̄ ex q̄bus recōdit' ī hūc
mūdū detulisti qn̄ in hāc īgressus es lucē:
sequit̃: Nūq̄d iniqu⁹ ē de⁹ vt nob nō equa
lit̃ distribuat vite subsidia vt tu q̄dē esses
affluens τ abūdās: alijs vero deesset τ ege
rēt: an idcirco magis: q2 τ tibi voluit beni
gnitatis sue expimēta ɔferre: τ aliū p vir/
tutē patiētie coronare: tu vo susceptis dei
muneribus τ in sinū tuū redactis nihil te
putas agere iniquū: si tā multoꝝ vite sub/
sidia sol⁹ obtineas: q̄s em̄ tā iniust⁹: tā aua
rus q̄ q̄ multoꝝ alimēta suū nō vsū ſ abū/
dātiā τ delitias facit: neq̧ em̄ min⁹ ē habē
ti tollere τc. ſ ibi: vn̄ tale supfluū licȝ illo/
rū sit ꝓpriū q̄tū ad sue nature sustētationē
τ q̄tū ad auctoritatē ministrādi: tn̄ q̄tum
ad vsū ē illoꝝ ī q̄b⁹ sūt ꝓbabilia signa ne/
cessitat' ī trib⁹ p̄dict' gradib⁹. Et lȝ trans/
gressores hui⁹ p̄cepti nō sp puniāt̃ lege hu
mana: nihilomin⁹ tn̄ lege puniūt̃ diuina:
nā ſm Aug. li. de li. ar. multa īpunita iuste
relinquūt̃ a lege hūana: q̄ tn̄ iuste iudicāt̃
lege diuīa: sic punit⁹ fuit Elimelech: q2 tē/
pore charistie iudeā reliq̄t ne cogeret̃ pau
pib⁹ dare vl' comodare: vt ptȝ ī cōmēt' sup
Ruth. j. c. vide histo. scolasticā τ Lyrā ibi
dē. Scd̄o p̄ncipalit̃ ꝓlūgare t̃minū solu
tiōis ē op⁹ piū: p̄sertim cū fit īdigēti q̄ stati
soluere difficult̃ vl' nll'o mō pōt: tradit̃ em̄
tūc emptori nō solū res empta ſ etiā de mu
tuo subuēit̃ ita φ a tpe illo dilatiōis ad so
lutionē dato qȯammō mutuat vēditor em
ptori p̄ciū mercātie: vt sic idē emptor ꝓui/
dere possit indigētijs suis: op⁹ em̄ magne
pietat' ē artifici īdigēti q̄ nō hȝ vn̄ artē ex/
erceat τ familiā nutriat vēdere ac tradere
mercātiā pio vl' saltē discreto p̄cio ac beni/
gne solutionē expectare ſ enī ē q̄si totā fa/
miliam sustentare: ac per hoc quasi plura
misericordie opa exercere: quia sic vestit nu
dos: alit famelicos: potat sitibūdos: visitat

egrotos &c. qui vero rigido termio vēdūt
hāc pietatē nō q̄rūt: p̄sertim dūmodo emē
tes fuerint paupes. Quis enī hoc licite fa/
ciunt sicē postea videbitur: tñ ad illa subli/
mia p̄mia pietatis assequēda nō ptingent.
Cōtrariū aut facere dici p̄ñt: q̄ terminū so/
lutiōis vēdūt: vt pz ex̄ de vsur. in. c. consu/
luit: & in. c. in ciuitate: & hi ecōtra vestitos
nudāt: alimenta spoliant ac modis oībus
paupez facultates attenuāt: & eos vsqz ad
purā mēdacitatē euiscerant. Tertio p̄ ɔse/
quēs ē opus meritoriū iuxta vēdētis & ter
minū facientis intētionē: qz q̄cquid agunt
homīes intentio iudicat oēs. Ad cui⁹ eui/
dentiā sciendū q̄ s̄m glo. ex̄ de vsur. in. c.
cōsuluit triplex intētio distingui pōt ī mu/
tuo dādo. s. charitatis: tepiditatis & cupi/
ditatis. Prima ē intentio charitatis in q̄
scz intētione charitas ē causa mutui & hoc
quidē ɔtingit: cū in mutuo dādo hō soluz
ex charitate moueť: nō intendens ex h̄ ali
quā cōsequi tēporalē vtilitatem: s̄ ex mera
& liberali gr̄a mutuat egenti Circa quod
mutūū primo q̄rt pōt: an p̄ mutuo tali in/
tētiōe tradito liceat recipere postea donū
aliqd̄ gratuitū. Ad h̄ dicēdū q̄ si p̄babili/
ter p̄sumereť illud dare gratis ex amicicia
nō rōne mutui facti vel fiendi: nihil etiam
sperāti: tūc illud gratis datū recipi potest
absqz vitio vsure: nā si pura intentiōe mu/
tuans aliq̄d suscipit ab illo qui mere grat'
illud offert nō peccat: qz anteq̄ pecuniam
mutuasset licite potuit aliqd̄ donū gratis
accipere: nec peioris ɔditiōis efficiť per h̄
q̄ pecuniā mutuauit. Cōcordat Tho. scd̄a
2e. q. lxxviij. & hoc indicat verbū christi di
centis. Mutuū date nihil inde sperātes. i.
ex ip̄o ɔtractu mutui: verūtñ ad cauendū
spēm mali & vsure p̄icula: tuti⁹ est abstine/
ne nisi p̄babiliter p̄sumať q̄ ex antiq̄ ami
cicia talis sequať gratuita donatio. Pri/
mū periculū ē ex p̄te mutuātis: nā q̄ recipi
unt ampli⁹ de facili ī talib⁹ donis incidūt
in intentionē vsurarij lucri: & p̄ ɔsequens
in cām vsure ad qd̄ p̄cauendū pl⁹ dz vita/
re receptionē munusculoz post mutuū q̄si
nūq̄ mutuo p̄stitisset. Scd̄m periculū ē ex
p̄te recipientis mutuū illud qz timēdū ē q̄
nō mere gratis ampli⁹ reddit: s̄ vt mutuū
sibi datū longiori tp̄e retineat: velut iterū
in futuro tale mutuū sibi fiat: aut etiam qz
vereť offensā mutuātis eū tanq̄ ingratuz
reputantis si nihil vltra mutui redditionē
impēdat: tñ s̄m Guil. creditor aliquid tali
mō vł intētiōe datū recipiēs bona fide: nō
teneť ad restitutionē de bona fide consum
ptis vł etiā de extantib⁹ q̄diu p̄babiliter
credit q̄ ex sola dilectiōe illi dederat. Ter
tiū periculū ē ex p̄te scandali alioz: qz spe/
ciē habet mali exēpli: & incurrit q̄s faciliť
p̄pter hoc p̄iculū infamie p̄prie: p̄stitor enī
aut mun⁹ recipiēs defacili creditur eē vsu/
rarius: & sic alios scandalizat & seipsuz in/
famat. Secūdo queri potest: vtrū debi/
bitor vsurarij habens pecunias sub vsura
& mutuās socio suo eo pacto q̄ socius resti
tuat vsurario sortē & vsuras: dici possit vsu
rā cōmittere. Ad hoc rñdet Jo. cald̄. extra
de vsuris. c. fi. in sua repetitiōe dicens q̄ si
talis suo socio mutuans p̄tunc intēdebat
vsurario creditori suo de illa pecunia satis
facere: tūc nō peccat nec fit in fraudem vsu
rarū nec sibi aliquid accrescit: s̄ tātūmodo
vt dānū p̄priū euitet: non enī teneť q̄s cum
damno p̄prio subuenire socio: vt pz. xiiij. q.
v. c. deniqz. Si nō pōt alteri subueniri nisi
alter ledať cōmodi⁹ est neutrum iuuari q̄
grauari alterū. ff. de p̄scrip. ver. l. q̄ seruan
dorū. Si vero talis nō ītēdebat p̄tūc solue
re pecuniā sub vsuris acceptā vsurario cre
ditori suo tūc peccat vlterius mutuās sub
vsura: & si a socio receperit vsuras tenetur
ad restituēdū eas. Cuius rō est: qz in h̄ ca/
su de pecunia sic mutuata nullū dānū pas/
sus ē: qz licet illā nō mutuasset: nihilomi/
nus tamē eādē vsurā soluisset: nō habens
animū restituendi vsurarium mutuū: cui
sententie beatus Bern̄. ɔcordat. Tertio
queri potest an licet mutuū dare ad captā/
dū amorē & beniuolentiā debitoris. Ad h̄
dicendū q̄ sic: vbi spes principalis nō pro/
tendatur vlterius: si tamē mutuans vltra
principaliter lucruz intenderet esset vsura
verbi causa: Mutuo pape vł imperatori vł
alteri vt capta beniuolētia predictorū con
sequi possim aliquod beneficiuz siue castz
vel similia: tunc vtiqz vsura foret s̄m Joh.
cal. vbi supra. Ad laudē dei omnipotētis.

Utrū licet emere reddit⁹ p̄petuos vł vitales p̄diales vł pecuniarios: & de sorte quid sit: Ser. XXX

On furtū facies.

n Exo. xx. Uiso vtcūqz de primo
termino solutionis qui est ter/
minus gratie: concessus a ven/
ditore ex gr̄a ex quo reddiť venditori me/

ritorius. Jã scdm terminũ solutiõis prosequamur qui dicit̃ termin⁹ vite: ꝛ sicut primus termin⁹ ẽ ex pte venditoris: sic iste secũdus termin⁹ ẽ ex pte emptoris: q̃ terminus licet nõ sit meritori⁹: tñ ẽ licit⁹ obseruatis debitis circũstãtijs.

A Ad cui⁹ euidentiã primo generaliter q̃ri põt vtrũ licitũ sit emere redditus q̃scunq; siue vitales siue hereditarios: p̃sertim cum sola spes plus recipiendi vsurariũ faciat: vt pꝫ ex̃ de vsu. c. ꝯsuluit: vbi subdit̃: ꝙ hm̃oi hoĩes ꝑ intẽtione lucri quã habẽt: cũ oĩs vsura ꝛ supabũdantia prohibeat̃ in lege: ꝛ iudicandi sũt male agere: ꝛ ad ea que sunt accepta restituenda in animaꝝ iudicio efficaciter inducendi. Sed emẽs redditus siue vitales siue hereditarios hoc vtiq; facit intentiõe plus accipiendi: credẽs tamdiu viuere ꝙ accipiet plus q̃ꝫ dedit. Ad hoc dicendũ: ꝙ aliud ẽ in ꝯtractu mutui ꝛ cõmodati: ꝛ aliud in ꝯtractu emptiõis ꝛ venditionis: nã in cõtractu mutui tm̃ p̃esari debet substantia rei ꝛ ip̃ius valor: nõ autẽ vsus vel fructus eius: eo ꝙ ratiõe vsus nõ licet ex mutuo recipere vltra sortẽ: sed sufficit ꝙ mutuanti tm̃modo reddat̃ valor ip̃i⁹ rei mutuate: nec etiã eadem res numero reddi debet: eo ꝙ in mutuo dñium transferat̃ i illũ cui fit mutuũ: in cõmodato vero res eadeꝫ numero reddi debet: quia dominiũ ei⁹ nõ transfertur in cõmodatariũ. Verũtamẽ ꝑ vsu illius rei nihil recipi debet alioq̃n accomodatũ transiret in locatũ. Sed in emptione ꝛ venditiõe nõ solũ pensat̃ substantia rei ꝟ etiã vsus ei⁹: ꝛ iõ si emptor rẽ aliquã vl' possessionẽ emit iusto precio: ac postea cõtingat ꝙ ꝓpter possessiõis fructus plus percipiat q̃ꝫ prius dederat: fit iuste suum: ꝛ totũ de sorte est: ꝛ ideo si in emptiõe ꝛ venditione plus accipit̃ vel accipi speratur q̃ꝫ datũ fuerat: nõ est vitiosũ cũ totum sit de sorte: ꝛ hoc verificat̃ tam in emptiõe ꝛ vẽditione q̃ simpl'r fit: q̃ꝫ etiã in illa q̃ fit ad tp̃s vel ad vitã: eo eñ iure q̃ q̃s recipit aliq̃d plus q̃ꝫ dedit ꝛ iuste fit suũ in possessionib⁹ vel redditib⁹ ꝑpetuis: eodem iure fit suũ qd̃ plus recipit in redditib⁹ ad vitã cũ sicut dictũ est totum ꝙ plus accipit̃ de sorte ẽ: cũ substãtiã rei atq; vsũ ꝛ fructũ illius pariter emat. Hic igit̃ incidentalit̃ notandũ ẽ de sorte de qua dicit Alexan. d̃ hales in. iij. pte: ꝙ sors accipit̃ duob⁹ modis. Pmõ ꝑ signo distinctiuo rerum sicut Prouer. xvj. dicit Salo. Sortes mittunt̃ i signũ: ꝛ Numeri. xxxiij. Dedi vobis terrã in possessionẽ quã diuidetis sorte. ꝛ ps̃. xxj. Super vestẽ meã miserũt sortẽ. Scd̃o ꝑ re iuste possessa in diuisione aliquarum possessionũ: ꝛ h̃ mõ possessiones filioꝝ isrl' vocant̃ sortes. Magis proprie tñ sors dici põt ip̃a q̃titas mutuo data explicite vl' implicite. Et sors ẽ capitale creditoꝝ exp̃ssuꝫ vel palliatũ: q2 vsura nõ põt ꝯmitti nisi circa sortẽ ꝛ capitale rerũ mutuabiliũ: h̃ igit̃ mõ sortẽ accipiendo ꝯtingit in ꝯtractu vsurã eẽ vel nõ ex hoc ꝙ aliquid accedit sorti: vel est de sorte: verbi grã. Si quis aliquã possedit domũ vel fundũ: fructus inde excrescens de sorte est ꝛ non accedit sorti. Si quis igitur emat aliquã rem iusto precio: res ip̃a secum portat sortem suam: ꝙ siqua exinde proueniat excrescentia: tũc illa quidem de sorte est ꝛ nõ accedit sorti. Eodem etiam modo ꝯtingit in locatiõe: porro cõmodatũ si maneat in sua natura nõ recipit excrescentiã sortis: sed magis tunc in alio ꝯtractu transit scꝫ in locatũ. Ex quo relinquitur ꝙ solũ in mutuo lucrũ accedit sorti ꝛ ideo omnes doctores in h̃ ꝯcordãt: ꝙ in mutuo nõ licet aliq̃d accipere vltra sorteꝫ ꝛ ꝙ solũ in cõtractu mutui veri vl' interpretatiui ꝛ nõ in alio cadit vsura. Concordat etiã quedã glo. xiiij. q. iij. in. c. putãt q̃ ait. ꝙ sunt duo cõtract⁹ qui de natura sui gratuiti sũt: scꝫ mutuũ ꝛ comodatũ: mutuũ autẽ si nõ gratuitũ ẽ: iam nõ est mutuũ ꝟ vsura. Comodatũ v̉o si nõ est gratuitũ: tunc nõ ẽ vsura: ꝟ desinit eẽ comodatũ: vnde illud qd̃ tunc accipit̃ ꝑ comodato si accipi ꝑ re comodata ꝛ ẽ pecunia tũc comodatũ transit in emptionẽ ꝛ venditionẽ. Si vero ẽ alia res que dat̃ ꝑ ea tunc transit in ꝑmutationẽ ꝙ si pro vsu ip̃ius accipit̃ pecunia: tunc transit in locationẽ: si vero res alia: tũc trãsit in cõtractũ inoĩatũ scꝫ do vt des. Et ideo nota generaliter ꝙ quãdo dicitur vsura cõmitti in aliquo cõtractu scꝫ emptionis: venditionis: permutatiõis: locationis. ꝛc̃. tunc semp itelligunt̃ ibidẽ eẽ duo contractus: exempli gratia: vendo tibi ꝑ decem qd̃ vix valet octo: ꝛ hoc propter dilationẽ solutionis: ibi est vsura: ꝛ per consequens duplex contractus scꝫ venditiõis ꝛ mutui: cuius gratia preciũ adaugetur.

B Secundo q̃ri potest quare potius in contractu locationis q̃ꝫ in mutuo potest quis vltra sortem accipere. Ad hoc dici põt vltra ea q̃ dicta sunt: ꝙ hoc ꝯtingit propter

tres rõnes: sicut locatũ a mutuo differt tri
pliciter. Primo quidẽ differt locatum a mu
tuo rõne charitatis: qr ſm Alex. lomb. in
mutuo ẽ cõtract⁹ grẽ vel charitatis: in lo/
cato vero cõtractus iusticie ⁊ eq̃tatis. Mu
tuũ ergo de sui natura debet esse gratuitũ
al's vendit᷑ charitas ⁊ gratia q̃ cõmunicat᷑
in mutuo: q̃ sc3 venditio nihil aliud est q̃3
abusio ⁊ grẽ corruptela: in locato vero nõ
est sic: vnde si mutuatis rebus vera rõ lo/
cationis ⁊ cõsimilis vsus rei locate datur
tũc vltra ipam rem licite ampli⁹ exigi põt.
Exempli grã. Si floreni aurei ex sua inspe
ctione vl' deportatiõe valerẽt aliq̃bus mo/
bis vt faciũt alique gẽme: aut si absq3 sui
cõsumptione aliquibus obsequijs vtiles
essent sicut aurei ciphi vel argẽtei: tũc vti/
q3 licite locari possent ⁊ cũ ipis recipi pciũ
locatiõis: vt p3. xiiij. q. iij. c. si fenerarioz3
in glo. Põt etiã in locato quidẽ vsura cõ/
mitti put postea videbit᷑. Secundo mutu
um a locato differt rõne pprietatis: qr ſm
Jo. an. ex̃ de vsur. in. c. fi. In locato pprie/
tas rei locate remanet apud locantẽ: vt. ff.
loca. l. nõ em. Si g̃ lucru3 pprie rei puenit
ad eũ ⁊ nõ ad aliũ iustũ ẽ: qr nullus cogit᷑
facere bñficiũ de pprio: vt pt3. x. q. ij. preca
rie. In mutuo vero dñiu3 rei mutuate trãs
fert᷑ in eũ cui mutuũ dat᷑: ppterea minime
iustũ est q̃ res illi fructificet cuius non est
id ẽ mutuanti: ⁊ nõ fructũ ſ; poti⁹ dãnũ illi
faciat pter periculũ dico eius in cuius do
miniũ translata est ⁊ iõ aperta iniusticia ẽ:
iusticia vero hoc exposcit q̃ vsus rei a me
tibi mutuate ⁊ oĩs vtilitas ex ea pueniẽs
p toto tpe quo tibi mutuata sit a me oĩno
sit tua ⁊ nõ mea. Cõcordat etiã Sco. i. iiij.
Tertio differt rõne vtilitatis: qr de locato
suscipit homo fructũ de mutuo nõ. Unde
Chrys. dicit: habẽs agrũ arãdo accipit ex
eo fructũ: habẽs domũ vsũ mansionis ca/
pit ex ea: ⁊ ideo qui locat domũ vel agru3
vsũ suũ dare videtur: ⁊ quodãmõ videtur
mutuare cũ lucro: lucrũ ex pecunia reposi
ta nullũ vsum capis: hec ille: q̃d em ex vsu
denarioꝝ homo fructũ suscipit nõ puenit
principaliter ex denarijs ſ; ex ingenio vten
tium illis. Ex domibus autẽ et agris prin
cipaliter fructus puenit licet secundario
ex hominis ingenio: insuper ĩ mutuo peri
culum ⁊ damnũ pertinet ad mutuũ recipi/
entem: econtra vero damnũ periculũ ⁊ de
terioratio rei locate locatori iminet: si saltẽ
ex culpa illius qui locationẽ accepit nõ su
peruenit: iniustũ autem esset q̃ ad illũ spe/
ctaret cõmodũ ad quẽ nõ spectat periculũ
vt patet. c. j. de censi. in clemẽ. hui⁹ senten/
tie sũt Hosti. Jo. an. Hoff. ⁊ quasi omnes. C
Sed vt ad cepta redeam⁹. Tertio queri
potest in speciali: vtrũ absq3 vsure vitio q̃s
emere potest ad vitam redditus prediales
presertim cum notum sit q̃ ibi plus expe/
ctatur q̃3 datur: alioquin vtiq3 nõ emeret
si pro certo sciret se non plus recepturum.
Ad hoc dicendũ ſm Alexan. lomb. q̃ ta/
lis contractus licite fieri potest: ⁊ hoc tri/
plici ratiõe. Primo rõne veri dominij: nã
qui domin⁹ est alicuius rei: est etiã domi/
nus vsus illius: sicut ergo talis dominus
rem illã in alterũ simpliciter transferre po
test: sic etiam transferre potest vsumfructũ
illius dominij pprietate sibi retenta: vt pa
tet in locatis: ⁊ sicut rem suã transferre po
test in aliũ simpliciter dando vl' vendẽdo
eam aut vsum eius: sic etiam dare põt aut
vendere quo ad tẽpus determinatu3: ex q̃
patet q̃ licite vendi possũt ⁊ emi redditus
ad vitã ratione veri dominij. Secũdo ve/
ro possũt vendi ⁊ emi ratione dubij ⁊ peri/
culi: nam sicut expssum patet extra d' vsur.
in. c. nauiganti. Si quis dat decẽ solidos
vt alio tẽpore totidem sibi grani vel vini:
vl' olei mensure reddant᷑ que licet tũc plus
valeant: vtrũ plus vl' minus solutiõis tẽ/
pore fuerint valiture verisimiliter dubita
tur: nõ debet ex hoc vsurarius reputari ra
tione dubij hui⁹ etiã excusat᷑ qui pannos
granũ vinũ oleũ vel alias merces vẽdit vt
ampli⁹ q̃3 tũc valeãt ĩ certo termĩo recipiat
p eisdẽ: si tñ ea tpe ptract⁹ nõ fuerat vẽdi/
tur⁹: ſ; ibi. S3 in emptiõe ⁊ venditiõe red/
dituũ ad vitã: dubiũ ẽ vtrum vẽdẽs plus
dat q̃3 accipiet eo q̃ emẽtis vita reddit᷑ in/
certa: iõ rõne dubij talis ptract⁹ licit⁹ ẽ cẽ/
sendus: cũ em q̃s possessionẽ vendit ad vi
tã emẽtis: vẽdit vtiq3 tps incertũ: qr igno/
rat q̃tũ emẽs supuiuere debeat: ⁊ cũ inde/
terminatio tẽporis a natura dependeat et
nõ ab hoĩe: iõ ẽ pter homĩs intentionẽ. Ex
natura ergo cõtractus vere transfert᷑ res ĩ
ementẽ: ⁊ qñ morit᷑ emens lic3 pax vixerit
ex natura eiusdẽ cõtract⁹ reuertit᷑ ad ven/
dentẽ: nec videt᷑ hic difficultas maior q̃3 ĩ
his q̃ simpl'r vendũt᷑: sed si quis equũ eme
ret ⁊ p eo cẽtũ florenos solueret: pstat q̃ si
talis equ⁹ in crastino moreret᷑ nihilomin⁹
vẽdẽs cẽtũ florenos sibi retineret: q̃uis ex
re empta emptor nullaʒ vtilitatẽ psecutus

fuisset: hoc eñ cõtingit ex eo ꝙ vendẽs rẽ
suam iuste transtulit in ementez: que iusta
translatio statiz facit preciũ esse vendẽtis.
Tertio deniqꝫ possunt emi ⁊ vendi ratiõe
iusti precij: nam in tali cõtractu seruari de-
bet equitas iuris naturalis inter ementez
⁊ vendentẽ: vt sic contractꝰ ille reddat̃ lici
tus: quando nimirũ est excessus in illo cõ-
tractu qui corrũpit hanc equitatẽ: siue ex
parte ementis siue ex pte vendentis: tunc
ille contractus tanqꝫ illicitus rescindi de-
bet: ⁊ illa equitas ponderari debet ex cir-
cũstantijs vtriusqꝫ partis: iudicio probi ⁊
experti viri: qua scz equalitate seruata in-
ter emẽdentẽ ⁊ vendentẽ contractus est li
citus de natura sui. Dico autem de natura
sui: quia ex parte ꝯtrahentis potest esse vi
tiũ in contractu ꝓpter eius intentionẽ cor-
ruptam: puta si quis diues sufficientiã ha
bens nõ ꝓpt̃ vite necessitatẽ ſ; auaricia du
ctus vt ditior fiat tales redditꝰ emat: tunc
ex parte contrahentis est turpe lucrũ. Cõ-
cordat his Richar. in quodlibet. Porro
tunc seruari dicitur equalitas iuris natu-
ralis in hoc casu: quãdo pensata ementis
etate ⁊ sanitate periculo similibusqꝫ circũ-
stantijs que possunt abbreuiare vitã emẽ-
tis: ⁊ ex alia parte pensata precij quantita
te que dat̃ faciliter discerni nõ potest vtrũ
notabiliter in illo contractu potior ẽ emẽs
aut vẽdens. Qꝛ si ex aliqua parte reperire
tur excessus notabilis saltem q̃ꝫtũ ad com-
parationẽ ad rem emptã vel venditã: tũc
talis contractus licet in iure ꝓhibitus nõ
videatur ⁊ ab eccl'ia tolleret̃: tamẽ in foro
conscie talis contractus vitiosus iudicare
tur ꝓpter inequalitatẽ illius ſm cõmunẽ
⁊ approbatã cõsuetudinẽ nisi periculuz nõ
possidendi pacifice vel leuãdi redditus ⁊
similia pericula ac circũstãtie iudicio pro-
borũ emptionẽ illam reducerent ad debi-
tam equalitatem. Quarto queri potest:
vtrũ emere liceat hereditarie ꝑdiales red-
ditus: cum palam liqueat ꝙ ibidem expe-
ctet̃ plusqꝫ datur. Ad hoc respõdet Alex.
de alexandria in suo tractatu: ꝙ talis con
tractus licite fieri potest: dũmodo seruet̃
equitas iuris naturalis: ita ꝙ nõ appare-
at liquide quis contrahentiũ habeat me-
liorem partẽ ſm cõmunẽ ⁊ approbatũ cur
sum illius terre: quod in omni emptiõe po
tissime obseruandũ ẽ cum emit̃ aliquid ab
his qui paupertate constricti vel necessita
te sua vendere cogunt̃. Unde sup illud Le
uitici. xxv. Quando vendis quippiã ciui
tuo vel emis ab eo: ne contristes fratrẽ tu-
um sed iuxta numerũ annorũ iubilei emas
ab eo: dicit glo. ꝙ necessitatibꝰ proximorũ
est subueniendũ nec est negociandũ de ne-
cessitatibus pauperũ: ideo sũme cauendũ
ne ꝑsertim ab illis qui necessitate cogente
tales redditus vẽdunt minori ꝑcio q̃ꝫ iu-
stum ẽ ſm cõmunẽ estimationẽ emant: qꝛ
talis contractꝰ iudicaretur iniustus pro-
pter necessitatem vendẽtis: militans con-
tra charitatẽ proximi cui in hoc casu subue
nire debuerat. Et ſm Alex. lomb. quando
vẽditio a paupere facta ẽ ꝓpter artã neces
sitatẽ: tũc emptio mutuationis locũ tenet:
ideo iniusta ꝓpter necessitatẽ vẽdẽt̃ ⁊ ma
liciã ipius ementis quapropt̃ qđ plus ac-
cipit̃ iustũ titulum nõ habet possessionis.
Qꝛ autẽ obijcit̃ si redditus hereditarios
quis emit: necessario ꝯtingit ibidẽ fieri no
tabilẽ excessũ supra sortẽ: ꝓpter heredita-
riã successionẽ ꝑpetue duraturã: nihil ob-
est: qꝛ nec ius naturale nec ius positiuũ di
ctat ꝙ ille q̃ rem emit hereditarie tm̃ ꝓ ea
dare teneat̃: q̃ꝫtũ ꝓbabile ẽ ꝙ ipe ꝑ totam
vitã suã cũ omi posteritate sua ꝑcipe debe-
at: qꝛ ſm h' nõ posset res hereditaria cade-
re sub iusta estimatione: ſ; sufficit qñ taxat̃
iustũ ꝑciũ: ꝙ habeat̃ respectꝰ ad illuz qui
emit ⁊ ad eiꝰ posteritatẽ vsqꝫ ad certũ gra-
dũ: vel potius ꝙ respectũ habeat ad cõem
antiquã ⁊ approbatã ꝯsuetudinẽ terre illi
us iudicio expertoꝝ: vñ hereditarij reddi-
tus. xx. coronaꝝ q̃ valerẽt in aliq̃bꝰ locis
xl. coronas ⁊ vltra vt in colonia: in alijs lo
cis emerẽt̃ ꝓ. cc. vt in zelandia: ⁊ h' ſm cõ-
munẽ ꝯsuetudinẽ patrie q̃ põderat diuer-
sas circũstantias talẽ emptionẽ iustifican-
tes. Deniqꝫ nota generaliter tres regu-
las ad maiorẽ euidẽtiã. Prima ẽ ꝙ qñ q̃s
emit possessionẽ simpl'r vel ad tp̃s cã lucri
qđ tm̃ ex natura tp̃is expectat̃: nõ ex natu
ra rei possesse: tũc vitiũ ẽ in ꝯtractu qđ dꝛ ĩ
iure turpe lucrũ. Scđa ẽ ꝙ si possessio talis
ematur cã lucri: ⁊ talis emptio ꝓpter ne-
cessitatẽ vẽdẽtis fuerit minꝰ iusta: cũ illi te
neret̃ subuenire gratis: tũc in tali ꝯtractu
ẽ vitiũ vsure: nõ ꝑ se ſ; ꝓpter eq̃pollentiam
rei: qꝛ lucrũ qđ ex tali ꝯtractu ꝓuenire di-
noscit̃: militat ꝯtra charitatẽ vñ tenet̃ ad
restitutionẽ illiꝰ qđ minꝰ iusto dedit. Ter-
tia est ꝙ si possessionẽ quis emat nõ cã lu-
cri primo ⁊ per se sed ad sui ⁊ suorum vite
necessitatẽ dũmodo seruet̃ in emptiõe iu-

ris naturalis equitas: si pcessus tēporis
plus recipiat q̃ dat iuste fit illud ementi:
illud accipit tanq̃ suū ppter ɔtract⁹ ipi⁹
naturā ⁊ nō ratione tpis nisi valde p acci/
dens. Quinto queri pōt: an emere lice/
at reddit⁹ pecuniarios pˢertim: qꝛ pecunia
nō ē vendibilis: eo ꝙ declinat a natura vł
ɔtractu emptionis: ⁊ sortit̃ cōtractū mu/
tui: ex quo lucrū sperare nō licet. Ad h̃ re/
spondēt Alexan. de alexandria: vbi s. ꝙ h̃
etiam licitum est. Ad cui⁹ euidētiā sciendū
ꝙ ɔtractus vitiat̃ quattuor modis. Pri/
mo ex cā materiali. i. ex parte rei q̄ vendit̃
puta qꝛ res non est vendibilis: vt hō liber
res spūalis: ⁊ res aliena q̄ vendi nō possūt
⁊ sic nō viciat̃ iste cōtract⁹: qꝛ nō rebus no
stris habem⁹ tria bona. s. imobilia ⁊ mobi
lia ⁊ ius vtriusq̧: ⁊ sicut distinguit̃ mobi/
le imobile ⁊ ius vtriusq̧: sic ⁊ ipm ius vē/
di potest: nō ergo vendit̃ pecunia sed ius
pcipiendi reddit⁹ pecuniarios ⁊ hoc licet
cōcor. Richar. in q̄libet. Pecunia vo trā
sit cū iure vēdito. Sicut a simili ius patro
nat⁹ vēdi nō pōt: qꝛ annexū ē spūali: tamē
transit cū vēditione ville agri vel fundi q̄
vendi possunt: ius autē percipiendi talem
quātitatē pecunie sup bonis certis annua
tim ppetue vł ad vitā nō est pecunia: s3 ab
ea distinguit̃. Scdo ex causa finali. i. ex p/
te pcij: qd vitiū excludit h̃: qn̄ pcium ppor
tionat̃ iuri qd vēdit̃: ita ꝙ naturalis equi
tas mō pdicto seruet̃. Tertio vo ex causa
formali. i. ex parte pacti appositi qd repu/
gnat rei supra qua cōpaciscit̃: sicut ē in si/
monia: vł qd repugnat cōtractui: puta qn̄
ɔtract⁹ ē gratuit⁹: ⁊ tale vitiū facit vsuraꝫ
vt in mutuo cū aliq̄d exigit̃ ex pacto rōne
mutuate: hic aūt nō est mutuū s3 vera ven/
ditio. Quarto vero ex cā efficiēte. i. ex pte
cōtrahentis: sicut cū quis se fingit emere
qd in pign⁹ recipit: ⁊ tūc nō excusat̃ ab vsu
ra nisi fruct⁹ cōputent̃ in sortē: ar. ex̃ de pi/
gnorib⁹. c. illo nos: s3 hec ē vera venditio ⁊
pciū trāsit ad vēditorē ⁊ ius pcipiēdi red/
ditus stat periculo ⁊ lucro emptoris. Pos/
set tn̄ incidere vitiū ex pte cōtrahentis p/
pter ei⁹ cupiditatē ⁊ auariciā: sed hoc acci
dit ɔtractui: vn̄ Inno. Hosti. ⁊ Jo. an. ex/
tra de vsur. c. in ciuitate tenēt: ꝙ licituꝫ sit
emere redditos pecuniales: ⁊ etiā plures
alij. licet nō videat̃ esse cōtractus tam ho/
nestus sicut cōtractus redditnū pdialiuꝫ.
Ad laudē dei omnipotētis.

De precij augmentatione propter solutionis prorogationeꝫ: ⁊ quomodo in ea committitur vsura vł non: Sermo XXXI

On furtum facies

n Exo. xx. Expediti de duob⁹ ter/
minis solutiōis. Jā tertiū prose/
quamur q̄ ē pniciosus: ⁊ dici pōt termin⁹
culpe: eo ꝙ p termino anticipato vł plon
gato iuris naturalis eq̄tas in ɔtractu nō
seruat̃: ⁊ sic vsura cōmittit̃. Qd princi/
paliter duob⁹ fieri pōt: scꝫ in precij augmē A
tatione ⁊ in minoratiōe. Primo quidē fie
ri pōt in pcij augmētatiōe ppter terminuꝫ
solutiōis plongatū. De quo queri potest:
vtꝝ carius vēdens illi q̄ solutionē ptrahit
q̃ qui statim soluit vitiū vsure cōmittat: p
sertim cū appareat inequalis ɔtract⁹: ⁊ h̃
ppter terminū solutiōis. Ad h̃ dicendum
p distinctionē: nā taliter vēdēs dilationeꝫ
solutionis expetenti: si ppter expectatiōꝫ
solutiōis pciū quidē auget: nō tamē vltra
limitē iusti pcij: de q̄ supra dictū ē in tertia
sermone ante istū: s3 stat ī sūmo gradu iusti
pcij: qui dicit̃ rigidus: ita tn̄ ꝙ q̃tūcūq̧ so
lutionē ampliori tpe grat᷑ seu ex pacto ex/
pectaret nunq̃ ppter hoc vltra limitē iusti
pcij aliq̄d accipet: tūc sm Bern. in tracta/
tu de ɔtractib⁹ nō ē ibi ex vi ɔtract⁹ vsura
sm sentētiā magnoꝝ doctoꝝ: cui⁹ rō ē: qꝛ
talis nō vēdit terminū: nec ppter expecta
tionē accipit vltra iustū pciū rei quā ven/
vendit: q̃uis nō faciat grām remissiōis p
cij descēdēdo ad gradū discretū vel pium:
qd q̄dē libēter faceret si emēs statim solue
ret: nā aliud ē nō facere grām aliā p eo qd
facit grām expectatiōis: ⁊ aliud ē ppt̃ ex/
pectationē simplr̃ excedere iustū pciū: stat
igit̃ talis in limite rigidi gradus q̄ adhuc
ē iust⁹: ⁊ idē pportionabilit̃ dici pōt de eo
q̄ vēdit alteri cari⁹ p eo ꝙ verisilr̃ timet nō
adipisci solutionē nisi cū labore ⁊ expēsis:
patus relaxare iustā ptē sūme si sine tali di
spēdio voluerit emēs debita soluere. Si ve
ro taliter vendēs auget pciū vltra iustū li
mitē rigidi gradus: verbi grā. Vult propt̃
terminū sex mensiū de qualibet petia pāni
hrē. xxvij. coronas: q̄ in gradu rigido va/
lēt tm̄. xxvj. vł etiā exigit vltra pciū illud:
tunc ē vsura manifesta: vt pꝫ expressum ex̃
de vsur. in. c. cōsuluit. Huius aūt ratio est:

quia tunc fiũt ibidẽ duo ꝯtractus. Prim⁹
est ꝯtractus vẽditiõis: ⁊ rõne huius nõ ca
dit ibi vsura. Scõs est ꝯtractus mutui: qꝛ
ex termino solutiõis ꝓlongato in mercan/
tia ꝑciũ augeᷓ qȯ nihil aliud ẽ ꝙ̃ ipi emẽ
ti mutuare ꝑciũ mercantie iam empte ⁊ ex
tali mutuo lucrũ accipe: ꝙ si quis absqꝫ oĩ
dilatiõe ⁊ solutiõis expectatiõe venderet
alicui rẽ aliquã vltra iustũ limitem rigidi
gradus: nõ cẽt ibidẽ vsure vitiũ ẜ solũ cul
pa venditiõis iniusti ꝑcij. Sed qꝛ pluri/
mi mercatores ꝗttidie queritãt defensio/
nes suaꝝ versutiaꝝ ad excusandas excusa
tiões in peccatis: iõ ꝑmo in eoꝝ ꝑsona põt
obijci ꝙ mercatori licitũ est in suis mercã/
tijs ꝑcipere moderatũ lucrũ: ex quo ꝓ vti/
litate reipublice se laborib⁹ expensis ac di
uersis exponit ꝑiculis. Quis em̃ militat
stipendijs suis vnꝙ̃. Cũ ergo iustũ ẽ vt in
de reportet lucrũ cõpetens officio suo: ⁊ ẜ
facere nõ valeat nisi in venditiõe mercium
sic taxet ꝑciũ ꝙ pensatis laborib⁹ expẽsis
⁊ ꝑiculis circa merces factis: lucreᷓ ꝑtem
decimã vľ octauã: qȯ etiã agere nõ potest
nisi ꝑ expectatione solutiõis vsqꝫ ad ẜ pre
ciũ augeat suaꝝ merciuꝫ: vt pensata hmõi
expectatiõe solutiõis cũ ceteris circũstan/
tijs: finaliter lucreᷓ octauã partẽ vel deci/
mã. Ad hoc dicendũ est ꝙ ꝗuis mercato/
ri licitũ sit lucrari ꝓpter causas dictas: nõ
tñ ẽ illi licitũ ꝙ lucreᷓ illicito mõ. s. vendẽ
do terminũ ⁊ obseruãdo modos alios illi
citos: nec etiã requiriᷓ ꝙ semꝑ lucreᷓ: qꝛ
officiũ mercantie innititur fortune ⁊ hũa/
ne industrie: si em̃ semꝑ lucrari deberet: se/
quereᷓ ꝙ si merces valoris cẽtũ coronarũ
emisset ꝑ mille: tũc ẜm illã positionẽ possit
ꝑ quẽcũqꝫ illicitũ ꝯtractũ licite merces eas
dẽ vẽdere: ita ꝙ vltra mille coronas lucra
reᷓ decimã ꝑtẽ. s. centũ coronas qȯ mani/
feste pꝫ esse irrõnabile: sequereᷓ etiã ꝙ si ĩ
terra vľ in tꝑe magne caristie merces suas
emisset ꝑcio magno: ꝓpter hoc in loco vel
tꝑe in quo merces ille viles essent ꝑcio ma
iori vẽdere posset ꝙ̃ emisset: saltẽ ꝓpter ex
pectationem solutiouis: qȯ manifeste ptꝫ
absurdũ ⁊ vtilitati reipublice ꝯtrariũ: pre
cium igiᷓ venditionis statuẽdũ est ẜm cõ/
mune forum loci illius in quo merces ve/
nales adduxerũt: ita ꝙ notabilẽ excessum
cõmunis precij nõ requirant: ꝙ si nõ appa
reat ibidẽ forũ taliũ mercium: põt pro tũc
exigere moderatũ lucrũ. Secundo obijci
potest ꝙ talis ꝯtractus vtilis est reipubli
ce tã scꝫ ementi ꝙ̃ vẽdenti. Primo nãqꝫ ꝓ
ficit ementi ꝓpter solutiõis ei⁹ impotenti
am ⁊ rerũ emptaꝝ indigentiã: qꝛ si vellent
absqꝫ talis termini dilatione vendere: tũc
ꝓpter indigentiam denariorũ ⁊ pauperta
tem multorũ raros ĩuenire possent empto/
res. Secundo proficit vendenti: qui nõ in
tendit charius vendere ꝓpter temp⁹: sed
ad recuperandũ ipm damnũ quod ex dila
tione solutiõis incurrit carius vendit: nã
si denarios illos post venditionẽ statĩ reci
peret: cum eisdẽ interim multa lucrari pos
set: nec obligaᷓ alteri dilationẽ dare cũ di
spendio ꝓprio. Ad hoc dicenduꝫ: ꝙ tales
sunt euasiones friuole: nã in prima pallia/
ta resultat dolosa miseratio vbi sub specie
pietatis violat iura charitatis: ac ꝑtextu
subsidij crudeliᷓ serpit cõtra indigentiam
ꝓximi: qꝛ vbi se fingit intendere pietatem
ibi pascit ꝓpriã cupiditatẽ. Addere nanqꝫ
indigẽtiam indigenti nõ est pietas sed sub
spẽ pietatis impia crudelitas cum illũ quiᷓ
statim soluere nõ potest ad hoc deducit ꝑ
augmentũ precij ꝙ paulatim tardi⁹ ⁊ diffi/
cilius soluere põt qȯ teneᷓ. In secũda ve/
ro iniusta latet exactio de eo qȯ suũ nõ est:
nam ⁊ si talis venditor interim cũ pecunia
lucrari posset: possibile etiam foret ꝙ nihil
lucrareᷓ: imo qȯ ⁊ capitale ꝑderetur: cum
igiᷓ nõ stat in ꝑiculo talis dãni: stare non
potest etiam in certitudine talis lucri: alio
quin lucrũ haberet de re nõ sua: scꝫ de mu
tuo in emptione dato vt p̃dictũ est: ⁊ ẜm
Tho. Mercator nõ potest in pactu deduce
re recompensationẽ damni qȯ cõsideratur
ex hoc ꝙ sua pecunia nõ lucreᷓ: cũ nõ põt
vendere qȯ nõdũ est ⁊ potest ab habendo
multipliciter impediri. Tertio põt obijci
ꝙ talẽ cõtractũ faciunt ex hoc licite ex eo
ꝙ sicut frequẽter apparet debitores nõ sol
uunt in termino cõstituto: circa quorũ etiã
debitorũ requisitionẽ oportet plerũqꝫ face
re magnas expensas. Quidã etiã post da
tam dilationẽ nunꝙ̃ ꝑciũ soluũt: ⁊ sic ven
dens stat in ꝑiculo nõ recipiendi solutio/
nẽ. Ad hoc dicendũ ꝙ licet multi reperian
tur qui in termino cõcesso nõ soluũt: mul/
ti tamẽ ecõtra sũt qui in termino cõstituto
soluũt: nec tamẽ preciũ ꝓpter tempus mer/
cibus additũ minuũt: ⁊ ideo vtriusqꝫ ven/
dere terminũ inequalitas ⁊ iniusticia est:
cũ ex hoc appareat manifesta vitiosa inten
tio ꝙ si iusto ꝑcio vendẽtes penã appone/
rẽt nõ soluentib⁹ in termino cõstituto: hoc

licitū eēt dūmō in fraudē nō fieret. Nimirū cū ex ō fideiussorib⁹.c.puenit: pceditur q̄ rōne interesse si debitor nō soluit in termio sibi dato q̄ creditor tūc seruari debet indēnis: nec tūc est ibidē vsura: cū vsura sit qñ rōne mutui lucrū sperat: hec autē crescentia recipit rōne damni vitādi nō lucri habendi: nec eos excusat q̄ plus iusto vēdunt eo q̄ stant in piculo post datā dilationem nunq̄ recipiēdi solutionē: si saltē posituz habuerint vltra iustū pciū recipiēdi: dato q̄ in assignato termio legitime soluerent: tūc em̄ licet solutionē nunq̄ receperint: in cōscientia sua securi eē nō possūt: cū de tali termino dato culpā habeāt r aīam cū substantia pdant: hoc solum bonū vltimo sibi reseruātes: q̄ nō primo de sua substantia s̄ diabolo de sua aīa satisfacere obligātur.

Hic igit queri pōt: vtrū a venditore nūq̄ vendi pōt tēpus sine vitio vsure. Ad h̄ dicēdū s̄m Geral. obdoneñ. q̄ tps dupliciter psiderari pōt. Primo put est quedam duratio que psequitur pmū motū: r h̄ modo tēpus ē quid cōmune oīm r nullo modo vendi pōt: q̄z qd cōmune ē omniū nō ē pticulariter singulorū: r ideo tps currēs p receptione mutui.i.tps mutuatiōis vendi nō posset ipius mutui receptori: qñ a vendente cōmittatur vsura: p eo q̄ ex natura mutui tps illud nō est pstitoris s̄ poti⁹ receptoris. Scd̄o mō put est quedā duratio applicabilis alicui rei q̄ duratio atq̄ vsus ē alicui pcessus ad ei⁹ opa exercēda: r hoc mō tps ē priū alicui⁹ sicut ann⁹ equi mihi accomodati d̄r eē me⁹: r hmōi tps licite vēdi pōt: r ex hoc generaliter pcludit q̄ tempus illud vendi pōt qd ē priū venditoris r ideo illud licet pter tps rē plus vendere r minus emere q̄ tunc valeat: qñ nō ex malicia ptrahentiū s̄ ex pria natura ptractus id pcedat. Exempli grā. Si quis alteri vēdit bladū in tpe quo min⁹ valet ad requestum alterius qd tñ seruare firmiter ponebat r vendere tpe cōmuniter r pbabilit magis caro: pōt tunc vendēs exigere pciū qd ī hora pstationis vl vēditionis pbabilit credit valiturū. Ad maiorē tñ euidentiā ponat casus quē etiam tangit Sco. in.iiij. q̄ festū natiuitatis christi dicat. A. festū vo Joh. baptiste dicat. B. si g̅ quis vēdit bladū in. A. qñ sc3 minoris est precij ad rogatū alterius p pcio tūc currente: licet erat illud seruaturus vsq̄. B. qñ cōmunit maioris est pcij: tūc misericordiā facit primo r charitatē cum prio dispendio. Si vo nō erat seruatur⁹ tūc exhibet iusticiā: r si prestat solutionis dilationē supaddit gratiaz. Si pinde nō seruatur⁹ illud statuit vltra iustū pciū p. A. sed iustū pciū p. B. donādo dilationem solutionis vsq̄. B. tūc manifestā cōmittit vsurā vendēs tps nō suū: vt pt3 extra.e.ti.c. psuluit: q̄ si seruaturus erat illud vsq̄. B. tunc casus ille licit⁹ est: quia vendit tps suum: q̄z hoc modo prie loquēdo nō accipit illō plus pter tēpus s̄ pter naturā rei sc3 bladi quod cōmuniter plus valet in. B. q̄ in. A. Ratio vero quare potest illud sub tali precio vendere vel commutare duplex est. Prima quia is cui prestat vl vendit tenetur sibi ad probabile equiualens seu ad preseruandum euz a damno probabilis lucri. Secunda quia id quod in firmo posito dominij sui est ordinatum ad aliquod probabile lucrū: non solum habet rationē simplicis pecunie sine rei: sed etiā vltra hoc habet quandā seminalem rationē lucrosi quā cōmunit capitale vocamus. Ideo nō solum reddi habet simplex valor ipius: sed etiam valor superadiunctus: quia casus etiā notatur extra de vsur. c. in ciuitate: r cōcor. Alexan. de hales. Et licet in dicto. c. in ciuitate. cōsulit q̄ a tali cōtractu abstineāt: hoc tamē cōsilium est monitio vtilitatis nō pceptuz necessitatis: verūtñ interest vtr in h̄ cāu p illo tpe futuro pciū certū dtermiet aut nō. Si prio mō: tunc si verisimilit dubitat ab exptis vtr in tpe. b. plus vel min⁹ valebit vel nō: r tunc ratione dubij probabilis excusatur: vt dicto. c. in ciuitate. c. nauiganti: extra de vsur. Si vero ponit sub incerto: tūc pfigere pōt aliquē certum diē illius temporis determinate: vel taxare potest pcium s̄m q̄ diutius r cōmunius valebit in mense illo: accipiendo pcium mediocre inter carius r minus carū illius mensis: r h̄ licitū est. Q2 si velit determinare precium sub indeterminato tempore ponēs se in lucro tuo vt in pluribus contingi solet r alium in dāno: vtpote exigens tātū quantuz valebit in quocunq̄ tpe vsq̄ ad. b. quādo carius vendi solet: vel eligens vnū mēsem de quo ex postfacto sibi eligere velit diē in quo plus valuisset: tales r consimiles contractus sūt vsurarij: quia sors vendentis efficitur nimis pinguis: r emētis sors efficit nimis tenuis. Ratio autem cur ibidez sit vsura patet: quia ponit partem suam

vt in pluribꝰ cōtingit in tuto: ⁊ illū cum ꝗ cōtrahit vt in pluribꝰ in periculo damni. Est etiā ibi alia iniusticia: qꝛ si rem suā postea vendere vellet oporteret eum aliquo tempore determinato exponere ad vēdendū ⁊ nō in tēpore vago: sicq̄ʒ cōtingere potest ꝙ minꝰ care vēderet ꝙ̄ in die charissimo inter. a. ⁊. b. ⁊ ꝑ consequēs ī tali pacto facit se certū de lucro vltra qđ humana industria posset: cū his cōcor. Hosti. Jo. an.
E ⁊ Archid. ī. c. vsura. xiiij. q. iij. Secundo queri potest: vtrū ille qui merces suas in loco illo nō erat venditurꝰ vbi abundant sed eas transferre ꝓposuit ad loca vbi carius vendūtur posset rogatꝰ in eodē loco vēdere tantū ꝙ̄tū verisimiliter valerēt ī alio loco deductis ꝑiculis: laboribꝰ ⁊ expēsis: ꝓsertim qꝛ ꝗ iure vēdere pōt carius ꝓpter tpis dubietatē: eodē etiā iure videt̄ illud facere posse ꝓpter dubiū loci. Ad hoc dicēdū ꝙ Hosti. tenet ꝙ nō pōt stare talis ꝯtractus. Inno. autē tenet ꝯtrariū quē sequit̄ Ray. extra de vsur̄. ſ Jo. an. cōcor. hāc cōtrarietatē dicēs ꝙ si statim emptor ille preciū soluit putat opinionē Inno. verā: tunc enim nō habet speciē vsure. Si ṽo solutio precij differat̄: vt Hosti. forsitan intellexit tūc ꝓcedere videt̄ rō Hosti. qꝛ ī dubio temporis pōt venditori ⁊ emptori cōmodū ꝓuenire: ſ hic nullū comodū fit emptori nisi forte in solutionis dilatione: ⁊ hanc distinctionē approbat Jo. cald. extra de vsu. ī. c. fi. verūtn̄ a tali ꝯtractu potissime cauendū est ꝓpter fraudē: que se se facilime pōt immiscere. Preterea ſm Hosti. qui vēdit frumentū in. a. ꝓ ꝑcio: ꝙ tūc cōiter currit: dādū tamē in. b. cū adiecta cōditione si interim plus valuerit ꝙ hoc sibi det̄: si ṽo minus nō vult ꝙ ꝑcium minuat̄: ille vsuram cōmittit: ⁊ hoc notat Archi. xiiij. q. iiij. §. j. Et ccōtra qui in. a. emit frumentū ꝑcio tūc currente ea cōditione vt sibi reddat̄ in. b. ꝯmittit vsurā vt. xiiij. q. iij. c. vsura: Rō est qꝛ ſm cursū regionis cōiter in. b. frumēta sūt cariora: nec obstat ꝙ aliqn̄ cōtrariū accidit: qꝛ ad raro cōtingētia nō aptant̄ iura ff. de leg. l. nā ad ea: vnde talis est ad restitutionē inducēdus. Deniq̄ʒ queri potest vtrū etiā cōmittat vsurā qui terminū cōcedit in vēdēdo nō vt cariꝰ vendat sed vt melius emētes ad suā apothecā trahat. Ad ħ dicendū ꝙ si tūc emptores ex ħ aliqđ damnū incurrūt: puta rōne qualitatis merciū: ex eo scʒ ꝙ nō habeat tam bonas merces: tūc vendēs vsurā cōmittit rōne scʒ dilationis merces plus iusto vēdendo: ꝯsiderata earūdem qualitate: vt pʒ extra de vsu. consulit: nā vel emēs exinde dānū incurrit: vel saltē vlteriꝰ ꝓximū suū decipit in ꝑiudicium aīe sue: etiā plerūq̄ʒ cū multꝭ mēdacijs ⁊ ꝑiurijs quibꝰ affirmat merces illas eē bonas: ⁊ sic patet vtcūq̄ʒ qualiter in augmentatione precij in rerū venditiōe ꝓpter dilationē solutionis latet vsura detestabilis: ⁊ qualiter nō. Ad laudem dei omni.

De precij diminutione propter solutionis anticipationē vel propter expectationē ipsius rei empte ꝙ̄tū ad ius vel vsum: Ser. XXXII

On furtū facies:

n Exo. xx. Post ea ꝗ dicta sūt in sermone ꝓcedenti: videndū ē de his qui minus iusto emunt rē aliquā ꝓ termino anticipato. Ad cuiꝰ
euidētiā primo queri pōt: vtrū emēs agrū vel fundū vel aliqđ aliud iusto ꝑcio: ea tn̄ cōditione ꝙ quādocūq̄ʒ vēdēs illud ꝑcium soluat: tūc illud vēditū ad se libere reuertat̄: ex hoc emēs vsure vitiū incurrat: presertim cū emēs ibidē recipit interim excrescētiā vltra sortē scʒ fructꝰ annuos. Ad ħ rn̄det glo. magna: ex̄ de vsur̄. in. c. ꝯq̄stus: vbi etiā plures ponit casus: ꝙ si fundꝰ vel ager vendit̄ iusto ꝑcio tūc nō est ꝯtractus vsurariꝰ sed licitus: pōt tn̄ ille ꝯtractꝰ illicitus ⁊ vsurariꝰ iudicari: si scʒ emptor sub spē emptionis ꝑciū agri mutuari intendit ⁊ ꝑ tale mutuū lucrifacere ānuos fructus agri: tūc em̄ vsura iudicat̄ a quibusdā: lʒ ab ecclia ſm Archid. ex hoc ꝯdemnari nō possit: in talibꝰ eni potissime inspicienda ē dolosa intentio: nam si talis emptor intentione simplici agrū emit iusto ꝑcio: semper paratꝰ illū restituere si venditor redimere voluerit: nō ē ibidē vsura: qꝛ nulla ibidem interuenit rō mutui: ſ sola emptio pura ⁊ simplex: vnde in iudicio ꝗdē aīe stādū est in his cōscīe cōfitentis habuisse se purā ⁊ simplicē intentionē. Verūtamē per tria signa exteriora ꝓsumi potest de intētiōe dolosa. Primū signū est qn̄ ꝑciū qđ pro agro dat̄ est minꝰ iusto respectu valoris ipsius rei: tūc enim ꝯtractus ꝓsumit̄ factꝰ ī fraudem vsurarū. Secūdū est: quādo redimēs in fundi redemptione tenet̄ aliqđ soluere

vltra summã receptam: puta si fuit res vẽ/
dita ꝑ.c.coronis ⁊ positum est in pacto ꝙ
cuȝ rescinditur venditio soluant̃.cxx. tũc
enĩ duplicem recipit vsuram scȝ fructꝰ an/
nuos ⁊ hoc supadditum in pacto posituȝ.
Tertiũ ẽ quãdo emptor exercere solet vsu
ras ⁊ vsurarios cõtractus: ꝓbãtur hec ex̃
de emp. ⁊ vendi. c. ad nostram: et ex̃ de pi/
gnori. c. illo nos. Quartũ signũ etiã addi
põt quãdo scȝ fit cõtractus emptiõis cum
pacto d̃ re vendẽda infra decẽniũ: ita tñ ꝙ
infra quinquẽniũ instrumẽtũ venditiõis
nequaꝙ facere teneatur ſm Hosti. ⁊ Joh.
an. in nouella in dicto. c. ad nostram: talis
contractꝰ reputat̃ vsurarius: nam ſm Ho
sti. ĩ h̃ casu eoip̃o detegit̃ fraus q̃ latebat ĩ
ↄtractu. Secũdo principaliter queri põt
vtrum sic tempus anterioratiõis vẽdi põt
sicut tẽpus dilatiõis de quo dictũ est ĩ ser/
mone p̃cedenti. Ad hoc dicendũ: ꝙ quan
docũꝙ tẽpus est ꝓprium venditoris: tũc
ab eo licite vendi potest quãdo tpalem vti
litatem p̃cio tẽporali appreciabilẽ in se in/
cludit. Sicut econtra tempus ꝓprium em
ptoris eidem vendi nõ potest: quia tũc vẽ/
deret non suũ sed alienũ. Exempli gratia.
Teneor tibi soluere post. x. annos centum
coronas: nec ad illas soluendas ante tp̃s
illud obligatus sum: tunc tecũ paciscendo
tibi vendere possũ tẽpus illud ꝙ mox tibi
tribuã octoginta: ita ꝙ ꝓpter incurrẽs tẽ/
pus decem annorũ mihi viginti retineam
quia. x. anni quos vendo tibi sũt quo ad h̃
mei iuris ꝓpter qd̃ vẽdere possum valorẽ
tp̃is illius. Ꝯ si opponas q̃ rõne pecunia
mutuata nihil vltra se valoris vendibilis
habet: eadẽ rõne nec pecunia soluẽda post
x. annos ⁊ ideo vẽdere tp̃s illud vsura vi/
det̃. Ad hoc rñdeo ꝙ hic nõ vendit̃ pecu
nia s; tp̃s solutiõis qd̃ vtiꝙ vẽdentis est:
cum ecõtra tẽpus pecunie mutuate nõ ẽ p̃
stitoris sed receptoris vsꝙ ad terminũ sibi
p̃fixũ: ⁊ ideo sibi vendi nõ põt q̃n cõmitta
tur vsura: vñ si is qui tibi post. x. ãnos sol
uere tenet̃. c. coronas mutuaret tibi octo/
ginta: ⁊ ex hoc vellet sibi relinqui vel dari
xx. tũc indubie vsurã cõmitteret eo ꝙ tibi
tp̃s pecunie mutuate venderet: vñ ↄcludẽ
do q̃uis pecunia se nõ valeat plus seip̃a:
tñ aliquẽ valorẽ acq̃rit ex vtẽt̃ industria:
⁊ ideo vsus ille siue facultas vtẽdi põt ab
eo cuius ille vsus est legitime vẽdi. Ꝯ si
rursũ opponas ꝙ hñs centũ coronas etiã
habet facultatẽ vtendi ⁊ possidẽdi eas: et
ideo eque hñ poterit vendere hãc facultã/
tem futuri tp̃is: sicut p̃dictꝰ debitor facit q̃
non tenet̃ eas soluere ante. x. annos. Ad
hoc rñdeo ꝙ hic ⁊ ibi nõ est eadẽ rõ nec cõ
similis: q2 pecuniam habens nõ põt ea vti
inquãtũ habet rõnem p̃cij vł nũmismatis
nisi mutuando vel ꝑ alia re cõmutando:
vtrobiꝙ aũt currit futurũ tẽpus non ꝑ eo
q̃ pecuniã tradit sed ꝑ eo cui mutuat̃ vel
in emẽdo cõmutat̃ aut appreciat̃ vltra sim
plicem vim p̃cij sui. Sed debitor p̃fatꝰ ni/
hil mutuat dum soluit octogĩta coronas:
sed potiꝰ debitũ soluit: vt aliqd̃ p̃cium ac/
cipiat: qd̃ quideȝ mutui p̃cium dici nõ põt
cum nihil mutuet sed soluat: s; dici põt pre
cium anterioratiõis huic p̃cio estimabilis
⁊ ideo licite vendi põt. Tertio p̃ncipalit̃ B
queri põt vtrũ gratia expectatiõis rei ven
dite liceat minꝰ dare ab emptore q̃ȝ si p̃sen
tialiter traderet̃. Ad h̃ respõdet Alexan.
de alexan. in tractatu suo ꝙ in emptione ⁊
venditiõe põt interuenire duplex expecta
tio. Prima vt expectet̃ res: et quia sic ex/
pectat̃ ideo minꝰ dat̃: vt si quis dat. x. pro
mensura frumẽti que valet. xij. recepturꝰ
illam mensuraȝ in futuro tẽpore in quo ve
risimiliter p̃sumit̃ ꝙ non minus valebit:
et talis expectatio ẽ vsuraria: siĺiter emẽs
frumẽtũ in herba ꝑ sex qd̃ verisimiliter tẽ
pore messis valebit octo: talis cõtractus ẽ
vsurarius: vt patet extra de vsur̃. c. in ciui
tate: si tamẽ verisimiliter nõ plus valeret
tẽpore ↄtractus ꝓpter pericula ⁊ alias cir
cũstantias: nõ esset cõtractus vsurarius:
vt. ff. de cõtrahen. emp. l. fistulas. §. frumẽ
ta: ⁊. l. si debitor. §. verisimile. Alia ꝟo est
expectatio nõ rei sed vsus eiusdeȝ: puta q2
res est talis nature ꝙ emens nõ potest ea
statim vti licȝ põt sibi statim tradi: q2 res ĩ
se nõ habet statim vsum suũ simulatim sed
paulatim: ⁊ ideo si emens minꝰ dat q2 non
põt statim simul vti re sua ꝓpter expectati
onem vsus nõ peccat: q2 res statim tradit̃
et vẽdit̃ quãtũ valet tp̃e ↄtractus lȝ minꝰ
p̃cium ꝑ ea det̃ ꝓpter successiuũ vsũ eius/
dem: sicut in redditibꝰ molendinaꝝ peda/
gioꝝ ⁊ ↄsimiliũ: vbi ꝑceptio reddituũ est
successiua: ⁊ idẽ dicendũ ẽ q̃ñ vsus ip̃iꝰ rei
penitꝰ differt̃ in futuꝝ tp̃s licȝ ip̃a res sta
tim tradat̃: vt si quis ꝑ pellibꝰ varijs que
statim tradunt̃ minꝰ dat circa pẽthecostẽ
q̃ȝ circa Michaelis: q2 vsus eiꝰ non ẽ circa
festum pẽthecostes sed circa Michaelis:
q̃uis enim res tradit̃ vtroꝙ tẽpore tamẽ

licet vno tēpore dare minus p̄cium q̄ȝ alio
tempore nō ꝓpter rem expectatā: ſꝫ ꝓpter
vſum. Unde generaliter eſt ſciendū: ꝙ ius
vel vſus rerū ꝓ futuro tēpore licite pōt mi
nus emi: q̄ȝ ſi oēs ille res emptioni p̄ſen
tialiter traderent: ⁊ q̄nto ius futuroꝝ pro
tendit in longiora tēpora: tāto ceteris pa
ribus emi poteſt minori p̄cio: cuius ratio
eſt: quia in his in quibꝰ ius rei ſeu ſuꝑ rem
differt ab ip̄a re vel ab actuali poſſeſſiōe et
vſu ip̄iꝰ rei poteſt ip̄m ius emi licꝫ ip̄a res
nōdum ſit vel actualit̄ nō tradat̄ aut etiā
vſus illius nōdum cōueniat. Conſtat aūt
ꝙ ius ⁊ actualis poſſeſſio rei p̄ſentis cete/
ris paribus ampliꝰ valet q̄ȝ ſolum ius rei
future: aut ꝙ ſolum ius abſq̄ȝ actuali poſ/
ſeſſione non ſtatim tradita vel tradēda: tu
tius eſt enī incumbere pignori q̄ȝ agere in
ꝑſonaꝫ: ⁊ ſecuriꝰ eſt rem hr̄e ⁊ poſſidere q̄ȝ
ſolū ius rei: ⁊ ideo licet illud plus vendi ⁊
iſtud minus emi: nam p̄cium ſemꝑ eſſe de
bet iuſtum ꝓporcionatū ip̄i rei vendite: q̄
iuſticia potiſſime debet attēdi a tēpore cō/
tractus vt ſcꝫ tantū det̄ quantū res valet
tēpore ꝯtractus: non autē quātū valitura
eſt toto tēpore ſubſequēti: q̄ꝛ regularit̄ res
ſm̄ ꝙ valet tēpore contractus eſtimari de
bet. Et ex hoc trahit̄ ille caſus: ꝙ q̄ frumē
tum ſuū vendere diſponens in .b. ob roga
tum alterius illud vendit in .a. qn̄ ſcꝫ ē mi
noris p̄cij: poteſt illud vēdere vltra preciū
illud qd̄ valet in .a. ⁊ ſuꝑaddere tātū quā/
tum veriſimiliter valituꝝ eſt in .b. qd̄ alter
nequaq̄ȝ facere poteſt qui diſpoſuit illud
vendere in .a. Ratio huius eſt: q̄ꝛ tempus
illud reputat̄ in venditiōe quo libera ſua
voluntate diſpoſuerat illud vendere: lꝫ ob
rogatuꝫ alteriꝰ tempus illud anticipauit.
Ex his patꝫ ꝙ vitium vſure aut iniuſti p̄/
cij cōmittitur: quādo minus precium dat̄
q̄ȝ res valeat tēpore cōtractus a quo tēpo/
re iuſtum p̄cium iudicādū eſt: non autē eſt
vitium ſi minus p̄cium detur q̄ȝ in futuro
daret̄: ⁊ licꝫ plus ꝑcipiat emens tempore
ꝯſequēti q̄ȝ dederat illud: tamē qd̄ recipit
eſt de ſorte ꝓpter veram venditionē iuſte
factam tēpore ip̄ius cōtractus: hinc eſt ꝙ
emens annuos redditus q̄nquaginta co/
ronarū ꝓ mille coronis: non reputat̄ vſu
rarius: qui tamē vſurarius eſſet ſi ꝓ mille
coronis mutuatis annuatim q̄nquaginta
coronas reciperet: cuiꝰ ratio eſt: q̄ꝛ in p̄mo
caſu nō eſt cōtractus mutui ſed emptiōis:
qua vere tm̄ emit̄ ius futuroꝝ reddituū:
⁊ ideo nō eſt ibidē anterioratio ſolutionis
habens rōnem mutui: ſꝫ eſt ibidē actualis
ſolutio rei ſeu iuriſdictiōis actualiter em/
pte ⁊ tradite. Quarto p̄ncipaliter queri
pōt: vtꝝ vendens aliq̄d certo p̄cio alteri q̄
mox ſibi rem eandē reuēditurus eſt mino/
ri p̄cio: iudicat̄ eſſe vſurariꝰ: exempli gr̄a.
vendo tibi equū vel pannum ꝓ .c. coronis
dans tibi dilatiōeꝫ ſolutiōis ſcꝫ dimidiuꝫ
annū: tu aūt inde mox reuendis ꝓ minori
p̄cio ſcꝫ .lxxxv. habiturꝰ ſtatim p̄ciū illiꝰ.
Ad hoc dicendū ꝙ in hoc caſu p̄mꝰ vendi
tor ⁊ ſcd̄s emptor q̄ eſt vna ꝑſona: iudicat̄
ex hoc īcidere vitiū vſure: eo ꝙ p̄mꝰ emēs
reuendidit p̄mo vendenti ꝓ p̄cioſitat̄ mi
nori: q̄ꝛ ſub quadam mutui rōne potius q̄ȝ
ſꝫ reali ſolutiōe tradidit illi .lxxxv. debēs
ab eodē re habere .c. poſt mediū annuꝫ: ta
lis enī ꝯtractꝰ eſt oī malignitate ⁊ duplici/
tate plenus: ⁊ tales mercatores pro ꝓprio
cōmodo aſſequēdo ſūt deſtructores reipu
blice ac artiuꝫ mechanicaꝝ mercationūq̄ȝ
legitimaꝝ: verūtn̄ ſi quis abſq̄ȝ intētione
reemendi rem a ſe vendendā abſq̄ȝ fraude
vendidiſſet: nō excedens limitē p̄cij gradꝰ
rigidi: ⁊ tn̄ poſtea occaſione quacunq̄ȝ de/
nuo reemeret nō ponēs p̄ciū citra limitem
gradus pij: nō eēt ibidē peccatū vſure nec
iniuſti p̄cij: maxime dūmodo nō fuerit ibi
dem intētio praua. Cuiꝰ ratio ē: q̄ꝛ tunc il/
la reemptio taliter eſt circūſtantionata: ꝙ
nō eſt ibidē pctm̄ minoratiōis iniuſte: licꝫ
in p̄ma vēditiōe ſolutiōis dilatiōeꝫ indul/
ſerit: in ſcd̄a ꝟo emptiōe ſolutiōeꝫ ꝓmptā
exhibuerit: tn̄ a talibꝰ cauenduꝫ eſt ꝓpter
ꝑiculum intētionis impie ⁊ minorationis
p̄cij iniuſti. Talia nāq̄ȝ frequētātes maxi/
me deſtruunt rēpublicā: p̄ſertim q̄ȝtum ad
iuſtos artifices ⁊ mercatores. Sꝫ ſi que
rit̄ quale remediū dabit̄ artificibꝰ ⁊ mer/
catoribꝰ: q̄ ob p̄ciū ſic vltra iuſticiā mino/
ratū ꝓpter dilationē ſolutiōis p̄ſtitā: ven
dere nequeūt pannos aut merces q̄n mul/
tum amittāt de capitali: vel ſaltē nihil lu/
crant̄ niſi laborē inanē ſi ad terminū vēde
re nolunt: īmo nec emptores repire pñt p̄/
ſertim cum ꝑ hec ⁊ ſilia in ciuitatibꝰ inole/
uit ꝯſuetudo iam longo tp̄e introducta ꝓ
cōmuni bono: ꝙ non vendat̄ niſi cū dato
cōpetenti ſolutiōis termino. Ad h̄ dicēdū
ꝙ ſi talis ꝯſuetudo ſit introducta ꝓ com/
muni bono ⁊ nō in fraudē vſuraꝝ ſꝫ ꝓ ma/
iori expeditione mercātiaꝝ: tunc ſi merca/
tor vendit merces ad terminū vltra quāti

tatē iuſti p̄cij rigidi gradus: nō eſt dubiū quin cōtractus ille ſit vſurarius cum in eo tēporis expectatio cadat ſub iniuſto p̄cio: ꝯtra.c.cōſuluit: extra de vſur̄. Si vero nō excedit quātitatem iuſti p̄cij: licȝ terminū tradat ⁊ ꝓ termino maiori p̄cio vēdere videaꝛ: non tñ̄ eſt ibidē vſura. Nec obſtat ſi ꝓ minori p̄cio daret ſtatim idē p̄cium recepturꝰ: qͦ oſtēdi pōt ꝑ ſimile in alijs debitꝭ ſoluēdis: nā ſi q̄s aliq̄d debeat ad certum terminū ⁊ paratꝰ inueniaꝛ ſolutiōeȝ anticipare: ſi creditor de eo qͦ eſt ſibi debitum voluerit aliquid dimittere: conſtat ꝙ tūc creditor dimittere poſſet: ⁊ tamē ab vſura immunis eſſet: concordat Geral. obdoñ. licȝ enim vſura ſit plus accipere ꝓpter tēporis dilationē: tamen non eſt vſura minꝰ accipe ꝓpter tēporis abbreuiatiōeȝ. Or ſi obijciꝛ talis mercantia tantū non poſſet vendi ad denarios ꝓmptos: quantū vēdi poteſt cum dilatione ſolutionis in pactuȝ deducto: ⁊ res tātū valet quātū vēdi pōt: vt.ff.ad trebellꝭ.l.j.§. ſi hec res: ⁊ ideo illō plus qͦ accipiꝛ ꝓpꝛ dilationē ſolutiōis vltra ſortem ꝑcipitur. Ad h̄ dicēdū eſt: ꝙ in hoc caſu ex malicia mercatorū malignorū in vendendo terminū illicito modo minoratur: iuſtum p̄cium illius mercantie: quo diuites auari multos paupes artifices et mercatores crudeliter euiſcerant: ⁊ ex hoc relinquiꝛ etiam iuſtis mercatoribꝰ ſemita ꝗuis arta ⁊ obſcura: ꝙ eodem modo licite mercari poſſunt: cum debitis tamen circūſtantijs ⁊ intētione pura: nam rebus ſic ſtantibus ſi lanifex vꝉ mercator aut alius tantū vendit pannos merces vel res ſuas ad terminū ſolutionis indultū ꝓ quanto venderet ad ꝓmptos denarios ſi predicte ceſſarent impietates: nō vtiq̧ edificat ad gehēnam: ⁊ ꝙ diciꝛ res tantū valet quantum vendi poteſt: verum eſt ſi res ꝓ tanto quantū valet vendi ꝑmittitur: ⁊ malicie p̄dicte non obſtent: his etiā cōcordat Tho. in quadam ſua reſponſione cum fuerat de hac materia requiſitus. Quinto queri poteſt: vtrum vendens alteri bladum pro x. coronis ſoluendis poſt meſſem quando bladum illud ſm̄ ꝓbabilem eſtimationeȝ valebit tm̄ octo in p̄fixo termino: superueniat aūt chariſtia ita ꝙ dictus emptor idē bladum vendat ꝓ duodecim: teneatur ī illo caſu primꝰ vendēs ad faciendū reſtitutionē primo emptori: eo ꝙ ꝓtunc emit bladum illud plus iuſto p̄cio: ⁊ videꝛ ꝙ non: eo ꝙ̄ emptor primus in nullo damnificatꝰ eſt: imo lucratus eſt duas coronas: ſed in contrariū facit ꝙ ille cōtractus erat vſurarius. Ad hoc reſpōdet Aſteñ. ī ſumma: li. iij.ti.liij. ꝙ primus venditor emptori p̄mo tenetur id reſtituere qͦ ſupuendidit vltra eſtimationē boni viri: quia licȝ emptor primus damnificatus non eſt: hoc tamē fuit ꝓpter euētū rei qui non excuſat ab vſura: damnificatus tamē fuit quia plus emit ꝙ̄ in termino valebat ſm̄ eſtimationē experti viri ꝓbabilem: per locum autem a cōtrario emens agrum iam ſeminatū vel aliud qͦ poſt certum terminum recipiet minori p̄cio ꝙ̄ ꝓbabiliter valeat: vel quam alter empturus eſſet eo ꝙ ſolutionē p̄cij anticipet vſurā cōmittit: qꝛ ꝑ quandā rōneȝ mutui tradit emptor p̄cium venditori ante receptionē rei empte: cum ꝯſtet ꝙ ex natura emptiōis ſeu cōmutatiōis nō teneaꝛ tradere p̄cium anteq̄ȝ recipiant rem emptā: oēs eni cōmutationes ſibijnuicē ꝑiter ⁊ ad paria obligant. Preterea tradēs an̄ meſſem bladū vetꝰ vt poſt meſſem nouū et p̄ualēs recipiat: vſurā cōmittit ſm̄ Hoſ. ſi intētiōe corrupta hoc faciat: ⁊ dico p̄ualens: qꝛ forte vetus ꝓbabiliꝛ tantū valuiſſet quantū nouū ꝓ illo receptū: dico etiā intētiōe corrupta: qꝛ ſi p̄ſtitor reportaret ex h̄ aliquaȝ vtilitatē renouatiōis ſui bladi ob quā cauſā poſſet diutius ꝯſeruari non ē iniuſtū: ſi h̄ nō ꝯſequiꝛ ſine p̄iudicio alterꝰ: q̄ nō intendebat illud ꝯſeruare ſed cōſumere: ac mutui cauſa potior erat alterꝰ ſubueniendo ꝙ̄ ꝓprij cōmodi acq̄ſitio. Deniq̧ ſi res minꝰ emiꝛ: ꝙ̄ valeat tꝑe ꝯtractꝰ: recipiēda tñ̄ in alio tꝑe in quo veriſimiliter dubitaꝛ vtrū illo tꝑe plus minuſue ſit valitura: nō cōmittiꝛ vſura: diciꝛ eni ex̄ de vſur̄.c. nauigāti ꝙ ille q̄ dat.x. ſolidos vt alio tꝑe totidē ſibi grani vel vini vel olei mēſure reddanꝛ: q̄ lȝ tunc plus valeant vtrū plus vel minꝰ ſolutiōis tꝑe fuerit valiture veriſilꝛ dubitaꝛ: nō debet ex h̄ vſurarꝰ reputari rōne dubij huiꝰ: h̄ ibi. Nō eni minꝰ daꝛ rōne tꝑis ſ ꝓpꝛ naturā rei q̄ minꝰ valet vno tꝑe ꝙ̄ alio: ⁊ ſic etiā dicēdum ē in ꝯ̄rio caſu: cōcor. Alexā. de halꝭ. ⁊ Hoſti. Ad laudē dei.

De locatiōe poſſeſſionū ⁊ operū ac etiā aialiū: ⁊ de emphyteoſi: ⁊ quō pōt interuenire contractus vſurarius: Sermo XXXIII

Non furtum facies

n Exo.xx. Ad inuestigandū mu/
tuū palliatū ⁊ vsurariū lucrum
quod in cōtractu locationis vl' emphyteo
si interuenire potest: sciendū est: ꝙ locator
ille dicit̄ qui rei sue vsum alteri ꝓ ꝑcio cō/
cedit: vt cum loco tibi domū meam ego sū
locator: tu vero cōductor: vel etiam dicit̄
q̄s locator qui locat operas suas offerens
se ad faciendū aliquid ꝓ ꝑcio: vel etiā cuꝫ
accipit vt aliquid faciat qꝺ dicit̄ cōtract⁹
innominat⁹. Quātum igit̄ ad primū modū
locandi scꝫ vsum rei sue notādū est: ꝙ ali/
quādo fit talis locatio imꝑpetuū: et tūc si
conductor morit̄ succedit heres in locatio
ne: qn̄q; vero fit ad vitaꝫ cōducentis: ⁊ tūc
est locatio ꝑsonalis que morit̄ cum ꝑsona:
quādoq; vero ad certum tēpus: ⁊ tūc si cō
ductor morit̄ infra illud tꝑs succedit he/
A res. Hic ꝑmo queri potest: vtrū mutuās
rusticis pecuniā vt possessiones ei⁹ colat:
qui licꝫ legitime cōduct⁹ eas colere rēnuit
nisi mutuū recipiat: iuste tamē eisdē de fru
ctibus possessionū vel aliunde mercedem
operarū suarū tribuens: in foro cōscientie
sit vsurarius reputādus. Ad hoc dicēduꝫ
ꝙ duplex esse potest operaꝝ suarū recōpē/
satio. Prima fit ī iusticia ⁊ equitate: ita ꝙ
ꝓpter mutuationeꝫ nihil minuat de iusto
ꝑcio ſm cōmunē ⁊ approbatā ꝯsuetudineꝫ
regionis: tunc non est vsura ex ꝑte mutu/
antis etiaꝫ si non fuisset al's mutuaturus:
ratio est: quia de mutuo non recipit lucrū
eo ꝙ non recipiat nisi suum: alioq̄n si talis
mutuans vsurarius esset ⁊ ꝑ ꝯsequens ob
ligatus ad restitutionem: tunc non liceret
alicui mutuari iniuste detinēti suaꝫ posses
sionē aliquā pecunie quātitatē: et ipām in
pignus accipe: non cōputando fruct⁹ ī sor
tem: qꝺ tamen falsū est vt patꝫ ex̄ de vsur.
c.j. Secūda vero fit ex nequicia cū scꝫ mu/
tuans ꝓpter mutuū aliquid detrahit ꝺ iu
sto ꝑcio operaꝝ: vel cum ꝑter operas iuste
emptas alia quedaꝫ ab eis exigit q̄ coloni
impendūt: tunc enī esset vsura detestabil'.
Unde generaliter si occupasti rē meā: vel
per potētiā mihi vim facis in rebus meis
vel non restituis mihi mutuo ꝑstitaꝫ loca/
tam vel cōmodatā: aut etiā non soluis mi/
hi de operib⁹ q̄bus tibi seruiui: nec vis mi
hi restituere mea vl' desistere ab iniuria ni
si mutuem centum: quo facto desistis iniu
riari restituis mihi ⁊c. hoc nō est vsura ex
parte mea: cū nihil lucrer: ſʒ redimo vexa/
tionē iniustā mea recupo et me defēdo qꝺ
lꝫ ar. ex̄ de simo. c. dilect⁹: nec vsurā cōmit
to si ꝓpt̄ lucꝝ mihi soluat̄ iustū debitū: vel
nō exigat̄ a me iniustum debituꝫ: ⁊ ex his
ꝑñt mlti casus ꝑticulares cōcludi. Scꝺo
q̄ri pōt vtꝝ ꝯductor locatori teneat̄ de dā/
no si qꝺ ꝯtigerit ī re collocata. Ad h̄ rñdet
Hosti. ī sūma ī titulo ꝺ locato: ꝙ nō tenet̄
de casu fortuito: vt. ff. loca. l. si merces. §.
vis maior. l. marc⁹. §. domuꝫ: ſʒ bñ tenet̄ ꝺ
dolo lata culpa ⁊ leui: vt īstit̄. ꝺ locato. §.
fi. etiā si illud ꝯtigerit culpa alioꝝ q̄ꝝ opa
vtit̄: ⁊ in h̄ ꝯctu venit etiā culpa leuis: cū
grā vtriusq; celebret̄ ꝯuis q̄dā ꝯrium di/
xerūt: vt īstit̄. q̄. mo. ꝯ. obli. §. vl. Un̄ si au/
riga dū ceteros cursu suo trāsire vellet cur
rum euertit: ⁊ seruū quem duxerat quassa
uit vl' occidit: tenet̄ quia debuit se tēpera/
re ⁊ diligentius se habere: vt. ff. e. itē q̄rit̄.
Sed si fecit qꝺ quicunq; diligēs fecisset se
curus erit: vt. ff. e. si merces. §. q̄ calūniaꝫ:
ꝺ dāno ꝟo ab alio dato cui obuiare nō po/
tuit nō tenet̄: vt. ff. e. sed de damno. Simi/
liter nec tenet̄ de casu fortuito: vt dictū ē.
Dicit vlterius Hosti. ſm Azo. ꝙ si q̄s mer
cedem accipit ꝓ custodia tenet̄ etiaꝫ de le
uissima culpa: vt instit̄. de cōtrahē. emp. §.
ꝙ si fugerit: ⁊ extra de deposito. c. bona fi/
des. Preterea qn̄q; culpa cōductoris an/
numeratur seuicie: vt si magister scholari
oculū effoderit seueri⁹ cū calce ꝑcutiendo:
q2 leuis castigatio tm̄ illi ꝑmissa ē: vt. ff. lo
ca. l. Itē querit̄. §. iulianus: ex̄ de homici/
dio. c. ad audiētiā. Deniq; ꝯductor imple/
to tꝑe ꝯductionis tenet̄ ipām rem restitue
re locatori: al's enī teneret̄ ad interesse. ff.
loca. l. videam⁹. §. q̄ vinum. Tertio que/
ri potest vtrum ꝓpter aliq̄s causas vel in/
fortunia locator ipi cōductori mercedē rei
locate remittere teneat̄. Ad h̄ rñdet Ho/
sti. in ti. de locato ꝙ sic. Et h̄ in q̄ttuor casi
bus. Primo ꝓpter sterilitatē ꝯtingenteꝫ:
nisi posset cum vbertate ꝑcedentis āni vel
subsequētis cōpensari ⁊ nisi ꝯtigerit culpa
coloni: vnde ex̄ de locato dicit̄. c. ꝓpt̄ steri
litatē afficienteꝫ magno incomodo condu
ctores vitio rei siue culpa coloni seu casu
fortuito cōtingentē: colonis ecclesie tue ꝓ
rata est pensionis remissio facienda nisi cū
vbertate precedentis vel sequētis anni va
leat sterilitas compensari: glo. colon⁹ mo/
dicū dānū debet sustinere. Casus etiā for/
tuitus dn̄o nocet: ⁊ nō colono: vt non ha/

beat pẽsionẽ nisi ꝓ rata: ⁊ sic colon⁹ nihil
ꝑcepit nihil soluat: ita ꝙ remissio faciẽda
est in totũ vel in ꝑtẽ: nisi posset vbertas p̃/
cedentis anni vel sequẽtis cõpẽsari cũ ste/
rilitate. Nã si dñs remisit cõpẽsatiões ꝓpt̃
sterilitatẽ ⁊ ãno sequẽti ꝯtingat vbertas:
põt dñs petere pensionẽ integrã: verũtñ q̃
dicta sunt intelligunt̃ de colono q̃ certam
pecuniaȝ vl' certos chorbes annuatim de/
bet: ⁊ nõ de ꝑtiario: q̃ cũ dño lucꝝ ⁊ dãnũ
partit̃: hec glo. ibidẽ ⁊ allegat diuersa iu/
ra. Et addit Azo. ꝙ si casu fortuito contin
git vbertas augmẽtat̃ pẽsio sicut diminui
tur qñ sterilitas ꝯtingit: secus tñ si diligẽ/
tia coloni ꝯtingeret vbertas: vt. C. de fũ.
rei p̃uate. l. ij. C. de oĩ agro deserto. l. vl. li.
xj. ⁊ de alluuio: ⁊ palu. l. vl. Scdo fit remis
sio si fund⁹ terremotu vel fructus caumate
vel grãdine sic ꝑijt: vt nusq̃ȝ sit: ⁊ generali
ter ꝓpter illud qd̃ p̃ter ꝯsuetudinẽ euenit:
vt. ff. e. l. ex ꝯductu. §. ij. ⁊. iij. Tertio fit re/
missio et excusat̃ a solutiõe ꝓpter vim ma/
iorẽ cui resistere nõ potuit: vt p̃ncipis vel
iudicis: vel etiaȝ si ꝓpter incursus hostiũ
amissus ẽ fruct⁹: sec⁹ tñ si modicũ dãnum
stulerint. Quarto fit remissio qñ ꝓpt̃ casũ
fortuitũ impedit̃ ꝯductor frui re ꝯducta:
scȝ qñ d̃ domo ꝯducto expellit̃ ꝓpt̃ aliquã
causã legitimã ꝓut videbit̃ in. q. sequẽti.

Quarto ꝓinde q̄ri põt vtꝝ in aliq̃ casu
posset inq̃linus expelli de domo cõducta.
Ad h̃ rñdet Hosti. vbi supra ꝙ sic: ⁊ hoc ĩ
iiij. casibus. Primo si dñs ꝓbat domuȝ si
bi necessariaȝ et talis necessitas ĩmineat q̃
tꝑe ꝯtract⁹ nõ ĩminebat: puta si ĩterim du/
xit vxorẽ: vl' si domus in q̃ habitauit com/
busta est: vel si qua ꝯsil'is necessitas emer/
gat: vt ex̃ de locato. c. ꝓpter. in glo. ⁊ ĩ hoc
casu remittẽda est pensio ꝓ rata tꝑis: vt di
cto. c. ꝓpter. §. veꝝ. Scdo q2 dom⁹ indiget
refectiõe q̃ nõ ĩminebat tꝑe cõtract⁹: vt q2
vento ꝯcussa ẽ ⁊ corruit vel minat̃ ruinã:
in quo casu fit etiã mercedis remissio ꝓ ra
ta tꝑis: vt dicto. §. veꝝ. Tertio qñ ꝯductor
ꝑuerse versat̃ ĩ domũ: q2 tenet porcos ĩ so/
lario: vel nõ ẽ in ea s̃m pactũ ꝯductionis:
vel si deteriorẽ faciat: vel si in ea publicas
meretrices teneat: aut ꝑuersos hoĩes: aut
ꝓhibitos ludos: ar. in aut. de lenonib⁹. §.
sãcim⁹: coll'. ij. ⁊ ex̃ d̃ sta. mo. c. fi. §. j. ⁊. xlv.
di. c. sed illud: vide notãter. Silr̃ si in agrl
ꝯductis oꝑa rustica suo tꝑe nõ exercerent
ne intẽpestiua cultura funduȝ deteriorem
reddat: vl' si ꝓpter inimicicias culpa colo/
ni ortas dãnũ dat̃ ⁊ de silib⁹ idẽ ẽ iudiciũ.
Quarto cũ ꝯduxit ad q̃nq; ãnos vl' vltra
domũ vel fundũ: ⁊ non soluit ꝑ biennium
pẽsiones: tunc enĩ expelli põt: vt ptȝ dicto
c. ꝓpter. §. veꝝ. Vñ notandũ ẽ: ꝙ bona cõ/
ductoris sũt obligata locatiõi: h̃ est oĩa
bona ꝯductoris inuecta ⁊ illata in rustico
p̃dio: sciẽte dño nisi ad tp̃s inferant̃: taci/
te sũt obligata dño ꝓ pensione: in vrbano
aũt nõ distinguo vtꝝ dñs sciat vel nesciat:
vt. C. de locato. l. certi: ꝙ si rem sibi locatã
vlterius alteri locauerit qd̃ põt: vt. C. e. l.
nemo: tũc res posterioris obligate sũt p̃n/
cipali dño vsq; ad illã quãtitatẽ qua ⁊ iste
scd̃s ꝯductor tenet̃ p̃ori ꝯductori: vt. ff. e.
l. si in lege. §. si colonus: verũtñ si ꝯductor
aliq̃d expenderit necessario vl' vtiliter ĩre
ꝯducta: põt agere contra locatorem vt ex/
pensas recipiat. ff. e. l. domin⁹: al's secus.

Nũtum autem ad scd̃m modum locandi
scȝ oꝑas suas queri potest: quo tẽpore con
ductor locatori merces laboꝝ suoꝝ solue/
re tenetur. Ad hoc respõdet Hos. ꝙ serua/
ri debet illud qd̃ inter eos actum est: si ve/
ro non apparet qd̃ inter eos actum est: tũc
seruandus est laudabilis mos regionis: q̃
si etiam non apparet vel varius est: tũc ser
uari debet: qd̃ minimum est: scȝ vt soluat̃
in fine anni: vt de re. iur̃. li. vj. in obscuris
minimũ est sequendũ idem Azo. Sed hoc
sane intelligit̃ de his q̃ ꝯducunt̃ ad annũ
quibus non est reddẽda merces circa finẽ
anni de necessitate salutis: nisi aliquib⁹ ne
cessario indigerent: secus autẽ est de cõdu
ctis ad dies septimanas vel menses: de q̃/
bus ait dñs Leuit̃. xix. nõ remanebit apd̃
te opus mercẽnarij tui vsq; mane: de quo
patebit inferius. Scdo queri põt vtrum
locans operas suas faciẽdas in aliqua re
teneatur de damno illi⁹ rei. Ad hoc respõ/
det Hosti. in sũma in ti. de locato: ꝙ si dã/
num cõtigit illius culpa etiam leui: tũc te/
tur siue fuerit culpa sua siue alioruȝ quoꝝ
opera vtitur: secus si diligentiã debitã ad
hibuit: vt. ff. e. si merces. §. qui calũniam.
Et licȝ d̃ damno ab alio dato non teneat̃:
vt. ff. e. sed de damno: tamẽ tenet̃ de custo
dia: vt. ff. e. qui mercedeȝ: nam qui ꝓ sola
custodia mercedẽ accipit tenet̃ etiaȝ de le
uissima culpa: sed d̃ h̃ supra in. v. sermone
p̃cepti hui⁹: al's nõ tenet̃ nisi de leui culpa
vel lata: vt si palleũ meuȝ accepit ⁊ postea
ꝑ errorem alteri dedit: quia non toleratur
error in facto ꝓprio. ff. e. Item si palleum.

Similiter si vestimenta poliēda recepit et
mures roserunt: teneť de culpa.ff.e. item
queriť.§.si fullo:⁊ de similib⁹ idem est iu/
dicium.Est autem ⁊ alius cōtractus qui ē
medius inter locationem ⁊ venditionem:
q̄ vocať emphyteosis:qd̄ ē nomen grecū:
⁊ idem est qd̄ melioratio in latino:nam an
tiquitus sterilia terre tm̄ per hunc contra/
ctum cōcedebanť:quas recipientes meli/
orabant ⁊ melioratiōes sue erāt:qd̄ postea
ꝑmissum est etiā fieri de fertilib⁹ ⁊ fructuo
sis:⁊ consistit dūtaxat ī rebus soli vel fun
di. Qr autē iste cōtractus ē medius inter
locationē ⁊ venditionē sic patet quia quā/
do talis ꝯtractus celebrať:tunc aliq̄d da/
tur: sicut in venditione p̄cium certū dať:
sed tamē differunt:quia ꝑ venditionē trās
ferť dominiū:sed h̄ retinet dn̄s dominiū:
⁊ sic videť magis accedere ad naturam lo
cationis in qua locans dominiū retinet:⁊
singulis annis aliquid recipit:sic ⁊ in em/
phyteosi:sꝫ d̄ hac materia qꝛ raro frequē/
tatur gratia breuitat̄ supsedeo : vide d̄ ea
si placet.C.de iure emphy.⁊ extra de loca
to.c.potuit:⁊ multa ibidē ī glo.vide etiaꝫ
breuiter notata in sūma pisana in v̄bo em
phyteosis. Deniqꝫ de locatiōe animaliū
queri potest vtrū interuenire possit fraus
vsuraria quādo cōmittūtur animalia nu/
trienda:vt oues et boues porci et similia.
Ad hoc respōdet Alexāder de alexā. ī tra
ctatu suo:ꝙ duob⁹ modis vsuraria fraus
interuenire posset.Primo modo quando
lucrū quod ex tali cōmissione ꝓuenit ortū
habet ex mutuo :vt si quis diues mutuet
alicui pauperi.c.libras vt ex eis emat bo/
ues oues ⁊ similia nutriendas ad lucrum
illius qui mutuat:⁊ illius cui mutuať ta/
le lucrum est vitiosum:quia ortū habet ex
mutuo:vnde siue totum siue partē mutuo
tradidit:nunꝙ̄ potest ex mutuo sumere lu
crum ī hoc casu.Alio modo quādo exclu/
ditur periculū principalis cōmissi a cōmit
tente:siue quādo cōmittēs sibi taxat lucꝝ
in tanta quātitate ꝙ non recōpensatur la/
bor ⁊ sollicitudo nutrientis ſm rectaꝫ esti
mationem.Si quis enī cōmittit cētū oues
nutriēdas ad lucrū:ita tamē ꝙ cētū oues
semꝑ sint salue quicq̄d eis ꝯtingat :vitiuꝫ
vsure cōmittere potest ex non equa recom
pensatione laboris et sollicitudinis illius
cui cōmittiť: et tales dicunť oues ferree:
tunc igiť tales cōmissiōes licite fieri pñt:
quādo mutuū et cōmissum non ꝑmiscenť
in talibus:sed dominiū cum periculo reti
neť qd̄ cōmuniter accidere pōt sine culpa
illi⁹ cui cōmittiť :vel etiā quādo dominiū
rei cōmisse cōmunicatur ei qui suscipit aīa
lia nutrienda ad lucrū:vel etiam quando
ꝑiculū cōmunicať vtriqꝫ : ⁊ quādo ſm re/
ctam extimationē sic lucrum taxať:qd̄ re/
compēsari potest sollicitudo ⁊ labor ⁊ sum
ptus illius cui cōmittūť animalia. Por
ro Monaldus in sūma ponit regulā gene
ralem di.hoc generaliter verꝫ est: ꝙ vbi ꝓ
babiliter dubitať: vtrum conditio vnius
sit deterior vel alterins ex forma conditio
nis vel pacti adhibiti in contrahenda so/
cietate non est peccatum: vbi autē ad arbi
trium boni viri ⁊ prudētis grauatur alte/
rius cōditio:peccatum est ex parte grauā/
tis:si scienter hoc faciat:⁊ tenetur ad resti
tutionem nō potest tamē dari generaliter
doctrina super huiusmodi traditionibus
animaliū ꝓpter varietatem traditionum
⁊ dolos qui sub talibus conditionibus a
quibusdaꝫ excogitantur enormiter :ꝙ̄uis
non vltra medietateꝫ iusti precij in quo ca
su non solum ecclesia sed etiam priuat⁹ q̄s/
qꝫ tenetur ad restitutionē:⁊ si non iure fo/
ri saltē iure poli:⁊ maxime quādo simpli/
cem decipit:extra de empc̄. ⁊ ven.c.cuꝫ di
lecti:vbi etiam diciť in glosa: ꝙ cum dol⁹
dat causam cōtractui: puta dolo induxi te
ad vendendā rem aliquam al̄s non vēdi
turus:non tenet cōtractus:vt.ff. de dolo:
l.eleganter.Si vero incidis in contractuꝫ
quia vēditurus eras vel empturus : sed ꝑ
dolum meum min⁹ vendidisti vel pl⁹ emi/
sti:tunc tenet quidem contractus sed agiť
ad supplementū residui:hoc ibi. Ex predi/
ctis autē trahi possunt multe conclusiōes
ꝑticulares: vnū tamē casum singularē sub
iungam quem ponit Bal. de pusio in .l.j.
C.ꝓ socio:qui talis est. Dedi oues in soc/
cidam vel locationē ad quinquēniū: et de
cōsuetudine est ꝙ in fine quinquēnij diui/
dantur oues et fructus earum :pone ergo
ꝙ oues īterim naturaliter perierūt: nūq̄d
rusticus ad aliquid obligatus ē mihi: Di
cēdū ꝙ in tali triplex dānū ꝯtingere pōt.
Primo pōt īteruenire dānū ex natura: ⁊ ī
hoc casu qꝛ fuissent etiaꝫ ꝑiture penes me:
ideo restituere nō teneť etiā si fuissent exti
mate:qꝛ in ꝯtractibus nō ordinat̄ ad do/
miniū transferendū: estimatio nō facit em
ptionē: vt.ff.ꝓ socio.l.cuꝫ duob⁹.§.dāna.
ff.loc̄.l.iij.⁊ hoc ꝑ regulā traditā.ff.de cō/

trahen.empt.l.cū manu sata.§.nemo. Secūdo pōt ex fortuna ꝯtingere tale dānuz: si ergo ꝑierūt casu fortuito cui resisti nō potuit: sic ꝑiculū est cōmune: vt dicit text⁹ in dicta.l.§.dāna: ⁊ ideo si oues erāt estimate.xx.libris: tūc rustic⁹ tenet mihi restituere.x. q: si nihil restitueret tūc totū dānū foret vtiq; meū qḋ eēt ꝯtra textum illū in.§.dāna: q dicit ꝙ damnū est cōmune: et ex h ptz ꝙ alit iudicam⁹ de casu fortuito et alit de casu naturali. Tertio deniq; cōtingere pōt ex culpa ꝙ si culpa rustici vel ei⁹ familie damnū illud venerit: tunc ipe tenet ad emendaz totius quātitatis: eo ꝙ ante tps diuidende societatis oēs ꝑierūt ⁊ mee erāt: lz estimate fuerūt tradite sicut ꝑdictū ē: et ad h facit.C.de pac.l.si pascēda pecora: et ī dicto.§.dāna: si vero postq̄ oues eq̄liter ꝑtiri debebāt: rustici culpa dānum īteruenit: tūc nō tenet mihi nisi ad dimidiaz ꝑcij ꝑtez: q: in plus me nō dānificauit. Ex qb⁹ ptz ſm Bal. ꝙ si dictū dānū ꝓuenit ex natura: tūc ꝑtinet ad tradentē: si vo ex fortuna ꝑtinet ad vtrūq; cōmunit: ⁊ si ex culpa rustici ꝑtinet ad ipm solū. Ad laudez dei.

De contractu societatis q principaliter variat trib⁹ modis: ⁊ de triplici vsura: Sermo XXXIIII

On furtuz facies.

n Exo.xx. Cōtractū societatis ꝑsenti ſmōe breui stilo ꝓseq̄ volēes. Primo q̄rim⁹: vtꝝ liceat pecuniā mercatori vel artifici ꝑ modū societatis cōmittere ⁊ inde lucꝝ recipe: ꝑsertim cuz a se pecuniā magis alienat q eā mutuādo dn̄iuz trāsfert: q̄ q eam mercatori vel artifici cōmittit: ſ nō lz inde lucrū recipe ǵ nec ī isto casu. Ad h rn̄det sanctus Tho. scda.2e.q.lxxviij. ꝙ ille q mutuat pecuniā: transfert dn̄iuz pecunie ī eū cui mutuat: ⁊ ǵ mutuum recipiēs tenet pecuniā sb suo ꝑiculo: ⁊ tenet ad integrā restitutiōez: ⁊ ideo q mutuauit potest exigere aliquid vltra sortē: sed iste q pecuniā suam cōmittit mercatori vel artifici ꝑ modū cuiusdā societatis: nō trāsfert pecunie dn̄iuz ī socium ſ remanet ei⁹: ita ꝙ cū ꝑiculo ipi⁹ soci⁹ ei⁹ de ea mercat vel opat: ⁊ ideo licite pōt ꝑtē lucri inde ꝓueniētis expectare tāq̄ de re sua seruata debita equitate inter vtrosq;: est enī societas q̄dam fraternitas: vt.ff.pro soc.l.verum: ⁊ ideo impiū et fraterne charitati cōtrarium esset: ꝙ īter eos cōmitteret turpe lucrum vel etiā vsura: qḋ fit qn̄cūq; nō seruatur equitas inter socios. Ad cui⁹ euidentiā sciendū: ꝙ cōtractus societatis tripliciter variari pōt. Primo modo qn̄ sunt duo quoꝝ vnus ponit pecuniā tm̄: ⁊ alter ponit tm̄ operā corporalē: vt.ff.ꝓ soc.l.v.§.j. de q ponat casus: ꝙ q̄dā ponit ī societate opam tm̄ ⁊ alter ponit.lx.coronas ad tertiā ꝑtē lucri ⁊ dāni: h ē ad dānū ⁊ lucrū ponit.xx.coronas.xl.coronis semꝑ remanētib⁹ saluis: tūc nisi ille q ponit opam recipiat mercedē laboris quē sustinet ꝓ commertio.xx.coronaꝝ: q̄ꝝ lucrū ⁊ damnū ad illū spectant q pecuniā dedit talis q dedit eā vsurari⁹ est: cuius rō est: q:.xl.coronas mutuauit mercāti ꝓ cōmertio.xx.coronarū ꝑtinētiū ad lucrū ⁊ damnū cū recepturus sit.xl.coronas que non stant suo ꝑiculo sicut illius q opam gerit: ergo deberent eque bene viginti corone stare ad lucrū illius q operam ponit: nā ꝯueniēs ē ꝙ emolimentū habeat is q habet ⁊ onus: alioq̄n qui pecuniā dedit ꝓ.xl. coronis nihil habere debet ad similitudinem mutuant q: ratiōe mutui nihil vltra sortem recipe pōt nec seruaret h equalitas socialis: q: si pecuniam recipiens postq̄ merces emit eas perderet.xl.coronas ⁊ operam corporalez perderet: cum tamē collator pecunie nihil perderet nisi tm̄ viginti coronas: ⁊ sic non esset contractus licitus sed in fraudez vsurarum fieret. Hic queri potest: ponatur casus ꝙ in diuisione societatis que quandoq; fit post lōga tēpora et lōgos labores ꝙ non inueniat nisi capitale salariū: vtrū totuz illud capitale debeat habere qui posuit vel debeat equaliter inter vtrūq; diuidi: dicendū ꝙ de hoc sunt diuerse opiniones: dicit enī glo.C.ꝓ soc.in.l.j. qḋ equaliter diuidi debeat nisi in contractu aliud actum sit: qḋ ostēdit glo. ꝑ tres rōnes que breuitati ꝯsulens ꝑtermitto quā ꝑtē tenet glo. de iure. De ꝯsuetudine aūt dicit ꝙ capitale debet esse saluum ponenti: ⁊ si ē ita ꝯsuetum ītelligit etiam tacito hoc actū q: ꝯsuetudo in tacitū pactū deduci videt.ff. soc.l.licz. Dicūt tn̄ Jacob⁹ de arena ⁊ Frācis. de pla. ⁊ veri⁹ ꝙ nō solū de ꝯsuetudine ſ etiā de iure est ꝙ capitale adhuc maneat saluū ponēti: q̄re enī socius me⁹ debet hr̄e pecuniā meā: ⁊ si tu dicas ꝙ ponit opam: rn̄deo ꝙ ꝑciū ope ītelligit correspōdere ītrusorio pecunie non aūt ipi sorti: ⁊ ideo si

vnus ponit cõmoditatem ope:eq̃ dez alter
ponit cõmoditatẽ pecunie:nõ aũt ꝓprieta
tem. Pone casũ ꝙ vnꝰ ponat.x.milia:al/
ter vero ponat opam tm̃:tũc nõ põt ibidez
ẽẽ aliq̃ ꝓportio nisi de cõmodo ope ad cõ/
modũ pecunie:non aũt ad ipaz totalẽ sor/
tẽ: qd̃ tñ expressius patz qñ ponit̃ in socie
tate species ex vna pte puta vacce vel oues
⁊ ex alia parte opa pastoralis: tunc inter il
la tm̃ cõmoda ⁊ damna in obuentionibus
sunt cõmunia nõ autẽ ipm pecus: vt patet
ff. ꝓ soc.l.si duobꝰ:in.§.si coeunda:sic ẽ te
nendum est:ꝙ in dubio potius ĩtelligitur
in societate positus vsus rei q̃ ipa res: nã
si oues dant̃ in societatez:tũc fetus: lane:
lac ⁊ huiusmodi sũt cõmunia :sed nõ oues
in societatẽ tradite:verum est etiam ꝙ licz
capita ꝑncipalia mortua sunt: tñ societas
in fetibus durat: vt.ff.de pigno.l.grege.ĩ
ꝑn.qd̃ aũt dixi oues in societatẽ traditas
non esse cõmunes :intelligẽdũ ẽ sane ꝙ ca
pitale meũ non est cõmune :verbi gr̃a tra/
didi.c.oues:tũc quãtuz estimabant̃ ꝓtũc
in ꝑcio ante oĩa detraham tanq̃ capitale
meũ:qd̃ aũt accrescit puta fetus :lana: lac
⁊c.diuident̃ tanq̃ inter socios. Sed tunc
queri potest si ipm capitale ꝑditum est seu
diminutũ aduersa fortuna: vtrũ is q̃ ponit
opam aliquid teneat̃ ꝯferre ei qui capita/
le posuit ⁊ ꝑdidit vl' diminutũ recepit. Ad
hoc rñdet Franciscus de pla. ꝙ quatenꝰ ẽ
cõmune lucrũ eatenꝰ est cõmune dãnum ⁊
nõ aliter: nã si ꝯtracta est societas ad ptez
dãni ⁊ lucri: tũc indistincte tenendũ est ꝙ
dãnũ est cõmune:nec põt ꝯqueri q̃ ꝑdidit
opam manualẽ:nã ⁊ aliꝰ ꝑdidit intrusorũ
pecunie sue: ⁊ hec ẽ etiã opinio Baldi. Si
ṽo sic ẽ ꝯtracta societas ꝙ opaz ponẽs ni
hil lucraret̃ de capitali:etiã si tm̃ remane/
ret capitale:tunc etiã nõ est obligatꝰ ad dã
num sortis:sed ei sufficit damnũ opaꝝ sua
rum amissaꝝ: ⁊ hoc ptz :q2 correlatiuoꝝ ea
dem est natura:ideo sicut de capitali nihil
lucrat̃ opam suam ponẽs: sic etiã de capi/
tali nihil damnificet̃. Si ṽo lucraret̃: tũc
etiã recte dãnificari deberet: quia de ꝯtra
rijs eedẽ regule dantur vt.C.de furt̃.l.ma
nifestissimi.§.ß cum in scd̃a: vbi dicit textꝰ
ꝙ vbi ẽ periculũ ibi ⁊ lucrum: hec Baldꝰ.
Dicunt tamẽ q̃dam ꝙ si pecunia est ꝑdita
post opas exhibitas:tunc sufficit damnuz
opaꝝ:si vero statim est ꝑdita scz ante ope/
ras ꝑstitas ꝙ tũc damnũ debet esse cõmu/
ne: ⁊ hec est opinio Pe. quã Cynus esse di
cit equiorẽ:qd̃ verum est : ꝑsertim si culpa
recipientis pecunia ꝑdita est :si tamẽ socie
tas est cõtracta ad ptem equalẽ lucri ⁊ dã/
ni:tunc illa seruãda est:ꝙ si non apparet q̃
liter ꝯtracta sit: tũc intelligit̃ ꝯtracta ꝰm
cõsuetudinem regionis: ⁊ ĩter mercatores
intelligit̃ ꝰm ꝯsuetudinem mercatoꝝ:vt ĩ
auten. de fideius.§.fi.et.C. de fideius.l.fi.
Si deniq3 pecuniam mercatori dans in so/
cietatem:secũ ꝯuenit ꝙ det sibi certaz par
tem de lucro: ⁊ nihil dicit de damno :tunc
si talis intendit habere lucrũ ⁊ non sentire
damnũ vsurarius est vt patz extra d̃ vsur.
c.cõsuluit:quia lucrũ querit de mutuo in/
terꝑtato ex quo periculũ ⁊ ꝑ ꝯsequens do/
miniũ pecunie trãstulit in recipientẽ :si ve
ro simpliciter intendit pticipare lucrum ⁊
damnũ licz de damno nihil expꝑssit : tunc ẽ
cõtractus licitus: ⁊ licz de damno nihil di
xit:tamen intelligi debet etiam de damno
sicut cõuentio facta fuit de lucro: vt patet
instit̃.de socie.§.illud. Secũdo modo fit
cõtractus ita ꝙ vnus ponit pecuniã ⁊ ope
ram:alter vero tm̃ ponit pecuniã vel ope/
ram: et in hac societate similiter ẽ equitas
seruãda:ne quid ex aliqua pte fiat in frau
dem vsuraꝝ. Si igit̃ alter tm̃ apponit ope/
ram tunc q̃ri põt vtrũ pecuniã recipiẽs ad
mercandũ:pacisci possit cum eo q̃ illam si/
bi tradit :ꝙ in fine velit habere.xx. firma
ꝓ labore ⁊ industria:nolens in eis sentire
damnũ aliqd̃ absq3 vitio vsure. Ad h̃ dicẽ
dum ꝙ sic :sed tunc est ꝯtractus locatiõis
non societatis : quia tũc opas suas ꝓ tali
ꝑcio locat: ⁊ tunc nihil sentiet d̃ lucro:pos
set etiam pacisci ꝙ multũplus recipet sine
dãno:quia tanta põt ẽẽ illius industria et
tanta interuenire ꝑicula ꝙ plus conferret
societati q̃ ipa pecunia vtputa si solus na/
uigaret vel solus ꝑegrinaret̃ ad terras lõ/
ginquas: vt.ff.eo.ti. si nõ fuerũt.§.j. ⁊ tũc
ex pacto nõ sentiret partem damni ⁊ tamẽ
pticiparet in lucro:sed tunc illa recipet nõ
vt socius sed ratiõe salarij sui. Si ṽo alter
tm̃ apponit pecuniã:tunc illud reduci põt
etiam ad cõtractum cõmissionis qui cõtra
ctus etiam quedam societas dici põt. De
quo queri potest vtrum cõmittẽs pecuniã
suam bone fidei alterius mercatoris vl' ar
tificis: vt inde iuste lucretur : ⁊ ĩ lucro par
tem habeat : hoc facere possit absq3 vsure
vitio. Ad h̃ rñdet Alexã. d̃ alex. in tracta
tu suo : ꝙ talis cõmissio pecunie fieri põt
duobꝰ modis. Uno modo qñ fit trãslatio

pecunie siue rei cõmisse in toto vl' in parte in dñium illius cui cõmittit᷑: ⁊ tũc ꝓ pecunia sic cõmissa nõ licet aliquid sperare: sic nõ licet alicui sperare lucrũ de re non sua: qꝛ mutuũ est ⁊ ꝑ ꝯsequẽs aliq̃d inde sperare nõ licet ꝓhibente dño. Luc. vj. Mutuũ date nihil inde spe. Scdo mõ fieri põt commissio pecunie vl' alterius rei: ita tñ ꝙ ipa res maneat in dominio cõmittentis: ⁊ tali mõ ꝯmittẽs rẽ suã sperare põt lucrũ tanq̃ de re sua: qꝛ tunc pecunia vel alia res commissa ẽ mercatori sicut aliq̃d seruo vl' ministro ꝯmittit᷑: qꝛ negociat᷑ de rebus dñi sui ad vtilitatẽ eiusdẽ: ⁊ per cõsequens qd excrescit sorti sicut rei ꝓprie iusto titulo possidet᷑: nec est simile de mutuo ⁊ cõmisso: qꝛ ĩ mutuo stat pecunia ꝑiculo recipientis: sed in cõmisso stat ꝑiculo cõmittẽtis ex q̃ lucꝝ licitũ reddit᷑. Verũtñ oportet ꝙ tota pecunia sit cõmissa: alioq̃n si partim eẽt cõmissa ⁊ ꝑtim mutuo data: tunc posset ibidẽ latere vitiũ vsure: exempli gratia: Si q̃s alicui cõmittit centũ coronas: ita ꝙ mediã ꝑtem illi mutuet ⁊ aliã mediã ꝑtem suo dominio retineat ponẽs illũ ad ꝓpriũ dãnũ vl' ꝑiculum ⁊ lucrũ tũc enĩ incurrit vsure vitium: qꝛ nõ solũ sperat lucrũ ex re cõmissa ſ᷑ etiã ex re mutuata ꝓpter quã sibi vendicat operas illaꝝ. l. coronaꝝ: ⁊ sic ꝑ ꝯsequẽs ex mutui adiectiõe vitiũ in toto cõtractu generatur. Ad cuiꝰ euidentiã dicit Richar. in iiij. di. xx. ꝙ in cõmissiõe talis pecunie cõmitti põt vsura quadrupliciter. Primo qñ capitale ⁊ lucrũ ponunt᷑ sub certitudine: ita ꝙ nec de capitali nec de lucro taxato velit sentire damnũ: ⁊ d hoc nõ est dubiũ q̃n sit vsurariũ: qꝛ in hoc casu stat ipa publica vsura. Secũdo qñ capitale ponit᷑ sub certitudine ⁊ lucrũ sub fortuna: qꝛ ꝯtractꝰ similiter ẽ vsurarius siue directe siue indirecte siue explicite siue implicite: sicut plane patꝫ in bestijs q̃ tradunt᷑ tanq̃ ĩmortales. Tertio quãdo lucrũ ponit᷑ sub certitudĩe ⁊ capitale sub fortuna: cuiꝰ exemplũ ponit᷑ ex̃ de vsur̃. c. nauigãti vel eunti ad nũdinas: certã mutuãs pecunie quãtitatem: ꝓ eo ꝙ suscipit in se periculũ: recepturus aliquid vltra sortem: vsurariꝰ ẽ censendꝰ. Glo. ibidẽ: qꝛ iste recipiebat in se periculũ: videbatur ꝙ q̃si quadã cõpensatione licite aliq̃d vltra sortẽ recipe posset: eo ꝙ ꝑiculũ pecunie mutuate ꝑtinebat ad debitorem cũ sua facta fuisset: ſ᷑ nihilominꝰ ẽ vsurariꝰ: h̃ ibi. Nimirũ cũ in mutuis veris vl' interꝑ̃tatis spe lucri ꝑ̃ncipaliter factis dubiũ seu periculũ a fenore nõ excusat vt supra declaratũ ẽ. Insuꝑ in dicto casu raro accidit ꝙ pecunia sic mutuo accepta pereat: nisi fuerit culpa vel negligentia illiꝰ qui pecuniã accepit: ⁊ ideo q̃ sic mutuo dat pecuniã hꝫ in fauorẽ suũ illd quod sepiꝰ accidit: nec habet ꝯtra se nisi ꝙ rarius accidit. Or si obijcitur illud qd ponit᷑. C. de nautico fenore. l. j. scꝫ talẽ cõtractũ ab obseruatione cõiuꝫ vsurarũ esse liberũ. Dicẽdũ ꝙ licet non sit cõis vsura tñ est vsura. Hinc glo. suꝑ illud ꝟbũ cõmuniũ vsuraꝝ: dicit: ſ᷑ nõ cẽtesimarũ: qꝛ licet sit liber contractus a cõi vsura. tñ nõ ẽ liber ab vsura centesima. Pro quo sciendũ est: ꝙ vt tangit᷑ ex̃ de excel. ꝑ̃la. c. inter dilectos: in glo. triplex ẽ vsura. Prima dicit᷑ vsura cõis ⁊ ẽ illa q̃ in die vel in septimana vl' in mẽse excedit sortẽ: sicut pꝫ ibidẽ in textu de clerico ludente ad taxillos q̃ ꝯcessit socio. xj. vl'. xij. ⁊ sic prima die potuit excedere. Scda dicit᷑ vsura centesima ⁊ ẽ illa q̃ excedit sortẽ in anno. Tertia dicit᷑ vsura septupla vl' sexagesima: ⁊ ẽ illa q̃ excedit medietatem sortis infra annum. Quarto qñ ponit᷑ vtrũq̃ sub dubio ⁊ fortuna: ⁊ tũc accipiens vltra sortẽ aliq̃d non tenet᷑ restituere: qꝛ ratio verisimilis dubij ꝯtractus hmõi excusat: vt pꝫ ex̃ de vsu. c. nauiganti. §. illo quoq̃. Preterea ponatur casus ꝙ quidã mercantias exercẽs in francia cũ alterius pecunia: accipiat ibidẽ mutuũ noĩe dñi sui domino suo nihilominus ignorãte lucreturq̃ cũ tali pecunia: q̃rit᷑ cuiꝰ erit illud lucrũ. Ad h̃ rñdet Sco. ꝙ talis tenet᷑ reddere fructꝰ domino ꝑ̃ncipali sicut lucrũ de pecunia ꝓpria: nã eodeꝫ modo transit in dominiũ vsus talis pecunie mutuo accepte in dñm ꝑ̃ncipalẽ: sic etiam ꝑtinet ad eũ dominiũ vsus de ꝓpria pecunia: qd sane ĩtelligit᷑ qñ dãnũ talis mercatoris in detrimẽtũ caderet dñi ꝑ̃ncipal': puta qñ ille q̃ mutuũ accepit pauꝑ esset: ⁊ si ꝑderet eam creditoribꝰ restituere nõ posset: ꝙ si diues esset ⁊ nõ intẽderet ex dãno ꝓueniente dñm ꝑ̃ncipalem damnificari: ſ᷑ ideo mutuũ accepit sub nomine dñi sui: qꝛ sub noĩe suo tale mutuũ nõ inuenirет: tũc in tali casu nõ obligaret᷑ ad restituenduꝫ: quia tũc vsus talis pecunie nõ transit ĩ dominũ ꝑ̃ncipalem: nisi tm̃ nomine ⁊ nõ re: hec Sco. in quodam tractatu suo. Tertio modo fit contractus inter socios ita ꝙ ambo pecuniam ⁊ operam ponunt in societa-

tem:licet vnus aliquando plus ponit de pecunia vel opera q̃ȝ alius:⁊ tunc lucrum eoꝝ esse debet equale:nõ quidẽ equalitate quãtitatis sed ꝓportionis:si nihil aliud expssum erat in contractu. Potest etiã fieri pactũ ꝙ vnus recipiat quartã ꝑtem lucri ⁊ alius tres ꝑtes ſm ꝓportionem pecunie vel industrie:verũtamẽ oportet etiam in hoc ↄtractu equitatẽ seruari ne fiat aliquid in fraudẽ vsurarũ omnib⁹ circũstantijs debite cõsideratis:vt iudicio ꝓbi ⁊ experti viri verisimiliter dubiteť:cui⁹ partł cõditio potior iudiceť vel saltẽ vt nõ appareat notabilis excessus:⁊ absit intẽtio corrupta q̃ maxime in talib⁹ ẽ inspiciẽda:presertim h̄ tpe cũ omnes querũt que sua sunt ⁊ iõ diciť Ecci.xxvj. Due sunt spẽs rerum scȝ que difficiles sunt ad hoc vt in eis vitetur pctm̃.q.d.quedã sunt officia in quib⁹ defacili pctm̃ incurriť ⁊ vix pctm̃ euitatur ⁊ infra subdit dicens:difficile exuiť negocians a negligẽtia. Alia lr̃a habet a mẽdaci crimine:vel glo.i.a despectu dei:qꝛ deũ ↄtemnit quãdo veritatem ⁊ equitatẽ contemnit:⁊ caupo a peccatis labioꝝ:⁊ iõ hec duo genera hominũ periculosũ vitam ducunt nisi se firmauerint diligentissime ĩ dei timore. Ad laudem dei omnipo.

Quõ licet pacisci pro interesse damni emergentis de p̃terito presenti ⁊ futuro:ita ꝙ q̊s nõ incidat in cõtractũ vsurariũ: Ser. XXXV.

Non furtũ facies.

Exo.xx. Ad dilucidationẽ eoꝝ q̃ dicta sunt ⁊ dicẽda:p̃senti sermone tractandũ est de interesse quõ põt in ↄtractib⁹ admitti ⁊ quõ non.

A Est aũt interesse ſm doctores quedã euitatio dãni vel recõpensatio damni. Queri potest igiť p̃mo:vtꝝ ꝓ interesse.i.pro occurrenti dãno euitãdo: liceat pacisci cum alio:recipe aliquid vltra sortẽ absq̃ȝ vitio vsure. Ad h̄ rñdet sanct⁹ Tho.scd̃a 2ᵉ.q.lxxviij. ꝙ talis absq̃ȝ peccato põt in pactũ deducere cũ alio q̃ mutuũ ab eo recipit dãni recõpensationẽ: ꝑ qd̊ sibi subtrahiť aliquid qd̊ habere debet:qꝛ hoc nõ ẽ vendere vsum pecunie vł mutuũ ß dãnũ euitare: recõpensationẽ tamẽ dãni qd̊ ↄsiderať in hoc ꝙ de pecunia nõ lucreť:nõ põt in pactũ deducere:qꝛ nõ debet id vẽdere qd̊ nõdũ habet ⁊ multipliciter ĩpediri põt ab habẽdo. Aũ potest ab hmõi pacisci tripliciť ꝓ interesse dãni emergentis. Primo pacisci põt ꝓ interesse dãni emergentis de preterito ⁊ hoc p̃cipue in q̃nq̃ȝ casib⁹. Prim⁹ est cũ fideiussor ꝓ debitoris defectu ↄpulsus ẽ ꝑ iuramentũ vł al̃s soluere creditori vsurã ⁊ capitale: tũc em̃ a debitori repetet eã ⁊ oĩa dãna q̃ occasione debiti habuit repetere potest a debitore:quia fideiussor seruari dȝ indemnis:vt patȝ ex̃ de fideius.c.j.⁊.ij.⁊ de fo.compe.c.fi.li.vj. Concordant Tho. Ray.⁊ Alex.de hales:q̃ addit ꝙ recte aduertenti in tali cãu nõ ẽ vsura: qꝛ fideiussor nõ attendit accipe vltra sortẽ:de q̃ casu elegantissime tractat Jo.an.ĩ mercu. de reg.iur̃.in regula.pctm̃ nõ dimittiť.li.vj.⁊ simile ẽ si mutuãs incurrit damnũ ex eo ꝙ is in assignato termino non reddidit q̃ mutuũ accepit:vt ex̃ de fideius.c.ꝑuenit: sed de hoc postea lati⁹ videbiť. Secũdus casus ẽ quãdo occasione more creditor dãnũ incurrit:exempli gr̃a. Debes mihi centum ad certũ terminũ ac in termino soluere noluisti:ꝓpter quod me oportuit accipere pecunias ad vsuras:tũc enĩ teneris mihi soluere illas:quod verum ẽ si tibi predixi ꝙ casu quo nõ solueris oporteret me recipere ad vsuras:eo ꝙ aliter mutuũ nõ inuenirẽ nisi per vsuras:nam si aliquo modo euadere poteram sine damno meo non obligaris mihi ad interesse:alioquin obligares mihi ne dispendiũ patiar: vnde videor p̃miũ meruisse:vt extra de fideius.c. peruenit:⁊.c.constitut⁹. Ceterũ ſm Bal. C.de vsu.l.vsuras. Pone ꝙ emi a Petro lapides vel ligna ⁊ similes res ex quib⁹ naturaliter nõ ꝑcipitur fructus:⁊ vt p̃ciũ soluerẽ illud accepi mutuo sub vsuris:ac solui illas res vendenti:sed ip̃e non tradidit mihi res illas fuitq̃ȝ in mora nõ tradendi: nũquid teneť mihi reddere vsuras illas? Dicendũ ꝙ sic tanq̃ȝ interesse:⁊ ad hoc habeť notabilis textus.ff.de ac.emp.l.lucius titius:ſm vnã lecturã:⁊ idẽ dicẽdum ẽ in similibus cõtractib⁹:puta in locationibus ⁊ conductionibus:hec ille. Terti⁹ casus tangitur extra de vsu.c.cõquestus:in glo.que talis est: Vendo tibi prediũ ⁊ trado ac inde ꝑcipis fructus cũ tamẽ ad terminũ prefixum mihi p̃cium nõ solnis: tũc potero elapso termino petere recõpensationẽ:quia fructus rei vendite vendicas ti/

bi:cum tamē p̄cium illius nō ſoluiſti mihi
⁊ ait glo. hic nō accipitur aliquid ſicut vſu
ra ſed ſicut intereſſe. Et quando dicitur ꝙ
vſura ē quicquid ſorti accedit: intelligi ha/
bet in mutuo: vł quando aliquid exigitur
in fraudem vſurarū: aut quando aliq̄d ex
pacto exigiť: vel quādo fit cauſa lucri acq̄
rendi ⁊ nō cā dāni vitādi: quia ſi p̄ciſe fiat
cauſa damni vitandi nō vtiq̧ eſt vſura: nā
licet talis res ſit vendita: ſed nō ſoluta nō
poſſet a venditore repeti: tamē fructus ei⁹
recipe poſſet poſtq̃ contra volūtatē ſuam
res vendita detinetur. Quartus caſus po
nitur in eadē glo. dicti. c. cōqueſtus: qui ta
lis eſt. Uendo tibi p̄diū tali pacto: ꝙ quā/
docūq̧ ſoluero tibi precium illius p̄dij in
ꝑſtitum p̄dium illud a me reuertať: tunc
in tali caſu ſi iuſtum fuit p̄ciū lucrať emēs
fruct⁹ illi⁹ p̄dij interim ꝑceptos. Aboletur
enim in hoc caſu vitiū vſure ꝓpter vendi/
ditionē rectā ⁊ equitatez iuris naturalis
ſeruatā inter ementē ⁊ vendētē. Quintus
caſus eſt in contractu locationis in q̄ lici/
te ꝑcipit locans aliquid ſupra ſortē: ⁊ qua/
re hoc in mutuo fieri nō poteſt dictū eſt ſu/
pra. Secundo principaliter paciſci po/
teſt aliquis ꝓ intereſſe damni emergentis
de p̄ſenti: de quo poniť caſus: in. c. ſalubri
ter: extra de vſuř. ex q̄ poſſūt elici plřes alij
caſus vbi dicitur: Sane generū ad fruct⁹
poſſeſſionē qui ſibi a ſocero ſuo ſūt pro nu
merata dote pignori obligati: computan/
dos in ſortem nō credimus compellenduz
cū frequenter dotis fruct⁹ nō ſufficiūt ad
onera matrimonij ſupportāda: hoc ibi. Ex
quibus verbis habetur ꝙ licet fruct⁹ talis
poſſeſſionis a genero ꝑcipiuntur q̄ poſſeſ/
ſio ſibi tradita eſt intuitu pecunie a ſocero
ſuo in cōtractu matrimonij ꝓmiſſe: ſed ad
huc detēte: tamē nō reputanť vſura: quia
traditio illorū reddituū nō habet ꝓprie ra
tionē mutui ſed potius quandā recompen
ſationē ſubleuatiōis oneris ꝯiugalis: que
ꝓueniret ex dote ſoluta: ⁊ ſic interim ſtat
vice dotis: ⁊ quaſi ꝓ dote: ⁊ ſic fruct⁹ do/
tis ei merito cedunt ꝓpter onera matrimo
nij ſupportāda. C. de iuř. dot. l. ꝓ oneriƀ⁹:
verūtamē ad hoc ꝙ maritus lucreť fruct⁹
rei dotalis: requiriť ꝙ ſuſtineat onera ma
trimonij. ff. de excep. doli. l. pater. in prin.
Requiritur inq̧ ꝙ poſſeſſio rei dotalis ſit
tradita. ff. ſo. ma. l. de diuiſione. Fruct⁹ eñ
ꝑcepti ante matrimoniū reſtituunť mulie/
ri: nec cedunt lucra marito. C. de vſu. l. vi/
deamus. §. ante hec: in glo. dicti. c. ſalubri/
ter. Hoſti. autē de hoc caſu aliam aſſignat
cauſam vt ſcʒ dos mulieri ſalua ꝑmaneat.
Dicunt tamē quidam ꝙ ſi fruct⁹ ſuperant
onera matrimonij: nō poteſt de eis recipe/
re maritus niſi quātū ſe matrimonij onus
extendit: q2 ceſſante cauſa ceſſat ⁊ effectus
extra de appel. c. cum ceſſante. Secundus
caſus elici poteſt ex iſto qui talis eſt. Po/
ne ꝙ gener nō recipit pign⁹ ſed cautionez
de numerāda dote certa die: ⁊ interī ex pa
cto ſuſcipit certos denarios ꝓ vnaquaq̧
libera: nunq̄d vſurā cōmittit? ⁊ videtur ꝙ
nō: vt patet argumētū in p̄allegato. c. ſalu
briter. Tamē Joh. an. tenet cōtrariū: ⁊ re/
ſpōdet ad textū illū ꝙ loquitur de fructu
ſubmiſſo iudicio dei ⁊ fortune: ⁊ ad ratio/
nē textus dicit reſponderi ꝑ. c. ꝑ veſtras lit
teras: extra de dona. inter vi. ⁊ vxo. Pro
quo bene facit qđ ibidē legitur in vltima
glo. ⁊ hoc eſt ſecurius. Tertius caſus elici
endus eſt: ſi gener habēs ſibi talē poſſeſſi/
onē obligatam: totū ius poſſeſſionis illi⁹
quod habet in aliū transferat ſumma pecu
nie que ei ꝓ dote ꝓmiſſa fuerat ab eodem
recepta: vtrū talē poſſeſſionē recipiens lu/
crifacere poterit fructus ꝑceptos ſicut ge/
ner: vſq̧ dum ſoluta fuerit antedicta pecu
nia? Ad hoc reſpondet Rodoñ. ꝙ ſi gener
animo danādi trāſfert totum ius quod ha
bet in pignore in talē: nō quidem ꝓpter cō/
tractū pecunie ab eodē accepte: ſed ꝓpter
amiciciam affinitatē vel huiuſmodi: ⁊ al/
ter numerat ſibi pecuniā ꝓpter gratiam ⁊
dilectionem: nō aūt ad lucrifaciēdos fru/
ctus: tunc nō eſſet vſura: q2 vera ratio mu/
tui nō eſt ibi. Aboletur enim vſure vitium
ꝑ hoc ꝙ gener gratis ſibi ꝯcedit ius quod
habebat in poſſeſſione ⁊ ꝑ ꝯſequēs ſibi cō/
donat fruct⁹ q̄s ipe ꝑcipere poterat: verū/
tamē raro reperitur tam pur⁹ affectus in/
ter amicos: ⁊ iō difficile eſt talē mutuantē
ab vſura tueri: nam ſi in pactum fuit dedu
ctum ꝙ gener numeranti pecuniam redde
re teneatur: ſi ipe voluerit vſura eſt: ſi nu/
merans pecuniā lucrifacere vellet: fruct⁹
⁊ ꝓpterea mutuauit. Et idē caſus dici pōt:
ſi gener poſſeſſionē ſibi obligatā ⁊ ius ei⁹
alteri vendat ꝓ p̄cio totius dotis: tūc eñ
alter fruct⁹ dotis ꝑcipiens nec onus matri
monij illius ſuſtinēs excuſatur: ex eo ꝙ ex
amicicia ſpōſe ⁊ abſq̧ fraude intētiōis cor
rupte redditus illos emit p̄dicto modo.
Quartus ꝓinde caſus eliciēdus ē iſte: po

ne q̄p maritus habēs possessionē sic obliga/
tam interim moriatᷣ: nūquid heredes ma/
riti p̄uilegiū habebunt mariti? de quo di/
ctū est in p̄mo casu scʒ q̄p nō teneantᷣ cōpu/
tare fructus in sortem sicut nō tenebatᷣ ma
ritus: ⁊ hoc p̄sertim q̄diu relictā alere ob
ligantᷣ: cum nō teneantᷣ restituere dotē vs/
q̄ʒ ad annū post mortē mariti sui. C. de rei
vxo. ac. l. vna. Ad hoc Jo. an. post Hosti.
in dicto. c. salubriter p̄ illā rationē q̄ reddi
tur de onere ꝯiugali arguit q̄p sic: tandem
tamē determinat cōtrarium: eo q̄p in h̄ cāu
ratio est diuersa ab illo: naʒ heredes se sta
tim expedire possunt de muliere reddēdo
illi pign⁹ vel rem obligatā q̄ quidē mari/
tus non potuit. Preterea: q̄r soluto matri/
monio desinit esse dos: ⁊ s̄m Bal. mutatio
ne p̄sone mutatᷣ p̄uilegiū quottiēs est im/
mediata causa ip̄ius p̄uilegij: vt. C. de im/
po. luc̄. de. l. licitatio. §. fi. ideo heredes ma
riti nō ꝯsequūtᷣ idem priuilegiū. Quintus
deniq̄ʒ casus eliciend⁹ est iste: ponatᷣ q̄p so/
luto matrimonio mariti heredes obligant
mulieri p̄fatam seu aliā possessionē p̄ dote
sua: quia nō habent vnde soluāt: nunquid
fruct⁹ applicabuntᷣ in sortē. Ad hoc dicen/
dū q̄p sic. ff. de solu. titi⁹: ⁊ cōputet sibi mu/
lier q̄r nō recepit insolutū. Nō enim est ea/
dem ratio in p̄mo ⁊ secūdo casu: ⁊ ideo nō
est idē ius q̄r marit⁹ sustinet onera m̄rimo/
nij ⁊ nō vxor: hec notāt Bern. Inno. Host.
⁊ Antho. de butrio: in dicto. c. salubriter:
sit ergo cauta mulier ne recipiat rem in ob
ligationē sed faciat eam distrahi vl̄ recipi/
at insolutū. ff. de regu. iur̄. l. pio. alioquin
fruct⁹ cōputandi sūt in sortē. Nō incōueni
enter tamē dici posset s̄m quosdā q̄p si mu/
lier nō esset sufficiēs habere talē cautelam
⁊ nō sit sibi soluta dos post interpellatiōeʒ
legalē debeāt alimēta suscepta p̄ mulierez
ꝯputari in interesse nō solute dotis suo die
⁊ nō in sortē: maxime si ip̄a mulier aliunde
nō habet bona sicut frequēter ꝯtingere so
let: p̄mū tamē est securius. Tertio princi
paliter pacisci pōt aliquis p̄ interesse dam
C ni emergētis de futuro: ⁊ de hoc ponuntᷣ
casus sup̄ius vbi agitur qualiter p̄pter tem
pus licitū sit rem plus vendere vel minus
emere q̄ʒ valeat tp̄e contractus: quādo scʒ
nō ex malicia ꝯtrahentiū sed ex p̄pria natu
ra cōtractus id p̄cedat. Sunt ⁊ alij casus
quorū p̄mus est iste: ponatᷣ q̄p aliquis mer
cator habens centū coronas ex quib⁹ erat
p̄ se vel per alium mercaturus aut aliqua
quecūq̄ʒ lucrosa emptur⁹: rogat⁹ instante
p̄ce amici sui sola pietate ⁊ necessitate du/
ctus easdē amico tradit indigenti. Queri
tur ergo vtrū exigēs ab amico lucruʒ ex pa
cto q̄ deductis expēsis laborib⁹ ⁊ pericu
lis ex his denarijs sibi p̄babiliter p̄uenis
set vsurā ꝯmittat. Ad h̄ dicēdū q̄p talis cō
tractus licit⁹ esse videtᷣ iudicio magnoruʒ
doctorum: p̄ eo q̄p nō tradit sibi solam sim
plicis pecunie rationem: sed etiā tradit si/
bi capitale: siue id q̄ lucrabatᷣ necessaria vi
te: ⁊ ideo potest inde recip̄e lucrū q̄ mercā
do p̄babiliter inde p̄uenisset si p̄pter illū
p̄cise negociationē suam q̄ʒtū ad hec p̄ter/
misit. Qr autē hoc licitū sit triplex ratō da
ri potest. Primo nanq̄ʒ licitū est ratiōe pie
tatis ⁊ equitatis: pium est enim ⁊ equum
in necessitate subuenire amico: cū h̄ dictet
lex nature. Insup̄ nō est iniquū si ratio ca/
pitalis quā mutuās iam in intentione ex/
p̄ssa ⁊ quasi in facto habebat sibi seruetur
indemnis: quod sane intelligitᷣ nisi talis
mutuās in illo casu teneretur ex necessita/
te p̄cepti mutuare p̄ximo etiam cum disp̄ē
dio p̄prio: de quo sup̄ius latius patet vbi
dicitᷣ q̄p in debito mutuandi de necessitate
p̄cepti: consideranda est facultas substan/
tiam habentis ⁊ indigentia mutuū postu/
lantis: ⁊ hoc s̄m triplicē gradū in vtroq̄ʒ.
Si ergo talis obligat⁹ est ad mutuandum
ex necessitate p̄cepti: tunc nō potest de mu
tuo tali suscipere lucrū p̄pter duo. Primo
quia contra p̄ceptū ē de mutuo dando: di/
cente domino. Luc̄. vj. Date mutuū nihil
inde sp̄e. vnde quodāmodo venderet cha/
ritatē: quia dum obligatus est ex fraterna
charitate facere mutuū: si recipit premium
vendit quodāmodo charitatē. Secundo:
q̄r si mutuū recipiens in tali necessitate tūc
impiū esse videtur q̄p per acceptionē huius
modi lucri cogat illū ad maiorē necessitatē
deuenire. Si tamē mutuās ex mutuo alte/
ri p̄stito nō p̄uū damnū incurreret: tūc ra/
tione damni emergentis interesse recipere
posset nisi mutuū recipiēs esset in extrema
necessitate. Concor. Antho. de butrio. Se
cūdo licitū est ratione indemnitatis ip̄ius
mutuantis dū illi cui mutuū dedit nō erat
obligat⁹ ad mutuandū ex debito fraterne
charitatis. Ad cuius intellectum queri
potest: vtrū tenens mutuū vl̄ debitū vltra
tempus legitimū a creditore p̄concessum:
restituere teneatᷣ totū interesse dāni: ⁊ etiā
lucri q̄ p̄babiliter inde p̄uenisset: preser

tum ſi illo fuiſſet vſus tanꝙ̄ capitali ſuo:qꝛ
tūc reſpectu talis videt̄ aſſumere ratione̅
capitalis. Ad hoc dicendū ꝙ oīs periti ī
ħ cōmuniter ꝯcordāt:ꝙ extūc tenet̄ ad to/
tū intereſſe damni ꝓueniētis ex hoc credi/
tori:qd̉ ſane intelligit̄ ſi ex culpa debitoris
defectus ſoluēdi ꝓueniat. Ubi nanq̄ fit ī/
potens ad ſoluendū abſq̄ omni culpa ſua
nō tenet̄ ad illā reſtitutionē. De qua mate
ria videbitur infra:vbi dicet̄ quādo quis
obligatur ad faciendū reſtitutionē: verū/
tamē licet ex culpa ſua defectus ſolutiōis
ꝓuenit:nō tamē tenet̄ ad totū lucrū qd̉ ex
tūc creditori ꝓbabiliter ꝓueniſſet ſi eā ha/
buiſſet:qꝛ fauorabilior eſt cauſa damnum
vitantis ꝙ̄ lucrū captantis:ꝫ iudicio peri
torū ſobriū lucrū exigere pōt tm̄ ſubtrahē/
do ꝙ̄tū penſanda eſt dubietas lucri ⁊ ꝑdi/
tiōis ac alioꝝ cōtingētiū. Et inde ē ꝙ q̄ pe/
cuniā mutuat:ſi occaſiōe illiꝰ mutui labo/
res ſuſtinuit itineris vl̉ al̉s de re pignora/
ta:poteſt tantū recipe fructū ꝙ̄tū ſibi ſatiſ
fiat:ſm Antho. de butrio. extra de vſu. in
ſi. cōqueſtus:⁊ ex hoc aliȷ caſus cōſimiles
colligi poſſūt. Iſtud tamē nō eſt p̄dicādū
ꝓpter maliciā populi:ſed in cōfeſſionibuſ
ꝯſiliandū:qui caſus ſane licitus intelligi/
tur ſi creditor ſm ſtatum ⁊ ꝑſonā tali lucro
mercātie inuigilaſſet:eo ꝙ difficulter care
re poſſet:nam ſi ex illa pecunia nō feciſſet:
nec facturus fuiſſe ſupponit̄ vnde lucrum
aliqd̉ cōſequi poſſet:vtpote qꝛ ꝓ certo ſup
ponit̄ ꝙ eam ſimplicit̄ expēdiſſet ſeu in ar
cha ſeruaſſet:tūc ad nullum intereſſe lucri
debitor obligatus eſt. Et ſimile dicēdū ē ſi
creditor minori incōmodo potuit carere ꝙ̄
debitor dare:aut etiā ſi expoſuiſſꝫ negociȷſ
lucratiuis potiꝰ ex cupiditate ꝙ̄ etiā neceſ
ſitate ꝓuidendi ſibi ⁊ familie ſm ſtatum ⁊
ꝑſonam. Etiam quidā excipiūt debitū vſu
rariū:id eſt qd̉ quis ex vſuris lucratus ē:
⁊ ħ triplici ratiōe. Primo rōne volūtariȷ:
quia vſura data fuit voluntaria non qui/
dem ſimpliciter ſed ſaltem ex occurrenti cō
ditiōe iō nō tenet̄ reddere niſi ſolā vſurā.
Secūdo rōne dominiȷ:qꝛ dicūt dominium
reꝝ vſuraꝝ trāſferri in vſurariū:⁊ iō nō te/
netur ad idē ſed ad equiualēs: fur aūt ⁊ ra
ptor ac etiā mutui retentor:poſtꝙ̄ trāſiȷt tē
pus ꝯceſſum nō habet dominiū in re quam
tenet inuito dn̄o ⁊ ideo tenet̄ ad intereſſe:
qꝛ veꝝ dominū dānificat in re ſua ⁊ in cō/
moditatibus quas ex re ſua traxiſſet. Ter
tio rōne cōſueti modi qui cōmuniter obſer
uat̄ in vſurariū ſatiſfactione:qꝛ nunꝙ̄ in/
nimus vſurarios cōpulſos ad reſtituendū
niſi ſolum incrementū vſure. Tertio licitū
eſt rōne vtilitatis:nam extra de vſur. c. na
uigāti dicit̄:ꝙ vendēs merces ad certum
terminū tradēdas pluſꝙ̄ valent tempore
cōtractꝰ nō reputatur vſurarius ſi nō erat
tūc vēditurꝰ ſed in termino in q̄ tradēt̄:et
creditur ꝙ in illo termīo tm̄ ſint valiture.
Qꝛ ſi tēpore ꝯtractus fuerat vendyturus:
tūc vtiq̄ reputat̄ vſurarius:quia tūc ꝓ fu
turo tēpore nō habuiſſet apud eū rationem
vendibilis. Cum igit̄ futuro tempore mer
ces illas vēdere ꝓpoſuit: ⁊ ex hoc eodem
tēpore apud eū rationē vendibilis habuit:
ac ꝑ ꝯſequēs ſm valorē illius tēporis pro/
babiliter creditū licite vēdidit:hinc ratio/
ne ꝯſimili quia pecunia in p̄dicto caſu ra/
tionē capitalis habet:ideo licite de ea pro
babile lucrū exigere poteſt:verūtm̄ ſi ħ fa/
ceret qꝛ pecunia ſua plus vti vellet: vt vſu
rario mutuo ꝙ̄ in mercatoribꝰ aut lucroſis
emptiōibꝰ vt capitali vero tūc nō excuſare
tur ab vſura. Similiter ſi cōcederet pecuni
am ad certū tēpus cū pena appoſita quam
credit debitorē incurſuꝝ:⁊ generalit̄ quā/
do quis ꝑ talē viā p̄elegit lucrū potiꝰ ꝙ̄ ꝑ
iuſtā viam mercādi:illicitū eſt ⁊ dānabile.

Hic deniq̄ queri pōt:vtꝝ igit̄ iſte cōtra/
ctus vſurariꝰ dici debeat. Trado tibi cen/
tū coronas mox in domeſticis tuis neceſſi
tatibus expēdēdas:ſub ħ tamē pacto ꝙ ſi
cut ꝯſimiles cētū corone tali mercatori tra
dite lucrabunt̄ vl̉ ꝑdent:ſic iſte lucrentur
vl̉ ꝑdent. Ad ħ dicēdū ꝙ iſte ꝯtractꝰ valđ
dubiꝰ ē inter doctores ꝓpter tria. Priō qꝛ
tale pactū in fraudē vſuraꝝ videt̄ adinuē
tū. Secūdo ꝙ pecunia ex ſe ſola minime ē
lucroſa:nec valet niſi ſeipam ꝫ ex īduſtria
mercātiū fit aliqñ lucroſa ꝓpter coꝝ nego
ciationes ſed nihil eſt hic tale. Tertio ꝟo
qd̉ efficaciꝰ eſt prioribꝰ in hoc ꝯtractu ne/
ceſſe eſt eē vnū de his tribꝰ:ꝙ ſcꝫ illa pecu
nia vl̉ ē tradita ꝑ modū mutui:⁊ tūc eſt ibi
manifeſta vſura:qꝛ tūc nō debet lucrari ne
q̄ ꝑdere niſi recipienti. Uel eſt tradita per
modū depoſiti:⁊ tūc etiā abſq̄ omni lucro
ſola reddi debet quī potiꝰ is qui tale ſerua
uit depoſitū remunerādus eēt:ꝫ ex forma
p̄dicti caſus pꝫ:ꝙ nō eſt tradita ꝑ modum
depoſiti:vel deniq̄ tradita ē ꝑ modū capi/
talis:vt ſcꝫ ī ꝑſona tradentis emptionibꝰ
⁊ mercatiōibus deputet̄:ſed hoc nō habet
hic locū:qꝛ tūc in pacto deductū eēt ꝙ eam

recipiens teneret solis mercatiōibus fideliter deputari: τ hec vltima rō efficacit̄ ꝓbare videt̄ ꝙ pecunia sic tradita nō potest habere nisi rōnez mutui: ex quo quibusdā τ nō indocte talis cōtractus illicitus eē videt̄: cui⁹ sentētie est Inno. extra de vsu. c. fi. τ ibidē Jo. an. ꝯcordat: τ hͦ securius est tenendū: qꝛ cōtractus oīno suspect⁹ videt̄.

Qd̄ aliquid accipi potest vltra sortem ꝓpter debituz seueritatis eq̄tatis τ charitatis: Ser. XXXVI

Non furtum facies

Exo. xx. Cū dictū sit in sermone p̄cedenti fore licitum recipe aliquid vltra sortem: τ etiā pacisci ꝓ interesse damni emergentis tā de p̄terito q̄ȝ de presenti q̄ etiā de futuro. Hic ꝓsequēdū ē q̄liter ꝓpter triplex debitū pōt vltra sortē q̄s accipe sine vitio vsure scȝ ꝓpter debitū seueritatis: equitatis τ charitatis. Prīo nā ꝙ p̄ncipaliter pōt vltra sortē q̄s accipe ꝓpter debitū seueritatis: qꝛ scȝ hoc exigit seueritas iusticie: ꝓ eo ꝙ in ꝯtractu pena apposita est. Ad cuius euidētiā primo que-

A ri potest: vtrū in ꝯtractu mutui p̄stans vsure vitiū incurrat ex eo ꝙ penā apponit recipienti vltra terminū p̄fixū detinēti si talem penā exigit τ recipit. Ad hͦ rn̄det inter alia Sco. iiij. di. xv. ꝙ si tal̄ pena apposita ē absq̄ intētiōe dolosa p̄cij seu lucri vsurarij: tūc p̄stitor eā exigere potest absq̄ vitio vsure. Exempli grā. Ego indigeo pecunia mea ad mercandū: qꝛ negocijs lucratiuis optet me ꝓuidere domui mee: ꝫ a te rogatus eā tibi ꝯcedo vsq̄ ad certum diē: penā adijciens ꝯditionalē ꝙ nisi tali die soluas qꝛ multū dānificabor vl̄ saltē a lucro mihi necessario defraudabor: tu postea solues tantū vltra sortē: hec pena sic apposita ē licita: dūmodo nō fiat in fraudē vsurarū: qꝛ licitū ē me seruare indēnē in cōtractu te p̄monēdo τ penā apponēdo nisi talis casus accidat ꝙ ex necessitate p̄cepti ad hoc obligatus eēm. Signū aūt ꝙ talis pena nō apponit̄ in fraudē vsurarꝝ est: q̄n creditor magis vellet sibi solui pecuniā suā in die prefixo q̄ȝ in crastino cū adiecta pena: ac ꝑ oppositū in fraudē vsurarꝝ: quādo vult poti⁹ solutionē differri vt penā incurrat. Aliud quoq̄ signū est: q̄n p̄stitor ꝓbabiliter credit τ sperat ꝙ receptor mutui penā illā incurret: τ tunc p̄stitori nullo mō licet exigere penam illā cōuentionalē. Porro d̄ hac pena que sic imponit̄ notandū ē ꝙ Alexā. lomb. triplicē penā distinguit. Prīa pena dicit̄ canonica vl̄ legal̄: de qua dicit̄. xij. q. ij. c. in legib⁹. De qua verbi grā ponat̄ casus. Tutor dat pupillo q̄nq̄ ꝓ centū ex vi statuti: q̄ nō tanq̄ vsurā sed tanq̄ȝ penā legalē tutor pupillo soluit: ar. in dicto. c. ī legibus. Hoc aūt fit ne tutores aut negligētia aut malicia pupillis infidi fiant: cū de pecunia debuit emere possessiones pupillo vl̄ q̄nq̄ ꝓ centenario. Verūtn̄ hoc firmiter tenendū ē: ꝙ tutor pecuniā pupilli tradere nō potest ad rōnem q̄nq̄ ꝓ cētenario sub ꝯtractu quocūq̄ nō licito: qꝛ tūc vsurarius eēt τ ad satisfaciendū obligaret̄ sicut cōmuniter faciunt mutuantes cētum vt recipiant decē annuatim donec capitale recipiant: qd̄ est vsura manifesta: vt patebit latius infra. Secūda vero pena dicitur iudicialis que scȝ imponitur ꝑ iudicē ad puniendū ꝯtumaciā debitoris. De qua queri pōt: q̄n iudex mandat aliqd̄ faciendum vl̄ alicui dandū in certo termino: vtꝝ ille pro quo mandat̄ siue iudicatū est post elapsuȝ terminū poterit illam exigere. Ad hͦ dicendum ꝫm Hosti. ꝙ licite petere pōt etiam si excedat interesse. Concor. etiā Inno. τ addit Hosti. ꝙ etiā religiosi p̄nt talem penaȝ petere siue cōsistat ī pena siue in alio. vt. j. q. vij. c. quotiēs: q̄n etiā penaȝ a iure inductam: vt. xij. q. ij. ep̄s qui mancipiū. Clerici tamē benignius q̄ȝ laici se habere debēt. Si vero ꝑs altera fecit qd̄ potuit: vt adimpleret mandatū iudicis si pauꝑtate vl̄ impotētia exp̄ssa totū adiplere nō potuit: licȝ mero iure teneatur ad penā insolidū: tn̄ d̄ benignitate canonica nihil vltra q̄ȝ intersit ē exigēdū: τ sic intelligas ex̄ de penis. c. suā. Scd̄o q̄ri pōt: vtꝝ quis exigens pecuniam ab aliquo qui est īpotens ad soluendū: τ ideo possessionē eius insolutū recipit ꝫm senttēiā cōitatis q̄ tn̄ valet plus q̄ȝ ip̄m debitū teneatur restituere superfluū valoris ip̄ius possessionis: vl̄ vtrum sit absolutus eo ꝙ aucte cōitatis eā possidet. Ad hͦ dicendū ꝙ si creditor de dicta possessione nō percipit aliquam vtilitatem: non tenet̄ illud restituere ꝙ possessio plus valet: nec est peioris conditionis q̄ȝ alia p̄uata persona: que nisi de pignore perceperit emolimentum valorem rei excedentē debitū: restituere nō tenetur quādo scȝ ex pacto mutuū cadit in cōmissum: potissime in hoc casu: quia talem possessionē tenet etiā ex iudicato cōmunitatis: τ si debitor damnifi-

catur maxie ex culpa sua: imputet sibi: qr a cōmunitate nō damnificat᷑ nisi per acci/dens: cuz dicta cōmunitas nō posuerit creditorem in illam possessionē ad inferendaz iniuriam: sed ad obseruandā iusticiā: sed hoc intellige debet quando bona fides in/teruenit ex pte creditoris qui excōmunita/te cōsequit᷑ ꝓprietatem possessionis. Qr si creditor fraudem cōmisisset in ipam rem: scz eam vilificando: dicens ꝙ tm̄ valet centum cum tamen ducentos valeat: ꝛ sic ī so/lutū accepit: tunc totum illud qđ valet al/tra ꝙ fuerat debitū: creditor in foro conscientie restituere obligat᷑: eo ꝙ illicite egit cōmittendo dolum ꝛ fraudem. Alteri9 no/tandū ꝙ si debitor qui sub pena infra cer/tum tempus ꝓmisit soluere debitū impeditur paupertate seu alia iusta necessitate: tunc nō tenet᷑ soluere penam vltra sortē nec licite potest ab eo peti si in iudicio potest hoc ipm ꝓbari: vt patet extra de solu. c. odar/dus: in foro aūt conscientie petēs a tali debitore semp obligat᷑ ad restitutionē: quia in pacto talis conditio subintelligit᷑ exce/pta. Tertia denicꝫ pena dicit᷑ cōuētionalis: que scz de ꝯsensu ptis vtriusqꝫ fuerat apposita: vt saltē pene metu debitum certo die soluatur: ꝛ hāc etiā exigere licet vt ptz extra de arbi. c. dilecti. ꝛ. xij. q. ij. c. fraternitas: qr talis apponit᷑ pena vt seruent᷑ pa/cta: ex᷑ de penis. c. cōstitut9: dūmodo tamē intentio sit recta: qr al's vsure vitiū nō aboleret᷑ eo ꝙ speraret lucri penam que spes destruit eius liberalitatem ꝛ gratuitū mu/tuū. Concordat Hosti. ꝛ addit ꝙ cōuētionalis pena ꝑsumitur esse vsura: quādo ta/lis exercere solet vsuras aut stipulatur penas in menses aut ꝑ singulos annos. Ve/rūtamen hanc penā recipe nō eēt licitū: qñ receptor sine culpa sua factus est impotēs ad soluendū vl' ad ꝓmissa seruāda: quare puniri nō debet: ꝛ ideo si absqꝫ dolo ꝛ fraude in ꝯtractu pena fuit apposita: tunc si ꝑ/stitor ex contractu nō seruato damnificat9 est: petere potest penam saltem vsqꝫ ad in/teresse: non tamē vltra si receptor fuit a pacto violato legitime excusatus: quia tunc nō liceret eum vltra grauare. Hic queri potest: vtrum ille qui recipit domū ī pign9 pro centū coronis mutuatis vsqꝫ ad annū: hoc scz pacto ꝙ si nō soluat in dicto termi/no cadat debitū in cōmissum: ꝛ pignoratio cadat in venditionē: tenere potest domum sub pignore sibi sic obligatam: eo ꝙ debi/tor nō soluit in termino cōstituto: cuz tamē domus illa satis plus valeat. Ad hoc dicēdum ꝙ valor domus compensari debet: ꝛ quantū excedit ꝑcium. Computari etiā debet si creditor recepit vsumfructū de domo illa: nam si recepit: tunc iudicari nō potest ꝙ in aliquo damnificat9 sit: vnde ꝓm quo/dam ꝛ iuste: tunc nō solum nō potest retienere domū sed etiam obligatur restituere vsumfructū vel saltem computare in sortē ꝛ si damnificatus fuit: suū interesse petere potest. Si vero creditor nō recepit vsūfru/ctum domus: cum illa superfluitas valor᷑ domus cedat in penam debitoris: supposita vtriusqꝫ bona fide: qñ cōtractus mutui fuit celebratus: tunc locum habet quod dictum est de pena cōuentionali. Et nota ꝙ si a ꝑstitore mutui sub aliquo ꝑcio seu lu/cro talis detentio vltra terminū cōceditur tunc eoipo vsura cōmittit᷑: quia ex tali concessione sortitur potius rōnem voluntarij mutui ꝙ̄ inuite detentionis. Secūdo inci/dentaliter queri potest: vtruz liceat ab ho/stibus vsuras exigere vl' recipe: sicut sentire videtur Ambro. qui dicit ꝛ habet᷑. xiiij. q. iiij. c. ab illo vsuram exige cui nocere merito desideras: cui iure inferunt᷑ arma hu/ic legitime auferunt᷑ vsure: quē bello vin/cere nō potes: ab hoc vsuram exige: quem nō facit crimē occidere: sine ferro dimicat qui vsuras exigit: sine gladio se de hoste vlciscitur qui fuerit vsurarius exactor ini/mici: ergo vbi ius belli ibi ius vsure. hec ille. In quib9 verbis ostēdit ꝙ ab hostib9 licitum est vsuras exigere. Ad hoc dicēdū ꝓm Alex. lomb. ꝙ circa questionē hanc est triplex opinio doctorum. Prima ē opinio glo. sup hoc dictū Ambro. qđ scz verbum Ambro. debeat negatiue intelligi: dicit eī ab illo exigi vsuras cui merito nocere desideras: ꝗ̄ a nullo vsuram exigere debes: qr nulli debes desiderare nocere nec xpiano nec iudeo nec pagano: cui9 opinionis etiā videt᷑ eē Hug. ꝛ Archi. ī dcō. c. ab illo. Secūda opio tenet ꝙ dcm̄ Amb. nō itelligit᷑ de īfidelib9 tāꝗ̄ infidelib9: ꝫ solū de inimicis reipublice aut ꝑsecutorib9 xpiani noīs ꝗbus licitū ē apte ꝛ ꝑ insidias nocere: a ceteris aūt ꝗ seruire parati sūt nō licet accipe ꝛ in hoc etiā differunt saraceni ꝗ xpianos parati sūt ꝑsequi: ꝛ iudei ꝗ parati sūt quo/dāmō subijci. Hinc scribit Alex. papa epis hyspanie. xxiij. q. viij. c. dispar. nimirum ē iudeorum ꝛ saracenorū causa: in illis enim

qui christianos ꝑsequũtur ⁊ ex vrbibꝰ etiam ꝓprijs sedibus pellunt: iuste pugnãt: hi vbiq; seuire parati sunt. Tertia opinio tenet ꝙ licitũ est ab oĩbꝰ hostibꝰ vsuras exigere ⁊ recipe quibꝰ licitũ ẽ nocere in ꝑsona vel rebus: ⁊ huiꝰ sentẽtie est Hosti. cui adherere videt̃ Jo. an. ⁊ hoc ꝓprie sonare vident̃ verba Ambro. huiꝰ etiã sentẽtie ẽ Grego. de arimino. in. q. de impꝛ̃stitis venetorũ: ⁊ hec opinio videtur rationi consona ⁊ maxime verificatur de inimicis ⁊ ꝑsecutoribꝰ christiani nominis: cũ omnia bona eoꝝ auferre possumꝰ: vt patet expressum. xxiij. q. vij. c. si de rebꝰ: vbi de hoc pulcra ꝓsequit̃. Unde tũc aboletur vsure vitium quia solus deꝰ est verꝰ dominꝰ oĩm rerum ⁊ bona tempalia dant̃ hominibꝰ ad colendũ verũ deum ⁊ dominũ vniuersi: vbi igitur cultus dei nõ est: sicut ab inimicis dei vsure legitime exigunt̃: quia hoc nõ fit cã lucri sed causa dei ⁊ fraterne dilectionis: vt scʒ inimici debilitent̃ ⁊ ad deũ reuertãt̃ vnde qꝛ bona q̃ habẽt eoꝝ nõ sunt: ex quo vere fidei sũt rebelles: ideo ad catholicos reuoluunt̃: ⁊ generaliter in eodẽ casu licʒ ab infidelibus vsurã accipe: quo licet rapere vel furari: de quo vide supra vbi agitur de aliena furantibꝰ. Hinc etiaʒ Deut. xxiij. cõcessum ẽ iudeis ꝙ fenerari possunt alieno ad vsuram. Sup quo quidam dicũt ꝙ lex potuit iudeis ꝑmium iuste concedere de illis solis gentibꝰ: quoꝝ terra fuerat iudeis a deo data: aut de quibuscũq; alijs quas iuste ⁊ ꝫm deũ poterãt expignorare depaupare ⁊ exterminare: his em̃ poterãt vsuris sicut alijs actibus opp̃mere: ⁊ ꝫm quosdam hodie consimiliter fieri poterit. Unde si quis tua iniuste vsurpat: ⁊ nõ potes illa rehabere nisi sub forma vsure: licet tibi ꝫm iura canonica: vt pʒ ex dicto Ambro. sub tali forma tua recupare: dũmodo nõ assit intentio vsurandi sed recuperandi dũmodo etiã sub tali specie ceteris scãdalum actiuũ nõ ministraret: nã multa de se C licita sunt ꝓpter scandalũ euitanda. Secũdo ꝑncipaliter potest vltra sortẽ quis accipe ꝓpter debitũ equitatis: que scʒ equitas in hoc requirit̃ vt verbi gratia. Ponamus tres casus hãc equitatẽ demõstrãtes ⁊ cõtinẽtes. Primus casus est de eo q̃ pecuniã ꝑstat ad pompã: tunc em̃ recipe potest vltra sortẽ: vnde si q̃s pecuniã in saccl̃ sigillatis aut al̃s alicui locet vt conductor ab ip̃is visitantibus diues credatur ⁊ amplius honoretur ac timeatur: aut vt sola ꝑsentatione eius aliquod ꝑiculum vel detrimentũ euitet: tũc si vltra ip̃am aliquid recipitur: ꝑcium sue locationis est: quia talis locatio non fuit mutuatio: nec eiꝰ vsus fuit cõsumptio nec alienatio eiꝰ. Cõcor. in hoc Tho. ⁊ Host. ⁊ habet̃. ff. de cõmo. l. iij. §. fi. ⁊. l. seqñ. ⁊. xiiij. q. iij. si feneraueris. in glo. Et Sco. in. iiij. dicit ꝙ pecunia habet vsũ vtilem ex ꝓpria natura: vtpote ad videndũ vel ornãdum tanq̃ʒ diuitẽ possidentem: ⁊ ad istũ finem locari põt sicut equus vel aliud iocale: ⁊ ꝓ tali vsu retento domino ꝑciũ recipi põt: ⁊ ex toto ꝯtractus locatiõis vel vẽditiõis est. Aboletur autẽ vsure vitiũ in hoc casu: qꝛ nõ est ibi mutuũ sed locatio: nec transfert̃ dominiũ in recipientem nec stat ꝑiculo eius sed locãtis: eo modo sicut si locarent̃ argẽtea vasa: de q̃ periculo dictũ est supra. Similiter de differentia inter locatũ ⁊ mutuatũ dictũ est supra. Secũdus vero casus ẽ: cũ eccl̃ia feudũ in pignꝰ accipit a suo vasallo qᵭ ab eadeʒ tenet: tũc em̃ ex eq̃tate nõ tenet̃ eccl̃ia fructꝰ in sortẽ cõputare: vñ ex̃ de vsur̃. dꝛ. c. cõquestus: qᵭ mõasteriũ detinẽs terrã titulo pignoris: cõputari dʒ fructꝰ in sortẽ: nisi tra sit de feudo mõasterij: tũc em̃ ꝫm glo. nõ tenet̃ cõputare fructꝰ ĩ sortẽ nec ẽ vsura: sed abolet̃ in h̃ vsure vitiũ: eo ꝙ eccl̃ia ratiõe feudi nõ dꝛ recipe alienũ: qᵭ veꝝ ẽ si vasallus interĩ nõ teneret̃ ad seruitiũ feudi: ꝙ si teneret̃: tũc eccl̃ia recipet alienũ: idẽ habet̃ ex̃ de feu. c. j. ⁊ ꝫm Berñ. h̃ idẽ lʒ ĩ q̃cũq; feudo laicali: qꝛ ibi ẽ eadẽ rõ ꝫ ⁊ idẽ ius. Scᵭa rõ cur ĩ h̃ casu abolet̃ vsure vitiũ ẽ: qꝛ vasallꝰ nõ ẽ dñs feudi: q̃uis ĩ eo habeat vtilẽ actionẽ: ⁊ ꝫʒ aliq̃s nõ ẽ maior dño. Presumit̃ etiã velle dare qꝛ ad anthidota ẽ naturalit̃ obligatꝰ. Tertiꝰ deniq; casus ẽ qñ eccl̃ie possessio ẽ alligata clerico ĩ beneficio: a laicꝰ eã tenet violent̃ iniuste: tunc em̃ ꝫm Alexã. de hales: clericꝰ huiꝰ bñficij fructꝰ ꝑcipe põt vltra sortẽ: vt ex̃ de vsu. c. j. ⁊ h̃ ꝫm Alex. de hales nõ fit cã lucri ꝫ vt eccl̃ie res illo mõ de manu laici redimãtur ⁊ sic tales fructꝰ absq; vitio vsure põt retinere: ⁊ eodẽ mõ dicẽdũ ẽ de laico cui licet h̃ mõ redimere possessionẽ de manu detentoris iniusti: ⁊ sil̃e habet̃ de deci. ꝫm Ray. q̃ scʒ iniuste detente de manu laici absq; vitio simonie licite pñt redimi: si nõ pñt alit̃ recupari: dũmodo fiat auc̃te ep̃i cuiꝰ auctoritas ĩ talibꝰ multum excusat: vt ex̃ de re.

ꝑmu.c.q̃ſitum:pñt etiam recipi in pignus
ꝛ modo p̃dicto recipi fructus dũmodo ad
alienas eccleſias nõ ꝑtineant:vt extra de
deci.c.interdicimus:ꝛ idem iudiciuꝫ ẽ de
alijs poſſeſſionibꝰ. Tertio principaliter
põt vltra ſortẽ quis accipere ꝓpter debitũ
charitatis:quãdo ſcꝫ abſqꝫ omni intẽtiõe
ꝛ pacto datur aliquid vltra ſortem. Nam
ſm Tho.in.q. de malo: q.xiij.ſicut credi/
tor licite poteſt minꝰ recipere ſua ꝓpria vo
luntate:ſic etiam debitor poteſt ampliꝰ da
re:ꝛ ille cui dat licite poteſt illõ recipere:
dum non aſſit creditoris corrupta inten/
tio:ꝛ ex hoc patet ꝙ in multis caſibꝰ p̃ma
fronte apparet ꝙ vſura concurrat cum ta
men liciti ſint ꝯtractꝰ. Uerũtamẽ ſm Du/
randũ:ſi mutuantis intentio corrupta fue
rit:ita ꝙ mutuũ nõ dediſſet niſi ſub ſpe lu/
cri:tũc nihil inde recipe poteſt:ꝛ receptuꝫ
reſtituere obligaꝛ:lꝫ illud debitor ex cha/
ritate ſeu q̃cũqꝫ alia cauſa dederit. Pro q̃
ſciendũ:ꝙ in mutuo dando triplex põt in
teruenire motiuũ vel intentio. Primo eſt
intentio charitatis in q̃ ſcꝫ charitas ẽ cau
ſa mutui:ꝛ tunc mutuans recipe põt qõ li
beraliter offerꝛ ꝓut ſupius viſum eſt. Se
cunda eſt intentio tepiditatis:in qua ſcilꝫ
mutuũ eſt cauſa ſpei: qõ contingit cũ mu/
tuãs lꝫ p̃ncipaliter moueaꝛ ex charitate:
ſecũdario tñ moueꝛ ꝓpter aliquã tẽpora/
lem vtilitatem:ſic tamẽ ꝙ licꝫ vtilitas illa
ceſſaret nihilominꝰ alteri mutuare vellet:
ꝛ talis intentio non q̃dem tollit ſꝫ minuit
meritum plus vel minꝰ ſm maiorẽ vel mi/
norẽ reſpectum ad tẽporale cõmodũ. Huiꝰ
ſententie ſunt Bern. ꝛ Ala.ſup.c. cõſuluit:
extra de vſu. Hoc tamẽ ꝯſiderandũ eſt:ꝙ
hmõi receptio rei tẽporalis ꝓpter mutuũ
date:magis apta eſt corrũpere hanc inten
tionem tepiditatis q̃ illã que ẽ charitatꝭ:
quia illa fortiꝰ obſtaculũ habet ex ſeipſa:
ſi tamẽ ꝑ hmõi receptionẽ intentio nõ cor/
rumpiꝛ:tunc ſicut aliquid ſperare ſecũda
rio nõ eſt mortale nec forte malũ ſm glo. ĩ
dicto.c.ꝯſuluit:ita nec recipe aliq̃d ex tali
ſpe ſecũdaria videꝛ aliter eẽ pctm̃:q̃ ſcõꝫ
ꝙ fuit in intentiõe mutuũ datũ:ad hoc ar.
j.q.ij.c. q̃pio.in fi. Uerũtñ cũ ex charita/
te mutuãs intẽtionẽ charitatis obſeruare
teneaꝛ in oblatis ſibi gratis cũ certis cir/
cũſtantijs:q̃tomagis ille q̃ mutuuꝫ dedit
cũ tepiditate:cum ĩpe ꝓpinquior ſit corru
ptioni cupiditatꝭ vt dictũ eſt. De circũſtã/
tijs etiã q̃ requirũꝛ in donis oblatis vt ſi/

ne omi ſcrupulo recipi valeãt: habeꝛ ĩ.vj.
ſmone p̃cedenti circa finẽ. Tertia deniqꝫ
eſt intẽtio cupiditatis: cum ſcꝫ ex ſola ſpe
lucri vel ſaltẽ p̃ncipaliter ꝓpter lucrũ q̃s
mutuet:lꝫ pactuꝫ nõ interueniat ꝓut latiꝰ
videbiꝛ poſtea. Ad laudem dei.

Quãdo dubium vel periculuꝫ excuſat vſure vitium ꝛ hoc ſub q̃t tuor differentijs ꝛ quãdo non ex/ cuſat: Sermo XXXVIII

On furtum facies

n Exo.xx. Poſt p̃miſſa pñti ſmõe
ꝓſequendũ ẽ de ꝯtractibꝰ vſura/
rijs q̃ aliq̃ñ tñ excuſanꝛ ꝓpter dubiũ vel
p̃iculũ q̃ aboleꝛ in talibꝰ vſure vitiũ ꝛ ali/
qñ nõ. Pro q̃ ſciendũ:ꝙ ĩ mutuis veris A
vel interp̃tatiuis ſpe lucri principaliter fa
ctis:dubiũ ſeu ꝑiculum a fenore non excu
ſat:q꞉ nulla ꝯditio ſeu circũſtãtia actũ ali
quẽ ex ſua natura vitioſũ excuſare valet:
niſi ſm qõ ab eo rõnem vitioſitatis põt re
mouere. Unñ ꝙ iudei in expoliatiõe egypti
orũ excuſanꝛ. Exo.xij.a furto: nõ venit ex
alia cauſa q̃ꝫ ex diuino p̃cepto:q̃ vt vniuer
ſoꝝ dñs h̃ p̃cepit: et res nõ ſuas ex p̃cepto
ſuas eẽ fecit: ſed q꞉ in mutuis veris vel in
terp̃tatis ſi p̃ncipaliter fiũt ſpe lucri vſure
vitiũ ẽ ãnexũ:ideo dubiũ aut ꝑiculũ õ ſui
natura non tollit vitioſitatẽ a tali mutuo.
Siĺiter dubiũ ꝛ ꝑiculũ non tollit vſure vi
tiũ niſi dñiuꝫ ꝛ vſus rei ꝑiclitantis cũ q̃ lu
craꝛ ad lucrãtẽ ꝑtineat:q꞉ ex re ſua q̃s lu/
crari debet:ꝛ vſus rei ex q̃ lucꝝ ꝓuenit ad
lucrantẽ ꝑtinere debet:nã qñ ĩ actu lucrã/
di ꝑiculuꝫ merciũ vel pecunie nullo reſpe/
ctu actus mercãdi ſpectat ad ĩpm traden/
tẽ:ſꝫ ſolũ ad eũ cui res tradite ſũt:tunc eo
ĩpo reꝝ dñiuꝫ ꝛ vſus q̃ ad actũ illũ mercã/
di:ſpectat ad euꝫ ſolũ cuiꝰ ꝑiculo currunt:
res eni ꝑdiꝛ dño ſuo. Siĺr nõ excuſat a fe/
nore ꝑiculũ ſeu dubiũ vbi ĩ ꝯtractu cauſa
tpis nõ ꝓprij aliq̃d plꝰ ſperaꝛ:q꞉ ibi p̃ſumi
tur ſemꝑ eſſe mutuũ veꝝ vĺ interp̃tatiuũ:
cũ fit ſpe lucri ꝓpter intercurrẽs tp̃s de q̃
latiꝰ dictũ ẽ ſupiꝰ. Notandũ igiꝛ ꝙ ĩ ꝯtra
ctu mutui veri vel interp̃tati q̃druplex du
biũ ſiue ꝑiculũ interuenire põt. Primum
enĩ ꝑiculũ ſeu dubiũ ꝯtingere põt in capi/
tali ꝛ nõ lucro. Exempli grã ponaꝛ caſus
q̃ tangiꝛ ex de vſur.in.c.nauiganti. Si q̃s
mercatori nauigaturo per mare tradat.c.

coronas tali ꝯditiõe: ꝙ si nauis cũ capita/
li piclitet̃ non teneat̃ sibi reddere capita/
le: si tñ in mercando amiserit semꝑ sibi to/
tum capitale reddet: ⁊ si lucrat⁹ fuerit: ha
beat ꝑtez lucri: tũc reputat̃ vsura in dicto
c. nauiganti: ratio est qꝛ lz capitale currat
ad ꝑiculũ tradentis ꝙdiu ẽ in itinere vel
mari ⁊ sic ꝓ tꝑe illo currat vt suuz: in actu
tñ ⁊ vsu mercandi ac cõmutãdi currit solũ
ad ꝑiculũ recipiẽtis: ⁊ ideo ꝑ talẽ actũ ipi
soli lucrat̃ sicut sibi soli ꝑdit̃ vt iam dictũ
est. Hic q̃ri põt: ponat̃ casus ꝙ quis mu
tuat. c. coronas in antberpia vt inde reci/
piat. cxx. in anglia cũ hac ꝯditiõe: si ĩ via
tales pecunie vel merces ex illis empte pe
riclitent̃: debitor vltra medietatẽ reddere
non teneat̃: si vero impedimentũ nõ pati/
atur ad totum reddendũ teneat̃: vtruz in
hoc casu cõmittat̃ vsura. Ad hoc dicendũ
ẜm Hosti. ꝙ talis cõtractus est vsurarius
qꝛ aut recipiens non expendit pecuniã il/
lam ⁊ sic impiũ est ꝙ creditor ab eo exigat
ꝙ non habuit: aut expendit: ⁊ sic ꝯsumit̃
pecunia vt efficiat̃ alterius qꝛ res empta
de pecunia illa efficit̃ debitoris: quia pe/
cunia sibi mutua tunc efficit̃ sua: et ideo
non debet creditor exigere lucrum d̃ re de
bitoris qua vsus est ⁊ inde lucratus. Et si
quis obstat: ꝙ hoc licitum videt̃ eo ꝙ cre
ditor in se periculum sumpsit: dicenduz ꝙ
susceptio talis ꝑiculi in nullo euz excusat
vt ꝑz dicto. c. nauiganti: nam spe lucri ta
le mutuũ fecit ⁊ ꝑiculum subijt. Secũdo
queri põt vtꝝ recipiens pecuniã vltra ma
re vehendã ⁊ ibidẽ reddendã ꝓ certo pre
cio sibi ꝯstituto cõmittat vsuram. Ad hoc
dicendũ ẜm Inno. extra de vsu. c. fi. qd̃ ta
lis non cõmittit vsurã siue ꝑiculũ recipiat
in se siue nõ: qꝛ locatio ẽ opaꝝ ⁊ custodie:
⁊ idẽ sentit Hosti. Tertio q̃ri põt: pona/
tur cõditio ꝙ in mercãdo capitale currat
ad ꝑiculũ tradẽtis: ita ꝙ q̃cq̃d mercando
vel alio inculpabili mõ ꝑdat̃: ipsi⁹ capita/
lis traditori ꝑdit̃: lucꝝ aũt fixũ sit: sez vnũ
ꝓ. viij. vel. x. vtꝝ talis ꝯtractus sit licit⁹:
eo ꝙ in tali casu certũ ẽ ꝙ mercator cui ca
pitale traditũ est emit totũ futurũ lucꝝ p̃/
dicti capitalis tanto sez p̃cio q̃tũ ꝓbabi
litas futuri lucri cũ vtilitate ꝓpria posset
rationabilit̃ estimari. Ad h̃ dicẽdũ: ꝙ licz
q̃dam dixerũt hũc ꝯtractũ illicitũ esse: tñ
Geral. ob doñ. ꝓbat illũ esse licituz multi/
plici rõne. Primo rõne ꝑiculi: naz in tota
mercatiõe ex h̃ capitali fiẽda p̃dictuz capi
tale currit ad ꝑiculũ tradẽtis. Scd̃o rõne
lucri: qꝛ totũ lucꝝ qd̃ ꝓbabilit̃ estimat̃ ꝓ
uentuꝝ habet aliquẽ valorem q̃ aliq̃ iusto
p̃cio p̃t estimari: ⁊ ꝑ ꝯsequẽs etiã iuste vẽ
di. Tertio rõne vitãdi dãni: qꝛ dãs suũ ꝓ
priũ capitale iuste põt inde exigere suũ in/
teresse. Rõne ḡ ꝯtractus videt̃ nulla com
mitti vsura: nisi capitale illud nõ eẽt vere
traditũ ẜm rem ꝓ capitali: sed poti⁹ ꝓ mu
tuo ⁊ ad vsurariũ lucꝝ: tũc enĩ eẽt mutuũ
interp̃tatũ ⁊ ꝑ ꝯsequens apud lucrantẽ ꝓ
ueniret lucꝝ de re cuius nõ haberet dñiuz
nec vsum: ⁊ ex p̃dictis casib⁹ multi ꝯsiles
fabricari ⁊ iudicari pñt. Scd̃m vero du
bium vel ꝑiculũ ꝯtingere põt ĩ lucro ⁊ nõ
in capitali: qñ sez capitale traditum rema
net ipi tradẽti certuz ⁊ firmũ ita ꝙ in oẽm
euentũ sibi sit reddendũ: ⁊ tunc non suffi/
cit ĩcertitudo lucri. Exempli grã: trado ti
bi centũ coronas in om̃i euẽtu mihi reddẽ
das: ⁊ si inde lucrat⁹ fueris tertiaz ꝑtẽ vel
mediã mihi d̃ lucro dabis: si vero nihil lu
cratus fueris etiam nihil mihi dabis nisi
capitale: qd̃ semꝑ saluum remanebit: talis
ꝯtractus ẽ illicit⁹ eo ꝙ capitale non currit
ad periculũ primi tradẽtis: ⁊ ideo q̃cquid
de lucro ꝑcipit ẜm Bald̃. cõputandũ est ĩ
sortem: nimirũ cum sit mutuũ interp̃tatũ:
non autẽ societas nec ex forma ꝯtract⁹ nec
ex materia quia est ꝯtra naturã societatis
ꝙ vnus capit saluum ⁊ alius capit fractũ:
vt. ff. ꝓ socio. l. minus. Qꝛ si obijcitur illd̃
qd̃ legit̃ extra de dona. inter vi. ⁊ vxo. c. ꝑ
vestras: vbi dicit̃: ꝙ dos vxoris tradi põt
⁊ cõmitti alicui mercatori vt de ꝑte hone/
sti lucri vir eius onera possit matrimonij
sustentare: dicenduz ꝙ hoc intelligi debet
qñ pecunia dat̃ ad ꝑtem lucri ⁊ damni: qꝛ
ꝯtract⁹ tunc licitus est ẜm glo. Etiã. xiiij.
q. iij. c. pleriq;: talis ꝯtractus vsurari⁹ est:
⁊ licz q̃dam dicãt esse licitũ ⁊ hoc ex vi pa/
cti qꝛ ꝯtract⁹ ex cõuentiõe legem recipiũt:
vt de reg. iur̃. c. ꝯtractus. lib. vj. tñ Azo ⁊
Accursi⁹ ⁊ multi alij securius ⁊ melius cõ/
trariũ tenent. ff. ꝓ socio. l. verum: vñ non
valet: vt extra de precarijs: in textu ⁊ glo.
vbi ponit̃ etiã differentia inter p̃cariuz et
cõmodatum: ⁊ subdit̃ differentia inter p̃/
cariũ ⁊ p̃carie: vide longuz ꝓcessũ. Hosti.
autẽ dicit: ꝙ licz non d̃ iure societatis sed
ex vi pacti talis ꝯtractus licit⁹ dici põt nõ
tamẽ est oĩno equus: ⁊ ideo in iudicio ani
maꝝ cõsulit ꝙ si pecuniã recipiẽs ipaz ca/
su fortuito amitteret: tunc is qui illam de/

dit eidem remittat. Hic queri pōt: pona/
tur casus quidam reddituari⁹ tradat mer
catori centū coronas cum instrumēto ꝙ si
bi reddat dimidiū lucri absq; omi pericu/
lo capitalis: apud se tamē firmiter intēdit
ꝙ quicquid de capitali debito modo mer/
cando perderet: non mercatori sed sibi ꝑ/
datur: licz hoc nō manifestet ne scz a mer/
catore decipiat. Querit vtrum talis pec/
cat vel vsuram cōmittat. Ad hoc dicēdum
ꝙ tale lucrum est iniquū sed non iniustū:
ꝛ vocat a domino mām̄ona iniquitatꝭ: de
quo specialiter elemosyne fieri debet ī ab
olitionem iniquitatꝭ illius. Qꝛ autē sit lu/
crum iniquū patet: quia sic tradēs pecuni
am mortaliter peccat: tum quia seip̄m per
hoc diffamat coram illo mercatore ꝛ omni
bus hoc factum ꝑcipientibus: ponens la/
pidem offensionis ꝛ petrā scandali vł imi
tationis: contra illud. j. Timo. v. ab omni
specie mala abstinete vos: tum etiaz quia
facit opus criminale ex suo genere: saltez
quo ad hoc ꝙ illum exponit periculo per/
dendi ꝛ ip̄m capitale restituendi: tum de/
niq; quia dat occasionem suis heredibus
iniusta exigendi ꝛ recipiendi si ip̄e subita/
nea morte decederet: qui ꝑpter instrumen
tum vellent ꝙ talis ꝯtractus in suo robo/
re ꝑmaneret: vnde talis sūmoꝑe cauere te
netur: ne sua morte vel subtractiōe merca
tor ille damnificet ꝛ ne tale instrumentuz
vel ꝯtractus appareat in scandalū alioꝝ.
Qꝛ autē lucrum illud non sit iniustū: id ē
restitutioni de necessitate salutis obnoxiū
dūmodo sit rationabiliter moderatū ex hꝰ
patet: quia morales actus totam rationez
sui moris ꝯtrahunt ab actu voluntatis a
a quo scz causant: naz si idem act⁹ fieret a
bestia vel ab amente seu rōnis vsum nō ha
bente nihil penitus haberet de rōne mora
li. Cum igit istaꝝ. c. coronaꝝ traditio ma/
nare dinoscit a voluntate interiori cōtra/
ria forme cōtract⁹: quia vult firmiter ꝙ il/
lud capitale incurrat in mercātijs ad suuz
damnū sicut ad suū lucrum: lz in exteriori
ꝯtractu ad cautelam exprimat ꝯtrariū: ne
scz mercator ficte vel indebite ꝑdat sibi ca
pitale debitum: ideo exterior traditio vt a
voluntate ꝑcedens realiter illaz ab vsure
vitio segregat: ꝛ capitale sic traditum cur
rit ad tradētis ꝑiculū. Scḋo q̄ri potest:
si ponat casus ꝙ aliq̄s tradat alteri. c. co/
ronas ad ꝑandū fideliꝭ in arte vł merca/
tiōe vsq; ad annū: sub tali ꝯditiōe ꝙ ī fine
si quid lucratus fuerit totaz sortem ac tri/
plicem lucri ꝑtem tradenti ꝯsignare debe/
at. Si ꝟo damnū supuenerit: tūc traditor
trium ꝑtium ꝛ receptor damnū quarte ꝑtꝭ
sustinere debeat vtrum talis cōtractus sit
licitus. Ad hoc dicendū ꝙ non: cui⁹ ratio
ē si talem pecuniam seu rem cū ip̄a emptā
periclitari cōtingat: tunc debitor vel rece/
ptor quarte partꝭ damnū sentiet: quia q̄c/
quid ꝯtingat quarta pars sortis ip̄i credi
tori reddēda est: ꝛ ideo q̄cq̄d ip̄e creditor
de lucro cōsequitur de illa quarta ꝑte que
non subiacet eius ꝑiculo vsurarium iudi/
cat: qḋ autē recipit de tribus partibus q̄
ꝑtinent ad ei⁹ ꝑiculū licitū est. Tertium
ꝑinde dubium vel ꝑiculum est nec ip̄i⁹ ca
pitalis nec etiam lucri: sicut cōtingit ī ma
nifestis vsuris ꝛ etiā ꝯtingere solet quod/
ammodo his qui securant mercantias et ī
depositis. Circa quod dubium vel pericu
lū quadruplices securitates distingui pos
sunt. Prima securitas est tolerabilis. Ex
empli grā. mercator merces mittit ad par/
tes remotas: ꝛ nolens se totaliter expone
re periculo: querit aliquem qui de p̄dictꝭ
mercibus ei faciat securitatem scz ꝙ ꝺ eis
satisfaciat si in via pereant: suscipiens aūt
in se tale periculum cum mercatore conue
nit de certa quota pro tali assecuratione:
tunc enim taliter assecurās licite recipere
potest tale lucrum: ꝛ hoc ꝑpter tria. Pri/
mo ꝑpter cōditionem locationis: videtur
enī esse ꝯtractus locationis quasi tali asse
curatori locet ꝯditionē illarū merciū vsq;
ad talē locū cum suo ꝑiculo ꝛ cū eq̄ merce/
de: ꝛ sic quod datur pro locato merces est
nō vsura. Qꝛ si obijcit. c. nauiganti extra
de vsur̄. qꝛ casus ille videt conuenire cum
isto vbi mutuās eunti ad nundinas cēset
vsurari⁹ ꝑ eo ꝙ recipit ī se ꝑiculū receptu
rus aliquid vltra sortem. Ad hoc dicēduz
ꝙ hi duo casus sunt multū diuersi: nam re
ceptum vltra sortem de quo dicit ibidē di/
recte ꝯcernit mutuū in q̄ oīs suꝑabundan
tia ꝑhibetur: hic aūt non est sic: nec enim
ꝑpter mutuū qḋ nō ē hic sed ꝑpter factū:
id ē ꝑpter securitatē quā fecit ꝺ mercibus
illis recepit tale lucrū. Scḋo talis ꝯtract⁹
est licitus ꝑpter cessationē sortis: quia nō
est ibi sors ergo nec mutuū: nec etiam dici
pōt ꝙ assecurans lucrum recipiat vltra sor
tem: qꝛ sine fūdamēto nullū edificiū dat.
Ad eē ꝟo vsure necesse est īteruenire sortē
vt patebit infra. Tertio videt eē licit⁹ cō/

tractus eo ꝙ exinde sequit̃ cõmune bonũ reipublice ⁊ vtilitas mercatoꝝ:quia multe mercationes cessarent si nõ inuenirent̃ tales assecurantes. Secunda vero securitas est culpabilis ⁊ illicita que tali modo fieri cõsueuit. Tu mutuo suscipis ab alio certam summaȝ qua eges ⁊ ego ꝓ te satis do vel securitateȝ facio creditori tuo:cum h̃ pacto:ꝙ a te recipiã vnũ vel duos florenos ꝓ centenario de tali securitate quã ꝓ te facio:talis enĩ cõtractus illicitus videtur duplici rõne. Primo quia reperit̃ ibidem mutuũ indirectũ eo ꝙ assecurãs stat ibi loco mutuantis: hinc assecurãs est ibi ac si mutuando ad certũ tempus cũ additione duoꝝ vel trium ꝓ centenario suã pecuniam rehaberet:paria nanq̧ videt̃: creditori satis vel assecurare recipiendo ꝓ h̃ aliquid a debitore et mutuare recipiendo aliquid vltra sortem. Secũdo: quia cessat ibidem piculum eo ꝙ fit sine piculo assecurantis:naȝ si me cõstituo debitorem creditoris tui tu mihi ecõuerso obligaris restituere tanq̃ȝ meus debitor vere sortis :multo aũt amplius ẽ cõtractus illicitus si creditorem tuum non soluo te in termino constituto soluente. Tertia ꝑinde securitas ẽ variabilis sicut pateȝ in deposit᷑. Exempli gratia:posui pecuniam apud campsorẽ sine pacto aliquo :campsor autẽ cũ pecunia mea negociat̃:dans mihi decem ꝓ centũ: queri põt vtꝝ recipiendo lucrum illud vsuram cõmitto. Ad hoc dicenduȝ ꝙ si pecunia fuit inclusa ⁊ obsignata nec numerata tunc videor ꝓhibuisse depositario ne vtatur: vt.ff.de fur̃.l. licet.§.rei:⁊.l.die.§.qui pecuniã:⁊ ideo quia illicite est vsus pecunia mea illi deposita: hinc omẽ lucrũ inde ꝓueniens mihi restituere obligat̃ quia ex re mea locupletior factus est:ar.ff.de neg. gest.q̃ sine vsuris. Si ꝟo pecuniã deposui ad numeꝝ ⁊ hoc sub spe lucri tunc si aliq̃d vltra sortem recipio vsuram cõmitto. Si deniq̧ simpliciter deposui ad numeꝝ sine pacto ⁊ sine spe lucri:tunc secus ẽ: ⁊ ĩ hoc stat̃ dicto meo:qꝛ hec questio de ꝯscientia est. Dicit aũt Bal.de pusio ꝙ si in hoc vltimo casu campsor aliquid dat vltra sortem ex liberalitate:sciẽs se nõ teneri ad supaddendũ aliq̃d:tũc si a ꝑncipio nõ habui animũ fenerãdi:licite possum illud datũ recipere:quia mera donatio est: si vero soluit credens se ex q̃dã eq̃tate teneri q̃ sepi⁹ ad remunerãdũ mercãtes mouet:tũc idẽ ẽ iudiciũ. Uerũtñ si se credebat vsurarie obligari cũ nõ obligaret̃:tũc a tali dono abstinẽdũ ẽ ꝓpter ꝯsciam: ⁊ etiã ad amouendũ scandalũ:qꝛ ⁊ ab omĩ specie mala abstinendũ ẽ ƀm aplm. Quarta deniq̧ securitas ẽ execrabilis qꝛ cũ ea frequẽtat̃ oĩs vsura manifesta. Exempli gr̃a: si quis mutuans centũ coronau exinde velit aliquid vltra sortem habere ⁊ ꝙ ibi nõ sunt ita securi sicut si illas haberet in arca:sed mutuando multis eas piculis ammittẽdi exponit:tunc enĩ nõ excusat̃ ꝓpter tale periculum ab vsura:quia piculum in hoc casu nihil a ratione ⁊ natura mutui differt: vł saltem sic insepabiliter sibi cõnexũ est:ꝙ non plus habeat de ratiõe vẽdibilis q̃ȝ mutuũ habeat in quãtuȝ mutuũ:hinc ex periculo h̃ lucrari ꝑinde ẽ:sicut lucrari ex solo actu mutui: nã et si mutuãs eẽt tãte demẽtie ꝙ absq̧ omĩ securitate pignoris vel testimonij vel scripture mutuũ daret cũ expꝰssa pactione vsure:lȝ remaneret in piculo rehabẽdi nõ solũ vltra sortẽ:sȝ etiã ipam sortẽ: tñ tale piculũ eũ nõ excusaret ab vsura :qꝛ agit ꝯ dñicũ p̃ceptũ: Luc̃.vj. mutuũ date nihil inde sperantes: ꝑ hoc enĩ periculum non tollit̃ ius idemtitat᷑ ipi p̃stitori: quia receptor tenet̃ sibi ad omnimodã idẽtitatẽ.i.ad restituẽdam plene eq̃le ipi sorti :et ideo iniquũ ẽ aliq̃d vltra sortẽ expectare.

Quartũ deniq̧ dubiũ vel piculũ cõtingere põt tam ĩ lucro q̃ȝ in capitali:⁊ tñ põt ibidẽ eẽ ꝯtract⁹ vsurari⁹. Exempli gr̃a :sit aliq̃s mutuãs .c.coronas ad.x.ãnos: sub tali ꝯditiõe:ꝙ si mortu⁹ fuerit alter ipsoꝝ ĩfra decẽniũ.s. tradẽs vł recipiẽs:tũc a debito ⁊ mutuo receptor liberat⁹ sit: si ꝟo superuixerit vterq̧:tũc receptor dabit ducẽtas illi q̃ mutuũ dedit:tunc in tali casu cõmittit vsurã:qꝛ ƀm Alex. lomb̃. tale periculũ ab vsura nõ excusat:cũ talis cõtract⁹ nõ tẽdat ad eq̃litatẽ iusticie: eo ꝙ illa supabundãtia nec ex labore nec ex vsu rei ꝓprie nec ex alteri⁹ rei recõpensatiõe reducatur ad equalitatẽ iusticie:piculũ aũt nõ excusat vbi causa tp̄is supabũdantia capit̃: tũc aũt dubiũ excusare p̃t:qñ dubiũ ĩcidit ex natura rei. Et h̃ dictuȝ ẽ s̃. Ad lau.dei.

De mutuo facto cõitati coacte vel ex charitate seu ex cupiditate. Et qñ talis tenet̃ ad restitutioneȝ et quãdo non: Ser. XXXVIII

Nõ furtum facies

n Exo.xx. Jam vidẽduꝫ ẽ de his q̃ mutuãtes cõmunitati alicui reci
A piũt aliq̃d vltra ſortẽ. De q̃b⁹ q̄ri poteſt vtꝝ cõmittãt vſure vitiũ p̃ſertim cũ q̃libet de ſuo ĩ quo plenũ ius et dominiũ habet: diſponere põt ĩ licitis ⁊ honeſtis ꝑ libitu ſue volũtatis: quãtomagis tota cõmunitas h̄ põt: q꞉ ĩ ꝯſenſu cõmunitat꞉ ĩtelligit̃ cõſenſus ſingulaꝝ pſonarũ ẜm Sco. licita ẜo ⁊ honeſta vident̃ q̃ fiunt in comodũ ⁊ ſalutẽ reipublice: ⁊ ideo cõitates diſponere pñt ꝙ ponẽs tantã pecunie q̄ntitatẽ tãtũ recipiat annuatim: qñ h̄ faciũt ad comodũ ciuitatis: ⁊ p ꝯſequens ali⁹ recipe põt. Ad h̄ dicenduꝫ ꝙ tria ſunt hoĩm genera q̃ frequẽtant hmõi ꝯtract⁹. Primuꝫ genus mutuat coacte. Scõm ex charitate. Et tertiũ ex cupiditate. Primo q̄dam ſũt coacte mutuãtes ⁊ tales recipe licite pñt ĩtereſſe dãni ⁊ ꝓbabilis lucri. Et h̄ ex triplici ratione. Primo rõne dominij cõpellẽt꞉ qȯ ſic ptꝫ nã q̃libet cõitas cauſa neceſſaria vl̓ rationabili inquirẽte vti põt pſonis ſuorum ſubditoꝝ: ꝗ multofoꝛti⁹ pecunijs eoꝝ: naꝫ lꝫ ſingularẽ collectã applicandã camere fiſcali nemo põt imponere ſine p̃ncipis permiſſione vt. C. de tribu. l. j. ⁊ li. x. tñ collectam ſpecialẽ vnaqueq꜓ cõitas ꝓ neceſſitate ſibi incumbente põt indicere: vt. l. cõis C. de opi. pub. Cũ ꝗ ciues cogi pñt ad talia onera ſoluenda: manifeſtũ ẽ ꝙ talis coactio de rõne mutui multũ aufert: ⁊ p ꝯſequens ꝺ rõne vſure. Cũ enĩ de natura ipſius vſure ſit ꝙ fiat in mutuo voluntario et nõ ĩ coacto: ſeq̄t̃ ꝙ tale mutuũ violẽtũ nõ ſapiat vſure vitiũ: ẜ mutuãtẽ diſponat ad poſſe iuſte recipe ſuũ intereſſe: ſicut enĩ cõmunitas licite põt ſuadẽte rõne et iuſticia ⁊ neceſſitate ſuos grauare: ſic ⁊ rõne iuſticia ⁊ honeſtate dictãte põt etiã releuare p̃ſertim qñ eſt ex pte mutuãt꞉ pura coactio ⁊ ex parte cõitatis liberal̓ donatio: primo nãq꜓ excuſat eos pura coactio: q꞉ qȯ nõ ẽ licitũ in lege neceſſitas licitũ facit: vt ꝺ꞉ ex̃ de reg. iur̃. tales enĩ nõ pñt ſibi aliter ꝓuidere ꝺ dãno ſuo: niſi accipiẽdo qȯ a cõmunitate voluntarie offert̃: ſi ꝓinde creditoꝛ dãnificat⁹ ex lõga moꝛa ſolutiõis rõne dãni põt aliquid recipe vltra ſoꝛtẽ: vt ex̃ de fideiuſ. c. ꝑuenit: quãtomagis mutuare coact⁹ tali coactiõe ꝙ nunq̄ ei reddit̃ capitale q꞉ ſi q̄s iſtoꝝ crimẽ vſuraꝝ incurrere debe-ret: tunc is q̃ volũtarie mutuat poti⁹ illud crimẽ incurreret q̃ꝫ is q̃ inuit⁹: cũ nullus vſurari⁹ eẽ põt niſi mutuũ dare volẽs ad vſurã. Et ſi obijcit̃ ꝙ talis modus a cõmunitate oꝛdinat⁹ hoĩes inuitat ad peccãdũ ⁊ vltra ſoꝛtẽ recipiẽdũ. Ad h̄ dicẽdũ ꝙ hoc veꝝ eẽt qñ mutuãs ſpe lucri p̃ncipaliter moueret̃: ſecũdaria tñ ſpe moueri põt: q̄ ſpes nõ facit hoĩeꝫ vſurariũ: iux̃ notata in. c. ꝯſuluit: ex̃ de vſur̃. ⁊ de hoc notatũ et tactũ ẽ in ſcȯ ſermone p̃cedenti. Verũtñ ſi talis mutuãs poſt coactionẽ aliquo tpe ꝯtẽtaret̃ recipe annuatim de tali mutuo: tunc vſurari⁹ efficeret̃ ẜm Fredericũ ꝺ ſenis: q꞉ ſubſtantia ſpes ⁊ intentio recipiẽdi vltra ſoꝛtẽ gr̃a mutui facit vſurariũ. De intentiõe aũt antecedẽte cõcomitãte ⁊ ſubſequente dicet̃ infra. Scȯ excuſat eos liberalis donatio cõmunitat꞉: dicit̃ enĩ. j. q. j. c. ſicut ep̃m: ꝙ ei⁹ oblatio nullã culpe maculã ingerit: q̃ nõ ex ambiẽtis petitione ꝓceſſit: ⁊. c. q̃ꝫ pio. Scȯ coacte mutuantes recipe pñt vltra ſoꝛtẽ rõne damni emergẽtis: q꞉ facta tali p̃ſtatione cõmunitas p̃ſtãti iam obligata ẽ: non hñs dilationẽ ſolutionis liberalit̃ cõceſſam: ⁊ ſic ſemp remanet in moꝛa ſoluẽdi: de q̃ p̃ſtans dãnũ pati dinoſcit̃ vel in executiõe mercãtie vl̓ artis mechanice vel etiam a reddituũ vel rerũ quarũlibet emptione. Pone ergo ꝙ in mercantia q̄s vtens pecunijs ſuis obligatus ẽ debitis certo tpe ſoluendis: q̄s acq̄ſita pecunia ſoluere diſpoſuit: ſed inſtanter ab amico req̄ſitus mutuet pecuniã ſuã ad certũ tp̃s ex charitate: adijciens abſq꜓ fraude: ꝙ ſi debitoꝛ ſuo tpe non ſoluat tũc creditoꝛ ꝓ ſuo intereſſe vltra ſoꝛtẽ recipiat: tũc enĩ illã pecuniã licite recipere põt ⁊ exigere ꝓ ſuo intereſſe: vt extra de arbi. c. dilecti: ⁊ in glo. ſi igit̃ hoc lꝫ ĩ dicto caſu: vbi non multa violẽtia ptꝫ niſi detẽtio rei vltra terminũ ꝯſtitutũ cõtra dñi voluntatem: q̄ntomagis licebit ciui rõne intereſſe ſumere vltra ſoꝛtẽ: cum ſua pecunia cõtra voluntatẽ ſuã aufert̃ ⁊ detinetur. Tertio coacte mutuantes recipe pñt vltra ſoꝛtem rõne lucri ceſſant꞉. Ex retentiõe nanq꜓ debiti ſeu mutui vltra tp̃s ꝯceſſum a lucro p̃pediti: qȯ licite negociãdo vel alio modo lucrati fuiſſent: exigere licite et recipe pñt in recõpenſatiõeꝫ: nõ ſolũ dãni ſꝫ etiã ceſſantis lucri: ẜm diſcretuꝫ iudiciũ viri prudentis: eo mõ quo tactũ ẽ ĩ ẜmone. iij. p̃cedẽti: ⁊ ideo ex rõne ꝯſimili pñt in hoc caſu

aliquid recipe vltra sortē: cuȝ amisso talis
lucri sit q̄dā dānificatio p̄stitoris: illa nā/
ꝙ pecunia dn̄o suo verisil'iter plus valuis/
set q̄ꝫ seip̄am: ꝑpter industriaȝ q̄ ille vsus
fuisset tam ad p̄cauenda dāna ꝙ etiaȝ ad
cumulāda lucra: ⁊ sic priuat⁹ ē non solum
tota pecunia sed etiā toto vsu ⁊ fructu in/
dustrie exercitāde in illa siue p illam: ⁊ sic
dn̄s ea fuisset vsus vt capitali suo: nec ī h̄
casu rōnem habet mutui ſȝ capitalis saltē
interp̄tatiue seu ablatiue. Hinc etiā cōmu
nitas sibi tenet̄ tanq̄ȝ de capitali: secus tn̄
eēt si illa pecunia vsus fuisset infra termi/
num ꝯcessionis. Hic queri potest: pone
casum: Petrus coactus tradidit cōmuni/
tati. c. coronas: receptur⁹ annuatim ex sta
tuto eiusdē cōmunitatis sex quousq̄ȝ ip̄aȝ
sortem recipiat. Interim veniat Johānes
⁊ emat a Petro ius illō pcipiēdo talē sū/
mā sub forma iam dicta. Vtrū talis cōtra/
ctus sit vsurarius: ⁊ videt̄ ꝙ non: quia nō
cōmittit̄ vsura nisi inter vsurarie ꝯtrahen
tes: sed inter Petꝝ ⁊ Johannē videt̄ esse
simplex ꝯtractus emptiōis: nec etiā inter
Johannē ⁊ cōmunitatē videt̄ esse ꝯtract⁹
mutui: quia mutuū non ꝯficit̄ nisi quādo
de meo fit tuum: hoc addito ꝙ tandē meū
mihi reddat̄: sed hoc non fit inter Johem
⁊ ciuitatem: quia ꝯtractus inter Johāneȝ
⁊ Petꝝ fieri pōt de iure etiā ignorante cō
munitate. Ad hoc dicendū est ꝙ talis con
tractus dupliciter considerari pōt que di/
stinctio habet̄ etiā ex̄ ō vsur̄. c. ꝯsuluit: in
textu ⁊ glo. Primo mō considerari pōt ex
forma ꝯtractus: ⁊ tunc iste cōtractus q̄ fit
inter Petꝝ ⁊ Johannē tm̄: non est vsura/
rius. Alio modo cōsideratur ex intentiōe
ꝯtrahentis: ⁊ tūc ille contractus vsurari/
us est vtrobiq̄ȝ scȝ tam īter Johem ⁊ Pe/
trū ꝙ etiā inter Johem et cōmunitatē: lȝ
diuersimode: qō sic patere pōt. Nam p̄mo
cum mente ꝯtrahitur inter Petꝝ ⁊ Johā
nem: scd̄ario x̄o ꝯtrahit̄ cū mēte inter Jo
hannē ⁊ cōmunitatē: cuȝ igit̄ Johes ꝯ̄hit
cū Petro in mēte intēdit ⁊ ꝓpterea ꝯ̄hit:
vt īTret locū Petri: vt scȝ fiat creditor cō/
munitatis ad h̄ vt recipiat vltra sortē: sed
talis intētio ē vsuraria: nā p̄ncipalis eius
intētio ē vt acq̄rat locū ſm creditoris intē
tionē scȝ Petri q̄ ad hoc ꝙ emptor: id est
Johes sit creditor cōmunitatis loco vēdi/
toris: ⁊ ideo lȝ Johes nō ꝯtrahit vsurarie
cū Petro q̄tum ad formā ꝯtrahēdi: tn̄ cō
mittit vsuram ꝑpter maculatā intētiōem.

Nā quicq̄d agunt homīes intētio iudicat
oēs. Secūdario sil'r mediante cōtractu fa/
cto cū primo ꝯtrahit secūdus vsurarie cū
cōmunitate: nō q̄dem explicite s̄ implicite
cū intētiōe ⁊ affectu. Est etiā īter eos rea/
lis ꝯtract⁹ mutui lȝ indirecte sub velamīe
emptionis: qr mediāte illo ꝯtractu empti
onis acq̄rit actor actiōeȝ ex empto sup cō/
munitatē: vt insti. de emp. ⁊ vē. §. p̄cium: &
cōmunitas obligat̄ illi ⁊ fit debitor illi⁹ si
cut ante debitor erat p̄mi. Ratio vero cur
prim⁹ debitor excusat̄ ab vsura ⁊ nō secun
dus est: qr prim⁹ ad mutuandū coactus ē:
modo vt dictū est: qō non ē licitū in lege:
necessitas licitū facit: scd̄s vero volūtari⁹
hoc facit cū spe ⁊ intētione recipiēdi vltra
sortē: vnde si scd̄s emptor sil'iter a cōmuni
tate cogeret̄ sicut prim⁹: tūc esset excusat⁹
ab vsura si p̄ncipaliter ī eo nō eēt ꝯsensus
vltra sortem aliq̄d recipiendi rōne mutui:
sic enī in scd̄o vt in p̄mo excusaret coactio
⁊ recta intentio q̄ necessario cōiungit̄ co/
actioni: qr si cogi placeret illicitū fieret eo
ꝙ coactio in voluntariū trāsiret. Scd̄m
x̄o gen⁹ hoīm mutuat p̄ncipaliter ex cha
ritate libere sua offerens cōmunitati sine
spe vel intētiōe aliq̄d vltra sortē recipiēdi
Pro quo sciendū: ꝙ q̄daȝ veri reipublice
amatores inueniri pn̄t lȝ rari: q̄ videntes
īminentē necessitatē vel euidentē vtilitatē
cōmunitatis: ex charitate saltē p̄ncipalit̄
spōte mouēt̄ sua mutuare cōmunitati: ⁊ ta
les licite recipere pn̄t qō eis a cōmunitate
sponte offert̄: qr nō min⁹ p̄miari meret̄ vo
luntaria charitas: q̄ꝫ coacta necessitas: eo
ꝙ nō minor ratio esse possit ⁊ dāni emergē
tis ⁊ lucri cessantis in voluntaria charita
te: ꝙ in coacta necessitate: nisi crederet il/
las pecunias ī actib⁹ illicit' expendēdas:
qr tūc particeps fieret oīm maloꝝ inde se/
quentiū: nec licite tūc recipe posset aliquā
remunerationē. Sed qr de hac materia ta
ctū est supi⁹ ideo gr̄a breuitatis supsedeo.
Tertiū aūt gen⁹ hoīm cōmunitati mutu/
at ex cupiditate: ad recipiēdū aliq̄d vltra
sortē: ⁊ tales vsurarij sunt iudicādi: peio/
res vtiq̄ȝ: q̄ꝫ si dūtaxat psone p̄uate fenera
rent̄: qr magis peccare videt̄ q̄ feneratur
cōmunitati cui pl⁹ obligat̄: ꝙ q̄ feneratur
singulari psone: dicēte Augu. charitas cō
munia ꝓprijs ⁊ nō ꝓpria cōmunib⁹ antepo
nit. Hic q̄ri pōt vtꝝ sponte ponēs ad mu
tuū pecuniā suā ipi cōmunitati vel etiā p/
sone singulari ex intētio cupiditatis: semp

vsurā cōmittat vltra sortem aliqd recipiē/
do:ꝑsertim cum mutuuʒ recipiens libere
pōt aliqd donare d̄ suo sibi mutuū danti:
⁊ trāfferre dn̄iuʒ qd̄ habet in re sua in ip̄m
mutuantē:ac ꝑ ꝯsequēs mutuās illā rem
tanq̄ʒ suā recipe nō obstante ꝙ sit vltra sor
tem. Ad h̄ dicendū:ꝙ qn̄cūqʒ cōmunitas
aliq̄ vel singularis ꝑsona pōt aliqd libere
de suo dare ꝓ pecunia sibi mutuo data ⁊ ī
aliū transferre:tūc ⁊ alter pōt libere recipe
re: dūmodo nō sit ꝯ legē iuste p̄ncipantis
scʒ ip̄i⁹ dei:sicut ptʒ in his q̄ mutuātes ex
mera charitate recipe p̄nt aliqd vltra sor/
tem ex libera donatiōe:q꞉ ꝯtra h̄ dn̄s nul/
lum mandatū edidit. Verūtn̄ aliqn̄ libere
de sua aliquid dare nō p̄nt ꝓ pecunia sibi
mutuo data:sic ꝙ mutuās illud licite reci
pere possit ⁊ h̄ ꝓpter p̄ceptū sup̄ioris iuste
principātis ⁊ p̄cipiētis Luc. vj. Mutuum
date nihil inde sperantes. Et ex̄ de vsur̄. c.
ꝯsuluit. Qd̄ etiā ꝑ exēplū ostēdi pōt: naʒ
s̄m Bonauen. in. iiij. di. xxj. ⁊ s̄m Alexā.
de hales: ⁊ Scotū: ꝯfessor manifestare nō
pōt pctm̄ ꝑ ꝯfessionē illi manifestatū etiaʒ
de licētia ꝯfitentis:eo ꝙ cōfessor obligat⁹
est:nō tm̄ ex iure penitentis sed etiā ex iu/
re ecclesiastico et diuino :sup̄ q̄ talis peni/
tēs dispēsare nō pōt:extra de pe. ⁊ re. oīs:
⁊ de pe. di. v. c. sacerdos. Sic est etiā in ꝓ/
posito nr̄o:nō enī ligat̄ vsurarius aut qli
bet alius ad nō recipiendū aliqd vltra sor
tem ex mutuo dato ex solo iure cōmunita/
tis vl̄ singularis ꝑsone: sed etiā ex p̄cepto
diuino : qd̄ mutuū recipiēs dispensare nō
pōt:⁊ ideo lʒ ip̄e quātū in se est licite dare
pōt mutuāti:tn̄ nō potest sic libere dare ꝙ
mutuans ꝓ pecunia mutuata licite recipe
possit aliqd vltra sortem:q꞉ dn̄s in verbis
p̄dictis post ꝯsiliū addidit mandatū:cum
enī dicit mutuū date:īgerit ꝯsiliū :lʒ qn̄qʒ
etiam sit p̄ceptū vt ptʒ supra: sed cū addit
nihil inde sperātes ꝯdit p̄ceptū negatiuū
qd̄ obligat semꝑ ⁊ ad semꝑ:⁊ sic in hoc ca/
su sola corrupta intētio causat vsure vitiū:
nec pōt excusari ꝑ h̄ ꝙ vult indēnis serua/
ri:q꞉ si casus occurrit q̄ ꝯsiliū mutui ī p̄ce
ptū vtit̄ :tūc tenet̄ etiā cū ꝓprio dispēdio
mutuare ꝓximo:sin aūt tunc si vult indēnis
seruari nō mutuet q꞉ ꝓtunc ad h̄ nō obliga/
tur:ꝙ si mutuat libere mutuet nihil recipi
ens vltra sortē iuxta p̄ceptuʒ christi: alio/
quin q̄cq̄d ex tali mutuo recepit obligat̄ re/
stituere si pōt:⁊ si non pōt mortalit̄ peccat
si nō ꝓponit satisfacere cū poterit:qd̄ ītel/
ligit̄ semꝑ esse ver̄ qn̄ spōte mutuat cū in/
tentiōe p̄ncipali remuneratiōis licʒ nulla
pactio de hoc exteri⁹ interuenit: vt ī dicto
c. cōsuluit: ⁊ ex hoc siue corrupta intentio
fuerit mutuū antecedens siue subsequens
vel etiam cōsequens. Ad cuius euiden/
tiam sciendū:ꝙ intentio cupiditatis ī mu
tuo p̄stando est cum sola spe lucri :vel p̄n/
cipaliter ꝓpter lucrū aliquis mutuuʒ pre/
stat licʒ pactum nō interueniat:ita ꝙ spes
est causa p̄ncipalis mutui : ⁊ talis iudicat̄
vsurari⁹ in dicto. c. ꝯsuluit. Vn̄ ꝑiculosior
ē h̄ vsura q̄ q̄ fit cū exꝓ̄ssis pactiōib⁹:eo ꝙ
in foro causar̄ minime pōt repeti : a mult̄
qʒ cecatis auaricia vix pōt agnosci: nimi/
rū cum vt dicit Alexā. de hales: s̄m leges
humanas sola volūtas vsurariū non faci/
at:q꞉ lex cohibet manū nō animū :s̄m xp̄o
legē diuinaʒ q̄ cohibet aīm sola voluntas
facit vsurariū: q̄ ꝓfecto volūtas ⁊ intētio
cupiditatis triplicit̄ in cōtractu ꝯtingere
pōt:aliqn̄ enī talis intentio cupiditatis ē
antecedēs. s. anteq̄ʒ mutuū dat̄ vel qn̄ da/
tur:qd̄ ꝓprie directe est ꝯ mādatū dn̄icū:
si tn̄ post ꝓpositū mutaret ⁊ intētiōem re/
ctificaret s̄m regulaʒ charitatis p̄us posi/
tā:tūc grat̄ data licite recipe posset : alio/
quin xp̄o talis intētio ꝯsequēs vel ꝯcomitās
ē:q꞉ lʒ mutuās ꝓtūc nullū intendebat lu/
crū:tn̄ si recipiēs mutuū aliqd dat in recō
pensationē mutui:⁊ creditor ꝓpter eādeʒ
causā libēter acceptat:tūc habet corruptā
intētionē ꝯcomitante ⁊ cōmittit vsuram.
Aliqn̄ deniqʒ talis intentio subsequēs ē:
qn̄ scʒ quis absqʒ spe lucri prorsus gratis
mutuat:sed lapsu tp̄is p̄ualente cupidine
nō tm̄ exigit sortē sʒ etiā vult mēte :⁊ ostē/
dit ore vel ope ꝙ ꝓpter mutuū p̄us factū
aliqd sibi det̄:⁊ talis nō solū cōmittit vsu
rā ⁊ obligat̄ ad restitutiōeʒ :sʒ etiā q̄cūqʒ ī
ius talis mutui succedit mutuanti sicut fi
lius vel heres. Et hec est sentētia Archid.
xiiij. q. iij. c. j. Deniqʒ quia tales p̄statiōes
vel mutuationes potissime ⁊ continue fre/
quentantur per venetos: florentinos ⁊ ia
nuēses que sunt notabiles ciuitates ī ita/
lia:ideo ad p̄dictorum cōfirmationem re/
feraʒ casum quem in. iiij. super sententias
scribit magister Guil. d̄ cremona: vir mag
ne scientie ⁊ fame qui postea fuit episcop⁹
papien̄. Unde refert ꝙ cū quidaʒ vir p̄di/
ues ⁊ p̄potēs ī pecunijs:intēderet p̄dicto
modo ponere magnam pecunie quātitatē
in vna p̄dictar̄ ciuitatum pro elemosynis

paupibus imppetuū dispēsandis: habito
prius sup hoc a p̄dicto Guil. pitoꝝ ꝯsilio.
Facta igit̄ in vniuersitate papiensi diligē
ti discussione: cū adhuc materia ꝑ tres cō/
trarias opiniōes dubia remaneret: occur/
rentibus alijs causis missus est antedict⁹
Guil. ambasiator ad papā Urbanū sextū:
tunc in ianua cōmorantē. Rogauit igitur
eundē p̄fatus diues: ꝙ de p̄dicta materia
ꝯsuleret summū pontificem: eiqꝫ de sua in
tentiōe circa possessionez predicte pecunie
in elemosynis dispensandis ꝓpositum re/
uelaret. Cui tādē papa r̄ndit ꝙ bn̄ fecerat
eū de tali ꝯsulendo: quia casus ardu⁹ eēt:
⁊ asserebat eundē casum vsurariū eē. Cui⁹
responsio ⁊ diffinitiua sn̄ia satis est pōde/
randa q2 p̄dictus papa peritissimus erat:
q̄propter in talib⁹ semꝑ tutior via tenenda
est ⁊ ꝯsulenda. Ad laudem dei.

De arte campsoria triplici: scilꝫ artificiali: reali: ⁊ casuali. Et i quibus rebus ꝓprie cōmittitur vsura. Sermo XXXIX

Non furtuz facies.

Exo. xx. Cupientes ſmone p̄sen
ti de arte campsoria ꝓseq̄. Pri
mo querim⁹ vtꝝ ipa sit licita: p̄sertim cum
ad cōmutationē rerū videat̄ oportuna: et
ꝓpter variā hominū cōmoditatē introdu
cta. Ad hoc dicēdū est: ꝙ tria sunt genera
cambioꝝ scꝫ artificialia: realia ⁊ casualia.
Prima cābia sūt artificialia: ⁊ hec q̄dem
sūt licita obseruatis debitis circūstantijs.

A Ad cui⁹ euidentiā sciendū: ꝙ ars cāpso/
ria ſm pħm. j. politice casu ⁊ fortuna p̄mi/
tus inuēta est: ſ demū ꝑ exigētiā artificia/
lis facta ē. Solet enī nūmisma plus valere
in regione ꝓpria q̄ in aliena: accidit ḡ for
te quosdā habere q̄dā nūmismata que nō
multū appreciabant̄ in regione sua: eo ꝙ
erāt de regione extranea: illis ḡ veniētib⁹
cum eisdez nūmismatib⁹ ad exteras regio
nes: in q̄bus ꝓpria erant ⁊ plus valebant
accidit eos plus recipe q̄ valebant in sua
regione: q̄ videntes inde se recipe lucrum
arte campsoria vsi sunt: ⁊ sic ars originem
sumpsit. Demū autē cōsiderantes ꝙ in ali
quibus ꝑtibus nūmismata plus valerent
vt melius expenderent̄ ꝓpter lucrū inde
inuentū illa nūmismata mittebāt vel por/
tabant: ⁊ sic ꝓpter ꝯ[illegible]etudinem h̄ ꝯuersū
est in artificiale exercitiū: que nimirū ars
vsui reipublice videt̄ esse cōmodosa ⁊ ne/
cessaria: quia dicit Alexā. de alexan. i tra/
ctatu de vsur. ꝙ ipa necessaria est p̄mo ad
vtilitatē ꝑegrinantiū ⁊ alioꝝ q̄ circūeunt
diuersas regiones. scd̄o necessaria ē ad cō
mutationē rerū sine q̄ stare non pōt huma
na vita: reꝝ enī cōmutatio necessaria ē: cū
vnaqueqꝫ regio in quibusdam abundet ⁊
in quibusdam egeat: que cōmutatio cōmo
de fieri nō p̄t sine nūmismate: nō enī i diū/
sa loca remota cōmode portari possent res
ad faciendā ꝑmutationē: ⁊ ideo necessaria
fuit nūmisma. Quādoqꝫ etiā denarij sine
ꝑiculo portari nō possunt ad faciēdā per/
mutationē: ⁊ sic ars campsoria fuit necessa
ria: q2 campsor ꝑ cambiū tali ꝑiculo subue
nire pōt. Et etiam ꝓpter diuersitatē nūmis
matū quoꝝ valor ſm varia loca variatur.
Hinc est ꝙ talis ars ꝑmutationis ꝯcedit̄.
Un̄ dicit Francisc⁹ de maronis in. iiij. ꝙ si
cut ars mercatiōis legitime facta est natu
ralis: ⁊ sicut mercatores sūt valde vtiles:
eo ꝙ aliqua habēt̄ i vna regione q̄ nō ha/
bent̄ in alia: sic etiā pecunie cōmutatores
seu campsores sunt vtiles: q2 vna moneta
currit in vna regione ⁊ nō in alia. Si ḡ q̄/
rit̄ vtrū cābia artificialia sint licita: verbi
gr̄a: cambiendo vel ꝑmutando vnū flore/
nū ⁊ inde recipiēdo vnū denariū vltra sor
tem. Ad hoc dicendū: ꝙ lꝫ quidā affirma/
re conent̄ talem ꝯtractuz nō esse faciliter
excusabilē: nec illum facientē esse bn̄ tutū:
dicunt tn̄ alij ⁊ verius: ꝙ licita sunt dūmo
do debito modo exerceāt̄: qd̄ tn̄ rarissime
ꝯtingit ꝓpter cupiditatē improbi lucri ta
lium. Unde ꝓpter q̄ttuor maxie licita red
dunt̄. Primo q2 non h̄nt mutui rōnez: eo
ꝙ ꝓpter dilationē tp̄is nō sperat̄ lucrū et
sic nō īteruenit in eis mutuū vn̄ vsura dici
posset. Scd̄o q2 cāpsori non reddit̄ eadem
sors i specie vel numero: q2 tribuit mone/
tā vni⁹ generis ⁊ recipit monetā alterius
generis. Tertio q2 ſm Archidi. xiiij. q. iij
c. j. in glo. non pōt dici emptio vel vēditio
ꝓprie loquēdo: q2 emptio ⁊ vēditio ꝓprie
ꝯsistit in rebus emptialib⁹ quaꝝ p̄cia nū/
mismate mensurant̄: sed h̄ genus fit in so/
la ꝑmutatione nūmismatꝝ diuersoꝝ gene/
rū: ⁊ ideo simplex ꝑmutatio dici pōt q̄ lici
ta ē: nisi cambiētes de diuersis generibus
nūmismatuz charistiā inducere intendāt.
Quarto deniqꝫ q̄dam nō indocte putant
h̄ licere rōne interesse: scꝫ ꝓpter labores ⁊

expēſas ſalarioꝝ pēſionū ⁊ ſimiliū: q̄ cam
pſoꝛ ſubijt ꝓpter hanc artē: quapꝛopt̄ etiā
ex ea viuere pōt: quia dicit apl's. j. Coꝛ. v.
ꝙ nemo militat ſtipendijs ſuis vnq̄ꝫ. Non
enī teneoꝛ incaſſum in alioꝝ vtilitatē labo
rare: nam laboꝛis itineris ⁊ expenſaꝝ ha/
benda eſt ratio: vt extra d̄ voto. c. magne:
licita ſunt ergo talia cābia: dūmodo cū de/
bito moderamine fiant ⁊ diſcretū ac mode
ratū lucrum dūtaxat recipiant̄. Sed quia
vix ē poſſibile ꝙ exercentes talia cābia ab
vſuris ⁊ ſimpliciū deceptionibus īmunes
ſeſe ſeruare p̄ualeant: ideo cunctis in foro
conſcīe diſſuadendū eſt: quia q̄ tangit pi/
cem inquinabit̄ ab illa: ⁊ occaſio pꝛoxima
facilime mouet ad lapſū. Frequēter enim
eis accidit ꝙ monetā vl'rem aliā ab igno/
rantibus ⁊ inexptis: aut ſimplicibus citra
p̄ciū cōdignū ⁊ vltra moderatū lucrū reci/
piunt: ⁊ tūc ſemp ad reſtitutionē obligant̄
in iudicio anime. Taceo de raſuris ⁊ alle/
uiationib⁹ monetaꝝ ⁊ de ſimilib⁹ hanc ar/
tem cōcernentib⁹: de quibus aliqua ſupꝛa
tacta ſunt. Hic incidentaliter queri pōt:
vtꝝ habēs aliquā monetā quā timet futu/
ro tēpoꝛe minorādā ꝯſueto p̄cio ſm ſtatuꝫ
legis poſitiue vl' dn̄i terre: nec volēs illam
mutuare ꝓpter hunc timoꝛē: niſi cū condi/
tione ꝙ ſibi reddat̄ alia moneta in equali
p̄cio in quo nunc eſt ip̄a moneta ſcꝫ tēpoꝛe
mutui debeat vſurari⁹ cenſeri. Ad hoc re/
ſpōdet Alex. de alexan. ꝙ multis videtur
illud eē vſurariū: alijs autē videt̄ ꝙ nō: ⁊
ad hāc opinionē declinat Alex. cui cōcoꝛ/
dat ſanct⁹ Bernardin⁹ in tractatu de ꝯtra
ctibus: ⁊ iſtoꝝ ratio eſt triplex. Pꝛima eſt
quia aliud ē mutuo ſperare lucrū: ⁊ aliud
ē vitare dānū: pꝛimū enī fieri nō poteſt ſi/
ne iniuria dei: qui hoc ꝓhibuit Luc. vj. di
cens: Mutuū date nihil inde ſperantes.
Nec etiam ſine iniuria ꝓximi cui mutuum
gratis dari debuit. Qui autē vitat dānuꝫ
ſuū deo nō facit iniuriā: cū hoc nulla lege
reperiat̄ ꝓhibitū. Nec etiā ꝓximo facit in
iuriā cū nō ledat pꝛoximū qui ꝓpꝛiū euitat
dānū: ſic g̊ magis q̄rit vitare dānū q̄ꝫ lucꝝ
ꝓpꝛium acquirere. Secunda ratio eſt: quia
debitoꝛ nō min⁹ accipit tēpoꝛe mutuatiōis
q̄ꝫ reddere tenet̄ tēpoꝛe ſolutionis: nec eti/
am erat veriſimile ꝙ illa moneta ex ſeip̄a
minus eēt poſtea valitura q̄ꝫ valebat tem/
poꝛe mutuationis: cum eius minoꝛatio vl'
vilificatio nō accidit rōne dilationis tem/
poꝛis: ſed potius ex voluntate legiſlatoꝝ.

Tertia ratio eſt qꝛ debitoꝛ nō accipit pecu
niā vt ſeruet eam vſq̄ꝫ ad tēpus q̄ veriſimi
liter erat min⁹ valitura: ſ; vt vtatur ea ſta/
tim vel ſaltē in tp̄e bꝛeui quo valoꝛē ſuū ad
huc habeat: ſi ergo redderet mutuū tem/
poꝛe minoꝛatiōis ip̄ius monete q̄tū ad va
loꝛē: tunc poſſet contingere ꝙ cuꝫ accepto
mutui beneficio min⁹ redderet q̄ꝫ accepit:
qd̄ videt̄ min⁹ equū ſm fraternā charita/
tem. Secunda vero cābia dicunt̄ realia: B
qꝛ vt plurimū realiter deducunt̄. Ad cui⁹
euidentiā queri pōt: vtꝝ campſoꝛ aliquid
accipiēs eo ꝙ pecuniā quā ſibi h̄ ſoluo mi/
hi faciat alibi in loco diſtanti numerari:
puta in roma vl' in venetijs vſurā ꝯmittat.
Ad hoc dicēdū ꝙ ibi nō eſt vſura: quia vbi
nulla interuenit rō mutui nulla pōt ibideꝫ
eſſe vſura. Nā ſm oēs doctoꝛes vſura pꝛo/
pꝛie non cōmittit̄ niſi in contractu mutui:
Mutuū autem dicitur quādo aliquid me/
um fit p aliqd̄ tempus tuū: ⁊ ideo neceſſe ē
ꝙ ſolū in illis rebus quib⁹ mutuū interue
nire pōt vſura cōmittat̄: quas Alex. de ha
les diſtinguit ī triplici genere. Quedā eñ
mutuant̄ ſub certo numero: ſicut pecunia
quedā ſub certa pōdere ſicut aurū: ⁊ q̄daꝫ
ſub certa menſura ſic̄ granū: vinū: oleū ⁊ ī
his ſolum ꝓpꝛie cōmittit̄ vſura. Cui⁹ ratio
eſt: qꝛ ſole res circa quas conſiſtit mutuū
habēt a natura vl' arte ſibi conſtitutū valo
rē quem tranſcēdere minime poſſūt niſi vi
tioſe cōtra naturam vl' artem agat̄. Ad id
qd̄ obijcit Hanfre. dicēs vſurā etiā cōmit/
ti poſſe in alijs reb⁹: puta ſi ꝓ pecunia mu/
tuata recipiā equū vl' p̄dium ad vſū ⁊ ſimi
lia vltra ſoꝛtē vſura eſt: vt ptꝫ. xiiij. q. iij. c.
plerīq̄ꝫ. Cui reſpondendū eſt: ꝙ diſtinctio
fieri debet inter vſurā q̄ ab vſurario exigi
tur vltra ſoꝛtē ſeu vltra mutuū datū: qd̄ ꝓ
pꝛie dicit̄ vſura: ⁊ res ī qua dicta vſura cō
mittit̄ que eſt ip̄m mutuū: vt equ⁹ vl' ager:
de quo gignit̄ ip̄m lucrum. Nam ſi ponde
rat̄ illud qd̄ mutuo datur: cui ꝓpꝛie ⁊ vere
accedit vſura: tūc ſemper illud conſiſtit in
tribus p̄dictis. Si vero ponderatur p̄miū
quod datur: tunc poteſt eſſe aliud a pꝛedi/
ctis: ſed hoc impꝛopꝛie ⁊ interp̄tatiue dici
citur vſura. Reuertendo igitur ad ꝓpoſitū
in caſu p̄dicto campſoꝛ non tradit aliquod
mutuū: ſed potius recipit aliquid reſtituē
dū tempoꝛe futuro in certo loco. Et ideo ſi
vitiū aliqd̄ ibidem eſt erit aliud ab vſura.
Unde ꝓ generali regula tenendū eſt ꝙ q̄/
cūq̄ꝫ aliquid ab altero recipit nihil ſibi dā

D

do nisi tempore solutionis vel redditiōis
accepti: nō cōmittit vsurā ratione talis ac/
cepti. Pro quo sciēdū q̧ trib⁹ rationibus
in talibus licite potest interuenire lucrū.
Primo ratiōe custodie seu depositi: vtpu/
ta si absq̧ periculo ꝛ labore deportiōis de
vna terra in aliam reddit mercator cum ꝓ
prio lucro depositū vl' equalens. Exempli
grā. Eps pergens romā deponit ī anther/
pia mille coronas alicui mercatori habēti
rome tabulā pecunie: mercator autē acci/
pit ab epo coronas viginti vt p̄fatas mille
sibi reddat indēnes rome: in tali nanq̧ ca/
su nō cōmittit' vsura. Uerūtamē ꝯm quos/
dā ibi ē indecēs ꝛ turpe lucrū maxime pro
pter duo. Primo q̧ mercator ille sine peri
culo ꝛ expensis ac etiā sine labore deporta
tionis facit eas epo reddi in roma. Secun
do q̧ anteq̄ reddat illas: pōt ex tradit' si/
bi in antherpia lucrari mercationib⁹ suis:
ꝛ sic videt' esse turpe lucrū licet nō sit ibi/
dē vsura: vnde ꝯm quosdā nō tenet' ad re/
stitutionē q̧ vere seruiuit epo in aliq̄ equi/
ualenti: licet absq̧ suo ꝑiculo ꝛ labore: idō
indecētia talis lucri nō cōtinet simpliciter
indecētiā vl' iniusticiā: ſ potius quandam
equalitatē. Et huius opinionis ē Lau. p⁹
Jo. de ligna. dicēs q̧ iste casus licit⁹ ē nō
solū ꝓpter periculū qd̄ plerūq̧ subit: ſ etiā
vt subueniat' salarijs ministroꝝ ꝛ pensio/
nū: ac vt nō frustra ponat opas ꝛ sudorem
in alioꝝ vtilitatē. Satis etiā ꝯcordat san/
ctus Bernardin⁹ ī tractatu de ꝯtractibus
vbi dic'. Credo saluo meliori iudicio: q̧ q̄n
tali cābienti qui de hoc facit artē imminet
circa hanc artē expense pensionū operarū
salarioꝝ factoꝝ ꝛ discipulorū: insuꝑ circa
pericula ꝛ labores sicut plerūq̧ talib⁹ con
tingere solet: q̧ tunc nō obligat' ad restitu
tionē. Secus aut de eo qui hāc exercēs ar/
tem ꝓpterea non īminent sibi pericula: nec
habet inde labores nec expensas ex quib⁹
rōne interesse posset inde lucꝝ sumere ꝯm
Baldō. etiā ex' de plus pe. c. j. Pone casum
q̧ mutuo campsori in antherpia centū pro
xc. que mihi dari faciet rome: talis quidē
ꝯtractus ē licit⁹ iuregentiū ꝛ necessari⁹ ac
naturali rōne inuent⁹: eo q̧ campsor subijt
ꝑicula maris ꝛ dāna nuncioꝝ. ff. de x̄. ob.
l. qui rome. §. calūnieris. Qz si campsor pl⁹
aliquid lucrat': ex iusticia q̄dē ꝛ licite lucꝝ
sumit: q̧ industria accedit rei licite: vt no.
ff. ad. l. fal. l. si heres. Licitū ē etiā numerā
ti decē pacisci q̧ reddant' nouē tm̄ q̧ minu
ere sortē nō est pctm̄: augere autē sic. Et est
textus notabilis. ff. si cer. pe. l. roga. §. si ti/
bi. Scdo rōne patrie pōt in talib⁹ casib⁹ in/
teruenire lucꝝ tam ex ꝑte dantis q̄ ex par
te recipientis: cui⁹ ratio est: q̧ moneta cō/
muniter plus valet in terra ꝓprijs q̄ alie/
na: ꝛ ideo si pura ꝛ sola rōne cambij pro/
pter monetā plus valentē ī ꝓpria patria q̄
aliena lucꝝ interueniat: nō credit' ibidem
vsura. Exemplū primi casus: Si q̄s coloni
ensis mille coronas francie intēdebat fer/
re parisius ꝛ ibidē cambire vl' expendere:
inueniēs autē campsorē in patria sua tabu
lā cambij habētem parisi⁹ cui tradit easdē
quasi parisius eas cābiens ac ꝑ ꝯsequens
ad forū cambij illi⁹ tradēs: tūc si nihil ali/
ud intēdit nō est ibidē vsura licet ꝓ eisdē
coronis plus recipiat q̄ colonie valeant.
Si tamē ꝑ hoc q̧ eas colonie prius tradi/
dit ꝛ postea parisius recipit lucꝝ intende/
ret acquirere: tūc illa traditio mutui rōnē
indueret ꝛ vsura esset. Exemplū autē secū/
di sumendū ē cōtrario mō: qd̄ tamē frequē
tius accidit: verbi grā. Parisius existens
indigeo pecunia in colonia: do tibi parisi⁹
centū coronas ꝛ tu mihi facias cōsignare
ꝑ litteras tuas in colonia centum ꝛ quin/
decim florenos renenses: tunc licet tm̄ lu/
creris inde scz q̄nq̧ florenos cū centū coro
ne faciant. cxx. florenos: tamen talis ꝯtra/
ctus ē licitus: tū q̧ est quedā ꝑmutatio nū
mismatis ad nūmisma: nō rōne pecunie q̄
de se fructū nō parit: ſ rōne patrie superue
nit lucꝝ: tum q̧ est ad vtilitatē vtriusq̧: ne
q̧ enī sine tali cambio mercantie exerceri
possūt: tū etiā rōne interesse: sicut de expē/
sis rōne custodie dictū est. Concor. Jo. de
lignano ꝛ Lau. Tertio rōne monete pōt ī
teruenire lucꝝ: nam quedā sunt monete q̄
nō solum ī patria ꝓpria sed quasi vbiq̧ ma
iorem habēt valorē seu cursum q̄ alie mo/
nete: ita q̧ verisimilit' tales monete citius
ascendent in valore: vel saltem diminutio
valoris illarum min⁹ est formidabilis: talē
igit' pecuniā habens ac in thesauro recon
dere deliberans: posset ab alio requisitus
ad vendēdū in eo casu recipe de eadē pecu
nia aliquid vltra cōmunē valorem tūc oc/
currentem. Uerūtamē ꝯm Alex. lombar.
si monetam emens dat plus ꝓpter tēporis
dilationē vl' min⁹ ꝓpter tpis anticipationē
tūc ꝯtract⁹ nō ē licit⁹: p̄sertim si sic emens
cōiter lucret': q̧ videt' eē mutuū indirectū
Si tamē esset ꝓbabile dubiū: tūc rōne du/

bij ꝓbabiliter vel cōmuniter accidentē cō/
C tractus excusaretur. Hic queri potest:
vtrū mutuans certam monetam quā veri
similiter credit tēpore solutiōis magis va/
lituram: tandē recipiēs eandē summā eius/
dem monete iam facte maioris valoris cō/
mittat vsurā. Ad hoc dicendū ꝙ si verisilē
erat ꝙ ꝑciosior fieret: tunc si creditor erat
pecuniam seruaturꝰ nō cōmittit vsurā. Si
vero nō essꝫ seruaturꝰ: tūc si debitori liber
tatem aufert se liberandi cōmittit vsuram:
quia se voluit exonerare ꝛ debitorē onera/
re. Si deniqꝫ talē libertatē nō aufert: tunc
nō est vsura si nō habꝫ intentionē corrup/
tam scꝫ si magis vellet ꝙ debitor ante tem
pus solueret ne oneraret̄. Tertio deniqꝫ
cambia dicunt̄ casualia que noīant̄ a qui
busdam cambia grossorū: de quibus dicit
sanctꝰ Bernardinꝰ de cōtractibus ꝙ cele/
brat̄ hoc modo. Indigeo in florentia decē
libras grossorū ꝛ ibi recipio ꝓ illis a cam/
psore .c. ꝛ .vj. florenos aut plus vl' minus:
ſm ꝙ tūc plus vl' minꝰ in florentia valent
decē libre grossoꝝ: dehinc ad vnū mensem
teneor sibi tm̄ restituere quantū infra decē
dies a die ꝯtractus valebūt decē libre gros
soꝝ in venetijs: que licet aliquando valent
minus: tn̄ cōmuniter valēt plus: ꝛ ideo ex
ercent ista cambia vt sic lucrent̄ qui cōtra/
ctus est oīno illicitus vtpote existēs ꝯtra/
ctus mutui cum intentione recipiendi vl/
tra sortē ponens se vt in pluribꝰ in lucro: ꝛ
ideo dubiū nō excusat ibidē ab vsura: hec
breuiter patent de cambijs. Ad laudē.

De vsura quid sit ꝛ cur obligat ad restitutionē: ac vtruꝫ in aliqua lege vel aliquo casu cōcedit̄ vsura vel permittitur: Sermo. XL

Non furtū facies.

n Exo. xx. Merito dic̄. ps. lvij.
de vsurarijs obstinatis. Furor
illis ſm similitudinē serpētis:
sicut aspidis surde obturantis aures suas
que nō exaudiet vocem incantātium. ꝛc.
Usurarius em̄ merito aspidi cōparat̄: qꝛ
ad vocē predicatoꝝ ꝛ ꝯfessorū obturat au/
res suas: ne forte alliciat̄ ad restitutioneꝫ:
obturat inquā t̄ra id est cupiditate t̄rena:
ꝛ cauda id est spe vite longioris ꝛ amore
linquende posteritat̄: cuius pecunia silis
ē morsibꝰ aspidis: qꝛ ꝑcussus ab aspide q̄si
delectatꝰ in somnū vadit ꝛ ꝑ suauitatē so/
poris morit̄: eo ꝙ tunc venenū latent̄ per
omnia membra diffundit̄. Sic qui recipit
sub vsura pecuniam sub tēpore quasi bene
ficiū sentit: ſ vsura per omnes facultates
eius decurrit ꝛ totas indebituꝫ obligatas
ꝯuertit. Ad cuiꝰ cautelam salutiferā pri A
mo queri potest quid sit vsura. Ad hoc re/
spōdet Ambro. xiiij. q. iij. c. pleriqꝫ: dicēs:
Quodcūqꝫ sorti accidit vsura ē: siue sit pecu/
nia siue esca vestis spēs ligna seruitiuꝫ: vt
pꝫ in omnibꝰ capitulis eiusdē q̄stionis. Et
accipit̄ hic sors ꝓprie ꝓ debita quantitate
rei mutuate in materia occurrenti. Et sub/
intelligit̄ ex pacto vl' etiā intētione ꝑcedē/
te ꝯcomitāte vl' subsequēte ꝓut priꝰ expo/
situ est: vn̄ ꝯmittit̄ vsura sola intentiōe cor
rupta ex ꝑte creditoris: qui non mutuasset
ꝑncipalit̄ nisi ꝓpter spem lucri: in quo ca/
su tenet̄ creditor totū sic receptū restitue/
re quacūqꝫ intētiōe illi dederit debitor: vt
ex̄ de vsur. c. consuluit: in glo. Unde dicit
Alex. de hales in. iij. ꝑte sūme in expositio
ne euāgelicoꝝ ꝑceptoꝝ: ꝙ ſm humanas q̄
dē leges sola volūtas nō facit vsurariū: qꝛ
lex humana manū cohibet nō animū: sed
ſm legē diuinā que cohibet animum: sola
voluntas facit vsurariū. Or si queritur
cui applicabit̄ restitutio mētalis vsure. Re
spōdet ad ħ Antho. archieps florē. in tra/
ctatu restōnū di. ꝙ aliq̄ dicūt acceptū vltra
sortē i vsura mētali tm̄ illi restitui nō debe
re q̄ dedit: qꝛ volūtarie illō a se abdicauit:
nec tn̄ sibi retinere dꝫ: qꝛ ꝯ legē diuā acce/
pit: ſ erogari dꝫ paupibꝰ. Sꝫ qꝛ illa rn̄sio
minꝰ sufficiēs videt̄: iō magis dicēdū ē: ꝙ
ſ mutuū recipiēs dedit illō ex libalitate ꝑ
modū doni: tūc recipiens ħ certitudinalr
sciēs nō tenet̄ restituere nec ēt paupibꝰ da
re ex ꝑcepto ſ ex cōsilio: ſ tm̄ tenet̄ de sua
corrupta itētōe penitere. Nō si dedit rōne
mutui ꝑncipalr: tūc non abdicauit illō a se
volūtarie ſ ꝯditionate: ne. s. mutuās repu
taret se grauatū ꝛ alteꝝ igratū ꝛ sic alia vi
ce nō iueniret mutuū: ꝛ tunc dꝫ restitui qd
dedit mutuāti. Un̄ dr̄ i directorio iuris: ꝙ
vsurariꝰ mētalis iducēdus ē in foro peni/
tētiali vt restituat ꝑ. c. ꝯsuluit: ex̄ de vsur.
Et subdit̄ ꝙ lꝫ i foro iudiciali nō ē punien
dus tāq̄ vsurariꝰ: tn̄ i foro eccl'ie iudicā dꝰ
ē male agere: ꝛ iducēdꝰ ē nō ꝯpellēdus: vt
sic accepta restituat: qꝛ q̄ ad deum reuera
vsurarius ē: hoc in glo. in dicto. c. consu/
luit. Uerūtn̄ potest sperare mutuās illud

ad qd̄ tenet̄ mutuū recipiens: q̄ in consi/
mili casu necessitatis tenetur sibi dare mu
tuū: etiam si prius illi nō mutuasset: nō ta/
men licet hoc sperare ex vi mutui sed tātū
ex charitate mutuū accipientis: quia mu/
tua beneficia charitatem accendūt: tamen
si hac intentione mutuū traderet: tunc illi
meritoriū nō esset: quia nō poneret in deū
finem suū: contra illud. Luc. vj. Mutuū
date nihil inde sperātes: scz ab homīe sed
B a deo. Secūdo queri potest: quare vsura
est peccatū ꝛ obligat ad restitutionē. Ad h̄
dicendū s̄m Alex. de alexan. q̄ hoc est ꝓ/
pter multas rationes. Primo quia facit cō
tra naturā mutuate rei scz pecunie que nō
parit fructū. Secūdo quia facit contra fi/
nem intentiōis pecunie: nam vt dicitur. j.
Politice. pecunia fuit inuenta vt per eam
fieret cōmutatio rei inter vendētē ꝛ emen/
tem ꝓpter necessaria vite: ꝛ nō vt pecunia
pecuniaꝫ augeat sicut facit vsurari⁹. Ter/
tio quia facit cōtra naturā contract⁹ mu/
tui qui debet esse gratuit⁹: iuxta illd̄. Mu/
tuū date nihil inde sperantes. Quarto: qꝛ
possidet̄ sine titulo: quia dominiū illi⁹ nō
transfert̄. Titulus autē hic vocat̄ iustum
initiū vl̄ causa possidēdi: vt emptio vendi
tio vl̄ donatio. Ad cui⁹ euidentiam sciēdū
q̄ tribus modis transfert̄ dominium. Uel
enim transfert̄ ꝑ naturā vt in successione:
quādo scz res deuoluit̄ a patre per mortē
in filios: qd̄ nō est in vsura vl̄ dolo libera/
litatis mere: vt in donatiōe: qd̄ etiā nō est
in vsura quādo p̄cedit intentio vel pactuꝫ
īterponit̄ aut exactio subsequit̄: vl̄ fit trāſ
latio rōne iuris: sicut equitate in venditio
nibus ꝛ pmutationibus: qd̄ etiā nō est in
vsura. Insuꝑ qꝛ res mutuata statim fit illi
us cui mutuat̄ ꝛ eius stat periculo: hīc val
de iniquū est q̄ ex re aliena stāte alteri⁹ ꝑi/
culo velit habere lucrum. Porro sanctus
Tho. scd̄a 2ᵉ. q. lxxviij. suꝑ hac q̄ōne rn̄det
dicēs: q̄ accipe vsurā ꝓ pecunia mutuata ē
s̄m se iniustū: quia vēdit̄ id qd̄ nō ē. Pro
quo sciendū q̄ q̄dam res sunt quarū vsus
est ip̄aꝝ rerum cōsumptio: sicut vnū consu
mit̄ eo vtendo ad potū: ꝛ triticū ad cibuꝫ:
vnde in talib⁹ nō debet seorsum cōputari
rei vsus ab ip̄a re: sed cuicunq̄ conceditur
vsus ex hoc ip̄o cōcedit̄ res: ꝛ ꝓpter hoc in
talibus ꝑ mutuū trāsfert̄ dominiū. Si q̄s
ergo seorsum vellet vendere vinū ꝛ seorsū
vsum vini: bis vēderet eandem rem: vl̄ vē/
dereꝫ id qd̄ nō est: ꝛ sic manifeste peccaret ꝑ
iniusticiam. Et simili rōne cōmittit iniusti/
ciā qui mutuat vinū vl̄ triticū: petens sibi
duas recōpensationes: vnam quidē resti/
tutionē equalis rei: aliā vero p̄cium vsus
qd̄ vsura dicit̄. Quedā vero res sunt qua
rū vsus nō ē ip̄a rei consumptio sicut vsus
dom⁹ est inhabitatio nō autem dissipatio.
Et ideo in talib⁹ seorsū pōt vtrūq̄ cōcedi:
puta cū quis tradit alteri dominiū dom⁹:
reseruato sibi vsu ad aliqd̄ temp⁹ vel econ
uerso: ꝛ ꝓpter hoc homo licite pōt accipere
p̄cium ꝓ vsu dom⁹: ꝛ p̄ter hoc petere do/
mū cōmodatā: sicut pꝫ in conductiōe ꝛ lo/
catione dom⁹. Pecunia s̄m p̄hm. v. ethi.
ꝛ. j. Pol. principaliter est inuenta ad faci/
endas cōmutationes: ꝛ ita ꝓprius ꝛ princi
palis vsus eius est ip̄ius cōsumptio vel di
stractio s̄m q̄ ī ꝯmutatiōes expēdit̄: ꝛ ꝓ/
pter hoc s̄m se ē illicitū ꝓ vsu mutuate pe/
cunie p̄ciū accipe qd̄ ē vsura: ꝛ tenet̄ ea re
stituere sicut alia iniusta. Et addit Alex. d̄
hales in. iij. ꝑte sūme in tractatu p̄ceptorū
decalogi ī expositione sexti p̄cepti q̄ si eo
modo q̄ licet cōcedere equū vel domū pro
lucro: posset etiā ꝯcedi pecunia vinū triti/
cū ꝛ silia in quib⁹ vsura ꝯmittitur. i. q̄ vsu
suo p̄ncipali ꝯsumūt̄ vl̄ distrahunt̄: tunc
nō esset vsura si ꝯcedens aliq̄d recipet vl/
tra sortē. Nam in locatione nō transfertur
dominiū ei⁹ qd̄ locat̄: qd̄ si fieret in pecu/
nia ꝛ alia re fenebri: vtpote q̄ tm̄ ꝯcederet̄
ad pompā ꝛ ostentationē nec ad aliū vsuꝫ:
tūc liceret vltra sortē recipe: qꝛ non trans/
ferret̄ ei⁹ dominiū. Preterea si vsus pecu
nie vl̄ similiū reꝝ in quib⁹ vsura cōmittit̄
in se pareret fructū ī locatōe vbi manet do
miniū circa ꝯcedentē: tūc etiā liceret ꝓ ea
recipe vltra sortē: licet etiā talia nō deterio
rarent̄: qꝛ ꝓ vsu vasoꝝ auri ꝛ argenti pōt
aliq̄d recipi in locatione licet nō deteriorā
tur: vt dicit Richar. Tertio p̄ncipaliter q̄/
ri pōt: vtrū in aliquo casu ꝯtract⁹ vsurari
us ab aliquo iure vl̄ lege sit ꝯcessus vl̄ per
missus. Ad hoc dicendū s̄m magistꝝ He/
rardū de senis ordinis heremitaꝝ quē re/
citat Jo. an. in suis mercurialib⁹ in regula
pctm̄: q̄ duob⁹ de causis malū ꝑmitti pōt.
Prima ē ꝓpter bonū qd̄ inde orit̄. Secun
do ꝓpter mai⁹ malū qd̄ inde vitat̄: q̄ tamē
ꝑmissio admittit̄ in lege vl̄ iure ciuili: non
aūt naturali diuino vl̄ etiā canonico. Uñ
dicit glo. ex̄ ne cle. vl̄ mo. in. c. iij. q̄ multi/
plex est recompensatio. Quandoq̄ enim
compensatur minus malū vt maius euite/

tur: ꝛ hec cōpēsatio penitus inhibetur:
xiiij.di.c: ꝙ ait. vbi tangit̄ de Loth ꝙ tra/
dere voluit filias ne ꝯmitterēt vitiū sodo/
miticū: qḋ ibidē ꝓhibet̄ nisi forte fieret in
vna eadḗꝗ ꝑsona: vt. xiij.di.c.j.ꝛ.ij.tūc ei
min⁹ malū est eligendū: vt ibidē ꝓsequit̄
longo ꝓcessu. Aliꝗ vero malū ꝯpensat̄
ꝓpter seq̄lam alicui⁹ boni: vt cū quis com
mittit furtū vt pascat paupes vl̄ subtrahit
vxori debitū ꝓpter ꝯtinentiā: vel facit cō/
tra votū vel matrimoniū vt aliq̄ christia/
na efficiat̄: oīs talis ꝯpensatio inhibet̄: vt
in dictis ꝯcordantijs: ꝛ plane pȝ. xxx. q.j.
c.nosse.xxxij.q.iiij.c.nō sūt.xxxiij.q.v.c.si
dicat: q̄ tria capitula sunt multū notanda.
Aliꝗ ꝓinde ꝯpensat̄ damnū corpale pro
pter bonū spirituale: ꝛ hec ꝯpensatio simi/
liter ꝓhibet̄: vt.lv.di.c.si euāgelica. Ali/
ꝗ ꝓterea cōpēsat̄ dānū corpale ꝓpter bo/
nū corpale: vt cū femina amittit florē vir/
ginitatis vt ei recōpenset̄ ī fructu sobolis:
ꝛ hec nō reprobat̄: vt.xxxiij.q.v.c.tūc sal/
uabit̄. Aliꝗ ēt relaxatio iur̄ eccl'iastici re/
cōpensat̄ ꝑ acquisitionē aliquoꝝ: ꝛ hec si/
milit̄ admittit̄ q̄ꝛ scȝ ē tm̄ ius eccl'iasticū.
xxxiij.q.iiij.c.ipa pietas. Ꝟ.itē inquiunt.
donatiste. Aliꝗ deniꝗ illicita cōio alicu/
ius recōpensatur ꝑ acquisitionē plurium:
vt.ij.q.j.c.multi. Ex quib⁹ oīb⁹ colligi po
test ꝙ ius canonicū vl̄ eccl'iasticū nō admit
tit ꝙ sub ꝯpensatione boni malū sit facien
dū id est illud qḋ est de genere maloꝝ: qḋ
C al's eēt malū nisi canonis auctē excusaret̄
vt pȝ ꝑ ꝯtraria signata. Ad euidentiam
Ꝟo ꝑmissiōis legis ciuilis q̄ scȝ vsuras ex/
erceri ꝑmittit sciendū ē ꝺm magistrū Her/
bar. vbi supra ꝙ triplex est ꝯcessio iuris.
Prima est ꝯcessio iuris remouēs punitio/
nē ꝛ dimittēs penā: ꝺm quē moduȝ scribit
beat⁹ Greg'. angloꝝ epis: vt habet̄ di.iiij.
c.deniꝗ. vbi subdit. De ipa vero die domi
nica.s.quadragesime hesitam⁹ quid nā di/
cendū sit: cū oīs laici ꝛ seculares illa die
plus solito ꝛ ceteris dieb⁹ accurati⁹ cibos
carniū appetant ꝛ nisi noua quadā auidita
te vsꝗ ad medias noctes se ingurgitēt: nō
aliter se hui⁹ sancti tēporis obseruationem
suscipe putāt: qḋ vtiꝗ non rationi ꝫ volu/
ptati: imo cuidā cecitati mentis ascribēdū
est: vnde nec a tali ꝯsuetudine auerti pos/
sunt: ꝛ iō cū venia suo instinctu relinquēdi
sunt: ne forte peiores exigant si a tali ꝯsue/
Ier.30 dine ꝓhibeant̄. Ut eñ ait Salomō. Qui
multū emungit elicit sanguinem: hoc ibi.

Hec ꝫ indulgētia ꝺm Greg'. in dicto.c.fu/
it simplex ꝑmissio ꝑ solā indulgentiā pene
nec loquit̄ ibi de venia culpe: ꝛ hoc modo
ꝑ simplicē ꝑmissionē ꝯcedit ius ciuile con/
tractū vsurariū: q̄ꝛ nō punit eū ꝛ hec vide/
tur fuisse intentio Aug'. quādo dicebat in
li.de li.ar. Uidet̄ mihi legē istā que popu/
lo regendo scribit̄ recte ita ꝑmittere: ꝛ di/
uinā ꝓuidentiā vēdicare sicut Justinian⁹
impator ꝑmisit vsuras cētesimas ꝛ sexage
simas. De quo dic̄ Alex.de hales.in.iij.p/
te: ꝙ iustinian⁹ ꝑmisit cōpatiua ꝑmissione
leuissimas vsuras: q̄ꝛ vidit homines impe
rij sui esse prauos ꝛ pronos ad dandum ad
vsurā: ꝛ sic ꝑmisit min⁹ malum vt euitaret
maius malū: sicut etiā leges ꝑmittūt mere
trices. Ratio hui⁹ ē: q̄ꝛ licet iura ciuilia re/
periant̄ etiā in lege naturali fundata sicut
omnia alia: tum q̄ꝛ ius ciuile officiū habet
a lege nature dirigere.s.in cōmune bonuȝ
ꝺm ꝙ ꝯgruit hūane societati ciuil'r viuēti
ꝺm quē modū cōe bonū hȝ nutriri: ꝯserua
ri ꝛ ꝓmoueri ꝑ legalē iusticiā ꝛ ꝑ ciuilem
amiciciā: ꝛ hoc solū officium sufficit ei. Et
q̄ꝛ in vsurario ꝯtractu sit volūtas recipien
tis ad vsurā ꝯditionata saltē licet nō abso
luta: ex quo nō ꝯtingit ꝑ eam euident̄ pre/
dictam amiciciā impediri: ideo ꝑ aliquā ꝓ
hibitionē ꝛ penā tali ꝯtractui desinit obuia/
re: relinquēs eū diuino iudicio puniendū.
Ex his etiā pȝ ꝙ lex ciuilis ꝓncipaliter ꝛ
ꝑ pene ꝯminationē illa vitia ꝓhibet q̄ pos
sunt impedire domesticā ꝛ ciuilē amiciciā.
Jus ergo ciuile se hȝ vniformit̄ ad omnes
casus vsure ꝺm hanc ꝑmissionē: q̄ꝛ in omi
casu ꝑmittit. Jus Ꝟo naturale diuinū ꝛ ca
nonicū vniformit̄ se hn̄t negatiue ad oīs
casus vsurarios: q̄ꝛ pari rōne sic in vno ca
su sic ꝛ in quolibet ꝓhiberi debet: cum de
sui natura vsura sit mala. Et huius senten/
tie ē Jo.an. in mercu. in regula: pctm̄ arti.
iiij. Et ī hoc etiā ꝯcor. cōiter oēs doctores.
Cū eñ aliqui casus a doctorib⁹ eximi vidē
tur ab vsura: tūc nō intelligendū ē ꝙ ī illis
casib⁹ cōmittat̄ vsura: sed ꝙ in eis ꝑma fa
cie dūtaxat aliquid simile ꝯcurrit. Cū eñ
vt dicit Alex. de hales in.iij.pte. Usura ꝺ
se sit quid malū: iō ipa remanēte sub rōne
illiciti ꝛ mali: nullo mō cadit in ea dispen/
satio: vt clare pȝ extra de vsu.c.sup eo. vbi
subdit Alex.papa.iij. Cum vsuraꝝ crimē
vtriusꝗ testamēti pagina detestet̄: super ħ
dispēsationē aliquā posse fieri nō videm⁹:
q̄ꝛ cū scriptura sacra ꝓhibeat ꝑ alteri⁹ vi/

ta mẽtiri: merito plus ꝓhibendus ẽ q̃s ne etiã ꝓ redimenda vita captiui vsurarum crimine inuoluat̃. Ex quib⁹ verbis colligit̃ primo ꝙ nõ est aliqua dispẽsatio posita in vsura. Secũdo ꝙ nec ꝓ sustẽtatiõe viduarũ pupillorum vł quorũcũq; aliorum aliquo modo licitũ sit dare mutuũ ad vsurã: sic̃ quidam falsissime fabulant̃: ar. j. q. j. c. nõ est putãda. xxxij. q. viij. c. vnico: p̃sertim cum h nõ liceat ꝓ redemptiõe captiui. Et si q̃s dicat ꝙ etiã eccl'ia pmittit. i. nõ punit vsurã scz occultã ⁊ palliatã. Dicẽdũ ꝙ hoc verũ est in foro ꝯtentioso: eo ꝙ nõ põt omĩa corrigere: punit tñ in foro ꝯscientioso: ⁊ ꝓhibens detestat̃ in multis locis ⁊ vsuram manifestã acriter punit vt postea videbit̃. Insup licet ius ciuile relinquit vsurarium ꝯtractũ ꝓhibendũ ac puniendũ iuri diuino ⁊ canonico: q̃bus magis incũbere videtur: ĩplicite tamẽ etiã ꝓhibet vbi dicit: ꝙ sacre leges nõ dedignãt̃ imitari sacros canones: spãliter in matrimonijs ⁊ vsur̃: vt in auc̃. vt clerici apud ꝓprios ep̃os: col'. vj ij. q. iij. §. hinc colligit̃. Et hec patent extra de noui ope. nun. c. intelleximus: in glo. Sz ẜm canones nõ pñt exigi: ẜ nec ẜm leges. Dicit impator se amplecti quattuor cõcilia vniuersalia adeo vt p ea suis legibus derogeẗ: ⁊ sic mãdauit seruari ea q̃ in Niceno ꝯcilio ꝓhibita sũt: qd̃ est vnũ de illis quattuor. In quo ꝯcilio ꝓhibita est etiã vsura: vt plane pz di. xlvij. c. qm̃: ⁊ sic in hac pte leges oẽs abrogate sunt. Secũda xo ẽ concessio addẽs ꝓhibitionẽ: que idẽ ẽ ꝙ permissio tollens impedimentũ: ẜm quẽ modum inter nos iudei habitãtes in sui rit⁹ obseruãtia pmittunt̃: ita ꝙ liberã habeãt licentiã obseruãdi ritus eorum ⁊ festa: vt plane pz. xlv. di. c. qui sincera: vbi ꝓhibet eos in talib⁹ impedire. Sed hãc ꝯcessionẽ ius ciuile nõ indulget vsurario ꝯtractui: quia nõ tollit impedimẽta ꝯtra ꝯtractũ vsurariũ q̃ facit ius canonicũ vł statuta ciuitatũ aut dñorum ꝯtra eundẽ turpẽ ꝯtractũ. Tertia deniq; ẽ ꝯcessio p̃stans fauorẽ ⁊ subuẽtionẽ atq; iuuamẽ ẜm quẽ modũ eccl'ia pmittit clericũ a seculari ptãte qñq; occidi. Que ꝯcessio se hz per additionẽ ad scd̃az: queadmodũ secunda ad primã. Nã in ista ꝯcessione nõ tm̃ subtrahit̃ cõminatio pene sic̃ in prima: nec tm̃ tollit̃ impedimẽtũ per qd̃ occisio clerici posset ĩpediri sic̃ in secunda: ẜ etiã prestat̃ iuuamẽ: qd̃ non fiebat in p̃dictis. Clerici eñi qui morte dign⁹ est ecclesia degradat ⁊ punit: tradẽs illum ĩ manus iudicis secularis vt occidat̃: iux̃ illud j. Corum. v. Ego iudicaui tradere hmõi hominẽ sathane ĩ interitũ carnis vt spũs saluus fiat. Deniq; licet q̃dã doctores iur̃ ciuilis dicãt: ꝙ ẜm leges vsura pmissa est: tamẽ hodie p clem̃. de vsur̃. c. ex graui. §. fi. hoc teneri ꝓhibitũ est: vbi habet̃ ꝙ tenẽs hanc opinionẽ ꝙ ad vsurã dare nõ sit peccatuz tanq̃ hereticus iudicari ⁊ puniri debet: ẜm Antho. de butrio super rubrica de vsur̃. in fi. Ad laudem dei omnipotẽtis.

De malis tpalibus ⁊ vsura prouenientibus ⁊ etiã corporalibus. Cur etiã ius ciuile nõ punit sz ius canonicũ acriter punit: Ser. XLI.

Non furtum facies

Exo. xx. Viso vtcũq; ꝙ nulle leges nulla iura velint admittere pestẽ hanc pessimã vsurarie prauitatis. Iam ꝓsequẽda est huius detestationis rõ que citius agnoscit̃ dum infinita mala que exinde sequũtur subtili⁹ inuestigent̃. Quorum numerositas ad maiorem euidentiã ad tria genera malorum ẽ reducenda: que scz in populis ex vsuraria prauitate cõsueuerũt supuenire: maxime si publica sit: q̃ sũt mala tpalia: corpalia ⁊ spũalia.

Primo nãq; ꝯtingunt exinde multa mala tpalia: vt plane pz p̃mo ĩ pignorum destru A
ctione: cũ multa pignora q̃ publico vsurario dant̃. s. vestes lanee ⁊ linee ac alia supellectilia cõsumunt̃ a tineis: roduntur a murib⁹: vel destruunt̃ alijs diuersis modis. Secũdo pz in pignorum prescriptiõe: qr sepe contingit ꝙ ꝓ mutuo pign⁹ ponẽs in breui sperat illud redimere nec tamẽ cessat transire tempus: p̃stolabit̃ annus: ⁊ sic superuenientib⁹ impedimẽtis quottidianis tandem in p̃scriptionẽ transit: ⁊ sic ad minus p̃cium perdit. Tertio pz in denariorũ aut substãtiarũ cõsumptione: qr vsura paulatĩ pecunias ⁊ substãtias ciuiũ aufert ⁊ ꝯgregat sibi: ⁊ p ꝯsequens quottidie p hoc augmentant̃ numero pauperes ⁊ mendici: debilitant̃ ecõtrario mercatores ⁊ mechanici: ⁊ per cõsequens paulatĩ deperit quotidianũ lucrũ artiũ ⁊ mercantiarũ. Quarto pz in denariorũ ac diuiciarum reductione ad vnũ locũ p̃sertim extraneũ. Nã pigno/

ra ꝑſcripta plerūq̧ tranſmittere ſolent ad
alias partes vbi charius vēdant. Deniq̧
regulare eſt ꝙ quāto diuicie ac denarij ad
pauciores ⁊ pauciora marſupia reducunt:
tanto peioris ſtatus ciuitatis ⁊ terre iudi/
cium eſt: ſicut nature deficientis ⁊ in breui
morituri hominis apertiſſimū ſignū ē: cū
calor naturalis extremitatibꝰ membrorū
derelictis ⁊ ſolū ad cor ⁊ ad ipa interiora
reduci videt: vnde vitium vſure pleroſq̧
tanta replet inſania: ꝙ eos ſeuos ⁊ impioſ
reddit nō ſolū ad alienos ſed etiā ad proxi
mos conſanguineos etiā fratres quos vi/
dens habere domū vel aliam rem gratam
in dolo ſubuenit mutuo: rē concupitā pro
pignore recipiens: excreſcēteq̧ fenore vi/
det fratrē nō poſſe pignus redimere: iuri/
dice rem ipaʒ inuadit ⁊ fratrē fraudulēter
ſpoliat. Tanta eſt etiaʒ auiditas huiꝰ vitij
ꝙ gloriatur vſurariꝰ ſe ſpoliaſſe ⁊ excoriaſ
ſe pauperes ⁊ mendicos. Ad quē Dauid
ps.51. ait per increpationē. Quid gloriaris in
malicia: id eſt in pecunia male acquiſita: q̄
potens es iniq̄tate. i. in vſuraria prauitate
tota die id eſt inceſſanter iniuſticiā id ē in/
iuſtū contractū ⁊ lucrum cogitauit lingua
tua id ē cogitatiões expreſſit formādo ver
ba iuxta cupidineʒ cordis: ſicut nouacula
acuta feciſti ſcʒ opere dolū. Tria nāq̧ con
ſiderant in nouacula. Primo occultat aci
em in ſe: ſic vſurarius occultat ī corde ſuo
malaʒ intentionē. Secundo priuſq̄ radat
acuit ſuper lapidē oleo vnctū: ſic adulatō
malicioſa precedit vſurarium contractum
Tertio cū ea abradunt pili: id eſt paulatī
auferunt bona temporalia quaſi inſenſibi
liter: ⁊ ideo vſurariꝰ fur dicit artificioſus
īmo latro pernicioſus. In cuiꝰ argumētuʒ
dicitur Matth. xxj. ꝙ ieſus intrauit ī tem/
plū dei ⁊ eiecit omnes ementes ⁊ vēdētes
in templo ⁊ menſas nūmulariorū ſubuer/
tit ⁊ cathedras vendentiū colūbas ⁊ dixit
eis: Scriptū eſt ſcʒ Eſaie. lvj. Domus mea
domus orationis vocabitur: vos autē feci
ſtis illam ſpeluncā latronū. Spelunca ve/
ro latronū dicitur eſſe locus vbi aggregā/
tur ſpolia que rapiunt. Ecce quia dominꝰ
nūmularios vocat latrones: qui ꝓ munu/
ſculis fructuū ⁊ cōſimiliū pecuniā mutuo
dabant vt offerent in templo. Nimirū cū
aliquo modo furibꝰ ⁊ raptoribus deterio/
res ſint: ⁊ hoc quadruplici ratiōe. Primo
ratione familiaritatis: peior enī ⁊ deteſta/
bilior eſt fur ⁊ latro domeſticus q̄ alienꝰ.

Hinc dominꝰ ad iudam. Si inimicꝰ meus ps.54.
maledixiſſet mihi ſuſtinuiſſem ⁊c. Nulla ē
enim ad nocendū efficacior peſtis q̄ fami/
liaris inimicꝰ. Secūdo rōne aſſiduitatis:
eo ꝙ vſurarius ſemꝑ die noctuq̧ hoīes ex
poliat: in paſcha: in paraſceue ſancta: ī miſ
ſarū ſolennijs: ⁊ nunq̄ ab hac preda repit
otioſus. Tertio rōne ſagacitatis: q2 cū ma
iori malicia rē alienā vſurpat q̄ fur vel ra/
ptor: eo ꝙ compellit voluntatē eius q̄ mu/
tuum recipit ad conſentiendū in talē rapi/
nam: ac per hoc ſimulat nullā iniuſticiam
inferre proximo ſuo. Quarto rōne ſecuri/
tatis: quia rem alienā vſurpat ſine timore
vſurpationis ⁊ eā detinet ſine timore repe
titiōis: etiā ſi publicꝰ vſurariꝰ fuerit. Fur
antē ⁊ latro hoc ſine timore facere nō poſ/
ſunt. Hic incidētaliter queri pōt: cū vſu/ B
rarius ſit fur ⁊ latro vt dictū eſt: cur iudex
ſecularꝭ patiat eos viuere: nō autē fures ⁊
latrones: cū enim vſurarij publici manife/
ſte ſint mali ⁊ iniuſti videt iudex facere cō
tra ꝑceptū illō. Exo. xxij. Maleficos ne pa
tiaris viuere. Ecōtra vero iudex eccl'iaſti/
cus ſe plus intromittit de pena vſurarioꝝ
q̄ alioꝝ furū. Ad hoc reſpōdet Alexā. de
hales in. iij. parte in expoſitione euangeli/
coꝝ preceptoꝝ: ꝙ iudex ſecularis rempub
licā gerit quātuʒ ad temporalia: ⁊ iō q̄uis
vſurariꝰ ſit fur: tamen q2 fur ē domeſticꝰ ⁊
nō furat ꝑ violētiā: ac etiā q2 ex illiꝰ furto
ꝓuenit aliqua vtilitas reipublice q̄tū ad
tꝑalia: ꝓpter h' vſurarios ꝑmittit viuere cū
tñ alios fures puniat. Eccl'iaſticꝰ aūt iudex
ſe plus intromittit de penis vſurarioꝝ: q2
ſubtiliꝰ reſpicit ⁊ ꝑſequit eos ꝓpter dānuʒ
ſpūale qō accidit ī vſura. Et q2 vſurarij de
inhonoratōe ⁊ ꝯtēptu dei ſibi fecerīt officiū
⁊ modū viuēdi. Vñ intm̄ hāc peſtē deteſta
tur eccl'ia. ꝙ etiā prohibet ꝓ mutuo q̄cūq̧
ꝯo palliato vl' interꝑtato: in q̄ dūtaxat vſu
ra ꝯtīgere pt dare viliſſima munuſcula fru
ctuū vl' eſcaꝝ aut etiā qōcūq̧ cōmodū: lʒ vi
deat minimū ꝓhibet vltra ſortē deducere
ī pactū: reputas illō tāq̄ deteſtabile furtū
⁊ indicās de nccītate ſalutis oīno reſtituē
dū: vt ſic penitꝰ elidat caput. i. initiū huiꝰ
lamee. Alioq̄n ſic īquietꝰ cācer q̄libet tꝑe
die hora ⁊ puncto fenꝰ vſurarij ſbam pau/
peꝝ rodit: ⁊ qō mirabiliꝰ ē cūcta illiꝰ bona
dētes hr̄e videt. Nā nūmi illiꝰ dētes hn̄t:
ſilr frumēta: vinū: oleū ⁊ ſilia: q2 ꝑ mutuū
comedūt alioꝝ egenoꝝ domos vineas ve/
ſtes ſegeteſ arua: ⁊ cūcta illoꝝ bōa ꝯſumūt

ſimo qđ crudeli⁹ ē: ꝯmedunt eoꝝ carnes τ
oſſa bibūt τ ſāguinē eorū: vt ī pſona taliū
merito dicat Job eiuſdem.iij. Qui me co/
medūt nō dormiūt τ p̄ multitudine eorum
ꝯſumit̃ veſtimentū meum. Hic queri po
teſt: vtꝝ ergo nō liceret alicui mutuāti de/
ducere ī pactū cū eo cui mutuat: q̄ ſcꝫ alio
tēpore ꝯſimilē ſibi mutuationē faciat: pre/
ſertim cū equū eſſe videat̃: vt ſeruitiū pro
ſeruitio τ grām ꝓ gratia reddat: vt extra đ
teſta.c.cum in officijs. Et in glo. ff. de pet.
here.ſed τ ſi.§.ꝯſuluit. Et per ꝯſequēs lici
tum videt̃ q̄ hoc in pactū deducat̃. Ad h̄
reſpōdet glo.fi.in.c.ſi feneraueris.xiiij.q.
iij. q̄ ꝓ gratia mutui impenſa nō pōt iuſte
exigi amplior grā aut aliud q̄ grā. Nam ſi
ex debito iuſticie grā exigat̃: gratia nō eſt
grā ſed potius grē venditio vel grē cōmu/
tatio dici debet. Vñ dicit Alex. de hales: ī
iij. pte q̄ mutuans quidē illud ſperare pōt
ad qđ accipiens obligat̃: q: in ꝯſimili ca/
ſu neceſſitatis tenet̃ accipiens ſimilit̃ mu/
tuū illi dare q̄ dedit ei: etiam ſi prius nō de
diſſet: nō tamē hoc poteſt ex vi mutui ſ ex
charitate mutuū recipientis. Mutua nāq̄
beneficia charitatē accēdūt. Cōcedi poteſt
igit̃ q̄ mutuās in cōſimili caſu mutuū ſpe
rare valeat ab eo q̄ mutuū recepit: q: ad h̄
ali⁹ obligat̃: ſi tamē hac intētione mutuū
tradit nō eſt ſibi meritoriū: q: nō ponit de/
um finē mutui: q̄ ſi in pactū deducit iā eſt
vſurariū. Idem ſentit Tho. ſcđa 2e: q.lxx/
viij. dicēs: q̄ quicūq̄ ex pacto tacito vl' ex
preſſo ꝓ mutuo aliquid acceperit cui⁹ pre/
ciū pecunia menſurari poſſet peccat cōtra
iuſticiā: ſicut qui ꝓ mutuo pecuniam acci/
pit vltra ſortē: poteſt tñ exigere ꝓ mutuo
recōpenſationē eoꝝ que pecunia nō men/
ſurāt̃: puta beniuolentiam τ amorē quaſi
ex debito. Sed tali debito nō cōpetit ciuil'
obligatio p quā inducit̃ neceſſitas vt non
ſpōtanea recompēſatio fiat: hec ille. Bal.
aūt de peruſio. C. de vſur. l.j. dicit q̄ obli/
gatio vſuraꝝ ideo ꝓhibita eſt: quia talis
obligatio aut dicim⁹ q̄ ꝯhitur re aut ꝯſen
ſu. Si dicim⁹ q̄ ꝯtrahit̃ re: hoc ē falſuꝫ. ff.
ſ cer. pe. l. rogaſti.§. ſi tibi. Si vero dicim⁹
q̄ ꝯtrahit̃ ꝯſenſu: h̄ ē iniuſtū: q: oīs obli/
gatio relatiua requirit extremū eq̄pollēs.
Qđ ſic ꝓbat̃: debitor qui ꝓmiſit vſuras
hꝫ dominiū vſus: q: vſura nō ꝯſiſtit niſi ī
reb⁹ mutuabilib⁹ in quib⁹ vſus rei nō di/
ſtinguit̃ a dominio rei: τ ſic indebite fit.
Et ſi dicat̃ q̄ nō p̄ſtat eā ꝓ re ſ ꝓ bñficio.

Rñdet̃ q̄ remuneratio beneficij huius a
iure naturali nō ē taxata nec ab aliqua ra/
tione intellecta: quapropt̃ deducere volū/
tatē ad neceſſitatē τ obligationē informē:
nō ē ſm metas iuſticie naturalis. Et ideo
apud Ariſtotelē vſure dicunt̃ oīe natura
liter ꝓhibitū lucꝝ. Et iteꝝ dicit phs. j. po/
lit. q̄ vſuraria acq̄ſitio pecuniaꝝ ē maxie
p̄ter naturā. Cōcor. Hoſt. cū p̄dictis. Ad/
dit etiam Tho. q̄ hō ſperare pōt ex mutuo
rē cui⁹ vſus ſine p̄cio int̃ amicos ꝯcedi ſo/
let. Scđo p̄ncipalr ꝯtingūt ex vſura mul
ta mala corpalia: q̄ figuratiue diſtinguūt̃ c
ī. iiij. genera maloꝝ. Apocal. vj. vbi Johā
nes ī aptiōe q̄rti ſigilli vidit. Et ecce equ⁹
pallid⁹ τ q̄ ſedebat ſup eū nomē illi mors:
τ infern⁹ ſeq̄bat̃ euꝫ: τ data ē illi ptās ſup
q̄ttuor ptes terre interficere gladio τ fame
τ peſte τ beſtijs t̃re. Equ⁹ pallid⁹ ē auarus
vſurari⁹: ſedēs deſup ē diabol⁹ auaricie τ
vſuraꝝ que a dño māmona vocāt̃ in euan
gelio τ nomen illi mors: qm̄ illius inuidia
mors introiuit in orbē t̃raꝝ τ infern⁹. τ c̄.
Ad cui⁹ euidentiā ſciendū q̄ auar⁹ vſura
rius recte per equū pallidum deſignat̃ ꝓ/
pter quattuor. Primo ꝓpter tranſformati
onē illius. Ex quo enī amor naturā habet
tranſformandi amantē in amatū: quis du
bitet vſurariū ī pallorē auri cordialit̃ trāſ
formatuꝫ. ps. lxvij. Et poſteriora eius id ē
ſenſuales effectus in pallore auri. Tanta
nanq̄ cupidine ducitur q̄ ſemp aurū ſitit
eſurit: cogitat: ruminat τ ſomniat: q̄re me/
rito auaricia vocatur ab aplo idoloꝝ ſer/
uitus. Unde Eccs. v. Auarus nō implebi
tur pecunia. Et Berñ. Nō plus ſatiabitur
cor hoīs auro q̄ corpus aura. Hinc q̄dam
ait. Creſcit amor nūmi quātuꝫ pecunia cre
ſcit. Cui⁹ rō eſt: q: potus pecunie nō poni/
tur ibi vbi cōſiſtit ſitis auari: ſic vinū in do
lio nō ſedat ſitim corpis: ſic nec auꝝ in ar/
cha ſedare poteſt ſitim mentis. Scđo pro/
pter nimiā ſollicitudinē quā amplectitur
in ꝯgregando ꝓpter inſatiabilem eius cu/
pidinē: que nimiꝝ ſollicitudo nō ſinit eum
quieſcere nec vigilando nec dormiendo: τ
ſic in ſe marceſcit. Eccs. iiij. Unum eſt τ ſe/
cundū nō habet filiū: non fratrē: τ tñ labo
rare nō ceſſat: nec ſatiant̃ oculi ei⁹ diuitijs
nec recogitat dicens: Cui laboro τ fraudo
aīam meā bonis. Tertio ꝓpter nimiū timo
rē τ anguſtiā in ꝯſeruādo. Timor eñi facit
exteriora mēbra pallida reducēs ſanguinē
ad interiora: nā tāta q̄nq̄ miſera tenacitate

ꝯſtringit᷑: ꝙ dũ ꝗd de ſua ſubſtãtia expendit᷑ q̃ſi oculũ ꝑdidiſſe videat᷑. Inſuꝑ oẽs domeſticos vicinos ac ſuꝑuenietes fures ſuſpicat᷑ ⁊ raptores: nulli cõfidit: nulli fauet. Et ideo dꝛ Prouer. xv. Cõturbat domũ ſuã q̇ ſectat᷑ auariciã. Quarto ꝓpť nimiã triſticiã ⁊ merorẽ ĩ amittendo: q̇ triſticia lima ẽ totius nature: quia ſpũs triſtis exiccat oſſa. Eccs. v. Eſt ⁊ alia infirmitas peſſima quã vidi ſub ſole: diuitie ꝯſ᷑uate ĩ malũ dñi ſui: ꝑeũt enĩ ĩ afflictiõe peſſima. Suꝑ hũc igit᷑ equum ſedet diabol⁹ tanꝙ̄ iniquus poſſeſſoꝛ q̃ſi freno miſeꝝ auaꝝ ad volitũ circũferẽs: ac ꝑ eũ tanꝙ̄ ꝑ impiũ inſtrumẽtũ ꝑmiſſione diuina q̃ttuoꝛ in terra plagas exercẽs: qꝛ data ẽ illi ꝑtãs ĩterficiendi: primo gladio: qꝛ cupiditas eſt venenũ charitatis: nam ex actib⁹ v̇tuoſis generat᷑ habit⁹ bon⁹ et iã generat⁹ ex his dilatat᷑. Sic ſ᷑m Alex. de hales: mutua beneficia charitatẽ accẽdũt: ⁊ ideo ꝑ ea fraterne dilectiõis habit⁹ vel generat᷑ ſi aberat: vl̓ ſi aderat dilatat᷑. Ecõtra v̇o act⁹ dãdi mutuũ ex ſpe lucri generat habitũ cupiditatꝭ ac generatũ adauget ⁊ dilatat: ita ꝙ tãdẽ aĩam trahit in quãdã voraginẽ inſatiabilis appetit⁹. Deficiẽte igit᷑ charitate ac inualeſcẽte cupiditate generant᷑ odia: ꝑtialitates: guerre: rixe: ire: inuidie: homicidia ⁊c̄. vt docet multiplex experientia. Secundo data eſt illi ꝑtãs interficiẽdi ĩ fame. id ẽ defectu eoꝝ que natura req̇rit. Nã vſurari⁹ in hac ꝑte reputat᷑ homicida: qꝛ pauperi aufert neceſſaria. ſ. cibũ potũ veſtimẽtũ lectũ ⁊ cetera mobilia: inſuꝑ domũ agrũ ⁊ ꝑ ꝯſequens totũ victum ⁊ ſic aufert illi vitã: qꝛ dicit᷑ Ecc̄i. xxxiiij. Panis egentium vita paupeꝝ ẽ: ⁊ q̇ defraudat illum hõ ſanguinis ẽ: qui aufert in ſudoꝛe panẽ q̃ſi qui occidit ꝓximũ ſuũ. Si ḡ dñs in iudicio cõdẽnaturus eſt eos q̇ ꝓximo ſuo nõ ſubuenerũt: ꝗd putas dictur⁹ ẽ vſurarijs q̇ tãta auiditate a pauꝑib⁹ rapuerũt. ſ. veſtimẽtũ de nudis panẽ de famelicis ⁊c̄. q̇ ex penuria faciũt infirmari: ſanos incarcerãt ⁊ excruciant liberos: fures latrones meretrices: lenones ⁊ ꝯſiľes maleficos faciũt: ac tanꝙ̄ lupi rapaces de bonis ĩmo de carnibus miſeroꝝ ſatiare ſe ſatagũt. Profecto ꝯ̄ tales vniuerſi mũdi machina vindictã acclamabit ⁊ ꝯdẽnabit: q̃m oĩs reꝝ natura ſubuenit hoĩs indigẽtie gratis et quãtũ ĩ ſe ẽ cõmunicat illi dona ſua: ſol: luna: ſtelle celi elementa ⁊ oĩa q̇ in eis ſũt. Hinc dicit Augu. Indiciũ maximũ diuine bonitatis eſt: ꝙ q̃libet res cogit᷑ dare ſeip̃am ⁊ tñ oĩa ſua beneficia nõ vẽdunt homini: ſꝫ illa gratis impendunt. Non ſic vſurarius neꝙ̄: ſed etiã deũ ſuũ ꝓ minimo vẽderet ſicut alter iudas. Tertio data ẽ illi ꝑtãs nocẽdi peſte ⁊ q̃ttuoꝛ beſtijs terre: quia tales publici vſurarij q̇ ſemꝑ viuũt in ꝯtumeliã ⁊ ꝯtẽptũ ſui creatoꝛis: ꝓuocant ad vindictã diuinã iuſticiã: cũ maxime ꝓpter pctã notoꝛia q̇ totã inficiũt chꝛiſtianitatẽ diuerſe moꝛtalitates ⁊ plage ꝯtingere ſolent: ſicut in lege veteri ptꝫ in multis locis: p̃ſertim in adoꝛatiõe vituli q̇ fuit figura auarꝭ vſurarij. Itẽ ĩ Saul q̇ ſue cõſulẽs auaricie gabaonitas ĩterfecit ꝯ̄ iuſiurandũ q̃ſi ſub ſpecie cuiuſdã religionis ꝓpter qꝺ in iſrľ miſſa fuit a dño fames trib⁹ annis: q̇uſꝙ̄ Dauid in regem ſublimatus vindictã exercuiſſet huius ſceleris. Ad laudem dei.

De tertio genere maloꝝ qꝺ ꝓuenit ex vſuraria pꝛauitate ſcꝫ maloꝝ ſpiritualiũ: quibus ꝑ eos infiniti maculant᷑: Sermo XLII

Non furtum facies

Exo. xx. Expediti de duob⁹ maloꝝ generib⁹ q̇ ſolẽt euenire multifoꝛmiter ex vſuraria pꝛauitate: p̃ſertim ſi publica fuerit. Jam tertiũ gen⁹ ꝓſeq̃mur.

Naꝫ tertio ꝯtingũt ex eo multa mala ſpiritualia: qꝛ voꝛago q̃dã eſt oĩm vitioꝝ: ⁊ h̓ A
primo in ſeip̃o: ſecundo in ꝓximo. Naꝫ in ſeip̃o nutrit vitam oppꝛobꝛioſam ⁊ odibilem: tum ꝓpter inerciam: quia ꝑ vſuraꝫ ſibi tollit operoſitatẽ omnis debiti modi ꝓcurandi ſibi licita lucra: neceſſitãs ſeip̃m ad indebitos modos lucrãdi cõtra legem dñi dicentis Geñ. iij. In ſudoꝛe vul. t. veſ. pa. tuo: tũ etiã ꝓpter maliciã q̇ ſequit᷑ inerciã: qꝛ vt dꝛ Ecc̄i. xxxiij. Multã maliciã docuit ocioſitas. Ad tantã itaꝙ̄ maliciaꝫ ducit᷑: ꝙ aĩam ſuã ĩ tãta ſublimitate creatam: tãto p̃cio redẽptã ⁊ ad tãtã gľiam oꝛdinatã etiã viliſſimo denario venalem habet: iux̄ illud Eccs. x. Auaro nihil ẽ ſceleſtius: h̓ enĩ ⁊ aĩaꝫ ſuã venalẽ habet. Tum deniꝙ̄ ꝓpter deteſtabilẽ infamiã: iuxta illud Prouer. ij. Qui relinquũt iter rectuꝫ ⁊ ambulãt ꝑ vias tenebꝛoſas: q̇ letant᷑ cũ male fecerint ⁊ exultant in rebus peſſimis quoꝝ vie ꝑuerſe ⁊ infames greſſus eoꝛuꝫ.

Pro quo sciendũ ꝙ ſm leges tales vſura
rij ſunt infames ꝗ exercẽt improbũ fenꝰ.i.
qui poſt terminũ etiã de vſurario ꝓuentu
cõputant ⁊ exigũt fenus qḋ vocãt vſuras
vſuraꝝ:vel etiam qui exercent vſurã cẽte/
ſimã:ita ꝙ in capitate anni vſura adeq̃tur
ſorti:vt ptꝫ.iij.q.vij.c.infamis: in fi.⁊.C.
quibꝰ ex canſis:infa.l.improbũ.Scḋm le/
gem aũt canonicã in q̃libet vſura peccatũ
mortale cõmittit et infamiã incurrit gene/
raliter:vt ptꝫ.vj.q.j.c.infames.Speciali
ter tamẽ infames ſunt ſi publici ſũt vſura/
rij:ita ꝙ ⁊ eoꝝ teſtamenta ipo iure ſũt irri/
ta.Et multa alia de eis ponũť li.vj.ḋ vſu/
ris:de q̇bus poſtea videbiť.Preterea vi
ta hec opprobrijs plena generat filiam ne/
quiorẽ ſe que vocať impenitẽtia.Inť oẽs
enĩ peccatores difficilꝰ ad verã penitẽtiã
reduciť improbus vſurarius:⁊ hoc ꝓpter
tres rõnes.Primo quia vſurarius repiť
maxime indiſpoſitus ad veraciter penitẽ/
dũ:quia ſemp aut ꝓdigus eſt aut auarus.
Si ꝓdigus eſt non retinet vnde reddat:ſi
auarus eſt non poteſt induci vt reddat:pe
riculoſior eſt enĩ cõditio nolentis q̃ꝫ nõ va
lentis reſtituere:cum illud ex malicia hoc
ex impotẽtia cũ culpa mixta originem ha/
bet.Intantũ tamẽ excuſať:q2 ad impoſſi/
le nemo teneť.Inanis ẽ enĩ actio credito/
ris quã excludit inopia debitorꝭ:vt extra
de reſtiť.ſpol.c.ij.Auarus autẽ rariſſime
niſi in mortis articulo ſatiſfacere q̄rit:ſimi
lis vaſculo terreo in q̇ pueri denarios po/
nunt:cum iam cupido nũmi incipit ill' blã
diri:de quo niſi frangať extrahi non poſ/
ſunt.Sic vſurariꝰ niſi ĩ articulo mortis fu
erit non reſtituit: ⁊ qḋ execrabilꝰ eſt raro
etiam in mortis articulo debite reſtituit:⁊
ſic ĩ tota vita ſua remanet indiſpoſitus ad
penitẽdũ.Secũdo quia vſurarius ex illa
indiſpoſitione duciť vlterius ad indurati
onem:quia cõſiderans ad ſtatũ ſalutis ſe
ꝑuenire non poſſe niſi reſtituat aliena pro
ſuo poſſe:qḋ tamẽ ꝑficere non queat: niſi
ſe ⁊ ſuos in multa pauꝑtate ⁊ inhonorabi
litate relinquat:potius deliberat in pecca
to ſuo ꝑſeuerando q̃ꝫ iniuſta reſtituẽdo ſe
⁊ ſuos exheredare:⁊ ſic ꝑſeuerando in ma
lo ꝓpoſito cor eius indurať ꝯtra dominũ
⁊ omne bonũ:non ſuſcipiens inſpiratiões
ꝑdicationes exhortationes obiurgatiões
vel cõminationes.Et implebiť in eo illud
Iob.xlj.Cor eiꝰ indurabiť q̃ſi lapis ⁊ ſtri
geť q̃ſi malleatoris incus: q̇ ſcꝫ q̃to plꝰ
malleo pciť tãto durior efficiť.Tertio ex
induratiõe venit ad obſtinationẽ ⁊ ꝯtem/
ptũ dei ⁊ ꝓprie emẽdatiõis:iuxͣ illud Pro
uer.xviij.Peccator cũ ĩ ꝓfundũ maloꝝ ve
nerit ꝯtẽnit.ſ.reſurgere ꝓpť pctã.Mira et
deteſtãda aliq̇ꝝ vſurarioꝝ obſtinatio q̇ vi
detur excedere quodãmodo obſtinatiõeꝫ
Iude.Iudas enĩ ꝑmo penituit ḋ patrato
ſcelere lꝫ indebito modo: ſcḋo pctm̃ ſuum
ꝯfeſſus eſt dicẽs: peccaui tradẽs ſãguinẽ
iuſtũ:tertio ꝑcium reſtituit qḋ ꝓ chriſti ꝓ
ditiõe recepit:⁊ tñ veniã nõ meruit:q2 illã
nõ q̄ſiuit.Quid ġ ſceleriꝰ eſt vſurarijs im
pijs ⁊ obſtinatꝭ q̇ nec penitẽt de vſura niſi
forte ꝙ nimis modicũ lucrati ſunt:ꝙ ſi pe
nitere videť nõ tñ ꝯfiteť ne ad ſatiſfactio
nem a ꝯfeſſore cogant:ꝙ ſi ꝯfitenť talem
requirunt ꝯfeſſorẽ q̇ nõ habet ꝯſciẽtiã nec
ſciẽtiã:ne ꝑ cautionẽ debitã ſatiſfacere co/
ganť:ſꝫ ſimplici ꝟbo ꝓmittũt ignaro ꝯfeſ
ſori ſatiſfacere:quã tñ ꝓmiſſionẽ cõmuni/
ter nõ ſeruãt:⁊ ſic decipe q̄rẽtes decipiũť:
q2 regula iuř.ẽ li.vj.nõ dimittiť pctm̃ niſi
reſtituať ablatũ.In cuiꝰ argumentũ ſunt
ipo iure excõicati:q̃ꝫtũ ad tria.ſ.ꝙ non de
bent recipi ad cõmunionẽ altaris: nec de/
bent recipi eoꝝ oblatiões:nec etiã debent
recipi ad eccl'iaſticã ſepulturã ſi ĩ hoc pctõ
deceſſerint:vt ptꝫ ex͂ de vſuř.q2 ĩ oibꝰ.Ec/
ce q̃ꝫ deteſtabilis ẽ vita vſurarioꝝ:q̇ inſuꝑ
certa teſtimonia tenẽt eterne damnatiõis.
Tota nãqꝫ ſacra pagina veteris ⁊ noue le
gis ingeminat cõtra eos ſniaꝫ dãnatiõis.
Et ꝑſertim pš ꝯſcius ſecretoꝝ dei in mul/
tis locis.Nimirũ cũ ⁊ ipi certa ꝑuilegia ⁊
autẽtica inſtrumẽta ſue dãnatiõis ſecũ de/
tinẽt:ita ꝙ nullũ crimẽ inueniť qḋ tam pa
tẽter ⁊ apte defert lr̃as eterne mortis ſicut
vſura.In q̇libet enĩ inſtrumẽto et ĩ q̃libet
ꝑticula libroꝝ in q̇bꝰ vſurarij ꝯtractꝰ ꝯſcri
bunť:vſurariꝰ ꝑticulare ꝑuilegium habet
qḋ illũ ad eternũ ſupplicium obligat:ſicqꝫ
tot habet ꝑuilegia q̇t vſurarios ꝯtractꝰ fe
cit: ex q̇ ptꝫ ꝙ multũ certificatus ẽ ḋ gehẽ
na. Scḋo ꝑncipaliter vſura ẽ vorago et
ſentina oĩm vitioꝝ in ꝓximos:q2 morbus
ẽ multũ ꝯtagioſus.Q2 ſi graue ꝑiculũ re/
putať diu ꝯuerſari cũ leproſis:incõꝑabili
ter tñ ꝑiculoſius eſt diu ꝯuerſari cũ vſura
rijs:qḋ nos ꝓh pudor expientia q̇tidiana
docet.Nã vſurarij ad palliandũ artis ſue
ſcandalũ ⁊ deteſtabilẽ maliciã ſepius inui
tant nobiliores potentiores ⁊ ditiores ipi/
us cõmunitatis vt ab eiſdeꝫ honorati ⁊ in

gratia habiti nec ab alijs despiciat̃ : vnde
fit ꝙ vsqꝫ ad hec tẽpora tantũ excreuit vsu
raria labes ꝙ de ea iam nullus est rubor:
nullus timor: nullus etiam grauitatis re/
spectus inter christianos remansisse vide
tur. Sed vt dicit̃ Hiere. vj. A maiore vsqꝫ
ad minorẽ omnes auaricie student. Si mi
les: si baro: si diues : si ꝑpotens om̃es sibi
mutuo comparant vel impignorant castra
villas officia ⁊ similia: ita ꝙ hodie vix ali/
quis inuenit̃ ĩmunis : multo tamẽ lachry/
mabilius ẽ qḋ ibideꝫ subinfert̃ : a ꝓpheta
vsqꝫ ad sacerdotẽ cuncti faciunt dolũ : id ẽ
dolosam vsuram: dum scꝫ multiplices cõ/
tractus simulata calliditate frequẽtãt. Sꝫ
quid mirũ? cum olim vix inueniebat̃ vsu/
ras exercens nisi forte occulte : ꝙ si de tali
veridica ⁊ publica fama diuulgabat̃. tãto
despectui extunc habebat̃ ꝙ oĩa bona sua
bona diaboli dicebant̃ : nemo attulit ignẽ
ḋ domo ei⁹: nemo salutabat: ſ; ad ei⁹ occur
sum multi expauescebant. Nũc ꝓh pudor
honorant̃ : ꝓmouent̃ : comitiua magna so
ciantur in plateis : copulant̃ in ꝯiugio cũ
nobilib⁹ parentelis: sepeliũt̃ in cimiterijs
⁊ quãdoqꝫ ĩ ecclesijs : ⁊ eoꝝ cõuersatio int̃
homĩes q̃si vnus ex illis : ⁊ ex hoc infiniti
pestis huius cõtagio maculant̃ : imitãdo
defendendo: ꝯsulendo: subueniẽdo: auxi/
liũ ꝑbendo adulando: alijsqꝫ diuersis mo/
dis ꝑticipando. Ex quibus liquet ꝙ null⁹
est improbrior fur vl̃ raptor q̃ꝫ vsurarius:
qꝛ multas animas deuorat : ⁊ hoĩm facul/
tates exhaurit: vt dicit̃ li. vj. ḋ vsur. c. vsu
raꝝ voraginẽ: vnde talibus vsurarijs ꝑci/
pue manifestl̃ se ꝑticipes aliquo modo cõ/
stituentes : multa spũalia mala et damna
incurrũt: que specialiter ad tria maloꝝ ge
nera reduci possunt. Primũ gen⁹ maloruꝫ
spiritualiũ qḋ incurrunt sunt mortales of
fensiones. Nam q̃cunqꝫ sine legitima cau
sa: id ẽ sine necessitate iusta recipiũt ab eis
mutuũ mortaliter peccãt. Hic queri põt:
vtrũ licitum sit accip̱e mutuũ sub vsura: ꝑ
sertim cum hmõi cõsentire videt̃ efficacit̃
coopari in vsure vitio. Ad hoc respõdet sã
ctus Tho. scḋa. 2ᵉ. q. lxxviij. ꝙ ĩducere ho
minẽ ad peccãduꝫ nullo modo licet: vti tñ
alterius peccato ad bonũ est licitũ : qꝛ de⁹
vtit̃ omnib⁹ peccatis ad aliqḋ bonum. Ex
q̃libet enĩ malo bonũ aliqḋ elicit: vt dicit̃
in encheridion. Ad cuius euidentiã scien
dum ſm Alex. ḋ hales: in. iij. ꝑte: ꝙ q̃uis
occidere hominẽ sit peccatũ in se : nõ tamẽ
ſm se: quia quandoqꝫ licet: dare tamen ad
vsuram ẽ peccatũ in se ⁊ ſm se: quia nunq̃ꝫ
in aliquo casu licet. Et sic dñs homicidiuꝫ
ꝓhibens: in aliq̃b⁹ tamẽ casib⁹ homicidiũ
cõcessit: vsurã autẽ ꝓhibens in nullo casu
eandẽ admisit. Ex quo patet: ꝙ inducens
alium ad exercendũ fenus in nullo casu a
mortali põt excusari. Si ergo q̃s sine pec/
cato mutuũ recip̱e voluerit sḃ vsura absqꝫ
mortali culpa duo sunt illi necessaria. Pri
mo ꝙ ille qui mutuũ ꝑstat non sit a recipi/
ente inductus ad tale mutuũ prestanduꝫ:
sed ꝙ mutuans a seip̃o paratus sit ad dan
dum tale mutuũ: alioquin mutuãti coope
raret̃ ad exequenduꝫ iniusticiam: cum to/
ta vis contractus ex vtriusqꝫ concordi cõ/
sensu manifeste ꝓcedat. Secundo ꝙ q̃ mu
tuum suscipit: ad hoc ob legitimam causã
ꝓbam ⁊ necessariaꝫ cogatur : quia velle ꝙ
ꝓximus mortaliter peccet vt ipse suam ex/
pleat affectionem inordinatam vel non ne
cessariam prauũ ⁊ impium esse iudicatur:
vno ergo istorum duorum deficiente mu/
tuum accipiens sub vsura mortaliter pec/
cat semp̱. Exemplum primi licꝫ homo ꝯsti/
tutus eẽt in extrema necessitate : tñ aliũ in
ducere ad mutuandũ sub vsura esset pecca
tum mortale: quinpotius liceret illi neces/
saria ꝓ vita ꝯseruanda violẽter rapere: q̃ꝫ
ad te mutuũ alium inducere: eo ꝙ lege na/
ture omnia sũt cõmunia in extrema neces/
sitate. ff. de le. rho. l. ij. §. cum ĩ eadem: in te
xtu ⁊ glo. Propterea taliter accipiens nõ
peccaret qui tamẽ mortaliter peccaret aliũ
ad tale mutuuꝫ inducens. Ideo tenet̃ ho/
mo velle poti⁹ in edia mori q̃ꝫ animã ꝓxi/
mi sic velle interimere. Exemplum etiaꝫ q̃
mutuum accipit vt ludat vel inutiliter ex/
pendat in non necessarijs : aut vt emat ali/
qua non necessaria: semp̱ mortalit̃ peccat.
Tertiũ q̃ꝫ addendũ ẽ ꝙ scilꝫ in necessitate
mutuũ accipiens sub vsura mutuanti non
ꝯsentiat in peccatũ vsure voluntari⁹. ſ; in/
uitus eo vtat̃ ad necessitateꝫ: nec ei place/
at vsuraꝝ exactio sed tm̃ mutuatio que bo
na est. His ergo trib⁹ ꝯcurrẽtib⁹ licituꝫ est
recip̱e mutuũ sub vsura: qꝛ tũc licꝫ ꝯtract⁹
talis mutui fiat ex vtriusqꝫ ꝯsensu: non tñ
ex consensu mutuũ recipientis inquãtum
est vitiosus: nisi tm̃ p̱ accidẽs : vt dicit Au
gus. ꝙ aliud ẽ bene vti malo ⁊ aliud male
vti bono. Bñ vti malo nõ ẽ pctm̃ ſ; bonuꝫ:
cũ h̃ etiam deus agat dum p̱mittit cõmitti
mala: ⁊ inde elicit iusticie bonuꝫ sed male

vti bono pctm̃ est: sic bene vti vsurarij ma/
lo bonũ est. Utit aũt homo illo bene dum
ꝓ sua necessitate mutuũ q̃rit: & absq; vsu/
ra habere nõ põt: nõ illi⁹ vitio delectat⁹ sz
solũ necessitate coactus: ꝓ quãta tñ neces/
sitate licitũ sit non facile diffiniri põt: sed
recurrẽdũ ẽ ad iudiciũ ꝓbi & experti viri.
Non enĩ necesse ẽ expectare extremam ne/
cessitatẽ sed etiã põt quis vitare notabile
dãnũ scandalũ discidiũ turbatiões & silia.
Or aũt hoc licitũ sit ꝓbari põt exemplis
ꝑ simile. Dicit enĩ Augu. in epl'a ad plebi/
colam querẽti: vtrũ licitũ sit vti iuramẽto
illius q̃ falsos deos iurat: in q̃ manifeste
peccat eis diuinã reuerentiã adhibens ꝙ
aliud ẽ inducere idolatrũ nõ solũ vt iuret
sed etiam vt ꝑ idola iuret: atq; aliud ẽ reci
pere iuramentũ ꝑ idola factũ ab idolatro:
nolente aliter iurare aut aliud iuramentũ
firmum non reputare: primũ quidem illi/
citum est: scd̃m autẽ licet: quia homo tunc
vtitur malo bene: ꝓpterea iudex hominẽ
cõpellere põt vt iuret ꝑ falsos deos: vel iu
deum vt iuret ꝑ suam legem vl' fidem õ ve/
ritate dicẽda: si non põt aliter creditor re/
habere suam pecuniã: quia tũc vtitur ma/
lo bene. Concor. Rich. in. iiij. & etiã Tho.
vbi supra: q̃ addit exemplũ de eo qui inci/
dit in latrones cui licet eis manifestare et
dare bona que habet vt mortem euadat: q̃
tamẽ bona latrones diripiendo deũ offen
dũt & ꝓximum sicut fecerũt decẽ viri dicẽ/
tes ad ismahel: noli occidere nos qr the/
saurũ habemus ĩ agro vt dicit Hiere. xlj.
Secũdo peccant mortaliter recipiẽtes eo/
rum oblatiões in eccl'ia: et ad restitutionẽ
obligant: ac ab officio interim suspẽdũt:
vt eo. ti. c. quia in om̃ib⁹: et in glo. Tertio
peccãt om̃es mortaliter q̃ scienter eoꝝ ele/
mosynas recipiũt vt faciant illos ad resti/
tutionẽ impotentes: saltem de certis male
ablatis nisi aliqua legitima causa excusen
tur vt postea videbit. Similiter om̃es pec
cant grauiter q̃ ꝑ̃bent ꝯsiliũ auxilium fa/
uorem vel aliq̃d quodcũq; aliud ꝑticipiũ
C scienter incurrunt ꝓut iam videbit. Se
cundũ aũt genus maloꝝ spiritualiũ quod
incurrunt sunt ecclesiastice maledictiões:
ꝓ quo sciẽduz ꝙ ecclesia sancta determĩat
esse grauioris culpe vsuras efficaciter au/
tẽticare q̃z vsuras accipe. Et ideo licz vsu/
rarios mãifestos excõmunicet dũtaxat mi
nori excõmunicatiõe: vt pz extra de vsur.
in plerisq; capitulis: & tactũ ẽ supra: tamẽ

efficaciter autẽticãtes easdem excõmuni/
cat maiori excõmunicatiõe: vnde in clem̃.
de vsur. c. ex graui. ponunt sex excõmuni/
cationes maiores cõtra efficaciter autenti
cantes vsuras. Primo ꝯtra dominos põ/
testates capitaneos rectores cõsules iudi/
ces cõsiliarios aut quoscũq; alios officia/
les qui decetero statuta facere scribere vel
dictare ꝑ̃sumpserint: ꝙ ab vsurarijs vsure
exigi possunt. Secũdo ꝯtra eos qui ad sol
uendũ vsuras ipsos debitores cõpellunt.
Tertio ꝯtra iudices qui iudicare ꝑ̃sũpse/
rint ꝙ vsurarijs vsure soluãtur. Quarto
ꝯtra eos qui de ꝑ̃dictis directe vel indire/
cte operã dederint ꝙ vsure solute nõ repe/
tantur. Quinto ꝯtra eos qui statuta ĩ vsu
rarum fraudẽ hactenus edita: de libris cõ
munitatũ infra tres mẽses nõ deleuerint
cum tamẽ hoc facere possint. Sexto cõtra
eos qui ip̃a statuta seu ꝯsuetudĩes effectũ
vsuraꝝ habẽtes obseruare quoquo modo
ꝑ̃sumpserint. Ecce om̃es supradicti ꝓpter
fauorem vni vsurario manifesto cõcessum
maiori excõmunicatione sunt irretiti. In/
suꝑ in detestationẽ hui⁹ criminis districte
ꝑ̃cipitur li. vj. de vsur. c. vsuraꝝ voraginẽ.
Or nec collegium nec aliqua vniuersitas
vel singularis persona cuiuscũq; sit digni/
tatis conditionis aut status alienigenas
& alios non oriundos de terris ipsoꝝ pub
lice pecuniam fenebrem exercentes aut ex
ercere volẽtes ad h' domos ĩterris suis cõ
ducere vel conductas habere aut al's habi
tare permittãt: sed huiusmodi vsurarios
manifestos omnes infra tres mẽses de ter
ris suis expellant: nunq̃ aliquos tales de
cetero admissuri: nemo illis ad fen⁹ exer/
cendum domos locet: vel sub alio titulo q̃
cunq; concedat. Qui vero contra fecerint
si ꝑsone fuerint eccl'iastice patriache archi/
episcopi & episcopi suspensionis: minores
vero ꝑsone singulares excõmunicationis:
si autem collegium seu alia vniuersitas in
terdicti sententiam ip̃o facto se nouerint ĩ/
cursuros: quam si per mensem animo su/
stinuerint indurato: terre ipsorum q̃diu ĩ
eis idem vsurarij cõmorantur extunc eccle
siastico subiaceant interdicto. Ceterum si
laici fuerint per suos ordinarios ab huius
modi excessu omni cessante priuilegio per
censuram ecclesiasticam compescãtur: hoc
ibi. Ultra hec etiam precipitur ibidem. c.
q̃q̃. Or lz vsurarij manifesti ĩ vltima vo/
luntate õ vsur. q̃s receperũt satisfieri mã/

daẏerint: denegat̃ tñ eis eccl'iaſtica ſepul
tura: donec ꝑut facultates patiunt̃ plena
rie ſatiſfecerint vel cautionẽ idoneã de re/
ſtitutione fiẽda p̃ſterint: alioq̃n qui ſecus
eos ad ſepulturaꝫ admiſerint eos pene in
lateraň. ꝯcil'. ꝓmulgate ꝯ vſurarios ſub/
iacere decreuit eccl'ia: ac teſtamẽta eoꝝ ali
ter facta ip̃o iure ſũt irrita. Ad laudẽ dei.

De decẽ generib⁹ hoim̃ q̃ ꝓpter participationẽ aliquã cum vſura/rijs obligant̃ cum eiſdẽ ad reſtitutionem: Sermo XLIII

Non furtum facies

n Exo. xx. Viſo vtcũq̄ de duobus
generib⁹ maloꝝ ſpiritualiũ q̇ĩ/
currũt vſurarijs ꝑticipantes: nũc tertium
gen⁹ maloꝝ q̇ incidũt ꝓſeq̃mur. Tertiũ
igit̃ genus maloꝝ q̇ incurrũt ſũt grauiſ/
ſime obligatiões ad faciẽdũ reſtitutionẽ:
q2 ſatiſfacere tenent̃ in ſolidum oẽs illas
vſuras q̃s ſuo fauore ꝛ auxilio adepti ſũt
vſurarij: niſi ip̃i vſurarij eaſdẽ reſtituant:
de q̃b⁹ ad maiorẽ euidẽtiã ſigillatim vide/
A re curabimus. Primo naq̄ reges p̃nci/
pes et dñi terraꝝ q̃b⁹ p̃cipit̃ ex̃ de vſur. c.
poſt miſerabilẽ: ꝙ iudeus ad remittẽdas
chriſtianis vſuras cõpellãt: ꝛ donec eis re
miſerint ab vniuerſis chriſtifidelib⁹ tam
ĩ mercimonijs q̄ ĩ alijs ꝑ excõicatiõis ſen/
tẽtiã iubet ſũm⁹ põtifex eiſdẽ cõmunioneꝫ
oĩmodã denegari. Tales inq̄ p̃ncipes et
dñi terraꝝ ſi cogunt ꝑ edicta vel p̃uilegia
vſurarijs data debitores dare vſuras: tũc
ſm Rodoñ. tenẽt̃ ad reſtitutiõeꝫ etiã ſi ni/
hil ad eos ꝑuenit de bonis eoꝝ. Et q̇ pl⁹
ẽ ſm Guil. ſi tales cũ poſſint nõ cõpellunt
ad reſtituẽdũ vſuras: tenẽt̃ etiã ſi nihil ꝑ/
uenit ad eos. Qḋ veꝝ ẽ p̃ſertim ſi fuerint
req̃ſiti: cui⁹ rõ eẽ põt: q2 ſicut dictũ eſt h̃ ha
bẽt ĩ p̃ceptũ ab eccl'ia ſaltẽ de iudeis: q̇ ſi
nõ obſeruãt cũ ex eoꝝ officijs eis ĩcũbat:
ꝯſenſũ interp̃tatiuũ ſe hr̃e demõſtrãt: nec
caret ſcrupulo ꝯceſſiõis occulte: q̇ manife/
ſto facinori deſinit obuiare: vt d̃r ex̃ de ho
mic̃. c. ſicut dignũ. §. iij. Hodie ṽo q̃d dete
rius excogitauit ĩ curijs p̃ncipum maledi
cta cupiditas: vbi paſſim auc̃tas feneñ̃di
venalis exponit̃ q̃ſt⁹ gr̃a: q̇ tã q̄ lupi rapa
ces ſitiũt ꝛ abſorbẽt ſãguinẽ ꝛ ſudorẽ pau
perũ ac miſerabiliũ ꝑſonaꝝ. Tales tñ qui
ſimpliciter ꝑmittũt ꝙ libere fiãt vſure in

patria: nõ tñ auctoriʒando nec ꝓhibẽdo:
licꝫ ſm Alexã. lomb̃. mortalit̃ peccent: tñ
nihil obligat̃ reſtituere ſi nihil ꝑuenit ad
eos de bonis eoꝝ: q2 tũc nõ dãt cauſã effi/
ciẽtẽ ſꝫ ſũt cauſa mali ꝑ accidẽs. Scḋo p̃la
ti ſubſcribẽtes ac ſigillantes vſurarioꝝ ce
dulas ſm Hoſti. ſi tenorẽ eoꝝ nõ legerunt
vel ſi legerũt ꝛ vſura nõ apparebat: q2 for/
te poſita fuit maior quantitas q̃ mutuata
fuit: ꝛ ip̃e p̃latus nõ diligẽter ꝯſiderauit:
tũc lꝫ fatue fecit: nõ tñ ſm ṽitatem ꝯſenſit
nec ad reſtitutiõeꝫ obligat̃. Si ṽo legit et
ṽitatẽ ꝑcepit: tũc ſigillãdo ꝯſenſit et cau/
ſã efficacẽ dedit: ac ad reſtitutiõeꝫ ſe ꝑſtri/
xit fact⁹ ꝑticeps peccati ꝛ nõ cõmodi vſu/
raꝝ: q2 tal' ſubſcriptio ĩ mult' ad ꝓbatiõeꝫ
inducit: vt ꝑꝫ ex̃ de ſen. ꝛ re iudi. c. cũ int̃
vos. Tertio domos ad exercendũ fen⁹ lo
cãtes vel quomodocũq̄ p̃ſtãtes aut vẽdẽ
tes aut ſm Archi. Guil. Jo. an. q̇cũq̄ titu
lo aſſignãtes: ꝑticipes fiũt oĩm maloꝝ q̃ ĩ
ea ex fenore ꝑpetrãt̃. Et ſi fuerit vſurari⁹
impotẽs ad reſtituẽdũ vſuras certas acq̃/
ſitas: tũc nõ poſſent recipe penſionẽ loca/
tionis dom⁹. Si ṽo potẽs fuerit tp̃e ꝯtra/
ctus ad reſtituẽdũ: tũc tale lucꝝ iſti retine
re poſſunt rõne ꝯctus locatiõis ĩ quo trãſ
fert̃ dñiũ illi⁹ lucri. ſ. pẽſionis in locãtẽ:
ꝙ ſi ad fenus illas domos nõ ꝯducũt ſed
ad alia: tũc h̃ nõ ẽ ꝓhibitũ. In dubio tñ p̃
ſumit̃ illã ad hoc ꝯducere: q̇ ſolet vſuras
exercere: vt. ff. de actiõibus: ſi tibi. Quar
to aduocati ꝛ ꝓcuratores defenſores here
ditatũ vſurarioꝝ: aut al's qualitercũq̄ im
pedientes ne reſtituãt vſuras eoꝝ patroci
nio ꝛ fauore: aut ad req̃rẽdũ aut defendẽ/
dum vſuras cum effectu laborant ad reſti/
tutionẽ obligant̃ cum ad hoc dent opam
efficacẽ: hoc ſentit Inno. ꝛ Hoſti. extra de
vſur̃. in. c. Michael: et Archidiac̃. in. c. ſi
quis oblitus. xiiij. q. iiij. Quinto notarij
ſcribe ſeu tabelliones ſm Geralḋ. obdoñ.
ſi ſcienter faciunt chartas vel ꝯficiunt in/
ſtrumẽta de debito vſuraꝝ ac ſi eſſet debi/
tum legitimũ abſq̄ vſura: ſicut chartas ꝓ
duplo vel triplo: tenent̃ ip̃i ad reſtituẽdũ
vſuram acceptam hui⁹ occaſione: ſi vſura/
rij non reſtituũt niſi hoc feciſſent in fauo/
rem mutuũ recipientis: huius ratio eſt: q2
taliũ inſtrumentũ efficaciter cooꝑat̃ ad h̃
ꝙ talis vſura ſoluat̃ vſurario. Et ſm Ho/
ſti. tales notarij ſunt ꝑiuri: quia cum creã
tur iurant ꝙ talia inſtrumenta nõ ꝯficiẽt:
ergo nec decetero poſſunt teſtificari nec ĩ/

ſtrumenta publica ↄficere: quia periurus
quātācūq̄ penitentiā egerit teſtificari nō
poteſt: vt extra de teſta. ex pte. ⁊. c. vl. Sūt
enī infames quib⁹ omnes actus legitimi
ſunt interdicti: vt ibidez. c. licz ex quadā.
Verūtamen ſi in inſtrumēto facta ē exp̄ſſa
mentio de vſura: tunc notari⁹ nō tenet̄ ad
reſtitutionē: q̄ꝛ tunc non efficacit̄ coopat̄
niſi eſſet ↄſuetudo p talia inſtrumēta in iu
dicio cogere debitores ad ſoluendas vſu/
ras: tūc enī obligaret̄. Similiter teſtes ſi
ſcienter vſurarijs inſtrumentis ↄſenſerint
eſſe teſtes peccant: ⁊ obligant̄ ſatiſfacere
ſm diſtiuctionē q̄ facta ē de notarijs cū cō
ſtet inſtrumentū ſine teſtib⁹ nō obtinere ro
bur: ⁊ ſic huic lucro cauſā p̄ſtant efficacē.
Sexto ſenſales ⁊ mediatores huius dete/
ſtabilis ↄtractus: ſm Heral. obdoñ. ſi ſtāt
ꝓ illis qui mutuo indigent ex cauſa ꝓba/
bili: ⁊ ab illis mutuū ꝓcurant qui pati ſūt
omnib⁹ dare: tunc non peccāt nec ad reſti
tutionem obligant̄: quia cum ꝓximo ſuo
bñ vtunt̄ vſurarij malo. Si tamen mutuū
querūt ꝓ his qui nō egent ſicut quotidie
fit in depoſitis ⁊ ↄtractib⁹ ac ſimilib⁹: vel
etiam ſi ꝓximū mutuare nō intendentem
ad vſuram inducūt ad mutuandū: tunc in
vtroq̄ caſu mortaliter peccāt: male vtēdo
vſurarij malo: ar. extra ď homic. ſicut dig
num. §. qui vero: non tamē obligant̄ ad re
ſtitutionē. Si deniq̄ ſtant ꝓ parte vſura/
rij in lucro: tunc non ſolum mortaliter pec
cant: ſed etiā tenent̄ in ſolidū ſi ad hoc ſic
ſunt coopati ꝙ abſq̄ illis vſuraria p̄ſtatio
minime facta fuiſſet. Ratio autē p̄dictorū
ſumi poteſt ex pħo. ij. etħ. vbi ait: ꝙ mediū
cōpatum extremis ſapit naturaz extremo
rum: mutuū etiam gratuitū impedientes
ſm Rodoñ. reſtituere obligāt̄ eo ꝙ impe/
diunt indebite ꝓximoꝝ vtilitatē impedīē
do ſcz ne mutuū gratis det̄ ab his q̄ pati
erant gratis mutuare: vel quos inducunt
mutuū dare ſub vſuris: vel etiam volētes
facere ↄtractus modo licito impediūt ⁊ re
ducunt factum ad vſurariū contractū ⁊ in
iuſtum ⁊ ſic in talib⁹ p̄ſtant cauſam effica/
B cem ad impiū lucrum. Septimo ↄſilian/
tes ⁊ ad mutuandū ſub vſura cōcedentes
ac p hec duo alios ad fenerandū inducen/
tes qui non fuiſſent al's feneraturi tenent̄
in ſolidum. Si tamē al's erant feneraturi:
tunc ad reſtitutionē non obligant̄: niſi in
quātū ad eos puenit: ⁊ hec eſt ſecurior opi
nio. Dicunt tamen alij ꝙ in neutro caſu te

nent̄ niſi in quātū ad eos puenit. Silr̄ cuz
q̄s ſocietatē ↄtrahit cū alio ad fenus exer
cendū: vel etiā cū q̄s vſurario dat pecuniā
ꝓ lucro pticipādo. Tales aūt monent̄ ad
hoc ſentiēdū ꝓpter differētiā q̄ eſt īter ra/
pinā vel furtū ex vna pte: ⁊ int̄ vſuram ex
alia pte: penes voluntariū ⁊ inuolūtariū:
ex q̄ differētia habet ortuz ꝙ in his caſib⁹
potior ē ↄditio vſurarij q̄ꝫ furis vel rapto/
ris. Nam q̄ꝛ furtū ⁊ rapina ppetrant̄ ↄtra
dñi volūtatē: ideo p̄ſtans ad h̄ aliq̄ modo
cauſā efficacē tenet̄ ad reſtitutiōem: etiaz
ſi nihil ad eū puenerit. Non ſic aūt dicunt
eē ī vſura vbi īteruenit volūtariū mixtū:
in cui⁹ argumentū in furto ⁊ rapina iura
tribuūt ſpoliatis actiōez ↄ̄ eos q̄ rapine et
furto cauſā dederūt efficacē: lz ad eos ni/
hil puenit: non aūt dat̄ actio cū ad eos ni
hil puenit in vſura. Qꝛ ſi mutuauit vſura
rio nō ad feneradū ſ alia de cauſa: tūc ſm
Guil. diſtinguendū ē: q̄ꝛ aut bonafide mu
tuauit vt ex illo mutuo cōmodū ſuū face/
ret: ac licite lucrādo ex illo ſe liberaret: et
tūc recipe pōt qd̄ liberalit̄ mutuauit: etiā
ſi al's ad ſoluendas vſuras non ſufficeret.
Si vo cauſa non iuſta vel aliq̄ inhoneſta
mutuū dedit: vt ad ludendū ⁊ ſilia: tūc nō
pōt repetere ſi nō ē al's ſoluendo. Octa/
uo ſocij ⁊ factores ad vſurā ſtātes ad dan
dū mutuū in vſurarioꝝ pſona ita ꝙ apud
eos reſidet p̄ncipalis auctas vſurariorū:
ſm Heral. obdoñ. tenent̄ ad reſtitutionē:
niſi p̄ncipales reſtituāt: eo ꝙ ad h̄ cauſā p̄
ſtant efficacem. Silr̄ famuli vſurarioꝝ vel
mercatoꝝ q̄ ꝓ eis ī mercātijs ⁊ ↄ̄ctib⁹ ven/
dūt tp̄s: vl' al's male ꝓ eis lucrāt̄: ſm Ro/
doñ. ſi ī pſona p̄ncipalis hoc agūt ad reſti
tutionē obligāt̄: cū huic impio lucro cau/
ſam p̄ſtāt efficacē. Seruitores aūt q̄ ad ſo/
lam actualē ⁊ manualē traditionē mācipa
ti ſunt ita ꝙ ipi nō taxant p̄ciū vſurarium
vel impioꝝ ↄtractuū: nec cū eis pactū con
trahit̄ de vſura quis ipis p̄ntib⁹ et pecu/
niā tradētib⁹ fiat: lz inq̄ꝫ tales mortaliter
peccēt: tñ ad reſtitutionē non obligant̄: ſi
abſq̄ oī inductiōe pecuniā tradūt: nec eā
poſtea coacte exigunt. Si tñ p litigia co/
actiua vſuras exigerēt vel lucra ↄ̄ctuū im
pioꝝ: tūc tenent̄ ad reſtitutionē oīm q̄ eo/
rū ope de talib⁹ acquirūt̄: q̄ꝛ tunc efficacit̄
coopant̄: ⁊ ī hac ſnīa ↄcor. Heral. obdoñ.
⁊ Guil. Preterea de mercēnarijs vſurari/
orū ⁊ alijs q̄litercūq̄ ſeruiētib⁹: dicenduz
ꝙ ſi vſurari⁹ nō eſt ſoluēdo: ſed q̄cunq̄ ha

bet ꝓ vſuris obligata ſunt: tūc diſtinguen
dū eſt. Aut enī illis ſeruiūt in reb⁹ licitis
⁊ honeſtis: ⁊ tunc ſi ꝓpter ſubſtantie dimi
nutionē vſurari⁹ nō fit magis impotēs ad
ſoluendū: licite pñt recipe mercedē cōdig/
nam: ⁊ hoc ideo: quia vtilitas quam inde
ꝯſequit̃ vſurarius ex ope illo: cū mercede
merito cōpenſat̃: ⁊ ꝓpter mercedē mercē/
narijs datam paupior minime dici pōt: cū
loco mercedis cōmodum habeat operaꝝ.
Et idem dicendū eſt de his qui vēdūt vſu/
rarijs merces ſuas: quia ſi recipiunt dena
rios de lucro vſuraꝝ rependūt econuerſo
merces eiuſdē valoris: hinc nō faciunt eū
magis impotentē ad ſatiſfaciēdū: niſi ſub/
eſſet alia cauſa. Si vero tales ſeruitores et
mercēnarij ſeruiunt vſurario in illis in q̄/
bus eum ad ſatiſfaciendū faciunt impotē/
tem: vel magis impotentē: dum ſalariū re
cipiunt: tunc licꝫ non peccent ei ſeruiendo
in reb⁹ licitis ⁊ honeſtis: imo ex hoc quā/
doq͂ merentur apud deū: tamē ſalariū ſeu
p̄cium non poſſunt recipere: eo ꝙ iam oīa
bona illius ſunt obligata: et ex hoc faciūt
eum magis impotentē: ac p ꝯſequens pre/
ſtant cauſam efficacem ablata non reſtitu
endi: cuiuſmodi ſūt medici barbitonſores
⁊ ſiles. Faciāt ḡ eadē grat̃ aut oīno abſti
neant: nā lꝫ in h̄ caſu nō pñt acceptare ſala
riū ab vſurario: tñ ī extrema neceſſitate ei/
dem amore dei ex ipa lege nature et ex di/
uino p̄cepto ſubuenire tenent̃: dicēte dño
Luc. xx. Diliges ꝓximū tuū ſicut teipm̄.
Hic tñ generalit̃ aduertēdū ē ſm Alex.
lombar. ꝙ illi quibus aliquid debetur ex
contractu vl' quaſi: aut ex maleficio vel q̄/
ſi poſſūt recipere quod ſibi debetur ex hu/
iuſmodi rebus: dum tamen rem vſurariā
furtiuam vel raptam non recipiant in ſpe/
cie ſua: quod quidꝫ in vſura verum ē ſm
eos qui tenent ꝙ in vſura dominiū nō trāſ
fertur: cuius opinionis fuerunt Alexan.
de hales: Bonauen. Scotus. Richar. Hu
go. ⁊ Ray. Cōtrarie ṽo opiniones fuerūt
Hoſ. ti. de decimis: ⁊ Bar. bri. extra ō de/
cimis: ex trāſmiſſa: licꝫ hoc non dicatur ex
p̄ſſe: ⁊ glo. xiiij. q. iiij. in. c. ſi quis: ⁊ Tho.
Scōm primaꝫ igitur opinionem recipi nō
debent in ſolutionē res vſurarie: quia pōt
debitor qui eas dedit cōtradicere ⁊ eas re
petere creditori. Ad intellectum autē hui⁹
ſententie ſciendū eſt: ꝙ maleficium hic ac/
cipitur ꝓ quocunq͂ crimine: vt furtum ra
pina homicidiuꝫ ⁊ huiuſmodi. Sed quaſi
maleficiū dicit̃ quādo eſt nocumētuꝫ p̄ter
ꝓpoſitum vt cum iudex per imperitiā ma
le iudicat vel cum de domo alicuius aliq̄d
eſt eiectuꝫ quod nocuit tranſeuntib⁹ vl' vi
cinis: vt inſtit̃. de obli. que ex quaſi delic.
naſ. in principio: ⁊ per totum. Contractus
aūt eſt ſm Guil. vltro citroq͂ obligatio ex
voluntate partium ſurgens vt emptio: vē
ditio: locatio: cōductio mutuū et ſimilia.
Sed quaſi cōtractus eſt obligatio qua q̄s
obligatur alicui ex aliquo officio vel facto
licito vel honeſto: licꝫ non interueniat ex/
preſſa volūtas vtriuſq͂: vt tutela cura ali/
orum negociorum geſtoꝝ ⁊ huiuſmodi: q͂
uis enim pupillus habēs tutorem aut pu/
bes aut furioſus habēs curatorem: aut il/
le cuius ignorantis gerit quis negociū nō
exp̄ſſe ꝯtraxerit: nihilominꝰ tñ hmōi tutor
curator ⁊ negocioꝝ geſtor obligat̃ q̄ſi con
traxiſſet. Cōcor Alric⁹. Nono ꝯſangui/
nei ꝓximi familiares amici ſeu alij quicū/
q͂ tenentur ad reſtitutionē ſi de bonis ipſi
us vſurarij comedunt bibunt ſeu dono vl'
quocūq͂ alio modo recipiunt vl' ī alienos
vſus cōuertunt: ⁊ hoc eſt verum ſi vſurari
us nō eſt ſoluendo: id ē ſi om̄ia bona que
habet non aut vix ſatiſfactioni ſeu reſtitu
tioni ſufficiūt: licꝫ etiam habeat aliq̄ licite
cōquiſita: eo ꝙ om̄ia bona ſua ſunt reſtitu
tioni obligata: ⁊ p̄dicti cauſā efficacē pre/
ſtant ad nō ſatiſfaciēdū. Si quis ṽo dubi/
tat vtꝝ alter ſit ſoluēdo: tunc ſi res adhuc
extat: ſatiſfacere debet reſtituēdo: ne ꝓ re
tpali ſuaꝫ aīam in letale diſcrimen ponat:
q2 cū q̄s dubitat vtrū res ſit de rapina vel
aliter iniuſte acq̄ſita: tūc ſm Alex. de hal.
h̄ de reb⁹ alienis ſemp regulare eſſe debet:
ꝙ hō rē talē reſtituere obligat̃: qñ. ſ. ꝯſcia
dictat ꝙ res ſit aliena: ſeu cum eē dubitat
alienā: ſiue obtinuerit pemptiōeꝫ ſiue per
dationē. Decimo munera ī elemoſynam
ab eis recipiētes tenēt̃ ad reſtitutiōeꝫ. Si
cut ſūt p̄mo eccl'iaſtici recipiētes oblatiōeſ
ab vſurarijs manifeſt̃ indiſtincte tenētur
ad reſtitutionē: etiā ſi vſurarij eēnt ſoluen
do: ⁊ talis donec ſatiſfecerit ad arbitrium
ep̄i manet ſuſpenſus ab executione officij
ſui: vt ex̃ de vſur̃. c. q2 in oīb⁹: ī fi. Q ō pin/
de ſtatutū ē: vt eccl'ia ſe palā oſtendat dete
ſtari vſurariam prauitatē leuius eſſe: iudi
cans oblatiōes recipe a meretricib⁹: caue/
at igit̃ ne īterim talis celebret q2 fieret irre
gular̃ ſm Hoſti. lꝫ ſm Archiaconū decre
tum illud ē tm̄ ferende ſnīe ⁊ non late. Se/

cūndo cūcti recipiētes elemoſynas ab eis q̄s ſciunt ad reſtitutionē impotētes vł ſaltem ꝑ h̄ fieri impotētes: qđ tñ ſane ītelligēdū eſt de certis eo ꝙ de incertis pōt elemoſynā facere. Cōcor. Alricꝰ. Notādum ē tñ ꝙ q̄uis vſurarij nō eſſent ſoluēdo q̄tū ad certa: nihilominꝰ excuſant religioſi ⁊ p̄dicātes q̄ vadūt vt ad pniāz ⁊ ſatiſfactionez illos inducāt: licz de vſuris vł iniuſtis cōmedant: maxime ſi apud alios cōmode inueniri nō pñt: ſiue inducāt illos ī p̄dicatiōne generali ſiue ī ꝑſuaſiōe ſpeciali: vt ex̄ de ſen. ex. c. cuz ex volūtate. §. j. Qđ Ray. intelligit eſſe verꝝ: ſi de correctione ſpes ꝓbabilis habeat: et ſi ꝓpter eoꝝ expenſas nō ſubtrahat vſurario facultas reſtituendi ī magna ꝑte. Cōcor. Archid. et Hoſtiē. Tertio rectores vel ꝓuiſores piaꝝ domorū ſiue ſint ꝑſone religioſe eccłiaſtice vel ſeculares: q̄ q̄nq꜄ ſub pallio pietatis ac communis maioriſq꜄ boni: paſſim vſurariorū vel ſimiliū bona ſiue hereditates ſuſcipiūnt: īmo plerūq꜄ tłes in ꝯſilijs vł ꝯfeſſiōibus ad h̄ īducūt: vt ī pias cauſas illas diſtribuāt impediētes ⁊ cauſā efficacē tribuentes: ne certa certꝭ valeāt ſatiſfieri: ꝓpt̄ qđ ad totuz illud ad qđ talē cauſam p̄ſtiterunt ſatiſfacere obligant in iudicio ſuarū animaꝝ. Ad laudem dei.

De alijs generibꝰ hoim. ſ. domeſticoꝝ q̄ cū vſurarijs tenent ad reſtitutionē: Sermo XLIIII

On fur. fac. Exo.

n xx. Ceptā materiā ī ſmōe p̄cedēti ꝓſequēdo đ his q̄ cū vſurarijs obligāt ad reſtitutionē ſi ipi non reſtituerint: ſciēdū ē ꝙ vndecimo vxores vſurariorū tenēt ad reſtitutiōez.
A Ad cuiꝰ euidētiā notādū eſt ſm Alex. lomb. ꝙ ſi maritꝰ eiꝰ ē ſoluēdo: tūc ſi ſūt aliq̄ bona đ iuſto et ſepata ſūt de iniuſtis: đ illis expēdere ſeu viuere pōt. Si vo ſūt ita mixta cuz iniuſtꝭ ꝙ diſcerni nō pñt: tūc adhuc de illis expēdere pōt dū ī mēte habeat viuere đ iuſtis. Cōcor. Rodoñ. ⁊ addit: ꝙ lz de re habita de vſuris vł furtis comedere nō poſſit ſcienter vltra caſū neceſſitatis extreme: ſi tñ res empta fuerit de vſura pōt inde comedere etiā ſine caſu neceſſitatis extreme: ꝙ ſi vſurariꝰ nō ē ſoluēdo: vtpote q2 nihil habet niſi de vſuris: vel q2 oīa bona ſua pro vſurꝭ reſtituēdis ſūt obligata: etiā ſi eēnt plura lz q̄dā habeat đ iuſte acq̄ſitis: tunc ſm Geral. obdoñ. diſtinguendū ē: q2 ſi talis habeat aliq̄ bona q̄ nō ſūt empta vł habita de vſur. ⁊ dos vxoris ibi fuerit prius q̄ vſure p̄dicte: pōt et debet inde ſuſtētari dato ꝙ vir eius nō eēt ſoluēdo. Si deniq꜄ ñ ē ibi niſi res habita đ vſurꝭ: ac vſure fuerūt ibi p̄us q̄ vxoris ipiꝰ dotes: tūc ipa reſtituere obligat q̄cq̄d ex illis rebꝰ accepit q2 p̄ſtat viro cauſā efficacē ad nō reſtituenduz. Qđ ſane intelligit: q̄ñ dotes vxoris nō pariūt fructū licitū: vt ē pecunia q̄ forſitan vtit ad exercēdū fenus. Nā ſi fructꝰ ſufficiētes haberet de dote vł pafernalibꝰ ꝓ oībꝰ q̄ expēdit: tūc ī nullo tenet vt videbit infra. Añ talis vxor vſurarij iniuſtis bonis vtendo ꝓpter quinq꜄ pōt excuſari. Primo ꝓpter ꝓcurationē agēdo ſcz cauſam expoliatoꝝ monendo virū ⁊ inducendo ꝓ poſſe ad reſtituēdū: tūc enī nō tenet de his q̄ expēdit eo tp̄e quo ꝓ reſtitutione facienda fideliter laborauit: etiā ſi reſtitutio non ſequat: ar. xj. q. iij. qm̄ multos: ex̄ de ſen. excō. inter alia: nam q̄ vtiliter alterius negociū gerit etiā abſentis ⁊ ignorātis licite recipiat expenſas. Non tamē ſm Rodoñ. de talibꝰ viuere pōt ꝑ totū annuz ꝓpter vnam ammonitionez vel duas: ſed q̄diu inſtat oportunis horis ⁊ tēporibus. Cōcor. Hoſti. Scđo ꝓpter recōpenſatiōez cum ſcz illi tantū reſtituit quātū de ſuo recipit: ſicut ꝯtingit in fructibꝰ dotis vel parafernaliū: vel quia vxor lucroſa eſt ⁊ recōpenſat in laboribus ⁊ mercantijs et negocijs lucratiuis: q2 tunc vir ex parte vxoris nō fieret impotentior ad reſtitutionē. Dicit enī Alexan. de alex. ꝙ ſi in domo mariti habet fructus ſufficientes de dote vł parafernalibus ꝓ ſuis neceſſitatibꝰ: ⁊ ꝓ omnibus que expendit: tunc in nullo tenet. Et licz ꝑcipit de bonis vſurarijs vel iniuſtis in vſu vite quotidiane: tamē excuſari pōt ꝑ talem recōpenſationē fructuū. Dos aūt eſt qđ dat viro ꝓ onere vxoris: parafernalia vo q̄cq̄d mulieri aduenit p̄ter dotem. Tertio ꝓpter reſtauratiōez: vtpote: q2 cū dolore q̄ſi coacta neceſſitate ꝑcipit đ bonis iniuſtis ⁊ ꝓponit ſe reſtauraturā in poſteꝝ: dūmodo ad h̄ facultatē ſe habiturā ꝓbabilit credat. Quarto ꝓpt̄ ignorantiā q2 ſi rē q̄ vtit nō credebat eē vſurariaz vel iniuſte acq̄ſitā nec cauſā habebat hoc ſciendi: tūc excuſat ꝓpt̄ ignorantiā facti. Quinto. ꝓpter neceſſitatē: q2 ſemꝑ poteſt

excusari ꝓ necessitate corporali qñ remedium aliud inueniri nõ põt: qꝛ nec vir ꝑmitteret eã medicare: ⁊ sic necessitate cogente nõ restat aliud refugiũ: faciat ergo tũc taꝫ facto ꝙ ꝓposito oẽm modũ sibi possibilem recõpensandi bona illa iniusta: saltẽ ĩ morte si nõ põt in vita. Duodecimo vsurariorũ ꝓles ⁊ familie domestice: de quibus ꝭm Gerar. obdoñ. distinguẽdũ ẽ. Aut eñi vsurari⁹ ẽ soluẽdo ⁊ habet aliq̃ vltra ea q̃ soluere ⁊ satisfacere obligat̃: tũc de his viuere possũt cũ illa distinctiõe q̃ iam in h̃ articulo posita ẽ d̃ vxore. Aut vsurari⁹ nõ ẽ soluẽdo: ⁊ tũc quicquid ꝓ suo victu aut aliter acceperint satisfacere obligant̃: qꝛ illũ ad restituendũ faciũt ĩpotentẽ: ⁊ ad h̃ causam ꝑstant efficacẽ. Pñt tamẽ excusari propter q̃nq; rõnes de vxore iã positas. Verũtamẽ vltima ratio magis excusat ꝓles qñ sũt in tali etate ꝙ alit̃ mode viuere nõ possunt. Min⁹ autẽ excusat familiã cõducticiã que põt apud alios acq̃rere sumpt⁹: min⁹ enim obligati sũt vsurario: ⁊ iõ sulendũ ẽ ꝙ ab hmõi seruitijs se penit⁹ abstineãt: si saltem alibi seruitiũ adipisci valeant. De quibus generaliter talis regula dari põt: ꝙ si vsurari⁹ ex eoꝝ seruitijs nõ cõsequit̃ aliquam vtilitatẽ in subsidiũ restitutiõis faciende: ⁊ fuerit nõ soluẽdo: tunc hmõi seruientes mercedẽ suã accipe nõ possũt: ĩmo tenẽtur ad restitutionẽ eoꝝ q̃ apud ipm sumpserũt. Similiter etiã si seruierũt ipis in illicitis ⁊ inhonestis. Hic incidentalit̃ primo queri põt. Pone casũ: pater sortis expẽdit cẽtũ libras grossoꝝ in studio ꝓ filio suo vt doctor efficeret̃: cũ tamẽ nihil haberet nisi lucꝝ de vsuris: moriente ergo patre dimittit filio tm̃. cc. libras grossoꝝ cum tñ haberet sexcẽtas: querit̃ vtꝝ de ꝑdictis centum libris teneat̃ sortes ad restitutionẽ. Ad h̃ dicendũ ꝙ si parer ei⁹ nõ erat soluendo qñ filiũ nutriebat in studio: tũc distinguẽduꝫ est. Aut enim sortes credebat ꝙ pater eius sibi de bonis licitis ꝓuideret: ⁊ tũc ratiõe bonefidei de rebus sũptis satisfacere nõ tenet̃ sed solũ de extantib⁹. Aut nouit patrẽ d̃ vsuris oĩa possidere: vl̃ veresimiliter credebat: ⁊ tũc ꝓpter cõsciam lesã quã habebat in vtendo alienis reb⁹ tenet̃ ad restitutionẽ ꝭm ius diuinũ. Et in similibus idem est iudiciũ. Secundo queri potest: vtrũ illud qd̃ donatur vni filio in vita patris teneat̃ hoc cõmunicare fratrib⁹ post mortẽ patris. Ad hoc respondet Joh. de pla. insti. per quas perso. nobis acqui. in prin. Qꝛ si filio donat̃ aliquid bñficio vel occasione seu contemplatione patris tãꝙ ex causa ꝓpria vl̃ immediata: tũc censet̃ peculiũ ꝓfecticium: ⁊ hoc tenet̃ cõmunicare fratrib⁹ post mortẽ patris. Secus auteꝫ si pater sit causa remota ⁊ mediata: vt si dedit filio eo ꝙ patern⁹ eius sit ⁊ multũ diligit: vl̃ si fili⁹ noticiã habuit vl̃ amiciciã cũ aliquo domino cõtẽplatiõe tamẽ patr̃ sui. qui dñs eo ꝙ sibi filius seruiuit plus eum diligit ꝙ̃ patrẽ: ⁊ ideo filio donauit h̃: certe tũc erit peculiũ aduenticiũ. Et hanc distinctionẽ facit text⁹. ff. ꝓ socio. ĩ. l. sociũ q̃ in eo: in fine. Ad hui⁹ autẽ intellectũ sciendum est ꝙ q̃druplex inuenit̃ peculium. Primũ scꝫ dicit̃ castrense: qd̃ scꝫ donatur filiofamilias a parẽtibus vl̃ alijs occasione militie: vl̃ ipe acq̃rit in milicia. Secũdũ vero dicit̃ quasi castrẽse: qd̃ scꝫ filiusfamilias acq̃rit ex aduocatõe vl̃ alio officio publico: siĺiter qd̃ obuenit filijs existentib⁹ presbyteris vl̃ clericis ex officio suo. Et ĩ quolibet dicto peculio pat̃ nihil iuris habet: ꝫ fili⁹ potius in eo censet̃ paterfamilias. ff. ad macedo. l. j. §. vlt. ⁊ l. ij. ⁊ C. de inoffi. testa. l. fi. Tertiũ aũt dicit̃ ꝓfecticiũ: qd̃ scꝫ de reb⁹ patris eoꝝ occasiõe aduenit vt fructus siue lucrũ. Et in hmõi peculio fili⁹ nihil iuris habet ꝫ pater plenã ꝓprietatẽ hꝫ: vt insti. ꝑ quas ꝑso. no. acqui. §. fi. Quartũ deniq; dicit̃ aduenticiuꝫ: qd̃ scꝫ ex aliq̃ alia causa filio aduenit: puta a matre vl̃ ab alia persona extranea: seu etiã de alijs operib⁹ aut laborib⁹ suis ⁊ in hoc peculio seruat̃ filio ꝓprietas: ⁊ si pater ꝑmoriat̃ filij est: patre tñ viuente hꝫ pat̃ in eo plenũ vsũfructũ: ita ꝙ de eo fili⁹ nec testari potest: vt exp̃sse pꝫ li. vj. de sepul. c. licet pat̃. in fi. multomin⁹ habet fili⁹ aliquã ꝑtãtẽ ĩ bõis q̃ pater hꝫ nisi ꝙ de eis debeat ali. vñ si p̃ter volũtatẽ patris accipet: rẽ alienã cõtrectaret: ⁊ sic furtũ cõmitteret. Tertio deniq; q̃ri põt: vtꝝ filius mercando ⁊ lucrando cũ pecunia patris illã ꝑtẽ lucri q̃ attribuit̃ ꝑsone sue: dicet̃ aduẽticiũ: vt nõ teneatur cõicare fratrib⁹ post mortẽ patris Ad hoc respondet Jo. de pla. vbi supra. ꝙ dicetur aduenticiũ: vt ꝙ medietas lucri cedet sibi: qꝛ cũ vnus ponit rem: alter industriã lucrũ debet esse cõmune: vt. ff. ꝓ socio. l. j. ⁊ l. si nõ fuerit. Exempli gratia: si fili⁹ ex centũ habitis a patre: lucrat⁹ est alia centum: debet primo de centũ lucratis habere. l. ⁊

de alijs.C.⁊.l.pro forte diuidere debet cū
fratribꝰ. Tredecio filie vsurarioꝝ nup/
te ac eoꝝ mariti:de quibꝰ queri potest:vtꝝ
gener raptoris vel vsurarij recipere potest
cum filia dotem de bonis eius. Ad h̄ bre/
uiter dicēdū est cū distinctiōe. Aut enī pat̄
cū filiam dotauit erat potēs satisfacere de
vsuris ⁊ alijs iniustis:nec ꝓpter dotē factꝰ
est impotēs:tūc gener dotē recipiens non
tenet̄ ad restitutionē illiꝰ qđ recepit:lꝫ vsu
rarius efficeret̄ postmodū impotēs. Cuiꝰ
ratio ē:qꝛ cū vsurariꝰ dotē dedit:verꝰ dn̄s
illius erat ⁊ sine ip̄a potens ad satisfacien/
dū remanebat:⁊ sic gener dotē recipiens
nōdū dedit ei cām efficacē ad nō restituen/
dū:⁊ licet impotēs postea factus ē: hoc tn̄
nō est ex culpa recipientis. Hec tn̄ sane in/
telligunt̄ dūmodo nō recipiant rem ip̄am
vsurariā vt domū vel fundū in solutione
vsure receptū. Aut talis pater cū filiā do/
tauit erat vl̄ saltē efficiebat̄ impotēs ad re
stitutionē:⁊ tunc ꝭm Asten̄.li.iij.ti.iiij.pꝰ
rodon̄.licet dos nō ꝑueniat ex cā lucrati/
ua sed accipiatur ꝓpter onera matrimonij
supportāda:tn̄ si talis veritatē sentiēs aut
ignorātia crassa ductꝰ ꝯtraxit cū filia:non
pōt de rebꝰ hmōi recipere dotē:licet đ sub/
tilitate iuris ciuilis q̄ tam stricte nō respi/
cit ꝯsciām aliter forte dici posset. Qđ si du
ctus erat ignorātia ꝓbabili:tunc aliq̄ do/
ctores excusare sūt conati:ꝯtraria tn̄ opi/
nio videt̄ verior ⁊ securior. Cuius opinio
nis est Alex.de alexan.qui dicit ꝙ postq̄
gener scit ꝙ dos accepta necessaria sit ad
soluendū vsurā ⁊ ad alia debita:tūc redde
re tenet̄:nec potest talē dotē cū bona ꝯsciā
retinere eo ꝙ omnia bona sua fuerūt iam
obligata restitutioni:⁊ in hoc cōcor. multi
solennes doctores. Nimirū cū ꝭm Joh.de
pla.insti.de act.§.rursus: si filia dotat̄ in
fraudē creditorum:talis dos a creditoribꝰ
reuocat̄:⁊ gener eis tenet̄ ad restitutionē
ff.si in frau.cre.l.fi.§.j.⁊.vj. Addit etiam
sanctꝰ Bernardinꝰ ī tractatu de restitutio
nibus ꝙ tali filie posset etiā dari tale reme
diū ⁊ cōsiliū:ꝙ si pater eius haberet suffi/
cientiā ad restituendū certa de quibꝰ con/
stat cui sūt restituenda:ad q̄ soluēda pater
principaliter obligat̄:tūc talis dos si par
ua est in totū:si vero magna ē in ꝑtē de in/
certis restituēdis posset ꝑ diocesanū tali fi
lie ꝑ modū elemosyne ꝭm discretū iudiciū
assignari. Preterea:si cessante h̄ remedio
mulier dotē restituere velit ⁊ vir ꝓhibeat

tunc ip̄a est in statu salutis:dūmodo ꝓpo/
nat ꝙ si vir p̄moriat̄:q̄ꝫ primū potuerit re/
stituet:ꝙ si ip̄a ꝑuenerit ad diē mortis:tūc
vocatis marito ⁊ filijs vl̄ heredibꝰ publi/
ce ꝓtestetur eis ꝙ dos sua de vsur̄ ē: ⁊ eis
obsecret ⁊ obtestet̄ ꝙ illā restituant. Qꝛ si
vir vult dotē restituere ⁊ vxor prohibeat:
tūc ꝭm quosdā viro sufficit ad excusationē
ꝙ ip̄e nō ꝑcipiat de bonis illiꝰ ⁊ qn̄ possit
illā restituere ꝓponat:si aūt vterqꝫ cōcor.
in nō restituendo tūc ambo remanent ī sta
tu dānationis. Hic incidentalit̄ primo q̄
ri pōt:vtꝝ maritꝰ expellere possit vxorem
remittēdo eā ad domū patris:ex q̄ pat̄ nō
soluit sibi dotē ꝓmissam. Ad hoc respōdet
Bal.ff.de cōdi.ob cām.l.si donaturꝰ:ꝙ sic
qꝛ maritꝰ nō debet decipi nec vxorē habe/
re sine dote:vt ꝑꝫ.xxx.q.iiij.vbi dicit̄.c.
Nullū sine dote fiat ꝯiugiū ⁊ iuxta possi/
bilitatē fiat dos.⁊ ex̄ de donati.inter vi.⁊
vxo.c.ꝑ vestras. Scđo queri pōt:vtrum
mulieri adultere cuiꝰ occasiōe facta ē sepa/
tio cohabitatiōis: teneat̄ vir vl̄ eiꝰ heres
reddere dotē. Ad hoc rn̄det Jo.de pla.in/
sti de publi.iudi.§.Item lex iulia:ꝙ nō:qꝛ
mulier ꝓbato adulterio ꝑdit dotē q̄ cedit
lucro viri.C.de iure dotiū.l.si dotē. Et ex̄
de dona.inter vi.⁊ vxo.dicit̄.c.plerūqꝫ:ꝙ
si mulier ob cām fornicatiōis iudicio eccle
sie aut ꝓpria volūtate a viro recesserit:nec
recōciliata postea sit:eidē dotē vl̄ dotalici
um repetere nō licebit. Glo.sup illo ꝟbo:
iudicio eccl̄ie:al̄s eā priuare nō licet etiam
si nota eēt fornicatio vt ex̄ de diuor.porro.
⁊.c.ex lr̄is. Et plura vide ī dicto.c.plerūqꝫ
in glo. Ecōtra ꝟo vt habet̄ ex̄ de dona.int̄
vi.⁊ vxo.c.j.mulieres cū ꝓ aliq̄ licita cā a
viris ꝓprijs fuerint sepate:totaꝫ dotē viri
reddere tenent̄. Qꝛ si q̄rit̄:vtꝝ ꝭ talis
restitutio dotis fieri dꝫ in ꝯtinēti. Ad hoc
rn̄det Jo.de pla.insti.đ act.§.fuerit antea
ꝙ si dos ꝯsistit ī pecunia vl̄ alijs mobilibꝰ
tūc maritꝰ vl̄ heres eius dilationē hꝫ anni
vniꝰ. Si ꝟo ꝯsistit īmobilibꝰ restitui debꝫ
incōtinenti post solutū matrimoniū vl̄ ce/
lebratū legitime diuortiū. Et nota ꝙ licet
maritꝰ vl̄ eiꝰ heres dilationē habeat vt nō
teneat̄ restiture mobile nisi infra annū:sic
sūt naues iumēta ⁊ silia:tn̄ fructꝰ interim
ꝑcepti ex ip̄is vt pensiones nauiū iumēto/
rū ⁊ similiū non lucrat̄ sibi: ꝭ habet interī
cōmodū medij tp̄is ⁊ tenet̄ restituere vna
cū rebus post annū. Secꝰ autē est in eo qđ
lucrat̄ cū pecunia quam ꝓ dote restituere

debet:sep illud lucꝝ sibi acquirit. Et sic intelligit Salicet⁹ ꝛ Angel⁹. C. de rei vxo. actio. l. j. i. §. exactio. Porro licet infra annū maritus vl' ei⁹ heres nō teneť restituere res mobiles datas in dotē teneť tñ interim vxorē alere si nō habet vnde se alat vt notať in dicto. §. exactio. Qđ tñ intelligit Bal. vsqꝫ ad ꝯdecētē quātitatē alimētorū: ꝛ abinde supra debet fruct⁹ vxori restituere. Similiter dicendū ē de rebus imobilibus vxoris ꝙ si vir vel heres non restituit eas vxori statim post solutū matrimoniuꝫ vl' celebratū diuortium: tunc post morā in huiusmodi rebus teneť etiā ad fructus.

Qꝛ si vir aut heres nō habet tm̄ quantum sibi solū sufficiat: tūc omnis ordinata charitas incipit a seipō nisi eēt artifex vt aliūde sibi possit acquire victū. Uerūtamen in his ꝛ multis alijs si ťre cōsuetudo laudabilis ē seruanda est. Ad intelligentiā autem eoꝝ que dicta sunt sciendū est ꝙ donatio propter nuptias est illud qđ spōsus spōse donat quādo ab ea dotē accipit: vt eo. titu. nuper. Dos autē est qđ viro dať a muliere ꝑ onere qđ de matrimonio sustinet: ꝛ tamdiu durat ꝙdiu ꝛ matrimoniū: sꝫ eo soluto soluiť ꝛ dos: qꝛ sine eo esse nō pōt: vt. ff. de iure do. l. iij. ꝛ ē dos quasi ꝓprium patrimoniū mulieris. ff. ď mino. deniqꝫ. §. sed vtrū in fi. Tñ ꝙdiu stat matrimonium manet dn̄iū dotaliū penes viꝝ: ita ꝙ ꝯ̄ voluntatē viri nō pōt inde facere elemosynā nisi eo mō q̄ dictū ē supra: vbi agiť de elemosyna. Un̄ general'r in trib⁹ casib⁹ maritus lucrať dotē vxorꝭ. Pri̇o ex pacto vt si paciscať de tota dote vl' ei⁹ ꝑte post vxorꝭ mortē lucrāda: vt. C. de pac. ꝯuen. l. ex morte. in prin. ꝛ i auc̄. ibi posita. Scđo cū deficiētib⁹ liberis ꝛ ꝓpinq̄s vxor mortua fuerit intestata: tūc vir succedit vxori ꝛ lucrať dotē ꝛ ecōuerso: vt. C. vñ vir ꝛ vx. l. j. Tertio lucrať ex lege: vt si ꝓpter adulteriū mulieris fiat diuortiū: vt supra dictū ē. Hic q̄ri pōt: pone ꝙ ꝓpter adulteriū vxorꝭ facta sepatiōe thori mulier dotē amisit: post h̄ iter eos ꝓbata ꝯsanguinitate sepanť oīno: nūquid mulier dotē repetere pōt cū nō fuerat mr̄imoniū ꝛ ꝑ ꝯsequēs nō cōmisit adulteriū. Ad h̄ dicēdū ꝙ glo. i. c. plerūqꝫ. eẋ de dona. inť vi. ꝛ vx. lōgo ꝓcessu arguens ad vtrāqꝫ ꝑtē cū multis allegatiōib⁹: tādē cōcludit ꝙ ip̄a dotē repetere nō pōt. Cui⁹ rō ē ꝺm Lau. qꝛ licet postea appareat ꝙ nō fuit mr̄imoniū: tñ nihilomin⁹ puniri dꝫ ꝓpť intētionē cū oꝑe subsecuto: fecit ei qđ potuit: eẋ de biga. c. nuꝑ. ꝛ. c. vl. ff. de adul. si vxor. §. j. Et subdit glo. p̄dicta istud veri⁹ credo: p̄ncipiū em̄ ꝯsiderari dꝫ i talib⁹ ꝛ non exit⁹ vt ꝑ h̄ ceteris audacia delinquēdi auferať: nā si hoc eēt tūc falsū posset ꝯmitti i ꝓbatiōe impedimēti. Cōcor. Hostiē. Lau. Goff. Guil'. ꝛ Jo. vñ licet ꝯ̄ria opīo magis benigna appareat: tñ ꝺm glo. nō est extēdēda licētia ꝓpter delictū. Deniqꝫ in alijs casib⁹ exceptis iā dictis redit dos ad mulierē ꝛ donatio ꝓpter nuptias ad viꝝ: nisi secus obtineat cōsuetudo approbata: vt ptꝫ eẋ de dona. inter vi. ꝛ vxo. c. donatio. §. sane. Plura autē eēnt dicenda de hac materia que gr̄a breuitatis omitto: quoꝝ q̄dam qui voluerit noscere pōt ex sūma pisana in verbo: dos: breuiter annotata videť.

De quinqꝫ vltimis hominū generibus qui cum vsurarijs ad restitutionē obliganť: Sermo. XLV

Non furtū facies.

Exo. xx. Ut vsqꝫ in finē contagiosā pestifere vsure infectionē patēter ostēdam⁹: materiaꝫ in ꝓsecutione duoꝝ sermonū p̄cedentium vtcūqꝫ declaratā breui stilo ꝯcludamus.

Quartodeci̇o igiť tutores curatores ꝛ mr̄es ac alij q̄cūqꝫ sine mādato gerēdo negociū alienū ꝛ sic ꝑ alijs fenerando tenēť ad restōeꝫ ꝺm Alex. lomb. ꝛ rodoñ. qꝛ cāꝫ efficacē ad tale lucꝝ p̄stiterūt. Ad cui⁹ euidētiā pri̇o sciēdū ē: ꝙ triplex ē tutela. s. testamētaria qñ pr̄ dat tutorē i testō: ꝛ legitima q̄. s. a lege deferť: nā cuꝫ null⁹ ē tutor ꝑ testamētū: tūc q̄ pri̇o loco deberet huic ab intestato succedere tutelā illi⁹ teneť suscipere. Ac datiua: vt qñ nll'o tutore dato in testō nec extātib⁹ ꝯsanguineis idoneis iudex ex officio dat tutorē: ꝛ durat tutela vsqꝫ ad. xiiij. annū ꝯpletū ip̄i⁹ pupilli: ꝛ inde icipit cura q̄ durat vsqꝫ ad. xxv. annū ꝯpletū. Notādū tñ ꝙ clerici ñ cogūť recipe tutelā lꝫ possint alicui succedere ab itestato: ꝙuis i laicꝭ ē ꝯ̄riū: vt. C. de legi. tute. auc̄. sic hereditas. Pñt tñ clerici recipe legitimā tutelā: ꝺm Jo. di. lxxxvj. c. fi. si volunt. Epi aūt ꝛ monachi tutelā legitimā recipe nō pñt: vt in auc̄. de san. epi. §. deo amabiles. Tñ ꝺm quosdā illi auctoritati derogatur ꝑ illud di. lxxxvj. c. peruenit: vbi satis

patet ꝙ possit recipe legitimã: licet nõ dati
uam vl' testamentariã: vbi etiã ostenditur
ꝙ ad cõmunẽ tutelaz miserabiliũ persona
rũ omnes clerici vl' monachi tenent: cũ scz
eis cõmittit ab his quoꝝ interest. Quod
etiam pz. lxxxviij. di. c. j. ⁊ c. eps guberna/
tionẽ. Ceteꝝ de tutore qdã dicta sũt superi
us vbi agit de gerentib⁹ aliorũ negocia q̃
hic replicare superfluum iudico. Queri
tamẽ põt pmo. Pone ꝙ tutor pecuniã vsu
rariam pupillo tribuat nihilqȝ illi dicat ꝙ
sit lucꝝ vsurariũ: demũqȝ lapsu tẽporis ꝓ/
testet illud fuisse lucꝝ vsurariũ: vtrũ pu/
pillus teneat credere ⁊ illõ restituere. Ad
h dicendũ ſm quosdã ꝙ non: pſertim si de
bonis nõ habuit al's cõgruũ fructũ vl' emo
limẽtũ. Rõ ẽ: qr pupillus nõ approbat qõ
tutor fecit: nec tutor aliq̃d de vsuris dixit
tẽpore quo dicere debebat: nec pupill⁹ al's
iustũ lucꝝ vl' emolimẽtũ de suis bonis ha/
buit ꝓpterea ꝓ suo interesse põt illud reti/
nere ⁊ ipe tutor obligat hmõi lucꝝ restitu
ere: ⁊ sic penã sustineat infidel' dispensatio
nis sue. Secundo queri põt: vtꝝ tutores
vl' curatores aut matres que licet nõ fece/
runt ꝯtractus vsurarios ꝓ pupill' vl' filijs
tamẽ ꝓ illis vsuras exigũt ⁊ recipiũt tene
ant ad restitutionẽ. Ad hoc rñdet Alexã.
lomb. ꝙ tales obligant restituere si ille cu
ius noie acceperũt nõ est soluendo: vel nõ
vult satisfacere. Hoc etiã sentit Bar. brixi.
in. c. sicut nõ suo. xlvj. di. vbi ꝓhibet ali/
quis vsuras exercere nomine alieno sicut
nomine suo. Cuius ratio est: qr facientẽ ⁊
consentientẽ par pena constringit: vt. ij. q.
j. c. notũ: in fi. Et qõ grauius ẽ ſm Inno.
si tutor noie pupilli pdictas exigit vsuras
tũc etiam post depositũ officiũ agi põt con
tra illũ: vt dicto. c. sic nõ suo: in glo. Ter
tio q̃ri põt: quid ergo faciet tutor a cõitate
artat⁹ ad suscipiendã tutelã pupilli: q̃ mul
ta habet suscipe ð vsur. Ad h rñdet sanct⁹
Bernardin⁹ in tractatu de restitutiõibus
ꝙ corã epo ciuitatis ⁊ ptãte vl' lege prote/
stari debet: ꝙ a debitorib⁹ nõ exiget nisi ca
pitale ⁊ de vsuris se nõ intromittet: ⁊ de h
fieri faciat publicũ instrumẽtũ ⁊ sic euade
re poterit dispẽdium in vtroqȝ foro scz con
scientioso ⁊ cõtentioso. Quarto q̃ri põt:
vtꝝ oẽs pdicti ⁊ alij qui dederũt cãm effi/
cacẽ vsuras exercẽdi: possent inuitis illis
q̃bus acquisite sũt aut ignorãtib⁹ de eisdẽ
accipe pecuniã ad q̃titatem vsure acq̃site.
⁊ his restituere quib⁹ debent. Ad h rñdẽt
quidã ꝙ sic: nec in h cõmittũt furtũ: cũ illa
pecunia vsuraria nõ sit illorũ: nam qr per
efficacem causam istoꝝ tale lucꝝ iniustum
deuenit ad man⁹ vsurarioꝝ ⁊ ad restitutio
nẽ obligati sũt isti mediatores vl' cãm effi/
cacem tribuentes iustũ esse videt vt q̃ cau
sa illoꝝ iniuste sũt ablata de lege nature iu
ste licentiã habeant illa satisfacere: ne ipsi
de ꝓprio satisfacere teneãt: qõ etiã Chrys.
sentire videt. Et habet extra de re. iur. c.
Unũqdqȝ p quascũqȝ cãs nascit p easdem
dissoluit. Unde ad hoc pdicti vident obli
gati: ⁊ in hoc gerũt vtilẽ curam suam ⁊ il/
lorũ qui illa iniuste detinẽt. Qð sane intel
ligendũ est in foro cõscientie: ⁊ dũmõ non
sequat aliud incõueniẽs: de quo dictũ est
supra: vbi querit: vtrũ quis p furtũ satisfa
cere põt sibijpi cũ cautelis ibidem positis.

Quintodecimo heredes tenẽt ad resti/
tutionẽ: de quib⁹ generaliter ſm Archið. B
⁊ alios doctores canonistas ẽ dicẽdũ: ꝙ li
cet aliter ſm leges distiguat: tñ ſm ius ca
nonicũ tenent indistincte heredes ad oĩa
debita defunctorũ ĩ quoꝝ loca succedunt:
siue heredes sint filij: siue extranei: siue ra
ptoris siue alterius detẽtoris: siue talia de
bita fuerint ex cõtractu: vt emptio vendi/
tio: locatio: cõductio mutuũ ⁊ siĩia: vl' ex q̃
si cõtractu vt tutela: gestio negocioꝝ: siue
ex maleficio: vt furtuz: rapina: simonia vl'
quasi ex maleficio: vt cũ iudex ex impitia
male iudicat: aduocatus male aduocat: ⁊
sic de alijs: vl' cũ ð domo est aliquid eiectũ
vl' effusũ qõ nocuit alijs: siue puenerit res
illa ꝓ qua debitũ fuit ꝯtractũ ad heredes
siue nõ: siue lis fuerit ꝯtestata siue non: vt
plene pz. xvj. q. vj. c. si epm: extra ð pigno.
c. ex psentiũ: in fi. ex' de solu. c. j. ex' de vsur.
c. tua nos. ex' de rap. c. in litteris. extra ð se
pul. c. fi. Qð sane tñ intelligit: si heredi/
tas sufficit: ꝙ si hereditas non sufficit ad
oĩa debita psoluẽda: tunc ſm Ray. in iudi
cio anime licet heres nõ fecit inuentarium
nõ tamẽ tenet nisi iq̃ztũ sufficit hereditas.
Secus aũt ẽ in foro iudiciali ſm Jo. au. in
nouella vbi dicit ꝙ si fecit inuẽtariũ nõ te/
net vltra vires hereditatis: quo aũt ad iu
dicium anime illud indistincte affirmat.

Pro cui⁹ noticia sciendũ: ꝙ inuentariũ
ẽ scriptura quã debet heres ſm leges in/
choare infra. xxx. dies a morte testatoris:
vl' postq̃ scit se eẽ heredẽ institutũ: ⁊ debz
ibi scribere omnes res defuncti sub testib⁹
⁊ dz illam scripturã pficere infra. xl. dies

vel infra annū si res sūt remote: ⁊ tūc non
tenebit creditorib⁹ vltra id qđ ī hereditate
te fuerit inuentū: al's ſm leges teneret in
solidū si nō fecerit inuentariū. Ad p̄dicta
quoq₃ hoc addēdū est: ꝙ talis heres vltra
hereditatē in anime iudicio tenet ad oīa
p̄dicta q̄ dictus vsurarius ꝓ eo expendit:
si saltē illa mala fide suscepit. Cui⁹ rō ē: qꝛ
per hoc ad nō restituendū prestitit causam
efficacem quod verū est: si talia habuit eo
tempore quo dict⁹ vsurari⁹ erat nō soluen
do. Qđ si querit: quid si de duob⁹ here
dibus vsurarij alter fact⁹ est nō soluendo.
Ad hoc dicēdū ſm Hosti. ꝙ alter obligat
in solidū ⁊ hoc vsq₃ ad quātitatē q̄ ad eum
de hereditate ꝑuenit. Cui⁹ ratio est: qꝛ suc
cedit in crimine: ⁊ etiā qꝛ omnes res here/
ditarie sunt obligate: vt plane p₃ ex̄ đ vsu.
c. cum tu. §. fi. Sextodecimo testamento/
rū executores qui plus deseruiunt corpori
q̄₃ anime: ⁊ oculo q̄₃ ꝯscientie tenent ad re
stitutionem. Ad cui⁹ euidentiā sciendū: ꝙ
sepi⁹ ꝯtingere solet vt relicta bona vsura/
rij nō sufficiāt plenarie ad soluenda debi/
ta vl' restituēda iniuste q̄sita: que tamē sci/
unt certis personis esse restituenda: ac ni/
hilomin⁹ ne fun⁹ vsurarij careat eccl'iastica
sepultura cū ep̄o vl' curato de certa quanti
tate pecunie ꝓ incertis ꝯuenit executor: vt
sic licentiam acquirat sepeliendi fun⁹ in lo
co sacro: qđ ⁊ plerūq₃ perficit cum magna
pompa: qua quidē ꝑte amota reliqua bōa
vsurarij nō sufficiūt ad plenarie satisfacien
dū de certis. Talis igit executor cum det
efficacem causā ꝙ hi qui deberēt hr̄e certa
de bonis vsurarij nō possunt acquirere: te/
net extunc in solidū de ꝓprijs satisfacere:
vsq₃ ad illā quātitatē quā ꝓ incertis dedit
ep̄o vel alteri etiā pauperi causa elemosy/
ne: ⁊ hoc iō: qꝛ christ⁹ nō succedit in paupe
ribus nisi qn̄ non reperiunt persone certe
quib⁹ restitui debeāt certa vt quasi ꝑ sub/
stitutionē christus succedere videat: ac si
testator diceret. facio tales ⁊ tales heredes
meos: quos si reperiri penit⁹ nō cōtingat:
substituo mihi christū in pauꝑibus suis.
Sed de hoc plenius postea videbit. Simi
ter de executorib⁹ testamētoꝝ visū ē supra.
iiij. p̄cepto. Decioseptimo detētores reꝝ
emptaꝝ de pecunia fenebri tenent ad resti
tutionē. Ad cui⁹ euidentiam queri potest.
Si ponat casus ꝙ vsurari⁹ de vsuraria pe
cunia emat equū p̄diū vl' domū: ac alteri li
beralit donet: efficiat ꝙ postmodū nō sol/
uendo: vtꝝ qui soluit vsuras cū effectu re/
petere posset rē emptā de vsuris a possesso
re: cui sic donata ē: ac vtꝝ possessionē reci/
piēs in foro ꝯsciē restituere teneat. Ad h̄
respōdet Monal'. in summa ꝙ licet p̄cium
ex re furtiua redactū nō sit furtū: vt. ff. de
fur. l. qui vas. §. vlt. ⁊ vitia personalia nō
transeant in successores: vt ex̄ de fil'. p̄sby/
terorū. c. ex transmissa: tamē ī hoc casu pōt
iste petere ⁊ ille tenet restituere: vt ex̄ de
vsur. cum tu. vbi plane p̄cipit in hoc casu
p̄dia vendi sic empta. Concor. Ray. Et hu
ius ratio ē: quia ī tali casu res succedit lo/
co precij sicut ecōtra p̄ciū succedit loco rei:
vt. ff. đ pet. here. l. si rem ⁊ p̄ciū: quedā ta/
mē intellige ſm Guil'. quādo rē talem ha/
buit ex causa lucratiua: sec⁹ antē si emisset
vel ex alia causa nō lucratiua ⁊ bona fide
habuisset: vt nō credēs rē emptā de pecu/
nia vsuraria: vel credēs ip̄m vsurariū al's
habere vn̄ posset vsuras reddere. Concor.
Hoff. Hosti. Specu. Et addūt Hoff. ⁊ Ho/
sti. ꝙ si res illa lucratiua postea ad aliū ex
sili cā ꝑuenire ꝯtingat: ⁊ ille vlteri⁹ fuerit
ille q̄ vsuras soluerat seu repetere potue/
rat: tūc ille cui prius res data fuerit libera
tur ⁊ cōtra eū nō posset agi ciuilit: vt. ff. de
act. ⁊ obli. l. oēs debitores. ſm etiā Hosti.
si res empta de pecunia fenebri ꝑ tertiā ꝑ/
sonā peruenit ex cā lucratiua ad eū qui de
dit vsuras vsurarius tn̄ minime liberat:
vt. ff. de v̄bo. ob. inter stipulantē. Decio
octauo sūt eos ad sepulturā in casu nō con C
cesso recipientes: ac etiam notarij ⁊ testes
eoꝝ testamentis assistētes: similit ⁊ ꝯfessio
nē eoꝝ indebite audiētes vel absoluētes.
Pro q̄ sciendū ꝙ eos sic sepeliētes sūt ip̄o
facto excōmunicati: vt p₃ in clemē. de vsu.
c. eos. Audiētes autem in tali casu eorum
ꝯfessiones ⁊ absoluentes: ac etia₃ testes ⁊
notarij peccāt ꝯtra preceptum ecclesie posi
tum in. c. q̄₃q̄₃: li. vj. de vsur. ⁊ vltra h̄ om̄s
iam dicti tenent ad restitutionē omniu₃ q̄
receperunt ab eodem. Qr si quidā vsura/
riū nō sepeliunt sed illum sepelire simulāt:
puta ponūt capsā honorifice vacuā ī phere
tro: ac si corpus esset ip̄ius vsurarij: tūc ni/
hilomin⁹ ſm Jo. an. ⁊ alios doctores sub/
iacent eisdē penis. Hic queri potest prīo
vtꝝ vsurario qui restituere habet ad salu/
tem sufficiat ꝙ in periculo mortis ꝯstitut⁹
cōdat testamentū super restōne male abla/
toru₃ ita vt recipi possit ad absolutionē cō
munionē ⁊ ecclesiasticā sepulturam. Ad h̄

rñdet Alex. lomb. ꝙ oīno nõ sufficit. Cuiꝰ
duplex ratio dari põt. Prima qꝛ testm̄ est
vltima sentētia voluntatis nostre de eo qȯ
post mortē suam quis voluit fieri: cū enim
testans hoc velit fieri post mortē: ⁊ pꝰ mor
tem locus penitentie nõ sit: sine qua nullꝰ
vsurarius absolui põt: restat ꝙ solū tāle te
stamentū cōdens: in statu salutis esse mi/
nime põt: ꝑpterea oportet ꝙ in vita resti/
tui velit: al's nõ dimittit pctm̄ nisi restitua
tur ablatū: vt dicit de reg. iur. li. vj. vnde
restõ dūmodo possibilis fuerit p̄cedere de
bet omnē actū penitētie vt postea videbit.
Secūda rõ est: quia iusticia dei requirit vt
ille satisfaciat qui peccauit. Sicut igit vsu
rarius ē qui offendit: sic ip̄e satisfacere de/
bet in quo offendit: qȯ nõ facit si faciēduꝫ
in testamēto reliquit. Unde generaliter si
satisfacere cupit ita ꝙ ei remittat peccatū:
quattuor obseruare oportet. Primuꝫ ꝙ si
pecuniam habꝫ vnde restõ fieri põt: illam
exponat restitutioni per amicū fidelē ante
ꝙ̄ moriat. Secundo ꝙ sub voce preconia
solennit p̄conizari faciat ꝙ omnes a qui/
bus per se vel per alios pecuniaꝫ extorsit:
veniant recepturi plenā satisfactionē. Et h̄
quidem fiet tum vt his quibꝰ debet restõ
plenius innotescat ⁊ venire possint sua re/
petentes: tum etiā vt scandalū qȯ in publi
co ꝑpter vsuras exercēdas ab eo multis ē
relictū: hoc modo quasi in publica pnīa de
leat ⁊ emendet: qꝛ vt dicit ex̄ de pe. ⁊ re. c.
j. Manifesta peccata nõ sunt occulta corre
ptione purgāda. Qꝛ si talis vsurariꝰ nõ fe
cerit publice ſm Alex. lomb. nõ det ei sa/
cramētū nec ecclesiastica sepultura. Tertõ
si habet aliq̄ instrumenta vsuraꝝ ꝙ ea cas/
set ꝑ publicū instrumētū vel redigat ad de
bitū veritat. Quarto si aliquid deficit ad
explicādū vel debite obligādū: faciat fieri
publicū instrumētū atꝙ debitā cautioneꝫ
sic̄ exprimit i. c. quāꝙ̄. de vsur. li. vj. Et ſꝫ
magnos vtriusꝙ iur doctores fideiussor
vsurarij tenet in solidum ad restõnem oīꝫ
vsuraꝝ certaꝝ ⁊ incertaꝝ. ac etiā male ab/
latoꝝ per vsurariū extortoꝝ: quantū se vi/
res p̄dicte hereditatis extendūt ⁊ hoc ha/
bito respectu ad p̄dicte cautionis tempꝰ.
Nam licet tp̄e p̄stite cautõis p̄ncipalis eēt
soluēdo. demūꝙ facultates eius essent ex/
hauste aliter ꝙ̄ in restõnibus p̄dictis: ni/
hilominꝰ fideiussor remanebit ad oīa obli
gatus. Et licet exceptio in opie ꝑsit princi
pali: nõ tamē fideiussori eius in dicto casu

Secūdo queri põt de eo qui se spõte obli
gauit ad vsuraꝝ restõnem credens vsura/
rij bona ad hoc sufficere ⁊ postea īuenit nõ
sufficere: vtꝝ de suo ꝑprio satisfacere tene
atur. Ad hoc rñdet sanctꝰ Bernardinꝰ in
tractatu de restitutionibus: ꝙ aut obliga/
uit se disticte: puta si tm̄ haberet de bonis
defuncti: ⁊ tunc nõ obligat nisi ꝑ tāto ꝙ̄/
tum inuenit de bonis eius. Aut obligauit
se indistincte: ⁊ tunc si opus ē de suo ꝑprio
suꝑplere tenet ita ꝙ integre soluat. Cuiꝰ rõ
ē: quia seip̄m ꝑprijs v̄bis illaqueauit: ⁊ li
cet in intentiōe habuit se velle distincte ob
ligare ꝙ̄uis nõ exp̄ssit: nõ tm̄ per hoc se põt
excusare: qꝛ magis statur obligationi ex/
p̄sse ꝙ̄ intentioni occulte: quā qꝛ nõ expres
sit sibi imputet: quia ꝑpter insipientiā suā
suo iure creditores fraudari nõ debent.

Tertio queri potest: vtrū per publicū in
strumentū ab vsurario recipiens cautionē
de restituendis vsuris ⁊ male ablat ad vo
luntatē suā possit iteꝝ sine pctõ ꝑmissionē
hanc eidē relaxare ⁊ instrumētū cautionis
reddere vel cassare. Ad h̄ respõdet sanctꝰ
Bern. vbi supra: ꝙ si ille q̇ se prius obliga
uit ⁊ nūc relaxationē petit ē cõpos sue mē/
tis: ⁊ hoc postulet īportune: põt sine pctõ
instrumētū huiꝰ obligatiõis cassare: cū sa/
lus eiꝰ eē debeat ī manu sua nec teneat hõ
salutē aīe eiꝰ cū ꝑprio scādalo procurare:
nec etiā ꝑpter hoc a vīculo debitoꝝ rema/
neret absolutꝰ. Uerūtamē secꝰ esset si talis
obligatꝰ eēt suo p̄lato. Deniꝙ aduertēdū
ē ꝙ si vsurariꝰ nõ põt habere fideiussorem
nec pignora: tūc ſm Jo. an. iuret illa non
posse habere ⁊ iuret se facturū qȯ cauet: ⁊
sufficit: maxime si hoc veresimile ē: vt ex̄ ȯ
dona. inter vi. ⁊ vxo. c. ꝑ litteras. His igit
p̄missis det vsurario penitētia ⁊ nõ prius
sic̄ p̄cipit in dicto. c. ꝙ̄ꝙ̄. Nā si quis aliter
eum absolueret: thesaurizaret suꝑ seip̄um
diuinū iudiciū: ⁊ animā illiꝰ p̄cipitaret in
ꝑfundū inferni: nec ignorantia excusaret
eum: vt ex̄ de iniur. ⁊ damno dato. c. si cul/
pa. Ad laudem dei omnipotentis.

Epilogatio de triplici vsura et in quibus committitur vel excusatur: Sermo XLVI

Non furtum facies

n Exo. xx. Eia iā tādē expediti vt
ex ꝑte de diuersis ꝯtractibꝰ vsu/
rarijs vt tenaciꝰ īprimāt succincto stilo sin

gula pcurrēdo breuit̄ ad memoriā reuoce
mus. Pro q̄ sciēdū ꝙ vsura ē q̄cq̄d sorti
accedit: siue sit pecunia esca vestis species
lingua seruitiū: vt pꝫ fere ī omnibꝰ.c.xiiij.
q.iij. Et sub intelligitur ex pacto preceden
te: vel etiam ex intentione precedente con/
comitante vel subsequente. Et accipitur h̄
sors pro debita quantitate rei mutuate in
materia occurrenti. scꝫ pecunia: frumento
vino: oleo ⁊ similibus. Et sic sors est capi/
tale creditoris exp̄ssum vl' palliatum. Nec
vsura cōmitti potest nisi circa sortē ⁊ capi/
tale rerū mutuabiliū. Et hec vsura tā exe/
cranda reputat̄: ꝙ ius naturale diuinū ⁊
canonicū vniformiter se habent negatiue
ad oēs casus vsurarios: qꝛ pari rōne sicut
in vno casu sic ⁊ in quolibet prohiberi de/
buit: cū de sui natura sit mala. Et huiꝰ sen/
tentie est Jo.an. in mercu. in regula pctm̄.
Dicit etiam Alexan. de hales in. iij. parte
sūme ꝙ q̄uis hominē occidere sit peccatū
in se: nō tamē s̄m se. Et ideo quādoq̄ȝ licet
occidere: qꝛ dominꝰ in aliquibꝰ casibꝰ ho/
micidiū cōcessit. Dare tamē ad vsurā ē pec
catū in se ⁊ s̄m se: qꝛ nunq̄ȝ ī aliquo casu li/
cet: ⁊ sic nulla potest in ea cadere dispensa/
tio: vt pꝫ plane extra de vsur̄.c. sup eo. Tā
ta nāq̄ȝ ē illius feditas ꝙ etiā in extrema
necessitate quādo licet furari: nō licꝫ aliū
inducere ad mutuandū sub vsura. Ut igi/
tur vsure vitiū magis elucescat p̄mo notā/
dū est ꝙ in omni cōtractu ex hoc cōtingit
vsura vel nō ꝙ aliquis accedit sorti vl' qꝺ
est de sorte: verbi gratia. Si quis possidet
domū vel fundū vel huiusmodi fructꝰ in/
de excrescēs de sorte est: ⁊ nō accedit sorti.
Si quis igit̄ emit aliquā rem iusto precio
res ipa secū portat sortē suam: ⁊ si qua pro
uenit inde excrescētia illa de sorte est: ⁊ nō
accedit sorti. Et eodē modo cōtingit in lo/
catione. Cōmodatū aūt si manet in sua na
tura nō recipit excrescentiā sortis: s̄ magis
tūc in alio contractu transit scꝫ in locatū.
Ex quo relinquit̄ ꝙ solū in mutuo lucruꝫ
accedit sorti: ⁊ ideo in hoc cōcordant om̄s
doctores ꝙ in mutuo nō licet accipere vl/
tra sortē: ⁊ ꝙ solū in cōtractu mutui veri vl'
interpretati cadit vsura. Hinc. xiiij. q. iij. c.
putant: dicit quedam glo. ꝙ sunt duo con/
tractus qui ꝺ sui natura sūt gratuiti. s. mu
tuū ⁊ cōmodatū. Mutuū em̄ si nō est gra/
tuitū iam nō est mutuū sed vsura. Cōmo/
datū vero licꝫ nō sit gratuitū tamen nō est
vsura q̄uis desinit esse cōmodatum; sed si
quid recipit̄ pro re cōmodata ⁊ ē pecunia
tūc cōmodatū transit in emptionē ⁊ vendi
tionē. Si vero est alia res que datur ꝓ ea:
tūc trāsit ī permutationē: ꝙ si ꝓ vsu rei pe
cunie recipit̄ tūc transit ī locationē: Si de/
niq̄ȝ res alia recipit̄ tūc transit in cōtractū
scꝫ innominatū scꝫ do vt des. Ex quo de/
nuo relinquit̄ ꝙ solū in cōtractu mutui cō
sistit vsura. Et ideo tenendū est generalit̄
ꝙ quādocūq̄ȝ dicit̄ vsura cōmitti ī aliquo
cōtractu emptiōis: venditiōis: locationis
ꝑmutatiōis ⁊ similiū: tūc semꝑ intelligun/
tur ibidē esse duo ꝯtractꝰ. Exempli gratia:
vendo tibi ꝓ decē qꝺ vix valet octo: ⁊ hoc
ꝓpter dilationē solutiōis: tūc ē ibidē vsura
⁊ ꝑ ꝯsequēs duplex ꝯtractꝰ. s. vēditionis:
⁊ mutui: cuiꝰ gratia preciū adauget̄. Se
cūdo notādū ꝙ triplex est vsura scꝫ animi
signi ⁊ pacti. Usura vero animi ē cū q̄s p̄n
cipaliter mutuū dat ꝓpter spem lucri: ⁊ sic
cōmittit̄ vsura sola intētiōe corrupta ex ꝑ/
te creditoris q̄ principaliter mutuauit spe
lucri: ⁊ tūc tenet̄ creditor ad restitutionem
ex quacūq̄ȝ etiā intētiōe debitor illi dede/
rit: vt ex̄ eo. ti. in. c. ꝯsuluit: ī glo. Quidaꝫ
tn̄ distinguūt ⁊ meliꝰ: dicētes ꝙ si debitor
aliq̄d dedit ex sola liberalitate ꝑ modū do
ni: tūc nō tenet̄ eidē restituere s̄ dꝫ pauꝑi/
bus dare nō ex p̄cepto s̄ ex ꝯsilio: ⁊ dꝫ de ī
tentiōe corrupta penitere. Si xͦo dedit ra/
tiōe mutui p̄ncipal'r: tūc nō abdicauit illꝺ
a se volūtarie s̄ ꝯditionate: ne. s. mutuans
reputet se grauatū ⁊ alter̄ īgratū: ac ꝓpter
h̄ al's nō īueniret tale mutuū: ⁊ tūc restitui
dꝫ mutuāti: ⁊ ꝑ h̄ saluari pōt ꝯtrouersia q̄
xsat̄ int̄ doctores q̄ sumit̄ ex. c. ꝯsuluit: ex̄
de vsur̄. vbi ꝺr in glo. ꝙ lꝫ tal' in foro iudi/
ciali nō est puniēdus tanq̄ȝ vsurariꝰ: tn̄ in
foro cōscie ⁊ eccl'ie iudicādus ē male age/
re: ⁊ inducendus ē nō ꝯpellendus vt sic ac
cepta restituat: qꝛ quo ad deū reuera vsu/
rariꝰ ē. Ex h̄ dicūt Scotꝰ in. iiij. ⁊ Alexan.
lomb. ī tractatu suo: ꝙ lꝫ talis vsura mēta
lis cū culpa mortali fiat ad restōne tn̄ non
obligat: Et adducūt exēplū de furto: ꝙ si
q̄s grat̄ liberalit̄ ī dono recipit qꝺ furari
ꝓposuit: tūc licet talis furet̄ mēte nō tamē
oꝑe nec ad restōnē obligat̄. Sic qui ex cō/
cesso mutuo lucrari ītēdit a debitore tn̄ ni/
hil exigit sed gratis datū recipit: q̄uis sit
vsurariꝰ mente: tamē nō ē oꝑe ita ꝙ teneat̄
restituere. Ad qꝺ rn̄det Jo. an. ī mercu. su
per regula pctm̄: ꝙ int̄ illos duos casus ꝓ
bat̄ eē magna dissilitudo. Nā lꝫ donatariꝰ

in casu furti corruptã intẽtionẽ habuerit:
nõ tamẽ donatio causat̃ ab eius facto: nec
annexa est illi intentioni corrupte. Cuius
ꝯtrariũ in mutuo cadit: qꝛ cũ ex bono cha/
ritatis gratis fieri deberet: fit principalit̃
ex spe lucri: cui vitiose spei effectꝰ ꝯsequit̃
qđ ẽ lucꝝ: ⁊ iõ talis ad restõnem obligat̃:
qꝛ lucrũ exinde sub tali intentione receptũ
ẽ vsurariũ: ⁊ hec opĩo vera ẽ ẜm Inno. Ho
stieñ. Archi. ⁊ Ray. Patet igit̃ intuẽti ꝙ
he due opiniões ꝯrie ꝯcordari possũt per
supradictã distinctionẽ: quã ponit archi/
epũs florẽtinꝰ in tractatu restitutionũ. Hec
aũt intentionat̃ vsura ꝑiculosior ẽ ꝗ̃ illa q̃
fit cũ expꝯssis pactiõibꝰ. Primo: qꝛ in foro
causarũ minime repeti põt. Scđo qꝛ ꝓpter
suas subtilissimas palliatiões a mult̃ aua
ricia cecatis cognosci nõ põt. Exẽpli grã:
vt vnũ casũ ponamꝰ de pluribꝰ. Si ematur
fundus vł ager iusto precio ea cõditione ꝙ
qñcunqꝫ vendẽs ementi ꝑciũ illud restitu/
rit fundũ vel agrũ rehabebit: tunc ille con
tractus in se nõ ẽ vsurariꝰ ẜ licitus: vt dic̃
glo. magna. in. c. ꝯquestꝰ: ex̃ de vsur̃. potest
tamẽ ille ꝯtractꝰ illicitꝰ ⁊ vsurariꝰ iudica/
ri scꝫ si emptor sub spẽ emptionis intendit
mutuare ꝑciũ agri: ⁊ ꝑ tale lucrũ lucriface
re annuos fructus agri: tũc eñ vsura iudi
cat̃ ex intentione: licet ab ecclia ẜm Archi
dia. ex ħ ꝯdẽnari nõ põt. Qđ si simplici in
tentiõe agrũ emit iusto ꝑcio paratꝰ tamen
restituere venditori reqrẽti nõ ẽ ibidẽ vsu/
ra. Signũ autẽ intentionis simplicis ẽ ꝙ
dat iustũ ꝑcium ⁊ intẽdebat emere possessi
ones vł redditꝰ: ac etiã ꝙ potiꝰ eligeret fũ
dũ tenere ꝗ̃ precium recipere. Ceterũ tri
plex vsuraria intentio distingui põt in cõ/
tractibꝰ. Prima dicit̃ antecedens q̃ viget
anteꝗ̃ mutuũ dat̃ vł quãdo dat̃: qđ pro/
prie directe est contra mandatũ dominicũ
si tamẽ postea ꝓpositũ mutaret ad regulaꝫ
charitatis anteꝗ̃ vltra sortẽ recipet: tunc
gratis datũ licite retinere posset. Secũda
dicit̃ cõcomitans q̃ scꝫ mutuando non vi/
get tamẽ si mutuũ recipiens postea in mu/
tui recõpensationẽ aliqđ dat: ⁊ mutuans
ꝓpter eandẽ cãm libenter ħ acceptat: tũc cõ
mittit vsurã habẽs corruptã intentionem
cõcomitantẽ. Tertia dicit̃ subseqũẽs: que
scꝫ tam mutuando ꝙ̃ solutionẽ recipiendo
nõ viget: ẜ lapsu tẽporis cupidine ꝑualen
te vult mẽte ⁊ ostendit ore vł oꝑe ꝙ propt̃
mutuũ prius factũ sibi fiat munꝰ a manu a
lingua vł ab obsequio. Et hi oẽs nõ solum
cõmittũt vsurã ⁊ tenent̃ ad restõnem ẜ eti
am q̃cunqꝫ in ius talis mutui succedũt: vt
filij vł heredes. Et hec ẽ sentẽtia Archid.
xiiij. q. iij. c. j. Qꝛ si querit̃: vtꝝ si nõ fuit in
tentio creditoris aliquid ex mutuo recipe
re ⁊ debitor aliquid dat teneat̃ creditor ad
restõnem. Ad hoc dicendũ ꝙ ex ꝑte debi/
toris in remunerãdo in mutuante triplex
intentio distingui potest. Prima dicit̃ ti/
morosa qua scꝫ debitor timet displicere cre
ditori quem credit velle remunerari: vł ti/
met ab eo sibi mutuatũ auferri: vel ne in/
ueniret iterũ mutuare volentẽ si nõ remu/
neraret: ⁊ in similibus casibꝰ. Unde si cre
ditor hanc intentionẽ scit aut credit vł sal/
tem verisimiliter credere deberet restitue/
re debet accepta: tamẽ non tenet̃ restituere
bona fide consumpta: ẜm Guił. Secunda
dicit̃ gratiosa quãdo scꝫ in remunerãte re
spectus aliquis remunerationis interue/
nit: nõ tamẽ principaliter ꝓpter illud fit: ẜ
magis ex gratia: ⁊ tũc creditor hoc credẽs
nõ tenet̃ ad restitutionẽ. Tertia dicit̃ amo
rosa quando scꝫ ex sola charitate debitor
aliquid creditori donat: ⁊ si creditor talit̃
datũ credit: restituere nõ tenet̃. Qꝛ si q̃rit̃
Cur nõ potest eque bene retineri ab vsura
rio mentali: cui debitor ex mera liberalita
te ⁊ libertate facit recõpensationẽ. Ad hoc
dicendũ ꝙ hoc venit ex diuino ꝑcepto sta/
tuente edictum ꝙ ĩ mutuo nihil sperari de
beat: cũ quo precepto recipiens ad mutuũ
dispensare nõ potest: ⁊ quia talis recompẽ
satio fit cõtra legẽ iuste principantis saltẽ
in eo qui taliter mutuat: ideo debitor recõ
pensationẽ facere deliberãs: licet quantũ
in se est mutuanti licite dare potest: tamen
nõ potest sic libere dare ꝙ taliter mutuãs
licite potest sic vltra sortem recipere: vt pꝫ
plenius superius in sermone vbi agit̃ de
mutuo facto alicui cõitati. Usura vero si/
gni ẽ cũ pactũ expꝯssũ nõ interuenit ẜ q̃daꝫ
signa intentionẽ animi manifestãtia: puta
cũ mutuãs insinuat ꝟbo nutu vł signo q̃/
cũqꝫ ꝙ nõ mutuaret nisi lucꝝ aliqđ spera/
ret: siue cũ post mutuũ negat terminũ vel
iuramenti denegat relaxationẽ ei qui iura
uit se nõ absentare ⁊ his similia. Talis eñ
nõ tñ qđ accepit inde tenet̃ restituere: sed
etiam illi tenet̃ restituere q̃ tali modo mu/
tuũ recepit: nisi canonicũ aliud obstaret.
Cuiꝰ rõ est: quia nõ refert quid ex eq̃pollẽ
tibus fiat: nam sicut non refert vtruꝫ quis
aliũ gladio vł baculo interficiat: sic nõ re/

fert an ꝟbo signo demõstratiõe vel circū/
locutione q̃s aliq̃d ostendat: vt ex̄ de con/
san. ꝛ affi. c. tua nos. ff. si cer. petat̃. l. certū
est. Usura deniq̃ȝ pacti fit cū pacto expͣsso
de acq̃rēdo lucro vltra sortē. Et vt tangit̃
ex̄ de exces. p̄la. c. inter dilectos: in glo. tri
plex ē vsura. Prima d̄r vsura cõmunis: et
ē illa q̃ in die vel septimana vel in mēse ex
cedit sortem: sicut ptȝ ibidē in textu de cle
rico ludente ad taxillos q̃ ↄcessit socio. xj.
p. xij. ꝛ sic p̄ma die potuit excedere. Scd̃a
dicit̃ centesima: q̃ scȝ excedit sortē ī anno.
Tertia dicit̃ septupla vel sexagesima que
scilȝ excedit medietatē sortis in anno. Ān
Justinian⁹ impator ꝑmisit vsuras centesi/
mas ꝛ sexagesimas scȝ leuissimas q̄ꝛ vidit
homīes imperij sui prauos esse ꝛ ꝓnos ad
dādū ad vsurā: ꝛ ꝑmisit min⁹ malū ad eui
tandū maius: ꝑmisit inquā: id ē non puni
uit: vn̄ leges implicite ꝓhibent vsuras vt
B supra tactū est. Tertio notandū ꝙ vsura
ſm oēs doctores ꝓprie nõ cõmittit̃ nisi in
ↄtractu mutui. Mutuū aūt dicit̃ qn̄ aliqd̄
meū fit ꝑ aliqd̄ temp⁹ tuū: ꝛ ideo necesse ē
ꝙ solum in illis reb⁹ quib⁹ mutuū interue
nire pōt vsura cõmittat̃. Quas Alexā. de
hales distinguit ī triplici genere. Quedā
enī mutuant̃ sub certo numero sicut pecu
nia: quedā sub certo pondere sicut aurum
quedā etiā sub certa mēsura sicut granum
vinū oleū ꝛ sil̄ia: in q̃b⁹ solū ꝓprie cõmitti
tur vsura: cui⁹ ratio ē: q̄ꝛ sole res circa q̃s
mutuū ↄsistit habēt de natura vl̄ arte sibi
cõstitutū valorem: quē trāscēdere minime
possunt nisi vitiose ↄtra naturam vel artē
agat̃. Ad Hanf. autē q̃ obijcit etiā in alijs
reb⁹ cõmitti vsuram posse vt in equo vel p̄
dio ꝓ pecunia mutuata in pign⁹ recepto:
dicendum est ꝙ distinctio fieri debet inter
vsurā que exigit̃ ab vsurario vltra sortem
vel mutuū qd̄ ꝓprie dicit̃ vsura: ꝛ int̃ res
in qua cõmittit̃ vsura q̃ est ip̄m mutuū vt
equus vel agrum d̄ quo gignit̃ ip̄m lucꝝ:
nā si ponderat̃ id qd̄ mutuo dat̃ cui ꝓprie
ꝛ vere accedit vsura: tunc semꝑ ↄsistit ī tri
bus p̄dictis: si ꝟo ponderat̃ ꝑmiū qd̄ da/
tur: tunc esse pōt aliud a p̄dictis: ſ3 hoc im
proprie ꝛ īterp̄tatiue dicit̃ vsura. Quar
to videndū est de interesse quõ pōt admit/
ti in ↄtractib⁹. Pro quo sciendū: ꝙ inter/
esse ſm doct̃. est q̃daȝ euitatio dāni vel re/
cõpēsatio dāni: vnde ſm Tho. scd̃a. 2ᵉ. q.
lxxviij. ꝑ interesse: id ē ꝓ occurrenti dāno
euitādo licitū ē pacisci cū alio recipere ali/
quid vltra sortem absq̃ȝ vitio vsure: ita ꝙ ī
pactum deducat cum eo cui mutuat dam/
ni recõpensationē per qd̄ sibi subtrahitur
aliquid qd̄ habere deberet: q̄ꝛ hoc non est
vēdere vsum pecunie vel mutuū sed dānū
euitare: recõpensationē tñ dāni qd̄ ↄside/
rat̃ in hoc ꝙ de pecunia non lucrat̃: non
pōt in pactū deducere: quia nõ debet id vē
dere qd̄ nõdū habet: ꝛ multipliciter impe/
diri pōt ab habēdo. Deniq̃ȝ qualiter vnus
quisq̃ȝ pacisci pōt ꝓ interesse dāni emergē
tis tam de p̄terito q̄ȝ de p̄senti ꝛ de futuro
diffusius patet superius in sermone vbi la
tius agitur de hm̄õi interesse. Quīto no
tandum est de emptione ꝛ venditiõe ī qua
cõmittitur vsura plus vēdēdo ꝓpter dila/
tionem solutionis: aut minus emēdo ꝓpt̃
tempus anterioratiõis. Pro quo sciendū
ꝙ si vendens petenti dilationem solutio/
nis: auget ꝓpterea p̄cium solutionis: non
tamē vltra terminū iusti p̄cij scȝ rigidi gra
dus: de quo dictū est supra: tūc ex vi ↄtra/
ctus non cõmittit vsurā: q̄ꝛ talis nõ vēdit
vltra iustum p̄cium q̄ȝuis non faciat grãȝ
remissionis p̄cij descēdendo ad gradū di/
scretū vl̄ piū: qd̄ libēter faceret si emēs sta
tim solueret. Nam aliud ē non facere gra/
tiam aliquā pro eo ꝙ facit gratiā expecta/
tionis: ꝛ aliud est ꝓpter expectationē sim/
pliciter excedere iustum p̄ciuȝ. Insup hoc
generaliter tenēdū est ꝙ tempus illud vē/
di potest qd̄ est ꝓprium p̄stitoris aut vendi
toris: tempus aūt qd̄ non est ꝓpriū p̄stito
ris sed potius receptoris sicut est in omni
mutuo nunq̃ȝ vendi potest. Et sic licȝ ꝓpt̃
tempus rem plus vendere aut min⁹ eme/
re q̄ȝ temꝑe ↄtractus valeat: quādo nõ ex
malicia ↄtrahentiū sed ex ꝓpria natura cõ
tractus illud procedit. Exemplū p̄mi. Si
quis vendit equū non potest vendere tem
pus: cum in ↄtractu fit translatio dominij
ip̄ius equi ꝛ sic tempus est ꝓprium empto/
ris: si vero vendit vsum equi tūc potest vē
dere tempus: quia tunc est proprium ven/
ditoris eo ꝙ non transfertur dominiū eq̃.
Exemplum secundi: vendis bladū ob al/
terius rogatum in hyeme quando minus
valet: ponit illud vltra iustum precium: q̄ꝛ
seruare proponebat et disponebat illud in
estate quādo pl⁹ valet. Et econtra dici pōt
de emente: vnde si taliter bladum vēdens
non disposuit illud seruare: tunc vsurā cõ
mittit: quia ex malicia cõtrahentis ꝛ non
ex natura contractus plus iusto vēdidit.

Sed de hoc superius visum est vbi agitur
de augmentatiõe p̄cij propter dilationem.
Similiter ius vel vsus rex̄ pro futuro tp̄e
minus emi põt q̄ si p̄sentialiter traderet̃:
ꝛ quãto ius futurox̄ protendit̃ in lõgiora
tẽpora tanto ceteris parib⁹ emi põt mino/
ri p̄cio: qd̄ sane intelligit̃ in his rebus ĩ q̄/
bus ius rei differt ab ip̄a re vel ab actuali
possessione ꝛ vsu rei. Et sic pro redditibus
ac possessionib⁹ ꝛ similib⁹ licz minus dare
q̄ꝫ toto tẽpore valẽt in fructib⁹. Similiter
ponat̃ casus d̄ pecunia: q̄ creditor habeat
ius pcipiendi a debitore singulis ãnis cen
tum coronas vsqꝫ ad .x. ãnos: q̄ faciũt mil/
le coronas: tunc tp̄s illud est propriũ debi
toris ꝛ põt vendere creditori: ita q̄ ĩ pm/
pto dabit tm̃ octingentas coronas. Sed h̄
latius patent supius vbi agit̃ de diminu/
tione p̄cij ppter anteriorationẽ solutiõis.

C Sexto notãdũ est d̄ mutuo coactiuo sim
pliciter vel f̄m quid: naz mutuũ qd̄ simpli
citer fit ex coactione scz cõmunitate vel su
periore cogente excusat̃ ab vsura: quia ta/
lis coactio multuz aufert de rõne mutui ꝛ
p ꝯsequens de rõne vsure: de natura nãqꝫ
vsure est q̄ fiat in mutuo voluntario cum
spe lucri: hoc autẽ mutuũ est coactum sine
spe lucri saltem p̄ncipaliter: ꝛ qd̄ non ẽ li/
citum in lege: necessitas licituz facit: vt ex̄
de reg. iur. Uerũtamẽ recta intẽtio necessa
rio ꝯiungit̃ coactioni: q2 si cogi placeret il
licitũ fieret: eo q̄ coactio in voluntarium
transiret. Similiter mutuũ volũtariuz f̄m
quid excusari põt ab vsura: verbi grã. Si
rem meam p potẽtiã vel iniusticiã occupa
sti: vel mihi vim facis ĩ rebus meis: vl̄ nõ
restituis mihi rem mutuo p̄stitam locataz
vel cõmodatam: aut etiaz non soluis mihi
opas impensas aut alia quecunqꝫ debita:
vel non vis desistere ab iniuria mea nisi ti
bi mutuẽ centum: quo facto desistis iniuri
ari: ꝛ omĩa pmittis restituere: hoc non est
vsura ex pte mea: cum nihil lucrer: sed re/
dimo vexationẽ iniustam: mea recupo: et
me defendo qd̄ licet: ar. ex̄ de si. c. dilectus
nec vsurã cõmitto si ppter mutuũ mihi sol
uat̃ iustũ debitũ vel nõ exigat̃ iniustũ de/
bitũ. Et h̄ latius patẽt supi⁹ vbi agit̃ de lo
cationib⁹. Septimo notãduz ẽ de dubio
vel piculo qd̄ ĩteruenire põt ĩ ꝯtractu mu
tui veri vl̄ interp̄tati: grã cuius põt aliqñ
aliq̄d vltra sortẽ recipi: lz vt freqñter vsu
ra palliata se latenter ĩmiscet. Ad cui⁹ eui
dentiã regule generales dari pñt. Prima
ẽ q̄ in mutuis veris vel interp̄tatis spe lu
cri p̄ncipaliter factis: dubiũ seu piculuz a
fenore nõ excusat: cui⁹ rõ est: q2 si p̄ncipali
ter fiunt spe lucri tunc vsure vitiũ est anne
xum: ꝛ ideo dubiũ ꝛ periculũ de sui natu/
ra nõ tollit vitiositatẽ a tali mutuo. Scd̄a
est: q2 dubium ꝛ piculũ non tollit vsure vi
tiũ: nisi dominiũ ꝛ vsus rei piclitantis cũ
qua lucrat̃ ad lucrantẽ ptineat: quia ex re
sua non aliena q̄s lucrari debet: cui⁹ ratio
est: q2 cũ in actu lucrandi piculũ mercium
vel pecunie nullo respectu actus mercãdi
spectat ad ip̄m tradentẽ: sed solum ad euz
cui res tradite sunt: tunc eoip̄o rex̄ vsus ꝛ
dominiũ quo ad actũ illũ mercãdi spectat
ad eum solum cui⁹ piculo currunt: res enĩ
pdit̃ dño suo. Tertia est: q̄ dubiũ vl̄ peri/
culũ a fenore nõ excusat vbi ĩ ꝯtractu cau
sa tp̄is nõ pprij pl⁹ aliq̄d sperat̃: cui⁹ rõ ẽ:
q2 ibi semp p̄sumit̃ esse mutuũ vex̄ vel ĩter
p̄tatiuũ cuz fit spe lucri ppt̃ intercurrens
tp̄s: d̄ q̄ dictũ ẽ supra. In ꝯtractu igit̃ mu
tui veri vl̄ interp̄tati q̄druplex dubiũ siue
piculũ interuenire põt. Primo in capitali
ꝛ nõ lucro. Scd̄o ĩ lucro ꝛ nõ capitali. Ter
tio nec in capitali nec in lucro. Quarto et
in capitali ꝛ ĩ lucro. De q̄bus supi⁹ dictuz
est vbi agit̃ qñ dubiũ vel periculũ excusat
vbi diuersi casus specificãt̃. Octauo no
tandũ est de mutuo in locatiõe aĩaliũ. De
quo dicit Alex. de alexã. q̄ duob⁹ modis
ibi ĩteruenire potest fraus vsuraria. Pri/
mo qñ lucrũ qd̄ ex tali cõmissione puenit
ortuz habet ex mutuo: vt si diues pauperi
mutuat centũ coronas ad emẽda iumenta
nutriẽda ad lucrũ vtriusqꝫ: tale lucx̄ est vi
tiosum: q2 ortuz habet ex mutuo: hinc siue
totũ siue ptem mutuo tradit nunq̄ꝫ ex mu/
tuo lucrũ sumere põt. Scd̄o qñ excluditur
piculũ p̄ncipalis cõmissi a cõmittẽte: siue
qñ cõmittẽs sibi taxat lucx̄ ĩ tãta quãtita/
te q̄ nõ recõpensat̃ labor ꝛ sollicitudo nu/
triẽtis f̄m rectaz estimationem. Hinc Mo
naldus in summa ponit regulam genera/
lẽ dicẽs: h̄ generaliter verũ est q̄ vbi pba/
biliter dubitat̃: vtx̄ ꝯditio vni⁹ sit deteri/
or vel alterius ex forma cõditiõis vl̄ pacti
adhibiti in ꝯtrahẽda societate nõ ẽ pecca/
tũ: vbi aũt ad arbitriũ boni ꝛ experti viri
grauat̃ alterius ꝯditio: peccatum ẽ ex pte
grauantis si sciẽter h̄ faciat: ꝛ tenet̃ ad re/
stitutiõez. Nõ pt tñ dari generalis doctri/
ne sup hmõi traditiõib⁹ aĩaliũ ppt̃ varie/
tatẽ traditionũ ꝛ varios dolos q̄ sub tali

bus ꝯditionib⁹ a q̄busdā excogitant̄ enor
miter: Quis nō vltra medietatē iusti p̄cij.
In quo casu non solū eccl'ia sed etiā p̄uat⁹
quisq̃ tenet̄ ad restitutionē et si non iure
fori saltem iure poli. Et maxime q̄ñ simpli
cem circūuenit: vt extra ď emp. ꝛ ven. c. cū
dilecti. Ad laudem dei.

De decem p̄ceptis mercatorū que necessario sunt obseruanda: vitam eternam mercari volētibus: Sermo XLVII

On fur. fac. Exo.
xx. Digressi paulolongi⁹ ꝑpter
varios euent⁹ ꝛ casus mercatio
nū ꝛ ꝯtractuū: iā cum gr̄a reuertamur ad
depingendū stilo cōpendioso vitā merca
toꝝ illoꝝ: q̄ saluari desiderāt: ne seducti ī
ignorantia: de tēplo regni celestis eijciāt̄
foras in tenebras exteriores. Multa nā
q̃ requirūt̄ in mercatore diuinis legib⁹ et
humanis approbādo. Primo requirit̄ po
tissime timor dei in oīb⁹ agendis. In quo
vt efficacius nutriat̄ tria sunt necessaria.
Primo vt missas ꝛ alia officia diuina fre
quētare nō desinat p̄sertim ī dñicis dieb⁹
ꝛ festis: sūmope cauens ne mercantiaꝝ ne
gocijs implicet̄ illis dieb⁹: nisi q̄tenus ꝑ
missum repit̄: de quo patȝ supra in. iij. p̄ce
pto heu quot mercatores īter fideles ꝛ in
fideles longā morā trahentes: ac tp̄alib⁹
dūtaxat lucris inhiātes: tāq̃ aīalia irrati
onabilia viuunt sine aliquo signo christia
nitatis: q̄bus satis cōpetit illud Prouer.
xx. Sanguisuge due sunt filie dicētes af
fer affer: tales enī sanguisuge merito com
parant̄ q: sine miseratione plerosq̃ euisce
rant iniusticijs deceptionib⁹ mēdacijs ꝛ si
milib⁹. Quoꝝ due sūt filie. s. cupiditas et
voluptas: totū enī eoꝝ studiū circa h̄ duo
versat̄: vna congregat impie ꝛ alia dilapi
dat superflue in cōmessatioīb⁹ et ebrietatib⁹
ꝛ luxurijs et impudicicijs sicut q̄tidiana
docet expientia. Scđo vt reuereat̄ loca sa
cra nec p̄sumat quoquo modo mercātias
exercere vł secularia q̄cūq̃ tractare ī locis
sacris ꝛ deo dicatꝭ: q: dñs vt ceterꝭ timorē
incuteret ꝯ tales ardentissimū zelū ondit:
vt habet̄ Mat. xxj. Intrauit ī tēplū et
eiecit oēs vendētes ꝛ emētes inde: dicens
eis de domo dei: vos fecistis illā speluncā
latronū. Et lȝ multi eoꝝ in eccl'ia vel locis
sacratis non emūt neq̃ vendūt: vacant tñ
ibidē frequēter ꝑniciosis ꝯfabulationib⁹
ꝛ ꝯuersatioīb⁹: vero christiano p̄sertim in
talib⁹ locis multū dedecentib⁹. Hinc ma
ter ecclesia maximā diuinā offensam ī tali
bus ꝯsiderās li. vj. de imu. ec. c. decet do
mū: non solū ꝓhibet ī hmōi locis fieri ne
gociationes ꝛ nūdinaꝝ ac fori cuiuscunq̃
tumult⁹: sed etiā q̄lis ibidē eē debeat chri
stiani ꝯuersatio plenarie ꝓsequit̄ in fi. cō
cludēs. Ne vbi ē pctōꝝ venia postulanda:
ibi peccādi det̄ occasio. Tertio vt lucrum
mercātie querat intentiōe recta. Nam s̄m
Alex. de hales etiam laico mercari non li
cet: nisi ꝓpter duo. Primo ꝓpter necessi
tatē: vt scȝ ꝑ hoc sibi ꝛ sue familie ꝓuidere
valeat rōnabiliter: s̄m ꝯditionē ꝑsone sue
ꝛ status sui: vnicuiq̃ enī laico licitū est lu
crari tp̄alia iuste vsq̃ ad ꝯdecentiā status
ꝛ ꝑsone: ꝛ non vltra nisi causa pietatis: q:
quecūq̃ supesse possunt tenet̄ in elemosy
nas distribuere vt visū ē supra in. iiij. p̄ce
pto. Secūdo ꝯo ꝓpter pietatē: vt scȝ iuste
lucret̄ qđ paupibus distribuat vel ī alias
pias causas ordinet. Aut si s̄m Tho. scđa
2e. q. lxxvij. intendit negociationi ꝓpt̄ pu
blicam vtilitatem: ne scȝ res ad vitam ne
cessarie desint patrie: et lucrum petit non
quasi pro fine sed quasi stipendium sui la
boris condiuidendum pauperib⁹ hoc enī
similiter dici pōt pietas. Si tamē in eo ca
su p̄ncipaliter finem in lucro poneret s̄m
Tho. illicitū ē. Deniq̃ mercari ꝓpter sub
stātias cumulādas ꝛ improbā cupiditatē
vel ꝓpter aliū finē ex̄ charitatē dānabile
eēt: q: tūc niteret̄ q̄s ea congregare q̄ dñs
p̄cepit paupibus erogare: vt ptȝ. xlvij. di.
c. sicut hi: ꝛ. c. oēs. Et his q̄dē trib⁹ merca
tor fidelis adiūgat: vt semꝑ societatē p̄ser
tim familiarē alioꝝ indisciplinatoꝝ ꝓ pos
se caueat: q: tales potissime sibi ꝯiunctos
ad letale dispēdiū ꝓprie salutis ꝓtrahūt.
Scđo req̄rit̄ fidelitas ī sacro mr̄imonij:
nā vt ďr. xxvij. q. ij. c. j. §. Illud mr̄imoniū
est viri mulierisq̃ ꝯiūctio: glo. legitima vł
digna: indiuiduā vite consuetudinē reti
nēs: q: s̄m Hos. hac intētiōe iūgi debēt in
mr̄imonio: vt sił remaneāt ꝑpetuo. Et iđo
vir non pōt votū ꝑegrinatiōis lōge voue
re et exeq̄ sine licētia vxoris excepto voto
hierosolymitano qđ ꝯcessum est in fauorē
terre sācte ꝛ fidei christiane. Qui tñ si fra
gilitatē vxoris ꝛ ꝑiculū absentie sue sense
rit: tūc ei cōsulēdū eēt q̃ ab īpletione voti

in ꝓpria ꝑsona ꝓtūc cuꝫ dispēsatiōe papali
abstineret vel vxorē secū duceret: qꝛ male/
dictū lucꝝ qd̄ tali dāno vxoris cōpēsatur.
Et ſm Tho. ī qd̄libet. ī tali casu n̄ ē ꝯsulē/
dū viro ꝙ crucem accipiat ꝛ vxorē dimit/
tat: qꝛ necessaria nō debēt ꝑtermitti ꝓpter
ea q̄ sūt ꝓprie volūtatis. Viro nāqꝫ neces/
sario īminet curā vxoris gerere: ſ q̄d mixꝫ
cū nō sufficit virꝫ domi manere si voluerit
ꝯtinere: vn̄. xxvij. q. ij. c. Si tu abstines si/
ne vxoris volūtate tribuis ei fornicandi li
centiā. i. occasionē ꝛ pctm̄ illius tue impu/
tabit̄ abstinentie: vide lati⁹ supi⁹ in. ij. p̄ce
pto: vbi agit̄ de voto ꝯiugum. Q̄to igit̄
min⁹ se poterit vir elōgare ab vxore sine cō
sensu illi⁹ vel cū ꝑiculo vtriusqꝫ ꝓpter mo
dicū lucꝝ tꝑale: qꝛ ex hoc sequūt̄ infinita
mala sicut q̄tidiana docet expientia. Heu
quot mercatores ī lōginq̄s sine vxore mo/
rā trahētes: diuersis carnalitatib⁹ ꝛ spur/
ciciјs sese coinquināt ꝛ ꝓpriјs vxorib⁹ vio
landi sacr̄m matrimoniј causas multipli/
ces p̄stant: mercātiaꝝ lucꝝ cū meretricib⁹
execrabiliter ꝯsumentes: q̄propter vt fre/
quēter a dn̄o diuersis infortuniјs flagellā
tur: lꝫ intelligere nolūt in posteꝝ receptu/
ri grauius iudicium. Tertio requirit̄ in
v̄bis veritas: vt scꝫ nullo vtat̄ mēdacio:
p̄sertim ꝑnicioso nec iuramēto maxīe ꝑiu/
rio. Pro quo sciendū ꝙ in mercātiјs om̄e
mendaciuꝫ ꝑniciosū vel assiduū ē mortale
pctm̄: nam ſm Tho. ꝛ Rich. Si mētientis
intentio fert̄ ad ꝓximi deceptionē vel no/
cumentū: nō solū q̄tū ad corpus ꝛ famā ſ
etiā q̄tū ad terrenā substantiā: lꝫ nō ꝑdu/
cat̄ ad effectū: est tn̄ mortale pctm̄: qꝛ ex so
la intentione peccati mortalis q̄s mortalit̄
peccat: ꝛ si ꝑducit ad effectū tenet̄ ad resti
tutionē. Si v̄o non intēdit ꝓximū decipe
sed se indemnē ſuare: tūc nō ē mendacium
ꝑniciosū nec mortale pctm̄ nisi fuerit assi/
duū: tunc eni ſm Hosti. eēt mortale pctm̄
sicut ebrietas assidua: sicut ptꝫ. xxv. dis. §.
alias: ꝛ Ecci. xx. potior ē fur q̄ assiduitas
viri mēdacis: ꝑditiōeꝫ aūt ambo heredita
būt. Et hoc mēdaciū incurrūt oēs q̄ ad de
cipiēdū ꝓximū ꝯ mentē loquunt̄: q̄ Jude
ꝓditori merito cōpant̄ vēdentes veritatē
ꝓ pecunia: vt ptꝫ. xj. q. iij. c. abiјt: vbi dici
tur: q̄ veritatē ꝓ pecunia negāt deū pecu/
niā vendūt. Multū tn̄ detestabiliores sūt
q̄ mēdaciū ꝑiuriјs affirmant. De quib⁹ ait
Cassio. negociatores illi detestabiles esti/
māt̄: q̄ iusticiā dei miscōie ꝯsiderātes: ꝓ/
pter īmoderatū pecunie ambitū polluūt̄:
merces suas pl⁹ ꝑiuriјs onerātes q̄ p̄ciјs.
Sꝫ q̄dā mēdacia declinare volētes sophi/
sticis v̄bis vti ꝯsuescunt: tā astute v̄ba cō
ponētes: ꝙ ad plures etiā ꝯtrarios sensus
applicari pn̄t: vt sic decipiāt ꝛ mēdaciј cri/
mē euadāt. Sꝫ his dꝛ Ecci. xxxvij. qui so/
phistice loq̄t̄ scꝫ ad decipiēdū odibilis est
scꝫ deo ꝛ hoib⁹: verūtn̄ sicut nō refert vtꝝ
q̄s aliū īterficiat fuste vel gladio: sic nō re
fert vtꝝ decipiat v̄bis mēdacib⁹ vel sophi
stic̄: vtrū ve decipiat mēdaciјs assertoriјs
vel ꝓmissoriјs. Vn̄ dicit Tho. in qd̄libet̄
ꝙ cū eadē sit in vtroqꝫ fallēdi intētio: hinc
nō refert vtꝝ q̄s verbo scripto nutu vel q̄/
cunqꝫ facto decipiat. Quarto requirit̄ ī
factis equitas: vt scꝫ ꝓximuꝫ nō decipiat.
Primo in substātia rei emēde vl̄ vēdēde:
ne scꝫ vēdat auricalcū ꝓ auro: stānū ꝓ ar
gento nec vnā rem ꝓ alia: sic simplices de
ceptiōe circūueniendo: nec ecōuerso a sim
plici vēditore emēdo aurū ꝓ auricalco de
nariū ignoti valoris ꝓ min⁹ iusto p̄cio no/
tabilit̄ excedēs eq̄tatē iusti p̄ciј: qꝛ tūc ob/
ligaret̄ ad restitutionē: ꝛ peccaret mortali
ter. Scd̄o ī quātitate: qꝛ p̄cipit dn̄s Deut̄.
xxv. Nō habebis ī sacculo tuo diuersa pō
dera maius ꝛ minus: nec erit in domo tua
modius maior ꝛ minor: pondus habe
bis iustum ꝛ veꝝ ꝛc̄. ꝛ hoc intelligendum
est de omnib⁹ rebus que vēdunt̄ in nume/
ro regula pondere vel mēsura. Contra mā
datum hoc etiam faciūt oēs merces suas
humectātes ꝛ etiaꝫ denarios in pōdere al
leuiantes. Tertio in q̄litate: ne scꝫ vēdant
rē corruptā ꝓ sana vel equū claudū aut in
firmū ꝓ veloci ꝛ forti ac silia: q̄ in oīb⁹ fere
mercib⁹ solēt ꝯtingere cū vēdūt īueteratū
ꝓ bene valenti: nam ex hoc maximū peri/
culū īminet apothecariјs ꝛ silibus merca/
torib⁹. Similiter cauere tenent̄ ne faciant
admixturas ꝑegrinas ꝑniciosas: q̄ v̄tutē
ꝛ valorē rei notabiliter minuūt: ꝛ sic emē/
tes decipiunt: sed ve malicie tꝑis huius: ī
quo fere ī omni specie vendibili mixturas
viliores admittunt: ꝓut domin⁹ imprope/
rat Esa. j. dicens. Argentū tuum versū est
in scoriā scꝫ ꝑ cōmixtionē stāni vel plūbi:
vinū tuū mixtū est aq̄. Et sequit̄ dira cōmi
natio. Quidā etiā quod peius est q̄ vēdē/
do ostendunt res sanas ꝛ tribuunt corru/
ptas: ostēdūt res bonas et tribuūt malas
vel saltem min⁹ bonas: ostendūt maiores
ꝛ tribuūt minores: in his ꝛ silibus seipos

subdole q̄ritantes: vñ Ose.xj. ðr in ꝑsona
decepti: circũuenit me effraim ĩ negociati/
atione sua ⁊ in dolo dom⁹ sue. Effraim cre
scens interp̄tat̃ ⁊ signat mercatores q̃ per
maliciosas circũuẽtiones diuitijs crescũt.
Quinto req̄rit̃ emẽdi vel vẽdẽdi liber/
tas: ita ꝙ mercatores caueãt de ꝑniciosis
ꝯuẽtionib⁹ inter se: sicut cõtingere solet ꝙ
ꝯueniũt ꝑiter in h̃ ꝙ tm̃ duo vel tres emãt
vel vendãt mercãtiã aliquã: vt sic min⁹ iu
sto emãt vel magis iusto vendãt: vt sic ma
gis lucrari possint: ⁊ illi sunt detestabiles
p̄dones totã cõmunitatẽ spoliãtes: q̃ dicũ
tur in lege monopoli q̃ cũctis bonis spoli
ati mitti deberẽt in exiliũ: vt. C. de mono/
pol. l. vna. Siĺiter sunt q̃dã p̄occupatores
rerũ venaliũ q̃ nitunt̃ minus iusto emere ⁊
maius iusto vẽdere: detestabiles vtiq̃ rei/
publice: q̃ dicunt̃ in vulgari vorkouffer:
nõ ꝑpter ꝑpriã necessitatẽ sʒ ꝑpter impro
bam cupiditatẽ talia frequẽtãtes: ac tã̄q̃
aucupes in foro et in vicis insidiãtes: qui
grauiter peccãt: q2 q̄libet venale vł vsua
le ꝑpter ꝑpriũ cõmodũ ⁊ lucrũ faciũt cha
rius emẽti ⁊ vilius vendẽti q̃ iustũ sit s̄m
rectã cõmunẽ estimationẽ: multi etiã pecu
niosi queritãt euiscerare paupes ⁊ ĩ neces/
sitatib⁹ ꝯstitutos ꝑpter quas sua vendere
cogunt̃ domos possessiões ⁊ alia mobilia
vel ĩmobilia. Ex q̃bus hmõi sumũt occasi
onẽ aliũ circũueniẽdo in emendo citra iu/
stũ p̄ciũ: p̄ q̃ regula generalis dari põt: ꝙ
si venditio vel etiã emptio ꝑcedit ex ꝑba
bili ignorãtia vel ex mentis leuitate mani
festa vel p̄sũpta: sicut ꝯtingere solet ĩ ebri/
osis insipientib⁹ iuuenib⁹ ꝑdigis aut siĺi/
bus vel etiã ex quacunq̃ egestate aut alia
necessitate cõpellente: ⁊ ex h̃ taliter emens
aut vendẽs iniuste deprimit̃ in min⁹ vẽdẽ
do vel magis emẽdo: tũc talis cõtract⁹ nõ
ꝑcedit ex mera grata ⁊ libera volũtate et
sic militat nõ solũ ꝯtra iusticiã s̄ etiã ꝯtra
charitatẽ ⁊ ꝯtra naturalẽ hoĩs pietatẽ: q2
de aliorũ necessitatib⁹ q̃b⁹ ex fraterna cha/
ritate subueniendũ esset captat sibi cõmo/
dũ ⁊ lucrũ: cũ tñ in talib⁹ maior pietas ex/
hibẽda eẽt. Qsi obijcit̃ ꝯtract⁹ emendi ⁊
vẽdẽdi mere volũtari⁹ ẽ: nec de iure q̃s co
git̃ rẽ suã vendere nec rem alienã emere ⁊
sic taxatio p̄cij rerũ venaliũ mere volunta/
ria est: ⁊ p̄ cõsequẽs sortiet̃ ius ⁊ forũ mere
voluntariũ. Ad h̃ dicendũ ꝙ lʒ de iure nõ
cogit̃ rem suã vẽdere vel rẽ alteri⁹ emere:
tñ in actu ⁊ ꝯtractu vẽdẽdi vel emẽdi tene

tur formã ⁊ regulam iuris iusticie ⁊ eq̃ta
tis debite s̄uare: nã ĩ actu vẽdẽdi nõ licet
ei rei sue p̄cium iniustũ ponere ⁊ accipe: q2
tũc imponit nõ vt simpliciť sue s̄ vt ĩ alterũ
cõmutãde: ⁊ ꝑportionabiliť dicendũ ẽ de
emptione alioq̃n tenet̃ ad restitutionem.
Sexto requirit̃ t̄pis non sui inuẽdibili/
tas: ne scʒ t̄ps nõ suũ vẽdat ꝑpter dilatio
nẽ solutiõis p̄ciũ in mercib⁹ augmẽtãdo:
hoc enĩ oĩno ꝑhibet̃: ex̃ d̃ vsur. c. ꝯsuluit:
eo ꝙ ẽ manifesta vsura: q2 fiunt ibidẽ duo
ꝯtract⁹. Primo venditiõis ⁊ rõne hui⁹ nõ
cadit ibidẽ vsura. Scd̃o mutui: cum ex ter
mino dato p̄ciũ auget̃ q̃d nihil aliud ẽ q̃
ip̄i emẽti mutuare p̄ciũ mercãtie iam em/
pte ac ex tali mutuo lucrũ accipe: vt diffuse
dictũ ẽ supius: ⁊ nihilomin⁹ aduertẽdũ: ꝙ
si abs q̃ omi dilatiõe solutiõis q̃s alicui vẽ
deret rem ꝑ p̄cio adhuc ampliori q̃ fuit p̄
cium p̄ncipale cũ vsura supadiuncta: non
esset ibidẽ vsure vitiũ sed solũ iniuste vẽdi
tionis ⁊ iniusti p̄cij pactum: cui⁹ excrescen
tiã restituere tenet̃: q̃d a maliuolis plerũ
q̃ solet attẽptari charius vẽdẽdo trãseun
tibus aut rusticis aut ignaris q̃ mãsuris
discretis ⁊ assuetis: ⁊ sic in his tendunt la
queos deceptionis q̃b⁹ maxime subuenire
deberent b̄ñficijs charitatis: q2 dicit̃ ex̃ de
emp. ⁊ vẽ. c. placuit: statuit ꝯciliũ sacrũ ꝙ
p̄sbyteri moneant plebes suas: vt hospita
les sint atq̃ nõ chari⁹ transeuntib⁹ vẽdant
q̃ ĩ mercato vẽdere possint: vbi dicit glo.
Bar. brix. ꝙ ad h̃ p̄ excõmunicationẽ com
pelli p̄ñt: vt. xlij. di. vbi dicit̃. §. Hinc etiã
Jo. euãgelista ĩ ep̄ła sua quẽdã diotrepen 3. Joh.
excõmunicat q̃ nec paupes recipiebat ⁊ re
cipientes de eccł'ia eijciebat: h̃ ibi. Dicit tñ
Inno. ꝙ excõmunicari possent si nõ noto/
riũ eẽt ⁊ moniti emendare se nollent: hinc
etiã sequit̃ in. c. placuit: alioq̃n ad p̄sbrm
trãseũtes hoc referãt: vt illi⁹ iussu: cũ hu
manitate sibi vẽdãt. Septimo requirit̃ ĩ C
respectu ꝑximi charitas: p̄sertim ad illos
q̃ sũt eiusdẽ mercãtie: ne nimiũ querens q̃
sua sunt: cõmercatorũ suorũ ꝓsperitati ĩui/
deat: ac p̄ hoc ꝑuocet̃ ad diffamãdas mer
ces alienas: sicut q̃dam faciũt in maximũ
dispẽdiũ salutis sue: q̃ merces aliorũ iniu/
ste diffamãt: vt eos ĩ vẽditiõe impediãt et
ꝑprias merces charius vẽdãt: q̃d ẽ mẽda
ciũ valde ꝑniciosũ ex multis cõcurrẽtib⁹:
nã primo ẽ ibi negatio veritatis q̃d est ma
lũ. Scd̃o intẽtio fallẽdi q̃d est pei⁹. Tertio
iniuria ꝑximi quem impedit a vẽditione.

Quarto diffamatio ꝓximi q̄uē p̄ h̄ notat de iniusticia: ꝛ apit ora alioꝝ ad disseminādū hāc infamiā. Quinto deceptio ꝓximi in vēdēdis et laudādis ꝓprijs mercib⁹ ac pl⁹iusto vēdendis: vñ talis ad multiplicē restitutionē obligat̄: vt ptꝫ supi⁹ vbi agit̄ de emptiōe p mēdacia. Hic tñ sciendum ꝙ ex quo tpalia seinuicē ī diuersis impedire pñt: qꝛ ꝓsperitas vnius aduersitatē inducit alterius: ꝛ charitas ordinata pl⁹ se diligere debet ꝗ̄ aliū: ꝛ amicū ꝗ̄ inimicum ꝓpinquū ꝗ̄ alienū: bonum cōmune multoꝝ ꝗ̄ bonū vni⁹ priuatū: ideo salua charitate ꝛ absq̧ veneno inuidie pōt ceteris parib⁹ fauere mercantiaꝝ ꝓsperitatē plus sibi ꝗ̄ alio plus cognato ꝙ̄ alieno et sic de alijs: ꝛ p ꝯsequens contristari de cōtrario dum alioꝝ ꝓsperitas sibi ꝛ suis nocumentū p̄stat: non tamē ꝓprie cōtristando de alioꝝ ꝓsperitate nisi inquātuꝫ sibi ꝛ suis nocet: potius affectans ꝓsperitatem suis ꝗ̄ alienis: ac aduersitatem alienis ꝗ̄ suis: sicut magis obligatur diligere se ꝛ suos ꝗ̄ alienos: non tñ ꝓpter hunc affectū debet aliquid iniuste moliri ꝯtra alienū: qꝛ hoc eēt iniquū nec quidē actu nec affectu nec verbo nec signo. Octauo reqrit̄ legalitas ī seruando ꝓmissa ꝛ soluendo cōtracta debita: nec fidem irritam faciat cū socijs vel extraneis: naꝫ ſm Tho. scōa. 2ᵉ. q. cx. qui ꝓmittit qđ est licitum ꝛ honestū: si animū implendi habet qđ ꝓmittit non mentit̄: si tamē ꝓbabiliter credere potuit adimplere se posse qđ ꝓmittit: ꝙ si causā credēdi non habet: mēdaciū pniciosum incurrit: vtpote ꝙ in alterius dispēdiū vergit. Qꝛ si nō pficit qđ fideli mente promisit: infideliter agit animū mutando. Potest tamen excusari duob⁹ modis. Primo si mutate sūt cōditiones ex pte ꝓmittentis: vt quia fact⁹ est impotens ad implendū. Secūdo si mutate sunt cōditiones ex pte illius cui ꝓmissū ē vel etiā ex pte ꝓmissi: vt patet supius: vbi agit̄ de emp. ꝛ ven. p mendacia. Si deniq̧ qđ ꝓmittit animū implēdi nō habet: tunc lꝫ adimpleat postea: reus tñ pniciosi mendacij ꝓmissionisq̧ transgressor in voluntate iudicat̄. Et generaliter notandū: ꝙ qñcunq̧ debitor ex malicia vel alia quacunq̧ culpa sua creditori suo nō soluēdo ī termino sibi ꝯstituto p̄stat occasionē damni: oīno ad cōdignā satisfactionē obligat⁹ ē: vt ptꝫ ex̄ de iniur̄. et dam. da. c. si culpa: verūtñ ꝗcunq̧ frangit alteri fidē ꝓmissaꝫ ꝛ iuramenta p̄stita: nec ei etiā fides de necessitate seruāda ē: vt ptꝫ extra de iureiur̄. c. iij. vbi ponit̄ casus đ cōpromissiōe facta inter regē francie ꝛ regem anglie quaꝫ rex anglie non tenuit: ꝛ qrit rex francie vtruꝫ ad implenduꝫ ipe obligetur. Rñdet papa ꝙ non obseruanti fidem nō est fides ſuāda: nec iuramentū aut fides data sub conditione obligat nisi cōditio seruet̄. Nono requirit̄ studiositas in agnoscēdo ꝛ p̄cauendo ꝯtractus vsurarios tā in emptione ꝗ̄ in vēditione aut locatiōe vel ꝯductione ꝛ silib⁹ in ꝗbus vt in plurib⁹ se mutuū palliatū itermiscet. Quapropter argumētosissima sollicitudine cūctas adinuentiones diuersoꝝ cōtractuū frequēter discutiat: si forsitan ī eis inueniat qđ oculos diuine maiestatis offendat: verbi grā. In omni emptione sollicite consideret: ne ꝓpter vēdētis ignorātiā negligentiā incurrā paupertatē aut necessitatē aut ꝓpt̄ solutionis anticipationē min⁹ iusto soluat: qꝛ oīs ignorantia ꝛ aliq̄lis coactio excludit simpliciter volūtariū. In venditiōe silr̄ ne magꝫ iusto vēdat: ꝓpter solutiōis dilationē aut ꝓpter aliā quācūq̧ causā nō legitimā. In ꝯtractib⁹ aūt societatis vel locatiōis diligēter caueat ne se in tuto ꝛ alteꝝ in dubio ponat: aut ne pteꝫ suā pinguiorem faciat. Siliter in locatiōib⁹ opaꝝ: ne min⁹ iusto p̄cio soluat: qꝛ p̄cium sudoris ꝛ sāguinis ē: p̄sertim cum districte precipiat dn̄s Leui. xix. dicēs: Nō morabit̄ opus mercēnarij tui apud te vsq̧ mane. Decimo requirit̄ religiositas christiane ꝓfessionis corā deo in obseruātia mādatoꝝ eius: ꝛ corā hoīb⁹ in honestate vite: sic ꝓuidentes bona non solū corā deo sed etiā coram oīb⁹ hoībus. Nō vt mercator meli⁹ pficiat ter vel q̄ter in anno ꝯfiteri assuescat: reqrens ad h̄ confessorem expertum ꝛ timentē deum: cui ꝯscientia sua debite prius examinata plene cōfiteat̄: đ singulis dubiosis reqrēs ꝯsiliū: qꝛ nemo sapiens ī ꝓpria causa: vtpote quē excecat vel saltē obnubilat ꝓuat⁹ affect⁹: sicq̧ cū multa p̄paratiōe ad min⁹ semel in anno sacr̄m altar̄ accipiat: ac semel ad minus ī āno cū socijs suis rōnes diligēter cōscriptas reuideat: debita et credita testamētū ꝛ vltimā volūtatē suā ī scriptis p̄paratam semp autētice teneat: vt cuꝫ venerit dn̄s vniuersoꝝ ꝛ pulsauerit ꝯfestim apiat ei: in mercantia tēporali merces requirēs eternas. Hec sunt igit̄ decem p̄cepta mer-

cato℞ que si fideliter ꝑuauerint vitā eter/nam habebunt. Ad laudem dei.

De peccatis alienis:

De primo peccato alieno scilꝫ iussionis: ꝛ quō in eo quis obligatur ad restitutionē: Ser. XLVIII

Non furtum facies Exo. xx. Decimo ꝓncipaliter iniusticijs ꝑticipātes obligant ad restitutionē nisi ꝓncipalis actor iniusta restituat: q nimi℞ ꝑticipatio fieri pōt nouē modis ꝺm ꝙ nouē sūt aliena pctā q ꝯtinent̄ i his versib⁹. Iussio ꝯsiliū ꝯsensus palpo recursus. Participās mut⁹ nō obstans non manifestās: ꝙ enī tales tenent etiā ad restitutionē ostendit Tho. scōa. 2ᵉ. q. lxij. dicēs: ꝙ aliqs tenet̄ ad restitutionē nō solū rōne rei aliene quā accepit ꝫ etiā rōne iniuriose acceptionis: ꝛ ideo q̄cūqꝫ ē causa iniuste acceptiōis tenet̄ ad restitutiōeꝫ. Q̄d q̄dē cōtingit dupliciter. Primo directe. Et ꝫ tripliciter. Primo monēdo ad ipam acceptionē: ꝛ ꝫ vel ꝑcipiēdo vel ꝯsulēdo vł expsse ꝯsentiēdo vel etiā pniciose laudando q̄si strēnuū de ꝫ ꝙ aliena accipit. Alio mō ex pte ipi⁹ accipiētis quē. s. acceptat vł al's q̄litercūqꝫ auxiliū pbet. Tertio mō ex pte rei accepte: q2 scꝫ est furti vel rapine particeps q̄si soci⁹ maleficij. Scōo indirecte q2 scꝫ nō ipedit cū impedire possit et debeat: vel q2 ꝑceptū siue ꝯsiliū furtū seu rapinaꝫ ipediēs subtrahit: vł etiā auxiliū q̄ posset obsistere: vł deniqꝫ q2 post factū occultat: vñ sicut ꝯsentiētes fiūt pctō℞ ꝑticipes: iuxta illud Roma. j. Qui talia agunt digni sūt morte nō solū q̄ faciūt ꝫ et q̄ ꝯsentiunt faciētib⁹: sic etiā i certis casib⁹ obligāt ad restitutionē. Principaliter tñ restituere tenent̄ q̄ sūt ꝓncipales facto ꝛ ꝯsequenter alij p ordinē. Xbo tñ restituēte dānū passo nō tenent̄ alij restituere. Uerūtñ principales i facto ꝛ ad q̄s res ꝑuenit tenent̄ alijs restituere si dānū passo restituerunt: ꝛ hec generalit̄ intelligēda sūt i quacūqꝫ ꝑticipatiōe. Quib⁹ ꝑmissis videdū ē de singulis. Primo nāqꝫ iubēs aliqđ malū vł iniustū tanq̄ ꝓncipalit̄ mouēs ꝑticeps peccati ꝯuincit̄ ꝛ ad restitutionē obligat̄: ꝫ aūt iussio ē supio℞ ad suos subditos siue superiores fuerint q̄tū ad ꝑuatā familiaꝫ: siue q̄tū ad quācūqꝫ iurisdictionē publicā spiritualē vel tpalē. Añ ꝑmo q̄tū ad supiores in dominio tpali: argumētū habem⁹ i Dauid. ij. Reg. xj. qui lrīs suis poni mādauit Uriā ex aduerso belli vbi fortissimuꝫ erat ꝑliū: ꝛ sic derelinqui: vt ꝑcussus iteriret: qđ ꝛ factū est: vñ p Mathā ꝓpham nunciauit ei dñs dicēs: o Dauid ecce ego te vnxi in regem sup isrł ꝛ erui te de manu Saul: dans tibi vxores dñi tui i sinu tuo: dediqꝫ tibi domū isrł ꝛ iuda: ꝙ si parua sunt hec: adijciā tibi multo maiora: q̄re ꝫ ꝯtēpsisti verbū. i. ꝑceptū dñi vt interficeres Uriam gladio filio℞ Ammon: et accipes vxorem ei⁹? Q̄obrem nō recedet gladius de domo tua vsqꝫ in sempiternū: hoc ibi. Añ in lege veteri iubet̄ ad sāctificationē iumētū quiescere: ne ꝑcipiētis maculet̄ affectio: quia sic iumentū qđ i se peccare nō pōt in magistro ꝑcipiēte petm̄ induceret: nā generalit̄ supio℞ qui iubet violare sabbatū ꝑpetrare furtū homicidiū vł qđcūqꝫ aliud flagiciū: ita reus esse conuincit̄ apud deū sua iussione: sicut ille qui pficit ope: nec tñ excusat̄ alter mādatum illud sceleratū exequens: quia vt dicit̄ Act'. v. Magł obedire oportet deo q̄ hominib⁹. Hinc etiā dicit̄ Sap. xviij. Simili pena seru⁹ cū dño suo afflict⁹ est. Uerūtñ si iussio fit ex affectiōe ꝛ executio sequitur ex sola coactione: tunc magis re⁹ ē ꝑcipiēs q̄ faciens: q2 volūtas ē tāq̄ formale ipi⁹ mali: op⁹ aūt tāq̄ materiale: ꝛ ideo dñs tenet̄ reddere rōnem de oīb⁹ peccatis q̄ exinde sequūt̄ in seruis. Hic igit̄ primo queri pōt vtrū legislatores condentes statuta irrationabilia ꝛ leges iniquas: obligant̄ ad restitutionē si p eas aliqs iniuste suis spoliat̄. Ad hoc dicēdū ꝙ si sunt ꝯtra ius naturale qđ ꝯtinet̄ in iure diuino ꝛ canonico: tūc ipo iure non tenēt tales leges: vnde. viij. di. c. quo vero: dicitur in fi. dignitate vero ius naturale ꝑualet consuetudini ꝛ constitutioni: quecunqꝫ enī vł in omnibus recepta sunt vel scriptł cōphensa: si naturali iuri fuerint aduersa: vana ꝛ irrita sunt habenda: hoc ibi: vt est de iuramētis nō seruādis: ō q̄ patet extra de iureiur. c. cū cōtingat: vbi ponit̄ casus de viro q̄ alienauit res dotales ꝛ alias q̄s vxori donauit ꝓpter nuptias ꝑnte vxore ꝛ alienatiōi ꝯsentiēte: ꝛ ne postea vxo℞ ꝯtra alienationē veniret hoc ꝓprio iuramēto firmauit: post solutū autē matrimoniū nitit̄ venire i ꝯtrarium: cōsultus papa rñdit ꝙ lꝫ ꝯsensus mulieris nō videat̄ in talibus

restitueró facto verbo

Iussio superiorum ...

obligatori⁹ ꝫm leges: vt.ff.de fun. dot.l.
Julian⁹:q̄ ꝓhibet alienatiōez fundi dota
lis:tñ mulier seruare debet hmōi iuramē/
tū:ne tali ꝑtextu viā ꝯtingat piurijs aperi
ri:⁊ h̄ est verꝝ si tale iuramētū sine vi ⁊ do/
lo sponte fuerit ꝑstitum nec redūdat in al/
teri⁹ ꝑiudiciū nec etiā obseruatū vergit in
salutis eterne dispendiuz:vñ li.vj.eo.c.ij.
tangit eundē casum vbi ⁊ subdit:q₂ tamē
q̄dam iudices seculares:mulieres ꝯtra ꝑ/
fatas alienationes audiūt:Quis ꝯstet eis
legitime de hmōi iuramento:nos aīaꝝ pe
riculis obuiare volentes:eosdem iudices
ad obseruandū hoc ius canonicū ꝑ locoꝝ
ordinarios ecclesiastica cēsura decreuim⁹
cōpellendos:hoc ibi. Causa autē hui⁹ di/
uersitatis tangit in dicto.c.cum ꝯtingat:
in glo. vbi dicit ꝙ lex ꝯsiderauit q̄d sit vti
le corpori ⁊ honestū:nam expedit mulieri
bus saluas habere dotes suas: vt īueniāt
aliquos quib⁹ nubere possint.ff.so.ma.l.
j.sed canon cōsiderat vtilitatē anime. Uñ
breuiter cōcludendo: cōditores statutoꝝ
iniquoꝝ vel legum:⁊ eoꝝ heredes ꝫm Du
randū:restituere tenet totū illud quod ex
hmōi statutis ⁊ legibus iniuste ꝯtingit au
ferri:silr̄ omnes hmōi statuta vel leges
seruantes restituere tenet omnia illa que
occasione obseruatiōis eoꝝ iniuste lucrati
sūt:ꝙ si q̄ timore cupiditate vl̄ amore odio
vel al's iniq̄ sententiā tulerint ad plenariā
restitutionē leso faciēdā obuigant.ij.q.j.
c.in primis:vide longū ꝓcessum vbi poni
tur quāta diligentia debeat adhiberi ī in/
quirendo veritatem ⁊ ꝫm veritatē iudicā/
do ne sentētia cōtra insontē iniusta ferat.

Pro quo sciendum ꝙ iniusta sententia
dari pōt tribus modis. Primo ex malicia
puta ꝓpter cupiditatez odium vel amorē:
vnde dicit Grego. ⁊ habet.xj.q.iij.c. quat
tuor: ꝙ iudiciū cupiditate ꝑuertitur dum
ꝑmio animū alicuius corrūpim⁹: odio dū
cōtra quēlibet aduersariū molimur:amo/
re dum amico vel ꝓpinquo ꝑstare cōtendi
mus:⁊ Augu. ibidē.c.sequenti. Quicūq
autē ꝯsanguinitate aut amicicia aut hosti
li odio vel inimicicijs in iudicādo ducit:
ꝑuertit iudiciū christi q̄ ē iusticia:⁊ fructū
illi⁹ ꝯtit ī dānatiōis amaritudinē:vñ si ta
lis cā q̄ iudicat iniqua ciuilis ē: tunc iudi
cans tenet ad restitutionē dānoꝝ ⁊ punit
in triplo. Si xo criminalis ē:restituet dā/
na ⁊ ꝯfiscationē ꝑiter totius substātie sue
patiet:vt ī aut:vt litigiātes iurēt.§.si q̄s
aūt. Or si q̄s ꝑmiū recipit ab aliquo vt ve
rā sentētiā tribuat:ad restitutiōez obliga/
tur illi a q̄ tam ꝑniciose recepit:q₂ dicit ibi
dem Aug.c.nō licet iudiciū vēdere iudici:
⁊ si liceat aduocato vendere iustū patroci
nium ⁊ iuriscōsultori rectū ꝯsiliū: ⁊.c.q̄ re
cte. Scdo ꝯtingit iniustū iudiciū ꝑ ignorā
tiā vel imprudētiā:⁊ tūc punit ex q̄si deli/
cto arbitrio iudicis ꝫ nō in solidū.l.j.ff.de
varijs:⁊ extraordi.cogni. ⁊ instit. de obli.ex
q̄si delic.ī ꝑnci.⁊ h̄ ponit Jo.an. in.c.cum
eterni.in xbo:ꝯdēnatū:de sen. ⁊ de re iu/
di.li.vj. Tertio ꝯtingit ꝓpter metū: vñ di
cit Grego.in dicto.c.q̄ttuor: qd̄ iudiciū ꝑ/
uertit timore dū metu ꝑtātis alicui⁹ veri/
tatē loqui ꝑtimescimus:de quo dicit ibidē
Augu.c.q̄sq̄s metu cuiuslibet ꝑtātis veri/
tatem occultat:iram dei sup se ꝓuocat:q₂
magis timet hoīem q̄z deū:vnde si tale iu/
diciū fit ꝓpter metū qui cadit in cōstantez
virū tūc lz peccat mortalit nō tñ tenet ad
restitutionē nisi tpe accepti officij vl̄ cōmis
sionis dubitasset de metu inferēdo:q₂ tūc
nō excusaret a restitutiōe dānoꝝ faciēda
ꝫm Bal.in.l.fi.C.de pena iudi. q̄ male iu
di. Ad cui⁹ euidentiā sciēdū ꝙ metus ē
instantis vel futuri ꝑiculi causa iusta men
tis trepidatio:vt.ff.e.l.j. Sed met⁹ cadēs
in cōstantē virū est q̄druplex. Prim⁹ ē me
tus mortis. Scds est cruciatus corꝑis: vt
ꝑtz ex de his q̄ vi metusue causa fiūt.c.cuz
dilecti:in q̄ ti.plura ponūt ꝺ hac materia.
Terti⁹ ē met⁹ stupri. Et quart⁹ seruitutis:
v.ff.e.nec timore:⁊.l.isti q̄dē.§.j.ij.iij.cō/
cor. Tho. ⁊ Alb. addētes ꝙ nō refert vtrū
hec quattuor fiant in ꝑsona ꝓpria vel in ꝑ
sona parentū vxoꝝ vel liberoꝝ. Or si q̄rit
vtrum alium metu cōpellens ad alienādū
rem suam:teneat ad restitutionē. Respon
det Jo.de pla.instit. de actio.§. Itez actio
ꝺ eo ꝙ met⁹ causa:ꝙ talis tenet ad restitu
tionē rei cū omni cōmoditate ꝑcepta.l.me
tū.§.fi. nō tñ ē met⁹ sufficiēs nisi trib⁹ his
ꝯcurrentib⁹. Primo ꝙ mine ꝯtineāt acer
bitatē facti:sicut ille ꝺ quib⁹ iam dictū est.
Secūdo ꝙ si ꝑsona potens ad exequēdum
minas. Tertio ꝙ minans ꝯsueuit exequi.
Sed quid de metu reuerentiali puta si vx/
or aliquam obligationem vel alienationē
cōtrahat de mādato viri vel cleric⁹ de mā/
dato epi. Respōdet Jo.de pla. ꝙ restituet
illud qd̄ gestū ē tali metu reuerentiali offi
cio iudicis:vt dicit glo. notabilis.ff. qua/
rū reꝝ actio non datur:in.l.j.§.quo bono/

rande:ꝛ idē eſt ſi ſubditus nō al's alienatu
rus alienet rogatu ſupioris: qꝛ rogatū ſu/
perioris ꝑceptū eſt: vt dic̄ glo. in verbo: ex
hortamur. in clem̄. ꝑma ꝺ teſtibꝰ. Et notat
Inno. in. c. petitio. ex̄ de iureiu. Secūdo
queri pōt de illo ꝓ quo iniuſta ſentētia la/
ta eſt: vtrū obligat̄ ad reſtitutionē. Ad h̄
dicendū ſm oēs doctores: ꝙ ſi malā cōſciē
tiā habuit dū pendebat litigiū reſtituere
tenet̄: nec eū ſentētia defendit: ſic̄ dicit̄ de
ꝑſcrip. ex̄ de ꝑſcꝑ. c. fi. vel ſi ꝑ falſos teſtes
vel ꝑ falſa inſtrumēta vel falſas allegatio/
nes ſciēter obtinuit tenebit̄ in ꝑpetuū: vt
habet̄. C. ꝓpter falſam allegatōez. l. j. §. fi.
Or ſi ante ſentētiā nō habuit malā cōſcien
tiā ſed poſtea ꝛ nō appellauit: tunc ſentētia
ipm̄ defendit: vt notat Hoſti. in ſumma de
ſentētia. §. ij. in fi. ꝛ idē de ꝑſcriptiōe cōple/
ta dicunt Berñ. ꝛ Hoſti. extra de ꝑſcrip. c.
vigilāti. niſi ꝯſciētiā haberet remordentē
quā remouere nō poſſet: qꝛ tūc obligat̄ re/
ſtituere: ar. ex̄ de ſimo. c. ꝑ tuas. ij. Theolo
gi tñ dicūt ꝛ meliꝰ quo ad forū cōſciētie: ꝙ
etiā poſt ſententiā vel ꝑſcriptionē ſi habet
vel hr̄e incepit ꝯſciam ꝙ res fuerit aliena:
ꝛ cām credēdi habuerit: tenet̄ ad reſtōem.
De quo ꝑ Berñ. in extuagañ. ad reꝑmendā
in verbo: ꝑ denunciatū. ꝛ ꝑ Bal. in aut̄. ad
hoc. C. de vſur̄. Et hoc exꝑſſe ꝓbat̄: inſti.
de except̄. §. Item ſi in iudicio. ꝛ hoc tenet
Inno. ex̄ de imu. eccl'. c. qꝛ pleriqꝫ. Tertio
queri pōt: vtrū laici cōdentes ſtatuta in ꝑ/
iudiciū eccl'iaſtice libertatis obligent̄ ad
reſtitutionē. Ad hoc dicendū ꝙ laici nihil
diſponere poſſunt de rebꝰ eccl'iaſticis ſiue
tꝑalibꝰ ſiue ſpūalibꝰ: eo ꝙ laicis ſuꝑ eccle/
ſijs ꝛ viris eccl'iaſticis nulla ē attributa fa/
cultas: ꝛ ideo ſi a laicis q̄d motu ꝓprio ſta/
tutū fuerit: etiā in fauorē ꝛ cōmodū eccle/
ſiarū: nulliꝰ firmitatis erit: niſi ab eccleſia
fuerit approbatū: vt pꝫ exꝑſſum ex̄ de ꝯſti.
c. eccl'ia. ꝛ ī glo. vñ nō ſolū ſtatuētes hmōi
ſtatuta vel leges ꝯ eccl'iaſticā libertatē ob/
ligant̄ in ſolidū: ſed etiā qui cōditores in/
duxerūt ad talē legē ꝯſtituendū: ſtatutarij
ꝛ eoꝝ heredes: cōſiliarij: ſcriptores iudicā/
tes: ꝛ ea ſeruātes vel exequētes: vt vltra h̄
ſunt ipſo facto excōicati: vt pꝫ plane: extra
de ſen. excō. c. nouit. et. c. grauē. ꝛ conciliū
Laterañ. ex̄ de imu. eccle. in. c. nō minꝰ. ſub
anathemate ꝓhibet ne onera imponāt ec/
cleſijs: nec ſibi iuriſdictionē eccl'iaꝝ vſur/
pent. Si tñ epūs ꝛ clerus tantā neceſſitatē
ꝑſpexerint vel vtilitatem: vt abſqꝫ vlla co/
actiōe extimēt eis ſubueniendū: vbi laico/
rū nō ſuppetūt facultates: poſſunt vtiqꝫ ſi/
bijpſis onus imponere. Or ſi laici cōtraue
nire ꝑſumpſerint ꝛ cōmoniti nō deſtiterīt:
excōicationē incurrūt nō reſtituēdi cōioni
donec ſatiſfecerint cōpotenter: ꝛ addit idē
cōciliū in. c. aduerſus. eo. ti. ꝙ cōſtitutiōes
ꝛ ſentētie a talibꝰ ꝓmulgate vel eorū man/
dato inanes ꝛ irrite habeant̄ nunꝙ̄ valitu
re. Or ſi deponunt̄ ab officijs ꝛ alij ſubſti/
tuunt̄: tūc tam depoſiti q̄ȝ ſubſtituti donec
ſatiſfecerīt remanēt excōicati: niſi ſbſtituti
infra mēſem ſatiſfecerint: qꝛ ſuccedit ī one/
re q̄ ſubſtituit̄ in honore. Et h̄ ideo qꝛ ſuc/
cedit in vitiū: vide latiꝰ in glo. Idē etiā eſt
q̄tū ad reſtōez ſi fiat ſtatutū ꝯ iuſ poſitiuū
ad paupes opprimēdos ꝛ iuſticiā īpediēdā
ar. ex̄ de imu. eccle. c. qꝛ pleriqꝫ. ſm Ray. et
Hoſti. in ſumma de cōdentibꝰ leges iniq̄s.
Vñ cōtra hmōi cōdentes leges iniq̄s dicit̄
Eſa. x. Ve q̄ ꝯdunt leges iniq̄s ꝛ ſcribētes
iniuſticias ſcripſerūt: vt opprimerēt ī iudi/
cio paupes ꝛ vim facerēt cauſe hūiliū ꝑpl'i
mei: ꝛ eſſent vidue ꝑda eoꝝ ꝛ pupillos di/
riperēt: q̄d facietis in die viſitatiōis ꝛ cala
mitatis delonge veniētes: ad cuiꝰ fugietis
auxiliū: ꝛ vbi dereliquetis gloriā veſtram
ne incuruemī ſub vinculo: ꝛ cū interfectis
cadatis. Quarto queri pōt: vtrū mādās C
aliū ꝑcuti teneat̄ ad reſtōem ſi ſequat̄ effe/
ctus. Ad hoc dicendū ꝙ ſic tanq̄ȝ ꝑncipa/
lis mouēs vel agens. In cuiꝰ argumentū
ſi ꝑcuſſus fuerit clericꝰ: tūc vltra hoc tam
mādans q̄ȝ mādatū exequēs incurrit ſen/
tentiā excōicatiōis: vt eo. ti. c. mulieres. et
li. vj. e. ti. cū q̄s. addit̄ ꝙ ratū habēs noīe
ſuo factū ſil'r incidit canonem: ſi tñ nō eſſet
eius noīe factū: vel ſi nō hr̄et ratū: nō inci/
deret canonē: vt patet ibidē. Et addit glo.
in dicto. c. mulieres. ꝙ licꝫ mandās añ in/
iectionē manuū peniteret: nihilominus tñ
canonē incideret niſi mādatū reuocauerit
ita ꝙ reuocatio ad ipm̄ ꝑuenerit. In cōtra/
riū tamē tenet Guil'. de cōmo. ff. de cōdi. ob
cauſam. l. ſi pecuniā. §. ſi ſeruū. ꝑma autem
opinio tenet quo ad eccleſiam: ſecūda quo
ad deū: qꝛ in foro ꝯſciētie nō tenent̄. Pre/
terea quō mādans ꝛ exequēs in bello iniu
ſto obligat̄ viſum eſt ſupra in. v. precepto.
Quīto queri pōt: vrū dñi terraꝝ vel ciui
tatū ac alij ſupiores quoꝝ intereſt tā ſpūa/
les q̄ȝ tꝑales auctoritatē dantes exercendi
vſuras ꝛ exigēdi teneant̄ ad reſtitutionē.
Ad h̄ rñdet Rodoñ. ꝙ ſi cogūt debitores ꝑ

ſe vel ſuos officiales: aut ſtatuta edita: tūc
tenent̄ ad reſtitutionē etiā ſi nihil ad eos
ꝑuenit de eoꝝ bonis ꝙ ſi fouēt eos recipiē/
tes de bonis eorū tenent̄ etiā ad reſtōem:
imo ſm Guil'. tales cū poſſint ſi non cōpel/
lunt ad reſtituendū vſuras tenent̄ ad reſti
tutionē: etiā ſi nihil ad eos ꝑuenit. Cuius
ratio eſt: qꝛ habent hoc in ꝑceptū ab eccl'ia
ſaltē de iudeis: vt pꝫ ex̄ de vſur̄. c. poſt mi/
ſerabilē. vbi ſubdit̄: Judeos ad remitten/
das xp̄ianis vſuras ꝑ principes ⁊ poteſta/
tes cōpelli ꝑcipim⁹ ſeculares: et donec eis
remiſerint ab vniuerſis xp̄ifidelib⁹ tam in
mercimonijs ꝙ̄ in alijs ꝑ excōicatiōis ſen/
tentiā eis iubem⁹ cōmunionē oīmodā de/
negari: hoc ibi: qḋ ꝑceptū ſi non obſeruāt
cū eis incūbat ex eoꝝ officio: ꝯſenſū inter/
ꝑtatū ſe hr̄e demōſtrant: iux̄ illud: Nō ca/
ret ſcrupulo ꝯceſſiōis occulte ꝗ manifeſto
facinori deſinit obuiare: vt ex̄ de homi. c.
ſicut dignū. §. iij. Ex ꝑdictis aūt plura tra/
hi poſſūt argumēta quib⁹ doceri pōt ꝓpor/
tionabiliter quō ſuꝑiores ſpūales ⁊ etiā cu
re rei familiaris in h̄ peccato alieno ſe obli
gant ad reſtōem: nā generalit̄ oīs hn̄s au/
ctoritatē ꝑcipiēdi ſuꝑ alios ſiꝰ eccl'iaſticus
ꝑlatus: terrenus dn̄s: magiſter: parētes ⁊
ſil'es: ſi talis ꝑcipit rapere: incēdere: ꝑcute
re: occidere: opprimere: decipere: iniuſticiā
facere: vel quecūqꝫ mala ꝑpetrare: licꝫ illa
ꝑ ſe nō facit: tn̄ ita reus eſt vel mag⁹ ꝙ̄ ille
ꝗ facit: vn̄ regula iuris eſt li. vj. Qui facit
ꝑ aliū: eſt ꝑinde ac ſi facit ꝑ ſeip̄m: ⁊ ex hoc
patet eorū ꝑiculū ꝗ filios inſtruūt ad que/
cūqꝫ mala vel iniuſta: violare ſabbata vel
ꝑcepta ad mercātias iniuſte exercēdas vel
artes mechanicas cū mēdacijs: ꝑiurijs: in/
iuſticijs in materia pondere numero mēſu
ra in arte ⁊ infinitis ſimilib⁹: quoꝝ omniū
ꝑticipes fiūt: ⁊ hoꝝ ratio eſt: qꝛ iubens vi/
det̄ cā ꝑncipalioꝛ ꝙ̄ exeqn̄s: qꝛ cā ꝑma: ⁊
ſicut dicit̄ ꝑma ꝓpoſitōe de cauſis: cā ꝑma
plus influit ſuꝑ cauſatū ꝙ̄ ſecūda. Qꝛ ſi q̄/
rit̄ vtrū igit̄ amic⁹ ꝑcipiēs ꝗ nō eſt ſuꝑioꝛ
ad reſtitutiōeꝫ obligat̄. Ad h̄ rn̄det Alex.
de hales ꝙ nō: ſaltē rōne qua ꝑcipit ſed hn̄
rōne q̄ ꝯſulit. Ratio eſt: qꝛ nō hꝫ impiū par
in parē. Deniqꝫ qꝛ aſſiſini iā nō reꝑiunt̄:
ideo de his ſuꝑſedeo: qꝛ ꝑ aſſiſinos iubent
occidi xp̄ianos ꝯ̄ q̄s fecit t̄ribile ſtatutū.
Inno. papa. iiij. vt patet lib. vj. de homi. c.
ꝓ hūane. Erāt eni ꝗdā enutriti falſis opi/
nionibus: ita ꝙ defacili mittebant̄ ad oc/
cidendū quēcunqꝫ chriſtianū: nō curātes
ſi ob hoc ipi occidendi eſſent. Qḋ a nobis
auertat chriſtus ieſus.

De ſecūdo peccato alieno. ſ. cō/
ſilij: ⁊ quō quis in eo tenet̄ ad reſti
tutionē: Sermo XLIX

N on furtum facies:
Exoḋ. xx. Secūdū peccatū alie/
nū eſt ꝯſiliū malū vel etiā iniuſtū
quo q̄s ꝑticeps malorū efficit̄: iuxta illud
Ecci. xxvij. Faciēti ꝯſiliū neq̄ſſimū ſuꝑ eū
deuoluet̄. Sic̄ exp̄ſſe pꝫ in Heſter ꝙ Amā
ꝗ regi ꝯſiliū dedit ꝙ oēs filij iſrl' interfice/
rent̄ vna die in toto regno regis Aſſueri:
deo diſponēte cū oīb⁹ ſuis cōplicib⁹ inter/
fectus eſt. Vn̄ Heſter vlti. dic̄: Aſſuer⁹ rex
de eo ſcribēs ad ſbiecta regna ꝙ tales ma/
li ꝯſiliarij aures ꝑncipū ſimplices ⁊ ex ſua
natura alios eſtimātes callida fraude de/
cipiūt: hoc ibi. Vn̄ generalit̄ quicūqꝫ cōſi/
liū aliqḋ ſcienter tribuūt in mortale vitiū:
licꝫ actu nihil ſit ſecutū incurrūt tn̄ morta/
le peccatū: qꝛ mortale venenū obtulerūt lꝫ
nō erat ꝗ biberet. Si vo ꝯſiliū eoꝝ execu/
tionē fuerit ſortitū: cū ꝓprio peccato cōmu
nicāt ⁊ alienū: nec ſolū ſed etiā oīm pctōꝝ
inde ſequētiū ꝑticipes fiūt: ſic̄ virginē de/
florās eā ponit in via meretricādi. Qꝛ ſi cō
ſiliū donāt ad quācūqꝫ iniuſticiā in artib⁹
mechanicis: mercātijs: cauſis iudiciarijs:
falſis teſtimonijs ⁊ ſil'ib⁹: ſi ex hoc ſecuta ē
iniuſticia: tūc ꝯſiliatoꝛ ad reſtitutionē ob/
ligat̄: qꝛ dic̄ Tho. ſuꝑ. iiij. di. xv. ꝙ ſi ꝓba/
biliter credit cōſiliās efficax fuiſſe ꝯſilium
ſuū: ⁊ ꝙ al's iniuſticia ꝯ̄ ꝓximū cōmiſſa nō
fuiſſet: tenet̄ ad reſtōeꝫ q̄ſi ꝑncipalis actoꝛ
ſi ille reſtōem nō fecerit. Audiāt hec qui fi
lios docēt iniuſte lucratiuis occupari: ta/
les eni filios ſuos ⁊ filias ſuas imolant de
monijs: quib⁹ ait dn̄s Eſa. xxx. Ve vobis
filij deſertores: glo. dei cōſilio ⁊ Hieremie
aliorūqꝫ ꝓphāꝝ ſpreto: vt faceretis cōſiliū ⁊
nō ex me ſed ꝯ̄ me: ⁊ ordiremini telas: glo.
prauū demonſtrādo ꝯſiliū ⁊ nō ꝑ ſpm̄ meū
vt adderetis peccatū ſuꝑ pctm̄: qꝛ ex malo
cōſilio malū alienū iūgit malo ꝓprio. Tale
cōſiliū dedit Achitofel vt Abſalon ꝯ̄ legē
fedaret cōcubinas patris ſui: vt ꝑ tale vitu
periū pr̄i illatū crederet̄ a ꝑpl'o int̄ eos nō
poſſe fieri reconciliationē: ⁊ ſic firmi⁹ cum
Abſolone fedus iniret: quapropt̄ illi⁹ cōſi
liū nutu dei fuerat reprobatū: ac ipſe diui/

no iudicio traditos in reprobū sensum: se/
ipsum execrabiliter interemit. Sic Hiero/
boā durissimo iudicio damnat⁹ ē: nō solū
qꝛ idola adorauit: sed qꝛ ppl'o isrl' idipm cō
suluit. Sic Baalā qui ꝯsiliū dedit quō filij
isrl' per virgines speciosas ad fornicationē
allicerent̄ ⁊ sic offenso dn̄o facilius gladio
deijcerent̄. Sic Cayphas nō legit̄ dn̄m cru/
cifixisse: sed crucifigētibus cōsiliū dedisse.
Silr̄ ⁊ Annas ⁊ alij: de quibus ait dn̄s ad
Pilatū: Propterea q̄ tradidit me tibi ma
ius peccatū habet. Ex quo pꝫ ꝙ qn̄qꝫ plus
peccāt mali ꝯsiliarij ꝙ p̄ncipales actores:
⁊ ideo ꝑ ꝯn̄s aliqn̄ plus puniunt̄ in iure:
vt pꝫ. lxxxvj. di. c. tanta nequicia. vbi sum/
m⁹ pōtifex parcit ep̄o delinquēti ꝓpter sim
plicitatē: ⁊ tn̄ illos ꝯsiliarios q̄s in eodem
scelere ꝯsultores habuit excōicat. Hic q̄/
ri pōt qn̄ q̄s teneat̄ de ꝯsilio dato ⁊ qn̄ nō.
Ad hoc rn̄det Jo. an. li. vj. in regula iuris
Null⁹ ex ꝯsilio dūmō fraudulentū nō fue/
rit obligat̄: distinguēdo. s. de consilio: aut
eni dat̄ ꝯsiliū circa cōtractū vel q̄si: aut cir
ca maleficiū vel q̄si. Si dat̄ ḡ cōsiliū circa
cōtractū ⁊ tūc si ꝯsiliū illud est fraudulētū
tenet̄ actiōe de dolo ipi cui ꝯsiliū dedit: qꝛ
generaliter cōsulens tenet̄ de omni cōsilio
fraudulēto quo q̄s sciēter ad fraudem dat
alteri ꝯsiliū: ⁊ h̄ innuit regl'a p̄dicta: Nul/
lus. Et addit Rich. in. iiij. di. xv. ꝙ appella
tione fraudulēti ꝯsilij cōtinet̄ etiā malū cō
siliū ex ignorātia datū: Quis bonū cōsiliū
dare crederet: si debitā diligentiā ad scien
dū non adhibuit: qꝛ negligētia crassa ꝓpe
dolū est: vt. l. dist. c. sepe. ex̄ de iniur̄. ⁊ dā.
da. c. si culpa. ex̄ de peni. ⁊ re. c. quesitū. vbi
plane de hoc in glo. Ad maiorē tn̄ euiden/
tiā exempla ponam⁹ ꝯ singulis. Primo de
cōtractu emptiōis ⁊ venditiōis: dicit enim
Dyn⁹ in dicta regula: null⁹: ꝙ si ꝯsiliū dat̄
cōtrahēti q̄ al's erat cōtractur⁹: tūc locū hꝫ
dicta regula: Null⁹ ex ꝯsilio dūmō fraudu
lentū nō fuerit obligat̄: id est si nō interue
nit fraus in ꝯsulēdo ꝓpter quā emēs forte
magis iusto emit vel vendēs minus iusto
vēdit: aut ab emptore solutionē extorque/
re nō pōt ⁊ silr̄: q̄ possunt fraudulēter inē/
uenire: quo nō obstāte cōsuluit alter mala
fide: tūc eni tenet̄ in solidū: si tn̄ bona fide
cōsuluit nō tenet̄. Si xo nō erat al's ꝯtra/
cturus: tūc is q̄ cōsiliū dedit tenet̄ in soli/
dū: vt frequēter cōtingit in cōmessatiōib⁹
⁊ ebrietatib⁹ ad ꝓcurandū solutionē sym/
boli: vn̄ si tui lucri causa me ad emendū vl'
vendendū induxisti cōsilio fraudulēto te/
neris mihi. Secūdo in cōtractibus mutui
dupliciter. Tū qꝛ me volentē mutuare grat̄
indigenti: tu me induxisti ꝙ nō darē nisi sb̄
vsura: tūc eni ꝼm Asten̄. li. iij. ti. xl. teneris
ad restitutionē: eo ꝙ impedis indebite vti
litatē ꝓximi ꝓcurando ne mutuū sibi da/
ret̄. Tū ecōtra sciēs eū cui mutuaui facul/
tatib⁹ labi: nihilomin⁹ ad hoc me induxi/
sti ꝓpter fauorē ei⁹ aut ꝓpter lucrū ꝓpriū:
eundē esse idoneū ad soluendū fraudulen
ter affirmādo. Et generalit̄ quicūqꝫ indu/
cit alios ad faciendū cōtractus vsurarios
tenet̄ in solidū pti lese: ⁊ hec oīa sicut etiā
sequētia sane intelligunt̄ qn̄ p̄ncipalis nō
restituit. Tertio pꝫ in tractatu locatiōis vl'
cōductiōis: nā si cōsilio tuo inductus sum
fraudulent̄ ad locandū domū meā illi quē
sciebas male vsuruꝫ aut p̄ciū locatiōis nō
soluturū: aut agrū meū illi quē sciebas in/
fideliter acturū: ⁊ in sil'ib⁹ sicut in locatiōi/
bus opaꝝ: obligaris mihi in solidum: aut
ecōtra tuo cōsilio fraudulēto cōduxi equū
claudū ꝓ veloci: fundū aridū ꝓ fertili: ser
uū pigrū ⁊ infidū ꝓ agili ⁊ probo: teneris
mihi in solidū: ⁊ in sil'ibus idē est iudiciū:
vt ī emphytheosi de quo q̄d sit dictū est su/
pra. Quarto in cōtractu matrimoniali plu
rimi ex cōsiliarijs fraudulētis maxia pati/
unt̄ dispēdia: nō solū in donatiōib⁹ ⁊ doti/
bus diminutis sed etiā in psonis mr̄imo/
niali vinculo cōiungēdis: in quib⁹ potissi/
me occultant̄ ea q̄ displicere possunt alteri
ꝯtrahentiū: miserāda prorsus hoꝝ cōditio
qꝛ nulla est vxoris electio: sed q̄lis aduene
rit talis est habenda: si iracūda: si fatua: si
supba: si fetida: si corrupta: aut cuiuscunqꝫ
vitij est post nuptias expit̄: equus: asin⁹:
bos: canis ⁊ vilissima aīalia mācipia p̄us
ꝓbant̄ ⁊ sic emunt̄: sola vxor nō ostēdit̄ ne
ante displiceat ꝙ ducat̄. Quihto patet in
cōmodatis: nam si tu mihi cōmodasti vasa
vitiosa cōsulens fraudulēter vt ī eis vinū
meū ponerē ⁊ vinum corrūperet̄ aut effun
deret̄: teneris mihi satisfacere: vt. ff. cōmo/
dati. l. in cōmodato. Similiter si mihi frau
dulēto cōsilio cōmodasti rem corruptā aut
semifractā vt recipias renouatā: ⁊ ī simili/
bus est idem iudiciū: ⁊ hoc de ꝯtractibus.

Secūdo ponamus exempla de quasi cō/
tractibus: vtpote de tutorib⁹: curatoribus
vl' alijs quorūcūqꝫ negocioꝝ gestorib⁹: aut
etiā testōꝝ executorib⁹: nam generaliter si
tuo ꝯsilio fraudulento ꝓmoues aliquē p̄ce

p̄cio fauore cupiditate: vl'quocūq; affectu
ad tutelā curā testamētorū executionē aut
quācūq; aliā administrationē: quē verisi/
militer timēs minus idoneū sollicitū iustū
vel al's qualitercūq; min⁹ aptū: obligaris
de omni iniusticia crassa negligētia impe/
ritia damnū passis: vt patet p̄us in aucto/
ritatib⁹ de cōsilio fraudulento: maxime tñ
hmōi tenent̄ de his quos taliter pmouent
ad curas administratiōes vel p̄sidētias ec/
clesiasticas aut sp̄ūales: vt ad regimē aīa/
rū ad eccl'iastica bñficia ad p̄laturas eccle/
siasticas: aut admīstratiōes rerū eccl'iasti/
carū ⁊ miserabiliū p̄sonaꝝ: vt mgr̄i fabrice
mgr̄i hospitaliū: mgr̄i sanctispūs: sil'r red/
dituarij cōmunitatū aut quarūcūq; p̄sona/
rū: ex quib⁹ multi multa p̄ticularizari pos/
sunt. Tertio ponam⁹ exempla de malefi/
cijs in quib⁹ cōsiliū semp̄ est fraudulentū:
⁊ ideo cōsulēs sp̄ obligat̄: nō quidē illi cui
sed ꝯ quē ꝯsiliū dedit: nā si consulit occidi
iudicat̄ homicida: vt pz exp̄ssum. l. dist. c.
si q̄s viduā. ⁊ ex̄ de homi. c. sic dignū. vbi
ponit̄ casus de rege anglie q̄ ad suggestio/
nē quorūdā occidi fecit archiep̄m Cantu/
arieñ. quoꝝ quidā venerunt ad cōfessionē
ad ep̄m Oxoñ. a quo papa ꝯsult⁹ rñdit int̄
alia: q̄ q̄ se asserūt animū regis inflāmasse
ad odiū vnde homicidiū fuit secutū: dure
⁊ aspere sunt puniēdi: sed non ita seuere sic
actores p̄ncipales: nisi forte regem illū ad
illud homicidiū suis suggestiōibus pvo/
cassent: glo. forte al's nō facturum: vñ eque
tenent̄: q: dolo ad hoc induxerūt regē qui
al's nō fecisset: vt. ff. de dolo. elegant̄. Sil'r
si q̄s cōsuluit q̄ alteri fieret iniuria: tenet̄
illi actiōe iniuriaꝝ: vt de. pe. di. j. c. nō solū.
Item si q̄s cōsuluit seruo empticio q̄ fuge/
ret: vel q̄ furtū faceret: tenet̄ cōsulēs tam
furti q̄z serui corrupti: duobus enī damnū
intulit scilz dño serui ⁊ dñio rei furtiue: ac
vtriq; tenet̄ satisfacere: ⁊ idē est vbicūq; ca
dit nomen maleficij vt furti ⁊ rapine: vt pz
ī glo. in dicto. c. null⁹. Maleficiū etiā dicit̄
quodcūq; crimē ad qd̄ qui aliū inducit cō
sulendo: suadēdo: alliciēdo: al's nō factu ⁊
tenet̄ ad restitutionē: q: f̄m Sco. ⁊ Asteñ.
⁊ alios q̄litercūq; quis aliū damnificat in
bonis aīe tenet̄ illū econtrario ad conuer/
sionem efficaciter reducere per se ⁊ p̄ alios
quibuscūq; modis poterit. Cui⁹ ratio est:
q: bona aīe sunt maxima: ⁊ ideo maxīe te/
net̄ ad restitutionē: eo q̄ maximū damnū
intulit: vt dictū est s̄. vbi agit̄ de dānificā/
tibus aliū in bonis aīe. Etiā sub noīe ma/
leficij cōtinet̄ cōsiliū quo alijs p̄niciose cō/
sulūt ne debita soluāt aut aliena restituāt.
Et qui in consilijs p̄ncipū aut cōmunitatū
iniuste ꝓponūt ea q̄ in damnū pximoꝝ ve/
niūt sine iusta ⁊ rōnabili cā: aut etiā quoꝝ
cōsilijs cōdunt̄ iniq̄ statuta vel exactiones
cōtra cōmunitatē: ⁊ maxīe ꝯ eccl'iasticā li/
bertatē: de quib⁹ omnib⁹ tactū est supra in
locis suis. Et nota generalit̄ q̄ illi dicunt̄
cōsiliarij crimīosi: qui sup̄ crimīe p̄stant cō
siliū: ⁊ hi dicunt̄ cōmunicare crimīosis in
crimīe: vt ex̄ de sen. excō. c. nup̄. §. ī secūda.
Quarto ponam⁹ exempla de q̄si malefi/
cijs: nā quasi maleficiū est qd̄ fit nocumen
tū p̄ter pposītū: vt cū iudex per imperitiā
male iudicat: vel cū de domo alicui⁹ aliq̄d
est eiectū qd̄ nocuit transeūtibus: vt dictū
est supra. Si q̄s ḡ iudici cōsiliū ingerit ad
dandū tale iudiciū: tūc obligat̄ cōsulens
secūdario eo mō quo iudicās obligat̄ p̄n/
cipaliter de quo visum est supra. Et idē di/
cendū est de eo qui consulit alteri vt eijciat
aliquid de domo quod alteri nocet. Sed
omissis alijs queri pōt: vtrū cōsulēs alteri
qd̄ feneret̄ vel ad hoc pecuniā gratis cōce
dens: teneat̄ ad restitutionē. Ad hoc dicē/
duz f̄m Alex. lom. ⁊ Guil'. q̄ in hmōi casu
sunt diuerse opiniones q̄ tñ faciliter cōcor/
dari possunt. Quidā enī dicūt q̄ qui alios
ad fenerandū inducūt q̄ nō fuissent al's fe/
neraturi: tenent̄ ī solidū: licz ad eos nihil
p̄uenit. Si tñ al's erāt feneraturi tūc nō ob
ligant̄ nisi inquātū ad eos p̄uenit. Cuius
opinionis p̄ma p̄s sic intelligi debet: q̄ ta/
lis gratis indigēti mutuū p̄stitissent: si tuo
ꝯsilio ad mutuādū sub vsura inducti non
fuissent: alioq̄n si al's indigēti nihil mutu/
assent: pcedit alioꝝ opinio q̄ dicūt rōnabi/
liter moti: q̄ licz talit̄ inducens mortaliter
peccet tñ ī neutro casu obligat̄ nisi inquā/
tū ad eos p̄uenit: sicut nec in duob⁹ casib⁹
sequētib⁹: puta cū q̄s societatē cōtrahit cū
alio ad exercendū fenus: vel cū q̄s vsura/
rio pecuniā p̄stat p lucro p̄ticipando: mo/
uent̄ enī tales ad hāc opinionē tenendam
ppter differētiā q̄ est int̄ rapinā ⁊ furtū ex
vna p̄te: ⁊ vsurā ex alia p̄te. penes volūta/
riū ⁊ inuolūtariū. Ex q̄ differētia sumit ori
ginē q̄ ī his casib⁹ potior est cōditio vsura
rij q̄z furis vel raptoris: nā in rapina ⁊ fur/
to tenet̄ etiā ad restōem q̄ p̄stat ad hoc ali/
quo mō cām efficacē: sine q patrata nō fu/
isset: etiā si nihil ad eū p̄ueniret: ⁊ hoc idō:

q2 furtum τ rapina cōtra volūtatē domini ppetrant: non sic aūt in vsura vbi interuenit voluntariū mixtū: ꝓpter hoc eni in rapina τ furto iura spoliatis tribuūt actionē ꝯtra eos qui dederūt rapine vel furto ope cōsilio ministerio cām efficacē: licȝ ad eos nihil puenerit: non autē sic est de vsura: q2 non daꝭ actio contra tales alios taliter inducētes cum ad eos nō peruenit quicꝙ de tali lucro impietatis: nec talis proprie dat vsurario occasionem vsuras accipiēdi: sed potius mutuandi: qḋ quidē in se bonū est. Vn̄ generaliter plerū prauū cōsiliū dū efficax fuerit magis est pniciosuȝ τ magis obligat ꝙ auxiliū: q2 auxiliū restringiꝭ soluȝ ad illa in quib⁹ auxiliū daꝭ: cōsiliū aūt extendiꝭ ad oīa damna que vigore talis consilij sunt secuta: τ in hoc execrabili⁹ peccāt infidi pdicatores τ cōfessores: tales indebite ad cōfessionē recipiētes τ resoluentes qui ꝓpriū lucrum τ aliorū fauorem queritātes: de iniustis sibi partē assumūt τ alia relaxāt retrahendo cōfitētes τ cōsiliū querentes ne aliena certa certis restituāt: vel ne supfluitates τ vana remoueant: aut ne veris pdicationibus τ doctrine salutifere credant: aut ne iniuriatis satisfaciant: qḋ fieri nullo mō deberet. In cui⁹ ar. de vsur. c. quāꝗ. li. vj. pcipiꝭ: ꝙ nullus manifestorum vsurariorum testamētis intersit: aut eos ad confessionē admittat siue absoluat: nisi pus de vsuris satisfaciant: vel de satisfaciendo ꝓ suarū viribus facultatū idoneam cautionē pstent. Et ex omnib⁹ pdictis patȝ intuenti de cōsilio fraudulēto: quo ꝓchpudor totus mūdus plenus est: quia vt diciꝭ Prouerb. xij. Cōsilia impiorum fraudulēta. Et Hiere. ix. Oīs frater supplātans supplātabit: oīs amicus fraudulēter incedet. Inter omnia tamē sunt abhorrēda cōsilia copulatricū: que venenū dulce portant i ore: quarū lingua vocaꝭ lingua tertia: de qua diciꝭ Ecci. xxviij. Lingua tertia mulieres viratas deiecit: id est habētes viros vel in bono ꝓposito firmatas: hec eni lingua maledicta turpitudinū mediatrix et libidinū internūcia: quasi glutinū infernale cōiungit incautos fedo amore: ac tandē luxurie feditate: mirum ꝙ detestandā cōsiliatricū immanitatē iura ciuilia non puniūt: que ꝓ furto exiguo furem suspendūt. Qua igiꝭ pena lamia crudelissima merito plectenda esset: que puellarum animas tradit demonijs τ corpus lenocinijs. Secūdo pncipaliter quis dare potest consiliū nō quidē fraudulentū sed bona fide cū debita deliberatiōe fm exigentiā cause. De quo queri potest: vtrū dans alteri cōsiliū vt pecuniā suā potius ponat in mercātijs ꝙ in pdiorum emptionib⁹: τ casu fortuito male accidit: quia forte merces naufragio submerse sunt: talis ꝯsiliās ad aliquā restitutionē obligeꝭ? Ad hoc rn̄dendo distinguit Dynus: quia aut consiliū dedit bona fide: τ tūc nō tenetur: verūtamē in his que concernūt fidem christiane religionis pcepta diuina τ ecclesiastica diuina bonos mores cōmunē iusticiā τ similia que tangūt pupillā oculi quo ad salutē animarum: nisi fuerit in his exptus nō debet cito sententiā pcipitare. Alioqn ex hoc iudicareꝭ temerari⁹ aut psumptuosus: nec etiā excusareꝭ ex eo ꝙ aīo simplici bona fide cōsiliū daret alteri in piculum vtriusque salutis aliene τ ꝓprie: q2 si cecus cecū conaꝭ ducere τc. Si vo fraudulēter dedit consiliū tunc oīno teneꝭ: τ hoc vult regula dicta. s. nullus. Ad laudē dei.

De tertio peccato alieno. s. consensus τ qualiter in eo obligaꝭ qs ad restitutionē: Sermo L

On furtum facies.

n Exod. xx. Tertiū peccatū alienū est ꝯsensus quocūꝗ respectu fiat scȝ vel ob amorē agētis aut odiū patiētis: aut etiā generalirer: quocūꝗ affectu inordinato quis in mortali deliberate ꝯsentiat peccatū mortale ppetrat. Et hoc vult apostolus ad Roma. j. cum enumeratis diuersis criminib⁹: tandē subiungit: ꝙ qui talia agunt digni sunt morte: nō solū qui faciūt sed etiā qui cōsentiūt facietibus: vbi dicit glo. vt nullus excuseꝭ consentire est tacere cū possis redarguere: sicꝗ cū faciēte reus τ peccati pticeps iudicaꝭ eadē maledictione mulctādus τ pari pena cruciādus. Qḋ liquide patuit in rege Achab. iij. Re. xxj. qui Jezabel impie regine cōsensit in mortē Naboth: adeo ꝙ lrās cōtinentes seriē false criminatiōis τ iniuste mortis i Naboth ab ea confectas: rex anulo suo cōfirmaret. Quapropter audiuit a domino p Heliam dicentē: Occidisti scȝ per ꝯsensum insuper τ possedisti: et addidit: in loco in quo linxerunt canes sanguinem Naboth lambent quoꝗ sanguinem tuum: et interficiam de A

Achab mingentē ad parietē ⁊ clausum et
vltimū in israel: ⁊ canes comedēt Jezabel
in iezrahel:hec ibi. Propter hoc etiā vxo/
res paruuli posteriqȝ iudeoꝝ puniti sunt ⁊
adhuc puniunt: vltione diuina tam tem/
poraliter ꝙ̄ eternaliter: non quidē ex hoc
ꝙ dominice crucifixioni interfuerūt vł ad
hoc coopati sunt: sed quia parētibus con/
senserūt ⁊ consentiūt: ⁊ ab eis imprecatio/
nem maledictionis susceperūt:ad Pilatū
vociferātibus eisdem. Sanguis eis super
nos ⁊ sup filios nostros. Unde pcussit eos
domin⁹ in posteriorra: ⁊ opprobriū sempi/
ternū dedit illis:quia diuino iudicio sicut
posteri per cōsensum parentū impietatē cō
municāt:sic ⁊ hanc detestabilē maledictio
nem hereditant:ob hoc deniqȝ vxores filij
posteri vel heredes vsurariorū raptorū fu/
rum violentiā inferentiū iniusticiā vel de/
ceptionē quācūqȝ agitantiū ⁊ similiū:cum
eisdem rei iudicant:nō quia faciunt sed qr
cōsentiunt:sic acquisita damnabiliter reti/
nendo ⁊ lese parti nō satisfaciēdo inquātū
facultas bonorū suppetit:vel etiam debita
iuste vel iniuste cōtracta non soluendo:ve/
rūtamē quādo debita vel iniusta totā he/
reditatē exhauriunt:tunc heres debet esse
immunis a damno sicut īmunis esse tene/
tur a lucro: ita ꝙ non tenet satisfacere de
proprijs sicut nihil retinere potest de alie/
nis. Ad maiorem autem euidentiā queri
potest:quotuplex est cōsensus in culpā vel
in iniusticiā alienā. Ad hoc respōdet glo.
in.c.j.extra de offi.delegati.vbi agit de cō
sentiēbus ꝙ pari pena plectendi sunt:⁊ di
cit glo.ꝙ quadruplex est consensus scȝ ne/
gligentie: consilij coopationis: auctorita/
tis seu defensiōis. Primus igit cōsensus
est negligentie:de quo cōsensu dicit glo.ꝙ
in illo casu minus peccat cōsentiens ꝙ̄ fa/
ciens: nisi forte negligētia nimis crassa et
supina fuerit: vt in p̄lato:sicut patet.j.q.j.
c.quicquid. vbi punit episcopus excōmu/
nicatiōe duorū mensiū:eo ꝙ correctionem
debitā neglexit. Nimirū cum dicit.lxxxiij
dist.c.cōsentire videt erranti: qui ad rese/
canda que corrigi deberent non occurrit.
Et.c.quid enim prodest illi suo errore non
pollui:qui cōsensum prestat erranti. Et ex
his colligi potest quātum supiores delin/
quūt: ac quāta pena digni sunt: cum sub/
ditorū excessus ex detestabili negligentia
corrigere dissimulant: sicut exemplariter
patet Numeri.xxv.vbi dicit ꝙ popul⁹ for
nicatus est cum Moab: ac pro peccato po/
puli iussit dominus principes in patibulis
suspendidi: ad mitigandū furorē domini.
Cur aūt peccante populo deus duces cru/
cifigi voluit:nisi quia eorū negligētia pec/
catis populoꝝ illos pricipes cōstituit: iux
illud.xxiij.q.iij. Qui potest obuiare ⁊ per/
turbare peruersos ⁊ non facit:nil est aliud
ꝙ̄ fauere impietati. Hinc etiā hely ꝓ pecca
tis filioꝝ suorum multiplici plaga ⁊ morte
temporali mulctatus est: īmo sicut ait Hie
ronym⁹: Pro peccatis filiorū suorū dam/
natus est:qr corripuit eos sed lenitate pa/
tris:nō auctoritate pontificis. Quapropt
lxxxiij.dist. p̄cipit.c. si quis ep̄us fornica/
tioni p̄sbyteroꝝ diaconorū vel crimini in/
cestus in sua parrochia precio vel p̄cibus
interueniēte consenserit:vel cōmissum au/
ctoritate sui officij non impugnauerit: ab
officio suspēdat. Et.c.sequēti dicit:ꝙ epi/
scopus qui talium crimina vel alioꝝ puer/
se agentiū non corrigit:magis dicēdus est
canis impudicus ꝙ̄ episcopus. Deniqȝ de
hoc cōsensu negligētie vel dissimulationis
dicit Hein. de vri. ꝙ si aliq̄s ex officio suo
debet ⁊ pōt rapinas ⁊ spolia p̄cauere ⁊ nō
cauet: tūc talis quidē spoliator dicit: non
tamen tenet ad restitutionē:sed auferentē
cogere debet ꝙ restituat:si tn̄ aliq̄d emoli/
mentū pceperit de tali dissimulatiōe: tunc
ad restitutionē obligat. Similiter si requi
situs cauere nolebat: vel si requisit⁹ aufe/
rentē ad restitutōez nō cogebat. Or si q̄rit
quid igit de officialibus qui se certificare
negligunt an sui mīstri officia sua bene vel
male gerant. Rn̄det Jo.de pla.ꝙ tales te/
nent ꝓ delicto familie sue cōmisso p̄textu
officij in quo tales p̄ponit:qr tenet esse sol
licit⁹ se velle certiorari an officiales sui bn̄
regant:⁊ si male tunc de remedio ꝓuidere
al's de negligentia sunt officiales hmōi pu
niendi: ⁊ allegat idem Jo. multa iura ad
hoc. Secūdus ꝟo cōsensus est cōsilij: de
quo dicit glo.vbi supra: ꝙ min⁹ punit cō/
sulens ꝙ̄ agens: plus tamē ꝙ̄ negligens.
Sed Hein.de vri.distinguit de cōsensu cō/
silij ⁊ psuasiōis:aut enī p̄do fur vsurarius
vel cōsimilis erat hoc facturus etiā sine cō
silio: ⁊ tūc minus peccat cōsulēs ꝙ̄ faciēs:
nec tenet ad restitutionē:aut nō erat factu
rus:⁊ tūc est par delictū facientis ⁊ cōsen/
tiētis:vt.ff.de furt.l.qui suo.⁊ talis tenet
ad restitutionē. Aliquādo etiā delictū con
sulentis maius reputat ꝙ̄ facientis: quis

ꝑncipaliter videndū ē quo animo fiat pec/
catū: et ideo.lxxxvj.diſt.in.c. tanta plus.
excuſaṫ faciens ꝓpter ſimplicitatē ꝙ con/
ſulens. Jn cuiꝰ argumentū cōſulens ibidē
magis puniṫ: ſed de hac materia dictū eſt
in ſermone p̄cedenti. Tertius autē cōſen
ſus eſt coopationis: de quo glo. vbi ſupra:
ꝙ in tali conſenſu equaliter peccat faciens
⁊ cōſentiens: ⁊ ẜm hoc intelliguntˀ omnes
auctoritates que dicunt: ꝙ equaliter puni/
unṫ agentes ⁊ cōſentiētes: ⁊ exemplificat
Hein. de vri. ꝙ ſi duo vel plures vnū agnū
furati ſunt quem ſinguli tollere nō potue/
runt: omnes furti teneṅṫ in ſolidum: ſed ſi
vnus potuiſſet furtū feciſſe ſine alio: tunc
quilibet teneṫ ꝓ parte ſibi al's cōtingente:
⁊ allegat. ff. de furṫ. l. vulgarū. Ad lucidi/
orem tamen intellectū iſtius ſciendū eſt: ꝙ
tripliciṫ quis alteri coopari pōt ⁊ fauendo
opem ferre. Nam primo quis p̄ſtat opem
alteri non reſpectu certi delicti: ita ꝙ fauet
delinquēti: ſed nō delicto: vt exempli grā:
quis cōmodat alteri crimīoſo ⁊ bānito pe/
cuniā vel aliud auxiliū qui per terras faci
nora cōmittebat: non tamē hoc reſpectu vt
ip̄e poſſet delinquere ⁊ graſſari: ſed ꝓ ali/
quo caſu licito: ⁊ tunc opem ferens in nul/
lo puniṫ: puta ſi ſupplicat iudici vt eximat
eum de banno: vel eſt aduocatus in cauſa ī
qua agiṫ de nullitate banni: hoc enī licite
fit: vt patꝫ extra de iudi. c. intelleximꝰ. vbi
diciṫ: ꝙ excōmunicati cōueniri poſſunt et
aſſiſtere in iudicio: ſed reſpondere debent
ꝑ ꝓcuratorem: vt patet ibidem ⁊ in glo. et
de excep. c. j. li. vj. ⁊ ꝑ cōſequēs ſi talē fame
morientē q̄s alit: nulla pena teneṫ. lxxxvj.
diſt. c. nō ſatis. circa finē. Paſce fame mo/
rientem: quiſquis enī paſcendo homines
ſeruare poteris ſi nō paueriſ occidiſti. Hec
tamē ſane intelliguntˀ quādo non eſſet in/
terdictū vel ex natura criminis vel al's ex
cauſa in talibus fauere: quia tunc diceretˀ
eſſe fauor in caſu illicito: ſicut in caſu q̄ tan
giṫ libro ſexto: de hereti. c. ij. ꝙ ſcilicꝫ here
tici non debeant tradi eccleſiaſtice ſepultu
re. Secūdo vero quis fauet delinquenti ⁊
opem confert in caſu non licito: ꝗuis non
faueat delicto: vt quādo delinquētem poſt
cōmiſſum delictū receptat ⁊ occultat: ⁊ tūc
bene puniṫ non tamē pari pena: quia non
poteſt fingi ꝙ conſenſerit delicto ſed tene/
biṫ alia pena vt tanꝗ̄ receptator: vt. ff. de
receptatoribꝰ. ⁊ de his qui latro. occulta. ⁊
idem eſt in fauore preſtito ante delictum:
dūmodo non reſpectu certi delicti. Tertio
deniqꝫ quis fauet et opem fert et reſpectu
certi delicti: vt quando tribuit arma ad in/
terficiendū aliquem: vel tribuit ſcalas ad
ingrediendum monaſteriū: et tunc taliter
cōſentiens teneṫ pari pena tanꝗ̄ opem effi
cacem preſtans: eo caſu quo alter non erat
al's commiſſurus vel ſaltem non ſic facili/
ter: nam ſi al's erat commiſſurus non diciṫ
facere principaliter: nec etiam tunc teneṫ
vt faciens ſed tanꝗ̄ opem preſtans ſecun/
dariam non principalem: ⁊ per cōſequens
non tenetur pari pena ſed minori. Porro
principalē opem cōferens: ſicut pari pena
teneṫ: ſic ⁊ in ſolidum obligatur: quod po
tiſſime claret in aduocatis ⁊ ꝓcuratoribus
cum cauſam iniuſtam ſuis cauillationibꝰ
defendūt. Unde ẜm Ray. tales teneṅṫ ad
reſtitutionem omniū que illi contra quos
aduocabant propter eorum patrociniū in/
iuſte amiſerunt: ſeu per nimiam dilationē
diffinitiue ſententie damnificate fuerunt.
Unde generaliter ſi per ſuas cauillatiōes
aduerſarijs cauſam bonam abſtulerunt:
vel etiam eos grauauerunt ſuperfluā dila/
tionem petendo: vel falſum contra conſci/
entiam allegando: vel etiam poſitionē ca/
uilloſam faciēdo: aut falſum teſtem inſtru/
endo: aut clienticulū denegādo veritatem
inſtruendo vel procaci vociferatione pro/
ceſſum impediendo: prout patet expreſſum
v. q. iiij. in loco. ⁊ in gloſa. Jn omnibꝰ his
et ſimilibus aduerſario teneṫ ad intereſſe
non ſolum eris ſed etiam iuris: ita ꝙ tene/
tur ponere partem iniuſte oppreſſam in ſta/
tu ſui primi iuris: alioquin improperabiṫ
illi a domino illud. iij. Regū. vltimo. Jm/
pio prebes auxiliū ⁊ qui dominū oderunt
amicitia iūgeris: idcirco iram domini me/
rebaris: qꝛ aduocatus defendēs iniuſtam
cauſam: impio ⁊ veritatē que deus eſt odi/
enti p̄bet auxilium: ⁊ ideo concludit Tho.
ſcđa 2ᵉ. q. lxxj. ꝙ illicitū eſt alicui coopari
ad malū faciendū: ſiue cōſulendo ſiue ad/
iuuando ſiue qualitercūqꝫ cōſentiendo: qꝛ
cōſilians ⁊ coadiuuans quodāmodo eſt fa
ciens. Manifeſtū eſt aūt ꝙ aduocatꝰ auxi/
liū ⁊ ꝯſiliū p̄ſtat ei cuiꝰ cauſe p̄rocinaṫ: vñ
ſi ſciēter iniuſtā cām defendit abſqꝫ dubio
grauiṫ peccat: ⁊ ad reſtōem eiꝰ dāni teneṫ
qđ ꝯ̄ iuſticiā ꝑ eius auxiliū altera ps incur
rit: ſi aūt ignoranter iniuſtā cām defendit:
putans eam eſſe iuſtam: excuſaṫ ẜm modū
quo ignorantia excuſare poteſt: ⁊ ſi poſtea

in ꝓceſſu litis apparet iniuſta: tunc nõ de/bet eam ꝓdere: vt ſcȝ aliaȝ partē iuuet vel ſecreta ſue cauſe alteri parti reuelare: debȝ tamē cauſam illam extūc deſerere vel eum cui⁹ cauſam agit ad cedendū ſiue ad com/ponendū ſine aduerſarij damno cū effectu inducere: hec ille. ¶ Quartus deniꝗ con/ſenſus eſt auctoritatis ſiue defenſionis: et in hoc caſu magis peccat cõſentiens defen dendo ⁊ auctoritatē ꝑſtando ꝙ faciens et magis puniēdus eſt: vnde dicit̃. xxiij.q. iij.c.qui aliorū errorem defendit multo eſt damnabilior illis qui errant: quia nõ ſolū ille errat ſed etiam alijs offendicula erro/ris ꝑparat ⁊ cõfirmat: hoc ibi. Sicꝗ here/ſiarche plus peccāt ꝙ heretici: quia ſe ꝑti/cipes aliorum errorum conſtituūt: et. xj.q. iij.c.qui cõſentit peccātibus ⁊ defendit de/linquētes: maledictus erit apud deū ⁊ ho/mines. Et ſequit̃: Si ꝗs peccantē defendit acrius ꝙ ille ꝗ peccauerit coherceat̃: hoc ibi. Hac enim de cauſa tribus beniamin fe/re tota deleta fuit iuxta Sabaa: quia ſcele/ſtes peccatores defendere conati ſunt: vt patet Iudi. xx. Ad maiorē tamē euidentiā ſciendum: ꝙ aliquādo fit auctorizatio vel defenſio delicti poſt ꝑpetratū delictū: non tamē factū nomie auctorizāt̃: ⁊ tūc aucto/zans non dicit̃ facere delictū illud: nec te/net̃ tanꝙ factor delicti: ſed tanꝙ fautor et defenſor delinquentis. Aliqñ vero licet au/ctorizatio delicti fit poſt ꝑpetratū delictū: tamē cõmiſſum eſt delictū nomine auctori/zantis: ⁊ tūc idem iudiciū eſt de ratificāte ſicut de mādante: vt patet plane lib. vj. de ſentē.excõ. vbi dicit̃.c.cum quis abſꝗ tuo mandato manus iniicit in clericū tuo no/mine violentas: ſi hoc ratū habueris: excõ municationē latam a canone incunctanter incurris: cū ratihabitio retrotrahat̃ ⁊ mā/dato debeat comparari. Si vero iniectio ea/dem tuo nomine nõ ſit facta: tunc licȝ pec/cet ratam habendo eādem: non tamē pro/pter hoc excõmunicatiõis vllius vinculo innodaris: cum quis ratū habere nequeat qḋ eius nomie nõ eſt geſtū: hoc ibi. Et hec duo cõtinent̃ in duabus regulis iuris lib. vj. Prima eſt ratū ꝗs hre nõ põt qḋ ipſius nomine nõ eſt geſtū: glo. expreſſe vel inter/ꝑtatiue. Secūda eſt ratihabitionē retrotra hi ⁊ mādato non eſt dubiū cõparari. Pro quo ſciendū ꝙ ſi quis clericū verberat no/mine meo non tamē iuſſu meo: nõ ſum ali/quo mõ obligat⁹ tēpore iniectiõis nec excõ municat⁹: ſed tempore quo ratum habeo: tūc demū obligari incipio ꝑnūc nõ ꝑtunc. Et ſic ratihabitio retrotrahit culpā ⁊ excõ municationē ad ratū habentē incunctāter id eſt ſine mora: qḋ intelligit̃ nõ ſolū de ra/tihabitõe vera ſed etiā interꝑtata: exempli gratia: ꝓcurator meus aliquid facit nomi ne meo licȝ ad hoc mandatū non haberet: ex quo ſcio ſi nõ purgo teneor: qꝛ tunc illud mādare videor ⁊ hoc eſt ratihabitio ꝑſum/pta. Similit̃ ſi ꝓhibere poſſum ⁊ ſciens nõ ꝓhibeo: ꝙ ſi ꝓhibeo vel purgo nõ teneor: vnde a ſimili ꝑticipo cū excõicato nõ tamē in maleficio ſed ad correctionē induco: nõ ſum ligatus: ſi aūt in maleficio ligat⁹ ſum: qꝛ in crimie ꝑticipo cū criminoſo: ſic etiam hic ꝑticipo nomie meo geſtis approbando hec ſparſim in glo. ibidem.c.cū quis. Ali/quādo deniꝗ fit auctorizatio in ipſo deli/cto: ⁊ tunc magis peccat taliter cõſentiens ꝙ faciens: ⁊ magis tenet̃ ad reſtitutionē. Cui⁹ ratio eſt: qꝛ oīa noſtra facim⁹ quibus auctoritatē impartimur: vt patet lib. vj. de ꝑben.c.ſi aplice. Exempli gratia. Si aucto ritate ſculteti vel baliui eius familia capit clericum qui notorie apparet clericus: tunc ſcultetus vel baliu⁹ dicit̃ facere ⁊ plus te/net̃ ꝙ faciētes. Et ſic patet ex ꝑdictis qua/liter cõſenſus obliget ad peccatū ⁊ ad reſti tutionē. Or ſi ꝗs ſimpliciter corde cõſentit aliquo delicto alieno ex quocunꝗ affectu inordinato: reus eſt illiuſ delicti corā deo: ⁊ ideo Ezech. ix. Iuſſit dñs omnes interfi/ci in hieruſalē ꝑpter peccata delinquētiuȝ in ea: qui nõ habuerūt ſignū thau in fron/tibus eorꝫ: qḋ ſignum ponebat̃ dūtaxat in frontib⁹ ipſa peccata deflentiū ⁊ gementiū vñ dicit ibidē Ezech. ꝙ dñs vocauit viruȝ indutū lineis: habentē atramētariū ſcrip/toris in lumbis: ⁊ dixit ei. Tranſi ꝑ mediā hieruſalē ⁊ ſigna thau ſup frontes virorū gementiū ⁊ dolentiū: ſup cūctis abomina/tiõibus ꝗ fiūt i medio eius ⁊ dixit alijs ſex viris: Trāſite ꝑ ciuitatē ſequētes eū ⁊ non parcētes neꝗ miſerantes: percutite ſenen adoleſcentē virginē paruulū et mulieres: omnē autē ſup quē videritis thau ne occi/datis ⁊ a ſanctuario meo incipite. Quod a nobis auertat xp̄s ieſus bñdict⁹ i ſecula.

De q̄rto ꝑcepto alieno. ſ. adulationis: ⁊ qualiter in eo ꝗs obligat̃ ad reſtitutionē: Sermo LI

Non furtum facies:

Exo.xx. Quartū peccatū alienū est adulatio de qua dicit Augus. sup ps̄. ꝙ adulatio ē fallaci laude seductō. Et iterꝫ ait: duo sunt genera ꝑsecutorꝫ. s. vituperantiū ꝛ laudantiū: sed plus ꝑsequit̄ lingua adulatoris ꝙ̄ manꝰ ꝑsequētis. Cuius rationē ostendit idē di. Adulātiuꝫ lingue ligāt hoīes in peccatis: delectat enī ea facere in quibus nō solū nō metuit̄ repꝛ̄hensor sed etiā adulator operat̄. Qd̄ etiaꝫ affirmat Hiero. sup ps̄. di. Nihil est qd̄ taꝫ facile corrūpat mētes hominū sicut adulatio: plus eñ nocet lingua adulatoris ꝙ̄ gladius ꝑsecutoris. Ad cuius euidentiā q̄ri potest vtrū adulatio semꝑ est peccatum: ac vtrū obligat ad restitutionē: p̄sertim cum adulatio cōsistat in quodā sermone laudis alteri exhibite ꝛ hoc intentiōe placēdi: sed aliū laudare nō est peccatū: q2 dicit̄ ꝓuer. vlti. Surrexerūt filie eius ꝛ beatissimā p̄dicauerūt vir eius ꝛ laudauit eā: nec etiaꝫ alijs velle placere peccatuꝫ est: iuxta illud mandatū aplicū. j. Cor. x. Placete oīb' per oīa ꝛc. Ad hoc di. ē ꝭm Tho. scd̄a. 2e. q. cxv. ꝙ laudare aliquē pōt cōtingere bene ꝛ male: ꝓut debite cicūstantie ꝭuant̄ vl̄ p̄termittunt̄: nā si ꝗs velit aliquē delectare laudādo vt ex hoc eū cōsulet̄ ne in tribulationibus deficiat: vel etiā vt in bono ꝓficere studeat: alijs debitis circūstātijs obseruatis: hoc ꝑtinebit ad virtuteꝫ amicitie ꝛ affabilitatis. Similit̄ velle placere hoīibus: ꝓpter nutriēdā charitateꝫ ꝛ vt in eis homo spiritualit̄ proficere possit laudabile est: verumtamē velle placere hominibus ꝓpter inanē gloriā: vel ꝓpter lucrū: vl̄ etiam in malis hoc peccatū esset: ꝭm illd̄ ps̄. deus dissipabit ossa eorꝫ ꝛc. Et ad Galath. ij. Si adhuc hominibus placereꝫ xp̄i seruꝰ non essem. Sic etiā pertinet ad adulatiōeꝫ q̄ est laus ꝑnitiosa: ꝙ aliq̄s velit aliū laudare in quibus nō est laudādꝰ: q2 forte mala sunt iuxta illud: qm̄ laudat̄ pctōr in desiderio anime sue ꝛ iniquus benedicit̄: exacerbabit dn̄m peccator: vel q2 nō sunt certa de quibus eū laudat: sed tm̄ scd̄m apparentiā Ecci. xj. Ne laudes virum in specie sua: vel etiā si timeri possit ne humana laude ad inanē glīam ꝓuocet̄. Hinc Ecci. xj. āte mortē ne laudaueris hominē: vnde sic laudās aliū peccaret ꝑ excessum qd̄ ꝑtinet ad adulationē qd̄ si facit sola intētiōe delectandi vocat̄ placidꝰ ꝭm phꝫ. Si vero facit intētiōe alicuiꝰ lucri ꝯseq̄ndi vocat̄ blanditor vl̄ adulator: cōiter tn̄ solet nomē adulatiōis oībꝰ attribui: q̄ supra debitū modū virtutis delectare volūt v̄bis vel factis in cōi ꝯuersatiōe. Et diuersimode peccāt scd̄ꝫ q̄ntitatē ꝛ qualitatē adulatiōis: ac ꝭm directionē intētionis. Pro quo sciēduꝫ scd̄m Tho. ibidē ꝙ adulatio tribus modis pōt ꝯ̄triari charitati: ꝛ ꝑ ꝯsequēs ꝯstituit mortale peccatū ꝛ obligat ad restitutionē. Primo modo rōne ip̄ius materie: puta cū aliq̄s laudat alteriꝰ pctm̄ qd̄ ꝯ̄triat̄ tā dilectioni dei ꝙ̄ ꝓximi. Prio ꝯ̄triat̄ dilectiōi dei ꝯtra cuiꝰ iusticiā loq̄tur ꝛ scripturā illiꝰ mēdacē facere conat̄: sicut illi q̄bus ait dominus Malach. iij. Inualuerunt sup me v̄ba vr̄a: ꝛ dixistis q̄d locuti sumꝰ ꝯtra te? ꝛ dixistis: vanꝰ ē q̄ ꝭuit deo: ꝛ qd̄ emolimētuꝫ: q2 custodierimꝰ p̄cepta eiꝰ. q. d. nullū: ꝛ q2 ambulauimꝰ tristes corā dn̄o exercituū. i. ieiunijs afflicti: ꝙ nūc beatos dicimꝰ arrogātes. Siq̄dē edificati sūt faciētes īpietates. s. ī domibꝰ ꝛ possessiōibꝰ: ꝛ tēptauerūt deū ꝛ salui facti sūt. s. ip̄m ꝓuocādo ꝛ ꝯtēnēdo: ex q̄ ꝯcludere volūt ꝙ dn̄s de malis eorꝫ nō hꝫ noticiā vl̄ saltē nō facit iusticiaꝫ qd̄ ē blasphemia in deū: vn̄ rn̄derūt Hieremie increpāti excecati iudei: eiusdē. xliiij. Sacrificemꝰ regine celi. i. lune sic̄ fecimus in vrbibꝰ iuda ꝛ in hierl̄m ꝛ saturati sumus panibꝰ ꝛ bn̄ erat nobis: ex eo aūt tꝑe q̄ cessamus sacrificare ei oībꝰ īdigemꝰ: ꝛ gladio ꝛ fame ꝯsūpti sumꝰ. Et rn̄dit Hiere. ex ore dei diuersas īgerēs cōminatiōes ꝛ plagas vt ptꝫ ibidē in ꝑsecutiōe. Secūdo ꝯtrariatur dilectiōi ꝓximi queꝫ adulādo fouet in pctō: q2 dic̄ Beda sup Lu. Ip̄a pcti nutrix adulatio: q̄ sic̄ oleū flāmis in culpa ardētibꝰ solet administrare fomētū: q̄ ꝑfecto pestis maxīe circa magnates ꝛ diuites inualescit. Dic̄ eñ Seneca in q̄dā epl̄a: ꝙ diuites cū oīa hn̄t vnū illis deest. s. q̄ veritatē dicat: si eñ in cliēticulū felicis homīs potētisq̄ꝫ ꝑueneris aut veritas aut amicicia ꝑdēda ē. Vn̄ dic̄ alanꝰ de plāctu natu: ꝙ huius pestis pestilētia ꝑcutiūt̄ p̄ncipuꝫ laterales: palatini canes adulatiōis artifices fabri laudis figuli falsitatis. Hi sūt q̄ magnatorꝫ cōmēdatiōis tuba ī diuituꝫ aures citharizant: q̄ mellite adulatiōis fauos foras eructāt: q̄ vt emergāt munera caput diuitis oleo adulatiōis īungūt. Et Petrus rauenn̄. ī q̄dā epl̄a dic̄. Elimīat a palacijs

adulatio veritatē: illi soli ī magnatoꝝ gra
tiā admittunt̄ q̄ palpāt blādicijs ⁊ aures
fame bibulas calice babylonis inebriant:
hn̄ cū magnatibꝰ ageret̄ si scirēt int̄ adula
tionē laudemq̄ distinguere. Sed ceca lau
dis ambitio plus credēs alij de seipō q̄ꝫ si/
bi vtrūq̄ in distinctiōe ampliāt eos bn̄fici
is q̄s torq̄re debuerāt ⁊ a p̄sūptiōe adulā/
di supplicijs deterrere: sequit̄: Cuȝ eñ sal
correctiōis in om̄i sacrificio acceptet̄ a do/
mino: mel in om̄i sacrificio reprobat̄: h̄ il/
le. Nimiꝝ cū dicat Chrys. q̄ꝫ sic̄ finis ora/
toris est dictiōe p̄suasisse: ⁊ medici medicīa
curasse: sic finis adulatoris ē suaui eloquio
decepisse. Nā s̄m Cassio. Adulatio blāda
oībus applaudit: oībꝰ salue dicit: ꝓdigos
vocat liberales: auaros parcos ⁊ sapiētes
lasciuos curiales: garrulos affabiles ob/
stinatos ꝯstantes: pigros maturos ⁊ gra/
ues: hec sagitta leuit̄ volat ⁊ cito infigit:
hec ille: sicq̄ laudat̄ peccator in desiderio
anime sue. Sȝ dic̄ Esa. v. Ve qui dicūt ma/
lū bonū ⁊c̄. vnde talis adulatio est morta/
le peccatū ⁊ tenet̄ homini quē adulādo se/
B duxit in damno salutis sue. Tertio ꝯtra
riatur charitati rōne intētiōis: puta cū ali
q̄s ad hoc adulat̄ alicui vt fraudulent̄ no
ceat ei vel etiā alteri corporalit̄ vel sp̄ūalit̄
vn̄ ꝑ adulatiōes triplex īferre pōt nocumē
tū. Primū ē reꝝ exterioꝝ sic̄ ꝯtingit quā/
do q̄s v̄bis adulatorijs aliū seducit in em
ptiōe vēditiōe ac diuers̄ alijs ꝯtractibꝰ: ꝑ
ut frequent̄ ꝯtingit int̄ eos q̄ sūt mediato/
res ꝯtractuū q̄ dicunt̄ vnderkouffer ī vul
gari: ab vtraq̄ ꝑte p̄ciū deceptiōis clā ac/
ceptātes: ac vtriq̄ ꝑti se fautores mētiētes
multipharie queritātes: quē eoꝝ absq̄ no
ta potiꝰ decipere valeāt q̄stus grā. O ma/
ledicta rabies auaricie q̄ modis oībꝰ obli/
gat inuidū ad restituēdū insolidū: vnde ta
lis similat̄ scorpioni q̄ in parte anteriori .i.
in facie blādicias fingit ac in posteriori ꝑ/
te venenū deceptiōis infūdens pūgit. Nā
dicit Alanꝰ de plāctu nature. Adulatores
a voluntate vultū: ab aīo v̄bū: a mēte lin/
guā: ab intellectu loq̄lā: amplo dissensiōis
int̄uallo diffibulāt. Plerūq̄ eñ exterius
plausibilit̄ applaudēdo collaudāt: qđ in/
teriꝰ ꝯtradictoria derisiōe defraudāt: foris
virgineo vultu applaudūt: interiꝰ scorpio
nis pungūt aculeo: ⁊ h̄ exemplarit̄ patuit
in Samsone Judic̄. xiiij. qui descendēs in
thanata ciuitatē Philistinoꝝ accepit vxo
rem: in cōuiuio igit̄ nuptiarū vt dicit ma/
gister in histo. thānatei timētes robur Sā
sonis dederunt ei. xxx. iuuenes robustos
sermone quasi socios: ope vero custodes:
ne si forte q̄d vellet cōmittere crescēte cōui
uiorū societate: quibus ait: ꝓpono vobis
ꝓbleuma ⁊c̄. Tandē dixerūt sponse blādi
re viro vt indicet: q̄ sollicitans viꝝ flendo
dicebat: Odisti me: ⁊ ideo nō exponis mi/
hi: qui tandē victus molestia eius indica/
uit: statimq̄ suis ipsa reuelauit. Qui sam/
soni dixerunt: quid dulciꝰ melle: quid for/
tius leone? Qui ait: quid dolosius mulie/
re: cetera patēt in textu: ⁊ sic ꝑ mulierē per
didit. xxx. syndōes ac totidē tunicas. Hinc
merito dicit q̄daȝ versificator. Qui mel in
ore gerit ⁊ me retro pungere q̄rit. Illiꝰ ami
ciciā nolo mihi sociā. Quidam etiā adulā
tur vt sic in rebus exterioribus vl̄ etiā cor/
poralibus noceant alteri sicut quidaȝ pro/
pter inaffectionē gaudent de destructione
alioꝝ: ⁊ ostendunt signa leticie de malis q̄
sic referunt̄ cōmendāt īpietates: iniurias:
rapinas ⁊ similes oppressiōes: licet iniuste
s̄m rectā rationeȝ inferant̄: ⁊ tales grauit̄
peccāt alios in malo cōfirmātes ⁊ tenent̄
ad spiritualē restitutionē: ac etiā tēporaleȝ
si ex eoꝝ applausu maior secuta ē damnifi/
catio: ⁊ idē est si alteri detrahit per quā de
tractionē ꝓuocat audientē ad inferenduȝ
eidē damnū q̄đcunq̄ vel iniuriā: tūc enim
talit̄ detrahēs tenet̄ insolidū. Hic queri
pōt vtrū causaȝ suā ex fauore vl̄ adulatiōe
per iniustam sentētiā obtinens ad restitu/
tionē obligat̄. Ad h̄ r̄ndent cōmuniter do
ctores: q̄ꝫ si talis habuit malā ꝯscientiā dū
lis pēdebat restituere obligat̄ cū omni in/
teresse: ⁊ idē est si ꝑ falsos testes: falsas al/
legationes aut instrumenta scient̄ obtinu/
it: vt. C. si per fal. alle. iu. l. j. imo s̄m theo.
q̄ncunq̄ etiā post sentētiā vel p̄scriptioneȝ
incipit habere malā ꝯscientiā scȝ rē illā es/
se alienā semꝑ restituere tenet̄: ⁊ h̄ Innoc̄.
tenet extra de imūi. ecle. c. q2 plerīq̄: ⁊ ex/
p̄sse ꝓbatur insti. de excep. §. Itē si in iudi/
cio: Sic etiā officiales q̄ vl̄ dn̄os vl̄ iudices
suis adulationibus incitāt ad iniuste iudi
candū: opprimendū: exactionandū ex cer/
ta sciētia tenent̄ insolidū. Scd̄m nocumē/
tum qđ per adulationē inferunt est corpo/
rale: ⁊ hoc dupliciter scȝ corrūpendo vl̄ le/
dendo. De primo igitur queri potest vtruȝ
per fallaces blandicias virgineȝ corrūpēs
ad restitutionē teneatur eā scȝ ducendo vl̄
dotando. Ad hoc r̄ndet Hosti. in summa.

in ti. de matrimonio: ꝙ si causa decipiendi
⁊ tm̄ carnalē copulā extorquendi ꝯsenserit
aliqͥs ī aliquā scȝ ꝑ fidē simulatam: si dece
ptor verā vult agere pēitētiā necesse hȝ illā
ducere in vxorē: vel si h̄ fieri nō pōt dȝ illi
dare virū cōuenientē vel aliter satisfacere
vl' ꝯdotare. Cōcor. Alex. de hal. in. ij. Rich
ar. in. iiij. ⁊ Ray. Et addit Jo. de pla. insti.
de iniu. §. iniuria. ꝟ. sine cuius: ꝙ attēptās
castitatē mulieris honeste ꝑ blandicias in
terpellādo de luxuria ac plura pollicēdo:
tenet̄ eidē actiōe iniuriaꝝ ac etiaȝ eius vi/
ro: qꝛ pudiciciā illius corrūpere tēptauit.
Similiter sequens mulierem honestā ꝗcū/
ꝗ vadit: quia propter illius frequentiam
infert mulieri multā infamiā: secus tn̄ scōȝ
leges si mulieres essent indute meretricali
veste. De secūdo vero patet Judic. xvj. de
samsone ꝗ per blandicias Dalile quaȝ ni/
miū diligebat seductus est: vt indicaret in
quo fortitudo illius consisteret: ⁊ traditus
est in manus inimicoꝝ eius: vt patet ibidē
in textu: ⁊ in his Sco. Sic Judas ꝑ blādi
cias osculi tradidit christum. Sic Joab ꝑ
osculū ⁊ blandimenta ꝟboꝝ dicēs: Salue
mi frater decepit ⁊ interfecit Amasam: vt ha
bet̄. ij. reg. xx. Hinc merito dicit Hugo de
sancto vict. ꝙ adulator est amicus in obse/
quio: hostis in animo: cūptus in ꝟbo: tur
pis in facto: vnde hoc genꝰ adulatiōis sil'a/
tur Syrene: de qua dicit Phisiologꝰ qꝺ ē
monstrū marinū habēs ab vmblico sursū
formā virginis: inferiꝰ vero figurā piscis:
hec belua in tēpestate gaudet in sereno dul
cedine sui cantus facit dormire nauigātes
⁊ quoscūꝗ viderit ꝯsopitos ferens ipsos
ad locū siccū ꝓmo secū coire cogit: qꝺ si no
luerit vel nō potuerit ipȝ perimit ⁊ carnes
eius deuorat: aut etiā nauigantes dulcedi
ne sui cantus ad se trahit ⁊ sic submergi fa
cit: sic isti tanꝗ Syrene dulcedine adulati
onis tendūt ad nocumentū alterius corpo
rale: aut corrūpendo aut ledēdo ⁊ interficiē
do directe vel indirecte. Tertiū deniꝗ no/
cumentū quod inferūt adulatores est spiri
tuale vergēs in interitū ipsius anime: de ꝗ
bus dꝛ Ezech. xiij. Ve ꝗ ꝯsumūt puluillos
sub omi cubito manꝰ ⁊ faciūt ceruicalia sb
capite vniuerse etat' ad capiēdas aīas: ꝗ ꝟ
ba expōit Greg. xviij. moral. ⁊ habet̄. xlvj.
di. c. sunt nōnulli: vbi dic̄. Ad h̄ ꝗppe sub
cubito puluillꝰ vl' ceruical sub capite iacēt'
ponit̄: vt mollit̄ ꝗescat̄: ꝗsqͥs ꝗ male agēti
bus adulator puluillū vl' ceruical sb capite
vl' sub cubito iacēt' pōit: vt ꝗ corripi ex cul
pa debuerat: in eo fultꝰ laudibꝰ mollit̄ ꝗe
scat: hic rursū ibidē scriptū est. Ipe. s. pctōr
edificabat parietē: illi aūt. s. adulatores li/
niebāt eā: pariet' ꝗppe nomie pctī duricia
designat̄. Edificare ꝗ parietē ē ꝯ se quēpiā
obstacula pctī cōstruere: s parietē liniūt ꝗ
pctā ꝑpetrātibꝰ adulant̄: vt qꝺ ille ꝑuerse
agēs edificat: ipi adulātes quasi nitidum
reddāt: h̄ ibi. Triplex est igit̄ dn̄a adulati
onis. Pria ē īferioꝝ ad supiores vt illos ī
clinēt ad vota sua: qꝺ sat' ptȝ. iiij. Reg. xij.
⁊. ij. Para. xxiiij. in Joas rege iuda: queȝ
. s. puerulū nutriuit Joiada sacerdos in ti
more dn̄i: post cuiꝰ mortē venerūt ꝓncipes
t̄re: adulatiōe maligna honores illi diuīos
exhibētes. Dixerūt enim vt refert Rabbi
Salomō eū eē dignuȝ honore diuīo: qꝛ sex
annis in tēplo nutritꝰ erat: qꝺ nec ītrare li
citū erat: nisi his ꝗ habebāt loci custodiā:
honore igit̄ oblatū acceptauit: ⁊ exinde pe
tētibꝰ acꝗeuit: vt deb̄to dei tēplo s̄uirēt lu/
cis ⁊ sculptilibꝰ: ꝯtēnerētꝗ ꝓphas dn̄i a/
deo vt etiā filiū Joiade sacerdot' lapida/
rēt ad ipiū reg' nō memorādis misicordie
a Joiade p̄re illiꝰ sibi ꝓstite: qua ꝓpt̄ addu
cēs deꝰ exercitū Syrie: cūctos ꝓncipes re/
gis interfecit ad vindictā addulatiōis ꝑniti
ose: ac in Joas rege ignomiosa iudicia ex/
ercuerūt plagas. s. turpes ⁊ ignominiosas
īferēdo: dimiserūtꝗ eū ī lāguoribꝰ maxis:
⁊ īsurgētes in eū s̄ui sui ī vltiōeȝ Joiade:
occiderūt eū ī lectulo: Ecce maledicta adu
latio ꝗ lamētabilē finē adduxit ꝗ tn̄ hodie
fere toto t̄raꝝ orbe dn̄at̄. Nā dic̄ Hier. ad
celātiā ꝙ isto maxie tpe regnat vitiū adu/
latiōis qꝺ ē grauissimū: qꝛ hūilitat' ac be/
niuolētie loco ducit̄: ⁊ ita fit ꝙ ꝗ adulari
nescit aut īuidus aut supbꝰ reputet̄. Scōa
ꝟo ē supioꝝ ad īferiores dū palpāt eoꝝ cri
mina: ⁊ h̄ ē detestabilior. De ꝗ ꝗri pōt vtꝝ
officiales palpātes alioꝝ crimia ac ꝑ h̄ cri/
miosos punire negligētes ad restitutionē
teneāt̄. Ad h̄ rn̄dȝ Jo. de pla. C. de canōe
largitiōaliū ti. li. x. l. l. ꝓcepit: ꝙ t'les offici.
puniri debēt ea. pena ꝗ crimiosus: nā iudex
ꝗ reptū n̄ vīdicat facinꝰ tegere vt ꝯsciꝰ cri/
miosa festiat ⁊ iudicat̄ ꝯsēsus tacitus: imo
de ꝓlatis dicit Augusti. de verbis domi/
ni. Si neglexeris corrigere peior factus es
eo qui peccauit. Tertio deniꝗ est equali/
um ad equales sicut ꝯtingit inter sodales:
potissime tn̄ īter dissimiles ꝑsōas: quapro/
pter dicit̄ Ecc̄i. vij. Inuēi amariorē morte

mulierē que laqueus venatoꝝ est: id est demonum qui venantur animas: ⁊ sagena coꝛ eius: quia scꝫ demonū rhetia sunt quibus homines capiuntur vnde merito Lamee cōparant̄ que ē bestia faciē habēs humanā ⁊ coꝛpꝰ bestiale: de q̄ dicit̄ i threnis. iiij. sed ⁊ Lamee nudauerunt mām̄as: lactauerunt catulos suos: vbi dicit glo. ꝙ hec bestia crudelioꝛ est suis fetibus q̄ȝ cetere bestie: licet em̄ eos ad tēpus nutriat: eos tamen postea lamat. Et inde dicit̄ Lamea q̄si lania: qꝛ catulos suos laniare fert̄. Sic tales mulieres carnales sensualitates nutriūt: sed animas laniāt om̄i ꝑsecutoꝛe crudelioꝛes: tales em̄ ꝑ blandicias trahūt viros ab vxoꝛibus: filios a parētibus: sacerdotes ab officijs: mōachos a claustris: euiscerāt marsupia: debilitāt coꝛpoꝛa: cōcupiscentias inflāmāt ⁊ animas dānāt. Qualiter autē hmōi tenent̄ ad restitutionē dictū est supra. Tertio deniqȝ mō potest adulatio ꝯtrariari charitati per occasionē cū scilicet laus adulatoꝛis fit alteri occasio peccandi: licet preter adulatoꝛis intentionē: ⁊ tunc necesse est prudenter ꝯsiderare vtruȝ sit occasio data vel accepta ⁊ qualis ruina subsequat̄: que studioso lectoꝛi ꝯsiderāda relinquo: verūtamē si q̄s ex sola auiditate delectandi alios vel etiā ad euitandū aliquod malū aut ad ꝯsequendū aliq̄d cōmodū alicui fuerit adulatus in necessitate nō esset hoc ꝯtra charitatē sȝ esset veniale peccatū. Ad laudē dei.

De quinto peccato alieno scilicet recursus ⁊ qualit̄ in eo q̄s obligat̄ ad restitutionē: Ser. LII

On furtū facies.

n Exo. xx. Quintū peccatū alienū est recursus ad aliquē receptorē defensorē vel adiutorē q̄ scꝫ peccatoꝛi fauet nō solū affectu sed etiā effectu: eū scꝫ in aliquo fouendo ⁊ patrocinādo: vt sic liberius exercere valeat quascunqȝ neq̄tias: i iusticias aut violētias. Porro simplex fautoꝛ vl̄ fauoꝛ q̄ scꝫ ꝯsistit i affectu ⁊ nil adijcit effectu ad peccādū: peccat q̄deȝ in deū sed nō in canonē: ⁊ ideo ad restitutionem obligat̄ sed nō homini. Qui vero fauoꝛi coꝛdis effectū adijcit peccat in canonē ⁊ incidit in penā ac tenetur ad restitutionē ꝑut tangit glo. in cle. j. de penis. Et Jo. an. ibidem si saltē ex illo recursu actū vel saltē auctū ē maleficiū: aut etiā si ex hoc impedita fuerit restitutio facienda ab altero: ⁊ i isto fauoꝛe ꝑnitioso peccāt fere oēs q̄ timoꝛem dei nō sunt assecuti: vtpote in q̄bus magis p̄ualet affectus humanus q̄ȝ diuinus: dic̄ em̄ Hiero. in ep̄la ad Fabiolā ꝙ multa nos facere cogit affectus: ⁊ dū ꝓpinq̄tatē respicimus coꝛpoꝛū: ⁊ coꝛpoꝛis ⁊ anime offendimus creatoꝛē. Quapropt̄ ꝯsulit Seneca libꝛo de quattuoꝛ virtuti. di. q̄sq̄s iusticiā sectari desideras prius deū time ⁊ ama vt ameris a deo: amabis em̄ deū si in hoc imiteris illū: vt velis omnibꝰ ꝓdesse nulli nocere: sequit̄: Justus em̄ vt sis nō solū non nocebis sed etiā nocētes ꝓhibebis: nā nihil nocere nō est iusticia sed abstinētia alieni: hec ille. Et Cassio. sup illō ps̄. ⁊ operatur iusticiā: dicit ꝙ iusticia nō nouit patrē nō nouit matrē: veritatē nouit: ꝑsonā non accipit: deū imitat̄ sicut fecit Job q̄ fuit defensoꝛ ⁊ aduocatus miserabiliū ꝑsonaruȝ. Sed prochpudoꝛ vt dicit̄ Osee. iiij Nō est veritas: nō est misericoꝛdia ⁊ nō est sciētia dn̄i i terra. Maledictū ⁊ mēdaciū ⁊ homicidiū ⁊ furtū ⁊ adulteriū iundauerūt: ⁊ sāguis sāguinem tetigit. q. d. ꝓpheta in terra nō est veritas ad ꝓximū in verbis: sȝ ꝓ veritate mendaciū ꝑniciosū ⁊ maledictum scꝫ detractionis: vituperij: falsi iudicij: falsi testimonij ⁊ similiū: nō est etiā misericoꝛdia erga ꝓximos: sȝ ꝓ misericoꝛdia homicidiū: i inferēdo nocumētū coꝛpis: ⁊ furtū in rebus possessis: ⁊ adulteriū in ꝑsona cōiuncta ⁊ per consequens in heredibꝰ falsis qui per adulteriū substituunt̄: inundauerunt. i. supra modū abundauerūt sic̄ aque inundātes ꝓprias ripas exeūt. Et q̄d omniū hoꝝ pessimū est: sanguis sanguinē tetigit: id ē pctm̄ recursus pctm̄ ꝑpetrationis fouet: quo scꝫ minꝰ coꝛrigat̄: aut etiā q̄ securius frequentet̄. Ex q̄bus verbis ptȝ ꝙ duobus modis peccatū recursus fouet peccatū delinquētis. s. v̄bo ⁊ facto. Prio q̄dē pctm̄ alteriꝰ q̄s fouet v̄bo q̄ttuoꝛ modis. s. iniusto iudicio: patrocinio: testimonio ⁊ ꝯsilio. Q̄tū em̄ ad p̄mū dic̄ Petrus blesen. ꝙ officiū officialiū hodie ē iura cōfūdere: lites suscitare: trāsactiōes rescindere: dilatiōes inectere: supp̄mere v̄itatē: fouere mēdaciū: q̄stū seq̄: eq̄tatē vēdere: īhiare accusationibꝰ: v̄sutias ꝯcinnare: h̄ ille. Et Jsiō. de sū. bo. grauiꝰ inq̄t lacerāt̄ pauꝑes a prauis iudicibꝰ q̄ȝ a cruētissis hostibꝰ nullꝰ em̄ p̄do tam cupidus in alienis q̄ȝ iu-

dex iniquus in ſuis: quando em̄ iudicant
non cauſam ſed dicta conſiderant: ⁊ ſic ne
gligentes ſunt in diſcuſſione cauſantiū ſic̄
in eorū damno ſolliciti ſunt. Ad tales igit̄
iudices confugiūt iniuſti qui ſunt ex parte
eorū: conſtipatiq̄ȝ eorū confidētia ceteros
iniuſte diuerſis iniurijs continue laceſcūt
verbis: factis: violētijs: placitatiōibus ⁊
ſimilibus. Quia dicit Iſid. ibidem ꝙ iu/
dices iniqui errant a veritate ſentētie: duȝ
intendunt qualitatē perſone ⁊ exulcerāt ſe
pe iuſtos dum ip̄robe defendunt iniquos:
⁊ de hoc multa proſequit̄ canon. xj. q. iij. ī
diuerſis. c. Uerūtamen tā iniuſte iudican/
tes ꝙ̄ iniuſtū iudiciū ꝓcurantes: ad reſti/
tutionē obligantur: ⁊ eterno diſtrictoq̄ȝ di
uino iudicio reſeruant̄. Quibus ait domi
nus Eſa. v. Ue qui iuſtificatis impios pro
muneribus ⁊ iuſticiā iuſti aufertis ab eo:
ꝓpter hoc ſicut deuorat ſtipulā ⁊ ligna flā
ma ignis ⁊ calor flamme exurit: ſic radix
eorū quaſi fauilla erit ⁊ germē eorū vt pul/
uis aſcēdet. Et Michee. iij. Audite princi/
pes iacob ⁊ duces domus iſrael: Nūquid
non vrm̄ eſt ſcire iudicium? q. d. ad hoc te/
nemini qui habetis officiū iudicandi. Se/
quitur: qui odio habetis bonū: ⁊ diligitis
malū: acꝑ conſequēs abutimini poteſtate
tradita: qui violent̄ tollitis pelles eoꝝ: id
eſt res exteriores: ⁊ carnes eorū ſcȝ affligē
do deſuper oſſibus eorū: qui comederunt
carnē populi mei ⁊ pellē deſuꝑ excoriaue/
runt: ⁊ oſſa eoꝝ cōfregerūt ⁊ conciderūt ſi/
cut in lebete: per q̄ verba dant̄ intelligi va
rij modi affligendi populū: ⁊ infra. Audi/
te iudices domus iſrael: qui abomīamini
iudicium ⁊ omnia recta ꝑuertitis: qui edi
ficatis ſion in ſanguinibus: id eſt de ſub/
ſtātia ⁊ ſanguine innocentū: ſequit̄: Pro
pter hoc cauſa veſtri ſcȝ delicti: ſion quaſi
ager arabit̄: ⁊ hieruſalē quaſi aceruus la/
pidū erit: ⁊ mons tēpli in excelſa ſiluaruȝ.
Et ſic patet ꝙ hieruſalē fuit deſerta ꝓpter
iudicū ⁊ prelatorū falſitatē ⁊ oppreſſioneȝ
innocētū miſerabiliū ꝑſonarū: ⁊ hoc ad mi
nus. lij. annis. Sic iudices ſenes īueterati
dieꝝ maloꝝ ꝯtra Suſannā dederūt falſuȝ
iudiciū ⁊ celerē vindictā ꝯſecuti ſūt. De iu
dicibus tn̄ plura videbunt̄ īferius in pctō
alieno nō obſtās. Quātū aūt ad ſcd̄m ſcȝ in/
iuſtū patrociniū: ſciēdū ꝙ cauſidici aduo/
cati vl̄ ꝓcuratores iniuſtā cām ſcient̄ defē
dētes: tenēt̄ illis q̄ ꝓpt̄ eoꝝ iniuſtū patroci
niū. ſ. ꝓpt̄ cauillatiōes ſuꝑfluas: dilatiōes
falſas: allegatiōes ꝑnitioſas inſtructiōes:
aut vociferatiōes ꝓcaces ꝓceſſum iudici/
arium ꝑuerterēt vl̄ īpedirēt: vn̄ tenent̄ ad
intereſſe tā eris q̄ȝ iuris: nā q̄litercūq̄ȝ de/
fendūt aliū iniuſte ſuo patrocinio vl̄ ꝓcu/
rādo iniuſtā alienatiōeȝ ⁊ ſolutiōeȝ aut im
pediēdo iuſtā reſtitutionē: tenent̄ inſolidū
ꝓut latius tactū eſt ſupra. Nimiꝝ cū in ta/
libus plurimi cōfidentes īfinitas adinuē/
tiones excogitāt quibus ꝓximos in iudi/
cio ſpoliare poſſunt. Quātū vero ad tertium
ſcȝ iniuſtū teſtimoniū ſciendū ꝙ multi con
fidentes in teſtib⁹ corruptis cām iniuſtam
ꝓſequūt̄: verūtn̄ hmōi ſciāt nō ſolū ſeip̄os
ſed etiā eoꝝ teſtes obligatos inſoliduȝ q̄c/
quid aduerſa ꝑs amiſerit ex eoꝝ falſo teſti
monio. Sȝ q2 de h̄ reſtat ſpeciale p̄ceptū et
etiā videbit̄ lati⁹ in vltīo pctō alieno: ideo
ad pn̄s ſuꝑſedeo: vnū adijciēs qd̄ pōit Iſi
de. li. de ſūmo bono. Teſtibus inq̄t falſis
cōiunctis tarde veritas reperit̄ ꝙ ſi ſepa/
rati fuerint examine iudicis cito mānifeſtā/
tur: nam ſicut in vnitate prauoꝝ grandis
eſt fortitudo: ita in ſeparatione malor īfir/
mitas: hec ille. Similit̄ ſi qui alios ꝑ accu
ſationē vel denunciationē iniuſte moleſta/
uerint obligantur ad damni reſtitutioneȝ
⁊ iniurie recōpenſationē: q2 proximū in du
bijs aut in certis accuſare nō debuerūt: ꝙ
ſi calūnioſe ex inaffectiōe hoc operari fue/
rint: ſunt etiam grauiter puniēdi: vt patet
extra de calūniatoribus. c. vlti. Quātū deni
q̄ȝ ad quartū ſcȝ iniuſtū cōſiliū ſciendū: ꝙ
dicit Ambro. li. ij. de offi. talis eſſe debet q̄
conſiliū dat: vt ſeip̄m formā alijs ad exem
plū bonorū operū exhibeat: in doctrina in
integritate in grauitate. Et iteꝝ: q̄s enī in
in ſceno fonteȝ requirat: quis de turbida
aqua potū petat: itaq̄ȝ vbi luxuria ibi in tē
perantia: vbi vitioꝝ cōfuſio eſt: quis inde
ſibi aliquid hauriendū exiſtimet: q̄s vtilē
iudicet aliene cauſe quē videt inutileȝ vite
ſue: an eū idoneū putabo qui mihi dat con
ſiliū quod nō dedit ſibi: ⁊ mihi euȝ vacare
credā qui ſibi nō vacat: cuius animū volu
ptates occupāt: libido deuīcit: auaricia ſb
iugat: cupiditas ꝑturbat: hec ille. Ad ta/
les igitur deprauatos ꝯſiliatores multi de
prauatam ⁊ ſuſpectā habētes cām ꝑ ꝯſilijs
malignis recurrūt tā in ꝯfeſſiōe ꝙ̄ ex ꝯfeſ/
ſionē: in dānationē ſui: ī ꝑnicie ꝓximi ꝯſili
atores inuoluētes ⁊ ſeip̄os efficati⁹ inne/
ctētes: dū vtriq̄ȝ obligati remaneāt ad cul
pā ⁊ ad reſtitutionē: vt patet in. ij. peccato

alieno:multomagis autem illi qui pusilla
nimes incitāt ad impia patranda: damna
inferenda ꝛ silīa: ꝟm Hosti. etiam ꝛ Inno.
quanto efficatioꝛ fuit inductō tanto maioꝛ
manet obligatio. Silr̄iter qui vtūtur facto
animatiuo sicut in guerris iniustis q̄ vtun
tur tubis ꝛ alijs instrumētis aīatiuis obli
gati remanēt. Secundo principalit̄ pec
catum alteriꝰ fouet facto quod silr̄ cōtingi
potest quattuoꝛ modis. Primo q̄dem mō
per receptionē tam personaꝝ quaꝫ rerum.
Pro quo sciendū ꝟm. Alex. de hal. ꝙ ille
apud quē fur predo latro latet cuꝫ spolijs:
dūmō in sua potestate spolia habeat: tene
tur eadē vero domīo restuere: nec est ideo
crimīe proditionis redarguēdus si spolia
furto habita restituat: sed potius exeq̄tur
quod iusticia requirit. Nec ex hoc fidē vio
lat: quia in turpi voto debet rescīdi fides.
xxij. q. iiij. c. in malis ꝓmissis rescinde fidē:
et in turpi voto muta decretū: vnde si talia
reciperet animo ꝟuandi furi vel sibi furti
ꝑticeps esset: et reus mortis ꝟm leges ciui/
les ideo necesse habet illa restituere: tamē
sine ꝓditione persone: ꝙ si timeret ne sibi
furti crimē imponeretur: tūc illa ꝯmittere
potest fideli ꝯfessori restituenda vero pos/
sessori. Et si q̄ritur vtrū fures vel raptores
receptantes ad restitutionē teneant̄. Rn̄/
det sācṫꝰ Bernhardinꝰ in tractatu de resti/
tutionibus: ꝙ sic: quādo recurrūt ad eos
tanq̄ ad patrocinium prestantes in nocu/
mentum ꝓximorū et damnum quod alias
non cōmitteretur. xj. q. iij. c. qui consentit.
Similiter ad restitutionem obligātur qui
sic ablata conseruant ꝙ dominus rex eas
rehabere non potest: vel qui scienter impe
diunt ne iniusta debita vel ablata reddāt̄:
sicut ꝯtingere solet in vxoribus taliū que
per immoderatas expensas vltra earū do
tes maritos ad restitutionē faciūt impotē/
tes: vel econtra quando mulieres iniustis
mercantijs ꝯgregant que viri earū super/
flue consumunt. Preterea queri potest
vtrū locantes domos vsurarijs teneantur
restituere pensiones ab eis acceptas. Rn̄/
det ad hoc Bernhardinus vbi supra ꝙ n̄:
nisi vsurarius sit impotens vsuras restitu/
ere: quia tunc non possent recipere pensio/
nem nisi prius eam debuissent habere par/
ticipes tamē sūt omniū maloꝝ que in his
domibus ex fenore perpetrantur: et idem
intelligendum est de his q̄ locāt meretrici/
bus adulteris taxillatoribus aut quibus/
cunq̄ vitam facinorosam manifeste ducē/
tibus. Similiter ꝛ hij qui tales impios ho/
spicio recipiunt ad exercendum actus q̄s/
cunq̄ sceleratos: quia tales omnes pecca/
toꝝ patratoꝝ efficacē causaꝫ tribuūt. Se
cundo modo fouet quis facto peccatū alte
rius ꝑ defensionē. Pro quo sciendū ꝙ hec
defensio dupliciṫ fieri potest: vt tāgit glo.
in clemē. vna de penis: nā p̄mo fit defensio
auctorizatiōis delicti etiā ante factū: ꝛ taṫ
defensoꝛ grauius puniṫ q̄ agens: vt patet
xxiiij. q. iij. c. Qui alioꝝ erroē defēdit mul
to dānabilioꝛ est illis q̄ errāt ꝛc. Aliquan/
do vero fit defensio post delictū: puta quā
do q̄s īpedit ne delīquēs ad manus iudicꝭ
vēiat examinādꝰ vl' puniēdꝰ: de q̄ pōiṫ. xx
vij. q. j. Si custos: ꝑ totū: vbi d̄r de eodē. Et
xxj. q. v. vbi plane de hoc in diuersis capi/
tulis ostendiṫ: ꝙ eadē pena puniēdus est:
vl' si saltē īpedit ne fiat executio iusticie in
delinquentē: vt extra de offi. dele. talis eti
am eadē pena puniri debet: ꝛ e. ti. c. felicis:
post principiū. Et addit glo. ī dicto. c. vna
de penis: nō tn̄ puto ꝙ is q̄ talē defēdit ne
ledaṫ a priuato nedū tertio sed ab offenso
vl' eius ꝯsanguineo vindicare volentibus
īcludaṫ hac pena cū illa sit iniuria ad quā
etiā ꝓpulsandā a socio q̄s teneṫ: vt de sen.
ex. li. vj. c. dilecto: circa finē cū suis ꝯcoꝛ. ꝛ
hoc ideo q: delinquētes puniri nō debent
nisi iuridice auctoritate publica non priua
ta. Iuxta illō Deuṫ. xvj. Iuste qđ iustū est
exequeris. Vn̄ vitij huius detestatio qua
scꝫ delinquēs defendiṫ satis ostendiṫ. Iu/
dicū. xx. In facinore patrato cū vxore leui
te quā incredibili libidine vexātes intere/
merūt. Congregatis autē q̄dringentis mi
libus viroꝝ ex israel ad vindictā scelerꝭ hu
ius: ne forte furoꝛ dn̄i stillaret sup oēm po/
pulū: miserūt p̄ncipes eoꝝ ad tribū benia/
min dicētes: Cur tātū nephas in vobis re
ꝑtū ē: tradite nobis illos q̄ h̄ nephas ope/
rati sūt vt moriant̄ ꝛ auferat̄ malū de isrl'.
Qui noluerūt audire fr̄es suos: h̄ ꝯgloba
ti sūt oēs in gabaa vt illis ferrēt auxiliuꝫ.
Quapropṫ diuīo iudicio sūt interfecti. xxv.
milia viroꝝ cū mulieribꝰ ꝛ puulis totamq̄
vrbē voꝛax flāma ꝯsumpsit: euaserūtq̄ tm̄
sexcenti viri ī solitudinē fugiētes. Ceteꝝ si
vt d̄r. ij. Para. xix. Iosaphat rex tā seuere
correptꝰ erat: eo ꝙ īpio iustū p̄beret auxili
um: ita ꝙ ex rigore diuīe iusticie vindicta
diuina mulctari dignus erat: dicēte ꝓphe
ta. Impio prebes auxiliū ꝛ his qui domi/

num oderunt amicicia iungeris: ⁊ idcirco iram domini merebaris: sed bona opera i/uenta sunt in te. Quid igit͛ meret͛ q̇ impi/is impiū ⁊ iniustū prebet recursum in rece ptiōe vl͛ defensione: hec autē impia defen/sio puersoꝝ: ⁊ oppressio īnocentū maximū prebet incentiuū diuine vindicte sup genꝰ hūanū: vt liq̇do ptz. Hiere. xxj. ⁊. xxij. vbi dominꝰ mittēs Hieremiā ad regē Zedechi am: precepit vt non p nuncios vt disposu/it sed pseipsū vt dicit glo. regi loqueret͛ et diceret: Judicate mane iudiciū. i. sine pro/gatione ⁊ eruite vi oppressū de manu calū niātis: ne forte egrediat͛ vt ignis indigna tio mea ⁊ succendat͛ ⁊ nō sit qui extinguat ppter maliciā studiorū vestrorū. Sed non audiuit eum rex: quapropter dedit eū do/minus ⁊ filios ⁊ nobiles qui fuerunt acto res oppressionis iniuste in captiuitatem re gi Babylonis: qui īterfecit filios eius ⁊ no biles ī oculis Zedechie. Deinde Zedechi/am exoculatum duxit captiuū ī babylonē ⁊ sic miserabili morte vita functꝰ ē. Ter/tio modo fouet per subuentionez que fieri potest multis modis. Primo signo indica tiuo: sicut in guerris iniustis proditorie cō tingi solet: cum aliquis statuit͛ in certo lo/co: vt dato fumo vel alterius rei signo ad predā ceteri concurrant: castra vel ciuita/tes ingredientes ⁊ predātes. Secūdo mo/do inductiuo: vt cū quis aliquid operat͛ q̇ proditio vel malum aliq̄d suum consequa/tur effectum: quod al͛s ppetrari non posset vt cū ignē q̇s in aliquā domum ponit quo gentibus ad extinguendum ignē cōcurrē/tibus proditio interim suū consequat͛ effe ctum: aut cum capta terra quis primo do/mum incēdit ⁊ ad idē faciendu3 alios suo exemplo inducit. Tertio opem prestando vt cū mutuat arma ⁊ similia ad maleficiū oportuna. Sed quid de eo qui mutuat alte ri ad exercendū vsuras. Ad hoc quidam dicūt ꝙ si nō erat al͛s feneraturus tenetur mutuās insolidū: secus autē si erat fenera turus. Alij vero rationabilit͛ moti dicunt ꝙ licet particeps efficiatur omniū peccato rū tn̄ in neutro casu obligat͛ ad restitutio/nē ex eo ꝙ in vsura infuenit volūtariū mi/tū: ego aūt puto vtrāq3 opinionē saluari posse. Et pma q̇dē opinio locum habere vi det͛ qn̄ fenerās ex aliq̇ casu efficit͛ īpotens nō soluēdo: tūc enī mutuās tenet͛ insolidū pro illa saltem parte quam feneranti cōces sit ad exercendū fenus. Secunda vero opi nio locum habere videtur cum fenerās nō est impotens ad restituendum: ⁊ sic de ali/is subuentionibus prudēs lector silogiza/ri potest. Quarto modo fouet alteriꝰ pec catū per ꝯscriptionē: ⁊ hoc tribus modis. Primo scripturā falsificando: puta qui p falsum testamentū seu aliud instrumentu3 seu per aliā scripturā falsā aut falsificatam in libris mercantiarum seu aliorum pacto/rum aut debitorum alium iniuste damnifi cat insolidū obligatur satisfacere: quia ad hoc causam dedit efficacem: vt. ff. de magi stratibus conueniendis. l. j. ff. de furt͛. in. l. qui tabulas: ⁊ idem est si quis non produ/cit in lucē litteras quascunq3 in damnum alterius cui iuste competit actio earunde3 Secundo instrumenta illicita conficiendo sicut qui scienter conficiunt instrumēta de soluendis vsuris: vel alias litteras quascū q3: ex hoc enim notarij scd̄m Hostien. effici untur periuri: quia cum creantur hec abiu rare solent: ⁊ per consequens īfames vt la/tius patet supra. Tertio talia sigillantes vel subscribentes: nam sigilla prelatorum faciunt instrumenta autentica: vt extra de fide instrumen. c. scriptura: ⁊ per hoc laici credentes huiusmodi contractum per ec/clesiam approbatum liberius peccant. Si/militer prelati vl͛ superiores quicunq3 sub/scribentes cedulas vsurariorum: scd̄m Ho stiensem ⁊ Goffredū si legunt ⁊ veritatem percipiunt particepes fiunt vsurarum pec cati: licet non cōmodi: hoc attendāt recto/res communitatū qui sigillāt litteras vsu/rarum in bonis pupillorum: vel etiam red dituum quorumcunq3 emptorum ad redē tione3 pro precio minus iusto notabiliter: nam subscriptio in ml͛tis articulis iuris et consensum ⁊ approbationem īducit: vt ex/tra de sententi. ⁊ re iudi. c. cum inter vos: ⁊. c. si certum. Ad laudem dei omnipoten/tis.

De sexto peccato alieno scilicet participatiōis ⁊ qualiter in eo q̇s obligatur ad restitutionem:

Sermo LIIII

Non furtu3 facies.

Exo. xx. Sextū pctm̄ alienū ē pti cipatio iniuste acq̇sitiōis vl͛ rei ī/iuste acquisite. Et hoc quidē principali/

ter fieri potest septē modis: ita ꝙ septē sunt
hominum genera: qui participium sumunt
in iniusticijs ꝗtū ad p̄sentem speculationē
Primi nāqꝫ sunt socij criminis in violēti/
tijs. Pro quo sciendū ꝙ vt dicit glo. in cle
men. j. de penis. Socius delicti dr̄ duobus
modis. Nam quādoqꝫ plures sunt socij q̄/
rum nullus est principalior: ⁊ tunc si null⁹
alium animauit plusq̄ȝ alius eū: sed ad ra/
pinam conuenerunt: tenetur quilibet solū
ꝓ parte sua satisfacere: sic tm̄ ꝙ eoꝝ estima/
tio habeatur: vt qui magis strennue se ha
buit ad malū ⁊ maiorē aduersarijs incussit
timorem: intelligatur amplius obligatus.
Quod sane intelligit̄: si quilibet per se fe/
cisset damnum etiam sine tali societate: nā
s̄m Hosti. ⁊ monal. in tractatu restitutio/
num. Si simul vadunt quasi vnus exerci/
tus: tenetur quilibet insolidū: quādo vn⁹
sine alijs non auderet ire vel damnum nō
auderet vel posset inferre: in tali nāqꝫ casu
quilibet iuuat aliū ⁊ eum facit fortiorē sūt/
qꝫ quasi squame se mutuo comprimentes. ⁊
sic omnes sunt cooperatores totius: vt pa
tet extra de homic. c. sicut dignuȝ. §. illi au
tem. Nimirū cū s̄m Inno. ⁊ Hostien. in di/
cto. c. sicut dignū: in princi. Si quis rapi/
nam dissuasit nec aliq̄d rapuit: sed cum ra/
ptoribus iuit vt personā rapientis libera/
ret: tenet̄ ⁊ ipse insolidū si raptor non iuis/
set: vel saltē rapinā non cōmisisset nisi co/
mitatum istius habuisset: tunc em̄ tenet̄ in
virilem portionem. Similiter etiam si ad/
uersarius credens eum venisse in auxiliuȝ
raptoris non fuit ausus sua defendere: po
sito ꝙ etiā ꝓ aduersario venisset causa pa/
cificandi eos: quia hoc ipsuȝ aduersario p̄/
mo notificare debuisset: vnde ex hoc liqui
do patet: quia si verbo dissuasit tamē auxi
lio ⁊ facto opē prestitit: sec⁹ tamē si nihilo/
minus rapinam ꝑpetrasset: ⁊ generaliter si
multi contrarij comitati sunt principales
ad rapinā seu deuastationē aut defensionē
tales s̄m Inno. ⁊ Hostien. vbi supra in fo/
ro conscientie non tenent̄ nisi ad rapinam
quā quilibet fecit vl' que eoꝝ auxilio facta
sunt: ⁊ que facta non essent si cuȝ illis non
iuissent. Quandoqꝫ vero tm̄ vnus est p̄n/
cipalis: alij vero sunt cooperātes quos si/
bi forte coadiuuauit ad exercēdū guerras:
rapinas: predationes ⁊ similia ex odio cu/
piditate vel alio quocūqꝫ affectu inordina
to: ⁊ tunc si principalis iniusticiaȝ fouet te
netur semp insolidū: subditi vero adiuuan
tes excusant̄ si dubitāt vtrū bellū sit iustū
vel iniustum: consideratis singulis circū/
stantijs requisitis: s̄m Aug. xxiij. q. j. quid
culpat̄: qđ verū s̄m Hostien. quādo subdi
ti quātū potuerūt diligēt̄ inq̄sierūt ⁊ peri/
tiores consuluerūt: ⁊ tamē in se semp dubij
remanserūt: al's non. nec em̄ excusāt̄ timo
re incurrendi tēporale damnū: quia tenet̄
aliquis magis obedire deo q̄ȝ hominibus
⁊ nullū tēporale p̄ponere saluti anime sue.
In tali autē dubio scđm Rodoñ. nō sic ex/
cusant̄ stipendiarij cognati ⁊ amici coadiu
uantes: quia in tali dubio se cōmittere dis
crimini nō debuerunt in preiudiciū alteri⁹
partis: vt patet. xiiij. q. v. c. deniqꝫ. Secun
di sunt socij in vsuris ⁊ similib⁹ iniusticijs.
De q̄bus queri pōt vtrū obligant̄ ad resti
tutionē. Ad quod rn̄det Gerhar. Rodoñ.
ꝙ socij vsuraꝝ ⁊ factores ad mutuuȝ dan/
dū sub vsura stantes in persona vsurario/
rū: ita ꝙ apud eos residet quasi principal'
auctoritas vsurariorū: tenentur indistin/
cte ad restitutionē: nisi principalis vsurari
us restituat. Similiter scđm monaldū ser/
uientes vsurarijs in fenerādi officio si dāt
pecuniam domini sui ad vsurā de generali
mandato domini sui dicētis ꝙ mutuēt pe/
cuniam quibus volunt ad vsuram nomi/
ne ipsius domini tenentur etiam ad restitu
tionem nisi dominus principalis restituat:
quia est in hoc sicut principalis: ⁊ in optio
ne eius est mutuare ⁊ non mutuare. Si ta/
men hoc speciali mandato domini sic man
dantis faciant: puta si dicat: mutua illi de
pecunia ad vsuram decem libras: tunc licȝ
mortaliter peccēt hoc faciēdo: nō tm̄ tenet̄
ad restitutionē: quia idē vsurarij per se vel
ministros alios exercerent licet nō p istos:
tenentur tamen si quid de vsuris ad ipsos
peruenit. Et etiā s̄m Geral. obdoñ. ⁊ Guil.
si quēpiam induxerunt ad accipiendū sub
vsuris: ac etiā si ꝓpter mutua iam facta co
actiue exigunt̄ vsuras ab aliquo: tunc em̄
satisfacere tenentur in tanto: ⁊ simile iudi/
cium est de omnibus cōtractibus iniust. G

Tertij sunt emptores reruȝ iniustarum.
De quibus queri potest vtrū ad restitutio
nem teneātur. Ad hoc dicendū scđȝ Bern
hardinū in tractatu restitutionum per di/
stinctionem: aut enim fuit emptor bonefi/
dei aut non. Si primo modo hoc est dupli/
citer: quia vel emit vt domino suo redde/
ret recepto interesse suo ⁊ precio: cum al's
eam dominus rei nullo modo recuperare

posset: vel saltem non tam faciliter: et tunc
quia gessit vtiliter negociū domini ipsius
rei licite pōt recuperare ꝑciuz ⁊ totū inter/
esse: ꝙ si sine culpa sua res pereat aut amit
tat: tunc non tenet. Unde generaliter q̄c/
quid adest ex illa re: vt pensio: merces: fru
ctus vel simile tenet restituere: quicquid
autē abest: vt ꝑciū: moderate expense: pōt
repetere: vel cum eo qd̄ ex ipsa re aduenit
sibi vsqꝫ ad currentem quātitatem poterit
merito compensare: ꝙ si post emptionē rei
verum dominū inuenire non poterit: tunc
quicquid res ipsa valet vltra ꝑcium ⁊ ex/
pensas ꝓ ea factas ꝓ anima illius cuiꝰ res
extiterat paupibus est erogandum. Satis
cōcordat Hosti. Ray. ⁊ Guil. vel ipsaz rem
emit vt eam teneret ꝓ cōmodo suo ⁊ ꝓba/
biliter credebat non esse iniustā: quia con/
trarium verisimiliter estimari non potuit.
Tunc hec bona fides quattuor sibi contu/
lit. Primo ꝙ durante bona fide ⁊ cōscien/
tia non decepta: rem illam restituere non
tenetur. Si tamen postea nouerit rem fu/
isse raptam aut iniuste acquisitam: tunc ad
restitutionē obligat: vt. C. de fur. l. ij. tene
tur etiā extantes fructus restituere: de cō/
sumptis tamē non tenet ꝓpter bonam fi/
dem: vt. ff. de rei ven. l. fructus. et. l. si ex di
uersis. §. fi. ⁊ alias studeat cautius negoci/
ari. Secūdo q2 potest rem vendere ⁊ alie/
nare bona fide durāte: sed si lucrum aliqd̄
ex rei venditione cōsecutus est. debet illud
restituere domino vendenti: vt. ff. de cōdi.
inde. l. nam ⁊ hic nat. Tertio ꝙ non tenet
restituere rem perditā in casu fortuito du/
rante bona fide: quia si res interim pereat
sine culpa sua: in nullo tenebit domino re/
spondere. Quarto: quia post restitutionē
rei si eam fecerit iudice sententiante: cōtra
venditorem agere potest de ꝑcio quod de/
dit vt ipsum seruet indemnē: vt patet. xij.
q. ij. c. vulterane. vbi plane de hoc. Unde
dicat emptor domino rei ꝙ ipsum ad iudi/
cium trahat: ⁊ postq̄ꝫ citatus fuerit vendi/
tori denunciet ꝙ compareat: ⁊ rem ipsam
defendat: ⁊ si res ab eo tūc deuincit de em
ptione venditor tenet: nisi tempore dande
sentētie emptor per contumaciā fuisset ab/
sens: vel nisi ꝑ iniuriam iudicis fuisset sen/
tentia lata: vt extra de empt. ⁊ vendi. ven.
c. fi. vbi plane de hoc: ⁊ in glosa. Si autem
ad sacerdotis ꝑceptum hoc fecerit in foro
cōscientioso: tunc in eodem foro venditor
inducendus est vt ipsum seruet indemnē:

sed in foro contentioso non poterit ipsum
conuenire: ar. in dicto. c. fi. Aut talis fuit
emptor male fidei: ⁊ tunc vel sic empta cre/
debat esse iniusta: aut non credebat ꝓba/
biliter esse iusta: aut etiā nihil de hoc cogi/
tabat. Si ergo sciebat vel ꝓbabiliter esse
credebat iniusta: tunc sex modis grauatur
emptor. Primo: quia rem obligat restitu/
ere: nec liberatur vendendo vel al's quali/
tercunqꝫ alienando: nec etiā amissione vel
morte ipsius rei: nec si auferatur violenter
aut nescienter de vsu cadat seu quocunqꝫ
alio casu interueniente non excusat quin
restituere obligat: vnde furtum aut iniu/
stum emens semper tenet de casu fortuito
nisi in vno casu: puta si rem domino tem/
pore ⁊ loco congruo obtulisset ⁊ ille recipe
noluisset: tunc enim emptor purgasset mor
tem vel alium casum fortuitū: vt. ff. de con/
di. furti. l. in re furtiua. Secūdo: quia tene
tur restituere etiā omnes fructus ꝑceptos
et qui tempore intermedio percipi potue/
rant a diligenti possessore: vt extra de resti
tut. spoli. c. grauis. quod tamē sane intel/
ligit ꝟm Ray. scilicet deductis prius ex/
pensis rationabilibꝰ quas fecit gratia fru/
ctuū querēdorum colligendorū et conser/
uandorum que deducunt tam a male q̄ꝫ a
bone fidei possessore. ff. de peti. here. l. si a
patre. Tertio: quia restituenda est res ꝟm
optimū eius statū: puta si tempore sue em/
ptionis vel venditionis siue intermedio
tempore plus valuit: iuxta illud: precium
restitui debet: vt in dicto. c. grauis. et. ff. de
condi. furti. in re furtiua. ff. de rei vendi. l.
si nauis. §. generaliter. ff. de furt. l. in re fur
tiua: qd̄ tamē intelligendū est ꝟm quosdā
quando res non habet: nam si res habet
tunc dicunt sufficere quod restituat eque
bonam: sicut erat quādo fuit ablata. Por
ro ꝟm Ray. si res melior facta est postq̄ꝫ il/
lam alteri vendidit: tenet etiam ad restitu
tionem plurimi: vt. ff. de condi. fur. l. in re
furtiua. Quod etiam intelligendū est de
secūdo ⁊ tertio ⁊ vltra emptore male fidei.
Quarto: quia non potest a domino rei re/
petere pecuniā quam de re dedit postq̄ꝫ de
prehendit rem esse ipsius. C. de furt. in ci/
uilem. nec potest se defedere ratione statu/
ti super hoc editi: cum tale statutū sit con/
tra deum: ⁊ ergo vitandum: vt. viij. dist. c.
que contra. vbi patet expressum. Quinto:
quia non potest agere contra venditorem
de precio sibi dato: obstat enim sibi turpi/

ſtudo ſua. C. de rerum vendi. ſi mancipiū.) ſm tamē Alexā. de hales in. iiij. Talis poteſt rem emptam reſtituere vendēti vt recipiat preciū quod de illa dedit: magis enim poteſt ꝓuidere ſibi ꝗ̃ alteri: debet tamen inducere finem ad hoc vt reſtituat eam vero domino rei. Sexto: qꝛ perdit expenſas ſuas voluntarias: nam talis contrectādo rem alienam furtum cōmittit: ⁊ fur rerum ſemꝑ eſt in mora: vt. C. de fur. l. ij. ff. de cōdi. furti. l. ſi pro fure. ⁊ hoc in forinſeco iudicio ⁊ ciuili: verūtamē quibuſdam videtᷣ non incongrue ꝙ de equitate iuris naturalis ⁊ cōſcientie bone: poſſeſſor verus reſtituere furi debeat intereſſe rationabiliū expenſarū: per quas res meliorata eſt: niſi pro quāto furi per ciuile iudiciū eſſet inflictum in penam: cōcor. Ray. Secūdo ſi emptor non ꝓbabiliter credebat rem eſſe iuſtam: tunc cum ꝓcedētibus in ꝑdictis ſex ſociandus eſt: verbi grā: fuit ductus ignorantia iuris: ſcȝ quia licȝ rem crederet eſſe raptam: non tamē credebat ꝙ illam emere peccatū eſſet: talis enim ignorantia nō excuſat: vel ductus fuit ignorantia facti: tūc ſi fuit craſſa et ſupina ſimiliter nō excuſat: puta cum tempore belli iniuſti quis emit a ſtipēdiario calicem: miſſale vel ſimilia: talis enī ſemꝑ in foro cōſcientie reſtituere tenetur: quia talis ignorantia non excuſat: vt patet extra de cleř. excō. miniſtrāte. vbi etiam oſtendit glo. ꝙ ignorantia ꝓbabilis excōmunicationis non ligat excōmunicatum ꝗ̃diu talis ignorantia ꝑſeuerat. Tertia deniqȝ ſi de hoc nihil cogitabat: cum tamen cauſam cogitandi habuerat: ⁊ hoc ꝓpter fatuam ⁊ temerariam ſimplicitatē vel ignauiam: tunc etiam in foro cōſcientie ſatiſfacere debȝ ſm Hoſti. ⁊ Ray. Idē quoqȝ dicendū eſt ſm Alexan. de hales ſi de hoc dubitabat: quia ſecurior pars eligēda eſt: ⁊ hec multipharie cōtingunt: quia frequēter vxores: proles: famuli et famule clam ignorante patreſamilias vendūt de rebus domeſticis. Quarti ſunt vxores: proles ſeruitores ⁊ ſimiles: de quibus quia dictū eſt ſupra vbi de reſtitutiōe vſurarū gratia breuitatꝭ hic ſupſedeo. Inter omnes tamē illos excuſantᷣ potiſſime filioli ⁊ filiole ꝓpter neceſſitatē cum in tali egeſtate ſunt ꝙ cōmode viuere nō poſſunt. Quinti ſunt munerum acceptores. Pro quo ſciendum amici conſanguinei ſocij ſeu quicunqȝ alij qui ꝙ de bonis vſurariorum ⁊ ſimilium comedunt ſeu bibunt: aut dono ſeu quocūqȝ alio modo recipiūt vel in alienos vſus cōuertunt: ſi tales vſurarij vel ſimiles nō ſūt ſoluendo: quia videlicȝ vix omnia que habent ſatiſfactioni ſufficiūt: licȝ etiā aliqua de licite acquiſitis habeant: tales inquā quicquid ꝑdictis modis recipiunt reſtituere tenentᷣ: quod tamē intelligendū eſt ſm Hoſti. niſi talia cōſumpta eſſent anteqȝ ſcirent iniuſta eſſe vel datores iniuſtis obligari. C. de rerum vendi. certū eſt. ꝙ ſi quis de hoc dubitat ⁊ res adhuc extat obligatᷣ ſatiſfacere ne ꝓ re temporali ponat animā ſuam in diſcrimen. Dicit enim Alexan. de hales in. iiij. ꝙ qui comedunt aut in alios vſus cōuertunt aliquod de vſura vel alio quocūqȝ maleficio ſciēter ſiue ſint religioſi ſiue alij: aut ſi dubitant aut ſint iniuſta: ne diſcrimini ſe cōmittant reſtituere ſtudeāt: quia habetᷣ ꝓ regula: ꝙ quicūqȝ conſcientiam habet de re ꝙ ſit aliena tenetᷣ illā reſtituere. pro quo facit illud Tobie. ij. Videte ne furtiuū ſit: quia nō licet nobis aliquid de furto edere vel contingere. Idem Hoſti. hoc tamē locum habet cum reperire valet cui reſtituendū eſt. Unde refert Beda ī geſtis angloꝝ li. iij. de phurceo nobili viro ⁊ epiſcopo: ꝙ ab angelis fuit eductꝰ a corpore ⁊ deductus in altum: tres enī angeli fuerunt ei comitati quoꝝ vnus armatus ſcuto candido ⁊ gladio fulgureo proceſſit ante eum: demones autē bella mouētes ignita iacula in eum iactabant: ſed angelus ea ſcuto repellebat. Poſt mirabiles igitᷣ conflictus iuſſerunt eum angeli reſpicere deorſum: quo facto vidit vallem tenebroſam quattuor ignibꝰ ſuccēſam: de quo interrogans reſponſum accepit: ꝙ vallis eſſet mūdus iſte viſibilis: q̃ttuor vero ignes quattuor peccata mūdum cōſumētia. Primus eſt ignis mendacij: eo ꝙ homines nō implent que ꝓmiſerunt in baptiſmo. Secundus cupiditatis: quia mundi diuitias amori celeſtium preponūt. Tertius diſſenſionis: quia ꝓximorū animos in rebus ſuperuacuis offendunt. Quartus impietatis: quia infirmiores ſpoliare ⁊ defraudare non formidant: ac ſpoliatores receptāt eos in ipſorū malicijs fouendo: qui ignes adunati tandem appropinquabant ei:: viditqȝ demones in ignibus volantes ⁊ contra bonos bella mouentes timenſqȝ dixit angelo: domine ignis mihi appropinquat. Cui angelus: quod non accendiſti non ar-

debit in te. Ignis enim iſte ſm̄ merita operum ſingulos examinat: quia ſicut quis ardet per volūtatem illicitam: ita etiã ardebit per debitam penam: vnus ergo demonum accipiens veſtem fetidam ⁊ flammeã quã ſcꝫ phurceus dono ꝓus recepit a quodam vſurario: ꝑcuſſit cum ea phurceum et iactauit ſuper eum ſtatimqꝫ humerũ eius ⁊ maxillam accendit. Tunc ait angelus ei quod incendiſti arſit in te: ſicut bona peccatorum furum latronum ⁊ ſimiliũ ſuſcepiſti: ſic etiam penarum particeps eſſe debes. Tãdem anima reducta eſt ad corpus ⁊ ſtatim viſibile ſignum incendij protulit in humero ⁊ maxilla: ac aliquãto tempore ſupuiuens in bonis operibus vitam laudabiliter finiuit. Sexti ſunt heredes qui inquãtum de hereditate participant de iure canonico tenent ad reſtitutionẽ omniũ debitorum vel iniuſtorũ quibus defuncti fuerant obligati: vtpote in quorum loca ſuccedunt: licꝫ etiam iniuſta bona ad eos non ꝑueniunt: vt patet extra de ſepult. c. vlti. vbi plene de hoc precipue in glo. Et ſi vnus heredum efficeret non ſoluendo: tenetur alter in ſolidum vſqꝫ ad quãtitatem hereditatis que peruenit ad eum. Cuiꝰ ratio eſt: quia ſuccedit in crimine ⁊ res hereditarie ſunt omnes reſtitutioni obligate: vt extra de vſur. cum tu. §. fi. de hoc etiam viſum eſt ſupra. Septimi deniqꝫ ſunt quicunqꝫ curatores qui nomine alieno bona cõgregant iniuſte: nam ſicut nemo nomie ſuo ſic nec alieno debet exercere iniuſticiã ad cõſequẽdum impiũ lucrum. Indecens eſt enim crimẽ ſuum cõmodis alienis impendere: vt expꝛeſſum patet. xlvj. diſ. c. ſicut non ſuo. vnde tenent ad reſtitutionem: ſi illi quoꝝ nomine fecerunt reſtituere nolũt vel nõ poſſunt. Et ſimile iudiciũ eſt de matribus viduis que ĩ illicitis ⁊ iniuſtis ſollicitant ꝓ filijs: ac pro eis cõgregant non non ſolum mãmona iniquitatis: ſed etiaꝫ iniuſticie pariter niſi reſtituerint cuꝫ filijs eternis obligatiõibus penarũ inuoluendi vt ſicut ꝑticipes criminis ſic inueniant ꝑticipes eterne damnatiõis. Quam a nobis auertat ieſus chriſtus qui eſt benedictus ĩ ſecula: Amen.

De ſeptimo peccato alieno: ſcꝫ taciturnitatis: ⁊ qualiter q̃s in eo obligat ad reſtitutõꝫ: Ser. LIIII

Non furtum facies:

Exod. xx. Septimũ peccatũ alienum eſt mutꝰ: id eſt taciturnitas quando quis loqui deberet: de quo penituit Eſaias. vj. c. dicẽs: Ve mihi qui tacui: quia vir pullutus labijs ego ſum. Ad cuius euidentiã ꝑmo queri põt: vtrũ taciturnitas ſit peccatũ: ꝑſertim cum ſilentium in ſacra ſcriptura multum commendat. Hinc dicitur Eſaie. c. xxx. In ſilentio et ſpe erit fortitudo veſtra. Ad hoc reſpondet Heinboyc: extra de ſta. mona. in. c. ꝙ dei timorẽ dicens: ꝙ aut queris de his que q̃s tenet loqui: vt eſt ꝓpriũ peccatũ cõfiteri ꝓ debito tempore ⁊ alijs circũſtantijs: de quo eſt de peni ⁊ remiſ. c. omnis. ⁊ mederi ꝓximũ ſermone medicinali ꝓ debito tẽpore ⁊ alijs circũſtantijs in docendo corripiẽdo: vt eſt de offi. ordi. c. inter cetera. et. xliij. diſt. c. ſit rector. vbi multa de hoc ⁊ ferre teſtimoniũ veritatis in cauſa: vt patet. xj. q. iij. c. quiſquis metu. vbi ſubdit: vterqꝫ reus eſt et q̃ veritatẽ occultat: ⁊ qui mendaciũ dicit: qꝛ ⁊ ille ꝓdeſſe non vult ⁊ iſte nocere deſiderat: in his igit tacere mortale peccatũ eſt. Aut queris de his in quibꝰ nõ tenet quis loqui vel non loqui ſed expedit ⁊ decet: et tunc veniale eſt peccatũ facere in cõtrariũ: quãdo tamẽ hoc eſt ⁊ quãdo non determinare in ſingulis eſt difficile: ſed ipſa vnctio docet ſpirituſſancti qui nõ ꝑmittit hominẽ ſibi adherentẽ defacili errare. Aut queris de his que quis nõ tenet tacere nec loqui: ſicut ſunt in differẽtia: ⁊ in his tacere non eſt peccatũ: de quibꝰ notat Hoſti. extra de ſimo. in. c. ꝑ tuas. ij. Aut deniqꝫ queris de his que q̃s tacere tenet: ⁊ tũc tacere meritoriũ eſt ⁊ actus virtutis: vt in dicto. c. ꝙ dei timorẽ. Ad maiorẽ aũt euidentiã huiꝰ peccati ſciendũ eſt: ꝙ aliquis ꝑ ſuã taciturnitatem alteri quadruplex damnũ inferre poteſt. ſ. anime: fame: nature et exterioris ſubſtãtie. Primo nãqꝫ quis alteri damnũ anime ꝑ ſilentiũ inferre põt: qḋ maxime reſpicit ſuꝑiores ſubditoꝝ ſuoꝝ ſalutẽ negligentes: effecti canes muti nõ valẽtes latrare: de quibꝰ Eſa. lvj. c. Speculatores eius ceci oẽs: neſcierũt vniuerſi: canes muti nõ valẽtes latrare. ſ. cõtra vitia: qꝛ filibꝰ ſunt irretiti: vnde ſequit: dormiẽtes ⁊ amãtes ſomnia: ⁊ canes impudẽtiſſimi neſcierunt ſaturitatẽ: oẽs ĩ viã ſuã declinauerũt vnuſquiſqꝫ ad auariciã ſuã a ſũmo vſqꝫ ad no/

A

uissimū: vñ de talib⁹ p̄dixit dñs p̄ Zacha/
riā.xj.O pastor.s.noie: ꝛ idolū.s.colēs re:
dereliquē s gregē: gladi⁹.s.vīdicte: sup bra
chiū eius: id est sup opera corporalia: ꝛ sup
oculum dexterū eius: id est super animā in
qua est intellectus: qui dicit oculus: id est
super operationes virium interiorū ipsius
anime: sicut sunt intentio: affectio: cogita/
tio ꝛc. Et Hieremie.xxiij. Ue pastoribus
qui dispergūt ꝛ dilacerant gregem: scilicet
exemplo male vite ꝛ verbo false doctrine.
Sequit: Ecce ego visitabo super vos acri/
ter puniendo maliciam studiorū vestrorū:
et.xxxiij. Adhuc inquit ibunt greges ad
manum numerantis dicit domin⁹. Unde
sup illud Ezechielis.iij. Fili hominis spe/
culatorem dedi te domui israel: dicit Pro/
sper: Si impio locutus non fueris vt si ab
impietate sua custodiat: ꝛ ille perierit: san/
guinem eius de manu tua requirā: hoc est
dicere: si ei peccata sua non annūciaueris:
vt ab impietate sua conuertat ꝛ viuat: te q̄
non increpasti: ꝛ ipsum qui te tacente pec/
cauit flammis phennibus perdam. Rogo
quis tam saxei pectoris: quis tam ferreus
erit quem ista sententia non terreat. Unde
concludit Isido. de summo bono dicens:
Sacerdotes ꝓ iniquitate populorū dam/
nant: si eos aut ignorantes non erudiunt
aut peccantes non arguūt. Hinc legitur in
cesario: de quodā curato qui mortuus vi/
sus est tamdiu a suis parrochianis lapida/
ri maledicētibus ꝛ improperātibus ipsum
esse causam damnationis eorum quousq̄
retrocedens cecidit in puteum abissi. Nec
mirū: quia dicit Asteñ.ti. de multiloquio:
q̄ taciturnitas in p̄lato est mortale pecca/
tū: quod sane intelligit si fiat omissio cor/
rectionis vel instructiōis ꝓ tempore debi/
to: vt.xl.dist.c.si propter. Et Aug⁹. de ver/
bis domini: Si neglexeris corrigere peior
factus es eo qui peccauit. Preterea sicut
grauiter peccāt p̄lati spirituales in nō cor/
rigēdo suos subditos: sic ꝛ seculares: sicut
patet Numeri.xxv. vbi iussit per Moysen
domin⁹ ꝓ peccatis populi p̄ncipes suspen/
di. Sic ꝛ parentes non corrigendo filios:
tot nāq̄ patres ꝛ matres infelici cōmercio
comparāt infirmū affectu supsticioso filio/
rum: eo q̄ proles in hac vita peccantes di/
gna correctione non feriunt: nimia dilecti/
one qua erga eos ferunt ꝛ afficiunt dece/
pti. Quapropter vtrisq̄ remanet eternus
clamor diuine maledictionis: itaq̄ pueri

clamantes aduersus parentes eisdem ma/
ledicent: eo q̄ peccātes illos a peccatis nō
retraxerint: iuxta illud Prouerb.xxx. Ge
neratio supple est que patri suo maledicit:
et que matri sue non benedicit. Hinc heli
j. Regū.iij. crudeliter punitus est ꝛ dam/
natus legit: eo q̄ tacuit malicias filiorum
non eos debita correctione feriendo. Sic
deniq̄ negligentes vigilare sup custodiā
familie sue rationē reddituri sunt in iusto
iudicio dei de eis: ac generalit omnes qui
se mutuos p̄bent in iniuriā dei vel ꝓximi:
puta si dolose tacent videntes aliquem ad
patrandū quodcūq̄ peccatū vel maleficiū
cum tamē sine proprio periculo solo verbo
possent impedire ne facin⁹ ppetrarent aut
iniuriam irrogarent: qđ ex eo contingere
solet: quoniam amore diuino refrigescente
ꝓch dolor inordinatus amor in eis adau/
ctus p̄ncipale sibi dominiū vendicans ni/
miū insolescit: diuina despiciens ꝛ huma/
na cōplectens: cum tamē in contrariū do/
minus p̄ceptū dedit de correctione frater/
na: Matth.xviij. vbi ait: Si peccauerit ī te
frater tuus: id est te sciente: vbi etiā prose/
quit de modo ꝛ ordine corripiendi prout
latius ꝓsecutus sum in sermonib⁹ de trib⁹
partibus penitētie vbi agit de quarto ope
misericordie spiritualis quod est corrigere
peccantē: vbi etiā patet qualiter in omissi/
one illius quis peccat mortalit. Maxime
tñ in iudicio diuino reseruant medici spi/
rituales animarū: qui in confessionibus ꝛ
p̄dicationib⁹ peccata dissimulant ex igno/
rantia vel negligentia: aut potius ex aua/
ricia peccata nō redarguentes: merā iusti/
ciam ꝛ vecitatem affectu quodam inordi/
to subticētes: ac in casibus illicitis aut nō
cōcessis absoluentes: ac plerūq̄ inaudita
ꝛ horrenda p̄ dispensationes falsas admit/
tentes in causis matrimonialibus iniusti/
cijs violentijs notorijs vitijs ꝛ similibus:
de quib⁹ gratia breuitatis supsedeo. Unū
tamē incidētaliter queri potest: vtrum scꝫ
alium absoluens de facto quem de iure nō
potuit absoluere teneat ad restitutionem.
Ad hoc dicendū fm Guil. in suo sacramen
tali q̄ sic: scilicet ei quem sic absoluit noti/
ficando q̄ eum absoluere non poterat. Et
fm Richar. in.iiij. dist.xviij. Talis sacer/
dos peccat mortaliter confitentē tam dam
nabiliter in bonis anime damnificando.
Nec credit sanctus Tho. talem absosolu/
tum: licꝫ excuset ꝓpter ignorantiā iuris:

ſi tamē ſine fraude talem confeſſorē requi/
ſiuit: multomagis autē propter ignoran/
tiam facti: ſi ſcꝫ confeſſorē putat auctorita/
tem habere. Ignorātia tñ craſſa ⁊ affectata
nō excuſaret nec etiā excuſat ſacerdos cui
tale ius ignorare nō licet. Idem tenet glo.
ij. in X. ex ciuitates. in clem̄. ſup cathedrā.
Dicit etiā Jo. an. ꝙ quo ad penā eternā ta
liter cōfitens abſqꝫ fraude tutus eſt: tamē
a ſatiſfactione peccati ⁊ penitētia nō eſt tu/
tus. Sꝫ de hoc plura ſupius in. iiij. p̄cepto
B ponunt. Secūdo q̄s alteri damnū infer/
re pōt ꝑ ſilentiū in bonis fame: ⁊ hoc con/
tingere ſolet indirecte: qñ. ſ. q̄s audit aliū
iniuſte diffamari: cuiꝰ cōtrariū ſibi notum
eſt ⁊ illius famā ſine ſuo ꝑiculo defendere
poſſet: ſed nihilominꝰ tacet: cū tñ eo tꝑe ex
fraterna charitate tacendū nō eſt: ⁊ h̄ ideo
vt vel obloquētiū fauores necdū habitos
acquirat: vel iam habitos nō amittit: aut
ne indignationem incurrat ſeu ꝓpter aliud
quodcūqꝫ cōmodū exequēdū vel incōmo/
dum fugiendū: vt patet in militibꝰ chriſti
ſepulchrū cuſtodiētibꝰ q̄ viſa chriſti reſur/
rectione ⁊ angeli terrifica apparitiōe pecu/
niā acceperūt vt veritatem ſubticerent: ſic
his tēporibꝰ plurimi neq̄ter tacent ⁊ alios
in diffamiā venire ꝑmittunt: vñ reus effi/
cit diffamie: qꝛ diſſimulauit cōtraire: nam. xj.
q. iij. dicit. c. quiſquis metu cuiuſlibet po/
teſtatis veritatem occultat: iram dei ſup ſe
ꝓuocat: qꝛ magis timet hoīem q̄ deū. Se/
quit: vterqꝫ reus eſt ⁊ q̄ veritatē occultat:
⁊ qui mēdaciū dicit: quia ⁊ ille ꝓdeſſe non
vult ⁊ iſte nocere deſiderat: et ſunt verba
Aug. ad Caſulanū. Sicut enim nō refert:
vtrū quis aliū interficiat cibū ſubtrahēdo
vel venenū offerendo: ſic nō refert vtrum
q̄s alteri noceat malicioſe tacendo vel ꝑni
cioſe loquēdo. Tertio q̄s alteri damnū in/
directe pōt inferre ꝑ ſilentiū in bonis natu
re: qꝺ cōtingere pōt in ꝑſona ꝓpria vel cō/
iūcta vt vxore filijs ⁊ filibꝰ: ⁊ hoc ledendo
vel abutendo de qua damnificatiōē pleniꝰ
ſupra dictū eſt. Qꝺ ſi agnoſcēs ſolo verbo
ſine diſpendio ꝓprio p̄cauere potuiſſet im/
pedire. Qꝛ ſi obijcit illud p̄ceptū domini/
cū Matth. xviij. Si peccauerit in te frater
tuus corripe eum inter te et ip̄m ſolū. Re/
ſpondet Tho. ſcd̄a 2e. q. xxxiij. ꝙ quedam
ſunt occulta peccata que tamē vergunt in
nocumentū ꝓximoꝝ corporale vel ſpiritu/
ale: puta ſi q̄s occulte tractet qualiter aliū
occidat aut virginem violet ſeu mulierē ra/
piat: vel etiam ſi hereticus homines a fide
p̄uatim auertat: ⁊ ſic de alijs ſimilibꝰ: talis
enī non ſolum peccat in te: ſed etiā in alios
⁊ ideo oportet ſtatim audientē ad denūci/
ationē ꝓcedere ſi voluerit a ꝑticipio crimi
nis liber eſſe: niſi forte firmiter ⁊ ꝓbabilit
crederet ꝙ ſtatim per ſecretam āmonitio/
nem eundem ad hoc ꝓpoſito reuocare poſ/
ſet. Quedā autē peccata ſunt que ſolū re/
dundant in malū peccantis ⁊ eius in queꝫ
peccat: eo ꝙ a peccante ledit vel ſaltem ex
ſola noticia allicit: ⁊ tunc locum habet p̄/
dictum p̄ceptū dominicū niſi aliū ſic allice
ret ad peccatū ꝙ timeret euadere nō poſſe
diſpendiū: vnde generaliter hoc tuū impu
ta peccatū ⁊ maleficiū: qꝺ Xo ſine diſpen/
dio ꝓprio impedire potueris: ⁊ tuo ſilentio
patrare ꝑmiſeris: canis mutus latrare nō
p̄ualens: quo ꝯtra q̄tū ad p̄ſentē articulū
dicit Prouerb. xxiiij. Erue eos q̄ ducunt
ad mortē. ſ. corꝑis: ⁊ qui trahunt ad interi
tum. ſ. aīe liberare nō ceſſes. Si dixeris vi/
res nō ſuppetunt q̄ inſpector eſt cordis ipſe
ītelligit ⁊ ſeruatorē anime ſue nihil fallit:
reddetqꝫ homini iuxta oꝑa ſua. Hinc ex cō
cilio Sabiloneñ. dicit. xxxvj. q. ij. c. de pu/
ellis raptis necdū deſpōſatis in calcedoñ.
cōcilio ſtatutū eſt eos q̄ rapiūt puellas ſub
nomīe ſimul habitādi cooꝑantes ⁊ cōuiuē
tes raptoribus: decreuit ſan. ſynodus vt ſi
quidē clerici ſunt decidant a gradu ꝓprio:
Xo laici excōicent: ⁊ hoc ideo: qꝛ cōuiuere
eſt ſcire reatū cui poteſt ꝓuideri ⁊ oculos
claudere fingendo nō videre: ſicut faciunt
officiales fauore: p̄cio: amore vel odio diſſi
mulātes oppreſſiōes iniuſticias inſolētias
⁊ ſimilia. Hic p̄mo queri pōt: vtrū cuſto/
des ⁊ vigiles ciuitatū q̄ nō accuſant illos
qui inciderūt in aliquā penā fiſco vel cōi/
tati applicandā: puta cū reꝑiunt euntes ꝑ
ciuitatē poſt ſtatutū campane ſonū: tenent
ad ſoluendū penam illā quam dicti tranſ/
greſſores ſoluiſſent ſi eos accuſaſſent. Ad
hoc rñdet ſanctꝰ Bernhardinꝰ in tractatu
reſtitutionū: ꝙ q̄uis hmōi mortaliter pec/
cent: eo ꝙ ꝑiuri ſint: ſi ſaltē tales accuſare
iurauerūt: non tamē tenent penam ſtatu/
ti ſoluere: quoniam illi nōdum cōdemnati
fuerūt: a quibꝰ tamē ſi munus aliqꝺ acce/
perūt vt tacerēt: hocipſum pauꝑibus ero/
gare tenentur: verūtñ ſi talis diſſimulatio
vergeret in damnū alteriꝰ: puta ſi viderēt
vel ꝑciperēt alicui ex hoc damnū ꝑ eoſdem
inferri nec reuelarēt: extunc vtiqꝫ damnū

damnificato refundere tenent: vñ genera/
liter tenendũ est ꝙ qui ꝑ quocunqꝫ officio
vel quacũqꝫ custodia cõducti sunt vel sala/
riati ad exequẽdum debite ⁊ vtiliter eadẽ
officia: si eorũ negligentia vel culpa cõtin/
gat alijs ex hoc aliqua iniusta damnifica/
tio: tenent illam refundere ac plenarie re/
stituere: sicut cõtingit his qui in custodijs
vineaꝝ possessionẽ aut aliarũ rerũ quarũ/
cũqꝫ mercede cõducti sunt: ac eoꝝ culpa et
negligentia alij damnificati sunt. Et idem
dicendũ est de his qui a cõitatib⁹ cõtuber/
nijs aut similib⁹ ordinati sunt ad imprimẽ/
dum certa signa vel sigilla cõmunitatũ vt
moris est in diuersis artificijs: puta auro:
argento: metallo: panno ⁊ siłib⁹: in argu/
mentũ certitudinis ꝙ in talib⁹ nulla repi/
etur deceptio in ꝑcio in arte in põdere mẽ/
sura regula seu alijs q̃buscũqꝫ ad eadẽ ar/
tificia reqsitis: vt sic simplices ⁊ ignari ꝑ/
dicta signa cernẽtes tanqꝫ vera testimonia
bonitatis ipius rei securius emant ac de/
ceptionẽ nullã formidẽt. Igit qui talia si/
gna in deceptionẽ ementium iniuste impri/
munt mendaciũ pniciosum ipo facto osten
dunt: celantes veritatẽ ex quo vt frequẽ/
ter piurium incurrunt: eo ꝙ cũ iuramento
talia officia fideliter ꝓsequẽda cõiter susci
piunt obligat qꝫ ad satisfaciendũ deceptis
emolimentaqꝫ suscepta eius gr̃a dare tenẽ/
tur paupibus. Secũdo queri põt: vtrum
solo verbo ꝓhibere potens ꝓximoꝝ iniu/
riam sine piculo vite vel status aut alteri⁹
discriminis: sed iniuriã fieri tacendo per/
mittens: ad restitutionẽ teneatur. Ad hoc
rñdet sanct⁹ Berñ. vbi supra: ꝙ si ex offi/
cio ꝯtradicere vel ꝓhibere tenet: sed ex ti/
more nõ excusabili aut alia quacũqꝫ inor/
dinata affectione rancoris: fauoris: cupidi
tatis ⁊ similiũ dissimulat: tunc tenet de to
to damno qḋ ab alijs illatum est. Exempli
gratia. Si in cõsilio cõitatis vbi de impo/
nẽdis collectis ipis clericis agit aut de re
ligiosis hereditaria successione ꝑuandis:
aut de similib⁹ iniusticijs aut violẽtijs tra/
tat: tunc qui ex officio publice tenet ꝯtra/
dicere sed tacet: mortaliter peccat: ⁊ ad re/
stitutionem obligatur modo possibili: nec
etiã ꝓpter leuem timorem excusari potest:
sed tũc dumtaxat quando magnũ illi peri/
culum iminet ⁊ grauari potest multos: ve/
rũtamẽ si non audet ex pusillanimitate pu/
blice cõtradicere ac dissentire: ne ceteri ci/
ues eum infidelem ciuitati reputent si tali
iniusticie non cõsentit: tunc ꝭm quosdam
licz mortaliter peccet tamẽ ad satisfactionẽ
non obligat. Alij tamẽ ꝓbabilius dicunt
hoc verũ non esse: saltẽ in his qui ꝓhibere
potuissent ⁊ non ꝓhibent: nec etiam in his
quib⁹ ex hoc ꝓuenit aliqḋ cõmodũ singu/
lare: qꝛ tunc efficaciter consentire vident.
Idem quoqꝫ dicendũ est ꝓporcionabiliter
de collegijs in causis iniustis aut simonia/
cis ⁊ similib⁹: ac etiã de cõtubernijs ⁊ alijs
quibuscũqꝫ societatib⁹: multomagis autẽ
qs obligat in solidũ si tacet. in tẽporalib⁹
causis ⁊ similibus ꝓpter aliqḋ bursale lu/
crũ: secus aũt est de illo q̃ manifeste cõtra/
dixit: q̃uis nihilomin⁹ sequat iniusticia.
Preterea hi qui ex officio nõ tenent ꝯtra/
dicere: si talia sciẽtes nõ cõtradicũt cum tñ
possint sine piculo grauiter peccant: nec ex
cusandi sunt a mortali: nõ tamẽ tenent ad
restitutionẽ nisi haberẽt auctoritatem ali/
quã supioritatis vł iurisdictionẽ sup acto/
rem: sicut parentes: paterfamilias ⁊ sic de
alijs. Ex ꝑdictis autẽ multi casus ꝑticula/
res practicari possunt. Deniqꝫ quicũqꝫ ex
officio suscepto tenet alios indemnes ser/
uare: instruẽdo: cõsulendo: ꝑcauendo: aut
ꝭm officij qualitatẽ curã debitã impẽden/
do: si hoc ipm ꝑtermittit nõ solũ ex malicia
vel aliqua alia affectiõe inordinata: verũ
etiã ex sua culpa negligẽtia vł iperitia offi
cio suo indebita: ⁊ ex hoc alter damnũ ali/
qḋ sustinuit: tenet eidẽ totũ illud damnũ
restituere. Exempli gr̃a: dñi terraꝝ officia/
les rectores ⁊ siłes qui obligant ad defen/
sionẽ viduaꝝ pupilloꝝ ac omniũ miserabi
liũ ꝑsonaꝝ: ꝑ quaꝝ ꝑchpudor defensione
vix verbũ darẽt nisi manib⁹ ꝑus deargẽta
tis: sic tutores: curatores: admĩstratores:
ꝓcuratores: aduocati ⁊ siłes: q̃ causas ali/
orũ negligẽter exequunt impitia vel incu/
ria: sic medici corpoꝝ ⁊ maxime aĩaꝝ: puta
ꝯfessores ⁊ ꝑdicatores ꝟitatẽ nõ ꝓpalãtes
sed ignari: negligẽtes vitia palpãtes iusti
ciã ⁊ veritatẽ cõtemnẽtes: facti sunt fauo/
ris aut questus gr̃a q̃si canes muti non va
lẽtes latrare: notarij quoqꝫ nesciẽtes testa/
menta debite cõdere ex quib⁹ multi ꝑdunt
iura sua ⁊ cõsimiles: qui omnes obligant
ad restitutionẽ. Ad laudẽ dei.

De octauo peccato alieno qḋ ẽ non obstare quomõ obligat ad re/stitutionẽ: Sermo LV

Non furtum facies:

n Exoď.xx. Octauū peccatū alie
nū eſt:nō obſtare malicijs ⁊ iniu/
ſticijs alienis ac maliuolis homībꝰ.Et dif/
fert a peccato p̄cedēti ſic̄ factū a verbo:ī illo
nāqꝫ q̄s peccat qꝛ nō reſiſtit verbo:cum tñ
pōt ſine ꝓprio piculo.In iſto vo peccat q̄s
qꝛ nō reſiſtit facto cū tñ pōt ſine ꝓprio diſ/
pendio.Illud aūt generalit̄ ſe extendit ad
oēs:iſtud vo ſpecialit̄ ad quoſcūqꝫ ſupio/
res:ſiue ſint cure rei familiares vt patreſfa
milias:ſiue cure rei ſpūalis vt ſupiores ec/
cleſiaſtici ac quarūcunqꝫ religionū vel etiā
cure cuiuſlibet dn̄ij ſeu officij tpalis:q̄ oēs
tenēt̄ ad efficacē delinquētiū correctiōez q̄
facto pficit̄ cū verbū non ſufficit.Nam ſm
Tho.ſcd̄a 2e.q.xxxiij.licꝫ correctio frat̄na
q̄ eſt actus charitatis ⁊ ptinet ad quēlibet
charitatē habentē:ſpecialiter tendens ad
emēdationē fratris delinquētis:p ſimpli/
cē āmonitionē fieri debeat cū certis circū/
ſtātijs:ita vt ꝓficiat delinquēti fieri inq̄ſtū
debeat occurrētibꝰ:ſic̄ bn̄ficia q̄ nō debēt̄
certis pſonis ſed cōiter omnibus ſiue ſint
ſpūalia ſiue corpalia impēdenda ſūt occur/
rētibus tm̄:hoc em̄ ꝓ quadā ſorte habēdū
eſt:vt dicit Augꝰ.in.ij.de doctri.xp̄iana.
Illa tñ correctio q̄ eſt actus iuſticie p quaꝫ
intendit̄ bonū cōe qđ nō ſolū ꝓcurat̄ per
āmonitionē fratris:ſed etiā interdū p pu/
nitionē vt alij timētes a peccato deſiſtant:
⁊ ptinet ad oēs ſupiores q̄ nō ſolū habent
āmonere ſed corrigere puniēdo.Talis in/
quā correctio nō eſt p̄termittēda etiā ꝓpter
turbationē ⁊ obdurationē maiorē illiꝰ qui
corrigit̄:vt ſi propria ſponte corrigēdus ſe
emēdare nō velit:ſaltem cogat̄ p penas vt
peccare deſiſtat.Or ſi ſit effectus incorrigi
bilis:p hoc nihilominꝰ cōi bono ꝓuideat̄
cū p punitionē ordo iuſticie ſeruat̄:⁊ vniꝰ
exemplo alij a peccato deterriti trahant̄:⁊
quia talis correctio ſupioꝝ debet̄ certis p/
ſonis:ſcꝫ eoꝝ ſubditis quōlibet delinquē/
tibus.Hinc oportet ꝙ ſupiores eam impē/
dant omnibꝰ ſine exceptiōe pſonaꝝ:nō ex/
pectātes donec eis delinquētes occurrāt:
ſed debitā ſollicitudinē adhibētes vt eos
inquirāt:ſic̄ qui creditori debet aliquā pe/
cuniā cū tp̄us ſolutiōis affuerit:eūdē req̄/
rere dꝫ vt ei debitū ſoluat:hec ille ſparſim.
De q̄ tñ correctiōe pleniꝰ habes ſermonibꝰ
de tribꝰ ptibꝰ pn̄ie:in ſermone de q̄rto ope
miſcđie ſpūalis qđ eſt corrigere delinquē/
tē. Quātum igit̄ ad p̄mū.ſ.de p̄ref̄amilias B
ſciendū ꝙ ſi negligēs reptus fuerit ī corri/
gēdo familiā ſue cure cōmiſſā:pticeps erit
neq̄cie ⁊ iniuſticie:p̄ncipalit̄ tñ in delictis
filioꝝ ſup q̄s a deo maiꝰ p̄ceptū accepit cor
rectiōis.Dicit̄ enī Deut̄.xxj.Si genuerit
hō filiū ꝯtumacē ⁊ ꝓteruū q̄ nō audit p̄ris
⁊ m̄ris impiū:⁊ cohercitꝰ obedire noluerit
ducēt eſt ad ſeniores ciuitatis dicētqꝫ:filiꝰ
nr̄ ꝓteruꝰ eſt:monita nr̄a audire ꝯtēnit:cō
meſſatiōibꝰ vacat ⁊ luxurie:obruet eū pp̄l's
ciuitat̄ ⁊ moriet̄:vt auferatis malū ď me/
dio vr̄i:⁊ vniuerſū iſrl' audiens ptimeſcat.
Alioq̄n vt ďr Sap̄.iiij.Ex iniq̄s enī oēs fi/
lij q̄ naſcent̄ teſtes erūt neq̄cie aduerſꝰ pa/
rētes:glo.id eſt argumētū ꝙ merito dam/
nādi ſūt:vn̄ heli:qꝛ corripuit q̄dē filios ſu/
os verbo ſ; nō correxit facto:iō terribilē pe
nā cū filijs accepit:vt pꝫ ſupiꝰ et.j.Re.ij.⁊
iij.Huiꝰ aūt rō eſt.qꝛ vt ďr Eccī.xv.Nō cō/
cupiſcit deꝰ multitudinē filioꝝ infideliū et
inutiliū.Melior ē vnꝰ timēs deū ꝙ̄ mille fi
lij impij:⁊ vtile ē mori ſine filijs q̄ relinq̄re
filios ip̄ios.Hinc ďr Prouerb.xiij.Qui
parcit vge odit filiū ſuū:q̄ aūt diligit filiū
ſuū inſtant̄ erudit illū.⁊ Eccī.xxx.Qui di
ligit filiū aſſiduat illi flagella ⁊ letet̄ ī no/
uiſſimo ſuo:⁊ ſequit̄ ſapiēt̄ ꝯſiliū:nō des
illi poteſtatē ī iuuētute ⁊ ne deſpicias cogi
tatꝰ illiꝰ:curua ceruicē eiꝰ ī iuuētute ⁊ ton/
de latera eiꝰ dū infans ē:ne forte induret ⁊
nō credat tibi ⁊ erit tibi dolor aīe:hec ibi.
Ān filij ī etate iuuenili debēt corrigi:ſi vo
in etate robuſtiori repti fuerīt incorrigibi/
les:debēt exhereditari:vt ſic arceant̄ ne/
ceſſitate cōſtricti.Hāc aūt correctionē p̄rfa
milias exercere dꝫ nō ſolū in filijs ſ; etiā in
vxore ⁊ domeſtic̄ vniuerſis:ſm qualitatē
pſone piter ⁊ culpe.In cuiꝰ argumētū p̄ci/
pitur Deut̄.xiij.Si tibi voluerit pſuadere
frater tuus aut filiꝰ aut filia aut vxor q̄ ē in
ſinu tuo:aut amicꝰ quē diligis vt aīam tuā
vt derelicto deo tuo dijs adhereas:nō acq̄/
eſcas nec parcat ei oculꝰ tuus vt miſerear̄
⁊ occultes eū:ſed ſtatim īterficies:ſit p̄mū
manꝰ tua ſupra eū:⁊ poſt te oīs pp̄l'us mit/
tat manū lapidibꝰ obrutus necabit̄:vt oīs
iſrl' timeat:hoc ibi.In cuiꝰ etiā argumētū
paterfamilias plerūqꝫ tenet̄ ad reſtitutio/
nē nō ſolū de culpa ꝓpria ſed etiā familie:
vt pꝫ ſupra.Et ideo dic̄ Augꝰ.de charitate
ſermōe:vij.Nō putes amare ſuū qñ eū nō
cedis:aut tūc amare filiū qñ ei nō das diſ/
ciplinā neqꝫ corripis:nō eſt iſta charitas ſ;

languor scz charitatis. Verũtamẽ in correctione subditoꝝ fructuosa ꝙ̃tum ad corrigentem requirit̃ intentio ſm deũ rectificata: ne scilicz fiat animo furioso ac lacerato: nec affectu puniẽdi sed emẽdandi: vel saltem a malo cõpescendi. Vñ Aug⁹. sup epistolã ad Gal. dicit: ꝙ nihil ita probat spiritualẽ virũ sicut alieni peccati tractatio: cũ liberationẽ eius potius ꝙ̃ insultationẽ potiusqꝫ auxilia ꝙ̃ cõuitia meditat̃: ꝛ quãtũ facultas tribuit̃ suscipit. Quãtum autez ad secundũ: scz ꝑlatum vel supiorẽ eccl'iasticũ dicit̃. lxxxiij. dis. c. error. cui nõ resistit̃ approbat̃: ꝛ veritas cũ minime defensat̃ opprimit̃: negligere quippe cum possis ꝑturbare ꝑuersos nihil aliud est ꝙ̃ fouere: et. c. si quis ep̃us fornicationi. ꝑcipit̃ hmõi superior eccl'iasticus ab officio suspendi: qui cõuincit̃ alioꝝ fornicationẽ nõ impugnare: et. c. nemo. subdit̃: ꝙ ep̃us qui taliũ crimina nõ corrigit magis dicẽdus est canis impudicus ꝙ̃ ep̃us. Hinc. xxvij. q. j. c. si hõ esses. Grego. papa inculpat Sergiũ defensorem ꝙ ꝑmisit apostatare monialẽ: districtius ꝑcipiens vt eandẽ ꝙ̃totius cõprehẽdere festinans studeat iu artissima clausura ponere: in quo si negligẽs reptus fuerit nouerit in se negligentiã districtissime vindicandã. Ratio hui⁹ est: quia ſm Ambro. sup eplaz. j. ad Corinth. v. illõ tractantẽ. s. nescitis qꝛ modicũ fermentũ totã massam corrũpit: peccatũ vnius qd̃ cognitũ nõ arguit̃ multos cõtaminat: imo omnes q̃ norunt ꝛ non deuitant aut cũ possunt arguere dissimulãt: non enim sibi videt̃ peccare qñ a nullo corripit̃ vel vitat̃: ꝛ quia culpã plerũqꝫ vindicta sectat̃. Dicit Origeñ. sup li. Numeri. Illud nõ ociose trãscurrendũ est: ꝙ vno peccãte ira dei sup omes venit: hoc qñqꝫ accidit qñ sacerdotes qui populo ꝑsunt erga delinquẽtes benigne volunt videri: ꝛ verẽtes peccãtiũ linguas: ne forte de eis male loquant̃: sacerdotalis seueritatis ĩmemores: nolũt implere qd̃ scriptũ est. j. Timo. v. peccãtes corã oĩb⁹ argue vt ceteri timorẽ habeant. Et iterũ: dũ sacerdotes ecclesie vni parcũt: vniuerse eccl'ie moliunt̃ interitũ: que est ista bonitas ꝛ misericordia vni parcere ꝛ omnes in discrimen adducere: polluit̃ enĩ ex peccatore ꝑplus: sicut ex vna oue morbida grex vniuersus inficit̃. Quapropt̃ eccl'iastico supiori merito ꝯsulit Pe. raue. ĩ sermõe quodã dicẽs: Exhibete Johem incestuosis: Mathatiã apostatis: Phineẽ fornicatorib⁹: Heliam idolatris: Petrũ mẽtiẽtib⁹: Paulũ blasphemãtib⁹: Christũ negociãtib⁹: hec ille: ꝙ si causaris duriciã eius q̃ corrigẽd⁹ est. Rñdet Ambro. sup Matth. ꝙ grauissim⁹ nodus in ligno nõ põt expelli nisi grauissimo oppressorio: ꝛ ideo si gladi⁹ spũalis nõ sufficit: inuocet̃ ꝛ tꝑalis in auxiliũ: cui de hoc ꝑceptũ est. xxiij. q. v. vbi dicit̃. c. administratores plane seculariũ tuitio pupilloꝝ ac viduaꝝ ꝓtectio: rapaciũqꝫ refrenatio cõstituti esse debẽt ꝓculdubio. Quotiens igit̃ ab ep̃is ꝛ eccl'iastic' viris cõuenti fuerint: eoꝝ q̃rimonias attẽtius audiãt: ꝛ ſm ꝙ necessitas expetierit absqꝫ negligẽtia examinẽt ꝛ diligẽti studio corrigãt: ꝙ si dei timorẽ ꝑ ocl'is nõ hñtes negligere post secũdã ꝛ tertiã ãmonitionẽ inuẽti fuerint: omĩ se nouerint cõione vsqꝫ ad cõdignã satisfactionẽ ꝑuatos. Ex q̃b⁹ verbis patz: ꝙ iudices ꝛ dñi tẽporales qui negligũt facere iusticiã miserabilib⁹ ꝑsonis et defendere ab oppressoribus: excõmunicati sunt ip̃o iure minori saltẽ excõicatione post trinã ãmonitionẽ: nec absolui possunt nisi de damno satisfaciant ꝑ se vel ꝑ illos ꝓpter quos ꝑsone miserabiles iniuste damnũ incurrerũt: hoc etiã ibidẽ patet in glosa. Quãtum etiã ad tertiũ scz supiorẽ dominij vel officij secularis dicit̃. xxiij. q. iij. c. nõ in inferenda: sed depellenda iniuria lex virtutis: qui enĩ nõ repellit a socio iniuriã si põt: tam ip̃e est in vitio ꝙ̃ ille q̃ facit: ꝛ inducit ibidem Moysen interficientẽ egyptiũ ꝓpter iniuriã quã intulit hebreo: et. c. q̃ põt obuiare ꝛ ꝑturbare ꝑuersos ꝛ nõ facit: nihil ẽ aliud ꝙ̃ fauere impietati eoꝝ. Hic igit̃ queri põt: vtꝝ quis nõ cõstitut⁹ in potestate: ꝓximũ patientẽ iniuriã teneat̃ defendere. Ad hoc di. ꝙ in dicto. c. nõ in inferẽda glo. verbũ illõ exponit: si põt: id est si in potestate cõstitutus: al's nõ tenet̃ ꝙ̃tum ad restitutionẽ: vt patz. xxxiij. q. iiij. c. forte. in fi. tamẽ grauit̃ peccat: nec est excusandus a mortali nõ diligens ꝓximũ sicut seip̃m: nõ enim diligit iniuriantẽ cohercẽdo: nec iniuriatũ defendẽdo: vñ si quilibet teneret̃ aliũ defendere simpliciter: tunc ꝓ defensione pecuniã recipiens teneret̃ illam restituere qd̃ non est verũ: vt. ff. qd̃ metus cã. l. metũ. §. sed licz. qd̃ tñ sane intelligit̃ si sibi defendẽdo ꝑiculũ aliqd̃ ĩmineret: nã si sine ꝓprio ꝑiculo facere posset: tũc ad hoc obligaret̃ ex charitate fraterna ꝛ peccaret mortalit̃ nõ faciẽs

quia tunc crudelis iudicaret: sicut a simili ponunt in argumentū exēpla diuersa. xxiij.q.iiij.c.ipsa pietas. Pretermittēs igit defensionē ꝓximorum ad quā q̄s obligat⁹ erat ex sola charitate fraterna: licet peccatum incurrat: tñ illa ꝑtermissio ad restitutionē nō obligat: ad quā tñ tenet si ad hoc ꝯstrictus erat ex officio: si tamē aliū defendere potuit sine reipublice dispēdio vl' ꝓprio periculo. In cui⁹ etiā argumētū nō defēdēs clericū ne ꝑcutiat cū h̄ ad eius officiū ꝑtineat in canonē icidit: vt extra de sen. ex. c. quāte: vbi plane de hoc: ꝑsertim i glo. q̄ latius hūc casū ꝓsequit. Deniq̄ queri pōt generalit q̄ntū ad iudices vtriusq̄ stat⁹ tā ecclesiastici q̄ secularis: vtrum iudex iniuste iudicās teneat insolidū illi ꝯtra quē sententiā iniuste tulit. Ad hoc dicēdū s̄m Io. an. c. cū eterni: in glo. sup verbo ꝯdēnam⁹: de sen. et re iudi. li. vj. q̄ si p cupiditatē odium amorē vl' fauorem iniuste iudicauit: et causa ciuilis est: tenet ad restitutionē dāni qđ ex hoc euenit alteri: et vltra hoc punit in triplo q̄ntū damnificauit. Si vero cā criminalis est nō tātū tenet ad restituēdū damnum a se illatū: sed etiā illius bona sunt ꝯfiscāda vel publicanda: vt in aut. vt litigantes ex ordine litis iurēt. §. si q̄s aūt. Si ꝓinde iudex p ignorantiā iniuste iudicauit: nec fuit ignorantia crassa: tūc nō tenet insolidum s̄ tm̄ arbitrio iudicis punit ex quasi delicto: vt. ff. de vari. et extraordi. cogni. l. fi. et insti. de obli. q̄ ex quasi deli. nas. in ꝑnci. Si autē p metū cadentē in ꝯstantē virum iniuste iudicat: tūc tm̄ mortalit peccat: sed ad restitutionē nō obligat nisi tp̄e accepti officij dubitasset de hoc metu tūc eī tenet ꝑti lese s̄m Baldū. C. de pena iudi. ma. iudi. l. fina. Si ꝓinde iudex iprudētia vl' ignorantia crassa tulit iniquā sentētiā: vt q: sentiebat se imperitū: et tñ de iudicio se intromisit: vel q: sufficiēs erat quo ad scientiam si voluisset libros reuoluere et studere sed ex negligentia omisit et sic in iudicio deuiauit Tūc s̄m Monaldū tenet ad totū interesse illi qui ex tali sentētia lesus est: nisi posset illū inducere pro quo tulit sentētiā ad plenā satisfactionē leso faciendam: vt. C. de pena iudi. ma. iudi. l. vlti. et s̄m leges multas alias penas sustinere deberet: miti⁹ tñ agendū est cū ignorantib⁹ et negligentib⁹ q̄ cū dolo agentib⁹: verūtamē q̄busdā hec dura vident q̄ntū ad iudices delegatos q̄bus delegant cause scient a papa: eo q̄ reputātur boni viri licet iuris vt frequēter ignari: nō eī videt q̄ isti teneant si ferunt iniquā sententiā: dūmodo tñ hoc faciāt bona fide et de ꝯsilio peritorum: al's eī bene tenerent si in requirēdo ꝯsiliū fuerint negligētes aut culpabiles. Similit etiā quicunq̄ iudex si per iprudentiā assessoris male iudicauit ignorant erit excusatus: si tñ assessor ille credebat ab oībus iustus et peritus: et ipse assessor tenet insolidū: q: culpa illius fuit qui vt iudicē informet ꝓpter scientiā ꝑcipue eligi debet: vt. ff. q̄ q̄s iuris. l. ij. Idem Hosti. Secūdo queri pōt vtrū iudex pecuniā recipiēs vt iudicet vl' nō iudicet teneat ad restitutionē: ꝑsertim cū ex officio sibi credito incūbat iudicare. Ad h̄ dicendū s̄m Monal. q̄ exq̄ iudex ex officio sibi credito iudicare tenet et bene et gratis ideo recipiēs pecuniā vt simplicit iudicet vel vt bene iudicet obligat ad restitutiōem illi a quo accepit: q: turpiter accepit et crimen concussionis cōmisit: licet alter nō turpiter dedit. Crimē autē cōcussionis est cum q̄s in officio ꝯstitut⁹ extorquet aliq̄d a s̄bditis p metū: aut q̄n nō vult facere qđ tenetur nisi data pecunia. Aut cū q̄s officialis vltra stipendia sibi ꝯstituta extorquet: cōtra illud euangelicū: neminē cōcutiatis s3 estote cōtenti stipendijs vestris: vel etiam cū q̄s accusat vel ꝓpter pecuniā ab accusatione desistit aut ꝓpt potentiā: et oēs ꝑdicti tenēt ad restitutionē ei q̄ dedit: si n̄ turpit ꝯdit tc̄ eī dāda esset illi i cui⁹ iiuriā data fuert de q̄ ꝯcussiōe pla habent. j. q. j. circa finē. c. iubem⁹: cū. c. sequē. et in glosa.

Preterea si iudex pecuniā accepit vt nō iudicaret: tenet nō solū ad restitutionē: n̄ q̄dē illi q̄ dedit in alteri⁹ iniuriā: sed illi in cuius iniuriā data est: verū etiā tenet ad omne interesse: vnde. xiiij. q. v. c. non sane: subdit: nō ideo debet iudex vēdere iustum iudiciū: aut testis verū testimoniū: q: vendit aduocatus iustū patrociniū: et iurisperitus iustū cōsiliū: illi eī int vtranq̄ ptem ad examē adhibent: isti ex vna pte ꝯsistūt cū aūt iudicia et testimonia q̄ nec iustā nec vera vendēda sunt iniq̄ et falsa vendunt: multo sceleratius vtiq̄ pecunia sumitur: quia scelerate etiā q̄uis a volentibus datur. Et in glo. Si proinde recepit pecuniam vt inique iudicaret: restituere pariformiter obligatur illi in cuius iniuriam accepit vel saltem dari debet pauperibus: q̄ si inique tulit sententiam: tenetur ad omne dā-

num iniuriam passo:nisi cogat illū ad ple/
nam restitutionem pro quo tam iniquā tu
lit sententiam:concor.etiam Alex.de hal.
in.iij.parte in tractatu iudicialiū precepto
rū. Hinc Sco.sic exponit istud peccatū:
non obstans.s.non faciendo restitui abla/
tum:cū sibi ex officio competit.Deniqꝫ ꝓm
Jo.de pla.Judex obmittens condemnati
onem expensarum tenetur de proprio eas/
dem refundere parti lese: quod sane tamē
intelligendū est: si fuerint petite:nam al's
sunt in pari causa negligentie:scilicet par/
tis non petentis: ⁊ iudicis nō cōdēnant.
Ad laudē dei.

De nono peccato alieno qđ est nō manifestare: ⁊ qualit in multis casibus obligat ad restitutionem:

Sermo LVI

On furtuz facies.

A n Exo.xx. Nonū peccatū alienū
est non manifestare peccatū ma/
leficiū aut quodcūqꝫ aliđ post factū:cū ta/
men ratio dictat esse necessario manifestā/
dū:sicut occultare vel mutuū se ꝑbere ꝑti/
net ad id qđ est futurū vl' ꝑsens:id est an/
te factū vel in facto. Ille nanqꝫ ꝓprie non
manifestat qui sciens vbi sit res furata nō
indicat etiam īterrogatus :vnde dic Hie/
ro.sup parabolis:⁊ habet extra de furt.c.
q̄ cū fure partit occidit animā suā : nō fur
solē sed ille reus tenetur qui cōsci⁹ furi q̄rē
te possessore nō indicat:ex quo patet ꝙ pec
cat mortaliter:nō tñ tenet ad restitutionez
scđm Tho.⁊ Vlricū:nisi ad hoc māifestā/
dū ex officio teneat:vel nisi res furtiua in
domo sua vel etiā in aliena suo tñ consilio
vel auxilio fuerit occultata:quia tūc effica
citer cooperat furi.Verūtamē ꝓm Scotuz
cū quis requisitus fuerit in iudicio sentēti
aliter vbi res furto sublata est vel alit in/
iuste detenta vt posset restitui vero dño :et
tñ veritatē dicēdo nō imineret sibi pericu/
lū status vel persone:talis inquā nō mani
festādo tenet ad omne dānū qđ exinde le/
sus ꝯsequit :vnde.xj.q.iij.c.quisq̄s:subdi
tur :vterqꝫ re⁹ ē⁊ qui veritatē occultat ⁊ q̄
mendaciū dicit qꝛ ⁊ ille prodesse nō vult ⁊
iste nocere desiderat.Ex quibus patz ꝙ in
iudicio negans perhibere testimoniū in al
terius detrimentū:eidē ad restitutionē per
pessi damni obligatus est.In cuius argu/
mentū ꝓm Baldū.C.de epi.⁊ cleri.in.l.ꝑ̄s
byteri.Nō solū falsus testis est ille q̄ loqui
tur falsū:sed q̄ ⁊ veritatē nouit ⁊ tacet cum
interrogat:qđ optime ꝓbat in textu ꝑ̄di/
cte legis. Hic primo generalit q̄ri pōt de
testibus:vtrū nō volētes manifestare veri
tatē ꝓpter qđ aliq̄ damnū incurrūt iniuste
teneant eisdē ad faciendā plenariā restitu
tionē.Ad h̄ dicendū ꝓm Richar.ꝙ si inter
rogati a iudice vl' ab alio ad quē ꝑtinet ve
ritatē scitā nō manifestāt:cū tñ sine pericu/
lo possint rñdere veritatē tenent insolidū.
Et in hoc ꝯcordat dictū.c.qui cū fure.Or
si h̄ fecerūt corrupti ꝑ̄cio tenent etiā illđ re
stituere:nō illi q̄ dedit sed illi in cuius iniu
riā datū:est ar.xiiij.q.v.c.nō sane.Idē em̄
esse iudicat in hac ꝑte dare falsū testimoni
um ⁊ nō manifestare veꝝ:vt in di.c.q̄sq̄s.
Ad h̄ facit qđ ait Origeñ sup Leuitic.Si
q̄s inq̄t ea q̄ videt in ꝓximi sui delicto non
indicat vel in testimoniū vocat⁹ nō q̄ vera
sunt dicit:peccatum qđ cōmisit ille q̄ celat
ip̄e suscipiet:vnde ad ꝯseruandā ⁊ manife
standā in testimonio veritatē īoffensus af/
fectus testiū requirit.Dicit em̄ Amb.i epi
stola quadā.Duobus aut trib⁹ testib⁹ stat
om̄e verbū:sed illis testibus q̄ ante hester/
nū aut nudiustertius nō fuerūt inimici:ne
irati nocere cupiāt:ne lesi vlcisci se velint:
inoffensus igit affectus testiū querit:h̄ il/
le. Secūdo queri pōt vtrū peccet q̄s acci
piendo pecuniā vt indicet ea ꝓpter q̄ ꝓxi/
mus iniuste dānū pateret nisi māifestaret.
ꝑ̄sertim cū ad reuelationē in tali casu sim/
plicit obliget ex fratna charitate.Ad hoc
rñdet Anthoni⁹ de butrio ꝙ de iure quidē
ciuili aliq̄d recipe pōt : secus tñ est de iure
canonico.Scđm vtrūqꝫ tñ ius indicatiōe
facta recipe licet ꝑ̄ciū gratis oblatū.Verū
tamē Alex.de hal.materiā hāc latius ꝓse/
quēs in.iij.ꝑte summe in tractatu iudicia/
liū preceptoꝝ dicit ꝙ aliud est accipe mu/
nus ꝓ testificatiōe vel manifestatiōe veri/
tatis:⁊ aliud est ꝑcipere sumptos necessari
os.Primū em̄ nephas est ⁊ priuatio veri/
tatis:si ergo recipit mun⁹ ꝓ vero testimo/
nio ferēdo tenet illud restituere danti: q̄a
dicit Richar.in.iiij.di.xv.ꝙ testib⁹ nō licz
vēdere testimoniū:eo ꝙ q̄libet interroga/
tus ꝓ loco ⁊ tꝑe tenet testimoniū ꝑhibere
veritati:al's em̄ simoniac⁹ est si recipit ali/
q̄d ꝓ veritate dicēda.Qđ tñ Alex.de ha.
dic eē veꝝ dūtaxat qñ q̄s testimoniū fert ꝓ
pecunia in causis eccl'iastic ⁊ a ꝑsonis ec/

clesiastic⁊:in alijs aũt graue ē pctm̃. Si ꝟo
recipit mun⁹ ꝑ falso testimonio:tenet illi ĩ
cuius iniuriã recepit:⁊ insup tenet ad om̃e
interesse pti lese:vt ex̃ de testi. c. sic in glo.
sup ꝟbo dederũt: qđ intelligẽdũ est sane:
qñ.s.dedit ꝑ ferẽdo falsũ testimõio:sec⁹ au
tē si nõ dedit eo aĩo vt testẽ corrũperet sʒ vt
sibi iusticia obseruaret.ar.xiiij.q.v.c.non
sane:⁊ ex̃ de simonia.c.dilectus:vbi plane
de h̃.Et idẽ dicẽdũ est de iudice:vt in di.c.
nõ sane. Scđm aũt. i.sũpt⁹ necessarios su/
mere licitũ est:q₂ nemo tenet ꝓprijs stipen
dijs militare:⁊ ideo p quos fuerint postu/
lati sumptus cõpetẽtes ministrent:etiã si ĩ
pecuniaria causa sint testes ab alia pte ꝓdu
cẽdi sũpt⁹ dico ineũdo stãdo ⁊ redeũdo:vt
C.de testib⁹.l.qm̃:⁊ ptʒ de rescrip.li.vj.c.
statutũ:vbi đ₂.§.fi. ꝙ nullus ꝑ ferẽdo testi
monio fraudulent ꝓcuret a iudice aliũ vo
cari:nisi cã reqrat: ⁊ tũc nõ nisi a ꝓducẽte
vocatis ꝑ testimonio ferẽdo cõpetẽtes ex/
pensas ministrari faciat q̃s fecerũt venien
do stãdo ⁊ redeũdo:h̃ ibi:ĩmo nedũ sũpt⁹
sʒ etiã mercedẽ dierũ q̃bus stetit occupat⁹
ꝑ reddẽdo testimonio ⁊ amisit opas suas
dʒ recipe: vt notat Jacob⁹ butrigari⁹ .C.
de testi.in.l.si qñ:vbi đ₂ nõ oportet ꝑ alie/
nis comodis suas inuenire difficultates:
⁊ no.glo.in di.§.fi.dicens ꝙ iudex ⁊ testis
nec lucrũ nec dãna ex officijs ad q̃ vocant
sentire debẽt.Ceteꝝ nõ minus obligãt in/
solidũ q̃ nõ manifestãt lr̃as occultatas aut
lr̃as falsificatas:aut etiã post solutionẽ in
B fraudẽ reseruatas:vt suo tpe ipi vl' posteri
eoꝝ semel soluta repetere valeãt. Tertio
q̃ri põt de testimonio ꝯsciẽtie qđ dat in cõ
fessiõe:vtrũ.s.ꝯfessionẽ suã in pte tm̃ mãi/
festans vl' saltẽ diuidẽs ⁊ diuersis diuersa
ꝯfitẽs teneat ad reiterandã ꝯfessionẽ:eti/
am posito casu ꝙ habeat plures ꝓprios sa
cerdotes:p̃sertim cũ đ₂ ex̃ de pe.⁊ re.om̃is
vtriusq₃ sexus fidelis postq̃ ad annos di/
scretiõis pũenerit oĩa sua peccata saltem se/
mel in anno fideliter cõfiteat ꝓprio sacer/
doti ⁊ iniunctã penitẽtiam ꝑ virib⁹ ꝓprijs
studeat adimplere. Ad h̃ rñdet Tho.i.iiij.
di.xvij. ꝙ in medicina corporali oportʒ ꝙ
medicus nõ solũ vnũ morbũ ꝯtra quẽ me/
dicinã dare debet agnoscat:sed vniuersali
ter totã habitudinẽ ipi⁹ infirmi: eo ꝙ vn⁹
morbus ex adiũctione alterius aggrauat
⁊ medicina que vni morbo cõpeteret alteri
nocumentũ p̃staret. Et similit est in pecca/
tis:q₂ vnũ aggrauat ex adiũctiõe alteri⁹:
⁊ illđ qđ vni pctõ eẽt ꝯueniẽs medicina al
teri p̃beret incẽtiuũ cũ qñq₃ aliq̃s ꝯtrarijs
peccatis ĩfectus sit:sic Greg.ĩ pastorali do/
cet. Et ideo de nc̃citate ꝯfessiõis ē ꝙ hõ oĩa
pctã ꝯfiteat q̃ in memoria hʒ:qđ si nõ facit
nõ est ꝯfessio sʒ ꝯfessiõis simulatio. Et licʒ
sacerdos nõ possit de oĩb⁹ absoluere tñ te/
net sibi oĩa ꝯfiteri vt quãtitatẽ toti⁹ culpe
agnoscat:⁊ de illis a q̃bus absoluere nõ po
test ad superiorẽ remittat. Concor. Heinr.
boyc.in dicto.c.om̃is:dicẽs ꝙ nõ licʒ con/
fessionẽ diuidere vt in fraudẽ vl' p verecũ/
diã ꝯfiteat diuersa diuersis ita ꝙ ptẽ cuili
bet ꝯfiteat:sicut q̃dã faciũt ꝓpt verecun/
diã ꝯsiderãdo maximã cõgeriẽ peccatorũ
ab ipis cõmissoꝝ: qđ cauẽdũ est:vt ptʒ de
pe.di.v.c.j.vbi subdit. Cautus sit ꝯfitẽs
ne verecũdia duct⁹ diuidat apđ se ꝯfessio/
nẽ vt diuersa velit diuersis sacerdotib⁹ ma
nifestare:quidã em̃ vni celãt q̃ alijs mani/
festãda ꝯseruãt:qđ est se laudare ⁊ hypo/
crisim tẽdere ⁊ semp venia carere ad quam
p frustra putat pũenire. Si vero non omit
tit aliqđ peccatũ in fraudẽ vel ꝓpter vere/
cundiã:sʒ q₂ ꝓtũc nõ habuit in memoria ⁊
recordat postea:sufficit ꝙ h̃ peccatũ dicat
explicite:alia aũt iã ꝯfessa in generali solũ
vt dicẽdo ꝙ cũ alia multa ꝯfiteret h̃ obli/
tus fuerit. Et licet ꝯueniẽs eẽt vt vni scili/
cet cui alia ꝯfessus ē etiã pctm̃ oblitũ ꝯfite
ret si cõmode possit haberi nec aliđ obessʒ
incõueniẽs:tñ h̃ nõ est de nc̃citate:q₂ prio/
ri ꝯfessus ē oĩa q̃ ꝓtũc occurrebãt memo/
rie. Nec etiã pctã sic semel ꝯfessa fide bona
nc̃ce ē denuo ꝯfiteri f₃ Hein. boyc. vbi. s.
⁊ f₃m Hosti. Vñ de pe.di.j.c.lauãt lachry/
me.§.nõ ita:subdit. Nec ē nc̃ce vt q̃ semel
sacerdoti ꝯfessi fuerim⁹ denuo ꝯfiteamur:
sʒ lingua cordis nõ carnis apđ nostꝝ iudi/
cẽ iugit ꝯfiteri debem⁹. Ex q̃b⁹ om̃ib⁹ ptʒ
ꝙ qui scient obmittit pctm̃ aliqđ in ꝯfessi/
ne qđ tñ est ꝯfitẽdũ de nc̃citate:nõ solũ ab
solutiõem ⁊ ĩdulgẽtiã pctõꝝ nõ ꝯseqt̃ s₃ etiã
tã ficte ꝯfitẽdo mortalit peccare iudicat.
Cõmittit em̃ mẽdaciũ pniciosũ ꝯtra salutẽ
ꝓpriã qđ ē mortale peccatũ:q₂ om̃e mẽda/
ciũ pniciosũ qđ cõtrariat charitati dei vel
ꝓximi vl' etiã ꝓprie saluti mortale est pctm̃
De quo Sap̃.j. Os quod mẽtitur occidit
animam:nimirum: quia tale mendacium
opponit veritati: charitati ⁊ anime ꝓprie
saluti:insup positus in loco rei committit
fraudem dolosam ⁊ simulationẽ dãnosam:
contra confessorẽ sedentẽ in loco iudic⁊ et/

ni cui merito dꝛ Ecci. xxxvij. O p̄ſūptio ne
quiſſima vnde cauſata es cooperire aridā
maliciā ⁊ doloſitatē illiꝰ ſcꝫ ꝑ hypocriſim
⁊ ſimulationē: eſt eñ p̄ſumptio neqꝫ cōtra
ꝯfeſſorē: nequioꝛ ꝯtra deū: nequiſſima ve/
ro ꝯtra ſemetipſū: ꝯfeſſorē decipit: deū irri
det: ⁊ ſeip̄m execrabilius dānat. Oꝛ ſi q̄/
ritur q̄ ſunt illa peccata neceſſario ꝯfitēda
dicēdū ſm glo. in di. c. om̄is vtriuſqꝫ ſexꝰ:
qꝛ omnia peccata moꝛtalia: al's nō eēt fru/
ctuoſa penitētia nō aūt venialia: qꝛ tollun
tur ꝑ oꝛationē dñicā: vt de pētētia: di. iij.
c. de quottidianis breuibus leuibuſqꝫ pec
catis ſine q̄bus hec vita non ducitᷣ quotti/
diana oꝛatio fideliū ſatiſfaciat: eoꝝ eñ eſt
dicere Pater noſter ⁊c. Quidam tñ apl'm
imitātes in venialibꝰ ponūt tres gradꝰ q̄s
apl'us vocat lignū: fenū: ſtipulā: ꝑ lignum
igitur intelligunt maioꝛa veniala que ſunt
nimis inueterata vel in cōſuetudinē dedu/
cta: ⁊ iſta ꝯfiteri debēt ſi copia ſacerdotis
habeatᷣ ⁊ hoc ꝓpter periculū peccati moꝛ/
talis eo ꝙ ꝑ frequētē lapſū in aliqͦ venia/
ale quis diſpōitᷣ ad moꝛtale: ⁊ hoc fit ex cō
placētia peccati ⁊ ꝯtēptu dei: vñ dicit Au/
guſ. ꝙ nullū peccatū eſt adeo veniale qͦ ñ
fiat moꝛtale ſi placet: ſcꝫ intantū ꝙ etiam ſi
q̄s ſciret eſſe moꝛtale nō tñ dimitteret ꝑpe/
trare: ꝑ fenū ꝟo intelligūt minoꝛa q̄ ꝯfitē/
da ſunt ſaltē in genere: ꝑ ſtipula aūt intelli
gunt minima venialia q̄ ꝯſiſtunt in ſola co
gitatiōe nec ꝑueniūt ad ꝯſenſū q̄ pn̄t in ge
nere ꝯfiteri vl' nō ꝯfiteri ſed delentᷣ multiſ
modis: de q̄bus ꝓpꝛie intelligitᷣ dictū. c. de
quottidianis: vbi ſubditᷣ ꝙ hec oꝛatio ſcꝫ
Patᷣ noſter: minima pctā quottidiana de/
let. Poꝛro de cōfeſſoꝛe de facto abſoluēte
qͦ de iure nō potuit: habetᷣ. s̄. in vij. pctō
C alieno. Quarto q̄ri pōt de teſtimōio me/
dicoꝝ q̄ nō manifeſtāt infirmis infirmita/
tes ſuas coꝛpoꝛales frequētᷣ accidere ꝓpter
egritudines ſpūales: vt ſic ad medicinam
ſpūalē animaꝝ inducāt: vtrū ſcꝫ obligantᷣ
illis vl' ſalteꝫ deo in iudicio animaꝝ. Ad h̄
dicendū ꝙ extra de pe. ⁊ re. c. cū īfirmitas:
p̄ceptū eſt medicis ꝙ cū ad infirmos vene
rint eos añ oīa moneant ⁊ īducāt vt medi/
cos aduocēt aīaꝝ: qꝛ nōnūq̄ ex pctō ꝓueīt
coꝛpoꝛal' infirmitas: dicēte dño languido
quē ſanauerat: vade ⁊ ampliꝰ no. pe. ne de
te. tibi ali. ꝯtingat: vt ſic poſtq̄ꝫ fuerit infir
mo de ſpirituali ſalute ꝓuiſum: ad coꝛpo/
ralis medicine remediū ſalubꝛius ꝓcedatᷣ
cū ceſſante cauſa ceſſat ⁊ effectus: vnde ſm

Hoſti. ex q̄ dicit in textu: p̄cipimꝰ: ideo trāſ
greſſoꝛ peccat moꝛtalitᷣ. Et additᷣ in textu
ꝙ cauſa huius inſtitutiōis ē: qꝛ infirmatur
aliquis ⁊ d̄ꝛ ei a medico vt de ſalute aīe di
ſponat cadit in deſperationē ⁊ faciliuſ moꝛ
tis periculū incurrit: vnde ꝓhibetᷣ in h̄. c.
j. ne medici infirmos in ſuā curā recipiant
niſi pꝛius infirmi ꝑ medicū anime curaue/
rint ſe emēdare: ſcd̄o ꝙ ſi medicꝰ fecerit cō
tra iſtā cōſtitutionē excōicetᷣ vſqꝫ ad ſatiſ/
factionē ꝯdignā: tertio ꝙ cū aīa ſit multo
p̄cioſioꝛ coꝛpoꝛe nullus medicꝰ egroto ſua/
deat qͦ in periculū anime deducat: et hoc
ſub īterminatiōe anathematis: verūtamē
tales medici maxime obligantᷣ in iudicio
anime qui per certa ſigna moꝛtē vicinā foꝛ
midantes: egroſqꝫ affectata diſſimulatiōe
diſpoſitionē domus ſue rerūqꝫ ſuaꝝ ac ma
xime ſalutē animaꝝ poſtergātes: nō enūci/
ant illis periculū vite ac certitudinē moꝛt'.
vt ſic maturius ꝓpꝛie ſaluti ꝓuideant: his
eñ nō incōgrue dici pōt illud Ezechiel'. iij.
Fili homīs ſpeculatoꝛē dedi te domui iſrl'.
⁊c. in cuius argumētū miſit dñs Eſaiaꝫ ad
Ezechiā egrotantē vt illi diceret: diſpone
domui tue quia moꝛieris tu ⁊ non viues.
Quinto queri pōt vtrū ſciēs ⁊ nō mani/
feſtans impedimentū qͦcunqꝫ intᷣ ꝯtrahē
tes matrimoniū obligetᷣ in iudicio anime.
Ad hoc dicēdū ꝙ Inno. iij. in ꝯcilio gene/
rali: vt patet extra de clādeſ. deſpon. c. cuꝫ
inhibitio: penitꝰ ꝓhibet occulta cōiugia q̄
fiūt nō p̄miſſa denūciatione: pꝛecipiens vt
nullus ſacerdos talibus nuptijs intᷣeſſe p̄/
ſumat: ⁊ generalitᷣ ſtatuēs vt cū matrimo/
nia ꝯtrahēda fuerint in eccleſijs ꝑ p̄ſbyte/
ros publice ꝓponantᷣ cōpetēti termīo p̄fi/
nito: vt infra illū q̄ voluerint ⁊ valuerint
legitimū īpedimētū opponant: ⁊ ipi p̄ſby/
teri ꝑ ſe nihilominꝰ inueſtigēt vtrū aliqͦ ī
pedimentū obſiſtat: ſi autē aliqͦ rōnabile
obiectū fuerit ꝯtra copulā ꝯtrahendā: tūc
exp̄ſſe ꝯtractꝰ intᷣdicatᷣ donec q̄d fieri de/
beat ſuꝑ eo manifeſtis ꝯſtiterit documēt':
ꝙ ſi parrochial' ſacerdos tales ꝯiunctiōes
ꝓhibere ꝯtēpſerit: vl' etiā q̄libꝫ regularis
q̄ eis intᷣeſſe p̄ſūpſerit ꝑ trienniū ab officio
ſuſpēdatᷣ: grauiꝰ puniēdꝰ ſi culpe q̄litaſ po
ſtulauerit: ⁊ his q̄ talitᷣ copulari p̄ſūpſerit
etiā in gradu ꝯceſſo ꝯdigna penitētia iniū
gatᷣ: glo. ꝓptᷣ ꝯtēptū eccl'ie: vnde ſuper ver
bo: qui volūt: dicit glo. ꝙ quaſi publicum
crimen videtur ad quod denunciandū q̄/
libet admittitur: imo quilibet tenetᷣ ſalutē

deñũciare: vt patet extra de cognatiõe ſpirituali.c.tua nos: vbi ſubdit: ꝙ q̃ ↄtractũ in caſu ꝓhibito ſciuerint debẽt illud eccl'ie deñũciare: glo. nota argumẽtũ ꝙ deñũciaciatio criminũ ad oẽs ſpectat ⁊ nõ tm̃ ad p̃latũ: quã deñũciationẽ ſi p̃termittũt mortalit̃ peccãt: p̃ſertim cũ a paſtorib⁹ eccl'iaꝝ publice in eccleſijs exigunt̃ ⁊ pticipes fiũt oĩm maloꝝ q̃ exinde ſequunt̃. Mimirũ cũ eccl'ie paſtores h̃ edictũ ꝓmulgãtes p̃cipiunt in virtute obedientie ſub pena excommunicatiõis: vt impedimẽta ſcita denuncient: maxime tñ peccãt q̃ ſcient̃ in caſu ꝓhibito ↄtrahũt nec mãifeſtãt: cũ tñ ĩpedimẽtũ legittimũ agnoſcãt nõ matrimonia ſed ceſtuoſa cõnubia damnabiliter excolẽtes. Deniq̧ generalit̃ omnes preciũ recipientes aut ↄtractus quoſcunq̧ faciẽtes cũ aliis de manifeſtatiõe vel inſtructiõe debita cuiuſlibet artis mechanice ſibi vl' ſuis facienda: niſi talẽ ↄtractũ vl' cõpromiſſũ facto cõpleuerint tenent̃ inſolidũ: dũmodo cõpromiſſũ ex altera pte debitũ ſortiat̃ effectũ. Similit̃ ⁊ doctores quarũcunq̧ facultatũ vel artiũ tenent̃ debitã oſtendere fidelitatẽ in cõpromiſſis: ſic predicatores veritatis ⁊ aĩaꝝ rectores ac coadiutores ĩ ſ̃monib⁹: ↄfeſſionibus ⁊ cõſimilib⁹: quibuſcunq̧ tenent̃ manifeſtare fidelit̃ viã rectã iuſticie veritatis ⁊ ſalutis: nõ declinãtes p̃ ce: p̃cio: fauore: odio vel alijs affectib⁹ ĩordinatis quibuſcunq̧: neq̧ ad dexterã neq̧ ad ſiniſtrã: al's obligarẽt̃ in iudicio anime ſũmo iudici de ſanguine animaꝝ eoruꝫ q̃ talit̃ decepti fuerint: tenent̃ inq̧ ĩp̃is deceptis ad reſtitutionẽ damni irreconpenſabilis: hĩc dr̃ Sapiẽ. vj. Judiciũ duriſſimuꝫ in his q̃ p̃ſunt fiet ⁊ potentes potẽter tormenta patient̃: qd̃ a nobis auertat chriſt⁹ ieſus qui eſt b̄ndict⁹ in ſcl'a Amen.

Cui dꝫ fieri reſtitutio: ⁊ de triplici titulo dominij: ſcꝫ iuſto ⁊ recto: iuſto nõ recto: ⁊ nec iuſto nec recto: Ser. LVII

Non furtuꝫ facies.

Exo. xx. Tertio p̃ncipalit̃ videndũ ẽ cui debeat fieri reſtitutio.

Ad cui⁹ euidẽtiã dic̃ Sco. in. iiij. di. xv. ꝙ reſtitutio fieri dꝫ dãnificato ſi ſit poſſibile: vt ſi nouit eũ ⁊ habeat p̃ſentẽ vl' habere põt: aut ſi mitti põt ſine maiori ĩcõmodo q̃ illd̃ qd̃ mittẽdũ eſt eẽt vtilẽ ei: ⁊ intelligo de dãnificato vl' ei⁹ heredib⁹ aut ꝓpinq̃s ſi mortu⁹ ẽ vl' abſẽs: q2 p̃ſumit̃ lege nature ꝙ magis velit reſtitutionẽ fieri ꝓpinquis ſuis. In duob⁹ tñ caſib⁹ nec ſibi nec ſuis fieri dꝫ reſtitutio. Primo ſi neſcit̃ cui vel eo mortuo neſciunt̃ ꝓpinq̃ ⁊ tũc dꝫ paupibus erogari vice illius: q2 cui nõ põt tẽporalit̃ ſubueniri reddi dꝫ ſpiritualit̃: qd̃ maxime fit tribuendo pauperibus q̃ ſuccedũt loco chriſti: ⁊ iu hoc fit illi reſtitutio poſſibilis. Secundo ſi maiores ſumptus fierẽt in mitẽdo q̃ res reſtituẽda valeat. Si vero non fierent maiores ſũptus tũc mitti debẽt expenſis iniuſte detinẽtis. ar. ff. de op. lib. l. opere eñ: qd̃ tñ ſic intelligendũ eſt ſane: ꝙ ſi poſſeſſor malefidei in aliũ locũ ſe trãſtulit q̃ꝫ vbi vſuras vl' maleficiũ exercuit: tũc ꝓprijs ſumptib⁹ creditori mittere debet ſ̃ꝫ hoſtiẽ. Si vero creditor vel eius heres ſe trãſtulit: tũc ſ̃m Bern. mitti dꝫ ſumptibuſ ipſius debitoris abſentis: ꝓbant̃ h̃. ff. de rei ven. l. ſi res: ⁊. l. ſi vero: ⁊ in oĩb⁹ ſ̃m Rodoneñ. penſande ſũt circũſtantie. ſ. q̃ntitas rei debite: remotio loci: expenſe q̃ fierent in mittendo: ⁊ pauptas ac diuitie ei⁹ cui fieri debet reſtitutio: q2 tã pua poſſꝫ eẽ ſũma rei reſtituẽde: ⁊ tã diues cui fiẽda eſt ꝙ nullo mõ ꝓ re tã modica velle debet ꝓximũ grauare: nec oportet ꝙ tũc mittat ſꝫ recurrẽdũ eſt ad arbitriũ boni viri: h̃ Rodonen. Addit etiã Monald⁹ in ſumma. ꝙ reſtitutio regulariter faciẽda eſt ſpoliatis vl' eis nõ extãtib⁹ eoꝝ heredib⁹ ſi reperiri poſſunt: qd̃ veꝝ eſt qñ ſpoliat⁹ fecit teſtamẽtũ. Si vero mãdauit in teſtamẽto diſtribui ꝑ executores q̃cquid ad ip̃ꝫ ſpectabat de mobilib⁹ ⁊ debitis tũc executoribus eius reſtitutio faciẽda eſt ꝓ rata ⁊ vxori ꝓ rata ac liberis ei⁹ ꝓ rata ſi ip̃a ⁊ liberi habere debeant aliquã ptẽ in reb⁹ teſtatoris de iure vl' ex diſpoſitiõe teſtatoris: ꝙ ſi nõ curauerit facere teſtamentũ tũc reſtitutio fieri debet heredi ab ĩteſtato: niſi talis teſtator vl' heres priuatus eẽt iure rehabẽdi rem ſuã vt in iuſto bello aut impiali edicto vl' eccleſiaſtico: puta q2 tanq̃ heretic⁹ ↄdẽnat⁹ eſt ſimpliciter vel vſq̧ ad tẽpus dominio rei ſue: tũc eñ ſimpliciter ⁊ vſq̧ ad tẽpus illd̃ ſolutio talis rei differri dꝫ: vt extra de here. c. excõmunicamus. §. credẽtes: ⁊ li. vj. de homi. c. ꝓ humani. Ad maiorẽ tñ euidẽtiã ſ̃m Berñ. de religiõe chriſtiana: duo ſũt h̃ p̃ncipalit̃ ↄſideranda. ſ. titul⁹ quẽ hꝫ

dn̄s ī re sibi vel alteri restituēda: ⁊ peccatū
q̄ꝺ īteruēit ī ademptiōe rei possesse īiuste.
Quātū igit̄ ad pꝛimū triplex titul⁹ distin/
gui pōt nā pꝛīo q̄dā ī dn̄io rei titulū habēt
iustū ⁊ rectū: sicut h̄ri solet ī reb⁹ iuste acq̄/
sitis ab his quibus restitui debent: ⁊ tunc
talis aut est verus dominus aut dispensa/
toꝛ p̄ncipalis aut heres: si ver⁹ dn̄s rei tūc
sibi ſꝑ restitui dꝫ. iij. q. j. c. reintegrāda ⁊ fe
re ꝑ totā q̄stionē et h̄ vt dictū est: nisi iusto
bello vł edicto īperiali vł ecclesiastico illa
re pꝛiuaret̄. Ex h̄ etiā sequit̄: ꝙ si fur ingre
diendo domū meā atqꝫ ꝑsecut⁹ fugit ⁊ pal
liū suū dimittit rōne sui delicti p̄uaret̄ iure
suo quia ī dānū alteri⁹ veniebat: et licet h̄
nō debeā retinere cū possū id pauperibus
erogare siue furē illū agnoscā siue non. Si
tn̄ dn̄s rei nō h̄ret sensū et auctoꝛitatē dispē
sandi res suas. sicut amēs: pupillus: ꝓdi/
gus ⁊ sic de alijs q̄b⁹ ſm leges tutoꝛ vł cura
toꝛ dari debꝫ: tunc nō ē eis restitutō facien/
da ſꝫ tutoꝛib⁹ curatoꝛib⁹ aut his quib⁹ in/
cūbit agere curam illoꝛuꝫ. Si ꝓinde dispē
satoꝛ ē pꝛīcipalis sicut sūt dispēsatoꝛes ho/
spitaliū ecclesiasticoꝝ bonoꝝ seu aliarū pi/
arū domoꝝ ⁊ cōsimiles: tūc talib⁹ eadem
restitui debēt si adhuc sūt ī officio vel eoꝝ
legitimis successoꝛib⁹. Notādum tn̄ ſm
Tho. ſa 2e. q. lxij. et Alex. lomb. de pꝛelat̄
ecclesie: ꝙ ipsi res ecclesie īiuste subꝛipe so/
lēt trib⁹ modis. Pꝛimo qn̄ rē ecclesie n̄ sibi
ſꝫ alteri deputatā subꝛipiūt: vt si ep̄us sibi
rem capituli vsurparet: ⁊ tūc certū ē ꝙ ca/
pitulo restitui debet eā ponendo ī manus
eoꝝ ad quos de iure ꝑtinere videt̄. Scd̄o
qn̄ ꝑsona ecclesiastica rē ecclesie sue custo/
die deputatā in alteri⁹ dominiū trāsferret
scꝫ ꝯsanguinei: amici: meretric̄: histrionis
vł ꝯsiliū ꝑsonaꝝ: q̄ꝺ si facit ꝓpter fauo/
rē seculi aut ꝓpter peccatū q̄ꝺ ꝯmittit seu
ꝓpt̄ carnalitatē peccat moꝛtaliter. lxxxvj.
di. c. donare: et vltra h̄ si ꝓpꝛiū hꝫ equipol
lentē rē in vtilitatē ecclesie restituere debꝫ
⁊ hi q̄ taliter acceperūt ad restitutionē ob/
ligāt̄: tamē sine scādalo et cū scito dantis
et h̄ successoꝛi vł ei⁹ suꝑioꝛi vt veniat ī vti/
litatē eccl̄ie: et sic liberat̄ ip̄e dans ab obli
gatiōe restituēdi: ꝙ si cā elimosyne ⁊ sustē
tationis nature ⁊ hoc ī iusta necessitate eis
tribuit: cū natura sit sustētanda non vicia
fouēda: nō tenet̄ ad restitutionē: dūmodo
a culpis eoꝝ abstineat. lxxxvj. di. c. nō sa/
tis. §. pasce. xij. q. ij. et si illi ⁊. c. gloꝛia. Si/
milit̄ n̄ obligāt̄ ad restitutionē si dederūt
bene meritis ⁊ honestis viris qui iā eccl̄ie
seruitium impenderūt defendēdo patroci/
niū p̄stando vel elemosynas cōferēdo. xij.
q. ij. c. quicūqꝫ ecclesiasticis. vbi plane de h̄
Tercio qn̄ rem ecclesie subrupit solo aīmo:
scꝫ dū incipit animū habere possidēdi rem
illā vt suā ⁊ nō eccl̄ie: ⁊ tūc sufficit depone/
re animū possidēdi ⁊ retinēdi rē vt suā. Si
deniqꝫ fuerit heres ver⁹ tūc eidē bona pre
cedētis dn̄i restitui debēt: vt ex̄ de resti. spo
li. fere ꝑ totū: ꝙ si plures sunt heredes tūc
ſm Ray. vnicuiqꝫ restitutio faciēda est ſm
ꝓpoꝛtionē sue hereditarie poꝛtiōis nisi he
redes essent instituti in aliquo certo puta
in centū vł in domo vł in agro ⁊ sic de alijs
tūc enī nō debet illis fieri restitutio ſꝫ his
q̄bus testatoꝛ relinquit dispositionē bono
rū suoꝝ. Poꝛro si testatoꝛ legauit oīa bo
na sua pauꝑibus seu alijs pijs locis: ⁊ hoc
simblicit̄ vł excepta certa quota: tunc sicut
ꝑ virtutē testamenti pauperibus vel illis
locis acquirit̄ ius in bonis defuncti: sic eis
dē acquisitū est ius in his que tali legatoꝛi
de iure debent̄: ⁊ ideo in hoc casu talibus
eadē restitutio ē faciēda. Secūdo vero p̄n/
cipalit̄ qui habēt in dominio rei titulū iu/
stum sed nō rectū: sicut ꝯtingit in vsurario
q̄ intantū suꝑ acquisitā vsurā titulū veruꝫ
habet: inq̄ꝫtū ei volūtarie volūtate tn̄ coa/
cta res est exhibita: sed propterea nō habꝫ
rectū: q2 satisfacere obligat̄. Pro q̄ sciē/
dū ꝙ si res aliqua dono vel quocunqꝫ alio
mō lucratiuo fuit habita ab vsurario de q̄
ꝯstat ꝙ q̄cq̄d habet est de vsuris ⁊ ꝙ totuꝫ
est necessariū ad soluēdū: tūc distinguēdū
est: aut eīm illud ab eodē habitū ē qn̄ potēt̄
erat satisfacere: licet post impotens fact⁹ sit
⁊ tunc iste nō tenetur restituere: q2 cū vsu/
rarius dedit ver⁹ dn̄s erat ⁊ sine ip̄a re sa/
tisfacere poterat: ac ꝑ hoc recipiēs non de/
dit illi cām efficacē ad nō restituēdum: ⁊ si
post impotēs fact⁹ est h̄ nō est ex culpa reci
pientis: at idē dicendū est de dotib⁹ p̄stitis
filiabus ⁊ similibus. Si tn̄ tꝑe datiōis vsu
rari⁹ erat īpotēs ad soluēdū: tūc recipiens
tenet̄ ad restitutionē quā facere debet vsu
rario: nisi ꝑ iudicē res essent restitutiōi iaꝫ
sētētialit̄ iudicate. Licꝫ q̄dā dicāt ꝙ si res
talis ꝑ vsurā habita adhuc extat eadē spe/
cie ac numero apꝺ receptoꝛē q̄ꝺ tūc nō de/
bet reddi vsurario sed illi a q̄ ꝑ vsuras ex/
toꝛsit: cui⁹ opiniōis sūt q̄ tenēt ꝙ in vsura
dominiū nō trāsfert̄: nā ꝓpt̄ triplicē rōneꝫ
p̄ma sn̄ia videt̄ verioꝛ. Pꝛīo rōne volūta/

rij:nã qđ in vſura recipit̃ vltra ſortē nō eſt
ſimplicit̃ violentū nec p̱ vim factã dño rei
nec etiã om̃ino volũtariũ ſed ē volũtariuꝫ
mixtũ:ſic aũt nō eſt in furto ⁊ rapina:quia
ibidē accipit ꝯtra volũtatē dñi:ꝓpt̃ qđ in/
re poli equ⁹ furat⁹ eſt idē numero reſtituē
dus ad q̃ſcũqꝫ p̱uenerit man⁹:nō ſic eſt de
equo p̱ vſurã habito :qꝛ ſufficit ꝙ fiat p̃cij
reſtitutio. Secũdo rõne mutui qđ cõcurrit
in ꝯtractu vſure:hinc ſicut in mutuo nō eſt
neceſſe ꝙ mutuãti reddant̃ eadē numero ſ;
ꝙ reddat̃ eq̃ualẽs:ſic etiã videt̃ eē ĩ excre
ſcentia que rõne mutui cõtigere ſolet. Ter
tio rõe experimẽti:qꝛ ſi is a q̊ p̱ vſurã vſura
ri⁹ rē habuit eã ſibi re acciperet auctoꝛita/
te ꝓpꝛia tanq̃ꝫ fur ſiue raptoꝛ puniret̃ : qđ
nō fieret ſi rei dominiũ in vſura nō trãſfere
tur. Qꝫ ſi obijcit̃ ſi vſurario facta fuerit ta
lis reſtitutio nunq̃ꝫ foꝛſitan reſtituet eã ſed
foꝛte dabit alijs ad vſurã:⁊ ſic ſoluẽs dam
nificabit̃ ⁊ vſurario quedã actio delinq̃n/
di dabit̃:ſicqꝫ ſequit̃ ex hoc duplex malũ:
ecõtra ſi facta fuerit eidē reſtitutio qui ſol/
uit vſurã duplex bonũ exinde ſequit̃:pri/
mũ qꝛ vſurarius erit ab illa reſtitutiõe libe
ratus:ſecũdũ qꝛ is q̇ pꝛius vſurario ſoluit
vſuram erit de tali reſtitutiõe iuſtiſſime re
creat⁹. Ad hoc dicēdũ ꝙ ſi q̇s p̱ talē vſurã
ſatiſfaceret ei qui illã ſoluit ⁊ hoc cũ cõſciē
tia ⁊ licẽtia vſurarij p̃fati vt a tl̃i ſatiſfacti/
one ſe noſceret liberatum:vtiqꝫ pꝛudent̃ ⁊
charitatiue videret̃ agere ꝓ vtroqꝫ:ſi tñ h̃
fieret caute tũc in foꝛo iudiciali poſſet vſu/
rarius ille repetere rē illã in caſu quo nō eſ
ſet ſoluẽdo vl̃ nō potẽs ad reſtituendũ vſu
ras:⁊ ſic bis ſoluere cogeret̃ :ꝓpt̃ qđ vt ta
le periculũ euitet̃ talis reſtituẽs adire de/
bet epiſcopũ q̇ põt ad ſatiſfaciẽdũ vſurari/
os artare vt ſic de ſua licẽtia ⁊ obedientia
qđ habet alteri reſtituat:⁊ ſi poſtea tal̃ re/
ſtituẽs ab vſurario p̃dicto moleſtaret̃ co/
rã iudice ſeculari:poſſet ep̃s mãdare ꝙ iu/
dex ſecularis de hoc ſe nullaten⁹ intromit/
tat:qꝛ iã fecit negotiũ illud đ foꝛo ſuo:mã/
dãs alteri ꝙ illã reſtitutionē faceret. Qꝫ ſi
q̃rit̃ vtꝝ tal̃ q̇ nō timẽs ab vſurario iteruꝫ
cogi talē vſurã creditoꝛib⁹ redderet obli/
garet̃ h̃ iteꝝ reſtituere dicto vſurario. Di/
cendũ ꝙ nō:qꝛ q̃uis eo inuito tñ vtilit̃ cau
ſã ſuã geſſit ⁊ etiã ſine ſui ratibabitiõe vſu
rari⁹ abſolut⁹ ē de illa q̃ntitate vſure: lꝫ ñ
ſit abſolutus a culpa donec de pctõ ꝯterat̃.
Ceteꝝ q̇ dicta ſũt de vſurario quo ad titu/
lũ eodē mõ ſũt ĩtelligẽda de quocũqꝫ q̇ ſ;m

humana iura rõnabilit̃ edita iuſtũ tituluꝫ
dominij habet in reb⁹ licet nō rectũ : verbi
gratia. Quidã cui⁹ dom⁹ q̃dã eſt ſ;ꝫ rectã
rationē q̃ꝫ illa moleſtat̃ in iudicio ab alio q̇
p̃tēdit ſe ius habere ſup̱ illã : tandē verus
dñs in ꝓbationib⁹ deficit:⁊ moleſtãs ſen/
tentialit̃ in iudicio domũ recipit :demũ lo
cat̃ eadē dom⁹:tertio qui de hoc veritateꝫ
nouit:tunc ille tertius de pẽſione tenet̃ re/
ſpõdere illi q̇ iuſto titulo licet nō recto poſ
ſidet illã:licet ſ;m rectã ꝯſcientiã ſciat mo/
leſtãtē p̃dictũ obligari ad reſtitutionē tam
penſiõis q̃ꝫ dom⁹:⁊ de ꝯſil̃ib⁹ idē ē iudiciũ:
h̃ ē ſẽtẽtia Inno. extra de elec. in. c. ꝙ ſicut
Tertio deniqꝫ p̃ncipalit̃ q̇dã ĩ dominio
rei nec habẽt iuſtũ titulũ nec rectũ:eo ꝙ in
illos nō trãſfert̃ dominiũ :ſic̃ ſũt raptoꝛes
fures:ſimoniaci ⁊ ꝯſil̃es q̇ nullo iure iuſtũ
dominij titulũ nec rectũ ꝯſequunt̃ : ⁊ ideo
res a p̃dictis habite nō ſũt eis reſtituēde ſ;
veris illaꝝ dñis q̇ꝛũ erãt:excepta ſimonia
de q̄ videbit̃ in ſ;mõe ſequẽti: vñ ſ;m q̇ſdaꝫ
excepta dicta ſimonia cuicunqꝫ pꝛedictoꝝ
ſcꝫ furi:raptoꝛi vl̃ ſimilibus homo reſtitu/
erit minime liberatus eſt:quia ad quaſcũ/
qꝫ manus:furta vel rapina peruenerint ſē/
per obligant̃ ad reſtituendũ vero domino
ſi nouerint illũ:ſin autē tunc reſtituenduꝫ
eſt furi vel raptoꝛi vt ipſe reſtituat: verũta
men ſi vero domĩo reſtituere diſponit hoc
faciat per perſonam religioſam aut aliam
fidelem ſuppꝛeſſo nomine furis vel rapto/
ris:cum fama potioꝛ ſit q̃ꝫ terrena ſubſtan
tia. Ad laudē dei.

Cui debeant reſtitui ea quę ſũt cũ culpa data vel accepta ſeu data ⁊ accepta ſimul: Ser. LVIII

Non furtum facies:

Exo. xx. Viſo de ꝯſideratiõe tri/
plicis tituli in reſtitutione debiti
facienda. Jam ꝓſequendũ eſt ſcđm :ſcꝫ de
ꝯſideratiõe pcti quod interuenire põt ĩ de
bito reſtituendo. Pꝛo quo ſciendũ ſcđꝫ
Alex. de hal̃. ꝙ res q̇ eſt reſtitutiõi ſubno/ A
xia:ab alio plerũqꝫ turpiter ac male accipi
tur tripliciter:aut cum culpa accipientis ⁊
non dantis:aut cum culpa dantis ⁊ nō ac/
cipientis:aut cuꝫ culpa vtriuſqꝫ:⁊ hoc no/
tat textus. ff. de cõditi. ob tur. cauſam. l. j.
Pꝛimo nanqꝫ res reſtituenda quando/
qꝫ ſuſcipitur cum culpa accipiẽtis ⁊ nō dã/
tis:ſic̃ patet in rapĩa:furto:vſura ⁊c̃. ⁊ tũc

res restitui debet illi cuius fuit qꝛ nõ ami/
sit dominiũ suũ: vñ. xiiij. q. v. c. nõ sane: ꝟ/
dic̃ in fi. Qui ꝟo ɔtra ius humane socie/
tatis: furtis: rapinis: calũnijs: oppressiõi/
bus aliq̃ abstulerũt: reddẽda potius ꝙ̃ do
nãda cẽsem⁹. Zachei publicani exemplo:
q̃ scȝ dixit Lu. xix. Si quẽ defraudaui red
do quadruplũ: ⁊ qꝛ multipharie res accipi
põt cũ culpa ⁊ turpitudie accipiẽtis respe/
ctu dantis: nec semꝑ teneat̃ accipiẽs danti
restituere: ideo ponamus h̕ exẽpli grã ca/
sus duos. Primus est de illo q̃ mutuat nũ
mos alteri cũ pacto ꝙ alter ire teneat̃ ad su
am molendinã vel ad fractoriũ suũ fornuȝ
aut scolas aut suas emere mercimonias: ⁊
sic de alijs: vel etiã eo pacto solutionẽ de/
biti expectat ac alias nõ mutuaret vl̕ expe
ctaret: talis em̃ ꝓm docto. vsurã cõmittit li
cet aliter ex hoc nullũ detrimentũ habuit:
ratio huius est: iste cõmoduȝ ex hoc susce/
pit ⁊ vtilitatẽ que pecunia estimari potest:
habent em̃ predicta ex hoc maiorẽ ɔcursuȝ
creditũ ⁊ sequelã que pñt ⁊ debẽt estimari
pecunia iudicio boni viri: h̕ sentit Jo. an.
in regula iuris: pctm̃: li. vj. nõ tñ debȝ talis
vsura restitui alteri debitori si nulluȝ ex h̕
detrimentũ sustinuit. Qꝛ si querit̃ cui er
go debeat restitui. Dicendũ ꝙ erogari de/
bet pauperib⁹: cui⁹ ratio est: quia qui iuit
ad alterius pistrinã nõ sustinuit aliq̃ꝺ de/
trimentũ nec ɔtulit suo creditori aliq̃ꝺ lu/
crũ intuitu mutui q̃ꝺ nõ antea ɔtulissȝ ei/
dẽ vel alteri eũdo ad pistrinã: ⁊ ideo nõ po
test se putare fuisse grauatũ ac ꝑ ɔsequens
nihil restat illi restituendũ. Mutuãs autẽ
vel solutionẽ ꝓrogãs: aliq̃ꝺ appciabile co
modũ rõne mutui ɔsecut⁹ est: q̃ꝺ tñ retine/
re nõ põt. Hinc in causas pias h̕ ipm dispẽ
sandũ est. Secũdus vero casus ẽ de vsu/
rario mentali. Pro quo sciẽdũ ꝙ is q̃ mu/
tuũ dedit principalit̃ ꝓpt̃ lucrum aliq̃ꝺ vl̕
do nũ licȝ minime deductũ in pactũ: nec q̃/
dem explicite nec implicite mẽtalẽ vsuram
cõmisit: vt extra de vsur̃. in. c. cõsuluit: vbi
de hoc casu papa Urban⁹. iij. cõsulius vtꝝ
sit vsura: rñdet ꝙ sic: vt ex euãgelio Luce
Manifeste cognoscit̃ in quo dr̃: date mutu
um nihil inde sperãtes. Hmõi homĩes pro
intẽtione lucri quã habẽt cũ om̃is vsura et
supabundantia ꝓhibeat̃: in lege iudicãdi
sunt male agere: ⁊ ad ea que sic sunt acce/
pta restituẽda in animarũ iudicio efficacit̃
inducẽdi: h̕ ibi: ꝓpt̃ q̃ꝺ sic recepta retinere
nõ põt: eo ꝙ ɔtra dñi legẽ recepit: nec ille q̃
ꝓpt̃ mutuũ alteri dedit rehabere dȝ: quia
volũtarie q̃ꝺ dedit a se abdicauit: sȝ paupi
bus est erogãdũ: vt. xiiij. q. v. c. non sane.

Secundo res restituẽda qñq̧ recipit̃ cũ
culpa ⁊ turpitudine dantis sȝ nõ accipien/
tis: sicut qñ q̃s aliq̃d intẽtiõe mala dedit:
ꝙ̃uis accipiẽs intẽtiõe bona recepit. Exem
pli grã. Sepe ɔtingit de furib⁹: raptorib⁹ ⁊
oppressorib⁹: vsurarijs ⁊ similib⁹ ꝙ ex va/
nitate vl̕ pompa scl̕i faciũt elemosynas cõ/
stituũt capellas: dotant altaria ⁊ filia de i/
iuste acq̃sitis certa nõ restituẽdo certꝭ: tũc
qꝛ datũ nõ fuit in potestate dãtis: qꝛ q̃ꝺ de
dit alienũ fuit: vl̕ in eo dãdi potestatẽ non
habuit: reddẽdũ est illi q̃ potestatẽ hȝ i eo
q̃ꝺ datũ est: vt ptȝ. xiiij. q. v. c. forte cogitat
aliq̃s ⁊ dicit m̃lti sũt christiani diuites aua
ri: cupidi: nõ habeo pctm̃ si suũ illis abstu
lero ⁊ paupibus dedero: vñ em̃ illi nil bo/
ni agunt mercedem habere potero: ꝟ hmõi
cogitatio ei diaboli calliditate suggerit̃:
nã si totũ tribuit q̃ꝺ abstulerat: addit poti
us peccatũ ꝙ̃ minuat: h̕ ibi: ⁊ sũt ꝟba Au/
gus. in omel̕. Ratio aũt cur dãdo pauperi/
bus addit peccatũ est: qꝛ dãdo facit se ipo/
tentẽ ad reddendũ: vñ ⁊ dicit̃. c. multi sine
peccato putãt esse si alienuȝ q̃ꝺ inuenerint
nõ reddãt: ⁊ dicũt deus dedit mihi cui ha/
beo reddere: discãt hoc peccatum eẽ simile
rapine si q̃s inuẽta nõ reddat: h̕ Hiero. suꝑ
Leuit̃. Si tñ datũ illꝺ erat q̃dẽ in potesta/
te dãtis sed dedit ad trahẽdũ recipientem
ad luxuriã heresim vel aliã cãm impiã: tũc
recipiens illud intẽtione bona ac simplici
põt datũ retinere sibi: lȝ honesti⁹ ageret ꝙ
cognita donãdi cã donãti restitueret: pci/
pue tñ si q̃s aĩo puro nihil inde sperãs al/
teri sũmã aliquã mutuaret: ac postmoduȝ
ab eo cui mutuatũ ẽ aĩo simplici donũ ali/
q̃ꝺ liberalit̃ oblatũ recipet: tãdem cognita
dãtis ĩtẽtiõe corrupta dȝ acceptuȝ restitue
re: vt ptȝ. s. i ꝓmõe epilogatorio de triplici
vsura. Tertio res restituẽda qñq̧ ẽ acce/
pta cũ culpa ⁊ turpitudie vtrinsq̧. s. tã dã
tis ꝙ̃ recipiẽtꝭ: ⁊ tũc generalit̃ tenẽdũ ẽ ꝙ
nulli ex ĩpia cã aliq̃d dãti q̃ꝺ ab eo cui da/
tur licite retineri nõ põt reddi dȝ q̃ꝺ datũ ẽ
si ei cui dedit dãtꝭ ĩpietas ĩnotescit: cui⁹ rõ
ẽ: qꝛ sua ĩpietas eũ reddit ⁊ oñdit ĩdisposi/
tũ ⁊ ĩdignũ ad ipȝ recipiẽdũ. Cũ ẟ recipiẽs
vt dictũ ẽ illꝺ retinere licite nõ pt̃: q̃rit̃ cui
tale sit retribuẽdũ. Ad h̕ dicẽdũ ꝙ aut ta/
le datũ tribuit̃ ⁊ accipit̃ sine iniuria aliena
vl̕ ecõtra. Si acq̃rit̃ sine aliena iniuria tũc

aliquādo est donāti reddendū: aliquādo
vero paupibus tribuendū: Exempli grā: po
nam⁹ aliquos casus ad maiorē euidentiā:
Primo pono ꝙ iudex vel assessor certū ha
bens salariū vendat iustū iudiciū et testis
verū testimoniū: ⁊ sic aliquid daṫ qḋ dari
nō debet: sicͭ ostēdit Aug⁹. ad Macedoniū
⁊ habeṫ. xiiij. q. v. in. c. nō sane. vbi subdiṫ
nō ideo debet iudex vendere iustū iudiciū
aut testis verū testimoniū: qꝛ vendit aduo
catus iustū patrociniū: ⁊ iurisꝑitus iustuȝ
ꝯsiliū. Illi enī inter vtrāqꝫ ꝑtē ad examen
adhibenṫ: isti ex vna ꝑte cōsistūt: quicqͩd
igiṫ tales inde recipiūt obliganṫ restitue/
re: qꝛ rōne sui delicti amittūt ius acqͥrendi
dominiū in tali dato: vt ōndit ibidē Aug.
⁊ ex̄ de vi. ⁊ hone. cle. c. cū ab omni. vbi pla
ne de hoc. Sed cui restituēdū est: dicendū
ꝭm Alex. Lomb. ꝙ si dedit illa cū intenti/
one bona: vt scȝ iudex sibi ius ⁊ eqͥtatē con
seruet: tūc ipi danti restitui debet: si autē
eo aīo vt iudicis affectū corrūpat: tunc licȝ
iudex id nō posset retinere: tñ alter nō pōt
repetere: ⁊ ideo distribuendū est paupib⁹:
vt pȝ in dicto. c. nō sane. vel poti⁹ illi tribu
endū est in cui⁹ iniuriā datū est: si ex hoc ꝯ
eū iniustū iudiciū datū est. Secūdo pono:
ꝙ qͥs ab accusatis aut incarceratꝭ pecuniā
recipiat: vt anteqꝫ sentētia ꝯ eos ꝓferaṫ ꝓ
eis intercedat: ⁊ iudex ad īntercedētis ꝑces
illos liberat: tūc si tales fuerūt innocētes
⁊ intercessor erat officialis salariatus: tūc
nō pōt illā recipe ꝭ debet dantib⁹ restitue/
re. Si vero salariat⁹ nō erat: tūc retinere pōt
dūmō nō esset īmoderata summa: ⁊ cū hoc
mereṫ apud deū si fecit motus pietate ꝑce
ptū illḋ implēs Prouerb. xxiiij. Erue eos
qͥ ducunṫ ad mortē: si tñ culpabiles erāt et
merito cōdemnādi: tūc intercessor receptā
pecuniā retinere nō pōt: qꝛ culpabiles in/
iuste dederūt ⁊ intercessor turpiter accepit
vñ paupibus est dispēsanda peccatqꝫ gra/
uiter intercessor iusticiā ꝓpter auariciā im/
pediēs ⁊ quodāmō ꝑsequēs. Tertio pono
ꝙ quis accipiat mutuū sub vsuris nō ꝓpṫ
necessitatē sed vt luxurieṫ vel vt magis cū
mercātijs lucreṫ aut ꝓpter aliā cām malā:
vel etiā si ex ꝯscia vel hūana verecūdia no
lentē mutuare sub vsuris: inducat ad mu/
tuandū sub vsuris. Istis oīb⁹ cōcurrētib⁹
vꝉ aliquo eoꝝ tūc lucrū acceptū de mutuo
nō dȝ illi restitui ꝭ paupibus dispēsari: dū/
mō notū sit mutuū taliṫ fuisse receptū. Cu
ius rō est: qꝛ tā mutuū recipiēs qꝫ tribuēs:
turpitudinē manifestā oꝑati sunt: ⁊ iō tri/
buēs lucrum mereṫ amittere: recipiēs vero
mutuū tali mō mereṫ illud nō sibi reddi:
hinc in pias causas est distribuendū: ⁊ de
silib⁹ idē est iudiciū. Idē quoqꝫ dicendū ē
de dante aliqͩd alicui vt faciat testimoniū
falsum aut vt iniustā cām seu aduocatiōeȝ
ꝓ eo dicat: aut iniustū duellū faciat seu io/
cū vel bellū: nil enī hoꝝ vel cōsiliū licite re
tinere pōt: nisi ꝓpter aliquā cām iustā reti
neaṫ: puta ꝓpter ꝓpriā pauperiē subleuā/
dā: ⁊ hoc de licētia sui cōfessoris: nec tamē
reddendū est danti sicͭ dictū est: sed paupi/
bus ē erogandū: eo ꝙ cū vtriusqꝫ culpa sit
datū sempqꝫ subintelligiṫ qñ nō sit subse/
cutus effectus iniusticie in iniuriā alteri⁹.

Secūdo vero res acqͥriṫ nō solū cū dātis C
⁊ accipientis culpa sed etiā cū iniuria alie/
na: ⁊ tūc regulariṫ tenendū est ꝙ quicqͩd ī
iniuriā vel damnū alteri⁹ daṫ eidē iniuriā
passo restitui dȝ tñ diuersimode. Ad cuius
euidentiā sciendū: ꝙ aliqͩd dari pōt tripli/
citer cū alterius iniuria. Primo nāqꝫ dari
pōt cū iniuria vni⁹ vtputa cū vxor alicui⁹
adulteriū cōmittit ꝓpter pecuniā vel alia
dona: ⁊ tūc mulier illa secrete restituere dȝ
eandē pecuniā vel dona viro suo. Nimirū
cum etiam dotē ex hoc perdat que ꝭm iura
viro est applicanda: vt patet extra de dote
post diuortium restituenda. c. plerūqꝫ. vbi
diciṫ: Si mulier ob causam fornicatiōis iu
dicio ecclesie aut ꝓpria volūtate a viro re/
cesserit nec recōciliata postea sit eidem: do/
tem vꝉ dotaliciū repetere nō valebit. Por/
ro si mulier aliqua soluta sciēter pecuniā ꝓ
adulterio recipit ab alterius marito: tunc
talis pecunia restitui debet vxori in cuius
iniuriā data est. Si inquā tam vir qꝫ muli/
er astricti matrimonio ꝓpter pecuniam in
adulteriū cadūt: qui pecuniā recipit obli/
gaṫ satisfacere ꝑ restitutionē ꝓprio cōpa/
ri qui plus iniuriaṫ compari suo qꝫ alieno
licȝ in hoc vterqꝫ iniuriā patiaṫ. Si deniqꝫ
qͥs hominē occiderit ꝓ pecunia debet illā
heredib⁹ interfecti restituere. Secūdo pro/
inde pōt recipi cū iniuria pluriū: vt exem/
pli grā: ponam⁹ casus. Et ꝑmo de officiali
cōitatis vel alicui⁹ dñi cui si certū salariuȝ
ꝓ admīstratiōe sui officij statuaṫ: ⁊ nihilo/
min⁹ cōtra statuta dñi sui seu cōitatis aliqͣ
recipit: tūc ipi dño vel cōitati restituere de/
bet: eo ꝙ in eius iniuriā talis pecunia rece
pta est: vtputa si dñs vel cōmunitas emat
totū frumentū terre: statuēs ꝑsonas qͥ ipm

frumentū vendāt certo ꝑcio τ non plus: τ
vendētibus salariū sufficiēs cōstituens: si
tūc ꝯtra statutū augēt preciū hoc retinere
nō possunt: sed ipi domino vel cōmunitati
restituendū est: qꝛ rei vendite domin⁹ erat
τ ꝑ ꝯsequēs ei lucrū τ damnū ꝓuenire de/
bet: si tñ tales vendētes aliquid reciperēt
cōtra iusticiā vel vltra iustū ꝑciū: tūc emē/
tibus esset reddendū: secus tñ esset si tm̄ li/
mitaret̄ ꝙ nō min⁹ daret. Exempli gratia:
trado librū vel vestē ad vendendū ꝓ decē
libris: alter ꝟo vendit pro. xij. datqꝫ mihi
decem libras: ꝓ se ꝟo reliquas tenet. Hoc
enī facere pōt si simplicit̄ volebā decē reci/
pere τ nō plus: nec vendēs erat a me sala/
riatus. Ratio aūt diuersitatis est: qꝛ ven/
dens frumentū est merus nūcius habēs a
dn̄o limitatū mandatū nō vendendi plus
vel minus τ hoc cōiter iurat: venditor aūt
iste mādatū habet nō vendendi minus vñ
rem q̄si ꝓ vendita habet: ꝓpterea in toto
intentionē meā implet dans rem ꝓ precio
a me statuto: ſ3 nō habet mādatū ꝙ nō ac/
cipiat plus si habere pōt: secus tñ si ꝓmis/
so salario intēderim illud accipe quicquid
a re vendita posset hr̄e. Secūdo pono casū
ꝙ aliq̄ auaricia ducti ꝑ fraudē: aliū indu/
cant ꝙ monasteriū intret: tūc lic3 ei⁹ bona
in iniuriā monasterij sint accepta: tamē q̄a
in hoc defraudant̄ q̄ post illū erant potio/
res: ideo eisdem reddi debent: vt p3 ex ꝑsse
xx. q. iij. c. cōstituit. τ de silib⁹ eadē prudēs
lector syllogisare pōt. Tertio deniqꝫ res
acq̄ri pōt cū iniuria eccl'ie tm̄ τ non alteri⁹:
vt cū q̄s ꝓcurat simoniace bn̄ficiū aliqđ:
hoc enī fit ī iniuriā ecclesie τ derogationē:
τ sic eidem restituēda est: vt plane patet ex̄
de simo. c. de h' aūt. Si ꝟo pecunia data est
ꝓ ingressu monasterij: dansqꝫ velit ī meli⁹
vitā mutare. s. eundo ad aliā religionē vel
monasteriū vite sanctioris: si nō potest sine
auxilio pecunie vel alteri⁹ rei date hoc im/
plere: eidem restitui debet q̄ simoniace de/
dit vt aliud monasteriū intrare possit: vt q̄
habet onus habeat τ emolimentū: vt pat3
extra de simonia. c. veniēs. si tñ talis in se/
culo remanere vellet: sibi restitui non de/
beret: sed in pias causas extra monasteriū
illud est dispensandū: sed de hoc latius su/
perius dictū est in sermone. vj. de simonia.
Deniqꝫ de his qui accedūt ciuitates infi/
deliū tp̄e guerre vel treuge cū mercib⁹ ꝓhi
bitis: satis patet in quadā extrauagāti Ni
colai pape. iiij. que incipit: olim. Et ī noua/
ta sunt eadē in extrauagāti Bonifacij pa/
pe: que incipit: cōtra illos. sil'r τ Clemens
v. in sua: que incipit: multa. in quib⁹ extra/
uagañ. ꝑter alias penas diuersas inflictas
indicit̄ ꝙ ab excōicatiōe nō possunt absol/
ui nisi tantū de bonis ꝓprijs in subsidium
terre sancte dederint quātū ad ꝑtes infide
liū miserūt: a solo quoqꝫ summo pontifice
ꝑterq̄ in mortis articulo absolui possunt:
vide de hoc aliquid breuiter annotatū in
sūma Pisani in ꝟbo: saracenus. Ad lau.

Quid restitui debeat τ de debito iniuste acquisito vel detento ac de mł'tiplici turpi lucro: Ser. LIX

Non furtum facies:

n Exo. xx. Quarto ꝑncipaliter vi/
dendum est quid restitui debeat.
Pro quo sciendū ꝙ ſc3m Sco. in. iiij. di. xv.
nō solū tenet̄ q̄s ad restituendā rem abla/
tā et etiā vsum rei: sed insuꝑ oīe interesse
τ fructū de rē ꝑceptū: si saltem est res ex se
fructifera: nō tñ fructū q̄ ex industria vten
tis illa re ꝓuenire solet. Ex quo sequit̄ ꝙ
lucrū acq̄situ3 ex pecunia fenebri ꝑ iustas
mercātias nō tenet̄ fenerator reddere: ali/
oquin is q̄ tale lucrū ꝑcipet iuste poss3 esse
vsurari⁹ de sua pecunia fructū ex alteri⁹ in/
dustria ꝓuenientē recipiēdo. Et idē dicen/
dū est de his q̄ sunt acq̄sita ꝑ maleficiū vel
q̄si τ de silib⁹. Pro quo sciēdū: ꝙ quedā A
sunt q̄ habēt vsufructū: cuiusmodi sūt res
quaꝝ vsus nō est eaꝝ cōsumptio vel destru
ctio: vt domus agri τ silua. Si quis ḡ talē
rem ꝑ vsurā extorserit: tunc non solū tenet̄
ad restituendū ipam rem: sed etiā fructus
ꝑceptos: deductis tñ laborib⁹ τ expensis
rōnabilibus. Ratio est: qꝛ tales fruct⁹ sunt
fructus rerū quaꝝ alius est dn̄s. Queda3
ꝟo sunt res q̄ nō habent vsumfructū ꝑnci/
paliter sicut pecunia: qꝛ lucrū de pecunia
ꝓueniēs nō est fruct⁹ pecunie sed humane
industrie τ laboris. Hinc ille q̄ est dn̄s sue
industrie τ laboris lucrū qđ ex mercatiōe
iusta acquisiuit de pecunia ꝑ vsurā extorta
restituere nō tenet̄: ex quo tñ pecuniā alte/
rius ꝑter ipi⁹ volūtatē absolutā detinuit:
si alter cui restitutio faciēda est ex hoc ali/
qđ damnū incurrit: hoc sibi tenet̄ refunde
re cū restitutiōe vsure vel maleficij τ hoc ī
integrū: nō tñ tenet̄ restituere lucrū omne
qđ alter sperabat ex eadē pecunia se cōseq̄
qꝛ pecunia de sui natura nō h3 ꝑtē sic mul/

te res alie: ꝰ de h̄ faciet ad arbitriū probi ⁊ expti viri ſm diuerſas circūſtantias cōcurrentes. Hoc idē ſentit Tho. ſcōa 2e. q. lxij.

Ad maiorē tñ̄ euidentiā ſciendū: ꝙ triplex inuenit̄ debitū ad cuiꝰ obligatōez q̄s obligat̄. Primū dici pōt iniuſtū: eo ꝙ iniuſte eſt habitū ſiue detentū: pro quo talis regula dari pōt. Omne alienū qđ alteri de iure debet̄ ſiue licite ſiue illicite ſit habitū reſtitui debet. Ex qua regl'a trahit̄ ꝙ quadruplex alienū reſtitui debet. Primo om̄e alienū licite acq̄ſitū ſed nō detentū: vt ſūt oīa mutuata cōtracta debita iuſte ꝓmiſſa depoſita ⁊ ſiłia. Secūdo om̄e alienū nō licite acquiſitū cuiuſmodi ſūt vſure: furta: rapine reſtituere tenet̄: non tñ̄ tenet̄ ad plus reſtituēdū ſm Alex. Lomb. Tho. ⁊ Ray. etiā ſi talis iniuſte detētor ex tali re negociatus fuiſſz: aut ꝑdia emiſſet ⁊ fructꝰ ꝑcepiſſet: ⁊ h̄ maxīe ꝓpter tria. Primo: qꝛ tale lucrū nō eſt fructꝰ pecunie ſed hūane induſtrie actus ac poſſeſſio ſic empta eſt emētis nō eius a quo fuit accepta pecunia ꝑ vſurā vel maleficiū: licz ſit illi debite obligata. Secūdo: qꝛ cū ius pecunie ꝑ vſuras extorte vel poſſeſſiōes inde empte ſemꝑ de iure currat ad ꝑiculū vſurarij ⁊ inamiſſibile ſit ei q̄ vſurā ſoluit: hinc eſt ꝙ totū lucrum ex tali capitali inamiſſibili ꝓcedens ei cui ſb'lata fuit pecunia mō vſurario proueniret. Tertio: qꝛ ſi talis vſurariꝰ cū eadē pecunia nihil lucratus fuiſſet nō teneret̄ niſi ad id qđ ex vſuris ad eū ꝑuenit: verū eſt tñ̄ ꝙ ſi res vſuraria fuerit ex ſe fructifera: tūc fructus ille cederet illi q̄ ſoluit vſurā. Similit̄ ſi vſurā ſoluēs ex hoc damnū paſſus eſſet: qđ tñ̄ damnū ſm Alex. Lomb. dupliciter euenire pōt. Primo ꝑ ſe ⁊ directe: vt qñ̄ ꝓpter pecuniā ꝑ vſurā ſublatā damnū paſſus eſt: qꝛ ex ea ſibi neceſſaria volebat emere ꝓ ſuſtētatiōe nature: vel debita ſine empta ſoluere: qđ qꝛ nō potuit neceſſario poſſeſſiones vendidit: aut aliam pecuniā ſub vſuris accepit vel domū ſuā viliꝰ vēdidit: aut aliā cōduxit: ⁊ ſic de alijs: ⁊ tūc vſurarius indiſtincte totū damnū tenet̄ reſtituere. cōcor. in h̄ Tho. Rich. Sco. ⁊ Ray. Rō huiꝰ eſt: qꝛ damni illiꝰ cām efficacē dedit. Secūdo ꝑ accidēs ⁊ indirecte: vt qꝛ nō eſt ꝯſecutꝰ lucrū qđ ex pecunia intēdebat vel ꝯſequi potuiſſet: ſed tale damnū reſtituere non tenet̄ niſi eo mō q̄ tactū eſt ſ. Tertio ꝑncipalit̄ reſtitui dʒ om̄e licite acq̄ſitū licz nō detentū qđ alteri debet̄: cuiuſmodi ſūt res date ī vltima volūtate ad diſpenſandū pauꝑibus: vł recōmēdate ad ꝯſeruādū ad q̄ſcūq; pias cauſas. Itē inſtrumēta vł charte ſcribaꝝ: aut teſtamēta alioꝝ ac libri mercatoꝝ ⁊ ſiłia: ſic etiā reſtitui debent decime tributa vel exactiōes debite ⁊ honeſte: iux̄ illud Matth. xxij. Reddite q̄ ſunt ceſaris ceſari: ⁊ q̄ ſunt dei deo. Siłr ⁊ Paulus ad Roma. xiij. Reddite omībꝰ debita: cui tributū tributū: cui vectigal vectigal. ⁊ ſeq̄t̄: Nemini quicq̄ debeat̄ niſi vt ⁊c. Quarto reſtitui debet om̄e nō licite acquiſitū qđ alteri debet̄: ſic̄ ſunt bona q̄ ſuccedūt alijs de vſuris: furtis: rapinis: ſimonijs ⁊ ſic de alijs: qꝛ licz talia nō ſint ꝑ eos illicite acq̄ſita ⁊ impie: tñ̄ qꝛ ad eos iniuſte res ille ꝑuenerūt: quodāmō plus q̄ȝ hi q̄ mala illa acq̄ſierūt reſtituere obligant̄: cū bona illa ad eos trāſire videant̄ cū onere pctōꝝ ſuoꝝ ⁊ ſepe cum obligatiōe diuerſarū ꝓmiſſionū. Querūt tñ̄ Jo. an. ⁊ Hoſti. necnō ⁊ alij plures: ex̄ de vſur̄. in. c. tua nos. vtrū heredes tales reſtituere teneant̄ ex ꝑſona illoꝝ q̄bꝰ ſuccedunt: an ex ꝑſona ꝓpria: ⁊ rñ̄dent ꝙ ſi tales in extremis penitētes ⁊ abſoluti deceſſerūt: reſtituere debēt ex ꝑſona illorū: ſi xo ſecus tūc ex illa ꝓpria reſtituere debēt: ⁊ hoc de eo tm̄ qđ ad eos ꝑuenit: nā vt dic̄ ibidē glo. tenent̄ filij ꝓ parētibꝰ: ꝓ hereditaria portiōe. Similit̄ ⁊ illi ad quos bona vſurarioꝝ ꝑuenerūt: vt dꝛ ī textu. Secūdū xo debitū qđ reſtitui debet dici poteſt turpe lucrū. Pro quo ſciendū: ꝙ turpe lucrū multiplex eſt. Nā ꝑmo dicit̄ turpe lucrū oīs ludus alee: id eſt qui innitit̄ fortune: vnde qualit̄ oīs talis ludus ē ꝓhibitꝰ ſm leges: ⁊ quō obligat ad reſtitutionē dictū eſt ſupra. Secūdo turpe lucrū dicit̄ qđ acq̄rit̄ ꝑ ea q̄ puniunt̄ a ciuili iure ſola pena infamie: ſic̄ ſunt hiſtrionatus: exercitiū illoꝝ qui pugnāt in arena ſiue in duello ac meretriciū lenociniū ſolutarum ꝑſonaꝝ: et talit̄ acquiſita retineri poſſunt in vſum acquirentiū: excepto qđ dictū ē ſupra de meretricio ⁊ lenocinio. In aliquibus caſibus tamē cōſulendū eſt ꝑdictis ꝙ ſi talibus lucris ſuꝑeſſe poſſūt vt eadē diſpēſent ī pias cauſas. Tertio turpe lucrū dici pōt quod acquirit̄ in torneamentis: eo ꝙ ludus ille ꝓhibitus ē: vt extra eo. ti. ꝑ totū: ⁊ de hoc idem eſt iudiciū: qꝛ mām̄ona iniq̄tatis eſt. Quarto turpe lucꝝ dici pōt vſura mētalis de qua etiā dictū ē ſupra. Quīto turpe lucrū vocari pōt oīs illicita mercātia: ſiue ex

intentione vtpote ꝑpter cupiditatē: qꝛ ſm
Aluarū vendere charius ꝗ̄ emaꝭ cupidi/
tatis cā dicitꝭ turpe lucrum: hoc etiā plane
patet. xiiij. q. iiij. c. quicūq̄ tꝑe messis: siue
etiā ex ꝑsona: qꝛ clericis ē interdicta: vt ex̄
ne cle. vel mona. c. j. et in clem̄. de vi. ⁊ ho.
clericoꝝ. c. diocesanis. lxxxviij. dist. nego/
ciatorē: siue ex tꝑe qꝛ ſm quosdā turpe lu/
crū ē qn̄ fit tꝑe interdicti ⁊ feriato: extra d̄
fer̄. c. j. ⁊ fi. siue etiā ex loco: qꝛ ſm quosdaꝫ
mercari ⁊ lucrari in sacris locis ē turpe lu/
crū: vt. lxxxviij. dis. c. ejiciēs: qđ capitulū
aliq̄ textꝰ habēt. Itē facere vel vendere fu/
camēta ⁊ sīlia quibꝰ vane mulieres iniuste
se ornāt. ⁊ etiā quecūq̄ alia ꝓhibita ꝑ legē
diuinam vel humanā: aut ꝑ iniusta statuta
ciuitatū. Et generalitꝭ lucrū acquisitū ī ca/
sibus nō cōcessis: sicut lucrū aduocatiōis
vel medicine ⁊ similiū in casibꝰ nō cōcessis
vt ex̄ de postulan. ꝑ totū. Tale ergo lucrū
omniū p̄dictoꝝ ſm quosdaꝫ est paupibus
dispensandū: licꝫ de rigore iuris ad h̄ non
teneantꝭ: qđ tamen maxime tenendū est qn̄
tali lucro supesse cōmode possūt: qꝛ māmo
na iniq̄tatis est. Preterea de his q̄ lucraꝭ
aliq̄s in emptiōibus venditiōibus ac alijs
cōtractibus ꝑ mendacia ꝑiuria circūuenti
ones falsas cōmixtiōes ⁊ sīlia generalitꝭ q̄/
ri pōt: vtrū qđ cōiter in cōtractibꝰ aliquid
diminuit vel excedit iustū p̄ciū sit illiꝰ ſm
deū a q̄ fuit illicite acq̄situꝫ aut restitui sit
necessariū. Ad hoc dicendū ſm Heral. ob/
don̄. ⁊ alios doctores: ꝙ nō oīs excessus
seu diminutio iusti p̄cij est illiꝰ a quo ē ha/
bitꝰ ⁊ acceptus: nec vendicari pōt a dante:
qꝛ nō aufert ius adinuicē cōtrahēdi. xiiij.
q. v. c. non sane. ⁊ hoc quadruplici rōne ꝓ/
bari pōt. Primo rōne pacis ⁊ salutis: qđ
eni ex cōsensu ac cōmuni statuto ac ꝓ vtili/
tate cōi oīm procedit: ex ipo robur ⁊ equi/
tatem obtinet cōmunis iuris: sed cōis cō/
sensus ac recta ratio discretaq̄ cōsuetudo
vult: ꝙ nō oīs excessus in talibꝰ restitui sit
necessariū: tū qꝛ sic expedit paci tempali:
nā alꝭs infinite querimonie ⁊ litigia ex hu/
iusmodi orirentꝭ: tū etiā saluti spūali oīm:
qꝛ cū difficillimū sit ab hmōi excessibꝰ con
tractuū se totalitꝭ depurare: ⁊ maxime ī ho
minibꝰ impfectis lucris inhiātibꝰ ex quibꝰ
⁊ in q̄bꝰ maior ꝑs hominū consistit ꝑiculo/
sissimū omniū essꝫ si nihil hmōi excessuum
sibi vendicare ⁊ retinere liceret. Hinc dicit
Sco. in. iiij. dist. xv. ꝙ equalitas cōmutati/
onū ⁊ contractuū non cōsistit in indiuisibi
li medio: sed in illo medio qđ cōmutatiua
iusticia respicit magna est latitudo: ⁊ inter
illam latitudinē nō attingendo punctū in/
diuisibilē equiualētie rei ⁊ rei in quocūq̄
gradu citra extrema fiat iuste fit: quia quo
ad hoc cōmutantes ⁊ cōtrahētes indiuisi/
bile mediū attingere q̄si impossibibile esset
que latitudo medij patere pōt p̄mo ex lege
positiua que ꝯtractū rescindit qn̄ ꝯtrahēs
decipitꝭ vltra medietatē iusti p̄cij: nihilomi
nus tn̄ infra illud si ex aliquo appareat in/
iusticia ſm ꝯscientiā restitutio correspon/
dens fieri debet. Secūdo ex consuetudine
approbata ex qua relinquitꝭ qn̄q̄ ipis com/
mutantibus vt pensata mutua necessitate:
reputāt sibi dare mutuo eq̄ualēs hincinde
⁊ accipere: durū est em̄ inter hoīes ꝯtra/
ctus esse in quibꝰ ꝯtrahētes nō intendant
aliquid de illa indiuisibili iusticia remitte/
re sibi mutuo vt ꝓ tanto omnē cōtractū ali
qua donatio cōcomitetꝭ: hec Sco. Secūdo
rōne diuine cōdescēsionis: ꝓuidentia nāq̄
dei post lapsum ꝓthoparētis in pluribꝰ hu
mane infirmitati cōdescēdit: nec exigit ab
ea quicq̄d est ꝑfecte ac rectissime equitatis
vn̄ recta ratio docet: ꝙ aliter regendus est
ac ducēdus infirmꝰ ac aliter sanus: ⁊ ex h̄
est ꝙ deus in hoīe lapso nō imputat oīe
vitiū ad mortale peccatū: cū tamē ſm Bo/
nauen. in. ij. dist. xxj. et ſm alios doctores
cōiter. Adā in statu innocētie peccare non
poterat nisi mortaliter: tamē ꝑpter ꝑfecti/
onē status ⁊ regulā rectitudinis in q̄ posi/
tus erat: a qua etiā cū nullū haberet impel
lens exire nō poterat: nisi diuinā iusticiam
cōtemnēdo suā innocentiā sedādo ⁊ natu/
ram suā corrūpendo: que oīa faciūt primā
culpā ade nō venialem sed mortalē fuisse:
nec aliter esse potuisse. Nūc autem veniale
peccatū est ꝓpter impulsionē ⁊ ꝓnitatē quā
homo habet ad illud: sed p̄mus homo nul
lū habuit impulsuꝫ: quia in eo nullus erat
motus brutalis sed ſm deliberationē: pec/
catū autē cōmissum cum deliberatiōe rati/
onis vbi nulla est ꝓnitas: nō potest esse ni/
si mortale. Sed ad cepta redeamus: cōstat
autē ex diuina scriptura: ꝙ rapina ac furtū
ac oīs deliberata vsurpatio rei aliene inui/
to domino ē mortalis culpa: ergo excessus
in huiusmodi p̄cijs nō est semp rapina fur/
tum vel vsurpatio rei aliene. Tertio rōne
mutue cōcordatiōis: quia ꝓpria forma ⁊ rō
cōmutatiui ꝯtractus: ex vtriusq̄ ꝑtis libe/
ro ac pleno cōsensu inchoatur ⁊ rectificatꝭ:

ita ꝙ emptoꝛ sibi vult plus rem emptam ꝙ̄
p̄ciū eius: ⁊ ecōtra venditoꝛ p̄cium: vterqꝫ
etiā ex pleno consensu intēdit alienare a se
ꝓpriū dominiū rei sue: id est in alterū tota/
liter trāsferēdo: ⁊ si ī aliquo defraudat̄ ci/
tra tñ excessum enoꝛmē lege diuina vel hu/
mana ꝓhibitū: vult tñ nihilomin⁹ ꝯtractū
esse firmū: ⁊ sic̄ totū absqꝫ p̄cio donare po/
tuit: sic pro minoꝛi precio vendere potuit.
Quarto rōne hūane estimatiōis q̄ quidez
incerta ē ad mere iusta p̄cia p̄taxāda: ac ad
p̄cise discernendū excessus ⁊ defectus iusti
p̄cij: ꝓpter hoc licz in aliquo p̄ciū minuat̄
vel excedat: nulli tñ ꝓprio vel cōmuni iudi
cio cēseri debet ꝓ enoꝛmi excessu: nisi respe
ctu iudicij nr̄i recederet a moderātia iusti
p̄cij sub cōpetēti latitudine mēsurādi. Sed
obijciat aliq̄s: ꝙ quicq̄d in ꝯtractib⁹ ē illi/
citū ⁊ peccatū ꝯ̄ius diuinū esse videt̄: ⁊ sic
nullū robur ab eo obtinere meret̄: imo po
ti⁹ oppositū: ꝓpter qd̄ null⁹ illicit⁹ excessus
p̄cij pōt a iure diuino acq̄ri peccāti in illo.
Ad hoc dicendū ꝺm Bern̄. in tractatu de
restitutiōe: ꝙ in hmōi cōtractibus p̄cipue
duo sunt cōsiderāda ⁊ attēdenda. Primū
ē intrinseca affectio ꝓ quāto vult sciēter in
ꝓximū aliquā inequalitatē: vt. s. in hmōi
cōtractib⁹ meliorē ptē habeat q̄ ꝓxim⁹: et
ꝓ tanto aliq̄d habet de iniusticia: q̄ si non
est moꝛtalis sufficit aut p ꝯtritionē aut per
penitētialem satisfactionē aut p purgatoꝛij
ignē sicut ⁊ cetera venialia expiari. Secū/
dū est extrinseca actio mercantie: q̄ licz ꝺm
veridicā estimationē p̄cij sui contineat ali/
quātulū inequalitatē: in respectu tñ ad cōe
statutū ⁊ ad cōdescēsiuā dei legē ⁊ ad libe/
rū cōsensum ꝯtrahentiū: nō habet inequa/
litatē sed poti⁹ benignā ⁊ cōcessoꝛiā equi/
tatē: et iđo ꝗtū ad hoc tā diuino q̄ hūano
iure: robur optinet firmitatis: al's enī oīs
hmōi illicit⁹ excessus p̄cij esset in acq̄rētib⁹
culpa moꝛtalis: q꞉ esset vsurpatio rei alie/
ne inquātū aliene: teneret̄ etiā q̄libet om/
nē talē excessum restituere: ⁊ sic oms̄ q̄ hic
nō restituerēt dānarent̄: qđ essz durissimū
ac p̄sumptuosū affirmare: licz ꝓpter praui/
tatē affect⁹ inclinati ad tpalia: ac ꝓpt̄ praui/
tatē taliū cōmutationū securius ac iustius
esset: omnē talē excessum scienter ppetratū
si alicui⁹ quātitatis app̄ciabilis esset resti/
tuere defraudatis: aut ꝓ aīab⁹ illoꝛū pau/
peribus erogare si parui valoꝛis esset: q꞉ in
hoc plus ꝓficeret fraudato nisi ⁊ ip̄e graui
inopia laboꝛaret. Uerūtamē qđ falsis men
suris regulis vel ponderibus iniuste acq̄/
situm ē restitui debet: si fuerit alicui⁹ quā/
titatis appreciabilis: aut si parui valoꝛis
paupibus erogari. Ad laudē dei.

Quid restitui debet rōne erro/ris cōdemnatiōis incertitudinis ⁊ donationis: ac p quem fieri debet incertoꝝ restitutio: Sermo LX

Non furtum facies:

Exoď. xx. Habito in sermone p̄ce
denti de duob⁹ generib⁹ debito/
rū ad restitutionē obligantiū. Jā ꝓsequē/
dum est de tertio genere debitoꝛū: qđ dici
pōt lucrū illicitū seu alienū: ad qđ restitu/ A
endū obligat̄ q̄s quadruplici rōne. Pri
mo rōne erroꝛis ꝓ q̄ talis regula dari pōt:
Oīe acq̄situ a dante p erroꝛem: psone cui
dat̄ restitui debet. Pro quo sciendū ꝙ tri/
plex ē erroꝛ ad restitutionē obligās. Pri/
mus ē erroꝛ psone cū. s. dat vni credēs da/
re alteri: tūc em̄ restituendū est danti vel ei
ad quē dantis intētio ferebat̄: sicut sepe cō
tingit ī impꝛobis q̄stoꝛib⁹ de quib⁹ vide s̄.
Secūdus ē erroꝛ foꝛtune: vt q꞉ credit dare
paupi sed diues ē cui dat̄: tūc etiā nō trās/
fert̄ dominiū in recipiente ꝺm Sco. in. iiij.
q꞉ nō est ibidē in dante volūtariū ꝓpter cō
ditionis ignoꝛantiā quā respicit in dando
vt patet supꝛa: vbi agit̄ de q̄stoꝛib⁹. Terti⁹
est cōditionis apposite: vt q꞉ credit eū mis/
sam celebraturū vel tricēnariū factuꝝ ⁊ nō
facit: tūc enī si receptoꝛi cōstat de p̄cisa intē
tione dantis: ꝙ scz aliter nullo modo de/
disset: ꝺm quosdā obligat̄ ad restituendū
vel ad supplendū p se vel p aliū ꝺm dantis
intentionē. Ratio hui⁹ est: quia cum res in
istum nō transeat nisi eo modo quo dans
intendit trasferre: si cōditio nō est: in ipsuz
res transferri nō pōt. Alij v̄o dicunt ꝙ ex
quo illi psone simpliciter dat ⁊ dare inten/
dit: q̄uis nō subsit cā ꝓpter quā dare inten
dit: nihilomin⁹ donatio manet: nisi causa
illa nō solū esset cā motiua vel finalis: sed
etiā conditio dandi: vt sit sensus: do tibi si
tu es bonus vel si facis hoc: aliter nō: hoc
ꝓbant p simile: vt si quis dat alteri centuz
libꝛas: quia credit ipsuz amicū suū ⁊ tamē
non est: tūc non tenet̄ restituere nisi dans
adderet cōditionē: scz do tibi si tu es ami/
cus meus: et illius opinionis fuit Heral.
obdoñ. Sed p̄mi dicunt hoc nō esse simile:

q2 in p̄mo casu dans intendebat dare deo
⁊ cultui eius potius q̄ȝ homi: p hoc inten/
dens ꝓcurare bona spūalia a quib⁹ iniu/
ste fraudat̄. Hinc ꝭm Inno. ⁊ Hosti. Hypo
crita qui multa sub nomīe viri boni q̄siuit
obligat̄ restituere: q2 p fraudē adeptus est
vel saltem paupibus distribuere. Secūdo
obligat̄ ad restitutionē rōne cōdemnatio/
nis: q2 sic fur ⁊ cōsimiles nō tm̄ tenent̄ re/
stituere ablatū: sed etiaȝ cōdemnationē ex
illo debitā. Pro quo talis regula dari po/
test. Omnis pena a iudice iuste sentētiata:
sub debito restitutiōis est soluēda: ex qua
cōcludit̄ ecōtrario q̄ nō est soluēda qn̄ nō
est sentētiata: nec anteq̄ȝ est sentētiata: nisi
ex causa aliqua deberet̄: aut nisi iure sim/
pliciter esset statutū eam solui licȝ nō esset
sentētiata: nā cōiter pene iuris positiui nō
intelligunt̄ esse simplicit̄ inflicte: sed solū
ordinate: vt p iudices ordine iudiciario in
fligant̄: al's q̄libet homicida quātūcunq̄ȝ
occultus mortalit̄ peccaret nō restituendo
curie omīa sua: ⁊ nō offerendo se iudici ad
suppliciū q̄ȝ homicide leges statuunt. Et
ꝭm Ray. in hoc casu pena vnius non libe/
rat aliū: vt patet. xij. q. ij. cum deuotissimā.
A Ad maiorē tamē euidentiā ponunt̄ ca/
sus de homicida: in quo primo contingere
potest q̄ facto homicidio nō capiat̄ nec etiā
bona sua: ⁊ tūc talis licite fugere pōt: ⁊ bo
na sua alibi asportare ac alienare q̄ȝdiu cō/
tra eum ⁊ bona sua nō fuerit sentētia data.
Secūdo vero cōtingere pōt: q̄ ipse capiat̄ lȝ
nōdum ꝯtra eū sentētia data sit: ⁊ tūc dicit
Anthoni⁹ de butrio: q̄ si peccatū ei⁹ nō est
occultū nō peccat fugiēdo: q2 nulli dicen/
dū est q̄ se ꝓdat. Si vero manifestū est: tūc
mortalit̄ peccat fugiendo: ꝓ hoc facit glo.
dist. j. in. c. ius gentiuȝ. q̄ dicit illū peccare
captiuū qui fugit a dn̄o suo si bellū est iu/
stū: porro licȝ fugiēdo peccet: se tn̄ restitue/
re nō obligat̄: q2 cōtra eum nōdum senten
tia lata est. ff. de dona. l. post cōtractū: et. l.
donatiōes. §. vltio. Tertio deniq̄ȝ cōtinge/
re pōt q̄ nō solū capiat̄ sed etiā cōtra eum
iuridice ⁊ ꝯtra oīa bona sua data est: ⁊ tūc
nec se defendere nec fugere pōt nec etiā bo
na sua a manib⁹ iudicantis alienare: q̄ȝ si
fecerit: oīa bona sua restituere obligat̄: et
alij silr̄ q̄ eadē auferrēt. Hinc apl's ad Ro.
xiij. ait: Qui potestati resistit dei ordinati/
oni resistit ⁊ sibijpsi damnatiōeȝ acq̄rit: nec
etiā post sentētiā mortis in eū iuridice da/
tam pōt mortē inferenti resistere: quia licȝ
hō naturalit̄ inclinet̄ ad resistendū inferē/
tibus ei mortē: tn̄ q2 data est illi ratio vt ea
ad que natura inclinat non passim sed ꝭm
ordinē ratiōis executiōi demādet: ꝓpterea
nō oīs defensio sui est licita sed q̄ fit cū de/
bito moderamine rōnis: ⁊ hoc sentit Bal.
de perusio: imo quidā credūt q̄ si iuste cō/
demnat⁹ ad mortē fugit: seip̄m in man⁹ iu/
dicis tradere tenet̄: Pro hoc facit glo. in
c. pastoralis in clemē. de sen. ⁊ re iudi. sup
verbo: p violentiā: vbi etiā cōcordāt mul/
ti doctores cū glo. q̄ dicit q̄ si captiuus ad
penā vel p̄iculū mortis relaxet̄: p̄stito iu/
ramento de redeundo ad carcerem: tunc si
mors eius est iniuriosa nō tenet̄ redire: q2
iuramentū est ꝯtra legē nature: vt pȝ. xxij.
q. iiij. §. vltimo. v. quisq̄s. ⁊ de hoc pleni⁹
patet supra: vbi agit̄ d̄ piurio. Si vero mors
eius nō esset iniuriosa: tūc redire tenet̄ ꝓ/
pter iuramentū: eadē enī ratiōe cogere vi/
det̄ sentētia iuste lata sicut licitū iuramen/
tū: si tn̄ nō iurasset nec voto se cōstrinxissȝ:
tuc ꝭm Pau. si aufugeret animo penitēdi
non peccaret nec redire tenet̄: durū enī vi/
det̄ ꝭm eundem determīare q̄ hō se debet
vltroneus offerre morti etiā iuste inflicte:
qn̄ pōt aliter saluari ⁊ penitere: secus tamē
est si nō intēdit se emēdare: vel si cōsciā di/
ctante de se emendā nō sperat: licȝ ꝓponat:
tūc enī aufugiēdo mortalit̄ peccat: ⁊ ad re/
deundū obligatus est: q2 magis eligere te/
net̄ iuste mori q̄ȝ iniuste viuere: vn̄ ⁊ se re/
dimēdo p pecuniā ⁊ sic iudicē corrūpendo
mortalit̄ peccat: ⁊ quicūq̄ȝ iudex ꝓcurator
aduocat⁹ vel alius p̄cibus muneribus cau
telis vel alijs maleficijs malefactorem iu/
uat ne condemnet̄: mortaliter peccat: nisi
ꝓbabiliter speraret emendā: ⁊ quicq̄d in/
de accepit paupibus est erogandū. Ter/
tio p̄ncipaliter obligat̄ q̄s ad restitutionē
lucri illiciti vel alieni rōne incertitudinis:
quedā enī incerta ⁊ vaga detinent̄ aliqn̄:
quoꝝ veri dn̄i nō inueniunt̄: licȝ diligēter
querant̄ seu etiam oīno ignorent̄: ⁊ illa in
pias causas sunt erogāda maxīe in alimo/
nijs pauperū ⁊ redemptiōe miserabiliū p/
sonaꝝ captiuoꝝ: vt sic ꝭm Sco. in. iiij. dist.
xv. cui nō pōt reddi tpaliter eidem satisfiat
spūaliter: q̄ȝ tūc maxime fit q2 paupes lo/
co christi succedūt. Sed p quē talis distri/
butio ⁊ restitutio fieri debet: diuerse sunt
opiniones: quib⁹ tn̄ dimissis causa breuita
tis stante malicia temporis vt nūc breuiter
dicendū est: q̄ si ad restitutionē obligatus

adhuc compos ratiõis est ꝛ potens: tũc vt dicit Sco. in. iiij. dist. xv. q. ij. ꝓpe finẽ. Or si queras p manus cuius debeat talia pauperibus dispẽsari. Rñdeo ꝙ nõ inueni ꝗs necessario mediator sit determiatus in ista paupibus dispẽsando. Quidã aũt doctor ait: ꝙ cõfessor vel aliꝗs alius ea dispensare debet: de cuius fidelitate ille cõfidat: mihi aũt videt̃ ꝙ talis p seipm cõsilio nihilominus boni viri hoc paupibus erogare põt: qꝛ tali mediatori ad dispẽsandũ tribui posset de cuius fidelitate p̃sumeret: qui tñ sibi appropriaret vel in alios vsus cõuerteret ꝙ̃ deberet: vñ lex diuina qñ nõ ligat psonam tũc sequẽda est ratio naturalis q̃ dictat ꝙ homo qui aliqd tenet̃ magis restituat pauperib⁹ p seipm ꝙ̃ p aliũ: cõsiliũ tamẽ boni viri nõ excludendo sed potius includẽdo: hec est sentẽtia Scoti q̃ videt̃ rõnabilior. Nec obstat. c. cũ sit. ex̃ de iudeis. vbi dicit̃ ꝙ ẜm ꝓuidentiã dioce. debẽt ea iudei pauperib⁹ xp̄ianis distribuere: qꝛ capitulũ illõ loquit̃ de iudeo nõ de christiano: cui⁹ auctoritas ꝛ dispẽsatio quo ad paupes xp̄ianos ab ecclesia merito suspecta habet̃: cuz in illo casu cogatur ad hoc inuitus: qualis suspicio in xp̄iano fideli merito cessare debet: ꝛ sic ep̄us nõ habet se de talib⁹ intromittere nisi in defectũ: vel nisi vbi ageret̃ ĩ iudicio ꝯ nolentẽ paupibus erogare. Cõcordat Jo. mo. in. c. quãꝙ̃. li. vj. de vsur. ꝛ Inno. extra de emu. eccle. in. c. qꝛ pleriꝗ. Si ꝟo taliter obligat⁹ laborat in extremis debet instituere ac deputare certũ ac ꝓbũ executorẽ illius restitutiõis: ꝛ hoc vnũ vel plures: ꝛ tũc taliter instituti cõmissum officiũ fideliter exequi debẽt: siue in restituẽdo: siue in paupibus distribuẽdo: siue etiã iuste acꝗsita in testamẽtis relicta paupib⁹ ꝛ pijs causis quo citi⁹ poterũt ẜm volũtatem testatoris dispẽsando: vt pȝ. xij. q. ij. c. de laicis. in fi. vbi plane de hoc: ꝛ h̃ est sententia Archid̃. Hoc etiã no. ex̃ de ꝟbo. sig. c. cũ tibi. in glo. q̃ incipit: nõ intelligas. Si tñ hmõi executores in hoc negligẽtes ꝛ infideles fuerit: tũc debẽt cõpelli vel supplери debet p diocesanũ vel p illũ cui ip̄e cõmiserit: vt pȝ lati⁹ supius in q̃rto p̃cepto vbi agit̃ ð executõe testamẽti ĩfra quãtũ tp̄us fieri debeat. Si deniꝗ talit̃ obligat⁹ nullũ reliq̃t executorẽ q̃ ĩiusta restituat: tũc locũ habet snĩa Ray. ꝛ Hosti. q̃ dicũt: ꝙ h̃ restitutio vl' distributio fieri dȝ auc̃te ep̄i vel penitẽtiarij: v l' etiã capellani ei⁹ ĩ cui⁹ diocesi illa iniusta sũt habita: ꝛ hoc sonat dictũ. c de laicis. Quarto principaliter obligat̃ quis ad restitutionẽ lucri illiciti vel alieni rõne donatiõis. Pro quo sciendũ: ꝙ Sco. in. iiij. dist. xv. de tali donatione talẽ ponit cõclusionẽ: ꝙ dñs alicui⁹ rei nõ ꝓhibitus a lege vel supiore: a cui⁹ volũtate depẽdeat ĩ donãdo vel transferẽdo: donare põt rem suã alteri volẽti recipe: qð probat̃: qꝛ exq̃ p actũ volũtatis fuit dñs: p voluntatẽ potuit cessare esse dñs: ꝛ alius vult recipere: ergo põt incipe esse dñs: ꝛ non ꝓhibet aliq̃ causa supior istũ desinere ꝛ illũ incipe esse dominũ. Ex quib⁹ verbis elicit̃ ꝙ tria req̃runt̃ ad iustã donationẽ: ita ꝙ recipiẽs nõ obliget̃ ad restitutionẽ. Primũ est ꝙ sit liberalis trãslatio ex pte donãtis: qꝛ nõ est ĩ donatiõe iusticia vel iusta translatio: si donans nõ mere liberaliter donat: qð dupliciter fieri põt. Primo p ignorantiã: nõ enĩ mere liberalit̃ donat q̃ ex ignorãtia donat sicut donãt furiosi: frenetici: mente capti: ebriosi ꝛ sil'es: qꝛ iam in eis nõ regnat liberum arbitriũ: vnde ẜm iura furiosus dare nõ potest: qꝛ compat̃ infanti ꝓpter defectũ vsus li. arbi. sicut nec peccare possũt. Hinc xv. q. j. c. merito. §. vt itaꝗ. subdit̃. mens ꝟo alienata furore cũ sui compos nõ sit eorũ que admittit: reatũ nõ ꝯtrahit: qꝛ facultatẽ deliberãdi nõ habuit: vñ pupillo ꝛ furioso in maleficijs subuenit̃: vt nõ eis imputent̃ ad penã que ex mẽtis deliberatiõe nõ pcusserũt: hoc ibi: ꝛ in clem. de homi. c. si furiosus: vbi dicit glo. ꝙ talis ꝙ̃diu furit pati põt iniuriã sed nõ facere: ꝛ qð per eum fit: habet̃ pinde ac si casu aliquo accidisset sine facto psone: vnð si damnũ aliqð dat non tenet̃. l. acquilia. sed est pinde ac si quadrupes fecisset vel tegula cecidisset. ff. ad. l. acquil'. sed etsi quicũꝗ. §. ij. ꝛ idez ibi dicit̃ ꝙ infans vel furiosus pdidit aut corrupit: impunitũ est: etiã si hominẽ occiderit: cũ alterũ innocẽtia ꝯsilij: alterũ ꝟo fati infelicitas excuset. Et sil'e dicendũ ẽ de dormiente: q̃ sic aliqñ in somno loquit̃: sic aliqñ etiã ĩ somno agit. Hinc etiã ĩ hoc. c. si furiosus. determiat Clemẽs. v. ĩ ꝯcilio Uienñ. ꝙ furios⁹ infans ꝛ dormiẽs aliũ occideus vel mutilans: nullã irregularitatẽ incurrit: et simile iudiciũ ẽ de morti ꝓpinquis: cũ. s. iam sunt ex̃ rõnis vsũ: ꝛ tñ ope ꝛ malicia aliquoꝝ cõdũt vl' mutãt testamẽtũ qð ẜm Sco. corã deo nullũ robur obtinet: ꝛ si rõnis vsum adhuc habere videant̃: tñ

astantiũ importunitatib⁹ lacessiti ac victi
tandẽ cõsentiũt inuiti: qḋ silr̃ nullũ robur
obtinet: eo ꝙ nõ cõsentiũt mere volũtarie:
quia dicit pħus. iij. Ethicoꝝ: ꝙ ignorantia
⁊ aliqualis coactio excludit volũtariũ. Ex
dictis ergo ẜm Sco. cõcludit̃ generalit̃ ꝙ
quicũqꝫ deceptus de eo cui donat ꝙ̄tuꝫ ad
illã rationẽ ꝓpter quã donat nõ simplicit̃
donat: ⁊ ideo tenet̃ recipiẽs ad restitutiõꝫ.
Silr̃ ꝗcũqꝫ aliq̃ necessitate coact⁹ donat nõ
simplicit̃ donat: ⁊ sic recipiẽs tenet̃ ad re/
stitutõꝫ: sic̃ multi inferiores maiorib⁹ exhi
bẽt mun⁹ a manu vel ab obsequio: poti⁹ ex
verecũdia vel timore ꝙ̄ ex mera volũtate:
ita ꝙ supiorũ p̃ces q̃si mandato cõparant̃:
⁊ sic ad restitutionẽ obligant̃: nisi talia iu/
ste exigerent etiã ab inuitis. Ratio est: qm̃
id nõ libere donat̃ qḋ cõtra vel p̃ter volũ/
tatẽ illius a quo dependet in donãdo do/
nat̃: ar. habem⁹ in. c. exigit. li. vj. de censi/
bus. vbi p̃cipit̃ ꝙ visitatores restituant ea
q̃ ab eis receperũt qui visitant̃: licꝫ etiam
munera libere data videant̃ ipis visitato/
ribus aut eoꝝ familijs: vt patet ibidem: qꝛ
p̃sumit̃ ꝙ intuitu visitatiõis dant̃: vt visi/
tatores ad eoꝝ flectent arbitriũ: nimirũ cũ
munera vt in plurimũ excecant oculos: vñ
p̃cipit̃ eis ꝙ in duplũ restituant: alioquin
grauiorib⁹ penis subijciunt̃: vide ibidẽ in
textu ⁊ glo. Secũdũ p̃ncipale qḋ requi/
rit̃ ad iustã donationẽ est: ꝙ assit volũtas
recipiẽdi in eo cui fit donatio: alioquin nõ
transfert̃ dominiũ: sicut quidã faciũt qui ĩ
manifesto oblatũ refugiunt ⁊ postea in oc/
culto auferũt: qui ẜm Sco. furtũ cõmittũt
Tertiũ est ꝙ tã accipiẽtes ꝙ̄ dantes nulla
lege supiori ꝓhibeant̃ in ista trãslatiõe nec
ꝑ actũ alteri⁹ a quo dependeat: ꝓpter defe/
ctũ autẽ recipiẽtis nõ põt quis dare fratri
minori pecuniã: qꝛ ille nõ vult: ⁊ si vult nõ
põt esse possessor: sic etiã nec alteri religio/
se psone tanꝙ̄ psone p̃uate quicꝙ̄ dari po/
test: qꝛ nõ põt ꝓpriũ aliqḋ possidere: ꝓpter
defectũ ἀo dantis null⁹ tpe quo caret vsu
li. arbi. dare aliquid alteri põt: vt pꝫ supra.
Silr̃ nec vxores nec proles nec seruientes
de rebus patrisfamilias nisi in certis casi/
bus: nec etiã monachi nec pupilli: nec mi/
nores. xxv. annis ꝓut de his latius patet
in. iiij. p̃cepto vbi agit̃ de his qui elemosy/
nã dare possunt. Ad laudẽ dei.

Ubi tam incerta ꝙ̄ certa resti/tui debẽt: et de septẽ circũstantijs que requirunt̃ ad ad verã debito/rũ relaxationẽ: Sermo LXI

Non furtum facies:

Exod. xx. Quinto p̃ncipalit̃ vi/
dendũ est vbi restitutio fieri de/
beat ad hoc vt iniuste possidẽs in omnib⁹
satisffaciat. Ad cui⁹ euidentiã cõsideran/ a
dũ est: ꝙ omnia bona restitutioni obnoxia
aliqñ sunt incerta quo ad psonas quib⁹ sũt
restituẽda: aliqñ ἀo certa. Q̃tum igit̃ ad
primũ queri põt: an debita donata legata
extorta aut qualitercũqꝫ acq̃sita restitutiõi
obnoxia ac incerta quo ad psonas seu eaꝝ
heredes quibus sunt restituẽda: nõ tñ quo
ad loca eoꝝ vñ fuerũt rapta seu aliter habi
ta: debeant dari paupibus seu distribui in
alias pias causas solũ in eisdem locis. Ad
dicendũ ẜm Berñ. de xp̃iana religione: ꝙ
triplex põt esse incertũ. Primũ est cõmune
qñ scꝫ res acq̃site fuerãt cõitatis loci alicu
ius: ⁊ tũc quodãmodo psona scit̃: eo ꝙ ta/
lis cõitas vicẽ gerit quasi certe psone. Ex/
empli gr̃a: falsificantes monetas aut gros/
siores nũmos a leuioribus eligentes: vt il/
los vel cõfundant radant artificiali aqua
lauent: aut plus fusorib⁹ vel campsoribus
vendãt: reipublice satisffacere obligant̃ de
damno qḋ eidẽ exinde euenit. Si tamẽ nõ
scit̃ ꝙ inde cõmunitas damnificata sit: tũc
pauperibus est erogandũ vel cultui diui/
no mãcipandũ: cũ oĩno sit impiũ ⁊ iniustũ
lucrum: vnde tales falsarij dici possunt: et
sicut falsarij ẜm leges essent iudicãdi ⁊ pu
niendi. Specialit̃ tamẽ in quadã extraua/
ganti Jo. xxij. que incipit: ꝓdiens quasi ex
adipe iniquitas dicit glo. ꝑ Genzelinũ: ex/
cõmunicant̃ falsam fabricãtes monetã in
regno francie: ⁊ sciẽter portantes vt alios
decipiãt quos papa solus absoluit: sed vi/
det̃ ꝙ hec extrauagans localis sit q̇ ad re/
gnũ francie tm̃: vñ tales monetã falsificã/
tes in pondere materia vel forma vel argẽ
tũ semiplene depurãtes: dicũt̃ fures reipu
blice. ff. de cõtrahen. emp. l. j. ⁊ tales fures
exurunt̃ in aqua buliẽti: vt. ff. de fal. mone
ta. l. ij. nec talis moneta reproba liberat sol
uẽtẽ: vt. ff. de pig. l. elegãter. excusat̃ tamẽ
corã deo ꝙ̄diu nesciuerit: ḋ h̊ etiã pꝫ s̄. Se
cundũ aũt incertũ est: qḋ sic ad singulares
psonas singulariter ptinet: vt tñ oĩs vel
maior pars alicuius loci damnificat̃: sicut
contingit in generalib⁹ rapinis: vbi quasi

omnes vel maioꝛ pars cõmunitatis dam/
nificatur :tunc etiaꝫ ſi nõ reperiunť ꝑſone
quarũ res ille fuerunt :debent ſimiliť com
munitati reſtitui:qꝛ cõmunitas cõſiſtit ĩ to
to vľ in parte maioꝛi:⁊ ſic ꝑ talẽ modũ di/
ſcretũ res iuſtius reſtitui põt:⁊ ſimile dicẽ
dũ eſt de his qui in bello iniuſto vendunt
ex certa ſcientia baliſtas : gladios intoxi/
catos:arma ⁊ ſimilia ꝗbus cõmunitas ad
uerſarioꝝ lediť.tunc enim leſe cõmunitati
obligant. Tertiũ deniqꝫ incertũ iniuſtũ di
ci poteſt quando ſic ad ꝑticulares ꝑſonas
ſingulariť ꝑtinet :qꝛ minoꝛ ꝑs cõmunitatiſ
lediť vľ ſpoliať:⁊ ſic cõmunitati reſtitue/
reť nihil ipis vľ modicũ ꝓdeſſe ꝓ̃ſumitur
aut etiã eoꝝ heredibus:⁊ tunc ſi damnifi/
cati ignoꝛanť licet cõgruũ ſit dare eadẽ in
pias cauſas in eodẽ loco pꝛo ſalute eoꝛun/
dẽ:eo ꝙ lege nature dãnificati hoc magis
velle debeãt dũmodo cõmode fieri poteſt:
nõ tñ eſt neceſſariũ dũmodo meli⁹ ⁊ certi⁹
alibi dari põt ꝓ ſalute eoꝛundẽ:in his eniꝫ
plus reſpicere debẽt animaꝝ ſalutem ꝙ̃ na
turalẽ affectionẽ:exẽpli gratia : vt de caſu
pñti aliq̃ ponamus:ſi ꝗs vtiť iniuſtis pon
deribus:mẽſuris vľ reglis ꝯtra illõ:Deu/
tro.xxv. Nõ habebis in ſacco diuerſa pon
dera mai⁹ ⁊ min⁹:nec erit in domo tua mo
dius maioꝛ ⁊ minoꝛ : debet taliť reſtituere
qꝛ penitus ignoꝛat vel ꝑſonã vel rei reſti/
tuẽde quãtitatẽ:⁊ ſimile iudiciũ eſt de his
qui ꝓximos decipiunt in mercantijs:ĩ ma
cula defectiõe:admixtiõe:coꝛruptione ⁊c̃.
de ꝗbus patet ſupꝛa. Itẽ qui vẽdũt falſos
taxillos:venenũ moꝛtifeꝝ:gladios intoxi
catos ⁊ ſimilia:his quos ſciunt vel credũt
B talibus abuſuros. Secundo pꝛincipaliť
bona reſtitutioni obnoxia ſunt certa ꝗ ad
ꝑſonas quibus debenť:⁊ tunc aut ſunt in/
iuſte acquiſita ⁊ detenta :vel iuſte quidem
acquiſita licet iniuſte detẽta:ſi ꝰ ſunt iniu/
ſte acquiſita poſſeſſoꝛe ſimpliciter inuito ſi
cut in furto vel rapina:tũc ſiue fur ſiue ra/
ptoꝛ ſe abſentauerit a loco ⁊ a ꝑſona a q̃ ſb/
ſtãtiã rapuit ſiue ecõtra:teneť ſꝑ taliť iniu
ſte poſſidẽs ſublatã rẽ vľ eius valoꝛẽ trãſ/
mittere ad verũ dominiũ ſumptib⁹ iniuſte
poſſidẽtis:ar.extra de raptoꝛibus.c.j.vbi
ſubdiť:ꝙ rapinis ⁊ deꝑ̃datiõib⁹ inſiſtẽtes
etiã in alienis dioce.a loci illius ꝓ̃lato de/
beant excõicari:ꝗꝝ excõicatio ꝓꝓꝛio epõ ſi
gnificãda eſt:nec eos ꝓꝓꝛi⁹ epõs recipiat añ/
ꝙ̃ illuc redeãt vbi rapinã fecerũt ⁊ oĩa ple
ne emẽdẽt. Qꝛ ſi obijciť ille ꝗ accepit nõ te
neť niſi ad ſimplicẽ reſtitutionẽ:ſꝫ ad eum
cui fieri deberet reſtitutio non põt ꝑuenire
vľ mittere ſine magno dãno:⁊ foꝛte maioꝛi
ꝙ̃ ſit ꝓ̃ciũ rei reſtituẽde. Ad h̃ rñdet Tho.
in.iiij.di.xv.ꝙ ſi ſit reſ magni valoꝛis dꝫ ſi
bi tranſmittere ſi cõmode põt:nec obſtat ſi
dãnũ patiť de remiſſiõe:qꝛ ipe ſibiipi cau/
ſa fuit iniuſte auferẽdo. Si vero trãſmitte/
re nõ poſſit vľ res ſit nõ magni valoꝛis: ꝓ̃t
eã dare ꝓpinꝗs illi⁹ ſi hꝫ:vľ alicui cenobio
ſi nõ hꝫ ꝓpinꝗs cũ ꝓteſtatiõe tali ꝙ redde
re teneanť ſi reꝗſierit vľ vnꝙ̃ cõparuerit:h̃
ille. Si tñ res ẽ ablata nõ ſimpliciť inuito
dño ſꝫ ẽ ibidẽ qȯdã volũtariũ mixtũ:vt in
vſuris: tũc ſi vſurarius ſe abſẽtauit a loco
in quo vſuras exercuit :teneť ſuis ſũptib⁹
vſuras illas trãſmittere creditoꝛibus ſuis
ſcḋm Hoſti. ⁊ Jo.an.in.c.cũ tu. extra de vſu
ris. Si vero tales creditoꝛes ſe trãſtulerũt
de loco vbi ſoluerũt vſuras ad habitãduꝫ
in alio loco:tũc ſũptibus creditoꝛis ſcḋm ꝗ/
dam tales vſure trãſmitti debẽt ad eoſdẽ:
⁊ hoc ſentit glo.in.c.cũ tu.ex̃ de vſuř.ꝗ di
cit: ſed pone ꝙ ille cui debet vſura reſtitui
longe ſit abſens:nũꝗd teneť vſurari⁹ mit/
tere ad eũ vſuras:⁊ rñdet ꝙ ſic : ſꝫ ſũptib⁹
illius abſentis. Et ſubdit ꝙ ſi ſũptus itine
ris rei ſũmã excederet:dare debet paupe/
ribus:⁊ licet amiſerint vſuras nihilomin⁹
tenenť ꝓpter moꝛã ꝗ illis nocere dꝫ:h̃ ibi.
Si vero ſunt iuſte acꝗſita licet iniuſte detẽ
ta:ita ꝙ per viã licitã ſit reſ habita vľ acce
pta:ſed fuit in moꝛa ſoluẽdi:tũc dici poteſt
de ea ſicut de reſtitutiõe vſure iam dictum
dictõ ẽ:ſemꝑ tñ ſcḋm Guil.circũſtãtie rei ſũt
in talibus pẽſande : qꝛ tã parua poſſet eſſe
quãtitas ipſius rei reddẽde:ac tã diues et
larg⁹ ille cui reſtitui deberet:ꝙ ei trãſmit/
ti nõ opoꝛteret h̃ eẽt ꝓ illius aĩa paupibus
diſpẽſanda:⁊ ꝓ̃ſertim cũ debitoꝛ nõ fuit in
culpa de reddẽdi moꝛa : ac eſſet parui ꝓ̃cij
reſ ipſa reſtituẽda:tũc triplici remedio vti
põt. Primũ eſt ꝙ expecteť ꝑſona cui res re
ſtitui debet:vľ ſi ſpes ẽ ꝙ tãdẽ ꝑ nunciũ fi/
delẽ illi trãſmitti poſſet: vnde tãdiu nõ eſt
in moꝛa reddendi ꝙ̃diu nõ põt ei cõmode
mittere ſed ſpẽ habet ꝓbabilẽ ꝙ in futurũ
cõmode mittere poſſit:aut ꝙ creditoꝛ ad ꝓ̃
ſentiã ſuã aliquãdo venturus ſit:cõſulen/
dũ tñ eſt ꝙ interim dũ creditoꝛem expectat
in omnẽ euentũ rẽ illã ad fidũ amicũ in lo/
co tuto deponat ad reddẽdũ creditoꝛi duꝫ
veneric: aut ad mittẽdũ dũ ſine ĩmoderatꝭ
ſũptib⁹ ei tranſmitti poterit:ne foꝛte debi/

ſnopinata morte vł infirmitate p̄uentus ꝑ
ſeip̄m reſtitutionē illā adimplere nō pote/
rit: ex hoc etiā tā apud ſe ꝙ̄ apud ꝓximuꝫ
certioꝛ fit ꝙ abſqꝫ dolo firmū ⁊ indilatū ꝓ
poſitū habet ad reddēdū. Secundū reme/
diū eſt ꝙ ꝑ litteras vł ꝑ internūciū aliqueꝫ
humilr̄ relaxationē petat illius debiti: vł
donationē illius rei: vnde regula generał
eſt: ꝙ oīe debitū qꝺ a creditoꝛe libere in/
dulget̄ vł dat̄ ꝓ reddito vł ſoluto reputa/
tur: qꝛ dicit glo. in re. iur̄. peccatū: li. vj. ve
rū eſt ꝙ nō remittit̄ peccatū niſi liberaliter
remittat̄ a creditoꝛe debitoꝛi: qꝛ ſufficit q̄li
C tercūqꝫ ſatiſfaciat: vt. ff. q̇. mo. ius vł hy/
po. ſol. l. itē liberatus. Ad hanc tñ indul
gentiā vt vera ſit requirunt̄ ſeptē circum/
ſtantie: quarū tres ſunt ex ꝑte poſtulantis
⁊ quattuoꝛ ex ꝑte largientis. Primo ex ꝑ/
te poſtulantis requirit̄ ꝙ coꝛde ſatiſfaciat:
qꝛ debet coꝛdialiter velle ſatiſfacere ſine fi/
cti one vł ſimulatiōe: naꝫ coꝛ qꝺ grauat̄ ex
volūtate retinēdi aliena: alleuiat̄ ex volū/
tate reſtituēdi aliena. Hinc Chryſ. ⁊ habe/
tur extra de re. iur̄. oīs res ꝑ quaſcūqꝫ cau
ſas naſcit̄ ꝑ eaſdē diſſoluit̄: vnde ponam⁹
caſū ꝙ iniuſte detinēſ rē vł pecuniā alienā
ponat eandē totā in manib⁹ creditoꝛis: tā/
ꝙ̄ plenā oſtēdēs volūtatē ſatiſfaciēdi: cum
tñ in ꝟitate nō habeat: qꝛ ſi crederet ꝙ cre
ditoꝛ acciperet vtiqꝫ non offerret: creditoꝛ
tñ cū coꝛ debitoꝛis nō videat totā vel ma/
gnā ꝑtē liberaliter dimittit. Queritur igi
tur vtruꝫ talis debitoꝛ ſatiſfecit. Rñdet ad
h̄ Egidius in qꝺlibetis: ꝙ talis a peccato
iniuſticie nō eſt abſolutus: qꝛ peccatū ꝑ pe
nitentiā ⁊ ꝯfeſſionē delet̄. Sed de abſolu/
tione debiti diſtinguēdū eſt: qꝛ ſic creditoꝛ
libera volūtate debitū dimiſit: tūc ampli⁹
reſtituere non tenet̄: qꝛ ſatiſfecit ꝓximo ſꝫ
nō deo: ſi tñ creditoꝛ aliter decept⁹ eſt: aut
per vnū de quattuoꝛ q̄ de creditoꝛib⁹ infe/
rius ponunt̄ p̄ncipalr̄ ad remittendū mo
tus eſt: tūc illa remiſſio nō ſufficit: concoꝛ.
Jo. an. ſup glo. in di. regła: peccatū: dicēs:
ꝙ iniuſte poſſidēs aut gerit in mēte ꝓ poſ/
ſe vel reſtituere ſi is a quo ſubtraxit remit/
tere nolit: ⁊ tūc ſi remittat liberatus ē: aut
nō gerit h̄ in mēte: ⁊ tunc licet alter remit/
tat minime tñ liberat⁹ eſt quo ad deū. Fre
dericus q̇ꝫ de ſenis ī oꝑe ſuo paſſū hūc diſ
putās: indiſtincte ꝯfirmat opinionē dicte
glo. dicens: ꝙ ſi is cui reſtitui debet pecu/
nia vſuraria vł male ablata: nō coact⁹: nō
deceptus vel circūuentus ⁊ oīni dolo ⁊ cal

liditate vi ⁊ metu ceſſantibus etiam preci/
bus vel ſeruitioꝛum exhibitionibus indu/
ctus: pecuniam ſibi debitam non oblataꝫ:
nec reſtitutioni paratam debitoꝛi dimit/
tat: liberatus eſt debitoꝛ: nō tamē a pecca/
to ꝙ incurrit vſuras vel maleficiū exercen
do niſi ⁊ de illo peccato penitentiā agat: ⁊
ꝯcludit finalr̄: ꝙ ſi tali debitoꝛi in crimīe
ꝑſeueranti ⁊ nō diſpoſito ad aliquā reſtitu
tionē: creditoꝛ motu ꝓpꝛio vł ad p̄ces de/
bitoꝛis illius vel alterius libere remittat:
tūc quidē liberatus eſt debitoꝛ a reſtituti/
one rei nō tñ a peccato qꝺ cōtraxit iniuſte
rē illā vſurpādo vel detinēdo: nā in re ma/
le ablata vł detēta q̇s obligat̄ eterne pene
ꝓpter peccatū moꝛtale qꝺ ꝯtraxit auferen
do vł detinēdo iniuſte rē ꝓximi: ⁊ obliga/
tur ad reſtitutionē rei eiuſdē vł equiualen
tis: ideo ſicut duos offendit. ſ. deū ꝯtra cu
ius iuſticiā fecit: ⁊ ꝓximuꝫ quē ſpoliauit:
ſic tenetur duobus ſatiſfacere: vt extra de
vſur̄. c. cum tua: ⁊ extra de homi. c. ſicut di
gnū. §. eos: hec ille: ⁊ ſatis concoꝛ. Hoſti. ⁊
Archi. in ſummis: ⁊ Lap⁹: extra de vſur̄. ī
c. in ciuitate. Oꝛ ſi obijcit̄ dato ꝙ ꝓxīo ſa/
tiſfecit ꝑ remiſſionē ſibi factā quō deo ſatiſ
facere pōt ſi coꝛde indurato gerit in mente
ꝓximo non velle ſatiſfacere niſi ſibi remit/
tat: ⁊ hoc ꝑ exemplū oſtendi pōt. Pone ꝙ
creditoꝛ male gratibus ſuis debitoꝛē inui/
tū ⁊ remittentē auctoꝛitate iudicis ad reſti
tutionē cōpellat deinde libere debitoꝛi do
net eadē: nonne tūc poterit debitoꝛ ſatiſfa/
cere deo abſqꝫ alia reſtitutiōe: certe ſic: ⁊ ta
men ꝙ̄tū in debitoꝛe fuit nō reſtituit: cur ḡ
nō idē ſi debitoꝛi libere facta eſt remiſſio q̄
nō erat reſtituere parat⁹: ex quo eñ ad duo
tenebat̄. ſ. ad faciēdā ꝓxīo reſtitutionē: et
ſatiſfaciēdū deo ꝑ ꝯtritionē: ⁊ obligatio p̄/
ma ſit ꝑ remiſſionē ſublata remanet ſola ſe
cunda. ſ. penitētia de pctō: qꝛ iniuſticiā fec̄
⁊ qꝛ non intēdebat reſtituere niſi ſibi facta
fuiſſet remiſſio: ⁊ hāc opinionē tenet etiaꝫ
Monaldus in ſūma: in ꝟbo reſtitutio fur/
ti faciēda eſt. Verūtamē aliq̇ ſūt caſus in q̄
bus remiſſio nō ſufficit obligatis ad reſti/
tutionē: vt patet in. c. ſtatutuꝫ: de reſcri. li.
vj. ⁊ in. c. exigit: de cenſi. li. vj. ḡ in alijs ſuf
ficit remiſſio: vt ꝑtꝫ de cleri. ñ reſi. c. j. ⁊. c.
pctm̄: de reg. iur̄. li. vj. Secundo ex ꝑte po/
ſtulātis requirit̄ ꝙ oꝛe ſatiſfaciat ꝑ ſe. vł ꝑ
interpoſitā ꝑſonā: apte ſe offerēs velle ſatiſ/
facere iuxta poſſe. Hic queri pōt vtꝝ vſu
rario cui ab aliquo facta eſt libera remiſſio

mandante generalit̃ in teſtamẽto ſuo red/
di vſuras: executoꝛ vl̃ hereſ qđ ſemel remiſ
ſum eſt reſtituere debet. Ad hoc rñdet Fre
dericus in ope ſuo ꝙ ſi talis teſtatoꝛ locu/
tus eſt ꝑ verba trãſferentia ſe ad factũ: vt/
puta qꝛ iubet vſuras reſtitui his quibꝰ re/
ſtituere debꝫ ⁊ q̃ ꝓbarẽt ſe eas ſoluiſſe: tũc
nõ obſtante remiſſiõe tenebit̃ heres ſatiſfa
cere: ⁊ hoc caſu loquit̃. c. ad noſtrã. ij. ex̃ de
iureiur̃. vbi plane de hoc. Si vero loquit̃
ꝑ ꝟba ſed ad ius trãſferẽtia non ad factũ:
vtputa iubet eas reſtitui quibus debet: et
tunc ſecus dicendũ eſt: hec ille. Tertio req̃
ritur ꝙ etiam ope ſatiſfaciat iuxta poſſe ſi
vult etiã deo ſatiſfacere: vt ſi rem reſtituẽ/
dam adhuc hibet: illã ſine malicia ⁊ fictio
ne in manibꝰ creditoꝛis libere ponat. Sin
autẽ tũc ſufficiẽtia pignoꝛa tradat: q̃ ſi non
habet tunc de libera volũtate creditoꝝ ali
quã poſſeſſionẽ in manibꝰ alicuius ꝓbi vi
ri ponat: vt ex fructibus eius ꝓceſſu tem/
poris om̃ia debita ꝑſoluant̃: ac poſtea ad
primũ dominũ vl̃ heredeꝫ eius redeat: ⁊ ſi
poſſeſſoꝛ nõ habet cautionẽ ſufficientẽ: fa/
ciat ꝙ tã ipſe q̃ꝫ eius heredes ad reſtitutio
nẽ ꝯpelli pñt: poſtq̃ꝫ ad pinguioꝛẽ fortunã
venerint: poteſt etiã fieri ꝑ mediã ꝑſonam
inter debitoꝛem ⁊ creditoꝛẽ amicabilis cõ/
coꝛdia: dũmodo ſit voluntaria ⁊ libera: ita
ꝙ nulla de quattuoꝛ cõditionibꝰ ſequẽtibꝰ
aſſit: nã qꝛ tales remiſſiones cõmuniter fi/
unt coacte ideo nõ valẽt: ꝓpterea ad h̃ vt
libere fiant ⁊ apud deuꝫ valeant quattuoꝛ
ſunt neceſſaria. Primo ꝙ nõ fiãt ex metu
ſicut indulgere ſolẽt ſubditi ſuis ſuperioꝛi/
bus aut etiã alijs ꝓpter interceſſoꝛes q̃s ti
ment. Secũdo ꝙ nõ fiant ex verecũdia ſic̃
ꝓ interceſſoꝛibus mittunt̃ ꝯfeſſoꝛes q̃ tali
ter ſe habent ꝙ ex verecũdia moti credito/
res ⁊ ñ libere ptẽ vl̃ totũ remittũt: q̃ remiſ/
ſio nil valet apud deũ. Tertio ꝙ nec fiant
ex deſperatiõe: q̃dã em̃ remittunt qꝛ de pte
vel de toto deſperãt. Quarto qñ nõ fiãt ꝓ
pter aliquã ſpeciẽ tẽpoꝛalẽ: puta qꝛ ſperat
a debitoꝛe ſibi preſtari mutuuꝫ ſimplex vel
vſurariũ aut tẽpoꝛale ſeruitiũ: aut etiã ꝓ/
motionẽ aliquã ſecularẽ vl̃ eccl̃iaſticam ſe
ſperat recepturũ. Tertiũ deniqꝫ remeduiꝫ
eſt ꝙ dũmodo veriſimilit̃ deſperat inueni/
re creditoꝛẽ ⁊ eius heredes: ſalubrit̃ diſtri
buat pauperibus vl̃ ipias cauſas eroget:
vt ſic eidem ſpiritualiter reddat quod tem
poꝛalit̃ reddere nequit. Ad laudẽ dei om/
nipotentis.

Quomodo vl̃ quo oꝛdine debꝫ
fieri reſtitutio tã de certis q̃ꝫ incer/
tis iniuſtis depoſitis debitis lega
tis ⁊ ſimilibus: Ser. LXII

On furtum facies

n Exo. xx. Sexto principalit̃ vidẽ/
dũ eſt quo mõ vl̃ q̃ oꝛdine facien/
da eſt reſtitutio: debitoꝛ em̃ aliqñ multis ⁊
diuerſis obligat̃ diuerſimode. Ad hoc A
dicendũ ꝙ generalit̃ prius reſtituẽda ſunt
omnia certa ſiue iniuſta ſiue debita vel q̃li
tercunqꝫ iniuſte retẽta: q̃ certa in hoc caſu
ꝑ̃ponunt̃ incertis triplici ratione. Primo
rõne obligatiõis: nõ em̃ tenentur heredes
paupibus niſi vnica rõne. ſ. in foꝛo dei: ſed
creditoꝛibꝰ certis tenent̃ etiã in foꝛo mun/
di: qꝛ pñt heredes a creditoꝛibꝰ in iudicio
ꝯueniri. Secũdo rõne ſucceſſionis: qꝛ chꝛi
ſtus nõ ſuccedit in paupibꝰ niſi qñ nõ repe
riunt̃ ꝑſone certe q̃bus certa reſtitui debe
ant: vt q̃ſi ꝑ ſubſtitutionẽ chꝛiſtꝰ ſuccedere
videat̃. Tertio rõne ſimilitudĩs nã a ſil̃i ſi
cut ſimplex votũ nõ adeo ligat ſic̃ ſolenne:
qꝛ nõ dirimit matrimoniũ ꝯtractũ. cuiꝰ ra/
tio ẽ: qꝛ in ſimplici voto ſolũ vnũ vinculuꝫ
ligat: in ſolẽni ꝟo duplex: ſic in ꝓpoſito di
ci põt. Et ex h̃ ptꝫ error ml̃toꝝ q̃ circa reſti/
tuẽdas vſuras vel rapinas quottidie pra/
cticãt iniuſte: verbi grã. Sit aliq̃s q̃ deceꝫ
milia habuit de iniuſtis: int̃ q̃ q̃nqꝫ milia
repiunt̃ certa: ⁊ q̃nqꝫ incerta: ipo igit̃ dece
dẽte inueniunt̃ tm̃ tria milia: ⁊ ſic nõ ſuffi/
ciũt ad reſtituẽdũ certa: ſi ꝫ q̃d ꝓ ſatiſfacti
one incertoꝝ accipit̃ vt pauperibꝰ det̃: to
tũ noua rapina ẽ: ⁊ qđammõ chꝛiſtũ rapto
rẽ facit in ſuis paupibꝰ: ⁊ paup q̃ ſcit ⁊ tali
ter accipit rapinã cõmittit ⁊ ad reſtitutio/
nẽ obligat̃ his q̃ deberẽt habere certa: q̃a
qđ reſtitui dꝫ certis ꝑſõis nõ põt diſtribui
paupibꝰ: vt plane ptꝫ extra de homi. in. c.
ſicut dignũ. §. eos inſup. Poꝛro int̃ certa
prius reſtituẽda ſunt male ablata: cuiꝰ rõ ẽ
ſm̃ Alex. de alexan. in tractatu ſuo de vſu.
qꝛ reddere male ablata eſt [illegible] neccitateꝫ iu/
ſticie ⁊ eoꝝ ſolutio tollit iniuriã factaꝫ deo
⁊ ꝓximo: ⁊ maxime in rapina ⁊ furto: in ſo
lutiõe aũt debitoꝝ vl̃ iuſte acquiſitoꝝ non
tollitur iniuria ſꝫ ſaluatur iuſticia: ⁊ ideo
videtur illud prius fiendum iſto: ⁊ ſi fit cõ
trarium in pluribus hoc eſſe videtur ex eo
ꝙ debita ſunt clara ⁊ manifeſta: reſtitutio

nes autē nō sic sed inquirēde sunt: ceteris
autē paribus clarū ⁊ manifestū ꝓcedit in/
certū. cōcor. etiā Asten. Ceteꝝ inter ma/
le ablata illa ceteris paribus prius sunt re
B stituēda: in quibꝰ auferēdis creditori facta
est maior iniuria ⁊ violētia. Pro quo sciē/
dū ꝙ ꝺm triplicē volūtatē creditoris ꝯtin
git debitorē habere substantiā eius: ⁊ ꝺm
hūc triplicē volūtatis gradū hō varie scꝫ
prius ⁊ posterius restituere obligat. Pri/
ma ē volūtas violēta q̄ ꝯcurrit in rapina:
furto ⁊ similibꝰ: ⁊ illa prius sunt restituen
da: ⁊ hoc propter violentiaꝫ ⁊ iniuriā sim/
pliciter illatā. Hinc etiam ad restitutioneꝫ
tales cōpellunt tā de iure diuino ꝙ̄ ecclesi
astico ꝙ̄ etiā ciuili. Usura vero in qua mi/
nor est violentia ⁊ iniuria cōpellit restitui
tm̄ iure diuino ⁊ ecclesiastico: eadē etiā ra/
tione ceteris paribꝰ prius rapina ꝙ̄ furtuꝫ
restitui debet: quia grauior ī rapina ꝙ̄ fur/
to violētia ⁊ iniuria ꝓximo irrogat. Unde si
debitor insolidū restituere nō pōt qđ extor
sit ꝑ rapinā ⁊ furtū: ac etiaꝫ qđ habuit per
vsurā: tūc tenet prius insoliduꝫ restituere
qđ habuit ꝑ rapinā ⁊ furtuꝫ: ꝙ̄ qđ habuit
ꝑ vsurā: ratio est: qꝛ spoliatꝰ ꝑ vsuram sua
spōte spoliatꝰ est: sed spoliatꝰ ꝑ rapinam ⁊
furtū ꝯtra volūtatē suā spoliatꝰ est. Secū/
da vero est volūtas conditionata q̄ scꝫ cadit
in vsura: nā in illa nō cadit volūtas libera
ꝫ quadā ꝯditiōe coacta: ⁊ ideo priꝰ tenet
hō restituere q̄ habuit ꝑ vsurā ꝙ̄ q̄ habuit
ꝑ alios ꝯtractus volūtarie factos: huiꝰ ra/
tio est ꝺm Alex. lomb. qꝛ in restitutiōe de/
bitoꝝ solū iusticia obseruat: sꝫ in vsure re/
stitutiōe ⁊ quorūlibet male ablatoꝝ nō so/
lū iusticia sed etiā iniuria deo facta ⁊ ꝓxio
amouet: hinc talis restitutio ꝓferenda est.
Tertia deniqꝫ est volūtas ꝯformata sicut ī
ꝯtractibus licitis voluntates ꝯtrahētiū si
mul ꝯformant: ⁊ ideo habita cū tali volū/
tate post precedētia restitui debēt: nouissi/
me vero int certa restituēda sūt ea q̄ ad pi/
as causas sunt relicta ⁊ donata: cuiꝰ ratio
est ꝺm Alex. de alexan. de vsur. qꝛ donatio
legatarū ē ex deuotiōe legatoris: ⁊ ideo fu
it in eo superogatiōis consiliū: vel forte ꝓ
debitis incertis sunt legata: restitutio ve/
ro debitorū certorū quo ad ꝑsonas ē ex ob
ligatione precepti. Nunc autē priꝰ sūt red/
denda que sunt scōm necessitatē iusticie et
obligationē precepti: ꝙ̄ illa dāda q̄ sunt su
ꝑerogatiōis ⁊ ꝯsilij: ad q̄ hō ex necessitate
nō tenet: ⁊ huic sentētie ꝯcor. Archi. in. c.
nō sane. xiiij. q. v. ⁊ sic mediū locū tenet so/
lutio debitoꝝ. Hinc etiā dicit Guilhel. ꝙ si
heres scit vl' credit hereditatē vltra debita
nō extēdi siue sint ex ꝯtractu vl' quasi: seu
ex maleficio vl' q̄si: tunc legatario nihil de
bet dari: qꝛ si ordinē restituēdi mutauerit:
primo soluēdo legatarijs seu secūdarijs cre
ditoribus: ⁊ deficit hereditas in restituen/
do prioribus creditoribus minime liberat
quo ad ꝯscientiā: nisi hoc faciat ex ꝓbabi/
li ignorātia reputās hereditatem sufficere
ad oīa soluēda: vel nesciēs hūc creditorē
esse potiorē: ⁊ maxime remanet obligatꝰ si
ex dolo vel fraude talē restituēdi ordinem
tenuit: ⁊ hec sane intelligunt: nisi debitor
vl' executor iuridice vel iusto metu cōgere/
rur in restituendo ordīeꝫ predictū mutare.
Dicit tamen frater clarus de florentia ī su/
is casibus quos asserit ī curia romana dis/
putatos: quod iuri magis consonū est: vt
quē primo damnificauit eidē prius satisfa/
ciat. Cuius rō est: qꝛ eidē dānificato bona
sua primo fuerūt obligata: vnde si debitor
postea ꝯtraxit debitum ꝑ mutuū ⁊ hmōi:
ꝯstat ꝙ bona sua vni semel obligata alteri
obligare nequiuit: hec ille. Ad maioreꝫ C
autem euidentiam circa restitutionem de/
bitoꝝ q̄ licitis ꝯtractibꝰ sunt ꝯtracta: po/
namus casum de mercatore qui depaupa/
tus aufugit relictis bonis extātibꝰ: qđ cre
ditores ꝑcipientes vnanimiter confluunt
⁊ solutionē exigunt: nam veniunt deponē/
tes ⁊ petunt deposita: veniunt ⁊ vendētes
qui petunt pannos depositos aut precium
eorūdeꝫ: veniunt ⁊ hypothecarij petentes
se preferri: veniunt pro dotibꝰ vxores ⁊ nu
rus: veniunt ⁊ alij simplices chirographa
rij: veniunt et alij simplices priuilegiarij.
Queritur ergo quo ordine ⁊ q̄bus priꝰ sa/
tisfaciendū est. Ad hoc dicēdū scōm Bal/
dum de pusio. C. ꝑ debito: de bonis aucto
ritate iudicis possidēdis ꝙ talis ordo ser/
uandus sit: primo nanqꝫ satisfacere debet
dominis rerū adhuc apud debitorē extan
tium: vt etia dicit Baldus. C. de execu. rei
iudi. ī. l. executorē: Verbi gratia: deponēti de
bet reddi depositū si adhuc extat: vt. ff. de
ꝓui. credi. l. fi. ⁊. l. neuter. §. in bonis: eo. ti
tulo: similiter furtum ⁊ rapina: primo red/
di debꝫ si extat ⁊ de silibꝰ in q̄bꝰ nō trāsfer
tur dn̄iū idē est iudiciū. Secūdo loco resti/
tui debēt merces extātes his qui illas pro
precio nondū habito debitori tradiderūt:
qꝛ singularit ꝓ ꝑcio sunt obligate vel eti/

am quodcūq3 aliud emptū nec solutū dū
extat: h̄ tamē saluo q̄ si merces ꝑnūc plus
valerent id plus reddetur ad cōmodū ali/
orū creditoꝝ: vt.ff.de ac.emp.l.iulian⁹.§.
offerri: q̄ si merces iā eēnt vēdite ⁊ eaꝝ lo/
co alie subrogate: tūc tales subrogationes
reddi nō debēt loco eaꝝ: quia nō sūt obli/
gate pro dicto ꝓcio: vt.ff.de in rē verso.l.
qdā: vbi de hoc notabilis textus est. Hui⁹
aūt rō pōt assignari: q2 ꝓciū ex mercib⁹ il/
lis redactū nō erat obligatū ei q̄ illas tra/
diderat: ⁊ ꝑ ꝯsequēs nec secūde merces ex
eodē empte: ⁊ idē dicēdū est in ꝑmutatiōe:
q2 vbi species est in obligatiōe nō succedit
alia loco alteri⁹: vt notaṫ.ff.de ver.sigñ.l.
habeo: sicut etiā preciū furti vl' rapine non
ē furtū vl' rapina. Tertio loco satisfieri de/
bet his creditoribus qui pignora suscepe/
rūt: q2 potiores sunt inṫ creditores vt eis/
dem soluaṫ q̄tū valet pignus: ⁊ ꝑferūtur
his q̄ habēt ꝑsonales actiōes tm̄: ⁊ sil'e iu/
diciū est de creditorib⁹ habētibus exꝑssas
hypothecas qui silr ꝑferunṫ: vt.ff.q̄ po.i
pig.ha.l.si pignus: etiā doti vxoris ⁊ fisco
qd̄ tū sane intelligiṫ de priorib⁹ creditorib⁹
habētib⁹ exꝑssas hypothecas: vt plane pa
tet extra de pig.c.ex lr̄is: in glo. Pro q̄ sci
endū ſm Hosti. q̄ pignus est obligatio rei
licite ꝓ debito facta: fit autē ad maiorē se/
curitatē3: q2 tutius est incūbere pignori q̄3
agere in ꝑsonā: vt insti.de oblig.q̄ ex deli.
nas.§.furti: vnde qñ trāsit in potestatē cre/
ditoris dr̄ pignus: qñ vero remanet apud
debitorē dr̄ hypotheca: ſ3 q̄tū ad actionem
nō differūt. Et ſm Hosti. bōa tacite pigno/
ri vl' hypothece multis modis obligāṫ: ꝓ
mo ꝓ dote obligāṫ bona ꝑmittēt' dotē: silr
bōa mariti ꝓ dote vxor': itē bōa ꝯductoris
ꝓ solutiōe locātl': sic etiā bona tutoris ⁊ cu
ratoris obligant ꝓ tutela: itē bona patris
ꝓ rebus aduēticijs filiorū: sic bona matr'
ad secūdas nuptias cōuolātis ꝓ bonis fi/
liorū prioris matrimonij ⁊c. de q̄bus breui
ter vide in summa pisa.in vbo pign⁹.§.ij.
Sed nūc ad cepta redeam⁹. Quarto loco
satisfieri debet creditorib⁹ habētibus taci
tam hypothecā: inter quos tū ꝑfertur dos
vxoris que censeṫ in bonis viri sui hypo/
thecā habere: ⁊ preferṫ alijs nedū ꝑtendē
tibus ꝑsonalē obligationē: sed etiā ꝑtēdē/
tibus tacitā hypothecā: vt.C.q̄ po.in pig.
habeant: nō tū ꝑfertur creditoribus ante/
rioribus ⁊ exꝑssas hypothecas habētib⁹:
nec etiā filijs matrimonij prioris agentib⁹
ꝯtra nouercas: vt.C.qui po.in pigñ.ha.l.
assiduus: similiṫ ⁊ fiscus idē habet priuile
giū iū muliere: vt.ꝑ.de ꝑuile.fis.q̄uis.de
hoc etiā habeṫ in glo.ex de pig.in.c.ex lit
teris: si tamē ante tacitā hypothecā vl' eti/
am expressā nō erat soluēdo: ꝑsertim in de
bitis ex maleficio ꝯtractis: tunc in foro cō
scientie videnṫ illa bōa prius obligata nō
posse vlteri⁹ obligari: ⁊ ideo talis solutio
ꝑcedere debet in iudicio anime si cōstat de
certa quātitate ⁊ de certis ꝑsonis quibus
restitutio fieri debeat. Verūtamē q̄ expen/
dit in funerādo testatorē ꝑferṫ cuilibet ꝑo
ri tacitā hypothecā habēti: vt.ff.de religi.
l.penul.⁊.l.ac si q̄s.§.j. sed forte nō idē est
habentib⁹ expressā: vt Azo.dic: videat ta/
mē ne funeralia sumptuosa faciat si testato
ris bona vix essent soluendo: quia talia in
foro cōsciētie non posset recipere vel exige/
re. Ceterū de alijs habentibus pignora vl'
hypothecas speciales vl' alia bona obliga
ta: vt in īstrumētis fieri solet: tūc tenēda ē
regula iuris in.vj. q̄ prior est tēpore potior
est ī iure: vt.C.q̄ po.ē in pig.l.si decetero:
⁊.l.si fundū: ⁊.l.diuersis. Quinto loco sa
tisfieri debet deponētibus qñ nō extant eo
rū deposita: vt.ff.deposi.l.si hominē.§.fiñ.
hoc aūt priuilegiū cause depositi daṫ ꝑpṫ
frequentiā ꝯtractuū depositoꝝ: verūtamē
tali priuilegio nō gaudēt q̄ sub nomie de/
positi ad vsurā mutuāt: vt patet in dic.l.si
hominē. Sexto deniq3 loco veniūt simpli/
ces priuilegiarij.i.habētes priuilegia ꝑso/
nalia nō realia ⁊ habent actiōes ꝑsonales
tm̄. Septio vero veniūt omnes chirogra/
pharij ꝓ rata nō obtēta prioritate ꝯtractu
um: q2 licitū est debitori ꝑpter cumulū cre
ditorū facere deteriorē casum priorū credi/
toꝝ inter chirographarios: nō tamē inter
eos qui habēt dominiū vl' hypothecā aut
priuilegiū: vt.ff.de sepa.bo.l.j.§.ꝯtrario:
⁊ ista ē ratio quare in chirographarijs cre/
ditoribus non attendiṫ tp̄s: que quidē ra/
tio notanṫ menti recōmendāda est. Et no/
tandū generaliter q̄ ceteris paribus quā/
do restitutio vnius est determinata ⁊ clara
tūc ꝑfertur alterius restitutioni non deter
minate nec clare. Or si ambor3 restitutio
sit eque clara tunc qui pauper est ceter' pa
ribus diuiti preferendus est: eo q̄ pauper
magis indiget: ⁊ ꝑ consequens cū iniuria
maiori tenenṫ res illius: quod si pares in
paupertate reperiantur: tunc ceteris parib⁹
ꝑferendus est cui prius in dilatione resti/

tutionis iniuria facta est. De certis igitur restitutione debita plenarie facta: ad vltimum sunt incerta restituenda. Cui⁹ ratio prius patet: quia christus in suis pauperibus non succedit nisi quãdo nõ inueniunt ꝑsone certe quibus sunt restituẽda: ⁊ ideo cũ bona nõ sufficiũt ꝓ satisfaciẽdo certis si quis scient dederit vel acceperit aliqd vice christi pro satisfactione incertoꝝ ad restitutionẽ obligat his qbus adhuc certa debent: quia hoc totũ rapina ẽ. Nouissime vero si supsunt aliqua debent solui legata ⁊ donata. Pro quo sciendum ꝙ differẽtia magna est inter debita ⁊ legata: quia debita sunt iusticie: legata vero superogatiõis ⁊ ideo ſm canones ⁊ ſm ꝯscientiã quilibꝫ heres vel executor tenet ad omnia debita soluenda: inq̃tũ hereditas se extendit: siue fuerit ex maleficio vel quasi: siue ex cõtractu: siue peruenerit ad heredẽ siue non: vt extra de pig. c. ex p̃sentium: de solu. c. j. de vsu. tua nos: de rapinis in lr̃is: ⁊ ꝯcor. in hoc om̃es canoniste: imo tenet soluere debita sine omni diminutiõe. De legatꝭ autem secus est: quia si tanta sunt ꝙ nõ remaneat ei legitima portio: tũc potest detrahere suam legitimã ⁊ iterum quartam ſm q̃sdam si fuerit institutus heres: concor. Hostiens ⁊ Ulricus tamen in legatis ad pias causas non deducitur falcidia: vt. C. ad. l. fal. ⁊ extra de testa. c. cum esses: in glo. ideꝫ Monald⁹. Preterea notandũ ꝙ si solutis debitis certis adhuc hereditas sufficiẽs ẽ ad soluendũ icerta ⁊ legata: tũc legata solui non debent cũ his q̃ dantur pro incertis alioquin hoc in fraudem faceret ⁊ rapinã in bonis crucifixi cõmitteret: cui parit applicanda sunt tam incerta debita q̃ etiam legata: verbi gratia. Legauit illi monasterio decem libras: ac ꝓ incertis restituẽdis similiter tenetur. x. libras: tunc ea que soluuntur pro incertis illi monasterio nõ debent applicari in solutioneꝫ ipsius summe legate: constat eñi ꝙ tunc testator fraudaretur de executione ipsius legati. Si tamẽ hereditas deductꝭ deducendis non sufficeret ad solutionẽ vtriusqꝫ: tunc congruũ videtur ꝙ talia debita incerta applicarentur legatario: quia p̃sumitur legi nature ꝙ tũc testator magis eidẽ applicari vellet q̃ alteri: ⁊ si plures sunt heredes tũc ſm Joh. de C. de hered. ac. l. j. ⁊. ij. qlibet tenet ꝓ pte hereditatis: exẽpli grã: pat moriẽs dimittit trib⁹ filijs tres marcas argẽti: qꝝ vna est furtiua licet ignorẽt filij q̃ sit illa. Tunc eñi ſm Alex. de hal. in. iiij. in tractatu restitutionũ quilibet tenet tm̃ restituere tertiã ptem: etiã si alij ptem suã restituere nõ vellent: licet quilibet dubitet an marcã furtiuam habeat: secus tamẽ de illo q̃ certus esset ꝙ ipse marcã furtiuã haberet. Ad lau.

Quãdo restitui debẽt debita iniuste cõtracta vel acquisita publice vl occulte: Ser. LXIII

Non furtum facies

Exo. xx. Septimo principalit videndũ est quãdo fieri debeat restitutio. Ad cuius euidẽtiã queri potest A
vtrũ liceat alienũ inuito dño aliquo tẽpore detineri: qd si nõ: ꝓpt quã rationẽ ẽ restitutio facienda. Ad hoc dicendũ ꝙ quedã sunt aliena iniuste quidẽ acquisita ⁊ iniuste detenta: sicut sunt furta: rapine: vsure ⁊ similia: que inuito domio vl iniusto lucro a vero possessore alienantur. Quedã vero iuste sunt acquisita sed iniuste detenta: sicut omnia debita per emptionẽ: mutationẽ seruitiũ: iuste quidẽ ꝯtracta sed vltra constitutũ diẽ ab homine vel iure seu etiã approbata consuetudine retenta: sic etiam deposita ⁊ similia: ⁊ de omnibus his dicit Sco. in. iiij. di. xv. ꝙ non licet aliquo tẽpore tenere alienũ inuito dño. i. nolente: ⁊ ſm rectã rationẽ nolle debente. In quibus verbis Sco. duo principaliter ponit. Primũ est ꝙ regulariter statim restitutio facienda est sicut statim ab actu ⁊ voluntate peccati mortalis cessandũ est: quod triplici ratiõe ꝓbari potest. Prima ratio sumitur respectu dei qui scilicet hoc precepit. Pro q̃ sciẽdum ſꝫ Tho. Alex. lom. Bonauẽ. ⁊ Sco. sup. iiij. ꝙ licet affirmatiua dei p̃cepta non obligãt ad sp: tñ ad ſ obligãt p̃cepta negatiua: p̃cepta q̃ de restitutiõe faciẽda lꝫ ſm formã videat affirmatiuũ: tñ ſꝫ ṽitatẽ implicat negatiuũ: vtpote q̃ ds ꝓhibet alienuꝫ detinere. ⁊ ideo ſm Sco. sic auferre alienũ est mortale peccatũ ⁊ ꝯtra p̃ceptuꝫ dñi negatiuũ: scꝫ nõ fur. fa. sic etiã istud p̃ceptum
B ẽ negatiuũ q̃ ds inuito dño ꝓhibet detinere alienũ: ⁊ ꝯtra illud non fur. fa. agit q̃ sic alienũ detinet: ⁊ ideo sic necessariũ ẽ seruare p̃cepta negatiua: sic necessariũ est nõ tenere aliena inuito dño. Secũda rõ sumitur respectu ꝓximi: qr. s. sic retinẽs sp ẽ in ledẽdo ꝓximũ q̃diu tenet rem alienã donec re

ſtituat eā: ⁊ ideo ſm Alex. lom. eadē ē iniuria rē alienā inuito dn̄o retinere: ſicut eam inuito dn̄o auferre: vt extra de reſti. ſpo. c. ſepe: vbi dicit vltia glo. ꝙ iura ꝓ eodē reputāt auferre ⁊ iniuſte detinere. Tertia ratio ſumit̄ reſpectu ſui: nā ſcd̄m Sco. vbi ſupra: vt homo vere penitere poſſit statī ceſſandū ē ab actu cuiuſcunqȝ mortalis culpe nō tm̄ exteriori ſed etiā interiori. i. tā effectu ꝙȝ affectu: iuxta illud Eccī. xxj. quaſi a facie colubri fuge peccatū: ⁊ ideo ꝑ ꝯſeqns actu ſtatim reddere vel velle reddere cum oportunū fuerit ē de neceſſitate ſalut̄: hic etiā reſtitutio in ope vl' plena volūtate req̄rit̄ añ omnē penitētiā ſacramētalē ſic̄ ceſſatio volūtatis ⁊ facti a peccato: nec iniūgit̄ ꝓprie a ſacerdote ſȝ a diuina lege: vn̄ ſicut tenēs adulterā vel fornicariam nō ē capax penitētie ſed irriſor: ita ꝙ ſi ad penitētiam talit̄ venit poti⁹ pctō pctm̄ addit ſcd̄z Scotū: vbi ſupra: ſic etiā alienū volūtate parit̄ ⁊ actiōe retinēs nō ē capax alicui⁹ penitentie: ꝙ ſi ꝙtū ad apparētiā penitētiaȝ agere videat̄: audi q̄d ſup h̄ dicat Aug⁹. ad Macedoniū: ⁊ habet̄. xiiij. q. vj. c. ſi res aliena ꝓpt̄ quā peccatū ē reddi poſſit ⁊ nō redditur: penitētia nō agit̄ ſed ſimulat̄. Hinc q̄dam doctores tenēt ꝙ talis ante reſtitutionē actualit̄ factaȝ: cū ſcȝ aſſit facultas ſine ꝓprio detrimēto: nequaꝙȝ abſolui debeat: tū qr ꝙdiu ſic alienū detinet peccatū iniuſticie ꝯtinuat: tū qr ꝯſtat ex h̄ ꝙ nō eſt vere ꝯtrit⁹ ſi pōt ⁊ non vult ſtatim reſtituere: qr vere ꝯtritus ſtatim ab om̄i peccato recedit mortali: nullus aūt abſolui pōt ſm Bona. quē ꝯſtat nō eſſe vere ꝯtritū: ⁊ ſi abſoluit̄ nulla eſt abſolutio ſed grauit̄ peccat abſoluēs: qr decipit ꝯfitētē in penitētie ſacramēto: niſi forte abſolueret̄ ad cautelā cū ꝓteſtatiōe ꝙ abſolutio nulla ē ꝙdiu nō reſipiſcit veracit̄ a pctīs: ⁊ h̄ fieri pōt ſm Tho. in. iiij. tū etiā ꝓpt̄ anticipationē: qr reſtitutio nō eſt ꝑs ſatiſfactiōis ſȝ p̄ambulū ad eā. Deniqȝ vt cōiter ꝑiculoſū ē tales abſoluere: qr quottidiana docet expientia ꝙ tales om̄i anno reſtituere ꝓmittūt ⁊ rariſſime ꝓmiſſū ſeruāt. Secūdo p̄ncipalit̄ idē Scotus innuit ꝙ in certis caſib⁹ alienū teneri pōt etiā dn̄o nolēte: ſȝ ſm rectā rōnē velle debente: ⁊ de h̄ ꝓſequit̄ Sco. in. iiij. dicēs: ꝙ ꝙuis creditor nō velit debitori p̄ſtare remiſſionē: in caſib⁹ tn̄ aliq̄b⁹ licitū ē differre reſtitutionē exteriorē habita īteriori volūtate reſtituēdi cum occurrerīt circumſtātie oportune. Pro cuius declaratiōe ſciēdū ē ꝙ debita duob⁹ modis ſūt ꝯtracta: ſcȝ vel iniuſte vt ꝑ rapinā: furtū: vſurā ⁊ ſic de alijs: vel iuſte ſicut in iuſta emptiōe cōductione mutuo ⁊ ſil'ibus. Si p̄io mō tūc diſtinguēdū ē: qr vl' ꝯtracta ſūt manifeſte ſic̄ notorij vſurarij: raptores ⁊ ſil'es q̄ talē iniuſticiā exercēt in ſcādalū plurimoꝝ: ⁊ tūc ſi debita ſunt clara ⁊ certa: conſtat q̄ȝ cui ſūt reddenda poteſt habere locū qȯ dic̄ Alex. de hales in. iiij. ꝑte ſūme ī tractatu reſtitutionū: vbi dicit ꝙ ſi fur vel raptor ſit in extrema neceſſitate: ſimilit̄ ⁊ vxores ⁊ liberi poteſt ipſe de re quaȝ reſtituere tenet̄ retinere ſibi ꝙtū ſuffic̄ vni refectiōi: totūqȝ reſiduū reſtituere tenet̄: ⁊ hec poſitio tuta q̄dem ē ſed admodū dura: de rigore ꝓcedēs ꝑfecte iuſticie. Et addit Alex. de hal'. ſi enī facit qȯ debet: nō dereliq̄uet eū dn̄s ſȝ illi ꝓuidebit: iux̄ illō p̄s. 36. Nō vidi iuſtū derelictū ⁊c̄. ⁊ Matth. vj. Reſpicite volatilia celi ⁊c̄. Monaldus aūt in tractatu reſtitutionū dicit ꝙ talis reſtituere debet vſqȝ ad venditionē hereditatis ⁊ omniū bonoruȝ: etiā ſi oporteat ip̄m cū familia mendicare: ⁊ in hoc multi doctores concor. cuius ratō poteſt eſſe: quia talis nō ſolum tenetur ad reſtituendum iniuſte ablatum ſed etiaȝ ad tollendum cōmune ſcandalum: quia dicit dominus: ve per quem ſcandalum venit: expedit em̄ ei potius ꝙ ſuſ. mo. aſi. in collo e. ⁊ demergatur in profundum maris. Nihilominus tamen in his confeſſor prudēs maxime conſiderare debet conditiōes: ſtatus: diuitias: paupertates ⁊ ſimilia tā creditoris ꝙȝ debitoris: ⁊ ſcd̄m h̄ diſcrete moderare cuncta: quia de omnibus non ē dāda regula generalis. Porro ſi debita taliter contracta nō ſūt clara nec certa cui reddi debent: vel non inuenit̄ domin⁹ rei furtiue vel eius heres: tūc ſcd̄m Alex. de hal'. vbi ſupra ꝑ ꝯſiliū p̄lati vl' cōfeſſoris poteſt ea reſeruare penes ſe donec verū dn̄m īueniat: qui ſi reperiri nō poteſt: ſolutis prius om̄ibus alijs debitis certis etiā iuſte contractis: reſignare debet eccl'ie vel diſcreto ⁊ ꝓbo ꝯfeſſori q̄ poteſt reſtituenti: furi: raptori vl' vſurario ſi multū indigens eſt dare ꝑtē illius vel etiā totū: precipue ſi viderit eū vere ꝯtritū ⁊ emēdare volētē: qr in h̄ caſu efficit̄ res illa de patrimonio crucifixi: cuius diſpenſatores ſunt in hoc foro cōfeſſores: ⁊ ſic tāꝙȝ chriſti vicarij p̄ñt eadē aſſignare cui voluerīt vice xp̄i: dūmō īdigēs

fuerit: videant tñ q̄ in hoc nõ q̄rãt seipos: ne dispẽsatores infideles inueniant. Hec autem pbant per legẽ q̄ Numeri .v. põit vbi dicit: q̄ vir vl' mulier cũ fecerint ex oi/bus pctis q̄ solẽt homĩbus accidere ꝛ p ne/gligentiã trãsgressi fuerint mãdatũ domi/ni atq̃ deliquerint: peccatum suũ confite/bunt: ꝛ reddent ipm caput: quintãq̃ ptez desup ei in quẽ peccauerint. Sin aũt nõ fu/erint q̄ recipiãt: dabũt dño ꝛ erũt sacerdo/tis: h' ibi. His aũt q̄ habẽt aliq̄ vltra neces/sitatẽ nature sue ꝛ suoꝝ quoꝝ curã habẽt: nihil relinquẽdũ est: sed potius indicẽdũ est in hoc casu q̄ de talib⁹ in certis restitu/tionẽ faciãt christo in suis mẽbris p salute te creditoris: ꝛ in hoc nõ querẽdo pprium affectũ: sed vtilitatẽ spiritualẽ ipsi⁹ cui spi/ritualit' restituit: qd̄ realiter ppter igno/rantiã psone fieri non potuit: alioq̄n secũ/dario nõ imerito furti argueret' in iudicio anime. Secũdo mõ debita iniuste cõtracta ta sunt occulta: vt q̄n bona sunt occulte sb/lata vel etiã occulte sunt aliq̄ damna iniu/ste illata: ꝛ tunc iniustus ablator nequaq̃ se pdere debet: q2 fama p̄ciosior est q̃ ter/rena substãtia nec p ɔsequẽs restituere de/bet pseipm: nec etiã p se dilationẽ querere si fuerit impotẽs ad soluendũ: sed p inter/mediã psonã sc3 ɔfessorẽ vl' aliũ amicum fi/delẽ: sũme tñ laboret q̄ psonã ad h' idoneã ꝛ cõscientiosã re ꝛ nomie assumat: ne forte sibipi iniusta reseruãs creditori nõ restitu/at. Indicendũ est etiã illi q̄ integre q̃toci/tius oĩa restituat si potens est h' facere sine grauamie saltẽ notabili: q2 ceteris parib⁹ multo strictius q̄s obligat' ad soluẽdũ de/bita ɔtracta iniuste q̃ iuste. Si tñ sine no/tabili grauamie h' adimplere nõ posset: vt/ ¶ pote q2 reddituarius est artẽ ꝛ mercãtiam lucratiuã penitus ignorãs: nec hab3 vltra necessitatẽ in redditib⁹ ꝛ alijs bonis mobi/lib⁹ ꝛ ĩmobilib⁹ s'm cõditionẽ psone ꝛ sta/tus: vel etiã arte mechanic⁹ est aut merca/tor: nec sine magno dispendio sue artis vel mercãtie restituere põt: vt quia nõ retinet vnde arti sue requisita emat: vel nõ inuẽit aliquẽ q̄ bona sua velit emere nisi notabili/ter citra cõdignũ ꝛ sic de alijs. Tũc s'3 Ho/sti. in sũ. li. de penitẽtijs .§. q̄bus. x. s3 q̄ for/ma põt cũ voluntate creditoris p interpo/sitã psonaz acq̄sita paulatim singul' mẽsib⁹ vel annis aut alijs tpibus restituere qd̄ po/terit: aut aliter amicabiliter cũ leso cõueni/at q̄ eidẽ de suis redditib⁹ annis singulis moderate restituet: ita q̄ sibi vite necessa/ria remaneant quousq̃ plenarie satisfece/rit. Preterea si tale periculum imminet q̄ is qui tenetur restituere nõ potest ĩduci ad restitutionẽ statim faciendã ne nimiũ gra/uet': nec is cui restitutio debet fieri induci potest ad dilationẽ aliquã faciẽdã: tũc pu/tat Hosti. ibidẽ q̄ discret⁹ sacerdos põt su/am formare ɔscientiã ex eo q̄ intẽdit vtili/ter gerere negociũ creditoris: vt hoc medi/um ĩueniat: q̄ exquo videt q̄ dãnificatus aliter iniuste ablata recuperare nõ põt im/ppetuũ: vel nõ ita cito seu etiã nõ ita cõmo/de põt recepto iuramento ꝛ alia sufficienti cautione si fieri potest cõcedere dilationez ei q̄ abstulit: ꝛ sub hac cõditiõe si hoc adim/pleuit infra diẽ statutũ absoluere peccato/rem: vt sic creditor qd̄ ei debet' recuperet ꝛ peccator a p̄sbytero desperat⁹ nõ recedat: hec ille. Quia tñ hec opinio maxime susti/neri põt si hincinde pẽsatis quãtitate debi/torũ quãtitate reddituũ seu bonoꝝ mobili/um ꝛ ĩmobiliũ ɔditiõe psonaꝝ: p̄s'tim ipi⁹ debitoris quo ad psonã ꝛ statũ verisimilit' ɔcludi põt: q̄ ad faciẽdã hãc restitutionez se velit artare vtẽdo tñ necessarijs ꝛ nõ su/pfluis s'm cõditionẽ stat⁹ ei⁹ ꝛ psone: q̄ cũ/cta prudẽs ɔfessor subtili⁹ ɔsiderare d3: nã in his maxie ɔsiderãde sũt ɔditiões stat⁹ diuitie: paupertates ꝛ silĩa tã in creditore q̃ in debitore. ¶ Deniq̃ si bonoꝝ iniustoꝝ oc/cultus debitor ad extremã pueniẽt paupta/tẽ: licet citra mẽdicitatẽ: ꝛ ex ɔditiõe vl' sta/tu verecũdũ eẽt illi mẽdicare: tũc tenet' bo/nis illis vti dũtaxat in extrema necessita/te: ac sollicite laborando lucrari panẽ suũ: cũ firmo proposito restituẽdi quicq̄d vltra strictã necessitatẽ suplucrari valeat: ac ĩ fi/ne vite cetera vsq̃ ad debitam restitutionẽ plenarie relinquat. Monal. insup in sum/ma dicit q̄ si dãnificatus indebite se dãni/ficatũ agnoscit: tũc ipse damnificans tene/tur petere veniaz p se si potest ꝛ manifestũ sit: aut per alium si per se non potest vel au/det: ꝛ tunc talis media persona nomẽ ꝛ cir/cũstantias rei pro quo petit subticere deb3: si per expressionẽ periculũ aut scãdalum ti/meatur: huius ratio est: q2 q̄ offẽdit alium cũ eo ipo offensus aliq̄d aduersus eũ deb3 offendẽs ire per se vel per aliũ ꝛ p posse re/conciliari fratri suo. Si vero q̄ damnifica/tus est hoc nescit: credendum est q̄ licet tu/tius sit petere veniã vt dictum est quando satisfacere non potest: tamen ad hoc non

teneť :qꝛ nõ eſt in moꝛa ſoluendi in hoc ca
ſu quo ad iudiciũ diuinũ cum damnifica/
tus neſcit ⁊ dãnificans pꝛepotens ē: veruꝫ
tamē poſtꝗ̃ ſatiſfacere poteſt ſemꝑ ē ĩ mo/
ra ſoluendi donec ſatiſfecerit aut dilatiõeꝫ
impetrauerit: ⁊ hoc idē obſeruandũ ē vbi
aliquis eſt debitoꝛ alterius ex cõtractu vel
quaſi contractu: ſimiliter ⁊ in regularibꝰ
qui ſe recolũt eſſe debitoꝛes alicui ex eo ꝙ
fecerunt in ſeculo. Deniqꝫ generaliter tam
de debitis iniuſte ſed occulte acquiſitis: ꝗ̃
etiã iuſte cõcludit Sco. i. iiij. di. xv. ꝙ quã/
do reſtitutio eſt damnoſa reipublice vel ei
cui faciēda eſt: aut etiam diffamatoꝛia reſti
tuenti vł notabiliter damnoſa: tũc nõ tene
tur ſtatim ad reſtituendũ ſed ſufficit ꝙ ſta/
tim affectu reſtituere firmiter ꝓponat hinc
inde ceſſantibꝰ incõuenientijs. Oꝛ ſi obij/
citur: reſtituere ē actus ꝑcepti negatiui vt
dictum ē: ad cuiꝰ obſeruantiã quilibet te/
neť ſemꝑ ⁊ ad ſemꝑ. Ad hoc reſpõdet ibi/
dem idem Sco. ꝙ tenere alienũ iniuſte: id
eſt inuito domino ſemꝑ ē ꝓhibitũ: ⁊ ideo
ſemꝑ ⁊ pꝛo ſemꝑ opoꝛtet nõ tenere iſto mo
do ſed qñ quis habet volũtatē reſtituendi
tempoꝛe opoꝛtuno ex tũc tenet domino vo/
lente. i. ſm rectã rationē velle debente: qꝛ
dñs velle debet ꝙ ille qui habet ſuũ ĩ hoc
caſu teneat illud quouſqꝫ opoꝛtune redde
re poſſit: ⁊ de hoc in ſequēti ſermone latiꝰ
videbiť. In argumētũ autē ꝑdictoꝝ legiť
in ceſario: ꝙ cõtigit apud ciuitatē argenti
nã: cũ quidã ciuis ibidē defunctus fuiſſet
⁊ ĩ pheretro ſm moꝛē poſitꝰ: aĩa illiꝰ ad coꝛ
pus reuerſa ē: ⁊ cũ clamaret: quõ veni huc
quõ veni huc: vocata ē vxoꝛ eiꝰ: ad quam
ille: Dei miſericoꝛdia reductꝰ ſum: ⁊ hoc ti
bi dico: niſi oĩa que habemꝰ relinquamus
ſaluari nõ poterimꝰ: ſicqꝫ omnibꝰ ꝓut po/
tuit ſalubꝛiter diſpoſitis infra triduũ moꝛ/
tuus eſt: fuerat em̃ eoꝝ ſubſtantia de malo
acquiſita: hoc ibi. Ad laudem dei omni.

Quãdo reſtitui debēt debita iu ſte ꝯtracta vel acꝗ̃ſita ⁊ de triplici differētia debitoꝝ: Ser. LXIIII

On furtũ facies.

n Exo. xx. Viſo vtcũqꝫ de reſtõne
debitoꝛum iniuſte acquiſitoꝛum
iam ꝓſequamur qualiter debita
iuſte ꝯtracta ⁊ acꝗ̃ſita ad reſtitutionē obli
gant. In quibꝰ quidē reſtituēdis attēden
de ſunt circũſtantie ꝯtractuũ vel pactoꝛuꝫ
aut interuenientiũ iuramētoꝝ certũ tēpus
ſolutionis ꝑfigentiũ: nam in talibꝰ debitis
iuſte ꝯtractis nõ tã ſtricte debitoꝛ obligať
ad reſtõnem faciendã ſicut in debitis iniu
ſte ꝯtractis: qꝛ ꝑſumēdum nõ ē ꝙ benigni
tas iuris ⁊ equitatis impie velit interꝑta/
ri: aut nimiũ dure ꝯtractꝰ emptiõis mutui
⁊ ꝯſimiliũ negocioꝝ que ꝓ vtilitate mutuũ
recipientis aut ꝓ cõmuni cõmoditate vtri
uſqꝫ cõtrahētis oꝛdinata ſũt. Pꝛo ꝗ ſciē/ A
dũ ꝙ triplex põt diſtingui debitoꝝ differē
tia ſm quã triplicē differētiã triplex licen/
tia neceſſaria iudicať. Pꝛimo nãqꝫ ſunt ꝗ
dam qui licet ſatiſfacere valeant aliena re/
ſtituendo: tñ pꝛo leuioꝛi longioꝛē ſolutio/
nis terminũ habere volũt: ⁊ illi licētiã ob/
tentã ⁊ liberã habere debent: alioquin ta/
lem ſolutionē licite differre nõ poſſunt: qꝛ
iuxta pꝛefatã regulã Sco. nõ licet alienuꝫ
inuito dño aliꝗ notabili tꝑe detineri. Ad
h̃ ꝯ̃ ꝙ talis licētia ſit libera ꝗttuoꝛ reꝗrũť.
Pꝛimũ ē ꝙ non deť ex timoꝛe: ſic plerũqꝫ
faciũt mechanici oꝑarij ⁊ mercēnarij nobi
libꝰ: potētibꝰ: diuitibꝰ: ꝗ nõ audent ſua cũ
rigoꝛe exigere: ĩmo nec muſitare: cũ tamē
cõiter ſine cã iuſte neceſſitatis tales debi/
toꝛes ſolutionem ꝓtrahũt ⁊ creditoꝛibus
ꝑcipue pauperibꝰ ꝗ ꝓꝓrio ſudoꝛe victũ ꝗt/
tidianũ acquirũt: multis modis in h̃ vio/
lentiã inferũt: ꝯtra ꝑceptũ domini dicētis
Leui. xix. Nõ moꝛabiť opus mercennarij
tui apud te vſqꝫ mane: glo. merces in ꝗ foꝛ
ſitan viuit cũ vxoꝛe filijs ac parentibus ſi
differť deficit victꝰ: ⁊ ſi in craſtinũ recipit
vim tamē ⁊ calũniã ꝑtulit: quia interim vñ
viueret nõ habuit. Unde diciť vnũ de ꝗt/
tuoꝛ peccatis vindictã acclamãtibꝰ: vt pꝫ
in. c. Jaco. v. vbi dicit diuitibꝰ tenacibus.
Ecce merces oꝑarioꝝ veſtroꝝ qui meſſue/
rũt regiones veſtras ꝗ fraudata ē a vobis
clamat ⁊ clamoꝛ eoꝝ in aures domini ſaba
oth introiuit. Secũdo ꝙ nõ deť ex verecũ
dia ſcꝫ ꝑ mediũ alicuiꝰ cui creditoꝛ ꝯtradi/
cere ſeu illi erubeſcit negare. Tertio ꝙ nõ
deť ex deſperatiõe credēs ꝙ aliť ſuũ reha/
bere non poſſit. Quarto ꝙ nec deť ſpe ſcꝫ
alicuiꝰ ſeruitij tꝑalis: ⁊ de his quattuoꝛ di
ctũ ē ſupꝛa. Unde ſicut ibidē intelligiť de
vera indulgentia debitoꝛibꝰ libere facta:
ſic hic intelligiť eadē de licētia libere acꝗ/
ſita. Alioquin ſi quis aliter ꝓꝛogationem
ſolutionis extoꝛquet: violētiã infert: nec ē
capax penitētie ſalutaris. Inter oẽs tamē
grauiſſime deũ offendũt: qui relicta ad pi/

as cās cū pñt nō restituūt vt tenent̄: ɔtra q̄s terribiliter clamāt tria ɔsilia generalia sicut pȝ. xiij. q. ij. c. q̄ oblatiōes: cū duobus sequētib⁹ q꞉ reputant̄ ibidē ab ecclīa separādi ⁊ excōicandi tanꝙ necatores pauperꝝ

B ⁊ infideles. Secūdo vero sunt quidaȝ q̄ debitū vl' partē debiti soluere nō possūt nisi cū magna difficultate: ⁊ illi licētiā petitā habere debēt licet nō adeptā. Pro q̄ notādū ſm Alex. de alexan. ꝙ si is qui ad restitutionē obligat⁹ ē intātū indiget ꝙ si creditor sciret indigentiā illi⁹ ſm rectā rōneȝ ⁊ fraternā charitatē non deberet sibi claudere viscera pietatis: attenta ꝓpria sufficiētia: sed eadē charitate deberet ei dare dilationē vl' etiā facere remissionē in toto seu ī pte cū ɔsilio boni ⁊ discreti viri: ⁊ tunc differri licite pōt restitutio: etiā si debitor dilationē solutiōis negaret: sic tñ ꝙ semp paratus sit satisfacere q̄cito ꝑuenerit ad pinguiorē fortunā. Ecōtra vero si debitor non tm̄ indigens ē: ꝙ si creditor sciret indigentiā ei⁹ ex fraterna charitate nō teneret̄ illi dare dilationē in toto vel in pte: q꞉ nō ē indigētia tanta q̄n possit ei restituere in toto vl' in pte: tūc in hoc cāu si creditor solutionis dilationē negaret: debitor eidē statim soluere teneret̄. Et q̄uis aliter quidam dicāt hec tñ videt̄ snīa vera. Si vero sūt plures creditores ⁊ vnus non vult dare dilationem sed petit ꝙ debitor cedat bonis: tunc ſm Ray. standū est maiori parti: maior autem pars dici debet vbi maius ⁊ fortius debitum est. Si vero par sit debitum tunc maiori numero creditorum standum est: ꝙ si cuncta paria sunt: tūc sententia clemētior eligi debet scȝ de dāda dilatiōe. C. de ces. bo. l. fi. Preterea dicit Richar. ī. iiij di. xv. ꝙ si is qui dȝ vt puta q꞉ dānū intulit habet aliq̄d vltra necessitatē sustētationis nature sue ⁊ suoꝝ: q̄uis sit sibi necessariū quo ad victū ſm decētiam sue persone: tūc restituere tenet̄: q꞉ nō ē licitū de alieno viuere cū honore seculari. Si ṽo nō habet nisi necessaria: tūc si q̄s q̄ dānum passus ē nō indiget ad nature sustētationē eo ꝙ ablatū ē: non tenet̄ restituere qui abstulit q꞉ ex iure nature licitus ē vnicuiqꝫ vsus possessionis necessarie ad sustētationē nature extrema nanqꝫ necessitas oīa facit cōia: vt ff. ad. l. rho. de iac. l. ij. ī tex. ⁊ glo. Sco. vero dicit in. iiij. ꝙ si aliena retinēs ē in extrema necessitate: ⁊ ille cui⁹ ē res nō est in extrema necessitate: ꝟ habet aliqua citra necessitatē extremā: tūc res illa fit ip̄ius detinētis iure politico: q꞉ in extreme necessitatis articulo ad ꝓuidendū sustētationi nature: via oīb⁹ extreme necessitatis ɔcessa ē vt ptȝ de ṽbo. sig. exijt qui seminat. li. vj. nec etiā creditor in illo casu iuridicā habȝ actionē supra debitorē: q꞉ inanis est actio creditoris quā excludit inopia debitoris: vt. ff. de dolo: nā is. Uerūtamē hm̄ōi actō nō expirat sed ē sopita: sicut ⁊ obligatio in debitore sopita est qui tñ postea tenet̄ ad restōnem si peruenerit ad pinguiorē fortunā: ꝙ si nūq̄ occupuit illā rem añ extremā necessitatē: tunc simpliciť occupauit rē suam nec tenet̄ ad aliquā restōnem. Porro si tam detinēs q̄ ille cui⁹ res detinet̄ sūt in extrema necessitate: tūc distinguendū ē: q꞉ vl' dn̄s ip̄ius rei prius deuenit ad illaȝ necessitatē: ⁊ tūc illi reddi dȝ duplici iure: tū q꞉ prius sua erat: tū etiā q꞉ iā ex illa necessitate facta ē sua. Uel ecōtra detinēs prius deuenit ad extremā necessitatē: ⁊ tūc stati facta ē sua: nec in hoc casu dn̄o posteri⁹ ad tātā necessitatē venienti reddi dȝ: q꞉ cessauit dominiū illi⁹ ⁊ facta ē alteri⁹ iure politico. Si deniqꝫ simul ambo deueniūt ad illam necessitatē: tūc reddi dȝ domino suo: q꞉ nūq̄ decidit a dn̄o: ⁊ generaliť par necessitas ⁊ dānificatio creditoris pari vl' minori necessitati seu damnificationi debitoris semp ē ꝑferēda: hoc em̄ dictat ⁊ exigit beneficij ⁊ gratitudinis rō: que tam beneficio q̄ benefactori debent̄. Dictat etiā rationis eq̄tas q̄ nimiꝝ iustum ē ex suis ⁊ sibi debitis potius ac pri⁹ sustētari dn̄m q̄ aliū. Qꝫ si obijcit̄: q̄libet lege nature dȝ pl⁹ diligere seipm̄ q̄ ꝓximū: ⁊ ꝑ ɔsequēs magis diligere vitā suā corpalē q̄ vitā proximi: ex quo dictat lex nature ꝙ q̄s ad defendēdā vitā ꝓpriā cū moderamie inculpate tutele: pōt etiā ꝓximū occidere si nō pōt aliť euadere: ⁊ iō pōt etiaȝ istud simpl'r sibi necessariū magis sibi retinere q̄ ꝓximo dare. Ad ħ rn̄det Sco. vbi supra ꝙ magis q̄dē q̄s diligere dȝ vitā suā ordinate q̄ alterius: prout scȝ ē diligibilis ad vitā eternā. ⁊ iō magis diligere dȝ ɔseruationē iustam vite sue q̄ ꝓximi: nō tñ magis diligere dȝ ɔseruationē iniustā vite sue q̄ ɔseruatiōeȝ iustā vite ꝓximi. Sic em̄ latro magis sustinere dȝ suspēdium q̄ occidere suspēdētem vt euadat. Cui⁹ rō ē: quia dilectio vite corporalis qua nitit̄ illā iniuste custodire: nō ē dilectio ordinata: q꞉ nō ē ad dilectionem

dei vl' etiā ip̄ius anime: nec ē iusta: q2 cum
iniuria multoꝝ īmo reipublice nitit᷑ illam
ꝯseruare: ⁊ sic ē in ꝓposito: naꝫ custoditio
vite ip̄ius iniuste detinētis de re aliena est
iniusta: cum verus dn̄s ē similit᷑ ī extrema
necessitate: ⁊ cū hoc etiā ē homicida. q2 in/
iuste occidit aliū eidē subtrahēdo necessa/
riū qd̄ sibi tamē de iure debebat᷑. Tertio
deniqꝫ sūt quidā qui satisfacere nō possunt
sine magno dispēdio vl' inconuenienti: ⁊ h̄
ex quibusdā circūstantijs ꝓtunc ineuitabi
libus: quas Sco. in. iiij. concludit in hac
maxima: licꝫ detinere rē alienā quādo eaꝫ
detineri rōnabilit᷑ velle dꝫ ⁊ h̄ ꝓprie dr̄ li/
centia interp̄tata quā talis habere dꝫ. Est
enī interp̄tata licentia: quando solutio re/
sultat in notabile damnū sui ꝓximi vl' po/
puli in fama vl' corpore in anima vl' exterio
ri substantia: ⁊ tunc solutionē licite differ/
ri pōt. Ad cui⁹ euidentiā distingui possūt
tres gradus incōuenientie vel dispēdij. Pri
mus ē quando nō pōt fieri solutio nisi cuꝫ
damno notabili reali vel ciuili: verbi gra/
tia de damno reali. Pone ꝙ debitor pecu
nias suas in mercantijs posuit: quas pro
tunc distrahere nō valet: nisi cū magno di
pendio: aut solutionē ab alio debitore spe
rabat qua similiter defraudatus ē: si tali/
bus vel similib⁹ casibus inopinatis p̄uen/
tus suo creditori nisi cum damno notabili
satisfacere nō pōt: licet diues sit: tūc licite
solutionē ꝓtrahere pōt dūmodo nihil in
fraudē fecerit. Cui⁹ ratio ē ꝫm Sco. in. iiij.
quia talis creditor debet magl' velle ꝙ ma
ximū incōmodū restituentis proximi eui/
tet᷑ ꝙ̄ modicū incōmodū suū vel nullum:
⁊ licet alienū inuito dn̄o retinere sit ꝓhibi
tum simpliciter: tamē quando in hoc casu
voluntatem habet nō fictā restituendi ꝙ̄ci
tius poterit: extūc illam tenet dn̄o rei volē
te: id ē velle debente: vult enim hoc domi
nus rei: ⁊ si nō actu illicito tamē actu debi
to ⁊ honesto: q2 velle debet ꝙ qui suū hꝫ id
teneat ꝗusqꝫ oportune restituere possit. Et
si obijcit᷑ ꝙ dn̄o rei h̄ agit inuite: ꝗ nō vult
ꝙ ꝑ ꝗ̄tūcūqꝫ tēpus suū teneat᷑. Respōdet
Sco. ꝙ licet dn̄s rei male ⁊ inordinate ve/
lit statim rehabere suū: ⁊ ꝑ ꝯsequēs contra
rectā rōnē nolit ꝓximū tenere suū: tamē te
nēs nō est debitor iniust⁹ cū ⁊ depositū de
cui⁹ redditiōe strictissima lex habet᷑. C. de
positi. l. si inuito dn̄o volūtate inordinata
licite retineri pōt. Non enī dꝫ quis furioso
petēti reddere gladiū suū apud ip̄m depo/
situ: sic nec iracūdia inflāmato quē verisilr
timet aliū velle ꝑcutere: ⁊ in silibus ideꝫ ē
iudiciū. Nā simile ꝯtingit de muliere ꝓba
⁊ honesta: ꝗ licet marito reddere debitum
obliget᷑: tamē cū id petit inordinate scꝫ vl'
ꝯtra salutē aīe sue vl' etiā ꝯtra sanitatē cor/
poris sui vel sibi ꝯiuncti: tūc ip̄a satisface/
cere nō obligat᷑: īmo plerūqꝫ grauit᷑ pecca
ret si ī illo pareret. Pro quo notādū ꝙ ple
riqꝫ ꝯiuges illud apl'i ꝑuerse interp̄tantes
scꝫ mulier ꝑtātem corpis sui nō hꝫ sed vir:
⁊ ecōtra: abuti volūt hmōi ꝑtāte eisdē con
cessa in libertatem carnis: putātes se cum
ꝓpria cōiuge peccare nō posse: vacantesqꝫ
libidini nō modo sicut equ⁹ ⁊ mulus: sed ⁊
adinuentiōes detestabiles frequētare nō
verēt᷑. Et iō queri pōt de vxorib⁹ taliū vtꝝ
peccēt dū ad būplacitū viroꝝ licet inordi/
natū nō reddūt debitū: p̄sertim cū eis ex h̄
dare vident᷑ cām fornicatiōis aut etiā alte
ri⁹ extraordinarie pollutōis: ac ꝑ ꝯsequēs
dare sibi vident᷑ cām ꝑiclitandi silr ⁊ vxo/
rē odiēdi domesticāqꝫ discordiā ꝯfouēdi.
Ad h̄ dicendū ꝙ lꝫ ꝗlibet obliget᷑ coopari
saluti ꝓximoꝝ ac p̄cipue sibi ꝯiūctoꝝ ꝗcū
qꝫ vinculo siue nāli siue maritali ⁊c. tn̄ ꝗli/
bet pl⁹ obligat᷑ deo ꝙ̄ cuicūqꝫ hoī: ⁊ iō pl⁹
obligat᷑ ī se vitare pctm̄ mortale ꝙ̄ ī ꝗcūqꝫ
altero: ⁊ h̄ intātū q2 ꝫm Aug. in li. ꝯ men/
daciū ꝓ nullo mortali in altero vitādo dꝫ
hō scient᷑ venialit᷑ peccare. Et Anshelm⁹ ī
li. cur de⁹ hō: dicit ꝙ hō poti⁹ dꝫ ꝑmittere
mūdū ꝑire ꝙ̄ facere minimū nutū ꝯ volun
tatē dei: h̄ etiā exp̄sse ptꝫ. xxij. q. ij. c. ne ꝗs
arbitret᷑: ⁊. c. faciat: ⁊. c. oē gen⁹: ⁊ iō ꝑ ꝯse
quēs nec vxor ꝓ vitāda fornicatiōe ī viro
suo: vel etiā ꝓ ꝗcunqꝫ altero malo ī eodeꝫ
cauēdo: ꝯsentire vl' facere dꝫ aliꝗd qd̄ ver
git ī offēsā dei: aut ī ꝑiculū corpis sui vl' ēt
viri: cū ꝫm apl'm ad Ro. iij. Nō sūt fa. ma.
vt. e. bo. Nec miret᷑ ꝗs si viro neget᷑ ꝙ sui
iuris eē videt᷑: q2 cū ꝯ rōnē debitū postulat
nō ꝗrit sibi de iure debitū ſ iniuste querit
abusū: īmo īiuriose rape ꝗrit alienū dūmō
scꝫ trāgredi velit ī blāditijs meretricijs in/
ordinatis aut ī modo aut ī loco ac in tpe ꝓ
hibitis a iure vel a iudicio recte rationis.
Sic deniqꝫ mulier ꝗcūqꝫ ꝑmittens venire
ad quēcūqꝫ cōdictū locum: si ex hoc sibi ti/
met euenire periculū peccati vl' scādali: ne
quaꝙ̄ debituꝫ ꝑmissū soluere debet: vt pꝫ
latius supra vbi agitur de voto. Et de sili/
bus idem ē iudicium. De secundo vero
scꝫ damno ciuili vl' reipublice queri potest:

vtꝝ restitutio que esset damnosa republi/
ce ꝓtūc est differenda puta restitutio q̄ exi
gitur a petro fienda ē a paulo qui magꝭ rei
publice necessariꝰ ē q̄ꝫ Petrꝰ. Ad h̄ rn̄det
Sco. in. iiij. ꝙ si illō iniuste detentū a pau/
lo nō ē ei necessariū simpliciꝭ ꝫ tm̄ ad ꝯser/
uandū statū suū solennē: tunc dico ꝙ nō li
cet alteri statū suū solennē tenere de bonis
alienis: nec tm̄ valet reipublice solēnis sta
tus illiꝰ quē tenet nō restituēdo: quantum
valent eiꝰ fidelitas ⁊ iusticia cōis. Si vero
talis ꝑsona cōis ⁊ cōmunitati vtilis ꝑ illā
restōnez impotēs ⁊ inutilis reipublice red
dereꝭ: tūc solutionē differre pōt: quia ꝫm
Sco. debet quis velle sibi restōnem nō fie/
ri in hoc casu: cū bonū cōe ꝙ priuatū recta
rōne magis velle debeat: presertim si credi
tor sine illa restitutiōe transire pōt ⁊ tūc de
bitor restituere nō obligaꝭ. Concor. etiam
Heral. ob doñ. Teneꝭ tamē hmōi debitor
habere firmā volūtatē restituēdi q̄ꝫcitius
poterit absq̄ꝫ reipublice dāno. Uerūtamē
si creditor sine illa re vitam transigere non
possit: tūc quidā dicūt illā restituendā licꝫ
debitori qui reputaꝭ vtilis vꝭ necessarius
reipublice eēt necessaria ad ꝯseruandū sta
tū vtilem ⁊ necessariū reipublice: ⁊ tūc ta/
lis recursū debet habere ad rem publicam
vt statū suū cōseruet: ex quo necessarius ē
eidē vt sic necessariū ꝯferāt subsidiū q̄ sen
tiunt cōis vtilitatis cōmodū.

Qualem restitutionē facere de bet que partum alienum supposu it vel ex adulterio partum conce/ pit: Sermo LXV.

Non furtū facies.

n Exo. xx. Post expeditionez ꝓmi
gradus incōuenientie vꝭ dispen/
dij q̄ cōtingere pōt in restōne faci
enda: iam duos sequētes gradus ꝓsequa
A mur. Secūdus igiꝭ gradus ē qñ restitu/
tio fieri nō pōt nisi cū magno periculo cor/
porali vel spūali: verbi grā. Ponaꝭ ꝙ ali/
quis cū falsa testificatione fecit aliū ꝑdere
pecuniā vel agꝝ aut aliqđ hmōi nec habet
vñ satisfacere possit nec ꝑ cōtrariā testifica
tionē illi sua reddere pōt q̄n subeat ꝑiculū
corꝑis vꝭ saltē membroꝝ aut ꝑpetui exilij:
tūc em̄ nō peccat mortaliꝭ hoc nō faciendo
sed solū plene doleat de cōmisso: ⁊ insuper
de h̄ ꝙ nō habet facultatē idoneā ad satis/
faciēdū firmiterq̄ꝫ ꝓponat satisfacere si vn/
q̄ꝫ peruenerit ad pinguiorē fortunā. Idem
quoq̄ꝫ iudiciū ē de eo qui nō pōt restituere
oīa sine notabili ꝑiculo ꝓstitutiōis filiaꝝ
suaꝝ aut euagationis latrocinijılioꝝ. Rō
aūt predictoꝝ ē quia si ꝫm apo. ad Roma.
iij. nō sūt fa. ma. vt eue. bo. multo minꝰ faci
enda sūt bona vt veniāt mala: bonū q̄dem
ē aliena restituere: sed vbi debitori sequiꝭ
malū incōꝑabiliter preualens recta rō nō
exposcit ꝙ tūc talis restitutio fiat: ⁊ qr di/
ctum ē sermone precedēti ꝙ satisfactio lici
te differri pōt īterp̄tata licentia cōcurrēte:
dico ꝙ ꝫm eādē regulā eadē licētia semper
ꝑseuerāte talis restituere nō teneꝭ. Et sub
hac regula multi casus obscuri ⁊ ꝑiculosi
possūt satis faciliter declarari: licet his vti
debēt sapiētes in ꝯsilijs dādis ⁊ ꝯfessioni
bus audiēdis: nō aūt in sermonibꝰ p̄dicā/
dis ne laxis ad malū ꝓnis ruine deꝭ occa
sio. vnde similis casus quodāmodo poniꝭ
ex̄ de pe. ⁊ re. de muliere scꝫ sibi supponēte
partū alienū vbi diciꝭ. c. officij. Significa
sti quandā mulierē tibi fuisse ꝯfessam que
timens ne viri possessio deuolutereꝭ ad ali
os quarūdā herbaꝝ succū potauit ⁊ inde
vēter eius intumuit ⁊ inde grauidā se ostē
dēs sibi partū supposuit alienū timēsq̄ꝫ ma
ritū: nō vult facinus ip̄i detegere qui ꝓlē
credit sine dubitatiōe esse suam. Quoniā
ergo postulas edoceri vtꝝ ei hac fraude du
rante sit penitētia iniungēda: respōdemus
ꝙ sicut mulieri q̄ ignorante marito ō adul
terio prolē suscepit. q̄ꝫuis id viro suo time/
at ꝯfitere: nō ē penitētia denegāda: ita nec
illi debet penitētia denegari: maxime si ꝑ
alios intelligas alienos ad q̄s timeat pos/
sessionē viri deuolui: sed cōpetens satisfa/
ctio ꝑ discretū sacerdotē sibi dꝫ iniungi: h̄
Inno. iij. cuidā cardinali apl̄ice sedis pro
tūc legato: vbi dicit glo. sup illo v̄bo: dene
gāda: hoc mirꝝ ē ꝙ durāte suppositione per
quā fraudanꝭ ꝯsanguinei debita successio
ne: hec mulier penitere pōt: ꝯtra illō. xiiij.
q. vj. c. si res aliena ꝓpter quā pctm̄ ē red/
di possit ⁊ nō redditꝭ pnīa nō agiꝭ ꝫ simlaꝭ:
⁊ de pe. dis. iij. penitētes: ꝫ ip̄a nō pōt dete
gere suppositionē qr ei nō credereꝭ ꝯstāte
te p̄sumptione q̄ habeꝭ ex matrimonio: ꝙ
filiꝰ natꝰ sit ex nuptijs. ff. de his qui sūt sui
vꝭ alie. iur. sūt filij ⁊ etiā ꝑiculosum eēt mu
lieri illud detegere: h̄ ibi. Uerūtamē qr ꝫm
iura allegata ⁊ ꝫm doctores idē dicēdū est
de muliere supponēte sibi ꝑtum alienū qđ

Mulier supponens sibi partum alienum quid faciet

inſequenti gradu dicet̃ de adultera: q̃ ig/
norãte viro filiũ de altero generauit ⁊ in/
iuſtũ heredẽ ſubſtituit: ideo caſũ hunc ꝓ/
B ſequi gratia breuitatis p̃termitto. Ter/
tio deniq; grad⁹ ẽ: qñ reſtitutio fieri nõ p̃t
niſi cũ magno dãno ꝑiculo ⁊ ſcãdalo nõ ſo
lũ vnius ſed ⁊ pluriũ: ſicut cõtingit in mu
liere cui⁹ fili⁹ adulterin⁹ nutrit̃ ⁊ heredi/
tatur de bonis mariti ſui. De q̃ q̃ri põt:
vtrũ marito vel ſaltẽ filio reuelari dꝫ: ne
ſcꝫ iniuſtã hereditatẽ poſſideat ⁊ matri dã
nationis ꝑpetue cãm preſtet: q2 dicit̃ Ecci.
xxiiij. Mulier oĩs relinquẽs virũ ſuũ pec/
cabit ſtatuens hereditatẽ ex alieno matri/
monio. Ad hoc breuiter rñdet Sco. i. iiij.
ꝙ mulier h̃ nequaq̃ reuelare debet: diuer/
ſas adducens rõnes: q̃s tñ lati⁹ ⁊ lucidius
placuit explanare: licet ẜm Guil. Mulier
reuelare põt marito ſi nõ timet maritũ vel
aliud iminere periculũ de his que ponent̃
inferius: ſicut qñq; ɔtingit ꝙ quidaꝫ viri
ſcienter ⁊ turpiter vxoꝝ adulteria ſuſtinẽt
vel etiã eiſdẽ ɔſentiunt: aut ꝙ peius eſt ad
ad hoc eaſdẽ qñq; coartãt: eo ꝙ ꝓprios fi/
lios nõ poſſũt habere: vel etiã alia quacũ/
q; pudenda occaſione. Ad maiorẽ igit̃ di/
cte q̃ſtionis euidẽtiã: dico p2io ꝙ talia nul
lo mõ ſunt ꝓp2io marito reuelãda propter
ſeptẽ pericula a doctoribus aſſignata. Pri
mũ ꝑiculũ ẽ infamie ip̃i⁹ mulieris: q2 viro
talia reuelãda cũ eẽt ante bone fame ⁊ pro
ba reputata: peſſime ſeip̃am ac turpiſſime
diffamaret: ac virum indicibili dolore gla
diaret: qd̃ etiã mulieri magnũ eẽt ꝑiculuꝫ
⁊ deſperatiõis fomentũ: cum ſcriptum ſit.
Prouer. xxij. Melius ẽ nomẽ bonũ q̃ di/
tie multe: qd̃ licet de viris intelligat̃ tñ in/
honeſtatis infamia turpi⁹ ac periculoſius
in mulierib⁹ notã ingerit: multe nãq; mu/
lieres a multis ſe cohibẽt vt notã declinẽt
infamie. Secũdũ vero ꝑiculũ ẽ magne cõ/
fuſiõis ip̃ius mariti ⁊ oĩm ɔſanguineoꝛuꝫ
ip̃ius adultere: nã valde ignominioſũ eſt
viro ꝙ vel ſibi vel alteri reuelet̃ de vxore:
ꝙ ꝓlẽ de adulterio cõcepit: multi nimiruꝫ
potius ſuſtinerent ſeipſos exheredari: q̃
vxores ſuas tã turpiter adulterari ⁊ diffa/
mari. Siĺiter ⁊ cõſanguineis ẽ maximũ ob/
p2opriũ vituperiũ ac ip2operiũ apud extra
neos ⁊ p̃ſertim eoꝝ emulos: maxime tamẽ
ẽ q̃dã irrepabilis iniecta filijs ſuis legiti/
mis turpiſſima cõfuſio: ⁊ ſic multo honeſti
us ac ẜm rectã rõnẽ accepti⁹ omnib⁹ predi
ctis ẽ qd̃ oĩno celet̃. Tertiũ ꝑiculũ eſt ꝑ/
petue diſſenſionis ⁊ diſcordie: nã ex h̃ nõ
ſolũ vir ẜ oẽs amici tã viri q̃ vxoris adeo
turbarent̃: ꝙ d̃ cetero vix cũ ea poſſet ami
ciciã pacem ac ſocialẽ ɔcordiã habere: nec
quicq̃ illi poſſent pacifice loq̃ ẜ quottidie
vituperia improperatões auerſiões cumu
larẽt: ⁊ p̃cipue vir illi⁹ ſi zelothypi⁹ ẽ: nũ/
q̃ domeſticã pacẽ ɔſeruaret: aut forſan in
toto abijceret ⁊ dimitteret: ſic filij legitimi
matrẽ deſpicerẽt ꝓpter adulterinã fedita
tem. Quartũ itaq; periculũ ẽ plurimoꝛuꝫ
homicidioꝝ affectu vel etiã effectu: ex hoc
enim inter virum ſuũ ⁊ ſe. Item inter viꝝ
ſuũ ⁊ adulterũ. Item inter amicos vtriuſ/
q; daret occaſioneꝫ ꝑpetui diſcidij ⁊ odij:
vnde ſequerent̃ optiones mortis ac multi
plices ꝑſecutiones: ꝙ ſi adulter ſiĺr vxora/
tus eẽt eadẽ inter vtroſq; ac eoꝝ ꝓximos
ſuſcitaret: vñ etiã plerũq; ꝓbabilit̃ timere
poſſet ꝙ ip̃a vĺ adulter ei⁹ occideret̃ a vi/
ro ſuo vel ab alio illi⁹ ꝓpinquo vĺ amico:
aut etiã cõtingere poſſet ꝙ eius marit⁹ aut
quicũq; ali⁹ dũ aliũ occidere quereret ne/
caret̃. Quintum preterea periculũ ẽ adul
terij in vtraq; cõiuge: nã hui⁹ occaſiõe fie/
ri poſſet inter eos ꝑpetuũ diuortiũ: ac non
valentes cõtinere forſitan vterq; adulterij
vitio deſeruiret: vt occulta frequenter do/
cet exꝑientia: q2 iuxta verbũ ſapientis aq̃
furtiue dulciores ſunt: ac ꝑ conſequẽs vtri
uſq; bona inutiliĺit̃ dilapidarent̃. Sextuꝫ
ꝓinde periculũ ẽ maioris dãni ip̃ius mari
riti qui multo amplius dãnificat̃ in reue/
lando ꝙ in nutriẽdo ⁊ hereditãdo filiũ nõ
ſuũ quẽ eſtimat eſſe ſuũ: q̃m hmõi eſtima/
tio paternitatis ⁊ filiatiõis maioꝛ ⁊ ꝓpin/
quioꝛ ẽ eã amicicie ⁊ cõplacẽtie p̃ris ad fi/
liũ ⁊ ecõtra: q̃ ſit ſola coꝛꝑalis virt⁹ gene/
ratiõis abſq; tali eſtimatiõe: q2 tali eſtima
tione ſemota ꝑ oĩa ſe pat̃ habet ad filiũ ſic
ad extraneũ: hinc etiã poſito caſu ꝙ vnus
firmiter credat ⁊ credat̃ eẽ pat̃ talis filij ⁊
nõ eſt: alter v̇o nec credat nec credat̃ ⁊ tñ
ẽ: tũc incõꝑabiliter in dicto filio plus ha/
bet gaudij ɔ̃fidentie ac iur̃ pat̃ putatiuus
q̃ ver⁹: ⁊ fili⁹ ẜm deũ nõ tenet̃ obedire nec
filiationis reuerẽtiã exhibere patri vero ẜ
putatiuo: nec pater ver⁹ obligat̃ diligere
talẽ filiũ nec habere ꝓ filio ẜ pat̃ putatiu⁹
ad hmõi obligat̃. Septimũ deniq; ꝑiculũ
eſt improbitatis: q2 nec vir nec public⁹ iu/
dex: nec etiã fili⁹ mulieri reuelanti crede/
re obligat̃ niſi ꝓbet dictũ ſuũ ꝑ ꝓbabilia
ſigna vĺ ꝑ violẽtas ꝓbatiões aut ꝑ teſtes

idoneos:nam ex solo dicto nō pōt exhere/
dare filiū maxime in terris in quib⁹ p̄mo/
geniti vel vltimogeniti ex ꝯsuetudine suc/
cedūt in feudalib⁹:imo ſm Sco.vbi supra
si pater crederet in hoc vxori sue:nō possz
tñ a spurio hereditatē auferre nisi talē euz
ꝓbaret in publico foro:ꝛ tūc oporteret mu
lierē nō tm̄ apud maritū ſ etiā apud totaz
patriā diffamari. Qꝫ si vlteri⁹ queritur:
vtrū ne debeat ergo reuelare crimen illud
filio spurio:ac sic inducere ad dimittēduz
hereditatē vero heredi.Rñdet ad h̄ Sco.
ibidē ꝙ nequaq̄:qꝛ tūc si fili⁹ crederet:nō
tñ ē probabile ꝙ ꝓpter h̄ dimitteret dictaz
hereditatē:eo ꝙ paucos reperire contigit
qui sūt ita ꝑfecti ꝙ ꝓpter ꝯseruādā iustici
ciā in foro dei:dimittant magnas possessi/
ones quas iure fori sibi retinere possunt:ꝛ
velint insuꝑ spurij reputari:nec hoc mater
de filio p̄sumere pōt nisi fuerit antea mul/
tū experta de bona volūtate filij:non ḡ dꝫ
se exponere certo ꝑiculo diffamatiōis apd̄
filiū:ꝓpter incertā correctionē illi⁹. Qꝫ si
q̄rat̄ an dato ꝙ talis fili⁹ ex verbis matris
se spuriū credat vtꝝ teneat̄ satisfacere bōa
que habuit a marito matrꝭ ceterꝭ filijs aut
heredib⁹ dicti mariti.Dicendū vtiq̄ ꝙ sic
ſm deū licet nō humano iure:si saltē indu
bitanter credit ꝛ rōnē credendi habet. Si
tñ sufficiētē credēdi cām nō habet:tūc red/
dere nō tenet̄.Nā quattuor p̄ncipalit̄ red
dunt cām illā insufficientē eē. Primuz est
amor alterius ꝓlis vel heredis. Secūduz
ē odiū istius vl̄ ei⁹ vxoris.Tertiū est leui/
tas fatuitas vl̄ ꝑtinacitas ip̄ius matris.
Quartū ē incertitudo ꝯceptus vtꝝ de vi/
ro vl̄ adultero:qꝛ hoc nō pōt omni adulte/
re esse certū.Si vero fili⁹ nō crederet:tunc
sequeret̄ etiā duplex malū:qꝛ ꝛ mater dif/
famata remaneret:ꝛ fili⁹ hereditatē sicut
antea possideret.Et si obijcit̄ ꝙ ideo tali fi
lio debeat reuelare ne scꝫ ignorant̄ copule
tur ꝑ mr̄imoniū ꝓprie sorori aut alteri ꝓ/
pinque:seu etiā alia faciat que sunt a iure
spurijs ꝓhibita.Ad hoc dicendū ꝙ talis
ignorantia dum perseuerat penit⁹ excusat
cū sit ignorantia facti:si tñ aliquādo factū
veniret ad lucē:tūc tale matrimoniū esset
dirimendū. Deniq̄ si querit̄ quid ḡ con
sulendū sit tali mulieri vt satisfacere possit
cōscientie sue.Respōdet Sco.vbi supra ꝙ
illi triplex remediū dari pōt. Primū est ꝙ
inducat filium vt religionē intret:sed talē
ꝙ licite possit seruare suā ꝓfessionē:ne scꝫ
incidat in scillā cupiens vitare caribdim:
ꝛ tunc si quid pater putatiu⁹ mōasterio de
derit:in elemosynā reputat̄. Secūdū ē ꝙ
clericus fiat:acquisita tamē occulte ꝑ ean/
dem vel aliū amicū fidelem suꝑ hoc legiti/
ma dispensatione:ꝛ eccl̄iasticū beneficium
ſm deū acceptare valeat:quib⁹ sufficient̄
ꝓuisus hereditatē paternā alijs heredib⁹
veris dimittat.Tertiū remediū ē ꝙ saluo
humano iure ꝛ absq̄ infamia sua licite po
test ꝛ debet tali filio ꝓuidere de dote sua:
ꝛ de ceteris bonis scꝫ ꝑafernalib⁹ ac sic in/
dēnem facere legitimā eius heredem:vbi
saltem est de ꝯsuetudine ꝙ ꝑafernalia sūt
vxoris.Etiā prouidere pōt eidē de donati/
onib⁹ suis ac de laborib⁹ manuū ꝛ ꝓprijs
sudorib⁹:nā de oīb⁹ illis ei ꝓuidere pōt d̄
q̄b⁹ elemosynas facere vl̄ testam̄ta cōdere
pōt ꝓut de his latius pꝫ superi⁹ vbi agitur
de elemosyna.Ratio aūt hoꝝ est qꝛ mulier
obligat̄ satisfacere viro de cōsumptis a ta/
li spurio.Similit̄ de hereditate mulier ob
ligatur heredib⁹ viri ab intestato vl̄ here/
dibus scriptis aut quib⁹ verisimiliter cre/
dit̄ ꝙ hereditatē reliquisset:ꝙ si nescit̄ dꝫ
pauꝑibus erogari.Uerūtamē mulier non
tenet̄ ad restituendū equalēs toti heredi/
tati:qꝛ multū differt inter hr̄e ꝛ ꝓpe esse:ſ
tenet̄ ſm correspōdētiā iusticie:nā quia le
gitimus heres nunq̄ hereditatē habuit lꝫ
ſm iusticiā ꝓpe fuit:ꝓpterea min⁹ q̄ equi
ualēs hereditati sibi sufficit ꝓ restitutione
fienda:ꝛ illud min⁹ determinari pōt ſꝫ ar
bitriū probi ꝛ discreti viri:ꝯsideratꝭ hinc
inde circūstantijs.Uidet̄ em̄ ſm rectā ra/
tionem ꝙ ei de honesto victu ꝛ vestitu pro
uidere debeat si pinguis fuerit hereditas
ita ꝙ heredi remaneret duplum vl̄ tripluz
illius quod satꝭ probari potest:extra d̄ eo
qui dux.in ma.quā pol.per adul.per.c.cū
haberet:vbi papa precipit ꝙ talib⁹ a parē
tibus fieri debeat prouisio necessitatuz:vt
latius pꝫ in.ij.sermone.iiij.p̄cepti circa fi/
nem:vbi etiā ostēdit̄ qualiter mulier d̄ ad
ulterio susceptos sibi successores heredes
instituere potest.Insuꝑ talis mulier effica
citer inducere dꝫ verū patrē dicti spurij:vt
de suis bonis debitā faciat recōpensā quā
mulier dicta clam īmiscet bonis mariti sui
quia talis adulter ad eandē restōnem obli
gatus est sicut mater spurij:eo ꝙ ad predi/
cta damna cū adultera dedit causam effica
cem:quā quecunq̄ dat semꝑ obligatur ad
restōnem:vt visū est supra. Qꝫ si nullo di/

ctorū modoꝝ mulier satisfacere possit: tūc
nō ē illi penitētia denegāda: dūmodo ple/
nā restituendi volūtatē habeat: quia tunc
illā simpliciter excusat impossibilitas: hec
patent extra de resti. spo. c. olim. ij. obliga
tur tamē quādo ꝑuenerit ad pinguiorē for
tunā: vt ptꝫ extra de solu. c. odardus: vbi
plane de hoc. ¶ Qꝛ si queritur: vtrū filius
postq̄ se illegitimū agnouerit: satisfacere
tenet̄ ea que cōsumpta sunt. Ad hoc dicen
dū ꝙ de his que consumpsit q̄diu bonefi/
dei fuit: nō tenet̄ restituere. Secus autem
postq̄ malefidei fuit: nō tamē debet facili/
ter credere nisi eo modo q̄ dictū est supra ⁊
sic pꝫ de restitutionibꝰ faciendis.

De peccato auaricie qᷓ consi/stit in appetendo quinq̄ modis: in acquirendo tribus modis: ⁊ re/tinendo q̄nq̄ modis: Ser. LXVI.

On furtū facies.

n Exo. xx. In fine p̄cepti huius vi
dendū est de peccato auaricie qᷓ
ē fomentū totius iniusticie q̄ ob/
A ligat hoīem ad restitutionē. Ad cuꝰ eui/
dētiā primo q̄ri pōt: vtrū auaricia sit pec/
catū: p̄sertim cū auaricia dicit̄ quasi eris
auiditas: eo ꝙ in appetitu pecunie cōsistit:
p quā oīa exteriora bona possūt intelligi:
sed exteriora bona appetere non ē peccatū.
Hō nanq̄ naturaliter ea appetit ⁊ spāliter
in senio vł in infirmitate: qꝛ ſm pħm i. iiij.
ethi. Auaricia naturaliter ꝯsequit̄ senectu
tem ⁊ quēlibet defectum: ⁊ h̄ propter duo.
Primo quia p ea ꝯseruatur hoīs vita pro
pter qᷓ dicunt̄ hoīs substātia. Secūdo qꝛ
sūt hoī naturaliter subiecta. Iuxta illᷓ ps̄
Omnia subiecisti sub pedibꝰ eius ⁊c̄.
Ad hoc r̄ndet Tho. scđa 2ᵉ. q. cxviij. qᷓ in
q̄buscūq̄ bonū in debita mensura cōsistit:
necesse ē ꝙ p excessū vł diminutionē illius
mēsure malū ꝓueniat. In oībus aūt q̄ sūt
ꝓpter finē ꝯsistit bonū in quadā mensura:
nā ea que sūt ad finē: necessariū ē fine men
surari sicut medicina sanitati: vt pꝫ p pħm
j. poli. Bona igit̄ exteriora rōnem h̄nt vti
liū ad finem qui ē ꝯseruatio humane vite.
Hinc necessariū ē ꝙ bonū hoīs circa ea cō/
sistat in quadā mēsura: vt scꝫ homo ſm ali
quā mensurā habere q̄rat exteriores diui/
tias: ꝓut necessarie sūt ad vitā eiꝰ ſm suaꝫ
ꝯditionē: ⁊ iō in excessu huiꝰ mēsure consi
stit peccatum: dum scꝫ aliquis supra debi/
tum modū vult eas acquirere vel retinere
quod pertinet ad rationē auaricie que dif
finitur esse īmoderatus amor habēdi. Un
de licet appetitꝰ rerū exteriorū est hoī natu
ralis: vt eoꝝ que sunt ꝓpter finē: ⁊ ideo in/
tantū vicio caret inq̄tū cōtinet̄ sub regula
sumpta ex rōne finis. Nam inclinationes
naturales sūt regulāde ſm rectā rōnē que
p̄ncipatū tenet in humana natura: ⁊ h̄ ſm
ꝯditionē statꝰ ⁊ ꝑsone: qꝛ vnus plus indi/
get q̄ aliꝰ: senex q̄ iuuenis: infirmꝰ q̄ sa/
nus: nobilis q̄ ignobilis: ⁊c̄. ⁊ ideo senes
vel infirmi ꝓpter nature defectū auidiꝰ sub
sidia rerū exteriorū requirunt: ⁊ oīs indi/
gens naturaliter req̄rit indigentie sue sup
plemētū: nō tamē excusat̄ homo si debitaꝫ
rōnis mensurā in aggregādo: ꝯseruando:
sollicitando: diligēdo: circa diuitias exce/
dit qᷓ ꝑtinet ad rōnem auaricie. Ex quibꝰ
pꝫ ꝙ auaritia quādā importat īmoderāti/
am circa diuitias: ⁊ hoc duplicit̄. Uno mo
do immediate circa acceptionē ⁊ ꝯseruati
onē diuitiaꝝ: inq̄tū scꝫ alq̄s acq̄rit pecuni
am vel similia: vltra debitū aliena surripi
endo vel retinendo. Alio mō importat im
moderantiā circa interiores affectiōes di/
uitiarum: puta cū quis nimis amet vł desi
derat diuitias: aut nimis in eis delectat̄:
etiam si nolit aliena rapere vel retinere.
Secundo vero queri potest: vtrum aua/
ricia sit semper peccatū mortale: presertim
cum minimū in auaricia videtur esse ꝙ ali
quis inordinate sua retineat sed hoc vide/
tur esse mortale peccatum: qꝛ dicit Basiliꝰ
omel. j. Est panis famelici quem tu tenes:
nudi tunica quā cōseruas: indigētis argē/
tuꝫ quod tu possides: quo circa tot iniuri/
as quot exhibere valeres: ſ iiuriari alteri
ē pctm̄ mortale qꝛ dilectioni ꝓximi ꝯriat̄.
Ad hoc dicēdū prout etiā tangit cōpēdiuꝫ
theologie: ꝙ auaricia ꝯsistit ī tribꝰ. s. in ap auaricia consistit in tribus
petēdo: in acquirēdo: vel in retinendo. In
appetēdo vero contingere pōt quinq̄ mo/
dis. Primo cū quis appetit aliena appeti
tu cōpleto: q̄ nimiꝝ appetitꝰ in opus ꝓce/
deret si facultas adesset: ⁊ sic ē mortale pec
catū: qꝛ ꝯtra preceptū illud: nō cōcupisces
rē ꝓximi tui: de q̄ videbit̄ postea. Scđo cū
quis appetit nō quidem aliena ſ illicita: ⁊
hoc volūtate completa: vt si quis indignꝰ
adipisci conatur ecclesiasticum bn̄ficium:
⁊ sic est iterum mortale. Tertio cum quis

a ꝓpetit talia siue sint aliena siue illicita cū
volūtate cōditionata:scꝫ si posset ea habe/
re sine offensa dei ⁊ iniuria ꝓximi:⁊ tūc vl'
nullū vl' veniale pctm̄ ē:siue talem conditi
onē addat siue habitualiter eam intēdat.
Quarto cum quis simpliciter appetit ha/
bere superflua ⁊ h' appetitu suffocandi mē/
tem a cura sui ⁊ a cōsideratione diuinoꝝ
ꝑ amorē dānabiliter in eis quiescendo:⁊ h'
ē peccatū mortale. Quinto cum quis amo
re superfluo temporalibꝰ inheret etiā licite
acquisitis ⁊ possessis:⁊ tūc si talis cura vl'
infra diuinū amorē sistit gradū:erit venia/
le peccatū:alioquin erit mortale: quo scꝫ
amore victus videt' iuuenis ille q̄ Matth.
xix. Marci.x.⁊ Luce.xviij.quesiuit a dño
Magister bone quid boni faciā vt habeā
vitā eternā?quo respondente:Serua man
data:fiducialiter dixit.Hec oīa custodiui
a iuuentute mea:vbi dicit Beda ⁊ alij ex/
positores ꝙ verū dixit se obseruasse māda/
ta:qđ ꝓbari pōt ꝑ hoc qđ dicit' Marc.x.
Jesus autē intuitꝰ est eū ⁊ dilexit eum:vbi
dicit Origeñ.In hoc em̄ ꝙ dilexit eum vl'
osculatꝰ ē eum:videt' affirmasse ꝓfessionē
eius qui dixit se oīa ista implesse:intēdens
enī mente in eū vidit hominē ex bona con/
sciā cōfitentē:⁊ sic volūt doctores ꝙ adole
scēs seruauit q̄deꝫ precepta decalogi:ſ; ad
huc ignorabat qđ esset magnū mandatum
in lege:quapropter volēs ei dñs ostēdere
in quo deficeret:statim subiūxit. Si vis ꝑ
fectus eē:⁊ vt scriptū ē in euāgelio ſm he/
bre.cū dñs ei dixisset.Uade ⁊ vende omīa
q̄ habes:cepit diues scalpere caput suū ⁊
nō placuit ei:⁊ dixit ad eū dñs.Quō dic':
feci legem ⁊ ꝓphetas quoniā scriptū ē ī le/
ge.Diliges ꝓximū tuū sicut teipm̄:⁊ ecce
multi fratres tui filij abrahe amicti sūt ster
core morientes p̄ fame ⁊ domus tua plena
est multis bonis:⁊ nō egredit' oīno aliq̄d
ex ea ad eos.Ex quibꝰ colligit' ꝙ licet iste
diues ad lr̄am legē decalogi obseruabat:
tamē vim legis q̄ in radice dilectionis fun
data est penitꝰ ignorabat:bona quidē iu/
sta ⁊ licita possidebat:sed ea nimis dilige/
bat:ac ꝑ ꝯsequēs nimis auare custodiebat
ꝯtra preceptum illud.Diliges dñm ⁊ dili/
B ges ꝓximū ⁊c̃. In acquirēdo ꝑinde pōt
auaricia ꝯtingere tripliciť:vel em̄ quis ac
quirit res aliquas iniuste q̄cūq; mō fuerit
⁊ tunc ē mortale pctm̄:vel acq̄rit eas ꝑ tale
opus officiū artē vl' effectū qđ est ꝑ se mor/
tale peccatū:etiā si eēt sine lucro: vt mere/
triciū:lenocinīū:torneamentū:ludꝰ alee ⁊
silia:⁊ tūc etiā ē mortale pctm̄ :vl' acquirit
eas ꝑ opa illicita q̄ sūt in se venialia:sic cuꝫ
acq̄runt' ꝑ īmoderatā sollicitudinē:vl' cuꝫ
quis ỽba iocosa cōponit ad ꝯsequēdū ali/
qđ lucrū salua tñ honestate:⁊ tūc ē venia/
le pctm̄:nisi forte q̄s ꝓpter delectationē dis
solutiōis totaliť se talibꝰ exercicijs daret:
tūc em̄ eēt mortale.Dico aūt ꝓpter delecta
tionē:qꝛ si q̄s ꝓpter ncc̄itatē cibi ꝑ talia vi/
te sustētationē acq̄reret cū aliā artē lucro/
sam nesciret:nō reputarē eū iu statu dānā/
doꝝ. In retinēdo deniq; pōt auaricia cō
tingere q̄nq; modis. Prīo cū quis scienť
⁊ volūtarie retinet ea q̄ restituere teneť:cū
tñ sine difficultate restituere valeret: de q̄
pꝫ supra eodē p̄cepto sermōe. lxiiij. taľ em̄
peccat mortaliť:qꝛ ſm doctores ꝓ eodē re
putať:aliena rapē vl' iniuste detinere:exē/
pli grā:ꝯtra illos q̄ detinēt opārioꝝ mer/
ces ⁊ ꝓtrahūt de tpe in tp̄s solutiōes:p̄ci/
piť Leui.xix.Nō morabiť opꝰ mercēnarij
tui apud te vsq; mā̃e:glo.ibidē:merces .s.
q̄ forte viuit cū vxore ⁊ filijs ⁊ parentibus
si differť deficit victꝰ: ⁊ si in crastinū reci/
pit vim tñ ⁊ calūniaꝫ ꝑtulit:qꝛ interim vñ
viueret nō habuit:hoc ꝯ illos q̄ solutionē
ꝓtrahūt etiā q̄nq; de anno in annū:immo
plerūq; false crimē īponūt sibi seruientibꝰ
⁊ hac occasione solutionē debitoꝝ subter/
fugiāt ſ; audiāt ⁊ timeāt illud Ecci.xxxiiij
Qui effundit sanguinē ⁊ qui fraudē facit
mercēnario fratres sūt:nimiꝝ cum vtrūq;
pctm̄ ē ꝯtra ꝑpetrantē vindictā clamitans
ad deū.dicit' em̄ Jaco.v.Ecce merces opa
rioꝝ vestroꝝ q̄ messuerūt regiōes vestras q̄
fraudati sūt a vobis clamāt:⁊ clamor eoꝝ
in aures dñi sabaoth introijt. Notanť aūt
dicit ꝙ merces clamāt nō mercēnarius :qꝛ
plerūq; pauꝑ lesus nec audet mutire q̄deꝫ
pre timore diuitis:⁊ ex eo ꝙ clamor merce/
dis efficiť violētior:vt pꝫ de filijs israel op
pressis ab egyptijs.Secūdo ỽo cū quis ea
retinet que pertinēt ad necessitatē suam et
suoꝝ:tam quo ad cōseruationē statꝰ q̄ꝫ per
sone:de quo latius pꝫ supra in.iiij.p̄cepto
sermone.xv.⁊ hoc q̄ꝫtum est de se :nō ē pec
catū:nisi ex aliquo accidenti fiat veniale:
vel etiā mortale:verbi gratia. Redditꝰ he
reditarios aut vitales seu alia debita ni/
mis rigorose a debitoribus exigendo :qui
cōmode talia soluere nō possunt:hoc enim
graue peccatū ē. In cuiꝰ argumētū diciť
Deuť.xv.Anno septīo facies remissioneꝫ

cui debet aliq̄d ab amico vł ꝓximo vł fratre suo repetere n̄ poterit ⁊ h̄ nisi p̄ri⁹ āno finito: ſ̄ ī noua lege ī q̄ charitas fraťna ꝑfusior eē d₃: h̄ ip̄m mutatū ē in meli⁹ vt dič ibidē glo. q₂ nō solū ī. vij. āno ſ̄ ī nullo āno l₃ repetere debita cū scādalo fr̄is: qđ etiam dn̄s ōn̄dit Exo. xxij. dicēs: Si pecuniā mutuo dederis pupillo meo paupi non vrgebis eū q̄si exactor. Lyra ibidē₃ dicit: repetens debitū cū austeritate nimia ꝙdiu impotēs ē ad soluēdū sequiť: nec vsur̄ vi opprimes. Ex q̄b⁹ liq̄do p₃ ꝙ creditor debitorē ꝯueniēs in iudicio: ꝓ solutiōe debiti molestias inferēdo quē tn̄ scit ꝓbabiliť īpotētē ad soluēdū: ⁊ ꝓmptū ad satisfaciēdum iudicio ꝓboꝝ grauissime peccat: nisi forte debitor solutionē dissimulās: sua ludis ebrietatib⁹ vel siľib⁹ dilapidaret: aut ocio deseruiens opib⁹ lucratiuis insistere nō curaret: vn̄ ⁊ taliť exigētiū debita peccatū vsq₃ ad celū ꝓ vindicta clamitat: ꝓut respōsū ē dicētibus Esa. lviij. Quare ieiunauim⁹ ⁊ non aspexisti: humiliauim⁹ aīas nr̄as ⁊ nescisti? q̄b⁹ dn̄s. Ecce in dieb⁹ ieiunij vr̄i inueniť volūtas vr̄a nō mea: illa sc₃ ꝙ oēs debitores vr̄os repetit̄. Pro q̄ nota ꝙ iudei ieiunabāt vsq₃ ad vesperā et ideo tūc ad hoc vacabāt ꝙ circūeuntes repeterēt debita. Seq̄ť. Ecce ad lites ⁊ ꝯtētiones ieiunatis sc₃ cū lite debita repetentes: glo. ibidē: q̄ repetit nō habētē deo facit violētiā: ⁊ ideo subdit vt audiať in excelso clamor vr̄: nā opp̄ssio ꝓximi clamat ad deū ꝓ vīdicta. Dicit enī dn̄s Exo. xxij. Si clamauerit ad me: exaudiā eū q₂ misericors sū. Tertio ꝓinde cū q̄s retinet superflua respectu vtriusq₃: scil₃ tam stat⁹ ꝙ ꝑsone: nec cōmunicat alijs indigētib⁹ p̄sertim ī extrema necessitate: ⁊ h̄ nō solū mortaliter ſ̄ etiā enormiť peccat. Unde p̄cepit dn̄s Deuť. xv. Si vnus ď fratrib⁹ tuis ad pauptatē venerit: nō obdurabis cor tuum nec ꝯtrahes manū tuā: s₃ dabis mutuū q̄ indigere eu₃ ꝓspexeris: caue ne tibi subripiat impia cogitatio ⁊ dicas in corde tuo: appropinq̄t septim⁹ ann⁹ remissiōis: ⁊ auertas ocl'os a paupe fratre tuo: nolens ei qđ postulat mutuū cōmodare: ne clamet ꝯ̄ te ad dn̄m: ⁊ fiat tibi ī pctm̄: ⁊ ecce vindicta₃ tpalē hui⁹ peccati. Dicunt enī doctores hebrei Ruth. j. ꝙ ꝓpť famē q̄ acciderat ī ťra isrł multi paupes recurrebant ad Elimelech virū Noemi: q₂ diues erat ⁊ potēs: s₃ ꝓpť auariciā suam durū erat ei paupib⁹ cōmodare vel dare: ⁊ ideo ad euitādas eoꝝ importunitates: exijt de ťra illa cū bonis mobilib⁹ ⁊ vxore ⁊ filijs: et q₂ ꝓpť malam causā exijt vt sc₃ auaricie sue ꝯsuleret: iđo diutno iudicio pegrin⁹ mortu⁹ ē ī egestate cū filijs suis: vn̄ reuersa Noemi vxor ei⁹ ī terrā suā ait: Egressa sū plena. s. filijs ⁊ diuitijs: ⁊ vacuā me reduxit dn̄s: vn̄ ⁊ homicidio compať. Dicit enī Ambro. ī li. ď officijs: ⁊ poniť. lxxxvj. di. c. nō satis: ī fi. pasce fame morientē: q̄sq̄s enī pascēdo hoīe₃ seruare poteris: si non paueris occidisti: ⁊ iteꝝ Ambro. in. c. sicut hi. xlvij. di. ꝓprius nemo dicat qđ ē cōmune: ꝙ plusq̄ sufficeret sūptui ⁊ violēter obtētū ē: q̄si diceret: q̄ sumit plusq̄ sufficeret illud q̄si violēter rapit: cui⁹ rōne₃ ibidē infert dicēs: nunq̄d iniqu⁹ ē de⁹ vt nobis nō eq̄liter distribuat vite subsidia? vt tu q̄dem esses affluens et abundās: alijs xo deesset et egerēt: an idcirco magis: q₂ ⁊ tibi voluit benignitatis sue expimēta ꝯferre: ⁊ aliū ꝑ virtutē patiētie coronare: ⁊ infra. Esurientiū panis est quē tu detines: nudoꝝ indumētu₃ ē qđ tu recludis: miseroꝝ redēptio ē ⁊ absolutio: pecunia quā tu ī terra defodis: tātoꝝ te ḡ scias inuadere bona: quātis possis p̄stare qđ velis. i. si velis. Quarto ꝓinde cum C
q̄s aliq̄ retinet circa necessitatē extrema₃: q̄ tn̄ sunt necessaria tam ꝑsone ꝙ statui: s₃ eadē cū affectu nimio ac insatiabili cupiditate possidet: ⁊ sic ꝙuis dicēdo in se licitū ē retinere: tn̄ ꝓpter affectū hm̄ōi ē mortale pctm̄: q₂ colit rem sua₃ ꝑ amorē ꝓ deo suo parat⁹: ex h̄ vel ꝓ modico lucro adipiscendo vel dāno p̄cauendo deū ꝯtēnere ī mandatis ei⁹: signū aūt hui⁹ affect⁹ ē cū q̄s res suas poti⁹ apud se permittit putrescere ꝙ vellet vtiliter paupib⁹ dispēsare. Un̄ q̄da₃ tam tenaciter tpalia seruāt ita ꝙ nec pauperib⁹ tribuāt nec cōmodis ꝓprijs vti valeant: s₃ totū anxij filijs vel heredib⁹ reseruāt. O mira taliū demētia q̄ stulto studio ꝓ filijs vel heredib⁹ coaceruādis aīam ꝓpriā venalē hn̄t: quā nec filij nec heredes post mortē saltē obulo redimerēt: cum filij luxuriāť in bonis: ⁊ pentes cruciāť in penis: na₃ ⁊ fil⁹ auar⁹ mortem p̄ris exoptat: quē vellet poti⁹ eternaliť dānari ꝙ hereditatē sua₃ diminui: de q̄b⁹ pentib⁹ ď Sap̄. iij. Uacua ē spes illoꝝ et labores eoꝝ sine fructu sc₃ eťne mercedis: ⁊ iterū Ozee. ix. Effraim adducet ad interfectionem filios suos: q₂ pentes hm̄ōi sūt causa dānatiōis

filioꝝ multoꝝ. Sunt insup q̃dã auari qui tãto vinciũt cupiditatis affectu: ꝙ nullũ aliũ affectũ amoris admittere pñt: nec parentũ nec vxoꝝ nec filioꝝ nec fratꝝ vt diffuse tractat Chryso. in li. ꝙ nemo ledit nisi a seipõ. De quibus ait Eccs. iiij. Repi ꝛ aliã vanitatẽ sub sole: vnꝰ ẽ ꝛ scõm nõ habet: nõ filiũ nõ fratrẽ ꝛ tñ laborare nõ cessat: nec satiant oculi eiꝰ diuitijs: nec recogitat dicẽs: cui laboro ꝛ fraudo aĩam meã bonis: ꝛ quod extreme demẽtie est: subdit ibidẽ. c. vj. Est aliud malũ qᵭ vidi sub sole: vir cui deꝰ dedit diuitias ꝛ substãtiam nec tribuit ei ptãtem deus vt comedat ex eo: sed homo extraneꝰ vorabit illud: vñ tales p affectũ diuitias ꝓ deo colunt: quod apl's ꝓhibet ad Col. iij. dicẽs: Mortificate auariciaꝫ que ẽ idoloꝝ seruitꝰ: vbi dicit glo. ꝙ par vitiũ est: qꝛ rebꝰ ꝓ deo seruit et pene vno explet ope. Hinc dicit Hiero. in ep'la ad Rusticũ monachũ. Estimato malo põdere pctõꝝ: leuiꝰ videt alicui peccare auarꝰ q̃ȝ idolatra: sed nõ mediocrit errat. Sequit. Ridiculũ videt ꝙ aliq̃s iudicet idolatra: qꝛ duo grana thuris offert creature q̃ deo debuit offerre: ꝛ ille nõ iudicet idolatra: q̃ totuȝ seruitiũ offert creature: nõ enĩ fruit sed seruit diuitijs: hinc dicit Eccĩ. x. ꝙ auaro nihil ẽ scelestiꝰ: ꝛ infra: nihil ẽ iniquiꝰ q̃ȝ amare pecuniam: hic enĩ ꝛ aĩam suã venalẽ habet. Quinto deniq̃ȝ cũ q̃s retinet supflua q̃dam ex inordinato amore tpaliũ: ꝓpter quẽ modicũ deficit a medio largitatis: saluo tñ statu ṽtutis: et sic ẽ veniale pctm̃: nisi talẽ tenacitatẽ ostẽderet circa paupes: vt affluẽtius vacaret circa delicias honores cupiditates supra cõditionẽ status ꝛ psone: sicut diues epulo qui negauit micas Lazaro ꝛ induebat purpura ꝛ bysso epulatꝰ quotidie splendide. Uide nũc quo pacto pmittit Augu. diuites vti delicatis: ait enĩ in li. de verbis dñi: ꝛ habet di. xlj. vbi dicit. c. Nõ cogãt diuites paupeꝝ cibis vesci: vtant ꝯsuetudine infirmitatis sue: sȝ doleant se nõ alit posse: si ꝯsuetudinẽ mutant egrotãt: vtãt supfluis: dent inopibꝰ necessaria vtant p̃ciosis paupibꝰ dent vilia: h̄ ibi. Sȝ iste ecõtra paupibꝰ subtrahũt vt magis gule deseruiãt: cũ tñ sub spinato capite nõ decet nutrire corpꝰ deliciosũ: q̃bꝰ ĩproperat dñs Ezech. xvj. Uiuo ego dicit dñs: qꝛ nõ fecit zodoma soror tua et filie eiꝰ sicut fecisti tu ꝛ filie tue: ecce fuit iniq̃tas hec zodome sororis tue supbia saturitas panis ꝛ abũdãtia scȝ diuitiaꝝ ꝛ luxuria ꝛ ocium ip̃ius: ꝛ manũ egeno ꝛ paupi nõ porrigebant. Uñ dicũt doctores hebrei sup illud Geñ. xvj. Et aggrauatũ ẽ pctm̃ eoꝝ nimis: ꝙ h̄ fuit aggrauatio: qꝛ puellã quãdã occiderũt insolita morte eo ꝙ dederat alimẽtũ paupi: cui satis hec l'ra consonat. Tu tñ quotidie peiora ppetras o ingrate christiane: q̃ post accepta tã manifesta veritatis documẽta: post expta tã infinita charitatis insignia: post effusũ christi sanguinẽ: iterũ inflaris supbia: illaq̃aris auaricia: cõmessatiõibꝰ vacas ꝛ ocio: nec est qui misereat pupillis christi marcescentibꝰ inedia. Hinc merito cõminat dñs Mat. x. Amẽ dico vobis tolerabiliꝰ erit terre zodomoꝝ et gomorreorũ in die iudicij q̃ȝ illi ciuitati q̃ nõ receperĩt vos scȝ paupes meos. Uñ sicut habitatores hierl'm tũc magis peccabãt zodomitis: eo ꝙ ꝯtempto vero deo exercebãt idolatriã etiã ĩ tẽplo dñi: vt dicit ibidẽ Lira. sed nunc magis peccãt falsi christiani: cuȝ ꝯtempto paupe ꝛ humili christo ĩ se ꝛ mẽbris suis paupibus: colũt mãmonã iniq̃tatis vt seruiãt vlterius deo ventri: quos Paulꝰ cẽsuit inimicos crucis christi: quorũ deꝰ vẽter ẽ ꝛ gl'ia in cõfusione q̃ terrena sapiũt: qᵭ a nobis auertat iesus christus bñdictꝰ ĩ secula. Amẽ. Ad laudẽ dei.

Utꝝ auaricia sit maximum peccatoꝝ ꝛ vtꝝ vitiuȝ capitale ac de filiabus eiꝰ q̃ sũt obduratio: violẽtia: inquietudo: fallacia: piuriuȝ: fraus ꝛ ꝓditio: Sermo LXVII

NOn furtum facies Exo. xx. De vitio auaricie prosequẽdo. Primo queri põt: vtꝝ auaricia sit maximũ pctõꝝ: presertim cum apl's eã cõpat seruituti idoloꝝ: ad Eph. v. Sȝ idolatria cõputat int grauissima peccata. Et Eccĩ. x. dicit qᵭ auaro nihil ẽ scelestiꝰ: in cuiꝰ argumentũ: sicut pctm̃ in spiritũ sãctũ ꝓpt suã enormitatẽ iudicat irremissibile: sic auaricia pctm̃ est insanabile: qꝛ dicit phus in. iiij. ethi. ꝙ senectꝰ ꝛ om̃is ĩpotẽtia illiberales facit: in q̃ dat intelligi ꝙ auaricia crescit cũ senibꝰ ꝛ debilibꝰ in q̃bus tñ alia peccata decrescunt. Hinc dñs hũc morbũ insanabilẽ iudicabat; cuȝ dice

bat: facili⁹ est camelū ītrare p̱ foramē acus
q̄ʒ diuitē auaꝝ intrare in regnuʒ dei. Ad h̄
dicēdū ſm Tho. ſcda. 2ᵉ. q. cxviij. qȯ pec-
catū ex h̄ qȯ ē malū: ꝯſiſtit in q̄dam corru-
p̄tione ſeu priuatiōe alicuius boni: inq̄ʒtū
enī ē voluntariū: cōſiſtit in appetitu ali-
cui⁹ boni. Dupliciter ḡ pctōꝝ ordo pōt at-
tendi. Uno modo ex p̱te boni qȯ p̱ pecca-
tū ꝯtemnit̄ vel corrūpit̄: qȯ quāto maius
ē tanto peccatū graui⁹ eſt: ⁊ ſm hoc pctm̄
qȯ eſt ꝯtra deū eſt grauiſſimū: ⁊ ſub hoc ē
pctm̄ qȯ eſt ꝯtra p̱ſonā hoīs: ſub q̄ eſt pec
catum qȯ eſt ꝯtra res exteriores q̄ ſunt ad
vſum hoīs deputate: qȯ videt̄ ad auarici-
am p̱tinere. Alio modo pōt attendi grad⁹
pctoꝝ ex p̱te boni cui inordinate ſubditur
appetit⁹ human⁹: qȯ quāto min⁹ ē: tanto
pctm̄ eſt deformi⁹: turpi⁹ eſt enī ſubeſſe bo
no inferiori q̄ʒ ſup̱iori: bonū aūt exteriorū
reꝝ ē infimū inter humana bona: min⁹ eſt
enī q̄ꝫ bonū corp̱is qȯ etiaʒ eſt min⁹ q̄ꝫ bo-
nū anime qȯ etiā excedit̄ a bono diuino.
Et ſm hoc pctm̄ auaricie quo human⁹ ap-
petit⁹ ſubdit̄ etiaʒ exteriorib⁹ reb⁹: habet
quodāmodo deformitatē maioreʒ. Quia
tn̄ corruptio vl̄ priuatio boni incōmutabi-
lis formaliter ſe habet in peccato: ꝯuerſio
v̄o ad cōmutabile bonū materialit̄: iō ma
gis ē iudicāda peccati grauitas ex p̱te bo
ni qȯ corrūpit̄ q̄ʒ ex p̱te boni cui appetit⁹
ſubdit̄. Et ideo dicēdū: q̄ꝫ auaricia ſimpli
citer nō ē maximū pctōꝝ: lʒ apl̄s eā idola-
trie p̱ quādā ſil̄itudinē cōp̱at: qꝛ ſicut ido-
latria ſe ſubijcit exteriori creature vt exhi-
beat ei diuinū cultū: ſic auaricia ſe ſubijcit
exteriori creature ip̄am īmoderate ꝯcupi-
ſcēdo: tn̄ ad vſum nō ad cultū. Uerū eſt tn̄
q̄ꝫ auaricia quādā habet inſanabilitatē ſi-
cut peccata ī ſpiritūſāctū: ſʒ aliter: nā pec-
catū in ſpiritūſanctū ē inſanabile ex p̱te cō
tēptus: vt qꝛ hō ꝯtēnit vel miſcdiam vl̄ iu
ſticiā diuinā vl̄ aliq̄d hoꝝ: p̱ q̄ homīs pec-
cata ſanant̄: ⁊ ideo talis inſanabilitas p̱-
tinet ad maiorē grauitatē peccati: ſed aua
ricia inſanabilitatē habet ex p̱te defectus
humani inq̄ʒtuʒ ſcʒ humana natura ſemp̱
p̱cedit ⁊ tendit ad maiorē defectibilitatē:
nam quo quis ē magis deficiens: eo mag̃
amminiculo reꝝ exterioꝝ indiget: ⁊ p̱ ꝯſe-
quens magis in auaricia labitur: p̱ talem
igit̄ inſanabilitatē nō oſtendit̄ peccatū eē
grauius ſed quodāmodo p̱ hoc ē periculo
ſius. Secūdo queri pōt: vtrum auaricia
ſit vitiū capitale: p̄ſertim cum illa vitia di
cant̄ capitalia q̄ p̄ncipales fines habēt ad
quos fines alioꝝ vitioꝝ ordināt̄: ſed hoc
non competit auaricie: quia diuitie non
habent rōnem finis ſed magis rōneʒ eius
qȯ eſt ad finē vt dicit̄ in. j. ethi. Ad hoc re
ſpōdet Tho. vbi ſupra: q̄ꝫ vitiū capitale di
cit̄ ex quo alia vitia oriunt̄ ſm rōnem fi-
nis: qui cū ſit multuʒ appetibilis: p̱ ei⁹ ap
petitū homo p̱cedit ad multa faciēda vel
bona vel mala: finis aūt maxime appetibi
lis ē beatitudo ſiue felicitas q̄ ē vltim⁹ fi-
nis hūane vite: ⁊ ideo quātomagis aliq̄d
p̱ticipat felicitatis cōditiōes tātomagis ē
appetibile. Eſt aūt vna de ꝯditiōib⁹ felici-
tatis vt p̱ ſe ſit ſufficiēs: alioq̄n non quie-
taret appetituʒ tanq̄ʒ vltim⁹ finis: ſed per
ſe ſufficientiā maxime repromittunt diui-
tie: vt dicit boeti⁹. iij. de cōſo. Cui⁹ ratio ē:
qꝛ ſicut ait ph̄s in. v. ethi. denario vtimur
q̄ſi fideiuſſore ad oīa habenda. Et Ecc̄i. x.
dicit̄ q̄ꝫ pecunie obediunt oīa. Et idō aua
ricia que ꝯſiſtit ī appetitu pecunie ē vitiū
capitale: licet enī pecunia ordinat̄ ad ali-
ud ſicut ad finem: tn̄ inquātū vtilis eſt ad
oīa ſenſibilia ꝯquirenda: virtute quodā-
modo ꝯtinet oīa: ⁊ ideo quādā habet feli-
citatis ſil̄itudinem. Et qꝛ vitium ē capita-
le Grego. xxxj. moral̄. aſſignat ei ſeptē fili-
as: quaꝝ ſufficiētia ſic pōt haberi. Eſt enī Avaricia
auaricia ſup̱flu⁹ amor habendi diuitias: ⁊
ideo ī duob⁹ excedit. Primo ſup̱excedit ī
retinendo: ⁊ ex hac p̱te orit̄ ex auaricia ob
duratio ꝯtra miſcdiam: qꝛ ſcʒ cor eius mi-
ſericordia nō emollitur vt de diuitijs ſuis
ſubueniat miſeris. Scdo p̱tinet ad auari-
ciam in accipiendo ſup̱abūdare: ⁊ ſm hoc
auaricia conſiderari pōt dupliciter. Uno
modo ſm q̄ꝫ ē in affectu: et ſic inquietudo
oritur ex auaricia inq̄ʒtū ſcʒ ingerit homi-
ni ſollicitudinē ⁊ curas ſuperfluas: auar⁹
enī non implet̄ pecunia: vt dicit̄ Ecc̄i. v.
Alio modo cōſiderari pōt in effectu et ſic
in acquirendo aliena quādoq̄ʒ vtit̄ vi: qȯ
p̱tinet ad violentiam: quandoq̄ʒ dolo: q̄ ſi
fiat in v̄bis ſimplicib⁹ ſine iuramēto erit
fallacia: ſi autē additur confirmatio iura-
menti aſſertorij vl̄ p̱miſſorij erit p̱iurium.
Si v̄o dolus cōmittat̄ in op̱e: ſic q̄ʒtuʒ ad
res erit fraus: q̄ʒtū autē ad p̱ſonas erit p̱-
ditio: vt p̱ʒ de Juda qui chriſtū ex auari-
cia p̱didit. Ex q̄bus patʒ q̄ꝫ auaricie ſeptē
ſūt filie. Prima filia eſt obduratio cor- obduraco
dis: qn̄ ſcʒ auar⁹ ſic cor habet induratuʒ:
q̄ꝫ nō compatit̄ paup̱i ⁊ indigenti nec cor-

d̃e nec ope: ⁊ h̊ ideo: q̄ꝛ dicit Chꝛyso. in tra/
ctatu ꝙ nemo ledit̃ nisi a seip̃o: ꝙ intãtũ
amoꝛ pecunie aĩam auari fatigat: vt neqꝫ
amicis neqꝫ ꝓpinq̃s inest: dũ etiã neqꝫ cõ/
iugi neqꝫ filijs p̃bet locũ amoꝛis: q̃b⁹ affe/
ctib⁹ inter hoĩes nihil p̃fert̃: quãtominus
extraneis paupib⁹ p̃bebit locũ amoꝛis: cũ
tñ p̃ceptũ sit Deut. xv. Si vn⁹ de fratrib⁹
tuis q̃ moꝛat̃ intra poꝛtas ciuitatis tue: in
terra quã dñs de⁹ tu⁹ datur⁹ ẽ tibi: ad pau/
pertatẽ venerit: nõ obdurabis coꝛ tuũ nec
ꝯtrahes manũ tuã: sꝫ apies eã paupi ⁊ da/
bis mutuũ q̃ eũ indigere ꝓspexeris. Seq̃/
tur. Ne clamet ꝯtra te ad dñm et fiat tibi ĩ
pctm̃ sꝫ dabis ei nec ages quippiã callide
ĩ ei⁹ necessitatib⁹ subleuãdis. Et ĩfra. Nõ
deerũt paupes ĩ terra habitationis tue: id/
circo ego p̃cipio tibi vt aperias manũ fra/
tri tuo egeno ⁊ paupi q̃ tecũ v̈sãt̃ ĩ terra.
Hinc ps̃. xciiij. hodie si vocẽ ei⁹: scꝫ ĩ pau/
peribus audierit᷑ nolite obdurare coꝛda
vr̃a. Alioq̃n vt dicitur Prouer. xxj. Qui
obturat aurẽ suã ad clamoꝛẽ paupis petẽ/
tis. s. elemosynã vl̃ ꝯsiliũ auxiliũ subuẽtõꝫ
liberationẽ ꝯ ĩiuste oppꝛimẽtes ꝓsequẽtes
defraudãtes calũniãtes aut quocũqꝫ mõ
iniuriãtes. Sequit̃: ⁊ ip̃e clamabit ⁊ non
exaudiet̃: s̈ vt dicit̃ in ps̃. lvij. furoꝛ illis:
scꝫ auaris s̈m siĩitudinẽ serpentis: q̄ꝛ eoꝝ
auaricia irreuocabilis ẽ. Sꝫ cui⁹ serpent᷑?
Sicut aspidis surde non naturaliter sꝫ ob/
turãtis aures suas scꝫ terra et cauda: q̃b⁹
aures obstruit ne vocẽ incãtantis audiat.
Sic auar⁹ terrena cupiditate ⁊ vite longi/
turnitate ne vocem audiat paupis ⁊ egeni
subsidiũ q̊cũqꝫ postulãtis. Et ideo seq̃t̃.
Ad nihilũ deueniẽt tanq̄ꝫ aq̄ decurrẽs. Et
infra. Priusq̄ꝫ intelligerẽt spine vr̃e. i. pec/
cata vr̃a ramnũ. i. maturã damnationẽ: si/
cut viuẽtes Dathan Abyron cũ suis ab/
soꝛpti sũt: sicut ĩ ira absoꝛbet eos. Rãnus
enĩ est genus herbe p̃us q̃dem mollis sed
q̄ post in spinas vertit̃. Sic peccata modo
delectant sꝫ postea pungẽt. Sequit̃. Leta/
bit̃ iustus cũ viderit vindictaꝫ ⁊ h̊ amoꝛe
iusticie non liuoꝛe vindicte. Scd̃a v̈o di/
cit̃ violẽtia q̃ fit alicui palã nocendo ꝑ ma/
la facta: quã Isido. vocat rapacitatẽ. Ad
cui⁹ euidentiã sciẽdũ s̈m Tho. scd̃a. 2ᵉ. q.
lxvij. ꝙ ĩ societate hoĩm nullus habet co/
actionẽ nisi ꝑ publicã ptãteꝫ: ⁊ ideo q̃cũqꝫ
ꝑ violẽtiã aliq̃d alteri aufert: si sit p̃uata ꝑ/
sona nõ vtẽs publica ptãte illicite agit et
rapinã cõmitit. Principibus v̈o publica
ptãs cõmittit̃ ad hoc ꝙ sint iusticie custo/
des: ⁊ id̊o nõ licet eis vti violẽtia ⁊ coacti/
one nisi s̈m iusticie tenoꝛẽ: ⁊ hoc vel ꝯ ho/
stes pugnando vel ciues malefactoꝛes pu/
niẽdo. Q̊ aũt ꝑ talẽ violẽtiaꝫ aufert̃: nõ
habet ꝓpꝛie rõneꝫ violentie vel rapine cũ
nõ sit ꝯ iusticiã. Si v̈o ꝯtra iusticiã aliqui
q̃ ꝑ publicã ptãtẽ aliq̄ indebite extoꝛque/
ant h̊: ꝓpꝛie violẽtia ẽ ⁊ rapina: sicut et la/
trociniũ: aut si iudiciũ ꝑuertãt aut silr̃ q̃d
agũt. Hinc dicit Augu. iiij. de ciui. dei. Re/
mota iusticia q̃d sunt regna nisi magna la/
trocinia: q̄ꝛ ⁊ latrocinia q̃d sũt nisi parua
regna. Vñ Ezech. xxij. Principes ei⁹ ĩ me/
dio ei⁹ q̄si lupi rapiẽtes p̃dã. Nã ⁊ publi/
ca ptãte fũgẽtes tanto graui⁹ peccãt q̄ꝫ la/
trones: quãto ꝑiculosi⁹ ⁊ cõmuni⁹ ꝯ publi/
cam iusticiã agũt cui⁹ custodes positi sũt.
Vñ ⁊ graui⁹ peccãt iniusti rectoꝛes reipu/
blice qꝫ raptoꝛes vtpote electi et iurati de/
fendere publicã iusticiã: cui⁹ potissimi vio/
latoꝛes effecti sũt. Cõtra q̃s terribiliter in/
tonat dñs Deut. xxvij. dicens: Maledict⁹
q̃ ꝑuertit iudiciũ aduene pupilli et vidue.
Tales enĩ vt in plr̃ib⁹ oppꝛimũt̃ ĩiudicijs.

Tertia ꝓinde filia dꝛ inq̃etudo. Et ẽ in/
quietudo q̃daꝫ appetitus lucri mentẽ red/
dens sup̄flua sollicitudine inquietã. Pro
quo nota: ꝙ vt tangit Tho. scd̃a. 2ᵉ. q. lv.
sollicitudo t̄palium tripliciter esse põt illi/
cita. Primo ex parte eius de quo sollicita/
mur: si scꝫ t̄palia tãq̄ꝫ finẽ q̄ram⁹: non refe/
rẽdo eaꝝ vsũ ad diuinũ honoꝛẽ ⁊ ꝓpꝛiam
salutẽ: sicut auari faciũt. Secundo v̈o ex
ꝑte timoꝛis sup̄flui: qñ scꝫ q̃s timet ne faci/
endo q̊ debet necessaria sibi deficiant: si/
cut qui laboꝛant vel laboꝛiciũ seu mercãti/
as vẽdũt dieb⁹ festiuis q̊ nisi facerẽt defi/
cere timẽt. Tertio ꝓpt̃ studium sup̄fluum
q̊ apponit̃ ad t̄palia coaceruãda: ꝓpter
q̊ a sp̃ualib⁹ elõgat̃: q̃b⁹ tñ p̃ncipaliter in/
herere debẽt iux̃ illud Matth. vj. Primũ
q̄rite regnũ dei ⁊ iusticiã ei⁹. Alioq̃n vt dꝛ
Matth. xiij. Sollicitudo suffocat v̈bum.
Hinc p̃sertim Matt. vj. p̃cipit dñs dicẽs:
Nolite solliciti eẽ ĩ crastinũ. i. in futurũ vt
glosat Hiero. ⁊ ĩtelligit̃ d̊ sollicitudĩe sup̄/
flua. Rõ p̃dictoꝝ ẽ: q̄ꝛ nullũ op⁹ põt eẽ vir/
tuosũ nisi debitis circũstãtijs vestiat̃: ĩter
q̄s est vna debitũ tp̃s: s̈m illud Ecc̃i. viij.
In oĩ negocio est tp̃s ⁊ opoꝛtunitas. Q̊
non solũ in exterioꝛib⁹ opib⁹ sed etiã ĩ ĩte/
rioꝛi sollicitudĩe locũ habet: naꝫ vnicuiqꝫ
t̄pi cõpetit ꝓpꝛia sollicitudo: sicut t̄pi mes/

sis sollicitudo metēdi: tēpori autūni sollicitudo vindemie ꝛc̄. Qui ꝙ tpe seminādi de messione sollicit⁹ eēt supflue futuri tpis sollicitudinē pōccuparet: ꝛ h̄ ibidē dn̄s ꝑhibet: vnde ꝛ subdit. Crastin⁹ enī dies sollicitus erit sibiipi: sufficit enī diei malicia sua. i. afflictio sollicitudinis. Et sic ꝓhibet sollicitudinē: de futuris inutilē ꝛ supfluā nō aūt rationabilē ꝛ ordinatā. Hic ergo q̄ri pōt vtꝝ licitū sit thesauros ꝯdere: presertim cū ꝛ Matth. vj. dr̄: Nolite thesaurizare vobis thesauros ī terra vbi erugo et tinea demollit̄ ꝛ vbi fures effodiunt ꝛ furant̄. Ad hoc rn̄det cōpendiū: ꝙ thesaurizare ꝯtingit tripliciter. Uno modo ex affectu auaricie absq̄ omi intentiōe necessitatis proprie vel aliene ꝛ hoc est prohibituz omnib⁹ a deo: qꝛ multū degenerat cor humanū: totū illud terrenū efficiēs: nam subdit̄ Matth. vj. causa cur thesaurizare non debet christian⁹. Ubi inq̄t ē thesaur⁹ tu⁹: ibi ꝛ cor tuū erit scꝫ ꝑ affectū. Et idō dicit̄ Prouer. xv. Melius est parum cum timore dn̄i: ꝙ thesauri magni ꝛ īsatiabiles. Et eiusdem. xxj. dicit̄. Qui thesauros ꝯgregat lingua mendacij van⁹ ꝛ excors est ꝛ impinget ad laqueos mortis. Et idō ꝯcluditur Eccī. xxxj. Beatus diues qui inuētus est sine macula ꝛ q̄ post auꝝ non abijt: nec sperauit ī pecunia thesauris. Secūdo modo cōtingit thesauros condere ex quadaz ꝓuidentia ꝛ hoc ex consideratione ꝓbabilis necessitatis: ꝛ sic cōceditur parentibus secularib⁹ ob necessitatē filioꝝ educādoꝝ vel filiaꝝ ꝯiugio tradendaꝝ non tn̄ ditandarū. Sed in h̄ seruādus est modus ꝫm cōditionem status ꝛ ꝑsonaꝝ: vn̄ dicit aplus ij. Cor. xij. Nō. n. debēt filij parētib⁹ thesaurizare sed parentes filijs. Tertio ꝯtingit condere thesauros ex ꝯsideratiōe duplicis vtilitatis: scꝫ regni defendendi vel diuini cult⁹ ampliādi: ꝛ sic ꝯcessū ē regib⁹ ꝓncipibus ꝛ silib⁹ thesaurizare. Si tn̄ eoꝝ intentio nō fuerit debite modificata nō excusant̄: dū scꝫ spem ꝛ affectum ponūt in illis: vnde dicit̄ Baruch. iij. Ubi sunt ꝓncipes gentiū ꝛ q̄ dn̄ant̄ sup bestias q̄ sūt super terrā: q̄ in auib⁹ celi ludūt q̄ argentuz thesaurizāt ꝛ aurū in q̄ ꝯfidunt homīes ꝛ nō est finis acquisitionis eoꝝ: q̄ argentuz fabricāt ꝛ solliciti sūt nec ē īuētio opeꝝ illoꝝ: exterminati sunt ꝛ ad inferos descenderūt: ꝛ alij in locuz eoꝝ surrexerūt: h̄ ibi. Uerūtamē ꝑsonis ecclesiasticis ꝓprie nū q̄ licet thesaurizare nec etiam tenere pecunias intentione seruandi. Dicit. n. Amb. Auꝝ habet ecclesia non vt seruet sꝫ vt eroget. Quarta aūt filia dr̄ fallacia ꝛ ꝑtinet ad astuciā. Pro q̄ sciendū ꝫm Tho. scd̄a 2ᵉ. q. lv. ꝙ cū aliq̄s vtit̄ vijs nō veris ꝫ simulatis ꝛ apparētib⁹ ad aliquē finē bonū vel malū cōsequēdū: hoc ꝑtinet ad astutiā ꝛ ē pctm̄ etiā si ordinet̄ ad bonū finē: quia nullus vti dꝫ vijs falsis ꝛ simulatis etiam ad bonū finē cōsequēdū. Nō em̄ sūt facienda mala vt eueniant bona: nā astutia ꝓprie in malo accipit̄: vt dicit ph̄s in. vj. ethi. q̄uis qn̄q̄ abusiue ī bono accipit̄ vt dic̄ Augu. in. iiij. ꝯtra Julianū. ꝫꝫ illud Prouer. j. Ut det ꝑuulis astutia. Et est vt frequenter ipius auaricie pedissequa. Nota tn̄ ꝙ ad astutiā ꝓprie ꝑtinet excogitatio viarum nō veraꝝ ꝫ simulataꝝ ꝛ apparentiū: ad aliquē finē bonū vel malū ꝯsequēdū: sicut excogitatio rectaꝝ viaꝝ ad debitū finē pertinet ad prudentiā: sed assūptio taliū viarū ꝫm executionez operis siue per verba siue per facta pertinet ad dolum. Ad fallaciaz vero ꝑtinet executio taliū viarū ꝛ h̄ ꝑ verba deceptoria sine iuramēto: vn̄ fallere sp̄ est pctm̄: falli aūt nō semꝑ ē pctm̄: sed qn̄q̄ est pena peccati. vt qn̄ quis fallit̄ in his q̄ nō spectāt ad fidē: de h̄. xxij. q. ij. ꝑ totum: ꝓcipue. c. Nec artificioso mēdacio nec simplici verbo oportet quēq̄ decipere: qꝛ quōlibet mentit̄ scꝫ ad hoc vt decipiat occidit aīam suā: hec Aug⁹. li. de ꝯflictu vitiorum ꝛ virtutū. Uerūtamē sicut in his que sunt extra religionē fidei: maius malū est fallere. i. mentiri q̄ falli: sic ecōtra in his q̄ pertinent ad fidē maius peccatū est falli q̄ fallere: vt pꝫ eo. ti. c. in ipsaꝝ. Potest tn̄ causa pietatis veritas occultari: ac etiam species alicuius assimulationis assumi: vt pꝫ ibidē. et. c. vtilē. ꝛ se. ꝛ. c. ꝓce. Quinta filia dicitur ꝑiurium: que filia similiter ad astuciā non in cōgrue ꝑtinere dicit̄. Ad ꝑiuriū nāq̄ ꝑtinet executio viaꝝ nō rectaꝝ et silatāꝝ ꝛ h̄ ꝑ verba deceptoria iuramēto firmata: vn̄ ꝑiurare ē ⱱbo doloso dānabiliter interposita fide vel iuramento aliq̄d asserere vel ꝓmittere cum intentione fallēdi: sicut sepissime fit in diuersis ꝯtractib⁹. De q̄ ꝑiurio dr̄. xxij. q. v. c. Quacūq̄ arte ⱱboꝝ q̄s iuret: de⁹ tn̄ q̄ ꝯscie testis est ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Duplicit̄ aūt reus fit q̄ ꝛ dei nomē ī vanū assumit: ꝛ ꝓximū dolo capit: h̄ ibi Et h̄ ītel

ligit᷑ vez qn̄ iurās simulato iuramēto ꝓxi
mū intēdit decipe: imo vt ibidē dr̄.c. ꝙ piu
rare parat᷒ ē anq̄ʒ piurat iā piur᷒ videt᷑: qꝛ
de᷒ nō ex opib᷒ iudicat sʒ ex cogitationib᷒
ꝛ ex corde: hoc ibi. Uerūtn̄ cū ꝗs intētiōe
simplici iurāt tūc a deo iuramēta recipiūt᷑
sicut ex intimis ꝓferūt᷑ nō sicut ab alijs i/
telligūt᷑: vt ptʒ ibidē.c. hūane: ꝛ notāt᷑.§.
ex his oībus: vbi plane de h̄. Sexta filia
dr̄ fraus; q̄ sil'iter ad astutiā ptinet: qꝛ per
eā fit executio viaꝝ nō rectaꝝ ꝛ simulataꝝ
pfecta deceptoria: ꝛ h̄ inq̄ʒtū cōcernūt res
exteriores: sicut legit᷑ Act'.v. ꝙ vir quidā
noīe Ananias cū Saphyra vxore sua vē/
didit agrū ꝛ fraudauit de p̄cio agri. Sic ī
emptiōe ꝛ venditiōe multiplices hodie cō
mittunt᷑ fraudes: ī numero pōdere ꝛ men/
sura: in substātia q̄litate quātitate: in p̄cij
vel debiti solutiōe ꝛ sil'ib᷒. Cōtra ꝗs dicit
apl'us.j.Cor'.vj. Quare nō mag' iniuriā
ꝛ fraudē patimini.i. violentiā vel machi/
nationē occultā poti᷒ q̄ʒ facitis: sʒ vos in/
iuriā facit'.i. aptā violētiā dū in iudicio ī/
fideliū trahitis ꝛ cōtenditis: ꝛ fraudatis
scʒ occulte corrūpendo iudices donis: ꝛ h̄
fratrib᷒.i. fidelib᷒ facitis. Talez fraudem
opati sūt hi ad quos ait dn̄s Esa.j. Argē/
tū tuuʒ versū est in scoriā: vinū tuū mixtū
est aq̄: p̄ncipes tui infideles scʒ in regimīe
ppl'i: socij furum scʒ ꝓpter cōmunicationē
furti ꝛ defensionē furis: oēs diligunt mu/
nera scʒ p auariciā: sequunt᷑ retributiōes
scʒ puertētes iusticiā: pupillo non iudicāt
scʒ dando ꝓ eo sn̄iaʒ in causa iusta: causa
vidue nō ingredit᷑ ad eos: qꝛ scʒ nō vidēt
inde ꝯsurgere lucrum tpale: ꝓpter hoc ait
dn̄s exercituū: fort' isrl'.s. ad puniēdū: heu
ꝯsolabor sup hostib᷒ meis ꝛ vindicabor d̄
inimicis meis. Septima filia vocat᷑ ꝓ/
ditio: q̄ pariformiter ad astutiā ptinere vi
det᷑: qꝛ p eā fit executio viaꝝ nō rectaꝝ et
ꝛ simulataꝝ p opa deceptoria: inquātū cō/
cernūt ipas psonas. Et fiunt ꝓditiōes in
absentia decepti: sed fraudes in p̄sentia vt
ptʒ in iuda q̄ abiens ī absentia christi chri
stū vēdidit. Sʒ vt dr̄ Eccl. xxvij. Facienti
nequissimū cōsiliū sup ip̄m deuoluet᷑ ꝛ nō
agnoscet vn̄ adueniet illi. Hoc ptʒ ī Amā
supbissimo. Et.ij. Machab.x. in his q̄ fra/
tres pecunijs vēdiderūt aduersarijs eorū
dimissis: quos ꝓditores effectos Macha
beus interfecit. Ad laudem dei.

Sequūt᷑ sermōes d̄ p̄cepto octauo.

fraus

pditio

De testimonio ferēdo ī iudicio: ꝛ
q̄liter ꝗs obligat᷑ ad illud: ꝛ de te/
stib᷒ cogēdis remunerandis ꝛ refu
tandis: Sermo I

Non loqueris cō
tra ꝓximū tuū falsum testi/
moniū. Exo.xx. Hoc ē octa/
uum p̄ceptuʒ in q̄ sm Aug.
ꝓhibet᷑ oīe nocumētum q̄
ꝗs p falsitatē oris ledit ꝓximuʒ. Pro q̄ A
notandū sm Augu. ꝙ h̄ nō solū ꝓhibetur
mēdaciū sʒ ꝛ oīe oris nocumētū. Menda
ciū enī nō solū cōmittit᷑ in v̄bis falsis sm
Augu. sed etiā in opib᷒ simulatis: vnde ꝛ
Amb. in quodā sermone et ponit᷑.xxij.q.
v.c. cauere: ibi subdit᷑. Nō solū in verbis
falsis sʒ etiā ī simulatis opib᷒ mēdaciū est.
Mendaciū nanq̄ʒ est christianū se dicere ꝛ
opa christi nō facere: h̄ ibi. Un̄ sm hoc p̄ce
ptū istud triplicit᷑ accipi pōt. Primo stri/
cte ꝓut aliꝗs ꝓximum iniuste ledit ī iudi
cio: vel pniciose loquēdo vel tacēdo: ꝛ sic
accipiunt doctores hebrei p̄ceptū h̄ q̄ dn̄s
dicit: non falsū testimoniū dices scʒ ī iudi
cio. Scd̄o mō accipi pōt large ꝓ oīni falsa
vel iniusta exp̄ssiōe v̄boꝝ ī deceptiōeʒ ꝛ ī/
iuriā ꝓximi: etiā ex̄ iudiciū. Et h̄ mō poni
tur h̄ p̄ceptū Leuit᷑.xix. vbi dr̄. Nō mētie/
mini neq̄ʒ decipiat vnusq̄sq̄ʒ ꝓximū suuʒ.
Tertio mō pōt accipi largissime ꝓ oī dece
ptoria vel perniciosa simulatiōe q̄cūq̄ʒ mō
fiat: ꝛ h̄ mō ꝓhibet᷑ implicite ī duob᷒ p̄ce/
ptis iā dictis: explicite v̄o christ᷒ ꝓhibet
in euāgelio multifarie multisq̄ʒ modis: vt
postea videbit᷑. Primo igit᷑ mō p̄ceptū
istud stricte pōt accipi ꝓut ꝗs iniuste ledit
ꝓximuʒ ī foro iudiciali: ꝛ sm hoc sūt. viij.
genera hoīm delinquētiū ꝯ hoc p̄ceptuʒ.
Primū gen᷒ ꝛ p̄ncipale de quo p̄ceptū ex/
plicite loquit᷑ sunt falsū testimoniū ī iudi/
cio ferētes. Pro q̄ nota sm Augu. li. d̄ mē
dacio: ꝛ ponitur.xxij.q.ij.§. ille ꝙ: ꝙ men/
daciū est falsa significatio vocis cū volun
tate vel intētiōe fallēdi. Et id̄o dic̄ Asten.
li.j.ti.xxxvj. ꝙ dictuʒ exteri᷒ ꝓlatū habet
duplicē cōpationē: vnaʒ ad rem significa/
tā: ꝛ sic dr̄ sermo verus: cū scʒ res adeq̄tur
sermoni: vel etiā fallax cū res nō adeq̄tur
sermoni. Alterā cōpatiōeʒ habet ad intēti
onē dicētis: ꝛ sic dr̄ sermo verus: cū inten/
tio adequat᷑ sermoni: vn̄ mēdacium noīat

dictū p cōpatione̅ tā ad rem ꝙ ad inte̅tio/
ne̅: ⁊ ideo ad cōpletā mendacij rōnem du/
plex falsitas occurrit: q̄ duplex falsitas in
dicta diffinitiōe me̅dacij tāgitur. Prima
me̅dacij falsitas tenet rōnem materialis.
Scd̄a rōnez formalis: vn̄ a scd̄a proprie d̄r
q̄s mendax: ⁊ est grauius pctm̄. Hinc ꝯse/
quit̄ in dicto. §. ille ꝫ: dice̅s: Sȝ cū fallere
semꝑ sit volūtatis: falli aūt vel infirmita/
tis vel temeritatis: grauiꝰ aūt fit qd̄ ex vo
lūtate q̄ȝ qd̄ ex infirmitate vel temeritate
ꝓcedit: ideo ꝯtingit falli qn̄qȝ vel nulluȝ
vel minimū ee̅ pctm̄: p̄sertim si nō interue/
nit iuramentū: secꝰ aūt in iudicio vt vide/
bit̄. Hic ꝫ p̄mo q̄ri pōt: vtꝝ ferre falsum
testimoniū semꝑ sit mortale pctm̄: p̄sertim
cū me̅daciū officiosum qd̄ scȝ alicui ꝓdest
⁊ nulli nocet nō e̅ mortale pctm̄: sed ī falso
testimonio qn̄qȝ repit̄ tale me̅daciū: puta
cū aliq̄s falsū testimoniū ꝓhibet vt alique̅
a morte liberet q̄uis mortez diuino parit̄
⁊ hūano iudicio meruit: vel etiā vt alique̅
ab iniusta sn̄ia liberet: q̄ ꝑ alios falsos te/
stes vel etiā ꝑ iudicis ꝑuersitate̅ inte̅taba
tur. Sil̄iter ꝯtingit ferre falsū testimoniū
ex ignorātia facti vel labilitate memorie:
sed talis ignorātia videt̄ excusare a morta
li. Ad hoc dice̅dū ſm Tho. ⁊ alios doc. ꝙ
falsū testimoniū ꝯtrahit triplice̅ deformi/
tate̅. Vnā ex ꝑiurio: q̄z testes nō admittū/
tur nisi iurati: nulliꝰ eni̅ testimonio quātū
cūqȝ religiosus existat nisi iuratꝰ deposue/
rit: in alterius p̄iudiciū credi debet in iu/
dicio: vt plane ptȝ ex̄ eo. ti. c. nuꝑ: ⁊ in glo.
pōt tn̄ remitti iuramentum ex ꝯsensu ꝑtis
vtriusqȝ: vt patȝ eo. ti. c. tuis: nisi in causa
mr̄imoniali: q̄z tūc nec ꝯfessioni ꝯiugū sta
tur: vt ex̄ de eo q̄ cog. ꝯsan. vx. c. suꝑ eo. iu
rabūt aūt tactis euāgelijs nisi sit ep̄s: qui
solū iurabit ꝓpositis euāgelijs: vt ex̄ d̄ iu
ra. calū. c. fi. Debe̅t aūt testes iurare ꝙ di/
cent totā veritate̅ de re illa quā nouerint:
et ꝙ nō admiscebūt falsū nec aliq̄d de suo
adijcient: vt. iij. q. ix. c. hortamur. c. pura.
Addūt etiā d̄ quorūdā ꝯsuetudine ꝙ nul
li pādent testimoniū: eo. ti. c. fraternitat̄:
⁊ in glo. Item iurabunt ꝙ nec p̄cio nec ti/
more nec amore nec odio nec aliquo cōmo
do testimoniū dice̅t: vt eo. ti. c. q̄tiens: vbi
plane de hoc: ⁊. c. licȝ. ij. §. testes. Et ex hoc
iurame̅to falsū testimoniū habet ꝙ semꝑ e̅
mortale pctm̄ ⁊ grauius reputat̄ ꝙ homi
cidiū: vt supra in scd̄o p̄cep. ser. ij. Secūdo
vero ꝯtrahit deformitate̅ ex violatione iu

sticie: ⁊ hoc modo sil̄iter e̅ mortale pctm̄ in
suo genere ⁊ ꝯtra p̄ceptum istud qd̄ dicit:
Non loqueris ꝯtra ꝓximū tuū falsū testi/
moniū. Qui eni̅ loquit̄ ꝯ iusticiā suo fal/
so testimonio volens absoluere reum: lȝ h̄
testimoniū videat̄ officiosū q̄tū ad reum:
tn̄ est etiam ꝑniciosum q̄tuȝ ad iudicem q̄
decipit̄ ⁊ q̄tum ad cōmune̅ iusticiā que re
spicit totā cōmunitate̅ que tali testimonio
supprimit̄ ⁊ violat̄. Verūtn̄ falsū testimo/
niū ꝓhibens vt alium ab iniusta morte vl̄
sente̅tia liberet: nō peccat mortaliter ex vi
olatiōe iusticie: sed tm̄ ex ꝑiurio ſm Tho.
⁊ Asten. vbi supra. Nam ex quo iniustum
iudiciū ꝓprie iudiciū non est: ideo ex vi iu
dicij falsū testimoniū in iniusto iudicio ꝓ
latum ad impediendā iniusticiā nō habet
rōnem peccati mortalis: sed solum ex iura
mento violato. Tertio deniqȝ ꝯtrahit de/
formitate̅ ex ip̄a falsitate ſm ꝙ om̄e me̅da
cium e̅ pctm̄ vt infra videbit̄: ⁊ ex hoc nō
habet falsū testimoniū ꝙ semꝑ sit peccatū
mortale: verūtn̄ vt in pluribꝰ e̅ mortale: q̄z
rarissime dat̄ ibide̅ falsū testimoniū: quin
ip̄m sit ꝑniciosū vel ꝑti aduerse vel reipu/
blice vel ip̄i iudici: ⁊ sic falsum testimoniū
vt freque̅ter ī se ꝯtinet triplex mortale pec
catū. Et ideo dicit Augꝰ. ⁊ habet̄ extra de
cri. fal. c. j. ꝙ falsidicus testis tribꝰ ꝑsonis
est obnoxius. Primo deo cuiꝰ p̄ceptuȝ cō
temnit: secūdo iudici quem mentie̅do fal/
lit: postremo īnoce̅ti que̅ falso testimonio
ledit: ⁊ ideo debet hm̄oi imponi triplex pe
nite̅tia ſm Asten̄. lib. j. ti. xxxvj. Propter
primū septe̅nis ei penite̅tia tanꝙ ꝑiuro de
bet imponi: vt ptȝ. vj. q. j. c. quicūqȝ: scie̅s
se ꝑiurauerit. xl. dies in pane ⁊ aq̄ ⁊ septez
seque̅tes annos peniteat: ⁊ nūꝙ sit sine pe
nitentia: ⁊ nunꝙ in testimoniuȝ recipiat̄:
cōmunione̅ tn̄ post hoc recipiat. Propter
scd̄m aūt infamabit̄ si fuerit de h̄ ꝯuictus
vt pȝ. xxij. q. v. c. si q̄s ꝯuictꝰ vbi etiā dicit̄
ꝙ attrahe̅s aliū quocūqȝ modo ad ꝑiuria
vel falsa testimonia: si fuerit h̄ ꝓbatuȝ: vs/
qȝ ad exitum vite cōmunicare non debet:
vel etiam ꝓpter scd̄m verberibꝰ debet ca/
stigari: vt. v. q. v. illi qui: vel extraordina/
rie poterit puniri: vt extra d̄ testi. c. nullū.
Propter tertiū ſm modum lesionis cōde̅
nabitur. C. de pen̄. §. qui male: in. l. ij. Ad
illud aute̅ qd̄ obijcit̄ de ignorantia: rn̄det
Tho. scd̄a. 2e. q. lxx. ꝙ in testimonio fere̅/
do non debet homo ꝓ certo asserere quasi
sciens illud de quo certus non est: sed du/

biuum sub dubio ꝓferre debet: ⁊ illud de ꝗ
certus est ꝑ certo debet asserere. Sꝫ quia
cōtingit ex humane memorie labilitate ꝙ
homo se certuꝫ esse reputat de eo qȯ tñ fal
sum est: ⁊ ideo si quis cum debita sollicitu
dine recogitans estimat se certū eē de hoc
qȯ tamē falsum est: nō peccat mortaliter hȯ
asserens quia non dicit falsū testimoniū ꝑ
se ⁊ ex intentiōe sed ꝑ accidēs ꝯtra id qȯ ī
B tendit. Secundo queri pōt: cuꝫ in dicto
p̄cepto: non loqueris ꝯtra ꝓximū tuū fal
sum testimoniū: ꝓhibeatur falsitas vt di/
cunt ibidē glo. ⁊ Isidor⁹: ⁊ hoc ſm Alex.
est veꝝ de falsitate a ꝑte dicentis: que attē
dit in mandato: vtꝝ etiam in eodē p̄cepto
ꝓhibeat taciturnitas veritatis cū ip̄a ve/
ritas ab aliquo reꝗrit. Ad hoc respondet
Alex. in. iij. ꝙ sic: q2 ī ista negatiua nō loꝗ
ris: etiaꝫ includit affirmatiua qua p̄cipit
obseruantia veritatis ad ꝓximuꝫ: negati/
ua tamē obligat semꝑ ⁊ ad semꝑ: affirmati
ua vero semꝑ sed non ad semꝑ sed ꝑ tꝑe et
causa: nam causa facit taciturnitateꝫ veri/
tatis esse culpabileꝫ. Dicit enī Augu. scri/
bens ad Casulanū: ⁊ ponit. xj. q. iij. c. quis
quis metu cuiuslibet potestatis veritateꝫ
occultat: glo. tunc quādo inducit in testē
iram dei suꝑ se ꝓuocat: quia magis timet
hominē ꝙ deum. Multomagis aūt si hoc
facit p̄cio fauore odio vel amore. Sequit.
Vterqꝫ reus est: ⁊ ꝗ veritatē occultat: ⁊ ꝗ
mendaciū dicit quia ⁊ ille ꝓdesse nō vult:
et iste nocere desiderat. Dicit enī Chryso.
ꝙ nō tm̄ est ꝓditor veritatis ꝗ palā menti
tur: sed etiā ꝗ non libere ꝓnūciat veritatē
quaꝫ libere ꝓnunciare oꝑtet: aut ꝗ libere
veritatem non defendit quā libere defen/
dere ꝯuenit. Hinc ſm Hos. illi qui subtra/
hunt suum testimoniuꝫ illi rei ꝗ non nisi ꝑ
eos ꝓbari pōt mortaliter peccāt: ⁊ ideo co
gēdi sunt satisfacere sicut de alijs mortali/
bus: vt. vj. q. j. hi qui: ꝙ si de sua taciturni
tate munus reciꝑent obligarent ad resti/
tutionem muneris: nō danti sed ei in cui⁹
iniuriā datū est. Et si talis iurasset se nō ꝑ/
hibituꝝ testimoniū: credit Hos. iuramētū
illud esse temerariū: quādo non nisi ꝑ euꝫ
de veritate liquere pōt: tūc enī posset etiā
auctoritate ꝓꝓria cōtrauenire: vt. xxij. q.
iiij. in malis ꝓmissis rescinde fidē. Et sub/
ditur ratio cum dicit. Impia est enī ꝓmis
sio que scelere adimpletur. Et hoc est verū
quādo certum est ex hoc ꝯuenire mortale
peccatum: secus autē si dubitaret: tūc enī

esset prius suꝑioris auctoritas requirēda:
vt extra de electi. c. venerabilem. Tertio
queri potest: vtrum homo teneatur ad fe/
rendum testimoniuꝫ: p̄sertim cum dicitur
Prouer. v. Qui ambulat fraudulēter re/
uelat archana: qui autem fidelis est celat
amici cōmissum: hinc Abraā petijt ab vxo
re sua Sara ꝙ diceret in egypto Abraam
esse fratrem suuꝫ et celaret eum esse virum
suum: vt patet Gen. xij. Et iterū dicit Au/
gu. in questionibus Gen. ꝙ Abraā de vxo
re sua dicens ad Abimelech: soror mea ē:
veritatem celari voluit non mendaciū di/
ci: sed veritatem celādo abstinet aliquis a
testificando. Ad hoc respōdet Tho. scd̄a
2e. q. lxx. ꝙ in testimonio ferendo distin/
guendū est: quia aliquādo requirit alicu/
ius testimoniū ⁊ aliquādo nō. Si ergo re/
quirit testimoniū alicuius subditi: ⁊ hoc
auctoritate suꝑioris cui ī his que ad iusti/
ciam ꝑtinent obedire tenetur tunc non est
dubium quin in his teneat ferre testimo/
nium in quibus ſm ordinem iur̄ ab eo te/
stimoniū exigit: puta ī manifestis ⁊ ī his
d̄ quibus infamia precessit. Si autē exiga
tur ab eo testimoniū in alijs: puta in occul
tis ⁊ de quibus infamia non p̄cessit: nō te/
netur ad testificandū nisi in casu vt vide/
bitur. Si vero requiratur ei⁹ testimoniuꝫ
non auctoritate suꝑioris cui obedire tene/
tur: tūc ē distinguenduꝫ. Quia si testimo/
nium requirat ad liberandū hoīem vl' ab
iniusta morte vel a pena quacūqꝫ vel a fal
sa infamia vel etiam ab iniquo dāno: tunc
homo tenet ad testificandū: ꝙ si testimo/
niū eius non requirat: tūc nihilomin⁹ in
hoc casu tenet facere qȯ in se est: vt aliqui
veritatē denūciet ꝗ ad hoc possit ꝓdesse.
Dicit enī in ps̄. lxxxj. Eripite pauperē et
egenum de manu peccatoris liberate. Et
Prouer. xxiiij. Erue eos qui ducuntur ad
mortē. Et Roma. j. dicit. Digni sunt mor/
te non solum qui faciunt sed etiā qui ꝯsen
tiunt facientib⁹: vbi dicit glo. Cōsentire ē
tacere cuꝫ redarguere possis. Suꝑ his ve/
ro que ꝑtinent ad ꝯdemnationē alicuius:
non tenet aliquis ferre testimoniū nisi cū
a superiori compellitur ſm ordineꝫ iuris:
quia si contra hoc veritas occultet: nulli
ex hoc speciale dānū nascit: vel si īmineat
periculū accusatori non est curandū: quia
ip̄e se in hoc ꝑiculum sponte ingessit. Alia
autē ratio est de reo cui ꝑiculum īminet eo
non volente. Ceterū in auctoritate p̄dicta

loquit Augu. de occultatiōe veritatis in
illo casu: qñ quis non compellit auctorita
te supioris veritatem ppalare: et quando
veritatis occultatio specialit ē nulli dam/
nosa. Preterea ō illis q̄ sūt homini cōmis
sa in secreto p cōfessionē nullo modo testi/
moniū ferre debet: quia talia nō scit vt ho/
mo sed tanq̄ dei minister: ⁊ mai⁹ est vincu
lū sacri q̄libet hoīs p̄cepto. Circa ea vero
que aliter hmōi sub secreto cōmittūtur di/
stinguēdū ē. Quia qñq̄ sūt talia q̄ statim
cū ad noticiā hoīs veniūt hō tenet ea ma
nifestare: puta si ptinerent ad corruptiōez
multitudinis spūalē vel corpalē vel ī gra/
ue damnū alicuius psone: vel si q̄d aliud ē
hmōi qd̄ q̄s ppalare tenet vel testificādo
vel denūciādo: ⁊ ꝯ hoc debitum obligari
non pōt p secreti cōmissū q: in hoc frange/
ret fidē alteri debitā. Qñq̄ v̄o sūt talia q̄
quis pdere nō tenet: vñ tunc ex hoc obli/
gari pōt q̄ sibi sub secreto cōmittunt: ⁊ tūc
nullo modo tenet ea pdere etiā ex p̄cepto
supioris: q: seruare fidē est de iure natura
li: nihil aūt p̄cipi pōt ꝯ id qd̄ ē ō iure natu
rali. Quarto q̄ri pōt vtꝝ testes cogi pñt
ad ferendū testimoniū: p̄sertim cū ex̄ de te
sti. cogē. in. c. sup eo. vbi subdit: q̄ si factū
est notoriū nō indiget testiū depositionib⁹
declarari: cū talia pbationē vel ordinem
iudiciariū non requirant. Uerꝫ si non ē no
toriū vel is qui ꝯuenit factum negauerit:
testes qui interfuerūt facto monēdi sunt:
nō cogendi ad ferendū testimoniū v̄itati.
Ad hoc rñdet Asteñ. li. j. ti. xxxvij. distin/
guēdo f̄m Hos. Aut inquit req̄rit testimo
niū ī causa ciuili: ⁊ tūc generalit q̄libet sci
ens v̄itatē cogi debet phibere testimoniū
veritati: vt. C. de testi. le. si qñ. xiiij. q. ij. c.
q̄cq̄: ex̄ de testi. cog. c. peruenit. j. ⁊. ij. Aut
inq̄rit testimoniū ī causa crimīali s agit ō
crimīe ciuilit: ⁊ sic etiā sūt testes cogēdi:
vt eo. ti. c. p̄terea. c. cū ꝯ: ⁊ planius in glo.
Si v̄o agit de crimīe crimīaliter tunc aut
agit ō crimīe falsi: ⁊ sic etiā testes sūt cogē
di: vt. d. c. cū ꝯ: ⁊ ī glo. vel agit ō alio cri/
mine: ⁊ tūc generalit non sunt cogēdi: vt
eo. ti. c. dilectoꝝ. Preterq̄ si p alios veri/
tas liq̄re nō pōt: vt. xiiij. q. ij. c. q̄cq̄: vł nisi
se subtrahāt gr̄a odio vel timore: vt eo. ti.
c. j. ⁊ dicto. c. dilectoꝝ: ī glo. Sūt aūt cogē/
di p cēsurā eccl'iasticā vt ptꝫ eo. ti. ī diuer/
sis. c. ⁊ etiā ex forma lr̄aꝝ pape p clausulā
illā. s. testes autē: ⁊c. q̄ si nō ponit ibi vt so
let fieri qñ ī eis fit mētio de crimīe: tūc ni/
hilomin⁹ ad iura se iudex referat: et testes
cogat vel nō cogat f̄m supradicta. Consue
tudo tñ romane curie ē: q̄ ī causis ō facto
vbi agit de crimīe nullū testē cogat q̄liter
cūq̄ de eo agat ⁊ idē seruat ī lr̄is nō appo
nēdo clausulā p̄dictā. Nota etiā Ray. ti.
de rapto: q̄ qñ q̄s ppt defectū pbationuꝫ
rē suā amitteret: etiā psone p̄uilegiate sic̄
p̄sb̄ri cogendi sūt iurati testificari: vt. xiiij.
q. ij. c. q̄cq̄: nō tñ ī cā sāguinis. Quinto
q̄ri pōt: vtꝝ pferēdo testimoniū pōt aliq̄d
accipi: p̄sertim cum nemo militat stipēdijs
suis: vt ptꝫ. j. Cor. ix. Ad h̄ rñdet Augu.
scribēs ad macedoniū: ⁊ ponit. xiiij. q. v. ī
c. nō sane. vbi subdit. Nō īdo debet iudex
vēdere iustū iudiciū aut test' veꝝ testimo/
niū: q: vēdit aduocat⁹ iustū p̄rociniū ⁊ iu/
risperit⁹ veꝝ ꝯsiliū. Et subdit rōnē dicēs:
Illi enī scꝫ iudex ⁊ testis īter vtrāq̄ ptem
ad examē adhibet: isti scꝫ aduocat⁹ ⁊ iuris
perit⁹ ex vna pte ꝯsistūt: h̄ ibi. Ex q̄b⁹ patꝫ
q̄ sicut nō debet esse sn̄ia venalis sic nec te
stimoniū: q̄uis testes expensas recipe pñt
a pducēte: vt. iiij. q. iij. c. testes. §. vēturis:
⁊. xj. q. iij. c. nō licet ī glo. Quid ḡ si test'
corrupt⁹ dicit falsū testimoniū. Respōdet
Asteñ. vbi supra: q̄ testimoniū nullū ē: et
q: venale: ⁊ q: falsū: ⁊ p̄ter penā seculi te/
net ī iudicio aīe illi quē suo testimonio le/
sit ad omne īteresse: ar. ex̄ de testi. c. sic̄. Et
pecunia sic data restitui debet nō dāti s ei
ī cui⁹ iniuriā data. j. q. j. c. iubemus. Si tñ
simplicit data est vt iustū ferret testīoniū:
tūc repetere pōt ⁊ ei reddi debet f̄m Hos.
vt dicto. c. nō sane: et ex̄ de simo. c. dilect⁹.
Sexto q̄ri pōt: vtꝝ alicui⁹ testimoniū re/
pelli pōt absq̄ sua culpa: p̄sertim cū de q̄li
bet p̄sumēdū ē bonū nisi ꝯriū appareat: sꝫ
ad bonitatē hoīs ptinet q̄ veꝝ testimoni/
um dicat. Ad h̄ dicēdū f̄m Tho. scda. 2e.
q. lxx. q̄ testimoniū nō habet infallibilem
certitudinē sꝫ pbabilē: ⁊ ideo q̄cq̄d est qd̄
pbabilitatē afferat ī ꝯriū reddit testīoniū
inefficax. Redditur aūt pbabile q̄ aliq̄s in
testificando v̄itatē non sit firm⁹: ⁊ h̄ qñq̄
ppt culpā: sic̄ infideles ⁊ īfames ⁊ q̄ publi
co crimīe rei sūt: q̄ nec accusare pñt: qñq̄
v̄o absq̄ culpa: ⁊ h̄ vel ex defectu rōnis si
cut ptꝫ in pueris amētib⁹ ⁊ mulierib⁹: vel
ex affectu sicut ptꝫ de inimicis ⁊ de psonis
ꝯiūctis ⁊ domesticis: vł etiā ex īteriori cō/
ditione: sicut sūt paupes serui ⁊ illi q̄bus
impari pōt de q̄b⁹ pbabile ē q̄ defacili pos
sint induci ad ferēdū testīoniū ꝯ v̄itatem:

vnde repelli aliquē a teſtimonio magꝭ ꝑti/
net ad cautelam falſi teſtimonij vitandi ꝙ̄
ad penam: ⁊ ideo licet de quolibet ꝑſumē/
dū eſt bonū niſi contrariū appareat: dum/
modo tamē vergat in periculū alterꝰ: tūc
ē adhibēda cautela vt nō de facili vnicuiqꝫ
credat: ſm illud. j. Jo. iij. Nolite credere
omī ſpiritui. Et hec ē etiā ratio cur nō ſuf/
ficit vnꝰ teſtis: ſed vt dicit Deut. xvj. In
ore duorū vel triū teſtiū peribit qui interfi
cietur. ⁊. c. xix. In ore duoꝝ vł triū ſtabit oē
verbum. Unde regulariter ad minus duo
teſtes ſunt neceſſarij: vt ex̄. e. ti. c. veniens.
ij. ibi ſubdit in fi. nec vnius teſtimoniū ad
cōdēnationē ſufficiat alicuiꝰ: vbi dic̄ glo.
hic ſcꝫ in caſu ibidē poſito erat vnus teſtis
idoneꝰ: nunquid ꝑ eū ⁊ famā poſſit ↄdēnari
de tali crimine? ⁊ videt ꝙ ſic: qꝛ fama cum
alijs probat. iiij. q. iij. §. itē ſepe. ſed nō ē ve
rū: quia in crimine apertiſſime debēt eē ꝓ/
bationes. C. de ꝓbat. l. vl. ⁊. v. q. vj. c. epi/
phanium: quia vbi ↄtra ſalutem hominis
agitur ꝓcedit ſtrictius. Secus eſt in ciui/
li: in qua ſufficit ꝑſumptio ⁊ vnus teſtis cū
iuramento. ar. C. de re. cre. l. bonefidei: ex̄
de proba. c. ſicut cōſuetudo: penſatis tamē
circūſtantijs perſonaꝝ ⁊ cāe: vt ex̄ de iure/
iuran. c. vlt. in fi. In multis etiā caſibꝰ duo
teſtes nō ſufficiūt. vt pꝫ. ij. q. v. Preſul nō
damnet niſi vigintiduobꝰ teſtibꝰ: ꝑſbyter
autē cardinalis niſi. xliiij. teſtibꝰ: diaconꝰ
cardinalis niſi. xxvj. teſtibus. ſubdiaconꝰ
acolytus exorciſta lector oſtiariꝰ niſi ī. vij.
teſtibus nō ↄdemnabit: ⁊ hoc de clericis
eccłie romane locū habet ꝓpter eius digni
tatē. De alijs gratia breuitatis ſupſedeo.

Quantū malum autē ſit falſum ferre te/
ſtimoniū: legitur in. iij. li. eccłiaſtice hiſto.
ꝙ tres falſi teſtes inſurrexerūt cōtra Nar/
ciſcuꝫ epm hieroſolomytanū: ſub ſacramē
to iuramēti dicta ſua ↄfirmātes. Unus di
xit. Si nō eſt ita igne comburer. Aliꝰ dixit
ſi nō ita eſt luminibus priuer. Tertiꝰ dixit:
morbo regio conſumer. Cum igitur epiſco
pus ꝓpterea de impudicitia notaret ab om
nibus pluribus annis in locis deſertis vi
xit: Primus ergo teſtis a parua ſcintilla
ignis domo ſuccenſa cū familia omīqꝫ pe/
core cōflagrauit. Tertius a pedibꝰ vſqꝫ ad
caput repletus morbo regio cōſumit. Se/
cūdus autē videns eorū excidium nec poſ
ſe latere diuinū ſecretum cunctis audienti
bus vniuerſum ordinē ſcelerum pandit: ⁊
in lachrymis ꝓrumpens luminibus ēpri/
uatus. Narciſcus autē ex inſpirato quaſi
de celo veniens epiſcopatū recepit: ⁊ mul/
tomagis ꝙ̄ ante erga eum amor ꝑpłi fuit.
Ad laudē dei omnipotentis.

Quid requiritur ad iuſtū iudi/cium ⁊ quales debent eſſe iudices ac de pena iniquum iudicium pro ferentium: Sermo II

Non loqueris contra ꝓximū tuum falſū teſtimo
nium. Exo. xx. Secūdū genus
hominū faciēs ↄtra ꝑceptum
iſtud: Sūt iudices iniuſtū iudiciū ꝓferen/
tes. Quos maledicto ſubiecit dn̄s ex ore
filiorum iſrael vociferantiū. Deute. xxvij.
Maledictus qui peruertit iudiciū aduene
pupilli ⁊ vidue ⁊ dicet omnis populꝰ amē.
Hinc rex Ezechias diuine volūtatis opti/
me conſcius: poſt mirabiles victorias ī fa/
uorem ⁊ gratiarūactionē diuine beneficen
tie conſtituit iudices in cunctis ciuitatibꝰ
ne populus neceſſitaret diſcurrere de loco
ad locū ad habendū iudiciū in cauſis com
munibꝰ: quibꝰ precepit dicens. ij. Paral.
xviij. Uidete quid faciatis: ne ſcꝫ ꝑcipitan
ter ſed cū magna deliberatione ſententiaꝫ
feratis. Cuius rationē ſubdit: Non enim
inquit hominis exercetis iudiciū ſed dei.
Hinc quia vices dei tenent in hac parte dij
participatiue nuncupantur. Exo. xxij. vbi
dicitur. Dijs non detrahes ⁊ pricipi popu
li tui nō maledices. Sequitur. Quodcun
qꝫ iudicaueritis in vos redūdabit ſiue in
bonum ſiue in malū. Et ſubdit in particu/
lari. Non enim eſt a pud deū veſtrū iniqui
tas neqꝫ perſonarū acceptio neqꝫ cupido:
cui ſcilicet conformari debetis in iudican/
do. Illa enim tria ſunt que faciunt peruer
tere iudicium: ita vt iniquitas referat ad
odium: ſicut acceptio perſonarū ad amo/
rem: fauorē: vel timorē: cupido autem ad
munera que cōmuniter excecant oculos.
Unde dicit Petrus rauen̄. ī epiſtola qua/
dam. Nihil adeo glorioſe lucet in iudice ſi
cut amare ⁊ exhibere iuſticiam ſine omni
acceptione perſone. Teſte enim Cicerone
prouerbialiter dicitur. Exuit perſonā iudi
cis quiſquis amicū induit. Equitas cui iu
dex obſequitur ſiniſtrā odij vel amoris de

xteram nescit. Nam talis debet esse iuris minister: vt in eius manu nullius auctoritate persone titubet aut vacillet libra iusticie: hec ille. a Hic primo queri potest: vtrum iudiciũ humanũ sit licitũ: presertim cũ dicatur Mat. vij. Nolite iudicare vt nõ iudicemini: et ad Roma. xiiij. Tu quis es q̃ iudicas seruũ alienum: suo aũt domino stat aut cadit. Nec mirum ꝙ homini prohibetur iudicium: quia nullus est absq̧ peccato. Nam si dixerimus: quia peccatũ nõ habemus nosipsos seducimus vt dicit᷑. j. Jo. j. Alioquin vt dicitur Roma. ij. Inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas: in quo enim alterũ iudicas: teipsuz condemnas: eadẽ enim agis que iudicas. Ad hoc dicẽdũ ſm Tho. secũda. 2e. q. lx. ꝙ iudiciũ intantũ est licituz inquantũ ẽ iusticie actus. Ad hoc autem ꝙ iudicium sit iusticie actus tria requiruntur. Primo quidem ꝙ procedat ex inclinatione iusticie. Secundo ꝙ procedat ex presidentis auctoritate. Tertio vero ꝙ proferat᷑ ſm rectã rationẽ prudentie. Quodcunq̧ autẽ horum defuerit est iudiciũ vitiosum et illicitum. Nam si fit iudiciũ contra rectitudinẽ iusticie: tunc dicitur iudiciũ puersũ vel iniustuz. Si vero quis iudicat in his in quibus non habet auctoritatem: tunc dicit᷑ iudiciũ vsurpatũ. Si vero deest certitudo rõnis: puta cum fit iudicium de his que sunt dubia vl᷑ occulta per aliquas leues coniecturas: tũc dicit᷑ iudiciũ suspiciosũ vel temerariũ: et in his trib9 est omne iudiciũ illicitũ. Adhuc autẽ duo sũt que requirunt᷑ vt prolatũ iudiciũ non sit proferẽti perniciosũ et damnabile. Primũ ẽ ꝙ intentio ferẽtis moueat᷑ ex zelo iusticie non ex liuore vindicte: non inquã ex amore vl᷑ in affectione ex timore vl᷑ cupiditate et similibus. Secundũ est ꝙ a criminalibus seipm custodiat: quoniã illi qui sunt in grauib9 peccatis nõ debẽt illos iudicare qui sunt in eisdẽ peccatis vl᷑ minoribus vt dicit Chrys. super illud Matth. vij. Nolite iudicare. Et hoc ẽ intelligendũ pcipue quando illa peccata sũt publica: quia ex hoc generatur scandalũ in cordibus aliorum. Si aũt nõ sũt publica sed occulta: et iudicãdi necessitas imineat propter officiũ: tunc põt cũ humilitate et timore vl᷑ arguere vel iudicare. Unde dicit Aug9. in li. de sermone domini in monte. Si inuenerimus nos in eodem vitio esse congemiscamus: et ad pariter conandũ inuitem9. Nec tamẽ propter hoc homo seipsũ sic condemnat vt nouũ condemnationis sibi meritũ acquirat: sed quia cõdemnans aliũ ostendit se similiter cõdemnabilẽ esse propter idem vl᷑ simile peccatum. Unde ſm Alexan. in. iij. ẽ iudicare de officio potestatis: et ẽ iudicare de idoneitate et merito potestat᷑. Primo modo iudicare põt malus prelatus. Secũdo modo nõ nisi bonus. Primũ sine secundo est damnabile iudicanti: salubre tamen est subdito obtemperanti. Ex dictis igit᷑ patz ꝙ ad hoc vt humanũ iudiciũ sit licitũ tria principaliter requirunt᷑ cum suis attinentijs: que lucide tãgunt᷑ Exo. xviij. Jethro moysi cõsiliũ ingerente de iudicibus cõstituendis super populuz israel: ait enim: Prouide autẽ de omni plebe viros potentes et timentes deum in quibus sit veritas et qui oderint auariciaz: et constitue ex eis tribunos et centenarios et q̃nquagenarios et decanos qui iudicent populum omni tempore. Prouide inquã scilicet cũ magna diligentia et deliberatione de omni plebe: scz sine omni personarũ acceptione viros: quia mulieres dominari nõ debẽt: nec regere propter defectũ discretionis et cõstantie: potẽtes scilicz iudicare per suam sapientiã et experientiã: vnde et alia translatio habz: sapientes: vbi nos habemus potẽtes. Et timentes deũ magis q̃ homines in quibus sit veritas scilicet vite iusticie et doctrine: et qui oderint auariciã: quia homines cupidi de facili per munera deflectunt᷑ a iusticia: quia tales digni sũt iudicare populum. Primũ igitur quod principalit᷑ req̃ritur in iudicio ẽ rectitudo iusticie: ad cui9 completionẽ duo requirunt᷑. Unũ ẽ scientia vl᷑ discretio iudicandi: quia ſm Berñ. extra de rescrip. c. sciscitatus. Judex debz esse scientia penitus instructus nec querere ab alijs q̃d eũ loqui oporteat: vt in auc. de iudi. in prin. colla. vj. et extra de ꝯsang. et affini. c. ex litteris: in fine vbi dicit᷑ ꝙ nõ sũt cause matrimonij per quoslibet sed per iudices discretos qui potestatem habeant iudicandi et statuta canonum nõ ignorẽt. Uerũtamen q̃uis sit illitteratus si habet consuetudinem et peritiam iudicandi: potest etiã ei cã cõmitti. C. de iudi. certi iuris. Judex tamen ecclesiastic9 quis esse nõ põt nisi sit peritus saltẽ mediocris iuris scientia: vt no. xx. di. c. j. vbi subdit᷑: ꝙ in negotijs diffiniendis non solum est necessaria scientia sed etiã ptãs. Hinc christ9 dictur9

mat.16. Petro. Quocunq ligaueris sup terrã: pri
us dedit sibi claues regni celoꝝ: in altera
dans ei scientiã discernẽdi inter leprã ꝛ le/
prã: in altera dãs ei ptãtẽ eijciẽdi aliquos
ab ecclia vel recipiendi. Et in glo. vbi pla/
ne de h. Scõm ẽ zelus exequẽdi iusticiam.
iuxta illud. ps. xxxvj. Custodi innocentiã
scz ĩ intẽtione q̃tũ ad deũ: ꝛ vide equitatẽ
in ope q̃tũ ad pximũ: qm sunt rel. ꝛc. Illa
nãq duo cõcurrere debẽt. s. intẽtio recta ꝛ
B snĩa iusta. Verũtamẽ ɔtra hanc iusticiã
quattuoꝛ genera hominũ faciũt. Nam ſm
Greg. ꝛ ponit. xj. q. iij. q̃ttuoꝛ modis hũa/
nũ iudiciũ puertit: timoꝛe: dũ metu pote/
statis alicui⁹ veritatẽ loqui ptimescimus:
cupiditate: dũ pmio animũ alicui⁹ corrum
pim⁹: odio: dũ ɔtra quẽlibet aduersarium
molimur: amoꝛe: dũ amico vel ppinq pſta/
re ɔtendim⁹: hoc ibi. Prĩo igit iudiciũ p/
uertit ppter metũ: qꝛ dicit Chryſ. Facile
deuiat a iusticia qui in causis nõ deũ ſ ho/
minẽ timet. Sicut fecerũt iudices ĩ iezrael
ex metu iezabel regine: iudicantes iniuste
naboth ppter vineã: vt pz. iij. Regũ. xxj.
Sic ꝛ pilat⁹ audiẽs hũc sermonẽ. s. q non
esset amic⁹ cesaris: magis timuit ꝛ de chri/
sto iniustũ iudiciũ dedit. Sz dic Aug⁹. ad
Casulanũ: ꝛ habet. xj. q. iij. c. q̃squis me/
tu cuiuslibet potestatis veritatẽ occultat:
irã sup se prouocat: qꝛ magis timet hoĩem
q̃ deũ. Sz querit glo. in. d. c. quattuoꝛ: nũ
quid tenet snĩa quã iudex p metũ tulit. Et
rñdet q sic: sed elidi põt per exceptionem.
Sentẽtia vero que p premiũ lata ẽ nulla ẽ.
Scdo vero iudiciũ puertit ppter cupidi
tatẽ. Pro quo notãdũ ſm Ray. q ordinã/
rij iudices nõ debẽt aliquid recipe a ptib⁹
nec etiã expensas: eo q ppter iusticiã tenẽ
dam habeant suas puisiones: ne scz dum
sumptus querit predo grasset. Cũ em ha/
bent suas dignitates ꝛ redditus ɔtenti de
bẽt eẽ suis stipẽdijs: nec a litigatoꝛib⁹ reci/
pere debẽt etiã moderata exenia ppter su/
spitionẽ vitandã. Iudex autẽ delegat⁹ eti
am nihil recipe põt: nisi forte esculentũ vl
poculentũ mera libertate oblatũ: qd pau/
cis dieb⁹ ɔsumi pt: vl nisi moderatas expẽ
sas: cũ ipm ppter cãz sibi ɔmissã extra suũ
domiciliũ pficisci ɔtigerit: ita q in expen/
sis nõ excedat modũ ꝛ q non plus exigat
ab vna pte q̃ ab alia: ꝛ q ppter habẽdas
expensas nisi cã requirat occasionẽ profici
scẽdi nõ assumat. Et si litigãtes notabilit
pauperes fuerint etiã p expensis nihil exi
gat: vt li. vj. de rescrip. c. statutũ. §. insup.
Vñ iudex semp dz habere p oculis factum
Cambysis regis qui vt refert Valeri⁹: cu/
iusdaz mali iudicis pelle a corpe detracta
selle iussit affigi: ꝛ in eadẽ sede filiũ ei⁹ iudi
catuꝝ sedere fecit: vt sic imposteꝝ prouide
ret ne quis iudex corrumpi posset. Sz con
trariũ multi iudices faciunt: nã quidã nul
lo modo sententiã ferre volũt ĩique moti.
Et sic ſm Ray. ꝛ Hosti. iudex leso restitu/
ere tenet oẽm estimationẽ litis: vt. xxiij. q.
ij. c. dñs. ꝛ. q. v. c. admĩstratoꝛes. Quidaz
autẽ recipiũt pecuniã vt simplr ferant sen/
tẽtiã: vel etiã vt iuste ferãt eam: ꝛ tũc tene/
tur restituere ei qui dedit: qꝛ cum ex officõ
suo tenetur iudicare ꝛ bene ꝛ gratis: ideo
turpiter accepit ꝛ obligat ei ad restitutio/
nem qui bona intentione dedit. Quidam
vero premiũ recipiunt vt ferãt iniquã sen/
tentiã. vel etiam vt nullã ferant sniam: ꝛ il
lud restitui debet ei in cuius iniuriam da/
tum est. Insuper tenet parti lese ad omne
damnum restituendũ. xj. q. iij. nõ licet: ex/
tra de simo. nemo. De talibus autem dicit
Isido. li. iij. de sũmo bo. q sepe iudices pra
ui cupiditatis causa aut differũt aut puer/
tunt iudiciũ nec finiũt cepta partiuz nego/
cia quousq marsupia eorum qui causant
exhauriant: aut quod peius est peruertũt
iudiciũ nec finiunt cepta partiuz. Sic filij
Samuelis declinauerũt post auariciã acci
piẽtes munera ꝛ puertẽtes iudicia: vt ha/
betur. ij. Regũ. viij. Propter qd nõ solum
ipi sed etiã pater eorum Samuel iustus ꝛ
hoꝝ ignarus amot⁹ est ab officio filijs isrl
sibi regẽ petentib⁹. Sed quid mirũ cũ dici/
tur. xj. q. iij. c. Qui recte iudicat ꝛ pmium
remunerationis expectat. glo. licet nõ in/
tercesserit pactio: peccat tamen q̃ expectat
remunerationẽ. ꝛ hoc ostẽdit ĩ tex. dicẽs:
q fraudẽ in deo ppetrat qui iusticiã quam
gratis impartiri debuit acceptione pecu/
nie vendidit scz quãtum ad affectũ licz nõ
sequatur effectus. Sequitur. Tales enim
ad veritatem nõ iusticie defensio ſ amoꝛ p/
mij prouocat: quib⁹ si spes nũmi subtrahi/
tur: confestim a iusticie confessiõe recedũt
acceptio nũmoꝝ preuaricatio ẽ veritatis.
hoc ibi. Hinc vt dicit ibidẽ glo. venales sẽ
tentie nulle sunt: vt. ij. q. vij. §. venales.
Tertio pinde iudiciũ peruertit propter
amoꝛẽ vel affectũ puatũ: dum quis amico
vl ppinquo prestare contendit. Et de hoc
habetur. xj. q. iij. c. Quicunq aut consan/

guitate aut amicicia in iudicãdo ducitur: peruertit iudiciũ christi qui ẽ iusticia ⁊ fructũ illius vertit in dãnationis amaritudinẽ. Unde generaliter dicendũ ẽ ꝙ omnes qui ex industria mala propter amorẽ vl' fauorem alicui⁹ ferũt iniustã sententiã: hi sicut iam dicti leso tenenẽ ad oĩe interesse: nisi posset is induci ad integrã restitutionẽ faciẽdã: pro quo sentẽtia lata ẽ: ⁊ ẽm leges multas alias penas sustinere deberẽt. Insuper preter restitutionẽ debet eis iponi penitẽtia tanꝙ pro grauissimo crimine: vt. xj. q. iij. c. quicunꝙ. Itez ferens iniquã sententiã per imprudentiã ẽm Ray. ⁊ Hosti. tenet leso ẽm. l. inꝙtũ bonũ ⁊ equũ videbit religioni iudicãt. ff. d extraor. cog. l. fi. In iudicio autẽ anime tenet ad integrã restitutionẽ: qr fuit in culpa cũ se insufficientẽ scire debuit ⁊ tamẽ iudicare presũpsit. Et idẽ si fuit scientie sufficientis ꝫ studere nõ curauit. Mitius tamẽ ẽ agendum cũ istis ꝙ cũ illis qui ex certa scientia iudiciũ corruperũt. Ex genere autẽ predictorũ fuit domin⁹ Ioseph: qui ꝓpter amorẽ vxoris verbis ei⁹ nimis credul⁹: iniusto iudicio misit Ioseph innocẽtẽ in carcerẽ: vt pꝫ Gen. xxxix. Quarto deniꝙ iudiciũ peruertit ꝓpter odiũ: dũmodo quis ꝯtra aliũ iniuste malũ molitur: ⁊ huiusmodi obligat eodẽ modo sicut predicti. Unde tale flagitium patrarũt duo senes iudices inueterati dierũ maloꝝ qui repulsi ⁊ confusi turpiter a Susãna castissima rẽnuente stuprũ: exardescẽtes propt hoc in odiũ ei⁹ dederunt falsũ testimoniũ ac iniquũ iudiciũ suis machinationib⁹ extorserũt. vt pꝫ Daniel. xiij. qd erat extremũ flagitiũ. Nimirũ ⁊ si quis iudex aliquẽ iuste quidẽ iudicaret ad mortẽ: nõ tamẽ amore iusticie sed liuore vindicte: non solũ mortaliter peccaret sed ⁊ homicida iudicaret in foro poli: nõ eĩ deus tantũ considerat qd homo faciat sed multomagis quo aĩo faciat. Predictis igit quattuor affectib⁹ peruersis iudiciũ peruersũ inducit: ĩmo plerũꝙ peruersum iudiciũ rectũ videbit: qr tales affect⁹ nõ sinũt discernere qd verũ est ⁊ rectũ. Sicut videmus in naturalibus ꝙ in speculo si fuerit bene dispositũ imprimunt forme corpoꝝ prout sũt: si vero fuerit male disposítũ: apparebũt ibidem imagines distorte ⁊ praue se habẽtes: ⁊ hi sũt qui fructũ iudicij sibi vertũt in dãnationis amaritudinẽ: vt dicit in dicto. c. quicũꝙ. In dicto autẽ c. quattuor ĩ glo. ponunt adhuc modi alij iniusti iudicij scꝫ nimia seueritas: ⁊ nimia remissio: vt pꝫ per Grego. xx. moral. ⁊ ponitur. xlv. di. vbi dicit. c. Disciplina vl' misericordia multũ destituit si vna sine altera teneat: sed circa subditos inesse debet rectoribus ⁊ iuste consulens misericordia ⁊ pie seuiẽs disciplina ⁊c. vbi dicit glo. nota ꝙ iudices semꝑ sequent mediocritatẽ: arg. extra de censi. c. ex parte: ⁊ potius sequtur equitatẽ ꝙ rigorem: vt. C. de iudi. vbi certũ est ius ab equitate nõ dissentire ĩ restitutione minorũ nisi ex causa magis sequeretur rigorẽ: quia scꝫ multis grassantibus opus ẽ exemplo: vt. ff. de peñ. auc. aut facta in fine: vbi autẽ ius scriptũ nõ ẽ: iudex semꝑ sequit equitatem: vt extra de translat. c. vlti. Est etiam alius modus peruertendi iudiciũ: vt dicit glo. in dicto. c. quattuor: quando scꝫ per imprudentiã qs male iudicat: vt instit. de obliga. que ex qua. delic. nas. §. j. ⁊ de hoc supra. Secũdo pncipaliter requiritur ꝙ iudicium procedat ex legitima iudicantis auctoritate ne fiat iudicium vsurpatũ. Hic queri põt: vtrũ iudiciũ vsurpatũ sine legitima auctoritate sic licitũ: presertim cum punire peccata pertineat ad iudiciũ: sed aliqui nõ iudices legunt laudabiliter peccata puniuisse: vl' etiã aliquã sententiã dedisse iudiciariam. Primũ pꝫ in Moyse qui occidit egyptiũ iniuriantẽ. Exo. ij. Et in phinees filio eleazari qui ĩterfecit Zambri filiũ Salumi cuꝫ madianitide coeunte. Numeri. xxv. Secũdũ etiã patet in Daniele: q seniores de falso testimonio cõuictos suo iudicio cõdemnauit: qui tamen nõ erant subditi ei⁹: sed econtra iudices ꝑpli. Ad hoc rñdet Tho. scda 2ᵉ. q. lx. ⁊. lxvij. ꝙ cum iudiciũ ẽm leges scriptas sit ferendũ: ille qui iudicium fert quodãmõ legis dictũ interptat ad pticulare negociũ illud applicãdo. Cũ igitur eiusdẽ auctoritatis sit legẽ interptari ⁊ legẽ cõdere: sicut lex condi nõ potest nisi publica auctoritate: sic etiã nec iudiciũ ferri põt nisi publica auctoritate: q se tm̃ extendit ad eos qui cõmunitati subdunt supra quã auctoritatẽ accepit. Et ideo sicut iniustũ esset cõstringere aliũ ad legẽ seruãdam que nõ esset auctoritate publica sancita: sic etiã iniustũ ẽ si quis aliquẽ cõpellat ferre iudiciũ qd non fert auctoritate publica: ⁊ ideo nullo modo quis aliũ iudicare potest nisi sit aliquo mõ subdit⁹ ei⁹: vel ꝑ potesta

tem ordinariam vł p cōmissionē. Moyses igit̄ egyptiū occidisse videt̄ quasi ex inspiratione diuina auctoritatē adept⁹: p h̄ qđ dicit̄ Act. vij. ꝙ pcusso egyptio estimabat Moyses intelligere frēs suos qm̄ dn̄s per manus ipius daret salutē isrł. Vel dicit p̄t ꝙ occidit egyptiū iniuriatū defendēdo cū moderamine inculpate tutele. Dicit enim Ambro. li. de offi. ꝙ qui nō repellit iniuriam a socio cū pōt: tā est in vitio ꝙ̄ ille qui facit. Et inducit exemplū Moysi: Sic phinees ex inspiratione dīna zelo dei cōmot⁹ Zambri interfecit. Erat etiam fili⁹ summi sacerdotis ad quem etiā hoc iudiciū pertinebat sicut ꝛ ad alios iudices quib⁹ hoc erat p̄ceptū. Insuper Daniel accepit potestatē ordinariā ad iudicādū seniores iudices quasi cōmissā ex instinctu dīno: qđ signat̄ p hoc qđ ibi dicit̄: ꝙ suscitauit dominus spm̄ pueri iunioris. Tertio principalr̄ req̄rit̄ ꝙ iudiciū ꝓferat̄ ſm rectā rationē prudentie ne desit certitudo nec iudicet de his que sūt incerta vł occulta: alˀs enī esset iudiciū temereriū vel suspitiosū. Ad cuius euidentiā queri pōt: vtrū iudex iudicare debeat ꝯtra veritatē agnitā: ꝓpter ea q̄ ordine iudiciario legitime ꝓbant̄ in ꝯtrariū: presertim cū iudex in iudicādo se ꝯformare debet dīno iudicio: qꝛ iudiciū dei ē: vt dicit̄ Deut. j. ꝛ iō in iudicādo locū dei tenet: sed dei iudiciū ē ſm veritatē: vt dicitur Ro. ij. ꝛ Esaie. xj. p̄dicit̄ đ christo. Nō ſm visionē oculorū iudicabit neqꝫ ſm auditū auriū arguet: sed iudicabit in iusticia pauperes ꝛ arguet in eq̄tate ꝓ mansuetis terre. Ad hoc dicēdum ſm Hein. boyc: in c. si sacerdos: de off. or. vbi dicit inter alia ꝙ si loq̄mur de veritate agnita vt deus scꝫ in ꝯfessione tūc nō pōt ſm illā iudicare: qꝛ nec domin⁹ Iudā abiecit cū eēt fur: eo ꝙ đ furto nō esset accusat⁹ vł ꝯuictus. ꝛ simile ē de veritate agnita vt hō scꝫ sub sigillo secreti: ꝛ hoc ſm theologos: licet Inno. alit̄ dicit in. c. oīs. de pe. ꝛ re. Unde papa vł imꝑator nō debet iudicare ſm suā ꝯsciam de ptāte ordinata: nisi ꝓut alij inferiores p̄nt secus tamē de potestate absoluta. Inferiores autē iudices in facto sibi noto sed nō notorio nō possūt ſm illā notitiā quā habēt vt persona priuata iudicare. Si tamen factum sibi notū est notorium: tūc nō possūt ſm cōscientiā debite informatā iudicare de eodem facto: dūmodo seruēt formā que debet in notorijs seruari: hoc ē ꝙ saltē premittant citationē ꝛ alia huiusmodi ad hoc requisita: quia tale notoriū potest dici notū ipi iudici etiam vt iudici. Unde ſm Tho. scđa 2e. q. lxvij. Iudex in iudicando magis sequi debet legitima documēta per instrumēta ꝛ testes ꝛ alia huiusmodi: ꝙ̄ id quod ipe nouit vt priuata persona. ex priuata tamē agnitiōe iuuari potest vt discretius discutiat inductas ꝓbationes: vt possit earū defectū inuestigare: ꝙ si eas nō potest de iure repellere: debet eas in iudicando sequi: vł potius innocentē ad superiorē mittere iudicandū. Qꝛ si nō potest: tūc nō peccat ſm allegata ferens sentētiam: quia nō iudex sed accusatores damnāt innocentē. Cōcor. Pe. ꝛ Ray. ꝛ sic inferiores iudices nō possūt in iudicando p oīa sequi sūmū iudicē siue deū siue hominē. Ad laudem dei.

De accusatione que reddit̄ iniusta tripliciter: scꝫ calumniando: preuaricando ꝛ tergiuersando: ꝛ qui accusare possūt: Sermo III.

Non loqueris contra proximū tuū falsum testimoniū. Exo. xx. Tertiū autē genus hominū contra preceptū hoc faciens. Sūt accusatores iniqui ꝛ iniusti ꝛ grauissime peccāt. Pro q̄ nota ꝙ accusare ꝓprie ē alterius crimē deferre ad penā canonicā vł legalē. Cōiter ꝟo accusare đr etiā denūciare crimē alteri⁹ ad pn̄iā pagēdā. ꝛ vtrūqꝫ hoꝝ ē licitū ꝛ sctm̄ si fiat ex charitate ꝛ mō debito: qꝛ siue plectēdo siue igſcēdo h̄ bn̄ agit̄ vt vita hoīm corrigat̄: vt pꝫ. xxiij. q. v. Si ꝟo fit ex malignitate tūc iudicat̄ illicitū ꝛ mortale pctm̄. Rō diuersitatꝭ ē: qꝛ ī p̄io ītēdit̄ vł fratrꝭ correctio vt in denūciatōe: vł bonū reipublice: vt in accusatōe: ī scđo ꝟo intēdit̄ proximi lesio. Nā large sumēdo ſm Ray. accusatores dicūt̄ detractores. Hic ergo p̄mo q̄ri p̄t A
vtrū quis teneat̄ ad aliū accusandū etiam cū intentione aliū emēdandi: vel etiam ꝓmouēdi cōe bonū aut euitādi aliquod malū. presertim cum nullus excuset̄ ab impletione diuini p̄cepti: vel eius qđ est obligatoriū ꝓpter aliquod peccatum: alˀs enim ex peccato suo cōmodū reportare videretur. Sed aliqui ꝓpter peccata reddūt̄ inabiles ad accusādū: sicut excōmunicati: infames:

⁊ alij criminosi: vt patet. xx. q. vij. in diuer/
sis. c. Insup nullus tenet̄ agere cōtra fide/
litatem quā amico debet: quia ꝭm legē na
ture facere nō debet alteri qꝺ sibi nollet fi/
eri. Alioquin vt dicit̄ Prouerb. xj. Qui
ambulat fraudulenter reuelat archana. q̄
autem fidelis est celat amici cōmissuꝫ. Ad
hoc respondet Asteñ. lib. j. ti. xj. ar. ij. ꝙ ac
cusatio principaliter ordinatur ad bonum
reipublice: quod quidē procurat̄ per puni
tionē peccantiū ad quā agitur in accusati
one: ⁊ ideo sicut quis tenet̄ procurare bo/
nū vel etiam vitare malū reipublice: sic eti
am tenet̄ accusare. Et ideo si crimē est tale
ꝙ vergit in detrimentū reipublice tenetur
quis reum accusare: dūmodo possit illud
sufficienter probare: hoc em̄ incumbit ac/
cusatori cum peccatū alterius vergit ī cor/
ruptionē multitudinis corporalē vel spiri
tualem. Si vero non redūdat in multitudi
nē vel etiā si sufficienter illud probare non
possit: tūc nō tenet̄ accusare: quia nullus
ad hoc tenet̄ quod nō potest debito modo
perficere: al's indicaret̄ ꝓditor fratris: vt
patet. ij. q. j. c. si peccauerit. v. q. j. c. ij. Se/
cretorū enim solus deus est cognitor ⁊ iu/
dex: vñ p̄ter penitētiā pena grauis ē cōtra
tales instituta: qꝛ scꝫ debēt excōicari vt pꝫ
xlvj. di. vbi d̄r. c. Accusatores fratrū eps
excōicet qui nō ꝓbāda obijciūt. Uerūtñ si
ē occultū dicere pōt ꝑsonis talib⁹ ī secreto
q̄ possint ⁊ velint ꝓdesse ⁊ ñ obesse. Or āt
in casu p̄dicto teneat̄ quis accusare pꝫ ar.
Leuit. v. vbi dicit̄. Si peccauerit aīa ⁊ au
dierit vocē iurātis: testisq̄ꝫ fuerit ꝙ aut ip̄e
vidit aut consci⁹ est: nisi indicauerit porta
bit iniquitatē suā. Ex quo vt dicit Aug⁹.
videt̄ homo peccare qui scit aliquē falsum
iurare ⁊ tacet. Quod maxime verꝫ est cum
ꝑiuriū vergit in alteri⁹ detrimentū. Et ad/
ducit Aug⁹. similitudinē in regula sua di/
cēs. Si frater tu⁹ vuln⁹ hꝫ ī corpore qꝺ ve
lit occultari cū timet secari: nonne crudeli
ter ⁊ misericorditer indicares? quāto ergo
magis debes vuln⁹ anime indicare ne de/
terius putrescat in corde. Deniq̄ꝫ q̄uis re/
uelare secreta in malū ꝑsone videat̄ eē cō/
tra fidelitatem: tamē reuelandū est ꝓpter
cōmune bonū ꝓmouendū vl' malū euitan/
dū: quia cōmune bonū priuato bono prefe
rendū est tanq̄ꝫ mai⁹ bonū: ⁊ ideo contra
cōmune bonū nullū secretū licitū est reci/
pere: nec etiam omnino secretū est iudican
dū quod ꝑ sufficientes testes ꝓbari pōt.

Nihil etiam ꝓhibet aliquē impotentē red
di per peccatū ad ea que homines facere te
nent̄: sicut ad merendū vitam eternā ⁊ as/
sumendū ecclesiastica sacramenta: nec ex h̄
reportat cōmodū sed econtra poti⁹ ab his
deficere que tenet̄ facere iudicat̄ pena gra
uissima cū virtuosi actus sint quedā homi
nis ꝑfectiōes. Secūdo queri potest: vtrꝫ
necessariū sit accusationē fieri in scriptis:
sicut. ij. q. viij. c. accusatoris: sonare videt̄
vbi dicit̄ Accusatoris ꝑsone sine scp̄to nū
q̄ꝫ recipiant̄ nec eo absente quē accusare
voluerit: presertim cum sicut crimen alicu
ius manifestat̄ per accusationē: ita ꝑ denū
ciationē: sed in denunciatione non est scri/
ptura necessaria: ideo nec in accusatiōe vi/
det̄ necessaria: ⁊ huic consonare videt̄ qꝺ
ponitur. e. ti. c. Per scripta nullius accusa
tio suscipiatur: sed ꝓpria voce si legitima ⁊
condigna accusatoris persona fuerit p̄sen/
te eo quē accusare desiderat. Ad hoc dicē/
dū ꝭm Tho. scd̄a 2e. q. lxviij. ꝙ quando in
criminibus per modum accusationis agi/
tur: tunc accusator pars cōstituitur: ita ꝙ
iudex inter accusatorem ⁊ eum qui accusa
tur medi⁹ constituit̄ ad examen iusticie: ī
quo oportet quātū est possibile ꝭm certitu
dinem procedere. Sed quia illa que v̄bo/
tenus dicuntur a memoria facile labunt̄:
ideo nō posset esse certū iudici quid ⁊ qua/
liter dictū sit cū debet proferre sñiam nisi
esset in scriptis redactū. Et ideo rōnabili/
ter institutū est vt accusatio sicut ⁊ alia q̄
in iudicijs agunt̄ in scriptis redigant̄. In
aliquib⁹ tñ nō ē necessariū accusatiōꝫ ī scri
ptis redigere: puta in leui crimīe: vt. ff. de
accu. l. leuia. Sil'iter ⁊ in notorio crimīe qꝛ
nec in hmōi accusator requirit̄: vt pꝫ ex̄ de
accu. vbi d̄r. c. Euidētia patrati sceleris nō
indiget clamore accusatoris. Secus tñ in
nō notorijs etiā si manifesta sint: vt pꝫ. xj.
q. iij. c. eoꝝ. Insup debet accusatio fieri cū
inscriptiōe qua se dꝫ accusator ad penā ta/
lionis obligare: vt pꝫ. ij. q. vlt. c. q̄s q̄s. ⁊. c.
q̄ crimē. ⁊. ij. q. iij. c. calūniator: ⁊. c. se. Exci
piunt̄ tñ aliq̄ casus sic̄ in crimīe leui: ī cri/
mine apostasie: ⁊ cū vir vxorē accusat ꝺ ad
ulterio ⁊ ꝯsil'ib⁹: de quib⁹ gr̄a breuitat' su
ꝑsedeo. Et si q̄rit̄: cur accusans teneatur
ad penā talionis. Ad h̄ dicendū ꝙ ex q̄ ac/
cusator in cā accusatiōis ꝯstituit̄ ps: inten
dēs ad penā accusati: ⁊ ad iudicē ꝑtineat
ꝙ inter eos eq̄litatē iusticie ꝯstituat: equa
litas autē iusticie h̄ req̄rat vt nocumentuꝫ

quod alteri quis intentat ip̄e hoc patiat̄: fm illud Exo.xxj. Oculū pro oculo: dentē pro dente: ideo iustum ē ꝙ ille qui per accusationē aliquē in periculum grauis pene nititur inducere: similē penam ip̄e deficiens in probatione cogat̄ sustinere: p̄sertim cū temerarie aliū accusare presumit: eo ꝙ peccat tam contra personam accusati ꝙ̄ etiā contra rē publicā: vnde propter vtrūꝙ punit̄. Et hoc ē quod dicit̄ Deuter. xx. Cū diligentissime perscrutātes inuenerīt falsū testem dixisse contra fratrē suū mendaciū: reddent ei sicut fratri suo cogitauit ⁊ hoc propter iniuriā persone. Propter iniuram vero reipublice subdit̄. Et auferes malū de medio tui: vt audientes ceteri timorē habeant ⁊ nequaꝙ̄ talia audeant facere. Verūtamē secus ē de accusatore ꝗ ex iusto errore ꝓcedit ad accusationē: in quo casu iudex accusatorē absoluit: vt pꝫ.ij.q.ij.c.si quis iratus: ⁊.c.paulū. Nimirū cuꝫ multū differt an voluntarie quis aliū ledat an inuolūtarie: Volūtariū em̄ meret̄ penā sed inuoluntario debetur venia. Ad questionē igitur primo ꝓpositam respōdet tex.in dicto.c.perscripta.§.sed Calixt⁹ papa precepit: scꝫ in dicto .c. accusatores: vt accusator eo presente quē accusat in script̄ accusationē iudici offerat: ⁊ propria voce litteras sue accusationis legat. Stephan⁹ autē prohibet scꝫ in hoc.c.ꝑscripta: ne absens aliquem per epistolā accusare audeat: hoc ibi.

B Tertio queri pōt: quot modis accusatio reddit̄ iniusta. Ad hoc respondet canon.ij.q.iij.c.si quē penituerit. .§.notandū: ꝙ accusatoris temeritas tribus modis detegit̄: aut enim calūniantur aut p̄uaricant̄ aut tergiuersant̄. Ad cui⁹ euidentiā sciendū ꝙ accusatio ordinat̄ ad bonū cōmune quod intendit̄ per cognitionē criminis: nullus autē debet alicui nocere iniuste vt bonū cōmune promoueat: ⁊ iō in accusatione duplici ratione cōtingit esse peccatum. Vno modo ex eo ꝙ iniuste agit accusator contra eū qui accusat̄ ei falsa crimina imponēdo: quod ē calumniari: dicit enim ibidē tex. Calumniari eni est falsa crimina scienter intēdere siue ip̄onere: ⁊ hoc animo calūniandi: vt pꝫ extra de calum.c.ij. ⁊ tūc tanta ⁊ talis pena ē imponenda calūnioso accusatori: quanta ⁊ qualis est imponenda accusato si cōuincatur: vt.ff.ō calum.l.fi. Verūtamen quia contingit quandoꝙ quēpiam ex animi leuitate ad accusatiōꝫ ꝓcedere: ex eo ꝙ nimis facilit̄ credit quod audit: ⁊ hoc est temerariū. Cōtingit insuper ꝙ quis ex errore iusto mouet̄ ad accusandū: ideo hec omnia fm prudentiā iudicis discerni debent: vt nō pronunciet accusatorem calumniatū fuisse: qui vel ex animi leuitate vel iusto errore in falsaꝫ accusationē prorumpit: vnde subdit̄ in dicto .§.notandū: ꝙ qui non probat quod intendit nō protinus calūniari videtur. Nā ei⁹ rei inquisitio cognoscentis arbitrio cōmittitur qui reo absoluto de accusatore incipit consiliū querere qua mente ductus ad accusationē processit. Et siquidem iustū ei⁹ errorē reperit absoluit eum: si vero in euidenti calūnia eum deprehēderit: legitimā penaꝫ ei irrogat: quoꝝ alteꝝ ex ip̄is v̄bis pronūciatiōis manifestat̄: nam siquidem ita pronūciauerit: nō probasti: pepercit ei si autē pronūciauerit: calumniatus es: cōdemnauit eum: ⁊ ꝗuis nihil de pena subiecit: tamen legis potestas aduersus eum exercebitur: nam vt Papinian⁹ respondit: Facti quidē questio in arbitrio ē iudicantis: pene vero persecutio nō eius volūtati mandat̄ sed legis auctoritati reseruat̄. Si aūt interloquendo dixerit. Titius temere accusasse videtur: nō calūniatorē pronunciauit. Temeritas em̄ facilitatis veniā continet: ⁊ incōsultus calor calūnie vitio caret ⁊ ob hoc nullā penam huic irrogari oportet: hoc ibi. Alio modo ꝯtingit in accusatione pctm̄ interuenire ex parte reipublice cui⁹ bonū in accusatione principaliter intēdit̄ dū scꝫ quis īpedit maliciose punitionē pctī: quod dupliciter ꝯtingere potest. Primo adhibēdo fraudē in accusatione: ⁊ hoc pertinet ad p̄uaricationē. Nam vt dicitur in dicto.§. notandū. Preuaricari est vera crimina abscondere scꝫ fraudulenter: ⁊ cū accusator contra crimina de quibus accusauit cū reo colludens proprias probationes dissimulat ⁊ falsas excusatiōes admittit: vnde dicitur preuaricator quasi primi siue precedentis intenti varicator: quia scꝫ prodita sua causa partē aduersaꝫ adiuuat: ⁊ hoc fraudulenter. Vnde.ij.q.iij.c.preuaricator: subditur. Preuaricatorē eum esse ostendim⁹: qui colludit cum reo: eo ꝙ proprias quidē probationes dissimularet: falsas vero excusatiōes admitteret. Secūdo vero contingit totaliter ab accusatiōe desistēdo: quod ē tergiuersari: In hoc enim ꝙ desistit ab hoc quod ceperat quasi tergum

vertere videtur. Unde tergiuersari ē om/
nino ab accusatione desistere animū accu/
sandi deponendo: non tamē qualitercūq̄
sed inordinate. In hoc enī q̄ ab inceptis
desistit quasi tergum vertit. Potest tamē
quis etiam ordinate dupliciter ab accusa/
tione desistere. Uno modo si in ip̄o p̄cessu
accusationis cognouerit illud esse falsum
de quo alium accusabat. Et sic pari cōsen/
su re⁹ ꝛ accusator se mutuo absoluere pos/
sunt. Alio modo si p̄nceps ad quem perti
net cura boni cōmunis quod per accusati/
onem intenditur accusationez aboleuerit
f̄m Tho. ꝛ Asten. Si vero desistit inordi/
nate: puta p̄pter cōuentionem aliquaz cū
aduersario facit iniuriā reipublice: ꝛ ideo
non potest ei hoc remitti per accusatuz sed
per principem qui curam reipublice gerit
Deniq̄ si quis ob accusandū iuste vl' iniu/
ste seu non accusandū pecuniam extorque
at: crimen cōcussionis cōmittit: quod pro/
hibuit Johānes militibus dicēs Luc. iij.
Neminē cōcutiatis neq̄ calumniaz facia/
tis: sed estote contenti stipendijs vestris.
xxiij. q. j. c. militare. Pro quo notandū q̄
vt dicit glo. j. q. j. c. iubemus: in. §. cōcussi/
onis iudicium: q̄ crimen cōcussionis est:
cuz quis minat̄ alicui vt ita vel ita faciat:
nisi tātū det: vt dicto. c. militare: ꝛ. ff. d̄ cō/
cussi. l. j. ꝛ. ij. Exempli gratia: cum quis in
officio cōstitutus extorquet aliquid a sub/
ditis per metum: aut cum non vult facere
qd̄ tenet̄ nisi data aliqua pecunia: seu cuz
quis officialis extorquet vltra stipēdia si/
bi cōstituta: vel cum q̄s accusat aut ab ac/
cusatione desistit p̄pter pecuniam vel pro/
pter potentiā: ꝛ tales non solum tenentur
ad restituendū eis qui non turpiter dede/
runt: vel si turpiter dederunt tūc eis ī quo
rum iniuriam data sunt: sed etiam obligā/
tur ad penas vlteriores. Nam iudices im
pij postq̄ cōuicti fuerint venalez habuisse
sententiā: vel quacunq̄ causa eos impro/
bos in iudicio probare quis potuerit: ne
crimē eius inultū remaneat: reddet q̄dru/
plum infra annum post annū aut simplū:
in dicto. c. iubemus: ꝛ. c. sequenti: in textu
ꝛ glo. cuius medietas dabit̄ fisco ꝛ medie
tas spoliato: vt ibidē in glo. ꝛ ibidez dicit̄
in textu. §. lege iulia repetūdarū tenetur:
qui cum aliquam potestatez haberet: pecu
niam ob iudicandū vel non iudicandū de
cernēdū ve acceperit glo. quia reddit qua/
druplum ꝛ infamis efficit̄. Qui vero ī ac/
cusationem innocentiū cōierint: aut ob ac
cusandū vel non accusandū: denūciandū
vel non denunciandū testimoniū pecuniā
extorserint: tenent̄ pena legis cornelie: vt
patet dicto. §. cōcussionis: vbi dicit glo. q̄
eius pena est in homīe libero deportatio:
sed in seruo vltimuz suppliciū. ff. ad. l. cor.
de fal. l. j. §. vlti. Et sic de diuersis similib⁹
que patent ibidem p̄secuta in tex. ꝛ glosa.
Quarto queri potest: q̄ sunt qui possūt c
accusare: p̄sertim cum non solum infames
et criminosi similesq̄ repiantur in iure ab
accusatione repulsi: sed etiaz laici clericos
(vt videt̄) accusare non possunt: vt patet
ij. q. vij. c. j. ij. ꝛ. iij. ꝛ alijs diuersis. c. Nec
ecōtra clerici laicos: vt patet ibidē. c. sicut
sacerdos: nec etiam minores clerici in ma/
ioribus cōstitutos: vt patet ibidem. c. cleri
cus: cum diuersis. c. se. Ad hoc dicenduz
f̄m Hosti. ꝛ post euz f̄m Asten. lib. j. ti. xl.
ar. iiij. Or illa iura que canunt. ij. q. vij. in
diuersis. c. q̄ non audit̄ minor ordine vo/
lens accusare maiorem: corrigunt̄ per illa
iura que ponunt̄ ibidem in. c. lator neme/
sion: et expresse in. c. p̄sumunt p̄lati se non
debere rep̄hendi vl' accusari: p̄ eo q̄ cano/
nes nō eos passim cōstituerint accusādos
qd̄ tm̄ negatur solis criminosis cum de re
p̄hendendo veritas ip̄a constituat. Si ma
le locutus sum testimoniū perhibe de ma/
lo: glo. ibidez dicit: q̄ debeat exemplifica/
re de accusatiōe ꝛ exemplificat de testimo/
nio: quod ido facit: quia qui admittit̄ ad
vnum admittitur ad reliquum: vt patz ex/
pressum. iiij. q. iij. c. testes. Possunt igitur
clerici accusare sacerdotes ꝛ etiam episco/
pos: vt patet exemplariter ī dicto. c. lator.
Distinguendū tamē est: quia p̄hibita ē ac
cusatio p̄latorum ab ignotis ꝛ etiam a no/
tis criminosis ꝛ infamibus: non autem a
notis bonis ex affectu charitatis: que di/
stinctio elicitur. ij. q. vij. ex. c. querendum
est in iudicio scz a iudice cuius sit conuer/
sationis ꝛ fidei is qui accusat: et infra qm̄
hi qui non sunt recte fidei ꝛ ꝯuersationis:
ꝛ quorum vita est accusabilis: ꝛ quorū vi/
ta fides ꝛ libertas nescitur non p̄mittunt̄
maiores natu accusare: hoc ibi. Et etiaz eli
citur ex. §. ex his omnibus: ꝛ in dicto. c. p̄/
sumunt. §. huic oppositioni. Et f̄m hāc di/
stinctionem intelligi debent omnes cano/
nes quibus p̄hiberi videtur accusatio p̄/
latorum. Non est etiam accusatio prelato/
rum probibita criminosis ꝛ infamibus in

casu scz cum exorbitauerint a fide: vt patz in dicto.§.huic oppositioni. Quidam tamen prelati ꝑpter excellentiam dignitatꝭ accusari non possunt nisi in crimine heresis: vt ptz notanter.xl.di.c.si papa. Et idē est de imperatore. Ratio ē: quia sunt supra ius ⁊ legibus soluti. Nam papa nō habet superiorem nisi deum: vt.ix.q.iij.c.nemo: ⁊.c.aliorum. Utrum autē laici possunt accusare clericos diuerse sūt opiniones Tā. autem mediam viam tenens: dicit ꝙ oēs laici bone fame ⁊ bone vite in criminibus exceptis admittūtur et non in alijs. Que autem sint excepta crimina ostendit glosa ex̄ de accu.c.cū.P. māconella: vbi dicit: nota ꝙ laici in accusationem vel testimonium clericorum non sunt admittendi: et hoc est regulare: nisi suam vel suorum iniuriam ꝓsequūtur: vt.iiij.q.v.c.omnibꝰ quibus accusatio denegatur in causis ꝓprijs accusandi licentia non est negāda: nec tūc ad testimonium admittitur: quia in facto proprio nemo testis idoneus est: vt supra de testi.c.decetero. In criminibus autem exceptis: vt est crimen simonie heresis et lese maiestatis: vt infra de simo.c. tanta: q̄tum ad vitium simonie.ij.q.vij. sacerdotes: ⁊.c.oues. q̄tum ad vitiū heresis. xv. q.iij.c.sane. et in glo.⁊.C. de epi.⁊ cleri. si quenq̄: q̄tum ad vitium lese maiestatis. In his casibus ꝺm gio. ad mittuntur laici ad accusandum: si bono zelo ⁊ nō ex odio procedant: quia tunc nec ad accusandum nec ad testificandum admittuntur. Et hoc intelligit glo. de laicis bone fame. Sed si laici sunt male fame ⁊ viles ꝑsone: tunc tales admittūtur si clericus super illo crimine sit infamatus et male opinionis. Secꝰ autem si bone fame ⁊ opinionis: exceptis tamen conspiratoribus ⁊ inimicis ⁊ his q̄ sunt participes criminis: vt supra de testi. c.veniens. Et testibus vilibus sine corporali tormento credi non debet: hec glosa. Similiter mōachus accusare potest abbatem suum vel etiam priorem vbi non ē abbas: ⁊ cum monachus non habeat ꝓpriū debet ei de bonis monasterij prouideri: vt patet extra de accu.⁊.c.ex parte: ⁊.c.olim: vbi plane de hoc: ⁊ in glo. Si tamen loculos habet debet ei hoc auxiliuz denegari: vt extra ꝺ offi. ordi.c.quāto. Et multo magis subueniendum ē seculari si egeat siue sit clericus siue laicus de bonis cōmunibꝰ siue ī quibus presumiꝭ ius habere: vt.C. de or.cog.l.fi. Hoc etiam volūt multa alia iura ꝺm Hostiē. Non tamen potest monachus accusare alium q̄ȝ abbatem vel priorem suum: vt dicto.c.ex parte: extra de accusa. nisi de voluntate abbatis admittere tur vtilitate monasterij exigente: ar. de po stu. ex parte: alꝯ eni ꝺm canones nisi monasterij intersit: abbatis licentia non sufficit: cum sit mortuus mundo. xvj.q.j. placuit: licȝ denunciare possit ad penitentiaz non tm̄ fratres sed etiam quēlibet fidelez etiam abbate contradicente: ad hoc enī tenetur q̄libet ꝺm Hug. quia generaliter dictum ē: si peccauerit in te frater tuus ⁊c. ꝺ Asten. vbi supra. Ad laudē dei.

De reis: vtrum possunt iudicari absq̄ȝ accusatore: et an possunt puniri: an ve tenentur confiteri: ⁊ an potest licite euadere ꝑ appellationem: vel fugam: Sermo IIII

Non loqueris contra proximum tuum falsū testimonium. Exo.xx. Quartum genus hominū faciens contra ꝑceptum istud sūt accusati vel rei qui modis illicitꝭ veras accusationes et iustas punitiones subterfugiunt: qui nimirū grauiter peccant ⁊ future damnationis sibi detrimentū accumulant. Ad cuius euidentiam primo queri potest: vtrum reus iudicari pōt per iudicē absq̄ȝ accusatore: presertim cum humana iusticia deriuaꝭ a diuina: sed deus peccatores iudicat etiam si nullus sit accusator cuius exemplum secutus Daniel eiusdem xiij. simul fuit accusator ⁊ iudex contra senes iniquos: ⁊ per consequens hocipm̄ videtur esse licitum etiam alijs iudicibus ꝑsertim ī criminibus sibi notis. Ad hoc dicēdum ꝺm Tho. scd̄a.2ᵉ.q.lxvij. ꝙ iudex ē interpres iusticie: vnde sicut philosophꝰ dicit in.v.ethic. ad iudicem cōfugiūt sicut ad quādā iusticiā animatā. Justicia vero proprie non ē ad seipm̄ sed ad alterum: et ideo oportet ꝙ iudex inter aliquos duos dijudicet: qḋ quidem fit cum vnus ē actor vel accusator: ⁊ alius est reus: ⁊ ideo ī criminalibus non potest aliquem iudicio cōdemnare nisi habeat accusatorē: ꝺm illud Actꝰ.xxv. Non est consuetudo romanis damnare aliquem hominē: ꝑusq̄ȝ is q̄ ac- A

cusatur p̃sentes habeat accusatores locū q̄ defendendi accipiat ad abluenda crimina que ei obijciebant. Hinc dicit extra de accusa. c. j. Si legitimus non fuerit accusator non fatigetur accusatus. Hoc ideo dicitur ſm glo. quia si fuerit accusator criminosus vel etiam inimicus tunc non pōt accusare: sz repellitur ⁊ reus absoluitur ab obseruatione iudicij: vt. vj. q. vlti. c. vlti. nisi fuerit infamatus: quia tunc ei debet indici purgatio: vt. ij. q. iiij. c. p̃sbyt̃ si a plebe. ⁊ infra de pur. ca. c. penul. deus aūt in suo iudicio peccātis vtitur ꝯscientia velut accusatore: ſm illud Roma. ij. Inter se inuicem cogitationū accusantiuz seu etiam defendentium: vel etiaz euidentia facti q̄tū ad ipsum: ſm illud Geñ. iiij. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me d̄ terra. Unde deus in suo iudicio procedit ex propria noticia veritatis: quia ei competit iudicare ſm ꝓpriam potestatem non autem homo sic ꝓcedere pōt: quia ſm ꝓpriam potestatem non iudicat: ⁊ per cōsequens homo nō pōt esse simul accusator: iudex ⁊ testis sicut deꝰ. Daniel autem accusator fuit simul ⁊ iudex quasi diuini iudicij executor cuius instinctu mouebatur. Nihilominꝰ tamen publica fama quādoq̄ locum tenet accusatoris: vnde super illō Geñ. iiij. Vox sanguinis fratris tui: dicit glo. Euidētia patrati sceleris accusatiōe nō eget. Et Augu. sup Geñ. de morte Abel: ⁊ ponitur extra de accu. c. Euidētia patrati sceleris nō indiget clamore accusatoris. id est aliquo accusationem ꝓponente: ⁊ ideo extunc ꝓcedendum est ad inquisitionem: vnde ſm canones cum aliquis subditus vł prelatꝰ offendit si per clamorem ⁊ famaz ad aures superiorū ꝑuenit: non quidem ortam a maliuolis ⁊ maledicis: sed a ꝓuidis ⁊ honestis: ⁊ hoc sepe tunc debet veritatez diligētius ꝑscrutari vt puniat si oportet: nō tā q̄ idem sit accusator ⁊ iudex: sed quasi denūciāte fama vel deferente clamore officij sui debitum exequat̃: vt patet latius extra de accu. c. qualiter ⁊ quando. ij. ⁊ in glo. Secundo queri pōt: vtrum iudex secularł aliquem quē suspectuz habet de crimine: per punitores vel supplicia cogere pōt ad dicēdum aliquid per quod sequit̃ mors alterius vel etiam ꝯfitentis: sicut sonare videt̃ c. illi q̄. v. q. v. vbi subdit̃: q̄ diuersis cruciatibꝰ e latebris suis religiosus tortor exigere debet. s. veritatē: vt dum penis corpa subijciunt̃: que gesta sunt fidelis: ⁊ veraciter exquirāt̃. Glo. hoc facit q̄stiones ī causa ciuili qd̄ fieri licet in defectu ꝓbationū ff. de q̄stionibus. l. j. §. diuus: ⁊ etiam in ecclesiastica criminali: vt. ij. q. j. c. in primis. Et plura de hac materia dicit ibidem glo. Bar. brix. Ad hoc q̄tum ad primam partem dicendū ſm Hein. de gādauo quodlibeto. ix. q. xxv. vbi dicit. Questio est de illis qui morti sunt adiudicati vel in vinculis ꝯseruantur ꝯdemnati: a quibus iudices per penas nitūt̃ exquirere complices suos malefactores: vtrum liceat hoc iudicibus. Et est dicendū q̄ taliū cōplicum facta: aut sunt oīno occulta et nō sunt super factis suis in iudiciū vocati: nec etiaz infamati: ⁊ tunc nullo modo debēt eos cogere ꝑ penas ad ꝯfitendū sic occulta: qꝛ cum ꝓdere sic occulta sit mortale peccatū: cogēs etiā ad ꝓdēdū ea peccat mortaliter: vnde tales nullis penis cōpulsi talia ꝯfiteri debent: nisi vergeret in graue ꝑiculū vel dānum in futurū eoꝝ celatio. Si vero sup factis hmōi sunt infamati ac ꝓpter h̃ ad iudicium vocati: arbitror q̄ sup illis certis articulis q̄ eis īponunt̃ a iudice: si p̃sumeret iudex q̄ absq̄ penis nō vellēt dicere veritatē: q̄ eā posset penis extorq̄re: vt dū penis corpalibꝰ subijciūt̃: q̄ gesta sūt fidelit̃ ⁊ veraciter exprimāt̃: ꝑ extortā tñ ꝯfessionem nō debet seq̄ mors nisi aliter facinꝰ cōstet iudici. Nā plerīq̄ talia tormēta ꝯtemnunt ita q̄ exprimi ṽitas ab eis nullo mō possit: alij ṽo potiꝰ mētiri q̄ pati tormēta volūt. Et sanctius ē impunitū relinqui facinus nocentis: q̄ innocentē damnare: nisi reus postea libere cōfiteret̃. Et ſm Tā. cōfessio ꝑ metum extorta non p̃iudicat. ff. de questionibus. l. j. vbi dicit̃. In criminibus obseruandis questio. id ē tormētū adhiberi solet: sed quādo vel quatenꝰ id faciendum sit videamus ⁊ non esse a tormētis incipiēdum diuus Adrianus instituit: ac verba rescripti ita se habēt ad tormēta seruoꝝ ita demum veniri oportet cū suspectꝰ est reus: ⁊ alijs argumētis ita se ꝓbationi ammonet vt sola cōfessio seruoꝝ deesse videatur. Et ideo patet. xv. q. vj. c. j. ⁊ ī glo. Bar. brix. Nō tñ ꝯfitenti p̃iudicat extorta ꝯfessio: nisi postea ꝑseuerat ī ea cōfessione qꝛ reoꝝ ꝯfessiōes ꝓ exploratł facinoribus non habent̃: vt. ff. d̄ questionibus. l. j. §. si q̄s: ⁊. §. questionē. Ratio redditur vbi d̄r: q̄ q̄dā sunt in tanta impatientia q̄ potius

volunt mentiri q̄ tormenta pati. Ad idez
xv.q.vi.c.si sacerdotib⁹. Quartum etiam ad
scdam ptem dicendū fm Tho. scda. 2e.q.
lx. ꝙ vbi nō apparēt manifesta iudicia de
malicia alicui⁹ p accusatiōez vel diffamiā:
debem⁹ eū vt bonū hr̄e i meliorē ptē iter/
ꝑtando: nisi manifesta rō in ꝯtrariū appa
reat. Unde tres sūt gradus suspitiōis ex leui
bus indicijs: q̄ꝝ supm⁹ ē cum iudex aliq̄s
ex suspitiōe ꝓcedit ad aliquē puniēdū vel
ꝯdēnādū: qd directe ptinet ad iniusticiā:
⁊ ē graue pctm̄ mortale ꝯtra p̄ceptū euan/
gelicū Math. vij. vbi dr: Nolite iudicare
vt nō iudicemini. Augu. ibidē: h̄ dictuz ē:
qm̄ temeritas q̄ punis aliū: ip̄a te puniat
necesse ē: iniq̄tas enī sepe nihil nocet ei q̄
patit̄ iniuriā: ei v̄o q̄ facit necesse ē vt no/
ceat. Rō aūt cur ex leui suspitiōe nō debet
ꝓcedere iudex est: q: occulta soli deo reser
uant̄ iudicāda q̄ nouit abscōdita cordis.
Ex h̄ ꝗ ꝙ iudex ex leui causa de aliq̄ malā
habet opinionem absq̄ causa sufficiēti: et
fm hāc ꝓcedit ad punitionē vl' etiā ad cō
dēnationē: multuz iniuriat̄ ei. Primo q:
p h̄ maxime derogat honori suo ⁊ suoruz:
sicq̄ ledit ei⁹ famam. Scdo puniēdo ledit
ei⁹ corpalem vitā. Tertio sil'iter si corpalez
euadat aufert tm̄ illi saltē in pte terrenam
substantiā. Quarto ꝓpter impatiētiā au/
fert illi ꝓpriā aīam. Et ideo nūq̄ debet iu
dex iudiciū temerariuz exercere nec absq̄
causa legitima cogēte ꝯtra quēcūq̄ reū ꝓ
B cedere. Tertio v̄o q̄ri potest: vtꝝ absq̄
mortali peccato possit accusat⁹ negare cau
sam ꝓpter quā ꝯdemnaret̄ ad mortē: p̄ser
tim cum Chryso. ꝯtrariū ꝯsulere videatur
dicēs: Nō tibi dico vt te ꝓdas in publicū
neq̄ apud aliū accuses: sed si v̄itatē accu/
satus in iudicio ꝯfiteret̄: seip̄m ꝓderet et
accusaret: nō ergo veritatē negando vide
tur peccare mortaliter. Nimirū cū h̄ vide/
ret̄ esse tm̄ mēdaciū officiosū alicui ꝓdēs
⁊ nulli nocens: qd nō ponit̄ eē pctm̄ mor/
tale. Ad hoc rn̄det Tho. scda. 2e.q. lxix.
ꝙ q̄cunq̄ facit ꝯtra debitū iusticie morta/
liter peccat: pertinet ad debituz iusticie ꝙ
suo supiori q̄s obediat i his ad q̄ se ius p̄/
lationis extēdit: iudex autem supior est re
spectu illius q̄ iudicat̄: ⁊ ideo ex debito iu
sticie tenet̄ accusatus exponere iudicij ve/
ritatē quā ab eo fm formaz iuris exigit: et
ideo si veritatē ꝯfiteri noluerit quā dicere
tenet̄: vel etiā si eam mendaciter negaue/
rit mortaliter peccat: tum quia facit cōtra
dilectionē dei cui⁹ est iudiciū: vnde cū re⁹
veritatē ꝯtra se fatet̄: hoc ptinet ad gl'iaz
dei: vt ptz Josue. vij. vbi dicit ad Achan.
Fili da gl'iam deo isrl': ⁊ confitere ⁊ indica
mihi q̄d feceris ne abscōdas. Et sic verita
tem negare est ꝯtra gl'iam dei. Tū etiaz q:
facit ꝯtra dilectionē ꝓximi duplicit̄. Pri
mo ex pte iudicis cui debitū negat. Scdo
ex pte accusatoris q̄ punit̄ si in ꝓbatione
defecerit. Et ideo dicit i ps̄. cxl. ꝓpha. Nō
declines cor meū in v̄ba malicie: ad excu
sandas excusatiōes in peccatis: vbi dicit
glo. Hec est ꝯsuetudo imprudentiū vt de/
prehēsi p aliq̄ falsa se excusent. Et Grego.
xxij. moral'. exponēs illud Job. Si abscon
di quasi homo pctm̄ meū: dicit. Usitatum
humani gener' vitiū ē: libido pctm̄ cōmit
tere ⁊ cōmissum negādo abscōdere ⁊ cōui/
ctum defendēdo multiplicare. Uerūtamē
si iudex hoc exquirit qd non pōt fm iura:
tunc accusatus non tenet̄ illi respondere:
sed pōt vel p appellationez vel aliter licite
subterfugere: mendaciū tm̄ sibi dicere non
licet sed veritatē occultare: aliter enī ꝓde
ret se: sed nō in p̄mo casu: q: cum a iudice
fm ordinē iuris interrogat̄ lz cōfiteat̄: tm̄
ip̄e se non ꝓdit: sed ab alio ꝓdit̄: dū ei re/
spōdendi necessitas imponit̄ p eū cui in h̄
obedire tenet̄. Ceteꝝ si in scdo casu mēda/
cium rn̄deret: non tm̄ mortalit̄ peccaret: q:
mendaciū officiosū eēt. Secus autē i p̄mo
casu: in quo mēdaciū officiosū haberet de
pnicioso pmixtum: vt ostensū est. Et si q̄
ritur que sint illa que iudex a reo pōt ⁊ de
bet requirere fm ordinē iuris. Dicendum
ꝙ ea de q̄bus p̄cessit infamia vel apparue
runt aliqua exp̄ssa indicia: vel etiā de qui
bus p̄cessit ꝓbatio semiplena. Preterea:
sicut reo nō licet falsitatē dicere nec verita
tem tacere quā ꝯfiteri tenet̄ a supiori req̄/
situs fm ordinem iuris: sic etiaz nō licet ei
fraudē aliquā vel dolū adhibere: q: fraus
⁊ dolus vim mēdacij habēt: hoc enī eēt ca/
lūniose se defendere: vt cū re⁹ colludit cuz
accusatore. Unde sicut dictū ē i ser. p̄ce. cum
accusator colludit cum accusato: penam
grauem incurrit legibus constitutam: vt
habet̄. ij.q.iij. ex quo patz ꝙ grauiter pec/
cat. Et quia aliquem ad peccandum indu/
cens peccati pticeps efficit̄: apostolo dicē
te dignos morte nō solū q̄ faciunt sz etiam
qui ꝯsentiūt facientib⁹: ideo relinquit̄ ꝙ
reus cū aduersario colludēs in fraudē iu
ris grauiter peccet: multū tm̄ auget pecca/

tum si p̄cessisset iuramentuȝ calumnie: qḋ
vtiqȝ iuramentum in causa criminali pre/
standum est sicut ⁊ in ciuili: ar. C. e. ti. l. j.
vbi dicit᷑ ꝙ in omnibus casibus vbi ꝓba/
tio requirit᷑ iurandū est de calūnia: vt. C.
de fi. instru. l. vlt. ẞ. sancimus: et extra de
iur᷑. calum. ꝑ totum. Pro quo nota: ꝙ ₔm
glo. ibidē. c. j. iuramentū calumnie cōtinet
quinqȝ. c. Nam primo iurat ꝙ credit se bo
nam habere causam. Secūdo ꝙ interroga
tus nō negabit qḋ verum esse credit. Ter/
tio ꝙ non vtetur scienter falsa probatiōe.
Quarto ꝙ dilationeȝ nō petet in fraudē.
Quinto ꝙ nec dedit nec ꝓmisit nec dabit
nec ꝓmittet pro hac causa aliquid nisi per
sonis illis quibus leges dare permittunt
vt. C. e. l. ij. ⁊ in auc᷑. principales: ⁊ in auc᷑.
vt litigantes iurent in prin. coll᷑. ix. Unde
quādoqȝ cōtingit reū incidere plurium in
his quinqȝ ex quibus aggrauat᷑ eius pec/
catuȝ: vnde versus. Illud iurat᷑ quod lis
sibi iusta videtur. Et si queret᷑ veruȝ non
inficietur. Nil ꝓmittetur nec falsa ꝓbatio
detur. Ut lis tardetur dilatio nulla petet᷑.
Uerūtamē clericus iuramentuȝ calumnie
dare nō pōt sine licentia sui episcopi vt ex/
tra de iura. ca. c. j. ⁊ in glo. Quarto pro/
inde queri potest: vtruȝ reo liceat iudiciū
ꝑ appellationem declinare: p̄sertim cū ma
ius esse videt᷑ vinculum ordinarie potesta
tis ꝙ̄ ꝓprie electionis: sed a iudicibꝰ quos
cōmunis ꝯsensus elegit nō licȝ appellare:
sicut patet. ij. q. vj. c. a iudicibus quos cō/
munis cōsensus elegerit non liceat ꝓuoca
ri. Et hi dicuntur ibidem iudices arbitra/
rij qui sunt duplices. Quidam sunt q̄ nul
lam potestatem habētes cum cōsensu liti/
gantiū in iudices eligunt᷑: in quos cōpro/
mittitur vt eoꝝ sententie stetur: ⁊ hi dicūt᷑
iudices arbitrarij tm̄. Alij dicunt᷑ arbitra
rij ⁊ ordinarij: qui scȝ legitimaȝ habentes
ab eis eliguntur ad arbitranduȝ: qui non
sunt sue ditioni suppositi: ⁊ ab his appel/
lari non licet. Ad hoc dicendū ₔm Tho. ⁊
Asten. post eū: ꝙ duplici causa ꝯtingit ali
quē appellare. Primo ex cōfidentia iuste
cause: qꝛ scȝ iniuste se grauari sentit a iudi
ce: ⁊ tūc licitum est appellare vel ante sen/
tentiā vel post: ⁊ hoc p̄sertim a iudice ordi
nario qꝛ ptās iudicis ordinarij nō depen/
det ex ꝯsensu litigātiū vel illoꝝ q̄ eius iu/
dicio subdunt᷑: sed ex auctoritate reg̃ vel
p̄ncipis terre q̄ eum instituit: ⁊ ideo ꝯtra
eius iniustū grauamē lex tribuit appella/
tiōis subsidiū. Hinc dꝛ. ij. q. vj. c. liceat ap/
pellatori vitiatā causā iniusto examine re
medio appellationis releuare. Et ibidē. c.
appellātē. c. oīs. A iudicibus aūt arbitra
rijs rōnabiliter denegat᷑ subsidiū appella
tionis: eo ꝙ sua sponte se illiꝰ iudicio sub/
iecit: leuis enī videt᷑ eē q̄ nō semꝑ ꝑmanet
in eo qḋ semel approbauit. Et ideo ī dicto
c. a iudicibꝰ: dicit glo. Bar. brix. Si cōsen/
sisti in iudicē aliquē: ꝓpter iniquitatē ꝑso/
ne nō potes appellare: vt h̄: ⁊ ex̄ ḋ of. del᷑.
c. suꝑ q̄stionū: sȝ ab iniqua snīa potes ap/
pellare: qꝛ licet reprobare dicta sȝ nō ꝑso/
nā: hoc ibi cū multis alijs q̄ ꝓsequit᷑ ibi/
dē de hac materia. Et. ij. q. vj. c. liceat: bre
uiter notat᷑ in glo. Bar. brix. q̄d sit appel/
latio: quis possit appellare: ad quē sit ap/
pellandū: quō sit appellandū: quotiēs sit
appellādū: infra qḋ tēpus sit appellādū:
infra qḋ tp̄s ꝓseq̄ debeat appellationē: ꝙ
appellatiōe pendēte nihil debet īnouari:
q̄d sit officiū eius ad quē appellat᷑: qn̄ nō
ē necesse appellare: ⁊ qn̄ nō pōt appellari:
de q̄bus causa breuitatis supsedeo. Scḋo
ẞo ꝯtingit appellari causa afferēde more:
ne ꝯtra eum iusta snīa ꝓferat᷑: ⁊ hoc est ca
lūniose se defendere: qḋ ē illicitū ⁊ acriter
puniēdū: vn̄. ij. q. vj. c. oīmodo puniēdus
ē quotiēs iniusta appellatio ꝓnunciat᷑ sū/
ptus q̄s dū sequeret᷑ aduersariꝰ impendit
reddere cogat᷑ nō simplos sed q̄druplos.
Glo. hodie simplos: vt. C. ḋ fru. ⁊ li. expē.
l. nō ignorat: vel forte duplos: vt in casu q̄
ponitur. iij. q. iij. §. libellum. In glo. Bar.
brix. ₔm legē punit᷑ in. v. libris argenti in
causa ciuili. C. q̄ꝝ ap. nō re. ab executore: ī
criminali efficit᷑ infamis si litē ꝑdit: vt. C.
de ap. a ꝓconsulibꝰ. Quinto p̄terea q̄ri
pōt: vtꝝ dānatus morti licite possit abire
si tp̄s ⁊ locum habuerit: p̄sertim cū non li
ceret dānato subtrahere iudici quācunqȝ
terrenā substātiā sibi adiudicatā: q̄to mi/
nus licitū videt᷑ reo subtrahere iudici cor
pus suum ptāti iudicis iam adiudicatuȝ:
qḋ vtiqȝ faceret si abiret. Ad h̄ respondet
Heinricꝰ de gādauo q̄dlibeto. ix. q. xxvj.
ꝙ nō est incōueniēs plures hr̄e ptāteȝ suꝑ
eandē rem diuersis respectibꝰ: vt ꝙ vnus
habeat in ea ꝓprietatē ⁊ alius vsū: ⁊ ₔm h̄
diuersimode q̄libet eoꝝ ptāte sua suꝑ illaȝ
vti pōt: dū tn̄ hoc nō fiat in lesionē alteri/
us. Pro quo nota ꝙ supra rem aliquā du/
plex pōt haberi ius vel ptās. Una quo ad
ptātem ī substantia rei: ⁊ illā nō habet iu/

dex sup corpus dānati pl⁹ q̄3 sup aīam illi/us. Scd'a quo ad vsum in actiōe aliqua exercenda circa rem illā: ꝛ talē ptātē tm̄ habet: que ꝯsistit ī trib⁹ sc3 corpus capiēdo: inuinculando siue incarcerando: ꝛ in occidēdo. Sola aūt aīa ptātem sub deo habet quo ad ꝓprietatē in substātia corpis: ꝛ tenet ius suū in hoc custodire absq3 iniuria alteri⁹ ꝙ custodiret iīuriā iudicis si abiret vincula vel carcerē dirumpendo: ꝓpter h̄ enī duri⁹ puniendus esset si ip̄m denuo capi ꝯtingeret: sicut etiā iniuriaret iudici si rebellaret ei cū vellet eum iudicialiter occidere: s3 hoc debet patienter sustinere vt circa corpus exerceat actū iusticie. Ad argumentū ergo dicēdū: ꝙ dānato licitū eēt etia3 subtrahere iudici vel custodi quācūq3 rem necessariā ad ꝯseruationē vite sue: dum tn̄ eius subtractio nō vergeret ī p̄iudiciū iuris qd̄ habet iudex in corp⁹ illius. Na3 si existens ī vinculis necesse haberet mori fame nisi subtraheret ei panē: tunc h̄ ei liceret: q2 hoc nullo modo vergit in p̄iudiciū iuris qd̄ habet iudex in detinēdo vl' occidēdo: ꝛ necessitas facit illud cōmune qd̄ fuerat ꝓpriū: ita ꝙ iuste occupāti cōcedit̃: imo ad hoc obligat̃ b̄m legem nature: alioquin seip̄m occideret. Sic etiam in ꝓposito quātū iur' habet iudex in detinēdo ꝛ occidendo damnatū: tātū iuris ꝛ pl⁹ habet dānatus in abeundo ꝛ vita3 custodiendo cū iuste poterit: q2 iudex nō tanta necessitate cōpellit̃ eū occidere vel detinere: quāta necessitate ꝓpter iustum metum mortis cōpellit̃ dānat⁹ sibi ꝓuidere: ne vitam ꝛ pfectionē suā amittat in corpe si posset inuenire locum ꝛ tp̄s. Ut si eēt sine vinculis ꝛ ostia essent apta nec adesset impedimentū abeundi: aliōqn iudicaret̃ quodammodo homicida sui ꝓplus. Sexto deniq3 queri pōt vtr3 liceat ad mortē dānato se defendere si pōt: ꝓsertim cū illud ad qd̄ natura declinat semp ē licitū q̄si d' iure naturali ꝯsequēs: sed inclinatio nature ē ad resistēdū corrūpētib⁹: nō solū ī hoib⁹ ꝛ animalib⁹ s3 etia3 in sensibilib⁹ reb⁹. Hinc dr̄ Prouer. xxiiij. Erue eos q̄ ducūt̃ ad mortem: ꝛ eos q̄ trahunt̃ ad interitū liberare nō cesses. Si h̄ pcipit̃ de alijs q̄tomagis de seip̄o: cū q̄s magis obliget̃ sibi q̄ alteri. Ad h̄ rn̄det Tho. scd'a. 2e. q. lxix. ꝙ aliq̄s ad mortē dānat̃ dupliciter. Uno mō iniuste: ꝛ tale iudiciū est sil'e violentie latronū: b̄m illud Ezech. xxij. Principes ei⁹ in medio ei⁹ q̄si lupi rapiētes p̄dam ad effundendū sanguinē. Et ideo sicut licet resistere latronib⁹: sic ī tali casu lic3 resistere malis p̄ncipib⁹: nisi forte ꝓpt̃ scādalū vitandū: cū ꝓpt̃ h̄ aliq̄ grauis turbatio timeretur. Alio mō iuste: ꝛ sic non licet ꝯdēnato se defendere: licitū ē enī iudici eū resistētē impugnare. Ex q̄ relinq̄t̃ ꝙ ex pte iudicis ē bellū iustum: ꝛ ex pte dānati bellū iniustū: ꝛ ideo grauiter peccat. Nec per h̄ excusatur ꝙ natura ad defendēdū se inclinat̃: q2 ꝓpt̃ h̄ data ē homi rō vt ea ad q̄ natura inclinat nō passim s3 b̄m ordinē rōnis exequat̃: ꝛ idō nō q̄libet defensio sui ē licita: s3 q̄ fit cū debito moderamine. Et ideo dictū sapiētis nō intēdit ꝯsulere ꝙ q̄s laboret ad liberādū aliū a morte ꝯ ordinē iusticie: sicut nec seip̄m ꝯ iusticiā resistendo debet a morte liberare. Et si querit̃: vtr3 iudex punire debeat reos ī se delinquentes. Rn̄det Asten. li. j. ti. xlj. ꝙ debet fieri punitio. s. intuitu honoris diuini siue officij sui. nō aūt intuitu ꝓprie iniurie. Un̄ beat⁹ Petr⁹ illatas sibi ꝯtumelias cum gaudio suscipiebat: peccata x̄o q̄ cōmittebant̃ in deū acerbe puniebat: vt pt3 Act. v. ī anania ꝛ sapphyra. Sic Paulus ꝑ totā eplā3 ad Corint. pia monitiōe ꝑ ꝯtemptū ī ip̄m delinquētes ad amorem sui reuocat. Elimā vero magū qui ceteros a fide retrahebat cecitate ꝑcussit. Ad laudē dei. Act. xiij.

Qui pn̄t esse aduocati: ꝛ q̄ req̄runt̃ ad iustam aduocationem: ꝛ vtrū obligant̃ ad patrocinādum gratis ꝓ paupib⁹: Sermo V

NOn loqueris contra p̄ximū tuū falsum testimoniu3. Exo. xx. Quintu3 ꝓinde genus hoīm ꝯ p̄ceptū istud faciēs: sunt impij aduocati vel causidici. Pro q̄ nota: ꝙ aduocare vel postulare b̄m Tan. est desideriu3 suū vel amici sui in iure apud eū q̄ iuridictioni p̄est exponere: vel alteri⁹ desiderio ꝯire: vt. ff. de postulā. l. j. ꝛ. iij. q. vij. §. tria.

A Hic p̄mo q̄ri pōt. vtr3 officium aduocādi gerere licitū sit oīb⁹: ꝓsertim cū ab opib⁹ misc'oīe null⁹ arceri debeat: s3 p̄stare patrociniū. i. causis iudiciarijs ptinet ad opa misericordie. Cū enī q̄s diligere debeat ꝓximū sicut seip̄m: ꝛ ad effectū dilectiōis ptineat ꝙ aliq̄s tp̄e necessitatis ꝓxio subue/

niat patrocinãdo: videt᷑ q̄ nullo mõ debe ret ab h᷑ arceri. Ad hoc dicẽdu3 ẽm Tho. scd̃a. 2e. q. lxxi. q̄ aliq̃s impedit᷑ ab actu aliq̃ duplici rõne. Primo ꝓpt᷑ impotẽtia3 q̃ simplicit᷑ excludit aliquẽ ab actu aduocãdi postulãdi vel patrocinãdi. Sic enim ꝓhibẽt᷑ ab aduocatoꝝ officio q̃dã ꝓpt᷑ impotẽtiã iteriorẽ: eo q̄ aduocato necessaria videt᷑ iterior impitia: q̃ ꝯuenit᷑ ostẽdere posset iusticiã assũpte cause. Et ideo ꝓhibent᷑ h᷑ officiũ exercere furiosi amẽtes ⁊ impuberes. i. minores. xvij. annis: et mulieres q̃ vt cõmuniter ĩ rõne deficiũt: vt pat3 ff. de postul. l. j. ⁊. §. j. et. iij. q. vij. §. tria: ibi subdit᷑. Quidã ꝓhibẽt᷑ oĩo postulare vl᷑ ꝓpt᷑ etatẽ vt miores. xvij. ãnis: vel etiam ꝓpter casũ vt amẽtes ⁊ sil᷑es. S3 mulieres quis ꝓ alijs postulare nõ p̃nt: tñ ꝓ seipis licitũ ẽ: vt pt3 ibidẽ. Quida3 etiã ꝓhibẽt᷑ ꝓpt᷑ impotentiã exteriorẽ: q2 cũ loquela ⁊ audit⁹ necessario requirant᷑ ad debitã aduocationẽ: vt mẽtis ꝯceptũ ꝓnũciare possit: ⁊ q̄d õ ei dicit᷑ audire: idõ q̃ in his patiũtur defectũ oĩo ꝓhibẽt᷑ ne sint aduocati nec ꝓ se nec ꝓ alijs: sicut sũt muti ⁊ surdi vt dicta. l. Scd̃o q̃s ĩpedit᷑ ꝓpt᷑ indecẽtiã officiũ illud exercere. Et h᷑ duplicit᷑. Uno mõ ꝓpter ꝑsone defectũ corpalẽ: ⁊ ideo repellũt᷑ ceci q̃ iudici ꝯuenienter astare non possent: vñ ĩ dicto. §. tria. Seq̃t᷑. Prohibẽtur q̃dã ne ꝓ alijs postulẽt ꝓpter casũ: vt vtroq̄ lumie ꝓuati cu3 tñ postulare p̃nt ꝓ seipis. Siliter ⁊ serui. s. q̃ sũt s̄uilis ꝯditionis. q2 p̄ceptũ ẽ vt ciuilib⁹ nõ fungãt᷑ officijs: vt dr̃ dicto. §. tria: ⁊ etiam ꝓpt᷑ defectũ spũalẽ: q2 nõ decet vt alterius iusticie patronus existat qui in seipõ iusticiã contempsit. Et ideo infames: infideles: et de grauib⁹ criminib⁹ dãnati non decẽter sũt aduocati: vnde in dicto. §. tria. Seq̃t᷑. Alij ꝓhibent᷑ ne ꝓ alijs postulent ꝓpter notã turpitudinis: vt hi qui corpori suo muliebria passi sũt: id ẽ peccatũ ꝯtra naturã voluntarie sustinuerunt vel fecerũt: nisi forte vi p̄donum vel hostiũ stuprati ꝓbẽtur: glo. tunc enĩ non ẽ eis imputandu3: vt. ff. adul᷑. l. vim passa3: ⁊. xxxij. q. v. c. ille. Similiter q̃ capitali crimĩe vel causa calũnie publici iudicij sunt dãnati: vel q̃ opas suas locauerũt vt cum bestijs depugnarent in arena: glo. secus si causa virtut᷑ hoc faciant. ff. e. l. ij. §. q̄ si. Sequit᷑. His ꝑsonis ꝓ se allegare ꝑmittit᷑: ꝓ alijs postulare ꝓhibẽtur: nisi forte tutelam impuberis vel curam adolescentiũ non affectatã s3 necessariam administrent: pro his enĩ quorum curam gerunt postulare cõceditur: alij enim oñes qui vt infames: glo. minorũ infamia notant᷑: nisi ꝓ se ⁊ pro certis ꝑsonis postulare non possunt. Et ponunt᷑ ibidẽ ille certe persone. In glo. quoq̄ ponit᷑ differẽtia inter infamiã maiorẽ ⁊ minorẽ: de quibus omnib⁹ gratia breuitatis sup̃sedeo. Similiter ꝓpter defectũ spũalem ꝓhibent᷑ oẽs heretici ⁊ qui nõ sunt recte fidei: vt de pe. di. j. vbi dicit᷑. c. Nemo vel in foro magnitudinis tue vel ĩ ꝓuinciali iudicio vl᷑ apd̃ quenq̄ iudicem accedat rogatorũ consortium: nisi sacrosanctis catholice regionis fuerit imbutus ministerijs. Et extra de here. vergẽtis in seniũ. Alio modo q̃s impedit᷑ ad hoc officiũ exequendũ: eo q̄ rebus maiorib⁹ est obligatus: ⁊ ideo monachos ⁊ p̄sbyteros nõ decet aduocatos esse: neq̄ clericos in iudicio seculari: q̃m hmõi ꝑsone diuinis rebus sũt astricte. S3 quia necessitas huic indecẽtie p̄fertur: idõ possũt hmõi persone ꝓ seipis ⁊ ꝓ quibusdã alijs vti officio aduocati. Ad cuius euidẽtiã sciendu3 ẽm Asten. li. j. ti. xxxix. q̄ ab aduocando repellũt᷑ monachi ⁊ canonici regulares ⁊ alij religiosi tã ĩ foro seculari q̃3 ecclesiastico: vt extra ne cler᷑. vel mo. secu. neg. se imis. c. multa. Unde eo. ti. c. ex parte subdit᷑: q̄ q̃dam canonici dũ redarguerent᷑ ꝑ canones quia erant aduocati: dicebant: q̄ ille canon loquebat᷑ d̃ monachis ⁊ non de canonicis regularib⁹. Et dicit. c. ex parte: q̄ idem est iudicium in tali casu de canonicis regularib⁹ et monachis: lic3 de monachis sit expressu3: vnde tales peccant aduocando: nisi pro suo monasterio: nihilomin⁹ imperante suo p̄lato: vt. xvj. q. j. mõachi. ij. ⁊ extra eo. ti. c. ij. Clerici vero constituti in sacris ordinibus etiã non beneficiati: ⁊ clerici in minorib⁹ si sunt beneficiati: ꝓhibentur esse aduocati corã iudice seculari nisi in causa ꝓpria vel ꝓ sua ecclesia vel ꝓ ꝯiunctis aut miserabilibus personis: vt extra de postul᷑. c. clerici: ⁊. c. cum sacerdotis: ⁊ hoc possunt vrgente necessitate q̃ntum ad ꝑsonas cõiũctas: vl᷑ causa elemosyne q̃ntum ad personas miserabiles: vt dicto. c. cum sacerdotis. Clerici vero in minorib⁹ ⁊ non bñficiati p̃nt aduocare ⁊ salarium recipe etiam in foro seculari. Et si pauperes sũt iustam negociationẽ exercere possunt: vt ex̄ ne cle. vel mo. c. j. Se/

quod alteri quis intentat ipe hoc patiat:
fm illud Exo.xxj. Oculū pro oculo: dentē
pro dente: ideo iustum ē q̄ ille qui per ac/
cusationē aliquē in periculum grauis pe/
ne nititur inducere: similē penam ipe defi/
ciens in probatione cogat sustinere: p̄ser/
tim cū temerarie aliū accusare presumit: eo
q̄ peccat tam contra personam accusati q̄
etiā contra rē publicā: vnde propter vtrū/
q̄ punit. Et hoc ē quod dicit Deuter. xx.
Cū diligentissime perscrutātes inuenerīt
falsū testem dixisse contra fratrē suū men/
daciū: reddent ei sicut fratri suo cogitauit
⁊ hoc propter iniuriā persone. Propter in
iuram vero reipublice subdit. Et auferes
malū de medio tui: vt audientes ceteri ti/
morē habeant ⁊ nequaq̄ talia audeant fa/
cere. Verūtamē secus ē de accusatore q̄ ex
iusto errore p̄cedit ad accusationē: in quo
casu iudex accusatorē absoluit: vt pz.ij.q.
ij.c.si quis iratus: ⁊.c.paulū. Nimirū cuz
multū differt an voluntarie quis aliū le/
dat an inuolūtarie: Volūtariū eñ meret
penā sed inuoluntario debetur venia. Ad
questionē igitur primo p̄positam respōdet
tex.in dicto.c.perscripta.§.sed Calixt⁹ pa/
pa precepit: scz in dicto.c. accusatores: vt
accusator eo presente quē accusat in script̄
accusationē iudici offerat: ⁊ propria voce
litteras sue accusationis legat. Stephan⁹
autē prohibet scz in hoc.c.p̄scripta: ne ab/
sens aliquem per epistolā accusare aude/
B at: hoc ibi. Tertio queri pōt: quot mo/
dis accusatio reddit iniusta. Ad hoc re/
spondet canon.ij.q.iij.c.si quē penituerit.
.§.notandū: q̄ accusatoris temeritas tri/
bus modis detegit: aut enim calūniantur
aut p̄uaricant aut tergiuersant. Ad cui⁹
euidentiā sciendū q̄ accusatio ordinat ad
bonū cōmune quod intendit per cognitio
nē criminis: nullus autē debet alicui noce
re iniuste vt bonū cōmune promoueat: ⁊ iō
in accusatione duplici ratione cōtingit esse
peccatum. Vno modo ex eo q̄ iniuste agit
accusator contra eū qui accusat ei falsa cri
mina imponēdo: quod ē calumniari: dicit
enim ibidē tex. Calumniari eñ est falsa cri
mina scienter intēdere siue īponere: ⁊ hoc
animo calūniandi: vt pz extra de calum.c.
ij. ⁊ tūc tanta ⁊ talis pena ē imponenda ca
lūnioso accusatori: quanta ⁊ qualis est im/
ponenda accusato si cōuincatur: vt.ff.d ca
lum.l.fi. Verūtamen quia contingit quan
doq̄ quēpiam ex animi leuitate ad accusa
tiōz p̄cedere: ex eo q̄ nimis facilit credit
quod audit: ⁊ hoc est temerariū. Cōtingit
insuper q̄ quis ex errore iusto mouet ad
accusandū: ideo hec omnia fm prudentiā
iudicis discerni debent: vt nō pronunciet
accusatorem calumniatū fuisse: qui vel ex
animi leuitate vel iusto errore in falsaz ac/
cusationē prorumpit: vnde subdit in dicto
.§.notandū: q̄ qui non probat quod inten
dit nō protinus calūniari videtur. Nā ei⁹
rei inquisitio cognoscentis arbitrio cōmit
titur qui reo absoluto de accusatore inci/
pit consiliū querere qua mente ductus ad
accusationē processit. Et siquidem iustū ei⁹
errorē reperit absoluit eum: si vero in eui/
denti calūnia eum deprehēderit: legitimā
penaz ei irrogat: quoꝝ alteꝝ ex ip̄is v̄bis
pronūciatiōis manifestat: nam siquidem
ita pronūciauerit: nō probasti: pepercit ei
si nautē pronūciauerit: calumniatus es: cō
demnauit eum: ⁊ q̄uis nihil de pena subis
cit: tamen legis potestas aduersus eum ex
ercebitur: nam vt Papinian⁹ respondit:
Facti quidē questio in arbitrio ē iudican/
tis: pene vero persecutio nō eius volūtati
mandat sed legis auctoritati reseruat. Si
aūt interloquendo dixerit. Titius temere
accusasse videtur: nō calūniatorē pronun/
ciauit. Temeritas eñ facilitatis veniā con
tinet: ⁊ incōsultus calor calūnie vitio caret
⁊ ob hoc nullā penam huic irrogari opor/
tet: hoc ibi. Alio modo ꝯtingit in accusati
one pctm̄ interuenire ex parte reipublice
cui⁹ bonū in accusatione principaliter intē
dit dū scz quis īpedit maliciose punitionē
pctī: quod dupliciter ꝯtingere potest. Pri
mo adhibēdo fraudē in accusatione: ⁊ hoc
pertinet ad p̄uaricationē. Nam vt dicitur
in dicto.§. notandū. Preuaricari est vera
crimina abscondere scz fraudulenter: ⁊ cū
accusator contra crimina de quibus accu/
sauit cū reo colludens proprias probatio/
nes dissimulat ⁊ falsas excusatiōes admit
tit: vnde dicitur preuaricator quasi primi
siue precedentis intenti varicator: quia scz
prodita sua causa partē aduersaz adiuuat:
⁊ hoc fraudulenter. Vnde.ij.q.iij.c.preua/
ricator: subditur. Preuaricatorē eum esse
ostendim⁹: qui colludit cum reo: eo q̄ pro/
prias quidē probationes dissimularet: fal
sas vero excusatiōes admitteret. Secūdo
vero contingit totaliter ab accusatiōe desi
stēdo: quod ē tergiuersari: In hoc enim q̄
desistit ab hoc quod ceperat quasi tergum

vertere videtur. Unde tergiuerſari ē omnino ab accuſatione deſiſtere animū accuſandi deponendo: non tamē qualitercū𝔮 ſed inordinate. In hoc enī ꝙ ab inceptis deſiſtit quaſi tergum vertit. Poteſt tamē quis etiam ordinate dupliciter ab accuſatione deſiſtere. Uno modo ſi in ip̄o ꝓceſſu accuſationis cognouerit illud eſſe falſum de quo alium accuſabat. Et ſic pari cōſenſu reꝰ ⁊ accuſator ſe mutuo abſoluere poſſunt. Alio modo ſi p̄nceps ad quem pertinet cura boni cōmunis quod per accuſationem intenditur accuſationez aboleuerit ſm Tho. ⁊ Aſten. Si vero deſiſtit inordinate: puta ꝓpter cōuentionem aliquaȝ cū aduerſario facit iniuriā reipublice: ⁊ ideo non poteſt ei hoc remitti per accuſatuȝ ſed per principem qui curam reipublice gerit. Deni𝔮 ſi quis ob accuſandū iuſte vl' iniuſte ſeu non accuſandū pecuniam extorqueat: crimen cōcuſſionis cōmittit: quod prohibuit Johānes militibus dicēs Luc. iij. Neminē cōcutiatis ne𝔮 calumniaȝ faciatis: ſed eſtote contenti ſtipendijs veſtris. xxiij. q. j. c. militare. Pro quo notandū ꝙ vt dicit glo. j. q. j. c. iubemus: in. §. cōcuſſionis iudicium: ꝙ crimen cōcuſſionis eſt: cuȝ quis minat̄ alicui vt ita vel ita faciat: niſi tātū det: vt dicto. c. militare: ⁊. ff. ď cōcuſſi. l. j. ⁊. ij. Exempli gratia: cum quis in officio cōſtitutus extorquet aliquid a ſubditis per metum: aut cum non vult facere qđ tenet̄ niſi data aliqua pecunia: ſeu cuȝ quis officialis extorquet vltra ſtipēdia ſibi cōſtituta: vel cum q̄s accuſat aut ab accuſatione deſiſtit ꝓpter pecuniam vel propter potentiā: ⁊ tales non ſolum tenentur ad reſtituendū eis qui non turpiter dederunt: vel ſi turpiter dederunt tūc eis ī quorum iniuriam data ſunt: ſed etiam obligātur ad penas vlteriores. Nam iudices impij poſt𝔮 cōuicti fuerint venaleȝ habuiſſe ſententiā: vel quacun𝔮 cauſa eos improbos in iudicio probare quis potuerit: ne crimē eius inultū remaneat: reddet q̄druplum infra annum poſt annū aut ſimplū: in dicto. c. iubemus: ⁊. c. ſequenti: in textu ⁊ glo. cuius medietas dabit̄ fiſco ⁊ medietas ſpoliato: vt ibidē in glo. ⁊ ibideȝ dicit̄ in textu. §. lege iulia repetūdarū tenetur: qui cum aliquam poteſtateȝ haberet: pecuniam ob iudicandū vel non iudicandū decernēdū ve acceperit glo. quia reddit quadruplum ⁊ infamis efficit̄. Qui vero ī accuſationem innocentiū cōierint: aut ob accuſandū vel non accuſandū: denūciandū vel non denunciandū teſtimoniū pecuniā extorſerint: tenent̄ pena legis cornelie: vt patet dicto. §. cōcuſſionis: vbi dicit glo. ꝙ eius pena eſt in homīe libero deportatio: ſed in ſeruo vltimuȝ ſuppliciū. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. §. vlti. Et ſic de diuerſis ſimilibꝰ que patent ibidem ꝓſecuta in tex. ⁊ gloſa.

Quarto queri poteſt: q̄ ſunt qui poſſūt accuſare: p̄ſertim cum non ſolum infames et criminoſi ſimileſ𝔮 repiantur in iure ab accuſatione repulſi: ſed etiaȝ laici clericos (vt videt̄) accuſare non poſſunt: vt patet ij. q. vij. c. j. ij. ⁊. iij. ⁊ alijs diuerſis. c. Nec ecōtra clerici laicos: vt patet ibidē. c. ſicut ſacerdos: nec etiam minores clerici in maioribus cōſtitutos: vt patet ibidem. c. clericus: cum diuerſis. c. ſe. Ad hoc dicenduȝ ſm Hoſti. ⁊ poſt euȝ ſm Aſten. lib. j. ti. xl. ar. iiij. Q2 illa iura que canunt. ij. q. vij. in diuerſis. c. ꝙ non audit̄ minor ordine volens accuſare maiorem: corrigunt̄ per illa iura que ponunt̄ ibidem in. c. lator nemeſion: et expreſſe in. c. p̄ſumunt p̄lati ſe non debere rep̄hendi vl' accuſari: ꝓ eo ꝙ canones nō eos paſſim cōſtituerint accuſādos qđ tm̄ negatur ſolis criminoſis cum de rep̄hendendo veritas ip̄a conſtituat. Si male locutus ſum teſtimoniū perhibe de malo: glo. ibideȝ dicit: ꝙ debeat exemplificare de accuſatiōe ⁊ exemplificat de teſtimonio: quod idō facit: quia qui admittit̄ ad vnum admittitur ad reliquum: vt patȝ expreſſum. iiij. q. iij. c. teſtes. Poſſunt igitur clerici accuſare ſacerdotes ⁊ etiam epiſcopos: vt patet exemplariter ī dicto. c. lator. Diſtinguendū tamē eſt: quia ꝓhibita ē accuſatio p̄latorum ab ignotis ⁊ etiam a notis criminoſis ⁊ infamibus: non autem a notis bonis ex affectu charitatis: que diſtinctio elicitur. ij. q. vij. ex. c. querendum eſt in iudicio ſcȝ a iudice cuius ſit conuerſationis ⁊ fidei is qui accuſat: et infra qm̄ hi qui non ſunt recte fidei ⁊ ꝯuerſationis: ⁊ quorum vita eſt accuſabilis: ⁊ quorū vita fides ⁊ libertas neſcitur non ꝑmittunt̄ maiores natu accuſare: hoc ibi. Et etiaȝ elicitur ex. §. ex his omnibus: ⁊ in dicto. c. p̄ſumunt. §. huic oppoſitioni. Et ſm hāc diſtinctionem intelligi debent omnes canones quibus ꝓhiberi videtur accuſatio p̄latorum. Non eſt etiam accuſatio prelatorum probibita criminoſis ⁊ infamibus in

casu scꝫ cum exorbitauerint a fide: vt patꝫ
in dicto.§.huic oppositioni. Quidam ta/
men prelati ꝓpter excellentiam dignitatꝭ
accusari non possunt nisi in crimine here/
sis: vt ptꝫ notanter.xl.di.c.si papa. Et idē
est de imperatore. Ratio ē: quia sunt supra
ius ⁊ legibus soluti. Nam papa nō habet
superiorem nisi deum: vt.ix.q.iij.c.nemo:
⁊.c.aliorum. Utrum autē laici possunt ac/
cusare clericos diuerse sūt opiniones Tā.
autem mediam viam tenens: dicit ꝙ oēs
laici bone fame ⁊ bone vite in criminibus
exceptis admittūtur et non in alijs. Que
autem sint excepta crimina ostendit glosa
ex̄ de accu.c.cū.P.māconella: vbi dicit:
nota ꝙ laici in accusationem vel testimo/
nium clericorum non sunt admittendi: et
hoc est regulare: nisi suam vel suorum iniu
riam ꝓsequūtur: vt.iiij.q.v.c.omnibꝰ qui
bus accusatio denegatur in causis ꝓprijs
accusandi licentia non est negāda: nec tūc
ad testimonium admittitur: quia in facto
proprio nemo testis idoneus est: vt supra
de testi.c.decetero. In criminibus autem
exceptis: vt est crimen simonie heresis et
lese maiestatis: vt infra de simo.c.tanta:
q̄tum ad vitium simonie.ij.q.vij.sacerdo
tes: ⁊.c.oues. q̄tum ad vitiū heresis.xv.
q.iij.c.sane.et in glo.⁊.C.de epi.⁊ cleri.si
quenq̄: q̄tum ad vitium lese maiestatis.
In his casibus ꝫm gio.ad mittuntur laici
ad accusandum: si bono zelo ⁊ nō ex odio
procedant: quia tunc nec ad accusandum
nec ad testificandum admittuntur. Et hoc
intelligit glo.de laicis bone fame. Sed si
laici sunt male fame ⁊ viles ꝑsone: tunc ta
les admittūtur si clericus super illo crimi
ne sit infamatus et male opinionis. Secꝰ
autem si bone fame ⁊ opinionis: exceptis
tamen conspiratoribus ⁊ inimicis ⁊ his q̄
sunt participes criminis: vt supra de testi.
c.veniens. Et testibus vilibus sine corpo/
rali tormento credi non debet: hec glosa.
Similiter mōachus accusare potest abba
tem suum vel etiam priorem vbi non ē ab/
bas: ⁊ cum monachus non habeat ꝓpriū
debet ei de bonis monasterij prouideri: vt
patet extra de accu.⁊.c.ex parte: ⁊.c.olim:
vbi plane de hoc: ⁊ in glo. Si tamen locu/
los habet debet ei hoc auxiliuꝫ denegari:
vt extra d̄ offi.ordi.c.quāto. Et multoma
gis subueniendum ē seculari si egeat siue
sit clericus siue laicus de bonis cōmunibꝰ
siue ī quibus presumiẜ ius habere: vt.C.
de or.cog.l.fi. Hoc etiam volūt multa alia
iura ꝫm Hostiē. Non tamen potest mona/
chus accusare alium q̄ abbatem vel prio/
rem suum: vt dicto.c.ex parte: extra de ac/
cusa. nisi de voluntate abbatis admittere/
tur vtilitate monasterij exigente: ar.de po
stu.ex parte: al's enī ꝫm canones nisi mo/
nasterij intersit: abbatis licentia non suffi
cit: cum sit mortuus mundo.xvj.q.j.pla/
cuit: licꝫ denunciare possit ad penitentiaꝫ
non tm̄ fratres sed etiam quēlibet fideleꝫ
etiam abbate contradicente: ad hoc enī te
netur q̄libet ꝫm Hug. quia generaliter di
ctum ē: si peccauerit in te frater tuus ⁊c. H
Asten.vbi supra. Ad laudē dei.

De reis: vtrum possunt iudicari absq̄ accusatore: et an possunt puniri: an ve tenentur confiteri: ⁊ an potest licite euadere ꝑ appellationem: vel fugam: Sermo IIII

Non loqueris contra ꝓximum tuum falsū testimonium. Exo.xx. Quartum genus
hominū faciens contra p̄ceptum istud sūt
accusati vel rei qui modis illicitꝭ veras ac
cusationes et iustas punitiones subterfu/
giunt: qui nimirū grauiter peccant ⁊ futu
re damnationis sibi detrimentū accumu/
lant. Ad cuius euidentiam primo queri A
potest: vtrum reus iudicari pōt per iudicē
absq̄ accusatore: presertim cum humana
iusticia deriuaẜ a diuina: sed deus pecca/
tores iudicat etiam si nullus sit accusator
cuius exemplum secutus Daniel eiusdem
xiij.simul fuit accusator ⁊ iudex contra se/
nes iniquos: ⁊ per consequens hocipm̄ vi
detur esse licitum etiam alijs iudicibus p̄/
sertim ī criminibus sibi notis. Ad hoc di/
cēdum ꝫm Tho.scda.2e.q.lxvij. ꝙ iudex
ē interpres iusticie: vnde sicut philosophꝰ
dicit in.v.ethic.ad iudicem cōfugiūt sicut
ad quādā iusticiā animatā. Justicia vero
proprie non ē ad seipm̄ sed ad alterum: et
ideo oportet ꝙ iudex inter aliquos duos
dijudicet: qd̄ quidem fit cum vnus ē actor
vel accusator: ⁊ alius est reus: ⁊ ideo ī cri/
minalibus non potest aliquem iudicio cō
demnare nisi habeat accusatorē: ꝫm illud
Actꝭ.xxv. Non est consuetudo romanis
damnare aliquem hominē: ꝑusq̄ is q̄ ac/

cusatur p̄sentes habeat accusatores locū
ꝗ defendendi accipiat ad abluenda crimi
na que ei obijciebanť. Hinc diciť extra de
accusa. c. j. Si legitimus non fuerit accusa
tor non fatigetur accusatus. Hoc ideo dici
tur ſm glo. quia si fuerit accusator crimi̇o/
sus vel etiam inimicus tunc non pōt accu/
sare: sꝫ repellitur ⁊ reus absoluitur ab ob/
seruatione iudicij: vt. vj. q. vlti. c. vlti. nisi
fuerit infamatus: quia tunc ei debet indi/
ci purgatio: vt. ij. q. iiij. c. p̄sbyť si a plebe.
⁊ infra de pur. ca. c. penul. deus aūt in suo
iudicio peccātis vtitur ꝯscientia velut ac/
cusatore: ſm illud Roma. ij. Inter seinui/
cem cogitationū accusantiuꝫ seu etiam de/
fendentium: vel etiaꝫ euidentia facti q̄tū
ad ipsum: ſm illud Gen. iiij. Uox sangui/
nis fratris tui Abel clamat ad me d̄ terra.
Unde deus in suo iudicio procedit ex pro/
pria noticia veritatis: quia ei competit iu/
dicare ſm ꝓpriam potestatem non autem
homo sic ꝓcedere pōt: quia ſm ꝓpriam po
testatem non iudicat: ⁊ per cōsequens ho/
mo nō pōt esse simul accusator: iudex ⁊ te/
stis sicut deꝰ. Daniel autem accusator fuit
simul ⁊ iudex quasi diuini iudicij executor
cuius instinctu mouebatur. Nihilominꝰ
tamen publica fama quādoqꝫ locum tenet
accusatoris: vnde super illō Gen. iiij. Uox
sanguinis fratris tui: dicit glo. Euidētia
patrati sceleris accusatiōe nō eget. Et Au
gu. sup Gen. de morte Abel: ⁊ ponitur ex/
tra de accu. c. Euidētia patrati sceleris nō
indiget clamore accusatoris. id est aliquo
accusationem ꝓponente: ⁊ ideo extunc ꝓ/
cedendum est ad inquisitionem: vnde ſm
canones cum aliquis subditus vł prelatꝰ
offendit si per clamorem ⁊ famaꝫ ad aures
superiorū ꝑuenit: non quidem ortam a ma
liuolis ⁊ maledicis: sed a ꝓuidis ⁊ hone/
stis: ⁊ hoc sepe tunc debet veritateꝫ diligē
tius ꝑscrutari vt puniat si oportet: nō tā q̄ꝫ
idem sit accusator ⁊ iudex: sed quasi denū/
ciāte fama vel deferente clamore officij sui
debitum exequať: vt patet latius extra de
accu. c. qualiter ⁊ quando. ij. ⁊ in glo. Se
cundo queri pōt: vtrum iudex secularł ali/
quem quē suspectuꝫ habet de crimine: per
punitores vel supplicia cogere pōt ad dicē
dum aliquid per quod sequiť mors alteri
us vel etiam ꝯfitentis: sicut sonare videť
c. illi q̄. v. q. v. vbi subdiť: ꝙ diuersis cru/
ciatibꝰ e latebris suis religiosus tortor exi
gere debet. s. veritatē: vt dum penis corpa

subijciunť: que gesta sunt fidelis: ⁊ veraci
ter exquirāť. Glo. hoc facit q̄stiones ī cau
sa ciuili qd̄ fieri licet in defectu ꝓbationū
ff. de q̄stionibus. l. j. §. diuus: ⁊ etiam in ec
clesiastica criminali: vt. ij. q. j. c. in primis.
Et plura de hac materia dicit ibidem glo.
Bar. brix. Ad hoc q̄tum ad primam par/
tem dicendū ſm Hein. de gādauo quodli/
beto. ix. q. xxv. vbi dicit. Questio est de il/
lis qui morti sunt adiudicati vel in vincu/
lis ꝯseruantur ꝯdemnati: a quibus iudi/
ces per penas nitūť exquirere complices
suos malefactores: vtrum liceat hoc iudi/
cibus. Et est dicendū ꝙ taliū cōplicum fa/
cta: aut sunt oīno occulta et nō sunt super
factis suis in iudiciū vocati: nec etiaꝫ infa
mati: ⁊ tunc nullo modo debēt eos cogere
ꝑ penas ad ꝯfitendū sic occulta: qr cum ꝓ
dere sic occulta sit mortale peccatū: cogēs
etiā ad ꝓdēdū ea peccat mortaliter: vnde
tales nullis penis cōpulsi talia ꝯfiteri de/
bent: nisi vergeret in graue ꝑiculū vel dā/
num in futurū eoꝝ celatio. Si vero sup fa/
ctis hmōi sunt infamati ac ꝓpter h̄ ad iudi
cium vocati: arbitror ꝙ sup illis certis ar/
riculis q̄ eis īponunť a iudice: si p̄sumeret
iudex q̄ꝫ absqꝫ penis nō vellēt dicere veri/
tatē: ꝙ eā posset penis extorq̄re: vt dū pe/
nis corꝑalibꝰ subijciūť: q̄ gesta sūt fideliť
⁊ veraciter exprimāť: ꝑ extortā tn̄ ꝯfessio/
nem nō debet seq̄ mors nisi aliter facinꝰ cō
stet iudici. Nā pleriqꝫ talia tormēta ꝯtem/
nunt ita ꝙ exprimi v̄itas ab eis nullo mō
possit: alij v̄o potiꝰ mētiri q̄ꝫ pati tormēta
volūt. Et sanctius ē impunitū relinqui fa/
cinus nocentis: q̄ꝫ innocentē damnare: ni/
si reus postea libere cōfitereť. Et ſm Cā.
cōfessio ꝑ metum extorta non p̄iudicat. ff.
de questionibus. l. j. vbi diciť. In crimini
bus obseruandis questio. id ē tormētū ad
hiberi solet: sed quādo vel quatenꝰ id faci
endum sit videamus ⁊ non esse a tormētis
incipiēdum diuus Adrianus instituit: ac
verba rescripti ita se habēt ad tormēta ser
uoꝝ ita demum veniri oportet cū suspectꝰ
est reus: ⁊ alijs argumētis ita se ꝓbationi
ammonet vt sola cōfessio seruoꝝ deesse vi/
deatur. Et ideo patet. xv. q. vj. c. j. ⁊ ī glo.
Bar. brix. Nō tn̄ ꝯfitenti p̄iudicat extorta
ꝯfessio: nisi postea ꝑseuerat ī ea cōfessione
qr reoꝝ ꝯfessiōes ꝓ exploratł facinoribus
non habenť: vt. ff. d̄ questionibus. l. j. §. si
q̄s: ⁊. §. questionē. Ratio redditur vbi d̄r:
ꝙ q̄dā sunt in tanta impatientia ꝙ potius

volunt mentiri ꝙ̄ tormenta pati. Ad idez
xv.q.vj.c.si sacerdotibꝰ. Quartum etiam ad
scd̄am ptem dicendū ſm Tho. scd̄a. 2e.q.
lx. ꝙ vbi nō apparēt manifesta iudicia de
malicia alicuiꝰ p accusatiōez vel diffamiā:
debemꝰ eū vt bonū hr̄e ĩ meliorē ptē ĩter/
p̄tando: nisi manifesta rō in ↄtrariū appa
reat. Vñ tres sūt gradus suspitiōis ex leui
bus indicijs: ꝗꝝ sup̄mꝰ ē cum iudex aliq̄s
ex suspitiōe ꝓcedit ad aliquē puniēdū vel
ↄdēnādū: qd̄ directe ptinet ad iniusticiā:
ꝛ ē graue pctm̄ mortale ↄtra p̄ceptū euan/
gelicū Math. vij. vbi dr̄: Nolite iudicare
vt nō iudicemini. Augu. ibidē: h̄ dictuz ē:
qm̄ temeritas q̄ punis aliū: ip̄a te puniat
necesse ē: iniq̄tas enĩ sepe nihil nocet ei q̄
patit̄ iniuriā: ei v̄o q̄ facit necesse ē vt no/
ceat. Rō aūt cur ex leui suspitiōe nō debet
ꝓcedere iudex est: qꝛ occulta soli deo reser
uant̄ iudicāda q̄ nouit abscōdita cordis.
Ex h̄ ꝫ ꝙ iudex ex leui causa de aliq̄ malā
habet opinionem absq̄ causa sufficiēti: et
ſm hāc ꝓcedit ad punitionē vl̄ etiā ad cō
dēnationē: multuz iniuriat̄ ei. Primo qꝛ
p h̄ maxime derogat honori suo ꝛ suoruz;
sicq̄ ledit eiꝰ famam. Scd̄o puniēdo ledit
eiꝰ corpalem vitā. Tertio sil̄iter si corpalez
euadat aufert tn̄ illi saltē in pte terrenam
substantiā. Quarto ꝓpter impatiētiā au/
fert illi ꝓpriā aīam. Et ideo nūq̄ debet iu
dex iudiciū temerariuz exercere nec absq̄
causa legitima cogēte ↄtra quēcūq̄ reū ꝓ
B cedere. Tertio v̄o q̄ri potest: vtꝝ absq̄
mortali peccato possit accusatꝰ negare cau
sam ꝓpter quā ↄdemnaret̄ ad mortē: p̄ser
tim cum Chryso. ↄtrariū ↄsulere videatur
dicēs: Nō tibi dico vt te ꝓdas in publicū
neq̄ apud aliū accuses: sed si v̄itatē accu/
satus in iudicio ↄfiteret̄: seip̄m ꝓderet et
accusaret: nō ergo veritatē negando vide
tur peccare mortaliter. Nimirū cū h̄ vide/
ret̄ esse tm̄ mēdaciū officiosū alicui ꝓdēs
ꝛ nulli nocens: qd̄ nō ponit̄ eē pctm̄ mor/
tale. Ad hoc rn̄det Tho. scd̄a. 2e.q. lxix.
ꝙ q̄cunq̄ facit ↄtra debitū iusticie morta/
liter peccat: pertinet ad debituz iusticie ꝙ
suo supiori q̄s obediat ĩ his ad q̄ se ius p̄/
lationis extēdit: iudex autem supior est re
spectu illius q̄ iudicat̄: ꝛ ideo ex debito iu
sticie tenet̄ accusatus exponere iudicij ve/
ritatē quā ab eo ſm formaz iuris exigit: et
ideo si veritatē ↄfiteri noluerit quā dicere
tenet̄: vel etiā si eam mendaciter negaue/
rit mortaliter peccat: tum quia facit cōtra
dilectionē dei cuiꝰ est iudiciū: vnde cū reꝰ
veritatē ↄtra se fatet̄: hoc ptinet ad gl̄iaz
dei: vt ptz Josue. vij. vbi dicit ad Achan.
Fili da gl̄iam deo isrl̄: ꝛ confitere ꝛ indica
mihi q̄d feceris ne abscōdas. Et sic verita
tem negare est ↄtra gl̄iam dei. Tū etiaz qꝛ
facit ↄtra dilectionē ꝓximi dupliciт̄. Pri
mo ex pte iudicis cui debitū negat. Scd̄o
ex pte accusatoris q̄ punit̄ si in ꝓbatione
defecerit. Et ideo dicit ĩ ps̄. cxl. ꝓpha. Nō
declines cor meū in v̄ba malicie: ad excu
sandas excusatiōes in peccatis: vbi dicit
glo. Hec est ↄsuetudo imprudentiū vt de/
prehēsi p aliq̄ falsa se excusent. Et Grego.
xxij. moral. exponēs illud Job. Si abscon
di quasi homo pctm̄ meū: dicit. Usitatum
humani generꝭ vitiū ē: libido pctm̄ cōmit
tere ꝛ cōmissum negādo abscōdere ꝛ cōui/
ctum defendēdo multiplicare. Verūtamē
si iudex hoc exquirit qd̄ non pōt ſm iura:
tunc accusatus non tenet̄ illi respondere:
sed pōt vel p appellationez vel aliter licite
subterfugere: mendaciū tn̄ sibi dicere non
licet sed veritatē occultare: aliter enĩ ꝓde
ret se: sed nō in p̄mo casu: qꝛ cum a iudice
ſm ordinē iuris interrogat̄ lꝫ cōfiteat̄: tn̄
ip̄e se non ꝓdit: sed ab alio ꝓdit̄: dū ei re/
spōdendi necessitas imponit̄ p eū cui in h̄
obedire tenet̄. Ceterꝝ si in scd̄o casu mēda/
cium rn̄deret: non tn̄ mortalit̄ peccaret: qꝛ
mendaciū officiosū eēt. Secus autē ĩ p̄mo
casu: in quo mēdaciū officiosū haberet de
pnicioso pmixtum: vt ostensū est. Et si q̄
ritur que sint illa que iudex a reo pōt ꝛ de
bet requirere ſm ordinē iuris. Dicendum
ꝙ ea de q̄bus p̄cessit infamia vel apparue
runt aliqua exp̄ssa indicia: vel etiā de qui
bus p̄cessit ꝓbatio semiplena. Preterea:
sicut reo nō licet falsitatē dicere nec verita
tem tacere quā ↄfiteri tenet̄ a supiori req̄/
situs ſm ordinem iuris: sic etiaz nō licet ei
fraudē aliquā vel dolū adhibere: qꝛ fraus
ꝛ dolus vim mēdacij habēt: hoc enĩ eēt ca/
lūniose se defendere: vt cū reꝰ colludit cuz
accusatore. Vñ sicut dictū ē ĩ ser. p̄ce. cum
accusator colludit cum accusato: penam
grauem incurrit legibus constitutam: vt
habet̄. ij.q.iij. ex quo patz ꝙ grauiter pec/
cat. Et quia aliquem ad peccandum indu/
cens peccati pticeps efficit̄: apostolo dicē
te dignos morte nō solū q̄ faciunt sꝫ etiam
qui ↄsentiūt facientibꝰ: ideo relinquit̄ ꝙ
reus cū aduersario colludēs in fraudē iu
ris grauiter peccet: multū tn̄ auget pecca/

tum si p̄cessisset iuramentū calumnie: q̄d
vtiꝗ iuramentum in causa criminali pre/
standum est sicut ⁊ in ciuili: ar. C. e. ti. l. j.
vbi dicit ꝙ in omnibus casibus vbi ꝓba/
tio requirit iurandū est de calūnia: vt. C.
de fi. instru. l. vlt. ⸿. sancimus: et extra de
iur. calum. ꝑ totum. Pro quo nota: ꝙ ſm
glo. ibidē. c. j. iuramentū calumnie cōtinet
quinꝗ. c. Nam primo iurat ꝙ credit se bo
nam habere causam. Secūdo ꝙ interroga
tus nō negabit q̄d verum esse credit. Ter/
tio ꝙ non vtetur scienter falsa probatiōe.
Quarto ꝙ dilationē nō petet in fraudē.
Quinto ꝙ nec dedit nec ꝓmisit nec dabit
nec ꝓmittet pro hac causa aliquid nisi per
sonis illis quibus leges dare permittunt
vt. C. e. l. ij. ⁊ in auc. principales: ⁊ in auc.
vt litigantes iurent in prin. coll. ix. Unde
quādoꝗ cōtingit reū incidere ꝑiurium in
his quinꝗ ex quibus aggrauat eius pec/
catū: vnde versus. Illud iurat quod lis
sibi iusta videtur. Et si queret verū non
inficietur. Nil ꝓmittetur nec falsa ꝓbatio
detur. Ut lis tardetur dilatio nulla petet.
Uerūtamē clericus iuramentū calumnie
dare nō pōt sine licentia sui episcopi vt ex/
tra de iura. ca. c. j. ⁊ in glo. Quarto pro/
inde queri potest: vtrū reo liceat iudiciū
ꝑ appellationem declinare: p̄sertim cū ma
ius esse videt vinculum ordinarie potesta
tis q̄ ꝓprie electionis: sed a iudicibꝰ quos
cōmunis ꝯsensus elegit nō licz appellare:
sicut patet. ij. q. vj. c. a iudicibus quos cō/
munis cōsensus elegerit non liceat ꝓuoca
ri. Et hi dicuntur ibidem iudices arbitra/
rij qui sunt duplices. Quidam sunt q̄ nul
lam potestatem habētes cum cōsensu liti/
gantiū in iudices eligunt: in quos cōpro/
mittitur vt eoꝝ sententie stetur: ⁊ hi dicūt
iudices arbitrarij tm̄. Alij dicunt arbitra
rij ⁊ ordinarij: qui scz legitimā habentes
ab eis eliguntur ad arbitrandū: qui non
sunt sue ditioni suppositi: ⁊ ab his appel/
lari non licet. Ad hoc dicendū ſm Tho. ⁊
Asten. post eū: ꝙ duplici causa ꝯtingit ali
quē appellare. Primo ex cōfidentia iuste
cause: qꝛ scz iniuste se grauari sentit a iudi
ce: ⁊ tūc licitum est appellare vel ante sen/
tentiā vel post: ⁊ hoc p̄sertim a iudice ordi
nario qꝛ ptās iudicis ordinarij nō depen/
det ex ꝯsensu litigātiū vel illoꝝ q̄ eius iu/
dicio subdunt: sed ex auctoritate regꝭ vel
p̄ncipis terre q̄ eum instituit: ⁊ ideo ꝯtra
eius iniustū grauamē lex tribuit appella/
tiōis subsidiū. Hinc dꝛ. ij. q. vj. c. liceat ap/
pellatori vitiatā causā iniusto examine re
medio appellationis releuare. Et ibidē. c.
appellātē. c. oīs. A iudicibus aūt arbitra
rijs rōnabiliter denegat subsidiū appella
tionis: eo ꝙ sua sponte se illiꝰ iudicio sub/
iecit: leuis enī videt eē q̄ nō semꝑ ꝑmanet
in eo q̄d semel approbauit. Et ideo ī dicto
c. a iudicibꝰ: dicit glo. Bar. brix. Si cōsen/
sisti in iudicē aliquē: ꝓpter iniquitatē ꝑso/
ne nō potes appellare: vt h̄: ⁊ ex̄ d̄ of. del.
c. suꝑ q̄stionū: sz ab iniqua sn̄ia potes ap/
pellare: qꝛ licet reprobare dicta sz nō ꝑso/
nā: hoc ibi cū multis alijs q̄ ꝓsequit ibi/
dē de hac materia. Et. ij. q. vj. c. liceat: bre
uiter notat in glo. Bar. brix. q̄d sit appel/
latio: quis possit appellare: ad quē sit ap/
pellandū: quō sit appellandū: quotiēs sit
appellādū: infra q̄d tēpus sit appellādū:
infra q̄d tp̄s ꝓseq̄ debeat appellationē: ꝙ
appellatiōe pendēte nihil debet īnouari:
q̄d sit officiū eius ad quē appellat: q̄n nō
ē necesse appellare: ⁊ q̄n nō pōt appellari:
de q̄bus causa breuitatis suꝑsedeo. Scd̄o
⸿o ꝯtingit appellari causa afferēde more:
ne ꝯtra eum iusta sn̄ia ꝓferat: ⁊ hoc est ca
lūniose se defendere: q̄d ē illicitū ⁊ acriter
puniēdū: vn̄. ij. q. vj. c. oīmodo puniēdus
ē quotiēs iniusta appellatio ꝓnunciat sū/
ptus q̄s dū sequeret aduersariꝰ impendit
reddere cogat nō simplos sed q̄druplos.
Glo. hodie simplos: vt. C. d̄ fru. ⁊ li. expē.
l. nō ignorat: vel forte duplos: vt in casu q̄
ponitur. iij. q. iij. §. libellum. In glo. Bar.
brix. ſm legē punit in. v. libris argenti in
causa ciuili. C. q̄ꝝ ap. nō re. ab executore: ī
criminali efficit infamis si litē ꝑdit: vt. C.
de ap. a ꝓconsulibꝰ. Quinto p̄terea q̄rī
pōt: vtꝝ dānatus morti licite possit abire
si tp̄s ⁊ locum habuerit: p̄sertim cū non li
ceret dānato subtrahere iudici quācunꝗ
terrenā substātiā sibi adiudicatā: q̄to mi/
nus licitū videt reo subtrahere iudici cor
pus suum ptāti iudicis iam adiudicatū:
q̄d vtiꝗ faceret si abiret. Ad h̄ respondet
Heinricꝰ de gādauo q̄dlibeto. ix. q. xxvj.
ꝙ nō est incōueniēs plures h̄re ptātē suꝑ
eandē rem diuersis respectibꝰ: vt ꝙ vnus
habeat in ea ꝓprietatē ⁊ alius vsū: ⁊ ſm h̄
diuersimode q̄libet eoꝝ ptāte sua suꝑ illā
vti pōt: dū tn̄ hoc nō fiat in lesionē alteri/
us. Pro quo nota ꝙ supra rem aliquā du/
plex pōt haberi ius vel ptās. Una quo ad
ptātem ī substantia rei: ⁊ illā nō habet iu/

dex sup corpus dānati plꝰ q̄ȝ sup aīam illi/
us. Scḋa quo ad vsum in actiōe aliqua ex
ercenda circa rem illā: ⁊ talē ptātez tm̄ ha
bet: que ꝯsistit ī tribꝰ scȝ corpus capiēdo:
inuinculando siue incarcerando: ⁊ in occi
dēdo. Sola aūt aīa ptātem sub deo habet
quo ad ꝓprietatē in substātia corpis: ⁊ te/
net ius suū in hoc custodire absq̄ȝ iniuria
alteriꝰ ꝙ custodiret īiuriā iudicis si abiret
vincula vel carcerē dirumpendo: ꝓpter h̄
eni duriꝰ puniendus esset si ipm̄ denuo ca
pi ꝯtingeret: sicut etiā iniuriaret̄ iudici si
rebellaret ei cū vellet eum iudicialiter oc/
cidere: sȝ hoc debet patienter sustinere vt
circa corpus exerceat actū iusticie. Ad ar/
gumentū ergo dicēdū: ꝙ dānato licitū eēt
etiaȝ subtrahere iudici vel custodi quācū
q̄ȝ rem necessariā ad ꝯseruationē vite sue:
dum tm̄ eius subtractio nō vergeret ī p̄iu/
diciū iuris qḋ habet iudex in corpꝰ illius.
Naȝ si existens ī vinculis necesse haberet
mori fame nisi subtraheret ei panē: tunc h̄
ei liceret: qꝛ hoc nullo modo vergit in p̄iu
diciū iuris qḋ habet iudex in detinēdo vl̄
occidēdo: ⁊ necessitas facit illud cōmune
qḋ fuerat ꝓprium: ita ꝙ iuste occupāti cō
cedit̄: imo ad hoc obligat̄ ƀm legem natu
re: alioquin seipm̄ occideret. Sic etiam in
ꝓposito quātū iurꝭ habet iudex in detinē
do ⁊ occidendo damnatū: tātū iuris ⁊ plꝰ
habet dānatus in abeundo ⁊ vitaȝ custo/
diendo cū iuste poterit: qꝛ iudex nō tanta
necessitate cōpellit̄ eū occidere vel detine
re: quāta necessitate ꝓpter iustum metum
mortis cōpellit̄ dānatꝰ sibi ꝓuidere: ne vi
tam ⁊ pfectionē suā amittat in corpe si pos
set inuenire locum ⁊ tp̄s. Ut si eēt sine vin
culis ⁊ ostia essent apta nec adesset impe/
dimentū abeundi: alioq̄n iudicaret̄ quod
ammodo homicida suip̄ius. Sexto de/
niq̄ȝ queri pōt vtꝝ liceat ad mortē dānato
se defendere si pōt: p̄sertim cū illud ad qḋ
natura declinat semp ē licitū q̄si ḋ iure na
turali ꝯsequēs: sed inclinatio nature ē ad
resistēdū corrūpētibꝰ: nō solū ī hoībꝰ ⁊ ani
malibꝰ sȝ etiaȝ in sensibilibꝰ rebꝰ. Hinc ḋr
Prouer. xxiiij. Erue eos q̄ ducūt̄ ad mor
tem: ⁊ eos q̄ trahunt̄ ad interitū liberare
nō cesses. Si h̄ p̄cipit̄ de alijs q̄ȝtomagis
de seip̄o: cū q̄s magis obliget̄ sibi q̄ alte/
ri. Ad h̄ rn̄det Tho. scḋa. 2e. q. lxix. ꝙ ali/
q̄s ad mortē dānat̄ dupliciṫ. Uno mō in/
iuste: ⁊ tale iudiciū est sil'e violentie latro/
nū: ƀm illud Ezech. xxij. Principes eiꝰ in
medio eiꝰ q̄si lupi rapiētes p̄dam ad effun
dendū sanguinē. Et ideo sicut licet resiste/
re latronibꝰ: sic ī tali casu liȝ resistere ma
lis p̄ncipibꝰ: nisi forte ꝓpt̄ scādalū vitan/
dū: cū ꝓpt̄ h̄ aliq̄ grauis turbatio timere/
tur. Alio mō iuste: ⁊ sic non licet ꝯdēnato
se defendere: licitū ē eni iudici eū resistētē
impugnare. Ex q̄ relinq̄t̄ ꝙ ex pte iudicis
ē bellū iustum: ⁊ ex pte dānati bellū iniu/
stū: ⁊ ideo grauiter peccat. Nec per h̄ excu
satur ꝙ natura ad defendēdū se inclinat̄:
qꝛ ꝓpt̄ h̄ data ē homi rō vt ea ad q̄ natura
inclinat nō passim ƀ ƀm ordinē rōnis exe/
quat̄: ⁊ iḋo nō q̄libet defensio sui ē licita:
sȝ q̄ fit cū debito moderamine. Et ideo di/
ctū sapiētis nō intēdit ꝯsulere ꝙ q̄s labo/
ret ad liberādū aliū a morte ꝯ̄ ordinē iusti
cie: sicut nec seip̄m ꝯ̄ iusticiā resistendo de
bet a morte liberare. Et si querit̄: vtꝝ iu
dex punire debeat reos ī se delinquentes.
Rn̄det Asten. li. j. ti. xlj. ꝙ debet fieri pu/
nitio. s. intuitu honoris diuini siue officij
sui. nō aūt intuitu ꝓprie iniurie. Un̄ beatꝰ
Petrꝰ illatas sibi ꝯtumelias cum gaudio
suscipiebat: peccata xp̄o q̄ cōmittebant̄ in
deū acerbe puniebat: vt ptȝ Actꝭ. v. ī ana/
nia ⁊ sapphyra. Sic Paulus p totā eplaȝ
ad Corint̄. pia monitiōe p ꝯtemptū ī ip̄m
delinquētes ad amorem sui reuocat. Eli/ Actꝭ.13
mā vero magū qui ceteros a fide retrahe/
bat cecitate ꝑcussit. Ad laudē dei.

Qui pn̄t esse aduocati: ⁊ q̄ req̄/ runt̄ ad iustam aduocationem: ⁊ vtrū obligant̄ ad patrocinādum gratis ꝓ paupibꝰ: Sermo V

On loqueris con.
n ꝓximū tuū falsum testimoniuȝ.
Exo. xx. Quintuȝ ꝓinde genus
hoīm ꝯ̄ p̄ceptū istud faciēs: sunt impij ad/
uocati vel causidici. Pro q̄ nota: ꝙ aduo/
care vel postulare ƀm Tan. est desideriuȝ
suū vel amici sui in iure apud eū q̄ iuridi/
ctioni p̄est exponere: vel alteriꝰ desiderio
ꝯ̄ire: vt. ff. de postulā. l. j. ⁊. iij. q. vij. §. tria.
Hic p̄mo q̄ri pōt. vtꝝ officium aduocādi A
gerere licitū sit oībꝰ: p̄sertim cū ab opibꝰ
miscḋie nullꝰ arceri debeat: sȝ p̄stare patro
ciniū. i. canis iudiciarijs ptinet ad opa mi
sericordie. Cū eni q̄s diligere debeat ꝓxi/
mū sicut seip̄m: ⁊ ad effectū dilectiōis pti/
neat ꝙ aliq̄s tpe necessitatis ꝓxio subue/

niat patrocinādo: videt ꝙ nullo mō debe
ret ab h̄ arceri. Ad hoc dicēduz ſm Tho.
ſcōa.2ᵉ. q.lxxj. ꝙ aliq̄s impedit ab actu
aliq̄ duplici rōne. Primo ꝓpt impotētiaz
q̄ ſimpliciť excludit aliquē ab actu aduo/
cādi poſtulādi vel patrocinādi. Sic enim
ꝓhibēt ab aduocatoꝝ officio q̄dā ꝓpt im
potētiā īteriorē: eo ꝙ aduocato neceſſaria
videt īterior impitia: q̄ ꝯueniēt oſtēdere
poſſet iuſticiā aſſūpte cauſe. Et ideo ꝓhi/
bent h̄ officiū exercere furioſi amētes ⁊ ī/
puberes.i.minores.xvij. annis: et mulie/
res q̄ vt cōmuniter ī rōne deficiūt: vt patz
ff. de poſtul.l.j.⁊.§.j.et.iij.q.vij.§.tria: ibi
ſubdit. Quidā ꝓhibēt oīno poſtulare vł
ꝓpt etatē vt miores.xvij. ānis: vel etiam
ꝓpter caſū vt amētes ⁊ ſil'es. Sz mulieres
q̄uis ꝓ alijs poſtulare nō pñt: tn̄ ꝓ ſeipis
licitū ē: vt ptz ibidē. Quidaz etiā ꝓhibēt
ꝓpt impotentiā exteriorē: qꝛ cū loquela ⁊
audit⁹ neceſſario requirant ad debitā ad/
uocationē: vt mētis ꝯceptū ꝓnūciare poſ/
ſit: ⁊ qđ ei dicit audire: idō q̄ in his patiū
tur defectū oīno ꝓhibēt ne ſint aduocati
nec ꝓ ſe nec ꝓ alijs: ſicut ſūt muti ⁊ ſurdi
vt dicta.l. Scđo q̄s īpedit ꝓpt indecētiā
officiū illud exercere. Et h̄ dupliciť. Uno
mō ꝓpter ꝑſone defectū corpalē: ⁊ ideo re
pellūt ceci q̄ iudici ꝯuenienter aſtare non
poſſent: vñ ī dicto.§.tria. Seq̄t. Prohibē
tur q̄dā ne ꝓ alijs poſtulēt ꝓpter caſū: vt
vtroq̄ lumie ꝑuati cuz tn̄ poſtulare pñt ꝓ
ſeipis. Sil'iter ⁊ ſerui.ſ.q̄ ſūt ſuilis ꝯditi/
onis. qꝛ ꝑceptū ē vt ciuilib⁹ nō fungāt of/
ficijs: vt dꝛ dicto.§.tria: ⁊ etiam ꝓpt defe/
ctū ſpūalē: qꝛ nō decet vt alterius iuſticie
patronus exiſtat qui in ſeipo iuſticiā con/
tempſit. Et ideo infames: infideles: et de
grauib⁹ criminib⁹ dānati non decēter ſūt
aduocati: vnde in dicto.§.tria. Seq̄t. Alij
ꝓhibent ne ꝓ alijs poſtulent ꝓpter notā
turpitudinis: vt hi qui corpori ſuo mulie/
bria paſſi ſūt: id ē peccatū ꝯtra naturā vo/
luntarie ſuſtinuerunt vel fecerūt: niſi for/
te vi ꝑdonum vel hoſtiū ſtuprati ꝓhētur:
glo. tunc enī non ē eis imputanduz: vt.ff.
adul.l. vim paſſaz: ⁊.xxxiij.q.v.c. ille. Si/
militer q̄ capitali crimīe vel cauſa calūnie
publici iudicij ſunt dānati: vel q̄ opas ſu/
as locauerūt vt cum beſtijs depugnarent
in arena: glo. ſecus ſi cauſa virtut⁹ hoc fa/
ciant.ff.e.l.ij.§.ꝙ ſi. Sequit. His ꝑſonis ꝓ
ſe allegare ꝑmittit: ꝓ alijs poſtulare ꝓhi
bētur: niſi forte tutelam impuberis vel cu

ram adoleſcentiū non affectatā ſz neceſſa/
riam adminiſtrent: pro his enī quorum cu
ram gerunt poſtulare cōceditur: alij enim
oēs qui vt infames: glo. minori infamia
notant: niſi ꝓ ſe ⁊ pro certis ꝑſonis poſtu
lare non poſſunt. Et ponunt ibidē ille cer
te perſone. In glo. quoq̄ ponit differētia
inter infamiā maiorē ⁊ minorē: de quibus
omnib⁹ gratia breuitatis ſupſedeo. Simi
liter ꝓpter defectū ſpūalem ꝓhibent oēs
heretici ⁊ qui nō ſunt recte fidei: vt de pe.
di.j. vbi dicit.c. Nemo vel in foro magni/
tudinis tue vel ī ꝓuinciali iudicio vł apđ
quenq̄ iudicem accedat rogatorū conſor/
tium: niſi ſacroſanctis catholice regionis
fuerit imbutus miniſterijs. Et extra de he
re. vergētis in ſeniū. Alio modo q̄s impe/
dit ad hoc officiū exequendū: eo ꝙ rebus
maiorib⁹ eſt obligatus: ⁊ ideo monachos
⁊ ꝑſbyteros nō decet aduocatos eſſe: neq̄
clericos in iudicio ſeculari: qm̄ hmōi ꝑſo/
ne diuinis rebus ſūt aſtricte. Sz quia ne/
ceſſitas huic indecētie ꝑfertur: idō poſſūt
hmōi perſone ꝓ ſeipis ⁊ ꝓ quibuſdā alijs
vti officio aduocati. Ad cuius euidētiā
ſciendūz ſm Aſten.li.j.ti.xxxix. ꝙ ab ad/
uocando repellūt monachi ⁊ canonici re/
gulares ⁊ alij religioſi tā ī foro ſeculari q̄
eccleſiaſtico: vt extra ne cler. vel mo. ſecu.
neg. ſe īmiſ.c. multa. Unde eo.ti.c. ex par/
te ſubdit: ꝙ q̄dam canonici dū redargue/
rent ꝑ canones quia erant aduocati: dice
bant: ꝙ ille canon loquebat đ monachis
⁊ non de canonicis regularib⁹. Et dicit.c.
ex parte: ꝙ idem eſt iudicium in tali caſu
de canonicis regularib⁹ et monachis: licz
de monachis ſit expreſſuz: vnde tales pec
cant aduocando: niſi pro ſuo monaſterio:
nihilominꝰ imperante ſuo ꝑlato: vt.xvj.
q.j. mōachi.ij. ⁊ extra eo.ti.c.ij. Clerici ve/
ro conſtituti in ſacris ordinibus etiā non
beneficiati: ⁊ clerici in minorib⁹ ſi ſunt be
neficiati: ꝓhibentur eſſe aduocati corā iu
dice ſeculari niſi in cauſa ꝓpria vel ꝓ ſua
eccleſia vel ꝓ ꝯiunctis aut miſerabilibus
perſonis: vt extra de poſtul.c. clerici: ⁊.c.
cum ſacerdotis: ⁊ hoc poſſunt vrgente ne/
ceſſitate q̄tum ad ꝑſonas cōiūctas: vł cau
ſa elemoſyne q̄tum ad perſonas miſerabi
les: vt dicto.c. cum ſacerdotis. Clerici ve/
ro in minorib⁹ ⁊ non bñficiati pñt aduoca
re ⁊ ſalarium recipe etiam in foro ſeculari.
Et ſi pauperes ſūt iuſtam negociationē ex
ercere poſſunt: vt ex̄ ne cle. vel mo.c.j. He/

neraliter tamen oēs clerici cuiuslibet or
dinis aduocare ꝓhibētur in causa sangui
nis: vt. xxiij. q. viij. vbi dicitꝰ. c. His a qui/
bus domini sacramēta tractando sunt in/
dicium sāguinis agitare nō licet. Et extra
ne cle. vel mo. c. Sententiā sanguinis nul/
lus dictet clericus vel ꝓferat: sed nec san/
guinis vindictā exerceat: vel vbi exercetꝰ
intersit: nec dictet litteras aut scribat pro
vindicta sanguinis destinandas. Nec pos
sunt allegare in causa crimali coram iudi/
ce seculari: vt lj. dis. c. aliquātos: nisi ad h
vt supplicent ꝓ reis: vt. xxiij. q. v. c. circū/
celliones: ⁊ in glo. Utrisqꝫ vero licituꝫ est
aduocare in foro ecclesiastico: ar. a contra
rio sensu in dicto. c. clerici. Quod sane de
bet intelligi ꝙ in casibus ꝑdictis aduoca
re possunt: ita tamen ꝙ diuinum officium
cui tenentur interesse non impediatur: ar.
di. xxj. c. cleros. Episcopi vero nec in cau/
sa ꝓpria nec ī causa ecclesie per seipos ad/
uocare possunt: sed aduocatuꝫ habebunt
ſm Gof. v. q. iij. c. qui episcopi. Quod ītel
ligit Hosti. coram iudicio seculari. Et red/
dit glo. Bar. brix. rōnem: qꝛ non expedit
viros dei litigiosos esse: vt extra de syndi.
c. j. ne cogantur recedere a diuinis obse/
quijs. Corā iudicio tamē ecclesiastico pōt
si voluerit: tam ꝑ se ꝙ̄ per ꝓcuratorem liti
gare. Sic enī intelligitꝰ. c. fi. extra de iura.
calum. De ceteris gratia breuitatis supse/
deo. Prohibetur etiam aduocare qui ꝓ/
caciter ⁊ improbis aduocat verbis: vt ptꝫ
in dicto. §. tria: vbi subditꝰ. Si quis adeo
ꝓcax fuerit vt non ratiōe sed ꝓbris putat
esse certandū: opinionis sue īminutioneꝫ
patietꝰ: non ergo ꝓcaciter nec cōuiciando
vel vociferādo causā ꝓponat nisi q̄tenus
litis vtilitas exposcit. Unde dicit Isidorꝰ
de sum. bo. ꝙ antiqui forensem eloquētiā
caninā fecundiam nūcupabant: eo ꝙ cau/
sidici ī certaminibꝰ causaꝝ omissis q̄ agūt
B veluti canes alterutrū lacerant. Secun
do ꝑncipaliter queri potest: quot sunt que
requiruntur ad iustam aduocationē. Ad
hoc breuiter dicendū: ꝙ ꝑncipaliter requi
rūtur quinqꝫ. Primo requiritꝰ ꝙ ante cau
se susceptionē aduocatus diligēter exami/
net cause qualitatē ⁊ diligenter caueat ne
causam iniustā vel desperataꝫ assumat: qꝛ
ſm Asteñ. vbi supra: si clientulū suū scien/
ter induceret ad mouenduꝫ vel defenden/
dum causā iniustam: teneretꝰ eidem ad dā/
na ⁊ expensas si causam amitteret: ar. C. d

fideius. tu. l. nō est ignotū. Qꝛ si causaꝫ ob
tinuerit multomagis obligabitꝰ aduersa/
rio: vt videbitꝰ. Si vero causam diligenter
examinatā iustā esse credebat ideo eaꝫ de/
fendendam acceperat: sed in ꝓcessu appa
reat causam esse iniustam: tunc non debet
eam ꝓdere vt scꝫ aliam ꝑtem iuuet vł alte
ri parti secreta cause sue reuelet: sed debet
eam deserere ⁊ clientulo suo ꝯsulere ꝙ ce/
dat vel sine aduersarij damno componat:
⁊ tunc pōt aduocatus aliquid ꝓ labore su
scipere quem subijt bona fide: ſm Hostiē.
Si vero ignoranter iniustā causam defen/
dit vsqꝫ in finem putans eam esse iustam:
tunc excusatur ſm modum quo potest ig/
norantia excusari: ignorantia non iuris sꝫ
facti. Et sic colligitꝰ ex dictis ꝙ aduocatꝰ
causam iniustam defendens scienter: ꝑser
tim ignorante ꝓprio clientulo: obligatur
vtriqꝫ parti ad omne interesse. Secūdo
vero requiritꝰ ꝙ salariū moderatuꝫ exigat
⁊ recipiat. Ad cuius euidentiaꝫ queri pōt
vtrum licitum sit aduocato pecuniaꝫ acci
pere ꝓ suo patrocinio: ꝑsertim cum opera
miscōie non sunt intuitu remunerationis
humane facienda ſm illud Luc. xiiij. Cuꝫ
facis prādiū aut cenā noli vocare amicos
tuos neqꝫ vicinos diuites: ne forte ⁊ ipi te
reinuitent ⁊ fiat tibi retributio. In cuius
etiā argumētū dicꝰ Augu. ad macedoniū:
ꝙ nō debet iudex vēdere iustum iudiciū:
nec testis veꝝ testimoniū. Ad hoc dicēdū
ſm Tho. scđa. 2ᵉ. q. lxxj. ꝙ ea q̄ q̄s non te
netꝰ alteri adhibere. pōt iuste ꝓ eoꝝ exhi/
bitione recōpensationē accipe. Manifestū
est aūt ꝙ aduocatus nō semꝑ tenetꝰ ꝑstare
patrociniū aut ꝯsiliū causis alioꝝ: ⁊ ideo
si vendat suū patrociniū aut cōsilium non
agit ꝯtra iusticiā. Sicut eadē est rō de me/
dico opem ferente ad sanādū: et de oībus
alijs hmōi ꝑsonis: dum tñ accipiat mode/
rate ꝯsiderata ꝯditione ꝑsonaꝝ ⁊ negoci/
orū ⁊ laboꝝ et cōsuetudine patrie. Nec est
idē de iudicibꝰ ⁊ testibꝰ: qꝛ tales sūt cōmu
nes vtriqꝫ ꝑti: qꝛ iudex tenetꝰ dare iustam
sententiā ⁊ testis tenetꝰ dicere veꝝ testimo
nium. Justicia aūt ⁊ ỽitas non magis de/
clinant in vnā ꝑtem ꝙ̄ in aliā: ⁊ ideo iudi/
cibus de publico laborū stipendia statuta
sunt: ⁊ testes expensas accipiunt nō quasi
ꝑcium testimonij sed quasi stipendiū labo
ris: ⁊ hoc vł ab vtraqꝫ ꝑte vel ab ea a qua
inducuntꝰ: qꝛ nemo militat stipēdijs suis
vnq̄: vt dicitꝰ. j. Cor. ix. Sed aduocatus

alterā ꝑtem tm̄ defendit: ⁊ ideo licite po/
test accipere preciū a parte quā adiuuat:
vnde Aug⁹. ad maced. ⁊ ponitur. xj. q. iij.
c. Non licet iudiciū vendere iudici: ⁊ si li/
ceat aduocato vendere iustū patrocinium
⁊ iurisconsulto rectum consiliū. ⁊. xiiij. q. v
c. nō sane. Uerūtamē si quid īmoderate ꝑ
improbitatē extorquet contra iusticiā pec/
cat ⁊ obligat̄ ad restitutionē: vl̄ si plus ex/
torquet q̄ȝ debet: vnde potest ab initio cū
litigatore pactū facere: vl̄ etiam post factū
si ab initio nō fuerit determinatū de quan
titate salarij. Cui⁹ moderamen attēdi de/
bet s̄m quattuor. Primū est magnitudo
cause: secūdum est labor aduocationis: ter
tiū est scientia facundia ⁊ honestas aduo/
cantis: quartū est consuetudo regionis. ⁊
s̄m ꝯsiderationē hoꝝ quattuor maius vel
min⁹ taxari debet: vt in dicto. c. §. tria. x.
apud vrbem. Non potest tamē cum eo con
uenire de salario cū graui damno litigato
ris: ⁊ p̄cipue de quota parte litis: vt ibi. x
arcent̄: q̄nimo etiam tales ab aduocando
remouent̄: vt patet ibidē. Hui⁹ etiam rei
gratia dicitur ibidē. x. p̄terea nō licet ad/
uocato vllum contractū inire. glo. lite pē/
dente: vl̄ vllā pactionē ꝯferre cū eo litiga/
tore quē in propriā recepit fidem. Ratio ꝓ
hibitionis hui⁹ est quia posset esse occasio
magni mali: nā quādo videret causam in
ꝑiculo cogeret clientulū inire pactū ⁊ da/
re salariū ad libitū: sed post causā peractā
de salario caueri potest: vt. ff. de var. ⁊ ex/
traor. cog. l. j. §. si cui. Hoc etiā trepide te/
nendū q̄ adhibitis circūstantijs predictis
licite potest sine peccato petere salariū: vt
xj. q. iij. c. nō licet. Addit tamē Tancre. q̄
si stat ꝑ aduocatū q̄ nō aduocet ī causa su/
scepta nō potest petere salariū: vt. C. de cō
di. ob cau. da. l. aduocationis: vbi dicitur.
Pecunia data aduocatiōis si ꝑ eos qui re
ceperint steterit quo min⁹ susceptā causam
nōdū impleuerint: restitui debȝ. Denique si
finita causa de salario litigator satisfacere
noluerit: poterit aduocat⁹ implorare iudi
cis auxiliū ꝓ competenti salario: vt. ff. de
var. ⁊ extraor. cog. l. j. §. in honorarijs. Ter/
tio ꝓinde requiritur q̄ legalitatē ⁊ fideli/
tatē suo clientulo seruet: vt. s. de ꝯtingenti
bus ⁊ ꝯcernentib⁹ cause sue ꝓmotionē ni/
hil omittat inquātū iusticia ꝑmittit: alio/
quin si ꝑ imprudētiā suā vel negligentiā cli/
entuli sui cām instā amiserit obligat̄ eidē
ad restitutionē: vt. ff. de offi. p̄si. l. vtilitas
§. sicut. Et multo forti⁹ obligat̄ si ꝓpter in
fidelitatē ⁊ ꝓditionē suā cām amitteret q̄r
tūc ē dign⁹ maiori pena: vt. ff. de pen. si q̄s.
Tenet̄ etiā q̄licūque vitio suo cām suā ami/
serit: ar. ff. de euic. l. emptor. Sec⁹ tñ si ex
q̄litate cāe vl̄ defectu ꝓbationū: q̄r vitiū ē
materie nō artificis: vt. ff. ad. l. aq̄l. si ser/
uus seruū. §. si calicē. Nec etiā ex industria
dȝ iurgiū protrahere: vt dicit̄ in dicto. x.
p̄terea: vbi dicit glo. q̄d si fecerit: puniet
eū iudex in duabus libris auri: vt. C. de iu
de. ꝓperandū. §. illo procul. Insuꝑ tenetur
ad restitutionē damni ꝑ hoc illati. Unde d̄
talib⁹ dicit Inno. de vilitate conditionis
humane: q̄ sepe cās tantū differūt: q̄ liti/
gantib⁹ plus q̄ȝ totū auferūt q̄r maior ē ex/
pensarū sumpt⁹ q̄ȝ fiūt fruct⁹: nec terminā
tur negocia pauperū cepta quousque eorū
marsupia sunt euacuata. Quarto x̄o re
quirit̄ q̄ aduersario cōseruet veritatē ⁊ iu
sticiā: ita q̄ s̄m Ray. nō inducat falsa īstru
menta nec falsos testes siue corruptos nec
mētiat̄ nec inducat falsas leges vl̄ iura: q̄r
tenet̄ aduocat⁹ omnia restituere que iuste
amiserūt illi ꝯtra quos patrociniū presta/
bat ꝓpter ꝑtinaciā ei⁹: hec Ray. Similiter
dicit Host. ti. de penitētijs: q̄ si aduocatus
ꝑ suā cauillationē abstulit aduersario suo
bonā cām: vel grauauit eū in aliquo petē/
do dilationem sup̄fluā: vl̄ allegādo false ꝯ
ꝯscientiā: vl̄ faciendo positionē duplicē:
vl̄ cauillosā: vel per instructionē falsi test̄
vel inducendo clientulū suum ad negādū
veritatē: tenet̄ insolidū quo ad veꝝ inter/
esse. Et idē est si subtraxit aduersario copi
am defensionis. Unde in dicto. §. tria. sub/
dit̄. x. Si q̄s autē ex litigatorib⁹ detectus
fuerit sepatiȝ tractasse cū plurib⁹: ⁊ aduer
sario suo subtraxisse paris defensionis co/
piam: ostendit proculdubio iniquā a se li/
tem foueri: ⁊ auctoritatē iudiciariam a se
elusā experiet̄: hoc ibi. Et hoc exemplarit̄
patet ex̄ de testi. ⁊ attesta. in. c. intimauit: ⁊
de testib⁹ cogendis: in. c. peruenit: vbi te/
stes erant iuramento cōstricti ne ꝯtra eos
testimoniū ferrent: vide in glosa. Uerūta/
men aduocato defendenti iustā cām lȝ ea
prudēter occultare q̄bus impedire posset
ei⁹ ꝓcessus: nō tamē licet ei vti aliq̄ falsita
te. Concor. his Astex. vbi supra: q̄ȝcito ta/
mē scinerit cam esse iniustā quā defendit:
nisi ꝓseq̄ destiterit: iniuriat̄ aduersario ⁊
obligat̄ illi ad veꝝ īteresse. Un̄ dic̄ Greg.
suꝑ Ezech. q̄ iust⁹ aduocat⁹ nullo mō cās

iniustas accipit nec verba dare pro iniusti/
cia ꝯsentit. Sz prochdolor ſm Bern. in li.
de ꝯsideratōe: Hi. s. aduocati sūt q̄ docue/
rūt linguas suas loqui grādia cū operāt
exigua: largissimi ꝓmissores: ꝑcissimi exhi
bitores: diserti aduersus iusticiā: eruditi
ꝓ falsitate: sapiētes vt faciāt malū: bn̄ au/
tē facere nescierūt: h̄ ille. Et ideo in iudicō
futuro ſm Ambro. in sermōe quodā iuste
dicet aduocato. Redde qd̄ accepisti: quo/
niā ꝯtra veritatē fecisti: ⁊ iniq̄tati affuisti:
iudicē fefellisti: iustā cām oppressisti: de fal
sitate vixisti. Vn̄ legit ꝙ quidā habēs fili
um venit ad quēdā senē ꝓ cōsilio dicens:
Dn̄e paup sum ⁊ ditari desidero: cū igitur
aduocati sūme ditent: si ꝯsulueritis vellez
filiū meū aduocatū fieri. Cui senex rn̄dit:
Quicūq̄ voluerit aduocatus fieri: statim
collo suo scalā imponit. xij. graduū q̄ me/
diante descēdit ad inferiora gehēne. Sed
min⁹ dixit: q2. xv. gradus hz: nā hui⁹ scale
latera sūt fauor human⁹ ⁊ appetit⁹ auar⁹.
Prim⁹ grad⁹ hui⁹ maledicte scale est sup/
bia in vestib⁹ ⁊ similib⁹: tumor ⁊ delectatō
in honorib⁹: ⁊ vana glīa in sciētijs. Unde
dicit Aug⁹ ī quodā ſmone ꝙ nihil īpudē/
ti⁹ arrogātia aduocatoꝝ: q̄ garrulitatē au
ctoritate putāt: ⁊ pati ad lites ī subiectos
tumide intonāt. Scd̄s grad⁹ est delicate ⁊
splēdide eplari: magisq̄ q̄ttidianis ⁊ xbo
sitatib⁹ oblectari. Dicit em̄ Bern. de ꝯside
rōne ꝙ xbosulus aduocat⁹ aut rūpet aut
loquet: plen⁹ ē sermonib⁹: coart⁹ est spūs
vteri sui: esurit ⁊ sitit auditores quib⁹ la/
ctitet vanitates ⁊c. Terti⁹ grad⁹ ē sciāz vē
dere: nec q̄dē ꝑsonis paupib⁹ vel miserabi
lib⁹ sine p̄cio ꝯsulere. Vn̄ dicit synodus ī
epl̄a ꝙ apud causidicos etiā ipm̄ silentiuz
venale est: ac lingua eoꝝ dānifica: nisi fu/
nibus argenteis liget. Quart⁹ grad⁹ ē ꝓ
pter estū auaricie iusticiā spernere ⁊ ī oīb⁹
cōmodo ꝓprio deseruire. Vn̄ dic̄ Alan⁹ de
ꝯquestiōe nature: ꝙ vbi nūmus loquitur:
tulliani eloquij tuba raucescit vbi nūmus
militat: hectoree militie fulgura cōpescūt:
vbi pugnat pecunia virtus expugnat her
culea: nūmus regnat: nūm⁹ impat vniuer
sis. Quint⁹ grad⁹ ē multa ꝓmittere ⁊ infi
deliter agere: se sciētē iactitare ⁊ ex ignorā
tia vl' negligētia cām amittere. Vn̄ Bern.
de ꝯsideratiōe. Hi sūt q̄ docuerūt linguas
suas loq̄ grādia cū opant exigua: largissi/
mi ꝓmissores ⁊ parcissimi exhibitores Se
xtus ē in aduocādo paupib⁹ nolle subue/
nire: cū tn̄ ad h̄ obligēt ꝓ loco ⁊ tpe. Om̄e
nanq̄ inge/niū ꝯflant in fornacē auaricie.
Septim⁹ ē cām quā agnoscit desperatā as
sumere: vt sic marsupium litigatoꝝ valeat
euacuare. Octau⁹ ē cām iniustā assumere
⁊ eā velle ꝑtinaciter defendere. Non⁹ autē
ē cām quā depost iniustā reperit nihilomi
nus velle sustinere: vel saltē cōpositionem
facere cū damno aduersarij. Decim⁹ ē cuz
iniuria verboꝝ aduocādo rācores ⁊ odia
suscitare. Undecim⁹ ē falsa iura vel instru
menta seu falsos testes inducere aut vera
negare: diuersasq̄ cauillationes friuolas
ꝓponere. Duodecim⁹ ē dilatōes ⁊ ꝓtracta
tiones supfluas petere in grauamē partiū
Tredecim⁹ ē imoderatū vl' iniustū lucrum
extorquere vl' exigere. Decimusquart⁹ est
auxiliū aduocatoꝝ: ꝯsiliatoꝝ vel testiuz q̄
fuerūt oportuni vl' necessarij: ab aduersa/
rio cautis adinuētionib⁹ subtrahere. Deci
musquīt⁹ ē necessario restituēda sibiipi re/
tinere nec velle restituere. Et senex subin/
tulit dicēs: Cū aduocati sint talib⁹ facino/
rib⁹ onerati: ꝯsulo tibi ꝙ eternā dānatōez
saluationi aīe filij tui nō p̄ponas. Quin C
to deniq̄ requirit: ꝙ paupibus in aduocā
do ꝓ tpe ⁊ loco subueniat. Hic q̄ri pōt vtꝝ
aduocat⁹ cāe paupeꝝ p̄rociniū p̄stare tene
atur: p̄serti cū dr̄. Exo. xxiij. Si videris asi/
nū odientis te iacere sub onere: nō ꝑtrāsi/
bis ſ; subleuabis cū eo: ſ; nō minus ꝑiculū
īminet pauperi si cā illi⁹ cōtra iusticiā op/
primat: cui ⁊ hō ex debito charitatis plus
obligat. Hic dicit Grego. in omel. quadaz
Habens loquendi locū apud diuitē ꝓ pau
perib⁹ intercedat: talenti eni noīe cuilibet
reputabit qd̄ vl' minimū accepit. Ad h̄ di/
cendū ſm Tho. scd̄a 2e. q. lxxj. ꝙ cū p̄sta/
re patrociniū cāe paupeꝝ ad opus miseri/
cordie ꝑtineat: iō cadit sub p̄cepto: sic̄ alia
misericordie opa cadūt sub p̄cepto: ⁊ quia
null⁹ sufficit oīb⁹ indigentibus īpendere
opus misericordie: ideo sicut dicit Aug⁹.
in li. de doc. xp̄ia. cū oībus ꝓdesse nō pos/
sis: his potissime ꝯsulendū ē q̄ pro locoruz
⁊ tēpoꝝ vel quarūlibet rerū oportunitati/
bus ꝯstricti⁹ tibi quasi quadā sorte iungū
tur. Unde ꝯcurrentib⁹ his causis dū pau/
per tātā necessitatē patit ꝙ nō appareat in
prompto quomodo ei aliter subueniri pos
sit: tūc tenet ei patrociniū impendere: cuz
scz quis occurrit aduocato: qui tantaz ad
p̄sens necessitatem patit ꝙ in p̄ronatu nō
appareat quomodo alter ei subuenire pos/

set:al's nõ teneretur tamstricte q̄ omitten/
do peccaret mortaliter:q̄uis laudabiliter
faceret si sine tali necessitate subueniret.
Et sic tenet vtiliter dispensare talentũ sibi
creditũ:seruata tamẽ oportunitate locorũ
tẽporũ ꝛ aliarũ rerũ. In cuius argumẽtuz
officiũ iudicis sedentis in medio partium
est dare aduocatũ illi qui habere non põt:
vt.ff.de postulando.l.j.§.ait pretor: si non
habuerit aduocatũ ego dabo. Unde q̄ p/
sone miserabiles sine salario sũt ab aduo/
catis defendende:patet arg.lxxxiiij.di.§.
j.ꝛ.c.j.ꝛ.ij.ꝛ.lxxxvij.di.c.j.ꝛ.ij. Nec soluz
his personis hanc humanitatẽ iudex exhi
bere solet. Uerũ etiã si quis alius sit q̄ cer
tis ex causis vel ambitione aduersarij vel
patroni metu nõ inueniat aduocatũ:huic
iudex de aduocato prouidet ꝛ ei tenet ad/
uocatus obedire:alioquin vt dicitur ĩ di/
cto.§.tria versi. Si quis vero cõmonitus a
iudice ea excusatione que nequeat cõpro/
bare cuiq̄ parti patrociniũ denegauerit
careat foro. Glo. vt.ff.de penis moris.§.j.
Sequitur. Sciat etiã nunq̄ sibi agendi co
piã posse restitui glo.sic extra de testi.ꝛ at/ C
testat.c.intimat.ꝛ extra de testi. cogen.c.
peruenit. Ad idem.ff.de offi.proconsul.l.
quicunq̄.§.fi.ꝛ.c.e.prouidendũ. Ad lau/
dẽ dei omnipotentis.

De assessoribus: auditoribus: arbitrarijs: procuratoribus: actoribus: syndicis. yconomis: cõsiliarijs: ac pena delinquẽtium in his officijs: Sermo VI

Non loqueris con
tra proximũ tuũ falsũ testimo/
niũ. Exo. xx. Sextũ p̄terea ge/
nus hominũ faciens cõtra pre
ceptũ istud:sunt assessores ꝛ auditores qui
A sunt collaterales iudicũ. Pro quo notã/
dum q̄ auditor est ille cui ab aliquo iudice
media pars vel aliquis cert⁹ articulus cõ/
mittitur audiendus vel examinand⁹. Au/
ditor eñ sicut assessor ab ip̄o iudice de con
sensu partiũ debet eligi ne appellet ab eo:
nisi modũ excedat vel merito sit suspectus
vt patet extra de offi.dele.c.sup questionũ
articul. vbi plane de hoc ꝛ plura alia prose
quitur de hac materia in textu ꝛ ĩ glo. Un
de ne recusari valeat de partiũ assensu det

vel recipiat vt ibi. Cuius officium est exe
qui quod sibi mandat: vnde officiũ eius
plerũq̄ necessariũ est in iudicijs: vt pz in
dicto.c.sup questionũ. Cetera etiã intelli/
gi debent de auditorib⁹ que nũc dicentur
de assessorib⁹:licet in aliquibus differant.
Est enĩ assessor ille qui associatur ab eo qui
potestatẽ habet iudicandi:vt sibi in cause
cognitione assideat ꝛ eum instruat causam
debito fine decidere. Uerũ tamẽ licet de iu
re ad iudicẽ spectet assessorẽ eligere:tamen
ẜm Tan. habetur de consuetudine ꝛ etiaz
rationi congruit:vt de partiũ assensu eli/
gatur:ne postmodũ aliqua partiũ ip̄m va
leat recusare:vel sub homine suspecto liti/
gare cogat. Unde q̄ de assensu ptiũ sit eli/
gend⁹:pz ĩ dicto.c.sup questionũ:vbi sub/
dit q̄ ab eo q̄ de cõmuni cõsensu partiũ da
tur vel recipit nõ põt ꝑuocari. Ad idẽ.ij.
q.vj.c.placuit.ij. Si vero ptes nõ cõuene/
rint ad eligẽdũ assessorẽ:tũc delegati iudi
ces eũ eligãt ꝑut viderit expedire ꝛ vtile
fore:etiã inuitis ptib⁹:qm̄ iudiciũ reddit
inuitũ:vt.ff.de verbo.obli.inter stipulan/
tẽ.§.si stichũ. Et si querit qualis esse debet
assessor. Dicendũ q̄ integre fame:nõ turpi
tudine notatus:vt.ff.de offi.asses.l.ij.ꝛ.C.
de dignitatibus.li.xij.l.ij. vbi dicit. Nec ĩ
famibus ꝛ notatis ꝛ his quos scel⁹ aut vi
te turpitudo ĩquinat:ꝛ his quos infamia
ab honestorũ cetu segregat:dignitatis por/
te patebunt. Nec etiã debet esse suspectus
alicui partiũ:quia cũ ip̄e participet iurisdi
ctione iudicãtis si suspect⁹ est recusari po/
test:vt dicto.c.sup questionẽ. Preterea ne
mo fungi potest officio assessoris ꝛ aduoca
ti.ne dũ ad vtrũq̄ festinat neutrũ bene p/
agat. vt.ff.d̄ euic.l.vẽditorẽ.C.d̄ off.asses.
l.vlti.ꝛ.xv.q.j.c.presbyteros:ꝛ in glo.ne/
mo enĩ in vna ꝛ eadẽ causa officio diuersa/
rũ personaꝝ vti potest:vt pz.iiij.q.iiij.c.j.
ꝛ.ij. Hic q̄ri põt vtrũ assessor a ptib⁹ sala
riũ recipe possit:p̄serti cũ ẜm legẽ.ff.de cõ
di.ob tur.cãz.l.ij. Si q̄s iustissimum hret
animũ ꝛ iudici mun⁹ offerret vt iustũ iudi
ciũ daret:a cã sua cadere dz:qr iudicẽ cor/
rupisse videt:ꝛ de vi.ꝛ ho.cle.cũ ab omĩ:
subdit q̄ iudex non dz salariũ petere noĩe
assessoris. Ad h̄ dicẽdũ ẜm Asteñ. lib.j.ti.
xxxviij. q̄ si tales officiales miores vt asses
sores auditores:ꝛ siles q̄cũq̄ noĩe cẽseant
habeãt certos reddit⁹ assignatos sibi:tũc
non licet eis a litigantibus vel etiam ab
alijs subditis aliquid extorquere: sicut nec

iudices ordinarij vt dictū est supra. Si ve/
ro nō habēt certū stipendiū sibi assignatū
tunc distingue ſm Alexan. an. in. iij. ꝙ scꝫ
ſm ꝯsuetudinē ⁊ morem terre recipere pñt
sed ꝑ vim vel immoderatā improbitatē re
cipere nō possūt: que distinctio per verba
Augꝰ. ad macedoniū ꝓbatur: ⁊ habetur.
xiiij. q. v. in. c. nō sane vbi subdiꝰ. Sūt alie
persone inferioris loci que ab vtraqꝫ parte
nō insolenter accipiunt: sicut officialis ⁊ ꝗ
amouetur ⁊ cui admouetur officiū. Glosa
distinguere vult inter officiales ꝑpetuos
⁊ tēporales. Temporalē vero vocat eū qui
amouet: ꝑpetuū vocat eū cui ꝑpetuo tradi
tur tale officiū. Sequiꝰ ī textu. Ab his ex
torta ꝑ īmoderatā improbitatē repeti solēt
magisqꝫ reꝑhendimꝰ eos ꝗ talia inusitate
repetiuerūt ꝙ̄ ꝗ ea de more sumpserūt: qm̄
multe necessarie ꝑsone rebus hūanis vl' in
nitanꝰ hmōi cōmodis vl' tenenꝰ. Glo. hoc
vult dicere ꝙ officiati reprehendūꝰ non ex
eo ꝙ aliqua extorquēt: sed ꝙ ea īmodera/
te exquirūt. Unde talia nō repetuntur ab
eis nisi certū sit eis salariū cōstitutū: tunc
enī si aliquid vltra hoc petierīt crimine cō/
cussionis tenenꝰ: vt. xxiij. q. j. c. militare: ⁊
soluēt quadruplū: vt di. xviij. c. qm̄: in fi. ⁊
in glo. j. q. j. c. quidā: ⁊. vij. c. sancimꝰ: in fi.
Si vero nō habēt salariū sed extorquent ī
moderatū preciū tenenꝰ ad restitutionem
possūt tamē ea paupibus dare: vt dicto. c.
nō sane: in fine ⁊ in glo. Dicit etiā Accur.
ꝙ si tales inferiores officiales nō hn̄t cer/
tū stipēdiū sibi assignatū: tūc si extorquēt
nō tamē ꝑ vim vl' īmoderatā īprobitatē nō
reꝑhenduntꝰ. vnde ſm Tan. de ordine iu/
diciario licꝫ delegatꝰ moriaꝰ anteꝙ̄ causā
debitū finē percipiat: nihilominꝰ tn̄ assesso
ribus debeꝰ salariū: vt. ff. locati: vbi diciꝰ
Qui oꝑas suas locauit: totius tp̄is merce
dē accipe debet: si ꝑ eum nō steterit ꝗ minꝰ
oꝑas p̄stat: qm̄ nemo cogitur ꝓprijs stipen
dijs militare: nec de suo inuitus facere be/
neficiū: vt. x. q. ij. p̄cacie. ⁊. xij. q. ij. charita
tē: vbi subdiꝰ. Uisitatores ecclesiarū cleri
ciqꝫ eoꝝ qui cū ip̄is nō ꝑ sue ciuitatis par/
rochias fatiganꝰ aliquid laboris sui capi/
ant te disponente subsidij iustū nanqꝫ ē: vt
illi cōsequātur stipēdiū qui ꝓ tempore suū
B accōmodare reperiunꝰ obsequiū. Scd̄o
q̄ri pōt de pena delinquentiū ī his officijs
vtrū tātū puniunꝰ ꝙ̄tū iudices ordinarij
vl' delegati. Ad h̄ dicēdū ſm Ray. ⁊ Astē.
ꝙ tales officiales iudicū indistincte tenen
tur ad restōnem: si iudicē dolo induxerīt
ad male iudicandū: īmo pena assessoris est
hec in officio suo male delinquētis: vt ma/
le ablata restituat etiā in quadruplū: que
q̄druplex restitutio diuidenda est inter fi/
scū ⁊ spoliatū: vt. C. de assess. vbi diciꝰ. Cō
siliarios iudicū ⁊ cācellarios ⁊ eos ꝗ do/
mesticorū funguntꝰ officio: pꝰ admīstratio
nē quinq̄gita dies in ꝓuincia residere pre
cipimus: pro confesso autem tenebiꝰ qui
accusatus huiusmodi personā subtraxerit
in quadruplū restitui debemꝰ que deside/
ranꝰ ablata: vt duplum spoliatꝰ accipiat:
⁊ duplū noster fiscus acquirat. Unō plus
punitur assessor ꝙ̄ iudex: nam ⁊ si iudex ꝑ
imprudētiā assessoris male iudicauerit: ex
cusatus erit si simplex fuit ⁊ conscientiam
bonam habuit: nec in culpa fuit eligendo
talem assessorē: quia cōmuniter bonꝰ ⁊ suf/
ficiēs credebaꝰ: magis ergo fuit assessor ī
culpa: quia precipue propter scientiam eli/
giꝰ: nō autē sic iudex: ⁊ ideo precise teneꝰ
leso: vt. ff. ꝙ quisqꝫ iuris. l. ij. vbi dicitur.
Hoc edicto debet dolus ius dicentis puni
ri: nam si assessoris imprudentia ius aliter
dictū sit ꝙ̄ oportuit: non debet hoc magi/
stratui officere sꝫ ip̄i assessori. Unde ⁊. lx/
xxvj. di. in. c. tanta: ibi plus puniꝰ malus
cōsiliariꝰ ꝙ̄ actor. ⁊. xcvj. di. c. duo. xj. q. iij
c. qui cōsentit. ⁊. xxiij. q. iij. c. Qui aliorꝫ
errorem defendit: multo amplius ē dāna/
bilior illis qui errant: quia nō solū ille er/
rat: sed etiam alijs erroris offendicula pre/
parat ⁊ cōfirmat. Glo. nota ꝙ plus puniꝰ
cōsulēs ꝙ̄ faciens: vt. xxiij. q. v. c. cū homo
vbi dicitur: ꝙ aliquādo qui causa mortis
fuit plꝰ puniꝰ ꝙ̄ ille ꝗ occidit: ar. etiā. ff. de
aleatoribꝰ. l. j. Septimū autē genus ho/
minū contra istud p̄ceptū agens sunt arbi
trarij iniusti: qui ad arbitrandū electi vnā
partem iuuant ⁊ aliaꝫ iniuste grauant: qđ
nequaꝙ̄ lꝫ: qꝛ arbitraria ad instar iudicio
rū sunt redacta. vt. ff. de receptis arbi. l. j.
vbi diciꝰ. Compromissū ad similitudinem
iudiciorū redigiꝰ: ⁊ ad finiendas lites per
tinet. Unde si declinant a tramite iusticie:
sine rationabili ⁊ probabili causa: iudicio
ꝓborū tenentur in iudicio anime ⁊ grauiꝰ
peccant. Licet eīm arbitri ꝓprie dicanꝰ qui
ex consensu partium eligunꝰ: ⁊ in eos sub
pene stipulatione cōpromittiꝰ: vt metu pe
ne ip̄orū arbitrio stetur: nō tamē ex h̄ minꝰ
immo quantū ad aliquid magis oblіganꝰ
ad ferendum iustū arbitriū: consideratis

hincinde circūstantijs eo q̄ metu pene obligati sunt ab arbitrio nō recedere qđ tamē licitū est in iudicio: scʒ p appellationem. Et ideo plures ꝓhibent̄ esse arbitri: ꝓhibent̄ enī mulieres ⁊ minores. xx. annis: vt. ff. de recep. arbi. vbi dicit̄: cum in lege cautū sit ne minor. xx. annis iudicare coget̄: iterum sancim⁹ nemini licere minorē. xx. annis in cōpromissariū iudicē eligere: nimirū cū in hmōi adhuc matura discretō deficiat. Mulier autē ꝓhibet̄ ab omnib⁹ secularib⁹ actibus vel officijs: vt. ff. de re mili. l. ij. sic ē de offi. ordi. Insup ꝓhibent̄ surdus: mutus: seruus: furiosus: arti. iij. q. vij. in. §. tria. sic est de offi. or. ꝓhibet̄ etiā laicus esse arbiter in causa spūali: vt extra de arbi. c. cōtingit. vbi subdit̄: generaliter ꝓhibemus ne sup rebus spūalibus cōpromittat̄ in laicū qr nō decet vt ī talib⁹ arbitret̄: h̄ ibi. Pōt tamē laicus arbitrari de rebus ecclesie dūmō fuerit in eū auctoritate supioris cōpromissum: vt eo. ti. c. p tuas. ⁊ in glo. Et etiaʒ femine in casu qui ponit̄ eo. ti. c. dilecti. j. Preterea fm leges iudex ordinari⁹ arbiter esse nō pōt sup lite que corā eo tractat̄: vt. ff. de recep. arbi. l. sed ⁊ si in seruū. §. licʒ ⁊. iij. q. vij. §. si q̄s ꝟo iudex. vbi dicit̄ plane de hoc. Et glo. Bri. ponit triplicē rationē: concludit tamē in glo. in contrariū: qr fm canones tam ordinarius q̄ȝ delegatus arbiter esse potest: vt extra eo. ti. cū tempore. vbi plane de hoc: ⁊ in glo. ⁊ in. c. cū a nobis. ⁊ extra de ꝑben. nisi essent. Item extra de elec. c. causam. Ceterū licʒ vt dictum est adinstar iudicioꝝ se habeat arbitriū: tñ in multꝭ differt a iudicijs de quib⁹ gr̄a breuitatis supsedeo: de his tria tm̄ succincto stilo ꝑcurrēdo. Primo nāq; differt in hoc q̄ venalis sententia iudicis nō valet: vt patet ij. q. vj. §. diffinitiua. vbi dicit̄ in ꝟ. item si plures. Venales quoq; sentētias q̄ in mercede a corruptis iudicib⁹ ꝑferunt̄: ⁊ citra interposite ꝓuocationis auxiliū infirmas esse decretū est: sed sententia arbitri p p̄ces ⁊ sordes data tenet: sed tñ excipi potest cōtra agentē de dolo ad penā de sentētia tali vt. C. de arbi. vbi dicit̄: Arbitroꝝ ex compromisso sentētie nō obtempans si sordes vel euidens gratia eoꝝ q̄ arbitrati sunt intercesserūt: aduersus filiā tuam agentē ex stipulatu exceptione doli mali vti poteris. Ad cuius euidentiā nota casum: q̄ quidam ꝓmisit filie sue centum cum nuberet: postea nupsit inhonesto: pater noluit illa centū soluere: cōuentus fuit a filia: cōpromissum est ī arbitros: illi forte corrupti pecunia vel gratia arbitrati sunt ꝓ filia. Dicit̄ lege q̄ pater actione doli mali pōt conuenire filiam: quia que dolū dedit: dolum ꝑstare debet: id est de dolo cōueniri debet. Sequit̄ in textu. Sed et ex doli clausula: quia ex cōpromissi stipulatione subijci solet filiam tuā cōuenire non vetaberis: hoc ibi. Que scʒ clausula talis est: qui dolū dedit: dolum ꝑstare debebit: dolus bonus ē quo aliquis scit circūuenire cauillationes aduersarij sui. Secūdo differunt in hoc: quia nō potest arbiter sentētiare altera pte absente: nisi hoc actuʒ sit in cōpromisso: vt ff. de recep. arbi. l. diem. §. si heredis mentio. sicut est in fi. vltime differētie. Et ea. l. ⁊ eo. ti. dicit̄: Si quis litigatorū defuerit: quia p eum factum est quo minus arbitraret̄ penam cōmittit scʒ expensarū: etiam si cōparuerit sed p eum stetit quo minus arbitraret̄. Sequit̄ in textu: Proinde sentētia que data est non corā litigatoribus nō valebit nisi in cōpromisso hoc exꝑssum sit specialit̄: vt vel vno vel vtroq; absente sententia ꝓmat̄: hoc ibi. In iudicijs autēʒ altera parte nō p̄sente sententiari potest: vt patet iij. q. ix. c. decreuim⁹. vbi plane de hoc. Et qui fi. sunt legi. c. causam. extra de iudicijs c. quia Huil. ff. de iudi. post edictum. Tertio differūt: quia absens ex cōtumacia non cōdemnat̄ in arbitrio nisi cautū sit in compromisso: vt. ff. de arbit̄. si quis litigatorū. In iudicio ꝟo secus est: vt dicto. c. decreuimus. et. c. causam. et. ff. de iudicijs. vbi dicitur: Eum qui temere suum aduersariū in iudicium vocasse constiterit viatica litisq; sumptus aduersario suo reddere oportet. ⁊. C. de iudi. l. ꝓperandum. et. l. sancimus. vbi pulchre de hoc. Alias differentias vide breuiter notatas extra de arbitrijs. c. cum dilectus: sup verbo: nisi in glo. Hic ꝑterea queri potest: vtrum de omnib⁹ causis cōpromitti potest in arbitros. Ad hoc dicendū q̄ sic exceptis tribus causis. Vnđ versus. Arbiter hic statuʒ cōiugia crimen abhorret. Nam primo de causis liberalib⁹ in arbitros cōpromitti non potest: vt patet extra eo. ti. c. cum tempore. vbi papa arbitriū ratificat exceptis capitulis que cōtra libertatem monasterij ⁊ duarum capellarū in arbitrio sunt expressa: ⁊ rationeʒ subdit dicens: Cum ⁊ si sponte volueris: de iure tamē non poteris sine licentia romani pon

tificis renũciare priuilegijs vel indulgen/
tijs libertatis que monasteriũ illud indi/
cat ad ius ⁊ ad ꝓprietatem romane ecclesie
ptinere: glosa super verbo: libertatis: hoc
ideo dicit: quia in causa liberali arbiter in/
teruenire nõ potest: vt. ff. c. non distingue/
mus. §. de liberali. ⁊ extra de ĩ inte. resti. c.
causa restitutiõis. in fi. ⁊ in glo. Verũtamẽ
ꝗ̃tum ad se renunciare potuit priuilegium
libertatis: licꝫ nõ ꝗ̃tum ad papã: vt extra
de ꝑ̃scrip. cum olim. de re iudi. suborta. et
de dona. inter dilectos. alijs autẽ priuile/
gijs renũciare possit: vt de ꝑuil. si de terra.
et. c. accedẽtibus. vnde dicit in dicto. §. de
liberali causa. cõpromisso facto recte non
compellit arbiter sententiã dare: quia fa/
uor libertatis est vt maiores iudices habe
re debeat: ⁊ eadem dicenda sunt siue de in/
genuitate siue de libertate questio fit. Se/
cũdo non potest fieri cõpromissio in arbi/
tros de causis matrimonialibꝰ: vnde in di
cto. c. cã restitutionis. Subdit: In matri/
moniali quoq; ac liberali causa vel crimi/
nali cum maiores iudices exigant arbiter
nequit assumi. Ubi dicit glosa ꝙ cause ma
trimoniales per iudices discretos tractari
debent qui potestatẽ habent iudicandi: vt
de cõsan. ⁊ affi. ex litteris. ⁊ est exꝑ̃ssum de
transac. c. vlti. Tertio nõ potest fieri cõpro/
missio in arbitros de criminalibꝰ: vt dicta
l. distinguemus. §. si ꝑ errorem. vbi etiã di/
cit. §. iulianus indistincte scripsit si ꝑ erro/
rem de famoso delicto ad arbitriũ certum
est: vel de eo de q̃ iudicium publicũ sit con/
stitutũ: vel vt de adulterijs: siccarijs ⁊ simi
libus: vitare debet pretor sententiã dicere
nec dare dicte sentẽtie executionẽ: hoc ibi.
Et sic intelligit de crimĩe famoso: vnde vi
det ꝙ possit cõpromitti de crimine non fa/
moso. Nam. ff. de his qui infamia noue le.
quid ergo. §. ex compromisso. ibi subdit ꝙ
sentẽtia arbitri nõ infamat: ⁊ sic intelligit
illud non de famoso arbitrio sed de tali q̃d
nullo modo infamat. Et hoc videtur velle
glosa in dicto. c. causa restitutionis. in ver/
bo criminali. Deniq; queri potest: vtrũ
ab arbitrio licitum sit appellare: ꝓ̃sertim cũ
dicit. C. de arbi. l. j. ꝙ ex sententia arbitri
ex cõpromissione in re perfecta: id est certa
aditi appellari non posse sepe rescriptũ est:
quia nec iudicati actio inde ꝑ̃stari potest:
⁊ ob hoc inuicẽ pena compromittit: vt me/
tu eius a placitis non recedat. Ad hoc di/
cendum ꝙ tria genera arbitrorũ distingui
possunt. In primo genere cõnumerant illi
q̃ sũt iudices ordinarij ⁊ arbitrarij: de qui/
bus habet. ij. q. vj. in. c. a iudicibꝰ. vbi sub
dit: Ordinarij ⁊ arbitrarij sunt q̃ legitimã
potestatẽ habentes ⁊ ab eis eligunt ad ar/
bitrandũ qui non sunt sue ditioni supposi/
ti: ab his arbitris ⁊ si vt arbitri sedeant et
non vt ordinarij: ꝑuilegio tñ ordinarie di/
gnitatis grauatus aliquis appellare vale/
bit vbi dicit glosa Brix. Scḋm canones
credo ꝙ ⁊ ordinariꝰ ⁊ delegatus possit esse
arbiter ordinariꝰ: vt extra eo. ti. c. cũ tem/
pore. ⁊ in glosa de elec. c. causam. ⁊ etiã in
auten. vt differentes iudices. §. si xᵒ cõtin/
git. vel delegatus: vt de ꝑ̃sump. c. litteras.
de arbi. c. cum olim. de preben. c. nisi lex tñ
videt contrariũ dicere: vt. ff. eo. sed et si in
seruum. §. ij. et. iij. q. vij. in. §. tria. x. si quis
xᵒ iudex. Sed hoc solũ prohibet lex: quia
ordinarius iubere nõ potest vt partes in se
cõpromittant: vt patet ibidẽ in glosa in di/
cto. c. cum tempore. in glo. et. ff. de tu. ⁊ cu/
ra. l. iiij. Si ergo iudex eligit nec exprimit
ꝙ eligit vt arbiter: tunc tenebit eius sentẽ
tia vt iudicis: ⁊ ab ea potest appellari: vt
ff. qui satisda. co. le. arbitrio. vnde in dicto
c. a iudicibus. dicit Brix. Si consensisti in
aliquẽ propter iniquitatẽ ꝑsone non potes
appellare vt hic: ⁊ extra de offi. dele. super
questionum: sic ab iniqua sententia potes
appellare: quia licꝫ reprobare dicta sed nõ
ꝑsonam. Si xᵒ exprimit ꝙ eligit vt arbi/
ter non vt iudex: tunc ꝗ̃uis causam exami
nat in forma iudicij: eius tamẽ sentẽtie stã/
dum est: nec ab ea appellandum siue fuerit
equa siue nõ: vt. ff. de arbi. l. diem. vbi sub/
dit: Stari enĩ oportet sentẽtie arbitri siue
sit equa siue iniqua quã de re dixerit: ⁊ sibi
imputet qui in eum cõpromisit. Quod ta/
men sane intelligendũ est: nisi manifeste et
enormiter partẽ aliquã grauaret: tũc enim
etiam sententie standum nõ esset: vt. C. de
arbi. l. arbitrorũ. Et licꝫ non possit appella
ri a sentẽtia arbitri: supplicari tamẽ potest
vt dicit glosa in dicto. c. a iudicibus. in ver
bo ordinarij: ⁊ hoc patꝫ extra de arbi. c. nõ
sine. Secundũ autem genus arbitroꝝ est
quod eligit sub aliqua pena vel etiam sub
obligatione iuramenti vel compromissi: et
taliũ arbitriũ ꝗ̃uis teneat propter obliga/
tionẽ partiũ etiã si fuerit iniustũ: retracta/
ri tamẽ potest a superiore: vt extra de arbi. c.
non sine. ⁊ de iureiurã. c. veniens. et. c. q̃n/
tauallis. et. ff. de arbi. l. sicut dies. vbi di/

cit: q compromissio nō debet obtemperare litigatores si aliquid arbiter inhonestū iusserit: et si p dolum tulit sententiā licz nō retractet per appellationē: tamē retractat per exceptionem: vt. ff. eo. c. non distinguemus. §. cum quidam. et si iuramentū interuenit in compromisso quod tamē fieri non debet: quia iuramentū in arbitrio prohibet interuenire: vt. C. e. auten. decernim⁹. si tamē interuenit est seruandum dūmodo arbitrium sit licitum vel equum: vt dicto c. non sine. in fi. Si vo non est licitum: vel est notabiliter iniustum: tunc parti lese cōpetit doli exceptio non obstante iuramēto quia iuramentū ad hoc non extendit nisi ad ea que legitime arbitrant: vt ibidem in glosa sup verbo facientes: et dicto. c. veniens. sup verbo: pciuisset: in glosa: vbi dicitur: q iuramentū non extendit ad illa de quibus non est cogitatum. Nota glosam ibidem in. c. quintaualllis. Tertiū gen⁹ arbitrorū est quod simpliciter eligitur ad componendū inter partes: sicut bonus vir inter partes rem decidit et componit: cui⁹ sententie tunc demum stabitur: si sit talis qualis fieri debet a bono viro: vnde si iniusta sit corrigi debet per arbitriū viri boni: vt. ff. pro socio. vbi dicit: Si societatem mecū coieris ea cōditione vt partes societatis cōstitueres: ad boni viri arbitriū ea res redigenda est et cōueniens est boni viri arbitrio vt non vtiq ex equis partibus socij simus veluti si alter plus opere industrie pecunie ue in societatē collaturus sit: hec ibi. Ex quibus omnib⁹ liquet q arbitri quicūq nō p sordes nec per gratiā aut fauorem arbitrari debeant: sed fm iustam estimationē equitatis cōsideratis hincinde circūstantijs: alioquin obligant indistincte parti lese ad debitam recompensationem. Octauū deniq genus hominū contra hoc pceptum delinquentiū sunt pcuratores: actores: syndici: yconomi vel quocūq nomine censeant: qui constituti sunt vt causas aliorum defendant: sed officium suum infideliter et inique exequunt: quorum excessus ex iam dictis faciliter elici possunt. Unde procurator est qui aliena negocia mandato domini vnum vel plura gerenda gratuitus suscepit: vt. ff. de pcu. l. j. et possunt simul plures pcuratores constitui et in solidum: et tunc occupantis melior est conditio: vt posterior iam nō sit pcurator in eo quod prior petere cepit: vt. ff. e. pluribus. Et nota q in nullo debet esse deterior cōditio pcuratoris q domini nisi in satisdan. ff. de pcura. l. sed et de. §. defendere. et ratum est quicquid cum pcuratore agitur: vt extra eo. ti. c. j. Et in glosa ibidē vide de satisdatione et ceteris que concernunt hanc materiā. Syndicus autē est ille qui constituit ad agendum vel defendendum causas nomine vniuersitatis. Dicit enim syndicus quasi plurių causas dicens vel defendens: et dicitur proprie pcurator monasterij. In ecclesia vo seculari vocat yconomus: vt. xvj. q. j. c. quoniā. Actor similiter constituit ad agendas et defendendas causas vniuersitatis: vt. ff. quod cuiusq vniuersitatis. l. Item eorum. In hoc tamen differunt: quia syndicus constituit ad lites psentes et futuras et sine decreto. Actor autem tm ad lites psentes et cū decreto: vt. ff. e. §. si decuriones. Et sola vniuersitas vl collegiū constituere potest syndicum vel actorem: vt. ff. eo. l. j. vel is cui dedit vniuersitas potestatem eligendi: vt ibi. §. Item eorum. Quādoq tamē syndicus vel actor appellatur procurator: vt de pba. c. licz. de pscript. c. j. Et debent constitui duabus partibus vniuersitatis psentibus: et maiori parte vniuersitatis consentiente. Et nota q idem intelligit de yconomo quod dictū est de syndico: vide etiā extra de sindico. c. vnico. et in glo. De ceteris gratia breuitatis supsedeo. Deniq de cōsiliarijs vel cōsultoribus subnectendū est: quorum subsidium extra iudiciū requirit: qnis et assessores iudicum etiam consiliarij dicunt: vnde psertim iuuenes et in experti iurisperitorū et similiū consilium requirere debent anteq litem in iure sumant: qr dicit Cassiō. in epistola quadā q plurimū laudis iuuenes moribus suis applicant: quotiens de negociorū meritis ambigentes ad cōsilia peritorū recurrūt. Et si queritur vtrum iurisperitus iustum consilium vendere pōt an gratis admistrare debeat. Ad hoc dicendū fm glo. Brix. xj. q. iij. c. nō licet q si iurispitus sine labore dare pōt consiliū: scz nō reuoluēdo libros nec laborādo in plegendis allegatiōib⁹: tūc gratis subuenire teneť. Alioqn vt dicit Amb. li. de officijs. Quid tibi pdest hre sapiētiā si cōsiliū neges? Si psulēdi copiā includas: clausisti fontē vt nec alijs influat nec tibi psit: h ille: imo plurimū obest ex eo q sibi supest nō dare elemosynā sine sui detrimē

to ⁊ labore. Dicit enim Gregori⁹ in omel.
ꝙ habens intellectũ: scȝ dandi consilium
curet omnino ne taceat: ⁊ subdit causam di/
cens: Talenti enim nomine cuilibet repu/
tabit̃ quod vel minimũ accepit. Si ṽo la/
borat in libros reuoluẽdo ⁊ studendo acta
respiciendo ⁊ forte cum alijs peritis dispu
tando vt sic debitum consiliũ tribuat: tũc
licitum est illi exigere ⁊ recipere salarium:
⁊ sic intelligit Raymũdus dictũ Augu. in
dicto. c. non licet. vbi subdit: ⁊ si liceat ad
uocato vendere iustũ patrociniũ ⁊ iuriscõ/
sulto rectum consiliũ. Dicit tamẽ Hosti. ꝙ
si consiliũ petens sit diues tunc iurisperit⁹
non tenet̃ gratis dare iustũ consiliũ: quia
⁊ si tunc non laborat ante tamen laborauit
discẽdo ⁊ studendo: ⁊ sic licite potest inde
recipere: p̄cipue sponte oblata. Ad laudẽ.

De mendacio materiali et for/ mali: ac de mẽdacio ꝑnicioso qua/ liter quattuor modis committit̃: Sermo VII

N
On loqueris con/
tra ꝓximũ tuum falsum testimo/
niũ: Exod. xx. Expediti de falso
testimonio ſm primã acceptionẽ ꝓut con/
tingit in iudicio: iam secũdam ꝓsequamur
prout scȝ accipit̃ large ꝓ omni falsa ⁊ iniu
sta expressione verboꝝ in deceptiõe vel in/
A iuriam ꝓximi extra iudiciũ. Qđ fieri põt
multis modis: quia multa sunt genera mẽ
daciorũ. Uerũtamẽ quia de ꝑiurio visuȝ
est ĩ secũdo p̄cepto. Hic ꝓsequẽdum est de
simplici mendacio: quod qꝛ leui motu lin/
gue perficit̃ peccatũ illius minus ponde/
rat̃. Sed audiant qui huiusmodi sũt illud
Prouerb. xviij. Mors ⁊ vita in manibus
lingue: q̃ diligũt eã comedẽt fructus eius:
vnde peccata lingue sunt extremũ refugiũ
demonũ ad impugnandos fideles christi.
Nam ſm Jacobũ in canonica: Qui nõ of/
fendit in verbo hic ꝑfectus est vir. Est enĩ
inquietũ malũ vtpote in lubrico positum:
plenũq; veneno mortifero: ⁊ ideo licȝ om/
nis natura bestiarum domari potest: tamẽ
linguã nullus hominũ domare potest nisi
cum gratia ⁊ silentio. Hinc Hiere. ix. dicit
idem ꝓpheta. Quis dabit capiti meo aquã
⁊ oculis meis fontem lachrymarũ ⁊ plora/
bo die ac nocte: ⁊ addit causam dicens: q̃a
extenderunt linguã suam quasi arcũ men/
dacij ⁊ non veritatis. Docuerunt enim lin/
guam suam loqui mendaciũ. Pro quo
notandũ ꝙ mendaciũ ſm Augustinũ lib.
de mendacio: et ponit̃. xxij. q. ij. c. beatus
Paulus. §. ille ergo. Est falsa vocis signifi
catio cum volũtate fallendi. Pro quo no/
ta ſm Asteñ. libro. j. ti. xxvj. ꝙ dictum ex/
terius prolatũ duplicem habet compara/
tionem. Unam ad rem significatã: ⁊ sic di/
ciẽ sermo verus; cum scȝ res adequat̃: vel
etiã fallax cum non adequat̃ sermoni: ⁊ ta
lis veritas vel falsitas sermonis tenet ra/
tionem materialis. Alteram ṽo compara/
tionẽ habet ad intentionẽ dicentis: ⁊ sic di
cit̃ sermo verus cũ. s. intẽtio adequat̃ ser/
moni. Falsus autẽ cum intentio non ade/
quat̃ sermoni: ⁊ talis veritas vel falsitas
habet rationẽ formalis. Ex quibus patet
ꝙ mendaciũ nominat dictũ per compara/
tionẽ ad rem ⁊ ad dicentẽ. Et ideo ad com/
pletã mendacij rationem concurrit duplex
falsitas: vna ꝑ compationẽ ad rem: et alia
ꝑ comparationẽ ad loquẽtis intẽtionem: ⁊
hec duplex falsitas tangit̃ in dicta diffini/
tione mendacij. A prima tamen falsitate si
sola fuerit: non dicit̃ quis ꝓprie mendax:
quia mentiri est cõtra mentẽ ire qđ ille nõ
facit: quia fallere nõ intendit: sed a secũda
licȝ fuerit sola dicit̃ quis mendax. Et hoc
patet. xxij. q. ij. vbi dicit̃ ca. Js autem qui
mentit̃ cõtra id quod animo sentit loquit̃
voluntate fallendi: ⁊ vtiq; verba ꝓpterea
sunt instituta: non vt per ea seinuicẽ homi/
nes fallant: sed vt eis quisq; ĩ alterius no/
ticiam cogitationes suas proferat: verbis
ergo vti ad fallaciam non ad quod institu
ta sunt peccatũ est. Et infra. Nemo menti/
ens iudicandus est qui dicit falsum quod
putat verum: quia quãtum in ipso est non
fallit sed fallit̃. Non itaq; mẽdacij sed ali/
quãdo temeritatis arguendus est: qui fal/
sa incautus credit ac pro veris habet: po/
tiusq; ecõtrario quãtum in ipso est: ille mẽ/
titur qui dicit tanq̃ verum quod putat fal
sum: quãtum enim ad animũ eius attinet:
quia non quod sentit hoc dicit: nõ verum
dicit q̃uis verum inueniat̃ esse quod dicit
nec vllo modo liber est a mendacio: quia
ore nesciens verum loquit̃: sciens autem
volũtate mentit̃: hꝰ ibi. Et verba sunt Au/
gustini in enchiridion: vñ concludit ibidẽ
ꝙ minus peccat q̃ nesciẽs falsum dicit q̃ q̃
nesciẽs verũ dic̃: qꝛ p̄mũ mẽdaciũ hȝ rõnez

materialis: scd'm formalis: ⁊ vt d icit' in dicto. c. beatus: cū fallere sit volūtatis: falli autē vel infirmitatis vel temeritatis: grauius est qd' ex voluntate q̃ȝ qd' ex temeritate vl' īfirmitate ꝓcedit vn̄ aliqñ ꝯtingit falli vl' nullū vl' minimū esse pctm̄: nullū q̄dē peccatū est: cū adhibuit debitā diligētiaȝ ⁊ h̄ nō solū in mendacio sed etiā in piurio: vt patet ibidē. c. homīes: vbi subdit': ꝙ interest queādmodū v̄bū ꝓcedat ex animo: ream linguā nō facit nisi rea mēs: q2 ergo mens nō erat rea: nesciebat em̄ esse falsum qd' iurauit esse verū: nec temere vl' negligēter sed cū magna diligētia sibi videbat' deprehendisse verū qd' iurauit falsū piurij reus nequaq̃ȝ est iudicand⁹: h̄ ibi. Si vero loquēdo falsū nō adhibuit debitā diligētiaȝ peccat venialiter: nisi forte mendaciū esset multū pniciosū. Qui vero scient' dicit mēdacium semp peccat vt videbit'. Et si obijcit' ꝙ p̄dicta diffinitio nō cōueniat officioso mēdacio nec etiā iocoso: q2 q̄s in neutro eoꝝ intēdit fallere sed in officioso intendit ꝓdesse: ⁊ in iocoso intēdit delectare ⁊ complacere. Ad hoc dicendū s'm Asteñ. vbi supra ꝙ in dicta diffinitiōe verbū fallēdi nō tm̄ importat decipe sed etiā fallere seu falsum dicere: ⁊ hoc est omni mēdacio cōmune: falsū em̄ dicere exteri⁹ qd'ammodo fallere est: dū h̄ dicit qd' pōt hominē ad falsitatē deducere: ⁊ p ꝯsequēs fallere ⁊ decipere: vnde mendaciū officiosuȝ ⁊ iocosum ex ip̄o genere operis rationē habet fallēdi: licet ex intētione dicētis nō dicat' ad fallendum. Hic queri pōt q̄t sint genera mendacioꝝ: p̄sertim cū Aug⁹. in li. de mendacio mendaciū diuidat in octo differētias: Ph̄s aūt in. iiij. Ethic. diuidit mendaciuȝ in iactantiam q̄ veꝝ excedit in dicēdo: ⁊ in ironiā que deficit a vero in minus dicēdo: q̄ duo sub nulla predictaꝝ differētiarū continent' q̄s ponit Aug⁹. Ad hoc dicendum s'm glo. sup illd' psalmi. v. Perdes omnes qui loquunt' mendaciū: ꝙ tria sunt genera mendacioꝝ. Primū em̄ genus mendacij est qd' fit ex malignitate ⁊ dicit' mendaciū pniciosum. Secūduȝ vero genus fit ꝓ salute ⁊ cōmodo alicuius: ⁊ dicit' mendacium officiosum. Tertiū vero genus fit ex ioco: ⁊ dicit' mendaciū iocosū. Et hec diuisio colligit' etiā ex verbis Aug⁹. sup eodē loco. p̄s. Perdes omnes: ⁊ ponunt' hec verba. xxij. q. ij. c. ne quis. Et hoc etiam sic patet ratione: nā mendaciū vt dictū ē habȝ ꝓ formali cōpletiuo quandā intentionē fallēdi: ⁊ ideo s'm intētionē dicentis habet mēdaciū in species diuersificari: aut em̄ intendit quis aliquē ledere: ⁊ sic est mēdaciū pniciosum: aut ꝓdesse: ⁊ sic est mendaciū officiosū: aut delectare: ⁊ sic est mendaciū iocosum. Et ad illa tria genera mendacioruȝ omnes differētie mendacioꝝ reducuntur. Sed obijcit': nunq̄d ē mēdaciū si q̄s nō impleat qd' ꝓmisit: qd' tñ in ꝓmissiōe adimplere disposuit. Ad hoc dicendum s'm Asteñ. vbi supra: ꝙ qui ꝓmittit aliq̄d si animū habeat faciēdi qd' ꝓmittit nō mentit': q2 nō loquit' ꝯtra id qd' gerit in animo. Si vero nō facit qd' ꝓmisit videt' infidelit' agere p hoc ꝙ animū mutat: potest tñ ex duob⁹ excusari: vno mō si ꝓmittit illd' qd' est illicitū manifeste: ⁊ tūc ꝓmittēdo peccat: quia talia ꝓmittere nō potuit ad cuius oppositū obligatur: si vero postea pcipit eē illicitū vl' periculosū quod ꝓmisit: tūc mutādo volūtatē bene facit: nec ea ꝓmittendo intentione simplici ꝓtūc peccauit: vt si q̄ ꝓmisit venire ad certū locū animo simplici: postea cōperit positas ibidē insidias ad ꝯstuprādū vel rapiendū vel similia: tūc bene facit nō eundo: nec mentit' ꝓmissa nō faciēdo: quia tūc mutate sūt cōditiōes psonaꝝ vel negociorū. Ut em̄ dicit Seneca li. de offi. ad hoc ꝙ q̄s facere tenet' qd' ꝓmisit req̄rit' ꝙ omnia maneant īmutata: al's enī nec fuit mendax in ꝓmittēdo: q2 qd' ꝓmisit habebat in animo sub ꝯditionib⁹ debitis: nec etiā infidelis nō īplendo: q2 eedē cōditiōes nō extant: vnde nec apostol⁹ est mētitus q̄ Corinthiū nō iuit quo tñ ituruȝ se ꝓmisit: vt ptȝ. ij. Cor. j. ⁊ hoc ꝓpter legitimū īpedimentū qd' supuenit. Et h̄ patet. xxij. q. ij. c. beatus Paulus: vbi etiā excusat Petrū dicentē: Nō lauabis mihi pedes ineternū. B

Primū igit' mēdaciū qd' dicit' pniciosuȝ ꝓsequēdo. Sciēdū ꝙ quattuor modis mēdaciū pficit'. Primo cū mendaciū dicit' in pniciē christiane religionis ⁊ salutis aīaꝝ vnde. xxij. q. ij. dicit'. c. Primū est capitale mendaciū ⁊ longe fugiendū: qd' fit in doctrina religiōis: ad qd' mendaciū nulla cōditione quis debet adduci: glo. sicut est dicere Jesum nō esse passum vel non esse natum ex virgine: potius enī debet oīa mala pati q̃ tali malo consentire: vt. xxxij. q. v. c. ita ne. Unde subditur in textu: nō est igitur mentiendum in doctrīa pietatis: quia magnum scelus est primum genus menda

genera mendacii
perniciosum — doctrina falsa
officiosum — corporalis
iocosum
ledere
prodesse
delectare
mendacium
ironia

cij ⁊ detestabile: hoc ibi. Super quo dicit
Alex.an.in suo.ij.ꝙ religio ħ sumit̃ cōmu
nit̃ ſm ꝙ nos religat ad tenēdū: ñ tm̃ ea q̄
sūt circa fidē ſ etiā ea q̄ sūt circa bonos mo
res: in his enĩ duob⁹ ꝯsistit sūma christiāe
religionis. Et hoc quidē peccatum menda
cij grauissimum est inter omnia: quia men
dacium tanto grauı⁹ iudicatur: quātoma/
gis militat contra dilectionē dei ⁊ ꝓximi:
hoc enĩ peccatū militat contra vtranq̃ di/
lectionē nec solū opponit̃ virtuti veritatis
sed etiā virtute fidei ⁊ religionis quod est
grauissimu₃: etiā si sit circa aliqđ cuius co
gnitio pertinet ad bonū hominis sc₃ ad ꝑ/
fectionē scientie ⁊ informationē morū. Un
de tāta labes est hmōi vitij vt non solū fal/
lenti sed etiā illi qui fallit̃ sit dānabile. Uñ
in dicto.c.beatus Paulus: subdit̃ in fine.
Aliquando contingit falli vl' nullū vl' mi/
nimū esse peccatū: aliquando ex ipsa rerū
varia consideratione minus est fallere q̄₃
falli. Ubi dicit glo. Brix. ꝙ fallere aliques
in contractu minus peccatū est q̄₃ falli ab
aliquo circa articulos fidei: in his enĩ que
spectant ad fidē non multū differūt fallere
⁊ falli: vt xvj.q.j.c.si cupis: vbi dicit̃. Nō
multū distat in vitio vel decipere posse vel
decipi sc₃ in fide: vel in his sine quib⁹ sal⁹
haberi non potest ſm glo. licet q̄₃tū in se ē
multo grauius sit decipere q̄₃ decipi: q̄₃uis
vtrūq̃ dānabile est: vñ.xxij.q.ij.c.in ipsaꝝ
ꝯsideratione: subdit̃: ꝙ longe tolerabili⁹ ē
ĩ his que a religiōe sc₃ fidei se iūcta sūt mē/
tiri: id est fallere: q̄₃ in his sine quoꝝ fide
vel noticia deus coli nō potest. Tale men/
dacium diabolus locutus est: ⁊ in celo ⁊ in
terra: in celo quide₃: q₂ vt dicit̃ Joħ.viij.
In veritate nō stetit. Et ſm Aug. xj. de ci
uita. dei: q₂ ab initio sue conditiōis in veri
tate nō stetit: ideo nunq̄ beatus cū angel'
fuit suo recusans esse subditus creatori: ac
ꝑ hoc falsus ⁊ fallax: q₂ pia subiectiōe no/
luit tenere qđ natur̃ ē affectās ꝑ supbā ela
tionē simulare qđ non est. Et hāc falsitatē
ꝑ venosas suggestiones effudit in ceteros
sibi coherētes angelos. Et sic si dici liceat
ꝑpetrauit angelicidiū: ⁊ ex hoc Lucifer di
citur mendax ⁊ pater eius Johis viij. de q̄
dicit Aug⁹. Diabolū aūt dixit dñs patre₃
mendacij: q₂ nō oīs q̄ mentit̃ pat̃ mēdacij
sui est: si em̃ ab alio mēdaciū accepisti ⁊ di/
xisti: tu q̄dē mētitus es sed pater mendacij
nō es. Ille vero qui nō aliunde accepit mē
daciū pater est mendacij: sicut deus pater

est veritatis. Eiectus aūt e celo diabol⁹ mē
daciū finxit in paradiso quo patraret ho/
micidiū. Ecce ꝙ execrabile malū est mēda/
ciū: qđ a sua cōditiōe deiecit āgelos mltos
⁊ homines vniuersos: ⁊ ideo de fabricato/
re mendacij dicit̃ Joħ.viij. Ille homicida
erat ab initio hoc ē in homīe: ꝓmo ex quo
potuit fieri homicidiū. Aug⁹. ibidē nō em̃
posset occidi hō nisi prius fieret hō: nō fer/
ro accinct⁹ diabolus ad hominē venit: ver
bū malū seminauit ⁊ occidit: noli ꝗ putare
nō esse homicidiū qñ fratri tuo mala ꝑsua/
des: vos aūt seuitis in carne: q₂ nō potest
in mēte: hec ille: Unde de falsa suggestiōe
diaboli dic̃ Theophil⁹: is enĩ ⁊ deū apud
homīes criminat⁹ est ad enā dicēs: qm̃ ĩui
dēs vobis lignū inhibuit: ⁊ apud deū q̄n/
dā criminatus est homines: vt cū dixit an
gratis colit Job dñm: ⁊ vt efficatius ad ca
sum traheret ait Geñ.iij. nequaq̄ moriemĩ
scit em̃ dñs ꝙ in quocūq̃ die comederitis
ex eo aperient̃ oculi vrĩ ⁊ eritis sicut dij sci
entes bonū ⁊ malū. Preterea ſ₃ Origenē
Attēde ꝙ hoc nomē mendax dicitur tā de
diabolo qui mendaciū genuit sicut hic di
cit̃: q₂ mēdax est: q̄₃ de homīe: scđ₃ illđ ꝑs.
Omnis homo mēdax: ⁊ hō ille diaboli no
mē sortit̃: vtpote ei⁹ fili⁹ efficit̃: q₂ ſ₃ Au/
gusti. de q̄stionibus euāge. diabol⁹ nō spe/
ciale nomē est ſ cōe: in q̄cūq̃ enĩ oꝑa dia/
boli fuerint inuēta: diabolus est appellan
dus: oꝑis em̃ nomē ē nō nature: ⁊ sic iudei
a veritate auersi dicunt̃ a christo filij dia/
boli Joħ.viij. ħ mō filij diaboli sūt oēs sub
uersores catholice veritatis: oēs dissuaso/
res virtutū: oēs ꝓmotores ⁊ suggestores
vitioꝝ: q̄ sūt imitatores diabolice malicie
de q̄bus intelligi pōt illud.iij. Reg.xxij. ⁊
ij. Paral.xviij. Egrediar ⁊ ero spūs men/
dax in ore omniū ꝓphetaꝝ eius sc₃ Achaz
q̄ coluit Baal. Tales ꝓphete sunt de qui/
bus Esa.v. đr: ve qui dicitis malū bonū et
bonū malu₃: ⁊ pharisei de quib⁹ dicit dñs
cū frequētatiōe Matth.xxiij. Ue voƀ scri/
be ⁊ pharisei ⁊c. ⁊ hoc ꝓpter multiplices er
rores quos seminabant in eoꝝ doctrīa cū
cta ꝑ posse retorquētes ad questū auaricie
vt pt₃ in multis passibus euangelioꝝ. Se/ 2
cūdo mō cōmittit̃ hoc mēdaciū ꝑniciosu₃
scienter ⁊ ex proposito ledendo famam vel
charitatē in ꝓximo. Primū cōmittitur per
detractionē de qua visū est in.v.ꝓcepto ser
mone.viij. cū duobus sequentibus. Secū/
dū vero ꝑficitur ꝑ susurrationē₃ q̄ malicia

potior est q̃ detractio: de qua visum est sermone. x. ⁊ ideo de eis nunc gratia breuitatis supersedeo. Hoc autē sciendū ꝙ cū aliquod eorū fit cum intentione nocumentuȝ inferendi vel in fama vel in amicicia tūc cōstituit mortale peccatū: vnde detractores dētestabiles sunt coraȝ deo ⁊ hominibus: Dicit enim apostolꝰ ad Roma. j. Detractores deo odibiles: glo. hoc dič ne detractio leuis putetur cū īpugnet charitatē ꝓximi quam summe diligit deus. Et iterum dicitur prouerb. xxiiij. cogitatio stulti peccatū est: ⁊ abominatio hominū detractor: hinc dicit p̄s. Detrahentem proximo suo hunc persequebar. sic ⁊ de susurratione scriptuȝ est Ecc̄i. xxviij. Susurro ⁊ bilinguis maledictus erit: scȝ a deo ⁊ hominibus: multos enim turbauit pacem habētes: scilicet inť eos discordias seminādo: lingua tertia. s. inter duas linguas eorum quos discordat multos cōmouit: scilicet ad dissensionē: immo quandoqȝ totam ciuitatem vel regionem: ⁊ hoc quidem in occulto vel absentia in vtroqȝ vero peccasse videtur vxor phutifari eunuchi Pharaonis principis exercitus: que propter contēptū suū inuidia mota contra Joseph conabatur eum viro suo reddere infamem ⁊ exosuȝ. Pro quo nota prout tangitur Geñ. xxxix. ⁊ Josephus plenius refert postq̃ Joseph ab ea fuerat pluries sollicitatus nec acquiesceret operi nephario: accidit ꝙ instarȝ publica festiuitas que valde solēnis erat egiptijs in qua congregabantur omnes non solum viri ſ etiam mulieres ad phanum idoli preť Joseph qui erat dei cultor: mulier igitur maledicta se simulans infirmā vt sic domi manere possit sine verecundia: ad hoc q̄siuit solitudinem ⁊ silentium vt liberius sollicitaret Joseph ad opus nepharium quod et fecit: primo verbis blandis: postea cōminatorijs ꝙ nisi assentiret illū accusaret: ac demum nimio libidinis ardore ducta arripuit eum per vestimenta vt sic importunitate sua ad opus illud eum induceret: qui iratus in manu femine relicto pallio foras egressus est: illa se contemptam dolens in argumentum fidei retentum pallium ostēdit viro dicēs: Ingressus est ad me seruus Hebreus vt illuderet mihi: qui nimiuȝ credulus verbis vxoris tradidit Joseph vinctum in carcere regis: sicut iudices ipij inique accusauerunt susannam castissimam cum nollet eis indulgere sui copiam: plures autem de filiabus israel timentes diffamari consentiebant eis: sicut adhuc multe consentiunt in sequentibus lubricis eadem ratione ⁊ hoc quidam fuit etiam non solum mortale sed detestabile peccatū minus tamen q̃ primum: in māifesto vero vť presentia leditur fama ⁊ charitas per contumeliam: obprobrium ⁊ conuitium de q̄bus dictuȝ est supra in secūdo precepto sermone vltimo. Tertio modo committiť mendacium perniciosum contra proximū q̄tum ad corporale nocumentum: vtpote violando: in exilium relegando: corporaliter ledendo vel etiam interficiendo: ⁊ tale quidem mendacium mortale ⁊ detestabile iudicatur: tertium tenēs gradum malicie immo plerumqȝ grauius q̃ precedens: vnde q̄tum ad violationem hoc peccato deliquit amon filius Dauid: tam opere q̃ sermone: cui iudicanti ꝙ amaret Thamar sororem Absalon consuluit Jonadab amicꝰ eius ꝙ languorē simularet cubando super lectum quod ⁊ fecit. Ecce mendaciū in opere cum inquit: pater tuꝰ venerit vt visitet te: dic ei: veniat oro Thamar soror mea vt det mihi cibū ⁊ faciat pulmentum ⁊ comedam de manu eius qđ et fecit: ⁊ vēit Thamar: factoqȝ pulmento iussit Amon oēs egredi sororēqȝ suā ingredi secum in conclaui vt ibi cibum capiat de manu sua: ecce mendacium artificiosum in sermone: vnde ⁊ vi oppressit eam: o quot hodie reperiuntur insidiatores castitatis aliene: nec verentur quibuscunqȝ mendacijs: periurijs ac promissionibus ad hanc perniciem pertingere nullumqȝ statum verentur feminarum: virgines et vidue: moniales ⁊ deo sacrate: affines ⁊ consanguinee castitatē vouentes ⁊ coniugate: omnes pariter ab hac lamia patiuntur insidias. Q̄tum etiā ad lesionem vel internetioneȝ: in hoc peccato deliq̄t Jezabel vxor Achab q̄ p̄cepit optimatibus Jezrael ꝙ inuenirent falsuȝ testimoniū contra Naboth: eum scȝ dixisse: benedixit Naboth deum ⁊ regem: id est maledixit: ꝓpter horrorē enī maledictiōis eā iudei noīe ꝯtrario significabāt: ⁊ sic false accusabať de dei blasphemia ⁊ de crimine lese maiestatis: cui vtriqȝ debebatur pena mortꝪ: h̄ enī agebāt ne querere viderēť eiꝰ mortē: sed dei ⁊ regis honorē: ſ deꝰ q̄ nouit hoīm corda misit ꝓphām q̄ p̄cederet Achab huiꝰ facinorꝪ crudelē vīdictā: vt ptȝ ī textu. iij. Re. xxj. In h̄ etiam deliquerūt filij

Jacob Simeō ꝛ Leui qui vt dicūt docto.
Geñ.xxxiiij.Dina sorore eoꝝ stuprata: et a
sichem filio emor ad cōiugium requisita re
sponderunt in dolo seuientes ob stuprū so
roris:nō possumus dare homini incircūci
so:sed in hoc valebimus ↄfederari si simi/
les nostri esse volueritis ꝛ circūcidat̄ ī vo
bis omne masculini sexus:hoc enī dicētes
cogitabant inuadere ciuitatem qn̄ viri nō
possent se defendere.s.tertia die qḋ ꝛ factū
est:ꝛ scd̄m doctores nr̄os qꝛ sichimite rece
perant circūcisionē nec moliebant̄ aliquā
fraudem.ideo filij Jacob pessime fecerunt
fraudulenter eos interficiēdo:vnde Geñ.
xlix.Jacob in benedictione filioꝝ dixit de
eis:Simeō ꝛ leui fratres vasa iniq̄tatis bel
lantia:in consiliū eoꝝ nō veniat aīa mea:
qꝛ in furore suo occiderūt viꝝ: id est viros
sichimitas:Et īfra:Maledict⁹ furor eorū
qꝛ ptinax:Et ideo seq̄t̄ pena:Diuidā in/
quit eos in Jacob ꝛ dispgam eos in isrl̄:qꝛ
ad lr̄am leui sortē nō habuit in terra:sꝫ ad/
mixt⁹ alijs filijs:viculos habuit ad alēda
pecora.Silr̄ Simeō qꝛ modic⁹ erat sortē
n̄ habuit sꝫ recept⁹ ē in sortē iude. Quar
4 to mō cōmittit̄ mēdaciū pniciosū ↄtra pri
mū q̄tū ad reale nocumentū quo.s.inferre
querit alijs nocumētū in rebus suis tēpo/
ralibus:ꝛ hoc qn̄q꜃ fit ex inuidia vl̄ in affe
ctione qua q̄rit alteri nocere:qn̄q꜃ vero ex
auaricia vl̄ cupiditate q̄ querit sibi vl̄ ami/
co suo pdesse:ꝛ est in genere suo peccatum
mortale:ꝛ vtrūq꜃ cōtigit in Siba pcurato
re Miphiboseth:qui vt dicūt doctores.ij.
Reg.xvj.fugiente Dauid a facie Absalon
occurrit ei cū duobus asinis panib⁹:vuis
passis ꝛ massis palatarū.i.fructuū que int̄
tabulas quae palas dicim⁹ presse cōpingū
tur vt essēt in vsū regis ꝛ suorū.Et ait Da/
uid ad eū: vbi ē Miphiboseth fili⁹ dn̄i tui:
q̄ motus tā inuidia q̄ auaricia: qꝛ positus
erat ad seruiendū Miphiboseth:vt ptꝫ.ij.
Re.ix. ꝛ cupiebat īpetrare hereditatē Mi
phiboseth.Cogitabat enī q̄ Dauid p suaꝫ
sapiētiā ꝛ bonā militiam finalit̄ obtineret
victoriā:ꝛ sic q̄rebat applaudere dn̄mq꜃ su
um exosū reddere:sicq꜃ illi⁹ hereditatē per
mediū Dauid acq̄rere qḋ ꝛ factū est:vn̄ re
spōdit regi dicēs:remāsit Miphiboseth in
hierl̄m dicēs:hodie restituet mihi domus
israel regnū patr̄ mei:ꝫ hoc erat falsuꝫ: qꝛ
dicit̄.c.xix.q̄ reuertēte Dauid descēdit in
occursū illi⁹ illotis pedib⁹ ꝛ intonsa.i.icō/
posita barba:vestesq꜃ suas nō lauerat a die
q̄ egressus fuerat rex vsq꜃ ad dieꝫ reuersio/
nis eius in pace:ꝛ ꝫ in signū magne tristi/
cie:Et ait rex.Quare n̄ veīsti mecū? Qui
rn̄dit seru⁹ me⁹ Siba ↄtēpsit me nolēs mi/
hi sternere asinū vt irē cū rege:insup ꝛ ac/
cusauit me coraꝫ rege:tu aūt q̄ iust⁹ es fac
qḋ tibi videt̄.Et ait rex:fixū ē qḋ locutus
sū:tu ꝛ Siba diuide possessiōes.q.di.vtri/
q꜃ vr̄m dederā:sed qꝛ vterq꜃ vr̄m totū ha/
bere non pōt inter vos diuidat̄.Sup q̄ di
cunt quidā doctores q̄ Dauid īmemor iu/
ramenti cū Jonathan iniuste iudicauit: et
ideo in vindictā illi⁹ iudicij Hieroboā di/
uisit regnū Dauid ꝛ semini ei⁹ pmissū cuꝫ
Roboam filio salomōis.Ecce q̄tū pōt lin/
gue falsiloque adulātis malicia:cū ꝛ Da/
uid sctm̄ dn̄i viruꝫ scd̄m cor ei⁹ seduxit: ad
dandū falsū iudiciū. O q̄t repiunt̄ adhuc
mēdaces filij hominū q̄ plurimos decipi/
unt verbis mendacibus:ī ducēdo vxores:
exercendo mercantias ꝛ multa similia. Et
si obijcitur de Jacob qui mentiebat̄ se esse
Esau p̄mogenitū vt sic obtineret p̄mogeni
turā:vt ptꝫ Geñ.xxvij.ꝛ tn̄ p̄sumit̄ nō pec
casse mortaliter.Ad hoc dicendū fꝫ Astē.
li.j.ti.xxxvj.arti.v.q̄ Jacob ꝫ dicēdo n̄ ē
mentitus:qꝛ hoc mystice dixit p eo q̄ p̄mo
genita eius sibi debebant̄ de iure:ꝛ sic Ja
cob erat Esau p̄mogenit⁹ nō in psona sꝫ in
iure p̄mogeniture:vsus em̄ fuit ꝫ mō loq̄n
di p spūm ꝓphetie:ad designādū mysteriū
qꝛ.s.pp̄lus iunior.s.gētiliū sb̄stituēd⁹ erat
in locū p̄mogeniti.s.ppl̄i iudeoꝝ:vl̄ ad de/
signandū q̄ pp̄lus ab eo descēdēs q̄tū ad
deū p̄ferēdus erat pplo ab Esau descēden
ti.Ad laudē dei.

Utrū omne mendaciū sit mor/
tale:ꝛ q̄ mendaciū officiosum con
tigit quattuor modis: Ser. VIII

On loqueris con/
n tra primū tuū falsū testimoniū.
Exo.xx.Jam viso de primo gene
re mendacioꝝ:secundū genus breui stilo p
curramus qḋ dicitur mendacium officio/
sum:quia prebet alicui gratum obsequiuꝫ
ꝛ nulli prestat aliquod nocumentum:scili/
cet prodest alicui ꝛ obest nulli. Ante cu/ A
ius mēdacij prosecutionē queri potest vtꝝ
oīe mēdaciū sit mortale pctm̄:sic innuere
videt̄ psal.di.pdes oēs q̄ loquūt̄ mēdaciū.
Sapien.j.Os qḋ mētit̄ occidit aīam.Et ꝫ
videt̄ innuere Grego.dicēs de obstetricib⁹

q in remuneratiōe obstetricū cognoscitur qd mēdacij culpa mereat: nam benignitatis eax merces que eis potuit in eterna vita tribui: pmissa culpa mēdacij ē in terrenam remunerationez declinata: hec ille: sz merces eterna nō pdit nisi p peccato mortali: τ q obstetricum merces eterna ppter mendaciū fuit in tēporalē remuneratiōnē cōmutata: ex hoc videt q mendaciū etiaz officiosum qd est de meliori genere reputatur mortale peccatū. Dicit enī Asten. li. j. ti. xxxvj. ar. iiij. q ex quo non potest aliqs p causa maiori mētiri q p ɔseruatione spiritualis boni vel annexa bono spūali: ideo illud mendaciū est leuissimū qd fit p conseruanda corpis castitate vel aliquo silī: h ibi. Si igit hoc mendaciū erit mortale sequit q omē mendaciū erit mortale. Ad h dicendū fm Tho. scda. 2e. q. cx. qd illud p prie dicit esse pctm̄ mortale qd repugnat charitati p quā aīa viuit deo ɔiuncta: pōt ergo mendaciū cōtrariari charitati tripliciter. Uno modo fm se: et hoc ex ipa falsa significatiōe: q qdē si sit circa res diuinas tunc ɔtrarit charitati dei: cui veritatē aliquis tali mēdacio occultat vel corrumpit: vñ hmōi mendaciū non solū opponit virtuti veritatis sed etiā virtuti fidei τ religionis: τ ideo hoc mendaciū ē grauissimuz in genere mendaciox vt dictū ē in smone pcedenti. Si vero falsa significatio fit circa aliqd cui cognitio ptinet ad bonū hoīs: puta q ptinent ad pfectionē sciētie τ iformatione morū: tale mendaciū in qtum infert damnū opinionis pximo ɔtrariat charitati qtū ad dilectionez pximi: vnde ē pctm̄ mortale. Si vero sit opinio falsa ex mendacio generata circa aliqd de quo nō refert vtx sic vl alit cognoscat: tūc ex tali mendacio non dānificat pximus: sicut si quis fallat in aliquib pticularib contingentib ad se non ptinētib: τ tale mendacium in se nō ē mortale pctm̄. Scdo modo mendaciū charitati ɔtrariat rōne finis intenti: puta qd aut dicit in iniuriā dei semp est mortale peccatū vtpote christiane religioni ɔtrariū: aut dr ī nocumētum pximi qtū ad psonā: famam vel diuitias: τ fm h ē mortale peccatū: cū nocere pxio sit mortale pctm̄: τ cū ex sola intētiōe peccati mortalis aliquis mortaliter peccet: ideo solus hmōi conat vbox cōstituit mortale pctm̄ etiā si nō sortiat effectū. Si vo finis intentus nō fuerit charitati ɔtrari tūc mendaciū fm hanc rōnem nō erit mortale pctm̄: sicut apparet ī mēdacio iocoso in q intendit aliq leuis delectatio: τ in mēdacio officioso in quo intendit etiā vtilitas pximi. Tertio mō mendacium charitati ɔtrariat p accidens: puta rōne scādali vel cuiuscūq damni ɔsequentis: τ sic erit etiam pctm̄ mortale dū scz qs non veret ppter scādalum publice mentiri: hec ille. Istud tñ tertiū membrū lati psequitur Asten. li. j. ti. xxxvj. ar. iiij. dicēs q p accidēs etiā mendaciū iocosū τ officiosū potest esse mortale pctm̄: τ hoc qdruplicter. Primo rōne nocumēti: vt cuz mētiens videret pbabiliter ex suo mēdacio īminere alicui aliqd notabile nocumentū: quis illud mendaciū nō esset ad hoc ordinatum. Scdo mō rōne nimie libidinis siue cōplacentie seu delectationis: qd ɔtingit in mendacio iocoso: puta fm Ro. cum aliqs suā vl alteri cōplacentiā siue delectationē in suo mēdacio dilectioni dei τ mādatox ei preponeret: tūc enī ī tali mēdacio mortaliter peccaret: vñ xxv. di. §. crimis: ibi ponunt vba Augu. dicētis: nullū pctm̄ adeo veniale ē qd non fiat mortale si placet: secus tñ si talis delectatio sub deo eēt: sicut etiaz mortalit peccaret q ppriā vxorē cum tāta delectatione cognosceret q etiam eadem facere si vxor sua nō eēt. Tertio mō rōne ɔtēptus etiam in mēdacio iocoso: vt cuz qs p indifferēti et p nihilo habet dicere tota die mēdacia iocosa quasi eēnt vera sicut faciūt mimi et ioculatores τ siles fm Hostie. ar. xxv. dis. v. als: secus est in alijs qb hoc accidit forte raro vel ex euentu: vnde dicit glo. sup illud qd nō fiat criminale. i. cui assiduitas τ ɔtēptus vitādi veniale nō fiat mortale: vñ qdam dicūt q tm̄ ipe ɔtemptus venialium mortale pctm̄ est: et fm hoc exponet fit mortale: id est p cōtemptuz fit mortale: sicut etiam accedit verbum ad elemētuz et fit sacramētū: vt. j. q. j. c. detrahe. Unde si Ray. τ Hosti. quando dixerunt mendacia iocosa esse pniciosa: τ mortalia peccata intellexerunt hoc modo scz rōne alicui circūstantie: puta ɔtemptus vl libidinis vel nocumenti vel scandali: tunc bñ dixerūt: sed si hoc intellexerūt ratione sue speciei: tunc cōtrarium sentire videt Tho. Alex. An. Bonauē. Richar. τ alij theologi quibus est magis assentiēdū. Quarto modo charitati cōtrariatur ratiōe scādali. Scandalum autem fieri ɔtingere pōt ex multis

mendacium officiosum et iocosum potest esse mortale quadrupliciter

causis:⁊ contingit frequēter ratiōe circū/
stantie ꝑsone: vt cū mentiens est ꝑfectus
⁊ quo ad vite statū ⁊ quo ad reputationē
hominū. In tali enī si ꝯscientia dictet sibi
ꝓbabiliter ꝙ ex suo mendacio sequeť scā/
dalum:tunc mēdaciū est mortale peccatū:
secus tamen si sit ꝑfectus non tamē opini/
one hominū:licȝ enī tali sit grauius pecca
tū ꝙ̄ in homine impfecto:non tamē ē mor/
tale:quia non subiacet scandalum:⁊ sic in
telligi p̄t qđ dic̄ Augu. sup illđ ps̄.v. Per
des omnes qui loquūtur mendaciū:⁊ po
nitur.xxij.q.ij.c.ne quis:si quis inq̄t forte
non velit ad istam visibilem mortem homi
nem ꝑdere:paratus esse debet verū occul/
tare non falsum dicere: vt neqȝ ꝑdat neqȝ
mentiať:neqȝ occidat animā suam ꝓ cor/
pore alteri⁹:⁊ iterū dicit li.de mendacio:ꝙ
ꝑfectorum est p̄ceptum:non tm̄ non menti
ri sed nec velle mentiri. Sed de hoc latius
B videbiť in sermone sequēti. Secūdo ve/
ro queri p̄ōt quot modis mendaciū offici/
osum cōmitti p̄ōt quibus alleuiať ei⁹ pec/
catum. Ad hoc dicendū ꝙ principaliť q̄t/
tuor modis a contrario sensu:sicut enī q̄t/
tuor modis cōmittitur mendaciū in alteri
us detrimentū:sic ecōtra quattuor modis
cōmittitur in alterius cōmodū ⁊ nullius
detrimentū. Primo modo cōmittiť in fa/
uorem christiane religionis et salutis aīa/
rū:de quo dicit Augu.xxij.q.ij.in.c. p̄mū
circa fi. ꝙ ad sempiternā salutem null⁹ de
ducēdus ē opitulāte mēdacio:vbi querit
glo.sed qualiter p̄ōt aliquis ad eternā sa/
lutem duci ꝑ peccatū:⁊ respōdet ꝙ indire/
cte: vt si monach⁹ dicat regulā suā eē dul
cem:⁊ ꝑ tale mendaciū lucreť aliquē chri/
sto:⁊ ē simile.j.q.ij.c.q̄ꝫpio.xlv.di.c.de iu/
deis. Si ḡ q̄riť an liceat alicui dicere men
daciū vt ad fidē vel religionē alliciat ꝓxi
mū. Rn̄det Bonauē. ꝙ non:q2 de⁹ nostro
mēdacio nō indiget:neqȝ debet aliq̄s cre/
dere ꝙ aliq̄s ꝯuertať ꝑ falsā suggestionē:
sed potius ꝑ spūssancti inspirationē: q2 vt
dicit Grego. Inuanum laborat lingua do
ctoris nisi intus opetur gr̄a saluatoris:ve
rū tamē cū non p̄ōt aliquis ꝓ causa maio/
ri mentiri q̄ꝫ ꝓ ꝯseruatiōe spūalis boni vł
annexi bono spūali:ideo mēdacium illud
est leuissimū quod fit pro ꝯseruatione vel
augmēto fidei vł christiane religionis aut
spūalis ꝓfectus:tale mendaciū dixisse le/
gitur Rachel que cū Iacob viro suo clam
fugiēs: vt habeť Gen̄.xxxj. Furata ē ido/
la patris sui:non tamen ad colēdū sed ad
subtrahendū a patre occasionē idolatrie:
⁊ sic non fecit furtum ꝓprie loquendo:cū/
qȝ laban insecutus cōquerereť de sublati/
one deorū suorū: ⁊ Iacob respōdisset apđ
quēcunqȝ inueneris deos tuos neceť corā
fratribus suis:nesciens ꝙ Rachel esset fu
rata patris idola. Intrauit Laban ad que
rendū ea:festinansqȝ Rachel abscondit ea
subter stramenta.id ē sellam cameli ⁊ sedit
desup: ꝓpinquātiqȝ patri ait: Ne irascať
dn̄s meus ꝙ corā te assurgere nequeo:q2
iuxta consuetudinem feminarū nunc acci
dit mihi:⁊ hoc mendacio delusit eum ne ī/
ueniret idola sua: vt vel sic cōuerteret ad
deum verū. Similiter ⁊ Iehu zelo religio
nis dei postq̄ꝫ ꝑcussit om̄es de domo Ach/
ab ⁊ etiā notos eius:qui scȝ suspecti erāt
ne sibi fauerēt ⁊ suis:iuxta beneplacitum
dei ꝭm ꝙ habeť.iiij. Reg.x. vt etiā om̄es
ꝓphetas Baal simul interficeret vsus est
tali mendacio:nam interfecto Ioram rege
isrł qui fouebat eos: multi ex eis fugerāt
⁊ se absconderant: quos Iehu cōgregare
volēs simulabat se Baal velle colere ⁊ ei⁹
sacerdotes honorare:ꝯgregauit enī popu
lum samarie:et ait ī dolo. Ampliare volo
cultum Baal:vocate ꝓphetas ei⁹ ⁊ sacer/
dotes:quicunqȝ defuerit non viuet sacrifi
cium enī grande est mihi Baal:⁊ venerūt
omnes serui Baal nec vnus defuit:imple
taqȝ est domus Baal: cunqȝ diligenter ꝑ/
A scrutatus esset ne quis eorū deesset vł ali/
quis ex alijs interesset:iussit omnes inter/
fici:Baalqȝ ⁊ domū ei⁹ destrui: ⁊ fecerunt
ꝓ ea latrinas in detestationē idolatrie et
vt cōmunitati deseruiret ī tali necessitate.
Ceterum quidā dicere conaneť etiā Abra/
am incidisse tale mendaciū: cū iturus ad
montem in quo putabat se Isaac īmolatu
rum:dixit ad pueros suos:expectate h̄ cū
asino:ego ⁊ puer illuc vsqȝ ꝓperātes post
q̄ꝫ adorauerimus reuertemur ad vos:hoc
enim dixit ne impedirēt eius obedientiā
ꝑficiendam si p̄sentes essent: vnde dicunt
ꝙ Abraam nō intēdebat ꝙ Isaac cū eo re
uertereť:quia disposuit eum oīno propter
obedientiā īmolare:licȝ pueris de reuersi
one dicebat. Sed non videť verisimile ꝙ
tantus ꝓpheta ⁊ tā singularis patriarcha
in tam ꝑfectissimi operis obedientia cōsti/
tutus vel minimū mendaciū ꝓtulerit. Et
ideo dicendū ꝙ ex quo deus Abrae iam ꝓ
miserat supra.xvij.c. ꝙ de Isaac reges ori

rentur: ⁊.xxj.c.dixerat: In Isaac vocabit̃
tibi semen: ideo firmiter tenebat verbum
dei esse verum: ⁊ ex hoc Abraam immola/
re volens Isaac: firmiter credidit ꝙ ipsuꝫ
immolatuꝫ a mortuis deus suscitaret: ⁊ in
eo suum promissum compleret. Et hoc est
quod dicit apostolꝰ Heb.xj. Fide obtulit
Abraam Isaac cum tentaret̃ vt vnigeni/
tum offerret in quo susceperat ꝓmissiões:
ad quem dictum est in Isaac vocabitur ti/
bi semen arbitrans ꝙ a morte suscitare po
tens ẽ deus: vel vt dicit Amb. in li. de pa/
triarchis: ⁊ ponit̃.xxij.q.ij.c.prophetauit
scꝫ Abraam qđ ignorabat: ipse solꝰ redire
disponebat ĩmolato filio sed dñs ꝑ os eiꝰ
locutus ẽ qđ parabat: captiose autẽ: id est
caute loq̃bat̃ cũ seruulis ne cognito nego
cio aut impediret eũ aliq̃s aut gemitu ob/
streperet aut fletu. Glosa querit ibidẽ: nũ/
quid volũtas Abrae fuit ꝯtraria volũtati
dei. Respõdet ꝙ nõ: sed ipsa volita fuerũt
cõtraria: Abraã enĩ filium volebat interfi
cere: ⁊ deus hoc ipm̃ nolebat scꝫ ꝙ interfi/
ceret̃: sed volebat Abraã filium suum vel
le interficere: ⁊ sic erat eadẽ volũtas. Se
cundo modo cõmitti põt officiosum mẽda
cium ob cõseruationẽ fame vel charitatis
mutue: q̃ duo sunt homini maxĩe ad vitaꝫ
ꝑsentem deducendã ⁊ vitã eternã ꝓmerẽ
dam necessaria: dr̃ enĩ Prouer.xxij. Meli
us est nomẽ bonũ q̃ꝫ diuitie multe suꝑ au/
rum ⁊ argentũ grã bona. Et iteꝝ Eccs.vij
Meliꝰ ẽ nomen bonũ q̃ꝫ vnguenta ꝑciosa.
Et Ecci.xlj. Curã habe de bono nomine:
hoc enĩ magis ꝑmanebit tibi q̃ꝫ mille the/
sauri magni ⁊ ꝑciosi. Sic de charitate dici
tur Prouer.x. Uniuersa delicta opit cha/
ritas. Et apostolꝰ.j.Cor.xiij. Si linguis
hoĩm loquar ⁊ angeloꝝ ⁊ cetera mlt̃a que
ꝓsequit̃ ibidẽ de charitate sine qua nihil
sumus vtrũq; aũt q̃dam discipulꝰ in vitas
patꝝ officioso mendacio ꝯseruare studuit
scꝫ famã bonam in abbate ꝓprio: ⁊ chari/
tatẽ in alio quẽ abbas expelli iussit a cella
sibi ꝯcessa: motus inuidia vt latiꝰ patꝫ ibi
dem: vnde ad ꝯseruationẽ bone fame. Ele
azarꝰ vnꝰ de excellentioribꝰ scribaꝝ in sciẽ/
tia: virtute ⁊ fama ꝑelegit mortẽ subire ne
pateret̃ aliquod detrimentũ fame: cuꝫ enĩ
vt dicit̃.ij.Mach.vj. Per violentiam car
nificum compelleret̃ carnem porcinã mã/
ducare nec ille ꝓpter mãdatum dei vellet
acq̃escere: tunc iniqua miseratione cõmoti
obtulerũt ei carnes licitas ad edẽdũ vt sic
simularet̃ manducasse sicut rex imperaue
rat ⁊ sic infamia notaret̃ dereliquisse scꝫ le
gem dei: vnde in tali casu non erat licituꝫ
edere carnes alias licitas eo ꝙ ĩ tali ficti/
one erat falsitas ⁊ mendaciũ fictio et alio/
rum seductio: que considerãs Eleazarus
cito respondit se permitti velle ad infernũ
id est potius omnem sustinere penam q̃ꝫ fa
cere talem fictionem: non inquit etati no/
stre dignum est fingere vt multi adolescẽ/
tium arbitrantes Eleazaꝝ nonaginta an/
noꝝ trãsisse ad vitã alienigenaꝝ ⁊ ipi ꝓpt̃
meã simulationẽ ⁊ ꝓpter modicũ corrupti
bilis vite tp̃s decipiãt̃: ⁊ ꝓpter hoc macu
lam scꝫ infamie corã hoĩbꝰ et execratiõem
scꝫ corã deo ⁊ angelis eiꝰ mee senectuti cõ/
quirã ⁊ his dictis crudeli morte mulctatꝰ
est: vt etiã adolescẽtibꝰ exemplum forte re
linqueret. Tertio mõ cõmittit̃ aliq̃n mẽ
daciũ officiosũ ꝓ ꝯseruatiõe violentie cor
poralis: ⁊ h̃ dupliciť. Primo vt ꝯseruet̃ a
corporali corruptiõe: ⁊ h̃ mẽdacium ponit
Aug. ĩ dicto.c. ꝑmũ eẽ octauũ genꝰ mẽda/
cij qđ ⁊ nulli obest: ⁊ ad h̃ ꝓdest vt ab ĩmũ
dicia corꝑali aliquam tuat̃. Suꝑ hoc que/
ri põt vtruꝫ aliqua sibi videns ĩminere pe
riculum amittendi castitatẽ licebit ei men
tiri ꝓpter hoc periculum euitandũ. Ad h̃
dicenduꝫ ẽm Alex.an. ⁊ Bonauen. ꝙ ille
qui est in tali periculo ꝯstitutus si ẽ ꝑfectꝰ
amator cõtinentie sic ꝙ potest cõfidere de
ꝯtinentia mẽtis: tũc mentiri non debet ꝓ
vitanda corruptione carnis: quia sicut di/
xit beata Lucia: Si me inuitã violaueris
castitas mihi duplicabit̃ ad coronaꝫ: ĩ tali
enĩ eẽ posset passio illa sine culpa. Si aũt ẽ
imperfectus tũc rõnabiliter timere debet
ꝙ succũberet si ad statũ illũ veniret: ⁊ idõ
ei ꝯcedit̃ euadere periculũ maioris pecca/
ti ꝑ minꝰ pctm̃. Unũ saniꝰ est illi falsũ aliqđ
dicere q̃ꝫ illã possionẽ sustinere. Et hoc est
quod dicit Augu. lib. de mendacio: ꝙ illa
peccata que ita cõmittunt̃ in homĩe vt eũ
faciant ĩmundũ: ⁊ in peccatis nr̃is vitare
debemꝰ: ac ꝑ h̃ nec peccata dicẽda sũt: q2
ideo fiunt vt ĩmundicia euitet̃: qđ ĩtelligi
dꝫ nõ ꝙ nõ sint peccata simpliciť: ꝫ ꝙ non
sũt grauia. Et sicut dictũ est de viro impfe
cto respectu sui: sic etiã dicenduꝫ ẽ de viro
imperfecto respectu alteriꝰ imperfecti ẽm
Bonauẽ. Scđo vero vt ꝯseruet̃ a corꝑali
lesione: ⁊ hoc mendaciũ ponit Augu. esse
septimum in dicto.c. primũ vbi dicit septi/
mum genus mendacij est quod ⁊ nulli ob/

est ⁊ prodest alicui: velut si nolēs hominē ad mortem q̄situm ꝓdere mentiat̃. Unde si queritur vtrum liceat alicui mentiri pro cōseruanda alterius vita. Respōdet Pe. ꝙ non: nec etiam impfecto: licitum est enī impfecto veritatem occultare sed non falsitatem dicere ſm Augu. xxij. q. ij. c. si quis ad te confugerit qui de mendacio tuo possit a morte liberari: non es mētiturus: os enī quod mentit̃ occidit animā: cum ergo mendacio vita eterna amittit̃ nunq̄ꝫ post cuiusq̄ꝫ vita corporali mentiendū est: ⁊ ibi c. faciat homo: ⁊. c. oīe genus. Ex his ptꝫ ꝙ etiam imperfectus de quesito ad mortē aut debet celare veritatem sic ꝙ nō ꝓmat falsitatem: querens scꝫ sophistice seu figuratiue deludendo vel oīno tacendo vel expresse: se non indicaturū asserendo: sed non debet falsum dicere. Qꝫ si ex eo ꝙ nō mentitur iacturam accipiunt: non tamē ip̄e ꝓdit. Hoc autem mendacium inciderūt obstetrices Exo. j. de quibus doctores diuersimode loquūtur: nam quidaꝫ dicunt eas in illo mendacio mortaliter peccasse ex eo ꝙ ꝓcessit earum mendaciū ex amore libidinoso vite sue: quaꝫ magis diligebant q̄ꝫ ip̄am veritatem: que tamen erat eo tēpore cōfitenda quādo fuerunt interrogate a iudice: ⁊ hoc in iudicio: ⁊ h̄ videt̃ velle glo. Bar. brix. in. c. si quelibet. xxij. q. ij. vbi dicit: ex hoc loco videtur ꝙ iste mulieres q̄ mentite fuerant ꝓ salute alterius peccauerunt mortaliter: qꝛ ꝑ veniali peccato nullus priuat̃ eterna salute. Augu. tamen dicit eas venialiter peccasse: sꝫ vt patet ī glosa Grego. sup Exo. vnde sumptuꝫ est illud c. iste mulieres bis fuerūt mentite: p̄mo ꝓ mittendo Pharaoni ꝙ omnes masculos interficerent: sed tūc habebant in ꝓposito ꝙ non interficerent: illud peccatū fuit veniale: quia fuit ꝓ vita illoꝝ cōseruanda: ⁊ de illo loquit̃ Augu. postea v̄o pueris reseruatis cū redarguerent̃ a pharaone sūt mentite cum dicebant hebreorū mulieres habere scientiam obstetricādi ⁊ tūc nō fuerunt mētite ꝓ vita puerorūꝫ: quia illi iam erant seruati: sed ꝓ vita ꝓpria ne interficerent̃: ⁊ hoc mendaciū fuit mortale: et ꝓpt̃ hoc dānate fuerunt: sꝫ ille modus dicendi ſm Bonauē. est calūniabilis: quia duꝝ videtur dicere ꝙ aliquis mendaciū aliquod leue dicēs ꝓ salute corpis sui mortalit̃ peccet: dicit etiaꝫ de eis Tho. scda. 2e. q. cx. et Alex. in. iij. sūme: ⁊ Richar. in. iij. d̄ quib⁹ gr̄a breuitat̃ supsedeo. Preterea si obijcitur de Abraā qui timore mortis dixit vxorem suā Sarā esse sororē suaꝫ vt patꝫ Gen. xx. Ad hoc rn̄det Augu. in q̄stionib⁹ geneseos: ⁊ ponit̃. xxij. q. ij. c. querit̃: ꝙ Abraā veritatē voluit celari nō mendaciū dici: soror enī dicit̃: qꝛ filia fratris erat: vn̄ ip̄e dixit Gen. xx. Uere soror mea est filia patris mei ⁊ nō mr̄is mee. Et Isaac Gen. xxvj. dixit de Rebecca vxore sua ꝙ soror ei⁹ eēt qꝛ fuit ei⁹ soror ⁊ vxor. Quarto mō cōmittit̃ mendaciū officiosum ꝓ ꝯseruatiōe vel adeptione reꝝ tpaliū nulli tn̄ iniuriā faciēdo: ⁊ hoc ponit Augu. esse sextū gen⁹ mendacij in dicto. c. primū: qd̄ ⁊ nulli obest et alicui ꝓdest: velut si q̄spiam pecuniaꝫ alicuius iniuste tollēdā sciens vbi sit se nescire mētiat̃: glosa sup v̄bo iniuste: sec⁹ si iuste: vt si fieret auc̄te iudicis: ⁊ sic mēdaciū istud fit ad euitandū iniustū damnū si debet euadere mortalē culpā: ⁊ idem ē cū fit mendaciū ad adipiscendū iniustum lucrū vel cōmodū. Si tn̄ fieret ad euitādū iustū damnū vel adipiscendū iustū cōmodū vel lucrū tūc nō euaderet mortalē culpā: tunc enī fieret pniciosū sicut actū legit̃ Act. v. in anania ⁊ saphyra vxore sua qui fraudātes de p̄cio agri ⁊ ob hoc mendaciū dicentes mortaliter peccauerūt: vn̄ ad vocē Petri subita morte mulctati sunt. Hic queri pōt vtꝝ virgines dicentes se meretrices ⁊ ꝑ hoc ingrediētes monasteriū institutū solum ad recipiendū meretrices penitentes ⁊ non alias: pn̄t ibideꝫ remanere. Ad hoc rn̄det Jo. an. in. c. j. de reli. do. li. vj. in nouella: ꝙ talis receptio nō tenet nec ibi saluari pn̄t fraude durāte q̄ reuelata debent expelli: vt de leg. c. cū dilecti. Nā vt dicit̃ xxxiij. q. v. in. c. notificasti: oīni homini ad monachicā vitā tendenti legaliter iuste ⁊ sancte pagendū ē: ⁊ ideo q̄cunq̄ꝫ religionē intrauerit ⁊ req̄sit⁹ vel nō req̄sit⁹ aliqd̄ mēdacium ꝓtulerit: cui⁹ veritati cognita ſm laudabilē ordinis institutiōeꝫ a receptiōe refutādus eēt: tūc mortaliter peccat qꝛ talia falsa negare vel affirmare mēdaciū perniciosū est ꝯtra ꝓfectū religionis: vnde ꝑ virgines sic ingressas occupāt̃ loca monasterij ad numeꝝ quo plures non pn̄t absq̄ꝫ penuria sustētari: ⁊ sic aufert̃ ingrediendi facultas meretricib⁹ penitere volentibus: cum ip̄aꝝ receptio nō teneret: vt ptꝫ in dicto. c. j. §. j. ⁊ sic remanerent in pctō ⁊ fieret ꝯ mentē instituentis. Ad laudē dei.

Utrū omne mēdaciū ſit peccatū ac etiā mortale in viris ꝑfectis ⁊ ꝙ mēdaciū iocoſum q̄ttuor modis cōmittit̄: Sermo IX

Non loqueris contra ꝓximū tuū falſum teſtimoniū Exo. xx. Tertio loco recte vidēdum eſt de tertio genere mendacioꝝ quod dicit̄ mendaciū iocoſum: qđ etiā ab Aug. vocat̄ merū mendaciū: vt patet. xxij. q. ij. in. c. primū. vbi ſubdit: ꝙ quoddā mendacium fit ſola intentiōe mentiēdi: fallendiq; libidine: qđ eſt merū mendaciū: qꝛ nō aggrauat̄ ꝓpter intentione nocendi: nec minuit̄ ꝓpter intentionē ꝓdeſſendi. Ad cuius euidentiā ꝑmo queri pōt: vtrū om̄e mēdacium ſit peccatū: ꝑſertim cum mendaciū ob hoc peccatū eſſe videat̄ ꝙ ꝑ ipſū homo ꝓximū ſuum decipiat. Dicit enim Augꝰ. in li. de mendacio: ꝙ quiſquis eſſe genus aliqđ mendacij quod peccatū nō ſic putauerit: decipiet ſeipſum turpiter: cum honeſtum ſe deceptorem arbitret̄ alioꝝ: ſed non omne mendaciū eſt deceptiōis cauſa: quia ꝑ mendaciū iocoſum nullus decipit̄: non enim ad hoc dicunt̄ huiuſmodi mendacia vt credant̄ ſed ꝓpter delectationē ſolum: que delectatio plerūq; neceſſaria videt̄ et triſtibus ⁊ infirmis: vnde ⁊ hyꝑbolice locutiōes quādoq; repiunt̄ in ſacra ſcriptura. Ad hoc dicendum ſm Tho. ſcđa 2e. q. cx. Qꝛ illud qđ eſt ſm ſe malum ex genere nullo modo poteſt eſſe bonū ⁊ licitū: qꝛ ad hoc ꝙ aliquid ſit bonū requirit̄ ꝙ omnia recte cōcurrant. Bonū enim eſt ex integra cauſa: malū aūt a ſingularibꝰ defectibꝰ: vt dixit Dionyſiꝰ: iiij. c. de diui. no. mendaciū autē eſt malū ex genere: eſt enim actus cadens ſupra materiā indebitā: cū enī voces naturalit̄ ſūt ſigna intellectuū innaturale eſt ⁊ indebitū ꝙ aliquis ſignificet voce id qđ non habet in mente. Hinc dicit ph̄us in iiij. Ethic. ꝙ mendaciū eſt ꝑ ſe prauū ⁊ fugiendū: verū aūt bonū ⁊ laudabile. Om̄e nāq; mendaciū ſic ſm ſe malū eſt ⁊ peccatū ꝙ nullo pacto: nullo fine: nulla diſpēſatione humana vel diuina bene fieri poteſt. Et hoc Augꝰ. exp̄ſſe dicit in li. de mendacio. ⁊ nitit̄ multiplicit̄ ꝓbare: ⁊ ī hoc cōueniunt doctores: vt dicit Bonauē. ⁊ huiꝰ rō eſt: qꝛ ſm Aſteñ. li. j. ti. xxxvj. Duplicit̄ dicit̄ aliq̄d eſſe malū: ſcꝫ aut ex genere actus: vt cū actus ſuꝑ materiā indebitā tranſit: aut ex malicia intētiōis. Poteſt aūt actus trāſire ſuꝑ materiā duplicit̄. ſ. reſpectu dei ⁊ reſpectu ꝓximi. Si ḡ reſpectu dei: ſic eſt malū in ſe ⁊ ſm ſe: nec vllo mō pōt fieri bñ vt ē deū odire. Si reſpectu ꝓximi vt nocere ꝓxīo: ſic eſt malū in ſe nō tñ ſm ſe: vñ pōt aliquo fine bñ fieri: qꝛ pōt ibidē intētio recta ſuꝑuenire. Si aūt aliquid ē malū ex malicia ītentiōis: tūc ſiue ſit reſpectu dei ſiue reſpectu ꝓximi ſimpliciter eſt malū: ⁊ nullo fine bñ fieri pōt: qꝛ dicit ꝑuationē debiti finis: tale aūt eſt mendaciū: qꝛ nō tm̄ dicit malū ex hoc ꝙ tranſit ſuꝑ materiā indebitā: ſed etiā qꝛ habet intentionis maliciā: hec ille. Uñ om̄e mēdaciū eſt peccatū: ſic etiā dicit Augꝰ. li. de mendacio. ⁊ idē dicit ſuꝑ illud pſ. v. Perdes oēs qui loquūt̄ mendaciū: et ponit̄. xxij. q. ij. in. c. ne quis. vbi ſbdit̄: Duo ḡo ſunt genera mēdacioꝝ in quibus nō eſt magna culpa: ſed tñ nō ſunt ſine culpa: cū aut iocamur aut ꝓximo cōſulendo mētimur: illud aūt ꝑmū ī iocādo iō nō eſt ꝑniciosum: qꝛ nō fallit: nouit enī ille cui dicit̄ iocādi cauſa fuiſſe dictū. Secūdū autē ideo mitiꝰ eſt: qꝛ retinet nōnullā beniuolētiā: hoc ibi. Ad argumentū ḡ rñdet ꝙ operatio aliqua cōſiderari pōt duplicit̄. Uno mō ſm ſeipam. Alio mō ex parte oꝑantis. Mēdaciū ḡ iocoſum ex ipo genere oꝑis rationē habet fallēdi: ꝗuis ex intentiōe dicētis nō dicat̄ ad fallendū: nec etiā fallat ex mō dicēdi: nec eſt ſīle de hyꝑbolicis aut q̄buſcūq; figuratiuis locutiōibꝰ q̄ repiunt̄ ī ſacra ſcriptura: qꝛ ſic Augꝰ. dicit li. de mēdacio: quicq̄d figuratiue fit aut dicit̄ non eſt mēdaciū: oīs enī enūciatio ad id quod enūciat referenda eſt: om̄e aūt figurate factū aut dictū hoc enūciat qđ ſignificat eis quibꝰ ad intelligendū ꝓlatū eſt. Secūdo ḡo queri pōt: vtrū om̄e mēdaciū ſit mortale peccatū in viris ꝑfectis: ꝑſertim dum dicat Aug. li. de mēdacio: ꝙ ꝑfectoꝝ p̄ceptū eſt nō ſolū nō mentiri ſed nec velle mētiri: cōtra p̄ceptū autē facere eſt mortale peccatū. In cuiꝰ argumentū dicit idē Aug. xxij. diſt. ij. c. ne q̄s arbitret̄ ꝑfectū ⁊ ſpūalē hominē ꝓ iſta tꝑali vita ſua vel alteriꝰ morte cuiꝰ nō occidit̄ aīa debere mētiri: hoc ibi. Sed mēdaciū officioſum videt̄ leuiſſimū: vtpote qđ alicui ꝓdeſt nll'i nocet. Ad hoc breuiter dicendū: ꝙ circa hāc materiā ſunt due opiniones. Prima dicit ꝙ illa mēda-

Triplex genus mendacij: malignitate / iocositate / pietate

cia que venialia sunt in impfectis: vt men/
daciũ iocosum ꝛ officiosum: sunt etiã veni
alia in pfectis magis tamẽ grauia iudicã/
tur: ꝛ dicit̃ hic pfectus ẞm Ray. et Hosti.
vir claustralis siue religiosus qui ex toto
renũciauit mũdo: multomagis ẞm Hosti.
episcopus qui.s. p̃cellit in dignitate: ita p̃/
eminere debet alijs in religione ꝛ sanctita/
te: vel etiã vir pfectus dicit̃ ẞm Hugo. Jo.
vt Hosti. refert: ille qui si decederet statim
ad patriã euolaret: ꝛ ista opinio magꝭ pla/
cet Ray. ꝛ Tho. ꝛ qui tenẽt eam ad verba
Aug. rñdent: vt dicit Bonauen. ꝙ Aug⁹.
nõ intẽdit dicere ꝙ p̃dicta mẽdacia sint vi
ris pfectis peccata mortalia: sed ꝙ sunt in
eis grauiora ꝛ magꝭ indecẽtia: qꝛ mẽtiẽdo
se ꝛ alios ad mortẽ disponũt. Et Alexã. in
iij. dicit: ꝙ cum Aug. dicit sup illud ps̃. v.
Perdes omnes qui loquunt̃ mendaciũ:
scꝫ in dicto. c. ne quis. ꝙ vir pfectus men/
tiri nõ debet p ↄseruanda alterius vita ne
pdat animã suã: nõ intendit dicere ꝙ pfe/
ctus quocũqꝫ mendacio mentiat̃ mortalit̃
peccat: sed ꝙ semp vitare scandaluꝫ debet
ne p vita alicui⁹ seruanda discrimẽ cõmit/
tat in animã suaꝫ: ꝓpter enĩ veniale citius
veniet ad mortale. Unde cũ dicit dũ vitam
alterius seruat supple mẽdacio veniali ani
mã suam pdat: id est aliqñ pdere cõtingat
mẽdacio mortali. Et qꝛ nescit̃ vtrũ vtrum
mendaciũ pueniat ex radice siue libidine:
id est amore mortali vel veniali: ideo dicit
ne forte: vnde nõ asserit ꝓpter hoc ꝙ pdat
animã suã. Est aũt libido mortalis appeti/
tus animi quo bonis eternis quelibet tẽ/
poralia p̃ponunt̃: vt vult Aug⁹. li. de men
dacio. Libido ṽo venialis est appetit⁹ sen
sualitatis vel rõnis quo aliqd̃ tpale nimis
diligit̃ tamẽ sub deo: hec Alexã. Et querit
vlteri⁹ nũquid oĩe mẽdaciũ est ꝓhibitũ ĩ
hoc p̃cepto. s. nõ loqueris ↄ̃ p̃ximũ tuũ fal
sum testimoniũ. Et rñdet ꝙ sic: loquẽdo d̃
mẽdacio qd̃ pueniť ex libidine mortali: nõ
autem qd̃ pueniť ex libidine veniali: sicut
nec ĩ alijs p̃ceptis ꝓhibet̃ culpa venialis.
Et qd̃ Aug⁹. dic̃ li. de mẽdacio: ꝙ. s. ĩ nllo
casu mẽtiendũ est: h̃ intelligit̃: qꝛ oĩe mẽ/
daciũ malũ ẽ ẞm se: ꝛ mẽdaciũ mortale se/
pat a ṽitate diuina veniale disponit ad se/
patõeꝫ: h̃ Alex. Scd̃a ṽo opinio dic̃ ꝙ mẽ
dacia officiosa sunt sp in pfectis mortalia.
Jocosa ṽo sunt venialia: ꝛ h̃ opinio magis
cõsonat verbis Aug. q ponunt̃ in dicto. c.
ne q̃s. vñ Aug. ꝓpter magnũ zelũ veritatis
maxime detestat⁹ est mendaciũ: ꝛ illud sal/
tẽ a viris pfectis voluit elongare vt veri/
tas in aliquibus sedẽ solidã inueniret ẞm
Bonauen. ꝛ hmõi opinionis est etiã glosa
Brix. ibidẽ. q̃ dicit ꝙ triplex est gen⁹ men
dacij. s. malignitatis qd̃ fit cã decipiẽdi: et
illud omnib⁹ ẽ mortale peccatũ. Jocosita/
tis vbi nemo ledit̃: ꝛ illud nulli ẽ mortale
peccatũ. Benignitatis siue pietatis qd̃ fit
p salute alicui⁹: ꝛ de illo dicit̃ ꝙ sit morta
le pfectis: veniale impfectis. Sed q̃re non
est mortale poti⁹ illud peccatũ qd̃ fit ioco
ꝛ p qd̃ nulli ꝓsunt q̃ꝫ istud p qd̃ ꝓsunt ali/
cui. Rñ. ꝙ illud nõ fit ex aĩo: sed istud sic:
ꝛ p istud intẽdit decipe: p illud non: h̃ glo.
Hec tñ mẽdacia iocosa esse venialia in pfe/
ctis sic intelligendũ videt̃ ẞm Ray. ꝛ Ho/
stieñ. qñ ille cui dicunt̃ iocosa mẽdacia scit
ea dici cã iocãdi: ꝛ sic videt̃ Aug. velle in
dicto. c. ne q̃s. vbi subdit. Illud autẽ p̃mũ
in iocando mendaciũ ideo nõ est pniciosũ:
quia nõ fallit: nouit enĩ ille cui dicit̃ iocã/
di causa fuisse dictũ: ꝛ hec opinio videt̃ tu
tior licꝫ p̃ma benignior ẞm Hosti. ar. v. di.
c. ad eius. vbi subdit̃: bonarũ mentiũ est
ibi culpas agnoscere vbi culpa non est. Et
sup illud Roma. xiiij. Oĩe qd̃ nõ est ex fi/
de peccatũ est. dicit glo. oĩe qd̃ fit ↄtra cõ
sciẽtiã edificat ad gehennã: ꝛ huic opinio/
ni Bonauẽ. magis adherere videt̃: distin
guit tñ rõnabiliter de viris pfectis dicẽs:
ꝙ hõ non obligat̃ specialit̃ ad aliq̃d vltra
alios: nisi rõne voti emissi vel officij cõmis/
si vel scandali ĩminentis vel ↄscie dictan/
tis. Si ḡ viri pfecti sint obligati ad nõ mẽ/
tiendũ aliquo genere mẽdacij cum nõ sint
obligati ad hoc ex p̃cepto nec ex voto nec
ex officio cõmisso: erũt obligati ꝓpter scan
dalũ ꝛ cõsciẽ vinculũ: ꝛ ideo distinguendũ
est ꝙ quidã sunt pfecti publici: ꝛ quidã p/
fecti occulti: p̃mis adhibet̃ fides tanq̃ꝫ de
cõseruatorib⁹ veritatis. Et quia mendaciũ
dep̃hẽsum facit ꝙ hõ nõ credat alteri si ipi
mẽtirent̃ nec aliquib⁹ nec ipsismet crede/
ret̃: ꝛ sic ṽitati p̃iudicaret̃ et alijs occasio
scandali daret̃: ꝛ iõ tales debẽt hr̃e cõsci/
entiã ꝙ p nulla re dicãt mẽdaciũ ꝓpter vi
tandũ scandalũ ꝛ veritatis contemptũ: qñ
ergo mẽdaciũ dicũt peccãt mortalit̃: tũ qꝛ
cõtra cõscientiã faciũt: tum qꝛ alios actiue
scandalizant: ꝛ hoc est verũ nisi certũ esset
ꝙ mendaciũ non detegeret̃: non autem sic
scandalizant̃ de impfectis vel de perfectis
occultis: ꝛ ideo tales non sic obligant̃ ad

B omne mendaciū euitandum: hec ille. Et
nota hic generaliter q̄ ſm Augu. in ſacra
ſcriptura inducunt aliquoꝝ ſanctoꝝ patrū
geſta tanq̄ exempla pfecte ꝟtutis: de qui/
bus non eſt exiſtimandū eos fuiſſe menti/
tos: vt cū Abraam Geñ. xxij. dixit ad pue/
ros ſecum filio poſt imolationem victime
reuerſurū: quia ſm Alchuinū ꝛ ſi filiū in/
tendebat imolare: credebat tamē vt dicit
Apoſtol⁹: q̄ eū domin⁹ reſuſcitaret: vt di/
ctū eſt in ſermone p̄cedenti. Si qua tamen
in eorū dictis mendacia videant: intelligi
debēt eſſe dicta figuralit ꝛ ꝓphetice. Qui/
dam etiā laudant in ſcripturis non ꝓpter
pfectam virtutē: ſed ꝓpter quādam virtu/
tis indolem: quia ſcȝ in eis apparebat ali/
quis affectus laudabilis ex quo mouebā/
tur ad aliqua indebita facienda: ꝛ ſic Ju/
dith laudat: nō qꝛ Holoferni mentita eſt:
ſed ꝓpter affectū quē habuit ad ſalutē po/
puli ꝓ quo ſe piculis expoſuit: licȝ etiā di/
ci poſſit q̄ eius verba ſunt ſm aliquē intel
lectū myſticū vera. Unde ſm glo. ibidem
nō dixit illa adulatorie mētiendo ſed futu/
ra ꝓphetie p̄dicendo: verūtamen quicquid
ſit ī veteri teſtamēto plura pmittunt quo/
rū exemplis hodie vti nō licet. Un̄ de hoc
dicit Gregori⁹ ꝛ ponit. xxij. q. ij. c. Si q̄s p
vetus teſtamentū vult ſuum tueri menda/
ciū: quia minus illic quibuſdā fortaſſe no/
cuerit. Dicat neceſſe eſt rerum alienarū ra/
ptū: ſcȝ quē fecerūt filij iſrael: vt. xiiij. q. v.
c. dixit. dicat retributionē iniurie que infir
mis illic cōceſſa ſunt ſibi nocere non poſſe:
glo. tunc enī licuit auctoritate ꝓpria vlciſci
iniurias: vt. xxiij. q. iiij. c. cum in lege. et. q.
v. ſi audieris. Sequit: que oīa cunctis li/
quet quāta animaduerſione veritas inſe/
quit que nobis iam ſignificatiōis ſue vm/
bra poſtpoſita in vera carne delectat: glo/
ſa inſequit: cum dicit mihi vindictā ꝛ ego
retribuā: cum dixit: ſi quis te pcuſſerit in
vnam maxillā prebe ei aliā. Mendaciū
igit iocoſum vel ocioſum ſimilit quattuor
modis cōmittit. Pmo ſola libidine men/
tiendi ꝛ fallendi: quod merū eſt mendaciū
ſm Augu. xxij. q. ij. c. j. vbi ponit hoc eſſe
quartū mendaciū: aliqui tamē textus ha/
bent mirū pro merū: quaſi diceret ſm glo/
ſaȝ: mirū eſt q̄ ita vult aliquis mentiri vbi
nulla vertit vtilitas. De hoc autem men/
dacio qd̄ fit ſola mentiendi vel fallendi li/
bidine: vt cum quis delectat in aſtutia cō/
ponēdi mēdatia. Unde dicit Aſteñ. q̄ hoc
non intelligit de libidine decipiendi: ſed
de libidine falſum dicendi: quia dicit hoc
fieri mendaciū ſola libidine mentiēdi. Nā
quia libido dicit a libendo: nihil habet h̄
mendaciū neq̄ in ſe neq̄ in eam extra illū
in quo eſt libido: ſcȝ mentientē: ꝓpter qd̄
etiam Aug⁹. vt dictū eſt vocat ipſum men/
daciū merū: non ſic eſt de alijs mendacijs:
quia illa cauſam habent extra mentientē:
ſcȝ nocēdi: iuuandi: placendi vel delectā/
di. Et nota q̄ libido dupliciter dici poteſt.
Uno modo ſtricte ꝛ ꝓprie ſm q̄ dicit Au/
guſtin⁹: q̄ libido eſt appetitus animi quo
aliquod temporale p̄ponit eterno bono: ꝛ
ſic non eſt radix niſi mortalium peccatorū:
vnde quādo mendaciū iſtud ꝓcedit ex hu
iuſmodi libidine: tunc ſemp eſt peccatum
mortale. Cuius libidinis expreſſum eſt ſi/
gnū: quādo quis tm̄ huiuſmodi mēdacio
inheret q̄ in ſe ſentiat illud nihilomin⁹ di/
cturū: q̄uis eſſet a deo ꝓhibitum: ſicut cō/
muniter cōtingit in hiſtrionibus: ꝛ idē eſt
imo peius eſſet ſi ex cōtemptu ſcȝ dei man/
data nihilipēdēs talia nō dimiteret. Alio
modo talis libido accipitur cōmuniter vel
large: ſcȝ prout eſt radix non tm̄ mortaliū
ſed etiā venialiū: vnde quādoq̄ mēdaciū
hoc ꝓcedit ex huiuſmodi libidine que pre/
ponit eternū bonū cuicūq̄ bono tempora/
li: tunc nō eſt mortale peccatū ſed veniale:
ꝛ ſic accipit Auguſtinus hoc mendaciū in
dicto. c. ne quis. dicit tamē in c. primū. non
eſt mentiendū. iiij. genere ſcȝ mendacij ꝓ/
pter mendacij libidinē que p ſeipſam viti/
oſa eſt. De quo genere dicit Prouerb. xx.
Suauis eſt homini panis mēdacij: ꝛ poſt/
ea implebit os eius calculo: ſcȝ ignito: nō
tamē illo quem angelus forcipe tulerat de
altari purgans eo os Eſaie: vt habet eiuſ/
dem. vj. ſed ignito calculo ſumpto de infer
no ad comburendū ꝛ non ad purganduȝ.

C Secūdo ꝟo mendaciū hoc cōmittit cu/
pidine adulandi vel delectandi: ꝛ hoc po/
nit Auguſtin⁹ eſſe quintū genus menda/
cij dicens: Quītum ſcȝ genus fit placendi
cupiditate de ſuaui eloquio: glo. qd̄ faciūt
adulatores ad hoc vt placeāt. Et infra: nō
eſt mētiendū quīto genere: qꝛ nec ip̄a veri/
tas placēdi cā hominib⁹ nūciāda eſt: quāto
minus mendaciū quod p ſeipſum: qꝛ men/
daciū eſt: vtiq̄ turpe eſt: nihil enī tam di/
uinū eſt quod nō vergit in pniciem: ſi in eo
quis querit hominū laudē: ar. xcij. diſt. c.
cantantes. ꝛ in glo. Hic queri pōt vtrum

mendaciũ in adulatione cõmissum iudicãdum sit mortale peccatũ: ꝑsertim cum sup ps̃.lxix. Conuertant̃ statim erubescẽtes. dicit glo. ꝙ plus nocet lingua adulatoris ꝙ̃ gladius ꝑsecutorum. Ad hoc dicendum ẜm Tho.scd̃a 2ᵉ.q.cxv. ꝙ adulatio tripliciter contrariat̃ charitati: ⁊ ꝑ cõsequẽs iudicat̃ esse peccatũ mortale. Uno modo ratione ip̃ius materie puta cum quis laudat alterius peccatũ tanꝙ̃ bonum vel factum strennuũ: iuxta illud ps̃.ix. Quoniã laudat̃ peccator in desiderijs anime sue ⁊c̃. Et hoc quia contrariat̃ dilectioni dei: contra cuiꝰ iusticiã loquit̃: ⁊ cõtra dilectionẽ ꝓximi quem in peccato fouet: et forte multis alijs per hoc nocet: ideo tale mendaciũ est graue. ⁊ plerũqꝫ multiplex mortale peccatum. De quo dicit Gregoriꝰ.xviij.moral̃.et ponit̃ dist.xlvj.c.sunt nõnulli. qui dũ malefacta hominũ laudibus efferunt: augent q̃ increpare debuerãt. Hinc enĩ ꝑ ꝓphetã Ezech.xiij. dicit̃: Ue q̃ cõsuunt puluillos sub omni cubitu manus: ⁊ faciunt ceruicalia sub capite vniuerse etatis. Ad h̃ quippe sub cubito puluillus vel ceruical sub capite iacentis ponit̃ vt molliter quiescat̃: q̃si quis ergo male agentibus adulatur: puluillum vel ceruical sub capite vel sub cubito iacẽtis ponit: vt qui corripi ex culpa debuerat: ĩ ea fultus laudibus molliter quiescat: ⁊ sic vide si placet. Unde in hoc casu mendaciũ adulatoriũ semper est peccatum mortale. Secũdo modo contrariat̃ adulatio charitati ratione intentiõis: vt cũ quis ad hoc adulat̃ alicui vt ei fraudulẽter noceat corporaliter vel spiritualiter: ⁊ hoc est graue mortale peccatũ: sicut cõmuniter faciunt qui procant̃ mulieres: ⁊ eas suis voluntatibus inclinare nitunt̃: vel qui verbis adulatorijs ad alia ꝑniciosa nitunt̃ allicere: vel quomodocũqꝫ ꝓximos nitunt̃ iniuste decipere: de hoc enim habet̃ Prouerbiorũ.xxvij. Meliora sunt vulnera diligentis ꝙ̃ fraudulenta odientis oscula. Tertio modo charitati cõtrariat̃ accidentaliter: sicut cum laus adulationis fit alteri occasio peccandi: scꝫ per vanam gloriã: complacentiã ⁊ similia: quod tamẽ fit ꝑter intentionem adulatoris: ⁊ hoc fit duobus modis: vt tangit glo.xxv.dist.§.al̃s. Primo cum quis in alio nimis extollit bonum quod habet. Secũdo ẜo cum quis ꝑ adulationem alicui bonũ attribuit quod non habet: ⁊ vtrumqꝫ veniale est in se: secundũ tamẽ grauius est primo. Unde dicit̃ ibidẽ in textu. Que sunt autem minuta peccata licꝫ omnibꝰ nota sint: tamen quia longum est vt omnia replicent̃: opus est vt ex eis vel aliqua nominemꝰ: ⁊ infra. Si amplius fiunt blanditus ꝙ̃ oportet: si cuiqꝫ maiori ꝑsone aut ex voluntate: aut ex necessitate adulari voluerit: hoc ibi: ⁊ sic in tali casu ponit Augustinꝰ adulationem inter peccata venialia: quod sane intelligit̃: nisi fuerint occasio mortalis ruine: tunc enim ẜm Thomã considerandũ est vtrum sit occasio data vel accepta ⁊ qualis ruina sequat̃ ⁊ ẜm hoc erit adulatio iudicanda culpa venialis vel mortalis. Porro si quis ex sola auiditate delectandi alios: iocosa profert mendacia: ille ẜm philosophũ vocat̃ placidus. Si ẜo hoc facit intentione alicuius cõmodi vel lucri consequẽdi: vel etiam alicuius mali vel incõmodi euadendi: talis vocat̃ blanditor vel adulator: ⁊ in vtroqꝫ consistit tm̃ veniale peccatũ: nisi ex aliquo accidenti cõtingeret esse mendaciũ ꝑniciosum: vel nisi ex assiduitate generaret dei contemptũ: quia tũc fieret mortale peccatum. Tertio proinde mendaciũ: hoc committit̃ appetitu placendi: ⁊ hoc fit ꝑ iactantiam. Pro quo nota ẜm Thomã scd̃a 2ᵉ. q.cxij. ⁊ Asteñ.lib.ij.ti.xxviij. ꝙ iactantia ꝓprie videt̃ importare ꝙ homo se verbis extollat. Illa enim que vult homo longiꝰ a se iactare in altum eleuat: tunc autẽ proprie se q̃s extollit quãdo de se supra se aliquid dicit. Et hoc dupliciter: vel enim de se dicit supra id quod de eo homines opinant̃: vel etiã de se dicit supra id quod ĩ se ẜm rei veritatem: ⁊ hoc ẜm magis proprie dicitur iactantia: ꝙ̃uis vtroqꝫ modo dici possit iactantia. Unde iactantia ꝓprie sic diffiniri potest. Jactantia est ostentatio ꝓprie laudis cui veritas nõ subsistit: et hoc nomĩe dicit̃ arrogãtia: cum scꝫ quis attribuit sibi qd̃ nõ habet. Potest igit̃ iactantia cõsiderari dupliciter. Uno modo ẜm se ꝓut est quoddã mendaciũ ⁊ tũc est mortale: qñ quis de se iactãter ꝓfert id quod est cõtra gloriã dei. Sicut ex ꝑsona regis cui dicit̃ Ezech.xxviij. Eleuatũ est cor tuum ⁊ dixisti: deus ego sum. Uel etiã ꝯtra charitatem proximi: sicut cum quis se iactando ꝓrumpit in cõtumelias aliorum: vt habet̃ Luce.xviij. de phariseo dicente: Non sum sicut ceteri hominũ: raptores: iniusti: adulteri: velut etiam hic publicanꝰ. Quãdoqꝫ

Jactantia

do ꝑm se quidē est veniale peccatū: quādo scȝ quis de se talia iactat que neqȝ sunt cōtra deum neqȝ contra ꝓximū: quia tūc nō est mendaciū pniciosum ī se: verūtamē ꝑm suā causam potest fieri mortale: vt si ꝓcedat ex mortali supbia vel vana gloria. Similiter si fit ꝓpter appetitum lucri: tūc ad deceptionē ⁊ damnū ꝓximi ptinere videt̄: ⁊ ideo magis mortale peccatū iudicat̄. Dicit enim pħus in .iiij. Ethicorū: ꝙ turpior est qui se iactat causa lucri ꝙ̄ qui se iactat causa glorie vel honoris: nō tamē semꝑ est mortale peccatū: quia potest esse tale lucrū ex quo alius non damnificat̄. Quarto deniqȝ mendaciū hoc cōmittit̄ affectu displicendi: sicut cum quis humilitatis causa mentit̄ ⁊ vocat̄ ironia. Nam ironia ꝓprie cōmittit̄ cum quis a veritate declinans de se minora dicit: vt cū asserit aliquid vile de se qđ tamē in se non recognoscit: aut cū negat de se magnū aliquid qđ in se tñ esse recognoscit. Et vt dicit Astesi. vbi supra. Jactantia ⁊ ironia ratione materie siue obiecti circa qđ sunt: equalia peccata sūt: quia vtrūqȝ mentit̄ circa idē scȝ circa cōditionē ꝑsone. Sed vt in plurimū iactantia ꝓcedit ex turpiori motiuo. s. appetitu lucri vel honoris: ironia do ex hoc ꝙ fugit elationem licȝ inordinate scȝ ꝑ mendaciū. Et ꝑm hoc dicit̄ .iiij. Ethicoꝝ: ꝙ iactantia est peccatū grauius ironia: cum tamen quis de se minora fingit vt dolose decipiat: tūc grauior est ꝙ̄ iactantia. Unde Ecci. xix. Est qui nequiter se humiliat ⁊ interiora eius plena sunt dolo. Nam ⁊ qui hūilitatis causa mētit̄ peccat etiam plerūqȝ mortaliter: vt patet. xxij. q. ij. c. cum humilitatis: ⁊ in glosa. vbi dicit̄: ꝙ dicendo in speciali aliqđ peccatū de se cui⁹ contrariū est verū mortalit̄ peccat: ꝙ̄uis ī generali dicere potest se esse peccatorem. Et vt dicit compendiū: in hoc ꝑcepto etiam includit̄ taciturnitas veritatis tempore necessitatis: vt. xj. q. iij. c. quisquis. Ad laudem dei.

De mēdacio in hypocrisi ⁊ simulatione ⁊ quis est cēsendus hypocrita: ac vtrꝫ oīs sĩlatio sit peccatū de triplici quoqȝ hypocrisi. s. in doctrina: iusticia ⁊ vita: Sermo X

Non loqueris contra ꝓximū tuum falsum testimoniū: Exod. xx. Ordine cōgruo iam videndum est de falso testimonio ꝑm tertiā acceptionem: prout accipit̄ largissime ꝓ omni deceptoria vel pniciosa simulatione quocunqȝ modo fiat in opere vel apparatu exteriori. Ad cuius euidentiā primo queri potest: vtrū simulatio sit idem qđ hypocrisis: ꝓsertim cum simulatio cōsistat in quodam factoꝝ mendacio: sed hypocrisis pōt etiā esse si quis ostendat exterius qđ agit interius: ꝑm illud Matth. vj. Cum facis elemosynam noli tuba canere ante te sicut hypocrite faciūt. Unde hypocrisis in sola intentione cōsistit dicēte domino Matth. xxiij. ꝙ omnia opa sua faciunt vt videant̄ ab hominib⁹. Et Grego. xxxj. moral. dicit: ꝙ nunqȝ quid agunt: sed quomō de actiōe qualibet hominib⁹ placere possunt cōsiderant. Simulatio do non cōsistit in sola intentiōe sed in exteriori operatiōe. Dicit eñ glosa sup illud Job. xxxvj. Simulatores ⁊ callidi ꝓuocāt iram dei: ꝙ simulator aliud simulat ⁊ aliud agit: castitatem ꝑfert ⁊ lasciuiam sequit̄: ostentat paupertatē ⁊ marsupium replet. Ad hoc dicendū ꝑm Tho. scda 2ᵉ. q. cxj. ꝙ ꝑm Jsidoꝝ nomē hypocrite tractū est a specie eoꝝ qui in spectaculis cōtecta facie incedūt: distinguentes vultū vario colore: vt ad ꝑsone quā simulant colorem ꝑueniant modo in specie viri: modo in specie femine: vt in ludis populū fallāt. Dicit enī Aug⁹. in li. de sermone domini ī monte: ꝙ sicut hypocrite simulatores aliarū ꝑsonaꝝ agunt partes illius qđ nō sunt: Non enim qui agit ꝑtes agamēnonis vere ipse est sed simulat eum: sic ⁊ in ecclesijs et in omni vita humana: quisqȝ vult se videri qđ nō est: hypocrita est: simulat enim se iustū non exhibet. Omnis igit̄ hypocrisis est simulatio: nō tamē omnis simulatio est hypocrisis: sed solū illa qua quis simulat ꝑsonam alterius: sicut cū peccator simulat ꝑsonā iusti. Nam ꝑm Jsidoꝝ in lib. etymologiarū hypocrita greco sermone simulator latine interꝑtat̄: qui dum intus malus sit: bonū se palam ostendit: Hypo enī falsum: crisis iudiciū interꝑtat̄: vñ sup illud Matth. v. sicut faciunt hypocrite: dic̄ glo. Hypocrita est qui simulat qđ est repsentator alterius ꝑsone: hoc est vult videri bonus ⁊ non est. Ad argumentū igit̄ est dicendū: ꝙ opus exterius naturaliter significat intentionē: quādo igit̄ quis ꝑ bona opera que facit ad dei seruitium ptinentia

non querit placere deo ſed hominib⁹: tūc
ſimulat rectā intentionē quam non habet.
Unde dicit Grego. xxxj. moraliū: ꝙ hypo/
crite ꝑ cauſas dei intentioni deſeruiūt ſecu
li: quia ꝑ ipa quoqꝫ ſe agere ſancta oſtēdūt
non cōuerſionē querūt hominū: ſed auras
fauorū: ⁊ ita ſimulant mendaciter intenti/
onē rectā ꝗ non habent: ꝗuis nō ſimulāt
aliquod opus rectū quod nō agant. Unde
cum hypocriſis ſit mendaciū opis: vtpote
ſimulatio quedā illius quod non eſt: ideo
ſicut in mendacio ſic etiaꝫ in hypocriſi vel
ſimulatiōe duo ſunt: vnum quidē eſt ſicut
ſignū: ⁊ aliud ſignatū. Mala autem inten/
tio in hypocriſi conſideraᵗ ſicut ſignatum
quod non reſpōdet ſigno: exteriora vͦo vel
verba vel opera vel quecūqꝫ ſimilia conſi/
deranᵗ in omni ſimulatione ⁊ mendacio ſi/
cut ſigna. Cum igiᵗ intentio qͦ eſt ſigna/
tum non correſpondet verbo vel operi vel
cuicūqꝫ ſimili tanꝙ ſigno: tunc eſt ibidem
ſimulatio. Ex dictis ꝗ patet ꝙ omnis hy/
pocriſis eſt ſimulatio: ſed nō omnis ſimu/
latio eſt hypocriſis. Secūdo queri pōt:
vtrum gerens habitū ſanctitatis vel reli/
gionis non tamē habens meritū ꝑfectio/
nis cenſendus ſit hypocrita: p̄ſertim cum
illi qui tenent habitū ſanctitatis ⁊ nō exe/
quunᵗ meritū ꝑfectionis: ſimulatores cen
ſendi ſint: quia exterior habitus ſanctita/
tis opera ſignat ꝑfectionis. Ad hoc dicen
dum ſm Aſteñ. li. ij. ti. xxvij. ꝙ talis hypo
crita cenſeri non debeat. Cuius ratio eſt:
quia habitus ſanctitatis vel religiōis vel
clericatus ſignat quidem ſtatum quo quis
obligaᵗ ad opera ꝑfectionis: ⁊ ideo cum
quis habitū ſanctitatis aſſumit: intendēs
ad ſtatum ꝑfectionis ſe trāſferre: ſi per in/
firmitatē deficiat: nō eſt ſimulator vel hy/
pocrita: quia non teneᵗ manifeſtare ſuum
peccatū habitū ſanctitatis deponēdo. Di/
cit enim Grego. xxxj. moral. Sunt nōnulli
qui ſanctitatis habitum tenent ⁊ ꝑfectio/
nis meritū exequi nō valent: hos nequaꝙ
credendum eſt in hypocritaꝝ numerū cur
rere: quia aliud eſt infirmitate peccare et
aliud malicia. Si tamē habitum ſanctita/
tis quis aſſumeret vt ſe iuſtum oſtentaret:
hypocrita ⁊ ſimulator eſſet. Ei ſimile eſſe ſi
opera bona ex genere ad ſeruitiū dei ꝑtinē
tia faceret ad inanem gloriā vel ꝓpter que/
ſtum cupiditatis. Tertio vͦo queri pōt:
vtrū omnis ſimulatio ſit peccatū: p̄ſertim
cum dicit Hiero. ⁊ poniᵗ. xxij. q. ij. c. vtilē
ſimulationē ⁊ in tempore aſſumendā Iheu
regis iſrael nos doceat exemplū: qui cum
non potuiſſet interficere ſacerdotes Baal
niſi finxiſſꝫ ſe idolū velle colere dicēs: Cō/
gregate mihi oēs ſacerdotes Baal: Ach/
ab rex ſeruiuit ei in paucis ego ſeruiā ei in
multis: vt habeᵗ. iiij. Regū. x. Et Dauid
quādo mutauit faciē ſuam coram Abime/
lech ⁊ dimiſit eum ⁊ abijt: vt patꝫ. j. Regū
xxj. Sic ieſus finxit ſe longius ire: vt patꝫ
Luce vlti. Ad hoc ſm Tho. dicendū vbi
ſupra: ꝙ ad virtutē veritatis ꝑtinet vt ali/
quis talem ſe exhibeat exterius ꝑ exterio/
ra ſigna qualis eſt. Signa auteꝫ exteriora
nō ſolū ſunt verba ſed etiā facta. Sic ergo
veritati opponiᵗ ꝙ aliquis ꝑ exteriora ver
ba aliud ſignificet ꝗ ꝙ apud ſe habet: qͦ
ad mendaciū ꝑtinet: ſic etiā opponiᵗ veri/
tati ꝙ aliquis ꝑ aliqua ſigna factorum vel
rerum aliquid de ſe ſignificet contrariū ei⁹
qͦ in eo eſt: qͦ proprie ſimulatio diciᵗ. Uñ
ſimulatio ꝓprie eſt quoddam mendaciū in
exteriorū factorū lignis cōſiſtens: non re/
fert autem vtrum quis mentiaᵗ verbo vel
quocūqꝫ facto: cum enī eadem intentio fal
lendi ſit vtrobiqꝫ: equaliter vterqꝫ peccat:
verbū enim ⁊ factū aſſumunᵗ vt inſtrumē/
tum fallēdi: ⁊ ſic nō refert ꝗtum ad pecca/
tum vtrū quis verbo ſcripto nutu vl' quo/
cunqꝫ facto mentiaᵗ: ſicut nec refert ꝗtuꝫ
ad homicidiū vtrum quis gladio vel ſecu/
ri interficiat. Cum igiᵗ omne mendaciū ſit
peccatū vt dictum eſt ſupra: cōſequēs eſt ꝙ
omnis ſimulatio ſit peccatū. Uerūtamē vt
dicit Aug⁹. in li. de queſtionib⁹ euangelij.
Non omne qͦ fingimus mendaciū eſt: ſed
quādo id fingim⁹ qͦ nihil ſignat tunc eſt
mendaciuꝫ. Cum ergo fictio noſtra referᵗ
ad aliquā ſignificationē nō eſt mendaciū:
ſed aliqua figura veritatis. Ad maiorē
autem euidentiam dicit Bonauen. in. iij. ⁊
Alexander angli. ꝙ triplex eſt ſimulatio.
Prima eſt inſtructiōis: ⁊ hec fuit ī chriſto
cum fixit ſe longius ire: quia cōpoſuit mo/
tum ſuū quaſi volentis longius ire: ad ali/
quid figurate ſignificandū. ſ. ꝙ ipe ab eoꝝ
fide longius erat: vt dicit Grego. vel vt di/
cit Aug⁹. qꝛ inde longius receſſurus erat
aſcēdendo in celū: ⁊ ꝑ hoſpitalitatē quodā
modo retinebaᵗ in terra. Uel etiam in hoc
erudiuit ſuos ad exhibendū mēbris eius
officiū hoſpitalitatis: quo diſcipuli coege/
runt eū apud ſe manere: ꝑ quod etiā meru/
erunt eū cognoſcere. Secūda vͦo ſimulatio

est cautele que fuit in Dauid: vnde vt habet .j. Regū. xxj. ⁊ ibi magister ī historijs. Cum Dauid fugisset ad Achis regē Geth indicauerūt hoc regi dicentes: ꝙ quasi rex erat in israel qui latebat apud eum: ⁊ de vicino hostem reciperet si saluum eum seruaret: et timuit Dauid ꝑsertim: quia miserat Saul ad Achis vt redderet ei seruū suum fugitiuū. Cumq; traheret̄ ad regem simulauit furorem ⁊ īmutauit os suum: aliena loquens sicut insanus: ⁊ collabebat̄ inter manus eoꝝ sicut epylenticus: defluebātq; saliue eius in barbā: sicut in tali passione fieri solet: ⁊ impingebat in ostia porte quasi p clausam portam ingredi volens: ⁊ que furiosi erant agebat: vt fidē regi vere passionis ostēderet. Et ait rex: Nō ingrediat̄ hic arrepticius: et dimisit Dauid et abijt: hoc ibi. Nec dicendū est Dauid ī illa simulatione peccasse: quia vt subdit̄ in dicto. c. vtilem. Nec mirum q̄uis iustos homines tamē aliqua simulare ꝓ tempore ob suam ⁊ alioꝝ salutem: cum ⁊ ipse domin⁹ noster iesus christus peccatū non habens nec carnē peccati: simulationē peccatricis carnis assumpsit: vt cōdemnans in carne peccatū nos in se faceret iusticiā dei: hoc ibi. Glo. vt sic falleret diabolum. Dicit enim auctoritas: Si diabolus eum filium dei sciuisset nunq̄ eū a iudeis crucifigi passus fuisset. Multū igitur interest ex qua causa fiat simulatio. Dicit enim glo. Brix. xxvij. dist. c. qđ interrogasti. sup verbo: finxit: ꝙ quedam simulatio fit ex honesta causa: ⁊ quedam ex inhonesta. Ex honesta causa fit vt dicto. c. vtilē. et. xxiij. q. ij. c. Domin⁹ deus noster iubet ad Jesum naue vt cōstituat sibi retrorsū insidias. Glo. Sic ḡ p insidias ⁊ p dolū possum⁹ licite vincere hostes nostros: ⁊ hoc in iusto bello ⁊ in iusta ⁊ licita cā: vt. xliij. di. c. in mādatis. circa fi. dū tñ hosti fidem nō rumpam⁹: vt. e. q. c. noli. Et idē dicas de aduocato ꝙ si iustā hꝫ cām licite pōt aduersariū suū decipere. Sequit̄ ī glo. sup verbo: finxit. Silr̄ si q̄s simulat se religionē intrare ꝑpter timorē: talis simulatio nō nocet: dūmodo ꝓtestatio p̄cedat: vt ex̄ de his que metus cā fiūt. c. platū. vbi plane de hoc. Simulatio aūt ex inhonesta cā semp facit monachū ⁊ semp est peccatū: nec talis admitteret̄ si vellet ꝓbare ꝯriū: vt ex̄ de regular̄. c. vidua. C. de lati. lib. tollēda. l. vnica. §. sed q̄ sumus. Et nota ꝙ fm Fauētinū est fictio opis: ⁊ est fictio intentionis. Fictio intentiōis est cum quis licite accedit ad baptismū: ⁊ licꝫ ficte accedat tamen verum baptismū accipit: vt. j. q. j. c. sicut ficti. Similit̄ si quis ficte fit monach⁹ ad hoc vt possit fieri abbas: nihilomin⁹ est monachus: licꝫ ficta ⁊ non syncera sit eius intentio: ⁊ idem casus est ibidem in textu. Fictio vo operis dicit̄ vbi factum fingit̄ esse quod non fiat: vt. ff. de ritu nupt̄. simulare: vel cum simulat se vendere ⁊ donat. Tertia deniq; simulatio est duplicitatis et hec est in hypocritis: que enim tenet rationem mendacij: non autē prima ⁊ secūda: et ideo est semp peccatū. Ad cuius euidentiā queri potest: vtrum hypocrisis sit semp mortale peccatū: ꝑsertim cum dicit Hiero. Esa. xvj. in glo. ꝙ in comparatiōe duorum maloꝝ leuius est a parte peccare q̄ sanctitatem simulare. Et sup illud Job. ij. Sicut domino placuit. dicit glo. ꝙ simulata equitas non est equitas sed duplicatū peccatū. Nimirū: cum dicit Gregori⁹. xxxj. moral. ꝙ hypocrite ex malicia peccāt: sed hoc est grauissimū: quia ptinet ad peccatū in spiritū sanctū. Ad hoc dicendū fm Thomā et Asten. vbi supra: ꝙ in hypocrisi p̄ncipalit̄ sunt duo: scꝫ defectus sanctitatis ⁊ simulatio ipius. Si igitur ille dicit̄ hypocrita cuius intētio fertur ad vtrūq;: vt scꝫ aliquis non curet sanctitatē habere sed solū sanct⁹ apparere: sicut accipi cōsueuit in sacra scriptura sic manifestū est ꝙ peccatū mortale: ⁊ tales hypocrite cōmuniter fuerūt scribe ⁊ pharisei. Si aūt ille dicat̄ hypocrita qui intēdit simulare sanctitatē a qua deficit p mortale peccatū: tūc q̄uis sit ī mortali peccato: nō tñ ipa simulatio sp est ei pctm̄ mortale s; erit qñq; veniale. Et hoc discernēdū est ex fine. Nam si finis repugnat charitati dei vel ꝓximi: tunc erit peccatū mortale: sicut etiam cōmuniter cōtingit in scribis ⁊ phariseis. Exempli gratia: cum quis simulat sanctitatē vt falsam seminet doctrinam vel vt indignus ecclesiasticā adipiscat̄ dignitatē seu quecūq; alia bona temporalia in quib⁹ finem cōstituit: multomagis autē si ꝑpter vanam gloriā in qua finem constituit. Si vo finis intentus charitati nō repugnat erit peccatū veniale: puta cū quis in ipa fictione delectat̄: de quo dicit phus in. iiij. Ethicoꝝ: ꝙ magis videtur vana q̄ mala. Cōtingit etiā quādoq; ꝙ aliquis simulat pfectionem sanctitatis que nō est de necessitate salutis: ⁊ talis simulatio nec est

semp peccatū mortale: nec semp cum peccato mortali. Contingit deniqȝ φ aliquis simulat sanctitatē solum ad dei honorem et primorū edificationē: ⁊ tunc non peccat sed potius meref: dūmodo fuerit in charitate vt cum aliquis religiosus maiorem religiositatē ostendit coram secularibus φ coram suis fratribus vt magis edificent: quia tūc ostendit opa sua coram hominib⁹ vt glorificent patrē. Et si querif: cur christus iesus in euāgelio totiens hypocrisim detestaf. Respōdet Asteñ. ibidem: φ hoc fecit ꝓpter tria. Primo: quia illi pharisei ⁊ scribe quib⁹ dominus loquebaf plurimi erant hypocrite pessimi: vt iā patebit. Secūdo: quia hypocrita cōtrarius est opi diuino. Ut enim dicit Aug⁹. in enchiridion: Dñs ordinat malū in bonū: hypocrita xo cōuertit bonū in malum. Tertio: quia contrarius est toti trinitati: scȝ patri: vsurpat enī gloriā que patri attribuif: ⁊ filio qui ē veritas ⁊ vita. Quid enim est hypocrisis nisi falsa vita vel doctrina: vel iusticia apparens bona ⁊ existens mala: que triplex falsitas veritati contrariaf: et spūisancto cui bonitas attribuif: hypocrita nāqȝ non curat bonus esse sed bonus apparere. Concordat Alex. an. His igif generalif pmissis nūc ad pticularia ipius hypocrisis descendētes: ex phariseorū scribarū ⁊ iurisperitorū hypocrisi exempla sumamus. Nam christus Matth. xxiij. principaliter ⁊ in diuersis passibus euāgelistaꝝ ex effectu multiplici culpā hypocrisis eorū euidēter ostēdit. Et quia vt dictū est hypocrisis est falsa simulatio que veritati opponif: et veritas triplex distinguif. s. doctrine que consistit in quadaȝ manifestatiōe eorū de quibus est sciētia: ⁊ veritas iusticie que consistit ī quadā rectitudine regulata ꝑm regulam legis diuine. s. ꝑm quā aliquis seruat rectitudinē in indicijs ⁊ alijs que sunt ad alterum: ⁊ veritas vite ꝑm quā aliquid est verū. Dicif autē vera vita sicut ⁊ quelibet alia res: ex hoc φ attingit suā regulā ⁊ mēsurā ꝑm legem diuinā: p cuius cōformitatem habet rectitudinē: ⁊ ꝑm hanc recte viuit in seipo. Jdeo dñs ostēdit in euangelio qualiter dicti pharisei ⁊ iurisperiti p hypocrisim veritatē hanc triplicē damnabiliter corrūpebant: ⁊ hoc ꝓpter inuidiā vanam gloriā vł auaritiā. Qđ ꝓuidens in spiritu Jobes baptista: ⁊ vidēs multos phariseorū ⁊ saduceoꝝ venientes ad baptismū suū vt habef Matth. iij. nō tamē credētes ꝑm veritatē sed ꝑm simulationē ⁊ insidiationē vt etiaȝ dicit Josephus in libro antiqtatū xix. dixit ad eos: Genimina viperarū quia venenū erroris ⁊ hypocrisis a suis ꝓgenitoribus traxerūt: quis demōstrabit vobis fugere a ventura ira? quasi diceret: licȝ falsitas vestra lateat in ꝯspectu populi: tamē in iudicio dei latere non pōt. Hinc ait dñs Luce. xij. Attendite a fermēto phariseorū qđ est hypocrisis: ne scȝ p eoꝝ hypocrisim auertamini a fidei veritate: nihil enī optū qđ nō reuelef: qꝛ falsitas eorum in diuino iudicio manifestabif. Primo igif damnabiliter corrūpebāt veritatē doctrine: et hoc qȝ ex liuore inuidie: vt patet Matth. xxiij. vbi dicif: Ue vobis scribe ⁊ pharisei hypocrite qui clauditis regnū celorū ante homīes: id est eternam beatitudinē: cuius ostiū christ⁹ est: clauis ostij est docrina vel auctoritas docēdi. Dicif enī Luce. xj. Ue vobis legisperitis qui tulistis clauē sciētie p quā scȝ intellectus verus interi⁹ latens aperiri debet: vnđ p sanā doctrinā aperif hoc ostiū: ⁊ p falsam claudif sicut ipi fecerūt scripta de christo in lege ⁊ ꝓphetis corrumpēdo. Sequif: Uos enī non intratis: qꝛ a cognitiōe quā a christo habuerūt primo: per odiū ⁊ rancorē cōuersi sunt in errorem: ⁊ hoc ideo: quis postφ ꝑdicare cepit cōtra eos: ꝓprijs passionib⁹ excecati sunt ⁊ obdurati in malo: ⁊ ideo oīa bona que fecit christ⁹ interꝑtati sunt in malū: ⁊ hoc vocaf scandalū phariseoꝝ: vt pȝ Matth. xv. Ubi cōfutata eoꝝ subdola malicia dixerūt discipuli: magister scis: qꝛ pharisei audito hoc verbo scādalizati sunt: qui respondit: Sinite illos ceci sunt ⁊ duces cecoꝝ. Anđ intantū erāt excecati φ xpo demonia eijciente dicerent eū in beelzebub eijcire demonia: excecauit enī eos malicia eoꝝ: vt dicif Sapiē. ij. Et tñ excecatos se nō crebāt. Nā eis querētibus Joh. ix. Nūquid ⁊ nos ceci sumus. Rñdit iesus: Si ceci essetis: id ē ignorātes scripturas ⁊ ꝓphetias de me: nō haberetis peccatū. s. intantū quātū nūc: ꝫ qꝛ dicitis: qꝛ videm⁹: id est reputatis vos intelligere scꝓturas: pctm̄ vr̄m manet: id ē aggrauaf. Nimirū: nec enī ipi volebāt in eū credere: nec alios pmittebāt ad credulitatē venire: iā enī vt dꝛ ibidē Joh. ix. cōspirauerāt: vt si qs eū cōfiteref xpm: extra synagogā fieret. Ecce qle fermentū facit maledict⁹ liuor inuidie. Qȝ xo veritatē do/

etrine corrumpebant ex appetitu vane glo
rie. Unde Matth. xxiij. dicitur. Ue vobis
scribe ⁊ pharisei hypocrite: qui circuitis ma
re ⁊ aridā vt faciatis vnū ꝓselitū: ⁊ cum fa
ctus fuerit facitis eū filiuz iehenne duplo
q̄ vos. Proselit⁹ legis dicebatur q̄ de gē
tilitate ad iudaismū ꝯuertebat̄: q̄ p vitam
malā eoꝝ in moribus corrūpebat̄ ⁊ in mo
ribus deprauatus ad gentilē ritū reuerte
batur: sicq̄ fiebat apostata a lege quā ob
seruare ꝓmiserat: ac p ꝯsequēs in fide pa
riter ⁊ in morib⁹ peccauerat. Et h̄ faciebāt
ſm Chryſ. sup hunc locū ꝓpter vanā gl'iaz
vel etiā ꝓpter auariciā. Dicit etiā Hylari⁹
q̄ maris ⁊ terre pagratiōe significat in to
tis orbis finibus eos esse christi euāgelio
obtrectaturos ⁊ legis iugo ꝯtra iustifica
tionē fidei aliquos subituros: quorū futu
roꝝ raritas in vno indicat̄: neq̄ eñ post
christi predicationē doctrine eoꝝ fides reli
cta est: sed quisquis acquisitus fuerit ad fi
dem iudeoꝝ filius fit iehenne: hec ille. Uñ
huius vane glorie causa diligebant p̄mos
accubitos ī cenis: primas cathedras in sy
nagogis: salutationes in foro: ⁊ vocari ab
hominibus rabbi. Et hec fuit etiā vna cau
sa cur in christū credere nolebant: sicut ait
Joh. v. Quomodo vos potestis credere q̄
gloriā ab inuicē accipitis ⁊ gloriā que a so
lo deo est nō queritis? Alchuin⁹ ibidē dic̄
Ideo non possunt credere q2 superba mēs
eoꝝ laudari desiderat ⁊ se sup alios efferre
cū econtra videbant christū pauperē ⁊ vi
lem cui subijci refugebant. Quandoq̄ de
niq̄ veritatez doctrine ex affectu auaricie
corrūpebāt. Unde ait Matth. xxiij. Ue vo
bis duces ceci qui dicitis: quicunq̄ iura
uerit p templū nihil est: qui autē iurauerit
ī auro tēpli debitor ē ⁊c. Pro quo no. q̄ ex
cupiditate auri ⁊ donoꝝ emanauit talis er
ror ab eis: q̄ qui iurabant per templū vel
altare: nec peccabāt nec erant in aliquo ob
ligati: qui vero iurabāt p aurū tēpli vl' do
nū altaris erant obligati ad absoluenduz
sacerdotibus certā quotā auri vel etiā tā
tū quātū valebat illud donū. Insup dicit
ibidē Chryſ. q̄ sacerdotes auꝝ quo ipi de
lectabant̄ ⁊ dona q̄bus ipi pascebant̄: san
ctiora dicebant esse q̄ ipm tēplū: vt homi
nes ꝓmptiores facerent ad offerēda dona
q̄ ad p̄ces fūdēdas in tēplo. Sic ex auari
cia docebāt filios parētibus debita offer
re in templo: dicit̄ enim Matth. xv. Qua
re trāsgredimini mādatū dei ꝓpt̄ traditio
nē vr̄am? De⁹ eñ dixit: Honora patrem ⁊
matrē: ⁊ vos dicitis: q̄cunq̄ dixerit pr̄i vl'
matri mun⁹ qḋ ē ex me scz deo oblatū ⁊ cō
secratū: ꝓderit etiā tibi magis scz q̄ si ex
pēderes in necessitates tuas. Glo. ibidē vt
sit sensus qḋ ego offero deo ⁊ mihi ⁊ tibi ꝓ
derit: ⁊ ideo nō debes sumere res meas in
tuos vsus sed pati vt deo offerā. Secundo
corrūpebant veritatē iusticie ⁊ hoc vl' ex li
uore inuidie: sicut Matth. xv. Non amore
iusticie sed liuore inuidie christū in suis di
scipulis arguebant: tanq̄ ꝯtēptorē doctri
ne seniorū: vt sic eū redderēt odiosū popu
lo. Quare inquiūt discipuli tui trāsgredi
untur traditiōes senioꝝ? nō eñ lauāt ma
nus cū panē manducāt. Multas eñ hmōi
traditiōes obseruandas statuerūt: vt zela
tores iusticie viderentur: ⁊ propt̄ hec chri
stū in suis redarguebāt: nō moti zelo iusti
cie sed liuore inuidie. Sicut ⁊ Matth. xij.
discipulis spicas vellētibus improperabāt
christo dicētes: Ecce discipli tui faciūt qḋ
non licet eis facere sabbato. Et ideo cōclu
dit ꝯtra eos dñs Matth. xv. dicēs: hypo
crite bene ꝓphetauit vobis Esaias. xxix.
licet sub alijs verbis. Populus hic labijs
me honorat: quia verbis iusticiā zelare vi
debantur: cor autē eoꝝ lōge est a me: quia
liuorem inuidie per hoc fouere q̄rebāt: sic
patet exp̄sse Joh. viij. cū obtulerūt mulie
rē in adulterio deprehēsam quasi requirē
tes iusticiam: cuz tamen ibidem subditur:
hoc dicebant tentantes eum vt possent ac
cusare eum. Uel etiā corrūpebāt veritatez
iusticie ex appetitu vane glorie: multas nā
q̄ traditiōes ⁊ obseruatiōes inducebāt nō
faciendo sed docēdo vt sic hominib⁹ iusti ⁊
honorabiles apparerēt. Uñ dic̄ Lu. xj. Ue
vobis legisperitis q̄ oneratis homiēs one
rib⁹ q̄ portari nō p̄nt: ⁊ ipi vno digito vr̄o
nō tangitis sarcinas. Et nihilomin⁹ tume
bāt ꝓpria ꝯplacētia ⁊ vana gloria tanq̄ iu
sti: ⁊ sic aspernabant̄ ceteros ad quos chri
stus direxit parabolā de phariseo ⁊ publi
cano: q̄ ponit̄ Lu. xviij. In talibus eñ ni
hil est nisi quedā falsa species sāctitatis vl'
honestatis: q̄bus iteꝝ ait dñs Matth. xx
iij. Ue vobis scribe ⁊ pharisei hypocrite q̄
similes estis sepulchris dealbatis: q̄ appa
rēt a foris homib⁹ speciosa: int⁹ vero plena
sūt ossib⁹ mortuorum ⁊ omi spurcitia: sic ⁊
vos a foris q̄dē paretis homib⁹ iusti: int⁹
aūt pleni est̄ hypocrisi ⁊ iniq̄tate. Ut deni
q̄ corrūpebāt eā ex affectu auaricie: dicit̄

enim Matth.xxiij. Ve vobis scribe ⁊ pha
risei hypocrite qui decimatis mētā ⁊ anhe
tum ⁊ ciminū ⁊ relinquitis q̄ grauiora sūt
legis: iudiciū ⁊ misericordiā ⁊ fidē. Hier.
ibidē ex hoc capitulo arguit eos auaricie
ꝙ studiose etiā viliū olerū decimas exigāt
⁊ iudiciū in disceptatiōe negotiorū miseri/
cordiamꝫ in paupes ⁊ fidē in deum q̄ ma/
gna sunt pretermittāt. Chrys. ibidem Sa/
cerdotes auaricia pleni si quis decimā ali
cuius rei vel minime non obtulisset: corri/
piebant eum quasi magnū crimen fecisset:
si quis autem alterum ledebat aut in deuz
peccabat: nō curabant eū corripere: de lu/
cro suo solliciti de gloria dei ⁊ de salute ho
minū negligentes. Tertio corrumpebāt
veritatē vite ⁊ hoc etiā tripliciter. Primo
ex liuore inuidie: ⁊ de hoc habet Luc. xx.
vbi principes sacerdotū ⁊ scribe querebāt
iesum capere ꝓpter parabolam ꝯtra eos di
ctam sed timuerunt populū ꝓpter quod cō
silium inierunt vt eum caperent in sermo/
ne: miseruntꝫ insidiatores qui se iustos si/
mularēt. s. quosdam discipulos cū herodia
nis vt sic ficta iusticia iesum redderēt īcau
tum: vt sic discipuli caperēt eū in ſmone: ⁊
milites herodis eū raperēt ad puniendum
⁊ dicūt ei. Magister scimus quia verax es
scꝫ in vita: ⁊ viam dei in veritate doces. s.
in sana doctrina: ⁊ non est tibi cura de ali/
quo: in quo apparet tua iusticia: ⁊ sic eum
cōmendauerunt licet fallaciter de veritate
doctrine iusticie ⁊ vite: vt liberiorē redde
rent ad respondendū: ⁊ deinde ꝓponūt ei
questionē brigosam dicentes: Licet cēsum
dare cesari an non? At si diceret nō esse lici
tū: iudicaret ꝯtrarius cesari: si diceret esse
licitū videret cōtrarius libertati populi ⁊
diuino honori. Cognita igit iesus eorū ne
quitia dixit: quid me tentatis hypocrite:
quasi diceret: non queritis veritatē addi/
scere sed me verbis capere. Secundo vero
ex motiuo vane glorie. Dic eī iesus Mat/
thei. xxiij. Omnia opera sua faciūt vt vide
antur ab hominibus. i. ꝓpter vanā vł hu/
manā gloriā: dilatant eni phylateria sua:
scꝫ pre alijs vt videant magis religiosi: et
magnificabant fimbrias suas. Et Matth.
vj. dicit. Cū facis elemosynā noli tuba ca
nere sicut hypocrite faciunt: non ad pau/
perum vocationem sed ad propriam osten
tationem. Eadem etiā causa culpant Mat
thei. xxiij. ꝙ edificant sepulchra ꝓphetaꝝ
quia scdm Chrysos. ibidē dicebāt apud se
Si benefecerimus pauperibus non mult
vident ⁊ ꝑ tempore vident: nōne ergo me/
lius edificia facimus que omnes aspiciūt
non solum in hoc tempore sed etiam in po/
sterum. O insipiēs homo quid tibi ꝓdest
post mortem ista memoria: si vbi es torque
ris ⁊ vbi nō es laudaris? hec ille. Et iteruz
ibi: Cū oratis non eritis sicut hypocrite q̄
amant in synagogis ⁊ angulis platearum
stantes orare. Chrysostomus vt videant
absconse orare ⁊ sic dupliciter laudent: et
quia orant ⁊ quia absconse orant: ⁊ hoc vt
videantur ab hominibus. Et iterū ibidez.
Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite
tristes: exterminant eī facies suas vt ap/
pareant hominibus ieiunātes. Chrysosto
mus ibidē. Si quis ieiunat ⁊ tristē se facit
hypocrita est: tantomagis iniquior est qui
non ieiunat sed argumētis quibusdā in fa
cie sua pingit venalē pallorē quasi ieiunij si
gnū. Pro his igit ⁊ silibus ait dñs Mat.
xxiij. Ve vobis scribe ⁊ pharisei hypocri/
te q̄ mundatis qđ deforis est calicis ⁊ pa/
rapsidis: intus autē pleni estis rapina ⁊ ī/
mundicia: pharisee ecce mūda prius qđ in
tus est calicis ⁊ parapsidis: vt fiat id qđ ē
deforis mundū. Origenes ibidē. Hic ſmo
nos instruit vt festinemꝰ esse iusti nō appa
rere. Qui eī studet vt appareat iustꝰ: que
a foris sunt mundat ⁊ que videt curat: cor
autē ⁊ conscientiā negligit: qui aūt studet
ea que intus sunt: id est cogitationes mū/
dare: consequens est vt etiaz que foris sūt
faciat mūda. Tertio deniꝫ ex affectu aua/
ricie. Unde Matthei. xxiij. Ve vobis scri/
be ⁊ pharisei hypocrite qui comeditis do/
mos viduarum in oratione longa orātes:
propter hoc amplius accipietis iudicium.
Quod a nobis auertat iesus christꝰ in se/
cula benedictus Amen.

Sequuntur sermones de prece pto nono ⁊ decimo.

De concupiscentijs in generali ac progressu tētationis. ⁊ cur om/ nis tētatio diabolo ascribitur: ac vtrum prothoparētes tentari de/ buerant: Sermo I

N n On cōcupiſces
domuz proximi tui: nec de
ſiderabis vxorem eius: nō
ſeruum: non ancillam: nō
bouem: non aſinū: nec om
nia que illius ſunt. Exod.
xx. In his verbis dominus conſtringit pa
riter explicite duo vltima precepta: impli/
cite vero prohibet dominus in eis vniuer
ſaliter omnē concupiſcentiam inordinatā
⁊ prauam cupiditatem. Et ſic in his duob9
preceptis prohibētur peccata cordis: ſic̄ in
A precedētibus prohibentur peccata oper̄.
Et ſi queritur cur deus hec duo precepta
addidit que prohibent affectū: cū ⁊ in pre/
dictis preceptis implicite data ſunt: vtpo/
te que prohibent manum et affectum. Ad
hoc dicendum ſcd̄m Alexandrū an. in. iij.
ſuo: q aliquando contingit peccatum eſſe
in voluntate non ſequente opere: ne ergo
quis crederet eſſe peccatum tm̄: cum opus
coniungitur voluntati: ideo ſeperatim p/
hibuit malam voluntatem. Nihilominus
tamen cum opus voluntatez ſequitur: tūc
voluntas ⁊ opus exterius ſi conſiderent
in radice ſcilicet libidine ⁊ intentione ſunt
idem peccatum: ſi vero conſideretur volū/
tas in ſe ⁊ opus in ſe: tunc alie ſunt circum
ſtantie boni debite actui exteriori q volū/
tati: quia diuerſificatur modus: locus: tē/
pus ⁊ quedam alie circumſtantie: licet cir/
cumſtantia finis ſit eadem. Ut ergo rudi/
bus daretur intelligi q ſola praua volun/
tas ſine opere comitante vel conſequente
peccatum eſſet: ideo de voluntate ſpecialia
dedit mandata. Dicit etiaz Richardus in
iij. di. xxx. q concupiſcentia vxoris dupli/
citer conſiderari poteſt. Aut inqtū ex ipſa
cauſatur exterior actus mechandi: ⁊ ſic ea/
dem prohibitione prohibentur cum exteri
ori actu: aut inqtum ex ipſa non ſequitur
actus exterior: ſicut quando concupiſcens
impeditur ne perpetrare poſſit factum ex/
terius: ⁊ ne putari poſſet talis concupiſcē/
tia culpa non eſſe: ideo prohibetur in iſto
precepto: quando non ſequitur actus exte
rior propter aliquod īpediens: ſicut in ter/
tio precepto ſecunde tabule prohibetur ſi/
mul actus mechandi ⁊ inordinata concu/
piſcentia interior a qua progreditur actus
ille: ⁊ accipitur hic concupiſcentia non p
paſſione appetitus ſenſitiui: ſed pro delibe
ratiua voluntate mechandi. Et eodem mo

dici poteſt de prohibitione furti ⁊ de cōcu/
piſcentia poſſeſſionis proximi: ac per cōſe/
quens de tranſgreſſione actuali aliorum p̄
ceptorum et de concupiſcentia eorum. In
his etiam duobus ſcilicet in mechia ⁊ cu/
piditate magis prohibet ſeorſum volunta
tem et opus q in alijs: quia delectatio me/
chie ⁊ vtilitas diuitiarum ſunt propter ſe
magis delectabilia: inqtum habent ratio/
nem delectabilis vel vtilis: ⁊ ideo debuit
in eis opus ⁊ concupiſcētia prohiberi. Un
de ⁊ propter improbitatem libidinis tales
concupiſcentie citius progrediuntur in ex
terius opus: nimirum cum ad hanc dupli
cem concupiſcentiam natura corrupta ma
xime inclinet. Nam ad concupiſcentiā ocu
lorum inclinat propter ſui conſeruationez
in eſſe indiuidui: ⁊ ad concupiſcentiaz car/
nis inclinat propter ſui conſeruationem in
eſſe ſpeciei. Inſuper hec duplex concupiſcē
tia prohibetur propter tria damna que fa/
cit in homine. Primum eſt q animam de/
teſtabiliter inficit et maculat: quia concu/
piſcentia carnis eſt ſicut aqua fluens: con/
cupiſcentia oculorum ſicut terra propt̄ ari
ditatem terrene affectionis: ⁊ ideo ſicut ex
terra ⁊ aqua fit lutum naturale: ſic ex hac
duplici concupiſcentia fit lutum ſpiritua/
le quo ſordidatur anima: ac per cōſequēs
deſpicabilis ⁊ fetida redditur in conſpectu
dei ad modū viliſſimi luti. Secundū eſt q
ad modū ignis extinguibilis animā inflā
mat: de quo Job. xxxj. Ignis ē vſq ad cō/
ſummationem deuorans: ac per cōſequēs
animam incinerat: anime bona ſpiritualia
ad nihilum redigens: ⁊ tunc ſuperuenit ſo
ror ei9 tertia ſcilicet ſuperbia vite: que ad
modum venti ſufflat ⁊ in cinerem redactā
ad modū puluerum vſquaq diſpergit.
Sicut ī pſalmo. j. dicitur de impio. Et ipſe
tanq puluis quem proijcit ventus a facie
terre. Tertiuz eſt q vtraq concupiſcentia
tanq inſatiabilis animam ſemper cruciat:
vnde dicitur prouerbioꝝ. iij. He ſunt due
filie ſanguiſuge clamantes affer affer. Nā
oculorum concupiſcentia dicit affer diuiti
as: carnis vero concupiſcentia dicit affer
delitias: ⁊ appetitus vtriuſq inſatiabilis
eſt. Preterea ſi queritur vtrum hec duo
precepta de non concupiſcendo maluz ſint
precepta legis naturalis. Ad hoc reſpon/
det Aſteñ. li. j. ti. xliij. q ſic: qr ſicut in cor/
de nr̄o ſcriptū eſt q nō eſt faciendū maluz
ſic etiā in eo ſcriptū eſt q malū nō eſt cōcu

piſcendum. Nec obſtat illud qđ põit Ro.
vij. Concupiſcentiã neſciebaꝫ niſi lex dice/
ret: Nõ cõcupiſces: quia apoſtolus loqtur
in pſona eoꝝ in quibus lex naturalis erat
intantũ obſcurata ꝙ neſciebant vtrũ con/
cupiſcentia erat peccatũ. Et ꝗ̃tum ad hos
dicit gloſa: neſciebã peccatũ eſſe. In aliq̃/
bus autẽ non erat ita obtenebrata quin be
ne ſcirent eſſe peccatũ ſed nõ tã graue: ⁊ ꝗ̃
tum ad hos dicit gloſa vel tã graue. Et ſic
non eſt ſimpliciter verũ illud quod legitur
Lex cohibet manũ nõ animũ: licet ſcđꝫ q̃d
verũ eſt: qua propter euãgeliũ a lege ſup/
abundat. Naꝫ lex actũ cordis prohibet in
iſtis preceptis: ne iudei rudes ⁊ carnales
putarent ipm eſſe conceſſum. Sed in duo/
bus ſupabũdat euangeliũ. Primo in ge/
neralitate prohibẽdi: quia Matth. v. phi/
betur actus cordis inordinatꝰ ſcđꝫ vim ira
ſcibilẽ ⁊ cõcupiſcibilẽ: in lege vero tm̃ ſcđꝫ
vim cõcupiſcibilẽ. Secũdo ſup abũdat in
expreſſiõe: quia in lege nõ prohibet̃ niſi af
fectiõis iordinatio: cũ dicit̃ nõ cõcupiſces
in euãgelio vero phibet̃ etiã intẽtio cogi/
tatiõis. Matth. v. vbi dicit̃. Si viderꝭ mu
lierẽ ad cõcupiſcendũ eã ⁊c̃. i. ſi oculum ha
beas intẽtionis in mulierẽ cogitãdo vt cõ/
cupiſcas eã iã mechatus es ⁊c̃. Cõcordat
Alex. ãgli. in. iij. Et ſcđm eoſdẽ in his duo
bus preceptis prohibetur concupiſcẽtia ge
neralis: quia omne concupitum eſt extra.
Aut igitur eſt nobiſcum cõmunicãs: ⁊ ſic
intelligitur per vxorem ſcđm modũ deca/
logi per ſynodochen a parte totum. Vl' nõ
eſt nobiſcũ cõmunicans: ⁊ ſic intelligit̃ p
rem pximi. Et ideo de generali cõcupiſcẽ/
tia proſequi cupientes: originem ⁊ progreſ
ſum illius breui ſtilo ꝯſtrĩgamus. Sed qꝛ
in magis appetibilibus ſcđm animã corru
ptã hec potiſſime relucent: ideo de carnali
bus ſumamus exemplũ. Dicit eñ Greg. in
moralibus ꝙ ex quo luxuria ſemel mentẽ
occupauerit: vix eã bona deſideria cogita
re pmittit. Et rationẽ addit dicẽs: Sũt eñ
viſcoſa deſideria: qꝛ ex ſuggeſtiõe oritur co
gitatio: ex cogitatiõe affectio: ex affectiõe
delectatio: ex delectatiõe ꝯſenſus: ex ꝯſen
ſu opatio: ex operatione cõſuetudo: ex con
ſuetudĩe deſperatio: ex deſperatiõe pecca/
ti defenſio: ex defenſiõe gloriatio: ⁊ ex glo/
riatiõe damnatio. Ex qua auctoritate patꝫ
ꝙ Grego. ſuggeſtionẽ põit tanq̃ originẽ et
initiũ in pgreſſu vitioꝝ. Preterea lꝫ ſꝫ eũ
dẽ Grego. triplex ẽ ſpũs q̃ talẽ ſuggeſtiõeꝫ
ĩgerit: q̃s inq̃t ſpũs ſit q̃ loquat̃ ip̃a ſugge
ſtio declarabit. Spũs eñ naturalis vl' ſen
ſualis mollia ⁊ voluptuoſa: ſpũs mũdi va
na: ſpũs diaboli vl' malicie amara loquit̃:
tñ oẽs tentatiões hmõi diabolo nõ ĩme/
rito aſcribunt̃: cuius pprĩũ officiũ eſt ten/
tare. Pro quo nota ſcđm Thom. in. ij. ꝙ
diabolus ſolus tentare dicit̃ rõne triplici. B
Primo ratiõe inceptiõis: nã ip̃e primo tẽ/
tauit hominẽ: ex qua tẽptatione parata eſt
alijs tentationis via. Secũdo ratione intẽ
tiõis: qꝛ ſoli diabolo ⁊ mẽbris eiꝰ ꝯuenit ĩ/
pugnare virtutẽ cũ ĩtẽtiõe occidẽdi homi/
nẽ p peccatũ: hoc enĩ caro nõ intendit: ſed
frui cognito delectabili. Tertio rõne coo/
peratiõis: nã ipſe diabolus vtit̃ rebus mũ
di ⁊ carne: ſicut inſtrumẽtis ad tentanduꝫ
hominẽ. Unde Bern. in quodã ſmone di
cit ꝙ demonũ eſt mala ſuggerere: noſtrum
eſt nõ cõſentire: quotiẽs eis reſiſtimus to/
tiẽs eos ſuperamus: angelos glorificamꝰ:
deum honoramꝰ: qui incitat vt pugnemꝰ:
adiuuat vt vincamus: cõciliat ne deficia/
mus: hec ille. Et licꝫ etiã ĩpugnamur a car
ne: tamẽ vt dicit Ambro. ſup Lucã: anima
nunq̃ a corpore vinceret̃ niſi prius a dia/
bolo teneret̃. Et infra. Sine pmiſſione dei
diabolũ nocere nõ poſſe cognoſcas: ne po/
tentiã diaboli magis timeas q̃ diuinitatꝭ
offenſam. Fidelis aũt deus ſm aplm q̃ ñ
patiet̃ vos tentari ſup id quod poteſtis. ſ.
ſuſtinere: ſed faciet etiam cũ tentatione p/
uentum. Dicit inſuper Iſidorus li. iij de ſũ
mo bono: ꝙ quando diabolꝰ decipere quẽ
q̃ querit prius naturam vniuſcuiuſq̃ intẽ
dit deinde applicat vnde aptum hominem
ad peccandum inſpexerit. Et ideo diabolꝰ
viliſſimo lenoni conueniẽter aſſimilari po
teſt. Nam leno vel adulter viliſſimꝰ ad de/
cipiendũ mulierem quamcunq̃ ſicut illam
ſubdolis adinuentionibus ⁊ blãdicijs ag/
greditur vt ad conſenſum alliciat: ſic etiaꝫ
diabolus velut adult̃ libidinoſus animaꝫ
primo per ſuggeſtiones alloquitur ⁊ falla
citer blanditur. Sicut Sichem blandicijs
deliniuit Dinã filiã Iacob vt legitur Ge/
neſ. xxxiiij. que triſtis erat: quia corrupta
fuit. Sic diabolus propter caſum in cõſci/
entia contriſtatus falſis ſponſionibus de/
mulcet promittens longam vitam: futurã
penitentiam diuinam miſericordiam ⁊ fi/
nem felicem. Sed multũ cauendus eſt ſer/
pens iſte lubricus et verſipellis: vtpote de
quo dicit Iſidorus libro. iij. de ſum. bono.

Diabolus serpens est lubricus: cuiꝰ si capiti .i. prime suggestioni non resistit: totꝰ interna cordis dū nō sentit illabitur. Hic q̄ri potest vtrū diabolꝰ pōt inducere hominem ad peccandū interius instigando: p̄sertim cum interiores motus anime sūt q̄dā opera vite: sed nullū opus vite potest esse nisi ab intrinseco p̄ncipio: nec etiā opꝰ anime vegetabilis qd̄ est infimū inter opera vite. Ad hoc dicēdū ꝫm Tho. p̄ma. 2e. q. lxxx. q̄ interior ps anime est intellectiua ꝛ sensitiua. Intellectiua autē cōtinet intellectū ꝛ voluntatē. Intellectus igit̄ p se q̄dem mouet̄ ab aliquo ipsum illuminante ad cognitionē veritatis: quod diabolꝰ circa hominē nō intendit sed magis rationē ipsius obtenebrat ad ꝯsētiēdū pctō. Que q̄dem obtenebratio ꝓuenit ex fātasia ꝛ appetitu sensitiuo: vnde tota interior operatio diaboli videt̄ esse circa fantasiā ꝛ appetitū sensitiuū: quoꝝ vtrūq͂ cōmouēdo potest ad peccatū inducere: qꝛ potest operari ad hoc ꝙ imaginatiue alique forme imaginarie presētent̄. Sed quo modo gr̄a breuitatis supsedeo. Potest etiā facere appetitus sensitiuus ꝯcitetur ad aliquā passionē Nimiꝝ cum dicat phus in libro de somno et vigilia ꝙ amantes modica similitudine in apprehensione rei amate mouentur. Cōtingit insuper ꝙ passiōe concitata id quod imaginatiue proponitur iudicetur esse ꝓsequendum: quia ei qui detinetur a passione videtur esse bonū ad quod per passionē inclinatur: ꝛ per hunc modū diabolus interius inducit ad peccandū. Unde licet opera vite semper sint ab aliquo principio intrinseco: tamē ad ea potest etiā cooperari aliqd̄ aliud exterius agēs. Sicut etiam ad opera anime vegetabilis calor exterior cooperat̄ vt facilius cibꝰ digerat̄. Pro q̄ nota ꝙ voluntas est ꝓpriū principiū actꝰ peccati: quia omne peccatum est voluntariū. Que scꝫ voluntas a duobus moueri pōt. Primo ab eo qd̄ interius inclinat volūtatē ad volēdū: ꝛ hoc nō est nisi voluntas vl̄ ip̄e deus: deus autē non potest esse cā peccati: relinquitur ergo ꝙ ex parte sola volūtas hominis sit directe causa peccati eius. Secūdo Ꝟo ab obiecto: sic̄ dicit appetibile apprehēsum mouet appetitū: ꝛ obiecta mouent potentias. Et ex hac parte pōt intelligi ꝙ aliquid voluntatē moueat tripliciter. Uno modo ipsum obiectum propositum: sicut dicimus ꝙ cibus excitat desiderium hominis ad cōmedēdū: ꝛ illo modo res sensibiles exterius apparētes mouent voluntatē hominis ad peccandū. Secundo modo ille qui ꝓponit vl̄ hmōi offert obiectū: vt homo vl̄ diabolus. Tertio modo ille qui ꝑsuadet obiectū ꝓpositum homini tanq͂ bonū vtile: delectabile vel honestū: talis em̄ aliqualiter ꝓponit ꝓpriū obiectū voluntati: qd̄ est rōnis bonū verū vl̄ apparens. Et his duobus modis hō vl̄ diabolꝰ incittare potest ad peccandū offerēdo scilicet sensui aliqd̄ appetibile vl̄ ꝑsuadēdo rationi. Uerūtamē nullo istoꝝ triū modoꝝ potest aliqs directe eē causa peccati: qꝛ voluntas nō est ex necessitate mouet̄ ab aliq̄ obiecto nisi ab vltimo fine. Ex quibꝰ ꝯcludit̄ ꝙ diabolus nō potest esse directe ꝛ sufficient̄ causa peccati sed solū per modū ꝑsuadentis vel appetibile ꝓponentis: volūtas autē humana directe est causa peccati. Et si obijcitur ꝙ diabolus inferre pōt necessitatē ad peccandum: qꝛ dicit̄ de eo Job xlij. ꝙ non est potestas sup terrā que valeat ei cōparari. Ad hoc dicendū ꝙ diabolꝰ ꝓpria virtute nisi refrenet̄ a deo: potest q̄dem aliquē ex necessitate inducere ad faciendū aliquē actū qui de suo genere est peccatū: hoc est potest aliquē inducere in actū peccati: nō tamē pōt inducere necessitatem peccandi: qd̄ patet ex hoc: qꝛ homo non resistit motiuo ad peccandū nisi per rationē cuius vsū diabolus nisi refrenet̄ a deo totaliter impedire pōt mouēdo imaginationē ꝛ appetitū sensitiuū: sicut patet in arrepticijs: sed tūc rōne sic ligata q̄cquid homo agit nō imputet̄ ad peccatū: sed si ratio nō sit totaliter ligata: ex ea pte q̄ ē libera peccato resistere pōt. Añ nulla ptās maior homine mouere pōt volūtatē homīs nisi solꝰ deus: alioq̄n frustra diceret̄ .j. Pe. vl. Aduersarius vester diabolꝰ tanq͂ leo rugiens circūit querēs quē deuoret cui resistite fortes in fide. Nec deniq͂ oīa peccata hoīm ex suggestione diabolica sunt. Dicit̄ enim in lib. de ecclasticis dogmatibus: ꝙ ñ omnes cogitatiōes nr̄e male a diabolo excitātur ꝫ aliq̄tiēs ex nr̄i arbitrij motu emergūt: ꝛ h̄ ꝓbat Origenes ex h̄: qꝛ etiā si diabolꝰ nō eēt homīes appetitū haberēt cibi ꝛ venereoꝝ ac siliū: q̄ possꝫ iordinatꝰ eē nisi ratione ordiaret̄ qd̄ subiacet libero arbitrio Hinc lꝫ Dyo. dicat. iiij. c. de di. no. ꝙ multitudo demonū causa est omnium maloꝝ ꝛ sibi ꝛ alijs: h̄ tamen intelligitur occasio/

naliter ꝛ indirecte: inq̄ꝫtū induxit primum
hominē ad peccandū: ex cuius peccato in/
C tantū vitiata est humana natura ꝙ oēs su/
mus ad peccandū ꝓcliues. Secūdo que
ri potest vtrū fuerit cōueniēs ꝙ hō tentare
tur a diabolo: p̄sertim cū eadē pena finalis
debeat peccato angeli ꝛ pctō hominis: ẜꝫ
illō Matth. xxv. Ite maledicti in ignē eter
num qui parat⁹ est diabolo ꝛ angelis ei⁹:
sed primū peccatū angeli nō fuit ex aliq̄ tē
tatione exteriori: ğ nec primū peccatū ho/
minis esse debuit ex aliq̄ tentatiōe exterio
ri. Deus insup futurū prescie bat ꝙ hō p tē
tationē demonis in peccatū deijceret: ꝛ sic
bene sciebat ꝙ homini nō expediebat ꝙ tē
taret. Ad h̄ dicenduꝫ scdm Tho. scda. 2e.
q. clxv. ꝙ diuina sapientia disponit omnia
suauit: vt dicit Sap. viij. inq̄ꝫtū scꝫ sua ꝓ/
uidentia singulis attribuit q̄ eis cōpetunt
ẜm suā naturā: q2 vt dicit Dyonisius. iiij.
c. de diuinis nominib⁹. Prouidentie diui/
ne nō est naturā corrūpere sꝫ saluare. Hoc
autē pertinet ad ꝯditionē humane nature
vt ab alijs creaturis iuuari vł īpediri pos/
sit: vnde cōueniēs fuit ꝙ de⁹ hominē ī sta/
tu innocētie tentari pmitteret p āgelos ma
los ꝛ iuuari facere p bonos. Ex speciali au
tem beneficio grē h̄ erat ei collatū: vt nul/
la creatura exterior ei nocere possꝫ ꝯtra ꝓ/
priā volūtatē p quā etiā tētatiōi demonis
resistere poterat. Sicut ğ de⁹ sciebat ꝙ hō
p tentationē in peccatū esset deijciēdus: sic
etiā sciebat ꝙ p libeꝝ ar. tentationi resiste/
re poterat. Sed hoc requirebat cōditio na
ture ipsius vt ꝓprie voluntati relinquere/
tur: ẜm illud Ecci. xv. Deus reliq̄t homīeꝫ
in manu ꝯsilij sui: vt. s. ad q̄cūq̄ꝫ vellet se
verteret: nec sine merito celeste regnū acq̄/
reret. Vn̄ Greg. li. iiij. moral. Ad h̄ hō posi
tus erat in paradiso vt si se ad cōditorꝭ sui
obedientiā vincłis charitatis astringeret
ad celestē angeloꝝ patriā q̄n̄q̄ꝫ sine carnis
morte trāsiret. Alioq̄n vt dicit Aug⁹. xj. su
p Gen̄. ad litteram. Nō mihi videt magne
laudis futurū fuisse hominē: si ꝓpterea be
ne posset viuere: q2 nemo male viuere sua/
deret: cū ꝛ in natura posse: ꝛ in ptāte habe
ret velle nō ꝯsentire suadēti. Cū igit ꝯue/
niens erat ꝙ hō tentaret a diabolo: ac hō
ꝯstitut⁹ dinoscit vł cōposit⁹ ex duplici na/
tura. s. itellectiua ꝛ sensitiua: ideo diabol⁹
in tentatiōe homīs vsus est incitamēto ad
peccandū dupliciter. Vno modo ex pte in
tellect⁹ inq̄ꝫtū ꝓmisit diuītatis silītudineꝫ
p sciētie adeptionem quā hō naturalit desi
derat. Alio modo ex pte sēsus: ꝛ sic est vsus
his sensibilib⁹ rebus q̄ maximā habēt affi
nitatem ad hominē: ptim quidē in eadem
specie tētans viruꝫ per mulierē: ptim vero
in eodē genere tētans mulierē p serpenteꝫ
ptim etiam ex genere ꝓpinquo ꝓponēs li
gni vetiti pomū ad edēdū. Verūtamē hoc
interest inter primos parentes in statu in/
nocentie: ꝛ nos: q2 diabolus minimū habu
it potestatis in hominem ante peccatū ori/
ginale: ideo p solā suggestionē exteriorē tē
tauit eū qua. s. immutat sola exterior cre/
atura. Nec potuit ip̄m ante lapsū interiori
suggestione tentare q2 suggestio qua spiri/
tualiter diabol⁹ homini aliq̄d suggerit scꝫ
interius: ōn̄dit diabolū plus habere pote/
statis in homīe ꝙ suggestio exterior: quia
p suggestionē interiorē īmutat a diabolo:
etiaꝫ hominis fantasia. Nec ipsa tētatio p̄
mis parentibus penalis fuit: q2 sine omni
difficultate tentatione resistere poterant:
nobis autē cū difficultate resistentib⁹ pena
lis iudicat: sed hec pena est ꝓ gloria dei si
pseuerantes in bono fuerimus. Et si q̄ri/
tur de motiuo diabolice tētationis. Dicen
dū ꝙ triplex est. Primū est vt primum ho
minē deducat in subiectiōis sue seruilitatē
nā qui facit peccatū seruus est peccati: ꝛ p
ꝯsequēs seru⁹ diaboli. Peccatū em̄ ē vni/
cū opus quod faciendū indicit diabolus:
ꝛ sic mouet ex ambitiōe vt sit rex sup oēs
filios supbie. Tantū nāq̄ꝫ laborat cū dispē
dio ꝓprio: vt dominiū suū amplificet in hoc
seculo ꝛ in inferno: credēs etiā ab eo sedu/
ctos in p̄n̄ti sue tirannidi subijci in futuro.
Sed spes eius frustrabitur: q2 sola diuina
iusticia punient. Secūdū est vt nos trahat
in malicie sue cōformitatē: sicut p virtutes
in diuinā similitudinē transformamur: vt
sic in nobis īpediat illā vnibilitatē cū deo
q̄ fit per gratiā in p̄n̄ti ꝛ p gloriā in futuro
sicut in principio studuit īpedire illā vnibi
litatē q̄ facta est a deo in assūpta natura: et
sic mouetur ptim ex inuidia dei: cui⁹ ꝓposi
tū frustrare desiderat: ꝛ ptim ex inuidia q̄
mouet ad hominē: cuius exaltationē susti
nere nō p̄ōt. Tertiū motiuū est vt homīes
trahat in penalitatis sue dānationē sciens
q2 si fuerim⁹ socij delictoꝝ erim⁹ ꝛ tormen/
toꝝ. Sed q2 de appetitu demonum ad tē/
tandū ꝛ de his q̄ ꝯcernūt p̄n̄teꝫ materiam
diffuse tractatū est in sermonib⁹ de tribus
partibus penitētie: p̄cise in ẜmone secūdo

⁊ tertio: ideo de eis gratia hic breuitatis su/
psedeo. Ad laudē dei.

De viscoso ꝑgressu peccatoꝝ: ⁊ de cogitatiōibus. Utrūue diabo/ lus eas agnoscit: ⁊ de affectiōe vel concupiscentia: ⁊ vtrum volūtas mouetur a passionibus appetitus sensitiui: Sermo II

NOn concupisces.
n Exo. xx. Uiso vtcunqꝫ de blandi
cijs subdolis ac tētationibus dia
bolicis: quibus allicere ⁊ illaq̄are q̄rit ani
mas hominū incaute ꝯuersantiū. Iā de ꝓ
cessu earundē tētationū videamꝰ. Quem
etiā tangit Archi. de pe. dis. ij. in. c. sic̄ tri/
bus. Post subdolas nāqꝫ blandicias mo/
re lenonū vł adulteroꝝ adiūgere studꝫ am
plexus: impmēs cogitatio nes ⁊ adducēs
rōnes ꝙ sic vł sic facere bonū ē: ⁊ sic ex sug
gestiōe orit̄ cogitatio q̄ scꝫ mens inuoluit̄
vt vix sese ab eadē valeat expedire. ꝓuer.
vij. Irretiuit eū multis ꝟmonibꝰ: ecce am/
plexus. Deinde ꝓcedit ad deosculationē:
q̄ nihil aliud est q̄ꝫ affectio in cogitationi
bus excitata. Cū eñ anima pctō afficit̄ tūc
a diabolo deosculat̄. Sed hec sunt oscula
fraudulenta de q̄bus dicitur ꝓuer. xxvij.
Meliora sunt vulnera diligentis q̄ꝫ frau/
dulenta odientis oscula. Deinde vero ꝓce
dit ad venereā cōmixtionē. i. ad ꝑniciosaꝫ
delectatiōeꝫ: quia tūc ꝓprie corrumpit̄ aīa
⁊ inquinat̄. Et loquor hic de delectatione
morosa: q̄ scꝫ īportat cōsensū in delectatio/
nē ꝑ quā scꝫ anima multū degenerat a sta/
tu ꝓprie nobilitatis: repudiata dei ꝓstitu/
ta diaboli. Hinc dicit̄ Sap. iij. Felix steril̄
⁊ incoinq̄nata. Deinde sequit̄ cōceptꝰ mise
rabilis fetus: q̄ fit ꝑ ꝯsensum in actū pecca
ti si se facultas ⁊ oportunitas obtulerint.
Unde dicit Hein. de vrimaria: ꝙ quidā cō
cupiscūt aliena vł etiā illicita: sed scientes
ꝙ obtinere ꝯcupita nō possunt ꝯcupiscen/
tiā nō ꝓsequunt̄: si autē scirēt concupita se
posse ꝯsequi: tūc fortissime conarent̄ ad ꝓ/
sequendā cōcupiscētiā in effectu: q̄bus scꝫ
nihil deest nisi facultas: ⁊ de talibus dicit̄
ꝓuer. xj. Manus in manu nō erit īnocēs.
Quia licet manū ab actu peccati cohibeat
nō tñ affectū: nec desinit prosequi q̄ malū
est ꝓpter deum: nec ꝓpter iusticiā sed pro/
pter impotentiā vel etiam propter quod/
cunqꝫ incōmodum temporale vel eternum
Deinde peruenit ad execrabilem ꝑturitio/
nem scꝫ per actualē conatum ad perficien/
dū peccatū: scdm illud psal. vij. Ecce par/
turit iniusticiam. glo. id est nititur efficere
iniusticiam: vnde talis conatus quandoqꝫ
non consequit̄ effectū: sicut dicit̄ Esa. xxx
vij. Uenerunt filij scꝫ iniquitatū vsqꝫ ad ꝑ/
tum: ⁊ non erat vis pariendi: quod aliquā
do contingit deo misericorditer id impedi
ente: qñqꝫ vero talis conatus prauus ple/
num sortitur effectū: ⁊ tūc cōpleta est mali/
cia eius tā materialiter q̄ꝫ formalit̄. Et sic
ꝑueniunt filij iniquitatis ad partū: id ē ad
operis expletionē. Deinde sequit̄ partus
lactatio cū peccata ducunt̄ in frequentiaꝫ
⁊ consuetudinem. Lactant̄ aūt vberibus
lamearū: de quibus dic̄ in Threñ. Sed la/
mee nudauerūt māmas: lactauerunt catu/
los suos. Lamea scdm glo. Esa. xxxiiij. pe Lamea
des habet equinos: cetera xo mēbra sūt fe
minea. Et Grego. xxxiiij. mora. dicit ꝙ La
mea humanā speciē habere dicit̄. i. faciem
muliebrē: sed corpꝰ bestiale. Sup dicta aūt
auctoritate Threñ. iiij. sꝫ ⁊ Lamee: dic̄ glo
sa ꝙ Lamea crudelior est suis fetibꝰ q̄ꝫ ce/
tere bestie: hinc dicit̄ Lamea quasi lania:
quia catulos suos laniare fertur: sic diabo
lus lactat filios quos in malicia degenera
uit duobus vberibus. primo scilicet confi/
dentia diu viuendi cū cōparatione suiipsi/
us ad alios qui similia vł maiora faciunt:
secundo sꝑe postea penitendi cum respectu
diuine misericordie: que nullum repudiat
peccatorem conuerti volentem. Deinde se
quitur ablactatio: cum iam nō amplius q̄/
si victus concupiscētijs sub spe postmoduꝫ
penitendi peccata perpetrat: sed potius ex
desperatione resipiscēdi seu magis ex eo ꝙ
a se voluntarie reijcit propositum peniten/
tie ⁊ spem venie vt peccato liberius īhere/
at: vt etiā nec quecūqꝫ flagella vł aduersa
miseꝝ ī viā agnitiōis ⁊ penitētie reuocare
valeāt: ⁊ sic ꝑ ablactatiōeꝫ ītelligit̄ ipa de
speratō. Deīde seq̄t̄ ī corꝑe pctī roboratio:
sic̄ ō Pharao. legit̄. Induratū ē cor Pha
rao. ñ dimittet ꝓplm etiā ꝑ q̄cūqꝫ flagella.
Per quam roborationem intelligitur pec
cati defensio: cui comitatur de peccato dā/
nabilis gloriatio: qua scilicꝫ gloriantur
cum malefecerint ⁊ exultant in rebus pes/
simis. Quibus Dauid in psalm. lj. Quid
gloriaris in malicia q̄ potēs es iniquitate.

Signum autem huius gloriationis est cuꝫ quis per iactantiam de eis loquitur: deduci volens facinora sua ad omnium noticiã ⁊ hoc est vltimũ in genere malicie: qđ Archi. vocat deportationẽ ⁊ deductionẽ. Sic fecerunt zodomite: vnde Esaie. iij. Peccatum suũ sicut zodoma p̃dicauerũt. Sed ad cepta redeamus ꝓut p̃nti speculationi congruit. Primo igitur ex diabolica suggestione oritur cogitatio. Cogitatio autez ẜm Hug. de sancto Victore: est improuidꝰ animi respectus ad euagationẽ pronꝰ. Hec autẽ cogitatio per diabolum concitata magis vel minus in malum coalescit ex diuersis causis concurrentibus. Veruntamẽ sicut de omni verbo ocioso rationẽ reddituri sumus: sic etiam de omni cogitatiõe ociosa qualis tamen cogitatio minima iudicatur in genere cogitationũ: nihil vtilitatis conferens: sed tm̃ animũ tristẽ relinquens ⁊ animã puluere venialiũ maculãs. Hinc ꝙtum ad primũ dicit Seneca li. de quattuor virtutibus. Cogitatiões vagas ⁊ inutiles ac velut somno similes nõ recipias: ꝗbus si animũ tuũ oblectaueris cũ oĩa disposueris tristis remanebis. Q̃tũ etiã ad scđm dic̃ Cassio. sup illud psal. xxxix. Cor meum dereliquit me. Quocunqꝫ tpe nõ cogitaueris deuz: puta tẽpus illud amisisse. Hinc non incõgrue dicit Hiero. in epl'a ad Demetriadẽ: ꝙ tutissimũ ⁊ ꝑfectissimũ est vt assuescat animꝰ sollicita semp atqꝫ ꝑuigili custodia discernere cogitationes suas: ⁊ ad primuz cũ motu vl' ꝓbare vl' reprobare qđ cogitat: vt vel bonas cogitationes alat vl' statim malas extinguat: hic nãqꝫ fons ẽ boni ⁊ origo peccandi: ibi maxime oportet obseruare peccatũ vbi nasci solet: statimqꝫ ad primã tẽptationis faciẽ anteq̃ꝫ malũ crescat restringere dũ adhuc est in cogitatione. Et hoc est vnicũ studiũ iustoꝝ de quibus dicit Grego. xiij. moraliũ: ꝙ electoruz mentes si quas in se carnales cogitationes ĩueniũt: ardore penitẽtie ꝯsumũt: nec cogitatiões suas dilatari carnali voluptate ꝑmittunt: qꝛ eo semetipsos iudicantes subtilius feriunt: quo districtũ iudicẽ p̃stolant̃ vicinum. Ecõtra vero vt ibidez dicit. xiiij. moraliũ. Cũ reproborũ mentibꝰ occasio ꝑpetrãdi peccata deest desiderioꝝ: cogitationes eorũ cordibus nullatenꝰ desũt: ⁊ cuz non semp diabolũ sequantur in opere: valde tamen se illi obligant in cogitatione.

Hic igit̃ queri potest vtrũ demões agnoscere valeant cordiuz cogitatiões: p̃sertim cum nullus spũs nisi diuinus anime rationali possit illabi: ergo ꝑ ꝯsequẽs nec videre per naturã ea que sunt in anima: ꝙdiu ñ sunt in intimo ipsius anime. Ad hoc dicẽdum ẜm Asteñ. lib. j. ti. xj. post Richar. ꝙ cogitatio cordis dupliciť cognosci potest. Vno modo in suo effectu: ⁊ sic non solum ab angelo sed etiã ab homine cognosci potest: ⁊ tanto subtilius quãto effectus hmõi fuerit magis occultus. Cognoscitur enim cogitatio cordiũ interdũ nõ solũ ꝑ actũ exteriorẽ sed etiã ꝑ immutationẽ corporis vt vultus ac alioꝝ mẽbrorũ. Verũtamen sensibilis ⁊ corporalis ĩmutatio que cõcomitatur cogitationes hominis: quãdoqꝫ est ita indeterminata ꝙ diabolus per eã in cognitionez certã cogitationis venire nõ potest: quandoqꝫ vero est ita fortis ⁊ determinata ꝙ per illã cognoscere põt cogitatiõez ꝙtũ ad speciẽ: vt ꝙ cogitat de inuidia vel luxuria. Si eñ quasdã affectiões animi ꝑ pulsũ medici cognoscere possunt: tũc multomagis hoc possunt angeli vel demones quãto subtilius huiusmudi occultas ĩmutationes corporales perpendunt. Vnde dicit Augꝰ. in libro de diuinatiõe demonum ꝙ aliqñ hominũ dispositiões nõ solũ voce ꝓlatas, sed etiã cogitatione cõceptas: cum signa quedã ex animo exprimũt: in corpore tota facilitate perdiscunt. Q̃uis in lib. retractationũ hoc dicat esse asserendũ quõ hoc fiat: non tamẽ est creden dũ ꝙ possint eas certitudinaliter agnoscere ꝙtũ ad omnes circũstantias singulares. Alio mõ possunt cognosci cogitationes filioꝝ hominũ ꝓut sunt in intellectu: ⁊ affectiões ꝓut sũt in volũtate: ⁊ sic solus deus cogitationes cordiũ ⁊ affectiões voluntatuz cognoscere potest. Dicit̃ eñ in libro de ecclesiastic. dogmatibus. c. xlviij. Internas anime cogitatiões diabolũ nõ videre certi sumus. Et iij. Reg. viij. dicit̃ ad dñm. Tu solus nosti corda filiorũ hominũ. Cuiꝰ ratio est: qꝛ voluntas creature rationalis soli deo subiacet: ⁊ ipse solus in eã operari potest: ꝗ ẽ p̃ncipale eius obiectũ vt vltimꝰ finis. Et ideo ea que sunt in voluntate vel que dependẽt ex sola voluntate soli deo nota sunt. Mãifestũ est autẽ ꝙ ex sola voluntate dependꝫ ꝙ aliquis actu aliquid cognoscat vel cõsideret: quia cũ quis habet habituz scientie vel species intelligibiles in eo existentes ꝯ vtitur eis cũ vult. De cogitatione vide in

sermone secũdo de tribus partibus penitentie. Secũdo ꝑncipaliter ex diabolica suggestione oritur affectio vel cõcupiscentia: que notat̃ ꝑ deosculationẽ. Pro quo notandũ ſm Thomã ꝑma 2e.q.xxx.ꝙ cõcupiscentia est appetitus boni delectabilis ⁊ sicut philosophus ꝑmo rhetorice ponit quasdam cõcupiscẽtias naturales ⁊ quasdam non naturales: sic etiam dupliciter est aliquid delectabile. Uno modo: quia est cõueniens nature animalis: sicut cibus potus ⁊ alio huiusmodi: ⁊ talis cõcupiscẽtia delectabilis dicit̃ naturalis: ⁊ est cõmunis tam hominibꝰ ꝙ̃ etiam alijs animalibus: quia vtriusq̃ talis cõcupiscentia conueniens est ⁊ delectabile ſm naturam: ⁊ in his etiam omnes homines cõueniũt. Unde ⁊ philosophus in.iij. Ethicoꝝ vocat eas cõmunes ⁊ necessarias: in rhetorica vero vocat eas irrationales. Alio modo dicitur aliquid esse delectabile: quia ꝯueniens est nature animali ſm apprehensionem: sicut cum aliquis apprehendit aliquid vt bonũ ⁊ cõueniens: ⁊ per cõsequens in ipso delectat̃: ⁊ huiusmodi cõcupiscentia delectabilis dicit̃ non naturalis: ⁊ solet magis dici cupiditas. Et tales cõcupiscentie proprie sunt hominũ quorum propriũ est excogitaaliquid vt bonum ⁊ cõueniens: ꝑter id qđ natura requirit: ⁊ philosophꝰ in ꝑmo rhetorice dicit has secũdas ꝯcupiscentias esse cum ratione. Et quia diuersi diuersimode ratiocinant̃: ideo dicunt̃ he cõcupiscentie in.iij. Ethicoꝝ esse proprie ⁊ apposite: scilꝫ supnaturales. Unde illud idem qđ appetitur appetitu naturali: potest etiam appeti appetitu animali: cum fuerit apprehensum cum ratione: sicut cibus potus ⁊ similia: que naturalit̃ appetunt̃. Possunt etiã appeti cõcupiscentia non naturali: cum scꝫ in eis aliquid appetit̃ preter id quod natura requirit: scilꝫ nimia superfluitas vel nimia delectatio: ⁊ hoc reputat̃ in vitiũ. Unde ꝯcupiscẽtia naturalis tm̃ ea cõcupiscit que natura requirit: natura vero paucis minimisq̃ cõtenta est: ⁊ sic est finita. Sed cõcupiscẽtia nõ naturalis appetens supflua tendit in infinitũ: sequit̃ enĩ rationẽ cui competit in infinitũ ꝓcedere: ⁊ ꝑsertim cũ finẽ ponit in his que appetit. Nam phus in.j. Politice rationẽ ponit: quare quedã concupiscentia sit finita: ⁊ quedaꝫ infinita dicens: ꝙ semꝑ cõcupiscẽtia finis est finita: q2 finis ꝑ se ꝯcupiscit̃ vt sanitas: vñ maior sanitas magis cõcupiscit̃: ⁊ sic in infinitũ. Cõcupiscentia vero eius qđ est ad finem nõ infinita: sed ſm mensurã appetit̃ qua cõuenit fini. Unde qui finẽ in diuitijs ponũt: habent cõcupiscentiã diuitiaꝝ infinitam: qui aũt diuitias appetũt ꝓpter necessitatẽ vite: cõcupiscũt diuitias finitas sufficientes ad necessitatẽ vite: vt dicit ibidẽ phus. Et eadẽ est ratio de cõcupiscẽtia aliarũ rerum quarũcũq̃. Et hec cõcupiscẽtia aĩalis siue nõ naturalis ꝓprie loquẽdo est in appetitu sensitiuo ⁊ in vi cõcupiscili que ab ea denominat̃: sic enĩ vnicuiq̃ potentie aĩe cõpetit appetere ꝓpriũ bonũ appetitu naturali qui nõ ꝯsequit̃ apꝑhensionẽ: sed appetere bonũ appetitu aĩali qui sequit̃ apprehensionẽ solum ꝑtinet ad vim appetitiuã. Appetere vero aliq̃d sub rõne boni delectabilis ſm sensum qđ ꝓprie est cõcupiscere: ꝑtinet ad vim cõcupiscibilẽ. Et differũt hec tria: amor: cõcupiscẽtia ⁊ delectio. Nã ipm delectabile ſm sensum inquãtũ appetitum sibi adaptat quodãmõ ⁊ cõformat: causat amorẽ. Inquãtũ vero absens attrahit ad se ipm: causat ꝯcupiscentiã. Inquãtũ deniq̃ ꝑsens quietat in seipo: causat delectatõeꝫ. Unde cõcupiscẽtia causat̃ ab amore ⁊ tendit in delectationẽ. Qr autẽ hec cõcupiscentia nõ naturalis ortũ habeat ab amore sic ostẽdi potest. Nã amor sui est ꝑncipiũ oĩs peccati: ⁊ ideo dicit Augꝰ.xiiij. de ciui. dei: ꝙ amor sui vsq̃ ad ꝯtemptũ dei facit ciuitatẽ babylonis. Ad cuiꝰ euidentiã sciendũ: ꝙ ꝓpria ⁊ ꝑ se causa peccati accipienda est ex ꝑte cõuersionis ad cõmutabile bonũ: ex q̃ quidẽ ꝑte oĩs actus peccati ꝓcedit ex aliq̃ inordinato appetitu alicuiꝰ tẽporalis boni. Qr aũt aliquis appetat inordinate bonum aliqđ tẽporale: ꝓcedit ex hoc ꝙ inordinate seipm amat. Hoc autẽ est aliquẽ amare: bonũ ei velle. Et sicut amor sui naturalis debitus ⁊ ordinatꝰ velit sibi bonũ ſm ꝙ sibi cõgruit: sic amor sui nõ naturalis indebitꝰ ⁊ inordinatꝰ ad dei cõtemptũ ꝑducẽs: vult sibi bonũ nõ ſm ꝙ sibi cõgruit: ſ3 ſm ꝙ affectus corruptꝰ exigit. Et si querit̃: vtrũ talis deordinatꝰ motus cõcupiscentie q̃ causat̃ ab inordinato amore sui sit in sensualitate sicut ĩ subiecto. Ad hoc dicendũ ſm Asteñ. li.ij. ti.vij. ꝙ sensualitas dupliciter cõsiderari põt. Uno mõ ſm se: ⁊ sic nõ est subiectũ peccati: q2 sic est cõis nobis ⁊ brutis. Alio mõ in ordinatõe ad rationẽ.s. inquãtũ est a rõne suadibilis: ⁊ sic ĩ ea põt

esse peccatū. Nā peccatū inueniri potest in
q̄libet potentia cuiꝰ actꝰ pōt eē voluntariꝰ
⁊ inordinatꝰ ī q̄ ratio peccati ꝯsistit: ſ3 actꝰ
sensualitatis pōt eē volūtariꝰ inq̄ntū sēsu/
alitas: id ē appetitus sensitiuꝰ natus est a
volūtate moueri et sic ī nobis habet q̄ndā
excellentiā ꝑ alijs animalibꝰ: sc3 ꝙ natus
est obedire rationi: et q̄ntū ad hoc pōt esse
principiū actꝰ volūtarij ⁊ ꝑ ꝯsequens subie
ctū peccati. Nec obstat ꝙ ī sensualitate ꝑ/
seuerat ꝑpetua corruptio q̄tū ad fomitem
qui nūq̄ tollit̄ totalit̄ ī hac vita: trāsit eñ
peccatū originale reatu ꝑ baptismū ⁊ rema/
net actu. Sed talis corruptio fomitis non
īpedit quin homo rationali volūtate repri
mere possit singulos ī ordīatos motus sen
sualitatis si ꝑsentiat: puta diuertēdo cogi/
tationē ad alia: lic3 omēs huiusmodi motꝰ
homo vitare nō pōt propter corruptionem
predictā: s3 hoc solū sufficit ad rationē pcti
volūtarij ꝙ pōt vitare singulos. Sciēdū
igit̄ ꝙ īordinatio sensualitatis quādoq̄ ē
sine oī culpa sc3 quādo volūtas nō ē cau
sa illiꝰ deordinationis nec cōmittendo nec
omittēdo: nec ātecedēter nec ꝯcomittāter.
Quādoq̄ aūt ē culpa venialis materialit̄
in sensualitate: formalit̄ aūt nūq̄ s3 ī volū
tate. Et hoc ē quādo īsurgit īordinatio in
sēsualitate ꝑ negligētiā volūtatis: tūc eñ
īputat̄ volūtati ꝓ culpa veniali propt̄ dif
ficultatē refrenādi ⁊ regēdi sensualitate3.
Et sic dicit magister sniaꝝ libro scd̄o distin
ctōne. xxiiij. ꝙ si īmota sensualitatis tantū
illecebra peccati teneatur: est veniale a cle
uissimu3 peccatū. Et qualiter a deo punit̄
vide ī s̄mone scd̄o de tribꝰ ꝑtibꝰ pn̄itētie.
Quādoq̄ vero īordinatio sensualitatis ī/
putat̄ volūtati ꝓ culpa mortali: quādo sc3
ē cōtra actū prohibitū īsurgēs ex volūtat̄
imperio deliberato. Non igit̄ oīs concu
piscentia simplicit̄ ꝓhibet̄ his preceptis:
quia s̄m Alex. an. in tertio: cōcupiscentia
sumi pōt triplicit̄. Uno mō dici pōt appeti/
tus vegetabilis: ⁊ talis ꝯcupiscētia ꝓ vt ē
in ordinata est a fomite mouēte: id ē a cor/
ruptiōe originalis culpe: ⁊ talis ꝯcupiscē/
tia ē in suggestiōe. Alio modo dici pōt ap/
petitus sensibilis: ⁊ hoc ꝓ vt ē inordinata
est a sensualitate mouēte cū fomite: ⁊ illa ē
in delectatione. Tertio mō concupiscentia
dici pōt appetitus rationalis: ⁊ sic est a li/
beri arbitrij volūtate q̄ ꝯsistit in consensu.
Sic ergo dicēdū ꝙ ꝑ se ꝯcupiscentia ꝓ vt ē
in ꝯsensu rationalis volūtatis ꝓhibet̄ in

istis preceptis. Concupiscentia vero que ē
in delectatione sensualitatis vel ex sugge
stione ꝓhibet̄ simplicit̄ sed tm̄ s̄m quid: q2
nō erat ꝓhibendū ne ille cōcupiscētie sint ī
nobis: q2 h̄ est nobis īpossibile: s3 ꝓhiben/
tur ne sequamur eas: s̄m illud Ecci. xviij.
Post ꝯcupiscētias tuas n̄ eas. Ire aūt idē
ē ꝙ ꝯsentire. Cōcupiscētias aūt suggestio/
nis ⁊ delectatiōis nō ꝓhibet ꝓprie: s3 ex ꝓ
hibitiōe ꝯsensus ostēdunt̄ eē male ⁊ vitā/
de. Sic ḡ nō ꝓhibet̄ motꝰ concupiscētie q̄
ꝯsistit infra limites sēsualitatis: s3 directe
prohibet̄ cōsensus volūtatis in opꝰ vl̄ dele
ctationē: hec ille. Hic queri pōt vtrū vo/
luntas moueri potest a passionibꝰ appeti/
tus sensitiui: ꝑsertim cū motor sup̱ior non
mouet̄ ab inferiori: sic̄ aīa nō mouet̄ a cor
pore: ſ3 ecōuerso. Volūtas aūt q̄ est appeti
tus rōnis cōparatur ad appetitū sensitiuū
sicut motor sup̱ior ad inferiorē. Dicit enim
phūs in. iij. de aīa ꝙ appetitꝰ rōnis mouet
appetitū sensitiuū sic̄ in corporibꝰ celestibꝰ
spera mouet sperā. Nulla etiā potētia pas/
siua mouet̄ nisi a suo obiecto: volūtas aūt
est potētia actiua ⁊ passiua simul inq̄tū est
monēs mota: sic̄ ī. ij. de aīa phs dic̄ vl̄iter
de vi appetitiua. Sed passio appetitus sen
sitiui non est obiectū volūtatis sed magis
bonū rationis ergo ⁊c̄. Ad hoc dicendum
scd̄m Thomā in prima. 2e. q. lxxvij. ꝙ pas/
sio appetitꝰ sensitiui non potest directe tra
here voluntate3 vel monere sed hoc potest
indirecte dupliciter. Uno modo scd̄m quā
dam abstractionem: cum enim omnes ani/
me potentie radicentur in vna essentia ani
me: necesse est ꝙ quando vna potentia in/
tenditur in suo actu: altera in suo actu re/
mittatur vel etiam totalitet īpediatur: tu3
quia oīs virtus ad plura dispersa fit mi/
nor: vnde econtrario quādo intenditur cir
ca vnum minus potest ad alia dispergi: tū
quia in operibus anime animalibus req̄ri
tur quedam intentio que dum vehement̄
applicatur ad vnum non potest alteri ve/
hementer attendere: ⁊ scd̄m hunc motum
per quandam distractionem quando mo/
tus appetitus sensitiui fortificat̄ scd̄3 quā/
cunq̄ passionem: necesse est ꝙ remittatur
vel totaliter impediatur motus propriꝰ ap
petitus rationalis qui est voluntas. Alio
modo ex parte obiecti voluntatis quod ē
bonum ratione apprehensum. Impeditur
enim iudicium ⁊ apprehensio rationis pro
pter vehementem ⁊ inordinatam apprehē/

ſionem imaginationis ⁊ iudicium virtutiſ
eſtimatiue. Manifeſtum eſt autē ꝙ paſſio/
nem appetitus ſenſitiui ſequitur imagina/
tionis apprehēſio: ⁊ iudicium eſtimatiue:
ſicut etiam diſpoſitionem lingue ſequitur
iudicium guſtus. Unde videmus ꝙ homi
nes in aliqua paſſione exiſtentes: non faci
liter auertunt imaginationem ab his cir/
ca que afficiuntur: ⁊ per conſequēs iudici
um rationis plurimum ſequitur paſſionē
appetitus ſenſitiui. Nam talis paſſio cau/
ſat quandam immutationem corporalē ex
qua ratio quodammodo ligatur ne libere
in actum exeat: ſicut etiā ſomnus vl' ebrie/
tas quadam corporali transmutatione fa/
cta ligant vſum rationis. Et ꝙ hoc contin
gat in paſſionibus ex hoc patet ꝙ aliquan
do cum paſſiones multum intendūtur: ho
mo totaliter vſum rationis amittit. Multi
nanqꝫ propter abūdantiam amoris ire tri/
ſticie ⁊ huiuſmodi ſunt in inſaniam verſi.
Cum igitur iudiciū rationis ſequitur paſ/
ſionem appetitus ſenſitiui: conſequens eſt
vt etiam motus voluntatis qui natus ē ſe/
qui rationis iudiciū ſequatur etiam paſſio
nem appetit⁹ ſenſitiui. Et hoc eſt quod di/
cit apoſtolus ad Romanos. vij. Uideo ali
am legem in membris meis repugnantem
legi mentis mee: ⁊ captiuantē me in legem
peccati. Et hoc legitur de iudicibus inue/
teratis dierū malorum: dicente Daniele ꝓ/
pheta eiuſdem. xiij. Cōcupiſcentia ſubuer/
tit cor tuum. Ad laudē.

De delectationibus corporali/ bus ⁊ ſpiritualibus bonis ⁊ malis ⁊ vtrꝫ in ſenſualitate poteſt eē pec catum mortale aut in conſenſu ra tionis inferioris: ⁊ de conſenſu in delectationē: Sermo III

On concupiſces.

n Exo. xx. Expediti de cogitatione
⁊ affectione pue oriuntur ex dia/
bolica ſuggeſtione. Jam vidēdū eſt de ter/
A tio qȯ oritur ex eadē ſuggeſtione quod eſt
delectatio. Eſt autē delectatio ſm phūm
in vij. ⁊. x. Ethic̄. operatio cōnaturalis nō
impedita. Et nō ē ſolū in appetitu ſēſitiuo:
de q̄ dic̄ phus in. j. Rhetor. ꝙ delectatio ē
mot⁹ quidā ſenſibilis: ⁊ tūc cōis ē nobis ⁊
brut̄: ſ; etiā in appetitu ītellectiuo q̄ dicit̄
volūtaſ qȯ īnuit ps. xxxvj. cū dic̄. Delecta
re in dn̄o. Nā ad deū nō pōt extēdi appeti/
tus ſenſitiuus ſed ſolum intellectiuus. Et
hoc innuit philoſophus in. x. Ethicoꝝ di/
cens: ꝙ ſcd̄m omnem ſenſum eſt delectatio
ſimiliter autem ⁊ ſcd̄m intellectuꝫ ⁊ ſpecu/
lationem. Et ſicut primam delectationē cō
munē habem⁹ cū brutis: ſic ſecundā cōmu
nē habem⁹ cū ſpiritib⁹ intellectualib⁹. Ue
rūtamē hoc intereſt inter delectationē vtri
uſqꝫ appetit⁹: q2 delectatio appetit⁹ ſenſibi
lis eſt cū aliqua transmutatiōe corporali:
ſed delectatio appetitus intellectiui nihil
aliud eſt q̄ ſimplex motus volūtatis: ⁊ ſic
non eſt ſolū in homīe ſed etiā in deo ⁊ an/
gelis. Dicit eñ phus in vij. Ethico. ꝙ deuſ
vna ſimplici operatiōe gaudet. Dicit etiaꝫ
Dyo. in ſi. celeſtis hierar. ꝙ angeli nō ſunt
ſuſceptibiles noſtre paſſibilis delectatiōis
ſed cōgaudēt deo ſcd̄m incorruptionis leti
ciā. Et iterū dicit ibidē ꝙ homines ſancti
multotiens fiunt in participatiōe delecta/
tionū angelicarū. Ex quibus concludit̄ ꝙ
duo ſunt genera delectationū. Quedā eñ
ſunt delectationes corporales que ſunt ſm
partē ſenſitiuā: ⁊ has delectationes pluri/
mi nitunt̄ adipiſci: quia bōa ſenſibilia ſūt
magis ⁊ plurib⁹ nota. Et etiā quia homi/
nes delectatiōib⁹ indigēt vt medicinis cō/
tra multiplices dolores ⁊ triſticias: ⁊ quia
plures hoīm ad delectatiōes ſpūales p̄ci/
pue v̄tuoſoꝝ ꝑtīgere nō pn̄t: ideo declināt
ad corpales. Quedā v̄o ſūt ſpūales .ſ. ſm
mētē: de q̄b⁹ dic̄ phs in. x. Ethic̄. ꝙ maxia
delectatio ē q̄ ē ſm ꝑationē ſapiētie. Qȯ
innuit p̄s. cxviij. dicēs: Q̄ dulcia faucib⁹
meiſ eloq̄a tua ſup mel ori meo. Hic ḡ q̄ri
pōt vtꝝ in vtroqꝫ genere delectationū q̄dā
delectatiōes ſūt nāles ⁊ q̄dā īnaturales: ſi
cut. ſ̄. dictū ē ſm ōe p̄cedēti: ꝙ q̄dā ſūt ꝯcu
piſcētie nāles ⁊ q̄dā nō naturales. Et vide
tur q2 qȯ ē ꝯ naturā ē violentū: ſic̄ ꝙ lapis
aſcēdat ſurſū ⁊ ignis deorſū: ſ; oīe violen
tū ē ꝯtriſtās: vt d2 in. v. Methaph. cū eniꝫ
delectatio in affectib⁹ aīe ꝓportionet̄ q̄eti
in corpib⁹: ⁊ appetit⁹ corpis naturalit̄ non
q̄eſcat niſi ī loco ꝯnaturali: ſeq̄t̄ ex h̄ ꝙ ap
petit⁹ aīalis q̄ ē delectatio nō pōt eē niſi in
aliq̄ ꝯnaturali. Ad hoc dicendū ſm Tho.
prima. 2e. q. xxxj. ꝙ naturale dicit̄ illȯ qȯ
eſt ſ; naturā vt habet̄ in. ij. Phyſico. Na
tura aūt in homīe duplicit̄ ſumi pōt. Uno
modo ꝓ eo qȯ ꝯdiuidit̄ rōni vt ē illȯ qȯ ē
cōe homī cuꝫ alijs animalib⁹: ⁊ p̄cipue qȯ
ratiōi nō obedit: ⁊ ſm h̄ ea q̄ pertinent ad

cōſeruationē corpis vel ſm indiuiduū vt
cibus et potꝰ ⁊ ſilia: vel ſm ſpeciē ſicˀ vſus
venereoꝝ: dicunt homī delectabilia natu/
ralit. Alio mō pōt in hoīe ſumi natura ꝓut
intellectꝰ: ⁊ rō eſt potiſſime natura homīs:
qꝛ ſm eam hō in ſpē cōſtituit: ⁊ ſm hoc na
turales delectatiōes hoīm dici poſſūt que
ſunt in eo qꝺ cōuenit ei ſm rōnem: ſicˀ dele/
ctari in ꝯtēplatiōe veritatis ⁊ in actibꝰ vir/
tutū eſt homī naturale. Scdm̄ vtraſqꝫ igit
delectatiōes querit aliq̄s eſſe innaturales
ſimpliciter loquēdo ꝫ cōnaturales ſm q̄d.
Conuenit enī in aliquo indiuiduo corrūpi
aliqꝺ principioꝝ naturaliū ſpeciei: ⁊ ſic id
qꝺ eſt ꝯ naturā ſpeciei: fieri pōt ꝑ accidēs
naturale huic indiuiduo: ſicˀ natura vini ē
ꝙ calefacit: qꝺ tñ ꝑ accidēs naturalit infri
gidat: vtpote ſi factū fuerit acetoſum. Sic
ḡ cōtingit ꝙ id qꝺ eſt ꝯ naturā homīs vel
q̄tū ad corpis ꝯſeruationē vel etiā q̄tū ad
rōnē fiat huic homī cōnaturale ꝓpter ali/
quā nature corruptionē in eo exiſtē: q̄ qui/
dē corruptio pōt eſſe vel ex ꝑte corpis vl̄ ex
egritudine: ſicˀ febricitātibꝰ dulcia vident
amara ⁊ ecōuerſo: ſiue ꝓpter malā cōplexi/
onē: ſicˀ aliqui delectant in comeſtione tre
vel carbonū vel aliquoꝝ hmōi. Uel etiā ex
ꝑte aīe: ſicut ꝓpter cōſuetudinē aliqui dele
ctant in comedēdo homīes vl̄ in coitu be/
ſtiarū aut maſculoꝝ aut alioꝝ hmōi: q̄ non
ſunt ſm naturā hūanā. Sūt igit in ꝑte ſen
ſitiua quedā delectatiōes naturales ⁊ q̄dā
non naturales q̄. ſ. ſunt cū ratiōe. Uel ſicut
Damaſ. ⁊ Grego. nicenꝰ dicunt quedā ſunt
corpales ⁊ quedā aīales qꝺ in idem redit.
Delectamur enī ⁊ in his q̄ naturalit cōcu/
piſcimꝰ ea adipiſcētes: ⁊ in his q̄ ſm rōnē
cōcupiſcimꝰ: ⁊ tūc ſortit nomē gaudij. Nā
gaudiū nō attribuimꝰ brutis aīalibꝰ: ꝫ ſo/
lū habet locū in delectatiōe q̄ cōſequit ra/
tionē. Solū aūt nomē delectationis: attri/
buimꝰ etiā brutis: ⁊ ſic de omībꝰ de quibꝰ
eſt delectatio pōt etiā eſſe gaudiū in hñti/
bus rōnē: q̄uis nō ſꝑ de oībꝰ ſit gaudiū:
qꝛ qñqꝫ quis aliquā delectationē ſentit ſm
corpꝰ: de q̄ tñ nō gaudet rōnē: ⁊ ſic vt dicit
Auicēna in ſuo li. de aīa. Gaudiū ē quedā
ſpēs delectiōes: ſicˀ leticia: exultatio: iocū/
ditas ſunt effectus delectatiōis. Eſt enī le/
ticia īpoſita a delectatōe cordis q̄ſi laticia.
Exultatio v̄o dicit a ſignis exteriorībꝰ de/
lectatiōis interioris: inquātū interiꝰ gau/
diū ad exteriora proſilit. Iocūditas aūt dr̄
a quibuſdā ſpecialibꝰ leticie ſignis vl̄ effe/
ctibus: nec eiſdē nomibus vtimur niſi ī na
turis rōnalibꝰ. Sed ad cepta redeamus. B
Generalit ḡ notandū ꝙ oīa que cōcupiſci/
mus ſm naturā: poſſumꝰ etiā cū delectati/
one rōnis cōcupiſcere: ꝫ nō ecōuerſo. Et qꝛ
ſicut dictū eſt delectatio in affectibꝰ aīe ꝓ/
portionat quieti in corpibꝰ naturalibꝰ: iō
ſicut due quietes ſunt ꝯrie: vtpote q̄ ſunt ī
cōtrarijs termīs. ſ. quies q̄ eſt ſurſum ei q̄
eſt deorſum: vt dicit in. v. phicoꝝ: ſic ⁊ in
affectibꝰ aīe cōtingit eē duas delectatiōes
contrarias vna q̄rit q̄ ſurſum ſunt ⁊ alia q̄
deorſum. Unde oīs delectatio in h̄ eſt vni/
formis: ꝙ eſt quies: quedā in aliquo bono
⁊ ſm hoc pōt dici regula quedā vel mēſura
moralis boni vl̄ mali. Pro quo nota: ꝙ vt
dicit phus in. x. Ethicˀ. quidā phi poſuerūt
oēs delectatiōes eſſe malas. Cuiꝰ rō fuiſſe
videt: qꝛ ſuā intentōeꝫ referebāt ad ſolas
delectatiōes ſenſibiles ⁊ corpales q̄ ſūt ma
gis manifeſte: nā ⁊ in ceteris intelligibilia
a ſenſibilibꝰ antiqui phi non diſtinguebāt
nec intellectū a ſenſu: vt dicit in. iij. de aīa.
Delectatiōes aūt corpales arbitrabant di
cendas oēs eē malas: vt ſic homīes q̄ ꝓni
ſunt ad delectatiōes īmoderatas: ſe retra/
hentes a delectatiōibus: ꝑueniant ad me/
diū virtutis. Sed hec eſtimatio nō fuit cō/
ueniens: eo ꝙ nullus ſine aliqua ſenſibili
⁊ corpali delectatiōe viuere poſſit. Ecōtra
v̄o ſicut poſuerūt aliqui Stoycoꝝ: omnes
delectatiōes eſſe bonas: ſicˀ Epicuri poſue/
rūt delectationē ſm ſe eſſe bonā: ⁊ ꝑ conſe/
quēs oēs delectiōes eſſe bonas. Qui ex h̄
decepti vident: ꝙ non diſtinguebāt int id
qꝺ eſt bonū ſimplicit: ⁊ id qꝺ eſt bonū quo
ad hunc. Simplicit enī bonū eſt qꝺ ſm ſe
bonū eſt. Cōtingit aūt qꝺ nō ſm ſe bonum
eſt huic eſſe bonū dupliciter. Uno mō: qꝛ ē
ei cōueniens ſm diſpoſitionē in q̄ nūc eſt:
que tñ nō eſt naturalis: ſicut leproſo bonū
eſt aliq̄ venenoſa qñqꝫ comedere q̄ nō ſunt
ſimpliciter cōuenientia cōplexioni hūane.
Alio mō: qꝛ id qꝺ eſt nō cōueniēs: eſtimat
vt cōueniēs: ⁊ qꝛ delectatio ē quies appeti/
tus in bono ſi ſit ſimplicit bonū in q̄ qui/
eſcit appetitus: erit ſimplicit delectio ⁊ ſim
plicit bona. Si aūt nō ſit bonū ſimpliciter
ſed quo ad hūc: tūc nec delectatio eſt ſim/
pliciter: ſed huic nō eſt bona ſimplicit ſed
bona ſm quid vel apparēs bona. His igit
erroribus omiſſis dicendū eſt: ꝙ ex quo vt
dictum eſt: delectatio eſt quies appetitiue
virtutis ī aliq̄ bono amato: illa delectatio

est bona in qua requiescit appetitus superior vel inferior secundum quod conuenit rationi: et econtra mala est cum huiusmodi quies discordat a ratione et diuina lege. Nam bonitas et malicia moralis principaliter in appetitu superiori id est voluntate consistit quae vtrum bona vel mala sit ex fine cognoscitur. Hoc autem tenetur pro fine in quo voluntas quiescit: quies autem voluntatis et cuiuslibet appetitus in bono est delectatio: et ideo secundum delectationem voluntatis humane precipue iudicatur homo bonus vel malus. Est enim bonus et virtuosus qui gaudet in opibus virtutum: malis autem qui gaudet in opibus malis. Uerumtamen delectationes appetitus sensitiui non sunt regula moralis bonitatis vel malicie: quia cibi et potus et similia communiter delectabiles sunt bonis et malis secundum appetitum sensitiuum: sed voluntas bonorum in eis delectatur secundum conuenientiam rationis quam non curat voluntas malorum.

Secundo queri potest: vtrum in sensualitate possit esse peccatum mortale: presertim cum actus ex obiecto cognoscitur. sed circa obiecta sensualitatis contingit peccare mortaliter: sicut circa delectabilia carnis: vnde mortale peccatum virtuti contrariatur: sed virtus esse potest in sensualitate: quia dicit philosophus in .iij. Ethic. quod temperantia et fortitudo sunt virtutes irrationabilium partium. Ad hoc dicendum: quod in sensualitate quidem potest esse peccatum veniale sed non mortale. Cuius ratio est: quia illud quod facit homo sine deliberatione rationis non perfecte facit: quia nihil operatur ibi id quod est in homine principale: et sic non est perfecte actus humanus: et per consequens non potest esse perfecte actus virtutis vel peccati: sed est aliquid imperfectum in genere horum: et ideo talis motus sensualitatis rationem preueniens est peccatum veniale tanquam quoddam imperfectum in genere peccati: peccatum autem mortale non potest esse in sensualitate sed solum in ratione: quia licet actus sensualitatis concurrere potest ad peccatum mortale: tamen actus peccati mortalis non habet quod sit peccatum mortale ex eo quod est sensualitatis: sed ex eo quod est rationis cuius est eligere et in finem ordinare. Nimirum cum et omne peccatum etiam veniale sit formaliter in ratione vel voluntate: quod patet: quia ratio quam sequitur voluntas duplicem actum habet: vnum secundum se in comparatione ad proprium obiectum: inquantum scilicet errat a cognitione veri: quod illi reputatur in peccatum: quando habet ignorantiam vel errorem circa id quod scire debet et potest. Alium vero actum habet: quia ipsa est directiua aliarum virium. Cum igitur actus inordinatos inferiorum virium post aliqualem perceptionem non coarcet vel etiam imperat: tunc etiam imputatur ei in peccatum. Nec obstat quod voluntas est subiectum peccati: dicente Aug. in in li. retractationum: quod voluntas est qua peccatur et recte viuitur: quia motus voluntatis dici potest rationalis et actus rationis dici potest voluntarius: quia voluntas quodammodo innuet et precedit rationem et ratio quodammodo voluntatem: et secundum hoc peccatum inuenitur in ratione: vel prout est defectus eius voluntarius: vel prout actus rationis est proprium principium actus voluntatis. Unde secundum secundum Asten. li. ij. ti. vij. peccatum tam spirituale quam carnale potest esse in ratione sine hoc quod oriatur ex sensualitate. Hinc dicit Aug. xiiij. de ciui. dei: quod qui omnia anime mala putant ex corpore accidisse sunt in errore: potest enim homo eligere actum gule et luxurie non incitatus aliqua passione: quamuis frequenter peccata carnalia oriantur ex sensualitate. Superior etiam portio rationis potest sine inferiori peccare tam mortaliter quam venialiter: tam peccato carnali quam spirituali: et sumitur hec ratio prout comprehendit intellectum et voluntatem: hec ille post Richardum. Quartum autem quod oritur ex diabolica suggestione est consensus in peccatum: qui sequitur delectationem. Iste autem consensus esse potest vel in delectationem peccati mortalis: vel in actum peccati mortalis. Uel etiam fieri potest secundum inferiorem partem rationis: vel etiam secundum superiorem partem. Unde in progressu peccati comparat Aug. xij. de ciui. dei. c. xij. sensualitatem serpenti: inferiorem rationem mulieri et superiorem rationem viro: que comparatio proprie locum habet in peccatis que oriuntur ex passione sicut communiter peccata carnis. Ad cuius euidentiam queri potest: vtrum in inferiori parte rationis potest esse peccatum mortale sine consensu superioris partis: presertim cum consensus in delectationem peccati mortalis ad inferiorem partem rationis pertineat: vt dicit Aug. xij. de trinitate: qui tamen consensus secundum veriorem et solenniorem opinionem doctorum est mortale peccatum. Ad hoc dicendum secundum Bonauen. quod peccatum mortale dicit deordinationem a deo que est cum contemptu et consensu. Talis autem deordinatio est per auersionem et hoc est partis superioris: nam cuius est conuerti: eius etiam est auerti. Consentire vero est eius cuius est iudicare et regere: hoc autem est partis superioris: et ideo non potest aliquod esse peccatum mortale in nobis quod parti superiori non imputetur et in quo ipsa non deordinetur. Potest tamen inferior portio rationis siue mulier siue viro comedere: id est delectari: et hoc patet in pro-

gressu temptatiōis ⁊ delectatiōis carnalis cum incipit a sensualitate: tūc enī sensualitas primo delectat̃ in apprehēsione delectabilis: ⁊ hoc ex subreptiōe: ⁊ est peccatū veniale: deinde prima ps rōnis inferior: q̄ scʒ motus interiores ⁊ affectus habet iudicare ⁊ cognoscere: hoc enī nō est potentie sensitiue talē delectationē aduertit: ⁊ tūc si statim eam repellit nō cōsentiēdo erit veniale peccatū: aut nō repellit eā sed retinet: hoc fieri pōt tripliciter. Primo: q̄ ei displicet tam interior delectio q̄ȝ etiā operis cōsummatio sed piculū delectatiōis nō aduertit: nec eā repellit ⁊ tūc nō peccat mortalr̄: grauius tñ peccat q̄ si statim viriliter repulisset. Aut etiā piculū aduertit nec tñ illā delectationē aduertit ſ reuolui sinit in hmōi cogitatiōib⁹: et tūc ſm multos doctores peccat mortalit̃: q̄ licʒ ibi nō sit cōsensus exp̄ssus est tamē interp̄tatiuus: ⁊ licʒ comedit sola mulier ſm Bonauē. peccatū tamē illud imputat̃ viro: id est supiori rōni: q̄ cum eā cōpescere tenet̃ nō cōpescuit: vnd̄ q̄uis quidam negant in illa cōpescendi negligentia esse peccatū mortale quātūcūq̄ q̄s aduertit piculum: tamē via tutior est tenenda: et si cui hoc cōtingit sanū est cōsiliū q̄ de ip̄o tanq̄ de mortali peniteat. Et hoc intelligēdum est de delectatiōe que cōsurgit ex delectatione carnalis opis: q̄ talis cogitatio magis inficit ⁊ incitat ad libidinē. Illa v̄o cōplacentia vel delectatio q̄diu ratio superior in eam nō cōsentit exp̄sse vel interp̄tatiue iudicat̃ esse peccatū inferioris portionis ſm se: ⁊ est pctm̄ veniale: ⁊ tūc sola mulier comedit sine cōsensu viri. Nā qd̄ dicit Aug⁹. xij. de ciui. dei. c. xij. q̄ si sola mulier id est inferior portio comedat de re illicita totus hō damnat̃: hoc intelligit̃ qñ mulier comedit cū ꝯsensu viri interp̄tiue. Secūdo placet quidē ei delectatio sed displicet peccati ꝯsummatio: ⁊ tūc est ibidē ꝯsensus semiplen⁹: eo q̄ cōsentit in delectationē peccati ⁊ nō in opus. Pōt etiā in sola delectatione cōsensus esse plenarius saltē inferioris ptis rōnis. Utrū autē talis cōsensus in delectationē peccati mortalis sit peccatum mortale diuerse sunt opiniones. Dicit enī Richardus: q̄ si volūtas tādiu moret̃ in complacentia cogitate delectatiōis deordinate: q̄ eque deordinet̃ ac si statim cōsensisset in actu: tunc etiā portio superior consit interp̄tatiue: q̄ tanta negligentia tunc equiualet exp̄sso cōsensui. Dicūt etiā Bonauē. ⁊ Alex. angli. q̄ cōsensus in delectationē alicui⁹ actus q̄ ex genere suo est mortale peccatū cōstituit etiā mortale peccatū: quidā v̄o dicūt talē cōsensum esse peccatū veniale. Quor̄ opiniones Tho. cōcordare volēs in p̄ma 2e. q. lxxiiij. dicit int̃ alia: q̄ aliquis de fornicatione cogitans duob⁹ modis delectari potest. Uno mō de ip̄a cogitatiōe. Delectatio autē de cogitatiōe ip̄a sequit̃ inclinationē affectus in ip̄am cogitationem: ip̄a autem cogitatio ſm se nō est peccatū mortale īmo quādoq̄ veniale tm̄: vt cum quis inutilit̃ cogitat: quādoq̄ v̄o sine peccato oīno vt cum vult de ea p̄dicare vel disputare: vel sicut cōtingit in cōfessionib⁹ audiēdis: ī cōsilijs dandis ⁊ silib⁹. Et ideo p ꝯñs affectio ⁊ delectatio q̄ est de cogitatiōe fornicatiōis nō ē de genere mortalis peccati: sed qñq̄ est veniale: qñq̄ nullū. Uñ nec cōsensus in talē delectationē est peccatū mortale: ⁊ ſm hoc habet hec opinio veritatē que dicit q̄ cōsensus ī delectationē est tm̄ veniale: vñ sicut cōsensus ī peccatū qd̄ est veniale ex genere ē veniale: sic etiā cōcludi potest q̄ cōsensus in delectationē que est de ip̄a vana cogitatiōe fornicationis est peccatū veniale. Alio mō delectari quis pōt de fornicatiōe cogitata vl̄ de ip̄o actu fornicatiōis cogitato: que delectatio cōtingit ex hoc q̄ affectio cogitātis est inclinata in talē actū. Unde q̄ aliquis consentiat in talē delectationē nihil aliud ē q̄ȝ q̄ ip̄e cōsentiat in h̄ q̄ affect⁹ suus sit in fornicationē inclinatus. Nullus enī delectat̃ nisi in hoc qd̄ est cōforme eius appetitui: q̄ autē aliquis eligit ex deliberatiōe q̄ eius affectus cōformet̃ his que ſm se sunt peccata mortalia est peccatum mortale: ⁊ ideo talis cōsensus in delectationē peccati mortalis est mortale peccatū: ⁊ ſm hoc intelligit̃ opinio que dicit q̄ cōsensus in delectationē est mortale peccatū. Nam delectatio q̄ habet actū exteriorē p obiecto nō potest esse absq̄ cōplacentia exterioris actus ſm se: etiā si nō statuat̃ implendū ppter phibitionē alicui⁹ supioris: ⁊ ideo si talis act⁹ est inordinatus vl̄ mortalis erit p ꝯsequēs ⁊ delectatio de eo deliberate cōcepta: sicut etiam cōsensus in delectationē que pcedit ex cōplacentia actus homicidij vl̄ alterius prohibiti cogitati est peccatū mortale: sed non cōsensus in delectationē que procedit de complacētia cogitatiōis hmōi actuum. Et q̄uis ꝯsensus in delectationē cogitati-

nis ad interiorem ratioñe ptineat: sicut ad
ipsam pertinet cogitare inquãtum accipit
inordinatũ ad aliam actioñe: tamẽ de hoc
ipso qd est cogitare vel nõ cogitare inquã/
tum consideratur vt actio quedã nõ ordina/
ta ad aliam actioñe sed exercitata ad ꝓpriã
oblectatioñe: ratio supior habet iudicium
ꝛ finaliter de delectatione cõsequẽte: vnde
consensus in delectatioñe operis ptinet ad
superiorẽ ratioñe sicut ꝛ cõsensus in opus.
Preterea ratio inferior auerti potest a ra/
tionibus eternis: quia ꝛ si nõ intendit eis
vt scḋm eas regulans qd est ꝓpriũ supioris
rationis: tamẽ intendit eis vt scḋm eas regu
lata: ꝛ hoc modo se ab eis auertens morta/
liter peccare potest. Nam ꝛ actus inferiorꝫ
virium ꝛ etiã exteriorũ membrorꝫ esse pos/
sunt peccata mortalia: scḋm ꝙ deficit ordina
tio rõnis supioris regulãtis eos scḋm ratio/
nes eternas. Tertio deniqꝫ placet ei nõ so/
lum ipa delectatio sed etiã opis cõsumma/
tio: scꝫ si facultas adesset: ꝛ talis cõsensus
est rõnis supioris ꝛ est mortale peccatũ cõ/
mestione mulieris ꝛ viri simul cõcurrente:
ꝛ talis dicitur expssus cõsensus supioris ra/
tionis: qꝛ tunc mouetur voluntate plenaria.
Est ergo peccatũ mortale in his generibꝰ
peccatorꝫ que sunt ex genere suo mortalia:
secus tamẽ si venialia. Ad laudẽ dei.

De peccato rationis supioris ꝛ volũtate mala puniẽda vel bona ꝑmianda: ꝛ de peccatis ex ignorã/tia infirmitate ꝛ malicia: Ser. IIII

Non cõcupisces ꝛ.

Exo. xx. Cũ in pcedẽtibus tactũ
sit ꝙ nõ solum volũtas possit esse
subiectũ peccati dicẽte Aug. in li. retracta/
tionũ: ꝙ volũtas est q̃ peccatur ꝛ recte viuitur
sed etiã ꝙ rõ põt esse subiectũ peccati eodẽ
Augu. dicẽte. xij. de trini. ꝙ peccatũ est in
A rõne inferiori ꝛ supiori. Ideo ad maiorẽ
euidentiã pmo q̃ri põt: vtrũ ĩ supiori rõne
possit esse peccatũ veniale scḋm seipam: id est
scḋm ꝙ inspicit rõnes eternas vel scḋm ꝙ ẽ di
rectiua inferiorꝫ viriũ: id est scḋm ꝙ ꝯsentit ĩ
actũ peccati. Ad cuiꝰ q̃stiõis elucidatioñe
no. ꝙ rõ duplicẽ hꝫ actũ. Unũ scḋm se in cõ/
patione ad ꝓpriũ obiectũ qd ẽ cognoscere ali/
qd verũ. Aliũ aũt scḋm ꝙ est aliarꝫ viriũ di/
rectiua. Et vtroqꝫ mõ cõtingit esse pctm̃ in
rõne: vel in cognitiõe veri errando: vel in/
ordinatos actus inferiorꝫ viriũ imperãdo
seu post deliberatioñe siue pceptioñe tales
actus nõ cohercẽdo. Queritur ergo vtrũ talia
peccata inquãtũ cõcernunt supiorẽ rõnem
possunt esse venialia. Ad hoc dicendũ scḋm
Tho. pma 2e. q. lxxiiij. ꝙ vt Augꝰ. dicit. xij.
de trini. Ratio supior inheret rõnibꝰ eternis
cõspiciẽdis aut cõsulẽdis. Cõspiciẽdis qui
dem scḋm ꝙ eorꝫ veritas speculatur: cõsulẽdis
aũt scḋm ꝙ p rõnes eternas de alijs iudicat
ꝛ ordinat: ad qd ptinet ꝙ deliberãdo p ra/
tiones eternas ꝯsentit in aliquẽ actũ infe/
riorũ viriũ: vel ab eo dissentit. Aliter ergo
fertur in obiectũ ꝓpriũ ꝛ aliter in obiecta vi/
riũ inferiorꝫ. Nã circa ꝓpriũ obiectũ habet
duos actus. s. simplicẽ intuitũ ꝛ delibera/
tioñe: scḋm ꝙ etiam de ꝓprio obiecto cõsulit
rõnes eternas. Scḋm ergo simplicẽ intuitũ hr̃e
põt aliquẽ inordinatũ motũ circa diuina:
puta cũ q̈s patitur subitũ motũ infidelitatis.
Quis aũt infidelitas scḋm genꝰ suũ ẽ mor/
tale peccatũ: tamẽ subitꝰ infidelitatis mo/
tus est veniale peccatũ: qꝛ pctm̃ mortale nõ
est nisi sit ꝯ legẽ dei: sed tales motꝰ in lege
nõ ꝓhibentur vt dictũ est: vñ põt aliq̈d eorũ
q̃ ad fidẽ ptinent occurrere subito rõni sub
quadã alia rõne anteq̈ꝫ eterna ratio: id est
lex dei sup hoc consulatur vel consuli possit:
puta cũ q̈s resurrectiõꝫ mortuorꝫ subito ap
ꝓhendit impossibilẽ scḋm naturã ꝛ siĺ appre/
hẽdendo renititur anteq̈ꝫ tp̃us habeat deli/
berãdi: ꝙ h̊ est nobis traditũ vt credendũ
scḋm legẽ diuinã. Et hoc mõ circa ꝓpriũ obie
ctũ etiã si sit pctm̃ mortale ex genere põt rõ
supior peccare venialiter in subitis motibꝰ
ꝓpter impfectiõꝫ subiti actꝰ. Uerũtñ si post
hãc deliberatiõꝫ motꝰ infidelitatis maneat:
tũc erit pctm̃ mortale ꝓpter deliberatũ ꝯsen/
sum. In obiecta xo viriũ inferiorũ nõ fertur
nisi inq̈ꝫtũ de eis ꝯsulit rõnes eternas: ꝛ sic
nõ fertur in ea nisi p modũ deliberatiõis: de/
liberatꝰ aũt cõsensus ĩ his q̃ ex genere suo
sunt mortalia ẽ pctm̃ mortale: ꝛ ideo rõ su/
pior semp mortaliter peccat si actꝰ inferiorũ
viriũ in q̈s cõsentit sunt peccata mortalia:
qꝛ tũc se auertit a rõnibꝰ eternis qd ĩ supi/
ori rõne fieri nõ põt nisi cũ peccato morta/
li. Si tñ actus in q̈s ꝯsentit sũt peccata ve/
nialia: tunc nõ cõtrariatur rõnibꝰ eternis: qꝛ
nõ est cũ auersiõe a fine vltio ĩ est pter eas
ac p ꝯñs tũc ñ peccat mortalr̃ ĩ venialr̃: nã
tũc solꝰ ꝯsensus deliberatꝰ in pctm̃ ẽ morta
lis: qñ pctm̃ illud in qd ꝯsentit legi diuine
cõtrariatur. Secũdo queri põt: vtrum sola

volũtas circa delicta sit puniẽda: p̃sertim cũ in his duob⁹ p̃ceptis deus solã volũtatẽ peccãdi ꝓhibet ⁊ ẽm iura volũtas ꝓ facto reputat̃. Hinc etiã seruus sciẽs volũtatẽ dñi sui q̃ p̃cipit nõ cõcupisces ⁊ nõ faciẽs eã vapulabit plagis multis. Ad hoc dicẽdũ ẽm Johẽm calõ. in suis additiõib⁹. Or si querit̃: vtrũ puniẽda sit in foro penitẽtiali: tũc sola cogitatio sine ꝯsensu nõ punit̃: q꞉ ꝑ illã nec meremur nec demeremur: cuꝫ p̃mi mot⁹ nõ sint in nr̃a potestate: ⁊ beat⁹ q̃ allidet paruulos suos ad petrã: id ẽ p̃mos mot⁹ suos ad xp̃m q̃ est exemplar oĩm virtutũ ⁊ ꝑfecte mortificatiõis: vt legit̃ ⁊ notat̃. j. q. iiij. §. ecõtra. Et sic intelligit̃ de pe. dist. j. c. cogitatio: et. c. cogitatiõis. Si vero ꝓcedit talis cogitatio ad aliqualẽ delectatiõnẽ leuẽ nec ꝯsentiẽdo: tũc põt dici veniale pctm̃. Si tñ ꝓcedit ad cõsensũ tũc ẽ mortale: vt de pe. di. j. c. nunq̃d. et. c. si ꝓpterea. Tñ est locus penitẽtie quo ad vtrãq; ecclĩã scꝫ militantẽ ⁊ triũphantẽ: vt patꝫ ibidẽ. c. si agam⁹. et. c. quẽ penitet. Si ꝓinde q̃rit̃ de pena in foro cõtentioso vel iudiciali: tũc si volũtas stetit in finib⁹ ꝯsensus: ita q̄ ad nullũ actũ exteriorẽ ꝓcessit: non meret̃ penã ab homĩe: vt dictis. c. cogitatiõis: ⁊ cogitatio. Fallit tñ ẽm doctores ĩ atrocibus: vt in heresi: hoc enĩ est crimẽ qȯ de se actũ exteriorẽ nõ respicit sed ip̃a mala credulitas ip̃m ꝑficit quo ad vtrũq; forũ. Idẽ dicunt in crimĩe lese maiestatis ⁊ in simonia: id est in ꝓhibitis: q꞉ simoniaca: vt extra de simo. c. fi. Cõmunit̃ enĩ tenẽt doctores qȯ ibi habet̃. Hanc tñ puto veritatẽ: q̄ iudex hm̃õi cogitationẽ non punit nisi sit peccatũ qȯ solo cõsensu sine actu exteriori ꝑficiatur: vt dictũ est de heresi. Ius tñ interdũ punit talẽ cogitationẽ ex quo est pctm̃ mortale. Impedit enĩ ne añ penitẽtiã celebret ĩ susceptis ordinibus. Or si volũtas ꝓcedit ad actũ exteriorẽ sed actus nõ ꝑficit̃: tũc si stetit ꝑ eũ qui voluit actũ ꝑficere: nõ punit̃ tanq̃ ꝓ cõmisso illo delicto ad qȯ volũtas fuit: puta de illo q̃ falsauit monetã ⁊ nõ cõpleuerat adhuc falsare: iuste penitudinis penã euadit: vt. ff. de fal. l. qui falsam: ⁊ notat̃ extra de foro cõpe. c. si diligẽti: sed nihilominus puniri debet ꝓ actu illo exteriori: ⁊ sic intelligit̃ de homi. c. ꝓ hũani. lib. vj. Si vero ꝑ eũ nõ stetit: tũc si subfuit impedimentũ iuris: ẽm quosdã nõ puniet̃ pena q̃ debet̃ ꝓ illo cõsummato delicto: vt. ff. de furtis. l. inter oẽs. et. §. penul. q̃ lex loquit̃ de furante librũ de cõsensu dñi quẽ datur⁹ fuisset q̃ nõ dicit̃ furari: hoc enĩ casu nõ debet puniri pena furti: vt no. xxij. q. ij. c. is autẽ. in vlti. glo. ⁊ hec opinio benigna est. Uerius tñ videt̃ q̄ impedimentũ iuris nõ obstet: ex quo ꝓcessit ad actũ exteriorẽ ⁊ fecit dolose qȯ potuit quãtũ in ip̃o fuit: p. c. nup. et. c. a nobis. de bigamis. Or si s̃bfuit impedimentũ facti: tũc extraordinarie puniri debet: mitius tñ q̃ si fecisset: qȯ est benignũ. Tenet̃ tñ cõiter q̄ in hoc casu puniri debet ac si fecisset dictis. c. nup. et. c. a nobis. Ciuiliter aũt agi ꝓ illo delicto nõ posset ac si cõsumatũ esset: nisi cũ delictũ de facili posset ĩ exemplũ trahi. Si tñ querit̃ de pena imposita a iure cõi sine homĩs ministerio ꝓ illo delicto: tũc illã nõ currit nisi delictũ fuerit ꝯsummatũ: vel nisi aliud in iure sit exp̃ssum: vt de elec. c. ꝑpetue. lib. vj. Deniq; si act⁹ ꝑficit̃ tũc planũ esse q̄ talis volũtas punit̃: nisi ĩ casib⁹ q̃b⁹ iure ꝑmittente post ꝑpetratũ delictũ penitẽs euadit penã: quorũ aliquos collige ex notatis de elec. q̄ sic in vlti glo. Hoc tñ nõ est ꝓprie de hac materia: sic nec illȯ qȯ quidã addũt: scꝫ qñ delictũ cõmittit̃ sine cogitatiõe vel volũtate vel qñ pena imponit̃ certis casib⁹ ei q̃ nõ deliquit. De his ꝑ Archiȯ. in. j. §. si ergo. xvij. q. j. Tertio queri potest: vtruꝫ ergo volũtas bñfaciẽdi debeat haberi pro facto: p̃sertim cũ scriptũ sit q̄ deus in iudicio reddet vnicuiq; ẽm opera sua: vnȯ nec bona volũtas malũ opus rectificare põt: quin potius hõ iudicari debeat ẽm demeritũ criminosi op̃is q̃ ẽm affectũ bone volũtatis: vt patet ĩ eo qui furat̃ a diuite vt cõferat egenti. Ad hoc dicendũ ẽm Frãciscũ de zab. q̄ ẽm doctores in. c. cõstitut̃. extra de eo q̃ mit. in pos. Si loq̃mur de naturali volũtatis op̃atiõe: tũc in illa nõ ꝯsistit meritũ vel demeritũ: sicut in p̃mis motib⁹ qui nõ sunt sub nr̃a potestate: vt de pe. dist. j. c. cogitatiõis. Si vero loquimur de op̃atione volũtaria: tũc quo ad ecclesiã triũphantẽ: si voluntas est cum plena intentione reputat̃ pro facto tam in p̃teritũ q̃ etiam in presens ⁊ futurũ: vnde si volũtatem habeo ꝑfectissimã q̄ voluissem iuisse in p̃teritũ ad sanctũ sepulchrum vel intrasse religionẽ: ⁊ inuenio adhuc volũtatem ꝑfectissimaꝫ eadem ꝑficiendi si facultas adesset: tunc habeo meritũ: quia deus p̃miat potius volũtatem q̃ opus. Hinc dicit Tho. p̃ma 2ᵉ. q. xx. q̄ si desit possibilitas volũtate existẽte B

pfecta:ita ꝙ operaret̃ si posset: tũc defect⁹
pfectiõis q̃ est ex actu exteriori : ẽ simplicit̃
inuoluntariuȝ:inuoluntariũ autẽ sicut nõ
meret̃ penã vl' p̃miũ in operãdo bonũ aut
malũ:ita nõ tollit aliq̃d de premio vl' de pe
na:si quis inuolũtare deficiat simplicit̃ ad
faciendũ bonũ vl' malũ . Uerũtamẽ p actũ
adiunctũ põt fieri volũtas melior ĩ bonis
sicut etiã peior in malis : ⁊ hoc tripliciter .
Primo scðm numeꝝ:cũ eñi aliq̃s vult ali
quid facere fine bono vl' malo sed tũc qui/
dem nõ facit:postea vero vult ⁊ facit tunc
actus volũtatis duplicat̃ ⁊ sic fit duplex
bonũ vl' malũ . Secũdo q̃tũ ad extẽsioneȝ
vt cũ vn⁹ facere vult aliq̃d fine bono vl' ma
lo ⁊ ꝓpter impedimentũ aliq̃d desistit:ali⁹
aũt cõtinuat motũ volũtatis q̃usq̃ ope pfi
ciat:tũc scðm volũtas est diuturnior in bo/
no vl' malo ⁊ scðm h' melior ẽ vl' peior. Ter/
tio deniq̃ ſm intẽsionẽ :sũt eñi quidã act⁹
exteriores q̃ inq̃tũ sũt delectabiles vl' pe/
nosi nati sunt intẽdere volũtatẽ vl' remitte
re:ꝯstat aũt ꝙ q̃nto volũtas itẽsius in bo/
nũ vel malũ tẽdit tãto melior est vel peior.
Preterea cum omnis inclinatio vl' motus
in h' pficiat̃ ꝙ cõsequit̃ finẽ vl' attigit t̃mi/
nũ:ideo nũq̃ ẽ pfecta volũtas nisi sit talis
q̃ oportunitate data operet̃ . Si g̃ volũtas
nõ est in intẽtiõe plena:tũc habet̃ ꝓ nõ exi
stenti vt dicto.c.cõstitutis:vbi sup illõ :li/
cet voluntatẽ prestãdi habuit:dic̃ glo. Nõ
tñ studiosam siue cũ effectu q2 p eũ stetit : ⁊
lxxxvj.di.c.nõ sat' est bene velle . Et ibidẽ
in glo. Quo ad eccl'iam xp̃o militantẽ si ad
nullũ actũ extrinsecũ volũtas ꝓcessit:tunc
nihil ꝓdest vt di.c.ꝯstitut⁹: si saltẽ p eũ ste
tit:similit̃ si ꝓpter ĩpotentiã q̃ surgit ex fa
cto volentis . Nã si stetit ex facto eius cui⁹
nõ int̃est:tũc etiã nõ habet̃ ꝓ facto: sed cõ
tra ĩpedientẽ cõpetit actio ad int̃esse: q̃ si ñ
est soluẽdo habet̃ volũtas ꝓ facto q̃ ad eui
tandã penã: si aũt ĩpotẽtia surgit ex facto
alteri⁹ cuius interest tũc habet̃ ꝓ facto: vt
extra de eo q̃ mit.in pos.c.cũ sicut : ⁊ dicto
c.cõstitutis:in glo . Et idẽ si stetit p iudicẽ
vl' aduersariũ. Si deniq̃ stetit ex casu for/
tuito tunc volũtas nõ habet̃ pro facto nisi
quo ãd euitandã penã: vt extra de pigno .
c.significante: vbi plane de hoc. Si autem
ꝓcessit ad actũ perfectũ tũc nõ est q̃stio de
voluntate sȝ de actu. Quarto ꝓinde que
ri põt vtrũ ille qui peccat ex certa malicia
grauius peccet q̃ȝ ille qui peccat ex passiõe
ꝓsertim cũ peccare ex malicia ẽ peccare ex
electione mali:sed qui peccat ex passiõe si/
militer eligit malũ:insup ⁊ prim⁹ impellit̃
ad peccandũ cuius ẽ fortior ĩpulsio q̃ pas/
sionis:sed q̃to q̃s habet maius impellens
ad peccandũ tãto min⁹ peccare videt̃. Ad
hoc dicẽdũ ſm Tho. p̃ma.2ᵉ.q.lxxvij.⁊.lx
xviij.inter alia: ꝙ hõ sicut ⁊ q̃libet alia res
naturalit̃ hȝ appetitum boni : ⁊ ideo ꝙ ad
malũ appetitus ei⁹ declinet ꝯtingit ex cor/
ruptiõe aliqua seu inordinatiõe in aliquo
principioꝝ hominis:sic enim in actiõibus
rerũ naturalium peccatũ inuenit̃. Princi
pia igitur humanorũ actuũ sunt intellect⁹
⁊ appetitus tam rationalis qui dicitur vo
lũtas q̃ȝ sensitiuus. Peccatũ igitur in hu/
manis actibus quandoq̃ contingit ex de/
fectu intellectus: vt cũ quis per ignoranti
am peccat:est eñi ignorãtia priuatio scien/
tie pficiẽtis rationẽ q̃ ꝓhibet actũ pcti in/
q̃tũ dirigit act⁹ hũanos:nõ tñ q̃libet igno
rantia peccãtis ẽ cã peccati:sed illa tm̃ q̃ ꝓ
hibet scientiã ꝓhibentẽ actũ peccati :nam
si voluntas esset sic disposita ꝙ nõ ꝓhibe/
retur ab actu patricidij etiã si patrẽ agno/
sceret:tunc ignorantia patris non est cau/
sa peccati:nec talis peccat propt̃ ignoranti
am sed peccat ignorans scðȝ phm.iij . Ethi
corũ . Quandoq̃ vero ꝯtingit peccatũ in
humanis actibus ex defectu appetitus sẽ/
sitiui:sicut cũ quis ex passione peccat . Est
eñi passio quidã vehemẽs motus appetit⁹
sensitiui quã nos infirmitatẽ anime nomi/
nare possumus:quia Tullius in.iiij. li. de
Tusculãis q̃stiõib⁹:passiões aĩe:egritudi/
nes vocat egritudĩes ãt alio nomĩe ĩfirmi
tates dicunt̃. Infirmitas autẽ in anima di
ci potest ad similitudineȝ corporis:dicitur
eñi corpus infirmũ quando debilitat̃ vl' ĩ/
peditur in executiõe ꝓprie operatiõis p ali
quã inordinationẽ ptiũ eius:ita ꝙ humo/
res ⁊ mẽbra hominis non subduntur vir/
tuti regitiue ⁊ motiue corporis. Sic ĩfirmi/
tas anime dicit̃ cuȝ impedit̃ anima ꝓpter
inordinationẽ ptiũ eius ab operatione ꝓ/
pria: vt cũ vires anime nõ subdunt̃ ordini
rationis:nã ratio vis est regitiua ptiũ ani
me:cũ igit̃ vis cõcupiscibilis ⁊ irascibilis
extra ordinẽ ratiõis aliqua passione affici/
tur: ⁊ p hoc impedimentuȝ modo predicto
p̃stat̃ debite actioni hominis:dicit̃ eẽ pec
catũ ex infirmitate: vñ ⁊ phus.j. Ethic̃ .cõ
parat incõtinentẽ paralitico: cui⁹ ptes mo
uent̃ in ꝯtrariũ ei⁹ q̃d ĩpe disponit. Quñq̃
etiã ꝯtingit pctm̃ in humanis actib⁹ ex de

fectu voluntatis qui est iordinatio ipsius Est autē voluntas inordinata quando minus bonū magis amat: ⁊ ꝙ mag̃ amat bonum corporale ꝙ̄ spūale: tpale ꝙ̄ eternale: terrenū ꝙ̄ celeste. Manifestū est enī ꝙ q̄s eligit pati detrimentū in bono minus amato ad h̄ ꝙ patiatur bono magis amato: sicͭ mēbri abscisionē vt cōseruet vitā. Et eodem modo p inordīatā volūtatē q̄s sciēter vult aliq̄d spūale q̄d est malū simpliciť vt potiatur bono tēporali quod est apparēs bonū ⁊ talis dicitur ex certa malicia vel ex industria peccare quasi scienter maluȝ eligens. Et potest intelligi de malicia habituali: ꝫ ꝙ malus habitus a ph̄o nominať malitia sicut bonus habitꝰ nominať virtus: ⁊ ꝫm hoc diciť aliq̄s ex malicia peccare ꝗ peccat ex inclinatiōe habitꝰ. Pōt etiā itelligi malicia actualis: sic ipsa mali electio malicia nominať: ⁊ sic dicitur aliq̄s ex malicia peccare inq̄tum ex electione mali peccat. Dicendū est igiť ꝙ omne peccatū est volūtarium: ⁊ ideo aliq̄d intātū diminuit pctm̄ inq̄tū diminuit volūtariū ⁊ q̄d totaliť tollit volūtariū etiā totaliť excusat a pctō. Q̄d sane itelligiť: s. s. totaliť tollit volūtariuȝ tā directe ꝙ̄ idirecte. Nā q̄dā pōt eē voluntariū scd̄m se: sicut q̄n volūtas directe fertur in ip̄m. Potest etiā quoddā voluntariū esse ꝫm suā causā: vt q̄n voluntas fertur in causam ⁊ nō in effectū: vt patet ī eo qui voluntarie inebriať: vnde ex h̄ imputatur ei tanq̄ volūtariū q̄d p ebrietatē cōmittit. Circa ūm igitur ad ignorantiā dicēdum ꝙ ignorantia ꝗ nō est causa peccati ꝫ concomitanť se habet ad peccatū: nec minuit pctm̄ nec auget. Illa vero ignorantia ꝗ totaliter volūtariū tollit ēt totaliť excusat a peccato eo ꝙ voluntariū tollit tā scd̄m se ꝙ̄ ꝫm suam causā: vt est ignorātia inuincibilis vel etiā ignorātia eius q̄d q̄s scire nō tenebať. Sola igiť illa ignorātia peccatuȝ minuere pōt que est causa peccati ⁊ tamē a peccato totaliť nō excusat: sicut cū ignorātia que est causa peccati nō est directe volūtaria sed indirecte siue p accidēs: puta cuȝ aliq̄s nō vult laborare in studio: ex quo sequiť eū esse ignorantē: vľ cū q̄s vult bibere vinū imoderate ex quo sequiť eū inebriari ⁊ discretiōe carere: ⁊ talis ignorātia diminuit voluntariū: ⁊ p cōsequēs peccatū. Contingit tñ aliq̄n ꝙ talis ignorantia directe ⁊ p se est voluntaria: sicut cū quis sponte nescit aliquid vt liberius peccet ꝫm illō psal. xxxv. Noluit itelligere vt bñ ageret. Et talis ignorantia videtur augere voluntariū ⁊ peccatū: ex intētione nanq̄ volūtatis ad peccandū puenit ꝙ aliq̄s vult subire ignorantie damnū ꝓpter peccandi libertatē. Circa ūm vero ad passionē dicendum ꝙ passio q̄nq̄ tanta est ꝙ totaliter aufert vsū rōnis: vt patet in his qui ꝓpter amorē vel irā insaniūt: ⁊ tūc si talis passio fuit a pncipio volūtaria imputať actus ad peccatuȝ: quia volūtariꝰ est in sua cā sic etiā de ebrietate dictū est: si vero causa nō fuit voluntaria sed naturalis vel accidētalis: vt cū aliq̄s ex egritudine vľ aliq̄ cā incidit talē passionē ꝗ totaliter aufert vsū rōnis: tūc actus omnino redderet inuolūtariꝰ: ⁊ p ꝯseq̄ns totaliter excusať a peccato. Quādoq̄ vero passio nō est tanta ꝗ totaliter intercipiat vsū rōnis: ⁊ tūc ratio passionē excludere pōt ad alias cogitatiōes diuertēdo: vľ saltē impedire ne suū cōsequať effectū: q2 mēbra nō applicanť opi nisi p consensū rōnis ⁊ ideo talis passio nō totaliť excusat a peccato sed diminuit ⁊ q̄nq̄ auget. Pro ꝗ notā ꝙ appetitus sensitiuus habere se pōt ad liberū ar. antecedenť vľ ꝙ trahit vľ iclinat rationē ⁊ volūtatē ⁊ sic diminuit peccatuȝ inq̄tū minuit volūtariū p passiōis impetū vel etiā ꝯñter ꝫm ꝙ motus superiorū virīū si sunt vehementes redūdant in iferiores. Nō em̄ pōt volūtas intense moueri in aliq̄d q̄n exciteť aliq̄ passio in appetitu sensitiuo: ⁊ talis passio nō minuit peccatuȝ nec volūtariū sed magis auget: vľ potius est signū magnitudinis eius: Inq̄tū scȝ demonstrat intētionē volūtatis ad actuȝ peccati. Et ꝫ h̄ ē verū ꝙ q̄to q̄s maiori libidīe vľ cōcupiscētia peccat tāto magꝰ peccat. Circa ūm deniq̄ ad ꝟtiū dicē. ꝙ grauiꝰ q̄s peccat ex certa malicia ꝙ̄ ex passiōe vel ignorātia triplici rōne. Primo q2 cū in volūtate peccatū pncipaliter consistat: q̄nto motus peccati magis ꝓprius est voluntati tāto peccatū grauius est ceteris paribus. Cū igiť ex certa malicia peccať: tūc peccati motus ē magis ꝓprius voluntati ꝗ ex seipsa in maluȝ mouet. Alia vero peccata habēt q̄ndā cām extrinsecā scȝ ignorantiā saltē aliqualē vel passionē impellentē. Secūdo q2 cū habitꝰ quo quis ex malicia peccat est qualitas pmanens: ⁊ ideo peccans ex malicia tenacius peccatis inheret ac in eis de cōmuni lege diutiꝰ pseuerat ⁊ cū maiori cōtēptu peccata pficit. Tertio q2 peccās ex certa mali-

cia male dispositus est q̄tū ad ipm finē q̄ ē
p̄ncipiū in opabilib⁹: ⁊ sic eius defect⁹ ē pe
riculosior. Nā ex malicia peccās ſm se eli
git malū: ita q̄ electio in ipso est principiū
peccati. Alij vero q̄uis peccēt eligētes nō
tū ex electiōe: q̄z electio nō est in eis p̄mum
peccati principiū. Ad laudē.

Utrū peccatū vl' virtus ex euē tu sequēti augmentet': ⁊ de concu piscētijs trib⁹ in speciali: ⁊ vtrū li cet petere p̄elaturas ⁊ p̄cipue re ligiosis: Sermo V

On concupisces:

n vt supra Exo. xx. In fine de trib⁹
cōcupiscētijs in p̄ticulari p̄sequi
statuētes prius gr̄a eoꝝ q̄ dicta sūt in ſmo
ne p̄cedēti q̄ri pōt incidentalit': vtrū euēt⁹
sequēs aliq̄d addat ad bonitatē vl' malici
am actus. Et videt' q̄ sic p̄mo q̄tū ad bo
nitatē: nā bona q̄ faciūt auditores sūt effe
ctus quidā cōsequētes ex p̄dicatiōe docto
ris: que bona redūdare videnť ī meritum
predicatoris: vt patet per illud qd̄ legitur
Phil. iiij. Fratres mei charissimi ⁊ deside
ratissimi gaudiū meū ⁊ corona mea. Simi
liter q̄tū ad maliciā p̄z Exo. xxj. vbi dici
tur: q̄ si bos fuerit cornupeta ab heri ⁊ nu
diustertius ⁊ cōtestati fuerint domū ei⁹: nec
recluserit eū dn̄s occideritq̄ virū aut muli
erē: ⁊ bos lapidib⁹ obruet' ⁊ dn̄m ei⁹ occi
dēt: n̄ aūt occidet' si bos hominē n̄ occidis
set: etiā si reclusus nō fuisset. Ad hoc di
cendū ſm Tho. p̄ma. 2e. q. xx. q̄ euent⁹ qui
sequit' actū si fuerit precogitat⁹ ⁊ intēt⁹ tūc
manifestū est q̄ addit ad bonitatē vl' mali
ciā actus. Cū eñ aliq̄s cogitās q̄ ex opere
suo multa mala sequi pn̄t: nec p̄pter hoc di
mittit sed magis ad hūc finē facit: vl' si p̄
pterea nō facit tñ periculū inde possibile se
cuturū p̄uidēs nihilomin⁹ p̄ficit: ex h̄ ap
paret q̄ eius voluntas est multū inordīata ⁊
maloꝝ inde sequētiū efficit' p̄ticeps: sicq̄
sequēs euentus addit sup maliciā act⁹. Si
vero sequēs euentus nō fuit p̄cogitat⁹: tūc
si p se sequitur ex tali actu ⁊ vt in pluribus
bonus vel malus euent⁹: ſm h̄ euentus se
quēs addit ad bonitatē vel maliciā actus.
Si p accidēs ⁊ vt in paucioribus ex tali
actu sequit' euentus bonus vl' mal⁹: tūc se
quēs euent⁹ nō addit ad maliciā vl' bonita
tē actus: q̄z nō dat' iudiciū de aliq̄ re scd̄m
id qd̄ est p accidēs sed solū scz̄ id qd̄ est p
se. Et hec intelligunt' sane de malicia sim
pliciter ⁊ de bonitate scd̄m quid: q̄z ad hoc
q̄ aliquid sit malū sufficit vnus singularis
defectus vt vl' actus vl' intētio. Uerūtamē
q̄z ad h̄ q̄ aliq̄d sit simplicit' bonū: nō suffi
cit vnū singulare bonū: sed requirit' inte
gritas bonitatis: ideo cū volūtas est bona
tā ex p̄prio obiecto q̄ ex fine: tūc tātūmo
do cōtingit etiā exteriorē actū esse bonum:
vt cū quis salubria p̄dicās eo p̄ncipalit' fi
ne predicat vt fructū in salutē animarū fa
ciat: tūc si est in statu gratie fruct⁹ inde se
quens addit ad bonitatē actus simpliciter
⁊ nō scd̄m quid: ⁊ ideo p̄dicātiōis effectus
tūc demū redundat in p̄miū p̄dicatoris si
fuerit in statu gratie: si predicauerit salu
bria: si salus animarū fuerit p̄ncipalit' intē
ta: nō bonū honestū p elationē ⁊ vanā glo
riā: nō bonū delectabile p carnis ꝯcupiscē
tiā: nō bonū vtile p cōcupiscentiā oculoꝝ.
Sed iā queritur int' p̄dicatores ⁊ pastores
si quis fidelis inueniat'. Si forte mentitus
sit ille qui dixit: omnes que sua sunt que
rūt nō q̄ iesu christi. Deniq̄ sequēs euent⁹
nō facit actū malū qui erat bon⁹: nec actuz
bonū qui erat malus: puta si quis paupe
ri dat elemosynā qua ille abutit' ad pecca
tū: nō deperit ei fructus qui dedit elemosy
nā si saltē bona fide dedit. Similit' si q̄s il
latam iniuriā patienter ferat: non propter
hoc excusatur inferens sicut nec iudas ex
cusatur nec iudei propter impreciabilē fru
ctum passionis dominice: sic nec tiranni p̄
pter fructū martyrij in penis illatis. De
inde queri potest de tribus concupiscenti
is vtruz conuenienter ponantur esse cause
omnium peccatorū. j. Johis. ij. vbi dicit'.
Omne quod est in mundo aut est concupi
scentia carnis: aut concupiscentia oculoꝝ:
aut superbia vite: p̄sertim cū sicut inducit'
aliq̄s ad peccandū ex inordīata ꝯcupiscen
tia boni q̄ causat' ex inordīato amore sui:
sic etiā inducit' ad peccādū ex inordīata fu
ga mali q̄ causat' ex inordīato odio alicui⁹
mali: vn̄ sic vnūquodq̄ naturalē habz conso
nantiam vel aptitudinem ad id quod sibi
conuenit vt est amor naturalis: sic ad id
quod est ei repugnans ⁊ corruptiuū habet
naturalem dissonantiam que est odium na
turale: hinc est q̄ sicut aliquid apprehendi
tur vt bonum quod non est vere bonū: ⁊ p
p̄ns inordinate petitur: sic etiā aliquid ap
prehendit' vt malū qd̄ nō ē vere malū: ⁊ p

ꝯſis inordĩate fugit̃:ex q̃b⁹ videt̃ ꝙ dicta
triplex concupiſcẽtia nõ eſt cã oĩm malorũ
Ad hoc dicẽdũ ẜ3 Tho.ᵱma.2ᵉ.q.lxxvij.
ꝙ inordinatus amor ſui includẽs in ſe ap/
petitũ inordinatũ boni eſt cã oĩs pctĩ: dicẽ
te Auguſ.xiiij.de ciui.dei:ꝙ amor ſui vſq̃
ad ꝯtẽptũ dei facit ciuitatẽ Babylonis:rõ
eſt:qꝛ ꝓpria ꝛ ꝑ ſe cã pctĩ eſt accipiẽda ex ꝑ
te cõuerſiõis ad cõmutabile bonũ:ex q̃ quĩ
dẽ ꝑte oĩs actus pctĩ ꝓcedit ex aliq̃ inordi
nato appetitu alicuius boni tꝑalis: ꝙ aũt
aliq̃s ĩordinate appetat aliq̃d bonũ tꝑale:
ꝓcedit ex h̃ ꝙ inordĩate ſeip̃m amat:vnuſ/
q̃ſq̃ enĩ appetit bonum ei quẽ amat:vnde
manifeſtũ ẽ ꝙ inordinat⁹ appetit⁹ boni ex
inordĩato amore ſui ꝓcedẽs eſt cã oĩs pctĩ
etiã q̃d ꝯtingit ex fuga mali: qꝛ fuga mali
cauſat̃ ex appetitu boni ꝛ oẽ odiũ ex amo/
re cauſat̃. Nimirũ cũ dicat Aug.xiiij.de ci
uita.dei ꝙ oẽs affectiões cauſant̃ ex amo/
re:ꝛ ideo nõ põit̃ fuga mali q̃ vẽit ex odio
eſſe cã pctõꝝ:ſ3 ſolũ paſſiões inclinãtes ad
bonũ tanq̃ cauſe coꝝ q̃ faciũt inordĩate fu
gã mali:vnde ꝛ ſi pl'es appetitũ alicui⁹ bo/
ni ſpernere videant̃ ꝓpter fugã alicui⁹ ma
li ſic̃ etiã beſtie abſtinẽt a delectabilib⁹: vt
Aug⁹.introducit in li.lxxxiij.q̃ſtionu3:tñ
h̃ nõ faciũt niſi ꝓpt̃ maiorẽ amorẽ cui odiũ
tale corñdet: diligũt enĩ magis corp⁹ cui
ꝑcauẽt a v̈berib⁹. Sic̃ hõ magis ſe diligit
q̃ amicũ ꝛ ꝓpt̃ h̃ ꝙ ſe diligit amicũ odio h3
ſi ſibi ꝯtrariat̃. Inordinat⁹ igit̃ appetitus
boni eſt cã omĩs pctĩ. Bonũ aũt dupliciter
ẽ obiectũ ſenſibilis appetitus in q̃ ſũt ani/
me paſſiões q̃ ſunt cã pctĩ. Uno mõ abſolu
te ẜm ꝙ eſt obiectũ ꝯcupiſcibilis. Cõcupi/
ſcentia vero duplex eſt: vna naturalis q̃ eſt
eoꝝ q̃b⁹ natura corpis ſuſtentat̃: vl' ad cõ/
ſeruationẽ indiuidui ſicut cib⁹ pot⁹ ꝛ ſimi/
lia: vl' q̃tũ ad ꝯſeruationẽ ſpeciei ſicut ĩ ve
nereis q̃ꝝ inordĩat⁹ appetit⁹ dꝛ ꝯcupiſcẽ/
tia carnis. Alia eſt ꝯcupiſcẽtia aĩalis.ſ.eo/
rũ q̃ nõ afferũt ꝑ ſenſũ carnis ſuſtẽtatiõem
aut delectationẽ:ſ3 ſũt delectabilia ẜm ap/
ꝑhenſionẽ imaginationis aut alicui⁹ hmõi
acceptiõis: ſicut ſũt pecunia: ornat⁹ veſtiũ
ꝛ alia hmõi: ꝛ h̃ dꝛ ꝯcupiſcẽtia oculoꝝ: id ẽ
ĩpius viſiõis q̃ fit ꝑ oculos vt referat̃ ad
curioſitatẽ ẜm ꝙ Aug.expõit.x.ꝯfeſſionũ
aut referat̃ ad cõcupiſcẽtiã rerũ q̃ ꝓponũt̃
exterius oculis vt referat̃ ad cupiditatẽ:
ẜm ꝙ ab alijs exponit̃. Nota tñ ꝙ cõcupi/
ſcentia oculorũ nõ dicit̃ hic concupiſcentia
omniũ rerũ que oculis videri pñt:ſed ſolũ
eaꝝ in quibus non queritur delectatio car
nis que eſt ſcðm tactũ ſed ſolum delectatio
oculi:id eſt cuiuſcunq̃ apprehenſiue virtu
tis. Cum enĩ ſenſus viſus excellentior ẽ in/
ter omnes alios ſenſus ad ꝛ plura ſe extẽ/
dens: vt dꝛ in.j. Methaph.ideo nomẽ eius
trãſfert̃ ad oẽs alios ſenſus ac etiã ad oẽs
interiores apꝑhẽſiões vt dic̃ Aug. Secun
do bonũ eſt obiectũ ſenſibilis appetit⁹ ſub
ratione ardui ꝓut eſt obiectu3 iraſcibilis.
Nã in hoc differunt paſſiões iraſcibilis a
paſſionibus cõcupiſcibil': qꝛ obiecta paſſio
nũ ꝯcupiſcibil' ſũt bonũ ꝛ malu3 abſolute:
ſ3 obiecta paſſionũ iraſcibil' ſũt bonũ ꝛ ma
lũ cũ quadã eleuatiõe vl' arduitate: appeti
tus aũt ĩordĩatus boni ardui ꝑtinet ad ſu/
perbiã vite. Nã vt dicit̃ in li.ſentẽtiaꝝ ꝓ/
ſperi. Superbia eſt amor ꝓprie excellẽtie ꝛ
ꝛ ẽ in iraſcibili ſic̃ in ſubiecto: nõ tñ ꝓut ꝓ/
prie ſumit̃ ẜm ꝙ eſt quedã paſſio appetit⁹
ſenſitiui: niſi arduũ q̃d ẽ obiectũ ſuꝑbie ſo
lũ eẽt aliq̃d ſenſibile in q̃d poſſ3 tẽdere ap
petit⁹ ſenſitiu⁹ tũc enĩ oporteret ꝙ ſuꝑbia
eẽt in iraſcibili q̃ ẽ ꝑs appetit⁹ ſenſitiui. S3
qꝛ arduũ q̃d ſuꝑbia reſpicit cõiter inuenit̃
tã in rebus ſpũalib⁹ q̃ ſenſibilibus: ideo
neceſſe eſt dicere ꝙ ſubiectũ ſuꝑbie ſit ira/
ſcibil': nõ ſolũ ꝓprie ſũpta ꝓut ẽ ꝑs appeti
t⁹ ſenſitiui: ſ3 etia3 cõit̃ accepta ꝓut ꝑtinet
etiã ad appetitũ intellectiuũ cui q̃ñq̃ attri
buit̃ ira ſic̃ deo ꝛ angel' irã attribuim⁹: nõ
ẜm paſſionẽ ſ3 ẜm iudiciũ iuſticie vindicã/
tis. Ex dict' q̃ ꝑt3 ꝙ iſta tria reduci poſſũt
oẽs paſſiões que ſũt cã pctĩ. Nã ad duo ꝑ/
ma reducũt̃ oẽs paſſiones ꝯcupiſcibil': ad
tertiũ aũt oẽs paſſiões iraſcibilis: q̃d ideo
nõ diuidit̃ in duo: qꝛ oẽs paſſiões iraſcibi
lis aĩali ꝯcupiſcẽtie ꝯformant̃. Hic igit̃ B
ꝑmo in ſpeciali q̃ri põt de ꝯcupiſcẽtia q̃ di/
cit̃ ſuꝑbia vite: vtrũ licitũ ſit appetere ꝑla
turas eccleſiaſticas vel ſeculares: preſer/
tim cum dicit Auguſtin⁹ ſuper pſalmũ. pri
mum. Noluit chriſtus regnum terrenum
cũ ſuperbia: qui cathedra peſtilentie: ideo
recte dicit̃ quia non fere quiſq̃ eſt qui ca/
reat amore dominandi ꝛ humanã non ap/
petat gloriã. Et Ambroſi. ſuper Lucã lib.
iiij. dicit ꝙ hocipſo pernitioſior ẽ ambitio
ꝙ blanda eſt conſiliatricula dignitatum: ꝛ
ſepe quos vitia nulla delectant quos nul/
la potuit mouere luxuria: nulla auaricia:
ſubruere facit ambitio crimino ſos: habet
enim forenſem gratiam: domeſticum peri/
culũ: ꝛ vt domin̄ alijs pri⁹ ſeruit: curuat̃

obsequio vt honore ditetur: ⁊ dum vult ꝗ
se sublimior fit remissior: hec ille. Ad hoc
dicendum scōm Heinricum boyc: extra de
elec. c. qualiter: ꝙ triplex ē potestas domi-
nandi. Una est tēporalis que per successio
nem hereditariaꝫ acquiritur: ⁊ talis licite
potest appeti tūc saltē cū ad eū est deuolu-
ta successio: vt extra de voto. c. licꝫ: ⁊ li. vj.
de supplē. negli. p̄la. c. grādi. Naturaliter
enī ꝗs affectat habere ea q̄ fuerūt parētuꝫ
suoꝝ: vt. C. de adminis. tu. l. lex q̄: nō tn̄ li-
citū est appetere añ successionē deuolutam
nā de hereditate viuētis nō dꝫ ꝗs esse solli
citus: vt. C. d̄ pac. l. vltima. Alia ꝟo domi
nādi ptās tꝑalis est q̄ ꝑ electionē vł̄ p̄nci-
pis substitutionē acquirit̄: ⁊ hec etiā licite
pōt appeti tribus ꝯcurrētibus: de q̄bus ꝑ
Policratio. v. Primo amorē ad cōsistēteꝫ
policiā. secūdo de hinc maximorū penam
operā p̄ncipat⁹: tertio virtutē et iusticiam
in vnaquaqꝫ policia. Licꝫ aūt aliq̄s se sci-
ens hec habere possit ꝓpter vtilitatem rei
publice licite p̄ncipatū appetere: nō tn̄ ipꝫ
dꝫ petere. Sed de hoc latius vide in codeꝫ
libro. Tertia potestas dn̄andi spūalis ē cu
rā habēs aiarū ⁊ administrationē reꝝ tem
poraliū: ⁊ illa nec debet peti nec licite pōt
appeti. Dicit em̄ Aug⁹. xix. de ciuit̄. dei ꝙ
locus supior sine quo ꝓplus regi nō pōt: et
si vt decet administrat̄ indecent̄ tn̄ appeti
tur: ⁊ habet̄. viij. q. j. c. q̄ episcopatum. In
hac enī potestate tria sunt attēdenda. Pri
mū est celsitudo honoris. Sed ꝓpter h̄ appe
tere p̄lationē spiritualē p̄sūptuosū ē ⁊ dam
nabile. Quales reprobat dn̄s Matth. xx-
iij. dicēs: Amat p̄mos recubitus in cenis:
⁊ primas cathedras in synagogis: ⁊ salu-
tationes in foro: ⁊ vocari ab homib⁹ rab-
bi. Secundū est abundantia ⁊ administra
tio rei tēporalis: sed propter hoc talem ap-
petere prelationē est signū cupiditatis: vt
extra de preben. c. auaricie. Quē appetitū
dn̄s reprobat Johis vl. dicēs Petro. Pa
sce oues meas: quasi diceret: nō queras te
ip̄m vł̄ lanā sed oues meas: vn̄ ter p̄misit:
simō: amas me: pasce: quasi diceret: nisi me
dilexeris plus ꝙ̄ tuos tua ⁊ teip̄m: de pa-
scendis ouibus meis te non intromittas.
Sed vt dicit Petr⁹ raueñ. in sermone quo
dā. Ambitio ē quedā simia charitat̄. Cha
ritas em̄ patiens est ꝓ eternis: ambitio pa
tiur om̄ia pro caducis: charitas benigna
est pauperibus: ambitio diuitibus: chari-
tas omnia suffert pro veritate: ambitio ꝓ
vanitate: vtraqꝫ omnia credit: omnia spe-
rat: sed longe dissimili modo: hec ille. Ter
tium est exercitiū spūalis operationis. Sꝫ
ꝓpter hoc appetere fatuū est. Nam habere
velle cū ꝑiculo qd̄ haberi p̄t sine ꝑiculo fa-
tuū iudicat̄: bn̄ aūt oꝑari pōt hō sine peri
culo prelationis. Uerūtamē op⁹ ẜm se ꝗ̄ꝫ-
uis nō petere tn̄ appetere licitū est: nō autē
primat⁹ honoris. Añ Chryſ. sup Matth.
Opus desiderare bonū est: p̄matū aūt ho-
noris cōcupiscere vanū est. Et si obijcit̄
illd̄ apl̄i. j. Timo. iij. Qui ep̄atū desiderat
bonū op⁹ desiderat. xxviij. q. j. q̄ ep̄atū. Ad
h̄ dicendū ẜm Greg. in pastorali: ꝙ tūc erat
laudabile episcopatū querere: quādo ꝑ eū
nō erat dubiū quēcūqꝫ ad grauiora suppli
cia ꝑuenire: p̄sertim cū aliq̄s incitabat̄ ad
hoc ex zelo charitatis diuie: al's aūt nemo
sibi assumat honorē nisi qui vocat⁹ fuerit
tanꝙ̄ aaron vt dicit̄ ad Hebreos. v. Sicut
ille qui recte eligit̄ ẜm institutionē canoni
cā: queadmodū electus est Aaron diuino
nutu virga illius florente. Unde quadru-
plici signo in virga ostenso vocatus est: qꝛ
virga germinauit: floruit: frondult ⁊ ami
gdala ꝓtulit: vt ptꝫ Nume. xxvij. q̄ signa
debēt esse in quolibꝫ bono p̄lato. Per vir
gam em̄ intelligit̄ charitatiua correctio de
linquentiū. Esa. ix. Egrediet̄ virga de ra-
dice Jesse. i. amor̄. Per flores honesta cō-
uersatō. Eccl. xxiiij. Flores mei fructus ho
noris ⁊ honestatis. Per folia verbi dei p̄-
dicatio: psal. j. Et foliū ei⁹ nō defluet. Per
amigdala infirmorū cōpassio. j. Thessa. v.
Suscipite infirmos in fide. Utrū autem C
religiosus appetēs dignitatē mortalit̄ pec
cet: sūt diuerse opiniōes: Sed breuit̄ omis-
sis argumētationibus hincinde concludit
Laudun̄. ꝙ si appetitus religiosoꝝ appetē
tium prelaturā cōcordat cū appetitu Moy
si de quo habet̄. xxxvj. dist. c. si quis vult:
tūc nō peccat mortaliter scōm Laudunen̄.
⁊ Matth. in clemē. in. c. in plerisqꝫ: de elec.
Et Hosti. in. c. cū ad monasteriū: de elec. di
cit ꝙ nō reprobat̄ spes quā quis habet vt
oneret̄ nō vt honoret̄. Et glo. in eodē. c. di
cit ꝙ reprobat̄ spes principalis nō secūda
ria. Archi. tamē in. c. ꝑ laicos. xvj. q. vij. di
cit idē esse de spe secūdaria: qd̄ ꝓcedit ī mo
nacho q̄ cū mundo mortuus sit: omnis ei⁹
spes debet esse in ꝯtēplatiōe: vt. xvj. q. j. c.
nos autē: vbi dicit ꝙ p̄laturas nec dꝫ am-
bire nec pertinacit̄ refutare: ⁊. viij. q. j. c. in
scripturis. Sed in clerico seculari pōt glo-

sa ꝓcedere: hec ille. Cōmuniter tamē sen/
tiūt doctores solā spē ambitiosam esse dam
nabilē: nō vtiqꝫ spes ꝓmotiōis vt ꝓsit nisi
idone⁹ fuerit. Et si querit̃ an electus rite
ad p̄laturā cogi debeat: sicut de se factum
scribit Aug⁹. xl. dis. c. ante oīa. ⁊ hoc patet
in. c. scias. vij. q. j. Dicendū ꝙ sic. Sed ad
hoc cogendus est vt fiat de nolēte volens:
si tamē pseuerauerit in sua volūtate nō est
cogēdus: vt. lxxiiij. dist. c. vbi didicistis. c.
honoratus. Notat tamē Archidi. de elec.
c. si electio. li. vj. ⁊ putat ꝙ peccat mortalit̃
qui se putat dignū ad p̄laturā ⁊ illam sibi
oblatā non recipit: p dictū. c. in scripturis:
saltē cum deest alius idoneus vt ibi colli/
git̃. Debet tamē electus vires suas metiri:
vt dicit̃. j. q. j. c. nō est putanda. xlj. dis. c. j.
in fi. Unde ad tale opus magna requirit̃
idoneitas. In argumentū dicit Grego. in
pastorali: ꝙ tantū actionem populi debet
actio transcēdere p̄sulis quātum distare so
let a grege vita pastoris. Secundo queri
potest de cōcupiscētia oculorū: quomō in/
telligat̃ expositio p̄cepti hui⁹. Ad hoc di/
cendū: ꝙ tripliciter exponit̃. Primo: Nō
cōcupisces rem ꝓximi tui ex affectu cupi/
ditatis auaricie terrena cōgregādo vl' etiā
retinēdo. Quia dic̃ Aug⁹. in li. de li. arbi/
trio: ꝙ cum auaricia alicui dominat̃: sub/
iectus malis omnib⁹ demonstrat̃: quia de
auaricia mala omnia oriunt̃: et peccatorū
omniū spine ꝓducunt̃. Nimirū cum dicat
Alanus de questione nature: ꝙ auaricia
est p quā in animis hominū deificat̃ pecu/
nia ⁊ nūmo diuine veneratiōis exhibetur
auctoritas: ꝓpter qđ apl'us auariciā vocat
idolorꝫ seruitus. Unđ quicūqꝫ cupiditatis
affectu vel auaricie terrena congregat: po/
nens in eis finē vltimū: semp mortalit̃ pec
cat ⁊ f̄m apl'm idolatriā ppetrat. Sic q̄ ne/
cessitatis tempore quo ex p̄cepto charita/
tis sua cōmunicare tenet̃ nō cōmunicat: cō
uincit̃ hoc fecisse cupiditatis affectu: ⁊ nō
solum incidit in mortale peccatū sed etiam
in homicidiū: vt patet supra in. v. p̄cepto.
Similiter si sic sua supflua retinet ꝙ ea ca/
ro vel nunqꝫ pauperib⁹ cōmunicat morta/
liter peccat: sicut fecit diues epulo q̄ micas
panis negauit Lazaro: Lu. xvj. Secūdo:
Nō cōcupisces illicite tp̄alia acquirēdo vl'
abutēdo. Pro quo nota ꝙ ille acq̄rit illici
te tēporalia qui studet ea acquirere p iniq̄/
tatem vel ad iniquitatē. Per iniquitatē vt
p violationē sabbati: p iuramenta vel men
dacia: p meretricia vel lenocinia ⁊ similia
peccata: talia nāqꝫ lucra vocant̃ in euāge/
lio māmona iniq̄tatis. Acquirunt̃ etiā ad
iniquitatē vt ad vanā gloriā superbiā cra/
pulam luxuriā ⁊ similia. Unde modū istū
peccandi etiā gentiles philosophi tetige/
runt: ostendentes ꝙ in vno actu possit esse
multiplex deformitas: sicut cū quis furat̃
vt exinde mechet̃ vel pompas exerceat vl'
crapulose viuat. Et f̄m hunc intellectū nō
solum cōtra istud p̄ceptū faciūt qui inique
aliena cōcupiscūt: sed etiā q̄ sua ꝓpria ma/
le ⁊ illicite expendūt sicut faciūt pomposi:
voluptuosi: tesserarij et sil'es. Maxime tn̄
qui de rebus spūalibus vel eccl'iasticis vi/
uunt quorꝫ bona pauperū sunt: vnde sicut
magis obligati sunt se elongare ab affectu
temporaliū ꝓpter qđ eis inhibet̃ ne curis
secularib⁹ se īmisceant: sic etiā tenent̃ esse
magis obligati a supfluo vsu eorūdē. Ter/
tio: Non cōcupisces p iniusticiā velle acq̄/
rere seu retinere: quia vtrūqꝫ indistincte ē
peccatū mortale. Et sic adepta vel retenta
obligant ad restitutionē vt diffuse patet in
vij. p̄cepto. Tertio deniqꝫ q̄ri pōt de con
cupiscentia carnis in qua primatū tenet cō
cupiscentia venereorꝫ: quapropter exp̄mit̃
p illud p̄ceptū: Nō cōupisces vxorem ꝓxi/
mi tui: quot modis. s. exponit̃. Et dicendū
ꝙ tribus modis. Primo ꝓprie: Non cōcu
pisces vxorē ꝓximi tui: id est nō admittas
voluntatē violandi alterius vxorē seu etiā
quācūqꝫ mulierē extra vxorem tuam. Si ḡ
deus solā voluntatē hui⁹ peccati ꝓhibet:
o quāto rigore sue iusticie facto voluntatē
implētes puniet: ⁊ illos potissime qui pul/
chras ⁊ gratiosas vxores habētes animas
suas sordidis cōcupiscentijs aliarū macu/
lant. Quod tamē ꝓhibet christus Matth. v.
dicens: Qui viderit mulierē ad cōcupiscē
dum eā: ita ꝙ cōcupiscētia transeat in affe/
ctum cordis ⁊ cōsensum rōnis: iam mecha/
tus est eam in corde suo. Sicut inueniunt̃
infinite psone vtriusqꝫ sexus ac stat⁹: que
statim psonas dissimiles aspiciētes: fedis
cogitationibus ⁊ delectatiōibus agitant̃:
ac in voraginē cōsensus deijciunt̃: vt dicat̃
Beatus q̄ tenebit ⁊ allidet paruulos suos
ad petrā: id est p̄mos motos ad christum.
Secūdo cōmuniter: Nō cōcupisces: id est
non formabis tibi imagines de conthorali
alterius: cogitando q̄ꝫ amabilis ⁊ accepta/
bilis sit in abusu fedarum oblectationum.
Hoc enī cōquerit̃ dn̄s Ezechiel'. xv. dicēs:

Fecisti tibi imagines masculinas et fornicata es in eis. In hoc multi coniugati peccant: etiam tempore cõcubitus: imaginẽ ac psentiam magis amatorꝝ sibi depingentes vt maiorẽ delectionẽ cõcipiant. Alij etiam qͥbuis nec ꝯcupiscere nec cõcupisci querãt: tamẽ imagitiõibus turpiũ cogitationũ diẽ festum agunt siue fuerint persone religiose siue ecclesiastice siue seculares. Tertio passiue: Non cõcupisces: id est cõcupisci non desideres a quacũqꝫ psona nisi a conthorali. Contra qd̃ pceptum faciunt plurimi ad hoc se lauantes depingentes ornãtes collocutiões allectiuas ingeminãtes: spectacula choreas et silia frequẽtantes vt amentur et cõcupiscant: vel saltem efficaciter tale venenũ ꝓpinant si saltem esset qui bibere vellet. Quod a nobis auertat Jesus q̃ sine fine viuit et regnat: Amen.

Preceptorij legis diuine Aureũ speculũ: venerandi patris Heinrici Herp: super decalogo ꝓ instructione pdicatorũ: cõfessorũ: aliorũqꝫ christifideliũ: sub forma sermonũ compilatũ: In vrbe Basilea p Johãnem Froben de Hãmelburg artis impssorie studiosuz exaratũ: finit feliciter. Anno nonagesimosexto supra Millesimo quaterqꝫ centesimum.

Albertus magnus ordinis predicatorum
Alexander de hales ordinis minorum
Alexander lombardus de alexandria ordinis minorum
Ambrosius doctor ecclesie sanctus
Anselmus cantuariensis archiepiscopus sanctus
Augustinus doctor ecclesie sanctus
Aureolus frater petrus aureolus ordinis minorum

In iure canonico vel civili

Abbas } Alexander nono
Alanus } [illegible]
Albricus de Rosate
Albertus papien
Alexander de Imola

Andreas barbatius siculus
Angelus frater de perusio
Angelus aretinus seu de aretio
Antonius de butrio
Archidiaconus / Azo

Summiste

Aluarius ordinis minorum:
Archiepiscopus florentinus ordinis predicatorum
Astensis ordinis minorum
Augustinus de Ancona

In sacra theologia

Beda Bernardus sanctus
Bonaventura ord minorum sanctus

In iure canonico vel civili

Baldus frater de perusio
Bartolus de saxo ferrato
Bernardus glosator decretalium
Bertholomeus brixiensis
Bertholomeus cepola veronensis
Bonagratia
Butrigarius frater Iacobus butrigarii

Summiste

Bernardinus de senis ord minorum
Bertrandus cardinalis ord minorum
Bulgarus doctor

In sacra theologia

Cassianus
Ciprianus martir

In iure cano seu civili

Calderinus qui fuit Iohannes Calderini
Cardinalis frater franciscus de zarabellis

Cinus Cinus
Collectarius
Compostellanus
cu nome bernardus
Clarus ord mi sumista
In sacra scriptura seu theologia
Damascenus
Dionysius
Dynus utriusque iuris doctor
Dominicus de s georgio canonista
Summiste
directorium iuris quod fecit petrus
casiel ordinis minorum
In sacra scriptura seu theologia
Egidius ordinis heremitarum
Fran idest franciscus de maronis
Franciscus de ampulis ord mi
In iure canonico vel civili
Federicus de senis
Florianus
Franciscus vercellensis
Franciscus de zaponibus
Franciscus de albertarijs
Franciscus tigni de pisis
Franciscus de arctio seu arctinus
Fulgosius Raphael fulgosius
In sacra scriptura seu theologia
Gilbertus
Gregorius doctor ecclesie beatus
Gulielmus de mara ord mino
In iure canonico vel civili
Gabriel de offeletis mutinensis
Garsias
Gaspar de calderinis
Geminianus idest dominicus
de sancto geminiano

Girardus de senis
Gofredus Guido de suzaria
Gratianus compilator decreti
Guido epus concordiensis
Gulielmus de cunco
Gulielmus naason
Gulielmus de mote lauduno
qui scripsit super clementinas et al
legatur laudunus
Gulielmus durandi
Summiste
Girardus odonis ord mino
Gregorius da arimino
Gualdensis ord mino
Gualterus epus pictauiensis
In sacra theologia
Henricus de gandauo
Hieronimus doctor ecclesie sanctus
Hugo de s victore
In iure canonico vel civili
Henricus boych
Hermannus magnus legista
Hostiensis lumen iuris canonici
Hugo qui fecit multas glosas
super decretum: hugo vercellensis
Hugolinus de la fontana glo
sator iuris civilis
In sacra scriptura seu theologia
Iohannes scoti ord mino qui allega
Iohannes de Ripolis tur ser Scotus
~~In iure canonico vel civili~~
Iohannes de noto ord mi siculus
Iohannes de neapoli ord predicatorum
In iure canonico vel civili
Iacobus butrigarius qui
allegatur butrigarius
Iacobus Lotharius
Iacobus de belvisio

e. du. si cogitis. ff. de l. ii. ... §. filio. 4. l.
§. ff. de l. iii. si de liberto. ff. de iure. si. non ita
testatoris spectanis. ff. de ... 4. cilia vel mela.
§. q. i si. 4. de l. ii. l. si. §. qui mori. Item ignorancia
minoribus auxilium. ext. de cle. mi. ex. c. p. lit
tero decensi. puerit. C. de psep. xxx. 4. xl. a. nec
l. si. §. §. de tep. 4 rep. lap. l. i. §. si aut. ist.
qui aut. C. qui admi. ad bo. pos. post. l. si.
scie 4 potencie. ext. de ap. ex ione. 4. c. sup
omni. § si adulsus. ff. de calup. an. §. ff. de
ps. lo. t. l. si. ext. de psep. uigilanti. De ig
sti vel iur. excusat. Norancia scia et errore
de fal. licet. ext. de astit. c. ii. lextij. di. posuimi
pn forte. it. pcess. ff. ad macedon. ite. §. no solu
... ~~... no ... nec ... c. de inus.~~
quare. tu. l. si. C. de fla. mo. l. i. xiii. di. q dicitis
ignorans. xxi. q. i. sicirpis. Unus iusta causa ig
... ff. de accat. epti. si beos. ff. de usuc. non solu
uulgo. Facto q ignoranti. ff. de pet. her. ite
de esta. filius fam. ff. de rebs. cc. qui fidius
de furt. manifesti. §. tales. i si. ff. si quis
... §. ff. de calup. an. §. ff. qui mo. usuf. iu.
ff. de excepc. a iutil. § qi no destiguit scruit
q. v. p toti. ff. de hys. qui no. i fi. q ergo
l. scire. n. debint. §. de rei. ue. quisquis. ff. p
... §. fu. ff. de acquir. her. si duo. Ignorancia
qualitus scia ignorat. C. de epis. an si legibus
... l. ff. pepc. l. ii. §. si sinus. ff. de iul. sub.
non nocet qualit ignorancia pdest. ff. de tbu. l.
calibis. §. si duo. ff. mada. l. mandati. i si.
non nocet nec alti ignorancia pdest alii.
... ff. de iur. 4. f. igno. ii qui. 4. ff. qui ad
si. Cum scia vel ignorancia gheneun olest
... cudici. ff. de pig. ac. tutor. §. i. ff. lo
i. ff. de do. ex. ap. §. ite labeo. Mea ignorancia

Jacobus de Ravenna
Jacobus de Arena / nomsiter
Innocencius ... splendor la:
Joh Theotonicus glosator decreti
Joh Faventinus
Joh de Faventia
Joh de Deo hispanus
Joh monachus Cardinalis
Joh Andree irradiator iuris
Joh de Anania / Canonista
Joh Plagiarius de Bononia
Joh de Monte mezlo
Joh de S. Georgio bononiensis
Joh Calderinus qui allegatur
Joh de Lignano / Calderinus
Joh de Imola qui allegatur Imola
Joh de Platea Bononiensis
Joh Antonius de S Georgio
nunc episcopus Alexandrinus

Summiste

Jacobus de Laude ord minor
Joh de Saxonia ord minor
Joh de Ancona
Joh ordinis predicatorum qui fecit
Summam Confessorum

In Sacra Theologia

Landulphus ord minor

In iure Canonico vel civili

Lappus de Castellione abbas
Laurentius de Pinu
Laudunus Guilielmus de
Lucas de Grasiis / monte laudino
Laurentius de Rodulphis
Lodovicus de Roma / florentinus
Mgr Sententiarum petrus lombardus princeps theologorum

In iure Canonico vel Civili

Martinus Silman
Marsilius
Matheus Romanus
Matheus de de Matthesalys
Nicolaus de Lyra ord minor
totius biblie subtilissimus expositor

In iure Canonico vel civili

Nicolaus de Mathaeellis
Nicolaus de Neapoli

Odoardus
Odofredus
Oldradus de ponte legista
Oldradus de laude canonista qui fecit multa consilia

Petrus aureola ord minor
Petrus de Palude ordinis predicatorum

In theologia

Petrus ... de Tharantasio ordinis predicatorum

petrus aureolus ordi mino
petrus de palude ordi pdicat
In iure canonico
vel civili
Panormita idest Nicolaus
abbas siculus epus
panormitanus
paulus de castro
paulus de liazariis
petrus scz de bella
petrus helye pertica
petrus de Sagno
petrus de ancharano
pileius
philippus
philippus de perusio
placentinus
petrus casiel r directo
In Sacra scriptura ? immi
et theologia
Rabanus
Richardus scz de media
villa ordi minor
Richardus anglicus
ordinis minor
Richardus de scto victore
In iure canonico vel civili
Raynerius de forlivio
Raphael ffulgosius
Richardus Malumbra
Roffredus Beneventanus
Summiste
Raymundus ordi pdicat
Rodonensis Guilielmus
noie glosator Raymundi
ordinis pdicator
Rogerius
Scotus i Joh scotus or mi
In iure cano vel civili
Salicetus Stefanus
pnialis
Signorolus de homodeis
Summiste
Speculator scz Guielmus
Durandi
Summa confessorum ordi pdicat

... me sonuentis ... lib ... ff. de dolo. si plures ... l. i. ff. ad l. aquil. ... ff. de lib. ca. ... si plures. ff. de noxal. ac. ex. duob. q. l. ... dolo ... facit qui iussit in dicit facit ... n. iii. et l. ad ea. xiiii. q. v. dixit ... c. duplum. xi. q. iii. si dns. ex. de te. ... Non pt. dolo ... non obt... pt do. ex. de clandes. c. si. Item. de ... de re. iu. contumacia. ff. de mi. minor. allegans non est audiendus. ex. de donat. ... v. non sane. ex. de re. iu. lator. ... di. c. i.

Scientia volenti dolus non infertur. ff. de reg. iudet. ex. de hiis q. fi. a ma. p. c. ex ore. c. de ... gibus. c. de resci. ven. venditor. ff. de i ... p possidere accepit. vn qui dolo ... ac si possideret. ff. de reg. iur. qui dolo ... ff. de pet. her. sz. si lege. q. l. nec ulla. ff. ... c. i. ex. de excep. adversario. ff. de nox. si ... lo. Dolus cum dolo vel crime cum crimine compensat. ep. dom. i fi. ff. so. m. viro. ex. de adult. c. plr. dolo. si dño. vi. q. i. quaerite. ... di. ... lo fit. ff. de arbi. ita. ff. de iure. o. iu. l. ii. ff. de summa. Non videtur dolo vel in fac. qui iure vel in invito expitur. ff. de reg. iur. nullus ... l. ... c. iiii. q. c. venabile. ... c. ... l. f. q. l. lex. i fi. Remissio de dolo non ... sub pterita. ff. de donat. ... q. l. ... ff. de ... si magna i fi. ... de petit. ... ff. si ... fal. mo. ... l. ... ff. de ... l. ff. de c. ... laico. ff. de pon. si hoiem. Dolum ... pt quis allegare ... qui dolo ... ad ... lente. ... efficatie. C. de p. pig. ... ff. de ... dop. post mortem. ff. de pactis. unus ff. de ... ff. de nox. ... quot. ex. de ep. ... lus. altius ali. nocet. ff. de pon. si is. ... ff. de

In theologia
thomas de aquino or pdi sctus
Tancredus doctor iur canonici
In theologia
Ugo de castro novo or mi
Ubaldus de perusio
ubertus de Bobio
Vincentius
Uldaricus
Ysidorus sctus
Ymola i Johnes de ymola
Zenzelinus doc
iuris canonici

quinque patriarchatus:
- Romanum
- Constantinopolitanum
- Alexandrinum
- Antiochenum
- Hierosolimitanum

Et plures Esaie [illegible] capitulo quinque civitates in terra egypti loquentur lingua chananea

Omnis utriusque sexus postquam ad annos discretionis pervenerit omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti et iniunctam sibi penitentiam propriis viribus studeat adimplere suscipiens reverenter ad minus in pascha eucharistie sacramentum

Dimocrity [illegible] et pri[illegible] des vlkes

